अथ श्रीपाद्मे महापुराणे द्वितीयं भूमिखण्डं प्रारभ्यते

प्रथमोऽध्यायः ॐश्रीगणेशाय नमः ऋषयऊचुः-
शृणुसूतमहाभागसर्वतत्त्वार्थकोविद
संदेहमागतंविद्वन्दारुणंबुद्धिनाशनम् १
केचित्पठंतिप्रह्लादंपुराणेषुद्विजोत्तमाः
पंचवर्षान्वितेनापिकेशवःपरितोषितः २
देवासुरेकथंप्राप्तेहरिणासहयुध्यति
निहतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ३
सूतउवाच-
कश्यपेनपुराज्ञातंकृतंव्यासेनधीमता
ब्रह्मणाकथितंपूर्वंव्यासस्याग्रेस्वयंप्रभोः ४
तमेवंहिप्रवक्ष्यामिभवतामग्रतोद्विजाः
संदेहकारणंजातंछिन्नंदेवेनवेधसा ५
व्यासउवाचः-
शृणुसूतमहाभागब्रह्मणापरिभाषितम्
प्रह्लादस्ययथाजन्मपुराणेप्यन्यथाश्रुतम् ६
जातमात्रःसर्वसुखंवैष्णवंमार्गमाश्रितःमहाभागवतश्रेष्ठःप्रह्लादोदेवपूजितः ७
विष्णुनासहयुद्धायसपुत्रःसंगरंगतः

निहतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ८
सृष्टिभावंशृणुष्वत्वमस्यैवचमहात्मनः
संगरंप्राप्यपुत्राद्यैर्विष्णुनासहवीर्यवान् ९
प्रविष्टोवैष्णवंतेजःसंप्राप्यस्वेनतेजसा
पुराकल्पेमहाभागयथाजातःसवीर्यवान् १०
वृत्तांतंतस्यवीरस्यप्रवक्ष्यामिसमासतःपश्चिमेसागरस्यांतेद्वारकानामवैपुरी ११
सर्वऋद्धिसमायुक्तासर्वसिद्धिसमन्विता
तस्यामास्तेसदादेवोयोगज्ञोयोगवित्तमः १२
शिवशर्मेतिविख्यातोवेदशास्त्रार्थकोविदः
तस्यापिपंचपुत्रास्तुबभूवुःशास्त्रकोवदाः १३
यज्ञशर्मावेदशर्माधर्मशर्मातथैवच
विष्णुशर्मामहाभागोनूनंतत्कर्मकोविदः १४
पंचमःसोमशर्मेतिपितृभक्तिपरायणः
पितृभक्तिंविनाचैवधर्ममन्यंद्विजोत्तमाः १५
नविदंतिमहात्मानस्तद्भावेनतुभाविताः
तेषांतुभक्तिंसंपश्यञ्छिवशर्माद्विजोत्तमः १६
चिंतयामासमेधावीनिष्कर्षिष्येसुरोत्तमान्
पितृभक्तेषुयोभावोनैतेषांमनसिस्थितः १७

यथाजानाम्यहंचाथकरिष्येबुद्धिपूर्वकम्
विष्णोश्चैवप्रसादात्ससर्वसिद्धिर्बभूवह १८
सद्भावंचिंतयामासअंजनार्थंद्विजोत्तमाः
उपायंब्राह्मणश्रेष्ठस्तपसस्तेजसःकिल १९
चकारसोप्युपाज्ञोमाययाब्रह्मवित्तमः तेषामग्रेततोव्याजंशिवशर्माव्यदर्शयत् २०
महताज्वररोगेणमृतामाताविदर्शिता
तैस्तुदृष्टामृतामातापितरंवाक्यमब्रुवन् २१
ययावयंमहाभागगर्भोदरेप्रवर्द्धिताः
कलेवरंपरित्यज्यस्वयमेवगताक्षयम् २२
अपहायगतासेयंस्वर्गेतातकिमुच्यते
शिवशर्मोपरिभवंपुत्रंभक्तिपरायणम् २३
यज्ञशर्माणमाहूयइत्युवाचद्विजोत्तमः
शिवशर्मोवाच-
अनेनापिसुतीक्ष्णेनशस्त्रेणनिशितेनवै २४
विच्छिद्यांगानिसर्वाणियत्रतत्रक्षिपस्वह
तत्कृतंतेनपुत्रेणयथादेशःश्रुतःपितुः २५
समायातःपुनःपश्चात्पितरंवाक्यमब्रवीत्
यथादिष्टंत्वयाताततत्सर्वंकृतवानहम् २६
समादिशममान्यच्चकार्यकारणमद्यच तच्चसर्वंकरिष्यामिदुर्जयंदुर्लभंपितः २७

तमाज्ञायमहाभागंपितृभक्तंसचद्विजः निश्चयंपरमंज्ञात्वाद्वितीयस्यविचिंतयन् २८
वेदशर्माणमाहूयगच्छत्वंममशासनात्
स्त्रियाविनानशक्नोमिस्थातुंकंदर्पमोहितः २९
माययादर्शितानारीसर्वसौभाग्यसंपदा
एनामानयवत्सत्वंममार्थेकृतनिश्चयः ३०
एवमुक्तस्तथाप्राहकरिष्येतवसुप्रियम्
पितरंतंनमस्कृत्यतामुवाचगतस्ततः ३१
त्वांदेवियाचतेतातःकामबाणप्रपीडितः
अतस्त्वंजरयायुक्तेप्रसादसुमुखीभव ३२
भजत्वंचारुसर्वांगिपितरंममसुंदरि
एवमाकर्णितंतस्यमाययावेदशर्मणः ३३
स्त्र्युवाच-जरयापीडितस्यापिनैवेच्छामिकदाचन
सश्लेष्ममुखरोगस्यव्याधिग्रस्तस्यसांप्रतम् ३४
शिथिलस्यापिचार्तस्यतस्यवृद्धस्यसंगमम्भवंतंरंतुमिच्छामिकरिष्येतवसुप्रियम् ३५
भवंतंरूपसौभाग्यैर्गुणरत्नैरलंकृतम्
दिव्यलक्षणसंपन्नंदिव्यरूपंमहौजसम् ३६
किंकरिष्यसितातेनवृद्धेनशृणुमानद ममांगभोगभावेनसर्वंप्राप्स्यसिदुर्लभम् ३७
यद्यत्त्वमिच्छसेविप्रतद्ददामिनसंशयः

एतद्वाक्यंमहच्छ्रुत्वाअप्रियंपापसंकुलम् ३८
वेदशर्मोवाच-
अधर्मयुक्तंतेवाक्यमयुक्तंपापमिश्रितम्नेदृशंमांवदेर्देविपितृभक्तिमनागसम् ३९
पितुरर्थंसमायातस्त्वामहंप्रार्थयेशुभे अन्यदेवंनवक्तव्यंभजत्वंपितरंमम ४०
यद्यत्त्वमिच्छसेदेवित्रैलोक्येसचराचरम्
तत्तद्दद्मिनसंदेहोदेवराज्याधिकंशुभे ४१
स्त्र्युवाच-एवंसमर्थोदातुंमेपितुरर्थेयदाभवान्
तदामेदर्शयाद्यैवसेंद्रास्त्वं!
समहेश्वरान् ४२
दातुमेवंसमर्थोसिदुर्लभंसांप्रतंकिल
किंतेबलंमहाभागदर्शयस्वत्वमात्मनः ४३
वेदशर्मोवाच-
पश्यपश्यबलंदेविप्रभावंतपसोमम मयाहूताःसमायाताइंद्राद्याःसुरसत्तमाः ४४
वेदशर्माणमूचुस्तेकिंकुर्मोहिद्विजोत्तम
यमेवमिच्छसेविप्रतंददामोनसंशयः ४५
वेदशर्मोवाच-
यदिदेवाःप्रसान्नामेप्रसादसुमुखायदि
ददंतुविमलांभक्तिंपादयोःपितुरेवमे ४६

एवमस्तुसुराःसर्वेयथायातास्तथागताः तमुवाचतथादृष्ष्ट्वादृष्टंतेतपसोबलम् ४७
देवैस्तुनास्तिमेकार्यंयदिदातुमिहेच्छसि
यन्मांनयसिगुर्वर्थंतत्कुरुष्वममप्रियम् ४८
देहित्वंस्वंशिरोविप्रस्वहस्तेननिकृत्यवै
वेदशर्मोवाच-
धन्योहमद्यसंजातोमुक्तश्चैवऋणत्रयात् ४९
स्वशिरोदेविदास्यामिगृह्यतांगृह्यतांशुभे
शितेनतीक्ष्णधारेणशस्त्रेणद्विजसत्तमः
५०
निकृत्यस्वंशिरश्चाथदत्तंतस्यैप्रहस्यचरुधिरेणप्लुतंसाचपरिगृह्यगतामुनिम् ५१
स्त्र्युवाच-तवार्थेप्रेषितंविप्रपुत्रेणवेदशर्मणा
एतच्छिरःसंगृहाणनिकृत्तंचात्मनात्मनः ५२
उत्तमांगंप्रदत्तंमेपितृभक्तेनतेनते
तवार्थेद्विजशार्दूलमामेवंपरिभुंक्ष्ववै ५३
तस्यतैर्भ्रातृभिर्दृष्टंसाहसंवेदशर्मणः
वेपितांगत्वमापन्नास्तेबभूवुःपरस्परम् ५४

मृतानोधर्मसाध्वीसामातासत्यसमाधिना अयमेवमहाभागःपितुरर्थेमृतःशुभः ५५
धन्योयंधन्यतांप्राप्तःपितुरर्थेकृतंशुभम्
एवंसंभाषितंतैस्तुभ्रातृभिःपुण्यचारिभिः ५६
समाकर्ण्यद्विजोवाक्यंज्ञात्वाभक्तिपरायणम्
निकृत्तंचशिरस्तेनपुत्रेणवेदशर्मणा ५७
धर्मशर्माणमाहाथशिरएतत्प्रगृह्यताम् ५८
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मचरितेप्र
थमोऽध्यायः १

द्वितीयोऽध्यायः
सूतउवाच-
तदादायमहात्मासौनिर्जगामत्वरान्वितः
पितृभक्त्यातपोभिश्चसत्यार्जवबलेनसः १
धर्ममाकृष्टवांश्चैवधर्मशर्माततस्तदा
समाकृष्टस्तुवैधर्मस्तपसातस्यधीमतः २
धर्मशर्माणमायातइदंवचनमब्रवीत्
कस्मात्त्वयासमाहूतोधर्मशर्मन्समागतः ३
तन्मेकथयकार्यंत्वंतत्करोमिनसंशयः
धर्मशर्मोवाच-यद्यस्तिगुरुशुश्रूषायदिनिष्ठाऽचलंतपः ४
तेनसत्येनमेधर्मवेदशर्मासजीवतु

धर्मउवाच-
दमशौचेनसत्येनतपसातवसुव्रत ५
पितृभक्त्यातवभ्रातावेदशर्मामहाभुजः पुनरेवमहात्मासौजीवनंचलभिष्यति ६
तपसानेनतुष्टोस्मिपितृभक्त्यामहामते
वरंवरयभद्रं तेदुर्लभंधर्मवित्तमैः ७
एवमाकर्णितंतेनसुवाक्यंधर्मशर्मणा
वैवस्वतंमहात्मानंसमुवाचमहायशाः ८
देहिमेत्वचलांभक्तिंपितुःपादार्हणेपुनःधर्मेरतिंतथामोक्षंसुप्रसन्नोयदामम ९
तमुवाचततोधर्मोमत्प्रसादाद्भविष्यति
एवमुक्तेमहावाक्येवेदशर्मातदोत्थितः १०
प्रसुप्तवन्महाप्राज्ञोधर्मशर्माणमब्रवीत्
क्वसादेवीगताभ्रातःक्वसतातोभवेदिति ११
समासेनसमाख्यातंयथापित्रानियोजितः
समाज्ञायततोहृष्टोधर्मशर्मातमब्रवीत् १२
ममाद्यैवमहाभागशिरसाजीवितेनच संमुखीभववैभ्रातः कोन्योमेत्वादृशोभुवि
१३
भ्रातरंचैवमाभाष्यउत्सुकःपितरंप्रति
गमनायमतिंचक्रेभ्रात्राचधर्मशर्मणा १४
द्वावेतौतुगतौतत्रपितरंहृष्टमानसौ
द्वाभ्यांतत्रसमास्थायशिवशर्माणमुत्तमम् १५
धर्मशर्मातदोवाचपितरंदीप्तिसंयुतम्

ममाद्यैवमहाभागतपसाजीवितेनच १६
वेदशर्मासमानीतस्तंपुत्रंप्रगृहाणभोः
शिवशर्माततोहृष्टोभक्तिंविज्ञायतस्यच १७
नकिंचिदब्रवीत्तंतुपुनश्चिंतामुपेयिवान्
पुरतोविनयेनापिवर्तमानंमहामतिम् १८
विष्णुशर्माणमाभाषीद्वत्समेवचनंकुरु इंद्रलोकंव्रजस्वाद्यतस्मादानयचामृतम् १९
अनयाकान्तयासार्द्धंस्थातुमिच्छामिसांप्रतम्
सागराद्यत्समुत्पन्नममृतंव्याधिनाशनम् २०
साधुनेच्छतिमामेषायथैनांतुलभाम्यहम् तथाकुरुष्वशीघ्रंत्वमन्यथान्यंप्रयास्यति २१
वृद्धंज्ञात्वावमन्येतइयंबालासुरूपिणी अद्यदेव्यानयासार्द्धंप्रिययाभुवनत्रये २२
निर्दोषोव्याधिनिर्मुक्तोयथातातभवाम्यहम्
तथाकुरुष्वमेवत्समद्भक्तोसियदाभुवि २३
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंपितुस्तस्यमहात्मनःविष्णुशर्मातदोवाचपितरंदीप्ततेजसम् २४
सर्वमेतत्करिष्यामिभवतःसुखमुत्तमम् एवमाभाष्यधर्मात्माविष्णुशर्मामहामतिः

२५
पितरंतंनमस्कृत्यपुनःकृत्वाप्रदक्षिणम्बलेनमहतासोपितपसानियमेनच २६
अंतरिक्षगतश्चासीद्गच्छमानस्यधीमतः
समहावायुवेगेनएंद्रं संप्रतिगच्छति २७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मचरितेद्वितीयोऽध्यायः २

तृतीयोऽध्यायः
सूतउवाच-
प्रस्थितस्तेनमार्गेणप्रविष्टोगगनांतरेसदृष्टोदेवदेवेनसहस्राक्षेणधीमता १
उद्यमंतस्यवैज्ञात्वाचक्रेविघ्नंसुराधिराट्
मेनिकांतामुवाचेदंगच्छत्वंममशासनात् २
समाचरस्वास्यशीघ्रंगत्वाविघ्नंसुमध्यमे अस्यैवविप्रवर्यस्यपुत्रस्यशिवशर्मणः ३
तथाकुरुष्वभद्रं तेयथानायातिमेगृहम्
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंमेनिकाप्रस्थितात्वरात् ४
सूतउवाच-
रूपौदार्यगुणोपेतासर्वालंकारभूषिता
नंदनस्यवनस्यांतेदोलायांसमुपस्थिता ५
सुस्वरेणप्रगायंतीगीतंवीणास्वरोपमम्
तेनदृष्टाविशालाक्षीचतुराचारुलोचना ६

व्यवसायंततोज्ञात्वातस्याविघ्नमनुत्तमम्
इंद्रेणप्रेषिताचैषानचभद्रकराभवेत् ७
एवंज्ञात्वाजगामाथसत्वरेणद्विजोत्तमः
तयादृष्टस्तथापृष्टःक्वयास्यसिमहामते ८
विष्णुशर्मातदोवाचमेनिकांकामचारिणीम्
इंद्र
लोकंप्रयास्यामिपितुरर्थेत्वरान्वितः ९
मेनिकाविष्णुशर्माणंप्रत्युवाचप्रियंपुनः
कामबाणैःप्रभिन्नाहंत्वामद्यशरणंगता १०
रक्षस्वद्विजशार्दूलयदिधर्ममिहेच्छसि
यावद्धित्वंमयादृष्टःकामाकुलितचेतसा ११
कामानलेनसंदग्धातावदेवनसंशयः
संभ्रांताकामसंतप्ताप्रसादसुमुखोभव १२
विष्णुशर्मोवाच-चरित्रंदेवदेवस्यविदितंमेवरानने
भवत्याश्चप्रजानामिनाहंचैतादृशःशुभे १३
भवत्यास्तेजसारूपैरन्येमुह्यंतिशोभने विश्वामित्रादयोदेविपुत्रोहंशिवशर्मणः
१४
योगसिद्धिंगतस्यापितपःसिद्धस्यचाबले
कामादयोमहादोषाआदावेवविनिर्जिताः १५
अन्यंभजविशालाक्षिइंद्रलोकंव्रजाम्यहम्
एवमुक्त्वाजगामाथत्वरितोद्विजसत्तमः १६
निष्फलामेनकाजातापृष्टादेवेनवज्रिणा

विभीषांदर्शयामासनानारूपांपुनःपुनः १७
यथानलेनसंदग्धास्तृणानांसंचयाद्विजाः
भस्मीभूताभवंत्येवतथातास्ताविभीषिकाः १८
विप्रस्यतेजसातस्यपितृभक्तस्यसत्तमाः
प्रलयंगतास्तुघोरास्तादारुणाभीषिकाद्विजाः १९
सविघ्नान्दर्शयामाससहस्राक्षःपुनःपुनः
तेजसानाशयद्विप्रःस्वकीयेनमहायशाः २०
एवंविघ्नान्बहूंस्तस्यइंद्र
स्यापिमहात्मनः
नाशयामासमेधावीतपसस्तेजसापिवा २१
नष्टेषुतेषुविघ्नेषुदारुणेषुमहत्सुच
ज्ञात्वातस्यकृतान्विघ्नान्दारुणान्भीषणाकृतीन् २२
अथक्रुद्धोमहातेजाविष्णुशर्माद्विजोत्तमः
इंद्रं प्रतिमहाभागोरागरक्तांतलोचनः २३
इंद्रलोकादहंचेंद्रं
पातयिष्यामिनान्यथा
निजधर्मेरतस्याद्ययोविघ्नंतुसमाचरेत् २४
तस्यदंडंप्रदास्यामियोवैहन्यात्सहन्यते
एवमन्यंकरिष्यामिदेवानांपालकंपुनः २५
एवंसमुद्यतोविप्रइंद्रनाशायसत्तमः
तावदेवसमायातोदेवेंद्रपाःकशासनः २६
भोभोविप्रमहाप्राज्ञतपसानियमेनच दमेनसत्यशौचाभ्यांत्वत्समोनास्तिचापरः

२७
अनयापितृभक्त्यातेजितोहंदैवतैःसह
ममापराधंत्वंसर्वंक्षंतुमर्हसिसत्तम २८
वरंवरयभद्रं तेदुर्लभंचददाम्यहम्
विष्णुशर्मातदोवाचदेवराजंतथागतम् २९
विप्रतेजोमहेंद्रेद्रं
असह्यंदेवदैवतैः
पितृभक्तस्यदेवेशदुःसहंसर्वथाविभो ३०
तेजोभंगोनकर्त्तव्योब्राह्मणानांमहात्मनाम्
पुत्रपौत्रैःसमस्तैस्तुब्रह्मविष्णुहरान्पुनः ३१
नाशयंतेनसंदेहोयदिरुष्टाद्विजोत्तमाः नागच्छेद्यद्भवानद्यतदाराज्यमनुत्तमम् ३२
आत्मतपःप्रभावेणअन्यस्मैत्वंमहात्मने दातुकामस्तुसंजातोरोषपूर्णेनचक्षुषा ३३ भवानद्यसमायातोवरंदातुमिहेच्छसि अमृतंदेहिदेवेंद्रपितृभक्तिंतथाचलाम् ३४
एवंविधंवरंदेहियदितुष्टोसिशत्रुहन् एवंददामिपुण्यंतेवरंचामृतसंयुतम् ३५ एवमाभाष्यतंविप्रममृतंदत्तवान्स्वयम् सकुंभंदत्तवांस्तस्मैप्रीयमाणेनचात्मना ३६
अचलातेभवेद्विप्रभक्तिःपितरिसर्वदा

एवमाभाष्यतंविप्रंविसृज्यचसहस्रदृक् ३७ प्रसन्नोभूच्चतद्दृष्ट्वाविप्रतेजःसुदुःसहम्
विष्णुशर्माततोगत्वापितरंवाक्यमब्रवीत् ३८
तातइंद्रात्समानीतममृतंव्याधिनाशनम्
अनेनापिमहाभागनीरुजोभवसर्वदा ३९
अमृतेनत्वमद्यैवपरांतृप्तिमवाप्नुहि
एतद्वाक्यंमहच्छ्रुत्वाशिवशर्मासुतस्यहि ४०
सुतान्सर्वान्समाहूयप्रीयमाणेनचेतसा
पितृभक्ताःसुतायूयंमद्वाक्यपरिपालकाः ४१
वरंवृणुध्वंसुप्रीताःपुत्रकादुर्लभंभुवि
एवमाभाषितंतस्यशुश्रुवुःसर्वसंमताः ४२
तेसर्वेतुसमालोच्यपितरंप्रत्यथाब्रुवन्
अस्माकंजीवताम्मातागतायायममंदिरम् ४३
नीरुजाभवनाद्देवीप्रसादात्तवसुव्रता
भवान्पिताइयंमाताजन्मजन्मांतरेपितः ४४
वयंसुताभवेमेतिसर्वेपुण्यकृतस्तथा
शिवशर्मोवाच-
अद्यैवापिमृतामाताभवतांपुत्रवत्सला ४५
जीवमानासुहृष्टासाएष्यतेनात्रसंशयः
एवमुक्तेशुभेवाक्येऋषिणाशिवशर्मणा ४६
तेषांमातासमायाताप्रहृष्टावाक्यमब्रवीत्

एतदर्थंसमुत्पन्नंसुवीर्यंतनयंसुतम् ४७
नराःसत्पुत्रमिच्छंतिकुलवंशप्रभावकम्
स्त्रियोलोकेमहाभागाःसुपुण्याःपुण्यवत्सलाः ४८
सुतमिच्छंतिसर्वत्रपुण्यांगंपुण्यसाधकम्
कुक्षिंयस्यागतोगर्भःसुपुण्यःपरिवर्त्तते ४९
पुण्यान्पुत्रान्प्रसूयेतसानारीपुण्यभागिनी
कुलाचारंकुलाधारंपितृमातृप्रतारकम् ५०
विनापुण्यैःकथंनारीसंप्राप्नोतिसुतोत्तमम्
नजानेकीदृशैःपुण्यैरेषभर्तासुपुण्यभाक् ५१
संजातोधर्मवीर्योपिधर्मात्माधर्मवत्सलःयस्यवीर्यान्मयाप्राप्तायूयंपुत्रास्ततोधिकाः ५२
एवंपुण्यप्रभावोयंभवंतःपुण्यवत्सलाः
ममपुत्रास्तुसंजाताःपितृभक्तिपरायणाः ५३
अहोलोकेषुपुण्यैश्चसुपुत्रःपरिलभ्यते
एकैकशोधिकाःपंचमयाप्राप्तामहाशयाः ५४
यज्वानःपुण्यशीलाश्चतपस्तेजःपराक्रमाः
एवंसंवर्धितास्तेतुतयामात्रापुनःपुनः ५५
हर्षेणमहताविष्टाःप्रणेमुर्मातरंसुताः पुत्राऊचुः-

सुपुण्यैःप्राप्यतेमातासन्मातासुपिताकिल ५६
भवतीपुण्यकृन्मातानोभाग्यैस्तुप्रवर्तिता
यस्यागर्भोदरंप्राप्यसुपुण्यैश्चप्रवर्द्धिताः ५७
जन्मजन्मनित्वंमातापिताचैवभविष्यथः पितोवाच-
शृणुध्वंमामकाःपुत्राःसुवरंपुण्यदायकम् ५८
मयितुष्टेसुताभोगाननुभुंजंतुचाक्षयान् पुत्राऊचुः-
यदितातप्रसन्नोसिवरंदातुमिहेच्छसि ५९
अस्मान्प्रेषयगोलोकंवैष्णवंदाहवर्जितम्पितोवाच-
गच्छध्वंवैष्णवंलोकंयूयंविगतकल्मषाः ६०
मत्प्रसादात्तपोभिश्चपितृभक्त्यानयास्वया
एवमुक्तेतुतेनापिसुवाक्येऋषिणाततः ६१
शंखचक्रगदापाणिर्गरुडारूढआगतः
सपुत्रंशिवशर्माणमित्युवाचपुनःपुनः ६२
सपुत्रेणत्वयाद्यैवजितोभक्त्यास्मिवैद्विज
पुत्रैःसार्द्धंसमागच्छचतुर्भिःपुण्यकारिभिः ६३
अनयाभार्ययासार्द्धंपुण्ययापतिकाम्यया

शिवशर्मोवाच-
अमीगच्छंतुपुत्रामेवैष्णवंलोकमुत्तमम् ६४
कंचित्कालंतुनेष्यामिभूमौवैभार्ययासह
अनेनापिसुपुत्रेणअंत्येनसोमशर्मणा ६५
एवमुक्तेशुभेवाक्येऋषिणासत्यभाषिणा
तानुवाचाथदेवेशःसुपुत्राञ्छिवशर्मणः ६६
गच्छंतुमोक्षदंलोकंदाहप्रलयवर्जितम्
एवमुक्तेततोविप्राश्चत्वारःसत्यचेतसः ६७
विष्णुरूपधराःसर्वेबभूवुस्तत्क्षणादपि
इंद्रनीलसमावर्णैःशंखचक्रगदाधराः ६८
सर्वाभरणसौभाग्याविष्णुरूपामहौजसः
हारकंकणशोभाढ्यारत्नमालाभिशोभिताः ६९
सूर्यतेजःप्रतीकाशास्तेजोज्वालाभिरावृताः
प्रविष्टावैष्णवंकायंपश्यतःशिवशर्मणः ७०
दीपंदीपायथायांतितद्वल्लीनामहामते
गतास्तेवैष्णवंधामपितृभक्त्याद्विजोत्तमाः ७१
प्रभावंतुप्रवक्ष्यामिसुसत्यंसोमशर्मणः ७२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मोपाख्यानेतृतीयोऽध्यायः ३

चतुर्थोऽध्यायः

सूतउवाच-
गतेषुतेषुगोलोकंवैष्णवंतमसःपरम् शिवशर्मामहाप्राज्ञःकनिष्ठंवाक्यमब्रवीत् १
ब्राह्मणउवाच-सोमशर्मन्महाप्राज्ञत्वंपितुर्भक्तितत्परः
अमृतस्यमहाकुंभंरक्षदत्तंमयाधुना २
तीर्थयात्रांप्रयास्यामिअनयाभार्ययासह
एवमस्तुमहाभागकरिष्येरक्षणंशुभम् ३
कुंभंदत्वासमेधावीतस्यहस्तेमहात्मनः
दशवर्षप्रमाणंतुतपस्तेपेनिरंतरम् ४
कुंभंरक्षतिधर्मात्मादिवारात्रमतंद्रि
तः
पुनःसहिसमायातःशिवशर्मामहायशाः ५
मायांकृत्वामहाप्राज्ञोभार्ययासहतंसुतम्
कुष्ठरोगातुरोभूत्वातस्यभार्याचतादृशी ६
मांसपिंडोपमौजातौद्वावेतौमाययाकृतौ
संनिधिंतस्यघोरस्यविप्रस्यसोमशर्मणः ७
समागतौहितौदृष्ट्वासर्वतोहिसुदुःखितौ
कृपयापरयाविष्टःसोमशर्मामहायशाः ८
तयोःपादंनमस्कृत्यभक्त्यानमितकंधरः
भवादृशौनपश्यामितपसाभिसमन्वितम् ९
गुणव्रातैःसुपुण्यैश्चकिमिदंवर्तितंत्वयि

दासवद्देवताःसर्वावर्तंतेसर्वदातव १०
आदेशंप्राप्यविप्रेंद्र
आकृष्टास्तेजसातव
तवांगेकेनपापेनगदोयंवेदनान्वितः ११
संजातोब्राह्मणश्रेष्ठतन्मेकथयकारणम्
इयंपुण्यवतीमातामहापुण्यापतिव्रता १२
याहिभर्तृप्रसादेनत्रैलोक्यंकर्तुमिच्छति
साकथंदुःखमाप्नोतिकिंनास्तितपसःफलम् १३
रागद्वेषौपरित्यज्यविविधेनापिकर्मणा
याचशुश्रूषतेकांतंदेववद्गुरुवत्सला १४
साकथंदुःखमाप्नोतिकुष्ठरोगंसुदुःखदम्
शिवशर्मोवाच-
माशुचस्त्वंमहाभागभुज्यतेकर्मजंफलम् १५
नरेणकर्मयुक्तेनपापपुण्यमयेनहि
शोधनंचकुरुष्वत्वमुभयोरोगयुक्तयोः १६
शुश्रूषणंमहाभागयदिपुण्यमिहेच्छसि
एवमुक्तेशुभेवाक्येसोमशर्मामहायशाः १७
शुश्रूषांवाकरिष्यामियुवयोःपुण्ययुक्तयोः
मयापापेनदुष्टेनकृपणेनद्विजोत्तम १८
किंकर्तव्यमिहाद्यैवयोगुरुंनहिपूजयेत् एवमाभाष्यदुःखाद्वातयोर्दुःखेनदुःखितः १९
श्लेष्ममूत्रपुरीषंचउभयोःपर्यशोधयत् पादप्रक्षालनंचक्रेअंगसंवाहनंतथा २०

स्नानस्थानादिकंसोपितयोर्भक्त्यान्वितःस्वयम्
द्वावेतौहिगुरूविप्रःसौमशर्मामहायशाः २१
तीर्थंनयतिधर्मात्मास्कंधमारोप्यसत्तमःद्वावेतौहिस्वहस्तेनस्नापयित्वातुमंगलैः २२
सुमंत्रैर्वेदविच्चैवस्नानस्यविधिपूर्वकम्
तर्पणंचपितॄणांतुदेवतानांतुपूजनम् २३
द्वाभ्यामपिसधर्मात्मासकारयतिनित्यशः स्वयंहोमंददात्यग्नौपचत्यन्नमनुत्तमम्
२४
संज्ञापयतिसुप्रीतौद्वावेतौचमहागुरू
शय्यासनेचतौविप्रःप्रस्वापयतिनित्यशः २५
वस्त्रपुष्पादिकंसर्वंताभ्यांनित्यंप्रयच्छति
तांबूलंबहुगंधाढ्यमुभयोरर्पयेत्सतु २६
सोमशर्मामहाभागस्ताभ्यामपिचपूरयेत् मूलंपयःसुभक्ष्याद्यंनित्यमेवददात्यसौ
२७
तयोस्तुवांछितंनित्यंसोमशर्मामहायशाः
अनेनक्रमयोगेननित्यमेवप्रसादयेत् २८
सोमशर्मासुधर्मात्मापितरौपरिपूजयेत्
सोमशर्माणमाहूयपिताकुत्सतिनिष्ठुरः २९
निंदितैर्निष्ठुरैर्वाक्यैस्ताडयेन्मुनिसन्निधौ

कृतकार्येकृतेपुण्येनित्यमेवसुतेपुनः ३०
नकृतंशोभनंमह्यंत्वयैवकुलपांसन
एवंनानाविधैर्वाक्यैर्निष्ठुरैर्दुःखदायकैः ३१
अताडयद्दंडघातैःशिवशर्मासदातुरः एवंकृतेपिधर्मात्मानैवकुप्यतिकर्हिचित् ३२
मनसावचसाचैवकर्मणात्रिविधेनच संतुष्टःसर्वदासोपिपितरंपरिपूजयेत् ३३ तद्वत्ससोमशर्मावैमातरंचदिनेदिने यज्ज्ञात्वाशिवशर्माचचरितंस्वीयमीक्षते ३४
अमृतंमत्कृतेचापिआनीतंविष्णुशर्मणा पुण्ययुक्तःसधर्मात्मापितृभक्तिपरःसदा ३५
एवंबहुतिथेकालेशतसंख्येगतेसति शिवशर्मापितस्यैवभक्तिंदृष्ट्वाविचिंत्यवै ३६
मयावैपूर्वमित्युक्तंसुपुत्रंयज्ञसंज्ञकम्
मातृखंडानिमान्पुत्रयत्रतत्रक्षिपस्वहि ३७
मद्वाक्यंपालितंतेनकृतानमातरिकृपा एतत्स्वल्पतरंदुःखंनिर्जीवेघातमिच्छतः ३८
साहसंतुकृतंतेनपुत्रेणवेदशर्मणा

अस्याधिकमहंमन्येयतोऽयचलतेनच ३९
निमेषमात्रमेवापिसाहसंकारयेत्पुनः
अपरंसत्यसंपन्नंप्रभावंतपसःपुनः ४०
नित्यंसमाराधनेपिअधिकंचास्यदृश्यते
तस्मादस्यपरीक्षाचसमयेतपसःकृता ४१
भक्तिभावात्तथासत्यान्नैवपुत्रःप्रणश्यति
माययाचनिजांगेऽपिकुष्ठरोगोनिदर्शितः ४२
श्लेष्ममूत्रमलानांचघृणांनैवकरोतिच
व्रणान्विशोधयेन्नित्यंस्वहस्तेनमहायशाः ४३
पादसंवाहनंदद्याच्छौचंचैवमहामतिः
दुःसहंवचनंमह्यंदारुणंसहतेसदा ४४
भर्त्सनेताडनेचैवसदाभीष्टप्रवाचकः
एवंदुःखसमाचारोममपुत्रोमहामतिः ४५
दुःखानांसागरंमन्येबहुक्लेशैस्तुक्लेशितः
अपनेष्याम्यहंदुःखंविष्णोश्चैवप्रसादतः
४६
विचार्यमनसाविप्रःशिवशर्मामहामतिः
पुनर्मायांचकाराथकुंभादपहृतंपयः ४७
पश्चात्तंचसमाहूयसोमशर्माणमब्रवीत्
तवहस्तेमयादत्तममृतंव्याधिनाशनम् ४८
तन्मेशीघ्रंप्रयच्छस्वयथापानंकरोम्यहम्येननीरुग्भवाम्यद्यप्रसादाद्विष्णुशर्मणः ४९

एवमुक्तेतदावाक्येऋषिणाशिवशर्मणा
समुत्थायत्वरायुक्तःसोमशर्माकमंडलुम् ५०
तंचरिक्तंततोदृष्ट्वाह्यमृतेनविनाकृतम्कस्यपापस्यवैकर्मकेनमेविप्रियंकृतम् ५१
इतिचिंतापरोभूत्वासोमशर्मासुदुःखितः
पितुरग्रेचवृत्तांतंकथयिष्याम्यहंयदा ५२
ततःकोपंप्रयास्येतगुरुर्मेव्याधिपीडितःसुचिरंचिंतयित्वातुसोमशर्मामहामतिः ५३
यदिमेसत्यमस्तीतिगुरुशुश्रूषणंयदि
तपस्तप्तंमयापूर्वंनिर्व्यलीकेनचेतसा ५४
दमशौचादिभिःसत्यंधर्ममेवप्रपालितम्
तदाघटोऽमृतयुतोभवत्वेषनसंशयः ५५
यावदेवमहाभागश्चिंतयित्वाविलोकयेत्
तावच्चामृतपूर्णस्तुपुनरेवाभवद्घटः ५६
तंदृष्ट्वाहर्षसंयुक्तःसोमशर्मामहायशाःगत्वागुरुंनमस्कृत्यकुंभमादायसत्वरम् ५७
गृहाणत्वंपितश्चेमंपयःकुंभंसमागतम्
पानंकुरुमहाभागगदान्मुक्तोभवाचिरम् ५८
एतद्वाक्यंमहापुण्यंसत्यधर्मार्थकंपुनःशिवशर्मासुतस्यापिश्रुत्वाचमधुराक्षरम् ५९
हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् ६०
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेशिवशर्मोपाख्यानेचतुर्थोऽध्यायः ४

पञ्चमोऽध्यायः
शिवशर्मोवाच-
तपसादमशौचाभ्यांगुरुशुश्रूषयातथा भक्त्याभावेनतुष्टोस्मितवाद्यचसुपुत्रक १
त्यजामिवैकृतंरूपंमत्तःसुखमवाप्नुहि
एवमुक्वासुतंविप्रोदर्शयामासतांतनुम् २
यथापूर्वंस्थितौतौतुतथासदृष्टवान्गुरू
दीप्तिमंतौमहात्मानौसूर्यबिंबोपमावुभौ ३
ननामपादौसद्भक्त्याउभयोस्तुमहात्मनोः
ततःसुतंसमामंत्र्यहर्षेणमहतान्वितः ४
विष्णोःप्रसादाद्धर्मात्माभार्ययासहकेशवम्
जगामनिजपुण्यैश्चयोगाभ्यासेनसत्तमः ५
प्रविष्टोवैष्णवंधामसमुनिर्दुर्लभंपदम्नत्वन्यैःप्राप्यतेपुण्यैस्तपोभिर्मुक्तिदंपदम् ६
विष्णोस्तुचिंतनैर्न्यासध्यानज्ञानैःस्तवैस्तथा
नदानैस्तीर्थयात्राभिर्दृश्यतेमधुसूदनः ७
समाधिज्ञानयोगेनदृश्यतेपरमंपदम् महायोगैर्यथाविप्रःप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ८
सूतउवाच-
ततस्तत्रतपस्तेपेसोमशर्मामहाद्युतिः

अश्मलोष्टसमंमेनेकांचनंभूषणंपुनः ९
जिताहारःसधर्मात्मानिद्रयापरिवर्जितः
ससर्वान्विषयांस्त्यक्त्वाएकांतमपिसेवते १०
योगासनसमारूढोनिराशोनिःपरिग्रहः तस्यवेलासुसंप्राप्तामृत्युकालस्यवैतदा ११
आगतादानवाविप्रंसोमशर्माणमंतिके मृत्युकालेतुसंप्राप्तेप्राणयात्राप्रवर्तिनः १२
शालिग्रामेमहाक्षेत्रेऋषीणांमानवर्द्धने
केचिद्वदंतिवैदैत्याःकेचिद्वदंतिदानवाः १३
एवंविधोमहाशब्दःकर्णरंध्रंगतस्तदा
तस्यैवविप्रवर्यस्यसुचिरात्सोमशर्मणः १४
ज्ञानध्यानविलग्नस्यप्रविष्टंदैत्यजंभयम्
तेनध्यानेनतस्यापिदैत्यभीत्यैववैतदा १५
सत्वरंचैवतत्प्राणागतास्तस्यमहात्मनः
दैत्यभयेनसंयुक्तःसहिमृत्युवशंगतः १६
तस्माद्दैत्यगृहेजातोहिरण्यकशिपोःसुतः
देवासुरेमहायुद्धेनिहतश्चक्रपाणिना १७
युद्ध्य्मानेनतेनापिप्रह्लादेनमहात्मनासुदृष्टंवासुदेवत्वंविश्वरूपसमन्वितम् १८

योगाभ्यासेनपूर्वेणज्ञानमासीन्महात्मनःसस्मारपूर्वकंसर्वंचरितंशिवशर्मणः १९ प्रागहंसोमशर्माख्यःप्रविष्टोदानवींतनुम्
अस्मात्कायात्कदापुण्यंकेवलंधामउत्तमम् २०
प्रयास्यामिमहापुण्यैर्ज्ञानाख्यैर्मोक्षदायकम्
समरेम्रियमाणेनप्रह्लादेनमहात्मना २१
एवंचिंताकृतापूर्वंश्रूयतांद्विजसत्तमाः
एवंतुचसमाख्यातंसर्वसंदेहनाशनम् २२
सूतउवाच-
प्रह्लादेनिहतेसंख्येदेवदेवेनचक्रिणा
रुरुदेकमलासातुहतपुत्राचकामिनी २३
प्रह्लादस्यतुयामाताहिरण्यकशिपोःप्रियाप्रह्लादस्यमहाशोकैर्दिवारात्रौप्रशोचति २४
पतिव्रतामहाभागाकमलानामतत्प्रिया
रोदमानांदिवारात्रौनारदस्तामुवाचह २५
माशुचस्त्वंमहाभागेपुत्रार्थंपुण्यभागिनि
निहतोवासुदेवेनतवपुत्रःसमेष्यति २६
भूयःस्वलक्षणोपेतस्त्वत्सुतश्चमहामतिः
प्रह्लादेतिचवैनामपुनरस्यभविष्यति २७
विहीनश्चासुरैर्भावैर्देवत्वेनसमन्वितः

इंद्रत्वेमोदतेभद्रे
सर्वदेवैर्नमस्कृतः २८
सुखीभवमहाभागेतेनपुत्रेणवैसदा
नप्रकाश्यात्वयादेविसुवार्तेयंचकस्यचित् २९
कर्त्तव्यमज्ञानभावैःसुगोप्यंकुरुत्वंसदा
एवमुक्त्वागतोविप्रोनारदोमुनिसत्तमः ३०
कमलायाश्चोदरेतुजन्मास्यानुत्तमंपुनः प्रह्लादेतिचवैनामतस्याख्यानंमहात्मनः ३१
बाल्यंभावंगतोविप्राःकृष्णमेवव्यचिंतयत्
नरसिंहप्रसादेनदेवराजोभवेद्दिवि ३२
देवत्वंलभ्यचैवासावैंद्रं पदमनुत्तमम्
मोक्षंयास्यतिज्ञानात्मावैष्णवंधामचोत्तमम् ३३
असंख्यातामहाभागाःसृष्टेर्भावाह्यनेकशःमोहएवंनकर्त्तव्योज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ३४
एतद्वःसर्वमाख्यातंयथापृष्टंद्विजोत्तमाः
अन्यंपृच्छमहाभागसंदेहंतेभिनद्म्यहम् ३५
विजयंदेवतानांतुदानवानांमहत्क्षयम्
कृतंहिदेवदेवेनस्थापितंभुवनत्रयम् ३६
ऋषयऊचुः-

इन्द्रत्वंकस्यसंजातंदेवानांशब्दधारकम् केनदत्तंत्वमाचक्ष्वविस्तराद्द्विजसत्तम ३७
सूतउवाच-
विस्तरेणप्रवक्ष्यामिइन्द्र
त्वेयेनसत्तमः
प्राप्तएषमहाभागोयथापुण्यतमेनच ३८
हतेषुतेषुदैत्येषुसमस्तेषुमहाहवे
अतिनष्टेषुपापेषुगोविंदेनमहात्मना ३९
ततोदेवाःसगंधर्वानागाविद्याधरास्तथा संप्रोचुर्माधवंसर्वेबद्धप्रांजलयस्ततः ४०
भगवन्देवदेवेशहृषीकेशनमोस्तुते विज्ञापयामहेत्वांवैतत्सर्वमवधार्यताम् ४१
शास्तागोप्ताचपुण्यात्माअस्माकंकुरुकेशव
राजानंपुण्यधर्माणंत्वमिंद्रं लोकशासनम् ४२
त्रैलोक्यस्यप्रजादेवयमाश्रित्यसुखंलभेत्
वासुदेवउवाच-
ममलोकेमहाभागावैष्णवेनसमन्वितः ४३
तेजसाब्राह्मणश्रेष्ठश्चिरकालंनिवासितःतस्यकालःप्रपूर्णश्चममलोकेमहात्मनः ४४
वसतस्तस्यविप्रस्यमद्भक्तस्यसुरोत्तमाः

तेजसावैष्णवेनैवभवतांपालकोहिसः ४५
भविष्यतिसधर्मात्मासचधर्मानुरंजकः
पालकोधारकश्चैवसचब्राह्मणसत्तमः ४६
भविष्यतिसधर्मात्माभवतांत्राणकारणात्
अदित्यास्तनयश्चैवसुव्रताख्योमहामनाः ४७
महाबलोमहावीर्यःसवइंद्रोभविष्यति
सूतउवाच-
एवंवरान्सदेवेशोदत्वादेवेभ्यउत्तमम् ४८
देवाविजयिनःसर्वेविष्णुनासहसत्तमाः
कश्यपंपितरंदृष्टुंमातरंचततोगताः ४९
प्रणेमुस्तेमहात्मानउभावेतौसुखासनौ
ऊचुःप्रांजलयःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः ५०
युवयोश्चप्रसादेनदेवत्वंहिगतावयम्
हर्षेणमहताविष्टोदेवान्वाक्यमुवाचसः ५१
कश्यपउवाच-
यूयंवैसत्यधर्मेणवर्तमानाः सदैवहि
आवयोश्चप्रसादेनतपसश्चप्रभावतः ५२
प्राप्तवंतोभवंतस्तुदेवत्वंचाक्षयंपदम्वरमेवददाम्येषांबहुप्रीतिसमन्विताः ५३
अमरानिर्जराश्चैवअक्षयाश्चभविष्यथ
सर्वकामसमृद्धार्थाः
सर्वसिद्धिसमन्विताः ५४
देवानागाश्चगंधर्वामत्प्रसादान्महासुराः
विष्णुरुवाच-
वरंवरयभद्रं तेदेवमातर्यशस्विनि ५५

मनसाचेप्सितंसर्वंतत्तेदद्मिसुनिश्चितम्
अदितिरुवाच-
पूर्वंपुत्रवतीभूताप्रसादात्तवमाधव ५६
अमरानिर्जराःसर्वेअक्षयाःपुण्यवत्सलाः
अमीपुत्रामयालब्धाःश्रूयतांमधुसूदन ५७
सुतरांत्वंचगोविंदसर्वकामसमृद्धिदः
ममगर्भेवसंश्चैवभवांश्चममनंदनः ५८
त्वयापुत्रेणनित्यंचयथानंदामिकेशव
एवंमहोदयंनाथपूरयस्वमनोरथम् ५९
वासुदेवउवाच-
भवत्यादेवकार्यार्थंगंतव्यंमानुषींतनुम्
तदाहंतवगर्भेवैवासंयास्यामिनिश्चितम् ६०
युगेद्वादशकेप्राप्तेभूभारहरणायवै
जमदग्निसुतोदेविरामोनामद्विजोत्तमः ६१
प्रतापतेजसायुक्तःसर्वक्षत्रवधायच
तवपुत्रोभविष्यामिसर्वशस्त्रभृतांवरः ६२
सप्तविंशतिकेप्राप्तेत्रेताख्येतुतथायुगे
रामोनामभविष्यामितवपुत्रःपतिव्रते ६३
पुनःपुत्रोभविष्यामितवैवशृणुपुण्यधेः
अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापरांतेयुगेतदा ६४
सर्वदैत्यविनाशार्थेभूभारहरणायच वासुदेवाख्यस्तेपुत्रोभविष्यामिनसंशयः

६५
इदानींकुरुकल्याणिमद्वाक्यंधर्मसंयुतम्सर्वलक्षणसंपन्नंसत्यधर्मसमन्वितम् ६६
सर्वज्ञंसर्वदेदेविपुत्रमुत्पाद्यसुंदरम्
इंद्रत्वंतस्यदास्यामिइंद्र
सोःपिभविष्यति ६७
एवंसंभाषितंश्रुत्वामहाहर्षसमन्विता
देवदेवप्रसादेनइंद्रपुःत्रोभविष्यति ६८
एवमस्तुमहाभागतववाक्यंकरोम्यहम् ततस्तादेवताःसर्वाजग्मुःस्वस्थानमेवहि ६९
हरिणासहतेसर्वेनिरातंकामुदान्विताः सूतउवाच-
अदितिः कश्यपंप्राहऋतुंप्राप्यमनस्विनी ७०
भगवन्दीयतांपुत्रःसुरेंद्रपदभोजकः
चिंतयित्वाक्षणंविप्रस्तामुवाचमनस्विनीम् ७१
एवमस्तुमहाभागेतवपुत्रोभविष्यति
त्रैलोक्यस्यापिकर्तासयज्ञभोक्तासएवच ७२
तस्याःशिरसिसन्यस्यस्वहस्तंचद्विजोत्तमः
तपश्चचारतेजस्वीसत्यधर्मसमन्वितः ७३
सुव्रतोनामतेजस्वीविष्णुलोकेवसेत्सदा तस्यपुण्यक्षयेजातेविष्णुलोकाद्द्विजोत

्तमाः ७४
पतनंकर्मवशतस्ततस्तस्यद्विजोत्तमाः पुण्यगर्भंगतोविप्रअदित्यास्तुमहातपाः ७५
इंद्र
त्वंभोक्तुकामार्थंसत्यपुण्येनकर्मणा
गर्भंदधारसादेवीपुण्येनतपसाकिल ७६
तपस्तेपेनिरालस्यावनवासंगतासती
दिव्यंवर्षशतंयातंतपंत्यांदेवमातरि ७७
तपंत्यथतपस्तीव्रंदुष्करंदेवतासुरैः
ततःसातपसातेनतेजसाचप्रभान्विता ७८
सूर्यतेजःप्रतीकाशाद्वितीयइवभास्करः
शुशुभेसायथादीप्तापरमंध्यानमास्थिता ७९
रूपेणाधिकतांयातातपसस्तेजसातदा
तपोध्यानपरासाचवायुभक्षातपस्विनी ८०
अधिकंशुशुभेदेवीदक्षस्यतनयातदा
सिद्धाश्चऋषयःसर्वेदेवाश्चापिमहौजसः ८१
स्तुवंतितांमहाभागांरक्षंतिचसुतत्पराःपूर्णेवर्षशतेतस्याविष्णुस्तत्रसमागतः ८२
तामुवाचमहाभागामदितिंतपसान्विताम् देविगर्भःसुसंपूर्णःसूतिकालःप्रवर्तते ८३
तवैवतपसापुष्टस्तेजसाचप्रवर्द्धितः अद्यैवगर्भमेतंत्वंमुंचमुंचयशस्विनि ८४ एवमाभाष्यदेवेशःसजगामस्वकंगृहम्

असूतपुत्रंसादेवीकालेप्राप्तेमहोदये ८५
सापुत्रंदीप्तिसंयुक्तंद्वितीयमिवभास्करम्
सुभगंचारुसर्वांगंसर्वलक्षणसंयुतम् ८६
चतुर्बाहुंमहाकायंलोकपालंसुरेश्वरम् तेजोज्वालासमाकीर्णंचक्रपद्मसुहस्तकम् ८७
चंद्रबिंबानुकारेणवदनेनमहामतिः राजमानंमहाप्राज्ञंतेजसावैष्णवेनच ८८ अन्यैश्चलक्षणैर्दिव्यैर्दिव्यभावैरलंकृतम्
सर्वलक्षणसंपूर्णंचंद्रास्यंकमलेक्षणम् ८९
आजग्मुस्तेत्रयोदेवाऋषयोवेदपारगाः
गंधर्वाश्चततोनागाःसिद्धाविद्याधरास्तथा ९०
ऋषयःसप्ततेदिव्याःपूर्वापरमहौजसः
अन्येचमुनयःपुण्याःपुण्यमंगलदायिनः ९१
आजग्मुस्तेमहात्मानोहर्षनिर्भरमानसाः
तस्मिञ्जातेमहाभागेभगवंतोमहौजसि ९२
आजग्मुर्देवताःसर्वेपर्वतास्तुतपस्विनःक्षीराद्याःसागराःसर्वेनद्यश्चैवतथामलाः ९३
प्रीतिमंतस्ततःसर्वेयेचान्येहिचराचराः
मंगलैस्तुमहोत्साहंचक्रुःसर्वेसुरेश्वराः ९४

ननृतुश्चाप्सराःसंघागंधर्वाललितंजगुः वेदमंत्रैस्ततोदेवाब्राह्मणावेदपारगाः ९५
स्तुवंतितंमहात्मानंसुतंवैकश्यपस्यच ब्रह्माविष्णुश्चरुद्र श्चवेदाश्चैवसमागताः ९६
सांगोपांगैश्चसंयुक्तास्तस्मिञ्जातेमहौजसि
त्रैलोक्येयानिसत्वानिपुण्ययुक्तानिसत्तम ९७
समागतानितत्रैवतस्मिञ्जातेमहौजसि मंगलंचक्रिरेसर्वेगीतपुण्यैर्महोत्सवैः ९८
हर्षेणनिर्भराःसर्वेपूजयंतोमहौजसः
ब्रह्माद्याश्चत्रयोदेवाःकश्यपोथबृहस्पतिः ९९
चक्रिरेनामकर्माणितस्यैवहिमहात्मनः
वसुदत्तेतिविख्यातोवसुदेतिपुनस्तव १००
आखंडलेतितन्नाममरुत्वान्नामतेपुनः
मघवांश्चबिडौजास्त्वंपाकशासनइत्यपि १०१
शक्रश्चैवहिविख्यातइंद्रश्चैवेतितेसुतः
इत्येतानिचनामानितस्यैवचमहात्मनः १०२
चक्रुश्चदेवताःसर्वाःसंतुष्टाहृष्टमानसाः
स्नानंतुकारयामासुःसंस्काराणिमहासुरः १०३

विश्वकर्माणमाहूयददुराभरणानिच तानिपुण्यानिदिव्यानितस्मैतेतुमहात्मने १०४
जातेतस्मिन्महाभागेदेवराजेमहात्मनि
एवंमुदंततःप्रापुःसर्वेदेवामहौजसः १०५
पुण्येतिथौतथाऋक्षेसुमुहूर्तेमहात्मभिः
इंद्र
त्वेस्थापितोदेवैरभिषिक्तःसुमंगलैः १०६
प्राप्तमैंद्र
पदंतेनप्रसादात्तस्यचक्रिणः
तपश्चकारतेजस्वीवसुदत्तःसुरेश्वरः १०७
उग्रेणतेजसायुक्तोवज्रपाशांकुशायुधः १०८
सूतउवाच-
उग्रंसमस्तंतपसःप्रभावंविलोक्यशुक्रोनिजगादगाथाम्
लोकेषुकोन्योनभविष्यतीतियथाहिचायंचसुदर्शनीयः १०९
विष्णोःप्रसादान्नपरोमहात्मासंप्राप्तमैश्वर्यमिहैवदिव्यम् ११०
अनेनतुल्योनभविष्यतीतिलोकेषुचान्यस्तपसोग्रवीर्यः १११
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेइंद्रा भिषेकोनामपंचमोऽध्यायः ५

षष्ठोऽध्यायः

सूतउवाच-
कश्यपस्यचभार्यान्यादनुर्नामतपस्विनी पुत्रशोकेनसंतप्तासंप्राप्तादितिमंदिरम् १
रोदमानाप्रणम्यैवपादपद्मयुगंतदा
दुःखेनमहताप्राप्तादितिस्तांप्रत्यबोधयत् २
दितिरुवाच-
तवैवहिमहाभागेकिमिदंरोदकारणम्
पुत्रिण्यश्चैकपुत्रेणलोकेनार्योभवंतिवै ३
भवतीशतपुत्राणांगुणिनामपिभामिनि मातात्वमसिकल्याणिशुंभादीनांमहात्मनाम् ४
कस्माद्दुःखंत्वयाप्राप्तमेतन्मेकारणंवद
हिरण्यकशिपूराजाहिरण्याक्षोमहाबलः ५
यस्याःपुत्रौमहात्मानौमहाबलपराक्रमौ
कस्माद्दुःखंमहज्जातंतस्माच्चैवसखेवद ६
आख्याहिकारणंसर्वंयस्माद्रो
दिषिसांप्रतम्
एवमाभाष्यतांदेवींविरराममनस्विनी ७
दनुरुवाच-
पश्यपश्यमहाभागेसपत्न्याश्चमनोरथम्
परिपूर्णंकृतंतेनदेवदेवेनचक्रिणा ८
यथापूर्वंवरोदत्तोह्यदित्यैदेविविष्णुन

ा
तथेदानींचपुत्रायतस्यादत्तोवरोमहान् ९
कश्यपाद्विश्रुतोजातस्त्रैलोक्यपालकःसुतः
इंद्र
त्वंतस्यवैदत्तंतवपुत्राद्विहृत्यच १०
मनोरथैस्तुसंपूर्णाअदितिःसुखवर्द्धिनी
कनीयान्वसुदत्तश्चतस्याःपुत्रश्चसंप्रति ११
एंद्रं
पदंसुदुष्प्राप्यंदेवैःसार्द्धंभुनक्तिच
दितिरुवाच-
कस्मात्पदात्परिभ्रष्टोममपुत्रोमहामतिः १२
अन्येचदानवादैत्यास्तेजोभ्रष्टाःकथंसखेतस्यत्वंकारणंब्रूहिविस्तरेणयशस्विनि १३
तामाभाष्यदितिर्वाक्यंविररामसुदुःखिता
दनुरुवाच-
देवाश्चदानवाःसर्वेसक्रोधाःसंगरंगताः १४
तत्रयुद्धंमहज्जातंदैत्यसंक्षयकारकम्
देवैश्चविष्णुनायुद्धेममपुत्रानिपातिताः १५
तथैवतवपुत्रास्तेदेवदेवेनचक्रिणा वनेगतान्यथासिंहोद्रावयेत्स्वेनतेजसा १६

तथातेमामकाःपुत्रानिहताःशङ्खपाणिना
कालनेमिमुखंसैन्यंदुर्जयंससुरासुरैः १७
नाशितंमर्दितंसर्वंद्रावितंविकलीकृतम्
स्वैरर्चिभिर्यथावह्निस्तृणानिज्वालयेद्वने १८
तथादैत्यगणान्सर्वान्निर्दहत्येवकेशवः
ममपुत्रामृतादेविबहुशस्तवनंदनाः १९
वह्निंप्राप्ययथासर्वेशलभायांतिसंक्षयम्
तथातेदानवाःसर्वेहरिंप्राप्यक्षयंगताः २०
एवमेतंहिवृत्तांतंदितिःशुश्रावदारुणम्
दितिरुवाच-
वज्रपातोपमंभद्रेवदस्येवंकथंमम २१
एवमाभाष्यतांदेवीमूर्च्छितानिपपातह
हाहाकष्टमिदंजातंबहुदुःखंप्रतापकम् २२
रुरोदकरुणंसाथपुत्रशोकसुपीडिता तांदृष्ट्वासमुनिश्रेष्ठउवाचवचनंशुभम्
२३
मारोदिषिचभद्रं तेनैवंशोचंतित्वद्विधाः
सत्ववंतोमहाभागेलोभमोहेनवर्जिताः २४
कस्यपुत्राहिसंसारेकस्यदेवीसुबांधवाः
नास्तिकस्येहकेनापितत्सर्वंश्रूयतांप्रिये २५
दक्षस्यापिसुतायूयंसुन्दर्यश्चैवमामकाःभवतीनामहंभर्ताकामनापूरकःशुभे २६

योजकःपालकश्चैवरक्षकोस्मिवरानने कस्माद्वैरंकृतंक्रूरैरसुरैरजितात्मभिः २७
तवपुत्रामहाभागेसत्यधर्मविवर्जिताः तेनदोषेणतेसर्वेतवदोषेणवैशुभे २८ निहतावासुदेवेनदैवतैस्तुनिपातिताः तस्माच्छोकोनकर्तव्यःसत्यमोक्षविनाशनः २९
शोकोहिनाशयेत्पुण्यंक्षयात्पुण्यस्यनश्यति
तस्माच्छोकंपरित्यजविघ्नरूपंवरानने ३० आत्मदोषप्रभावेणदानवामरणंगताः देवानिमित्तभूताश्चनाशिताःस्वेनकर्मणा ३१
एवंज्ञात्वामहाभागेसमागच्छसुखंप्रति
एवमुक्त्वामहायोगीतांप्रियांदुःखभागिनीम् ३२
विषादाच्चनिवृत्तोसौविरराममहामतिः ३३
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेदितिविलापोनामषष्ठोऽध्यायः ६ सप्तमोऽध्यायः
दितिरुवाच-
सत्यमुक्तंत्वयानाथसर्वमेवनसंशयः भर्तृस्नेहंपरित्यज्यगतासापत्न्यजंद्विज १

अभिमानेनदुःखेनमानभंगेनसत्तम
महादुःखेनसंतप्ताकरिष्येप्राणमोचनम् २
कश्यपउवाच-
श्रूयतामभिधास्यामियथाशांतिर्भविष्यति
नकःकस्यभवेत्पुत्रोनमातानपिताशुभे ३
नभ्राताबांधवःकस्यनचस्वजनबांधवाः
एवंसंसारसंबंधोमायामोहसमन्वितः ४
स्वयमेवपितादेविस्वयंमाताथबांधवाः
स्वयंस्वजनवर्गश्चस्वयंधर्मःसनातनः ५
आचारेणनरोदेविसुखित्वमुपजायते
अनाचारेणपापेननाशंयातितथाध्रुवम् ६
क्रूरयोनिंप्रयात्येवंनरोदेविनसंशयः
कर्मणासत्यहीनेनमहापापेनमोहतः ७
रिपुत्वेवर्त्ततेमर्त्यःप्राणिनांनित्यसंस्थितः
रिपवस्तस्यवर्तन्तेयत्रतत्रनसंशयः ८
मैत्रेणवर्ततेमर्त्योयदालोकेप्रियेशुभेतदातस्यभवंत्येवमित्राःसर्वत्रभामिनि ९
कृषिकारोयदादेविछन्नंबीजंसुसंस्थितम्
यादृशंतुभवत्येवतादृशंफलमश्नुते १०
तथातवचपुत्रैश्चसाधुभिःस्पर्धितंसह
कर्मणस्तस्यतत्प्राप्तंफलंभुंक्ष्वसुसंस्थितम् ११
तवपुत्रामहाभागेतपःशांतिविवर्जिताः
तेनपापेनतेसर्वेपतितावैमहत्पदात् १२
एवंज्ञात्वाशमंगच्छमुंचदुःखंसुखंतथा

कस्यपुत्राश्चमित्राणिकस्यस्वजनबांधवाः १३
आत्मकर्मानुसारेणसुखंजीवंतिजंतवः परार्थेचिंतनंदेवितत्त्वज्ञानेनपंडिताः १४
नकुर्वंतिमहात्मानोव्यर्थमेवनसंशयः
पंचभूतात्मकंकायंकेवलंसंधिजर्जरम् १५
आत्ममित्रंकृतंतेनसर्वंदेविसुखाशया
आत्मानाममहापुण्यःसर्वगःसर्वदर्शकः १६
सर्वसिद्धिस्तुसर्वात्मासात्विकःसर्वसिद्धिदः
एवंसर्वमयोदेविभ्रमत्येकोनिरञ्जनः १७
भ्रमतानिर्जनेयेनमूर्तिमंतोद्विजोत्तमाः
चत्वारोदर्शिताःपुण्यामूर्तिमंतोमहौजसः १८
पंचमःश्वसनश्चैवपूर्वाणांमित्रमेवच
अथोआत्मासमायातोज्ञानसाहाय्यमेववा १९
सतान्दृष्ट्वामहात्मावैज्ञानमात्मासमब्रवीत्
ज्ञानपश्यअमीपंचमंत्रयंतःपरस्परम् २०
एतान्गत्वाब्रवीहित्वंयूयंकइतिपृच्छह
ज्ञानंवाक्यंपरंश्रुत्वासार्थंतस्यमहात्मनः २१
तदाहात्मानमाराध्यमेतैःकिंतेप्रयोजनम् तत्त्वतोब्रूहिमेदेवसदाशुद्धोसिसर्वदा

२२
आत्मोवाच-
एतेपंचमहाभागारूपवंतोमनस्विनः गत्वासंदर्शयाम्येनानाभाष्येज्ञानश्रूयताम् २३
भव्यानेतान्प्रवक्ष्यामिपंचमींगतिमागतान्
दूतत्वंगच्छभोज्ञानकुशलोदूतकर्मणि २४
ज्ञानमुवाच-
त्वमात्मञ्छृणुमेवाक्यंसत्यंसत्यंवदाम्यहम्
एतेषांसंगतिस्तातकार्यानैवत्वयाकदा २५
पंचानामपिशुद्धात्मन्नकार्यंशुभमिच्छताभवतःसंगतिंमोहइच्छत्येषमहामते २६
आत्मोवाच-
एतेषांसंगतिंज्ञानकस्माद्वारयतेभवान्
तन्मेत्वंकारणंब्रूहियाथातथ्येनपंडित २७
ज्ञानमुवाच-
एतेषांसंगमात्रात्तुमहद्दुःखंभविष्यति
दुःखमूलाहिपंचैवशोकसंतापकारकाः २८
एवमस्तुमहाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव
ज्ञानमाभाष्यसह्यात्माध्यानेनसहसंगतः २९
कश्यपउवाच-
ततःपंचैवतेतत्राद्राक्षुरात्मानमेवतम्
बुद्धिमूचुःसमाहूयसंगच्छात्मानमेवहि ३०
दूतत्वंकुरुकल्याणिअस्माकमात्मनासह

पंचतत्त्वामहात्मानोविश्वस्यधारकाःशुभाः ३१
भवतोमैत्रमिच्छंतिइत्याभाष्यमहामतिम्
गत्वाबुद्धेत्वयाकार्यंकर्तव्यंनइतोव्रज ३२
एवमस्तुमहाभागाकरिष्येकार्यमुत्तमम्
एवमाभाषितंतेषांगत्वाऽहात्मानमेवतम् ३३
अहंबुद्धिर्महाभागभवंतंसमुपागता
दूतत्वेमहतांपार्श्वात्तेषांत्वंवचनंशृणु ३४
भवन्मैत्रींसमिच्छंतिअक्षयांपंचआत्मकाःकुरुमैत्रींमहाप्राज्ञजहिध्यानंसुदूरतः ३५
ध्यानमुवाच-
नकर्तव्यंत्वयाचात्मन्नैतेषांवैसमागमम् एषांसंसर्गमात्रेणमहुद्दुःखंभविष्यति ३६
मयाज्ञानेनहीनस्त्वंकथंकर्मकरिष्यति
एवमेवनकर्तव्यंतेषांचैवसमागमम् ३७
गर्भवासंनयिष्यंतिभवंतंनान्यथाविभो ज्ञानेनैवमयाहीनोअज्ञानंयास्यसिध्रुवम् ३८
एवमुक्त्वातमात्मानंविरराममहामतिम् ततस्तामागतांबुद्धिमात्माप्रोवाचनिश्चितः ३९
ज्ञानध्यानौमहात्मानौमंत्रिणौममशोभनौ तत्रयानंनमेयुक्तंतद्बुद्धेकिंकरोम्यहम

् ४०
एवंश्रुत्वाततोबुद्धिस्तेषांपार्श्वेयशस्विनी
समाचष्टसमग्रंतत्कथनंज्ञानध्यानयोः ४१
ततस्तेपंचकाःसर्वेआत्मानंप्रतिजग्मिरे
मैत्रीमेवप्रतीच्छामोभवतोनित्यमेवहि ४२
यस्माच्छुद्धोसिलोकेशतस्मात्त्वांसमुपागताः
स्वयमेवविचार्यैवउत्तरंनःप्रदीयताम् ४३
आत्मोवाच-
यूयंपंचैवसंप्राप्तामममैत्रंसमिच्छथ
स्वीयंगुणंप्रभावंचकथयंतुममाग्रतः ४४
भूमिरुवाच-
सर्वकार्यस्यसंस्थानंचर्ममांससमन्वितम्
अस्थिमूलदृढत्वंमेनखलोमसमन्वितम् ४५
प्रभावोहिमहाप्राज्ञकायमध्येममैवहि
नासिकागमनोगंधस्समेभृत्योमहामनाः ४६
आकाशउवाच-
अहमाकाशकःप्राप्तोममकायेप्रभावकम् श्रूयतामभिधास्यामिपरब्रह्मस्वरूपिणम् ४७
बाह्यांतरावकाशश्चशून्यस्थानेवसाम्यहम्तत्रामात्यौतुकर्णौमेश्रवणार्थंप्रतिष्ठितौ ४८
वायुरुवाच-
पंचरूपेणतिष्ठामिकरोम्येवंशुभाशुभम्

चर्मकायेस्थितोमात्यःस्पर्शंसंश्रयतेगुणम् ४९
तेजउवाच-
कायेसंस्थःसदानित्यंपाकयोगंकरोम्यहम्
सबाह्याभ्यंतरंसर्वंद्रव्याद्र
व्यंप्रदर्शये ५०
शुक्रंमज्जातथालालाएवंत्वक्संधिसंस्थितम्
रुधिरंप्रेषयाम्येवकायमध्येस्थितोस्म्यहम् ५१
तत्रनेत्रावमात्यौमेद्र
व्यलब्धिप्रसाधकौ
एवंमयात्मव्यापारस्तवाग्रेकथितःपरः ५२
जलमुवाचः-
सुतोषयाम्यहंनित्यममृतेनकलेवरम्
एवंमेतत्रव्यापारःकायपत्तनकेप्रिये ५३
अमात्यंरसनांविद्धिरसास्वादकरींपराम् नासिकोवाच-
सुगंधेनपरांपुष्टिंकायस्यापिकरोम्यहम्
५४
दुर्गंधंतुपरित्यज्यकायेगंधंप्रदर्शये बुद्धियुक्तामहाभागतस्याभावेनभाविता ५५
स्वामिकार्यायकायेस्मिन्नहंतिष्ठामिनिश्चला
गंधंममगुणंविद्धिद्विविधंयत्प्रवर्तितम् ५६

श्रवणावूचतुः- कार्याकार्यादिकंशब्दंलोकैरुक्तंशुभाशुभम्
शृणुयावःस्वकायस्थौसत्यासत्येप्रियाप्रिये ५७
शब्दोहिमेगुणःप्रोक्तोममव्यापारमेवहि
योजयामिनसंदेहोयदाबुद्धिःप्रपूरयेत् ५८
त्वगुवाच-
पंचरूपात्मकोवायुः
शरीरेस्मिन्व्यवस्थितः ५९
सबाह्याभ्यंतरेचेष्टांतेषांजानामितत्त्वतः
शीतोष्णमातपंवर्षंवायोःस्फुरणमेवच ६०
सर्वंजानामिसंस्पर्शंसंगश्लेषादिकंनृणाम्
स्पर्शएवगुणोमह्यमेतत्सत्यंवदाम्यहम् ६१
एवंहितेसमाख्यातोमयाव्यापारएवहि
नेत्रेऊचतुः-
संसारेयानिरूपाणिभव्याभव्यानिसत्तम ६२
यदाप्रेरयतेबुद्धिस्तदापश्यावनान्यथा
वसावः कायमध्येवैरूपंगुणमिहावयोः ६३
एवंव्यापारसंबंधःकायमध्येमहामते
जिह्वोवाच-
बुद्धियुक्ताअहंतातरसभेदान्विचारये ६४
क्षारमम्लादिकंसर्वंनीरसंस्वादुचिंतये व्यापारेणअनेनापिनित्ययुक्तावसाम्यहम्

६५
इन्द्रियाणांहिसर्वेषांबुद्धिरेषाप्रणायकः
एवंपंचसमायातानींद्रियाणिप्रियेशृणु ६६
स्वीयानियानिकर्माणिकथयंतिपुनःपुनः
अथबुद्धिःसमायातातमुवाचमहामतिम् ६७
मद्विहीनोयदाकायस्तदानश्यतिनान्यथा
तस्मात्त्वंमांसमास्थायवर्त्तयस्वमहामते ६८
अथकर्मसमायातमात्मानमिदमब्रवीत्
अहंकर्ममहाप्राज्ञतवपार्श्वंसमागतम् ६९
त्वांप्रेषयाम्यहंतेनपथायेनेहगच्छसि
एवमाकर्ण्यतत्सर्वमात्माप्रोवाचतान्प्रति ७०
यूयंपंचात्मकैर्युक्ताःसर्वसाधारणाःकिलकस्मान्मैत्रंसमिच्छंतितत्रपंचात्मकंप्रति ७१
ब्रुवंतुकारणंसर्वेममाग्रेसर्वमेवतत्
पंचात्मकाऊचुः- अस्मत्संगप्रसंगेनपिंडमेवप्रजायते ७२
तस्मिन्पिंडेमहाबुद्धेभवान्वसतिसुव्रतःतिष्ठामोहिवयंसर्वेप्रसादात्तवतत्रहि ७३
एतस्मात्कारणान्मैत्रमिच्छामस्तवनित्यशः
आत्मोवाच-
एवमस्तुमहाभागाभवतांप्रियमेवच ७४

करिष्येनात्रसंदेहोमैत्रंहिप्रीतिकारणात्
वार्यमाणोमहाभागोज्ञानेनापिमहात्मना ७५ ध्यानेनचमहात्मासौतेषांसंगतिमागतः सतैःप्रमोहितस्तत्ररागद्वेषादिभिस्तदा ७६
पंचतत्त्वसमायुक्तःकायित्वंगतवान्प्रभुः
यदागर्भंसमायातोविष्ठामूत्रसमाकुले ७७
दुर्गंधेपिच्छिलावर्तेपतितस्तैःससंयुतः
अंगेनव्याकुलीभूतः पंचात्मकानुवाचसः ७८
भोभोःपंचात्मकाःसर्वेशृणुध्वंवचनंमम
भवतांसंप्रसंगेनमहादुःखेनमोहितः ७९
तत्रास्मिन्पिच्छिलेघोरेपतितोहिमहाभये
पंचात्मकाऊचुः- तावत्संस्थीयतांराजन्यावद्गर्भः
प्रपूरयेत् ८०
पश्चान्निर्गमनंतेवैभविष्यतिनसंशयः अस्माकंहिभवान्स्वामीकायदेशेव्यवस्थितः ८१
राज्यमेवंप्रकर्तव्यंसुखभोक्ताभविष्यतितेषांतद्वचनंश्रुत्वाआत्मादुःखेनपीडितः ८२
गंतुमिच्छन्नसौतस्मात्पलायनपरोभवत् ८३ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेशरीरकथन

ंनामसप्तमोऽध्यायः ७

अष्टमोऽध्यायः कश्यपउवाच-
सगर्भेव्याकुलोजातःखिद्यमानोदिनेदिने
दुःखाक्रांतोहिधर्मात्मासर्वपीडाभिपीडितः १
अधोमुखस्तुगर्भस्थोमोहजालेनबंधितः
आधिव्याधिसमाक्रांतोहाहाभूतोविचेतनः २
दुःखेनमहताविष्टोज्ञानमाहप्रपीडितः
आत्मोवाच-
तववाक्यंमहाप्राज्ञनकृतंतुमयातदा ३
ध्यानेनवार्यमाणोपिपतितोमोहसंकटे
तस्माद्रक्षमहाप्राज्ञगर्भवासात्सुदारुणात् ४
ज्ञानमुवाच-
मयात्वंवारितोह्यात्मन्कृतंवाक्यंनचैवमे
पंचात्मकैर्महाक्रूरैः पातितोगर्भसंकटे ५
इदानींगच्छत्वंध्यानंतस्मात्संप्राप्स्यसेसुखम्
गर्भवासाद्भविष्यस्तेमोक्षएवनसंशयः ६
तस्यतद्वचनंश्रुत्वाज्ञात्वाज्ञानस्यतत्त्वताम्
ध्यानमाहूयप्रोवाचश्रूयतांवचनंमम ७

त्वामहंशरणंप्राप्तोध्यानमांरक्षनित्यशः
एवमस्तुमहाप्राज्ञध्यानमाहमहामतिम् ८
एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाआत्मावैध्यानमागतः
ध्यानेनहिसमंगर्भेसंस्थितोमोहवर्जितः ९
यदाध्यानंगतोह्यात्माविस्मृतंगर्भजंभयम्
सद्वाभ्यांसहितस्तत्रआत्मामोहविनाकृतः १०
चिंतयन्नेववैनित्यमात्मकंसुखमेवहि इतोनिष्क्रांतमात्रस्तुत्यजेपंचात्मकंवपुः ११
एवंचिंतयतेनित्यंगर्भवासगतःप्रभुः सूतिकालेतुसंप्राप्तेप्राजापत्येवरानने १२
वायुनाचलितोगर्भःप्राणेनापिबलीयसा
योनिर्विकासमायातिचतुर्विंशांगुलंतदा १३
पंचविंशांगुलोगर्भस्तेनपीडाविजायते
एवंसंपीड्यमानस्तुमूर्च्छयामूर्च्छितःप्रिये १४
पतितोभूमिभागेतुज्ञानध्यानसमन्वितः
प्राजापत्येनदिव्येनवायुनासपृथक्कृतः १५
भूमिसंस्पर्शमात्रेणज्ञानध्यानेतुविस्मृते
संसारबंधसंदिग्धआत्माप्रियतयास्थितः १६

गुणदोषसमाक्रांतोमहामोहसमन्वितः खाद्यंपानादिकंसर्वमिच्छत्येवदिनेदिने १७
एवंसंपुष्यमाणस्तुआत्मापंचात्मकैःसह
व्यापितोहींद्रि
यैःसर्वैर्विषयैःपापकारिभिः १८
बांधवानांसमोहेनभार्यादीनांतथैवच
आकुलव्याकुलोदेविजायतेचदिनेदिने १९
महामोहेनसंदिग्धोमोहजालगतःप्रभुः
कैवर्तेनयथाबद्धःशकुलोजालबंधनैः २०
चलितुंनैवशक्तोस्तितथात्मासीत्प्रबंधितः
मोहजालैस्तुतैःसर्वैर्दृढबंधैस्तुबंधितः २१
एवमादिप्रपंचेनव्यापितोव्यापकेनहि
ज्ञानविज्ञानविभ्रष्टोरागद्वेषादिभिर्हतः २२
कामेनपीड्यमानस्तुक्रोधेनैवतथैववा
प्रकृत्याकर्मणाबद्धोमहामूढोव्यजायत २३
सूतउवाच-
एवंमूढोयदात्मासौकामक्रोधवशंगतः
लोभरागादिभिःसर्वैर्व्यापृतस्तैर्दुरात्मभिः २४
इयंभार्याह्ययंपुत्रइदंमित्रमिदंगृहम्
एवंसंसारजालेनमहामोहेनबंधितः २५
पुत्रशोकादिभिर्दुःखैर्विविधैराकुलस्तद

ा
जरयाव्याधिभिश्चैवसंग्रस्तश्चाधिभिस्तथा २६
एवमात्मासंप्रतप्तोदुःखमोहैःसुदारुणैः अभिमानैर्मानभंगैर्नानादुःखैश्चखंडितः २७
वृद्धत्वेनतथादेविशबलत्वेनपीडितः दुःखंचिंतयतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः २८ रात्रौस्वप्नान्प्रपश्येतदिवाचैतन्यवर्जितः
वैकल्येनतथांगानांव्याप्तोदेविदिनेदिने २९
संसारेभ्रममाणेनवैराग्यंतत्रदर्शितम्
निःशंकंबंधुहीनंचप्रशांतंतुष्टमेवच ३०
तमुवाचतदात्मावैकामक्रोधविवर्जितम्
कोभवान्नग्नरूपेणकथंमित्रैर्नलज्जसे ३१
यत्रलोकाःस्त्रियोवृद्धायुवत्योमातरस्तथा
एतासांहिगतोमध्येनबिभेषिअनावृतः ३२
वीतरागउवाच-
कोह्यत्रनग्नोदृश्येतननग्नोस्मीतिवैकदासुसंबद्धस्त्वमेवापिपरिधानसमन्वितः ३३
ननग्नोस्मिकदादिव्यभवान्नग्नःप्रदृश्यते
इंद्रियार्थवशेवर्तीमर्यादापरिवर्जितः ३४

आत्मोवाच-
पुरुषस्यकाहिमर्यादातामाचक्ष्वचसुव्रत विस्तरेणमहाप्राज्ञयदिजानासिनिश्चितम् ३५
वीतरागोमहाप्राज्ञस्तमुवाचमहामतिः सुस्थैर्यंभजतेचित्तंसुखदुःखेषुनित्यदा ३६
क्लेशितंसर्वभावैश्चतेषुतेषुपरित्यजेत् अथलज्जांप्रवक्ष्यामिमनोयानिर्विशत्यलम् ३७
मयाद्यैवंनकर्तव्यंनग्नःस्थानविवर्जितःपश्चात्तापेसुसंलीनःसालज्जापरिकथ्यते ३८
कस्यलज्जाप्रकर्तव्याद्वितीयोनास्तिसर्वदा
एकश्चपुरुषोदिव्यःकस्यकिंचिन्ननाशयेत् ३९
अथलोकान्प्रवक्ष्यामियेत्वयापरिकीर्तिताः
यथाकुलालकश्चक्रेमृत्पिंडंचनिधापयेत् ४०
भ्रामयित्वातुसूत्रेणनानाभेदान्प्रकाशयेत्
भांडानांतुसहस्राणिस्वेच्छयामतिसंस्थितः ४१
तथायंसृजतेधातानानारूपाणिनान्यथा
पश्चाद्विनाशमायांतियेनकेनापिहेतुना ४२
सर्वदैवस्थितायेचयेलोकाश्चसनातनाः

तेषांलज्जाप्रकर्तव्यानावर्तंतेहितेभुवि ४३
आकाशवायुतेजांसिपृथ्वीचापश्चपंचमः अमीलोकाःप्रकाशंतेयेचसर्वत्रसंस्थिताः ४४
सत्त्वानामंगदेशेषुपंचैतेषुसुसंस्थिताःसर्वत्रैवचवर्तंतेकस्यलज्जाविधीयते ४५
स्त्रीणांरूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांतातसांप्रतम्
यथाघटसहस्रेषुसोदकेषुविराजते ४६
एकश्चंद्रो
हिसर्वत्रभवांस्तद्वद्विराजते
गतोजंतुसहस्रेषुमोहचक्रेमहात्मवान् ४७
स्थावरेषुचसर्वेषुजंगमेषुतथाभवान्
योनिद्वारेणपापेनमायामोहमयेनवै ४८
कुचाभ्यांचनितंबाभ्यांवयसाचविराजते
हृन्मांसस्याधिकावृद्धिर्दृष्टाचात्रनसंशयः ४९
पतनायचलोकानांमोहरूपंविदर्शितम्
नभवत्येवसानारीयात्वयापरिकीर्तिता ५०
लीलयाकुरुतेधाताविनोदायसदात्मनः
यथानार्यास्तथापुंसोजीवःसर्वत्रसंस्थितः ५१
कुचयोनिविहीनायेजीवन्मुक्ताःसदैवहि
नरस्तुपुरुषःप्रोक्तोनारीप्रकृतिरुच्यते ५२

रमतेतेनवैसार्द्धंनमुक्ताहिकदाचन भवान्प्रकृतिसंयुक्तःपुरुषेषुप्रदृश्यते ५३
कःकस्यकुरुतेलज्जामेवंज्ञात्वासुखंव्रजवृद्धांस्त्रियंप्रवक्ष्यामिसदावृद्धांवरानने ५४
त्वचाजर्जरतांयातायस्याप्यंगेवरानने
श्वेतैश्चैवतथाकेशैःपलितैश्चसमाकुला ५५
बलहीनाथदीनापिव्यापितावलिनातदा
नेयंवृद्धाभवेन्नारीपरंवृद्धाचकथ्यते ५६
एतस्यालक्षणंप्रोक्तंयुवतींप्रवदाम्यहम्
ज्ञानेनवर्द्धतेनित्यंजीवपार्श्वेसमाश्रिता ५७
सुमतिर्नामसंप्रोक्तासावृद्धायुवतीतिच
नारीपुरुषलोकेषुसर्वदैवप्रतिष्ठिता ५८
लज्जातस्याःप्रकर्तव्याअन्यच्चैववदाम्यहम्
मातरंवैप्रवक्ष्यामियात्वयापरिकीर्तिता ५९
प्राणिनामंगदेशेषुसदैवचेतनास्थिता
परज्ञानप्रदायाचसाप्रज्ञापरिकथ्यते ६०
प्रज्ञामातासमाख्याताप्राणिनांपालनायसासंस्थितासर्वलोकेषुपोषणायहितायवा ६१
सुमतिर्नामयाप्रोक्तासामातापरिकथ्यते
संसारद्वारमार्गाणियानिरूपाणिनित्यशः ६२

भवंतिमातरोह्येताबहुदुःखप्रदर्शिकाः मातृरूपंसमाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम् ६३
आत्मोवाच-
भवान्कोहिसमायातोममसंतापनाशकः विस्तरेणसमाख्याहिस्वरूपमात्मनःस्वयम् ६४
वीतरागउवाच-
यस्मात्कामानिवर्तंतेनिराशाःसर्वएवते यंदुष्टत्वान्नपश्यंतिकर्माण्येतानिनान्यथा ६५
यत्समीपंहिनायातिआशाचैवकदाचन क्रोधोलोभस्तथामोहोयद्भयात्प्रलयंगताः ६६
वीतरागोस्मिभद्रं तेविवेकोममबांधवः आत्मोवाच-
कीदृशोऽसौतवभ्राताविवेकोनामनामतः ६७
तस्यत्वंलक्षणंब्रूहिभ्रातुरात्मनएवच
वीतरागउवाच-
तस्यैवलक्षणंरूपंनवदामितवाग्रतः ६८
भ्रातुस्तस्यमहाभागआह्वानंचकरोम्यहम्
भोभोविवेकमेभ्रातरावयोस्त्वंवचःशृणु ६९
एह्येहिसुमहाभागममस्नेहान्महामते
कश्यपउवाच-
शांतिक्षमाभ्यांसंयुक्तोभार्याभ्यांचसमागतः ७०

सर्वदृक्सर्वगोव्यापीसर्वतत्त्वपरायणः संदेहानांचसर्वेषांयोरिपुर्ज्ञानवत्सलः ७१
धारणाधीश्चद्वेपुत्र्यौतस्यैवहिमहात्मनः तस्ययोगःसुतोज्येष्ठोमोक्षोयस्यमहागुरुः ७२
निर्मलोनिरहंकारोनिराशोनिष्परिग्रहः सर्ववेलाप्रसन्नात्मागतद्वंद्वोमहामतिः ७३
सविवेकःसमायातोगुणरत्नैर्विभूषितः
यस्यामात्यौमहात्मानौधर्मसत्यौमहामती ७४
क्षमाशांतिसमायुक्तःसविवेकःसमागतः
वीतरागमुवाचेदमाहूतोहंसमागतः ७५
तद्भ्रातःकारणंसर्वंकथ्यतांहिममाग्रतः
यमाश्रित्यत्वयाद्यैवकृतमाह्वानमेवमे ७६
वीतरागउवाच-
पुमान्स्थितोयःपुरतोमहापाशैर्नियंत्रितः
मोहस्यबाणैःसंभ्रांतःसंसारस्यचबंधनैः ७७
सर्वस्यव्यापकःस्वामीअयमात्माममैवच
पंचतत्त्वैःसमाविष्टोज्ञानध्यानविवर्जितः ७८
पृच्छतामेनमात्मानंभवांस्तत्त्वेषुपंडितः
वीतरागवचःश्रुत्वाविवेकोवाक्यमब्रवीत्

७९
विवेकउवाच-
सुखेनस्थीयतेदेवभवताविश्वनायक आगतेत्वयिसंसारेकिंकिंभुक्तंसुखंस्वयम् ८०
आत्मोवाच-
गर्भवासोमहद्दुःखमसह्यंदारुणंमया भुक्तमेवमहाप्राज्ञज्ञानहीनेनवैसदा ८१ देहेपिज्ञानविभ्रष्टःसोहंजातोह्यनेकधा बाल्यावस्थांगतेनाथकृत्याकृत्यंकृतंमया ८२
तारुण्येनकृताक्रीडाभुक्ताभार्याह्यनेकशः
वार्धकंप्राप्यसंतप्तःपुत्रशोकादिभिस्तथा ८३
भार्यादीनांवियोगैस्तुदग्धोस्म्यहमहर्निशम्
दुःखैरनेकसंवर्णैःसंतप्तोस्मिदिनेदिने ८४
दिवारात्रौमहाप्राज्ञनविंदामिसुखंक्वचित्
एवंदुःखैसुसंतप्तःकिंकरोमिमहामते ८५ तमुपायंवदस्वैवसुखंविंदामियेनवै अस्मात्संसारजालौघान्मोचयाद्यसुबंधनात् ८६
विवेकउवाच-

भवाञ्छुद्धोसिनिर्द्वन्द्वोह्यपापोसिजगत्पते
एनंगच्छमहात्मानंवीतरागंसुखप्रदम् ८७
निःसंशयंत्वयादृष्टंनग्नमाचारवर्जितम्
सुखप्रदर्शकोह्येषसर्वसंतापनाशकः ८८
एवमाकर्ण्यशुद्धात्मावीतरागंगतःपुनः
तमुवाचश्वसन्दीनःश्रूयतांवचनंमम ८९
सुखंविंदामियेनाहंतंमार्गंममदर्शय
एवमस्तुमहाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव ९०
पुनर्गच्छविवेकंहिसुखवार्ताकृतात्वया
सुखमार्गस्यवैवक्तातवएषभविष्यति ९१
वीतरागेणपुण्येनप्रेषितोगतवान्प्रभुः
तमुवाचमहात्मानंविवेकंशुद्धसत्तमम् ९२
सुखंमेदर्शयत्वंहिवीतरागेणप्रेषितः
भवच्छरणमापन्नोरक्षसंसारदारुणात् ९३
विवेकउवाच-
ज्ञानंगच्छमहाप्राज्ञसतेसर्वंवदिष्यति
आत्मातथोक्तःसंप्राप्तोयत्रज्ञानंप्रतिष्ठितम् ९४
भोभोज्ञानमहातेजःसर्वभावप्रदर्शक शरणंत्वामहंप्राप्तःसुखमार्गंप्रदर्शय ९५
ज्ञानमुवाच-
भृत्योहंतवलोकेशत्वंमांवेत्सिनसुव्रत मयाध्यानेनवैपूर्वंवारितस्त्वंपुनःपुनः ९६

पंचात्मकानांसंगेनआपदंप्राप्तवान्भवान्ध्यानंगच्छमहाप्राज्ञसतेदातासुखस्यच ९७
ज्ञानेनप्रेषितोह्यात्माध्यानमाश्रित्यसंस्थितः
सुखमत्यंतसिद्धंचध्यानंमेदर्शयस्वह ९८
भवच्छरणमायातंमामेवंपरिरक्षय
एवंसंभाषितंतस्यध्यानमाकर्ण्यतद्वचः ९९
समुवाचपुनश्चापितमात्मानंप्रहृष्टवान्
नैवत्याज्योस्म्यहंतातसर्वकर्मसुनिश्चितः १००
त्वयैववीतरागेणविवेकेनसदैवहि
ध्यानयुक्तोभवस्वत्वमात्मानमवलोकय १०१
आत्मवांस्त्वंस्थिरोभूत्वानिरातंकोविकल्पितः
यथादीपोनिवातस्थःकज्जलंवमतेस्थिरः १०२
तथादोषान्प्रज्वलित्वानिर्वाणंहिप्रयास्यति
एकांतस्थोनिराहारोमिताशीभवसर्वदा १०३
निर्द्वंद्वःशब्दसंहीनोनिश्चलोह्यासनेस्थितः
आत्मानमात्मनाध्यायन्ममैवस्थिरबुद्धिना १०४
प्राप्स्यसेपरमंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् १०५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेऽध्यात्मवर्णनेऽ

ष्टमोऽध्यायः ८

नवमोऽध्यायः
कश्यउवाच-
एवंसंबोधितस्तत्रआत्माध्यानादिकैस्तदा त्यक्तुकामःसतत्कार्यंपंचात्मकंसबुद्धिमान् १
निमित्तान्येवपश्यैवप्राप्यतांस्तान्प्रयातिसः
विहायकायंनिर्लक्ष्यंपतितंनैवपश्यति २
सहवर्द्धितयोर्नास्तिसंबंधःप्राणदेहयोःधनपुत्रकलत्रैश्चसंबंधःकेनहेतुना ३
एवंज्ञात्वाशमंगच्छक्लैब्यंमाभजसुप्रिये
अयमेवपरंब्रह्मअयमेवसनातनः ४
अयमात्मस्वरूपेणदैत्यदेवेषुसंस्थितः अयंब्रह्माअयंरुद्रोह्ययंविष्णुःसनातनः
५
अयंसृजतिविश्वानिअयंपालयतेप्रजाः
संहरत्येषधर्मात्माधर्मरूपीजनार्दनः ६
अनेनोत्पादितादेवादानवाश्चैवसुप्रिय
देवाश्चाधर्मनिर्मुक्ताधर्महीनाःसुतास्तव ७
धर्मोयंमाधवस्यांगंसर्वदैवैश्चपालितम्
धर्मंचचिंतयेद्देविधर्मंचैवतुपालयेत् ८
तस्यविष्णुःसधर्मात्मासर्वदैवप्रसादवान

्
धर्मेणवर्तितादेवाःसत्येनतपसाकिल ९
येषांविष्णुःप्रसन्नोवैधर्मस्तैरिहपालितः
विष्णोःकायमिदंधर्मंसत्यंहृदयमेवच १०
यस्तौपालयतेनित्यंतस्यविष्णुःप्रसीदति
दूषयेद्यःसत्यधर्मौपापमेवप्रपालयेत् ११
तस्यविष्णुःप्रकुप्येतनाशयेदतिवीर्यवान्
वैष्णवैःपालितंधर्मंतपःसत्येनसंस्थितैः १२
तेषांप्रसन्नोधर्मात्मारक्षामेवंकरोतिचतवपुत्रादनोःपुत्राःसैंहिकेयास्तथैवच १३
अधर्मेणापिपापेनवर्तिताःपापचेतसः
सूदितावासुदेवेनसमरेचक्रपाणिना १४
योसावात्मामयोक्तःपूर्वमेवतवाग्रतः सोयंविष्णुर्नसंदेहोधर्मात्मासर्वपालकः १५
दैत्यकायेषुयःस्वस्थःपापमेवसमास्थितः जघ्निवान्दानवान्देविसचक्रुद्धोमहामतिः १६
सबाह्याभ्यंतरेभूत्वातवपुत्रानिपातिताःयेनचोत्पादितादेवितेनैवविनिपातिताः १७
नैषांमोहस्तुकर्तव्योभवत्यावचनंशृणु
पापेनवर्ततेयोसौसएवनिधनंव्रजेत् १८
तस्मान्मोहंपरित्यज्यसदाधर्मंसमाश्रय

दितिरुवाच-
एवमस्तुमहाभागकरिष्येवचनंतव १९ कश्यपंचमुनिश्रेष्ठमेवमाभाष्यदुःखिता संबोधितासामुनिनादुःखंसंत्यज्यसंस्थिता २०
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदेवासुरेदितिसंबोधनंनामनवमोऽध्यायः ९

दशमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
ततस्तेदानवाःसर्वेहिरण्यकशिपूत्तराः युद्धाद्भग्नास्तुकिंकुर्युर्व्यवसायंमहामते १
विस्तरेणापिनोब्रूहितेषांवृत्तमनुत्तमम्
श्रोतुमिच्छामहेसर्वेत्वत्तोवैसांप्रतंद्विज २
सूतउवाच-
भग्नारणात्तुतेसर्वेबलहीनास्तुवैतदा
गतदर्पाःसुदुःखार्तादैत्यास्तेपितरंगताः ३
भक्त्याप्रणम्यतेसर्वेसमूचुःकश्यपंतदा
दानवाऊचुः-
भवद्वीर्यात्समुत्पत्तिरस्माकंद्विजसत्तम ४

देवतानांमहाभागदानवानांतथैवच
वयंचदानवाः सर्वेबलवीर्यपराक्रमाः ५
उपायज्ञाः सुधीराश्चउद्यमेनसमन्विताः
वयंतुबहवस्तातदेवास्त्वल्पास्तथैवच ६
कथंजयंतितेसर्वेवयंभग्नामहाहवात्
तत्किंवैकारणंतातबलतेजःसमन्विताः ७
मत्तनागसहस्राणामेकैकस्यमहामते
बलमस्तिचदैत्यस्यनास्तिदेवेषुतादृशम् ८
जयश्चदृश्यतेतातदेवेष्वेवमहाहवे
तत्सर्वंकथयस्वैवसंशयंछेत्तुमर्हसि ९
कश्यपउवाच-
शृणुध्वंपुत्रकाः सर्वेजयस्यापिचकारणम्
यस्माद्धिदेवताः सर्वेसमरेजयिनोभवन् १०
वीर्यनिर्वापकस्तातोमाताक्षेत्रमिदंसदाधारणेपालनेचैवपोषणेचयथैवहि ११
किंकुर्याद्विषमार्थेतुपितापुत्रेचवैतथा
अत्रप्रधानंकर्मैवमामेवंबुद्धिराश्रिता १२
द्वैविध्यंकर्मसंबंधंपापपुण्यसमुद्भवम्सत्यमेवसमाश्रित्यक्रियतेधर्मउत्तमः १३
तपोध्यानसमायुक्तंतारणायहितंसुताः
पतनायपातकंप्रोक्तंसर्वदैवनसंशयः १४
बलेनपरिवारेणआभिजात्येनपुत्रकाः
पुण्यहीनस्यपुंसोवैतद्बलंविकलायते १५
उन्नतागिरिदुर्गेषुवृक्षाःसंतिसुपुत्रक

ाः
पतंतिवातवेगेनसमूलास्तुघनास्तथा १६
सत्यधर्मविहीनास्तेतथायांतियमक्षयम्
साधारणःप्राणिनांचधर्मएषसुपुत्रकाः १७
येनसंतरतेजंतुरिहचैवपरत्रच
तद्युष्माभिः
परित्यक्तंसत्यंधर्मसमन्वितम् १८
अधर्ममास्थितंपुत्रायुष्माभिः
सत्यवर्जितैः
सत्यधर्मतपोभ्रष्टाः पतितादुःखसागरे १९
देवाश्चसत्यसंपन्नाःश्रेयसाचसमन्विताः
तपःशांतिदमोपेताःसुपुण्यापापवर्जिताः २०
यत्रसत्यंचधर्मश्चतपः पुण्यंतथैवच
यत्रविष्णुर्हृषीकेशोजयस्तत्रप्रदृश्यते २१
तेषांसहायः संभूतोवासुदेवः सनातनः तस्माज्जयंतितेदेवाः सत्यधर्मसमन्विताः
२२
सहायेनबलेनैवपौरुषेणतथैवच
भवंतःकिलवैपुत्रास्तपःसत्यविवर्जिताः २३
यस्यविष्णुःसहायश्चतपश्चैवबलंतथा
तस्यैवचजयोदृष्टइतिधर्मविदोविदुः २४
यूयंधर्मविहीनास्तुतपःसत्यविवर्जिताः एंद्रं पदंबलेनैवप्राप्तवंतश्चपूर्वतः २५
तपोविनामहाप्राज्ञाधर्मेणयशसाविना

बलदर्पगुणैःपुत्रानप्राप्यमैन्द्र कंपदम् २६
प्राप्याप्यैंद्रं
पदंपुत्रास्ततोभ्रष्टाभवंतिहि
तस्माद्यूयंप्रकुर्वंतुतपःपुत्राःसमन्विताः २७
अविरोधेनसंयुक्ताज्ञानध्यानसमन्विताः
वैरंचैवनकर्तव्यंकेशवेनसमंकदा २८
एवंविधायदापुत्रायूयंधन्याभविष्यथ
परांसिद्धिंतदासर्वेप्रयास्यथनसंशयः २९
एवंसंभाषितास्तेतुकश्यपेनमहात्मना समाकर्ण्यपितुर्वाक्यंदानवास्तेमहौजसः ३०
प्रणम्यकश्यपंभक्त्यासमुत्थायत्वरान्विताः
सुमंत्रंचक्रिरेदैत्याः परस्परसमाहिताः ३१
हिरण्यकशिपूराजातानुवाचाथदानवान् तपश्चैवकरिष्यामोदुष्करंसर्वदायकम् ३२ हिरण्याक्षस्तदोवाचकरिष्येदारुणंतपः ततोबलेनत्रैलोक्यंग्रहीष्येनात्रसंशयः ३३
रणेनिर्जित्यगोविंदंतमिमंपापचेतसम् व्यापाद्यदेवताःसर्वाःपदमैंद्रं व्रजाम्यहम् ३४
बलिरुवाच-

एवंनयुज्यतेकर्तुंयुष्माभिर्दितिजेश्वराः
विष्णुनासहयद्वैरंतद्वैरंनाशकारणम् ३५
दानधर्मैस्तथापुण्यैस्तपोभिर्यज्ञयाजनैः
तमाराध्यहृषीकेशंसुखंगच्छंतिमानवाः ३६
हिरण्यकशिपुरुवाच-अहमेवंनकरिष्येहरेराराधनंकदा स्वभावंतुपरित्यज्यशत्रुसेवाप्रचर्यते ३७
मरणादधिकंतंतुमानयंतिहिपंडिताः विष्णोःसेवानवैकार्यामयाचान्यैश्चदानवैः ३८
तमुवाचमहात्मानंबलिपितामहंपुनः
धर्मशास्त्रेषुयद्दृष्टंमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः ३९
राजनीतियुतंमंत्रंशत्रोश्चैवप्रधानतः
हीनमात्मानमाज्ञायरिपुंतंबलिनंथा ४०
तस्यपार्श्वेप्रगत्वैवजयकालंप्रतीक्षयेत्
दीपच्छायांसमाश्रित्यतमोवसतिसर्वदा ४१
स्नेहंदशागतंप्रेक्ष्यदीपस्यापिमहाबलम्प्रकाशंयातिवेगेनतमश्चवर्द्धतेपुनः ४२
तथाप्रसादयेच्छन्नःस्नेहंनिर्दिश्यतत्त्वतः
स्नेहंकृत्वासुरैःसार्द्धंधर्मभावैःसुर

द्विषः ४३
पूर्वमुक्तंसुमंत्रंतुमुनिनाकश्यपेनहि
तेनमंत्रेणराजेंद्र
कुरुकार्यंस्वमात्मवान् ४४
तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्राहदैत्यःप्रतापवान्
पौत्रनैवंकरिष्येहंमानभंगंतथात्मनः ४५
अन्येचबांधवाःसर्वेतमूचुर्नयपंडितम् बलिनोक्तंचयत्पुण्यंदेवतानांप्रियंकरम् ४६
शक्रमानकरंप्रोक्तंदानवानांभयंकरम्
करिष्यामोवयंसर्वेतपएवमनुत्तमम् ४७
तपसानिर्जित्यदेवान्हरिष्यामःस्वकंपदम् एवमामंत्र्यतेसर्वेनिराकृत्यबलितदा ४८
विष्णोःसार्द्धंमहावैरहृदिकृत्वामहासुराः
तपश्चक्रुस्ततःसर्वेगिरिदुर्गेषुसानुषु ४९
एवंतेदानवाःसर्वेत्यक्तरागाःसुनिश्चिताः
कामक्रोधविहीनाश्चनिराहाराजितक्लमाः ५० इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेदैत्यतपश्चर्याव र्णनंनामदशमोऽध्यायः १०

एकादशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
सर्वज्ञेनत्वयाप्रोक्तंदैत्यदानवसंगरम् इदानींश्रोतुमिच्छामःसुव्रतस्यामहात्मनः १
कस्यपुत्रोमहाप्राज्ञःकस्यगोत्रसमुद्भवः
किंतपस्तस्यविप्रस्यकथमाराधितोहरिः २
सूतउवाच-
कथाप्रज्ञाप्रभावेणपूर्वमेवयथाश्रुता
तथाविप्राःप्रवक्ष्यामिसुव्रतस्यमहात्मनः ३
चरितंपावनंदिव्यंवैष्णवंश्रेयआवहम्
भवतामग्रतःसर्वंविष्णोश्चैवप्रसादतः ४
पूर्वकल्पेमहाभागाःसुक्षेत्रेपापनाशने
रेवातीरेसुपुण्येचतीर्थेवामनसंज्ञके ५
कौशिकस्यकुलेजातःसोमशर्माद्विजोत्तमः
सतुपुत्रविहीनस्तुबहुदुःखसमन्वितः ६
दारिद्रेणसदुःखेनसर्वदैवप्रपीडितः
पुत्रोपायंधनस्यापिदिवारात्रौप्रचिंतयेत् ७
एकदातुप्रियातस्यसुमनानामसुव्रता
भर्तारंचिंतयोपेतमधोमुखमलक्षयत् ८
समालोक्यतदाकांतंतमुवाचतपस्विनी
दुःखजालैरसंख्यैस्तुतवचित्तंप्रधर्षितम् ९
व्यामोहेनप्रमूढोसित्यजचिंतांमहामते

ममदुःखंसमाचक्ष्वस्वस्थोभवसुखंव्रज १०
नास्तिचिंतासमंदुःखंकायशोषणमेवहि
यश्चिंतांत्यज्यवर्तेतससुखेनप्रमोदते ११
चिंतायाःकारणंविप्रकथयस्वममाग्रतः
प्रियावाक्यंसमाकर्ण्यसोमशर्माब्रवीत्प्रियाम् १२
सोमशर्मोवाच-
इच्छयाचिंतितंभद्रेचिंतादुःखस्यकारणम्
तत्सर्वंतुप्रवक्ष्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् १३
नजानेकेनपापेनधनहीनोस्मिसुव्रते
तथापुत्रविहीनश्चएतद्दुःखस्यकारणम् १४
सुमनोवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसंदेहनाशनम्
स्वरूपमुपदेशस्यसर्वविज्ञानदर्शनम् १५
लोभःपापस्यबीजंहिमोहोमूलंचतस्यहि
असत्यंतस्यवैस्कंधोमायाशाखासुविस्तरा १६
दंभकौटिल्यपत्राणिकुबुद्ध्य्पाउ!
ष्पितःसदा
अनृतंतस्यसौगंधंफलमज्ञानमेवच १७
छद्मपाखंडशौर्येर्ष्याःक्रूराःकूटाश्चपापिनः
पक्षिणोमोहवृक्षस्यमायाशाखासमाश्रिताः १८
अज्ञानंसुफलंतस्यरसोऽधर्मःफलस्यहि तृष्णोदकेनसंवृद्धाऽश्रद्धातस्यद्र

वःप्रिय १९
अधर्मःसुरसस्तस्यउत्कटोमधुरायते
यादृशैश्चफलैश्चैवसुफलोलोभपादपः २०
अस्यच्छायांसमाश्रित्ययोनरःपरितुष्यते
फलानितस्यचाश्नातिसुपक्वानिदिनेदिने २१
फलानांतुरसेनापिअधर्मेणतुपालितः
ससंतुष्टोभवेन्मर्त्यःपतनायाभिगच्छति २२
तस्माच्चिंतांपरित्यज्यपुमाँ
ल्लोभंनकारयेत्
धनपुत्रकलत्राणांचिंतामेकांनकारयेत् २३
योहिविद्वान्भवेत्कांतमूर्खाणांपथमेतिहि
मूर्खश्चिंतयतेनित्यंकथमर्थंममैवहि २४
सुभार्यामिहविंदामिकथंपुत्रानहंलभे
एवंचिंतयतेनित्यंदिवारात्रौविमोहितः २५
क्षणमेकंप्रपश्येतचिंतामध्येमहत्सुखम्
पुनश्चैतन्यमायातिमहादुःखेनपीड्यते २६
चिंतामोहौपरित्यज्यअनुवर्तस्वचद्विज संसारेनास्तिसंबंधःकेनसार्धंमहामते १७
मित्राश्चबांधवाःपुत्राःपितृमातृसभृत्यकाः
संबंधिनोभवंत्येवकलत्राणितथैवच २८
सोमशर्मोवाच-
संबंधःकीदृशोभद्रेतथाविस्तरतोवद
येनसंबंधिनःसर्वेधनपुत्रादिबांधवाः २९
सुमनोवाच-

ऋणसंबंधिनःकेचित्केचिन्न्यासापहारकाः
लाभप्रदाभवंत्येकेउदासीनास्तथापरे ३०
भेदैश्चतुर्भिर्जायंतेपुत्रमित्रस्त्रियस्तथा
भार्यापिताचमाताचभृत्याःस्वजनबांधवाः ३१
स्वेनस्वेनहिजायंतेसंबंधेनमहीतले
न्यासापहारभावेनयस्ययेनकृतंभुवि ३२
न्यासस्वामीभवेत्पुत्रोगुणवान्रूपवान्भुवि
येनैवापह्रतंन्यासंतस्यगेहेनसंशयः ३३
न्यासापहरणाद्दुःखंसदत्वादारुणंगतः
न्यासस्वामीसुपुत्रोभून्न्यासापहारकस्यच ३४
गुणवान्रूपवांश्चैवसर्वलक्षणसंयुतः
भक्तिंतुदर्शयंस्तस्यपुत्रोभूत्वादिनेदिने ३५
प्रियवाङ्मधुरोरोगीबहुस्नेहंविदर्शयन्
स्वीयंद्र
व्यंसमुद्गृह्यप्रीतिमुत्पाद्यचोत्तमाम् ३६
यथायेनप्रदत्तंस्यान्न्यासस्यहरणात्पुरा
दुःखमेवमहाभागदारुणंप्राणनाशनम् ३७
तादृशंतस्यसौहृद्यात्पुत्रोभूत्वामहागुणैः
अल्पायुषस्तथाभूत्वामरणंचोपगच्छति ३८

दुःखंदत्वाप्रयात्येवंभूत्वाभूत्वापुनःपुनः
यदाहापुत्रपुत्रेतिप्रलापंहिकरोतिसः ३९
तदाहास्यंकरोत्येवकस्यपुत्रोहिकःपिता
अनेनापहृतंन्यासंमदीयस्योपकारणम् ४०
द्रव्यापहरणेनापिनमेप्राणागताःकिल
दुःखेनमहताचैवअसह्येनचवैपुरा ४१
तथादुःखंप्रदत्वाहंद्र
व्यमुद्गृह्यचोत्तमम्
गंतास्मिसुभृशंचाद्यकस्याहंसुतईदृशः ४२
नचैषमेपितापुत्रःपूर्वमेवनकस्यचित्
पिशाचत्वंमयादत्तमस्यैवेतिदुरात्मनः ४३
एवमुक्त्वाप्रयात्येवंतंप्रहस्यपुनःपुनः
प्रयात्यनेनमार्गेणदुःखंदत्वासुदारुणम् ४४
एवंन्यासंसमुद्धर्तुःपुत्राःकांतभवंतिवै
संसारेदुःखबहुलादृश्यंतेयत्रतत्रच ४५
ऋणसंबंधिनःपुत्रान्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः ४६
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेसुव्रतोपाख्याने एकादशोऽध्यायः ११

द्वादशोऽध्यायः

सुमनोवाच-
ऋणसंबंधिनंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः
ऋणंयस्यगृहीत्वायःप्रयातिमरणंकिल १
अर्थदातासुतोभूत्वाभ्राताचाथपिताप्रियामित्ररूपेणवर्त्तेतअतिदुष्टःसदैवसः २
गुणंनैवप्रपश्येतसक्रूरोनिष्ठुराकृतिः
जल्पतेनिष्ठुरंवाक्यंसदैवस्वजनेषुच ३
मिष्टंमिष्टंसमश्नातिभोगान्भुंजतिनित्यशः
द्यूतकर्मरतोनित्यंचौरकर्मणिसस्पृहः ४
गृहद्र
व्यंबलाद्भुंक्तेवार्यमाणःसकुप्यति
पितरंमातरंचैवकुत्सतेचदिनेदिने ५
द्रावकस्त्रासकश्चैवबहुनिष्ठुरजल्पकः एवंभुक्त्वाथतद्द्रव्यंसुखेनपरितिष्ठति ६
जातकर्मादिभिर्बाल्येद्र
व्यंगृह्णातिदारुणः
पुनर्विवाहसंबंधान्नानाभेदैरनेकधा ७
एवंसंजायतेद्रव्यमेवमेतद्ददात्यपि
गृहक्षेत्रादिकंसर्वंममैवहिनसंशयः ८
पितरंमातरंचैवहिनस्त्येवदिनेदिने
सुखंडैर्मुशलैश्चैवसर्वघातैःसुदारुणैः ९
मृतेतुतस्मिन्पितरिमातर्येवातिनिष्ठुरःनिःस्नेहोनिष्ठुरश्चश्चैवजायतेनात्रसंशयः १०

श्राद्धकर्माणिदानानिनकरोतिकदैवसः एवंविधाश्चवैपुत्राःप्रभवंतिमहीतले ११ रिपुंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजपुंगव
बाल्येवयसिसंप्राप्तेरिपुत्वेवर्ततेसदा १२
पितरंमातरंचैवक्रीडमानोहिताडयेत् ताडयित्वाप्रयात्येवप्रहस्यैवपुनःपुनः १३
पुनरायातिसंत्रस्तःपितरंमातरंप्रति
सक्रोधोवर्ततेनित्यंकुत्सतेचपुनःपुनः १४
एवंसंवर्ततेनित्यंवैरकर्मणिसर्वदा
पितरंमारयित्वाचमातरंचततःपुनः १५
प्रयात्येवंसदुष्टात्मापूर्ववैरानुभावतः
अथातःसंप्रवक्ष्यामियस्माल्लभ्यंभवेत्प्रियम् १६
जातमात्रःप्रियंकुर्याद्बाल्येलालनक्रीडनैः
वयःप्राप्यप्रियंकुर्यान्मातृपित्रोरनन्तरम् १७
भक्त्यासंतोषयेन्नित्यंतावुभौपरितोषयेत्
स्नेहेनवचसाचैवप्रियसंभाषणेनच १८
मृतेगुरौसमाज्ञायस्नेहेनरुदतेपुनः श्राद्धकर्माणिसर्वाणिपिंडदानादिकांक्र

ियाम् १९
करोत्येवसुदुःखार्तस्तेभ्योयात्रांप्रयच्छति
ऋणत्रयान्वितःस्नेहाद्भुंजापयतिनित्यशः २०
यस्माल्लभ्यंभवेत्कांतप्रयच्छतिनसंशयः
पुत्रोभूत्वामहाप्राज्ञअनेनविधिनाकिल २१
उदासीनंप्रवक्ष्यामितवाग्रेप्रियसांप्रतम्
उदासीनेनभावेनसदैवपरिवर्तते २२
ददातिनैवगृह्णातिनचकुप्यतितुष्यति
नोवाददातिसंत्यज्यउदासीनोद्विजोत्तम २३
तवाग्रेकथितंसर्वंपुत्राणांगतिरीदृशी
यथापुत्रस्तथाभार्यापितामाताथबांधवाः २४
भृत्याश्चान्येसमाख्याताःपशवस्तुरगास्तथा
गजामहिष्योदासाश्चऋणसंबंधिनस्त्वमी २५
गृहीतंनऋणंतेनआवाभ्यांतुनकस्यचित्
न्यासमेवंनकस्यापिकृतंवैपूर्वजन्मनि २६
धारयावोनकस्यापिऋणंकांतशृणुष्वहि
नवैरमस्तिकेनापिपूर्वजन्मनिवैकृतम् २७
आवाभ्यांहिनविप्रेंद्रनत्यक्तंहितथापते एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजचिंतामनर्थकीम् २८
कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः

हृतंनचैवकस्यापिनैवदत्तंत्वयापुनः २९
कथंहिधनमायातिविस्मयंव्रजमाधव
प्राप्तव्यमेवयत्रैवभवेद्द्र
व्यंद्विजोत्तम ३०
अनायासेनहस्तेहितस्यैवपरिजायते
यत्नेनमहताचैवद्रव्यंरक्षतिमानवः ३१
व्रजमानोव्रजत्येवधनंतत्रैवतिष्ठति
एवंज्ञात्वाशमंगच्छजहिचिंतामनर्थकीम् ३२
कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः
कःकस्यनास्तिसंसारेअसंबंधाद्द्विजोत्तम
३३
महामोहेनसंमूढामानवाःपापचेतसः
इदंगृहमयंपुत्रइमानार्योममैवहि ३४
अनृतंदृश्यतेकांतसंसारस्यहिबंधनम्
एवंसंबोधितोदेव्याभार्ययाप्रिययातदा ३५
पुनःप्राहप्रियांभार्यांसुमनांज्ञानवादिनीम्
सोमशर्मोवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसर्वसंदेहनाशनम्
३६
तथापिवंशमिच्छंतिसाधवः सत्यपंडिताः
यथापुत्रस्यमेचिंताधनस्यचतथाप्रिये ३७
येनकेनाप्युपायेनपुत्रमुत्पादयाम्यहम्
सुमनोवाच-
पुत्रेणलोकाञ्जयतिपुत्रस्तारयतेकुलम् ३८

सत्पुत्रेणमहाभागपितामाताचजंतवः
एकःपुत्रोवरोविद्वान्बहुभिर्निर्गुणैस्तुकिम् ३९
एकस्तारयतेवंशमन्येसंतापकारकाः
पूर्वमेवमयाप्रोक्तमन्येसंबंधगामिनः ४०
पुण्येनप्राप्यतेपुत्रः
पुण्येनप्राप्यतेकुलम्
सुगर्भः
प्राप्यतेपुण्यैस्तस्मात्पुण्यंसमाचर ४१
जातस्यमृतिरेवास्तिजन्मएवमृतस्यच
सुजन्मप्राप्यतेपुण्यैर्मरणंतुतथैवच ४२
सुखंधनचयःकांतभुज्यतेपुण्यकर्मभिः
सोमशर्मोवाच-
पुण्यस्याचरणंब्रूहितथाजन्मान्यपिप्रिये ४३
सुपुण्यः कीदृशोभद्रेवदपुण्यस्यलक्षणम् सुमनोवाच-
आदौपुण्यंप्रवक्ष्यामियथापुण्यंश्रुतंमया ४४
पुरुषोवाथवानारीयथानित्यंचवर्तते
यथापुण्यैःसमाप्नोतिकीर्तिंपुत्रान्प्रियान्धनम् ४५
पुण्यस्यलक्षणंकांतसर्वमेववदाम्यहम्
ब्रह्मचर्येणसत्येनमखपंचकवर्तनैः ४६
दानेननियमैश्चापिक्षमाशौचेनवल्लभ
अहिंसयासुशक्त्याचअस्तेयेनापिवर्तनैः ४७

एतैर्दशभिरंगैस्तुधर्ममेवंप्रपूरयेत् संपूर्णोजायतेधर्मोग्रासैर्भोगोयथोदरे ४८
धर्मंसृजतिधर्मात्मात्रिविधेनैवकर्मणा तस्यधर्मःप्रसन्नात्मापुण्यमेवंतुप्रापयेत् ४९
यंयंचिंतयतेप्राज्ञस्तंतंप्राप्नोतिदुर्लभम्
सोमशर्मोवाच-
कीदृङ्मूर्तिस्तुधर्मस्यकान्यंगानिचभामिनि ५०
प्रीत्याकथयमेकांतेश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते
सुमनोवाच-
लोकेधर्मस्यवैमूर्तिः
कैर्दृष्टानद्विजोत्तम ५१
अदृश्यवर्त्मासत्यात्मानदृष्टोदेवदानवैः
अत्रिवंशेसमुत्पन्नोअनसूयात्मजोद्विजः ५२
तेनदृष्टोमहाधर्मोदत्तात्रेयेणवैसदा द्वावेतौतुमहात्मानौकुर्वाणौतपउत्तमम् ५३
धर्मेणवर्तमानौतौतपसाचबलेनच
इंद्राधिकेनरूपेणप्रशस्तेनभविष्यतः ५४ दशवर्षसहस्रंतौयावत्तुवनसंस्थितौ

वायुभक्षौनिराहारौसंजातौशुभदर्शनौ ५५ दशवर्षसहस्रंतुतावत्कालंतपोर्जितम् सुसाध्यमानयोश्चैवतत्रधर्मःप्रदृश्यते ५६
पंचाग्निःसाध्यतेद्वाभ्यांतावत्कालंद्विजोत्तम
त्रिकालंसाधितंतावन्निराहारंकृतंतथा ५७
जलमध्येस्थितौतावद्दत्तात्रेयोयतिस्तथादुर्वासास्तुमुनिश्रेष्ठस्तपसाचैवकर्षितः ५८
धर्मंप्रतिसधर्मात्माचुक्रोधमुनिपुंगवःक्रुद्धेसतिमहाभागतस्मिन्मुनिवरेतदा ५९
अथधर्मः समायातः स्वरूपेणचवैतदा
ब्रह्मचर्यादिभिर्युक्तस्तपोभिश्चसबुद्धिमान् ६०
सत्यंब्राह्मणरूपेणब्रह्मचर्यंतथैवच
तपस्तुद्विजवर्योस्तिदमः
प्राज्ञोद्विजोत्तमः ६१
नियमस्तुमहाप्राज्ञोदानमेवतथैवच
अग्निहोत्रिस्वरूपेणह्यात्रेयंहिसमागताः ६२
क्षमाशांतिस्तथालज्जाचाहिंसाचह्यकल्पना एताःसर्वाःसमायाताःस्त्रीरूपास्तुद्विजोत्तम ६३
बुद्धिःप्रज्ञादयाश्रद्धामेधासत्कृतिशांतयः

पंचयज्ञास्तथापुण्याःसांगावेदास्तुतेतदा ६४
स्वस्वरूपधराश्चैवतेसर्वेसिद्धिमागताः
अग्न्याधानादयःपुण्याअश्वमेधादयस्तथा ६५
रूपलावण्यसंयुक्ताःसर्वाभरणभूषिताः
दिव्यमाल्यांबरधरादिव्यगंधानुलेपनाः ६६
किरीटकुंडलोपेतादिव्याभरणभूषिताः
दीप्तिमंतःसुरूपास्तेतेजोज्वालाभिरावृताः ६७
एवंधर्मःसमायातःपरिवारसमन्वितः यत्रतिष्ठतिदुर्वासाःक्रोधनःकालवत्तथा ६८
धर्मउवाच-
कस्मात्कोपःकृतोविप्रभवांस्तपस्समन्वितः
क्रोधोहिनाशयेच्छ्रेयस्तपएवनसंशयः ६९
सर्वनाशकरस्तस्मात्क्रोधंतत्रविवर्जयेत्
स्वस्थोभवद्विजश्रेष्ठउत्कृष्टंतपसःफलम् ७०
दुर्वासाउवाच-भवान्कोहिसमायातएतैर्द्विजवरैःसह सप्तनार्यःप्रतिष्ठंतिसुरूपाःसमलंकृताः ७१
कथयस्वममाग्रेत्वंविस्तरेणमहामते धर्मउवाच-

अयंब्राह्मणरूपेणसर्वतेजःसमन्वितः ७२
दंडहस्तःसुप्रसन्नःकमंडलुधरस्तथा
तवाग्रेब्रह्मचर्योयंसोयंपश्यसमागतः ७३
अन्यंपश्यस्ववैत्वंचदीप्तिमंतंद्विजोत्तम
कपिलंपिंगलाक्षंचसत्यमेनंद्विजोत्तम ७४
तादृशंपश्यधर्मात्मन्वैश्वदेवसमप्रभम्
यत्तपोहित्वयाविप्रसर्वदेवसमाश्रितम् ७५
एतंपश्यमहाभागतवपार्श्वसमागतम् प्रसन्नवाग्दीप्तियुक्तःसर्वजीवदयापरः ७६
दमएवतथायंतेयःपोषयतिसर्वदा जटिलःकर्कशःपिंगोह्यतितीव्रोमहाप्रभुः ७७
नाशकोहिसपापानांखड्गहस्तोद्विजोत्तम अभिशांतोमहापुण्योनित्यक्रियासमन्वितः ७८
नियमस्तुसमायातस्तवपार्श्वेद्विजोत्तम
अनिर्मुक्तोमहादीप्तःशुद्धस्फटिकसन्निभः ७९
पयःकमंडलुकरोदंतकाष्ठधरोद्विजः
शौचएषसमायातोभवतःसन्निधाविह ८०
अतिसाध्वीमहाभागासत्यभूषणभूषिता
सर्वभूषणशोभांगीशुश्रूषेयंसमागता ८१
अतिधीराप्रसन्नांगीगौरीप्रहसितानना पद्महस्ताइयंधात्रीपद्मनेत्रासुपद्मिनी

८२
दिव्यैराभरणैर्युक्ताक्षमाप्राप्ताद्विजोत्तम
अतिशांतासुप्रतिष्ठाबहुमंगलसंयुता ८३
दिव्यरत्नकृताशोभादिव्याभरणभूषिता
तवशांतिर्महाप्राज्ञज्ञानरूपासमागता ८४
परोपकारकरणाबहुसत्यसमाकुला
मितभाषासदैवासौअकल्पातेसमागता ८५
प्रसन्नासाक्षमायुक्तासर्वाभरणभूषिता
पद्मासनासुरूपासाश्यामवर्णायशस्विनी ८६
अहिंसेयंमहाभागाभवंतंतुसमागता
तप्तकांचनवर्णांगीरक्तांबरविलासिनी ८७
सुप्रसन्नासुमंत्राचयत्रतत्रनपश्यति ज्ञानभावसमाक्रांतापुण्यहस्तातपस्विनी
८८
मुक्ताभरणशोभाढ्यानिर्मलाचारुहासिनी
इयंश्रद्धामहाभागपश्यपश्यसमागता ८९
बहुबुद्धिसमाक्रांताबहुज्ञानसमाकुला
सुभोगासक्तरूपासासुस्थिताचारुमंगला ९०
सर्वेष्टध्यानसंयुक्तालोकमातायशस्विनी
सर्वाभरणशोभाढ्यापीनश्रोणिपयोधरा ९१
गौरवर्णासमायातामाल्यवस्त्रविभूषिता
इयंमेधामहाप्राज्ञतवैवपरिसंस्थिता ९२
हंसचंद्रप्रतीकाशामुक्ताहारविलंबिनी
सर्वाभरणसंभूषासुप्रसन्नामनस्विनी ९३
श्वेतवस्त्रेणसंवीताशतपत्रंशयेकृतम्

पुस्तककरापंकजस्थाराजमानासदैवहि ९४
एषाप्रज्ञामहाभागभाग्यवंतंसमागता
लाक्षारससमावर्णासुप्रसन्नासदैवहि ९५
पीतपुष्पकृतामालाहारकेयूरभूषणा
मुद्रिकाकंकणोपेताकर्णकुंडलमंडिता ९६
पीतेनवाससादेवीसदैवपरिराजते
त्रैलोक्यस्योपकारायपोषणायाद्वितीयका ९७
यस्याःशीलंद्विजश्रेष्ठसदैवपरिकीर्तितम्
सेयंदयासुसंप्राप्तातवपार्श्वेद्विजोत्तम ९८
इयंवृद्धामहाप्राज्ञभावभार्यातपस्विनी
मममाताद्विजश्रेष्ठधर्मोहंतवसुव्रत ९९
इतिज्ञात्वाशमंगच्छमामेवंपरिपालय
दुर्वासाउवाच-यदिधर्मःसमायातोमत्समीपंतुसांप्रतम् १००
एतन्मेकारणंब्रूहिकिंतेधर्मकरोम्यहम्
धर्मउवाच-
कस्मात्क्रुद्धोसिविप्रेन्द्र
किमेतैर्विप्रियंकृतम् १०१
तन्मेत्वंकारणंब्रूहिदुर्वासोयदिमन्यसेदुर्वासाउवाच-येनाहंकुपितोदेवतदिदंकारणंशृणु १०२
दमशौचैःसुसंक्लेशैःशोधितंकायमात्मनः
लक्षवर्षप्रमाणंवैतपश्चर्यामयाकृता १०३
एवंपश्यसिमामेवंदयातेनप्रवर्तते

तस्मात्क्रुद्धोस्मितेद्यैवशापमेवंददाम्यहम् १०४
एवंश्रुत्वातदातस्यतमुवाचमहामतिः
धर्मउवाच-
मयिनष्टेमहाप्राज्ञलोकोनाशंसमेष्यति १०५
दुःखमूलमहंतातनिकर्शामिभृशंद्विज
सौख्यंपश्चादहंदद्मियदिसत्यंनमुंचति १०६
पापोयंसुखमूलस्तुपुण्यंदुःखेनलभ्यते
पुण्यमेवंप्रकुर्वाणःप्राणीप्राणान्विमुंचति १०७
महत्सौख्यंददाम्येवंपरत्रचनसंशयः
दुर्वासाउवाच-सुखंयेनाप्यतेतेनपरंदुःखंप्रपद्यते १०८
तत्तुमर्त्यःपरित्यज्यअन्येनापिप्रभुज्यते
तत्सुखंकोविजानातिनिश्चयंनैवपश्यति १०९
तच्छ्रेयोनैवपश्यामिअन्याय्यंहिकृतंतव
येनकायेनक्रियतेभुज्यतेनैवतत्सुखम् ११०
अन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिप्रभुज्यतेतत्सुखंकोविजानातिचान्यायंधर्ममेववा १११
अन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिसुखंपुनः भुनक्तिपुरुषोधर्मतत्सर्वंश्रेयसायुतम् ११२
पुण्यंचैवअनेनापिअनेनफलमश्नुते क्रियमाणंपुनःपुण्यमन्येनपरिभुज्यते ११३ तत्सर्वंहिसुखंप्रोक्तंयत्तथायस्यलक्षण

म्
धर्मशास्त्रोदितंचैवकृतंसर्वत्रनान्यथा ११४
येनकायेनकुर्वंतितेनदुःखंसहन्तिते
परत्रतेनभुंजंतिअनेनापितथैवच ११५
इति ज्ञात्वासधर्मात्माभवान्समवलोकयेत्
यथाचौरामहापापाःस्वकायेनसहंतिते ११६
दुःखेनदारुणंतीव्रंतथासुखंकथंनहि
धर्मउवाच-
येनकायेनपापाश्चसंचरन्तिहिपातकम् ११७
तेनपीडांसहंत्येवपातकस्यहितत्फलम् दंडमेकंपरंदृष्टंधर्मशास्त्रेषुपंडितैः ११८
तंधर्मपूर्वकंविद्धिएतैर्न्यायैस्त्वमेवहि
दुर्वासाउवाच-एवंन्यायंनमन्येहंतथैवशृणुधर्मराट् ११९ शापत्रयंप्रदास्यामिक्रुद्धोहंतवनान्यथा
धर्मउवाच-
यदाक्रुद्धोमहाप्राज्ञमामेवहिक्षमस्वच १२०
नैवक्षमसिविप्रेंद्र दासीपुत्रंहिमांकुरु राजानंतुप्रकर्तव्यंचांडालंचमहामुने १२१ प्रसादसुमुखोविप्रप्रणतस्यसदैवहि

दुर्वासाश्चततःक्रुद्धोधर्मंचैवशशापह १२२
दुर्वासाउवाच-राजाभवत्वंधर्माद्यदासीपुत्रश्चनान्यथागच्छचांडालयोनिंचधर्मत्वंस्वेच्छयाव्रज १२३
एवंशापत्रयंदत्त्वागतोसौद्विजसत्तमः अनेनापिप्रसंगेनदृष्टोधर्मःपुराकिल १२४ सोमशर्मोवाच-
धर्मस्तुकीदृशोजातस्तेनशप्तोमहात्मना तद्रूपंतस्यमेब्रूहियदिजानासिभामिनि १२५
सुमनोवाच-
भरतानांकुलेजातोधर्मोभूत्वायुधिष्ठिरः विदुरोदासीपुत्रस्तुअन्यंचैववदाम्यहम् १२६
यदाराजाहरिश्चंद्रो विश्वामित्रेणकर्षितः तदाचांडालतांप्राप्तःसहिधर्मोमहामतिः १२७
एवंकर्मफलंभुक्तंधर्मेणापिमहात्मना दुर्वाससोहिशापाद्वैसत्यमुक्तंतवाग्रतः १२८
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेसोमशर्माख्यानेसोमशर्म-

सुमनासंवादे द्वादशोऽध्यायः १२

त्रयोदशोऽध्यायः सोमशर्मोवाच-
लक्षणंब्रह्मचर्यस्यतन्मेविस्तरतोवद कीदृशंब्रह्मचर्यंचयदिजानासिभामिनि १
नित्यंसत्येरतिर्यस्यपुण्यात्मातुष्टितांव्रजेत्
ऋतौप्राप्तेव्रजेन्नारींस्वीयांदोषविवर्जितः २
स्वकुलस्यसदाचारंकदानैवविमुंचति
एतदेवसमाख्यातंगृहस्थस्यद्विजोत्तम ३
ब्रह्मचर्यंमयाप्रोक्तंगृहिणामुत्तमंकिल
यतीनांतुप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ४
दमसत्यसमायुक्तःपापाद्भीतस्तुसर्वदा
भार्यासंगंवर्जयित्वाध्यानज्ञानप्रतिष्ठितः ५
यतीनांब्रह्मचर्यंचसमाख्यातंतवाग्रतः
तपएवप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ६
आचारेणप्रवर्तेतकामक्रोधविवर्जितः
प्राणिनामुपकारायसंस्थितउद्यमावृतः ७
तपएवंसमाख्यातंसत्यमेवंवदाम्यहम् परद्रव्येष्वलोलुप्त्वंपरस्त्रीषुतथैवच ८
दृष्ट्वामतिर्नयस्यस्यात्ससत्यःपरिकीर्

तितः
दानमेवप्रवक्ष्यामियेनजीवंतिमानवाः ९
आत्मसौख्यंप्रतीच्छेद्यःसइहैवपरत्रवा
अन्नस्यापिमहादानंसुखस्यैवध्रुवस्यवा १०
ग्रासमात्रंतथादेयंक्षुधार्तायनसंशयः
दत्तेसतिमहत्पुण्यममृतंसोश्नुतेसदा ११
दिनेदिनेप्रदातव्यंयथाविभवसंभवम्
तृणंशय्यांचवचनंगृहच्छायांसुशीतलाम् १२
भूमिमापस्तथाचान्नंप्रियवाक्यमनुत्तमम्
आसनंवचनालापंकौटिल्येनविवर्जितम् १३
आत्मनोजीवनार्थायनित्यमेवकरोतियः देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यएवंदानंददातियः
१४
इहैवमोदतेसोवैपरत्रहितथैवच
अवंध्यंदिवसंयोवैदानाध्ययनकर्मभिः १५
प्रकुर्यान्मानुषोभूत्वासदेवोनात्रसंशयः
नियमंचप्रवक्ष्यामिधर्मसाधनमुत्तमम् १६
देवानांब्राह्मणानांचपूजास्वभिरतोहियः
नित्यंनियमसंयुक्तोदानव्रतेषुसुव्रत १७
उपकारेषुपुण्येषुनियमोऽयप्रकीर्तितः
क्षमारूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांद्विजसत्तम १८
पराक्रोशंहिसंश्रुत्यताडितेसतिकेनचित्
क्रोधंनचैवगच्छेत्तुताडितोनहिताडयेत् १९
सहिष्णुःस्यात्सधर्मात्मानहिरागंप्रयात

िच
समश्नातिपरंसौख्यमिहचामुत्रवापिच २० एवंक्षमासमाख्याताशौचमेवंवदाम्यहम् सबाह्याभ्यंतरेयोवैशुद्धोरागविवर्जितः २१
स्नानाचमनकैरेवव्यवहारेणवर्तते
शौचमेवंसमाख्यातमहिंसांतुवदाम्यहम् २२
तृणमपिविनाकार्यञ्छेत्तव्यंनविजानता
अहिंसानिरतोभूयाद्यथात्मनितथापरे २३
शांतिमेवप्रक्ष्यामिशांत्यासुखंसमश्नुते
शांतिरेवप्रकर्तव्याक्लेशान्नैवपरित्यजेत् २४
भूतवैरंविसृज्यैवमनएवंप्रकारयेत् एवंशांतिःसमाख्याताअस्तेयंतुवदाम्यहम्
२५
परस्वंनैवहर्तव्यंपरजायातथैवच
मनोभिर्वचनैःकायैर्मनएवंप्रकारयेत् २६
दममेवप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजसत्तम
दमनादिंद्रियाणांवैमनसोपिविकारिणः २७
औद्धत्यंनाशयेत्तेषांसचैतन्योवशीतदा
शुश्रूषांतुप्रवक्ष्यामिधर्मशास्त्रेषुयादृशी २८
पूर्वाचार्यैर्यथाप्रोक्तातामेवंप्रवदाम्यहम्
वाचादेहेनमनसागुरुकार्यंप्रसाधयेत् २९

जायतेऽनुग्रहोयत्रशुश्रूषासानिगद्यते सांगोधर्मःसमाख्यातस्तवाग्रेद्विजसत्तम ३०
अन्यच्चतेप्रवक्ष्यामिश्रोतुमिच्छसियत्पते
ईदृशेचापिधर्मेतुवर्ततेयोनरःसदा ३१
संसारेतस्यसंभूतिःपुनरेवनजायते
स्वर्गंगच्छतिधर्मेणसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ३२
एवंज्ञात्वामहाप्राज्ञधर्ममेवव्रजस्वहिसर्वंहिप्राप्यतेकांतयदसाध्यंमहीतले ३३
धर्मप्रसादतस्तस्मात्कुरुवाक्यंममैवहि
भार्यायास्तुवचःश्रुत्वासोमशर्मासुबुद्धिमान् ३४
पुनःप्रोवाचतांभार्यांसुमनांधर्मवादिनीम् ३५
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेत्रयोदशोऽध्यायः १३

चतुर्दशोऽध्यायः सोमशर्मोवाच-
एवंविधंमहापुण्यंधर्मव्याख्यानमुत्तमम्कथंजानासिभद्रे त्वंकस्माच्चैवत्वयाश्रुतम् १

सुमनोवाच-
भार्गवाणांकुलेजातःपितामममहामते
च्यवनोनामविख्यातःसर्वज्ञानविशारदः २
तस्याहंप्रियकन्यावैप्राणादपिचवल्लभा
यत्रयत्रव्रजत्येषतीर्थारामेषुसुव्रत ३
सभासुचमुनीनांतुदेवतायतनेषुच तेनसार्द्धंव्रजाम्येकाक्रीडमानासदैवहि
४
कौशिकान्वयसंभूतोवेदशर्मामहामतिः
पितुर्ममसखादैवादटमानःसमागतः ५
दुःखेनमहताविष्टश्चिंतयानोमुहुर्मुहुः
समागतंमहात्मानंतमुवाचपितामम ६
भवंतंदुःखसंतप्तमितिजानामिसुव्रत
कस्माद्दुःखीभवाञ्जातस्तस्मात्त्वंकारणंवद ७
एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाच्यवनस्यमहात्मनःतमुवाचमहात्मानंपितरंममसुव्रतः ८
वेदशर्मामहाप्राज्ञसर्वदुःखस्यकारणम्
ममभार्यामहासाध्वीपातिव्रत्यपरायणा ९
अपुत्रासाहिसंजाताममवंशोनविद्यते
एतत्तेकारणंप्रोक्तंप्रश्नितोस्मियतस्त्वया १०
एतस्मिन्नंतरेप्राप्तः
कश्चित्सिद्धःसमागतः
ममपित्रातथातेनह्युत्थायवेदशर्मणा ११
द्वाभ्यामपिचसिद्धोसौपूजितोभक्तिपूर्वक

ैः
उपहारैस्सभोज्यान्नैर्वचनैर्मधुराक्षरैः १२
द्वाभ्यामन्तर्गतंपृष्टंपूर्वोक्तंचयथात्वया
उभौतौप्राहधर्मात्माससखंपितरंमम १३
धर्मस्यकारणंसर्वंमयोक्तंतेतथाकिल
धर्मेणप्राप्यतेपुत्रोधनंधान्यंतथास्त्रियः १४
ततस्तेनकृतंधर्मंसंपूर्णंवेदशर्मणा
तस्माद्धर्मात्सुसंजातंमहत्सौख्यंसपुत्रकम् १५
तेनसंगप्रसंगेनममैषमतिनिश्चयः
यथाकांततवप्रोक्तंमयैवचपरंशुभम् १६
तस्माच्छ्रुतंमहासिद्धात्सर्वसंदेहनाशनम्
विप्रधर्मंसमाश्रित्यअनुवर्त्तस्वसर्वदा १७
सोमशर्मोवाच-
धर्मेणकीदृशोमृत्युर्जन्मचैववदस्वमे
उभयोर्लक्षणंकांतेतत्सर्वंहिवदस्वमे १८
सुमनोवाच-
सत्यशौचक्षमाशांतितीर्थपुण्यादिकैस्तथाधर्मश्चपालितोयेनतस्यमृत्युंवदाम्यहम् १९
रोगोनजायतेतस्यनचपीडाकलेवरे

नश्रमोवैनचग्लानिर्नचस्वेदोभ्रमस्तथा २०
दिव्यरूपधराभूत्वागंधर्वाब्राह्मणास्तथा
वेदपाठसमायुक्तागीतज्ञानविशारदाः २१
तस्यपार्श्वंसमायांतिस्तुतिंकुर्वंतिचातुलाम्
स्वस्थोहिआसनेयुक्तोदेवपूजारतःकिल २२
तीर्थंचलभतेप्राज्ञःस्नानार्थंधर्मतत्परः
अग्न्यागारेचगोस्थानेदेवतायतनेषुच २३
आरामेचतडागेचयत्राश्वत्थोवटस्तथा
ब्रह्मवृक्षंसमाश्रित्यश्रीवृक्षंचतथापुनः २४
अश्वस्थानंसमाश्रित्यगजस्थानगतोनरः
अशोकंचूतवृक्षंचसमाश्रित्ययदास्थितः २५
संनिधौब्राह्मणानांचराजवेश्मगतोथवा रणभूमिंसमाश्रित्यपूर्वंयत्रमृतोभवेत् २६
मृत्युस्थानानिपुण्यानिकेवलंधर्मकारणम्गोग्रहंतुसुसंप्राप्यतथाचामरकंटकम् २७ शुद्धधर्मकरोनित्यंधर्मतोधर्मवत्सलः एवंस्थानंसमाप्नोतियदामृत्युंसमाश्रितः २८
मातरंपश्यतेपुण्यंपितरंचनरोत्तमः भ्रातरंश्रेयसायुक्तमन्यंस्वजनबांधवम् २९

बंदीजनैस्तथापुण्यैःस्तूयमानंपुनःपुनः पापिष्ठंनैवपश्येतमातृपित्रादिकंपुनः ३०
गीतंगायंतिगंधर्वाः
स्तुवंतिस्तावकाःस्तवैः
मंत्रपाठैस्तथाविप्रामातास्नेहेनपूजयेत् ३१
पितास्वजनवर्गाश्चधर्मात्मानंमहामतिम् एवंदूताःसमाख्याताःपुण्यस्थानानितेविभो ३२
प्रत्यक्षान्पश्यतेदूतान्हास्यस्नेहसमाविलान्
नचस्वप्नेनमोहेनक्लेदयुक्तेननैवसः ३३
धर्मराजोमहाप्राज्ञोभवंतंतुसमाह्वयेत्
एह्येहित्वंमहाभागयत्रधर्मःसतिष्ठति ३४
तस्यमोहोनचभ्रांतिर्नग्लानिःस्मृतिविभ्रमः
जायतेनात्रसंदेहःप्रसन्नात्मासतिष्ठति ३५
ज्ञानविज्ञानसंपन्नःस्मरन्देवंजनार्दनम्
तैःसार्द्धंतुप्रयात्येवंसंतुष्टोहृष्टमानसः ३६
एकत्वंजायतेतत्रत्यजतःस्वंकलेवरम्
दशमद्वारमाश्रित्यआत्मातस्यसगच्छति ३७
शिबिकातस्यआयातिहंसयानंमनोहरम्
विमानमेवचायातिहयोवागजउत्तमः ३८

छत्रेणध्रियमाणेनचामरैर्व्यजनैस्तथा वीज्यमानःसपुण्यात्मापुण्यैरेवंसमंततः ३९
गीयमानस्तुधर्मात्मास्तूयमानस्तुपंडितैः
बंदिभिश्चारणैर्दिव्यैर्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ४०
साधुभिःस्तूयमानस्तुसर्वसौख्यसमन्वितः
यथादानप्रभावेणफलमाप्नोतितत्रसः ४१
आरामवाटिकामध्येसप्रयातिसुखेनवै
अप्सरोभिःसमाकीर्णोदिव्याभिर्मंगलैर्युतः ४२
देवैःसंस्तूयमानस्तुधर्मराजंप्रपश्यति देवाश्चधर्मसंयुक्ताजग्मुःसंमुखमेवतम् ४३
एह्येहिवैमहाभागभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान्
एवंसपश्यतेधर्मंसौम्यरूपंमहामतिम् ४४
स्वस्यपुण्यप्रभावेणभुंक्तेचस्वर्गमेवसः
भोगक्षयात्सधर्मात्मापुनर्जन्मप्रयातिवै ४५
निजधर्मप्रसादात्सकुलंपुण्यंप्रयातिवै ब्राह्मणस्यसुपुण्यस्यक्षत्रियस्यतथैवच ४६
धनाढ्यस्यसुपुण्यस्यवैश्यस्यैवमहामते

धर्मेणमोदतेतत्रपुनःपुण्यंकरोतिसः ४७ इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेचतुर्दशोऽध्यायः १४

पञ्चदशोऽध्यायः सोमशर्मोवाच-
पापिनांमरणंभद्रेकीदृशैर्लक्षणैर्युतम् तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहियदिजानासिभामिनि १
सुमनोवाच-
श्रूयतामभिधास्यामितस्मात्सिद्धाच्छ्रुतंमया
पापिनांमरणेकांतयादृशंलिगमेवच २
महापातकिनांचैवस्थानंचेष्टांवदाम्यहम्
विण्मूत्रामेध्यसंयुक्तांभूमिंपापसमन्विताम् ३
सतांप्राप्यसुदुष्टात्माप्राणान्दुःखेनमुंचति
चांडालभूमिंसंप्राप्यमरणंयातिदुःस्थितः ४
गर्दभाचरितांभूमिंवेश्यागेहंसमाश्रितः कल्पपालगृहंगत्वानिधनायोपगच्छति ५ अस्थिचर्मनखैःपूर्णमाश्रितंपापकिल्बिषैः

तांप्राप्यचसदुष्टात्मामृत्युंयातिसुनिश्चितम् ६
अन्यांपापसमाचारांप्राप्यमृत्युंसगच्छति
अथचेष्टांप्रवक्ष्यामिदूतानांतुतमिच्छताम् ७
भैरवान्दारुणान्घोरानतिकृष्णान्महोदरान्
पिंगाक्षान्पीतनीलांश्चअतिश्वेतान्महोदरान् ८
अत्युच्चान्विकरालांश्चशुष्कमांसवसोपमान्
रौद्र
दंष्ट्रान्करालांश्चसिंहास्यान्सर्पहस्तकान् ९
सतान्दृष्ट्वाप्रकंपेतखिद्यतेचमुहुर्मुहुः
शिवासंनादवद्घोरान्महारावान्महामते १०
मुंचंतिदूतकाःसर्वेकर्णमूलेतुतस्यहि गलेपाशैःप्रबद्ध्वातेकटिंबद्ध्वातथोदरे ११
समाधृष्यनिपात्यंतेहाहेतिवदतेमुहुः म्रियमाणस्ययाचेष्टातामेव्रंपवदाम्यहम् १२
परद्रव्यापहरणंपरभार्याविडंबनम् ऋणंपरस्यसर्वस्वंगृहीतंयत्तुपापिभिः १३

पुनर्नैवप्रदत्तंहिलोभास्वादविमोहतः
अन्यदेवंमहापापंकुप्रतिग्रहमेवच १४
कंठमायांतितेसर्वेम्रियमाणस्यतस्यच
यानिकानिचपापानिपूर्वमेवकृतानिच १५
आयांतिकंठमूलंतेमहापापस्यनान्यथा
दुःखमुत्पादयंत्येतेकफबंधेनदारुणम् १६
पीडाभिर्दारुणाभिस्तुकंठोघुरघुरायते
रोदतेकंपतेऽत्यर्थंमातरंपितरंपुनः १७
स्मरतेभ्रातरंतत्रभार्यांपुत्रान्पुनःपुनः
पुनर्विस्मरणंयातिमहापापेनमोहितः १८
तस्यप्राणानगच्छंतिबहुपीडासमाकुलाः
पततेकंपतेचैवमूर्च्छतेचपुनःपुनः १९
एवंपीडासमायुक्तोदुःखंभुंक्तेतिमोहितः तस्यप्राणाःसुदःखेनमहाकष्टैःप्रचालिताः
२०
अपानमार्गमाश्रित्यशृणुकांतप्रयांतिते
एवंप्राणीमहामुग्धोलोभमोहसमन्वितः २१
नीयतेयमदूतैस्तुतस्यदुःखंवदाम्यहम् २२
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेएंद्रेसुमनो- पाख्यानेपापमरणविवक्षानामपंचदशोऽध्यायः १५

षोडशोऽध्यायः

सुमनोवाच-
अंगारसंचयेमार्गेघृष्यमाणोहिनीयते
दह्यमानःसदुष्टात्माचेष्टमानःपुनःपुनः १
यत्रातपोमहातीव्रोद्वादशादित्यतापितः
नीयतेतेनमार्गेणसंतप्तःसूर्यरश्मिभिः २
पर्वतेष्वेवदुर्गेषुछायाहीनेषुदुर्मतिःनीयतेतेनमार्गेणक्षुधातृष्णाप्रपीडितः ३
सदूतैर्हन्यमानस्तुगदाखड्गैःपरश्वधैः
कशाभिस्ताड्यमानस्तुनिंद्यमानस्तुदूतकैः ४
ततःशीतमयेमार्गेवायुनासेव्यतेपुनः
तेनशीतेनदुःखीसभूत्वायातिनसंशयः ५
आकृष्यमाणोदूतैस्तुनानादुर्गेषुनीयते
एवंपापीसदुष्टात्मादेवब्राह्मणनिंदकः ६
सर्वपापसमाचारोनीयतेयमकिंकरैः
यमंपश्यतिदुष्टात्माकृष्णांजनचयोपमम् ७
तमुग्रंदारुणंभीमंभीमदूतैःसमावृतम्
सर्वव्याधिसमाकीर्णंचित्रगुप्तसमन्वितम् ८
आरूढंमहिषंदेवंधर्मराजंद्विजोत्तम
दंष्ट्राकरालमत्युग्रंतस्यास्यंकालसंनिभम् ९
पीतवासंगदाहस्तंरक्तगंधानुलेपनम्
रक्तमाल्यकृताभूषंगदाहस्तंभयंकरम् १०
एवंविधंमहाकायंयमंपश्यतिदुर्मतिः तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंसर्वधर्मबहिष्कृ

तम् ११
यमःपश्यतितंदुष्टंपापिष्ठंधर्मकंटकम्
शासयेत्तुमहादुःखैःपीडाभिर्दारुमुद्गलैः १२
यावद्युगसहस्रांतंतावत्कालंप्रपच्यते
नानाविधेचनरकेपच्यतेचपुनःपुनः १३
नारकींयातिवैयोनिंकृमिकोटिषुपापकृत्
अमेध्येपच्यतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः १४
मरणंचसपापात्माएवंयातिसुनिश्चितम्
एवंपापस्यसंयोगंभुंक्तेचैवसुदुर्मतिः १५
पुनर्जन्मप्रवक्ष्यामियासुयोनिषुयातिच शुनांयोनिशतंप्राप्यभुंक्तेवैपातकंपुनः १६
व्याघ्रोभवतिदुष्टात्मारासभींयातिवैपुनः
मार्जारशूकरींयोनिंसर्पयोनिंतथैवच १७
नानाभेदासुसर्वासुतिर्यक्षुचपुनःपुनः
पापपक्षिषुसंयातिअन्यासुमहतीषुच १८
चांडालभिल्लयोनिंचपुलिदींयातिपापकृत्
एतत्तेसर्वमाख्यातंपापिनांजन्मचैवहि १९
मरणेशृणुकांतत्वंचेष्टांतेषांसुदारुणाम्
पापपुण्यसमाचारस्तवाग्रेकथितोमया २०
अन्यदेवंप्रवक्ष्यामियदिपृच्छसिमानद २१
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहिताया

मैंद्रेसुमनोपाख्याने- पापपुण्यविवक्षानामषोडशोऽध्यायः १६

सप्तदशोऽध्यायः
सोमशर्मोवाच-
सर्वंदेविसमाख्यातंधर्मसंस्थानमुत्तमम्कथंपुत्रमहंविंद्यांसर्वज्ञंगुणसंयुतम् १
वदत्वंमेमहाभागेयदिजानासिसुव्रते दानधर्मादिकंभद्रेपरत्रेहनसंशयः २
सुमनोवाच-
वसिष्ठंगच्छधर्मज्ञंतंप्रार्थयमहामुनिम्
तस्मात्प्राप्स्यसिवैपुत्रंधर्मज्ञंधर्मवत्सलम् ३
सूतउवाच-
एवमुक्तेतयावाक्येसोमशर्माद्विजोत्तमः
एवंकरिष्येकल्याणितववाक्यंनसंशयः ४
एवमुक्त्वाजगामाशुसोमशर्माद्विजोत्तमः
वसिष्ठंसर्ववेत्तारंदिव्यंतंतपतांवरम् ५
गंगातीरेस्थितंपुण्यमाश्रमस्थंद्विजोत्तमम्
तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम् ६
राजमानंमहात्मानंब्रह्मण्यंचद्विजोत्तमम्

भक्त्याप्रणम्यविप्रेशंदंडवच्चपुनःपुनः ७
तमुवाचमहातेजाब्रह्मसूनुरकल्मषः
उपाविशासनेपुण्येसुखेनसुमहामते ८
एवमुक्त्वासयोगींद्रपुःनःप्राहतपोधनम्
गृहेपुत्रेषुतेवत्सदारभृत्येषुसर्वदा ९
क्षेममस्तिमहाभागपुण्यकर्मसुचाग्निषु
निरामयोसिचांगेषुधर्मंपालयसेसदा १०
एवमुक्त्वामहाप्राज्ञःपुनःप्राहसुशर्मणम्
किंकरोमिप्रियंकार्यंसुप्रियंतेद्विजोत्तम ११
एवंसंभाषितंविप्रंविररामसकुंभजः तस्मिन्नुक्तेमहाभागेवसिष्ठेमुनिपुंगवे १२
सहोवाचमहात्मानंवसिष्ठंतपतांवरम् भगवञ्छ्रूयतांवाक्यंसुप्रसन्नेनचेतसा १३ यदिमेसुप्रियंकार्यंत्वयैवमुनिपुंगव ममप्रश्नार्थसंदेहंविच्छेदयद्विजोत्तम १४
दारिद्रय्केंनपापेनपुत्रसौख्यंकथंनहि
एतन्मेसंशयंतातकस्मात्पापाद्वदस्वमे १५
महामोहेनसंमुग्धःप्रिययाबोधितोद्विज
तयाहंप्रेषितस्ताततवपार्श्वंसमातुरः १६
तत्सर्वंहिसमाचक्ष्वसर्वसंदेहनाशकम्
मुक्तिदाताभवस्वत्वंममसंसारबंधनात् १७

वसिष्ठउवाच-
पुत्रामित्राण्यथभ्राताअन्येस्वजनबांधवाः
पंचभेदास्तुसंभेदात्पुरुषस्यभवंतिते १८
तेतेसुमनयाप्रोक्ताःपूर्वमेवतवाग्रतः
ऋणसंबंधिनःसर्वेतेकुपुत्राद्विजोत्तम १९
पुत्रस्यलक्षणंपुण्यंतवाग्रेप्रवदाम्यहम्
पुण्यप्रसक्तोयस्यात्मासत्यधर्मरतःसदा २०
शुद्धिविज्ञानसंपन्नस्तपस्वीवाग्विदांवरः
सर्वकर्मसुसंधीरोवेदाध्ययनतत्परः २१ ससर्वशास्त्रवेत्ताचदेवब्राह्मणपूजकः याजकःसर्वयज्ञानांदातात्यागीप्रियंवदः २२
विष्णुध्यानपरोनित्यंशांतोदांतःसुहृत्सदा
पितृमातृपरोनित्यंसर्वस्वजनवत्सलः २३
कुलस्यतारकोविद्वान्कुलस्यपरिपोषकः
एवंगुणैश्चसंयुक्तःसपुत्रःसुखदायकः २४
अन्येसंबंधसंयुक्ताःशोकसंतापदायकाः
एतादृशेनकिंकार्यंफलहीनेनतेनच २५
आयांतियांतितेसर्वेतापंदत्वासुदारुणम्
पुत्ररूपेणतेसर्वेसंसारेद्विजसत्तम २६
पूर्वजन्मकृतंपुण्यंयत्त्वयापरिपालितम्

तत्सर्वंहिप्रवक्ष्यामिश्रूयतामद्भुतंपुनः २७
वसिष्ठउवाच-
भवाञ्छूद्रो
महाप्राज्ञपूर्वजन्मनिनान्यथा
कृषिकर्त्ताज्ञानहीनोमहालोभेनसंयुतः २८
एकभार्यासदाद्वेषीबहुपुत्रोह्यदत्तवान्धर्मंनैवविजानासिसत्यंनैवपरिश्रुतम् २९
दानंनैवत्वयादत्तंशास्त्रंनैवप्रतिश्रुतम्
कृतानैवत्वयातीर्थेयात्राचैवमहामते ३०
एवंकृतंत्वयाविप्रकृषिमार्गंपुनःपुनः
पशूनांपालनंसर्वगवांचैवद्विजोत्तम ३१
महिषीणांतथाश्वानांपालनंचपुनःपुनः
एवंपूर्वंकृतंकर्मत्वयैवद्विजसत्तम ३२
विपुलंचधनंतद्वल्लोभेनपरिसंचितम्
तस्यव्ययंसुपुण्येननकृतंतुत्वयाकदा ३३
पात्रेदानंनदत्तंतुदृष्ट्वादुर्बलमेवच
कृपांकृत्वानदत्तंतुभवताधनमेवच ३४
गोमहिष्यादिकंसर्वंपशूनांसंचितंत्वया
विक्रीयचधनंविप्रसंचितंविपुलंत्वया ३५
तक्रंघृतंतथाक्षीरंविक्रयित्वाततोदधि दुष्कालंचिंतितंविप्रमोहितोविष्णुमायया ३६
कृतंमहार्घमेवात्रअन्नंब्राह्मणसत्तम निर्दयेनत्वयादानंनदत्तंतुकदाचन ३७

देवानांपूजनंविप्रभवतानकृतंकदा प्राप्यपर्वाणिविप्रेभ्योद्र
व्यंनचसमर्पितम् ३८
श्राद्धंकालंतुसंप्राप्यश्रद्धयानकृतंत्वया
भार्यावदतितेसाध्वीदिनमेनंसमागतम् ३९
श्वशुरस्यश्राद्धकालःश्वश्र्वाश्चैवमहामते
त्वंश्रुत्वातद्वचस्तस्यागृहंत्यक्त्वापलायसे ४०
धर्ममार्गंनदृष्टंतेश्रुतंनैवकदात्वया
लोभोमातापिताभ्रातालोभःस्वजनबांधवाः ४१
पालितंलोभमेवैकंत्यक्त्वाधर्मंसदैवहि
तस्माद्दुःखीभवाञ्जातोदरिद्रेणातिपीडितः ४२
दिनेदिनेमहातृष्णाहृदयेतेप्रवर्द्धते
यदायदागृहेद्रव्यंवृद्धिमायातितेतदा ४३
तृष्णयादह्यमानस्तुतयात्वंवह्निरूपया
रात्रौवासुप्रसुप्तस्तुनिश्चितोहिप्रचिंतसि ४४
दिनंप्राप्यमहामोहैर्व्यापितोसिसदैवहि
सहस्रंलक्षंमेकोटिःकदाअर्बुदमेवच ४५
भविष्यतिकदाखर्वोनिखर्वश्चाथमेगृहे
एवंसहस्रंलक्षंचकोटिरर्बुदमेवच ४६
खर्वोनिखर्वःसंजातस्तृष्णानैवप्रगच्छतितवकायंपरित्यज्यवृद्धिमायातिसर्वदा ४७

नैवदत्तंहुतंविप्रभुक्तंनैवकदात्वया खनितंभूमिमध्येतुक्षिप्तंपुत्रानजानते ४८
अन्यमेवमुपायंतुद्रव्यागमनकारणात् कुरुषेसर्वदाविप्रलोकान्पृच्छसिबुद्धिमान् ४९
खनित्रमंजनंवादंधातुवादमतःपरम् पृच्छमानोभ्रमस्येकस्तृष्णयापरिमोहितः ५०
स्पर्शंचिंतयसेनित्यंकल्पान्सिद्धिप्रदायकान्
प्रवेशंविवराणांतुचिंतमानःसुपृच्छसि ५१
तृष्णानलेनदग्धेनसुखंनैवप्रगच्छसि
तृष्णानलेनसंदीप्तोहाहाभूतोविचेतनः ५२
एवंमुग्धोसिविप्रेंद्र
गतस्त्वंकालवश्यताम्
दारापुत्रेषुतद्द्र
व्यंपृच्छमानेषुवैत्वया ५३
कथितंनैववृत्तांतंप्राणांस्त्यक्त्वागतोयमम्
एवंसर्वंमयाख्यातंवृत्तांतंतवपूर्वकम्
५४
अनेनकर्मणाविप्रनिर्धनोसिदरिद्रवान्
संसारेयस्यसत्पुत्राभक्तिमंतःसदैवहि ५५
सुशीलाज्ञानसंपन्नाःसत्यधर्मरताःसदा
संभवंतिगृहेतस्ययस्यविष्णुःप्रसीदति ५६

धनंधान्यंकलत्रंतुपुत्रपौत्रमनंतकम् सभुंक्तेमर्त्यलोकेवैयस्यविष्णुःप्रसन्नवान् ५७
विनाविष्णोःप्रसादेनदारापुत्रान्नचाप्नुयात्
सुजन्मचकुलंविप्रतद्विष्णोःपरमंपदम् ५८
इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेएंद्रेसुमनोपाख्यानेसप्तदशोऽध्यायः १७

अष्टादशोऽध्यायः सोमशर्मोवाच-
पूर्वजन्मकृतंपापंत्वयाख्यातंचमेमुने शूद्रत्वेनतुविप्रेन्द्र
मयैवपरिवर्जितम् १
विप्रत्वंहिमयाप्राप्तंतत्कथंद्विजसत्तम
तत्सर्वंकारणंब्रूहिज्ञानविज्ञानपंडित २
वसिष्ठउवाच-
यत्त्वयाचेष्टितंपूर्वंकर्मधर्माश्रितंद्विज
तदहंसंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांयदिमन्यसे ३
ब्राह्मणःकश्चिदनघःसदाचारःसुपंडितः
विष्णुभक्तस्तुधर्मात्मानित्यंविष्णुपरायणः ४
यात्राव्याजेनतीर्थानांभ्रमत्येकःसमेदिनीम्

अटमानःसमायातस्तवगेहंमहामतिः ५
याचितंस्थानमेकंवैवासार्थंद्विजसत्तम
तवैवभार्ययादत्तंत्वयाचसहपुत्रकैः ६
एयतामेयतांब्रह्मन्सुखेनसुगृहेमम
वैष्णवंब्राह्मणंपुण्यमित्युवाचपुनःपुनः ७
सुखेनस्थीयतामत्रगृहोयंतवसुव्रत
अद्यधन्योस्म्यहंपुण्यमद्यतीर्थमहंगतः ८
अद्यतीर्थफलंप्राप्तंतवांघ्रिद्वयदर्शनात्
गवांस्थानंवरंपुण्यंनिवासायनिवेदितम् ९
अंगसंवाहनंकृत्वापादौचैवप्रमर्दितौ
क्षालितौचपुनस्तोयैःस्नातःपादोदकेनहि १०
सद्योघृतंदधिक्षीरमन्नंतक्रंप्रदत्तवान्
तस्मैचब्राह्मणायैवभवानित्थंमहात्मने ११
एवंसंतोषितोविप्रस्त्वयाचसहभार्यया
पुत्रैःसार्धंमहाभागोवैष्णवोज्ञानपंडितः १२
अथप्रभातेसंप्राप्तेदिनेपुण्येसुभाग्यदे
आषाढस्यतुशुद्धस्यैकादशीपापनाशनी १३
तस्मिन्दिनेसुसंप्राप्तासर्वपातकनाशिनीयस्यांदेवोहृषीकेशोयोगनिद्राप्रं!
गच्छति १४
तांप्राप्यचततोलोकास्तत्यजुर्बुद्धिपंड

िताः
गृहस्यसर्वकर्माणिविष्णुध्यानरताद्विज १५
उत्सवंपरमंचक्रुर्गीतमंगलवादनैः स्तुवंतिब्राह्मणाःसर्वेवेदैःस्तोत्रैःसुमंगलैः १६
एवंमहोत्सवंप्राप्यसचब्राह्मणसत्तमः
तस्मिन्दिनेस्थितस्तत्रसंप्राप्तंसमुपोषणम् १७
एकादश्यास्तुमाहात्म्यंपठितंब्राह्मणेनवै
भार्यापुत्रैःसुतैःसार्द्धंश्रुतंधर्ममनुत्तमम् १८
श्रुतेतस्मिन्महापुण्येभार्यापुत्रैस्तुप्रेरितः
संसर्गादस्यविप्रस्यव्रतमेतत्समाचर १९
तदाकर्ण्यमहद्वाक्यंसर्वपुण्यप्रदायकम्व्रतमेतंकरिष्यामिइतिनिश्चितमानसः २०
भार्यापुत्रैःसमंगत्वानद्यांस्नानंकृतंत्वया
हृष्टेनमनसाविप्रपूजितोमधुसूदनः २१
सर्वोपहारैःपुण्यैश्चगंधधूपादिभिस्तथा रात्रौजागरणंकृत्वानृत्यगीतादिभिस्तथा २२
ब्राह्मणस्यप्रसंगेननद्यांस्नानंपुनःकृतम्

पूजितोदेवदेवेशःपुष्पधूपादिमंगलैः २३ भक्त्याप्रणम्यगोविंदंस्नापयित्वापुनःपुनः
निर्वापंतादृशंदत्तंब्राह्मणायमहात्मने २४
भक्त्याप्रणम्यतंविप्रंदत्तातस्मैसुदक्षिणा
कृतवान्पारणंविप्रपुत्रैर्भार्यादिभिःसमम् २५
प्रेषितोभक्तिपूर्वेणसद्भावेनत्वयैवसः
एवंव्रतंसमाचीर्णंत्वयावैद्विजसत्तम २६
संगत्याब्राह्मणस्यैवविष्णोश्चैवप्रसादतः
भवान्ब्राह्मणतांप्राप्तःसत्यधर्मसमन्वितः २७
तस्यव्रतस्यभावेनत्वयाप्राप्तंमहत्कुलम्
भूसुराणांमहाप्राज्ञंसत्यधर्मसमाविलम् २८
तस्मैतुब्राह्मणायैववैष्णवायमहात्मने श्रद्धयासत्यभावेनदत्तमन्नंसुसंस्कृतम् २९
तस्यदानस्यभावेनमिष्टान्नमुपतिष्ठति महामोहैःप्रमुग्धोहितृष्णयाव्यापितंमनः ३०
पूर्वजन्मनितेविप्रअर्थमेवप्रसंचितम्

नदत्तंब्राह्मणेभ्योहिदीनेष्वन्येषुवैत्वया ३१
दारेषुपुत्रलोभेनम्रियमाणेनवैतदा तस्यपापस्यभावेनदारिद्रं त्वामुपाविशत् ३२
पुत्रलोभंपरित्यज्यस्नेहंत्यक्त्वाप्रदूरतः
अपुत्रवान्भवाञ्जातस्तस्यपापस्यवैफलम् ३३
सुपुत्रंचकुलंविप्रधनधान्यवरस्त्रियः सुजन्ममरणंचैवसुभोगाःसुखमेवच ३४
राज्यंस्वर्गश्चमोक्षश्चयद्यद्दुर्लभमेवच
प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहात्मनः ३५
तस्मादाराध्यगोविन्दंनारायणमनामयम्
प्राप्स्यसित्वंपरंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ३६
सुपुत्रत्वंधनंधान्यंसुभोगान्सुखमेवच
पूर्वजन्म्कृतंसर्वंयत्त्वयापरिचेष्टितम् ३७
तन्मयाकथितंविप्रतवाग्रेपरिनिष्ठितम्
एवंज्ञात्वामहाभागनारायणपरोभव ३८
ब्रह्मात्मजेनापिमहानुभावःसविप्रवर्यःपरिबोधितोहि
हर्षेणयुक्तःसमहानुभावोभक्त्यावसिष्ठंप

्रणिपत्यतत्र ३९
आमंत्र्यविप्रंसजगामगेहंतांप्राप्यभार्यांसुमनांप्रहर्षः
सर्वंहिवृत्तंममपूर्वचेष्टितंतेनैवविप्रेणतवप्रसादात् ४०
भद्रे
वसिष्ठेनविकाशनीतमद्यैवमोहंपरिनाशितंमे आराधयिष्येमधुसूदनंहियास्यामिमोक्षंपरमंपदंतत् ४१
आकर्ण्यवाक्यंपरमंमहांतंसुमंगलंमंगलदायकंहि
हर्षेणयुक्तातमुवाचकांतंपुण्योसिविप्रेणविबोधितोऽसि ४२
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेअष्टादशोऽध्यायः १८

एकोनविंशोऽध्यायः सूतउवाच-
सोमशर्मामहाप्राज्ञःसुमनयासहसत्तमः
कपिलासंगमेपुण्येरेवातीरेसुपुण्यदे १
स्नात्वातत्रसमेधावीतर्पयित्वासुरान्पितॄन्
तपस्तेपेसुशांतात्माजपन्नारायणंशिवम् २

द्वादशाक्षरमंत्रेणध्यानयुक्तोमहामनाः
तस्यैवदेवदेवस्यवासुदेवस्यसुव्रतः ३
आसनेशयनेयानेस्वप्नेपश्यतिकेशवम्
सदैवनिश्चलोभूत्वाकामक्रोधविवर्जितः ४
साचसाध्वीमहाभागापतिव्रतपरायणा
सुमनाकांतमेवापिशुश्रूषतितपोन्वितम् ५
ध्यायमानस्यतस्यापिविघ्नैःसंदर्शितंभयम्
सर्पाविषोल्बणाःकृष्णास्तत्रयांतिमहात्मनः ६
पार्श्वेतेतप्यमानस्यतस्यतेसोमशर्मणः
सिंहव्याघ्रगजादृष्टाभयमेव्रंपचक्रिरे ७
वेतालाराक्षसाभूताःकूष्मांडाःप्रेतभैरवाः
भयंविदर्शयंत्येतेदारुणंप्राणनाशनम् ८
नानाविधामहाभीमाःसिंहास्तत्रसमागताः
दंष्ट्राकरालवक्त्राश्चजगर्जुश्चातिभैरवम् ९
विष्णोर्ध्यानात्सधर्मात्मानचचालमहामतिः
महाविघ्नैःसुसंरूढैश्चालितोमुनिपुंगवः १०
एवंनचलतेध्यानात्सोमशर्माद्विजोत्तमः झंझावातैश्चशीतेनमहावृष्ट्यासुपीडितः ११ भंभारावमहाभीमः सिंहस्तत्रसमागतः तंदृष्ट्वाभयवित्रस्तः

सस्मारनृहरिंद्विजः १२
इंद्रनीलप्रतीकाशंपीतवस्त्रंमहौजसम्
शंखचक्रधरंदेवंगदापंकजधारिणम् १३
महामौक्तिकहारेणइंदुवर्णानुकारिणा कौस्तुभेनापिरत्नेनद्योतमानंजनार्दनम् १४
श्रीवत्सांकेनदिव्येनहृदयंयस्यराजते सर्वाभरणशोभांगंशतपत्रनिभेक्षणम् १५ सुस्मितास्यंसुप्रसन्नंरत्नदामाभिशोभितम्
भ्राजमानंहृषीकेशंध्यानंतेनकृतंध्रुवम् १६
त्वमेवशरणंकृष्णशरणागतवत्सल
नमोस्तुदेवदेवायकिंमेभयंकरिष्यति १७
यस्योदरेत्रयोलोकाःसप्तचान्येमहात्मनः
शरणंतस्यप्रविष्टोस्मिक्वास्तेभयंममैवहि १८
यस्माद्भयाःप्रवर्तंतेकृत्यादिकमहाबलाःसर्वभयप्रहर्तारंतमस्मिशरणंगतः १९
पातकानांतुसर्वेषांदानवानांमहाभयम्
रक्षकोविष्णुभक्तानांतमस्मिशरणंगतः २०
वृंदारकाणांसर्वेषांदानवानांमहात्मनाम्योगतिःकृष्णभक्तानांतमस्मिशरणंगतः २१
अभयोभयनाशायपापनाशायज्ञानवान्
एकश्चेंद्रस्वरूपेणतमस्मिशरणंगतः २२
व्याधीनांनाशकायैवयऔषधस्वरूपवान्

निरामयोनिरानंदस्तमस्मिशरणंगतः २३
अचलश्चालयेल्लोकानपापोज्ञानमेवच
तमस्मिशरणंप्राप्तोभयंकिंमेकरिष्यति २४
साधूनांचापिसर्वेषांपालकोयोह्यनामयः
पातिविश्वंचविश्वात्मातमस्मिशरणंगतः २५
योमेमृगेंद्ररूपेणभयंदर्शयतेग्रतः
तमहंशरणंप्राप्तोनरसिंहंनमाम्यहम् २६
मदमत्तोमहाकायोवनहस्तीसमागतः
गजलीलागतिंदेवंशरणागतवत्सलम् २७
गजास्यंज्ञानसंपन्नंसपाशांकुशधारिणम्
कालास्यंगजतुंडंचशरणंसुगतोस्म्यहम् २८
हिरण्याक्षप्रहर्तारंवाराहंशरणंगतः
वामनंतंप्रपन्नोस्मिशरणागतवत्सलम् २९
ह्नस्वास्तुवामनाःकुब्जाःप्रेताःकूष्मांडकादयः
मृत्युरूपधराःसर्वेदर्शयंतिभयंमम ३०
अमृतंत्रंपपन्नोस्मिकिंभयंमेकरिष्यति
ब्रह्मण्योब्रह्मदोब्रह्माब्रह्मज्ञानमयोहरिः ३१
शरणंतंप्रपन्नोस्मिभयंकिंमेकरिष्यति
अभयोयोहिजगतोभीतिघ्नोभीतिदायकः ३२
भयरूपंप्नपन्नोस्मिभयंकिंमेकरिष्यति
तारकःसर्वलोकानांनाशकःसर्वपापिनाम् ३३
तमहंशरणंप्राप्तोधर्मरूपंजनार्दनम्
सुरारणंयोहिरणेवपुर्द्धारयतेऽद्भुतम् ३४
शरणंतस्यगंतास्मिसदागतिरयंमम

झंझावातोमहाचंडोवपुर्दूयतिमेभृशम् ३५
शरणंतंप्रपन्नोस्मिसदागतिरयंमम
अतिशीतंचातिवर्षाआतपस्तापदायकः ३६
एषांरूपेणयोदेवस्तस्याहंशरणंगतः
कालरूपाअमीप्राप्ताभयदाममचालकाः ३७
एषांशरणंप्रपन्नोस्मिहरेःस्वरूपिणांसदा ३८
यंसर्वदेवंपरमेश्वरंहिनिष्केवलंज्ञानमयंप्रदीपम्
वदंतिनारायणमादिसिद्धंसिद्धेश्वरंतंशरणंप्रपद्ये ३९
इतिध्यायन्स्तुवन्नित्यंकेशवंक्लेशनाशनम्
भक्त्यातेनसमानीतस्तदात्महृदयेहरिः ४०
उद्यमंविक्रमंतस्यसदृष्ट्वासोमशर्मणः
आविर्भूयहृषीकेशस्तमुवाचप्रहृष्टवान् ४१
सोमशर्मन्महाप्राज्ञश्रूयतांभार्ययासह वासुदेवोस्मिविप्रेंद्रवरंयाचयसुव्रत ४२
तेनोक्तोहिसविप्रेन्द्र
उन्मील्यनयनद्वयम्
दृष्ट्वाविश्वेरंदेवंघनश्यामंमहोदयम् ४३
सर्वाभरणशोभांगंसर्वायुधसमन्वितम्
दिव्यलक्षणसंपन्नंपुंडरीकनिभेक्षणम् ४४
पीतेनवाससायुक्तंराजमानंसुरेश्वरम्
वैनतेयसमारूढंशंखचक्रगदाधरम् ४५

ब्रह्मादीनांसुधातारंजगतोस्यमहायशाः विश्वस्यास्यसदातीतंरूपातीतंजगद्गुरुम् ४६
हर्षेणमहताविष्टोदंडवत्प्रणिपत्यतम् श्रियायुक्तंभासमानंसूर्यकोटिसमप्रभम् ४७
बद्धांजलिपुटोभूत्वातयासुमनयासह
जयजयेत्युवाचैनंजयमाधवमानद ४८
जययोगीशयोगीन्द्रजयनागांगशायन
यज्ञांगजययज्ञेशजयशाश्वतसर्वग ४९
जयसर्वेश्वरानंतयज्ञरूपनमोऽस्तुते
जयज्ञानवतांश्रेष्ठजयत्वंज्ञाननायक ५०
जयसर्वदसर्वज्ञजयत्वंसर्वभावन
जयजीवस्वरूपेशमहाजीवनमोस्तुते ५१
जयप्रज्ञादप्रज्ञांगजयप्राणप्रदायक
जयपापघ्नपुण्येशजयपुण्यपतेहरे ५२
जयज्ञानस्वरूपेशज्ञानगम्यायतेनमः
जयपद्मपलाशाक्षपद्मनाभायतेनमः ५३
जयगोविंदगोपालजयशंखधरामल
जयचक्रधराव्यक्तव्यक्तरूपायतेनमः ५४
जयविक्रमशोभांगजयविक्रमनायक
जयलक्ष्मीविलासांगनमोवेदमयायते ५५
जयविक्रमशोभांगजयउद्यमदायक
जयउद्यमकालायउद्यमायनमोनमः ५६
जयउद्यमशक्तायउद्यमत्रयधारक युद्धोद्यमप्रवृत्तायतस्मैधर्मायतेनमः

५७
नमोहिरण्यरेतायतस्मैतेजायतेनमः
अतितेजःस्वरूपायसर्वतेजोमयायच ५८
दैत्यतेजोविनाशायपापतेजोहरायच
गोब्राह्मणहितार्थायनमोस्तुपरमात्मने ५९
नमोस्तुहुतभोक्त्रेचनमोहव्यवहायते
नमःकव्यवहायैवस्वधारूपायतेनमः ६०
स्वाहारूपाययज्ञायपावनायनमोनमः
नमस्तेशार्ङ्गहस्तायहरयेपापहारिणे ६१
सदसच्चोदनायैवनमोविज्ञानशालिने
नमोवेदस्वरूपायपावनायनमोनमः ६२
नमोस्तुहरिकेशायसर्वक्लेशहरायते
केशवायपरायैवनमस्तेविश्वधारिणे ६३
नमःकृपाकरायैवनमोहर्षमयायते
अनंतायनमोनित्यंशुद्धायक्लेशनाशिने ६४
आनंदायनमोनित्यंशुद्धायकेवलायते
रुद्रैर्नमितपादायविरंचिनमितायते ६५
सुरासुरेंद्रनमितपादपद्मायतेनमः
नमोनमःपरेशायअजितायामृतात्मने ६६
क्षीरसागरवासायनमःपद्माप्रियायते
ॐकारायचशुद्धायअचलायनमोनमः ६७
व्यापिनेव्यापकायैवसर्वव्यसनहारिणे
नमोनमोवराहायमहाकूर्मायतेनमः ६८
नमोवामनरूपायनृसिंहायमहात्मने
नमोरामायदिव्यायसर्वक्षत्रवधायच ६९
सर्वज्ञानायमत्स्यायनमोरामायतेनमः

नमःकृष्णायबुद्धायनमोम्लेच्छप्रणाशिने ७०
नमःकपिलविप्रायहयग्रीवायतेनमः
नमोव्यासस्वरूपायनमःसर्वमयायते ७१
एवंस्तुत्वाहृषीकेशंतमुवाचजनार्दनम्
गुणानांतुपरंपारंब्रह्मावेत्तिनपावन ७२
नचैवस्तोतुंसर्वज्ञस्तथारुद्र सःहस्रदृक्
वक्तुंकोहिसमर्थस्तुकीदृशीमेमतिर्विभो
७३
निर्गुणंसगुणंस्तोत्रंमयैवतवकेशव
क्षमशब्दापशब्दंमेतवदासोस्मिसुव्रत ७४
जन्मजन्मनिलोकेशदयांमेकुरुपावन ७५
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेएकोनविंशोऽध्यायः १९
विंशोऽध्यायः
हरिरुवाच-
तपसानेनपुण्येनसत्येनानेनतेद्विज
स्तोत्रेणपावनेनापितुष्टोस्मिव्रियतांवरः १
वरंदद्मिमहाभागयत्तेमनसिवर्तते
यंयमिच्छसिकामंत्वंतंतंतेपूरयाम्यहम् २
सोमशर्मोवाच-

प्रथमंदेहिमेकृष्णवरमेकंसुवाञ्छितम्
सुप्रसन्नेनमनसायद्यस्तिसुदयामम ३
जन्मजन्मांतरंप्राप्यतवभक्तिंकरोम्यहम्दर्शयस्वपरंस्थानमचलंमोक्षदायकम् ४
स्ववंशतारकंपुत्रंदिव्यलक्षणसंयुतम्
विष्णुभक्तिपरंनित्यंममवंशप्रधारकम् ५
सर्वज्ञंसर्वदंदांतंतपस्तेजःसमन्वितम्
देवब्राह्मणलोकानांपालकंपूजकंसदा ६
देवमित्रंपुण्यभावंदातारंज्ञानपंडितम्
देहिमेईदृशंपुत्रंदारिद्रं हरकेशव ७
भवत्वेवंनसंदेहोवरमेनंवृणोम्यहम्
हरिरुवाच-
एवमस्तुद्विजश्रेष्ठभविष्यतिनसंशयः ८
मत्प्रसादात्सुपुत्रस्तुतववंशप्रतारकः
भोक्ष्यसित्वंवरान्भोगान्दिव्यांश्चमानुषानिह ९
समालोक्यपरंसौख्यंपुत्रसंभवजंशुभम् यावज्जीवसिविप्रत्वंतावद्दुःखंनपश्यसि १०
दाताभोक्तागुणग्राहीभविष्यसिनसंशयः सुतीर्थेमरणंचापियास्यसित्वंपरांगतिम् ११
एवंवरंहरिर्दत्त्वासप्रियायद्विजायसः अंतर्धानंगतोदेवःस्वप्नवत्परिदृश्यते १२ तदासुमनयायुक्तःसोमशर्माद्विजोत्तमः सुतीर्थेपावनेतस्मिन्रेवातीरेसुपुण्यदे

१३
अमरकंटकेविप्रोदानंपुण्यंकरोतिसः
गतेबहुतरेकालेतस्यवैसोमशर्मणः १४
कपिलारेवयोःसंगेस्नानंकृत्वासनिर्गतः
दृष्टवान्पुरतोविप्रःश्वेतमेकंहिकुंजरम् १५
सुप्रभंसुंदरंदिव्यंसुमदंचारुलक्षणम्
नानाभरणशोभांगंबहुलक्ष्म्यासमन्वितम् १६
सिंदूरैःकुंकुमैस्तस्यकुंभस्थलेविराजिते
कर्णनीलोत्पलयुतंपताकादंडसंयुतम् १७
नागोपरिस्थितोदिव्यःपुरुषोदृढसुप्रभः
दिव्यलक्षणसंपन्नःसर्वाभरणभूषितः १८
दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः सुसौम्यंसोमवत्पूर्णच्छत्रचामरसंयुतम्
१९
नागारूढंप्रयांतंतंपुनःपश्यतिसत्तमः
सिद्धचारणगंधर्वैःस्तूयमानंसुमंगलम् २०
सगजंसुंदरंदृष्ट्वापुरुषंदिव्यलक्षणम्
व्यतर्कयत्सोमशर्माविस्मयाविष्टमानसः २१
कोऽयप्रयातिदिव्यांगःपंथानंप्राप्यसुव्रतः
एवंचिंतयतस्तस्ययावद्गृहंसमाप्तवान् २२
प्रविशंतंगृहद्वारंदेवरूपंमनोहरम्
हर्षेणमहताविष्टःसोमशर्माद्विजोत्तमः २३
स्वगृहंप्रतिधर्मात्मात्वरमाणःप्रयातिच

गृहद्वारंगतोयावत्तावत्तंतुनपश्यति २४
पतितान्येवपुष्पाणिसौहृद्यानिमहामतिः
दिव्यानिवासयुक्तानिप्रांगणेद्विजसत्तमः २५
चंदनैःकुंकुमैःपुण्यैःसुगंधैस्तुविलेपितम्
स्वकीयंप्रांगणेदृष्ट्वादूर्वाक्षतसमन्वितम् २६
सएवंविस्मयाविष्टश्चिंतयानःपुनःपुनः
ददर्शसुमनांप्राज्ञोदिव्यमंगलसंपदम् २७
सोमशर्मोवाच-
केनदत्तानिदिव्यानिएतान्याभरणानिच शृंगारंरूपसौभाग्यंवस्त्रालंकारभूषणम् २८
तन्मेत्वंकारणंभद्रेकथयस्वाविशंकिता एवंसंभाष्यतांभार्यांविररामद्विजोत्तमः २९
सुमनोवाच-
शृणुकांतसमायातःकश्चिद्देववरोत्तमः
श्वेतनागसमारूढोदिव्याभरणभूषितः ३०
दिव्यगंधानुलिप्तांगोदिव्याश्चर्यसमन्वितः
नजानेकोहिदेवोसौविप्रगंधर्वसेवितः ३१
स्तूयमानःसमायातोदेवगंधर्वचारणैः
योषितःपुण्यरूपाढ्यारूपशृंगारसंयुताः ३२
सर्वाभरणशोभाढ्याःसर्वाःपूर्णमनोरथाः

ताभिःसहसमक्षंमेपुरुषेणमहात्मना ३३
चतुष्कंपूरितंरत्नैःसर्वशोभासमन्वितम्
तत्राहमासनेपुण्येस्थापिताब्राह्मणैःकिल ३४
वस्त्रालंकारभूषांमेददुस्तेसर्वएवहि वेदमंगलगीतैस्तुशास्त्रगीतैश्चपुण्यदैः ३५
अभिषिक्तास्मितैःसर्वैरंतर्धानंपुनर्गताः
मामेवंपरितःसर्वेपुनरूचुर्द्विजोत्तम ३६
तवगेहंवयंसर्वेवसिष्यामःसदैवहि
शुचिर्भवसुकल्याणिभर्त्रासार्द्धंसदैवहि ३७
एवमुक्त्वागताःसर्वेएवंदृष्टंमयैवहि
तयायत्कथितंवृत्तंसमाकर्ण्यमहामतिः ३८
पुनश्चिंतांप्रपन्नोऽसौकिमिदंदेवनिर्मितम्
विचिन्तयित्वाथतदासोमशर्मामहामतिः ३९
ब्रह्मकर्मणिसंयुक्तःसाधर्म्यंधर्ममुत्तमम्
तस्माद्गर्भंमहाभागादधारव्रतशालिनी ४०
तेनगर्भेणसादेवीअधिकंशुशुभेतदा संदीप्तपुत्रसंयुक्ततेजोज्वालासमन्विता ४१
साहिजज्ञेचतपसातनयंदेवसन्निभम् अंतरिक्षेततोनेदुर्देवदुंदुभयस्तदा ४२

शंखान्दध्मुर्महादेवागंधर्वाललितंजगुः
अप्प्तरसस्तथासर्वाननृतुस्तास्तदाकिल ४३
अथब्रह्मासुरैःसार्द्धंसमायातोद्विजोत्तमः
चकारनामतस्यैवसुव्रतेतिसमाहितः ४४
नामकृत्वाततोदेवाजग्मुःसर्वेमहौजसः
गतेषुतेषुदेवेषुसोमशर्मासुतस्यच ४५
जातकर्मादिकंकर्मचकारद्विजसत्तमः
जातेपुत्रेमहाभागेसुव्रतेदेवनिर्मिते ४६
तस्यगेहेमहालक्ष्मीर्धनधान्यसमाकुला
गजाश्वमहिषीगावःकांचनंरत्नमेवच ४७
यथाकुबेरभवनंशुशुभेधनसंचयैः
तत्सोमशर्मणोगेहंतथैवपरिराजते ४८
ध्यानपुण्यादिकंकर्मचकारद्विजसत्तमः तीर्थयात्रांगतोविप्रोनानापुण्यसमाकुलः ४९
अन्यानियानिपुण्यानिदानानिद्विजसत्तमः चकारतत्रमेधावीज्ञानपुण्यसमन्वितः ५० एवंसाधयतेधर्मंपालयेच्चपुनःपुनः पुत्रस्यजातकर्मादिकर्माणिद्विजसत्तमः ५१
विवाहंकारयामासहर्षेणमहताकिल
पुत्रस्यपुत्राःसंजाताःसगुणालक्षणान्विताः ५२
सत्यधर्मतपोपेतादानधर्मरताःसदा
सतेषांपुण्यकर्माणिसोमशर्माचकारह ५३

पौत्राणांतुमहाभागस्तेषांसुखेनमोदते
सर्वंसौख्यंचसंभुज्यजरारोगविवर्जितः ५४
पंचविंशाब्दिकोयद्वत्तद्वत्कायंतुतस्यहि
सूर्यतेजःप्रतीकाशःसोमशर्मामहामतिः ५५
साचापिशुशुभेदेवीसुमनापुण्यमंगलैः पुत्रपौत्रैर्महाभागादानव्रतैश्चसंयमैः ५६
अतिभातिविशालाक्षीपुण्यैःपतिव्रतादिभिःतारुण्येनसमायुक्तायथाषोडशवार्षिकी ५७
मोदमानौमहात्मानौदंपतीचारुमंगलौ
हर्षेणचसमायुक्तौपुण्यात्मानौमहोदयौ ५८
एवंतयोस्तुवृत्तांतंपुण्याचारसमन्वितम्सुव्रतस्यप्रवक्ष्यामिव्रतचर्यांद्विजोत्तमाः ५९
यथातेनसमाराध्यनारायणमनामयम् ६०
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेएंद्रेसुमनो- पाख्यानेसुव्रतोत्पत्तिर्नामविंशोऽध्या यः २०

एकविंशतितमोऽध्यायः सूतउवाच-
एकदाव्यासदेवोऽसौब्रह्माणंजगतःपतिम् सुव्रताख्यानकंसर्वंपप्रच्छातीवविस्मित

ः १
व्यासउवाच-
लोकात्मँ ल्लोकविन्यासदेवदेवमहाप्रभो
सुव्रतस्याथचरितंश्रोतुमिच्छामिसांप्रतम् २
ब्रह्मोवाच-
पाराशर्यमहाभागश्रूयतांपुण्यमुत्तमम् सुव्रतस्यसुविप्रस्यतपश्चर्यासमन्वितम् ३
सुव्रतोनाममेधावीबाल्यादपिसचिंतयन् गर्भेनारायणंदेवंदृष्टवान्पुरुषोत्तमम् ४
सपूर्वकर्माभ्यासेनहरेर्ध्यानंगतस्तदा
शंखचक्रधरंदेवंपद्मनाभंसुपुण्यदम् ५
ध्यायतेचिंतयेत्सोहिगीतेज्ञानेप्रपाठने एवंदेवंहरिंध्यायन्सदैवद्विजसत्तमः ६
क्रीडत्येवंसदाडिंभैःसार्द्धंचबालकोत्तमः
बालकानांस्वकंनामहरेश्चैवमहात्मनः ७
चकारसहिमेधावीपुण्यात्मापुण्यवत्सलः
समाह्वयतिवैमित्रंहरेर्नाम्नामहामतिः ८
भोभोःकेशवएह्येहिएहिमाधवचक्रधृक्
क्रीडस्वचमयासार्धंत्वमेवपुरुषोत्तम ९
सममेवंप्रगंतव्यमावाभ्यांमधुसूदन
एवमेवसमाह्वानंनामभिश्चहरेर्द्विजः १०
क्रीडनेपठनेहास्येशयनेगीतप्रेक्षणे

यानेचह्यासनेध्यानेमंत्रेज्ञानेसुकर्मसु ११
पश्यत्येवंवदत्येवंजगन्नाथंजनार्दनम्
सध्यायतेतमेकंहिविश्वनाथंमहेश्वरम् १२
तृणेकाष्ठेचपाषाणेशुष्केसाद्रेर्! हिकेशवम्
पश्यत्येवंसधर्मात्मागोविंदंकमलेक्षणम्
१३
आकाशेभूमिमध्येतुपर्वतेषुवनेषुच
जलेस्थलेचपाषाणेजीवेष्वेवमहामतिः १४
नृसिंहंपश्यतेविप्रःसुव्रतःसुमनासुतः
बालक्रीडांसमासाद्यरमत्येवंदिनेदिने १५
गीतैश्चगायतेकृष्णंसुरागैर्मधुराक्षरैःतालैर्लयसमायुक्तैःसुस्वरैर्मूर्च्छनान्वितैः १६
सुव्रतउवाच-
ध्यायंतिवेदविदुषःसततंसुरारिंयस्यांगमध्येसकलंहिविश्वम्
योगेश्वरंसकलपापविनाशनंचव्रजामिशरणंमधुसूदनस्य १७
लोकेषुयोहिसकलेष्वनुवर्ततेयोलोकाश्चयस्मिन्निवसंतिसर्वे
दोषैर्विहीनमखिलैःपरमेश्वरंतंतस्यैवपादयुगलंसततंनमामि १८
नारायणंगुणनिधानमनंतवीर्यंवेदांतशुद्धमतयःप्रपठंतिनित्यम्

संसारसागरमनंतमगाधदुर्गमुत्तारणार्थमखिलंशरणंप्रपद्ये १९
योगींद्र
मानससरोवरराजहंसंशुद्धंप्रभावमखिलंसततंहियस्य
तस्यैवपादयुगलंविमलंविशालंदीनस्यमेऽसुररिपोकुरुतस्यरक्षाम् २०
ध्यायेऽखिलस्यभुवनंस्वपतिंचदेवंदुःखांधकारदलनार्थमिहैवचंद्रम्
लोकस्यपालनकृतेपरिणीतधर्मंसत्यान्वितंसकललोकगुरुंसुरेशम् २१
गायाम्यहंसुरसगीतकतालमानैःश्रीरंगमेकमनिशंभुवनस्यदेवम्
अज्ञाननाशकमलंचदिनेशतुल्यमानंदकंदमखिलंमहिमासमेतम् २२
संपूर्णमेवममृतस्यकलानिधानंतंगीतकौशलमनन्यरसैःप्रगाये
युक्तंस्वयोगकरणैःपरमार्थदृष्टिंविश्वंसपश्यतिचराचरमेवनित्यम् २३
पश्यंतिनैवयमिहाथसुपापलोकास्तंकेशवंशरणमेवमुपैतिनित्यम् २४
कराभ्यांवाद्यमानस्तुतालंतालसमन्वितम्
गीतेनगायतेकृष्णंबालकैःसहमोदते २५
एवंक्रीडारतोनित्यंबालभावेनवैतदा
सुव्रतःसुमनापुत्रोविष्णुध्यानपरायणः २६
क्रीडमानंप्राहमातासुव्रतंचारुलक्षणम्

भोजनंकुरुमेवत्सक्षुधात्वांपरिपीडयेत् २७
तामुवाचपुनःप्राज्ञःसुमनामातरंपुनः
महामृतेनतृप्तोस्मिहरिध्यानरसेनवै २८
भोजनासनमारूढोमिष्टमन्नंप्रपश्यति
इदमन्नंस्वयंविष्णुरात्माह्यन्नंसमाश्रितः २९
आत्मरूपेणयोविष्णुरनेनान्नेनतृप्यतु
क्षीरसागरसंवासोयस्यैवपरिसंस्थितः ३०
जलेनानेनपुण्येनतृप्तिमायातुकेशवः तांबूलचंदनैर्गंधैरेभिःपुष्पैर्मनोहरैः ३१
आत्मस्वरूपेणतृप्तस्तृप्तिमायातुकेशवः शयनेयातिधर्मात्मातदाकृष्णंप्रचिंतयेत् ३२
योगनिद्रान्वितंकृष्णंतमहंशरणंगतः भोजनाच्छादनेष्वेवमासनेशयनेद्विजः ३३
चिंतयेद्वासुदेवंतंतस्मैसर्वंप्रकल्पयेत्
तारुण्यंप्राप्यधर्मात्माकामभोगान्विहायवै ३४
सयुक्तःकेशवध्यानेवैडूर्यपर्वतोत्तमे
यत्रसिद्धेश्वरंलिगंवैष्णवंपापनाशनम् ३५
रुद्रमॐकारसंज्ञंचध्यात्वाचैवमहेश्वरम् ब्रह्मणावर्द्धितंदेवंनर्मदादक्षिणेतटे ३६

सिद्धेश्वरंसमाश्रित्यतपोभावंव्यचिंतयत् ३७
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
एंद्रेसुमनोपाख्यानेएकविंशोऽध्यायः २१

द्वाविंशतितमोऽध्यायः
व्यासउवाच-
प्रश्नमेकंमहाभागकरिष्येसांप्रतंवद त्वयैवपूर्वमुक्तंहिसुव्रतंचप्रतीश्वरम् १
पूर्वाभ्यासेनसंध्यायन्नारायणमनामयम्
कस्यांज्ञात्यांसमुत्पन्नःसुव्रतःपूर्वजन्मनि २
तन्मेत्वंसांप्रतंब्रूहिकथमाराधितोहरिः
अनेनापिसदेवेशकोयंपुण्यसमाविलः ३
ब्रह्मोवाच-
वैदिशेनगरेपुण्येसर्वऋद्धिसमाकुले
तत्रराजामहातेजाऋतध्वजसुतोबली ४
तस्यात्मजोमहाप्राज्ञोरुक्मभूषणविश्रुतः
संध्यावलीतस्यभार्याधर्मपत्नीयशस्विनी ५
तस्यांपुत्रंसमुत्पाद्यसआत्मसदृशंततः
तस्यधर्मांगदंनामचकारनृपनंदनः ६
सर्वलक्षणसंपन्नःपितृभक्तिपरायणः

रुक्मांगदस्यतनयोयोयंभगवतांवरः ७
पितुःसौख्याययेनापिमोहिन्यैतुशिरोददे
वैष्णवेनचधर्मेणपितृभक्त्यातुतुस्यहि ८
सुप्रसन्नोहृषीकेशःसकायोवैष्णवंपदम् नीतस्तुसर्वधर्मज्ञोवैष्णवःसात्वतांवरः ९
धर्मांगदोमहाप्राज्ञःप्रज्ञाज्ञानविशारदः
तत्रस्थोवैमहाप्राज्ञोधर्मोसौधर्मभूषणः १०
दिव्यान्मनोनुगान्भोगान्मोदमानःप्रभुंजति
पूर्णेयुगसहस्रांतेधर्मोवैधर्मभूषणः ११
तस्मात्पदात्परिभ्रष्टोविष्णोश्चैवप्रसादतः
सुव्रतोनाममेधावीसुमनानंदवर्द्धनः १२
सोमशर्मस्यतनयःश्रेष्ठोभगवतांवरः
तपश्चचारमेधावीविष्णुध्यानपरोभवत् १३
कामक्रोधादिकान्दोषान्परित्यज्यद्विजोत्तमः
संयम्यचैन्द्रियंवर्गंतपस्तेपेनिरंतरम् १४
वैडूर्यपर्वतश्रेष्ठेसिद्धेश्वरस्यसन्निधौ
एकीकृत्यमनश्चायंसंयोज्यविष्णुनासह १५ एवंवर्षशतंस्थित्वाध्यानेनास्यमहात्मनः

सुप्रसन्नोजगन्नाथःशंखचक्रगदाधरः १६
तस्मैवरंददावन्यंसलक्ष्म्यासहकेशवः
भोभोःसुव्रतधर्मात्मन्बुध्यस्वविबुधांवर १७
वरंवरयभद्रं तेकृष्णोऽहतेसमागतः
एवमाकर्ण्यमेधावीविष्णोर्वाक्यमनुत्तमम् १८
हर्षेणमहताविष्टोदृष्ट्वादेवंजनार्दनम्बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा १९
सुव्रतउवाच-
संसारसागरमतीवमहासुदुःखजालोर्मिभिर्विविधमोहचयैस्तरंगैः
संपूर्णमस्तिनिजदोषगुणैस्तुप्राप्तस्तस्मात्समुद्धरजनार्दनमाशुदीनम् २०
कर्मांबुदेमहतिगर्जतिवर्षतीवविद्युल्लतोल्लसतिपातकसंचयैर्मे
मोहांधकारपटलैर्ममनास्तिदृष्टिर्दीनस्यतस्यमधुसूदनदेहिहस्तम् २१
संसारकाननघनंबहुदुःखवृक्षैःसंसेव्यमानमपिमोहमयैश्चसिंहैः
संदीप्तमस्तिकरुणाबहुवह्नितेजःसंतप्यमानमनिशंपरिपाहिकृष्ण २२
संसारवृक्षमतिजीर्णमपीहउच्चंमायासुकंदकरुणाबहुदुःखशाखम्
जायादिसंगच्छदनंफलितंमुरारेतत्राधिरूढपतितंभगवन्हिरक्ष २३

दुःखानलैर्विविधमोहमयैःसुधूमैःशोकैर्वियोगमरणांतिकसन्निभैश्च दग्धोस्मिकृष्णसततंममदेहिमोक्षंज्ञानांबुदैःसमभिषिंचसदैवमांत्वम् २४
घोरांधकारपटलेमहतीवगर्तेसंसारनाम्निपतितंसततंहिकृष्ण
त्वंसत्कृपोममहिदीनभयातुरस्यतस्माद्विरज्यशरणंतवआगतोस्मि २५
त्वामेवयेनियतमानसभावयुक्ताध्यायंतिज्ञानमनसापदवींलभंते
नत्वैवपादयुगलंचमहासुपुण्यंयद्देवकिन्नरगणाःपरिचिंतयंति २६
नान्यंवदामिनभजामिनचिंतयामित्वत्पादपद्मयुगलंसततंनमामि
कामंत्वमेवममपूरयमेद्यकृष्णदूरेणयातुममपातकसंचयस्ते २७
दासोस्मिदेवतवकिंकरजन्मजन्मत्वत्पादपद्मयुगलंसततंस्मरामि २८
यदिकृष्णप्रसन्नोसिदेहिमेसुवरंप्रभो
मन्मातापितरौकृष्णसकायौमंदिरेनय २९
आत्मनश्चमहादेवमयासहनसंशयः
श्रीकृष्णउवाच-एवंतेपरमंकार्यंभविष्यतिनसंशयः ३०
तस्यतुष्टोहृषीकेशोभक्त्यातस्यप्रतोषितः
प्रयातौवैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितौ ३१

सुव्रतेनसमंतौद्वौसुमनासोमशर्मकौ
यावत्कल्पद्वयंप्राप्तंतावत्ससुव्रतोद्विजः ३२
ब्भुजेबुभुजेदिव्याँ ल्लोकांश्चैवमहामते
देवकार्यार्थमत्रैवकाश्यपस्यगृहंपुनः ३३
अवतीर्णोमहाप्राज्ञोवचनात्तस्यचक्रिणः
एंद्रं
पदंहियोभुंक्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ३४
वसुदत्तेतिविख्यातःसर्वदेवैर्नमस्कृतः एंद्रं पदंहियोभुंक्तेसांप्रतंवासवोदिवि
३५
एतत्तेसर्वमाख्यातंसृष्टिसंबंधकारणम्
अन्यदेवंप्रवक्ष्यामियदेवपरिपृच्छसि ३६
व्यासउवाच-
धर्माङ्गदोमहाप्राज्ञोरुक्माङ्गदसुतोबली
आद्येकृतयुगेजातःसृष्टिकालेसवासवः ३७
तत्कथंदेवदेवेशअन्योधर्माङ्गदोभुवि
अन्योरुक्मांङ्गदोराजाकिंचायंत्रिदशाधिपः ३८
एतन्मेसंशयंजातंतद्भवान्वक्तुमर्हति
ब्रह्मोवाच-
हंततेकथयिष्यामिसर्वसंदेहनाशनम् ३९
देवस्यलीलासृष्ट्यर्थेवर्ततेद्विजसत्तमयथावाराश्चपक्षाश्चमासाश्चऋतवोयथा ४०
संवत्सराश्चमनवस्तथायांतियुगाःपुनः

पश्चात्कल्पःसमायातिव्रजाम्येवंजनार्दनम् ४१
अहमेवमहाप्राज्ञमयियांतिचराचराः
पुनःसृजतियोगात्मापूर्ववद्विश्वमेवहि ४२
पुनरहंपुनर्वेदाःपुनस्तेदेवताद्विजाः
तथाभूपाश्चतेसर्वेस्वचरित्रसमाविलाः ४३
प्रभवंतिमहाभागविद्वांस्तत्रनमुह्यति
पूर्वकल्पेमहाभागोयथारुक्मांगदोनृपः ४४
तथाधर्मांगदश्चायंसंजातःख्यातिमान्द्विजः
रामादयोमहाप्राज्ञाययातिर्नहुषस्तथा ४५
मन्वादयोमहात्मानःप्रभवंतिलयंतिच एंद्रं पदंप्रभुंजंतिराजानोधर्मतत्पराः ४६
यथाधर्मांगदोवीरःप्रभुंजतिमहत्पदम्
एवंवेदाश्चदेवाश्चपुराणाःस्मृतिपूर्वकाः ४७
एतत्तुसर्वमाख्यातंतवाग्रेद्विजसत्तम
चरितंसुव्रतस्याथपुण्यंसुगतिदायकम् ४८
अव्यक्तंतुमहाभागप्रब्रवीमितवाग्रतः ४९
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेएंद्रेसुव्रतो- पाख्यानंनामद्वाविंशोऽध्यायः २२

त्रयोविंशोऽध्यायः

ऋषयऊचुः-
विचित्रेयंकथापुण्याधन्यायशोविधायिनी
सर्वपापहराप्रोक्ताभवतावदतांवर १
सृष्टिसंबंधमेतन्नस्तद्भवान्वक्तुमर्हति
पूर्वमेवयथासृष्टिर्विस्तरात्सूतनंदन २
सूतउवाच-
विस्तरेणप्रवक्ष्यामिसृष्टिसंहारकारणम्श्रुतमात्रेणयस्यापिनरःसर्वज्ञतांव्रजेत् ३
हिरण्यकश्यपेनापिव्यापितंभुवनत्रयम्
तपसाराध्यप्रबह्माणंवरंप्राप्तंसुदुर्लभम् ४
तस्माद्देवान्महाभागादमरत्वंतथैवच
देवाँ
ल्लोकान्ससंव्याप्यप्रभुत्वंस्वयमर्जितम् ५
ततोदेवाःसगंधर्वामुनयोवेदपारगाः
नागाश्चकिन्नराःसिद्धयक्षाश्चैवतथापरे ६
ब्रह्माणंतुपुरस्कृत्यजग्मुर्नारायणंप्रभुम्
क्षीरसागरसंसुप्तंयोगनिद्रागं!
तंप्रभुम् ७
तंसंबोध्यमहास्तोत्रैर्देवाःप्रांजलयस्तथा
संबुद्धेसतिदेवेशेवृत्तंतस्यदुरात्मनः ८

आचचक्षुर्महाप्राज्ञसमाकर्ण्यजगत्पतिः
नृसिंहरूपमास्थायहिरण्यकशिपुंव्यहन् ९
पुनर्वाराहरूपेणहिरण्याक्षोमहाबलः
उद्धृतावसुधापुण्याअसुरोघातितस्तदा १०
अन्यांश्चघातयामासदानवान्घोरदर्शनान्
एवंचैतेषुनष्टेषुदानवेषुमहत्सुच ११
अन्येषुतेषुनष्टेषुदितिपुत्रेषुवैतदा पुनःस्थानेषुप्राप्तेषुदेवेषुचमहत्सुच १२
यज्ञेष्वेवप्रवृत्तेषुसर्वेषुधर्मकर्मसु
सुस्थेषुसर्वलोकेषुसादितिर्दुःखपीडिता १३
पुत्रशोकेनसंतप्ताहाहाभूताविचेतना
भर्तारंसूर्यसंकाशंतपस्तेजःसमन्वितम् १४
दातारंचमहात्मानंभर्तारंकश्यपंतदा
भक्त्याप्रणम्यविप्रेन्द्र
तमुवाचमहामतिम् १५
भगवन्नष्टपुत्राहंकृतादेवेनचक्रिणा
दैतेयादानवाःसर्वेदेवैश्चैवनिपातिताः १६
पुत्रशोकानलेनाहंसंतप्तामुनिसत्तम
ममानंदकरंपुत्रंसर्वतेजोहरंविभो १७
सुबलंचारुसर्वांगंदेवराजसमप्रभम्
बुद्धिमंतंसुसर्वज्ञंज्ञातारंसर्वपंडितम् १८
तपस्तेजःसमायुक्तंसबलंचारुलक्षणम्

ब्रह्मण्यंज्ञानवेत्तारंदेवब्राह्मणपूजकम् १९
जेतारंसर्वलोकानांममानंदकरंद्विज सर्वलक्षणसंपन्नंपुत्रंमेदेहित्वंविभो २०
एवमाकर्ण्यवैतस्याःकश्यपोवाक्यमुत्तमम्कृपाविष्टमनास्तुष्टोदुःखितायाद्विजोत्तम २१
तामुवाचमहाभागकृपणांदीनमानसाम् तस्याःशिरसिसंन्यस्यस्वहस्तंभावतत्परः २२
भविष्यतिमहाभागेयादृशोवांछितःसुतः
एवमुक्त्वाजगामासौमेरुंगिरिवरोत्तमम् २३
तपस्तेपेनिरालंबःसाधयन्परमव्रतः
एतस्मिन्नंतरेसातुदधारगर्भमुत्तमम् २४
सादितिःसर्वधर्मज्ञाचारुकर्मामनस्विनी
शतवर्षप्रमाणंसाशुचिस्वांताबभूवह २५
तयावैजनितःपुत्रोब्रह्मतेजःसमन्वितः
अथकश्यपआयातोहर्षेणमहतान्वितः २६
चकारनाममेधावीतस्यपुत्रस्यसत्तमः
बलमित्यब्रवीत्पुत्रंनामतःसदृशोमहान् २७
एवंनामचकाराथव्रतबंधंचकारसः
प्राहपुत्रमहाभागब्रह्मचर्यंप्रसाधय २८
एवमेवंकरिष्यामितववाक्यंद्विजोत्तम वेदस्याध्ययनंकुर्यांब्रह्मचर्येणसत्तम २९

एवंवर्षशतंसाग्रंगतंतस्यतपस्यतः
मातुःसमक्षमायातस्तपस्तेजःसमन्वितः ३०
तपोवीर्यमयंदिव्यंब्रह्मचर्यंमहात्मनः
दितिःपश्यतिपुत्रस्यहर्षेणमहतान्विता ३१
तमुवाचमहात्मानंबलंपुत्रंतपस्विनम् मेधाविनंमहात्मानंप्रज्ञाज्ञानविशारदम् ३२
त्वयिजीवतिमेधाविन्प्रजीवंतिसुतामम हिरण्यकशिपाद्यास्तेयेहताश्चक्रपाणिना ३३
वैरंसाधयमेवत्सजहिदेवान्रिपून्रणे
सादनुस्तमुवाचेदंबलंपुत्रंमहाबलम् ३४
आदाविंद्रं हिदेवेंद्रं
द्रुतंसूदयपुत्रक
पश्चाद्देवानिपात्यंतांततोगरुडवाहनः ३५
तयोराकर्ण्यसादेवीअदितिःपतिदेवता
दुःखेनमहताविष्टापुत्रमिंद्रमभाषत ३६
दितिपुत्रोमहाकायोवर्द्धतेब्रह्मतेजसा
देवानांहिवधार्थायतपस्तेपेनिरंजने ३७
एवंजानीहिदेवेशयदिक्षेममिहेच्छसि
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसमातुःपाकशासनः ३८
चिंतामवापदुःखेनमहतींदेवराट्तदा
महाभयेनसंत्रस्तश्चिंतयामासवैततः ३९
कथमेनंहनिष्यामिदेवधर्मविदूषकम्
इतिनिश्चित्यदेवेशोबलस्यनिधनंप्रति ४०
एकदाहिबलःसोपिसंध्यार्थंसिंधुमाश्रितः

कृष्णाजिनेनदिव्येनदंडकाष्ठेनराजितः ४१
अमलेनापिपुण्येनब्रह्मचर्येणतेनसः
सागरस्योपकंठेतंसंध्यासनमुपागतम् ४२
जपमानंसुशांतंतंददृशेपाकशासनः
वज्रेणतेनदिव्येनताडितोदितिनंदनः ४३
बलंनिपतितंदृष्ट्वागतसत्वंगतंभुवि
हर्षेणमहताविष्टोदेवराण्मुमुदेतदा ४४
एवंनिपात्यतंदैत्यंदितिनंदनमेवच
राज्यंचकारधर्मात्मासुखेनपाकशासनः ४५
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेबल-
दैत्यवधोनामत्रयोविंशोऽध्यायः २३

चतुर्विंशतितमोऽध्यायः
सूतउवाच-
हतंश्रुत्वादितिःपुत्रंसुबलंबलमेवच
रुदितंकरुणंकृत्वाहाहाकष्टंभृशंमम १
एवंसुकरुणंकृत्वाबहुकालंतपस्विनी
सागताकश्यपंकांतंतमुवाचयशस्विनी २
तवपुत्रोमहापापइंद्रसुःरगणेश्वरः
सागरोपगतंदृष्ट्वाबलंमेब्रह्मलक्षणम् ३
वज्रेणघातयामाससंध्यामास्यंतमेवहि
एवंश्रुत्वाततःक्रुद्धोमरीचितनयस्तदा ४
क्रोधेनमहताविष्टःप्रजज्वालेववह्निना अवलुंच्यजटामेकांशुच्यग्नौसद्विजोत्तमः

५
इंद्रस्यैववधार्थायपुत्रमुत्पादयाम्यहम् तस्मात्कुंडात्समुत्पन्नोहुताशनमुखादपि ६
कृष्णांजनचयोपेतःपिंगाक्षोभीषणाकृतिः
दंष्ट्राकरालवक्त्रांतोजगतांभयदायकः ७
महाचर्वरिकोघोरःखड्गचर्मधरस्तथा
सर्वांगतेजसादीप्तोमहामेघोपमोबली ८
उवाचकश्यपंविप्रमादेशोममदीयताम्
कस्मादुत्पादितोविप्रभवताकारणंवद ९
तमहंसाधयिष्यामिप्रसादात्तवसुव्रत
कश्यपउवाच-
अस्यामनोरथंपुत्रपूरयस्वममैवहि १०
अदित्यास्त्वंमहाप्राज्ञजहिइंद्रं दुरात्मकम्
निहतेदेवराजेहिएंद्रं पदंप्रभुंक्ष्वच ११
एवंतेनसमादिष्टःकश्यपेनमहात्मना वृत्रस्तुउद्यमंचक्रेतस्येंद्रस्यवधायच १२
धनुर्वेदस्यचाभ्यासंसचक्रेपौरुषान्वितःबलंवीर्यंतथाक्षात्रंतेजोधैर्यसमन्वितम् १३
दृष्ट्वाहितस्यदैत्यस्यसहस्राक्षोभयातुरः

उपायंचिंतितंतस्यवृत्रस्यापिदुरात्मनः १४
वधार्थंदेवदेवेनसमाहूयमहामुनीन् सप्तर्षीन्प्रेषयामासवृत्रंदैत्येश्वरंप्रति १५
भवंतस्तत्रगच्छंतुयत्रवृत्रःसतिष्ठति
संधिंकुर्वंतुवैतेनसार्द्धंमममुनीश्वराः १६
एवंतेनसमादिष्टामुनयःसप्ततेतदा
वृत्रासुरंततःप्रोचुःसहस्राक्षप्रचालिताः १७
सख्यंकर्तुंप्रयच्छेत्सक्रियतांदैत्यसत्तम
ऋषयःसप्ततत्त्वज्ञाऊचुर्वृत्रंमहाबलम् १८
सहस्राक्षोमहाप्राज्ञोभवतासहसत्तम मैत्रमिच्छतिवैकर्तुंतत्कथंनकरोषिकिम् १९
अर्धमैंद्रं पदंवीरसत्वंभुंक्ष्वसुखेनवै वर्तंत्वर्द्धेनइंद्र स्तुअसुरादेवतास्तथा २० सुखंवर्तंतुतेसर्वेवैरंचैवविसृज्यवै वृत्रउवाच-
यदिसत्येनदेवेंद्रोमैत्रमिच्छतिसत्तमः २१
सत्यमाश्रित्यचैवाहंकरिष्येनात्रसंशयः

छद्मचैवंपुरस्कृत्यइंद्रोद्रो हंसमाचरेत् २२
तदाकिंक्रियतेविप्राइत्यर्थेप्रत्ययंहिकिम्
ऋषयस्त्विंद्र
माचख्युरित्यर्थंप्रत्ययंवद २३
तन्नस्त्वंसत्यतांब्रूहियदिसख्यमिहेच्छसि
इंद्रउवाच-
यद्यऽसत्येनवर्तामिभवद्भिःसहछद्मना २४
ब्रह्महत्यादिकैःपापैर्लिप्येहंनात्रसंशयः
छद्मचैवंपुरस्कृत्यइंद्रोद्रो
हंसमाचरेत् २५
ब्रह्महत्यादिकैःपापैर्लिप्येहंनात्रसंशयः
इत्युवाचमहाप्राज्ञत्वामेवंसपुरंदरः २६
एतेनप्रत्ययेनापिसख्यंकुरुमहामते
वृत्रउवाच-
भवतांशिष्टमार्गेणसत्येनानेनतस्यच २७
मैत्रमेवंकरिष्यामितेनसार्द्धंद्विजोत्तमाः
वृत्रमिंद्र
स्यसंस्थानंनीतंब्राह्मणपुङ्गवैः २८
इन्द्र
स्तमागतंदृष्ट्वावृत्रंमित्रार्थमुद्यत

ः
सिंहासनात्समुत्थायअर्घमादायसत्वरः २९
ददौतस्मैसधर्मात्मावृत्रायद्विजसत्तम
अर्धंभुंक्ष्वमहाप्राज्ञएंद्र
मेतन्महत्पदम् ३०
वर्तितव्यंसुखेनापिआवाभ्यांदैत्यसत्तम एवंविश्वासयन्दैत्यंवृत्रमैत्रेणवैतदा ३१
गतेषुतेषुविप्रेषुस्वस्थानंद्विजसत्तम छिद्रं
पश्यतिदुष्टात्मावृत्रस्यापिसदैवहि ३२
सावधानत्वमिंद्रो
पिदिवारात्रौप्रचिंतयेत्
तस्यच्छिद्रं
नपश्येतवृत्रस्यापिमहात्मनः ३३
उपायंचिंतयामासतस्यैववधहेतवे
रंभासंप्रेषितातेनमोहयस्वमहासुरम् ३४
येनकेनाप्युपायेनयथाहत्वालभेसुखम्
तथाकुरुष्वकल्याणिसंमोहायसुरद्विषः ३५

वनंपुण्यंमहादिव्यंपुण्यपादपसेवितम्
बहुवृक्षफलोपेतंमृगपक्षिसमाकुलम् ३६
विमानमंदिरैर्दिव्यैःसर्वत्रपरिशोभितम्दिव्यगंधर्वसंगीतंभ्रमराकुलितंसदा ३७
कोकिलानांरुतैःपुण्यैःसर्वत्रमधुरायतैःशिखिसारंगनादैश्चसर्वत्रसुसमाकुलम् ३८

दिव्यैस्तुचंदनैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलंकृतम्
वापीकुंडतडागैश्चजलपूर्णैर्मनोहरैः ३९ कमलैःशतपत्रैश्चपुष्पितैःसमलंकृतम् देवगंधर्वसंसिद्धैश्चारणैश्चैवकिन्नरैः ४०
मुनिभिः शुशुभेदिव्यैर्दिव्योद्यानवरेणच
अप्सरोगणसंकीर्णंनानाकौतुकमंगलैः ४१
हेमप्रासादसंबाधंदंडच्छत्रैश्चचामरैः
कलशैश्चपताकाभिःसर्वत्रसमलंकृतम् ४२
वेदध्वनिसमाकीर्णंगीतध्वनिसमाकुलम्
एवंनंदनमासाद्यसारंभाचारुहासिनी ४३
अप्सरोभिःसमंतत्रक्रीडत्येवंविलासिनी
सूतउवाच-
एकदातुसवृत्रोवैकालाकृष्टोगतोवनम् ४४
कतिभिर्दानवैःसार्द्धंमुदयापरयायुतः अलक्ष्येभ्रमतेपार्श्वंतस्यैवचमहात्मनः ४५
देवराजोपिविप्रेंद्रश्छिद्रा
न्वेषीद्विषांकिल
सहिवृत्रोमहाप्राज्ञोविश्वस्तःसर्वकर्मसु ४६
इंद्रं मित्रंपरंजानन्भयंचक्रेनतस्यसः
भ्रममाणोवनंपश्येत्सर्वत्रपरमंशुभम् ४७
सुरम्यंकौतुकवनंवनितागणसंकुलम् चंदनस्यापिवृक्षस्यछायांशीतांसुपुण्यदा

म् ४८
समाश्रित्यविशालाक्षीरंभातत्रप्रदीव्यति
सखीभिस्तुमहाभागादोलारूढायशस्विनी ४९
गायतेसुस्वरंगीतंसर्वविश्वप्रमोहनम्
तत्रवृत्रःसमायातःकामाकुलितमानसः ५०
दोलारूढांसमालोक्यरंभांचारुसुलोचनाम् ५१
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवृत्र-वंचनंनामचतुर्विंशोऽध्यायः २४

पञ्चविंशतितमोऽध्यायः सूतउवाच-
इयंहिकागायतिचारुलोचनाविलासभावैःपरिविश्वमेव
अतीवबालाशुशुभेमनोहरासंपूर्णभावैःपरिमोहयेज्जनम् १
दृष्ट्वासरंभांकमलायताक्षींपीनस्तनींचर्चितकुंकुमांगीम्
पद्माननांकामगृहंममैषानोवारतिश्चारुमनोहरेयम् २
संपूर्णभावांपरिरूपयुक्तांकामांगशीलामतिशीलभावाम्
यास्याम्यहंवश्यमिहैवअस्यामनोभवेनाद्यइहैवप्रेषितः ३

इतीवदैत्यःसुविचिंतयान्वितःकामेनमुग्धोबहुकालनोदितः
समातुरस्तत्रजगामसत्वरमुवाचतांदीनमनाःसुलोचनाम् ४
कस्यासिवासुंदरिकेनप्रेषिताकिंनामतेपुण्यतमंवदस्वमे
तवैवरूपेणमहातितेजसामुग्धोस्मिबालेममवश्यतांव्रज ५
एवमुक्ताविशालाक्षीवृत्रंकामाकुलंप्रति अहंरंभामहाभागक्रीडार्थंवनमुत्तमम् ६
सखीसार्धंसमायातानंदनंवनमुत्तमम्
त्वंतुकोवाकिमर्थंहिममपार्श्वंसमागतः ७
वृत्रउवाच-
श्रूयतामभिधास्यामियोहंबालेसमागतः
हुताशनात्समुत्पन्नःकश्यपस्यसुतःशुभे ८
सखाहंदेवदेवस्यइंद्रस्यापिवरानने
एंद्रं पदंवरारोहेअर्धंमेभुक्तिमागतम् ९
अहंवृत्रःकथंदेविमामेवंनतुविंदसि
त्रैलोक्यंवशमायातंयस्यैववरवर्णिनि १०
अहंशरणमायातःकामाद्रक्षवरानने भजस्वमांविशालाक्षिकामेनाकुलितंप्रिये ११
रंभोवाच-
वशगाहंतवैवाद्यभविष्यामिनसंशयः यंयंवदाम्यहंवीरतंतंकार्यंत्वयैवहि १२ एवमस्तुमहाभागेतंतंसर्वंकरोम्यहम्

एवंसंबंधकंकृत्वातयासहमहाबलः १३
तस्मिन्वनेमहापुण्येरेमेदानवसत्तमः
तस्यागीतेननृत्येनहास्येनललितेनच १४
अतिमुग्धोमहादैत्यःसतस्याःसुरतेनच
तमुवाचमहाभागंवृत्रंदानवसत्तमम् १५
सुरापानंकुरुष्वेहपिबस्वमधुमाधवीम्
तामुवाचविशालाक्षींरंभांशशिनिभाननाम् १६
पुत्रोहंब्राह्मणस्यापिवेदवेदांगपारगः
सुरापानंकथंभद्रेकरिष्यमिविनिंदितम् १७
तयातुरंभयादेव्याप्रीत्यादत्तासुराहठात्
तस्यादाक्षिण्यभावेनसुरापानंकृतंतदा १८
अतीवमुग्धंसुरयाज्ञानभ्रष्टोयदाभवत्
तदंतरेसुरेंद्रेणवज्रेणनिहतस्तदा १९
ब्रह्महत्यादिकैःपापैः
सलिप्तोवृत्रहाततः
ब्राह्मणास्तुततःप्रोचुरिंद्र
पापंकृतंत्वया २०
अस्माद्वाक्यात्तुविश्वस्तोवृत्रोनाममहाबलः
हतोविश्वासभावेनएवंपापंत्वयाकृतम् २१
इंद्रउवाच-
येनकेनाप्युपायेनहंतव्योरिःसदैवहि
देवब्राह्मणहंतारंयज्ञानांधर्मकंटकम् २२
निहतंदानवंदुष्टंत्रैलोक्यस्यापिनायकम्तदर्थंकुपितायूयमेतन्न्यायस्यलक्षणम् २३

विचारमेवंकर्त्तव्यंभवद्भिर्द्विजसत्तमाः
पश्चात्कोपंप्रकर्त्तव्यमन्यायंममचिंत्यताम् २४
एवंसंबोधिताविप्राइंद्रेणापिमहात्मना
ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्बोधितास्तेचसत्तमाः २५
जग्मुःस्वस्थानमेवंहिनिहतेधर्मकंटके २६
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवृत्रासुरवधोनाम पंचविंशोऽध्यायः २५

षड्विंशोऽध्यायः सूतउवाच-
तंपुत्रंनिहतंश्रुत्वासादितिर्दुःखपीडिता
पुत्रशोकेनतेनैवसंदग्धाद्विजसत्तमाः १
पुनरूचेमहात्मानंकश्यपंमुनिपुंगवम्
इंद्र
स्यापिसुदुष्टस्यवधार्थंद्विजसत्तम २
ब्रह्मतेजोमयंतीव्रंदुःसहंसर्वदैवतैः
पुत्रैकंदीयतांकांतसुप्रियाहंयदाविभो ३
कश्यपउवाच-
निहतौबलवृत्रौचममपुत्रौमहाबलौ
अघमाश्रित्यदेवेनइंद्रेणापिदुरात्मना ४
तस्यैवचवधार्थायपुत्रमेकंददाम्यहम्

वर्षाणांतुशतैकंत्वंशुचिर्भवयशस्विनि ५
एवमुक्त्वासयोगींद्रोहस्तंशिरसिवैतदा
दत्त्वादित्यासहैवासौगतोमेरुंतपोवनम् ६
तपस्ततापसादेवीतपोवननिवासिनी
शुचिष्मतीसदाभूत्वापुत्रार्थाद्विजसत्तम ७
ततोदेवःसहस्राक्षोज्ञात्वाउद्यममेवच
दित्याश्चैवमहाभागअंतरप्रेक्षकोऽभवत् ८
पंचविंशाब्दिकोभूत्वादेवराड्दैवतोपमः
ब्राह्मणस्यचरूपेणतस्याश्चांतिकमागतः ९
सतांप्रणम्यधर्मात्मामातरंतपसान्विताम्तयोक्तस्तुसहस्राक्षोभवान्कोद्विजसत्तम १०
तामुवाचसहस्राक्षःपुत्रोऽहतवशोभने
ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चधर्मंजानामिभामिनि ११
तपसस्तवसाहाय्यंकरिष्येनात्रसंशयः
शुश्रूषतिसतांदेवींमातरंतपसान्विताम् १२
तमिंद्रं सानजानातिआगतंदुष्टकारिणम् धर्मपुत्रंविजानातिशुश्रूषंतंदिनेदिने १३
अंगंसंवाहयेद्देव्याःपादौप्रक्षालयेत्ततः
पत्रंमूलंफलंतत्रवल्कलाजिनमेवच १४
ददात्येवंसधर्मात्मातस्यैदित्यैसदैवहि
भक्त्यासंतोषितातस्यसंतुष्टातमभाषत १५

पुत्रेजातेमहापुण्येइंद्रेचनिहतेसति कुरुराज्यंमहाभागपुत्रेणममदैवकम् १६ एवमस्तुमहाभागेतेप्रसादाद्भविष्यति तस्याश्चैवांतरंप्रेप्सुरभवत्पाकशासनः १७
ऊनेवर्षशतेचास्याददर्शांतरमच्युतः अकृत्वापादयोःशौचंदितिःशयनमाविशत् १८
शय्यांतेसाशिरःकृत्वामुक्तकेशातिविह्वला
निद्रा
माहारयामासतस्याःकुक्षिंप्रविश्यह १९
वज्रपाणिस्ततोगर्भंसप्तधातंन्यकृंतत
वज्रेणतीक्ष्णधारेणरुरोदउदरेस्थितः २०
सगर्भस्तत्रविप्रेंद्राइंद्र
हस्तगतेनवै
रोदमानंमहागर्भंतमुवाचपुनःपुनः २१
शतक्रतुर्महातेजामारोदीरित्यभाषत सप्तधाकृतवाञ्छक्रस्तंगर्भंदितिजंपुनः
२२
एकैकंसप्तधाच्छित्त्वारुदमानंसदेवराट्
एवंवैमरुतोजातास्तेतुदेवामहौजसः २३
यथाइंद्रेणतेप्रोक्ताबभूवुर्नामभिस्ततः
अतिवीर्यमहाकायास्तीव्रतेजःपराक्रमाः २४
एकोनावैबभूवुस्तेपंचाशन्मरुतस्ततः
मरुतोनामतेख्याताइंद्रमेवसमाश्रिताः २५
भूतानामेवसर्वेषांरोचयंतिगणंमहत्

निकायेषुनिकायेषुहरिःप्रादात्प्रजापतिः २६
क्रमशस्तानिराज्यानिपृथुपूर्वाणितानिवैसदेवःपुरुषःकृष्णःसर्वव्यापीजगद्गुरुः २७
तपोजिष्णुर्महातेजाःसर्वएकःप्रजापतिः पर्जन्यःपावकःपुण्यःसर्वात्मासर्वएवहि २८
तस्यसर्वमिदंपुण्यंजगत्स्थावरजंगमम्
भूतसर्गमिमंसम्यग्जानतोद्विजसत्तम २९
नावृत्तिभयमस्तीहपरलोकभयंकुतः
इमांसृष्टिंमहापुण्यांसर्वपापहरांशुभाम् ३०
यःशृणोतिनरोभक्त्यासर्वपापैःप्रमुच्यतेसहिधन्यश्चपुण्यश्चसहिसत्यसमन्वितः ३१
यःशृणोतिइमांसृष्टिंसयातिपरमांगतिम् सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंसगच्छति ३२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेमरुदुत्पत्तिर्नामषड्विंशोऽध्यायः २६

सप्तविंशोऽध्यायः सूतउवाच-
सप्रभुःसर्वलोकेशोह्यभिषिच्यततोनृपम् पृथुंवेनस्यतनयंसर्वराज्येमहाप्रभुम् १

महाबाहुंमहाकायंयथेंद्रं चसुरेश्वरम् क्रमेणापिततोब्रह्माराज्यानिचविचार्यवै २
यद्यस्यापिभवेद्योग्यंदातुंतदुपचक्रमे वृक्षाणांब्राह्मणानांचग्रहर्क्षाणांतथैवच ३
सोमंराज्येसोभ्यषिंचत्तपसांचमहामतिः
धर्माणांधर्मयज्ञानांपुण्यानांपुण्यतेजसाम् ४
अपांमध्येतथादेवंतीर्थानांहितथैवच
वरुणंसोभिषिच्यैवरत्नानांचद्विजोत्तम ५
अन्येषांसर्वयक्षाणांराज्येवैश्रवणंपुनः
विष्णुमेवमहाप्राज्ञमादित्यानांपितामहः
६
राज्येसंस्थापयामासजनताहितहेतवे
सर्वेषामेवपुण्यानांदक्षमेवप्रजापतिम् ७
समर्थंसर्वधर्मज्ञंप्रजापतिगणेश्वरम्
प्रह्रादंसर्वधर्मज्ञंसहिराज्येन्यरूपयत् ८
दैत्यानांदानवानांचविष्णुतेजःसमन्वितम्यमंवैवस्वतंधर्मंपैत्र्येराज्येभिषिच्यच ९
यक्षराक्षसभूतानांपिशाचोरगसर्पिणाम् योगिनीनांचसर्वासांवैतालानांमहात्मनाम् १०

कंकालानांहिसर्वेषांकूष्मांडानांतथैवच पार्थिवानांचसर्वेषांगिरिशंशूलपाणिनम् ११
पर्वतानांहिसर्वेषांहिमवंतंमहागिरिम् नदीनांचतडागानांवापिकानांतथैवच १२ कुंडानांकूपराज्येहिदिव्येषुचसुरेश्वरःसागरंस्थापितंपुण्यंसर्वतीर्थमनुत्तमम् १३
गंधर्वाणांतुसर्वेषांराज्येपुण्येतथैवचचित्ररथंततोब्रह्माअभिषिच्यसुरेश्वरः १४
नागानांपुण्यवीर्याणांवासुकिंचचतुर्मुखः
सर्पाणांतुतथाराज्येअभिषिच्यसतक्षकम् १५
वारणानांततोराज्येएरावणमसिंचत
अश्वानांचैवसर्वेषामुच्चैःश्रवसमेवच १६
पक्षिणांचैवसर्वेषावैनतेयमथापिसः मृगाणांचततोराज्येब्रह्मासिंहमथादिशत् १७
गोवृषंतुगवांमध्येअभिषिच्यप्रजापतिः वनस्पतीनांसर्वेषांप्लक्षमेवपितामहः १८ एवंराज्यानिसर्वाणिसंस्थाप्यचपितामहः दिशापालांस्ततोब्रह्मास्थापयामाससत्तमः १९
वैराजस्यतथापुत्रंपूर्वस्यांदिशिसत्तमःसुधन्वानंदिशःपालंराजानंसोभ्यषिंचत २० दक्षिणस्यांमहात्मानंकर्दमस्यप्रजापतेः

पुत्रंशंखपदंनामराजानंसोभ्यषिंचत २१
पश्चिमायांतथाब्रह्मावरुणस्यप्रजापतेः
पुत्रंचपुष्करंनामसोऽभ्यषिंचत्प्रजापतिः २२
उत्तरस्यांदिशिब्रह्मनलकूबरमेवच
एवंचैवाभ्यषिंचच्चदिक्पालान्समहौजसः २३
यैरियंपृथिवीसर्वासप्तद्वीपासपत्तना
यथाप्रदेशमद्यापिधर्मेणप्रतिपाल्यते २४
पृथुश्चैवंमहाभागःसोभिषिक्तोनराधिपः
राजसूयादिभिःसर्वैरभिषिक्तोमहामखैः २५
विधिनावेददृष्टेनराजराज्येमहीपतिः
चाक्षुषेनाम्निसंपुण्येअतीतेचमहौजसि २६
मन्वंतरेमहाभागदेवपुण्यहितैषिणि
ततोवैवस्वतायैवमनवेराज्यमादिशत् २७
विस्तरंचापिव्याख्यास्येपृथोश्चैवमहात्मनः
यदिमामेवविप्रेन्द्रशुश्रूषसिअतंद्रि
तः २८
एतदेवमधिष्ठानंमहत्पुण्यंप्रकीर्तितम्
सर्वेष्वेवपुराणेषुएतद्धिनिश्चितंसदा २९
पुण्यंयशस्यमायुष्यंस्वर्गवासकरंशुभम्
धन्यंपवित्रमायुष्यंपुत्रदंवृद्धिदायकम् ३०
यःशृणोतिनरोभक्त्याभावध्यानसमन्वितः
अश्वमेधफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः ३१
इति

श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
राज्याभिषेकोनामसप्तविंशोऽध्यायः २७

अष्टाविंशतितमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
विस्तरेणसमाख्याहिजन्मतस्यमहात्मनः
पृथोश्चैवमहाभागश्रोतुकामावयंपुनः १
राज्ञातेनयथादुग्धाइयंधात्रीमहात्मना
पुनर्देवैश्चपितृभिर्मुनिभस्तत्त्ववेदिभिः २
यथादैत्यैश्चनागैश्चयथायक्षैर्यथाद्रुमैः
शैलैश्चैवपिशाचैश्चगंधर्वैःपुण्यकर्मभिः ३
ब्राह्मणैश्चतथासिद्धैराक्षसैर्भीमविक्रमैः
पूर्वमेवयथादुग्धाअन्यैश्चसुमहात्मभिः ४
तेषामेवहिसर्वेषांविशेषंपात्रधारणम्
क्षीरस्यापिविधिंब्रूहिविशेषंचमहामते ५
वेनस्यापिनृपस्यैवपाणिरेवमहात्मनः
ऋषिभिर्मथितःपूर्वंसकस्मादिहकारणात् ६
क्रुद्धश्चैवमहापुण्यैःसूतपुत्रवदस्वनःविचित्रेयंकथापुण्यासर्वपापप्रणाशिनी ७
श्रोतुकामामहाभागतृप्तिर्नैवप्रजायते सूतउवाच-

वैन्यस्यहिपृथोश्च्वतस्यविस्तरमेवच ८
जन्मवीर्यंतथाक्षेत्रंपौरुषंद्विजसत्तमाः
प्रवक्ष्यामियथासर्वंचरित्रंतस्यधीमतः ९
शुश्रूषध्वंमहाभागामामेवंद्विजसत्तमाः
अभक्तायनवक्तव्यमश्रद्धायशठायच १०
सुमूर्खायसुमोहायकुशिष्यायतथैवच
श्रद्धाहीनायकूटायसर्वनाशायमाद्विजाः ११
अन्यथापठतेयोहिनिरयंचप्रयातिहि
भवंतोभावसंयुक्ताःसत्यधर्मपरायणाः १२
भवतामग्रतःसर्वंचरित्रंपापनाशनम्
संप्रवक्ष्याम्यशेषेणशृणुध्वंद्विजसत्तमाः १३
स्वर्ग्यंयशस्यमायुष्यंधन्यंवेदैश्चसंमितम्
रहस्यमृषिभिःप्रोक्तंप्रवक्ष्यामिद्विजोत्तमाः १४
यश्चैनंकीर्तयेन्नित्यंपृथोर्वैन्यस्यविस्तरम्
ब्राह्मणेभ्योनमस्कृत्वानसशोचेत्कृताकृतम् १५
सप्तजन्मार्जितंपापंश्रुतमात्रेणनश्यतिब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभवेत् १६
वैश्योधनसमृद्धःस्याच्छूद्र सुःखमवाप्नुयात्

एवंफलंसमाप्नोतिपठनाच्छ्रवणादपि १७
पृथोर्जन्मचरित्रंचपवित्रंपापनाशनम्
धर्मगोप्तामहाप्राज्ञोवेदशास्त्रार्थकोविदः १८
अत्रिवंशसमुत्पन्नःपूर्वमत्रिसमःप्रभुःस्रष्टासर्वस्यधर्मस्यअंगोनामप्रजापतिः १९
यआसीत्तस्यपुत्रोवैवेनोनामप्रजापतिः
धर्ममेवंपरित्यज्यसर्वदैवप्रवर्तते २०
मृत्योःकन्यामहाभागासुनीथानामनामतः
तांतुअंगोमहाभागःसुनीथामुपयेमिवान् २१
तस्यामुत्पादयामासवेनंधर्मप्रणाशनम्
मातामहस्यदोषेणवेनःकालात्मजात्मजः २२
निजधर्मंपरित्यज्यअधर्मनिरतोभवत्
कामाल्लोभान्महामोहात्पापमेवसमाचरत् २३
वेदाचारमयंधर्मंपरित्यज्यनराधिपः
अन्ववर्ततपापेनमदमत्सरमोहितः २४
वेदाध्यायंविनालोकेप्रावर्तंततदाजनाः
निःस्वाध्यायवषट्काराःप्रजास्तस्मिन्प्रजापतौ २५
प्रवृत्तंनपपुःसोमंहुतंयज्ञेषुदेवताः
इत्युवाचसदुष्टात्माब्राह्मणान्प्रतिनित्यशः २६
नाध्येतव्यंनहोतव्यंनदेयंदानमेवच
नयष्टव्यंनहोतव्यमितितस्यप्रजापतेः २७
आसीत्प्रतिज्ञाक्रूरेयंविनाशेप्रत्युपस

्थिते
अहमिज्यश्चयष्टाचयज्ञश्चेतिपुनःपुनः २८ मयियज्ञाविधातव्यामयिहोतव्यमित्यपि इत्यब्रवीत्सदावेनोह्यहंविष्णुःसनातनः २९
अहंब्रह्माअहंरुद्रोमित्रइंद्र
सःदागतिः
अहमेवप्रभोक्ताचहव्यंकव्यंनसंशयः ३०
अथतेमुनयःक्रुद्धावेनंप्रतिमहाबलाः
ऊचुस्तेसंगताःसर्वेराजानंपापचेतनम् ३१
ऋषयऊचुः-
राजाहिपृथिवीनाथःप्रजांपालयतेसदा
धर्ममूर्तिःसराजेंद्र
तस्माद्धर्मंहिरक्षयेत् ३२
वयंदीक्षांप्रवेक्ष्यामोयज्ञेद्वादशवार्षिकीम्
अधर्मंकुरुमायागेनैषधर्मःसतांगतिः ३३
कुरुधर्मंमहाराजसत्यंपुण्यंसमाचर
प्रजाहंपालयिष्यामिइतितेसमयःकृतः ३४
तांस्तथाब्रुवतःसर्वान्महर्षीनब्रवीत्तदा
वेनःप्रहस्यदुर्बुद्धिरिममर्थमनर्थकम् ३५
वेनउवाच-
स्रष्टाधर्मस्यकश्चान्यःश्रोतव्यंकस्यवामया

श्रुतवीर्यतपःसत्येमयावाकःसमोभुवि ३६
प्रभवंसर्वभूतानांधर्माणांचविशेषतः
संमूढानविदुर्नूनंभवंतोमांविचेतसः ३७
इच्छन्दहेयंपृथिवींप्लावयेयंजलैस्तथा द्यांभुवंचैवरुंधेयंनात्रकार्याविचारणा
३८
यदानशक्यतेमोहादवलेपाच्चपार्थिव
अपनेतुंतदावेनंततःक्रुद्धामहर्षयः ३९
विस्फुरंतंतदावेनंबलाद्गृह्यततोरुषा
वेनस्यतस्यसव्योरुंममंथुर्जातमन्यवः ४०
कृष्णांजनचयोपेतमतिह्रस्वंविलक्षणम् दीर्घास्यंचविरूपाक्षंनीलकंचुकवर्चसम् ४१
लंबोदरंव्यूढकर्णमतिभीतंदुरोदरम्
ददृशुस्तेमहात्मानोनिषीदेत्यब्रुवंस्ततः ४२
तेषांतद्वचनंश्रुत्वानिषसादभयातुरः
पर्वतेषुवनेष्वेवतस्यवंशःप्रतिष्ठितः ४३
निषादाश्चकिराताश्चभिल्लानाहलकास्तथा
भ्रमराश्चपुलिदाश्चयेचान्येम्लेच्छजातयः ४४
पापाचारास्तुतेसर्वेतस्मादंगात्प्रजज्ञिरे
अथतेऋषयःसर्वेप्रसन्नमनसस्ततः ४५
गतकल्मषमेवंतंजातंवेनंनृपोत्तमम्
ममंथुर्दक्षिणंपाणिंतस्यैवचमहात्मनः ४६

मथितेतस्यपाणौतुसंजातंस्वेदमेवहि पुनर्ममंथुस्तेविप्रादक्षिणंपाणिमेवच ४७ सुकरात्पुरुषोजज्ञेद्वादशादित्यसन्निभःतप्तकांचनवर्णांगोदिव्यमाल्यांबरावृतः ४८
दिव्याभरणशोभांगोदिव्यगंधानुलेपनः
मुकुटेनार्कवर्णेनकुंडलाभ्यांविराजते ४९
महाकायोमहाबाहूरूपेणाप्रतिमोभुवि
खड्गबाणधरोधन्वीकवचीचमहाप्रभुः ५०
सर्वलक्षणसंपन्नःसर्वालंकारभूषणः
तेजसारूपभावेनसुवर्णैश्चमहामतिः ५१
दिविइंद्रोयथाभातिभुविवेनात्मजस्तथा
तस्मिञ्जातेमहाभागेदेवाश्चऋषयोमलाः ५२
उत्सवंचक्रिरेसर्वेवेनस्यतनयंप्रति
दीप्यमानःस्ववपुषासाक्षादग्निरिवोज्ज्वलः ५३
आद्यमाजगवंनामधनुर्गृह्यमहावरम्
शरान्दिव्यांश्चरक्षार्थेकवचंचमहाप्रभम् ५४
जातेसतिमहाभागेपृथौवीरेमहात्मनि
संप्रह्रष्टानिभूतानिसमस्तानिद्विजोत्तम ५५
सर्वतीर्थानितोयानिपुण्यानिविविधानिच
तस्याभिषेकेविप्रेंद्रासःर्वएवप्रतस्थिरे ५६
पितामहाद्यादेवास्तुभूतानिविविधानिच

स्थावराणिचराण्येवअभ्यषिंचन्नराधिपम् ५७
महावीरंप्रजापालंपृथुमेवद्विजोत्तम
पृथुर्वैन्योराजराज्येअभिगम्यचराचरैः ५८
देवैर्विप्रैस्तथासर्वैरभिषिक्तोमहामनाः
राज्ञांसमधिराज्येवैपृथुर्वैन्यःप्रतापवान् ५९
तस्यपित्राप्रजाःसर्वाःकदानैवानुरंजिताः
तेनानुरंजिताःसर्वामुमुदिरेसुखेनवै ६०
अनुरागात्तस्यवीरस्यनामराजेत्यजायत प्रयातस्यसुवीरस्यसमुद्रस्यद्विजोत्तम ६१
आपस्तस्तंभिरेसर्वाभयात्तस्यमहात्मनः
दुर्गंमार्गंविलोप्यैवसुमार्गंपर्वताददुः ६२
ध्वजभंगंनचक्रुस्तेगिरयःसर्वएवते
अकृष्टपच्यापृथिवीसर्वत्रकामधेनवः ६३
पर्जन्यःकामवर्षीचवेदयज्ञान्महोत्सवान्कुर्वंतिब्राह्मणाःसर्वेक्षत्रियाश्चतथापरे ६४
सर्वकामफलावृक्षास्तस्मिञ्छासतिपार्थिवे
नदुर्भिक्षंनचव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् ६५
सर्वेसुखेनजीवंतिलोकाधर्मपरायणाः

तस्मिञ्छासतिदुर्धर्षेराजराजेमहात्मनि ६६
एतस्मिन्नेवकालेतुयज्ञेपैतामहेशुभे सूतसूत्यांसमुत्पन्नःसौम्येहनिमहात्मनि ६७
तस्मिन्नेवमहायज्ञेजज्ञेप्राज्ञोऽथमागधः
पृथोःस्तवार्थंतौतत्रसमाहूतौमहर्षिभिः ६८
सूतस्यलक्षणंवक्ष्येमहापुण्यंद्विजोत्तमाः
शिखासूत्रेणसंयुक्तोवेदाध्ययनतत्परः ६९
सर्वशास्त्रार्थवेत्तासावग्निहोत्रमुपासते
दानाध्ययनसंपन्नोब्रह्माचारपरायणः ७०
देवानांब्राह्मणानांचपूजनाभिरतःसदा
याचकस्तावकैःपुण्यैर्वेदमंत्रैर्यजेत्किल ७१
ब्रह्माचारपरोनित्यंसंबंधंब्राह्मणैःसह एवंसमागधोजज्ञेवेदाध्ययनवर्जितः ७२
बंदिनश्चारणाःसर्वेब्रह्माचारविवर्जिताः
ज्ञेयास्तेचमहाभागाःस्तावकाःप्रभवंतिते ७३
स्तवनार्थमुभौसृष्टौनिपुणौसूतमागधौ तावूचुरृषयःसर्वेस्तूयतामेषपार्थिवः ७४

कर्मैतदनुरूपंचयादृशोयंनराधिपः तावूचतुस्तदासर्वांस्तानृषीन्बंदिमागधौ ७५
आवांदेवानृषींश्चैवप्रीणयावःस्वकर्मभिःनचास्यविद्वोवैकर्मनतथालक्षणंयशः ७६
कर्मणायेनकुर्यावःस्तोत्रमस्यमहात्मनः
जानीवस्तन्नविप्रेंद्रा
अविज्ञातगुणस्यहि ७७
भविष्यैस्तैर्गुणैःपुण्यैःस्तोतव्योयंनरोत्तमः
कृतवान्यानिकर्माणिपृथुरेवमहायशाः ७८
ऊचुस्तेमुनयःसर्वेगुणान्दिव्यान्महात्मनः
सत्यवाञ्ज्ञानसंपन्नोबुद्धिमान्ख्यातविक्रमः ७९
सदाशूरोगुणग्राहीपुण्यवांस्त्यागवान्गुणी
धार्मिकःसत्यवादीचयज्ञानांयाजकोत्तमः ८०
प्रियवाक्सत्यवादीचधान्यवान्धनवान्गुणीगुणज्ञःसगुणग्राहीधर्मज्ञःसत्यवत्सलः ८१
सर्वगःसर्ववेत्ताचब्रह्मण्योवेदवित्सुधीः
प्रज्ञावान्सुस्वरश्चैववेदवेदांगपारगः ८२
धातागोप्ताप्रजानांसविजयीसमरांगणे राजसूयादिकानांतुयज्ञानांराजसत्तमः ८३

आहर्ताभूतलेचैकःसर्वधर्मसमन्वितः
एतेगुणाअस्यचांगेभविष्यंतिमहात्मनः ८४
ऋषिभिस्तौनियुक्तौतुकुर्वाणौसूतमागधौ
गुणैश्चैवभविष्यैश्चस्तोत्रंतस्यमहात्मनः ८५
तदाप्रभृतिवैलोकास्तवैस्तुष्टामहामते पुरतश्चभविष्यंतिदातारःस्तावनैर्गुणैः ८६
ततःप्रभृतिलोकेस्मिन्स्तवेषुद्विजसत्तमाः
आशीर्वादाःप्रयुज्यंतेतेषांद्र
विणमुत्तमम् ८७
सूतायमागधायैवबंदिनेचमहोदयम्
चारणायततःप्रादात्तैलंगंदेशमुत्तमम् ८८
पृथुःप्रसादाद्धर्मात्माहैहयंदेशमेवच
रेवातीरेपुरंकृत्वास्वनाम्नानृपनंदनः ८९
ब्राह्मणेभ्योद्विजश्रेष्ठयजन्दातापृथुःपुरा
सर्वज्ञंसर्वदातारंधर्मवीर्यंनरोत्तमम्
९०
तंददृशुःप्रजाःसर्वामुनयश्चतपोमलाः
ऊचुःपरस्परंपुण्याएषराजामहामतिः ९१
देवादीनांवृत्तिदाताअस्माकंचविशेषतः
प्रजानांपालकश्चैववृत्तिदोहिभविष्यति ९२
इयंधात्रीमहाप्राज्ञाउप्तंबीजंपुराकिल जीवनार्थंप्रजाभिस्तुग्रासयित्वास्थिरा

भवत् ९३
ततःपृथुंद्विजश्रेष्ठप्रजाःसमभिदुद्रुवुः
विधत्स्वेतिसुवृत्तिंनोमुनीनांवचनंतदा ९४
ग्रासयित्वातदान्नानिपृथ्वीजातासुनिश्चला
भयंप्रजानांसुमहत्सदृष्ट्वाराजसत्तमः ९५ महर्षिवचनात्सोपिप्रगृह्यसशरंधनुः अभ्यधावतवेगेनपृथ्वद्यंक्रुद्धोनराधिपः ९६
कौंजरंरूपमास्थायभयात्तस्यतुमेदिनी वनेषुदुर्गदेशेषुगुप्ताभूत्वाचचारसा ९७ नपश्यतिमहाप्राज्ञःकुरूपंद्विजसत्तमाः आचचक्षुर्महाप्राज्ञंकुंजरंरूपमास्थिता ९८
ततःकुंजररूपांतामभिदुद्रावपार्थिवः
ताड्यमानाचसातेननिशितैर्मार्गणैस्ततः ९९
हरिरूपंसमास्थायपलायनपराभवत्
हरेरूपंसमास्थायअभिदुद्रावपार्थिवः १००
सोतिक्रुद्धोमहाप्राज्ञोरोषारुणसुलोचनःसुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैराजघानसमेदिनीम् १०१
आकुलव्याकुलाजाताबाणाघातहतातदा
माहिषंरूपमास्थायपलायनपराभवत् १०२
अभ्यधावतवेगेनबाणपाणिर्धनुर्धरः

सागौर्भूत्वाद्विजश्रेष्ठास्वर्गमेवगताध्रुवम् १०३
ब्रह्मणःशरणंप्राप्ताविष्णोश्चैवमहात्मनः
रुद्रादीनांचदेवानांत्राणस्थानंनविंदति १०४
अलभंतीभृशंत्राणंवैन्यमेवान्वविंदत तस्यपार्श्वंपुनःप्राप्ताबाणघातसमाकुला १०५
बद्धांजलिपुटाभूत्वातंपृथुंवाक्यमब्रवीत्
त्राहित्राहीतिराजेंद्रसाराजानमभाषत १०६
अहंधात्रीमहाभागसर्वाधारावसुंधरा
निहतायांमयिनृपनिहतंलोकसप्तकम् १०७
कृतांजलिपुटाभूत्वापूज्यालोकैस्त्रिभिःसदा
उवाचचैनंराजानमवध्यास्त्रीसदानृप १०८
स्त्रीणांवधेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः
गवांवधेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः १०९
मयाविनामहाराजकथंधारयसेप्रजाः अहंयदास्थिराराजंस्तदालोकाश्चराचराः ११० स्थिरत्वंयांतितेसर्वेस्थिरीभूतायदाह्यहम्

मांविनातुइमेलोकाविनश्येयुश्चराचराः १११
ततःप्रजाविनश्येयुर्ममनाशेसमागते
कथंधारयिताचासिप्रजाराजन्मयाविना ११२
मयिलोकाःस्थिराराजन्मयेदंधार्यतेजगत् मद्विनाशेविनश्येयुःप्रजाःसर्वानसंशयः ११३
नमामर्हसिवैहंतुंश्रेयश्चेत्त्वंचिकीर्षसि
प्रजानांपृथिवीपालशृणुदेववचोमम ११४ उपायैश्चमहाभागसुसिद्धिंयांत्युपक्रमाःसमालोक्यह्युपायंत्वंप्रजायेनधरिष्यति ११५
मांहत्वात्वंमहाराजधारणेपालनेसदा पोषणेचमहाप्राज्ञमद्विनाहिकथंनृप ११६ धरिष्यसिप्रजांचेमांकोपंयच्छत्वमात्मनः अन्नमयीभविष्यामिधरिष्यामिप्रजामिमाम् ११७
अहंनारीअवध्याचप्रायश्चित्तीभविष्यसि अवध्यांतुस्त्रियंप्राहुस्तिर्यग्योनिगतामपि ११८
विचार्यैवंमहाराजनधर्मंत्यक्तुमर्हसि
एवंनानाविधैर्वाक्यैरुक्तोधात्र्यानराधिपः ११९
कोपमेनंमहाराजत्यजदारुणमेवहि
प्रसन्नेत्वयिराजेंद्र
तदास्वस्थाभवाम्यहम् १२०

एवमुक्तस्तयाराजापृथुर्वैन्यःप्रजापतिःतामुवाचमहाभागांधरित्रींद्विजसत्तमाः १२१
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेपृथूपाख्यानेऽष् टाविंशोऽध्यायः २८

एकोनत्रिंशोऽध्यायः
पृथुरुवाच-
हतेचैवमहापापेएकस्मिन्पापचारिणि
लोकाःसुखेनजीवंतिसाधवःपुण्यदर्शिनः १
तस्मादेकंप्रहर्तव्यंपापिष्ठंपापचेतनम्तस्मात्त्वांहिहनिष्यामिसर्वसत्त्वप्रणाशिनीम् २
त्वयाबीजानिसर्वाणिलुप्तान्येतानिसांप्रतम्
ग्रासंकृत्वास्थिरीभूत्वाप्रजांहत्वाक्वयास्यसि ३
हतेपापेदुराचारेसुखंजीवंतिसाधवः
तस्मात्पापंप्रहंतव्यंसत्यमेवंनसंशयः ४
पालितव्यंप्रयत्नेनयस्माद्धर्मःप्रवर्द्धते
भवत्यातुमहत्पापंप्रजासंक्षयकारकम् ५
एकस्यार्थेनयोहन्यादात्मनोवापरस्यवा
लोकोपतापकंहत्वानभवेत्तस्यपातकम् ६
सुखमेष्यंतिबहवोयस्मिंस्तुनिहतेशुभे

वसुधेनिहतेदुष्टेपातकंनोपपातकम् ७
प्रजानिमित्तंत्वामेवहनिष्यामिनसंशयः
यदिमेपुण्यसंयुक्तंवचनंनकरिष्यति ८
जगतोऽस्यहितार्थायसाधुचैववसुंधरे
हनिष्येत्वांशितैर्बाणैर्मद्वाक्यात्तुपराङ्मुखीम् ९
स्वीयेनतेजसाचैवपुण्यांत्रैलोक्यवासिनीम्
प्रजांचैवधरिष्यामिधर्मेणापिनसंशयः १०
मच्छासनंसमास्थायधर्मयुक्तंवसुंधरे
इमाःप्रजाआज्ञयामेसंजीवयसदैवहि ११
एवंमेशासनंभद्रेअद्ययर्हिकरिष्यसि
ततःप्रीतोऽस्मितेनित्यंगोपायिष्यामिसर्वदा १२
त्वामेवहिनसंदेहअन्येचैवनृपोत्तमाः
धेनुरूपेणसापृथ्वीबाणांचितकलेवरा १३
उवाचेदंपृथुंवैन्यंधर्माधारंमहामतिम्
धरण्युवाच-
तवादेशंमहाराजसत्यपुण्यार्थसंयुतम् १४
प्रजानिमित्तमत्यर्थंविधास्यामिनसंशयः
उद्यमेनापिपुण्येनउपायेननरेश्वर १५
समारंभाःप्रसिद्ध्यंतिपुण्याश्चैवाप्युपक्रमाः
उपायंपश्यराजेंद्रयेनत्वंसत्यावान्भवेः १६
धारयेथाःप्रजाश्चेमायेनसर्वाःप्रवर्द्ध

ये
संलग्नाश्चोत्तमाबाणाममांगेतेशिलाशिताः १७
समुद्धरस्वयंराजंश्छल्यंतिभृशमेवते समांकुरुमहाराजतिष्ठेन्मयियथापयः १८
सूतउवाच-
धनुषोग्रेणताञ्छैलान्नानारूपान्गुरूंस्तथा
उत्सारयंस्ततःसर्वांसमरूपांचकारसः १९
तदाप्रभृतितेशैलावृद्धिमापुर्द्विजोत्तमाः
तस्याअंगात्स्वयंबाणान्स्वकीयान्नृपनंदनः २०
समुद्धृत्यततोवैन्यःप्रीतेनमनसातदा
गर्ताश्चकंदराश्चैवबाणाघातैःसमीकृताः २१
एवंपृथ्वद्यंसमांसर्वांचकारपुण्यवर्द्धनः
समीकृत्यमहाभागोवत्संतस्याव्यकल्पयत् २२
मनुंस्वायंभुवंपूर्वंपरिचिंत्यपुनःपुनः अतीतेष्वथसर्वेषुमन्वंतरेषुसत्तमाः २३
विषमत्वंगताभूमिःपंथानासीच्चकुत्रचित् समानिविषमाण्येवंस्वयमासन्द्विजोत्तमाः २४
पूर्वंमनोश्चाक्षुषस्यप्राप्तेचैवांतरेतदा
जातेपूर्वविसर्गेचविषमेचधरातले २५

ग्रामाणांचपुराणांचपत्तनानांतथैवच
देशानांक्षेत्रपन्नानांमर्यादानहिदृश्यते २६
कृषिर्नैवनवाणिज्यंनगोरक्षाप्रवर्तते
नानृतंभाषतेकश्चिन्नलोभोनचमत्सरः २७
नाभिमानंचवैपापंनकरोतिकदाकिल
वैवस्वतस्यसंप्राप्तेअंतरेद्विजसत्तम २८
वैन्यस्यसंभवात्पूर्वंप्रजानामेवसंभवः
इमाःप्रजाद्विजाःसर्वानिवासंसमरोचयन् २९
क्वचिद्भूमौगिरौक्वापिनदीतीरेषुवैतदा
कुंजेषुसर्वतीर्थेषुसागरस्यतटेषुच ३०
निवासंचक्रिरेसर्वाःप्रजाःपुण्येनवैतदातासामाहारःसंजातःफलमूलमधुस्तथा ३१
महताकृच्छ्रेणतासामाहारश्चद्विजोत्तमाःपृथुर्वैन्यःसमालोक्यप्रजानांकष्टमेवहि ३२
स्वायंभुवोमनुर्वत्सःकल्पितस्तेनभूभुजास्वपाणिःकल्पितस्तेनपात्रमेवंमहामते ३३
सपृथुःपुरुषव्याघ्रोदुदोहवसुधांतदा
सर्वसस्यमयंक्षीरंससर्वान्नंगुणान्वितम् ३४
तेनपुण्येनचान्नेनसुधाकल्पेनताःप्रजाः
तृप्तिंनयंतिदेवान्वैप्रजाःपितॄंस्तथापरान् ३५
प्रसादात्तस्यवैन्यस्यसुखंजीवंतिताःप्रजाः

देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चदत्वाचान्नंप्रजास्ततः ३६
ब्राह्मणेभ्योविशेषेणअतिथिभ्यस्तथैवच
पश्चाद्भुंजंतिपुण्यास्ताःप्रजाःसर्वाद्विजोत्तमाः ३७
यज्ञैश्चान्येयजंत्येवतर्पयंतिजनार्दनम्
तेनचान्नेनदेवेशंतृप्तिंगच्छंतिदेवताः ३८
पुनर्वर्षतिपर्जन्यःप्रेषितोमाधवेनच तस्मात्पुण्यामहौषध्यःसंभवंतिसुपुण्यदाः ३९
सस्यजातानिसर्वाणिपृथुर्वैन्यःप्रजापतिः
तेनान्नेनप्रजाःसर्वावर्तंतेद्यापिनित्यशः ४०
ऋषिभिश्चैवमिलितैर्दुग्धाचेयंवसुंधरा
पुनर्विप्रैर्महाभाग्यैःसत्यवद्भिःसुरैस्तथा ४१
सोमोवत्सस्वरूपोभूद्दोग्धादेवगुरुःस्वयम्
ऊर्जंक्षीरंपयःकल्पंयेनजीवंतिचामराः ४२
तेषांसत्येनपुण्येनसर्वेजीवंतिजंतवः सत्यपुण्येप्रवर्तंतेऋषिदुग्धावसुंधरा ४३
अथातःसंप्रवक्ष्यामियधादुग्धाइयंधरा

पितृभिश्चपुरावत्सविधिनायेनवैतदा ४४
सुपात्रंराजतंकृत्वास्वधाक्षीरंसुधान्वितम्
परिकल्प्ययमंवत्संदोग्धाचांतकएवसः ४५
नागैःसर्पैस्ततोदुग्धातक्षकंवत्समेवच अलाबुपात्रमादायविषंक्षीरंद्विजोत्तमाः ४६
नागानांतुतथादोग्धाधृतराष्ट्रःप्रतापवान्
सर्पानागाद्विजश्रेष्ठास्तेनवर्तंतिचातुलाः ४७
नागावर्तंतितेनापिह्यत्युग्रेणद्विजोत्तमाः
विषेणघोररूपेणसर्पाश्चैवभयानकाः ४८
तेनैववर्तयंत्युग्रामहाकायामहाबलाः
तदाहारास्तदाचारास्तद्वीर्यास्तत्पराक्रमाः ४९
अथातःसंप्रवक्ष्यामियथादुग्धावसुंधरा
असुरैर्दानवैःसर्वैःकल्पयित्वाद्विजोत्तमाः ५०
पात्रमत्रान्नसदृशमायसंसर्वकामिकम् क्षीरंमायामयंकृत्वासर्वारातिविनाशनम् ५१
तेषामभूत्सवैवत्सोविरोचनःप्रतापवान् ऋत्विग्द्विमूर्द्धादैत्यानांमधुर्दोग्धामहाबलः ५२

तयाहिमाययादैत्याःप्रवर्त्तंतेमहाबलाः महाप्रज्ञामहाकायामहातेजःपराक्रमाः ५३ तद्बलंपौरुषंतेषांतेनजीवंतिदानवाः तयैतेमाययाद्यापिसर्वमायाद्विजोत्तमाः ५४
प्रवर्तंतेमितप्रज्ञास्तेतदेषामिदंबलम्तथातुदुग्धायक्षैःसासर्वाधारासुमेदिनी ५५
इतिशुश्रुमविप्रेंद्रापुःराकल्पेमहात्मभिः अंतर्धानमयंक्षीरमयस्पात्रेसुविस्तरे ५६
वैश्रवणोमहाप्राज्ञस्तदावत्सःप्रकल्पितः
मणिधरस्यपितापुण्यःप्राज्ञोबुद्धिमतांवरः ५७
दोग्धारजतनाभस्तुतस्याश्चासीन्महामतिः
सर्वज्ञःसर्वधर्मज्ञोयक्षराजसुतोबली ५८
अष्टबाहुर्महातेजाद्विशीर्षःसुमहातपाः यक्षावर्तंततेनापिसर्वदैवद्विजोत्तमाः
५९
पुनर्दुग्धाइयंपृथ्वीराक्षसैश्चमहाबलैःतथाचैषापिशाचैश्चसातुरैर्दग्धवारिभिः ६०
उत्प्लुतंनृकपालंतंशावपात्रमयःकृतम्
सुप्रजांभोक्तुकामास्तेतीव्रकोपपराक्रमाः ६१
दोग्धारजतनाभस्तुतेषामासीन्महाबलः

सुमालीनामवत्सश्चशोणितंक्षीरमेवच ६२
रक्षांसियातुधानाश्चपिशाचाश्चमहाबलाः
यक्षास्तेनचजीवंतिभूतसङ्घाश्चदारुणाः ६३
गंधर्वैरप्सरोभिश्चपुनर्दुग्धावसुंधरा
कृत्वावत्संसुविद्वांसंतैश्चचित्ररथंपुनः ६४
दुदुहुःपद्मपात्रेतुगांधर्वंगीतसंकुलम्सुरुचिर्नामगंधर्वस्तेषामासीन्महामतिः ६५
दोग्धापुण्यतमश्चैवतस्याश्चद्विजसत्तमाः
शुचिगीतंमहात्मानःसुक्षीरंदुदुहुस्तदा ६६
गंधर्वास्तेनजीवंतिअन्याश्चाप्सरसस्तथापर्वतैश्चमहापुण्यैर्दुग्धाचेयंवसुंधरा ६७
रत्नानिविविधान्येवओषधीश्चामृतोपमाः
वत्सश्चैवमहाभागोहिमवान्परिकल्पितः ६८
मेरुर्दोग्धाचसंजातःपात्रंकृत्वातुशैलजम्
तेनक्षीरेणसंवृद्धाःशैलाःसर्वेमहौजसः ६९
पुनर्दुग्धामहावृक्षैःपुण्यैःकल्पद्रुमादिभिः
पालाशंपात्रामानिन्युश्छिन्नदग्धप्ररोहणम् ७०
शालोदुदोहपुष्पांगःप्लक्षोवत्सोभवत्तदा

गुह्यकैश्चारणैःसिद्धैर्विद्याधरगणैस्तदा ७१
दुग्धाचेयंसर्वधात्रीसर्वकामप्रदायिनी
यंयमिच्छंतियेलोकाःपात्रवत्सविशेषणैः ७२
तैस्तैस्तेषांददात्येवक्षीरंसद्भावमीदृशम्
इयंधात्रीविधात्रीतुइयंश्रेष्ठावसुंधरा ७३
सर्वकामदुघाधेनुरियंपुण्यैरलंकृता
इयंज्येष्ठाप्रतिष्ठातुइयंसृष्टिरियंप्रजा ७४
पावनीपुण्यदापुण्यासर्वसस्यप्ररोहिणी
चराचरस्यसर्वस्यप्रतिष्ठायोनिरेवच ७५
महालक्ष्मीरियंविद्यासर्वविश्वमयीसदा
सर्वकामदुघादोग्ध्रीसर्वबीजप्ररोहिणी ७६
सर्वेषांश्रेयसांमातासर्वलोकधराइयम्
पंचानामपिभूतानांप्रकाशोरूपमेवच ७७
असीदियंसमुद्रातां!मेदिनीतिपरिश्रुता
मधुकैटभयोःकृत्स्नामेदसासमभिप्लुता ७८
तेनेयंमेदिनीनामप्रोच्यतेब्रह्मवादिभिःततोभ्युपगमात्प्राज्ञपृथोर्वैन्यस्यसत्तमाः ७९
दुहितृत्वमनुप्राप्तादेवीपृथ्वीतिचोच्यते
तेनराज्ञाद्विजश्रेष्ठाःपालितेयंवसुंधरा ८०

ग्रामाधारंगृहाणांचपुरपत्तनमालिनी
सस्याकरवतीस्फीतासर्वतीर्थमयीद्विजाः ८१
एवंवसुमतीदेवीसर्वलोकमयीसदा
एवंप्रभावोराजेंद्रपुःराणेपरिपठ्यते ८२
पृथुर्वैन्योमहाभागः सर्वकर्मप्रकाशकः
! सनातनः ८३

नमस्कार्यास्त्रयोदेवादेवाद्यैर्ब्रह्मवादिभिः
ब्राह्मणैरृषिभिःसर्वैर्नमस्कार्योनृपोत्तमः ८४
वर्णानामाश्रमाणांयःस्थापकःसर्वलोकधृक्पार्थिवैश्चमहाभागैःपार्थिवत्वमिहेप्सुभिः ८५
आदिराजोनमस्कार्यःपृथुर्वैन्यःप्रतापवान्
धनुर्वेदार्थिभिर्योधैःसदैवजयकांक्षिभिः ८६
नमस्कार्योमहाराजोवृत्तिदातामहीभृताम्
एवंपात्रविशेषाश्चमयाख्याताद्विजोत्तमाः ८७
वत्सानांसुविशेषाश्चदोग्धॄणांभवदग्रतः
क्षीरस्यापिविशेषंतुयथोद्दिष्टंहिभूभुजा ८८
समाख्यातंतथाग्रेचभवतांवैयथार्थतः धन्यंयशस्यमारोग्यंपुण्यंपापप्रणाशनम्

८९
पृथोर्वैन्यस्यचरितंयःशृणोतिद्विजोत्तमाः
तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते ९०
सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंप्रयातिसः ९१
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
पृथूपाख्यानएकोनत्रिंशोऽध्यायः २९

त्रिंशोऽध्यायः ऋषयऊचुः-
योसौवेनस्त्वयाख्यातःपापाचारेणवर्तितः
तस्यपापस्यकावृत्तिःकिंफलंप्राप्तवान्द्विज १
चरित्रंतस्यवेनस्यसमाख्याहियथापुरा
विस्तरेणविदांश्रेष्ठत्वंनएतन्महामते २
सूतउवाच-
चरित्रंतस्यवेनस्यवैन्यस्यापिमहात्मनः
प्रवक्ष्यामिसुपुण्यंचयथान्यायंश्रुंतपुरा ३
जातेपुत्रेमहाभागस्तस्मिन्पृथौमहात्मनिविमलत्वंगतोराजाधर्मत्वंगतवान्पुनः ४
महापापानिसर्वाणिअर्जितानिनराधमैः
तीर्थसंगप्रसंगेनतेषांपापंप्रयातिच ५

सतांसंगात्प्रजायेतपुण्यमेवनसंशयः
पापानांतुप्रसंगेनपापमेवप्रजायते ६
संभाषाद्दर्शनात्स्पर्शादासनाद्भोजनात्किल
पापिनांसंगमाच्चैवकिल्बिषंपरिसंचरेत् ७
तथापुण्यात्मकानांचपुण्यमेवप्रसंचरेत्
महातीर्थप्रसंगेनपापाःशुध्यंतिनान्यथा ८
पुण्यांगतिंप्रयान्त्येतेनिर्द्धूताशेषकल्मषाः
ऋषयऊचुः-
तत्कथंयांतितेपापाःपरांसिद्धिंद्विजोत्तम ९
तन्नोविस्तरतोब्रूहिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते १०
सूतउवाच-
लुब्धकाश्चमहापापाःसंजातादासधीवराः
रेवाचयमुनागंगास्तासामंभसिसंस्थिताः ११
ज्ञानतोज्ञानतःस्नात्वासंक्रीडंतिचवैजले
महानद्याःप्रसंगेनतेयांतिपरमांगतिम् १२
दासत्वंपापसंघातंपरित्यज्यव्रजंतिते पुण्यतोयप्रसंगाच्चह्याप्लुताःसर्वएवते १३
महानद्याःप्रसंगाच्चअन्यासांनैवसत्तमाःमहापुण्यजनस्यापिपापंनश्यतिपापिनाम् १४ प्रसंगाद्दर्शनात्स्पर्शान्नात्रकार्या

विचारणा
अत्रार्थेश्रूयतेविप्राइतिहासोऽघनाशनः १५
तंवोअद्यप्रवक्ष्यामिबहुपुण्यप्रदायकम्कश्चिदस्तिमृगव्याधःसुलोभाख्योमहावने १६
श्वभिर्वागुरिजालैश्चधनुर्बाणैस्तथैवच
मृगान्घातयतेनित्यंपिशितास्वादलंपटः १७
एकदातुसुदुष्टात्माबाणपाणिर्धनुर्धरः श्वभिःपरिवृतोदुर्गंवनंविंध्यस्यवैगतः १८
मृगान्रुरून्वराहांश्चभीतान्सूदितवान्बहून्
रेवातीरंसमासाद्यकश्चिच्छफरघातकः १९
शफरान्सूदयित्वासनिर्जगामबहिर्जलात्
मृगव्याधस्यलोभस्यभयत्रस्ताततोमृगी २०
जीवत्राणपरासार्ताभीताचलितचेतना
त्वरमाणापलायंतीरेवातीरंसमाश्रिता २१
श्वभिश्चचालितासातुबाणघातक्षतातुरा
श्वसनस्यापिवेगेनसुलभोमृगघातकः २२
पृष्ठएवसमायातिपुरतोयातिसामृगी
दृष्टवांस्तांशफरहाबाणपाणिःसमुद्यतः २३
धनुरानम्यवेगेनअनुरुध्यचतांमृगीम्
तावल्लुब्धकलोभाख्यःश्वभिःसार्द्धंसमागतः २४
नहंतव्यामदीयेयंमृगयांमेसमागता
तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यमीनहामांसलंपटः २५

बाणंमुमोचदुष्टात्मातामुद्दिश्यमहाबलः निहतामृगलुब्धेनबाणेननिशितेनच २६ प्रमृतासामृगीतत्रबाणाभ्यांपापचेतसोः श्वभिर्दंतैःसमाक्रांतात्वरमाणापपातसा २७
शिखराच्चह्रदेपुण्येरेवायाःपापनाशने श्वानश्चत्वरमाणास्तेपतिताविमलेह्रदे २८ मृगव्याधोवदत्येवधीवरंक्रोधमूर्च्छितः मदीयेयंमृगीदुष्टकस्माद्बाणैर्हतात्वया २९
तमुवाचपुनःसोऽपिमीनहामृगघातकम्
मदीयेयंनसंदेहोअवलिप्तप्रभाषसे ३०
युध्यमानौततस्तौतुद्वावेतौतुपरस्परम्
क्रोधलोभान्महाभागौपतितौविमलेजले ३१
तस्मिन्कालेमहापर्ववर्ततेगतिदायकम्
अमावास्यासमायोगंमहापुण्यफलप्रदम् ३२
वेलायांपतिताःसर्वेपर्वणस्तस्यसत्तम
जपध्यानविहीनास्तेभावसत्यविवर्जिताः ३३
तीर्थस्नानप्रसंगेनमृगीश्वाचसलुब्धकः सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेगताःपरमांगतिम् ३४
तीर्थानांचप्रभावेणसतांसंगाद्द्विजोत्तमाः
नाशयेत्पापिनांपापंदहेदग्निरिवेंधनम् ३५ सूतउवाच-
तेषामेवंहिसंसर्गादृषीणांचमहात्मनाम्

संभाषाद्दर्शनान्नष्टंस्पर्शाच्चैवनृपस्यच ३६
वेनस्यकल्मषंनष्टंसतांसंगात्पुराकिल
अत्युग्रपुण्यसंसर्गात्पापंनश्यतिपापिनाम् ३७
अत्युग्रपापिनांसंगात्पापमेवप्रसंचरेत्मातामहस्यदोषेणसंलिप्तोवेनएवसः ३८
ऋषयऊचुः-
मातामहस्यकोदोषस्तंनोविस्तरतोवद
समृत्युःसचवैकालःसयमोधर्मएवच ३९
नहिंसकोहिकस्यापिपदेतस्मिन्प्रतिष्ठितःचराचराश्चयेलोकाःस्वकर्मवशवर्तिनः ४०
जीवंतिचम्रियंतेचभुंजंत्येवंस्वकर्मभिःपापाःपश्यंतितंघोरंतेषांकर्मविपाकतः ४१
निरयेषुचसर्वेषुकर्मणैवंसुपुण्यवान्
योजतेत्ताडयेत्सूतयमएषदिनेदिने ४२
सर्वेष्वेवसुपुण्येषुकर्मस्वेवंसपुण्यवान्
योजयत्येवधर्मात्मातस्यदोषोनदृश्यते ४३
समृत्योःकेनदोषेणपापीवेनस्त्वजायत
सूतउवाच-
समृत्युःशासकोनित्यंपापानांदुष्टचेतसाम् ४४
वर्ततेकालरूपेणतेषांकर्मविमृश्यति
दुष्कृतंकर्मयस्यापिकर्मणातेनघातयेत् ४५
तस्यपापंविदित्वासौनयत्येवंहितंयमः

सुकृतात्मालभेत्स्वर्गंकर्मणासुकृतेनवै ४६
योजयत्येषतान्सर्वान्मृत्युरेवसुदूतकैःमहतासौख्यभावेनगीतमंगलकारिणा ४७
दानभोगादिभिश्चैवयोजयेच्चकृतात्मकान्
पीडाभिर्विविधाभिश्चक्लेशैःकाष्ठैश्चदारुणैः ४८
त्रासयेत्ताडयेद्विप्रान्सक्रोधोमृत्युरेवतान्
कर्मण्येवंहितस्यापिव्यापारःपरिवर्तते ४९
मृत्योश्चापिमहाभागलोभात्पुण्यात्प्रजायते
सुनीथानामवैकन्यासंजातैषामहात्मनः ५०
पितुःकर्मविमृश्यैवक्रीडमानासदैवसा
प्रजानांशास्तिकर्तारंपुण्यपापनिरीक्षणम् ५१
सातुकन्यामहाभागासुनीथानामतस्यसा
रममाणावनंप्राप्तासखीभिःपरिवारिता ५२
तत्रापश्यन्महाभागंगंधर्वतनयंवरम्
गीतकोलाहलस्यापिसुशंखंनामसातदा ५३
ददर्शचारुसर्वांगंतप्यंतंसुमहत्तपः
गीतविद्यासुसिर्द्ध्य्थंध्यायमानंसरस्वतीम् ५४
तस्योपधातमेवासौसाचकारदिनेदिने सुशंखःक्षमतेनित्यंगच्छगच्छेतिसोब्रवीत

् ५५
प्रेषितानैवगच्छेत्साविघ्नमेवसमाचरेत्
तेनाप्युक्तासाहिक्रुद्धाताडयत्तपसिस्थितम् ५६
तामुवाचततःक्रुद्धःसुशंखःक्रोधमूर्च्छितः
दुष्टेपापसमाचारेकस्माद्विघ्नस्त्वयाकृतः ५७
ताडनात्ताडनंदुष्टेनकुर्वंतिमहाजनाः
आक्रुष्टानैवकुप्यंतिइतिधर्मस्यसंस्थितिः ५८
त्वयाहंघातितःपापेनिर्दोषस्तपसान्वितः
एवमुक्त्वासधर्मात्मासुनीथांपापचारिणीम् ५९
विरराममहाक्रोधाज्ज्ञात्वानारींनिवर्तितः
ततःसापापमोहाद्वाबाल्याद्वातमिहैवच ६०
समुवाचमहात्मानंसुशंखंतपसिस्थितम्
त्रलोक्यवासिनांतातोममैवपरिघातकः ६१
असतोघातयेन्नित्यंसत्यान्सपरिपालयेत्
नैवदोषोभवेत्तस्यमहापुण्येनवर्तयेत् ६२
एवमुक्त्वागतासातुपितरंवाक्यमब्रवीत्
मयाहिताडितस्तातगंधर्वतनयोवने ६३
तपस्तपन्सदैकांतेकामक्रोधविवर्जितः
समामुवाचधर्मात्माक्रोधरागसमन्वितः ६४
ताडयेन्नैवताडंतंक्रोशंतंनैवक्रोशयेत्

इत्युवाचसमांताततन्मेत्वंकारणंवद ६५
एवमुक्तःसवैमृत्युःसुनीथांद्विजसत्तमाःकिंचिन्नोवाचधर्मात्माप्रश्नप्रत्युत्तरंततः ६६
वनंप्राप्तापुनःसाहिसुशंखोयत्रसंस्थितःकराघातैस्ततोदौष्ट्याद्घातितस्तपतांवरः ६७
सुशंखस्ताडितोविप्रामृत्योश्चैवहिकन्यया
ततःक्रुद्धोमहातेजाःशशापतनुमध्यमाम् ६८ निर्दोषोहियतोदुष्टेत्वयैवपरिताडितः अहमत्रवनेसंस्थस्तस्माच्छापंददाम्यहम् ६९
गार्हस्थ्यंचसमास्थायसहभर्त्रायदाशृणु
पापाचारमयःपुत्रोदेवब्राह्मणनिंदकः ७०
सर्वपापरतोदुष्टेतवगर्भेभविष्यति
एवंशप्त्वागतःसोपितपएवसमाश्रितः ७१
गतेतस्मिन्महाभागेसासुनीथागृहंगता
समाचष्टमहात्मानंपितरंतप्तमानसा ७२
यथाशप्तातदातेनगंधर्वतनयेनसा तत्सर्वंसंश्रुतंतेनमृत्युनापरिभाषितम् ७३
कस्मात्कृतस्त्वयाघातस्तपतिदोषवर्जिते युक्तंनैवकृतंपुत्रिसत्यस्यैवहिताडनम् ७४
एवमाभाष्यधर्मात्मामृत्युःपरमदुःखितः

बभूवसहितत्तस्यादिष्टमेवंविचिंतयन् ७५
सूतउवाच-
अत्रिपुत्रोमहातेजाअंगोनामप्रतापवान्
एकदातुगतोविप्रानंदनंप्रतिसद्विजः ७६
तत्रदृष्ट्वादेवराजंतमिंद्रं पाकशासनम्
अप्सरसांगणैर्युक्तंगंधर्वैःकिन्नरैस्तथा ७७
गीयमानंगीतगैश्चसुस्वरैःसप्तकैस्तथा
वीज्यमानंसुगंधैश्चव्यजनैःसर्वएवसः ७८
योषिद्भीरूपयुक्ताभिश्चामरैर्हंसगामिभिः
छत्रेणहंसवर्णेनचंद्रबिंबानुकारिणा ७९
राजमानंसहस्राक्षंसर्वाभरणभूषितम्
कामक्रीडागतंदेवंदृष्टवानमितौजसम् ८०
तस्यपार्श्वेमहाभागांपौलोमींचारुमंगलाम्
रूपेणतेजसाचैवतपसाचयशस्विनीम् ८१
सौभाग्येनविराजंतींपातिव्रत्येनतांसतीम्
तयासहसहस्राक्षःसरेमेनंदनेवने ८२
तस्यलीलांसमालोक्यअंगश्चैवद्विजोत्तमः
धन्योवैदेवराजोऽयमीदृशैःपरिवारितः ८३
अहोऽस्यतपसोवीर्यंयेनप्राप्तंमहत्पदम्
यदाममेदृशःपुत्रःसर्वलोकप्रधारकः ८४
भवेत्तदामहत्सौख्यंप्राप्स्यामीहनसंशयः
इतिचिंतापरोभूत्वात्वरमाणोगृहागतः ८५

इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेत्रिंशोऽध्यायः ३०

एकत्रिंशोऽध्यायः
सूतउवाच-
अथत्वंगोमहातेजादृष्ट्वाइंद्रस्यसंपदम्
भोगंचैवविलासंचलीलांतस्यमहात्मनः १
कथंमेइंद्रसदृशःपुत्रःस्याद्धर्मसंयुतः चिंतयित्वाक्षणंचैवअंगोधर्मभृतांवरः २
स्वकंगेहंसमायातःसत्वंगःसत्यतत्परः
अत्रिंपप्रच्छपितरंप्रणतोनम्रकंधरः ३
कोयंपुण्यःसमाचारैरिंद्रत्वंभुंजतेमहत्
कस्यपुण्यस्यवैपुष्टिःकिंकृतंकर्मकीदृशम् ४
कीदृशंतपएतस्यकमाराधितवान्पुरा
एतन्मेविस्तरेणत्वंब्रूहिसत्यवतांवर ५
अत्रिरुवाच-
साधुसाधुमहाभागयद्येवंपृच्छसेमयि
चरित्रमिंद्रस्यवत्सतन्मेनिगदतःशृणु ६
सुव्रतोनाममेधावीपुराब्राह्मणसत्तमः
तेनकृष्णोहृषीकेशस्तपसाचैवतोषितः ७
पुण्यगर्भंपुनःप्राप्तोह्यदित्याःकश्यपात्किल
विष्णोश्चैवप्रसादेनसुरराजोबभूवह ८
अंगउवाच-

कथमिंद्रसमःपुत्रोममस्यात्पुत्रवत्सल
तदुपायंसमाचक्ष्वभवाञ्ज्ञानवतांवरः ९
अत्रिरुवाच-
समासेनैवतस्यैवसुव्रतस्यमहात्मनः
चरित्रमखिलंपुण्यंनिशामयमहामते १०
यथासुव्रतमेधावीपुराराधितवान्हरिम्
तस्यभावंचभक्तिंचध्यानंचैवमहात्मनः ११
समालोक्यजगन्नाथोदत्तवान्वैमहत्पदम् सएंद्रं सर्वभोगाढ्यंत्रैलोक्यंसचराचरम् १२
विष्णोश्चैवप्रसादाच्चपदंभुंक्तेत्रिलोकधृक्
एवंतेसर्वमाख्यातमिंद्र
स्यापिविचेष्टितम् १३
भक्त्यातुष्यतिगोविंदोभावध्यानेनसत्तम
सर्वंददातितुष्टात्माभक्त्यासंतोषितोहरिः १४
तस्मादाराध्यगोविंदंसर्वदंसर्वसंभवम्
सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वेषांपुरुषंवरम् १५
तस्मात्प्राप्स्यसिसर्वंत्वंयद्यदिच्छसिनंदन १६
सुखस्यदातापरमार्थदातामोक्षस्यदाताजगतांहिनाथः
तस्मात्तमाराधयगच्छपुत्रसंप्राप्स्यसेइंद्रसमंहिपुत्रम् १७

आकर्ण्यवाक्यंपरमार्थयुक्तमुक्तंमहात्माऋषिणाहितेन
संगृह्यतत्त्वंवचनस्यतस्यप्रणम्यतंशाश्वतमभ्ययात्सः १८
आमंत्र्यचांगःपितरंमहात्माब्रह्मात्मजंब्रह्मसमानमेव
संप्राप्तवान्मेरुगिरेस्तुशृंगंतंकांचनैरत्नमयैःसमेतम् १९
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे-
वेनोपाख्यानेएकत्रिंशोऽध्यायः ३१

द्वात्रिंशोऽध्यायः सूतउवाच-
नानारत्नैःसुदीप्तांगोहाटकेनापिसर्वतः
राजमानोगिरिश्रेष्ठोयथासूर्यःस्वरश्मिभिः १
छायामशोकांसंप्राप्यशीतलांसुखदायिनीम्
ध्यायंतियोगिनःसर्वेउपविष्टादृढासने २
क्वचित्तपंतिमुनयःक्वचिद्गायंतिकिन्नराः
संतुष्टाऋषिगंधर्वावीणातालकराविलाः ३
तालमानलयेलीनाःस्वरैःसप्तभिरन्वितैः मूर्च्छनारत्निसंयुक्तैर्व्यक्तंगीतंमन

ोहरम् ४
तस्मिन्वैपर्वतश्रेष्ठेचंदनच्छायसंश्रिताः
गंधर्वागीततत्वज्ञागीतंगायंतितत्पराः ५
नृत्यंतियोषितस्तत्रदेवानांपर्वत्तोत्तमे
पापहापुण्यदोदिव्यःसुश्रेयसांप्रदायकः ६
वेदध्वनिःसमधुरःश्रूयतेपर्वतोत्तमे
चंदनाशोकपुन्नागैःशालैस्तालैस्तमालकैः ७
वटैस्तुमेघसंकाशैराजतेपर्वतोत्तमः
संतानकैःकल्पवृक्षैरंभापादपसंकुलैः ८
नगेंद्रो
भातिसर्वत्रनाकवृक्षैःसुपुष्पितैः
नानाधातुसमाकीर्णोनानारत्नचयोगिरिः ९
नानाकौतुकसंयुक्तोनानामंगलसंयुतः
वेदवृंदैःसुसंजुष्टोह्यप्सरोगणसंकुलः १०
ऋषिभिर्मुनिभिःसिद्धैर्गंधर्वैःपरिभातिसः
गजैश्चाचलसंकाशैःसिंहनादैर्विराजते ११
शरभैर्मत्तशार्दूलैर्मृगधूर्तैरलंकृतः
वापीकूपतडागैश्चसंपूर्णैर्विमलोदकैः १२
हंसकारंडवाकीर्णैःसर्वत्रपरिशोभते
कनकोत्पलैश्चश्वेतैश्चरक्तोत्पलैर्विराजते १३
नदीस्रवणसंघातैर्विमलैश्चोदकैस्तथा
शालतालैश्चरूपैश्चसगजैःस्फाटिकैस्तथा १४

विस्तीर्णैःकांचनैर्दिव्यैःसूर्यवह्निसमप्रभैः
शिलातलैश्चसंपूर्णःशैलराजोविराजते १५
विमानैर्देवतानांचप्रासादैःपर्वतोत्तमैः
हंसचंद्रप्रतीकाशैर्हेमदंडैरलंकृतः १६
कलशैश्चामरैर्युक्तैःप्रासादैःपरिशोभितः
नानागुणप्रमुदितदेववृंदैश्चशोभितः १७
देववृंदैरनेकैश्चगंधर्वैश्चारणैस्तथा सर्वत्रराजतेपुण्योमेरुर्गिरिवरोत्तमः १८
तस्माद्गंगामहापुण्यापुण्यतोयामहानदी
प्रसूतापुण्यतीर्थाढ्याहंसपद्मैःसमाकुला १९
मुनिभिःसेव्यमानासाऋषिसंघैर्महानदी
एवंगुणंगिरिश्रेष्ठंपुण्यकौतुकमंगलम् २०
अंगश्चात्रिसुतःपुण्यःप्रविवेशमहामुनिःगंगातीरेसुपुण्येचएकांतेचारुकंदरे २१
तत्रोपविश्यमेधावीकामक्रोधविवर्जितः सर्वेंद्रियाणिसंयम्यहृषीकेशंमनोगतम् २२
ध्यायमानःसधर्मात्माकृष्णंक्लेशापहंप्रभुम्
आसनेशयनेयानेध्यानेचमधुसूदनम् २३ नित्यंपश्यतियुक्तात्मायोगयुक्तोजितेंद

्रि यः
चराचरेषुजीवेषुतेषुपश्यतिकेशवम् २४
आद्रेर्षु!
चैवशुष्केषुसर्वेष्वन्येषुसद्विजः
एवंवर्षशतंजातंतप्यमानस्यतस्यच २५
समालोक्यजगन्नाथश्चक्रपाणिर्द्विजोत्तमम्
बहुविघ्नान्सुघोरांश्चदर्शयत्येवनित्यशः २६
तेजसातस्यदेवस्यनृसिंहस्यमहात्मनः निरातंकःसधर्मात्मादहत्यग्निरिवेंधनम् २७
नियमैःसंयमैश्चान्यैरुपवासैर्द्विजोत्तमः
क्षीयमाणस्तुसंजातोदीप्यमानःस्वतेजसा २८
सूर्यपावकसंकाशस्त्वंगएवंप्रदृश्यते
एवंतपःसुनिरतंध्यायमानंजनार्दनम् २९
आविर्भूयाब्रवीद्देवोवरंवरयमानद
तंचदृष्ट्वाहृषीकेशमंगःपरमनिर्वृतः ३०
तुष्टावप्रणतोभूत्वावासुदेवंप्रसन्नधीः ३१
अंगउवाच-
त्वंगतिःसर्वभूतानांभूतभावनपावन भूतात्मासर्वभूतेशनमस्तुभ्यंगुणात्मने ३२
गुणरूपायगुह्यायगुणातीतायतेनमः

गुणायगुणकर्त्रेचगुणाढ्यायगुणात्मने ३३
भवायभवकर्त्रेचभक्तानांभवहारिणे
भवोद्भवायगुह्यायनमोभवविनाशिने ३४
यज्ञाययज्ञरूपाययज्ञेशायनमोनमः
यज्ञकर्मप्रसंगायनमःशंखधरायच ३५
नमोनमोहिरण्यायनमोरथांगधारिणे
सत्यायसत्यभावायसर्वसत्यमयायच ३६
धर्मायधर्मकर्त्रेचसर्वकर्त्रेचतेनमः
धर्मांगायसुवीरायधर्माधारायतेनमः ३७
नमःपुण्यायपुत्रायह्यपुत्रायमहात्मने
मायामोहविनाशायसर्वमायाकरायते ३८
मायाधरायमूर्तायत्वमूर्तायनमोनमः
सर्वमूर्तिधरायैवशंकरायनमोनमः ३९
ब्रह्मणेब्रह्मरूपायपरब्रह्मस्वरूपिणे
नमस्तेसर्वधाम्नेचनमोधामधरायच ४०
श्रीमतेश्रीनिवासायश्रीधरायनमोनमः
क्षीरसागरवासायचामृतायचतेनमः ४१
महौषधायघोरायमहाप्रज्ञापरायच
अक्रूरायप्रमेध्यायमेध्यानांपतयेनमः ४२
अनंतायह्यशेषायचानघायनमोनमः
आकाशस्यप्रकाशायपक्षिरूपायतेनमः ४३
हुतायहुतभोक्त्रेचहवीरूपायतेनमः
बुद्धायबुधरूपायसदाबुद्धायतेनमः ४४
नमोहव्यायकव्यायस्वधाकारायतेनमः स्वाहाकारायशुद्धायह्यव्यक्तायमहात्मने ४५

व्यासायवासवायैववसुरूपायतेनमः
वासुदेवायविश्वायवह्निरूपायतेनमः
हरयेकेवलायैववामनायनमोनमः ४६
नमोनृसिंहदेवायसत्वपालायतेनमः ४७
नमोगोविंदगोपायनमएकाक्षरायच
नमःसर्वाक्षरायैवहंसरूपायतेनमः ४८
त्रितत्त्वायनमस्तुभ्यंपंचतत्त्वायतेनमः
पंचविंशतितत्त्वायतत्त्वाधारायवैनमः ४९
कृष्णायकृष्णरूपायलक्ष्मीनाथायतेनमः
नमःपद्मपलाशायआनंदायपरायच ५०
नमोविश्वंभरायैवपापनाशायवैनमः
नमःपुण्यसुपुण्यायसत्यधर्मायतेनमः ५१
नमोनमःशाश्वतअव्ययायनमोनमःसंघनभोमयाय
श्रीपद्मनाभायमहेश्वरायनमामितेकेशवपादपद्मम् ५२
आनंदकंदकमलाप्रियवासुदेवसर्वेशईशमधुसूदनदेहिदास्यम्
पादौनमामितवकेशवजन्मजन्मकृपांकुरुष्वममशांतिदशंखपाणे ५३
संसारदारुणहुताशनतापदग्धंपुत्रादिबंधुमरणैर्बहुशोकतापैः
ज्ञानांबुदेनममप्लावयपद्मनाभदीनस्यमच्छरणरूपभवस्वनाथ ५४
एवंस्तोत्रंसमाकर्ण्यत्वंगस्यापिमहात्मनः

दर्शयित्वास्वकंरूपंघनश्यामंमहौजसम् ५५
शंखचक्रगदापाणिंपद्महस्तंमहाप्रभुम्
वैनतेयसमारूढमात्मरूपंप्रदर्शितम् ५६
सर्वाभरणशोभांगंहारकंकणकुंडलैः
राजमानंपरंदिव्यंनिर्मलंवनमालया ५७
अंगस्याग्रेहृषीकेशःशोभमानमहत्प्रभः श्रीवत्सांकेनपुण्येनकौस्तुभेनजनार्दनः
५८
दर्शयित्वास्वकंदेहंसर्वदेवमयोहरिः
सउवाचमहात्मानंतमंगमृषिसत्तमम् ५९
भोभोविप्रमहाभागश्रूयतांवचनंशुभम्
मेघगंभीरघोषेणसमाभाष्यद्विजोत्तमम् ६०
तपसानेनतुष्टोस्मिवरंवरयशोभनम् तुष्यमाणंहृषीकेशंतंदृष्ट्वाकमलापतिम्
६१
दीप्यमानंविराजंतंविश्वरूपंजनेश्वरम्
पादांबुजद्वयंतस्यप्रणम्यचपुनःपुनः ६२
हर्षेणमहताविष्टस्तमुवाचजनार्दनम्
दासोहंतवदेवेशशंखचक्रगदाधर ६३
वरंमेदातुकामोसिदेहित्वंवंशजंसुतम्
दिविशक्रोयथाऽभातिसर्वतेजःसमन्वितः ६४
तादृशंदेहिमेपुत्रंसर्वलोकस्यरक्षकम् सर्वदेवप्रियंदेवब्रह्मण्यंधर्मपंडितम् ६५
दातारंज्ञानसंपन्नंधर्मतेजःसमन्वितम् त्रैलोक्यरक्षकंकृष्णसत्यधर्मानुपालकम्

६६
यज्वनामुत्तमंचैकंशूरंत्रैलोक्यभूषणम् ब्रह्मण्यंवेदविद्वांसंसत्यसंधंजितेंद्रि यम् ६७
अजितंसर्वजेतारंविष्णुंतेजःसमप्रभम्
वैष्णवंपुण्यकर्तारंपुण्यजंपुण्यलक्षणम् ६८
शांतंतुतपसोपेतंसर्वशास्त्रविशारदम् वेदज्ञंयोगिनांश्रेष्ठंभवतोगुणसंनिभम् ६९
ईदृशंदेहिमेपुत्रंदातुकामोयदावरम्
श्रीवासुदेवउवाच-एभिर्गुणैःसमोपेतस्तवपुत्रोभविष्यति ७०
अत्रिवंशस्यवैधर्ताविश्वस्यास्यमहामते
तेजसायशसापुण्यैःपितरंचोद्धरिष्यति ७१
उद्धरिष्यतियःसत्यैःपितरंचपितामहम्
भवान्यास्यतिमेस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ७२
इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तमंगंप्रतिसद्विजकस्यचित्पुण्यवीर्यस्यपुण्यांकन्यांविवाहय ७३
तस्यामुत्पादयसुतंशुभंपुण्यावहप्रियम् सभविष्यतिधर्मात्मामत्प्रसादान्महामते ७४
सर्वज्ञःसर्ववेत्ताचयादृशोवांछितस्त्वया

एवंवरंततोदत्वाअंतर्धानंगतोहरिः ७५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेअंग वरप्रदानं
नामद्वात्रिंशोऽध्यायः ३२

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
शप्तागंधर्वपुत्रेणसुशंखेनमहात्मना
तस्यशापात्कथंजाताकिंकिंकर्मकृतंतया १
सालेभेकीदृशंपुत्रंतस्यशापाद्द्विजोत्तम
सुनीथायाश्चचरितंत्वंनोविस्तरतोवद २
सूतउवाच-
सुशंखेनापितेनैवसाशप्तातनुमध्यमा
पितुःस्थानंगतासातुसुनीथादुःखपीडिता ३
पितरंचात्मनश्चैवचरितंचप्रकाशितम्
श्रुतवान्सोपिधर्मात्मामृत्युःसत्यवतांवर ४
तामुवाचसुनीथांतुसुतांशप्तांमहात्मना
भवत्यादुष्कृतंपापंधर्मतेजःप्रणाशनम् ५
कस्मात्कृतंमहाभागेसुशांतस्यहिताडनम्
विरुद्धंसर्वलोकस्यभवत्यापरिकल्पितम् ६
कामक्रोधविहीनंतंसुशांतंधर्मवत्सलम्
तपोमार्गेविलीनंचपरब्रह्मणिसंस्थितम् ७
तमेवघातयेद्योवैतस्यपापंशृणुष्वहि

पापात्माजायतेपुत्रःकिल्बिषंलभतेबहु ८
ताडंतंताडयेद्योवैक्रोशंतंक्रोशयेत्पुनः
तस्यपापंसवैभुंक्तेताडितस्यनसंशयः ९
सवैशांतःसजितात्माताडयंतंनताडयेत्
निर्दोषंप्रतियेनापिताडनंचकृतंसुते १०
पश्चान्मोहेनपापेननिर्दोषेऽपिचताडयेत्
निर्दोषंप्रतियेनापिहृद्रो
गःक्रियतेवृथा ११
निर्दोषंताडयेत्पश्चान्मोहात्पापेनकेनचित्
सपापीपापमाप्नोतिनिर्दोषस्यशरीरजम् १२
निर्दोषोघातयेत्तंवैताडंतंपापचेतसम्
पुनरुत्थायवेगेनसाहसात्पापचेतनम् १३
पापकर्तुश्चयत्पापंनिर्दोषंप्रतिगच्छतिताडनंनैवतस्माद्वैकार्यंदोषवतोऽपिच १४
दुष्कृतंचमहत्पुत्रित्वयैवपरिपालितम् शप्तातेनापियाद्यैवतस्मात्पुण्यंसमाचर १५
सतांसंगंसमासाद्यसदैवपरिवर्तय योगध्यानेनज्ञानेनपरिवर्तयनंदिनि १६ सतांसंगोमहापुण्योबहुश्रेयोविधायकः बालेपश्यसुदृष्टांतंसतांसंगस्ययद्गुणम् १७
अपांसंस्पर्शनात्पानात्स्नानात्तत्रमहाधियः

मुनयःसिद्धिमायांतिबाह्याभ्यंतरक्षालिताः १८
शुचिष्मंतोभवंत्येतेलोकाःसर्वेचराचराः
आपःशांताःसुशीताश्चमृदुगात्राःप्रियंकराः १९
निर्मलारसवत्यश्चपुण्यवीर्यामलापहाः
तथासंतस्त्वयाज्ञेयानिषेव्याश्चप्रयत्नतः २०
यथावह्निप्रसंगाच्चमलंत्यजतिकांचनम्
तथासतांहिसंसर्गात्पापंत्यजतिमानवः २१
सत्यवह्निःप्रदीप्तश्चप्रज्वलेत्पुण्यतेजसा
सत्येनदीप्ततेजास्तुज्ञानेनापिसुनिर्मलः २२
अत्युष्णोध्यानभावेनअस्पृश्यःपापजैर्नरैः
सत्यवह्नेःप्रसंगाच्चपापंसर्वंविनश्यति २३
तस्मात्सत्यस्यसंसर्गःकर्तव्यःसर्वथात्वया
पापभारंपरित्यज्यपुण्यमेवंसमाश्रय २४
सूतउवाच-
एवंपित्रासुनीथासादुःखिताप्रतिबोधिता
नमस्कृत्यपितुःपादौगतासानिर्जनंवनम् २५
कामंक्रोधंपरित्यज्यबाल्यभावंतपस्विनी मोहद्रो

हौचमायांचत्यक्त्वाएकांतमास्थिता २६
तस्याःसख्यःसमाजग्मुःक्रीडार्थंलीलयान्विताः
तांददृशुर्विशालाक्ष्यःसुनीथांदुःखभागिनीम् २७
ध्यायंतींचिंतयानांतामूचुश्चिंतापरायणाः
कस्माच्चिंतसिभद्रेत्वमनयाचिंतयान्विता २८
तन्नोवैकारणंब्रूहिचिंतादुःखप्रदायिनी एकैवसार्थकीचिंताधर्मस्यार्थेविचिंत्यते २९
द्वितीयासार्थकाचिंतायोगिनांधर्मनंदिनी अन्यानिरर्थिकाचिंतातांनैवपरिकल्पयेत् ३०
कायनाशकरीचिंताबलतेजःप्रणाशिनी नाशयेत्सर्वसौख्यंतुरूपहानिंनिदर्शयेत् ३१
तृष्णांमोहंतथालोभमेतांश्चिंताहिप्रापयेत्
पापमुत्पादयेच्चिंताचिंतिताचदिनेदिने ३२
चिंताव्याधिप्रकाशायनरकायप्रकल्पयेत्
तस्माच्चिंतांपरित्यज्यचानुवर्तस्वशोभने ३३
अर्जितंकर्मणापूर्वंस्वयमेवनरेणतु तदेवभुंक्तेऽसौजंतुर्ज्ञानवान्नविचिंतय

ेत् ३४
तस्माच्चिंतांपरित्यज्यसुखदुःखादिकंवद
तासांतद्वचनंश्रुत्वासुनीथावाक्यमब्रवीत् ३५
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडेवेनोपाख्याने सुनीथाचरितंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३

चतुस्त्रिंशोऽध्यायः
सूतउवाच-
यथाशप्तावनेपूर्वंसुशंखेनमहात्मना तासुसर्वंसमाख्यातंसखीष्वेवविचेष्टितम् १
आत्मनश्चमहाभागादुःखेनातिप्रपीडिता सुनीथोवाच-
अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिसख्यःशृण्वंतुसांप्रतम् २
मदीयरूपसंपत्तिवयःसगुणसंपदः
विलोक्यतातश्चिंतात्मासंजातोममकारणात् ३
देवेभ्योदातुकामोसौमुनिभ्यस्तुमहायशाः
मांचहस्तेविगृह्यैवसर्वान्वाक्यमुदाहरत् ४
गुणयुक्तासुताबालाममेयंचारुलोचना
दातुकामोस्मिभद्रं वोगुणिनेसुमहात्मने ५
मृत्योर्वाक्यंततोदेवाऋषयःशुश्रुवुस्तद

ा
तमूचुर्भाषमाणंतेदेवाइंद्रपुरोगमाः ६
तवकन्यागुणाढ्येयंशीलानांपरमोनिधिः
दोषेणैकेनसंदुष्टाऋषिशापेनतेनवै ७
अस्यामुत्पत्स्यतेपुत्रोयस्यवीर्यात्पुमान्किल
भवितासमहापापीपुण्यवंशविनाशकः ८
गंगातोयेनसंपूर्णःकुंभएवप्रदृश्यते
सुरायाबिन्दुनालिप्तोमद्यकुम्भःप्रजायते ९
पापस्यपापसंसर्गात्कुलंपापिप्रजायते आरनालस्यवैबिंदुःक्षीरमध्येप्रयातिचेत् १०
पश्चान्नाशयतेक्षीरमात्मरूपंप्रकाशयेत्तद्वद्विनाशयेद्वंशंपापःपुत्रोनसंशयः ११
अनेनापिहिदोषेणतवेयंपापभागिनी
अन्यस्मैदीयतांगच्छदेवैरुक्तःपितामम १२
देवैश्चापिसगंधर्वैरृषिभिश्चमहात्मभिः तैश्चापिसंपरित्यक्तःपितामेदुःखपीडितः
१३
ममान्येचापिस्वीकारंनकुर्वंतिहिसज्जनाः
एवंपापमयंकर्ममयाचैवपुराकृतम् १४
संतप्तादुःखशोकेनवनमेवसमाश्रिता
तपएवचरिष्यामिकरिष्येकायशोषणम् १५
भवतीभिःसुपृष्टाहंकार्यकारणमेवहि
ममचिंतानुगंकर्ममयातद्वःप्रकाशितम् १६

एवमुक्त्वासुनीथासामृत्योःकन्यायशस्विनी
विररामचदुःखार्ताकिंचिन्नोवाचवैपुनः १७ सख्यऊचुः-
दुःखमेवमहाभागेत्यजकायविनाशनम् नास्तिकस्यकुलेदोषोदेवैःपापंसमाश्रितम् १८
जिह्ममुक्तंपुरातेनब्रह्मणाहरसंनिधौ देवैश्चापिसहित्यक्तोब्रह्मापूज्यतमोभवत् १९
ब्रह्महत्याप्रयुक्तोसौदेवराजोपिपश्यभोः
देवैःसार्धंमहाभागस्त्रैलोक्यंपरिभुंजति २०
गौतमस्यप्रियांभार्यामहल्यांगतवान्पुरापरदाराभिगामीसदेवत्वेपरिवर्त्तते २१
ब्रह्महत्योपमंकर्मदारुणंकृतवान्हरः
ब्रह्मणस्तुकपालेनचाद्यापिपरिवर्तते २२
देवानमंतितंदेवमृषयोवेदपारगाः
आदित्यःकुष्ठसंयुक्तस्त्रैलोक्यंचप्रकाशयेत् २३
लोकानमंतितंदेवंदेवाद्याःसचराचराः कृष्णोभुंक्तेमहाशापंभार्गवेणकृतंपुरा २४
गुरुभार्यांगतश्चंद्रक्षःयीतेनप्रजायते भविष्यतिमहातेजाराजराजःप्रतापवान् २५

पांडुपुत्रोमहाप्राज्ञोधर्मात्मासयुधिष्ठिरः
गुरोश्चैववधार्थायअनृतंसवदिष्यति २६
एतेष्वेवमहत्पापंवर्ततेचमहत्सुच
वैगुण्यंकस्यवैनास्तिकस्यनास्तिचलांछनम् २७
भवतीस्वल्पदोषेणविलिप्तासिवरानने
उपकारंकरिष्यामस्तवैववरवर्णिनि २८
तवांगेयेगुणाःसंतिसत्यस्त्रीणांयथाशुभे अन्यत्रापिनपश्यामस्तान्गुणांश्चारुलोचने २९
रूपमेवगुणःस्त्रीणांप्रथमंभूषणंशुभे
शीलमेवद्वितीयंचतृतीयंसत्यमेवच ३०
आर्जवत्वंचतुर्थंचपंचमंधर्ममेवहि
मधुरत्वंततःप्रोक्तंषष्ठमेववरानने ३१
शुद्धत्वंसप्तमंबालेअंतर्बाह्येषुयोषितम्
अष्टमंहिपितुर्भावःशुश्रूषानवमंकिल ३२
सहिष्णुर्दशमंप्रोक्तंरतिश्चैकादशंतथा
पातिव्रत्यंततःप्रोक्तंद्वादशंवरवर्णिनि ३३
तैस्त्वंसंभूषिताबालेमाबिभेषिवरानने
येनोपायेनतेभर्ताभविष्यतिसुधर्मधृक् ३४
तमुपायंप्रपश्यामस्तवार्थंवयमेवहि तामूचुस्तावराःसख्योमात्वंवैसाहसंकुरु ३५

सूतउवाच-
एवमुक्तासुनीथासापुनरूचेसखीस्तुताः
कथयध्वंममोपायंयेनभर्ताभविष्यति ३६
तामूचुस्तावरानार्योरंभाद्याश्चारुलोचनाः
रूपमाधुर्यसंयुक्ताभवतीभूतिवर्द्धनी ३७
ब्रह्मशापेनसंभीतावयमत्रसमागताः
तांप्रोचुश्चविशालाक्षींमृत्योःकन्यांसुलोचनाम् ३८
विद्यामेकांप्रदास्यामःपुरुषाणांप्रमोहिनीम्
सर्वमायाविदांभद्रेसर्वभद्र
प्रदायिनीम् ३९
विद्याबलंततोदद्युस्तस्यैताःसुखदायकम् यंयंमोहयितुंभद्रेइच्छस्येवंसुरादिकम् ४०
तंतंसद्योमोहयवाइत्युक्तासातथाकरोत्
विद्यायांहिसुसिद्धायांसासुनीथासुनंदिता ४१
भ्रमत्येवंसखीभिस्तुपुरुषान्साविपश्यति अटमानागतापुण्यंनंदनंवनमुत्तमम् ४२
गंगातीरेततोदृष्ट्वाब्राह्मणंरूपसंयुतम्
सर्वलक्षणसंपन्नंसूर्यतेजःसमप्रभम् ४३
रूपेणाप्रतिमंलोकेद्वितीयमिवमन्मथम्
देवरूपंमहाभागंभाग्यवंतंसुभाग्यदम् ४४

अनौपम्यंमहात्मानंविष्णुतेजःसमप्रभम्
वैष्णवंसर्वपापघ्नंविष्णुतुल्यपराक्रमम् ४५
कामक्रोधविहीनंतमत्रिवंशविभूषणम् ४६
दृष्ट्वासुरूपंतपसांस्वरूपंदिव्यप्रभावंपरितप्यमानम्
पप्रच्छरंभांसुसखींसरागाकोयंदिविष्ठःप्रवरोमहात्मा ४७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेचतु स्त्रिंशोऽध्यायः ३४ पंचत्रिंशोऽध्यायः
रंभोवाच-
ब्रह्माअव्यक्तसंभूतस्तस्माज्जज्ञेप्रजापतिः
अत्रिर्नामसधर्मात्मातस्यपुत्रोमहामनाः १
अंगोनामअयंभद्रेनंदनंवनमागतः
इंद्र
स्यसंपदंदृष्ट्वालीलातेजसमुत्तमाम् २
कृतास्पृहाअनेनापिइंद्रस्यसदृशेपदे
ईदृशोहियदापुत्रोममस्याद्धर्मसंयुतः ३
सुश्रेयोमेभवेज्जन्मयशःकीर्तिसमन्वितम्
आराधितोहृषीकेशस्तपोभिर्नियमैस्तथा ४
सुप्रसन्नेहृषीकेशेवरंयाचितवानयम् इंद्र

स्यसदृशंपुत्रंविष्णुतेजःपराक्रमम् ५
वैष्णवंसर्वपापघ्नंदेहिमेमधुसूदन
दत्तवान्सतदापुत्रमीदृशंसर्वधारकम् ६
तदाप्रभृतिविप्रेंद्रपुःण्यांकन्यांप्रपश्यति
यथात्वंचारुसर्वांगीतथायंपरिपश्यति ७
एनंगच्छवरारोहेअस्मात्पुत्रोभविष्यति
पुण्यात्मापुण्यधर्मज्ञोविष्णुतेजःपराक्रमः ८
एतत्तेसर्वमाख्यातंतथाहंपृच्छितात्वया
अयंभर्ताभवत्यर्होभवेदेवनसंशयः ९
सुशंखस्यापियःशापोवृथासोऽपिभविष्यति अस्माज्जातेमहाभागेपुत्रेधर्मप्रचारिणि
१०
भविष्यसिसुखीभद्रेसत्यंसत्यंवदाम्यहम्
सुक्षेत्रेकृषिकारस्तुबीजंवपतितत्परः ११
सतथाभुंजतेदेवियथाबीजंतथाफलम्
अन्यथानैवजायेततत्सर्वंसदृशंभवेत् १२
अयमेषमहाभागस्तपस्वीपुण्यवीर्यवान् अस्यवीर्यात्समुत्पन्नोअस्यैवगुणसंपदा १३
युक्तःपुत्रोमहातेजाःसर्वदेहभृतांवरः भविष्यतिमहाभाग्योयुक्तात्मायोगतत्ववित् १४
एवंहिवाक्यंतुनिशम्यबालारंभाप्रियोक्तंशिवदायकंतत्

विचिंत्यबुद्ध्य्हेसुनीथयातदातत्त्वार्थमेतत्परिसत्यमेवहि १५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपंच त्रिंशोऽध्यायः ३५

षट्त्रिंशोऽध्यायः सुनीथोवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेएवमेतत्करोम्यहम्
अनयाविद्ययाविप्रंमोहयिष्यामिनान्यथा १
साहाय्यंदेहिमेपुण्यंयेनगच्छामिसांप्रतम्
एवमुक्तातयारंभातामुवाचमनस्विनीम् २
कीदृग्ददामिसाहाय्यंतत्त्वंकथयभामिनि दूतत्वंगच्छमेभद्रेएतंप्रतिसुसांप्रतम्
३
एवमुक्तंतयातांतुरंभांप्रतिसुलोचनाम्
एवमेवप्रतिज्ञातंरंभयादेवयोषिता ४
करिष्येतवसाहाय्यमादेशोममदीयताम्
सद्भावेनविशालाक्षीरूपयौवनशालिनी ५
माययादिव्यरूपासासंबभूववरानना
रूपेणाप्रतिमालोकेमोहयंतीजगत्त्रयम् ६
मेरोश्चैवमहापुण्येशिखरेचारुकंदरे
नानाधातुसमाकीर्णेनानारत्नोपशोभिते ७
देववृक्षैःसमाकीर्णेबहुपुष्पोपशोभिते
देववृंदसमाकीर्णेगंधर्वाप्सरसेविते ८

मनोहरेसुरम्येचशीतच्छायासमाकुले
चंदनानामशोकानांतरूणांचारुहासिनी ९
दोलायांसासमारूढासर्वशृङ्गारशोभिता
कौशेयेनसुनीलेनराजमानावरानना १०
बंधूकपुष्पवर्णेनकंचुकेनद्विजोत्तम
सर्वांगसुंदरीबालावीणातालकराविला ११
गायमानावरंगीतंसुस्वरंविश्वमोहनम्
ताभिःपरिवृताबालासखीभिःसुमनोहरा १२
अंगस्तुकंदरेपुण्येएकांतेध्यानमास्थितःकामक्रोधविहीनस्तुध्यायमानोजनार्दनम् १३
सश्रुत्वासुस्वरंगीतंमधुरंसुमनोहरम्
तालमानक्रियोपेतंसर्वसत्वविकर्षणम् १४
ध्यानाच्चचालतेजस्वीमायागीतेनमोहितः
समुत्थायासनात्तूर्णंवीक्षमाणोमुहुर्मुहुः १५
जगामतत्रवेगेनमायाचलितमानसः दोलासंस्थांविलोक्यैववीणादंडकराविलाम् १६
हसमानांसुगायंतींपूर्णचंद्रनिभाननाम् मोहितस्तेनगीतेनरूपेणापिमहायशाः १७ तस्यालावण्यभावेनमन्मथस्यशराहतः आकुलव्याकुलज्ञानऋषिपुत्रोद्विजोत्तमः १८
प्रलपत्यतिमोहेनजृंभतेचपुनःपुनः स्वेदःकंपोथसंतापस्तस्याजायततत्क्षणात् १९

मुह्यन्निवमहामोहैर्ग्लानश्चलितमानसः
वेपमानस्ततस्त्वंगोदूयमानःसमागतः २०
तामालोक्यविशालाक्षींमृत्युकन्यांयशस्विनीम्
अथोवाचमहात्माससुनीथांचारुहासिनीम् २१
कात्वंकस्यवरारोहेसखीभिःपरिवारिता
केनकार्येणसंप्राप्ताकेनत्वंप्रेषितावनम् २२
तवांगंसुंदरंसर्वमत्रभातिमहावने
समाचक्ष्वममाद्यैवप्रसादसुमुखीभव २३
मायामोहेनसंमुग्धस्तस्याःकर्मनविंदति मार्गणैर्मन्मथस्यापिपरिविद्धोमहामुनिः २४
एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकर्ण्यमहामतेः नोवाचकिंचित्साविप्रंसमालोक्यसखीमुखम् २५
रंभांचप्रेरयामाससुनीथासंज्ञयासखीम्
समुवाचततोरंभासादरंतंद्विजंप्रति २६
इयंकन्यामहाभागामृत्योश्चापिमहात्मनः
सुनीथाख्याप्रसिद्धेयंसर्वलक्षणसंपदा २७
पतिमन्विच्छतीबालाधर्मवंतंतपोनिधिम्
शांतंदांतंमहाप्राज्ञंवेदविद्याविशारदम् २८
एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकर्ण्यमहामुनिः
तामुवाचततस्त्वंगोरंभामप्सरसांवराम् २९
मयाचाराधितोविष्णुःसर्वविश्वमयोहरिः

तेनदत्तोवरोमह्यंपुत्राख्यःसर्वसिद्धिदः ३०
तन्निमित्तमहंभद्रेसुतार्थंनित्यमेवच
कस्यचित्पुण्यवीर्यस्यकन्यामेकांप्रचिंतये ३१
सदैवाहंनपश्यामिसुभार्यांसत्यमीदृशीम्
इयंधर्मस्यवैकन्याधर्माचारावरानना ३२
मामेवंहिभजत्वेषायदिकान्तमिहेच्छति
यंयमिच्छेदियंबालातंददामिनसंशयः ३३
अदेयंदेयमित्याहअस्याःसंगमकारणात्
एकमेवंत्वयादेयंश्रूयतांद्विजसत्तम ३४
रंभोवाच-
विप्रेंद्र
त्वंशृणुष्वेहप्रतिज्ञांवच्मिसांप्रतम्
एषानैवत्वयात्याज्याधर्मपत्नीतवैवहि ३५
अस्यादोषोगुणोनैवग्राह्यएवत्वयाकदा
इत्यर्थेप्रत्ययंविप्रप्रत्यक्षंपरिदर्शय ३६
स्वहस्तंदेहिविप्रेंद्र
सत्यप्रत्ययकारकम्
एवमस्तुमयादत्तोह्यस्याहस्तोनसंशयः ३७
सूतउवाच-
एवंसंबधिकंकृत्वासत्यप्रत्ययकारकम्
गांधर्वेणविवाहेनसुनीथामुपयेमिवान् ३८
तस्मैदत्वासुनीथांतांरंभाहृष्टेनचेतसा सातांचामंत्रयित्वावैगतागेहंस्वकंपुनः

३९
प्रहृष्टचेतसःसख्यःस्वस्थानंपरिजग्मिरेगतासुतासुसर्वासुसखीषुद्विजसत्तमः ४०
रेमेत्वंगस्तयासार्धंप्रिययाभार्ययासह
तस्यामुत्पाद्यतनयंसर्वलक्षणसंयुतम् ४१
चकारनामतस्यैववेनाख्यंतनयस्यहि
ववृधेसमहातेजाःसुनीथातनयस्तदा ४२
वेदशास्त्रमधीत्यैवधनुर्वेदंगुणान्वितम्
सर्वासामपिमेधावीविद्यानांपारमेयिवान् ४३
अंगस्यतनयोवेनःशिष्टाचारेणवर्तते सवेनोब्राह्मणश्रेष्ठःक्षत्त्राचारपरोभवत् ४४
दिविचेंद्रोयथाभातिसर्वतेजःसमन्वितः भात्येवंतुमहाप्राज्ञःस्वबलेनपराक्रमैः ४५
चाक्षुषस्यांतरेप्राप्तेवैवस्वतसमागते प्रजापालंविनालोकेप्रजाःसीदंतिसर्वदा ४६ ऋषयोधर्मतत्त्वज्ञाःप्रजाहेतोस्तपोधनाःव्यचिंतयन्महीपालंधर्मज्ञंसत्यपंडितम् ४७
तंवेनमेवददृशुःसंपन्नंलक्षणैर्युतम् प्राजापत्येपदेपुण्येअभ्यषिंचन्द्विजोत्तमाः ४८
अभिषिक्तेमहाभागेत्वंगपुत्रेतदानृपे

तेप्रजापतयःसर्वेजग्मुश्चैवतपोवनम् ४९
गतेषुतेषुसर्वेषुवेनोराज्यमकारयत्
सूतउवाच-
सासुनीथासुतंदृष्ट्वासर्वराज्यप्रसाधकम् ५०
विशंकतेप्रभावेणशापात्तस्यमहात्मनः
ममपुत्रोमहाभागोधर्मत्राताभविष्यति ५१
इत्येवंचिंतयेन्नित्यंपूर्वपापाद्विशंकिता
धर्मांगानिसुपुण्यानिसुताग्रेपरिदर्शयेत् ५२
सत्यभावादिकान्पुण्यान्गुणान्सावैप्रकाशयेत्
इत्युवाचसुतंसाहिअहंधर्मसुतासुत ५३
पितातेधर्मतत्त्वज्ञस्तस्माद्धर्मंसमाचर
इत्येवंबोधयेन्नित्यंपुत्रंवेनंतदासती ५४
मातापित्रोस्तयोर्वाक्यंप्रजायुक्तंप्रपालयेत्
एवंवेनःप्रजापालःसंजातःक्षितिमंडले ५५
सुखेनजीवतेलोकःप्रजाधर्मेणरंजिताः
एवंराज्यप्रभावंतुवेनस्यापिमहात्मनः ५६
धर्मभावाःप्रवर्तंतेतस्मिञ्छासतिपार्थिवे ५७
इति

श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेषट् त्रिंशोऽध्यायः ३६

सप्तत्रिंशोऽध्यायः ऋषयऊचुः-
एवंवेनस्यचैवासीत्सृष्टिरेवमहात्मनः
धर्माचारंपरित्यज्यकथंपापमतिर्भवेत् १
सूतउवाच-
ज्ञानविज्ञानसंपन्नामुनयस्तत्त्ववेदिनःशुभाशुभंवदंत्येवंतन्नस्यादिहचान्यथा २
तप्यमानेनतेनापिसुशंखेनमहात्मना
दत्तःशापःकथंविप्रानयथावच्चजायते ३
वेनस्यपातकाचारंसर्वमेववदाम्यहम् तस्मिञ्छासतिधर्मज्ञेप्रजापालेमहात्मनि
४
पुरुषःकश्चिदायातश्छद्मलिगधरस्तदा
नग्नरूपोमहाकायःशिरोमुंडोमहाप्रभः ५
मार्जनींशिखिपत्राणांकक्षायांसहिधारयन्गृहीतंपानपात्रंतुनालिकेरमयंकरे ६
पठमानोह्यसच्छास्त्रंवेदधर्मविदूषकम् यत्रवेनोमहाराजस्तत्रायातस्त्वरान्वितः ७
सभायांतस्यवेनस्यप्रविवेशसपापवान् तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंवेनःप्रश्नंतदाकरोत् ८
भवान्कोहिसमायातईदृग्रूपधरोमम

सभायांवर्तमानस्यपुरःकस्मात्समागतः ९
कोवेषःकिंनुतेनामकोधर्मःकर्मतेवद
कोवेदस्तेकआचारःकिंतपःकाप्रभावना १०
किंज्ञानंकःप्रभावस्तेकिंसत्यंधर्मलक्षणम्
तत्त्वंसर्वंसमाचक्ष्वममाग्रेसत्यमेवच ११
श्रुत्वावेनस्यतद्वाक्यंपापोवाक्यमुदाहरत्
पातकउवाच-
करोष्येवंवृथाराज्यंमहामूढोनसंशयः १२
अहंधर्मस्यसर्वस्वमहंपूज्यतमोसुरैः
अहंज्ञानमहंसत्यमहंधातासनातनः १३
अहंधर्मअहंमोक्षःसर्वदेवमयोह्यहम्
ब्रह्मदेहात्समुद्भूतःसत्यसंधोऽस्मिनान्यथा १४
जिनरूपंविजानीहिसत्यधर्मकलेवरम्
मामेवहिप्रधावंतियोगिनोज्ञानतत्पराः १५
वेनउवाच-
तवैवकीदृशंकर्मकिंतेदर्शनमेवच
किमाचारोवदस्वैहिइत्युक्तंतेनभूभुजा १६
पातकउवाच-
अर्हंतोदेवतायत्रनिर्ग्रंथोदृश्यतेगुरुः
दयाचैवपरोधर्मस्तत्रमोक्षःप्रदृश्यते १७
दर्शनेस्मिन्नसंदेहआचारान्प्रवदाम्यहम्

यजनंयाजनंनास्तिवेदाध्ययनमेवच १८ नास्तिसंध्यातपोदानंस्वधास्वाहाविवर्जितम्
हव्यकव्यादिकंनास्तिनैवयज्ञादिकाक्रिया १९
पितॄणांतर्पणंनास्तिनातिथिर्वैश्वदेविकम्
क्षपणस्यवरापूजाअर्हतोध्यानमुत्तमम् २०
अयंधर्मसमाचारोजैनमार्गेप्रदृश्यते
एतत्तेसर्वमाख्यातंनिजधर्मस्यलक्षणम् २१
वेनउवाच-
वेदप्रोक्तोयथाधर्मोयत्रयज्ञादिकाःक्रियाः
पितॄणांतर्पणंश्राद्धंवैश्वदेवंनदृश्यते २२
नदानंतपएवास्तिक्वास्तेधर्मस्यलक्षणम्
वदसत्यंममाग्रेतुदयाधर्मंचकीदृशम् २३
पातकउवाच-
पंचतत्त्वप्रवृद्धोयंप्राणिनांकायएवच आत्मावायुस्वरूपोयंतेषांनास्तिप्रसंगता २४
यथाजलेषुभूतानामपिसंगमवेहितत् जायतेबुद्बुदाकारंतद्वद्भूतसमागमः २५ पृथ्वीभावोरजःस्थस्तुचापस्तत्रैवसंस्थिताः
ज्योतिस्तत्रप्रदृश्येतसुवायुर्वर्ततेत

्रिषु २६
आकाशमावृणोत्पश्चाद्बुद्बुदत्वंप्रजायते
अप्सुमध्येप्रभात्येवसुतेजोवर्तुलंवरम् २७
क्षणमात्रंप्रदृश्येतक्षणान्नैवचदृश्यते
तद्वद्भूतसमायोगःसर्वत्रपरिदृश्यते २८ अंतकालेप्रयात्यात्मापंचपंचसुयांतिते मोहमुग्धास्ततोमर्त्यावर्तंतेचपरस्परम् २९
श्राद्धंकुर्वंतिमोहेनक्षयाहेपितृतर्पणम्
क्वास्तेमृतःसमश्नातिकीदृशोऽसौनृपोत्तम ३०
किंज्ञानंकीदृशंकायंकेनदृष्टंवदस्वनः मिष्टान्नंभोजयित्वाचतृप्तायांतिचब्राह्मणाः ३१
कस्यश्राद्धंप्रदीयेतसातुश्रद्धानिरर्थिका
अन्यदेवंप्रवक्ष्यामिवेदानांकर्मदारुणम् ३२
यदातिथिर्गृहेयातिमहोक्षंपचतेद्विजः
अजंवाराजराजेंद्रअतिथिंपरिभोजयेत् ३३
अश्वमेधमखेअश्वंगोमेधेवृषमेवच
नरमेधेनरंराजन्वाजपेयेतथाह्यजान् ३४

राजसूयेमहाराजप्राणिनांघातनंबहु
पुंडरीकेगजंहन्याद्गजमेधेऽथकुंजरम् ३५
सौत्रामण्यांपशुंमेध्यंमेषमेवप्रदृश्यते
नानारूपेषुसर्वेषुश्रूयतांनृपनंदन ३६
नानाजातिविशेषाणांपशूनांघातनंस्मृतम्
यच्चापिदीयतेदानंकिंतद्दानस्यलक्षणम् ३७
ज्ञेयंतदन्नमुच्छिष्टंक्रियतेभूरिभोजनम्
अत्यंतदोषहीनांस्तान्हिंसंतियन्महामखे
३८
तत्रकिंदृश्यतेधर्मःकिंफलंतत्रभूपते
पशूनांमारणंयत्रनिर्दिष्टंवेदपंडितैः ३९
तस्माद्विनष्टधर्मंचनपुण्यंमोक्षदायकम्दयांविनाहियोधर्मःसधर्मोविफलायते ४०
जीवानांपालनंयत्रतत्रधर्मोनसंशयः स्वाहाकारःस्वधाकारस्तपःसत्यंनृपोत्तम ४१
दयाहीनंचापलंस्यान्नास्तिधर्मस्तुतत्रहि
एतेवेदानवेदाःस्युर्दयायत्रनविद्यते ४२ दयादानपरोनित्यंजीवमेवप्ररक्षयेत् चांडालोऽप्यथशूद्रोवासवैब्राह्मणउच्यते ४३
ब्राह्मणोनिर्दयोयोवैपशुघातपरायणः सवैसुनिर्दयःपापीकठिनःक्रूरचेतनः ४४

वंचकैःकथितोवेदोयोवेदोज्ञानवर्जितः यत्रज्ञानंभवेन्नित्यंतत्रवेदःप्रतिष्ठति ४५
दयाहीनेषुवेदेषुविप्रेषुचमहामते नास्तिसत्यंक्रियातत्रवेदविप्रेषुवैतदा ४६
वेदानवेदाराजेंद्र ब्राह्मणाःसत्यवर्जिताः
दानस्यापिफलंनास्तितस्माद्दानंनदीयते ४७
यथाश्राद्धस्यवैचिह्नंतथादानस्यलक्षणम्जिनस्यापिचयद्धर्मंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ४८
तवाग्रेऽहप्रवक्ष्यामिबहुपुण्यप्रदायकम्
आदौदयाप्रकर्तव्याशांतभूतेनचेतसा ४९
आराधयेद्धृदादेवंजिनंयेनचराचरम्
मनसाशुद्धभावेनजिनमेकंप्रपूजयेत् ५०
नमस्कारःप्रकर्तव्यस्तस्यदेवस्यनान्यथामातापित्रोस्तुवैपादौकदानैवप्रवंदयेत् ५१
अन्येषामपिकावार्ताश्रूयतांराजसत्तम वेनउवाच-
एतेविप्राश्चआचार्यागंगाद्याःसरितस्तथा ५२
वदंतिपुण्यतीर्थानिबहुपुण्यप्रदानिच तत्किंवदस्वसत्यंमेयदिधर्ममिहेच्छसि ५३

पातकउवाच-
आकाशाद्वैमहाराजमेघावर्षंतिवैजलम् भूमौहिपर्वतेष्वेवंसर्वत्रपतितेजलम् ५४
सआप्लाव्यततस्तिष्ठेद्दयांसर्वत्रभावयेत्
नद्यःपापप्रवाहास्तुतासुतीर्थंश्रुतंकथम् ५५
जलाशयामहाराजतडागाःसागरास्तथा
पृथिव्याधारकाश्चैवगिरयोअश्मराशयः ५६
नास्त्येतेषुचवैतीर्थंजलैर्जलदमुत्तमम्स्नानेयदामहत्पुण्यंकस्मान्मत्स्येषुवैनहि ५७
दृष्टास्नानेनवैसिद्धिर्मीनाःशुद्ध्यंतिनान्यथा
यत्रजिनस्तत्रतीर्थंतत्रधर्मःसनातनः ५८
तपोदानादिकंसर्वंपुण्यंतत्रप्रतिष्ठितम् ५९
एकोजिनःसर्वमयोनृपेंद्र
नास्त्येवधर्मंपरमंहितीर्थम्
अयंतुलाभःपरमस्तुतस्माद्ध्य्यास्वनित्यंसुसुखोभविष्यसि ६०
विनिंद्यधर्मंसकलंसवेदंदानंसपुण्यंपरयज्ञरूपम्
पापस्वभावैर्बहुबोधितोनृपस्त्वंगस्यपुत्रोभुवितेनपापिना ६१
इति

श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे
वेनोपाख्यानेसप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७

अष्टत्रिंशोऽध्यायः
सूतउवाच-
एवंसंबोधितोवेनःपापभावंगतःकिल
पुरुषेणतेनजैनेनमहापापेनमोहितः १
नमस्कृत्यततःपादौतस्यैवचदुरात्मनः
वेदधर्मंपरित्यज्यसत्यधर्मादिकांक्रियाम् २
सुयज्ञानांनिवृत्तिःस्याद्वेदानांहितथैवच
पुण्यशास्त्रमयोधर्मस्तदानैवप्रवर्तितः ३
सर्वपापमयोलोकःसंजातस्तस्यशासनात् नैवयागाश्चवेदाश्चधर्मशास्त्रार्थमुत्तमम् ४
नदानाध्ययनंविप्रास्तस्मिञ्छासतिपार्थिवे
एवंधर्मप्रलोपोभून्महत्पापंप्रवर्तितम् ५
अंगेनवार्यमाणस्तुअन्यथाकुरुतेभृशम् नननामपितुःपादौमातुश्चैवदुरात्मवान् ६ सनकस्यापिविप्रस्यअहमेकःप्रतापवान् पित्रानिवार्यमाणश्चमात्राचैवदुरात्मवा

न् ७
नकरोतिशुभंपुण्यंतीर्थदानादिकंकदा
आत्मभावानुरूपंचबहुकालंमहायशाः ८
पुनःसर्वैर्विचार्यैवंकस्मात्पापीव्यजायत
अंगप्रजापतेःपुत्रोवंशलाञ्छनमागतः ९
पुनःपप्रच्छधर्मात्मासुतांमृत्योर्महात्मनः
कस्यदोषात्समुत्पन्नोवदसत्यंममप्रिये १०
सुनीथोवाच-
पूर्वमेवस्ववृत्तांतमात्मपुण्यंचनंदिनीसमाचष्टचअंगायममदोषान्महामते ११
बाल्येकृतंमयापापंसुशंखस्यमहात्मनः
तपसिसंस्थितस्यापिनान्यत्किंचित्कृतंमया १२
शप्ताहंकुप्यतातेनदुष्टातेसंततिर्भवेत्
इतिजानेमहाभागतेनायंदुष्टतांगतः १३
समाकर्ण्यमहातेजास्तयासहवनंययौ
गतेतस्मिन्महाभागेसभार्येचवनेतदा १४
सप्तैतेऋषयस्तत्रवेनपार्श्वंगतास्तथा
समाहूयततःप्रोचुरंगस्यतनयंप्रति १५
ऋषयऊचुः-
मावेनसाहसंकार्षीःप्रजापालोभवानिह
त्वयासर्वमिदंलोकंत्रैलोक्यंसचराचरम् १६
धर्मेचैवमहाभागसकलंहिप्रतिष्ठितम्
पापकर्मपरित्यज्यपुण्यंकर्मसमाचर १७

एवमुक्तेषुतेष्वेवप्रहसन्वाक्यमब्रवीत्वेनउवाच-
अहमेवपरोधर्मोऽहमेवार्हःसनातनः १८
अहंधाताअहंगोप्ताअहंवेदार्थएवच
अहंधर्मोमहापुण्योजैनधर्मःसनातनः १९
मामेवकर्मणाविप्राभजध्वंधर्मरूपिणम्
ऋषयउचुः-
ब्राह्मणाःक्षत्त्रियावैश्यास्त्रयोवर्णाद्विजातयः २०
सर्वेषामेववर्णानांश्रुतिरेषासनातनी
वेदाचारेणवर्तंतेतेनजीवंतिजंतवः २१
ब्रह्मवंशात्समुद्भूतोभवान्ब्राह्मणएवचपश्चाद्रा
जापृथिव्याश्चसंजातःकृतविक्रमः २२
राजपुण्येनराजेंद्रसुखंजीवंतिवैद्विजाः राज्ञःपापेननश्यंतितस्मात्पुण्यंसमाचर २३
समादृतस्त्वयाधर्मःकृतश्चापिनराधिप त्रेतायुगस्यकर्मापिद्वापरस्यतथानहि २४ कलेश्चैवप्रवेशंतुवर्त्तयिष्यंतिमानवाःजैनधर्मंसमाश्रित्यसर्वेपापप्रमोहिताः २५
वेदाचारंपरित्यज्यपापंयास्यंतिमानवाः
पापस्यमूलमेवंवैजैनधर्मंनसंशयः २६
अनेनमुग्धाराजेंद्रमहामोहेनपातिताः
मानवाःपापसंघातास्तेषांनाशायनान्यथा २७

भविष्यत्येवगोविंदःसर्वपापापहारकः स्वेच्छारूपंसमासाद्यसंहरिष्यतिपातकात् २८
पापेषुसंगतेष्वेवंम्लेच्छनाशायवैपुनः
कल्किरेवस्वयंदेवोभविष्यतिनसंशयः २९
व्यवहारंकलेश्चैवत्यजपुण्यंसमाश्रय
वर्तयस्वहिसत्येनप्रजापालोभवस्वहि ३०
वेनउवाच-
अहंज्ञानवतांश्रेष्ठःसर्वंज्ञातंमयाइह
योऽन्यथावर्ततेचैवसदंड्योभवतिध्रुवम् ३१
अत्यर्थंभाषमाणंतंराजानंपापचेतनम्
कुपितास्तेमहात्मानःसर्वेवैब्रह्मणःसुताः ३२
कुपितेष्वेवविप्रेषुवेनोराजामहात्मसु
ब्रह्मशापभयात्तेषांवल्मीकंप्रविवेशह ३३
अथतेमुनयःक्रुद्धावेनंपश्यंतिसर्वतः
ज्ञात्वाप्रनष्टंभूपंतंवल्मीकस्थंसुसांप्रतम् ३४
बलादानिन्युस्तंविप्राःक्रूरंतंपापचेतनम्
दृष्ट्वाचपापकर्माणंमुनयःसुसमाहिताः ३५
सव्यंपाणिंममंथुस्तेभूपस्यजातमन्यवः
तस्माज्जातोमहाह्रस्वोनीलवर्णोभयंकरः ३६
बर्बरोरक्तनेत्रस्तुबाणपाणिर्धनुर्द्धरः
सर्वेषामेवपापानांनिषादानांबभूवह ३७

धातापालयिताराजाम्लेच्छानांतुविशेषतः
तंदृष्ट्वापापकर्माणमृषयस्तुमहामते ३८
ममंथुर्दक्षिणंपाणिंवेनस्यापिमहात्मनः
तस्माज्जातोमहात्मासयेनदुग्धावसुंधरा ३९
पृथुर्नाममहाप्राज्ञोराजराजोमहाबलः तस्यपुण्यप्रसादाच्चवेनोधर्मार्थकोविदः ४०
चक्रवर्तिपदंभुक्त्वाप्रसादात्तस्यचक्रिणः
जगामवैष्णवंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम् ४१ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेऽष् टत्रिंशोऽध्यायः ३८

एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
कथंवेनोगतःस्वर्गंपापंत्यक्त्वाप्रदूरतः
तन्नोविस्तरतोऽत्रापिवदसत्यवतांवर १
सूतउवाच-
ऋषीणांपुण्यसंसर्गात्संवादाच्चद्विजोत्तम
कायस्यमथनात्पापोबहिस्तस्यविनिर्गतः २
पश्चाद्वेनःसपुण्यात्माज्ञानंलेभेचशाश्वतम्
रेवायादक्षिणेकूलेतपश्चचारसद्विजाः ३

तृणबिन्दोरृषेश्चैवआश्रमेपापनाशने वर्षाणांतुशतंसाग्रंकामक्रोधविवर्जितः ४ तस्योग्रतपसादेवःशंखचक्रगदाधरः प्रसन्नोभून्महाभागानिष्पापस्यनृपस्यवै ५
उवाचचप्रसन्नोऽस्मिव्रियतांवरउत्तमः वेनउवाच-
यदिदेवप्रसन्नोऽसिदेहिमेवरमुत्तमम् ६
अनेनापिशरीरेणगंतुमिच्छामित्वत्पदम्
पित्रासार्धंमहाभागमात्राचैवसुरेश्वर
तवैवतेजसादेवतद्विष्णोःपरमंपदम् ७
श्रीवासुदेवउवाच-क्वगतोऽसौमहामोहोयेनत्वंमोहितोनृप
लोभेनमोहयुक्तेनतमोमार्गेनिपातितः ८
वेनउवाच-
यन्मेपूर्वकृतंपापंतेनाहंमोहितोविभो
अतोमामुद्धरास्मात्त्वंपापाच्चैवसुदारुणात् ९
प्रजप्तव्यमथोपठ्यंतद्वदानुग्रहाद्विभोभगवानुवाच-
साधुभूपमहाभागपापंतेनाशमागतम् १०
शुद्धोसितपसाचत्वंततःपुण्यंवदाम्यहम्
पुरावैब्रह्मणातातपृष्टोहंभवतायथा ११
तस्मैयदुदितंवत्सतत्तेसर्वंवदाम्यहम्
एकदाब्रह्मणाध्यानस्थितेननाभिपंकजे १२
प्रादुरासतदातस्यवरदानायसुव्रत

तेनपृष्टंमहत्पुण्यंस्तोत्रंपापप्रणाशनम् १३
वासुदेवाभिधानंचसुगतिप्रदमिच्छता स्तोत्राणांपरमंतस्मैवासुदेवाभिधंमहत् १४
सर्वसौख्यप्रदंनॄणांपठतांजपतांसदा उपादिशंमहाभागविष्णुप्रीतिकरंपरम् १५
विष्णुरुवाच-
एतत्सर्वंजगद्व्याप्तंमयात्वव्यक्तमूर्तिना
अतोमांमुनयःप्राहुर्विष्णुंविष्णुपरायणाः १६
वसंतियत्रभूतानिवसत्येषुचयोविभुः
सवासुदेवोविज्ञेयोविद्वद्भिरहमादरात् १७
संकर्षतिप्रजाश्चांतेह्यव्यक्ताययतोविभुः
ततःसंकर्षणोनाम्नाविज्ञेयःशरणागतैः १८
इंगितेकामरूपोहंबहुस्यामितिकाम्यया
प्रद्युम्नोहंबुधैस्तस्माद्विज्ञेयोस्मिसुतार्थिभिः १९
अत्रलोकेविनाचेशौसर्वेशौहरकेशवौ
निरुद्धोहंयोगबलान्नकेनातोनिरुद्धवत् २०
विश्वाख्योहंप्रतिजगज्ज्ञानविज्ञानसंयुतः
अहमित्यभिमानीचजाग्रच्चिंतासमाकुलः २१
तैजसोहंजगच्चेष्टामयश्चेंद्रियरूपवान्

ज्ञानकर्मसमुद्रि क्तःस्वप्नावस्थांगतोह्यहम् २२ प्राज्ञोहमधिदैवात्माविश्वाधिष्ठानगोचरः
सुषुप्तावास्थितोलोकादुदासीनोविकल्पितः २३
तुरीयोहंनिर्विकारीगुणावस्थाविवर्जितः निर्लिप्तःसाक्षिवद्विश्वप्रतिबिंबितविग्रहः २४
चिदाभासश्चिदानंदश्चिन्मयश्चित्स्वरूपवान्
नित्योक्षरोब्रह्मरूपोब्रह्मन्नेवमवेहिमाम् २५
भगवानुवाच-
इत्युक्त्वांतर्दधेविष्णुःस्वरूपंब्रह्मणेपुरा
सोपिज्ञात्वाजगद्व्याप्तिंकृतात्मासमभूत्क्षणात् २६
राजंस्त्वमपिशुद्धात्मापृथोर्जन्मनएवच
तथाप्याराधयविभुंस्तोत्रेणानेनसुव्रत २७
तुष्टोविष्णुस्तमभ्याहवरंवरयमानद
वेनउवाच-
सुगतिंदेहिमेविष्णोदुष्कृतात्तारयस्वमाम् २८
शरणंत्वांप्रपन्नोस्मिकारणंवदसद्गतेः विष्णुरुवाच-

पूर्वमेवमहाभागत्वंगेनापिमहात्मना २९
अहमाराधितस्तेनतस्मैदत्तोवरोमया
प्रयास्यसिमहाभागवैष्णवंलोकमुत्तमम् ३०
कर्मणास्वेनविप्रेंद्रपुण्येननृपनंदन
आत्मार्थेत्वंमहाभागवरमेवप्रयाचय ३१
शृणुवेनमहाभागवृत्तांतंपूर्वसंभवम्
तवमात्रेपुरादत्तःशापःक्रुद्धेनभूपते ३२
सुशंखेनसुनीथायैबाल्येपूर्वंमहात्मना
ततस्त्वंगेवरोदत्तोमयैवविदितात्मना ३३
त्वांसमुद्धर्त्तुकामेनसुपुत्रस्तेभविष्यति
एवमुक्त्वातुपितरंतवाहंगुणवत्सल ३४
भवदंगात्समुद्भूतःकरिष्येलोकपालनम्
दिवींद्रोहियथाभातितथाहंभूतलेस्थितः ३५
आत्मावैजायतेपुत्रइतिसत्यवतीश्रुतिः
अतस्त्वंसुगतिंवत्सलभिष्यसिवरान्मम ३६
गत्यर्थमात्मनोराजन्दानमेकंसमाचर
यस्त्वांपातकरूपोऽहसुनीथायाःपरंतप ३७
अब्रुवन्नग्नरूपेणकर्तुंत्वांतुविधर्मगम्
अन्यथातुसुशंखस्यवाक्यमेवान्यथाभवेत् ३८
अतोविधिर्निषेधश्चह्यहमेवनृपोत्तम
कर्मानुरूपफलदोबुद्ध्य्तीतोगुणाग्रहः ३९
दानमेवपरंश्रेष्ठंदानंसर्वप्रभावकम्
तस्माद्दानंददस्वत्वंदानात्पुण्यंप्रवर्तते ४०

दानेननश्यतेपापंतस्माद्दानंददस्वहि
अश्वमेधादिभिर्यज्ञैर्यजस्वनृपसत्तम ४१
भूमिदानादिकंदानंब्राह्मणेभ्योददस्ववै
सुदानात्प्राप्यतेभोगःसुदानात्प्राप्यतेयशः ४२
सुदानाज्जायतेकीर्तिःसुदानात्प्राप्यतेसुखम्
दानेनस्वर्गमाप्नोतिफलंतत्रभुनक्तिच ४३
दत्तस्यापिसुदानस्यश्रद्धायुक्तस्यसत्तम
कालेप्राप्तेव्रजेत्तीर्थंपुण्यस्यापिफलंत्विदम् ४४
पात्रभूतायविप्रायश्रद्धापूतेनचेतसा
योददातिमहादानंमयिभावंनिवेश्यच ४५
तस्याहंसकलंदद्मिमनसायंयमिच्छति वेनउवाच-
कालंदानस्यमेब्रूहिकीदृक्कालस्यलक्षणम् ४६
तीर्थस्यापिचयद्रू पंपात्रस्यापिसुलक्षणम् दानस्यापिजगन्नाथविधिंविस्तरतोवद ४७
प्रसादसुमुखोभूत्वादयामेयदिवर्त्तते
श्रीकृष्णउवाच-दानकालंप्रवक्ष्यामिनित्यं
नैमित्तिकंनृप ४८
काम्यंचान्यंमहाराजचतुर्थप्रापकंपुनः

सूर्योदयस्यवेलायांपापंनश्यतिसर्वतः ४९ अंधकाराधिकाघोरानराणांनाशकारकाः दिविसूर्योममांशोऽयतेजसांकल्पितोनिधिः ५०
तस्यैवतेजसादग्धाभस्मतांयांतिकिल्बिषाः उदयंतंममांशंयोदृष्ट्वादत्तेतुवार्यपि ५१
तस्यकिंकथ्यतेभूपनित्यंपुण्यविवर्द्धनम्
संप्राप्तायांसुवेलायांतस्यांपुण्यकरोनरः ५२
स्नात्वाभ्यर्च्यपितॄन्देवान्दानदाताभवेत्पुनः
यथाशक्तिप्रभावेनश्रद्धापूतेनचेतसा ५३
अन्नंपयःफलंपुष्पंवस्त्रंतांबूलभूषणम्
हेमरत्नादिकंचैवतस्यपुण्यमनंतकम् ५४
मध्याह्नेतुततोराजन्नपराह्णेतथैवच
मामुदृश्यचयोदद्यात्तस्यपुण्यमनंतकम् ५५
खाद्यपानादिकंमिष्टलेपनंगंधकुंकुमम्
कर्पूरादिकमेवापिवस्त्रालंकारसंयुतम् ५६
अविच्छिन्नंददात्येवंभोगसौख्यप्रदायकम्नित्यकालोमयाख्यातोदानपूजार्थिनांशुभः ५७
अथातःसंप्रवक्ष्यामिनैमित्तिकमनुत्तमम्त्रिकालेष्वपिदातव्यंदानमेवनसंशयः ५८ शून्यंदिनंनकर्तव्यमात्मनोहितमिच्छता

यस्मिन्कालेप्रदत्तंहिकिंचिद्दानंनराधिप ५९
तत्प्रभावान्महाप्राज्ञोबहुसामर्थ्यसंयुतः
धनाढ्योगुणवान्प्राज्ञःपंडितोऽपिविचक्षणः ६०
पक्षंमासंदिनंयावन्नदत्तंवैयदाशनम्
तमेववारयाम्येवभक्ष्याच्चैवनरोत्तमम् ६१
स्वमलंभक्षितंचैवअदत्वादानमुत्तमम्
उत्पादयाम्यहंरोगंसर्वभोगनिवारणम् ६२
तेषांकायेष्वसंतुष्टोबहुपीडाप्रदायकम्
मंदानलेनसंयुक्तंज्वरसंतापकारकम् ६३
त्रिकालेषुनदत्तंयैर्ब्राह्मणेषुसुरेषुच
स्वयमश्नातिमिष्टंतुतेनपापंमहत्कृतम् ६४
प्रायश्चित्तेनरौद्रेणतमेवंपरिशोधयेत्
उपवासैर्महाराजकायशोषकरादिकैः ६५
चर्मकारोयथाचर्मकुंडस्थोपरिनिर्घृणः
शोधयेच्चकषायैश्चतच्चर्मस्फोटयेद्यथा ६६
तथाहंपापकर्तारंशोधयामिनसंशयः औषधीनांसुयोगाच्चकषायैःकटुकैर्ध्रुवम् ६७
उष्णोदकैश्चसंतापैर्वैद्यरूपेणनान्यथा अन्येभुंजन्तितस्योग्रभोगान्पुण्यान्मनोनुगान् ६८
किंकरोतिसमर्थश्चनदत्तंदानमुत्तमम्

महतापापरूपेणतमेवंपरितापये ६९
नित्यकालस्ययद्दानमात्मार्थंपापिभिर्यथा
नदत्तंराजराजेंद्रश्रद्धापूतेनचेतसा ७०
तथाताञ्जारयाम्येतानुपायैर्दारुणैःकिल
वासुदेवउवाच-
नैमित्तिकंतथाकालंपुण्यंचैवतवाग्रतः ७१
प्रवक्ष्यामिनरश्रेष्ठसुबुद्ध्य्शाऋ!
णुतत्परः
अमावास्यामहाराजपौर्णमासीतथैवच ७२
यदाभवतिसंक्रांतिर्व्यतीपातोनरेश्वर
वैधृतिश्चयदाप्रोक्तायदाएकादशीभवेत् ७३
महामाघीतथाषाढीवैशाखीकार्तिकीतथा
अमासोमसमायोगेमन्वादिषुयुगादिषु ७४
गजच्छायातथाप्रोक्तापितृक्षयातथैवच एतेनैमित्तिकाःख्यातास्तवाग्रेनृपसत्तम ७५
एतेषुदीयतेदानंतस्यदानस्ययत्फलम् तत्फलंतुप्रवक्ष्यामिश्रूयतांनृपसत्तम ७६
मामुद्दिश्यनरोभक्त्याब्राह्मणायप्रयच्छति
तस्याहंनिर्विकल्पेनप्रयच्छामिनसंशयः ७७ गृहंसौख्यंमहाराजस्वर्गमोक्षादिकंबहु काम्यंकालंप्रवक्ष्यामिदानस्यफलदायकम् ७८

व्रतानामेवसर्वेषांदेवादीनांतथैवच
दानस्यपुण्यकालंतुसंप्रोक्तंद्विजसत्तमैः ७९
आभ्युदयिकमेवापिकालंवक्ष्यामितेनृप
मखानामेवसर्वेषांवैवाहिकमनुत्तमम् ८०
पुत्रस्यजातमात्रस्यचौलमौंज्यादिकंतथा प्रासादध्वजदेवानांप्रतिष्ठादिककर्मणि ८१
वापीकूपतडागानांगृहवास्तुमयंनृप तदाभ्युदयिकंप्रोक्तंमातॄणांयत्रपूजनम् ८२
तस्मिन्कालेददेद्दानंसर्वसिद्धिप्रदायकम्
आभ्युदयिकएवायंकालःप्रोक्तोनृपोत्तम ८३
अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिपापपीडानिवारणम्
मृत्युकालेचसंप्राप्तेक्षयंज्ञात्वानरोत्तम ८४
तत्रदानंप्रदातव्यंयममार्गसुखप्रदम्
नित्यनैमित्तिकाःकालाःकाम्याभ्युदयिकास्तथा ८५
अंत्यःकालोमहाराजसमाख्यातस्तवाग्रतः
एतेकालाःसमाख्याताःस्वकर्मफलदायकाः ८६
तीर्थस्यलक्षणंराजन्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः
सुतीर्थानामियंगंगाभातिपुण्यासरस्वती ८७
रेवाचयमुनातापीतथाचर्मण्वतीनदी

सरयूर्घर्घरावेणासर्वपापप्रणाशिनी ८८
कावेरीकपिलाचान्याविशालाविश्वतारणी
गोदावरीसमाख्यातातुंगभद्रानरोत्तम ८९
पापानांभीतिदानित्यंभीमरथ्याप्रपठ्यते देविकाकृष्णगंगाचअन्याःसरिद्वरोत्तमाः ९०
एतासांपुण्यकालेषुसंतितीर्थान्यनेकशः ग्रामेवायदिवारण्येनद्यःसर्वत्रपावनाः ९१
तत्रतत्रप्रकर्तव्याःस्नानदानादिकाःक्रियाः
यदानज्ञायतेनामतासांतीर्थस्यसत्तमाः ९२
नामोच्चारंप्रकुर्वीतविष्णुतीर्थमिदंनृप
तीर्थस्यदेवतातद्वदहमेवनसंशयः ९३
मामेवमुच्चरेद्योवैतीर्थेदेवेषुसाधकः
तस्यपुण्यफलंजातंमन्नाम्नानृपनंदन ९४
अज्ञातानांसुतीर्थानांदेवानांनृपसत्तम
स्नानेदानेमहाराजमन्नामहिसमुच्चरेत् ९५
तीर्थानामेवराजेंद्रधात्राधात्र्यइमाःकृताः
सिंधवःसर्वपुण्यानांसर्वस्थाःक्षितिमंडले ९६
यत्रतत्रप्रकर्त्तव्यंस्नानदानादिकंनृप
अक्षयंफलमाप्नोतिसुतीर्थानांप्रसादतः ९७
तीर्थरूपामहापुण्याःसागरासप्तएवच

मानसाद्यास्तथाराजन्सरस्यश्चप्रकीर्तिताः ९८
निर्झराःपल्वलाःप्रोक्तास्तीर्थरूपानसंशयः
स्वल्पानद्योमहाराजतासुतीर्थंप्रतिष्ठितम् ९९
खातेष्वेवंचसर्वेषुवर्जयित्वाचकूपकम्
पर्वतास्तीर्थरूपाश्चमेर्वाद्याश्चमहीतले १००
यज्ञभूमिश्चयज्ञश्चअग्निहोत्रेयथास्थितः
श्राद्धभूमिस्तथाशुद्धादेवशालातथापुनः १०१
होमशालातथाप्रोक्तावेदाध्ययनवेश्मच गृहेषुपुण्यसंयुक्तंगोस्थानंवरमुत्तमम् १०२
सोमपायीभवेद्यत्रतीर्थंतत्रप्रतिष्ठितम्
आरामोयत्रवैपुण्योअश्वत्थोयत्रतिष्ठति १०३
ब्रह्मवृक्षोभवेद्यत्रवटवृक्षस्तथैवच अन्येचवन्यसंस्थानेतत्रतीर्थंप्रतिष्ठितम् १०४
एतेतीर्थाःसमाख्याताःपितामातातथैवच पुराणंपठ्यतेयत्रगुरुर्यत्रस्वयंस्थितः १०५

सुभार्यातिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः सुपुत्रस्तिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः १०६
एतेतीर्थाःसमाख्याताराजवेश्मतथैवच वेनउवाच-
पात्रस्यलक्षणंब्रूहियस्मैदेयंसुरोत्तम १०७
प्रसादसुमुखोभूत्वाकृपयामममाधव वासुदेवउवाच-
शृणुराजन्महाप्राज्ञपात्रस्यापिसुलक्षणम् १०८
यस्मैदेयंसुदानंचश्रद्धापूतैर्महात्मभिः
ब्राह्मणंसुकुलोपेतंवेदाध्ययनतत्परम् १०९
शांतंदांतंतपोयुक्तंशुक्लमेवविशेषतः
प्रज्ञावंतंज्ञानवंतंदेवपूजनतत्परम् ११०
सत्यवंतंमहापुण्यंवैष्णवंज्ञानपंडितम्
धर्मज्ञंमुक्तलौल्यंचपाखंडैस्तुविवर्जितम् १११
एवंपात्रंसमाख्यातमन्यदेवंवदाम्यहम्
एवमेतैर्गुणैर्युक्तंस्वसृपुत्रंनरोत्तमम् ११२
एतंपात्रंविजानीहिदुहितुस्तनयंततः
जामातरंमहाराजभावैरेतैश्चसंयुतम् ११३
गुरुंचदीक्षितंचैवपात्रभूतंनरोत्तम

एतान्येवसुपात्राणिदानयोग्यानिसत्तम ११४ वेदाचारसमोपेतस्तृप्तिंनैवचगच्छति वर्जयेत्किलतंविप्रंतथाकाणंसुधूर्तकम् ११५
अतिकृष्णंमहाराजकपिलंपरिवर्जयेत् कर्कटाक्षंसुनीलंचश्यावदन्तंविवर्जयेत् ११६
नीलदंतंतथाराजन्पीतदंतंतथैवच गोघ्नंसुकृष्णदंतंचबर्बरंचातिपांशुलम् ११७
हीनांगमधिकांगंचकुष्ठिनंकुनखंतथा दुश्चर्माणंमहाराजखल्वाटंपरिवर्जयेत् ११८
अन्यायेषुरतायस्यजायाविप्रस्यकस्यच
तस्मैदानंनदातव्यंयदिब्रह्मसमोभवेत् ११९
स्त्रीजितायनदातव्यंशाखारंडेमहामते
व्याधितायनदातव्यंमृतभोजिषुभूपते १२०
चोरायचनदातव्यंसयद्यत्रिसमोभवेत्
अतृप्तायनदातव्यंशावंतुपरिवर्जयेत् १२१
अतिस्तब्धायनोदेयंशठायचविशेषतः
वेदशास्त्रसमायुक्तःसदाचारेणवर्जितः १२२
श्राद्धेदानेचराजेंद्र
नैवयुक्तःकदाभवेत्
अथदानंप्रवक्ष्यामिसफलंपुण्यदायकम् १२३
कालतीर्थसुपात्राणांश्रद्धायोगात्प्रजायते

नास्तिश्रद्धासमंपुण्यंनास्तिश्रद्धासमंसुखम् १२४
नास्तिश्रद्धासमंतीर्थंसंसारेप्राणिनांनृप
श्रद्धाभावेनसंयुक्तोमामेवंपरिसंस्मरेत् १२५
पात्रहस्तेप्रदातव्यंस्वल्पमेवनृपोत्तम एवंविधस्यदानस्यविधियुक्तस्ययत्फलम् १२६
अनंतंतदवाप्नोतिमत्प्रसादात्सुखीभवेत् १२७
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे
वेनोपाख्यानेएकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ३९

चत्वारिंशोऽध्यायः वेनउवाच-
नित्यदानफलंदेवत्वत्तःपूर्वंमयाश्रुतम्नैमित्तिकस्यदानस्यदत्तस्यापिहियत्फलम् १
तत्फलंमेसमाचक्ष्वत्वत्प्रसादात्प्रयत्नतः
महातृप्तिंनगच्छामिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते २
विष्णुरुवाच-
नैमित्तिकंप्रवक्ष्यामिदानमेवनृपोत्तम

महापर्वणिसंप्राप्तेयेनदानानिश्रद्धया ३
सत्पात्रेभ्यःप्रदत्तानितस्यपुण्यफलंशृणु
गजंरथंप्रदत्तेयोह्यश्वंचापिनृपोत्तम ४
सचभृत्यैस्तुसंयुक्तःपुण्यदेशेनृपोत्तमः
जायतेहिमहाराजमत्प्रसादान्नसंशयः ५
राजाभवतिधर्मात्माज्ञानवान्बलवान्सुधीः अजेयःसर्वभूतानांमहातेजाःप्रजायते ६
महापर्वणिसंप्राप्तेभूमिदानंददातियः
गोदानंवामहाराजसर्वभोगपतिर्भवेत् ७
ब्राह्मणायसुपुण्यायदानंदद्यात्प्रयत्नतः
महादानानियोदद्यात्तीर्थेपर्वणिपात्रवित् ८
तेषांचिह्नंप्रवक्ष्यामिभूपतित्वंप्रजायते
तीर्थेपर्वणिसंप्राप्तेगुप्तदानंददातियः ९
निधीनामाशुसंप्राप्तिरक्षरापरिजायते
महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थेषुब्राह्मणायच १०
सुचैलंचमहादानंकांचनेनसमन्वितम् पुण्यंफलंप्रवक्ष्यामितस्यदानस्यभूपते ११
जायंतेबहवःपुत्राःसुगुणावेदपारगाः

आयुष्मंतः प्रजावंतोयशःपुण्यसमन्विताः १२
विपुलाश्चैवजायंतेस्फीतालक्ष्मीर्महामते
सौख्यंचलभतेपुण्यंधर्मवान्परिजायते १३
महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थेगत्वाप्रयत्नतः
कपिलांकांचनींदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने १४
तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिदानस्यचमहामते
कपिलादोमहाराजसर्वसौख्यान्प्रभुंजति १५
यावद्ब्रह्माप्रजीवेत्सतावत्तिष्ठतितत्रसः
महापर्वणिसंप्राप्तेअलंकृत्यचगांतदा १६
कांचनेनापिसंयुक्तांवस्त्रालंकारभूषणैःतस्यदानस्यराजेंद्रफलभोगंवदाम्यहम् १७
विपुलाजायतेलक्ष्मीर्दानभोगसमाकुला
सर्वविद्यापतिर्भूत्वाविष्णुभक्तोभवेत्किल १८
विष्णुलोकेवसेन्मर्त्योयावत्तिष्ठतिमेदिनी
तीर्थंगत्वातुयोदद्याद्ब्राह्मणायविभूषणम् १९
भुक्त्वातुविपुलान्भोगानिन्द्रेणक्रीडतेसह
महापर्वणिसंप्राप्तेवस्त्रंचद्विजपुंगव

े २०
दत्त्वान्नंभूमिसंयुक्तंपात्रेश्रद्धासमन्वितः
मोदतेसतुवैकुंठेविष्णुतुल्यपराक्रमः २१
सवस्त्रंकांचनंदत्त्वाद्विजायपरिशांतयेस्वेच्छयाअग्निसदृशोवैकुंठेसवसेत्सुखी २२
सुवर्णस्यसुकुंभंचघृतेनपरिपूरयेत् पिधानंरौप्यंकर्तव्यंवस्त्रहारैरलंकृतम् २३
पुष्पमालान्वितंकुर्याद्ब्रह्मसूत्रेणशोभितम्
प्रतिष्ठितंवेदमंत्रैस्तंसंपूज्यमहामते २४
उपचारैःपवित्रैश्चषोडशैःपरिपूजयेत् स्वलंकृत्यततोदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने २५
षोडशैवततोगावःसवस्त्राःकांस्यदोहनाः
कुंभयुक्ताश्चचत्वारोदक्षिणांचसकांचनाम् २६
तथाद्वादशकागावोवस्त्रालंकारभूषणाः
पृथग्भूतायविप्रायदातव्यानात्रसंशयः २७
एवमादीनिदानानिअन्यानिनृपनंदन
तीर्थकालंसुसंप्राप्यविप्रावसथमेवच २८
श्रद्धाभावेनदातव्यंबहुपुण्यकरंभवेत् विष्णुरुवाच-

विष्णुमुद्दिश्ययद्दानंकामनापरिकल्पितम् २९
तस्यदानस्यभावेनभावनापरिभावितः
तादृक्फलंसमश्नातिमानुषोनात्रसंशयः ३०
अभ्युदयंप्रवक्ष्यामियज्ञादिषुप्रवर्तते
तेनदानेनतस्यापिश्रद्धयाचद्विजोत्तम ३१
प्रज्ञावृद्धिंसमाप्नोतिनचदुःखंप्रविंदति
भोगान्भुनक्तिधर्मात्माजीवमानस्तुसांप्रतम् ३२
एंद्रास्तुं!
भुंक्तेभोगान्सदातादिव्यांगतिंगतः
स्वकुलंनयतेस्वर्गंकल्पानांचसहस्रकम् ३३
एवमाभ्युदयंप्रोक्तंप्राप्तंतेषुवदाम्यहम्
कायस्यचक्षयंज्ञात्वाजरयापरिपीडितः ३४
दानंतेनप्रदातव्यमाशांकस्यनकारयेत्
मृतेचमयिमेपुत्राअन्येस्वजनबांधवाः ३५
कथमेतेभविष्यंतिमांविनासुहृदोमम
तेषांमोहात्प्रमुग्धोवैनददातिसकिंचन ३६
मृत्युंप्रयातिमोहात्मारुदंतिमित्रबांधवाः
दुःखेनपीडिताःसर्वेमायामोहेनपीडिताः ३७
संकल्पयंतिदानानिमोक्षंवैचिंतयंतिच
तस्मिन्मृतेमहाराजमायामोहेगतेसति ३८

विस्मरंतिचदानानिलोभात्मानोददंतिन
योऽसौमृतोमहाराजयमपंथंसुदुःखितः ३९
तृषाक्षुधासमाक्रांतोबहुदुःखैःप्रपीडितः
तस्माद्दानंप्रदातव्यंस्वयमेवनसंशयः ४०
कस्यपुत्राश्चपौत्राश्चकस्यभार्यानृपोत्तम
संसारेनास्तिकःकस्यतस्माद्दानंप्रदीयते
४१
ज्ञानवताप्रदातव्यंस्वयमेवनसंशयः
अन्नंपानंचतांबूलमुदकंकांचनंतथा ४२
युग्मंवस्त्रंचछत्रंचस्वयमेवनसंशयः
जलपात्राण्यनेकानिसोदकानिनृपोत्तम ४३
वाहनानिविचित्राणियानान्येवमहामते
नानागंधान्सकर्पूरंयमपंथसुखप्रदे ४४
उपानहौप्रदातव्येयदीच्छेद्विपुलंसुखम्
एतैर्दानैर्महाराजयमपंथंसुखेनवै ४५
प्रयातिमानवोराजन्यमदूतैरलंकृतम् ४६
इति
श्रीपद्मपुराणेपंचपंचाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखंडे
वेनोपाख्यानेचत्वारिंशोऽध्यायः ४०

एकचत्वारिंशोऽध्यायः
वेनउवाच-
पुत्रोभार्याकथंतीर्थंपितामाताकथंवद

गुरुश्चैवकथंतीर्थंतन्मेविस्तरतोवद १
श्रीविष्णुरुवाच-अस्तिवाराणसीरम्यागंगायुक्तामहापुरी
तस्यांवसतिवैश्यैकःकृकलोनामनामतः २
तस्यभार्यामहासाध्वीपतिव्रतपरायणा
धर्माचारपरानित्यंसावैपतिपरायणा ३
सुकलानामपुण्यांगीसुपुत्राचारुमंगला
सत्यंवदासदाशुद्धाप्रियाकाराप्रियप्रिया ४
एवंगुणैःसमायुक्तासुभगाचारुकारिणी सवैश्यउत्तमोनानाधर्मज्ञोज्ञानवान्गुणी ५
पुराणेश्रौतधर्मेचसदाश्रवणतत्परः
तीर्थयात्राप्रसंगेनबहुपुण्यप्रदायकम् ६
श्रद्धयानिर्गतोयात्रांतीर्थानांपुण्यमंगलाम्
ब्राह्मणानांप्रसंगेनसार्थवाहेनतेनच ७
प्रस्थितोधर्ममार्गंतुतमुवाचपतिव्रता
पतिस्नेहेनसंमुग्धाभर्तारंवाक्यमब्रवीत् ८
सुकलोवाच-
अहंतेधर्मतःपत्नीसहपुण्यकराप्रिय
पतिमार्गंप्रतीक्ष्याहंपतिदेवंयजाम्यहम् ९
कदानैवमयात्याज्यंसामीप्यंतेद्विजोत्तमतवच्छायांसमाश्रित्यकरिष्येधर्ममुत्तमम

् १०
पतिव्रताख्यंपापघ्नंनारीणांगतिदायकम्
पुण्यस्त्रीकथ्यतेलोकेयास्यात्पतिपरायणा ११
युवतीनांपृथक्तीर्थंविनाभर्तुर्नशोभते सुखदंनास्तिवैलोकेस्वर्गमोक्षप्रदायकम् १२
सव्यंपादंचभर्तुश्चप्रयागंविद्धिसत्तम वामंचपुष्करंतस्ययानारीपरिकल्पयेत् १३ तस्यपादोदकस्नानात्तत्पुण्यंपरिजायते प्रयागपुष्करसमंस्नानंस्त्रीणांनसंशयः १४
सर्वतीर्थमयोभर्तासर्वपुण्यमयःपतिः
मखानांयजनात्पुण्यंयद्वैभवतिदीक्षिते १५
तत्फलंसमवाप्नोतिसेवयाभर्तुरेवहि
गयादीनांसुतीर्थानांयात्रांकृत्वाहियद्भवेत् १६
तत्फलंसमवाप्नोतिभर्तुःशुश्रूषणादपि
समासेनप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु १७
नास्त्यासांहिपृथग्धर्मःपतिशुश्रूषणंविना
तस्मात्कांतसहायंतेकुर्वाणासुखदायिनी १८
तवच्छायांसमाश्रित्यआगमिष्यामिनान्यथा
विष्णुरुवाच-
रूपंशीलंगुणंभक्तिंसमालोक्यवयस्तथा १९
सौकुमार्यंविचार्यैवंकृकलःसपुनःपुनः

यद्येवंहिनयिष्यामिदुर्गमार्गंसुदुःखदम् २०
रूपनाशोभवेच्चास्याःशीतातपविलोडनात्
पद्मगर्भप्रतीकाशमस्याश्चांगंप्रवर्णकम् २१
झंझावातेनशीतेनकृष्णवर्णंभविष्यति पंथाःकर्कशसुग्रावापादौचास्याःसुकोमलौ २२
एष्यतेवेदनांतीव्रामथोगंतुंनचक्षमा
क्षुत्तृष्णाभिपरीतांगीकीदृशीयंभविष्यति २३
वामांगीममचस्थानंसुखस्थानंवरानना
ममप्राणप्रियानित्यंनित्यंधर्मस्यचाश्रयः २४
नाशमेतियदाबालाममनाशोभवेदिह
इयंमेजीविकानित्यमियंप्राणस्यचेश्वरी २५
ननयिष्येवनंतीर्थमेकश्चैवाप्यहंव्रजे
चिंतयित्वाक्षणंनूनंकृकलेनमहात्मना २६
तस्यचित्तानुगोभावस्तयाज्ञातोनृपोत्तम
पुनरूचेमहाभागाभर्त्तारंप्रस्थितंतदा २७
अनघानैववैत्याज्यापुरुषैःशृणुसत्तम
मूलमेवंहिधर्मस्यपुरुषस्यमहामते २८
एवंज्ञात्वामहाभागमामेवंनयसांप्रतम्
विष्णुरुवाच-
श्रुत्वासर्वंहितेनापिप्रियायाभाषितंबहु २९

प्रहस्यैववचोब्रूतेतामेवंकृकलःपुनः
नैवत्याज्याभवेद्भार्याप्राप्ताधर्मेणवैप्रिये ३०
येनभार्यापरित्यक्तासुनीताधर्मचारिणी
दशांगधर्मस्तेनापिपरित्यक्तोवरानने ३१
तस्मात्त्वामेवभद्रं
तेनैवत्यक्ष्येकदाप्रिये
विष्णुरुवाच-
एवमाभाष्यतांभार्यांसंबोध्यचपुनःपुनः ३२
तस्याअज्ञातमात्रेणससार्थेनसमंगतः
गतेतस्मिन्महाभागेकृकलेपुण्यकर्मणि ३३
देवकर्मसुवेलायांकालेपुण्येशुभानना
नैवपश्यतिभर्तारंकृकलंनिजमंदिरे ३४
समुत्थायत्वरायुक्तारुदमानासुदुःखिता
वयस्यान्पृच्छतेभर्तुर्दुःखशोकाधिपीडिता ३५
युष्माभिर्वामहाभागादृष्टोऽसौकृकलोमम
प्राणेश्वरोगतःक्वापिभवंतोममबांधवाः ३६
यदिदृष्टोमहाभागाःकृकलोममसांप्रतम्
भर्तारंपुण्यकर्तारंसर्वज्ञंसत्यपंडितम् ३७
कथयंतुमहात्मानंयदिदृष्टोमहामतिः
तस्यास्तद्भाषितंश्रुत्वातामूचुस्तेमहामतिम् ३८
धर्मयात्राप्रसंगेननाथस्तेकृकलःशुभे तीर्थयात्रांचकारासौकस्माच्छोचसिसुव्रत

े ३९
साधयित्वामहातीर्थंपुनरेष्यतिशोभने
एवमाश्वासितासाचपुरुषैराप्तकारिभिः ४०
पुनर्गेहंगताराजन्सुकलाचारुभाषिणी
रुरोदकरुणंदुःखंसुकलापिपरायणा ४१
यावदायातिमेभर्त्ताभूमौस्वप्स्यामिसंस्तरे
घृतंतैलंनभोक्ष्येऽहदधिक्षीरंतथैवच ४२
लवणंचपरित्यक्तंतथातांबूलमेवच
मधुरंचतथाराजंस्त्यक्तंगुडादिकंतथा ४३
एकाहारानिराहारातावत्स्थास्येनसंशयः
यावच्चागमनंभर्तुःपुनरेवभविष्यति ४४
एवंदुःखान्विताभूत्वाएकवेणीधरापुनः
एककंचुकसंवीतामलिनाचबभूवसा ४५
मलिनेनापिवस्त्रेणएकेनैवस्थितापुनः हाहाकारंप्रमुंचंतीनिःश्वसंतीसुदुःखिता
४६
वियोगानलसंदग्धाकृष्णांगीमलधारिणी
एवंदुःखसमाचारासुकृशाविह्वलातदा ४७
रोदमानादिवारात्रौनिद्रालें!भेनवैनिशि
क्षुधांनविंदतेराजन्दुःखेनविदलीकृता ४८
अथसख्यःसमायाताःपप्रच्छुःसुकलांतदा सुकलेचारुसर्वांगिकस्माद्रोदिषिसंप्रति ४९
ततस्त्वंकारणंब्रूहिदुःखस्यास्यवरानने सुकलोवाच-

समांत्यक्त्वागतोभर्ताधर्मार्थंधर्मतत्परः ५०
तीर्थयात्राप्रसंगेनअटतेमेदिनींततः
मांत्यक्त्वासगतःस्वामीनिर्दोषांपापवर्जिताम् ५१
अहंसाध्वीसमाचारासदापुण्यापतिव्रता मांत्यक्त्वासगतोभर्तातीर्थसाधनतत्परः
५२
तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेनातिपीडिता
जीवनाशोवरंश्रेष्ठोवरंवैविषभक्षणम् ५३
वरमग्निप्रवेशश्चवरंकायविनाशनम्
नारींप्रियांपरित्यज्यभर्तायातिसुनिष्ठुरः ५४
भर्तृत्यागोवरं नैवप्राणत्यागोवरंसखि
वियोगंनसमर्थाहंसहितुंनित्यदारुणम् ५५
तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेनापिनित्यशः सख्यऊचुः-
तीर्थयात्रांगतोभर्तापुनरेष्यतितेपतिः ५६
वृथाशोषयसेकायंवृथाशोकंकरोषिवै वृथात्वंतप्यसेबालेवृथाभोगान्परित्यजेः ५७
पिबस्वपानंभुंक्ष्वत्वंस्वप्रदत्तंहिपूर्वकम्
कस्यभर्तासुताःकस्यकस्यस्वजनबांधवाः ५८ कःकस्यनास्तिसंसारेसंबंधःकेनचैवहि

भक्ष्यतेभुज्यतेबालेसंसारस्यहितत्फलम् ५९
मृतेप्राणिनिकोऽश्नातिकोहिपश्यतितत्फलम्
पीयतेभुज्यतेबालेएतत्संसारतःफलम् ६० सुकलोवाच-
भवतीभिःप्रयुक्तंयत्तन्नस्याद्वेदसंमतम्
यातुभर्तुःपृथग्भूतातिष्ठत्येकासदैवहि ६१
पापभूताभवेन्नारीतांनमन्यंतिसज्जनाः भर्तुःसार्धंसदासख्योदृष्टोवेदेषुसर्वदा ६२
संबंधःपुण्यसंसर्गाज्जायतेनात्रसंशयः
नारीणांचसदातीर्थंभर्ताशास्त्रेषुपठ्यते ६३
तमेवावाहयेन्नित्यंवाचाकायेनकर्मभिः
मनसापूजयेन्नित्यंभावसत्येनतत्परा ६४
भर्तुःपार्श्वंमहातीर्थंदक्षिणांगंसदैवहि
तमाश्रित्ययदानारीगृहस्थापरिवर्त्तयेत्
६५
यजतेदानपुण्यैश्चतस्यदानस्ययत्फलम्
वाराणस्यांचगंगायांयत्फलंनचपुष्करे ६६
द्वारकायांनचावन्त्यांकेदारेशशिभूषणे
लभतेनैवसानारीयजमानासदाकिल ६७

तादृशंफलमेवंसानप्राप्नोतिकदासखि सुमुखंपुत्रसौभाग्यंस्नानंदानंचभूषणम् ६८
वस्त्रालंकारसौभाग्यंरूपंतेजःफलंसदा
यशःकीर्तिमवाप्नोतिगुणंचवरवर्णिनी ६९
भर्तुःप्रसादात्सर्वंचलभतेनात्रसंशयः
विद्यमानेयदाकांतेअन्यंधर्मंकरोतिया ७०
निष्फलंजायतेतस्याःपुंश्चलीपरिकथ्यते
नारीणांयौवनंरूपमवतारंस्मृतंध्रुवम् ७१
एकस्यापिहिभर्तुश्चतस्यार्थेभूमिमंडले
सुपुत्रासुयशानारीपरिकथ्येतवैसदा ७२
तुष्टेभर्तरिसंसारेदृश्यानारीनसंशयः
पतिहीनाभवेन्नारीभवेत्साभूमिमंडले ७३
कुतस्तस्याःसुखंरूपंयशःकीर्तिःसुताभुविसुदौर्भाग्यंमहद्दुःखंसंसारेपरिभुज्यते ७४
पापभागाभवेत्साचदुःखाचारासदैवहि
तुष्टेभर्तरितस्यास्तुतुष्टाःसर्वाश्चदेवताः ७५
तुष्टेभर्तरितुष्यंतिऋषयोदेवमानवाः
भर्तानाथोगुरुर्भर्तादेवतादैवतैःसह ७६
भर्तातीर्थश्चपुण्यश्चनारीणांनृपनंदन
शृंगारंभूषणंरूपंवर्णंसौगंधमेवच ७७
कृत्वासातिष्ठतेनित्यंवर्जयित्वासुपर्वसु
शृंगारैर्भूषणैःसातुशुशुभेसायदापतिः ७८

पत्याविनाभवत्येवंक्षीरंसर्पमुखेयथा
भर्तुरर्थेमहाभागासुव्रताचारुमंगला ७९
गतेभर्तरियानारीशृंगारंकुरुतेयदि
रूपंवर्णंचतत्सर्वंशवरूपेणजायते ८०
वदंतिभूतलेलोकाःपुंश्चलीयंनसंशयः
तस्माद्भर्तुर्वियुक्तायानार्याःशृणुतभूतले ८१
इच्छंत्यावैमहासौख्यंभवितव्यंकदाचन सुजायायाःपरोधर्मोभर्ताशास्त्रेषुगीयते ८२
तस्माद्वैशाश्वतोधर्मोनत्याज्योभार्ययाकिल
एवंधर्मंविजानामिकथंभर्तापरित्यजेत् ८३
इत्यर्थेश्रूयतेसख्यइतिहासःपुरातनः
सुदेवायाश्चचरितंसुपुण्यंपापनाशनम् ८४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित
एकचत्वारिंशोऽध्यायः ४१ द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
सख्यऊचुः-
सुदेवाकात्वयाप्रोक्ताकिमाचारावदस्वनः
त्वयाप्रोक्तंमहाभागेवदनःसत्यमेवच १
सुकलोवाच-
अयोध्यायांमहाराजःसआसीद्धर्मकोविदः
मनुपुत्रोमहाभागःसर्वधर्मार्थतत्परः २

इक्ष्वाकुर्नामसर्वज्ञोदेवब्राह्मणपूजकः
तस्यभार्यासदापुण्यापतिव्रतपरायणा ३
तयासार्द्धंयजेद्यज्ञंतीर्थानिविविधानिच
वेदराजस्यवीरस्यकाशीशस्यमहात्मनः ४
सुदेवानामवैकन्यासत्याचारपरायणा
उपयेमेमहाराजइक्ष्वाकुस्तांमहीपतिः ५
सुदेवाचारुसर्वांगीसत्यव्रतपरायणा
तयासार्द्धंसवैराजाजनानांपुण्यनायकः ६
सरेमेनृपशार्दूलोनित्यंचप्रिययातया
एकदातुमहाराजस्तयासार्द्धंवनंययौ ७
गंगारण्यंसमासाद्यमृगयांक्रीडतेसदा
सिंहान्हत्वावराहांश्चगजांश्चमहिषांस्तथा ८
क्रीडमानस्यतस्याग्रेवराहश्चसमागतः
बहुशूकरयूथेनपुत्रपौत्रैरलंकृतः ९
एकाचशूकरीतस्यप्रियापार्श्वेप्रतिष्ठिता
वराहैःशूकरैस्तस्यतमेवपरिवारिता १०
दृष्ट्वाचराजराजेंद्रं दुर्जयंमृगयारतम्
पर्वताधारमाश्रित्यभार्ययासहशूकरः ११
तिष्ठत्येकःसुवीर्येणपुत्रान्पौत्रान्गुरूञ्छिशून्
ज्ञात्वातेषांमहाराजमृगाणांकदनंमहत् १२
तानुवाचसुतान्पौत्रान्भार्यांतांचसशूकर

ः
कोशलाधिपतिर्वीरोमनुपुत्रोमहाबलः १३
क्रीडतेमृगयांकांतेमृगान्संहरतेबहून्
समांदृष्ट्वामहाराजएष्यतेनात्रसंशयः १४
अन्येषांलुब्धकानांमेनास्तिप्राणभयंध्रुवम्
ममरूपंनृपोदृष्ट्वाक्षमांनैवकरिष्यति १५
हर्षेणमहताविष्टोबाणपाणिर्धनुर्द्धरः
श्वभिर्युक्तोमहातेजालुब्धकैःपरिवारितः १६
प्रियेकरिष्यतेघातंममाप्येवंनसंशयः १७
शूकर्युवाच-
यदायदापश्यसिलुब्धकान्बहून्महावनेकांतसमायुधान्बहून्
एतैस्तुपुत्रैर्ममपौत्रकैःसमंदूरंनुभोयासिपलायमानः १८
त्यक्त्वासुधैर्यंबलपौरुषंमहन्महाभयेनापिविषण्णचेतनः
दृष्ट्वानृपेंद्रं
पुरुषोत्तमोत्तमंकरोषिकिंकांतवदस्वकारणम् १९
तस्यास्तुवाक्यंसनिशम्यकोलउवाचतांशूकरराजउत्तरम्
यदर्थभीतोस्मिसुलुब्धकात्प्रियेदृष्ट्वागतोदूरनिशम्यशूकरान् २०
सुलुब्धकाःपापकराःशठाःप्रियेकुर्वंतिपा

पंगिरिदुर्गकंदरे सदैवदुष्टाबहुपापचिंतकाजाताश्चसर्वेपरिपापिनांकुले २१
तेषांहिहस्तान्मरणाद्बिभेमिमृतोपियास्यामिपुनश्चपापम्
दूरंगिरिंपर्वतकंदरंचव्रजामिकांतेअपमृत्युभीतः २२
अयंहिपुण्योनरनाथआगतोविश्वाधिकःकेशवरूपभूपः
युद्धंकरिष्येसमरेमहात्मनासार्द्धंप्रियेपौरुषविक्रमेण २३
जेष्यामिभूपंयदिस्वेनतेजसाभोक्ष्यामिकीर्तिंत्वतुलांपृथिव्याम्
तेनाहतोवीरवरेणसंगरेयास्यामिलोकंमधुसूदनस्य २४
ममांगभूतेनपलेनमेदसातृप्तिंपरांयास्यतिभूमिनाथः
तृप्ताभविष्यंतिसुलोकदेवताअस्मादयंचागतोवज्रपाणिः २५
अस्यैवहस्तान्मरणंयदाभवेल्लाभश्चमेसुंदरिकीर्तिरुत्तमा
तस्माद्यशोभूमितलेजगत्त्रयेव्रजामिलोकंमधुसूदनस्य २६
नैवंभीतोस्मिक्षुब्धोस्मिगतोऽहगिरिसानुषु
पापाद्भीतोगतःकांतेधर्मंदृष्ट्वास्थितो

ह्यहम् २७
नजानेपातकंपूर्वमन्यजन्मनिचार्जितम्
येनाहंशौकरींयोनिंगतोऽहपापसंचयात् २८
क्षालयिष्याम्यहंघोरंपूर्वपातकसंचयम्
बाणोदकैर्महाघोरैःसुतीक्ष्णैर्निशितैःशतैः २९
पुत्रान्पौत्रांस्तुवाराहिकन्यांकुटुंबबालकम्
गिरिंगच्छगृहीत्वातुमममोहमिमंत्यज ३०
ममस्नेहंपरित्यज्यहरिरेषसमागतः
अस्यहस्तात्प्रयास्यामितद्विष्णोःपरमंपदम् ३१
दैवेनापिममाद्यैवस्वर्गद्वारमनुत्तमम्
उद्घाटितकपाटंतुयास्यामिसुमहादिवम् ३२
सुकलोवाच-
तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशूकरस्यमहात्मनः
उवाचतत्प्रियासख्यःसीदमानांतरातदा ३३
शूकर्युवाच-
यस्मिन्यूथेभवान्स्वामीपुत्रपौत्रैरलंकृतः
मित्रैश्चभ्रातृभिश्चैवअन्यैःस्वजनबांधवैः ३४
त्वयैवालंकृतोयूथोभवतापरिशोभते
त्वांविनायंमहाभागकीदृग्यूथोभविष्यति ३५
तवैवस्वबलेनापिगर्जमानाश्चशूकराः
विचरंतिगिरौकांततनयाममबालकाः ३६

कंदान्मूलान्सुभक्षंतिनिर्भयास्तवतेजसादुर्गेषुवनकुंजेषुग्रामेषुनगरेषुच ३७
नकुर्वंतिभयंतीव्रंसिंहानामिहपर्वते
मनुष्याणांमहाबाहोपालितास्तवतेजसा ३८
त्वयात्यक्ताअमीसर्वेबालकाममदारकाः दीनाश्चैवाकुलाश्चैवभविष्यंतिविचेतनाः
३९
नित्यमेवसुखंवर्त्मगत्वापश्यंतिबालकाः
पतिहीनायथानारीशोभतेनैवशोभना ४०
अलंकृतायथादिव्यैरलंकारैःसकांचनैः
परिच्छदैरत्नवस्त्रैःपितृमातृसहोदरैः ४१
श्वश्रूश्वशुरकैश्चान्यैःपतिहीनानभातिसा
चंद्रहीनायथारात्रीपुत्रहीनंयथाकुलम्
४२
दीपहीनंयथागेहं नैवभातिकदाचन
त्वांविनायंतथायूथोनैवशोभेतमानद ४३
आचारेणविनामर्त्योज्ञानहीनोयतिर्यथा
मंत्रहीनोयथाराजातथायंनैवशोभते ४४
कैवर्तेनविनानौर्वासंपूर्णापरिसागरे
नभात्येवंयथासार्थःसार्थवाहेनवैविना ४५
सेनाध्यक्षेणचविनायथासैन्यंनभातिच
त्वांविनावैतथासैन्यंशूकराणांमहामते ४६
दीनोभविष्यतितथावेदहीनोयथाद्विजः
मयिभारंकुटुंबस्यविनिवेश्यप्रगच्छसि ४७
मरणंसुलभंज्ञात्वाकाप्रतिज्ञातवेदृशी

त्वांविनाहंनशक्नोमिधर्तुंप्राणान्प्रियेश्वर ४८
त्वयैवसहितास्वर्गंभूमिंवाथमहामते नरकंवापिभोक्ष्यामिसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ४९
त्वंवापुत्रांस्तुपौत्रांस्तुगृहीत्वायूथमुत्तमम्
आवांव्रजावयूथेशदुर्गमेवंसुकंदरम् ५०
जीवितव्यंपरित्यज्यरणायपरिगम्यते
तत्रकोदृश्यतेलाभोमरणेवदसांप्रतम् ५१
वाराहउवाच-
वीराणांत्वंनजानासिसुधर्मंशृणुसांप्रतम्
युद्धार्थिनाहिवीरेणवीरंगत्वाप्रयाचितम् ५२
देहिमेयोधनंसंख्येयुद्धार्थ्यहंसमागतः
परेणयाचितंयुद्धंनददातियदानरः ५३
कामाल्लोभाद्भयाद्वापिमोहाद्वाशृणुवल्लभे
कुंभीपाकेतुनरकेवसेद्युगसहस्रकम् ५४
क्षत्रियाणांपरोधर्मोयुद्धंदेयंनसंशयः
तद्युद्धंदीयमानेनरणभूमिगतेनवै ५५
निर्जितंतुपरंतत्रयशःकीर्त्तिंप्रभुंजते
सवाहतोयुध्यमानःपौरुषेणातिनिर्भयः ५६
वीरलोकमवाप्नोतिदिव्यान्भोगान्प्रभुंजत

े
यावद्वर्षसहस्राणांविंशत्येकांप्रियेशृणु ५७
वीरलोकेवसेत्तावद्देवाचारैर्महीयते
मनुपुत्रःसमायातअयंवीरोनसंशयः ५८
संग्रामंयाचमानस्तुयुद्धंदेयंमयाध्रुवम्
युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ५९
सत्कारोयुद्धरूपेणकर्तव्यश्चमयाशुभे
शूकर्युवाच-
यदायुद्धंत्वयादेयंराज्ञेचैवमहात्मने ६०
ततोऽहपौरुषंकांतपश्यामितवकीदृशम्
एवमुक्त्वाप्रियान्पुत्रान्समाहूयत्वरान्विता ६१
उवाचपुत्रकायूयंशृणुध्वंवचनंमम
युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ६२
मयातत्रप्रगंतव्यंयत्रायंहिगमिष्यति
यावत्तिष्ठतिवैनाथोभवतांप्रतिपालकः ६३
यूयंगच्छतवैदूरंदुर्गंगिरिगुहामुखम् सुखंजीवतमेवत्सावर्जयित्वासुलुब्धकान् ६४
मयातत्रैवगंतव्यंयत्रैषहिगमिष्यति
भवतांश्रेष्ठोऽयभ्रातायूथरक्षांकरिष्यति ६५
एतेपितृव्यकाःसर्वेभवतांत्राणकारकाः
दूरंप्रयातवैसर्वेमांविहायसुपुत्रकाः ६६

पुत्राऊचुः-
अयंहिपर्वतश्रेष्ठोबहुमूलफलोदकः
भयंतुकस्यवैनास्तिसुखंजीवनमस्तिवै ६७
युवाभ्यांहिअकस्माद्वैइदमुक्तंभयंकरम्
तन्नोहिकारणंमातर्वदसत्यमिहैवहि ६८
शूकर्युवाच-
अयंराजामहारौद्रकाःलरूपःसमागतः क्रीडतेमृगयालुब्धोमृगान्हत्वाबहून्वने ६९
इक्ष्वाकुर्नामदुर्धर्षोमनुपुत्रोमहाबलः
संहरिष्यतिकालोऽयदूरंयातसुपुत्रकाः ७०
पुत्राऊचुः-
मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसपापधीः
महारौद्रं सुघोरंतुनरकंप्रतिपद्यते ७१
मातुःपुण्यंपयःपीत्वापुष्टोभवतिनिर्घृणः
मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसुदुर्बलः ७२
पूयंनरकमेतीहकृमिदुर्गंधसंकुलम् मातुस्तस्मान्नयास्यामोगुरुंत्यक्त्वाइहैवच ७३
एवंविषादःसंजातस्तेषांधर्मार्थसंयुतः
व्यूहंकृत्वास्थिताःसर्वेबलतेजःसमाकुलाः ७४
साहसोत्साहसंपन्नाःपश्यंतिनृपनंदनम्

नदंतःपौरुषैर्युक्ताःक्रीडमानावनेतदा ७५ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४२

त्रयश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
सुकलोवाच-
एवंतेशूकराःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः
पुरःस्थितस्यतेराज्ञोह्यवतस्थुश्चलुब्धकाः १
महावराहोराजेंद्रगिरिसानुंसमाश्रितः
महतायूथभावेनव्यूहंकृत्वाप्रतिष्ठति २
कपिलःस्थूलपीनांगोमहादंष्ट्रोमहामुखः
दुःसहःशूकरोराजन्गर्जतेचातिभैरवम् ३
तानपश्यन्महाराजःशालतालवनाश्रयान्
तेषांतद्वचनंश्रुत्वामनुपुत्रःप्रतापवान् ४
गृह्यतांशूरवाराहोविध्यतांबलदर्पितः
एवमाभाष्यतान्वीरोमनुपुत्रःप्रतापवान् ५
अथतेलुब्धकाःसर्वेमृगयामदमोहिताः
संनद्धादंशिताःसर्वेश्वभिःसार्द्धंप्रजग्मिरे ६
हर्षेणमहताविष्टोराजराजोमहाबलः
अश्वारूढःसुसैन्येनचतुरंगेणसंयतः ७
गंगातीरंसमायातोमेरौगिरिवरोत्तमे

रत्नधातुसमाकीर्णेनानावृक्षैरलंकृते ८
सुकलोवाच-
योबलधाममरीचिचयकरनिकरमयप्रोत्तुंगोऽत्युच्चम्
गगनमेवसंप्राप्तोनानानगाचरितशोभोगिरिराजोभाति ९
योजनबहलविमलगंगाप्रवाहसमुच्चरत्तीरवीचीतरंगभंगैर्मुक्ताफलसदृशैर्निर्मलांबुकणैः
सर्वत्रप्रक्षालितधवलतलशिलातलोगिरींद्रसुःश्रियायुक्तः १०
देवैश्चारणकिन्नरैःपरिवृतोगंधर्वविद्याधरैःसिद्धैरप्सरसांगणैर्मुनिजनैर्नागेंद्रविद्याधरैः श्रीखंडैर्बहुचंदनैस्ससरलैःशालैस्तमालैर्गिरीरुद्रा
क्षैर्वरसिद्धिदायकघनैःकल्पद्रुमैःशोभते ११
नानाधातुविचित्रोवैनानारत्नविचित्रितैःविमानैःकांचनैर्दंडैःकलत्रैरुपशोभते १२
नालिकेरवनैर्दिव्यैःपूगवृक्षैर्विराजतेदिव्यपुन्नागबकुलैःकदलीखंडमंडितैः १३
पुष्पकैश्चंपकैरद्रिपाःटलैःकेतकैस्तथा
नानावल्लीवितानैश्चपुष्पितैःपद्मकैस्तथा १४
नानावर्णैःसुपुष्पैश्चनानावृक्षैरलंकृत

ः
दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णःस्फाटिकस्यशिलातलैः १५
योगियोगीन्द्र
संसिद्धैःकंदरांतर्निवासिभिः
निर्झरैश्चैवरम्यैश्चबहुप्रस्रवणैर्गिरिः १६
नदीप्रवाहसंह्रष्टैःसंगमैरुपशोभते
ह्रदैश्चपल्वलैःकुंडैर्निर्मलोदकधारिभिः १७
गिरिराजोविभात्येकःसानुभिःसहसंस्थितैः
शरभैश्चैवशार्दूलैर्मृगयूथैरलंकृतः १८
महामत्तैश्चमातंगैर्महिषैरुरुभिःसदा
अनेकैर्दिव्यभावैश्चगिरिराजोविभातिसः १९
अयोध्याधिपतिर्वीरइक्ष्वाकुर्मनुनंदनः
तयासुभार्ययायुक्तश्चतुरंगबलेनच २०
पुरतोलुब्धकायांतिशूराःश्वानश्चशीघ्रगाः
यत्रास्तेशूकरःशूरोभार्ययासहितोबली २१
बहुभिःशूकरैर्गुप्तोगुरुभिःशिशुभिस्ततःमेरुभूमिंसमाश्रित्यगंगातीरंसमंततः २२
सुकलोवाच-
तामुवाचवराहस्तुसुप्रियांहर्षसंयुतः
प्रियेपश्यसमायातःकोशलाधिपतिर्बली २३
मामुद्दिश्यमहाप्राज्ञोमृगयांक्रीडतेनृपः

युद्धमेवकरिष्यामिसुरासुरप्रहर्षकम् २४ अथभूपोमहातेजाबाणपाणिर्धनुर्धरः सुदेवांसत्यधर्मांगींतामुवाचप्रहर्षितः २५
पश्यप्रियेमहाकोलंगर्जमानंमहाबलम्
परिवारसमायुक्तंदुःसहंमृगघातिभिः २६
अद्यैवाहंहनिष्यामिसुबाणैर्निशितैःप्रिये
मामेवहिमहाशूरोयुद्धायसमुपाश्रयेत् २७
एवमुक्त्वाप्रियोभार्यांलुब्धकान्वाक्यमब्रवीत्
यथाशूरोमहाशूराःप्रेषयध्वंहिशूकरम् २८
अथतेप्रेषिताःशूराबलतेजःपराक्रमाः
गर्जमानाःप्रधावंतिबलतेजःपराक्रमाः २९
कोलंप्रतिगताःसर्वेवायुवेगेनसांप्रतम्
विध्यंतिबाणजालैस्तेनिशितैर्वनचारकाः ३०
नानाशस्त्रैरथास्त्रैश्चवाराहंवीररूपिणम् ३१
सुकलोवाच-
पतंतिबाणतोमराविमुक्तालुब्धकैःशराघनागिरिंप्रवर्षिणोयथातथाधरांतरे
हतोदृढप्रहारिभिःसनिर्जितस्ततस्तथाशतैस्तुयूथपालकःसकोलःसंगरंगतः ३२
स्वपुत्रपौत्रबांधवैःपरांश्चसंहरेत्सवैपतंतितेस्वदंष्ट्रयाहताहवेऽवलुब्धकाः पतंतिपादहस्तकाःस्थितस्यवेगभ्रामणैःसलु

ब्धगर्जमेवतंवराहोऽपश्यदागतम् ३३
स्वतेजसाविनाशितंमुखाग्रदंष्ट्रयाहतं
गतःसयत्रभूपतिःसवांछतेनसंगरम् ३४
इक्ष्वाकुनाथंसुमहत्प्रसह्यसंत्रास्यक्रुद्धःसहिशूकरेशः
युद्धंवनेवांछतितेनसार्द्धमिक्ष्वाकुणासंगरहर्षयुक्तः ३५
वाराहःपुनरेवयुद्धकुशलःसंवांछतेसंगरंतुंडाग्रेणसुतीक्ष्णदंतनखरैःक्रुद्धोधरांक्षोभयन्
हुंकारोच्चारगर्वात्प्रहरतिविमलंभूपतिंतंचराजञ्ज्ञात्वाविष्णुपराक्रमंमनुसुतस्त्वानन्दरोमांचितः ३६
दृष्ट्वाशूकरपौरुषंयमतुलंमेनेपतिर्वावराड्देवारिंमनसाविचिन्त्यसहसावाराहरूपेणवै
संप्रेक्ष्यैवमहाबलंबहुतरंयुक्तंत्वरेर्वारणंसैन्यंकोलविनाशनायसहसासंगृह्यसंगृह्यताम् ३७
प्रेषिताश्चवारणारथाश्चवेगवत्तराःसुबाणखड्गधारिणोभुशुंडिभिश्चमुद्गरैः
सपाशपाणिलुब्धकानदंतितत्रतत्परानिवारितोनतिष्ठतोहयागजाश्चयद्गताः ३८
क्वचित्क्वचिन्नदृश्यतेक्वचित्क्वचित्प्रदृश्यतेक्वचिद्भयंप्रदर्शयेत्क्वचिद्धयान्प्रमर्दयेत् ३९

मर्दयित्वाभटान्वीरान्वाराहोरणदुर्जयः
शब्दंचकारदुर्धषंक्रोधारुणविलोचनः ४०
कोशलाधिपतिर्वीरस्तंदृष्ट्वारणदुर्जयतम्
युध्यमानंमहाकायंमुचंतंमेघवत्स्वनम् ४१
गर्जतिसमरंविचरतिविलसतिवीरान्स्वतेजसाधीरः
तडिदिवमुखेषुदंष्ट्रातस्यविभात्युल्लसत्येव ४२
मनुपुत्रस्तथादृष्ट्वाकोलंचनिशितैःशरैःप्रतिभिन्नमेकैकंशस्त्राहतंचबंधुभिः ४३
नरपतिरुवाचसैन्याःकिमिहनगृह्णंतुओजसाशूराः
युध्यध्वंतत्रनिशितैर्बाणैस्तीक्ष्णैरनेनापि ४४
समाकर्ण्यततोवाक्यंक्रुद्धस्यापिमहात्मनः
ततस्तेसैनिकाःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः
४५
अनेकैर्भटसाहस्रैर्वनेतंसमरेस्थितम् दिक्षुसर्वासुसंहत्यबिभिदुःशूकरंरणे ४६
विद्धश्चकैश्चित्तदाबाणजालैःसुयोधैश्चसंग्रामभूमौविशालैः
क्वचिच्चक्रघातैःक्वचिद्वज्रपातैर्हतंदुर्जयंसंगरेतंमहांतैः ४७
ततःपौरुषैःक्रोधयुक्तःसकोलःसुविच्छिद्य

पाशान्रणेप्रस्थितःसः महाशूकरैःसार्धमेवप्रयातस्ततःशोणितस्यापिधाराभिषिक्तः ४८
करोतिप्रहारंचतुंडेनवीरहयानांद्विपानांचचिच्छेदवीरः
स्वदंष्ट्राग्रभागेनतीक्ष्णेनवीरान्पदातीन्हिसंपातयेद्रोषभावैः ४९
जघानास्यशुंडंगजस्यापिरुष्टोभटान्हतान्पादनखैस्तुहृष्टः ५०
ततस्तेशूकराःसर्वेलुब्धकाश्चपरस्परम्
युयुधुःसंगरंकृत्वाक्रोधारुणविलोचनाः ५१
लुब्धकैश्चहताःकोलाःकोलैश्चापिसुलुब्धकाः
निहताःपतिताभूमौक्षतजेनापिसारुणाः ५२
जीवंत्यक्त्वाहताःकोलैर्लुब्धकाः
पतितारणे
मृताश्चशूकरास्तत्रश्वानःप्राणांश्चतत्यजुः ५३
यत्रयत्रमृताभूमौपतितामृगघातकाः
बहवःशूकराराज्ञाखड्गपातैर्निपातिताः ५४
कतिनष्टाहताःकोलाभीतादुर्गेषुसंस्थिताःकुंजेषुकंदरांतेषुगुहांतेषुनृपोत्तम ५५
लुब्धकाश्चमृताःकेचिच्छिन्नादंष्ट्राग्रसूकरैः
प्राणांस्त्यक्त्वागताःस्वर्गंखंडशोविदलीकृताः ५६

वागुराःपाशजालाश्चकुटकाःपंजरास्तथा
नाड्यश्चपतिताभूमौयत्रतत्रसमंततः ५७
एकोदयितयासार्धंवाराहः परितिष्ठति
पौत्रकैःपंचसप्तभिर्युद्धार्थंबलदर्पितः ५८
तमुवाचतदाकांतंशूकरंशूकरीपुनः
गच्छकांतमयासार्द्धमेभिस्तुबालकैःसह ५९
प्राहप्रीतोवराहस्तांविवस्तांसुप्रियामिति
क्वगच्छामिप्रभग्नोहंस्थानंनास्तिमहीतले ६०
मयिनष्टेमहाभागेकोलयूथंविनंक्ष्यति
द्वयोश्चसिंहयोर्मध्येजलंपिबतिशूकरः ६१
द्वयोःशूकरयोर्मध्येसिंहोनैवपिबत्यपः
एवंशूकरजातीषुदृश्यतेबलमुत्तमम् ६२
तदहंनाशयाम्येवयदाभग्नोव्रजाम्यहम्
जानेधर्मंमहाभागेबहुश्रेयोविधायकम् ६३
कस्माल्लोभाद्भयाद्वापियुध्यमानःप्रणश्यति
रणतीर्थंपरित्यज्यसस्यात्पापीनसंशयः ६४
निशितंशस्त्रसंव्यूहंदृष्ट्वाहर्षंप्रगच्छति
अवगाह्यामरींसिंधुंतीर्थपारंप्रगच्छति ६५
सयातिवैष्णवंलोकंपुरुषांश्चसमुद्धरेत् समायांतंचतदहंकथंभग्नोव्रजामिवै ६६

योधनंशस्त्रसंकीर्णंप्रवीरानन्ददायकम् दृष्ट्वाप्रयातिसंहृष्टस्तस्यपुण्यफलंशृणु ६७
पदेपदेमहत्स्नानंभागीरथ्याःप्रजायते रणाद्भग्नोगृहंयातियोलोभाच्चप्रियेशृणु ६८
मातृदोषंप्रकाशेतस्त्रीजातःपरिकथ्यते अत्रयज्ञाश्चतीर्थाश्चअत्रदेवामहौजसः ६९ पश्यंतिकौतुकंकांतेमुनयःसिद्धचारणाः त्रैलोक्यंवर्ततेतत्रयत्रवीरप्रकाशनम् ७०
समराद्भग्नंप्रपश्यंतिसर्वेत्रैलोक्यवासिनः
शपंतिनिर्घृणंपापंप्रहसन्तिपुनःपुनः ७१ दुर्गतिंदर्शयेत्तस्यधर्मराजोनसंशयः सम्मुखःसमरेयुद्धेस्वशिरःशोणितंपिबेत् ७२
अश्वमेधफलंभुंक्तेइंद्रलोकंप्रगच्छति
यदाजयतिसंग्रामेशत्रूञ्छूरोवरानने ७३
तदाप्रभुंजतेलक्ष्मींनानाभोगान्नसंशयः
यदातत्रत्यजेत्प्राणान्सम्मुखःसन्निराश्रयः ७४
सगच्छेत्परमंस्थानंदेवकन्यांप्रभुंजते
एवंधर्मंविजानामिकथंभग्नोव्रजाम्यहम् ७५
अनेनसमरेयुद्धंकरिष्येनात्रसंशयः
मनोःपुत्रेणधीरेणराज्ञाइक्ष्वाकुणासह ७६

डिंभान्गृहीत्वायाहित्वंसुखंजीववरानने
तस्यश्रुत्वावचःप्राहबद्धाहंतवबंधनैः ७७
स्नेहमानरसाख्यैश्चरतिक्रीडनकैःप्रिय
पुरतस्तेसुतैःसार्द्धंप्राणांस्त्यक्ष्यामिमानद ७८
एवमेतौसुसंभाष्यपरस्परहितैषिणौ
युद्धायनिश्चितौभूत्वासमालोकयतोरिपून्
७९
कोशलाधिपतिंवीरंतमिक्ष्वाकुंमहामतिम् ८०
यथैवमेघःपरिगर्जतेदिविप्रावृट्सुकालेषुतडित्प्रकाशैः
तथैवसंगर्जतिकांतयासमंसमाह्वयेद्रा
जवरंखुराग्रैः ८१
तंगर्जमानंददृशेमहात्मावाराहमेकंपुरुषार्थयुक्तम्
ससारअश्वस्यजवेनयुक्तःससम्मुखंतस्यनृवीरधीरः ८२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे-
त्रयश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४३

चतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
सुकलोवाच-
स्वसैन्यंदुर्धरंदृष्ट्वानिर्जितंदुर्धरेणतम्

चुकोपभूपतिःक्रूरंदुःसहंशूकरंप्रति १
धनुरादायवेगेनबाणंकालानलोपमम्
तस्याभिमुखमेवासौहयेनाभिससारसः २
सयदानृपतिंहयपृष्ठगतंवरपौरुषयुक्तममित्रहणम्
परिपश्यतिशूकरयूथपतिःप्रगतोभिमुखंरणभूमितले ३
निशितेनशरेणहतोहियदानृपतेर्हयपादतलेप्रगतः
तमिहैवविलंघ्यचवेगमनाःप्रखरेणजवेनचकोलवरः ४
व्यथितस्तुरगःसकिरिःकिटिनानहियातिक्षितौसहिविद्धगतिः
तुरगःपतितोभुवितुंडहतोलघुस्यंदनमेवगतोनृपतिः ५
सहिगर्जतिशूकरजातिरवैरथसंस्थितकोशलयेनजवैः
गदयानिहतःकिलभूपतिनारणमध्यगतःसहियूथपतिः ६
परित्यज्यतनुंचस्वकांहितदागतएवहरेर्गृहमेववरम् ७
कृत्वाहियुद्धंसमरेहितेनराज्ञासमंशूकरराजराजः
पपातभूमौचहतोयदातुववर्षिरेदेववराःसुपुष्पैः ८
तस्योर्ध्वगःपुष्पचयःसुजातःसंतानकानामि

वसौरभश्च
सकुंकुमैश्चंदनवृष्टिमेवकुर्वंतिदेवाःपरितुष्यमाणाः ९
विमृश्यमानःसहितेनराज्ञाचतुर्भुजःसोपिबभूवराजन्
दिव्यांबरोभूषणदिव्यरूपःस्वतेजसाभातिदिवाकरोयथा १०
दिव्येनयानेनदिवंगतोयदासुपूज्यमानःसुरराजदेवैः
गंधर्वराजःसबभूवभूयःपूर्वंस्वकंकायमिहैवहित्वा ११
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
चतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४४

पंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
सुकलोवाच-
अथतेलुब्धकाःसर्वेशूकरींप्रतिजग्मिरे
शूराश्चदारुणाःप्राप्ताःपाशहस्ताश्चभीषणाः १
चतुरश्चततोडिंभान्कृत्वास्थित्वाचशूकरीकुटुंबेनसमंकांतंहतंदृष्ट्वामहाहवे २
भर्तुर्मेचिंतितंप्राप्तमृषिदेवैश्चपूजितः
गतःस्वर्गंमहात्मासौवीर्येणानेनकर्मणा ३

अनेनापिपथायास्येस्वर्गंभर्त्तासतिष्ठति
तयासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिंतितम् ४
यदाजीवंतिमेबालाश्चत्वारोवंशधारकाः
भवत्यस्यसुवीरस्यकोलस्यापिमहात्मनः ५
केनोपायेनपुत्रान्वैरक्षायुक्तान्करोम्यहम्
इतिचिंतापराभूत्वादृष्ट्वापर्वतसंकटम् ६
तत्रमार्गंसुविस्तीर्णंनिष्कासायप्रयास्यते
तयासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिंतितम् ७
तानुवाचमहाराजपुत्रान्प्रतिसुमोहितान्
यावत्तिष्ठाम्यहंपुत्रास्तावद्गच्छतशीघ्रगाः ८
तेषांमध्येसुतोज्येष्ठःकथंयास्यामिमातरम्
संत्यज्यजीवलोभाच्चाधिङ्मेमातःसुजीवितम् ९
पितृवैरंकरिष्यामिसाधयिष्येरणेरिपून्
गृहीत्वात्वंकनीयसोभ्रातॄन्स्त्रीन्दुर्गकंदरम् १०
पितरंमातरंत्यक्त्वायोयातिहिसपापधीः
नरकंचप्रयात्येवकृमिकोटिसमाकुलम् ११
तमुवाचसुदुःखार्तात्वांत्यक्त्वाहंकथंस

ुत
संयास्यामिमहापापात्रयोगच्छंतुमेसुताः १२
कनीयसस्त्रयस्त्वेवगतागिरिवनांतरम्
तौजग्मतूरणभुवंतेषामेवसुपश्यताम् १३
तेजसासुबलेनापिगर्जंतौचपुनःपुनः
अथतेलुब्धकाःशूराःसंप्राप्तावातरंहसः १४
पथातेनापिदुर्गेणत्रयस्तेप्रेषितानृप तिष्ठतःस्मपथंरुद्ध्वाद्वावेतौजननीसुतौ १५
लुब्धकाश्चततःप्राप्ताःखड्गबाणधनुर्धराः
प्रजघ्नुस्तोमरैस्तीक्ष्णैश्चक्रैश्चमुशलैस्ततः १६
मातरंपृष्ठतःकृत्वातनयोयुध्यतेसतैः
दंष्ट्रयानिहताःकेचित्केचित्तुंडेनघातिताः १७
संजघानखुराग्रैश्चशूराश्चपतितारणे युयुधेशूकरःसंख्येदृष्टोराज्ञामहात्मना १८
पितुःसकाशाच्छूरोयमितिज्ञात्वाससम्मुखःबाणपाणिर्महातेजामनुसूनुःप्रतापवान् १९
निशितेनापिबाणेनअर्द्धचंद्रानुकारिणा
राज्ञाहतःपपातोर्व्यांविद्धोरस्कोमहात्मना २०
ममारसहसाभूमौपपातसहिशूकरः

पुत्रमोहंपरंप्राप्तातस्योपरिगतास्वयम् २१
तयाचनिहताःशूरास्तुंडघातैर्महीतले निपेतुर्लुब्धकाःशूराःकतिनष्टामृतानृप २२
द्रावयंतीमहत्सैन्यंदंष्ट्रयासूकरीततः
यथाकृत्यासमुद्भूतामहाभयविधायिका २३
तमुवाचततोराज्ञीदेवराजसुतोपमम्
अनयानिहतंराजन्महत्सैन्यंतवैवहि २४
कस्मादुपेक्षसेकांततन्मेत्वंकारणंवद तामुवाचमहाराजोनाहंहन्मिइमांस्त्रियम्
२५
महादोषंप्रियेदृष्टंस्त्रीवधेदैवतैःकिलतस्मान्नघातयेन्नारींप्रेषयेहंनकंचन २६
अस्यावधनिमित्तार्थेपापाद्बिभेमिसुंदरि
एवमुक्त्वातदाराजाविरराममहीपतिः २७
लुब्धकोझार्झरोनामददृशेसतुसूकरीम्
कुर्वंतींकदनंतेषांदुःसहांसुभटैरपि २८
आविव्याधसुवेगेनबाणेननिशितेनहि
संलग्नेनतुबाणेनशोणितेनपरिप्लुता २९
शोभमानात्वरांप्राप्तावीरश्रियासमाकुलातुंडेनापिहतःसंख्येझार्झरःसतयापुनः ३०
पतमानेनतेनापिझार्झरेणतदाहता
खड्गेननिशितेनापिपपातविदलीकृता ३१
श्वसमानारणेनापिमूर्च्छनाभिपरिप्लुता
दुःखेनमहताविष्टाजीवमानामहीतले ३२

इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
पंचचत्वारिंशोऽध्यायः ४५

षट्चत्वारिंशोऽध्यायः सुकलोवाच-
श्वसंतींशूकरींदृष्ट्वापतितांपुत्रवत्सलाम्
सुदेवाकृपयाविष्टागत्वातांदुःखितांप्रति १
अभिषिच्यमुखंतस्याःशीतलेनोदकेनच
पुनःसर्वांगमेवापिदुःखितांरणशालिनीम् २
पुण्येनशीततोयेनसाउवाचाभिषिंचतीम्
उवाचमानुषींवाचंसुस्वरंनृपतिप्रियाम् ३
सुखंभवतुतेदेविअभिषिक्तात्वयायदि
संपर्काद्दर्शनात्तेद्यगतोमेपापसंचयः ४
तदाकर्ण्यमहद्वाक्यमद्भुताकारसंयुतम्
चित्रमेतन्मयादृष्टंकृतंतेऽनामयंवचः ५
पशुजातिमतीचेयंसौष्ठवंभाषतेस्फुटम्
स्वरव्यंजनसंपन्नंसंस्कृतमुत्तमंमम ६
हर्षेणविस्मयेनापिकृत्वासाहसमुत्तमम्
तत्रस्थासामहाभागातंपतिंवाक्यमब्रवीत् ७
पश्यराजन्नपूर्वेयंसंस्कृतंभाषतेमहत्
पशुयोनिगताचेयंयथावैमानुषोवदेत् ८
तदाकर्ण्यततोराजासर्वज्ञानवतांवरः

अद्भुतमद्भुताकारंयन्नदृष्टंश्रुतंमया ९ तामुवाचततोराजासुदेवांसुप्रियांतदा पृच्छचैनांशुभांकांतेकाचेयंतुभविष्यति १०
श्रुत्वातुनृपतेर्वाक्यसापप्रच्छचसूकरीम्
काभविष्यसित्वंभद्रेचित्रंतेदृश्यतेबहु ११
पशुयोनिगतात्वंवैभाषसेमानुषंवचः सौष्ठवंज्ञानसंपन्नंवदमेपूर्वचेष्टितम् १२
भर्तुश्चापिमहाराजभटस्यास्यमहात्मनः कोयंधर्मोमहावीर्योगतःस्वर्गंपराक्रमैः १३
आत्मनश्चस्वभर्तुश्चसर्वंपूर्वानुगंवद एवमुक्त्वामहाभागाविररामनृपप्रिया १४
शूकर्युवाच-
यदिपृच्छसिमांभद्रेममास्यचमहात्मनः
तत्सर्वंतेप्रवक्ष्यामिचरितंपूर्वचेष्टितम् १५
अयमेषमहाप्राज्ञोगंधर्वोगीतपंडितः रंगविद्याधरोनामसर्वशास्त्रार्थकोविदः १६
मेरुंगिरिवरश्रेष्ठंचारुकंदरनिर्झरम् तमाश्रित्यमहातेजाःपुलस्त्योमुनिसत्तमः १७

तपश्चचारतेजस्वीनिर्व्यलीकेनचेतसा
विद्याधरस्तत्रगतःस्वेच्छयासमहाप्रभो १८
तमाश्रित्यगिरिश्रेष्ठंगीतमभ्यसतेतदा
स्वरतालसमोपेतंसुस्वरंचारुहासिनि १९
गीतंश्रुत्वामुनिस्तस्यध्यानाच्चलितमानसः
गायंतंतमुवाचेदंगीतविद्याधरंप्रति २०
भवद्गीतेनदिव्येनदेवामुह्यंतिनान्यथा
सुस्वरेणसुपुण्येनतालमानेनपंडित २१
लययुक्तेनभावेनमूर्च्छनासहितेनच
मेमनश्चलितंध्यानाद्गीतेनानेनसुव्रत २२
इदंस्थानंपरित्यज्यअन्यस्थानंव्रजस्वतत्
गीतविद्याधरउवाच-आत्मज्ञानसमंगीतमन्यस्थानंव्रजामिकिम् २३
दुःखंददेनकस्यापिसुखदोनृषुसर्वदा गीतेनानेनदिव्येनसर्वास्तुष्यंतिदेवताः २४
शंभुश्चापिसमानीतोगीतध्वनिरतोद्विज
गीतंसर्वरसंप्रोक्तंगीतमानंददायकम् २५
शृंगाराद्यारसाःसर्वेगीतेनापिप्रतिष्ठिताः
शोभामायांतिगीतेनवेदाश्चत्वारउत्तमाः २६
गीतेनदेवताःसर्वास्तोषमायांतिनान्यथा
तदेवंनिन्दसेगीतंमामेवंपरिचालयेः २७

अन्यायोऽयमहाभागतवैवइहदृश्यते पुलस्त्यउवाच-सत्यमुक्तंत्वयाद्यैवगीतार्थंबहुपुण्यदम् २८
शृणुत्वंमामकंवाक्यंमानंत्यजमहामते नाहंगीतंप्रकुत्सामिगीतंवंदामिनान्यथा २९
विद्याश्चतुर्दशैवैताएकीभावेनभावदाः
प्राणिनांसिद्धिमायांतिमनसानिश्चलेनच ३०
तपश्चतद्वन्मंत्राश्चसुसिद्ध्य्त्येंकचिंतया
हृषीकाणांमहावर्गश्चपलोममसंमतः ३१
विषयेष्वेवसर्वेषुनयत्यात्मानमुच्चकैः चालयित्वामनस्तस्माद्ध्य्नाआ!देवनसंशयः ३२
यत्रशब्दंनरूपंचयुवतीनैवतिष्ठति मुनयस्तत्रगच्छंतितपःसिर्द्ध्य्थमेवहि ३३
अयंगीतःपवित्रस्तेबहुसौख्यप्रदायकः नपश्येमवयंवीरतिष्ठामोवनसंस्थिताः ३४
अन्यत्स्थानंप्रयाहित्वंनोवावयंव्रजामहे
गीतविधाधरउवाच-
इंद्रियाणांबलंवर्गंजितंयेनमहात्मना ३५
सजयीकथ्यतेयोगीसचवीरःससाधकः शब्दंश्रुत्वाथवादृष्ट्वारूपमेवंमहामते

३६
चलतेनैवयोध्यानात्सधीरस्तपसाधकः भवांस्तुतेजसाहीनइंद्रियैर्विजितोयतः ३७
स्वर्गेपिनास्तिसामर्थ्यंममगीतस्यधर्षणे
वर्जयंतिवनंसर्वेहीनवीर्यानसंशयः ३८
अयंसाधारणोविप्रवनदेशोनसंशयः
देवानांसर्वजीवानांयथाममतथातव ३९
कथंगच्छाम्यहंत्यक्त्वावनमेवमनुत्तमम्
यूयंगच्छंतुतिष्ठंतुयद्भव्यंतत्तुनान्यथा ४०
एवमाभाष्यतंविप्रंगीतविद्याधरस्तदा
समाकर्ण्यततस्तेनमुनिनातस्यउत्तरम् ४१
चिंतयामासमेधावीकिंकृत्वासुकृतंभवेत्
क्षमांकृत्वाजगामाथअन्यत्स्थानंद्विजोत्तमः ४२
तपश्चचारधर्मात्मायोगासनगतःसदा
कामंक्रोधंपरित्यज्यमोहंलोभंतथैवच ४३
सर्वेन्द्रियाणिसंयम्यमनसासममेवच एवंस्थितस्तदायोगीपुलस्त्योमुनिसत्तमः ४४
सुकलोवाच-
गतेतस्मिन्महाभागेपुलस्त्येमुनिपुंगवे कालादिष्टेनतेनापिगीतविद्याधरेणच ४५ चिंतितंसुचिरंकालंनदृष्टोयंभयान्मम

क्वगतस्तिष्ठतेवापिकुरुतेकिंकथंचसः ४६
ज्ञात्वापद्मात्मजसुतमेकांतवनशालिनम्
गतोवराहरूपेणतस्याश्रममनुत्तमम् ४७
आसनस्थंमहात्मानंतेजोज्वालासमाविलम्
दृष्ट्वाचकारवैक्षोभंतस्यविप्रस्यभामिनि ४८
धर्षयेन्नियतंविप्रंतुंडाग्रेणकुचेष्टया
पशुंज्ञात्वामहाराजक्षमतेतस्यदुष्कृतम् ४९
मूत्रयेत्पुरतःकृत्वाविष्ठांचकुरुतेततःनृत्यतेक्रीडतेतत्रपततिप्रोच्चलेत्पुनः ५०
पशुंज्ञात्वापरित्यक्तोमुनिनातेनभूपते
एकदातुतथायातेतेनरूपेणवैपुनः ५१
अट्टाट्टहासेनपुनर्हास्यमेवंकृतंतदा
रोदनंचकृतंतत्रगीतंगायतिसुस्वरम् ५२
तथातमागतंविप्रोगीतविद्याधरंनृप चेष्टितंतस्यवैदृष्ट्वाघोणिरेषभवेन्नहि ५३
ज्ञात्वातस्यतुवृत्तांतंमामेवंपरिचालयेत्
पशुंज्ञात्वामयात्यक्तोदुष्टएषसुनिर्घृणः ५४
एवंज्ञात्वामहात्मानंगंधर्वाधममेवहि
चुकोपमुनिशार्दूलस्तंशशापमहामतिः ५५

यस्माच्छूकररूपेणमामेवंपरिचालयेः
तस्माद्व्रजमहापापपापयोनिंतुशौकरीम् ५६
शप्तस्तेनापिविप्रेणगतोदेवंपुरंदरम्
तमुवाचमहात्मानंकंपमानोवरानने ५७
शृणुवाक्यंसहस्राक्षतवकार्यंकृतंमया
तपएवहिकुर्वन्सन्दारुणंमुनिपुंगवः ५८
तस्मात्तपःप्रभावात्तुचालितःक्षोभितोमया
शप्तस्तेनास्मिविप्रेणदेवरूपंप्रणाशितम् ५९
पशुयोनिंगतंशक्रमामेवंपरिरक्षय ज्ञात्वातस्यसवृत्तांतंगीतविद्याधरस्यच ६०
तेनसार्धंगतश्चेंद्रस्तंमुनिंपर्यभाषत
दीयतामनुग्रहोनाथसिद्धिज्ञोसिद्विजोत्तम ६१
क्षम्यतांमुनिवर्यास्मिन्क्रियतांशापमोक्षणम्
इतिसंप्रार्थितोविप्रोमहेंद्रेणाहहृष्टधीः ६२
पुलस्त्यउवाच-वचनात्तवदेवेशक्षंतव्यंचमयापिहि
भविष्यतिमहाराजमनुपुत्रोमहाबलः ६३
इक्ष्वाकुर्नामधर्मात्मासर्वधर्मानुपालकः
तस्यहस्ताद्यदामृत्युरस्यैवचभविष्यति ६४

तदैषवैस्वकंदेहंप्राप्स्यतेनात्रसंशयः
एतत्तेसर्ववृत्तांतंशूकरस्यनिवेदितम् ६५
आत्मनश्चप्रवक्ष्यामिपत्यासार्धंशृणुष्वहि
मयाचपातकंघोरंकृतंयत्पापयापुरा ६६
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ४६

सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः
सुकलोवाच-
सुदेवाचारुसर्वांगीतामुवाचाथसूकरीम्
पशुयोनिंगतात्वंहिकथंवदसिसंस्कृतम् १
एवंविधंमहाज्ञानंकस्माद्भूतंवदस्वमे
कथंजानासिवैभर्तुश्चरित्रमात्मनःशुभे २
शूकर्युवाच-
पशोर्भावेनमोहेनमुष्टाहंवरवर्णिनि
निहताखड्गबाणैश्चपतितारणमूर्धनि ३
मूर्च्छयाभिपरिक्लिन्नाज्ञानहीनावराननेत्वयाभिषिक्तायेनाहंपुण्यहस्तेनसुंदरि ४
पुण्योदकेनशीतेनतवहस्तगतेनवै
अभिषिक्तेहिमेकायेमोहोनष्टोविहायमाम् ५
यथाविनाशंतेजोभिरंधकारःप्रयातिसः
तथातवाभिषेकेणममपापंगतंशुभे ६
प्रसादात्तवचार्वंगिलब्धंज्ञानंपुरातनम

्
पुण्यांगतिंप्रयास्यामिइतिज्ञातंमयाशुभे ७
श्रूयतामभिधास्यामिपूर्वंवृत्तांतमात्मनः
यत्कृतंतुमयाभद्रेपापयादुष्कृतंबहु ८
कलिगाख्येमहादेशेश्रीपुरंनामपत्तनम् सर्वसिद्धिसमाकीर्णंचतुर्वर्णनिषेवितम् ९
वसतिस्मद्विजःकोपिवसुदत्तइतिश्रुतः
ब्रह्माचारपरोनित्यंसत्यधर्मपरायणः १०
वेदवेत्ताज्ञानवेत्ताशुचिमान्गुणवान्धनी
धनधान्यसमाकीर्णःपुत्रपौत्रैरलंकृतः ११
तस्याहंतनयाभद्रेसोदरैःस्वजनबांधवैः अलंकारैस्तुशृंगारैर्भूषितास्मिवरानने
१२
सुदेवानाममेतातश्चकारसमहामतिः
तस्याहंदयितानित्यंपितुश्चापिमहामते १३
रूपेणाप्रतिमाजातासंसारेनास्तितादृशी
रूपयौवनगर्वेणमत्ताहंचारुहासिनी १४
अहंकन्यासुरूपावैसर्वालंकारशोभिता मांचदृष्ट्वाततोलोकाःसर्वेस्वजनवर्गकाः १५
मामेवंयाचमानास्तेविवाहार्थेवरानने याचिताहंद्विजैःसर्वैर्नददातिपितामम १६

स्नेहाच्चैवमहाभागेमुमोहसमहामतिः
नदत्ताहंतदातेनपित्राचैवमहात्मना १७
संप्राप्तंयौवनंबालेमयिभावसमन्वितम्
रूपंमेतादृशंदृष्ट्वामममातासुदुःखिता १८
पितरंमेउवाचाथकस्मात्कन्यानदीयते
त्वंकस्मैसुद्विजायैवब्राह्मणायमहात्मने १९
देहिकन्यांमहाभागसंप्राप्तायौवनंत्वियम्
वसुदत्तोद्विजश्रेष्ठःप्रत्युवाचद्विजोत्तमः २०
मातरंमेमहाभागेश्रूयतांवचनंमम
महामोहेनमुग्धोऽस्मिसुतायावरवर्णिनि २१
योमेगृहस्थोविप्रोवैभविष्यतिशुभेशृणु
तस्मैकन्यांप्रदास्यामिजामात्रेतुनसंशयः २२
ममप्राणप्रियाचैषासुदेवानात्रसंशयः
एवमूचेमदर्थेसवसुदत्तःपितामम २३
कौशिकस्यकुलेजातःसर्वविद्याविशारदः
ब्राह्मणानांगुणैर्युक्तःशीलवान्गुणवाञ्छुचिः २४
वेदाध्ययनसंपन्नंपठमानंहिसुस्वरम्
भिक्षार्थंद्वारमायांतंपितृमातृविवर्जितम् २५
तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंरूपंवीक्ष्यमहामतिः

तंप्रोवाचपिताएवंकोभवान्वैभविष्यति २६
किंतेनामकुलंगोत्रमाचारंवदसांप्रतम्
समाकर्ण्यपितुर्वाक्यंवसुदत्तमुवाचसः २७
कौशिकस्यान्वयेजातोवेदवेदांगपारगः
शिवशर्मेतिमेनामपितृमातृविवर्जितः २८
संतिमेभ्रातरश्चान्येचत्वारोवेदपारगाः
एवंकुलंसमाख्यातमाचारःकुलसंभवः २९
एवंसर्वंसमाख्यातंपितरंशिवशर्मणा शुभेलग्नेतिथौप्राप्तेनक्षत्रेभगदैवते ३०
पित्रादत्तास्मिसुभगेतस्मैविप्रायवैतदापितृगेहेवसाम्येकातेनसार्धंमहात्मना ३१ नैवशुश्रूषितोभर्तामयासपापयातदा पितृमातृसुद्रव्येणगर्वेणापिप्रमोहिता ३२
अंगसंवाहनंतस्यनकृतंहिमयाकदा
रतिभावेनस्नेहेनवचनेनमयाशुभे ३३
क्रूरबुद्ध्याहिदृष्टोसौसर्वदापापयामयापुंश्चलीनांप्रसंगेनतद्भावंहिगताशुभे ३४
मातापित्रोश्चभर्तुश्चभ्रातॄणांहितमेवचनकरोम्यहमेवापियत्रयत्रव्रजाम्यहम् ३५
एवंमेदुष्कृतंदृष्ट्वाशिवशर्मापतिर्मम स्नेहाच्छ्वशुरवर्गस्यममभर्त्तामहामतिः ३६
नकिंचिद्वक्तिमांसोपिक्षमतेदुष्कृतंमम वार्यमाणाकुटुंबेनअहमेवंसुपापिनी ३७

तस्यशीलंविदित्वातेसाधुत्वंशिवशर्मणः
पितामाताचमेसर्वेममपापेनदुःखिताः ३८
भर्त्तामेदुष्कृतंदृष्ट्वास्वगृहान्निर्गतोबहिः
तंदेशंग्राममेनंचपरित्यज्यगतस्ततः ३९
गतेभर्तरिमेतातःसंजातश्चिंतयान्वितः
ममदुःखेनदुःखात्मायथारोगेणपीडितः ४०
मममाताउवाचैनंभर्तारंदुःखपीडितम्
कस्माच्चिंतयसेकांतवददुःखंममाग्रतः ४१
वसुदत्तउवाचैनांमातरंममनंदने
सुतांत्यक्त्वागतोविप्रोजामाताशृणुवल्लभे ४२
इयंपापसमाचारानिर्घृणापापचारिणी
अनयाहिपरित्यक्तःशिवशर्मामहामतिः ४३
समस्तस्यकुटुंबस्यदाक्षिण्येनमहामतिः
ममायंसद्विजःकांतेसुदेवांनैवभाषते ४४
वसतेसौम्यभावेननैवनिंदतिकुत्सति
सुदेवांपापसंचारांसवैपंडितबुद्धिमान् ४५
भविष्यतित्वियंदुष्टासुदेवाकुलनाशिनी
अहमेनांपरित्यज्यव्रजामिगृहवासिनि ४६
ब्राह्मण्युवाच-अद्यज्ञातंत्वयाकांतसुतायागुणदूषणम्
तवमोहेनस्नेहेननष्टेयंशृणुसांप्रतम् ४७
तावद्विलाडयेत्पुत्रंयावत्स्यात्पंचवार्षिकः
शिक्षाबुद्ध्य्सादाकांतपुनर्मोहेनपोषये

त् ४८
स्नानाच्छादनकैर्भक्ष्यैर्भोज्यैःपेयैर्नसंशयः
गुणेषुयोजयेत्कांतसद्विद्यासुचतंसुतम् ४९
गुणशिक्षार्थंनिर्मोहःपिताभवतिसर्वदा
पालनेपोषणेकांतसंमोहःपरिजायते ५०
सगुणंनवदेत्पुत्रंकुत्सयेच्चदिनेदिने
काठिन्यंचवदेन्नित्यंवचनैःपरिपीडयेत् ५१
यथाहिसाधयेन्नित्यंसुविद्यांज्ञानतत्परः
अभिमानेच्छलेनापिपापंत्यक्त्वाप्रदूरतः ५२
नैपुण्यंजायतेनित्यंविद्यासुचगुणेषुच माताचताडयेत्कन्यांस्नुषांश्वश्रूर्विताडयेत् ५३
गुरुश्चताडयेच्छिष्यंततःसिध्यंतिनान्यथा
भार्यांचताडयेत्कांतअमात्यंनृपतिस्तथा ५४
हयंचताडयेद्धीरोगजंमात्रोदिनेदिने
शिक्षाबुद्ध्य्प्रासिध्यंतिताडनात्पालनाद्विभो ५५
त्वयेयंनाशितानाथसर्वदैवनसंशयः
सार्धंसुब्राह्मणेनापिभवताशिवशर्मणा ५६
निरंकुशाकृतागेहेतेननष्टामहामते

तावद्धिधारयेत्कन्यांगृहेकांतवचःशृणु ५७
अष्टवर्षान्वितायावत्प्रबलांनैवधारयेत्पितुर्गेहस्थितापुत्रीयत्पापंहिप्रकुर्वती ५८
उभाभ्यामपितत्पापंपितृभ्यामपिविंदति
तस्मान्नधार्यतेकन्यासमर्थानिजमंदिरे ५९
यस्यदत्ताभवेत्साचतस्यगेहेप्रपोषयेत्
तत्रस्थासाधयेत्कांतंसगुणंभक्तिपूर्वकम् ६०
कुलस्यजायतेकीर्तिःपितासुखेनजीवति
तत्रस्थाकुरुतेपापंतत्पापंभुंजतेपतिः ६१
तत्रस्थावर्द्धतेनित्यंपुत्रैःपौत्रैःसदैवसा
पिताकीर्तिमवाप्नोतिसुतायाःसुगुणैःप्रिय ६२
तस्मान्नधारयेत्कांतगेहेपुत्रींसभर्तृकाम्
इत्यर्थेश्रूयतेकांतइतिहासोभविष्यति ६३
अष्टविंशतिकेप्राप्तेयुगेद्वापरकेमहान् उग्रसेनस्यवीरस्ययदुज्येष्ठस्ययत्प्रभो ६४
चरित्रंतेप्रवक्ष्यमिशृणुष्वैकमनाद्विज ६५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे

सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ४७

अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ब्राह्मण्युवाच-माथुरेविषयेरम्येमथुरायांनृपोत्तमः उग्रसेनेतिविख्यातोयादवःपरवीरहा १
सर्वधर्मार्थतत्त्वज्ञोवेदज्ञःश्रुतवान्बली
दाताभोक्तागुणग्राहीसद्गुणान्वेत्तिभूपतिः २
राज्यंचकारमेधावीप्रजाधर्मेणपालयेत्
एवंसचमहातेजाउग्रसेनःप्रतापवान् ३
वैदर्भेविषयेपुण्येसत्यकेतुःप्रतापवान्तस्यकन्यामहाभागापद्माक्षीकमलानना ४
नाम्नापद्मावतीनामसत्यधर्मपरायणा
सातुस्त्रीणांगुणैर्युक्ताद्वितीयेवसमुद्रजा ५
वैदर्भीशुशुभेराजन्स्वगुणैःसत्यकारणैः
माथुरउग्रसेनस्तुउपयेमेसुलोचनाम् ६
तयासहमहाभागसुखंरेमेप्रतापवान्
अतिप्रीतोगुणैस्तस्यास्तयासहसुखीभवेत् ७
तस्याःस्नेहेनप्रीत्याचसंमुग्धोमाथुरेश्वरः
पद्मावतीमहाभागातस्यप्राणप्रियाभवत् ८
तयाविनानबुभुजेतयासहप्रक्रीडयेत्
तयाविनानसेवेतपरमंसुखमेवसः ९

एवंप्रीतिकरौजातौपरस्परमनुत्तमौ स्नेहवंतौद्विजश्रेष्ठसुखसंप्रीतिदायकौ १०
सत्यकेतुश्चराजेंद्रसःस्मारसपद्मावतीम् स्वसुतांतांमहाभागोमातातस्याःसुदुःखिता ११
सदूतान्प्रेषयामासवैदर्भोमथुरांप्रति उग्रसेनंनृवीरेंद्रं सादरेणद्विजोत्तम १२
उग्रसेनंमहाराजंसदूतोवाक्यमब्रवीत् विदर्भाधिपतिर्वीरोभक्त्यास्नेहेननंदयन् १३
आत्मनःकुशलंब्रूतेभवतांपरिपृच्छति सत्यकेतुर्महाराजत्वामेवंपरिपृष्टवान् १४
दर्शनायप्रेषयस्वसुतांपद्मावतींमम
यदित्वंमन्यसेनाथप्रीतिस्नेहंहितस्यच १५
प्रेषयस्वमहाभागांप्रियांप्रीतिकरांतव
औत्कण्ठ्येनमहाराजससोत्कंठेनवर्तते १६
समाकर्ण्यततोवाक्यमुग्रसेनोनृपोत्तमः
प्रीत्यास्नेहेनतस्यापिसत्यकेतोर्महात्मनः १७
दाक्षिण्येनचविप्रेंद्र
प्रेषयामासभूपतिः
पद्मावतींप्रियांभार्यामुग्रसेनःप्रतापवान् १८

प्रेषितानेनराजेंद्रगतापद्मावतीस्वकम्
पूर्वंगृहंसतीसातुमहाहर्षेणसंकुला १९
पितृपूर्वंकुटुंबंतुददृशेचारुमंगला
पितुःपादौननामाथशिरसासत्यतत्परा २०
आगतायांमहाराजापद्मावत्यांद्विजोत्तम
हर्षेणमहताविष्टोविदर्भाधिपतिर्नृपः २१
वर्द्धितादानमानैश्चवस्त्रालंकारभूषणैःपद्मावतीसुखेनापिपितुर्गेहेप्रवर्तते २२
सखीभिःसहितासातुनिःशंकापरिवर्तते
रमतेसातदातत्रयथापूर्वंतथैवच २३
गृहेवनेतडागेषुप्रासादेचतथैवसा पुनर्बालेवभूतासानिर्लज्जासंप्रवर्तते
२४
निःशंकावर्ततेविप्रसखीभिःसहसर्वदा
पतिव्रतामहाभागाहर्षेणमहतान्विता २५
सुखंतुपितृगेहस्यदुर्लभंश्वशुरेगृहे
एवंज्ञात्वातदारेमेकदाईदृग्भविष्यति २६
अनेनमोहभावनेक्रीडालुब्धावरानना
सखीभिःसहितानित्यंवनेषूपवनेतदा २७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक ला-
चरित्रेऽष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ४८

एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ब्राह्मण्युवाच-

एकदातुमहाभागगतासापर्वतोत्तमे रमणीयंवनंदृष्ट्वाकदलीखंडमंडितम् १
शालैस्तालैस्तमालैश्चनालिकेरैस्तथोत्कटैः
पूगीफलैर्मातुलिगैर्नारंगैश्चारुजंबुकैः २
चंपकैःपाटलैःपुण्यैःपुष्पितैःकुटकैर्वटैः
अशोकबकुलोपेतंनानावृक्षैरलंकृतम् ३
पर्वतंपुण्यवंतंतंपुष्पितैश्चनगोत्तमैःसर्वत्रदृश्यतेरम्योनानाधातुसमाकुलः ४
तडागंसर्वतोभद्रं पुण्यतोयेनपूरितम्
कमलैःपुष्पितैश्चान्यैःसुगंधैःकनकोत्पलैः ५
श्वेतोत्पलैर्विभासंतंरक्तोत्पलसुपुष्पितैः
नीलोत्पलैश्चकह्लारैर्हंसैश्चजलकुक्कुटैः ६
पक्षिभिर्जलजैश्चान्यैर्नानाधातुसमाकुलः
तडागंसर्वतःशुभ्रंनानापक्षिगणैर्युतम् ७
कोकिलानांरुतैःपुण्यैःसुस्वरैःपरिशोभितः
मधुराणांतथाशब्दैःसर्वत्रमधुरायते ८
षट्पदानांसुनादेनसर्वत्रपरिशोभते
एवंविधंगिरिंरम्यंतदेववनमुत्तमम् ९

तडागंसर्वतोभद्रं ददृशेनृपनंदिनी
वैदर्भीक्रीडमानासासखीभिःसहितातदा १०
समालोक्यवनंपुण्यंसर्वत्रकुसुमाकुलम्
चापल्येनप्रभावेणस्त्रीभावेनचलीलया ११
पद्मावतीसरस्तीरेसखीभिःसहितातदा
जलक्रीडासमालीनाहसतेगायतेपुनः १२
रममाणाचसातस्मिंस्तस्मिन्सरसिभामिनी
एवंविप्रतदासातुसुखेनपरिवर्तयेत् १३
विष्णुरुवाच-
गोभिलोनामवैदैत्योभृत्योवैश्रवणस्यच
दिव्येनापिविमानेनसर्वभोगपरिप्लुतः १४
यातिचाकाशमार्गेणगोभिलोदैत्यसत्तमः तेनदृष्टाविशालाक्षीवैदर्भीनिर्भयातदा
१५
सर्वयोषिद्वरासाहिउग्रसेनस्यवैप्रिया
रूपेणाप्रतिमालोकेसर्वांगेषुविराजते १६
रतिर्वैमन्मथस्यापिकिंवापीयंहरिप्रिया
किंवापिपार्वतीदेवीशचीकिंवाभविष्यति १७
यादृशीदृश्यतेचेयंनारीणांप्रवरोत्तमा अन्यापिईदृशीनास्तिद्वितीयाक्षितिमंडले
१८
नक्षत्रेषुयथाचंद्रसंःपूर्णोभातिशोभनः
गुणरूपकलाभिस्तुतथाभातिवरानना १९
पुष्करेषुयथाहंसस्तथेयंचारुहासिनी
अहोरूपमहोभावअस्यास्तुपरिदृश्यते २०
काकस्यशोभनाबालाचारुवृत्तपयोधरा

व्यमृशद्गोभिलोदैत्यःपद्मावतींवराननाम् २१
चिंतयित्वाक्षणंविप्रकाकस्यापिभविष्यतिज्ञानेनमहताज्ञात्वावैदर्भीतिनसंशयः २२ दयिताउग्रसेनस्यपतिव्रतपरायणा आत्मबलेनतिष्ठंतीदुष्प्राप्यापुरुषैरपि २३
उग्रसेनोमहामूर्खःप्रेषितायेनवैवरा
पितुर्गेहमियंबालासतुभाग्येनवर्जितः २४
अनयाविनासजीवेच्चकथंकूटमतिःसदा
किंवानपुंसकोराजाएनांयोहिपरित्यजेत् २५
तांदृष्ट्वासतुकामात्मासंजातस्तत्क्षणादपि
इयंपतिव्रताबालादुष्प्राप्यापुरुषैरपि २६
कथंभोक्ष्याम्यहंगत्वाकामोमामतिपीडयेत् अभुक्त्वैनांयदायास्येतत्स्यान्मृत्युर्ममैवहि २७
अद्यैवहिनसंदेहोयतःकामोमहाबलः
इतिचिंतापरोभूत्वागोभिलोमनसैक्षत २८
कृत्वामायामयंरूपमुग्रसेनस्यभूपतेः
यादृशस्तूग्रसेनश्चसांगोपांगोमहानृपः २९
गोभिलस्तादृशोभूत्वागत्याचस्वरभाषया
यथावस्त्रोयथावेशोवयसाचतथापुनः ३०
दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः
सर्वाभरणशोभांगोयादृशोमाथुरेश्वरः ३१

भूत्वाथतादृशोदैत्यउग्रसेनमयस्तदा
माययापरयायुक्तोरूपलावण्यसंपदा ३२
पर्वताग्रेअशोकस्यच्छायामाश्रित्यसंस्थितः
शिलातलस्थोदुष्टात्मावीणादंडेनवीरकः ३३
सुस्वरंगायमानस्तुगीतंविश्वप्रमोहनम्
तालमानक्रियोपेतंसप्तस्वरविभूषितम् ३४
गीतंगायतिदुष्टात्मातस्यारूपेणमोहितः पर्वताग्रेस्थितोविप्रहर्षेणमहतान्वितः
३५
सखीमध्यगतासातुपद्मावतीवरानना
शुश्रुवेसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम् ३६
कोऽयगायतिधर्मात्मामहत्सौख्यप्रदायकम्
गीतंहिसत्क्रियोपेतंसर्वभावसमन्वितम् ३७
सखीभिःसहितागत्वाऔत्सुक्येननृपात्मजा
अशोकच्छायामाश्रित्यविमलेसुशिलातले ३८
ददर्शभूपवेषेणगोभिलंदानवाधमम्
पुष्पमालांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम् ३९
सर्वाभरणशोभांगंपद्मावतीपतिव्रता
मथुरेशःसमायातःकदाधर्मपरायणः ४०
ममनाथोमहात्मावैराज्यंत्यक्त्वाप्रदूरतः
यावद्धिचिंतयेत्साचतावत्पापेनतेनसा ४१
समाहूतातुरीभूयएहित्वंहिप्रियेमम
चकिताशंकितासाचकथंभर्त्तासमागतः ४२
लज्जितादुःखिताजाताअधःकृत्वाततोमुखम्

अहंपापादुराचारानिःशंकापरिवर्तिता ४३
कोपमेवंमहाभागःकरिष्यतिनसंशयः
यावद्धिचिंतयेत्साचतावत्तेनापिपापिना ४४
समाहूतातुरीभूयएह्येहित्वंममप्रिये त्वयाविनाकृतोदेविप्राणान्धर्तुंवरानने ४५
नहिशक्नोम्यहंकांतेजीवितंप्रियमेवच
तवस्नेहेनलुब्धोस्मित्वांत्यक्त्वानोत्सहेभृशम् ४६
ब्राह्मण्युवाच-एवमुक्तागतापश्यत्सुमुखंलज्जयान्विता
समालिग्यततोदैत्यःसतींपद्मावतींतदा ४७
एकांतंतुसमानीतासुभुक्ताइच्छयाततः
दैत्येनगोभिलेनापिसत्यकेतोःसुतातदा ४८
सुकलोवाच-
मुष्कस्थानेस्यसंकेतंनाविंदतवरानना
स्ववस्त्रंसापरिगृह्यशंकितादुःखिताह्यभूत् ४९
सासक्रोधावचःप्राहगोभिलंदानवाधमम्
कस्त्वंपापसमाचारोनिर्घृणोदानवाकृतिः ५०
शप्तुकामासमुद्युक्तादुःखेनाकुलितेक्षणा
वेपमानातदाराजन्दुःखभारेणपीडिता ५१
ममकांतच्छलेनैवत्वयागत्यदुरात्मवन्
नाशितंधर्ममेवाग्र्यंपातिव्रत्यमनुत्तमम् ५२

सुस्वरंरुदितंकृत्वाममजन्मत्वयाहृतम्
पश्यमेबलमत्रैवशापंदास्येसुदारुणम् ५३
एवंसंभाषमाणातंशप्तुकामातुगोभिलम् ५४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ४९

पंचाशत्तमोऽध्यायः
सुकलोवाच-
तस्यास्तुवचनंश्रुत्वागोभिलोवाक्यमब्रवीत्
भवतीशप्तुकामासिकस्मान्मेकारणंवद १ केनदोषेणलिप्तोस्मियस्मात्त्वंशप्तुमुद्यता
गोभिलोनामदैत्योस्मिपौलस्त्यस्यभटःशुभे २
दैत्याचारेणवर्तामिजानेविद्यामनुत्तमाम्
वेदशास्त्रार्थवेत्तास्मिकलासुनिपुणःपुनः ३
एवंसर्वंविजानामिदैत्याचारंशृणुष्वमे
परस्वंपरदारांश्चबलाद्भुंजामिनान्यथा ४
वयंदैत्याःसमाकर्ण्यदैत्याचारेणसांप्रतम्
वर्त्तामोज्ञानिभावेनसत्यंसत्यंवदाम्यह

म् ५
ब्राह्मणानांहिच्छिद्रा
णिविपश्यामोदिनेदिने
तेषांहितपसोनाशंविघ्नैःकुर्मोनसंशयः ६
छिद्रं प्राप्यवयंदेविनाशयामोनसंशयः
ब्राह्मणाञ्छ्रूयतांभद्रे
देवयज्ञंवरानने ७
नाशयामोवयंयज्ञान्धर्मयज्ञंनसंशयः
सुब्राह्मणान्परित्यज्यदेवंनारायणंप्रभुम् ८
पतिव्रतांमहाभागांसुमतिंभर्तृतत्पराम्
दूरेणापिपरित्यज्यतिष्ठामोनात्रसंशयः ९
तेजोदेविसुविप्रस्यहरेश्चैवमहात्मनः
नार्याःपतिव्रतायाश्चसोढुंदैत्याश्चनक्षमाः १०
पतिव्रताभयेनापिविष्णोःसुब्राह्मणस्यच
नश्यंतिदानवाःसर्वेदूरंराक्षसपुंगवाः ११
अहंदानवधर्मेणविचरामिमहीतलम्
कस्मात्त्वंशप्तुकामासिममदोषोविचार्यताम् १२
पद्मावत्युवाच-ममधर्मःसुकायश्चत्वयैवपरिनाशितः
अहंपतिव्रतासाध्वीपतिकामातपस्विनी १३
स्वमार्गेसंस्थितापापमाययापरिनाशिता
तस्मात्त्वामप्यहंदुष्टआधक्ष्यामिनसंशयः १४

गोभिलउवाच-
धर्ममेवप्रवक्ष्यामिभवतीयदिमन्यते अग्निचिद्ब्राह्मणस्यापिश्रूयतांनृपनंदिनी १५
जुह्वन्देवंद्विकालंयोनत्यजेदग्निमंदिरम्
सचाग्निहोत्रीभवतियजत्येवदिनेदिने १६
अन्यच्चैवंप्रवक्ष्यामिभृत्यधर्मंवरानने
मनसाकर्मणावाचाविशुद्धोयोऽपिनित्यशः १७
नित्यमादेशकारीयःपश्चात्तिष्ठतिचाग्रतःसभृत्यःकथ्यतेदेविपुण्यभागीनसंशयः १८
यःपुत्रोगुणवाञ्ज्ञातापितरंपालयेच्छुभःमातरंचविशेषेणमनसाकायकर्मभिः १९
तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते
अन्यथाकुरुतेयोहिसपापीयान्नसंशयः २०
अन्यच्चैवंप्रवक्ष्यामिपतिव्रतमनुत्तमम्
वाचासुमनसाचैवकर्मणाशृणुभामिनि २१
शुश्रूषांकुरुतेयाहिभर्तुश्चैवदिनदिने
तुष्टेभर्त्तरियाप्रीतानत्यजेत्क्रोधनंपुनः २२
तस्यदोषंनगृह्णातिताडितातुष्यतेपुनः भर्त्तुःकर्मसुसर्वेषुपुरतस्तिष्ठतेसदा २३
साचापिकथ्यतेनारीपतिव्रतपरायणा

पतितोपिपितापुत्रैर्बहुदोषसमन्वितः २४
कस्मादपिचनत्याज्यःकुष्ठितःक्रुधितोऽपिवा
एवंपुत्राःशुश्रूषंतिपितरंमातरंकिल २५
तेयांतिपरमंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम्
एवंहिस्वामिनंयैवैउपाचरंतिभृत्यकाः २६
पत्युर्लोकंप्रयांत्येतेप्रसादात्स्वामिनस्तदा
अग्निंनैवत्यजेद्विप्रोब्रह्मलोकंप्रयातिसः २७
अग्नित्यागकरोविप्रोवृषलीपतिरुच्यते
स्वामिद्रो
हीभवेद्भृत्यःस्वामित्यागान्नसंशयः २८
अग्निंचपितरंचैवनत्यजेत्स्वामिनंशुभे
सदाविप्रःसुतोभृत्यःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् २९
परित्यज्यप्रगच्छंतितेयांतिनरकार्णवम्
पतितंव्याधितंदेविविकलंकुष्ठिनंतथा ३०
सर्वकर्मविहीनंचगतवित्तादिसंचयम्
भर्तारंनत्यजेन्नारीयदिश्रेयइहेच्छति ३१
त्यक्त्वाकांतंव्रजेन्नारीअन्यत्कार्यमिहेच्छति
सामतापुंश्चलीलोकेसर्वधर्मबहिष्कृता ३२
गतेभर्तरियाग्रामंभोगंशृंगारमेवच
लौल्याच्चकुरुतेनारीपुंश्चलीवदतेजनः ३३
एवंधर्मंविजानामिवेदशास्त्रैश्चसंमतम्

दानवाराक्षसाःप्रेताधात्रासृष्टायदादितः ३४
तत्रेहकारणंसर्वंप्रवक्ष्यामिनसंशयः
ब्राह्मणादानवाश्चैवपिशाचाश्चैवराक्षसाः ३५
धर्मार्थंसकलंप्रोक्तमधीतंतैस्तुसुंदरिविंदंतिसकलंसर्वेआचरंतिनदानवाः ३६
विधिहीनंप्रकुर्वंतिदानवाज्ञानवर्जिताः अन्यायेनव्रजंत्येतेमानवाविधिवर्जिताः
३७
तेषांशासनहेत्वर्थंकृताएतेपिनान्यथा
विधिहीनंप्रकुर्वंतियेहिधर्मंनराधमाः ३८
तान्वयंशासयामोवैदंडेनमहताकिल
भवत्यादारुणंकर्मकृतमेवसुनिर्घृणम् ३९
गार्हस्थ्यंचपरित्यज्यअत्रायाताकिमर्थतः
वदस्येवंमुखेनापिअहंहिपतिदेवता ४०
कर्मणानास्तितद्दृष्टंपतिदैवत्यमेवते
भर्तारंतंपरित्यज्यकिमर्थंत्वमिहागता ४१
शृंगारंभूषणंवेषंकृत्वातिष्ठसिनिर्घृणाकिमर्थंहिकृतंपापेकस्यहेतोर्वदस्वमे ४२
निःशंकावर्त्तसेचापिप्रमत्तागिरिकानने
मयात्वंसाधितापापादंडेनमहताशृणु ४३
अधर्मचारिणीदुष्टापतिंत्यक्त्वासमागता
क्वास्तेतत्पतिदेवत्वंदर्शयत्वंममाग्रतः ४४

भवतीपुंश्चलीनामययात्यक्तःस्वकःपतिः
पृथक्छय्यायदानारीतदासापुंश्चलीमता ४५
योजनानांशतैकस्यसोन्तरेणप्रवर्त्तते
क्वास्तितेपतिदैवत्यंपुंश्चल्याचारचारिणी ४६
निर्लज्जेनिर्घृणेदुष्टेकिंमेवदसिसंमुखी
तपसःक्वास्तितेभावःक्वतेजोबलमेवच ४७
दर्शयस्वममाद्यैवबलवीर्यपराक्रमम्
पद्मावत्युवाच-स्नेहेनापिसमानीताश्रूयतामसुराधम ४८
भर्तुर्गेहादहंपित्राक्वास्तेतत्रचपातकम्
नैवकामान्नलोभाच्चनमोहान्नचमत्सरात् ४९
आगताहंपतिंत्यक्त्वापतिभावेनसंस्थिता
भर्तृरूपच्छलेनापित्वयैवपरिवंचिता ५०
भवंतंमाथुरंज्ञात्वागताहंसम्मुखंतव
मायाविनंयदाजानेत्वामेवंदानवाधम ५१
एकेनहुंकृतेनैवभस्मीभूतंकरोम्यहम्
गोभिलउवाच-
चक्षुर्हीनानपश्यंतिमानवाःशृणुसांप्रतम् ५२
धर्मनेत्रविहीनात्वंकथंजानासिमामिह
यदातेभावउत्पन्नःपितुर्गेहंप्रतिशृणु ५३
पतिध्यानंपरित्यज्यमुक्ताध्यानेनत्वंतदा

ज्ञाननेत्रंतदानष्टंस्फुटंचहृदयेतव ५४ कथंमांत्वंविजानासिज्ञानचक्षुर्हताभुविकस्यामातापिताभ्राताकस्याःस्वजनबांधवाः ५५
सर्वस्थानेपतिर्ह्येकोभार्यायास्तुनसंशयः
इत्युक्त्वाहिप्रहस्यैवगोभिलोदानवाधमः ५६
नभयंविद्यतेतेऽद्यममापिशृणुपुंश्चलि किंभवेत्तवशापेनवृथैवपरिकंपसे ५७
ममगेहंसमाश्रित्यभुंक्ष्वभोगान्मनोऽनुगान्
पद्मावत्युवाच-गच्छपापसमाचारकिंत्वंवदसिनिर्घृणः ५८
सतीभावेनसंस्थास्मिपतिव्रतपरायणा धक्ष्यामित्वांमहापापयद्येवंतुवदिष्यसि
५९
एवमुक्त्वातथैकांतेनिषसादमहीतले
दुःखेनमहताविष्टांतामुवाचसगोभिलः ६०
तवोदरेमयान्यस्तंस्ववीर्यंसुकृतंशुभे
तस्मादुत्पत्स्यतेपुत्रस्त्रैलोक्यक्षोभकारकः ६१
एवमुक्त्वाजगामाथगोभिलोदानवस्तदा
गतेतस्मिन्दुराचारेदानवेपापचारिणी ६२
दुःखेनमहताविष्टानृपकन्यारुरोदह ६३
इति

श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
पंचाशत्तमोऽध्यायः ५०

एकपंचाशत्तमोऽध्यायः ब्राह्मण्युवाच-गतेतस्मिन्दुराचारेगोभिलेपापचेतसि पद्मावतीरुरोदाथदुःखेनमहतान्विता १
तस्यास्तुरुदितंश्रुत्वासख्यःसर्वाद्विजोत्तम
पप्रच्छुस्तांराजकन्यांताःसर्वाश्चवराननाः २
कस्माद्रोदिषिभद्रं
तेकथयस्वहिचेष्टितम्
क्वगतोऽसौमहाराजोमाथुराधिपतिस्तव ३
येनत्वंहिसमाहूताप्रियेत्युक्त्वावदस्वनः
ताउवाचसुदुःखेनरोदमानापुनःपुनः ४
तयाआवेदितंसर्वंयज्जातंदोषसंभवम्
ताभिर्नीतापितुर्गेहंवेपमानासुदुःखिता ५
मातुःसमक्षंतस्यास्तुआचचक्षुस्तदास्त्रियः
समाकर्ण्यततोदेवीगतासाभर्तृमंदिरम् ६
भर्तारंश्रावयामाससुतावृत्तांतमेवहि
समाकर्ण्यततोराजामहादुःखीअजायत ७
यानाच्छादनकंदत्वापरिवारसमन्विताम्

मथुरांप्रेषयामासगतासाप्रियमंदिरम् ८ सुतादोषंसमाच्छाद्यपितामाताद्विजोत्तम उग्रसेनस्तुधर्मात्मापद्मावतींसमागताम् ९
सदृष्ट्वामुमुदेचाशुउवाचेदंवचःपुनः
त्वयाविनानशक्तोस्मिजीवितुंहिवरानने १०
बहुप्रभासिमेप्रीतागुणशीलैस्तुसर्वदा
भक्त्यासत्येनतेकांतेपतिदैवत्यकैर्गुणैः ११
समाभाष्यप्रियांभार्यांपद्मावतींनरेश्वरः
तयासार्धंसवैरेमेउग्रसेनोनृपोत्तमः १२
ववृधेदारुणोगर्भःसर्वलोकभयप्रदः
पद्मावतीविजानातितस्यगर्भस्यकारणम् १३
स्वोदरेवर्द्धमानस्यचिंतयंतीदिवानिशम्
अनेनकिमुजातेनलोकनाशकरेणवै १४
अनेनापिनमेकार्यंदुष्टपुत्रेणसांप्रतम्
औषधींपृच्छतेसातुगर्भपातस्यसर्वतः १५
नारीमहौषधींसाहिविंदंतीचदिनेदिने
गर्भस्यपातनायैवउपायाबहुशःकृताः १६
ववृधेदारुणोगर्भःसर्वलोकभयंकरः
तामुवाचततोगर्भःपद्मावतींचमातरम् १७
कस्मात्त्वंव्यथसेमातरौषधीभिर्दिनेदिनेपुण्येनवर्द्धतेचायुःपापेनाल्पंतुजीवितम् १८
आत्मकर्मविपाकेनजीवंतिचम्रियंतिच

आमगर्भाःप्रयांत्यन्येअपक्वास्तुमहीतले १९
जातमात्राम्रियंतेऽन्येकतितेयौवनान्विताः
बालावृद्धाश्चतरुणाआयुषोवशतांगताः २०
सर्वेकर्मविपाकेनजीवंतिचम्रियंतिच
ओषध्योमंत्रदेवाश्चनिमित्ताःस्युर्नसंशयः २१
मामेवहिनजानासिभवतीयादृशोह्यहम्
दृष्टःश्रुतस्त्वयापूर्वंकालनेमिर्महाबलः २२
दानवानांमहावीर्यस्त्रैलोक्यस्यभयप्रदःदेवासुरेमहायुद्धेहतोहंविष्णुनापुरा २३
साधयितुंचतद्वैरमागतोऽस्मितवोदरम्
साहसंचश्रमंमातर्माकुरुष्वदिनदिने २४
एवमुक्त्वाद्विजश्रेष्ठमातरंविररामसः
मातोद्यमंपरित्यज्यमहादुःखादभूत्तदा २५
दशाब्दाश्चगतायावत्तावद्वृद्धिमवाप्तवान्
पश्चाज्जज्ञेमहातेजाःकंसोभूत्समहाबलः २६
येनसंत्रासितालोकास्त्रैलोक्यस्यनिवासिनः
योहतोवासुदेवेनगतोमोक्षंनसंशयः २७
एवंश्रुतंमयाकांतभविष्यंतुभविष्यति
पुराणेष्वेवसर्वेषुनिश्चितंकथितंतव २८
पितृगेहेस्थिताकन्यानाशमेवंप्रयातिसा

गृहावासायमेकांतकन्यामोहंनकारयेत् २९
इमांदुष्टांमहापापांपरित्यज्यस्थिरोभव
प्राप्तव्यंतुमहापापंदुःखंदारुणमेवच ३०
लोकेश्रेयःकरंकांततद्भुंक्ष्वत्वंमयासहशूकर्युवाच-
एतद्वाक्यंसुमंत्रंतुश्रुत्वासहिद्विजोत्तमः ३१
त्यागेमतिंचकारासौसमाहूताह्यहंतदा
सकलंवस्त्रशृंगारंममदत्तंशुभेशृणु ३२
तवैवदुर्नयैर्विप्रःशिवशर्माद्विजोत्तमः
गतोवैमतिमान्दुष्टेकुलदुष्टप्रचारिणि ३३
यत्रतेतिष्ठतेभर्तातत्रगच्छनसंशयः
तवयद्रोचतेस्थानंयथादिष्टंतथाकुरु ३४
एवमुक्त्वामहाभागेपितृमातृकुटुंबकैः परित्यक्तागताशीघ्रंनिर्लज्जाहंवरानने ३५
नलभाम्यहमेवापिवासस्थानंसुखंशुभे भर्त्सयंतिचमांलोकाःपुंश्चलीयंसमागता ३६ अटमानागतादेशात्कुलमानेनवर्जिता देशेगुर्जरकेपुण्येसौराष्ट्रेशिवमंदिरे ३७
वनस्थलेतिविख्यातंनगरंवृद्धिसंकुलम् अतीवपीडितादेविक्षुधयाहंतदाशृणु ३८ कर्परंहिकरेगृह्यभिक्षार्थमुपचक्रमे गृहिणांद्वारदेशेषुप्रविशामिसुदुःखिता

३९
ममरूपंविपश्यंतिलोकाःकुत्संतिभामिनि
नददंतेचमेभिक्षांपापाचेयंसमागता ४०
एवंदुःखसमाहारादारिद्रय्परिपीडिता
अटंत्याचमयादृष्टंगृहमेकमनुत्तमम् ४१
तुंगप्राकारसंवेष्टंवेदशालासमन्वितम्
वेदध्वनिसमाकीर्णंबहुविप्रसमाकुलम् ४२
धनधान्यसमाकीर्णंदासीदासैरलंकृतम्
प्रविवेशगृहंरम्यंलक्ष्मीमुदितमेवतत् ४३
तद्गृहंसर्वतोभद्रं तस्यैवशिवशर्मणः भिक्षांदेहीत्युवाचाथसुदेवादुःखपीडिता ४४
शिवशर्माथशुश्रावभिक्षाशब्दंद्विजोत्तमः
मंगलांनामवैभार्यांलक्ष्मीरूपांवराननाम् ४५
तांहसन्प्राहधर्मात्माशिवशर्मामहामतिः
इयंहिदुर्बलाप्राप्ताभिक्षार्थंद्वारमागता ४६
समाहूयप्रियेचैनांदेहित्वंभोजनंशुभे कृपयापरयाविष्टाज्ञात्वामांतुसमागताम् ४७
प्रोवाचमंगलाकांतंदास्यामिप्रियभोजनम् एवमुक्त्वाचभार्तरंमंगलामंगलान्विता ४८ पुनर्मांभोजयामासमिष्टान्नेनसुदुर्बलाम्

मामुवाचसधर्मात्माशिवशर्मामहामुनिः ४९
कात्वमत्रसमायाताकस्यवाभ्रमसेजगत्
केनकार्येणसर्वत्रकथयस्वममाग्रतः ५०
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंभर्तुश्चैवमहात्मनःस्वरेणलक्षितःकांतोमयावैपापयातदा ५१
व्रीडयाधोमुखीजातादृष्टोभर्तायदामया
मंगलाचारुसर्वांगीभर्तारमिदमब्रवीत् ५२
काचेयंहिसमाचक्ष्वत्वांदृष्ट्वाहिविलज्जति
कथयस्वप्रसादेनकाचएषाभविष्यति ५३
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
एकपंचाशत्तमोऽध्यायः ५१

द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः
शिवशर्मोवाच-
मंगलेश्रूयतांवाक्यंयदिपृच्छसिसांप्रतम्
यदर्थंहित्वयापृष्टंतन्निबोधवरानने १
इयंहिसांप्रतंप्राप्तावराकीभिक्षुरूपिणी
वसुदत्तस्यविप्रस्यसुतेयंचारुलोचने २
सुदेवानामभद्रेयंममजायाप्रियासदा
केनापिकारणेनैवदेशंत्यक्त्वासमागता ३
ममदुःखेनदग्धेयंवियोगेनवरानने

मांज्ञात्वातुसमायाताभिक्षुरूपेणतेगृहम् ४
एवंज्ञात्वात्वयाभद्रे आतिथ्यंपरिशोभितम् कर्त्तव्यंनचसंदेहइच्छंत्याममसुप्रियम् ५
भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवमंगलापतिदेवता
हर्षेणमहताविष्टास्वयमेवसुमंगला ६
स्नानाच्छादनभोज्यंचममचक्रेवरानने
रत्नकांचनयुक्तैश्चाभरणैश्चपतिव्रता ७
अहंहिभूषिताभद्रेतयैवपतिकाम्यया
तयाहंभूषितादेविमानस्नानैश्चभोजनैः ८
भर्त्राहंमानितादेविजातंदुःखमनंतकम्
ममोरसिमहातीव्रंसर्वप्राणविनाशनम् ९
तस्यामानोमयादृष्टोदुःखमात्मगतंतथा
चिंतामेदारुणाजाताययाप्राणाव्रजंतिमे १०
कदापिवचनंदत्तंनमयापापयाशुभम् अस्यैवविप्रवर्यस्यआचरंत्याचदुष्कृतम्
११
पादप्रक्षालनंनैवअंगसंवाहनंनहि
एकांतंनमयादत्तंतस्यैवहिमहात्मनः १२
संभाषांकथमस्यैवकरिष्येपापनिश्चया
रात्रौचैवतदातत्रपतितादुःखसागरे १३
एवंहिचिंतमानायाःस्फुटितंहृदयंमम
गताःप्राणास्तदाकायंपरित्यज्यवरानने १४
तत्रदूताःसमायाताधर्मराजस्यवैतदा

वीराश्चदारुणाःक्रूरागदाचक्रासिधारिणः १५
तैस्तुबद्धामहाभागेशृंखलैर्दृढबंधनैः नीतायमपुरंतैस्तुरुदमानासुदुःखिता १६
मुद्गरैस्ताड्यमानाहंदुर्गमार्गेणपीडिता
भर्त्स्यमानायमस्याग्रेतैस्तत्राहंप्रवेशिता १७
दृष्टाहंयमराजेनसक्रोधेनमहात्मना
अंगारसंचयेक्षिप्ताक्षिप्तानरकसंचये १८
लोहस्यपुरुषंकृत्वाअग्निनापरितापितः ममोरसिसमुत्क्षिप्तोनिजभर्तुश्चवंचनात् १९
नानापीडातिसंतप्तानरकाग्निप्रतापिता तैलद्रोण्यांपरिक्षिप्ताकरम्भवालुकोपरि २०
असिपत्रैश्चसंच्छिन्नाजलमंत्रेणवाहिता कूटशाल्मलिवृक्षेषुक्षिप्तातेनमहात्मना २१
पूयशोणितविष्ठायांपतिताकृमिसंकुले सर्वेषुनरकेष्वेवंक्षिप्ताहंनृपनंदिनि २२
पीडायुक्तेषुतीव्रेषुतेनैवापिमहात्मना करपत्रैःपाटिताहंशक्तिभिस्ताडिताभृशम् २३
अन्येष्वेवनरकेषुपातितानृपनंदिनि

योनिगर्तेषुक्षिप्तास्मिपतितादुःखसंकटे २४
धर्मराजेनतेनाहंनरकेषुनिपातिता वल्गुनीयोनिमासाद्यभुक्तंदुःखंसुदारुणम् २५
गताहंक्रौष्टुकींयोनिंशुनीयोनिंपुनर्गता
सकुक्कुटींचमार्जारीमाखुयोनिंगताह्यहम् २६
एवंयोनिविशेषेषुपापयोनिषुतेनच क्षिप्तास्मिधर्मराजेनपीडितासर्वयोनिषु २७
तेनैवाहंकृताभूमौशूकरीनृपनंदिनि
तवहस्तेमहाभागेसंतितीर्थान्यनेकशः २८
तेनोदकेनसिक्तास्मित्वयैववरवर्णिनि
ममपापंगतंदेविप्रसादात्तवसुंदरि २९
तवैवतेजःपुण्येनजातंज्ञानंवरानने
इदानींमामुद्धरस्वपतितांनरकसंकटे ३०
यदानोद्धरसेदेविपुनर्यास्यामिदारुणम्
नरकंचमहाभागेत्राहिमांदुःखभागिनीम् ३१
गताहंपापभावेनदीनाहंचनिराश्रया
सुदेवोवाच-
किंकृतंहिमयाभद्रेसुकृतंपुण्यसंभवम् ३२
येनाहमुद्धरेत्वांवैतन्मेत्वंवदसांप्रतम्
शूकर्युवाच-

अयंराजामहाभागइक्ष्वाकुर्मनुनंदनः ३३
विष्णुरेषमहाप्राज्ञोभवतीश्रीर्हिनान्यथा
पतिव्रतामहाभागापतिव्रतपरायणा ३४
त्वंसतीसर्वदाभद्रेसर्वतीर्थमयीप्रिया
देविसर्वमयीनित्यंसर्वदेवमयीसदा ३५
महापतिव्रतालोकएकात्वंनृपतेःप्रिया
ययाशुश्रूषितोभर्ताभवत्याहिअहर्निशम् ३६
एकस्यदिवसस्यापिपुण्यंदेहिवरानने पतिशुश्रूषितस्यापियदिमेकुरुषेप्रियम् ३७
मममातापितात्वंवैत्वंमेगुरुःसनातनः अहंपापादुराचाराअसत्याज्ञानवर्जिता ३८ मामुद्धरमहाभागेभीताहंयमताडनैः सुकलोवाच-
एवंश्रुत्वातयाप्रोक्तंसमालोक्यनृपंतदा ३९
किंकरोमिमहाराजएषाकिंवदतेपशुः इक्ष्वाकुरुवाच-एनांदुःखांवराकींवैपापयोनिंगतांशुभे ४०
समुद्धरस्वपुण्यैस्त्वंमहच्छ्रेयोभविष्यति
एवमुक्तावरानारीसुदेवाचारुमंगला ४१
उवाचैकाब्दपुण्यंतेमयादत्तंवरानने एवमुक्तेनवाक्येनतयादेव्याहितत्क्षणात् ४२

रूपयौवनसंपन्नादिव्यमालाविभूषिता
दिव्यदेहाचसंभूतातेजोज्वालासमावृता ४३
सर्वभूषणशोभाढ्यानानारत्नैश्चशोभिता
संजातादिव्यरूपासादिव्यगंधानुलेपना ४४
दिव्यंविमानमारूढाअंतरिक्षंगतासती
तामुवाचततोराज्ञींप्रणतानतकंधरा ४५
स्वस्त्यस्तुतेमहाभागेप्रसादात्तवसुंदरि
व्रजामिपातकान्मुक्तास्वर्गंपुण्यतमंशुभम् ४६
प्रणम्यैवंगतास्वर्गंसुदेवाशृणुसत्तम
एतत्तेसर्वमाख्यातंसुकलायानिवेदितम् ४७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रेसुदेवास्वर्गारोहणंना- मद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ५२

त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः
सुकलोवाच-
एवंधर्मंश्रुतंपूर्वंपुराणेषुतदामया
पतिहीनाकथंभोगंकरिष्येपापनिश्चया १
कांतेनतुविनातेनजीवंकायेनधारये
विष्णुरुवाच-
एवमुक्त्वापरंधर्मंपतिव्रतमनुत्तमम् २
तास्तुसख्योवरानार्योहर्षेणमहतान्विताःश्रुत्वाधर्मंपरंपुण्यंनारीणांगतिदायकम

् ३
स्तुवंतितांमहाभागांसुकलांधर्मवत्सलाम्ब्राह्मणाश्चसुराःसर्वेपुण्यस्त्रियोनरोत्तम ४
तस्याध्यानंप्रकुर्वंतिपतिकामप्रभावतः
अत्यर्थंदृढतामिंद्र
सुःविचिंत्यसुरेश्वरः ५
सुकलायाःपरंभावंसुविचार्यामरेश्वरः
चालयेधैर्यमस्याश्चपतिस्नेहंनसंशयः ६
सस्मारमन्मथंदेवंत्वरमाणःसुराधिपः
पुष्पचापंससंगृह्यमीनकेतुःसमागतः ७
प्रिययाचतयायुक्तोरत्यादृष्टमहाबलः
बद्धांजलिपुटोभूत्वासहस्राक्षमुवाचसः ८
कस्मादहंत्वयानाथअधुनासंस्मृतोविभो
आदेशोदीयतांमेद्यसर्वभावेनमानद ९
इंद्रउवाच-
सुकलेयंमहाभागापतिव्रतपरायणा शृणुष्वकामदेवत्वंकुरुसाहाय्यमुत्तमम् १०
निष्कर्षयमहाभागांसुकलांपुण्यमंगलाम् तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशक्रस्यतमथाब्रवीत् ११
एवमस्तुसहस्राक्षकरिष्यामिनसंशयः साहाय्यंदेवदेवेशतवकौतुककारणात् १२ एवमुक्त्वामहातेजाःकंदर्पोमुनिदुर्जयः देवाञ्जेतुंसमर्थोऽहसमुनीनृषिसत्तमान्

१३
किंपुनःकामिनींदेवयस्याअंगेनवैबलम्
कामिनीनामहंदेवअंगेषुनिवसाम्यहम् १४
भालेकुचेषुनेत्रेषुकचाग्रेषुचसर्वदा
नाभौकट्यांपृष्ठदेशेजघनेयोनिमंडले १५
अधरेदंतभागेषुकक्षायांहिनसंशयः
अंगेष्वेवंप्रत्यंगेषुसर्वत्रनिवसाम्यहम् १६
नारीममगृहंदेवसदातत्रवसाम्यहम् तत्रस्थःपुरुषान्सर्वान्मारयामिनसंशयः
१७
स्वभावेनाबलादेवसंतप्तामममार्गणैः
पितरंमातरंदृष्ट्वाअन्यंस्वजनबांधवम् १८
सुरूपंसगुणंदेवममबाणाहतासती
चलतेनात्रसंदेहोविपाकंनैवचिंतयेत् १९
योनिःस्पंदेतनारीणांस्तनाग्रौचसुरेश्वरनास्तिधैर्यंसुरेशानसुकलांनाशयाम्यहम् २०
इद्रउवाच-
पुरुषोहंभविष्यामिरूपवान्गुणवान्धनी
कौतुकार्थमिमांनारींचालयामिमनोभव २१
नैवकामान्नसंत्रासान्नवालोभान्नकारणात्नवैमोहान्नवैक्रोधात्सत्यंसत्यंरतिप्रिय २२
कथंमेदृश्यतेतस्यामहत्सत्यंपतिव्रतम् निष्कर्षिष्यइतोगत्वाभवन्मोहोत्रकारणम्

२३
एवंकामंचसंदिश्यजगामसुरराट्स्वयम् आत्मविकृतिसंभूतोरूपवान्गुणवान्स्वयम् २४
सर्वाभरणशोभांगःसर्वभोगसमन्वितः भोगलीलासमाकीर्णःसर्वदौदार्यसंयुतः २५ यत्रसातिष्ठतेदेवीकृकलस्यप्रियानृप आत्मलीलांस्वरूपंचगुणंभावंप्रदर्शयेत् २६
नैवपश्यतिसातंतुपुरुषंरूपसंपदम्
यत्रयत्रव्रजेत्साहितत्रतांपश्यतेनृप २७
साभिलाषेणमनसातामेवंपरिपश्यति
कामचेष्टांसहस्राक्षोऽदर्शयत्सर्वभावकैः २८
चतुष्पथेपथेतीर्थेयत्रदेवीप्रयातिसा
तत्रतत्रसहस्राक्षस्तामेवपरिपश्यति २९
इंद्रेणप्रेषितादूतीसुकलांप्रतिसागता
सुकलांसुमहाभागांप्रत्युवाचप्रहस्यवै ३०
अहोसत्यमहोधैर्यमहोकांतिरहोक्षमा
अस्यारूपेणसंसारेनास्तिनारीवरानना ३१
कात्वंभवसिकल्याणिकस्यभार्याभविष्यसि
यस्यत्वंसगुणाभार्यासधन्यःपुण्यभाग्भुवि ३२
तस्यास्तुवचनंश्रुत्वातामुवाचमनस्विनी
वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधर्मात्मासत्यवत्सलः ३३

तस्याहंहिप्रियाभार्यासत्यसंधस्यधीमतः
कृकलस्यापिवैश्यस्यसत्यमेववदामिते ३४
ममभर्तासधर्मात्मातीर्थयात्रांगतःसुधीःतस्मिन्गतेमहाभागेममभर्तरिसंप्रति ३५
अतिक्रांताःशृणुष्वत्वंत्रयश्चैवापिवत्सराः
ततोहंदुःखिताजाताविनातेनमहात्मना ३६
एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतमेवते
भवतीपृच्छतेमांकाभविष्यतिवदस्वमे ३७
सुकलायावचःश्रुत्वादूत्याआभाषितंपुनः मामेवंपृच्छसेभद्रेतत्तेसर्वंवदाम्यहम् ३८
अहंतवांतिकंप्राप्ताकार्यार्थंवरवर्णिनि
श्रूयतामभिधास्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ३९
गतस्तेनिर्घृणोभर्तात्वांत्यक्त्वातुवरानने
किंकरिष्यसितेनापिप्रियाघातकरेणच ४०
यस्त्वांत्यक्त्वागतःपापीसाध्व्याचारसमन्विताम्
किंवासतेगतोबालेतत्रजीवतिवैमृतः ४१
किंकरिष्यतितेनैवंभवतीखिद्यतेवृथा
कस्मान्नाशयतेचांगंदिव्यंहेमसमप्रभम् ४२
बाल्येवयसिसंप्राप्तेमानवोनचविंदति
एकंसुखंमहाभागेबालक्रीडांविनाशुभे ४३

वार्द्धकेदुःखसंप्राप्तिर्जराकायंप्रहिंसयेत्
तारुण्येभुज्यतेभोगःसुखात्सर्वोवरानने ४४
यावत्तिष्ठतितारुण्यंतावद्भुंजंतिमानवाः
सुखभोगादिकंसर्वंस्वेच्छयारमतेनरः ४५
यावत्तिष्ठतितारुण्यंतावद्भोगान्प्रभुंजते
वयस्यपिगतेभद्रेतारुण्येकिंकरिष्यति ४६
संप्राप्तेवार्द्धकेदेविकिंचित्कार्यंनसिध्यति
स्थविरश्चिंतयेन्नित्यंसुखकार्यंनगच्छति ४७
वयस्यपिगतेबालेक्रियतेसेतुबंधनम्
तादृशोयंभवेत्कायस्तारुण्येतुगतेशुभे ४८
तस्माद्भुंक्ष्वसुखेनापिपिबस्वमधुमाधवीम्
कामाबाणादहंत्यंगंतवेमेचारुलोचने ४९
अयमेकःसमायातःपुरुषोरूपवान्गुणी अयंहिपुरुषव्याघ्रःसर्वज्ञोगुणवान्धनी ५०
तवार्थेनित्यसंयुक्तःस्नेहेनवरवर्णिनि सुकलोवाच-
बाल्यंनास्त्यपिजीवस्यतारुण्यंनास्तिजीविते ५१

वृद्धत्वंनास्तिचैवास्यस्वयंसिद्धःसुसिद्धिदः
अमरोनिर्जरोव्यापीसुसिद्धःसर्ववित्तमः ५२
अकामःकामदोलोकेआत्मरूपेणवर्तते
यथागेहस्यसंस्थानंतथाकायस्यदृश्यते ५३
यथावार्द्धकिनाकायस्तथासूत्रेणमंदिरम् अनेककाष्ठसंघातैर्नानादारुसमुच्चयैः ५४
मृत्तिकयोदकेनापिसमंतात्परिणामयेत् लिपितंलेपकैःकाष्ठंचित्रंभवतिचित्रकैः ५५
प्रथमंरूपमायातिगृहंसूत्रेणसूत्रितम् पुष्णंतिचस्वयंतत्तुलेपनाद्वैदिनेदिने ५६
वायुनादोलितंनित्यंगृहंचमलिनायते
मध्यमोवर्तुतःकालोगृहस्यपरिकथ्यते ५७
रूपहानिर्भवेत्तस्यगृहस्वामीविलेपयेत्
स्वेच्छयाचगृहस्वामीरूपवत्त्वंनयेद्गृहम् ५८
तारुण्यंतस्यगेहस्यदूतिकेपरिकथ्यते
काष्ठसंघैश्चजीर्णत्वंबहुकालैःप्रयातिसः ५९
स्थानभ्रष्टाःप्रजायंतेमूलाग्रेप्रचलंतिते
नसहेल्लेपनाभारमाधारेणप्रतिष्ठति ६०
एतद्गृहस्यवार्द्धक्यंकथितंशृणुदूतिके

पतमानंगृहंदृष्ट्वागृहस्वामीपरित्यजेत् ६१
गृहमन्यंप्रवेशायप्रयात्येवहिसत्वरम् तथाबाल्यंचतारुण्यंनृणांवृद्धत्वमेवच ६२ सबाल्येबालरूपश्चज्ञानहीनंप्रकारयेत् चित्रयेत्कायमेवापिवस्त्रालंकारभूषणैः ६३
लेपनैश्चंदनैश्चान्यैस्तांबूलप्रभवादिभिः
कायस्तरुणतांयातिअतिरूपोविजायते ६४
बाह्याभ्यंतरमेवापिरसैःसर्वैःप्रपोषयेत्
तेनपोषणभावेनपरिपुष्टःप्रजायते ६५
जायतेमांसवृद्धिस्तुरसैश्चापिनवोत्तमा
यांतिविस्तरतांराजन्नंगान्याप्यायितान्यपि ६६
प्रत्यंगानिरसैश्चैवस्वंस्वंरूपंप्रयांतिवै
दंताधरौस्तनौबाहूकटिपृष्ठमुरूउभे ६७
हस्तपादतलौतद्वद्वृद्धित्वंप्रतिपेदिरे उभाभ्यामपितान्येववृद्धिमायांतितानिवै ६८
अंगानिरसमांसाभ्यांसुरूपाणिभवंतिते तैःस्वरूपैर्भवेन्मर्त्योरसबद्धश्चदूतिके ६९
सुरूपःकथ्यतेमर्त्योलोकेकेनप्रियोभवेत्

विष्ठामूत्रस्यवैकोशःकायएषचदूतिके ७०
अपवित्रशरीरोयंसदास्रवतिनिर्घृणः
तस्यकिंवर्ण्यतेरूपंजलबुद्बुदवच्छुभे ७१
यावत्पंचाशद्वर्षाणितावत्तिष्ठतिवैदृढःपश्चाच्चजायतेहानिस्तस्यैवापिदिनेदिने ७२
दंताःशिथिलतांयांतितथालालायतेमुखम्
चक्षुर्भ्यामपिपश्येन्नकर्णाभ्यांनशृणोतिच ७३
गतिंकर्तुंनशक्नोतिहस्तपादैश्चदूतिके
अक्षमोजायतेकायोजराकालेनपीडितः ७४
तद्रसःशोषमायातिजराग्नितापशोषितः
अक्षमोजायतेदूतिकेनरूपत्वमिष्यते ७५
यथाजीर्णंगृहंयातिक्षयमेवंनसंशयः
तथासंक्षयमायातिवार्द्धकेतुकलेवरम् ७६
ममरूपंसमायातंवर्णस्येवंदिनेदिने
केनाहंरूपसंयुक्ताकेनरूपत्वमिष्यते ७७
यथाजीर्णंगृहंयातिकेनासौपुरुषोबली
यस्यार्थमागतादूतिभवतीकेनशंसति ७८
किमुचैवत्वयादृष्टंममांगेवदसांप्रतम्
तस्यांगादिहहीनंचदूतिनास्त्यधिकंतथा ७९
यथात्वंचतथासौवैतथाहंनात्रसंशयः
कस्यरूपंनविद्येतरूपवान्नास्तिभूतले ८०
उच्छ्रायाःपतनांताश्चनगास्तुगिरयःशुभे कालेनपीडितायांतितद्वद्भूताश्चनान्यथा ८१

अरूपोरूपवान्दिव्यआत्मासर्वगतःशुचिः स्थावरेष्वेवसर्वेषुजंगमेषुचदूतिके ८२ एकोनिवसतेशुद्धोघटेष्वेकंयथोदकम् घटनाशात्प्रयात्येकमेकत्वंत्वंनबुध्यसे ८३
पिंडनाशादयंचात्माएकरूपोविजायते
एकंरूपंमयादृष्टंसंसारेवसतासदा ८४
एवंवदस्वतंज्ञात्वायस्यार्थमिहचागता
दर्शयस्वअपूर्वंमेयदिभोक्तुमिहेच्छसि ८५
व्याधिनापीड्यमानस्यकफेनापिवृतस्यच
अंगाद्विचलतेशोणःस्थानभ्रष्टोभिजायते ८६
अंगसंधिषुसर्वासुपलत्वंचांतरंगतः
एकतोनाशमायातिस्वंहिरूपंपरित्यजेत् ८७
विष्ठात्वंजायतेशीघ्रंकृमिभिश्चभवेत्किल
तद्वद्दुःखकरंवापिनिजरूपंपरित्यजेत् ८८
श्रूयतांजायतेपश्चात्कृमिदुर्गंधसंकुलम्
जायंतेतत्रवैयूकाःकृमयोवानसंशयः ८९
सकृमिःकुरुतेस्फोटंकंडूंचपरिदारुणाम्
व्यथामुत्पादयेद्यूकासर्वांगंपरिचालयेत् ९०
नखाग्रैर्घृष्यमाणासाकंडूःशांताप्रजायते
तद्वत्तैश्चशृणुष्वैवसुरतस्यनसंशयः ९१
भुंजत्येवरसान्मर्त्यःसुभिक्षान्पिबतेप

ुनः
वायुनातेनप्राणेनपाकस्थानंप्रणीयते ९२ यद्भक्तंप्राणिभिर्दूतिपाकस्थानंगतंपुनः
सर्वंतत्पिहितंतत्रवायुर्वैपातयेन्मलम् ९३
सारभूतोरसस्तत्रतद्रक्तश्चप्रजायते
निर्मलःशुद्धवीर्यस्तुब्रह्मस्थानंप्रयातिच ९४
आकृष्टःससमानेननीतस्तेनापिवायुना
स्थानंनलभतेवीर्यंचंचलत्वेनवर्तते ९५
प्राणिनांहिकपालेषुकृमयःसंतिपंचवै द्वावेतौकर्णमूलेतुनेत्रस्थानेततःपुनः
९६
कनिष्ठांगुलिमानेनरक्तपुच्छाश्चदूतिके
नवनीतस्यवर्णेनकृष्णपुच्छानसंशयः ९७
तेषांनामापिभद्रेत्वंमत्तोनिगदितंशृणु
पिंगलीशृंखलीनामद्वौकृमीकर्णमूलयोः ९८
चपलःपिप्पलश्चैवद्वावेतौनासिकाग्रयोः
शृंगलीजंगलीचान्यौनेत्रयोरंतरस्थितौ ९९
कृमीणांशतपंचाशत्तादृग्भूतानसंशयः भालांतेवस्थिताःसर्वेराजिकायाःप्रमाणतः १००
कपालरोगिणःसर्वेविकुर्वंतिनसंशयः केशद्वयंमुखेतस्यविद्यतेशृणुदूतिके १०१ प्राणिनांसंक्षयंविद्धितत्क्षणेहिनसंशय

ः
स्वस्थानेसंस्थितस्यापिप्राजापत्यस्यवैमुखे १०२
तद्वीर्यंरसरूपेणपततेनात्रसंशयः
मुखेनपिबतेवीर्यंतेनमत्तःप्रजायते १०३
तालुमध्यप्रदेशेचचंचलत्वेनवर्तते इडाचपिंगलानाडीसुषुम्णाख्याचसंस्थिता १०४
सुबलेनापितस्यैवनाडिकाजालपंजरे कामकंडूर्भवेद्दूतिसर्वेषांप्राणिनांकिल १०५
पुंसश्चस्फुरतेलिगंनार्यायोनिश्चदूतिकेस्त्रीपुंसौसंप्रमत्तौतुव्रजतःसंगमंततः १०६
कायेनकायसंघृष्टिर्मैथुनेनहिजायते क्षणमात्रंसुखंकायेपुनःकंडूश्चतादृशी १०७
सर्वत्रदृश्यतेदूतिभावएवंविधःकिल व्रजत्वमात्मनःस्थानंनैवास्त्यत्रअपूर्वता १०८
अपूर्वंनास्तिमेकिंचित्करोम्येवनसंशयः १०९
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे
त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ५३

चतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः
विष्णुरुवाच-
एवमुक्तागतादूतीतयासुकलयातदा
समासेनसुसंप्रोक्तमवधार्यपुरंदरः १
तदर्थंभाषितंतस्याःसत्यधर्मसमन्वितम्
आलोच्यसाहसंधैर्यंज्ञानमेवपुरंदरः २
ईदृशंहिवदेत्काहिनारीभूत्वामहीतले योगरूपंसुसंशिष्टंन्यायोदैःक्षालितंवचः ३
पवित्रेयंमहाभागासत्यरूपानसंशयः
त्रैलोक्यस्यसमस्तस्यधुरंधर्तुंभवेत्क्षमा ४
एतदर्थंविचार्यैवजिष्णुःकंदर्पमब्रवीत्त्वयासहगमिष्यामिद्रष्टुंतांकृकलप्रियाम् ५
प्रत्युवाचसहस्राक्षंमन्मथोबलदर्पितः
गम्यतांतत्रदेवेशयत्रास्तेसापतिव्रता ६
मानंवीर्यंबलंधैर्यंतस्याःसत्यंपतिव्रतम्
गत्वाहंनाशयिष्यामिकियन्मात्रासुरेश्वर
७
समाकर्ण्यसहस्राक्षोवचनंमन्मथस्यच
भोभोनंगशृणुष्वत्वमधिकंभाषितंमुधा ८
सुदृढासत्यवीर्येणसुस्थिराधर्मकर्मभिः
सुकलेयमजेयावैतत्रतेपौरुषंनहि ९

इत्याकर्ण्यततःक्रुद्धोमन्मथस्त्विन्द्र मब्रवीत्
ऋषीणांदेवतानांचबलंमयाप्रणाशितम् १० अस्याबलंकियन्मात्रंभवताममकथ्यते पश्यतस्तवदेवेशनाशयिष्यामितांस्त्रियम् ११
नवनीतंयथाचाग्नेस्तेजोदृष्ट्वाद्र वंव्रजेत्
तथेमांद्रावयिष्यामिस्वेनरूपेणतेजसा १२
गच्छतत्रमहत्कार्यमुपस्थंसांप्रतंध्रुवम्
कस्मात्कुत्ससिमेतेजस्त्रैलोक्यस्यविनाशनम् १३
विष्णुरुवाच-
आकर्ण्यवाक्यंतुमनोभवस्यएतामसाध्यांतवकामजाने
धैर्यंसमुद्यम्यचपुण्यदेहांपुण्येनपुण्यांबहुपुण्यचाराम् १४
पश्यामितेपौरुषमुग्रवीर्यमितोहिगत्वातुधनुष्मतावै
तेनापिसार्धंप्रजगामभूयोरत्याचदूत्याचपतिव्रतांताम् १५
एकांसुपुण्यांस्वगृहस्थितांतांध्यानेनपत्युश्चरणेनियुक्ताम्
यथासुयोगीप्रविधायचित्तंविकल्पहीनंनचकल्पयेत १६

अत्यद्भुतंरूपमनंततेजोयुतंचकाराथसतीप्रमोहम्
नीलांचितंभोगयुतंमहात्माझषध्वजश्चैवपुरंदरश्च १७
दृष्ट्वासुलीलंपुरुषंमहांतंचरंतमेवंपरिकामभावम्
जायाहिवैश्यस्यमहात्मनस्तुमेनेनसारूपयुतंगुणज्ञम् १८
अंभोयथापद्मदलेगतंवैप्रयातिमुक्ताफलकस्यकीर्तिम्
तद्वत्स्वभावःपरिसत्ययुक्तोजज्ञेचतस्यास्तुपतिव्रतायाः १९
अनेनदूतीपरिप्रेषितापुरायामांयुवत्याहगुणज्ञमेनम्
लीलास्वरूपंबहुधात्मभावंममैषसर्वंपरिदर्शयेच्च २०
ममैवकालंप्रबलंविचिंत्यागतोहिमेकांतगुणैश्चसत्खलः
रत्यासमेतस्तुकथंचजीवेत्सत्याश्मभारेणप्रमर्दितश्च २१
ममापिभावंपरिगृह्यकांतोजीवेत्कियान्वापिसुबुद्धियुक्तः
शून्योहिकायोममचास्तिसद्यश्चेष्टाविहीनोमृतकल्पएव २२
कायस्यग्रामस्यप्रजाःप्रनष्टाःसुविक्रियाख्यंपरिगृह्यकर्म

ममाधिकेनापिसमंसुकांतंसऊर्द्ध्वशोभामनयच्चकामः २३
यदामृतोबलवान्हर्षयुक्तःस्वयंदृशावैपरिनृत्यमानः
तथाअनेनापिप्रभाषयेद्भुतंयोमांहिवाञ्छत्यपिभोक्तुकामः २४
एवंविचार्यैवतदामहासतीसत्याख्यरज्ज्वादृढबद्धचेतना
गृहंस्वकीयंप्रविवेशसातदातत्तस्यभावंनियमेनवेत्तुम् २५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे- चतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ५४

पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः विष्णुरुवाच-
भावंविदित्वासुरराट्चतस्याःप्रोवाचकामंपुरतःस्थितंसः नचास्तिशक्यास्मरतेजयायसत्यात्मकध्यानसुदंशितासती १
धर्माख्यचापंस्वकरेगृहीत्वाज्ञानाभिधानंवरमेवबाणम्
योद्धुंरणेसंप्रतिसंस्थितासतीवीरोयथादर्पितवीर्यभावः २
जिगीषयेयंपुरुषार्थमेवत्वमात्मनःकुरुषेपौरुषंतु

त्वामद्यजेतुंसमरेसमर्थायद्भाव्यमेवंतदिहैवचिंत्यम् ३
दग्धोसिपूर्वंत्वमिहैवशंभुनामहात्मनातेनसमंविरोधम्
कृत्वाफलंतस्यविकर्मणश्चजातोस्यनंगःस्मरसत्यमेव ४
यथा
त्वयाकर्मकृतंपुरास्मरफलंतुप्राप्तंतुतथैवतीव्रम्
सुकुत्सितांयोनिमवाप्स्यसिध्रुवंसाध्व्यानयासार्धमिहैवकथ्यसे ५
येज्ञानवंतःपुरुषाजगत्त्रयेवैरंप्रकुर्वन्तिमहात्मभिःसमम्
भुंजन्तितेदुष्कृतमेवतत्फलंदुःखान्वितंरूपविनाशनंच ६
व्याघुष्यआवांतुव्रजावकामएनांपरित्यज्यसतींप्रयुज्य
सत्याःप्रसंगेनपुरामयातुलब्धंफलंपापमयंत्वसह्यम् ७
त्वमेवजानासिचरित्रमेतच्छप्तोस्मितेनापिचगौतमेन
जातश्चमेषवृषणःसदाह्यहंभवान्गतोमांतुविहायतत्र ८
तेजःप्रभावोह्यतुलःसतीनांधातासमर्थःसहितुंनसूर्यः
सुकुत्सितंरूपमिदंतुरक्षेत्पुरानुसूयाम

ुनिनाहिशप्तम् ९
निरुध्यसूर्यंपरिवेगवंतमुद्यंतमेवंप्रभयासुदीप्तम्
भर्तुश्चमृत्युंपरिबाधमानंमांडव्यशापस्यचकौंडिनस्य १०
अत्रेःप्रियासत्यपतिव्रतातयास्वपुत्रतांदेवत्रयंहिनीतम्
नकिंपुरामन्मथतेश्रुतंसदासंस्कारयुक्ताःप्रभवंतिसत्यः ११
सावित्रीनाम्नीद्युमत्सेनपुत्रीनीतंप्रियंसापुनरानिनाय
यमादिहैवाश्वपतेःसुपुत्रंसतीत्वमेवंपरिसंश्रुतंच १२
अग्नेःशिखांकःपरिसंस्पृशेद्वैतरेद्धिकःसागरमेवमूढः
गलेतुबद्धासुशिलांभुजाभ्यांकोवासतींवश्यतिवीतरागाम् १३
उक्तेतुवाक्येबहुनीतियुक्तेइंद्रेणकामस्यसुशिक्षणार्थम्
आकर्ण्यवाक्यंमकरध्वजस्तुउवाचदेवेंद्र
मथैनमेव १४
कामउवाच-
तवातिदेशादहमागतोवैधैर्यंसुहृत्त्वंपुरुषार्थमेव
त्यक्त्वातदर्थंपरिभाषसेमांनिःसत्वरूपंबहुभीतियुक्तम् १५

व्याबुद्धि
यास्यामियदासुरेशस्याल्लोकमध्येममकीर्तिनाशः
ऊढिंकरोमानविहीनएवसर्वेवदिष्यंत्यनयाजितंमाम् १६
येवैजितादेवगणाश्चदानवाःपूर्वंमुनींद्रा स्तपसःप्रयुक्ताः
हास्यंकरिष्यंतिममापिसद्योनार्याजितोमन्मथएषभीमः १७
तस्मात्प्रयास्यामित्वयैवसार्धमस्याबलंमानमतःसुरेश
तेजश्चधैर्यंपरिणाशयिष्येकस्माद्भवानत्रबिभेतिशक्र १८
संबोध्यचैवंससुराधिनाथंचापंगृहीतंसशरंसुपुष्पम्
उवाचक्रीडांपुरतःस्थितांतांविधायमायांभवतीप्रयातु १९
वैश्यस्यभार्यांसुकलांसुपुण्यांसत्येस्थितांधर्मविदांगुणज्ञाम्
इतोहिगत्वाकुरुकार्यमुक्तंसाहाय्यरूपंचप्रियेसखेशृणु २०
क्रीडांसमाभाष्यततोमनोभवस्त्वंतेस्थितांप्रीतिमथाह्वयत्पुनः
कार्यंभवत्याममकार्यमुत्तममेतांसुस्नेहैःपरिभावयत्वम् २१
इंद्रं

हिदृष्ट्वासुकलायथाभवेत्स्नेहानुगाचारुविलोचनेयम्
तैस्तैःप्रभावैर्गुणवाक्ययुक्तैर्नयस्ववश्यंचप्रियेसखेशृणु २२
भोभोःसखेसाधयगच्छशीघ्रंमायामयंनंदनरूपयुक्तम्
पुष्पोपयुक्तंचफलप्रधानंघुष्टंरुतैःकोकिलषट्पदानाम् २३
आहूयवीरंमकरंदमेवरसायनंस्वादुगुणैरुपेतम्
सहानिलाद्यैर्निजकर्मयुक्तैःसंप्रेषयित्वापुनरेवकामम् २४
एवंसमादिश्यमहत्ससैन्यंत्रैलोक्यसंमोहकरंतुकामः
चक्रेप्रयाणंसुरराजसार्धंसंमोहनायैवमहासतींताम् २५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे-
पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ५५

षट्पंचाशत्तमोऽध्यायः विष्णुरुवाच-
तस्याःसत्यविनाशायमन्मथःससुराधिपः प्रस्थितःसुकलांतर्हिसत्योधर्ममथाब्रवीत् १

पश्यधर्ममहाप्राज्ञमन्मथस्यविचेष्टितम्तवार्थमात्मनश्चैवपुण्यस्यापिमहात्मनः २
विसृजामिमहास्थानंवास्तुरूपंसुखोदयम्
सत्याख्यंचसुप्रियाख्यंसुदेवाख्यंगृहोत्तमम् ३
तमेवनाशयेद्गत्वाकामएषप्रमत्तधीः
रिपुरूपःसुदुष्टात्माअस्माकंहिनसंशयः ४
पतिस्तपोधनोविप्रःसुसतीयापतिव्रता
सुसत्योभूपतिर्धर्मममगेहानसंशयः ५
यत्राहंवृद्धिसंपुष्टस्तत्रवासोहितेभवेत्
तत्रपुण्यंसमायातिश्रद्धयासहक्रीडते ६
क्षमाशांत्यासमायुक्ताआयातिमममंदिरम्
यथासत्योदमश्चैवदयासौहृदमेवच ७
प्रज्ञायुक्तःसनिर्लोभोयत्राहंतत्रसंस्थितः
शुचिःस्वभावस्तत्रैवअमीचममबांधवाः ८
अस्तेयमप्यहिंसाचतितिक्षावृद्धिरेवच
ममगेहेसमायाताधन्यतांशृणुधर्मराट् ९
गुरूणांचापिशुश्रूषाविष्णुर्लक्ष्म्यासमावृतः
मद्गेहंतुसमायांतिदेवाश्चाग्निपुरोगमाः १०
मोक्षमार्गंप्रकाशेद्योज्ञानोदीप्त्यासमन्वितः
एतैःसार्धंवसाम्येवसतीषुधर्मवत्सुच ११

साधुष्वेतेषुसर्वेषुगृहरूपेषुमेसदा
उक्तेनापिकुटुंबेनवसाम्येवत्वयासह १२
ससत्वाःसाधुरूपास्तेवेधसामेगृहीकृताः
संचरामिमहाभागस्वच्छंदेनचलीलया १३
ईश्वरश्चजगत्स्वामीत्रिनेत्रोवृषवाहनः
ममगेहेस्वरूपेणवर्ततेशिवयायुतः १४
तदिदंसंसृतेःसारंगृहरूपंमहेश्वरम्
सदनंशंकरेत्याख्यंनाशितंमन्मथेनवै १५
विश्वामित्रंमहात्मानंतपंतंतपउत्तमम्
मेनकांहिसमाश्रित्यकामोयंजितवान्पुरा १६
सतीपतिव्रताहल्यागौतमस्यप्रियाशुभा
सुसत्याच्चालितातेनमन्मथेनदुरात्मना १७
मुनयःसत्यधर्मज्ञानानास्त्रियःपतिव्रताः
मद्गृहास्ताइमाःसर्वादीपिताःकामवह्निना १८
दुर्धरोदुःसहोव्यापीयोतिसत्येषुनिष्ठुरः
मामेवंपश्यतेनित्यंक्वसत्यःपरितिष्ठति १९
समांज्ञात्वासमायातिबाणपाणिर्धनुर्धरः नाशयेन्मद्गृहंपापोवीतिहोत्रैश्चनामकैः २०
पापलेशाश्चय्रेकूराअन्येपाखंडसंश्रयाः तेतुबुद्ध्याऽहिताःसर्वेसत्यगेहंविशंतिहि २१

सेनाध्यक्षैरसत्यैस्तुछद्मनातेनसाधितः पातयेदर्दयेद्गेहंपापःशस्त्रैर्दुरात्मभिः २२
मामेवंताडयेत्पापोमहाबलमनोभवः
अस्यधाम्नाप्रदग्धोहंशून्यतांहिव्रजामिवै २३
नूतनंगृहमिच्छामिस्त्रियाख्यंपतिभूपतिम्
कृकलस्यापिपुण्यस्यप्रियेयंशिवमंगला २४
तद्गृहंसुकलाख्यंमेदग्धुंपापःसमुद्यतः
अयमेषसहस्राक्षःकामेनसहितोबली २५
कामस्यकारणात्कस्मात्पूर्ववृत्तंनविंदति
अहल्यायाःप्रसंगेनमेषोपस्थोव्यजायत २६
पौरुषंहिमुनेर्दृष्ट्वासत्याश्चैवप्रधषर्णात्
नष्टःकामस्यदोषेणसुरराट्तत्रसंस्थितः २७
भुक्तवान्दारुणंशापंदुःखेनमहतान्वितः कृकलस्यप्रियामेनांसुकलांपुण्यचारिणीम्
२८
एषहंतुंसहस्राक्षउद्यतःकामसंयुतः
यथाचेंद्रेणनायातिकामएषतथाकुरु २९
धर्मराजमहाप्राज्ञभवान्मतिमतांवरः
धर्मराजउवाच-
ऊनंतेजःकरिष्यामिकामस्यमरणंतथा ३०
एकोपायोमयादृष्टस्तमिहैवप्रपश्यतु

प्रज्ञाचैषामहाप्राज्ञाशकुनीरूपचारिणी ३१
भर्तुरागमनंपुण्यंशब्देनाख्यातुखेयतः
शकुनस्यप्रभावेणभर्तुश्चागमनेनच ३२
दुष्टैर्नष्टानभूयेतस्वस्थचित्तानसंशयःप्रज्ञासंप्रेषितातेनगतासासुकलागृहम् ३३
प्रकुर्वतीमहच्छब्दंदृष्टदेवेवसाबभौ
पूजितामानिताप्रज्ञाधूपदीपादिभिस्तदा ३४
ब्राह्मणंसुकलापृच्छत्किमेषाचवदेन्मम
ब्राह्मणउवाच-भर्तुश्चागमनंब्रूतेतवैवसुभगेस्थिरा ३५
दिनसप्तकमध्येसआगमिष्यतिनान्यथा ३६
इत्येवमाकर्ण्यसुमंगलंवचःप्रहर्षयुक्तासहसाबभूव
धर्मज्ञमेकंसगुणंहिकांतंशकुनात्प्रदिष्टंहिसमागतंतम् ३७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे षट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ५६

सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः विष्णुरुवाच-
क्रीडासतीरूपधराप्रभूत्वागेहंगताचारुपतिव्रतायाः
तामागतांसत्यस्वरूपयुक्तासासादरंवाक्यमुवाचधन्या १

वाक्यैःसुपुण्यैःपरिपूजितासाउवाचक्रीडासुकलांविहस्य
मायानुगंविश्वविमोहनंसतीप्रत्युत्तरंसत्यप्रमेयुक्तम् २
ममापिभर्ताप्रबलोगुणज्ञोधीरःसविद्योमहिमाप्रयुक्तः
त्यक्त्वागतःपापतरांसुपुण्योमामेवनाथःशृणुपुण्यकीर्तिः ३
वाक्यैस्तुपुण्यैरबलास्वभावादाकर्ण्यसर्वंसुकलासमुक्तम्
संशुद्धभावांचविचिंत्यचाहकस्माद्गतःसुंदरितेऽद्यनाथः ४
विहायतेरूपमतीवसत्यमाचक्ष्वसर्वंभवतीसुभर्तुः
ध्यानोपयुक्तासकलंकरोतिसखीस्वरूपागृहमागतामे ५
क्रीडाबभाषेशृणुसत्यमेतंचरित्रभावंममभर्त्तुरस्य
अहंप्रियेयस्यसदैवयुक्तायमिच्छतेतंप्रतिसांत्वयामि ६
कर्तुःसुपुण्यंवचनंसुभर्तुर्ध्यानोपयुक्तासकलंकरोमि
एकांतशीलासगुणानुरूपाशुश्रूषयैकस्तमिहैवदेवि ७
ममपूर्वविपाकोऽयसंप्रत्येवप्रवर्तते यतस्त्यक्त्वागतोभर्त्तामामेवंमंदभागिन

ीम् ८
सखेनधारयेजीवंस्वकीयकायमेवच पत्याहीनाःकथंनार्यःसुजीवंतिचनिर्घृणाः ९
रूपशृंगारसौभाग्यंसुखंसंपच्चनान्यथा नारीणांहिमहाभागोभर्ताशास्त्रेषुगीयते १०
तयासर्वंसमाकर्ण्ययदुक्तंक्रीडयातदा
सत्यभावंविदित्वासामेनेसंभाषितंतदा ११
विश्वस्तासामहाभागासुकलापतिदेवता
तामुवाचपुनःसर्वमात्मचेष्टानुगंवचः १२
समासेनसमाख्यातंपूर्ववृत्तांतमात्मनः
यथाभर्तागतोयात्रांपुण्यसाधनतत्परः १३
आत्मदुःखंसुसत्यंचतपएवमनस्विनि
बोधिताक्रीडयासातुसमाश्वास्यपतिव्रता १४
सूतउवाच-
एकदातुतयाप्रोक्तंक्रीडयासुकलांप्रति
सखेपश्यवनंसौम्यंदिव्यवृक्षैरलंकृतम् १५
तत्रतीर्थंपरंपुण्यमस्तिपातकनाशनम् नानावल्लीवितानैश्चसुपुष्पैःपरिशोभितम्
१६
आवाभ्यामपिगंतव्यंपुण्यहेतोर्वरानने
समाकर्ण्यतयासार्द्धंसुकलामाययातदा १७
प्रविवेशवनंदिव्यंनंदनोपममेवसा
सर्वर्तुकुसुमोपेतंकोकिलाशतनादितम् १८
गीयमानंसुमधुरैर्नादैर्मधुकरैरपि

कूजद्भिःपक्षिभिःपुण्यैःपुण्यध्वनिसमाकुलम् १९
चंदनादिकवृक्षैश्चसौरभैश्चविराजितम्
सर्वभोगैःसुसंपूर्णंमाधव्यामाधवेनवै २०
रचितंमोहनायैवसुकलायाश्चकारणात् तयासार्धंप्रविष्टासातद्वनंसर्वभावनम्
२१
ददर्शसौख्यदंपुण्यंमायाभावंनविंदति
वीक्षमाणावनंदिव्यंतयासहजनेश्वर २२
शक्रोपिचाभ्ययात्तत्रदेवमूर्तिविराजितःतयादूत्यासमंप्राप्तःकामस्तत्रसमागतः २३
सर्वभोगपतिर्भूत्वाकामलीलासमाकुलः
काममाहसमाभाष्यएषासासुकुलागता २४
प्रहरस्वमहाभागक्रीडायाःपुरतःस्थिताम्
मायांकृत्वासमानीताक्रीडयातवसंनिधौ २५
पौरुषंदर्शयाद्यैवयद्यस्तिकुरुनिश्चितम्
कामउवाच-
आत्मरूपंदर्शयस्वचतुरंलीलयान्वितम् २६
येनाहंप्रहराम्येतांपंचबाणैःसहस्रदृक्
इंद्रउवाच-
क्वास्तेतेपौरुषंमूढयेनलोकंविडंबसे २७
ममाधारपरोभूत्वायोद्धुमिच्छसिसांप्रतम्कामउवाच-
तेनापिदेवदेवेनमहादेवेनशूलिना २८
पूर्वमेवहृतंरूपंममकायोनविद्यते

इच्छाम्यहंयदानारींहंतुंशृणुष्वसांप्रतम् २९
पुंसांकायंसमाश्रित्यआत्मरूपंप्रदर्शयेपुमांसंवासहस्राक्षनार्याःकार्यंसमाश्रये ३०
पूर्वदृष्टायदानारीतामेवपरिचिंतयेत्
चिंत्यमानस्यपुंसस्तुनार्यारूपंपुनःपुनः ३१
अदृष्टंतुसमाश्रित्यपुंसमुन्मादयाम्यहम्
तथाप्युन्मादयाम्येवंनारीरूपंनसंशयः ३२
संस्मरणात्स्मरोनामममजातंसुरेश्वर तांदृष्ट्वातादृशोरंगवस्तुरूपंसमाश्रये ३३
आत्मतेजःप्रकाशेनबाध्यबाधकतांव्रजेत्
नारीरूपंसमाश्रित्यधीरंपुरुषंप्रमोहयेत् ३४
पुरुषंतुसमाश्रित्यभावयामिसुयोषितम्
रूपहीनोस्मिहेइंद्रअस्मद्रू
पंसमाश्रयेत् ३५
तवरूपंसमाश्रित्यतांसाधयेयथेप्सिताम् एवमुक्त्वासदेवेंद्रं कायंतस्यमहात्मनः ३६
सखासौमाधवस्यापिसमाश्रित्यसुमायुधः ३७ तामेवहंतुंकुसुमायुधोपिसाध्वींसुपुण्यांकृकलस्यभार्याम्

समुत्सुकस्तिष्ठतिबाणलक्षंतस्याश्चकायंनयनैर्विलोक्य ३८
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रे सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ५७

अष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः विष्णुरुवाच-
क्रीडाप्रयुक्तासुवनंप्रविष्टावैश्यस्यभार्यासुकलासुतन्वी ददर्शसर्वंगहनंमनोरमंतामेवपप्रच्छसखींसतीसा १
अरण्यमेतत्प्रवरंसुपुण्यंदिव्यंसखेकस्यमनोभिरामम्
सिद्धंसुकामैःप्रवरैःसमस्तैःपप्रच्छहर्षात्सुकलासखींताम् २
क्रीडोवाच-
एतद्वनंदिव्यगुणैःप्रयुक्तंसिद्धस्वभावैःपरिभावनेन
पुष्पाकुलंकामफलोपयुक्तंविपश्यसर्वंमकरध्वजस्य ३
एवंवाक्यंततःश्रुत्वाहर्षेणमहतान्विता
समालोक्यमहद्वृत्तंकामस्यचदुरात्मनः ४
वायुनानीयमानंतंसमाघ्रातिनसौरभम्
वातिवायुःस्वभावेनसौरभेणसमन्वितः ५
तद्बाणोविशतेनासांयथातथासुलीलया

सागंधंनैवगृह्णातिपुष्पाणांचवरानना ६
नचास्वादयतेसातुसुरसान्सामहासती
ससखाकामदेवस्यरममाणोविनिर्जितः ७
लज्जितःपराङ्मुखोभूत्वाभूंपपातलवच्छदैःफलेभ्योहिसुपक्वेभ्यःपुष्पमंजरिसंस्कृतः ८
लवरूपोपतद्भूमौरसस्त्वेषतयाजितः
मकरंदःसुदीनात्माफलाद्भूमिंततःपुनः ९
भक्ष्यतेमक्षिकाभिश्चयथामृतोरणेतथा मक्षिकाभक्ष्यमाणस्तुप्रवाहेनप्रयातिसः
१०
मंदंमंदंप्रयात्येवतंहसंतिचपक्षिणः
नानारुतैःप्रचलंतिसुखमानंदनिर्भरैः ११
प्रीत्याशकुनयस्तत्रवनमध्यनगस्थिताः
सुकलयाजितोह्येषनिम्नंपंथानमाश्रितः १२
प्रीत्यासमेतारतिःकामभार्यागत्वाब्रवीत्सासुकलांविहस्य
स्वस्त्यस्तुतेस्वागतमेवभद्रे
रमस्वप्रीत्यानयनाभिरामम् १३
तेरूपमिष्टममलमिंद्रस्यापिमहात्मनः
यदेष्टंतेतदाब्रूहिसमानेष्येनसंशयः १४
सूतउवाच-
वदंत्यौतेस्त्रियौदृष्ट्वाश्रुत्वोवाचसुभाषितम्
रतिंप्रतिगृहीत्वामेगतोभर्त्तामहामतिः १५

यत्रमेतिष्ठतेभर्त्तातत्राहंपतिसंयुता
तत्रकामश्चमेप्रीतिरयंकायोनिराश्रयः १६
द्वेअप्युक्तंसमाकर्ण्यरतिप्रीतीविलज्जिते
व्रीडमानेगतेतेद्वेयत्रकामोमहाबलः १७
ऊचतुस्तंमहावीरमिंद्रकायसमाश्रितम्
चापमाकर्षमाणंतंनेत्रलक्ष्यंमहाबलम् १८
दुर्जयेयंमहाप्राज्ञत्यजपौरुषमात्मनः
पतिकामामहाभागापतिव्रतासदैवसा १९
कामउवाच-
अनयालोक्यतेरूपमिंद्रस्यास्यमहात्मनः
यदिदेवितदाचाहंहनिष्यामिनसंशयः २०
अथवेषधरोदेवोमहारूपःसुराधिपः
सतयानुगतस्तूर्णंपरयालीलयातदा २१
सर्वभोगसमाकीर्णःसर्वाभरणशोभितः
दिव्यमाल्यांबरधरोदिव्यगंधानुलेपनः २२
तयारत्यासमायातोयत्रास्तेपतिदेवता प्रत्युवाचमहाभागांसुकलांसत्यचारिणीम् २३
पूर्वंदूतीसमक्षंतेप्रीत्याचप्रहितामयाकस्मान्नमन्यसेभद्रेभजंतंत्वामिहागतम् २४
सुकलोवाच-
रक्षायुक्तास्मिभद्रं तेभर्तुःपुत्रैर्महात्मभिः एकाकिनीसहायैश्चनैवकस्यभयंमम २५

शूरैश्चपुरुषाकारैःसर्वत्रपरिरक्षिता
नातिप्रस्तावयेवक्तुंव्यग्राकर्मणितस्यच २६
यावत्प्रस्यंदतेनेत्रंतावत्कालंमहामते
भवान्नलज्जतेकस्माद्रममाणोमयासह २७
भवान्कोहिसमायातोनिर्भयोमरणादपि
इंद्रउवाच-
त्वामेवंहिप्रपश्यामिवनमध्येसमागताम् २८
समाख्यातास्त्वयाशूराभर्तुश्चतनयाःपुनःकथंपश्याम्यहंतावद्दर्शयस्वममाग्रतः २९
सुकलोवाच-
सनिजसकलवर्गस्याधिपत्येनिवेश्यधृतिमतिगतिबुद्ध्य्ख्यौस्तुसंन्यस्यसत्यम्
अचलसकलधर्मोनित्ययुक्तोमहात्मामदनसबलधर्मात्मासदामांजुगोप ३०
मामेवंपरिरक्षतेदमगुणैःशौचैस्तुधर्मःसदासत्यंपश्यसमागतंममपुरःशांतिक्षमाभ्यांयुतम्
बोधश्चातिमहाबलःपृथुयशायोमांनमुंचेत्कदाबद्धाहंदृढबंधनैःस्वगुणजैःसांनिध्यमेवंगतः
३१
रक्षायुक्ताःकृताःसर्वेसत्याद्याममसांप्रतम्
धर्मलाभादिकाःसर्वेदमबुद्धिपराक्रमाः ३२ मामेवंहिप्ररक्षंतिकिंमांप्रार्थयसेबला

त्
कोभवान्निर्भयोभूत्वादूत्यासार्धंसमागतः ३३
सत्यंधर्मस्तथापुण्यंज्ञानाद्याःप्रबलास्तथा
ममभर्तुःसहायाश्चतेमांरक्षंतिवेश्मनि ३४
अहंरक्षायुतानित्यंदमशांतिपरायणा
नमांजेतुंसमर्थश्चअपिसाक्षाच्छचीपतिः ३५
यदिवामन्मथोवापिसमागच्छतिवीर्यवान्
दंशिताहंसदासत्यंसत्यकेनैवनान्यथा ३६
निरर्थकास्तस्यबाणाभविष्यंतिनसंशयः
त्वामेवंहिहनिष्यंतिधर्मादयोमहाभटाः ३७
दूरंगच्छपलायत्वमत्रमातिष्ठसांप्रतम् वार्यमाणोयदातिष्ठेर्भस्मीभूतोभविष्यसि ३८
भर्त्राविनानिरीक्षेतममरूपंयदाभवान् यथादारुदहेदग्निस्तथाधक्ष्यामिनान्यथा ३९
एवंश्रुत्वासहस्राक्षोमन्मथस्यापिसम्मुखम्
पश्यपौरुषमेतस्यायुध्यस्वनिजपौरुषैः ४०
यथागतास्तथासर्वेमहाशापभयातुराः
स्वंस्वंस्थानंमहाराजइंद्रा
द्याःप्रययुस्तदा ४१
गतेषुतेषुसर्वेषुसुकलासापतिव्रता
स्वगृहंपुण्यसंयुक्तापतिध्यानेनचागता ४२

स्वगृहंपुण्यसंयुक्तंसर्वतीर्थमयंतदा सर्वयज्ञमयंराजन्संप्राप्तापतिदेवता ४३ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रेष्ट- पंचाशत्तमोऽध्यायः ५८

एकोनषष्टितमोऽध्यायः विष्णुरुवाच-
कृकलःसर्वतीर्थानिसाधयित्वागृहंप्रति
प्रस्थितःसार्थवाहेनमहानंदसमन्वितः १
एवंचिंतयतेनित्यंसंसारःसफलोमम
तृप्ताःस्वर्गंप्रयास्यंतिपितरोममनान्यथा २
तावत्प्रत्यक्षरूपेणबद्ध्वातस्यपितामहान्
पुरतस्तस्यसंब्रूतेनहितेपुण्यमुत्तमम् ३
दिव्यरूपोमहाकायःकृकलंवाक्यमब्रवीत्
तवतीर्थफलंनास्तिश्रममेववृथाकृथाः ४
स्वयंसंतोषमाप्नोषिनहितेपुण्यमुत्तमम्
एवंश्रुत्वाततोवैश्यःकृकलोदुःखपीडितः ५
भवान्कःसंवदस्येवंकस्माद्बद्धाःपितामहाः
केनदोषप्रभावेणतन्मेत्वंकारणंवद ६
कस्मात्तीर्थफलंनास्तिममयात्राकथंनहि
सर्वमेवसमाचक्ष्वयदिजानासिसंस्फुटम् ७
धर्मउवाच-

पूतांपुण्यतमांस्वीयांभार्यांत्यक्त्वाप्रयातियः
तस्यपुण्यफलंसर्वंवृथाभवतिनान्यथा ८
धर्माचारपरांपुण्यांसाधुव्रतपरायणाम्
पतिव्रतरतांभार्यांसुगुणांपुण्यवत्सलाम् ९
तामेवापिपरित्यज्यधर्मकार्यंप्रयातियः
वृथातस्यकृतःसर्वोधर्मोभवतिनान्यथा १०
सर्वाचारपराभव्याधर्मसाधनतत्परा
पतिव्रतरतानित्यंसर्वदाज्ञानवत्सला ११
एवंगुणाभवेद्भार्यायस्यपुण्यामहासती
तस्यगेहेसदादेवास्तिष्ठंतिचमहौजसः १२
पितरोगेहमध्यस्थाःश्रेयोवांछंतितस्यच
गंगाद्याःपुण्यनद्यश्चसागरास्तत्रनान्यथा १३
पुण्यासतीयस्यगेहेवर्ततेसत्यतत्परा
तत्रयज्ञाश्चगावश्चऋषयस्तत्रनान्यथा १४
तत्रसर्वाणितीर्थानिपुण्यानिविविधानिच
भार्यायोगेनतिष्ठंतिसर्वाण्येतानिनान्यथा १५
पुण्यभार्याप्रयोगेणगार्हस्थ्यंसंप्रजायते
गार्हस्थ्यात्परमोधर्मोद्वितीयोनास्तिभूतले १६
गृहस्थस्यगृहःपुण्यःसत्यपुण्यसमन्वितः
सर्वतीर्थमयोवैश्यसर्वदेवसमन्वितः १७

गार्हस्थ्यंचसमाश्रित्यसर्वेजीवंतिजंतवः
तादृशंनैवपश्यामिअन्यमाश्रममुत्तमम् १८ मंत्राग्निहोत्रंदेवाश्चसर्वेधर्माःसनातनाः
दानाचाराःप्रवर्तंतेयस्यपुंसश्चवैगृहे १९
एवंयोभार्ययाहीनस्तस्यगेहंवनायते
यज्ञाश्चवैनसिध्यंतिदानानिविविधानिच २०
भार्याहीनस्यपुंसोपिनसिध्यतिमहाव्रतम्
धर्मकर्माणिसर्वाणिपुण्यानिविविधानिच २१
नास्तिभार्यासमंतीर्थंधर्मसाधनहेतवे
शृणुष्वत्वंगृहस्थस्यनान्योधर्मोजगत्रये २२
यत्रभार्यागृहंतत्रपुरुषस्यापिनान्यथा ग्रामेवाप्यथवारण्येसर्वधर्मस्यसाधनम् २३
नास्तिभार्यासमंतीर्थंनास्तिभार्यासमंसुखम्
नास्तिभार्यासमंपुण्यंतारणायहितायच २४
धर्मयुक्तांसतींभार्यांत्यक्त्वायासिनराधम
गृहंधर्मंपरित्यज्यक्वास्तेधर्मस्यतेफलम् २५
तयाविनायदातीर्थेश्राद्धदानंकृतंत्वया
तेनदोषेणवैबद्धास्तवपूर्वपितामहाः २६

भवांश्चौरोह्यमीचौरायैस्तुभुक्तंसुलोलुपैः
त्वयादत्तस्यश्राद्धस्यअन्नमेवंतयाविना २७
सुपुत्रःश्रद्धयायुक्तःश्राद्धदानंददातियः
भार्यादत्तेनपिंडेनतस्यपुण्यंवदाम्यहम् २८
यथाऽमृतस्यपानेननृणांतृप्तिर्हिजायते तथापितॄणांश्राद्धेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् २९
गार्हस्थ्यस्यचधर्मस्यभार्याभवतिस्वामिनी
त्वयैषावंचितामूढचौरकर्मकृतंवृथा ३०
अमीपितामहाश्चौरायैर्भुक्तंतुतयाविना
भार्यापचतिचेदन्नंस्वहस्तेनामृतोपमम् ३१
तदन्नमेवभुंजंतिपितरोहृष्टमानसाः तेनैवतृप्तिमायांतिसंतुष्टाश्चभवंतिते ३२
तस्माद्भार्यांविनाधर्मःपुरुषस्यनसिध्यति
नास्तिभार्यासमंतीर्थंपुंसांसुगतिदायकम् ३३
भार्यांविनाचयोधर्मःसएवविफलोभवेत् ३४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक

लाचरित्रे एकोनषष्टितमोऽध्यायः ५९

षष्टितमोऽध्यायः
कृकलउवाच-
कथंमेजायतेसिद्धिःकथंपितृविमोचनम् एतन्मेविस्तरेणापिधर्मराजवदाधुना १ धर्मउवाच-
गच्छगेहंमहाभागत्वांविनादुःखमाचरत् संबोधयत्वंसुकलांस्वपत्नींधर्मचारिणीम् २
श्राद्धदानंगृहंगत्वातस्याहस्तेनवैकुरुस्मृत्वापुण्यानितीर्थानियजस्वत्वंसुरोत्तमान् ३
तीर्थयात्राकृतासिद्धिस्तवचैवभविष्यति भार्यांविनातुयोलोकेधर्मंसाधितुमिच्छति ४
सगार्हस्थ्यंविलोप्यैवएकाकीविचरेद्वनम्विफलोजायतेलोकेतंनमन्यंतिदेवताः ५
यज्ञाःसिद्धिंतदायांतियदास्याद्गृहिणीगृहे
एकाकीससमर्थोनधर्मार्थसाधनायच ६
विष्णुरुवाच-
एवमुक्त्वाचतंवैश्यंगतोधर्मोयथागतम्
कृकलोपिसधर्मात्मास्वगृहंप्रतिप्रस्थितः ७
स्वगृहंप्राप्यमेधावीदृष्ट्वातांचपतिव्

रताम्
सार्थवाहेनतेनापिस्वस्थानंप्राप्यबुद्धिमान् ८
तयासमागतंदृष्ट्वाभर्तारंधर्मकोविदम्
कृतंसुमंगलंपुण्यंभर्तुरागमनेतदा ९
समाचष्टसधर्मात्माधर्मस्यापिविचेष्टितम्
समाकर्ण्यमहाभागाभर्तुर्वाक्यंमुदावहम् १०
धर्मवाक्यंप्रशस्याथअनुमेनेचतंतथा
विष्णुरुवाच-
अथोसकृकलोवैश्यस्तयासार्धंसुपुण्यकम् ११
चकारश्रद्धयाश्राद्धंदेवतागृहसंस्थितः
पितरोदेवगंधर्वाविमानैश्चसमागताः १२
तुष्टुवुस्तौमहात्मानौदंपतीमुनयस्तथा अहंचापितथाब्रह्मादेव्यायुक्तोमहेश्वरः
१३
सर्वेदेवाःसगंधर्वाविमानैश्चसमागताः
अहमेवततोब्रह्मादेव्यायुक्तोमहेश्वरः १४
सर्वेदेवाःसगंधर्वास्तस्याःसत्येनतोषिताः
ऊचुश्चतौमहात्मानौधर्मज्ञौसत्यपंडितौ १५
भार्ययासहभद्रं तेवरंवरयसुव्रत
कृकलउवाच-
कस्यपुण्यप्रसंगेनतपसश्चसुरोत्तमाः १६
सभार्यायवरंदातुंभवंतोहिसमागताः

इंद्रउवाच-
एषासतीमहाभागासुकलाचारुमंगला १७ अस्याःसत्येनतुष्टाःस्मदातुकामावरंतव समासेनतुतत्प्रोक्तंपूर्ववृत्तांतमेवच १८
तस्याश्चरितमाहात्म्यंश्रुत्वाभर्तासहर्षितः
तयासहसधर्मात्माहर्षव्याकुललोचनः १९
ननामदेवताःसर्वाउवाचचपुनःपुनः
यदितुष्टामहाभागात्रयोदेवाःसनातनाः २०
अन्येचऋषयःपुण्याःकृपांकृत्वाममोपरि
जन्मजन्मनिदेवानांभक्तिमेवंकरोम्यहम् २१
धर्मसत्यरतिःस्यान्मेभवतांहिप्रसादतः पश्चाद्धिवैष्णवंलोकंसभार्यश्चपितामहैः २२
गंतुमिच्छाम्यहंदेवायदितुष्टामहौजसः
देवाऊचुः-
एवमस्तुमहाभागसर्वमेवभविष्यति २३
पुष्पवृष्टिंततश्चक्रुस्तयोरुपरिभूपते
जगुर्गीतंमहापुण्यंललितंसुस्वरंततः २४
गंधर्वागीततत्त्वज्ञाननृतुश्चाप्सरोगणाः
ततोदेवाःसगंधर्वाःस्वंस्वंस्थानंनृपोत्तम २५
वरंदत्वाप्रजग्मुस्तेस्तूयमानाःपतिव्रताम्

नारीतीर्थंसमाख्यातमन्यत्किंचिद्वदामिते २६
एतत्तेसर्वमाख्यातंपुण्याख्यानमनुत्तमम्
यःशृणोतिनरोराजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते २७
श्रद्धयाशृणुतेनारीसुकलाख्यानमुत्तमम्
सौभाग्येनतुसत्येनपुत्रपौत्रैर्नमुच्यते २८
मोदतेधनधान्येनसहभर्त्रासुखीभवेत्
पतिव्रताभवेत्साचजन्मजन्मनिनान्यथा २९
ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभवेत्
धनधान्यंभवेच्चैववैश्यगेहेनसंशयः ३०
धर्मज्ञोजायतेराजन्सदाचारःसुखीभवेत्
शूद्र
सुःखमवाप्नोतिपुत्रपौत्रैःप्रवर्धते ३१
विपुलाजायतेलक्ष्मीर्धनधान्यैरलंकृता ३२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेसुक लाचरित्रेषष्टितमोऽध्यायः ६०

एकषष्टितमोऽध्यायः
वेनउवाच-
भार्यातीर्थंसमाख्यातंसर्वतीर्थोत्तमोत्तमम्
पितृतीर्थंसमाख्याहिपुत्राणांतारणंपरम्

१
विष्णुरुवाच-
कुरुक्षेत्रेमहाक्षेत्रेकुंडलोनामब्राह्मणः
सुकर्मानामसत्पुत्रःकुंडलस्यमहात्मनः २
गुरूतस्यमहावृद्धौधर्मज्ञौशास्त्रकोविदौ
द्वावेतौतुमहात्मानौजरयापरिपीडितौ ३
तयोःशुश्रूषणंचक्रेभक्त्याचपरयाततः
धर्मज्ञोभावसंयुक्तोअहर्निशमनारतम् ४
तस्माद्वेदानधीतेसपितुःशास्त्राण्यनेकशः
सर्वाचारपरोदक्षोधर्मज्ञोज्ञानवत्सलः ५
अंगसंवाहनंचक्रेगुर्वोश्चस्वयमेवसः
पादप्रक्षालनंचैवस्नानभोजनकींक्रियाम् ६
भक्त्याचैवस्वभावेनतद्ध्य्नोतन्मयोभवेत्
मातापित्रोश्चराजेंद्र
उपचर्यांप्रकारयेत् ७
सूतउवाच-
तद्वर्तमानकालेतुबभूवनृपसत्तम
पिप्पलोनामवैविप्रःकश्यपस्यमहात्मनः ८
तपस्तेपेनिराहारोजितात्माजितमत्सरः
दयादानदमोपेतःकामंक्रोधंविजित्यसः ९
दशारण्यगतोधीमाञ्ज्ञानशांतिपरायणः सर्वेंद्रियाणिसंयम्यतपस्तेपेमहामनाः

१०
तपःप्रभावतस्तस्यजंतवोगतविग्रहाः
वसंतिसुयुगेतत्रएकोदरगताइव ११
तत्तपस्तस्यमुनयोदृष्ट्वाविस्मयमाययुः
नेदृशंकेनचित्तप्तंयथासौतप्यतेमुनिः १२
देवाश्चइंद्रप्रमुखाःपरंविस्मयमाययुः
अहोअस्यतपस्तीव्रंशमश्चेंद्रियसंयमः १३
निर्विकारोनिरुद्वेगः कामक्रोधविवर्जितः
शीतवातातपसहोधराधरइवस्थितः १४
विषयेविमुखोधीरोमनसोतीतसंग्रहम्
नशृणोतियथाशब्दंकस्यचिद्द्विजसत्तमः १५
संस्थानंतादृशंगत्वास्थित्वाएकाग्रमानसः
ब्रह्मध्यानमयोभूत्वासानंदमुखपंकजः १६
अश्मकाष्ठमयोभूत्वानिश्चेष्टोगिरिवत्स्थितः
स्थाणुवद्दृश्यतेचासौसुस्थिरोधर्मवत्सलः १७
तपःक्लिष्टशरीरोतिश्रद्धावाननसूयकः
एवंवर्षसहस्रैकंसंजातंतस्यधीमतः १८
पिपीलिकाभिर्बह्वीभिःकृतंमृद्भारसंचयम्तस्योपरिमहाकायंवल्मीकंनिजमंदिरम् १९
वल्मीकोदरमध्यस्थोजडीभूतइवस्थितः
सएवंपिप्पलोविप्रस्तपतेसुमहत्तपः २०
कृष्णसर्पैस्तुसर्वत्रवेष्टितोद्विजसत्तमः

तमुग्रतेजसंविप्रंप्रदशंतिविषोल्बणाः २१
संप्राप्यगात्रमर्माणिविषंतस्यनभेदयेत्तेजसातस्यविप्रस्यनागाःशांतिमथागमन् २२
तस्यकायात्समुद्भूताअर्चिषोदीप्ततेजसः नानारूपाःसुबहुशोदृश्यंते च पृथक्पृथक् २३
यथावह्नेःखरतरास्तथाविधानरोत्तम यथामेघोदरेसूर्यःप्रविष्टोभातिरश्मिभिः २४
वल्मीकस्थस्तथाविप्रःपिप्पलोभातितेजसा
सर्पादशंतिविप्रंतंसक्रोधादशनैरपि २५
नभिंदंतिचदंष्ट्राग्राच्चर्मभित्त्वानृपोत्तम
एवंवर्षसहस्रैकंतपआचरतस्ततः २६
गतंतुराजराजेंद्रमुनेस्तस्यमहात्मनः त्रिकालंसाध्यमानस्यशीतवर्षातपान्वितः
२७
गतःकालोमहाराजपिप्पलस्यमहात्मनः
तद्वच्चवायुभक्षंतुकृतंतेनमहात्मना २८
त्रीणिवर्षसहस्राणिगतानितस्यतप्यतः
तस्यमूर्ध्निततोदेवैःपुष्पवृष्टिःकृतापुरा २९
ब्रह्मज्ञोसिमहाभागधर्मज्ञोसिनसंशयः सर्वज्ञानमयोऽसित्वंसंजातःस्वेनकर्मणा ३०
यंयंत्वंवांछसेकामंतंतंप्राप्स्यसिनान्

यथा
सर्वकामप्रसिद्धस्त्वंस्वतएवभविष्यसि ३१
समाकर्ण्यमहद्वाक्यंपिप्पलोपिमहामनाः
प्रणम्यदेवताःसर्वाभक्त्यानमितकंधरः ३२
हर्षेणमहताविष्टोवचनंप्रत्युवाचसः
इदंविश्वंजगत्सर्वंममवश्यंयथाभवेत् ३३
तथाकुरुध्वंदेवेंद्रा
विद्याधरोभवाम्यहम्
एवमुक्त्वासमेधावीविररामनृपोत्तम ३४
एवमस्त्वितितेप्रोचुर्द्विजश्रेष्ठंसुरास्तदा
दत्वावरंमहाभागजग्मुस्तस्मैमहात्मने ३५
गतेषुतेषुदेवेषुपिप्पलोद्विजसत्तमः
ब्रह्मण्यंसाधयेन्नित्यंविश्ववश्य्रंपचिंतयेत् ३६
तदाप्रभृतिराजेंद्रपिप्पलोद्विजसत्तमः
विद्याधरपदंलब्ध्वाकामगामीमहीयते ३७
एवंसपिप्पलोविप्रोविद्याधरपदंगतः
संजातोदेवलोकेशःसर्वशास्त्रविशारदः ३८
एकदातुमहातेजाःपिप्पलःपर्यचिंतयत्
विश्ववश्यंभवेत्सर्वंममदत्तोवरोत्तमः ३९
तदर्थंप्रत्ययंकर्तुमुद्यतोद्विजपुंगवःयंयंचिंतयतेकर्तुंतंतंहिवशमानयेत् ४०
एवंसप्रत्ययेजातेमनसापर्यकल्पयत् द्वितीयोनास्तिवैलोकेमत्समःपुरुषोत्तमः ४१

सूतउवाच-
एवंहिकल्पमानस्यपिप्पलस्यमहात्मनः
ज्ञात्वामानसिकंभावंसारसस्तमुवाचह ४२
सरस्तीरगतोराजन्सुस्वरंव्यंजनान्वितम्
स्वनंसौष्ठवसंयुक्तमुक्तवान्पिप्पलंप्रति ४३
कस्मादुद्वहसेगर्वमेवंत्वंपरमात्मकम्
सर्ववश्यात्मिकींसिद्धिंनाहंमन्येतवैवहि ४४
वश्यावश्यमिदंकर्मअर्वाचीनंप्रशस्यते
पराचीनंनजानासिपिप्पलत्वंहिमूढधीः ४५
वर्षाणांतुसहस्राणियावत्त्रीणित्वयातपःसमाचीर्णंततोगर्वंकुरुषेकिंमुधाद्विज ४६
कुंडलस्यसुतोधीरःसुकर्मानामयःसुधीः
वश्यावश्यंजगत्सर्वंतस्यासीच्छृणुसांप्रतम् ४७
अर्वाचीनंपराचीनंसवैजानातिबुद्धिमान्
लोकेनास्तिमहाज्ञानीतत्समःशृणुपिप्पल ४८
नकुंडलस्यपुत्रेणसदृशस्त्वंसुकर्मणा
नदत्तंतेनवैदानंनज्ञानंपरिचिंतितम् ४९
हुतयज्ञादिकंकर्मनकृतंतेनवैकदा
नगतस्तीर्थयात्रायांनचवह्नेरुपासनम् ५०
सकदाकृतवान्विप्रधर्मसेवार्थमुत्तमम्
स्वच्छंदचारीज्ञानात्मापितृमातृसुहृत्सदा ५१
वेदाध्ययनसंपन्नःसर्वशास्त्रार्थकोविदः

यादृशंतस्यवैज्ञानंबालस्यापिसुकर्मणः ५२
तादृशंनास्तितेज्ञानंवृथात्वंगर्वमुद्वहेः
पिप्पलउवाच-
कोभवान्पक्षिरूपेणमामेवंपरिकुत्सयेत् ५३
कस्मान्निंदसिमेज्ञानंपराचीनंतुकीदृशम्तन्मेविस्तरतोब्रूहित्वयिज्ञानंकथंभवेत् ५४
अर्वाचीनगतिंसर्वांपराचीनस्यसांप्रतम् वदत्वमंडजश्रेष्ठज्ञानपूर्वंसुविस्तरम् ५५
किंवाब्रह्माचविष्णुश्चकिंवारुद्रो
भविष्यसि
सारसउवाच-
नास्तितेतपसोभावःफलंनास्तिचतस्यतु ५६
त्वयानपरितप्तस्यतपसःसांप्रतंशृणु
कुंडलस्यापिपुत्रस्यबालस्यापियथागुणः ५७
तथातेनास्तिवैज्ञानंपरिज्ञातंनतत्पदम्
इतोगत्वापिपृच्छत्वंममरूपंद्विजोत्तम ५८
सवदिष्यतिधर्मात्मासर्वंज्ञानंतवैवहि
विष्णुरुवाच-
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसारसेनप्रभाषितम् ५९
निर्जगामसवेगेनदशारण्यंमहाश्रमम् ६०
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेएकष
ष्टितमोऽध्यायः ६१

द्विषष्टितमोऽध्यायः
विष्णुरुवाच-
कुंडलस्याश्रमंगत्वासत्यधर्मसमाकुलम्
सुकर्माणंततोदृष्ट्वापितृमातृपरायणम् १
शुश्रूषंतंमहात्मानंगुरूसत्यपराक्रमम्
महारूपंमहातेजंमहाज्ञानसमाकुलम् २
मातापित्रोःपदांतेतमुपविष्टंददर्शसः
महाभक्त्यान्वितंशांतंसर्वज्ञानमहानिधिम् ३
कुंडलस्यापिपुत्रेणसुकर्मणामहात्मना
आगतंपिप्पलंदृष्ट्वाद्वारदेशेमहामतिम् ४
आसनात्तूर्णमुत्थायअभ्युत्थानंकृतंपुनः आगच्छत्वंमहाभागविद्याधरमहामते ५
आसनंपाद्यमर्घंचददौतस्मैमहामतिः
निर्विघ्नोऽसिमहाप्राज्ञकुशलेनप्रवर्त्तसे ६
निरामयंचपप्रच्छपिप्पलंतंसमागतम्
यस्मादागमनंतेद्यतत्सर्वंप्रवदाम्यहम् ७
वर्षाणांचसहस्राणित्रीणियावत्त्वयातपः
तप्तमेवमहाभागसुरेम्यःप्राप्तवान्वरम् ८
वश्यत्वंचत्वयाप्राप्तंकामचारस्तथैवच
तेनमत्तोनजानासिगर्वमुद्वहसेवृथा ९
दृष्ट्वातेचेष्टितंसर्वंसारसेनमहात्मनाममाभिधानंकथितंममज्ञानमनुत्तमम् १०
पिप्पलउवाच-

योसौमांसारसोविप्रसरित्तीरेप्रयुक्तवान्
सर्वंज्ञानंवदेन्मांहिसतुकःप्रभुरीश्वरः ११
सुकर्मोवाच-
भवंतमुक्तवान्योवैसरित्तीरेतुसारसः
ब्रह्माणंत्वंमहाज्ञानंतंविद्धिपरमेश्वरम् १२
अन्यत्किंपृच्छसेब्रूहितमेवंप्रवदाम्यहम्
विष्णुरुवाच-
एवमुक्तःसधर्मात्मासुकर्मानृपनंदन १३
पिप्पलउवाच-
त्वयिवश्यंजगत्सर्वमितिशुश्रुमभूतले तन्मेत्वंकौतुकंविप्रदर्शयस्वप्रयत्नतः
१४
पश्यकौतुकमेवाद्यत्वंवश्यावश्यकारणम्
तमुवाचसधर्मात्मासुकर्मापिप्पलंप्रति १५
अथसस्मारवैदेवान्सुकर्माप्रत्ययायवै
इंद्रा
द्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः १६
समागताःसमाहूतानानाविद्याधरास्तथा
सुकर्माणंततःप्रोचुर्देवाश्चाग्निपुरोगमाः १७
कस्मात्स्मृतास्त्वयाविप्रततोर्थकारणंवद

सुकर्मोवाच-
अयमेषसुसंप्राप्तोविद्याधरोहिपिप्पलः १८
मामेवंभाषतेविप्रवश्यावश्यत्वकारणम्
प्रत्ययार्थंसमाहूताअस्यैवचमहात्मनः १९
स्वंस्वंस्थानंप्रगच्छध्वमित्युवाचसुरान्प्रति
तमूचुस्तेततोदेवाःसुकर्माणंमहामतिम् २०
अस्माकंदर्शनंव्रिप्रनमोघंजायतेवरम्
वरंवरयभद्रं तेमनसायद्धिरोचते २१
तत्तेदद्मोनसंदेहस्त्वेवमूचुःसुरोत्तमाः
भक्त्याप्रणम्यतान्देवान्ययाचेसद्विजोत्तमः २२
अचलांदत्तदेवेंद्रा सुःभक्तिंभावसंयुताम् मातापित्रोश्चमेनित्यंतद्वैवरमनुत्तमम् २३
पितामेवैष्णवंलोकंप्रयात्वेतद्वरोत्तमम्
तद्वन्माताचदेवेशावरमन्यंनयाचये २४
देवाऊचुः-
पितृभक्तोसिविप्रेंद्र
भक्त्यातववयंद्विज
सुकर्मञ्छ्रूयतांवाक्यंप्रीत्यायुक्तासदैवते २५
एवमुक्त्वागतादेवाःस्वर्लोकंनृपनंदन

सर्वमैश्वर्यमेतेनतस्याग्रेपरिदर्शितम् २६
दृष्टंतुपिप्पलेनापिकौतुकंचमहाद्भुतम्
तमुवाचसधर्मात्मापिप्पलंकुंडलात्मजम् २७
अर्वाचीनंत्विदंरूपंपराचीनंचकीदृशम्
प्रभावमुभयोश्चैववदस्ववदतांवर २८
सुकर्मोवाच-
पराचीनस्यरूपस्यलिगमेववदामिते येनलोकाःप्रमोदंतेइंद्राद्याःसचराचराः
२९
अयमेवजगन्नाथःसर्वगोव्यापकः प्रभुः
अस्यरूपंनदृष्टंहिकेनाप्येवहियोगिना ३०
श्रुतिरेववदत्येवंतंवक्तुंशंकितेवसा
अपाणिपादनासश्चअकर्णोमुखवर्जितः ३१
सर्वंपश्यतिवैकर्मकृतंत्रैलोक्यवासिनाम्
तेषामुक्तमकर्णश्चसशृणोतिसुसाक्ष्यदः ३२
गतिहीनोव्रजेत्सोपिसहिसर्वत्रदृश्यते
पाणिहीनोपिगृह्णातिपादहीनःप्रधावति ३३
सर्वत्रदृश्यतेविप्रव्यापकःपादवर्जितः
यंनपश्यंतिदेवेंद्रा
मुनयस्तत्त्वदर्शिनः ३४
सचपश्यतितान्सर्वान्सत्यासत्यपदेस्थितान्
व्यापकंविमलंसिद्धंसिद्धिदंसर्वनायकम् ३५

यंजानातिमहायोगीव्यासोधर्मार्थकोविदः तेजोमूर्तिःसचाकाशमेकवर्णमनंतकम् ३६ तदेतन्निर्मलंरूपंश्रुतिराख्यातिनिश्चितम्
व्यासश्चैवहिजानातिमार्कंडेयश्चतत्पदम् ३७
अर्वाचीनंप्रवक्ष्यामिशृणुष्वैकाग्रमानसः
यदासंहृत्यभूतात्मास्वयमेकःप्रगच्छति ३८ अप्सुशय्यांसमास्थायशेषभोगासनस्थितः तमाश्रित्यस्वपित्येकोबहुकालंजनार्दनः ३९
जलांधकारसंतप्तोमार्कंडेयोमहामुनिः
स्थानमिच्छन्सयोगात्मानिर्विण्णोभ्रमणेनसः ४०
भ्रममाणःसददृशेशेषपर्यंकशायिनम्
सूर्यकोटिप्रतीकाशंदिव्याभरणभूषितम् ४१
दिव्यमाल्यांबरधरंसर्वव्यापिनमीश्वरम्
योगनिद्रागं!तंकांतंशंखचक्रगदाधरम् ४२
एकानारीमहाभागाकृष्णांजनचयोपमा
दंष्ट्राकरालवदनाभीमरूपाद्विजोत्तम ४३
तयोक्तोसौमुनिश्रेष्ठोमाभैरितिमहामुनिःपद्मपत्रंसुविस्तीर्णंपंचयोजनमायतम् ४४
तस्मिन्पत्रेमहादेव्यामार्कण्डेयोनिवेशितः
केशवेसतिसुप्तेपिनास्त्यत्रचभयंतव ४५

तामुवाचसयोगींद्रकाःत्वंभवसिभामिनि
अस्मिन्विनिर्जितेचैकाभवतीपरिबृंहिता ४६
पृष्टैवंमुनिनादेवीसादरंप्राहभूसुर
नागभोगांकपर्यंकेसयःस्वपितिकेशवः ४७
अस्याहंवैष्णवीशक्तिःकालरात्रिरिहोच्यते
मामेवंविद्धिविप्रेंद्र
सर्वमायासमन्विताम् ४८
महामायापुराणेषुजगन्मोहायकथ्यते
इत्युक्त्वासागतादेवीअंतर्धानंहिपिप्पलः ४९
देव्यामनुगतायांतुमार्कंडेयस्यपश्यतः तस्यनाभ्यांसमुत्पन्नंपंकजंहाटकप्रभम् ५०
तस्माज्जज्ञेमहातेजाब्रह्मालोकपितामहः
तस्माद्विजज्ञिरेलोकाःसर्वेस्थावरजंगमाः ५१
इंद्रा
द्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः
अर्वाचीनंस्वरूपंतुदर्शितंहिमयानृप ५२
अर्वाचीनस्वरूपोयंपराचीनोनिराश्रयः
यदासदर्शयेत्कायंकायरूपाभवंतिते ५३
ब्रह्माद्याःसर्वलोकाश्चअर्वाचीनाहिपिप्पल
अर्वाचीनाअमीलोकायेभवंतिजगत्त्रये ५४
पराचीनःसभूतात्मायंसुपश्यंतियोगिनः

मोक्षरूपंपरंस्थानंपरब्रह्मस्वरूपकम् ५५
अव्यक्तमक्षरंहंसंशुद्धंसिद्धिसमन्वितम्
पराचीनस्ययद्रूपंविद्याधरतवाग्रतः ५६
सर्वमेवमयाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम्
पिप्पलउवाच-
कस्मादेतन्महाज्ञानमुद्भूतंतवसुव्रत ५७
अर्वाचीनगतिंविद्वान्पराचीनगतिंतथा
त्रैलोक्यस्यपरंज्ञानंत्वय्येवंपरिवर्तते ५८
तपसोनैवपश्यामिपरांनिष्ठांहिसुव्रत
यजनंयाजनंतीर्थंतपोवाकृतवानसि ५९
तत्प्रभावंवदस्वैवंकेनज्ञानंतवाखिलम्
सुकर्मोवाच-
तपएवनजानामिनकृतंकायशोषणम् ६०
यजनंयाजनंवापिनजानेतीर्थसाधनम्
नमयासाधितंध्यानंपुण्यकालंसुकर्मजम् ६१
स्फुटमेकंप्रजानामिपितृमातृप्रपूजनम्
उभयोरपिहस्तेनमातापित्रोस्तुनित्यशः ६२
पादप्रक्षालनंपुण्यंस्वयमेवकरोम्यहम्
अंगसंवाहनंस्नानंभोजनादिकमेवच ६३
त्रिकालेध्यानसंलीनःसाधयामिदिनेदिने
पादोदकंतयोश्चैवमातापित्रोर्दिनेदिने ६४
भक्तिभावेनविंदामिपूजयामिसुभावतः
गुरूमेजीवमानौतुयावत्कालंहिपिप्पल ६५
तावत्कालंहिमेलाभोह्यतुलश्चप्रजायते

त्रिकालंपूजयाम्येतौशुद्धभावेनचेतसा ६६
स्वच्छंदलीलासंचारीवर्ताम्येवहिपिप्पल
किंमेचान्येनतपसाकिंमेकायस्यशोषणैः ६७
किंमेसुतीर्थयात्राभिरन्यैःपुण्यैश्चसांप्रतम्
मखानामेवसर्वेषांयत्फलंप्राप्यतेद्विज ६८
तत्फलंतुमयादृष्टंपितुःशुश्रूषणादपि
मातुःशुश्रूषणंतद्वत्पुत्राणांगतिदायकम् ६९
सर्वकर्मसुसर्वस्वंसारभूतंजगत्रये
पुत्रस्यजायतेलोकोमातुःशुश्रूषणादपि ७०
पितुःशुश्रूषणेतद्वन्महत्पुण्यंप्रजायते
तत्रगंगागयातीर्थंतत्रपुष्करमेवच ७१
यत्रमातापितातिष्ठेत्पुत्रस्यापिनसंशयः अन्यानितत्रतीर्थानिपुण्यानिविविधानिच
७२
भवंत्येतानिपुत्रस्यपितुःशुश्रूषणादपि
पितुःशुश्रूषणात्तस्यदानस्यतपसःफलम् ७३
सत्पुत्रस्यभवेद्विप्रअन्यधर्मःश्रमायते
पितुःशुश्रूषणात्पुण्यंपुत्रःप्राप्नोत्यनुत्तमम् ७४
स्वकर्मणस्तुसर्वस्वमिहैवचपरत्रच
जीवमानौगुरूत्वेतौस्वमातापितरौतथा ७५

शुश्रूषतेसुतोभूत्वातस्यपुण्यफलंशृणु देवास्तस्यापितुष्यंतिऋषयःपुण्यवत्सलाः ७६
त्रयोलोकास्तुतुष्यंतिपितुःशुश्रूषणादिह
मातापित्रोस्तुयःपादौनित्यमेवहिक्षालयेत् ७७
तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते
पुण्यैर्मिष्टान्नपानैर्यःपितरंमातरंतथा ७८
भक्त्याभोजयतेनित्यंतस्यपुण्यंवदाम्यहम्
अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंपुत्रस्यजायते ७९
तांबूलैश्छादनैश्चैवपानैश्चाशनकैस्तथा भक्त्याचान्नेनपुण्येनगुरूयेनाभिपूजितौ ८०
सर्वज्ञानीभवेत्सोपियशःकीर्तिमवाप्नुयात्
मातरंपितरंदृष्ट्वाहर्षात्संभाषयेत्सुतः ८१
निधयस्तस्यसंतुष्टास्तस्यगेहेवसंतिते
गावःसौहृद्यमायांतिपुत्रस्यसुखदाःसदा ८२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातृपितृतीर्थ-
माहात्म्येद्विषष्टितमोऽध्यायः ६२

त्रिषष्टितमोऽध्यायः
सुकर्मोवाच-
तयोश्चापिद्विजश्रेष्ठमातापित्रोश्चस्नातयोः
पुत्रस्यापिहिसर्वांगेपतंत्यंबुकणायदा १
सर्वतीर्थसमंस्नानंपुत्रस्यापिसुजायते
पतितंविकलंवृद्धमशक्तंसर्वकर्मसु २
व्याधितंकुष्ठिनंतातंमातरंचतथाविधाम्
उपाचरतियःपुत्रस्तस्यपुण्यंवदाम्यहम् ३
विष्णुस्तस्यप्रसन्नात्माजायतेनात्रसंशयः
प्रयातिवैष्णवंलोकंयदप्राप्यंहियोगिभिः
४
पितरौविकलौदीनौवृद्धावेतौगुरूसुतः
महागदेनसंप्राप्तौपरित्यजतिपापधीः ५
पुत्रोनरकमाप्नोतिदारुणंकृमिसंकुलम्
वृद्धाभ्यांचसमाहूतोगुरूभ्यामिहसांप्रतम् ६
नप्रयातिसुतोभूत्वातस्यपापंवदाम्यहम्
विष्ठाशीजायतेमूढोग्रामघ्रोणीनसंशयः ७
यावज्जन्मसहस्रंतुपुनःश्वाचाभिजायते
पुत्रगेहेस्थितौवृद्धौमाताचजनकस्तथा ८
अभोजयित्वातावन्नंस्वयमत्तिचयःसुतः मूत्रंविष्ठांसभुंजीतयावज्जन्मसहस्रकम् ९

कृष्णसर्पोभवेत्पापीयावज्जन्मशतद्वयम्
मातरंपितरंवृद्धमवज्ञायप्रवर्त्तते १०
ग्राहोपिजायतेदुष्टोजन्मकोटिशतैरपि
तावेतौकुत्सतेपुत्रःकटुकैर्वचनैरपि ११
सचपापीभवेद्व्याघ्रःपश्चादृक्षःप्रजायते
मातरंपितरंपुत्रोयोनमन्येतदुष्टधीः १२
कुंभीपाकेवसेत्तावद्यावद्युगसहस्रकम्
नास्तिमातृसमंतीर्थंपुत्राणांचपितुःसमम् १३
तारणायहितायैवइहैवचपरत्रच
तस्मादहंमहाप्राज्ञपितृदेवंप्रपूजये १४
मातृदेवंसर्वदेवयोगयोगीतथाभवम्
मातृपितृप्रसादेनसंजातंज्ञानमुत्तमम् १५
त्रिलोकीयंसमस्तातुसंयाताममवश्यताम्
अर्वाचीनगतिंजानेदेवस्यास्यमहात्मनः १६
वासुदेवस्यतस्यैवपराचीनांमहामते सर्वंज्ञानंसमुद्भूतंपितृमातृप्रसादतः १७
कोनपूजयतेविद्वान्पितरंमातरंतथा
सांगोपांगैरधीतैस्तैःश्रुतिशास्त्रसमन्वितैः १८
वेदैरपिचकिंविप्रापितायेननपूजितः
मातानपूजितायेनतस्यवेदानिरर्थकाः १९
यज्ञैश्चतपसाविप्रकिंदानैःकिंचपूजनैः
प्रयातितस्यवैफल्यंनमातायेनपूजिता २०

नपितापूजितोयेनजीवमानोगृहेस्थितः
एषपुत्रस्यवैधर्मस्तथातीर्थंनरेष्विह २१
एषपुत्रस्यवैमोक्षस्तथाजन्मफलंशुभम्
एषपुत्रस्यवैयज्ञोदानमेवनसंशयः २२
पितरंपूजयेन्नित्यंभक्त्याभावेनतत्परः
तस्यजातंसमस्तंतद्यदुक्तंपूर्वमेवहि २३
दानस्यापिफलंतेनतीर्थस्यापिनसंशयः
यज्ञस्यापिफलंप्राप्तंमातायेनाप्युपासिता २४
पितायेनसुभक्त्याचनित्यमेवाप्युपासितः
तस्यसर्वासुसंसिद्धायज्ञाद्याःपुण्यदाःक्रियाः २५
एतदर्थंसमाज्ञातंधर्मशास्त्रंश्रुतंमयापितृभक्तिपरोनित्यंभवेत्पुत्रोहिपिप्पल २६
तुष्टेपितरिसंप्राप्तंयदुराज्ञापुरासुखम्
रुष्टेपितरिचप्राप्तंमहत्पापंपुराशृणु
२७
रुरुणापौरवेणापिपित्राशप्तेनभूतले
एवंज्ञानंमयाचाप्तंद्वावेतौयदुपासितौ २८
एतयोश्चप्रसादेनप्राप्तंफलमनुत्तमम् २९
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थ-
माहात्म्येत्रिषष्टितमोऽध्यायः ६३

चतुःषष्टितमोऽध्यायः पिप्पलउवाच-
पितुःप्रसादभावाद्वैयदुनासुखमुत्तमम्
कथंप्राप्तंसुभुक्तंचतन्मेविस्तरतोवद १
कस्मात्पापप्रभावंचरुरुर्भुंक्तेद्विजोत्तम
सकलंविस्तरेणापिवदमेकुंडलात्मज २
सुकर्मोवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंपापनाशनम्
नहुषस्यसुपुण्यस्यययातेश्चमहात्मनः ३
सोमवंशात्प्रभूतोहिनहुषोमेदिनीपतिः
दानधर्माननेकांश्चचकारह्यतुलानपि ४
मखानामश्वमेधानामियाजशतमुत्तमम्
वाजपेयशतंचापिअन्यान्यज्ञाननेकधा ५
आत्मनःपुण्यभावेनइंद्रलोकमवापसः
पुत्रंधर्मगुणोपेतंप्रजापालंचकारसः ६
ययातिंसत्यसंपन्नंधर्मवीर्यंमहामतिम्
एंद्रं पदंगतोराजातस्यपुत्रःपदेस्वके ७
ययातिःसत्यसंपन्नःप्रजाधर्मेणपालयेत् स्वयमेवप्रपश्येत्सप्रजाकर्माणितान्यपि
८
याजयामासधर्मज्ञःश्रुत्वाधर्ममनुत्तमम्यज्ञतीर्थादिकंसर्वंदानपुण्यंचकारसः ९
राज्यंचकारमेधावीसत्यधर्मेणवैतदा
यावदशीतिसहस्राणिवर्षाणांनृपनंदनः १०

तावत्कालंगतंतस्यययातेस्तुमहात्मनः तस्यपुत्राश्चचत्वारस्तद्वीर्यबलविक्रमाः ११
तेषांनामानिवक्ष्यामिशृणुष्वैकाग्रमानसः
तस्यासीज्ज्येष्ठपुत्रस्तुरुरुर्नाममहाबलः १२
पुरुर्नामद्वितीयोऽभूत्कुरुश्चान्यस्तृतीयकः
यदुर्नामसधर्मात्माचतुर्थोनृपतेःसुतः १३
एवंचत्वारःपुत्राश्चययातेस्तुमहात्मनः
तेजसापौरुषेणापिपितृतुल्यपराक्रमाः १४
एवंराज्यंकृतंतेनधर्मेणापिययातिना
तस्यकीर्तिर्यशोभावस्त्रैलोक्येप्रचुरोभवत् १५
विष्णुरुवाच-
एकदातुद्विजश्रेष्ठोनारदोब्रह्मनंदनः
एंद्रं लोकंगतोराजन्द्रष्टुंचैवपुरंदरम् १६
सहस्राक्षस्ततोपश्यद्धुताशनसमप्रभम्
देवोविप्रंसमायांतंसर्वज्ञंज्ञानपंडितम् १७
पूजितंमधुपर्काद्यैर्भक्त्यानमितकंधरः निवेश्यचासनेपुण्येपप्रच्छमुनिपुंगवम् १८
इंद्रउवाच-

कस्मादागमनंतेद्यकिमर्थमिहचागतः किंतेहिसुप्रियंविप्रकरोम्यद्यमहामुने १९
नारदउवाच-
देवराजकृतंसर्वंभक्त्यायच्चप्रभाषितम् संतुष्टोस्मिमहाप्राज्ञप्रश्नोत्तरंवदाम्यहम् २०
महीलोकात्सुसंप्राप्तःसांप्रतंतवमंदिरम्
त्वामन्वेष्टुंसमायातोदृष्ट्वानाहुषमेवच २१
इंद्रउवाच-
सत्यधर्मेणकोराजाप्रजाःपालयतेसदा
सर्वधर्मसमायुक्तःश्रुतवाञ्ज्ञानवान्गुणी २२
पृथिव्यामस्तिकोराजावेदज्ञोब्राह्मणप्रियः
ब्रह्मण्योवेदविच्छूरोयज्वादातासुभक्तिमान् २३
नारदउवाच-
एभिर्गुणैस्तुसंयुक्तोनहुषस्यात्मजोबलीयस्यसत्येनवीर्येणसर्वेलोकाःप्रतिष्ठिताः २४
भवादृशोहिभूर्लोकेययातिर्नहुषात्मजः भवान्स्वर्गेसचैवास्तिभूतलेभूतिवर्धनः २५

पितुःश्रेष्ठोमहाराजह्यश्वमेधशतंतथा
वाजपेयशतंचक्रेययातिःपृथिवीपतिः २६
दत्तान्यनेकरूपाणिदानानितेनभक्तितः
गवांलक्षसहस्राणिगवांकोटिशतानिच २७
कोटिहोमांश्चकाराथलक्षहोमांस्तथैवच भूमिदानादिदानानिब्राह्मणेभ्योददाच्चयः
२८
सर्वंयेनस्वरूपंहिधर्मस्यपरिपालितम्
एवंगुणैःसमायुक्तोययातिर्नहुषात्मजः २९
वर्षाणांतुसहस्राणिअशीतिर्नृपसत्तमः
राज्यंचकारसत्येनयथादिविभवानिह ३०
सुकर्मोवाच-
एवमाकर्ण्यदेवेंद्रो
नारदात्समुनीश्वरात्
समालोच्यसमेधावीसंभीतोधर्मपालनात् ३१
शतयज्ञप्रभावेणनहुषोहिपुरामम
एंद्रं पदंगतोवीरोदेवराजोभवत्पुरा ३२
शचीबुद्धिप्रभावेणपदभ्रष्टोव्यजायत
तादृशोयंमहाराजःपितुस्तुल्यपराक्रमः ३३
प्राप्स्यतेनात्रसंदेहःपदमैंद्रं नसंशयः
येनकेनाप्युपायेनतंभूपंदिवमानये ३४
इत्येवंचिंतयामासतस्माद्भीतःसुरेश्वरः
भूपालस्यनृपश्रेष्ठययातेःसुमहद्भयात् ३५
तमानेतुंततोदूतंप्रेषयामासदेवराट्
नहुषस्यविमानंतुसर्वकामसमन्वितम् ३६
सारथिंमातलिनामविमानेनसमन्वितम्

गतोहिमातलिस्तत्रयत्रास्तेनहुषात्मजः ३७ प्रहितःसुरराजेनसमानेतुंमहामतिम् सभायांवर्त्तमानस्तुयथाइंद्रप्रःशोभते ३८
तथाययातिर्धर्मात्मास्वसभायांविराजते
तमुवाचमहात्मानंराजानंसत्यभूषणम् ३९
सारथिर्देवराजस्यशृणुराजन्वचोमम
प्रहितोदेवराजेनसकाशंतवसांप्रतम् ४०
यद्ब्रूतेदेवराजस्तुतत्सर्वंसुमनाःकुरु आगंतव्यंत्वयादेवएंद्रं लोकंहिनान्यथा ४१
पुत्रेराज्यंविसृज्यैवकृत्वाचांतेष्टिमुत्तमाम्
इलोराजामहातेजावसतेनहुषात्मज ४२
पुरूरवामहावीर्योविप्रचित्तिर्महामनाः
शिबिर्वसतितत्रैवमनुरिक्ष्वाकुभूपतिः ४३
सगरोनाममेधावीनहुषश्चपितातव
ऋतवीर्यःकृतज्ञश्चशंतनुश्चमहामनाः ४४
भरतोयुवनाश्वश्चकार्तवीर्योनरेश्वरः
यज्ञानाहृत्यबहुधामोदंतेदिविभूभृतः ४५
अन्येचैवतुराजानोयज्ञकर्मसुतत्पराः सर्वेतेदिविचेंद्रेणमोदंतेस्वेनकर्मणा ४६
त्वंपुनःसर्वधर्मज्ञःसर्वधर्मेषुसंस्थितः
शक्रेणसहमोदस्वस्वर्गलोकेमहीपते ४७

ययातिरुवाच-
किंमयातत्कृतंकर्मयेनमय्यर्थितातव इंद्रस्यदेवराजस्यतत्सर्वंमेवदस्वच ४८ मातलिरुवाच-
यदशीतिसहस्राणिवर्षाणांहित्वयानृप दानपुण्यादिकंकर्मयज्ञैस्तुपरिसाधितम् ४९
दिवंगच्छमहाराजकर्मणास्वेनभूपते
सखित्वंदेवराजेनकुरुगच्छसुरालयम् ५०
पंचात्मकंशरीरंचभूमौत्यजमहामते
दिव्यरूपंसमास्थायभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान् ५१
यथायथाकृताभूमौयज्ञादानंतपश्चते
तथातथास्वर्गभोगाःप्रार्थयंतेनरेश्वर ५२
ययातिरुवाच-
येनकायेनसिध्येतसुकृतंदुष्कृतंभुवि
मातलेतत्कथंत्यक्त्वागच्छेल्लोकमुपार्जितम् ५३
मातलिरुवाच-
यत्रैवोपार्जितंकायंपंचात्मकमिदंनृप तत्तत्रैवपरित्यज्यदिव्येनैवव्रजंतितम् ५४
इतरेमानवाःसर्वेपापपुण्यप्रसाधकाः तेऽपिकायंपरित्यज्यअधऊर्ध्वंव्रजंतिवै ५५
ययातिरुवाच-

पंचात्मकेनकायेनसुकृतंदुष्कृतंनराः उत्पाद्यैवप्रयांत्येवअधऊर्ध्वंतुमातले ५६
कोविशेषोहिधर्मज्ञभूमौकायंपरित्यजेत्
पापपुण्यप्रभावाद्वैकायस्यपतनंभवेत् ५७
दृष्टांतोदृश्यतेसूतप्रत्यक्षंमर्त्यमंडले
विशेषंनैवपश्यामिपापपुण्यस्यचाधिकम् ५८
सत्यधर्मादिकंकर्मयेनकायेनमानवः
समर्जयतिवैमर्त्यस्तंकस्माद्विप्रसर्जयेत् ५९
आत्माकायश्चद्वावेतौमित्ररूपावुभावपि
कायंमित्रंपरित्यज्यआत्मायातिसुनिश्चितः ६०
मातलिरुवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाराजन्कायंत्यक्त्वाप्रयातिसः
संबंधोनास्तितेनापिसमंकायेनचात्मनः ६१
यस्मात्पंचत्वरूपोऽयसंधिजर्जरितःसदा
जरयापीड्यमानस्तुव्याधिभिर्दूषितःसदा ६२
जरादोषैःप्रभग्नोऽसौअत्रस्थातुंसनेच्छति
आकुलव्याकुलोभूत्वाजीवस्त्यक्त्वाप्रयातिसः ६३
सत्येनधर्मपुण्यैश्चदानैर्नियमसंयमैः अश्वमेधादिभिर्यज्ञैस्तीर्थैःसंयमनैस्त

था ६४
सुपुण्यैःसुकृतैश्चान्यैर्जरानैवप्रधार्यते
पातकैश्चमहाराजद्रवतेकायमेवसा ६५
ययातिरुवाच-
कस्माज्जरासमुत्पन्नाकस्मात्कायंप्रपीडयेत्
ममविस्तरतस्त्वंचवक्तुमर्हसिसत्तम ६६
मातलिरुवाच-
हंततेवर्णयिष्यामिजरायाःपरिकारणम् यस्माच्चेयंसमुद्भूताकायमध्येनृपोत्तम
६७
पंचभूतात्मकःकायोविषयैःपंचभिःश्रितः
यदात्मात्यजतेराजन्सकायःपरिधक्ष्यते ६८
वह्निनादीप्यमानस्तुसरसोज्वलतेनृप
तस्माद्विजायतेधूमोधूमान्मेघाश्चजज्ञिरे ६९
मेघादापःप्रवर्तंतेअद्भ्यःपृथ्वीप्रकल्पते
जलमायातिसाध्वीसायथानारीरजस्वला ७०
तस्मात्प्रजायतेगंधोगंधाद्रसोनृपोत्तम रसात्प्रभवतेचान्नमन्नाच्छुक्रंनसंशयः ७१
शुक्राद्धिजायतेकायःकुरूपःकायएवच यथापृथ्वीसृजेद्गंधान्रसैश्चरतिभूतले ७२ तथाकायश्चरेन्नित्यंरसाधारोहिसर्वशः

गंधश्चजायतेतस्माद्गंधाद्रसोभवेत्पुनः ७३
तस्माज्जज्ञेमहावह्निर्दृष्टांतंपश्यभूपते
यथाकाष्ठाद्भवेद्वह्निःपुनःकाष्ठंप्रकाशयेत् ७४
कायमध्येरसादग्निस्तद्वदेवप्रजायते
तत्रसंचरतेनित्यंकायंपुष्णातिभूपते ७५
यावद्र
सस्यचाधिक्यंतावज्जीवःप्रशांतिमान् चरित्वातादृशंवह्निःक्षुधारूपेणवर्तते ७६
अन्नमिच्छत्यसौतीव्रःपयसाचसमन्वितम् प्रदानंलभतेचान्नमुदकंचापिभूपते ७७ शोणितंचरतेवह्निस्तद्वद्वीर्यंनसंशयः यक्ष्मरोगोभवेत्तस्मात्सर्वकायप्रणाशकः ७८
रसाधिक्यंभवेद्राजन्नथवह्निःप्रशाम्यति रसेनपीड्यमानस्तुज्वररूपोभिजायते ७९
ग्रीवापृष्ठंकटिंपायुंसर्वास्वेवतुसंधिषु
आरुध्यतिष्ठतेवह्निःकायेवह्निःप्रवर्तते ८०
तस्याऽधिक्यंचरेन्नित्यंकायंपुष्णातिसर्वतः
रसस्तुबंधमायातिबलरूपोभवेत्तदा ८१

अतिरिक्तोबलेनैववीर्यान्मर्माणिचालयेत्तेनैवजायतेकामःशल्यरूपोभवेन्नृप ८२
सकामाग्निःसमाख्यातोबलनाशकरोनृप
मैथुनस्यप्रसंगेनविनाशत्वंकलेवरे ८३
नारींचसंश्रयेत्प्राणीपीडितःकामवह्निनामैथुनस्यप्रसंगेनमूर्छितःकामकर्शितः ८४
तेजोहीनोभवेत्कायोबलहानिश्चजायते
बलहीनोयदास्याद्वैदुर्बलोवह्निनेरितः ८५
सवह्निःप्रचरेत्कायेशोणितंशुक्रमेवच शुक्रशोणितयोर्नाशाच्छून्यदेहोभिजायते ८६
अतीवजायतेवायुःप्रचंडोदारुणाकृतिः विवर्णोदुःखसंतप्तःशून्यबुद्धिस्ततोभवेत् ८७
दृष्टाश्रुतातुयानारीतच्चित्तोभ्रमतेसदा
तृप्तिर्नजायतेकायेलोलुपेचित्तवर्त्मनि ८८
विरूपश्चसुरूपश्चध्यानान्मध्येप्रजायतेबलहीनोयदाकामीमांसशोणितसंक्षयात् ८९
पलितंजायतेकायेनाशितेकामवह्निना
तस्मात्संजायतेकामीवृद्धोभूत्वादिनेदिने ९०
सुरतेचिंततेनारींयथावार्द्धुषिकोनरः
तथातथाभवेद्धानिस्तेजसोऽस्यनरेश्वर ९१
तस्मात्प्रजायतेकायोनाशरूपंसमृच्छति

अग्निःप्रजायतेभूयोजरारूपोनसंशयः ९२
प्राणिनांक्षयरूपेणज्वरोभवतिदारुणः
स्थावराजंगमाःसर्वेज्वरेणपरिपीडिताः ९३
नाशमायांतितेसर्वेबहुपीडाप्रपीडिताः एतत्तेसर्वमाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम् ९४
एवमुक्तोमहाराजोमातलिवाक्यमब्रवीत् ९५ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्ये- चतुःषष्टितमोऽध्यायः ६४

पंचषष्टितमोऽध्यायः
ययातिरुवाच-
धर्मस्यरक्षकःकायोमातलेचात्मनासह
नाकमेषनप्रयातितन्मेत्वंकारणंवद १
मातलिरुवाच-
पंचानामपिभूतानांसंगतिर्नास्तिभूपते
आत्मनासहवर्तंतेसंगत्यानैवपंचते २
सर्वेषांतत्रसंघातःकायग्रामेप्रवर्तते
जरयापीडिताःसर्वेःस्वंस्वंस्थानंप्रयांतिते ३
यथारसाधिकापृथ्वीमहाराजप्रकल्पिता
रसैःक्लिन्नाततःपृथ्वीमृदुत्वंयातिभूपते ४
भिद्यतेपिपीलिकाभिर्मूषिकाभिस्तथैवच

छिद्राण्येवप्रजायंतेवल्मीकाश्चमहोदराः ५
तद्वत्कायेप्रजायंतेगंडमालाविचार्चिकाःकृमिभिर्भिद्यमानश्चकायएषनरोत्तम ६
गुल्मास्तत्रप्रजायंतेसद्यःपीडाकरास्तदा
एभिर्दोषैःसमायुक्तःकायोयंनहुषात्मज
कथंप्राणसमायोगाद्दिवंयातिनरेश्वर ७
कायेपार्थिवभागोऽयसमानार्थंप्रतिष्ठितःनकायःस्वर्गमायातियथापृथ्वीतथास्थितः ८
एतत्तेसर्वमाख्यातंदोषौघैःपार्थिवस्ययः ९
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थ-
माहात्म्येपंचषष्टितमोऽध्यायः ६५

षट्षष्टितमोऽध्यायः
ययातिरुवाच-
पापात्पततिकायोयंधर्माच्चशृणुमातले
विशेषंनचपश्यामिपुण्यस्यापिमहीतले १
पुनःप्रजायतेकायोयथाहिपतनंपुरा
कथमुत्पद्यतेदेहस्तन्मेविस्तरतोवद २
मातलिरुवाच-
अथनारकिणांपुंसामधर्मादेवकेवलात्
क्षणमात्रेणभूतेभ्यःशरीरमुपजायते ३

तद्वद्धर्मेणचैकेनदेवानामौपपादिकम्
सद्यःप्रजायतेदिव्यंशरीरंभूतसारतः ४
कर्मणाव्यतिमिश्रेणयच्छरीरंमहात्मनाम्
तद्रूपपरिणामेनविज्ञेयंहिचतुर्विधम् ५
उद्भिज्जाःस्थावराज्ञेयास्तृणगुल्मादिरूपिणः
कृमिकीटपतंगाद्याःस्वेदजानामदेहिनः ६
अंडजाःपक्षिणःसर्वेसर्पानक्राश्चभूपते
जरायुजाश्चविज्ञेयामानुषाश्चचतुष्पदाः ७
तत्रसिक्ताजलैर्भूमिर्रक्तेउष्मविपाचिता
वायुनाधम्यमानाचक्षेत्रेबीजंप्रपद्यते ८
यथाउप्तानिबीजानिसंसिक्तान्यंभसापुनः
उपगम्यमृदुत्वंचमूलभावंव्रजंतिच ९
तन्मूलादंकुरोत्पत्तिरंकुरात्पर्णसंभवःपर्णान्नालंततःकांडंकांडाच्चप्रभवःपुनः १०
प्रभवाच्चभवेत्क्षीरंक्षीरात्तंदुलसंभवः
तंदुलाच्चततःपक्वाभवंत्योषधयस्तथा ११
यवाद्याःशालिपर्यंताःश्रेष्ठाःसप्तदशस्मृताः
ओषध्यःफलसाराढ्याःशेषाक्षुद्रा
प्रःकीर्तिताः १२
एतालूनामर्दिताश्चमुनिभिःपूर्वसंस्कृताः

शूर्पोलूखलपात्राद्यैःस्थालिकोदकवह्निभिः १३
षडिवधाहिस्वभेदेनपरिणामंव्रजंतिताः
अन्योन्यरससंयोगादनेकस्वादतांगताः १४
भक्ष्यंभोज्यंपेयलेह्यंचोष्यंखाद्यंचभूपते
तासांभेदाःषडंगाश्चमधुराद्याश्चषड्गुणाः १५
तदन्नंपिंडकवलैर्ग्रासैर्भुक्तंचदेहिभिः
अन्नमूलाशयेसर्वप्राणान्स्थापयतिक्रमात् १६
अपक्वंभुक्तमाहारंसवायुःकुरुतेद्विधा
संप्रविश्यान्नमध्येचपक्वंकृत्वापृथग्गुणम् १७
अग्नेरूर्ध्वंजलंस्थाप्यतदन्नंचजलोपरि
जलस्याधःस्वयंप्राणःस्थित्वाग्निंधमतेशनैः १८
वायुनाधम्यमानोग्निरत्युष्णंकुरुतेजलम्तदन्नमुष्णयोगेनसमंतात्पच्यतेपुनः १९
द्विधाभवतितत्पक्वंपृथक्किट्टंपृथग्रसःमलैर्द्वादशभिःकिट्टंभिन्नंदेहाद्बहिर्व्रजेत् २०
कर्णाक्षिनासिकाजिह्वादंतोष्ठप्रजनंगुदा
मलान्स्रवेदथस्वेदोविण्मूत्रंद्वादशस्म

ृताः २१
हृत्पद्मेप्रतिबद्धाश्चसर्वनाड्यःसमंततः
तासांमुखेषुतंसूक्ष्मंप्राणःस्थापयतेरसम् २२
रसेनतेनतानाडीःप्राणःपूरयतेपुनः
संतर्पयंतितानाड्यःपूर्णादेहंसमंततः २३
ततःसनाडीमध्यस्थःशारीरेणोष्मणारसः
पच्यतेपच्यमानश्चभवेत्पाकद्वयंपुनः २४
त्वङ्मांसास्थिमज्जामेदोरुधिरंचप्रजायते
रक्ताल्लोमानिमांसंचकेशाःस्नायुश्चमांसतः २५
स्नायोर्मज्जातथास्थीनिवसामज्जास्थिसंभवा
मज्जाकारेणवैकल्यंशुक्रंचप्रसवात्मकम् २६
इतिद्वादशशान्तस्यपरिणामाःप्रकीर्तिताःशुक्रंतस्यपरीणामःशुक्राद्देहस्यसंभवः २७
ऋतुकालेयदाशुक्रंनिर्दोषंयोनिसंस्थितम्तदातद्वायुसंसृष्टंस्त्रीरक्तेनैकतांव्रजेत् २८
विसर्गकालेशुक्रस्यजीवःकारणसंयुतः
नित्यंप्रविशतेयोनिंकर्मभिःस्वैर्नियंत्रितः २९

शुक्रस्यसहरक्तस्यएकाहात्कललंभवेत् पंचरात्रेणकललेबुद्बुदत्वंततोभवेत् ३० मांसत्वंमासमात्रेणपंचधाजायतेपुनः ग्रीवाशिरश्चस्कंधश्चपृष्ठवंशस्तथोदरम् ३१
पाणीपादौतथापार्श्वौकटिर्गात्रंतथैवच
मासद्वयेनपर्वाणिक्रमशःसंभवंतिच ३२
त्रिभिर्मासैःप्रजायंतेशतशॐकुरसंधयः
मासैश्चतुर्भिर्जायंतेअंगुल्यादियथाक्रमम् ३३
मुखंनासाचकर्णौचमासैर्जायंतिपंचभिः
दंतपंक्तिस्तथाजिह्वाजायतेतुनखाःपुनः ३४
कर्णयोश्चभवेच्छिद्रं षण्मासाभ्यंतरेपुनः पायुर्मेढ्रमुपस्थंचशिश्नश्चाप्युजायते
३५
संधयोयेचगात्रेषुमासैर्जायंतिसप्तभिः
अंगप्रत्यंगसंपूर्णंशिरःकेशसमन्वितम् ३६
विभक्तावयवस्पष्टंपुनर्मासाष्टमेभवेत्
पंचात्मकसमायुक्तःपरिपक्वःसतिष्ठति ३७
मातुराहारवीर्येणषड्विधेनरसेनच
नाभिसूत्रनिबद्धेनवर्द्धतेसदिनेदिने ३८
ततःस्मृतिंलभेज्जीवःसंपूर्णोस्मिञ्छरीरके
सुखंदुःखंविजानातिनिद्रास्वं!
प्नंपुराकृतम् ३९

मृतश्चाहंपुनर्जातोजातश्चाहंपुनर्मृतः
नानायोनिसहस्राणिमयादृष्टान्यनेकधा ४०
अधुनाजातमात्रोहंप्राप्तसंस्कारएवच
ततःश्रेयःकरिष्यामियेनगर्भेनसंभवः ४१
गर्भस्थश्चिंतयत्येवमहंगर्भाद्विनिःसृतः
अध्येष्यामिपरंज्ञानंसंसारविनिवर्तकम् ४२
अवश्यंगर्भदुःखेनमहतापरिपीडितः जीवःकर्मवशादास्तेमोक्षोपायंविचिंतयेत् ४३
यथागिरिवराक्रांतःकश्चिद्दुःखेनतिष्ठतितथाजरायुणादेहीदुःखंतिष्ठतिदुःखितः ४४
पतितःसागरेयद्वद्दुःखमास्तेसमाकुलः
गर्भोदकेनसिक्तांगस्तथास्तेव्याकुलात्मकः ४५
लोहकुंभेयथान्यस्तःपच्यतेकश्चिदग्निना गर्भकुंभेतथाक्षिप्तःपच्यतेजठराग्निना ४६
सूचीभिरग्निवर्णाभिर्भिन्नगात्रोनिरंतरम्
यद्दुःखंजायतेतस्यतद्गर्भेष्टगुणंभवेत् ४७
गर्भवासात्परंवासंकष्टंनैवास्तिकुत्रचित्
देहिनांदुःखमतुलंसुघोरमपिसंकटम् ४८

इत्येतद्गर्भदुःखंहिप्राणिनांपरिकीर्तितम्
चरस्थिराणांसर्वेषामात्मगर्भानुरूपतः ४९
गर्भात्कोटिगुणापीडायोनियंत्रनिपीडनात्संमूर्च्छितस्यजायेतजायमानस्यदेहिनः ५०
इक्षुवत्पीड्यमानस्यपापमुद्गरपेषणात्
गर्भान्निष्क्रममाणस्यप्रबलैःसूतिवायुभिः ५१
जायतेसुमहद्दुःखंपरित्राणंनविंदति
यंत्रेणपीड्यमानाःस्युर्निःसाराश्चयथेक्षवः ५२
तथाशरीरंयोनिस्थंपात्यतेयंत्रपीडनात्
अस्थिमद्वर्तुलाकारंस्नायुबंधनवेष्टितम् ५३
रक्तमांसवसालिप्तंविण्मूत्रद्र
व्यभाजनम्
केशलोमनखच्छन्नंरोगायतनमुत्तमम् ५४
वदनैकमहाद्वारंगवाक्षाष्टकभूषितम्
ओष्ठद्वयकपाटंतुदंतजिह्वागलान्वितम् ५५
नाडीस्वेदप्रवाहंचकफपित्तपरिप्लुतम्
जराशोकसमाविष्टंकालवक्त्रानलेस्थितम् ५६
कामक्रोधसमाक्रांतंश्वसनैश्चोपमर्दितम्भोगतृष्णातुरंगूढंरागद्वेषवशानुगम् ५७
सवर्णितांगप्रत्यंगंजरायुपरिवेष्टितम्
संकटेनाविविक्तेनयोनिमार्गेणनिर्गतम् ५८
विण्मूत्ररक्तसिक्तांगंषट्कौशिकसमुद्भव

म्
अस्थिपंजरसंघातंज्ञेयमस्मिन्कलेवरे ५९
शतत्रयंशताधिकंपंचपेशीशतानिच
सार्धाभिस्तिसृभिश्छन्नंसमंताद्रो
मकोटिभिः ६०
शरीरंस्थूलसूक्ष्माभिर्दृश्यादृश्याभिरंततः
एताभिर्मांसनाडीभिःकोटिभिस्तत्समन्वितम् ६१
प्रस्वेदमशुचिंताभिरंतरस्थंचतेनहि
द्वात्रिंशद्दशनाःप्रोक्ताविंशतिश्चनखाःस्मृताः ६२
पित्तस्यकुडवंज्ञेयंकफस्यार्धाढकंतथा
वसायाश्चपलाःपंचतदर्धंफलकस्यच ६३
पंचार्बुदपलाज्ञेयाःपलानिदशमेदसः पलत्रयंमहारक्तंमज्जारक्ताच्चतुर्गुणा ६४
शुक्रार्धकुडवंज्ञेयंतदर्धंदेहिनांबलम्मांसस्यचैकंपिंडेनपलसाहस्रमुच्यते ६५ रक्तंपलशतंज्ञेयंविण्मूत्रंचाप्रमाणतः इतिदेहगृहेराजन्वासःस्यान्नित्यमात्मनः ६६
अशुद्धंचविशुद्धस्यकर्मबंधविनिर्मितम् शुक्रशोणितसंयोगाद्देहःसंजायतेक्वचित् ६७
नित्यंविण्मूत्रसंयुक्तस्तेनायमशुचिःस्

मृतः
यथावैविष्ठयापूर्णःशुचिःसांतर्बहिर्घटः ६८
शौचेनशोध्यमानोपिदेहोयमशुचिर्भवेत्
यंप्राप्यातिपवित्राणिपंचगव्यहवींषिच ६९
अशुचित्वंप्रयांत्याशुदेहोयमशुचिस्ततः
हृद्यान्यप्यन्नपानानियंप्राप्यसुरभीणिच ७०
अशुचित्वंप्रयांत्याशुकोऽन्यस्यादशुचिस्ततः
हेजनाःकिंनपश्यध्वंयन्निर्यातिदिनेदिने ७१
देहानुगोमलःपूतिस्तदाधारःकथंशुचिः
देहःसंशोध्यमानोपिपंचगव्यकुशांबुभिः ७२
घृष्यमाणइवांगारोनिर्मलत्वंनगच्छति
स्रोतांसियस्यसततंप्रवहंतिगिरेरिव ७३
कफमूत्राद्यमशुचिःसदेहःशुध्यतेकथम्
सर्वाशुचिनिधानस्यशरीरस्यनविद्यते ७४
शुचिरेकप्रदेशोपिशुचिर्नस्यादृतेऽपिवा दिवावायदिवारात्रौमृत्तौयैःशोध्यतेकरः ७५
तथापिशुचिभाङ्नस्यान्नविरज्यंतितेनराः कायोयमग्र्यधूपाद्यैर्यत्नेनापिसुसंस्कृतः ७६
नजहातिस्वभावंहिश्वपुच्छमिवनामितम् तथाजात्यैवकृष्णोर्णानशुक्लाजातुजायते

७७
संशोध्यमानापितथाभवेन्मूर्तिर्ननिर्मलाजिघ्रन्नपिस्वदुर्गंधंपश्यन्नपिमलंस्वकम् ७८
नविरज्यतिलोकोऽयपीडयन्नपिनासिकाम् अहोमोहस्यमाहात्म्यंयेनव्यामोहितंजगत् ७९
जिघ्रन्पश्यन्स्वकान्दोषान्कायस्यनविरज्यते
स्वदेहस्यविगंधेनविरज्येतनयोनरः ८०
विरागकारणंतस्यकिमन्यदुपदिश्यते
सर्वमेवजगत्पूतंदेहमेवाशुचिःपरम् ८१
यन्मलावयवस्पर्शाच्छुचिरप्यशुचिर्भवेत्गंधलेपापनोदायशौचंदेहस्यकीर्तितम् ८२
द्वयस्यापगमात्पश्चाद्भावशुद्ध्याविशुद्ध्य्ति
गंगातोयेनसर्वेणमृद्भारैर्गात्रलेपनैः ८३
मर्त्योदुर्गंधदेहोसौभावदुष्टोनशुध्यतितीर्थस्नानैस्तपोभिश्चदुष्टात्मानचशुध्यति ८४
स्वमूर्तिःक्षालितातीर्थेनशुद्धिमधिगच्छति
अंतर्भावप्रदुष्टस्यविशतोपिहुताशनम् ८५
नस्वर्गोनापवर्गश्चदेहनिर्दहनंपरम्
भावशुद्धिःपरंशौचंप्रमाणंसर्वकर्मसु ८६

अन्यथालिग्यतेकांताभावेनदुहितान्यथा मनसाभिद्यतेवृत्तिरभिन्नेष्वपिवस्तुषु ८७
अन्यथैवसतीपुत्रंचिंतयेदन्यथापतिम् यथायथास्वभावस्यमहाभागउदाहृतम् ८८ परिष्वक्तोपियद्भार्यांभावहीनांनकारयेत्
नाद्याद्विविधमन्नाद्यंरस्यानिसुरभीणिच ८९
अभावेननरस्तस्माद्भावःसर्वत्रकारणम् चित्तंशोधययत्नेनकिमन्यैर्बाह्यशोधनैः ९०
भावतःशुचिशुद्धात्मास्वर्गंमोक्षंचविंदति
ज्ञानामलांभसापुंसःसवैराग्यमृदापुनः ९१
अविद्यारागविण्मूत्रलेपोनश्येद्विशोधनैः
एवमेतच्छरीरंहिनिसर्गादशुचिंविदुः ९२
विद्यादसारनिःसारंकदलीसारसन्निभम्
ज्ञात्वैवंदोषवद्देहंयःप्राज्ञःशिथिलीभवेत् ९३
सोतिक्रामतिसंसारंदृढग्राहोवतिष्ठति एवमेतन्महाकष्टंजन्मदुःखंप्रकीर्तितम् ९४
पुंसामज्ञानदोषेणनानाकर्मवशेनच गर्भस्थस्यमतिर्यासीत्साजातस्यप्रणश्यत

ि ९५
सुमूर्च्छितस्यदुःखेनयोनियंत्रनिपीडनात्
बाह्येनवायुनाचास्यमोहसंगेनदेहिनाम् ९६
स्पृष्टमात्रस्यघोरेणज्वरःसमुपजायते
तेनज्वरेणमहतामहामोहःप्रजायते ९७
संमूढस्यस्मृतिभ्रंशःशीघ्रंसंजायतेपुनःस्मृतिभ्रंशात्ततस्तस्यपूर्वकर्मवशेनच ९८
रतिःसंजायतेतस्यजंतोस्तत्रैवजन्मनि रक्तोमूढश्चलोकोयमकार्येसंप्रवर्त्तते ९९
नचात्मानंविजानातिनपरंनचदैवतम् नशृणोतिपरंश्रेयःसचक्षुरपिनेक्षते १०० समेपथिशनैर्गच्छन्स्खलतीवपदेपदे सत्यांबुद्धौनजानातिबोध्यमानोबुधैरपि १०१
संसारेक्लिश्यतेतेननरोलोभवशानुगः गर्भस्मृतेरभावेचशास्त्रमुक्तंशिवेनच १०२
तद्दुःखकथनार्थायस्वर्गमोक्षप्रसाधकम् येनतस्मिञ्छिवेज्ञातेधर्मकामार्थसाधने १०३
नकुर्वंत्यात्मनःश्रेयस्तदत्रमहदद्भुतम्
अव्यक्तेंद्रि

यबुद्धित्वाद्बाल्येदुःखंमहत्पुनः १०४
इच्छन्नपिनशक्नोतिवक्तुंकर्तुंनसत्कृतीदंतजन्ममहद्दुःखंलौल्येनवायुनातथा १०५
बालरोगैश्चविविधैःपीडाबालग्रहैरपि
तृड्बुभुक्षापरीतांगःक्वचित्तिष्ठतिगच्छति १०६
विण्मूत्रभक्षणाद्यंचमोहाद्बालःसमाचरेत्
कौमारःकर्णवेधेनमातापित्रोश्चताडनैः १०७
अक्षराध्ययनाद्यैश्चदुःखंगुर्वादिशासनात्
प्रमत्तेंद्रि
यवृत्तेश्चकामरागप्रपीडिनः १०८
रोगार्दितस्यसततंकुतःसौख्यंहियौवने ईर्षयासुमहद्दुःखंमोहाद्दुःखंप्रजायते १०९
तत्रस्यात्कुपितस्यैवराग्दुःखायकेवलम्
रात्रौनविंदतेनिद्राकां!
माग्निपरिखेदितः ११०
दिवावापिकुतःसौख्यमर्थोपार्जनचिंतया
स्त्रीष्वायासितदेहस्ययेपुंसःशुक्रबिंदवः १११
नतेसुखायमंतव्याःस्वेदजाइवबिंदवः कृमिभिस्ताड्यमानस्यकुष्ठिनःपामरस्यच ११२
कंडूयनाग्नितापेनयत्सुखंस्त्रीषुतद्विद

ुः
यादृशंमन्यतेसौख्यमर्थोपार्जनचिंतया ११३
तादृशंस्त्रीषुमंतव्यमधिकंनैवविद्यते
मर्त्यस्यवेदनासैवयांविनाचित्तनिर्वृतिः ११४
ततोन्योन्यंपुराप्राप्तमंतेसैवान्यथाभवेत्
तदेवंजरयाग्रस्तमामयाव्यपिनप्रियम् ११५
अपूर्ववत्समात्मानंजरयापरिपीडितम् यःपश्यन्नविरज्येतकोन्यस्तस्मादचेतनः ११६
जराभिभूतोपिजंतुःपत्नीपुत्रादिबांधवैः अशक्तत्वाद्दुराचारैर्भृत्यैश्चपरिभूयते ११७
नधर्ममर्थंकामंचमोक्षंचजरयायुतः शक्तःसाधयितुंतस्माद्युवाधर्मंसमाचरेत् ११८
वातपित्तकफादीनांवैषम्यंव्याधिरुच्यते
वातादीनांसमूहेनदेहोयंपरिकीर्तितः ११९
तस्माद्व्याधिमयंज्ञेयंशरीरमिदमात्मनः
वाताद्यव्यतिरिक्तत्वाद्व्याधीनांपंजरस्यच १२०
रोगैर्नानाविधैर्यातिदेहीदुःखान्यनेकधातानिचस्वात्मवेद्यानिकिमन्यत्कथयाम्यहम् १२१
एकोत्तरंमृत्युशतमस्मिन्देहेप्रतिष्ठित

म्
तत्रैकःकालसंयुक्तःशेषाश्चागंतवःस्मृताः १२२
येत्विहागंतवःप्रोक्तास्तेप्रशाम्यंतिभेषजैः
जपहोमप्रदानैश्चकालमृत्युर्नशाम्यति १२३
यदिवापमृत्युर्नस्याद्विषास्वादादशंकितः
नचात्तिपुरुषस्तस्मादपमृत्योर्बिभेतिसः १२४
विविधाव्याधयस्तत्रसर्पाद्याःप्राणिनस्तथा
विषाणिचाभिचाराश्चमृत्योर्द्वाराणिदेहिनाम् १२५
पीडितंसर्वरोगाद्यैरपिधन्वंतरिःस्वयम्
स्वस्थीकर्तुंनशक्नोतिकालप्राप्तंनचान्यथा १२६
नौषधंनतपोदानंनमातानचबांधवाः
शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम् १२७
रसायनतपोजाप्ययोगसिद्धैर्महात्मभिः
अवांतरितशांतिःस्यात्कालमृत्युमवाप्नुयात् १२८
जायतेयोनिकीटेषुमृतःकर्मवशात्पुनः देहभेदेनयःपश्येद्वियोगंकर्मसंक्षयात् १२९
मरणंतद्विनिर्दिष्टंननाशःपरमार्थतः

महातमःप्रविष्टस्यछिद्यमानेषुमर्मसु १३० यद्दुःखंमरणेजंतोर्नतस्येहोपमाक्वचित् हातातमातःकांतेतिक्रंदत्येवंसुदुःखितः १३१
मंडूकइवसर्पेणग्रस्यतेमृत्युनाजगत् बांधवैःसपरित्यक्तःप्रियैश्चपरिवारितः १३२
निःश्वसन्दीर्घमुष्णंचमुखेनपरिशुष्यता खट्वायांपरिवृत्तोहिमुह्यतेचमुहुर्मुहुः १३३
संमूढःक्षिपतेत्यर्थंहस्तपादावितस्ततः
खट्वातोवांछतेभूमिंभूमेःखट्वांपुनर्महीम् १३४
विवशस्त्यक्तलज्जश्चमूत्रविष्ठानुलेपितः
याचमानश्चसलिलंशुष्ककंठोष्ठतालुकः १३५
चिंतयानःस्ववित्तानिकस्यैतानिमृतेमयि
यमदूतैर्नीयमानःकालपाशेनकर्षितः १३६
म्रियतेपश्यतामेवंगलोघुरुघुरायते जीवस्तृणजलौकेवदेहाद्देहंविशेत्क्रमात् १३७
प्राप्नोत्युत्तरमंगंचदेहंत्यजतिपूर्वकम्
मरणात्प्रार्थनाद्दुःखमधिकंहिविवेकिनाम् १३८
क्षणिकंमरणेदुःखमनंतंप्रार्थनाकृतम्

जगतांपतिरर्थित्वाद्विष्णुर्वामनतांगतः १३९
अधिकःकोपरस्तस्माद्योनयास्यतिलाघवम् ज्ञातंमयेदमधुनामृत्योर्भवतियद्गुरुः १४०
नपरंप्रार्थयेद्भूयस्तृष्णालाघवकारणम् आदौदुःखंतथामध्येदुःखमंतेचदारुणम् १४१ निसर्गात्सर्वभूतानामितिदुःखपरंपरा वर्तमानान्यतीतानिदुःखान्येतानियानितु १४२
ननरःशोचयेज्जन्मनविरज्यतितेनवै अत्याहारान्महद्दुःखमल्पाहारात्तदंतरम् १४३
त्रुटतेभोजनेकंठोभोजनेचकुतःसुखम् क्षुधाहिसर्वरोगाणांव्याधिःश्रेष्ठतमःस्मृतः १४४
सच्छांतौषधलेपेनक्षणमात्रंप्रशाम्यति क्षुद्व्याधिवेदनातीव्रानिःशेषबलकृंतनी १४५
तयाभिभूतोम्रियतेयथान्यैर्व्याधिभिर्नरः
तद्र
सेपिहिकिंसौख्यंजिह्वाग्रपरिवर्तिनि १४६
तत्क्षणादर्धकालेनकंठंप्राप्यनिवर्तते
इतिक्षुद्व्याधितप्तानामन्नमोषधवत्स्मृतम् १४७

नतत्सुखायमंतव्यंपरमार्थेनपंडितैः मृतोपमश्चयःशेतेसर्वकार्यविवर्जितः १४८ तत्रापिचकुतःसौख्यंतमसाचोदितात्मनः प्रबोधेपिकुतःसौख्यंकार्येषूपहतात्मनः १४९
कृषिवाणिज्यसेवाद्यगोरक्षादिपरश्रमैः प्रातर्मूत्रपुरीषाभ्यांमध्याह्नेक्षुत्पिपासया १५०
तृप्ताःकाम्येनबाध्यंतेनिद्र यानिशिजंतवः
अर्थस्योपार्जनेदुःखंदुःखमर्जितरक्षणे १५१
नाशेदुःखंव्ययेदुःखमर्थस्यैवकुतःसुखम् चौरेभ्यःसलिलेभ्येग्नेःस्वजनात्पार्थिवादपि १५२
भयमर्थवतांनित्यंमृत्योर्देहभृतामिव
खेयथापक्षिभिर्मांसंभक्ष्यतेश्वापदैर्भुवि १५३
जलेचभक्ष्यतेमत्स्यैस्तथासर्वत्रवित्तवान्
विमोहयंतिसंपत्सुवारयंतिविपत्सुच १५४
खेदयंत्यर्जनेकालेकदार्थाःस्युःसुखावहाः
प्रागर्थपतिरुद्विग्नःपश्चात्सर्वार्थनिःस्पृहः १५५
तयोरर्थपतिर्दुःखीसुखीमन्येर्विरक्तधीः

वसंतग्रीष्मतापेनदारुणंवर्षपर्वसु १५६ वातातपेनवृष्ट्याचकालेप्येवंकुतःसुखम् विवाहविस्तरेदुःखंतद्गर्भोद्वहनेपुनः १५७
सूतिवैषम्यदुःखैश्चदुखंविष्ठादिकर्मभिःदन्ताक्षिरोगेपुत्रस्यहाकष्टंकिंकरोम्यहम् १५८
गावोनष्टाःकृषिर्भग्नाभार्याचप्रपलायिता
अमीप्राघूर्णिकाःप्राप्ताभयंमेशंसिनोगृहान् १५९
बालापत्याचमेभार्याकःकरिष्यतिरंधनम्
विवाहकालेकन्यायाःकीदृशश्चवरोभवेत् १६०
एतच्चिंताभिभूतानांकुतःसौख्यंकुटुंबिनाम् १६१
कुटुंबचिंताकुलितस्यपुंसःश्रुतंचशीलंचगुणाश्चसर्वे
अपक्वकुंभेनिहिताइवापःप्रयांतिदेहेनसमंविनाशनम् १६२
राज्येपिहिकुतःसौख्यंसंधिविग्रहचिंतया पुत्रादपिभयंयत्रतत्रसौख्यंहिकीदृशम् १६३
स्वजातीयाद्भयंप्रायःसर्वेषामेवदेहिनाम्
एकद्रव्याभिलाषित्वाच्छुनामिवपरस्परम् १६४

नप्रविश्यवनंकश्चिन्नृपःख्यातोस्तिभूतले
निखिलंयस्तिरस्कृत्यसुखंतिष्ठतिनिर्भयः १६५
युद्धेबाहुसहस्रंहिपातयामासभूतले
श्रीमतःकार्तवीर्यस्यऋषिपुत्रःप्रतापवान् १६६
ऋषिपुत्रस्यरामस्यरामोदशरथात्मजः
जघानवीर्यमतुलमूर्ध्वगंसुमहात्मनः १६७
जरासंधेनरामस्यतेजसानाशितंयशः
जरासंधस्यभीमेनतस्यापिपवनात्मजः १६८
हनुमानपिसूर्येणविक्षिप्तःपतितःक्षितौ
निवातकवचान्सर्वदानवान्बलदर्पितान् १६९
हतवानर्जुनःश्रीमान्गोपालैःसविनिर्जितःसूर्यःप्रतापयुक्तोऽपिमेघैःसंछाद्यतेक्वचित् १७०
क्षिप्यतेवायुनामेघोवायोर्वीर्यंनगैर्जितम्
दह्यंतेवह्निनाशैलाःसवह्निःशाम्यतेजलैः १७१
तज्जलंशोष्यतेसूर्यैस्तेसूर्याःसहवारिणा
त्रैलोक्येनसमस्ताश्चनश्यंतिब्रह्मणोदिने १७२
ब्रह्मापित्रिदशैःसार्धमुपसंह्नियतेपुनः

परार्धद्वयकालांतेशिवेनपरमात्मना १७३
एवंनैवास्तिसंसारेयच्चसर्वोत्तमंबलम्
विहायैकंजगन्नाथंपरमात्मानमव्ययम् १७४
ज्ञात्वासातिशयंसर्वमतिमानंविवर्जयेत्
एवंभूतेजगत्यस्मिन्कःसुरःपंडितोपिवा १७५
नह्यस्तिसर्ववित्कश्चिन्नवामूर्खोपिसर्वतः
यावद्यस्तुविजानातितावत्तत्रसपंडितः १७६
समाधानेतुसर्वत्रप्रभावःसदृशःस्मृतः
वित्तस्यातिशयत्वेनप्रभावःकस्यचित्क्वचित् १७७
दानवैर्निर्जितादेवास्तेदैवैर्निजिताःपुनः
इत्यन्योन्यंश्रितोलोकोभाग्यैर्जयपराजयैः १७८
एवंवस्त्रयुगंराज्ञांप्रस्थमात्रांबुभोजनम्
यानंशय्यासनंचैवशेषंदुःखायकेवलम् १७९
सप्तमेचापिभवनेखट्वामात्रपरिग्रहः उदकुंभसहस्रेभ्यःक्लेशायासप्रविस्तरः १८०
प्रत्यूषेतूर्यनिर्घोषःसमंपुरनिवासिभिःराज्येभिमानमात्रंहिममेदंवाद्यतेगृहे १८१
सर्वमाभरणंभारःसर्वमालेपनंमलम् सर्वंप्रलपितंगीतंनृत्यमुन्मत्तचेष्टित

म् १८२
इत्येवंराज्यसंभोगैःकुतःसौख्यंविचारतः नृपाणांविग्रहेचिंतावान्योन्यविजिगीषया १८३
प्रायेणश्रीमदालेपान्नहुषाद्यामहानृपाःस्वर्गंप्राप्तानिपतिताःकःश्रियाविंदतेसुखम् १८४
स्वर्गेपिचकुतःसौख्यंदृष्ट्वादीप्तांपरश्रियम्
उपर्युपरिदेवानामन्योन्यातिशयस्थिताम् १८५
नरैःपुण्यफलंस्वर्गेमूलच्छेदेनभुज्यते नचान्यत्क्रियतेकर्मसोऽत्रदोषःसुदारुणः १८६
छिन्नमूलतरुर्यद्वद्दिवसैःपततिक्षितौ पुण्यस्यसंक्षयात्तद्वन्निपतंतिदिवौकसः १८७
सुखाभिलाषनिष्ठानांसुखभोगादिसंप्लवैः अकस्मात्पतितंदुःखंकष्टंस्वर्गेदिवौकसाम् १८८
इतिस्वर्गेऽपिदेवानांनास्तिसौख्यंविचारतः
क्षयश्चविषयासिद्धौस्वर्गेभोगायकर्मणाम् १८९
तत्रदुःखंमहत्कष्टंनरकाग्निषुदेहिनाम् घोरैश्चविविधैर्भावैर्वाङ्मनःकायसंभवैः

१९०
कुठारच्छेदनंतीव्रंवल्कलानांचतक्षणम् पर्णशाखाफलानांचपातश्चंडेनवायुना १९१ उन्मूलनान्नदीभिश्चगजैरन्यैश्चदेहिभिः दावाग्निहिमशोषैश्चदुःखंस्थावरजातिषु १९२
तद्वद्भुजंगसर्पाणांक्रोधेदुःखंचदारुणम्
दुष्टानांघातनंलोकेपाशेनचनिबंधनम् १९३
अकस्माज्जन्ममरणंकीटानांचमुहुर्मुहुः
सरीसृपनिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा १९४
पशूनामात्मशमनंदंडताडनमेवच
नासावेधेनसंत्रासःप्रतोदेनसुताडनम् १९५
वेत्रकाष्ठादिनिगडैरंकुशेनांगबंधनम् भावेनमनसाक्लेशैर्भिक्षायुवादिपीडनम्
१९६
आत्मयूथवियोगैश्चबलान्नयनबंधने
पशूनांसंतिकायानामेवंदुःखान्यनेकशः १९७
वर्षाशीतातपाद्दुःखंसुकष्टंग्रहपक्षिणाम्
क्लेशमानातिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा १९८
गर्भवासेमहद्दुःखंजन्मदुःखंतथानृणाम् सुबाल्यदुःखंचाज्ञानंकौमारेगुरुशासनम् १९९
यौवनेकामरागाभ्यांदुःखंचैवेर्ष्ययापुनःकृषिवाणिज्यसेवाद्यैर्गोरक्षादिककर्मभि

ः २००
वृद्धभावेचजरयाव्याधिभिश्चप्रपीडनात्
मरणेचमहद्दुःखंप्रार्थनायांततोधिकम् २०१
राजाग्निजलदाघातचौरशत्रुभयंमहत् अर्थस्यार्जनरक्षायांभयंनाशेव्ययेपुनः २०२
कार्पण्यंमत्सरोदम्भोधनाधिक्येभयंमहत् अकार्येसंप्रवृत्तिश्चदुःखानिधनिनांसदा २०३
भृत्यवृत्तिःकुसीदंचदासत्वंपरतंत्रता इष्टानिष्टाभियोगश्चसंयोगाश्चसहस्रशः २०४
दुर्भिक्षंदुर्भगत्वंचमूर्खत्वंचदरिद्रता
अधरोत्तरभागश्चनारकंराजविक्रमम् २०५
अन्योन्याभिभवंदुःखमन्यांन्यतोभयंमहत्
अन्योन्याच्चप्रकोपश्चराज्ञोदुःखंमहीभृताम् २०६
अनित्यतात्रभावानांकृतकाम्यस्यदेहिनः अन्योन्यमर्मभेदाच्चअन्योन्यकरपीडनात् २०७
लुब्धाश्चपापभेदेनअन्योन्यस्यचभक्षणम् इत्येवमादिभिर्दुःखैर्यस्माद्भीतंचराचरम् २०८
निरयादिमनुष्यांतंतस्मात्सर्वंत्यजेद्बुधः

स्कंधात्स्कंधेनयन्भारंविश्रामंमन्यतेयथा २०९
तद्वत्सर्वमिदंलोकेदुःखंदुःखेनशाम्यति अन्योन्यातिशयोपेताःसर्वदाभोगसंप्लवाः २१०
धर्मक्षयाच्चदेवानांदिविदुःखमवस्थितम् नानायोनिसहस्रेषुसंभवःपुण्यसंक्षयात् २११
रोगाश्चविविधाकारादेवलोकेऽपिसंस्मृताः
यज्ञस्यहिशिरश्छिन्नमश्विभ्यांसंधितंपुनः २१२
तेनदोषेणयज्ञस्यशिरोरोगःसदैवहि
मार्तंडभानोःकुष्ठंचवरुणस्यजलोदरम् २१३
पूष्णोदशनवैकल्यंभुजस्तंभःशचीपतेः
सुमहान्क्षयरोगश्चसोमस्यपरिकीर्तितः २१४
ज्वरश्चसुमहानासीद्दक्षस्यापिप्रजापतेःकल्पेकल्पेचदेवानांमहतामपिसंक्षयः २१५
परार्धद्वयकालांतेब्रह्मणश्चाप्यनित्यता
दक्षस्यदुहितांपौत्रींब्रह्माकामितवान्पुनः २१६
क्रोधेनचजयांदेवींयोगज्ञांशप्तवान्प्रभुः
कामक्रोधौस्थितौयत्रतत्रदोषास्तदात्मकाः २१७
दुःखानिचसमस्तानिसंस्थितानिनसंशयः

विशीर्णजन्ममरणंसर्वाशित्वंहविर्भुजः २१८
स्त्रीवधःकामसक्तिश्चसारथ्यंपांडवेबले रुद्रेणत्रिपुरंदग्धंदक्षयज्ञोविनाशितः २१९
स्कंदस्यजन्मवैशुक्रात्क्रीडादीनांसहस्रशः
एवंत्रयोपिरागाद्यैर्दोषैर्देवाःसमन्विताः २२०
एभ्यःपरःप्रभुःशांतःपरिपूर्णःसमुक्तिदः एवमेतज्जगत्सर्वमन्योन्यातिशयेस्थितम् २२१
दुःखैराकुलितंज्ञात्वानिर्वेदंपरमंव्रजेत्
निर्वेदाच्चविरागःस्याद्विरागाज्ज्ञानसंभवः २२२
ज्ञानेनतत्परंज्ञानंशिवंमुक्तिमवाप्नुयात्
समस्तदुःखनिर्मुक्तस्वस्थात्माससुखीतदा २२३
सर्वज्ञःपरिपूर्णश्चमुक्तइत्यभिधीयते मातलिरुवाच-
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् २२४
धर्माधर्मविवेकोहिसर्वज्ञानसमुद्भवः इंद्रलोकेप्रगंतव्यंदेवराजस्यशासनात्

२२५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृमातृतीर्थ -
माहात्म्येषट्षष्टितमोऽध्यायः ६६

सप्तषष्टितमोऽध्यायः
ययातिरुवाच-
अस्मद्भाग्यप्रसंगेनभवतोदर्शनंमम
संजातंशक्रसंवाहएतच्छ्रेयोममातुलम् १
मानवामर्त्यलोकेचपापंकुर्वंतिदारुणम्
तेषांकर्मविपाकंचमातलेवदसांप्रतम् २
मातलिरुवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिपापाचारस्यलक्षणम्
श्रुतेसतिमहज्ज्ञानमत्रलोकेप्रजायते ३
वेदनिंदांप्रकुर्वंतिब्रह्माचारस्यकुत्सनम्
महापातकमेवापिज्ञातव्यंज्ञानपंडितैः ४
साधूनामपिसर्वेषांयःपीडांहिसमाचरेत्
महापातकमेवापिप्रायश्चित्तेनहिव्रजेत् ५
कुलाचारंपरित्यज्यअन्याचारंव्रजंतिच
एतच्चपातकंघोरंकथितंकृत्यवेदिभिः ६
मातापित्रोश्चयोनिंदांताडनंभगिनीषुच
पितृस्वसृनिंदनंचतदेवपातकंध्रुवम् ७
संप्राप्तेश्राद्धकालेपिपंचक्रोशांतरेस्थितम्

जामातरंपरित्यज्यतथाचदुहितुःसुतम् ८ स्वसारंचैवस्वस्रीयंपरित्यज्यप्रवर्ततेकामात्क्रोधाद्भयाद्वापिअन्यंभोजयतेयदा ९
पितरोनैवभुंजंतिदेवाश्चैवनभुंजते
एतच्चपातकंतस्यपितृघातसमंकृतम् १०
दानकालेपिसंप्राप्तेआगतेब्राह्मणेकिल
भूरिदानंपरित्यज्यकतिभ्योहिप्रदीयते ११
एकस्मैदीयतेदानमन्येभ्योपिनदीयते
एतच्चपातकंघोरंदानभ्रंशकरंस्मृतम् १२
यजमानगृहेसेवासंस्थितान्ब्राह्मणान्निजान्
परित्यज्यहियद्दानंनदानस्यचलक्षणम् १३
समाश्रितंहियंविप्रंधर्माचारसमन्वितम्
सर्वोपायैःसुपुष्येत्तंसुदानैर्बहुभिर्नृप १४
नगणयेन्मूर्खंविद्वांसंपोष्योविप्रःसदाभवेत्
सर्वैःपुण्यैःसमायुक्तंसुदानैर्बहुभिर्नृप १५
तंसमभ्यर्च्यविद्वांसंप्राप्तंविप्रंसदार्हयेत्
तंहित्यक्त्वाददेद्दानमन्यस्मैब्राह्मणायवै १६
दत्तंहुतंभवेत्तस्यनिष्फलंनात्रसंशयः ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्र

श्चापिचतुर्थकः १७ पुण्यकालेषुसर्वेषुसंश्रितंपूजयेद्द्विजम्
मूर्खंवापिहिविद्वांसंतस्यपुण्यफलंशृणु १८
अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंतस्यप्रजायते कस्माद्धिकारणाद्राजञ्छक्यंप्राप्यनकारयेत् १९
अन्योविप्रःसमायातस्तत्कालंश्राद्धकर्मणि
उभौतौपूजयेत्तत्रभोजनाच्छादनैस्ततः २०
तांबूलदक्षिणाभिश्चपितरस्तस्यहर्षिताः श्राद्धभुक्तायदातव्यंसदादानंचदक्षिणा २१
नददेच्छ्राद्धकर्तायोगोहत्यादिसमंभवेत्द्वावेतौपूजयेत्तस्माच्छ्रद्धयानृपसत्तम २२
निर्द्धनत्वप्रभावाद्वैतमेकंहिप्रपूजयेत्
व्यतीपातेपिसंप्राप्तेवैधृतौचनृपोत्तम २३
अमावास्यांतथाराजन्क्षयाहेपरपक्षके श्राद्धमेवंप्रकर्तव्यंब्राह्मणादित्रिवर्णकैः २४
यज्ञेतथामहाराजऋत्विजश्चप्रकारयेत् तथाविप्राःप्रकर्तव्याःश्राद्धदानायसर्

वदा २५
अविज्ञातःप्रकर्तव्योब्राह्मणोनैवजानतायस्यापिज्ञायतेवंशःकुलंत्रिपुरुषंतथा २६
आचारश्चतथाराजंस्तंविप्रंसन्निमंत्रयेत्
कुलंनज्ञायतेयस्यआचारेणविचारयेत् २७
श्राद्धदानेप्रकर्तव्येविशुद्धोमूर्खएवहि
अविज्ञातोभवेद्विप्रोवेदवेदांगपारगः २८
श्राद्धदानंप्रकर्तव्यंतस्माद्विप्रंनिमंत्रयेत्
आतिथ्यंतुप्रकर्तव्यमपूर्वंनृपसत्तम २९
अन्यथाकुरुतेपापीसयातिनरकंध्रुवम्
तस्माद्विप्रःप्रकर्तव्योदानेश्राद्धेचपर्वसु ३०
आदौपरीक्षयेद्विप्रंश्राद्धेदानेप्रकारयेत्
नाश्नंतितस्यवैगेहेपितरोविप्रवर्जिताः ३१
शापंदत्त्वाततोयांतिश्राद्धाद्विप्रविवर्जितात्
महापापीभवेत्सोपिब्रह्मणःसदृशोयदि ३२
पैत्राचारंपरित्यज्ययोवर्तेतनरोत्तम
महापापीसविज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः ३३
येत्यजंतिशिवाचारंवैष्णवंभोगदायकम् निंदंतिब्राह्मणंधर्मंविज्ञेयाःपापवर्द

्धनाः ३४
येत्यजंतिशिवाचारंशिवभक्तान्द्विषंतिच
हरिंनिंदंतियेपापाब्रह्मद्वेषकराःसदा ३५
आचारनिंदकायेतेमहापातककृत्तमाः
आद्यंपूज्यंपरंज्ञानंपुण्यंभागवतंतथा ३६
वैष्णवंहरिवंशंवामत्स्यंवाकूर्ममेवच पाद्मंवायेपूजयंतितेषांश्रेयोवदाम्यहम् ३७
प्रत्यक्षंतेनवैदेवःपूजितोमधुसूदनः
तस्मात्प्रपूजयेज्ज्ञानंवैष्णवंविष्णुवल्लभम् ३८
देवस्थानेचनित्यंवैवैष्णवंपुस्तकंनृप
तस्मिन्प्रपूजितेविप्रपूजितःकमलापतिः ३९
असंपूज्यहरेर्ज्ञानंयेगायंतिलिखंतिच
अज्ञायतत्प्रयच्छंतिशृण्वंत्युच्चारयंतिच ४०
विक्रीडंतिचलोभेनकुज्ञाननियमेनच
असंस्कृतप्रदेशेषुयथेष्टंस्थापयंतिच ४१
हरिज्ञानंयथाक्षेमंप्रत्यक्षाच्चप्रकाशयेत्
अधीतेचसमर्थश्चयःप्रमादंकरोतिच ४२
अशुचिश्चाशुचौस्थानेयःप्रवक्तिशृणोतिच
इतिसर्वंसमासेनज्ञाननिंदासमंस्मृतम् ४३
गुरुपूजामकृत्वैवयःशास्त्रंश्रोतुमिच्छति
नकरोतिचशुश्रूषामाज्ञाभंगंचभावतः ४४

नाभिनंदतितद्वाक्यमुत्तरंसंप्रयच्छति
गुरुकर्मणिसाध्येचतदुपेक्षांकरोतिच ४५
गुरुमार्तमशक्तंचविदेशंप्रस्थितंतथा
अरिभिःपरिभूतंवायःसंत्यजतिपापकृत् ४६
पठमानंपुराणंतुतस्यपापंवदाम्यहम्
कुंभीपाकेवसेत्तावद्यावदिंद्राश्चतुर्दश ४७
पठमानंगुरुंयोहिउपेक्षयतिपापधीः
तस्यापिपातकंघोरंचिरंनरकदायकम् ४८
भार्यापुत्रेषुमित्रेषुयश्चावज्ञांकरोतिच
इत्येतत्पातकंज्ञेयंगुरुनिन्दासमंमहत्
४९
ब्रह्महास्वर्णस्तेयीचसुरापीगुरुतल्पगःमहापातकिनश्चैतेतत्संयोगीचपंचमः ५०
क्रोधाद्द्वेषाद्भयाल्लोभाद्ब्राह्मणस्यविशेषतः
मर्मातिकृन्तकोयश्चब्रह्मघ्नःसप्रकीर्तितः ५१
ब्राह्मणंयःसमाहूययाचमानमकिंचनम्
पश्चान्नास्तीतियोब्रूयात्सचवैब्रह्महानृप ५२
यस्तुविद्याभिमानेननिस्तेजयतिवैद्विजम् उदासीनंसभामध्येब्रह्महासप्रकीर्तितः ५३
मिथ्यागुणैरथात्मानंनयत्युत्कर्षतांपुनः

गुरुंविरोधयेद्यस्तुसचवैब्रह्महास्मृतः ५४
क्षुत्तृषातप्तदेहानामन्नभोजनमिच्छताम्यःसमाचरतेविघ्नंतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ५५
पिशुनःसर्वलोकानांरंध्रान्वेषणतत्परः
उद्वेजनकरःक्रूरःसचवैब्रह्महास्मृतः ५६
देवद्विजगवांभूमिंपूर्वदत्तांहरेत्तुयःप्रनष्टामपिकालेनतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ५७
द्विजवित्तापहरणंन्यासेनसमुपार्जितम् ब्रह्महत्यासमंज्ञेयंतस्यपातकमुत्तमम् ५८
अग्निहोत्रंपरित्यज्यपंचयज्ञीयकर्मणि
मातापित्रोर्गुरूणांचकूटसाक्ष्यंचयश्चरेत् ५९
अप्रियंशिवभक्तानामभक्ष्याणांचभक्षणम्
वनेनिरपराधानांप्राणिनांचप्रमारणम् ६०
गवांगोष्ठेवनेचाग्नेःपुरेग्रामेचदीपनम्
इतिपापानिघोराणिसुरापानसमानितु ६१
दीनसर्वस्वहरणंपरस्त्रीगजवाजिनाम्
गोभूरजतवस्त्राणामोषधीनांरसस्यच ६२
चंदनागुरुकर्पूरकस्तूरीपट्टवाससाम्
परन्यासापहरणंरुक्मस्तेयसमंस्मृतम् ६३
कन्यायावरयोग्यायाअदानंसदृशेवरे
पुत्रमित्रकलेत्रेषुगमनंभगनीषुच ६४
कुमारीसाहसंघोरमंत्यजस्त्रीनिषेवणम्
सवर्णायाश्चगमनंगुरुतल्पसमंस्मृतम् ६५

महापातकतुल्यानिपापान्युक्तानियानितु
तानिपातकसंज्ञानितन्न्यूनमुपपातकम् ६६
द्विजायार्थंप्रतिज्ञायनप्रयच्छतियःपुनः
तत्रविस्मरतेविप्रस्तुल्यंतदुपपातकम् ६७
द्विजद्रव्यापहरणंमर्यादायाव्यतिक्रमम्
अतिमानातिकोपश्चदांभिकत्वंकृतघ्नता ६८
अन्यत्रविषयासक्तिःकार्पर्ण्यंशाठ्यमत्सरम्
परदाराभिगमनंसाध्वीकन्याभिदूषणम् ६९
परिवित्तिःपरिवेत्ताययाचपरिविद्यते
तयोर्दानंचकन्यायास्तयोरेवचयाजनम् ७०
पुत्रमित्रकलत्राणामभावेस्वामिनस्तथा भार्याणांचपरित्यागःसाधूनांचतपस्विनाम् ७१
गवांक्षत्रियवैश्यानांस्त्रीशूद्राणांचघातनम्
शिवायतनवृक्षाणांपुण्यारामविनाशनम् ७२
यःपीडामाश्रमस्थानामाचरेदल्पिकामपि
तद्भृत्यपरिवर्गस्यपशुधान्यवनस्यच ७३
कर्षधान्यपशुस्तेयमयाज्यानांचयाजनम्
यज्ञारामतडागानांदारापत्यस्यविक्रयः ७४
तीर्थयात्रोपवासानांव्रतानांचसुकर्मणाम्
स्त्रीधनान्युपजीवंतिस्त्रीभगात्यंतजीविता ७५

स्वधर्मंविक्रयेद्यस्तुअधर्मंवर्णतेनरःपरदोषप्रवादीचपरच्छिद्रावलोककः ७६
परद्रव्याभिलाषीचपरदारावलोककः
एतेगोघ्नसमानाश्चज्ञातव्यानृपनंदन ७७
यःकर्तासर्वशास्त्राणांगोहर्तागोश्चविक्रयी
निर्दयोऽतीवभृत्येषुपशूनांदमकश्चयः ७८
मिथ्याप्रवदतेवाचमाकर्णयतियःपरैः स्वामिद्रोहीगुरुद्रोहीमायावीचपलःशठः ७९
योभार्यापुत्रमित्राणिबालवृद्धकृशातुरान्
भृत्यानतिथिबंधूंश्चत्यक्त्वाश्नातिबुभुक्षितान् ८०
येतुमृष्टंसमश्नंतिनोवांच्छंतंददंतिच पृथक्पाकीसविज्ञेयोब्रह्मवादिषुगर्हितः ८१
नियमान्स्वयमादाययेत्यजंत्यजितेंद्रि याः
प्रव्रज्यागमितायैश्चसंयुक्तायेचमद्यपैः ८२
येचापिक्षयरोगार्तांगांपिपासाक्षुधातुराम्
नपालयंतियत्नेनतेगोघ्नानारकाःस्मृताः ८३
सर्वपापरतायेचचतुष्पात्क्षेत्रभेदकाः साधून्विप्रान्गुरूंश्चैवयश्चगांहिप्रत

ाडयेत् ८४
येताडयंत्यदोषांचनारींसाधुपदेस्थिताम् आलस्यबद्धसर्वांगोयःस्वपितिमुहुर्मुहुः ८५
दुर्बलांश्चनपुष्णंतिनष्टान्नान्वेषयंतिच
पीडयंत्यतिभारेणसक्षतान्वाहयंतिच ८६
सर्वपापरतायेचसंयुक्तायेचभुंजते
भग्नांगींक्षतरोगार्तांगोरूपांचक्षुधातुराम् ८७
नपालयंतियत्नेनतेजनानारकाःस्मृताः
वृषाणांवृषणौयेचपापिष्ठाघातयंतिच ८८
बाधयंतिचगोवत्सान्महानारकिणोनराः आशयासमनुप्राप्तंक्षुत्तृषाश्रमपीडितम्
८९
येचातिथिंनमन्यंतेतेवैनिरयगामिनः
अनाथंविकलंदीनंबालंवृद्धंभृशातुरम् ९०
नानुकंपंतियेमूढास्तेयांतिनरकार्णवम्
अजाविकोमाहिषिकोयःशूद्रावृषलीपतिः ९१
शूद्रोविप्रस्यक्षत्रस्ययआचारेणवर्तते
शिल्पिनःकारवोवैद्यास्तथादेवलकानराः ९२
भृतकामात्यकर्माणःसर्वेनिरयगामिनः यश्चोदितमतिक्रम्यस्वेच्छयाआहरेत्करम् ९३
नरकेषुसपच्येतयश्चदंडंवृथानयेत् उत्कोचकैरधिकृतैस्तस्करैश्चप्रपीड्यते

९४
यस्यराज्ञःप्रजाराज्येपच्यतेनरकेषुसः
येद्विजाःप्रतिगृह्णंतिनृपस्यपापवर्तिनः ९५
प्रयांतितेपिघोरेषुनरकेषुनसंशयः
पारदारिकचौराणांयत्पापंपार्थिवस्यच ९६
भवत्यरक्षतोघोरोराज्ञस्तस्यपरिग्रहः
अचौरंचौरवद्यश्चचौरंचाचौरवत्पुनः ९७
अविचार्यनृपःकुर्यात्सोऽपिवैनरकंव्रजेत्
घृततैलान्नपानादिमधुमांससुरासवम् ९८
गुडेक्षुक्षीरशाकादिदधिमूलफलानिच
तृणकाष्ठंपुष्पपत्रंकांस्यभाजनमेवच ९९
उपानच्छत्रकटकशिबिकामासनंमृदु
ताम्रंसीसंत्रपुकांस्यंशंखाद्यंचजलोद्भवम् १००
वादित्रंवेणुवंशाद्यंगृहोपस्करणानिच
ऊर्णाकार्पासकौशेयरंगपद्मोद्भवानिच १०१
तूलंसूक्ष्माणिवस्त्राणियेलोभेनहरंतिच एवमादीनिचान्यानिद्रव्याणिविविधानिच १०२
नरकेषुद्रुतंगच्छेदपहृत्याल्पकान्यपि यद्वातद्वापरद्रव्यमपिसर्षपमात्रकम् १०३
अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंशयः बह्वल्पकाद्यपितथापरस्यममताकृतम् १०४

अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंशयः एवमाद्यैर्नरःपापैरुत्क्रांतिसमनंतरम् १०५
शरीरघातनार्थायपूर्वाकारमवाप्नुयात् यमलोकंव्रजंत्येतेशरीरस्थायमाज्ञया १०६ यमदूतैर्महाघोरैर्नीयमानाःसुदुःखिताः देवतिर्यङ्मनुष्याणामधर्मनियतात्मनाम् १०७
धर्मराजःस्मृतःशास्तासुघोरैर्विविधैर्वधैः
विनयाचारयुक्तानांप्रमादान्मलिनात्मनाम् १०८
प्रायश्चित्तैर्गुरुःशास्तानचतैरीक्ष्यतेयमः
पारदारिकचौराणामन्यायव्यवहारिणाम् १०९
नृपतिःशासकःप्रोक्तःप्रच्छन्नानांचधर्मराट्
तस्मात्कृतस्यपापस्यप्रायश्चित्तंसमाचरेत् ११०
नाभुक्तस्यान्यथानाशःकल्पकोटिशतैरपि
यःकरोतिस्वयंकर्मकारयेद्वानुमोदयेत् १११
कायेनमनसावाचातस्यचाधोगतिःफलम्
इतिसंक्षेपतःप्रोक्ताःपापभेदास्त्रिधाधुना ११२
कथ्यंतेगतयश्चित्रानराणांपापकर्मणाम् एतत्तेनृपतेधर्मफलंप्रोक्तंसुविस्तरात्

११३
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितन्मेब्रूहिनरोत्तम
अधर्मस्यफलंप्रोक्तंधर्मस्यापिवदाम्यहम् ११४
इत्युक्त्वामातलिस्तत्रराजानंसर्ववत्सलम्
तस्मिन्धर्मप्रसंगेनइत्याख्यातंमहात्मना ११५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रे सप्तषष्टितमोऽध्यायः ६७

अष्टषष्टितमोऽध्यायः
ययातिरुवाच-
अधर्मस्यफलंसूतश्रुतंसर्वंमयाविभो
धर्मस्यापिफलंब्रूहिश्रोतुंकौतूहलंमम १
मातलिरुवाच-
अथपापैरिमेयांतियमलोकंचतुर्विधाः
संत्रासजननंघोरंविवशाःसर्वदेहिनः २
गर्भस्थैर्जायमानैश्चबालैस्तरुणमध्यमैःपुंस्त्रीनपुंसकैर्वृद्धैर्यातव्यंजंतुभिस्ततः ३
शुभाशुभफलंतत्रदेहिनांप्रविचार्यते चित्रगुप्तादिभिःसर्वैर्मध्यस्थैःसर्वद

र्शिभिः ४
नतेत्रप्राणिनःसंतियेनयांतियमक्षयम् अवश्यंहिकृतंकर्मभोक्तव्यंतद्विचारितम् ५
येतत्रशुभकर्माणःसौम्यचित्तादयान्विताःतेनरायांतिसौम्येनपथायमनिकेतनम् ६
यःप्रदद्याच्चविप्राणामुपानत्काष्ठपादुके
सविमानेनमहतासुखंयातियमालयम् ७
छत्रदानेनगच्छंतिपथासाभ्रेणदेहिनः
दिव्यवस्त्रपरीधानायांतिवस्त्रप्रदायिनः ८
शिबिकायाःप्रदानेनविमानेनसुखंव्रजेत्
सुखासनप्रदानेनसुखंयांतियमालयम् ९
आरामकर्ताछायासुशीतलासुसुखंव्रजेत्
यांतिपुष्पकयानेनपुष्पारामप्रदायिनः १०
देवायतनकर्ताचयतीनामाश्रमस्यच
अनाथमंडपानांचक्रीडन्यातिगृहोत्तमैः ११
देवाग्निगुरुविप्राणांमातापित्रोश्चपूजकः १२
विप्रेषुदीनेषुगुणान्वितेषुयच्छ्रद्धयास्वल्पमपिप्रदत्तम्
तत्सर्वकामान्समुपैतिलोकेश्राद्धेचदानंप्रवदंतिसंतः १३
श्रद्धादानेनविज्ञेयमपिवालाग्रमात्रकम्यत्पात्रादिचतुष्टयंश्रद्धातेषुसदामम १४

श्रद्धीयतेसदातस्माच्छ्रद्धायास्तत्फलंभवेत्
गुणान्वितेषुदीनेषुयच्छत्यावसथान्यपि १५ सप्रयातिसर्वकामंस्थानंपैतामहंनृप श्रद्धयायेनविप्रायदत्तंकाकिणिमात्रकम् १६
सस्याद्दिव्यतिथिर्भूपदेवानांकीर्तिवर्धनः
तस्माच्छ्रद्धान्वितैर्देयंतत्फलंभवतिध्रुवम् १७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेऽष्टषष्टितमोऽध्यायः ६८

एकोनसप्ततितमोऽध्यायः
मातलिरुवाच-
अथधर्माःशिवेनोक्ताःशिवधर्मागमोत्तमाः ज्ञेयाबहुविधास्तेचकर्मयोगप्रभेदतः १
हिंसादिदोषनिर्मुक्ताःक्लेशायासविवर्जिताः
सर्वभूतहिताःशुद्धाःसूक्ष्मायासामहत्फलाः २
अनंतशाखाकलिताःशिवमूलैकसंश्रिताः
ज्ञानध्यानसुपुष्पाढ्याःशिवधर्माःसनातनाः ३

धारयंतिशिवंयस्माद्धार्यतेशिवभाषितैः शिवधर्माःस्मृतास्तस्मात्संसारार्णवतारकाः ४
तथाऽहिसाक्षमासत्यंह्रीःश्रद्धेन्द्रियसंयमः
दानमिज्यातपोदानंदशकंधर्मसाधनम् ५
अथव्यस्तैःसमस्तैर्वाशिवधर्मैरनुष्ठितैः
शिवैकरस्यसंप्राप्तैर्गतिरेकैवकल्पिता ६
यथाभूःसर्वभूतानांस्थानंसाधारणंस्मृतम्तत्तथाशिवभक्तानांतुल्यंशिवपुरंस्मृतम् ७
यथेहसर्वभूतानांभोगाःसातिशयाःस्मृताः
नानापुण्यविशेषेणभोगाःशिवपुरेतथा ८
शुभाशुभफलंचापिभुज्यतेसर्वदेहिभिः
शिवधर्मस्यचैकस्यफलंतत्रोपभुज्यते ९
यस्ययादृग्भवेत्पुण्यंश्रद्धापात्रविशेषतः
भोगाःशिवपुरेतस्यज्ञेयाःसातिशयाःशुभाः १०
स्थानप्राप्तिःपरंतुल्याभोगाःशांतिमयाःस्थिताः
कुर्यात्पुण्यंमहत्तस्मान्महाभोगजिगीषया ११
सर्वातिशयमेवैकंभावितंचसुरोत्तमैः आत्मभोगाधिपत्यंस्याच्छिवःसर्वजगत्पतिः

१२
केचित्तत्रैवमुच्यंतेज्ञानयोगरतानराः आवर्तंतेपुनश्चान्येसंसारेभोगतत्पराः १३
तस्माद्विमुक्तिमिच्छंस्तुभोगासक्तिंचवर्जयेत्
विरक्तःशांतचित्तात्माशिवज्ञानमवाप्नुयात् १४
येचापीशान्यहृदयायजंतीशंप्रसंगतः
तेषामपिददातीशःस्थानंभावानुरूपतः १५
तत्रार्चयंतियेरुद्रं
सकृदुच्छिन्नकल्मषाः
तेषांपिशाचलोकेषुभोगानीशःप्रयच्छति १६
संतप्तादुःखभारेणम्रियंतेसर्वदेहिनः
अन्नदःपुण्यदःप्रोक्तःप्राणदश्चापिसर्वदः १७
तस्मादन्नप्रदानेनसर्वदानफलंलभेत्
त्रैलोक्येयानिरत्नानिभोगस्त्रीवाहनानिच १८
अन्नदानप्रदःसर्वमिहामुत्रफलंलभेत् यस्यान्नपानपुष्टांगःकुरुतेपुण्यसंचयम् १९
अन्नप्रदातुस्तस्यार्धंकर्तुश्चार्धंनसंशयः
धर्मार्थकाममोक्षाणांदेहःपरमसाधनम् २० स्थितिस्तस्यान्नपानाभ्यामतस्तत्सर्वसाधनम्

अन्नंप्रजापतिःसाक्षादन्नंविष्णुःशिवःस्वयम् २१
तस्मादन्नसमंदानंनभूतंनभष्यिति
त्रयाणामपिलोकानामुदकंजीवनंस्मृतम् २२
पवित्रमुदकंदिव्यंशुद्धंसर्वरसायनम् अन्नपानाश्वगोवस्त्रशय्यासूत्रासनानिच
२३
प्रेतलोकेप्रशस्तानिदानान्यष्टौविशेषतः
एवंदानविशेषेणधर्मराजपुरंनरः २४
यस्माद्यातिसुखेनैवतस्माद्धर्मंसमाचरेत्
येपुनःक्रूरकर्माणःपापादानविवर्जिताः २५
भुंजतेदारुणंदुःखंनरकेनृपनंदन
तथासुखंप्रभुंजंतिदानकर्तारएवतु २६
तेषांतुसंभवेत्सौख्यंकर्मयोगरतात्मनाम् अप्रमेयगुणैर्दिव्यैर्विमानैःसर्वकामकैः २७
असंख्यैस्तत्पुरंव्याप्तंप्राणिनामुपकारकैः
सहस्रसोमदिव्यंवासूर्यतेजःसमप्रभम् २८
रुद्रलोकमितिप्रोक्तमशेषगुणसंयुतम्
सर्वेषांशिवभक्तानांतत्पुरंपरिकीर्तितम् २९
रुद्र
क्षेत्रेमृतानांचजंगमस्थावरात्मनाम्
अप्येकदिवसंभक्त्यायःपूजयतिशंकरम् ३०

सोपियातिशिवस्थानंकिंपुनर्बहुशोर्चयन् वैष्णवाविष्णुभक्ताश्चविष्णुध्यानपरायणाः ३१
तेपिगच्छंतिवैकुंठेसमीपंदेवचक्रिणः
ब्रह्मवादीचधर्मात्माब्रह्मलोकंप्रयातिसः ३२
पुण्यकर्तासुपुण्येनपुण्यलोकंप्रयातिच
तस्मादीशेसदाभक्तिंभावयेदात्मनात्मनि ३३
हरौवापिमहाराजयुक्तात्माज्ञानवान्स्वयम्
तस्मात्सर्वविचारेणभावदोषविचारतः ३४
एवंविष्णुप्रभावेणविशिष्टेनापिकर्मणा
नरःस्थानमवाप्येतदेशभावानुरूपतः ३५
इत्येतदपरंप्रोक्तंश्रीमच्छिवपुरंमहत्
देहिनांकर्मनिष्ठानांपुनरावर्त्तकंस्मृतम् ३६
ऊर्ध्वंशिवपुराज्ज्ञेयंवैष्णवंलोकमुत्तमम्
वैष्णवामानवायांतिविष्णुध्यानपरायणाः ३७
ब्राह्मणाब्रह्मलोकंतुसदाचारानरोत्तमाःप्रयांतियज्विनःसर्वेपुरींतांतत्त्वकोविदाः ३८
एंद्रलोकंतथायांतिक्षत्रियायुद्धशालिनः
अन्येचपुण्यकर्त्तारःपुण्यलोकान्प्रयांतिते ३९
इति

श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थेययाति- चरितेएकोनसप्ततितमोऽध्यायः ६९

सप्ततितमोऽध्यायः मातलिरुवाच-
यमपीडांप्रवक्ष्यामिमहातीव्रांसुदारुणाम्
भुंजंतिपापिनःसर्वेक्रूरास्तेब्रह्मघातकाः १
क्वचित्पापाःप्रपच्यंतेतीव्रेणकरिषाग्निना
क्वचित्सिंहैर्वृकैर्व्याघ्रैर्दंशैःकीटैश्चदारुणैः २
क्वचिन्महाजलौकोभिःक्वचिदाजगरैःपुनः
मक्षिकाभिश्चरौद्रा
भिःक्वचित्सर्पैर्विषोल्बणैः ३
मत्तमातंगयूथैश्चबलोत्कृष्टैःप्रमाथिभिः
पंथानमुल्लिखद्भिश्चतीक्ष्णशृंगमहावृषैः ४
महाशृंगैश्चमहिषैर्दुष्टगात्रप्रबाधकैःडाकिनीभिश्चरौद्रा
भिर्विकरालैश्चराक्षसैः ५
व्याधिभिश्चमहाघोरैःपीड्यमानाव्रजंतितेमहातुलांसमारूढादह्यमानादवानले ६

महावेगप्रधूतास्तेमहाचंडेनवायुना
महापाषाणवर्षेणभिद्यमानाश्चसर्वतः ७
पतद्भिर्वज्रनिर्घोषैरुल्कापातैश्चदारुणैः
प्रदीप्तांगारवर्षेणहन्यमानाव्रजंतिते ८
महतापांसुवर्षेणपूर्यमाणायमंगताः
येनराःपापकर्माणःपापंभुंजंतिदारुणम् ९
एवंपापविशेषेणपापिष्ठाःपापकारकाः
नरकंप्रतिभुंजंतिबहुपीडासमाकुलम् १०
एतत्तेसर्वमाख्यातंविवेकंपुण्यपापयोः
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिधर्मशास्त्रमनुत्तमम् ११
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति- चरितेसप्ततितमोऽध्यायः ७०

एकसप्ततितमोऽध्यायः ययातिरुवाच-
यत्त्वयासर्वमाख्यातंधर्माधर्ममनुत्तमम्
शृण्वतोऽथममश्रद्धापुनरेवप्रवर्तते १
देवानांलोकसंस्थानांवदसंख्याःप्रकीर्तिताः
यस्यपुण्यप्रसंगेनयेनप्राप्तंचमातले २
मातलिरुवाच-

योगयुक्तंप्रवक्ष्यामितपसायदुपार्जितम्देवानांलोकसंस्थानंसुखभोगप्रदायकम् ३
धर्मभावंप्रवक्ष्यामिआयासैरर्जितंपृथक् उपरिष्टाच्चलोकानांस्वरूपंचाप्यनुक्रमात् ४
तत्राष्टगुणमैश्वर्यंपार्थिवंपिशिताशिनाम्
तस्मात्सद्योगतानांचनराणांतत्समंस्मृतम् ५
रक्षसांषोडशगुणंपार्थिवानांचतद्विधम्
एवंनिरवशेषंचयच्छेषंकुलतेजसाम् ६
गंधर्वाणांचवायव्यंयाक्षंचसकलंस्मृतम् पांचभौतिकमिंद्रस्यचत्वारिंशद्गुणंमहत्
७
सोमस्यमानसंदिव्यंविश्वेशंपांचभौतिकम्
सौम्यंप्रजापतीशानामहंकारगुणाधिकम् ८
चतुष्षष्टिगुणंब्राह्मंबौधमैश्वर्यमुत्तमम्
विष्णोःप्राधानिकंतंत्रमैश्वर्यंब्रह्मणःपदम् ९
श्रीमच्छिवपुरेदिव्येएश्वर्यंसर्वकामिकम्
अनंतगुणमैश्वर्यंशिवस्यात्मगुणंमहत् १०
आदिमध्यांतरहितंविशुद्धंतत्त्वलक्षणम्
सर्वावभासकंसूक्ष्ममनौपम्यंपरात्परम् ११
सुसंपूर्णंजगद्वेषंपशुपाशाविमोक्षणम्

योयत्स्थानमनुप्राप्तस्तस्यभोगस्तदात्मकः १२
विमानंतत्समानंचभवेदीशप्रसादतः नानारूपाणिताराणांदृश्यंतेकोटयस्त्विमा १३
अष्टविंशतिरेवंतेसंदीप्ताःसुकृतात्मनाम्
येकुर्वंतिनमस्कारमीश्वरायक्वचित्क्वचित् १४
संपर्कात्कौतुकाल्लोभात्तद्विमानंलभंतिते
नामसंकीर्तनाद्वापिप्रसंगेनशिवस्ययः १५
कुर्याद्वापिनमस्कारंनतस्यविलयोभवेत्
इत्येतागतयस्तत्रमहत्यःशिवकर्मणि १६
कर्मणाभ्यंतरेणापिपुंसामीशानभावतः
प्रसंगेनापियेकुर्युःशंकरस्मरणंनराः १७
तैर्लभ्यंत्वतुलंसौख्यंकिंपुनस्तत्परायणैः
विष्णुचिंतांप्रकुर्वंतिध्यानेनगतमानसाः १८
तेयांतिपरमंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम्
शैवंचवैष्णवंरूपमेकरूपंनरोत्तम १९
द्वयोश्चअंतरंनास्तिएकरूपमहात्मनोः
शिवायविष्णुरूपायशिवरूपायविष्णवे २०
शिवस्यहृदयंविष्णुर्विष्णोश्चहृदयंशिवः एकमूर्तिस्त्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्व

राः २१
त्रयाणामंतरंनास्तिगुणभेदाःप्रकीर्तिताः
शिवभक्तोसिराजेंद्रतथाभागवतोसिवै २२
तेनदेवाःप्रसन्नास्तेब्रह्मविष्णुमहेश्वराः
सुप्रीतावरदाराजन्कर्मणस्तवसुव्रत २३
इंद्रादेशात्समायातःसन्निधौतवमानद
एंद्र
मेनंपदंयाहिपश्चाद्ब्राह्मंमहेश्वरम् २४
वैष्णवंचप्रयाहित्वंदाहप्रलयवर्जितम्
अनेनापिविमानेनदिव्येनसर्वगामिना २५
दिव्यमूर्तिरतोभुंक्ष्वदिव्यभोगान्मनोरमान्
समारुह्यविमानंत्वंपुष्पकंसुखगामिनम् २६
सुकर्मोवाच-
एवमुक्त्वाद्विजश्रेष्ठमौनवान्मातलिस्तदा
राजानंधर्मतत्त्वज्ञंययातिंनहुषात्मजम् २७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीथवर्णनेययाति- चरित्रेएकसप्ततितमोऽध्यायः ७१

द्विसप्ततितमोऽध्यायः

पिप्पलउवाच-
मातलेश्चवचःश्रुत्वासराजानहुषात्मजः
किंचकारमहाप्राज्ञस्तन्मेविस्तरतोवद १
सर्वपुण्यमयीपुण्याकथेयंपापनाशिनी
श्रोतुमिच्छाम्यहंप्राज्ञनैवतृप्यामिसर्वदा २
सुकर्मोवाच-
सर्वधर्मभृतांश्रेष्ठोययातिर्नृपसत्तमःतमुवाचागतंदूतंमातलिशक्रसारथिम् ३
ययातिरुवाच-
शरीरंनैवत्यक्ष्यामिगमिष्येनदिवंपुनः
शरीरेणविनादूतपार्थिवेननसंशयः ४
यद्यप्येवंमहादोषाःकायस्यैवप्रकीर्तिताः
पूर्वंचापिसमाख्यातंत्वयासर्वंगुणागुणम् ५
नाहंत्यक्ष्येशरीरंवैनागमिष्येदिवंपुनः इत्याचक्ष्वइतोगत्वादेवदेवंपुरंदरम् ६
एकाकिनाहिजीवेनकायेनापिमहामते
नैवसिद्धिंप्रयात्येवंसांसारिकमिहैवहि ७
नैवप्राणंविनाकायोजीवःकायंविनानहि उभयोश्चापिमित्रत्वंनयिष्येनाशमिंद्रन ८
यस्यप्रसादभावाद्वैसुखमश्नातिकेवलम् शरीरस्याप्ययंप्राणोभोगानन्यान्मनोनुगान् ९

एवंज्ञात्वास्वर्गभोग्यंनभोज्यंदेवदूतकसंभवंतिमहादुष्टाव्याधयोदुःखदायकाः १० मातलेकिल्बिषाच्चैवजरादोषात्प्रजायते पश्यमेपुण्यसंयुक्तंकायंषोडशवार्षिकम् ११
जन्मप्रभृतिमेकायःशतार्धाब्दंप्रयातिच
तथापिनूतनोभावःकायस्यापिप्रजायते १२
ममकालोगतोदूतअब्दाप्रनंत्यमनुत्तमम्
यथाषोडशवर्षस्यकायःपुंसःप्रशोभते १३
तथामेशोभतेदेहोबलवीर्यसमन्वितः नैवग्लानिर्नमेहानिर्नश्रमोव्याधयोजरा
१४
मातलेममकायेपिधर्मोत्साहेनवर्द्धते
सर्वामृतमयंदिव्यमौषधंपरमौषधम् १५
पापव्याधिप्रणाशार्थंधर्माख्यंहिकृतम्पुरा
तेनमेशोधितःकायोगतदोषस्तुजायते १६
हृषीकेशस्यसंध्यानंनामोच्चारणमुत्तमम्
एतद्रसायनंदूतनित्यमेवंकरोम्यहम् १७
तेनमेव्याधयोदोषाःपापाद्याःप्रलयंगताः
विद्यमानेहिसंसारेकृष्णनाम्निमहौषधे १८
मानवामरणंयांतिपापव्याधिप्रपीडिताः
नपिबंतिमहामूढाःकृष्णनामरसायनम् १९
तेनध्यानेनज्ञानेनपूजाभावेनमातले
सत्येनदानपुण्येनममकायोनिरामयः २०
पापर्द्धेरामयाःपीडाःप्रभवंतिशरीरिणः

पीडाभ्योजायतेमृत्युःप्राणिनांनात्रसंशयः २१
तस्माद्धर्मःप्रकर्तव्यःपुण्यसत्याश्रयैर्न रैः
पंचभूतात्मकःकायःशिरासंधिविजर्जरः २२
एवंसंधीकृतोमर्त्योहेमकारीवटंकणैः
तत्रभातिमहानग्निर्द्धातुरेवचरःसदा २३
शतखंडमयेविप्रयःसंधत्तेसबुद्धिमान् हरेर्नाम्नाचदिव्येनसौभाग्येनापिपिप्पल
२४
पंचात्मकाहियेखंडाःशतसंधिविजर्जराः
तेनसंधारिताःसर्वेकायोधातुसमोभवेत् २५
हरेःपूजोपचारेणध्यानेननियमेनच
सत्यभावेनदानेननूत्नःकायोविजायते २६
दोषानश्यंतिकायस्यव्याधयःशृणुमातले बाह्याभ्यंतरशौचंहिदुर्गंधिर्नैवजायते २७
शुचिस्ततोभवेत्सूतप्रसादात्तस्यचक्रिणःनाहंस्वर्गंगमिष्यामिस्वर्गमत्रकरोम्यहम् २८
तपसाचैवभावेनस्वधर्मेणमहीतलम्
स्वर्गरूपंकरिष्यामिप्रसादात्तस्यचक्रिणः २९
एवंज्ञात्वाप्रयाहित्वंकथयस्वपुरंदरम्
सुकर्मोवाच-
समाकर्ण्यततःसूतोनृपतेःपरिभाषितम् ३०

आशीर्भिरभिनंद्याथआमंत्र्यनृपतिंगतः
सर्वंनिवेदयामासइंद्रायचमहात्मने ३१
समाकर्ण्यसहस्राक्षोययातेस्तुमहात्मनः
तस्याथचिंतयामासानयनार्थंदिवंप्रति ३२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरितेद्विसप्ततितमोऽध्यायः ७२

त्रिसप्ततितमोऽध्यायः
पिप्पलउवाच-
गतेतस्मिन्महाभागेदूतइंद्रस्यवैपुनः किंचकारसधर्मात्माययातिर्नहुषात्मजः १
सुकर्मोवाच-
तस्मिन्गतेदेववरस्यदूतेसचिंतयामासनरेंद्र सूनुः
आहूयदूतान्प्रवरान्ससत्वरंधर्मार्थयुक्तंवचआदिदेश २
गच्छंतुदूताःप्रवराःपुरोत्तमेदेशेषुद्वीपेष्वखिलेषुलोके
कुर्वंतुवाक्यंममधर्मयुक्तंव्रजंतुलोकाःसुपथाहरेश्च ३
भावैःसुपुण्यैरमृतोपमानैर्ध्यानैश्चज्ञानैर्यजनैस्तपोभिः
यज्ञैश्चदानैर्मधुसूदनैकमर्चंतुलोकाविषयान्विहाय ४

सर्वत्रपश्यंत्वसुरारिमेकंशुष्केषुचाद्रे र्ष्व!पिस्थावरेषु अभ्रेषुभूमौसचराचरेषुस्वीयेषुकायेष्वपिजीवरूपम् ५
देवंतमुद्दिश्यददंतुदानमातिथ्यभावैःपरिपैत्रिकैश्च
नारायणंदेववरंयजध्वंदोषैर्विमुक्ताअचिराद्भविष्यथ ६
योमामकंवाक्यमिहैवमानवोलोभाद्विमोहादपिनैवकारयेत्
सशास्यतांयास्यतिनिर्घृणोध्रुवंममापिचौरोहियथानिकृष्टः ७
आकर्ण्यवाक्यंनृपतेश्चदूताःसंहृष्टभावाःसकलांचपृथ्वीम्
आचख्युरेवंनृपतेःप्रणीतमादेशभावंसकलंप्रजासु ८
विप्रादिमर्त्याअमृतंसुपुण्यमानीतमेवंभुवितेनराज्ञा
पिबंतुपुण्यंपरिवैष्णवाख्यंदोषैर्विहीनंपरिणाममिष्टम् ९
श्रीकेशवंक्लेशहरंवरेण्यमानंदरूपंपरमार्थमेवम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १०
सखड्गपाणिंमधुसूदनाख्यंतंश्रीनिवासंसगुणंसुरेशम्

नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः ११
श्रीपद्मनाथंकमलेक्षणंचआधाररूपंजगतांमहेशम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १२
पापापहंव्याधिविनाशरूपमानंददंदानवदैत्यनाशनम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १३
यज्ञांगरूपंचरथांगपाणिंपुण्याकरंसौख्यमनंतरूपम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १४
विश्वाधिवासंविमलंविरामंरामाभिधानंरमणंमुरारिम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १५
आदित्यरूपंतमसांविनाशंबंधस्यनाशंमतिपंकजानाम्
नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबंतुलोकाः १६
नामामृतंसत्यमिदंसुपुण्यमधीत्ययोमानवविष्णुभक्तः
प्रभातकालेनियतोमहात्मासयातिमुक्तिंनहिकारणंच १७

इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति- चरितेत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ७३

चतुःसप्ततितमोऽध्यायः सुकर्मोवाच-
दूतास्तुग्रामेषुवदंतिसर्वेद्वीपेषुदेशेष्वथपत्तनेषु लोकाःशृणुध्वंनृपतेस्तदाज्ञांसर्वप्रभावैर्हरिमर्चयंतु १
दानैश्चयज्ञैर्बहुभिस्तपोभिर्धर्माभिलाषैर्यजनैर्मनोभिः
ध्यायंतुलोकामधुसूदनंतुआदेशमेवंनृपतेस्तुतस्य २
एवंसुघुष्टंसकलंतुपुण्यमाकर्ण्यतंभूमितलेषुलोकैः
तदाप्रभृत्येवयजंतिविष्णुंध्यायंतिगायंतिजपंतिमर्त्याः ३
वेदप्रणीतैश्चसुसूक्तमंत्रैःस्तोत्रैःसुपुण्यैरमृतोपमानैः
श्रीकेशवंतद्गतमानसास्तेव्रतोपवासैर्नियमैश्चदानैः ४
विहायदोषान्निजकायचित्तवागुद्भवान्प्रेमरताःसमस्ताः
लक्ष्मीनिवासंजगतांनिवासंश्रीवासुदेवंप

रिपूजयंति ५
इत्याज्ञातस्यभूपस्यवर्ततेक्षितिमंडले
वैष्णवेनापिभावेनजनाःसर्वेजयंतिते ६
नामभिःकर्मभिर्विष्णुंयजंतेज्ञानकोविदाः
तद्ध्य्नाआ!
स्तद्व्यवसिताविष्णुपूजापरायणाः ७
यावद्भूमंडलंसर्वंयावत्तपतिभास्करः
तावद्धिमानवालोकाःसर्वेभागवताबभुः ८
विष्णोर्ध्यानप्रभावेणपूजास्तोत्रेणनामतः
आधिव्याधिविहीनास्तेसंजातामानवास्तदा ९
वीतशोकाश्चपुण्याश्चसर्वेचैवतपोधनाः
संजातावैष्णवाविप्रप्रसादात्तस्यचक्रिणः १०
आमयैश्चविहीनास्तेदोषैरोषैश्चवर्जिताः सर्वैश्वर्यसमापन्नाःसर्वरोगविवर्जिताः ११
प्रसादात्तस्यदेवस्यसंजातामानवास्तदा
अमराःनिर्जराःसर्वेधनधान्यसमन्विताः १२
मर्त्याविष्णुप्रसादेनपुत्रपौत्रैरलंकृताः
तेषामेवमहाभागगृहद्वारेषुनित्यदा १३
कल्पद्रुमाःसुपुण्यास्तेसर्वकामफलप्रदाः
सर्वकामदुघागावःसचिंतामणयस्तथा १४

संतितेषांगृहेपुण्याःसर्वकामप्रदायकाः
अमरामानवाजाताःपुत्रपौत्रैरलंकृताः १५
सर्वदोषविहीनास्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः
सर्वसौभाग्यसंपन्नाःपुण्यमंगलसंयुताः १६
सुपुण्यादानसंपन्नाज्ञानध्यानपरायणाः नदुर्भिक्षंनचव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् १७
तस्मिञ्शासतिधर्मज्ञेययातौनृपतौतदा वैष्णवामानवाःसर्वेविष्णुव्रतपरायणाः १८ तद्ध्य्नाआ!
स्तद्गताःसर्वेसंजाताभावतत्पराः तेषांगृहाणिदिव्यानिपुण्यानिद्विजसत्तम १९
पताकाभिःसुशुक्लाभिःशंखयुक्तानितानिवै गदांकितध्वजाभिश्चनित्यंचक्रांकितानिच २०
पद्मांकितानिभासंतेविमानप्रतिमानिच गृहाणिभित्तिभागेषुचित्रितानिसुचित्रकैः २१
सर्वत्रगृहद्वारेषुपुण्यस्थानेषुसत्तमाः
वनानिसंतिदिव्यानिशाद्वलानिशुभानिच २२
तुलस्याचद्विजश्रेष्ठतेषुकेशवमंदिरैः भासंतेपुण्यदिव्यानिगृहाणिप्राणिनांसदा २३
सर्वत्रवैष्णवोभावोमंगलोबहुदृश्यते

शंखशब्दाश्चभूलोकेमिथःस्फोटरवैःसखे २४ श्रूयंतेतत्रविप्रेंद्रदोषपापविनाशकाः शंखस्वस्तिकपद्मानिगृहद्वारेषुभित्तिषु २५
विष्णुभक्त्याचनारीभिर्लिखितानिद्विजोत्तम
गीतरागसुवर्णैश्चमूर्च्छनातानसुस्वरैः २६
गायंतिकेशवंलोकाविष्णुध्यानपरायणाः २७
हरिंमुरारिंप्रवदंतिकेशवंप्रीत्याजितंमाधवमेवचान्ये
श्रीनारसिंहंकमलेक्षणंतंगोविंदमेकंकमलापतिंच २८
कृष्णंशरण्यंशरणंजपंतिरामंचजप्यैःपरिपूजयंति
दंडप्रणामैःप्रणमंतिविष्णुंतद्ध्य्नायुक्ताःपरवैष्णवास्ते २९
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ७४

पंचसप्ततितमोऽध्यायः सुकर्मोवाच-
विष्णुंकृष्णंहरिंरामंमुकुंदंमधुसूदनम्नारायणंविष्णुरूपंनारसिंहंतमच्युतम् १

केशवंपद्मनाभंचवासुदेवंचवामनम्
वाराहंकमठंमत्स्यंहृषीकेशंसुराधिपम् २
विश्वेशंविश्वरूपंचअनंतमनघंशुचिम्
पुरुषंपुष्कराक्षंचश्रीधरंश्रीपतिंहरिम् ३
श्रीनिवासंपीतवासंमाधवंमोक्षदंप्रभुम्
इत्येवंहिसमुच्चारंनामभिर्मानवाःसदा ४
प्रकुर्वंतिनराःसर्वेबालवृद्धाःकुमारिकाः
स्त्रियोहरिंसुगायंतिगृहकर्मरताःसदा ५
आसनेशयनेयानेध्यानेवचसिमाधवम्
क्रीडमानास्तथाबालागोविंदंप्रणमंतिते ६
दिवारात्रौसुमधुरंब्रुवंतिहरिनामच
विष्णूच्चारोहिसर्वत्रश्रूयतेद्विजसत्तम ७
वैष्णवेनप्रभावेणमर्त्यावर्तंतिभूतले
प्रासादकलशाग्रेषुदेवतायतनेषुच ८
यथासूर्यस्यबिंबानितथाचक्राणिभांतिच
वैकुंठेदृश्यतेभावस्तद्भावंजगतीतले ९
तेनराज्ञाकृतंविप्रपुण्यंचापिमहात्मना
विष्णुलोकस्यसमतांतथानीतंमहीतलम् १०
नहुषस्यापिपुत्रेणवैष्णवेनययातिना
उभयोर्लोकयोर्भावमेकीभूतंमहीतलम् ११
भूतलस्यापिविष्णोश्चअंतरंनैवदृश्यते
विष्णूच्चारंतुवैकुंठेयथाकुर्वंतिवैष्णवाः १२

भूतलेतादृशोच्चारंप्रकुर्वंतिचमानवाः
उभयोर्लोकयोर्विप्रएकभावःप्रदृश्यते १३
जरारोगभयंनास्तिमृत्युहीनानराबभुः
दानभोगप्रभावश्चअधिकोदृश्यतेभुवि १४
पुत्राणांतुसुखंपुण्यमधिकंपौत्रजंनराः
प्रभुंजंतिसुखेनापिमानवाभुविसत्तम १५
विष्णोःप्रसाददानेनउपदेशेनतस्यच
सर्वव्याधिविनिर्मुक्तामानवावैष्णवाःसदा १६
स्वर्गलोकप्रभावोहिकृतोराज्ञामहीतले
पंचविंशप्रमाणेनवर्षाणिनृपसत्तम १७
गदैर्हीनानराःसर्वेज्ञानध्यानपरायणाः
यज्ञदानपराःसर्वेदयाभावाश्चमानवाः १८
उपकाररताःपुण्याधन्यास्तेकीर्तिभाजनाः
सर्वेधर्मपराविप्रविष्णुध्यानपरायणाः १९
राज्ञातेनोपदिष्टास्तेसंजातावैष्णवाभुवि
विष्णुरुवाच-
श्रूयतांनृपशार्दूलचरित्रंतस्यभूपतेः २०
सर्वधर्मपरोनित्यंविष्णुभक्तश्चनाहुषिः अब्दानांतत्रलक्षंहितस्याप्येवंगतंभुवि २१
नूतनोदृश्यतेकायःपंचविंशाब्दिकोयथा पंचविंशाब्दिकोभातिरूपेणवयसातदा २२ प्रबलःप्रौढिसंपन्नःप्रसादात्तस्यचक्रिणः

मानुषाभुवमास्थाययमंनैवप्रयांतिते २३
रागद्वेषविनिर्मुक्ताःक्लेशपाशविवर्जिताः
सुखिनोदानपुण्यैश्चसर्वधर्मपरायणाः २४
विस्तारंतेजनाःसर्वेसंतत्यापिगतानृप
यथादूर्वावटाश्चैवविस्तारंयांतिभूतले २५
यथातेमानवाःसर्वेपुत्रपौत्रैःप्रविस्तृताः
मृत्युदोषविहीनास्तेचिरंजीवंतिवैजनाः २६
स्थिरकायाश्चसुखिनोजरारोगविवर्जिताः पंचविंशाब्दिकाःसर्वेनरादृश्यंतिभूतले २७
सत्याचारपराःसर्वेविष्णुध्यानपरायणाः
एवंसर्वेचमर्त्यास्तेप्रसादात्तस्यचक्रिणः २८
संजातामानवाःसर्वेदानभोगपरायणाः
मृतोनश्रूयतेलोकेमर्त्यःकोपिनरोत्तम २९
शोकंनैवप्रपश्यंतिदोषंनैवप्रयांतिते
यद्रूपंस्वर्गलोकस्यतद्रूपंभूतलस्यच ३०
संजातंमानवश्रेष्ठप्रसादात्तस्यचक्रिणःविभ्रष्टायमदूतास्तेविष्णुदूतैश्चताडिताः ३१
रुदमानागताःसर्वेधर्मराजंपरस्परम्
तत्सर्वंकथितंदूतैश्चेष्टितंभूपतेस्तुतैः ३२
अमृत्युभूतलंजातंदानभोगेनभास्करे

नहुषस्यात्मजेनापिकृतंदेवययातिना ३३
विष्णुभक्तेनपुण्येनस्वर्गरूपंप्रदर्शितम्
एवमाकर्णितंसर्वंधर्मराजेनवैतदा ३४
धर्मराजस्तदातत्रदूतेभ्यःश्रुतविस्तरः
चिंतयामाससर्वार्थंश्रुत्वैवंनृपचेष्टितम् ३५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेपंचसप्ततितमोऽध्यायः ७५

षट्सप्ततितमोऽध्यायः
सुकर्मोवाच-
सौरिर्दूतैस्तथासर्वैःसहस्वर्गंजगामसः द्रष्टुंतत्रसहस्राक्षंदेववृंदैःसमावृतम् १
धर्मराजंसमायांतंददर्शसुरराट्तदा
समुत्थायत्वरायुक्तोदत्वाचार्घमनुत्तमम् २
पप्रच्छागमनंतस्यकथयस्वममाग्रतः
समाकर्ण्यमहद्वाक्यंदेवराजस्यभाषितम् ३
धर्मराजोऽब्रवीत्सर्वंययातेश्चरितंमहत्धर्मराजउवाच-
श्रूयतांदेवदेवेशयस्मादागमनंमम ४
कथयाम्यहमत्रापियेनाहमागतस्तव

नहुषस्यात्मजेनापिवैष्णवेनमहात्मना ५
वैष्णवाश्चकृतामर्त्यायेवसंतिमहीतले
वैकुंठस्यसमंरूपंमर्त्यलोकस्यवैकृतम् ६
अमरामानवाजाताजरारोगविवर्जिताः
पापमेवनकुर्वंतिअसत्यंनवदंतिते ७
कामक्रोधविहीनास्तेलोभमोहविवर्जिताः
दानशीलामहात्मानःसर्वेधर्मपरायणाः ८
सर्वधर्मैःसमर्चंतिनारायणमनामयम्
तेनवैष्णवधर्मेणमानवाजगतीतले ९
निरामयावीतशोकाःसर्वेचस्थिरयौवनाः
दूर्वावटायथादेवविस्तारंयांतिभूतले १०
तथातेविस्तरंप्राप्ताःपुत्रपौत्रैःप्रपौत्रकैः
तेषांपुत्रैःप्रपौत्रैश्चवंशाद्वंशांतरंगताः ११
एवंहिवैष्णवःसर्वोजरामृत्युविवर्जितः
मर्त्यलोकःकृतस्तेननहुषस्यात्मजेनवै १२
पदभ्रष्टोस्मिसंजातोव्यापारेणविवर्जितः एतत्सर्वंसमाख्यातंममकर्मविनाशनम् १३
एवंज्ञात्वासहस्राक्षलोकस्यास्यहितंकुरु
एतत्तेसर्वमाख्यातंयथापृष्टोस्मिवैत्वया १४
एतस्मात्कारणादिंद्रआगतस्तवसन्निधौ
इंद्रउवाच-
पूर्वमेवमयादूतआगमायमहात्मनः १५

प्रेषितोधर्मराजेंद्र दूतेनास्यापिभाषितम्
नाहंस्वर्गसुखस्यार्थीनागमिष्येदिवंपुनः १६
स्वर्गरूपंकरिष्यामिसर्वंतद्भूमिमंडलम्
इत्याचचक्षेभूपालःप्रजापाल्यंकरोतिसः १७
तस्यधर्मप्रभावेणभीतस्तिष्ठामिसर्वदा
धर्मउवाच-
येनकेनाप्युपायेनतमानयसुभूपतिम् १८
देवराजमहाभागयदीच्छसिममप्रियम् इत्याकर्ण्यवचस्तस्यधर्मस्यापिसुराधिपः
१९
चिंतयामासमेधावीसर्वतत्वेनभूपते
कामदेवंसमाहूयगंधर्वांश्चपुरंदरः २०
मकरंदंरतिंदेवआनिनायमहामनाः
तथाकुरुतवैयूयंयथाऽगच्छतिभूपतिः २१
यूयंगच्छन्तुभूर्लोकंमयादिष्टानसंशयः कामउवाच-
युवयोस्तुप्रियंपुण्यंकरिष्यामिनसंशयः २२
राजानंपश्यमांचैवस्थितंचैवसमायुधि
तथेत्युक्त्वागताःसर्वेयत्रराजासनाहुषिः २३
नटरूपेणतेसर्वेकामाद्याःकर्मणाद्विज
आशीर्भिरभिनंद्यैवतेचऊचुःसुनाटकम् २४
तेषांतद्वचनंश्रुत्वाययातिःपृथिवीपतिः

सभांचकारमेधावीदेवरूपांसुपंडितैः २५
समायातः स्वयंभूपोज्ञानविज्ञानकोविदः
तेषांतुनाटकंराजापश्यमानःसनाहुषिः २६
चरितंवामनस्यापिउत्पत्तिंविप्ररूपिणः
रूपेणाप्रतिमालोकेसुस्वरंगीतमुत्तमम् २७
गायमानाजराराजन्नार्यारूपेणवैतदा
तस्यागीतविलासेनहास्येनललितेनच २८
मधुरालापतस्तस्यकंदर्पस्यचमायया
मोहितस्तेनभावेनदिव्येनचरितेनच २९
बलेश्चैवयथारूपंविंध्यावल्यायथापुरा
वामनस्ययथारूपंचक्रेमारोथतादृशम् ३०
सूत्रधारःस्वयंकामोवसंतःपारिपार्श्वकः
नटीवेषधराजातासारतिर्हृष्टवल्लभा ३१
नेपथ्यांतश्चरीराजन्सातस्मिन्नृत्यकर्मणि
मकरंदोमहाप्राज्ञःक्षोभयामासभूपतिम् ३२
यथायथापश्यतिनृत्यमुत्तमंगीतंसमाकर्णतिसक्षितीशः
तथातथामोहितवान्सभूपतिंनटीप्रणीतेनमहानुभावः ३३
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थेययाति- चरित्रेषट्सप्ततितमोऽध्यायः ७६

सप्तसप्ततितमोऽध्यायः

सुकर्मोवाच-
कामस्यगीतलास्येनहास्येनललितेनच
मोहितोराजराजेंद्रोनटरूपेणपिप्पल १
कृत्वामूत्रंपुरीषंचसराजानहुषात्मजः
अकृत्वापादयोःशौचमासनेउपविष्टवान् २
तदंतरंतुसंप्राप्यसंचचारजरानृपम्
कामेनापिनृपश्रेष्ठइंद्र
कार्यंकृतंहितम् ३
निवृत्तेनाटकेतस्मिन्गतेषुतेषुभूपतिः
जराभिभूतोधर्मात्माकामसंसक्तमानसः ४
मोहितःकाममोहेनविह्वलोविकलेंद्रियः
अतीवमुग्धोधर्मात्माविषयैश्चापवाहितः ५
एकदातुगतोराजामृगयाव्यसनातुरः
वनेचक्रीडतेसोपिमोहरागवशंगतः ६
सरसंक्रीडमानस्यनृपतेश्चमहात्मनः
मृगश्चैकःसमायातश्चतुःशृंगोह्यनौपमः ७
सर्वांगसुंदरोराजन्हेमरूपतनूरुहः
रत्नज्योतिःसुचित्रांगोदर्शनीयोमनोहरः ८
अभ्यधावत्सवेगेनबाणपाणिर्धनुर्द्धरः
इत्यमन्यतमेधावीकोपिदैत्यःसमागतः ९
मृगेणचसतेनापिदूरमाकर्षितोनृपः
गतःसरथवेगेनश्रमेणपरिखेदितः १०
वीक्षमाणस्यतस्यापिमृगश्चांतरधीयत
सपश्यतिवनंतत्रनंदंनोपममद्भुतम् ११
चारुवृक्षसमाकीर्णंभूतपंचकशोभितम्
गुरुभिश्चंदनैःपुण्यैःकदलीखंडमंडितैः १२

बकुलाशोकपुंनागैर्नालिकेरैश्चतिंदुकैः पूगीफलैश्चखर्जू रैःकुमुदैःसप्तपर्णकैः १३
पुष्पितैःकर्णिकारैश्चनानावृक्षैःसदाफलैः
पुष्पितामोदसंयुक्तैःकेतकैःपाटलैस्ततः १४
वीक्षमाणोमहाराजददर्शसरउत्तमम् पुण्योदकेनसंपूर्णंविस्तीर्णंपंचयोजनम् १५
हंसकारंडवाकीर्णंजलपक्षिविनादितम् कमलैश्चापिमुदितंश्वेतोत्पलविराजितम् १६ रक्तोत्पलैःशोभमानंहाटकोत्पलमंडितम् नीलोत्पलैःप्रकाशितंकल्हारैरतिशोभितम् १७
मत्तैर्मधुकरैश्चपिसर्वत्रपरिनादितम्
एवंसर्वगुणोपेतंददर्शसरउत्तमम् १८
पंचयोजनविस्तीर्णंदशयोजनदीर्घकम्
तडागंसर्वतोभद्रं दिव्यभावैरलंकृतम् १९
रथवेगेनसंखिन्नःकिंचिच्छ्रमनिपीडितः
निषसादतटेतस्यचूतच्छायांसुशीतलाम् २०
स्नात्वापीत्वाजलंशीतंपद्मसौगंध्यवासितम्
सर्वश्रमोपशमनममृतोपममेवतत् २१
वृक्षच्छायेततस्तस्मिन्नुपविष्टेनभूभृता

गीतध्वनिःसमाकर्णिगीयमानोयथातथा २२
यथास्त्रीगायतेदिव्यातथायंश्रूयतेध्वनिः
गीतप्रियोमहाराजएवचिंतांपरांगतः २३
चिंताकुलस्तुधर्मात्मायावच्चिंतयतेक्षणम्
तावन्नारीवराकाचित्पीनश्रोणीपयोधरा २४
नृपतेःपश्यतस्तस्यवनेतस्मिन्समागता
सर्वाभरणशोभांगीशीललक्षणसंपदा २५
तस्मिन्वनेसमायातानृपतेःपुरतःस्थिता
तामुवाचमहाराजःकाहिकस्यभविष्यसि २६
किमर्थंहिसमायातातन्मेत्वंकारणंवद
पृष्टासतीतदातेननकिंचिदपिपिप्पल २७
शुभाशुभंचभूपालंप्रत्यवोचद्वरानना
प्रहस्यैवगताशीघ्रंवीणादंडकराऽबला २८
विस्मयेनापिराजेंद्रोमहताव्यापितस्तदा मयासंभाषिताचेयंमांनब्रूतेस्मसोत्तरम्
२९
पुनश्चिंतांसमापेदेययातिःपृथिवीपतिः
योवैमृगोमयादृष्टश्चतुःशृंगःसुवर्णकः ३०
तस्मान्नारीसमुद्भूतातत्सत्यंप्रतिभातिमे
मायारूपमिदंसत्यंदानवानांभविष्यति ३१
चिंतयित्वाक्षणंराजाययातिर्नहुषात्मजः
यावच्चिंतयतेराजातावन्नारीमहावने ३२
अंतर्धानंगताविप्रप्रहस्यनृपनंदनम्

एतस्मिन्नंतरेगीतंसुस्वरंपुनरेवतत् ३३
शुश्रुवेपरमंदिव्यंमूर्छनातानसंयुतम्
जगामसत्वरंराजायत्रगीतध्वनिर्महान् ३४
जलांतेपुष्करंचैवसहस्रदलमुत्तमम्
तस्योपरिवरानारीशीलरूपगुणान्विता ३५
दिव्यलक्षणसंपन्नादिव्याभरणभूषिता
दिव्यैर्भावैःप्रभात्येकावीणादंडकराविला ३६
गायंतीसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम्
तेनगीतप्रभावेणमोहयंतीचराचरान् ३७
देवान्मुनिगणान्सर्वान्दैत्यान्गंधर्वकिन्नरान्
तांदृष्ट्वासविशालाक्षींरूपतेजोपशालिनीम् ३८
संसारेनास्तिचैवान्यानारीदृशीचराचरे
पुरानटोजरायुक्तोनृपतेःकायमेवहि ३९
संचारितोमहाकामस्तदासौप्रकटोभवत्
घृतंस्पृष्ट्वायथावह्नीरश्मिवान्संप्रजायते ४०
तांचदृष्ट्वातथाकामस्तत्कायात्प्रकटोऽभवत्
मन्मथाविष्टचित्तोसौतांदृष्ट्वाचारुलोचनाम् ४१
ईदृग्रूपानदृष्टामेयुवतीविश्वमोहिनी
चिंतयित्वाक्षणंराजाकामसंसक्तमानसः ४२
तस्याःसविरहेणापिलुब्धोभून्नृपतिस्तदा

कामाग्निनादह्यमानःकामज्वरेणपीडितः ४३
कथंस्यान्ममचैवेयंकथंभावोभविष्यति
यदामांगूहतेबालापद्मास्यापद्मलोचना ४४
यदीयंप्राप्यतेतर्हिसफलंजीवितंभवेत् एवंविचिंत्यधर्मात्माययातिःपृथिवीपतिः
४५
तामुवाचवरारोहांकात्वंकस्यापिवाशुभे
पूर्वंदृष्टातुयानारीसादृष्टापुनरेवच ४६
तांपप्रच्छसधर्मात्माकाचेयंतवपार्श्वगासर्वंकथयकल्याणिअहंहिनहुषात्मजः ४७
सोमवंशप्रसूतोहंसप्तद्वीपाधिपःशुभे
ययातिर्नाममेदेविख्यातोहंभुवनत्रये ४८
तवसंगमनेचेतोभावमेवंप्रवांछते
देहिमेसंगमंभद्रेकुरुसुप्रियमेवहि ४९
यंयंहिवांछसेभद्रेतद्ददामिनसंशयः
दुर्जयेनापिकामेनहतोहंवरवर्णिनि ५०
तस्मात्राहिसुदीनंमांप्रपन्नंशरणंतव
राज्यंचसकलामुर्वींशरीरमपिचात्मनः ५१
संगमेतवदास्यामित्रैलोक्यमिदमेवते
तस्यराज्ञोवचःश्रुत्वासास्त्रीपद्मनिभानना ५२
विशालांस्वसखींप्राहब्रूहिराजानमागतम्
नामचोत्पत्तिस्थानंचपितरंमातरंशुभे ५३
ममापिभावमेकाग्रमस्याग्रेचनिवेदय
तस्याश्चवांछितंज्ञात्वाविशालाभूपतिंतदा ५४

उवाचमधुरालापैःश्रूयतांनृपनंदन विशालोवाच-
कामएषपुरादग्धोदेवदेवेनशंभुना ५५ रुरोदसारतिर्दुःखाद्भर्त्राहीनापिसुस्वरम्
अस्मिन्सरसिराजेंद्रसारतिर्न्यवसत्तदा ५६
तस्यप्रलापमेवंसासुस्वरंकरुणान्वितम्
समाकर्ण्यततोदेवाःकृपयापरयान्विताः ५७
संजाताराजराजेंद्रशंकरंवाक्यमब्रुवन्
जीवयस्वमहादेवपुनरेवमनोभवम् ५८
वराकीयंमहाभागभर्तृहीनाहिकीदृशी
कामेनापिसमायुक्तामस्मत्स्नेहात्कुरुष्वहि ५९
तच्छ्रुत्वाचवचःप्राहजीवयामिमनोभवम्
कायेनापिविहीनोयंपंचबाणोमनोभवः ६०
भविष्यतिनसंदेहोमाधवस्यसखापुनः
दिव्येनापिशरीरेणवर्तयिष्यतिनान्यथा ६१
महादेवप्रसादाच्चमीनकेतुःसजीवितः आशीर्भिरभिनंद्यैवंदेव्याःकामंनरोत्तम
६२
गच्छकामप्रवर्तस्वप्रिययासहनित्यशः
एवमाहमहातेजाःस्थितिसंहारकारकः ६३
पुनःकामःसरःप्राप्तोयत्रास्तेदुःखितारतिः
इदंकामसरोराजन्रतिरत्रसुसंस्थिता ६४

दग्धेसतिमहाभागेमन्मथेदुःखधर्षिता
रत्याःकोपात्समुत्पन्नःपावकोदारुणाकृतिः ६५
अतीवदग्धातेनापिसारतिर्मोहमूर्छिता
अश्रुपातंमुमोचाथभर्तृहीनानरोत्तम ६६
नेत्राभ्यांहिजलेतस्याःपतिताअश्रुबिंदवः
तेभ्योजातोमहाशोकःसर्वसौख्यप्रणाशकः ६७
जरापश्चात्समुत्पन्नाअश्रुभ्योनृपसत्तमवियोगोनामदुर्मेधास्तेभ्योजज्ञेप्रणाशकः ६८
दुःखसंतापकौचोभौजज्ञातेदारुणौतदा
मूर्छानामततोजज्ञेदारुणासुखनाशिनी ६९
शोकाज्जज्ञेमहाराजकामज्वरोथविभ्रमः
प्रलापोविह्वलश्चैवउन्मादोमृत्युरेवच ७०
तस्याश्चअश्रुबिंदुभ्योजज्ञिरेविश्वनाशकाः
रत्याःपार्श्वेसमुत्पन्नाःसर्वेतापांगधारिणः ७१
मूर्तिमंतोमहाराजसद्भावगुणसंयुताः
कामएषसमायातःकेनाप्युक्तंतदानृप ७२
महानंदेनसंयुक्तादृष्ट्वाकामंसमागतम्
नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यांपतिताअश्रुबिन्दवः ७३
अप्सुमध्येमहाराजचापल्याज्जज्ञिरेप्रजाः

प्रीतिर्नामतदाजज्ञेख्यातिर्लज्जानरोत्तम ७४
तेभ्योजज्ञेमहानंदशांतिश्चान्यानृपोत्तम
जज्ञातेद्वेशुभेकन्येसुखसंभोगदायिके ७५
लीलाक्रीडामनोभावसंयोगस्तुमहान्नृप
रत्यास्तुवामनेत्राद्वैआनंदादश्रुबिंदवः ७६
जलांतेपतिताराजंस्तस्माज्जज्ञेसुपंकजम्तस्मात्सुपंकजाज्जाताइयंनारीवरानना ७७
अश्रुबिंदुमतीनामरतिपुत्रीनरोत्तम
तस्याःप्रीत्यासुखंकृत्वानित्यंवर्त्तेसमीपगा ७८
सखीभावस्वभावेनसंहृष्टासर्वदाशुभा
विशालानाममेख्यातंवरुणस्यसुतानृप ७९
अस्याश्चांतेप्रवर्तामिस्नेहात्स्निग्धास्मिसर्वदा
एतत्तेसर्वमाख्यातमस्याश्चात्मनएवते ८०
तपश्चचारराजेंद्रपतिकामावरानना
राजोवाच-
सर्वमेवत्वयाख्यातंमयाज्ञातंशुभेशृणु ८१
मामेवंहिभजत्वेषारतिपुत्रीवरानना
यमेषावांछतेबालातत्सर्वंतुददाम्यहम् ८२
तथाकुरुष्वकल्याणियथामेवश्यतांव्रजेत्
विशालोवाच-
अस्याव्रतंप्रवक्ष्यामितदाकर्णयभूपते ८३

पुरुषंयौवनोपेतंसर्वज्ञंवीरलक्षणम् देवराजसमंराजन्धर्माचारसमन्वितम् ८४ तेजस्विनंमहाप्राज्ञंदातारंयज्विनांवरम्
गुणानांधर्मभावस्यज्ञातारंपुण्यभाजनम् ८५
लोकइंद्रसमंराजन्सुयज्ञैर्धर्मतत्परम् सर्वैश्वर्यसमोपेतंनारायणमिवापरम् ८६
देवानांसुप्रियंनित्यंब्राह्मणानामतिप्रियम्
ब्रह्मण्यंवेदतत्त्वज्ञंत्रैलोक्येख्यातविक्रमम् ८७
एवंगुणैःसमुपेतंत्रैलोक्येनप्रपूजितम्
सुमतिंसुप्रियंकांतंमनसावरमीप्सति ८८
ययातिरुवाच-
एवंगुणैःसमुपेतंविद्धिमामिहचागतम्
अस्यानुरूपोभर्त्ताहंसृष्टोधात्रानसंशयः ८९
विशालोवाच-
भवंतंपुण्यसंवृद्धंजानेराजञ्जगत्रये
पूर्वोक्तायेगुणाःसर्वेमयोक्ताःसंतितेत्वयि ९०
एकेनापिचदोषेणत्वामेषाहिनमन्यते
एषमेसंशयोजातोभवान्विष्णुमयोनृप ९१
ययातिरुवाच-
समाचक्ष्वमहादोषंयमेषानानुमन्यते

तत्त्वेनचारुसर्वांगीप्रसादसुमुखीभव ९२
विशालोवाच-
आत्मदोषंनजानासिकस्मात्त्वंजगतीपते
जरयाव्याप्तकायस्त्वमनेनेयंनमन्यते ९३
एवंश्रुत्वामहद्वाक्यमप्रियंजगतीपतिः
दुःखेनमहताविष्टस्तामुवाचपुनर्नृपः ९४
जरादोषोनमेभद्रेसंसर्गात्कस्यचित्कदा
समुद्भूतंममांगेवैतंनजनेजरागमम् ९५
यंयंहिवांछतेचैषात्रैलोक्येदुर्लभंशुभेतमस्यैदातुकामोहंव्रियतांवरउत्तमः ९६
विशालोवाच-
जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवेत्
एतद्विनिश्चितंराजन्सत्यंसत्यंवदाम्यहम् ९७
श्रुतिरेवंवदेद्राजन्पुत्रेभ्रातरिभृत्यके जरासंक्राम्यतेयस्यतस्यांगेपरिसंचरेत्
९८
तारुण्यंतस्यवैगृह्यतस्मैदत्वाजरांपुनः
उभयोःप्रीतिसंवादःसुरुच्याजायतेशुभः ९९
यथात्मदानपुण्यस्यकृपयायोददातिच
फलंराजन्हितत्तस्यजायतेनात्रसंशयः १००
दुःखेनोपार्जितंपुण्यमन्यस्मैहिप्रदीयते
सुपुण्यंतद्भवेत्तस्यपुण्यस्यफलमश्नुते

१०१
पुत्रायदीयतांराजंस्तस्मात्तारुण्यमेवचप्रगृह्यैवसमागच्छसुंदरत्वेनभूपते १०२
यदात्वमिच्छसेभोक्तुंतदात्वंकुरुभूपते
एवमाभाष्यसाभूपंविशालाविररामह १०३
सुकर्मोवाच-
एवमाकर्ण्यराजेंद्रोविशालामवदत्तदा
राजोवाच-
एवमस्तुमहाभागेकरिष्येवचनंतव १०४
कामासक्तःसमूढस्तुययातिःपृथिवीपतिः
गृहंगत्वासमाहूयसुतान्वाक्यमुवाचह १०५
तुरुंपूरुंकुरुंराजायदुंचपितृवत्सलम् कुरुध्वंपुत्रकाःसौख्यंयूयंहिममशासनात् १०६
पुत्राऊचुः-
पितृवाक्यंप्रकर्तव्यंपुत्रैश्चापिशुभाशुभम्
उच्यतांताततच्छीघ्रंकृतंविद्धिनसंशयः १०७
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंपुत्राणांपृथिवीपतिः
आचचक्षेपुनस्तेषुहर्षेणाकुलमानसः १०८ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेसप्तसप्ततितमोऽध्यायः ७७

अष्टसप्ततितमोऽध्यायः
ययातिरुवाच-
एकेनगृह्यतांपुत्राजरामेदुःखदायिनी
धीरेणभवतांमध्येतारुण्यंममदीयताम् १
स्वकीयंहिमहाभागाःस्वरूपमिदमुत्तमम्
संतप्तंमानसंमेद्यस्त्रियांसक्तंसुचंचलम् २
भाजनस्थायथाआपआवर्त्तयतिपावकः
तथामेमानसंपुत्राःकामानलसुचालितम् ३
एकोगृह्णातुमेपुत्राजरांदुःखप्रदायिनीम्
स्वकंददातुतारुण्यंयथाकामंचराम्यहम् ४
योमेजरापसरणंकरिष्यतिसुतोत्तमः
सचमेभोक्ष्यतेराज्यंधनुर्वंशंधरिष्यति ५
तस्यसौख्यंसुसंपत्तिर्धनंधान्यंभविष्यति
विपुलासंततिस्तस्ययशःकीर्तिर्भविष्यति ६
पुत्राऊचुः-
भवान्धर्मपरोराजन्प्रजाःसत्येनपालकः
कस्मात्तेहीदृशोभावोजातःप्रकृतिचापलः ७
राजोवाच-
आगतानर्तकाःपूर्वंपुरंमेहिप्रनर्तकाः
तेभ्योमेकामसंमोहेजातोमोहश्चईदृशः ८
जरयाव्यापितःकायोमन्मथाविष्टमानसः
संबभूवसुतश्रेष्ठाःकामेनाकुलव्याकुलः ९

काचिद्दृष्टामयानारीदिव्यरूपावरानना
मयासंभाषितापुत्राःकिंचिन्नोवाचमेसती १०
विशालानामतस्याश्चसखीचारुविचक्षणा
सामामाहशुभंवाक्यंममसौख्यप्रदायकम् ११
जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवेत्
एवमंगीकृतंवाक्यंतयोक्तंगृहमागतः १२
मयाजरापनोदार्थंतदेवंसमुदाहृतम्
एवंज्ञात्वाप्रकर्तव्यंमत्सुखंहिसुपुत्रकाः १३
तुरुरुवाच-
शरीरंप्राप्यतेपुत्रैःपितुर्मातुःप्रसादतः
धर्मश्चक्रियतेराजञ्शरीरेणविपश्चिता १४
पित्रोःशुश्रूषणंकार्यंपुत्रैश्चापिविशेषतः
नचयौवनदानस्यकालोऽयमेनराधिप १५
प्रथमेवयसिभोक्तव्यंविषयंमानवैर्नृप
इदानींतन्नकालोयंवर्ततेतवसांप्रतम् १६
जरांतातप्रदत्वावैपुत्रेतातमहद्गताम्
पश्चात्सुखंप्रभोक्तव्यंनतुस्यात्तवजीवितम् १७
तस्माद्वाक्यंमहाराजकरिष्येनैवतेपुनः
एवमाभाषतनृपंतुरुर्ज्येष्ठसुतस्तदा १८
तुरोर्वाक्यंतुतच्छ्रुत्वाक्रुद्धोराजाबभूवसः

तुरुंशशापधर्मात्माक्रोधेनारुणलोचनः १९ अपध्वस्तस्त्वयाऽदेशोममायंपापचेतन तस्मात्पापीभवस्वत्वंसर्वधर्मबहिष्कृतः २०
शिखयात्वंविहीनश्चवेदशास्त्रविवर्जितः
सर्वाचारविहीनस्त्वंभविष्यसिनसंशयः २१
ब्रह्मघ्नस्त्वंदेवदुष्टःसुरापःसत्यवर्जितः
चंडकर्मप्रकर्तात्वंभविष्यसिनराधमः २२
सुरालीनःक्षुधीपापीगोघ्नश्चत्वंभविष्यसि
दुश्चर्मामुक्तकच्छश्चब्रह्मद्वेष्टानिराकृतिः २३
परदाराभिगामीत्वंमहाचंडःप्रलंपटः सर्वभक्षश्चदुर्मेधाःसदात्वंचभविष्यसि २४
सगोत्रांरमसेनारींसर्वधर्मप्रणाशकः
पुण्यज्ञानविहीनात्माकुष्ठवांश्चभविष्यसि २५
तवपुत्राश्चपौत्राश्चभविष्यंतिनसंशयः
ईदृशाःसर्वपुण्यघ्नाम्लेच्छाःसुकलुषीकृताः २६
एवंतुरुंसुशप्त्वैवयदुंपुत्रमथाब्रवीत्जरांवैधारयस्वेहभुंक्ष्वराज्यमकंटकम् २७
बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वायदूराजानमब्रवीत् यदुरुवाच-

जराभारंनशक्नोमिवोढुंतातकृपांकुरु २८
शीतमध्वाकदन्नंचवयोतीताश्चयोषितः
मनसःप्रातिकूल्यंचजरायाःपंचहेतवः २९
जरादुःखंनशक्नोमिनवेवयसिभूपते कःसमर्थोहिवैधर्तुंक्षमस्वत्वंममाधुना
३०
यदुंक्रुद्धोमहाराजःशशापद्विजनंदन
राज्यार्होनचतेवंशःकदाचिद्वैभविष्यति ३१
बलतेजःक्षमाहीनःक्षात्रधर्मविवर्जितः
भविष्यतिनसंदेहोमच्छासनपराङ्मुखः ३२
यदुरुवाच-
निर्दोषोहंमहाराजकस्माच्छप्तस्त्वयाधुना
कृपांकुरुष्वदीनस्यप्रसादसुमुखोभव ३३
राजोवाच-
महादेवःकुलेतेवैस्वांशेनापिहिपुत्रक
करिष्यतिविसृष्टिंचतदापूतंकुलंतव ३४
यदुरुवाच-
अहंपुत्रोमहाराजनिर्दोषःशापितस्त्वया
अनुग्रहोदीयतांमेयदिमेवर्त्ततेदया ३५
राजोवाच-
योभवेज्ज्येष्ठपुत्रस्तुपितुर्दुःखापहारकः
राज्यदायंसुभुंक्तेचभारवोढाभवेत्सहि ३६
त्वयाधर्मंनप्रवृत्तमभाष्योसिनसंशयः
भवतानाशिताज्ञामेमहादंडेनघातिनः ३७

तस्मादनुग्रहोनास्तियथेष्टंचतथाकुरु यदुरुवाच-
यस्मान्मेनाशितंराज्यंकुलंरूपंत्वयानृप ३८
तस्माद्दुष्टोभविष्यामितववंशपतिर्नृप तववंशेभविष्यंतिनानाभेदास्तुक्षत्त्रियाः ३९
तेषांग्रामान्सुदेशांश्चस्त्रियोरत्नानियानिवै
भोक्ष्यंतिचनसंदेहोअतिचंडामहाबलाः ४०
ममवंशात्समुत्पन्नास्तुरुष्काम्लेच्छरूपिणः
त्वयायेनाशिताःसर्वेशप्ताःशापैःसुदारुणैः ४१
एवंबभाषेराजानंयदुःक्रुद्धोनृपोत्तम
अथक्रुद्धोमहाराजःपुनश्चैवंशशशापह ४२
मत्प्रजानाशकाःसर्वेवंशजास्तेशृणुष्वहियावच्चंद्र
श्चसूर्यश्चपृथ्वीनक्षत्रतारकाः ४३
तावन्म्लेच्छाःप्रपक्ष्यंतेकुंभीपाकेचरौरवे
कुरुंदृष्ट्वाततोबालंक्रीडमानंसुलक्षणम् ४४
समाह्वयतितंराजानसुतंनृपनंदनम्
शिशुंज्ञात्वापरित्यक्तःसकुरुस्तेनवैतदा ४५

शर्मिष्ठायाःसुतंपुण्यंतंपूरुंजगदीश्वरः
समाहूयबभाषेचजरामेगृह्यतांपुनः ४६ भुंक्ष्वराज्यंमयादत्तंसुपुण्यंहतकंटकम्
पूरुरुवाच-
राज्यंदेवेनभोक्तव्यंपित्राभुक्तंयथातव ४७
त्वदादेशंकरिष्यामिजरामेदीयतांनृप
तारुण्येनममाद्यैवभूत्वासुंदररूपदृक् ४८
भुंक्ष्वभोगान्सुकर्माणिविषयासक्तचेतसायावदिच्छामहाभागविहरस्वतयासह ४९
यावज्जीवाम्यहंतातजरांतावद्धराम्यहम्
एवमुक्तस्तुतेनापिपूरुणाजगतीपतिः ५०
हर्षेणमहताविष्टस्तंपुत्रंप्रत्युवाचसःयस्माद्वत्सममाज्ञावैनहताकृतवानिह ५१
तस्मादहंविधास्यामिबहुसौख्यप्रदायकम्
यस्माज्जरागृहीतामेदत्तंतारुण्यकंस्वकम् ५२
तेनराज्यंप्रभुंक्ष्वत्वंमयादत्तंमहामते
एवमुक्तःसुपूरुश्चतेनराज्ञामहीपते ५३
तारुण्यंदत्तवानस्मैजग्राहास्माज्जरांनृप
ततःकृतेविनिमयेवयसोस्तातपुत्रयोः ५४
तस्माद्वृद्धतरःपूरुःसर्वांगेषुव्यदृश्

यत
नूतनत्वंगतोराजायथाषोडशवार्षिकः ५५
रूपेणमहताविष्टोद्वितीयइवमन्मथः
धनूराज्यंचछत्रंचव्यजनंचासनंगजम् ५६
कोशंदेशंबलंसर्वंचामरंस्यंदनंतथा
ददौतस्यमहाराजःपूरोश्चैवमहात्मनः ५७
कामासक्तश्चधर्मात्मातांनारीमनुचिंतयन्तत्सरःसागरप्रख्यंकामाख्यंनहुषात्मजः ५८
अश्रुबिंदुमतीयत्रजगामलघुविक्रमः
तांदृष्ट्वातुविशालाक्षींचारुपीनपयोधराम् ५९
विशालांचमहाराजःकंदर्पाकृष्टमानसः
राजोवाच-
आगतोऽस्मिमहाभागेविशालेचारुलोचने ६०
जरात्यागःकृतोभद्रेतारुण्येनसमन्वितः
युवाभूत्वासमायातोभवत्वेषाममाधुना ६१
यंयंहिवांछतेचैषातंतंदद्मिनसंशयः
विशालोवाच-
यदाभवान्समायातोजरांदुष्टांविहायच ६२
दोषेणैकेनलिप्तोसिभवंतंनैवमन्यते
राजोवाच-
ममदोषंवदस्वत्वंयदिजानासिनिश्चितम् ६३
तंतुदोषंपरित्यक्ष्येगुणरूपंनसंशयः ६४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति-

चरितेऽष्टसप्ततितमोऽध्यायः ७८

एकोनाशीतितमोऽध्यायः
विशालोवाच-
शर्मिष्ठायस्यवैभार्यादेवयानीवरानना
सौभाग्यंतत्रवैदृष्टमन्यथानास्तिभूपते १
तत्कथंत्वंमहाभागअस्याःकार्यवशोभवेः
सपत्नजेनभावेनभवान्भर्ताप्रतिष्ठितः २
ससर्पोसिमहाराजभूतलेचंदनंयथा
सर्पैश्चवेष्टितोराजन्महाचंदनएवहि ३
तथात्वंवेष्टितःसर्पैःसपत्नीनामसंज्ञकैः
वरमग्निप्रवेशश्चशिखाग्रात्पतनंवरम् ४
रूपतेजःसमायुक्तंसपत्नीसहितंप्रियम्
नवरंतादृशंकांतंसपत्नीविषसंयुतम् ५
तस्मान्नमन्यतेकांतंभवंतंगुणसागरम्
राजोवाच-
देवयान्यानमेकार्यंशर्मिष्ठयावरानने ६
इत्यर्थंपश्यमेकोशंसत्वधर्मसमन्वितम्
अश्रुबिंदुमत्युवाच-अहंराज्यस्यभोक्त्रीचतवकायस्यभूपते ७
यद्यद्वदाम्यहंभूपतत्तत्कार्यंत्वयाध्रुवम्
इत्यर्थेममदेहिस्वंकरंत्वंधर्मवत्सल ८
बहुधर्मसमोपेतंचारुलक्षणसंयुतम् राजोवाच-

अन्यभार्यांनविंदामित्वांविनावरवर्णिनि ९
राज्यंचसकलामुर्वींममकायंवरानने
सकोशंभुंक्ष्वचार्वंगिएषदत्तःकरस्तव १०
यदेवभाषसेभद्रेतदेवंतुकरोम्यहम्
अश्रुबिंदुमत्युवाच-अनेनापिमहाभागतवभार्याभवाम्यहम् ११
एवमाकर्ण्यराजेंद्रोहर्षव्याकुललोचनः
गांधर्वेणविवाहेनययातिःपृथिवीपतिः १२
उपयेमेसुतांपुण्यांमन्मथस्यनरोत्तम
तयासार्द्धंमहात्मावैरमतेनृपनंदनः १३
सागरस्यचतीरेषुवनेषूपवनेषुच
पर्वतेषुचरम्येषुसरित्सुचतयासह १४
रमतेराजराजेंद्रस्तारुण्येनमहीपतिः
एवंविंशत्सहस्राणिगतानिनिरतस्यच १५
भूपस्यतस्यराजेंद्रययातेस्तुमहात्मनः
विष्णुरुवाच-
एवंतयामहाराजोययातिर्मोहितस्तदा १६
कंदर्पस्यप्रपंचेनइंद्रस्यार्थेमहामते
सुकर्मोवाच-
एवंपिप्पलराजासौययातिःपृथिवीपतिः १७
तस्यामोहनकामेनरतेनललितेनच नजानातिदिनंरात्रिंमुग्धःकामस्यकन्यया १८
एकदामोहितंभूपंययातिंकामनंदिनी उवाचप्रणतंनम्रंवशगंचारुलोचना १९

अश्रुबिंदुमत्युवाच-संजातंदोहदंकांततन्मेकुरुमनोरथम् अश्वमेधमखश्रेष्ठंयजस्वपृथिवीपते २०
राजोवाच-
एवमस्तुमहाभागेकरोमितवसुप्रियम्
समाहूयसुतश्रेष्ठंराज्यभोगेविनिःस्पृहम् २१
समाहूतःसमायातोभक्त्यानमितकंधरः
बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा २२
तस्याःपादौननामाथभक्त्यानमितकंधरः
आदेशोदीयतांराजन्येनाहूतःसमागतः २३
किंकरोमिमहाभागदासस्तेप्रणतोस्मिच
राजोवाच-
अश्वमेधस्ययज्ञस्यसंभारंकुरुपुत्रक २४
समाहूयद्विजान्पुण्यानृत्विजोभूमिपालकान्
एवमुक्तोमहातेजाःपूरुःपरमधार्मिकः २५
सर्वंचकारसंपूर्णंयथोक्तंतुमहात्मना
तयासार्धंसजग्राहसुदीक्षांकामकन्यया २६
अश्वमेधयज्ञवाटेदत्वादानान्यनेकधा
ब्राह्मणेभ्योमहाराजभूरिदानमनंतकम् २७
दीनेषुचविशेषेणययातिःपृथिवीपतिः
यज्ञांतेचमहाराजस्तामुवाचवराननाम् २८
अन्यत्तेसुप्रियंबालेकिंकरोमिवदस्वमे
तत्सर्वंदेविकर्तास्मिसाध्यासाध्यंवरानने २९

सुकर्मोवाच-
इत्युक्तातेनसाराज्ञाभूपालंप्रत्युवाचहजातोमेदोहदोराजंस्तत्कुरुष्वममानघ ३०
इंद्रलोकंब्रह्मलोकंशिवलोकंतथैवच
विष्णुलोकंमहाराजद्रष्टुमिच्छामिसुप्रियम् ३१
दर्शयस्वमहाभागयदहंसुप्रियातव
एवमुक्तस्तयाराजातामुवाचससुप्रियाम् ३२
साधुसाधुवरारोहेपुण्यमेवप्रभाषसे
स्त्रीस्वभावाच्चचापल्यात्कौतुकाच्चवरानने ३३
यत्तवोक्तंमहाभागेतदसाध्यंविभातिमे
तत्साध्यंपुण्यदानेनयज्ञेनतपसापिच ३४
अन्यथानभवेत्साध्यंयत्त्वयोक्तंवरानने असाध्यंतुभवत्यावैभाषितंपुण्यमिश्रितम् ३५
मर्त्यलोकाच्छरीरेणअनेनापिचमानवः
श्रुतोदृष्टोनमेद्यापिगतःस्वर्गंसुपुण्यकृत् ३६
ततोऽसाध्यंवरारोहेयत्त्वयाभाषितंमम
अन्यदेवकरिष्यामिप्रियंतेतद्वदप्रिये ३७
देव्युवाच-
अन्यैश्चमानुषैराजन्नसाध्यंस्यान्नसंशयः
त्वयिसाध्यंमहाराजसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ३८

तपसायशसाक्षात्रैर्दानैर्यज्ञैश्चभूपतेनास्तिभवादृशश्चान्योमर्त्यलोकेचमानवः ३९
क्षात्रंबलंसुतेजश्चत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितम्
तस्मादेवंप्रकर्तव्यंमत्प्रियंनहुषात्मज ४०
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेएकोनाशीतितमोऽध्यायः ७९

अशीतितमोऽध्यायः
पिप्पलउवाच-
कामकन्यांयदाराजाउपयेमेद्विजोत्तम
किंचक्रातेतदातेद्वेपूर्वभार्येसुपुण्यके १
देवयानीमहाभागाशर्मिष्ठावार्षपर्वणी
तयोश्चरित्रंतत्सर्वंकथयस्वममाग्रतः २
सुकर्मोवाच-
यदानीताकामकन्यास्वगृहंतेनभूभुजा
अत्यर्थंस्पर्धतेसातुदेवयानीमनस्विनी ३
तस्यार्थेतुसुतौशप्तौक्रोधेनाकुलितात्मना
शर्मिष्ठांचसमाहूयशब्दंचक्रेयशस्विनी ४

रूपेणतेजसादानैःसत्यपुण्यव्रतैस्तथा
शर्मिष्ठादेवयानीचस्पर्धेतेस्मतयासह ५
दुष्टभावंतयोश्चापिसाऽज्ञासीत्कामजातदाराज्ञेसर्वंतयाविप्रकथितंतत्क्षणादिह ६
अथक्रुद्धोमहाराजःसमाहूयाब्रवीद्यदुम्
शर्मिष्ठावध्यतांगत्वाशुक्रपुत्रीतथापुनः ७
सुप्रियंकुरुमेवत्सयदिश्रेयोहिमन्यसे एवमाकर्ण्यतत्तस्यपितुर्वाक्यंयदुस्तदा
८
प्रत्युवाचनृपेंद्रं तंपितरंप्रतिमानद
नाहंतुघातयेतातमातरौदोषवर्जिते ९
मातृघातेमहादोषःकथितोवेदपंडितैः
तस्माद्घातंमहाराजएतयोर्नकरोम्यहम् १०
दोषाणांतुसहस्रेणमातालिप्तायदाभवेत्
भगिनीचमहाराजदुहिताचतथापुनः ११
पुत्रैर्वाभ्रातृभिश्चैवनैववध्याभवेत्कदा
एवंज्ञात्वामहाराजमातरौनैवघातये १२
यदोर्वाक्यंतदाश्रुत्वाराजाक्रुद्धोबभूवह
शशापतंसुतंपश्चाद्ययातिःपृथिवीपतिः १३
यस्मादाज्ञाहतात्वद्यत्वयापापिसमोपिहि
मातुरंशंभजस्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः १४
एवमुक्त्वायदुंपुत्रंययातिःपृथिवीपतिः पुत्रंशप्त्वामहाराजस्तयासार्द्धंमहायश

ाः १५
रमतेसुखभोगेनविष्णोर्ध्यानेनतत्परः
अश्रुबिंदुमतीसाचतेनसार्द्धंसुलोचना १६
बुभुजेचारुसर्वांगीपुण्यान्भोगान्मनोनुगान्
एवंकालोगतस्तस्यययातेस्तुमहात्मनः १७
अक्षयानिर्जराःसर्वाअपरास्तुप्रजास्तथासर्वेलोकामहाभागविष्णुध्यानपरायणाः १८
तपसासत्यभावेनविष्णोर्ध्यानेनपिप्पल
सर्वेलोकामहाभागसुखिनःसाधुसेवकाः १९
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेऽशीतितमोऽध्यायः ८०

एकाशीतितमोऽध्यायः
सुकर्मोवाच-
यथेंद्रोसौमहाप्राज्ञःसदाभीतोमहात्मनः
ययातेर्विक्रमंदृष्ट्वादानपुण्यादिकंबहु १
मेनकांप्रेषयामासअप्सरांदूतकर्मणि
गच्छभद्रेमहाभागेममादेशंवदस्वहि २
कामकन्यामितोगत्वादेवराजवचोवद
येनकेनाप्युपायेनराजानंत्वमिहानय ३
एवंश्रुत्वागतासाचमेनकातत्रप्रेषिता
समाचष्टतुतत्सर्वंदेवराजस्यभाषितम् ४

एवमुक्तागतासाचमेनकातत्प्रचोदिता
गतायांमेनकायांतुरतिपुत्रीमनस्विनी ५
राजानंधर्मसंकेतंप्रत्युवाचयशस्विनी
राजंस्त्वयाहमानीतासत्यवाक्येनवैपुरा ६
स्वकरश्चांतरेदत्तोभवनंचसमाहृता
यद्यद्वदाम्यहंराजंस्तत्तत्कार्यंहिवैत्वया ७
तदेवंहित्वयावीरनकृतंभाषितंमम
त्वामेवंतुपरित्यक्ष्येयास्यामिपितृमंदिरम् ८
राजोवाच-
यथोक्तंहित्वयाभद्रेतत्तेकर्त्तानसंशयः
असाध्यंतुपरित्यज्यसाध्यंदेविवदस्वमे ९
अश्रुबिंदुमत्युवाच-एतदर्थेमहीकांतभवानिहमयावृतः
सर्वलक्षणसंपन्नःसर्वधर्मसमन्वितः १०
सर्वंसाध्यमितिज्ञात्वासर्वधर्तारमेवच
कर्त्तारंसर्वधर्माणांस्रष्टारंपुण्यकर्मणाम् ११
त्रैलोक्यसाधकंज्ञात्वात्रैलोक्येऽप्रतिमंचवै
विष्णुभक्तमहंजानेवैष्णवानांमहावरम् १२
इत्याशयामयाभर्त्ताभवानंगीकृतःपुरा
यस्यविष्णुप्रसादोऽस्तिससर्वत्रपरिव्रजेत् १३
दुर्लभंनास्तिराजेंद्र

त्रैलोक्येसचराचरे
सर्वेष्वेवसुलोकेषुविद्यतेतवसुव्रत १४
विष्णोश्चैवप्रसादेनगगनेगतिरुत्तमा
मर्त्यलोकंसमासाद्यत्वयैववसुधाधिप १५
जरापलितहीनास्तुमृत्युहीनाजनाःकृताः
गृहद्वारेषुसर्वेषुमर्त्यानांचनरर्षभ १६
कल्पद्रुमाअनेकाश्चत्वयैवपरिकल्पिताः
येषांगृहेषुमर्त्यानांमुनयःकामधेनवः १७
त्वयैवप्रेषिताराजन्स्थिरीभूताःसदाकृताः
सुखिनःसर्वकामैश्चमानवाश्चत्वयाकृताः १८
गृहैकमध्येसाहस्रंकुलीनानांप्रदृश्यते
एवंवंशविवृद्धिश्चमानवानांत्वयाकृता १९
यमस्यापिविरोधेनइंद्रस्यचनरोत्तम
व्याधिपापविहीनस्तुमर्त्यलोकस्त्वयाकृतः २०
स्वतेजसाहंकारेणस्वर्गरूपंतुभूतलम्
दर्शितंहिमहाराजत्वत्समोनास्तिभूपतिः २१
नरोनैवप्रसूतोहिनोत्पत्स्यतिभवादृशः
भवंतमित्यहंजानेसर्वधर्मप्रभाकरम् २२
तस्मान्मयाकृतोभर्तावदस्वैवंममाग्रतः
नर्ममुक्त्वानृपेंद्र
त्वंवदसत्यंममाग्रतः २३
यदितेसत्यमस्तीहधर्ममस्तिनराधिप
देवलोकेषुमेनास्तिगगनेगतिरुत्तमा २४
सत्यंत्यक्त्वायदाचत्वंनैवस्वर्गंगमिष्

यसि
तदाकूटंतववचोभविष्यतिनसंशयः २५
पूर्वंकृतंहियच्छ्रेयोभस्मीभूतंभविष्यति
राजोवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रे
साध्यासाध्यंनचास्तिमे २६
सर्वंसाध्यंसुलोकंमेसुप्रसादाज्जगत्पतेस्वर्गंदेवियतोनैमितत्रमेकारणंशृणु २७
आगंतुंतुनदास्यंतिलोकेमर्त्येचदेवताः
ततोमेमानवाःसर्वेप्रजाःसर्वावरानने २८
मृत्युयुक्ताभविष्यंतिमयाहीनानसंशयः गंतुंस्वर्गंनवाञ्छामिसत्यमुक्तंवरानने २९
देव्युवाच-
लोकान्दृष्ट्वामहाराजआगमिष्यसिवैपुनः पूरयस्वममाद्यत्वंजातांश्रद्धांमहातुलाम् ३०
राजोवाच-
सर्वमेवंकरिष्यामियत्त्वयोक्तंनसंशयः
समालोक्यमहातेजाययातिर्नहुषात्मजः ३१
एवमुक्त्वाप्रियांराजाचिंतयामासवैतदा अंतर्जलचरोमत्स्यःसोपिजालेनबध्यते ३२
मरुत्समानवेगोपिमृगःप्राप्नोतिबंधनम् योजनानांसहस्रस्थमामिषंवीक्षतेखगः ३३
सकंठलग्नपाशंचनपश्येद्दैवमोहितः

कालःसमविषमकृत्कालःसन्मानहानिदः ३४
परिभावकरःकालोयत्रकुत्रापितिष्ठतः
नरंकरोतिदातारंयाचितारंचवैपुनः ३५
भूतानिस्थावरादीनिदिविवायदिवाभुवि
सर्वंकलयतेकालःकालोह्येकइदंजगत् ३६
अनादिनिधनोधाताजगतःकारणंपरम्
लोकान्कालःसपचतिवृक्षेफलमिवाहितम् ३७
नमंत्रानतपोदानंनमित्राणिनबांधवाः
शक्नुवंतिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम् ३८
त्रयःकालकृताःपाशाःशक्यंतेनातिवर्तितुम्
विवाहोजन्ममरणंयदायत्रतुयेनच ३९
यथाजलधराव्योम्निभ्राम्यंतेमातरिश्वना
तथेदंकर्मयुक्तेनकालेनभ्राम्यतेजगत् ४०
सुकर्मोवाच-
कालोऽयकर्मयुक्तस्तुयोनरैःसमुपासितः
कालस्तुप्रेरयेत्कर्मनतंकालःकरोतिसः ४१
उपद्रवाघातदोषाःसर्पाश्चव्याधयस्ततः सर्वेकर्मनियुक्तास्तेप्रचरंतिचमानुषे ४२
सुखस्यहेतवोयेचउपायाःपुण्यमिश्रिताः तेसर्वेकर्मसंयुक्तानपश्येयुःशुभाशुभम् ४३
कर्मदायदिवालोकेकर्मसंबधिबांधवाः कर्माणिचोदयंतीहपुरुषंसुखदुःखयोः ४४ सुवर्णंरजतंवापियथारूपंविनिश्चितम्

तथानिबध्यतेजंतुःस्वकर्मणिवशानुगः ४५
पंचैतानीहसृज्यंतेगर्भस्थस्यैवदेहिनः
आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच ४६
यथामृत्पिंडतःकर्ताकुरुतेयद्यदिच्छति
तथापूर्वकृतंकर्मकर्तारमनुगच्छति ४७
देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितातथा
तिर्यक्त्वंस्थावरत्वंचप्राप्यतेचस्वकर्मभिः ४८
सएवतत्तथाभुंक्तेनित्यंविहितमात्मना
आत्मनाविहितंदुःखंचात्मनाविहितंसुखम् ४९
गर्भशय्यामुपादायभुंजतेपूर्वदैहिकम् संत्यजंतिस्वकंकर्मनक्वचित्पुरुषाभुवि
५०
बलेनप्रज्ञयावापिसमर्थाःकर्तुमन्यथा
सुकृतान्युपभुंजंतिदुःखानिचसुखानिच ५१
हेतुंप्राप्यनरोनित्यंकर्मबंधैस्तुबध्यते
यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविंदतिमातरम् ५२
तथाशुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति
उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते ५३
प्राक्तनंबंधनंकर्मकोन्यथाकर्तुमर्हति
सुशीघ्रमपिधावंतंविधानमनुधावति ५४
शेतेसहशयानेनपुराकर्मयथाकृतम्
उपतिष्ठतितिष्ठंतंगच्छंतमनुगच्छति ५५
करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुविधीयते
यथाछायातपौनित्यंसुसंबद्धौपरस्परम् ५६

तद्वत्कर्मचकर्ताचसुसंबद्धौपरस्परम्
ग्रहारोगाविषाःसर्पाःशाकिन्योराक्षसास्तथा ५७
पीडयंतिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्मणा
येनयत्रोपभोक्तव्यंसुखंवादुःखमेववा ५८
सतत्रबद्ध्वारज्ज्वावैबलाद्दैवेननीयते
दैवःप्रभुर्हिभूतानांसुखदुःखोपपादने ५९
अन्यथाचिंत्यतेकर्मजाग्रतास्वपतापिवा
अन्यथासतथाप्राज्ञदैवएवंजिघांसति ६०
शस्त्राग्निविषदुर्गेभ्योरक्षितव्यंचरक्षति
अरक्षितंभवेत्सत्यंतदेवंदैवरक्षितम् ६१
दैवेननाशितंयत्तुतस्यरक्षानदृश्यते
यथापृथिव्यांबीजानिउप्तानिचधनानिच ६२
तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठंतिप्रभवंतिच
तैलक्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति ६३
कर्मक्षयात्तथाजंतुःशरीरान्नाशमृच्छति
कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्त्वविद्भिरुदाहृतः ६४
विविधाःप्राणिनस्तस्यमृत्योरोगाश्चहेतवः
तथाममविपाकोयंपूर्वंकृतस्यनान्यथा ६५
संप्राप्तोनात्रसंदेहःस्त्रीरूपोऽयनसंशयः
क्वमेगेहंसमायातानाटकानटनर्तकाः ६६
तेषांसंगप्रसंगेनजरादेहंसमाश्रिता

सर्वंकर्मकृतंमन्येयन्मेसंभावितंध्रुवम् ६७
तस्मात्कर्मप्रधानंचउपायाश्चनिरर्थकाः
पुरावैदेवराजेनमदर्थेदूतसत्तमः ६८
प्रेषितोमातलिर्नामनकृतंतस्यतद्वचः
तस्यकर्मविपाकोऽयदृश्यतेसांप्रतंमम ६९
इतिचिंतापरोभूत्वादुःखेनमहतान्वितः
यद्यस्याहिवचःप्रीत्यानकरोमिहिसर्वथा ७०
सत्यधर्मावुभावेतौयास्यतस्तौनसंशयः
सदृशंचसमायातंयद्दृष्टंममकर्मणा ७१
भविष्यतिनसंदेहोदैवोहिदुरतिक्रमः
एवंचिंतापरोभूत्वाययातिःपृथिवीपतिः ७२
कृष्णंक्लेशापहंदेवंजगामशरणंहरिम् ध्यात्वानत्वाततःस्तुत्वामनसामधुसूदनम् ७३
त्राहिमांशरणंप्राप्तस्त्वामहंकमलाप्रिय ७४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेएकाशीतितमोऽध्यायः ८१

द्व्यशीतितमोऽध्यायः
सुकर्मोवाच-
एवंचिंतयतेयावद्राजापरमधार्मिकः तावत्प्रोवाचसादेवीरतिपुत्रीवरानना १

किमुचिंतयसेराजंस्त्वमिहैवमहामते प्रायेणापिस्त्रियःसर्वाश्चपलाःस्युर्नसंशयः २
नाहंचापल्यभावेनत्वामेवंप्रविचालये नाहंहिकारयाम्यद्यभवत्पार्श्वंनृपोत्तम ३
अन्यस्त्रियोयथालोकेचपलत्वाद्वदंतिच अकार्यंराजराजेंद्रलोभान्मोहाच्चलंपटाः ४
लोकानांदर्शनायैवजाताश्रद्धाममोरसि देवानांदर्शनंपुण्यंदुर्लभंहिसुमानुषैः ५
तेषांचदर्शनंराजन्कारयामिवदस्वमे
दोषंपापकरंयत्तुमत्संगादिहचेद्भवेत् ६
एवंचिंतयसेदुःखंयथान्यःप्राकृतोजनः
महाभयाद्यथाभीतोमोहगर्तेगतोयथा ७
त्यजचिंतांमहाराजनगंतव्यंत्वयादिवि
येनतेजायतेदुःखंतन्नकार्यंमयाकदा ८
एवमुक्तस्तथाराजातामुवाचवराननाम्
चिंतितंयन्मयादेवितच्छृणुष्वहिसांप्रतम् ९
मानभंगोमयादृष्टोनैवस्वस्यमनःप्रिये
मयिस्वर्गंगतेकांतेप्रजादीनाभविष्यति १०
त्रासयिष्यतिदुष्टात्मायमस्तुव्याधिभिःप्रजाः
त्वयासार्धंप्रयास्यामिस्वर्गलोकंवरानन

े ११
एवमाभाष्यतांराजासमाहूयसुतोत्तमम् पूरुंतंसर्वधर्मज्ञंजरायुक्तंमहामतिम् १२
एह्येहिसर्वधर्मज्ञधर्मंजानासिनिश्चितम्
ममाज्ञयाहिधर्मात्मन्धर्मःसंपालितस्त्वया १३
जरामेदीयतांताततारुण्यंगृह्यतांपुनः
राज्यंकुरुममेदंत्वंसकोशबलवाहनम् १४
आसमुद्राप्रं!
भुंक्ष्वत्वंरत्नपूर्णांवसुंधराम्
मयादत्तांमहाभागसग्रामवनपत्तनाम् १५
प्रजानांपालनंपुण्यंकर्तव्यंचसदानघ दुष्टानांशासनंनित्यंसाधूनांपरिपालनम्
१६
कर्तव्यंचत्वयावत्सधर्मशास्त्रप्रमाणतःब्राह्मणानांमहाभागविधिनापिस्वकर्मणा १७
भक्त्याचपालनंकार्यंयस्मात्पूज्याजगत्त्रये
पंचमेसप्तमेघस्रेकोशंपश्यविपश्चितः १८
बलंचनित्यंसंपूज्यंप्रसादधनभोजनैः
चारचक्षुर्भवस्वत्वंनित्यंदानपरोभव १९
भवस्वनियतोमंत्रेसदागोप्यःसुपंडितैः
नियतात्माभवस्वत्वंमागच्छमृगयांसुत २०
विश्वासःकस्यनोकार्यःस्त्रीषुकोशेमहाबल

े
पात्राणांत्वंतुसर्वेषांकलानांकुरुसंग्रहम् २१
यजयज्ञैर्हृषीकेशंपुण्यात्माभवसर्वदा
प्रजानांकंटकान्सर्वान्मर्दयस्वदिनेदिने २२
प्रजानांवांछितंसर्वमर्पयस्वदिनेदिने
प्रजासौख्यंप्रकर्तव्यंप्रजाःपोषयपुत्रक २३
स्वकोवंशःप्रकर्तव्यःपरदारेषुमाकृथाः
मतिंदुष्टांपरस्वेषुपूर्वानन्वेहिसर्वदा २४
वेदानांहिसदाचिंताशास्त्राणांहिचसर्वदाकुरुष्वैवंसदावत्सशस्त्राभ्यासरतोभव २५
संतुष्टःसर्वदावत्सस्वशय्यानिरतोभव
गजस्यवाजिनोभ्यासंस्यंदनस्यचसर्वदा २६
एवमादिश्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनंद्यच स्वहस्तेनचसंस्थाप्यकरेदत्तंस्वमायुधम् २७
स्वांजरांतुसमागृह्यदत्त्वातारुण्यमस्यच
गंतुकामस्ततःस्वर्गंययातिःपृथिवीपतिः २८ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेद्व्यशीतितमोऽध्यायः ८२

त्र्यशीतितमोऽध्यायः सुकर्मोवाच-
समाहूयप्रजाःसर्वाद्वीपानांवसुधाधिपः
हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् १
इंद्रलोकंब्रह्मलोकंरुद्रलोकमतःपरम्
वैष्णवंसर्वपापघ्नंप्राणिनांगतिदायकम् २
व्रजाम्यहंनसंदेहोह्यनयासहसत्तमाः
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःसशूद्रा
श्चप्रजामम ३
सुखेनापिसकुटुंबैःस्थातव्यंतुमहीतले
पूरुरेषमहाभागोभवतांपालकस्त्विह ४
स्थापितोस्तिमयालोकाराजाधीरःसदंडकः
एवमुक्तास्तुताःसर्वाःप्रजाराजानमब्रुवन् ५
श्रूयतेसर्ववेदेषुपुराणेषुनृपोत्तम
धर्मएवंयतोलोकेनदृष्टःकेनवैपुरा ६
दृष्टोस्माभिरसौधर्मोदशांगःसत्यवल्लभः
सोमवंशसमुत्पन्नोनहुषस्यमहागृहे ७
हस्तपादमुखैर्युक्तःसर्वाचारप्रचारकः ज्ञानविज्ञानसंपन्नःपुण्यानांचमहानिधिः
८
गुणानांहिमहाराजआकरःसत्यपंडितः
कुर्वंतिचमहाधर्मंसत्यवंतोमहौजसः ९
तंधर्मंदृष्टवंतःस्मभवंतंकामरूपिणम्
भवंतंकामकर्तारमीदृशंसत्यवादिनम् १०

कर्मणात्रिविधेनापिवयंत्यक्तुंनशक्नुमःयत्रत्वंतत्रगच्छामःसुसुखंपुण्यमेवच ११
नरकेपिभवान्यत्रवयंतत्रनसंशयः
किंदारैर्धनभोगैश्चकिंजीवैर्जीवितेनच १२
त्वांविनासुमहाराजतेननास्त्यत्रकारणम्
त्वयैवसहराजेंद्रवयंयास्यामनान्यथा १३
एवंश्रुत्वावचस्तासांप्रजानांपृथिवीपतिः
हर्षेणमहताविष्टःप्रजावाक्यमुवाचह १४
आगच्छंतुमयासार्द्धंसर्वेलोकाःसुपुण्यकाः
नृपोरथंसमारुह्यतयावैकामकन्यया १५
रथेनहंसवर्णेनचंद्रबिंबानुकारिणा
चामरैर्व्यजनैश्चापिवीज्यमानोगतव्यथः १६
केतुनातेनपुण्येनशुभ्रेणापिमहीयसा
शोभमानोयथादेवोदेवराजःपुरंदरः १७
ऋषिभिःस्तूयमानस्तुबंदिभिश्चारणैस्तथा प्रजाभिःस्तूयमानश्चययातिर्नहुषात्मजः १८
प्रजाःसर्वास्ततोयानैःसमायातानरेश्वरम्गजैरश्वैरथैश्चान्यैःप्रस्थिताश्चदिवंप्रति १९
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्रा
श्चान्येपृथग्जनाः
सर्वेचवैष्णवालोकाविष्णुध्यानपरायणाः २०
तेषांतुकेतवःशुक्लाहेमदंडैरलंकृताः

शंखचक्रांकिताःसर्वेसदंडाःसपताकिनः २१ प्रजावृंदेषुभासंतेपताकामारुतेरिताः दिव्यमालाधरास्सर्वेशोभितास्तुलसीदलैः २२
दिव्यचंदनदिग्धांगादिव्यगंधानुलेपनाः
दिव्यवस्त्रकृताशोभादिव्याभरणभूषिताः २३
सर्वेलोकाःसुरूपास्तेराजानमुपजग्मिरे
प्रजाशतसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच २४
अर्वखर्वसहस्राणितेजनाःप्रतिजग्मिरे तेतुराज्ञासमंसर्वेवैष्णवाःपुण्यकारिणः २५
विष्णुध्यानपराःसर्वेजपदानपरायणाः सुकर्मोवाच-
एवंतेप्रस्थिताःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः २६
पूरुंपुत्रंमहाराजस्वराज्येपरिषिच्यतम् एंद्रं लोकंजगामाथययातिःपृथिवीपतिः २७
तेजसातस्यपुण्येनधर्मेणतपसातदा
तेजनाःप्रस्थिताःसर्वेवैष्णवंलोकमुत्तमम् २८
ततोदेवाःसगंधर्वाःकिन्नराश्चारणास्तथा
सहितादेवराजेनआगताःसंमुखंतदा २९
तस्यैवापिनृपेंद्रस्यपूजयंतोनृपोत्तम
इंद्रउवाच-
स्वागतंतेमहाराजममगेहंसमाविश ३०
अत्रभोगान्प्रभुंक्ष्वत्वंदिव्यान्कामा

न्मनोऽनुगान्
राजोवाच-
सहस्राक्षमहाप्राज्ञतवपादांबुजद्वयम् ३१
नमस्करोम्यहंदेवब्रह्मलोकंव्रजाम्यहम्
देवैःसंस्तूयमानश्चब्रह्मलोकंजगामह ३२
पद्मयोनिर्महातेजाःसार्धंमुनिवरैस्तदा
आतिथ्यंचचकारास्यपाद्यार्घादिसुविष्टरैः ३३
उवाचविष्णुलोकंहिप्रयाहित्वंस्वकर्मणा
एवमाभाषितेधात्राजगामशिवमंदिरम् ३४
चक्रेआतिथ्यपूजांचउमयासहशंकरः तस्यैवापिनृपेंद्रस्यराजानमिदमब्रवीत् ३५
कृष्णभक्तोसिराजेंद्र ममापिसुप्रियोभवान्
ततोययातेराजेंद्रवसत्वंमममंदिरम् ३६ सर्वान्भोगान्प्रभुंक्ष्वत्वंदुःखप्राप्यान्हिमानुषैः
अंतरंनास्तिराजेंद्रममविष्णोर्नसंशयः ३७
योसौविष्णुस्वरूपेणसवैरुद्रोनसंशयः योरुद्रोविद्यतेराजन्सचविष्णुःसनातनः ३८
उभयोरंतरंनास्तितस्माच्चैववदाम्यहम् विष्णुभक्तस्यपुण्यस्यस्थानमेवददाम्यहम् ३९

तस्मादत्रमहाराजस्थातव्यंहित्वयानघ
एवमुक्तःशिवेनापिययातिर्हरिवल्लभः ४०
भक्त्याप्रणम्यदेवेशंशंकरंनतकंधरः
एतत्सर्वंमहादेवत्वयोक्तमिहसांप्रतम् ४१
युवयोरंतरंनास्तिएकामूर्तिर्द्विधाभवत्वैष्णवंगंतुमिच्छामिपादौतवनमाम्यहम् ४२
एवमस्तुमहाराजगच्छलोकंतुवैष्णवम्
समादिष्टःशिवेनापिप्रतस्थेवसुधाधिपः ४३
पृथ्वीशस्तैर्महापुण्यैर्वैष्णवैर्विष्णुवल्लभैः
नृत्यमानैस्ततस्तैस्तुपुरतस्तस्यभूपतेः ४४
शंखशब्दैःसुपापघ्नैःसिंहनादैःसुपुष्कलैः
जगामनिःस्वनैराजापूज्यमानःसुचारणैः ४५
सुस्वरैर्गीयमानस्तुपाठकैःशास्त्रकोविदैः
गायंतिपुरतस्तस्यगंधर्वागीततत्पराः ४६
ऋषिभिःस्तूयमानश्चदेववृंदैःसमन्वितैः
अप्सरोभिःसुरूपाभिःसेव्यमानःसनाहुषिः ४७
गंधर्वैःकिन्नरैःसिद्धैश्चारणैःपुण्यमंगलैः
साध्यैर्विद्याधरैराजामरुद्भिर्वसुभिस्तथा ४८
रुद्रै
श्चादित्यवर्गैश्चलोकपालैर्दिगीश्वरैः

स्तूयमानोमहाराजस्त्रैलोक्येनसमंततः ४९
ददृशेवैष्णवंलोकमनौपम्यमनामयम्
विमानैःकांचनैराजन्सर्वशोभासमाविलैः ५०
हंसकुंदेंदुधवलैर्विमानैरुपशोभितैः
प्रासादैःशतभौमैश्चमेरुमंदरसंनिभैः ५१
शिखरैरुल्लिखद्भिश्चस्वर्व्योमहाटकान्वितैः
जाज्वल्यमानैःकलशैःशोभतेसुपुरोत्तमम् ५२
तारागणैर्यथाकाशंतेजःश्रियाप्रकाशते प्रज्वलत्तेजोज्वालाभिर्लोचनैरिवलोकते ५३
नानारत्नैर्हरेर्लोकःप्रहसद्दशनैरिव
समाह्वयतितान्पुण्यान्वैष्णवान्विष्णुवल्लभान् ५४
ध्वजव्याजेनराजेंद्र
चलिताग्रैःसुपल्लवैः
श्वसनांदोलितैस्तैश्चध्वजाग्रैश्चमनोहरैः ५५
हेमदंडैश्चघंटाभिःसर्वत्रसमलंकृतम् सूर्यतेजःप्रकाशैश्चगोपुराट्टालकैस्ततः ५६
गवाक्षैर्जालमालैश्चवातायनमनोहरैः
प्रतोलीनांप्रकाशैश्चप्राकारैर्हेमरूपकैः ५७
तोरणैःसुपताकाभिर्नानाशब्दैःसुमंगलैः
कलशाग्रैश्चक्रबिंबैरविबिंबसमप्रभैः ५८

सुभोगैःशतकक्षैश्चनिर्जलांबुदसन्निभैः दंडच्छत्रसमाकीर्णैःकलशैरुपशोभितैः ५९ प्रावृट्कालांबुदाकारैर्मदिरैरुपशोभितैः
कलशैःशोभमानैस्तैरृक्षैर्द्यौरिवभूतलम् ६०
दंडजालपताकाभिरृक्षजालसमप्रभैः
तादृशैःस्फाटिकाकारैःकांतिशंखेंदुसन्निभैः ६१
हेमप्रासादसंबाधैर्नानाधातुमयैस्ततः
विमानैरर्बुदसंख्यैःशतकोटिसहस्रकैः ६२
सर्वभोगयुतैश्चैवशोभतेहरिपत्तनम्
यैःसमाराधितोदेवःशंखचक्रगदाधरः ६३
तेप्रसादात्तस्यतेषुनिवसंतिगृहेषुच सर्वपुण्येषुदिव्येषुभोगाढ्येषुचमानवाः ६४
वैष्णवाःपुण्यकर्माणोनिर्धूताशेषकल्मषाः
एवंविधैर्गृहैःपुण्यैःशोभितंविष्णुमंदिरम् ६५
नानावृक्षैःसमाकीर्णंवनैश्चंदनशोभितैः
सर्वकामफलैराजन्सर्वत्रसमलंकृतम् ६६
वापीकुंडतडागैश्चसारसैरुपशोभितैः
हंसकारंडवाकीर्णैःकल्हारैरुपशोभितैः ६७
शतपत्रैर्महापद्मैःपद्मोत्पलविराजितैः
कनकोत्पलवर्णैश्चसरोभिश्चविराजते ६८

वैकुंठंसर्वशोभाढ्यंदेवोद्यानैरलंकृतम्दिव्यशेभासमाकीर्णंवैष्णवैरुपशोभितम् ६९
वैकुंठंददृशोराजामोक्षस्थानमनुत्तमम्
देववृंदैःसमाकीर्णंययातिर्नहुषात्मजः ७०
प्रविवेशपुरंरम्यंसर्वदाहविवर्जितम्
ददृशेसर्वक्लेशघ्नंनारायणमनामयम् ७१
विमानैरुपशोभंतंसर्वाभरणशालिनम्
पीतवासंजगन्नाथंश्रीवत्सांकंमहाद्युतिम् ७२
वैनतेयसमारूढंश्रियायुक्तंपरात्परम्
सर्वेषांदेवलोकानांयोगतिःपरमेश्वरः ७३
परमानंदरूपेणकैवल्येनविराजते
सेव्यमानंमहालोकैःसुपुण्यैर्वैष्णवैर्हरिम् ७४
देववृंदैःसमाकीर्णंगंधर्वगणसेवितम् अप्सरोभिर्महात्मानंदुःखक्लेशापहंहरिम् ७५
नारायणंननामाथस्वपत्न्यासहभूपतिः प्रणेमुर्मानवाःसर्वेवैष्णवामधुसूदनम् ७६
गतायेवैष्णवाःसर्वेसहराज्ञामहामते पादांबुजद्वयंतस्यनेमुर्भक्त्यामहामते ७७
प्रणमंतंमहात्मानंराजानंदीप्ततेजसम् तमुवाचहृषीकेशस्तुष्टोऽहतवसुव्रत ७८ वरंवरयराजेंद्रयत्तेमनसिवर्तते

तत्तेददाम्यसंदेहंमद्भक्तोसिमहामते ७९
राजोवाच
यदित्वंदेवदेवेशतुष्टोसिमधुसूदन
दासत्वंदेहिसततमात्मनश्चजगत्पते ८०
विष्णुरुवाच-
एवमस्तुमहाभागममभक्तोनसंशयः
लोकेमममहाराजस्थातव्यमनयासह ८१
एवमुक्तोमहाराजोययातिःपृथिवीपतिः
प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णुलोकंप्रसाधितम् ८२
निवसत्येषभूपालोवैष्णवंलोकमुत्तमम् ८३
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति- चरित्रेययातेःस्वर्गारोहणंनामत्र्यशीतितमोऽध्यायः ८३

चतुरशीतितमोऽध्यायः सुकर्मोवाच-
एतत्तेसर्वमाख्यातंचरित्रंपापनाशनम् पुत्राणांतारकंदिव्यंबहुपुण्यप्रदायकम् १
प्रत्यक्षंदृश्यतेलोकेययातिचरितंश्रुतम्
पूरुणाप्तंमहद्राज्यंदुर्गतिंगतवांस्तुरुः २

पितृप्रसादात्कोपाच्चयथाजातंतथापुनः
पुत्राणांतारकंपुण्यंयशस्यंधनधान्यदम् ३
शापयुक्ताविमौचोभौतुरुश्चयदुरेवच
पितृमातृसमंनास्तिअभीष्टफलदायकम् ४
साभिलाषेणभावेनपितापुत्रंसमाह्वयेत्
माताचपुत्रपुत्रेतितस्यपुण्यफलंशृणु ५
समाहूतोयथापुत्रःप्रयातिमातरंप्रति
योयातिहर्षसंयुक्तोगंगास्नानफलंलभेत् ६
पादप्रक्षालनंयस्तुकुरुतेचमहायशाः
सर्वतीर्थफलंभुंक्तेप्रसादात्तुतयोःसुतः ७
अंगसंवाहनाच्चान्यदश्वमेधफलंलभेत् भोजनाच्छादनस्नानैर्गुरुंयःपोषयेत्सुतः ८
पृथ्वीदानसमंपुण्यंतत्पुत्रेहिप्रजायतेसर्वतीर्थमयीगंगातथामातानसंशयः ९ बहुपुण्यमयःसिंधुर्यथालोकेप्रतिष्ठितः अस्मिल्लोँ केपितातद्वत्पुराणकवयोविदुः १०
सुकर्मोवाच-
भ्रंशतेक्रोशतेयस्तुपितरंमातरंपुनः
सपुत्रोनरकंयातिरौरवाख्यंनसंशयः ११
मातरंपितरंवृद्धौगृहस्थोयोनपोषयेत्
सपुत्रोनरकंयातिवेदनांप्राप्नुयाद्ध्रुवम् १२
कुत्सतेपापकर्तायोगुरुंपुत्रःसुदुर्मति

ः
निष्कृतिर्नैवदृष्टावैपुराणैःकविभिःकदा १३
एवंज्ञात्वाह्यहंविप्रपूजयामिदिनेदिने मातरंपितरंनित्यंभक्त्यानमितकंधरः १४ कृत्याकृत्यंवदेच्चैवसमाहूयगुरुर्मम तत्करोम्यविचारेणशक्त्यास्वस्यचपिप्पल १५
तेनमेपरमंज्ञानंसंजातंगतिदायकम् एतयोश्चप्रसादेनसंसारेपरिवर्तते १६ यच्चकिंचित्प्रकुर्वंतिमानवाभुविसंस्थिताः
गृहस्थस्तदहंजानेयच्चस्वर्गेप्रवर्तते १७
नागानांचइहस्थोपिचारंजानामिपिप्पल एतयोश्चप्रसादाच्चत्रैलोक्यंममवश्यताम् १८
गतंविद्याधरश्रेष्ठभवानर्चतुमाधवम् विष्णुरुवाच-
एवंसंचोदितस्तेनपिप्पलोहिस्वकर्मणा १९
आनम्यतंद्विजश्रेष्ठंलज्जितोऽपिदिवंययौसुकर्मासोऽपिधर्मात्मागुरुंशुश्रूषतेनृप २०
एतत्तेसर्वमाख्यातंपितृतीर्थानुगंमया
अन्यतिकतेप्रवक्ष्यामिवदवेनमहामते २१
इति

श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्यवर्णनं- नामचतुरशीतितमोऽध्यायः ८४

पंचाशीतितमोऽध्यायः
वेनउवाच-
भगवन्देवदेवेशप्रसादाच्चममत्वया
भार्यातीर्थंसमाख्यातंपितृतीर्थमनुत्तमम् १
मातृतीर्थंहृषीकेशबहुपुण्यप्रदायकम्
प्रसादसुमुखोभूत्वागुरुतीर्थंवदस्वमे २
श्रीभगवानुवाच-कथयिष्याम्यहंराजन्गुरुतीर्थमनुत्तमम्
सर्वपापहरंप्रोक्तंशिष्याणांगतिदायकम् ३
शिष्याणांपरमंपुण्यंधर्मरूपंसनातनम्
परंतीर्थंपरंज्ञानंप्रत्यक्षफलदायकम् ४
यस्यप्रसादाद्राजेंद्रइहैवफलमश्नुते परलोकेसुखंभुंक्तेयशःकीर्तिमवाप्नुयात् ५
प्रसादाद्यस्यराजेंद्र गुरोश्चैवमहात्मनः प्रत्यक्षंदृश्यतेशिष्यैस्त्रैलोक्यंसचराचरम् ६
व्यवहारंचलोकानामाचारंनृपनंदन विज्ञानंविंदतेशिष्योमोक्षंचैवप्रयातिच ७

सर्वेषामेवलोकानांयथासूर्यःप्रकाशकः
गुरुःप्रकाशकस्तद्वच्छिष्याणांगतिरुत्तमा ८
रात्रावेवप्रकाशेच्चसोमोराजानृपोत्तम
तेजसासाधयेत्सर्वमधिकारंचराचरम् ९
गृहेप्रकाशयेद्दीपःसमूहंनृपसत्तम
तेजसानाशयेत्सर्वमंधकारघनाविलम् १०
अज्ञानतमसाव्याप्तंशिष्यंद्योतयतेगुरुःशिष्यप्रकाशउद्द्योतैरुपदेशैर्महामते ११
दिवाप्रकाशकःसूर्यःशशीरात्रौप्रकाशकः
गृहप्रकाशकोदीपस्तमोनाशकरःसदा १२
रात्रौदिवागृहस्यांतेगुरुःशिष्यंसदैवहि अज्ञानाख्यंतमस्तस्यगुरुःसर्वंप्रणाशयेत् १३
तस्माद्गुरुःपरंतीर्थंशिष्याणामवनीपते
एवंज्ञात्वाततःशिष्यःसर्वदातंप्रपूजयेत् १४
गुरुंपुण्यमयंज्ञात्वात्रिविधेनापिकर्मणा
इत्यर्थेश्रूयतेविप्रइतिहासःपुरातनः १५
सर्वपापहरःप्रोक्तश्च्यवनस्यमहात्मनः
भार्गवस्यकुलेजातश्च्यवनोमुनिसत्तमः १६
तस्यचिंतासमुत्पन्नाएकदातुनृपोत्तम
कदाहंज्ञानसंपन्नोभविष्यामिमहीतले १७
दिवारात्रौप्रचिंतेत्सज्ञानार्थीमुनिसत्तमः

एवंतुचिंतमानस्यमतिरासीन्महात्मनः १८
तीर्थयात्रांप्रयास्यामिअभीष्टफलदायिनीम्
गृहक्षेत्रादिसंत्यज्यभार्यांपुत्रंधनंततः १९
तीर्थयात्राप्रसंगेनअटतेमेदिनींतदा
लोमानुलोमयात्रांसगंगायाःकृतवान्नृप २०
सतद्वन्नर्मदायाश्चसरस्वत्यामुनीश्वरः
गोदावर्यादिसर्वासांनदीनांसागरस्यच २१
अन्येषांसर्वतीर्थानांक्षेत्राणांचनृपोत्तम
देवानांपुण्यलिगानांयात्राव्याजेनसोऽभ्रमत् २२
भ्रममाणस्यतस्यापितीर्थेषुपरमेषुच
कायश्चनिर्मलोजातःसूर्यतेजःसमप्रभः २३
च्यवनःकाशतेदीप्त्यापूतात्मानेनकर्मणा
भ्रममाणःसमायातःक्षेत्राणामुत्तमंतदा २४
नर्मदादक्षिणेकूलेनाम्नाअमरकंटकम्
ददर्शसुमहालिगंसर्वेषांगतिदायकम् २५
नत्वास्तुत्वातुसंपूज्यसिद्धनाथंमहेश्वरम्
ज्वालेश्वरंततोदृष्ट्वादृष्ट्वाचाप्यमरेश्वरम् २६
ब्रह्मेशंकपिलेशंचमार्कंडेश्वरमुत्तमम् एवंयात्रांततःकृत्वाॐकारंसमुपागतः २७
वटच्छायांसमाश्रित्यशीतलांश्रमनाशिनीम्

सुखेनसंस्थितोविप्रश्च्यवनोभृगुनंदनः २८ तत्रस्वनंसशुश्रावसमुक्तंपक्षिणातदा दिव्यभाषासमायुक्तंज्ञानविज्ञानसंयुतम् २९
शुकश्चएकस्तत्रास्तेबहुकालप्रजीवकः कुंजलोनामधर्मात्माचतुःपुत्रःसभार्यकः ३०
आसंस्तस्यहिपुत्राश्चचत्वारःपितृनंदनाःतेषांनामानिराजेंद्रकथयिष्येतवाग्रतः ३१
ज्येष्ठस्तुउज्ज्वलोनामद्वितीयस्तुसमुज्ज्वलः
तृतीयोविज्वलोनामचतुर्थश्चकपिंजलः ३२
एवंपुत्रास्तुचत्वारःकुंजलस्यमहामते
शुकस्यतस्यपुण्यस्यपितृमातृपरायणाः ३३
भ्रमंतिगिरिकुंजेषुद्वीपेषुचसमाहिताः
भोजनार्थंतुसंक्षुब्धाःक्षुधयापरिपीडिताः ३४
स्वोदरस्थांक्षुधांसौम्यफलैरमृतसन्निभैः
अमृतस्वादुतोयेनशमयंतिनृपोत्तम ३५
फलंपक्वंरसालंतुआहारार्थंसुपुत्रकाः
दत्वाफलानिदंपत्योर्निक्षिपंतिप्रयत्नतः ३६
मातुरर्थेमहाभागाभक्तिभावसमन्विताः
तुष्टाआहारमुत्पाद्यभक्षयंतिपठंतिच ३७

तत्रक्रीडारताःसर्वेविलसंतिरमंतिच
संध्याकालंसमाज्ञायपितुरंतिकमुत्तमम् ३८
आयांतिभक्ष्यमादायगुर्वर्थंतुप्रयत्नतःपश्यतस्तस्यविप्रस्यच्यवनस्यमहात्मनः ३९
आगतास्त्वंडजाःसर्वेपितुर्नीडंसुशोभनम्पितरंमातरंचोभौप्रणेमुस्तेमहामते ४०
ताभ्यांभक्ष्यंसमासाद्यउपतस्थुस्तयोःपुरः
सर्वेसंभाषिताःपित्रामानितास्तेसुतोत्तमाः ४१
मात्राचकृपयाराजन्वचनैःप्रीतिसंमितैः
पक्षवातेनशीतेनमातापित्रोश्चतेतदा ४२
तेषामाप्यायनंतौद्वौचक्रातेपक्षिणौनृप
आशीर्भिरभिनंद्यैवद्वाभ्यामपिसुपुत्रकान् ४३
तैश्चदत्तंसुसंपुष्टमाहारममृतोपमम्
तावेवहिसुसंप्रीतिंचक्रातेद्विजसत्तम ४४
पिबतोनिर्मलंतोयंतीर्थकोटिसमुद्भवम् स्वस्थानंतुसमाश्रित्यसुखसंतुष्टमानसौ ४५
चक्रातेचकथांदिव्यांसुपुण्यांपापनाशिनीम्
विष्णुरुवाच-
पित्रातुकुंजलेनापिपृष्टउज्ज्वलआत्मजः ४६
क्वगतोऽस्यद्यपुत्रत्वंकिमपूर्वंत्वयाप

ुनः
तत्रदृष्टंश्रुतंपुण्यंतन्मेकथयनंदन ४७
कुंजलस्यपितुर्वाक्यंसमाकर्ण्यसउज्ज्वलः
पितरंप्रत्युवाचाथभक्त्यानमितकंधरः ४८
प्रणाममकरोन्मूर्ध्नाकथांचक्रेमनोहराम् उज्ज्वलउवाच-
प्लक्षद्वीपंमहाभागनित्यमेवव्रजाम्यहम्
४९
महताउद्यमेनापिआहारार्थंमहामते
प्लक्षेद्वीपेमहाराजसंतिदेशाअनेकशः ५०
पर्वताःसरिदुद्यानवनानिचसरांसिच
ग्रामाश्चपत्तनाश्चान्येसुप्रजाभिःप्रमोदिताः ५१
सदासुखेनसंतुष्टालोकाहृष्टावसंतिते
दानपुण्यजपोपेताःश्रद्धाभावसमन्विताः ५२
प्लक्षद्वीपेमहाराजआसीत्पुण्यमतिःसदा
दिवोदासस्तुधर्मात्मातत्सुतासीदनूपमा ५३
गुणरूपसमायुक्तासुशीलाचारुमंगला दिव्यादेवीतिविख्यातारूपेणाप्रतिमाभुवि
५४
पित्राविलोकितासातुरूपतारुण्यमंगला
प्रथमेवयसिसाचवर्त्ततेचारुमंगला ५५
सतांदृष्ट्वादिवोदासोदिव्यांदेवींसुतांतदा
कस्मैप्रदीयतेकन्यासुवरायमहात्मने ५६

इतिचिंतापरोभूत्वासमालोक्यनरोत्तमः
रूपदेशस्यराजानंसमालोक्यमहीपतिः ५७
चित्रसेनंमहात्मानंसमाहूयनरोत्तमः
कन्यांददौमहात्मासौचित्रसेनायधीमते ५८
तस्याविवाहकालेतुसंप्राप्तेसमयेनृप
मृतोसौचित्रसेनस्तुकालधर्मेणवैकिल ५९
दिवोदासस्तुधर्मात्माचिंतयामासभूपतिः
सुब्राह्मणान्समाहूयपप्रच्छनृपनंदनः ६०
अस्याविवाहकालेतुचित्रसेनोदिवंगतः
अस्यास्तुकीदृशंकर्मभविष्यतिवदंतुमे ६१
ब्राह्मणाऊचुः- विवाहोदृश्यतेराजन्कन्यायास्तुविधानतः
पतिर्मृत्युंप्रयात्यस्यानोचेत्संगंकरोतिच ६२
महाधिव्याधिनाग्रस्तस्त्यागंकृत्वाप्रयातिच
प्रव्राजितोभवेद्राजन्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते ६३
अनुद्वाहितायाःकन्यायाउद्वाहःक्रियतेबुधैः
नस्याद्रजस्वलायावदन्यःपतिर्विधीयते ६४
विवाहंतुविधानेनपिताकुर्यान्नसंशयः
एवंराजन्समादिष्टंधर्मशास्त्रंबुधैर्जनैः ६५
विवाहःक्रियतामस्याइत्यूचुस्तेद्विजोत्तमाः

दिवोदासस्तुधर्मात्माद्विजवाक्यप्रणोदितः ६६
विवाहार्थंमहाराजउद्यमंकृतवान्नृप पुनर्दत्तातुदानेनदिव्यादेवीद्विजोत्तम ६७
रूपसेनायपुण्यायतस्मैराज्ञेमहात्मने
मृत्युधर्मंगतोराजाविवाहेतुमहीपतिः ६८
यदायदामहाभागदिव्यादेव्याश्चभूपतिः
भर्ताचम्रियतेकालेप्राप्तेलग्नस्यसर्वदा ६९
एकविंशतिभर्तारःकालेकालेमृताःपितः
ततोराजामहादुःखीसंजातःख्यातविक्रमः ७०
समालोच्यसमाहूयसमामंत्र्यसमंत्रिभिः
स्वयंवरेमहाबुद्धिंचकारपृथिवीपतिः ७१
प्लक्षद्वीपस्यराजानःसमाहूतामहात्मना
स्वयंवरार्थमाहूतास्तथातेधर्मतत्पराः ७२
तस्यास्तुरूपसंमुग्धाराजानोमृत्युनोदिताः
संग्रामंचक्रिरेमूढास्तेमृताःसमरांगणे
७३
एवंतातक्षयोजातःक्षत्रियाणांमहात्मनाम्दिव्यादेवीसुदुःखार्तागतासावनकंदरम् ७४
रुरोदकरुणंबालादिव्यादेवीमनस्विनी
एवंतातमयादृष्टमपूर्वंतत्रवैतदा ७५
तन्मेसुविस्तरंताततस्याःकथयकारणम् ७६
इति

श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनोपाख्यानेपंचाशीतितमोऽध्यायः ८५

षडशीतितमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
तस्यास्तुचेष्टितंवत्सदिव्यादेव्यावदाम्यहम्
पूर्वजन्मकृतंसर्वंतन्मेनिगदतःशृणु १
अस्तिवाराणसीपुण्यानगरीपापनाशिनी
तस्यामास्तेमहाप्राज्ञःसुवीरोनामनामतः २
वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधनधान्यसमाकुलः
तस्यभार्यामहाप्राज्ञचित्रानामसुविश्रुता ३
कुलाचारंपरित्यज्यअनाचारेणवर्तते
नमन्यतेहिभर्तारंस्वैरवृत्त्याप्रवर्तते ४
धर्मपुण्यविहीनातुपापमेवसमाचरेत्
भर्तारंकुत्सतेनित्यंनित्यंचकलहप्रिया ५
नित्यंपरगृहेवासोभ्रमतेसागृहेगृहे
परच्छिद्रं
समापश्येत्सदादुष्टाचप्राणिषु ६
साधुनिंदापरादुष्टासदाहास्यकराचसा
अनाचारांमहापापांज्ञात्वावीरेणनिंदिता ७
सतांत्यक्त्वामहाप्राज्ञउपयेमेमहामतिः
अन्यवैश्यस्यवैकन्यांतयासहप्रवर्तते ८

धर्माचारेणपुण्यात्मासत्यधर्ममतिःसदा
निरस्तातेनसाचित्राप्रचंडाभ्रमतेमहीम् ९
दुष्टानांसंगतिंप्राप्तानराणांपापिनांसदा
दूतीकर्मचकाराथसातेषांपापनिश्चया १०
गृहभंगंचकाराथसाधूनांपापकारिणी साध्वींनारींसमाहूयपापवाक्यैःसुलोभयेत् ११
धर्मभंगंचकाराथवाक्यैःप्रत्ययकारकैः साधूनांसास्त्रियंचित्राअन्यस्मैप्रतिपादयेत् १२
एवंगृहशतंभग्नंचित्रयापापनिश्चयात् संग्रामंसामहादुष्टाऽकारयत्पतिपुत्रकैः १३
मनांसिचालयेत्पापापुरुषाणांस्त्रियःप्रति
अकारयच्चसंग्रामंयमग्रामविवर्धनम् १४
एवंगृहशतंभंक्त्वापश्चात्सानिधनंगता
शासितायमराजेनबहुदंडैःसुनंदन १५
अभोजयत्सुनरकान्रौरवांस्तरणेःसुतः
पाचितारौरवेचित्राचित्राःपीडाःप्रदर्शिताः १६
यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते
तयागृहशतंभग्नंचित्रयापापनिश्चयात् १७
तत्तत्कर्मविपाकोऽयतयाभुक्तोद्विजोत्तमयस्माद्गृहशतंभग्नंतस्माद्दुःखंप्रभुंज

ति १८
विवाहसमयेप्राप्तेदैवंचपाकतांगतम् प्राप्तेविवाहसमयेभर्तामृत्युंप्रयातिच १९
यथागृहशतंभग्नंतथावरशतंमृतम् स्वयंवरेतदावत्सविवाहेचैकविंशतिः २०
दिव्यादेव्यामयाख्यातंयथामेपृच्छितंत्वया
एतत्तेसर्वमाख्यातंतस्याःपूर्वविचेष्टितम् २१
उज्ज्वलउवाच-
दिव्यादेव्यास्त्वयाख्यातंयत्पूर्वंपूर्वचेष्टितम्
तथापापंकृतंघोरंगृहभंगाख्यमेवच २२
प्लक्षद्वीपस्यभूपस्यदिवोदासस्यवैसुता
केनपुण्यप्रभावेणतयाप्राप्तंमहाकुलम् २३
एतन्मेसंशयंताततदेतत्प्रब्रवीतुमे
एवंपापसमाचाराकथंजातानृपात्मजा २४
कुंजलउवाच-
चित्रायाश्चेष्टितंपुण्यंतत्सर्वंप्रवदाम्यहम्
श्रूयतामुज्ज्वलसुतचित्रयायत्कृतंपुरा २५
भ्रममाणोमहाप्राज्ञःकश्चित्सिद्धःसमागतः
कुचैलोवस्त्रहीनश्चसंन्यासीसचदंडधृक् २६

कौपीनेनसमायुक्तःपाणिपात्रोदिगंबरः गृहद्वारंसमाश्रित्यचित्रायाःपरिसंश्रितः २७
समौनीसर्वमुंडस्तुविजितात्माजितेंद्रि यः
निराहारोजिताहारःसर्वतत्त्वार्थदर्शकः २८
दूराध्वानपरिश्रांतआतपाकुलमानसः श्रमेणखिद्यमानश्चतृषाक्रांतःसुपुत्रक २९
चित्राद्वारंसमाश्रित्यच्छायामाश्रित्यसंस्थितः
तयादृष्टोमहात्मासचित्रयाश्रमपीडितः ३०
सेवांचक्रेचचित्रासातस्यैवसुमहात्मनः
पादप्रक्षालनंकृत्वादत्वाआसनमुत्तमम् ३१
आस्यतामासनेतातसुखेनापिसुकोमले क्षुधापनोदनार्थंहिभुज्यतामन्नमुत्तमम्
३२
स्वेच्छयापरितुष्टश्चशीतलंसलिलंपिब
एवमुक्त्वातथाकृत्वादेववत्पूज्यतंसुत ३३
अंगसंवाहनंकृत्वानाशितश्रमएवच
तयोक्तोहिमहात्मासभुक्त्वापीत्वाद्विजोत्तम ३४
एवंसंतोषितःसिद्धस्तयातत्त्वार्थदर्शकःसंतुष्टःसर्वधर्मात्माकिंचित्कालंस्थिरोभवत् ३५

स्वेच्छयासगतोविप्रोमहायोगीयथागतम्
गतेतस्मिन्महाभागेसिद्धेचैवमहात्मनि ३६
साचित्रामरणंप्राप्तास्वकर्मवशमागता
शासिताधर्मराजेनमहादंडैःसुदुःखदैः ३७
साचित्रानरकंप्राप्तावेदनाव्रातदायकम्
भुंक्तेदुःखंमहाराजसावैयुगसहस्रकम् ३८
भोगांतेतुपुनर्जन्मसंप्राप्तंमानुषस्यचपूर्वंसंपूजितःसिद्धस्तयापुण्यवतांवरः ३९
तस्यकर्मविपाकोयंप्राप्तापुण्यवतांकुलेक्षत्रियाणांमहाराज्ञोदिवोदासस्यवैगृहे ४०
दिव्यादेवीचतन्नामजातंतस्यानरोत्तम
साहिदत्तवतीचान्नंपानंपुण्यंमहात्मने ४१
तस्यदानस्यसाभुंक्तेमहत्पुण्यफलोदयम्
पिबतेशीतलंतोयंमिष्टान्नंचभुनक्तिवै ४२
दिव्यान्भोगान्प्रभुंजानावर्ततेपितृमंदिरे
सिद्धस्यास्यप्रभावाच्चराजकन्याव्यजायत ४३
पापकर्मप्रभावाच्चगृहभंगान्महीपते विधवात्वंभुंजतेसादिव्यादेवीसुपुत्रक ४४
एतत्तेसर्वमाख्यातंदिव्यादेव्याविचेष्टितम्
अन्यत्किन्तेप्रवक्ष्यामियत्त्वंपृच्छसिमामिह ४५

उज्ज्वलउवाच-
कथंसामुच्यतेशोकान्महादुःखाद्वदस्वमे
सास्याच्चकीदृशीबालामहादुःखेनपीडिता ४६
तत्सुखंकीदृशंतस्माद्विपाकश्चभविष्यति
एतन्मेसंशयंतातसांप्रतंछेत्तुमर्हसि ४७
कथंसालभतेमोक्षंतंचोपायंवदस्वमे
एकाकिनीमहाभागामहारण्येप्ररोदिति ४८
विष्णुरुवाच-
पुत्रवाक्यंमहच्छ्रुत्वाक्षणमेकंविचिंत्यसः
प्रत्युवाचमहाप्राज्ञःकुंजलःपुत्रकंप्रति ४९
शृणुवत्समहाभागसत्यमेतद्वदाम्यहम्
पापयोनिंतुसंप्राप्यपूर्वकर्मसमुद्भवाम् ५०
तिर्यक्त्वेनचमेज्ञानंनष्टंसंप्रतिपुत्रक
अस्यवृक्षस्यसंगाच्चप्रयतस्यमहात्मनः ५१
रेवायाश्चप्रसादेनविष्णोश्चैवप्रसादतः
येनसालभतेज्ञानंमोक्षस्थानंनिवर्तते ५२
उपदेशंप्रवक्ष्यामिमोक्षमार्गमनुत्तमम्यास्यतेकल्मषान्मुक्तायथाहेमहुताशनात् ५३
शुद्धंचजायतेवत्ससंगाद्वह्नेःस्वरूपवत्हरेर्ध्यानान्महाप्राज्ञशीघ्रंतस्यमहात्मनः ५४

जपहोमव्रतात्पापंनाशंयातिहिपापिनाम्
मदंत्यजेद्यथानागोभयात्सिंहस्यसर्वदा ५५
नामोच्चारेणकृष्णस्यतत्प्रयातिहिकिल्बिषम्
तेजसावैनतेयस्यविषहीनाइवोरगाः ५६
ब्रह्महत्यादिकाःपापाःप्रलयंयांतिनान्यथा
नामोच्चारेणतस्यापिचक्रपाणेःप्रयांतिते
५७
यदानामशतंपुण्यमघराशिविनाशनम्
साजपेतस्थिराभूत्वाकामक्रोधविवर्जिता ५८
सर्वेंद्रियाणिसंयम्यआत्मज्ञानेनगोपयेत्
तस्यध्यानप्रविष्टासाएकभूतासमाहिता ५९
साजपेत्परमंज्ञानंतदामोक्षंप्रयातिच
तन्मनास्तत्पदेलीनायोगयुक्तायदाभवेत् ६०
उज्ज्वलउवाच-
वदतातपरंज्ञानंपरमंममसांप्रतम्
पश्चाद्ध्य्नाव्रतंपुण्यंनाम्नांशतमिहैवच ६१
कुंजलउवाच-
परंज्ञानंप्रवक्ष्यामियन्नदृष्टंतुकेनचित्
श्रूयतांपुत्रकैवल्यंकेवलंमलवर्जितम् ६२
सूतउवाच-
यथादीपोनिवातस्थोनिश्चलोवायुवर्जितः

प्रज्वलन्नाशयेत्सर्वमंधकारंमहामते ६३
तद्वद्दोषविहीनात्माभवत्येवनिराश्रयः
निराशोनिर्मलोवत्सनमित्रंनरिपुःकदा ६४
नशोकोनचहर्षश्चनलोभोनचमत्सरः
एकोविषादहर्षैश्चसुखदुःखैर्विमुच्यते ६५
विषयैश्चापिसर्वैश्चइंद्रियाणिससंहरेत्
तदासकेवलोजातःकेवलत्वंप्रजायते ६६
अग्निकर्मप्रसंगेनदीपस्तैलंप्रशोषयेत्
वर्त्याधारेणराजेंद्र
निःसंगोवायुवर्जितः ६७
कज्जलंवमतेपश्चात्तैलस्यापिमहामते कृष्णासौदृश्यतेरेखादीपस्याग्रेमहामते ६८
स्वयमाकृष्यतेतैलंतेजसानिर्मलोभवेत् कायवर्तिस्थितस्तद्वत्कर्मतैलंप्रशोषयेत् ६९
विषयान्कज्जलीकृत्यप्रत्यक्षंसंप्रदर्शयेत्
जनयेन्निर्मलोभूत्वास्वयमेवप्रकाशयेत् ७०
क्रोधादिभिःक्लेशसंज्ञैर्वायुभिःपरिवर्जितः
निःस्पृहोनिश्चलोभूत्वातेजसास्वयमुज्ज्वलेत् ७१
त्रैलोक्यंपश्यतेसर्वंस्वस्थानस्थःस्वतेजसा

केवलज्ञानरूपोऽयमयातेपरिकीर्तितः ७२
ध्यानंतस्यप्रवक्ष्यामिद्विविधंतस्यचक्रिणः
केवलज्ञानरूपेणदृश्यतेज्ञानचक्षुषा ७३
योगयुक्तामहात्मानःपरमार्थपरायणाः
यंपश्यंतिविनिद्रा
स्तुयत्तपःसर्वदर्शकम् ७४
हस्तपादविहीनंचसर्वत्रपरिगच्छति
सर्वंगृह्णातित्रैलोक्यंस्थावरंजंगमंसुत ७५
नासामुखविहीनस्तुघ्रातिजक्षितिपुत्रक
अकर्णःशृणुतेसर्वंसर्वसाक्षीजगत्पतिः ७६
अरूपोरूपसंबद्धःपंचवर्गवशंगतः
सर्वलोकस्ययःप्राणःपूजितःसचराचरैः ७७
अजिह्वोवदतेसर्वंवेदशास्त्रानुगंसुत
अत्वचःस्पर्शनंचापिसर्वेषामेवजायते ७८
सदानंदोविरक्तात्माएकरूपोनिराश्रयः
निर्जरोनिर्ममोन्यायीसगुणोनिर्ममोमलः ७९
अवश्यःसर्ववश्यात्मासर्वदःसर्ववित्तमः
तस्यधातानचैवास्तिसवैसर्वमयोविभुः ८०
एवंसर्वमयंध्यानंपश्यतेयोमहात्मनः
सयातिपरमंस्थानममूर्तममृतोपमम् ८१
द्वितीयंतुप्रवक्ष्यामिअस्यध्यानंमहात्मनः
मूर्ताकारंतुसाकारंनिराकारंनिरामयम् ८२
ब्रह्माण्डंसर्वमतुलंवासितंयस्यवासना

सतस्माद्वासुदेवेतिउच्यतेममनंदन ८३
वर्षमाणस्यमेघस्ययद्वर्णंतस्यतद्भवेत्
सूर्यतेजःप्रतीकाशंचतुर्बाहुंसुरेश्वरम् ८४
दक्षिणेशोभतेशंखोहेमरत्नविभूषितः सूर्यबिंबसमाकारंचक्रंपद्मप्रतिष्ठितम्
८५
कौमोदकीगदातस्यमहासुरविनाशिनी
वामेचशोभतेवत्सहस्तेतस्यमहात्मनः ८६
महापद्मंसुगंधाढ्यंतस्यदक्षिणहस्तगम्
शोभमानःसदैवास्तेसायुधःकमलाप्रियः ८७
कंबुग्रीवंवृत्तमास्यंपद्मपत्रनिभेक्षणम्
राजमानंहृषीकेशंदशनैरत्नसन्निभैः ८८
गुडाकेशाःसन्तियस्यअधरोविद्रुमाकृतिः
शोभतेपुंडरीकाक्षःकिरीटेनापिपुत्रक ८९
विशालेनापिरूपेणकेशवस्तुसुवर्चसा
कौस्तुभेनांकितेनैवराजमानोजनार्दनः ९०
सूर्यतेजःप्रतीकाशकुंडलाभ्यांप्रभातिच
श्रीवत्सांकेनपुण्येनसर्वदाराजतेहरिः ९१
केयूरकंकणैर्हारैर्मौक्तिकैरृक्षसन्निभैः
वपुषाभ्राजमानस्तुविजयोजयतांवरः ९२
भ्राजतेसोपिगोविंदोहेमवर्णेनवाससा मुद्रिकारत्नयुक्ताभिरंगुलीभिर्विराजते ९३

सर्वायुधैःसुसंपूर्णैर्दिव्यैराभरणैर्हरिः
वैनतेयसमारूढोलोककर्ताजगत्पतिः ९४ एवंतंध्यायतेनित्यमनन्यमनसानरः मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ९५
एतत्तेसर्वमाख्यातंध्यानमेवजगत्पतेः व्रतंचैवप्रवक्ष्यामिसर्वपापनिवारणम् ९६ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णने- षडशीतितमोऽध्यायः ८६

सप्ताशीतितमोऽध्यायः कुंजलउवाच-
व्रतभेदान्प्रवक्ष्यामियैर्यैश्चाराधितोहरिः
जयाचविजयाचैवजयंतीपापनाशिनी १
त्रिस्पृशावंजुलीचान्यातिलदग्धातथापरा
अखंडाचारकन्याचमनोरथासुपुत्रक २
एकादश्यास्तुभेदाश्चसंतिपुत्रअनेकधा
अशून्यशयनंचान्यज्जन्माष्टमीमहाव्रतम् ३
एतैर्व्रतैर्महापुण्यैःपापंदूरंप्रयातिच
प्राणिनांनात्रसंदेहःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ४

कुंजलउवाच-
स्तोत्रंतस्यप्रवक्ष्यामिपापराशिविनाशनम्
सुपुत्रशतनामाख्यंनराणांगतिदायकम् ५
तस्यदेवस्यकृष्णस्यशतनामाख्यमुत्तमम्
संप्रत्येवप्रवक्ष्यामितच्छृणुष्वसुतोत्तम ६
विष्णोर्नामशतस्यापिऋषिंछंदोवदाम्यहम्
देवंचैवमहाभागसर्वपापविशोधनम् ७
विष्णोर्नामशतस्यापिऋषिर्ब्रह्माप्रकीर्तितः
ॐकारोदेवताप्रोक्तश्छंदोनुष्टुप्तथैवच ८
सर्वकामिकसंसिद्ध्य्मैओ!क्षेचविनियोगकः अस्यविष्णोःशतनामस्तोत्रस्य ब्रह्माऋषिः विष्णुर्देवता
अनुष्टुप्छंदः
सर्वकामसमृर्द्ध्य्थंसर्वपापक्षयार्थेविनियोगः ९
नमाम्यहंहृषीकेशंकेशवंमधुसूदनम्
सूदनंसर्वदैत्यानांनारायणमनामयम् १०
जयंतंविजयंकृष्णमनंतंवामनंततः
विष्णुंविश्वेश्वरंपुण्यंविश्वाधारंसुरार्चितम् ११
अनघंत्वघहंतारंनरसिंहंश्रियःप्रियम्
श्रीपतिंश्रीधरंश्रीदंश्रीनिवासंमहोदयम् १२

श्रीरामंमाधवंमोक्षंक्षमारूपंजनार्दनम्सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वदंसर्वनायकम् १३
हरिंमुरारिंगोविंदंपद्मनाभंप्रजापतिम् आनंदंज्ञानसंपन्नंज्ञानदंज्ञाननायकम् १४ अच्युतंसबलंचंद्रं चक्रपाणिंपरावरम् युगाधारंजगद्योनिंब्रह्मरूपंमहेश्वरम् १५
मुकुंदंतंसुवैकुंठमेकरूपंजगत्पतिम् वासुदेवंमहात्मानंब्रह्मण्यंब्राह्मणप्रियम् १६
गोप्रियंगोहितंयज्ञंयज्ञांगंयज्ञवर्द्धनम्
यज्ञस्यापिसुभोक्तारंवेदवेदांगपारगम् १७
वेदज्ञंवेदरूपंतंविद्यावासंसुरेश्वरम्
अव्यक्तंतंमहाहंसंशंखपाणिंपुरातनम् १८
पुरुषंपुष्कराक्षंतुवाराहंधरणीधरम्
प्रद्युम्नंकामपालंचव्यासंव्यालंमहेश्वरम् १९
सर्वसौख्यंमहासौख्यंमोक्षंचपरमेश्वरम्
योगरूपंमहाज्ञानंयोगिनांगतिदंप्रियम् २०
मुरारिंलोकपालंतंपद्महस्तंगदाधरम्
गुहावासंसर्ववासंपुण्यवासंमहाभुजम् २१
वृंदानाथंबृहत्कायंपावनंपापनाशनम्
गोपीनाथंगोपसखंगोपालंगोगणाश्रयम् २२
परात्मानंपराधीशंकपिलंकार्यमानुषम्

नमामिनिश्चलंनित्यंमनोवाक्कायकर्मभिः २३
नाम्नांशतेनापिसुपुण्यकर्तायःस्तौतिकृष्णंमनसास्थिरेण
सयातिलोकंमधुसूदनस्यविहायलोकानिहपुण्यपूतः २४
नाम्नांशतंमहापुण्यंसर्वपातकशोधनम्
जपेदनन्यमनसाध्यायेद्ध्य्नासमन्वितम् २५
नित्यमेवनरःपुण्यैर्गंगास्नानफलंलभेत् तस्मात्तुसुस्थिरोभूत्वासमाहितमनाजपेत्
२६
त्रिकालंचजपेन्मर्त्योनियतोनियमेस्थितः अश्वमेधफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः २७
एकादश्यामुपोष्यैवपुरतोमाधवस्ययः
जागरेप्रजपेन्मर्त्यस्तस्यपुण्यंवदाम्यहम् २८
पुंडरीकस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिमानवः
तुलसीसंनिधौस्थित्वामनसायोजपेन्नरः २९
राजसूयफलंभुंक्तेवर्षेणापिचमानवः
शालग्रामशिलायत्रयत्रद्वारावतीशिला ३०
उभयोःसंनिधौजाप्यंकर्तव्यंसुखमिच्छता
बहुसौख्यंप्रभुक्त्वैवकुलानांशतमेवच ३१
एकेनचाधिकंमर्त्यआत्मनासहतारयेत् कार्तिकेस्नानकर्तायःपूजयेन्मधुसूदनम् ३२
यःपठेत्प्रयतःस्तोत्रंप्रयातिपरमांगतिम्

माघस्नायीहरिंपूज्यभक्त्याचमधुसूदनम् ३३
ध्यायेच्चैवहृषीकेशंजपेद्वाथशृणोतिवा
सुरापानादिकंपापंविहायपरमंपदम् ३४
विनाविघ्नंनरःपुत्रसंप्रयातिजनार्दनम्
श्राद्धकालेहियोमर्त्योविप्राणांभुंजता
ंपुरः ३५
योजपेच्चशतंनाम्नांस्तोत्रंपातकनाशनम्
पितरस्तुष्टिमायांतितृप्तायांतिपरांगति
ं ३६
ब्राह्मणोवेदविद्वान्स्यात्क्षत्रियोवि
ंदतेमहीम्
धनऋद्धिंप्रभुंजीतवैश्योजपतियःसदा ३७
शूद्र
सुःखंप्रभुंक्तेचब्राह्मणत्वंचगच्छति
प्राप्यजन्मांतरंवत्सवेदविद्यांप्रविंद
ति ३८
सुखदंमोक्षदंस्तोत्रंजप्तव्यंचनसंशयः
केशवस्यप्रसादेनसर्वसिद्धोभवेन्नरः ३९

इति श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुर ुतीर्थवर्णने - च्यवनचरित्रेसप्ताशीतितमोऽध्यायः ८७

अष्टाशीतितमोऽध्यायः

कुंजलउवाच -
व्रतंस्तोत्रंमहाज्ञानंध्यानंचैवसुपुत्

रक
मयाख्यातंतवाग्रेवैविष्णोःपापप्रणाशनम् १
एवंचतुष्टयंसाहियदापुण्यंसमाचरेत्
प्रयातिवैष्णवंलोकंदेवानामपिदुर्लभम् २
इतोगत्वाव्रतंवत्सदिव्यांदेवींप्रबोधय
अशून्यशयनंनामव्रतराजंवदस्वताम् ३
समुद्धरमहापापाद्राजकन्यांयशस्विनीम्
त्वयापृष्टंमयाख्यातंपुण्यदंपापनाशनम् ४
गच्छगच्छमहाभागइत्युक्त्वाविररामसः
श्रीविष्णुरुवाच-उज्ज्वलोप्येवमुक्तस्तुसपित्राकुंजलेनहि ५
प्रणम्यपादौधर्मात्मामातापित्रोर्महामतिः
जगामत्वरितोराजन्प्लक्षद्वीपंसउज्ज्वलः ६
तंगिरिंसर्वतोभद्रं नानाधातुसमाकुलम्
नानारत्नमयैस्तुंगैःशिखरैरुपशोभितम् ७
नानाप्रवाहसंपूर्णैरुदकैरुज्ज्वलैर्नृपनद्यःसंतिस्वच्छनीरास्तस्मिन्गिरिवरोत्तमे ८
किन्नरास्तत्रगायंतिगंधर्वाःसुस्वरैर्नृप
अप्सरोभिःसमाकीर्णंदेववृंदैरुपावृतम् ९
सिद्धचारणसंघुष्टंमुनिवृंदैरलंकृतम्

नानापक्षिनिनादैश्चसर्वत्रपरिनादितम् १०
एवंगिरिंसमासाद्यउज्ज्वलोलघुविक्रमः
सुस्वरेणापिसाकन्यागिरौतस्मिन्प्ररोदिति ११
रोरूयमाणांसप्राज्ञोवचनंचेदमब्रवीत्
कात्वंभवसिकल्याणिकस्माद्रो
दिषिसांप्रतम् १२
कमाश्रितामहाभागेकेनतेविप्रियंकृतम्
समाचक्ष्वममाद्यैवसर्वदुःखस्यकारणम् १३
दिव्यादेव्युवाच-विपाकोहिमहाभागकर्मणांममसांप्रतम्
इहतिष्ठामिदुःखेनवैधव्येनसमन्विता १४
भवान्कोहिमहाभागकृपयाममपीडितः
पक्षिरूपधरोवत्ससोत्सवंपरिभाषते १५
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंभाषितंराजकन्यया
अहंपक्षीमहाभागेकृपयातवपीडितः १६
पक्षिरूपधरोभद्रेनाहंसिद्धोनज्ञानवान्
रुदमानांमहालापैर्भवतींदृष्टवानिह १७
ततःपृच्छाम्यहंदेविवदमेकारणंत्विह पितुर्गेहेयथावृत्तमात्मवृत्तांतमेवहि
१८
तयानिवेदितंसर्वंयथासंख्येनदुःखदम्
समासेनसमाकर्ण्यउज्ज्वलस्तुमहमनाः १९
तामुवाचमहापक्षीदिव्यादेवींसुदुःखिताम्यथाविवाहकालेतेभर्तारोमरणंगताः २०
स्वयंवरनिमित्तंतेक्षयंयाताश्चक्षत्रिय

ाः
एतत्तेचेष्टितंसर्वंमयापितरिभाषितम् २१
अन्यजन्मकृतंकर्मतवपापंसुलोचने
ममपित्राममाग्रेतुकृपयापरिभाषितम् २२
तेनदोषेणसंपुष्टालिप्ताजातावरानने
एतावत्कारणंसर्वंतातेनपरिभाषितम् २३
पूर्वकर्मविपाकंतुभुंक्ष्वत्वंचसमाश्वस एवंसाभाषितंतस्यश्रुत्वाकन्योज्ज्वलस्यतत् २४
प्रत्युवाचमहात्मानंब्रुवंतंपक्षिणंपुनः
प्रणतादीनयावाचाकुरुपक्षिन्कृपांमम २५
कथयस्वप्रसादेनतस्यपापस्यनिष्कृतिम्
प्रायश्चित्तंसुपुण्यंचममपातकशोधनम् २६
येनव्रजाम्यहंपुण्यंविशुद्धाधौतकल्मषा
प्रायश्चित्तंमहाभागवदमेत्वंप्रसादतः २७
उज्ज्वलउवाच-
तवार्थंतुमहाभागेपितरंपृष्टवानहम्
समाख्यातमतःपित्राप्रायश्चित्तमनुत्तमम् २८
तत्त्वंकुरुमहाभागेसर्वपातकशोधनम्
ध्यायस्वहिहृषीकेशंशतनामजपस्वच २९
भवज्ञानपरानित्यंकुरुव्रतमनुत्तमम्
अशून्यशयनंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशकम् ३०
समाचष्टसधर्मात्मासर्वज्ञानप्रकाशकम् ज्ञानंस्तोत्रंव्रतंध्यानंविष्णोश्चैवम

हात्मनः ३१
विष्णुरुवाच-
तस्मात्साहिप्रजग्राहसंस्थितानिर्जनेवने
सर्वद्वंद्वविनिर्मुक्तासंजातातपसिस्थिता ३२
व्रतंचक्रेजिताहारानिराधारासुदुःखिता
कामक्रोधविहीनासावर्गंसंयम्यनित्यशः ३३
इंद्रियाणांमहाराजमहामोहंनिरस्यसा
अब्देचतुर्थकेप्राप्तेसुप्रसन्नोजनार्दनः ३४
तस्यैवरंदातुकामश्चायातोवरनायकः
तस्यैसंदर्शयामासस्वरूपंवरदःप्रभुः ३५
सूतउवाच-
इंद्रनीलघनश्यामंशंखचक्रगदाधरम्
सर्वाभरणशोभाढ्यंपद्महस्तंमहेश्वरम् ३६
बद्धांजलिपुटाभूत्वावेपमानानिराश्रया
उवाचगद्गदैर्वाक्यैःप्रणतामधुसूदनम् ३७
तेजसातवदिव्येनस्थातुंशक्नोमिनैवहि
दिव्यरूपोभवेःकस्त्वंकृपयाममचाग्रतः ३८
कथयस्वप्रसादेनकिमत्रतवकारणम्
सर्वमेवप्रसादेनप्रब्रवीहिमहामते ३९
देवमेवंविजानामितेजसाइंगितैस्तव
ज्ञानहीनाजगन्नाथनजानेरूपनामनी ४०
किंब्रह्मावाभवान्विष्णुःकिंवाशंकरएवहि
एवमुक्त्वाप्रणम्यैवंदंडवद्धरणींगता ४१

तामुवाचजगन्नाथःप्रणतांराजनंदिनीम् श्रीभगवानुवाच-त्रयाणामपिदेवानामंतरंनास्तिशोभने ४२ ब्रह्मासमर्चितोयेनशंकरोवावरानने तेनाहमर्चितोनित्यंनात्रकार्याविचारणा ४३
एतौममाभिन्नतरौनित्यंचापित्रिरूपवान्
अहंहिपूजितोयैश्चतावेतौतैःसुपूजितौ ४४
अहंदेवोहृषीकेशःकृपयातवचागतः
स्तवेनानेनपुण्येनव्रतेननियमेनच ४५
संजाताकल्मषैर्हीनावरंवरयशोभने
दिव्यादेव्युवाच-विजयस्वहृषीकेशकृष्णक्लेशापहारक ४६
नमामिचरणद्वंद्वंमामुद्धरसुरेश्वर
वरंमेदातुकामोऽसिचक्रपाणेप्रसीदमे ४७
आत्मपादयुगस्यापिभक्तिंदेहिममानघ
दर्शयस्वजगन्नाथमोक्षमार्गंनिरामयम् ४८
दासत्वंदेहिवैकुंठयदितुष्टोजनार्दन
श्रीभगवानुवाच-एवमस्तुमहाभागेगच्छनिर्धूतकल्मषा ४९
वैष्णवंपरमंलोकंदुर्लभंयोगिभिःसदा
गच्छगच्छपरंलोकंप्रसादान्ममसांप्रतम् ५०
एवमुक्तेततोवाक्येमाधवेनमहात्मना दिव्यादेवीअभूद्दिव्यासूर्यतेजःसमप्रभा ५१
पश्यतांसर्वलोकानांदिव्याभरणभूषिता

दिव्यमालान्वितासाचदिव्यहारविलंबिनी ५२
गतासावैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितम्
पुनःपक्षीसमायातःस्वगृहंहर्षसंयुतः ५३
तत्सर्वंकथयामासपितरंप्रतिसत्तमः ५४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेऽष्टाशीतितमोऽध्यायः ८८

एकोननवतितमोऽध्यायः
विष्णुरुवाच-
कुंजलस्तुसुतंवाक्यंसमुज्ज्वलमथाब्रवीत्
भवान्कथयभोःपुत्रकिमपूर्वंतुदृष्टवान् १
तन्मेकथयसुप्रीतःश्रोतुकामोऽस्मिसांप्रतम्
एवमादिश्यतंपुत्रंविररामसकुंजलः २
पितरंप्रत्युवाचाथविनयावनतस्सुतः
समुज्ज्वलउवाच-हिमवंतंनगश्रेष्ठंदेववृंदसमन्वितम् ३
आहारार्थंप्रगच्छामिभवतश्चात्मनःपितः
पश्यामिकौतुकंतत्रनदृष्टंनश्रुतंपुरा ४
प्रदेशमृषिगणाकीर्णमप्सरोभिःप्रशोभितम्बहुकौतुकशोभाढ्यंमंगल्यंमंगलैर्युतम् ५
बहुपुण्यफलोपेतैर्वनैर्नानाविधैस्ततः
अनेककौतुकभरैर्मनसःपरिमोहनम् ६

तत्रदृष्टंमयातातअपूर्वंमानसांतिके
बहुहंसैःसमाकीर्णोहंसएकःसमागतः ७
एवंकृष्णामहाभागअन्येतत्रसमागताः
सितेतरैश्चंचुपादैरन्यतःशुक्लविग्रहाः ८
तादृशास्तेचनीलावैअन्येशुभ्रामहामते चतस्रस्तत्रवैनार्योरौद्राकाराविभीषणाः ९
दंष्ट्राकरालसंक्रूराऊर्ध्वकेश्योभयानकाः
पश्चात्तास्तुसमायातास्तस्मिन्सरसिमानसे १०
कृष्णाहंसास्तुसंस्नातामानसेतातमत्पुरःविभ्रांताःपरितश्चान्येनस्नातास्तत्रमानसे ११
जहसुस्ताःस्त्रियस्तातहास्यैरट्टाट्टदारुणैः
तस्मात्सराद्विनिष्क्रांतोहंसएकोमहातनुः १२
पश्चात्त्रयोविनिष्क्रांतास्तैश्चाहंसमुपेक्षितः
याताआकाशमार्गेणविवदंतःपरस्परम् १३
तास्तुस्त्रियोमहाभीमाःसमंतात्परिबभ्रमुः
विंध्यस्यशिखरेपुण्येवृक्षच्छायासुपक्षिणः १४
निषण्णास्तत्रतेसर्वेदग्धादुःखैःसुदारु

णैः
तेषांसुवीक्षमाणानांभिल्लएकःसमागतः १५
मृगान्सपीडयित्वातुबाणपाणिर्धनुर्द्धरःशिलातलंसमाश्रित्यनिषसादसुखेनवै १६
पश्चाद्भिल्लीसमायाताअन्नमादायसोदकम्
स्वंप्रियंवीक्षतेराज्ञामुदितैर्लक्षणैर्युतम् १७
अन्यादृशंसमावीक्ष्यस्वकांतंतेजसावृतम्दिव्यतेजःसमाक्रांतंयथासूर्यंदिविस्थितम् १८
नरमन्यंपरिज्ञायतंपरित्यज्यसाययौ
व्याधउवाच-
एह्येहित्वंप्रियेचात्रकस्मान्मांत्वंनपश्यसि १९
क्षुधयापीड्यमानोहंत्वामहंचावलोकये तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यशीघ्रंव्याधीसमागता २०
भर्तुःपार्श्वंसमासाद्यविस्मितासाभवत्तदा
कोयंतेजःसमाचारोदेवोयंमांसमाह्वयेत् २१
तमुवाचततोव्याधीभर्तारंदीप्ततेजसम्
अत्रकिंतेकृतंवीरभवान्कोदिव्यलक्षणः २२
सूतउवाच-
एवमाभाषितोव्याध्याव्याधःप्रियामभाषत
अहंतेवल्लभःकांतेभवतीचममप्रिया २३
कस्मात्त्वंमांनजानासिकथंशंकाप्रवर्तते

क्षुधयापीड्यमानेनपयश्चान्नंप्रतीक्ष्यते २४
व्याध्युवाच-
बर्बरःकृष्णवर्णश्चरक्ताक्षःकृष्णकंचुकः
ईदृशश्चास्तिमेभर्तासर्वसत्वभयंकरः २५
भवान्कोदिव्यदेहस्तुप्रियेत्युक्त्वासमाह्वयेत्
एषमेसंशयोजातोवदसत्यंममाग्रतः २६
कुलंनामस्वकंग्रामंक्रीडांलिगंसुतंसुताम्
समाचष्टप्रियाग्रेतुतस्याःप्रत्ययहेतवे २७
प्रत्युवाचस्वभर्तारंसाव्याधीहृष्टमानसा
कस्मात्तेईदृशःकायःश्वेतकंचुकधारकः २८
कथंजातःसमाचक्ष्वममाश्चर्यंप्रवर्तते
एवंसंपृच्छमानस्तुभार्ययामृगघातकः २९
सूतउवाच-
प्रत्युवाचततःश्रुत्वातांप्रियांप्रश्रयान्विताम्
नर्मदाउत्तरेकूलेसंगमश्चास्तिसुव्रते ३०
आतपेनाकुलोजीवोममजातोतिसुप्रिये
अस्मिन्वैसंगमेकांतेश्रमश्रांतोहिसत्वरः ३१
गतःस्नात्वाजलंपीत्वापश्चाच्चाहंसमागतः

तदाप्रभृतिमेकायईदृशस्तेजसावृतः ३२
संजातोवस्त्रसंयुक्तःकंचुकःशुभ्रतांगतःपूर्वोक्तलिगसंस्थानैःकुलैःस्थानेनवैतथा ३३
स्वप्रियंलक्षयित्वातुज्ञात्वापुण्यस्यसंभवम्
प्रत्युवाचाथभर्तारंसंगमंममदर्शय ३४
तवपश्चात्प्रदास्यामिभोजनंपानसंयुतम्
इत्युक्तःप्रिययाव्याधःसत्वरेणजगामह ३५
संगमोदर्शितस्तेनततोग्रेपापनाशनः
समुड्डीनामहाभागपक्षिणोलघुविक्रमाः ३६
तयासार्द्धंययुःसर्वेरेवासंगममुत्तमम्
तेषांतुवीक्षमाणानांपक्षिणांममपश्यतः ३७
तयाहिस्नापितोभर्तापुनःस्नाताहिसास्वयम्
दिव्यदेहधरौचोभौदिव्यकांतिसमन्वितौ ३८
संजातौपक्षिणांश्रेष्ठदिव्यवस्त्रानुलेपनौ
दिव्यमालांबरधरौदिव्यगंधानुलेपनौ ३९
वैष्णवंयानमासाद्यमुनिगंधर्वपूजितौ
गतौतौवैष्णवंलोकंवैष्णवैःपरिपूजितौ ४०
स्तूयमानौमहात्मानौदंपतीदृष्टवानहम् व्रजंतौस्वर्गमार्गेणकूजंतेपक्षिणस्तथा ४१
तीर्थराजंपरंदृष्ट्वाहर्षव्यक्ताक्षरैस्तदा

चत्वारःकृष्णहंसास्तेसंगमेपापनाशने ४२
स्नात्वावैभावशुद्धास्तेप्राप्ताउज्ज्वलतांपुनः
स्नात्वापीत्वाजलंतेतुपुनर्बहिर्विनिर्गताः ४३
तावत्यस्ताःस्त्रियःकृष्णामृतास्तत्स्नानमात्रतः
क्रंदमानाविचेष्टंत्योहाहाकारविकंपिताः ४४
यमलोकंगतास्तास्तुतातदृष्टामयातदा उड्डीनास्तुततोहंसाःस्वस्थानंप्रतिजग्मिरे ४५
एवंतातमयादृष्टंप्रत्यक्षंकथितंतव
कृष्णपक्षामहाकायाधार्तराष्ट्रास्तुताःस्त्रियः ४६
कथयस्वप्रसादेनकेभविष्यंतिवैपितः
निर्गतान्मानसान्मध्याद्धार्तराष्ट्रान्वदस्वमे ४७
केभविष्यंतितेतातकथयत्वंतुसांप्रतम्
कस्मात्सुकृष्णतांप्राप्ताहंसाःशुद्धाश्चतेपुनः ४८
संजातास्तत्क्षणात्तातकस्मान्मृतास्तुताःस्त्रियः
एवंमेसंशयस्तातसंजातोदारुणोहृदि ४९
छेत्तुमर्हसिअद्यैवभवाञ्ज्ञानविचक्षणः
प्रसादसुमुखोभूत्वाप्रणतस्यसदैवमे ५०

एवंसंभाष्यपितरंविररामसमुज्ज्वलः ततःप्रवक्तुमारेभेसशुकःकुंजलाभिधः ५१ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णने- च्यवनचरित्रेएकोननवतितमोऽध्यायः ८९

नवतितमोऽध्यायः सूतउवाच-
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसमुज्ज्वलस्यभाषितम्कुंजलःसहिधर्मात्माप्रत्युवाचसुतंप्रति १
कुंजलउवाच-
संप्रवक्ष्याम्यहंतातश्रूयतांस्थिरमानसः
सर्वसंदेहविध्वंसंचरित्रंपापनाशनम् २
इंद्रलोकेप्रववृतेसंवादोदेवकौतुकः
सभायांतस्यदेवस्यइंद्रस्यापिमहात्मनः ३
देवंद्रष्टुंसहस्राक्षंनारदस्त्वरितंययौ
समागतंसहस्राक्षःसूर्यतेजःसमप्रभम् ४
तंदृष्ट्वाहर्षमायातःसमुत्थायमहामतिः
ददावर्घंचपाद्यंचभक्त्याप्रणतमानसः ५
बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा
आसनेकोमलेपुण्येविनिवेश्यद्विजोत्तमम् ६

पप्रच्छप्रणतोभूत्वाश्रद्धयापरयायुतः कस्माच्चागमनंतेऽद्यकारणंवदसांप्रतम् ७ इत्युक्तोदेवराजेनप्रत्युवाचमहामुनिः भवंतंद्रष्टुमायातःपृथिव्यास्तुपुरंदरः ८
स्नात्वापुण्यप्रदेशेषुतीर्थेषुचसुश्रद्धया
देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यदृष्ट्वातीर्थान्यनेकशः ९
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापृच्छितंपुरा
देवेंद्रउवाच-दृष्टानिपुण्यतीर्थानिसुक्षेत्राणित्वयामुने १०
किंतीर्थंप्राप्यमुच्येतब्रह्मघ्नोब्रह्महत्यया
सुरापोमुच्यतेपापाद्गोघ्नोहेमापहारकः ११
स्वामिद्रोहान्महाभागनारीहंताकथंसुखी
नारदउवाच-
यानिकानिचतीर्थानिगयादीनिसुरेश्वर १२
तेषांनैवप्रजानामिविशेषंपापनाशनम्
सुपुण्यानिसुदिव्यानिपापघ्नानिसमानिच १३
सर्वाण्येवसुतीर्थानिजानाम्यहंपुरंदर
अविशेषंविशेषंवैनैवजानामिसांप्रतम् १४
प्रत्ययंक्रियतांदेवतीर्थानांगतिदायकम्
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंनारदस्यमहात्मनः १५

समाहूतानिचेंद्रेणतीर्थानिभूगतानिच मूर्तिवर्तीनिदिव्यानिसमायातानिशासनात् १६
बद्धांजलीनिदिव्यानिभूषितानिसुभूषणैः दिव्यांबराणिस्निग्धानितेजोवंतिचसुव्रत १७
स्त्रीपुंसोश्चस्वरूपाणिकृतानिचविशेषतःहेमचंदनकाशानिदिव्यरूपधराणिच १८
मुक्ताफलस्यवर्णेनप्रभासंतिनरेश्वर
तप्तकांचनवर्णानिसारुण्यानिचतत्रवै १९
कतिशुक्लसुपीतानिप्रभावंतिसभांतरे कानिपद्मनिभान्येवमूर्तिवर्तीनितानितु
२०
सूर्यतेजःप्रकाशानितडित्तेजःसमानिच
पावकाभानिचान्यानिप्रभासंतिसभांतरे २१
सर्वाभरणशोभाढ्यैःप्रशोभंतेनरेश्वर
हारकंकणकेयूरमालाभिस्तुसुचंदनैः २२
दिव्यचंदनदिग्धानिसुरभीणिगुरूणिच
कमंडलुकराण्येवआयातानिसभांतरे २३
गंगाचनर्मदापुण्याचंद्रभागासरस्वती देविकाबिंबिकाकुब्जाकुंजलामंजुलाश्रुता २४
रंभाभानुमतीपुण्यापाराचैवसुघर्घरा शोणाचसिंधुसौवीराकावेरीकपिलातथा २५ कुमुदावेदनदीपुण्यासुपुण्याचमहेश्वरी चर्मण्वतीतथाख्यातालोपाचान्यासुकौशिकी

२६
सुहंसीहंसपादाचहंसवेगामनोरथा सुरुथास्वारुणावेणाभद्रवेणासुपद्मिनी २७
नाहलीसुमरीचान्यापुण्याचान्यापुलिदिका
हेमामनोरथादिव्याचंद्रिकावेदसंक्रमा २८
ज्वालाहुताशनीस्वाहाकालाचैवकपिंजला
स्वधाचसुकलालिगागंभीराभीमवाहिनी २९
देवद्रीचीवीरवाहालक्षहोमाअघापहा
पाराशरीहेमगर्भासुभद्रावसुपुत्रिका ३०
एतानद्योमहापुण्यामूर्तिमत्योनरेश्वर सर्वाभरणशोभाढ्याःकुंभहस्ताःसुपूजिताः ३१
प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घदीर्घोमनोरथा वाराणसीमहापुण्याब्रह्महत्याव्यपोहिनी ३२
द्वारावतीप्रभासश्चअवंतीनैमिषस्तथा
चंडकश्चमहारत्नोमहेश्वरकलेश्वरौ ३३
कलिजरोब्रह्मक्षेत्रंमाथुरोमानवाहकः
मायाकांतीतथान्यानिदिव्यानिविविधानिच ३४
अष्टषष्टिःसुतीर्थानिनदीनांशतकोटयः
गोदावरीमुखाःसर्वासमायातास्तदाज्ञया ३५
द्वीपानांतुसमस्तानिसुतीर्थानिमहांतिच मूर्तिलिगधराण्येवसहस्राक्षंसुरेश्वरम् ३६
समाजग्मुःसमस्तानितदादेशकराणिच

प्रणेमुर्देवदेवेशंनतशीर्षाणिसर्वशः ३७
सूतउवाच-
तैःप्रोक्तंतुमहातीर्थैर्देवराजंयशस्विनम्
कस्मात्त्वयासमाहूतादेवदेववदस्वनः ३८
ब्रूहिनःकारणंसर्वंनमस्तुभ्यंसुराधिप
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदेवराजोभ्यभाषत ३९
कःसमर्थोमहातीर्थोब्रह्महत्यांव्यपोहितुम्
गोवधाख्यंमहापापंस्त्रीवधाख्यमनुत्तमम् ४०
स्वामिद्रो
हाच्चसंभूतंसुरापानाच्चदारुणम् हेमस्तेयात्तथाजातंगुरुनिंदासमुद्भवम् ४१
भ्रूणहत्यांमहाघोरांनाशयेत्कःसमर्थवान्राजद्रोहान्महापापंबहुपीडाप्रदायकम् ४२
मित्रद्रो
हात्तथाचान्यदन्यद्विश्वासघातकम्
देवभेदंतथाचान्यंलिगभेदमतःपरम् ४३
वृत्तिच्छेदंचविप्राणांगोप्रचारप्रणाशनम्
आगारदहनंचान्यद्गृहदीपनकंतथा ४४
षोडशैतेमहापापाअगम्यागमनंतथा
स्वामित्यागात्समुद्भूतंरणस्थानात्पलायनात् ४५

एतानिनाशयेत्कोवैसमर्थस्तीर्थउत्तमः समर्थोभवतांमध्येप्रायश्चित्तंविनाध्रुवम् ४६
पश्यतांदेवतानांचनारदस्यचपश्यतः
ब्रुवंतुसर्वेसंचिंत्यविचार्यैवंसुनिश्चितम् ४७
एवमुक्तेशुभेवाक्येदेवराज्ञामहात्मना
संमंत्र्यतीर्थराजेनप्रोचुःशक्रंसभागतम् ४८
तीर्थान्यूचुः - श्रूयतामभिधास्यामोदेवराजनमोस्तुते
संतिवैसर्वतीर्थानिसर्वपापहराणिच ४९
ब्रह्महत्यादिकान्यांश्चत्वयाप्रोक्तान्सुरेश्वर
महाघोरान्सुदीप्तांश्चनाशितुंनैवशक्नुमः ५०
प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम्
वाराणसीमहाभागसमर्थापापनाशिनी ५१
महापातकनाशार्थेचत्वारोमितविक्रमाः
उपपातकनाशार्थंचत्वारोमितविक्रमाः ५२
सृष्टाधात्राचदेवेंद्र
पुष्कराद्यामहाबलाः
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंतीर्थानांसुरराट्ततः ५३
हर्षेणमहताविष्टस्तेषांस्तोत्रंचकारसः ५४

इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेनवतितमोऽध्यायः ९०

एकनवतितमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
ब्रह्महत्याभिभूतस्तुसहस्राक्षोयदापुरागौतमस्यप्रियासंगादगम्यागमनंमहत् १
संजातंपातकंतस्यत्यक्तोदेवैश्चब्राह्मणैः
सहस्राक्षस्तपस्तेपेनिरालंबोनिराश्रयः २
तपॐतेदेवताःसर्वाऋषयोयक्षकिन्नराः
देवराजस्यपूजार्थमभिषेकंप्रचक्रिरे ३
देशंमालवकंनीत्वादेवराजंसुतोत्तम
चक्रेस्नानंमहाभागकुंभैरुदकपूरितैः ४
स्नापितुंप्रथमंनीतोवाराणस्यांस्वयंततःप्रयागेतुसहस्राक्षअर्घतीर्थेततःपुनः ५
पुष्करेणमहात्मासौस्नापितःस्वयमेवहि
ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्मुनिवृंदैर्द्विजोत्तम ६
नागैर्वृक्षैर्नागसर्पैर्गंधर्वैस्तुसकिन्नरैः
स्नापितोदेवराजस्तुवेदमंत्रैःसुसंस्कृतः ७
मुनिभिःसर्वपापघ्नैस्तस्मिन्कालेद्विजो

त्तम
शुद्धेतस्मिन्महाभागेसहस्राक्षेमहात्मनि ८
ब्रह्महत्यागतातस्यअगम्यागमनंतथा
ब्रह्महत्याततोनष्टाअगम्यागमनेनच ९
पापेनतेनघोरेणसार्द्धमिंद्रस्यभूतले
सुप्रसन्नःसहस्राक्षस्तीर्थेभ्योहिवरंददौ १०
भवंतस्तीर्थराजानोभविष्यथनसंशयः
मत्प्रसादात्पवित्राश्चयस्मादहंविमोक्षितः ११
सुघोरात्किल्बिषादत्रयुष्माभिर्विमलैरहम्
एवंतेभ्योवरंदत्वामालवायवरंददौ १२
यस्मात्त्वयामलंमेऽद्यविधृतंश्रमदायकम्तस्मात्त्वमन्नपानैश्चधनधान्यैरलंकृतः १३
भविष्यसिनसंदेहोमत्प्रसादान्नसंशयः सुदुःकालैर्विनात्वंतुभविष्यसिसुपुण्यवान् १४
एवंतस्मैवरंदत्वादेवराजःपुरंदरः क्षेत्राणिसर्वतीर्थानिदेशोमालवकस्तथा १५
आखंडलेनसार्द्धंतेस्वस्थानंप्रतिजग्मिरे
सूतउवाच-

तदाप्रभृतिचत्वारःप्रयागःपुष्करस्तथा १६
वाराणसीचार्घतीर्थंप्राप्ताराजत्वमुत्तमम् १७
कुंजलउवाच-
अस्तिपंचालदेशेषुविदुरोनामक्षत्रियः
तेनमोहप्रसंगेनब्राह्मणोनिहतःपुराः १८
शिखासूत्रविहीनस्तुतिलकेनविवर्जितः भिक्षार्थमटतेसोऽपिब्रह्मघ्नोहंसमागतः १९
ब्रह्मघ्नायसुरापायभिक्षाचान्नंप्रदीयताम्
गृहेष्वेवंसमस्तेषुभ्रमतेयाचतेपुरा २० एवंसर्वेषुतीर्थेषुअटित्वैवसमागतः ब्रह्महत्यानतस्यापिप्रयातिद्विजसत्तम २१
वृक्षच्छायांसमाश्रित्यदह्यमानेनचेतसा
संस्थितोविदुरःपापोदुःखशोकसमन्वितः २२
चंद्रशर्माततोविप्रोमहामोहेनपीडितः
न्यवसन्मागधेदेशेगुरुघातकरश्चसः २३
स्वजनैर्बंधुवर्गैश्चपरित्यक्तोदुरात्मवान्
सहितत्रसमायातोयत्रासौविदुरःस्थितः २४
शिखासूत्रविहीनस्तुविप्रलिगैर्विवर्जितः
तदासौपृच्छितस्तेनविदुरेणदुरात्मना २५
भवान्कोहिसमायातोःदुर्भगोदग्धमानसः

विप्रलिगविहीनस्तुकस्मात्त्वंभ्रमसेमहीम् २६
विदुरेणोक्तमात्रस्तुचंद्र
शर्माद्विजाधमः
आचष्टेसर्वमेवापियथापूर्वकृतंस्वकम् २७
पातकंचमहाघोरंवसताचगुरोर्गृहे
महामोहगतेनापिक्रोधेनाकुलितेनच २८
गुरोर्घातःकृतःपूर्वंतेनदग्धोस्मिसांप्रतम्
चंद्र
शर्माचवृत्तांतमुक्त्वासर्वमपृच्छत २९
भवान्कोहिसुदुःखात्मावृक्षच्छायांसमाश्रितः
विदुरेणसमासेनआत्मपापंनिवेदितम् ३०
अथकश्चिद्विजःप्राप्तस्तृतीयःश्रमकर्षितः
वेदशर्मेतिवैनामबहुपातकसंचयः ३१
द्वाभ्यामपिसुसंपृष्टःकोभवान्दुःखिताकृतिः
कस्माद्भ्रमसिवैपृथ्वद्यंवदभावंत्वमात्मनः ३२
वेदशर्माततःसर्वमात्मचेष्टितमेवच
कथयामासताभ्यांवैह्यगम्यागमनंकृतम् ३३
धिक्कृतःसर्वलोकैश्चअन्यैःस्वजनबाधवैः तेनपापेनसंलिप्तोभ्रमाम्येवंमहीमिमाम् ३४

वंजुलोनामवैश्योथसुरापायीसमागतः सगोघ्नश्चविशेषेणतैश्चपृष्टोयथापुरा ३५ तेनआवेदितंसर्वंपातकंयत्पुराकृतम् तैराकर्णितमन्यैश्चसर्वंतस्यप्रभाषितम् ३६
एवंचत्वारःपापिष्ठाएकस्थानंसमागताः
कःकस्यापिनसंपर्कंभोजनाच्छादनेनच ३७
करोतिचमहाभागवार्तांचक्रुःपरस्परम्
नविशंत्यासनेचैकेनस्वपंत्येकसंस्तरे ३८
एवंदुःखसमाविष्टानानातीर्थेषुवैगताः
तेषांतुपापकाघोराननश्यंतिचनंदन ३९
सामर्थ्यंनास्तितीर्थानांमहापातकनाशने विदुराद्यास्ततस्तेतुगताःकालंजरंगिरिम् ४०
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेएकनवतितमोऽध्यायः ९१

द्विनवतितमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
कालंजरंसमासाद्यनिवसंतिसुदुःखिताः महापापैस्तुसंदग्धाहाहाभूताविचेतनाः १ तत्रकश्चित्समायातःसिद्धश्चैवमहायशाः तेनपृष्टाःसुदुःखार्ताभवंतःकेनदुःखिताः २

सतैःप्रोक्तोमहाप्राज्ञःसर्वज्ञानविशारदः
तेषांज्ञात्वामहापापंकृपांचक्रेसुपुण्यभाक् ३
सिद्धउवाच-
अमासोमसमायोगेप्रयागःपुष्करश्चयः
अर्घतीर्थंतृतीयंतुवाराणसीचतुर्थका ४
गच्छंतुतत्रवैयूयंचत्वारःपातकाविलाः
गंगांभसियदास्नातास्तदामुक्ताभविष्यथ ५
पातकेभ्योनसंदेहोनिर्मलत्वंगमिष्यथ
आदिष्टास्तेनवैसर्वेप्रणेमुस्तंप्रयत्नतः ६
कालंजरात्ततोजग्मुःसत्वरंपापपीडिताः
वाराणसींसमासाद्यस्नात्वाचैवद्विजोत्तमाः ७
प्रयागंपुष्करंचैवअर्घतीर्थंतुसत्तम अमासोमंसुसंप्राप्यजग्मुस्तेचमहापुरीम् ८
विदुरश्चंद्रशर्माचवेदशर्मातृतीयकः
वैश्योवंजुलकश्चैवसुरापःपापचेतनः ९
तस्मिन्पर्वणिसंप्राप्तेस्नातागंगांभसिद्विज
स्नानमात्रेणमुक्तास्तुगोवधाद्यैश्चकिल्बिषैः १०
ब्रह्महत्यागुरुहत्यासुरापानादिपातकैः लिप्तानितानितीर्थानिपरिभ्रमंतिमेदिनीम

् ११
पुष्करोअर्धतीर्थस्तुप्रयागःपापनाशनः वाराणसीचतुर्थीतुलिप्तापापैद्विजोत्तम १२
कृष्णत्वंपेदिरेसर्वेहंसरूपेणबभ्रमुः सर्वेष्वेवसुतीर्थेषुस्नानंचक्रुर्द्विजोत्तमाः १३
कृष्णत्वंनैवगच्छेततेषांपापेनचागतम् सुतीर्थेषुमहाराजस्नाताःसर्वेषुवैपुनः १४
यंयंतीर्थंप्रयांत्येतेसर्वेतीर्थाद्विजोत्तम
हंसरूपेणवैयांतितैःसार्द्धंतुसुदुःखिताः १५
भार्याःपातकरूपाश्चभ्रमंतिपरितस्तथा
अष्टषष्टिसुतीर्थानिहंसरूपेणबभ्रमुः १६
तैःसार्द्धंसुमहाराजमहातीर्थैःसमंपुनः
मानसंचागतास्तेचपातकाकुलमानसाः १७
तत्रस्नातामहाराजनजहातिचपातकः
लज्जयाविष्टमनसामानसोहंसरूपधृक् १८
संजातःकृष्णकायस्तुयंत्वंवैदृष्टवान्पुरा
रेवातीरंततोजग्मुरुत्तरंपापनाशनम् १९
कुब्जायाःसंगमेतेतुसुरसिद्धनिषेविते
स्नानमात्रेणमुक्तास्तेपापेभ्योद्विजसत्तम २०

विहायवर्णमेवैतंसुकृतंप्रतिजग्मिरे यंयंतीर्थंप्रयांत्येतेहंसाःस्नानंप्रचक्रमुः २१
जहसुस्ताःस्त्रियोदृष्ट्वापातकंनैवगच्छति
तोयानलेनकुब्जायाःपातकंवरमेवच २२
भस्मावशेषंसंजातंतदामृतास्तुताःस्त्रियः
ब्रह्महत्यागुरोर्हत्यासुरापानागमागमाः २३
भस्मीभूतास्तुसंजातारेवायाःकुब्जयाहताःतास्तुहतामहाभागयामृतास्तुसरित्तटे २४
अष्टषष्टिसुतीर्थानांहंसरूपेणतानितु
सार्द्धंहंसःसमायातोविद्धितंत्वंतुमानसम् २५
चत्वारःकृष्णहंसाश्चतेषांनामानिमेशृणु प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम् २६
वाराणसीचतुर्थीचचत्वारःपापनाशनाः ब्रह्महत्याभिभूतानिचत्वारिपरिबभ्रमुः २७
तीर्थान्येतानिदुःखेनतीर्थेषुचमहामते
नगतंपातकंघोरंतेषांतुभ्रमतांसुत २८
कुब्जायाःसंगमेशुद्धाविमुक्ताःकिल्बिषात्किल
तीर्थानामेवसर्वेषांपुण्यानामिहसंमतः २९

राजाप्रयागःसंजातइंद्रस्यपुरतःकिल तावद्गर्जंतुतीर्थानियावद्रेवानदृश्यते ३०
ब्रह्महत्यादिपापानांविनाशायप्रतिष्ठिता
कपिलासंगमेपुण्येरेवायाःसंगमेतथा ३१
मेघनादसमायोगेतथाचैवोरुसंगमे
महापुण्यामहाधन्यारेवासर्वत्रदुर्लभा ३२
साचॐकारेभृगुक्षेत्रेनर्मदाकुब्जसंगमे
दुःप्राप्यामानवैरेवामाहिष्मत्यांसुरोत्तमैः ३३
विटंकासंगमेपुण्याश्रीकंठेमंगलेश्वरे
सर्वत्रदुर्लभारेवासुरपुण्यसमाकुला ३४
तीर्थमातामहादेवीअघराशिविनाशिनी
उभयोःकूलयोर्मध्येयत्रतत्रसुखीनरः ३५
अश्वमेधफलंभुंक्तेस्नानेनैकेनमानवः
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ३६
सर्वपापापहंपुण्यंगतिदंचापिशृण्वताम्
एवमुक्त्वामहाप्राज्ञतृतीयंपुत्रमब्रवीत् ३७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेद्विनवतितमोऽध्यायः ९२

त्रिनवतितमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
किंविज्वलत्वयादृष्टमपूर्वंभ्रमतामहीम्
आश्चर्येणसमायुक्तंतन्मेकथयसुव्रत १
इतःप्रयासिकंदेशमाहारार्थंतुसोद्यमी
यद्यदृष्टंत्वयाचित्रंसमाख्याहिसुतोत्तम २
विज्वलउवाच-
अस्तिमेरुगिरेःपृष्ठेआनंदंनामकाननम्
दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णंफलपुष्पमयैःसदा ३
देववृंदैःसमाकीर्णंमुनिसिद्धसमन्वितम्
अप्सरोभिःसुरूपाभिर्गंधर्वैःकिन्नरोरगैः ४
वापीकूपतडागैश्चनदीप्रस्रवणैस्तथा
आनंदकाननंपुण्यंदिव्यभावैःप्रभासते ५
विमानैःकोटिसंख्याभिर्हंसकुंदेंदुसन्निभैः
गीतकोलाहलैरम्यैर्मेघध्वनिनिनादितम् ६
षट्पदानांनिनादेनसर्वत्रमधुरायते
चंदनैश्चूतवृक्षैश्चचंपकैःपुष्पितैर्वृतम् ७
नानावृक्षैःप्रभात्येवमानंदवनमुत्तमम्
नानापक्षिनिनादेनबहुकोलाहलान्वितम् ८
एवमानंदनंदृष्टंमयातत्रसुशोभनम्
विमलंचसरस्तातशोभतेसागरोपमम् ९
संपूर्णंपुण्यतोयेनपद्मसौगंधिकैःशुभैः

जलजैस्तुसमाकीर्णंहंसकारंडवान्वितम् १०
एवमासीत्सरस्तस्यसुमध्येकाननस्यहि
देवगंधर्वसंबाधैर्मुनिवृंदैरलंकृतम् ११
किंनरोरगगंधर्वैश्चारणैश्चसुशोभते
तत्राश्चर्यंमयादृष्टंवक्तुंतातनशक्यते
१२
विमानेनापिदिव्येनकलशैरुपशोभते
छत्रदंडपताकाभीराजमानेनसत्तम १३
सर्वभोगाविलेनापिगीयमानेथकिन्नरैः
गंधर्वैरप्सरोभिश्चशोभमानोथसुव्रत १४
स्तूयमानोमहासिद्धत्रऋषिभिस्तत्त्ववेदिभिः
रूपेणाप्रतिमोलोकेनदृष्टस्तादृशःक्वचित
् १५
सर्वाभरणशोभांगोदिव्यमालाविशोभितः
महारत्नकृतामालायस्योरसिविराजते १६
तत्समीपेस्थिताचैकानारीदृष्टावरानना
हेमहारैश्चमुक्तानांवलयैःकंकणैर्युता १७
दिव्यवस्त्रैश्चगंधैश्चचंदनैश्चारुलेपन
ैः
स्तूयमानोगीयमानःपुरुषस्तत्रचागतः १८
रतिरूपावरारोहापीनश्रोणिपयोधरा
सर्वाभरणशोभांगीतादृशीरूपसंपदा १९
द्वावेतौतौमयादृष्टौविमानेनापिचागतौ
रूपलावण्यमाधुर्यौसर्वशोभासमाविलौ २०
समुत्तीर्णौविमानात्तावागतौसरसोन्तिके
स्नातौतातमहात्मानौस्त्रीपुंसौकमलेक्षण

ौ २१
प्रगृह्यतौमहाशस्त्रौदंपतीतुपरस्परम्
तादृशौचशवौतत्रपतितौसरसस्तटे २२
प्रभासेतेतदातौतुस्त्रीपुंसौकमलेक्षणौ
रूपेणापिमहाभागतादृशावेवतौशवौ २३
देवरूपोपमस्तातयथापुंसस्तथाशवः
यथारूपंहितस्यापितादृशस्तत्रदृश्यते २४
यथारूपंतुभार्यायास्तथाशवोद्वितीयकः
स्त्रीशवस्यतुयन्मांसंशस्त्रेणोत्कृत्य
सातत: २५
भक्षतेतस्यमांसानिरक्ताप्लुतानितानितु
पुरुषोभक्षतेतद्वच्छवमांसंसमातुरः २६
क्षुधयापीड्यमानौतौभक्षेतेपिशितंतयोः
यावत्तृप्तिंसमायातौतावन्मांसंप्रभक्षि
तम् २७
सरस्यथजलंपीत्वासंजातौसुखितौपितः
कियत्कालंस्थितौतत्रविमानेनगतौपुनः २८
अन्येद्वेतुस्त्रियौतातमयादृष्टेचतत्रव
ै
रूपसौभाग्यसंपन्नेतेस्त्रियौचारुलक्षणे
२९
ताभ्यांप्रभक्षितंमांसंयदातातमहावने
प्रहसेतेतदातेद्वेहास्यैरट्टाट्टकैःपुन
ः ३०
भक्षतेचस्वमांसानितावेतौपरिनित्यशः
कृत्वास्नानादिकंमांसंपश्यतोममतत्रहि ३१

अन्येस्त्रियौमहाभागरौद्राकारसमन्विते
दंष्ट्राकरालवदनेतत्रैवातिविभीषणे ३२
ऊचतुस्तौतदातेतुदेहिदेहीतिवैपुनः
एवंदृष्टंमयातातवसतावनसंनिधौ ३३
नित्यमुत्कीर्यभक्ष्येतेतौद्वौतुमांसमेवच
जायेतेचसुसंपूर्णौकायौचशवयोःपुनः ३४
नित्यमुत्तीर्यतावेवंतेचाप्यन्येचवैपितः
कुर्वंतिसदृशींचेष्टांपूर्वोक्तांममपश्यतः ३५
एतदाश्चर्यसंजातंदृष्टंतातमयातदा
भवतापृच्छितंतातदृष्टमाश्चर्यमेवच ३६
मयाख्यातंतवाग्रेवैसर्वसंदेहकारणम्
कथयस्वप्रसादाच्चप्रीयमाणेनचेतसा ३७
विमानेनागतोयोसौस्त्रियासार्द्धंद्विजोत्तम
दिव्यरूपधरोयस्तुसकस्तुकमलेक्षणः ३८
काचनारीमहाभागमहामांसंप्रभक्षति सकश्चाप्यागतस्तातसाचैवाभ्येत्यभक्षति
३९
प्रहसेतेतदातेद्वेस्त्रियौतातवदस्वनः
ऊचतुस्तौतथाचान्येदेहिदेहीतिवापुनः ४०
तेद्वेत्वंमेसमाचक्ष्वमहाभीषणकेस्त्रियौ
एतन्मेसंशयंतातच्छेत्तुमर्हसिसुव्रत ४१

एवमुक्त्वामहाराजविररामसचांडजः
एवंपृष्टस्तृतीयेनविज्वलेनात्मजेनसः ४२
प्रोवाचसर्वंवृत्तांतंच्यवनस्यापिशृण्वतः ४३
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रे त्रिनवतितमोऽध्यायः ९३

चतुर्नवतितमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
श्रूयतामभिधास्यामितत्सर्वंकारणंसुत
यस्मात्तौतादृशौजातौस्वमांसपरिभक्षकौ १
सर्वत्रकारणंकर्मशुभाशुभंनसंशयः
पुण्येनकर्मणापुत्रनरःसौख्य्रंपभुंजति २
दुष्कृतंभुंजतेचात्रपापयुक्तेनकर्मणा
सूक्ष्मवर्त्मविचार्यैवंशास्त्रज्ञानेनचक्षुषा ३
स्थूलधर्मंप्रदृष्ट्वैवसुविचार्यपुनःपुनः
समारभेन्नरःकर्ममनसानिपुणेनच ४
समूर्तिकारकःशिल्पीरसमावर्त्तयेद्यथा
अग्नेश्चतेजसापुत्रज्वालाभिश्चसमंततः ५
द्रवीभूतोभवेद्धातुर्वह्निनातापितःशनैः
यादृशंवत्सभक्ष्यंतुरसपक्वंनिषेच्यते ६
तादृशंजायतेवत्सरूपंचैवनसंशयः

यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ७
कर्मएवप्रधानंयद्वर्षारूपेणवर्त्तते
क्षेत्रेषुयादृशंबीजंवपतेकृषिकारकः ८
तादृशंभुंजतेतातफलमेवनसंशयः
यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ९
विनाशहेतुःकर्मास्यसर्वेकर्मवशावयम्
कर्मदायादकालोकेकर्मसंबंधिबांधवाः १०
कर्माणिचोदयंतीहपुरुषंसुखदुःखयोः
सुवर्णंरजतंवापियथारूपंनिषिच्यते ११
तथानिषिच्यतेजंतुःपूर्वकर्मवशानुगः
पंचैतानीहदृश्यंतेगर्भस्थस्यैवदेहिनः १२
आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच यथामृत्पिंडकंकर्त्ताकुरुतेयद्यदिच्छति
१३
तथाकर्मकृतंचैवकर्त्तारंप्रतिपद्यते
देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितांतथा १४
तिर्यक्त्वंस्थावरत्वंवायातिजंतुःस्वकर्मभिः
सएवतुतथाभुंक्तेनित्यंविहितमात्मनः १५
आत्मनाविहितंदुःखमात्मनाविहितंसुखम्
गर्भशय्यामुपादायभुंजतेपूर्वदेहिकम् १६
पूर्वदेहकृतंकर्मनकश्चित्पुरुषोत्तमः
बलेनप्रज्ञयावापिसमर्थःकर्तुमन्यथा १७
स्वकृतान्येवभुंजंतिदुःखानिचसुखानिच
हेतुतःकारणैर्वापिसोहंकारेणबाध्यते १८
यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविंदतिमातरम्

तद्वच्छुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति १९ उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते प्राक्तनंबंधनंकर्मकोन्यथाकर्तुमर्हति २०
सुशीघ्रमनुधावंतंविधानमनुधावति
शोभतेसंनिपातेनयथाकर्मपुराकृतम् २१
उपतिष्ठतितिष्ठंतंगच्छंतमनुगच्छति
करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुविधीयते २२
यथाछायातपौनित्यंसुसंबद्धौपरस्परम्
उपसर्गाहिविषयाउपसर्गाजरादयः २३
पीडयंतिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्मणा
येनयत्रोपभोक्तव्यंदुःखंवासुखमेवच २४
सतत्रबद्ध्वारज्ज्वेवबलाद्दैवेननीयते
दैवंप्राहुश्चभूतानांसुखदुःखोपपादनम् २५
अन्यथाकर्मतच्चिंत्यंजाग्रतःस्वपतोपिवा अन्यथाह्युद्यतेदैवंबध्यतेचजिघांसति २६
शस्त्राग्निविषदुर्गेभ्योरक्षितव्यंसुरक्षति
यथापृथिव्यांबीजानिवृक्षगुल्मतृणान्यपि २७
तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठंतिप्रभवंतिच
तैलक्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति २८
कर्मक्षयात्तथाजंतोःशरीरंनाशमृच्छति
कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्त्वविद्भिरुदाहृतम् २९
विविधाःप्राणिनांरोगाःस्मृतास्तेषांचहे

तवः
तस्मात्तत्त्वप्रधानस्तुकर्मएवहिप्राणिनाम् ३०
यत्पुराक्रियतेकर्मतदिहैवप्रभुज्यते
यत्त्वयादृष्टमेवापिपृच्छितंतातसांप्रतम् ३१
तस्यार्थंतुमयाप्रोक्तंभुंजातेतौहिसांप्रतम्
आनंदेकाननेदृष्टंतयोःकर्मसुदारुणम् ३२
तयोश्चेष्टांप्रवक्ष्यामिशृणुवत्सप्रभाषतः
कर्मभूमिरियंतातअन्याभोगार्थभूमयः ३३
सर्गादीनांमहाप्राज्ञतासुगत्वासुभुंजतिसूतउवाच-
चौलदेशेमहाप्राज्ञःसुबाहुर्नामभूमिपः ३४
रूपवान्गुणवान्धीरः
पृथिव्यांनास्तितादृशः
विष्णुभक्तोमहाप्राज्ञोवैष्णवानांचसुप्रियः ३५
कर्मणात्रिविधेनापिप्रध्यायन्मधुसूदनम् अश्वमेधादिकान्यज्ञान्यजेतसकलान्नृप ३६
पुरोधास्तस्यचैवास्तिजैमिनिर्नामब्राह्मणः
सचाहूयसुबाहुंतमिदंवचनमब्रवीत् ३७
राजन्देहिसुदानानियैःसुखंतुप्रभुंज्यत दानैस्तुतरतेलोकान्दुर्गान्प्रेत्यगतोन

रः ३८
दानेनसुखमाप्नोतियशःप्राप्नोतिशाश्वतम्दानेनचातुलाकीर्तिर्जायतेमृत्युमंडले ३९
यावत्कीर्तिःस्थिताचात्रतावत्कर्तादिवंवसेत्
तद्दानंदुष्करंप्राहुर्दातुंनैवप्रशक्यते ४०
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदातव्यंमानवैःसदा सुबाहुरुवाच-
दानाच्चतपसोवापिद्वयोर्मध्येसुदुष्करम् ४१
किंवामहत्फलंप्रेत्यतन्मेब्रूहिद्विजोत्तम
जैमिनिरुवाच-
दानान्नदुष्करतरंपृथिव्यामस्तिकिंचन ४२
राजन्प्रत्यक्षमेवैकंदृश्यतेलोकसाक्षिकम्
परित्यज्यप्रियान्प्राणान्धनार्थंलोभमोहिताः ४३
प्रविशंतिनरालोकेसमुद्रमटवींतथा
सेवामन्येप्रपद्यंतेऽश्ववृत्तिरितियास्थिता ४४
हिंसाप्रायांबहुक्लेशांकृषिंचैवतथापुरातस्यदुःखार्जितस्यापिप्राणेभ्योपिगरीयसः ४५
अर्थस्यपुरुषव्याघ्रपरित्यागःसुदुष्करः

विशेषतोमहाराजतस्यन्यायार्जितस्यच ४६
श्रद्धयाविधिवत्पात्रेदत्तस्यांतोनविद्यते
श्रद्धाधर्मसुतादेवीपावनीविश्वतारिणी ४७
सावित्रीप्रसवित्रीचसंसारार्णवतारिणी
श्रद्धयासाध्यतेधर्मोमहद्भिर्न्नार्थराशिभिः ४८
निष्किचनास्तुमुनयःश्रद्धाधर्मादिवंगताः
संतिदानान्यनेकानिनानाभेदैर्नृपोत्तम ४९
अन्नदानात्परंनास्तिप्राणिनांगतिदाकयम्तस्मादन्नंप्रदातव्यंपयसाचसमन्वितम् ५०
मधुरेणापिपुण्येनवचसाचसमन्वितम्
नास्त्यन्नात्तुपरंदानमिहलोकेपरत्रच ५१
तारणायहितायैवसुखसंपत्तिहेतवे श्रद्धयाविधिवत्पात्रेनिर्मलेनापिचेतसा ५२
अन्नैकस्यप्रदानस्यफलंभुंक्तेभवेन्नरः
ग्रासाद्ग्रासंप्रदातव्यंमुष्टिप्रस्थंनसंशयः ५३
अक्षयंजायतेतस्यदानस्यापिमहाफलम्
नचप्रस्थंनवामुष्टिंनरस्यहिनसंभवेत् ५४
अनास्तिक्यप्रभावेणपर्वणिप्राप्यमानवः
श्रद्धयाब्राह्मणंचैकंभक्त्याचैवप्रभोजयेत् ५५
एकस्यापिप्रधानस्यअन्नस्यापिप्रजेश्वर

जन्मांतरंसुसंप्राप्यनित्यंचान्नंप्रभुंजति ५६
पूर्वजन्मनियद्दत्तंभक्त्यापात्रेसकृन्नरैः
जन्मांतरंसुसंप्राप्यनित्यमेवभुनक्तिच ५७
अन्नदानंप्रयच्छंतिब्राह्मणेभ्योहिनित्यशः
मिष्टान्नपानंभुंजंतितेनराअन्नदायिनः ५८
अन्नमेववदंत्येतऋषयोवेदपारगाः
प्राणभूतंनसंदेहममृताद्धिसमुद्भवम् ५९
प्राणास्तेनप्रदत्ताहियेनचान्नंसमर्पितम्
अन्नदानंमहाराजदेहित्वंतुप्रयत्नतः ६०
एवमाकर्ण्यवैराजाजैमिनेस्तुमहात्मनः
पुनःपप्रच्छतंविप्रंजैमिनिंज्ञानपंडितम् ६१
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेचतुर्नवतितमोऽध्यायः ९४

पंचनवतितमोऽध्यायः सुबाहुरुवाच-
स्वर्गस्यमेगुणान्ब्रूहिसांप्रतंद्विजसत्तम

एतत्सर्वंद्विजश्रेष्ठकरिष्यामिस्वभाविकम् १
जैमिनिरुवाच-
नंदनादीनिरम्याणिदिव्यानिविविधानिच
तत्रोद्यानानिपुण्यानिसर्वकामयुतानिच २
सर्वकामफलैर्वृक्षैःशोभनानिसमंततः
विमानानिसुदिव्यानिसेवितान्यप्सरोगणैः ३
सर्वत्रैवविचित्राणिकामगानिवशानिच
तरुणादित्यवर्णानिमुक्ताजालांतराणिच ४
चंद्रमंडलशुभ्राणिहेमशय्यासनानिच
सर्वकामसमृद्धाश्चसर्वदुःखविवर्जिताः ५
नराःसुकृतिनस्तेषुविचरंतियथाभुवि
नतत्रनास्तिकायांतिनस्तेनानाजितेंद्रि
याः ६
ननृशंसानपिशुनानकृतघ्नानमानिनः सत्यास्तपःस्थिताःशूरादयावंतःक्षमापराः
७
यज्वानोदानशीलाश्चतत्रगच्छंतितेनराः
नरोगोनजरामृत्युर्नशोकोनहिमातपौ ८
नतत्रक्षुत्पिपासाचकस्यग्लानिर्नविद्यते
एतेचान्येचबहवोगुणाःस्वर्गस्यभूपते ९
दोषास्तत्रैवयेसंतिताञ्छृणुष्वचसांप्रतम्
शुभस्यकर्मणःकृत्स्नंफलंतत्रैवभुज्यते १०

नचात्रक्रियतेभूयःसोऽत्रदोषोमहान्स्मृतः
असंतोषश्चभवतिदृष्ट्वादीप्तांपरांश्रियम् ११
सुखव्याप्तमनस्कानांसहसापतनंतथा
इहयत्क्रियतेकर्मफलंतत्रैवभुज्यते १२
कर्मभूमिरियंराजन्फलभूमिरसौस्मृता
सुबाहुरुवाच-
महांतस्तुइमेदोषास्त्वयास्वर्गस्यकीर्तिताः १३
निर्दोषाःशाश्वतायेन्येतांस्त्वंलोकान्वदद्विज
जैमिनिरुवाच-
आब्रह्मसदनादेवदोषाःसंतिचवैनृप १४
अतएवहिनेच्छंतिस्वर्गप्राप्तिंमनीषिणः आब्रह्मसदनादूर्ध्वंतद्विष्णोःपरमंपदम्
१५
शुभंसनातनंज्योतिःपरंब्रह्मेतितद्विदुःनतत्रमूढागच्छंतिपुरुषाविषयात्मकाः १६
दंभमोहभयद्रोहक्रोधलोभैरभिद्रुताः
निर्ममानिरहंकारानिर्द्वंद्वास्संयतेंद्रि याः १७
ध्यानयोगरताश्चैवतत्रगच्छंतिसाधवः
एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांत्वंपरिपृच्छसि १८
एवंस्वर्गगुणंश्रुत्वासुबाहुःपृथिवीपति

ः
तमुवाचमहात्मानंजैमिनिंवदतांवरम् १९ सुबाहुरुवाच-
नाहंस्वर्गंगमिष्यामिनचैवेच्छाम्यहंमुने
यस्माच्चपतनंप्रोक्तंतत्कर्मनकरोम्यहम् २०
दानमेकंमहाभागनाहंदास्येकदाध्रुवम्
दानाच्चफललोभाच्चतस्मात्पततिवैनरः २१
इत्येवमुक्त्वाधर्मात्मासुबाहुःपृथिवीपतिः
ध्यानयोगेनदेवेशंयजिष्येकमलाप्रियम् २२
दाहप्रलयसंवर्जंविष्णुलोकंव्रजाम्यहम् जैमिनिरुवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभूपसर्वश्रेयःसमाकुलम्
२३
राजानोधर्मशीलाश्चमहायज्ञैर्यजंतिते
सर्वदानानिदीयंतेयज्ञेषुनृपनंदन २४
आदावन्नंतुयज्ञेषुवस्त्रंतांबूलमेवच
कांचनंभूमिदानंचगोदानंप्रददंतिच २५
सुयज्ञैर्वैष्णवंलोकंतेप्रयांतिनरोत्तमाः
दानेनतृप्तिमायांतिसंतुष्टाःसंतिभूमिपाः २६
तपस्विनोमहात्मानोनित्यमेवंयजंतिते सुभिक्षांयाचयित्वातुस्वस्थानंतुसमागता

ः २७
भिक्षार्थंतस्यभागानिप्रकुर्वंतिचभूपतेब्राह्मणायविभागैकंगोग्रासंतुमहामते २८
सुपार्श्ववर्तिनांचैकंप्रयच्छंतितपोधनाः
तस्यान्नस्यप्रदानेनफलंभुजंतिमानवाः २९
क्षुधातृषाविहीनास्तेविष्णुलोकंव्रजंतिवै
तस्मात्त्वमपिराजेंद्र
देहिन्यायार्जितंधनम् ३०
दानाज्ज्ञानंततःप्राप्यज्ञानात्सिद्धिंप्रयास्यति
यइदंशृणुयान्मर्त्यःपुण्याख्यानमनुत्तमम् ३१
तस्यसर्वार्थसिद्धिःस्यात्पापंसर्वंविलीयते
विमुक्तःसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ३२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेपंचनवतितमोऽध्यायः ९५

षण्णवतितमोऽध्यायः सुबाहुरुवाच-
कीदृशैःकर्मभिःप्रेत्यगच्छंतिनरकंनराः

स्वर्गंतुकीदृशैःप्रेत्यतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि १
जैमिनिरुवाच-
ब्राह्मण्यंपुण्यमुत्सृज्ययेद्विजालोभमोहिताः
कुकर्माण्युपजीवंतितेवैनिरयगामिनः २
नास्तिकाभिन्नमर्यादाःकंदर्पविषयोन्मुखाः
दांभिकाश्चकृतघ्नाश्चतेवैनिरयगामिनः ३
ब्राह्मणेभ्यःप्रतिश्रुत्यनप्रयच्छंतियेधनम्
ब्रह्मस्वानांचहर्तारोनरानिरयगामिनः ४
पुरुषाःपिशुनाश्चैवमानिनोऽनृतवादिनः
असंबद्धप्रलापाश्चतेवैनिरयगामिनः ५
येपरस्वापहर्तारःपरदूषणसूचकाः
परस्त्रीगामिनोयेचतेवैनिरयगामिनः ६
प्राणिनांप्राणहिंसायांयेनरानिरताःसदा
परनिंदारतायेवैतेवैनिरयगामिनः ७
सुकूपानांतडागानांप्रपानांचपरंतप
सरसांचैवभेत्तारोनरानिरयगामिनः ८
विपर्यस्यंतियेदाराञ्छिशून्भृत्यातिथींस्तथा
उत्सन्नपितृदेवेज्यानरानिरयगामिनः ९
प्रव्रज्यादूषकाराजन्येचैवाश्रमदूषकाः
सखीनांदूषकाश्चैवतेवैनिरयगामिनः १०
आद्यंपुरुषमीशानंसर्वलोकमहेश्वरम्

नचिंतयंतियेविष्णुंतेवैनिरयगामिनः ११
प्रयाजानांमखानांचकन्यानांसुहृदांतथा
साधूनांचगुरूणांचदूषकानिरयगामिनः १२
काष्ठैर्वाशंकुभिर्वापिशून्यैरश्मभिरेववा
येमार्गानुपरुंधंतितेवैनिरयगामिनः १३
सर्वभूतेष्वविश्वस्ताःकामेनार्तास्तथैवच
सर्वभूतेषुजिह्माश्चतेवैनिरयगामिनः १४
आगतान्भोजनार्थंतुब्राह्मणान्वृत्तिकर्शितान्
प्रतिषेधंचकुर्वंतितेवैनिरयगामिनः १५
क्षेत्रवृत्तिगृहच्छेदंप्रीतिच्छेदंचयेनराः
आशाच्छेदंप्रकुर्वंतितेवैनिरयगामिनः १६
शस्त्राणांचैवकर्त्तारःशल्यानांधनुषांतथा
विक्रेतारश्चराजेंद्रनरानिरयगामिनः १७
अनाथंविक्लवंदीनंरोगार्त्तंवृद्धमेवच
नानुकंपंतियेमूढास्तेवैनिरयगामिनः १८
नियमान्पूर्वमादाययेपश्चादजितेंद्रियाः
अतिक्रामंतिचांचल्यात्तेवैनिरयगामिनः १९
इत्येतेकथिताराजन्नरानिरयगामिनः स्वर्गलोकस्यगंतारोयेजनास्तान्निबोधमे २०
सत्येनतपसाक्षांत्यादानेनाध्ययनेनच

येधर्ममनुवर्तंतेतेनराःस्वर्गगामिनः २१
येचहोमपराध्यानदेवतार्चनतत्पराः
आददानामहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः २२
शुचयश्चशुचौदेशेवासुदेवपरायणाः पठंतिविष्णुंगायंतितेनराःस्वर्गगामिनः २३
मातापित्रोश्चशुश्रूषांयेकुर्वंतिसदादृताः
वर्जयंतिदिवास्वप्नंतेनराःस्वर्गगामिनः २४
सर्वहिंसानिवृत्ताश्चसाधुसंगाश्चयेनराःसर्वस्यापिहितेयुक्तास्तेनराःस्वर्गगामिनः २५
सर्वलोभनिवृत्ताश्चसर्वसाहाश्चयेनराः सर्वस्याश्रयभूताश्चतेनराःस्वर्गगामिनः २६
शुश्रूषाभिस्तपोभिश्चगुरूणांमानदानराः प्रतिग्रहनिवृत्तायेतेनाराःस्वर्गगामिनः २७
सहस्रपरिवेष्टारस्तथैवचसहस्रदाः त्रातारश्चसहस्राणांतेनराःस्वर्गगामिनः २८
भयात्पापात्तपाच्छोकाद्दारिद्रय्व्याधिकर्शितान् विमुंचंतिचयेजंतूंस्तेनराःस्वर्गगामिनः २९

आत्मस्वरूपवंतश्चयौवनस्थाश्चभारत
येवैजितेंद्रि
याधीरास्तेनराःस्वर्गगामिनः ३०
सुवर्णस्यचदातारोगवांभूमेश्चभारत
अन्नानांवाससांचैवतेनराःस्वर्गगामिनः ३१
येयाचिताःप्रहृष्यंतिप्रियंदत्वावदंतिचत्यक्तदानफलेच्छाश्चतेनराःस्वर्गगामिनः ३२
निवेशनानांधान्यानांनराणांचपरंतप स्वयमुत्पाद्यदातारःपुरुषाःस्वर्गगामिनः ३३
द्विषतामपियेदोषान्नवदंतिकदाचन कीर्तयंतिगुणान्येचतेनराःस्वर्गगामिनः ३४
येपरेषांश्रियंदृष्ट्वानवितप्यंतिमत्सरात्
प्रहृष्टाश्चाभिनंदंतितेनराःस्वर्गगामिनः ३५
प्रवृत्तौचनिवृत्तौचश्रुतिशास्त्रोक्तमेवच
आचरंतिमहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ३६
येनराणांवचोवक्तुंनजानंतिचविप्रियम्
प्रियवाक्यैकविज्ञातास्तेनराःस्वर्गगामिनः ३७
येनामभागान्कुर्वंतिक्षुत्तृष्णाश्रमपीडिताः

हंतकारस्यकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ३८
वापीकूपतडागानांप्रपानांचैववेश्मनाम्
आरामाणांचकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ३९
असत्येष्वपियेसत्याऋजवोनार्जवेष्वपि
रिपुष्वपिहितायेचतेनराःस्वर्गगामिनः ४०
यस्मिन्कस्मिन्कुलेजाताबहुपुत्राःशतायुषः
सानुक्रोशाःसदाचारास्तेनराःस्वर्गगामिनः ४१
कुर्वंत्यवंध्यंदिवसंधर्मेणैकेनसर्वदा
व्रतंगृह्णंतियेनित्यंतेनराःस्वर्गगामिनः ४२
आक्रोशंतंस्तुवंतंचतुल्यंपश्यंतियेनराःशांतात्मानोजितामानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ४३
येचापिभयसंत्रस्तान्ब्राह्मणांश्चतथास्त्रियः
सार्थान्वापरिरक्षंतितेनराःस्वर्गगामिनः ४४
गंगायांपुष्करेतीर्थेगयायांचविशेषतः पितृपिंडप्रदातारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ४५
नवशेचेंद्रियाणांचयेनराःसंयमस्थिताः त्यक्तलोभभयक्रोधास्तेनराःस्वर्गगामिनः ४६
यूकामत्कुणदंशादीन्येजंतूंस्तुदतस्तनुम

्
पुत्रवत्परिरक्षंतितेनराःस्वर्गगामिनः ४७
अज्ञानाच्चयथोक्तेनविधिनासंचयंतिच सर्वद्वंद्वसहालोकेतेनराःस्वर्गगामिनः ४८
येपूताःपरदारांश्चकर्मणामनसागिरा रमयंतिनसत्वस्थास्तेनराःस्वर्गगामिनः ४९ निंदितानिनकुर्वंतिकुर्वंतिविहितानिच आत्मशक्तिंविजानंतितेनराःस्वर्गगामिनः ५०
एवंतेकथितंसर्वंमयातत्त्वेनपार्थिव दुर्गतिःसद्गतिश्चैवप्राप्यतेकर्मभिर्यथा ५१
नरःपरेषांप्रतिकूलमाचरन्प्रयातिघोरंनरकंसुदारुणम्
सदानुकूलस्यनरस्यजीविनःसुखावहामुक्तिरदूरसंस्थिता ५२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेषण्णवतितमोऽध्यायः ९६

सप्तनवतितमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
एवमाकर्ण्यतांराजामुनिनाभाषितांतदा

धर्माधर्मगतिंसर्वांतंमुनिंसमभाषत १
सुबाहुरुवाच-
सोहंधर्मंकरिष्यामिसोहंपुण्यंद्विजोत्तम
वासुदेवंजगद्योनिंयजिष्येनितरांमुने २
होमेनतुजपेनैवपूजयेन्मधुसूदनम्
यष्ट्वायज्ञंतपस्तप्त्वाविष्णुलोकंसभूपतिः ३
पूजितःसर्वकामैश्चप्राप्तवान्सत्वरंमुदा
गतेतस्मिन्महालोकेदेवदेवंनपश्यति ४
क्षुधाजातामहातीव्रातृष्णाचातिप्रवर्तते
तयोश्चापिमहाप्राज्ञजीवपीडाकराबहु ५
राजापिप्रिययासार्द्धंक्षुधातृष्णाप्रपीडितः
नपश्यतिहृषीकेशंदुःखेनमहतान्वितः ६
सूतउवाच-
एवंसदुःखितोराजाप्रिययासहसत्तम
आकुलव्याकुलोजातःपीडितःक्षुधयाभृशम् ७
इतश्चेतश्चवेगैश्चधावतेवसुधाधिपः
सर्वाभरणशोभांगोवस्त्रचंदनभूषितः ८
पुष्पमालाप्रशोभांगोहारकुंडलकंकणैः
रत्नदीप्तिप्रशोभांगःप्रययौसमहीपतिः ९
एवंदुःखसमाचारःस्तूयमानश्चपाठकैः दुःखशोकसमाविष्टःस्वप्रियांवाक्यमब्रवी

त् १०
विष्णुलोकमहंप्राप्तस्त्वयासहसुशोभने
ऋषिभिःस्तूयमानोपिविमानेनापिभामिनि ११
कर्मणाकेनमेचेयंक्षुधातीवप्रवर्द्धते
विष्णुलोकंचसंप्राप्यनदृष्टोमधुसूदनः १२
तत्किंहिकारणंभद्रेनभुनज्मिमहत्फलम्
कर्मणाथनिजेनापिएतद्दुःखंप्रवर्त्तते १३
सैवंश्रुत्वाचतद्वाक्यंराजानमिदमब्रवीत् १४
भार्योवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाराजन्नास्तिधर्मस्यवैफलम्
वेदशास्त्रपुराणेषुयेपठंतिचब्राह्मणाः १५
दुःखशोकौविधूयेहसर्वदोषैःप्रमुच्यते नामोच्चारेणदेवस्यविष्णोश्चैवसुचक्रिणः १६
पुण्यात्मानोमहाभागाध्यायमानाजनार्दनम्त्वयैवाराधितोदेवःशंखचक्रगदाधरः १७
अन्नादिदानंविप्रेभ्योनप्रदत्तंद्विजोदितम्
फलंतस्यप्रजानामिनदृष्टोमधुसूदनः १८
क्षुधामेबाधतेराजंस्तृष्णाचैवप्रशोषयेत्
कुंजलउवाच-
एवमुक्तस्तुप्रिययाराजाचिंताकुलेंद्रि

यः १९
ततोदृष्ट्वामहापुण्यमाश्रमंश्रमनाशनम्
दिव्यवृक्षसमाकीर्णंतडागैरुपशोभितम् २०
वापीकुंडतडागैश्चपुण्यतोयप्रपूरितैः
हंसकारंडवाकीर्णंकह्लारैरुपशोभितम् २१
आश्रमःशोभतेपुत्रमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिःदिव्यवृक्षसमाकीर्णंमृगव्रातैश्चशोभितम् २२
नानापुष्पसमाकीर्णंहृद्यगंधसमाकुलम्
द्विजसिद्धैःसमाकीर्णमृषिशिष्यैःसमाकुलम् २३
योगियोगेंद्रसंघुष्टंदेववृंदैरलंकृतम्
कदलीवनसंबाधैःसुफलैःपरिशोभितम् २४
नानावृक्षसमाकीर्णंसर्वकामसमन्वितम् श्रीखंडैश्चारुगंधैश्चसुफलैःशोभितंसदा २५
एवंपुण्यंसमाकीर्णंब्रह्मलक्ष्मसमायुतम्
ससुबाहुस्ततोराजातयासुप्रिययासह २६ प्रविवेशमहापुण्यंतद्वनंसर्वकामदम् भासमानोदिशःसर्वायत्रास्तेसूर्यसंनिभः २७
राजमानोमहादीप्त्यापरयासूर्यसंनिभः योगासनसमारूढोयोगपट्टेनसंवृतः २८ वामदेवऋषिश्रेष्ठोवैष्णवानांवरस्तथा ध्यायमानोहृषीकेशंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम

् २९
वामदेवंमहात्मानंतंदृष्ट्वामुनिसत्तमम्त्वरंगत्वाप्रणम्यैवसराजाप्रिययासह ३०
वामदेवस्ततोदृष्ट्वाप्रणतंराजसत्तमम् आशीर्भिरभिनंद्यैवराजानंप्रिययान्वितम्
३१
उपवेश्यासनेपुण्येसुबाहुंराजसत्तमम्
आसनादिततःपाद्यैरर्घपूजादिभिस्तथा ३२
मुनिनापूजितोभूपःप्रिययासहचागतः
अथपप्रच्छराजानंमहाभागवतोत्तमम् ३३
वामदेवउवाच-
त्वामहंविष्णुधर्मज्ञंविष्णुभक्तंनरोत्तमम्
जानेज्ञानेनराजेंद्रदिव्येनचोलभूमिपम् ३४
निरामयश्चागतोसितार्क्ष्ययाभार्ययासह राजोवाच-
निरामयश्चागतोऽस्मिप्राप्तोविष्णोःपरंपदम् ३५
मयाहिपरयाभक्त्यादेवदेवोजनार्दनः आराधितोजगन्नाथोभक्तिप्रीतःसुरेश्वरम् ३६
कस्मात्पश्याम्यहंतातनदेवंकमलापतिम्
क्षुधामेबाधतेताततृष्णातीवसुदारुणा ३७
ताभ्यांशांतिंनगच्छावसुखंविंदावनैवच
एतन्मेकारणंदुःखंसंजातंमुनिसत्तम ३८

तन्मेत्वंकारणंब्रूहिप्रसादात्सुमुखोभववामदेवउवाच-
त्वंतुभक्तोसिराजेंद्र
श्रीकृष्णस्यसदैवहि ३९
आराधितस्त्वयाभक्त्यापरयामधुसूदनः
भक्त्योपचारैःस्नानाद्यैर्गंधपुष्पादिभिस्तथा ४०
नपूजितोऽथनैवेद्यैःफलैश्चजगतांपतिः दशमींप्राप्यराजेंद्रत्वयैवचसदाकृतम्
४१
एकभक्तंनदत्तंतुब्राह्मणायसुभोजनम्
एकादशींतुसंप्राप्यनकृतंभोजनंत्वया ४२
विष्णुमुद्दिश्यविप्रायनदत्तंभोजनंत्वया
अन्नंचामृतरूपेणपृथिव्यांसंस्थितंसदा ४३
अन्नदानंविशेषेणकदादत्तंनहित्वया
ओषध्यश्चमहाराजनानाभेदास्तुताःशृणु ४४
कटुतिक्तकषायाश्चमधुराम्लाश्चक्षारकाः
हिंग्वाद्योपस्कराःसर्वेनानारूपाश्चभूपते ४५
अमृताज्जज्ञिरेसर्वाओषध्यःपुष्टिहेतवः
अन्नमेवसुसंस्कृत्यऔषधव्यंजनान्वितम् ४६
देवेभ्योविष्णुरूपेभ्यइतिसंकल्प्यदीयतेपितृभ्योविष्णुरूपेभ्योहस्तेचब्राह्मणस्यहि ४७
अतिथिभ्यस्ततोदत्वापरिजनंप्रभोजयेत्

स्वयंतुभुंजतेपश्चात्तदन्नममृतोपमम् ४८
प्रेत्यदुःखंनचैवास्तितस्यसौख्यंतुभूपते
ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षत्ररूपाश्चभूपते ४९
यथाहिकर्षकःकश्चित्सुकृषिंकुरुतेसदा
तद्वन्मर्त्यःकृषिंकुर्यात्क्षेत्रेविप्रास्यकेनृप ५०
स्वभावलांगलेनापिश्रद्धाशस्त्रेणभेदयेत्
वृषभौतुमतौनित्यंबुद्धिश्चैवतपस्तथा ५१
सत्यज्ञानानुभावीशःशुद्धात्मातुप्रतोदकः
विप्रनाम्निमहाक्षेत्रेनमस्कारैर्विसर्जयेत् ५२
स्फोटयेत्कल्मषंनित्यंकृषिकोहियथानृप
क्षेत्रस्यउद्यमेयुक्तोविष्णुकामःप्रसादयेत् ५३
तद्वद्वाक्यैःशुभैःपुण्यैर्विप्रांश्चापिप्रसादयेत्
पर्वतीर्थाप्तिकालश्चघनरूपोभिवर्षणे ५४
वप्तुकामोभवेत्क्षेत्रीततःक्षेत्रेप्रवापयेत्
तद्वद्भूपप्रसन्नायविप्रायपरिदीयते ५५
क्षेत्रस्यउप्तबीजस्ययथाक्षेत्रीप्रभुंजति

फलमेवमहाराजतथादाताभुनक्तिच ५६ प्रेत्यचात्रैवनित्यंचतृप्तोभवतिनान्यथा
ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षेत्ररूपानसंशयः ५७
मानवानांमहाराजवापिताःप्रददंतिच
फलमेवंनसंदेहोयादृशंतादृशंध्रुवम् ५८
कटुकाद्धिनजायेतराजन्मधुरएवच
तद्वच्चमधुराख्याच्चनजायेत्कटुकःपुनः ५९
यादृशंवपतेबीजंतादृशंफलमश्नुते
नवापयतियःक्षेत्रंनसभुंजतितत्फलम् ६०
तद्वद्विप्राश्चदेवाश्चपितरःक्षेत्ररूपिणः
दर्शयंतिफलंराजन्दत्तस्यापिनसंशयः ६१
यादृशंहिकृतंकर्मत्वयैवचशुभाशुभम् तादृश्भुंक्ष्ववैराजन्नन्यथातन्नजायते
६२
नपुरादेवविप्रेभ्यःपितृभ्यश्चकदाचन
मिष्टान्नपानमेवापिदत्तंसुमनसातदा ६३
सुभोज्यैर्भोजनैर्मृष्टैर्मधुरैश्चोष्यपेयकैः
सुभक्ष्यैरात्मनाभुक्तंकस्मैदत्तंनचत्वया ६४
स्वशरीरंत्वयापुष्टमन्नैरमृतसन्निभैः
यस्मात्कृतंमहाराजतस्मात्क्षुधाप्रवर्तते ६५

कर्मैवकारणंराजन्नराणांसुखदुःखयोः जन्ममृत्य्वोर्महाभागभुंक्ष्वतत्कर्मणःफलम् ६६
पूर्वेपिचमहात्मानोदिवंप्राप्ताःस्वकर्मणा
पुनःप्रयाताभूर्लोकंकर्मणःक्षयकालतः ६७
नलोभगीरथश्चैवविश्वामित्रोयुधिष्ठिरः
कर्मणैवहिसंप्राप्ताःस्वर्गंराजन्स्वकालतः ६८
दिष्टंहिप्राक्तनंकर्मतेनदुःखंसुखंलभेत्
तदुल्लंघयितुंराजन्कःसमर्थोपिहीश्वरः ६९
अथतस्मान्नृपश्रेष्ठस्वर्गतस्यापितेऽभवत्
क्षुत्तृष्णासंभवोवेगस्ततोदुष्टंहिकर्मते ७०
यदितेक्षुत्प्रतीकारोह्यभीष्टोनृपसत्तमतद्गत्वाभुंक्ष्वकायंस्वमानंदारण्यसंस्थितम् ७१
तवचेयंमहाराज्ञीक्षुत्क्षामातीवदृश्यतेसुबाहुरुवाच-
कियत्कालमिदंकर्मकर्तव्यंप्रिययासह ७२
तन्मेब्रूहिमहाभागानुग्रहोदृश्यतेकदा कस्यदानेनकिंपुण्यंद्रव्यस्यमुनिसत्तम ७३
तत्प्रब्रूहिमहाप्राज्ञयदितुष्टोसिसांप

्रतम्
वामदेवउवाच-
अन्नदानान्महासौख्यमुदकस्यमहामते ७४
भुंजंतिमर्त्याःस्वर्गंवैपीड्यंतेनैवपातकैः
यदादानंनदत्तंतुभवेदपिहिमानवैः ७५
मृत्युकालेपिसंप्राप्तेदानंसर्वेददंतिच आदावेवप्रदातव्यमन्नंचोदकसंयुतम् ७६
सुच्छत्रोपानहौदद्याज्जलपात्रंसुशोभनम्भूमिंसुकांचनंधेनुमष्टौदानानियोऽपयेत् ७७
स्वर्गेनजायतेतस्यक्षुधातृष्णादिसंभवः
क्षुधानबाधतेराजन्नन्नदानात्सतृप्तिमान् ७८
तृष्णातीव्रानहिस्याद्वैतृप्तोभवतिसर्वदा
पादुकायाःप्रदानेनच्छत्रदानेनभूपते ७९
छायामाप्नोतिदातावैवाहनंचनृपोत्तम
उपानहप्रदानेनअन्यदेवंवदाम्यहम् ८०
भूमिदानान्महाभागसर्वकामानवाप्नुयात्
गोदानेनमहाराजरसैःपुष्टोभवेत्सदा ८१
सर्वान्भोगान्प्रभुंजानःस्वर्गलोकेवसेन्नरः
तृप्तोभवतिवैदातागोदानेननसंशयः ८२
नीरुजःसुखसंपन्नःसंतुष्टस्तुधनान्वितः
कांचनेनसुवर्णस्तुजायतेनात्रसंशयः ८३

श्रीमांश्चरूपवांस्त्यागीरत्नभोक्ताभवेन्नरः
मृत्युकालेतुसंप्राप्तेतिलदानंप्रयच्छति ८४
सर्वभोगपतिर्भूत्वाविष्णुलोकंप्रयातिसः एवंदानविशेषेणप्राप्यतेपरमंसुखम् ८५
गोदानंभूमिदानंतुअन्नोदकेचवैत्वया
जीवमानेनराजेंद्रनदत्तंब्राह्मणायवै ८६
मृत्युकालेपिनोदत्तंतस्मात्क्षुधाप्रवर्तते
एतत्तेकारणंप्रोक्तंजातंकर्मवशानुगम् ८७
यादृशंतुकृतंकर्मतादृशंपरिभुज्यते सुबाहुरुवाच-
कथंक्षुधाप्रशांतिंमेप्रयातिमुनिसत्तम ८८
अनयाशोषितःकायोह्यतीवपरिदूयते क्षुधांप्रतिद्विजश्रेष्ठप्रायश्चित्तंवदस्वनौः ८९
कर्मणश्चास्यघोरस्ययथाशांतिर्भवेन्मम
वामदेवउवाच-
प्रायश्चित्तंनचैवास्तिऋतेभोगान्नृपोत्तम ९०
कर्मणोस्यफलंसर्वंभवान्स्वस्थःप्रभोक्ष्यति
यत्रतेपतितःकायःप्रियायाश्चैवभूपते ९१
युवाभ्यांहिप्रगंतव्यमितश्चैवनसंशयः

उभाभ्यामपिभोक्तव्यंकायमक्षयमेवतत् ९२
स्वंस्वंराजन्नसंदेहस्त्वयावैप्रिययासहराजोवाच-
कियत्कालंप्रभोक्तव्यंमयैवंप्रिययासह ९३
तदादिशमहाभागप्रमाणंतद्वचोमम
वामदेवउवाच-
वासुदेवमहास्तोत्रंमहापातकनाशनम् ९४
यदात्वंश्रोष्यसेपुण्यंतदामोक्षंप्रयास्यसि
एतत्तेसर्वमाख्यातंगच्छराजन्प्रभुंक्ष्वहि ९५
एवंश्रुत्वाततोराजाभार्ययासहवैपुनः
स्वशरीरस्यवैमांसंभक्षतेप्रिययासह ९६
नित्यमेवमहाप्राज्ञतद्वत्पूर्णंभवेद्वपुः
नित्यंप्रभक्षतेराजाराज्ञीतस्यचपुत्रक
९७
यथायथाचराजाचभक्षतेचकलेवरम् हसेतेवैसदानार्यौतयोर्भावंवदाम्यहम् ९८
प्रज्ञासार्द्धंमहासाध्वीचरित्रंतस्यभूपतेः
हास्यंहिकुरुतेनित्यंतस्यश्रद्धानपायिनी ९९
प्रज्ञयाप्रेर्यमाणेननदत्तंश्रद्धयान्वितम्
ब्राह्मणेभ्यःसुसंकल्प्यअन्नमुद्दिश्यव

ैष्णवे १००
एवंसभक्षतेमांसंस्वस्यकायस्यनित्यदा योषिदप्यात्मकायंचरसैश्चामृतसन्निभैः १०१
ततोवर्षशतांतेतुवामदेवंमहामुनिम् स्मृत्वासगर्हयामासआत्मानंप्रतिसुव्रत १०२
नदत्तंपितृदेवेभ्योब्राह्मणेभ्यःकदामयानदत्तमतिथिभ्योहिवृद्धेभ्यश्चविशेषतः १०३
दीनेभ्योहिनदत्तंचकृपयाचातुरायच एवंसभुंक्तेस्वंमांसंगर्हयन्स्वीयकर्मच १०४
एवंस्वमांसंभुंजानंसुबाहुंप्रिययासह
हसेतेचतदादृष्ट्वाप्रज्ञाश्रद्धाचद्वेस्त्रियौ १०५
तस्यकर्मविपाकस्यशुभात्माहसतेनृप
ममसंगप्रसंगेननदत्तंपापचेतन १०६
प्रज्ञाचवचनैस्तैस्तुराजानंहसतेपुनः
क्वगतोसौमहामोहोयेनत्वंमोहितोनृप १०७
लोभेनमोहयुक्तेनतमोगर्तेनिपात्यते
तत्रापतित्वामामैवपतितंदुःखसंकटे १०८
दानमार्गंपरित्यज्यलोभमार्गंगतोनृप
भार्ययासहभुंक्ष्वत्वंव्यापितःक्षुधयाभृशम् १०९
एवंतंहसतेप्रज्ञासुबाहुंप्रिययान्वितम्

एतद्धिकारणंसर्वंतयोर्हासस्यपुत्रक ११०
भक्ष्यमाणस्यभूपस्यदेहंस्वंदुःखितेतदा
ऊचतुर्देहिदेहीतियाच्यमानःसदैवहि १११
क्षुधातृष्णामहाप्राज्ञभीमरूपेभयानके
पयसामिश्रितंभक्षंयाचेतेनृपतीश्वरम् ११२
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम्
अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितद्वदस्वमहामते ११३
विज्वलउवाच-
वासुदेवाभिधानंतत्स्तोत्रंकथयमेपितः येनमोक्षंव्रजेद्रा जातद्विष्णोःपरमंपदम् ११४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेसप्तनवतितमोऽध्यायः ९७

अष्टनवतितमोऽध्यायः
सूतउवाच-
एवमुक्तेशुभेवाक्येविज्वलेनमहात्मना कुंजलोवदतांश्रेष्ठःस्तोत्रंपुण्यमुदैरयत् १
ध्यात्वानत्वाहृषीकेशंसर्वक्लेशविनाशनम्
सर्वश्रेयःप्रदातारंहरेःस्तोत्रमुदीरित

म् २
वासुदेवाभिधानंतत्सर्वश्रेयःप्रदायकम्
मोक्षद्वारंसुखोपेतंशांतिदंपुष्टिवर्द्धनम् ३
सर्वकामप्रदातारंज्ञानदंज्ञानवर्द्धनम्वासुदेवस्ययत्स्तोत्रंविज्वलायप्रकाशितम् ४
वासुदेवाभिधानंचाप्रमेयंपुण्यवर्द्धनम्सोऽवगम्यपितुःसर्वंविज्वलःपक्षिणांवरः ५
तत्रगंतुंप्रचक्रामपितुःपृष्टंतदानृप
एवंगंतुंकृतमतिंविज्वलंज्ञानपारगम् ६
उवाचपुत्रंधर्मात्माउपकारसमुद्यतम् ७
कुंजलउवाच-
पुत्रतस्यमहज्जानेपातकंभूपतेःशृणु
यतोगत्वापठस्वत्वंसुबाहोश्चोपशृण्वतः ८
यथायथाश्रोष्यतिस्तोत्रमुत्तमंतथातथाज्ञानमयोभविष्यति
श्रीवासुदेवस्यनसंशयोवैतस्यप्रसादात्सुशिवंमयोक्तम् ९
आमंत्र्यसगुरुंपश्चादुड्डीयलघुविक्रमः आनंदकाननंपुण्यंसंप्राप्तोविज्वलस्तदा १०
वृक्षच्छायांसमाश्रित्यउपविष्टोमुदान्वितः
समालोक्यसराजानंविमानेनागतंपुनः ११ एष्यत्यसौकदाराजासुबाहुःप्रिययासह

पातकान्मोचयिष्यामिस्तोत्रेणानेनवैकदा १२
तावद्विमानःसंप्राप्तःकिंकिणीजालमंडितःघंटारवसमाकीर्णोवीणावेणुसमन्वितः १३
गंधर्वस्वरसंघुष्टश्चाप्सरोभिःसमन्वितःसर्वकामसमृद्धस्तुअन्नोदकविवर्जितः १४
तस्मिन्यानेस्थितोराजासुबाहुःप्रिययासहसमुत्तीर्णोविमानात्ससुतार्क्ष्यप्रिययासह १५
शस्त्रमादायतीक्ष्णंतुयावत्कृंततितच्छवम्
तावद्धिविज्वलेनापिसमाह्वानंकृतंतदा १६
भोभोःपुरुषशार्दूलदेवोपमभवानिदम्
करोतिनिर्घृणंकर्मनृशंसैर्नचशक्यते १७
कर्तुंपुरुषशार्दूलकोऽयविधिविपर्ययः दुष्कृतंसाहसंकर्मनिंद्यंलोकेषुसर्वदा
१८
वेदाचारविहीनंतुकस्मात्प्रारब्धवानिह
तन्मेत्वंकारणंसर्वंकथयस्वयथातथा १९
इत्येवंभाषितंतस्यविज्वलस्यमहात्मनः
समाकर्ण्यमहाराजःस्वप्रियांवाक्यमब्रवीत् २०
प्रियेवर्षशतंभुक्तंमयेदंपापकर्मणा
कदानभाषितंकेनयथायंपरिभाषते २१
ममैवंपीड्यमानस्यक्षुधयाहृदयंप्रिये निर्गतंचोत्सुकंकांतेशांतिश्चित्तेप्रव

र्तते २२
यावदस्यश्रुतंवाक्यंसर्वदुःखस्यशांतिदम्
तावच्चित्तेसमाह्लादोवर्ततेचारुहासिनि २३
कोयंदेवोनुगंधर्वःसहस्राक्षोभविष्यति मुनीनांस्याद्वचःसत्यंयदुक्तंमुनिनापुरा २४
एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियस्यानंतरंप्रिया
राजानंप्रत्युवाचाथभार्यापतिपरायणा २५
सत्यमुक्तंत्वयानाथइदमाश्चर्यमुत्तमम्
यथातेवर्ततेकांतममचित्तेतथापुनः २६
पक्षिरूपधरःकोऽयपृच्छतेहितकारिवत् एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियायाःपृथिवीपतिः २७
बद्धांजलिपुटोभूत्वापक्षिणंवाक्यमब्रवीत्
सुबाहुरुवाच-
स्वागतंतेमहाप्राज्ञपक्षिरूपधरःप्रभो २८
शिरसाभार्ययासार्द्धंतवपादांबुजद्वयम्
नमस्करोम्यहंपुण्यमस्तुनस्त्वत्प्रसादतः २९
भवान्कःपक्षिरूपेणपुण्यमेवंप्रभाषते
यादृशंक्रियतेकर्मपूर्वदेहेनसत्तम ३०
सुकृतंदुष्कृतंवापितदिहैवप्रभुज्यते

अथतेनात्मकंवृत्तंतस्याग्रेचनिवेदितम् ३१
यथोक्तंकुंजलेनापिपित्रापूर्वंश्रुतंतथा
कथयस्वात्मवृत्तांतंभवान्कोमांप्रभाषते ३२
सुबाहुंप्रत्युवाचेदंवाक्यंपक्षिवरस्तदा
विज्वलउवाच-
शुकजात्यांसम्त्पन्नःकुंजलोनाममेपिता ३३
तस्याहंविज्वलोनामतृतीयस्तुसुतेष्वहम्
नाहंदेवोनगंधर्नोनचसिद्धोमहाभुज ३४
नित्यमेवप्रपश्यामिकर्मचैवंसुदारुणम्
कियत्कालंमहत्कर्मसाहसाकारसंयुतम् ३५
करिष्यसिमहाराजतन्मेकथयसांप्रतम्
सुबाहुरुवाच-
वासुदेवाभिधानंयत्पूर्वमुक्तंहिब्राह्मणैः ३६
श्रोष्याम्यहंयदाभद्र
गतिंस्वांप्राप्नुयांतदा
पुण्यात्मनाभाषितंवैमुनिनासंयतात्मना ३७
तदाहंपातकान्मुक्तोभविष्यामिनसंशयः
विज्वलउवाच-
तवार्थेपृच्छितस्तातस्तेनमेकथितंचयत् ३८
तत्तेद्याहंप्रवक्ष्यामिशाश्वतंशृणुसत्तम ३९

ॐअस्यश्रीवासुदेवाभिधानस्य स्तोत्रस्यनारदऋषिरनुष्टुप्छंदः ॐकारोदेवता
सर्वपातकनाशनार्थेचतुर्वर्गसाधनार्थेचजपेविनियोगः
ॐनमोभगवतेवासुदेवायइतिमंत्रः
पावनंपरमंपुण्यंवेदज्ञंवेदमंदिरम्
विद्याधारंभवाधारंप्रणवंवैनमाम्यहम् ४०
निरावासंनिराकारंसुप्रकाशंमहोदयम्
निर्गुणंगुणसंबद्धंनमामिप्रणवंपरम् ४१
महाकांतंमहोत्साहंमहामोहविनाशनम्
आचिन्वंतंजगत्सर्वंगुणातीतंनमाम्यहम् ४२
भातिसर्वत्रयोभूत्वाभूतानांभूतिवर्द्धनः
अभयंभिक्षुसंबद्धंनमामिप्रणवंशिवम् ४३
गायत्रीसामगायंतंगीतंगीतप्रियंशुभम्
गंधर्वगीतभोक्तारंप्रणवंप्रणमाम्यहम् ४४
विचारंवेदरूपंतंयज्ञस्थंभक्तवत्सलम्
योनिंसर्वस्यलोकस्यॐकारंप्रणमाम्यहम् ४५
तारकंसर्वभूतानांनौरूपेणविराजितम्
संसारार्णवमग्नानांनमामिप्रणवंहरिम् ४६
सर्वलोकेषुवसतेएकरूपेणनैकधा
धामकैवल्यरूपेणनमामिप्रणवंशिवम् ४७
सूक्ष्मंसूक्ष्मतरंशुद्धंनिर्गुणंगुणनायकम्
वर्जितंप्राकृतैर्भावैर्वेदस्थानंनमाम्

यहम् ४८
देवदैत्यवियोगैश्चवर्जितंतुष्टिभिःसदा दैवैश्चयोगिभिर्ध्येयंतमॐकारंनमाम्यहम् ४९
व्यापकंविश्ववेत्तारंविज्ञानंपरमंशुभम्शिवंशिवगुणंशांतंवंदेप्रणवमीश्वरम् ५० यस्यमायांप्रविष्टास्तुब्रह्माद्याश्चसुरासुराः
नविंदंतिपरंशुद्धंमोक्षद्वारंनमाम्यहम् ५१
आनंदकंदायविशुद्धबुद्धयेशुद्धायहंसायपरावराय
नमोऽस्तुतस्मैगणनायकायश्रीवासुदेवायमहाप्रभाय ५२
श्रीपांचजन्येनविराजमानंरविप्रभेणापिसुदर्शनेन
गदाब्जकेनापिविराजमानंप्रभुंसदैनंशरणंप्रपद्ये ५३
यंवेदगुह्यंसगुणंगुणानामाधारभूतंसचराचरस्य
यंसूर्यवैश्वानरतुल्यतेजसंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५४
क्षुधानिधानंविमलंसुरूपमानंदमानेनविराजमानम्
यंप्राप्यजीवंतिसुरादिलोकास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५५

तमोघनानांस्वकरैर्विनाशंकरोतिनित्यंपरिकर्महेतुः
उद्द्योतमानंरविदीप्ततेजसंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५६
योभातिसर्वत्ररविप्रभावैःकरोतिशोषंचरसंददाति
यःप्राणिनामंतरगःसवायुस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५७
स्वेच्छानुरूपेणसदेवदेवोबिभर्तिलोकान्सकलान्महीपान्
संतारणेनौरिववर्ततेयस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५८
अंतर्गतोलोकमयःसदैवपचत्यसौस्थावरजंगमानाम्
स्वाहामुखोदेवगणस्यहेतुस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ५९
रसैःसुपुण्यैःसकलैःसहैवपुष्णातिसौम्योगुणदश्चलोके
अन्नानियोनिर्मलतेजसैवतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६०
अस्त्येवसर्वत्रविनाशहेतुःसर्वाश्रयःसर्वमयःससर्वः
विनाहृषीकैर्विषयान्प्रभुंक्तेतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६१
जीवस्वरूपेणबिभर्तिलोकांस्ततःस्वमूर्तान्सचराचरांश्च

निष्केवलोज्ञानमयःसुशुद्धस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६२
दैत्यांतकंदुःखविनाशमूलंशांतंपरंशक्तिमयंविशालम्
यंप्राप्यदेवाविनयंप्रयांतितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६३
सुखंसुखांतंसुखदंसुरेशंज्ञानार्णवंतंमुनिपंसुरेशम्
सत्याश्रयंसत्यगुणोपविष्टंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६४
यज्ञांगरूपंपरमार्थरूपंमायान्वितंमापतिमुग्रपुण्यम्
विज्ञानमेकंजगतांनिवासंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ६५
अंभोधिमध्येशयनंहितस्यनागांगभोगेशयनंविशाले
श्रीपादपद्मद्वयमेवतस्यतद्वासुदेवस्यनमामिनित्यम् ६६
पुण्यान्वितंशंकरमेवनित्यंतीर्थैरनेकैःपरिसेव्यमानम्
तत्पादपद्मद्वयमेवतस्यश्रीवासुदेवस्यअघापहंतत् ६७
पादांबुजंरक्तमहोत्पलाभमंभोजसल्लिंगजयोपयुक्तम्
अलंकृतंनूपुरमुद्रि
काभिःश्रीवासुदेवस्यनमामिनित्यम् ६८

देवैःसुसिद्धैर्मुनिभिःसदैवनुतंसुभक्त्याउरगाधिपैश्च तत्पादपंकेरुहमेवपुण्यंश्रीवासुदेवस्यनमामिनित्यम् ६९
यस्यापिपादांभसिमज्जमानाःपूतादिवंयांतिविकल्मषास्ते
मोक्षंलभंतेमुनयःसुतुष्टास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ७०
पादोदकंतिष्ठतियत्रविष्णोर्गंगादितीर्थानिसदैवतत्र
पिबंतियेद्यापिसपापदेहास्तेयांतिशुद्धाःसुगृहंमुरारेः ७१
पादोदकेनाप्यभिषिच्यमानाउग्रैश्चपापैःपरिलिप्तदेहाः
तेयांतिमुक्तिंपरमेश्वरस्यतस्यैवपादौसततंनमामि ७२
नैवेद्यमात्रेणसुभक्षितेनसुचक्रिणस्तस्यमहात्मनस्तु
श्रीवाजपेयस्यफलंलभंतेसर्वार्थयुक्ताश्चनराभवंति ७३
नारायणंतंनरकाधिनाशनंमायाविहीनंसकलंगुणज्ञम्
यंध्यायमानाःसुगतिंप्रयांतितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ७४
योवंद्यस्त्वृषिसिद्धचारणगणैर्देवैःसदापूज्यते

योविश्वस्यविसृष्टिहेतुकरणेब्रह्मादिदेवप्रभुः
यःसंसारमहार्णवेनिपतितस्योद्धारकोवत्सल-स्तस्यैवापिनमाम्यहंसुचरणौभक्त्यावरौपावनौ ७५
योदृष्टोमखमंडपेसुरगणैःश्रीवामनःसामगः सामोद्गीतकुतूहलःसुरगणैस्त्रैलोक्यएकःप्रभुः
कुर्वंतंनयनेक्षणैःशुभकरैर्निष्पापतांतद्बले-
स्तस्याहंचरणारविंदयुगलंवंदेपरंपावनम् ७६
राजंतंद्विजमंडलेमखमुखेब्रह्मश्रियाशोभितं
दिव्येनापिसुतेजसाकरमयंयंचेंद्र नीलोपमम्
देवानांहितकाम्ययासुतनुजंवैरोचनस्यापितं-
याचंतंममदीयतांत्रिपदकंवंदेप्रभुंवामनम् ७७
तंद्रष्टुंरविमंडलेमुनिगणैःसंप्राप्तवंतंदिवं
चंद्रार्कास्तमयांतरेकिलपदासंच्छादयंतंतदा तस्यैवापिसुचक्रिणःसुरगणाःप्रापुर्लयंस

ांप्रतं-
कायेविश्वविकोशकेतमतुलंनौमिप्रभोर्विक्रमम् ७८
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेऽष्टनवतितमोऽध्यायः ९८

नवनवतितमोऽध्यायः विष्णुरुवाच-
स्तोत्रंपवित्रंपरमंपुराणंपापापहंपुण्यमयंशिवंच
धन्यंसुसूक्तंपरमंसुजाप्यंनिशम्यराजाससुखीबभूव १
गतासुतृष्णाक्षुधयासमेतादेवोपमोभूमिपतिर्बभूव
भार्याचतस्यापिविभातिरूपैर्युक्तावुभौपापविबंधमाप्तौ २
देवःसुदेवैःपरिवारितोसौविप्रैःसुसिद्धैर्हरिभक्तियुक्तैः
आगत्यभूपंगतकल्मषंतंश्रीशंखचक्राब्जगदासिधर्ता ३
श्रीनारदोभार्गवव्यासपुण्यासमागतस्तत्रमृकंडसूनुः
वाल्मीकिनामामुनिर्विष्णुभक्तःसमागतोब्

रह्मसुतोवसिष्ठः ४
गर्गोमहात्माहरिभक्तियुक्तोजाबालिरैभ्यावथकश्यपश्च
आजग्मुरेतेहरिणासमेताविष्णुप्रियाभागवतांवरिष्ठाः ५
पुण्याःसुधन्यागतकल्मषास्तेहरेःसुपादांबुजभक्तियुक्ताः
श्रीवासुदेवंपरिवार्यतस्थुःस्तुवंतिभूपंविविधप्रकारैः ६
देवाश्चसर्वेहुतभुङ्मुखाश्चब्रह्माहरिश्चापिसुदिव्यदेव्यः
गायंतिदिव्यंमधुरंमनोहरंगंधर्वराजादिसुगायनाश्च ७
सुवेदयुक्तैःपरमार्थसंमितैःस्तवैःसुपुण्यैर्मुनयःस्तुवंति
दृष्ट्वापतिंभूपतिमेवदेवोहरिर्बभाषेवचनंमनोहरम् ८
वरंयथेष्टंवरयस्वभूपतेददाम्यहंतेपरितोषितोयतः
हरेस्तुवाक्यंसनिशम्यराजादृष्ट्वामुरारिंवदमानमग्रे ९
नीलोत्पलाभंमुरघातिनंप्रभुंतंशंखचक्रासिगदाप्रधारिणम्
श्रियासमेतंपरमेश्वरंतंरत्नोज्ज्वलंकंकणहारभूषितम् १०
रविप्रभंदेवगणैःसुसेवितंमहार्घहाराभरणै

ःसुभूषितम्
सुदिव्यगंधैर्वरलेपनैर्हरिंसुभक्तिभावैरवनींगतोनृपः ११
दंडप्रणामैःसततंनमामजयेतिवाचाथमहानृपस्तदा
दासोस्मिभृत्योस्मिपुरःसतेसदाभक्तिंनजानेनचभावमुत्तमम् १२
जायान्वितंमामिहचागतंहरेप्रपाहिवैत्वांशरणंप्रपन्नम्
धन्यास्तुतेमाधवमानवाद्विजाःसदैवतेध्यानमनोविलीनाः १३
समुच्चरंतोभवमाधवेतिप्रयांतिवैकुंठमितःसुनिर्मलाः
तवैवपादांबुजनिर्गतंपयःपुण्यंतथायेशिरसावहंति १४
समस्ततीर्थोद्भवतोयआप्लुतास्तेमानवायांतिहरेःसुधाम १५
नास्तियोगोनमेभक्तिर्ज्ञानंनास्तिनमेक्रिया
कस्यपुण्यस्यसंगेनवरंमह्यंप्रयच्छसि १६
हरिरुवाच-
वासुदेवाभिधानंयन्महापातकनाशनम्
भवताविज्वलात्पुण्याच्छ्रुतंराजन्विकल्मषः १७
तेनत्वंमुक्तिभागीचसंजातोनात्रसंशयः ममलोकेप्रभुंक्ष्वत्वंदिव्यान्भोगान्मन

ोनुगान् १८
राजोवाच-
यदिदेववरोदेयोममदीनस्यवैत्वया
विज्वलायप्रयच्छत्वंप्रथमंवरमुत्तमम् १९
हरिरुवाच-
विज्वलस्यपितापुण्यःकुंजलोज्ञानमंडितः
वासुदेवमहास्तोत्रंनित्यंपठतिभूपते २०
पुत्रैःप्रियासमेतोऽसौममगेहंप्रयास्यति एतत्तुजपतेस्तोत्रंसदादास्याम्यहंफलम्
२१
एवमुक्तेशुभेवाक्येराजाकेशवमब्रवीत्
इदंस्तोत्रंमहापुण्यंसफलंकुरुकेशव २२
हरिरुवाच-
कृतेयुगेमहाराजयदास्तोष्यंतिमानवाः
तदामोक्षंप्रयास्यंतितत्क्षणान्नात्रसंशयः २३
त्रेतायांमासमात्रेणषड्भिर्मासैस्तुद्वापरे
वर्षेणैकेनचकलौयेजपंतिचमानवाः २४
स्वर्गंप्रयांतिराजेंद्र
वैष्णवंगतिदायकम्
त्रिकालमेककालंवास्नातोजपतिब्राह्मणः २५
यंयंतुवांछतेकामंससतस्यभविष्यति
क्षत्रियोजयमाप्नोतिधनधान्यैरलंकृतः २६
वैश्योभविष्यतिश्रीमान्सुखीशूद्रो भविष्यति

अंत्यजंश्रावयेद्योयंपापान्मुक्तोभविष्यति २७
श्रावकोनरकंघोरंकदाचिन्नैवपश्यति ममस्तोत्रप्रसादाच्चसर्वसिद्धोभविष्यति २८
ब्राह्मणैर्भोज्यमानैश्चश्राद्धकालेपठिष्यति
पितरोवैष्णवंलोकंतृप्तायास्यंतिभूपते २९
तर्पणांतेजपंकुर्याद्ब्राह्मणोवाथक्षत्रियः
पिबंतिचामृतंतस्यपितरोहृष्टमानसाः ३०
होमेषुयज्ञमध्येचभावाज्जपतिमानवः तत्रविघ्नानजायंतेसर्वसिद्धिर्भविष्यति ३१
विषमेदुर्गसंस्थानेहिंस्रव्याघ्रस्यसंकटे
चौराणांसंकटेप्राप्तेतत्रस्तोत्रमुदीरयेत् ३२
तत्रशांतिर्महाराजभविष्यतिनसंशयः
अन्येष्वेवसुभव्येषुराजद्वारेगतेनरे ३३
वासुदेवाभिधानस्यअयुतंजपतेनरः ब्रह्मचर्येणसंस्नातःक्रोधलोभविवर्जितः ३४
तिलतंडुलकैर्होमंदशांशमाज्यमिश्रितम् वासुदेवंप्रपूज्यैवदद्यात्प्रयतमानसः ३५ श्लोकंप्रतिततोदेयंहोमंध्यानेनमानवैः

तेषांसुभृत्यवन्नित्यंपार्श्वंनैवत्यजाम्यहम् ३६
कलौयुगेसुसंप्राप्तेस्तोत्रेदास्यंप्रयास्यति
वेदभंगप्रसंगेनयस्यकस्यनदीयते ३७
सर्वकामसमृद्धार्थःसचैवहिभविष्यति
एवंहिसफलंस्तोत्रंमयाभूपकृतंशृणु ३८
ब्रह्मणानिर्मितंतेनजप्तंरुद्रेणवैपुरा
ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तइंद्रो
मुक्तश्चकिल्बिषात् ३९
देवाश्चऋषयोगुह्याःसिद्धविद्याधरामराः
नागैस्तुपूजितंस्तोत्रमापुःसिद्धिंमनीप्सिताम् ४०
पुण्योधन्यःसवैदातापुत्रवान्हिभविष्यतिजपिष्यतिममस्तोत्रंनात्रकार्याविचारणा ४१
आगच्छत्वंस्त्रियासार्धंममस्थानंनृपोत्तम
हस्तावलंबनंदत्तंहरिणातस्यभूपतेः ४२
नेदुर्दुंदुभयस्तत्रगंधर्वाललितंजगुः
ननृतुश्चाप्सरःश्रेष्ठाःपुष्पवृष्टिंप्रचक्रिरे ४३
देवाश्चऋषयःसर्वेवेदस्तोत्रैःस्तुवंतिते
ततोदयितयासार्द्धंजगामनृपतिर्हरिम् ४४
तंस्तूयमानंसुरसिद्धसंघैःसविज्वलःपश्यत

िहृष्टमानसः
समागतस्तिष्ठतियत्रवैपितामाताचवेगेनमहाप्रभावः ४५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थे-
च्यवनचरित्रेनवनवतितमोऽध्यायः ९९

शततमोऽध्यायः
विष्णुरुवाच-
नर्मदायास्तटेरम्येवटेतिष्ठतिवैपिता
विज्वलोऽपिसमायातःपितरंप्रणिपत्यसः १
वासुदेवाभिधानस्यस्तोत्रस्यापिमहामतिः
समाचष्टेसधर्मात्मामहिमानंपितुःपुरः २
यथाविष्णुःसमागत्यददौतस्मैवरंशुभम्
तत्सर्वंकथयामाससुप्रसन्नेनचेतसा ३
कुंजलोपिचवृत्तांतंसमाकर्ण्यसभूपतेः
हर्षेणमहताविष्टःपुत्रमालिग्यविज्वलम् ४
आहपुण्यंकृतंवत्सत्वयाराज्ञेमहात्मने
उपकारंमहापुण्यंवासुदेवस्यकीर्तनात् ५
एवमाभाष्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनंद्यच
पुत्रंदेवसमोपेतंस्तुत्वाचैवपुनःपुनः ६
स्थितःसरित्तटेरम्येच्यवनस्योपपश्यतः
एतत्तेसर्वमाख्यातंतेषांवृत्तंमहात्मनाम् ७
वैष्णवानांमहाराजअन्यत्किंतेवदाम्यहम्

वेनउवाच-
अमृतंशंखपात्रेणपानार्थंममचार्पितम् ८
तस्मात्कस्यनचश्रद्धापातुंमर्त्यस्यभूतले
उत्तमंवैष्णवंज्ञानंपानानामिहसर्वदा ९
त्वयैवंकथ्यमानस्यपानेतृप्तिर्नजायते श्रोतुंहिदेवदेवेशममश्रद्धाविवर्द्धते
१०
कथयस्वप्रसादान्मेकुंजलस्यापिचेष्टितम्महात्मनाकिमुक्तंचचतुर्थंतनयंप्रति ११
तत्त्वंसुविस्तरादेवकृपयाकथयस्वमे
श्रीभगवानुवाच-श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंकुंजलस्यच १२
बहुश्रेयःसमायुक्तंचरित्रंच्यवनस्यच
इदंपुण्यंनरश्रेष्ठआख्यानंपापनाशनम् १३
यःशृणोतिनरोभक्त्यागोसहस्रफलंलभेत् १४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये च्यवनचरित्रेशततमोऽध्यायः १००

एकाधिकशततमोऽध्यायः
सूतउवाच-
देवदेवोहृषीकेशस्त्वंगपुत्रंनृपोत्तमम्समाचष्टमहाश्रेयआख्यानंपापनाशनम् १ श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंश्रेयदायकम्

द्विजस्यापिचवृत्तांतंकुंजलस्यमहात्मनः २
विष्णुरुवाच-
कुंजलश्चापिधर्मात्माचतुर्थंपुत्रमेवच समाहूयमुदायुक्तउवाचैनंकपिंजलम् ३ किंनुपुत्रत्वयादृष्टमपूर्वंकथयस्वमे भोजनार्थंतुयासित्वमितःकस्मिन्सुतोत्तम ४
तदाचक्ष्वमहाभागयदिदृष्टंसुपुण्यदम् कपिंजलउवाच-
यच्चतातत्वयापृष्टमपूर्वंप्रवदाम्यहम् ५
यन्नदृष्टंश्रुतंकेनकस्मान्नैवश्रुतंमया
तदिहैवप्रवक्ष्यामिश्रूयतामधुनापितः ६
शृण्वंतुभ्रातरःसर्वेमातस्त्वंशृणुसांप्रतम्
कैलासःपर्वतश्रेष्ठोधवलश्चंद्रसन्निभः ७
नानाधातुसमाकीर्णोनानावृक्षोपशोभितः
गंगाजलैःशुभैःपुण्यैःक्षालितःसर्वतःपितः ८
नदीनांतुसहस्राणिदिव्यानिविविधानिच
यस्मात्तातप्रसूतानिजलानिविविधानिच ९
तडागानिसहस्राणिसोदकानिमहागिरौ
नद्यःसंतिविशालिन्योहंससारससेविताः १०
तस्मिञ्छिखरिणांश्रेष्ठेपुण्यदाःपापनाश

नाः
वनानिविविधान्येवपुष्पितानिफलानिच ११
नानावृक्षोपयुक्तानिहरितानिशुभानिच
किन्नराणांगणैर्युक्तश्चाप्सरोभिःसमाकुलः १२
गंधर्वचारणैःसिद्धैर्देववृंदैःसुशोभितःदिव्यवृक्षवनोपेतोदिव्यभावैःसमाकुलः १३
दिव्यगंधैःसुशोभाढ्यैर्नानारत्नसमन्वितः
शिलाभिःस्फटिकस्यापिशुक्लाभिस्तुसुशोभनः १४
सूर्यतेजोमयोराजंस्तेजोभिस्तुसमाकुलः चंदनैश्चारुगंधैश्चबकुलैर्नीलपुष्पकैः १५
नानापुष्पमयैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलंकृतः पक्षिणांसुनिनादैश्चदिव्यानांमधुरायते १६
षट्पदानांनिनादैश्चवृक्षौघैर्मधुरायते रुतैश्चकोकिलानांतुशोभतेसवनोगिरिः १७ गणकोटिसमाकीर्णंतत्रास्तिशिवमंदिरम् अंशुभिर्धवलंपुण्यंपुण्यराशिशिलोच्चयम् १८
सिंहैश्चगर्जमानैश्चसैरिभैःकुंजरैस्ततःदिग्गजानांसुघोषैश्चशब्दितंचसमंततः १९
नानामृगैःसमाकीर्णंशाखामृगगणाकुलम्
मयूरकेकाघोषैश्चगुहासुचविनादितम् २०

कंदरैर्लेपनैःकूटैःसानुभिश्चविराजितम् नानाप्रस्रवणोपेतमोषधीभिर्विराजितम् २१ दिव्यंदिव्यगुणंपुण्यंपुण्यधामसमाकुलम्सेवितंपुण्यलोकैश्चपुण्यराशिंमहागिरिम् २२
पुलिदभिल्लकोलैश्चसेवितंपर्वतोत्तमम्
विकटैःशिखरैःकोटैरद्रिराजःप्रकाशते २३
अन्यैर्नानाविधैःपुण्यैःकौतुकैर्मंगलैःशुभैः
गंगोदकप्रवाहैश्चमहाशब्दंप्रसुस्रुवे २४
शंकरस्यगृहंतत्रकैलासंगतवानहम्
तत्राश्चर्यंमयादृष्टंयन्नदृष्टंकदाश्रुतम् २५
श्रूयतामभिधास्यामितातसर्वंमयोदितम्
शिखराद्गिरिराजस्यमेरोःपुण्यान्महोदयात् २६
हिमक्षीरसुवर्णस्तुप्रवाहःपततेभुवि
गंगायाश्चमहाभागरंहसाघोषभूषितः २७
कैलासस्यशिरःप्राप्यतत्रविस्तरतांगतः
दशयोजनमानेनतत्रगंगाह्रदोमहान् २८
महातोयेनपुण्येनविमलेनविराजते सर्वतोभद्रतांप्राप्तोमहाहंसैःप्रशोभते २९
सामोच्चारेणपुण्येनदिव्येनमधुरेणच हंसास्तत्रप्रकूजंतिसरस्तेनविराजते ३० तस्यतीरेशिलायांवैहिमकन्यामहामते

आसीनामुक्तकेशांतारूपद्रविणशालिनी ३१
दिव्यरूपसुसंपन्नासगुणादिव्यलक्षणा
दिव्यालंकारभूषाचतस्यास्तीरेविराजते ३२
नजानेगिरिराजस्यतनयावामहोदधेः
नोवास्तिब्रह्मणःपत्नीसावास्वाहाभविष्यति ३३
इंद्राणीवामहाभागारोहिणीवाभविष्यति
ईदृशीरूपसंपत्तिर्युवतीनांनदृश्यते ३४
अन्यासांचसुदिव्यानांनारीणांतातसर्वथा
यादृशंरूपसंभावंगुणशीलंप्रदृश्यते ३५
अप्सरसांकदानास्तितादृशंरूपलक्षणम्
यादृशंतुमयादृष्टंतदंगंविश्वमोहनम् ३६
शिलापदेसमासीनादुःखेनापिसमाकुला रुदतेसुस्वरैर्बालाअनेकैःस्वजनैर्विना
३७
अश्रूणिमुंचमानासामुक्ताभानिबहूनिच
निर्मलानिसरस्यत्रपतंत्येवमहामते ३८
बिंदवोमौक्तिकाभास्तेनिपतंतिमहोदके
तेभ्योभवंतिपद्मानिहृद्यानिसुरभीणितु ३९
पद्मानिजज्ञिरेतेभ्योनेत्राश्रुभ्योमहामते
गंगांभसितरंत्येवअसंख्यातानितानितु ४०
पतितानिसुहृद्यानिरंहसायानितानितु
गंगाप्रवाहमध्येतुहंसवृंदैःसुसेविते ४१
भागीरथ्याःप्रवाहस्तुतस्मात्स्थानाद्विनिर्गतः

कैलासशिखरंप्राप्यरत्नाख्यंचारुकंदरम् ४२
वर्ततेतोयपूर्णस्तुयोजनद्वयविस्तृतः
हंसवृंदसमाकीर्णोजलपक्षिसमाकुलः ४३
नानावर्णविशेषाणिसंतिपद्मानितत्रच
प्रवाहेनिर्मलेतातमुनिवृंदनिषेविते ४४
अश्रुभ्योयानिजातानिप्रभातेकमलानितु
गंगोदकप्लुतान्येवसौरभाणिमहांतिच ४५
प्रतरंतिप्रवाहेतुनिर्मलेजलपूरिते
मध्येमध्येसुहंसैश्चजलपक्षिनिनादिते ४६
सूतउवाच-
रत्नाख्येतुगिरौतस्मिन्रत्नेश्वरमहेश्वरः
देवदैत्यसुपूज्योपितिष्ठतेतातसर्वदा ४७
तत्रदृष्टोमयातातकश्चित्पुण्यमयोमुनिः
जटाभारसमाक्रांतोनिर्वासादंडधारकः ४८
निराधारोनिराहारस्तपसातीवदुर्बलः
कृशांगोऽप्यस्थिसंघातस्त्वचामात्रेणवेष्टितः ४९
भस्मोद्धूलितमात्राणिसर्वांगानिमहात्मनः
शुष्कपत्राणिभक्षेतशीर्णानिपतितानिच ५०
शिवभक्तिसमासीनोदुराधारोमहातपाः
अश्रुभ्योयानिजातानिपद्मानिसुरभीणिच ५१
गंगातोयात्समानीयदेवदेवंप्रपूजयेत्
रत्नेश्वरंमहाभागोगीतनृत्यविशारदः ५२

गायतेनृत्यतेतस्यद्वारस्थस्त्रिपुरद्विषः
मठमागत्यधर्मात्मारोदतेसुस्वरैरपि ५३ एतद्दृष्टंमयातातअपूर्वंवदतांवर कथयस्वप्रसादान्मेयदित्वंवेत्सिकारणम् ५४
साकानारीमहाभागाकस्मात्तातप्ररोदिति कस्मात्सदेवपुरुषोदेवमर्चेन्महेश्वरम् ५५
तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहिसर्वसंदेहकारणम्
एवमुक्तोमहाप्राज्ञःकुंजलोपिसुतेनहि ५६ कपिंजलेनप्रोवाचविस्तराच्छृण्वतोमुनेः ५७
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेएकाधिकशततमोऽध्यायः १०१

द्व्यधिकशततमोऽध्यायः कुंजलउवाच-
सर्वंवत्सप्रवक्ष्यामियत्त्वयोक्तंममाधुना
उभयोर्देवनंयत्तुयस्माज्जातंद्विजोत्तम १
एकदातुमहादेवीपार्वतीप्रमदोत्तमा

क्रीडमानामहात्मानमीश्वरंवाक्यमब्रवीत् २
ममोरसिमहादेवजातंमहत्सुदोहदम् दर्शयस्वममाग्रेत्वंकाननंकाननोत्तमम् ३
श्रीमहादेवउवाच-एवमस्तुमहादेविनंदनंदेवसंकुलम्
दर्शयिष्यामितेपुण्यंद्विजसिद्धनिषेवितम् ४
एवमाभाष्यतांदेवींतयासहगणैस्ततः
सगंतुमुत्सुकोदेवोनंदनंवनमेवतु ५
सर्वगंसुंदरंदिव्यपृष्ठमाभरणैर्युतम्
घंटामालाभिसंयुक्तंकिंकिणीजालमालिनम् ६
चामरैःपट्टसूत्रैश्चमुक्तामालासुशोभितम्
हंसचंद्रप्रतीकाशंवृषभंचारुलक्षणम् ७
समारूढोमहादेवोगणकोटिसमावृतः
नंदिभृंगिमहाकालस्कंदचंडमनोहराः ८
वीरभद्रोगणेशश्चपुष्पदंतोमणीश्वरः
अतिबलःसुबलोनाममेघनादोघटावहः ९
घंटाकर्णश्चकालिदःपुलिदोवीरबाहुकः
केशरीकिंकरोनामचंडहासःप्रजापतिः १०
एतेचान्येचबहवःसनकाद्यास्तपोबलाः
गणैश्चकोटिसंख्यातैःसशिवःपरिवारितः ११
नंदनंवनमेवापिसेवितंदेवकिन्नरैः
प्रविवेशमहादेवोगणैर्देव्यासमन्वितः १२
दर्शयामासदेवेशोगिरिजायैसुशोभनम्

नानापादपसंपन्नंबहुपुष्पसमाकुलम् १३ दिव्यरंभावनाकीर्णंपुष्पवद्भिस्तुचंपकैः
मल्लिकाभिःसुपुष्पाभिर्मालतीजालसंकुलम् १४
नित्यंपुष्पितशाखाभिःपाटलानांवनोत्तमैःराजमानंमहावृक्षैश्चंदनैश्चारुगंधिभिः १५
देवदारुवनैर्जुष्टंतुंगवृक्षैःसमाकुलम्सरलैर्नालिकेरैश्चतद्वत्पूगीफलद्रुमैः १६
खर्जूरपनसैर्दिव्यैःफलभारावनामितैः परिमलोद्गारसंयुक्तैर्गुरुवृक्षसमाकुलम् १७
अग्नितेजःसमाभासैःसप्तपर्णैसुशोभितम् राजवृक्षैःकदंबैश्चपुष्पशोभान्वितंसदा १८
जंबूनिंबमहावृक्षैर्मातुलिगैःसमाकुलम् नारंगैःसिंधुवारैश्चप्रियालैःशालतिंदुकैः १९
उदुंबरैःकपित्थैश्चजंबूपादपशोभितम् लकुचैःपुष्पसौगंधैःस्फुटनागैःसमाकुलम् २०
चूतैश्चफलराजाद्यैर्नीलैश्चैवघनोपमैः नीलैःशालवनैर्दिव्यैर्जालानांतुवनैस्ततः २१

तमालैस्तुविशालैश्चसेवितंतपनोपमैः
शोभितंनंदनंपुण्यंशिवेनपरिदर्शितम् २२
शोभितंचद्रुमैश्चान्यैःसर्वैर्नीलवनोपमैः
सर्वकामफलोपेतैःकल्याणफलदायकैः २३
कल्पद्रुमैर्महापुण्यैःशोभितंनंदनंवनम्नानापक्षिनिनादैश्चसंकुलंमधुरस्वरैः २४
कोकिलानांरुतैःपुण्यैरुद्घुष्टंमधुकारिभिः
मकरंदविलुब्धानांपक्षिणांरुतनादितम् २५
नानवृक्षैःसमाकीर्णंनानामृगगणायुतम्
वृक्षेभ्योविविधैःपुष्पैस्सौगंधैःपतितैर्भुवि २६
साचभूराजतेपुत्रपूजितेवसुगंधिभिः तत्रवाप्योमहापुण्याःपद्मसौगंधनिर्मलाः २७
तोयैस्ताःपूरिताःपुत्रहंसकारंडसेविताः तडागैःसागरप्रख्यैस्तोयसौगंधपूजितैः २८ नंदनंभातिसर्वत्रगणैरप्सरसांमहत् विमानैःकलशैःशुभ्रैर्हेमदंडैःसुशोभनैः २९
नंदनोवनराजस्तुप्रासादैस्तुसुधान्वितैःयत्रतत्रप्रभात्येवकिन्नराणांमहागणैः ३० गंधर्वैरप्सरोभिश्चसुरूपाभिर्द्विजोत्तम
देवतानांविनोदैश्चमुनिवृंदैःसुयोगिभिः

यथैव ३८
!
तथैवमुख्यस्तरुराजएषसर्वातिथिर्देवपतेःप्रियोयम् ३९
श्रीपार्वत्युवाच-गुणान्नुशंभोममकीर्त्तयस्ववृक्षाधिपस्यास्यशुभान्सुपुण्यान्
आकर्ण्यदेवोवचनंबभाषेदेव्यास्तुसर्वंसुतरोर्हितस्य ४०
यंयंकल्पयंतिसुपुण्यदेवादेवोपमादेववराश्चकांते
तंतंहितेभ्यःप्रददातिवृक्षःकल्पद्रुमोनामवरिष्ठएषः ४१
अस्माच्चसर्वेप्रभवंतिपुण्यादुःप्राप्यमत्रैवतपोधिकास्ते
जीवाधिकंरत्नमयंसुदिव्यंदेवास्तुभुंजंतिमहाप्रधानाः ४२
शुश्रावदेवीवचनंशिवस्यआश्चर्यभूतंमनसाविचिंत्य
तस्यानुमत्यापरिकल्पितंचस्त्रीरत्नमेकंसुगुणंसुरूपम् ४३
सर्वांगरूपांसगुणांसुरूपांतस्मात्सुवृक्षाद्गिरिजाप्रलेभे
विश्वस्यमोहाययथोपविष्टासाहाय्यरूपामकरध्वजस्य ४४
क्रीडानिधानंसुखसिद्धिरूपंसर्वोपपन्नाक

मलायताक्षी
पद्माननापद्मकरासुपद्माचामीकरस्यापियथासुमूर्तिः ४५
प्रभासुतद्वद्विमलासुतेजालीलासुतेजाश्चसुकुंचितास्ते
प्रलंबकेशाःपरिसूक्ष्मबद्धाःपुष्पैःसुगंधैःपरिलेपिताश्च ४६
प्रबद्धकुंतादृढकेशबंधैर्विभातिसारूपवरेणबाला
सीमंतमार्गेचमुक्ताफलानांमालाविभात्येवयथातरूणाम् ४७
सीमंतमूलेतिलकंसुदेव्यायथोदितोदैत्यगुरुःसतेजाः
भालेषुपद्मेमृगनाभिपद्मसमुत्थतेजःप्रकरैर्विभाति ४८
सीमंतमूलेतिलकस्यतेजःप्रकाशयेद्रू
पश्रियंसुलोके
केशेषुमुक्ताफलकेचभालेतस्याःसुशोभांविकरोतिनित्यम् ४९
यथासुचंद्रपःरिभातिभासासारम्यचेष्टेवविभातितद्वत्संपूर्णचंद्रो
पियथाविभातिज्योत्स्नावितानेनहिमांशुजालः ५०
तस्यास्तुवक्त्रंपरिभातितद्वच्छोभाकरंविश्वविशारदंच

हिमांशुरेवापिकलंकयुक्तःसंक्षीयतेनित्यकलाविहीनः ५१
संपूर्णमस्त्येवसदैवहृष्टंतस्यास्तुवक्त्रंपरिनिष्कलंकम्
गंधंविकाशंकमलेस्वकीयंततःसमालोक्यसुखंनलेभे ५२
पद्माननासर्वगुणोपपन्नामदीयभावैःपरिनिर्मितेयम्
गंधंस्वकीयंतुविपश्यपद्मंतस्यामुखाद्वातिजगत्समीरः ५३
लज्जाभियुक्तःसहसाबभूवजलंसमाश्रित्यसदैवतिष्ठति
कतिमतिनियतबुद्ध्य्साउ! धियोवदंतिसुमदननृपतेःकोशंसमुद्रकलाभिः
५४
सुवरदशनरत्नैर्हास्यलीलाभियुक्ताअरुणअधरबिंबंशोभमानस्तुआस्यः ५५
सुभ्रूःसुनासिकातस्याःसुकर्णौरत्नभूषितौ
हेमकांतिसमोपेतौकपोलौदीप्तिसंयुतौ ५६
रेखात्रयंप्रशोभेतग्रीवायांपरिसंस्थितम्
सौभाग्यशीलशृंगारैस्तिस्रोरेखाइहैवहि ५७
सुस्तनौकठिनौपीनौवर्तुलाकारसन्निभौ
तस्याःकंदर्पकलशावभिषेकायकल्पितौ ५८
अंसावतीवशोभेतेसुसमौमानसान्वितौ

सुभुजौवर्तुलौश्लक्ष्णौसुवर्णौलक्षणान्वितौ ५९
सुसमौकरपद्मौतुपद्मवर्णौसुशीतलौ
दिव्यलक्षणसंपन्नौपद्मस्वस्तिकसंयुतौ ६०
सरलाःपद्मसंयुक्ताअंगुल्यस्तुनखान्विताः
नखानिचसुतीक्ष्णानिजलबिंदुनिभानिच ६१
पद्मगर्भप्रतीकाशोवर्णस्तदंगसंभवः
पद्मगंधाचसर्वांगेपद्मेवभातिभामिनी ६२
सर्वलक्षणसंपन्नानगकन्यासुशोभना रक्तोत्पलनिभौपादौसुश्लक्ष्णौचातिशोभनौ ६३
रत्नज्योतिःसमाकारानखाःपादाग्रसंभवाः
यथोद्दिष्टंचशास्त्रेषुतथाचांगेषुदृश्यते ६४
सर्वाभरणशोभांगीहारकंकणनूपुरा
मेखलाकटिसूत्रेणकांचीनादेनराजते ६५
नीलेनपट्टवस्त्रेणपरांशोभांगताशुभा
कंचुकेनापिदिव्येनसुरक्तेनगुणान्विता ६६
पार्वतीकल्पिताद्भावाद्गुणंप्राप्तामहोदयम्
कल्पद्रुमान्मुदंलेभेशंकरंवाक्यमब्रवीत् ६७
यथोक्तंतुत्वयादेवतथादृष्टोमयाद्रुमः
यादृशंकल्प्यतेभावस्तादृशंपरिदृश्यते ६८
सूतउवाच-

अथसाचारुसर्वांगीतयोःपार्श्वंसमेत्यच पादांबुजंननामाथसाभक्त्याभवयोस्तदा ६९ उवाचवचनंस्निग्धंहृद्यंहारिचसातदा कस्मात्सृष्टात्वयानाथमातर्वदस्वकारणम् ७०
श्रीदेव्युवाच-वृक्षस्यकौतुकाद्भावान्मयावैप्रत्ययःकृतः
सद्यःप्राप्तंफलंभद्रेभवतीरूपसंपदा ७१
अशोकसुंदरीनाम्नालोकेख्यातिंप्रयास्यसिसर्वसौभाग्यसंपन्नाममपुत्रीनसंशयः ७२
सोमवंशेषुविख्यातोयथादेवःपुरंदरः
नहुषोनामराजेंद्रस्तवनाथोभविष्यति ७३
एवंदत्वावरंतस्यैजगामगिरिजागिरिम्
कैलासंशंकरेणापिमुदापरमयायुता ७४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेद्व्यधिकशततमोऽध्यायः १०२

त्र्यधिकशततमोऽध्यायः कुंजलउवाच-
अशोकसुंदरीजातासर्वयोषिद्वरातदा रेमेसुनंदनेपुण्येसर्वकामगुणान्विते १ सुरूपाभिःसुकन्याभिर्देवानांचारुहासिनीसर्वान्भोगान्प्रभुंजानागीतनृत्यविचक्ष

णा २
विप्रचित्तेःसुतोहुंडोरौद्र
स्तीव्रश्चसर्वदा
स्वेच्छाचारोमहाकामीनंदनंप्रविवेशह ३
अशोकसुंदरींदृष्ट्वासर्वालंकारसंयुताम्तस्यास्तुदर्शनाद्दैत्योविद्धःकामस्यमार्गणैः ४
तामुवाचमहाकायःकात्वंकस्यासिवाशुभे
कस्मात्त्वंकारणाच्चात्रआगतासिवनोत्तमम् ५
अशोकसुंदर्युवाच-शिवस्यापिसुपुण्यस्यसुताहंशृणुसांप्रतम्
स्वसाहंकार्तिकेयस्यजननीगोत्रजापिमे ६
बालभावेनसंप्राप्तालीलयानंदनंवनम्
भवान्कोहिकिमर्थंतुमामेवंपरिपृच्छति ७
हुंडउवाच-
विप्रचित्तेःसुतश्चाहंगुणलक्षणसंयुतः
हुंडेतिनाम्नाविख्यातोबलवीर्यमदोद्धतः ८
दैत्यानामप्यहंश्रेष्ठोमत्समोनास्तिराक्षसः
देवेषुमर्त्यलोकेषुतपसायशसाकुले ९
अन्येषुनागलोकेषुधनभोगैर्वरानने दर्शनात्तेविशालाक्षिहतःकंदर्पमार्गणैः १०
शरणंतेह्यहंप्राप्तःप्रसादसुमुखीभव

भवस्ववल्लभाभार्याममप्राणसमाप्रिया ११ अशोकसुंदर्युवाच-श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसंबंधकारणम् भवितव्यासुजातस्यलोकेस्त्रीपुरुषस्यहि १२
भवितव्यस्तथाभर्तास्त्रियायःसदृशोगुणैःसंसारेलोकमार्गोयंशृणुहुंडयथाविधि १३ अस्त्येवकारणंचात्रयथातेनभवाम्यहम् सुभार्यादैत्यराजेंद्रशृणुष्वयतमानसः १४
वृक्षराजादहंजातायदाकालेमहामते शंभोर्भावंसुसंगृह्यपार्वत्याकल्पिताह्यहम् १५
देवस्यानुमतेदेव्यासृष्टोभर्ताममैवहि सोमवंशेमहाप्राज्ञःसधर्मात्माभविष्यति १६
जिष्णुर्जिष्णुसमोवीर्येतेजसापावकोपमः
सर्वज्ञःसत्यसंधश्चत्यागेवैश्रवणोपमः १७
यज्वादानपतिःसोपिरूपेणमन्मथोपमः
नहुषोनामधर्मात्मागुणशीलमहानिधिः १८
देव्यादेवेनमेदत्तःख्यातोभर्ताभविष्यतितस्मात्सर्वगुणोपेतंपुत्रमाप्स्यामिसुंदरम् १९
इंद्रोपेंद्रसमंलोकेययातिंजनवल्लभम्
लप्स्याम्यहंरणेधीरंतस्माच्छंभोःप्रसादतः २०

अहंपतिव्रतावीरपरभार्याविशेषतः अतस्त्वंसर्वथाहुंडत्यजभ्रांतिमितोव्रज २१
प्रहस्यैववचोब्रूतेअशोकसुंदरींप्रति हुंडउवाच-
नैवयुक्तंत्वयाप्रोक्तंदेव्यादेवेनचैवहि २२
नहुषोनामधर्मात्मासोमवंशेभविष्यति
भवतीवयसाश्रेष्ठाकनिष्ठोनसयुज्यते २३
कनिष्ठास्त्रीप्रशस्तातुपुरुषोनप्रशस्यते
कदासपुरुषोभद्रेतवभर्ताभविष्यति २४
तारुण्यंयौवनंचापिनाशमेवंप्रयास्यति
यौवनस्यबलेनापिरूपवत्यःसदास्त्रियः २५
पुरुषाणांवल्लभत्वंप्रयांतिवरवर्णिनि
तारुण्यंहिमहामूलंयुवतीनांवरानने २६
तस्याधारेणभुंजंतिभोगान्कामान्मनोनुगान्
कदासोभ्येष्यतेभद्रे
आयोःपुत्रःशृणुष्वमे २७
यौवनंवर्ततेऽद्यैववृथाचैवभविष्यति
गर्भत्वंचशिशुत्वंचकौमारंचनिशामय २८
कदासौयौवनोपेतस्तवयोग्योभविष्यति
यौवनस्यप्रभावेनपिबस्वमधुमाधवीम् २९
मयासहविशालाक्षिरमस्वत्वंसुखेनवै
हुंडस्यवचनंश्रुत्वाशिवस्यतनयापुनः ३०

उवाचदानवेंद्रं तंसाध्वसेनसमन्विता अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापराख्येयुगेतदा ३१
शेषावतारोधर्मात्मावसुदेवसुतोबलः रेवतस्यसुतांदिव्यांभार्यांसचकरिष्यति ३२
सापिजातामहाभागकृताख्येहियुगोत्तमे
युगत्रयप्रमाणेनसाहिज्येष्ठाबलादपि ३३
बलस्यसाप्रियाजातारेवतीप्राणसंमिता
भविष्यद्वापरेप्राप्तइहसातुभविष्यति ३४
मायावतीपुराजातागंधर्वतनयावरा
अपहृत्यनियम्यैवशंबरोदानवोत्तमः ३५
तस्याभर्तासमाख्यातोमाधवस्यसुतोबली
प्रद्युम्नोनामवीरेशोयादवेश्वरनंदनः ३६
तस्मिन्युगेभविष्येतभाव्यंदृष्टंपुरातनैः
व्यासादिभिर्महाभागैर्ज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ३७
एवंहिदृश्यतेदैत्यवाक्यंदेव्यातदोदितम्मांप्रतिहिजगद्धात्र्यापुत्र्याहिमवतस्तदा ३८
त्वंतुलोभेनकामेनलुब्धोवदसिदुष्कृतम्
किल्बिषेणसमाजुष्टंवेदशास्त्रविवर्जितम् ३९
यद्यस्यदिष्टमेवास्तिशुभंवाप्यशुभंदृढम्

पूर्वकर्मानुसारेणतत्तस्यपरिजायते ४०
देवानांब्राह्मणानांचवदनेयत्सुभाषितम्
निःसरेद्यदिसत्यंतदन्यथानैवजायते ४१
मद्भाग्यादेवमाज्ञातंनहुषस्यापितस्यच समायोगंविचार्यैवंदेव्याप्रोक्तंशिवेनच ४२
एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजभ्रांतिंमनःस्थिताम्
नैवशक्तोभवान्दैत्यमेमनश्चालितुंध्रुवम् ४३
पतिव्रतादृढाचित्तेसकोमेचालितुंक्षमः
महाशापेनधक्ष्यामिइतोगच्छमहासुर ४४
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंहुंडोवैदानवोबली
मनसाचिंतयामासकथंभार्याभवेदियम् ४५
विचिंत्यहुंडोमायावीअंतर्धानंसमागतः ततोनिष्क्रम्यवेगेनतस्मात्स्थानाद्विहायताम्
अन्यस्मिन्दिवसेप्राप्तेमायांकृत्वातमोमयीम् ४६
दिव्यंमायामयंरूपंकृत्वानार्यास्तुदानवः
माययाकन्यकारूपोबभूवममनंदन ४७
साकन्यापिवरारोहामायारूपागमत्ततः
हास्यलीलासमायुक्तायत्रास्तेभवनंदिनी ४८
उवाचवाक्यंस्निग्धेवअशोकसुंदरींप्रति
कासिकस्यासिसुभगेतिष्ठसित्वंतपोवने ४९

किमर्थंक्रियतेबालेकामशोषणकंतपः
तन्ममाचक्ष्वसुभगेकिंनिमित्तंसुदुष्करम् ५०
तन्निशम्यशुभंवाक्यंदानवेनापिभाषितम्
मायारूपेणछन्नेनसाभिलाषेणसत्वरम् ५१
आत्मसृष्टिसुवृत्तांतंप्रवृत्तंतुयथापुरा
तपसःकारणंसर्वंसमाचष्टसुदुःखिता ५२
उपप्लवंतुतस्यापिदानवस्यदुरात्मनः
मायारूपंनजानातिसौहृदात्कथितंतया ५३
हुंडउवाच-
पतिव्रतासिहेदेविसाधुव्रतपरायणा
साधुशीलसमाचारासाधुचारामहासती ५४
अहंपतिव्रताभद्रेपतिव्रतपरायणा
तपश्चरामिसुभगेभर्तुरर्थेमहासती ५५
ममभर्ताहतस्तेनहुंडेनापिदुरात्मना
तस्यनाशायवैघोरंतपस्यामिमहत्तपः ५६
एहिमेस्वाश्रमेपुण्येगंगातीरेवसाम्यहम्
अन्यैर्मनोहरैर्वाक्यैरुक्ताप्रत्ययकारकैः ५७
हुंडेनसखिभावेनमोहिताशिवनंदिनी
समाकृष्टासुवेगेनमहामोहेनमोहिता ५८
आनीतात्मगृहंदिव्यमनौपम्यंसुशोभनम्
मेरोस्तुशिखरेपुत्रवैडूर्याख्यंपुरोत्तमम् ५९
अस्तिसर्वगुणोपेतंकांचनाख्यंमहाशिवम्

तुंगप्रासादसंबाधैःकलशैर्दंडचामरैः ६०
नानवृक्षसमोपेतैर्वनैर्नीलैर्घनोपमैः
वापीकूपतडागैश्चनदीभिस्तुजलाशयैः ६१
शोभमानंमहारत्नैःप्राकारैर्हेमसंयतैः
सर्वकामसमृद्धार्थंसंपूर्णंदानवस्यहि ६२
ददृशेसापुरंरम्यमशोकसुंदरीतदा
कस्यदेवस्यसंस्थानंकथयस्वसखेमम ६३
सोवाचदानवेंद्रस्यदृष्टपूर्वस्यवैत्वया
तस्यस्थानंमहाभागेसोऽहदानवपुंगवः ६४
मयात्वंतुसमानीतामाययावरवर्णिनि
तामाभाष्यगृहंनीताशातकौंभंसुशोभनम् ६५
नानावेश्मैःसमाजुष्टंकैलासशिखरोपमम्
निवेश्यसुंदरींतत्रदोलायांकामपीडितः ६६
पुनःस्वरूपीदैत्येंद्रकाःमबाणप्रपीडितः
करसंपुटमाबध्यउवाचवचनंतदा ६७
यंयंत्वंवांछसेभद्रेतंतंदद्मिनसंशयः
भजमांत्वंविशालाक्षिभजंतंकामपीडितम् ६८
श्रीदेव्युवाच-नैवचालयितुंशक्तोभवान्मांदानवेश्वरः
मनसापिनवैधार्यंमममोहंसमागतम् ६९
भवादृशैर्महापापैर्देवैर्वादानवाधमैः दुष्प्राप्याहंनसंदेहोमावदस्वपुनःपुनः ७०
स्कंदानुजासातपसाभियुक्ताजाज्वल्यमानामहतारुषाच
संहर्तुकामापरिदानवंतंकालस्यजिह्वेवयथा

स्फुरंती ७१
पुनरुवाचसादेवीतमेवंदानवाधमम्
उग्रंकर्मकृतंपापचात्मनाशनहेतवे ७२
आत्मवंशस्यनाशायस्वजनस्यास्यवैत्वया दीप्तास्वगृहमानीतासुशिखाकृष्णवर्त्मनः
७३
यथाऽशुभःकूटपक्षीसर्वशोकैःसमुद्गतः
गृहंतुविशतेयस्यतस्यनाशंप्रयच्छति ७४
स्वजनस्यचसर्वस्यसधनस्यकुलस्यच
सद्विजोनाशमिच्छेतविशत्येवयदागृहम् ७५
तथातेहंगृहंप्राप्तातवनाशंसमीहती पुत्राणांधनधान्यस्यतववंशस्यसांप्रतम्
७६
जीवंकुलंधनंधान्यंपुत्रपौत्रादिकंतव
सर्वंतेनाशयित्वाहंयास्यामिचनसंशयः ७७
यथात्वयाहमानीताचरंतीपरमंतपः
पतिकामाप्रवांच्छंतीनहुषंचायुनंदनम् ७८
तथात्वांममभर्ताचनाशयिष्यतिदानव
मन्निमित्तउपायोऽयदृष्टोदेवेनवैपुरा ७९
सत्येयंलौकिकीगाथायांगायंतिविदोजनाः
प्रत्यक्षंदृश्यतेलोकेनविंदंतिकुबुद्धयः ८०
येनयत्रप्रभोक्तव्यंयस्माद्दुःखसुखादिकम्
सएवभुंजतेतत्रतस्मादेवनसंशयः ८१
कर्मणोस्यफलंभुंक्ष्वस्वकीयस्यमहीतले

यास्यसेनिरयस्थानंपरदाराभिमर्शनात् ८२
सुतीक्ष्णंहिसुधारंतुसुखड्गंचविघट्टति
अंगुल्यग्रेणकोपायतथामांविद्धिसांप्रतम् ८३
सिंहस्यसंमुखंगत्वाक्रुद्धस्यगर्जितस्यच
कोलुनातिमुखात्केशान्साहसाकारसंयुतः ८४
सत्याचारांदमोपेतांनियतांतपसिस्थिताम्
निधनंचेच्छतेयोवैसवैमांभोक्तुमिच्छति ८५
समणिंकृष्णसर्पस्यजीवमानस्यसांप्रतम्
गृहीतुमिच्छतेसोहियथाकालेनप्रेषितः ८६
भवांस्तुप्रेषितोमूढकालेनकालमोहितः
तदातेईदृशीजाताकुमतिःकिंनपश्यसि ८७
ऋतेतुआयुपुत्रेणसमालोकयतेहिकः
अन्योहिनिधनंयातिममरूपावलोकनात् ८८
एवमाभाषयित्वातंगंगातीरंगतासती
सशोकादुःखसंविग्नानियतानियमान्विता ८९
पूर्वमाचरितंघोरंपतिकामनयातपः
तवनाशार्थमिच्छंतीचरिष्येदारुणंपुनः ९०
यदात्वांनिहतंदुष्टंनहुषेणमहात्मना निशितैर्वज्रसंकाशैर्बाणैराशीविषोपमैः ९१
रणेनिपतितंपापमुक्तकेशंसलोहितम् गतासुंचप्रपश्यामितदायास्याम्यहंपतिम् ९२
एवंसुनियमंकृत्वागंगातीरमनुत्तमम्

संस्थिताहुंडनाशायनिश्चलाशिवनंदिनी ९३
वह्नेर्यथादीप्तिमतीशिखोज्ज्वलातेजोभियुक्ताप्रदहेत्सुलोकान्
क्रोधेनदीप्ताविबुधेशपुत्रीगंगातटेदुश्चरमाचरत्तपः ९४
कुंजलउवाच-
एवमुक्तामहाभागशिवस्यतनयागता गंगांभसिततःस्नात्वास्वपुरेकांचनाह्वये
९५
तपश्चचारतन्वंगीहुंडस्यवधहेतवे
अशोकसुंदरीबालासत्येनचसमन्विता ९६
हुंडोपिदुःखितोभूतःशापदग्धेनचेतसा
चिंतयामाससंतप्तअतीववचनानलैः ९७
समाहूयअमात्यंतंकंपनाख्यमथाब्रवीत् समाचष्टसवृत्तांतंतस्याःशापोद्भवंमहत् ९८
शप्तोस्म्यशोकसुंदर्याशिवस्यापिसुकन्यया
नहुषस्यापिमेभर्त्तुस्त्वंतुहस्तान्मरिष्यसि ९९
नैवजातस्त्वसौगर्भआयोर्भार्याचगुर्विणीयथासत्याद्व्यलीकस्तुतस्याःशापस्तथाकुरु १००
कंपनउवाच-
अपहृत्यप्रियांतस्यआयोश्चापिसमानय
अनेनापिप्रकारेणतवशत्रुर्नजायते १०१

नोवाप्रपातयस्वत्वंगर्भंतस्याःप्रभीषणैः
अनेनापिप्रकारेणतवशत्रुर्नजायते १०२
जन्मकालंप्रतीक्षस्वनहुषस्यदुरात्मनः
अपहृत्यसमानीयजहित्वंपापचेतनम् १०३
एवंसंमंत्र्यतेनापिकंपनेनसदानवः
अभूत्सउद्यमोपेतोनहुषस्यप्रणाशने १०४
विष्णुरुवाच-
एलपुत्रोमहाभागआयुर्नामक्षितीश्वरः
सार्वभौमःसधर्मात्मासत्यव्रतपरायणः १०५
इंद्रोपेंद्रसमोराजातपसायशसाबलैः
दानयज्ञैःसुपुण्यैश्चसत्येननियमेनच १०६
एकच्छत्रेणवैराज्यंचक्रेभूपतिसत्तमः पृथिव्यांसर्वधर्मज्ञःसोमवंशस्यभूषणम्
१०७
पुत्रंनविंदतेराजातेनदुःखीव्यजायत
चिंतयामासधर्मात्माकथंमेजायतेसुतः १०८
इतिचिंतांसमापेदेआयुश्चपृथिवीपतिः
पुत्रार्थंपरमंयत्नमकरोत्सुसमाहितः १०९
अत्रिपुत्रोमहात्मावैदत्तात्रेयोमहामुनिः
क्रीडमानःस्त्रियासार्द्धंमदिरारुणलोचनः ११०
वारुण्यामत्तधर्मात्मास्त्रीवृंदैश्चसमावृतः
अंकेयुवतिमाधायसर्वयोषिद्वरांशुभाम् १११

गायतेनृत्यतेविप्रःसुरांचपिबतेभृशम्
विनायज्ञोपवीतेनमहायोगीश्वरोत्तमः ११२
पुष्पमालाभिर्दिव्याभिर्मुक्ताहारपरिच्छदैः
चंदनागुरुदिग्धांगोराजमानोमुनीश्वरः ११३
तस्याश्रमंनृपोगत्वातंदृष्ट्वाद्विजसत्तमम्
प्रणाममकरोन्मूर्ध्नादण्डवत्सुसमाहितः ११४
अत्रिपुत्रःसधर्मात्मासमालोक्यनृपोत्तमम्
आगतंपुरतोभक्त्याअथध्यानंसमास्थितः ११५ एवंवर्षशतंप्राप्तंतस्यभूपस्यसत्तम निश्चलंशांतिमापन्नंमानसंभक्तितत्परम् ११६
समाहूयउवाचेदंकिमर्थंक्लिश्यसेनृप ब्रह्माचारेणहीनोस्मिब्रह्मत्वंनास्तिमेकदा ११७
सुरामांसप्रलुब्धोऽस्मिस्त्रियासक्तःसदैवहि
वरदानेनमेशक्तिरन्यंशुश्रूषब्राह्मणम् ११८
आयुरुवाच-
भवादृशोमहाभागनास्तिब्राह्मणसत्तमः सर्वकामप्रदातावैत्रैलोक्येपरमेश्वरः ११९

अत्रिवंशेमहाभागगोविंदःपरमेश्वरः ब्राह्मणस्यस्वरूपेणभवान्वैगरुडध्वजः १२०
नमोऽस्तुदेवदेवेशनमोऽस्तुपरमेश्वर
त्वामहंशरणंप्राप्तःशरणागतवत्सल १२१
उद्धरस्वहृषीकेशमायांकृत्वाप्रतिष्ठसि
विश्वस्थानांप्रजानांतुविद्वांसंविश्वनायकम् १२२
जानाम्यहंजगन्नाथंभवंतंमधुसूदनम्
मामेवरक्षगोविंदविश्वरूपनमोस्तुते १२३
कुंजलउवाच-
गतेबहुतिथेकालेदत्तात्रेयोनृपोत्तमम्
उवाचमत्तरूपेणकुरुष्ववचनंमम १२४
कपालेमेसुरांदेहिपाचितंमांसभोजनम् एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसचायुःपृथिवीपतिः १२५
उत्सुकस्तुकपालेनसुरामाहृत्यवेगवान् पलंसुपाचितंचैवच्छित्त्वाहस्तेनसत्वरम् १२६
नृपेंद्रप्रःददौचापिदत्तात्रेयायसत्तम
अथप्रसन्नचेताःससंजातोमुनिपुंगवः १२७
दृष्ट्वाभक्तिंप्रभावंचगुरुशुश्रूषणंपरम्
समुवाचनृपेंद्रं तमाय्रुंपणतमानसम् १२८
वरंवरयभद्रं तेदुर्लभंभुविभूपते सर्वमेवप्रदास्यामियंयमिच्छसिसांप्रतम्

१२९
राजोवाच-
भवान्दातावरंसत्यंकृपयामुनिसत्तम पुत्रंदेहिगुणोपेतंसर्वज्ञंगुणसंयुतम् १३०
देववीर्यंसुतेजंचअजेयंदेवदानवैः
क्षत्रियैराक्षसैर्घोरैर्दानवैःकिन्नरैस्तथा १३१
देवब्राह्मणसंभक्तःप्रजापालोविशेषतः
यज्वादानपतिःशूरःशरणागतवत्सलः १३२
दाताभोक्तामहात्माचवेदशास्त्रेषुपंडितःधनुर्वेदेषुनिपुणःशास्त्रेषुचपरायणः १३३
अनाहतमतिर्धीरःसंग्रामेष्वपराजितः
एवंगुणःसुरूपश्चयस्माद्वंशःप्रसूयते १३४
देहिपुत्रंमहाभागममवंशप्रधारकम्
यदिचापिवरोदेयस्त्वयामेकृपयाविभो १३५
दत्तात्रेयउवाच-एवमस्तुमहाभागतवपुत्रोभविष्यति
गृहेवंशकरःपुण्यःसर्वजीवदयाकरः १३६
एभिर्गुणैस्तुसंयुक्तोवैष्णवांशेनसंयुतः
राजाचसार्वभौमश्चइंद्रतुल्योनरेश्वरः १३७
एवंखलुवरंदत्वाददौफलमनुत्तमम् भूपमाहमहायोगीसुभार्यायैप्रदीयताम् १३८ एवमुक्त्वाविसृज्यैवतमायुंप्रणतंपुरः

आशीर्भिरभिनंद्यैवअंतर्द्धानमधीयत १३९ इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेत्र्यधिकशततमोऽध्यायः १०३

चतुरधिकशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
गतेतस्मिन्महाभागेदत्तात्रेयेमहामुनौ
आजगाममहाराजआयुश्चस्वपुरंप्रति १
इंदुमत्यागृहंहृष्टःप्रविवेशश्रियान्वितम्
सर्वकामसमृद्धार्थमिंद्रस्यसदनोपमम् २
राज्यंचक्रेसमेधावीयथास्वर्गेपुरंदरः
स्वर्भानुसुतयासार्द्धमिंदुमत्याद्विजोत्तम ३
साचइंदुमतीराज्ञीगर्भमापफलाशनात् दत्तात्रेयस्यवचनाद्दिव्यतेजःसमन्वितम्
४
इंदुमत्यामहाभागस्वप्नंदृष्टमनुत्तमम्
रात्रौदिवान्वितंतातबहुमंगलदायकम् ५
गृहांतरेविशंतंचपुरुषंसूर्यसन्निभम्
मुक्तामालान्वितंविप्रंश्वेतवस्त्रेणशोभितम् ६
श्वेतपुष्पकृतामालातस्यकंठेविराजते
सर्वाभरणशोभांगोदिव्यगंधानुलेपनः ७

चतुर्भुजः शंखपाणिर्गदाचक्रासिधारकः
छत्रेणध्रियमाणेनचंद्रबिंबानुकारिणा ८
शोभमानोमहातेजादिव्याभरणभूषितः
हारकंकणकेयूरनूपुराभ्यांविराजितः ९
चंद्र
बिंबानुकाराभ्यांकुंडलाभ्यांविराजितः
एवंविधोमहाप्राज्ञोनरःकश्चित्समागतः १०
इंदुमतींसमाहूयस्नापितापयसातदा
शंखेनक्षीरपूर्णेनशशिवर्णेनभामिनी ११
रत्नकांचनबद्धेनसंपूर्णेनपुनःपुनः
श्वेतंनागंसुरूपंचसहस्रशिरसंवरम् १२
महामणियुतंदीप्तंधामज्वालासमाकुलम्
क्षिप्तंतेनमुखप्रांतेदत्तंमुक्ताफलंपुनः १३
कंठेतस्याःसदेवेशइंदुमत्यामहायशाः
पद्मंहस्तेततोदत्वास्वस्थानंप्रतिजग्मिवान् १४
एवंविधंमहास्वप्नंतयादृष्टंसुतोत्तमम्
समाचष्टमहाभागाआयुंभूमिपतीश्वरम् १५
समाकर्ण्यमहाराजश्चिंतयामासवैपुनः समाहूयगुरुंपश्चात्कथितंस्वप्नमुत्तमम् १६
शौनकंसुमहाभागंसर्वज्ञंज्ञानिनांवरम् राजोवाच-
अद्यरात्रौमहाभागममपत्न्याद्विजोत्तम १७ विप्रोगेहंविशन्दृष्टःकिमिदंस्वप्नकारण

म्
शौनकउवाच-
वरोदत्तस्तुतेपूर्वंदत्तात्रेयेणधीमता १८
आदिष्टंचफलंराज्ञांसुगुणंसुतहेतवे तत्फलंकिंकृतंराजन्कस्मैत्वयानिवेदितम् १९
सुभार्यायैमयादत्तमितिराज्ञोदितंवचः
श्रुत्वोवाचमहाप्राज्ञःशौनकोद्विजसत्तमः २०
दत्तात्रेयप्रसादेनतवगेहेसुतोत्तमः
वैष्णवांशेनसंयुक्तोभविष्यतिनसंशयः २१
स्वप्नस्यकारणंराजन्नेतत्तेकथितंमया
इंद्रोपेंद्र
समःपुत्रोदिव्यवीर्योभविष्यति २२
पुत्रस्तेसर्वधर्मात्मासोमवंशस्यवर्द्धनः
धनुर्वेदेचवेदेचसगुणोसौभविष्यति २३
एवमुक्त्वासराजानंशौनकोगतवान्गृहम्
हर्षेणमहताविष्टोराजाभूत्प्रिययासह २४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे चतुरधिकशततमोऽध्यायः १०४

पंचोत्तरशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
गतासानंदनवनंसखीभिःसहक्रीडितुम् तत्राकर्ण्यमहद्वाक्यमप्रियंतुतदापितुः १
चारणानांसुसिद्धानांभाषतांहर्षणेनतु आयोर्गेहेमहावीर्योविष्णुतुल्यपराक्रमः २
भविष्यतिसुतश्रेष्ठोहुंडस्यांतंकरिष्यति
एवंविधंमहद्वाक्यमप्रियंदुःखदायकम् ३
समाकर्ण्यसमायातापितुरग्रेनिवेदितम्
समासेनतयातस्यपुरतोदुःखदायकम् ४
पितुरग्रेजगादाथपिताश्रुत्वासविस्मितः
शापमशोकसुंदर्याःसस्मारचपुराकृतम् ५
एतस्यार्थेतपस्तेपेसेयंचाशोकसुंदरी
गर्भस्यनाशनायैवइंदुमत्याःसदानवः ६
विचक्रेउद्यमंदुष्टःकालाकृष्टोदुरात्मवान्
छिद्रा
न्वेषीततोभूत्वाइंदुमत्यास्तुनित्यशः ७
यदापश्यतितांराज्ञींरूपौदार्यगुणान्विताम्
दिव्यतेजःसमायुक्तांरक्षितांविष्णुतेजसा ८
दिव्येनतेजसायुक्तांसूर्यबिंबोपमांतुताम्

तस्याःपार्श्वेमहाभागरक्षणार्थंस्थितःसदा ९
दूरात्सदानवोदुष्टस्तस्याश्चबहुदर्शयन्नानाविद्यांमहोग्रांचभीषिकांसुविभीषिकाम् १०
गर्भस्यतेजसायुक्तारक्षिताविष्णुतेजसा
भयंनजायतेतस्यामनस्येवकदापुनः ११
विफलोदानवोजातउद्यमश्चनिरर्थकः
मनीप्सितंनैवजातंहुंडस्यापिदुरात्मनः १२
एवंवर्षशतंपूर्णंपश्यमानस्यतस्यच प्रसूतासाहिपुत्रंचस्वर्भानोस्तनयातदा १३
रात्रावेवसुतश्रेष्ठतस्याःपुत्रोव्यजायत
तेजसातीवभात्येषयथासूर्योनभस्तले १४
सूतउवाच-
अथदासीमहादुष्टाकाचित्सूतिगृहागता
अशौचाचारसंयुक्तामहामंगलवादिनी १५
तस्याःसर्वंसमाज्ञायसहुंडोदानवाधमः
दास्याअंगंप्रविश्यैवप्रविष्टश्चायुमन्दिरे १६
महाजनेप्रसुप्तेचनिद्रयातीवमोहिते
तंपुत्रंदेवगर्भाभमपहृत्यबहिर्गतः १७
कांचनाख्यपुरेप्राप्तःस्वकीयेदानवाधमः
समाहूयप्रियांभार्यांविपुलांवाक्यमब्रवीत् १८

वधस्वैनंमहापापंबालरूपंरिपुंमम पश्चात्सूदस्यवैहस्तेभोजनार्थंप्रदीयताम् १९
नानाभेदैर्विभेदैश्चपाचयस्वहिनिर्घृणम्सूदहस्तान्महाभागेपश्चाद्भोक्ष्येनसंशयः २०
वाक्यमाकर्ण्यतद्भर्तुर्विपुलाविस्मिताभवत्
कस्मान्निर्घणतांयातिभर्त्ताममसुनिष्ठुरः २१
सर्वलक्षणसंपन्नंदेवगर्भोपमंसुतम्
कस्यकस्मात्प्रभक्ष्येतक्षमाहीनःसुनिर्घृणः २२
इत्येवंचिंतयामासकारुण्येनसमन्विता
पुनःपप्रच्छभर्तारंकस्माद्भक्ष्यसिबालकम् २३
कस्माद्भवसिसंक्रुद्धोअतीवनिरपत्रपः
सर्वंमेकारणंब्रूहितत्त्वेनदनुजेश्वर २४
आत्मदोषंचवृत्तांतंसमासेननिवेदितम्
शापमशोकसुंदर्याहुंडेनापिदुरात्मना २५
तयाज्ञातंतुतत्सर्वंकारणंदानवस्यवै वध्योऽयबालकःसत्यंनोवाभर्त्तामरिष्यति २६
इत्येवंप्रविचार्यैवविपुलाक्रोधमूर्च्छिता
मेकलांतुसमाहूयसैरंध्रींवाक्यमब्रवीत्

२७
जह्येनंबालकंदुष्टंमेकलेऽद्यमहानसे
सूदहस्तेप्रदेहित्वंहुण्डभोजनहेतवे २८
मेकलाबालकंगृह्यसूदमाहूयचाब्रवीत्
राजादेशंकुरुष्वाद्यपचस्वैनंहिबालकम् २९
एवमाकर्णितंतेनसूदेनापिमहात्मना आदायबालकंहस्ताच्छस्त्रमुद्यम्यचोद्यतः
३०
एषवैदेवदेवस्यदत्तात्रेयस्यतेजसा
रक्षितस्त्वायुपुत्रश्चसजहासपुनःपुनः ३१
हसंतंतंसमालोक्यससूदःकृपयान्वितः
सैरंध्रीचकृपायुक्तासूदंतंप्रत्यभाषत ३२
नैषवध्यस्त्वयासूदशिशुरेवमहामते
दिव्यलक्षणसंपन्नःकस्यजातःसुसत्कुले ३३
सूदउवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रे
वाक्यंवैकृपयान्वितम्
राजलक्षणसंपन्नोरूपवान्कस्यबालकः ३४
कस्माद्भोक्ष्यतिदुष्टात्माहुंडोऽयदानवाधमः
येनवैरक्षितोवंशःपूर्वमेवसुकर्मणा ३५
आपत्स्वपिसजीवेतदुर्गेषुनान्यथाभवेत्
सिंधुवेगेननीतस्तुवह्निमध्येगतोऽथवा ३६
जीवतेनात्रसंदेहोयश्चकर्मसहायवान्
तस्माद्धिक्रियतेकर्मधर्मपुण्यसमन्वितम् ३७

आयुष्मंतोनरास्तेनप्रवदंतिसुखंततः तारकंपालकंकर्मरक्षतेजाग्रतेहितत् ३८
मुक्तिदंजायतेनित्यंमैत्रस्थानप्रदायकम्
दानपुण्यान्वितंकर्मप्रियवाक्यसमन्वितम् ३९
उपकारयुतंयश्चकरोतिशुभकृत्तदा
तमेवरक्षतेकर्मसर्वदैवनसंशयः ४०
अन्ययोनिंप्रयातिस्मप्रेरितःस्वेनकर्मणा
किंकरोतिपितामाताअन्येस्वजनबान्धवाः ४१
कर्मणानिहतोयस्तुनस्युस्तस्यचरक्षणे
सूतउवाच-
येनैवकर्मणाचैवरक्षितश्चायुनंदनः ४२
तस्मात्कृपान्वितोजातःसूदःकर्मवशानुगः
सैरंध्रीचतथाजाताप्रेरितातस्यकर्मणा ४३
द्वाभ्यामेवसुतश्चायोरक्षितश्चारुलक्षणः
रात्रावेवप्रणीतोऽसौतस्माद्गेहान्महाश्रमे ४४
वशिष्ठस्याश्रमेपुण्येसैरंध्र्यापुण्यकर्मणा
शुभेपर्णकुटीद्वारेतस्मिन्नेवमहाश्रमे ४५
गतासास्वगृहंपश्चान्निक्षिप्यबालकोत्तमम्

एणंनिपात्यसूदेनपाचितंमांसमेवहि ४६
भोजयित्वासुदैत्येंद्रो
हुंडोहृष्टोभवत्तदा
शापमशोकसुंदर्यामोघंमेनेतदासुरः ४७
हर्षेणमहताविष्टःसहुंडोदानवेश्वरः
कुंजलउवाच-
प्रभातेविमलेजातेवशिष्ठोमुनिसत्तमः ४८
बहिर्गतोहिधर्मात्माकुटीद्वारात्प्रपश्यति
संपूर्णंबालकंदृष्ट्वादिव्यलक्षणसंयुतम् ४९
संपूर्णेंदुप्रतीकाशंसुंदरंचारुलोचनम्
वशिष्ठउवाच-
पश्यंतुमुनयःसर्वेयूयमागत्यबालकम् ५०
कस्यकेनसमानीतंरात्रौद्वारांगणेमम
देवगंधर्वगर्भाभंराजलक्षणसंयुतम् ५१
कंदर्पकोटिसंकाशंपश्यंतुमुनयोऽमलम्
महाकौतुकसंयुक्ताहृष्टाद्विजवरास्ततः ५२
समपश्यन्सुतंतेतुआयोश्चैवमहात्मनः
वशिष्ठःसतुधर्मात्माज्ञानेनालोक्यबालकम् ५३
आयुपुत्रंसमाज्ञातंचरित्रेणसमन्वितम्
वृत्तांतंतस्यदुष्टस्यहुण्डस्यापिदुरात्मनः ५४
कृपयाब्रह्मपुत्रस्तुसमुत्थायसुबालकम् कराभ्यामथगृह्णातियावद्द्विजोवरोत्तमः

५५
तावत्पुष्पसुवृष्टिंचचक्रुर्देवाःसुतोपरि
ललितंसुस्वरंगीतंजगुर्गंधर्वकिन्नराः ५६
ऋषयोवेदमंत्रैस्तुस्तुवंतिनृपनंदनम्
वशिष्ठस्तंसमालोक्यवरंवैदत्तवांस्तदा ५७
नहुषेत्येवतेनामख्यातंलोकेभविष्यति
हुषितोनैवतेनापिबालभावैर्नराधिप ५८
तस्मान्नहुषतेनामदेवपूज्योभविष्यसि जातकर्मादिकंकर्मतस्यचक्रेद्विजोत्तमः
५९
व्रतदानंविसर्गंचगुरुशिष्यादिलक्षणम्
वेदंचाधीत्यसंपूर्णंषडंगंसपदक्रमम् ६०
सर्वाण्येवचशास्त्राणिअधीत्यद्विजसत्तमात्
वशिष्ठाच्चधनुर्वेदंसरहस्यंमहामतिः ६१
शस्त्राण्यस्त्राणिदिव्यानिग्राहमोक्षयुतानिच
ज्ञानशास्त्रादिकंन्यायराजनीतिगुणादिकान् ६२
वशिष्ठादायुपुत्रश्चशिष्यरूपेणभक्तिमान्
एवंससर्वनिष्पन्नोनाहुषश्चातिसुंदरः ६३
वशिष्ठस्यप्रसादाच्चचापबाणधरोभवत् ६४
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुर

ुतीर्थमाहात्म्ये- च्यवनचरित्रेपंचोत्तरशततमोऽध्यायः १०५

षडधिकशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
आयुभार्यामहाभागास्वर्भानोस्तनयासुतम्
अपश्यंतीसुबालंतंदेवोपममनौपमम् १
हाहाकारंमहत्कृत्वारुरोदवरवर्णिनी
केनमेलक्षणोपेतोहृतोबालःसुलक्षणः २
तपसादानयज्ञैश्चनियमैर्दुष्करैःसुतः
संप्राप्तोहिमयावत्सकष्टैश्चदारुणैःपुनः ३
दत्तात्रेयेणपुण्येनसंतुष्टेनमहात्मना
दत्तःपुत्रोहृतःकेनरुरोदकरुणान्विता ४
हापुत्रवत्समेतातहाबालगुणमंदिर
क्वासिकेनापनीतोसिममशब्दःप्रदीयताम् ५
सोमवंशस्यसर्वस्यभूषणोसिनसंशयः
केनत्वमपनीतोसिममप्राणैःसमन्वितः ६
राजसुलक्षणैर्दिव्यैःसंपूर्णःकमलेक्षणःकेनाद्यापहृतोवत्सःकिंकरोमिक्वयाम्यहम् ७
स्फुटंजानाम्यहंकर्मह्यन्यजन्मनियत्कृतम्
न्यासनाशःकृतःकस्यतस्मात्पुत्रोहृतोमम ८
किंवाछलंकृतंकस्यपूर्वजन्मनिपापया
कर्मणस्तस्यवैदुःखमनुभुंजामिनान्यथा ९

रत्नापहारिणीजातापुत्ररत्नंहृतंमम
तस्माद्दैवेनमेदिव्यअनौपम्यगुणाकरः १०
किंवावितर्कितोविप्रःकर्मणस्तस्यवैफलम्प्राप्तंमयानसंदेहःपुत्रशोकान्वितंभृशम् ११
किंवाशिशुविरोधश्चकृतोजन्मांतरेमया
तस्यपापस्यभुंजामिकर्मणःफलमीदृशम् १२
याचमानस्यचैवाग्रेवैश्वदेवस्यकर्मणः
किंवापिनार्पितंचान्नंव्याहृतीभिर्हुतंद्विजैः १३
एवंसुदेवमानाच्चस्वर्भानोस्तनयातदा
इंदुमतीमहाभागशोकेनकरुणाकुला १४
पतितामूर्च्छिताशोकाद्विह्वलत्वंगतासतीनिःश्वासान्मुंचमानासावत्सहीनायथाहिगौः १५
आयूराजासशोकेनदुःखेनमहतान्वितः
बालंश्रुत्वाहृतंतंतुधैर्यंतत्याजपार्थिवः १६
तपसश्चफलंनास्तिनास्तिदानस्यवैफलम्
यस्मादेवंहृतःपुत्रस्तस्मान्नास्तिनसंशयः १७
दत्तात्रेयःप्रसादेनवरंमेदत्तवान्पुरा
अजेयंचजयोपेतंपुत्रंसर्वगुणान्वितम् १८
तस्यवरप्रदानस्यकथंविघ्नोह्यजायत इतिचिंतापरोराजादुःखितःप्रारुदद्भृशम् १९

इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नाहुषाख्यानेषडधिकशततमोऽध्यायः १०६

सप्तोत्तरशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
अथासौनारदःस्वर्गादायुराजानमागतः
आगत्यकथयामासकस्माद्राजन्प्रशोचसे १
पुत्रापहरणंतेऽद्यक्षेमंजातंमहामते
देवादीनांमहाराजएवंज्ञात्वातुमाशुचः २
सर्वज्ञःसगुणोभूत्वासर्वविज्ञानसंयुतः
सर्वकलाभिसंपूर्णआगमिष्यतितेसुतः ३
येनाप्यपहृतस्तेऽद्यबालोदेवगुणोपमः
आत्मगेहेमहाराजकालोनीतोनसंशयः ४
तस्याप्यंतंसवैकर्त्तामहावीर्योमहाबलः
सत्वामभ्येष्यतेभूपशिवस्यसुतयासह ५
इंद्रोपेंद्र
समःपुत्रोभविष्यतिस्वतेजसा
इंद्र
त्वंभोक्ष्यतेसोऽपिनिजैश्चपुण्यकर्मभिः ६
एवमाभाष्यराजानमायुंदेवर्षिसत्तमः जगामसहसातस्यपश्यतःसानुगस्यह ७ गतेतस्मिन्महाभागेनारदेदेवसंमिते आयुरागत्यतांराज्ञींतत्सर्वंविन्यवेदयत

् ८
दत्तात्रेयेणयोदत्तःपुत्रोदेववरोत्तमः
सवैराज्ञिकुशल्यास्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ९
येनाप्यसौहृतःपुत्रःसगुणोमेवरानने
शिरस्तस्यगृहीत्वातुपुनरेवागमिष्यति १०
इत्याहनारदोभद्रेमाकृथाःशोकमेवच
त्यजचैनंमहामोहंकार्यधर्मविनाशनम् ११
भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवंराज्ञीइंदुमतीततः
हर्षेणापिसमाविष्टापुत्रस्यागमनंप्रति
१२
यथोक्तंदेवऋषिणातत्तथैवभविष्यति
दत्तात्रेयेणमेदत्तस्तनपोह्यजरामरः १३
भविष्यतिनसंदेहःप्रतिभात्येनमेवहि
इत्येवंचिंतयित्वातुननामद्विजपुंगवम् १४
नमोस्तुतस्मैपरिसिद्धिदायअत्रेःसुपुत्रायमहात्मनेच
यस्यप्रसादेनमयासुपुत्रःप्राप्तःसुधीरःसुगुणःसुपुण्यः १५
एवमुक्त्वातुसादेवीविररामसुदःखिता
आगमिष्यंतमाज्ञायनहुषंतनयंपुनः १६
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नाहुषाख्यानेसप्तोत्तरशततमोऽध्यायः १०७

अष्टोत्तरशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
ब्रह्मपुत्रोमहातेजावशिष्ठस्तपतांवरः
नहुषंतंसमाहूयइदंवचनमब्रवीत् १
वनंगच्छस्वशीघ्रेणवन्यमानयपुष्कलम्
समाकर्ण्यमुनेर्वाक्यंनहुषोवनमाययौ २
तत्रकिंचित्सुवृत्तांतंशुश्रावनहुषोबलः
अयमेषसधर्मात्मानहुषोनामवीर्यवान् ३
आयोःपुत्रोमहाप्राज्ञोबाल्यान्मात्रावियोजितः
अस्यैवातिवियोगेनआयुभार्याप्ररोदिति ४
अशोकसुंदरीतेपेतपःपरमदुष्करम्
कदापश्यतिसादेवीपुत्रमिंदुमतीशुभा ५
नाहुषंनामधर्मज्ञंहृतंपूर्वंतुदानवैः
तपस्तेपेनिरालंबाशिवस्यतनयावरा ६
अशोकसुंदरीबालाआयुपुत्रस्यकारणात्
अनेनापिकदासाहिसंगतातुभविष्यति ७
एवंसांसारिकंवाक्यंदिविचारणभाषितम् शुश्रावसहिधर्मात्मानहुषोविभ्रमान्वितः ८
सगत्वावन्यमादायवशिष्ठस्याश्रमंप्रति वन्यंनिवेद्यधर्मात्मावशिष्ठायमहात्मने ९
बद्धांजलिपुटोभूत्वाभक्त्यानमितकंधरः तमुवाचमहाप्राज्ञंवशिष्ठंतपतांवरम् १०

भगवञ्छ्रूयतांवाक्यमपूर्वंचारणेरितम्
एषवैनहुषोनाम्नाआयुपुत्रोवियोजितः ११
मात्रासहसुदुःखैस्तुइंदुमत्याहिदानवैः
शिवस्यतनयाबालातपस्तेपेसुदुश्चरम् १२
निमित्तमस्यधीरस्यनहुषस्येतिवैगुरो एवमाभाषितंतैस्तुतत्सर्वंहिमयाश्रुतम् १३
कोसावायुःसधर्मात्माकासात्विंदुमतीशुभा अशोकसुंदरीकासानहुषेतिकउच्यते १४ एतन्मेसंशयंजातंतद्भवांश्छेत्तुमर्हति अन्यःकोपिमहाप्राज्ञःकुत्रासौनहुषेतिच १५
तत्सर्वंतातमेब्रूहिकारणांतरमेवहि वशिष्ठउवाच-
आयुराजासधर्मात्मासप्तद्वीपाधिपोबली १६
भार्याइंदुमतीतस्यसत्यरूपायशस्विनी
तस्यामुत्पादितःपुत्रोभवान्वैगुणमंदिरम् १७
आयुनाराजराजेनसोमवंशस्यभूषणम्
हरस्यकन्यासुश्रोणीगुणरूपैरलंकृता १८
अशोकसुंदरीनाम्नासुभगाचारुहासिनी
तस्यहेतोस्तपस्तेपेनिरालंबातपोवने १९
तस्याभर्ताभवान्सृष्टोधात्रायोगेननिश्चितः
गंगायास्तीरमाश्रित्यध्यानयोगसमाश्रिता २०

हुंडश्चदानवेंद्रो
योदृष्ट्वाचैकाकिनींसतीम्
तपसाप्रज्वलंतींचसुभगांकमलेक्षणाम् २१
रूपौदार्यगुणोपेतांकामबाणैःप्रपीडितः
तांबभाषेऽन्तिकंगत्वाममभार्याभवेतिच २२
एवंसातद्वचःश्रुत्वातमुवाचतपस्विनी माहुंडसाहसंकार्षीर्माजल्पस्वपुनःपुनः
२३
अप्राप्याहंत्वयावीरपरभार्याविशेषतः
दैवेनमेपुरासृष्टआयुपुत्रोमहाबलः २४
नहुषोनाममेधावीभविष्यतिनसंशयः
देवदत्तोमहातेजाअन्यथात्वंकरिष्यसि २५
ततःशाप्रंपदास्यामियेनभस्मीभविष्यसि एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंकामबाणैःप्रपीडितः
२६
व्याजेनापिहृतातेनप्रणीतानिजमंदिरे
ज्ञात्वातयामहाभागशप्तोऽसौदानवाधमः २७
नहुषस्यैवहस्तेनतवमृत्युर्भविष्यति
अजातेत्वयिसंजातावदसेत्वंयथैवतत् २८
सत्वमायुसुतोवीरहृतोहुंडेनपापिना सूदेनरक्षितोदास्याप्रेषितोममचाश्रमम् २९
भवंतंवनमध्येचदृष्ट्वाचारणकिन्नरैः यत्तुवैश्रावितंवत्समयातेकथितंपुनः ३० जहितंपापकर्तारंहुंडाख्यंदानवाधमम् नेत्राभ्यांहिप्रमुंचंतीमश्रूणिपरिमार्

जय ३१
इतोगत्वाप्रपश्यत्वंगंगातीरंमहाबलम्
निपात्यदानवेंद्रं तंकारागृहात्समानय ३२
अशोकसुंदरीयाहितस्याभर्ताभवस्वहि
एतत्तेसर्वमाख्यातंप्रश्नस्यास्यहिकारणम् ३३
आभाष्यनहुषंविप्रोविरराममहामतिः ३४
आकर्ण्यसर्वंमुनिनाप्रयुक्तमाश्चर्यभूतंसहिचिंत्यमानः
तस्यांतमेकःपरिकर्तुकामआयोःसुतःकोपमथोचकार ३५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नाहुषाख्यानेऽष्टोत्तरशततमोऽध्यायः १०८

नवाधिकशततमोऽध्यायः कुंजलउवाच-
प्रणिपत्यप्रसाद्यैववशिष्ठंतपतांवरम् आमंत्र्यनिर्जगामाथबाणपाणिर्धनुर्धरः १
एणस्यमांसंसुविपाच्यभोजितंबालस्तयारक्षितएवबुद्ध्या
आयोःसुपुत्रःसगुणःसुरूपोदेवोपमोदेवगुणैश्चयुक्तः २
तेनैवमांसेनसुसंस्कृतेनमृष्टेनपक्वेनरस

ानुगेन
तमेवदैत्यंपरिभाष्यसूदोदुष्टंसुहर्षेणव्यभोजयत्तदा ३
बुभुजेदानवोमांसंरसस्वादुसमन्वितम्
हर्षेणापिसमाविष्टोजगामाशोकसुंदरीम् ४
तामुवाचततस्तूर्णंकामोपहतचेतनः
आयुपुत्रोमयाभद्रेभक्षितःपतिरेवते ५
मामेवभजचार्वंगिभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान्
किंकरिष्यसितेनत्वंमानुषेणगतायुषा ६
प्रत्युवाचसमाकर्ण्यशिवकन्यातपस्विनी
भर्तामेदैवतैर्दत्तोअजरोदोषवर्जितः ७
तस्यमृत्युर्नवैदृष्टोदेवैरपिमहात्मभिः एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदानवोदुष्टचेष्टितः ८
तामुवाचविशालाक्षींप्रहस्यैवपुनःपुनः अद्यैवभक्षितंमांसमायुपुत्रस्यसुंदरि ९ जातमात्रस्यबालस्यनहुषस्यदुरात्मनः एवमाकर्ण्यसावाक्यंकोपंचक्रेसुदारुणम् १०
प्रोवाचसत्यसंस्थासातपसाभावितापुनः
तपएवमयातप्तंमनसानियमेनवै
आयुसुतश्चिरायुश्चसत्येनैवभविष्यति ११
इतोगच्छदुराचारयदिजीवितुमिच्छसि
अन्यथात्वामहंशप्स्येपुनरेवनसंशयः १२
एवमाकर्णितंतस्याःसूदेननृपतिंप्रति

परित्यज्यमहाराजएतामन्यांसमाश्रय १३
सूदेनप्रेषितोदैत्यःसहुंडःपापचेतनः
निर्जगामत्वरायुक्तःसस्वांभार्यांप्रियांप्रति १४
चेष्टितंनैवजानातिदास्यासूदेनयत्कृतम्
तस्यैनिवेदितंसर्वंप्रियायैवृत्तमेवच १५
सूतउवाच-
अशोकसुंदरीसाचमहतातपसाकिल
दुःखशोकेनसंतप्ताकृशीभूतातपस्विनी १६
चिंतयंतीप्रियंकांतंतंध्यायतिपुनःपुनः किंनकुर्वंतिवैदैत्याउपायैर्विविधैरपि १७
उपायज्ञाःसदाबुद्ध्याउद्यमेनापिसर्वदा वर्तंतेदनुजश्रेष्ठानानाभावैश्चसर्वदा १८
मायोपायेनयोगेनहृताहंपापिनापुरा
तथासघातितःपुत्रआयोश्चैवभविष्यति १९
यंदृष्ट्वादैवयोगेनभवितारमनामयम्
उद्यमेनापिपश्येतकिंवानश्यतिवानवा २०
किंवासउद्यमःश्रेष्ठःकिंवातत्कर्मजंफलम्
भाविभावःकथंनश्येत्ततोवेदःप्रतिष्ठति २१
विशेषोभावितोदेवैःसकथंचान्यथाभवेत्
एवमेवंमहाभागाचिंतयंतीपुनःपुनः २२
किन्नरोविद्वरोनामबृहद्वंशोमहातनुः सनाभ्योर्धनरःकायःपक्षाभ्यांहिविवर्जित

ः २३
द्विभुजोवंशहस्तस्तुहारकंकणशोभितः
दिव्यगंधानुलिप्तांगोभार्ययासहचागतः २४
तामुवाचनिरानंदांससुतांशंकरस्यहि किमर्थंचिंतसेदेविविद्वरंविद्धिचागतम् २५
किन्नरंविष्णुभक्तंमांप्रेषितंदेवसत्तमैः
दुःखमेवंनकर्तव्यंभवत्यानहुषंप्रति २६
हुंडेनपापचारेणवधार्थंतस्यधीमतः
कृतमेवाखिलंकर्महृतश्चायुसुतःशुभे २७
सतुवैरक्षितोदेवैरुपायैर्विविधैरपि
हुंडएवंविजानातिआयुपुत्रोहृतोमया २८
भक्षितस्तुविशालाक्षिइतिजानातिवैशुभे
भवतांश्रावयित्वाहिगतोसौदानवोऽधमः २९
स्वेनकर्मविपाकेनपुण्यस्यापिमहायशाः
पूर्वजन्मार्जितेनैवतवभर्त्तासजीवति ३०
पुण्यस्यापिबलेनैवयेषामायुर्विनिर्मितम्
स्वर्जितस्यमहाभागेनाशमिच्छंतिघातकाः ३१
दुष्टात्मानोमहापापाःपरतेजोविदूषकाः
तेषांयशोविनाशार्थंप्रपंचंतिदिनेदिने ३२
नानाविधैरुपायैस्तेविषशस्त्रादिभिस्ततःहंतुमिच्छंतितंपुण्यंपुण्यकर्माभिरक्षितम् ३३
पापिनश्चैवहुंडाद्यामोहनस्तंभनादिभिः

पीडयंतिमहापापानानाभेदैर्बलाविलैः ३४ सुकृतस्यप्रयोगेणपूर्वजन्मार्जितेनहि पुण्यस्यापिमहाभागेपुण्यवंतंसुरक्षितम् ३५
वैफल्यंयांतितेषांवैउपायाःपापिनांशुभे यंत्रतंत्राणिमंत्राश्चशस्त्राग्निविषबंधनाः ३६
रक्षयंतिमहात्मानंदेवपुण्यैःसुरक्षितम्कर्तारोभस्मतांयांतिसवैतिष्ठतिपुण्यभाक् ३७
आयुपुत्रस्यवीरस्यरक्षकादेवताःशुभे
पुण्यस्यसंचयंसर्वेतपसांनिधिमेवतु ३८
तस्माच्चरक्षितोवीरोनहुषोबलिनांवरः
सत्येनतपसातेनपुण्यैश्चसंयमैर्दमैः ३९
माकृथादारुणंदुःखंमुंचशोकमकारणम् सहिजीवतिधर्मात्मामात्रापित्राविनावने
४०
तपोवनेवसत्येकस्तपस्विपरिपालितः
वेदवेदांगतत्त्वज्ञोधनुर्वेदस्यपारगः ४१
यथाशशीविराजेतस्वकलाभिःस्वतेजसा
तथाविराजतेसोऽपिस्वकलाभिःसुमध्यमे ४२
विद्याभिस्तुमहापुण्यैस्तपोभिर्यशसातथाराजतेपरवीरघ्नोरिपुहासुरवल्लभः ४३
हुंडंनिहत्यदैत्येंद्रं त्वामेवंहिप्रलप्स्यते त्वयासार्द्धंस्त्रियाचैवपृथिव्यामेकभू

पतिः ४४
भविष्यतिमहायोगीयथास्वर्गेतुवासवः
त्वंतस्मात्प्राप्स्यसेभद्रे
सुपुत्रंवासवोपमम् ४५
ययातिंनामधर्मज्ञंप्रजापालनतत्परम्
तथाकन्याशतंचापिरूपौदार्यगुणान्वितम् ४६
यासांपुण्यैर्महाराजइंद्र
लोकंप्रयास्यति
इंद्र
त्वंभोक्ष्यतेदेविनहुषःपुण्यविक्रमः ४७
ययातिर्नामधर्मात्माआत्मजस्तेभविष्यति
प्रजापालोमहाराजःसर्वजीवदयापरः ४८
तस्यपुत्रास्तुचत्वारोभविष्यंतिमहौजसः बलवीर्यसमोपेताधनुर्वेदस्यपारगाः ४९
प्रथमश्चतुरुर्नामपुरुर्नामद्वितीयकः उरुर्नामतृतीयश्चचतुर्थोवीर्यवान्यदुः ५०
एवंपुत्रामहावीर्यास्तेजस्विनोमहाबलाः भविष्यंतिमहात्मानःसर्वतेजःसमन्विताः ५१ यदोश्चैवसुतावीराःसिंहतुल्यपराक्रमाः तेषांनामानिभद्रं तेगदतःशृणुसांप्रतम् ५२
भोजश्चभीमकश्चापिअंधकःकुञ्जरस्तथा वृष्णिर्नामसुधर्मात्मासत्याधारोभविष्यति ५३
षष्ठस्तुश्रुतसेनश्चश्रुताधारस्तुसप्तम

ः
कालदंष्ट्रोमहावीर्यःसमरेकालजिद्बली ५४
यदोःपुत्रामहावीर्यायादवाख्यावरानने
तेषांतुपुत्राःपौत्रास्तेभविष्यंतिसहस्रशः ५५
एवंनहुषवंशोवैतवदेविभविष्यति
दुःखमेवंपरित्यज्यसुखेनानुप्रवर्तय ५६
समेष्यतिमहाप्राज्ञस्तवभर्ताशुभानने
निहत्यदानवंहुंडंत्वामेवंपरिणेष्यति ५७
दुःखजातानिसोष्णानिनेत्राभ्यांहिपतंतिच
अश्रूणिचेंदुमत्याश्चसंमार्जयतिमानदः ५८
आयोश्चदुःखमुद्धृत्यस्वकुलंतारयिष्यति
सुखिनंपितरंकृत्वाप्रजापालोभविष्यति ५९
एतत्तेसर्वमाख्यातंदेवानांकथनंशुभे
दुःखंशोकंपरित्यज्यसुखेनपरिवर्त्तय ६०
अशोकसुंदर्युवाच-कदाह्येष्यतिमेभर्त्ताविहितोदैवतैर्यदिसत्यंवदस्वधर्मज्ञममसौख्यंविवर्द्धय ६१
विद्वरउवाच-
अचिराद्द्रक्ष्यसिभर्तारंत्वमेवंशृणुसुंदरि
एवमुक्त्वाजगामाथगंधर्वोविबुधालयम् ६२
अशोकसुंदरीसाचतपस्तेपेहितत्रवै कामंक्रोधंपरित्यज्यलोभंचापिशिवात्मजा ६३
इति

श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नाहुषाख्यानेनवाधिकशततमोऽध्यायः १०९

दशाधिकशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
आमंत्र्यसमुनीन्सर्वान्वशिष्ठंतपतांवरम्
समुत्सुकोगंतुकामोनहुषोदानवंप्रति १
ततस्तेमुनयःसर्वेवशिष्ठाद्यास्तपोधनाः
आशीर्भिरभिनंद्यैनमायुपुत्रंमहाबलम् २
आकाशेदेवताःसर्वाजघ्नुर्वैदुंदुभीन्मुदा
पुष्पवृष्टिंप्रचक्रुस्तेनहुषस्यचमूर्धनि ३
अथदेवःसहस्राक्षःसुरैःसार्द्धंसमागतः ददौशस्त्राणिचास्त्राणिसूर्यतेजोपमानिच ४
देवेभ्योनृपशार्दूलोजगृहेद्विजसत्तम
तानिदिव्यानिचास्त्राणिदिव्यरूपोपमोऽभवत् ५
अथतादेवताःसर्वाःसहस्राक्षमथाब्रुवन्
स्यंदनोदीयतामस्मैनहुषायसुरेश्वर ६
देवानांमतमाज्ञायवज्रपाणिःस्वसारथिम्
आहूयमातलितंतुआदिदेशततोद्विज ७
एनंगच्छमहात्मानमुह्यतांस्यंदनेनवै

सध्वजेनमहाप्राज्ञमायुजंसमरोद्यतम् ८
सचोवाचसहस्राक्षंकरिष्येतवशासनम्
एवमुक्त्वाजगामाशुह्यायुपुत्रंरणोद्यतम् ९
राजानंप्रत्युवाचैवदेवराजस्यभाषितम्
विजयीभवधर्मज्ञरथेनानेनसंगरे १०
इत्युवाचसहस्राक्षस्त्वामेवनृपतीश्वर
जहित्वंदानवंसंख्येतंहुंडंपापचेतनम् ११
समाकर्ण्यसराजेंद्रसाःनंदपुलकोद्गमः
प्रसादाद्देवदेवस्यवशिष्ठस्यमहात्मनः १२
दानवंसूदयिष्यामिसमरेपापचेतनम्
देवानांचविशेषेणमममायापचारितम् १३
एवमुक्तेमहावाक्येनहुषेणमहात्मना
अथायातःस्वयंदेवःशंखचक्रगदाधरः १४
चक्राच्चक्रंसमुत्पाट्यसूर्यबिंबोपमंमहत्
ज्वलतातेजसादीप्तंसुवृत्तारंशुभावहम् १५
नहुषायददौदेवोहर्षेणमहताकिल
तस्मैशूलंददौशंभुःसुतीक्ष्णंतेजसान्वितम् १६
तेनशूलवरेणासौशोभतेसमरोद्यतः
द्वितीयःशंकरश्चासौत्रिपुरघ्नोयथाप्रभुः १७
ब्रह्मास्त्रंदत्तवान्ब्रह्मावरुणःपाशमुत्तमम्
चंद्रतेजःप्रतीकाशंशंखंचनादमंगलम् १८

वज्रमिंद्र
स्तथाशक्तिंवायुश्चापंसमार्गणम् आग्नेयास्त्रंतथावह्निर्ददौतस्मैमहात्मने १९
शस्त्राण्यस्त्राणिदिव्यानिबहूनिविविधानिच
ददुर्देवामहात्मानस्तस्मैराज्ञेमहौजसे २०
कुंजलउवाच-
अथआयुसुतोवीरोदैवतैःपरिमानितः आशीर्भिर्नंदितश्चापिमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः २१
आरुरोहरथंदिव्यंभास्वरंरत्नमालिनम् घंटारवैःप्रणदंतंक्षुद्रघंटासमाकुलम् २२
रथेनतेनदिव्येनशुशुभेनृपनदंनः
दिविमार्गेयथासूर्यस्तेजसास्वेनवैकिल २३
प्रतपंस्तेजसातद्वद्दैत्यानांमस्तकेषुसः
जगामशीघ्रंवेगेनयथावायुःसदागतिः २४
यत्रासौदानवःपापस्तिष्ठतेस्वबलैर्युतः
तेनमातलिनासार्द्धंवाहकेनमहात्मना २५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेदशाधिकशततमोऽध्यायः ११०

एकादशाधिकशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
निर्गच्छमानेसमरायवीरेनहुषेहितस्मिन्सुरराजतुल्ये
सकौतुकामंगलगीतयुक्ताःस्त्रियस्तुसर्वाःपरिजग्मुरत्र १
देवतानांवरानार्योरंभाद्यप्सरसस्तथा
किन्नर्यःकौतुकोत्सुक्योजगुःस्वरेणसत्तम २
गंधर्वाणांतथानार्योरूपालंकारसंयुताः
कौतुकायगतास्तत्रयत्रराजासतिष्ठति ३
पुरंमहोदयंनामहुंडस्यापिदुरात्मनः
नंदनोपवनैर्दिव्यैःसर्वत्रसमलंकृतम् ४
सप्तकक्षान्वितैर्गेहैःकलशैरुपशोभितः
सपताकैर्महादंडैःशोभमानंपुरोत्तमम् ५
कैलासशिखराकारैःसोन्नतैर्दिवमास्थितैः
सर्वश्रियान्वितैर्दिव्यैर्भ्राजमानंपुरोत्तमम् ६
वनैश्चोपवनैर्दिव्यैस्तडागैःसागरोपमैः
जलपूर्णैःसुशोभैस्तुपद्मैरक्तोत्पलान्वितैः ७
प्राकारैश्चमहारत्नैरट्टालकशतैरपि
परिखाभिःसुपूर्णाभिर्जलैःस्वच्छैःप्रशोभितम् ८
अन्यैश्चैवमहारत्नैर्गजाश्वैश्चविराजित

म्
सुनारीभिःसमाकीर्णंपुरुषैश्चमहाप्रभैः ९
नानाप्रभावैर्दिव्यैश्चशोभमानंमहोदयम्
राजश्रेष्ठोमहावीरोनहुषोददृशेपुरम् १०
पुरप्रांतेवनंदिव्यंदिव्यवृक्षैरलंकृतम्
तद्विवेशमहावीरोनंदनंहियथाऽमरः ११
रथेनसहधर्मात्मातेनमातलिनासह प्रविष्टःसतुराजेंद्रोवनमध्येसरित्तटे १२
तत्रतारूपसंयुक्तादिव्यानार्यःसमागताः
गंधर्वागीततत्त्वज्ञाजगुर्गीतैर्नृपोत्तमम् १३
सूताश्चमागधाःसर्वेतंस्तुवंतिनृपोत्तमम्
राजानमायुपुत्रंतंभ्राजमानंयथारविम् १४
शुश्रावगीतंमधुरंनहुषःकिन्नरेरितम् १५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेएकादशाधिकशततमोऽध्यायः १११

द्वादशाधिकशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
तदेवगानंचसुरांगनाभिर्गीतंसमाकर्ण्यचगीतकैर्ध्रुवैः

समाकुलाचापिबभूवतत्रसाशंभुपुत्रीपरिचिंतयाना १
आसनात्तूर्णमुत्थायमहोत्साहेनसंयुता
तूर्णंगतावरारोहातपोभावसमन्विता २
तंदृष्ट्वादेवसंकाशंदिव्यरूपसमप्रभम्
दिव्यगंधानुलिप्तांगंदिव्यमालाभिशोभितम् ३
दिव्यैराभरणैर्वस्त्रैःशोभितंनृपनंदनम्दीप्तिमंतंयथासूर्यंदिव्यलक्षणसंयुतम् ४
किंवादेवोमहाप्राज्ञोगंधर्वोवाभविष्यतिकिंवानागसुतःसोयंकिंवाविद्याधरोभवेत् ५
देवेषुनैवपश्यामिकुतोयक्षेषुजायते
अनयालीलयावीरःसहस्राक्षोपिजायते ६
शंभुरेषभवेत्किंवाकिंवाचायंमनोभवः
किंवापितुःसखामेस्यात्पौलस्त्योऽयधनाधिपः ७
एवंसमाचिंतयतीचयावत्तावत्त्वरंरूपगुणाधिपासा
समेत्यरंभासुमहासखीभिरुवाचतांशंभुसुतांप्रहस्य ८
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेद्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ११२

त्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः

रंभोवाच-
तपएतत्परित्यज्यकिंवालोकयसेशुभे तपसःक्षरणंस्याद्वैपुरुषस्यापिचिंतनात् १
अशोकसुंदर्युवाच-तपसिमेमनोलीनंनहुषस्यापिकाम्यया
नमांचालयितुंशक्तादेवासुरमहोरगाः २
एनंदृष्ट्वामहाभागेमेमनश्चलतेभृशम्
रंतुमिच्छाम्यहंगत्वाएवमुत्सुकतांगतम् ३
एवंविपर्ययश्चासीन्मनसोमेवरावने
तन्मेत्वंकारणंब्रूहियद्यस्तिज्ञानमुत्तमम् ४
आयुपुत्रस्यभार्याहंदेवैःसृष्टामहात्मभिः
कस्मान्मेधावतेचेतउत्सुकंरंतुमेवच ५
रंभोवाच-
सर्वेष्वेवमहाभागेदेहरूपेषुभामिनि
वसत्यात्मास्वयंब्रह्मज्ञानरूपःसनातनः ६
यद्यपिप्रक्रियाबद्धैरिंद्रि
यैरुपकारिभिः
मोहपाशमयैर्बद्धस्तथासिद्धस्तुसर्वदा ७
प्रकृतिंनैवजानातिज्ञानविज्ञानकींकलाम्
अयंशुद्धश्चधर्मज्ञआत्मावेत्तिचसुंदरि ८
गच्छंत्यपिमनस्तापमेनंदृष्ट्वामहामतिम्पापमेवंपरित्यज्यसत्यमेवंप्रधावति ९
भर्तायमायुपुत्रस्तेएतत्सत्यंनसंशयः

अन्यंदृष्ट्वाविशंकेतपुरुषंपापलक्षणम् १०
एवंविधिःकृतोदेवैःसत्यपाशेनबंधितः यदस्याआयुपुत्रोपिभर्तृत्वमुपयास्यति ११ एवमाकर्णितंभद्रेआत्मनातंचसुंदरि तद्भावसत्यसंबंधंपरिगृह्यस्थितःस्वयम् १२
अन्यंभावंनजानातिआयुपुत्रंचविंदति
प्रकृतिर्नैवतेदेविपतिंजानातिचागतम् १३
एवंज्ञात्वाप्रधानात्मातवाद्यैवप्रधावति
आत्मासर्वंप्रजानातिआत्मादेवःसनातनः १४
अयमेषसवीरेंद्रोनहुषोनामवीर्यवान् तस्माद्गच्छतिचेतस्तेसत्यंसंबंधमिच्छते १५
ज्ञात्वाचायोःसुतंभद्रेअन्यंचैवनगच्छति एतत्तेसर्वमाख्यातंशाश्वतंत्वन्मनोगतम् १६
हुंडंहत्वामहाघोरंसमरेदानवाधमम् त्वांनयिष्यतिस्वस्थानमायोश्चगृहमुत्तमम् १७
हृतोदैत्येनवीरेंद्रोनिजपुण्येनशेषितः
बाल्यात्प्रभृतिवीरेंद्रो
वियुक्तःस्वजनेनवै १८
पितृमातृविहीनस्तुगतोवृद्धिंमहावने यास्यत्येवपितुर्गेहंत्वयैवसहसांप्रतम्

१९
एवमाभाषितंश्रुत्वारंभायाःशिवनंदिनी
हर्षेणमहताविष्टातामुवाचसमुद्रजाम् २०
अयमेवससत्यात्माममभर्तासुवीर्यवान्
मनोमेधावतेऽत्यर्थंशोकाकुलितविह्वलम् २१
नास्तिचित्तसमोदेवोजानातिसुविनिश्चितम्सत्यमेतन्मयादृष्टंसुचित्रंचारुहासिनि
२२
मनोभवसमानंतुपुरुषंदिव्यलक्षणम्
नधावतिमहाचेतएनंदृष्ट्वायथासखि २३
तथानधावतेभद्रेपुंसमन्यंनमन्यते
एनंगंतव्यमावाभ्यांसखीभिर्गृहमेवहि २४
एवमाभाष्यसारंभागमनायोपचक्रमे
गमनायोत्सुकांज्ञात्वानहुषस्यांतिकंप्रति २५
तामुवाचततोरंभाकस्माद्देविनगम्यते
सूतउवाच-
सख्याचरंभयासार्द्धंनहुषंवीरलक्षणम् २६
तस्यांतिकंसुसंप्राप्यप्रेषयामासतांसखीम्
एनंगच्छमहाभागेनहुषंदेवरूपिणम् २७
कथयस्वकथामेतांतवार्थेआगतायतः
रंभोवाच-
एवंसखिकरिष्यामिसुप्रियंतवसुव्रते २८
एवमुक्त्वागतारंभानहुषंराजनंदनम्
चापबाणधरंवीरंद्वितीयमिववासवम् २९

प्रत्युवाचगतारंभासख्यावचनमुत्तमम्
आयुपुत्रमहाभागरंभाहंसमुपागता ३०
शिवस्यकन्ययावीरतयाहंपरिप्रेषिता
तवार्थंदेवदेवेनदेव्यादेवेनवैपुरा ३१
भार्यारूपंवरंश्रेष्ठंसृष्टंलोकेषुदुर्लभम्
दुष्प्राप्यंतुनरश्रेष्ठैर्देवैसेंद्रैस्तपोधनैः ३२
गंधर्वैःपन्नगैःसिद्धैश्चारणैःपुण्यलक्षणैः
स्वयमेवसमायातंतवार्थेशृणुसांप्रतम् ३३
स्त्रीरत्नंतन्महाप्राज्ञसंपूर्णंपुण्यनिर्मितम्
अशोकसुंदरीनामतवार्थंतपसिस्थिता ३४
अत्यर्थंतुतपस्तप्तंभवंतमिच्छतेसदा
एवंज्ञात्वामहाभागभजमानांभजस्वहि ३५
त्वामृतेसावरारोहापुरुषंनैवयाचते
नहुषेणतयोक्तंतुश्रुत्वावधारितंवचः ३६
प्रत्युत्तरंददौचाथरंभेमेश्रूयतांवचः
तत्तुसर्वंविजानामियत्त्वयोक्तंममाग्रतः ३७
ममाग्रेकथितंपूर्वंवशिष्ठेनमहात्मना
सर्वमेवविजानामिअस्यास्तुतपउत्तमम् ३८
श्रूयतांकारणंभद्रेयथासौख्यंभविष्यति
अहत्वादानवंहुंडंनगच्छामिवरांगनाम् ३९
सर्वमेतत्सुवृत्तांतमहंजानेतथैवहि

ममार्थेतवसंभूतिस्तपश्चचरितंत्वया ४०
ममभार्यानसंदेहोभवतीविधिनाकृता
ममार्थेनिश्चयंकृत्वातपआचरितंत्वया ४१
हृतातस्मात्सुपापेनभवतीनियमान्विता
सूतिगृहादहंतेनदानवेनाधमेनवै ४२
बालभावस्थितोदेविपितृमातृविनाकृतः तस्मात्तंतुहनिष्यामिहुंडंवैदानवाधमम् ४३
पश्चात्त्वामुपनेष्येऽहवशिष्ठस्याश्रमंप्रति
एवंकथयभद्रं तेरंभेमत्प्रियकारिणीम् ४४
एवंविसर्जितातेनसत्वरंसागतापुनः
अशोकसुंदरींदेवींकथयामासतस्यच ४५
समासेनतथासर्वंरंभासाद्विजसत्तम
अशोकसुंदरीसातुअवधार्यसुभाषितम् ४६
नहुषस्यसुवीरस्यहर्षेणचसमन्विता
तस्थौतत्रतयासार्द्धंसुसख्यारंभयातदा ४७
भर्तुश्चकीदृशंवीर्यमितिपश्यामिवैसदा ४८
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेत्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः ११३

चतुर्दशाधिकशततमोऽध्यायः कुंजलउवाच-
अथतेदानवाःसर्वेहुंडस्यपरिचारकाः

नहुषस्यापिसंवादंरंभयातुयथाश्रुतम् १
आचचक्षुश्चदैत्येंद्रं
हुंडंसर्वंसुभाषितम्
तमाकर्ण्यसचुक्रोधदूतंवाक्यमथाब्रवीत् २
गच्छवीरममादेशाज्जानीहिपुरुषंहितम्
संभाषतेतयासार्द्धंपुरुषःशिवकन्यया ३
स्वामिनिर्देशमाकर्ण्यजगामलघुदानवः
विविक्तेनहुषंवीरमिदंवचनमब्रवीत् ४
रथेनसाश्वसूतेनदिव्येनपरितिष्ठति
धनुषादिव्यबाणैस्तुसभायांहिभयंकरः ५
कस्यकेनतुकार्येणप्रेषितःकेनवैभवान्
अनयारंभयातेऽद्यअन्ययाशिवकन्यया ६
किमुक्तंतत्स्फुटंसर्वंकथयस्वममाग्रतः
हुंडस्यदेवमर्दस्यनबिभेतिभवान्कथम् ७
एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयदिजीवितुमिच्छसि
सत्वरंगच्छमातिष्ठदुःसहोदानवाधिपः ८
नहुषउवाच-
योऽसावायुर्बलीराजासप्तद्वीपाधिपःप्रभुः
तस्यमांतनयंविद्धिसर्वदैत्यविनाशनम् ९
नहुषंनामविख्यातंदेवब्राह्मणपूजकम्
हुंडेनापहृतंबाल्येस्वामिनातवदानव १०
सेयंकन्याशिवस्यापिदैत्येनापहृतापुरा
घोरंतपश्चरत्येषाहुंडस्यापिवधायच ११
योहमादौहृतोबालस्त्वयायःसूतिकागृहात्
दास्याअपिकरेदत्तःसूदस्यापिदुरात्मना १२

वधार्थंश्रूयतांपापसोहमद्यसमागतः अस्यापिहुंडदैत्यस्यदुष्टस्यपापकर्मणः १३
अन्यांश्चदानवान्घोरान्नयिष्येयमसादनम्मामेवंविद्धिपापिष्ठएवंकथयदानवम् १४
एवमाकर्ण्यतत्सर्वंनहुषस्यमहात्मनः
गत्वाहुंडंसदुष्टात्माआचचक्षेऽस्यभाषितम् १५
निशम्यतन्मुखात्तूर्णंचुक्रोधदितिजेश्वरः
कस्मात्सूदेनपापेनतयादास्यानघातितः १६
सोयंवृद्धिंसमायातोमयाव्याधिरुपेक्षितः अथैनंघातयिष्यामिअनयाशिवकन्यया १७
आयोःपुत्रंखलंयुद्धेबाणैरेभिःशिलाशितैः एवंसचिंतयित्वातुसारथिंवाक्यमब्रवीत् १८
स्यंदनंयोजयस्वत्वंतुरगैःसाधुभिःशिवैः
सेनाध्यक्षंसमाहूयइत्युवाचसमातुरः १९
सज्जतांममसैन्यंत्वंशूरान्नागान्प्रकल्पय
सारोहैस्तुरगान्योधान्पताकाच्छत्रचामरैः २०
चतुरंगबलंमेऽद्ययोजयस्वहिसत्वरम्
एवमाकर्ण्यतत्तस्यहुंडस्यापिततोलघुः २१
सेनाध्यक्षोमहाप्राज्ञःसर्वंचक्रेयथाविधि
चतुरंगेनतेनासौबलेनमहतावृतः २२

जगामनहुषंवीरंचापबाणधरंरणे
इंद्र
स्यस्यंदनेयुक्तंसर्वशस्त्रभृतांवरम् २३
उद्यंतंसमरेवीरंदुरापंदेवदानवैः
पश्यंतिगगनेदेवाविमानस्थामहौजसः २४
तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम्सूतउवाच-
अथतेदानवाःसर्वेववृषुस्तंशरोत्तमैः २५
खड्गैःपाशैर्महाशूलैःशक्तिभिस्तुपरश्वधैः
युयुधुःसंयुगेतेननहुषेणमहात्मना २६
संरब्धागर्जमानास्तेयथामेघागिरौतथा तद्विक्रमंसमालोक्यआयुपुत्रःप्रतापवान्
२७
इंद्रायुधसमंचापंविस्फार्यसगुणस्वरम्
वज्रस्फोटसमःशब्दश्चापस्यापिमहात्मनः २८
नहुषेणकृतोविप्रादानवानांभयप्रदः
महतातेनघोषेणदानवाःप्रचकंपिरे २९
कश्मलाविष्टहृदयाभग्नसत्वामहाहवे ३०
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेचतुर्दशाधिकशततमोऽध्यायः ११४

पंचदशाधिकशततमोऽध्यायः

कुंजलउवाच-
ततस्त्वसौसंयतिराजमानःसमुद्यतश्चापधरोमहात्मा
यथैवकालःकुपितःसलोकान्संहर्तुमैच्छत्तुतथासुदानवान् १
महास्त्रजालैरवितेजतुल्यैःसुदीप्तिमद्भिर्निजघानदानवान्
वायुर्थथोन्मूलयतीहपादपांस्तथैवराजानिजघानदानवान् २
वायुर्यथामेघचयंचदिव्यंसंचालयेत्स्वेनबलेनतेजसा
तथासराजाअसुरान्मदोत्कटाननाशयद्बाणवरैःसुतीक्ष्णैः ३
नशेकुर्दानवाःसर्वेबाणवर्षंमहात्मनः
मृताःकेचिद्द्रुताःकेचित्केचिन्नष्टामहाहवात् ४
सूतउवाच-
महातेजंमहाप्राज्ञंमहादानवनाशनम्
चुक्रोधहुंडोदुष्टात्मादृष्ट्वातंनृपनंदनम् ५
स्थितोगत्वेदमाभाष्यतिष्ठतिष्ठेतिचाहवेत्वामद्यचनयिष्यामिआयुपुत्रयमांतिकम् ६
नहुषउवाच-
स्थितोस्मिसमरेपश्यत्वामहंहंतुमागतः
अहंत्वांतुहनिष्यामिदानवंपापचेतनम् ७
इत्युक्त्वाधनुरादायबाणानग्निशिखोपमान्

छत्रेणध्रियमाणेनशुशुभेसोऽपिसंयुगे ८
इंद्र
स्यसारथिंदिव्यंमातलिवाक्यमब्रवीत्
वाहयतुरथंमेऽद्यहुंडस्यसम्मुखंभवान् ९
इत्युक्तस्तेनवीरेणमातलिर्लघुविक्रमः
तुरगांश्चोदयामासमहावातजवोपमान् १०
उत्पेतुश्चततोवाहाहंसाइवयथांबरे
छत्रेणइंदुवर्णेनरथेनापिपताकिना ११
नभस्तलंतुसंप्राप्ययथासूर्योविराजते
आयुपुत्रस्तथासंख्येतेजसाविक्रमेणतु १२
अथहुंडोरथस्थोऽपिराजमानःस्वतेजसा
सर्वायुधैश्चसंयुक्तस्तद्वद्वीरव्रतेस्थितः १३
उभयोर्वीरयोर्युद्धंदेवविस्मयकारकम्
तदाआसीन्महाप्राज्ञदारुणंभीतिदायकम् १४
सुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैःकंकपत्रैःशिलीमुखैः
हुंडेनताडितोराजासुबाह्वोरंतरेतदा १५
सुभालेपंचभिर्बाणैर्विद्धःक्रुद्धोऽभवत्तदा
सविद्धस्तुतदाबाणैरधिकंशुशुभेनृपः १६
सारुणःकरमालाभिरुदयंश्चदिवाकरः रुधिरेणतुदिग्धांगोहेमबाणैस्तनुस्थितैः १७
सूर्यवच्छोभतेराजापूर्वकालस्यचांबरे दृष्ट्वातुपौरुषंतस्यदानवंवाक्यमब्रवीत

् १८
तिष्ठतिष्ठक्षणंदैत्यपश्यमेलाघवंपुनः
इत्युक्त्वातुरणेदैत्यंजघानदशभिःशरैः १९
मुखेभालेहतस्तेनमूर्च्छितोनिपपातह
पश्यामानैःसुरैर्दिव्यैरथोपरिमहाबलः २०
देवैश्चचारणैःसिद्धैःकृतःशब्दःसुहर्षजःजयजयेतिराजेंद्रशंखान्दध्मुःपुनःपुनः
२१
सकोलाहलशब्दस्तुतुमलोदेवतेरितः
कर्णरंध्रमाविवेशहुंडस्यमूर्छितस्यच २२
श्रुत्वासधनुरादायबाणमाशीविषोपमम्
स्थीयतांस्थीयतांयुद्धेनमृतोस्मित्वयाहतः २३
इत्युक्त्वापुनरुत्थायलाघवेनसमन्वितः
एकविंशतिभिर्बाणैर्नहुषंचाहनत्पुनः २४
एकेनमुष्टिमध्येतुचतुर्भिर्बाहुमध्यतः
चतुर्भिश्चमहाश्वांश्चछत्रमेकेनतेनवै २५
पंचभिर्मातलिविद्ध्वारथनीडंतुसप्तभिः
ध्वजदंडंत्रिभिस्तीक्ष्णैर्दानवःशिखिपत्रिभिः २६
आदानंतुनिदानंतुलक्षमोक्षंदुरात्मनः
लाघवंतस्यसंदृष्ट्वादेवताविस्मयंगताः २७
तस्यपौरुषमापश्यसराजादानवोत्तमम्
शूरोसिकृतविद्योसिधीरोसिरणपंडितः २८
इत्युक्वादानवंतंतुधनुर्विस्फार्यभूपतिः

मार्गणैर्दशभिस्तंतुविव्याधलघुविक्रमः २९
त्रिभिर्ध्वजंप्रचिच्छेदसपपातधरातले
तुरगान्पातयामासचतुर्भिस्तस्यसायकैः ३०
एकेनछत्रंतस्यापिचकर्तलघुविक्रमः
दशभिःसारथिस्तस्यप्रेषितोयममंदिरम् ३१
दंशनंदशभिश्छित्त्वाशरैश्चविदलीकृतः
सर्वांगेषुचत्रिंशद्भिर्विव्याधदनुजेश्वरम् ३२
हताश्वोविरथोजातोबाणपाणिर्धनुर्धरः
अभ्यधावत्सवेगेनवर्षयन्निशितैःशरैः ३३
खड्गचर्मधरोदैत्योराजानंतमधावत
धावमानस्यहुंडस्यखड्गंचिच्छेदभूपतिः ३४
क्षुरप्रैर्निशितैर्बाणैश्चर्मचिच्छेदभूपतिः
अथहुंडःसदुष्टात्मासमालोक्यसमंततः ३५
जग्राहमुद्गरंतूर्णंमुमोचलघुविक्रमः
वज्रवेगंसमायांतंददृशेनृपतिस्तदा ३६
मुद्गरंस्वनवंतंचापातयदंबरात्ततः
दशभिर्निशितैर्बाणैःक्षुरप्रैश्चस्वविक्रमात् ३७
मुद्गरंपतितंदृष्ट्वादशखण्डमयंभुवि
गदामुद्यम्यवेगेनराजानमभ्यधावत ३८
खड्गेनतीक्ष्णधारेणतस्यबाहुंविचिच्छिदेसगदंपतितंभूमौसांगदंकटकान्वितम् ३९
महारावंततःकृत्वावज्रस्फोटसमंतदा

रुधिरेणापिदिग्धांगोधावमानोमहाहवे ४०
क्रोधेनमहताविष्टोग्रस्तुमिच्छतिभूपतिम्
दुर्निवार्यःसमायातःपार्श्वंतस्यचभूपतेः ४१
नहुषेणमहाशक्त्याताडितोहृदिदानवः
पतितःसहसाभूमौवज्राहतइवाचलः ४२
तस्मिन्दैत्येगतेभूमावितरेदानवागताः
विविशुःकतिदुर्गेषुकतिपातालमाश्रिताः ४३
देवाःप्रहर्षमाजग्मुर्गंधर्वाःसिद्धचारणाः
हतेतस्मिन्महापापेनहुषेणमहात्मना ४४
तस्मिन्हतेदैत्यवरेमहाहवेदेवाश्चसर्वेप्रमुदंप्रलेभिरे
तांदेवरूपांतपसाप्रवर्द्धितांसआयुपुत्रःप्रतिलभ्यहर्षितः ४५
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेपंचदशाधिकशततमोऽध्यायः ११५

षोडशाधिकशततमोऽध्यायः
कुंजलउवाच-
अशोकसुंदरीपुण्यारंभयासहहर्षिता नहुषंप्राप्यविक्रांतंतमुवाचतपस्विनी १ अहंतेधर्मतःपत्नीदेवैर्दिष्टातपस्विनी

उद्वाहयस्वमांवीरयदिधर्ममिहेच्छसि २
सदैवचिंत्यमानाचत्वामहंतपसिस्थिता
भवान्धर्मप्रसादेनमयाप्राप्तोनृपोत्तम ३
नहुषउवाच-
मदर्थेनियताभद्रेयदित्वंतपसिस्थिता
गुरोर्वाक्यान्मुहूर्तेनतवभर्ताभवाम्यहम् ४
अनयारंभयासार्द्धमावांगच्छावभामिनि
समारोप्यरथेतांतुतांरंभांतुमनोरमाम् ५
तेनैवरथवर्येणवशिष्ठस्याश्रमंप्रति
जगामलघुवेगेनताभ्यांसहमहायशाः ६
तमाश्रमगतंविप्रंसमालोक्यप्रणम्यच
तयासार्द्धंमहातेजाहर्षेणमहतान्वितः ७
यथायुद्धंरणेजातंनिहतोदानवाधमः
निवेदयामाससर्वंवशिष्ठायमहात्मने ८
वशिष्ठोऽपिसमाकर्ण्यनहुषस्यविचेष्टितम्हर्षेणमहताविष्टआशीर्भिरभिनंद्यतम् ९
तिथौलग्नेशुभेप्राप्तेतयोस्तुमुनिपुंगवः
विवाहंकारयामासअग्निब्राह्मणसन्निधौ १०
आशीर्भिरभिनंद्यैवमिथुनंप्रेषितंपुनः
मातरंपितरंपश्यद्रुतंगत्वामहामते ११
त्वांचदृष्ट्वाहितेमातापितासौतवसुव्रत
हर्षेणवृद्धिमाप्नोतुपर्वणीवतुसागरः १२
एवंसंप्रेषितोवीरोमुनिनाब्रह्मसूनुना
तेनैवरथवर्येणजगामलघुविक्रमः १३

नमस्कृत्यद्विजेंद्रं तंगतोमातलिनातदा
स्वपुरंपितरंद्रष्टुंतथैवचस्वमातरम् १४
सूतउवाच-
अप्सरामेनिकानामप्रेषितादैवतैस्ततः
आयोर्भार्यासुदुःखेनपतिताशोकसागरे १५
तामुवाचमहाभागांदेवीमिंदुमतींप्रति
मुंचशोकंमहाभागेतनयंपश्यसस्नुषम् १६
निहत्यदानवंपापंतवपुत्रापहारकम्
समायांतंसभायांचवीरश्रियासमन्वितम् १७
सुवृत्तंसंगरेतस्यनहुषेणयथाकृतम्
तस्यैनिवेदयामासइंदुमत्यैचमेनिका १८
मेनिकायावचःश्रुत्वाहर्षेणमहतान्विता
सखिसत्यंब्रवीषित्वमित्युवाचसगद्गदम् १९
सामृतंसुप्रियंप्रोक्तंमनःप्रोत्साहकारकम्
जीवादिकंमयादेयंत्वयिसर्वस्वमेवहि २०
एवमाभाष्यतांदेवीराजानमिदमब्रवीत्
तवपुत्रोमहाबाहुःसमायातोहिसांप्रतम् २१
आख्यातिचमहाराजएषामेवैवराप्सराः
भर्तारमेवमाभाष्यविररामसुहर्षिता २२
समाकर्ण्यनृपेंद्र
स्तुतामुवाचप्रियांप्रति
पुराप्रोक्तंमहाभागेमुनिनानारदेनहि २३
पुत्रंप्रतिनकर्तव्यंदुःखंराजंस्त्वयाकदा
तंनिहत्यसुवीर्येणदानवंचैष्यतेसुतः २४

संजातंसत्यमेवंवैमुनिनाभाषितंपुरा
अन्यथावचनंतस्यकथंदेविभविष्यति २५
दत्तात्रेयोमुनिश्रेष्ठःसाक्षाद्देवोभविष्यति
शुश्रूषितस्त्वयादेविमयाचतपसापुरा २६
पुत्ररत्नंतेनदत्तंवैष्णवांशप्रधारकम्
सदाहनिष्यतिपरंदानवंपापचेतनम् २७
सर्वदैत्यप्रहर्ताचप्रजापालोमहाबलः
दत्तात्रेयेणमेदत्तोवैष्णवांशःसुतोत्तमः २८
एवंसंभाष्यतांदेवींराजाचेंदुमतींतदा
महोत्सवंततश्चक्रेपुत्रस्यागमनंप्रति २९
हर्षेणमहताविष्टोविष्णुंसस्मारवैपुनः ३०
सर्वोपपन्नंसुरवर्गयुक्तमानंदरूपंपरमार्थमेकम्
क्लेशापहंसौख्यप्रदंनराणांसद्वैष्णवानामिहमोक्षदंपरम् ३१
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेषोडशाधिकशततमोऽध्यायः ११६

सप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः कुंजलउवाच-
नहुषःप्रिययासार्द्धंतयाचैवसरंभया एंद्रेणापिसदिव्येनस्यंदनेनवरेणच १

नागाह्वयंपुरंप्राप्तःसर्वशोभासमन्वितम्
दिव्यैर्मंगलकैर्युक्तंभवनैरुपशोभितम् २
हेमतोरणसंयुक्तंपताकाभिरलंकृतम्
नानावादित्रनादैश्चबंदिचारणशोभितम् ३
देवरूपोपमैःपुण्यैःपुरुषैःसमलंकृतम्
नारीभिर्दिव्यरूपाभिर्गजाश्वैःस्यंदनैस्तथा ४
नानामंगलशब्दैश्चवेदध्वनिसमाकुलम्
गीतवादित्रशब्दैश्चवीणावेणुस्वनैस्ततः ५
सर्वशोभासमाकीर्णंविवेशसपुरोत्तमम्
वेदमंगलघोषैश्चब्राह्मणैश्चैवपूजितः ६
ददृशेपितरंवीरोमातरंचसुपुण्यकाम्
हर्षेणमहताविष्टःपितुःपादौननामसः ७
अशोकसुंदरीसातुतयोःपादौपुनःपुनः
ननामभक्त्याभावेनउभयोःसावरानना ८
रंभाचसाननामाथप्रीतिंचैवाप्यदर्शयत्
नमस्कृत्वासमाभाष्यस्वगुरुंनृपनंदनः ९
अनामयंचपप्रच्छमातरंपितरंप्रति
एवमुक्तोमहाभागःसानंदपुलकोद्गमः १०
आयुरुवाच-
अद्यैवव्याधयोनष्टादुःखशोकावुभौगतौ
भवतोदर्शनात्पुत्रसुतुष्ट्याहृष्यतेजगत् ११
कृतकृत्योस्मिसंजातस्त्वयिजातेमहौजसि
स्ववंशोद्धरणंकृत्वाअहमेवसमुद्धृतः १२

इंदुमत्युवाच-पर्वणिप्राप्यइंदोस्तुतेजोदृष्ट्वामहोदधिः
वृद्धिंयातिमहाभागतथाहंतवदर्शनात् १३ वर्द्धितास्मिसुहृष्टास्मिआनंदेनसमाकुला
दर्शनात्तेमहाप्राज्ञधन्याजातास्मिमानद १४
एवंसंभाष्यतंपुत्रमालिग्यतनयोत्तमम् शिरश्चाघ्रायतस्यापिवत्संधेनुर्यथास्वकम् १५
अभिनंद्यसुतंप्राप्तंनहुषंदेवरूपिणम् आशीर्भिश्चार्चयद्देवीपुण्याइंदुमतीतदा १६
सूतउवाच-
अथासौमातरंपुण्यांदेवीमिंदुमतींसुतः कथयामासवृत्तांतंयथाहरणमात्मनः १७ स्वभार्यायास्तथोत्पत्तिंप्राप्तिंचैवमहायशाः
हुंडेनापियथायुद्धंहुंडस्यापिनिपातनम् १८
समासेनसमस्तंतदाख्यातंस्वयमेवहि
मातापित्रोर्यथावृत्तंतयोरानंददायकम् १९
मातापितरावाकर्ण्यपुत्रस्यविक्रमोद्यमम्
हर्षेणमहताविष्टौसंजातौपूर्णमानसौ २०

नहुषोधनुरादायइंद्रस्यस्यंदनेनवै जिगायपृथिवींसर्वांसप्तद्वीपांसपत्तनाम् २१
पित्रेसमर्पयामासवसुपूर्णांवसुंधराम् पितरंहर्षयन्नित्यंदानधर्मैःसुकर्मभिः २२
पितरंयाजयामासराजसूयादिभिस्तदा
महायज्ञैश्चदानैश्चव्रतैर्नियमसंयमैः २३
सुदानैर्यशसापुण्यैर्यज्ञैःपुण्यमहोदयैः
सुसंपूर्णौकृतौतौतुपितरौचायुसूनुना २४
अथदेवाःसमागत्यनागाह्वयंपुरोत्तमम्
अभ्यषिंचन्महात्मानंनहुषंवीरमर्दनम् २५
मुनिभिश्चसुसिद्धैश्चआयुनातेनभूभुजा
अभिषिंच्यस्वराज्येतंसमेतंशिवकन्यया २६
भार्यायुक्तःस्वकायेनआयुराजामहायशाः दिवंजगामधर्मात्मादेवैःसिद्धैःसुपूजितः
२७
एंद्रं पदंपरित्यज्यब्रह्मलोकंगतःपुनः
हरलोकंजगामाथमुनिभिर्देवपूजितः २८
स्वकर्मभिर्महाराजःपुत्रस्यापिसुतेजसा
हरेर्लोकंगतःपुण्यैर्निवसत्येषभूपतिः २९
पुरुषैःपुण्यकर्माख्यैरीदृशंपुण्यमुत्तमम्
जनितव्यंमहाभागकिमन्यैःशोककारकैः ३०
यथाजातःसधर्मात्मानहुषःपितृतारकः

कुलस्यधर्त्तासर्वस्यनहुषोज्ञानपंडितः ३१
एतत्तेसर्वमाख्यातंचरित्रंतस्यभूपतेः अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिवदपुत्रकपिंजल ३२
एवंविधंपुण्यमयंपवित्रंचरित्रमेतद्यशसासमेतम्
आयोःसुतस्यापिशृणोतिमर्त्योभोगान्सभुक्त्वैतिपदंमुरारेः ३३
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे नहुषाख्यानेसप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः ११७

अष्टादशाधिकशततमोऽध्यायः
कपिंजलउवाच-
गंगामुखेपुरातातरोदमानावरांगना
नेत्राभ्यामश्रुबिंदूनिपतंतिचमहाजले १
गंगामध्येनिमज्जंतिभवंतिकमलानिच
पुष्पाणिदिव्यरूपाणिसौगंधानिमहांतिच २
तस्यास्तातसुनेत्राभ्यांकिमर्थंप्रपतंतिच
गंगोदकेमहाभागनिर्मलाअश्रुबिंदवः ३
अस्थिचर्मावशेषस्तुजटाचीरधरःपुनः
तानिसौगंधयुक्तानिपद्मानिविचिनोतिसः ४

हेमवर्णानिदिव्यानिनीत्वाशिवंसमर्चयेत्साकानारीसमाचक्ष्वसवाकोहिमहामते ५
अर्चयित्वाशिवंसोथकस्मात्पश्चात्प्रदेवति
एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयद्यहंवल्लभस्तव ६
कुंजलउवाच-
शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिवृत्तांतंदेवनिर्मितम्
चरित्रंसर्वपापघ्नंविष्णोश्चैवमहात्मनः ७
योसौहुंडोमहावीर्योनहुषेणहतोरणे
तस्यपुत्रस्तुविख्यातोविहुंडस्तपआस्थितः ८
निहतंपितरंश्रुत्वासामात्यंसपरिच्छदम्
आयुपुत्रेणवीरेणनहुषेणबलीयसा ९
तपस्तपतिसक्रोधाद्देवान्हंतुंसमुद्यतः
पौरुषंतस्यदुष्टस्यतपसावर्द्धितस्यच १०
जानंतिदेवताःसर्वादुःसहंसमरांगणे
हुंडात्मजोविहुंडस्तुत्रैलोक्यंहंतुमुद्यतः ११
पितुर्वैरंकरिष्यामिहनिष्येमानवान्सुरान्
एवंसमुद्यतःपापीदेवब्राह्मणकंटकः १२
उपद्रवंसमारेभेप्रजाःपीडयतेचसः तस्यैवतेजसादग्धादेवाश्चेंद्रपुरोगमाः १३

शरणंदेवदेवस्यजग्मुर्विष्णोर्महात्मनः देवदेवंजगन्नाथंशंखचक्रगदाधरम् १४ ऊचुश्चपाहिनोनित्यंविहुंडस्यमहाभयात् श्रीविष्णुरुवाच-वर्द्धंतुदेवताःसर्वाःसुसुखेनमहेश्वराः १५
विहुंडंनाशयिष्यामिपापिष्ठंदेवकंटकम्
एवमाभाष्यतान्देवान्मायांकृत्वाजनार्दनः १६
स्वयमेवस्थितस्तत्रनंदनेसुमहायशाः
मायामयंचकाराथस्त्रीरूपंचगुणान्वितम् १७
विष्णुमायामहाभागासर्वविश्वप्रमोहिनी
चकाररूपमतुलंविष्णोर्मायाप्रमोहिनी १८
विहुंडस्यवधार्थायरूपलावण्यशालिनी
कुंजलउवाच-
सदेवानांवधार्थायदिव्यमार्गंजगामह १९
नंदनांतेततोमायामपश्यद्दितिजेश्वरः
तयाविमोहितोदैत्यःकामबाणकृतांतरः २०
आत्मनाशंनजानातिकालरूपांवरस्त्रियम् तांदृष्ट्वानवहेमाभांरूपद्रविणशालिनीम्
२१
लुब्धोविहुंडःपापात्मातामुवाचवरांगनाम्कासिकस्यवरारोहेममचित्तप्रमाथिनि २२
संगमंदेहिमेभद्रेरक्षरक्षवरानने
संगमात्तवदेवेशियद्यदिच्छसिसांप्रतम् २३
तत्तद्दद्मिमहाभागेदुर्लभंदेवदानवैः

मायोवाच-
मामेवभोक्तुमिच्छाचेद्दायंमेदेहिदानव २४
सप्तकोटिमितैश्चैवपुष्पैःपूजयशंकरम्
कामोदसंभवैर्दिव्यैःसौगंधैर्देवदुर्लभैः २५
तेषांपुष्पकृतांमालांममकंठेतुदानव
आरोपयमहाभागएतद्दायंप्रदेहिमे २६
तदाहंसुप्रियाभार्याभविष्यामिनसंशयः
विहुंडउवाच-
एवंदेविकरिष्यामिवरंदद्मिप्रयाचितम् २७
वनानियानिपुण्यानिदिव्यानिदितिजेश्वरः
बभ्राममन्मथाविष्टोनचपश्यतितंद्रुमम् २८
कामोदकाख्यंपप्रच्छयत्रतत्रगतःस्वयम् कामोदाख्यद्रुमोनास्तिवदंत्येवंमहाजनाः २९
पृच्छमानःसदुष्टात्माकामबाणैःप्रपीडितःपप्रच्छभार्गवंगत्वाभक्त्यानमितकंधरः ३०
कामोदकंद्रुमंब्रूहिकांतंपुष्पसमन्वितम्
शुक्रउवाच-
कामोदःपादपोनास्तियोषिदेवास्तिदानव ३१
यदासाहसतेचैवप्रसंगेनप्रहर्षिता तद्धासाज्जज्ञिरेदैत्यसुगंधीनिवराण्यपि ३२
सुमान्येतानिदिव्यानिकामोदायानसंशयः हृद्यानिपीतपुष्पाणिसौरभेणयुतानिच ३३

तेनाप्येकेनपुष्पेणयःसमर्चतिशंकरम्
तस्येप्सितंमहाकामंसंपूरयतिशंकरः ३४
अस्याश्चरोदनाद्दैत्यप्रभवंतिनसंशयः
तादृशान्येवपुष्पाणिलोहितानिमहांतिच ३५
सौरभेणविनादैत्यतेषांस्पर्शंनकारयेत्
एवमाकर्णितंतेनवाक्यंशुक्रस्यभाषितम् ३६
उवाचसातुकुत्रास्तिकामोदाभृगुनंदन
शुक्रउवाच-
गंगाद्वारेमहापुण्येमहापातकनाशने ३७
कामोदाख्यंपुरंतत्रनिर्मितंविश्वकर्मणाकामोदपत्तनेनारीदिव्यभोगैरलंकृता ३८
तथाचाभरणैर्भातिसर्वदेवैःसुपूजिता त्वयातत्रैवगंतव्यंपूजितव्यावराप्सराः ३९
उपायेनापिपुण्येनतांप्रहासयदानव
एवमुक्त्वातुयोगींद्र
सःशुक्रोदानवंप्रति ४०
विरराममहातेजाःस्वकार्यायोद्यतोऽभवत् ४१
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे कामोदाख्यानेऽष्टादशाधिकशततमोऽध्यायः ११८

एकोनविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः कपिंजलउवाच-

यस्याःप्रहसनात्तातसुहृद्यानिभवंतिवै पुष्पाणिदिव्यगंधीनिदुर्लभानिसुरासुरैः १
कस्मात्तुदेवताःसर्वाःप्रवांछंतिमहामतेशंकरःसुखमायातिहास्यपुष्पैःसुपूजितः २
कोगुणस्तस्यपुष्पस्यतन्मेकथयविस्तरात्
कामोदासाभवेत्कातुकस्यपुत्रीवरांगना ३
हास्यात्तस्यामहाभागसुपुष्पाणिभवंतिच
कोगुणस्तत्कथांब्रूहिसकलांविस्तरेणच ४
कुंजलउवाच-
पुरादेवैर्महादैत्यैःकृत्वासौहार्दमुत्तमम्
ममंथुःसागरंक्षीरममृतार्थंसमुद्यताः ५
मथनाद्देवदैत्यानांकन्यारत्नचतुष्टयम्
वरुणेनदर्शितंपूर्वंसोमेनैवतथापुनः ६
पश्चात्संदर्शितंपुण्यममृतंकलशेस्थितम्कन्याचतुष्टयंपूर्वंदेवानांहितमिच्छति ७
सुलक्ष्मीर्नामसाचैकाद्वितीयावारुणीतथाज्येष्ठानामतथाख्याताकामोदान्याप्रचक्षते ८
तासांमध्येवराश्रेष्ठापूर्वंजातामहामतेतस्माज्येष्ठेतिविख्यातालोकेपूज्यासदैवहि ९
वारुणीपानरूपाचपयःफेनसमुद्भवा
अमृतस्यतरंगाच्चकामोदाख्याबभूवह १०
सोमोराजातथालक्ष्मीर्जज्ञातेअमृतादपि

त्रैलोक्यभूषणःसोमःसंजातःशंकरप्रियः ११
मृत्युरोगहराजातासुराणांवारुणीतथा
ज्येष्ठासुपुण्यदाजातालोकानांहितमिच्छताम् १२
अमृतादुत्थितादेवीकामोदानामपुण्यदा
विष्णोःप्रीत्यैभविष्येतुवृक्षरूपंप्रयास्यति १३
विष्णुप्रीतिकरीसातुभविष्यतिसदैवहि
तुलसीनामसापुण्याभविष्यतिनसंशयः १४
तयासहजगन्नाथोरमिष्यतिनसंशयः
तुलस्याःपत्रमेकंयोनीत्वाकृष्णायदास्यति १५
मेनेतस्योपकाराणांकिमस्मैचददाम्यहम्
इत्येवंचिंतयेन्नित्यंतस्यप्रीतिकरोभवेत् १६
एवंकामोदनामासौपूर्वंजातासमुद्रजा
यदासाहसतेदेवीहर्षगद्गदभाषिणी १७
सौहृद्यानिसुगंधीनिमुखात्तस्याःपतंतिवै अम्लानानिसुपुष्पाणियोगृह्णातिसमुद्यतः १८
पूजयेच्छंकरंदेवंब्रह्माणंमाधवंतथा तस्यदेवाःप्रतुष्यंतियदिच्छतिददंतितत् १९
रोदित्येषायदासाचकेनदुःखेनदुःखिता नेत्राश्रुभ्योहितस्यास्तुप्रभवंतिपतंतिच २०

तानिचैवमहाभागहृद्यानिसुमहांतिच
सौरभेणविनातैस्तुयःपूजयतिशंकरम् २१
तस्यदुःखंचसंतापोजायतेनात्रसंशयः
पुष्पैस्तुतादृशैर्देवान्सकृदर्चतिपापधीः २२
तस्यदुःखंप्रकुर्वंतिदेवास्तत्रनसंशयः एतत्तेसर्वमाख्यातंकामोदाख्यानमुत्तमम् २३
अथकृष्णोविचिंत्यैवदृष्ट्वाविक्रमसाहसम्
विहुंडस्यापिपापस्यउद्यमंसाहसंतदा २४
नारदंप्रेषयामासमोहयैनंदुरासदम्
नारदस्त्वथसंश्रुत्यवाक्यंविष्णोर्महात्मनः २५
गच्छमानंदुरात्मानंकामोदांप्रतिदानवम् गत्वातमाहदैत्येंद्रं नारदःप्रहसन्निव २६
क्वयासित्वंचदैत्येंद्रसत्वरंचसमातुरः सांप्रतंकेनकार्येणकस्यार्थंकेननोदितः २७
ब्रह्मात्मजंनमस्कृत्यप्रत्युवाचकृतांजलि
कामोदपुष्पार्थमहंप्रस्थितोद्विजसत्तम २८
तमुवाचसधर्मात्मापुष्पैःकिंतेप्रयोजनम्विप्रवर्यंपुनःप्राहकार्यकारणमात्मनः २९

नंदनस्यवनोद्देशेकाचिन्नारीवरानना
तस्यादर्शनमात्रेणगतोऽहकामवश्यताम् ३०
तयाप्रोक्तोऽस्मिविप्रेंद्र
पुष्पैःकामोदसंभवैः
पूजयस्वमहादेवंपुष्पैस्तुसप्तकोटिभिः ३१
ततस्तेसुप्रियाभार्याभविष्यामिनसंशयः
तदर्थेप्रस्थितोऽस्म्यद्यकामोदाख्यंपुरंप्रति ३२
तामहंकामयिष्यामिसिंधुजांशुणुसांप्रतम्मनोल्लासैर्महाहासैर्हासयिष्याम्यहंपुनः ३३
प्रीतासतीमहाभागाहसिष्यतिपुनःपुनः
तद्धास्यंगद्गदंविप्रममकार्यप्रवर्द्धनम् ३४
तस्माद्धास्यात्पतिष्यंतिदिव्यानिकुसुमानिच
तैस्तुदेवमुमाकांतंपूजयिष्यामिसांप्रतम् ३५
तेनपूजाप्रदानेनतुष्टोदास्यतिमेफलम्
ईश्वरःसर्वभूतेशःशंकरोलोकभावनः ३६
नारदउवाच-
तत्रदैत्यनगंतव्यंकामोदाख्येपुरोत्तमे विष्णुरस्तिसुमेधावीसर्वदैत्यक्षयावहः ३७
येनोपायेनपुष्पाणिकामोदाख्यानिदानव तवहस्तेप्रयास्यंतितमुपायंवदाम्यहम् ३८

गंगातोयेषुदिव्यानिपतिष्यंतिनसंशयः वाहितानिजलैर्दिव्यैरागमिष्यंतिसांप्रतम् ३९
तानित्वंतुप्रतिगृहाणसुहृद्यानिमहांतिचगृहीत्वातानिपुष्पाणिसाधयस्वमनीप्सितम् ४०
नारदोदानवश्रेष्ठंमोहयित्वाततःपुनः
ततश्चसतुधर्मात्माचिंतयामासवैपुनः ४१
कथमश्रूणिसामुंचेत्केनोपायेनदुःखिता
चिंतयानस्यतस्यैवंक्षणंवैनारदस्यच ४२
ततोबुद्धिःसमुत्पन्नाकामोदाख्यंपुरंगतः ४३
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे कामोदाख्यानेएकोनविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ११९

विंशाधिकशततमोऽध्यायः कुंजलउवाच-
कामोदाख्यंपुरंदिव्यंसर्वदेवसमाकुलम्
सर्वकामसमृर्द्ध्य्थमपश्यन्नारदस्ततः १
कामोदायागृहंप्राप्यप्रविवेशद्विजोत्तमः
कामोदांतुततोदृष्ट्वासर्वकामसमाकुलाम् २
तयासंपूजितोविप्रःसुवाक्यैःस्वागतादिभि

ः
दिव्यासनेसमारूढस्तांपप्रच्छद्विजोत्तमः ३
सुखेनस्थीयतेभद्रेविष्णुतेजःसमुद्भवे
अनामयंचपप्रच्छआशीर्भिरभिनंद्यताम् ४
कामोदोवाच-
प्रसादाद्भवतांविष्णोःसुखेनवर्तयाम्यहम्
कथयस्वमहाप्राज्ञत्वंप्रश्नोत्तरकारणम् ५
महामोहःसमुत्पन्नोममांगेमुनिपुंगव व्यापकःसर्वलोकानांममांगेमतिनाशकः ६ तस्मान्निद्रा समुत्पन्नायथामर्त्येषुवर्तते सुप्तयातुमयादृष्टःस्वप्नोवैदारुणोमुने ७
केनाप्युक्तंसमेत्यैवपुरतोद्विजसत्तम अव्यक्तोऽसौहृषीकेशःसंसारंसगमिष्यति ८ तदाप्रभृतिदुःखेनव्यापिताहंमहामते तन्मेत्वंकारणंब्रूहिभवाञ्ज्ञानवतांवरः ९
नारदउवाच-
वातिकःपैत्तिकश्चैवकफजःसान्निपातिकः
स्वप्नःप्रवर्ततेभद्रेमानवेषुनसंशयः १०
नजायतेचदेवेषुस्वप्नोनिद्राचसुंदरि
आदित्योदयवेलायांदृश्यतेस्वप्नउत्तमः ११

सत्स्वप्नोमानवानांहिपुण्यस्यफलदायकः अन्यदेवंप्रवक्ष्यामिस्वप्नस्यकारणंशुभे १२
महावातांदोलनैश्चचलंत्यापोवरानने
त्रुटंत्यंबुकणाःसूक्ष्मास्तस्मादुदकसंचयात् १३
बहिरेवपतंत्येतेनिर्मलांबुकणाःशुभे
पुनर्लयंप्रयांत्येतेदृश्यादृश्याभवंतिवै १४
तद्वत्स्वप्नस्यवैभावःकथ्यतेशृणुभामिनि आत्माशुद्धोविरक्तस्तुरागद्वेषविवर्जितः १५
पंचभूतात्मकानांचमुषित्वैवसुनिश्चलः
षड्विंशतिसुतत्वानांमध्येचैषविराजते १६
शुद्धात्माकेवलोनित्यःप्रकृतेःसंगतिंगतः
तद्भावैर्वायुरूपैश्चचलतेस्थानतोयदा १७
आत्मनस्तेजसश्चैवप्रतितेजःप्रजायते
अंतरात्माशुभंनामतस्यएवप्रकथ्यते १८
पयसश्चयथाभिन्नाभवंत्यंबुकणाःशुभे
आत्मनस्तुतथातेजअंतरात्माप्रकथ्यते १९
सहिपृथ्वीसवैवायुःसचाप्याकाशएवहि
सवैतोयंसदीप्येतएतेपंचपुराकृताः २०
आत्मनस्तेजसोभूतामलरूपामहात्मनः
तस्यापिसंगतिंप्राप्ताएकत्वंहिप्रयांतिते २१

स्वात्मभावप्रदोषेणनाशयंतिवरानने
तत्पिंडमन्यमिच्छंतिवारंवारंवरानने २२
तेषांक्रीडाविहारोयंसृष्टिसंबंधकारणम्
उदकस्यतरंगस्तुजायतेचविलीयते २३
पुनर्भूतिःपुनर्हानिस्तादृशस्यपुनःपुनः
अपांरूपस्यदृष्टांतंतद्वदेषांनसंशयः २४
आत्माननश्यतेदेवितेजोवायुर्ननश्यति
ननश्यतोधराकाशौननश्यंत्यापएवच २५
पंचैवआत्मनासार्द्धंप्रभवंतिप्रयांतिच
आत्मादयोह्यमीभद्रेनित्यरूपानसंशयः २६
पिंडएवप्रणश्येततेषांसंजातएवच
विषयाणांसुदोषैःसरागद्वेषादिभिर्हतः २७
प्राणाःप्रयांतिवैपिंडात्पंचपंचात्मकाद्विज
पिंडांतेवसतेआत्माप्रतिरूपस्तुतस्यच २८
अंतरात्मायथाचाग्नेःस्फुलिगस्तुप्रकाशते
तथाप्रकाशमायातिदृश्यादृश्यःप्रजायते २९
शुद्धात्माचपरंब्रह्मसदाजागर्तिनित्यशः अंतरात्माप्रबद्धस्तुप्रकृतेश्चमहागुणैः ३०
अन्नाहारेणसंपुष्टैरंतरात्मासुखंव्रजेत्
सुसुखाज्जायतेमोहस्तस्मान्मनःप्रमुह्यति ३१
पश्चात्संजायतेनिद्रातामसीलयवर्द्धिनी

नाडीमार्गेणयःसूर्योमेरुमुल्लंध्यगच्छति ३२
तदारात्रिःप्रजायेतयावन्नोदयतेरविः
विषयांधकारैर्मुक्तस्तुअंतरात्माप्रकाशते ३३
भावैस्तत्त्वात्मकानांतुपंचतत्त्वैःप्रपोषितैः
पूर्वजन्मस्थितैःपिंडैरंतरात्माप्रगृह्यते ३४
सयास्यतिचवैस्थानमुच्चावचंमहामते
संसारअंतरात्मावैदोषैर्बद्धःप्रणीयते ३५
कायंरक्षतिजीवात्मापश्चात्तिष्ठतिमध्यगः
उदानःस्फुरतेतीव्रस्तस्माच्छब्दःप्रजायते ३६
शुष्काभस्त्रायथाश्वासंकुरुतेवायुपूरिता
तद्वच्छब्दवशाच्छ्वासमुदानःकुरुतेबलात् ३७
आत्मनस्तुप्रभावेणउदानोबलवान्भवेत् एवंकायःप्रमुग्धस्तुमृतकल्पःप्रजायते ३८ ततोनिद्रामहामायातस्यांगेषुप्रयातिसा हृदिकंठेतथाचास्येनासिकाग्रेप्रतिष्ठति ३९
बाहूसंकुच्यसंतिष्ठेद्धृद्गतोनाभिमंडले आत्मनस्तुप्रभावाच्चउदानोनाममारुतः ४०

प्रजायतेमहातीव्राबलरोधंकरोतिसः यथारज्ज्वाप्रबद्धस्तुदारुकीलधरःस्थितः ४१
तथाचात्मासुसंलग्नःप्राणवायुर्नसंशयः अंतरात्मप्रसक्तस्तुप्राणवायुःशुभानने ४२
बुद्धिवद्रोहितोभद्रे अंतरात्माप्रधावति पूर्वजन्मार्जितान्वासान्स्मृत्वातत्रप्रधावति ४३
तत्रसंस्थोमहाप्राज्ञःस्वेच्छयारमतेपुनः
एवंनानाविधान्स्वप्नानंतरात्माप्रपश्यति ४४
उत्तमांश्चविरुद्धांश्चकर्मयुक्तान्प्रपश्यति
गिरींस्तथासुदुर्गांश्चउच्चावचान्प्रपश्यति ४५
तदेववातिकंविद्धिकफवत्तद्वदाम्यहम्
जलंनदींतडागंचपयःस्थानानिपश्यति ४६
अग्निंचपश्यतेदेविबहुकांचनमुत्तमम् तदेवपैत्तिकंविद्धिभाव्यंचैववदाम्यहम् ४७
प्रभातेदृश्यतेस्वप्नोभव्योवाभव्यएवच कर्मयुक्तोवरारोहेलाभालाभप्रकाशकः ४८ स्वप्नस्यापिअवस्थामेकथितावरवर्णिनि

तद्भाव्यंचवरारोहेविष्णोश्चैवभविष्यति ४९
तन्निमित्तंत्वयादृष्टोदुःस्वप्नःसतुप्रेक्षितः ५०
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे कामोदाख्यानेविंशाधिकशततमोऽध्यायः १२०

एकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः
कामोदोवाच-
नविदुर्देवताःसर्वायस्यांतंरूपमेवच
यस्मिल्लीँ
नस्तुसर्वोयंसचैकात्माप्रकथ्यते १
यस्यामायाप्रपंचस्तुसंसारःशृणुनारद
कस्मात्प्रयातिसंसारंममस्वामीजगत्पतिः २
पापैश्चापिसुपुण्यैश्चनरोबद्धस्तुकर्मभिः
संसारंसरतेविप्रहरिःकस्माद्व्रजेद्वद ३
नारदउवाच-
शृणुदेविप्रवक्ष्यामियत्कृतंतेनचक्रिणाभृगोरग्रेप्रतिज्ञातंयज्ञरक्षांकरोम्यहम् ४
इंद्रस्यवचनात्सद्योगतोऽसौदानवैःसह योद्धुंविहायगोविंदोभृगोश्चैवमखोत्तमम् ५

मखंत्यक्त्वागतेदेवेपश्चात्तैर्दानवोत्तमैः
आगत्यध्वंसितःसर्वःसयज्ञःपापचेतनैः ६
हरिंक्रुद्धःसयोगींद्रशःशापभृगुरेवतम्
दशजन्मानिभुंक्ष्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः ७
कर्मणःस्वस्यसंभोगंसंभोक्ष्यतिजनार्दनःतन्निमित्तंत्वयादेविदुःस्वप्नःपरिवीक्षितः ८
इत्युक्त्वातांगतोविप्रोब्रह्मलोकंसनारदः
कृष्णस्यापिसुदुःखेनदुःखितासाभवत्तदा ९
रुरोदकरुणंबालाहाहेतिवदतीमुहुः
गङ्गातीरोपविष्टासाजलांतेशृणुनन्दन १०
सुनेत्राभ्यांतथाश्रूणिदुःखेनापिप्रमुंचति
तान्यश्रूणिप्रमुक्तानिगंगातोयेपतंत्यपि ११
जलेचैवनिमज्जंतितस्याश्चाप्यश्रुबिंदवःसंभवंतिपुनस्तातपद्मरूपाणितानिच १२
गंगातोयेप्रफुल्लानिवाहितानिप्रयांतिवैददृशेदानवश्रेष्ठोविष्णुमायाप्रमोहितः १३
दुःखजानिनजानातिमुनिनाकथितान्यपि हर्षेणमहताविष्टःपरिजग्राहसोऽसुरः १४ पद्मैस्तुपुष्पितैःसोपिपूजयेद्गिरिजाप्रियम्

सप्तकोटिभिर्दैत्येंद्रो
विष्णुमायाप्रमोहितः १५
अथक्रुद्धाजगद्धात्रीशंकरंवाक्यमब्रवीत्
पश्यैतस्यविकर्मत्वंदानवस्यमहामते १६
शोकोत्पन्नानिपद्मानिगंगातोयगतानिवै
अयमेषप्रगृह्णातिकामाकुलितचेतनः १७
पूजयेच्चापिदुष्टात्माशोकसंतापकारकैः
दुःखजैःशोकजैःपुष्पैस्तैःसुश्रेयःकथंभवेत् १८
यादृशेनापिभावेनमामेवपरिपूजयेत्
तादृशेनापिभावेनअस्यसिद्धिर्भविष्यति १९
सत्यध्यानविहीनोयंकामोदान्यस्तमानसः
संजातःपापचारित्रोजहिदेविस्वतेजसा २०
एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंशंभोश्चैवमहात्मनः
अस्यैवसंक्षयंशंभोकरिष्येतवशासनात् २१
एवमुक्त्वाततोदेवीतस्यापिवधकांक्षया वर्त्ततेहिविहुंडस्यवधोपायंव्यचिंतयत्
२२
कृत्वामायामयंरूपंब्राह्मणस्यमहात्मनः
पूजयेच्छंकरंनाथंसुपुष्पैःपारिजातजैः २३
समेत्यदानवःपापोदिव्यांपूजांविनाशयेत्
कामाकुलःसुदुःखार्तस्तद्गतोभावतत्परः २४
विष्णोश्चैवमहामायांपूर्वदृष्टांसदानवःसस्मारदानवःपापःकामबाणैःप्रपीडितः २५
तस्याःस्मरणमात्रेणकंदर्पेणबलीयसा

विरहाकुलदुःखार्तोरोदतेहिमुहुर्मुहुः २६
कालाकृष्टःसदुष्टात्माशोकजातानितानिसः
परिगृह्यसमायातःपूजनार्थीमहेश्वरम् २७
देव्याकृतांहिपूजांचसुपुष्पैःपारिजातजैः
तांनिर्णाश्यसुलोभेनशोकजैःपरिपूजयेत् २८
नेत्राभ्यांतस्यदुष्टस्यबिंदवस्तेऽश्रुसंभवाः
अविरलास्ततोवत्सपतंतिलिगमस्तके २९
देवीब्राह्मणरूपेणतमुवाचमहामते
कोभवान्पूजयेद्देवंशोकाकुलमनाःसदा ३०
पतंत्यश्रूणिदेवस्यमस्तकेशोकजानिते
अपवित्राणिमेब्रूहिएतमर्थंममाग्रतः ३१
विहुंडउवाच-
पूर्वंदृष्टामयानारीसर्वसौभाग्यसंपदा
सर्वलक्षणसंपन्नाकामस्यायतनंमहत् ३२
तस्यामोहेनसंदग्धःकामेनाकुलतांगतः तयाप्रोक्तंहिसंभोगेदेहिमेदायमुत्तमम्
३३
कामोदसंभवैःपुष्पैःपूजयस्वमहेश्वरम्
तेषांपुष्पकृतांमालांममकंठेपरिक्षिप ३४
कोटिभिःसप्तसंख्यातैःपूजयस्वमहेश्वरम्
तदर्थंपूजयाम्येवईश्वरंफलदायकम् ३५
कामोदसंभवैःपुष्पैर्दुर्लभैर्देवदानवैःश्रीदेव्युवाच-क्वतेभावःक्वतेध्यानंक्वतेज्ञानंदुरात्

मनः ३६
ईश्वरस्यापिसंबंधोनास्तिकिंचित्त्वयैवहि
कामोदायावरंरूपंकीदृशंवदसांप्रतम् ३७
क्वलब्धानिसुपुष्पाणितस्याहास्योद्भवानिच
विहुंडउवाच-
भावंध्यानंनजानामिनदृष्टासामयाकदा ३८
गंगातोयगतान्येवपरिगृह्णामिनित्यशः
तैरहंपूजयाम्येकंशंकरंप्रवदाम्यहम् ३९
ममाग्रेकथितंविप्रशुक्रेणापिमहात्मना
वचनात्तस्यदेवेशमर्चयामिदिनदिने ४०
एतत्तेसर्वमाख्यातंयच्चपृष्टोस्मिसांप्रतम्
श्रीदेव्युवाच-कामोदारोदनाज्जातैःपुष्पैस्तैर्दुःखसंभवैः ४१
लिगमर्चयसेदुष्टप्रभातेनित्यमेवच यादृशेनापिभावेनपुष्पैश्चयादृशैस्त्वया ४२
अर्चितोदेवदेवेशस्तादृशंफलमाप्नुहि
दिव्यपूजांविनाश्यैवंशोकपुष्पैःप्रपूजसि ४३
असौदोषस्तवैवाद्यसमुत्पन्नःसुदारुणः
तस्माद्दण्डंप्रदास्यामिभुंक्ष्वस्वकर्मजंफलम् ४४

तस्यावाक्यंसमाकर्ण्यकालकृष्टोबभाषताम्रेरेदुष्टदुराचारममकर्मप्रदूषक ४५
हन्मित्वामिहखड्गेनअनेनापिनसंशयः
इत्युक्त्वाब्राह्मणंतंसनिशितंखड्गमाददे ४६
हंतुकामःसदुष्टात्माअभ्यधावतदानवः
सादेवीविप्ररूपेणसंक्रुद्धापरमेश्वरी ४७
हन्मित्वामिहखड्गेनअनेनापिनसंशयः
स्वस्थानमागतंदृष्ट्वाहुंकारंविससर्जह
तेनहुंकारनादेनपतितोदानवाधमः ४८
निश्चेष्टःकामरूपेणवज्राहतइवाचलः
पतितेदानवेतस्मिन्सर्वलोकविनाशके ४९
लोकाःस्वास्थ्यंगताःसर्वेदुःखतापविवर्जिताः
एतस्मात्कारणाद्वत्ससास्त्रीवैपरिदेवति ५०
गंगातीरेवरारोहादुःखव्याकुलमानसा एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ५१
विष्णुरुवाच-
एवमुक्त्वासुपुत्रंतंकुंजलोअंडजेश्वरः
विरराममहाप्राज्ञःकिञ्चिन्नोवाचभूपते ५२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे कामोदाख्यानेएकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः

१२१

द्वाविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः विष्णुरुवाच-
कुंजलोधर्मपक्षीसइत्युक्त्वातान्सुतान्प्रति
विरराममहाप्राज्ञःकिंचिन्नोवाचतान्प्रति १
वटाधःस्थोद्विजश्रेष्ठस्तमुवाचमहाशुकम्कोभवान्धर्मवक्ताहिपक्षिरूपेणवर्तते २
किंवादेवोऽथगंधर्वःकिंवाविद्याधरोभवान्कस्यशापादिमांप्राप्तोयोनिंकीरस्यपातकीम् ३
कस्मात्तेईदृशंज्ञानंवर्ततेऽतीद्रि
यंशुक
सुपुण्यस्यतुकस्यापिकस्यवैतपसःफलम् ४
किंवाच्छन्नेनरूपेणअनेनापिमहामते
कस्त्वंसिद्धोऽसिदेवोवातन्मेकथयकारणम् ५
कुंजलउवाच-
भोःसिद्धत्वामहंजानेकुलंतेगोत्रमुत्तमम्
विद्यांतपःप्रभावंचयस्माद्भ्रमसिमेदिनीम् ६
सर्वंविप्रप्रवक्ष्यामिस्वागतंतवसुव्रत उपविश्यासनेपुण्येछायामाश्रयशीतलाम् ७
अव्यक्तप्रभवोब्रह्मातस्माज्जज्ञेप्रजा

पतिः
ब्राह्मणस्तुगुणैर्युक्तोभृगुर्ब्रह्मसमोद्विजः ८
भार्गवोनामतस्यासीत्सर्वधर्मार्थतत्ववित्
तस्यान्वयेभवान्विप्रच्यवनःख्यातिमान्भुवि ९
नाहंदेवोनगंधर्वोनाहंविद्याधरःपुनः योहंविप्रप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु
१०
कश्यपस्यकुलेजातःकश्चिद्ब्राह्मणसत्तमःवेदवेदांगतत्त्वज्ञःसर्वकर्मप्रकाशकः ११
विद्याधरेतिविख्यातःकुलशीलगुणैर्युतः
राजमानःश्रियाविप्रआचारैस्तपसातदा १२
संबभूवुःसुतास्तस्यविद्याधरस्यतेत्रयः
वसुशर्मानामशर्माधर्मशर्माचतेत्रयः १३
तेषामहंधर्मशर्माकनिष्ठोगुणवर्जितः वसुशर्माममभ्रातावेदशास्त्रार्थकोविदः १४
आचारेणसुसंपन्नोविद्यादिसुगुणैःपुनः
नामशर्मामहाप्राज्ञस्तद्वच्चासीद्गुणाधिकः १५
अहमेकोमहामूर्खःसंजातःशृणुसत्तम
विद्यानामुत्तमंविप्रभावमर्थंशुभंकदा १६
नशृणोमिनवैयामिगुरुगेहमनुत्तमम्
ततस्तुजनकोमेतुमामेवंपरिचिंतयेत् १७

धर्मशर्मेतिपुत्रस्यनामास्यतुनिरर्थकम्संजातःक्षितिमध्येतुनविद्वान्मेगुणाकरः १८
इतिसंचिंत्यधर्मात्मामामुवाचसुदुःखितः व्रजपुत्रगुरोर्गेहंविद्यार्थंपरिसाधय १९
एवमाकर्ण्यतत्तस्यपितुर्वाक्यंमयाशुभम्नाहंतातगमिष्यामिगुरोर्गेहंसुदुःखदम् २०
यत्रवैताडनंनित्यंभ्रूभंगादिचक्रोशनम्
अन्नंनदृश्यतेतत्रकर्मणाशृणुसत्तम २१
दिवारात्रौननिद्रा
स्तिनास्तिसुखस्यसाधनम्
तस्माद्दुःखमयंतातनयास्येगुरुमंदिरम् २२
विद्याकार्यंकरिष्येनक्रीडार्थमहमुत्सुकः
भोक्ष्येस्वप्स्येप्रसादात्तेकरिष्येक्रीडनंपितः २३
डिंभैःसार्द्धंसुखेनापिदिवारात्रमतंद्रि तः
मामुवाचसधर्मात्मामूढंज्ञात्वासुदुःखितः २४
विद्याधरउवाच-मापुत्रसाहसंकार्षीर्विद्यार्थमुद्यमंकुरु
विद्ययाप्राप्यतेसौख्यंयशःकीर्तिस्तथातुला २५

ज्ञानंस्वर्गश्चमोक्षश्चतस्माद्विद्यांप्रसाधय
पूर्वंसुदुःखमूलातुपश्चाद्विद्यासुखप्रदा २६
तस्मात्साधयपुत्रत्वंविद्यांगुरुगृहंव्रज
पितुर्वाक्यमकुर्वाणोअहमेवंदिनदिने २७
यत्रयत्रस्थितोनित्यमर्थहानिंकरोम्यहम् उपहासःकृतोलोकैर्ममविप्रप्रकुत्सनम् २८
ममलज्जासमुत्पन्नाजीवनाशकरीतदा
विद्यार्थमुद्यतोविप्रकंगुरुंप्रार्थयाम्यहम् २९
इतिचिंतापरोजातोदुःखशोकसमाकुलः
कथंविद्यामहंजानेकथंविंदाम्यहंगुणान् ३०
कथंमेजायतेस्वर्गःकथंमोक्षंव्रजाम्यहम् इत्येवंचिंतयन्विप्रवार्द्धक्यमगमंपुनः ३१
देवतायतनेदुःखीउपविष्टस्त्वहंकदा
मद्भाग्यैःप्रेरितःकश्चित्सिद्धएकःसमागतः ३२
निराश्रयोजिताहारःसदानंदस्तुनिःस्पृहः
एकांतमास्थितोविप्रयोगयुक्तोजितेंद्रि
यः ३३
परब्रह्मणिसंलीनोज्ञानध्यानसमाधिमान्
तमहंसंश्रितोविप्रज्ञानरूपंमहामतिम् ३४
अहंशुद्धेनभावेनभक्त्यानमितकंधरः

नमस्कृत्यमहात्मानंपुरतस्तस्यसंस्थितः ३५
दीनरूपोह्यहंजातोमंदभाग्यस्तथापुनः तेनाहंपृच्छितोविप्रकस्माद्भवान्प्रशोचति ३६
केनाभिप्रायभावेनदुःखमेवभुनक्तिवै
तेनेत्युक्तोस्मिविप्रेंद्र
ज्ञानिनायोगिनातदा ३७
सुमूढेनमयातस्यपूर्ववृत्तांतमेवहि
तमेवंश्रावितंसर्वंसर्वज्ञत्वंकथंव्रजेत् ३८
एतदर्थंमहादुःखीभवान्ममगतिःसदा
सचोवाचमहात्मामेसर्वंज्ञानस्यकारणम् ३९
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे द्वाविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः १२२

त्रयोविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः सिद्धउवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिज्ञानरूपंतवाग्रतः ज्ञानस्यनास्तिवैदेहोहस्तौपादौचचक्षुषी १
नासाकर्णौनज्ञानस्यनास्तिचैवास्थिसंग्रहः
केनदृष्टंतुवैज्ञानंकानिलिगानितस्यवै २

आकारैर्वर्जितंनित्यंसर्वंवेत्तिससर्ववित्
दिवाप्रकाशकःसूर्योरात्रौप्रकाशयेच्छशी ३
गृहंप्रकाशयेद्दीपोलोकमध्येस्थिताअमी तत्पदंकेनवैधाम्नादृश्यतेशृणुसत्तम ४ नविंदंतिहिमूढास्तेमोहिताविष्णुमायया कायमध्येस्थितंज्ञानंध्यानदीप्तमनौपमम् ५
तत्पदंतेनदृश्येतचंद्रसूर्यादिभिर्नच हस्तपादौविनाज्ञानमचक्षुःकर्णवर्जितम् ६
तस्यसर्वत्रगतिरस्तिसर्वंगृह्णातिपश्यति
सर्वमाघ्रातिविप्रेंद्र
शृणोत्येवंनसंशयः ७
नास्तिज्ञानसमोदीपःसर्वांधकारनाशने
स्वर्गेभूमौचपातालेस्थानेस्थानेचदृश्यते ८
कायमध्येस्थितंज्ञानंनविंदंतिकुबुद्धयःज्ञानस्थानंप्रवक्ष्यामियस्माज्ज्ञानंप्रजायते ९
प्राणिनांहृदयेनित्यंनिहितंसर्वदाद्विजकामादीन्सुमहाभोगान्महामोहादिकांस्तथा १०
विवेकवह्निनासर्वान्दिधक्षतिसदैवयः सर्वशांतिमयोभूत्वाइंद्रि

यार्थंप्रमर्द्दयेत् ११ ततस्तुजायतेज्ञानंसर्वतत्त्वार्थदर्शकम्
तत्त्वमूलमिदंज्ञानंनिर्मलंसर्वदर्शकम् १२
तस्माच्छांतिंकुरुष्वत्वंसर्वसौख्यप्रवर्द्धिनीम्
समःशत्रौचमित्रेचयथात्मनितथापरे १३
भवस्वनियतोनित्यंजिताहारोजितेंद्रियः
मैत्रंनैवप्रकर्तव्यंवैरंदूरेपरित्यजेत् १४
निःसंगोनिःस्पृहोभूत्वाएकांतस्थानमाश्रितः
सर्वप्रकाशकोज्ञानीसर्वदर्शीभविष्यसि १५
एकस्थानस्थितोवत्सत्रैलोक्येयद्भविष्यति
वृत्तांतंवेत्स्यसित्वंतुमत्प्रसादान्नसंशयः १६
कुंजलउवाच-
सिद्धेनतेनमेविप्रज्ञानरूपंप्रकाशितम्
तस्यवाक्येस्थितोनित्यंतद्भावेनापिभावितः १७
त्रैलोक्येवर्त्ततेयद्यदेकस्थानेस्थितोह्यहम्
तत्तदेवप्रजानामिप्रसादात्तस्यसद्गुरोः १८

एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतमेवहि अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितद्ब्रूहिद्विजसत्तम १९
च्यवनउवाच-
कीरयोनिंकथंप्राप्तोभवाञ्ज्ञानवतांवरः
तन्मेत्वंकारणंब्रूहिसर्वसंदेहनाशनम् २०
कुंजलउवाच-
संसर्गाज्जायतेपापंसंसर्गात्पुण्यमेवहितस्माद्विवर्जयेच्छुद्धोभव्यंविरुद्धमेवच २१
लुब्धकेनापिपापेनकेनाप्येकःशुकःशिशुः
बंधयत्विसमानीतोविक्रयार्थंसमुद्यतः २२
चाटुकांरसुरूपंतंपटुवाक्यंसमीक्ष्यच गृहीतोब्राह्मणैकेनममप्रीत्यासमर्पितः
२३
ज्ञानध्यानस्थितोनित्यमहमेवद्विजोत्तम
समेबालस्वभावेनकौतुकात्करसंस्थितः २४
तस्यकौतुकवाक्यैर्वामुग्धोऽहद्विजसत्तमशुकस्यपुत्ररूपस्यनित्यंतत्परमानसः २५
मामेवंवदतेसोपिताततातेतिआस्यताम्
स्नातुंगच्छमहाभागदेवमर्चयसांप्रतम् २६
इत्यादिचाटुकैर्वाक्यैर्मामेवंपरिभाषयेत्
तस्यवाक्यविनोदेनविस्मृतंज्ञानमुत्तमम् २७
पुष्पार्थंफलभोगार्थंगतोहंवनमेवच

नीतःशुकोबिडालेनममदुःखस्यहेतवे २८
ममसंसर्गिभिःसर्वैर्वयस्यैःसाधुचारिभिःबिडालेनहतःपक्षीतेनैवभक्षितोहिसः २९
श्रुत्वामृत्युंगतंविप्रशुकंतंचाटुकारकम्
महतादुःखभावेनअसुखेनातिदुःखितः ३०
तस्यदुःखेनमुग्धोस्मितीव्रेणापिसुपीडितः
महतामोहजालेनबद्धोऽहद्विजपुंगव ३१
प्रालपंरामचंद्रेतिशुकराजेतिपंडित
श्लोकराजेतितंविप्रमोहाच्चलितमानसः ३२
ततोऽहदुःखसंतप्तःसंजातःस्वेनकर्मणा
वियोगेनापिविप्रेंद्र
शुकस्यशृणुसांप्रतम् ३३
विस्मृतंतन्मयाज्ञानंसिद्धेनापिप्रकाशितम्
संस्मरञ्छोकसंतप्तस्तंशुकंचाटुकारकम् ३४
वत्सवत्सेतिनित्यंवैप्रलपञ्छृणुभार्गव
गद्यपद्यमयैर्वाक्यैःसंस्कृताक्षरसंयुतैः ३५
त्वांविनाकश्चमांवत्सबोधयिष्यतिसांप्रतम्
कथाभिस्तुविचित्राभिःपक्षिराजप्रसाद्यमाम् ३६
अस्मिन्सुनिर्जनोद्यानेविहायक्वगतोभवान्

केनदोषेणलिप्तोस्मितन्मेकथयसांप्रतम् ३७
एवंविधैरहंवाक्यैःकरुणैस्तैस्तुमोहितः
एवमादिप्रलप्याहंशोकेनापिसुपीडितः ३८
मृतोहंतेनमोहेनतद्भावेनापिमोहितः
मरणेयादृशोभावोमतिश्चासीच्चयादृशी ३९
तादृशेनापिभावेनजातोऽहद्विजसत्तम गर्भवासोमयाप्राप्तोज्ञानस्मृतिविधायकः
४०
स्मृतंपूर्वकृतंकर्मस्वयमेवविचेष्टितम्मयापापेनमूढेनकिंकृतंह्यकृतात्मना ४१
गर्भयोगसमारूढःपुनस्तंचिंतयाम्यहम्
तेनमेनिर्मलंज्ञानंजातंवैसर्वदर्शकम् ४२
गुरोस्तस्यप्रसादाच्चप्राप्तंवैज्ञानमुत्तमम्
तस्यवाक्योदकैःस्वच्छैःकायस्यमलमेवच ४३
सबाह्याभ्यंतरंविप्रक्षालितंनिर्मलंकृतम्
तिर्यक्त्वंचमयाप्राप्तंशुकजातिसमुद्भवम् ४४
शुकस्यध्यानभावेनमरणेसमुपस्थिते तस्मिन्कालेमृतोविप्रतद्भावेनापिभावितः ४५
तादृशोऽस्मिपुनर्जातःशुकरूपोमहीतले मरणेयादृशोभावःप्राणिनांपरिजायते ४६ तादृशाःस्युस्तुसत्वास्तेतद्रू पास्तत्परायणाः

तद्गुणास्तत्स्वरूपास्तेभावभूताभवंतिहि ४७
मृत्यकालस्यविप्रेंद्रभावेनापिनसंशयः
अतुलंप्राप्तवाञ्ज्ञानमहमत्रमहामते ४८
तेनसर्वंविपश्यामियद्भूतंयद्भविष्यति
वर्तमानंमहाप्राज्ञज्ञानेनापिमहामते ४९
सर्वंविदाम्यहंह्यत्रसंस्थितोपिनसंशयः
तारणायमनुष्याणांसंसारेपरिवर्तताम् ५०
नास्तितीर्थंगुरुसमंबंधच्छेदकरंद्विज
एतत्तेसर्वमाख्यातंशृणुभार्गवनंदन ५१
यत्त्वयापृच्छितंविप्रतत्तेसर्वंप्रकाशितम्
स्थलजाच्चोदकात्सर्वंबाह्यंमलंप्रणश्यति ५२
जन्मांतरकृतान्पापान्गुरुतीर्थंप्रणाशयेत्
संसारतारणायैवजंगमंतीर्थमुत्तमम् ५३
विष्णुरुवाच-
शुकएवंमहाप्राज्ञश्च्यवनायमहात्मने
तत्त्वंप्रकाशयित्वातुविररामनृपोत्तम ५४
एतत्तेसर्वमाख्यातंजंगमंतीर्थमुत्तमम्
वरंवरयभद्रं तेयत्तेमनसिवर्त्तते ५५
वेनउवाच-
नाहंराज्यस्यकामार्थीनान्यत्किंचित्प्रकामये
सदेहोगंतुमिच्छामितवकायंजनार्दन ५६

एवंवरमहंमन्येयदिदातुमिहेच्छसि विष्णुरुवाच-
यजत्वमश्वमेधेनराजसूयेनभूपते ५७ गोभूस्वर्णाम्बुधान्यानांकुरुदानंमहामते
दानान्नश्यतिवैपापंब्रह्मवध्यादिघोरकम् ५८
चतुर्वर्गस्तुदानेनसिद्ध्य्त्येवनसंशयःतस्माद्दानंप्रकर्तव्यंमामुद्दिश्यचभूपते ५९
यादृशेनापिभावेनमामुद्दिश्यददातियः
तादृशंतस्यवैभावंसत्यमेवंकरोम्यहम् ६०
ऋषीणांदर्शनात्स्पर्शाद्भ्रष्टस्तेपापसंचयः
आगमिष्यसियज्ञांतेममदेहंनसंशयः ६१
एवमाभाष्यतंवेनमंतर्द्धानंगतोहरिः ६२
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्यसंपूर्तिवर्णने च्यवनचरित्रसमाप्तौचत्रयोविंशत्यधिकशतत मोऽध्यायः १२३

चतुर्विंशत्यधिकशततमोऽध्यायः
सूतउवाच-
अंतर्द्धानंगतेविष्णौवेनोराजामहामतिः क्वगतोदेवदेवेशइतिचिंतापरोऽभवत् १

हर्षेणमहताविष्टश्चिंतयित्वानृपोत्तमः
समाहूयनृपश्रेष्ठंतंपृथुंमधुराक्षरैः २
तमुवाचमहात्मानंहर्षेणमहतातदा
त्वयापुत्रेणभूर्लोकेतारितोस्मिसुपातकात् ३
नीतउज्ज्वलतांवत्सवंशोमेसांप्रतंपृथो
मयाविनाशितोदोषैस्त्वयागुणैःप्रकाशितः ४
यजेहमश्वमेधेनदास्येदानान्यनेकशः विष्णुलोकंव्रजाम्यद्यसकायस्तेप्रसादतः
५
संभरस्वमहाभागसंभारांस्त्वंनृपोत्तम
आमंत्रयमहाभागब्राह्मणान्वेदपारगान् ६
एवंपृथुःसमादिष्टोवेनेनापिमहात्मना
प्रत्युवाचमहात्मासवेनंपितरमादरात् ७
कुरुराज्यंमहाराजभुंक्ष्वभोगान्मनोनुगान्
दिव्यान्वामानुषान्पुण्यान्यज्ञैर्यजजनार्दनम् ८
एवमुक्त्वाप्रणम्यैवपितरंज्ञानतत्परम्
धनुरादायपृथ्वीशःसबाणंयत्नपूर्वकम् ९
आदिदेशभटान्सर्वान्घोषध्वंभूतलेमम
पापमेवनकर्तव्यंकर्मणात्रिविधेनवै १०
करिष्यंतिचयत्पापंआज्ञांवेनस्यभूपतेः उल्लंघ्यवध्यतांसोहियास्यतेनात्रसंशयः ११
दानमेवप्रदातव्यंयज्ञैश्चैवजनार्दनम्

यजध्वंमानवाःसर्वेतन्मनस्काविमत्सराः १२ एवंशिक्षांप्रदत्वासौराज्यंभृत्येषुवेनजः
निःक्षिप्यचगतोविप्रास्तपसोर्थेतपोवनम् १३
सर्वान्दोषान्परित्यज्यसंयम्यविषयेन्द्रि यान्
शतवर्षप्रमाणंवैनिराहारोबभूवह १४
तपसातस्यवैतुष्टोब्रह्मापृथुमुवाचह
तपस्तपसिकस्मात्त्वंतन्मेत्वंकारणंवद १५
पृथुरुवाच-
वेनएषमहाप्राज्ञःपितामेकीर्तिवर्द्धनः
समाचरतियःपापमस्यराज्येनराधमः १६
शिरश्छेत्ताभवत्वेषतस्यदेवोजनार्दनः
अदृष्टैश्चमहाचक्रैर्हरिःशास्ताभवेत्स्वयम् १७
मनसाकर्मणावाचाकर्तुंवांछतिपातकम्
तेषांशिरांसित्रुट्यंतुफलंपक्वंयथाद्रुमात् १८
एतदेववरंमन्येत्वत्तःशृणुसुरेश्वर
प्रजानांदोषभावेननलिप्यतिपितामम १९
तथाकुरुष्वदेवेशवरंदातुंयदीच्छसि
ददस्वउत्तमंकामंचतुर्मुखनमोऽस्तुते २०
ब्रह्मोवाच-
एवमस्तुमहाभागपितातेपूततांगतः विष्णुनाशासितोवत्सपुत्रेणापित्वयापृथो

२१
एवंपृथुंसमुद्दिश्यवरंदत्वागतोविभुः
पृथुरेवसमायातोराज्यकर्मणिसंस्थितः २२
वैन्यस्यराज्येविप्रेन्द्रा
पाःपंकश्चिन्नचाचरेत्
यस्तुचिंतयतेपापंत्रिविधेनापिकर्मणा २३
शिरश्छेदोभवेत्तस्ययथाचक्रैर्निकृंतितःतदाप्रभृतिवैपापंनैवकोपिसमाचरेत् २४
इत्याज्ञावर्ततेतस्यवैन्यस्यापिमहात्मनः
सर्वलोकाःसमाचारैःपरिवर्तंतिनित्यशः २५
दानभोगैःप्रवर्तंतेसर्वधर्मपरायणाः
सर्वसौख्यैःप्रवर्द्धंतेप्रसादात्तस्यभूपतेः २६
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेवेनोपाख्यानेचतु र्विंशत्यधिक-शततमोऽध्यायः १२४

पंचविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः
सूतउवाच-
वेनस्याज्ञांसुसंप्राप्यपृथुःपरमधार्मिकः
संबभ्रेसर्वसंभारान्नानापुण्यान्नृपात्मजः १
निमंत्र्!

यब्राह्मणान्सर्वान्नानादेशोद्भवानपि
अथवेनइयाजासावश्वमेधेनभूपतिः २
दानान्यदाद्ब्राह्मणेभ्योनानारूपाण्यनेकशः
जगामवैष्णवंलोकंसकायोजगतीपतिः ३
विष्णुनासहधर्मात्मानित्यमेवप्रवर्तते
एतद्वःसर्वमाख्यातंचरित्रंतस्यभूपतेः ४
सर्वपापप्रशमनंसर्वदुःखविनाशनम्
पृथुरेवसधर्मात्माराजापृथ्वद्यंप्रशासति ५
त्रैलोक्येनसमंपृथ्वद्यंदुदोहनृपसत्तमःप्रजास्तुरंजितास्तेनपुण्यधर्मानुकर्मभिः ६
एतत्तेसर्वमाख्यातंभूमिखंण्डमनुत्तमम्
प्रथमंसृष्टिखंडंतुद्वितीयंभूमिखंडकम् ७
भूमिखंडस्यमाहात्म्यंकथयिष्याम्यहंपुनः अस्यखंडस्यवैश्लोकंयःशृणोतिनरोत्तमः ८
दिनस्यैकस्यवैपापंतस्यचैवप्रणश्यति
योनरोभावसंयुक्तोऽध्यायंसंशृणुतेसुधीः ९
तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांद्विजसत्तमाः
दत्तस्यगोसहस्रस्यब्राह्मणेभ्यःसुपर्वणि १०
यत्फलंतत्प्रजायेतविष्णुस्तस्यप्रसीदति अस्यपद्मपुराणस्यपठमानस्यनित्यशः ११
कलौयुगेतुविघ्नाश्चनजायंतेनरस्यवै

व्यासउवाच-
कस्मात्कलौनजायंतेशृण्वानस्यचपद्मज १२
नरस्यपुण्ययुक्तस्यनानाविघ्नाःसुदारुणाः
ब्रह्मोवाच-
मखस्याप्यश्वमेधस्ययत्फलंपरिकथ्यते १३
तत्फलंदृश्यतेतातपुराणेपद्मसंज्ञके
अश्वमेधमखःपुण्यःकलौनैवप्रवर्तते १४
पुराणंचापियत्तद्वदश्वमेधसमंकिल
अश्वमेधस्ययत्पुण्यंस्वर्गमोक्षफलप्रदम् १५
नभुंजंतिनराःपापाःपापमार्गेषुसंस्थिताःपुराणस्यास्यपुण्यस्यपद्मसंज्ञस्यसत्तम १६
अश्वमेधसमंपुण्यंनभुंजंतिकलौनराः कलौयुगेनरैःपापैर्गंतव्यंनरकार्णवम् १७ कस्माच्छ्रोष्यंतितत्पुण्यंचतुर्वर्गप्रसाधनम्
येनश्रुतमिदंपुण्यंपुराणंपद्मसंज्ञकम् १८
सर्वंहिसाधितंतेनचतुर्वर्गस्यसाधनम् अश्वमेधादयोयज्ञास्तस्मान्नष्टामहामते १९
कलौयुगेगताःस्वर्गेसवेदाःसांगसस्वराः यःकोपिसत्वसंपन्नःश्रद्धावान्भगवत्परः २०

श्रोतुमिच्छतिधर्मात्मासपुत्रोभार्ययासह
श्रवणार्थंमहाश्रद्धापूर्वंतस्यप्रजायते २१
शृण्वानस्यनरस्यापिमहाविघ्नोनसंचरेत्
अश्रद्धाजायतेपूर्वंपाठकस्यनरस्यच २२
लोभश्चजायतेतस्यशृण्वानस्यद्विजोत्तम
प्रेषितोविष्णुदेवेनमहामोहःसदारुणः २३
अकरोत्सविनाशंतुशृण्वतश्चास्यनित्यशः
दूषकाःकुत्सकाःपापाःसंभवंतिदिनेदिने २४
ज्ञातव्यंतुसुबुद्धेनविघ्नरूपंममाधुना
संजातंदृश्यतेव्यासतथाहोमंसमाचरेत् २५
वैष्णवैश्चमहामंत्रैर्विष्णुसूक्तैःसुपुण्यदैः
विष्णोरराटमंत्रेणसहस्रशीर्षकेणच २६
इदंविष्णुसुमंत्रेणआब्रह्मेणपुनःपुनः
त्र्यंबकेनचमंत्रेणहोममेवंसमाचरेत् २७
बृहत्साम्नासुमंत्रेणद्वादशाक्षरकेणच
यस्यदेवस्ययोहोमस्तस्यमंत्रेणहोमयेत् २८
अष्टोत्तरतिलाज्यैश्चपालाशैःसमिधैरपि ग्रहाणामपिकर्त्तव्यंस्थापनंपूजनंद्विज २९
विघ्नेशंपूजयेत्तत्रशारदांचसुरेश्वरीम्जातवेदांमहामायांचंडिकांक्षेत्रनायकम् ३०
तिलैश्चतंदुलैराज्यैस्तेषांमंत्रसमुद्य

तैः
एवंहोमःप्रकर्त्तव्योब्राह्मणेभ्योददेद्धनम् ३१
यथासंभाविकांतातदक्षिणांधेनुसंयुताम्
ततोविघ्नाःप्रणश्यंतिपुराणंसिद्धिमाप्नुयात् ३२
एवंनकुरुतेयोहितस्यविघ्नंवदाम्यहम्
तस्यांगेजायतेरोगोबहुपीडाप्रदायकः ३३
भार्याशोकःपुत्रशोकोधनहानिःप्रजायते
नानाविधान्महारोगान्भुंजतेनात्रसंशयः ३४
यस्यगेहेनास्तिवित्तमुपवासंसमाचरेत्
एकादशींसुसंप्राप्यपूजयेन्मधुसूदनम् ३५
षोडशैश्चोपचारैश्चभावयुक्तेनचेतसा
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्यथावित्तानुसारतः ३६
केशवायततोदत्वासंकल्पंहविषान्वितम्
स्वयंकुर्यात्ततःप्राज्ञोभोजनंसहबांधवैः ३७
पुत्रैस्तुभार्ययायुक्तस्ततःसिद्धिमवाप्नुयात्
पुराणसंहितापूर्णाश्रोतव्याधर्मतत्परैः ३८
चतुर्वर्गस्यवैसिद्धिर्जायतेतस्यनान्यथा
सपादंलक्षमेकंतुब्रह्माख्यंपुष्करंशृणु ३९

कृतेयुगेतुनिष्पापाःशृण्वंतिमनुजाद्विजलक्षस्यार्द्धंततःकृत्स्नंपुराणंपद्मसंज्ञकम् ४०
श्लोकानांतुसहस्राभ्यांद्वाभ्यामेवतथाधिकम्
त्रेतायुगेतथाप्राप्तेयदाश्रोष्यंतिमानवाः ४१
चतुर्वर्गफलंभुक्त्वातेयास्यंतिहरिंपुनः
द्वाविंशतिसहस्राणिसंहितापद्मसंज्ञिता ४२
द्वापरेकथिताविप्रब्रह्मणापरमात्मना द्वादशैवसहस्राणांपद्माख्यासातुसंहिता ४३
कलौयुगेपठिष्यंतिमानवाविष्णुतत्पराः एकोर्थश्चैकभावश्चचतुर्ष्वपिप्रवर्तितः ४४
संहितास्वेवविप्रेंद्र शेषाख्यानप्रविस्तरः
द्वादशैवसहस्राणिनाशंयास्यंतिसत्तम ४५
कलौयुगेतुसंप्राप्तेप्रथमंहिभविष्यति
भूमिखंडंनरःश्रुत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ४६
मुच्यतेसर्वदुःखेभ्यःसर्वरोगैःप्रमुच्यते
अन्यत्सर्वंपरित्यज्यजपंदानंतथाश्रुतम्

४७
श्रोतव्यंहिप्रयत्नेनपद्माख्यंपापनाशनम्
प्रथमंसृष्टिखंडंतुद्वितीयंभूमिखंडकम् ४८
तृतीयंस्वर्गखंडंचपातालंतुचतुर्थकम्
पंचमंचोत्तरंखंडंसर्वपापप्रणाशनम् ४९
यःशृणोतिनरोभक्त्यापंचखंडान्यनुक्रमात्गोप्रदानसहस्रस्यमानवोलभतेफलम् ५०
महाभाग्येनलभ्यंतेपंचखंडानिभूसुराः
श्रुतानिमोक्षदानिस्युःसत्यंसत्यंनसंशयः ५१
इति
श्रीपद्मपुराणेभूमिखंडेपंचपंचाशत्सहस्र संहितायांवेनोपाख्याने पंचविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः १२५

समाप्तोऽय भूमिखण्डो द्वितीयः २

इति श्रीपाद्मेमहापुराणे द्वितीयं भूमिखण्डं समाप्तम्

अथ श्रीपाद्मेमहापुराणे तृतीयं स्वर्गखण्डं प्रारभ्यते

ॐनमोविघ्नहर्त्रे ॐनमःश्रीमते

प्रथमोऽध्यायः नमामिगोविन्दपदारविंदंसदेंदिरावंदितमुत्तमाढ्यम्
जगज्जनानांहृदिसंनिविष्टंमहाजनैकायनमुत्तमोत्तमम् १
एकदामुनयःसर्वेज्वलज्ज्वलनसन्निभाः
हिमवद्वासिनःसर्वेमुनयोवेदपारगाः २
त्रिकालज्ञामहात्मानोनानापुण्यसमाश्रयाः
महेंद्राद्रिरतायेचयेचविंध्यनिवासिनः ३
येऽबुदारण्यनिरताः पुष्करारण्यवासिनः
श्रीशैलनिरतायेचकुरुक्षेत्रनिवासिनः ४
धर्म्मारण्यरतायेचदंडकारण्यवासिनः
जंबूमार्गरतायेचयेचसत्यनिवासिनः ५
एतेचान्येचबहवःसशिष्यामुनयोऽमलाः नैमिषंसमुपायाताःशौनकंद्रष्टुमुत्सुकाः ६
तंपूजयित्वाविधिवत्तेनतेचसुपूजिताः आसनेषुविचित्रेषुबृस्यादिषुयथाक्रमम् ७ शौनकेनप्रदत्तेषुआसीनास्तेतपोधनाः कृष्णाश्रिताःकथाःपुण्याःपरस्परमथाब्रु

वन् ८
कथांतेषुततस्तेषांमुनीनांभावितात्मनाम्
आजगाममहातेजाःसूतस्तत्रमहाद्युतिः ९
व्यासशिष्यःपुराणज्ञोरोमहर्षणसंज्ञकः तान्प्रणम्ययथान्यायंसतैश्चैवाभिपूजितः १०
उपविष्टंयथायोग्यंशौनकाद्यामहर्षयः
व्यासशिष्यंसुखासीनंसूतंवैरोमहर्षणम् ११
तंपप्रच्छुर्महाभागाःशौनकाद्यास्तपोधनाः
ऋषयऊचुः-
पौराणिकमहाबुद्धेरोमहर्षणसुव्रत १२
त्वत्तःश्रुतामहापुण्याःपुरापौराणिकीःकथाः
सांप्रतंचप्रवृत्ताःस्मकथायांसक्षणाहरेः १३
सवैपुंसांपरोधर्मोयतोभक्तिरधोक्षजे
पुनःपुराणमाचक्ष्वहरिवार्तासमन्वितम् १४
हरेरन्याकथासूतश्मशानसदृशीस्मृता
हरिस्तीर्थस्वरूपेणस्वयंतिष्ठतितच्छ्रुतम् १५
तीर्थानांपुण्यदातॄणांनामानिकिलकीर्तय
कुतएतत्समुत्पन्नंकेनवापरिपाल्यते १६
कस्मिन्विलयमभ्येतिजगदेतच्चराचरम्
क्षेत्राणिकानिपुण्यानिकेचपूज्याःशिलोच्चयाः १७

नद्यश्चकाःपराःपुण्यानृणांपापहराःशुभाः एतत्सर्वंमहाभागकथयस्वयथाक्रमम् १८
सूतउवाच-
साधुसाधुमहाभागाःसाधुपृष्टंतपोधनाः
तंप्रणम्यप्रवक्ष्यामिपुराणंपद्मसंज्ञकम् १९
पाराशर्यंपरमपुरुषंविश्ववेद्यैकयोनिंविद्याधारंविपुलमतिदंवेदवेदांतवेद्यम्
शश्वच्छांतंस्वमतिविषयंशुद्धतेजोविशालंवेदव्यासंविततयशसंसर्वदाहंनमामि २०
नमोभगवतेतस्मैव्यासायामिततेजसे यस्यप्रसादाद्वक्ष्यामिनारायणकथामिमाम् २१
प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंपुराणंपद्मसंज्ञितम्
सहस्रंपंचपंचाशत्षड्भिःखंडैःसमन्वितम् २२
तत्रादावादिखंडंस्याद्भूमिखंडंततःपरम्
ब्रह्मखंडंचतत्पश्चात्ततःपातालखंडकम् २३
क्रियाखंडंततःख्यातमुत्तरंखंडमंतिमम्
एतदेवमहापद्ममद्भुतंयन्मयंजगत् २४
तद्वृत्तांताश्रयंतस्मात्पाद्ममित्युच्यतेबुधैः
एतत्पुराणममलंविष्णुमाहात्म्यमुत्तमम् २५
देवदेवोहरिर्यद्वैब्रह्मणेप्रोक्तवान्प

ुरा
ब्रह्मातन्नारदायाहनारदोऽस्मद्गुरोःपुरः २६
व्यासःसर्वपुराणानिसेतिहासानिसंहिताः
अध्यापयामासमुहुर्मामतिप्रियमात्मनः २७
तत्तेऽहसंप्रवक्ष्यामिपुराणमतिदुर्लभम्यच्छ्रुत्वाब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनरः २८
सर्वतीर्थाभिषेकंचलभतेशृणुतेहियः
श्रद्धयापरयाभक्त्याश्रुतमात्रेणमुक्तिदः २९
अश्रद्धयापिशृणुतेलभतेपुण्यसंचयम्
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपद्मंश्रोत्रातिथीकुरु ३०
तत्रादिखंडंवक्ष्यामिपुण्यंपापविनाशनम्शृण्वंतुमुनयःसर्वेसशिष्यास्त्वत्रयेस्थिताः ३१
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रथमोऽध्यायः १

द्वितीयोऽध्यायः
सूतउवाच-
आदिसर्गमहंतावत्कथयामिद्विजोत्तमाः ज्ञायतेयेनभगवान्परमात्मासनातनः १ सृष्टेषुप्रलयादूर्ध्वंनासीत्किंचिद्द्

विजोत्तमाः
ब्रह्मसंज्ञमभूदेकंज्योतिर्वैसर्वकारकम् २
नित्यंनिरंजनंशांतंनिर्मलंनित्यनिर्मलम्
आनंदसागरंस्वच्छंयत्कांक्षंतिमुमुक्षवः ३
सर्वज्ञंज्ञानरूपत्वादनंतमजमव्ययम्
अविनाशिसदास्वच्छमच्युतंव्यापकंमहत् ४
सर्गकालेतुसंप्राप्तेज्ञात्वातंज्ञानरूपकम्
आत्मलीनंविकारंचतत्स्रष्टुमुपचक्रमे ५
तस्मात्प्रधानमुद्भूतंततश्चापिमहानभूत्सात्विकोराजसश्चैवतामसश्चत्रिधामहान् ६
प्रधानेनावृतोह्येवत्वचाबीजमिवावृतम्
वैकारिकस्तैजसश्चभूतादिश्चैवतामसः ७
त्रिविधोयमहंकारोमहत्तत्वादजायत
यथाप्रधानेनमहान्महतासतथावृतः ८
भूतादिस्तुविकुर्वाणःशब्दतन्मात्रकंततःससर्जशब्दतन्मात्रादाकाशंशब्दलक्षणम् ९
शब्दमात्रंतथाकाशंभूतादिःसममावृणोत्
शब्दमात्रंतथाकाशंस्पर्शमात्रंससर्जह १०
बलवानभवद्वायुस्तस्यस्पर्शोगुणोमतः
आकाशंशब्दमात्रंतुस्पर्शमात्रंसमावृणोत् ११
ततोवायुविकुर्वाणोरूपमात्रंससर्जह

ज्योतिरुत्पद्यतेवायोस्तद्रू पगुणमुच्यते १२ स्पर्शमात्रस्तुवैवायूरूपमात्रंसमावृणोत्
ज्योतिश्चापिविकुर्वाणंरसमात्रंससर्जह १३
संभवंतिततॐभांसिरसमात्राणितानितु रसमात्राणिचांभांसिरूपमात्रंसमावृणोत् १४
विकुर्वाणानिचांभांसिगंधमात्रंससर्जिरेतस्माज्जातामहीचेयंसर्वभूतगुणाधिका १५
ससंघातोयतस्तस्मात्तस्यगंधोगुणोमतः
तस्मिंस्तस्मिंस्तुतन्मात्रात्तेनतन्मात्रतास्मृता १६
तन्मात्राण्यविशेषाणिविशेषाःक्रमशोपराःभूततन्मात्रसर्गोयमहंकारात्तुतामसात् १७
कीर्तितस्तुसमासेनमुनिवर्यास्तपोधनाः तैजसानींद्रियाण्याहुर्देवावैकारिकादश १८
एकादशंमनश्चात्रकीर्तितंतत्त्वचिंतकैः
ज्ञानेंद्रियाणिपंचात्रपंचकर्मेंद्रियाणिच १९
तानिवक्ष्यामितेषांचकर्माणिकुलपावनाः
श्रवणंत्वक्चक्षुर्जिह्वानासिकाचैवपंचमी २०
शब्दादिज्ञानसिर्द्ध्य्थंबुद्धियुक्तान

िपंचवै
पायूपस्थंहस्तपादौकीर्तितावाक्चपंचमी २१
विसर्गानंदनादानगत्युक्तिकर्मतत्स्मृतम्
आकाशवायुतेजांसिसलिलंपृथिवीतथा २२
शब्दादिभिर्गुणैर्विप्राःसंयुक्ताउत्तरोत्तरैः
नानावीर्याःपृथग्भूतास्ततस्तेसंहतिंविना २३
नाशक्नुवन्प्रजाःस्रष्टुमसमागत्यकृत्स्नशः
समेत्यान्योन्यसंयोगंपरस्परमथाश्रयात् २४
एकसंघास्सलक्ष्याश्चसंप्राप्यैक्यमशेषतः
पुरुषाधिष्ठितत्वाच्चप्रधानानुग्रहेणच २५
महदादयोविशेषांताअंडमुत्पादयंतिते
तत्क्रमेणविवृद्धंतुजलबुद्बुदवत्सदा २६
भूतेभ्यॐडंमहाप्राज्ञावृद्धंतदुदकेशयम्प्राकृतंब्रह्मरूपस्यविष्णोःस्थानमनुत्तमम् २७
तत्राव्यक्तस्वरूपोसौविष्णुर्विश्वेश्वरःप्रभुः
ब्रह्मरूपंसमास्थायस्वयमेवव्यवस्थितः २८
स्वेदजांडमभूत्तस्यजरायुश्चमहीधराः

गर्भोदकंसमुद्राश्चतस्याभून्महदात्मनः २९
साद्रिद्वीपसमुद्रा श्चसज्योतिर्लोकसंग्रहः तस्मिन्नंडेभवत्सर्वंसदेवासुरमानुषम् ३० अनादिनिधनस्यैवविष्णोर्नाभेःसमुत्थितम्यत्पद्मंतद्धैममंडमभूच्छ्रीकेशवेच्छया ३१
रजोगुणधरोदेवःस्वयमेवहरिपरः
ब्रह्मरूपंसमास्थायजगत्स्रुष्टुंप्रवर्तते ३२
सृष्टंचपात्यनुयुगंयावत्कल्पविकल्पना
नारसिंहादिरूपेणरुद्ररुपेणसंहरेत् ३३
सब्रह्मरूपंविसृजन्महात्माजगत्समस्तंपरिपातुमिच्छन्
रामादिरूपंसतुगृह्ययातिबभूवरुद्रो
जगदेतदत्तुम् ३४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वितीयो ऽध्यायः २

तृतीयोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
नदीनांपर्वतानंचनामधेयानिसर्वशः तथाजनपदानांचयेचान्येभूमिमाश्रिताः १ प्रमाणंचप्रमाणज्ञपृथिव्याःकिलसर्वतः

निखिलेनसमाचक्ष्वकाननानिचसत्तम २
सूतउवाच-
पंचेमानिमहाप्राज्ञमहाभूतानिसंग्रहात्
जगतीस्थानिसर्वाणिसमान्याहुर्मनीषिणः ३
भूमिरापस्तथावायुरग्निराकाशमेवच
गुणोत्तराणिसर्वाणितेषांभूमिःप्रधानतः ४
शब्दस्पर्शश्चरूपंचरसोगंधश्चपंचमः
भूमेरेतेगुणाःप्रोक्ताऋषिभिस्तत्त्ववेदिभिः ५
चत्वारोप्सुगुणाविप्रागंधस्तत्रनविद्यते
शब्दःस्पर्शश्चरूपंचतेजसोथगुणास्त्रयः ६
शब्दःस्पर्शश्चवायोस्तुआकाशेशब्दएवच
एतेपंचगुणाविप्रामहाभूतेषुपंचसु ७
वर्तंतेसर्वलोकेषुयेषुभूताःप्रतिष्ठिताः
अन्योन्यंनातिवर्तंतेसाम्यंभवतिवैतदा ८
यदातुविषमीभावमाविशंतिपरस्परम्
तदादेहैर्देहवंतोव्यतिरोहंतिनान्यथा ९
आनुपूर्व्याविनश्यंतिजायंतेचानुपूर्वशःसर्वाण्यपरिमेयाणितदेषांरूपमैश्वरम् १०
यत्रयत्रहिदृश्यंतेधावंतिपांचभौतिकाः
तेषांमनुष्यास्तर्केणप्रमाणानिप्रचक्षते ११
अचिंत्याःखलुयेभावास्तान्नतर्केणसाधयेत्

सुदर्शनंप्रवक्ष्यामिद्वीपंतुमुनिपुंगवाः १२
परिमंडलोमहाभागाद्वीपोऽसौचक्रसंस्थितः
नदीजलपरिच्छिन्नःपर्वतैश्चाब्धिसन्निभैः १३
पुरैश्चविविधाकारैरम्यैर्जनपदैस्तथा
वृक्षैःपुष्पफलोपेतैःसंपन्नोधनधान्यवान् १४
लवणेनसमुद्रेणसमंतात्परिवारितः
यथाहिपुरुषःपश्येदादर्शेमुखमात्मनः १५
एवंसुदर्शनोद्वीपोदृश्यतेचक्रमंडलः द्विरंशेपिप्पलस्तस्यद्विरंशेचशशोमहान् १६
सर्वौषधिंसमादायसर्वतःपरिवारितः आपस्ततोन्याविज्ञेयाःशेषःसंक्षेपउच्यते १७
ऋषयऊचुः-
उक्तोयस्यचसंक्षेपोबुद्धिमन्विधिवत्त्वया
तत्त्वज्ञश्चासिसर्वस्यविस्तरंसूतनोवद १८
यावान्भूम्यवकाशोयंदृश्यतेशशलक्षणे तस्यप्रमाणंप्रब्रूहिततोवक्ष्यसिपिप्पलम् १९
एवंतैःकिलपृष्टःससूतोवाक्यमथाब्रवीत् सूतउवाच-

प्रागायतामहाप्राज्ञाःषडेतेरत्नपर्वताः २०
अवगाढाह्युभयतःसमुद्रौपूर्वपश्चिमौ
हिमवान्हिमकूटश्चनिषधश्चनगोत्तमः २१
नीलश्चवैडूर्यमयःश्वेतश्चशशिसन्निभः
सर्वधातुपिनद्धश्चशृंगवान्नामपर्वतः २२
एतेवैपर्वताविप्राःसिद्धचारणसेविताः
तेषामंतरविष्कुंभौयोजनानिसहस्रशः २३
तत्रपुण्याजनपदास्तानिवर्षाणिसत्तमाः
वसंतितेषांसत्त्वानिनानाजातीनिसर्वशः २४
इदंतुभारतंवर्षंततोहैमवतंपरम्
हेमकूटात्परंचैवहरिवर्षंप्रचक्षते २५
दक्षिणेनतुनीलस्यनिषधस्योत्तरेणच
प्रागायतोमहाभागामाल्यवान्नामपर्वतः २६
ततःपरंमाल्यवतःपर्वतोगंधमादनः
परिमंडलस्तयोर्मध्येमेरुःकनकपर्वतः २७
आदित्यतरुणाभासोविधूमइवपावकः
योजनानांसहस्राणिचतुरशीतिरुच्छ्रितः २८
अधस्ताच्चतुरशीतिर्योजनानांद्विजोत्तमाः
ऊर्ध्वमधश्चतिर्यक्चलोकानावृत्यतिष्ठति २९
तस्यपार्श्वेष्वमीद्वीपाश्चत्वारःसंस्थिताद्विजाः
भद्रा
श्वःकेतुमालश्चजंबूद्वीपश्चसत्तमाः ३०

उत्तराश्चैवकुरुवःकृतपुण्यप्रतिश्रयाः विहंगसुमुखोयस्तुसुपार्श्वस्यात्मजःकिल ३१
सवैविचिंतयामाससौवर्णान्प्रेक्ष्यवायसान्
मेरुरुत्तममध्यानामधमानांचपक्षिणाम् ३२
अविशेषकरोयस्मात्तस्मादेनंत्यजाम्यहम्
तमादित्योनुपर्येतिसततंज्योतिषांवरः ३३
चंद्रमाश्चसनक्षत्रोवायुश्चैवप्रदक्षिणः सपर्वतोमहाप्राज्ञादिव्यपुष्पसमन्वितः
३४
भवनैरावृतैःसर्वैःर्जांबूनदमयैःशुभैः
तत्रदेवगणाविप्रागंधर्वासुरराक्षसाः ३५
अप्सरोगणसंयुक्ताःशैलेक्रीडंतिसर्वदा
तत्रब्रह्माचरुद्र
श्चशक्रश्चापिसुरेश्वरः ३६
समेत्यविविधैर्यज्ञैर्यजंतेऽनेकदक्षिणैः
तुंबुरुर्नारदश्चैवविश्वावसुर्हाहाहूहूः ३७
अभिगम्यामरश्रेष्ठंस्तुवंतिविविधैःस्तवैः
सप्तर्षयोमहात्मानःकश्यपश्चप्रजापतिः ३८
तत्रगच्छंतिभद्रं वःसदापर्वणिपर्वणि तस्यैवमूर्द्धन्युशनाकाव्योदैत्यैर्मही

यते ३९
तस्यहैमानिरत्नानितस्यैतेरत्नपर्वताः तस्मात्कुबेरोभगवांश्चतुर्थंभागमश्नुते ४०
ततःकलांशंवित्तस्यमनुष्येभ्यःप्रयच्छतिपर्वतस्यांतरेदिव्यंसर्वर्तुकुसुमैश्चितम् ४१
कर्णिकारवनंरम्यंशिलाजालसमुच्छ्रितम् तत्रसाक्षात्पशुपतिर्दिव्यभूतैःसमावृतः ४२
उमासहायोभगवान्रमतेभूतभावनः
कर्णिकारमयींमालांबिभ्रदापादलंबिनीम् ४३
त्रिभिर्नेत्रैःकृतोद्द्योतस्त्रिभिःसूर्यैरिवोदितैः
तमुग्रतपसःसिद्धाःसुव्रताःसत्यवादिनः ४४
पश्यंतिनहिदुर्वृत्तैःशक्योद्रष्टुंमहेश्वरः
तस्यशैलस्यशिखरात्क्षीरधाराद्विजोत्तमाः ४५
विश्वरूपात्परमिताभीमनिर्घातनिस्वना पुण्यापुण्यतमैर्जुष्टागंगाभागीरथीशुभा
४६
प्लवंतीचप्रवेगेनह्रदेचंद्रमसःशुभे
तयाह्युत्पादितःपुण्यःसह्रदःसागरोपमः ४७
तांधारयामासतदादुर्द्धरांपर्वतैरपि
शतंवर्षसहस्राणिशिरसैवपिनाकधृक् ४८

मेरोस्तुपश्चिमेपार्श्वेकेतुमालोद्विजोत्तमाः
जंबूखंडेतुतत्रैवमहाजनपदोद्विजाः ४९
आयुर्दशसहस्राणिवर्षाणांतत्रसत्तमाः
सुवर्णवर्णाश्चनरास्त्रियश्चाप्सरसांसमाः ५०
अनामयावीतशोकानित्यंमुदितमानसाः
जायंतेमानवास्तत्रनिस्तप्तकनकप्रभाः ५१
गंधमादनशृंगेषुकुबेरःसहराक्षसैः
संवृतोप्सरसांसंघैर्मोदतेगुह्यकाधिपः ५२
गंधमादनपार्श्वेतुपरेविगतपातकाः
एकादशसहस्राणिवर्षाणांपरमायुषः ५३
तत्रकृष्णानराविप्रास्तेजोयुक्तामहाबलाः
स्त्रियश्चोत्पलपत्राभाःसर्वाःसुप्रियदर्शनाः ५४
नीलोत्पलधरंश्वेतंश्वेताद्धैरण्यकंवरम्वर्षमैरावतंविप्रानानाजनपदावृतम् ५५
धनुखंडेःमहाभागाद्वेवर्षेदक्षण्त्तरे
इलावृत्तंमध्यगंतुपंचवर्षाणिचैवहि ५६
उत्तरोत्तरमेतेभ्योवर्षमुद्रि
च्यतेगुणैः
आयुःप्रमाणमारोग्यंधर्मतःकामतोऽथतः ५७
समन्वितानिभूतानितेषुसर्वेषुसत्तमाः
एवमेषामहाभागाःपर्वतैःपृथिवीचिता ५८
हेमकूटस्तुसुमहान्कैलासोनामपर्वतः

तत्रवैश्रवणोदेवोगुह्यकैःसहमोदते ५९
अस्त्युत्तरेणकैलासंमैनाकंपर्वतंप्रति
हिरण्यशृंगःसुमहान्दिव्योमणिमयोगिरिः ६०
तस्यपार्श्वेमहद्दिव्यंशुभ्रंकांचनवालुकम्
रम्यंविष्णुसरोनामयत्रराजाभगीरथः ६१
दृष्ट्वाभागीरथींगंगामुवासबहुलाःसमाः
यूपामणिमयास्तत्रक्षेत्राश्चापिहिरण्मयाः ६२
तत्रेष्ट्वातुगतःसिद्धिंसहस्राक्षोमहायशाः
स्रष्टाभूतिपतिर्यत्रसर्वलोकैःसनातनः ६३
उपास्यतेतिग्मतेजायत्रभूतःसमंततः
नरनारायणौब्रह्मामनुःस्थाणुश्चपंचमः ६४
तत्रदिव्यात्रिपथगाप्रथमंतुप्रतिष्ठिताब्रह्मलोकादपाक्रांतासप्तधाप्रतिपद्यते ६५
वटोदकासानलिनीपार्वतीचसरस्वती
जंबूनदीचसीताचगंगासिंधुश्चसप्तमी ६६
अचिंत्यादिव्यसंज्ञासाप्रभावैश्चसमन्विता
उपास्यतेयत्रसत्रंसहस्रयुगपर्यये ६७
दृश्यादृश्याचभवतितत्रतत्रसरस्वती
एतादिव्याःसप्तगंगास्त्रिषुलोकेषुविश्रुताः ६८
रक्षांसिवैहिमवतीहेमकूटेचगुह्यकाः

सर्पानागाश्चनिषधेगोकर्णंचतपोवनम् ६९ देवासुराणांसर्वेषांश्वेतःपर्वतमुच्यतेगंधर्वानिषधेनित्यंनीलेब्रह्मर्षयस्तथा ७०
शृंगवांस्तुमहाभागादेवानांप्रतिसंचरः इत्येतानिमहाभागाःसप्तवर्षाणिभागशः ७१ भूतान्युपनिविष्टानिगतिमंतिध्रुवाणिच तेषांमृद्धिर्बहुविधादृश्यतेदेवमानुषा ७२
अशक्यंपरिसंख्यातुंश्रद्धेयातुविभूषितायांतुपृच्छथमांविप्रादिव्यमेनांशशाकृतिम् ७३
पार्श्वेशशस्यद्वेवर्षेउक्तेयेदक्षिणोत्तरे
कर्णेतुनागद्वीपश्चकाश्यपद्वीपएवच ७४
कर्णद्वीपशिलोविप्राःश्रीमान्मलयपर्वतः एतद्द्वितीयंद्वीपस्यदृश्यतेशशिसंस्थितम् ७५
इतिश्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेतृतीयोऽध्यायः ३
चतुर्थोऽध्यायः ऋषयऊचुः-
मेरोरथोत्तरंपश्चात्पूर्वमाचक्ष्वसूततःनिखिलेनमहाबुद्धमाल्यवंतंचपर्वतम् १ सूतउवाच-
दक्षिणेनतुनीलस्यमेरोःपार्श्वेतथोत्तरे

उत्तराःकुरवोविप्राःपुण्याःसिद्धनिषेविताः २
तत्रवृक्षामधुफलानित्यपुष्पफलोपगाः
पुष्पाणिचसुगंधीनिरसवंतिफलानिच ३
सर्वकामफलास्तत्रकेचिद्वृत्याद्विजोत्तमाः
अपरेक्षीरिणोनामवृक्षास्तत्रद्विजोत्तमाः ४
प्रक्षरंतिसदाक्षीरंतत्रसर्वेऽमृतोपमम्वस्त्राणिचप्रसूयंतेफलेष्वाभरणानिच ५
सर्वामणिमयीभूमिःसूक्ष्मकांचनवालुका सर्वर्तुसुखसंस्पर्शानिष्फलाश्चतपोधनाः
६
देवलोकच्युताःसर्वेजायंतेतत्रमानवाः
शुक्लाभिजनसंपन्नाःसर्वसुप्रियदर्शनाः ७
मिथुनानिचजायंतेस्त्रियश्चाप्सरसोपमाः
तेषांतेक्षीरिणांक्षीरंपिबंत्यमृतसंनिभम् ८
मिथुनंजायतेकालेसमंताच्चप्रवर्द्धते
तुल्यरूपगुणोपेतंसमवेशंतथैवच ९
एकमेवानुरूपंचचक्रवाकसमंद्विजाः
निरामयाश्चतेलोकानित्यंमुदितमानसाः १०
दशवर्षसहस्राणिदशवर्षशतानिच
जीवंतितेमहाभागानचान्योन्यंजहत्युत ११
भारुडानामशकुनास्तीक्ष्णतुंडामहाबलाः तान्निर्हरंतीहमृतान्दरीषुप्रक्षिपंतिच

१२
उत्तराःकुरवोविप्राव्याख्यातास्तेसमासतः
मेरुपार्श्वमहंपूर्वंप्रवक्ष्यामियथातथम् १३
तस्यमूर्द्धाभिषेकस्तुभद्रा श्वस्यतपोधनाः
भद्रशालवनंयत्रकालाम्राश्चमहाद्रुमाः १४
कालाम्रास्तुमहाभागानित्यंपुष्पफलाःशुभाः
द्रुमाश्चयोजनोत्सेधाःसिद्धचारणसेविताः १५
तत्रतेपुरुषाःश्वेतास्तेजोयुक्तमहाबलाःस्त्रियःकुमुदवर्णाश्चसुंदर्यःप्रियदर्शनाः १६
चंद्रवर्णाश्चतुर्वर्णाःपूर्णचंद्रनिभाननाः
चंद्रशीतलगात्राश्चनृत्यगीतविशारदाः १७
दशवर्षसहस्राणितत्रायुर्द्विजसत्तमाः कालाम्ररसपीतास्तेनित्यंसंस्थितयौवनाः
१८
दक्षिणेनतुनीलस्यनिषधस्योत्तरेणतु
सुदर्शनोनाममहान्जंबूवृक्षःसनातनः १९
सर्वकामफलःपुण्यःसिद्धचारणसेवितः
तस्यनाम्नासमाख्यातोजंबूद्वीपःसनातनः २०

योजनानांसहस्रंचशतंचद्विजसत्तमाः तथामाल्यवतःशृंगेपूर्वेपूर्वानुगांतकाः २१
योजनानांसहस्राणिपंचाशन्माल्यवान्द्विजाः
महारजतसंकाशाजायंतेतत्रमानवाः २२
ब्रह्मलोकच्युताःसर्वेसर्वेचब्रह्मवादिनः
तपस्तप्यंतितेदिव्यंभवंतिह्यूर्ध्वरेतसः २३
रक्षणार्थंतुभूतानांप्रविशंतिदिवाकरम्
षष्टिस्तानिसहस्राणिषष्टिरेवशतानिच २४
अरुणस्याग्रतोयांतिपरिवार्यदिवाकरम्
षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिरेवशतानिच २५
आदित्यतापतप्तास्तेविशंतिशशिमंडलम् २६
इतिश्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुर् थॐऽध्यायः ४

पंचमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
वर्षाणांचैवनामानिपर्वतानांचसत्तम
आचक्ष्वनोयथातत्वंयेचपर्वतवासिनः १
सूतउवाच-
दक्षिणेनतुश्वेतस्यनिषधस्योत्तरेणतु
वर्षंरमणकंनामजायंतेतत्रमानवाः २
शुक्लाभिजनसंपन्नाःसर्वेतेप्रियदर्शनाः

निःसपत्नाश्चतेसर्वेजायंतेतत्रमानवाः ३
दशवर्षसहस्राणिशतानिदशपंचच
जीवंतितेमहाभागानित्यंमुदितमानसाः ४
दक्षिणेनतुनीलस्यनिषधस्योत्तरेणतु
वर्षंहिरण्मयंनामयत्रहैरण्वतीनदी ५
यत्रचायंमहाप्राज्ञाःपक्षिराट्पतगोत्तमः
यज्ञानुगाविप्रवराधन्विनःप्रियदर्शनाः ६
महाबलास्तत्रजनाविप्रामुदितमानसाः
एकादशसहस्राणिवर्षाणांतेतपोधनाः ७
आयुःप्रमाणंजीवंतिशतानिदशपंचच
शृंगाणिचपवित्राणित्रीण्येवद्विजपुंगवाः ८
एकंमणिमयंतत्रतथैकंरुक्ममद्भुतम्
सर्वरत्नमयंचैकंभवनैरुपशोभितम् ९
तत्रस्वयंप्रभादेवीनित्यंवसतिशंडिनी
उत्तरेणतुशृंगस्यसमुद्रातें!
द्विजोत्तमाः १०
वर्षमैरावतंनामतस्माच्छृंगवतःपरम्
नतुतत्रसूर्यगतिर्जीर्यंतेनचमानवाः ११
चंद्रमाश्चसनक्षत्रोज्योतिर्भूतइवावृतः
पद्मप्रभाःपद्मवर्णाःपद्मपत्रनिभेक्षणाः १२
पद्मपत्रसुगंधाश्चजायंतेतत्रमानवाः
अनिष्पन्नानष्टगंधानिराहाराजितेंद्रि
याः १३

देवलोकच्युताःसर्वेतथाविरजसोद्विजाः त्रयोदशसहस्राणिवर्षाणांतेद्विजोत्तमाः १४
आयुःप्रमाणंजीवंतिनराधार्मिकपुंगवाः क्षीरोदस्यसमुद्रस्यतथैवोत्तरतःप्रभुः १५
हरिस्तिष्ठतिवैकुंठःशकटेकनकामये अष्टचक्रंहितद्यानंभूतयुक्तंमनोजवम् १६ अग्निवर्णंमहातेजोजांबूनदविभूषितम् सप्रभुःसर्वभूतानांविभुश्चद्विजसत्तमाः १७
संक्षेपेविस्तरेचैवकर्ताकारयितातथा पृथिव्यापस्तथाकाशंवायुस्तेजश्चसत्तमाः १८
सयज्ञःसर्वभूतानामास्यंतस्यहुताशनः १९ इतिश्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचमो ऽध्यायः ५

षष्ठोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
यदिदंभारतंवर्षंपुण्यंपुण्यविधायकम् तत्सर्वंनःसमाचक्ष्वत्वंहिनोबुद्धिमान्मतः १
सूतउवाच-
अत्रतेकीर्त्तयिष्यामिवर्षंभारतमुत्तमम्

प्रियमित्रस्यदेवस्यमनोर्वैवस्वतस्यच २
पृथोश्चप्राज्ञवैन्यस्यतथैक्ष्वाकोर्महात्मनः
ययातेरंबरीषस्यमांधातुर्नहुषस्यच ३
तथैवमुचुकुंदस्यकुबेरोशीनरस्यच
ऋषभस्यतथैलस्यनृगस्यनृपतेस्तथा ४
कुशिकस्यैवराजर्षेर्गाधेश्चैवमहात्मनः
सोमस्यचैवराजर्षेर्दिलीपस्यतथैवच ५
अन्येषांचमहाभागाःक्षत्रियाणांबलीयसाम्सर्वेषामेवभूतानांप्रियंभारतमुत्तमम् ६
ततोवर्षंप्रवक्ष्यामियथाश्रुतमहोद्विजाः
महेंद्रोमलयःसह्यःशुक्तिमानृक्षवानपि ७
विंध्यश्चपारियात्रश्चसप्तैतेकुलपर्वताः
तेषांसहस्रशोविप्रापर्वतास्तेसमीपतः ८
अविज्ञाताःसारवंतोविपुलाश्चित्रसानवः
अन्येतुयेपरिज्ञाताह्रस्वाह्रस्वोपजीविनः ९
आर्यम्लेच्छसधर्माणस्तेमिश्राःपुरुषाद्विजाः
नदींपिबंतिविमलांगंगांसिंधुंसरस्वतीम् १०
गोदावरींनर्मदांचबहूदांचमहानदीम् शतद्रुंचंद्रभागांचयमुनांचमहानदीम् ११ दृषद्वतींवितस्तांचविपापांस्वच्छवालुका

म्
नदींवेत्रवतींचैवकृष्णांवेणींचनिम्नगाम् १२
इरावतींवितस्तांचपयोष्णींदेविकामपि
वेदस्मृतिंवेदशिरांत्रिदिवांसिंधुलाकृमिम् १३
करीषिणींचित्रवहांत्रिसेनांचैवनिम्नगाम्
गोमतींधूतपापांचचंदनांचमहानदीम् १४
कौशिकींत्रिदिवांहृद्यांनाचितांरोहितारणीम्
रहस्यांशतकुंभांचसरयूंचद्विजोत्तमाः १५
चर्मण्वतींवेत्रवतींहस्तिसोमांदिशंतथा
शरावतींपयोष्णींचभीमांभीमरथीमपि १६
कावेरीचुलुकांचापितापींशतमलामपि
नीवारांमहितांचापिसुप्रयोगांतथानदीम् १७
पवित्रांकृष्णलांसिंधुंवाजिनींपुरमालिनीम्
पूर्वाभिरामांवीरांचभीमांमालावतींतथा १८
पलाशिनींपापहरांमहेंद्रापं!टलावतीम्
करीषिणीमसिक्नींचकुशचीरींमहानदीम् १९
मरुतांप्रवरांमेनांहेमांघृतवतींतथा
अनावतीमनुष्णांचसेव्यांकापींचसत्तमाः २०
सदावीरामधृष्यांचकुशचीरांमहानदीम्
रथचित्रांज्योतिरथांविश्वामित्रांकपिंजलाम् २१

चंद्रावहफलद्यंचैवकुचीरामंबुवाहिनीम्
वैनदींपिंगलांवेणांतुंगवेगांमहानदीम् २२
विदिशांकृष्णवेणांचताम्रांचकपिलामपि
धेनुंसकामांवेदस्वांहविःस्रावांमहापथाम् २३
शिप्रांचपिच्छलांचैवभारद्वाजींचनिम्नगाम्
कौर्णिकींनिम्नगांशोणांबाहुदामथचंद्र
माम् २४
दुर्गामंतःशिलांचैवब्रह्ममेध्यांदृषद्वतीम्
परोक्षामथरोहींचतथाजंबूनदीमपि २५
सुनासांतमसांदासींसामान्यांवरणामसिम्
नीलांधृतिकरींचैवपर्णाशांचमहानदीम् २६
मानवींवृषभांभासांब्रह्ममेध्यांदृषद्वतीम्
एताश्चान्याश्चबहुलामहानद्योद्विजर्षभाः २७
सदानिरामयांकृष्णांमंदगांमंदवाहिनीम् ब्राह्मणींचमहागौरींदुर्गामपिचसत्तमाः
२८
चित्रोत्पलांचित्ररथामतुलांरोहिणींतथा
मंदाकिनींवैतरणींकोकांचापिमहानदीम् २९
शुक्तिमतीमनंगांचतथैववृषसाह्वयाम्
लोहित्यांकरतोयांचतथैववृषकात्वयाम् ३०
कुमारीमृषितुल्यांचमारिषांचसरस्वतीम्

मंदाकिनींसुपुण्यांचसर्वांगंगांचसत्तमाः ३१
विश्वस्यमातरःसर्वाःसर्वाश्चैवमहाफलाः
तथानद्यःसुप्रकाशाःशतशोथसहस्रशः ३२
इत्येतासरितोविप्राःसमाख्यातायथास्मृति अतऊर्द्ध्वजनपदान्निबोधगदतोमम ३३
तत्रेमेकुरुपांचालाःशाल्वमात्रेयजांगलाः
शूरसेनाःपुलिदाश्चबौधामालास्तथैवच ३४
मत्स्याःकुशट्टाःसौगंध्याःकुत्सपाःकाशिकोशलाः
चेदिमत्स्यकरुषाश्चभोजाःसिंधुपुलिदकाः
३५
उत्तमाश्चदशार्णाश्चमेकलाश्चोत्कलैःसह
पंचालाःकोशलाश्चैवनैकपृष्ठयुगंधराः ३६
बोधामद्राकःलिगाश्चकाशयोपरकाशयः
जठराःकुकुराश्चैवसुदशार्णाःसुसत्तमाः ३७
कुंतयोऽवतयश्चैवतथैवापरकुंतयः
गोमंतामल्लकाःपुंड्राःविदर्भानृपवाहिकाः ३८
अश्मकाःसोत्तराश्चैवगोपराष्ट्राःकनीयसः अधिराज्यकुशट्टाश्चमल्लराष्ट्राश्चकेरलाः ३९
मालवाश्चोपवास्याश्चचक्रावक्रालयाःशकाःविदेहामगधाःसद्मामलजाविजयास्तथा ४०
अंगावंगाःकलिगाश्चयकृल्लोमानएवच

मल्लाःसुदेष्णाःप्रह्लादामहिषाःशशकास्तथा ४१
बाह्लिकावाटधानाश्चआभीराःकालतोयकाः
अपरांताःपरांताश्चपंकलाश्चर्मचंडिकाः ४२
अटवीशेखराश्चैवमेरुभूताश्चसत्तमाः उपावृतानुपावृताःसुराष्ट्राःकेकयास्तथा ४३
कुट्टापरांतामाहेयाःकक्षाःसामुद्र
निष्कुटाः
अंधाश्चबहवोविप्राअंतर्गिर्यस्तथैवच ४४
बहिर्गिर्य्यॐगमलदामगधामालवार्घटाः
सत्त्वतराःप्रावृषेयाःभार्गवाश्चद्विजर्षभाः ४५
पुंड्राभार्गाःकिराताश्चसुदेष्णाभासुरास्तथा
शकानिषादानिषधास्तथैवानर्तनैऋताः ४६
पूर्णलाःपूतिमत्स्याश्चकुंतलाकुशकास्तथा
तरिग्रहाश्शूरसेनाईजिकाःकल्पकारणाः ४७
तिलभागामसाराश्चमधुमत्ताःककुंदकाः
काश्मीराःसिंधुसौवीरागांधारादर्शकास्तथा ४८
अभीसाराःकुद्रुताश्चसौरिलाबाह्लिकास्तथा
दर्वीचमालवादर्वावातजामरथोरगाः ४९
बलरट्टास्तथाविप्राःसुदामानःमुमल्लिकाः

बंधाकरीकषाश्चैवकुलिदागंधिकास्तथा ५० वनायवोदशाःपार्श्वरोमाणःकुशबिंदवः काच्छागोपालकच्छाश्चजांगलाःकुरुवर्णकाः ५१
किराताबर्बराःसिद्धावैदेहास्ताम्रलिप्तिकाः
औड्रम्लेच्छाःससैरिंद्रा
पाःर्वतीयाश्चसत्तमाः ५२
अथापरेजनपदादक्षिणामुनिपुंगवाः
द्र
विडाःकेरलाःप्राच्यामूषिकाबालमूषिकाः ५३
कर्णाटकामाहिषकाविकंधामूषिकास्तथा
झल्लिकाःकुंतलाश्चैवसौहृदानलकाननाः ५४
कौक्कुटकास्तथाबोलाःकोकणामणिवालकाः
समंगाकनकाश्चैवकुंकुरांगारमारिषाः ५५
ध्वजिन्युत्सवसंकेतास्त्रिवर्गामाल्यसेनयः
व्यूढकाःकोरकाःप्रोष्टाःसंगवेगधरास्तथा
५६
तथैवविंद्यरुलिकाःपुलिदाबल्वलैःसह
मालवामलराश्चैवतथैवापरवर्तकाः ५७
कुलिदाःकालदाश्चैवचंडकाःकुरटास्तथा
मुशलास्तनवालाश्चसतीर्थापूतिसृंजयाः ५८
अनिदायाःशिवाटाश्चतपनाःसूतपास्तथा
ऋषिकाश्चविदर्भाश्चस्तंगनापरतंगकाः ५९
उत्तराश्चापरेम्लेच्छाजनाहिमुनिपुंगवाः

जवनाश्चसकांबोजादारुणाम्लेच्छजातयः ६०
सकृघृहाःकुलट्याश्चहूणापारसिकैःसह
तथैवरमणाश्चान्यास्तथाचदशमालिकाः ६१
क्षत्रियोपनिवेशाश्चवैश्यशूद्रकुलानिच
शूराभीराश्चदरदाःकाश्मीराःपशुभिःसह ६२
खांडीकाश्चतुषाराश्चपद्मगागिरिगह्वराः आद्रेयाःसभिरादाजास्तथैवस्तनपोषकाः ६३
द्रोषकाश्चकलिगाश्चकिरातानांचजातयः
तोमराहन्यमानाश्चतथैवकरभंजकाः ६४
एतेचान्येजनपदाःप्राच्योदीच्यास्तथैवच
उद्देशमात्रेणमयादेशाःसंकीर्तिताद्विजाः
यथागुणबलंचापित्रिवर्गस्यमहाफलम् ६५
इतिश्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषष्ठो ऽध्यायः ६

सप्तमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
भारतस्यास्यवर्षस्यतथाहैमवतस्यच
प्रमाणमायुषःसूतबलंचापिशुभाशुभम् १
अनागतमतिक्रांतंवर्तमानंचसत्तम
आचक्ष्वनोविस्तरेणहरिवर्षंतथैवच २
सूतउवाच-
चत्वारिभारतेवर्षेयुगानिमुनिपुंगवाः कृतंत्रेताद्वापरंचतिष्यंचद्विजसत्तमाः ३

पूर्वेकृतयुगंनामततस्त्रेतायुगंद्विजाःतत्पश्चाद्द्वापरंचाथततस्तिष्यःप्रवर्तते ४
चत्वारितुसहस्राणिवर्षाणांमुनिपुंगवाः
आयुःसंख्याकृतयुगेसंख्याताहितपोधनाः ५
तथात्रीणिसहस्राणित्रेतायामायुषोविदुः
द्वेसहस्रेद्वापरेतुभुवितिष्ठंतिसांप्रतम् ६
तत्प्रमाणस्थितिर्ह्यस्तितिष्येतुमुनिपुंगवाः
गर्भस्थाश्चम्रियंतेऽत्रतथाजाताम्रियंतिच ७
महाबलामहासत्त्वाःप्रज्ञागुणसमन्विताः
प्रजायंतेचजाताश्चशतशोऽथसहस्रशः ८
द्विजाःकृतयुगेविप्राबलिनःप्रियदर्शनाःप्रजायंतेचजाताश्चमुनयोवैतपोधनाः ९
महोत्साहामहात्मानोधार्मिकाःसत्यवादिनःप्रियदर्शावपुष्मंतोमहावीर्य्याधनुर्धराः १०
वीराहियुधिजायंतेक्षत्रियाःशूरसंमताः
त्रेतायांक्षत्रियास्तावत्सर्वेवैचक्रवर्तिनः ११
सर्ववर्णाश्चजायंतेसदैवद्वापरेयुगे
महोत्साहावीर्यवंतःपरस्परवधैषिणः १२
तेजसांधेनसंयुक्ताःक्रोधनाःपुरुषाःकिल लुब्धाश्चानृतकाश्चैवतिष्येजायंतिभोद्व

नानाजनपदाकीर्णोमणिविद्रुमचित्रितः ५
नैकधातुविचित्रैश्चपर्वतैरुपशोभितः
सिद्धचारणसंकीर्णैःसागरःपरिमंडलः ६
शाकद्वीपंचवक्ष्यामियथावदिहसत्तमाः
शृणुताद्ययथान्यायंब्रुवतोममधार्मिकाः ७
जंबुद्वीपप्रमाणेनद्विगुणःसद्विजर्षभाःविष्कंभेनमहाभागाःसागरोऽपिविभागशः ८
क्षीरोदोमुनिशार्दूलायेनसंपरिवारितः
तत्रपुण्याजनपदास्तत्रनम्रियतेजनः ९
कुतएवहिदुर्भिक्षंक्षमातेजोयुताहिते
शाकद्वीपस्यसंक्षेपोयथावन्मुनिसत्तमाः
उक्तएषमहाभागाःकिमन्यत्कथयामिवः १०
ऋषयऊचुः-
शाकद्वीपस्यसंक्षेपोयथावदिहधार्मिक
उक्तस्त्वयामहाप्राज्ञविस्तरंब्रूहितत्त्वतः ११
सूतउवाच-
तथैवपर्वताविप्राःसप्तात्रमणिपर्वताः रत्नाकरास्तथानद्यस्तेषांनामानिवर्णये
१२
अतीवगुणवत्सर्वंतत्त्वंपृच्छथधार्मिकाःदेवर्षिगंधर्वयुतःप्रथमोमेरुरुच्यते १३
प्रागायतोमहाभागामलयोनामपर्वतः
ततोमेघाःप्रवर्त्तंतेप्रभवंतिचसर्वशः १४
ततःपरेणमुनयोजलधारोमहागिरिः
ततोनित्यमुपादत्तेवासवःपरमंजलम् १५

ततोवर्षंप्रभवतिवर्षाकालेद्विजोत्तमाः उच्चैर्गिरीरैवतकोयत्रनित्यंप्रतिष्ठितम् १६
रेवतीदिविनक्षत्रंपितामहकृतोविधिः
उत्तरेणतुविप्रेंद्रा
श्याःमोनाममहागिरिः १७
नवमेघप्रभःप्रांशुःश्रीमानुज्ज्वलविग्रहः
यतःश्यामत्वमापन्नाःप्रजामुदितमानसाः १८
ऋषयऊचुः-
सुमहान्संशयोऽस्माकंप्राप्तोयंसूतयत्त्वया
प्रजाःकथंसूतसम्यक्संप्राप्ताःश्यामतामिह १९
सूतउवाच-
सर्वेष्वेवमहाप्राज्ञाद्वीपेषुमुनिपुंगवाः
गौरःकृष्णश्चपतगस्तयोर्वर्णांतरेद्विजाः २०
श्यामोयस्मात्प्रवृत्तोवैतस्मात्श्यामगिरिःस्मृतः
ततःपरंमुनिश्रेष्ठादुर्गशैलोमहोदयः २१
केशरीकेशरयुतोयतोवातःप्रवर्त्तते
तेषांयोजनविष्कंभोद्विगुणःप्रविभागशः २२
वर्षाणितेषुविप्रेंद्रा संःप्रोक्तानिमनीषिभिः

महामेरुर्महाकाशोजलदःकुमुदोत्तरम् २३
जलधारोमहाप्राज्ञःसुकुमारइतिस्मृतः
रेवतस्यतुकौमारःश्यामश्चमणिकांचनः २४
केशरस्याथमौदाकीपरेणतुमहान्पुमान्
परिवार्य्यंतुविप्रेंद्रा
दैर्घ्यंह्रस्वत्वमेवच २५
जंबूद्वीपेनसंख्यातस्तस्यमध्येमहाद्रुमः
शाकोनाममहाप्राज्ञाःप्रजास्तस्यसहानुगाः २६
तत्रपुण्याजनपदाःपूज्यतेतत्रशंकरः
तत्रगच्छंतिसिद्धाश्चचारणादैवतानिच २७
धार्मिकाश्चप्रजाःसर्वाःचत्वारोगतमत्सराः
वर्णाःस्वकर्मनिरतानचस्तेनोऽत्रदृश्यते २८
दीर्घायुषोमहाप्राज्ञाजरामृत्युविवर्जिताः
प्रजास्तत्रविवर्द्धंतेवर्षास्विवसमुद्र गाः २९
नद्यःपुण्यजलास्तत्रगंगाचबहुधागता
सुकुमारीकुमारीचशीताशीतोदकातथा ३०
महानदीचभोविप्रास्तथामणिजलानदी इक्षुवर्द्धनिकाचैवनदीमुनिवराःस्मृताः ३१
ततःप्रवृत्ताःपुण्योदानद्यःपरमशोभनाः

सहस्राणांशतान्येवयतोवर्षतिवासवः ३२
नतासांनामधेयानिपरिस्मर्तुंतथैवच
शक्यंतेपरिसंख्यातुंपुण्यास्ताहिसरिद्वराः ३३
ततःपुण्याजनपदाश्चत्वारोलोकविश्रुताः
मृगाश्चमशकाश्चैवमानसामल्लकास्तथा ३४
मृगाश्चब्रह्मभूयिष्ठाःस्वकर्मनिरताद्विजाः
मशकेषुतुराजन्याधार्मिकाःसर्वकामदाः ३५
मानसाश्चमहाभागावैश्यधर्मोपजीविनः
सर्वकामसमायुक्ताःशूराधर्मार्थनिश्चिताः ३६
शूद्रा
स्तुमल्लकानित्यंपुरुषाधर्मशीलिनः
नतत्रराजाविप्रेंद्रानदंडोनचदंडिकाः ३७
स्वधर्मेणैवधर्मज्ञास्तेरक्षंतिपरस्परम्
एतावदेवशक्यंतुतत्रद्वीपेप्रभाषितुम् ३८
एतदेवचश्रोतव्यंशाकद्वीपेमहौजसि ३९
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऽष्टमोऽध्यायः ८

नवमोऽध्यायः
सूतउवाच-
उत्तरेषुचभोविप्राद्वीपेषुश्रूयतेकथा

एवंतत्रमहाभागाब्रुवतस्तन्निबोधत १
घृततोयःसमुद्रोथदधिमंडोदकोपरः
सुरोदसागरश्चवैतथान्योदुग्धसागरः २
परस्परेणद्विगुणाःसर्वेद्वीपाद्विजर्षभाः
पर्वताश्चमहाप्राज्ञाःसमुद्रै
पःरिवारिताः ३
गौरस्तुमध्यमेद्वीपेगिरिर्मनःशिलोमहान्पर्वतःपश्चिमेकृष्णोनारायणसखोद्विजाः ४
तत्ररत्नानिदिव्यानिस्वयंरक्षतिकेशवः
प्रसन्नश्चाभवत्तत्रप्रजानांव्यदधात्सुखम् ५
शरद्वीपेकुशस्तंबोमध्येजनपदस्यह
संपूज्यतेशाल्मलिश्चद्वीपेशाल्मलिकेद्विजाः ६
क्रौंचद्वीपेमहाक्रौंचोगिरीरत्नचयाकरः
संपूज्यतेभोविप्रेंद्रा
श्चातुर्वर्ण्येननित्यदा ७
गोमंतःपर्वतोविप्राःसुमहान्सर्वधातुकः
यत्रनित्यंनिवसतिश्रीमान्कमललोचनः ८
मोक्षिभिःसंगतोनित्यंप्रभुर्नारायणोहरिः
कुशद्वीपेतुविप्रेंद्रा
पःर्वतोविद्रुमैश्चितः ९
सुनामाचसुदुर्धर्षोद्वितीयोहेमपर्वतः द्युतिमान्नामविप्रेंद्रा

स्तृतीयःकुमुदोगिरिः १०
चतुर्थःपुष्पवान्नामपंचमस्तुकुशेशयः
षष्टोहरिगिरिर्नामषडेतेपर्वतोत्तमाः ११
तेषामंतरविष्कंभोद्विगुणःप्रविभागशः औद्भिदंप्रथमंवर्षंद्वितीयंरेणुमंडलम् १२
तृतीयंसुरथंनामचतुर्थंलंबनंस्मृतम् धृतिमत्पंचमंवर्षंषष्ठंवर्षंप्रभाकरम् १३
सप्तमंकापिलंवर्षंसप्तैतेवर्षलंबकाः एतेषुदेवगंधर्वाःप्रजाश्चमुदिताद्विजाःविहरंतिरमंतेचनतेषुम्रियतेजनः १४
नतेषुदस्यवःसंतिम्लेच्छजात्योऽपिवाद्विजाः
गौरप्रायोजनःसर्वःसुकुमारश्चसत्तमाः १५
अवशिष्टेषुसर्वेषुवक्ष्यामिद्विजपुंगवाः
यथाश्रुतंमहाप्राज्ञावर्ण्यतेशृणुतद्विजाः १६
क्रौंचद्वीपेमहाभागाःक्रौंचोनाममहागिरिः
क्रौंचात्परोवामनकोवामनादंधकारकः १७
अंधकारात्परोविप्रामैनाकःपर्वतोत्तमः मैनाकात्परतोविप्रागोविंदोगिरिरुत्तमः १८
गोविंदात्परतश्चैवपुंडरीकोमहागिरिः

पुंडरीकात्परश्चापिप्रोच्यतेदुंदुभिस्वनः १९
पुरस्ताद्द्विगुणस्तेषांविष्कंभोमुनिपुंगवाः
देशांस्तत्रप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु २०
क्रौंचस्यकुशलोदेशोवामनस्यमनोनुगः
मनोनुगात्परोदेशउष्णोनामतपोधनाः २१
उष्णात्परःप्रावरकःप्रावरादंधकारकः
अंधकारकदेशात्तुमुनिदेशःपरःस्मृतः २२
मुनिदेशात्परश्चैवप्रोच्यतेदुंदुभिस्वनः
सिद्धचारणसंकीर्णोगौरःप्रायोजनःस्मृतः २३
एतेदेशाःसमाख्यातादेवगंधर्वसेविताः पुष्करेपुष्करोनामपर्वतोमणिरत्नवान् २४ तत्रनित्यंप्रसरतिस्वयंदेवःप्रजापतिः पर्युपासंतितंनित्यंदेवाःसर्वेमहर्षयः २५
वाग्भिर्मनोनुकूलाभिःपूजयंतिद्विजोत्तमाः
जंबूद्वीपात्प्रवर्त्तन्तेरत्नानिविविधानिच २६
द्वीपेषुतेषुसर्वेषुप्रजानांमुनिसत्तमाः
विप्राणांब्रह्मचर्येणसत्येनचदमेनच २७

आरोग्यायुष्प्रमाणाभ्यांद्विगुणंद्विगुणंततः
एतेजनपदाविप्राद्वीपेषुतेषुसत्तमाः २८
उक्ताजनपदायेषुधर्मश्चैकःप्रवर्त्तते
ईश्वरोदंडमुद्यम्यस्वयमेवप्रजापतिः २९
द्वीपानेतान्मुनिवरारक्षंस्तिष्ठतिसर्वदा
सराजासशिवोविप्राःसपितासपितामहः ३०
गोपायतिद्विजश्रेष्ठाःप्रजाःसद्विजपंडिताः
भोजनंचात्रविप्रेंद्रा
प्रःजाःस्वयमुपस्थितम् ३१
सिद्धमेवमहाभागाभुंजतेतद्धिनित्यदा
ततःपरंमहाशैलोदृश्यतेलोकसंस्थितिः ३२
चतुरस्रोमहाप्राज्ञःसर्वतःपरिमंडलः
तत्रतिष्ठंतिविप्रेंद्रा
श्चत्वारोलोकसंमताः ३३
दिग्गजाहिमुनिश्रेष्ठावामनैरावतांजनाः सुप्रतीकस्तथाविप्राःप्रभिन्नकरटामुखाः ३४
तस्याहंपरिमाणंनसंख्यातुमिहमुत्सहे
असंख्यातःसुनित्यंहितिर्यगूर्द्ध्वमधस्तथा ३५
तत्रवैवायवोवांतिदिग्भ्यःसर्वाभ्यएवच
असंबंधामुनिश्रेष्ठास्तान्निगृह्णंतितेद्विजाः ३६

पुष्करैःपद्मसंकाशैर्विकर्षंतिमहाप्रभैः
शतधापुनरेवाशुतेतान्मुंचंतिनित्यशः ३७
श्वसद्भिर्मुखनासाभ्यांदिग्गजैरिवमारुताः
आगच्छंतिद्विजश्रेष्ठास्तत्रतिष्ठंतिवैप्रजाः ३८
यथोद्दिष्टंमयाप्रोक्तंसनिर्माणमिदंजगत्
श्रुत्वेदंपृथिवीमानंपुण्यदंचमनोनुगम् ३९
!सिद्धार्थःसाधुसंमतः
आयुर्बलंचकीर्त्तिश्चतस्यतेजश्चवर्द्धते ४०
यःशृणोतिसमाख्यातुंपर्वणीदंधृतव्रतः
प्रीयंतेपितरस्तस्यतथैवचपितामहाः ४१
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेनवमोऽध्यायः ९

दशमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
पृथिव्याहिपरीमाणंसंस्थानंसरितस्तथा त्वत्तःश्रुत्वामहाभागअमृतंपीतमेवच १ तत्रभूमौचतीर्थानिपावनानीतिनःश्रुतम् आचक्ष्वतानिसर्वाणियथाफलकराणिच

सविशेषंमहाप्राज्ञश्रोतुमिच्छामहेतव २
सूतउवाच-
धन्यंपुण्यंमहाख्यानंपृष्टमेवतपोधनाः
यथामतिप्रवक्ष्यामियथायोगंयथाश्रुतम् ३
पुरातनंप्रवक्ष्यामिदेवर्षेर्नारदस्यहियुधिष्ठिरेणसंवादंशृणुतद्विजसत्तमाः ४
हृतराज्याःपांडुपुत्रावनेतस्मिन्महारथाः
न्यवसंतिमहाभागाद्रौपद्यासहपांडवाः ५
अथापश्यन्महात्मानंदेवर्षिंतत्रनारदम्
दीप्यमानंश्रियाब्राह्म्यादीप्ताग्निसमतेजसम् ६
सतैःपरिवृतःश्रीमान्भ्रातृभिःकुरुनंदनःदिविभातिहिदीप्तौजादेवैरिवशतक्रतुः ७
यथाचदेवान्सावित्रीयाज्ञसेनीतथापतीन्
नजहौधर्मतःपार्थान्मेरुमर्कप्रभायथा ८
प्रतिगृह्यततःपूजांनारदोभगवानृषिः आश्वासयद्धर्म्मपुत्रंयुक्तरूपप्रियेणच ९
उवाचचमहात्मानंधर्म्मराजंयुधिष्ठिरम्
ब्रूहिधर्म्मभृतांश्रेष्ठकिंप्रार्थ्यंहिददामिते १०
अथधर्मसुतोराजाप्रणम्यभ्रातृभिःसह
उवाचप्रांजलिर्वाक्यंनारदंदेवसंमितम् ११
त्वयितुष्टेमहाभागसर्वलोकाभिपूजिते
कृतमित्येवमन्येहिप्रसादात्तवसुव्रत १२

यदित्वहमनुग्राह्योभ्रातृभिःसहितोऽनघ संदेहंमेमुनिश्रेष्ठहृत्स्थंत्वंछेत्तुमर्हसि १३
प्रदक्षिणांयःकुरुतेपृथिवींतीर्थतत्परःकिंफलंतस्यकार्त्स्न्येनतद्ब्रह्मन्वक्तुमर्हसि १४
नारदउवाच-
शृणुराजन्नवहितोदिलीपेनयथापुरा
वसिष्ठस्यसकाशाद्वैसर्वमेतदुपश्रुतम् १५
पुराभागीरथीतीरेदिलीपोराजसत्तमः धर्म्यंव्रतंसमास्थायन्यवसन्मुनिवत्तदा
१६
शुभेदेशेमहाराजपुण्येदेवर्षिपूजिते
गंगाद्वारेमहातेजादेवगंधर्वसेविते १७
सपितॄंस्तर्पयामासदेवांश्चपरमद्युतिः
ऋषींश्चतर्पयामासविधिदृष्टेनकर्मणा १८
कस्यचित्त्वथकालस्यजपन्नेवमहामनाः
ददर्शभूतसंकाशंवसिष्ठमृषिमुत्तमम् १९
पुरोहितंसतंदृष्ट्वादीप्यमानमिवश्रिया
प्रहर्षमतुलंलेभेविस्मयंपरमंययौ २०
उपस्थितंमहाराजपूजयामासभारत
सहिधर्म्मभृतांश्रेष्ठोविधिदृष्टेनकर्मणा २१
शिरसाचार्घ्यमादायशुचिःप्रयतमानसः
नामसंकीर्त्तयामासतस्मिन्ब्रह्मर्षिसत्तमे २२

दिलीपोऽहतुभद्रं तेदासोस्मितवसुव्रत
तवसंदर्शनादेवमुक्तोहंसर्वकिल्बिषैः २३
एवमुक्त्वामहाराजदिलीपोद्विपदांवरः
वाग्यतःप्रांजलिर्भूत्वातूष्णीमासीद्युधिष्ठिर २४
तंदृष्ट्वानियमेनाथस्वाध्यायेनचकर्षितम्
दिलीपंनृपतिश्रेष्ठंमुनिःप्रीतमनाभवत् २५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेदशमोऽध्यायः १०

एकादशोऽध्यायः
वसिष्ठउवाच-
अनेनतवधर्मज्ञप्रश्रयेणदमेनच
सत्येनचमहाभागतुष्टोस्मितवसर्वशः १
यस्येदृशस्तेधर्मोयंपितरस्तारितास्त्वया
तेनपश्यसिमांपुत्रयाज्यश्चासिममानघ २
प्रीतिर्मेवर्द्धतेतेऽद्यब्रूहिकिंकरवाणिते
यद्वक्ष्यसिनरश्रेष्ठतस्यदातास्मितेनघ ३
दिलीपउवाच-
वेदवेदांगतत्त्वज्ञसर्वलोकाभिपूजित कृतमित्येवमन्येहियदहंदृष्टवान्प्रभुम्

४
यदित्वहमनुग्राह्यस्तवधर्म्मभृतांवर प्रक्ष्यामिहृत्स्थंसंदेहंतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ५
अस्तिमेभगवन्कश्चित्तीर्थेयोधर्मसंशयः तदहंश्रोतुमिच्छामिपृथक्संकीर्तनंत्वया ६
प्रदक्षिणांयःपृथिवींकरोतिद्विजसत्तम
किंफलंतस्यविप्रर्षेतन्मेब्रूहितपोधन ७
वसिष्ठउवाच-
कथयिष्यामितदहमृषीणांमत्परायणम्
तदेकाग्रमनास्तातशृणुतीर्थेषुयत्फलम् ८
यस्यहस्तौचपादौचमनश्चैवसुसंयतम्
विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते ९
प्रतिग्रहादुपावृत्तःसंतुष्टोनियतःशुचिः
अहंकारनिवृत्तश्चसतीर्थफलमश्नुते १०
अकल्किकोनिराहारोऽलब्धाहारोजितेंद्रियः
विमुक्तःसर्वदोषैर्यःसतीर्थफलमश्नुते ११
अक्रोधनश्चराजेंद्रसत्यशीलोदृढव्रतः
आत्मोपमश्चभूतेषुसतीर्थफलमश्नुते १२
ऋषिभिःक्रतवःप्रोक्तादेवेष्वपियथाक्रमम्
फलंचैवयथातत्त्वंप्रेत्यचेहचसर्वशः १३
नतेशक्यादरिद्रेणयज्ञाःप्राप्तुंमहीपते
बहूपकरणायज्ञानानासंभारविस्तराः १४

प्राप्यंतेपार्थिवैरेतेसमृद्धैर्वानरैःक्वचित्
ननिर्धनैर्नरगणैरेकात्मभिरसाधनैः १५
योदरिद्रैरपिविधिःशक्यःप्राप्तुंजनेश्वर
तुल्योयज्ञफलैःपुण्यैस्तंनिबोधमहीपते १६
ऋषीणांपरमंगुह्यमिदंधर्म्मभृतांवर
तीर्थाभिगमनंपुण्यंयज्ञैरपिविशिष्यते १७
अनुपोष्यत्रिरात्राणितीर्थाभिगमनेनच
अदत्वाकांचनंगाश्चदरिद्रोनामजायते १८
अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैरिष्ट्वाविपुलदक्षिणैः
नतत्फलमवाप्नोतितीर्थाभिगमनेनयत् १९
नृलोकेदेवलोकस्यतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम्
पुष्करंतीर्थमासाद्यदेवदेवसमोभवेत् २०
दशकोटिसहस्राणितीर्थानांवैमहीपते
सान्निध्यंपुष्करेयेषांत्रिसंध्यंसूर्यवंशज २१
आदित्यावसवोरुद्रासाःध्याश्चसमरुद्गणाः गंधर्वाप्सरसश्चैवतत्रसन्निहिताःप्रभो २२
यत्रदेवास्तपस्तप्त्वादैत्याब्रह्मर्षयस्तथा
दिव्ययोगामहाराजपुण्येनमहताद्विजाः २३ मनसाप्यभिकामस्यपुष्कराणिमनीषिणः

पूयंतेसर्वपापानिनाकपृष्ठेचपूज्यते २४
अस्मिंस्तीर्थेमहाभागनित्यमेवपितामहः
उवासपरमप्रीतोदेवदानवसंमतः २५
पुष्करेषुमहाभागदेवाःसर्षिपुरोगमाः
सिद्धिंपरमिक्रांपाप्ताःपुण्येनमहतान्विताः २६
तत्राभिषेकंयःकुर्यात्पितृदेवार्चनेरतः अश्वमेधाद्दशगुणंप्रवदंतिमनीषिणः २७
अप्येकंभोजयेद्विप्रंपुष्करारण्यमाश्रितः
तेनैतिपूजिताँ
ल्लोकान्ब्रह्मणःसदनेस्थितान् २८
सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणिकृतांजलि
उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेषुपार्थिव २९
जन्मप्रभृतियत्पापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा
पुष्करेगतमात्रस्यसर्वमेवप्रणश्यति ३०
यथासुराणांसर्वेषामादिस्तुमधुसूदनः
तथैवपुष्करोराजन्तीर्थानामादिरुच्यते ३१
उष्ट्वाद्वादशर्षाणिपुष्करेनियतःशुचिः
क्रतून्सर्वानवाप्नोतिब्रह्मलोकंचगच्छति ३२
यस्तुवर्षशतंपूर्णमग्निहोत्रमुपाश्नुतेकार्तिकींवावसेदेकांपुष्करेसममेवतत् ३३

दुष्करंपुष्करेगंतुंदुष्करंपुष्करेतपः दुष्करंपुष्करेदानंवस्तुंचैवसुदुष्करम् ३४
त्रीणिशृंगाणिशुभ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच
पुष्कराण्यादितीर्थानिनविद्मस्तत्रकारणम् ३५
उष्ट्वाद्वादशवर्षाणिनियतोनियताशनः समुक्तःसर्वपापेभ्योसर्वक्रतुफलंलभेत् ३६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपुष्करती र्थमाहात्म्य-वर्णनंनामएकादशोऽध्यायः ११

द्वादशोऽध्यायः वसिष्ठउवाच-
प्रदक्षिणमुपावृत्तोजंबूमार्गेसमाविशेत्
जंबूमार्गंसमाविश्यपितृदेवर्षिपूजितम् १
अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति
तत्रोष्यरजनीःपंचषष्ठकालेश्नुवन्नरः २
नदुर्गतिमवाप्नोतिसिद्धिंचाप्नोत्यनुत्तमाम्
जंबुमार्गादुपावृत्तोगच्छेत्तुदुलिकाश्रमम् ३

नदुर्गतिमवाप्नोतिस्वर्गलोकेचपूज्यते
अगस्त्याश्रममासाद्यपितृदेवार्चनेरतः ४
त्रिरात्रोपोषितोराजन्नग्निष्टोमफलंलभेत्
शाकवृत्तिःफलैर्वापिकौमारंविंदतेपरम् ५
कन्याश्रमंसमासाद्यश्रीपुष्टंलोकपूजितम्
धर्मारण्यंहितत्पुण्यमाद्यंचपार्थिवर्षभ ६
यत्रप्रविष्टमात्रोवैपापेभ्योविप्रमुच्यते
अर्चयित्वापितॄन्देवान्प्रयतोनियताशनः ७
सर्वकामसमृद्धस्ययज्ञस्यफलमश्नुते
प्रादक्षिण्यंततःकृत्वाययातिपतनंव्रजेत् ८
हयमेधस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतितित्रवै
महाकालमतोगच्छेन्नियतोनियताशनः ९
कोटितीर्थमुपस्पृश्यहयमेधफलंलभेत्
ततोगच्छेतधर्मज्ञस्थानंतीर्थमुमापतेः १०
नाम्नाभद्रवटंनामत्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
तत्राभिगम्यचेशानंगोसहस्रफलंलभेत् ११
महादेवप्रसादाच्चगाणपत्यमवाप्नुयात्
समृद्धमसपत्नंतुश्रियायुक्तंनरोत्तम १२
नर्मदांतुसमासाद्यनदींत्रैलोक्यविश्रुताम्
तर्पयित्वापितॄन्देवानग्निष्टोमफलंलभेत

् १३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वादशोऽ ध्यायः १२

त्रयोदशोऽध्यायः
युधिष्ठिरउवाच-वसिष्ठेनदिलीपायकथितंतीर्थमुत्तमम्
नर्मदेतिचविख्यातंपापपर्वतदारणम् १
भूयश्चश्रोतुमिच्छामितन्मेकथयनारद
नर्मदायाश्चमाहात्म्यंवसिष्ठोक्तंद्विजोत्तम २
कथमेषामहापुण्यानदीसर्वत्रविश्रुता
नर्मदानामविख्यातातन्ममब्रूहिनारद ३
नारदउवाच-
नर्मदासरितांश्रेष्ठासर्वपापप्रणाशिनी
तारयेत्सर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच ४
नर्मदायास्तुमाहात्म्यंवसिष्ठोक्तंमयाश्रुतम्
तदेतद्धिमहाराजसर्वंहिकथयामिते ५
पुण्याकनखलेगङ्गाकुरुक्षेत्रेसरस्वती
ग्रामेवायदिवारण्येपुण्यासर्वत्रनर्म्मदा ६
त्रिभिःसारस्वतंतोयंसप्ताहेनतुयामुनम्
सद्यःपुनातिगांगेयंदर्शनादेवनार्मदम् ७
कलिगदेशेपश्चार्द्धेपर्वतेऽमरकंटके

पुण्याचत्रिषुलोकेषुरमणीयामनोरमा ८
सदेवासुरगंधर्वाऋषयश्चतपोधनाः
तपस्तप्त्वामहाराजसिद्धिंचपरमांगताः ९
तत्रस्नात्वामहाराजनियमस्थोजितेंद्रियः
उपोष्यरजनीमेकांकुलानांतारयेच्छतम् १०
जनेश्वरेनरःस्नात्वापिंडंदत्वायथाविधि
पितरस्तस्यतृप्यंतियावदाभूतसंप्लवम् ११
पर्वतस्यसमंतात्तुरुद्र
कोटिःप्रतिष्ठिता
स्नानंयःकुरुतेतत्रगंधमाल्यानुलेपनम् १२
प्रीतातस्यभवेत्सर्वारुद्रकोटिर्नसंशयः पर्वतेपश्चिमस्यांतेस्वयंदेवोमहेश्वरः १३
तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वाब्रह्मचारीजितेंद्रियः
पितृकार्यंतुकुर्वीतविधिदृष्टेनकर्मणा १४
तिलोदकेनतत्रैवतर्पयेत्पितृदेवताः आसप्तमंकुलंतस्यस्वर्गेतिष्ठतिपांडव १५ षष्टिवर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते अप्सरोगणसंकीर्णोदिव्यस्त्रीपरिवारितः १६
दिव्यगंधानुलिप्तश्चदिव्यालंकारभूषितः ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोजायतेविपुलेकुले १७
धनवान्दानशीलश्चधार्मिकश्चैवजायते

पुनःस्मरतितत्तीर्थंगमनंतत्रकुर्वते १८
तारयित्वाकुलशतंरुद्रलोकंसगच्छति
योजनानांशतंसाग्रंश्रूयतेसरिदुत्तमा १९
विस्तारेणतुराजेन्द्रयोजनद्वयमंतरम्
षष्टितीर्थसहस्राणिषष्टिकोट्यस्तथैवच २०
पर्वतस्यसमंतात्तुतिष्ठंत्यमरकंटके
ब्रह्मचारीशुचिर्भूत्वाजितक्रोधोजितेंद्रि यः २१
सर्वहिंसानिवृत्तश्चसर्वभूतहितेरतः एवंसर्वसमाचारःक्षेत्रपालान्परिव्रजेत् २२
तस्यपुण्यफलंराजन्शृणुष्वावहितोहिमे शतंवर्षसहस्राणांस्वर्गेमोदेतपांडव २३ अप्सरोगणसंकीर्णेदिव्यस्त्रीपरिचारिते दिव्यगंधानुलिप्तश्चदिव्यालंकारभूषितः २४
क्रीडतेदेवलोकेतुदैवतैःसहमोदते ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोराजाभवतिवीर्यवान् २५
गृहंसलभतेचैवनानारत्नविभूषितम्
स्तंभैर्मणिमयैर्दिव्यैर्वज्रवैडूर्यभूषितैः २६
आलेख्यसहितंदिव्यंदासीदाससमन्वितम्
मत्तमातंगशब्दैश्चहयानांह्रेषितेनच २७
क्षुभ्यतेतस्यतद्द्वारमिंद्रस्यभवनंयथा राजराजेश्वरःश्रीमान्सर्वस्त्रीजनवल्लभ

ः २८
तस्मिन्गृहेउषित्वातुक्रीडाभोगसमन्वितःजीवेद्वर्षशतंसाग्रंसर्वरोगविवर्जितः २९
एवंभोगोभवेत्तस्ययोमृतोमरकंटके
अग्निप्रवेशेऽथजलेतथाचैवअनाशने ३०
अनिवर्तिकागतिस्तस्यपर्वतस्यांबरेयथा
पतनंपततेयस्तुसनरोमानवाधिपः ३१
कन्यास्त्रीणिसहस्राणिएकैकस्यापिचापरे
तिष्ठंतिभवनेतस्यप्रेषणंप्रार्थयंतिच ३२
दिव्यभोगसमुत्पन्नःक्रीडतेकालमक्षयम्
पृथिव्यामासमुद्रायामीदृशोनैवजायते ३३
यादृशोयंनरश्रेष्ठपर्वतेऽमरकंटके कोटितीर्थंतुविज्ञेयंपर्वतस्यतुपश्चिमे ३४
रुद्रो
जालेश्वरोनामत्रिषुलोकेषुविश्रुतः
तस्यपिंडप्रदानेनसंध्योपासनकर्मणा ३५
पितरोदशवर्षाणितर्पितास्तुभवंतिते
दक्षिणेनर्मदायास्तुकपिलाख्यामहानदी ३६
सरलार्जुनसंच्छन्नानातिदूरेव्यवस्थिता
अस्तिपुण्यामहाभागात्रिषुलोकेषुविश्रुता ३७
तत्रकोटिशतंसाग्रंतीर्थानांतुयुधिष्ठिरपुराणेश्रूयतेराजन्सर्वंकोटिगुणंभवेत् ३८
तस्यास्तीरेतुयेवृक्षाःपतिताःकालपर्यया

त्
नर्मदातोयसंयुक्तास्तेपियांतिपरांगतिम् ३९
द्वितीयातुमहाभागविशल्यकरणाशुभा तत्रतीरेनरःस्नात्वाविशल्योभवतिक्षणात् ४०
तत्रदेवगणाःसर्वेसकिन्नरमहोरगाः
यक्षराक्षसगंधर्वाऋषयश्चतपोधनाः ४१
सर्वेसमागतास्तत्रपर्वतेऽमरकंटके
तैश्चसर्वैःसमागम्यमुनिभिश्चतपोधनैः ४२
नर्मदासंश्रितापुण्याविशल्यानामनामतः
उत्पादितामहाभागासर्वपापप्रणाशिनी ४३
तत्रस्नात्वानरोराजन्ब्रह्मचारीजितेंद्रि यः
उपोष्यरजनीमेकांकुलानांतारयेच्छतम् ४४
कपिलाचविशल्याचश्रूयतेराजसत्तम
ईश्वरेणपुराणोक्तालोकानांहितकाम्यया ४५
तत्रस्नात्वानरोराजन्नश्वमेधफलंलभेत् अनशनंतुयःकुर्यात्तस्मिन्तीर्थेनराधिप ४६
सर्वपापविशुद्धात्माइंद्रलोकंसगच्छति नर्मदायांतुराजेंद्रपुराणेयच्छ्रुतंमया ४७
तत्रतत्रनरःस्नात्वाअश्वमेधफलंलभेत् येवसंत्युत्तरेकूलेइंद्रलोकेवसंतिते ४८ सरस्वत्यांचगंगायांनर्मदायांयुधिष्ठिर

समंदानंचस्नानंचयथामेशंकरोऽब्रवीत् ४९
परित्यजतियःप्राणान्पर्वतेऽमरकंटके
वर्षकोटिशतंसाग्रमिंद्रलोकेमहीयते ५०
नर्मदायाजलंपुण्यंफेनोर्मिसमलंकृतम् पवित्रंशिरसावंद्यंसर्वपापैःप्रमुच्यते
५१
नर्मदासर्वपुण्याचब्रह्महत्यापहारिणी
अहोरात्रोपवासेनमुच्यतेब्रह्महत्यया ५२
एवंपुण्याचरम्याचनर्मदापांडुनंदन
त्रयाणामपिलोकानांपुनात्येषामहानदी ५३
वटेश्वरेमहापुण्येगंगाद्वारेतपोवने
एतेषुसर्वस्थानेषुयेर्दिताःसंशितव्रताःश्रूयतेदशगुणंपुण्यंनर्मदोद्वाससंगमे ५४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रयोदशो ऽध्यायः १३

चतुर्दशोऽध्यायः नारदउवाच-
नर्मदातुनदीश्रेष्ठापुण्यापुण्यतमात्रिषु
मुनिभिस्तुमहाभागैर्विभक्ताधर्मकांक्षिभिः १
यज्ञोपवीतमात्राणिप्रविभक्तानिपांडव
तेषुस्नात्वातुराजेंद्र
सर्वपापैःप्रमुच्यते २

जलेश्वरंचयत्तीर्थंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
तस्योत्पत्तिंकथयतःशृणुपांडवनंदन ३
पुरामुनिगणाःसर्वेसेन्द्रा
श्चैवमरुद्गणाः
स्तुवंतितेमहात्मानंदेवदेवंमहेश्वरम् ४
स्तुवमानास्तुसंप्राप्तायत्रदेवोमहेश्वरः
विज्ञापयंतिदेवेशंसेंद्रा
श्चैवमरुद्गणाः
भयोद्विग्नान्विरूपाक्षपरित्रायस्वनःप्रभो ५
ईश्वरउवाच-
स्वागतंतुमुनिश्रेष्ठाःकिमर्थमिहचागताःकिंदुःखंकोऽनुसंतापःकुतोवाभयमागतम् ६
कथयध्वंमहाभागाएतदिच्छामिवेदितुम्
एवमुक्तास्तुरुद्रेणाकथयन्नमितव्रताः ७
ऋषयऊचुः-
अपिघोरोमहावीर्योदानवोबलदर्पितः बाणोनामेतिविख्यातोयस्यवैत्रिपुरंपुरम्
८
गगनेतुवसद्दिव्यंभ्रमतेतस्यतेजसा
तस्माद्भीताविरूपाक्षत्वामेवशरणंगताः ९
त्रायस्वमहतोदुःखाद्देवत्वंहिपरागतिः
एवंप्रसादंदेवेशसर्वेषांकर्तुमर्हसि १०
येनदेवाःसुप्रसन्नाःसुखमेधंतिशंकर

परांनिर्वृतिमायांतितत्प्रभोकर्तुमर्हसि ११
देवउवाच-
एतत्सर्वंकरिष्यामिमाविषादंकरिष्यथ
अचिरेणैवकालेनकुर्यांयुष्मत्सुखावहम् १२
आश्वासयित्वातान्सर्वान्नर्मदातटमास्थितः
चिंतयामाससर्वेशस्तद्वधंप्रतिपांडव १३
कथंकेनप्रकारेणहंतव्यस्त्रिपुरोमया
एवंसंचिंत्यभगवान्नारदंस्मरतेतदा
स्मरणादेवसंप्राप्तोनारदःसमुपस्थितः १४
नारदउवाच-
आज्ञापयमहादेवकिमर्थंसंस्मृतोह्यहम्
किंकार्यंतुमयादेवकर्तव्यंकथयस्वमे १५
ईश्वरउवाच-
गच्छनारदतत्रैवयत्रतत्त्रिपुरंपुरम्
बाणस्यदानवेन्द्र
स्यशीघ्रंगच्छाथतत्कुरु १६
भर्तारोदेवताभाश्चस्त्रियश्चाप्सरसोपमाः
तासांवैतेजसाविप्रभ्रमतेत्रिपुरंदिवि १७
तत्रगत्वातुविप्रेंद्र मंत्रमन्यंप्रचोदय देवस्यवचनंश्रुत्वामुनिस्त्वरितविक्रमः १८
स्त्रीणांहृदयनाशायप्रविष्टस्तंपुरंप्र

ति
शोभतेतत्पुरंदिव्यंनानारत्नोपशोभितम् १९
शतयोजनविस्तीर्णंततोद्विगुणमायतम्
ततःपश्यतितत्रैवबाणंतुबलदर्पितम् २०
मालाकुंडलकेयूरैर्मुकुटेनविराजितम् हाररत्नैश्चसंछन्नंचंद्रकांतिविभूषितम् २१
ललनास्तस्यरत्नाढ्याःनराःकनकमंडिताः उत्थितोनारदंदृष्ट्वादानवेंद्रोमहाबलः २२
बाणउवाच-
सदेवर्षिःस्वयंप्राप्तोमद्गृहंप्रतिसंप्रति
अर्घंपाद्यंयथान्यायंक्रियतांद्विजसत्तम २३
चिरात्समागतोविप्रस्थीयतामिदमासनम्
एवंसंभावयित्वातुनारदंसमुपस्थितम् २४
तस्यभार्यामहादेवीअनौपम्यातुनामतः २५
अनौपम्योवाच-
भगवन्मानुषेलोकेदेवास्तुष्यंतिकेनवै
व्रतेननियमेनापिदानेनतपसाथवा २६
नारदउवाच-
तिलधेनुंचयोदद्याद्ब्राह्मणेवेदपारगे
ससागरानवद्वीपादत्ताभवतिमेदिनी २७
सूर्यकोटिप्रतीकाशैर्विमानैःसर्वकामिकैः

मोदतेचाक्षयंकालंसुचिरंकृतशासनः २८
आम्रातककपित्थानिकदलीवनमेवच
कदंबचंपकाशोकाअनेकविविधद्रुमाः २९
अष्टमीचचतुर्थीचद्वादशीचतथाउभे संक्रांतिर्विषुवंचैवदिनच्छिद्रमुखंतथा ३०
पुण्यान्येतानिसर्वाणिउपवासंतियाःस्त्रियः
तासांतुधर्म्मयुक्तानांस्वर्गेवासोनसंशयः ३१
कलिकालात्तुनिर्मुक्ताःसर्वपापविवर्जिताः
उपवासरतानार्योनोपसर्पंतितापसाः ३२
एवंश्रुत्वातुसुश्रोणियथेष्टंकर्तुमर्हसि
नारदस्यवचःश्रुत्वाराज्ञीवचनमब्रवीत् ३३
प्रसादंकुरुविप्रेंद्र
दानंगृह्णयथेप्सितम्
सुवर्णमणिरत्नानिवस्त्राण्याभरणानिच ३४
तत्तेदास्याम्यहंविप्रयच्चान्यदपिदुर्ल्लभम्
प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठप्रीयेतांहरिशंकरौ ३५
नारदउवाच-
अन्यस्मैदीयतांभद्रे क्षीणवृतिश्चयोद्विजः

वयंतुशीलसंपन्नाभक्तिस्तुक्रियतेमया ३६
एवंतासांमनोहृत्वासर्वासामुपदिश्यवा
जगामभरतश्रेष्ठस्वकीयंस्थानकंपुनः ३७
अत्राकृष्टमनास्तास्तुअन्यत्रगतमानसाः पुरिछिद्रं समुत्पन्नंबाणस्यतुमहात्मनः ३८
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुर्दशो ऽध्यायः १४

पंचदशोऽध्यायः नारदउवाच-
यन्मांपृच्छसिकौंतेयतन्निबोधचतच्छृणु एतस्मिन्नंतरेरुद्रोनर्मदातटमास्थितः १
नाम्नाहरेश्वरंस्थानंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
तस्मिन्स्थानेमहादेवश्चिंतयंस्त्रैपुरंवधम् २
गाडीवंमंदरंकृत्वागुणंकृत्वातुवासुकिम्स्थानंकृत्वातुवैशाखंविष्णुंकृत्वाशरोत्तमम् ३
अग्रेचाग्निंप्रतिष्ठाप्यमुखेवायुःसमर्पितः
हयाश्चचतुरोवेदाःसर्वदेवमयंरथम् ४
चक्रगौचाश्विनौदेवावक्षंचक्रधरःस्वयम् स्वयमिंद्र

श्चचापांतेबाणेवैश्रवणःस्थितः ५
यमस्तुदक्षिणेहस्तेवामेकालस्तुदारुणः
चक्राणामारकेन्यस्तागंधर्वालोकविश्रुताः ६
प्रजापतीरथश्रेष्ठेब्रह्माचैवतुसारथिः
एवंकृत्वातुदेवेशःसर्वदेवमयंरथम् ७
सोतिष्ठत्स्थाणुभूतोहिसहस्रंपरिवत्सरान्
यदात्रीणिसमेतानिअंतरिक्षचराणिच ८
त्रिपुराणित्रिशल्येनतदातानिबिभेदसः शरःप्रचोदितस्तत्ररुद्रेणत्रिपुरंप्रति ९
भ्रष्टतेजास्त्रियोजाताबलंतेषांव्यशीर्यत
उत्पाताश्चपुरेतस्मिन्प्रादुर्भूतासहस्रशः १०
त्रिपुरस्यविनाशायकालरूपोभवत्तदा अट्टहासंप्रमुंचंतिरूपाःकाष्टमयास्तथा ११
निमेषोन्मेषणंचैवकुर्वंतिचित्रकर्मणा स्वप्नेपश्यंतिचात्मानंरक्तांबरविभूषितम् १२
स्वप्नेपश्यंतितेचैवंविपरीतानियानितु
एतान्पश्यतिउत्पातांस्तत्रस्थानेतुयेजनाः १३
तेषांबलंचबुद्धिश्चहरक्रोधेननाशितम्

संवर्तकोनामवायुर्युगांतप्रतिमोमहान् १४
समीरितोनलश्रेष्ठउत्तमांगेषुबाधते
ज्वलंतिपादपास्तत्रपतंतिशिखराणिच १५
सर्वंतद्व्याकुलीभूतंहाहाकारमचेतनम्
भग्नोद्यानानिसर्वाणिक्षिप्रंतुप्रज्वलंतिच १६
तेनैवदीपितंसर्वंज्वलतेविशिखैःशिखैः
द्रुमाआरामगंडानिगृहाणिविविधानिच १७
दशदिक्षुप्रवृत्तोयंसमिद्धोहव्यवाहनः
ततःशिलाःप्रमुंचंतिदिशोदशविभागशः १८
शिखासहस्रैरत्युग्रैःप्रज्वलंतिहुताशनैः
सर्वंकिंशुकसंप्रख्यंज्वलितंदृश्यतेपुरम् १९
गृहाद्गृहांतरेनैवगंतुंधूमैश्चशक्यते
हरकोपानलादग्धंक्रंदमानंसुदुःखितम् २०
प्रदीप्तंसर्वतोदिक्षुदह्यतेत्रिपुरंपुरम्
प्रासादशिखराग्राणिविशीर्यंतिसहस्रशः २१
नानारत्नविचित्राणिविमानान्यप्यनेकधा गृहाणिचैवरम्याणिदह्यंतेदीप्तिवह्निना २२
बाधंतेद्रुमखंडेषुजनस्थानेतथैवच देवागारेषुसर्वेषुप्रज्वलंतेज्वलंत्यपि २३
सीदंतिचानलस्पृष्टाःक्रंदंतिविविधैस्वर

ैः
गिरिकूटनिभास्तत्रदृश्यंतेंऽगारराशयः २४
स्तुवंतिदेवदेवेशंपरित्रायस्वमांप्रभो
अन्योन्यंचपरिष्वज्यहुताशनप्रपीडिताः २५
दह्यंतेदानवास्तत्रशतशोथसहस्रशः
हंसकारंडवाकीर्णानलिनीसहपंकजा २६
दह्यंतेनलदग्धानिपुरोद्यानानिदीर्घिकाः
अम्लानैःपंकजैश्छन्नाविस्तीर्णायोजनैःशतैः २७
गिरिकूटनिभास्तत्रप्रासादारत्नभूषिताः
पतंत्यनलनिर्दग्धानिस्तोयाजलदाइव २८
सहस्त्रीबालवृद्धेषुगोषुपक्षिषुवाजिषु
निर्दयोदहतेवह्निर्हरकोपेनप्रेरितः २९
सपत्नीकाश्चैवसुप्ताःसंसुप्ताबहवोजनाः पुत्रमालिग्यतेगाढंदह्यंतेत्रिपुरारिणा ३०
अथतस्मिन्पुरेदीप्तेस्त्रियश्चाप्सरसोपमाः
अग्निज्वालाहतास्तत्रपतंतिधरणीतले ३१
काचिद्बालाविशालाक्षीमुक्तावलिविभूषिताधूमेनाकुलितासातुप्रतिबुद्धाशिखार्द्दिता ३२
सुतंसंचिंत्यमानासापतिताधरणीतले काचित्सुवर्णवर्णाभानीलरत्नैर्विभूषिता ३३
धूमेनाकुलितासातुपतिताधरणीतले

अन्यागृहीतहस्तातुसखीदहतिबालकैः ३४
अनेनदिव्यरूपान्यादृष्टामदविमोहिता
शिरसाप्रांजलिकृत्वाविज्ञापयतिपावकम् ३५
यदित्वमिच्छसेवैरंपुरुषेष्वपकारिषु
स्त्रियःकिमपराध्यंतेगृहपंजरकोकिलाः ३६
पापनिर्दयनिर्ल्लज्जकस्तेकोपःस्त्रियोपरि
नदाक्षिण्यंनतेलज्जानसत्यंशौचवर्जितः ३७
अनेकरूपवर्णाढ्याउपलभ्यावदस्वह किंत्वयानश्रुतंलोकेअवध्याःसर्वयोषितः ३८
किंतुतुभ्यंगुणाह्येतेदहनस्त्र्यर्दनंप्रति
नकारुण्यंदयावापिदाक्षिण्यंवास्त्रियोपरि ३९
दयांकुर्वंतिम्लेच्छापिदहनप्रेक्ष्ययोषितः
म्लेच्छानामपिकष्टोसिदुर्निवार्योह्यचेतनः ४०
एतेचैवगुणास्तुभ्यंदहनोत्सादनंप्रति
आसामपिदुराचारस्त्रीणांकिंविनिपातसे ४१
दुष्टनिर्घृणनिर्लज्जहुताशमंदभाग्यक
निराशस्त्वंदुराचारबालान्दहसिनिर्दय ४२
एवंप्रलपमानास्ताजल्पमानाबहुस्वरम्
अन्याः
क्रोशंतिसंक्रुद्धाबालशोकेनमोहिताः ४३

दहतेनिर्दयोवह्निःसंक्रुद्धःसर्वशत्रुवत्
पुष्करिण्यांजलेज्वालाकूपेष्वपितथैवच ४४
अस्मान्संदह्यम्लेच्छत्वंकांगतिंप्रापयिष्यसि
एवंप्रलपतांतासांवह्निर्वचनमब्रवीत् ४५
वैश्वानरउवाच-स्ववशोनैवयुष्माकंविनाशंतुकरोम्यहम्
अहमादेशकर्तावैनाहंकर्त्तास्म्यनुग्रहम् ४६
अत्रकोधसमाविष्टोविचरामियदृच्छया
ततोबाणोमहातेजास्त्रिपुरंवीक्ष्यदीपितम् ४७
आसनस्थोऽब्रवीदेवमहंदेवैर्विनाशितः
अल्पसारैर्दुराचारैरीश्वरस्यनिवेदितः ४८
अपरीक्ष्यह्यहंदग्धःशंकरेणमहात्मना
नान्यःशत्रुस्तुमांहंतुंवर्ज्जयित्वामहेश्वरम् ४९
उत्थितःशिरसाकृत्वालिगंत्रिभुवनेश्वरम्निर्गतःसपुरद्वारात्परित्यज्यसुहृत्स्वयम् ५०
रत्नानिसुविचित्राणिस्त्रियोनानाविधास्तथा
गृहीत्वाशिरसालिगंन्यस्तंनगरमंडले ५१
स्तुवतेदेवदेवेशंत्रैलोक्याधिपतिंशिवम्हरत्वयाहंनिर्दग्धोयदिवध्योसिशंकर ५२

त्वत्प्रसादान्महादेवमामेलिगंविनश्यतु
अर्चितंहिमहादेवभक्त्यापरमयासदा ५३
त्वयायद्यपिवध्योहंमामेलिगंविनश्यतु
प्राप्यमेतन्महादेवत्वत्पादग्रहणंमम ५४
जन्मजन्ममहादेवत्वत्पादनिरतोह्यहम्
तोटकच्छंदसादेवंस्तुत्वातुपरमेश्वरम् ५५
ॐशिवशंकरसर्वकरायनमोभवभीममहेशशिवायनमः
कुसुमायुधदेहविनाशकरत्रिपुरांतकरांधकचूर्णकर ५६
प्रमदाप्रियकामविभक्तनमोहिनमःसुरसिद्धगणैर्नमितः
हयवानरसिंहगजेंद्र
मुखैरतिह्रस्वसुदीर्घमुखैश्चगणैः ५७
उपलब्धुमशक्यतरैरसुरैर्व्यथितोनशरीरशतैर्बहुभिः
प्रणतोभगवन्बहुभक्तिमताचलचंद्र
कलाधरदेवनमः ५८
सहपुत्रकलत्रकलापधनैःसततंजयदेहिअनुस्मरणम्
व्यथितोस्मिशरीरशतैर्बहुभिर्गमिताद्यमहानरकस्यगतिः ५९
ननिवर्ततियन्ममपापगतिःशुचिकर्म्मविशुद्धमपित्यजति
अनुकंपतिदिग्भ्रमतिभ्रमतिभ्रमएषकुबुद्धिनिवारयति ६०
यःपठेत्तोटकंदिव्यंप्रयतःशुचिमानसः

बाणस्यैवयथारुद्रस्तस्यैववरदोभवेत् ६१
इमंस्तवंमहादिव्यंश्रुत्वादेवोमहेश्वरःप्रसन्नस्तुतदातस्यस्वयंदेवोमहेश्वरः ६२
ईश्वरउवाच-
नभेतव्यंत्वयावत्ससौवर्णेतिष्ठदानव पुत्रपौत्रसपत्नीनांभार्याभृत्यजनैःसह
६३
अद्यप्रभृतिबाणत्वमवध्यस्त्रिदशैरपि
भूयस्तस्यवरोदत्तोदेवदेवेनपांडव ६४
अक्षयश्चाव्ययोलोकेविचचारहनिर्भयः
ततोनिवारयामासरुद्रसःप्तशिखंतथा ६५
तृतीयंरक्षितंतस्यशंकरेणमहात्मना
भ्रमतेगगनेनित्यंरुद्रतेजःप्रभावतः ६६
एवंतुत्रिपुरंदग्धंशंकरेणमहात्मना
ज्वालामालाप्रदीप्तंतुपतितंधरणीतले ६७
एकंनिपातितंतस्यश्रीशैलेत्रिपुरांतके
द्वितीयंपातितंतत्रपर्वतेऽमरकंटके ६८
दग्धेतुत्रिपुरेराजन्रुद्र कोटिःप्रतिष्ठिता ज्वलंतंपातितंतत्रतेनज्वालेश्वरःस्मृतः ६९
ऊर्ध्वेनप्रस्थितातस्यदिव्याज्वालादिवंगता
हाहाकारस्तदाजातोसदेवासुरकिंनरान् ७०
तंशरंस्तंभयेद्रुद्रोमाहेश्वरपुरोत्तमे
एवंव्रजेतयस्तस्मिन्पर्वतेऽमरकंटके ७१

चतुर्द्दशभुवनानिसुभुक्त्वापांडुनंदन वर्षकोटिसहस्रंतुत्रिंशत्कोट्यस्तथापराः ७२
ततोमहीतलंप्राप्यराजाभवतिधार्मिकः
पृथिव्यामेकच्छत्रेणभुंक्तेनास्त्यत्रसंशयः ७३
एषपुण्योमहाराजसर्वतोऽमरकंटकः
चंद्रसूर्योपरागेषुगच्छेद्योऽमरकंटकम् ७४
अश्वमेधाद्दशगुणंप्रवदंतिमनीषिणः
स्वर्गलोकमवाप्नोतिदृष्ट्वातत्रमहेश्वरम् ७५
संनिहत्यागमिष्यंतिराहुग्रस्तेदिवाकरे
तदेवनिखिलंपुण्यंपर्वतेऽमरकंटके ७६
पुंडरीकस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः
तत्रज्वालेश्वरोनामपर्वतेऽमरकंटके ७७
तत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः
ज्वालेश्वरेमहाराजयस्तुप्राणान्परित्यजेत् ७८
चंद्र
सूर्योपरागेतुभक्त्यापिशृणुतत्फलम्
अमरानामदेवास्तेपर्वतेऽमरकंटके ७९
रुद्रलोकमवाप्नोतियावदाभूतसंप्लवम्
अमरेश्वरस्यदेवस्यपर्वतस्यतटेजले ८०
कोटिशऋषिमुख्यास्तेतपस्तप्यंतिसुव्रताः

समंताद्योजनंराजन्क्षेत्रंचामरकंटकम् ८१
अकामोवासकामोवानर्मदायांशुभेजले
स्नात्वामुच्येतपापेभ्योरुद्रलोकंसगच्छति ८२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचदशोऽध्यायः १५

षोडशोऽध्यायः
ऋषिरुवाच-
पृच्छंतितेमहात्मानोनारदंहिमहाजनाः
युधिष्ठिरपराःसर्वेऋषयश्चतपोधनाः १
आख्याहिभगवंस्तथ्यंकावेरीसंगमेमहत्
लोकानांचहितार्थायअस्माकंचविवृद्धये २
सदापापरतायेतुनरादुष्कृतिकारिणः
मुच्यंतेसर्वपापेभ्योगच्छंतिपरमंपदम्
एतदिच्छामिविज्ञातुंभगवन्वक्तुमर्हसि ३
नारदउवाच-
शृणुध्वंसहिताःसर्वेयुधिष्ठिरपुरोगमाः
अत्रकृत्वामहायज्ञंकुबेरःसत्यविक्रमः
इदंतीर्थमनुप्राप्यसाम्राज्यादधिकोऽभवत् ४
सिद्धिंप्राप्तोमहाराजतन्मेनिगदतःशृणु
कावेरीनर्मदांयत्रसंगतालोकविश्रुताम् ५
तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वाकुबेरःसत्यविक्रमः

तपस्तप्यतियक्षेंद्रोदिव्यंवर्षशतंमहत् ६
तस्यतुष्टोमहादेवःप्रदद्याद्वरमुत्तमम्भोभोयक्षमहासत्ववरंब्रूहियथेप्सितम् ब्रूहिकार्यंयथेष्टंतुयद्वामनसिवर्त्तते ७
कुबेरउवाच-
यदितुष्टोसिदेवेवेशयदिदेयोवरोमम
आदिकृच्चैवसर्वेषांयक्षाणामधिपोभवेत् ८
कुबेरस्यवचःश्रुत्वातुष्टोदेवोमहेश्वरः
एवमस्तुततश्चोक्त्वातत्रैवांतरधीयत ९
सोऽपिलब्धवरोयक्षःशीघ्रंयक्षकुलंगतः
पूजितः सर्वयक्षेंद्रै
रभिषिक्तस्तुपार्थिवः १०
कावेरीसंगमंतत्रसर्वपापप्रणाशनम्
येनरानाभिजानंतिवंचितास्तेनसंशयः ११
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतत्रस्नायीतमानवः
कावेरीचमहापुण्यानर्मदाचमहानदी १२
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
अर्चयेद्वृषभध्वजम्
अश्वमेधफलंप्राप्यरुद्रलोकेमहीयते १३
अग्निप्रवेशंयःकुर्याद्यश्चकुर्य्यादनाशनम्
अनिवर्तिकागतिस्तस्ययथामेशंकरोऽब्रवीत् १४
सेव्यमानोवरस्त्रीभिर्मोदतेदिविरुद्र

वत्
षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिकोट्यस्तथापरे १५
मोदतेरुद्रलोकस्थोयत्रयत्रैवगच्छति
पुण्यक्षयात्परिभ्रष्टोराजाभवतिधार्मिकः १६
भोगवान्धर्मशीलश्चमहांश्चैवकुलोद्भवः तत्रपीत्वाजलंसम्यक्चांद्रायणफलंलभेत् १७
स्वर्गंगच्छंतितेमर्त्यायेपिबंतिजलंशुभम्
गंगायमुनयोर्मध्येयत्फलंयांतिमानवाः १८
कावेरीसंगमेस्नात्वातत्फलंतस्यजायते
एवंतुतस्यराजेंद्रकावेरीसंगमंमहत्
पत्रेश्वरेतिविख्यातंसर्वपापहरंपरम् १९
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषोडशोऽध् यायः १६

सप्तदशोऽध्यायः
नारदउवाच-
उत्तरेनर्मदाकूलेतीर्थंयोजनविस्तृतम्
पत्रेश्वरेतिविख्यातंसर्वपापहरंपरम् १
तत्रस्नात्वानरोराजन्दैवतैःसहमोदते
पंचवर्षसहस्राणिक्रीडतेकामरूपधृक् २
गर्जनंतुततोगच्छेद्यत्रमेघउपस्थितः इंद्र

जिन्नामसंप्राप्तंतस्यतीर्थप्रभावतः ३
मेघरावंततोगच्छेद्यत्रमेघाभिगर्जितम्
मेघनादोगणस्तत्रवरसंपन्नतांगतः ४
ततोगच्छेतराजेंद्र
ब्रह्मावर्तमितिस्मृतम्
तत्रसंनिहितोब्रह्मानित्यमेवयुधिष्ठिर ५
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
ब्रह्मलोकेमहीयते
ततॐऽगारेश्वरेतीर्थेनियतोनियमाशनः ६
सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकंसगच्छाति
ततोगच्छेतराजेंद्रकपिलातीर्थमुत्तमम् ७
तत्रस्नात्वानरोराजन्गोप्रदानफलंलभेत् कांचीतीर्थंततोगच्छेद्देवर्षिगणसेवितम् ८
तत्रस्नात्वानरोराजन्गोलोकंसमवाप्नुयात्
ततोगच्छेत्तुराजेंद्र
कुंडलेश्वरमुत्तमम् ९
तत्रसंनिहितोरुद्रस्तिष्ठतेउमयासह
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
अवध्यस्त्रिदशैरपि १०
पिप्पलेश्वरंततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम्
तत्रगत्वातुराजेंद्ररुद्रलोकेमहीयते ११
ततोगच्छेत्तुराजेंद्रविमलंविमलेश्वरम्
तत्रदेवशिखारम्याईश्वरेणनिपातिता १२

तत्रप्राणान्परित्यज्यरुद्र लोकमवाप्नुयाम् ततःपुष्करिणींगच्छेत्तत्रस्नानंसमाचरेत् १३
स्नानमात्रेनरस्तत्रइंद्रस्यार्द्धासनंलभेत्
नर्मदासरितांश्रेष्ठारुद्र
देहाद्विनिःसृता १४
तारयेत्सर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच
सर्वदेवातिदेवेनईश्वरेणमहात्मना १५
कथिताऋषिसंघेभ्योह्यस्माकंचविशेषतः मुनिभिःसंस्तुताह्येषानर्मदाप्रवरानदी १६
रुद्र
देहाद्विनिष्क्रांतालोकानांहितकाम्यया
सर्वपापहरानित्यंसर्वप्राणिनमस्कृता १७
संस्तुतादेवगंधर्वैरप्सरोभिस्तथैवच
नमःपुण्यजलेआद्येनमःसागरगामिनि १८
नमोस्तुतेऋषिगणैःशंकरदेहनिःसृते
नमोस्तुतेधर्मवृतेवराननेनमोस्तुतेदेवगणैकवंदिते १९
नमोस्तुतेसर्वपवित्रपावनेनमोस्तुतेसर्वजगत्सुपूजिते
यश्चेदंपठतेस्तोत्रंनित्यंशुद्धेनमानवः २०
ब्राह्मणोवेदमाप्नोतिक्षत्त्रियोविजयीभ

वेत्
वैश्यस्तुलभतेलाभंशूद्रश्चैवशुभांगतिम् २१
अन्नार्थीलभतेह्यन्नंस्मरणादेवनित्यशः नर्मदांसेव्यतेनित्यंस्वयंदेवोमहेश्वरःतेनपुण्यानदीज्ञेयाब्रह्महत्यापहारिणी २२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेसप्तदशोऽ ध्यायः १७

अष्टादशोऽध्यायः नारदउवाच-
तदाप्रभृतिब्रह्माद्याऋषयश्चतपोधनाः
सेवंतेनर्मदांराजन्कामक्रोधविवर्जिताः १
तस्मिन्निपतितंदृष्ट्वाशूलंदेवस्यभूतलेतस्यपुण्यंसमाख्यातंशंकरेणमहात्मना २
शूलभेदेतिविख्यातंतीर्थंपुण्यतमंमहत्
तत्रस्नात्वार्च्चयेद्देवंगोसहस्रफलंलभेत् ३
त्रिरात्रंकारयेद्यस्तुतस्मिन्तीर्थेनराधिप
अर्चयित्वामहादेवंपुनर्जन्मनविद्यते ४
भीमेश्वरंततोगच्छेन्नर्मदेश्वरमुत्तमम् आदित्येश्वरंमहापुण्यंतथाऽज्यमधुनासह ५
मल्लिकेश्वरमभ्यर्च्यपर्याप्तंजन्मनःफल

म्
वरुणेश्वरंततःपश्येन्नीराजेश्वरमुत्तमम् ६
सर्वतीर्थफलंतस्यपंचायतनदर्शनात् ततोगच्छेतराजेंद्रयुद्धंवैयत्रसाधितम् ७
कोटितीर्थंतुविख्यातमसुरायत्रयोधिताः यत्रतेनिहताराजन्दानवाबलदर्पिताः ८ तेषांशिरांसिगृह्यंतेनिहतास्तेसमागताः तैस्तुसंस्थापितोदेवःशूलपाणिर्महेश्वरः ९
कोटिर्विनिहतातत्रतेनकोटीश्वरःस्मृतः दर्शनात्तस्यतीर्थस्यसदेहःस्वर्गमावहेत् १०
तदाइंद्रेणक्षुद्र त्वाद्वज्रकीलेनयंत्रितः तदाप्रभृतिलोकानांस्वर्गमत्वंनिवारितम् ११
सघृतंश्रीफलंदत्वादत्वाचांतेप्रदक्षिणम्
सर्वतःसहदेवेनशिरसादायधारयेत्
सर्वकामेनसंपूर्णोराजाभवतिपांडव १२
मृतोरुद्रत्वमाप्नोतिनचेहजायतेपुनः
स्वर्गंगत्वाततोराज्यंकृत्वागत्यततोदिवम् १३
महादेवंतथोपास्यत्रयोदश्यांहिमानवः

स्नातमात्रोनरस्तत्रसर्वयज्ञफलंलभेत् १४
ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंपरमशोभनम्
नराणांपापनाशायअगस्त्येश्वरमुत्तमम् १५
तत्रस्नात्वानरोराजन्मुच्यतेब्रह्महत्यया
कार्तिकस्यतुमासस्यकृष्णपक्षचतुर्दशी १६
घृतेनस्नापयेद्देवंसमाधिस्थोजितेंद्रि
यः
एकविंशकुलोपेतोनमुच्येदैश्वरात्पदात् १७
धेनवोपानहंच्छत्रंतथादद्याच्चकंबलम्
भोजनंचैवविप्राणांसर्वंकोटिगुणंभवेत् १८
ततोगच्छेतराजेंद्ररविस्तवमनुत्तमम् तत्रस्नात्वानरोराजन्सिंहासनगतिर्भवेत् १९
नर्मदादक्षिणेकूलेतीर्थंशक्रस्यविश्रुतम्
उपोष्यरजनीमेकांस्नानंतत्रसमाचरेत् २०
स्नानंकृत्वायथान्यायमर्च्चयेत्तुजनार्दनम्
गोसहस्रफलंतस्यविष्णुलोकंसगच्छति २१
ऋषितीर्थंततोगच्छेत्सर्वपापहरंनृणाम्
स्नातमात्रोनरस्तत्रशिवलोकेमहीयते २२
नारदस्यचतत्रैवतीर्थंपरमशोभनम्
स्नातमात्रोनरस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत् २३
देवतीर्थंततोगच्छेद्ब्रह्मणानिर्मितंपुरा

तत्रस्नात्वानरोराजन्ब्रह्मलोकेमहीयते २४
अमरकंटकंततोगच्छेदमरस्थापितंपुरा स्नातमात्रोनरस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत् २५ ततोगच्छेतराजेंद्रवामनेश्वरमुत्तमम् तत्रवामनकंदृष्ट्वामुच्यतेब्रह्महत्यया २६
ऋषितीर्थंततोगच्छेदीशानेशंपुमान्ध्रुवम्
वटेश्वरंततोदृष्ट्वापर्य्याप्तंजन्मनःफलम् २७
भीमेश्वरंततोगच्छेत्सर्वव्याधिविनाशनम्स्नातमात्रोनरोराजन्सर्वदुःखात्प्रमुच्यते २८
ततोगच्छेतराजेंद्रवारणेश्वरमुत्तमम्
तत्रस्नात्वानरोराजन्सर्वदुःखात्प्रमुच्यते २९
सोमतीर्थंततोगच्छेत्पश्येच्चंद्र मनुत्तमम्
तत्रस्नात्वानरोराजन्भक्त्यापरमयायुतः ३०
तत्क्षणाद्दिव्यदेहस्थःशिववन्मोदतेचिरम्
षष्टिवर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते ३१ ततोगच्छेतराजेंद्रपिंगलेश्वरमुत्तमम् अहोरात्रोपवासेनत्रिरात्रफलमाप्नुयात्

३२
तस्मिंस्तीर्थेतुराजेंद्र कपिलांयःप्रयच्छति
यावंतितस्यारोमाणितत्प्रसूतकुलस्यच ३३
तावद्वर्षसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते
यस्तुप्राणपरित्यागंतत्रकुर्य्यान्नराधिप ३४
अक्षयंमोदतेकालंयावच्चंद्रदिवाकरौ
नर्मदातटमाश्रित्यतिष्ठंतियेतुमानवाः ३५
तेमृताःस्वर्गमायांतितथासुकृतिनोयथा
सुरभिकेश्वरंगछेन्नारकंकोटिकेश्वरम् ३६
गंगावतरणेतत्रदिनेपुण्योनसंशयः
नंदितीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ३७
तुष्यतेतंतुनंदीशःसोमलोकेमहीयते
ततोद्वीपेश्वरंगच्छेद्व्यासतीर्थंतपोवनम् ३८
निवर्तितापुरातत्रव्यासभीतामहानदी
हुंकारितातुव्यासेनदक्षिणेनततोगता ३९
प्रदक्षिणंतुयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप
व्यासस्तस्यभवेत्प्रीतोवांछितंलभतेफलम् ४०
सूत्रेणवेष्टयेद्यस्तुदीप्तंदेवंसवेदिकम्
क्रीडतेह्यक्षयंकालंयथारुद्रस्तथैवसः

४१
ततोगच्छेतराजेंद्रएरंडीतीर्थमुत्तमम्
संगमेतुनरःस्नात्वामुच्यतेसर्वपातकैः ४२
एरंडीत्रिषुलोकेषुविख्यातापापनाशिनी
अथवाश्वयुजेमासेशुक्लपक्षस्यचाष्टमी ४३
शुचिर्भूत्वानरःस्नात्वासोपवासपरायणः ४४
ब्राह्मणंभोजयेदेकंकोटिर्भवतिभोजिता
एरंडीसंगमेस्नात्वाभक्तिभावानुरंजितः ४५
शुक्तिकांशिरसिस्थाप्यअवगाह्यचवैजलम्
नर्मदोदकसंमिश्रंमुच्यतेसर्वकिल्बषैः ४६
प्रदक्षिणंतुयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप
प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुंधरा ४७
ततःसुवर्णतिलकेस्नात्वादत्वाचकांचनम्
कांचनेनविमानेनरुद्रलोकेमहीयते ४८
ततःस्वर्गच्युतःकालाद्रा जाभवतिवीर्यवान्
ततोगच्छेतराजेंद्रइक्षुनद्यास्तुसंगमम् ४९
त्रैलोक्येविश्रुतंदिव्यंतत्रसंनिहितःशिवः
तत्रस्नात्वानरोराजन्गाणपत्यमवाऽप्नुयात् ५०
स्कंदतीर्थंततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम् आजन्मनःकृतंपापंस्नानमात्राद्व्यपोहति ५१

आंगिरसंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् गोसहस्रफलंतस्यरुद्रलोकेमहीयते ५२ लांगलतीर्थंततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम्तत्रगत्वातुराजेंद्रस्नानंतत्रसमाचरेत् ५३
सप्तजन्मकृतैःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः वटेश्वरंततोगच्छेत्सर्वतीर्थमनुत्तमम् ५४
तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् संगमेश्वरंततोगच्छेत्सर्वपापहरंपरम् ५५ तत्रस्नात्वानरोराज्यंलभतेनात्रसंशयः भद्रतीर्थंसमासाद्यदानंदद्यात्तुयोनरः ५६
तस्यतीर्थप्रभावेणसर्वंकोटिगुणंभवेत्
अथनारीभवेत्कापितत्रस्नानंसमाचरेत् ५७
गौरीतुल्याभवेत्सातुइंद्रं यातिनसंशयः
अंगारेश्वरंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ५८
स्नातमात्रोनरस्तत्ररुद्रलोकेमहीयते
अंगारक्यांचतुर्थ्यांतुस्नानंतत्रसमाचरेत् ५९
अक्षयंमोदतेकालंमुरारिकृतशासनः अयोनिसंगमेस्नात्वानपश्येद्योनिमंदिरम् ६०
पांडवेश्वरकंगत्वास्नानंतत्रसमाचरेत् अक्षयंमोदतेकालमवध्यस्तुसुरासुरैः ६१

विष्णुलोकंततोगत्वाक्रीडाभोगसमन्वितः तत्रभुक्त्वामहाभोगान्मर्त्येराजाभिजायते ६२
कंबोतिकेश्वरंगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत्
उत्तरायणेतुसंप्राप्तेयदिच्छेत्तस्यतद्भवेत् ६३
चंद्र
भागांततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत्
स्नातमात्रोनरस्तत्रसोमलोकेमहीयते ६४
ततोगच्छेतराजेंद्र
तीर्थंशक्रस्यविश्रुतम्
पूजितंदेवराजेनदेवैरपिनमस्कृतम् ६५
तत्रस्नात्वानरोराजन्दानंदत्वाचकांचनम्
अथवानीलवर्णाभंवृषभंयःसमुत्सृजेत् ६६
वृषभस्यतुरोमाणितत्प्रसूतिकुलेषुच
तावद्वर्षसहस्राणिनरोहरपुरेवसेत् ६७
ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोराजाभवतिवीर्यवान्
अश्वानांश्वेतवर्णानांसहस्रेषुनराधिप ६८
स्वामीभवतिमर्त्येषुतस्यतीर्थप्रभावतः
ततोगच्छेतराजेंद्र
ब्रह्मावर्त्तमनुत्तमम् ६९
तत्रस्नात्वानरोराजंस्तर्पयेत्पितृदेवताः
उपोष्यरजनीमेकांपिंडंदत्वायथाविधि ७०

कन्यागतेयथाऽदित्येअक्षयंसंचितंभवेत् ततोगच्छेतराजेंद्रकपिलातीर्थमुत्तमम् ७१
तत्रस्नात्वानरोराजन्कपिलांयःप्रयच्छतिसंपूर्णांपृथिवींदत्वायत्फलंतदवाप्नुयात् ७२
नर्मदेश्वरंपरंतीर्थंनभूतंनभविष्यति
तत्रस्नात्वानरोराजन्नश्वमेधफलंलभेत् ७३
तत्रसर्वगतोराजापृथिव्यामभिजायते सर्वलक्षणसंपूर्णःसर्वव्याधिविवर्जितः
७४
नार्मदीयोत्तरेकूलेतीर्थंपरमशोभनम्
आदित्यायतनंरम्यमीश्वरेणतुभावितम् ७५
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
दानंदत्वाचशक्तितः
तस्यतीर्थप्रभावेणदत्तंभवतिचाक्षयम् ७६
दरिद्राव्याधितायेतुयेचदुष्कृतकर्मणः
मुच्यंतेसर्वपापेभ्यःसूर्यलोकंप्रयांतिच ७७
माघमासेतुसंप्राप्तेशुक्लपक्षस्यसप्तमीम्
वसेदायतनेयस्तुनिरात्मायोजितेंद्रियः ७८
नजायतेव्याधितश्चकालेंधोबधिरस्तथा सुभगोरूपसंपन्नःस्त्रीणांभवतिवल्लभः ७९ इदंतीर्थंमहापुण्यंमार्कंडेयेनभाषितम्

येप्रयांतिनराजेंद्रवंचितास्तेनसंशयः ८०
मासेश्वरंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत्स्नातमात्रोनरस्तत्रस्वर्गलोकमवाप्नुयात् ८१
मोदतेसर्वलोकस्थोयावदिंद्राश्चतुर्दश
ततःसमीपतःस्थित्वानागेश्वरंतपोवनम् ८२
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
शुचिर्भूत्वासमाहितः
बहुभिर्नागकन्याभिःक्रीडतेकालमक्षयम् ८३
कुबेरभवनंगच्छेत्कुबेरोयत्रसंस्थितः
कालेश्वरंपरंतीर्थंकुबेरोयत्रतोषितः ८४
यत्रस्नात्वातुराजेंद्र
सर्वसंपदमाप्नुयात्
ततःपश्चिमतोगच्छेन्मरुतालयमुत्तमम् ८५
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
शुचिर्भूत्वासमाहितः
कांचनंतुततोदद्यादन्नशक्त्यातुबुद्धिमान् ८६
पुष्पकेणविमानेनवायुलोकंसगच्छति
ममतीर्थंततोगच्छेन्माघमासेयुधिष्ठिर ८७
कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांस्नानंतत्रसमाचरेत्
नक्तंभोज्यंततःकुर्यान्नगच्छेद्योनिसंकटम् ८८
अहल्यातीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचर

ेत्
स्नातमात्रोनरस्तत्रअप्सरोभिःप्रमोदते ८९
पारमेश्वरेतपस्तप्त्वाअहल्यामुक्तिमागमत्
चैत्रमासेतुसंप्राप्तेशुक्लपक्षेत्रयोदशी ९०
कामदेवदिनेतस्मिन्नहल्यांतुप्रपूजयेत् यत्रतत्रसमुत्पन्नोनरस्तत्रप्रियोभवेत् ९१
स्त्रीवल्लभोभवेच्छ्रीमान्कामदेवइवापरः अयोध्यांतुसमासाद्यतीर्थंशक्रस्यविश्रुतम् ९२
स्नातमात्रोनरस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत्
सोमतीर्थंततोगच्छेत्स्नानमात्रंसमाचरेत् ९३
स्नातमात्रोनरस्तत्रसर्वपापैःप्रमुच्यते
सोमग्रहेतुराजेंद्रपापक्षयकरंभवेत् ९४
त्रैलोक्यविश्रुतंराजन्सोमतीर्थंमहाफलम्
यस्तुचांद्रायणंकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप ९५
सर्वपापविशुद्धात्मासोमलोकंसगच्छति
अग्निप्रवेशेतुजलेप्यथवापिह्यनाशने ९६
सोमतीर्थेमृतोयस्तुनासौमर्त्येभिजायते

स्तंभतीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् ९७
स्नातमात्रोनरस्तत्रसोमलोकेमहीयते ततोगच्छेतराजेंद्रविष्णुतीर्थमनुत्तमम् ९८
योधनीपुरविख्यातंविष्णुतीर्थमनुत्तमम् असुरायोधितास्तत्रवासुदेवेनकोटिशः ९९ तत्रतीर्थंसमुत्पन्नंविष्णुःप्रीतोभवेदिह
अहोरात्रोपवासेनब्रह्महत्यांव्यपोहति १००
ततोगच्छेत्तुराजेंद्रतापसेश्वरमुत्तमम् अमोहकमितिख्यातंपितॄन्यस्तत्रतर्पयेत् १०१
पौर्णमास्याममावास्यांश्राद्धंकुर्याद्यथाविधि
तत्रस्नात्वानरोराजन्पितृपिंडंतुदापयेत् १०२
गजरूपाःशिलास्तत्रतोयमध्येप्रतिष्ठिताःतस्मिंस्तुदापयेत्पिंडंवैशाखैतुविशेषतः १०३
तृप्यंतिपितरस्तावद्यावत्तिष्ठतिमेदिनीततोगच्छेतराजेंद्रसिद्धेश्वरमनुत्तमम् १०४
तत्रगत्वातुराजेंद्रगणपत्यंतिकंव्रजेत् ततोगच्छेतराजेंद्रलिगोयत्रजनार्दनः १०५

तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
विष्णुलोकेमहीयते
नर्मदादक्षिणेकूलेतीर्थंपरमशोभनम् १०६
कामदेवःस्वयंतत्रतपस्तप्यत्यसौमहान्
दिव्यंवर्षसहस्रंतुशंकरंपर्युपासते १०७
समाधिपर्वदग्धस्तुशंकरेणमहात्मना
श्वेतपर्वोपमश्चैवहुताशःशुक्लपर्वणि १०८
एतेदग्धास्तुतेसर्वेकुसुमेश्वरसंस्थिताः
दिव्यवर्षसहस्रेणतुष्टस्तेषांमहेश्वरः १०९
उमयासहितोरुद्रस्तेषांतुष्टोवरप्रदः विमोक्षयित्वातान्सर्वान्नर्म्मदातटमास्थितान् ११०
तस्यतीर्थप्रभावेणपुनर्देवत्वमागतः त्वत्प्रसादान्महादेवतीर्थंचभवतूत्तमम् १११
अर्धयोजनविस्तीर्णंतीर्थंदिक्षुसमंततः तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाउपवासपरायणः ११२
कुसुमायुधरूपेणरुद्रलोकेमहीयते
वैश्वानरेयमेनैवकामदेवेनवायवे ११३
तपस्तप्त्वातुराजेंद्रतत्रैवचपुरागतैः
अंधोनस्यसमीपेतुनातिदूरेतुतस्यवै ११४
स्नानंदानंचतत्रैवभोजनंपिंडपातनम्
अग्निवेशेजलेवापिअथवापिअनाशने ११५

अनिवर्तिकागतिस्तस्यमृतस्याप्यर्द्धयोजने
त्रैयंबकेणतोयेनस्नापयेन्नरपुंगवः ११६ अंधोनमूलेदत्वातुपिंडंचैवयथाविधि पितरस्तस्यतृप्यंतियावच्चंद्रदिवाकरौ ११७
उत्तरायणेतुसंप्राप्तेतत्रस्नानंकरोतियः
पुरुषोवापिस्त्रीवापिवसेदायतनेशुचिः ११८
सिद्धेश्वरस्यदेवस्यप्रभातेपूजनान्नरः
सतांगतिमवाप्नोतिनतांसर्वैर्महामखैः ११९
यदाचतीर्थकालेनरूपवान्सुभगोभवेत् मर्त्येभवतिराजासावासमुद्रातं!गोचरे १२०
क्षेत्रपालंनपश्येच्चदंडपालंमहाबलम्
वृथातस्यभवेद्यात्राअदृष्ट्वाकर्णकुंडलम् १२१
एतत्तीर्थफलंज्ञात्वासर्वेदेवाःसमागताःमुंचंतिपुष्पवृष्टिंतुस्तुवंतिकुसुमेश्वरम् १२२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेअष्टाशोऽ ध्यायः १८

ऊनविंशोऽध्यायः नारदउवाच-

भार्गवेशंततोगच्छेद्भक्त्यायत्रचविष्णुना
हुंकारितास्तुदेवेनदानवाःप्रलयंगताः १
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
सर्वपापैःप्रमुच्यते
शुक्लतीर्थस्यचोत्पत्तिंशृणुत्वंपांडुनंदन २
हिमवच्छिखरेरम्येनानाधातुविचित्रिते
तरुणादित्यसंकाशेतप्तकांचनसंनिभे ३
वज्रस्फटिकसोपानेचित्रपट्टशिलातले
जांबूनदमयेदिव्येनानापद्मोपशोभिते ४
तत्रासीनंमहादेवंसर्वज्ञंप्रभुमव्ययम्
लोकानुग्राहकंशांतंगणवृंदैःसमावृतम् ५
स्कंदनंदिमहाकालैर्वीरभद्रगणादिभिः
उमयासहितंदेवंमार्कंडःपरिपृच्छति ६
देवदेवमहादेवइन्द्रकामादिसंस्तुत
संसारभवभीतोहंसुखोपायंब्रवीहिमे ७
भगवन्भूतभव्येशसर्वपापप्रणाशनम्
तीर्थानांपरमंतीर्थंतद्वदस्वमेहेश्वर ८
ईश्वरउवाच-
शृणुविप्रमहाभागसर्वशास्त्रविशारद
स्नानादिकुरुगच्छत्वंऋषिसंघैस्समावृतः ९
मन्वत्रियाज्ञवल्क्याश्चकाश्यपश्चैवअंगिराः
यमापस्तंबसंवर्ताःकात्यायनबृहस्पती १०
नारदोगौतमश्चैवपृच्छंतिधर्मकांक्षिणः

गंगाकनखलेपुण्याप्रयागंपुष्करंगया ११
कुरुक्षेत्रंतुपुण्यंचराहुग्रस्तेदिवाकरे
दिवावायदिवारात्रौशुक्लतीर्थंमहाफलम् १२
दर्शनात्स्पर्शनाच्चैवस्नानाद्ध्य्नाआ!
त्तपोर्जनात्
होमाच्चैवोपवासाच्चशुक्लतीर्थफलंमहत् १३
शुक्लतीर्थंमहापुण्यंनद्यांतुसंव्यवस्थितम्
चाणिक्योनामराजर्षिःसिद्धिंतत्रसमागतः १४
एतत्क्षेत्रंसमुत्पन्नंयोजनावृत्तिसंस्थितम्
शुक्लतीर्थंमहापुण्यंसर्वपापप्रणाशनम् १५
पादपाग्रेणदृष्टेनब्रह्महत्यांव्यपोहति अहमत्रऋषिश्रेष्ठतिष्ठामिह्युमयासह १६
वैशाखेविमलेमासिकृष्णपक्षेचतुर्दशी
कैलासाच्चापिनिर्गत्यतत्रसंनिहितोह्यहम् १७
देवकिन्नरगंधर्वाःसिद्धविद्याधरास्तथा
गणाश्चाप्सरसोनागाःसर्वेदेवाःसमागताः १८
गगनस्थास्तुतिष्ठंतिविमानैःसर्वकामकैः
शुक्लतीर्थेतुराजेंद्र
आगताधर्मकांक्षिणः १९
रजकेनयथावस्त्रंशुक्लंभवतिवारिणा

आजन्मसंचितंपापंशुक्लतीर्थेव्यपोहति २० स्नानंदानंमहापुण्यंमार्कंडऋषिसत्तम शुक्लतीर्थात्परंतीर्थंनभूतंनभविष्यति २१
पूर्वेवयसिकर्माणिकृत्वापापानिमानवः
अहोरात्रोपवासेनशुक्लतीर्थेव्यपोहति २२
तपसाब्रह्मचर्येणयज्ञैर्दानेनवापुनः
देवदानेनयापुष्टिर्नसाक्रतुशतैरपि २३
कार्तिकस्यचमासस्यकृष्णपक्षेचतुर्दशी
घृतेनस्नापयेद्देवमुपोष्यपरमेश्वरम् २४
एकविंशत्कुलोपेतोनच्यवेच्चैश्वरात्पदात्
शुक्लतीर्थपरंतीर्थमृषिसिद्धनिषेवितम् २५
तत्रस्नात्वाततोराजन्पुनर्जन्मनविद्यतेस्नात्वावैशुक्लतीर्थेपिअर्चयेद्वृषभध्वजम् २६
जागरंकारयेत्तत्रनृत्यगीतादिमंगलैः
प्रभातेशुक्लतीर्थेतुस्नानंवैदेवतार्चनम् २७
आचार्यंभोजयेत्पश्चाच्छिवव्रतपरःशुचिः
भोजनंचयथाशक्त्यावित्तशाठ्यंनकारयेत् २८
प्रदक्षिणंततःकृत्वाशनैर्देवांतिकंव्रजेत्
एवंवैकुरुतेयस्तुतस्यपुण्यफलंशृणु २९
दिव्ययानसमारूढस्तूयमानोऽप्सरोगणैः

शिवतुल्यबलोपेतस्तिष्ठत्याभूतसंप्लवम् ३०
शुक्लतीर्थेतुयानारीददातिकनकंशुभम्
घृतेनस्नापयेद्देवंकुमारंचाभिपूजयेत् ३१
एवंयाकुरुतेभक्त्यातस्याःपुण्यफलंशृणु
मोदतेदेवलोकस्थायावदिंद्राश्चतुर्दश ३२
अयनेवाचतुर्दश्यांसंक्रांतौविषुवेतथा स्नात्वातुसोपवासःसनिर्जितात्मासमाहितः ३३
दानंदद्याद्यथाशक्त्याप्रीयेतांहरिशंकरौ
शुक्लतीर्थप्रभावेणसर्वंभवतिचाक्षयम् ३४
अनाथंदुर्गतंविप्रंनाथवंतमथापिवा
उद्वाहयतियस्तीर्थेतस्यपुण्यफलंशृणु ३५
यावत्तद्रोमसंख्यातुतत्प्रसूतिकुलेषुच
तावद्वर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते ३६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऊनविंशोध्यायः १९

विंशतितमोध्यायः नारदउवाच-
ततस्तुनरकंगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् स्नातमात्रोनरस्तत्रनरकंतत्रपश्यति १ अस्यतीर्थस्यमाहात्म्यंशृणुत्वंपांडुनंदन

तस्मिंस्तीर्थेतुराजेंद्र
यान्यस्थीनिविनिक्षिपेत् २
विलयंयांतिसर्वाणिरूपवान्जायतेनरः
गोतीर्थंतुततोगच्छेद्दृष्ट्वापापात्पप्रमुच्यते ३
ततोगच्छेतराजेंद्रकपिलातीर्थमुत्तमम्
तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् ४
ज्येष्ठमासेतुसंप्राप्तेचतुर्दश्यांविशेषतः
तत्रोपोष्यनरोभक्त्याकपिलांयःप्रयच्छति ५
घृतेनदीपंप्रज्वाल्यघृतेनस्नापयेच्छिवम्
सघृतंश्रीफलंदत्वाकृत्वाचांतेप्रदक्षिणम् ६
घंटाभरणसंयुक्तांकपिलांयःप्रयच्छति
शिवतुल्योनरोभूत्वानचेहजायतेपुनः ७
अंगारकदिनेप्राप्तेचतुर्थ्यांतुविशेषतःस्नापयित्वाशिवंभक्त्याब्राह्मणेभ्यस्तुभोजनम् ८
अंगारकनवम्यांतुअमावस्यांतथैवच
स्नापयेत्तत्रयत्नेनरूपवान्सुभगोभवेत् ९
घृतेनस्नापयेल्लिंगंपूजयेद्भक्तितोद्विजान्
पुष्पकेणविमानेनसहस्रैःपरिवारितः १०
शैवंपदमवाप्नोतिनात्रचाभिगतंभवेत्

अक्षयंमोदतेकालंयथारुद्रस्तथैवच ११
यदातुकर्मसंयोगान्मर्त्यलोकमुपागतः
राजाभवतिधर्मिष्ठोरूपवान्जायतेबली १२
ततोगच्छेतराजेंद्रऋषितीर्थमनुत्तमम्
तृणबिंदुऋषिर्नामशापदग्धोव्यवस्थितः १३
तस्यतीर्थप्रभावेणपापमुक्तोऽभवद्द्विजःततोगच्छेतराजेंद्रगणेश्वरमनुत्तमम् १४
श्रावणेमासिसंप्राप्तेकृष्णपक्षेचतुर्दशीम्
स्नातमात्रोनरस्तत्ररुद्रलोकेमहीयते १५
पितॄणांतर्पणंकृत्वामुच्यतेचऋणत्रयात्
गणेश्वरसमीपेतुगंगावदनमुत्तमम् १६
अकामोवासकामोवातत्रस्नात्वातुमानवः
आजन्मजनितैःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः १७
सर्वदापर्वदिवसेस्नानंतत्रसमाचरेत् पितॄणांतर्पणंकृत्वामुच्यतेचऋणत्रयात् १८
प्रयागेयत्फलंदृष्टंशंकरेणमहात्मना तदेवनिखिलंपुण्यंगंगाराह्वर्कसंगमे १९ तस्यैवंपश्चिमेस्थानेसमीपेनातिदूरतः दशाश्वमेधिकंनामत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् २०
उपोष्यरजनीमेकांमासिभाद्रपदेतथा अमावस्यांनरःस्नात्वाव्रजेद्वैयत्रशंकरः २१
सर्वदापर्वदिवसेस्नानंतत्रसमाचरेत्

पितॄणांतर्पणंकृत्वाअश्वमेधफलंलभेत् २२
दशाश्वमेधात्पश्चिमतोभृगुर्ब्राह्मणसत्तमः
दिव्यंवर्षसहस्रंतुईश्वरंपर्युपासत २३
वल्मीकावस्थितश्चासौदक्षिणंचनिकेतनम्
आश्चर्यंचमहज्जातमुमायाःशंकरस्यच २४
गौरीतुपृच्छतेदेवंकोयमत्रतुसंस्थितः
देवोवादानवोवाथकथयस्वमहेश्वर २५
ईश्वरउवाच-
भृगुर्नामद्विजश्रेष्ठऋषीणांप्रवरोमुनिः
ध्यायतेमांसमाधिस्थोवरंप्रार्थयतेप्रिये २६
तत्रप्रहसितादेवीईश्वरंप्रत्यभाषत
धूमावर्तशिखाजाताततोऽद्यापिनतुष्यसि
दुराराध्योऽसितेनत्वंनात्रकार्याविचारणा २७
देवउवाच-
नज्ञायसेमहादेविअयंक्रोधेनचेष्टितः
दर्शयामियथातथ्यंप्रियंतेचकरोम्यहम् २८
स्मारितोदेवदेवेनधर्मरूपोवृषस्तदा
स्मरणादेवदेवस्यवृषःशीघ्रमुपस्थितः २९
प्राहासौमानुषींवाचमादेशोदीयतांप्रभो
वल्मीकैश्छादितोविप्रएनंभूमौनिपातय ३०
योगस्थस्तुततोध्यायंस्ततस्तेननिपातितः तत्क्षणात्क्रोधसंतप्तोहस्तमुत्क्षिप्त

वान्वृषम् ३१
एवंसंभाषमाणस्तुकुत्रगच्छसिभोवृष
अद्यत्वामथपाप्मानंप्रत्यक्षंहन्म्यहंवृष ३२
धर्षितस्तुतदाविप्रोह्यंतरिक्षंगतंवृषम्
आकाशेप्रेक्षतेभूयएतदद्भुतमुत्तमम् ३३
ततःप्रहसितेरुद्रेऋषिरग्रेव्यवस्थितः
तृतीयंलोचनंदृष्ट्वावैलक्ष्यात्पतितोभुवि ३४
प्रणम्यदंडवद्भूमौस्तुवतेपरमेश्वरम्
प्रणिपत्यभूतनाथंभवोद्भवंत्वामहंदिव्यरूपम्
भवभीतोभुवनपतेभूतंविज्ञापयेकिंचित् ३५
त्वद्गुणनिकरान्वक्तुंकःशक्तोभवतिमानुषोनाथ
वासुकिरयंहिकदाचिद्वदनसहस्रंभवेद्यस्य ३६
भक्त्यातवापिशंकरभुवनपतेत्वत्स्तुतौतुमुखरस्य
वंद्यक्षमस्वभवन्प्रसीदमेतवचरणपतितस्य ३७
सत्वंरजस्तमस्त्वंस्थित्युत्पत्तौविनाशनेदेव
त्वांमुक्त्वाभुवनपतेभुवनेश्वरनैवदैवतंकिंचित् ३८

यमनियमयज्ञदानैर्वेदाभ्यासावधारणोद्योगात्
त्वद्भक्तेःसर्वमिदंनार्हतिकलासहस्रांशेन ३९
उत्कृष्टरसरसायनखड्गांजनपादुकादिसिद्धिर्वा
चिह्नानिभवत्प्रणतानांदृश्यंतइहजन्मनिप्रकटम् ४०
शाठ्येननमतियद्यपिददासित्वंधर्ममिच्छतांदेव
भक्तिर्भवच्छेदकरीमोक्षायविनिर्मितानाथ ४१
परदारपरस्वरतंपरिभवपरिदुःखशोकसंतप्तम् परवदनवीक्षणपरंपरमेश्वरमांपरित्राहि ४२ अलीकाभिमानदग्धंक्षणभंगुरविभवविलसितंदेव
क्रूरंकुपथाभिमुखंपतितंमांत्राहिदेवेश ४३
दीनेंद्रियगणसार्थैर्बंधुजनैरेवपूरिताआशा
तुच्छातथापिशंकरकिंमूढंमांविडंबयसि ४४
तृष्णांहरस्वशीघ्रंलक्ष्मींमांदेहिहृदयवासिनींनित्याम्
छिंधिमदमोहपाशानुत्तारयमांमहादेव ४५
करुणाभ्युदयंनामस्तोत्रमिदंसिद्धिदंदिव्यम्

यःपठतिभक्तियुक्तस्तस्यतुतुष्येद्भृगोर्यथाहिशिवः ४६
ईश्वरउवाच-
अहंतुष्टोस्मितेविप्रवरंप्रार्थयस्वेप्सितम्
उमयासहितोदेवोवरंतस्यहिदापयेत् ४७
भृगुरुवाच-
यदितुष्टोसिदेवेशयदिदेयोवरोमम
रुद्रवेदीभवेदेवमेतत्संपादयस्वमे ४८
ईश्वरउवाच-
एवंभवतुविप्रेंद्रक्रोधस्थानंभविष्यति
नपितापुत्रयोश्चैवएकवाक्यंभविष्यति ४९
तदाप्रभृतिब्रह्माद्याःसर्वेदेवाःसकिन्नराः
उपासंतोभृगोस्तीर्थंतुष्टोयत्रमहेश्वरः ५०
दर्शनात्तस्यतीर्थस्यसद्यःपापात्प्रमुच्यते
अवशाःस्ववशाश्चापिम्रियंतेतत्रजंतवः ५१ गुह्यातिगुह्यस्यगतिस्तेषांनिःसंशयाभवेत्
एतत्क्षेत्रंसुविपुलंसर्वपापप्रणाशनम् ५२
तत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः
औपानहंतदाछत्रंदेयमन्नंचकांचनम् ५३

भोजनंचयथाशक्त्याअक्षयंतस्यतद्भवेत् सूर्योपरागेयोदद्याद्दानंचैवयथेच्छया ५४ तीर्थस्नानंतुयद्दानमक्षयंतस्यतद्भवेत्चंद्रसूर्योपरागेषुवृषोत्सर्गमनुत्तमम् ५५
नजानंतिनरामूढाविष्णुमायाविमोहिताः नर्मदायांस्थितंदिव्यंवृषतीर्थंनराधिप ५६
भृगुतीर्थस्यमाहात्म्यंयःशृणोतिनरःसकृत्
विमुक्तःसर्वपापेभ्योरुद्रलोकंसगच्छति ५७
ततोगच्छेतराजेंद्रगौतमेश्वरमुत्तमम्
तत्रस्नात्वानरोराजन्नुपवासपरायणः ५८
कांचनेनविमानेनब्रह्मलोकेमहीयते
धौतपापंततोगच्छेद्धौतंयत्रवृषेणतु ५९
नर्मदायांस्थितंराजन्सर्वपातकनाशनम्
तत्रतीर्थेनरःस्नात्वाब्रह्महत्यांव्यपोहति ६०
तस्मिन्तीर्थेमहाराजप्राणत्यागंकरोतियःचतुर्भुजस्त्रिनेत्रस्तुरुद्र
तुल्यबलोभवेत् ६१
वसेत्कल्पायुतंसाग्रंरुद्र तुल्यपराक्रमः कालेनमहताप्राप्तःपृथिव्यामेकराड्भवेत् ६२

ततोगच्छेतराजेंद्रएरंडीतीर्थमुत्तमम् प्रयागेयत्फलंदृष्टंमार्कंडेयेनभाषितम् ६३
तत्फलंलभतेराजन्स्नातमात्रस्तुमानवः मासिभाद्रपदेचैवशुक्लपक्षस्यचाष्टमीम् ६४
उपोष्यरजनीमेकांतत्रस्नानंसमाचरेत्
यमदूतैर्नबाध्येतइंद्रलोकंसगच्छति ६५
ततोगच्छेतराजेंद्रसिद्धोयत्रजनार्दनः
हिरण्यद्वीपविख्यातंसर्वपापप्रणाशनम् ६६
तत्रस्नात्वानरोराजन्धनवान्रूपवान्भवेत्
ततोगच्छेतराजेंद्रतीर्थंकनखलंमहत् ६७
गरुडेनतपस्तप्तंतस्मिंस्तीर्थेनराधिप
विख्यातंसर्वलोकेषुयोगिनीतत्रतिष्ठति ६८
क्रीडतेयोगिभिःसार्धंशिवेनसहनृत्यति तत्रस्नात्वानरोराजन्रुद्रलोकेमहीयते
६९
ततोगच्छेतराजेंद्रईशतीर्थमनुत्तमम्
ईशस्तत्रविनिर्मुक्तोगतऊर्ध्वंनसंशयः ७०
ततोगच्छेतराजेंद्रसिद्धोयत्रजनार्दनः
वाराहंरूपमास्थायअचिंत्यःपरमेश्वरः ७१
वराहतीर्थेनरःस्नात्वाद्वादश्यांतुविशेषतः
विष्णुलोकमवाप्नोतिनरकंतुनगच्छति ७२
ततोगच्छेतराजेंद्रसोमतीर्थमनुत्तमम्

पौर्णिमास्यांविशेषेणतत्रस्नानंसमाचरेत् ७३
प्रणिपत्यचईशानंबलिस्तस्यप्रसीदति
हरिश्चन्द्र
पुरंदिव्यमंतरिक्षेतुदृश्यते ७४
चक्रध्वजेसमावृत्तेसुप्तेनागारिकेतने
नर्मदातोयवेगेनरुरुकच्छोपसेवितम् ७५
तस्मिन्स्थानेनिवासंचविष्णुःशंकरमब्रवीत्
द्वीपेश्वरेनरःस्नात्वालभेद्बहुसुवर्णकम् ७६
ततोगच्छेतराजेंद्ररुद्रकन्यांतुसंगमे
स्नातमात्रोनरस्तत्रदेव्याःस्थानमवाप्नुयात् ७७
देवतीर्थंततोगच्छेत्सर्वदेवनमस्कृतम् तत्रस्नात्वातुराजेंद्रदैवतैःसहमोदते
७८
ततोगच्छेतराजेंद्रशिखितीर्थमनुत्तमम्
तत्रवैदीयतेदानंसर्वंकोटिगुणंभवेत् ७९
अपरपक्षेअमावास्यांस्नानंतत्रसमाचरेत्
ब्राह्मणंभोजयेदेकंकोटिर्भवतिभोजिता ८०
भृगुतीर्थेतुराजेंद्र
तीर्थकोटिर्व्यवस्थिता
अकामोवासकामोवातत्रस्नायीतमानवः ८१
अश्वमेधमवाप्नोतिदैवतैःसहमोदते तत्रसिद्धमवाप्नोतिभृगुस्तुमुनिपुंगवः

अवतारःकृतस्तेनशंकरेणमहात्मना ८२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेविंशतितमोऽध्यायः २०

एकविंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
ततोगच्छेतराजेंद्रविहगेश्वरमुत्तमम् दर्शनात्तस्यराजेंद्रमुच्यतेसर्वपातकैः १
ततोगच्छेतराजेन्द्रनर्मदेश्वरमुत्तमम्
तत्रस्नात्वानरोराजन्स्वर्गलोकेमहीयते २
अश्वतीर्थंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत्
सुभगोदर्शनीयश्चभोगवान्जायतेनरः ३
पितामहंततोगच्छेद्ब्रह्मणानिर्मितंपुरातत्रस्नात्वानरोभक्त्यापितृपिंडंतुदापयेत् ४
तिलदर्भविमिश्रंतुउदकंतुप्रदापयेत्
तस्यतीर्थप्रभावेणसर्वंभवतिचाक्षयम् ५
सावित्रीतीर्थमासाद्ययस्तुस्नानंसमाचरेत्
विधूयसर्वपापानिब्रह्मलोकेमहीयते ६
मनोहरंचतत्रैवतीर्थंपरमशोभनम्
तत्रस्नात्वानरोराजन्पितृलोकेमहीयते ७
ततोगच्छेतराजेंद्रमानसंतीर्थमुत्तमम्

तत्रस्नात्वानरोराजन्रुद्रलोकेमहीयते ८
ततोगच्छेतराजेंद्रक्रतुतीर्थमनुत्तमम्
विख्यातंसर्वलोकेषुसर्वपापप्रणाशनम् ९
यान्यान्प्रार्थयतेकामान्पशुपुत्रधनानिच
प्राप्नुयात्तानिसर्वाणितत्रस्नात्वानराधिप १०
ततोगच्छेतराजेंद्र त्रिदशद्योतिविश्रुतम् तत्रताऋषिकन्यास्तुतपस्तप्यंतिसुव्रताः
११
भर्त्ताभवतुसर्वासामीश्वरःप्रभुरव्ययः
प्रीतस्तेषांमहादेवश्चंडरूपधरोहरः १२
विकृताननबीभत्सस्तच्चतीर्थमुपागतः
तत्रकन्यामहाराजवरायपरमेश्वरः १३
कन्याऋद्धिंचयःसेवेत्कन्यादानंप्रयच्छति
तीर्थंतत्रमहाराजदशकन्येतिविश्रुतम् १४
तत्रस्नात्वार्च्चयेद्देवंसर्वपापैःप्रमुच्यते
ततोगच्छेतराजेंद्र
स्वर्गबिंदुरितिश्रुतम् १५
तत्रस्नात्वानरोराजन्दुर्गतिंचनपश्यति अप्सरेशंततोगच्छेत्स्नानंतत्रसमाचरेत् १६
क्रीडतेनागलोकस्थोऽप्सरोभिःसहमोदते

ततोगच्छेतराजेंद्रनरकंतीर्थमुत्तमम् १७
तत्रस्नात्वार्च्चयेद्देवंनरकंचनगच्छतिभारभूतंततोगच्छेदुपवासपरायणः १८
एतत्तीर्थंसमासाद्यअवतारंतुशांभवम् अर्चयित्वाविरूपाक्षंरुद्रलोकेमहीयते १९
तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाभारभूतेमहात्मनः
यत्रतत्रमृतस्यापिध्रुवंगाणेश्वरीगतिः २०
कार्तिकस्यतुमासस्यअर्चयित्वामहेश्वरम्
अश्वमेधाच्छतगुणंप्रवदंतिमनीषिणः २१
दीपकानांशतंकृत्वाघृतपूर्णंतुदापयेत्
विमानैःसूर्यसंकाशैर्व्रजतेयत्रशंकरः २२
वृषभंयःप्रयच्छेतशंखकुंदेंदुसंनिभम्
वृषयुक्तेनयानेनरुद्रलोकंसगच्छति २३
चरुमेकंतुयोदद्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप
पायसंमधुसंयुक्तंभक्ष्याणिविविधानिच २४
यथाशक्त्यनुराजेंद्रभोजयेत्सहदक्षिणम्
तस्यतीर्थप्रभावेणसर्वंकोटिगुणंभवेत् २५
नर्मदायाजलंसिक्त्वाअर्चयित्वावृषध्वजम्
दुर्गतिंचनपंश्यंतितस्यतीर्थप्रभावतः २६
एतत्तीर्थंसमासाद्ययस्तुप्राणान्परित्यजेत्

सर्वपापविशुद्धात्माव्रजतेयत्रशंकरः २७
जलप्रवेशंयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप
हंसयुक्तेनयानेनरुद्रलोकंसगच्छति २८
यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चहिमवांश्चमहोदधिः गंगाद्याःसरितोयावत्तावत्स्वर्गेमहीयते २९
अनाशनंतुयःकुर्यात्तस्मिंस्तीर्थेनराधिप
गर्भवासेतुराजेंद्रनपुनर्जायतेनरः ३०
ततोगच्छेतराजेंद्रअटवीतीर्थमुत्तमम्
तत्रस्नात्वानरोराजनिंद्रस्यार्द्धासनंलभेत् ३१
शृंगतीर्थंततोगच्छेत्सर्वपापप्रणाशनम्
तत्रापिस्नातमात्रस्यध्रुवंगाणेश्वरीगतिः ३२
एरंडीनर्मदायाश्चसंगमंलोकविश्रुतम्
तत्रतीर्थंमहापुण्यंसर्वपापप्रणाशनम् ३३
उपवासपरोभूत्वानित्यंब्रह्मपरायणः
तत्रस्नात्वातुराजेंद्र
मुच्यतेब्रह्महत्यया ३४
ततोगच्छेतराजेन्द्रनर्मदोदधिसंगमम्
जमदग्निरितिख्यातंसिद्धोयत्रजनार्दनः ३५
यत्रेष्ट्वाबहुभिर्यज्ञैरिंद्रो
देवाधिपोभवत्
तत्रस्नात्वानरोराजन्नर्मदोदधिसंगमे ३६

त्रिगुणस्याश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः
पश्चिमोदधिसायुज्यंमुक्तिद्वारविघाटनम् ३७
तत्रदेवाःसगंधर्वाऋषयःसिद्धचारणाः
आराधयंतिदेवेशंत्रिसंध्यंविमलेश्वरम् ३८
सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकेमहीयते
विमलेश्वरपरंतीर्थंनभूतंनभविष्यति ३९
तत्रोपवासंकृत्वायेपश्यंतिविमलेश्वरम् सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकंव्रजंतिते ४०
ततोगच्छेतराजेंद्रकेशिनीतीर्थमुत्तमम् तत्रस्नात्वानरोराजन्नुपवासपरायणः ४१ उपोष्यरजनीमेकांनियतोनियताशनः तत्रतीर्थप्रभावेणमुच्यतेब्रह्महत्यया ४२
सर्वतीर्थाभिषेकंचयःपश्येत्सागरेश्वरम्योजनाभ्यंतरेतिष्ठेदावर्तेसंस्थितःशिवः ४३
तंदृष्ट्वासर्वतीर्थानिदृष्टानिस्युर्नसंशयः
सर्वपापविनिर्मुक्तोयत्ररुद्रसःगच्छति ४४
नर्मदासंगमंयावद्यावच्चामरकंटकम् तत्रांतरेमहाराजन्तीर्थकोट्योदकस्थिताः ४५

तीर्थात्तीर्थाटनंचर्याऋषिकोटिनिषेविता अग्निहोत्रैश्चदिव्यांशैःसर्वैर्ज्ञानपरायणैः ४६
सेवितास्तेनराजेंद्र
ईप्सितार्थप्रदायिकाः
यश्चेदंवैपठेन्नित्यंशृणुयाद्वापिभक्तितः ४७
तंतुतीर्थानिसर्वाणिअभिषिंचंतिपांडव
नर्मदाचसदाप्रीताभवेद्वैनात्रसंशयः ४८
प्रीतस्तस्यभवेद्रुद्रो मार्कंडेयोमहामुनिः वंध्याचलभतेपुत्रान्दुर्भगासुभगाभवेत्
४९
कुमारींलभतेभर्त्तायच्चयोवाञ्छतेफलम् तदेवलभतेसर्वंनात्रकार्याविचारणा ५०
ब्राह्मणोवेदमाप्नोतिक्षत्रियोविजयीभवेत्
वैश्यस्तुलभतेधान्यंशूद्र
प्राःप्नोतिसद्गतिम् ५१
मूर्खस्तुलभतेविद्यांत्रिसंध्यंयःपठेन्नरः
नरकंचनपश्येतवियोनिंचनगच्छति ५२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकविंशोऽ ध्यायः २१

द्वाविंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
एवंतेकथितंराजन्नर्मदातीर्थमुत्तमम्
पुरागंधर्वकन्यानांशापजंभयमुल्बणम् १
नाशितंतन्महाराजरेवाजलकणाग्निना
रेवाजलकणस्पर्शान्मुक्तोभवतिमानवः २
युधिष्ठिरउवाच-भगवन्बहुकन्याभिःशापोलंभिकथंकुतः
कस्यापत्यानितास्तासांनामकिंकीदृशंवयः ३
कथंरेवाजलस्पर्शाद्विपाकाच्छापसंभवात्
विमुक्ताःकुत्रताःसस्नुःसर्वंमेकथयप्रभो ४
नर्मदातीर्थमाहात्म्यंचमत्कारकरंभवेत्
श्रवणादपिपापानांमलनाशनमुच्यते ५
नर्मदानर्मदाशब्दोयेनकेनचिदुच्यते
तस्यस्याच्छाश्वतीमुक्तिर्यावदाचंद्र
तारकम् ६
व्याहृतंभवतापूर्वंरेवामाहात्म्यमुत्तमम्
तथापिचरितंसाधोयदेतत्तन्निगद्यताम् ७
अथचोत्तमवार्तायासेवितव्यामनीषिभिः
अतःपृच्छामिविप्रेंद्र
रेवामाहात्म्यमुत्तमम्
इतिहासंवदविभोकन्यानांचरितोज्ज्वलम् ८
नारदउवाच-
श्रूयतांराजशार्दूलधर्मगर्भापराकथा

यथारणिर्वह्निगर्भाधर्म्मस्तुब्रह्मसूरिव ९
गंधर्वःशुकसंगीतिस्तस्यकन्याप्रमोहिनी
सुशीलस्यसुशीलाचसुस्वरास्वरवेदिनः १०
सुताराचंद्रकांतस्यचंद्रिकासुप्रभस्यच
इमानिवरनामानितासामप्सरसांनृप ११
कुमार्यःपंचसर्वास्तावयसासुभगाःपुनः
भाषंतेचमिथस्तास्तुभगिन्यइवसर्वदा १२
चंद्रादिवविनिष्क्रांताश्चंद्रि
काइवसोज्ज्वलाः
चंद्राननाःसुकेश्यश्चचंद्र
कांताइवोज्ज्वलाः १३
देवेष्वेताविलासिन्यःकौमुद्यःकैरवेष्विव
लावण्यपिंडसंभूतादिव्यरूपामनोहराः १४
उद्भिन्नकुचपद्मिन्यःकेतक्यइवमाधवे
उत्पन्नयौवनैःकांतावल्लीवनवपल्लवैः १५
हेमगौराश्चहेमाभाहेमाभरणभूषिताः
हेमचंपकमालिन्योहेमच्छविसुवाससः १६
स्वरग्रामावलीहासुविविधामूर्च्छनासुच
तालवाद्यविनोदेषुवेणुवीणाप्रवादने १७
मृदंगनादसंभिन्नलास्यमध्यलयेषुच
चित्रादिषुविनोदेषुकलासुचविशारदाः १८
एवंभूताश्चताःकन्यामुमुहुःक्रीडनैर्वरैः
पितृभिर्लालिताःसर्वाश्चेरुश्चधनदालये

१९
कौतुकादेकदापंचमिलित्वामासिमाधवे कन्यामंदारपुष्पाणिविचिन्वंत्योवनाद्वनम् २०
गौरींसमाराधयितुंस्वरांगनाःकदाचिदच्छोदसरोवरंययुः
हेमांबुजानिप्रवराणिताःपुनस्तस्मादुपादायवरोत्पलैःसह २१
वैडूर्यशुद्धस्फुटिकप्रकुट्टिमेस्नात्वातुघट्टेपरिधायचांबरम्
मौनेनचस्थंडिलपिंडिकामयींसुवर्णमुक्ताभरणांविनिर्ममुः २२
समर्चितांचंदनगंधकुंकुमैरभ्यर्च्यगौरींवरपंकजादिभिः
नानोपहारैःशुभभक्तिभावितालास्यप्रयोगैर्ननृतुःकुमारिकाः २३
गांधर्वमाश्रित्यपरंस्वरंततोगेयंस्वभावध्वनिभिःसमूर्छनम्
एणीदृशस्ताःप्रजगुःकलाक्षरंतारप्रवृद्धंगतिभिश्चसुस्वरम् २४
तस्मिन्सुभावेरसवर्षहर्षंकन्यास्वलंनिर्भरचित्तवृत्तिषु
अच्छोदतीर्थेप्रवरेतदागतःस्नातुंमुनेर्वेदनिधेःसुतोग्रजः २५
रूपेणनिःसीमतरोवराननःप्रफुल्लपद्मायतलोचनोयुवा

विस्तीर्णवक्षाःसुभुजोऽतिसुंदरःश्यामच्छविःकामइवापरोहिसः २६
सब्रह्मचारीसुशिखोहिशोभतेदंडेनयुक्तोधनुषेवमन्मथः
एणाजिनप्रावरणःसमुद्र
धृग्हेमाभमौंजीकटिमेखलःपरः २७
तंदृष्ट्वाब्राह्मणंबालास्तास्तत्रसरसस्तटे
जहृषुःकौतुकाविष्टाअयंनोभवितातिथिः २८
संत्यक्तगीतनृत्यास्तास्तस्यालोकनलालसाः
हरिण्योलुब्धकेनेवविद्धाःकामेनसायकैः २९
पश्यपश्येतिजल्पंत्योमुग्धाःपंचससंभ्रमम्
तस्मिन्विप्रवरेयूनिकामदेवभ्रमंययुः ३०
पुनःपुनस्तमभ्यर्च्यनयनैःपंकजैरिव
पश्चाद्विचारमारब्धमप्सरोभिःपरस्परम् ३१
यद्ययंकामदेवोहिरतिहीनःकथंभवेत्
अथावाह्यश्विनौदेवौतावुभौयुगचारिणौ ३२
गंधर्वःकिन्नरोवाथसिद्धोवाकामरूपधृक्
ऋषिपुत्रोऽथवाकश्चित्कश्चिद्वामनुजोत्तमः ३३
अस्तिवाकश्चिदेवायंधात्रासृष्टोहिनःकृते
यथाभाग्यवतामर्थेनिधानंपूर्वकर्मभिः ३४
तथास्माकंकुमारीणांगौर्यानीतोवरोत्तमः

करुणाजलकल्लोललब्धाद्रीर्कृ!तचित्तया ३५
मयावृतस्त्वयाचायंत्वयावृतस्तथानया
एवंपंचसुकन्यासुवदंतीषुनृपोत्तम ३६
श्रुत्वातद्वचनंतत्रकृतमाध्याह्निकक्रियः
चिंतयामासमेधावीकिंकृत्वासुकृतंभवेत् ३७
गाधिसंभवपराशरादयःकंडुदेवलमुखाश्चयेद्विजाः
तेऽपियोगिबलिनोविमोहिताःलीलयातदबलाभिरद्भुतम् ३८
योषितांनयनतीक्ष्णसायकैर्भ्रूलतासुदृढचापनिर्गतैः
धन्विनामकरकेतुनाहतःकस्यनोपततिवामनोमृगः ३९
तावदेवनयधीर्विराजतेतावदेवजनताभयंभवेत्तावदेवधृतचित्तताभृशंतावदेवगणनाकुलस्यच ४०
तावदेवतपसःप्रगल्भतातावदेवशमसेवनंनृणाम्
यावदेवललनेक्षणासवैर्माद्यतेद्रुतमदैर्नपूरुषः ४१
मोहयंतिमदयंतिरागिणंयोषितःस्वललितैर्मनोहरैः
मोदयंतिमदयंतिमामिमाधर्मरक्षणपरंहिस्वैर्गुणैः ४२

मांसरक्तमलमूत्रनिर्मितेयोषितांवपुषिनिर्गुणेऽशुचौ
कामिनस्तुपरिकल्प्यचारुतामाविशंतिसुविमूढचेतसः ४३
दारुणाहिपरिकीर्तितांगनासाधुभिर्विमलबुद्धिभिर्बुधैः
यावदेवनसमीपगाइमास्तावदेवहिगृहंव्रजाम्यहम् ४४
समीपंतस्ययावन्नआगच्छंतिवरस्त्रियः
वैष्णवेनप्रभावेणतावदंतर्दधेद्विजः ४५
तस्ययोगबलाद्भूपगतस्यादर्शनंतदा
दृष्ट्वातदद्भुतंकर्मवैष्णवब्रह्मचारिणः ४६
वित्रस्तनयनाबालाकुरंग्यइवकातराः
संक्रांतनयनाःशून्याददृशुस्तादिशोदश ४७
कन्याऊचुः-
इंद्र
जालंस्फुटंवेत्तिमायांजानातिवापुनः
दृष्टोऽप्यदृष्टरूपोभूदित्यूचुस्ताःपरस्परम् ४८
व्याप्तंचहृदयंतासांतदैवविरहाग्निना ज्वलद्दावानलेनेवसुस्निग्धंसर्वकाननम् ४९
त्यजेंद्र
जालिकांविद्यांकांतदर्शयसत्वरम् आत्मानंनहितेयुक्तंप्राग्ग्रासेमक्षिको

पमम् ५०
हाकष्टंदर्शितःकस्माद्धात्रात्वंघटितःकुतः
ज्ञातंमहानुसंतापहेतुर्नःस्वंविनिर्मितः ५१
कच्चित्तेनिर्दयंचेतःकच्चिदस्मासुनोमतिः
कच्चित्क्रूरोऽसिहेकांतकच्चिन्मुष्णासिनोमनः ५२
कच्चिन्नप्रत्ययोस्मासुकच्चिदस्मान्परीक्षसे
कच्चिन्निर्ममताशीलःकच्चिन्मायाविशारदः ५३
कच्चिच्चित्तेप्रवेष्टुंचवेत्सिविज्ञानलाघवम्
कच्चिन्निष्क्रमणोपायंनजानासिकुतःपुनः ५४
कच्चिद्विनापराधंतुकिमस्मासुप्रकुप्यसेकच्चिद्दुःखंनजानासिपरेषांविप्रलंभनम् ५५
त्वद्दर्शनंविनानष्टाहृदयेश्वरसांप्रतम्
नजीवामोऽथजीवामःपुनस्त्वद्दर्शनाशया ५६
वयंचनीयतांतत्रशीघ्रंयत्रगतोभवान्
त्वद्दर्शनहरोधाताव्यधान्मोदांकुरच्छिदाम् ५७

सर्वथादर्शनंदेहिकारुण्यंभजसर्वथा पर्य्यंतंनप्रपश्यंतिकस्यचित्सुजनाजनाः ५८
इत्थंविलप्यताःकन्याःप्रतीक्ष्यचबहुक्षणम्
पितुर्भयाद्गृहंगंतुंशीघ्रमारेभिरेततः ५९
तत्प्रेमनिगडैर्बद्धाभृशंविरहविक्लवाः कथंचिद्धैर्यमालंब्यताःस्वंस्वंगृहमागताः ६०
आगत्यपतिताःसर्वामातॄणांतुसमीपतः
किमेतन्मातृभिःपृष्टाःकुतःकालात्ययोऽभवत् ६१
क्रीडंत्यःकिन्नरीभिस्तुसार्द्धंसंगतकंयदा
संस्थितास्तेननज्ञातोदिवसोऽच्छोदसरोवरे ६२
पथिश्रांतावयंमातःसंतापस्तेननस्तनौ मोहेनमहतावक्तुंनकेनाप्युत्सहामहे ६३ इत्युक्त्वालुठितास्तत्रमणिभूमौकुमारिकाः
आकारंगोपयंत्यस्तामुग्धाजल्पंतिमातृभिः ६४
काचिन्नर्तयतिक्रीडामयूरंनमुदातदा नपाठयतितंकीरंपंजरेऽन्याकुतूहलात् ६५ लालयेन्नकुलंनान्यानोल्लापयतिसारिकाम्

अपरातीवसंमुग्धानैवखेलतिसारसैः ६६
भेजिरेनविनोदंतारेमिरेनैवमंदिरे
ऊचिरेबांधवैर्नालंवीणावाद्यंनचक्रिरे ६७
कल्पद्रुमप्रसूनंयत्सर्वंतच्चानलोपमम्
मंदारकुसुमामोदिनपपुर्मधुरंमधु ६८
योगिन्यइवताःकन्यानासाग्रन्यस्तलोचनाः
अलक्ष्यध्यानसंतानाःपुरुषोत्तममानसाः ६९
चंद्रकांतमणिच्छन्नेस्रवद्वारिणिकंदरे क्षणंवातायनेस्थित्वाजलयंत्रगृहेक्षणम् ७०
रचयंतिक्षणंशय्यांदीर्घिकांभोजिनीदलैः वीज्यमानाःसखीभिस्ताःशीतलैर्नलिनीदलैः ७१
इत्थंयुगसमांरात्रिमनयंस्तावरस्त्रियः कथंचिद्धारणंकृत्वाविह्वलाःसज्वराइव ७२
प्रातर्व्योममणिंदृष्ट्वामन्यमानाःस्वजीवितम्
विज्ञाप्यमातरंस्वांस्वांगौरींपूजयितुंगताः ७३
स्नात्वातेनविधानेनपुष्पैर्धूपैस्तथापुनः
विधायपूजनंदेव्यागायंत्यस्तत्रताःस्थिताः ७४
एतस्मिन्नंतरेविप्रःस्नातुंसोऽपिसमागतःपितुराश्रमतस्तस्मादच्छोदेऽत्रसरोवरे ७५
मित्रंदृष्ट्वैवरात्र्!

यंतेपद्मिन्यइवकन्यकाः
तत्फुल्लनयनाजातास्तंदृष्ट्वाब्रह्मचारिणम् ७६
गत्वातत्रैवताःकन्यासमीपंब्रह्मचारिणः
सव्यापसव्यबंधेनभुजपाशंचचक्रिरे ७७
गतोऽसिप्रियपूर्वेद्युर्गंतुमद्यनलभ्यते
वृतस्त्वंनूनमस्माभिर्नात्रतेऽस्तिविचारणा ७८
इत्युक्तोब्राह्मणःप्राहप्रहसन्बाहुपाशगः
युष्माभिरुच्यतेभद्रमनुकूलंप्रियंवचः ७९
प्रथमाश्रमनिष्ठस्यकिंतुनश्येतमेव्रतम्विद्याभ्यसनशीलस्यनाभूत्पारंगुरोःकुले ८०
आश्रमेयत्रयोधर्मोरक्षणीयःसुपंडितैः
विवाहोऽयमतोमन्येनधर्मइतिकन्यकाः ८१
आकर्ण्यविप्रवाक्यानिविप्रमूचुर्वरस्त्रियः
सकलध्वनिसोत्कंठ्योकोकिलाइवमाधवे ८२
धर्मादर्थोऽथतःकामःकामात्सुखफलोदयः
इत्येवंनिश्चयज्ञास्तेवर्णयंतिविपश्चितः ८३
सकामोधर्मबाहुल्यात्पुरतस्तेसमुत्थितः सेव्यतांविविधैर्भोगैःस्वच्छाभूमिरियंय

तः ८४
श्रुत्वातद्वचनंतासांप्राहगंभीरयागिरा
तथ्यंवोवचनंकिंतुममाप्यावश्यकंव्रतम् ८५
प्राप्यानुज्ञांगुरोःकुर्वेविवाहकर्मनान्यथा
इत्युक्ताःपुनरूचुस्ताःस्फुटंमूढोऽसिसुंदर ८६
सिद्धौषधंब्रह्मधियारसायनंसिद्धिर्निधिःसाधुकुलावरांगनाः
मंत्रस्तथासिद्धरसश्चधर्मतोमुनेनिषेव्याःसुधियासमागताः ८७
कार्यंनुदैवाद्यदिसिद्धिमागतंतस्मिन्नुपेक्षांनचयांतिनीतिगाः
यस्मादुपेक्षानपुनःफलप्रदातस्मान्नदीर्घीकरणंप्रशस्यते ८८
विषादप्यमृतंग्राह्यममेध्यादपिकांचनम्
नीचादप्युत्तमांविद्यांस्त्रीरत्नंदुष्कुलादपि ८९
सांद्रा
नुरागाःकुलजन्मनिर्मलाःस्नेहार्द्र
चित्तासुगिरःस्वयंवराः
कन्यासुरूपाःखलुचारुयौवनाधन्यालभंतेऽत्रनरास्तुनेतरे ९०
क्ववयंसुरसुंदर्य्यःक्वभवांस्तापसोबटुःदुर्घटस्यविधानेनमन्येधातैवपंडितः ९१
तस्मादस्मानिदानींतुस्वीकुर्य्यात्मंगल

ंभवान्
गांधर्वेणविवाहेनअन्यथानोपजीवनम् ९२
श्रुत्वावाक्यंततःप्राहब्राह्मणोधर्मवित्तमः
भोमृगाक्ष्यःकथंत्याज्योधर्मोधर्मधनैर्नरैः ९३
धर्मश्चार्थश्चकामश्चमोक्षश्चैतच्चतुष्टयम्
यथोक्तंफलदंज्ञेयंविपरीतंतुनिष्फलम् ९४
नाकालेऽहव्रतीकुर्यामतोदारपरिग्रहम् नक्रियाफलमाप्नोतिक्रियाकालंनवेत्तियः
९५
यतोधर्मविचारेऽस्मिन्प्रसक्तंमममानसम्
तस्माच्छृणुतहेकन्यानसमीहेस्वयंवरम् ९६
एवंज्ञात्वाशयंतस्यसमीक्ष्यैवपरस्परम्
करात्करंविमुच्याथजग्राहांघ्रिंप्रमोहिनी ९७
भुजौजगृहतुस्तस्यसुशीलासुस्वरातथा
आलिलिगसुताराचवक्त्रंचुंबतिचंद्रिका ९८
तथापिनिर्विकारोऽसौप्रलयानलसन्निभः
शशापब्रह्मचारीताःक्रोधेनात्यंतमूर्छितः ९९
पिशाच्यइवमांलग्नातत्पिशाच्योभविष्यथ
एवंतेनाशुशप्तास्तास्तंत्यक्त्वापुरतःस्थिताः १००
किमेतच्चेष्टितंपापंह्यनागसिविचेष्टया

प्रियंकृतोऽप्रियंकृत्वाधिक्त्वांधर्मकृतांतकम् १०१
अनुरक्तेषुभक्तेषुमित्रेषुद्रोहकारिणः पुंसोलोकोभयोःसौख्यंनाशमेतीतिनःश्रुतम् १०२
तस्मात्त्वमपिनःशापात्पिशाचोभवसत्वरम् इत्युक्त्वापिचताबालानिःश्वसंत्यःक्रुधाकुलाः १०३
तदेवान्योन्यसंरंभात्तस्मिन्सरसिपार्थिव
ताःकन्याब्रह्मचारीचसर्वेपैशाच्यमागताः १०४
सपिशाचःपिशाच्यस्ताःक्रंदमानाःसुदारुणम्
क्षपयंतिविपाकांस्तान्पूर्वोपात्तस्यकर्म्मणः १०५
स्वकालेप्रभवत्येवपूर्वोपात्तंशुभाशुभम्
स्वच्छायामिवदुर्वारंदेवानामपिपार्थिव १०६
क्रंदंतिपितरस्तासांमातरस्तत्रतत्रच भ्रातरश्चैवबालानांदैवंहिदुरतिक्रमम् १०७
अतऊर्ध्वंपिशाचास्तेआहारार्थंसुदुःखिताः
इतस्ततश्चधावंतोवसंतिसरसस्तटे १०८

इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वाविंशोध्यायः २२

त्रयोविंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
एवंबहुतिथेकालेलोमशोमुनिसत्तमः आगतश्चमहाभागस्तत्रयादृच्छिकोमुनि १
तंदृष्ट्वाब्राह्मणंसर्वेपिशाचाःक्षुत्समाकुलाः
धावंतोह्यत्तुकामास्तेमिलित्वायूथवर्तिनः २
दह्यमानास्तुतीव्रेणतेजसालोमशस्यतु
असमर्थाःपुरःस्थातुंतेसर्वेदूरतःस्थिताः ३
तत्रपूर्वकर्मबलात्पिशाचःसहवैद्विजः समीक्ष्यलोमशंराजन्साष्टांगंप्रणिपत्यच
४
उवाचसूनृतांवाचंबद्ध्वाशिरसिचांजलिम्
महाभाग्योदयेविप्रसाधूनांसंगतिर्भवेत् ५
गंगादिपुण्यतीर्थेषुयोनरःस्नातिसर्वथा
यःकरोतिसतांसंगंतयोःसत्संगमोवरः ६
गुरूणांसंगमोविप्रदृष्टादृष्टफलोभुवि
स्वर्गदोरोगहारीचकिंतमोपहरोमतः ७
इत्युक्त्वाकथयामासपूर्ववृत्तांतमद्भुतम्

इमागंधर्वकन्यास्तामुनेसोऽहद्विजात्मजः ८
सर्वेपिशाचरूपेणमिथःशापविमोहिताः
दीनाननास्सुतिष्ठामस्तवाग्रेमुनिसत्तम ९
त्वद्दर्शनेनबालानांनिस्तारोनोभविष्यतिसूर्योदयेतमस्तोमःकिंनुलीयेतपुष्करे १०
श्रुत्वैतल्लोमशोवाक्यंकृपाद्रीर्कृ! तमानसः
प्रत्युवाचमहातेजादुःखितंतंमुनेःसुतम् ११
मत्प्रसादाच्चसर्वेषांस्मृतिःसपदिजायताम्
धर्मेचवर्ततांयेनमिथःशापोलयंव्रजेत् १२
पिशाचउवाच-
महर्षेकथ्यतांधर्मोमुच्येमयेनकिल्बिषात्
नायंकालोविलंबस्यशापाग्निर्दारुणोयतः १३
लोमशउवाच-
मयासार्द्धंप्रकुर्वंतुरेवास्नानंविधानतः
शापान्मोक्ष्यतिवोरेवानान्यथानिष्कृतिर्भवेत् १४
शृणुष्वावहितोविप्रपापनाशोध्रुवंनृणाम्रेवास्नानेनजायेतइतिमेनिश्चितामतिः १५
सप्तजन्मकृतंपापंवर्तमानंचपातकम्
रेवास्नानंदहेत्सर्वंतूलराशिमिवानलः १६

प्रायाश्चित्तंनपश्यंतियस्मिन्पापेपिशाचक
तत्सर्वंनर्मदातोयेस्नानमात्रेणनश्यति १७
ज्ञानकृन्नर्म्मदास्नानमतोमोक्षफलाहिसाहिमवत्पुण्यतीर्थानिसर्वपापहराणिवै १८
इंद्र
लोकप्रदंहीदंनिर्मितंब्रह्मवादिभिः
सर्वकामफलारेवामोक्षदापरिकीर्तिता १९
पापघ्नीपापहारिणीसर्वकामफलप्रदा
विष्णुलोकदआप्लावोनार्मदःपापनाशनः २०
यामुनःसूर्यलोकायभवेदाप्लावउत्तमः
सारस्वतोघविध्वंसीब्रह्मलोकफलप्रदः २१
विशालफलदाप्रोक्ताविशालाहिपिशाचक
पापेंधनदवाग्निस्तुगर्भहेतुक्रियापहः २२
विष्णुलोकायमोक्षायनार्मदःपरिकीर्तितः
सरयूगंडकीसिंधुश्चंद्रभागाचकौशिकी २३
तापीगोदावरीभीमापयोष्णीकृष्णवेणिका कावेरीतुंगभद्राचअन्याश्चापिसमुद्रगाः २४
तासुरेवापराप्रोक्ताविष्णुलोकप्रदायिनीरेवातुप्राप्यतेपुण्यैःपूर्वजन्मकृतैर्द्विज
अपुनर्भवदंतत्रमज्जनंमुनिपुत्रक २५ गायंतिदेवाःसततंदिविष्ठारेवाकदादृष्टिगताहिनोभवेत्

स्नातानरायत्रनगर्भवेदनांपश्यंतितिष्ठंतिचविष्णुसन्निधौ २६
मज्जंतियेप्रत्यहमत्रमानवारेवासुतोयेबहुपापकंचुकाः
मज्जंतितेनोनिरयेषुधर्म्मतःस्वर्गेतुतेचारुचरंतिदेववत् २७
तीव्रैर्व्रतैर्दानतपोभिरध्वरैःसार्धंविधात्रातुलयाधृतापुरा
रेवापिशाचाशुतयोर्द्वयोरभूद्रे
वावरातत्रचमोक्षसाधिका २८
नारदउवाच-
एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यलोमशस्यपिशाचकाः
तेनसार्द्धंययुःशीघ्रंरेवामज्जनहेतवे २९
ततोदैवात्समुत्पन्नोरेवारोधसिमारुतः तेषांप्रवाहस्पृष्टानांगात्रेजलकणप्रदः ३०
रेवाजलकणस्पर्शात्पैशाच्यात्तेविमोचिताः
तत्क्षणाद्दिव्यवपुषःप्रशशंसुश्चनर्मदाम् ३१
ततोलोमशवाक्येनताश्चगंधर्वकन्यकाः
परिणीताःसुखंतेनविप्रेणनर्मदातटे ३२
उवाससुचिरंकालंस्नानपानावगाहनैः अर्चित्वानर्मदामत्रविष्णुलोकंगताश्चते ३३
एवंतेकथितोराजन्नर्मदागुणसंश्रयः

इतिहासोमहापुण्यःश्रवणात्पापनाशनः ३४ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रयोविं शोऽध्यायः २३

चतुर्विंशोऽध्यायः युधिष्ठिरउवाच-अथान्यानितुतीर्थानिवसिष्ठोक्तानिमेवद श्रुत्वायानिचपापानिविलयंयांतिनारद १
नारदउवाच-
शृणुष्वात्रहितीर्थानिवसिष्ठोक्तानिपार्थिव
दक्षिणंसिंधुमासाद्यब्रह्मचारीजितेंद्रि यः २
अग्निष्टोममवाप्नोतिविमानंचाधिरोहति
चर्मण्वतींसमासाद्यनियतोनियताशनः ३
रंतिदेवाभ्यनुज्ञातोअग्निष्टोमफलंलभेत्ततोगच्छेतधर्मज्ञहिमवत्सुतमर्बुदम् ४
पृथिव्यायत्रवैछिद्रं
पूर्वमासीद्युधिष्ठिर
तत्राश्रमोवसिष्ठस्यत्रिषुलोकेषुविश्रुतं ५
तत्रोष्यरजनीमेकांगोसहस्रफलंलभेत्
पिंगातीर्थमुपस्पृश्यब्रह्मचारीनराधिप ६
कपिलानांनरव्याघ्रशतस्यफलमाप्नुयात्
ततोगच्छेतधर्मज्ञप्रभासंलोकविश्रुतम् ७

यत्रसन्निहितोनित्यंस्वयमेवहुताशनः देवतानांमुखंवीरअनलोऽनिलसारथिः ८
तस्मिंस्तीर्थवरेस्नात्वाशुचिःप्रयतमानसः
अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः ९
ततोगत्वासरस्वत्याःसागरस्यचसंगमम्
गोसहस्रफलंप्राप्यस्वर्गलोकेमहीयते १०
दीप्यमानोऽग्निवन्नित्यंप्रभयाभरतर्षभ
तीर्थेसलिलराजस्यस्नात्वाप्रयतमानसः ११
त्रिरात्रमुषितस्तत्रतर्पयेत्पितृदेवताः
विराजतियथासोमोवाजिमेधंचविंदति १२
वरदानंततोगच्छेत्तीर्थंभरतसत्तम
विष्णोर्दुर्वाससायत्रवरोदत्तोयुधिष्ठिर १३
वरदानेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत्
ततोद्वारवतींगच्छेन्नियतोनियताशनः १४
पिंडारकेनरःस्नात्वालभेद्बहुसुवर्णकम्
१५
तस्मिंस्तीर्थेमहाराजपद्मलक्षणलक्षिताः
अद्यापिमुद्रादृश्यंतेतदद्भुतमरिंदम १६
त्रिशूलांकानिपद्मानिदृश्यंतेकुरुनंदन
महादेवस्यसान्निध्यंतत्रैवभरतर्षभ १७
सागरस्यचसिंधोश्चसंगमंप्राप्यभारत
तीर्थेसलिलराजस्यस्नात्वाप्रयतमानसः १८

तर्पयित्वापितॄन्देवानृषींश्चभरतर्षभ प्राप्नोतिवारुणंलोकंदीप्यमानःस्वतेजसा १९
शंकुकर्णेश्वरंदेवमर्चयित्वायुधिष्ठिर
अश्वमेधंदशगुणंप्रवदंतिमनीषिणः २०
प्रदक्षिणमुपावृत्यगच्छेतभरतर्षभ
तीर्थंकुरुवरश्रेष्ठत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् २१
तिमीतिनाम्नाविख्यातंसर्वपापप्रमोचनम्
यत्रशक्रादयोदेवाउपासंतेमहेश्वरम् २२
तत्रस्नात्वार्चयित्वाचरुद्रं
देवगणैर्वृतम्
जन्मप्रभृतिपापानिकृतानिनुदतेनरः २३
तिमिरत्रनरश्रेष्ठसर्वदेवैरभिष्टुतः तत्रस्नात्वानरश्रेष्ठहयमेधमवाप्नुयात् २४
जित्वातत्रमहाप्राज्ञविष्णुनादितिनंदनम्
पुराशौचंकृतंराजन्हत्वादैवतकंटकान् २५
ततोगच्छेतधर्मज्ञवसुधारामभिष्टुताम्
गमनादेवतस्यांहिहयमेधमवाप्नुयात् २६
स्नात्वाकुरुवरश्रेष्ठप्रयतात्मातुमानवः
तर्पयित्वापितॄन्देवान्विष्णुलोकेमहीयते २७
तीर्थंचापिपरंतत्रवसूनांभरतर्षभ

तत्रस्नात्वाचपीत्वाचवसूनांसंमतोभवेत् २८
सिंधुतममितिख्यातंसर्वपापप्रणाशनम्
तत्रस्नात्वानरश्रेष्ठलभेद्बहुसुवर्णकम् २९
ब्रह्मतुंगंसमासाद्यशुचिःप्रयतमानसः
ब्रह्मलोकमवाप्नोतिसुकृतीविरजानरः ३०
कुमारिकाणांशक्रस्यतीर्थंसिद्धनिषेवितम्
तत्रस्नात्वानरश्रेष्ठशक्रलोकमवाप्नुयात् ३१
रेणुकायाश्चतत्रैवतीर्थंदेवनिषेवितम्
स्नात्वातत्रभवेद्विप्रोविमलश्चंद्र
माइव ३२
अथपंचनदंगत्वानियतोनियताशनः पंचयज्ञानवाप्नोतिक्रमशोयेतुकीर्तिताः
३३
ततोगच्छेतधर्मज्ञभीमायाःस्थानमुत्तमम्
तत्रस्नात्वानयोन्यांवैनरोभरतसत्तम ३४
देव्याःपुत्रोभवेद्रा
जन्तत्रकुंडलविग्रहः
गवांशतसहस्रस्यफलंचैवाप्नुयान्महत् ३५
गिरिकुंजंसमासाद्यात्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
पितामहंनमस्कृत्यगोसहस्रफलंलभेत् ३६
ततोगच्छेतधर्मज्ञविमलंतीर्थमुत्तमम्

अद्यापियत्रदृश्यंतेमत्स्याःसौवर्णराजताः ३७
तत्रस्नात्वानरश्रेष्ठवाजपेयमवाप्नुयात्
सर्वपापविशुद्धात्मागच्छेत्परमिकांगतिम् ३८
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुर्विं शोऽध्यायः २४
पंचविंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
वितस्तांचसमासाद्यसंतर्प्यपितृदेवताः
नरःफलमवाप्नोतिवाजपेयस्यभारत १
काश्मीरेष्वेवनागस्यभवनंतक्षकस्यच
वितस्ताख्यमितिख्यातंसर्वपापप्रमोचनम् २
तत्रस्नात्वानरोनूनंवाजपेयमवाप्नुयात्
सर्वपापविशुद्धात्मागच्छेतपरमांगतिम् ३
ततोगच्छेतमलदंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम् पश्चिमायांतुसंध्यायामुपस्पृश्ययथाविधि
४
चरुंसप्तार्चिषेराजन्यथाशक्तिनिवेदयेत्पितॄणामक्षयंदानंप्रवदंतिमनीषिणः ५
गवांशतसहस्रेणराजसूयशतेनच
अश्वमेधसहस्रेणश्रेयान्सप्तार्चिषश्चरुः ६
ततोनिवृत्तोराजेंद्ररुद्रा

स्पदमथाविशेत्
अभिगम्यमहादेवमश्वमेधफलंलभेत् ७
मणिमंतंसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः
एकरात्रोषितोराजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् ८
अथगच्छेतराजेंद्रदेविकांलोकविश्रुताम्
प्रसूतिर्यत्रविप्राणांश्रूयतेभरतर्षभ ९
त्रिशूलपाणेःस्थानंयत्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
देविकायांनरःस्नात्वाअभ्यर्च्यचमहेश्वरम् १०
यथाशक्तिनरस्तत्रनिवेद्यभरतर्षभ
सर्वकामसमृद्धस्ययज्ञस्यलभतेफलम् ११
कामाख्यंतत्ररुद्र
स्यतीर्थंदेवर्षिसंमतम्
तत्रस्नात्वानरःक्षिप्रंसिद्धिमाप्नोतिभारत १२
यजनंयाजनंगत्वातथैवब्रह्मवालकम्
पुष्पन्यासउपस्पृश्यनशोचेन्मरणंततः १३
अर्द्धयोजनविस्तारांपंचयोजनमायताम्
एतावद्देविकामाहुःपुण्यांदेवर्षिसंमताम् १४
ततोगच्छेतधर्मज्ञदीर्घसत्रंयथाक्रमम् यत्रब्रह्मादयोदेवाःसिद्धाश्चपरमर्षयः १५
दीर्घसत्रमुपासंतेदीक्षितानियतव्रताः गमनादेवराजेंद्रदीर्घसत्रमरिंदम १६

राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवःततोविनाशनंगच्छेन्नियतोनियताशनः १७
गच्छंत्यंतर्हितायत्रमेरुपृष्ठेसरस्वतीचमसेचशिवोद्भेदेनागोद्भेदेचदृश्यते १८
स्नात्वातुचमसोद्भेदेअग्निष्टोमफलंलभेत्
शिवोद्भेदेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् १९
नागोद्भेदेनरःस्नात्वानागलोकमवाप्नुयात्
शशयानंचराजेंद्रतीर्थमासाद्यदुर्लभम् २०
शशरूपप्रतिच्छन्नापुष्करायत्रभारत सरस्वत्यांमहाभागअनुसंवत्सरंहिते २१ स्नायंतेभरतश्रेष्ठवृत्तावैकार्त्तिकींसदा
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रद्योततेशिववत्सदा २२
गोसहस्रफलंचैवप्राप्नुयाद्भरतर्षभ
कुमारकोटिमासाद्यनियतःकुरुनंदन २३
तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः
गवामयुतमाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् २४
ततोगच्छेतधर्मज्ञरुद्रकोटिंसमाहिताः
पुरायत्रमहाराजऋषिकोटिःसमाहिता २५
वर्षेणचसमाविष्टादेवदर्शनकांक्षया अहंपूर्वमहंपूर्वंद्र

क्ष्यामिवृषभध्वजम् २६
एवंसंप्रस्थिताराजनृषयःकिलभारत
ततोयोगीश्वरेणापियोगमास्थायभूपते २७
तेषांमन्युप्रशांत्यर्थमृषीणांभावितात्मनाम्
सृष्टातुकोटिरुद्राणामृषीणामग्रतःस्थिता २८
मयापूर्वंहरोदृष्टोइतितेमेनिरेपृथक्
तेषांतुष्टोमहादेवऋषीणामुग्रतेजसाम् २९
भक्त्यापरमयाराजन्वरंतेषांप्रदत्तवान्
अद्यप्रभृतियुष्माकंधर्मवृद्धिर्भविष्यति ३०
तत्रस्नात्वानरव्याघ्ररुद्र
कोट्यांनरःशुचिः
अश्वमेधमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ३१
ततोगच्छेतराजेंद्रसंगमंलोकविश्रुतम्
सरस्वत्यांमहापुण्यमुपासीतजनार्दनम् ३२
यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयःसिद्धचारणाः
अभिगच्छंतिराजेंद्र
चैत्रशुक्लचतुर्दशीम् ३३
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रविंदेद्बहुसुवर्णकम्
सर्वपापविशुद्धात्माशिवलोकंचगच्छति ३४
ऋषीणांयत्रसत्राणिसमाप्तानिनराधिप
तत्रावसानमासाद्यगोसहस्रफलंलभेत् ३५
इति

श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचविंशो ऽध्यायः २५

षड्विंवशोऽध्यायः
नारदउवाच-
ततोगच्छेतराजेंद्र कुरुक्षेत्रमभिष्टुतम् पापेभ्योविप्रमुच्यंतेतद्गताःसर्वजंतवः १
कुरुक्षेत्रंगमिष्यामिकुरुक्षेत्रेवसाम्यहम्
यएवंसततंब्रूयात्सर्वपापैःप्रमुच्यते २
तत्रमासंवसेद्धीरःसरस्वत्यांनराधिप
यत्रब्रह्मादयोदेवायत्रब्रह्मर्षिचारणाः ३
गंधर्वाप्सरसोयक्षाःपन्नगाश्चमहीपते
ब्रह्मक्षेत्रंमहापुण्यमभिगच्छंतिभारत ४
मनसाप्यभिकामस्यकुरुक्षेत्रेयुधिष्ठिर
पापानिविप्रणश्यंतिब्रह्मलोकंचगच्छति ५
गत्वाहिश्रद्धयायुक्तःकुरुक्षेत्रंकुरूद्वह
वाजपेयाश्वमेध्याभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः ६
ततोमत्तर्णकंराजन्द्वारपालंमहाबलम्
यंवैसमभिवाद्यैवगोसहस्रफलंलभेत् ७
ततोगच्छेतधर्मज्ञविष्णोःस्थानमनुत्तमम्

सततंनामराजेंद्रयत्रसन्निहितोहरिः ८
तत्रस्नात्वाचदृष्ट्वाचत्रिलोकप्रभवंहरिम्
अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ९
ततःपारिप्लवंगच्छेत्तीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम्
अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंप्राप्नोतिमानवः १०
पृथिव्यांतीर्थमासाद्यगोसहस्रफलंलभेत्
ततःशाल्विकिनींगत्वातीर्थसेवीनराधिप ११
दशाश्वमेधिकेस्नात्वातदेवलभतेफलम् सर्पनीविंसमासाद्यनागानांतीर्थमुत्तमम्
१२
अग्निष्टोममवाप्नोतिनागलोकंचगच्छति
ततोगच्छेतधर्मज्ञद्वारपालमतर्णकम् १३
तत्रोष्यरजनीमेकांगोसहस्रफलंलभेत्
ततःपंचनदंगत्वानियतोनियताशनः १४
कोटितीर्थमुपस्पृश्यहयमेधफलंलभेत्
अश्विनीतीर्थमागम्यरूपवानभिजायते १५
ततोगच्छेतधर्मज्ञवाराहंतीर्थमुत्तमम् विष्णुर्वाराहरूपेणपुरायत्रस्थितोऽभवत् १६
तत्रस्थित्वानरव्याघ्रअग्निष्टोमफलंलभेत्
ततोजयिन्यांराजेंद्रसोमतीर्थंसमाविशेत् १७

स्नात्वाफलमवाप्नोतिराजसूयस्यमानवः
एकहंसेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् १८
कृतशौचंसमासाद्यतीर्थसेवीकुरूद्वह
पुंडरीकमवाप्नोतिकृतशौचोभवेच्चसः १९
ततोमुंजावटंनाममहादेवस्यधीमतः
तत्रोष्यरजनीमेकांगाणपत्यमवाप्नुयात् २०
तत्रैवचमहाराजजयांलोकपरिश्रुताम्
स्नात्वाभिगम्यराजेंद्र
सर्वकाममवाप्नुयात् २१
कुरुक्षेत्रस्यतद्द्वारंविश्रुतंभरतर्षभ
प्रदक्षिणमुपावृत्यतीर्थसेवीसमावृतः २२
संस्मृतेपुष्कराणांतुस्नात्वार्च्यपितृदेवताः
जामदग्न्येनरामेणआहूतेवैमहात्मना २३
कृतकृत्योभवेद्राजन्नश्वमेधंचविंदति
ततोरामह्रदंगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप २४
यत्ररामेणराजेंद्रतरसादीप्ततेजसा क्षत्रमुत्सार्यवीर्येणह्रदाःपंचनिषेविताः
पूरयित्वानरव्याघ्ररुधिरेणेतिनःश्रुतम्
२५
पितरस्तर्पिताःसर्वेतथैवप्रपितामहाः
ततस्तेपितरःप्रीताःराममूचुर्महीपते २६
रामराममहाभागप्रीताःस्मतवभार्गव
अनयापितृभक्त्याचविक्रमेणचतेऽनघ २७

वरंवृणीष्वभद्रं तेकिमिच्छसिमहामते
एवमुक्तःसराजेंद्ररामःप्रवदतांवरः २८
अब्रवीत्प्रांजलिर्वाक्यंपितॄन्सगगनेस्थितान्
भवंतोयदिमेप्रीतायद्यनुग्राह्यतामयि २९
पितृप्रसादादिच्छेयंतपसाप्यायनंपुनः
यच्चरोषाभिभूतेनक्षत्रमुत्सादितंमया ३०
ततश्चपापान्मुच्येयंयुष्माकंतेजसाह्यहम्
ह्रदाश्चतीर्थभूतामेभवेयुर्भुविविश्रुताः ३१
एतच्छ्रुत्वाशुभंवाक्यंरामस्यपितरस्तदाप्रत्यूचुःपरमप्रीतारामंतोषसमन्विताः ३२
तपस्तेवर्द्धतांभूयःपितृभक्त्याविशेषतःयच्चरोषाभिभूतेनक्षत्रमुत्सादितंत्वया ३३
ततश्चपापान्मुक्तस्त्वंनिहतास्तेस्वकर्म्मणा
ह्रदाश्चतवतीर्थत्वंगमिष्यंतिनसंशयः ३४
ह्रदेष्वेतेषुयःस्नात्वापितॄन्संतर्पयिष्यति
पितरस्तस्यवैप्रीतादास्यंतिभुविदुर्ल्लभम् ३५
ईप्सितंमनसःकामंस्वर्गलोकंसशाश्वतम् एवंदत्त्वावरंराजन्रामस्यपितरस्तदा आमंत्र्!

यभार्गवंप्रीतास्तत्रैवांतर्दधुस्ततः ३६
एवंरामह्रदाःपुण्याभार्गवस्यमहात्मनः
स्नात्वाह्रदेषुरामस्यब्रह्मचारीशुभव्रतः ३७
राममभ्यर्च्यराजेंद्रलभेद्बहुसुवर्णकम्
वंशमूलंसमासाद्यतीर्थसेवीकुरूद्वह ३८
स्ववंशमुद्धरेद्राजन्स्नात्वावैवंशमूलके
कायशोधनमासाद्यतीर्थंभरतसत्तम ३९
शरीरशुद्धिमाप्नोतिस्नातस्तस्मिन्नसंशयः
शुद्धदेहस्तुसंयातिशुभाँ
ल्लोकाननुत्तमान् ४०
ततोगच्छेतराजेंद्र
तीर्थंत्रैलोक्यदुर्लभम्
लोकायत्रोद्धृताःपूर्वंविष्णुनाप्रभविष्णुना ४१
लोकोद्धारंसमासाद्यतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम्
स्नात्वातीर्थवरेराजन्लोकानुद्धरतेस्वकान् ४२
श्रीतीर्थंचसमासाद्यविंदतेश्रियमुत्तमाम्
कपिलातीर्थमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः ४३
तत्रस्नात्वार्चयित्वाचदेवानिहपितॄंस्तथा

कपिलानांसहस्रस्यफलंविंदतिमानवः ४४
सूर्यतीर्थंसमासाद्यस्नात्वानियतमानसः
अर्चयित्वापितॄन्देवानुपवासपरायणः ४५
अग्निष्टोममवाप्नोतिसूर्यलोकंचगच्छति
गवांभवनमासाद्यतीर्थसेवीयथाक्रमम् ४६
तत्राभिषेकंकुर्वाणोगोसहस्रफलंलभेत्
गंगातीर्थंसमासाद्यतीर्थसेवीनराधिप ४७
केव्यास्तीर्थेनरःस्नात्वालभतेवीर्यमुत्तमम्
ततोगच्छेतराजेंद्रद्वारपालंलवर्णकम् ४८
तस्यतीर्थेसरस्वत्यांयथेंद्र
स्यमहात्मनः
तत्रस्नात्वानरोराजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् ४९
ततोगच्छेतधर्मज्ञब्रह्मावर्तंनराधिप
ब्रह्मावर्तेनरःस्नात्वाब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ५०
ततोगच्छेतधर्मज्ञसुतीर्थकमनुत्तमम्
यत्रसन्निहितानित्यंपितरोदैवतैःसह ५१
तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः
अश्वमेधमवाप्नोतिपितृलोकंचगच्छति ५२
ततोऽन्यतीर्थंधर्मज्ञसमासाद्ययथाक्रमम्काशीश्वरस्यतीर्थेषुस्नात्वाभरतसत्तम ५३
सर्वव्याधिविनिर्मुक्तोब्रह्मलोकेमहीयते
मातृतीर्थंचतत्रैवयत्रस्नातस्यपार्थिव

५४
प्रजाविवर्द्धतेराजन्स्वर्गतिंसमवाप्नुयात्
ततःशीतवनंगच्छेन्नियतोनियताशनः ५५
तीर्थंतत्रमहाराजमहदन्यत्रदुर्लभम्
पुनातिदर्शनादेवदंडेनैकंनराधिप ५६
केशानावप्यवैतस्मिन्पूतोभवतिभारत
तत्रतीर्थवरंचान्यत्स्नातलोकार्तिहंस्मृतम् ५७
तत्रविप्रानरव्याघ्रविद्वांसस्तत्रतत्पराः
गतिंगच्छंतिपरमांस्नात्वाभरतसत्तम ५८
स्वर्णलोमापनयनेतीर्थेभरतसत्तम
प्राणायामैर्निर्हरंतिस्वलोमानिद्विजोत्तमाः ५९
पूतात्मानश्चराजेन्द्र
प्रयांतिपरमांगतिम्
दशाश्वमेधिकेचैवतस्मिंस्तीर्थेमहीपते ६०
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रगच्छंतिपरमांगतिम्
ततोगच्छेतराजेंद्रमानुषंलोकविश्रुतम् ६१
तत्रकृष्णामृगाराजन्व्याधेनशरपीडिताः विगाह्यतस्मिन्सरसिमानुषत्वमुपागताः ६२ तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वाब्रह्मचारीसमाहितः

सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकेमहीयते ६३
मानुषस्यतुपूर्वेणक्रोशमात्रंमहीपते
आपगानामविख्यातानदीसिद्धनिषेविता ६४
श्यामाकभोजनंतत्रयःप्रयच्छतिमानवः देवान्पितॄन्समुद्दिश्यतस्यधर्मफलंमहत् ६५
एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोटिर्भवतिभोजिता
तत्रस्नात्वार्चयित्वाचदैवतानिपितॄंस्तथा ६६
उषित्वारजनीमेकामग्निष्टोमफलंलभेत्
ततोगच्छेतधर्म्मज्ञब्रह्मणःस्थानमुत्तमम् ६७
ब्रह्मानुस्वरमित्येवंप्रकाशंभुविभारत
तत्रसप्तर्षिकुंडेषुस्नातस्यभरतर्षभ ६८
केदारेचैवराजेंद्रकपिलस्यमहात्मनः
ब्रह्माणमभिगम्याथशुचिःप्रयतमानसः ६९
सर्वपापविशुद्धात्माब्रह्मलोकंप्रपद्यते
कपिष्ठलस्यकेदारंसमासाद्यसुदुर्लभम् ७०
अंतर्धानमवाप्नोतितपसादग्धकिल्बिषः ततोगच्छेतराजेंद्रसर्वकंलोकविश्रुतम् ७१
कृष्णपक्षेचतुर्दश्यामभिगम्यवृषध्वजं लभतेसर्वकामान्हिस्वर्गलोकंचगच्छति तिस्रःकोट्यश्चतीर्थानांप्रवरंकुरुनंदन ७२

रुद्रकोटीतथाकूपेह्रदेषुचसमंतकः
इलास्पदंचतत्रैवतीर्थंभरतसत्तम ७३
तत्रस्नात्वार्चयित्वाचदैवतानिपितॄनपि
नदुर्गतिमवाप्नोतिवाजपेयंचविंदति ७४
किंदानेचनरःस्नात्वाकिंजपेचमहीपते
अप्रमेयमवाप्नोतिदानंयज्ञंतथैवच
कलश्यांवार्य्युपस्पृश्यश्रद्दधानोजितेंद्रियः ७५
अग्निष्टोमस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः
सरकस्यतुपूर्वेणनारदस्यमहात्मनः ७६
कुरुश्रेष्ठशुभंतीर्थंरामजन्मेतिविश्रुतम्
तत्रतीर्थेनरःस्नात्वाप्राणांश्चोत्सृज्यभारत ७७
नारदेनाभ्यनुज्ञातोलोकानाप्नोतिदुर्ल्लभान्
शुक्लपक्षेदशम्यांतुपुंडरीकंसमाविशेत् ७८
तत्रस्नात्वानरोराजन्पुंडरीकफलंलभेत् ततस्त्रिविष्टपंगच्छेत्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ७९
तत्रवैतरणीपुण्यानदीपापप्रमोचनी
तत्रस्नात्वार्चयित्वाचशूलपाणिंवृषध्वजम् ८०
सर्वपापविशुद्धात्मागच्छेतपरमांगतिम्

ततोगच्छेतराजेंद्रफलकीवनमुत्तमम् ८१
तत्रदेवाःसदाराजन्फलकीवनमाश्रिताः
तपश्चरंतिविपुलंबहुवर्षसहस्रकम् ८२
दृषत्पानेनरःस्नात्वातर्पयित्वाचदेवताः
अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंविंदतिमानवः ८३
तीर्थेचसर्वदेवानांस्नात्वाभरतसत्तम
गोसहस्रस्यराजेंद्रफलमाप्नोतिमानवः ८४
पाणिख्यातेनरःस्नात्वातर्पयित्वाचदेवताः
अवाप्नुतेराजसूयमृषिलोकंचगच्छति ८५
ततोगच्छेतधर्मज्ञमिश्रकंलोकविश्रुतम्
तत्रतीर्थानिराजेंद्र
मिश्रितानिमहात्मना ८६
व्यासेननृपशार्दूलद्विजार्थमितिनःश्रुतम्
सर्वतीर्थेषुसस्नातिमिश्रकेस्नातियोनरः ८७
ततोव्यासवनंगच्छेन्नियतोनियताशनः
मनोजवेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ८८
गत्वामधुवनींचापिदेव्याःस्थानंनरःशुचिःतत्रस्नात्वार्चयेद्देवान्पितॄंश्चनियतःशुचिः ८९
सदेव्यासमनुज्ञातोगोसहस्रफलंलभेत् कौशिक्याःसंगमेयस्तुदृषद्वत्याश्चभारत ९०

स्नातोवैनियताहारःसर्वपापैःप्रमुच्यते ततोव्यासस्थलीनामयत्रव्यासेनधीमता ९१ पुत्रशोकाभितप्तेनदेहत्यागायनिश्चयः कृतोदेवैश्चराजेंद्रपुनरुत्थापितस्तथा ९२
अभिगम्यस्थलद्यंतस्यगोसहस्रफलंलभेत् ऋणांतंकूपमासाद्यतिलप्रस्थंप्रदायच ९३ गच्छेतपरमांसिद्धिमृणैर्मुक्तोनरेश्वर वेदीतीर्थेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ९४
अहश्चसुदिनश्चैवद्वेतीर्थेनृपदुर्लभे तयोःस्नात्वानरःश्रेष्ठसूर्यलोकमवाप्नुयात् ९५
मृगधूमंततोगच्छेत्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
तत्ररुद्रपदेस्नात्वासमभ्यर्च्यचमानवः ९६
शूलपाणिंमहात्मानमश्वमेधफलंलभेत् कोटितीर्थेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ९७
अथवामनकंगत्वात्रिषुलोकेषुविश्रुतम् तत्रविष्णुपदेस्नात्वासमभ्यर्च्यचवामनम् ९८
सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकमवाप्नुयात्
कुलंपुनेनरःस्नात्वापुनातिस्वकुलंनरः ९९

पवनस्यह्रदंगत्वामरुतांतीर्थमुत्तमम् तत्रस्नात्वानरव्याघ्रवायुलोकेमहीयते १००
अमराणांह्रदेस्नात्वासमभ्यर्च्यामराधिपम्
अमराणांप्रभावेणस्वर्गलोकेमहीयते १०१
शालिहोत्रस्यराजेंद्रशालिसूर्येयथाविधि
स्नात्वानरवरश्रेष्ठगोसहस्रफलंलभेत् १०२
श्रीकुंजंचसरस्वत्यांतीर्थंभरतसत्तम
तत्रस्नात्वानरोराजन्नग्निष्टोमफलंलभेत् १०३
ततोनैमिषिकुंजंचसमासाद्यसुदुर्लभम्
ऋषयःकिलराजेंद्रनैमिषेयास्तपोधनाः १०४
तीर्थयात्रांपुरस्कृत्यकुरुक्षेत्रेगताःपुरा
ततःकुंजःसरस्वत्यांकृतोभरतसत्तम १०५
ऋषीणामवकाशःस्याद्यथातुष्टिकरोमहान्
तस्मिन्कुंजेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् १०६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषड्विंशो ऽध्यायः २६

सप्तशोऽध्यायः नारदउवाच-
ततोगच्छेतधर्मज्ञकन्यातीर्थमनुत्तमम्

कन्यातीर्थेनरःस्नात्वाअग्निष्टोमफलंलभेत् १
ततोगच्छेन्नरव्याघ्रब्रह्मणःस्थानमुत्तमम्
तत्रवर्णावरःस्नात्वाब्राह्मण्यंलभतेनरः २
ब्राह्मणस्तुविशुद्धात्मागच्छेतपरमांगतिम्
ततोगच्छेन्नरव्याघ्रसोमतीर्थमनुत्तमम् ३
तत्रस्नात्वानरोराजन्सोमलोकमवाप्नुयात्सप्तसारस्वतंतीर्थंततोगच्छेन्नराधिप ४
यत्रमंकणकःसिद्धोब्रह्मर्षिर्लोकविश्रुतः
पुरामंकणकोराजन्कुशाग्रेणेतिविश्रुतम् ५
क्षतःकिलकरेराजन्तस्यशाकरसोऽस्रवत्
सवैशाकरसंदृष्ट्वाहर्षाविष्टोमहातपाः ६
ननर्तकिलविप्रर्षिर्विस्मयोत्फुल्ललोचनः
ततस्तस्मिन्प्रनृत्तेवैस्थावरंजंगमंचयत् ७
प्रनृत्तमुभयंवीरतेजसातस्यमोहितम्
ब्रह्मादिभिस्ततोदेवैरृषिभिश्चतपोधनैः ८
विज्ञप्तोवैऋषेरर्थेमहादेवोनराधिप
नायंनृत्येद्यथादेवतथात्वंकर्तुमर्हसि ९
ततोदेवोमुनिंदृष्ट्वाहर्षाविष्टेनचेतसानृत्यंतमब्रवीच्चैनंस्थिराणांहितकाम्यय

ा १०
अहोमहर्षेधर्मज्ञकिमर्थंनृत्यतेभवान्
हर्षस्थानंकिमर्थंवातवाद्यमुनिपुंगव ११
ऋषिरुवाच-
तपस्विनोधर्म्मपथस्थितस्यद्विजसत्तम
किंनपश्यसिमेब्रह्मन्क्षताच्छाकरसंसृतम् १२
यंदृष्ट्वासंप्रनृत्तोऽहहर्षेणमहतावृतःतंप्रहस्याब्रवीद्देवऋषिंरागेणमोहितम् १३
अहंतुविस्मयंविप्रनगच्छामीहपश्यमाम् एवमुक्त्वानरश्रेष्ठमहादेवेनवैतदा १४ अंगुल्यग्रेणराजेंद्र स्वांगुष्ठस्ताडितोऽनघ तस्यभस्मक्षताद्राजन्निःसृतंहिमसंनिभम् १५
यंदृष्ट्वाव्रीडितोराजन्समुनिःपादयोर्गतः
नान्यंदेवादहंमन्येरुद्रात्परतरंमहत् १६
सुरासुरस्यजगतोगतिस्त्वमसिशूलधृक्
त्वयासृष्टमिदंविश्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् १७
त्वामेवभगवन्सर्वेप्रविशंतियुगक्षये
देवैरपिनशक्यस्त्वंपरिज्ञातुंकुतोमया १८
त्वयिसर्वेशदृश्यंतेसुराःशक्रादयोऽनघ

सर्वस्त्वमसिलोकानांकर्ताकारयितान्वहम् १९
त्वत्प्रसादात्सुराःसर्वेमोदंतीहाकुतोभयाः
एवंस्तुत्वामहादेवंसऋषिःप्रणतोऽब्रवीत् २०
त्वत्प्रसादान्महादेवतपोमेनक्षरेतवै ततोदेवःप्रहृष्टात्माब्रह्मर्षिमिदमब्रवीत् २१
तपस्तेवर्द्धतांविप्रमत्प्रसादात्सहस्रधा
आश्रमेचेहवत्स्यामित्वयासार्द्धंमहामुने २२
सप्तसारस्वतेस्नात्वाअर्चयिष्यंतियेतुमाम्
नतेषांदुर्लभंकिंचिदिहलोकेपरत्रवा २३
गच्छेत्सारस्वतंचापिलोकंनास्त्यत्रसंशयः
एवमुक्त्वामहादेवस्तत्रैवांतरधीयत २४
ततस्त्वौशनसंगच्छेत्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चतपोधनाः २५
कार्तिकेयश्चभगवांस्त्रिसंध्यांकिलभारतसान्निध्यमकरोत्तत्रभार्गवप्रियकाम्यया २६
कपालमोचनंतीर्थंसर्वपापप्रणाशनम्

तत्रस्नात्वानरव्याघ्रसर्वपापैःप्रमुच्यते २७
अग्नितीर्थंततोगच्छेत्स्नात्वाचभरतर्षभ
अग्निलोकमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् २८
विश्वामित्रस्यतत्रैवतीर्थंभरतसत्तम तत्रस्नात्वामहाराजब्राह्मण्यमभिजायते २९
ब्रह्मयोनिंसमासाद्यशुचिःप्रयतमानसः
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रब्रह्मलोकंप्रपद्यते ३०
पुनात्यासप्तमंचैवकुलंनास्त्यत्रसंशयः
ततोगच्छेतराजेंद्र
तीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ३१
पृथूदकमितिख्यातंकार्तिकेयस्यव्नृप
तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ३२
अज्ञानाज्ज्ञानतोवापिस्त्रियावापुरुषेणवा
यत्किंचिदशुभंकर्मकृतंमानुषबुद्धिना ३३
तत्सर्वंनश्यतेतत्रस्नातमात्रस्यभारत
अश्वमेधफलंचापिलभतेस्वर्गमेवच ३४
पुण्यमाहुःकुरुक्षेत्रंकुरुक्षेत्रात्सरस्वतीम्
सरस्वत्याश्चतीर्थानितीर्थेभ्यश्चपृथूदकम् ३५
उत्तमेसर्वतीर्थानांयस्त्यजेदात्मनस्तनुम्

पृथूदकेजप्यपरोनैवसंसरणंलभेत् ३६
गीतंसनत्कुमारेणव्यासेनचमहात्मना
वेदेचनियतंराजन्नभिगच्छेत्पृथूदकम् ३७
पृथूदकात्पुण्यतमंनान्यत्तीर्थंनरोत्तम
एतन्मेध्यंपवित्रंचपावनंचनसंशयः ३८
तत्रस्नात्वादिवंयांतिअपिपापकृतोजनाः
पृथूदकेनरश्रेष्ठमाहुरेवंमनीषिणः ३९
मधुस्रवंचतत्रैवतीर्थंभरतसत्तम
तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् ४०
ततोगच्छेन्नरश्रेष्ठतीर्थंदेव्यायथाक्रमम्
सरस्वत्यारुणायाश्चसंगमंलोकविश्रुतम् ४१
त्रिरात्रोपोषितःस्नात्वामुच्यतेब्रह्महत्यया
अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंचैवसमश्नुते ४२
पुनात्यासप्तमंचैवकुलंनास्त्यत्रसंशयः
अवकीर्णंचतत्रैवतीर्थंकुरुकुलोद्वह ४३
विप्राणामनुकंपार्थंदर्भिणानिर्मितंपुरा
व्रतोपनयनाभ्यांचाप्युपवासेनवाद्विजः ४४
क्रियामंत्रैश्चसंयुक्तोब्राह्मणःस्यान्नसंशयः
क्रियामंत्रविहीनोऽपितत्रस्नात्वानरर्षभ ४५
चीर्णव्रतोभवेद्विप्रोदृष्टमेतत्पुरातन

म्
समुद्राश्चापिचत्वारःसमानीताश्चदर्भिणा ४६
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रनदुर्गतिमवाप्नुयात्
फलानिगोसहस्राणांचतुर्णांविंदतेचसः ४७ ततोगच्छेतराजेन्द्रतीर्थंशतसहस्रकम् साहस्रकंचतत्रैवद्वेतीर्थेलोकविश्रुते ४८
उभयोर्हिनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत्
दानंवाप्युपवासोवासहस्रगुणितोभवेत् ४९
ततोगच्छेतराजेंद्ररेणुकातीर्थमुत्तमम् तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ५०
सर्वपापविशुद्धात्माअग्निष्टोमफलंलभेत्विमोचनउपस्पृश्यजितमन्युर्जितेंद्रियः ५१
प्रतिग्रहकृतैःपापैःसर्वैःसंपरिमुच्यतेततःपंचवटंगत्वाब्रह्मचारीजितेंद्रियः ५२
पुण्येनमहतायुक्तःस्वर्गलोकेमहीयते
यत्रयोगीश्वरःस्थाणुःस्वयमेववृषध्वजः ५३
तमर्चयित्वादेवेशंगमनादेवसिध्यति
तैजसंवारुणंतीर्थंदीप्यतेस्वेनतेजसा ५४
यत्रब्रह्मादिभिर्देवैरृषिभिश्चतपोधनैःसैनापत्येचदेवानामभिषिक्तोगुहस्तदा ५५
तैजसस्यतुपूर्वेणकुरुतीर्थंकुरूद्वह

कुरुतीर्थेनरःस्नात्वाब्रह्मचारीजितेंद्रि यः ५६
सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकंप्रपद्यते
स्वर्गद्वारंततोगच्छेन्नियतोनियताशनः ५७
अग्निष्टोममवाप्नोतिब्रह्मलोकंचगच्छति
ततोगच्छेदनरकंतीर्थसेवीनराधिप ५८
तत्रस्नात्वानरोराजन्नदुर्गतिमवाप्नुयात्
तत्रब्रह्मास्वयंनित्यंदेवैस्सहमहीयते ५९
अध्यास्तेपुरुषव्याघ्रनारायणपरागमैः
सान्निध्यंचैवराजेंद्ररुद्र
वेद्यांकुरुद्वह ६०
अभिगम्यतुतांदेवींनदुर्गतिमवाप्नुयात्
तत्रैवचमहाराजविश्वेश्वरमुमापतिम् ६१
अभिगम्यमहादेवंमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः
नारायणंचाभिगम्यपद्मनाभमरिंदम ६२
शोभमानोमहाराजविष्णुलोकंप्रपद्यते तीर्थेषुसर्वदेवानांस्नातमात्रोनराधिप ६३
सर्वदुःखपरित्यक्तोद्योततेशिववत्सदा ततस्त्वस्थिपुरंगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप ६४
पावनंतीर्थमासाद्यतर्पयेत्पितृदेवताः अग्निष्टोमस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिभारत ६५ गंगाह्रदश्चतत्रैवकूपश्चभरतर्षभ

तिस्रःकोट्यस्तुतीर्थानांतस्मिन्कूपेमहीयते ६६
तत्रस्नात्वानरोराजन्ब्रह्मलोकेप्रपद्यते
आपगायांनरःस्नात्वाअर्चयित्वामहेश्वरम् ६७
गतिंपरामवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ततःस्थाणुवटंगछेत्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम् ६८
तत्रस्नात्वास्थितोरात्रिंरुद्र
लोकमवाप्नुयात्
बदरीणांवनंगच्छेद्वसिष्ठस्याश्रमंततः ६९
बदरीभक्ष्यतेयत्रत्रिरात्रोपोषितोनरः सम्यग्द्वादशवर्षाणिबदरींभक्षयेत्तुयः
७०
त्रिरात्रोपोषितश्चैवभवेत्तुल्योनराधिप
इंद्रमार्गंसमासाद्यतीर्थसेवीनराधिप ७१
अहोरात्रोपवासेनस्वर्गलोकेमहीयते
एकरात्रंसमासाद्यएकरात्रोषितोनरः ७२
नियतःसत्यवादीचब्रह्मलोकेमहीयते
तथागछेच्चराजेंद्र
तीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ७३
आदित्यस्याश्रमोयत्रतेजोराशेर्महात्मनःतस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वापूजयित्वाविभावसुम् ७४
आदित्यलोकंव्रजतिकुलंचैवसमुद्धरेत्

सोमतीर्थेनरःस्नात्वातीर्थसेवीकुरूद्वह ७५
सोमलोकमवाप्नोतिनरोनास्त्यत्रसंशयः
ततोगच्छेतधर्मज्ञदधीचस्यनराधिप ७६
तीर्थंपुण्यतमंराजन्पावनंलोकविश्रुतम्
यत्रसारस्वतोयातःसिद्धिंसतपसोनिधिः ७७
तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वावाजपेयफलंलभेत्
सारस्वतींमतिंचैवलभतेनात्रसंशयः ७८
ततःकन्याश्रमंगत्वानियतोब्रह्मचर्यया
त्रिरात्रमुषितोराजन्नुपवासपरायणः ७९
लभेत्कन्याशतंदिव्य्रंबह्मलोकंचगच्छति
ततोगच्छेतधर्मज्ञतीर्थंसंनिहितीमपि ८०
यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चतपोधनाः
मासिमासिसमेष्यंतिपुण्येनमहतान्विताः ८१
सन्निहित्यामुपस्पृश्यराहुग्रस्तेदिवाकरे
अश्वमेधशतंतेनइष्टंभवतिशाश्वतम् ८२
पृथिव्यांयानितीर्थानिअंतरिक्षचराणिच
उदपानाश्चविप्राश्चपुण्यान्यायतनानिच ८३
निःसंशयममावास्यांसमेष्यंतिनराधिप मासिमासिनरव्याघ्रसन्निहित्यांजनेश्वर ८४
तीर्थसन्नयनादेवसन्निहितीभुविविश्रुता तत्रस्नात्वाचपीत्वाचस्वर्गलोकेमहीयते ८५

अमावास्यांतथाचैवराहुग्रस्तेदिवाकरे यःश्राद्धंकुरुतेमर्त्यस्तस्यपुण्यफलंशृणु ८६
अश्वमेधसहस्रस्यसम्यगिष्टस्ययत्फलम् स्नातएवतदाप्नोतिश्राद्धंकृत्वाचमानवः ८७
यतिंकचिद्दुष्कृतंकर्म्मस्त्रियावापुरुषस्यवा
स्नातमात्रस्यतत्सर्वंनश्यतेनात्रसंशयः ८८
पद्मवर्णेनयानेनब्रह्मलोकंसगच्छति
अभिवाद्यततोनाम्नाद्वारपालंमचक्रुकम् ८९
गंगाह्रदश्चतत्रैवतीर्थंभरतसत्तम
तत्रस्नायीतधर्मज्ञब्रह्मचारीसमाहितः ९०
राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंविंदतिमानवः
पृथिव्यांनैमिषंपुण्यमंतरिक्षेचपुष्करम् ९१
त्रयाणामपिलोकानांकुरुक्षेत्रंविशिष्यते
पांसवोऽपिकुरुक्षेत्रेवायुनातिसमीरिताः ९२
अपिदुष्कृतकर्म्माणंनयंतिपरमांगतिम्
दक्षिणेनसरस्वत्यामुत्तरेणसरस्वतीम् ९३
येवसंतिकुरुक्षेत्रेतेवसंतित्रिविष्टपेकुरुक्षेत्रंगमिष्यामिकुरुक्षेत्रेवसाम्यहम् ९४

अप्येकांवाचमुत्मृज्यस्वर्गलोकेमहीयते ब्रह्मवेद्यांकुरुक्षेत्रंपुण्यंब्रह्मर्षिसेवितम् ९५
तस्मिन्वसंतियेराजन्नतेशोच्याःकथंचन तरंडकारंडकयोर्यदंतरंरामह्रदानांचमचक्रुकस्यच
एतत्कुरुक्षेत्रसमंतपंचकंपितामहस्योत्तरवेदिरुच्यते ९६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेसप्तविंशोऽध्यायः २७

अष्टाविंशोऽध्यायः नारदउवाच-
ततोगच्छेतधर्म्मज्ञधर्म्मतीर्थंपुरातनम्
यत्रधर्मोमहाभागस्तप्तवानुत्तमंतपः १
तेनतीर्थंकृतंपुण्यंस्वेननाम्नाचचिह्नितम्
तत्रस्नात्वानरोराजन्धर्मशीलःसमाहितः २
आसप्तमंकुलंचैवपुनीतेनात्रसंशयः
ततोगच्छेतधर्मज्ञकलापवनमुत्तमम् ३
कृच्छ्रेणमहतागत्वातत्रस्नात्वासमाहितः
अग्निष्टोममवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ४
सौगंधिकंवनंराजंस्ततोगच्छेतमानवः
यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चतपोधनाः ५

सिद्धचारणगंधर्वाःकिन्नराःसमहोरगाः
तद्वनंप्रविशन्नेवसर्वपापैःप्रमुच्यते ६
ततोहिसासरिच्छ्रेष्ठानदीनामुत्तमानदी
प्लक्षादेवीस्मृताराजन्महापुण्यासरस्वती ७
तत्राभिषेकंकुर्वीतवल्मीकान्निःसृतेजले
अर्चयित्वापितॄन्देवानश्वमेधफलंलभेत् ८
ईशानाध्युषितंनामतत्रतीर्थंसुदुर्लभम्
षड्गुणंयन्निपातेषुवल्मीकादितिनिश्चयः ९
कपिलानांसहस्रंचवाजिमेधंचविंदति
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रदृष्टमेतत्पुरातनैः १०
सुगंधांशतकुंभांचपंचयज्ञंचभारत
अभिगम्यनरश्रेष्ठस्वर्गलोकेमहीयते ११
त्रिशूलपात्रंतत्रैवतीर्थमासाद्यदुर्लभम्
तत्राभिषेकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः १२
गाणपत्यंचलभतेदेहंत्यक्त्वानसंशयः
ततोराजगृहंगच्छेद्देव्याःस्थानंसुदुर्लभम् १३
शाकंभरीतिविख्यातात्रिषुलोकेषुविश्रुतादिव्यंवर्षसहस्रंचशाकेनकिलभारत १४
आहारंसाकृतवतीमासिमासिनराधिप
ऋषयोऽभ्यागतास्तत्रदेव्याभक्तास्तपोधनाः १५
आतिथ्यंचकृतंतेषांशाकेनकिलभारत

ततःशाकंभरीत्येवंनामतस्याःप्रतिष्ठितम् १६
शाकंभरींसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः त्रिरात्रमुषितःशाकंभक्षयेन्नियतःशुचिः १७
शाकाहारस्ययत्सम्यग्वर्षैर्द्वादशभिःफलम्
तत्फलंतस्यभवतिदेव्याश्छंदेनभारत १८
ततोगच्छेत्सुवर्णाख्यंत्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
यत्रकृष्णःप्रसादार्थंरुद्र
माराधयत्पुरा १९
वरांश्चसुबहूँ
ल्लेभेदेवैरपिसदुर्ल्लभान्
उक्तश्चत्रिपुरघ्नेनपरितुष्टेनभारत २०
अपिचात्माप्रियतरोलोकेकृष्णभविष्यसि त्वन्मुखंचजगत्कृत्स्नंभविष्यतिनसंशयः २१
तत्राभिगम्यराजेंद्रपूजयित्वावृषध्वजम् अश्वमेधमवाप्नोतिगाणपत्यंचविंदति २२ धूमावतींततोगच्छेत्त्रिरात्रमुषितोनरः मनसाप्रार्थितान्कामाँ ल्लभतेनात्रसंशयः २३
देव्यास्तुदक्षिणार्धेनरथावर्त्तोनराधिप
तत्रागत्यतुधर्मज्ञश्रद्दधानोजितेंद्रि

यः २४
महादेवप्रसादेनगच्छेतपरमांगतिम्
प्रदक्षिणमुपावृत्यगच्छेतभरतर्षभ २५
धरांनाममहाप्राज्ञसर्वपापप्रणाशिनीम्
तत्रस्नात्वानरव्याघ्रनशोचतिनराधिप २६
ततोगच्छेन्नरव्याघ्रनमस्कृत्यमहागिरिम्स्वर्गद्वारेणतत्तुल्यंगंगाद्वारंनसंशयः २७
तत्राभिषेकंकुर्वीतकोटितीर्थेसमाहितः
लभतेपुंडरीकंतुकुलंचैवसमुद्धरेत् २८
उष्यैकांरजनींतत्रगोसहस्रफलंलभेत्
सप्तगंगेत्रिगंगेचशक्रावर्त्तेचतर्पयेत् २९
देवान्पितॄंश्चविधिवत्पुण्यलोकेमहीयते
ततःकनखलेस्नात्वात्रिरात्रोपोषितोनरः ३०
अश्वमेधमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति
कपिलावटंतुगच्छेततीर्थसेवीनराधिप ३१
उष्यैकांरजनींतत्रगोसहस्रफलंलभेत्
नागराजस्यराजेंद्रकपिलस्यमहात्मनः ३२
तीर्थंकुरुवरश्रेष्ठसर्वलोकेषुविश्रुतम्
तत्राभिषेकंकुर्वीतनागतीर्थेनराधिप
कपिलानांसहस्रस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ३३
ततोललितकांगच्छेच्छंतनोस्तीर्थमुत्तमम्तत्रस्नात्वानरोराजन्नदुर्गतिमवाप्नुयात् ३४

इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऽष्टाविं शोध्यायः २८

ऊनत्रिंशोऽध्यायः नारदउवाच-
ततोगच्छेतराजेंद्रकालिदीतीर्थमुत्तमम् तत्रस्नात्वानरोराजन्नदुर्गतिमवाप्नुयात् १
पुष्करेतुकुरुक्षेत्रेब्रह्मावर्त्तेपृथूदके
अविमुक्तेसुवर्णाख्येयत्फलंलभतेनरः २
तत्फलंसमवाप्नोतियमुनायांनरोत्तम
स्वर्गभोगेतिरागोवैयेषांमनसिवर्तते ३
यमुनायांविशेषेणस्नानदानेनसत्तम
आयुरारोग्यसंपत्तौरूपयौवनतागुणे ४
येषांमनोरथस्तैस्तुनत्याज्यंयमुनाजलम्
येबिभ्यतिनरकादेर्दारिद्रय्द्योऽत्रसंतिच ५
सर्वथातैःप्रयत्नेनतत्रकार्यंनिमज्जनम्दारिद्रय्पापदौर्भाग्यपंकप्रक्षालनायवै ६
ऋतेवैयामुनंतोयंनचान्योस्तियुधिष्ठिर श्रद्धाहीनानिकर्माणिमतान्यर्धफलानिवै फलंददातिसंपूर्णंयामुनंस्नानमात्रतः ७ अकामोवासकामोवायामुनेसलिलेनृप

इहामुत्रचदुःखानिमज्जनान्नैवपश्यति ८
पक्षद्वयेयथाचंद्रक्षीःयतेवर्द्धतेतथा
पातकंनश्यतेतत्रस्नानात्पुण्यंविवर्द्धते ९
यथाब्धौसुखमायांतिरत्नानिविविधानिच
आयुर्वित्तंकलत्राणिसंपदःसंभवंतिच १०
कामधेनुर्यथाकामंचिंतामणिर्विचिंतितम्
ददातियमुनास्नानंतद्वत्सर्वंमनोरथम् ११
कृतेतपःपरंज्ञानंत्रेतायांयजनंतथा
द्वापरेचकलौदानंकालिदीसर्वदाशुभा १२
सर्वेषांसर्ववर्णानामाश्रमाणांचभूपते
यामुनेमज्जनंधर्मंधाराभिःखलुवर्षति १३
अस्मिन्वैभारतेवर्षेकर्मभूमौविशेषतः
कालिद्यस्नायिनांनॄणांनिष्फलंजन्मकीर्त्तितम् १४
नैश्वर्यंगगनेयद्वच्चांद्रे
ऽमायांतुमंडले
तद्वन्नभातिसत्कर्मयमुनामज्जनंविना १५
व्रतैर्दानैस्तपोभिश्चनतथाप्रीयतेहरिः
तत्रमज्जनमात्रेणयथाप्रीणातिकेशवः १६
नसमंविद्यतेकिंचित्तेजःसौरेणतेजसा
तद्वन्नयमुनास्नानंसमानाःक्रतुजाःक्रियाः १७
प्रीतयेवासुदेवस्यसर्वपापापनुत्तये
कालिद्यामज्जनंकुर्य्यात्स्वर्गलाभायमानवः १८

किंरक्षितेनदेहेनसुपुष्टेनबलीयसा अध्रुवेणसुदेहेनयमुनामज्जनंविना १९ अस्थिस्तंभंस्नायुबंधंमांसक्षतजलेपनम् चर्मावनद्धदुर्गंधंपूर्णंमूत्रपुरीषयोः २०
जराशोकविपद्व्याप्तंरोगमंदिरमातुरम्
रागमूलमनित्यंचसर्वदोषसमाश्रयम् २१
परोपकारपापार्तिपरद्रोहपरेर्षिकम्
लोलुपंपिशुनंक्रूरंकृतघ्नंक्षणिकंतथा २२
निष्ठुरंदुर्धरंदुष्टंदोषत्रयविदूषितम्
अशुचितापिदुर्गंधितापत्रयविमोहितम् २३
निसर्गतोऽधर्मरतंतृष्णाशतसमाकुलम्
कामक्रोधमहालोभनरकद्वारसंस्थितम् २४
कृमिवर्चस्तुभस्मादिपरिणामगुणावहम्
ईदृक्शरीरंव्यर्थंहियमुनामज्जनंविना २५
बुद्बुदाइवतोयेषुप्रत्यंडाइवपक्षिषु
जायंतेमरणायैवयमुनास्नानवर्जिताः २६
अवैष्णवोहतोविप्रोहतंश्राद्धमपिंडकम्
अब्रह्मण्यंहतंक्षत्रमनाचारहतंकुलम् २७
सदंभश्चहतोधर्म्मःक्रोधेनैवहतंतपः
अदृढंचहतंज्ञानंप्रमादेनहतंश्रुतम् २८
परभक्त्याहतानारीब्रह्मचारीस्त्रियाहतः
अदीप्तेऽग्नौहतोहोमोहताभक्तिःसमायिका २९
उपजीव्याहताकन्यास्वार्थेपाकक्रियाहता
शूद्रभक्षोहतोयोगःकृपणस्यहतंधनम् ३०
अनभ्यासहताविद्याहतोबोधोविरोधकृत्

जीवितार्थंहतंतीर्थंजीवनार्थंहतंव्रतम् ३१
असत्याचहतावाणीतथापैशुन्यवादिनी षट्कर्णगोहतोमंत्रोव्यग्रचित्तोहतोजपः ३२
हतमश्रोत्रियेदानंहतोलोकश्चनास्तिकः
अश्रद्धयाहतंसर्वंयत्कृतंपारलौकिकम् ३३
इहलोकोहतोनॄणांदरिद्राणांयथानृप
मनुष्याणांहतंजन्मकालिदीमज्जनंविना ३४
उपपातकसर्वाणिपातकानिमहांतिच
भस्मीभवंतिसर्वाणियमुनामज्जनान्नृप ३५
वेपंतेसर्वपापानियमुनायांगतेनरे
नाशकेसर्वपापानांयदिस्नास्यतिवारिणि ३६
पावकाइवदीप्यंतेयमुनायांनरोत्तमाः
विमुक्ताःसर्वपापेभ्योमेघेभ्यइवचंद्रमाः ३७
आर्द्र
शुष्कलघुस्थूलंवाङ्मनःकर्मभिःकृतम्
तत्रस्नानंदहेत्पापंपावकःसमिधोयथा ३८
प्रामादिकंचयत्पापंज्ञानाज्ञानकृतंचयत्स्नानमात्रेणनश्येतयमुनायांनृपोत्तम ३९
निष्पापास्त्रिदिवंयांतिपापिष्ठायांतिशुद्धताम्
संदेहोनात्रकर्तव्यःस्नानेवैयमुनाजले ४०
सर्वेऽधिकारिणोह्यत्रविष्णुभक्तौतथानृपसर्वेषांसर्वदादेवीयमुनापापनाशिका ४१

एषएवपरोमंत्रएतच्चपरमंतपः प्रायश्चित्तंपरंचैवयमुनास्नानमुत्तमम् ४२
नृणांजन्मांतराभ्यासात्कालिदीमज्जनेमतिः
अध्यात्मज्ञानकौशल्यंजन्माभ्यासाद्यथानृप ४३
संसारकर्दमालेपप्रक्षालनविशारदम्
पावनंपावनानांचयमुनास्नानमुत्तमम् ४४
स्नातास्तत्रचयेराजन्सर्वकामफलप्रदे
शुभांश्चभुंजतेभोगांश्चंद्र
सूर्यग्रहोपमान् ४५
यमुनामोक्षदाप्रोक्तामथुरासंगतायदि
मथुरायांचकालिदीपुण्याधिकविवर्द्धिनी ४६
अन्यत्रयमुनापुण्यामहापातकहारिणी
विष्णुभक्तिप्रदादेवीमथुरासंगताभवेत् ४७
भक्तिभावेनसंयुक्ताकालिद्यांयदिमज्जयेत्
कल्पकोटिसहस्राणिवसतेसन्निधौहरेः ४८
मुक्तिंप्रयांतिमनुजाःनूनंसांख्येनवर्जिताः
पितरस्तस्यतृप्यंतितृप्ताःकल्पशतैर्दिवि ४९
येपिबंतिनराराजन्यमुनासलिलंशुभम् पंचगव्यसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम् ५०

कोटितीर्थसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम्
तत्रदानंचहोमश्चसर्वंकोटिगुणंभवेत् ५१ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेऊनत्रिंशोऽध्यायः २९

त्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
अत्रतेवर्णयिष्यामिइतिहासंपुरातनम्
पुराकृतयुगेराजन्निषधेनगरेवरे १
आसीद्वैश्यःकुबेराभोनामतोहेमकुंडलः
कुलीनःसत्क्रियोदेवद्विजपावकपूजकः २
कृषिवाणिज्यकर्त्तासौविविधक्रयविक्रयी
गोघोटकमहिष्यादिपशुपोषणतत्परः ३
पयोदधीनितक्राणिगोमयानितृणानिच काष्ठानिफलमूलानिलवणाद्रार्!दिपिप्पली ४
धान्यानिशाकतैलानिवस्त्राणिविविधानिच धातूनिक्षुविकारांश्चविक्रीणीतेससर्वदा ५
इत्थंनानाविधैर्वैश्यउपायैरपरैस्तथा उपार्जयामाससदाअष्टौहाटककोटयः ६ एवंमहाधनःसोथहाकर्णपलितोभवत् पश्चाद्विचार्यसंसारक्षणिकत्वंस्वचेतसि ७

तद्धनस्यषडंशेनधर्मकार्यंचकारसः
विष्णोरायतनंचक्रेगृहंचक्रेशिवस्यच ८
तडागंखानयामासविपुलंसागरोपमम्
वाप्यश्चपुष्करिण्यश्चबहुधातेनकारिताः ९
वटाश्वत्थाम्रकंकोलजंबूनिंबादिकाननम्
स्वसत्वेनतदाचक्रेतथापुष्पवनंशुभम् १०
उदयास्तमनंयावदन्नपानंचकारसः
पुराद्बहिश्चतुर्दिक्षुप्रपांचक्रेऽतिशोभनाम् ११
पुराणेषुप्रसिद्धानियानिदानानिभूपते
ददौतानिसधर्म्मात्मानित्यंदानपरस्तदा १२
यावज्जीवकृतेपापेप्रायाश्चित्तमथाकरोत्देवपूजापरोनित्यंनित्यंचातिथिपूजकः १३
तस्येत्थंवर्त्तमानस्यसंजातौद्वौसुतौनृप
तौसुप्रसिद्धनामानौश्रीकुंडलविकुंडलौ १४
तयोर्मूर्ध्निगृहंत्यक्त्वाजगामतपसेवनम्
तत्राराध्यपरंदेवंगोविंदंवरदंप्रभुम् १५
तपःक्लिष्टशरीरोऽसौवासुदेवमनाःसदा
प्राप्तःसवैष्णवंलोकंयत्रगत्वानशोचति १६
अथतस्यसुतौराजन्महामानसमन्वितौ
तरुणौरूपसंपन्नौधनगर्वेणगर्वितौ १७
दुःशीलौव्यसनासक्तौधर्मकर्माद्यदर्शकौ
नवाक्यंचागतौमातुर्वृद्धानांवचनंतथा १८
कुमार्गगौदुरात्मानौपितृमित्रनिषेधकौ

अधर्मनिरतौदुष्टौपरदाराभिगामिनौ १९
गीतवादित्रनिरतौवीणावेणुविनोदिनौ
वारस्त्रीशतसंयुक्तौगायंतौचेरतुस्तदा २०
चाटुकारजनैर्युक्तौबिंबोष्ठीषुविशारदौ
सुवेषौचारुवसनौचारुचंदनरूषितौ २१
तथासुगंधिमालाढ्यौकस्तूरीलक्ष्मलक्षितौनानालंकारशोभाढ्यौमौक्तिकाहारहारिणौ २२
गजवाजिरथौघेनक्रीडंतौतावितस्तदा
मधुपानसमायुक्तौपरस्त्रीरतिमोहितौ २३
नाशयंतौपितृद्रव्यंसहस्रंददतुःशतम्
तस्थतुःस्वगृहेरम्येनित्यंभोगपरायणौ २४
इत्थंतुतद्धनंताभ्यांविनियुक्तमसद्व्ययैः
वारस्त्रीविटशैलूषमल्लचारणबंदिषु २५
अपात्रेतद्धनंदत्तंक्षिप्तंबीजमिवोषरे नसत्पात्रेचतद्दत्तंनब्राह्मणमुखेहुतम् २६
नार्चितोभूतभृद्विष्णुःसर्वपापप्रणाशनः उभयोरेवतद्द्रव्यमचिरेणक्षयंययौ २७ ततस्तौदुःखमापन्नौकार्पण्यंपरमंगतौ शोचमानौतुमुह्यंतौक्षुत्पीडादुःखपीडितौ २८
तयोस्तुतिष्ठतोर्गेहेनास्तियद्भुज्यतेतदा
स्वजनैर्बांधवैस्सर्वैःसेवकैरुपजीविभिः २९

द्र
व्याभावेपरित्यक्तौचिंत्यमानौततःपुरे
पश्चाच्चौर्य्यंसमारब्धंताभ्यांचनगरेनृप ३०
राजतोलोकतोभीतौस्वपुरान्निःसृतौतदा
चक्रतुर्वनवासंतौसर्वेषामुपपीडितौ ३१
जघ्नतुःसततंमूढौशितैर्बाणैर्विषार्पितैः
नानापक्षिवराहांश्चहरिणान्रोहितांस्तथा ३२
शशकाञ्छल्लकान्गोधान्श्वापदांश्चेतरान्बहून्
महाबलौभिल्लसंगावाखेटकभुजौसदा ३३
एवंमांसमयाहारौपापाहारौपरंतप
कदाचिद्भूधरंप्राप्तोह्येकोऽन्यश्चवनंगतः ३४
शार्दूलेनहतोज्येष्ठःकनिष्ठःसर्पदंशितः
एकस्मिन्दिवसेराजन्पापिष्ठौनिधनंगतौ ३५
यमदूतैस्ततोबद्ध्वापापैर्नीतौयमालयम्
गत्वाभिजगदुःसर्वेतेदूताःपापिनावुभौ ३६
धर्मराजनरावेतावानीतौतवशासनात् आज्ञांदेहिस्वभृत्येषुप्रसीदकरवामकिम् ३७
आलोच्यचित्रगुप्तेनतदादूताञ्जगौयमः एकस्तुनीयतांवीरनिरयंतीव्रवेदनम् ३८ अपरःस्थाप्यतांस्वर्गेयत्रभोगाह्यनुत्त

माः
कृतांताज्ञांततःश्रुत्वादूतैश्चक्षिप्रकारिभिः ३९
निक्षिप्तोरौरवेघोरेयोज्येष्ठोहिनराधिपतेषांदूतवरःकश्चिदुवाचमधुरंवचः ४०
विकुंडलमयासार्द्धमेहिस्वर्गंददामिते
भुंक्ष्वभोगान्सुदिव्यांस्त्वमर्जितान्स्वेनकर्मणा ४१
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रिंशोऽ ध्यायः ३०

एकत्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
ततोहृष्टमनाःसोऽथदूतंपप्रच्छतंपथि संदेहंहृदिकृत्वातुविस्मयंपरमंगतः
विचारयन्हृदिस्वर्गःकस्यहेतोःफलंमम १
विकुंडलउवाच-
हेदूतवरपृच्छामिसंशयंत्वामहंपरम्
आवांजातौकुलेतुल्येतुल्यंकर्मतथाकृतम् २
दुर्मृत्युरपितुल्योभूत्तुल्योदृष्टोयमस्तथा
कथंसनरकेक्षिप्तस्तुल्यकर्म्माममाग्रजः ३
ममाभवत्कथंनाकमितिमेछिंधिसंशयम् देवदूतनपश्यामिममस्वर्गस्यकारणम् ४

देवदूतउवाच-
मातापितासुतोजायास्वसाभ्राताविकुंडल
जन्महेतोरियंसंज्ञाजंतोःकर्म्मोपभुक्तये ५
एकस्मिन्पादपेयद्वच्छकुनानांसमागमः
यद्यत्समीहितंकर्मकुरुतेपूर्वभावितः ६
तस्यतस्यफलंभुंक्तेकर्म्मणःपुरुषःसदा
सत्यंवदामितेप्रीत्यानरैःकर्म्मशुभाशुभम् ७
स्वकृतंभुज्यतेवैश्यकालेकालेपुनःपुनः
एकःकरोतिकर्माणिएकस्तत्फलमश्नुते ८
अन्योनलिप्यतेवैश्यकर्मणान्यस्यकुत्रचित्
अपतन्नरकेपापैस्तवभ्रातासुदारुणैः
त्वंचधर्मेणधर्मज्ञस्वर्गंप्राप्नोषिशाश्वतम् ९
विकुंडलउवाच-
आबाल्यान्ममपापेषुनपुण्येषुरतंमनः
अस्मिञ्जन्मनिहेदूतदुष्कृतंहिकृतंमया १०
देवदूतनजानामिसुकृतंकर्मचात्मनः
यदिजानासिमत्पुण्यंतन्मेत्वंकृपयावद ११
देवदूतउवाच-
शृणुवैश्यप्रवक्ष्यामियत्त्वयापुण्यमर्जितम्
जानामितदहंसर्वंनत्वंवेत्सिसुनिश्चितम् १२

हरिमित्रसुतोविप्रःसुमित्रोवेदपारगः आसीत्तस्याश्रमःपुण्योयमुनादक्षिणेतटे १३
तेनसख्यंवनेतस्मिंस्तवजातंविशांवर तत्संगेनत्वयास्नातंमाघमासद्वयंतथा १४ कालिदीपुण्यपानीयेसर्वपापहरेवरे तत्तीर्थेलोकविख्यातेनाम्नापापप्रणाशने १५
एकेनसर्वपापेभ्योविमुक्तस्त्वंविशांपतेद्वितीयमाघपुण्येनप्राप्तःस्वर्गस्त्वयानघ १६
त्वंतत्पुण्यप्रभावेणमोदस्वसततंदिवि
नरकेषुतवभ्रातामहतींपापयातनाम् १७
छिद्यमानोऽसिपत्रैश्चभिद्यमानस्तुमुद्गरैः
चूर्ण्यमानःशिलापृष्ठेतप्तांगारेषुभर्जितः १८
इतिदूतवचःश्रुत्वाभ्रातृदुःखेनदुःखितः
पुलकांकितसर्वांगोदीनोऽसौविनयान्वितः १९
उवाचतंदेवदूतंमधुरंनिपुणंवचः
मैत्रीसप्तपदीसाधोसतांभवतिसत्फला २०
मित्रभावंविचिंत्यत्वंमामुपाकर्तुमर्हसि
ततोहिश्रोतुमिच्छामिसर्वज्ञस्त्वंमतोमम २१
यमलोकंनपश्यंतिकर्मणाकेनमानवाः

गच्छंतिनिरयंयेनतन्मेत्वंकृपयावद २२
देवदूतउवाच-
सम्यक्पृष्टंत्वयावैश्यनष्टपापोऽसिसांप्रतम्
विशुद्धेहृदयेपुंसांबुद्धिःश्रेयसिजायते २३
यद्यप्यवसरोनास्तिममसेवापरस्यवै
तथापिचतवस्नेहात्प्रवक्ष्यामियथामति २४
कर्मणामनसावाचासर्वावस्थासुसर्वदा
परपीडांनकुर्वंतिनतेयांतियमालयम् २५
नवेदैर्नचदानैश्चनतपोभिर्नचाध्वरैः
कथंचित्स्वर्गतिंयांतिपुरुषाःप्राणिहिंसकाः २६
अहिंसापरमोधर्मोह्यहिंसैवपरंतपः
अहिंसापरमंदानमित्याहुर्मुनयःसदा २७
मशकान्सरीसृपान्दंशान्यूकाद्यान्मानवांस्तथा
आत्मौपम्येनपश्यंतिमानवायेदयालवः २८
तप्तांगारमयस्कीलंमादंप्रेतरंगिणीम्
दुर्गतिंनैवगच्छंतिकृतांतस्यचतेनराः २९
भूतानियेऽत्रहिंसंतिजलस्थलचराणिच जीवनार्थंचतेयांतिकालसूत्रंचदुर्गतिम् ३०
श्वमांसभोजनास्तत्रपूयशोणितपायिनः मज्जंतश्चवसापंकेदष्टाःकीटैरधोमुखैः ३१ परस्परंचखादंतोध्वांतेचान्योन्यघातिनः

वसंतिकल्पानेकांस्तेरुदंतोदारुणंरवम् ३२ कृमियोनिशतंगत्वास्थावराःस्युश्चिरंतुते
ततोच्छंतितेक्रूरास्तिर्यग्योनिशतेषुच ३३
पश्चाद्भवंतिजातांधाःकाणाःकुब्जाश्चपंगवः
दरिद्रा
श्चांगहीनाश्चमानुषाःप्राणिहिंसकाः ३४ तस्माद्वैश्यपरत्रेहकर्मणामनसागिरा लोकद्वयसुखप्रेप्सुर्धर्मज्ञोनतदाचरेत् ३५
लोकद्वयेनविंदंतिसुखानिप्राणिहिंसकाः येनहिंसन्तिभूतानिनतेबिभ्यतिकुत्रचित् ३६
प्रविशंतियथानद्यःसमुद्रमृजुवक्रगाः सर्वेधर्माअहिंसायांप्रविशंतितथादृढम् ३७
सस्नातःसर्वतीर्थेषुसर्वयज्ञेषुदीक्षितः
अभयंयेनभूतेभ्योदत्तमत्रविंशांवर ३८
येनियोगांश्चशास्त्रोक्तान्धर्माधर्मविमिश्रितान्
पालयंतीहयेवैश्यनतेयांतियमालयम् ३९
ब्रह्मचारीगृहस्थश्चवानप्रस्थोयतिस्तथास्वधर्मनिरताःसर्वेनाकपृष्ठेवसंतिते ४०

यथोक्तचारिणःसर्वेवर्णाश्रमसमन्विताः नराजितेंद्रि
यायांतिब्रह्मलोकंतुशाश्वतम् ४१ इष्टापूर्तरतायेचपंचयज्ञरताश्चये दयान्विताश्चयेनित्यंनेक्षंतेतेयमालयम् ४२
इंद्रियार्थनिवृत्तायेसमर्थावेदवादिनः
अग्निपूजारतानित्यंतेविप्राःस्वर्गगामिनः ४३
अदीनवदनाःशूराःशत्रुभिःपरिवेष्टिताः
आहवेषुविपन्नायेतेषांमार्गोदिवाकरः ४४
अनाथस्त्रीद्विजार्थेचशरणागतपालने
प्राणांस्त्यजंतियेवैश्यनच्यवंतिदिवस्तुते ४५
पंग्वंधबालवृद्धांश्चरोग्यनाथदरिद्रि
तान्
येपुष्णंतिसदावैश्यतेमोदंतिसदादिवि ४६
गांदृष्ट्वापंकनिर्मग्नांरोगमग्नंद्विजंतथा
उद्धरंतिनरायेचतेषांलोकोऽश्वमेधिनाम् ४७
गोग्रासंयेप्रयच्छंतियेशुश्रूषंतिगाःसदा
येनारोहंतिगोपृष्ठेतेस्वर्लोकनिवासिनः ४८
गर्तमात्रंतुयेचक्रुर्यत्रगौरतृषाभवेत्यमलोकमदृष्ट्वैवतेयांतिस्वर्गतिंनराः ४९

अग्निपूजादेवपूजागुरुपूजारताश्चये
द्विजपूजारतानित्यंतेविप्राःस्वर्गगामिनः ५०
वापीकूपतडागादौधर्मस्यांतोनविद्यते
पिबंतिस्वेच्छयायत्रजलस्थलचरास्तदा ५१
नित्यंदानपरःसोऽत्रकथ्यतेविबुधैरपि
यथायथाचपानीयंपिबंतिप्राणिनोभृशम् ५२
तथातथाऽक्षयःस्वर्गोधर्मबुद्ध्याविशांवर
प्राणिनांजीवनंवारिप्राणावारिणिसंस्थिताः ५३
नित्यस्नानेनपूयंतेयेऽपिपातकिनोनराः
प्रातःस्नानंहरेद्वैश्यबाह्माभ्यंतरजंमलम् ५४
प्रातःस्नानेननिष्पापोनरोननिरयंव्रजेत्स्नानंविनातुयोभुंक्तेमलाशीससदानरः ५५
अस्नायीयोनरस्तस्यविमुखापितृदेवताः
स्नानहीनोनरःपापःस्नानहीनोनरोऽशुचिः ५६
अस्नायीनरकंभुंक्तेपुंस्कीटादिषुजायते
येपुनःस्रोतसिस्नानमाचरंतीहपर्वणि ५७
तेनैवनरकंयांतिनजायंतेकुयोनिषु
दुःस्वप्नादुष्टचिंताश्चवंध्याभवंतिसर्वदा ५८
प्रातःस्नानेनशुद्धानांपुरुषाणांविशांवर
तिलांश्चतिलपात्रांश्चतिलप्रस्थंयथाविध

ि ५९
दत्त्वाप्रेतपतेर्भूमौनव्रजंतिनराःक्वचित्
पृथिवींकांचनंगांचदत्वादानानिषोडश ६०
गत्वानविनिवर्तंतेस्वर्गलोकाद्विकुंडल
पुण्यासुतिथिषुप्राज्ञोव्यतीपातेचसंक्रमे ६१
स्नात्वादत्त्वाचयत्किंचिन्नैवमज्जतिदुर्गतौ
नैवाक्रामंतिदातारोदारुणंरौरवंपथम्
इहलोकेनजायंतेकुलेधनविवर्जिते ६२
सत्यवादीसदामौनीप्रियवादीचयोनरः
अक्रोधनःसमाचारोनातिवाद्यनसूयकः ६३
सदादाक्षिण्यसंपन्नःसदाभूतदयान्वितः
गोप्ताचपरमर्माणांवक्तापरगुणस्यच ६४
परस्वंतृणमात्रंचमनसापिनयोहरेत् नपश्यंतिविशांश्रेष्ठह्येतेनरकयातनाम्
६५
परापवादीपाखंडःपापेभ्योऽपिमतोऽधिकः
पच्यतेनरकेतावद्यावदाभूतसंप्लवम् ६६
वक्तापरुषवाक्यानांमंतव्योनरकागतः
संदेहोनविशांश्रेष्ठपुनर्यातिचदुर्गतिम् ६७
नतीर्थैर्नतपोभिश्चकृतघ्नस्यास्तिनिष्कृतिः
सहतेयातनांघोरांसनरोनरकेचिरम् ६८

पृथिव्यांयानितीर्थानितेषुमज्जतियोनरः
जितेंद्रियोजिताहारोनसयातियमालयम् ६९
नतीर्थेपातकंकुर्यान्नचतीर्थोपजीवनम्
तीर्थेप्रतिग्रहस्त्याज्यस्त्याज्योधर्मस्यविक्रयः ७०
दुर्जरंपातकंतीर्थेदुर्जरश्चप्रतिग्रहःतीर्थेचदुर्जरंसर्वमेतत्किन्नरकंव्रजेत् ७१
सकृद्गंगांभसिस्नातःपूतोगांगेयवारिणा
ननरोनरकंयातिअपिपातकराशिकृत् ७२
व्रतदानतपोयज्ञाःपवित्राणीतराणिच गंगाबिंद्वभिषिक्तस्यनसमाइतिनःश्रुतम्
७३
अन्यतीर्थसमांगंगांयोब्रवीतिनराधमः
सयातिनरकंवैश्यदारुणंरौरवंमहत् ७४
धर्मद्रवंह्यपांबीजंवैकुंठचरणच्युतम्
धृतंमूर्ध्निमहेशेनयद्गांगममलंजलम् ७५
तद्ब्रह्मैवनसंदेहोनिर्गुणंप्रकृतेःपरम्
तेनकिंसमतांगच्छेदपिब्रह्मांडगोचरे ७६
गंगागंगेतियोब्रूयाद्योजनानांशतैरपि
नरोननरकंयातिकिंतयासदृशंभवेत्
नान्येनदह्यतेसद्यःक्रियानरकदायिनी ७७
गंगांभसिप्रयत्नेनस्नातव्यंतेनमानवैः प्रतिगृहनिवृत्तोयःप्रतिग्रहक्षमोऽपिसन्

सद्विजोद्योततेवैश्यतारारूपश्चिरंदिवि ७८
गामुद्धरंतियेपंकाद्येरक्षंतिचरोगिणः म्रियंतेगोगृहेयेचतेषांनभसितारकाः यमलोकंनपश्यंतिप्राणायामपरायणाः ७९ अपिदुष्कृतकर्माणस्तैरेवहतकिल्बिषाः दिवसेदिवसेवैश्यप्राणायामास्तुषोडश अपिब्रह्महणंसाक्षात्पुनंत्यहरहःकृताः ८०
तपांसियानितप्यंतेव्रतानिनियमाश्चये
गोसहस्रप्रदानंचप्राणायामस्तुतत्समः ८१
अब्बिंदुंयःकुशाग्रेणमासेमासेनरःपिबेत्संवत्सरशतंसाग्रंप्राणायामस्तुतत्समः ८२
पातकंतुमहद्यच्चतथाक्षुद्रोपपातकम्
प्राणायामैःक्षणात्सर्वंभस्मसात्कुरुतेनरः ८३
मातृवत्परदारान्येमन्यंतेवैनरोत्तमाः
नतेयांतिनरश्रेष्ठकदाचिद्यमयातनाम् ८४
मनसापिपरेषांयःकलत्राणिनसेवते
सहलोकद्वयेनास्तितेनवैश्यधराधृता ८५
तस्माद्धर्म्मान्वितैस्त्याज्यंपरदारोपसेवनम्
नयंतिपरदारास्तुनरकानेकविंशतिम् ८६
लोभोनजायतेयेषांपरदारेषुमानसे
तेयांतिदेवलोकंतुनयमंवैश्यसत्तम ८७
शश्वत्क्रोधनिदानेषुयःक्रोधेननजीयते

जितस्वर्गःसमंतव्यःपुरुषोऽक्रोधनोभुवि ८८
मातरंपितरंपुत्रआराधयतिदेववत्
अप्राप्तेवार्द्धकेकालेनयातिचयमालयम् ८९
पितुश्चाधिकभावेनयेऽचयंतिगुरुंनराः
भवंत्यतिथयोलोकेब्रह्मणस्तेविशांवर ९०
इहचैवस्त्रियोधन्याःशीलस्यपरिरक्षणात्
शीलभंगेचनारीणांयमलोकःसुदारुणः ९१
शीलंरक्ष्यंसदास्त्रीभिर्दुष्टसंगविवर्जनात्
शीलेनहिपरःस्वर्गःस्त्रीणांवैश्यनसंशयः
९२
शूद्रस्यपाकयज्ञेननिषिद्धाचरणेनच
दुर्गतिर्विहितावैश्यतस्यसानारकीगतिः ९३
विचारयंतियेशास्त्रंवेदाभ्यासरताश्चये
पुराणंसंहितांयेचश्रावयंतिपठंतिच ९४
व्याकुर्वंतिस्मृतिर्येचयेधर्मप्रतिबोधकाः
वेदांतेषुनिषण्णायेतैरियंजगतीधृता ९५
तत्तदभ्यासमाहात्म्यैःसर्वेतेहतकिल्बिषाः
गच्छंतिब्रह्मणोलोकंयत्रमोहोनविद्यते ९६
ज्ञानमज्ञाययोदद्याद्वेदशास्त्रसमुद्भवम्
अपिवेदास्तमर्चंतिभवबंधविदारणम् ९७
श्रूयतामद्भुतंह्येतद्रहस्यंवैश्यसत्तम

सम्मतंधर्मराजस्यसर्वलोकामृतप्रदम् ९८ नयमंयमलोकंचनभूतान्घोरदर्शनान् पश्यंतिवैष्णवानूनंसत्यंसत्यंमयोदितम् ९९
प्राहास्मान्यमुनाभ्रातासदैवहिपुनःपुनःभवद्भिर्वैष्णवास्त्याज्यानतेस्युर्ममगोचराः १००
स्मरंतियेसकृद्भूताःप्रसंगेनापिकेशवम्
तेविध्वस्ताखिलाघौघायांतिविष्णोःपरंपदम् १०१
दुराचारोदुष्कृतोऽपिसदाचाररतोऽपियः
भवद्भिःससदात्याज्योविष्णुंचभजतेनरः १०२
वैष्णवोयद्गृहेभुंक्तेयेषांवैष्णवसंगतिः
तेऽपिवःपरिवार्याःस्युस्तत्संगहतकिल्बिषाः १०३
इत्थंवैश्यानुशास्त्यस्मान्देवोदंडधरःसदा
अतोनोवैष्णवायांतिराजधानींयमस्यतु १०४
विष्णुभक्तिंविनानॄणांपापिष्ठानांविशांवर
उपायोनास्तिनास्त्यन्यःसंतर्तुंनरकांबुधिम् १०५
श्वपाकमपिनेक्षेतलोकेष्टंवैश्यवैष्णवम्वैष्णवोवर्णबाह्योऽपिपुनातिभुवनत्रयम् १०६

एतावतालमघनिर्हरणायपुंसांसंकीर्तनंभगवतोगुणकर्मनाम्नाम् विक्रुश्यपुत्रमघवान्यदजामिलोऽपिनारायणेतिम्रियमाणइयायमुक्तिम् १०७ नरकेतुचिरंमग्नाःपूर्वेयेचकुलद्वये तदैवयांतितेस्वर्गंयदार्चंतिमुदाहरिम् १०८
विष्णुभक्तस्ययेदासावैष्णवान्नभुजश्चयेतेतुक्रतुभुजांवैश्यगतिंयांतिनिराकुलाः १०९
प्रार्थर्यद्वैष्णवस्यान्नंप्रयत्नेनविचक्षणः
सर्वपापविशुर्द्ध्य्थंतदभावेजलंपिबेत् ११०
गोविंदेतिजपन्मंत्रंकुत्रचिन्म्रियतेयदि
सनरोनयमंपश्येत्तंचनेक्षामहेवयम् १११
सांगंसमुद्रं सध्यानंसऋषिःछंददैवतम्
दीक्षयाविधिवन्मंत्रंजपेद्वैद्वादशाक्षरम् ११२
अष्टाक्षरंचमंत्रेशंयेजपंतिनरोत्तमाः
तान्दृष्ट्वाब्रह्महाशुद्ध्य्द्भ्रे!
जतेविष्णुवत्स्वयम् ११३
शंखिनश्चक्रिणोभूत्वाब्रह्माभ्यंतरगामिनः
वसंतिवैष्णवेलोकेविष्णुरूपेणतेनराः ११४

हृदिसूर्येजलेवाथप्रतिमास्थंडिलेपिच
समभ्यर्च्यहरिंयांतिनरास्तद्वैष्णवंपदम् ११५
अथवासर्वदापूज्योवासुदेवोमुमुक्षुभिः
शालग्रामेमणौचक्रेवज्रकीटविनिर्मिते ११६
अधिष्ठानंहितद्विष्णोःसर्वपापप्रणाशनम्सर्वपुण्यप्रदंवैश्यसर्वेषामपिमुक्तिदम् ११७
यःपूजयेद्धरिंचक्रेशालग्रामशिलोद्भवे
राजसूयसहस्रेणतेनेष्टंप्रतिवासरे ११८
सदामनंतिवेदांताब्रह्मनिर्वाणमच्युतम्
तत्प्रसादोभवेन्नॄणांशालग्रामशिलार्चनात् ११९
महाकाष्ठस्थितोवह्निर्मखस्थानेप्रकाशतेयथातथाहरिर्व्यापीशालग्रामेप्रकाशते १२०
अपिपापसमाचाराःकर्म्मण्यनधिकारिणः
शालग्रामार्चकावैश्यनैवयांतियमालयम् १२१
नतथारमतेलक्ष्म्यांनतथास्वपुरेहरिः
शालग्रामशिलाचक्रेयथासरमतेसदा १२२
अग्निहोत्रंकृतंतेनदत्तापृथ्वीससागरा येनार्चितोहरिश्चक्रेशालग्रामशिलोद्भवे १२३
शिलाद्वादशभोवैश्यशालग्रामशिलोद्भवाः विधिवत्पूजितायेनतस्यपुण्यंवदामिते १२४ कोटिद्वादशलिगैस्तुपूजितैःस्वर्णपंकजैःयत्स्याद्द्वादशकालेषुदिनेनैकेनतद्भवेत

् १२५
यःपुनःपूजयेद्भक्त्याशालग्रामशिलाशतम्
उषित्वासहरेर्लोकेचक्रवर्त्तीहजायते १२६
कामैःक्रोधैःप्रलोभैश्चव्याप्तोयत्रनराधमः
सोऽपियातिहरेर्लोकंशालग्रामशिलार्चनात् १२७
यःपूजयेच्चगोविंदंशालग्रामेमुदानरः आभूतसंप्लवंयावन्नसप्रच्यवतेदिवः १२८
विनातीर्थैर्विनादानैर्विनायज्ञैर्विनामतिम्
मुक्तिंयांतिनरावैश्यशालग्रामशिलार्चनात् १२९
नरकंगर्भवासंचतिर्यक्त्वंकृमियोनिताम्
नयातिवैश्यपापोऽपिशालग्रामशिलार्चकः १३०
दीक्षाविधानमंत्रज्ञोयश्चक्रेबलिमाहरेत्
गंगागोदावरीरेवानद्योमुक्तिप्रदाश्चयाः १३१
निवसंतिहिताःसर्वाःशालग्रामशिलाजले नैवेद्यैर्विविधैःपुष्पैर्धूपदीपैर्विलेपनैः १३२
गीतवादित्रस्तोत्राद्यैःशालग्रामशिलार्चनम्
कुरुतेमानवोयस्तुकलौभक्तिपरायणः १३३
कल्पकोटिसहस्राणिरमतेसन्निधौहरेः

लिगैस्तुकोटिभिर्दृष्टैर्यत्फलंपूजितैस्तुतैः १३४
शालग्रामशिलायास्तुह्येकेनाह्नाहितत्फलम्
सकृदभ्यर्चितेलिगेशालग्रामशिलोद्भवे १३५
मुक्तिंप्रयांतिमनुजानूनंसांख्येनवर्जिताः
शालग्रामशिलारूपीयत्रतिष्ठतिकेशवः १३६
तत्रदेवाःसुरायक्षाभुवनानिचतुर्दश शालग्रामशिलायांतुयःश्राद्धंकुरुतेनरः
१३७
पितरस्तस्यतिष्ठंतितृप्ताःकल्पशतंदिवि
येपिबंतिनरानित्यंशालग्रामशिलाजलम् १३८
पंचगव्यसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम्
कोटितीर्थसहस्रैस्तुसेवितैःकिंप्रयोजनम् १३९
तोयंयदिपिबेत्पुण्यंशालग्रामशिलांगजम् शालग्रामशिलायत्रतत्तीर्थंयोजनत्रयम् १४०
तत्रदानंचहोमंचसर्वंकोटिगुणंभवेत् शालग्रामशिलातोयंयःपिबेद्बिंदुनासमम् १४१
मातृस्तन्यंपुनर्नैवसपिबेद्विष्णुभाङ्नरः
शालग्रामसमीपेतुक्रोशमात्रंसमंततः १४२ कीटकोपिमृतोयातिवैकुंठंभवनंपरम्

शालग्रामशिलाचक्रंयोदद्याद्दानमुत्तमम् १४३
भूचक्रंतेनदत्तंस्यात्सशैलवनकाननम् शालग्रामशिलायायोमूल्यमुत्पादयेन्नरः १४४
विक्रेताचानुमंतायःपरीक्षासुचमोदते तेसर्वेनरकंयांतियावदाभूतसंप्लवम् १४५ ततःसंवर्जयेद्वैश्यचक्रस्यक्रयविक्रयम्बहुनोक्तेनकिंवैश्यकर्तव्यंपापभीरुणा १४६
स्मरणंवासुदेवस्यसर्वपापहरंहरेः तपस्तप्त्वानरोघोरमरण्येनियतेंद्रियः १४७
यत्फलंसमवाप्नोतितन्नत्वागरुडध्वजम्
कृत्वापिबहुशःपापंनरोमोहसमन्वितः १४८
नयातिनरकंगत्वासर्वपापहरंहरिम्
पृथिव्यांयानितीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच १४९
तानिसर्वाण्यवाप्नोतिविष्णोर्नामानुकीर्तनात्
देवंशार्ङ्गधरंविष्णुंयेप्रपन्नाःपरायणाः १५०
नतेषांयमसालोक्यंनतेस्युर्नरकौकसः
वैष्णवःपुरुषोवैश्यशिवनिंदांकरोतियः १५१
नविंदेद्वैष्णवंलोकंसयातिनरकंमहत्
उपोष्यैकादशीमेकांप्रसंगेनापिमानवः १५२

नयातियातनांयामीमितिलोमशतःश्रुतम् नेदृशंपावनंकिंचित्त्रिषुलोकेषुविद्यते १५३
उभयंपद्मनाभस्यदिनंपातकनाशनम् तावत्पापानिदेहेऽस्मिन्वसंतीहविशांवर १५४
यावन्नोपवसेज्जंतुःपद्मनाभदिनंशुभम् अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच १५५ एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् एकादशेंद्रियैःपापंयत्कृतंवैश्यमानवैः १५६
एकादश्युपवासेनतत्सर्वंविलयंव्रजेत्
एकादशीसमंकिंचित्पुण्यंलोकेनविद्यते १५७
व्याजेनापिकृतायैस्तुवशंयांतिनभास्करेःस्वर्गमोक्षप्रदाह्येषाशरीरारोग्यदायिनी १५८
सुकलत्रप्रदाह्येषाजीवत्पुत्रप्रदायिनीनगंगानगयावैश्यनकाशीनचपुष्करम् १५९
नचापिवैष्णवंक्षेत्रंतुल्यंहरिदिनेनतु
यमुनाचन्द्रभागानतुल्याहरिदिनेनतु १६०
अनायासेनयेनात्रप्राप्यतेवैष्णवंपदम् रात्रौजागरणंकृत्वासमुपोष्यहरेर्दिने १६१
दशवैपैतृकेपक्षेमातृकेदशपूर्वजाः प्रियायादशयेवैश्यतानुद्धरतिनिश्चितम् १६२

द्वंद्वसंगपरित्यक्तानागारिकृतकेतनाः स्रग्विणःपीतवसनाःप्रयांतिहरिमंदिरम् १६३
बालत्वेयौवनेवापिवार्द्धकेवाविशांवर उपोष्यैकादशींनूनंनैतिपापोऽतिदुर्गतिम् १६४
उपोष्येहत्रिरात्राणिकृत्वावातीर्थमज्जनम्
दत्वाहेमतिलान्गाश्चस्वर्गंयांतीहमानवाः १६५
तीर्थेस्नांतिनयेवैश्यनदत्तंकांचनंचयैःनैवतप्तंतपःकिंचित्तेस्युःसर्वत्रदुःखिताः १६६
संक्षिप्यकथितंधर्म्मंनरकस्यनिरूपणम् अद्रोहःसर्वभूतेषुवाङ्मनःकायकर्मभिः
१६७
इंद्रियाणांनिरोधश्चदानंचहरिसेवनम्
वर्णाश्रमक्रियाणांचपालनंविधितःसदा १६८
स्वर्गार्थीसर्वदावैश्यतपोदानंनकीर्तयेत्
यथाशक्तितथादद्यादात्मनोहितकाम्यया १६९
उपानद्वस्त्रमन्नानिपत्रंमूलंफलंजलम् अवंध्यंदिवसंकार्य्यंदरिद्रेणापिवैश्यक १७०
इहलोकेपरेचैवनदत्तंनोपतिष्ठते दातारोनैवपश्यंतितांतांवैयमयातनाम् १७१

दीर्घायुषोधनाढ्याश्चभवंतीहपुनःपुनः किमत्रबहुनोक्तेनयांत्यधर्मेणदुर्गातिम् १७२
आरोहंतिदिवंधर्म्मेनराःसर्वत्रसर्वदा १७३
तेनबालत्वमारभ्यकर्तव्योधर्मसंग्रहः इतितेकथितंसर्वंकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि १७४
विकुंडलउवाच-
श्रुत्वात्वद्वचनंसौम्यप्रसन्नंचित्तमेवमे
गंगोदंपापहंसद्यःपापहारिसतांवचः १७५
उपकर्तुंप्रियंवक्तुंगुणोनैसर्गिकःसताम्
शीतांशुःक्रियतेकेनशीतलोऽमृतमंडलः १७६
देवदूतततोब्रूहिकारुण्यान्ममपृच्छतः
नरकान्निष्कृतिःसद्योभ्रातुर्मेजायतेकथम् १७७
इति तस्यवचःश्रुत्वादेवदूतोजगादह
ध्यानंदृष्ट्वाक्षणंध्यात्वातन्मैत्रीरज्जुबन्धनः १७८
यत्तेवैश्याष्टमेपुण्यंत्वयाजन्मनिसंचितम्
तद्भ्रात्रेदीयतांसर्वंस्वर्गंतस्ययदीच्छसि १७९
विकुंडलउवाच-

किंतत्पुण्यंकथंजातंकिंजन्मचपुरातनम् तत्सर्वंकथ्यतांदूतततोदास्यामिसत्वरम् १८०
देवदूतउवाच-
शृणुवैश्यप्रवक्ष्यामितत्पुण्यंचसहेतुकम्
पुरामधुवनेपुण्येऋषिरासीच्चशाकुनिः १८१
तपोऽध्ययनसंपन्नस्तेजसांब्रह्मणासमः
जज्ञिरेतस्यरेवत्यांनवपुत्राग्रहाइव १८२
ध्रुवःशीलोबुधस्तारोज्योतिष्मानुतपंचमः अग्निहोत्ररताह्येतेगृहधर्मेषुरेमिरे
१८३
निर्मोहोजितकामश्चध्यानकोशोगुणाधिकः
एतेगृहविरक्ताश्चचत्वारोद्विजसूनवः १८४
चतुर्थाश्रममापन्नाःसर्वकामविनिस्पृहाःग्रामैकवासिनःसर्वेनिःसंगानिष्परिग्रहाः १८५
निराशानिष्प्रयत्नाश्चसमलोष्टाश्मकांचनाः
येनकेनचिदाच्छन्नायेनकेनचिदाशिताः १८६
सायंग्रहास्तथानित्यंविष्णुध्यानपरायणाः
जितनिद्राजिताहारावातशीतसहिष्णवः १८७
पश्यंतोविष्णुरूपेणजगत्सर्वंचराचरम्
चरंतिलीलयापृथ्वद्यंतेऽन्योन्यंमौनमास्थिताः १८८

नकुर्वंतिक्रियांकांचिदर्थमात्रंहियोगिनः
दृष्टज्ञानाअसंदेहाश्चिद्विकारविशारदाः १८९
एवंतेतवविप्रस्यपूर्वमष्टमजन्मनि तिष्ठतोमध्यदेशेषुपुत्रदारकुटुंबिनः १९० गेहंतावकमाजग्मुर्मध्याह्नेक्षुत्पिपासिताः
वैश्वदेवांतरेकालेत्वयादृष्टागृहांगणे १९१
सगद्गदंसाश्रुनेत्रंसहर्षंचससंभ्रमम्
दंडवत्प्रणिपातेनबहुमानपुरःसरम् १९२
प्रणम्यचरणौमूर्ध्नाकृत्वापाणियुगाञ्जलिम्
तदाभिनन्दिताःसर्वेतयासूनृतयागिरा १९३
अद्यमेसफलंजन्मजीवितंसफलंतथा
अद्यविष्णुःप्रसन्नोमेसनाथोऽद्यास्मिपावनः १९४
धन्योऽस्म्यद्यगृहंधन्यंधन्याअद्यकुटुंबिनः
ममाद्यपितरोधन्याधन्यागावःश्रुतंधनम् १९५
यद्दृष्टौभवतांपादौतापत्रयहरौमया भवतांदर्शनंयस्माद्धन्यस्यैवहरेरिव १९६ एवंसंपूज्यकृत्वातुपादप्रक्षालनंतथा धृतंमूर्ध्निविशांश्रेष्ठश्रद्धयापरयात

दा १९७
यत्रपादोदकंवैश्यश्रद्धयाशिरसाधृतम्
गंधपुष्पाक्षतैर्धूपैर्दीपैर्भावपुरःसरम् १९८
संपूज्यसुंदरान्नेनभोजितायतयस्तथा तृप्ताःपरमहंसास्तेविश्रांतामंदिरेनिशि १९९
ध्यायंतश्चपरंब्रह्मयज्ज्योतिर्ज्योतिषांमतम्
तेषामातिथ्यजंपुण्यंजातंयत्तेविशांवर २००
नतद्वक्त्रसहस्रेणवक्तुंशक्नोम्यहंखलु भूतानांप्राणिनःश्रेष्ठाःप्राणिनांमतिजीविनः २०१
मतिमत्सुसुराःश्रेष्ठानरेषुब्रह्मजातयःब्राह्मणेषुचविद्वांसोविद्वत्सुकृतबुद्धयः २०२
कृतबुद्धिषुकर्तारःकर्तृषुब्रह्मवेदिनः अतएवसुपूज्यास्तेतस्माच्छ्रेष्ठाजगत्त्रये २०३
तत्संगतिर्विशांश्रेष्ठमहापातकनाशिनी
विश्रांतागृहिणोगेहेसंतुष्टाब्रह्मवेदिनः २०४
आजन्मसंचितंपापंनाशयंतीक्षणेनवै
संचितंयद्गृहस्थस्यपापमामरणांतिकम् २०५
विनिर्दहतितत्सर्वमेकरात्रोषितोयतिः

स्वभ्रात्रेदेहितत्पुण्यंनरकाद्येनमुच्यते २०६
इतिदूतवचःश्रुत्वाददौपुण्यंससत्वरम् हृष्टेनचेतसाभ्रातानिरयात्सोऽपिनिर्गतः २०७
देवैस्तुपुष्पवर्षेणपूजितौचदिवंगतौ ताभ्यांसंपूजितःसम्यग्गतोदूतोयथागतः २०८
अखिलभुवनबोधंदेवदूतस्यवाक्यं
निगमवचनतुल्यंवैश्यपुत्रोनिशम्य
स्वकृतसुकृतदानाद्भ्रातरंतारयित्वा
सुरपतिवरलोकंतेनसार्द्धंजगाम २०९
इतिहासमिमंराजन्यःपठेच्छृणुयादपि
सगोसहस्रदानस्यविशोकोलभतेफलम् २१०
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकत्रिंशोऽध्यायः ३१

द्वात्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
ततोगच्छेतराजेंद्रसुगंधंलोकविश्रुतम्
सर्वपापविशुद्धात्माब्रह्मलोकेमहीयते १
रुद्रावर्तंततोगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप
तत्रस्नात्वानरोराजन्स्वर्गलोकेमहीयते २
गंगायाश्चनरश्रेष्ठसरस्वत्याश्चसंगमे
स्नातोऽश्वमेधमाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति ३

तत्रकर्णह्रदेस्नात्वादेवमभ्यर्च्यशंकरम्
नदुर्गतिमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति ४
ततःकुब्जाम्रकंगच्छेत्तीर्थसेवीयथाक्रमम्
गोसहस्रमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति ५
अरुंधतीवटंगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप सामुद्रकमुपस्पृश्यत्रिरात्रोपोषितोनरः ६
गोसहस्रफलंविंद्यात्स्वर्गलोकंचगच्छति
ब्रह्मावर्त्तंततोगच्छेद्ब्रह्मचारीसमाहितः ७
अश्वमेधमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति
यमुनाप्रभवंगच्छेत्समुपस्पृश्ययामुनम् ८
अश्वमेधफलंलब्ध्वाब्रह्मलोकेमहीयते
दर्वीसंक्रमणंप्राप्यतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ९
अश्वमेधमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति सिंधोश्चप्रभवंगत्वासिद्धगंधर्वसेवितम्
१०
तत्रोष्यरजनीःपंचदद्याद्बहुसुवर्णकम्
अथदेवींसमासाद्यनरःपरमदुर्गमाम् ११
अश्वमेधमवाप्नोतिगच्छेच्चौशनसींगतिम्
ऋषिकुल्यांसमासाद्यवसिष्ठंचैवभारत १२
वसिष्ठंसमतिक्रम्यसर्वेवर्णाद्विजातयः ऋषिकुल्यांनरःस्नात्वाऋषिलोकंप्रपद्यते

१३
यदितत्रवसेन्मासंशाकाहारोनराधिप भृगुतुंगंसमासाद्यवाजिमेधफलंलभेत् १४ गत्वावीरप्रमोक्षंचसर्वपापैःप्रमुच्यतेकार्तिकमाघयोश्चैवतीर्थमासाद्यदुर्लभम् १५
अग्निष्टोमातिरात्राभ्यांफलंप्राप्नोतिपुण्यकृत्
ततःसंध्यांसमासाद्यविद्यातीर्थमनुत्तमम् १६
उपस्पृशेत्सविद्यानांसर्वासांपारगोभवेत्
महाश्रमेवसेद्रात्रिंसर्वपापप्रमोचने १७
एककालंनिराहारोलोकान्संवसतेशुभान्
षष्ठकालोपवासेनमासमुष्यमहालये १८
तीर्णस्तारयतेजंतून्दशपूर्वान्दशापरान्दृष्ट्वामाहेश्वरंपुण्यंपरंसुरनमस्कृतम् १९
कृतार्थःसर्वकृत्येषुनशोचेन्मरणंक्वचित्
सर्वपापविशुद्धात्माविंद्याद्बहुसुवर्णकम् २०
अथवेतसिकांगच्छेत्पितामहनिषेविताम्
अश्वमेधमवाप्नोतिगतिंचपरमांव्रजेत् २१
अथसुंदरिकांतीर्थंप्राप्यसिद्धनिषेविता

म्
रूपस्यभागीभवतिदृष्टमेतत्पुरातनैः २२
ततोब्राह्मणिकांगत्वाब्रह्मचारीसमाहितःपद्मवर्णेनयानेनब्रह्मलोकंप्रपद्यते २३
ततश्चनैमिषंगच्छेत्पुण्यंद्विजनिषेवितम्
तत्रनित्यंनिवसतिब्रह्मादेवगणैःसह २४
नैमिषंप्रार्थयानस्यपापस्यार्द्धंप्रणश्यति
प्रविष्टमानस्तुनरःसर्वपापात्प्रमुच्यते २५
तत्रमासंवसेद्धीरोनैमिषेतीर्थतत्परः
पृथिव्यांयानितीर्थनिनैमिषेतानिभारत २६
अभिषेकंतत्रकृत्वानियतोनियताशनः
राजसूयस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः २७
पुनात्यासप्तमंचैवकुलंभरतसत्तम
यस्त्यजेन्नैमिषेप्राणानुपवासपरायणः २८
समोदेत्स्वर्गलोकस्थएवमाहुर्मनीषिणः
नित्यंमेध्यंचपुण्यंचनैमिषंनृपसत्तम २९
गंगोद्भेदंसमासाद्यत्रिरात्रोपोषितोनरःवाजपेयमवाप्नोतिब्रह्मभूतोभवेत्सदा ३०
सरस्वतींसमासाद्यतर्पयेत्पितृदेवताः
सारस्वतेषुलोकेषुमोदतेनात्रसंशयः ३१
ततश्चबाहुदांगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप
तत्रोष्यरजनीमेकांस्वर्गलोकेमहीयते ३२
देवसत्रस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः

ततश्चरजनींगच्छेत्पुण्यांपुण्यजनैर्वृताम् ३३
पितृदेवार्चनरतोवाजपेयमवाप्नुयात्
विमलाशोकमासाद्यविराजतियथाशशी ३४
तत्रोष्यरजनीमेकांस्वर्गलोकेमहीयते गोप्रतारंततोगच्छेत्सरयूतीर्थमुत्तमम् ३५
यत्ररामोगतःस्वर्गंसभृत्यबलवाहनः
गेहंत्यक्त्वापुराराजंस्तस्यतीर्थस्यतेजसा ३६
रामस्यचप्रसादेनव्यवसायाच्चभारत
तस्मिंस्तीर्थेनरःस्नात्वागोप्रतारेनराधिप ३७
सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकेमहीयते रामतीर्थेनरःस्नात्वागोमत्यांकुरुनंदन
३८
अश्वमेधमवाप्नोतिपुनातिस्वकुलंनरः
शतसाहस्रकंतत्रतीर्थंभरतसत्तम ३९
तत्रोपस्पर्शनंकृत्वानियतोनियताशनः
गोसहस्रफलंपुण्यमाप्नोतिभरतर्षभ ४०
ततोगच्छेतधर्मज्ञऊर्ध्वस्थानमनुत्तमम्
कोटितीर्थेनरःस्नात्वाअर्चयित्वागुहंनृप ४१
गोसहस्रफलंविंद्यात्तेजस्वीचापिजायते
ततोवाराणसींगत्वापूजयित्वावृषध्वजम् ४२
कपिलानांह्रदेस्नात्वाराजसूयफलंलभेत्

मार्कंडेयस्यराजेंद्र तीर्थमासाद्यदुर्ल्लभम् ४३ गोमतीगंगयोश्चैवसंगमेलोकविश्रुते अग्निष्टोममवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ४४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्वात्रिंशोऽध्यायः ३२

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः युधिष्ठिरउवाच-वाराणस्याश्चमाहात्म्यंसंक्षेपात्कथितंत्वया
विस्तरेणमुनेब्रूहितदाप्रीणातिमेमनः १
नारदउवाच-
अत्रेतिहासंवक्ष्यामिवाराणस्यागुणाश्रयम्
यस्यश्रवणमात्रेणमुच्यतेब्रह्महत्यया २
मेरुशृंगेपुरादेवमीशानंत्रिपुरद्विषम्
देवासनगतादेवीमहादेवमपृच्छत ३
देव्युवाच-
देवदेवमहादेवभक्तानामार्तिनाशन
कथंत्वांपुरुषोदेवमचिरादेवपश्यति ४
सांख्ययोगस्तथाध्यानंकर्मयोगोऽथवैदिकः
आयासबहुलालोकेयानिचान्यानिशंकर ५
येनविश्रांतचित्तानांयोगिनांकर्मिणामपि

दृश्योहिभगवान्सूक्ष्मःसर्वेषामथदेहिनाम् ६
एतद्गुह्यतमंज्ञानंगूढंशक्रादिसेवितम्
हितायसर्वभूतानांब्रूहिकामाग्निनाशनम् ७
ईश्वरउवाच-
अवाच्यमत्रविज्ञानंज्ञानमज्ञैर्बहिष्कृतम्
वक्ष्येतवयथातत्त्वंयदुक्तंपरमर्षिभिः ८
परंगुह्यतमंक्षेत्रंममवाराणसीपुरी
सर्वेषामेवभूतानांसंसारार्णवतारिणी ९
तत्रभक्त्यामहादेविमदीयंव्रतमास्थिताः
निवसंतिमहात्मानःपरंनियममास्थिताः १०
उत्तमंसर्वतीर्थानांस्थानानामुत्तमंचयत्
ज्ञानानामुत्तमंज्ञानमविमुक्तंपरंमम ११
स्थानांतरपवित्राणितीर्थान्यायतनानिच
श्मशानसंस्थितान्येवदिव्यभूमिगतानिच १२
भूर्लोकेनैवसंलग्नमंतरिक्षेममालयम्
अमुक्तास्तत्रपश्यंतिमुक्ताःपश्यंतिचेतसा १३
श्मशानमेतद्विख्यातमविमुक्तमितिश्रुतम्कालोभूत्वाजगदिदंसंहराम्यत्रसुंदरि १४
देवीदंसर्वगुह्यानांस्थानंप्रियतरंमम मद्भक्तास्तत्रगच्छंतिमामेवप्रविशंतिच १५
दत्तंजप्तंहुतंचेष्टंतपस्तप्तंकृतंचयत्

ध्यानमध्ययनंज्ञानंसर्वंतत्राक्षयंभवेत् १६
जन्मांतरसहस्रेषुयत्पापंपूर्वसंचितम्
अविमुक्तंप्रविष्टस्यतत्सर्वंव्रजतिक्षयम् १७
ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्रा
श्चवर्णसंकराः
स्त्रियोम्लेच्छाश्चयेचान्येसंकीर्णाःपापयोनयः १८
कीटाःपिपीलिकाश्चैवयेचान्येमृगपक्षिणः
कालेननिधनंप्राप्ताअविमुक्तेवरानने १९
चंद्रार्द्धमौलयस्त्र्यक्षामहावृषभवाहनाः
शिवेममपुरेदेविजायंतेतत्रमानवाः २०
नाविमुक्तेमृतःकश्चिन्नरकंयातिकिल्बिषी
ईश्वरानुगृहीताहिसर्वेयांतिपरांगतिम् २१
मोक्षंसुदुर्ल्लभंमत्वासंसारंचातिभीषणम्
अश्मनाचरणौभंक्त्वावाराणस्यांवसेन्नरः
२२
दुर्ल्लभातपसाचापिमृतस्यपरमेश्वरि
यत्रतत्रविपन्नस्यगतिःसंसारमोक्षणी २३
प्रसादाज्जायतेसम्यक्ममशैलेंद्रनंदिनि
अप्रवृद्धानपश्यंतिमममायाविमोहिताः २४
विण्मूत्ररेतसांमध्येतेवसंतिपुनःपुनः हन्यमानोऽपियोविद्वान्वसेद्विघ्नशतैरपि

२५
सयातिपरमंस्थानंयत्रगत्वानशोचति जन्ममृत्युजरामुक्तंपरंयांतिशिवालयम् २६
अपुनर्मरणानांहिसागतिर्मोक्षकांक्षिणाम्
यांप्राप्यकृतकृत्यःस्यादितिमन्यंतिपंडिताः २७
नदानैर्नतपोभिश्चनयज्ञैर्नापिविद्यया
प्राप्यतेगतिरुत्कृष्टायाविमुक्तेतुलभ्यते २८
नानावर्णाविवर्णाश्चचांडालाद्याजुगुप्सिताः
किल्बिषैःपूर्णदेहाश्चविशिष्टैःपातकैस्तथा २९
भेषजंपरमंतेषामविमुक्तंविदुर्बुधाः
अविमुक्तंपरंज्ञानमविमुक्तंपरंपदम् ३०
अविमुक्तंपरंतत्त्वमविमुक्तंपरंशिवम्
कृत्वावैनैष्ठिकींदीक्षामविमुक्तेवसंतिये ३१
तेषांतत्परमंज्ञानंददाम्यंतेपरंपदम्
प्रयागंनैमिषारण्यंश्रीशैलोऽथमहाबलम् ३२
केदारंभद्रकर्णंतुगयापुष्करमेवच
कुरुक्षेत्रंभद्र
कोटिर्नर्मदाम्रातकेश्वरी ३३
शालग्रामंचकुब्जाम्रंकोकामुखमनुत्तमम्
प्रभासंविजयेशानंगोकर्णंभद्रकर्णकम् ३४

एतानिपुण्यस्थानानित्रैलोक्येविश्रुतानिह
नयास्यंतिपरंतत्त्वंवाराणस्यांयथामृताः ३५
वाराणस्यांविशेषेणगंगात्रिपथगामिनी प्रविष्टानाशयेत्पापंजन्मांतरशतैःकृतम् ३६
अन्यत्रसुलभागंगाश्राद्धंदानंतपोजपः व्रतानिसर्वमेवैतद्वाराणस्यांसुदुर्ल्लभम् ३७
जपेच्चजुहुयान्नित्यंददात्यर्चयतेऽमरान्
वायुभक्षश्चसततंवाराणस्यांस्थितोनरः ३८
यदिपापोयदिशठोयदिवाधार्मिकोनरः
वाराणसींसमासाद्यपुनातिसकलंकुलम् ३९
वाराणस्यांयेऽचयंतिमहादेवंस्तुवंतिवै
सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेविज्ञेयागणेश्वराः ४०
अन्यत्रयोगज्ञानाभ्यांसंन्यासादथवान्यतः
प्राप्यतेतत्परंस्थानंसहस्रेणैवजन्मनाम् ४१
येभक्तादेवदेवेशिवाराणस्यांवसंतिवै
तेविंदंतिपरंमोक्षमेकेनैवतुजन्मना ४२
यत्रयोगस्तथाज्ञानंमुक्तिरेकेनजन्मना अविमुक्तंतदासाद्यनान्यदिच्छेत्तपोवनम्

४३
यतोमयाऽविमुक्तंतदविमुक्तंततःस्मृतम् तदेवगुह्यंगुह्यानामेतद्विज्ञानमुच्यते ४४
ज्ञानाज्ञानाभिनिष्ठानांपरमानंदमिच्छताम्
यागतिर्विदितासुभ्रूःसाविमुक्तेमृतस्यतु ४५
यानिचैवाविमुक्तस्यदेहेदृष्टानिकृत्स्नशः
पुरीवाराणसीतेभ्यःस्थानेभ्योऽप्यधिकाशुभा ४६
यत्रसाक्षान्महादेवोदेहांतेस्वयमीश्वरःव्याचष्टेतारकंब्रह्मतत्रैवह्यविमुक्तये ४७
यत्तत्परतरंतत्त्वमविमुक्तमितिश्रुतम्
एकेनजन्मनादेविवाराणस्यांतदाप्नुयात् ४८
भ्रूमध्येनाभिमध्येचहृदयेचैवमूर्धनि
यथाविमुक्तमादित्येवाराणस्यांव्यवस्थितम् ४९
वरणायास्तथाचास्यामध्येवाराणसीपुरी
तत्रैवसंस्थितंतत्त्वंनित्यमेवंविमुक्तकम् ५०
वाराणस्याःपरंस्थानंनभूतंनभविष्यति
यत्रनारायणोदेवोमहादेवोदिवीश्वरः ५१
तत्रदेवाःसगंधर्वाःसयक्षोरगराक्षसाः

उपासतेयंसततंदेवदेवःपितामहः ५२
महापातकिनोदेवियेतेभ्यःपापकृत्तमाः
वाराणसींसमासाद्यतेयांतिपरमांगतिम् ५३
तस्मान्मुमुक्षुर्नियतोवसेद्वैमरणांतकम्
वाराणस्यांमहादेवाज्ज्ञानंलब्ध्वाविमुच्यते ५४
किंतुविघ्नाभविष्यंतिपापोपहतचेतसः
ततोनैवाचरेत्पापंकायेनमनसागिरा ५५
एतद्रहस्यंदेवानांपुराणानांचसुव्रते
अविमुक्ताश्रयंज्ञानंनकश्चिद्वेत्तितत्त्वतः ५६
नारदउवाच-
देवतानामृषीणांचशृण्वतांपरमेष्ठिनाम्
देवदेवेनकथितंसर्वपापविनाशनम् ५७
यथानारायणःश्रेष्ठोदेवानांपुरुषोत्तमः यथेश्वराणांगिरिशःस्थानानामेतदुत्तमम् ५८
यैःसमाराधितोरुद्र पूःर्वस्मिन्नेकजन्मनि तेविदंतिपरंक्षेत्रमविमुक्तंशिवालयम् ५९ कलिकल्मषसंभूतायेषामुपहृतामतिः नतेषांवेदितुंशक्यंस्थानंतत्परमेष्ठिनः ६०
येस्मरंतिसदाकालंवदंतिचपुरीमिमाम् तेषांविनश्यतिक्षिप्रमिहामुत्रचपातकम्

६१
यानिचेहप्रकुर्वंतिपातकानिकृतालयाः
नाशयेत्तानिसर्वाणिदेवःकालतनुःशिवः ६२
आगच्छेत्तदिदंस्थानंसेवितंमोक्षकांक्षिभिः
मृतानांचपुनर्जन्मनभूयोभवसागरे ६३
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवाराणस्यांवसेन्नरः
योगीवाप्यथवायोगीपापीवापुण्यकृत्तमः ६४
नलोकवचनात्पित्रोर्नचैवगुरुवादतः
मतिर्नक्रमणीयास्यादविमुक्तगतिंप्रति ६५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेत्रयस्त् रिंशोऽध्यायः ३३

चतुस्त्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
तत्रेदंविमलंलिगमॐकारंनामशोभनम्
यस्यस्मरणमात्रेणमुच्यतेसर्वपातकैः १
एतत्परतरंज्ञानंपंचायतनमुत्तमम्
सेवितंमुनिर्भिर्नित्यंवाराणस्यांविमोक्षणम् २
तत्रसाक्षान्महादेवःपंचायतनविग्रहः
रमतेभगवान्रुद्रोजंतूनामपवर्गदः ३
एतत्पाशुपतंज्ञानंपंचायतनमुच्यते
तदेतद्विमलंलिगमॐकारंसमुपस्थितम् ४

शांत्यतीतातथाशांतिर्विद्याचैवापरावरा
प्रतिष्ठाचनिवृत्तिश्चपंचात्मंलिगमैश्वरम् ५
पंचानामपिलिगानांब्रह्मादीनांसमाश्रयम्ॐकारबोधकंलिगंपंचायतनमुच्यते ६
संस्मरेदीश्वरंलिगंपंचायतनमव्ययम्
देहांतेपरमंज्योतिरानंदंविशतेबुधः ७
तत्रदेवर्षयःपूर्वंसिद्धाब्रह्मर्षयस्तथा
उपास्यदेवमीशानमापुरंतःपरंपदम् ८
मत्स्योदर्यास्तटेपुण्येस्थानंगुह्यतमंशुभम्
गोचर्ममात्रंराजेंद्रॐकारेश्वरमुत्तमम्
९
कृत्तिवासेश्वरंलिगंमध्यमेश्वरमुत्तमम्विश्वेश्वरंतथॐकारंकंदर्पेश्वरमेवच १०
एतानिगुह्यलिगानिवाराणस्यांयुधिष्ठिर
नकश्चिदिहजानातिविनाशंभोरनुग्रहात् ११
कृत्तिवासेश्वरस्यैवमाहात्म्यंशृणुपार्थिव
तस्मिन्स्थानेपुरादैत्योहस्तीभूत्वाशिवांतिकम् १२
ब्राह्मणान्हंतुमायातोयत्रनित्यमुपासतेतेषांलिगान्महादेवःप्रादुरासीत्त्रिलोचनः १३
रक्षणार्थंमहादेवोभक्तानांभक्तवत्सलः

हत्वागजाकृतिंदैत्यंशूलेनावज्ञयाहरः १४
वासस्तस्याकरोत्कृत्तिंकृत्तिवासेश्वरस्ततः
तत्रसिद्धिंपरांप्राप्तामुनयोहियुधिष्ठिर १५
तेनैवचशरीरेणप्राप्तास्तत्परमंपदम्
!शिवायेचप्रकीर्त्तिताः १६
कृत्तिवासेश्वरंलिगंनित्यमाश्रित्यसंस्थिताः
ज्ञात्वाकलियुगंघोरमधर्मबहुलंजनाः १७
कृत्तिवासंनमुंचंतिकृतार्थास्तेनसंशयः
जन्मांतरसहस्रेणमोक्षोयत्राप्यतेनवा १८
एकेनजन्मनामोक्षःकृत्तिवासेऽत्रलभ्यते
आलयंसर्वसिद्धानामेतत्स्थानंवदंतिहि १९
गोपितंदेवदेवेनमहादेवेनशंभुना युगेयुगेह्यत्रदांताब्राह्मणावेदपारगाः २०
उपासंतेमहात्मानंजपंतिशतरुद्रियम् स्तुवंतिसततंदेवंत्र्यंबकंकृत्तिवाससम् ध्यायंतिहृदयेदेवंस्थाणुंसर्वांतरंशिवम् २१
गायंतिसिद्धाःकिलगीतकानिवाराणसींयेनिवसंतिविप्राः
तेषामथैकेनभवेद्विमुक्तिर्येकृत्तिवासंशरणंप्रपन्नाः २२

संप्राप्यलोकेजगतामभीष्टंसुदुर्लभंविप्रकुलेषुजन्म
ध्यानेसमाधायजपंतिरुद्रं
ध्यायंतिचित्तेयतयोमहेशम् २३
!
यजंतियज्ञैरभिसंधिहीनाःस्तुवंतिरुद्रं
प्रणमंतिशंभुम् २४
नमोभवायामलयोगधाम्नेस्थाणुंप्रपद्येगिरिशंपुराणम्
स्मरामिरुद्रं
हृदयेनिविष्टंजानेमहादेवमनेकरूपम् २५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ३४

पंचत्रिंशोऽध्यायः नारदउवाच-
अथान्यत्तत्रवैलिगंकपर्दीश्वरमुत्तमम् स्नात्वातत्रविधानेनतर्पयित्वापितॄन्नृप १
मुच्यतेसर्वपापेभ्योमुक्तिंभुक्तिंचविंदति
पिशाचमोचनंनामतीर्थमन्यत्ततःस्थितम् २
तत्राश्चर्यमयोदेवोमुक्तिदःसर्वदोषहः
कश्चिद्दैत्योजगामेदंशार्दूलोघोररूपधृक् ३

मृगीमेकांभक्षयितुंकपर्दीश्वरमुत्तमम् तत्रसाभीतहृदयाकृत्वाकृत्वाप्रदक्षिणम् ४
धावमानासुसंभ्रांताव्याघ्रस्यवशमागता तांविदार्यनखैस्तीक्ष्णैःशार्दूलःसमहाबलः ५
जगामचान्यंविजनंदेशंदृष्ट्वामुनीश्वरान्
मृतमात्राचसाबालाकपर्दीशाग्रतोमृगी ६
अदृश्यतमहाज्वालाव्योम्निसूर्यसमप्रभा त्रिनेत्रानीलकंठाचशशांकांकितमूर्द्धजा ७
वृषाधिरूढापुरुषैस्तादृशैरेवसंवृता पुष्पवृष्टिंविमुंचंतिखेचरास्तत्समंततः ८
गणेश्वरीस्वयंभूत्वानदृष्टातत्क्षणात्ततः
दृष्ट्वातदाश्चर्यवरंप्रशशंसुःसुरादयः ९
तन्महेशस्यवैलिगंकपर्दीश्वरमुत्तमम्
स्मृत्वैवाशेषपापौघात्क्षिप्रमस्यविमुंचति १०
कामक्रोधादयोदोषावाराणसीनिवासिनाम्
विघ्नाःसर्वेविनश्यंतिकपर्दीश्वरपूजनात् ११
तस्मात्सदैवद्रष्टव्यंकपर्दीश्वरमुत्तमम्

पूजितव्यंप्रयत्नेनस्तोतव्यंवैदिकैस्तवैः १२
ध्यायतांचात्रनियतंयोगिनांशांतचेतसाम्
जायतेयोगसिद्धिःस्यात्षण्मासेननसंशयः १३
ब्रह्महत्यादयःपापाविनश्यंत्यस्यपूजनात्
पिशाचमोचनेकुंडेस्नातःस्यात्प्रशमोयतः १४
तस्मिन्क्षेत्रेपुराविप्रस्तपस्वीसंशितव्रतः
शंकुकर्णइतिख्यातःपूजयामासशंकरम् १५
जजापरुद्रमनिशंप्रणवंब्रह्मरूपिणम्
पुष्पधूपादिभिस्तोत्रैःनमस्कारैःप्रदक्षिणैः १६
उपासीतात्रयोगात्माकृत्वादीक्षांतुनैष्ठिकीम्
कदाचिदागतंप्रेतंपश्यतिस्मक्षुधान्वितम् १७
अस्थिचर्मपिनद्धांगंनिश्वसंतंमुहुर्मुहुः
तंदृष्ट्वासमुनिश्रेष्ठः कृपयापरयायुतः १८
प्रोवाचकोभवान्कस्माद्देशाद्देशमिमंश्रितः
तस्मैपिशाचः
क्षुधयापीड्यमानोऽब्रवीद्वचः १९

पूर्वजन्मन्यहंविप्रोधनधान्यसमन्वितः
पुत्रपौत्रादिभिर्युक्तःकुटुंबभरणोत्सुकः २०
नपूजितामहादेवागावोऽप्यतिथयस्तथा
नकदाचित्कृतंपुण्यमल्पंवानल्पमेवच २१
एकदाभगवान्देवोवृषभेश्वरवाहनः
विश्वेश्वरोवाराणस्यांदृष्टःस्पृष्टोनमस्कृतः २२
तदाचिरेणकालेनपंचत्वमहमागतः
नदृष्टंतन्महाघोरंयमस्यसदनंमुने २३
पिपासयाधुनाक्रांतोनजानामिहिताहितम् यदिकंचित्समुद्धर्तुमुपायंपश्यसिप्रभो २४
कुरुष्वतंनमस्तुभ्यंत्वामहंशरणंगतः इत्युक्तःशंकुकर्णोऽथपिशाचमिदमब्रवीत् २५
तादृशोनहिलोकेस्मिन्विद्यतेपुण्यकृत्तमः
यत्त्वयाभगवान्पूर्वंदृष्टोविश्वेश्वरःशिवः २६
संस्पृष्टोवंदितोभूयः
कोऽन्यस्त्वत्सदृशोभुवि
तेनकर्मविपाकेनदेशमेतंसमागतः २७
स्नानंकुरुष्वशीघ्रंत्वमस्मिन्कुंडेसमाहितः
येनेमांकुत्सितांयोनिंक्षिप्रमेवप्रहास

्यसि २८
सएवमुक्तोमुनिनापिशाचोदयालुनादेववरंत्रिनेत्रम्
स्मृत्वाकपर्दीश्वरमीशितारंचक्रेसमाधायमनोवगाहम् २९
तदावगाढोमुनिसन्निधानेममारदिव्याभरणोपपन्नः
अदृश्यतार्कप्रतिमोविमानेशशांकचिह्नीकृतचारुमौलि ३०
विभातिरुद्रै
सःहितोदिविष्ठैःसमाभृतोयोगिरिभरप्रमेयैः
सवालखिल्यादिभिरेषदेवोयथोदयेभानुरशेषदेवः ३१
स्तुवंतिसिद्धादिविदेवसंघानृत्यंतिदिव्याप्सरसोऽभिरामाः
मुंचंतिवृष्टिंकुसुमांबुमिश्रांगंधर्वविद्याधरकिन्नराद्याः ३२
संस्तूयमानोऽथमुनींद्र
संघैरवाप्यबोधंभगवत्प्रसादात्
! ३३
दृष्ट्वाविमुक्तंसपिशाचभूतंमुनिःप्रहृष्टोमनसामहेशम्
विचिंत्यरुद्रं कविमेकमग्निंप्रणम्यतुष्टावकपर्दिनंतम् ३४

शंकुकर्णउवाच-कपर्दिनंत्वांपरतःपरस्ताद्गोप्तारमेकंपुरुषंपुराणम्
व्रजामियोगेश्वरमीप्सितारमादित्यमग्निंकपिलाधिरूढम् ३५ त्वांब्रह्मसारंहृदिसंनिविष्टंहिरण्मयंयोगिनमादिमंतम्
व्रजामिरुद्रं शरणंदिविष्ठंमहामुनिंब्रह्ममयंपवित्रम् ३६
सहस्रपादाक्षिशिरोभियुक्तंसहस्ररूपंतमसःपरस्तात्
तंब्रह्मपारंप्रणमामिशंभुंहिरण्यगर्भाधिपतिंत्रिनेत्रम् ३७
यत्रप्रसूतिर्जगतोविनाशोयेनावृतंसर्वमिदंशिवेन
तंब्रह्मपारंभगवंतमीशंप्रणम्यनित्यंशरणंप्रपद्ये ३८
अलिगमालोकविहीनरूपंस्वयंप्रभुंचित्पतिमेकरूपम्
तंब्रह्मपारंपरमेश्वरंत्वांनमस्करिष्येनयतोऽन्यदस्ति ३९
यंयोगिनस्त्यक्तसबीजयोगालब्ध्वासमाधिंपरमात्मभूताः
पश्यंतिदेवंप्रणतोऽस्मिनित्यंतंब्रह्मपारंपरमस्वरूपम् ४०

नयत्रनामादिविशेषकॢप्तिर्नसंदृशेतिष्ठतियत्स्वरूपम्
तंब्रह्मपारंप्रणतोऽस्मिनित्यंस्वयंभुवंत्वांशरणंप्रपद्ये ४१
यद्वेदवादाभिरताविदेहंसब्रह्मविज्ञानमभेदमेकम्
पश्यंत्यनेकंभवतःस्वरूपंतंब्रह्मपारंप्रणतोऽस्मिनित्यम् ४२
यतःप्रधानंपुरुषः
पुराणोबिभर्तितेजःप्रणमंतिदेवाः
नमामितंज्योतिषिसन्निविष्टंकालंबृहंतंभवतःस्वरूपम् ४३
व्रजामिनित्यंशरणंगुहेशंस्थाणुंप्रपद्येगिरिशंपुराणम्
शिवंप्रपद्येहरिमिंदुमौलिपिनाकिनंत्वांशरणंव्रजामि ४४
स्तुत्वैवंशंकुकर्णोऽपिभगवंतंकपर्दिनम्पपातदंडवद्भूमौप्रोच्चरन्प्रणवंपरम् ४५
तत्क्षणात्परमंलिगंप्रादुर्भूतंशिवात्मकम्
ज्ञानमानंदमत्यंतंकोटिज्वालाग्निसन्निभम् ४६
शंकुकर्णोऽथमुक्तात्मातदात्मासर्वगोऽमलः
निलिल्येविमलेलिगेतदद्भुतमिवाभवत् ४७
एतद्र

हस्यमाख्यातंमाहात्म्यंतेकपर्द्दिनः नकश्चिद्वेत्तितमसाविद्वानप्यत्रमुह्यति ४८
यइमांशृणुयान्नित्यंकथांपापप्रणाशिनीम्त्यक्तपापविशुद्धात्मारुद्र
सामीप्यमाप्नुयात् ४९
पठेच्चसततंशुद्धोब्रह्मपारंमहास्तवम्
प्रातर्मध्याह्नसमयेसयोगंप्राप्नुयात्परम् ५०
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवाराणसी- माहात्म्येपंचत्रिंशोऽध्यायः ३५

षट्त्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
वाराणस्यांमहाराजमध्यमेशंपरात्परम् तस्मिन्स्थानेमहादेवोदेव्यासहमहेश्वरः १ रमतेभगवान्नित्यंरुद्रैश्चपरिवारितः तत्रपूर्वंहृषीकेशोविश्वात्मादेवकीसुतः २
उवासवत्सरंकृष्णःसदापाशुपतैर्युतः भस्मोद्धूलितसर्वांगोरुद्राध्ययनतत्परः ३
आराधयन्हरिःशंभुंकृत्वापाशुपतंव्रतम् तस्यतेबहवःशिष्याःब्रह्मचर्यपरायणाः ४ लब्ध्वातद्वदनाज्ज्ञानंदृष्टवंतोमहेश्व

रम्
तस्यदेवोमहादेवःप्रत्यक्षंनीललोहितः ५
ददौकृष्णस्यभगवान्वरदोवरमुत्तमम्
येऽचयंतिचगोविंदंमद्भक्ताविधिपूर्वकम् ६
तेषांतदैश्वरंज्ञानमुत्पत्स्यतिजगन्मयम्
नमस्योऽचयितव्यश्चध्यातव्योमत्परैर्जनैः ७
भविष्यंतिनसंदेहोमत्प्रसादाद्विजातयः
येऽत्रद्रक्ष्यंतिदेवेशंस्नात्वादेवंपिनाकिनम् ८
ब्रह्महत्यादिकंपापंतेषामाशुविनश्यति
प्राणांस्त्यक्ष्यंतियेर्मत्याःपापकर्मरताअपि ९
तेयांतितत्परंस्थानंनात्रकार्याविचारणाधन्यास्तुखलुतेविज्ञामंदाकिन्यांकृतोदकाः १०
अर्चयित्वामहादेवंमध्यमेश्वरमीश्वरम्
ज्ञानंदानंतपःश्राद्धंपिंडनिर्वपणंत्विह ११
एकैकशःकृतंकर्मपुनात्यासप्तमंकुलम्
सन्निहत्यामुपस्पृश्यराहुग्रस्तेदिवाकरे १२
यत्फलंलभतेमत्तर्यस्तस्माद्दशगुणंत्विह
एवमुक्तंमहाराजमाहात्म्यंमध्यमेश्वरे
यःशृणोतिपरंभक्त्यासयातिपरमंपदम् १३

इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवाराणसी- माहात्म्येषट्त्रिंशोऽध्यायः ३६

सप्तत्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
अन्यानिचमहाराजतीर्थानिपावनानितु वाराणस्यांस्थितानीहसंशृणुष्वयुधिष्ठिर १
प्रयागादधिकंतीर्थंप्रयागंपरमंशुभम्
विश्वरूपंतथातीर्थंतालतीर्थमनुत्तमम् २
आकाशाख्यंमहातीर्थंतीर्थंचैवार्षभंपरम्सुनीलंचमहातीर्थंगौरीतीर्थमनुत्तमम् ३
प्राजापत्यंतथातीर्थंस्वर्गद्वारंतथैवचजंबुकेश्वरमित्युक्तंधर्माख्यंतीर्थमुत्तमम् ४
गयातीर्थंपरंतीर्थंतीर्थंचैवमहानदी
नारायणपरंतीर्थंवायुतीर्थमनुत्तमम् ५
ज्ञानतीर्थंपरंगुह्यंवाराहंतीर्थमुत्तमम्
यमतीर्थंयथापुण्यंतीर्थंसंमूर्तिकंशुभम् ६
अग्नितीर्थंमहाराजकलशेश्वरमुत्तमम्
नागतीर्थंसोमतीर्थंसूर्यतीर्थंतथैवच ७
पर्वताख्यंमहागुह्यंमणिकर्ण्यमनुत्तमम्

घटोत्कचंतीर्थवरंश्रीतीर्थंचपितामहम् ८
गंगातीर्थंतुदेवेशंययातेस्तीर्थमुत्तमम्
कापिलंचैवसोमेशंब्रह्मतीर्थमनुत्तमम् ९
तत्रलिगंपुराणीयंस्थातुंब्रह्मायथागतः
तदानींस्थापयामासविष्णुस्तल्लिंगमैश्वरम् १०
तत्रस्नात्वासमागम्यब्रह्माप्रोवाचतंहरिम्
मयानीतमिदंलिगंकस्मात्स्थापितवानसि ११
तमाहविष्णुस्त्वत्तोऽपिरुद्रे
भक्तिर्दृढामम
तस्मात्प्रतिष्ठितंलिगंनाम्नातवभविष्यति १२
भूतेश्वरंतथातीर्थंतीर्थंधर्मसमुद्भवम्गंधर्वतीर्थंसुशुभंवाह्नेयंतीर्थमुत्तमम् १३
दौर्वासिकंव्योमतीर्थंचंद्र
तीर्थंयुधिष्ठिर
चिंतांगदेश्वरंतीर्थंपुण्यंविद्याधरेश्वरम् १४
केदारतीर्थमुग्राख्यंकालंजरमनुत्तमम् सारस्वतंप्रभासंचरुद्रकर्णह्रदंशुभम् १५
कोकिलाख्यंमहातीर्थंतीर्थंचैवमहालयम् हिरण्यगर्भंगोप्रेक्षंतीर्थंचैवमनुत्तम

म् १६
उपशांतंशिवंचैवव्याघ्रेश्वरमनुत्तमम्
त्रिलोचनंमहातीर्थंलोकार्कंचोत्तराह्वयम् १७
कपालमोचनंतीर्थंब्रह्महत्याविनाशनम्
शुक्रेश्वरंमहापुण्यमानंदपुरमुत्तमम् १८
एवमादीनितीर्थानिवाराणस्यांस्थितानिवै
नशक्यंविस्तराद्वक्तुंकल्पकोटिशतैरपि १९
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवाराणसी- माहात्म्येसप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७

अष्टत्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
वाराणस्याश्चमाहात्म्यंतस्यांतीर्थानिचप्रभो
कथितानिसमासेनतीर्थान्यन्यानिसंशृणु १
ततोगयांसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः
अश्वमेधमवाप्नोतिगमनादेवभारत २
यत्राक्षय्यवटोनामत्रिषुलोकेषुविश्रुतःपितॄणांतत्रवैदत्तमक्षयंभवतिप्रभो ३
महानद्यामुपस्पृश्यतर्पयेत्पितृदेवताः
अक्षयान्प्राप्नुयाल्लोकान्कुलंचैवसमुद्धरेत् ४
ततोब्रह्मसरोगछेद्ब्रह्मारण्योपसेवितम्पुंडरीकमवाप्नोतिप्रभातमिवशर्वरी ५

सरसिब्रह्मणातत्रयूपश्रेष्ठःसमुच्छ्रितः
यूपंप्रदक्षिणंकृत्वावाजपेयफलंलभेत् ६
ततोगच्छेतराजेंद्रधेनुकंलोकविश्रुतम्
एकारात्रोषितोराजन्प्रयच्छेत्तिलधेनुकाम् ७
सर्वपापविशुद्धात्मासोमलोकंव्रजेद्ध्रुवम्
तत्रचिह्नंमहाराजअद्यापिहिनसंशयः ८
कपिलासहवत्सावैपर्वतेविचरत्युतः
सवत्सायाःपदान्यस्यादृश्यंतेऽद्यापिभारत ९
तेषूपस्पृश्यराजेंद्रपदेषुनृपसत्तम
यत्किंचिदशुभंपापंतत्प्रणश्यतिभारत १०
ततोगृध्रवटंगच्छेत्स्थानंदेवस्यशूलिनः स्नायात्तुभस्मनातत्रसंगम्यवृषभध्वजम् ११
ब्राह्मणेनभवेच्चीर्णंव्रतंद्वादशवार्षिकम्
इतरेषांतुवर्णानांसर्वपापंप्रणश्यति १२
गच्छेतततउद्यंतंपर्वतंगीतनादितम्
सावित्रंतुपदंतत्रदृश्यतेभरतर्षभ १३
तत्रसंध्यामुपासीतब्राह्मणःसंशितव्रतः उपास्ताहिभवेत्संध्यातेनद्वादशवार्षिकी १४
योनिद्वारंचतत्रैवविश्रुतंभरतर्षभ

तत्राभिगम्यमुच्येतपुरुषोयोनिसंकटात् १५
शुक्लकृष्णावुभौपक्षौगयायांयोवसेन्नरः
पुनात्यासप्तमंराजन्कुलंनास्त्यत्रसंशयः १६
एष्टव्याबहवःपुत्रायद्यप्येकोगयांव्रजेत्
यजेतवाश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् १७
ततःफल्गुंव्रजेद्राजंस्तीर्थसेवीनराधिप अश्वमेधमवाप्नोतिसिद्धिंचपरमांव्रजेत्
१८
ततोगच्छेतराजेंद्रधर्मपृष्ठंसमाहितः
यत्रधर्मोमहाराजनित्यमास्तेयुधिष्ठिर १९
धर्म्मंतत्राभिसंगम्यवाजिमेधफलंलभेत्
ततोगच्छेतराजेंद्र
ब्रह्मणस्तीर्थमुत्तमम् २०
तत्राभिगम्यब्रह्माणमर्चयेन्नियतव्रतः राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंप्राप्नोतिभारत
२१
ततोराजगृहंगच्छेत्तीर्थसेवीनराधिप
उपस्पृश्यततस्तत्रकक्षीवानिवमोदते २२
यक्षिण्यानैत्यकंतत्रप्रागग्निपुरुषःशुचिः
यक्षिण्यास्तुप्रसादेनमुच्यतेब्रह्महत्यया २३
मणिनागंततोगच्छेद्गोसहस्रफलंलभेत्
नैत्यकंभुंजतेयस्तुमणिनागस्यमानवः २४

दष्टस्याशीविषेणास्यनविषंक्रमतेनृप तत्रोष्यरजनीमेकांसर्वपापैःप्रमुच्यते २५
ततोगच्छेतब्रह्मर्षेर्गौतमस्यवनंनृप अहल्यायाह्रदेस्नात्वाव्रजेतपरमांगतिम् २६
अभिगम्यश्रियंराजन्विंदतेश्रियमुत्तमाम्
तत्रोदपानोधर्म्मज्ञत्रिषुलोकेषुविश्रुतः २७
तत्राभिषेकंकुर्वीतवाजिमेधमवाप्नुयात्
जनकस्यतुराजर्षेःकूपस्त्रिदशपूजितः २८
तत्राभिषेकंकृत्वाचविष्णुलोकमवाप्नुयात्
ततोऽविनाशनंगच्छेत्सर्वपापप्रमोचनम् २९
वाजिमेधमवाप्नोतिसोमलोकंचगच्छति
गंडकींचसमासाद्यसर्वतीर्थजलोद्भवाम् ३०
वाजपेयमवाप्नोतिसूर्यलोकंचगच्छति
ततोध्रुवस्यधर्मज्ञसमाविश्यतपोवनम् ३१
गुह्यकेषुमहाभागमोदतेनात्रसंशयः कर्मदांतुसमासाद्यनदींसिद्धनिषेविताम् ३२
पुंडरीकमवाप्नोतिसोमलोकंचगच्छति ततोविशालामासाद्यनदींत्रैलोक्यविश्रुताम् ३३
अग्निष्टोममवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति

अथमाहेश्वरींधारांसमासाद्यनराधिप ३४
अश्वमेधमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत्
दिवौकसांपुष्करिणींसमासाद्यनरःशुचिः ३५
नदुर्गतिमवाप्नोतिवाजपेयंचविंदति
अथमाहेशपदंगच्छेद्ब्रह्मचारीसमाहितः ३६
माहेश्वरपदेस्नात्वावाजिमेधफलंलभेत् तत्रकोटिस्तुतीर्थानांविश्रुताभरतर्षभ ३७
कूर्मरूपेणराजेंद्रअसुरेणदुरात्मना
ह्रियमाणाहृताराजन्विष्णुनाप्रभविष्णुना ३८
तत्राभिषेकंकुर्वीततीर्थकोट्यांनराधिप
पुंडरीकमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ३९
ततोगच्छेन्नरश्रेष्ठस्थानंनारायणस्यच
सदासन्निहितोयत्रहरिर्वसतिभारत ४०
यत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयश्चतपोधनाः
आदित्यावसवोरुद्राजनार्दनमुपासते ४१
शालग्रामइतिख्यातोविष्णोरद्भुतकर्मणः
अभिगम्यत्रिलोकेशंवरदंविष्णुमच्युतम् ४२
अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति
तत्रोदपानोधर्मज्ञसर्वपापप्रमोचनः ४३
समुद्रास्तत्रचत्वारःकूपेसन्निहिताःसदा
तत्रोपस्पृश्यराजेंद्र
नदुर्गतिमवाप्नुयात् ४४
अभिगम्यमहादेवंवरदंविष्णुमव्ययम्
विराजतेयथासोमऋणैर्मुक्तोयुधिष्ठिर ४५

जातिस्मरउपस्पृश्यशुचिःप्रयतमानसः
जातिस्मरत्वंप्राप्नोतिस्नात्वातत्रनसंशयः ४६
वटेश्वरपुरंगत्वाअर्चयित्वाचकेशवम्
ईप्सिताँ ल्लभतेलोकानुपवासान्नसंशयः ४७
ततस्तुवामनंगत्वासर्वपापप्रणाशनम्
अभिवाद्यहरिंदेवंनदुर्गतिमवाप्नुयात् ४८
भरतस्याश्रमंगत्वासर्वपापप्रमोचनम्
कौशिकींतत्रसेवेतमहापातकनाशिनीम् ४९
राजसूयस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिमानवः
ततोगच्छेतधर्मज्ञचंपकारण्यमुत्तमम् ५०
तत्रोष्यरजनीमेकांगोसहस्रफलंलभेत्
अथगोविंदमासाद्यतीर्थंपरमसम्मतम् ५१
उपोष्यरजनीमेकामग्निष्टोमफलंलभेत्
तत्रविश्वेश्वरंदृष्ट्वादेव्यासहमहाद्युतिम् ५२
मित्रावरुणयोर्लोकान्प्राप्नुयाद्भरतर्षभ
त्रिरात्रोपोषितस्तत्रअग्निष्टोमफलंलभेत् ५३
कन्यावसथमासाद्यनियतोनियताशनः
मनोःप्रजापतेर्लोकानाप्नोतिभरतर्षभ ५४
कन्यायांयेप्रयच्छंतिदानमण्वपिभारत
तदक्षयमितिप्राहुरृषयःसंशितव्रताः ५५
निष्ठावासंसमासाद्यत्रिषुलोकेषुविश्रुतम्

अश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकंचगच्छति ५६
येतुदानंप्रयच्छंतिनिष्ठायाःसंगमेनराः
तेयांतिनरशार्दूलब्रह्मलोकमनामयम् ५७
तत्राश्रमोवसिष्ठस्यत्रिषुलोकेषुविश्रुतः
तत्राभिषेकंकुर्वाणोवाजपेयमवाप्नुयात्
५८
देवकूटंसमासाद्यदेवर्षिगणसेवितम्
अश्वमेधमवाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ५९
ततोगच्छेतराजेंद्रकौशिकस्यमुनेर्ह्रदम्
तत्रसिद्धिंपरांप्रापविश्वामित्रोऽथकौशिकः ६०
यत्रमासंवसेद्धीरःकौशिक्यांभरतर्षभ अश्वमेधस्ययत्पुण्यंतन्मासेनाधिगच्छति ६१
सर्वतीर्थवरंचैवयोवसेतमहाह्रदम्
नदुर्गतिमवाप्नोतिविंद्याद्बहुसुवर्णकम् ६२
कुमारमभिगम्याथवीराश्रमनिवासिनम्
अश्वमेधमवाप्नोतिशक्रलोकंसगच्छति ६३
नंदिन्यांचसमासाद्यकूपंत्रिदशसेवितम्
नरमेधस्ययत्पुण्यंतत्प्राप्नोतिकुरूद्वह ६४
कालिकासंगमेस्नात्वाकौशिक्यारुणयोर्यतःत्रिरात्रोपोषितोविद्वान्सर्वपापैःप्रमुच्यते ६५

उर्वशीतीर्थमासाद्यतथासोमाश्रमंबुधः कुंभकर्णाश्रमेस्नात्वापूज्यतेभुविमानवः ६६
तथाकोकामुखेस्नात्वाब्रह्मचारीसमाहितः
जातिस्मरत्वंप्राप्नोतिदृष्टमेतत्पुरातनैः ६७
सकृन्नदींसमासाद्यकृतार्थोभवतिद्विजः सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकंचगच्छति ६८
ऋषभद्वीपमासाद्यसेव्यक्रौंचनिषूदनम् सरस्वत्यामुपस्पृश्यविमानस्थोविराजते ६९ औद्यानकंमहाराजतीर्थंमुनिनिषेवितम् तत्राभिषेकंकुर्वीतसर्वपापैःप्रमुच्यते ७०
ब्रह्मतीर्थंसमासाद्यपुण्यंब्रह्मर्षिसेवितम्
वाजपेयमवाप्नोतिनरोनास्त्यत्रसंशयः ७१
ततश्चंपांसमासाद्यभागीरथ्यांकृतोदकः
दंडार्पणंसमासाद्यगोसहस्रफलंलभेत् ७२
लाविढिकांततोगच्छेत्पुण्यांपुण्यनिषेविताम्
वाजपेयमवाप्नोतिविमानस्थश्चपूज्यते ७३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेगयादितीर्थमाहात्म्यकथनं नामअष्टत्रिंशोऽध्यायः ३८

नवत्रिंशोऽध्यायः
नारदउवाच-
अथसंध्यांसमासाद्यसविद्यांतीर्थमुत्तमम्
उपस्पृश्यनरोविद्वान्भवेन्नास्त्यत्रसंशयः १
रामस्यचप्रसादेनतीर्थराजंकृतंपुरा
तल्लौहित्यंसमासाद्यविंद्याद्बहुसुवर्णकम् २
करतोयांसमासाद्यत्रिरात्रोपोषितोनरः
अश्वमेधमवाप्नोतिशक्रलोकंचगच्छति ३
गंगायास्त्वथराजेंद्रसागरस्यचसंगमे
अश्वमेधंदशगुणंप्रवदंतिमनीषणः ४
गंगायास्तुपरंद्वीपंप्राप्ययःस्नातिभारत
त्रिरात्रोपोषितोराजन्सर्वकाममवाप्नुयात् ५
ततोवैतरणींगत्वानदींपापप्रमोचनीम्
विरजंतीर्थमासाद्यविराजतियथाशशी ६
प्रभावेचकुलंपूत्वासर्वपापंव्यपोहति
गोसहस्रफलंलब्ध्वापुनातिस्वकुलंनरः ७
शोणस्यज्योतिरथ्याश्चसंगमेनिवसञ्छुचिः
तर्पयित्वापितॄन्देवानग्निष्टोमफलंलभेत् ८
शोणस्यनर्मदायाश्चप्रभवेकुरुपुंगव

वंशगुल्ममुपस्पृश्यवाजिमेधफलंलभेत् ९
ऋषभंतीर्थमासाद्यकोशलायांनराधिप
वाजिमेधमवाप्नोतित्रिरात्रोपोषितोनरः १०
कोशलायांसमासाद्यकालतीर्थमुपस्पृशेत्
वृषभैकादशगुणंलभतेनात्रसंशयः ११
पुष्पवत्यामुपस्पृश्यत्रिरात्रोपोषितोनरः
गोसहस्रफलंविंद्यात्कुलंचैवसमुद्धरेत् १२
ततोबदारिकातीर्थेस्नात्वाप्रयतमानसः दीर्घायुष्यमवाप्नोतिस्वर्गलोकंचगच्छति १३
ततोमहेंद्रमासाद्यजामदग्न्यनिषेवितम्
रामतीर्थेनरःस्नात्वावाजिमेधफलंलभेत् १४
मतंगस्यतुकेदारंतत्रैवभरतर्षभ
तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंभेत् १५
श्रीपर्वतंसमासाद्यनदीतीरमुपस्पृशेत्
अश्वमेधमवाप्नोतिपरांसिद्धिंचगच्छति १६
श्रीपर्वतेमहादेवोदेव्यासहमहाद्युतिः न्यवसत्परमप्रीतोब्रह्माचत्रिदशैर्वृतः
१७
तत्रदेवह्रदेस्नात्वाशुचिःप्रयतमानसः
अश्वमेधमवाप्नोतिपरांसिद्धिंचगच्छति १८
ऋषभंपर्वतंगत्वाभांडेषुसुरपूजितम्
वाजपेयमवाप्नोतिनाकपृष्ठेचमोदते १९
ततोगच्छेतकावेरींवृतामृप्सरसांगणैः

तत्रस्नात्वानरोराजन्गोसहस्रफलंलभेत् २०
तत्रतीर्थेसमुद्र
स्यकन्यातीर्थमुपस्पृशेत्
तत्रोपस्पृश्यराजेंद्र
सर्वपापैःप्रमुच्यते २१
अथगोकमर्णमासाद्यत्रिषुलोकेषुविश्रुतम्समुद्रमध्येराजेंद्रसर्वलोकनमस्कृतम्
२२
यत्रब्रह्मादयोदेवामुनयश्चतपोधनाः
भूतयक्षाःपिशाचाश्चकिन्नराःसमहोरगाः २३
सिद्धचारणगंधर्वामानुषाःपन्नगास्तथा
सरितःसागराःशैलाउपासंतेउमापतिम् २४
तत्रेशानंसमभ्यर्च्यत्रिरात्रोपोषितोनरः
दशाश्वमेधमाप्नोतिगाणपत्यंचविंदति २५
उपोष्यद्वादशरात्रंकृतार्थोजायतेनरः
तस्मिन्नेवतुगायत्र्याःस्थानंत्रैलोक्यविश्रुतम् २६
त्रिरात्रमुषितस्तत्रगोसहस्रफलंलभेत् निदर्शनंचप्रत्यक्षंब्राह्मणानांनराधिप
२७
गायत्रींपठतेयस्तुयोनिसंकरजोद्विजः
गाथावागीतिकावाणीतस्यसंपद्यतेनृप २८
अब्राह्मणस्यपठतःसावित्रीतूपनश्यति
संवर्तस्यतुविप्रर्षेवापीमासाद्यदुर्ल्लभाम् २९

रूपस्यभागीभवतिसुभगश्चाभिजायते
ततोवेणांसमासाद्यतर्पयेत्पितृदेवताः ३०
मयूरहंससंयुक्तंविमानंलभतेनरः
ततोगोदावरींप्राप्यनित्यसिद्धनिषेविताम् ३१
गवामयमवाप्नोतिवायुलोकंचगच्छति
वेणायाःसंगमेस्नात्वावाजपेयफलंलभेत् ३२
वरदासंगमंस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत्
ब्रह्मस्थूणांसमासाद्यत्रिरात्रोपोषितोनरः ३३
गोसहस्रफलंविंद्यात्स्वर्गलोकंचगच्छति
कुब्जावनंसमासाद्यब्रह्मचारीसमाहितः ३४
त्रिरात्रोपोषितःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत्
ततोदेवह्रदेस्नात्वाकृष्णवेणाजलोद्भवे
३५
ज्योतिर्मात्रह्रदेचैवतथाकन्याश्रमेनृपयत्रक्रतुशतैरिष्ट्वादेवराजोदिवंगतः ३६
अग्निष्टोमशतंविंद्याद्गमनादेवतत्रतु
सर्वदेवह्रदेस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् ३७
जातिमात्रह्रदेस्नात्वाभवेज्जातिस्मरोनरः
शरभंगाश्रमंगत्वाशुकस्यचमहात्मनः ३८
पितृदेवार्चनरतोगोसहस्रफलंलभेत्
दंडकारण्यमासाद्यमहाराजउपस्पृशेत् ३९
शरभंगाश्रमंगत्वाशुकस्यचमहात्मनः

नदुर्गतिमवाप्नोतिपुनातिस्वकुलंनरः ४०
ततःसूर्यारकंगच्छेज्जमदग्निनिषेवितम्
रामतीर्थंनरःस्नात्वाविंद्याद्बहुसुवर्णकम् ४१
सप्तगोदावरींस्नात्वानियतोनियताशनः
महापुण्यमवाप्नोतिदेवलोकंचगच्छति ४२
ततोदेवपथंगच्छेन्नियतोनियताशनः
देवसत्रस्ययत्पुण्यंतदवाप्नोतिमानवः ४३
तुंगकारण्यमासाद्यब्रह्मचारीजितेंद्रि
यः
वेदानध्यापयत्तत्रमुनीन्सारस्वतःपुरा ४४
तत्रवेदान्प्रणष्टांस्तुमुनेरांगिरसःसुतः
उपविष्टोमहर्षीणामुत्तरीयेषुभारत ४५
ॐकारेणयथान्यायंसम्यगुच्चारितेनह येनयत्पूर्वमभ्यस्तंतस्यतत्समुपस्थितम्
४६
ऋषयस्तत्रदेवाश्चवरुणोऽग्निप्रजापतिः
हरिर्नारायणोदेवोमहादेवस्तथैवच ४७
पितामहश्चभगवान्देवैस्सहमहाद्युतिः
भृगुंनियोजयामासयाजनार्थेमहाद्युतिम् ४८
ततःसचक्रेभगवानृषीणांविधिवत्तदा
सर्वेषांपुनराधानंदेवदृष्टेनकर्मणा ४९
आज्यभागेनवैतत्रतर्पितास्तुयथाविधि
देवास्त्रिभुवनंयाताऋषश्चयथासुखम् ५०
तदरण्यंप्रविष्टस्यतुंगकंराजसत्तम

पापंविनश्यतेसद्यःस्त्रियावैपुरुषस्यवा ५१
तत्रमासंवसेद्धीरोनियतोनियताशनः ब्रह्मलोकंव्रजेद्राजन्पुनीतेचकुलंपुनः ५२
मेधावनंसमासाद्यपितृदेवांश्चतर्पयेत्
अग्निष्टोममवाप्नोतिस्मृतिंमेधांचविंदति ५३
तत्रकालंजरंगत्वागोसहस्रफलंलभेत्
आत्मानंसाधयेत्तत्रगिरौकालंजरेनृप ५४
स्वर्गलोकेमहीयेतनरोनास्त्यत्रसंशयः
ततोगिरिवरश्रेष्ठेचित्रकूटेविशांपते ५५
मंदाकिनींसमासाद्यनदींपापविमोचनीम्
अत्राभिषेकंकुर्वाणःपितृदेवार्चनेरतः ५६
अश्वमेधमवाप्नोतिगतिंचपरमांव्रजेत्
ततोगच्छेतराजेंद्रगुहस्थानमनुत्तमम् ५७
यत्रदेवोमहासेनोनित्यंसन्निहितोनृप
पुमांस्तत्रनरःश्रेष्ठगमनादेवसिध्यति ५८
कोटितीर्थेनरःस्नात्वागोसहस्रफलंलभेत् प्रदक्षिणमुपावृत्ययशःस्थानंव्रजेन्नरः
५९
अभिगम्यमहादेवंविराजतियथाशशी
तत्रकूपोमहाराजविश्रुतोभरतर्षभ ६०
समुद्रायत्रचत्वारोनिवसंतियुधिष्ठिर
ततोपस्पृश्यराजेंद्र
कृत्वाचापिप्रदक्षिणम् ६१

नियतात्मानरःपूतोगच्छेतपरमांगतिम् ततोगच्छेत्कुरुश्रेष्ठशृंगवेरपुरंमहत् ६२
यत्रतीर्णोमहाप्राज्ञोरामोदाशरथिःपुरा
गंगायांतुनरःस्नात्वाब्रह्मचारीजितेंद्रि यः ६३
विधूतपाप्माभवतिवाजपेयंचविंदति
ततोमुंजवटंगछेत्स्थानंदेवस्यधीमतः ६४
अभिगम्यमहादेवमभ्यर्च्यचनराधिप प्रदक्षिणमुपावृत्यगाणपत्यमवाप्नुयात्
६५
ततोगच्छेतराजेंद्रप्रयागमृषिसंस्तुतम्
यत्रब्रह्मादयोदेवादिशश्चसदिगीश्वराः ६६
लोकपालाश्चसिद्धाश्चनिरताःपितरस्तथा
सनत्कुमारप्रमुखास्तथैवचमहर्षयः ६७
तथानागाःसुपर्णाश्चसिद्धाःशुक्रधरास्तथा
सरितःसागराश्चैवगंधर्वाप्सरसस्तथा ६८
हरिश्चभगवानास्तेप्रजापतिपुरस्कृतः
तत्रत्रीण्यपिकुंडानितयोर्मध्येनजाह्नवी ६९
प्रयागात्समतिक्रांतासर्वतीर्थपुरस्कृता
तपनस्यसुतातत्रत्रिषुलोकेषुविश्रुता ७०
यमुनागंगयासार्द्धंसंगतालोकभाविनी गंगायमुनयोर्मध्येपृथिव्याजघनंस्मृतम्

७१
प्रयागंजघनस्यांतमुपस्थमृषयोविदुः
प्रयागंसुप्रतिष्ठानंकंबलाश्वतरावुभौ ७२
तीर्थंभोगवतीचैववेदीप्रोक्ताप्रजापतेः
तत्रवेदाश्चयज्ञाश्चमूर्त्तिमंतोयुधिष्ठिर ७३
प्रजापतिमुपासंतऋषयश्चमहानघाः
यजंतेक्रतुभिर्देवांस्तथाचक्रधरानृप ७४
ततःपुण्यतमंनास्तित्रिषुलोकेषुभारत
प्रयागंसर्वतीर्थेभ्यःप्रभावेणाधिकंप्रभो ७५
श्रवणात्तस्यतीर्थस्यनामसंकीर्तनादपि मूर्धकानमनाद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते
७६
तत्राभिषेकंयःकुर्यात्संगमेसंशितव्रतः
पुण्यंसुमहदाप्नोतिराजसूयाश्वमेधयोः ७७
एषायजनभूमिर्हिदेवानामपितत्कथा
दत्तंतत्रस्वल्पमपिमहद्भवतिभारत ७८
नदेववचनात्तातनलोकवचनादपि
मतिरुत्क्रमणीयातेप्रयागमरणंप्रति ७९
दशतीर्थसहस्राणिषष्टिकोट्यस्तथापराः
येषांसान्निध्यमत्रैवकीर्त्तितंकुरुनंदन ८०
चतुर्विद्येचयत्पुण्यंसत्यवादिषुचैवयत्स्नातएवतदाप्नोतिगंगायामुनसंगमे ८१
ततोभोगवतीनामवासुकेस्तीर्थमुत्तमम्

तत्राभिषेकंयःकुर्यात्सोऽश्वमेधमवाप्नुयात् ८२
तत्रहंसप्रपतनंतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम्
दशाश्वमेधिकंचैवगंगायांकुरुनंदन ८३
कुरुक्षेत्रसमागंगायत्रतत्रावगाहिता
विशेषोवैकनखलेप्रयागंपरमंमहत् ८४
यद्यकार्यशतंकृत्वाकृतंगंगावसेवनम् सर्वंतत्तस्यगंगापोदहत्यग्निरिवेंधनम् ८५
सर्वंदहतिगंगापस्तूलराशिमिवानलः सर्वंकृतयुगेपुण्यंत्रेतायांपुष्करंस्मृतम् ८६
द्वापरेतुकुरुक्षेत्रंगंगाकलियुगेस्मृता
पुष्करेतुतपस्तप्येद्दानंदद्यान्महालये ८७
मलयेत्वग्निमारोहेद्भृगुतुंगेत्वनाशनम्पुष्करेतुकुरुक्षेत्रेगंगापोमध्यगेषुच ८८
सद्यस्तारयतेजंतुःसप्तसप्तावरांस्तथा
पुनातिकीर्त्तितापापंदृष्ट्वापुण्यंप्रयच्छति ८९
अवगाढाचपीत्वाचपुनात्यासप्तमंकुलम्
यावदस्थिमनुष्यस्यगंगायाःस्पृशतेजलम् ९०
तावत्सपुरुषोराजन्स्वर्गलोकेमहीयते

यथापुण्यानितीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच ९१
उपास्यपुण्यंलब्ध्वाचभवतिपरलोकभाक्
नगंगासदृशंतीर्थंनदेवःकेशवात्परः ९२
ब्राह्मणेभ्यःपरंनास्तिएवमाहपितामहः
यत्रगंगामहाराजसदेशस्तत्रयोजनम् ९३
सिद्धक्षेत्रंचविज्ञेयंगंगातीरसमाश्रितम्
इदंसत्यंद्विजातीनांसाधूनांमानसेषुच ९४
मुक्तिंचैवजपेत्कर्णेशिष्टस्यानुगतस्यच इदंधर्म्यमिदंमेध्यमिदंस्वर्ग्यमिदंसुखम् ९५
इदंपुण्यतमंरम्यंपावनंधर्ममुत्तमम्
महीशीर्षमिदंगुह्यंसर्वपापप्रमोचनम् ९६
अधीत्यद्विजमध्येचनिर्मलत्वमवाप्नुयात्श्रीमत्स्वर्ग्यंमहापुण्यंसपत्नशमनंशिवम् ९७
मेधाजननमग्र्यंवैतीर्थवंशानुकीर्त्तनम् अपुत्रोलभतेपुत्रमधनोधनमाप्नुयात् ९८
महींविजयतेराजावैश्योधनमवाप्नुयात् शूद्रो
यातीप्सितान्कामान्ब्राह्मणःपारगःपठन् ९९
यश्चेदंशृणुयान्नित्यंतीर्थपुण्यंसदाशुचि
जातिस्मरत्वमाप्नोतिनाकपृष्ठेचमोदते १००

गम्यान्यपिचतीर्थानिकीर्तितान्यगमान्यपि
मनसाप्यभिगच्छेतसर्वतीर्थमनीषया १०१ एतानिवसुभिःसाध्यैरादित्यैर्मरुदश्विभिः
ऋषिभिर्देवकल्पैश्चकृतानिसुकृतैषिभिः १०२
एवंत्वमपिकौरव्यविधिनानेनसुव्रत व्रजतीर्थानिनियतःपुण्यंपुण्येनवर्द्धते १०३
भावितैःकरणैःपूर्वमास्तिक्याछ्रुतिदर्शनात्
प्राप्यंतेतानितीर्थानिसद्भिःशिष्टानुदर्शिभिः १०४
नाकृतोनाकृतात्माचनाशुचिर्नचतस्करः
स्नातितीर्थेषुकौरव्यनचवक्रमतिर्नरः १०५
त्वयातुसम्यग्वृत्तेननित्यंधर्मार्थदर्शिना
पितरस्तर्पितास्तातसर्वेचप्रपितामहाः
पितामहपुरोगाश्चदेवाःसर्षिगणास्तथा १०६
वसिष्ठउवाच-
त्वंचधर्मेणधर्मज्ञनित्यमेवाभितोषिताः
दिलीपकीर्तिंमहतींप्राप्स्यसेभुविशाश्वतीम् १०७
नारदउवाच-
एवमुक्त्वाभ्यनुज्ञाप्यवसिष्ठोभगवानृषि

ः
प्रीतःप्रीतेनमनसातत्रैवांतरधीयत १०८
दिलीपःकुरुशार्दूलशास्त्रतत्त्वार्थदर्शनात्
वसिष्ठवचनाच्चैवपृथिवीमनुचक्रमे १०९
एवमेषामहाभागप्रतिष्ठानेप्रतिष्ठिता तीर्थयात्रामहापुण्यासर्वपापप्रमोचनी ११०
अनेनविधिनायस्तुपृथिवींपर्यटिष्यति अश्वमेधशतंसाग्रंफलंप्रेत्यैषभोक्ष्यते १११
ततश्चाष्टगुणंपार्थप्राप्स्यसेधर्ममुत्तमम्
दिलीपःपार्थनृपतिर्यथापूर्वमवाप्तवान् ११२
नेताचत्वमृषीन्यस्मात्तस्मात्तेष्टगुणंफलम्
रक्षोगणविकीर्णानितीर्थान्येतानिभारत ११३
नगतिर्विद्यतेऽन्यस्यत्वामृतेकुरुनंदन इदंदेवर्षिचरितंसर्वतीर्थानुसंश्रितम् ११४
यःपठेत्कल्यमुत्थायसर्वपापैःप्रमुच्यते ऋषिमुख्याःसदायत्रवाल्मीकिस्त्वथकश्यपः ११५
आत्रेयस्त्वथकौंडिन्योविश्वामित्रोऽथगौ

तमः
असितोदेवलश्चैवमार्कंडेयोऽथगालवः ११६
भरद्वाजस्यशिष्यश्चमुनिरुद्दालकस्तथा
शौनकःसहपुत्रेणव्यासश्चतपतांवरः ११७
दुर्वासाश्चमुनिश्रेष्ठोजाबालिश्चमहातपाः
एतेऋषिवराःसर्वेत्वत्प्रतीक्ष्यास्तपोधनाः ११८
एभिःसहमहाभागतीर्थान्येतान्यनुव्रज प्राप्स्यसेमहतींकीर्तिंयथाराजामहाभिषः ११९
यथाययातिर्धर्मात्मायथाराजापुरूरवाः तथात्वंकुरुशार्दूलस्वेनधर्मेणशोभसे १२० यथाभगीरथोराजायथारामश्चविश्रुतः यथावैवृत्रहासर्वान्सपत्नानदहत् पुरा १२१
त्रैलोक्यंपालयामासदेवराट्विगतज्वरः तथाशत्रुक्षयंकृत्वात्वंप्रजाःपालयिष्यसि १२२
स्वधर्मेणार्जितामुर्वींप्राप्यराजीवलोचन
ख्यातिंयास्यसिवीर्येणकार्त्तवीर्यार्जुनोयथा १२३
सूतउवाच-
एवमाभाष्यराजानंनारदोभगवानृषिः
अनुज्ञाप्यमहाराजंतत्रैवांतरधीयत १२४

युधिष्ठिरोऽपिधर्मात्माऋषिभिःसहसुव्रतःजगामाखिलतीर्थानिसादरःपृथिवीपतिः १२५ मयोक्तामृषयःसर्वेतीर्थयात्राश्रयांकथाम्
यःपठेच्छृणुयाद्वापिसमुक्तःसर्वपातकैः १२६
मयोक्तमखिलंतत्त्वंकिंभूयःश्रोतुमिच्छथ ऋषीणांपुण्यकीर्तीनांनावक्तव्यंममास्तिवै १२७
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेनानाविधतीर्थकथनं
नामनवत्रिंशोऽध्यायः ३९

चत्वारिंशोऽध्यायः
सूतउवाच-
एवमुक्तानितीर्थानिविष्णुदेहानिसुव्रताः
एषामन्यतमासंगान्मुक्तोभवतिमानवः १
तीर्थानुश्रवणंधन्यंधन्यंतीर्थनिषेवणम्पापराशिनिपातायनान्योपायःकलौयुगे २
वासंकुर्यामहंतीर्थेतीर्थस्पर्शमहंतथा
एवंयोऽनुदिनंब्रूतेसयातिपरमंमहत् ३
पापानितस्यनश्यंतितीर्थालापनमात्रतः
तीर्थानिखलुधन्यानिधन्यसेव्यानिसुव्रताः ४

तीर्थानांसेवनादेवसेवितोभवतिप्रभुः नारायणोजगत्कर्तानास्तितीर्थात्परंपदम् ५
ब्राह्मणस्तुलसीचैवअश्वत्थस्तीर्थसंचयःविष्णुश्चपरमेशानःसेव्यएवसदानृभिः ६
ब्राह्मणानांविशेषेणसेवनंमुनिपुंगवाः
सर्वतीर्थावगाहादेरधिकंविदुरग्रजाः ७
तस्माद्द्विजपदंसाक्षात्सर्वतीर्थमयंशुभम्
भजेतानुदिनंविद्वांस्तत्रतीर्थाधिकंभवेत् ८
अश्वत्थस्यतुलस्याश्चगवांकुर्यात्प्रदक्षिणम्
सर्वतीर्थफलंप्राप्यविष्णुलोकेमहीयते ९
तस्माद्दुष्कृतकर्माणिनाशयेत्तीर्थसेवनात्
अन्यथानरकंयातिकर्म्मभोगाद्धिशाम्यति १०
पापिनांनरकेवासःसुकृतीस्वर्गमश्नुते तस्मात्पुण्यंनिषेवेततीर्थंखलुविचक्षणः ११
ऋषयऊचुः-
श्रुतानिकिलतीर्थानिसमाहात्म्यानिसुव्रत
इदानींश्रोतुमिच्छामःप्रयागस्यविशेषकम् १२
प्रयागंतुपुराप्रोक्तंसंक्षेपात्सूतयत्

त्वया
विशेषाच्छ्रोतुमिच्छामःसूतनःकथ्यतामिति १३
सूतउवाच-
साधुपृष्टंमहाभागाःप्रयागंप्रतिसुव्रताः
हंताहंतत्प्रवक्ष्यामिप्रयागस्योपवर्णनम् १४
मार्कंडेयेनकथितंयत्पुरापांडुसूनवे भारतेतुयदावृत्तेप्राप्तराज्येपृथासुते १५
एतस्मिन्नंतरेराजाकुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः
भ्रातृशोकेनसंतप्तःचिंतयंस्तुपुनःपुनः १६
आसीद्दुर्योधनोराजाएकादशचमूपतिः
अस्मान्संतप्यबहुशःसर्वेतेनिधनंगताः १७
वासुदेवंसमाश्रित्यपंचशेषास्तुपांडवाः
कथंद्रोणंचभीष्मंचकर्णंचैवमहाबलम् १८
दुर्योधनंचराजानंभ्रातृपुत्रसमन्वितम्
राजानोनिहताःसर्वेयेचान्येशूरमानिनः १९
विनाराज्येनकर्तव्यंकिंभोगैर्जीवितेनवाधिक्कष्टमितिसंचिंत्यराजाविह्वलतांगतः २०
निश्चेष्टोऽथनिरुत्साहःकिंचित्तिष्ठत्यधोमुखः

लब्धसंज्ञोयदाराजाचिंतयानःपुनःपुनः २१ कंचरेविधिनायोगंनियमंतीर्थमेववा येनाहंशीघ्रमामुच्येमहापातककिल्बिषात् २२
यत्रस्नात्वानरोयातिविष्णुलोकमनुत्तमम्कथंपृच्छामिवैकृष्णंयेनेदंकारितंमहत् २३
धृतराष्ट्रंकथंपृच्छेयस्यपुत्रशतंहतम्
व्यासंकथमहंपृच्छेयस्यगोत्रक्षयःकृतः २४
एवंवैक्लव्यमापन्नोधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः
रुदंतःपांडवाःसर्वेभ्रातृशोकपरिप्लुताः
२५
येचतत्रमहात्मानःसमेताःपांडवाश्रिताः
कुंतीचद्रौपदीचैवयेचतत्रसमागताः २६
भूमौनिपतिताःसर्वेरोदमानाःसमंततः
वाराणस्यांतुमार्कंडस्तेनज्ञातोयुधिष्ठरः २७
यथाविक्लवमापन्नोरोदमानःसुदुःखितः
अचिरेणैवकालेनमार्कंडस्तुमहातपाः २८
हस्तिनापुरसंप्राप्तोराजद्वारेसतिष्ठतिद्वारपालोऽपितंदृष्ट्वाराज्ञःकथितवान्द्रुतम् २९
त्वांद्रष्टुकामोमार्कंडोद्वारेतिष्ठत्यसौमुनिःत्वरितोधर्मपुत्रस्तुद्वारमेत्याहतत्परः ३०

युधिष्ठिरउवाच-स्वागतंतेमहाप्राज्ञस्वागतंतेमहामुने
अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेपावितंकुलम् ३१
अद्यमेपितरस्तृप्तास्त्वयिदृष्टेमहामुने
सिंहासनउपस्थाप्यपादशौचार्चनादिभिः ३२
युधिष्ठिरोमहात्मावैपूजयामासतंमुनिम्
ततस्तमूचेमार्कण्डःपूजितोऽहत्वयाविभो ३३
आख्याहित्वरितोराजन्किमर्थंत्वरितंत्वया
केनवाविक्लवीभूतःकथयस्वममाग्रतः ३४
युधिष्ठिरउवाच-अस्माकंचैवयद्वृत्तंराज्यस्यार्थेमहामुने
एतत्सर्वंविदित्वातुभगवानिहचागतः ३५
मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्महाबाहोयत्रधर्मोव्यवस्थितः
नैवदृष्टंरणेपापंयुध्यमानस्यधीमतः ३६
किंपुनाराजधर्मेणक्षत्रियस्यविशेषतः तदेवंहृदयेकृत्वातस्मात्पापंनचिंतयेत् ३७
ततोयुधिष्ठिरोराजाप्रणम्यशिरसामुनिम् पृच्छामित्वांमुनिश्रेष्ठसदात्रैकाल्यदर्शनम्
कथयस्वसमासेनमुच्येऽहयेनकिल्बिषात् ३८ मार्कंडेयउवाच-

शृणुराजन्महाभागयन्मांपृच्छसिभारत एवंसांख्यंचयोगंचतीर्थंचैवयुधिष्ठिर ३९ किंपुनर्ब्राह्मणैःपुण्यैःकीर्तितंवैपुराविभो
प्रयागगमनंश्रेष्ठंनराणांपुण्यकर्मणाम् ४०
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचत्वारिं शोऽध्यायः ४०

एकचत्वारिंशोऽध्यायः युधिष्ठिरउवाच-भगवञ्छ्रोतुमिच्छामिपुराकल्पेयथास्थितम्
कथंप्रयागगमनंनराणांतत्रकीदृशम् १
मृतानांकागतिस्तत्रस्नातानांचैवकिंफलम्येवसंतिप्रयागेतुब्रूहितेषांचकिंफलम्
एतन्मेसर्वमाख्याहिपरंकौतूहलंहिमे २
मार्कंडेयउवाच-कथयिष्यामितेवत्सनाथेष्टंयच्चयत्फलम् पुराऋषीणांविप्राणांकथ्यमानंमयाश्रुतम् ३
आप्रयागात्प्रतिष्ठानाद्धर्मकीवासुकीह्रदात्
कंबलाश्वतरौनागौनागाश्चबहुमूलिकाः ४ एतत्प्रजापतिक्षेत्रंत्रिषुलोकेषुविश्र

ुतम्
अत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः ५
तत्रब्रह्मादयोदेवारक्षांकुर्वंतिसंगताः
अन्येचबहवस्तीर्थाःसर्वपापप्रणाशनाः ६
नशक्याःकथितुंराजन्बहुवर्षशतैरपि
संक्षेपेणप्रवक्ष्यामिप्रयागस्यचकीर्त्तनम् ७
षष्टिर्धनुःसहस्राणिपरिरक्षंतिजाह्नवीम्
यमुनांरक्षतिसदासवितासप्तवाहनः ८
प्रयागंतुविशेषेणस्वयंरक्षतिवासवः
मंडलंरक्षतिहरिर्देवैःसहसुसंमतम् ९
तंवटंरक्षतेनित्यंशूलपाणिर्महेश्वरः
स्थानंरक्षतिवैदेवःसर्वपापहरंशुभम् १०
अधर्मेणवृतोलोकेनैवगच्छतितत्पदम्
स्वल्पमल्पतरंपापंयदातस्यनराधिप ११
प्रयागस्मरमाणस्यसर्वमायातिसंक्षयम्
दर्शनात्तस्यतीर्थस्यनामसंकीर्तनादपि १२
मृत्तिकालभनाद्वापिनरःपापाद्विमुच्यते पंचकुंडानिराजेंद्रयेषांमध्येतुजाह्नवी १३
प्रयागेतुप्रविष्टस्यपापंक्षरतितत्क्षणात्
योजनानांसहस्रेषुगंगांस्मरतियोनरः १४

अपिदुष्कृतकर्मासौलभतेपरमांगतिम्
कीर्तनान्मुच्यतेपापैर्दृष्ट्वाभद्रा
णिपश्यति १५
अवगाह्यचपीत्वाचपुनात्यासप्तमंकुलम्
सत्यवादीजितक्रोधोअहिंसांपरमास्थितः १६
धर्मानुसारीतत्त्वज्ञोगोब्राह्मणहितेरतः
गंगायमुनयोर्मध्येस्नातोमुच्येतकिल्बिषात् १७
मनसाचिंतितान्कामान्सम्यक्प्राप्नोतिपुष्कलान्
ततोगत्त्वाप्रयागंतुसर्वदेवाभिरक्षितम् १८
ब्रह्मचारीवसेन्मासंपितृदेवांश्चतर्पयेत्
ईप्सिताँ ल्लभतेकामान्यत्रतत्राभिजायते १९
तपनस्यसुतादेवीत्रिषुलोकेषुविश्रुता समागतामहाभागायमुनायत्रनिम्नगाः २०
तत्रसन्निहितोनित्यंसाक्षाद्देवोमहेश्वरः
दुष्प्रापंमानुषैःपुण्यंप्रयागंतुयुधिष्ठिर २१
देवदानवगंधर्वाऋषयःसिद्धचारणाः तत्रोपस्पृश्यराजेंद्रस्वर्गलोकेमहीयते २२

इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकचत्वारिंशोऽध्यायः ४२

द्विचत्वारिंशोऽध्यायः मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्प्रयागस्यमाहात्म्यंपुनरेवतु यंगत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः १ आर्तानांचदरिद्राणांनिश्चितव्यवसायिनाम् स्थानंमुक्त्वाप्रयागंतुनाक्षयंतुकदाचन २
गंगायमुनमासाद्ययस्तुप्राणान्परित्यजेत्
दीप्तकांचनवर्णाभेविमानेसूर्यवर्चसि ३
गंधर्वाप्सरसांमध्येस्वर्गेमोदतिमानवः
ईप्सिताँ ल्लभतेकामान्वदंतिऋषिपुंगवाः ४
सर्वरत्नमयैर्दिव्यैर्नानाध्वजसमाकुलैःवरांगनासमाकीर्णैर्मोदतेशुभलक्षणैः ५
गीतवादित्रनिर्घोषैःप्रसुप्तःप्रतिबुध्यते
यावन्नस्मरतेजन्मतावत्स्वर्गेमहीयते ६
तत्रस्वर्गात्परिभ्रष्टःक्षीणकर्म्मादिवश्च्युतः
हिरण्यरत्नसंपूर्णेसमृद्धेजायतेकुले ७
तदेवस्मरतेतीर्थंस्मरणात्तत्रगच्छति

देशस्थोयदिवारण्येविदेशेयदिवागृहे ८
प्रयागंस्मरमात्रोपियस्तुप्राणान्परित्यजेत्
सब्रह्मलोकमाप्नोतिवदंतिऋषिपुंगवाः ९
सर्वकामफलावृत्तामहीयत्रहिरण्मयी
ऋषयोमुनयःसिद्धायत्रलोकेप्रगच्छति १०
स्त्रीसहस्राकुलेरम्येमंदाकिन्यास्तटेशुभे
मोदतेऋषिभिःसार्द्धंस्वकृतेनेहकर्मणा ११
सिद्धचारणगन्धर्वैःपूज्यतेदिविदैवतैः
ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोजंबुद्वीपपतिर्भवेत् १२
ततःशुभानिकर्माणिचिंतयानःपुनःपुनः
गुणवान्वित्तसंपन्नोभवतीहनसंशयः १३
कर्मणामनसावाचासत्यधर्मप्रतिष्ठितः
गंगायमुनयोर्मध्येयस्तुदानंप्रयच्छति १४
सुवर्णंमणिमुक्तांवायदिधान्यंप्रतिग्रहम्
स्वकार्येपितृकार्येवादेवताभ्यर्चनेऽपिवा १५
निष्फलंतस्यतत्तीर्थंयावत्तत्फलमश्नुते एवंतीर्थेनगृह्णीयात् पुण्येष्वायतनेषुच १६
निमित्तेषुचसर्वेषुअप्रमत्तोद्विजोभवेत्
कपिलांपाटलावर्णांप्रयागेयःप्रयच्छति १७

स्वर्णशृंगींरौप्यखुरांचैलकंठींपयस्विनीम्
प्रयागेश्रोत्रियंसाधुंग्राहयित्वायथाविधि १८
शुक्लांबरधरंशांतंधर्मज्ञंवेदपारगम्
सागौस्तस्मैचदातव्यागंगायमुनसंगमे १९
वासांसिचमहार्हाणिरत्नानिविविधानिच यावद्रोमाणितस्यागोःसंतिगात्रेषुसत्तम २०
तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते यत्रासौलभतेजन्मसागौस्तत्राभिजायते २१ नचपश्यत्यसौघोरंनरकंतेनकर्मणा उत्तरान्सकुरून्प्राप्यमोदतेकालमक्षयम् २२
गवांशतसहस्रेभ्योदद्यादेकांपयस्विनीम् पुत्रान्दारान्तथाभृत्यान्गौरेकाप्रतितारयेत् २३
तस्मात्सर्वेषुदानेषुगोदानंतुविशिष्यतेदुर्गमेविषमेघोरेमहापातकसंभवे गौरेवरक्षांकुरुतेतस्माद्देयाद्विजातये २४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकचत्वारिंशोऽध्यायः ४१

द्विचत्वारिंशोऽध्यायः

युधिष्ठिरउवाच-यथाप्रयागस्यमुनेमाहात्म्यंकथितंत्वया
तथातथाप्रमुच्येऽहसर्वपापैर्नसंशयः १
भगवन्केनविधिनागंतव्यंधर्मनिश्चयैः
प्रयागेयोविधिःप्रोक्तःतन्मेब्रूहिमहामुने २
मार्कंडेयउवाच-कथयिष्यामितेवत्सतीर्थयात्राविधिक्रमम्योगच्छेतकुरुश्रेष्ठप्रयागंदेवसंयुतम् ३
बलीवर्दसमारूढःशृणुतस्यापियत्फलम्
वसतेनरकेघोरेगवांक्रोधेसुदारुणे ४
सलिलंचनगृह्णंतिपितरस्तस्यदेहिनः
यस्तुपुत्रांस्तथाबालान्स्नापयेत्पाययेत्तथा ५
यथात्मनस्तथासर्वान्दानंविप्रेषुदापयेत्
एश्वर्यलोभान्मोहाद्वागच्छेद्यानेनयोनरः ६
निष्फलंतस्यतत्तीर्थंतस्माद्यानंपरित्यजेत्
गंगायमुनयोर्मध्येयस्तुकन्यांप्रयच्छति ७
आर्षेणतुविधानेनयथाविभवसंभवम् नपश्यतियमंघोरंनरकंतेनकर्मणा ८ उत्तरान्सकुरून्गत्वामोदतेकालमक्षयम् पुत्रांस्तुदाराँ

ल्लभतेधार्मिकान्नयसंयुतान् ९
तत्रदानंप्रदातव्यंयथाविभवसंभवम्
तेनतीर्थफलैनैववर्द्धतेनात्रसंशयः १०
स्वर्गेतिष्ठतिराजेंद्र
यावदाभूतसंप्लवम्
वटमूलंसमाश्रित्ययस्तुप्राणान्परित्यजेत् ११
सर्वलोकानतिक्रम्यरुद्रलोकंचगच्छति
तत्रतेद्वादशादित्यास्तपंतेरुद्र
माश्रिताः १२
निर्दहंतिजगत्सर्वंवटमूलंनदह्यते
नष्टचंद्रार्कपवनंयदाचैकार्णवंजगत् १३
स्वपित्यत्रैववैविष्णुर्जायमानःपुनःपुनः
देवदानवगंधर्वऋषयःसिद्धचारणाः १४
सदासेवंतितत्तीर्थंगंगायमुनसंगमे तत्रगच्छंतिराजेंद्रप्रयागेसंयुतंचयत्
१५
तत्रब्रह्मादयोदेवादिशश्चैवदिगीश्वराः
लोकपालाश्चसाध्याश्चपितरोलोकसंमताः १६
सनत्कुमारप्रमुखास्तथैवपरमर्षयः
अंगिरप्रमुखाश्चैवतथाब्रह्मर्षयःपरे १७
तथानागाश्चसिद्धाश्चसुपर्णाःखेचराश्चयेसरितःसागराःशैलानागाविद्याधरास्तथा १८
हरिश्चभगवानास्तेप्रजापतिपुरस्कृतः गंगायमुनयोर्मध्येपृथिव्याजघनंस्मृतम्

१९
प्रयागंराजशार्दूलत्रिषुलोकेषुविश्रुतम्
ततःपुण्यतमंनास्तित्रिषुलोकेषुभारत २०
श्रवणात्तस्यतीर्थस्यनामसंकीर्तनादपि
मृत्तिकालंभनाद्वापिनरःपापात्प्रमुच्यते २१
तत्राभिषेकंयःकुर्य्यात्संगमेसंशितव्रतः
तुल्यंफलमवाप्नोतिराजसूयाश्वमेधयोः २२
नवेदवचनात्तातनलोकवचनादपि
मतिरुत्क्रमणीयातेप्रयागगमनंप्रति २३
दशतीर्थसहस्राणिषष्टिकोट्यस्तथापराः येषांसान्निध्यमत्रैवकीर्तनात्कुरुनंदन
२४
यागतिर्योगयुक्तस्यसदुत्थस्यमनीषिणः
सागतिस्त्यजतःप्राणान्गंगायमुनसंगमे २५
तेनजीवंतिलोकेऽस्मिन्यत्रयत्रयुधिष्ठिरयेप्रयागंनसंप्राप्तास्त्रिषुलोकेषुविश्रुतम् २६
एवंदृष्ट्वातुतत्तीर्थंप्रयागंपरमंपदम्मुच्यतेसर्वपापेभ्यःशशांकइवराहुणा २७
कंबलाश्वतरौनागौयमुनादक्षिणेतटे तत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुच्यतेसर्वपातकैः २८
तत्रगत्वातुतत्स्थानंमहादेवस्यधीमतः

नरस्तारयतेसर्वान्दशातीतान्दशापरान् २९
कृत्वाभिषेकंतुनरःसोऽश्वमेधफलंलभेत्
स्वर्गलोकमवाप्नोतियावदाभूतसंप्लवम् ३०
पूर्वपार्श्वेतुगंगायांत्रिषुलोकेषुभारत
कूपंचैवतुसामुद्रं
प्रतिष्ठानंतुविश्रुतम् ३१
ब्रह्मचारीजितक्रोधस्त्रिरात्रंयदितिष्ठति
सर्वपापविशुद्धात्मासोऽश्वमेधफलंलभेत् ३२
उत्तरेणप्रतिष्ठानाद्भागीरथ्यास्तुपूर्वतः
हंसप्रपतनंनामतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ३३
अश्वमेधफलंतस्मिन्स्नातमात्रस्यभारत यावच्चन्द्र
श्चसूर्यश्चतावत्स्वर्गेमहीयते ३४
उर्वशीपुलिनेरम्येविपुलेहंसपांडुरे
सलिलैस्तर्प्पयेद्यस्तुपितॄंस्तत्रविमत्सरः ३५
षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिच सेवतेपितृभिःसार्द्धंस्वर्गलोकंनराधिप ३६
पूज्यतेसततंतत्रऋषिगंधर्वकिन्नरैः ततःस्वर्गपरिभ्रष्टःक्षीणकर्म्मादिवश्च

्युतः ३७
उर्वशीसदृशीनांतुकन्यानांलभतेशतम्
गवांशतसहस्राणांभोक्ताभवतिभूमिप ३८
कांचीनूपुरशब्देनसुप्तोऽसौप्रतिबुध्यतेभुक्त्वातुविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंलभतेपुनः ३९
कुशासनधरोनित्यंनियतःसंयतेंद्रियः
एककालंतुभुंजानोमासंभोगपतिर्भवेत् ४०
सुवर्णालंकृतानांतुनारीणांलभतेशतम् पृथिव्यामासमुद्रायांमहाभोगपतिर्भवेत्
४१
दशग्रामसहस्राणांभोक्ताभवतिभूमिपः
धनधान्यसमायुक्तोदाताभवतिनित्यशः ४२
सभुक्त्वाविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंस्मरतेपुनः
अथतस्मिन्वटेरम्येब्रह्मचारीजितेंद्रि
यः ४३
उपोष्ययोगयुक्तश्चब्रह्मज्ञानमवाप्नुयात्
कोटितीर्थंसमासाद्ययस्तुप्राणान्परित्यजेत् ४४
कोटिवर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते
ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टःक्षीणकर्म्मादिवश्च्युतः ४५
सुवर्णमणिमुक्ताढ्येकुलेभवतिरूपवान्
ततोभोगवतींगत्वावासुकेरुत्तरेणतु ४६

दशाश्वमेधकंतत्रतीर्थंतत्रापरंभवेत् कृत्वाभिषेकंतुनरःसोऽश्वमेधफलंलभेत् ४७ धनाढ्योरूपवान्दक्षोदाताभवतिधार्मिकः चतुर्वेदेषुयत्पुण्यंसत्यवादिषुयत्फलम् ४८
अहिंसायांतुयोधर्म्मोगमनादेवतद्भवेत्
कुरुक्षेत्रसमागंगायत्रतत्रावगाह्यते ४९
कुरुक्षेत्राद्दशगुणायत्रसिंध्वासमागतायत्रगंगामहाभागाबहुतीर्थतपोधना ५०
सिद्धक्षेत्रंहितज्ज्ञेयंनात्रकार्याविचारणा
क्षितौतारयतेमर्त्यान्नागांस्तारयतेऽप्यधः ५१
दिवितारयतेदेवांस्तेनसात्रिपथास्मृता
यावदस्थीनिगंगायांतिष्ठंतितस्यदेहिनः ५२
तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते
तीर्थानांतुपरंतीर्थंनदीनामुत्तमानदी ५३
मोक्षदासर्वभूतानांमहापातकिनामपि सर्वत्रसुलभागंगात्रिषुस्थानेषुदुर्लभा ५४
गंगाद्वारेप्रयागेचगंगासागरसंगमे
तत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः ५५
सर्वेषांचैवभूतानांपापोपहतचेतसाम्
गतिमन्वेषमाणानांनास्तिगंगासमागतिः ५६
पवित्राणांपवित्रंयामंगलानांचमंगलम्

महेश्वरशिरोभ्रष्टासर्वपापहराशुभा ५७ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमा हात्म्ये
त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ४३

चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्प्रयागस्यमाहात्म्यंपुनरेवतु यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः १
मानसंनामतत्तीर्थंगंगायामुत्तरेतटे
त्रिरात्रोपोषितोभूत्वासर्वान्कामानवाप्नुयात् २
गोभूहिरण्यदानेनयत्फलंप्राप्नुयान्नरः
एतत्फलमवाप्नोतितत्तीर्थंस्मरतेपुनः ३
अकामोवासकामोवागंगायांयोविपद्यते
मृतस्तुभवतिस्वर्गेनरकंनचपश्यति ४
अप्सरोगणसंगीतैःसुप्तोऽसौप्रतिबुध्यते
हंससारसयुक्तेनविमानेनसगच्छति ५
बहुवर्षाणिराजेन्द्रषट्सहस्राणिभुंजते
ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टःक्षीणकर्मादिवश्च्युतः ६
सुवर्णमणिमुक्ताढ्येजायतेसमहाकुले
षष्टितीर्थसहस्राणिषष्टितीर्थशतानिच ७
माघेमासिगमिष्यंतिगंगायमुनसंगमे

गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ८
प्रयागेमाघमासेतुत्र्यहंस्नानस्यतत्फलम्
गंगायमुनयोर्मध्येपंचाग्निंयस्तुसाधयेत् ९
अहीनांगोह्यरोगश्चपंचेन्द्रियसमन्वितः
यावंतिरोमकूपाणितस्यगात्रस्यदेहिनः १०
तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते
ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोजंबूद्वीपपतिर्भवेत् ११
सभुक्त्वाविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंभजतेनरः
जलप्रवेशंयःकुर्यात्संगमेलोकविश्रुते १२
राहुग्रस्तोयथासोमोविमुक्तःसर्वपातकैः
सोमलोकमवाप्नोतिसोमेनसहमोदते १३
षष्टिवर्षसहस्राणिषष्टिवर्षशतानिच
स्वर्गलोकमवाप्नोतिऋषिगंधर्वसेवितः १४
परिभ्रष्टस्तुराजेंद्रसमृद्धेजायतेकुले
अधःशिरास्तुयोज्वालामूर्ध्वपादःपिबेन्नरः १५
शतंवर्षसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते
परिभ्रष्टस्तुराजेंद्र
अग्निहोत्रीभवेन्नरः १६
भुक्त्वातुविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंभजतेनरः
यस्तुदेहंविकर्तित्वाशकुनिभ्यःप्रयच्छत

ि १७
विहंगैरुपभुक्तस्यशृणुतस्यापियत्फलम्
शतंवर्षसहस्राणांसोमलोकेमहीयते १८
ततःस्वर्गात्परिभ्रष्टोराजाभवतिधार्मिकः
गुणवान्रूपसंपन्नोविद्वान्सुप्रियदेहवान् १९
भुक्त्वातुविपुलान्भोगांस्तत्तीर्थंभजतेपुनः
यामुनेचोत्तरेकूलेप्रयागस्यतुदक्षिणे २०
ऋणप्रमोचनंनामतीर्थंतत्परमंस्मृतम्
एकरात्रोषितोभूत्वाऋणैःसर्वैःप्रमुच्यते २१
सूर्यलोकमवाप्नोतिअनृणीचसदाभवेत् २२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमा हात्म्ये
चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ४४

पंचचत्वारिंशोऽध्यायः युधिष्ठिरउवाच-एतच्छ्रुत्वाप्रयागस्ययत्त्चयाकीर्तनंकृतम्
विशुद्धमेतद्धृदयंप्रयागगस्यचकीर्तनात् अनाशकफलंब्रूहिभगवंस्तत्रकीदृशम् १ मार्कंडेयउवाच-

शृणुराजन्प्रयागेतुअनाशकफलंविभो
प्राप्नोतिपुरुषोधीमान्श्रद्दधानश्चयादृशम् २
अहीनांगोविरोगश्चपंचेंद्रियसमन्वितः
अश्वमेधफलंतस्यगच्छतस्तुपदेपदे ३
कुलानितारयेद्राजन्दशपूर्वान्दशापरान्
मुच्यतेसर्वपापेभ्योगच्छेतपरमंपदम् ४
युधिष्ठिरउवाच-महाभागोसिधर्मज्ञदानंवदसिमेप्रभो अल्पेनैवप्रधानेनबहून्धर्मानवाप्नुयात् ५
अश्वमेधस्तुबहुभिःसुकृतैःप्राप्यतेइह एतन्मेसंशयंब्रूहिपरंकौतूहलंहिमे ६ मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्महावीरयुदुक्तंपद्मयोनिना ऋषीणांसन्निधौपूर्वंकथ्यमानंमयाश्रुतम् ७
पंचयोजनविस्तीर्णंप्रयागस्यतुमंडलम् प्रविशंस्तस्यतद्भूमावश्वमेधंपदेपदे ८
व्यतीतान्पुरुषान्सप्तभविष्यांश्चचतुर्दश
नरस्तारयतेसर्वान्यस्तुप्राणान्परित्यजेत् ९
एवंज्ञात्वातुराजेंद्र सदाश्रद्धापरोभवेत् अश्रद्दधानाःपुरुषाःपापोपहतचेतसः

नप्राप्नुवंतितत्स्थानंप्रयागंदेवनिर्मितम् १०
युधिष्ठिरउवाच-
स्नेहाद्वाद्र
व्यलोभाद्वायेतुकामवशंगताः
कथंतीर्थफलंतेषांकथंपुण्यमवाप्नुयुः ११
विक्रयंसर्वभांडानांकार्याकार्यमजानतः
प्रयागेकागतिस्तस्यएवंब्रूहिमहामुने १२
मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्महागुह्यंसर्वपापप्रणाशनम्
मासंवसंस्तुराजेंद्रप्रयागेनियतेंद्रि
यः १३
मुच्यतेसर्वपापेभ्यःयथादिष्टंस्वयंभुवाशुचिस्तुप्रयतोभूत्वाऽहिसकःश्रद्धयान्वितः १४
मुच्यतेसर्वपापेभ्यःसगच्छेत्परमंपदम्
विश्रंभघातकानांतुप्रयागेशृणुतत्फलम् १५
त्रिकालमेवस्नायीतआहारंभैक्ष्यमाचरेत्
त्रिभिर्मासैःप्रमुच्येतप्रयागात्तुनसंशयः १६
प्रज्ञानेनतुयस्येहतीर्थयात्रादिकंभवेत्
सर्वकामसमृद्धस्तुस्वर्गलोकेमहीयते १७
स्थानंसलभतेनित्यंधनधान्यसमाकुलम्
एवंज्ञानेनसंपूर्णःसदाभवतिभोगवान् १८
तारिताःपितरस्तेननरकात्प्रपितामहाः

धर्मानुसारेतत्त्वज्ञपृच्छतस्तेपुनःपुनः
त्वत्प्रियार्थंसमाख्यातंगुह्यमेतत्सनातनम् १९
युधिष्ठिरउवाच-अद्यमेसफलंजन्मअद्यमेसफलंकुलम् प्रीतोऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मिदर्शनादेवतेऽद्यवै
त्वद्दर्शनात्तुधर्मात्मन्मुक्तोऽहसर्वपातकैः २०
मार्कंडेयउवाच-दिष्ट्यातेसफलंजन्मदिष्ट्यातेतारितंकुलम्
कीर्तनाद्वर्द्धतेपुण्यंश्रुतंपापप्रणाशनम् २१
युधिष्ठिरउवाच-यमुनायांतुकिंपुण्यंकिंफलंतुमहामुने एतन्मेसर्वमाख्याहियथादृष्टंयथाश्रुतम् २२
मार्कंडेयउवाच-तपनस्यसुतादेवीत्रिषुलोकेषुविश्रुता
समागतामहाभागायमुनायत्रनिम्नगा २३
येनैवनिःसृतागङ्गातेनैवयमुनागता
योजनानांसहस्रेषुकीर्तनात्पापनाशिनी २४
तत्रस्नात्वाचपीत्वाचयमुनायांयुधिष्ठिरकीर्त्तनाल्लभतेपुण्यंदृष्ट्वाभद्रा

णिपश्यति २५
अवगाढाचपीत्वाचपुनात्यासप्तमंकुलम् प्राणांस्त्यजतियस्तत्रसयातिपरमांगतिम् २६
अग्नितीर्थमितिख्यातंयमुनादक्षिणेतटे
पश्चिमेधर्मराजस्यतीर्थंहरवरंस्मृतम् २७
तत्रस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः
एवंतीर्थसहस्राणियमुनादक्षिणेतटे २८
उत्तरेणप्रवक्ष्यामिआदित्यस्यमहात्मनः
तीर्थंतुविरजंनामयत्रदेवाःसवासवाः २९
उपासतेस्मसंध्यांतुनित्यकालंयुधिष्ठिर
देवाःसेवंतितत्तीर्थंयेचान्येविदुषोजनाः ३०
श्रद्दधानपरोभूत्वाकुरुतीर्थाभिषेचनम्
अन्येचबहवस्तीर्थाःसर्वपापहराःशुभाः ३१
तेषुस्नात्वादिवंयांतियेमृतास्तेऽपुनर्भवाः
गंगाचयमुनाचैवउभेतुल्यफलेस्मृते ३२
केवलंश्रेष्ठभावेनगंगासर्वत्रपूज्यते एवंकुरुष्वकौंतेयस्वर्गतीर्थाभिषेचनम् ३३
यावज्जीवकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति यस्त्विदंकल्यउत्थायपठतेचशृणोतिवा ३४ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकंचगच्छति ३५

इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेयमुनामाहात्म्ये
पंचचत्वारिंशोऽध्यायः ४५

षट्चत्वारिंशोऽध्यायः युधिष्ठिरउवाच-श्रुतंमेब्रह्मणाप्रोक्तंपुराणेपुण्यसम्मितम्
तीर्थानांतुसहस्राणिशतानिनियुतानिच १
सर्वेपुण्याःपवित्राश्चगतिश्चपरमास्मृता
पृथिव्यांनैमिषंपुण्यमंतरिक्षेचपुष्करम् २
प्रयागमपिलोकानांकुरुक्षेत्रंविशिष्यतेसर्वाणिसंपरित्यज्यकथमेकंप्रशंससि ३
अप्रमाणमिदंप्रोक्तमश्रद्धेयमनुत्तमम्
गतिंचपरमांदिव्यांभोगांश्चैवयथेप्सितान् ४
किमर्थमल्पयोगेनबहुधर्मंप्रशंससि
एतंमेसंशयंब्रूहियथादृष्टंथाश्रुतम् ५
मार्कंडेयउवाच-अश्रद्धेयंनवक्तव्यंप्रत्यक्षमपितद्भवेत्
नरस्यश्रद्दधानस्यपापोपहतचेतसः ६
अश्रद्दधानोह्यशुचिर्दुर्मतिस्त्यक्तमं

गलः
एतेपातकिनःसर्वेतेनेदंभाषितंमया ७ शृणुप्रयागमाहात्म्यंयथादृष्टंयथाश्रुतम्
प्रत्यक्षंचपरोक्षंचयथान्यत्संभविष्यति ८
यथैवान्यन्मयादृष्टंपुराराजन्यथाश्रुतम्
शास्त्रंप्रमाणंकृत्वातुपूज्यतेयोगमात्मनः ९
क्लिश्यतेचापरस्तत्रनैवयोगमवाप्नुयात्
जन्मांतरसहस्रेभ्योयोगोलभ्येतमानवैः १०
यथायोगसहस्रेणयोगोलभ्येतमानवैः
यस्तुसर्वाणिरत्नानिब्राह्मणेभ्यःप्रयच्छति ११
तेनदानेनदत्तेनयोगोलभ्येतमानवैः
प्रयागेतुमृतस्येदंसर्वंभवतिनान्यथा १२
प्रधानहेतुंवक्ष्यामिश्रद्दधत्सुचभारत
यथासर्वेषुभूतेषुसर्वत्रैवतुदृश्यते १३
ब्रह्मनैवास्तिवैकिंचिद्यद्वक्तुंत्विदमुच्यते
यथासर्वेषुभूतेषुब्रह्मसर्वत्रपूज्यते १४
एवंसर्वेषुलोकेषुप्रयागःपूज्यतेबुधैः पूज्यतेतीर्थराजस्यसत्यमेतद्युधिष्ठिर १५

ब्रह्मापिस्मरतेनित्यंप्रयागंतीर्थमुत्तमम्
तीर्थराजमनुप्राप्यनैवान्यत्किंचिदिच्छति १६
कोहिदेवत्वमासाद्यमानुषत्वंचिकीर्षति अनेनैवानुमानेनत्वंज्ञास्यसियुधिष्ठिर १७
यथापुण्यमपुण्यंवातथैवकथितंमया युधिष्ठिरउवाच-श्रुतंतद्यत्त्वयाप्रोक्तंविस्मितोऽहपुनःपुनः १८
कथंयोगेनतत्प्राप्तिःस्वर्गलोकस्तुकर्मणा
तदाचलभतेभोगान्गांचतत्कर्मणांफलम् १९
तानिकर्माणिपृच्छामिपुनर्यैःप्राप्यतेमहीम्
मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्महाबाहोयथोक्तकर्म्मणामही २०
गामग्निंब्राह्मणंशास्त्रंकांचनंसलिलंस्त्रियः
मातरंपितरंचैवयोनिंदतिनराधिप २१
नैतेषामूर्ध्वगमनमेवमाहप्रजापतिः एवंयोगस्यसंप्राप्तिःस्थानंपरमदुर्लभम् २२
गच्छंतिनरकंघोरंयेनराःपापकारिणः हस्त्यश्वंगामनड्वाहंमणिमुक्तादिकांचनम

् २३
परोक्षंहरतेयस्तुपश्चाद्दानंप्रयच्छति
नतेगच्छंतिवैस्वर्गंदातारोयत्रभोगिनः २४
अनेनकर्म्मणायुक्ताःपच्यंतेनरकेऽधमाः
एवंयोगंचधर्म्मंचदातारंचयुधिष्ठिर २५
यथासत्यमसत्यंवाअस्तिनास्तीतियत्फलम्
निरुक्तंतुप्रवक्ष्यामियथायंस्वयमाप्नुयात् २६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमा हात्म्ये
षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ४६

सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्प्रयागस्यमाहात्म्यंपुनरेवतु
नैमिषंपुष्करंचैवगोतीर्थंसिंधुसागरम् १
कुरुक्षेत्रंगयाचैवगंगासागरमेवच
एतेचान्येचबहवोयेचपुण्याःशिलोच्चयाः २
दशतीर्थसहस्राणित्रिंशत्कोट्यस्तथापरे
प्रयागेसंस्थितानित्यमेवमाहुर्मनीषिणः ३
त्रीणिचाप्यग्निकुंडानियेषांमध्येतुजाह्नवी
प्रयागादभिनिष्क्रांतासर्वतीर्थपुरस्कृता ४
तपनस्यसुतादेवीत्रिषुलोकेषुविश्रुता

गंगायमुनयासार्धंसंस्थितालोकभाविनी ५
गंगायमुनयोर्मध्येपृथिव्याजघनंस्मृतम्
प्रयागंराजशार्दूलकलांनार्हंतिषोडशीम् ६
तिस्रःकोट्योऽद्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत्
दिव्यंभुव्यंतरिक्षेचतत्सर्वंजाह्नविस्मृता ७
प्रयागंसमधिष्ठानंकंबलाश्वतरावुभौ
भोगवत्यथयाचैववेदिरेषाप्रजापतेः ८
तत्रदेवाश्चयज्ञाश्चमूर्तिमंतोयुधिष्ठिर
पूजयंतिप्रयागंतेऋषयश्चतपोधनाः ९
यजंतेक्रतुभिर्देवांस्तथाबहुधनानृपाः
ततःपुण्यतमोनास्तित्रिषुलोकेषुभारत १०
प्रभावात्सर्वतीर्थेभ्यःप्रभवत्यधिकंविभो
दशतीर्थसहस्राणितिस्रःकोट्यस्तथापरे ११
यत्रगंगामहाभागासदेशस्तत्तपोवनम्
सिद्धक्षेत्रंतुतज्ज्ञेयंगंगातीरसमाश्रितम् १२
इतिसत्यंद्विजातीनांसाधूनामात्मजस्यवा सुहृदांचजपेत्कर्णेशिष्यस्यानुगतस्यवा १३
इदंधन्यमिदंस्वर्ग्यमिदंसेव्यमिदंशुभम् इदंपुण्यमिदंरम्यंपावनंधर्ममुत्तमम् १४ महर्षीणामिदंगुह्यंसर्वपापप्रणाशनम्

अधीत्यचद्विजोध्यायन्निर्मलत्वमवाप्नुयात् १५
यश्चेदंशृणुयान्नित्यंतीर्थंपुण्यंसदाशुचिः
जातिस्मरत्वंलभतेनाकपृष्ठेचमोदते १६
प्राप्यंतेतानितीर्थानिसद्भिःशिष्टार्थदर्शिभिः
स्नाहितीर्थेषुकौरव्यनचवक्रमतिर्भव १७
त्वयातुसम्यक्पृष्टेनकथितंतुमयाविभो
पितरस्तारिताःसर्वेतारिताश्चपितामहाः १८
प्रयागस्यतुसर्वेतेकलांनार्हंतिषोडशीम्
एवंज्ञानंचयोगंचतीर्थंचैवयुधिष्ठिर १९
बहुक्लेशेनयुज्यंतेततोयांतिपरांगतिम्
प्रयागस्मरणाल्लोकःस्वर्गलोकंचगच्छति २०
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमा हात्म्ये
सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ४७

अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः युधिष्ठिरउवाच-कथासर्वात्वियंप्रोक्ताप्रयागस्यमहामुने
एवंमेसर्वमाख्याहियथाचममतारयेत् १ मार्कंडेयउवाच-शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिप्रोक्तंसर्वमिदं

जगत्
ब्रह्माविष्णुस्तथेशानोदेवताप्रभुरव्ययः २
ब्रह्मासृजतिभूतानिस्थावरंजंगमंचयत्
तान्येतानिपरोलोकेविष्णुःपालयतिप्रजाः ३
कल्पांतेतत्समग्रंहिरुद्रसंःहरतेजगत्
नददातिचनाध्येतिनकदाचिद्विनश्यति ४
ईश्वरःसर्वभूतानांयःपश्यतिसपश्यति
उत्तरेणप्रतिष्ठानादिदानींब्रह्मतिष्ठति ५
महेश्वरोवटेभूत्वातिष्ठतेपरमेश्वरः
ततोदेवाःसगंधर्वाःसिद्धाश्चपरमर्षयः ६
रक्षंतिपरमंनित्यंपापकर्मपरायणान्
येतुचान्येचतिष्ठंतिनयांतिपरमांगतिम् ७
युधिष्ठिरउवाच-अप्याहमेयथातत्त्वंयथैषांतिष्ठतेश्रुतम्
केनवाकारणेनैवतिष्ठंतिलोकसंमताः ८
मार्कंडेयउवाच-प्रयागेनिवसंत्येतेब्रह्मविष्णुमहेश्वराः
कारणंतुप्रवक्ष्यामिशृणुतत्त्वंयुधिष्ठिर ९
पंचयोजनविस्तीर्णंप्रयागस्यतुमंडलम्
तिष्ठंतिरक्षणार्थायपापकर्मनिवारणाः १०
तस्मिंस्तुस्वल्पकंपापंनरकेपातयिष्यति

एवंब्रह्माचविष्णुश्चप्रयागेसमहेश्वरः ११
सप्तद्वीपाःसमुद्राश्चपर्वताश्चमहीतले तिष्ठंतिध्रियमाणाश्चयावदाभूतसंप्लवम् १२
येचान्येबहवःसर्वेतिष्ठंतिचयुधिष्ठिर पृथिवीस्थानमारभ्यनिर्मितंदैवतैस्त्रिभिः १३
प्रजापतेरिदंक्षेत्रंप्रयागमितिविश्रुतम्
एतत्पुण्यंपवित्रंचप्रयागंतुयुधिष्ठिर १४
स्वराज्यंकुरुराजेंद्रभ्रातृभिःसहितोभव १५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमा हात्म्ये
अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ४८

ऊनपंचाशत्तमोऽध्यायः सूतउवाच-
भ्रातृभिःसहिताःसर्वेपांडवाधर्मनिश्चयाः
ब्राह्मणेभ्योनमस्कृत्वागुरुदेवांस्त्वतर्पयन् १
वासुदेवोऽपितत्रैवक्षणेनाभ्यागतस्तदा

पांडवैःसहितैःसर्वैःपूज्यमानःसमाधवः २
कृष्णेनसहितैःसर्वैःपुनरेवमहात्मभिः
अभिषिक्तःस्वराज्येतुधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ३
एतस्मिन्नंतरेचैवमार्कंडेयोमहात्मवान्
ततःस्वस्तीतिचोक्त्वावैक्षणादाश्रममागतः ४
युधिष्ठिरोऽपिधर्मात्माभ्रातृभिःसहितस्तुसः
महादानंददौचाथधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ५
यस्त्विदंकल्यमुत्थायपठतेवाशृणोतिवा
मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ६
वासुदेवउवाच-
ममवाक्यंतुकर्तव्यंतवस्नेहाद्ब्रवीम्यहम्
नित्यंयज्ञरतोभूत्वाप्रयागेविगतज्वरः ७
प्रयागंसंस्मरन्नित्यंसहास्माभिर्युधिष्ठिर
स्वयंप्राप्स्यसिराजेंद्र
स्वर्गलोकंतुशाश्वतम् ८
प्रयागमनुगच्छेद्वावसतेवापियोनरः
सर्वपापविशुद्धात्मास्वर्गलोकंचगच्छति ९
प्रतिग्रहादुपावृत्तःसन्तुष्टोनियतःशुचिः १०
अहंकारनिवृत्तश्चसतीर्थफलमश्नुते अकोपनश्चराजेंद्रसत्यवादीदृढव्रतः

आत्मोपमश्चभूतेषुसतीर्थफलमश्नुते ११ ऋषिभिःक्रतवःप्रोक्तादेवैश्चापियथाक्रमम्
नहिशक्यादरिद्रेणयज्ञाःप्राप्तुंमहीपते १२
बहूपकरणोयज्ञोनानासंभारसंभ्रमः प्राप्यतेविविधैरर्थ्यैःसमृद्धैर्वानरैःक्वचित् १३
योदरिद्रैरपिबुधैःशक्यःप्राप्तुंनरेश्वर
ततोयज्ञफलैःपुण्यैस्तन्निबोधजनेश्वर १४
ऋषीणांपरमंगुह्यमिदंभरतसत्तम
तीर्थाभिगमनंपुण्यंयज्ञैरपिविशिष्यते १५
दशकोटिसहस्राणित्रिंशत्कोट्यस्तथापरे
माघमासेतुगंगायांगमिष्यंतिनरर्षभ १६
स्वस्थोभवमहाराजभुक्त्वाराज्यमकंटकम् पुनर्द्रक्ष्यसिराजेंद्रयजमानोविशेषतः १७
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेप्रयागमा हात्म्यं
नामऊनपंचाशत्तमोऽध्यायः ४९

पंचाशत्तमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः-
भवताकथितंसर्वंयत्किंचित्पृष्टमेवच

इदानीमपिपृच्छामएकंवदमहामते १
एतेषांखलुतीर्थानांसेवनाद्यत्फलंलभेत्
सर्वेषांकिलकृत्वैकंकर्मकेनचलभ्यते २
एतन्नोब्रूहिसर्वज्ञकर्मैवंयदिवर्तते
सूतउवाच-
कर्मयोगःकिलप्रोक्तोवर्णानांद्विजपूर्वशः ३
नानाविधोमहाभागास्तत्रचैकंविशिष्यते
हरिभक्तिःकृतायेनमनसावचसागिरा ४
जितंतेनजितंतेनजितमेवनसंशयः
हरिरेवसमाराध्यःसर्वदेवेश्वरेश्वरः ५
हरिनाममहामंत्रैर्नश्येत्पापपिशाचकम्
हरेःप्रदक्षिणंकृत्वासकृदप्यमलाशयाः ६
सर्वतीर्थसमाप्लावंलभंतेयन्नसंशयः
प्रतिमांचहरेर्दृष्ट्वासर्वतीर्थफलंलभेत् ७
विष्णुनामपरंजप्त्वासर्वमंत्रफलंलभेत्
विष्णुप्रसादतुलसीमाघ्रायद्विजसत्तमाः ८
प्रचंडंविकरालंतद्यमस्यास्यंनपश्यति
सकृत्प्रणामीकृष्णस्यमातुःस्तन्यंपिबेन्नहि ९
हरिपादेमनोयेषांतेभ्योनित्यंनमोनमः पुल्कसःश्वपचोवापियेचान्येम्लेच्छजातयः १०
तेऽपिवंद्यामहाभागाहरिपादैकसेवकाः किंपुनर्ब्राह्मणाःपुण्याभक्ताराजर्षयस

्तथा ११
हरौभक्तिंविधायैवगर्भवासंनपश्यति
हरेरग्रेस्वनैरुच्चैर्नृत्यंस्तन्नामकृन्नरः १२
पुनातिभुवनंविप्रागंगादिसलिलंयथा दर्शनात्स्पर्शनात्तस्यआलापादपिभक्तितः १३
ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः
हरेःप्रदक्षिणंकुर्वन्नुच्चैस्तन्नामकृन्नरः १४
करतालादिसंधानंसुस्वरंकलशब्दितम्
ब्रह्महत्यादिकंपापंतेनैवकरतालितम् १५
हरिभक्तिकथामुक्त्वाख्यायिकांशृणुयाच्चयः
तस्यसंदर्शनादेवपूतोभवतिमानवः १६
किंपुनस्तस्यपापानामाशंकामुनिपुंगवाः
तीर्थानांचपरंतीर्थंकृष्णनाममहर्षयः १७
तीर्थीकुर्वंतिजगतींगृहीतंकृष्णनामयैः
तस्मान्मुनिवराःपुण्यंनातःपरतरंविदुः १८
विष्णुप्रसादनिर्माल्यंभुक्त्वाधृत्वाचमस्तके
विष्णुरेवभवेन्मर्त्योयमशोकविनाशनः १९
अर्चनीयोनमस्कार्योहरिरेवनसंशयः
यिए!
महाविष्णुमव्यक्तंदेवंवापिमहेश्वरम् २०

एकीभावेनपश्यंतिनतेषांपुनरुद्भवः इ!
तस्मादनादिनिधनंविष्णुमात्मानमव्ययम् २१
हरिंचैकंप्रपश्यध्वंपूजयध्वंतथैवहि
येसमानंप्रपश्यंतिहरिंवैदेवतांतरम् २२
तेयांतिनरकान्घोरांन्नतांस्तुगणयेद्धीरः
मूर्खंवापंडितंवापिब्राह्मणंकेशवप्रियम् २३
श्वपाकंवामोचयतिनारायणःस्वयंप्रभुः
नारायणात्परोनास्तिपापराशिदवानलः २४
कृत्वापिपातकंघोरंकृष्णनाम्नाविमुच्यतेस्वयंनारायणोदेवःस्वनाम्निजगतांगुरुः २५
आत्मनोऽभ्यधिकांशक्तिंस्थापयामाससुव्रताः
अत्रयेविवदंतेवैआयासलघुदर्शनात् २६
फलानांगौरवाच्चापितेयांतिनरकंबहु तस्माद्धरौभक्तिमान्स्याद्धरिनामपरायणः २७
पूजकंपृष्ठतोरक्षेन्नामिनंवक्षसिप्रभुःहरिनाममहावज्रंपापपर्वतदारणे २८
तस्यपादौतुसफलौतदर्थंगतिशालिनौ
तावेवधन्यावाख्यातौयौतुपूजाकरौकरौ २९
उत्तमांगमुत्तमांगंतद्धरौनम्रमेवयत्
साजिह्वायाहरिंस्तौतितन्मनस्तत्पदानुगम् ३०
तानिलोमानिचोच्यंतेयानितन्नाम्निचोत्थि

तम्
कुर्वंतितच्चनेत्रांबुयदच्युतप्रसंगतः ३१
अहोलोकाअतितरांदैवदोषेणवंचिताः नामोच्चारणमात्रेणमुक्तिदंनभजंतिवै ३२ वंचितास्तेचकलुषाःस्त्रीणांसंगप्रसंगतःप्रतिष्ठंतिचलोमानियेषांनोकृष्णशब्दने ३३
तेमूर्खाह्यकृतात्मानःपुत्रशोकादिविह्वलाः
रुदंतिबहुलालापैर्नकृष्णाक्षरकीर्तने ३४ जिह्वांलब्ध्वापिलोकेऽस्मिन्कृष्णनामजपेन्नहि
लब्ध्वापिमुक्तिसोपानंहेलयैवच्यवंतिते ३५
तस्माद्यत्नेनवैविष्णुंकर्मयोगेनमानवः कर्मयोगार्च्चितोविष्णुःप्रसीदत्येवनान्यथा ३६
तीर्थादप्यधिकंतीर्थंविष्णोर्भजनमुच्यते
सर्वेषांखलुतीर्थानांस्नानपानावगाहनैः
३७
यत्फलंलभतेमर्त्यस्तत्फलंकृष्णसेवनात्
यजंतेकर्मयोगेनधन्याएवनराहरिम् ३८
तस्माद्भजध्वंमुनयःकृष्णंपरममंगलम् ३९
इति

श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेविष्णुभक्तिप्रशंसनं
नामपंचाशत्तमोऽध्यायः ५० एकपंचाशत्तमोऽध्यायः
ऋषयऊचु-
कर्मयोगःकथंसूतयेनचाराधितोहरिः
प्रसीदतिमहाभागवदनोवदतांवर १
येनासौभगवानीशःसमाराध्योमुमुक्षुभिः
तद्वदाखिललोकानांरक्षणंधर्मसंग्रहम् २
तंकर्मयोगंवदनःसूतमूर्तिमयस्तुयः
इतिशुश्रूषवोविप्राभवदग्रेव्यवस्थिताः ३
सूतउवाच-
एवमेवपुरापृष्टोव्यासःसत्यवतीसुतः ऋषिभिरग्निसंकाशैर्व्यासस्तानाहतच्छृणु ४
व्यासउवाच-
शृणुध्वंमृषयःसर्वेवक्ष्यमाणंसनातनम्
कर्मयोगंब्राह्मणानामात्यंतिकफलप्रदम् ५
आम्नायसिद्धमखिलंब्राह्मणार्थंप्रदर्शितम्
ऋषीणांशृण्वतांपूर्वंमनुराहप्रजापतिः ६
सर्वव्याधिहरंपुण्यमृषिसंघैर्निषेवितम्समाहितधियोयूयंशृणुध्वंगदतोमम ७
कृतोपनयनोवेदानधीयीतद्विजोत्तमः
गर्भाष्टमेऽष्टमेवाब्देस्वसूत्रोक्तविधानतः ८

दंडीचमेखलीसूत्रीकृष्णाजिनधरोमुनिः भिक्षाहारोगुरुहितोवीक्ष्यमाणोगुरोर्मुखम् ९
कार्पासमुपवीतार्थंनिर्मितंब्रह्मणापुरा
ब्राह्मणानांत्रिवृत्सूत्रंकौशंवावस्त्रमेववा १०
सदोपवीतीचैवस्यात्सदाबद्धशिखोद्विजः
अन्यथायत्कृतंकर्म्मतद्भवत्ययथाकृतम् ११
वसेदविकृतंवासःकार्पासंवाकषायकम्
तदेवपरिधानीयंशुक्लंतांतवमुत्तमम् १२
उत्तरंतुसमाम्नातंवासःकृष्णाजिनंशुभम्
अभावेगावयमपिरौरवंवाविधीयते १३
उद्धृत्यदक्षिणंबाहुंसव्यबाहौसमर्पितम्
उपवीतंभवेन्नित्यंनिवीतंकंठसज्जने १४
सव्यबाहुंसमुद्धृत्यदक्षिणेतुधृतंद्विजाः
प्राचीनावीतमित्युक्तंपित्र्येकर्मणियोजयेत् १५
अग्न्यागारेगवांगोष्ठेहोमेतप्येतथैवच
स्वाध्यायेभोजनेनित्यंब्राह्मणानांचसन्निधौ १६
उपासनेगुरूणांचसंध्ययोःसाधुसंगमे
उपवीतीभवेन्नित्यंविधिरेषसनातनः १७
मौंजीत्रिवृत्समांश्लिष्टांकुर्याद्विप्रस्यमेखलाम्

मुंजाभावेकुशेनाहुर्ग्रंथिनैकेनवात्रिभिः १८
धारयेद्वैणवपालाशौदंडौकेशांतिकौद्विजः
यज्ञार्हवृक्षजंवाथसौम्यमव्रणमेवच १९
सायंप्रातर्द्विजःसंध्यामुपासीतसमाहितःकामाल्लोभाद्भयान्मोहात्त्यक्त्वैनांपतितोभवेत् २०
अग्निकार्यंततःकुर्यात्सायंप्रातःप्रसन्नधीः
स्नात्वासंतर्पयेद्देवानृषीन्पितृगणांस्तथा २१
देवताभ्यर्चनंकुर्यात्पुष्पैःपत्रैर्यवांबुभिः
अभिवादनशीलःस्यान्नित्यंवृद्धेषुधर्मतः २२
असावहंभोनामेतिसम्यक्प्रणतिपूर्वकम् आयुरारोग्यसिर्द्ध्य्थंतंद्रा
दिपरिवर्जितः २३
आयुष्मान्भवसौम्येतिवचोविप्रोऽभिवादने
आकारश्चास्यनाम्नॐऽतेवाच्यःपूर्वाक्षरप्लुतः २४
योनवेत्त्यभिवादस्यविप्रःप्रत्यभिवादनम्
नाभिवाद्यःसविदुषायथाशूद्रस्तथैवसः २५
व्यत्यस्तपाणिनाकार्यंपादसंग्रहणंगुरोःसव्येनसव्यःस्प्रष्टव्योदक्षिणेनतुदक्ष

िणः २६
लौकिकंवैदिकंवापितथाध्यात्मिकमेववा
अवाप्यप्रयतोज्ञानंतंपूर्वमभिवादयेत् २७
नोदकंधारयेद्भैक्ष्यंपुष्पाणिसमिधस्तथा एवंविधानिचान्यानिनदेवार्थेषुकर्म्मसु २८
ब्राह्मणंकुशलंपृच्छेत्क्षत्रबंधुमनामयम्
वैश्यंक्षेमंसमागम्यशूद्रमारोग्यमेवच २९
उपाध्यायःपिताज्येष्ठोभ्रातात्राताचभीतितः
मातुलःश्वशुरश्चैवमातामहपितामहौ ३० वर्णश्रेष्ठःपितृव्यश्चपुंसोऽत्रगुरवःस्मृताः
मातामातामहीगुर्वीपितुर्मातुश्चसोदराः ३१
श्वश्रूःपितामहीज्येष्ठाधात्रीचगुरवःस्त्रियः
ज्ञेयस्तुगुरुवर्गोऽयमातृतःपितृतोद्विजाः ३२
अनुवर्तनमेतेषांमनोवाक्कायकर्मभिः
गुरून्दृष्ट्वासमुत्तिष्ठेदभिवाद्यकृताञ्जलि ३३
नैतैरुपविशेत्सार्द्धंविवदेन्नात्मकारणात्

जीवितार्थमपिद्वेषाद्गुरुभिर्नैवभाषणम् ३४
उद्रि
क्तोऽपिगुणैरन्यैर्गुरुद्वेषीपतत्यधः
गुरूणामपिसर्वेषांपंचपूज्याविशेषतः ३५
तेषामाद्यास्त्रयःश्रेष्ठास्तेषांमातासुपूजिता
योभावयतियासूतेयेनविद्योपदिश्यते ३६
ज्येष्ठोभ्राताचभर्ताचपंचैतेगुरवःस्मृताः
आत्मनःसर्वयत्नेनप्राणत्यागेनवापुनः ३७
पूजनीयाविशेषेणपंचैतेभूतिमिच्छता
यावत्पिताचमाताचद्वावेतौनिर्विकारिणौ ३८
तावत्सर्वंपरित्यज्यपुत्रःस्यात्तत्परायणः
पितामाताचसुप्रीतौस्यातांपुत्रगुणैर्यदि ३९
सपुत्रःसकलंधर्मंप्राप्नुयात्तेनकर्मणानास्तिमातृसमंदैवंनास्तिपितृसमोगुरुः ४०
तयोःप्रत्युपकारोऽपिनकथंचनविद्यते
तयोर्नित्यंप्रियंकुर्यात्कर्मणामनसागिरा ४१
नताभ्यामननुज्ञातोधर्ममन्यंसमाचरेत्
वर्जयित्वामुक्तिफलंनित्यंनैमित्तिकंतथा ४२
धर्मसारःसमुद्दिष्टःप्रेत्यानंतफलप्रदः

सम्यगाराध्यवक्तारंविसृष्टस्तदनुज्ञया ४३
शिष्योविद्याफलंभुंक्तेप्रेत्यचापद्यतेदिवि
योभ्रातरंपितृसमंज्येष्ठंमूढोऽवमन्यते ४४
तेनदोषेणसंप्रेत्यनिरयंघोरमृच्छति पुंसांवर्त्मनिसृष्टेनपूज्योभर्तातुसर्वदा ४५
अपिमातरिलोकेऽस्मिन्नुपकाराद्धिगौरवम्
मातुलांश्चपितृव्यांश्चश्वशुरानृत्विजोगुरून् ४६
असावहमितिब्रूयात्प्रत्युत्थायाभिवादयेत्
अवाच्योदीक्षितोनाम्नायवीयानपियोभवेत्
४७
भोभवत्पूर्वकंत्वेनमभिभाषेतधर्मवित् अभिवाद्यश्चपूज्यश्चशिरसानम्यएवच ४८
ब्राह्मणक्षत्रियाद्यैश्चश्रीकामैःसादरंसदा
नाभिवाद्याश्चविप्रेणक्षत्रियाद्याःकथंचन ४९
ज्ञानकर्मगुणोपेतायद्यप्येतेबहुश्रुताःब्राह्मणःसर्ववर्णानांस्वस्तिकुर्यादितिश्रुतिः ५०
सवर्णेनसवर्णानांकार्यमेवाभिवादनम्

गुरुरग्निर्द्विजातीनांवर्णानांब्राह्मणोगुरुः ५१
पतिरेकोगुरुःस्त्रीणांसर्वत्राभ्यागतोगुरुः
विद्याकर्मवयोबंधुर्वित्तंभवतिपंचमम् ५२
मान्यस्थानानिपंचाहुःपूर्वंपूर्वंगुरूत्तरात्
पंचानांत्रिषुवर्णेषुभूयांसिबलवंतिच ५३
यत्रस्युःसोऽत्रमानार्हःशूद्रोऽपिदशमींगतः
पंथादेयोब्राह्मणायस्त्रियैराज्ञेविचक्षुषे ५४
वृद्धायभारभग्नायरोगिणेदुर्बलायच
भिक्षामाहृत्यशिष्टानांगृहेभ्यःप्रयतोऽन्वहम् ५५
निवेद्यगुरुवेऽश्नीयाद्वाग्यतस्तदनुज्ञया
भवत्पूर्वंचरेद्भैक्ष्यमुपवीतीद्विजोत्तमः ५६
भवन्मध्यंतुराजन्योवैश्यस्तुभवदुत्तरम्मातरंवास्वसारंवामातुर्वाभगिनींनिजाम् ५७
भिक्षेतभिक्षांप्रथमंयाचैनंनविमानयेत् सजातीयगृहेष्वेवसार्ववर्णिकमेववा ५८ भैक्ष्यस्याचरणंप्रोक्तंपतितादिविवर्जितम्

वेदयज्ञैरहीनानांप्रशस्तानांस्वकर्म्मसु ५९
ब्रह्मचार्य्याहरेद्भैक्ष्यंगृहेभ्यःप्रयतोऽन्वहम्
गुरोःकुलेनभिक्षेतनज्ञातिकुलबंधुषु ६०
अलाभेत्वन्यगेहानांपूर्वंपूर्वंविवर्जयेत्
सर्वंवाविचरेद्ग्रामंपूर्वोक्तानामसंभवे ६१
नियम्यप्रयतोवाचंदिशस्त्वनवलोकयन्
समाहृत्यतुभैक्ष्यान्नंयावदर्थममायया ६२
भुंजीतप्रयतोनित्यंवाग्यतोऽनन्यमानसः
भैक्ष्येणवर्तयेन्नित्यंनैवेकान्नोभवेद्व्रती ६३
भैक्ष्यैणवर्त्तिनोवृत्तिरुपवाससमास्मृता
पूजयेदशनंनित्यमद्याच्चैनमकुत्सयन् ६४
दृष्ट्वाहृष्येत्प्रसीदेच्चप्रतिनंदेच्चसर्वशः
अनारोग्यमनायुष्यमस्वर्ग्यंचातिभोजनम् ६५
अपुण्यंलोकविद्विष्टंतस्मात्तत्परिवर्जयेत्
प्राङ्मुखोऽन्नानिभुंजीतसूर्याभिमुखमेववा ६६
नाद्यादुदङ्मुखोनित्यंविधिरेषसनातनः

प्रक्षाल्यपाणिपादौचभुंजानोद्विरुपस्पृशेत् ६७
शुद्धेदेशेसमासीनोभुक्त्वाचद्विरुपस्पृशेत् ६८
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेकर्मयोगक थनं
नामएकपंचाशत्तमोऽध्यायः ५१

द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः
व्यासउवाच-
भुक्त्वापीत्वाचसुप्त्वाचस्नात्वारथ्योपसर्पणे
ओष्ठावलोमकौस्पृष्ट्वावासोविपरिधायच १
रेतोमूत्रपुरीषाणामुत्सर्गेऽनृतभाषणे
ष्ठीवित्वाऽध्ययनारंभेकासश्वासागमेतथा २
चत्वरंवाश्मशानंवासमाक्रम्यद्विजोत्तमःसंध्ययोरुभयोस्तद्वदाचांतोऽप्याचमेत्पुनः ३
चंडालम्लेच्छसंभाषेस्त्रीशूद्रो
च्छिष्टभाषणे
उच्छिष्टंपुरुषंदृष्ट्वाभोज्यंचापितथाविधम् ४
आचामेदश्रुपातेवालोहितस्यतथैवच
भोजनेसंध्ययोःस्नात्वापीत्वामूत्रपुरीषयोः ५

आगतोवाचमेत्सुप्त्वासकृत्सकृदथान्यतः अग्नेर्गवामथालंभेस्पृष्ट्वाप्रयतमेववा ६
स्त्रीणामथात्मनःस्पर्शेनीलद्यंवापरिधायच
उपस्पर्शेज्जलंवार्तंतृणंवाभूमिमेवच ७
केशानांचात्मनःस्पर्शेवाससःस्खलितस्यच
अनुष्णाभिरकेशाभिरदुष्टाभिश्चधर्मतः ८
शौचेऽप्सुसर्वदाचामेदासीनःप्रागुदङ्मुखः
शिरःप्रावृत्यकंठंवामुक्तकेशशिखोऽपिवा ९
अकृत्वापादयोःशौचंमार्गतोनशुचिर्भवेत् सोपानत्कोपानस्थोवानोष्णीषीचाचमेद्बुधः
१०
नचैववर्षधाराभिर्नतिष्ठन्नुद्धृतोदकैः
नैकहस्तार्पितजलैर्विनासूत्रेणवापुनः ११
नपादुकासनस्थोवाबहिर्जानुरथापिवा
नजल्पन्नहसन्प्रेक्षन्शयानस्तल्पएवच १२
नाविक्षिताभिःफेनाद्यैरुपेताभिरथापिवा
शूद्रा
शुचिकरोन्मुक्तैर्नक्षाराभिस्तथैवच १३
नचैवांगुलिभिःशब्दंनकुर्यान्नान्यमानसःनवर्णरसदुष्टाभिर्नचैवप्रदरोदकैः १४
नपाणिक्षुभिताभिर्वानबहिर्गंधएववा
हृद्गाभिःपूयतेविप्रःकंठ्याभिःक्षत्रियःशुचिः १५

प्राशिताभिस्तथावैश्यःस्त्रीशूद्रौ स्पर्शतॐऽततः
अंगुष्ठमूलांतरतोरेखायांब्राह्ममुच्यते १६
अंतरांगुष्ठदेशिन्यैःपितॄणांतीर्थमुच्यते
कनिष्ठामूलतःपश्चात्प्राजापत्यंप्रचक्षते १७
अंगुल्यग्रंस्मृतंदैवंतदेवार्षंप्रकीर्तितम्
मूलेनदैवमार्षंस्यादाग्नेयंमध्यतःस्मृतम् १८
तदेवसौमिकंतीर्थमेतज्ज्ञात्वानमुह्यति
ब्राह्मेणैवतुतीर्थेनद्विजोनित्यमुपस्पृशेत् १९
होमयेद्वाथदैवेननतुपित्र्येणवैद्विजाः त्रिःप्राश्नीयादपःपूर्वंब्राह्मेणप्रयतस्ततः २०
संमृज्यांगुष्ठमूलेनमुखंवैसमुपस्पृशेत् अंगुष्ठानामिकाभ्यांतुस्पृशेन्नेत्रद्वयंततः २१
तर्जन्यंगुष्ठयोगेनस्पृशेन्नासापुटद्वयम्
कनिष्ठांगुष्ठयोगेनश्रवणेसमुस्पृशेत् २२
सर्वासामथयोगेनहृदयंतुतनवा स्पृशेद्वैशिरसस्तद्वदंगुष्ठेनांसकद्वय

म् २३
त्रिःप्राश्नीयाद्यदंभस्तुप्रीतास्तेनास्यदेवताः
ब्रह्माविष्णुर्महेशश्चभवंतीत्यनुशुश्रुम २४
गंगाचयमुनाचैवप्रीयेतेपरिमार्जनात्
संस्पृष्टयोर्लोचनयोःप्रीयेतेशशिभास्करौ २५
नासत्यदस्रौप्रीयेतेस्पृशेन्नासापुटद्वयम्
कर्णयोःस्पृष्टयोस्तद्वत्प्रीयेतेचानिलानलौ २६
संस्पृष्टेहृदयेचास्यप्रीयंतेसर्वदेवताः
मूर्ध्निसंस्पर्शनादेकःप्रीतःसपुरुषोभवेत् २७
नोच्छिष्टंकुर्वतेवक्त्रेविप्रुषॐगेलगंतियाः
दंतवद्दंतलग्नेषुजिह्वास्पर्शेशुचिर्भवेत् २८
स्पृशंतिबिंदवःपादौयआचामयतःपरान् भूमिपांशुसमाज्ञेयानतैरस्पृश्यताभवेत् २९
मधुपर्केचसोमेचतांबूलस्यचभक्षणे फलमूलेचेक्षुदंडेनदोषंप्राहवैमनुः ३० प्रचरंश्चान्नपानेषुद्र

व्यहस्तोभवेन्नरः
भूमौनिक्षिप्यतद्द्रव्यमाचम्याभ्युक्षयेत्तुतत् ३१
तैजसंवैसमादाययद्युच्छिष्टोभवेद्दिवजः
भूमौनिक्षिप्यतद्द्रव्यमाचम्याभ्युक्षयेत्तुतत् ३२
यद्यद्द्रव्यंसमादायभवेदुच्छेषणान्वितः अनिधायैवतद्द्रव्यंभूमौत्वशुचितामियात् ३३
वस्त्रादिषुविकल्पःस्यात्तत्संस्पृश्याचमेदिह
अरण्येनिर्जनेरात्रौचौरव्याघ्राकुलेपथि ३४
कृत्वामूत्रंपुरीषंवाद्र व्यहस्तोनदुष्यति निधायदक्षिणेकर्णेब्रह्मसूत्रमुदङ्मुखः ३५
अह्निकुर्याच्छकृन्मूत्रंरात्रौचेद्दक्षिणामुखः
अंतर्धायमहींकाष्टैःपत्रैर्लोष्टतृणेनवा ३६
प्रावृत्यचशिरःकुर्याद्विण्मूत्रस्यविसर्जनम्
छायाकूपनदीगोष्ठचैत्यांभःपथिभस्मसु ३७
अग्नौचैवश्मशानेचविण्मूत्रंनसमाचरेत्
नगोमयेनकाष्ठेवामहावृक्षेऽथशाद्वले ३८

नतिष्ठन्नचनिर्वासानचपर्वतमंडले
नजीर्णदेवायतनेवल्मीकेनकदाचन ३९
नससत्वेषुगर्तेषुनगच्छन्नसमाचरेत्
तुषांगारकपालेषुराजमार्गेतथैवच ४०
नक्षेत्रेनबिलेवापिनतीर्थेनचतुष्पथे
नोद्यानेऽपासमीपेवानोषरेनगराशये ४१
नसोपानत्पादुकोवाछत्रीवानांतरिक्षके
नचैवाभिमुखःस्त्रीणांगुरुब्राह्मणयोर्गवाम् ४२
नदेवदेवालययोरपामपिकदाचन नज्योतींषिनिरीक्षन्वानवाप्रतिमुखोथवा ४३
प्रत्यादित्यंप्रत्यनलंप्रतिसोमंतथैवच आहृत्यमृत्तिकांकूलाल्लेपगंधापकर्षणीम् ४४
कुर्यादतंद्रि तःशौचंविशुद्धैरुद्धृतोदकैः नाहरेन्मृतिकांविप्रःपांशुलांनसकर्दमाम् ४५
नमार्गान्नोषराद्देशाच्छौचशिष्टांपरस्यच
नदेवायतनात्कूपाद्धाम्नोनचजलात्तथा ४६
उपस्पृशेत्ततोनित्यंपूर्वोक्तेनविधानतः ४७
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेकर्मयोगक

थने
द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ५२

त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः
व्यासउवाच-
एवंदंडादिभिर्युक्तःशौचाचारसमन्वितः आहूतोध्यापनंकुर्याद्वीक्ष्यमाणोगुरोर्मुखम् १
नित्यमुद्यतपाणिःस्यात्साध्वाचारःसुसंयतः
आस्यतामितिचोक्तःसन्नासीताभिमुखंगुरोः २
प्रतिश्रवणसंभाषेशयानोनसमाचरेत्
आसीनोनचभुंजानोनतिष्ठेन्नपराङ्मुखः ३
नीचैःशय्यासनंचास्यसर्वदागुरुसन्निधौ
गुरोस्तुचक्षुर्विषयेनयथेष्टासनोभवेत् ४
नोदाहरेदस्यनामपरेक्षमपिकेवलम्
नचैवास्यानुकुर्वीतगतिभाषणचेष्टितम् ५
गुरोर्यत्रपरीवादोनिंदावापिप्रवर्तते
कर्णौतत्रपिधातव्यौगंतव्यंवाततोऽन्यतः ६
दूरस्थोनार्चयेदेनंनक्रुद्धोनांतिकेस्त्रियः
नचैवास्योत्तरंब्रूयात्स्थितोनासीतसन्निधौ ७
उदकुंभंकुशान्पुष्पंसमिधोऽस्याहरेत्सदामार्जनंलेपनंनित्यमंगानांवैसमाचरेत् ८
नास्यनिर्माल्यशयनंपादुकोपानहावपि

आक्रामेदासनंचास्यच्छायादीन्वाकदाचन ९
साधयेद्दंतकाष्ठादींल्लब्धंचास्मैनिवेदयेत्
अनापृच्छ्यनगंतव्यंभवेत्प्रियहितेरतः १०
नपादौसारयेदस्यसन्निधानेकदाचन
जृंभितंहसितंचैवकंठप्रावरणंतथा ११
वर्जयेत्सन्निधौनित्यमंगस्फोटनमेवच
यथाकालमधीयीतयावन्नविमनागुरुः १२
आसीनोऽधोगुरोःपार्श्वेसेवांचसुसमाहितः
आसनेशयनेयानेनैवतिष्ठेत्कदाचन १३
धावंतमनुधावेतगच्छंतमनुगच्छति गोश्वोष्ट्रयानप्रासादेतथाधोविष्टरेषुच १४
आसीतगुरुणासार्द्धंशिलाफलकनौषुच
जितेंद्रि
यःस्यात्सततंवश्यात्माक्रोधनःशुचिः १५
प्रयुंजीतसदावाचंमधुरांहितकारिणीम्
गंधमाल्यंरसंकल्पंशुक्तिंप्राणिविहिंसनम् १६
अभ्यंजनांजनोन्मर्द्दच्छत्रधारणमेवच कामंलोभंभयंनिद्रागीं!तवादित्रनर्तनम् १७
आतर्जनंपरीवादंस्त्रीप्रेक्षालंभनंतथा परोपघातंपैशुन्यंप्रयत्नेनविवर्जयेत् १८ उदकुंभंसुमनसोगोशकृन्मृत्तिकाकुशान् आहरेद्यावदन्नानिभैक्ष्यंचाहरहश्चरेत्

१९
घृतंचलवणंसर्वंवर्ज्यंपर्युषितंचयत्
अनृत्यदर्शीसततंभवेद्गीतादिनिस्पृहः २०
नादित्यंवैसमीहेतनाचरेद्दंतधावनम्
एकांतमशुचिस्त्रीभिःशूद्राद्यैरभिभाषणम् २१
गुरूच्छिष्टंभेषजान्नंप्रयुंजीतनकामतः
मलापकर्षणंस्नानंनाचरेद्धिकदाचन २२
नकुर्यान्मानसंविप्रोगुरोस्त्यागेकथंचनमोहाद्वायदिवालोभात्त्यक्त्वातुपतितोभवेत् २३
लौकिकंवैदिकंवापितथाध्यात्मिकमेववा
आददीतयतोज्ञानंतंनद्रुह्येत्कदाचन २४
गुरोरप्यवलिप्तस्यकार्याकार्यमजानतः उत्पथप्रतिपन्नस्यनमनुस्त्यागमब्रवीत् २५
गुरोर्गुरौसन्निहितेगुरुवद्वृत्तिमाचरेत्
नत्वाभिसृष्टोगुरुणास्वान्गुरूनभिवादयेत् २६
विद्यागुरुष्वेतदेवंनित्यावृत्तिषुयोगिषु
प्रतिषेधत्सुचाधर्माद्धितंचोपदिशत्सुच २७
श्रेयःस्वगुरुवद्वृत्तिंनित्यमेवसमाचरेत्

गुरुपुत्रेषुदारेषुगुरोश्चैवस्वबंधुषु २८
बालःसंमानयेन्मान्याञ्छिष्टोवायदिकर्म्मणि
अध्यापयन्गुरोःसूनुंगुरुवन्मानमर्हति २९
उत्सादनंचगात्राणांस्नापनोच्छिष्टभोजनःनकुर्याद्गुरुपुत्रस्यपादयोःशौचमेवच ३०
गुरुवत्प्रतिपूज्याश्चसवर्णागुरुयोषितः असवर्णाश्चसंपूज्याःप्रत्युत्थानाभिवादनैः ३१
अभ्यंजनंस्नापनंचगात्रोत्सादनमेवच गुरुपत्न्यानकार्याणिकेशानांचप्रसाधनम् ३२
गुरुपत्नीतुयुवतीनाभिवाद्यातुपादयोः कुर्वीतवंदनंभूम्यामसावहमितिब्रुवन् ३३ विप्रोष्यपादग्रहणपूर्वकंचाभिवादनम् गुरुदारेषुकुर्वीतसतांधर्म्ममनुस्मरन् ३४
मातृष्वसामातुलानीश्वश्रूश्चाथपितृष्वसा
संपूज्यागुरुपत्नीवत्समास्तागुरुभार्यया ३५
भ्रातृभार्याश्चसंग्राह्यासवर्णाहन्यहन्यपि
विप्रोष्यतूपसंग्राह्याज्ञातिसंबंधियोषितः ३६

पितुर्भगिन्यामातुश्चजायस्यांचस्वसर्यपि
मातृवद्वृत्तिमातिष्ठेन्माताताभ्योगरीयसी ३७
एवमाचारसंपन्नमात्मवंतमदांभिकम्
वेदमध्यापयेद्धर्म्मंपुराणांगानिनित्यशः ३८
संवत्सरोषितेशिष्येगुरुर्ज्ञानमनिर्दिशन्
हरतेदुष्कृतंतस्यशिष्यस्यवसतोगुरुः ३९
आचार्यपुत्रःशुश्रूषुर्ज्ञानदोधार्मिकःशुचिः
शक्तोन्नदॐबुदःसाधुरध्याप्यादशधर्मतः ४०
कृतकंठस्तथाऽद्रोहःमेधावीगुरुकृन्नरः
आप्तःप्रियोऽथविधिवत्षडध्याप्याद्विजातयः ४१
एतेषुब्राह्मणेदानमन्यत्रतुयथोचितम्
आचम्यसंयतोनित्यमधीयीतउदङ्मुखः ४२
उपसंगृह्यतत्पादौवीक्ष्यमाणोगुरोर्मुखम्
अधीष्वभोइतिब्रूयाद्विरामोऽस्त्वितिचाऽरमेत् ४३
प्राक्कूलान्पर्युपासीतपवित्रैश्चैवपावकः
प्राणायामैस्त्रिभिःपूतस्ततॐकारमर्हति ४४

ब्राह्मणःप्रणवंकुर्यादंतेऽपिविधिवद्द्विजाः
कुर्यादध्यापनंनित्यंसब्रह्मांजलिपूर्वतः ४५
सर्वेषामेवभूतानांवेदश्चक्षुःसनातनः
अधीयीताप्ययंनित्यंब्राह्मण्याद्धीयतेऽन्यथा ४६
अधीयीतऋचोनित्यंक्षीराहुत्यासदेवताः प्रीणातितर्पयन्कालंकामैर्हूताःसदैवताः ४७
यजूंष्यधीतेनियतंदध्नाप्रीणातिदेवताः सामान्यधीतेप्रीणातिघृताहुतिभिरन्वहम् ४८
अथर्वांगिरसोनित्यंमध्वाप्रीणातिदेवताःधर्मांगानिपुराणानिमांसैस्तर्पयतेसुरान् ४९
प्रातश्चसायंप्रयतोनैत्यकंविधिमाश्रितःगायत्रींसमधीयीतगत्वारण्यंसमाहितः ५०
सहस्रपरमांदेवींशतमध्यांदशावराम्
गायत्रींवैजपेन्नित्यंजपयज्ञःप्रकीर्तितः ५१
गायत्रींचैववेदांश्चतुलयातोलयत्प्रभुः
एकतश्चतुरोवेदागायत्रींचतथैकतः ५२
ॐकारमादितःकृत्वाव्याहृतीस्तदनंतरम्
ततोऽधीयीतसावित्रीमेकाग्रःश्रद्धयान्वितः ५३

पुराकल्पेसमुत्पन्नाभूर्भुवःस्वःसनातनाः
महाव्याहृतयस्तिस्रःसर्वाशुभनिबर्हणाः ५४
प्रधानंपुरुषःकालोविष्णुब्रह्ममहेश्वराः
सत्वंरजस्तमस्तिस्रःक्रमाद्व्याहृतयःस्मृताः ५५
ॐकारस्तत्परंब्रह्मसावित्रीस्यात्तदुत्तरम्
एषमंत्रोमहायोगःसारात्सारउदाहृतः ५६
योऽधीतेऽहन्यहन्येतांगायत्रींवेदमातरम्विज्ञायार्थंब्रह्मचारीसयातिपरमांगतिम् ५७
गायत्रीवेदजननीगायत्रीलोकपावनी गायत्र्यानपरंजप्यमेतद्विज्ञायमुच्यते ५८
श्रावणस्यतुमासस्यपौर्णमास्यांद्विजोत्तमाः
आषाढ्यांप्रोष्ठपद्यांवावेदोपाकरणंस्मृतम् ५९
यत्सूर्ययाम्यगमनंमासान्विप्रोर्द्धपंचमान्
अधीयीतशुचौदेशेब्रह्मचारीसमाहितः ६०
पुष्येतुच्छंदसांकुर्याद्बहिरुत्सर्जनंद्विजः

मासिशुक्लस्यवाप्राप्तेपूर्वाह्णेप्रथमेऽहनि ६१
छदांसिचद्विजोऽभ्यस्येच्छुक्लपक्षेतुवैद्विजः
वेदांगानिपुराणानिकृष्णपक्षेषुमानवः ६२
इमान्नित्यमनध्यायानधीयानोविवर्जयेत्
अध्यापनंचकुर्वाणोऽभ्यस्यन्नपिप्रयत्नतः ६३
कर्णश्रवेऽनिलेरात्रौदिवापांसुसमूहने
विद्युत्स्तनितवर्षेषुमहोल्कानांचसंप्लवे ६४
अकालिकमनध्यायमेतेष्वाहप्रजापतिः
एतानभ्युदिनान्विद्याद्यदाप्रादुष्कृताग्निषु ६५
तदाविद्यादनध्यायमनृतौचाभ्रदर्शने
निर्घातेभूमिचलनेज्योतिषांचोपसर्जने ६६
एतानकालिकान्विद्यादनध्यायानृतावपि
प्रादुष्कृतेष्वग्निषुचविद्युत्स्तनितनिस्वने ६७
सज्योतिःस्यादनध्यायःशेषेरात्रौयथादिवानित्यानध्यायएवस्याद्ग्रामेषुनगरेषुच ६८
धर्मनैपुण्यकामानांपूतिगंधेचनित्यशः
अंतःशवगतेग्रामेवृषलस्यचसन्निधौ ६९
अनध्यायोरुद्यमानेसमयेजलदस्यच उदकेचार्धरात्रेचविण्मूत्रंचविसर्जयन् ७०

उच्छिष्टःश्राद्धभुक्चैवमनसापिनचिंतयेत्
प्रतिगृह्यद्विजोविद्वानेकोद्दिष्टस्यवेतनम् ७१
त्र्यहंनकारयेद्ब्रह्मराज्ञोराहोश्चसूतके
यावदेकान्ननिष्ठास्यात्स्नेहालोपश्चतिष्ठति ७२
विप्रस्यविदुषोदेहेतावद्ब्रह्मनकीर्तयेत्
शयानःप्रौढपादश्चकृत्वाचैवावसक्थिकाम् ७३
नाधीयीतामिषंजग्ध्वाशूद्र श्राद्धान्नमेवच नीहारेबाणशब्देचसंध्ययोरुभयोरपि ७४
अमावास्याचतुर्दश्योःपौर्णमास्यष्टमीषुच
उपाकर्मणिचोत्सर्गेत्रिरात्रंक्षपणंस्मृतम् ७५
अष्टकासुअहोरात्रमृत्वंतासुचरात्रिषु
मार्गशीर्षेतथापौषेमाघमासेतथैवच ७६
तिस्रोऽष्टकाःसमाख्याताकृष्णपक्षेषुसूरिभिः
श्लेष्मातकस्यच्छायायांशाल्मलेर्मधुकस्यच ७७
कदाचिदपिनाध्येयंकोविदारकपित्थयोः

समानविद्येचमृतेतथासब्रह्मचारिणि ७८ आचार्येसंस्थितेचापित्रिरात्रंक्षपणंस्मृतम्
छिद्राण्येतानिविप्राणामनध्यायाःप्रकीर्तिताः ७९
हिंसंतिराक्षसास्तेषुतस्मादेतान्विवर्जयेत्
नैत्यकेनास्त्यनध्यायःसंध्योपासनमेवच ८०
उपाकर्म्मणिहोमांतेहोममध्येतथैवच
एकामृचमथैकंवायजुःसामानिवापुनः ८१
नाष्टकाद्यास्वधीयीतमारुतेचाभिधावति
अनध्यायस्तुनांगेषुनेतिहासपुराणयोः ८२
नधर्मशास्त्रेष्वन्येषुसर्वाण्येतानिवर्जयेत्
एषधर्मःसमासेनकीर्तितोब्रह्मचारिणः ८३
ब्रह्मणाऽभिहितःपूर्वमृषीणांभावितात्मनाम्
योऽन्यत्रकुरुतेयत्नमनधीत्यश्रुतिंद्विजः ८४
ससंमूढोनसंभाष्योवेदबाह्योद्विजातिभिः
नवेदपाठमात्रेणसंतुष्टोवैभवेद्द्विजः ८५
पाठमात्रावसानस्तुपंकेगौरिवसीदति योऽधीत्यविधिवद्वेदंवेदार्थंनविचारयेत् ८६
ससंमूढःशूद्रकल्पःपात्रतांनप्रपद्यते

यदित्वात्यंतिकंवासंकर्तुमिच्छतिवैगुरौ ८७
युक्तःपरिचरेदेनमाशरीरविमोक्षणम्
गत्वावनंचविधिवज्जुहुयाज्जातवेदसम् ८८
अधीयीततथानित्यंब्रह्मनिष्ठःसमाहितः
सावित्रींशतरुद्रीयंवेदांतांश्चविशेषतः
अभ्यसेत्सततंयुक्तोभिक्षाशनपरायणः ८९
एतद्विधानंपरमंपुराणंवेदागमेसम्यगिहोदितंवः
पुरामहर्षिप्रवराभिपृष्टःस्वायंभुवोयन्मनुराहदेवः ९०
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेकर्मयोगक थनं
नामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ५३

चतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः व्यासउवाच-
वेदंवेदौतथावेदान्वेदांगानितथाद्विजाः अधीत्यचाधिगम्यार्थंततःस्नायाद्द्विजोत्तमः १
गुरवेतुधनंदत्वास्नायीततदनुज्ञया
तीर्णव्रतोथयुक्तात्माशक्तोवास्नातुमर्हति २
वैणवींधारयेद्यष्टिमंतर्वासस्तथोत्तरम्यज्ञोपवीतद्वितयंसोदकंचकमंडलुम् ३

छत्रंचोष्णीषममलंपादुकेचाप्युपानहौ
रौक्मेचकुंडलेधार्येकृत्तकेशनखःशुचिः ४
अन्यत्रकांचनाद्विप्रोनरक्तांबिभृयात्स्रजम्
शुक्लांबरधरोनित्यंसुगंधःप्रियदर्शनः ५
नजीर्णमलवद्वासाभवेद्वैविभवेसति
नरक्तमुल्बणंचान्यधृतंवासोनकुंडलम् ६
नोपानहौस्रजंचाथपादुकेचप्रयोजयेत्
उपवीतमलंकारंदर्शयन्कृष्णमाजिनम् ७
नापसव्यंपरीदध्याद्वासोनविकृतंवसेत् आहरेद्विधिवद्दारान्सदृशानात्मनःशुभान् ८
रूपलक्षणसंयुक्तान्योनिदोषविवर्जितान् अपितृगोत्रजभवामन्यमानुषगोत्रजाम् ९ आहरेद्ब्राह्मणोभार्यांशीलशौचसमन्विताम्
ऋतुकालाभिगामीस्याद्यावत्पुत्रोभिजायते १०
वर्जयेत्प्रतिषिद्धानिप्रयत्नेनदिनानितु
षष्ठ्यष्टमींपंचदशींद्वादशींचचतुर्दशीम् ११
ब्रह्मचारीभवेन्नित्यंतद्वज्जन्मत्रयाहनि
आदधीतविवाहाग्निंजुहुयाज्जातवेदसम् १२
एतानिस्नातकोनित्यंपावनानिचपावयेत्

वेदोदितंस्वकंकर्म्मनित्यंकुर्यादतंद्रि तः १३
अकुर्वाणःपतत्याशुनरकानतिभीषणान् अभ्यसेत्प्रयतोवेदंमहायज्ञान्नहापयेत् १४
कुर्याद्गृह्याणिकार्याणिसंध्योपासनमेवच
सख्यंसमाधिकैःकुर्यादुपेयादीश्वरंसदा १५ दैवतान्यभिगच्छेतकुर्य्याद्भार्य्याभिपोषणम्
नधर्मंख्यापयेद्विद्वान्नपापंगूहयेदपि १६
कुर्वीतात्महितंनित्यंसर्वभूतानुकंपकः
वयसःकर्म्मणोऽथस्यश्रुतस्याभिजनस्यच १७
देशवाग्बुद्धिसारूप्यमाचरन्विचरेत्सदा
श्रुतिस्मृत्युदितंसम्यक्साधुभिर्यश्चसेवितः १८
तमाचारंनिषेवेतनेहेतान्यत्रकर्हिचित्
येनास्यपितरोयातायेनयाताःपितामहाः १९
तेनयायात्सतांमार्गंतेनगच्छन्नदुष्यति
नित्यंस्वाध्यायशीलःस्यान्नित्यंयज्ञोपवीतवान् २०
सत्यवादीजितक्रोधोलोभमोहविवर्जितः
सावित्रीजापनिरतःश्राद्धकृन्मुच्यतेगृही २१
मातापित्रोर्हितेयुक्तोब्राह्मणस्यहिते

रतः
दातायज्वादेवभक्तोब्रह्मलोकेमहीयते २२
त्रिवर्गसेवीसततंदेवानांचसमर्चनम्
कुर्यादहरहर्नित्यंनमस्येत्प्रयतःसुरान् २३
विभागशीलःसततंक्षमायुक्तोदयालुकः
गृहस्थस्तुसमाख्यातोनगृहेणगृहीभवेत् २४
क्षमादयाचविज्ञानंसत्यंचैवदमःशमः
अध्यात्मनित्यताज्ञानमेतद्ब्राह्मणलक्षणम् २५
एतस्मान्नप्रमाद्येतविशेषेणद्विजोत्तमःयथाशक्तिचरन्धर्म्मंनिंदितानिविवर्जयेत् २६
विधूयमोहकलिलंलब्ध्वायोगमनुत्तमम्
गृहस्थोमुच्यतेबंधान्नात्रकार्याविचारणा २७
विगर्हितजयक्षेपहिंसाबंधवधात्मनाम् अन्यमन्युसमुत्थानांदोषाणांमर्षणंक्षमा २८
स्वदुःखेष्वेवकारुण्यंपरदुःखेषुसौहृदम्दयेतिमुनयःप्राहुःसाक्षाद्धर्मस्यसाधनम् २९
चतुर्दशानांविद्यानांधारणाहिपरार्थतः
विज्ञानमितितद्विद्याद्येनधर्मोविवर्धते ३०
अधीत्यविधिवद्विद्यामर्थंचैवोपलभ्यते

धर्मकार्याणिकुर्वीतह्येतद्विज्ञानमुच्यते ३१
सत्येनलोकंजयतिसत्यंतत्परमंपदम्
यथाभूताप्रमादंतुसत्यमाहुर्मनीषिणः ३२
दमःशरीरोपरतिःशमःप्रज्ञाप्रसादतः
अध्यात्ममक्षरंविद्यायत्रगत्वानशोचति ३३
ययासदेवोभगवान्विद्ययाविद्यतेपरः
साक्षादेवहृषीकेशस्तज्ज्ञानमितिकीर्तितम् ३४
तन्निष्ठस्तत्परोविद्वान्नित्यमक्रोधनःशुचिः
महायज्ञपरोविप्रोलभतेतदनुत्तमम् ३५
धर्मस्यायतनंयत्नाच्छरीरंपरिपालयेत् नहिदेहंविनाविष्णुःपुरुषैर्विद्यतेपरः ३६
नित्यंधर्मार्थकामेषुयुज्येतनियतोद्विजः
नधर्मवर्जितंकाममर्थंवामनसास्मरेत् ३७
सीदन्नपिहिधर्मेणनत्वधर्मंसमाचरेत्
धर्मोहिभगवान्देवोगतिःसर्वेषुजंतुषु ३८
भूतानांप्रियकारीस्यान्नपरद्रोहकर्मधीः
नवेददेवतानिंदांकुर्य्यात्तैश्चनसंवसेत् ३९
यस्त्विमंनियतोमर्त्योधर्माध्यायंपठेच्छुचिः
अध्यापयेच्छ्रावयेद्वाब्रह्मलोकेमहीयते

४०
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेचतुःपंचा शत्तमोऽध्यायः ५४

पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः व्यासउवाच-
नहिंस्यात्सर्वभूतानिनानृतंवावदेत्क्वचित्
नाहितंनाप्रिंयंवाच्यंनस्तेनःस्यात्कदाचन १
तृणंवायदिवाशाकंमृदंवाजलमेवच
परस्यापहरञ्जंतुर्नरकंप्रतिपद्यते २
नराज्ञःप्रतिगृह्णीयान्नशूद्रा
त्पतितादपि
नचान्यस्मादशक्तश्चेन्निंदितान्वर्जयेद्बुधः ३
नित्यंयाचनकोनस्यात्पुनस्तंनैवयाचयेत्
प्राणानपहरत्येवंयाचकस्तस्यदुर्मतेः ४
नदेवद्र
व्यहारीस्याद्विशेषेणद्विजोत्तमः
ब्रह्मस्वंवानापहरेदापत्स्वपिकदाचन ५
नविषंविषमित्याहुर्ब्रह्मस्वंविषमुच्यते
देवस्वंचापियत्नेनसदापरिहरेत्ततः ६
पुष्पंशाकोदकंकाष्ठंतथामूलंफलंतृणम्
अदत्तानिचनस्तेयंमनुःप्राहप्रजापतिः ७
गृहीतव्यानिपुष्पाणिदेवार्चनविधौद्विजःनैकस्मादेवनियतमननुज्ञायकेवलम् ८
तृणंकाष्ठंफलंपुष्पंप्रकाशंवैहरेद्बुधःधर्मार्थंकेवलंप्राहुरन्यथापतितोभवेत् ९

तिलमुद्गयवादीनांमुष्टिर्ग्राह्यापथिस्थितैः
क्षुधितैर्नान्यथाविप्राधर्मादिभिरितिस्थितिः १०
नधर्मस्यापदेशेनपापंकृत्वाव्रतंचरेत्
व्रतेनपापंव्यागुह्यकुर्वन्स्त्रीशूद्रदंभनम् ११
प्रेत्येहचेदृशोविप्रोगर्ह्यतेब्रह्मवादिभिः
छद्मनाचरितंयच्चव्रतंरक्षांसिगच्छति १२
अलिगीलिगिवेषेणयोवृत्तिमुपतिष्ठति
सलिगिनोहरेदेनस्तिर्यग्योनौचजायते १३
याचनंयोनिसंबंधंसहवासंचभाषणम्
कुर्वाणःपततेनित्यंतस्माद्यत्नेनवर्जयेत् १४
देवद्रोहंनकुर्वीतगुरुद्रोहंतथैवच
देवद्रोहाद्गुरुद्रो
हःकोटिकोटिगुणाधिकः १५
जनापवादोनास्तिक्यंतस्मात्कोटिगुणाधिकम्
गोभिश्चदैवतैर्विप्रैःकृष्याराजोपसेवया १६
कुलान्यकुलतांयांतियानिहीनानिधर्म्मतः कुविचारैःक्रियालोपैर्वेदानध्ययनेनच १७ कुलान्यकुलतांयांतिब्राह्मणाऽतिक्रमेणच अनृतात्पारदार्याच्चतथाऽभक्ष्यस्यभक्षण

ात् १८
अगोत्रधर्म्माचरणात्क्षिप्रंनश्यतिवैकुलम्
अश्रोत्रियेषुदानाच्चावृषलेषुतथैवच १९
विहिताचारहीनेषुक्षिप्रंनश्यतिवैकुलम्
अधार्मिकैर्वृतेग्रामेनव्याधिबहुलेवसेत् २०
शूद्रराज्येचनवसेन्नपाखंडजनैर्वृते
हिमवद्विंध्ययोर्मध्यंपूर्वपश्चिमयोःशुभम् २१
मुक्त्वासमुद्र
योर्देशंनान्यत्रनिवसेद्द्विजः
कृष्णोवायत्रचरतिमृगोनित्यंस्वभावतः २२
पुण्यावाविश्रुतानद्यस्तत्रवानिवसेद्द्विजः
अर्द्धकोशंनदीकूलंवर्जयित्वाद्विजोत्तमः २३
नान्यत्रनिवसेत्पुण्यंनांत्यजग्रामसन्निधौ
नसंवसेच्चपतितैर्नचांडालैर्नपुल्कसैः २४
नमूर्खैर्नावलिप्तैश्चनान्यैर्जायावसायिभिः
एकशय्यासनेपंक्तिर्भांडेपक्वान्नमिश्रणम् २५
यजनाध्यापनेयोनिस्तथैवसहभोजनम्
सहाध्यायस्तुदशमःसहयाजनमेवच २६

एकादशसमुद्दिष्टादोषाःसांकर्यसंस्थिताःसमीपेचाप्यवस्थानात्पापंसंक्रमतेनृणाम् २७
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसांकर्य्यंपरिवर्जयेत्
एकपंक्त्युपविष्टायेनस्पृशंतिपरस्परम् २८
भस्मनाकृतमर्य्यादानतेषांसंकरोभवेत्
अग्निनाभस्मनाचैवसलिलेनविलेखतः २९
द्वारेणस्तंभमार्गेणषड्भिःपंक्तिर्विभिद्यते
नकुर्याच्छुष्कवैराणिविवादंनचपैशुनम् ३०
परक्षेत्रेगांचरंतींनचाचक्षीतकर्हिचित्नसंवसेत्सूचकेननकंवैमर्मणिस्पृशेत् ३१
नसूर्यपरिवेषंवानेंद्रचापंपराह्निकम्
परस्मैकथयेद्विद्वान्शशिनंवाथकांचनम् ३२
नकुर्याद्बहुभिःसार्द्धंविरोधंबंधुभिस्तथा
आत्मनःप्रतिकूलानिपरेषांनसमाचरेत् ३३
तिथिंपक्षस्यनब्रूयान्नक्षत्राणिननिर्दिशेत्
नोदक्यामभिभाषेतनाशुचिंवाद्विजोत्तमः ३४
नदेवगुरुविप्राणांदीयमानंतुवारयेत् नचात्मानंप्रशंसेद्वापरनिंदांचवर्जयेत् ३५
वेदनिंदांदेवनिंदांप्रयत्नेनविवर्जयेत्

यस्तुदेवानृषींश्चैववेदान्वानिंदतेद्विजः ३६
नतस्यनिष्कृतिर्दृष्टाशास्त्रेष्विहमुनीश्वराः
निंदयेद्वागुरुंदेवंवेदंवासोपबृंहणम् ३७
कल्पकोटिशतंसाग्रंरौरवेपच्यतेनरः
तूष्णीमासीतनिंदायांनब्रूयात्किंचिदुत्तरम् ३८
कर्णौपिधायगंतव्यंनचैनमवलोकयेत् वर्ज्जयेद्वैरहस्यानिपरेषांगर्हणंबुधः ३९
विवादंस्वजनैःसार्द्धंनकुर्य्याद्वैकदाचन
नपापंपापिनांब्रूयादपापंवाद्विजोत्तमः ४०
सत्येनतुल्योदोषःस्यादसत्याद्दोषवान्भवेत्
नृणांमिथ्याभिशस्तानांपतंत्यश्रूणिरोदनात् ४१
तानिपुत्रान्पशून्घ्नंतितेषांमिथ्याभिशंसिनाम्
ब्रह्महत्यासुरापानेस्तेयेगुर्वंगनागमे ४२
दृष्टंवैशोधनंवृद्धैर्नास्तिमिथ्याभिशंसने
नेक्षेतोद्यंतमादित्यंशशिनंवाऽनिमित्तत

ः ४३
नास्तंयांतंनवारिस्थंनोपस्पृष्टंनमध्यगम्
तिरोहितंसमीक्षेतनादर्शाद्यनुगामिनम् ४४
ननग्नांस्त्रियमीक्षेतपुरुषंवाकदाचन
नचमूत्रंपुरीषंवानचसंसृष्टमैथुनम् ४५
नाशुचिःसूर्यसोमादीन्ग्रहानालोकयेद्बुधः
नाभिभाषेतचपरमुच्छिष्टोवावगुंठितः ४६
नपश्येत्प्रेतसंस्पर्शंनक्रुद्धस्यगुरोर्मुखम्
नतैलोदकयोश्छायांनपंक्तिंभोजनेसति ४७
नमुक्तबंधनंपश्येन्नोन्मत्तंगजमेववा
नाश्नीयाद्भार्ययासार्द्धंनैनामीक्षेतचाश्नतीम् ४८
क्षुवतींजृंभमाणांवानासनस्थांयथासुखम्
नोदकेचात्मनोरूपंशुभंवाशुभमेववा ४९
नलंघयेच्चमतिमान्नाधितिष्ठेत्कदाचन
नशूद्रायमतिंदद्यात्कृसरंपायसंदधि ५०
नोच्छिष्टंवामधुधृतंनचकृष्णाजिनंहविः
नचैवास्मैव्रतंब्रूयान्नचधर्मंवदेद्बुधः ५१
नचक्रोधवशंगच्छेद्द्वेषंरागंचवर्जयेत्
लोभंदंभंतथाशाठ्यंह्मसूयांज्ञानकुत्सनम् ५२
ईर्ष्यांमदंतथाशोकंमोहंचपरिवर्जयेत्

नकुर्यात्कस्यचित्पीडांसुतंशिष्यंतुताडयेत् ५३
नहीनानुपसेवेतनचतृष्णामतिःक्वचित् नात्मानंचावमन्येतदैन्यंयत्नेनवर्जयेत् ५४
नविशिष्टमसत्कुर्यान्नात्मानंवासनाद्बुधः
ननखेनलिखेद्भूमिंगांचसंवेशयन्नहि ५५
ननदीषुनदींब्रूयात्पर्वतेषुचपर्वतान्
आवासेभोजनेवापिनत्यजेत्सहयायिनम् ५६
नावगाहेदपोनग्नोवह्निंनातिव्रजेत्तथा
शिरोभ्यंगावशिष्टेनतैलेनांगंनलेपयेत् ५७
नसर्पशस्त्रैःक्रीडेतस्वानिखानिनसंस्पृशेत्
रोमाणिचरहस्यानिनाशिष्टेनसहव्रजेत् ५८
नपाणिपादवाङ्नेत्रचापल्यंसमुपाश्रयेत्
नशिश्नोदरचापल्यंनचश्रवणयोःक्वचित् ५९
नचांगनखवाद्यंवैकुर्यान्नांजलिनापिबेत्नाभिहन्याज्जलंपद्भ्यांपाणिनावाकदाचन ६०
नशातयेदिष्टिकाभिर्मूलानिचफलानिच
नम्लेच्छभाषणंशिक्षेन्नाकर्षेच्चपदासनम् ६१
नखभेदनमास्फोटंछेदनंवाविलेखनम्
कुर्य्याद्विमर्द्दनंधीमान्नाकस्मादेवनिष्फलम् ६२
नोत्संगेभक्षयेद्भक्ष्यंवृथाचेष्टांनचा

चरेत्
ननृत्येदथवागायेन्नवादित्राणिवादयेत् ६३
नसंहताभ्यांपाणिभ्यांकंडूयेदात्मनःशिरःनलौकिकैस्तवैर्देवांस्तोषयेद्वाक्पतेरपि ६४
नाक्षैःक्रीडेन्नधावेतनाप्सुविण्मूत्रमाचरेत्
नोच्छिष्टःसंविशेन्नित्यंननग्नःस्रानमाचरेत् ६५
नगच्छंस्तुपठेद्वापिनचैवस्वशिरःस्पृशेत्
नदंतैर्नखरोमाणिच्छिंद्यात्सुप्तंनबोधयेत् ६६
नाबालातपमासेवेत्प्रेतधूमंविवर्जयेत्
नैवस्वप्याच्छून्यगेहेस्वयंनोपानहौहरेत् ६७
नाकारणाद्वानिष्ठीवेन्नबाहुभ्यांनदींतरेत्
नपादक्षालनंकुर्यात्पादेनैवकदाचन ६८
नाग्नौप्रतापयेत्पादौनकांस्येधावयेद्बुधः
नाभिप्रसारयेद्देवंब्राह्मणान्गामथापिवा ६९
वाय्वग्निनृपविप्रान्वासूर्यंवाशशिनंप्रति
अशुद्धःशयनंपानंस्वाध्यायंस्नानभोजनम्

७०
बहिर्निष्क्रमणंचैवनकुर्वीतकदाचन स्वप्नमध्ययनंस्नानमुद्वर्तंभोजनंगतिम् ७१
उभयोःसंध्ययोर्नित्यंमध्याह्नेचैववर्जयेत्
नस्पृशेत्पाणिनोच्छिष्टोविप्रोगोब्राह्मणानलान् ७२
नचालनंपदावापिनदेवप्रतिमांस्पृशेत्
नाशुद्धोग्निंपरिचरेन्नदेवान्कीर्तयेदृषीन् ७३
नावगाहेदगाधांबुधावयेन्नाऽनिमित्ततः
नवामहस्तेनोद्धृत्यपिबेद्वक्त्रेणवाजलम् ७४
नोत्तरेदनुपस्पृश्यनाप्सुरेतःसमुत्सृजेत्
अमेध्यालिप्तमर्हंवालोहितंवाविषाणिवा ७५
व्यतिक्रामेन्नस्रवंतींनाप्सुमैथुनमाचरेत्
चैत्यवृक्षंनवैछिंद्यान्नाप्सुष्ठीवनमाचरेत् ७६
नास्थिभस्मकपालानिनकेशान्नचकंटकान्
तुषांगारकरीषंवानाधितिष्ठेत्कदाचन ७७
नचाग्निंलंघयेद्धीमान्नोपदध्यादधःक्वचित्
नचैनंपादतःकुर्य्याच्छूर्पेणनधमेद्बुधः

७८
नवृक्षमवरोहेतनावेक्षेताशुचिःक्वचित्
अग्नौनचक्षिपेदग्निंनाद्भिःप्रशमयेत्तथा ७९
सुहृन्मरणमात्रंवास्वयंनश्रावयेत्परान् अपण्यंकूटपण्यंवाविक्रयेनप्रयोजयेत् ८०
नवह्निंमुखनिःश्वासैर्ज्वालयेन्नाशुचिर्बुधः
पुण्यस्थानोदकस्थानेसीमांतंवाहयेन्नतु ८१
नभिंद्यात्पूर्वसमयमभ्युपेतंकदाचन परस्परंपशून्व्याघ्रान्पक्षिणोनचयोधयेत् ८२
परबाधांनकुर्वीतजलवातातपादिभिः
कारयित्वासुकर्माणिगुरून्पश्चान्नवंचयेत् ८३
सायंप्रातर्गृहद्वारान्रक्षार्थंपरिघट्टयेत्
बहिर्माल्यंसुगंधिंवाभार्ययासहभोजनम् ८४
विगृह्यवादंकृत्वावाप्रवेशंचविवर्जयेत्नखादन्ब्राह्मणस्तिष्ठेन्नजल्पेद्वाहसेद्बुधः ८५
स्वमग्निंचैवहस्तेनस्पृशेन्नाप्सुचिरंवसेत्
नपक्षकेणोपधमेन्नशूर्पेणचपाणिना ८६
मुखेनाग्निंसमिंधीतमुखादग्निरजायत

परस्त्रियंनभाषेतनायाज्यंयाजयेद्बुधः ८७ नैकश्चरेत्सदाविप्रःसमुदायंचवर्जयेत् नदेवायतनंगच्छेत्कदाचिद्वाऽप्रदक्षिणम् ८८
नपीडयेद्वावस्त्राणिनदेवायतनेस्वपेत्
नैकोध्वानंप्रपद्येतनाधार्मिकजनैसह ८९
नव्याधिदूषितैर्वापिनशूद्रैपःतितेनवा
नोपानद्वर्जितोवाथजलादिरहितस्तथा ९०
नवर्त्मनिचितिंवाममतिक्रामेत्क्वचिद्द्विजः
ननिंदेद्योगिनःसिद्धान्व्रतिनोवायतींस्तथा ९१
देवतायतनंप्राज्ञादेवानांचैवसत्रिणाम्
नाक्रामेत्कामतश्छायांब्राह्मणानांचगोरपि ९२
स्वांतुनाक्रामयेच्छायांपतिताद्यैर्नरोगिभिः
नांगारभस्मकेशादिष्वधितिष्ठेत्कदाचन ९३
वर्जयेन्मार्जनीरेणुंस्नानवस्त्रघटोदकम्
नभक्षयेदभक्ष्याणिनापेयंचपिबेद्द्विजः ९४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेपंचपंचाश त्तमोऽध्यायः ५५

षट्पंचाशत्तमोऽध्यायः व्यासउवाच-
नाद्याच्छूद्र स्यविप्रोन्नंमोहाद्वायदिकामतः
सशूद्रयोनिंव्रजतियस्तुभुंक्तेत्वनापदि १
षण्मासान्योद्विजोभुंक्तेशुद्र स्यान्नंविगर्हितम् जीवन्नेवभवेच्छूद्रोमृतःश्वाचाभिजायते २
ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्र स्यचमुनीश्वराः यस्यान्नेनोदरस्थेनमृतस्तद्योनिमाप्नुयात् ३
राजान्नंवर्तकान्नंचषंढान्नंचर्म्मकारिणाम्
गणान्नंगणिकान्नंचषडन्नंचविवर्जयेत् ४
चक्रोपजीविरजकतस्करध्वजिनांतथा गांधर्वलोहकारान्नंमृतकान्नंविवर्जयेत् ५
कुलालचित्रकारान्नंवार्धुषेःपतितस्यच पौनर्भवच्छत्रिकयोरभिशप्तस्यचैवहि ६ सुवर्णकारशैलूषव्याधवंध्यातुरस्यच चिकित्सकस्यचैवान्नंपुंश्चल्यादंडकस्यच ७
स्तेननास्तिकयोरन्नंदेवतानिंदकस्यच

सोमविक्रयिणश्चान्नंश्वपाकस्यविशेषतः ८ भार्य्याजितस्यचैवान्नंयस्यचोपपतिर्गृहे
उत्सृष्टस्यकदर्यस्यतथैवोच्छिष्टभोजिनः ९
पापीयोन्नंचसंघान्नंशस्त्राजीवस्यचैवहिभीतस्यरुदितस्यान्नमवक्रुष्टंपरिक्षतम् १०
ब्रह्मद्विषःपापरुचेःश्राद्धान्नंमृतकस्यच
वृथापाकस्यचैवान्नंशावान्नंचातुरस्यच ११ अप्रजानांतुनारीणांकृतघ्नस्यतथैवच कारुकान्नंविशेषेणशस्त्रविक्रयिणस्तथा १२
शौंडान्नंघांटिकान्नंचभिषजामन्नमेवच विद्वत्प्रजननस्यान्नंपरिवेत्रन्नमेवच १३
पुनर्भुवोविशेषेणतथैवदिधिषूपतेः
अवज्ञातंचावधूतंसरोषंविस्मयान्वितम् १४
गुरोरपिनभोक्तव्यमन्नंसंस्कारवर्जितम्
दुष्कृतंहिमनुष्यस्यसर्वमन्नेव्यवस्थितम् १५
योयस्यान्नंसमश्नातिसतस्याश्नातिकिल्बिषम्
अर्द्धकाकुलंमित्रंचगोपालोवाहनापितौ १६
एतेशूद्रे

षुभोज्यान्नायश्चात्मानंनिवेदयेत्
कुशीलवःकुंभकश्चक्षेत्रकर्मकएवच १७
एतेशूद्रे
षुभोज्यान्नादृष्ट्वास्वल्पगुणंबुधैः
पायसंस्रेहपक्वंचगोरसश्चैवसक्तवः १८
पिण्याकंचैवतैलंचशूद्रा
द्ग्राह्यंद्विजातिभिः
वृंताकंनालिकाशाकंकुसुंभंभस्मकंतथा १९
पलांडुंलशुनंशुक्तंनिर्य्यासंचैववर्जयेत्
छत्राकंविड्वराहंचस्विन्नंपीयूषमेवच २०
विलयंविमुखंचैवकोरकाणिविवर्जयेत्
गृंजनंकिंशुकंचैवकूष्मांडंचतथैवच २१
उदुंबरमलाबुंचजग्ध्वापततिवैद्विजः
तथाकृसरसंयावौपायसापूपमेवच २२
अनुपाकृतमांसंचदेवान्नानिहवींषिच यवागूंमातुलिगंचमत्स्यानप्यनुपाकृतान् २३
नीपंकपित्थंप्लक्षंचप्रयत्नेनविवर्जयेत्
पिण्याकंचोद्धृतस्नेहंदेवधान्यंतथैवच २४
रात्रौचतिलसंबंधंप्रयत्नेनदधित्यजेत्
नाश्नीयात्पयसातक्रंनाभक्ष्यानुपयोजयेत् २५
कृमिदुष्टंभावदुष्टंमृत्संसर्गंचवर्जयेत्

कृमिकीटावपन्नंचसुहृत्क्लेदंचनित्यशः २६
श्वाघ्रातंचपुनःसिद्धंचंडालावेक्षितंतथा
उदक्ययाचपतितैर्गवासंघ्रातमेवच २७
असंगतंपर्य्युषितंपर्यस्तान्नंचनित्यशःकाककुक्कुटसंस्पृष्टंकृमिभिश्चैवसंगतम् २८
मनुष्यैरप्यवघ्रातंकुष्ठिनास्पृष्टमेवचनरजस्वलयादत्तंनपुंश्चल्यासरोगया २९ मलवद्वाससावापिपरवासोथवर्जयेत् विवत्सायाश्चगोक्षीरंमेषस्यानिर्दशस्यच ३०
आविकंसंधिनीक्षीरमपेयंमनुरब्रवीत्
बलाकंहंसदात्यूहंकलविंकंशुकंतथा ३१
कुरुरंचचकोरंचजालपादंचकोकिलम्
वायसान्खंजरीटांश्चश्येनंगृध्रंतथैवच ३२
उलूकंचक्रवाकंचभासंपारावतंतथा
कपोतंटिट्टिभंचैवग्रामकुक्कुटमेवच ३३
सिंहंव्याघ्रंचमार्जारंश्वानंसूकरमेवच
शृगालंमर्कटंचैवगर्द्दभंनचभक्षयेत् ३४
नभक्षयेत्सर्पमृगाञ्छिखिनोन्यान्वनेचरान्
जलेचरान्स्थलचरान्प्राणिनश्चेतिधारणा ३५
गोधाकूर्मःशशःखड्गःसल्लकश्चेतिसत्तमाः
भक्ष्यान्पंचनखान्नित्यंमनुराहप्रजापतिः ३६

मत्स्यान्सशल्कान्भुंजीतमांसंरौरवमेवच निवेद्यदेवताभ्यस्तुब्राह्मणेभ्यश्चनान्यथा ३७
मयूरंतित्तिरंचैवकपोतंचकपिंजलम् वार्ध्रीणसंबकंभक्ष्यंमीनंहंसंपराजितम् ३८
शफरीसिंहतुंडंचतथापाठीनरोहितौ मत्स्याश्चैतेसमुद्दिष्टाभक्षणीयाद्विजोत्तमाः ३९
प्रोक्षितंभक्षयेदेषांमांसंचद्विजकाम्यया
यथाविधिप्रयुक्तंचप्राणानामपिचात्यये ४०
भक्षयेन्नैवमांसानिशेषभोजीनलिप्यते
औषधार्थमशक्तोवानियोगाद्यज्ञकारणात् ४१
आमंत्रितश्चयःश्राद्धेदैवेवामांसमुत्सृजेत्
यावंतिपशुरोमाणितावन्नरकमृच्छति ४२
अदेयंवाप्यपेयंवातथैवास्पृश्यमेववा
द्विजातीनामनालोक्यंनित्यंमद्यमितिस्थितिः ४३
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमद्यंनित्यंविवर्जयेत्
पीत्वापततिकर्म्मभ्यस्त्वसंभाष्योभवेद्द्विजः ४४
भक्षयित्वाप्यभक्ष्याणिपीत्वाऽपेयान्यपिद्विजः

नाधिकारीभवेत्तावद्यावत्तन्नजहात्यधः ४५
तस्मात्परिहरेन्नित्यमभक्ष्याणिप्रयत्नतः
अपेयानिचविप्रोवैतथाचेद्यातिरौरवम् ४६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेभक्ष्याभ क्ष्यनियमो
नामषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ५६

सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः व्यासउवाच-
अथातःसंप्रवक्ष्यामिदानधर्म्ममनुत्तमम्ब्रह्मणाभिहितंपूर्वमृषीणांब्रह्मवादिनाम् १
अर्थानामुचितंपात्रेश्रद्धयाप्रतिपादनम्
दानमित्यभिनिर्दिष्टंभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् २
योददातिविशिष्टेभ्यःश्रद्धयापरयायुतः
तद्वैदत्तमहंमन्येशेषंकस्यापिरक्षति ३
नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंत्रिविधंदानमुच्यते
चतुर्थंविमलंप्रोक्तंसर्वदानोत्तमोत्तमम् ४
अहन्यहनियतिंकचिद्दीयतेनुपकारिणे अनुद्दिश्यफलंतस्माद्ब्राह्मणायतुनित्य

कम् ५
यत्तुपापोपशांत्यर्थंदीयतेविदुषांकरे
नैमित्तिकंतदुद्दिष्टंदानंसद्भिरनुत्तमम् ६
अपत्यविजयैश्वर्यसुखार्थंयत्प्रदीयते
दानंतत्काम्यमाख्यातमृषिभिर्धर्मचिंतकैः ७
यदीश्वरस्यप्रीत्यर्थंब्रह्मवित्सुप्रदीयते
चेतसाधर्मयुक्तेनदानंतद्विमलंशिवम् ८
दानधर्मंनिषेवेतपात्रमासाद्यशक्तितः
उपास्यतेतुतत्पात्रंयत्तारयतिसर्वतः ९
कुटुंबभुक्तिवसनाद्देयंयदतिरिच्यते
अन्यथादीयतेयद्वैनतद्दानंफलप्रदम् १०
श्रोत्रियायकुलीनायविनीतायतपस्विने व्रतस्थायदरिद्रायप्रदेयंभक्तिपूर्वकम् ११
यस्तुदद्यान्महींभक्त्याब्राह्मणायाहिताग्नये
सयातिपरमंस्थानंयत्रगत्वानशोचति १२
इक्षुभिःसंयुतांभूमिंयवगोधूमशालिनीम्
ददातिवेदविदुषेयःसभूयोनजायते १३
गोचर्ममात्रामपिवायोभूमिंसंप्रयच्छति ब्राह्मणायदरिद्रायसर्वपापैःप्रमुच्यते १४
भूमिदानात्परंदानंविद्यतेनेहकिंचन

अन्नदानंतेनतुल्यंविद्यादानंततोधिकम् १५
योब्राह्मणायशांतायशुचयेधर्मशीलिने
ददातिविद्यांविधिनाब्रह्मलोकेमहीयते १६
दद्यादहरहःस्वर्णंश्रद्धयाब्रह्मचारिणेसर्वपापविनिर्मुक्तोब्रह्मणःस्थानमाप्नुयात् १७
गृहस्थायान्नदानेनफलमाप्नोतिमानवः
अन्नमेवास्यदातव्यंदत्वाप्नोतिपरांगतिम् १८
वैशाख्यांपूर्णमास्यांतुब्राह्मणान्सप्तपंचवा
उपोष्यविधिनाशांतःशुचिःप्रयतमानसः १९
पूजयित्वातिलैःकृष्णैर्मधुनाचविशेषतः
प्रीयतांधर्मराजेतियदामनसिवर्त्तते २०
यावज्जीवंतुयत्पापंतत्क्षणादेवनश्यति
कृष्णाजिनेतिलान्कृत्वाहिरण्यंमधुसर्पिषी २१
ददातियस्तुविप्रायसर्वंतरतिदुष्कृतम्
घृतान्नमुदकुंभंचवैशाख्यांतुविशेषतः २२
निर्द्दिश्यधर्मराजायविप्रेभ्योमुच्यतेभयात्
सुवर्णतिलयुक्तैस्तुब्राह्मणान्सप्तपंचवा २३
तर्पयेदुदपात्रैस्तुब्रह्महत्यांव्यपोहति
माघमासेतमिस्रेतुद्वादश्यांसमुपोषितः २४

शुक्लांबरधरःकृष्णैस्तिलैर्हुत्वाहुताशनम्
प्रदद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्तुतिलानेवसमाहितः २५
जन्मप्रभृतियत्पापंसर्वंतरतिवैद्विजः अमावास्यामनुप्राप्यब्राह्मणायतपस्विने २६
यतिंकचिद्देवदेवेशंदद्याच्चोद्दिश्यकेशवम्
प्रीयतामीश्वरोविष्णुर्हृषीकेशःसनातनः २७
सप्तजन्मकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति यस्तुकृष्णचतुर्दश्यांस्नात्वादेवंपिनाकिनम् २८
आराधयेद्द्विजमुखेनतस्यास्तिपुनर्भवः
कृष्णाष्टम्यांविशेषेणधार्मिकायद्विजातये २९
स्नात्वाभ्यर्च्ययथान्यायंपादप्रक्षालनादिभिः
प्रीयतांमेमहादेवोदद्याद्द्र
व्यंस्वकीयकम् ३०
सर्वपापविनिर्मुक्तःप्राप्नोतिपरमांगतिम्
द्विजैःकृष्णचतुर्दश्यांकृष्णाष्टम्यांविशेषतः ३१
अमावास्यांतथाभक्तैःपूजनीयस्त्रिविक्रम

ः
एकादश्यांनिराहारोद्वादश्यांपुरुषोत्तमम् ३२
अर्चयेद्ब्राह्मणमुखेसगच्छेत्परमंपदम्
एषातिथिर्वैष्णवीस्याद्द्वादशीशुक्लपक्षतः ३३
तस्यामाराधयेद्देवंप्रयत्नेनजनार्दनम्
यतिंकचिद्देवमीशानमुद्दिश्यब्राह्मणेशुचौ ३४
दीयतेविष्णुमेवापितदनंतफलंस्मृतम्
योहियांदेवतामिच्छेत्समाराधयितुंनरः ३५
ब्राह्मणान्पूजयेद्यत्नात्सतस्यास्तोषयेत्ततः
द्विजानांवपुरास्थायनित्यंतिष्ठंतिदेवताः ३६
पूज्यंतेब्राह्मणालाभेप्रतिमादिषुतैःक्वचित्
प्रतिमादिषुयत्नेनतस्मात्फलमभीप्सता ३७
द्विजेषुदेवतानित्यंपूजनीयाविशेषतः
विभूतिकामःसततंपूजयेद्धिपुरंदरम् ३८
ब्रह्मवर्चसकामस्तुब्रह्माणंज्ञानकामुकः
आरोग्यकामोथरविंधनकामोहुताशनम् ३९
कर्म्मणांसिद्धिकामस्तुपूजयेद्वैविनायकम्
भोगकामस्तुशशिनंबलकामःसमीरणम् ४०

मुमुक्षुःसर्वसंसारात्प्रयत्नेनार्चयेद्धरिम्
यस्तुयोगंतथामोक्षमन्विच्छेऽज्ज्ञानमैश्वरम् ४१
अर्चयेतविरूपाक्षंप्रयत्नेनसुरेश्वरम्
येवांच्छंतिमहाभोगान्ज्ञानानिचमहेश्वरम् ४२
तेपूजयंतिभूतेशंकेशवंचापिभोगिनः
वारिदस्तृप्तिमाप्नोतिजलदानंततोधिकम् ४३
तैलप्रदःप्रजामिष्टांदीपदश्चक्षुरुत्तमम्
भूमिदःसर्वमाप्नोतिदीर्घमायुर्हिरण्यदः ४४
गृहदाताग्र्यवेश्मानिरूप्यदोरूपमुत्तमम्
वासोदश्चंद्रसालोक्यमश्वदोयानमुत्तमम् ४५
अन्नदाताश्रियंस्वेष्टांगोदोब्राह्मणविष्टपम्
यानशय्याप्रदोभार्य्यामैश्वर्यमभयप्रदः ४६
धान्यदःशाश्वतंसौख्यंब्रह्मदोब्रह्मशाश्वतम्
धान्यान्यपियथाशक्तिविप्रेषुप्रतिपादयेत् ४७
वेदविद्याविशिष्टेषुप्रेत्यस्वर्गंसमश्

नुते
गवांचान्नप्रदानेनसर्वपापैःप्रमुच्यते ४८
इंधनानांप्रदानेनदीप्ताग्निर्जायतेनरः
फलमूलानिपानानिशाकानिविविधानिच ४९
प्रदद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्तुमुदायुक्तःसदाभवेत्
औषधंस्नेहमाहारंरोगिणोरोगशांतये ५०
ददानोरोगरहितःसुखीदीर्घायुरेवच
असिपत्रवनंमार्गंक्षुरधारासमन्वितम् ५१
तीक्ष्णतापंचतरतिछत्रोपानत्प्रदोनरः यद्यदिष्टतमंलोकेयच्चास्यापेक्षितंगृहे ५२
तत्तद्गुणवतेदेयंतदेवाक्षयमिच्छता अयनेविषुवेचैवग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ५३ संक्रांत्यादिषुकालेषुदत्तंभवतिचाक्षयम्
प्रयागादिषुतीर्थेषुपुण्येष्वायतनेषुच ५४
दत्वाचाक्षयमाप्नोतिनदीप्रस्रवणेषुच
दानधर्मात्परोधर्मोभूतानांनेहविद्यते ५५
तस्माद्विप्रायदातव्यंश्रोत्रियायद्विजातिभिः
स्वर्गायभूतिकामेनतथापापोपशांतये ५६
मुमुक्षुणातुदातव्यंब्राह्मणेभ्यस्तथान्वहम्

दीयमानंतुयोमोहाद्गोविप्राग्निसुरेषुच ५७
निवारयत्यधर्मात्मातिर्यग्योनिंव्रजेतसः
यस्तुद्र
व्यार्जनंकृत्वानार्चयेद्ब्राह्मणान्सुरान् ५८
सर्वस्वमपहृत्यैनंराजाराष्ट्रात्प्रवासयेत्
यस्तुदुर्भिक्षवेलायामन्नाद्यंनप्रयच्छति ५९
म्रियमाणेषुविप्रेषुब्राह्मणःसतुगर्हितः
नतस्मात्प्रतिगृह्णीयुःनवसेयुश्चतेनहि ६०
आज्ञायित्वास्वकाद्राष्ट्राद्रा जातंविप्रवासयेत् पश्चात्सद्भ्योददातीहस्वद्र
व्यंधर्मसाधनम् ६१
सपूर्वाभ्यधिकःपापीनरकेपच्यतेनरः
स्वाध्यायवंतोयेविप्राविद्यावंतोजितेंद्रि याः ६२
सत्यसंयमसंयुक्तास्तेभ्योदद्याद्द्विजोत्तमाः
प्रभुक्तमपिविद्वांसंधार्मिकंभोजयेद्द्विजम् ६३

नचमूर्खमवृत्तस्थंदशरात्रमुपोषितम् सन्निकृष्टमतिक्रम्यश्रोत्रियंयःप्रयच्छति ६४
सतेनकर्मणापापीदहत्यासप्तमंकुलम्
यदिस्यादधिकोविप्रःशीलविद्यादिभिःस्वयम् ६५
तस्मैयत्नेनदातव्यमतिक्रम्यचसन्निधिम्
योर्चितंप्रतिगृह्णीयाद्दद्यादर्चितमेवच ६६
तावुभौगच्छतःस्वर्गंनरकंतुविपर्यये
नवार्यपिप्रयच्छेतनास्तिकेहैतुकेपिच ६७
नपाखंडेषुसर्वेषुनावेदविदिधर्मवित् रूप्यंचैवहिरण्यंचगामश्वंपृथिवींतिलान् ६८
अविद्वान्प्रतिगृह्णीयाद्भस्मीभवतिकाष्ठवत्
द्विजातिभ्योधनंलिप्सेत्प्रशस्तेभ्योद्विजोतमः ६९
अपिराजन्यवैश्याभ्यांनतुशूद्रात्कथंचन वृत्तिसंकोचमन्विच्छेन्नेहेतधनविस्तरम् ७०
धनलोभेप्रसक्तस्तुब्राह्मण्यादेवहीयते वेदानधीत्यसकलान्यज्ञांश्चावाप्यसर्वशः ७१
नतांगतिमवाप्नोतिसंतोषाद्यामवाप्नुयात्प्रतिग्रहरुचिर्नस्याच्छूद्रा

न्नतुसमाहरेत् ७२
स्थित्यर्थादधिकंगृह्णन्ब्राह्मणोयात्यधोगतिम्
यस्तुयातिनसंतोषंनसस्वर्गस्यभाजनम् ७३
उद्वेजयतिभूतानियथाचौरस्तथैवसः
गुरुंभृत्यांश्चोज्जिहीर्षुस्तर्पयन्देवतातिथीन् ७४
सर्वतःप्रतिगृह्णीयान्नतुतृप्येत्स्वयंततः
एवंगृहस्थोयुक्तात्मादेवतातिथिपूजकः ७५
वर्तमानःसंयतात्मायातितत्परमंपदम्
पुत्रेषुभार्यांनिक्षिप्यगत्वारण्यंतुतत्त्ववित् ७६
एकाकीविचरेन्नित्यमुदासीनःसमाहितः एषवःकथितोधर्म्मोगृहस्थानांद्विजोत्तमाः
ज्ञात्वातुतिष्ठेन्नियतंतथानुष्ठापयेद्द्विजान् ७७
इतिदेवमनादिमेकमीशंगृहधर्मेणसमर्चयेदजस्रम्
समतीत्यससर्वभूतयोनिंप्रकृतिंयातिपरंनयातिजन्म ७८
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेगृहस्थधर्मनिर्णयो
नामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ५७

अष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः व्यासउवाच-
एवंगृहाश्रमेस्थित्वाद्वितीयंभागमायुषःवानप्रस्थाश्रमंगच्छेत्सदारःसाग्निरेवच १
निक्षिप्यभार्यांपुत्रेषुगच्छेद्वनमथापिवा
दृष्ट्वापत्यस्यवापत्यंजर्जरीकृतविग्रहः २
शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्णेप्रशस्तेचोत्तरायणे
गत्वारण्यंनियमवांस्तपःकुर्यात्समाहितः ३
फलमूलानिपूतानिनित्यमाहारमाहरेत् यदाहारोभवेत्तेनपूजयेत्पितृदेवताः ४ पूजयेदंतिथिंनित्यंस्नात्वाचाभ्यर्चयेत्सुरान्
गृहादादायचाश्नीयादष्टौग्रासान्समाहितः ५
जटाश्चबिभृयान्नित्यंनखरोमाणिनोत्सृजेत्
स्वाध्यायंसर्वथाकुर्यान्नियच्छेद्वाचमन्यतः ६
अग्निहोत्रंचजुहुयात्पंचयज्ञान्समाचरेत्
उत्पन्नैर्विविधैर्मेध्यैःशाकमूलफलेनवा

७
चीरवासाभवेन्नित्यंस्नायात्त्रिषवणंशुचिः
सर्वभूतानुकंपश्चप्रतिग्रहविवर्जितः ८
दर्शेनपौर्णमासेनयजेतनियतंद्विजः
ऋत्विष्ट्याग्रयणेचैवचातुर्मास्यानिकारयेत् ९
उत्तरायणंचक्रमशोदक्षिणायनमेवच
वासंतशारदैर्मेद्धयैरुत्पन्नैःस्वयमाहृतैः १०
पुरोडाशांश्चरूंश्चैवविधिवन्निर्वपेत्पृथक्
देवताभ्यःपितृभ्यश्चदत्त्वामेध्यतरंहविः ११
शेषंसमुपभुंजीतलवणंचस्वयंकृतम्
वर्ज्जयेन्मद्यमांसानिभौमानिकवकानिच १२
भूस्तृणंशष्पकंचैवश्लेष्मातकफलानिच
नफालकृष्टमश्नीयादुत्सृष्टमपिकेनचित् १३
नग्रामजातान्यार्तोपिपुष्पाणिचफलानिच
श्रावणेनैवविधिनावह्निंपरिचरेत्सदा १४
नद्रुह्येत्सर्वभूतानिनिर्द्वंद्वोनिर्भयोभवेत्
ननक्तंकिंचिदश्नीयाद्रात्रौध्यानपरोभवेत् १५
जितेंद्रि
योजितक्रोधस्तत्त्वज्ञानविचिंतकः

ब्रह्मचारीभवेन्नित्यंनपत्नीमपिसंश्रयेत् १६
यस्तुपत्न्यावनंगत्वामैथुनंकामतश्चरेत्तद्व्रतंतस्यलुप्येतप्रायश्चित्तीयतेद्विजः १७
तत्रयोजायतेगर्भोनसस्पृश्योद्विजातिभिःनहिवेदेधिकारोस्यतद्वंशेप्येवमेवहि १८
भूमौशयीतसततंसावित्रीजप्यतत्परः
शरण्यःसर्वभूतानांसद्विभागपरःसदा १९
परिवादंमृषावादंनिद्रालस्येचवर्जयेत्
एकाग्निरनिकेतःस्यात्प्रोक्षितांभूमिमाश्रयेत् २०
मृगैःसहचरेद्दांतस्तैःसहैवचसंवसेत्
शिलायांशर्करायांवाशयीतसुसमाहितः २१
सद्यःप्रक्षालकोवास्यान्माससंचयिकोपिवाषण्मासनिचयोवापिसमानिचयएववा २२
नक्तंचान्नंसमश्नीयाद्दिवाचाहृत्यशक्तितः
चतुर्थकालकोवास्यात्किंवाप्यष्टमकालिकः २३
चांद्रायणविधानैर्वाशुक्लेकृष्णेचवर्जयेत् पक्षेपक्षेसमश्नीयाद्यवागूंक्वथितांसकृत् २४
पुष्पमूलफलैर्वापिकेवलैर्वर्तयेत्सदा स्वाभाविकैःस्वयंशीर्णैर्वैखानसमतेस्थि

तः २५
भूमौवापरिवर्तेततिष्ठेद्वाप्रपदैर्दिनम्
स्थानासनाभ्यांविहरेन्नक्वचिद्धैर्य्यमुत्सृजेत् २६
ग्रीष्मेपंचतपाश्चस्याद्वर्षास्वभ्रावकाशिकः
आर्द्र
वासाश्चहेमंतेक्रमशोवर्द्धयेत्तपः २७
उपस्पृशेत्त्रिषवणंपितृदेवांश्चतर्पयेत्
एकपादेनतिष्ठेतमरीचिंवापिबेत्सदा २८
पंचाग्निधूमगोवास्यादूष्मगःसोमपोपिवा पयःपिबेच्छुक्लपक्षेकृष्णपक्षेतुगोमयम् २९
शीर्णपर्णाशनोवास्यात्कृच्छ्रैर्वावर्तयेत्सदा
योगाभ्यासरतश्चस्याद्रुद्रा ध्यायीभवेत्सदा ३० अथर्वशिरसोध्येतावेदांताभ्यासतत्परः यमान्सेवेतसततंनियमांश्चाप्यतंद्रितः ३१
अथचाग्नीन्समारोप्यस्वात्मनिध्यानतत्परः ३२
अनग्निरनिकेतोवामुनिर्मोक्षपरोभवेत् तापसेष्वेवविप्रेषुयात्रिकंभैक्षमाहरेत

् ३३
गृहमेधिषुचान्येषुद्विजेषुवनचारिषु
ग्रामादाहृत्यचाश्नीयादष्टौग्रासान्वनेवसन् ३४
प्रतिगृह्यपुटेनैवपाणिनाशकलेनवा
विविधाश्चोपनिषदआत्मसंसिद्धयेजपेत् ३५
विद्याविशेषान्सावित्रींरुद्रा ध्यायंतथैवच
महाप्रस्थानिकंवासौकुर्य्यादनशनंतथा
अग्निप्रवेशमन्यद्वाब्रह्मार्पणविधौस्थितः ३६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेवानप्रस् थाश्रमाचारधर्मो नामाष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ५८

एकोनषष्टितमोऽध्यायः
व्यासउवाच-
एवंवनाश्रमेस्थित्वातृतीयंभागमायुषः चतुर्थंचायुषोभागंसंन्यासेननयेत्क्रमात् १
अग्नीनात्मनिसंस्थाप्यद्विजःप्रव्रजितोभवेत्
योगाभ्यासरतःशांतोब्रह्मविद्यापरायणः २
यदामनसिसंपन्नंवैराग्यंसर्ववस्तुषु तदासंन्यासमिच्छेच्चपतितःस्याद्विपर्यय

े ३
प्राजापत्यांनिरूप्येष्टिमाग्नेयीमथवापुनः
दांतःशुक्लकषायोसौब्रह्माश्रममुपाश्रयेत् ४
ज्ञानसंन्यासिनःकेचिद्वेदसंन्यासिनोऽपरे
कर्मसंन्यासिनस्त्वन्येत्रिविधाःपरिकीर्तिताः ५
यःसर्वत्रविनिर्मुक्तोनिर्द्वंद्वश्चैवनिर्भयः
प्रोच्यतेज्ञानसंन्यासीआत्मन्येवव्यवस्थितः ६
वेदमेवाभ्यसेन्नित्यंनिराशीर्निष्परिग्रहः
प्रोच्यतेवेदसंन्यासीमुमुक्षुर्विजितेंद्रियः ७
यस्त्वग्निमात्मसाकृत्वाब्रह्मार्पणपरोद्विजः
ज्ञेयःसकर्मसंन्यासीमहायज्ञपरायणः ८
त्रयाणामपिचैतेषांज्ञानीत्वभ्यधिकोमतः
नतस्यविद्यतेकार्यंनलिगंवाविपश्चितः ९
निर्ममोनिर्भयःशांतोनिर्द्वंद्वःपर्णभोजनः
जीर्णकौपीनवासाःस्यान्नग्नोवाध्यानतत्परः १०

ब्रह्मचारीजिताहारोग्रामादन्नंसमाहरेत्
अध्यात्मरतिरासीतनिरपेक्षोनिराशिषः ११
आत्मनैवसहायेनसुखार्थंविचरेदिह
नाभिनंदेतमरणंनाभिनंदेतजीवनम् १२
कालमेवप्रतीक्षेतनिर्देशंभृतकोयथा
नाध्येतव्यंनवर्तव्यंश्रोतव्यंनकदाचन १३
एवंज्ञानपरोयोगीब्रह्मभूयायकल्पते
एकवासाथवाविद्वान्कौपीनाच्छादनोपिवा १४
मुंडीशिखीवाथभवेत्त्रिदंडीनिष्परिग्रहःकाषायवासाःसततंध्यानयोगपरायणः १५
ग्रामांतेवृक्षमूलेवावसेद्देवालयेपिवा
समःशत्रौतथामित्रेतथामानापमानयोः १६
भैक्ष्येणवर्तयेन्नित्यंनैकान्नादीभवेत्क्वच्चित्
यस्तुमोहेनवान्यस्मादेकान्नादीभवेद्यतिः १७
नतस्यनिष्कृतिःकाचिद्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते
रागद्वेषवियुक्तात्मासमलोष्टाश्मकांचनः १८
प्राणिहिंसानिवृत्तश्चमौनीस्यात्सर्वनिस्पृहः
दृष्टिपूतंन्यसेत्पादंवस्त्रपूतंजलंपिबेत् १९
सत्यपूतांवदेद्वाणींमनःपूतंसमाचरेत् नैकत्रनिवसेद्देशेवर्षाभ्योन्यत्रभिक्ष

ुकः २०
स्नात्वाशौचयुतोनित्यंकमंडलुकरःशुचिः
ब्रह्मचर्यरतोनित्यंवनवासरतोभवेत् २१
मोक्षशास्त्रेषुनिरतोब्रह्मसूत्रीजितेंद्रियः
दंभाहंकारनिर्मुक्तोनिंदापैशुन्यवर्जितः २२
आत्मज्ञानगुणोपेतोयदिमोक्षमवाप्नुयात्
अभ्यसेत्सततंदेवंप्रणवाख्यंसनातनम् २३
स्नात्वाचम्यविधानेनशुचिर्देवालयादिषु
यज्ञोपवीतीशांतात्माकुशपाणिःसमाहितः २४
धौतकाषायवसनोतस्मिञ्छन्नतनूरुहः
अधियज्ञंब्रह्मजपेदाधिदैविकमेवच २५
आध्यात्मिकंचसततंवेदान्ताभिहितंयत् पुत्रेषुचाथनिवसन्ब्रह्मचारीयतिर्मुनिः २६
वेदमेवाभ्यसेन्नित्यंसयातिपरमांगतिम् अहिंसासत्यमस्तेयंब्रह्मचर्यंतपःपरम् २७ क्षमादयाचसंतोषोव्रतान्यस्यविशेषतः वेदांतज्ञाननिष्ठोवापंचयज्ञान्समाहितः २८
कुर्य्यादहरहःस्नात्वाभिक्षार्थेनैवतेनहि
होममंत्रान्जपेन्नित्यंकालेकालेसमाहितः २९
स्वाध्यायंचान्वहंकुर्य्यात्सावित्रींस

ंध्ययोर्जपेत् ध्यायीतसततंदेवमेकांतंपरमेश्वरम् ३० एकान्नंवर्जयेन्नित्यंकामंक्रोधंपरिग्रहम्
एकवासाद्विवासावाशिखीयज्ञोपवीतवान् कमंडलुकरोविद्वांस्त्रिदंडोयातितत्परम् ३१
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेयतिधर्मनिरूपणं
नामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ५९

षष्टितमोऽध्यायः व्यासउवाच-
एवंत्वाश्रमनिष्ठानांयतीनांनियतात्मनाम्
भैक्ष्येणवर्तनंप्रोक्तंफलमूलैरथापिवा १
एककालंचरेद्भैक्ष्यंनप्रसज्येतविस्तरम्भैक्ष्येप्रसक्तोहियतिर्विषयेष्वपिसज्जति २
सप्तागारंचरेद्भैक्ष्यमलाभेनपुनश्चरेत्गोदोहमात्रंतिष्ठेतकालंभिक्षुरधोमुखः ३
भिक्षेत्युक्त्वासकृत्तूष्णीमादद्याद्वाग्यतःशुचिः
प्रक्ष्याल्यपाणीपादौचसमाचम्ययथाविधि ४
आदित्यंदर्शयित्वान्नंभुंजीतप्राङ्मुखो

नरः
हुत्वाप्राणाहुतीःपंचग्रासानष्टौसमाहितः ५
आचम्यदेव्रंबह्माणंध्यायेतपरमेश्वरम्
आलाबुदारुपात्रेचमृण्मयंवैणवंतथा ६
चत्वारियतिपात्राणिमनुराहप्रजापतिः
प्राग्रात्रेमध्यरात्रेचपररात्रेतथैवच ७
संध्यासूक्तिविशेषेणचिंतयेन्नित्यमीश्वरम्
कृत्वाहृत्पद्मनिलयेविश्वाख्यंविश्वसंभवम् ८
आत्मानंसर्वभूतानांपरस्तात्तमसःस्थितम्सर्वस्याधारमव्यक्तमानंदंज्योतिरव्ययम् ९
प्रधानपुरुषातीतमाकाशंदहनंशिवम्
तदंतंसर्वभावानामीश्वरंब्रह्मरूपिणम् १०
ॐकारांतेथवात्मानंसमाप्यपरमात्मनि
आकाशेदेवमीशानंध्यायीताकाशमध्यगम् ११
कारणंसर्वभावानामानंदैकसमाश्रयम्
पुराणपुरुषंविष्णुंध्यायन्मुच्येतबंधनात् १२
यद्वागुहादौप्रकृतौजगत्संमोहनालये
विचिंत्यपरमंव्योमसर्वभूतैककारणम् १३
जीवनंसर्वभूतानांयत्रलोकःप्रलीयते
आनंदंब्रह्मणःसूक्ष्मंयत्पश्यंतिमुमुक्षवः १४

तन्मध्येनिहितंब्रह्मकेवलंज्ञानलक्षणम् अनंतंसत्यमीशानंविचिंत्यासीतवाग्यतः १५ गुह्याद्गुह्यतमंज्ञानंयतीनामेतदीरितम्योवतिष्ठेत्सदानेनसोश्नुतेयोगमैश्वरम् १६
तस्माज्ज्ञानरतोनित्यमात्मविद्यापरायणःज्ञानंसमभ्यसेद्ब्रह्मयेनमुच्येतबंधनात् १७
मत्वापृथक्त्वमात्मानंसर्वस्मादेवकेवलम्
आनंदमक्षरंज्ञानंध्यायेतचततःपरम् १८
यस्माद्भवंतिभूतानियज्ज्ञात्वानेहजायतेसतस्मादीश्वरोदेवःपरस्ताद्योधितिष्ठति १९
यदंतरेतद्गमनंशाश्वतंशिवमव्ययम् यइदंस्वपरोक्षस्तुसदेवःस्यान्महेश्वरः २०
व्रतानियानिभिक्षूणांतथैवायंव्रतानिच एकैकातिक्रमेणैवप्रायश्चित्तंविधीयते २१
उपेत्यचस्त्रियंकामात्प्रायश्चित्तंसमाहितः
प्राणायामसमायुक्तंकुर्य्यात्सांतपनंशुचिः २२
ततश्चरेतनियमात्कृच्छ्रंसंयतमानसः पुनराश्रममागम्यचरेद्भिक्षुरतंद्रितः २३

नधर्मयुक्तमनृतंहिनस्तीतिमनीषिणः
तथापिचनकर्तव्यःप्रसंगोह्येषदारुणः २४
एकरात्रोपवासश्चप्राणायामशतंतथा
उक्त्वानृतंप्रकर्तव्यंयतिनाधर्मलिप्सुना २५
परमापद्गतेनापिनकार्यंस्तेयमन्यतः
स्तेयादभ्यधिकःकश्चिन्नास्त्यधर्मइतिस्मृतिः २६
हिंसाचैवापरातृष्णायाच्ञात्मज्ञाननाशिका
यदेतद्द्रविणंनामप्राणाह्येतेबहिश्चराः २७
सतस्यहरतेप्राणान्योयस्यहरतेधनम् एवंकृत्वासदुष्टात्माभिन्नवृत्तोव्रतच्युतः २८
भूयोनिर्वेदमापन्नश्चरेद्भिक्षुरतंद्रितः
अकस्मादेवहिंसांतुयदिभिक्षुःसमाचरेत् २९
कुर्यात्कृच्छ्रातिकृच्छ्रंतुचांद्रा यणमथापिवा
स्कंदेतेंद्रि यदौर्बल्यात्स्त्रियंदृष्ट्वायतिर्यदि ३०
तेनधारयितव्यावैप्राणायामास्तुषोडश दिवास्कंदेत्रिरात्रंस्यात्प्राणायामशतंबुधाः ३१

एकान्नेमधुमांसेचनवश्राद्धेतथैवच प्रत्यक्षलवणेचोक्तंप्राजापत्यंविशोधनम् ३२
ध्याननिष्ठस्यसततंनश्यतेसर्वपातकम्
तस्मान्नारायणंध्यात्वातस्यध्यानपरोभवेत् ३३
यद्ब्रह्मणःपरंज्योतिःप्रविष्टाक्षरमव्ययम्
यॐतरात्मापरंब्रह्मसविज्ञेयोमहेश्वरः ३४
एषदेवोमहादेवःकेवलःपरमंशिवः
तदेवाक्षरमद्वैतंतदानित्यंपरंपदम् ३५
तस्मान्महीयतेदेवेस्वधाम्निज्ञानसंज्ञिते
आत्मयोगात्परेतत्वेमहादेवस्ततःस्मृतः ३६
नान्यंदेवंमहादेवाद्व्यतिरिक्तंप्रपश्यति
तमेवात्मानमन्वेतियःसयातिपरंपदम् ३७
मन्यंतेयेस्वमात्मानंविभिन्नंपरमेश्वरात्
नतेपश्यंतितंदेवंवृथातेषांपरिश्रमः ३८
एकमेवपरंब्रह्मविज्ञेयंतत्त्वमव्ययम्
सदेवस्तुमहादेवोनैतद्विज्ञायबध्यते ३९
तस्माद्यतेतनियतंयतिःसंयतमानसः
ज्ञानयोगरतःशांतोमहादेवपरायणः ४०
एषवःकथितोविप्रायतीनामाश्रमःशुभः
पितामहेनमुनिनाविभुनापूर्वमीरितः ४१

नापुत्रशिष्ययोगिभ्योदद्यादेवमनुत्तमम्ज्ञानंस्वयंभुवाप्रोक्तंयतिधर्म्माश्रयंशिवम् ४२
इतियतिनियमानामेतदुक्तंविधानंसुरवरपरितोषेयद्भवेदेकहेतुः
नभवतिपुनरेषामुद्भवोवाविनाशःप्रतिहितमनसोयेनित्यमेवाचरंति ४३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेषष्टितमो ऽध्यायः ६०

एकषष्टितमोऽध्यायः
सूतउवाच-
एवमुक्तापुराविप्राव्यासेनामिततेजसा
एतावदुक्त्वाभगवान्व्यासःसत्यवतीसुतः १
समाश्वास्यमुनीन्सर्वान्जगामचयथागतम्
भवद्भ्यस्तुमयाप्रोक्तंवर्णाश्रमविधानकम् २
एवंकृत्वाप्रियोविष्णोर्भवत्येवनचान्यथा
रहस्यंतत्रवक्ष्यामिशृणुतद्विजसत्तमाः ३
येचात्रकथिताधर्मावर्णाश्रमनिबंधनाः
हरिभक्तिकलांशांशसमानानहितेद्विजाः ४
पुंसामेकेहवैसाध्याहरिभक्तिःकलौयुगे
युगांतरेणधर्माहिसेवितव्यानरेणहि ५
कलौनारायणंदेवंयजतेयःसधर्म्मभाक्

दामोदरंहृषीकेशंपुरुहूतंसनातनम् ६
हृदिकृत्वापरंशांतंजितमेवजगत्त्रयम्
कलिकालोरगादंशात्किल्बिषात्कालकूटतः ७
हरिभक्तिसुधांपीत्वाउल्लंघ्योभवतिद्विजः
किंजपैःश्रीहरेर्नामगृहीतंयदिमानुषैः ८
किंस्नानैर्विष्णुपादांबुमस्तकेयेनधार्यते
किंयज्ञेनहरेःपादपद्मंयेनधृतंहृदि ९
किंदानेनहरेःकर्मसभायांवैप्रकाशितम्
हरेर्गुणगणान्श्रुत्वायःप्रहृष्येत्पुनःपुनः १०
समाधिनाप्रहृष्टस्यसागतिःकृष्णचेतसः तत्रविघ्नकराःप्रोक्ताःपाखंडालापपेशलाः ११
नार्यस्तत्संगिनश्चापिहरिभक्तिविघातकाःनारीणांनयनादेशःसुराणामपिदुर्जयः १२
सयेनविजितोलोकेहरिभक्तःसउच्यते
माद्यंतिमुनयोप्यत्रनारीचरितलोलुपाः १३
हरिभक्तिःकुतःपुंसांनारीभक्तिजुषांद्विजाः
राक्षस्यःकामिनीवेषाश्चरंतिजगतिद्विजाःनराणांबुद्धिकवलंकुर्वंतिसततंहिताः १४
तावद्विद्याप्रभवतितावज्ज्ञानंप्रवर्तते
तावत्सुनिर्मलामेधासर्वशास्त्रविधारिणी

१५
तावज्जपस्तपस्तावत्तावतीर्थनिषेवणम्
तावच्चगुरुशुश्रूषातावद्धितरणेमतिः १६
तावत्प्रबोधोभवतिविवेकस्तावदेवहि
तावत्सतांसंगरुचिस्तावत्पौराणलालसा १७
यावत्सीमंतिनीलोलनयनांदोलनंनहि
जनोपरिपतेद्विप्राःसर्वधर्मविलोपनम् १८
तत्रयेहरिपादाब्जमधुलेशप्रसादिताः
तेषांननारीलोलाक्षिक्षेपणंहिप्रभुर्भवेत् १९
जन्मजन्महृषीकेशसेवनंयैःकृतंद्विजाः द्विजेदत्तंहुतंवह्नौविरतिस्तत्रतत्रहि २०
नारीणांकिलकिंनामसौंदर्य्यंपरिचक्षते
भूषणानांचवस्त्राणांचाकचक्यंतदुच्यते २१
स्नेहात्मज्ञानरहितंनारीरूपंकुतःस्मृतम्
पूयमूत्रपुरीषासृक्त्वङ्मेदोस्थिवसान्वितम् २२
कलेवरंहितन्नामकुतःसौंदर्य्यमत्रहि
तदेवंपृथगाचिंत्यस्पृष्ट्वास्नात्वाशुचिर्भवेत् २३
तैःसंहितंशंरीरंहिदृश्यतेसुंदरंजनैः अहोतिदुर्दशानॄणांदुर्दैवघटिताद्विजाः २४
कुचावृतेंगेपुरुषोनारीबुद्ध्वाप्रवर्त्

तते
कानारीवापुमान्कोवाविचारेसतिकिंचन २५
तस्मात्सर्वात्मनासाधुर्नारीसंगंविवर्जयेत्
कोनामनारीमासाद्यसिद्धिंप्राप्नोतिभूतले २६
कामिनीकामिनीसंगिसंगमित्यपिसंत्यजेत्
तत्संगाद्रौरवमितिसाक्षादेवप्रतीयते २७
अज्ञानाल्लोलुपालोकास्तत्रदैवेनवंचिताःसाक्षान्नरककुंडेस्मिन्नारीयोनौपचेन्नरः २८
यतएवागतःपृथ्व्यांतस्मिन्नेवपुनारमेत् यतःप्रसरतेनित्यंमूत्रंरेतोमलोत्थितम्
२९
तत्रैवरमतेलोकःकस्तस्मादशुचिर्भवेत्
तत्रातिकष्टंलोकेस्मिन्नहोदैवविडंबना ३०
पुनःपुनारमेत्तत्रअहोनिस्त्रपतानृणाम्
तस्माद्विचारयेद्धीमान्नारीदोषगणान्बहून् ३१
मैथुनाद्बलहानिःस्यान्निद्रातितरुणायते निद्रयापहृतज्ञानःस्वल्पायुर्जायतेनरः ३२
तस्मात्प्रयत्नतोधीमान्नारींमृत्युमिवात्मनः
पश्येद्गोविंदपादाब्जेमनोवैरमयेद्बुधः ३३

इहामुत्रसुखंतद्धिगोविंदपदसेवनम्
विहायकोमहामूढोनारीपादंहिसेवते ३४
जनार्द्दनांघ्निसेवाहिह्यपुनर्भवदायिनीनारीणांयोनिसेवाहियोनिसंकटकारिणी ३५
पुनःपुनःपतेद्योनौयंत्रनिष्पाचितोयथा पुनस्तामेवाभिलषेद्विद्यादस्यविडंबनम्
३६
ऊर्ध्वबाहुरहंवच्मिशृणुमेपरमंवचः
गोविंदेधेहिहृदयंनयोनौयातनाजुषि ३७
नारीसंगंपरित्यज्ययश्चापिपरिवर्त्तते
पदेपदेश्वमेधस्यफलमाप्नोतिमानवः ३८
कुलांगनादैवयोगादूढायदिनृणांसती
पुत्रमुत्पाद्ययस्तत्रतत्संगंपरिवर्जयेत् ३९
तस्यतुष्टोजगन्नाथोभवत्येवनसंशयः
नारीसंगोहिधर्मज्ञैरसत्संगःप्रकीर्त्यते ४०
तस्मिन्सतिहरौभक्तिःसुदृढानैवजायते
सर्वसंगंपरित्यज्यहरौभक्तिंसमाचरेत् ४१
हरिभक्तिश्चलोकेत्रदुर्ल्लभाहिमतामम
हरौयस्यभवेद्भक्तिःसकृतार्थोनसंशयः ४२
तत्तदेवाचरेत्कर्महरिःप्रीणातियेनहि
तस्मिंस्तुष्टेजगत्तुष्टंप्रीणितेप्रीणितंजगत् ४३
हरौभक्तिंविनानॄणांवृथाजन्मप्रकीर्तितम्

ब्रह्मेशादिसुरायस्ययजंतेप्रीतिहेतवे ४४
नारायणमनाव्यक्तंनतंसेवेतकोजनः
तस्यमातामहाभागापितातस्यमहाकृती ४५
जनार्द्दनपदद्वंद्वंहृदयेयेनधार्यते
जनार्दनजगद्वंद्यशरणागतवत्सल ४६
इतीरयंतियेमर्त्यानतेषांनिरयेगतिः ब्राह्मणाहिविशेषेणप्रत्यक्षंहरिरूपिणः ४७
पूजयेयुर्यथायोगंहरिस्तेषांप्रसीदति
विष्णुर्ब्राह्मणरूपेणविचरेत्पृथिवीममाम् ४८
ब्राह्मणेनविनाकर्म्मसिद्धिंप्राप्नोतिनैवहि
द्विजपादांबुभक्त्यायैःपीत्वाशिरसिचार्पिंतम् ४९
तर्पितापितरस्तेनआत्मापिकिलतारितः ब्राह्मणानांमुखेयेनदत्तंमधुरमर्चितम् ५०
साक्षात्कृष्णमुखेदत्तंतद्वैभुंक्तेहरिःस्वयम्
अहोतिदुर्ल्लभालोकाप्रत्यक्षेकेशवेद्विजे ५१
प्रतिमादिषुसेवंतेतदभावेहितत्क्रिया
ब्राह्मणानामधिष्ठानात्पृथ्वीधन्येतिगीयते ५२
तेषांपाणौचयद्दत्तंहरिपाणौतदर्पितम्

तेभ्यःकृतान्नमस्कारात्तिरस्कारोहिपाप्मताम् ५३
मुच्यतेब्रह्महत्यादिपापेभ्योविप्रवंदनात्
तस्मात्सतांसमाराध्योब्राह्मणोविष्णुबुद्धितः ५४
क्षुधितस्यद्विजस्यास्येयत्किंचिद्दीयतेयदि
प्रेत्यपीपूषधाराभिःसिंचतेकल्पकोटिकम् ५५
द्विजतुंडंमहाक्षेत्रमनूषरमकंटकम् तत्रचेदुप्यतेकिंचित्कोटिकोटिफलंलभेत् ५६
सघृतंभोजनंचास्मैदत्त्वाकल्पंसमोदते
नानासुमिष्टमन्नंयोददातिद्विजतुष्टये ५७
तस्यलोकामहाभोगाःकोटिकल्पांतमुक्तिदाः
ब्राह्मणंचपुरस्कृत्यब्राह्मणेनानुकीर्तितम् ५८
पुराणंशृणुयान्नित्यंमहापापदवानलम् पुराणंसर्वतीर्थेषुतीर्थंचाधिकमुच्यते ५९
यस्यैकपादश्रवणाद्धरिरेवप्रसीदति यथासूर्यवपुर्भूत्वाप्रकाशायचरेद्धरिः ६०
सर्वेषांजगतामेवहरिरालोकहेतवे तथैवांतःप्रकाशायपुराणावयवोहरिः ६१

विचरेदिहभूतेषुपुराणंपावनंपरम् तस्माद्यदिहरेःप्रीतेरुत्पादेधीयतेमतिः ६२
श्रोतव्यमनिशंपुंभिःपुराणंकृष्णरूपिणम्विष्णुभक्तेनशांतेनश्रोतव्यमपिदुर्लभम् ६३
पुराणाख्यानममलममलीकरणंपरम् यस्मिन्वेदार्थमाहृत्यहरिणाव्यासरूपिणा ६४
पुराणंनिर्मितंविप्रतस्मात्तत्परमोभवेत्
पुराणेनिश्चितोधर्मोधर्मश्चकेशवःस्वयम् ६५
तस्मात्कृतेपुराणेहिश्रुतेविष्णुर्भवेदिति
साक्षात्स्वयंहरिर्विप्रःपुराणंचतथाविधम् ६६
एतयोःसंगमासाद्यहरिरेवभेवन्नरः तथागंगांबुसेकेननाशयेत्किल्बिषंस्वकम् ६७
केशवोद्रवरूपेणपापात्तारयतेमहीम् वैष्णवोविष्णुभजनस्याकांक्षीयदिवर्तते
६८
गंगांबुसेकममलममलीकरणंचरेत्
विष्णुभक्तिप्रदादेवीगंगाभुविचगीयते ६९
विष्णुरूपाहिसागंगालोकविस्तारकारिणी ७०

ब्राह्मणेषुपुराणेषुगंगायांगोषुपिप्पलेनारायणधियापुंभिर्भक्तिःकार्याह्यहैतुकी ७१
प्रत्यक्षविष्णुरूपाहितत्वज्ञैर्निश्चिताअमी
तस्मात्सततमभ्यर्च्याविष्णुभक्त्यभिलाषिणा ७२
विष्णौभक्तिंविनानॄणांनिष्फलंजन्मउच्यते
कलिकालपयोराशिंपापग्राहसमाकुलम् ७३
विषयामज्जनावर्तंदुर्बोधफेनिलंपरम्
महादुष्टजनव्यालमहाभीमंभयानकम् ७४
दुस्तरंचतरंत्येवहरिभक्तितरिस्थिताः तस्माद्यतेतवैलोकोविष्णुभक्तिप्रसाधने
७५
किंसुखंलभतेजंतुरसद्वार्तावधारणे
हरेरद्भुतलीलस्यलीलाख्यानेनसज्जते ७६
तद्बिचित्रकथालोकेनानाविषयमिश्रिताः
श्रोतव्यायदिवैनॄणांविषयेसज्जतेमनः ७७
निर्वाणेयदिवाचित्तंश्रोतव्यातदपिद्विजाः
हेलयाश्रवणाच्चापितस्यतुष्टोभवेद्धरिः ७८
निष्क्रियोपिहृषीकेशोनानाकर्मचकारसः शुश्रूषूणांहितार्थायभक्तानांभक्तवत्सलः ७९

नलभ्यतेकर्मणापिवाजपेयशतादिना
राजसूयायुतेनापियथाभक्त्यासलभ्यते ८०
यत्पदंचेतसासेव्यंसद्भिराचरितंमुहुः
भवाब्धितरणेसारमाश्रयध्वंहरेःपदम् ८१
रेरेविषयसंलुब्धाःपामरानिष्ठुरानराः
रौरवेहिकिमात्मानमात्मनापातयिष्यथ ८२
विनागोविंदसौम्यांघ्रिसेवनंमागमिष्यति
अनायासेनदुःखानांतरणंयदिवांछथ ८३
भजध्वंकृष्णचरणावपुनर्भवकारणे
कुतएवागतोमर्त्यःकुतएवपुनर्व्रजेत् ८४
एतद्विचार्यमतिमनाश्रयेद्धर्मसंग्रहम्
नानानरकसंपातादुत्थितोयदिपूरुषः ८५
स्थावरादितनुंलब्ध्वायदिभाग्यवशात्पुनःमानुष्यंलभतेतत्रगर्भवासोतिदुःखदः ८६
ततःकर्मवशाज्जंतुर्यदिवाजायतेभुवि
बाल्यादिबहुदोषेणपीडितोभवतिद्विजाः ८७
पुनर्यौवनमासाद्यदारिद्रय्णेप्रपीड्यते
रोगेणगुरुणावापिअनावृष्ट्यादिनातथा ८८
वार्द्धकेनलभेत्पीडामनिर्वाच्यामितस्ततः
मनसश्चलनाद्व्याधेस्ततोमरणमाप्नुयात् ८९
नतस्मादधिकंदुःखंसंसारेप्यनुभूयते ततःकर्म्मवशाज्जंतुर्यमलोकेप्रपीड्यते ९०
तत्रातियातनांभुक्त्वापुनरेवप्रजायते जायतेर्म्रियतेजंतुम्रियतेजायतेपुनः ९१

अनाराधितगोविंदचरणेत्वीदृशीदशा
अनायासेनमरणंविनायासेनजीवनम् ९२
अनाराधितगोविंदचरणस्यनजायते
धनंयदिभवेद्गेहेरक्षणात्तस्यकिंफलम् ९३
यदासौकृष्यतेयाम्यैर्दूतैःकिंधनमन्वियात्
तस्माद्द्विजातिसत्कार्यंद्रविणंसर्वसौख्यदम् ९४
दानंस्वर्गस्यसोपानंदानंकिल्बिषनाशनम्
गोविंदभक्तिभजनंमहापुण्यविवर्द्धनम् ९५
बलंयदिभवेन्मर्त्येनवृथातद्व्ययंचरेत् हरेरग्रेनृत्यगीतंकुर्यादेवमतंद्रितः ९६
यत्किंचिद्विद्यतेपुंसांतच्चकृष्णेसमर्पयेत्
कृष्णार्पितंकुशलदमन्यार्पितमसौख्यदम् ९७
चक्षुर्भ्यांश्रीहरेरेवप्रतिमादिनिरूपणम्
श्रोत्राभ्यांकलयेत्कृष्णगुणनामान्यहर्निशम् ९८
जिह्वयाहरिपादांबुस्वादितव्यंविचक्षणैःघ्राणेनाघ्रायगोविंदपादाब्जतुलसीदलम् ९९
त्वचास्पृष्ट्वाहरेर्भक्तंमनसाध्यायतत्पदम्
कृतार्थोजायतेजंतुर्नात्रकार्याविचारणा

१००
तन्मनाहिभवेत्प्राज्ञस्तथास्यात्तद्गताशयः
तमेवांतेभ्येतिलोकोनात्रकार्याविचारणा १०१
चेतसाचाप्यनुध्यातःस्वपदंयःप्रयच्छति नारायणमनाद्यंतंनतंसेवेतकोजनः १०२
सततनियतचित्तोविष्णुपादारविंदेवितरणमनुशक्तिप्रीतयेतस्यकुर्यात्
नतिमतिरतिमस्यांघ्रिद्वयेसंविदध्यात्सहिखलुनरलोकेपूज्यतामाप्नुयाच्च १०३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेएकषष्टित मोऽध्यायः ६१

द्विषष्टितमोऽध्यायः
सूतउवाच-
एवंयन्महिमालोकेलोकनिस्तारकारणम्
तस्यविष्णोःपरेशस्यनानाविग्रहधारिणः १
एकंपुराणंरूपंवैतत्रपाद्मंपरंमहत्
ब्राह्मंमूर्धाहरेरेवहृदयंपद्मसंज्ञितम् २
वैष्णवंदक्षिणोबाहुःशैवंवामोमहेशितुः ऊरूभागवतंप्रोक्तंनाभिःस्यान्नारदीयकम् ३
मार्कंडेयंचदक्षांघ्रिर्वामोह्याग्नेयम

ुच्यते
भविष्यंदक्षिणोजानुर्विष्णोरेवमहात्मनः ४
ब्रह्मवैवर्तसंज्ञंतुवामजानुरुदाहृतः लैंगंहगुल्फकंदक्षंवाराहंवामगुल्फकम् ५
स्कांदंपुराणंलोमानित्वगस्यवामनंस्मृतम्
कौर्मंपृष्ठंसमाख्यातंमात्स्यंमेदःप्रकीर्तितम् ६
मज्जातुगारुडंप्रोक्तंब्रह्मांडमस्थिगीयते
एवमेवाभवद्विष्णुःपुराणावयवोहरिः ७
हृदयंतत्रवैपाद्मंयच्छ्रुत्वामृतमश्नुयते
पाद्ममेतत्पुराणंतुस्वयंदेवोभवद्धरिः ८
यस्यैकाध्यायमध्याप्यसर्वैःपापैःप्रमुच्यते
तत्रादिमंस्वर्गमिदंसर्वपाद्मफलप्रदम् ९
स्वर्गखंडंसमाकर्ण्यमहापातकिनोपिये
मुच्यंतेतेपिपापेभ्यस्त्वचोजीर्णाद्यथोरगाः १०
अपिचेत्सुदुराचारःसर्वधर्म्मबहिष्कृतः आदिस्वर्गंसमाकर्ण्ययत्फलंसमवाप्नुयात् ११
आदिस्वर्गमिदंश्रुत्वातत्फलंलभतेनरः माघेमासेप्रयागेतुस्नात्वाप्रतिदिनंनरः

१२
यथापापात्प्रमुच्यतेतथाहिश्रवणाद्भवेत्दत्तातेनस्वर्णतुलादत्ताचैवधराखिला १३
कृतंवितरणंतेनद्ररिद्रेयत्कृतमृणम्
हरेर्नामसहस्राणिपठितानिह्यभीक्ष्णशः १४
सर्वेवेदास्तथाधीतास्तत्तत्कर्मकृतंतथा
अध्यापकाश्चबहवःस्थापितावृत्तिदानतः १५
अभयंभयलोकेभ्योदत्तंतेनतथाद्विजाः
गुणवंतोज्ञानवंतोधर्मवंतोनुमानिताः १६
मेषकर्कटयोर्मध्येतोयंदत्तंसुशीतलम्
ब्राह्मणार्थेगवार्थेचप्राणास्त्यक्ताश्चतेनहि १७
अन्यानिचसुकर्माणिकृतानितेनधीमता
येनादिखंडंसदसिश्रुतंसंश्रावितंतथा १८
स्वर्गखंडंसमाधीत्यनानाभोगान्समश्नुते
अंतःपुरगनारीणांसुखसुप्तःप्रबुध्यते १९
किंकिणीरवसन्नादैस्तथामधुरभाषणैः
इंद्रस्यार्धासनंभुंक्तेइंद्र
लोकेवसेच्चिरम् २०
ततःसूर्यस्यभवनंचंद्रलोकंततोव्रजेत्
सप्तर्षिभवनेभोगान्भुक्त्वायातिततोध्रुवम् २१
ततश्चब्रह्मणोलोकंप्राप्यतेजोमयंवपुः
तत्रैवज्ञानमासाद्यनिर्वाणंपरमृच्छति २२
सद्भिःसहवसेद्धीमान्सत्तीर्थेस्नानमाचरेत्

कुर्यादेवसदालापंसच्छास्त्रंशृणुयान्नरः २३
तत्रपाद्मंमहाशास्त्रंसर्वाम्नायफलप्रदम्
स्वर्गंखंडंचतन्मध्येमहापुण्यफलप्रदम् २४
भजध्वंगोविंदंनमतहरिमेकंसुरवरंगमिष्यध्वंलोकानतिविमलभोगानतितराम् शृणुध्वंहेलोकावदतहरिनामैकमतुलं यदीच्छावीचीनांसुखतरणमिष्टानिलभत २५ इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेस्वर्गखंडेद्विषष्टितमोऽध्यायः ६२ संपूर्णमिदमादिखण्डापरनामकमादिस्वर्गखं डंस्वर्गखंडंवा शुभमस्तु श्रीरस्तु

इति श्रीपाद्मे महापुराणे तृतीयं स्वर्गखण्डं समाप्तम्

अथ श्रीपाद्मे महापुराणे चुतर्थं ब्रह्मखण्डं प्रारभ्यते श्रीवेदव्यासाय नमः

प्रथमोऽध्यायः
शौनकउवाच-
कलौसमागतेसूतप्राणिनांकेनकर्मणा उद्धारोवैभवेत्तस्मात्कथयस्वममाग्रतः १
सूतउवाच-
साधुसाधुमुनिश्रेष्ठपुण्यात्मनांवरोभवान्
सर्वेषांचजनानांचशुभवाञ्छोनिरंतरम् २
एतद्व्यासःपुराविप्रःसर्वज्ञःसर्वपूजितः
पृष्टोजैमिनिनातंसयदाहशृणुवैष्णव ३
दंडवत्प्रणिपत्यासौव्यासंसर्वार्थपारगम्
गुरुंसत्यवतीसूनुंपप्रच्छमुनिपुंगवः ४
जैमिनिरुवाच-
कलौनृणांभवेत्केनमोक्षोवैकथयस्वमे
अल्पेनापिचपुण्येनमर्त्याश्चाल्पायुषोयतः ५
व्यासउवाच-
साधुसंगाद्भवेद्विप्रशास्त्राणांश्रवणंप्रभो
हरिभक्तिर्भवेत्तस्मात्ततोज्ञानंततोगति

ः ६
नरोचतेकथाभूमौपापिष्ठायजनायवै वैष्णवीसतुविज्ञेयःपापिष्ठप्रवरोद्विजः ७
श्रीकृष्णस्यकथांश्रुत्वाऽनदीभवतिवैष्णवः
असत्यांतांतुयोब्रूयाज्ज्ञेयःसपापिनांगुरुः ८
यस्मिन्यस्मिन्स्थलेविप्रकृष्णस्यवर्ततेकथा
तस्मात्तस्माज्जगन्नाथोयातित्यक्त्वानकर्हिचित् ९
कृष्णस्ययःकथारंभेकुर्याद्विघ्नंनराधमःनरकान्निष्कृतिर्नास्तिमन्वंतरशतावधि १०
येपुराणकथांश्रुत्वानिंदंत्युपहसंतिवै
तेषांकरस्थानरकाबहुक्लेशकराःसदा ११
जन्मांतरार्जितंपापंतत्क्षणादेवनश्यति
श्रीकृष्णचरितंयोवैश्रोतुमिच्छांकरोत्यपि १२
भक्त्यायोवैनरःकुर्यात्श्रीकृष्णचरितंतथा
नजानेश्रवणेतस्यकागतिर्वाभविष्यति १३
ब्रह्महत्यादिकंपापंअकालमरणंतथा
सुरापानंतथास्तेयंसर्वंनश्यतिपापिनः १४
पापंकृत्वातुयोमर्त्यःपश्चात्पापंनिवर्तयेत्

तस्यपापंव्रजेन्नाशमग्निनातूलराशिवत् १५
श्रीकृष्णचरितंविप्रतिष्ठेद्वैपुस्तकंगृहे
तस्यगृहसमीपंहिनायांतियमकिंकराः १६
जैमिनिरुवाच-
वदंतिवैष्णवान्कांश्चवांच्छाब्रूहिगुरोमम
इदानींतान्समाज्ञातुंतेषांमाहात्म्यमुत्तमम् १७
व्यासउवाच-
योनरोमस्तकेभक्त्यावैष्णवांघ्रिजलंद्विज
करोतिसेचनंपापीतीर्थस्नानेनतस्यकिम् १८
साधुसंगंतुयःकुर्य्यात्क्षणंवार्द्धक्षणंद्विज
तस्यनश्यंतिपापानिब्रह्महत्यामुखानिच १९
यत्रयत्रकुलेचैवएकोभवतिवैष्णवः कुलंतस्ययदापापैर्युक्तंतन्मोक्षगामिवै २०
हिंसादंभकामक्रोधैर्वर्जिताश्चैवयेनराःलोभमोहपरित्यक्ताज्ञेयास्तेवैष्णवाद्विज २१
पितृभक्तादयायुक्ताःसर्वप्राणिहितेरताः अमत्सरावैष्णवायेविज्ञेयाःसत्यभाषिणः २२
विप्रभक्तिरतायेचपरस्त्रीषुनपुंसकाः
एकादशीव्रतरताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः २३

गायंतिहरिनामानितुलसीमाल्यधारकाः हर्यंघ्रिसलिलैःसिक्ताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः २४
श्रोत्रयोर्मस्तकेयेषांतुलस्याःपर्णमुत्तमम्
कर्हिचिद्दृश्यतेविप्रविज्ञेयास्तेचवेष्णवाः २५
पाखंडसंगरहिताविप्रद्वेषविवर्जिताः
सिंचेयुस्तुलसींयेचज्ञातव्यावैष्णवानराः २६
पूजयंतिहरिंयेचतुलस्याचार्चयंतिये
कन्यादानरतायेचयेवैह्यतिथिपूजकाः २७
शृण्वंतिविष्णुचरितंविज्ञेयावैष्णवानराः
यस्यगृहेसुप्रतिष्ठेत्शालग्रामशिलापिच २८
मार्जयंतिहरेःस्थानंपितृयज्ञप्रवर्तकाःजनेदीनेदयायुक्ताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः २९
परस्वंब्राह्मणद्रव्यंपश्यंतिविषवच्चये हरिनैवेद्यंयेय्नऽश्नन्तिविज्ञेयावैष्णवाजनाः ३०
वेदशास्त्रानुरक्तायेतुलसीवनपालकाः राधाष्टमीव्रतरताविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ३१
श्रीकृष्णपुरतोयेचदीपंयच्छंतिश्रद्धया

परनिंदांनकुर्वंतिविज्ञेयास्तेचवैष्णवाः ३२
सूतउवाच-
पृष्टोजैमिनिनाव्यासइत्युक्तःसयथाक्रमम्
मयेदंकथ्यतेब्रह्मन्यत्प्रसंगाद्गुरोःश्रुतम् ३३
अध्यायंश्रद्धयायुक्तंयेशृण्वंतिनरोत्तमाः
सर्वपापविनिर्मुक्तायांतिविष्णोःपरंपदम् ३४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेव्यासजैमिनिसंवादेप्रथमोऽध्यायः १

द्वितीयोऽध्यायः
सूतउवाच-
शृणुशौनकवक्ष्यामिचान्यधर्म्मंपुरातनम्व्यासजैमिनिसंवादंश्रोतॄणांपापनाशनम् १
जैमिनिरुवाच-
कर्म्मणाहिगुरोकेनमंदिरंजगतीपतेः
यातितत्कथयस्वाद्यनरःपापीचमेप्रभो २
व्यासउवाच-
श्रीकृष्णमंदिरेयोवैलेपनंकुरुतेनरः
सर्वपापविनिर्मुक्तःश्रांतोयातिहरेर्गृहम् ३

यश्चांबुलेपनंकुर्यात्संक्षेपाच्छृणुजैमिने
तस्यपुण्यमहंवच्मिमंदिरेजगतीपतेः ४
तत्रयावंतिपश्यंतिरजांसिचद्विजोत्तम
तावत्कल्पसहस्राणिसवसेद्विष्णुमंदिरे ५
पुरासीद्दंडकोनाम्नाचौरोलोकभयप्रदः
ब्रह्मस्वहारीमित्रघ्नोयुगेद्वापरसंज्ञके ६
असत्यभाषीक्रूरश्चपरस्त्रीगमनेरतः
गोमांसाशीसुरापश्चपाखंडजनसंगभाक् ७
वृत्तिच्छेदीद्विजातीनांन्यासापहारकस्तथा
शरणागतहंताचवेश्याविभ्रमलोलुपः ८
एकदासद्विजश्रेष्ठकस्यचिद्विष्णुमंदिरम्
जगामहरणार्थायविष्णोर्द्रव्यंसमूढधीः ९
अथद्वारिप्रविश्यासावंघ्रिःकर्द्दमसंयुतः
प्रोच्छितःसकलंनिम्नेभूमौदेवगृहस्यच १०
तेनैवकर्म्मणाभूमिर्निम्नरिक्ताबभूवह लोहस्यचशलाकाभ्यांमुद्घाट्यत्वररंमुदा
११
प्रविवेशहरेर्गेहंवितानवरशोभितम्
रत्नकांचनदीपाढ्यंपरिध्वस्तमहत्तमम् १२
नानापुष्पसुगंधाढ्यंनानापात्रसमाकुलम्
सुवासितस्यतैलस्यगंधेनपरिपूरितम् १३

अनेनहारकेणाथपर्य्यंकेसुमनोहरे
शायितोराधयासार्द्धंदृष्टःपीतांबरोऽच्युतः १४
प्रणम्यराधिकानाथंनिष्पापःसोऽभवत्तदा
नेष्याम्यथननेष्यामिअनेनकिंभवेन्मम १५
सेवांकर्त्तुमशक्तोऽहयतश्चौरोऽस्मिसर्वदा
द्रव्येणकार्यमस्तीतितन्नेतुंकृतवान्मनः १६
पातयित्वांशुकंभूमौकौशेयंकमलापतेः
बबंधवस्तुजातंचपाणौकृत्वासकंपितः १७
विष्णोर्मायापतेश्चाथतानिसर्वाणिजैमिनेकृत्वाशब्दंसुघोरंचपतितान्यथतानिवै १८
परित्यज्यसुनिद्राचं!धावंतइतिकिन्वहो
आगताबहुशोलोकाश्चोरोद्रव्यंजवेनच १९
त्यक्त्वाधनंचचौरोऽपित्रस्तःकिंचिज्जगामह
दंशितःकालसर्पेणमृतोऽसौगतकिल्बिषः २०
यमाज्ञयातस्यदूताःपाशमुद्गरपाणयः आगतास्तंसमानेतुंदंष्ट्रिणश्चर्मवाससः २१
बबंधुश्चर्मपाशेननिन्युर्दुर्गमवर्त्मना
दृष्ट्वातंशमनःक्रुद्धःपप्रच्छसचिवंप्रति २२
यमउवाच-

अनेनकिंकृतंकर्मपापंवापुण्यमेववा
समूलंवदहेप्राज्ञचित्रगुप्तममाग्रतः २३
चित्रगुप्तउवाच-सृष्टानियानिपापानिविधात्रापृथिवीतले
कृतान्यनेनमूढेनसत्यमेतन्मयोदितम् २४
किंत्वाकर्णयलोकेशसुकृतंचास्यवर्त्तते
मन्येऽहयमुनाभ्रातःसर्वपापविलोपितत् २५
धर्मराजउवाच-
किंपुण्यंवर्त्ततेऽमात्यवदसारंममांतिकेश्रुत्वैवंतद्विधास्यामियत्रयोग्योभवेदसौ २६
यमस्यवचनंश्रुत्वासभयश्चित्रगुप्तकः
कृत्वाहस्तांजलिप्राहचात्मनःस्वामिनेद्विज २७
चित्रगुप्तउवाच-
हरणार्थंहरेर्द्रव्यंगतोऽसौपापिनांवरः
प्रोज्झितःकर्द्दमोराजन्पादयोर्द्वारतोहरेः २८
बभूवलिप्तासाभूमिर्बिलच्छिद्रविवर्जिता तेनपुण्यप्रभावेणनिर्गतंपातकंमहत् वैकुंठंप्रतियोग्योऽसौनिर्गतस्तवदंडतः २९
व्यासउवाच-
श्रुत्वासवचनंतस्यपीठंकनकनिर्मितम् ददौतस्मैचोपविष्टस्तत्रपूज्योयमेनसः ३० ननामशिरसातंवैप्रोवाचविनयान्वितः

यमउवाच-
पवित्रंमंदिरंमेऽद्यपादयोस्तद्धिरेणुभिः ३१
कृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिकृतार्थोऽस्मिनसंशयः
इदानींगच्छभोसाधोहरेर्मंदिरमुत्तमम् ३२
नानाभोगसमायुक्तंजन्ममृत्युनिवारणम्
व्यासउवाच-
इत्युक्त्वाधर्मराजोऽसौस्यंदनेस्वर्णनिर्मिते ३३
राजहंसयुतेदिव्येतमारोप्यगतैनसम्
समस्तसुखदंस्थानंप्रेषयामासचक्रिणः ३४
एवंप्रविष्टोवैकुंठेतत्रतस्थौसुखंचिरम्लेपनंयेप्रकुर्वंतिभक्त्यातुहरिमंदिरम्
३५
तेषांकिंवाभविष्यतिनजानेऽहद्विजोत्तम
यइदंशृणुयाद्भक्त्यापठेद्योवासमाहितः ३६
कोटिजन्मार्जितंपापंनश्यत्येवनसंशयः ३७
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेहरिमंदिर लेपनमाहात्म्यं नामद्वितीयोऽध्यायः २

तृतीयोऽध्यायः शौनकउवाच-
कार्त्तिकस्यचमाहात्म्यंब्रूहिसूतममाग्

रतः
तद्व्रतस्यफलंकिंवादोषंकिंतदकुर्वतः १
सूतउवाच-
पुरैकदामुनिश्रेष्ठव्यासंसत्यवतीसुतम्
जैमिनिःपृष्टवानेतदारेभेकथितंमुनिः २
व्यासउवाच-
तिलतैलंमैथुनंयःशुभदेकार्त्तिकेत्यजेत्बहुजन्मकृतैःपापैर्मुक्तोयातिहरेर्गृहम् ३
मत्स्यंचमैथुनंयोवैकार्त्तिकेनपरित्यजेत्
प्रतिजन्मनिसंमूढःशूकरश्चभवेद्ध्रुवम् ४
कार्त्तिकेतुलसीपत्रैःपूजयेद्वैजनार्दनम्
पत्रेपत्रेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ५
कार्त्तिकेमुनिपुष्पैर्यःपूजयेन्मधुसूदनम्
देवानांदुर्लभंमोक्षंप्राप्नोतिकृपयाहरेः ६
कार्त्तिकेमुनिशाकंवैयोऽश्नातिचनरोत्तमः
संवत्सरकृतंपापंशाकेनैकेननश्यति ७
फलंतस्यनरोऽश्नातिचोर्जेयोवैहरिप्रिये
प्रदत्त्वातुहरेर्ब्रह्मन्वृजिनंकोटिजन्मजम् ८

सुरसंसर्पिषायुक्तंदद्याद्योहरयेपिच सर्वपापैर्विनिर्मुक्तःसगच्छेद्धरिमंदिरम् ९
कार्तिकेयोनरोदद्यादेकपद्मंहरावपि अंतेविष्णुपदंगच्छेत्सर्वपापविवर्जितः १०
प्रातःस्नानंनरोयोवैकार्तिकेश्रीहरिप्रिये
करोतिसर्वतीर्थेषुयत्स्नात्वातत्फलंलभेत् ११
कार्तिकेयोनरोदद्यात्प्रदीपंनभसिद्विजःविप्रहत्यादिभिःपापैर्मुक्तोगच्छेद्धरेर्गृहम् १२
मुहूर्तमपियोदद्यात्कार्त्तिकेप्रीतयेहरेः
दीपंनभसिविप्रेन्द्र
तस्मिंस्तुष्टःसदाहरिः १३
योदद्याच्चगृहेदीपंकृष्णस्यसघृतंद्विजःकार्तिकेचाश्वमेधस्यफलंस्याद्वैदिनेदिने १४
प्रदीपस्यचमाहात्म्यंविशेषमुच्यतेमया
निशामयद्विजश्रेष्ठसेतिहासंसमाहितः १५
पूर्वंत्रेतायुगेविप्रोवैकुंठोनामतःशुचिः
यस्यसंगप्रभावेणमुक्तोभवतिपातकी १६
एकदाकार्तिकेसोऽपिप्रदीपंपुरतोहरेः

दत्वागृहंगतोविप्रोघृतपूर्णंद्विजर्षभः १७
सर्पिस्तत्स्वादितुचाखुरागतोऽपिप्रदीपतः
यावत्खादितुमारेभेबोधितोऽसौप्रदीपकः १८
मूषकोऽग्निभयात्तत्रवेगेनापिपलायितः
आखोश्चसकलंपापंविनष्टंकृपयाहरेः १९
सर्पेणदंशितश्चाखुःप्राणत्यागंचकारह
ततोयमाज्ञयादूताःपाशमुद्गरपाणयः २०
आगतास्तंसमानेतुंबबंधुश्चर्मरज्जुभिः
यावन्नेतुंमनश्चक्रुःशंखचक्रगदाधराः २१
आगतागरुडारूढाविष्णुदूताश्चतुर्भुजाः
विमानंगगनेचैवराजहंसयुतंशुभम् २२
निर्मितंकनकैःशुद्धैःकामगंकृपयाहरेः
पाशंछित्वाततोदूताःप्रोचुस्तेयमकिंकरान् २३
विष्णुभक्तोऽप्यसौमूढाव्यर्थंतुबंधनंकृतम्
गच्छध्वंशमनप्रेष्यायदिवांछास्तिजीवितुम् २४
श्रुत्वाप्रकंपितास्तेवैपृच्छंतिविनयान्विताः
केनपुण्यप्रभावेणयुष्माभिर्नीयतेपुरम् २५
असौविष्णोर्महापापीयूयंतद्वक्तुमर्हथ विष्णुदूताऊचुः-

पुरतोवासुदेवस्यप्रदीपबोधनंकृतम् २६
तेनैवकर्मणादूतानयामोविष्णुमंदिरम्
अनिच्छयापियःकुर्याद्विष्णोर्दीपस्यबोधनम् २७
कोटिजन्मार्जितंपापंत्यक्त्वायातिहरेर्गृहम्
भक्त्याप्रदीपंयोदद्यात्कार्तिकेतुहरेर्दिनैः २८
तस्यपुण्यंसमाख्यातुंनशक्तोहरिणाविना
घृतपूर्णप्रदीपंयोभक्त्यादद्याद्धरेर्गृहे २९
अश्वमेधसहस्रेणतस्यकिंवाप्रयोजनम् अश्वमेधप्रकर्तायःस्वर्गंयातिहरेर्दिने ३०
कार्तिकेदीपदाताचसगच्छेद्धरिमंदिरम्
व्यासउवाच-
इतिश्रुत्वाततोदूतागतास्तेवैयथागताः ३१
विष्णुदूतारथेकृत्वागतास्तंविष्णुमंदिरम्
विष्णुसान्निध्यएवास्यमन्वंतरशतंगतम् ३२
ततोमर्त्येराजकन्याबभूवकृपयाहरेः
पुत्रपौत्रसमायुक्ताचिरंभोगंचकारसा ३३
इतःपुनर्गतासातुगोलोकंहरिसेवया
सूतउवाच-
भक्त्याशृणोतियोमर्त्योदीपमाहात्म्यमुत्तमम् ३४

सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिविष्णुमंदिरम् ३५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेदीपदानमा हात्म्यं
नामतृतीयोऽध्यायः ३

चतुर्थोऽध्यायः
शौनकउवाच-
जयंत्याःसूतमाहात्म्यंकदासाक्रियतेजनैःकथयस्वमयित्वंवैपोतःसंसारसागरे १
सूतउवाच-
शृणुविप्रप्रवक्ष्यामियत्पृष्टोमुनिसत्तम
पुराब्रह्मानारदेनपृष्टएतत्सुरालये २
नारदउवाच-
जयंत्याश्चैवमाहात्म्यंकथयस्वपितामह
यच्छ्रुत्वाहंगमिष्यामितद्विष्णोःपरमंपदम् ३
ब्रह्मोवाच-
शृणुष्वावहितोविप्रतवाग्रेकथयाम्यहम्
जयंत्याउपवासेनविष्णुलोकंसगच्छति ४
स्मरणात्कीर्तनात्पापंसप्तजन्मार्जितंमुने
जयंतीदहतेतच्चकिंपुनःसोपवासकृत् ५
जन्माष्टमीचनवमीचैत्रेमासिसिताशुभा

कृष्णाचतुर्दशीकुंभेमेषेशुक्लाचतुर्दशी ६
दुर्गाष्टम्याश्विनेशुक्लाद्वादशीश्रवणान्विता
महापुण्याश्चशुभदाजयंत्यःषट्प्रकीर्तिताः ७
कृष्णजन्माष्टमीपूर्वाप्रसिद्धापापनाशिनी
क्रतुकोटिसमाह्येषातीर्थानामयुतैःसमा ८
कर्तागवांसहस्रंतुयोददातिदिनेदिने
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ९
हेमभारसहस्रंतुकुरुक्षेत्रेरविग्रहे
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे १०
कृष्णाजिनसहस्राणितिलधेनुशतानिच
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे ११
कन्याकोटिसहस्राणांदानेभवतियत्फलम्
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे १२
ससागरामिमांपृथ्वद्यंदत्वायल्लभतेफलम्
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे १३
वापीकूपतडागदिकर्तव्यंदेवतालये
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे १४
मातापित्रोर्गुरूणांचभक्तिंयुक्तःकरोतियः
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे १५
आपदाहरणार्थायतीर्थसेवाकृतात्मनाम् सत्यव्रतानांयत्पुण्यंजयंत्यांसमुपोषणे

१६
गंगायांनर्मदायांयत्पुण्यंसारस्वतेजले स्नात्वापुण्यमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे १७
यत्पुण्यंश्राद्धकर्तॄणांपितॄणामिंदुसंक्षये
तत्फलंसमवाप्नोतिजयंत्यांसमुपोषणे १८
नारदउवाच-
केनकेनकृतापूर्वंकथयस्वपितामह
ब्रह्मोवाच-
कार्तवीर्येणकर्णेनकुमारेणचधीमता १९
सगरेणदिलीपेनकाकुस्थेनकृतापुरा
गौतमेनचगार्ग्येणजामदग्न्येनधीमता २०
वाल्मीकिनाकृतापूर्वंद्रौपदेयेनसाधुना
ददातिवांछितान्कामान्भाद्र
पस्यसिताष्टमी २१
प्राजापत्यर्क्षसंयुक्ताविशेषेणमताष्टमी
वर्षेवर्षेप्रकर्तव्याप्रीत्यर्थेचक्रपाणिनः २२
कोटिजन्मार्जितंपापंमुहूर्तेनविलीयते
रात्रौजागरणंकृत्वानिष्ठापूर्वंजितेंद्रि यः २३
गंधपुष्पादिनैवेद्यैःपूजनीयःपृथक्पृथक् एवंयःकुरुतेविप्रजयंतीसमुपोषणम् २४
कोटिजन्मार्जितंपापंज्ञानतोऽज्ञानतःकृत

म् २५
प्रसादाद्देवकीसूनोर्यामार्द्धेनविलीयते
जयंतीतिथिसंप्राप्तौभुंजतेयेनराधमाः २६
त्रैलोक्यसंभवंपापंभुंजतेतेनसंशयः
सागराद्यानितीर्थानिमुक्तस्थानानिसर्वशः २७
गृहेतिष्ठंतिसर्वांगेजयंतीव्रतकारिणः तस्यसर्वाणितीर्थानिदेहेतिष्ठंतिदेवताः
२८
करोतियोनरोभक्त्याजयंतींकृष्णवल्लभाम्
नवेदेनपुराणेनमयादृष्टंमहामुने २९
तत्समंनाधिकंवापिकृष्णराधाष्टमीव्रतम्
नकरोतिनरोभक्त्यासभवेत्क्रूरराक्षसः ३०
योनरोऽश्नातिमूढात्माजयंतीवासरेद्विज
महानरकमश्नातियथाचहरिवासरे ३१
अतीतमागतंयस्तुकुलमेकोत्तरंशतम्
पतेत्तुनरकेघोरेजयंत्यांभोजनेनवै ३२
जयंतीबुधवारेचरोहिण्यासहितायदा भवेच्चमुनिशार्दूलकिंकृतैर्व्रतकोटिभिः
३३
कृतेत्रेतायुगेचैवद्वापरेचकलोयुगे
कृतासम्यग्विधानेनजयंतीपापनाशिनी ३४
जागरेपद्मनाभस्यपुराणंपाठयेत्तुयः
आजन्मोपार्जितंपापंदहतेतूलराशिवत् ३५
यःशृणोतिनरोभक्त्यापुराणंहरिवासरे

कोटिजन्मार्जितंतस्यपापंनश्यतितत्क्षणात् ३६
वासरेपद्मनाभस्यपूजयेद्वाचकंमुने कुलकोटिंसमुद्धृत्यविष्णुलोकेसपूज्यते ३७
जयंत्यामुपवासेनयोनरोऽत्रपराङ्मुखः सर्वधर्मविनिर्मुक्तोयात्यसौनरकंध्रुवम् ३८
गंधपुष्पैश्चधूपैश्चघृतपूर्णप्रदीपकैः
पूजयेद्भक्तिभावैश्चदद्याद्विप्रायदक्षिणाम् ३९
विधिनानेनयोविप्रजयंतींप्रकरोतिच नरोवैतारयेद्भक्त्यापुरुषानेकविंशतिम्
४०
नदौर्भाग्यंनवैधव्यंनभवेत्कलहोगृहे
संततेर्नविरोधंचनपश्यतिधनक्षयम् ४१
यान्यांश्चिकीर्षतेकामान्जयंतीसमुपोषकःतांस्तान्प्राप्नोतिसकलान्विष्णुलोकंसगच्छति ४२
विष्णुभक्तिपरानित्यंजयंतीव्रतमानसाः
तेधन्यास्तेकुलीनास्तेईश्वरास्तेचपंडिताः ४३
यानिकानिचतीर्थानिव्रतानिनियमानिच
जयंतीवासरस्यैवकलांनार्हंतिषोडशीम् ४४
भाद्रेवैचोभयेपक्षेयःकरोतिसभार्यकः राधाकृष्णाष्टमींवत्सप्राप्नोतिहरिसन्न

िधिम् ४५
व्रतंचपुण्यकारंचयःकरोतिसदाहरेः
सयातिविष्णोर्वैकुंठंजयंतीसमुपोषकः ४६
आचारहीनंकुलभ्रष्टंकीर्तिहीनंकुयोनिजम्नाशयत्याशुपापंचजयंतीहरिवल्लभा ४७
मेरुतुल्यानिपापानिब्रह्महत्यादिकानिच
सनिर्दहतिसर्वाणिजयंत्यांसमुपोषकः ४८
पुत्रार्थीलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम् मोक्षार्थीलभतेमोक्षंजयंत्यांसमुपोषकः
४९
जयंतीकरणेचित्तंयेषांभवतितत्परम्
यमोऽपिशंकतेनित्यंतेयांतिपरमांगतिम् ५०
सूतउवाच-
कथयित्वानारदंतुययौसचयथागतः
मयापिकथितंब्रह्मन्यत्पृष्टोऽहत्वयामुने ५१
माहात्म्यंचजयंत्यायेशृण्वंतिभक्तिभावतः
तेपियांतिपरंधामविमुक्ताःसर्वपातकैः ५२
पुराणवाचकंब्रह्मन्जयंतीव्रतिनंतथा
येपश्यंतिनराःपापास्तेयांतिपरमंपदम् ५३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेब्रह्मना रदसंवादेजयंतीव्रतमाहात्म्यं नामचतुर्थोऽध्यायः ४

पंचमोऽध्यायः
शौनकउवाच-
कथयस्वमहाप्राज्ञपुत्रहीनोजनोभवेत्
कर्मणाकेनवैसूतपुत्रोभवतिकेनच १
सूतउवाच-
एतत्पृष्टःपुराब्रह्मानारदेनमहात्मना
सयदाहतदातंचशृणुष्वमुनिपुंगव २
नारदउवाच-
पितामहमहाप्राज्ञसर्वतत्त्वार्थपारग
अपुत्रोवैभवेन्मर्त्यःकर्मणाकेनपद्मज ३
वंध्यास्त्रीवाभवेत्केनवृजिनेनममाग्रतःकथयशृण्वतोवैमेसर्वप्राणिहितेरत ४
दुहिताजायतेकेनकर्मणावानपुंसकः मृतवत्सोभवेत्केनमृतवत्सातिदुःखिता केनपुण्येनभोब्रह्मन्पुनःपुत्रोभवेद्वद ५
ब्रह्मोवाच-
कथयामिसमासेनसावधानेनतच्छ्रणु वृत्तांतंपृच्छसित्वंवैशृण्वतांविस्मयप्रदम् ६
पूर्वजन्मनियोमर्त्योवर्तन्रंब्राह्मणस्यच
हरेद्वाहारयेदत्रपुत्रहीनोभवेत्किल ७
इहजन्मनियोमर्त्यःपुराणश्रवणंहिच
ससस्याभूमेर्दानंचकुर्याद्वैश्रद्धयान्वितः ८

धेनुंबहुगुणांहैमींबहुदुग्धांसदक्षिणाम्
सुवर्णप्रतिमांचैवतस्यपुत्रोभवेद्ध्रुवम् ९
पूर्वजन्मनियानारीपरबालकघातनम्
करोतिकपटेनैवबालहीनाभवेद्ध्रुवम् १०
सौवर्णप्रतिमादानंयानारीश्रद्धयान्विताकुर्यात्पानंब्राह्मणस्यभक्त्यावैचरणोदकम् ११
पुराणश्रवणंचैवदद्याद्वैबहुदक्षिणाम् बह्वपत्याजीववत्साभवेन्नास्त्यत्रसंशयः १२
जलेनिमग्नंबालंयोदृष्ट्वायानसमुद्धरेत् इहजन्मन्यपुत्रोवैसाऽपुत्रीचभवेद्ध्रुवम् १३
वृषभंचैवकूष्मांडंससुवर्णंसवस्त्रकम्
दद्याद्दानंब्राह्मणस्यकुर्याद्बालव्रतंशुभम् १४
गौरींकन्यांतथाकुर्यात्पुराणश्रवणंहियःपुत्रोवैजायतेतस्यसर्वपातकनाशनम् १५
पूर्वजन्मनियोमर्त्योनिराशंचातिथिंद्विज
कुर्यात्क्रोधेनदंडंचपुत्रहीनोभवेद्ध्रुवम् १६
ब्राह्मणंचातिथिंचैवकुर्याद्भक्त्याप्रपूजनम्

अन्नदानंजलंचैवतथादेवालयंशभम् १७
पूर्वजन्मनियानारीभ्रूणहत्यांचयोनरः
कुर्यात्सामृतवत्साचमृतवत्सोभवेद्ध्रुवम् १८
यानारीस्वामिसहिताकुर्याच्चहरिवासरम् सुपुत्राभर्तृसुभगाभवेत्साप्रतिजन्मनि १९
योनरोगोधनंकुर्याच्छूद्र
कुःर्याद्विमोहितः
ब्राह्मणीहरणंवापिकर्मणासनपुंसकः २०
इदंतुवृजिनंकृत्वापश्चात्पुण्यंकरोतियः
इहपुण्यप्रभावेणदुहिताजायतेद्विज २१
आसीत्त्रेतायुगेराजाश्रीधरोनामतोद्विज
अपुत्रोधनवांस्तस्यजायाहेमप्रभावती २२
व्यासंसकलशास्त्रज्ञंसर्वलोकहितैषिणम्
आगतंचैवपप्रच्छचापुत्रोऽहकथंद्विज २३
उवाचनृपतेःश्रुत्वावचनंविनयान्वितम्
राज्ञादत्तेचपीठेचनिर्मितेकनकादिभिः २४
राजाराज्ञीतस्यपादौधौतंकृत्वाचहर्षितौ पीत्वापादोदकंद्वौचसर्वपातकनाशनम् २५
व्यासउवाच-
राजन्शृणुष्वयत्पृष्टमपुत्रोयेनकर्मणा तवेयंराज्ञीचापुत्रीचैकपत्नीव्रतस्तथा २६
पूर्वजन्मनिचंद्र स्त्वंनाम्नावरतनुस्मृतः

भार्यातवापिशुभ्रांगीनाम्नावैशंकरीस्मृता २७
एकदापथियातौचनीचपुत्रंजलेपिच
मग्नंदृष्ट्वाहेलयाचगतौसपंचतांगतः २८
बहुपुण्यप्रभावेणराज्ञीराजागतौयुवाम्
तेनकर्मविपाकेनयुवायोर्नभवेत्सुतः २९
राजोवाच-
इदानींकेनपुण्येनसुतोवैजायतेप्रभो
अपुत्रस्यमनुष्याणांजीवनंहिनिरर्थकम् ३०
व्यासउवाच-
सवस्त्रंचैवकूष्मांडंवृषभंससुवर्णकम्
देहिदानंब्राह्मणस्यकुरुबालव्रतंतथा ३१
गौरींकन्यांतथादेहिपुराणश्रवणंकुरु
पुत्रोवैजायतेतत्रसर्वपातकनाशनम् ३२
ब्रह्मोवाच-
इतिश्रुत्वाततोराजाव्यासोक्तंदानमुत्तमम्
पुराणश्रवणंचैवचकारगतकिल्बिषः ३३
ततःपुत्रोवर्षमध्येबभूवसर्वपूजितः
अभूद्राजासार्वभौमःसुंदरःकुलनायकः ३४
सूतउवाच-
यइदंशृणुयाद्भक्त्याकरोतिदानमुत्तमम्
अपुत्रोलभतेपुत्रंसंक्षेपात्कथितंमया ३५
भक्त्याश्रुत्वातुयानारीकुर्याद्ब्राह्मणपूजनम्
सुपुत्रासाभवेन्नित्यंशास्त्रोक्तविधिन

ाद्विज ३६
सुवर्णंरजतंवस्त्रंपुष्पमाल्यंचचंदनम्
योदद्यात्पुस्तकेभक्त्यासर्वपापप्रणाशनम् ३७
पूर्वजन्मनियोमूढोब्रह्मबालकघातकः
तस्यक्रूरोभवेत्पुत्रःसप्तजन्मांतरैर्द्विजः ३८
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेब्रह्मना रदसंवादेकर्मविपाककथनं नामपंचमोऽध्यायः ५

षष्ठोऽध्यायः
शौनकउवाच-
केनपुण्येनभोसूतवैकुंठंसमावाप्यते
तद्वदस्वशृण्वतोमेपोतोहिभवसागरे १
सूतउवाच-
साधुसाधुमुनिश्रेष्ठसर्वमंगलकारक
कथयामिसमासेनशृण्वतांपापनाशनम् २
विष्णवेब्राह्मणायैवमृदावेश्मविनिर्मितम्
योवैदद्याद्द्विजश्रेष्ठतस्यपुण्यंनिशामय ३
विष्णुलोकेचसविप्रःसर्वपापविवर्जितः
सौधवासीभवेन्नित्यंविष्णुलोकेप्रपूज्यते ४

विष्णवेसौधगेहंयोदद्याद्वैब्राह्मणायच हरेर्न्निकेतनंप्राप्यस्वर्गवासीभवेद्ध्रुवम् ५
अंतेविष्णुपुरंगत्वायुक्तःकोटिकुलैर्द्विज
स्वर्णसौधेगृहेस्थित्वाकुर्याद्भोगंयथासुखम् ६
ब्राह्मणस्थापनेपुण्यंयद्वैभवतिभोमुने
संख्यांकर्तुमशक्तस्तुतद्वेधाःसर्वकारकः ७
गण्यंतेरेणवश्चैवगण्यंतेवृष्टिबिंदवः नगण्यंतेविधात्रापिब्रह्मसंस्थापनेफलम् ८
नारदेनपुराब्रह्मापृष्टःसंसारसंभवः
वेधास्तंकथयामासतच्छृणुष्वमहामुने ९
पुरासीद्द्वापरेब्रह्मन्वारनारीसुशोभनासुकेशीहरिणीनेत्रासुमध्याचारुहासिनी १०
नाम्नासाचंचलापांगीययौदेशांतरंकदा
सर्वपापसमायुक्तानरकेपातयंतिच ११
संगेनसिंधुनाकांक्षीजनान्देवालयंगता
तत्रक्षणंसोपविष्टातांबूलभक्षणंकृतम् १२
शेषंचूर्णंसौधभित्तौदत्वानिम्नेकुतूहलात्
ततोगताजारकांक्षीधनार्थंनगरंप्रति १३
जारेणकेनचित्सार्द्धंसंकेतःसहसाकृतः
संकेतंतुगतावेश्यावनंरात्रौविमोहिता १४

संकेतंनागतोवैश्योव्यशंकिष्टविलोकिता कथंकांतोनागतोमेसर्पव्याघ्रैश्चभक्षितः १५
संकेतनंकथंहित्वागतःकिंकामविह्वलः अन्ययाज्ञातयासार्द्धमभिलाषीभवेत्किमु १६
परामृष्यैतद्हृद्यंतःकोटपालभयाद्द्विज
नगरंनागतासाहिरुद्धेलोकपथेतमैः १७
एतस्मिन्नंतरेव्याघ्रःकामरूपीबलात्क्षुधी
प्रेषितःकालदेवेनाग्रसदागत्यतांद्विज १८
ततस्तुयमुनाभ्रातुर्दूतास्तेभीमवर्षिणः आगतागिरिकूटांगानेतुंतांपापकर्मणा १९
वक्रपादावक्रमुखाउन्नासाबहुदंष्ट्रिणः
चर्मरज्जूर्मुद्गरांश्चगृहीत्वापांशुलांद्विज २०
बंधयामासुरुन्मत्तागणिकांचर्म्मरज्जुभिः
शंखचक्रगदापद्मधारिणोवनमालिनः २१
प्रेषितादेवदेवेनतद्भक्तवत्सलेनच
कृष्णजीमूतसंकाशाःस्फुरद्वदनपंकजाः २२
श्रेणीधराश्चारुनासादिव्यकुंडलभूषिताः ददृशुःपथिगच्छंतोविष्णोर्दूतामहात्मनः २३
विष्णुदूताऊचुः- केयूयंविकृताकारालक्ष्यंतेकर्बुराइव

इमांविष्णोःप्रियतमांनीत्वाक्वव्रजथोत्तमाम्
इदंवचनमाकर्ण्यतेषांतेतुद्रुतंययुः २४
अथतेक्रोधसंपन्नाविष्णोर्दूतामहाबलाः
जघ्नुस्तेसंदेशहरान्यमस्यजगतःप्रभोः २५
चक्रादिशस्त्रसंघैश्चसूर्यकोटिसमप्रभैःकृतांतस्यभटाःसर्वेरुदंतस्तेपलायिताः २६
यमंप्रोचुःसभीताश्चवृत्तांतंसकलंद्विज यमोऽपितत्कथांश्रुत्वाचित्रगुप्तमुवाचह २७
धर्मउवाच-
केनपुण्येनभोमंत्रिन्वेश्यामुक्तिंसमागता
एतन्मेपृच्छतसर्वंकथयस्वयथार्हतः २८
चित्रगुप्तउवाच-तयापापान्यर्जितानिजन्मतःसुबहून्यपि
किंत्वाकर्णयलोकेशयदिस्यात्पुण्यमस्तितत् २९
गणिकैकदाधर्म्मराजसर्वालंकारभूषिता
कांचित्पुरींजगामाशुजारकांक्षीधनार्थिनी ३०
तत्रदेवालयेतस्मिन्स्थित्वातांबूलभक्षणं
कृत्वातच्छेषचूर्णंतुददौभित्तौतुकौतुकात् ३१
तेनपुण्यप्रभावेणगणिकागतपातका

वैकुंठंप्रतिसायातिनिर्गतातवदंडतः ३२
सूतउवाच-
इतिश्रुत्वाततोदूतायमोऽपिवचनंद्विज
व्यापारेचान्यतश्चित्तंददौसागणिकापिच ३३
आरूढास्यंदनेदिव्येराजहंसयुतेतथा विष्णुलोकंययौसाचवेष्टिताविष्णुकिंकरैः
३४
श्रीविष्णोराज्ञयासाथकुलकोटियुतापिच
तस्थौसौधगृहेविप्रनानाभोगंचकारह ३५
भक्त्यायोवैहरेर्गेहेदद्याच्चूर्णंप्रयत्नतः
पुण्यंकिंवाभवेत्तस्यनजानेद्विजपुंगव ३६
भक्त्याध्यायंपठेद्योवैशृणोतिसादरेणच सर्वपापविनिर्मुक्तोयात्यसौहरिमंदिरम् ३७
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेब्रह्मना रदसंवादेषष्ठोऽध्यायः ६

सप्तमोऽध्यायः शौनकउवाच-
कथयस्वमहाप्राज्ञगोलोकंयातिकर्मणा सुमतेदुस्तरात्केनजनःसंसारसागरात् राधायाश्चाष्टमीसूततस्यामाहात्म्यमुत्तमम् १
सूतउवाच-

ब्रह्माणंनारदोऽपृच्छत्पुराचैतन्महामुने
तच्छृणुष्वसमासेनपृष्टवान्सइतिद्विज २
नारदउवाच-
पितामहमहाप्राज्ञसर्वशास्त्रविदांवर
राधाजन्माष्टमीतातकथयस्वममाग्रतः ३
तस्याःपुण्यफलंकिंवाकृतंकेनपुराविभो
अकुर्वतांजनानांहिकिल्बिषंकिंभवेद्द्विज ४
केनैवतुविधानेनकर्त्तव्यंतद्व्रतंकदा
कस्माज्जाताचसाराधातन्मेकथयमूलतः ५
ब्रह्मोवाच-
राधाजन्माष्टमींवत्सशृणुष्वसुसमाहितः
कथयामिसमासेनसमग्रंहरिणाविना ६
कथितुंतत्फलंपुण्यंनशक्नोत्यपिनारद
कोटिजन्मार्जितंपापंब्रह्महत्यादिकंमहत् ७
कुर्वंतियेसकृद्भक्त्यातेषांनश्यतितत्क्षणात्
एकादश्याःसहस्रेणयत्फलंलभतेनरः ८
राधाजन्माष्टमीपुण्यंतस्माच्छतगुणाधिकम्
मेरुतुल्यसुवर्णानिदत्वायत्फलमाप्यते ९
सकृद्रा
धाष्टमींकृत्वातस्माच्छतगुणाधिकम् कन्यादानसहस्रेणयत्पुण्यंप्राप्यतेजनैः

१०
वृषभानुसुताष्टम्यातत्फलंप्राप्यतेजनैःगंगादिषुचतीर्थेषुस्नात्वातुयत्फलंलभेत् ११
कृष्णप्राणप्रियाष्टम्याःफलंप्राप्नोतिमानवः
एतद्व्रतंतुयःपापीहेलयाश्रद्धयापिवा १२
करोतिविष्णुसदनंगच्छेत्कोटिकुलान्वितः
पुराकृतयुगेवत्सवरनारीसुशोभना १३
सुमध्याहरिणीनेत्राशुभांगीचारुहासिनी
सुकेशीचारुकर्णीचनाम्नालीलावतीस्मृता १४
तयाबहूनिपापानिकृतानिसुदृढानिच
एकदासाधनाकांक्षीनिःसृत्यपुरतःस्वतः १५
गतान्यनगरंतत्रदृष्ट्वासुज्ञजनान्बहून्राधाष्टमीव्रतपरान्सुंदरेदेवतालये १६
गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफलैः
भक्तिभावैःपूजयंतोराधायामूर्तिमुत्तमाम् १७
केचिद्गायंतिनृत्यंतिपठंतिस्तवमुत्तमम्तालवेणुमृदंगांश्चवादयंतिचकेमुदा १८
तांस्तांस्तथाविधान्दृष्ट्वाकौतूहलसमन्विता
जगामतत्समीपंसापप्रच्छविनयान्विता १९
भोभोःपुण्यात्मानोयूयंकिंकुर्वंतोमुदान्विताः

कथयध्वंपुण्यवंतोमांचैवविनयान्विताम् २०
तस्यास्तुवचनंश्रुत्वापरकार्यहितेरताः
आरेभिरेतदावक्तुंवैष्णवाव्रततत्पराः २१
राधाव्रतिनऊचुः-
भाद्रे
मासिसिताष्टम्यांजाताश्रीराधिकायतः
अष्टमीसाद्यसंप्राप्तातांकुर्वामप्रयत्नतः २२
गोघातजनितंपापंस्तेयजंब्रह्मघातजम्
परस्त्रीहरणाच्चैवतथाचगुरुतल्पजम् २३
विश्वासघातजंचैवस्त्रीहत्याजनितंतथा
एतानिनाशयत्याशुकृतायाचाष्टमीनृणाम् २४
तेषांचवचनंश्रुत्वासर्वपातकनाशनम्
करिष्याम्यहमित्येवपरामृष्यपुनःपुनः २५
तत्रैवव्रतिभिःसार्द्धंकृत्वासाव्रतमुत्तमम्
दैवात्सापंचतांयातासर्पघातेननिर्मला २६
ततोयमाज्ञयादूताःपाशमुद्गरपाणयः
आगतास्तांसमानेतुंबबंधुरतिकृच्छ्रतः २७
यदानेतुंमनश्चक्रुर्यमस्यसदनंप्रति
तदागताविष्णुदूताःशंखचक्रगदाधराः २८
हिरण्मयंविमानंचराजहंसयुतंशुभम्
छेदनंचक्रधाराभिःपाशंकृत्वात्वरान्विताः २९
रथेचारोपयामासुस्तांनारींगतकिल्बिषाम् निन्युर्विष्णुपुरंतेचगोलोकाख्यंमनोहरम

् ३०
कृष्णेनराधयातत्रस्थिताव्रतप्रसादतः राधाष्टमीव्रतंतातयोनकुर्य्याच्चमूढधीः ३१
नरकान्निष्कृतिर्नास्तिकोटिकल्पशतैरपि
स्त्रियश्चयानकुर्वंतिव्रतमेतच्छुभप्रदम् ३२
राधाविष्णोःप्रीतिकरंसर्वपापप्रणाशनम्
अंतेयमपुरींगत्वापतंतिनरकेचिरम् ३३
कदाचिज्जन्मचासाद्यपृथिव्यांविधवाध्रुवम्
एकदापृथिवीवत्सदुष्टसंघैश्चताडिता ३४
गौर्भूत्वाचभृशंदीनाचाययौसाममांतिकम्
निवेदयामासदुःखंरुदंतीचपुनःपुनः ३५
तद्वाक्यंचसमाकर्ण्यगतोऽहविष्णुसंनिधिम्
कृष्णेनिवेदितश्चाशुपृथिव्यादुःखसंचयः ३६
तेनोक्तंगच्छभोब्रह्मन्देवैःसार्द्धंचभूतले
अहंतत्रापिगच्छामिपश्चान्ममगणैःसह ३७
तच्छ्रुत्वासहितोदैवैरागतःपृथिवीतलम्
ततःकृष्णःसमाहूयराधांप्राणगरीयसीम् ३८
उवाचवचनंदेविगच्छेहंपृथिवीतलम्
पृथिवीभारनाशायगच्छत्वंमत्तर्यमंडलम् ३९
इतिश्रुत्वापिसाराधाप्यागतापृथिवींततः

भाद्रेमासिसितेपक्षेअष्टमीसंज्ञिकेतिथौ ४०
वृषभानोर्यज्ञभूमौजातासाराधिकादिवा यज्ञार्थंशोधितायांचदृष्टासादिव्यरूपिणी ४१
राजानंदमनाभूत्वातांप्राप्यनिजमंदिरम् दत्तवान्महिषींनीत्वासाचतांपर्यपालयत् ४२
इतितेकथितंवत्सत्वयापृष्टंचयद्वचः गोपनीयंगोपनीयंगोपनीयंप्रयत्नतः ४३
सूतउवाच-
यइदंशृणुयाद्भक्त्याचतुर्वर्गफलप्रदम्
सर्वपापविनिर्मुक्तश्चांतेयातिहरेर्गृहम् ४४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेब्रह्मना रदसंवादेश्रीराधाष्टमीमाहात्म्यं नामसप्तमोऽध्यायः ७

अष्टमोऽध्यायः शौनकउवाच-
समुद्रमथनंसूतपुराकस्मात्कृतंगुरो हृदयेकौतुकंजातंश्रोतुंमेवदचामरैः १ सूतउवाच-
ब्रह्मन्वच्मिसमासेनसिंधोर्मथनकारणम् दुर्वाससेंद्रसंवादमितिहासंशृणुष्वतत्

२
महातपामहातेजादुर्वासाईश्वरांशजः ब्रह्मर्षिःप्रययौस्वर्गमिन्द्रं द्रष्टुंसचैकदा ३
तस्मिन्ददर्शकालेतंगजारूढंशचीपतिम्
दृष्ट्वास्रजंपारिजातांददौतस्मैमहामुनिः ४
गृहीत्वातांस्रजंचेंद्रो
विन्यस्यगजमूर्द्धनि
देवराट्प्रययौब्रह्मन्ससैन्योनंदनंप्रति ५
हस्तीचादायतांमालांछित्त्वातुधरणीतले
चिक्षेपचमहाक्रुद्धस्तमित्याहमहामुनिः ६
त्रैलोक्यैकश्रियायुक्तोयस्मात्त्वमवमन्यसे
तवत्रैलोक्यश्रीर्नष्टाभवत्येवनसंशयः ७
ततःशक्रोजगामाशुसुप्तश्चस्वपुरंपुनः
ददर्शजगतांमाताचांतर्द्धानंगतास्वयम् ८
नष्टमंतर्द्धानवत्यांतदातस्यांजगत्त्रयम्
क्षुत्पिपासान्विताःसर्वेचुक्रुशुर्वैनिरंतरम् ९
नववर्षुर्वारिवाहाःशुष्काश्चैवजलाशयाः सर्वेतेशाखिनःशुष्काःफलपुष्पविवर्जिताः १०
क्षुत्पिपासार्दिताःसर्वेब्रह्मणःसन्नि

धिंययुः
तंसर्वेकथयामासुःदुःखशोकंपितामहम् ११ देवानांवचनंश्रुत्वाधातादेवगणैःसह भृग्वादिमुनिभिश्चैवप्रययौक्षीरसागरम् १२
विष्णुंसमर्चयामासक्षीराब्धेरुत्तरेतटेमंत्रमष्टाक्षरंवेधाजपन्ध्यायन्जगत्पतिम् १३
ततःप्रसन्नोभगवान्सर्वेषांचदिवौकसाम्
वैनतेयंसमारुह्यचागतःसदयःप्रभुः १४
पीतवस्त्रंचतुर्बाहुंशंखचक्रगदाधरम्
दृष्ट्वातंजगतामीशंपुंडरीकनिभेक्षणम् १५
विष्णुंभवोदधेःपोतंवनमालाविभूषितम्
श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कमानंदाश्रुपरिप्लुताः १६
तुष्टुवुर्जयशब्देननमश्चक्रुर्निरंतरम्श्रीभगवानुवाच-वरंवृणीध्वंभोदेवाःकस्माद्यूयंसमागताः
वरदोऽस्मितद्वदतवोददामिचनान्यथा १७
देवाऊचुः-
कृपालोब्रह्मशापेनसंपद्धीनंजगत्त्रयम् क्षुत्पिपासार्दितंनाथसदेवासुरमानुषम् १८
रक्षसर्वानिमाँ ल्लोकान्याताःस्मशरणंतव श्रीभगवानुवाच-इंदिराब्रह्मशापेनचान्तर्द्धानंगतासुरा

ः १९
यस्याःकटाक्षमात्रेणजगदैश्वर्यसंयुतम्
तदायूयंसुराःसर्वेचोत्पाट्यस्वर्णपर्वतम् २०
मंदरंघर्घरंकृत्वासर्पराजेनवेष्टितम् कुरुध्वंमथनंदेवाःसदैत्याःक्षीरसागरम् २१
तस्मादुत्पत्स्यतेलक्ष्मीर्जगन्माताचभोःसुराः
तयाहृष्टामहाभागाभविष्यथनसंशयः २२ धारयाम्यहमेवाद्रिं कूर्मरूपेणसर्वतः इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुरंतर्द्धानंजगामसः
जग्मुःसुरासुराःसर्वेसमुद्रमथनंद्विज २३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसमुद्र मथनोद्योगोनामाष्टमोऽध्यायः ८

नवमोऽध्यायः
सूतउवाच-
ततोऽमरगणास्तेचसगंधर्वाःसदानवा
उत्पाट्यमंदरंशैलंचिक्षिपुःपयसांनिधौ १
ततःसनातनःश्रीमान्दयालुर्जगदीश्वरः
अधारयद्गिरेर्मूलंकूर्मरूपेणपृष्ठतः २
अनंतंतत्रसंवेष्ट्यममंथुर्दुग्धसागरम्

एकादश्यांमथ्यमानेचोद्भूतंप्रथमंद्विज ३
कालकूटविषंतेतुदृष्ट्वासर्वेप्रदुद्रुवुः
ततस्तान्विद्रुतान्दृष्ट्वाशंकरश्चोक्तवानिदम् ४
भोभोऽमरगणायूयंविषंकुरुतमादरम्
वारयिष्याम्यहंतूर्णंकालकूटंमहाविषम् ५
इत्युक्त्वापार्वतीनाथोध्यायन्नारायणंहृदि
महामंत्रंसमुच्चार्यविषमादद्भयंकरम् ६
महामंत्रप्रभावेणविषंजीर्णंगतंमहत्
अच्युतानंतगोविंदइतिनामत्रयंहरेः ७
योजपेत्प्रयतोभक्त्याप्रणवाद्यंनमॐऽतिकम्
विषभोगाग्निजंतस्यनास्तिमृत्योर्भयंतथा ८
ततोहृष्टमनादेवाममंथुःक्षीरसागरम् ततोऽलक्ष्मीःसमुत्पन्नाकालास्यारक्तलोचना ९
रूक्षपिंगलकेशाचजरतींबिभ्रतीतनुम्
साचज्येष्ठाब्रवीद्देवान्किंकर्तव्यंमयेतिवै १०
देवास्तथाब्रुवंस्तांचदेवींदुःखस्यभाजनम्
येषांनॄणांगृहेदेवीकलहःसंप्रवर्तते ११
तत्रस्थानंप्रयच्छामोवसज्येष्ठेशुभान्व

िता
निष्ठुरंवचनंयेचवदंतियेऽनृतंनराः १२
संध्यायांयेहिचाश्नंतिदुःखदातिष्ठतद्गृहे
कपालकेशभस्मास्थितुषांगाराणियत्रतु १३
स्थानंज्येष्ठेतत्रतवभविष्यतिनसंशयः
अकृत्वापादयोर्धौतंयेचाश्नंतिनराधमाः १४
तद्गृहेसर्वदातिष्ठदुःखदारिद्रदायिनी
वालुकालवणांगारैःकुर्वंतिदंतधावनम् १५
तेषांगेहेसदातिष्ठदुःखदाकलिनासह
छत्राकंश्रीफलंशिष्टंयेखादंतिनराधमाः १६
गेहेतेषांतवस्थानंज्येष्ठेकलुषदायिनि
तिलपिष्टमलाबुंयेगृंजनंपोतिकादलम् १७
कलंबुकंपलांडुंयेचाश्नंतिपापबुद्धयः
तेषांगृहेतवस्थानंभविष्यतिनसंशयः १८
गुरुदेवातिथीनांचयज्ञदानविवर्जितम् यत्रवेदध्वनिर्नास्तितत्रतिष्ठसदाऽशुभे १९
दंपत्योःकलहोयत्रपितृदेवार्चनंनवै दुरोदररतायत्रतत्रतिष्ठसदाशुभे २० परदाररतायत्रपरद्रव्यापहारिणः विप्रसज्जनवृद्धानांयत्रपूजानविद्यते तत्रस्थानेसदातिष्ठपापदारिद्रय्दायिनी २१
इत्यादिश्यसुराज्येष्ठांसर्वेषांकलिवल्लभाम्

क्षीराब्धेर्मथनंचक्रुःपुनस्तेसुसमाहिताः २२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेसमुद्रमथनं नामनवमोऽध्यायः ९

दशमोऽध्यायः
सूतउवाच-
एरावतस्ततोजज्ञेतथैवोच्चैःश्रवाहयः
धन्वंतरिःपारिजातःसुरभिश्चाप्सरोदयः १
ततःप्रभातसमयेद्वादश्यामुदितेरवौ
उत्पन्नाश्रीर्महालक्ष्मीःसर्वलक्षणशोभिता २
ददृशुस्तांमहादेवींमातरंधर्मदेवताः
प्रहृष्टाःसर्वजंतूनांश्रीकृष्णहृदयालयाम् ३
लक्ष्मीभ्राताशीतरश्मिर्जातश्चसुधयाततः उत्पन्नासाहरेर्जायातुलसीलोकपावनी ४
तंशैलंपूर्ववत्स्थाप्यपरिपूर्णमनोरथाः
समेत्यमातरंस्तुत्वाजेपुःश्रीसूक्तमुत्तमम् ५
ततःप्रसन्नासादेवीसर्वान्देवानुवाचह
वरंवृणीध्वंभद्रं वोवरदाहंसुरोत्तमाः ६
देवाऊचुः-
प्रसीदकमलेदेविसर्वमातर्हरिप्रिये

त्वयाविनाजगच्छून्यंकुरुप्राणप्ररक्षणम् ७
इत्युक्तासामहालक्ष्मीःप्राहनारायणप्रिया
इदानींसर्वजंतूनांप्राणरक्षांकरोम्यहम् ८
ततोनारायणःश्रीमाञ्छंखचक्रगदाधरः
आविर्बभूवसहसादयालुर्जगदीश्वरः ९
ततस्तेतुष्टुवुर्देवाःप्रणम्यजगतांपतिम्
कृतांजलिपुटाःप्रोचुःहर्षगद्गदभाषिणः १०
गृहाणमातरंविष्णोमहिषींवल्लभांतव
संसाररक्षणार्थायलक्ष्मीमनपगामिनीम्
यावत्प्रतिज्ञांनोचक्रेतावत्प्राहेंदिराहरिम् ११
लक्ष्मीरुवाच-अविवाह्यकथंज्येष्ठामलक्ष्मींमधुसूदन तस्याःकनिष्ठांमांनाथविवाहंकर्तुमिच्छसि
ज्येष्ठायांचस्थितायांवैकनिष्ठापरिणीयते १२
सूतउवाच-
इति श्रुत्वाततोविष्णुर्ददौचोद्दालकायच वेदवाक्यानुरूपेणह्यलक्ष्मींनिर्जरैःसह १३
ततोनारायणःश्रीमान्लक्ष्मीमंगीचकारह

ततःसुरगणाःसर्वेनमश्चक्रुःपुनःपुनः १४
अथतेचासुरान्सर्वान्जघ्नुःसर्वेबलाधिकाः
सर्वेतेक्रंदमानाश्चगताश्चैवदिशोदश १५
सुधांतत्खादितुंचक्रुर्देवाःपंक्तिंयथाक्रमम्
श्रीविष्णोराज्ञयासर्वेचोचुश्चैवपरस्परम् १६
त्वंचदेहित्वंचदेहित्वंचदेहीतिचाब्रुवन्
नशक्तोऽस्मिनशक्तोऽस्मिनशक्तोऽस्मीतिचाब्रुवन् १७
ततोविष्णुःसमुत्तस्थौस्त्रीरूपंचदधारह
चकारस्वर्णपात्रेतत्पीयूषपरिवेषणम् १८
पीयूषभक्षणंराहुर्यावत्कुर्याद्द्विजोत्तम
चंद्रसूर्यौचोक्तवंतौराक्षसोऽसौछलागतः १९
ततःक्रुद्धोजगन्नाथोजघानस्वर्णपात्रतः शिरस्तस्यपपातोर्व्यांकेतुर्नाम्नाबभूवह २०
राहुकेतूततस्तूर्णंगतौतौभयविह्वलौ
इदानींतद्दिनेप्राप्तेचंद्रसूर्यौसयुध्यति २१
कुर्याद्ग्रासंसैंहिकेयस्तत्क्षणंदुर्लभंभवेत्

सर्वंगंगासमंतोयंवेदव्याससमाद्विजाः २२
स्नानंवायसतीर्थेयोगंगास्नानफलंलभेत्
दानमक्षयपुण्यंस्यात्कोटिजन्मार्जितंतथा २३
पापंनश्येत्समूलंचकिंपुनःक्रतुकोटिभिः
विद्यार्थीलभतेविद्यांपुत्रार्थीपुत्रमाप्यते २४
मोक्षार्थीलभतेमोक्षंमंत्रसिद्धिर्भवेद्ध्रुवम्
इतितेकथितंविप्रसमुद्रमथनंतुतत् २५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनका दिकसंवादेसमुद्रमथनं नामदशमोऽध्यायः १०

एकादशोऽध्यायः
शौनकउवाच-
इदानींश्रोतुमिच्छामिकथयस्वयथार्थतः
हरिस्वरूपिणासाक्षाद्वेदव्यासेनशासित १
निरहंकारहेसूतलोकानुग्रहकारक
केनस्यात्सुभगानारीपापिनीचसुदुर्भगा २
पतिप्रियांगकेनस्याद्रू
पिताचक्षुषोःसुधा
केनवाजायतेलक्ष्मीस्तन्मेब्रूहितपोधन ३
सूतउवाच-
यदिपुण्यमिदंविप्रवृत्तंपरमदुर्लभम्

शृणुष्वभोःसमासेनकथयामिविधानतः ४
आसीद्भद्रश्रवाराजायुगेद्वापरसंज्ञके
सौराष्ट्रदेशवासीचवेदवेदांगपारगः ५
भार्यातस्यचसंजातानाम्नासुरतिचंद्रिका
तस्यांबभूवुःश्रीराज्ञःसप्तपुत्रामनोरमाः ६
ततोऽभिजातादुहितासुंदरीसत्यवादिनी
श्यामबालाचविप्रेंद्र
नाम्नाप्रीतिकरीपितुः ७
अथैकदाश्यामबालासुवर्णसिकतासुच गूढैर्मनोहरैरत्नैःसखिभिःक्रीडितुंमुदा ८
जगामनीपवृक्षस्यतलंपरमदुर्लभम् एतस्मिन्नंतरेविप्रलक्ष्मीःसंसारतारिणी ९
लोकानांनीतिदासाथसमायातास्वयंपुरः
धृत्वाचब्राह्मणीरूपंपलितांगीचभूसुर १०
अखिलानांचलोकानांशास्तूराज्ञःक्षयंविनाकेषांक्षुद्र
तराणांहिगृहेगच्छामिसांप्रतम् ११
इतिसंचिंत्यमनसागताराजनिकेतनम् सुवर्णभित्तिभिर्युक्तंपताकाभिरलंकृतम् १२
सिंहद्वारमतिक्रम्यप्राहदौवारिकींततः द्वारंजहिहिभोद्वारिनियुक्तेशुभलक्षणे १३

यामिवेगेनपश्यामिराज्ञींसुरतिचंद्रि काम्
तच्छ्रुत्वावचनंतस्यारत्नदंडकराचसा कोकिलावाक्यवन्मुक्तंपरमंहर्षमाययौ १४
द्वारनियुक्तोवाच-किंनामवहसेवृद्धेकःपतिस्तावकःपुनः आगतासिकथंकिंतेकार्य्यंराज्ञ्याश्चदर्शने
कस्मात्किंब्रूहिविप्रेत्वंश्रोतुंकौतुहलंहिमे १५
वृद्धोवाच-
शृणुपोष्येमहाराजपत्न्यादंडकरेयदा
श्रोतुंकौतूहलंतेऽस्तिमदागमनकारणम् १६
प्रसिद्धाकमलानाम्नाचाहंप्राणेश्वरोमम
भुवनेशइतिख्यातोनाम्नाद्वारवतीपुरी १७
तस्यांवैवर्त्ततेपोष्येममप्राणेश्वरस्ततः
आगताहंरत्नवेत्रकरेशृणुसकौतुकम् १८
ममागमनकार्यंहिवच्मीदानींतवाग्रतः
पुरासीद्वैश्यकुलजाराज्ञीतवचदुःखिनी १९
एकस्मिन्दिवसेपोष्येपतिनाकलहःकृतः
तयानार्याचदुःखिन्याततोवैभर्तृपीडिता २०
बर्हिर्भूयद्रुतंगेहाद्रुदंतीचपुनःपुनःतस्याश्चरोदनंश्रुत्वाचागताहंसमीपतः २१
अपृच्छंसर्ववृत्तांतंकथितोवैयथार्थतः
तयाततोव्रतवरमुपदेशंददाम्यहम् २२

ममोपदेशतःसावैचक्रेव्रतवरंमुदा
तस्यप्रसादाद्भोद्वाःस्थेसंजातासुखिताचसा २३
कदाचिद्वैश्यकुलजापत्यामृत्योर्वशंगता
समानेतुंततस्तौतुविहिताखिलघातकौ २४
किंकरान्प्रेषयामासचंडाद्यान्धर्मराट्प्रभुः
यमाज्ञयासमायातायमदूताभयंकराः २५
बद्ध्वातौचर्मपाशेनलोहमुद्गरपाणयः
उद्यमंचक्रिरेगंतुंयमस्यशरणंप्रति २६
अत्रांतरेचलक्ष्म्यास्तेदूताविष्णुपरायणाः
समानेतुंसमायाताःशंखचक्रगदाधराः २७
दृष्ट्वातथाविधांस्तांश्चयमदूताःपलायिताः
लक्ष्मीदूतामहात्मानःस्वप्रकाशादयस्तथा २८
पाशंछित्त्वासमारोप्यराजहंसयुतेरथे
जग्मुर्लक्ष्मीपुरंसर्वेसहसाकाशवर्त्मना २९
यावद्वारंव्रतवरंकृत्वावैश्याचसातदा
तावत्कल्पसहस्राणितस्थतुःकमलापुरे ३०
पुण्यशेषस्यभोगार्थंजातौराजान्वयेऽधुनाव्रतंचविस्मृतौद्वाःस्थेराजसंपत्तिगर्वितौ
तस्माच्चतवतस्यापिचोपदेशार्थमागता ३१

द्वाःस्थोवाच-केनैवतुविधानेनवृद्धेव्रतवरंकृतम् कस्मिन्मासेव्रतंश्रेष्ठंदेवताकाचपूज्यते ३२
एतन्मेपृच्छतोमातर्यथावद्वक्तुमर्हसि कमलोवाच-
कार्त्तिकेचव्यतिक्रांतेमार्गशीर्षेसमागते
तस्मिन्मासेचभोपोष्येवासरेगुरुसंज्ञके ३३
ततःपूर्वाह्णसमयेसकलैर्व्रतिभिर्वृता नारायणेनसहितांलक्ष्मींसंपूजयेत्ततः ३४
मिष्टैःपायसयुक्तैश्चभुक्तैश्चखंडमिश्रितैः
लक्ष्मींसंतोषयेत्प्रेष्येततःसंप्रार्थयेदिदम् ३५
त्रैलोक्यपूजितेदेविकमलेविष्णुवल्लभे
यथात्वमचलाकृष्णेतथाभवमयिस्थिता ३६
ईश्वरीकमलेदेविशरणंचभवानघे
नानोपहारद्रव्यैश्चलक्ष्मीमाज्ञाप्यतोषयेत् ३७
शास्त्रैश्चपूजयेद्देवींमहोत्सवसमन्विताम्
ततोनैवेद्यशेषांश्चदत्वाब्राह्मणसत्तमम् ३८
आत्मानंस्वपतिंपुत्रान्पोष्येऽन्यानपिस

ेवकान्
द्वितीयेतुगुरोर्वारेविशेषंशृणुसुंदरि ३९
चित्रधूलीप्रशस्तैश्चभ्राष्ट्रैर्गोधूमनिर्मितैः
तोषयेत्कमलादेव्याःकुर्य्याद्वैभक्तिभावतः ४०
तृतीयेखंडसंयुक्तंदध्योदननिवेदनम्
शामाकशालिकासारैश्चतुर्थेपूजयेन्मुदा ४१
लक्ष्मीदेवींप्रयत्नेनरत्नदंडकरेततः
लक्ष्मीदेवीप्रीतयेतुब्राह्मणान्पूजयेद्धनैः ४२
वस्त्रालंकारभोज्यैश्चफलैर्नानाविधैस्तथा
पोष्योवाच-
अत्रैवतिष्ठभोवृद्धेराज्ञींसुरतिचंद्रिकाम् ४३
विज्ञाप्यत्वांनयिष्यामिमाक्रोधंकुरुसत्तमे
इत्युक्त्वासातुचार्वंगीगताराज्ञीसमीपतः ४४
शिरस्यंजलिमाधायपोष्याब्रह्मन्समूलतः
आरभ्यसांगपर्यंतंयदूचेकमलालया ४५
तत्सर्वंकथयामासराज्ञींसुरतिचंद्रिकाम्
द्वारपालीवचःश्रुत्वाराज्ञीसुरतिचंद्रिका ४६

जगामब्राह्मणीपार्श्वंसगर्वाप्राहसुंदरी
राज्ञ्युवाच-
वृद्धेब्राह्मणिकिंवृत्तंचोपदेशार्थमागता ४७
कथयस्वचिरंमह्यंभयंत्यक्त्वायथासुखम्
ब्राह्मण्युवाच-तवानीतिमहंदृष्ट्वागंतुमिच्छामिचंचला ४८
कथयिष्यामिकिंदुष्टेव्रतंपरमदुर्लभम्
इंदिरावासरेचाद्यचांडालेनकरोषियत् ४९
तद्दृष्टंमयिकादुष्टेतद्गेहेगर्वितेऽधुना
तच्छ्रुत्वाब्राह्मणीवाक्यंक्रोधसंरक्तलोचना ५०
जरंतींब्राह्मणींचैवप्रहारंचचकारसा
ततःसाकमलावृद्धाक्रंदमानापलायिता ५१
क्रीडमानाततःश्यामाब्राह्मणीक्रन्दनध्वनिम्
आगतास्याःसमीपंतुश्रुत्वाबालातपोधना ५२
श्यामाबालोवाच-वृद्धेव्यथेदृशीकेनदत्तातुभ्यंवदस्वमे
तस्यावचनमाकर्ण्यशोकगद्गदयागिरा ५३
कमलाकथितंसर्वंवृत्तांतंद्विजसत्तम
श्यामाबालाततःश्रुत्वाव्रतंपरमदुर्ल्लभम् ५४
शास्त्रोक्तविधिनाचक्रेसश्रद्धंचसभक्ति

तः
त्रिवारेपरिपूर्णेतुतुर्यवारेसमागते ५५
विवाहकर्मसंसिद्धंद्विजलक्ष्मीप्रसादतःश्रीसिद्धेश्वरदेवस्यनृपतेर्भूपतेजसः ५६
मालाधरोनामसुतोगृहीत्वातांगृहंगतः
अथतस्यांगतायांतुब्रह्मन्शृणुष्वकौतुकम् ५७
राज्ञीगृहेचसर्वाणिस्थितानिसुबहूनिच द्रव्याणिकेननीतानिनज्ञातान्यपिभूसुर ५८
निर्वित्ताबुद्धिहीनासाचान्नवस्त्रविवर्जिता
उपविष्टाचकेनापिगंतुंचदुहितुर्गृहम् ५९
प्रेषयामासभर्त्तारंकिंचित्प्रार्थनहेतवे
तस्यमालाधरस्यापिग्रामेचसरसीतटे ६०
कालेनकियताविप्रप्रविवेशचकष्टतः
तस्माज्जलंसमानेतुंतस्यादास्यःसमागताः
तंदृष्ट्वादुःखिनांश्रेष्ठंपप्रच्छुःसानुकंपिताः ६१
दास्यऊचुः-
कस्त्वंकुतःसमायातोमांसरक्तविवर्ज्जितःरूक्षांगोरूक्षकेशश्चतत्सर्वंकथयस्वनः ६२
दरिद्रउवाच-
श्यामाबालापिताचाहंसौराष्ट्रनगरागतः

कथयध्वंचभोदास्यःश्यामाबालासमीपतः ६३
तच्छ्रुत्वावचनंतस्यकौतूहलसमन्विताः
परस्परमुखाःसर्वाजहसुःस्वपुरंगताः ६४
श्यामाबालाचकथितंसर्वंवृत्तंचभोद्विज श्रुत्वैतद्वचनंतासांप्रेषयामाससेवकान् ६५
पुष्पतैलंदिव्यवस्त्रंचंदनंपर्णवीटिकाम्
घोटकंचतथादत्वापितरंप्रतिसुंदरी ६६ गत्वाथसर्वेतेभृत्याःकृत्वासुवेषमुत्तमम्
श्यामाबालागृहंनिन्युर्देवराजगृहोपमम् ६७
श्यामाबालाततश्चैवपितरंदुखिनांवरम् श्याल्यन्नंसघृतंचैवभोजयामासयत्नतः ६८ तुर्येषुसमतीतेषुदिवसेषुतपोधन प्रेषयामासतंदत्वागुप्तपात्रस्थितंधनम् ६९
ततःप्रविश्यस्वगृहेधनंपात्रान्तरस्थितम्
ददर्शांगारनिचयंरुरोदभृशदुःखितः ७०
दुहितुःसदनंयातुंनिःससारगृहागतः
तत्रैवसरसीकूलेप्रविवेशचदुःखिनी ७१
तथैनांचसमानीतांयथास्याःप्राणवल्लभाम्
तथैवपूजयामासमातृस्नेहात्पतिव्रता ७२
एतस्मिन्समयेविप्रलक्ष्मीवासरमुत्तमम्

श्यामाबालाकारयितुंमनश्चक्रेचमातरम् ७३
तस्यामातादरिद्रा
णिभुक्त्वावैकांतिकेपिच
शावकानांतुचोच्छिष्टंलक्ष्मीकोपसमन्विता ७४
इंदिरायास्तृतीयानिवासराणिगतान्यपि
चतुर्थवासरेतांतत्कारयामाससादृढम् ७५
आगतानगरंसावैराज्ञीसुरतिचंद्रिका
दृष्ट्वागृहंतथादिव्यमिंदिरायाःप्रसादतः ७६
श्यामाबालाचविप्रेंद्रकदाचित्समयेपुनः
मातुर्गृहंगताचाथएश्वर्यस्यदिदृक्षया ७७
श्यामाबालांततोदूराद्दृष्ट्वासंकुपिताचसा
नपश्यामिमुखंतस्याइत्युक्त्वालक्षितास्थिता ७८
गत्वागृहांतरालंचगृहीत्वासैंधवंचसा
आगतास्वगृहंकिंचित्तूष्णींलक्ष्मीसमाश्रितम् ७९
राजास्वामीचपप्रच्छतांसाध्वींपतिदेवताम्
किमानीतंत्वयाकांतेकथयस्वममाग्रतः ८०
कांतोवाच-
राज्यसारंसमानीतंदर्शयिष्यामिभोजने
इत्युक्त्वासातदापाकंकृत्वाचलवणंविना ८१
अन्नादिकंततोदत्वामालाधरायभूभुजे

ततोमालाधरोराजाव्यंजनंलवणवर्जितम् ८२
भुक्त्वावैगुण्यतांप्राप्तोराज्यसारंददौचसा
तदाहृष्टमनाराजाभोजनंकृतवान्द्विज ८३
प्रशशंसचतांनारींधन्याधन्याइतिब्रुवन्
एतद्व्रतंचयानारीनकरोतिमहादरात् ८४
जन्मजन्मनिसानारीदरिद्रादुर्भगाभवेत् इदंयाशृणुयाद्भक्त्यापठेद्योवासमाहितः ८५
सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोलक्ष्मीलोकंलभेच्चसः
इमांव्रतकथांयातुनश्रुत्वाक्रियतेव्रतम्
तस्याव्रतफलंचैवनश्यत्येवनसंशयः ८६
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेएकादशोऽध्यायः ११

द्वादशोऽध्यायः
शौनकउवाच-
केनपुण्येनभोसूतचान्येनगतपातकः नरोयातिहरेःस्थानंतद्वदस्वानुकंपया १ सूतउवाच-
ब्राह्मणस्यधनैःप्राणान्प्राणैर्वापिद्विजोत्तम
रक्षांकरोतियोमर्त्योविष्णुलोकंसगच्छति

२
पुराराजादीननाथोद्वापरेसंज्ञकेयुगे
आसीदपुत्रोबलवान्वैष्णवःसतुयाजकः ३
एकदागालवंराजापप्रच्छविनयान्वितः
केनपुण्येनजायेतपुत्रोवैकरुणार्णव ४
वदस्वमुनिशार्दूलकरिष्यामितवाज्ञया
येषांनृणांनास्तिसुतोजीवनंहिनिरर्थकम् ५
गालवउवाच-
राजन्शृणुष्वावहितोयत्पृष्टोऽस्मितवाग्रतः
कथयामिसमासेनपुत्रस्योद्भवकारणम् ६
क्रतुंचनरमेधाख्यंकुरुष्वराजसत्तम
तदातेसंततिःस्याद्वैसर्वलक्षणसंयुता ७
राजोवाच-
नरमेधंमहायज्ञंयज्ञानांप्रवरंद्विज
कीदृशंनरमानीयकरिष्यामिगुरोवद ८
गालवउवाच-
सुंदरांगःसुवदनःसमस्तशास्त्रविद्भवेत्
सत्कुलेयदिजातःसतदायज्ञायकल्पते ९
अंगहीनःकृष्णवर्णोमूर्खोयोग्योभवेन्नहि
इत्युक्तेगालवेविप्रसराजामनुजेश्वरः १०
प्रेषयामासदूतांश्चकथयित्वामुनेर्वचः द्रविणंबहुदत्वाचगालवप्रमुखान्द्विजान् ११
यज्ञार्थेवरयामाससमस्तशास्त्रपारगान् ततोराजाज्ञयादूताःदेशंदेशंमुदागताः १२

ग्रामेग्रामेद्विजश्रेष्ठपत्तनेऽपिसमाहिताः
कुत्रापिनप्राप्तवंतोगताजनपदंततः १३
नाम्नादशपुरंविप्रप्रकीर्णंगुणिभिर्द्विजैः
यत्रनारीःसुकेशीश्चमृगशावकचक्षुषः १४
दृष्ट्वामुह्यंतिपुरुषाश्चंद्र मुख्यश्चतायतः तस्मिन्पुरेमनोरम्येकृष्णदेवइतिद्विजः १५
आसीत्पुत्रैस्त्रिभिःसार्द्धंभार्ययाचसुशीलया
वैष्णवःप्रियवादीचविष्णुपूजारतःसदा १६
साग्निकःपितृभक्तश्चवैष्णवानांप्रियंकरः
प्रार्थनांचक्रुरथतेराज्ञोदूताद्विजोत्तमम् १७
पुत्रंदेहीतिदेहीतिवदब्राह्मणसत्तम
नास्तिराज्ञोद्विजश्रेष्ठपुत्रःसंतापनाशनः १८
तदर्थंनरमेधाख्येयज्ञेभवसदीक्षितः
नेष्यामस्तवपुत्रंवैबलिदातुंमहाक्रतौ १९
सुवर्णानांचतुर्लक्षंब्रह्मन्नयसमाहितःसुखेनयदिदातव्योनोपुत्रःपुत्रलालसात् २०
तदाबलेननेष्यामोराजाज्ञाकारिणोवयम् दूतानांवचनंश्रुत्वाब्राह्मणौशोकविह्वल

ौ २१
अभूतांविगतप्राणाविवसंशयमानसौ
किंधनेनसुवर्णेनजीवनेनापिसद्मना
प्रोवाचेदंवचःसोऽपिब्राह्मणोराजपूरुषान् २२
ब्राह्मणउवाच-यदिदूताःसमानेतुंपुत्रंशोकतमोपहम्
आगतानिश्चितंयूयंशृणुध्वंवचनंमम २३
स्थित्वापृथिव्यांकोभ्रष्टांराजाज्ञांकर्तुमिच्छति
पुत्रंहित्वाकिंतुयूयंवृद्धंमांनयतद्विजम् २४
इतितस्यवचःश्रुत्वादूताःक्रोधसमन्विताःबलात्कारेणतद्गेहेसुवर्णानिचतत्यजुः २५
यदानेतुंमनश्चक्रुस्तत्पुत्रंकिलतेक्रुधा
बद्धांजलिपुटोभूत्वारुदन्प्रोवोचसद्विजः २६
पुत्राणांज्येष्ठपुत्रंमेहित्वान्यंपुत्रमुत्तमम्
नयतेतिवचोवक्तुंवक्त्रेनायातिहेजनाः २७
द्विजस्यवचनंश्रुत्वाब्राह्मणींरुदतींसतीम्
प्रोचुर्दूताःकनीयांसंपुत्रंदेहीतिसत्तम २८
तेषामितिवचःश्रुत्वाब्राह्मणीभूमितस्तद

ा
पपातवात्ययासार्द्धंरंभेवभृशदुःखिनी २९ मुद्गरंसासमादायमौलौचाताडयद्बलात् कनिष्ठंमत्सुतंदूतानापिदास्यामिसर्वथा ३०
एतस्मिन्समयेविप्रविप्रस्यमध्यमःसुतः
प्रोवाचविनयाविष्टःप्रणम्यपितरौरुदन् ३१
मातायदिविषंदद्यात्पित्राविक्रीयतेसुतःराजाहरतिसर्वस्वंकस्तत्रपालकोभवेत् ३२
इत्युक्त्वातत्सुतोमूर्ध्नाप्रणम्यपितरौसह
दूतैर्जगामत्वरितैराज्ञोऽस्यदीक्षितस्यच ३३
अथतौब्राह्मणौपुत्रविच्छेदक्लिष्टमानसौरुदित्वाचरुदित्वाचअंधभावंप्रजग्मतुः ३४
अथतेपथ्यगच्छंतविश्वामित्रमुनेःकिल
आश्रमंशिष्ययुक्तंचसेवितंमृगशावकैः ३५
समुनीराजपुरुषान्दृष्ट्वापप्रच्छसादरम्केयूयंहोकुत्रगतायथाकावृत्तिरुच्यताम् ३६
राजदूताऊचुः-
शृणुष्वावहितोविप्रराज्ञःपुत्रोनजायते
तदर्थंनरमेधाख्येयज्ञेराजासुदीक्षितः ३७
नयामस्तत्रबल्यर्थमिमंब्राह्मणपुत्रकम्
इतितेषांवचःश्रुत्वासविप्रःसदयोऽभवत् ३८
प्राणाममापिगच्छंतुसुखीभवतुबालकः

बालकार्थेद्विजार्थेचस्वाम्यर्थेयेजनाइह ३९
त्यजन्तितृणवत्प्राणांस्तेषांलोकाःसनातनाः
विमृश्येतिमुनिःस्वांतेसप्रोवाचद्विजर्षभः ४०
यज्ञेबलिसमादातुमिमंब्राह्मणबालकम्
हित्वामांनयथाथाशुह्ययंबालकउत्तमः ४१
संसारेजन्मसंप्राप्यनलब्धंसुखमत्रच
अनेनबालकेनापिमरिष्यतिकथंत्वयम् ४२
आगतेऽस्मिन्गृहाद्दूताःपितरावस्यदुःखितौ
हतभाग्यौगतोनूनंयमस्येवगृहंप्रति ४३
एवंतस्यवचःश्रुत्वादूताःप्रोचुरथद्विजम्
भूपालस्यविनाज्ञांवैदीननाथस्यभूसुर ४४
नेतुंत्वांपलितंप्राज्ञनेष्यामोहिकथंवयम्
एवमुक्त्वाचतेदूताजग्मूराज्ञःपुरींतदा ४५
समुनिर्दूतसंघैश्चगतवान्यज्ञमंदिरम् राजानंकथयामासुर्दूताविप्रस्यचेष्टितम्
४६
तच्छ्रुत्वाशंकितमनाःप्रोवाचेदंवचःसतम्मुनेयद्यपिमेयज्ञेकृतेपुत्रोभविष्यति ४७
बलिविनापिभोब्रह्मन्तदाविप्रसुतंनय ४८

मुनिरुवाच-
यज्ञेत्वयाकृतेराजन्महापुत्रोभविष्यति
अत्रतेसंशयोमाभूदमोघमपिदर्शनम् ४९
इतितस्यवचःश्रुत्वाराजात्यंतसहर्षकः
चक्रेपूर्णाहुतिंयज्ञेसमस्तैर्मुनिभिःसह ५०
अथातःसमुनिःश्रेष्ठोब्राह्मणस्यसुतंचतम्
गृह्यदशपुरंनामनगरंगतवांस्तदा ५१
भवनंतस्यगत्वाचउक्तवान्वचनंमुनिः
गृहेत्वंतिष्ठसेविप्रतिष्ठामिमृतवन्मुने ५२
राजाबलेनमेपुत्रंनीतवान्किंकरोम्यहम्
पुत्रेगतेचभोविप्रदंपत्योरावयोःपुनः ५३
गतानिचांधभावंवैक्रंदनैर्लोचनान्यपि
अथासौमुनिशार्दूलःपुत्रंपश्यनयेतिच ५४
उक्तवांस्तौयदाविप्रब्राह्मणौजातहर्षकौपुत्रायाकारणंकृत्वागतावेतौबहिःक्षणात् ५५
मुनेर्वचनसिद्धित्वात्तत्क्षणंलोचनंतयोः
आलोकंतुगतंतूर्णंपुत्रस्यदर्शनादपि ५६
पुत्रस्यमुखपद्मंतौलोचनैरलिसंनिभैः
पीत्वामुनिंचिरंतंचनमस्कृत्यपुनःपुनः ५७
प्रोचतुर्वचनंविप्राब्राह्मणौप्रियवादिनौ

अहोमुनेजीवदानमावयोःसुकृतंकिल ५८
तयोरेववचःश्रुत्वासमुनिःकरुणार्णवः
दत्वाशिषंचतौविप्रजगामनिजमाश्रमम् ५९
मुनिःकरगतंचैवकृत्वाविष्णोःपरंपदम्
तपस्तेपेमहाभागोदैवतैरपिदुर्ल्लभम् ६०
किंचित्कालेगतेविप्रतस्यराज्ञोऽभवत्सुतः
सुंदरोराजयोग्यश्चइंदुःक्षीरनिधाविव पुत्रोत्सवेसोऽपिविप्रराजादत्वाधनानिवै ६१
बुभुजेदेववद्भूम्यांविशोकोजातकौतुकः विप्रान्पालयतेयस्तुप्राणान्दत्वाधनान्यपि ६२
सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिदुर्ल्लभम्
पठंतियेऽत्रभक्त्याचशृण्वंतिविप्रतःकथाम् ६३
आख्यानंश्लोकमेकंवागच्छंतिविष्णुमंदिरम् ६४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेसूतशौनकसंवादेब्रह् मखंडेब्राह्मणपालनं नामद्वादशोऽध्यायः १२

त्रयोदशोऽध्यायः शौनकउवाच-
कृष्णजन्माष्टमीसूततस्यामाहात्म्यमुत्त

मम्
कथयस्वमहाप्राज्ञचोद्धरस्वमहार्णवात् १
सूतउवाच-
कृष्णजन्माष्टमींब्रह्मन्भक्त्याकरोतियोनरः
अंतेविष्णुपुरंयातिकुलकोटियुतोद्विज २
अष्टमीबुधवारेचसोमेचैवद्विजोत्तम
रोहिणीऋक्षसंयुक्ताकुलकोटिविमुक्तिदा ३
महापातकसंयुक्तःकरोतिव्रतमुत्तमम्
सर्वपापविनिर्मुक्तश्चांतेयातिहरेर्गृहम् ४
कृष्णजन्माष्टमींब्रह्मन्नकरोतिनराधमः
इहदुःखमवाप्नोतिसप्रेत्यनरकंव्रजेत् ५
नकरोतिचयानारीकृष्णजन्माष्टमीव्रतम्
वर्षेवर्षेतुसामूढानरकंयातिदारुणम् ६
जन्माष्टमीदिनेयोवैनरोऽश्नातिविमूढधीः
महानरकमश्नातिसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ७
दिलीपेनपुरापृष्टोवसिष्ठोमुनिसत्तमः
तच्छृणुष्वमहाप्राज्ञसर्वपातकनाशनम् ८
दिलीपउवाच-
भाद्रे
मास्यसिताष्टम्यांयस्यांजातोजनार्द्दनःतदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वमहामुने ९
कथंवाभगवान्जातःशंखचक्रगदाधरः
देवकीजठरेविष्णुःकिंकर्तुंकेनहेतुना १०
वसिष्ठउवाच-

शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकस्माज्जातोजनार्द्दनः
पृथिव्यांत्रिदिवंत्यक्त्वाभवतेकथयाम्यहम् ११
पुरावसुंधराह्यासीत्कंसादिनृपपीडिता
स्वाधिकारप्रमत्तेनकंसदूतेनताडिता १२
क्रंदतीक्रंदतीसातुययौघूर्णितलोचना
यत्रतिष्ठतिदेवेशउमाकांतोवृषध्वजः १३
कंसेनताडितानाथइतितस्मैनिवेदितुम्
बाष्पवारीणिवर्षंतिविवर्णासाविमानिता १४
क्रंदंतींतांसमालोक्यकोपेनस्फुरिताधरः
उमयासहितःसर्वैर्देववृंदैरनुव्रतः १५
आजगाममहादेवोविधातृभवनंरुषा
गत्वाचोवाचब्रह्माणंकंसध्वंसनहेतवे १६
उपायःसृज्यतांब्रह्मन्भवताविष्णुनासह
एश्वरंतद्वचःश्रुत्वागंतुंप्राहकृतात्मभूः १७
क्षीरोदेयत्रवैकुंठःसुप्तोऽस्तिभुजगोपरि
हंसपृष्ठंसमारुह्यहरेरंतिकमाययौ १८
तत्रगत्वाचतंधातादेववृंदैर्हरादिभिः
संयुक्तःस्तूयतेवाग्भिःकोमलंवाग्विदांवरः १९
नमःकमलनेत्रायहरयेपरमात्मने
जगतःपालयित्रेचलक्ष्मीकांतनमोऽस्तुते २०
इतितेभ्यःस्तुतिंश्रुत्वाप्रत्युवाचजना

र्द्दनः
देवान्क्लिष्टमुखान्सर्वान्भवद्भिरागतंकथम् २१
ब्रह्मोवाच-
शृणुदेवजगन्नाथयस्मादस्माकमागतम्
कथयामिसुरश्रेष्ठतदहंलोकभावन २२
शूलिदत्तवरोन्मत्तःकंसोराजादुरासदः
वसुधाताडितातेनकरघातेनपीडिता २३
वरंदत्वापुराप्यग्रेमाययातुप्रवंचितः
भागिनेयंविनाशंभोमरणंभवितानमे २४
तस्माद्गच्छस्वयंदेवकंसंहंतुंदुरासदम्
देवकीजठरेजन्मलब्ध्वागत्वाचगोकुलम् २५
ब्रह्मणाप्रेरितोदेवःप्रत्युवाचचशूलिनम्
पार्वतींदेहिदेवेशअब्दंस्थित्वागमिष्यति २६
उमयारक्षयासार्द्धंशंखचक्रगदाधरः
उद्दिश्यमथुरांचक्रेप्रयाणंकमलासनः २७
देवकीजठरेजन्मलेभेतत्रगदाधरः
यशोदाकुक्षिमध्यास्तेशर्वाणीमृगलोचना २८
नवमासांश्चविश्रम्यकुक्षौनवदिनांतकान्
भाद्रे
मास्यसितेपक्षेचाष्टमीसंज्ञकातिथिः २९
रोहिणीतारकायुक्तारजनीघनघोषिता
तस्यांजातोजगन्नाथःकंसारिर्वसुदेवजः ३०
वैराटीनंदपत्नीचयशोदाऽजीजनत्सुताम्

पुत्रंपद्मकरंपद्मनाभंपद्मदलेक्षणम् ३१
तदाहर्षितुमारेभेदृष्ट्वाह्यानकदुंदुभिः
कंसासुरभयत्रस्ताप्रोवाचदेवकीतदा ३२
वैराटींगच्छभोनाथसुतंप्रत्यर्पितंकिल
पुत्रंदत्वायशोदायैसुतांतस्याःसमानय ३३
तस्यावचःसमाकर्ण्यवसुदेवोऽपिदुःखितः
अंकेकुमारमादायवैराट्यभिमुखंययौ ३४
यमुनाजलसंपूर्णातत्पथेमध्यवर्त्मनि
आसीद्घोरा महादीर्घागम्भीरोदकपूरभाक् ३५
एवंदृष्ट्वातटेस्थित्वायमुनामवलोकयन्
वसुदेवोऽपिदुःखार्तोविललापातिचिंतया ३६
किंकरोमिक्वगच्छामिविधिनापिहिवंचितः
कथमत्रगमिष्यामिवैराटींनंदमंदिरम् ३७
हरिणातत्रसानंदंमाययावंचितःपिता
क्षणमात्रंतटेस्थित्वायमुनामवलोकयन् ३८
तेनदृष्टापुनःसापिक्षणाज्जानुवहाभवत्
तांदृष्ट्वाहृष्टउत्तस्थौप्रस्थानमकरोद्यथा ३९
मायांकृत्वाजगन्नाथःपितुरंकाज्जलेऽपतत्तंपुत्रंपतितंदृष्ट्वाहाहाकृत्वासुदुःखितः ४०
महोपायंपुनःकर्तुंविधिनातेनवंचितः
त्राहिमांजगतांनाथसुतंरक्षसुरोत्तम ४१
जनकक्रंदितंदृष्ट्वाकंसारिःकृपयामुहुः
जलक्रीडांसमाचर्यपितुःक्रोडमगात्पुनः ४२

यथातेनयदुश्रेष्ठोजगामनंदमंदिरम् सुतंदत्त्वायशोदायैसुतांतस्याःसमानयत् ४३
निजागारंततःप्राप्यपत्न्यैप्रत्यर्पितासुता
देवकीचप्रसूतेतिवार्ताप्राप्तासुरारिणा ४४
आनेतुंप्रस्थितादूताःसुतंदुहितरंतदा आगत्यकंसदूतास्तेसुतांनेतुंप्रचक्रमुः ४५
बलादेनांसमाकृष्यदेवकीवसुदेवयोः कंसदूतैर्गृहीत्वासाअर्पितातुसुरारये ४६ सधृत्वातांमहाराजःसभयोऽभूद्दुरासदः शुद्धकांचनवर्णाभांपूर्णेंदुसदृशाननाम् ४७
कंसोहसंतींतांदृष्ट्वाविद्युत्स्फुरितलोचनाम्
आदिदेशासुरश्रेष्ठोजहिनीत्वाशिलोपरि ४८
आज्ञांलब्ध्वाऽसुरास्तेवैनिष्पेष्टुंतांप्रवर्तिताः
विद्युच्छीघ्रतयागौरीजगामशंकरांतिकम् ४९
गौर्युवाच-
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियत्रास्तेशत्रुरुत्तमः
नंदस्यनिलयेगुप्तस्तवहंताऽसुरोत्तम ५०
वसिष्ठउवाच-

एवमुक्त्वातुसादेवीजगामनिजमंदिरम्
श्रुत्वावाक्यंततोदेव्याःकंसोराजासुदुःखितः ५१
भगिनींपूतनामाहगच्छत्वंनंदमंदिरम्
छद्मनातंसुतंहत्वागच्छतेवांच्छितंबहु ५२
दास्यामिशत्रुंहंतुंमेव्रजशीघ्रतरंशुभे आज्ञांप्राप्यराक्षसीसागोकुलाभिमुखंगता
५३
माययासुंदरीरूपाप्रविष्टातत्रगोकुले
पयोधरेगरंसातुधृत्वाहंतुमुपागता ५४
पशुपानांगृहद्वारिप्रविष्टालक्षितेतिच
गत्वांतरुत्थाप्यशिशुंस्तनंदत्वापसद्गतिम् ५५
ततस्तुशकटंक्षिप्त्वातृणावर्तादिमर्दनम्
कालीयदमनंकृत्वागतोमधुपुरींततः ५६
गत्वाकंसोहतःक्रूरःकंसमल्लानजीजयत् एतत्तेकथितंराजन्विष्णोर्जन्मदिनव्रतम् ५७
श्रुत्वापापानिनश्यंतिकुर्यातिंकवाभविष्यति
यइदंकुरुतेमर्त्योयाचनारीहरेर्व्रतम् ५८ एश्वर्यमतुलंप्राप्यजन्मन्यत्रयथेप्सितम्
पूर्वविद्धानकर्त्तव्यातृतीयाषष्ठिरेवच ५९

अष्टम्येकादशीभूताधर्मकामार्थवांच्छुभिः
वर्जयित्वाप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमी ६०
विनाऋक्षेऽपिकर्तव्यानवमीसंयुताष्टमी
उदयेचाष्टमीकिंचित्सकलानवमीयदि ६१
मुहूर्तरोहिणीयुक्तासंपूर्णाचाष्टमीभवेत्
अष्टमीबुधवारेणरोहिणीसहितायदि ६२
सोमेनैवभवेद्राजन्किंकृतैर्व्रतकोटिभिः नवम्यामुदयात्किंचित्सोमेसापिबुधेऽपिच
६३
अपिवर्षशतेनापिलभ्यतेवानलभ्यते
विनाऋक्षंनकर्तव्यानवमीसंयुताष्टमी ६४
कार्याविद्धापिसप्तम्यांरोहिणीसंयुताष्टमी
कलाकाष्ठामुहूर्तेऽपियदाकृष्णाष्टमीतिथिः ६५
नवम्यांसैववाग्राह्यासप्तमीसंयुतानहि
किंपुनर्बुधवारेणसोमेनापिविशेषतः ६६
किंपुर्नर्नवमीयुक्ताकुलकोट्यास्तुमुक्तिदा
पलवेधेनराजेंद्रसप्तम्याअष्टमींत्यजेत् ६७
सुरायाबिंदुनास्पृष्टंगंगांभःकलशंयथा दिलीपउवाच-

केनचादौकृतंचेदंकेनवातत्प्रकाशितम् किंपुण्यंकिंफलंदेवकथयस्वमहामुने ६८ वसिष्ठउवाच-
चित्रसेनोमहाराजामहापापपरोमहान् अगम्यागमनंकृत्वास्वर्णस्तेयंद्विजस्यच ६९
सुरायांचसदातृप्तोवृथामांसेसदारतः
एवंपापसमायुक्तोनित्यंप्राणिवधेरतः ७०
चांडालैःपतितैःसार्द्धमालापंसर्वदाकरोत्
एतदेवंविधोराजामृगयायांमनोदधे ७१
अरण्येद्वीपिनंज्ञात्वावेष्टयित्वाचसर्वतः
सावधानंभटान्सर्वान्वाक्यमेतदुवाचह ७२
अहमेवनिहन्म्येनंयोऽन्योस्मिन्प्रहरिष्यति
सवध्योनात्रसंदेहोव्याघ्रोराज्ञःपथाययौ ७३
सलज्जोऽपिततोराजाव्याघ्रंपश्चाज्जगामह
अनेकक्लेशदुःखेनव्याघ्रंहंतुंसमाहितः ७४
क्षुत्पिपासाकुलक्लेशःसंध्यायांयमुनातटे
अष्टमीरोहिणीयुक्तातद्दिनंजन्मवासरम् ७५
श्वःकन्यायमुनायांवैव्रतंचक्रुर्नराधिपनानोपहारैर्द्रव्यैश्चधूपदीपैःसुशोभनैः ७६

गंधपुष्पंतथाद्रव्यंकुंकुमादिमनोहरम् अन्नंबहुगुणंदृष्ट्वाभोक्तुंतन्मानसंकुलम् ७७
राजोवाच-
अन्नाभावान्ममाद्याशुप्राणायास्यंतिनिश्चितम्
स्त्रियऊचुः-
जन्माष्टम्यांहरेराजन्नभोक्तव्यंत्वयानघ ७८
गृध्रमांसंखरंकाकंगोमांसमन्नमेवच
भुक्तवान्नात्रसंदेहोयोभुंक्तेकृष्णजन्मनि ७९
किंकिंछिद्रं नसंजातंसंसारेवसतांनृणाम्
येनदेहेस्थितेप्राणेजयंतीनकृतानृप ८०
तत्राकृतोपवासस्यशासनंयममंदिरम्
यद्दत्तंपितरोनित्यंनगृह्णंतियथाविधि ८१
पितरःपातिताःसर्वेजयंत्यांभोजनेकृते
इतिश्रुत्वाततोराजाव्रतंचक्रेनराधिप ८२
किंचित्पुष्पंकियद्गंधंवस्त्रंचानीयहर्षितः
एतद्व्रतंसमायुक्तंतिथिभांतेचपारणम्
व्रतस्यास्यप्रभावेणचित्रसेनोहरेर्गृहम् ८३
दिव्यंविमानमारुह्यगतवान्पितृभिःसह
यत्फलंमथुरांगत्वादृष्ट्वाकृष्णमुखांबुजम् ८४

तत्फलंप्राप्यतेपुंसाकृष्णजन्माष्टमीव्रतात्
यत्फलंद्वारकांगत्वादृष्टेविश्वेश्वरेहरौ
तत्फलंप्राप्यतेदीनैःकृत्वाजन्माष्टमीव्रतम् ८५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेहरिजन्मा ष्टमीव्रतमाहात्म्यं नामत्रयोदशोऽध्यायः १३

चतुर्दशोऽध्यायः शौनकउवाच
कथयस्वमहाप्राज्ञब्राह्मणस्यकृपार्णव माहात्म्यंसर्ववर्णानांश्रेष्ठस्यकृपयाचमे १
सूतउवाच
ब्राह्मणःसर्ववर्णानांगुरुरेवद्विजोत्तम
सर्वामराश्रयोज्ञेयःसाक्षान्नारायणःप्रभुः २
कुर्यात्प्रणामंयोविप्रंहरिबुद्ध्य्ताउ !भूसुरम्
भक्त्यातस्यद्विजश्रेष्ठवर्द्धतेसंपदादिकम् ३
ननमेद्ब्राह्मणंदृष्ट्वाहेलयापिचगर्वित

ः
छेदनंतुतस्यशिरःकर्तुमिच्छेत्सदाहरिः ४ कृतापराधंविप्रंयेद्विषंतिपापबुद्धयः हरिंद्विषंतितेज्ञेयानिरयंयांतिदारुणम् ५
यःकर्तुंप्रार्थनांविप्रंपश्येत्क्रोधेनचागतम्
कृतांतश्चक्षुषोस्तस्यतप्तसूचींपदातिवै ६
कुरुतेभूसुरंमूढोभर्त्सनंयोनराधमः
यमदूतामुखेतस्यतप्तलोहंददतिच ७
येषांनिकेतनेभुंक्तेक्ष्मासुरोवैतपोधनःसुपर्वाणैःस्वयंकृष्णोभुंक्तेतेषांनिकेतने ८
नश्यंतिसर्वपापानिद्विजहत्यादिकानिच कणमात्रंभजेद्यस्तुविप्रांघ्रिसलिलंनरः ९
योनरश्चरणौधौतंकुर्याद्धस्तेनभक्तितः
द्विजातेर्वच्मिसत्यंतेसमुक्तःसर्वपातकैः १०
पुत्रहीनाचयानारीमृतवत्साचयांगना
सपुत्राजीववत्सासाद्विजपद्मांघ्रिसेवनात् ११
ब्रह्मांडेयानितीर्थानितानितीर्थानिसागरे
उदधौयानितीर्थानितिष्ठंतिद्विजपादयोः

द्विजांघ्रिसलिलैर्नित्यंसेचितंयस्यमस्तकम् १२
सस्नातःसर्वतीर्थेषुसमुक्तःसर्वपातकैः शृणुशौनकवक्ष्यामिमाहात्म्यंपापनाशनम् १३
विप्रपादोदकस्याहमितिहासंतपोधन आसीत्पुराद्विजश्रेष्ठवैश्यवृत्तिपरायणः १४
शूद्रो
भीमोद्वापरेचब्रह्महत्यासहस्रकृत् निष्ठुरःसर्वदातुष्टःसमहान्वैश्ययापुनः १५
शूद्राचारपरिभ्रष्टोभीमोऽसौगुरुतल्पगः
प्रत्येकंवच्मिकिंतस्यदस्योःसंख्यानविद्यते १६
पापानांमुनिशार्दूलभीमस्यदुष्टचेतसः
एकदासगतःकश्चिद्ब्राह्मणस्यनिवेशनम् १७
गत्वातंतस्यगेहात्तुद्रव्यंनेतुंमनोदधे
तत्रोवासब्राह्मणस्यबहिर्द्वारसमीपतः १८
दैन्ययुक्तंवचःप्राहक्ष्मासुरंसतपोधनम्भोस्वामिन्शृणुमेवाक्यंदयालुरिवमन्यते १९
क्षुधार्तोऽहदेहिचान्नंप्राणायास्यंतिमेद्रुतम् २०
ब्राह्मणउवाच
क्षुधार्त्तशृणुमेकश्चिद्वाक्यंकर्तुंन

विद्यते
पाकंमेतंडुलानित्वंनीत्वाभुंक्ष्वयथासुखम् २१
नास्तिमेजनकोमातानास्तिसूनुःसहोदरः
नास्तिजायामातृबंधुर्मृताःसर्वेविहायमाम् २२
तिष्ठाम्येकोगृहेऽकर्माभाग्यहीनोतिथेहरिः
एकोमेवसतौचास्तिनजानेतद्विनाकिल २३
भीमउवाच
ममकश्चिद्द्विजश्रेष्ठनास्तिसेवांतवापिच
शूद्रो
ऽहनिलयेजात्याकृत्वास्थास्यामितेसदा २४
सूतउवाच
इतितस्यवचःश्रुत्वासानंदःक्ष्मासुरस्तदा
पाकंविधायतूर्णंसददावन्नंतपोधन २५
सोऽपिहर्षसमायुक्तस्तस्थौतत्रद्विजालयेसेवांकुर्वन्स्नेहयुक्तांभूसुरस्यमनोहराम् २६
अद्यश्वोवाहनिष्यामिद्रव्यमस्यममापिच
नेतुंयदाकरिष्यामिनेष्यामिनात्रसंशयः २७
परामृश्यचहृद्यंतःकृत्वातस्यक्रियांवदेत्
पादधौतादिकंचासौशिरसागतपातकः २८

आचम्यांघ्रिजलंदध्रेच्छद्मनाप्रतिदिनंद्विजः
एकदाहारकःकश्चिद्द्रव्यंनेतुंसमागतः २९ उत्पाट्यरात्रावररंगतोऽसौतद्गृहांतरम् दृष्ट्वाभीमंप्रहारार्थंदंडहस्तःसमागतः ३०
हारकोमस्तकंतस्यछित्त्वातूर्णंपलायितः
अथतस्यभटाविष्णोःशंखचक्रगदाधराः ३१
समायातास्तथानेतुंभीमंतंवीतकिल्बिषम्
स्यंदनंचागतंदिव्यंराजहंसयुतंद्विज ३२
तत्रारूढोययौविष्णोर्भवनंदुर्लभंकिल
माहात्म्यंभूमिदेवस्यमयातेतत्प्रकीर्तितम्
शृणुयाद्योनरोभक्त्यातस्यपातकनाशनम् ३३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेब्राह्मणमाहात्म्यं नामचतुर्दशोऽध्यायः १४

पंचदशोऽध्यायः
शौनकउवाच
कथयस्वमहाभागमाहात्म्यंपापनाशनम् एकादश्याःफलंकिंवाकिल्बिषंस्यादकुर्वतः १
सूतउवाच
एकादश्यास्तुमाहात्म्यंकिमहंवच्मिसांप्

रतम्
श्रुत्वाचैकादशीनामयमदूताश्चशंकिताः २
भवंतिनात्रसंदेहोसर्वप्राणिभयंकराः
व्रतानांचैवसर्वेषांश्रेष्ठांचैकादशींशुभाम् ३
उपोष्यजागृयाद्विष्णोःकुर्य्याच्चमंडनंमहत्
तुलसीदलैस्तुयोमर्त्योहरिपूजांकरोतिवै ४
दलेनैकेनलभतेकोटियज्ञफलंद्विज
अगम्यागमनेचैवयत्पापंसमुदाहृतम् ५
तत्पापंयातिविलयंचैकादश्यामुपोषणात्
घृतपूर्णंप्रदीपंयोदद्याद्विष्णुदिनेद्विज ६
अंतेविष्णुपुरंयातितमोहत्वास्वतेजसा
धन्याजनपदास्तेवैधन्यःसचमहीपतिः ७
हरेर्दिनेयस्यराज्येचैकादश्यामहोत्सवः
नारायणस्यशयनेपार्श्वस्यपरिवर्त्तने ८
विशेषेणप्रबोधिन्यानिराहाराभवंतिये
मदंतिकंनानयध्वंप्राणिनःपुण्यभागिनः ९
अहर्निशंपितृपतिःसमादिशतिदूतकान्
एकादशीजगन्नाथवल्लभापुण्यवर्धिनी १०
विष्णुर्देहंदहत्येवतस्यामन्नस्यभक्षणेतेषांधिग्जीवनंसंपत्धिक्सौंदर्यंचवर्तनम् ११
येऽन्नमश्नंतिपापिष्ठाश्चैकादश्यांहिविड्भुजः

एकादश्यांद्विजश्रेष्ठभुक्तिमाश्रित्यकेवलम् १२
बहूनिविविधान्येवतिष्ठंतिदुरितानिच अमावास्यांयथास्त्रीणांसंगमेकलुषंमहत् १३
एकादश्यांतथैवान्नभक्षणेवृजिनंभवेत्
रोगिणश्चतथाखंजकाससोदरकुष्ठकाः १४
भवंतिप्राणिनस्तेवैतस्यामन्नस्यभक्षणे
ग्रामशूकरतांयांतिदारिद्र
य्चंप्रयांतिवै १५
राजबद्धाद्विजश्रेष्ठतस्यामन्नस्यभक्षणे
संसारेयानिपापानितानिविप्रहरेर्दिने १६
भुक्तिमाश्रित्यतिष्ठंतिजलभक्षणमाज्ञयाकुर्वतांसर्वपापानिनरकान्निष्कृतिर्भवेत् १७
ननिष्कृतिर्भवेन्नॄणांभुंजतांचहरेर्दिने
नरायावंतिचान्नानिभुंजतेचहरेर्दिने १८
प्रत्यन्नंचब्रह्महत्याकोटिजंवृजिनंभवेत्
पुनर्वच्मिपुनर्वच्मिश्रूयतांश्रूयतांनराः १९
नभोक्तव्यंनभोक्तव्यंनभोक्तव्यंहरेर्दिने
गंगादिषुचतीर्थेषुस्नात्वायत्फलमाप्यते

२०
चंद्रसूर्योपरागेचचैकादश्यामुपोषितः अर्चित्वोत्पलमालाभिस्तस्यांचकमलापतिम् २१
विधिवत्पारणंकृत्वानमातुर्गर्भभाजनम्
एकादश्यांहरेर्गेहेकरोतिमंडनंद्विज २२
परमांगतिमासाद्यतिष्ठेद्विष्णुनिकेतने
एकादशींसमासाद्यनिराहाराभवंतिये २३
तेषांविष्णुपुरेशश्वन्निवासोऽपिनसंशयः
तुलसीभक्तिसंलीनंमनोयेषांविराजते २४
तेयांतिपरमंविष्णोःस्थानमेवनसंशयः परद्रव्येष्वभिरुचिर्येषांचैवनविद्यते २५
संतुष्टमनसोयेऽपितेषांविष्णुपुरंध्रुवम्
दुर्भिक्षकालमासाद्यप्राणिभ्योयेनरोत्तमाः २६
ददत्यन्नंहरेःसद्मतेषांचैवनसंशयः
गवांद्विजानांत्राणायस्वामिनोयोषितस्तथा २७
प्राणान्मुंचंतियेमत्तर्यास्तेषांविष्णुपुरंध्रुवम्
प्राणिभिर्दशमीविद्धानचोपोष्याकदाचन २८
परिहार्यंद्विजश्रेष्ठदुर्जनस्यांतिकंयथा
अरुणोदयवेलायांदशमीसंगतायदि २९

तत्रोपोष्याद्वादशीस्यात्त्रयोदश्यांतुपारणम्
दशमीशेषसंयुक्तोयदिस्यादरुणोदयः ३०
वैष्णवेननकर्त्तव्यंतद्दिनैकादशीव्रतम्चतस्रोघटिकाःप्रातररुणोदयउच्यते ३१
यतीनांस्नानकालोयंगंगांभःसदृशःस्मृतः
अरुणोदयकालेतुदशमीयदिदृश्यते ३२
नतत्रैकादशीकार्याधर्मकामार्थनाशिनी स्वल्पांचदशमीविद्धांत्यजेदेकादशींबुधः ३३
सुराबिंदोस्तुसंपर्कात्घृतकुंभंत्यजेद्यथा
संपूर्णैकादशीयत्रद्वादश्यांपुनरेवसा ३४
उत्तरायतिभिःकार्यापूर्वामुपवसेद्गृही
एकादशीकलायत्रद्वादशीपरतोनचेत् ३५
तत्रक्रतुशतंपुण्यंत्रयोदश्यांतुपारणम्
एकादशीविलुप्ताचेत्परतोद्वादशीयुता ३६
उपोष्याद्वादशीपूर्णायदीच्छेत्परमांगतिम्
संपूर्णैऽकादशीयत्रप्रभातेपुनरेवसा ३७
सर्वैरेवोत्तराकार्यापरतोद्वादशीयदि
एकादशीव्रतेयेषांमनःसंलीयतेनृणाम् ३८
तेषांस्वर्गोहिवासोऽथयांतितेसदनंहरेः
एकादश्याःपरंनास्तिपरलोकस्यसाधनम् ३९
बहुपापसमायुक्तःकरोतिहरिवासरम्
सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिहरिमंदिरम् ४०

पतिसहितायायोषित्करोतिहरिवासरम् सुपुत्रास्वामिसुभगायातिप्रेत्यहरेर्गृहम् ४१
योयच्छतिहरेरग्रेप्रदीपंभक्तिभावतः
हरेर्द्दिनेर्द्विजश्रेष्ठपुण्यसंख्यानविद्यते ४२
यांगनाभर्तृसहिताकुरुतेजागरंहरेः हरेर्निकेतनेतिष्ठेच्चिरंपत्यासहद्विज ४३
यत्किञ्चिद्धरयेवस्तुभक्त्यायच्छतियोद्विज
हरेर्दिनेतस्यपुण्यमक्षयंचैवसर्वदा ४४
पुरासीद्वल्लभोनाम्नानगरेकांचनाह्वये
धनेनपुष्कलेनापिराजतेसधनेश्वरः ४५
तस्यप्रियामहारूपानाम्नाहेमप्रभाद्विज
गरीयान्मुखरस्तत्रबाधतेचकलेर्गुणः ४६
सासदाकलहंकुर्यात्पत्यासहतपोधन शश्वद्गुरुजनान्कामंभर्त्सनान्नीचभाषया ४७
पाकपात्रेसदाश्नीयात्गुप्तासैकांतिकेमला
उच्छिष्टंगुरुजनेभ्यश्चदद्याद्वैप्रतिवासरम् ४८
जारेसदास्थितंचित्तमहंसाध्वीतिसावदेत् स्वामिनःकलहैर्ब्रह्मन्मनोद्वेगकरासदा ४९

एकदाचागतांदृष्ट्वाचकारभर्त्सनांचताम् भर्त्तातस्याःप्रहारंचसर्वपापयुतांद्विज ५०
सैवरोषसमायुक्तागताशून्यगृहेतुवै
सुप्ताऽज्ञातास्थिताकस्मिन्जलान्नंनचखादह ५१
दैवात्तत्रदिनेविष्णोःपार्श्वस्यपरिवर्त्तनम्
एकादशीव्रतंविप्रसर्वपापप्रणाशनम् ५२
ततःप्रभातेरजनीद्वादशीश्रवणान्विता
आगतातत्रसानारीरोषनिर्भरमानसा ५३
निराहारौकृतौद्वौचनिर्मलासाबभूवह
रात्रौचपंचतांयाताजयंतीवासरेद्विज ५४
यमाज्ञयाततोदूताआगतास्तांतथाविधाम्
नेतुंभयंकरास्तेचपाशमुद्गरपाणयः ५५
बद्ध्वानेतुंमनश्चक्रेकृतांतसदनंयदा
तदागताविष्णुदूताःशंखचक्रगदाधराः ५६
छित्त्वापाशंततोदिव्येस्यंदनेतांगतैनसम्
तेवैचारोहयामासुनिर्मलांभवनंहरेः ५७
गतातैर्वेष्टितासाथदुर्ल्लभंनिर्जरैःशुभम्
विष्णोर्दिवसमाहात्म्यंकथितंतेद्विजर्षभ ५८
अनिच्छयापियःकुर्यात्सयातिहरिमंदिरम् एकादश्यादिनेमर्त्योदीपंदातुंहरेर्गृहे

५९
गच्छेत्प्रतिपदंसोऽपिचाश्वमेधफलाधिकम् शृण्वंतिचपुराणानिपठंतिचहरेर्दिने प्रत्यक्षरंलभंतेतेकपिलादानजंफलम् ६० इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेसूतशौनकसंवादेब्रह् मखंडेहरिवासरमाहात्म्यकथनं नामपंचदशोऽध्यायः १५

षोडशोऽध्यायः
शौनकउवाच
कर्मणाकेनभोःसूतचैनसांसंक्षयोभवेत् श्रीहरेश्चकृपाभूयात्तद्वदस्वानुकंपया १ सूतउवाच
शृणुशौनकवक्ष्यामिशृण्वतांपापनाशनम् येनविष्णोःकृपास्याद्वैवृजिनक्षयकारिणी २
पौर्णमास्यांतुयोविप्रभक्तिभावसमन्वितःकुर्य्यान्नानाविधानेनसपर्य्यांश्रीजगद्विभोः ३
कलुषंतस्यनश्येतकोटिजन्मार्जितंमुने
तस्मिन्श्रीरमणस्यास्यकृपाजाताभवेद्ध्रुवम् ४
द्वादश्यामन्नदानंयोभक्त्याकुर्याद्द्विजातये
तस्यनश्यंतिपापानितमांसीवारुणोदये ५

योनरःश्रीहरिंकुर्यात्स्नपनंपयसाद्विज
तत्प्रीतिःश्रीहरेःसद्योद्वादश्यांशर्करादिभिः ६
मंत्रंविनातुयोविप्रदद्याच्छ्रीहरयेकिलपाषाणसदृशंपुष्पंदातायातिअधोगतिम् ७
क्ष्मासुरायचमूर्खायपाषाणसदृशंतुयत्
दद्याद्दानंनरोयोवैतस्यपुण्यंनविद्यते ८
विद्याहीनोद्विजोमोहाद्दानंगृह्णातिमूढधीः
कालानलंयथाजीर्णंतेनसनिरयंव्रजेत् ९
यथादारुमयोहस्तीमृगश्चित्रमयोयथा
विद्याहीनोद्विजोविप्रत्रयस्तेनामधारकाः १०
यथाध्वनिस्थितंवारिपवनार्केणशुद्ध्य्तिभक्त्यातुपार्षदंदृष्ट्वातस्यनश्यतिकल्मषम् ११
योनरश्चाश्विनेमासिसघृतान्पूर्णिमादिनेदद्याच्छ्रीहरयेलाजान्क्रीडार्थंतुवराटिकाम् १२
भक्त्यायातिहरेःस्थानंपुनरावृत्तिवर्जितः
नदद्याद्योनरोमोहात्तस्मिन्नतुष्टिदोहरिः १३
वराटिकांयावतींयोहरयेपौर्णिमादिने
तावद्दिनंहरेःस्थानंचाश्विनेसंवसेद्ध्रुवम् १४

करवीरपुरेह्यासीत्पुराशूद्रोऽपिनिर्द्दयः
कालद्विजोद्विजश्रेष्ठनाम्नापापीभयंकरः १५
स्वकार्यनिरतःसोऽपिस्वामिकार्यप्रणाशकः एकदापंचतांयातोयमदूताभयंकराः १६
आगतास्तंसमानेतुंयमस्यतुनिकेतनम्
बद्ध्वानिन्युश्चतंदृष्ट्वापृष्टवान्सचिवंयमः १७
यमउवाच
अस्यकिंविद्यतेऽमात्यकर्मापिचशुभाशुभम्कथयस्वसमूलंतुचित्रगुप्तविचक्षण १८
चित्रगुप्तउवाच असौपापीदुराचारःस्वामिकार्यप्रणाशकः नास्तिपुण्यंचाणुमात्रंनरकेपरिपच्यताम् १९
शतमन्वन्तरंराजन्नागयोनौचनिष्ठुरः पाषाणेजन्मचासाद्यगृहेस्थातुंनिरंतरम् २०
सूतउवाच
तावत्कालंततोविप्रनिरयेसपपातह
ततोऽप्यश्मगृहेनागयोनौजातःसुदुःखितः २१
एकदाचाश्विनेमासिपौर्णमासीदिनेद्विज
लाजान्वराटिकानागोबिलात्प्राक्षेपयद्बहिः २२
पतितासाहरेरग्रेपापमस्यस्वयंहरिः

तूर्णंतुनाशयामासदयालुर्दुःखनाशकः २३
कदाचित्प्राप्तकालस्तुपंचत्वंसजगामह
यमदूतास्तमानेतुंचागताबहुशोद्विज २४
बद्ध्वानेतुंयदाचक्रुर्यमस्यसदनंप्रति
तदागताविष्णुदूताःशंखचक्रगदाधराः २५
पाशंछित्त्वारथेदिव्येतमाशुगतकिल्बिषम्तत्रचारोपयामासुःयमदूताःपलायिताः २६
ततोनिकेतनंविष्णोर्नागस्तैर्वेष्टितोययौ
तत्रतस्थौहरेरग्रेपुनरावर्त्तिवर्जितः २७
भक्त्यायोहरयेदद्याल्लाजांश्चसघृतान्द्विज
वराटिकांतस्यपुण्यंनजानेकिंभवेद्ध्रुवम् २८
यइमंशृणुयाद्विप्रचाध्यायंपापनाशनम्
तस्यनश्यंतिपापानिश्रीहरेःकृपयापिच २९
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेषोडशोऽध्यायः १६

सप्तदशोऽध्यायः शौनकउवाच
विष्णुपादोदकस्यापिमाहात्म्यंपापनाशनम्कथयस्वमहाप्राज्ञसमूलंमेकृपार्णव १ सूतउवाच

समस्तपातकध्वंसिविष्णुपादोदकंशुभम्
कणमात्रंवहेद्यस्तुसर्वतीर्थफलंलभेत् २
विष्णुपादोदकंब्रह्मन्स्पर्शतःपापनाशनम्
अकालमरणंनास्तिगंगास्नानफलंलभेत् ३
विष्णुपादोदकंपापीयःपिबेत्तस्यकिल्बिषम्
शरीरस्थंक्षयंयातिकृतंब्रह्मन्नसंशयः ४
तुलसीपर्णसंयुक्तंविष्णुपादोदकंद्विज
योवहेच्छिरसाभक्त्याचांतेयातिहरेर्गृहम् ५
मेरुतुल्यसुवर्णानिदत्त्वायत्फलमाप्यतेहरिपादोदकंस्पृष्ट्वाप्राप्यतेतत्फलंनरैः ६
धेनुकोटिसहस्राणियत्फलंलभतेनरैः
दत्वापादोदकंस्पृष्ट्वातत्फलंप्राप्यतेध्रुवम् ७
यज्ञकोटिसहस्राणिकृत्वायत्फलमाप्यते
हरिपादोदकंस्पृष्ट्वातस्मात्कोटिगुणंनरैः ८
कोटिकन्याप्रदानेनयत्फलंलभ्यतेजनैः
विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वाफलंतस्माद्द्विजाधिकम् ९
दंतिकोटिप्रदानेनसप्तिकोटिप्रदानतः
यत्फलंलभतेमर्त्यःस्पृष्ट्वापादोदकंहरेः १०

दत्वामर्त्यःसप्तद्वीपांससस्यांयत्फलंलभेत्
विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वातस्माद्विप्राधिंकंलभेत् ११
शृणुविप्रप्रवक्ष्यामिसंक्षेपेणाधिकंकिमु
विष्णुपादोदकंस्पृष्ट्वापापीयातिहरेर्गृहम् १२
शौनकउवाच
स्पृष्ट्वापीत्वापुराकेनप्राणिनाप्रापिवैगृहम्
कथयस्वहरेःसूतममत्वंचानुकंपया १३
सूतउवाच
पुरात्रेतायुगेपापीनाम्नाविप्रःसुदर्शनः
जनार्द्दनदिनेनित्यमश्नीयात्सद्विजोत्तम १४
शास्त्रनिंदाकरोनित्यंव्रतनिंदाकरःसदा
असावन्यंनजानातिकेवलंस्वोदरंविना १५
एकदाप्राप्तकालस्तुनिधनंप्राप्तवान्द्विज
यमदूताःसमायाताबद्ध्वानीतोयमालयम् १६
तंदृष्ट्वायमुनाभ्रातापप्रच्छसचिवंरुषाभोऽमात्यचास्ययत्पुण्यंपापंवदसमूलतः १७
असौविप्रोमहापापीक्रूरकर्म्मेवदृश्यते १८

चित्रगुप्तउवाच आकर्णयचास्यपापंपुण्यंनास्त्यणुमात्रकम्
वासरेऽपिहरेर्नित्यमकरोद्भोजनंविभो १९
वासरेकमलाभर्तुश्चाश्नीयाद्योनराधमः
पुरीषंसोऽश्नीयाद्राजन्निरयंयातिदारुणम् २०
मन्वंतरशतंदेहिस्थानंतुनिरयेऽप्यमुम्
ग्रामक्रोडस्ययोनौहिततोजन्मभविष्यति २१
सूतउवाच
यमाज्ञयाततोविप्रतस्यदूतैर्भयंकरैः
पातितस्तुपुरीषेवैमन्वंतरशताधिकम् २२
ततोमुक्तोऽभवच्चासौपृथिव्यांग्रामसूकरःचिरंनरकमश्नीयाद्धरिवासरभोजनात् २३
ततोविप्रप्राप्तकालःपंचत्वंसजगामह
काकयोनौपुनर्जन्मलेभेऽसौविड्भुजःसदा २४
एकस्मिन्दिवसेविप्रश्रीहरेश्चरणोदकम् द्वारदेशेस्थितंपीत्वासर्वपापविवर्जितः २५
तस्मिन्नेवदिनेकाकःपतितःशबरस्यच कालेमृत्युदशांप्राप्तोव्याधेनवायसोपिच २६
आगतेस्यंदनेदिव्येराजहंसयुतेशुभे
आरुह्यबलिभुग्विप्रययौसहरिमंदिरम् २७
पादोदकस्यमाहात्म्यंकथितंपापनाशनम्
यःशृणोतिनरःपापीतस्यपापंविनश्यति २८

इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेचरणोदक-
माहात्म्येसप्तदशोऽध्यायः १७

अष्टादशोऽध्यायः
शौनकउवाच
अगम्यागमनंसूतकुर्याद्योवैविमोहितः तस्यशुद्धिर्भवेत्केनकथयस्वसमूलतः १ सूतउवाच
अभिगच्छतिचांडालद्यंश्वपाकींयोद्विजोत्तमः
उपवासत्रयंकुर्यात्प्राजापत्यंचरेत्ततः २
सशिखंवपनंचैवदद्याद्गोद्वयमेवच यथार्थदक्षिणांदत्वाशुद्धिमाप्नोतिसद्विजः ३
क्षत्त्रियोवापिचांडालद्यंवैश्योवायदिगच्छति
प्राजापत्यंसकृच्छ्रंचदद्याद्गोमिथुनद्वयम् ४
अनुगच्छतिशूद्रोहिश्वपाकींचतपोधन
चतुर्गोमिथुनंदद्यात्प्राजापत्यंव्रतंचरेत् ५
मातरंयदिवागच्छेद्भगिनींस्वसुतामपि वधूंचमोहितोगच्छंस्त्रीणिकृच्छ्राण्यथा

चरेत् ६
चांद्रायणत्रयंकृत्वादद्याद्गोमिथुनत्रयम्
सशिखंवपनंकृत्वापंचगव्यंपिबेत्ततः ७
हुतेह्यग्नौतथाप्यत्रशुद्ध्य्त्येवंतपोधन
पितृदारान्द्विजश्रेष्ठमातुश्चभगिनींतथा ८
गुरुपत्नींमातुलानींभ्रातुर्भार्यांस्वगोत्रजाम्
यदिगच्छतिमोहेनप्राजापत्यद्वयंचरेत् ९
चांद्रायणत्रयंब्रह्मन्पंचगोमिथुनानिच
विप्रेभ्योदक्षिणांदद्याच्छुध्यतेनात्रसंशयः १०
गांचगच्छतियोमूढउपवासत्रयंचरेत्
धेनुंदत्त्वातथाचान्नंशुद्ध्य्त्यत्रनसंशयः ११
वेश्यांखरींशूकरींचकपिंतुंमहिषींद्विज
आकंठतःसमाक्षिप्यगोमयोदककर्द्दमे १२
तत्रतिष्ठेन्निराहारोत्रिरात्रेणैवशुद्ध्य्ति
सशिखंवपनंकृत्वात्रिरात्रमुपवासयेत् १३
एकरात्रंजलेस्थित्वाशुद्ध्य्त्येवनसंशयः
ब्राह्मणींतुयदागच्छेत्योनरःकाममोहितः १४

प्राजापत्यत्रयंकुर्य्याच्चांद्रायणत्रयंतथा
गोत्रयंतुतथादद्याच्छुद्ध्य्त्येवतपोधन १५
ब्राह्मणीपंचगव्यंतुपंचरात्रंपिबेद्द्विज
गोद्वयंदक्षिणांदद्याच्छुध्यत्यत्रनसंशयः १६
परांगनांयदागच्छेत्कृच्छ्रंसांतपनंचरेत्
यथार्गलातथायोषित्तस्मात्तांपरिवर्जयेत् १७
वर्णबाह्यांतथानीचामनुगच्छेत्सकृन्नरः
प्राजापत्यंचरेत्कृच्छ्रंशुद्ध्य्त्येवनसंशयः १८
अंगारसदृशीयोषित्सर्पिःकुंभसमःपुमान्
तस्याःपरिसरेब्रह्मन्नस्थातव्यंकदाचन १९
जारेणजनयेद्गर्भंयाचनारीकुलांतका
त्याज्यासासर्वथाब्रंह्मस्तत्रदोषोनविद्यते २०
याचनारीगृहाद्गच्छेत्त्यक्त्वाबंधून्स्वकानपि
नष्टासाचकुलभ्रष्टानतस्याःसंगमःपुनः २१
याचनारीयदागच्छेन्मोहितापरपूरुषम्
प्राजापत्यंचरेत्कृच्छ्रंपंचगव्यंपिबेत्ततः २२

गोद्वयंतुततोदद्याच्छुध्यत्येवनसंशयः ब्राह्मणीबालिशाब्रह्मन्मोहितापरपूरुषम् २३
यदागच्छेत्तदात्याज्याजनैर्दोषोनविद्यते
योगच्छेद्ब्राह्मणींविप्रभूसुरःकाममोहितः
गोतिलांश्चतदादद्याच्छुद्ध्य्त्यत्रनसंशयः २४
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेअष्टादशोऽध्यायः १८

एकोनविंशोऽध्यायः शौनकउवाच
अज्ञानात्प्राश्यविण्मूत्रंसुरांसंस्पृश्यवापुनः
यथाशुद्धिर्भवेत्तेषांकथयामिशृणुद्विज १
प्राजापत्यद्वयंकुर्य्यात्तीर्थाभिगमनंमुने
वृषैकादशगोदानंसशिखंवपनंततः २
गत्वाचतुष्पथंसर्वंप्राजापत्यव्रतंतथा
गोद्वयंतुततोदद्यात्पंचगव्यंपिबेत्ततः ३
ब्राह्मणान्भोजयित्वातुशुद्ध्य्त्यत्रनसंशयः
चांडालान्नंजलंचैवज्ञानतोऽपिविपत्तिषु ४

यदिभुङ्क्तेनरःकश्चित्कृच्छ्रंचांद्रायणंचरेत्
सशिखंवपनंकृत्वापंचगव्यंततःपिबेत् ५
एकद्वित्रिचतुर्गावोदेयाद्विप्रेष्वनुक्रमात्
वृषलान्नंसूतकान्नंअभोज्यान्नंजलंचवै ६
शूद्रो
च्छिष्टंयदाभुंक्तेज्ञानतोवाविपत्तिषु
प्राजापत्यद्वयंकुर्याच्चांद्रायणत्रयंतथा ७
गोद्वयंतुततोदद्यात्पंचगव्यंपिबेद्विज
हुत्वाह्यग्नौबहून्विप्रान्भोज्यशुद्धोभवेद्ध्रुवम् ८
आखुनकुलमार्ज्जारैरन्नंचेद्भक्षितंद्विज
तिलदर्भोदकैःप्रोक्ष्यशुद्ध्य्त्येवनसंशयः ९
पलांडुंलशुनंशिग्रुमलाबुंगृंजनंपलम्
भुंक्तेयोवैनरोब्रह्मन्व्रतंचांद्रायणंचरेत् १०
मद्यमांसप्रियंशूद्रं नीचकर्म्मानुवर्त्तनैः
तंशूद्रं वर्जयेद्विप्रश्वपाकमिवदूरतः ११
द्विजसेवानुरक्तायेमद्यमांसविवर्जिताः दानस्वकर्म्मनिरतास्तेज्ञेयावृषलोत्तमा

ः १२
अज्ञानाद्भुंजतेविप्रसूतकेमृतकेयदि
गायत्रीदशभिर्विप्रःसहस्रैश्चशुचिर्भवेत् १३
सहस्रैःक्षत्रियश्चैववैश्यःपंचसहस्रकैःपंचगव्यैर्भवेच्छुद्धोवृषलोऽपितपोधन १४
आज्यंतुतोयंनीचस्यभांडस्थंदधियःपिबेत्
अज्ञानतोऽपियोवर्णःप्राजापत्यव्रतंचरेत् १५
दानंबहुतरंदद्याच्छुद्धोह्यग्नौयथाविधिशूद्राणांनोपवासोऽपिदानेनैवविशुद्ध्य्ति १६
सशिखंवपनंकुर्यादहोरात्रोपवासतः
नीचैर्दंडादिभिश्चैवताडितोयोनरोद्विज १७
प्राज्ञापत्यव्रतंकुर्य्याच्चांद्रायणव्रतंतुवा
सशिखंवपनंचैवपंचगव्यंपिबेत्ततः १८
गोद्वयंतुततोदद्यादग्नौचान्नादिकंहुतम्मद्यपानंगृहेविप्रज्ञानतोऽपियदृच्छया १९
यदिभुंक्तेनरःकश्चित्पात्यःसोऽपिकुलान्नरः
गोबीजहंतायोविप्रच्छेदकश्चदलस्यच २०
स्वर्णस्तेयीभवेत्कृच्छ्रंप्राजापत्यत्रयंचरेत्
सशिखंवपनंकृत्वापंचगव्यंतथापिबेत् २१
यथाविधिहुतंचाग्नौदद्याद्धेनुत्रयंतथा

तस्यभुक्तंजलंचैवग्राह्यंस्याद्वैतपोधन २२
प्रातस्त्र्यहंतुचाश्नीयात्र्यहंसायमयाचितम्
त्र्यहंचैवतुनाश्नीयात्प्राजापत्यमिदंव्रतम् २३
गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् दिनद्वयंपिबेद्विप्रचैकरात्रमुपोषितः सर्वपापहरंकृच्छ्रंमुनेसांतपनंस्मृतम् २४
ग्रासंत्र्यहंतुचैकैकंप्रातःसायमयाचितम् अद्यात्त्र्यहंचोपवसेदतिकृच्छ्रमिदंव्रतम् २५
प्रतित्र्यहंपिबेदुष्णंजलंक्षीरंघृतंद्विज
सकृत्स्नायीतप्तकृच्छ्रंस्मृतंपापहरंमुने २६
अभोजनंद्वादशाहंकृच्छ्रोऽयपापनाशनः
पराकोनामविज्ञेयःप्रसिद्धश्चतपोधन २७
एकैकंवर्द्धयेत्पिंडंशुक्लेकृष्णेचह्रासयेत्
इंदुक्षयेनभुंजीतचांद्रायणव्रतंस्मृतम् २८
अश्नीयाच्चतुरःप्रातःपिंडान्विप्रसमाहि

तः
चतुरोऽस्तमितेचार्केशिशुचांद्रायणंस्मृतम् २९
कूष्मांडघातीयानारीपंचगव्यंपिबेत्त्र्यहम्
कूष्मांडपंचकंदद्यात्ससुवर्णंसवस्त्रकम्
तस्यावारितथाभक्तंग्राह्यंस्याद्वैतपोधन ३०
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेएकोनविंशोऽध्यायः १९

विंशतितमोऽध्यायः
शौनकउवाच
सुकृतंकिंतथाप्राहकृत्वासंसारसागरात् तरिष्यंतिकलौसूततमोन्धकूपमंडुकाः १
सूतउवाच
राधाकृष्णप्रियेचौर्जेप्रातःस्नानंसमाचरेत्
राधादामोदरंभक्त्याकुर्यात्पूजांसमाहिता २
त्यक्त्वामिषादिकंब्रह्मन्पतिसेवापरायणा
सायातिश्रीहरेःस्थानंगोलोकाख्यंसुदुर्ल्लभम् ३

राधादामोदराभ्यांयाधूपदीपंतुकार्तिके दद्यात्साभवनंविष्णोर्यातिवैत्यक्तपातकाः ४
योषिद्याकार्त्तिकेविप्रदद्याद्वस्त्रंनिकेतने
राधादामोदराभ्यांतुवसेत्साश्रीहरेश्चिरम् ५
राधादामोदराभ्यांसापुष्पंमाल्यंसुवासितम्
कार्तिकेमासिसादद्याद्यातिवैकुंठमंदिरम् ६
गंधंयाचापिनैवेद्यंदद्याद्वैशर्करादिकम्
राधादामोदराभ्यांसागच्छेद्वैविष्णुमंदिरम् ७
यत्किंचिद्यच्छतिब्रह्मन्कार्तिकेचद्विजातये
राधादामोदरप्रीत्यैतस्याःपुण्याक्षयंभवेत् ८
यानारीकार्तिकेभक्त्याराधादामोदरंद्विजप्रातःसपर्यांसायातिनकुर्य्यान्निरयंचिरम् ९
कदाचिज्जन्मभूमौसाविधवाप्रतिजन्मनि
भवेच्चासाद्यपूर्व्वंवैचाप्रियास्वामिनोऽपिच १०
पुरात्रेतायुगेविप्रवृषलोनामशंकरः

सौराष्ट्रदेशवासीचतस्यजायाकलिप्रिया ११
जाराकांक्षीसदानाम्नातृणवन्मन्यतेपतिम्
असौपतिर्नमेयोग्योमेस्वामीपरपूरुषः १२
इतिमत्वासदातस्मैचोच्छिष्टंतुददातिवै
नीचसंगान्महामूढामद्यमांसंचखादह १३
स्वामिनोभर्त्सनांनित्यंकुर्यात्कामंतुनिष्ठुरा
पादरज्जुर्भवेच्चासौकस्माद्वैनमृतोऽपिच
१४
मृतेतस्मिन्नहंभोगंकरिष्यामियदृच्छया
विचार्येतिहृदामूढाजारेणैकेनसातदा १५
अन्यदेशंगमिष्यावःसंकेतमकरोद्द्विज
सुप्तस्यस्वामिनोरात्रौचासिनातद्गलंद्विज १६
छित्त्वाजारकृतेसापिसंकेतस्यस्थलंगता
आगतंजारपुरुषंद्वीपिनाभक्षितंद्विज १७
दृष्ट्वासारोदनंकृत्वामूर्च्छितानिपपातह
चिरादाश्वस्यसामूढाकरुणंविललापह १८
कलिप्रियोवाच
स्वकीयंस्वामिनंहत्वाचागतापरपूरुषम्
तंजारंस्वामिनंदैवात्शार्दूलोभक्षयन्ममकिकरोमिक्वगच्छामिविधात्रावंचितास्म्यहम् १९
सूतउवाच
ततःकलिप्रियाब्रह्मनागतास्वगृहंप्रति

लपनेस्वामिनोदत्वामुखंचविललापसा २० कलिप्रियोवाच
हानाथकिंकृतंकर्म्ममयाहंतातिदारुणम् कंलोकंवागमिष्यामिवदस्वामिन्मनाग्गिरम् २१
भर्त्सनांतुयथाकामंकुर्य्याच्चाहंसुनिंदिता
किंचिन्नवदसिस्वामिन्नेनोयन्मेनविद्यते २२
सूतउवाच
ननामचरणेतस्यगतान्यनगरंप्रति तत्रप्रविष्टासायोषिद्दृष्ट्वापुण्यजनान्बहून् २३
ऊर्जेस्नानपरान्प्रातर्नर्मदायांचवैष्णवान्
तत्रनद्यांस्त्रियश्चापिराधादामोदरंद्विज २४
सपर्यांचकृतांचैवशंखनादैर्महोत्सवैः
गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफलैः २५
मुखवासैर्भक्तियुक्तादृष्ट्वासाविनयान्विता
पप्रच्छब्रूतयूयंमेकिमेतत्क्रियतेस्त्रियः २६
स्त्रियऊचुः -
सर्वमासोत्तमेचोर्जेराधादामोदरौशुभौ

पूजांकृत्वावयंमातःसर्वपापहरांशुभाम् २७
कोटिजन्मार्जितंपापंनष्टंप्राप्तंनिकेतनम्
सपर्य्यामामिषंत्यक्त्वाकृत्वासाचहरेर्द्दिने २८
निधनत्वंपौर्णमास्यांगतासानिर्मलाद्विजकिंकराश्चागतास्तूर्णंयमस्यनिलयंप्रति २९
नेतुंतांक्रोधसंयुक्ताबबंधुश्चर्मरज्जुमिः
तदागताविष्णुदूताविमानंस्वर्णनिर्मितम् ३०
शंखचक्रगदापद्मधारिणोवनमालिनः निजघ्नुश्चक्रधाराभिर्यमदूताःपलायिताः ३१
राजहंसयुतेविप्रविमानेस्वर्णनिर्मिते आरूढासागतातैस्तुवेष्टिताविष्णुमंदिरम् ३२
तत्रतस्थौचिरंभोगंकृत्वासावैयथेप्सितम्याकुर्यात्कार्त्तिकेविप्रराधादामोदरार्चनम् ३३
यातिपूजात्यक्तपापाद्गोलोकाख्यंमनोहरम्यइदंशृणुयाद्भक्त्यायाचनारीसमाहिता कोटिजन्मार्जितंपापंतस्यतस्याविनश्यति ३४
इति

श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादेराधादामोदरपूजा- माहात्म्यकथनंनामविंशतितमोऽध्यायः २०

एकविंशोऽध्यायः
शौनकउवाच
कथयस्वमुनेसूतसर्वमासोत्तमस्यच कार्तिकस्यविधिंसम्यङ्नियमान्वक्तुमर्हसि १
सूतउवाच
आश्विनस्यद्विजश्रेष्ठपौर्णमास्यांसमाहितः
कार्तिकस्यव्रतंकुर्याद्यावदुद्बोधिनीभवेत् २
दिवाविप्रनरःकुर्यान्मलमूत्रमुदङ्मुखः
भवेन्मौनीचसर्वज्ञरात्रौचेद्दक्षिणामुखः ३
पथ्यंभसिचगोष्ठेषुश्मशानेवल्मिकेद्विज कुर्यादुत्सर्जनंनैवव्रतीमूत्रपुरीषयोः ४
अत्युत्तमेषुस्थानेषुमलमूत्रंनकारयेत् शिउ!
द्धांमृदंगृहीत्वाथवामंप्रक्षालयेत्करम् ५
अद्भिर्मृदापिशुर्द्ध्य्थंपूर्वंविंशतिसंख्याइ!

एकालिगेगुदेपंचतथावामकरेदश ६
उभयोर्दशदातव्यापादयोश्चत्रिभिस्त्रिभिः
मुखशुद्धिंततःकुर्य्यात्संकल्पंस्नपनस्यच ७
हृदिदामोदरंध्यात्वाइमंमंत्रंततोवदेत्
कार्तिकेहंकरिष्यामिप्रातःस्नानंजनार्द्दन ८
दामोदरस्यप्रीत्यर्थंराधयापापनाशनं
नमःपंकजनाभायश्रीकृष्णजलशायिने ९
नमस्तेराधयासार्द्धंगृहाणार्घंप्रसीदमेस्नानंकुर्य्यात्ततोविप्रतिलकंतुयथाविधि १०
ऊर्ध्वपुंड्रविहीनस्तुकिंचित्कर्मकरोतियः
निष्फलंकर्मतत्सर्वंसत्यमेतन्मयोच्यते ११
यच्छरीरंमनुष्याणामूर्ध्वपुंड्रंविनाकृतम्
तद्दर्शनंनकर्तव्यंदृष्ट्वासूर्यंनिरीक्षयेत् १२
ऊर्ध्वपुंड्रंमृदाशुभ्रंललाटेयस्यदृश्यते
चांडालोऽपिविशुद्धात्मापूज्यएवनसंशयः
अच्छिद्र
मूर्ध्वपुंड्रंतुयेकुर्वंतिनराधमाः १३

तेषांललाटेसततंशुनःपादोनसंशयः प्रातःकालोदितंकर्म्मसमाप्यहरिवल्लभाम् १४
पूजयेद्भक्तितोविप्रतुलसींपापनाशिनीम्
पौराणींतुकथांश्रुत्वाश्रीहरेःस्थिरमानसः १५
ततोविप्रंव्रतीभक्त्यापूजयेत्तंयथाविधिपरासनंपरान्नंचपरशय्यांपरांगनाम् १६
सर्वदावर्जयेद्विप्रकार्त्तिकेचविशेषतःसौवीरकंतथामाषानामिषंचतथामधु १७
राजमाषादिकंनित्यंवर्जयेत्कार्तिकेव्रती
जंबीरमामिषंचूर्णमन्नंपर्य्युषितंद्विज १८
धान्येमसूरिकाप्रोक्तागवांदुग्धमनामिषम्
लवणंभूमिजंविप्रप्राण्यङ्गमामिषंखलु १९
द्विजक्रीतारसाःसर्वेजलंचाल्पसरःस्थितम्
ब्रह्मचर्यंतुर्यकालेपत्रावल्यांचभोजनम् २०
कुर्याद्वैद्विजशार्दूलतैलाभ्यंगंचवर्जयेत्
छत्राकंनालिकंहिंगुंपलांडुंपूतिकादलम् २१
लशुनंमूलकंशिग्रुंतथैवतुंबिकाफलम्

कपित्थंचैववृंताकंकूष्मांडंकांस्यभोजनम् २२
द्विपाचितंसूतिकान्नंमत्स्यंशय्यांरजस्वलाम्
द्विस्त्रिश्चान्नंस्त्रियःसंगंवर्जयेत्कार्तिकव्रती २३
धात्रीफलंगृहीविप्ररवौतत्सर्वदात्यजेत्कूष्मांडेधनहानिःस्यात्बृहत्यांनस्मरेद्धरिम् २४
पटोलेतुनवृद्धिःस्याद्बलहानिश्चमूलके कलंकीजायतेविल्वेतिर्यग्योनिश्चनिंबुके २५
तालेशरीरनाशःस्यान्नारिकेलेचमूर्खता तुंबीगोमांसतुल्यास्याद्गोवधंस्यात्कलिदके २६
शिंबीपापकराप्रोक्तापूतिकाब्रह्मघातिकावार्ताक्यांसुतनाशःस्याच्चिररोगीचमाषके २७
मांसेचबहुपापंस्याद्वर्जयेत्प्रतिपदादिषु
यतिंकचिद्वर्जयेद्योऽन्नश्रीहरेप्रीतयेद्विज २८
तत्पुनर्भूसुरेदत्वाव्रतांतेतस्यभोजनम्कार्तिकव्रतिनंविप्रयथोक्तकारिणंनरम् २९
यमदूताःपलायंतेसिंहंदृष्ट्वायथागजाः श्रेष्ठंविष्णुव्रतंविप्रतत्तुल्यानशतं

मखाः ३०
कृत्वाक्रतुंव्रजेत्स्वर्गंवैकुंठंकार्तिकव्रती
यतिंकचिद्दुष्कृतंविप्रमनोवाक्कायकर्मजम् ३१
दृष्ट्वातुविलयंयातिकार्तिकव्रतिनंक्षणात्
कार्त्तिकव्रतिनःपुण्यंब्रह्माचैवचतुर्मुखः ३२
नसमर्थोभवेद्वक्तुंयथोक्तव्रतकारिणः
यत्कृत्वाकलुषंसर्वंव्रजेद्विप्रदशोदिशः ३३
क्वगच्छामिक्वतिष्ठामिकार्त्तिकव्रतिनोभयात्
पौर्णमास्यांयथाशक्तिचान्नवस्त्रादिकंद्विज ३४
दद्याद्वैश्रीहरेःप्रीत्यैब्राह्मणानपिभोजयेत्
रात्रौजागरणंकुर्यान्नृत्यगीतादिभिर्व्रती
यइदंशृणुयाद्भक्त्यातस्यपापंप्रणश्यति ३५
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेसूतशौनकसंवादेब्रह् मखंडेएकविंशोऽध्यायः २१

द्वाविंशोऽध्यायः शौनकउवाच
माहात्म्यंब्रूहिसर्वज्ञशृण्वतांपापनाशनम्
सर्वप्राणिहितार्थायतुलस्याअनुकंपया १
सूतउवाच
तुलस्याःपरिसरेयस्यकाननंतिष्ठतिद्विज
गृहस्यतीर्थरूपत्वान्नायांतियमकिंकराः २
तुलस्याःकाननंविप्रसर्वपापहरंशुभम्
रोपयंतिनराःश्रेष्ठास्तेनपश्यंतिभास्करिम् ३
रोपणंपालनंसेवांदर्शनंस्पर्शनंतुयः
कुर्य्यात्तस्यप्रणष्टंस्यात्सर्वपापंद्विजोत्तम ४
कोमलैस्तुलसीपत्रैरर्चयंतिहरिंतुये
कालस्यसदनंविप्रतेनयांतिमहाशयाः ५
गंगाद्याःसरितःश्रेष्ठाविष्णुब्रह्ममहेश्वराः
देवैस्तीर्थैःपुष्कराद्यैस्तिष्ठंतितुलसीदले ६
योयुक्तस्तुलसीपत्रैःपापीप्राणान्विमुञ्चति
विष्णोर्निकेतनंयातिसत्यमेतन्मयोदितम् ७
तुलसीमृत्तिकालिप्तोयुक्तःपापशतैरपि
विमुंचतिनरःप्राणान्सयातिहरिमन्दिरम् ८
योनरोधारयेद्विप्रतुलसीकाष्ठचंदनम्

तस्याङ्गंनस्पृशेत्पापंसयातिपरमंपदम् ९
तुलसीकाष्ठमालांतुकण्ठस्थांवहतेतुयः
अप्यशौचोप्यनाचारोभक्त्यायातिहरेर्गृहम् १०
धात्रीफलकृतामालातुलसीकाष्ठसंभवा
दृश्यतेयस्यदेहेतुसवैभागवतोनरः ११
तुलसीदलजांमालांकण्ठस्थांवहतेतुयः
विष्णूच्छिष्टांविशेषेणसनमस्योदिवौकसाम् १२
यःपुनस्तुलसीमालांकण्ठेकृत्वाजनार्दनम्पूजयेत्पुण्यमाप्नोतिप्रतिपुष्पंगवायुतम् १३
धारयन्तिनयेमालांहैतुकाःपापबुद्धयः नरकान्ननिवर्तंतेदग्धाःकोपाग्निनाहरेः १४
नजह्यात्तुलसीमालांधात्रीमालांविशेषतः महापातकसंहर्त्रींधर्मकामार्थदायिनीम् १५
स्पृशेच्चयानिलोमानिधात्रीमालाकलौनृणाम्
तावद्वर्षसहस्राणिवसतेकेशवालये १६
निवेद्यकेशवेमालांतुलसीकाष्ठसंभवाम्
वहतेयोनरोभक्त्यातस्यवैनास्तिपातकम् १७
तुलसीकाष्ठमालांतुप्रेतराजस्यदूतकाः
दृष्ट्वानश्यन्तिदूरेणवातोद्धूतंयथादलम् १८

तुलस्याविपिनेधात्र्याश्छायासुयोनरोत्तमः पिण्डंददातिपितरोमुक्तिंयान्तिद्विजोत्तम १९
पाणौमूर्ध्निगलेचैवकर्णयोश्चमुखेद्विज
धात्रीफलंयस्तुधत्तेसविज्ञेयोहरिःस्वयम् २०
धात्रीपत्रैःफलैर्विप्रश्रीहरिंचार्चयेद्द्विज
कोटिजन्मार्जितंपापंपूजयानश्यतिसकृत् २१
यज्ञादेवाश्चमुनयस्तीर्थानिकार्तिकेद्विज
धात्रीवृक्षंसमाश्रित्यतिष्ठन्तिकार्तिकेसदा २२
धात्रीपत्रंकार्तिकेचद्वादश्यांतुलसीदलम्
चिनोतियोनरोगच्छेन्निरयंयातनामयम् २३
धात्रीछायासुयोविप्रचान्नंभुनक्तिकार्तिके
अन्नसंसर्गजंपापमावर्षंतस्यनश्यति २४
तुलसीवनमध्येचधात्रीमूलेचकार्तिके
कुर्याद्धर्यर्चनंविप्रवैकुण्ठंयातिसध्रुवम् २५
तुलसीमूलदेशेऽपिस्थितंवारिद्विजोत्तम
गृह्णातिमस्तकेभक्त्यापापीयातिहरेर्गृहम् २६

तुलसीपत्रगलितंयस्तोयंशिरसावहेत् सर्वतीर्थेषुसस्नातश्चांतेयातिहरेर्गृहम् २७
पुराकश्चिद्द्विजश्रेष्ठोद्वापरेऽभून्महामुने
स्नात्वैकदातुलस्यैसवनंदत्वागृहंगतः २८
आदित्योवर्चसानाम्नामार्त्तंडइवपुण्यतःतृषार्तोभक्षकःकश्चिदागतोबहुकल्मषः २९
तुलस्यामूलतस्तोयंपीत्वाचासौहतांहसः
त्वरयाप्यागतोव्याधोनाम्नायश्चासिमर्द्दनः ३०
उवाचभुक्तंचान्नंचभुक्त्वाभग्नंगतःकिमुकृत्वामेपाकभांडस्थंचागतोहिंसकस्यते ३१
विव्याधतंगतप्राणंनेतुंवैशमनाज्ञया
आगताःकिंकराःक्रुद्धाःपाशमुद्गरपाणयः ३२
बद्ध्वानेतुंमनश्चक्रुरागताविष्णुकिंकराः
तदाछित्त्वाचर्मपाशंस्यंदनेतंमनोहरे ३३
तूर्णमारोहयामासुःपप्रच्छुर्विनयान्विताः
तेऽपिपुण्येनभोःसंतःकेनवैनीयतेऽप्यसौ ३४
ऊचुस्तेऽसौपुराराजापुण्यंबहुतरंकृतम्
अकरोद्धरणंकांचित्सुंदरींचांगनामयम् ३५
अनेनचांहसाराजागतोवैशमनक्षयम्
तत्रक्लेशंतुयुष्माभिर्दत्तंवैशमनाज्ञया ३६

ताम्रमय्यास्त्रियासार्द्धंक्रीडांसुप्त्वाचकारसः
तप्तायांलोहशय्यायांवैक्लव्यंकर्मणानृप ३७
तप्तायोभीषणंतप्तंलोहस्तंभंयमाज्ञया
ततःस्थितःसमालिग्यभुक्त्वादुःखंचिरंनृपः ३८
सिक्तःक्षारांबुधाराभिरन्यैर्वैशमनालयेततोनरकशेषेचपापयोनौमुहुर्मुहुः ३९
जन्मासाद्यचिरंदुःखमनुभूतंस्वकर्मणा
तुलसीमूलकंवारिपीत्वायातिहरेर्गृहम् ४०
इदानींतद्वचःश्रुत्वागतादूतायथागताः तेनसार्द्धंविष्णुदूतागतावैकुंठमंदिरम् ४१
माहात्म्यंकथितंब्रह्मन्तुलस्याःपापनाशनम्
कुर्वंतिसेवांयेभक्त्यानजानेकिंभवेन्मुने ४२
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेसूतशौनक संवादेतुलस्या माहात्म्यंनामद्वाविंशोऽध्यायः २२

त्रयोविंशोऽध्यायः
शौनकउवाच
कथयस्वमुनेसूतमाहात्म्यंकलुषक्षयम्

शेषपंचदिनस्यापिकार्त्तिकस्यानुकंपया १
सूतउवाच
शृणुशौनकयत्पृष्टंमाहात्म्यंपापनाशनम्
वक्ष्याम्यहंवैचोर्जस्यशेषपंचदिनस्यच २
व्रतानांमुनिशार्दूलप्रवरंविष्णुपंचकम्तस्मिन्यःपूजयेद्भक्त्याश्रीहरिंराधयासह ३
गंधपुष्पैर्धूपदीपैर्वस्त्रैर्नानाविधैःफलैः
सयातिविष्णुसदनंसर्वपापविवर्जितः ४
ब्रह्मचारीगृहस्थोवावानप्रस्थोऽथवायतिःनप्राप्नोतिपरंस्थानमकृत्वाविष्णुपंचकम् ५
सर्वपापहरंपुण्यंविख्यातंविष्णुपंचकम्
तत्रस्नानंतुयःकुर्यात्सर्वतीर्थफलंलभेत् ६
श्रीहरेःपुरतोविप्रतुलस्याश्चसमीपतः
प्रदीपंसर्पिषापूर्णंदद्याद्योभक्तिभावतः ७
नभसिश्रीहरेःप्रीत्यैयातिसविष्णुमंदिरम्
पापीयातिहरेर्धामसत्यमेतन्मयोदितम् ८
स्नापयेच्चाच्युतंभक्त्यामधुक्षीरघृतादिभिः
दद्यातिंकनोहरिःप्रीतस्तस्मैसाधुजनायवै ९

नैवेद्यंदेवदेवेशंपरमान्नंनिवेदयेत् तस्यपुण्यंप्रसंख्यातुंनशक्तोवैचतुर्मुखः १०
अर्चयित्वाहृषीकेशमेकादश्यांसमाहितः
निष्प्राप्यगोमयंसम्यक्मंत्रवत्समुपासते ११
गोमूत्रंमंत्रवद्भूयोद्वादश्यांप्राशयेद्व्रती
क्षीरंतथात्रयोदश्यांचतुर्दश्यांतथादधि १२
संप्राप्यपापशुर्द्ध्य्थंलंघयित्वाचतुर्दिनम्
पंचमेतुदिनेस्नात्वाविधिवत्पूज्यकेशवम् १३
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्यातेभ्योदद्याच्चदक्षिणाम्
ततोनक्तंसमश्नीयात्पंचगव्यंसुमंत्रितम् १४
एवंकर्तुमशक्तोयःफलमूलंचभोजनम् कुर्याद्धविष्यंवाविप्रयथोक्तविधिनाहवै १५
श्रीहरेःपंचकंविप्रकुर्याद्यस्तुलसीदलैः
पूजयेत्तंसविज्ञेयःस्वयंनारायणःप्रभुः १६
पुरात्रेतायुगेशूद्रोदस्युवृत्तिपरायणः

नाम्नादंडकरोनित्यंधर्मनिंदांकरोतियः १७ असत्यभाषीमित्रघ्नोवेश्याविभ्रमलोलुपः ब्रह्मस्वहारीक्रूरश्चपरस्त्रीगमनेरतः १८
शरणागतहंताचपाखंडजनसंगभाक् गोमांसाशीसुरापश्चपरनिंदाकरःसदा १९
विश्वासघातीज्ञातीनांवृत्तिच्छेदीद्विजोत्तम
दुष्टंसर्वेसमालोक्यतादृशंतद्गृहेद्विजः २०
आगताज्ञातयःक्रुद्धास्तस्यपापपरायणम् ज्ञातयऊचुः
रेरेमूढदुराचारविनाशंप्रतिनीयते
याप्रतिष्ठार्जितापूर्वैरस्माकंनिर्मलेऽन्वये २१
इतिक्रुद्धाद्विजश्रेष्ठअपकीर्तिभयादपिपापिनांप्रवरंसर्वेतत्यजुस्तंकुलादरम् २२
ततोगतोमहारण्यंविनष्टाखिलवैभवः
कुर्यात्सदस्युभिःसार्द्धंदस्युकर्मनिरंतरम् २३
पथिप्रगच्छतांतेषांभयाद्विप्रनखादितुम्प्राप्तंकिंचित्क्षुधार्त्तास्तेगताश्चान्यस्थलंप्रति २४
तत्रप्रविष्टास्तेसर्वेदृष्ट्वापुण्यजनान्बहून्

धात्रीमूलेस्थितान्ब्रह्मन्वैष्णवान्द्विजसत्तमान् २५
सर्वेतेदस्यवोविप्रगतादंडकरोऽपिसः
तेषांपरिसरंगत्वाप्रणामंवैचकारह २६
दंडकरउवाच
क्षुधार्तोऽहद्विजश्रेष्ठाःप्राणायास्यंतिमेध्रुवम्
ददध्वंखादितुंकिंचिद्युष्माकंशरणंगतः २७
आकर्ण्यवचनंतस्यचोचुस्तेधर्मतत्पराः
सर्वपापहरेत्वंचविख्यातेविष्णुपंचके २८
कथमन्नंखादितुंतेवांछात्वद्यहरेर्दिने विशेषंतेब्रूहिसंज्ञाकातेभवतिसांप्रतम् २९
सउवाचमुदाविप्रानाम्नादंडकरोप्यहम् सर्वपापसमायुक्तश्चोद्धारोमेकथंभवेत् ३० ऊचुस्तेवैव्रतंश्रेष्ठंकुरुष्वविष्णुपंचकम्
विप्राणामाज्ञयाविप्रचकारविष्णुपंचकम् ३१
सप्रेत्यचहरेःस्थानमारुह्यस्यंदनेवरे
आसाद्यश्रीहरेरूपंतस्थौजन्मविवर्जितः ३२
यइदंशृणुयाद्भक्त्याचाख्यानंपापनाशनम्
कोटिजन्मार्जितंपापंतस्यनश्यतितत्क्षणात् ३३
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखण्डेसूतशौनक

संवादेविष्णुपंचक-माहात्म्यंनामत्रयोविंशोऽध्यायः २३

चतुर्विंशतितमोऽध्यायः
शौनकउवाच
विदुषांवरतत्त्वज्ञकथयस्वमहामते इदानींममदानानांमाहात्म्यंक्रमतोमुने १
सूतउवाच
क्षितिदानंमुनिश्रेष्ठदानानामुत्तमंमतम्
येनकृतंवैतद्दानंसर्वदानफलंमतम् २
क्षितिंससस्यांयोदद्याद्ब्राह्मणायद्विजोत्तम
विष्णुलोकेसुखंभुंक्तेयावदिंद्राश्चतुर्दश ३
पृथिव्यांजन्मचासाद्यसार्वभौमस्ततोनृपःमहींसर्वांचिरंभुक्त्वाव्रजेद्वैश्रीहरेर्गृहम् ४
गोचर्ममात्रांभूमिंयःप्रयच्छतिद्विजातये
सगच्छतिहरेर्गेहंसर्वपापविवर्जितः ५
शतंगावोवृषश्चैकोयत्रतिष्ठंत्ययंत्रिताः
गोचर्ममात्रांतांभूमिंप्रवदंतिमहर्षयः ६
भूमिनेताभूमिदाताद्वौचापिस्वर्गगामिनौ ग्राह्याभूमिर्द्विजैःप्राज्ञैस्त्यक्त

्वादानशतान्यपि ७
अज्ञानीभूसुरोयस्तुत्यजेद्भूमिंविमोहितः
प्रतिजन्मन्यसौविप्रोभवेच्चात्यंतदुःखभाक् ८
अन्यतोयःसमासाद्यदद्याद्भूमिंद्विजातयेतस्मैविप्रजगन्नाथोददातिपरमंपदम् ९
स्वदत्तांपरदत्तांचमेदिनींयोहरेद्द्विजयुक्तःकोटिकुलैर्यातिनरकंचातिदारुणम् १०
हरेद्योवैमहींविप्रदेवब्राह्मणयोरपि
नदृष्टानिष्कृतिस्तस्यकोटिकल्पशतैर्मुने ११
भूमिंयोपरदत्तांचरक्षतिक्ष्मापतिर्द्विज
पुण्यंकोटिगुणंस्याद्वैतस्यदानंजनादपि १२
सप्तद्वीपांमहींदत्त्वायत्पुण्यंप्राप्यतेद्विज
तत्पुण्यंप्राप्नुयान्मर्त्योधेनुंयच्छन्द्विजातये १३
ददातिवृषभंयस्तुदरिद्रायकुटुंबिने
सर्वपापविनिर्मुक्तोशिवलोकंसगच्छति १४
तिलप्रमाणंस्वर्णंयोब्राह्मणायप्रयच्छति
हरेर्निकेतनंयातियुक्तःकोटिकुलैरपि १५
योदद्याद्रजतंविप्रसाधवेभूसुरायवै

प्राप्नोतिचंद्र लोकंचपिबेत्तत्रामृतंसदा १६ प्रवालंमौक्तिकंचैवहीरकंचमणिंतथा योददातिद्विजश्रेष्ठस्वर्गलोकंसगच्छति १७
तुलापुरुषदानेनयत्पुण्यंलभतेजनः
शालग्रामशिलांदत्त्वातस्मात्कोटिगुणंलभेत् १८
सप्तद्वीपांक्षितिंदत्वासशैलवनकाननाम्
यत्पुण्यंलभतेतद्वैशालग्रामशिलाप्रदः १९
शालग्रामशिलांयोवैदद्याद्भूमिसुरायच
तेनविप्रप्रदत्तानिभुवनानिचतुर्दश २०
तुलापुरुषदानंयःकरोतिद्विजपुंगव
जनन्याश्चोदरेतस्यपुनर्जन्मनविद्यते २१
सालंकारांद्विजश्रेष्ठकन्यांयच्छतियोनरः
सगच्छेद्ब्रह्मसदनंपुनर्जन्मनविद्यते २२
कन्याविक्रयिणोनास्तिनरकान्निष्कृतिःपुनः
कन्यादानकृतोनास्तिस्वर्गादागमनंपुनः २३
उपानहौवातपत्रंयोददातिद्विजातये
प्रेत्यचेंद्र
पुरंगत्वावसेत्कल्पचतुष्टयम् २४
वस्त्रंयच्छतियोदिव्यंसाधवेवैद्विजायतेस्वर्गेदिव्यांबरधरश्चिरंतिष्ठेद्द्विजोत्तम २५

धेनुंपुरातनींयच्छेद्वस्त्रंचजरितंद्विज
नूत्नांरजोवतींकन्यांसगच्छेन्निरयंतथा २६
कन्याविक्रयिणोब्रह्मन्नपश्येल्लपनंबुधः
दृष्ट्वाचाज्ञानतोवापिकुर्य्यान्मार्तंडदर्शनम् २७
फलदातानरोगच्छेत्त्रिदिवंचद्विजोत्तम
भुंक्तेकल्पसहस्राणिफलंतत्रामृतोपमम् २८
शाकंयच्छतियोमर्त्योशिवस्यभवनंद्विज
यातिकल्पद्वयंभुंक्तेदुर्ल्लभंपायसंसुरैः २९
घृतदोदधिदश्चैवतक्रदोदुग्धदस्तथा
विष्णोर्निकेतनंगत्वासुधापानंकरोतिसः ३०
गंधदःपुष्पदश्चैवमर्त्योयातिसुरालयम्
तिष्ठेद्युगसहस्राणिगंधपुष्पविभूषितः ३१
शय्यादानंदानसारंब्राह्मणायददातियः
सयातिब्रह्मसदनंपर्य्यंकेशेरतेचिरम् ३२
पीठदातादीपदातासर्वदुष्कृतवर्जितः
स्वर्गेसिंहासनेतिष्ठेज्ज्वलद्दीपावलीवृतः ३३
तांबूलंयोनरोदद्याद्भूमिंभुंक्तेऽखिलांसुखम्
स्वर्गेदेवांगनाक्रोडेसुप्तस्तांबूलमत्तिवै ३४

विद्यादानंदानवरंकरोतियोनरोत्तमः प्रेत्यससन्निधिंविष्णोस्तिष्ठेद्युगशतत्रयम् ३५
प्राप्यज्ञानंततस्तत्रदुर्ल्लभंवैद्विजर्षभ
दुर्ल्लभंमोक्षमाप्नोतिश्रीहरेःकृपयाद्विज ३६
अनाथंदुःखितंविप्रंपाठयेद्वैनरोत्तमः
श्रीहरेर्भवनंयातिपुनर्जन्मविवर्जितः ३७
योनरःपुस्तकंदद्याद्भक्तिश्रद्धासमन्वितः
प्रतिवर्णंलभेत्पुण्यंकपिलाकोटिदानजम्
३८
मधुदोगुडदश्चैवमर्त्योयातीक्षुसागरम्
लवणप्रदोनरोयातिवारुणंलोकमेवच ३९
सर्वेषामेवदानानामन्नंवारिद्विजोत्तम
तत्त्वज्ञैर्मुनिभिःसर्वैःप्रवरंवैप्रकीर्त्तितम् ४०
अन्नंवारिद्विजश्रेष्ठयेनदत्तंमहीतले
तेनदत्तानिदानानिसर्वाणिचद्विजर्षभ ४१
अन्नदोयोनरोविप्रप्राणदश्चप्रकीर्त्तितः
तस्मात्समस्तदानानामन्नदोलभतेफलम् ४२
यथाचान्नंतथावारिद्वेतुल्येचप्रकीर्त्तिते
वारिणाचविनाचान्नंसिद्धंनस्याद्द्विजोत

्तम ४३
क्षुधातृषाद्विजव्याघ्रद्वेचतुल्येप्रकीर्त्तिते
अतश्चान्नंचतोयंचश्रेष्ठ्रंपोक्तंबुधैरपि ४४
अन्नदानंक्षितौब्रह्मन्येकुर्वंतिनरोत्तमाः
सर्वपापविनिर्मुक्तागच्छंतिहरिमंदिरम् ४५
यावंत्यन्नानिभोविप्रयच्छतिक्षितिमंडलेब्रह्महत्याश्चतावंत्योनश्यंत्येवतपोधन ४६
यच्छतांचान्नदानानिशरीराणिचपातकम्
गात्राणिगृह्णतांत्यक्त्वासहसायांतिशौनक ४७
अतःपापिष्ठचान्नानिनगृह्णंतिमनीषिणः
गृह्णंतिमोहाद्येमूढाभवंतिपापभागिनः ४८
कुर्याद्भूमिष्ठमुदकंचैकंभोद्विजसत्तम
सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोव्रजेत्सहरिमंदिरम् ४९
प्रयत्नेनद्विजश्रेष्ठकर्त्तव्योधनसंचयः
संचितंचधनंब्रह्मन्दानकर्मणिविक्षिपेत् ५०
रणंतियेचकार्पण्याद्धनंतेचातिदुःखिनः अंतेसर्वधनंत्यक्वानिःस्वागच्छंतिभोमुन

े ५१
मानवायेसदादानंदत्त्वादत्त्वादरिद्रति दरिद्रास्तेनविज्ञेयानरलोकेमहेश्वराः ५२
परलोकेद्विजव्याघ्रसाधुसंयमवर्जिते
निर्दयेबंधुहीनेचनदत्तंनोपतिष्ठते ५३
स्थितेधनेनरोयोवैनाश्नातिनददातिसः
दरिद्र
इवविज्ञेयःप्रेत्यनिश्वासमुत्सृजेत् ५४
तपसोऽपिवरंदानंप्रोक्तंचतत्त्वदर्शिभिः अतोयत्नाद्द्विजश्रेष्ठदानकर्मसमाचरेत् ५५
दातादानंनदद्याद्वैसमुत्सृज्यद्विजातयेसयातिनिरयंघोरंसर्वजंतुभयावहम् ५६
दानंदाताप्रतिग्राहीनस्मरेच्चनयाचते
निरयेचोभयोर्वासोयावच्चंद्रदिवाकरौ ५७
ब्रह्महत्यादिपापानियानिवैद्विजसत्तम
तानिदानेनहन्यंतेतस्माद्दानंसमाचरेत् ५८
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादे
चतुर्विंशतितमोऽध्यायः २४

पंचविंशतितमोऽध्यायः शौनकउवाच
श्रीपदंविष्णुचरितंसर्वोपद्रवनाशनम्

सर्वपापक्षयकरंदुष्टग्रहनिवारणम् १ विष्णुसान्निध्यदंचैवचतुर्वर्गफलप्रदम्यःशृणोतिनरोभक्त्याचांतेयातिहरेर्गृहम् २
नामोच्चारणमाहात्म्यंश्रूयतेमहदद्भुतम्यदुच्चारणमात्रेणनरोयायात्परंपदम् ३
तद्वदस्वाधुनासूतविधानंनामकीर्तने
सूतउवाच
शृणुशौनकवक्ष्यामिसंवादंमोक्षसाधनम् ४
नारदःपृष्टवान्पूर्वंकुमारंतद्वदामिते
एकदायमुनातीरेनिविष्टंशांतमानसम् ५
सनत्कुमारंपप्रच्छनारदोरचिताञ्जलि
श्रुत्वानानाविधान्धर्मान्धर्मव्यतिकरांस्तथा ६
श्रीनारदउवाच
योऽसौभगवताप्रोक्तोधर्मव्यतिकरोनृणाम्
कथंतस्यविनाशःस्यादुच्यतांभगवत्प्रिय ७
श्रीसनत्कुमारउवाच
शृणुनारदगोविंदप्रियगोविंदधर्मवित्
यत्पृष्टंलोकनिर्मुक्तिकारणंतमसःपरम् ८
सर्वाचारविवर्जिताःशठधियोव्रात्याजगद्वञ्चकाः
दंभाहंकृतिपानपैशुनपराःपापाश्चयेनिष्ठुराः ९
येचान्येधनदारपुत्रनिरताःसर्वेऽधमास्तेऽपिहि

श्रीगोविंदपदारविंदशरणाःशुद्धाभवंतिद्विज १०
तमपिदेवकरंकरुणाकरस्थविरजंगममुक्तिकरंपरम्
अतिचरंत्यपराधपराजनायइहतान्वपतिध्रुवनामहि ११
सर्वापराधकृदपिमुच्यतेहरिसंश्रयः हरेरप्यपराधान्यःकुर्याद्द्विपदपांसनः १२
नामाश्रयःकदाचित्स्यात्तरत्येवसनामतः नाम्नोहिसर्वसुहृदोऽह्यपराधात्पतत्यधः १३
श्रीनारदउवाच
केतेऽपराधाविप्रेंद्रनाम्नोभगवतःकृताः विनिघ्नंतिनृणांकृत्यंप्राकृतंह्यानयंतिच १४
श्रीसनत्कुमारउवाच सतांनिंदानाम्नःपरममपराधंवितनुते
यतःख्यातिंयांतंकथमुसहतेतद्विगरहाम्
शुभस्यश्रीविष्णोर्यइहगुणनामादिसकलं
धियाभिन्नंपश्येत्सखलुहरिनामाहितकरः १५
गुरोरवज्ञाश्रुतिशास्त्रनिंदनंतथार्थवादोहरिनाम्निकल्पनम्
नामापराधस्यहिपापबुद्धिर्नविद्यतेतस्ययमैर्हिशुद्धिः १६
धर्मव्रतत्यागहुतादिसर्वशुभक्रियासाम्य

मपिप्रमादः
अश्रद्दधानोविमुखोऽप्यशृण्वन्यश्चोपदेशःशिवनामापराधः १७
श्रुत्वापिनाममाहात्म्यंयःप्रीतिरहितोऽधमः
अहंममादिपरमोनाम्निसोऽप्यपराधकृत् १८
एवंनारदशंकरेणकृपयामह्यंमुनीनांपरं प्रोक्तंनामसुखावहंभगवतोवर्ज्यंसदायत्नतः
येज्ञात्वापिनवर्जयंतिसहसानाम्नोऽपराधान्दश
क्रुद्धामातरमप्यभोजनपराःखिद्यंतितेबालवत् १९
अपराधविमुक्तोहिनाम्निजप्तंसदाचर नाम्नैवतवदेवर्षेसर्वंसेत्स्यतिनान्यतः २०
श्रीनारदउवाच
सनत्कुमारप्रियसाहसानांविवेकवैराग्यविवर्जितानाम्
देहप्रियार्थात्मपरायणानांमुक्तापराधाःप्रभवंतिनःकथम् २१
श्रीसनत्कुमारउवाच
जातेनामापराधेतुप्रमादेतुकथंचन
सदासंकीर्तयन्नामतदेकशरणोभवेत् २२
नामापराधयुक्तानांनामान्येवहरंत्यघम् अविश्रांतिप्रयुक्तानितान्येवार्थकराणि

यत् २३
नामैकंयस्यचिह्नंस्मरणपथगतंश्रोत्रमूलंगतंवा
शुद्धंवाऽशुद्धवर्णंव्यवहितरहितंतारयत्येवसत्यम्
तच्चेद्देहद्रविणजनितालोभपाखण्डमध्ये
निक्षप्तंस्यान्नफलजनकंशीघ्रमेवात्रविप्र २४
इदंरहस्यंपरमंपुरानारदशंकरात्
श्रुतंसर्वाशुभहरमपराधनिवारकम् २५
विदुर्विष्ण्वभिधानंयेह्यपराधपरानराः
तेषामपिभवेन्मुक्तिःपठनादेवनारद २६
नाम्नोमाहात्म्यमखिलंपुराणेपरिगीयते
ततःपुराणमखिलंश्रोतुमर्हसिमानद २७
पुराणश्रवणेश्रद्धायस्यस्याद्भ्रातरन्वहम्
तस्यसाक्षात्प्रसन्नःस्याच्छिवोविष्णुश्चसानुगः २८
यत्स्नात्वापुष्करेतीर्थेप्रयागेसिंधुसंगमे
तत्फलंद्विगुणंतस्यश्रद्धयावैशृणोतियः २९
येपठंतिपुराणानिशृण्वंतिचसमाहिताः प्रत्यक्षरंलभंत्येतेकपिलादानजंफलम् ३० अपुत्रोलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम् विद्यार्थीलभतेविद्यांमोक्षार्थीमोक्षम

ाप्नुयात् ३१
येशृण्वंतिपुराणानिकोटिजन्मार्जितंखलु
पापजालंतुतेहत्वागच्छंतिहरिमंदिरम् ३२
पुराणवाचकंविप्रंपूजयेद्भक्तिभावतः
गोभूहिरण्यवस्त्रैश्चगंधपुष्पादिभिर्मुने ३३
कांस्यैर्विनिर्मितंपात्रंजलपात्रंमुदान्वितः
कर्णकुंडलकंचैवमुद्रि
कांस्वर्णनिर्मिताम् ३४
आसनंतुतथादद्यात्पुष्पमाल्यंतपोधन
वित्तशाठ्यंनकुर्वीतदानंहीनफलंयतः ३५
पुराणंवाचयेद्विप्रसर्वकामार्थसिद्धये सुवर्णंरजतंवस्त्रंपुष्पमाल्यंतुचंदनम् ३६
दद्याद्योपुस्तकंभक्त्यासगच्छेद्धरिमंदिरम्
कुर्वंतिविधिनानेनसंपूर्णंपुस्तकंचये तेषांनामानिलिपेतचित्रगुप्तोऽचनाद्द्विज ३७
इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादे
पंचविंशतितमोऽध्यायः २५

षड्विंशतितमोऽध्यायः

शौनकउवाच
श्रोतुमिच्छामितेप्राज्ञकथयस्वसमूलकम् प्रतिज्ञापालनेपुण्यंखंडनेकिंचकिल्बिषम् १
अनृतेशपथेकिंवासत्येकिंचिद्भवेन्मुने दक्षिणंकिंकरंदत्वाकृपांकृत्वाकृपार्णव २
सूतउवाच
शृणुष्वमुनिशार्दूलकथयामिसमूलतः वैष्णवानांत्वमग्र्योऽसिसर्वलोकहितेरतः ३
धेनूनांतुशतंदत्त्वायत्फलंलभतेनरः
तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंप्रतिज्ञापालनेद्विज ४
प्रतिज्ञाखंडनान्मूढोनिरयंयातिदारुणम्
शतमन्वंतरंयावत्पच्यतेनात्रसंशयः ५
ततोऽत्रजन्मचासाद्यनिर्धनस्यनिकेतने
अन्नवस्त्रैर्विहीनःस्याक्लेशीचापिस्वकर्मणा ६
सत्येनशपथंकुर्याद्देवाग्निगुरुसन्निधौतावद्दहतिवैगात्रंविष्णोर्वंशोनलुप्यते ७
मिथ्यायांशपथेविप्रकिमहंवच्मिसांप्रतम्शतमन्वंतरंविप्रनिरयंमिथ्ययाकिमु ८ निर्माल्यंश्रीहरेःस्पृष्ट्वासत्येनमुनिपुंगव

गृहीत्वापुरुषान्सप्तपच्यतेनिरयेचिरम् ९
कदाचिज्जन्मसंप्राप्यकुष्ठीचप्रतिजन्मनि
सत्येनैवंभवेद्विप्रअनृतेवैकिमुच्यते १०
योमर्त्योदक्षिणंदत्वाकरंतत्प्रतिपाल्यते
तस्यप्राप्तिर्भवेत्कृष्णःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ११
करंदत्त्वातुयोमर्त्योवचनस्यचपालनम्
तावन्नकुर्यात्पितरःप्राप्नुवंतिचयातनाम् १२
स्वयंतुमुनिशार्दूलनिरयंचातिदारुणम्
उद्धारंकोटिपुरुषैर्मृतोयातिनसंशयः १३
शौनकउवाच
कृष्णप्राप्तिःपुराकस्यकरस्यप्रतिपालनात्
दक्षिणस्यमुनेब्रूहिश्रोतुमिच्छामिसादरात् १४
सूतउवाच
पुराकिंचित्पुरेशूद्रो
नाम्नासीद्वीरविक्रमः
बह्वाशीपृथुलांगश्चबहुवक्तातिसुंदरः १५
धनवान्पुत्रवान्सभ्योविद्वान्सर्वजनप्रियः
विप्राणामतिथीनांचपूजकःसर्वदैवतु १६
पितृभक्तोद्विजश्रेष्ठप्रतिज्ञापालकःसद

ा
वाचांगुरुजनानांचपालकोहरिसेवकः १७
एकदासुंदरोगेहंश्वपचस्तस्यछद्मना
प्राप्तोधृत्वाब्राह्मणस्यरूपंवैतरुणःसुधीः १८
ब्राह्मणउवाच
शृणुमेवचनंधीरममजायामृताशुभा
किंकरोमिक्वगच्छामिकथयाद्यानुकंपया १९
विवाहंयोजनःकुर्याद्ब्राह्मणंचविशेषतः
किंचदानैःकिंचतीर्थैःकिंयज्ञैर्व्रतकोटिभिः २०
इतिश्रुत्वात्वसौविप्रंचोक्तवान्वीरविक्रमः
शृणुमेवचनंब्रह्मन्बालास्तिममकन्यका २१
यदिच्छातेभवेद्विप्रदास्यामिविधिपूर्वकम्
नयमेदक्षिणंहस्तंदास्यामिचान्यथानहि २२
तस्यैतद्वचनंश्रुत्वाजग्राहदक्षिणंकरम्श्वपचोहर्षयुक्तोवैप्रोवाचवचनंत्विति २३
ब्राह्मणउवाच
कृत्वाशुभक्षणंमह्यंदेहिकन्यांशुभान्विताम्
विलंबेबहुविघ्नंस्यादितिशास्त्रेषुनिश्चितम् २४
वीरविक्रमउवाच तुभ्यंश्वःकन्यकांब्रह्मन्दास्यामिनास्

तिचान्यथा
दक्षिणंचकरंदत्वानकुर्यात्पुरुषाधमः २५
सूतउवाच
ब्राह्मणंकृष्णशर्माणंचाहूयाकथयन्मुने
पुरोहितमिदंसर्वंप्रोवाचसंविदंद्विज २६
कथंविप्रायतेकन्यांशूद्रायदातुमिच्छसि अज्ञातायाकुलीनायनददस्वविशेषतः २७
ऊचुस्तज्जातयःसर्वेजनकाद्यास्तपोधन
अस्माकंवचनंतातशृणुष्ववीरविक्रम २८
नज्ञायतेकुलंयस्यदेशगोत्रधनंतथा
शीलंवयस्तस्यकन्यास्वजनैर्नचदीयते २९
सउवाचद्विजश्रेष्ठदत्तंमेदक्षिणंकरम्
कदाचिदन्यथाकर्तुंनशक्नोमिचसर्वथा ३०
इत्युक्त्वातान्सविप्रायकन्यांदातुंप्रचक्रमे
दृष्ट्वेतिज्ञातयःसर्वेविस्मयमद्भुतंययुः ३१
सत्यंतद्वचनंश्रुत्वाशंखचक्रगदाधरः
आविर्बभूवसहसाचारुह्यगरुडंमुने ३२
श्रीभगवानुवाच
धन्यंतेचकुलंधर्मोधन्यस्तेजननीपिता
धन्यंतेवचनंसत्यंधन्यंतेदक्षिणंकरम् ३३
धन्यंकर्म्मचतेजन्मत्रैलोक्येनैवविद्यते
एवंतेकर्मणासाधोचोद्धारंकुरुषेकुलम् ३४
सूतउवाच

एवंब्रुवतिश्रीकृष्णेविमानंस्वर्णनिर्मितम्
आगतंहरिगणैर्युक्तंसर्वत्रगरुडध्वजम् ३५
सर्वंतस्यकुलंब्रह्मन्सश्वपाकपुरोहितम्रथेचारोपयामासशंखपद्मधरःस्वयं ३६
गृहीत्वातान्हरिःसर्वान्गतोवैकुंठमंदिरम्
तत्रतस्थौचिरंतेचकृत्वाभोगंसुदुर्ल्लभम् ३७
वचनंलंघयेद्यस्तुयस्तुवादक्षिणंकरम्
सकुलोनिरयंयातिसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ३८
तस्यान्नंतुजलंब्रह्मन्नग्राह्यंपितृदैवतैः
त्यक्त्वाधर्मोगृहंतस्यभीत्यायातिद्विजोत्तम ३९
दत्वाशांयोजनःकुर्यान्नैराश्यंचैवमूढधीः
सस्वकान्कोटिपुरुषान्गृहीत्वानरकंव्रजेत् ४०
वचनंलंघयेद्यस्तुधर्मस्तस्यविलंघति
नृपाग्नितस्करैर्विप्रसत्यंसत्यंसुनिश्चितम् ४१
स्वर्गोत्तरमिमंसम्यक्श्रुत्वास्वर्गोत्तरंव्रजेत्
जीवन्मुक्तस्त्विहामुत्रकृष्णाख्यंधामचोत्तमम् ४२

इति
श्रीपाद्मेमहापुराणेब्रह्मखंडेसूतशौनकसंवादे
षडिंवशतितमोऽध्यायः २६

इति स्वर्गोत्तरापरनामकं ब्रह्मखण्डं संपूर्णम्
इति श्री पाद्मे महापुराणे चतुर्थं ब्रह्मखण्डं समाप्तम्

अथ श्रीपाद्मे महापुराणे पञ्चमं पातालखण्डं प्रारभ्यते

प्रथमोऽध्यायः
श्रीगणेशाय नमःश्रीकुलदेवतायै नमः श्रीगुरुचरणारविंदाभ्यां नमः नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमम् देवींसरस्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् १
ऋषयऊचुः
श्रुतंसर्वंमहाभागस्वर्गखंडंमनोहरम्
त्वत्तोऽधुनावदायुष्मञ्छ्रीरामचरितंहिनः २
सूतउवाच
अथैकदाधराधारंपृष्टवान्भुजगेश्वरम् वात्स्यायनोमुनिवरःकथामेतांसुनिर्मलाम् ३
श्रीवात्स्यायनउवाच शेषाशेषकथास्त्वत्तोजगत्सर्गलयादिकाः
भूगोलश्चखगोलश्चज्योतिश्चक्रविनिर्णयः ४
महत्तत्त्वादिसृष्टीनांपृथक्तत्त्वविनिर्णयः
नानाराजचरित्राणिकथितानित्वयानघ ५
सूर्यवंशभवानांचराज्ञांचारित्रमद्भुतम्तत्रानेकमहापापहरारामकृताकथा ६
तस्यवीरस्यरामस्यहयमेधकथाश्रुता संक्षेपतोमयात्वत्तस्तामिच्छामिसविस्तर

ाम् ७
याश्रुतासंस्मृताचोक्तामहापातकहारिणी चिंतितार्थप्रदात्रीचभक्तचित्तप्रतोषदा ८
शेषउवाच
धन्योसिद्विजवर्यत्वंयस्यतेमतिरीदृशी
रघुवीरपदद्वंद्वमकरंदस्पृहावती ९
वदंतिमुनयःसर्वेसाधूनांसंगमंवरम्
यस्मात्पापक्षयकरीरघुनाथकथाभवेत् १०
त्वयामेऽनुग्रहःसृष्टोयद्रा
मःस्मारितःपुनः
सुरासुरकिरीटौघमणिनीराजितांघ्रिकः ११
रावणारिकथावार्द्धौमशकोमादृशःकियान्
यत्रब्रह्मादयोदेवामोहितानविदंत्यपि १२
तथापिभोमयातुभ्यंवक्तव्यंस्वीयशक्तितः
पक्षिणःस्वगतिंश्रित्वाखेगच्छंतिसुविस्तरे १३
चरितंरघुनाथस्यशतकोटिप्रविस्तरम्
येषांवैयादृशीबुद्धिस्तेवदंत्येवतादृशम् १४
रघुनाथसतीकीर्तिर्मद्बुद्धिंनिर्मलीमसाम्
करिष्यतिस्वसंपर्कात्कनकंत्वनलोयथा १५
सूतउवाच
इत्युक्त्वातंमुनिवरंध्यानस्तिमितलोचनःज्ञानेनालोकयांचक्रेकथांलोकोत्तरांशुभा

म् १६
गद्गदस्वरसंयुक्तोमहाहर्षांकितांगकः
कथयामासविशदांकथांदाशरथेःपुनः १७
शेषउवाच
लंकेश्वरेविनिहतेदेवदानवदुःखदे अप्सरोगणवक्त्राब्जचंद्रमःकांतिहर्तरि १८
सुराःसर्वेसुखंप्रापुरिंद्र प्रभृतयस्तदा
सुखंप्राप्ताःस्तुतिंचक्रुर्दासवत्प्रणतिंगताः १९
लंकायांचप्रतिष्ठाप्यधर्मयुक्तंबिभीषणम्
सीतयासहितोरामःपुष्पकंसमुपाश्रितः २०
सुग्रीवहनुमत्सीतालक्ष्मणैःसंयुतस्तदा
बिभीषणोऽपिसचिवैरन्वगाद्विरहोत्सुकः २१
लंकांसपश्यन्बहुधाभग्नप्राकारतोरणाम्
दृष्ट्वाऽशोकवनंतत्रसीतास्थानंमुमूर्च्छह २२
शिंशपांस्तत्रवृक्षांश्चपुष्पितान्कोरकैर्युतान्
राक्षसीभिःसमाकीर्णान्मृताभिर्हनुमद्भयात् २३
इत्थंसर्वंविलोक्याशुरामःप्रायात्पुरींप्रति
ब्रह्मादिदेवैःसहितःस्वीयस्वीयविमानकैः

२४
देवदुंदुभिनिर्घोषाञ्छृण्वञ्छ्रोत्रसुखावहान्
तथैवाप्सरसांनृत्यैःपूज्यमानोरघूत्तमः २५
सीतायैदर्शयन्मार्गेतीर्थान्याश्रमवंतिच
मुनींश्चमुनिपुत्रांश्चमुनिपत्नीःपतिव्रताः २६
यत्रयत्रकृतावासाःपूर्वंरामेणधीमता तान्सर्वान्दर्शयामासलक्ष्मणेनसमन्वितः २७
इत्येवंदर्शयंस्तस्यैरामोऽद्राक्षीत्स्वकांपुरीम्
तस्याःपुनःसमीपेतुनंदिग्रामंददर्शह २८
यत्रवैभरतोराजापालयन्धर्ममास्थितः
भ्रातुर्वियोगजनितंदुःखचिह्नंवहन्बहु २९
गर्तशायीब्रह्मचारीजटावल्कलसंयुतः
कृशांगयष्टिर्दुःखार्तःकुर्वन्रामकथांमुहुः ३०
यवान्नमपिनोभुंक्तेजलंपिबतिनोमुहुः
उद्यंतंसवितारंयोनमस्कृत्यब्रवीतिच ३१
जगन्नेत्रसुरस्वामिन्हरमेदुष्कृतंमहत्
मदर्थेरामचंद्रोऽपिजगत्पूज्योवनंययौ ३२
सीतयासुकुमारांग्यासेव्यमानोऽटवींगतः यासीतापुष्पपर्यंकेवृंतमासाद्यदुःखिता

३३
यासीतारविसंतापंकदापिप्रापनोसती
मदर्थेजानकीसाचप्रत्यरण्यंभ्रमत्यहो ३४
यासीताराजवृंदैश्चनदृष्टानयनैःकदा
सासीतादृश्यतेनूनंकिरातैःकालरूपिभिः ३५
यासीतामधुरंत्वन्नंभोजितानबुभुक्षति
सासीताद्यवनस्थानिफलानिप्रार्थयत्यहो ३६
इत्येवमन्वहंसूर्यमुपस्थायवदत्यदः
प्रातःप्रातर्महाराजोभरतोरामवल्लभः ३७
यश्चोच्यमानःसचिवैःसमदुःखसुखैर्बुधैः
नीतिज्ञैःशास्त्रनिपुणैरितिप्रोवाचतान्नृपः ३८
अमात्यादुर्भगंमांकिंप्रब्रूतपुरुषाधमम्
मदर्थेमेऽग्रजोरामोवनंप्राप्यावसीदति ३९
दुर्भगस्यममप्रस्वाःपापमार्जनमादरात्
!घ्रिंस्मारंस्मारंसुमंत्रिणः ४०
धन्यासुमित्रासुतरांवीरसूःस्वपतिप्रियायस्यास्तनूजोरामस्यचरणौसेवतेऽन्वहम् ४१
यत्रग्रामेस्थितोनूनंभरतोभ्रातृवत्सलः विलापंप्रकरोत्युच्चैस्तंग्रामंसददर्शह ४२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघुनाथस्य भरतावासनंदिग्रामदर्शनोनामप्रथमोऽध्याय

ः १

द्वितीयोऽध्यायः
शेषउवाच
अथतद्दर्शनोत्कण्ठाविह्वलीकृतचेतसा पुनःपुनःस्मृतोभ्राताभरतोधार्मिकाग्रणीः १
उवाचचहनूमंतंबलवंतंसमीरजम् प्रस्फुरद्दशनव्याजचन्द्रकांतिहतांधकः २
शृणुवीरहनूमंस्त्वंमद्गिरंभ्रातृनोदिताम्
चिरंतनवियोगेनगद्गदीकृतविह्वलाम् ३
गच्छतंभ्रातरंवीरसमीरणतनूद्भव
मद्वियोगकृशांयष्टिंवपुषोबिभ्रतंहठात् ४
योवल्कलंपरीधत्तेजटांधत्तेशिरोरुहे
फलानांभक्षणमपिनकुर्याद्विरहातुरः ५
परस्त्रीयस्यमातेवलोष्टवत्कांचनंपुनः
प्रजाःपुत्रानिवोद्र
क्षेद्बांधवोममधर्मवित् ६
मद्वियोगजदुःखाग्निज्वालादग्धकलेवरम्
मदागमनसंदेशपयोवृष्ट्याशुसिंचतम् ७
सीतयासहितंरामंलक्ष्मणेनसमन्वितम्
सुग्रीवादिकपींद्रै
श्चरक्षोभिःसबिभीषणैः ८
प्राप्तंनिवेदयसुखात्पुष्पकासनसंस्थितम

्
येनमेसोऽनुजःशीघ्रंसुखमेतिमदागमात् ९
इतिश्रुत्वाततोवाक्यंरघुवीरस्यधीमतः
जगामभरतावासंनंदिग्नामंनिदेशकृत् १०
गत्वासनंदिग्रामंतुमंत्रिवृद्धैःसुसंयतम्
भरतंभ्रातृविरहक्लिन्नंधीमान्ददर्शह ११
कथयंतंमंत्रिवृद्धान्रामचंद्रकथानकम्
तदीयपदापाथोजमकरंदसुनिर्भरः १२
नमश्चकारभरतंधर्मंमूर्तियुतंकिल विधात्रासकलांशेनसत्त्वेनैवविनिर्मितम् १३
तंदृष्ट्वाभरतःशीघ्रंप्रत्युत्थायकृतांजलि
स्वागतंचेतिहोवाचरामस्यकुशलंवद १४
इत्येवंवदतस्तस्यभुजोदक्षिणतोऽस्फुरत्
हृदयाच्चगतःशोकोहर्षास्रैःपूरिताननः १५
विलोक्यतादृशंभूपंप्रत्युवाचकपीश्वरः
निकटेहिपुरःप्राप्तंविद्धिरामंसलक्ष्मणम् १६
रामागमनसंदेशामृतसिक्तकलेवरः
प्रापयद्धर्षपूरंहिसहस्रास्योनवेद्म्यहम् १७
जगादममतन्नास्तियत्तुभ्यंदीयतेमया
दासोऽस्मिजन्मपर्यंतंरामसंदेशहारकः १८
वसिष्ठोऽपिगृहीत्वार्घ्यंमंत्रिवृद्धाः

सुहर्षिताः
जग्मुस्तेरामचंद्रं चहनुमद्दर्शिताध्वना १९
दृष्ट्वादूरात्समायांतंरामचंद्रं
मनोरमम्
पुष्पकासनमध्यस्थंससीतंसहलक्ष्मणम् २०
रामोऽपिदृष्ट्वाभरतंपादचारेणसंगतम्
जटावल्कलकौपीनपरिधानसमन्वितम् २१
अमात्यान्भ्रातृवेषेणसमवेषाञ्जटाधरान्
नित्यंतपःक्लिष्टतयाकृशरूपान्ददर्शह २२
रामोऽपिचिंतयामासदृष्ट्वावैतादृशंनृपम्
अहोदशरथस्यायंराजराजस्यधीमतः २३
पुत्रःपदातिरायातिजटावल्कलवेषभृत्
नदुःखंतादृशंमेऽन्यद्वनमध्यगतस्यहि २४
यादृशंमद्वियोगेनचैतस्यपरिवर्त्तते
अहोपश्यतमेभ्राताप्राणात्प्रियतमःसखा २५
श्रुत्वामांनिकटेप्राप्तंमंत्रिवृद्धैःसुहर्षितैः
द्रष्टुंमांभरतोऽभ्येतिवसिष्ठेनसमन्वितः २६
इतिब्रुवन्नरपतिःपुष्पकान्नभसॐऽगणात्
बिभीषणहनूमद्भ्यांलक्ष्मणेनकृतादरः २७
यानादवतताराशुविरहात्क्लिन्नमानसः
भ्रातर्भ्रातःपुनर्भ्रातर्भ्रातर्भ्रातर्वदन्मुहुः २८
दृष्ट्वासमुत्तीर्णमिमंरामचंद्रं

सुरैर्युतम्
भरतोभ्रातृविरहक्लिन्नंधीमान्ददर्शह हर्षाश्रूणिप्रमुंचंश्चदंडवत्प्रणनामह २९
रघुनाथोऽपितंदृष्ट्वादंडवत्पतितंभुवि उत्थाप्यजगृहेदोर्भ्यांहर्षालोकसमन्वितः ३०
उत्थापितोऽपिहिभृशंनोदतिष्ठद्रुदन्मुहुः
रामचंद्रपदांभोजग्रहणासक्तबाहुभृत् ३१
भरतउवाच
दुराचारस्यदुष्टस्यपापिनोमेकृपांकुरु
रामचंद्रमहाबाहोकारुण्यात्करुणानिधे ३२
यस्तेविदेहजापाणिस्पर्शंक्रूरममन्यत
सएवचरणोरामवनेबभ्राममत्कृते ३३
इत्युक्त्वाश्रुमुखोदीनःपरिरभ्यपुनःपुनः
प्रांजलिपुरतस्तस्थौहर्षविह्वलिताननः ३४
रघुनाथस्तमनुजंपरिष्वज्यकृपानिधिः
प्रणम्यचमहामंत्रिमुख्यानापृच्छ्यसादरम् ३५
भरतेनसमंभ्रात्रापुष्पकासनमास्थितः
सीतांददर्शभरतोभ्रातृपत्नीमनिंदिताम् ३६
अनसूयामिवात्रेःकिंलोपामुद्राघं!
टोद्भुवः
पतिव्रतांजनकजाममन्यतननामच ३७

मातःक्षमस्वयदघंमयाकृतमबुद्धिना
त्वत्सदृश्यःपतिपराःसर्वेषांसाधुकारिकाः ३८
जानक्यापिमहाभागादेवरंवीक्ष्यसादरम्
आशीर्भिरभियुज्याथसमपृच्छदनामयम् ३९
विमानवरमारूढास्तेसर्वेनभसॐऽगणे क्षणादालोकयांचक्रेनिकटेस्वपितुःपुरीम् ४०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेष वात्स्यायनसंवादे रामराजधानीदर्शनोनामद्वितीयोऽध्यायः २

तृतीयोऽध्यायः शेषउवाच
दृष्ट्वारामोराजधानींनिजलोकनिवासिनीम्
जहर्षमतिमान्वीरश्चिरदर्शनलालसः १
भरतोऽपिस्वकंमित्रंसुमुखंनगरंप्रति
प्रेषयामाससचिवंनगरोत्सवसिद्धये २
भरतउवाच
कुर्वंतुलोकास्त्वरितंरघुनाथागमोत्सवम्मंदिरेमंदिरेरम्यंकृतकौतुकचित्रकम् ३
विपांसुकाराजमार्गाश्चंदनद्रवसिंचिताः
प्रसूनभरसंकॢप्ताहृष्टपुष्टजनावृताः ४
विचित्रवर्णध्वजभाचित्रिताखिलस्वांगणाःमेघागमेधनुरिवपश्यंत्वेववलीमुखाः ५

प्रतिगेहंतुलोकानांकारयंत्वगरूक्षणम्
यद्धूमंवीक्ष्यशिखिनोनृत्यंकुर्वंतुलीलया ६
हस्तिनोममशैलाभानाधोरणसुयंत्रितान्
विचित्रयंतुबहुशोगैरिकाद्युपधातुभिः ७
वाजिनश्चित्रिताभूयःसुशोभंतुमनोजवाः
यद्वेगवीक्षणादेवगर्वंत्यजतिस्वर्हयः ८
कन्याःसहस्रशोरम्याःसर्वाभरणभूषिताः
गजोपरिसमारूढामुक्ताभिर्विकिरंतुच ९
ब्राह्मण्यःपात्रहस्ताश्चदूर्वाहारिद्रसंयुताः
सुवासिन्योमहाराजंरामंनीराजयंतुताः १०
कौसल्यापुत्रसंयोगसंदेशविधुरासती
हर्षंप्राप्नोतुसुकृशातदीक्षणसुलालसा ११
इत्येवमादिरचनाःपुरशोभाविधायिकाः
करोतुजनताहृष्टारामस्यागमनंप्रति १२
शेषउवाच
इतिश्रुत्वाततोवाक्यंसुमुखोमंत्रवित्तमः
प्रययौनगरींकर्तुंकृतकौतुकतोरणाम् १३
गत्वाथनगरींतांवैमंत्रीतुसुमुखाभिधः
ख्यापयामासलोकानांरामागममहोत्सवम् १४
लोकाःश्रुत्वापुरींप्राप्तंरघुनाथंसुहर्षिताः
पूर्वंतदीयविरहत्यक्तभोगसुखादयः १५
ब्राह्मणावेदसंपन्नाःपवित्रादर्भपाणयः

धौतोत्तरीयवलिताजग्मुःश्रीरघुनायकम् १६
क्षत्रियायेशूरतमाधनुर्बाणधरावराः
संग्रामेबहुशोवीराजेतारोययुरप्यमुम् १७
वैश्याधनसमृद्धाश्चमुद्राशोभितपाणयः शुभ्रवस्त्रपरीधानाअभिजग्मुर्नरेश्वरम् १८
शूद्रा
द्विजेषुयेभक्ताःस्वीयाचारसुनिष्ठिताः
वेदाचाररतायेवैतेऽपिजग्मुःपुरीपतिम् १९
येयेवृत्तिकरालोकाःस्वेस्वेकर्मण्यधिष्ठिताः
स्वकंवस्तुसमादायययुःश्रीरामभूपतिम् २०
इत्थंभूपतिसंदेशात्प्रमोदाप्लवसंयुताः नानाकौतुकसंयुक्ताआजग्मुर्मनुजेश्वरम् २१
शेषउवाच
रघुनाथोऽपिसकलैर्दैवतैःस्वस्वयानगैः
परीतःप्रविवेशोच्चैःपुरींरचितमोहनाम् २२
प्लवंगाःप्लवनैर्युक्ताआकाशपथचारिणः
स्वस्वशोभापरीतांगाश्चानुजग्मुःपुरोत्तमम् २३
पुष्पकादवरुह्याशुनरयानमथारुहत्
सीतयासहितोरामःपरिवारसमावृतः २४
अयोध्यांप्रविवेशाथकृतकौतुकतोरणाम्
हृष्टपुष्टजनाकीर्णामुत्सवैःपरीभूषिताम् २५

वीणापणवभेर्यादिवादित्रैराहतैर्भृशम्
शोभमानःस्तूयमानःसूतमागधबंदिभिः २६
जयराघवरामेतिजयसूर्यकुलांगद
जयदाशरथेदेवजयताल्लोकनायकः २७
इतिशृण्वञ्छुभांवाचंपौराणांहर्षितांगिनाम्
रामदर्शनसंजातपुलकोद्भेदशोभिनाम् २८
प्रविवेशवरंमार्गंरथ्याचत्वरभूषितम्
चंदनोदकसंसिक्तंपुष्पपल्लवसंयुतम् २९
तदापौरांगनाःकाश्चिद्गवाक्षबिलमाश्रिताः
रघुनाथस्वरूपेक्षाजातकामाअथाब्रुवन् ३०
पौरांगनाऊचुः
धन्याअभूवन्बतभिल्लकन्यावनेषुयाराममुखारविंदम्
स्वलोचनेंदीवरकैरथापिबन्स्वभाग्यसंजातमहोदयाइमाः ३१
धन्यंमुखंपश्यतवीरधाम्नःश्रीरामदेवस्यसरोजनेत्रम्
यद्दर्शनंधातृमुखाःसुराअपिप्रापुर्महद्भाग्ययुतावयंत्वहो ३२
एतन्मुखंपश्यतचारुहासंकिरीटसंशोभिनिजोत्तमांगम्
बंधूकधिक्कारलसच्छविप्रदंदंतच्छदंबिभ्रतमुच्चनासम् ३३
इतिगदितवतीस्ताःस्नेहभारेणरामानलिनदलसद

ृक्षैर्नेत्रपातैर्निरीक्ष्य निखिलगुरुरनूनप्रेमभारंनृलोकंजननिगृहमियेषप्रोषितांगेनहृष्टः ३४
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे रघुनाथस्यपुरप्रवेशनंनामतृतीयोऽध्यायः ३

चतुर्थोऽध्यायः
वात्स्यायनउवाच
भुजगाधीश्वरेशानधराभारधरक्षम
शृण्वेकंसंशयंमह्यंकृपयाकथयस्वतम् १
रघुनाथस्यगमनंवनंप्रतियदाह्यभूत्
तदाप्रभृतिदेहेनस्थिताशून्येनचेतसा २
तद्विप्रयोगविधुराकृशदेहातिदुःखिता
सुमुखान्मंत्रिणःश्रुत्वारघुनाथंसमागतम् ३
कथंजहर्षकिमभूत्कीदृशंतत्रचिह्नितम्
रामचंद्रस्यसंदेशहर्तारंकिमुवाचसा ४
एतन्मेसंशयंछिंधिरघुनाथगुणोदयम्
यथावच्छृण्वतेमह्यंकथयस्वप्रसादतः ५
शेषउवाच
साधुपृष्टंमहाभागद्विजवर्यपुरस्कृत
तन्मेनिगदतःसाक्षाच्छृणुष्वैकमनाःकिल ६
सावैतद्वदनांभोजच्युतंरामागमामृतम् पीत्वापीत्वाबभूवाहोस्थगितांगेनविह्वला

७
किंमेस्वप्नोविमूढायाःकिंवाभ्रमकरंवचः ममवैमंदभाग्यायाःकथंरामेक्षणंपुनः ८
बहुनातपसाकृत्वाप्राप्तोऽयवैसुतःशिशुः केनचिन्ममपापेनविप्रयोगंगतःपुनः ९
सुमंत्रिन्कुशलीरामःसीतालक्ष्मणसंयुतः
कथंमांस्मरतेवीरोवनचारीसुदुःखिताम् १०
इतिसाविललापोच्चैरघुनाथस्मृतिंगता
ननिवेदनिजंकिंचित्परकीयंविमोहिता
सुमुखोऽपितथादृष्ट्वादुःखितांमातरंभृशम् ११
वीजयामासवासोग्रैःसंज्ञामापचसापुनः
उवाचजननींसौम्यंवचोहर्षकरंमुहुः १२
रघुनाथागमस्मारहृष्टांतांव्यदधात्पुनः
मातर्विद्धिगृहंप्राप्तंरघुनाथंसलक्ष्मणम् १३
सीतयासहितंपश्यचाशीर्भिरभियुंक्ष्वच इतितथ्यंवचःश्रुत्वासुमुखेनप्रभाषितम्
१४
यादृशंहर्षमापेदेतादृशंवेद्म्यहंनहि
उत्थायचाजिरेप्राप्तारोमांचिततनूरुहा १५
हर्षविह्वलितांग्यश्रुमुंचंतीराममैक्षततावत्सरामोराजेंद्रोनरयानमधिश्रितः १६
प्राप्तःस्वमातुर्भवनंकैकेय्याःसुनयःपुरः
कैकेय्यपित्रपाभारनम्रारामंपुरःस्थितम्

१७
नोवाचकिंचिन्महतींचिंतांप्राप्तवतीमुहुः
सूर्यवंशध्वजोरामोमातरंवीक्ष्यलज्जिताम् १८
उवाचसांत्वयंस्तांचवाक्यैर्विनयमिश्रितैः
श्रीरामउवाच
मातर्मयावनंगत्वासर्वमाचरितंतथा १९
अधुनाकरवैकिंवात्वदाज्ञातोजनन्यहो
मयान्यूनंकृतंनास्तिकथंमांनेक्ष्यसेपुनः २०
आशीर्भिरभिनंद्यैनंभरतंमांचवीक्षय
इतिश्रुत्वापितद्वाक्यंसानम्रवदनानघ २१
शनैःशनैःप्रत्युवाचरामगच्छस्वमालयम् रामोऽपिश्रुत्वावचनंजनन्याःपुरुषोत्तमः २२
नमस्कृत्यययौगेहंसुमित्रायाःकृपानिधिः सुमित्रापुत्रसहितंरामंदृष्ट्वामहामनाः २३
चिरंजीवचिरंजीवह्याशीर्भिरितिचाभ्यधात्मातुश्चरामभद्रोऽपिचरणौप्रणिपत्यच २४
परिष्वज्यमुदायुक्तोजगादवचनंपुनः
रत्नगर्भेममभ्रात्राकेनापिनकृतंतथा २५
यथायमकरोद्धीमान्ममदुःखापनोदनम् २६
रावणेनहृतासीतामयायत्प्राप्यतेपुनः

मातस्तत्सर्वमाविद्धिलक्ष्मणस्यविचेष्टितम् २७
दत्तामाशिषमागृह्यशिरसायंसुमित्रया
निजमातुश्चभवनंप्रययौविबुधैर्वृतः २८
मातरंवीक्ष्यहृषितांनिजदर्शनलालसाम्
स्वयानादवरुह्याशुचरणावग्रहीद्धरिः २९
मातातद्दर्शनोत्कंठाविह्वलीकृतमानसा
परिष्वज्यपरिष्वज्यरामंमुदमवापसा ३०
शरीरेरोमहर्षोऽभूद्गद्गदावागभूत्तदा
हर्षाश्रूणितुसोष्णानिप्रवाहंप्रापुरापदात् ३१
जननींवीक्ष्यविनयीताटंकद्वयवर्जिताम्
कराकल्पपदाकल्परहितांबिभ्रतींतनुम् ३२
किंचित्स्वदर्शनाद्धृष्टांकृशांगींतांसशोकभाक्
दुःखस्यसमयोनायमितिमत्वाजगादताम् ३३
श्रीरामउवाच
मातर्मयात्वच्चरणौचिरकालंनसेवितौ
ततःक्षमस्वापराधंभाग्यहीनस्यवैमम ३४
येपुत्रामातापित्रोर्नशुश्रूषायांसमुत्सुकाः
तेमंतव्याःपरामातःकीटकारेतसोभवाः ३५
किंकुर्वेजनकाज्ञातोगतोवैदंडकंवनम्
तत्रापित्वत्कृपापांगात्तीर्णोऽस्मिदुःखसागरम् ३६
रावणेनहृतासीतालंकायांगमितापुनः

त्वत्कृपातोमयालब्धातंहत्वाराक्षसेश्वरम् ३७
सीतेयंत्वच्चरणयोःपतितावैपतिव्रता संभावयाशुचकितांत्वत्पादार्पितमानसाम् ३८
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंपादयोःपतितांस्नुषाम्
आशीर्भिरभियुज्यैनांबभाषेतांपतिव्रताम् ३९
सीतेस्वपतिनासार्द्धंचिरंविलसभामिनि
पुत्रौप्रसूयचकुलंस्वकंपावयपावने ४०
त्वत्सदृश्यःपतिपराःपतिदुःखसुखानुगाः
भवंतिदुःखभागिन्योनहिसत्यंजगत्त्रये ४१
विदेहपुत्रिस्वकुलंत्वयापावितमात्मना
रामपादाब्जयुगुलमनुयांत्यामहावनम् ४२
किंचित्रंयत्पुमांसस्तुवैरिकोटिप्रभंजनाः
येषांगेहेसतीभार्यास्वपतिप्रियवाञ्छिका ४३
इत्युक्त्वारघुनाथस्यभार्यामंचितलोचनाम्
तूष्णींबभूवहृषिताप्रहृष्टस्वतनूरुहा ४४
अथभ्रातास्यभरतःपित्रादत्तंनिजंमहत्
राज्यंनिवेदयामासरामचंद्रायधीमते ४५
मंत्रिणस्तेप्रहृष्टांगादैवज्ञान्मंत्रकोविदान्

आहूयसुमुहूर्तंतेपप्रच्छुःपरमादरात् ४६
शुभेमुहूर्तेसुदिनेशुभनक्षत्रसंयुते
अभिषेकंमहाराज्येकारयामासुरुद्यताः ४७
सप्तद्वीपवतींपृथ्वद्यंव्याघ्रचर्मणिसुंदरे
लिखित्वोपरिराजेंद्रो
महाराजोधितस्थिवान् ४८
तद्दिनादेवसाधूनांमनांसिप्रमुदंययुः
दुष्टानांचेतसोग्लानिरभवत्परतापिनाम् ४९
स्त्रियस्तुपतिभक्त्याचपतिव्रतपरायणाः
मनसापिकदापापंनाचरंतिजनामुने ५०
दैत्यादेवास्तथानागायक्षासुरमहोरगाः
सर्वेन्यायपथेस्थित्वारामाज्ञांशिरसादधुः ५१
परोपकरणेयुक्ताःस्वधर्मसुखनिर्वृताः विद्याविनोदगमितादिनरात्रिक्षणाःशुभाः
५२
वातोऽपिमार्गसंस्थानांबलान्नाहरतेमहान्वासांस्यपितुसूक्ष्माणितत्रचौरकथानहि ५३
धनदोह्यर्थिनांरामःकारुण्यश्चकृपानिधिःभ्रातृभिःसहितोनित्यंगुरुदेवस्तुतिंव्यधात् ५४
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे रघुवरस्यराज्याभिषेकोनामचतुर्थोऽध्यायः

४

पंचमोऽध्यायः
शेषउवाच
अथाभिषिक्तंरामंतुतुष्टुवुःप्रणताःसुराः
रावणाभिधदैत्येंद्रवधहर्षितमानसाः १
देवाऊचुः
जयदाशरथेसुरार्तिहञ्जयजयदानववंशदाहक
जयदेववरांगनागणग्रहणव्यग्रकरारिदारक २
तवयद्दनुजेंद्र
नाशनंकवयोवर्णयितुंसमुत्सुकाः
प्रलयेजगतांततीःपुनर्ग्रससेत्वंभुवनेशलीलया ३
जयजन्मजरादिदुःखकैःपरिमुक्तप्रबलोद्धरोद्धर
जयधर्मकरान्वयांबुधौकृतजन्मन्नजरामराच्युत ४
तवदेववरस्यनामभिर्बहुपापाअपितेपवित्रिताः
किमुसाधुद्विजवर्यपूर्वकाःसुतनुंमानुषतामुपागताः ५
हरविरिंचिनुतंतवपादयोर्युगलमीप्सितकामसमृद्धिदम्
हृदिपवित्रयवादिकचिह्नितैःसुरचितंमनसास्पृहयामहे ६

यदिभवान्नदधात्यभयंभुवोमदनमूर्तितिरस्करकांतिभृत्
सुरगणाहिकथंसुखिनःपुनर्ननुभवंतिघृणामयपावन ७
यदायदास्मान्दनुजाहिदुःखदास्तदातदात्वंभुविजन्मभाग्भवेः
अजोऽव्ययोऽपीशवरोऽपिसन्विभोस्वभावमास्थायनिजंनिजार्चितः ८
मृतसुधासदृशैरघनाशनैःसुचरितैरवकीर्यमहीतलम्
अमनुजैर्गुणशंसिभिरीडितःप्रविशचाशुपुनर्हिस्वकंपदम् ९
अनादिराद्योजररूपधारीहारीकिरीटीमकरध्वजाभः
जयंकरोतुप्रसभंहतारिःस्मरारिसंसेवितपादपद्मः १०
इत्युक्त्वातेसुराःसर्वेब्रह्मेंद्र
प्रमुखामुहुः
प्रणेमुररिनाशेनप्रीणितारघुनायकम् ११
इतिस्तुत्यातिसंहृष्टोरघुनाथोमहायशाः
प्रोवाचतान्सुरान्वीक्ष्यप्रणतान्नतकंधरान् १२
श्रीरामउवाच
सुरावृणुतमेयूयंवरंकिंचित्सुदुर्ल्लभम्यंकोऽपिदेवोदनुजोनयक्षःप्रापसादरः १३
सुराऊचुः

स्वामिन्भगवतःसर्वंप्राप्तमस्माभिरुत्तमम्
यदयंनिहतःशत्रुरस्माकंतुदशाननः १४
यदायदाऽसुरोऽस्माकंबाधांपरिदधातिभोः
तदातदेतिकर्तव्यमेतावद्वैरिनाशनम् १५
तथेत्युक्त्वापुनर्वीरःप्रोवाचरघुनंदनःश्रीरामउवाच
सुराःशृणुतमद्वाक्यमादरेणसमन्विताः १६
भवत्कृतंमदीयैर्वैगुणैर्ग्रथितमद्भुतम्स्तोत्रंपठिष्यतिमुहुःप्रातर्निशिसकृन्नरः १७
तस्यवैरिपराभूतिर्नभविष्यतिदारुणा
नचदारिद्रय्संयोगोनचव्याधिपराभवौ १८
मदीयचरणद्वंद्वेभक्तिस्तेषांतुभूयसी
भविष्यतिमुदायुक्तेस्वांतेपुंसांतुपाठतः १९
इत्युक्त्वासोऽभवत्तूष्णींनरदेवशिरोमणिः
सुराःसर्वेप्रहृष्टास्तेययुर्लोकंस्वकंस्वकम् २०
रघुनाथोऽपिभ्रातॄंस्तान्पालयंस्तातवद्बुधान्
प्रजाःपुत्रानिवस्वीयाल्लाँ लयँ
ल्लोकनायकः २१
यस्मिञ्छासतिलोकानांनाकालमरणंनृणाम्
नरोगादिपराभूतिर्गृहेषुचमहीयसी २२

नेतिःकदापिद्दश्येतवैरिजंभयमेवच
वृक्षाःसदैवफलिनोमहीभूयिष्ठधान्यका २३
पुत्रपौत्रपरीवारसनाथीकृतजीवनाः
कांतासंयोगजसुखैर्निरस्तविरहक्लमाः २४
नित्यंश्रीरघुनाथस्यपादपद्मकथोत्सुकाः
कदापिपरनिंदासुवाचस्तेषांभवंतिन २५
कारवोऽपिकदापापंनाचरंतिमनस्यहो
रघुनाथकराघातदुःखशंकाभिशंसिनः २६
सीतापतिमुखालोकनिश्चलीभूतलोचनाः
लोकाबभूवुःसततंकारुण्यपरिपूरिताः २७
राज्यंप्राप्तमसापत्नंसमृद्धबलवाहनम् ऋषिभिर्हृष्टपुष्टैश्चरम्यंहाटकभूषणैः २८
संपुष्टमिष्टापूर्तानांधर्माणांनित्यकर्तृभिः
सदासंपन्नसस्यंचसुवसुक्षेत्रसंयुतम् २९
सुदेशंसुप्रजंस्वस्थंसुतृणंबहुगोधनम्
देवतायतनानांचराजिभिःपरिराजितम् ३०
सुपूर्णायत्रवैग्रामाःसुवित्तर्द्धिविराजिताः
सुपुष्पकृत्रिमोद्यानाःसुस्वादुफलपादपाः ३१
सपद्मिनीककासारायत्रराजंतिभूमयः
सदंभानिम्नगायत्रनयत्रजनताक्वचित् ३२
कुलान्येवकुलीनानांवर्णानांनाधनानिच विभ्रमोयत्रनारीषुनविद्वत्सुचकर्हिचित्

३३
नद्यःकुटिलगामिन्योनयत्रविषयेप्रजाः
तमोयुक्ताःक्षपायत्रबहुलेषुनमानवाः ३४
रजोयुजःस्त्रियोयत्रनाधर्मबहुलानराः
धनैरनंधोयत्रास्तिजनोनैवचभोजने ३५
अनयःस्यंदनोयत्रनचवैराजपूरुषः
दंडःपरशुकुद्दालवालव्यजनराजिषु ३६
आतपत्रेषुनान्यत्रक्वचित्क्रोधोपरोधजः
अन्यत्राक्षिकवृंदेभ्यःक्वचिन्नपरिदेवनम् ३७
आक्षिकाएवदृश्यंतेयत्रपाशकपाणयः
जाड्यवार्ताजलेष्वेवस्त्रीमध्याएवदुर्बलाः ३८
कठोरहृदयायत्रसीमंतिन्योनमानवाः
औषधेष्वेवयत्रास्तिकुष्ठयोगोनमानवे ३९
वेधोयत्रसुरत्नेषुशूलंमूर्तिकरेषुवै
कंपःसात्विकभावोत्थोनभयात्क्वापिकस्यचित् ४०
संज्वरःकामजोयत्रदारिद्रय्कंलुषस्यच
दुर्ल्लभत्वंसदैवस्यसुकृतेनचवस्तुनः ४१
इभाएवप्रमत्तावैयुद्धेवीच्योजलाशये
दानहानिर्गजेष्वेवतीक्ष्णाएवहिकंटकाः ४२
बाणेषुगुणविश्लेषोबंधोक्तिःपुस्तकेदृढास्नेहत्यागःखलेष्वेवनचवैस्वजनेजने ४३
तंदेशंपालयामासलालयँ ल्लालिताःप्रजाः
धर्मंसंस्थापयन्देशेदुष्टेदंडधरोपमः ४४

एवंपालयतोदेशंधर्मेणधरणीतलम् सहस्रंचव्यतीयुर्वैवर्षाण्येकादशप्रभोः ४५
तत्रनीचजनाच्छ्रुत्वासीतायाअपमानताम्
स्वांचनिंदांरजकतस्तांतत्याजरघूद्वहः ४६
पृथ्वद्यंपालयमानस्यधर्मेणनृपतेस्तदा
सीतांविरहितामेकांनिदेशेनसुरक्षिताम् ४७
कदाचित्संसदोमध्येह्यासीनस्यमहामतेः
आजगाममुनिश्रेष्ठःकुंभोत्पत्तिर्मुनिर्महान् ४८
गृहीत्वार्घ्यंसमुत्तस्थौवसिष्ठेनसमन्वितः
जनताभिर्महाराजोवार्धिशोषकमागतम् ४९
स्वागतेनसुसंभाव्यपप्रच्छतमनामयम्
सुखोपविष्टंविश्रांतंबभाषेरघुनंदनः ५०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे अगस्त्यसमागमोनामपंचमोऽध्यायः ५

षष्ठोऽध्यायः
शेषउवाच
इत्थंस्वागतसंतुष्टंब्रह्मचर्यतपोनिधिम्
उवाचमतिमान्वीरःसर्वलोकगुरुर्मुनिम् १ स्वागतंतेमहाभागकुंभयोनेतपोनिधे

त्वद्दर्शनेनसर्वेवैपाविताःसकुटुंबकाः २
कच्चिन्मतिस्तेवेदेषुशास्त्रेषुपरिवर्तते
त्वत्तपोविघ्नकर्तावैनास्तिभूमंडलेक्वचित् ३
लोपामुद्रामहाभागयाचतेधर्मचारिणी
यस्याःपतिव्रताधर्मात्सर्वंभवतिशोभनम् ४
अपिशंसमहाभागधर्ममूर्तेकृपानिधे
अलोलुपस्यकिंकार्यंकरवाणिमुनीश्वर ५
त्वत्तपोयोगतःसर्वंभवतिस्वेच्छयाबहु
तथापिमयिकृत्वैवकृपांशंशमुनीश्वरः ६
शेषउवाच
इत्युक्तोलोकगुरुणाराजराजेनधीमता
उवाचरामंलोकेशंविनीततरभाषया ७
अगस्त्यउवाच
स्वामिंस्तवसुदुर्दर्शंदर्शनंदैवतैरपि
मत्वासमागतंविद्धिराजराजकृपानिधे ८
हतस्त्वयारावणाख्यस्त्वसुरोलोककंटकः
दिष्ट्याद्यदेवाःसुखिनोदिष्ट्याराजाबिभीषणः ९
रामत्वद्दर्शनान्मेऽद्यगतंवैदुष्कृतंकिल
संपूर्णोमेमनःकोशआनंदेनसुरोत्तम १०
इत्युक्त्वासबभूवाशुतूष्णींकुंभसमुद्भवः
रामसंदर्शनाह्लादविह्वलीकृतमानसः ११

रामःपप्रच्छतंभूयोमुनिंज्ञानविशारदम्
लोकातीतंभवद्भाविसर्वंजानासिसर्वतः १२
मुनेकथयमेसर्वंपृच्छतोहिसुविस्तरम्
कोऽसौमयाहतोयोहिरावणोविबुधार्दनः १३
कुंभकर्णोऽपिकस्त्वेषकाजातिर्वैदुरात्मनः
देवोदैत्यःपिशाचोवाराक्षसोवामहामुने १४
सर्वमाख्याहिसर्वज्ञसर्वंजानासिविस्तरात्
अतःकथयमेसर्वंकृपांकृत्वाममोपरि १५
इतिश्रुत्वाततोवाक्यंकुंभजन्मातपोनिधिःयत्पृष्टंरघुराजेनप्रवक्तुंतत्प्रचक्रमे १६
राजन्सृष्टिकरोब्रह्मापुलस्त्यस्तत्सुतोऽभवत्
ततस्तुविश्रवाजज्ञेवेदविद्याविशारदः १७
तस्यपत्नीद्वयंजातंपातिव्रत्यचरित्रभृत्
एकामंदाकिनीनाम्नीद्वितीयाकैकसीस्मृता
१८
पूर्वस्यांधनदोजज्ञेलोकपालविलासभृत्
योऽसौशिवप्रसादेनलंकावासमचीकरत् १९
विद्युन्मालिसुतायांतुपुत्रत्रयमभून्महत्
रावणःकुंभकर्णश्चतथापुण्योबिभीषणः २०
राक्षस्युदरजन्मत्वात्संध्यासमयसंभवात्

द्वयोरधर्मनिपुणामतिरासीन्महामते २१
एकदातुविमानेनपुष्पकेणसुशोभिना
कांचनीयोपकल्पेनकिंकिणीजालमालिना २२
आरुह्यपितरौद्रष्टुंप्रायाच्छोभासमन्वितः स्वगणैःसंस्तुतोभूत्वानानारत्नविभूषणैः २३
आगत्यपित्रोश्चरणेपतित्वाचिरमात्मजः हर्षविह्वलितात्माचरोमांचिततनूरुहः २४ उवाचमेऽद्यसुदिनंमहाभाग्यफलोदयः यन्मेयुष्मत्पदौदृष्टौमहापुण्यददर्शनौ २५
इत्यादिभिःस्तुतिपदैःस्तुत्वागान्मंदिरंस्वकम्
पितरावपिसंहृष्टौपुत्रस्नेहाद्बभूवतुः २६
तंदृष्ट्वारावणोधीमाञ्जगादनिजमातरम् कोऽयपुमान्सुरोवाथयक्षोवाथनरोत्तमः २७ योऽसौममपितुःपादौसन्निषेव्यगतःपुनः महाभाग्यनिधिःस्वीयैर्गणैःसुपरिवारितः २८
केनेदंतपसालब्धंविमानंवायुवेगधृक् उद्यानारामलीलादिविलासस्थानमुत्तमम् २९ शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजननीरोषविक्लवा उवाचपुत्रंविमनाःकिंचिन्नेत्रविकारिणी

३०
रेपुत्रशृणुमद्वाक्यंबहुशिक्षासमन्वितम्
एतस्यजन्मकर्मादिविचारचतुराधिकम् ३१
सपत्न्याममकुक्षिस्थंविधानंसमुपस्थितम्येनस्वमातुर्विमलंकुलमुज्ज्वलितंमहत् ३२
त्वंतुमत्कुक्षिजःकीटःपापःस्वोदरपूरकः
यथाखरःस्वकंभारंजानातिनचतद्गुणम् ३३
तथात्वंलक्ष्यसेऽज्ञानीशयनासनभोगवान्
सुप्तोगतःक्वचिद्भ्रष्टइत्येवतवसंभवः ३४
अनेनतपसालब्धंशिवसंतोषकारिणा
लंकावासोमनोवेगंविमानंराज्यसंपदः ३५
सुधन्याजननीत्वस्यसुभाग्यासुमहोदया
यस्याःपुत्रोनिजगुणैर्लब्धवान्महतांपदम् ३६
इतिक्रुधाभाषितमार्तयातयामात्रास्वयाऽकर्ण्यदुरात्मसत्तमः
रोषंविधायात्मगतंपुनर्वचोजगादतांनिश्चयभृत्तपःप्रति ३७
रावणउवाच
जनन्याकर्णयवचोममगर्वसमन्वितम्
रत्नगर्भात्वमेवासियस्याःपुत्रास्त्रयोवयम् ३८
कोऽसौकीटःसधनदःक्वतपःस्वल्पकंपुनः कालंकाकिंतुतद्राज्यंस्वल्पसेवकसंयुतम् ३९

मातःशृणुममोत्साहात्प्रतिज्ञांकरुणान्विते
नकेनापिकृतांकर्त्रामहाभाग्येहिकैकसि ४०
यद्यहंभुवनंसर्वंवशेनस्थापयामिवै
तपोभिर्दुष्कृतैःकृत्वाब्रह्मसंतोषकारकैः ४१
अन्नोदकेसदात्यक्त्वानिद्राक्रीं!
डांतथापुनः
चेत्तदापितृलोकस्यघातात्पापंभवेन्मम ४२
कुंभकर्णोऽपिकृतवान्विभीषणसमन्वितः
रावणेनसहभ्रात्रेत्युक्त्वागाद्गिरिकाननम् ४३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे रावणोत्पत्तिर्नामषष्ठोऽध्यायः ६

सप्तमोऽध्यायः
अगस्त्यउवाच
अथोग्रंसतपोदैत्योदशवर्षसहस्रकम्
चकारभानुमक्ष्णाचपश्यन्नूर्ध्वपदेस्थितः १
कुंभकर्णोऽपिकृतवांस्तपःपरमदुश्चरम्
विभीषणस्तुधर्मात्माचचारपरमंतपः २
तदाप्रसन्नोभगवान्देवदेवःप्रजापतिः
देवदानवयक्षादिमुकुटैःपरिसेवितः ३

ददौराज्यंचसुमहद्भुवनत्रयभास्वरम्
वपुश्चकृतवान्रम्यंदेवदानवसेवितम् ४
तदासंतापितोभ्राताधनदोधर्मबुद्धिमान्
विमानंतुततोनीतंलंकाचनगरीहठात् ५
भुवनंतापितंसर्वंदेवाश्चैवदिवोगताः
हतवान्ब्राह्मणकुलंमुनीनांमूलकृंतनः ६
तदातिदुःखितादेवाःसेंद्रा
ब्रह्माणमाययुः
स्तुतिंचक्रुर्महात्मानोदंडवत्प्रणतिंगताः ७
तेतुष्टुवुःसुराःसर्वेवाग्भिरर्थ्याभिरादृताः
ततःप्रसन्नोभगवान्किंकरोमीतिचाब्रवीत् ८
ततोनिवेदयांचक्रुर्ब्रह्मणेविबुधाःपुरःदशग्रीवाच्चसंकष्टंतथानिजपराभवम् ९
क्षणंध्यात्वाययौब्रह्माकैलासंत्रिदशैःसह
तस्यशैलस्यपार्श्वेतुवैचित्र्येणसमाकुलाः १०
स्थिताःसंतुष्टुवुर्देवाःशंभुंशक्रपुरोगमाः
नमोभवायशर्वायनीलग्रीवायतेनमः ११
नमःस्थूलायसूक्ष्मायबहुरूपायतेनमः
इतिसर्वमुखेनोक्तांवाणीमाकर्ण्यशंकरः १२
प्रोवाचनंदिनंदेवानानयेतिममांतिकम्
एतस्मिन्नंतरेदेवाआहूतानंदिनाचते १३

प्रविश्यांतःपुरेदेवाददृशुर्विस्मितेक्षणाः
ब्रह्मागत्यददर्शाथशंकरंलोकशंकरम् १४
गणकोटिसहस्रैस्तुसेवितंमोदशालिभिः
नग्नैर्विरूपैःकुटिलैर्धूसरैर्विकटैस्तथा १५
प्रणिपत्याग्रतःस्थित्वासहदेवैःपितामहः उवाचदेवदेवेशंपश्यावस्थांदिवौकसाम् १६
कृपांकुरुमहादेवशरणागतवत्सल
दुष्टदैत्यवधार्थंत्वंसमुद्योगंविधेहिभोः १७
सोऽपितद्वचनंश्रुत्वादैन्यशोकसमन्वितम्त्रिदशैःसहितैःसर्वैराजगामहरेःपदम् १८
तुष्टुवुर्मुनयःसर्वेससुरोरगकिन्नराः
जयमाधवदेवेशजयभक्तजनार्तिहन् १९
विलोकयमहादेवलोकयस्वस्वसेवकान्
इत्युच्चैर्जगदुःसर्वेदेवाःशर्वपुरोगमाः २०
इत्युक्तमाकर्ण्यसुराधिनाथोदृष्ट्वासुरार्तिंपरिचिंत्यविष्णुः
जगाददेवाञ्जलदोच्चयागिरादुःखंतुतेषांप्रशमंनयन्निव २१
भोब्रह्मशर्वेंद्र
पुरोगमामराःशृण्वंतुवाचंभवतांहितेरताम्जानेदशग्रीवकृतंभयंवस्तन्नाशयाम्यद्यकृतावतारः २२

पुरीत्वयोध्यारविवंशजातैर्नृपैर्महादानमखादिसत्क्रियैः प्रपालिताभूतलमंडनीयाविराजतेराजतभूमिभागैः २३
तस्यांदशरथोराजानिरपत्यःश्रियान्वितः पालयत्यधुनाराज्यंदिक्चक्रजयवान्विभुः २४
सतुवंद्यादृष्यशृंगात्प्रार्थितात्पुत्रकाम्यया
पुत्रेष्ट्यांविधिनायज्वामहाबलसमन्वितः २५
ततोऽहप्रार्थितःपूर्वंतपसातेनभोःसुराः
पत्नीषुतिसृषुप्रीत्याचतुर्धापिभवत्कृते २६
रामलक्ष्मणशत्रुघ्नभरताख्यासमन्वितः
कर्तास्मिरावणोद्धारंसमूलबलवाहनम् २७
भवंतोऽपिस्वकैरंशैरवतीर्यचरंत्विह
ऋक्षवानररूपेणसर्वत्रपृथिवीतले २८
इत्युक्त्वाविररामाशुनभसीरितवाङ्मुने
देवाःश्रुत्वामहद्वाक्यंसर्वेसंहृष्टमानसाः २९
तेचक्रुर्गदितंयादृग्देवदेवेनधीमता
स्वैःस्वैरंशैर्महीपूर्णाऋक्षवानररूपिभिः ३०
योऽसौविष्णुर्महादेवोदेवानांदुःखनाशकः
सत्वमेवमहाराजभगवान्कृतविग्रहः ३१

भरतोऽयलक्ष्मणश्चशत्रुघ्नश्चमहामते तावकांशाद्दशग्रीवोजनितश्चसुरार्द्दनः ३२
पूर्ववैरानुबंधेनजानकींहृतवान्पुनः सत्वयानिहतोदैत्योब्रह्मराक्षसजातिमान् ३३
पुलस्त्यपुत्रोदैत्येंद्रसःर्वलोकैककंटकः पातितःपृथिवीसर्वासुखमापमहेश्वर ३४
ब्राह्मणानांसुखंत्वद्यमुनीनांतापसंबलम्
शिवानिसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसुसंहिताः ३५
त्वयिराज्ञिजगत्सर्वंसदेवासुरमानुषम् सुखंप्रपेदेविश्वात्मञ्जगद्योनेनरोत्तम
३६
एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्पृष्टोऽहत्वयानघ
उत्पत्तिश्चविपत्तिश्चमयामत्यनुसारतः ३७
इत्थंनिशम्यदितिजेंद्र
कुलानुकारिवार्तांमहापुरुषईश्वरईशिताच
संरुद्धबाष्पगलदश्रुमुखारविंदोभूमौपपातसदसिप्रथितप्रभावः ३८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे रावणोत्पत्तिविपत्तिकथनंनामसप्तमोऽध्या

यः ७

अष्टमोऽध्यायः शेषउवाच
वात्स्यायनमुनिश्रेष्ठकथापापप्रणाशिनी
ब्रह्मण्यदेवदेवस्यसर्वधर्मैकरक्षितुः १
राजानंमूर्च्छितंदृष्ट्वाकुंभजन्मातपोनिधिः
शनैःशनैःकरेणाशुपस्पर्शाश्रुजगादच २
भोरामाश्वसिहिक्षिप्रंकिमर्थमवसीदसि भवान्दैत्यकुलच्छेत्तामहाविष्णुःसनातनः ३
भूतंभव्यंभवच्चैवजगत्स्थास्नुचरिष्णुच
त्वदृतेनास्तिसंचारीकिमर्थमिहमूर्च्छितः ४
श्रुत्वावाक्यंमहाराजःकुंभजन्मसमीरितम्
उत्तस्थौविगलन्नेत्रबाष्पपूरितसन्मुखः ५
उवाचदीनदीनंचविस्पष्टाक्षरविस्तरम्
त्रपाभरनमन्मूर्तिर्ब्रह्मद्रोहपराङ्मुखः ६
श्रीरामउवाच
अहोमेपश्यताज्ञानंविमूढस्यदुरात्मनः
यद्ब्राह्मणकुलेरूढंहतवान्कामलोलुपः ७
महिलार्थेत्वहंविप्रंवेदशास्त्रविवेकवान्
हतवान्वाडवकुलंबुद्धिहीनोतिदुर्मतिः ८

इक्ष्वाकूणांकुलेजातुब्राह्मणोनदुरुक्तिभाक्
ईदृशंकुर्वताकर्ममयैतत्सुकलंकितम् ९
येब्राह्मणास्तुपूजार्हादानसम्मानभोजनैः
तेमयानिहताविप्राःशरसंघातसंहितैः १०
काँ
ल्लोकान्नुगमिष्यामिकुंभीपाकोऽपिदुःसहःनतादृशंतीर्थमस्तियन्मांपावयितुंक्षमम् ११
नयज्ञोनतपोदानंनवाचैवव्रतादिकम् यत्तुवैब्राह्मणद्रोग्धुर्ममपावनतारकम् १२
यैःकोपितंब्रह्मकुलंनरैर्निरयगामिभिः
तेनराबहुशोदुःखंभोक्ष्यंतिनिरयंगताः १३
वेदामूलंतुधर्माणांवर्णाश्रमविवेकिनाम्तन्मूलंब्राह्मणकुलंसर्ववेदैकशाखिनः १४
मूलच्छेत्तुर्ममौद्धत्यात्कोलोकोनुभविष्यति
किमद्यकरणीयंवैयेनमेहिशिवंभवेत् १५
शेषउवाच
विलपंतंभृशंरामंराजेंद्रं रघुपुंगवम्
मायामनुष्यवपुषंकुंभजन्माब्रवीद्वचः १६
अगस्त्यउवाच
माविषादंमहाधीरकुरुराजन्महामते नतेब्राह्मणहत्यास्याद्दुष्टानांनाशमिच

्छतः १७
त्वंपुराणःपुमान्साक्षादीश्वरःप्रकृतेःपरः
कर्ताहर्ताऽवितासाक्षीनिर्गुणःस्वेच्छयागुणी १८
सुरापोब्रह्महत्याकृत्स्वर्णस्तेयीमहाघकृत्
सर्वेत्वन्नामवादेनपूताःशीघ्रंभवंतिहि १९
इयंदेवीजनकजामहाविद्यामहामते
यस्याःस्मरणमात्रेणमुक्तायास्यंतिसद्गतिम् २०
रावणोऽपिनवैदैत्योवैकुंठेतवसेवकः
ऋषीणांशापतोऽवाप्तोदैत्यत्वंदनुजांतक २१
तस्यानुग्रहकर्तात्वंनतुहंताद्विजन्मनः
एवंसंचिंत्यमाभूयोनिजंशोचितुमर्हसि २२
इतिश्रुत्वाततोवाक्यंरामःपरपुरंजयः
उवाचमधुरंवाक्यंगद्गदस्वरभाषितम् २३
श्रीरामउवाच
पातकंद्विविधंपोक्तंज्ञाताज्ञातविभेदतःज्ञातंयद्बुद्धिपूर्वंहिअज्ञातंतद्विवर्जितम् २४
बुद्धिपूर्वंकृतंकर्मभोगेनैवविनश्यति नश्येदनुशयादन्यदिदंशास्त्रविनिश्चितम् २५
कुर्वतोबुद्धिपूर्वंमेब्रह्महत्यांसुनि

ंदिताम्
नमेदुःखापनोदायसाधुवादःसुसंमतः २६
प्रब्रूहितादृशंमह्यंयादृशंपापदाहकम्
व्रतंदानंमखंकिंचित्तीर्थमाराधनंमहत् २७
येनमेविमलाकीर्तिर्लोकान्वैपावयिष्यति
पापाचाराप्तकालुष्यान्ब्रह्महत्याहतप्रभान् २८
शेषउवाच
इत्युक्तवंतंतंरामंजगादसतपोनिधिः
सुरासुरनमन्मौलिमणिनीराजितांघ्रिकम् २९
शृणुराममहावीरलोकानुग्रहकारक
विप्रहत्यापनोदायतवयद्वचनंब्रुवे ३०
सर्वंसपापंतरतियोऽश्वमेधंयजेतवै
तस्मात्त्वंयजविश्वात्मन्वाजिमेधेनशोभिना ३१
सप्ततंतुर्महीभर्त्रात्वयासाध्योमनीषिणा
महासमृद्धियुक्तेनमहाबलसुशालिना ३२
सवाजिमेधोविप्राणांहत्यायाःपापनोदनः
कृतवान्यंमहाराजोदिलीपस्तवपूर्वजः ३३
शतक्रतुःशतंकृत्वाक्रतूनांपुरुषर्षभः
पदमापामरावत्यांदेवदैत्यसुसेवितम् ३४
मनुश्चसगरोराजामरुत्तोनहुषात्मजः एतेतेपूर्वजाःसर्वेयज्ञंकृत्वापदंगताः ३५
तस्मात्त्वंकुरुराजेंद्र

समर्थोऽसिसमंततः भ्रातरोलोकपालाभावर्तंतेतवभावुकाः ३६
इत्युक्तमाकर्ण्यमुनेःसभाग्यवानरघूत्तमोब्राह्मणघातभीतः
पप्रच्छयागेसुमतिंचिकीर्षन्विधिंपुरावित्परिगीयमानः ३७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरघु- नाथस्यागस्त्योपदेशोनामाष्टमोऽध्यायः ८

नवमोऽध्यायः
श्रीरामउवाच
कीदृशोऽश्वस्तत्रभाव्यःकोविधिस्तत्रपूजने
कथंवाशक्यतेकर्तुंकेजेयास्तत्रवैरिणः १
अगस्त्यउवाच
गंगाजलसमानेनवर्णेनवपुषाशुभः
कर्णेश्यामोमुखेरक्तःपीतःपुच्छेसुलक्षितः २
मनोवेगःसर्वगतिरुच्चैःश्रवस्समप्रभः
वाजिमेधेहयःप्रोक्तःशुभलक्षणलक्षितः ३
वैशाखपूर्णमास्यांतुपूजयित्वायथाविधि
पत्रंलिखित्वाभालेतुस्वनामबलचिह्नितम् ४
मोचनीयःप्रयत्नेनरक्षकैःपरिरक्षितः यत्रगच्छतियज्ञाश्वस्तत्रगच्छेत्सुरक्ष

कः ५
यस्तंबलान्निबध्नातिस्ववीर्यबलदर्पितः
तस्मात्प्रसभमानेयःपरिरक्षाकरैर्हयः ६
कर्त्रातावत्सुविधिनास्थातव्यंनियमादिहमृगशृंगधरोभूत्वाब्रह्मचर्यसमन्वितः ७
व्रतंपालयमानस्ययावद्वर्षमतिक्रमेत्
तावद्दीनांधकृपणाःपरितोष्याधनादिभिः ८
अन्नंतुबहुशोदेयंधनंवाभूरिमारिष यद्यत्प्रार्थयतेधीमांस्तत्तदेवददातिहि
९
एवंप्रकुर्वतःकर्मयज्ञःसंपूर्णतांगतः
करोतिसर्वपापानांनाशनंरिपुनाशन १०
तस्माद्भवान्समर्थोऽस्तिकरणेपालनेऽचने
कृत्वाकीर्तिंसुविमलांपावयान्याञ्जनान्नृप ११
श्रीरामउवाच
विलोकयद्विजश्रेष्ठवाजिशालांममाधुना तादृशाःसंतिनोवाश्वाःशुभलक्षणलक्षिताः १२
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यमगस्त्यःकरुणाकरः उत्तस्थौवीक्षमाणोऽययागार्हान्वाजिनःशुभान् १३
गत्वाथतत्रशालायांरामचंद्रसमन्वितः
ददर्शाश्वान्विचित्रांगान्मनोवेगान्महाबलान् १४
अवनितलगताःकिंवाजिराजस्यवंश्याःकिमथरघु

पतीनामेकतःकीर्तिपिंडाः किमिदममृतराशिर्वाहरूपेणसिंधोर्मुनिरितिमनसॐतर्विस्मयंप्रापपश्यन् १५ एकतःशोणदेहानांवाजिनांपंक्तिरुत्तमा एकतःश्यामकर्णाश्चकस्तूरीकांतिसप्रभाः १६
एकतःकनकाभाश्चत्वन्यतोनीलवर्णिनः एकतःशबलैर्वर्णैर्विशिष्टैर्वाजिभिर्वृताः १७
एवंपश्यन्मुनिःसर्वान्कौतुकाविष्टमानसःययावन्यत्रतान्द्रष्टुंयागयोग्यान्हयान्मुनिः १८
ददर्शतत्रशतशोबद्धांस्तादृशवर्णकान्
दृष्ट्वाविस्मयमापेदेसमुनिर्हर्षितांगकः १९
एकतःश्यामकर्णांश्चसर्वांगैःक्षीरसन्निभान्
पीतपुच्छान्मुखेरक्ताञ्छुभलक्षणलक्षितान् २०
निरीक्ष्यपरितोऽनघान्विमलनीरधारानिभान्मनोजवनशोभितान्विमलकीर्तिपुंजप्रभान्
पयोनिधिविशोषकोमुनिरुवाचसीतापतिंविचित्रहयदर्शनाद्धृषितनेत्रवक्त्रप्रभः २१
अगस्त्यउवाच
हयमेधक्रतौयोग्यान्वाहांस्तेबहुशःशुभान्

पश्यतोनेत्रयोर्मेऽद्यतृप्तिर्नास्तिरघूत्तम २२
रामचंद्रमहाभागसुरासुरनमस्कृत
यज्ञंकुरुमहाराजहयमेधंसुविस्तरम् २३
सुरपतिरिवसर्वान्यज्ञसंघान्करिष्यंस्तपनइवसुपर्वारातितोयंविशोष्यन्
हतरिपुगणमुख्यंसांपरायंविजित्यक्षितितलसुखभोगंकुर्विदंभूरिभाग २४
इत्येवंवाक्यवादेनपरितुष्टाखिलेंद्रियः
सर्वान्वैयज्ञसंभारानाजहारमनोहरान् २५
मुन्यन्वितोमहाराजःसरयूतीरमागतः
सुवर्णलांगलैर्भूमिंविचकर्षमहीयसीम् २६
विलिख्यभूमिंबहुशश्चतुर्योजनसंमिताम्
मंडपान्रचयामासयज्ञार्थंसनरोत्तमः २७
कुंडंतुविधिवत्कृत्वायोनिमेखलयान्वितम्
अनेकरत्नरचितंसर्वशोभासमन्वितम् २८
मुनीश्वरोमहाभागोवसिष्ठःसुमहातपाः सर्वंतत्कारयामासवेदशास्त्रविधिश्रितम् २९
प्रेषितास्तेनमुनिनाशिष्यामुनिवराश्रमान्
कथयामासुरुद्युक्तंहयमेधेरघूत्तमम् ३०
आकारितास्तदासर्वेऋषयस्तपतांवराः
आजग्मुःपरमेशस्यदर्शनेत्वतिलालसाः ३१
नारदोसितनामाचपर्वतःकपिलोमुनिः जातूकर्ण्यॐऽगिराव्यासआर्ष्टिषेणोऽत्रि

रासुरिः ३२
हारीतोयाज्ञवल्क्यश्चसंवर्तःशुकसंज्ञितः
इत्येवमादयोरामहयमेधवरंययुः ३३
तान्सर्वान्पूजयामासरघुराजोमहामनाः
प्रत्युत्थानाभिवादाभ्यामर्घ्यविष्टरकादिभिः ३४
गांहिरण्यंददौतेभ्यःप्रायशोदृष्टविक्रमः
महद्भाग्यंत्वद्यमेऽस्तियद्यूयंदर्शनंगताः ३५
शेषउवाच
एवंसमाकुलेब्रह्मन्नृषिवर्यसमागमे
धर्मवार्ताबभूवाहोवर्णाश्रमसुसंमता ३६
वात्स्यायनउवाच काधर्मवार्तातत्रासीत्किंवाकथितमद्भुतम्
साधवःसर्वलोकानांकारुण्यात्किमुताब्रुवन् ३७
शेषउवाच
तान्समेतान्मुनीन्दृष्ट्वारामोदाशरथिर्महान्
पप्रच्छसर्वधर्मांश्चसर्ववर्णाश्रमोचितान् ३८
तेतुपृष्टाहिरामेणधर्मान्प्रोचुर्महागुणान्

तान्प्रवक्ष्यामितेसर्वान्यथाविधिशृणुष्वतान् ३९
ऋषयऊचुः
ब्राह्मणेनसदाकार्यंयजनाध्ययनादिकम्
वेदान्पठित्वाविरजोनैवगार्हस्थ्यमाविशेत् ४०
ब्राह्मणेनसदात्याज्यंनीचसेवानुजीवनम्
आपद्गतोऽपिजीवेतनश्ववृत्त्याकदाचन ४१
ऋतुकालाभिगमनंधर्मोऽयगृहिणःपरः
स्त्रीणांवरमनुस्मृत्याऽपत्यकामोथवाभवेत् ४२
दिवाभिगमनंपुंसामनायुष्यकरंमतम्
श्राद्धाहःसर्वपर्वाणियतस्त्याज्यानिधीमता ४३
तत्रगच्छेत्स्त्रियंमोहाद्धर्मात्प्रच्यवतेपरात्
ऋतुकालाभिगामीयःस्वदारनिरतश्चयः ४४
सर्वदाब्रह्मचारीहविज्ञेयःसगृहाश्रमी ऋतुःषोडशयामिन्यश्चतस्रस्तासुगर्हिताः ४५
पुत्रदास्तासुयायुग्माअयुग्माःकन्यकाप्रदाः
त्यक्त्वाचंद्रमसंदुष्टंमघांमूलंविहायच ४६
शुचिःसन्निर्विशेत्पत्नींपुंनामर्क्षेविशेषतः

शुचिंपुत्रंप्रसूयेतपुरुषार्थप्रसाधनम् ४७
आर्षेविवाहेगोद्वंद्वंयदुक्तंतत्प्रशस्यते
शुल्कमण्वपिकन्यायाःकन्याक्रेतुस्तुपापकृत् ४८
वाणिज्यंनृपतेःसेवावेदानध्ययनंतथा
कुविवाहःक्रियालोपःकुलपातनहेतवः ४९
अन्नोदकपयोमूलफलैर्वापिगृहाश्रमी गोदानेनतुयत्पुण्यंपात्रायविधिपूर्वकम् ५०
अनर्चितोऽतिथिर्गेहाद्भग्नाशोयस्यगच्छति
आजन्मसंचितात्पुण्यात्क्षणात्सहिबहिर्भवेत् ५१
पितृदेवमनुष्येभ्योदत्त्वाश्नीतामृतंगृही
स्वार्थंपचत्यघंभुंक्तेकेवलंस्वोदरंभरिः ५२
षष्ठ्यष्टम्योर्विशेत्पापंतैलेमांसेसदैवहि
चतुर्दश्यांतथामायांत्यजेतक्षुरमंगनाम् ५३
रजस्वलांनसेवेतनाश्नीयात्सहभार्यया एकवासानभुंजीतनभुंजीतोत्कटासने ५४ नाश्नंतींस्त्रियमीक्षेततेजःकामोनरोत्त

मः
मुखेनोपधमेन्नाग्निंनग्नांनेक्षेतयोषितम् ५५
नांघ्रीप्रतापयेदग्नौनवस्त्वशुचिनिक्षिपेत्
प्राणिहिंसांनकुर्वीतनाश्नीयात्संध्ययोर्द्वयोः ५६
नाचक्षीतधयंतींगांनेंद्र
चापंप्रदर्शयेत्
नदिवोद्गतसारंचभक्षयेद्दधिनोनिशि ५७
स्त्रींधर्मिणींनाभिवादेन्नाद्यादातृप्तिरात्रिषु
तौर्यत्रिकप्रियोनस्यात्कांस्येपादौनधावयेत् ५८
नधारयेदन्यभुक्तंवासश्चोपानहावपि
नभिन्नभाजनेऽश्नीयान्नाश्नीतान्नंविदूषितम् ५९
संविशेन्नार्द्र
चरणोनोच्छिष्टःक्वचिदाव्रजेत्
शयानोवानचाश्नीयान्नोच्छिष्टःसंस्पृशेच्छिरः ६०
नमनुष्यस्तुतिंकुर्यान्नात्मानमवमानयेत्
अभ्युद्यतंनप्रणमेत्परमर्माणिनोवदेत् ६१
एवंगार्हस्थ्यमाश्रित्यवानप्रस्थाश्रमंव्रजेत्

सस्त्रीकोवागतस्त्रीकोविरज्येतततःपरम् ६२
इत्येवमादयोधर्मागदिताऋषिभिस्तदा श्रुतारामेणमहतासर्वलोकहितैषिणा ६३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसर्व-धर्मोपदेशोनामनवमोऽध्यायः ९

दशमोऽध्यायः
शेषउवाच
इत्थंसंशृण्वतोधर्मान्वसंतःसमुपस्थितः
यत्रयज्ञक्रियादीनांप्रारंभःसुमहात्मनाम् १
दृष्ट्वातंसमयंधीमान्वसिष्ठःकलशोद्भवः
रामचंद्रं महाराजंप्रत्युवाचयथोचितम् २
वसिष्ठउवाच
रामचंद्रमहाबाहोसमयःपर्यभूत्तव
हयोयत्रप्रमुच्येतयज्ञार्थंपरिपूजितः ३
सामग्रीक्रियतांतत्रआहूयंतांद्विजोत्तमाः
करोतुपूजांभगवान्ब्राह्मणानांयथोचिताम् ४
दीनांधकृपणानांचदानंस्वांतेसमुत्थितम् ददातुविधिवत्तेषांप्रतिपूज्याधिमान्यच ५ भवान्कनकसत्पत्न्यादीक्षितोऽत्रव्रतंचर

भूमिशायीब्रह्मचारीवसुभोगविवर्जितः ६
मृगशृंगधरःकट्यांमेखलाजिनदंडभृत्
करोतुयज्ञसंभारंसर्वद्रव्यसमन्वितम् ७
इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंवसिष्ठस्ययथार्थकम्
उवाचलक्ष्मणंधीमान्नानार्थपरिबृंहितम् ८
श्रीरामउवाच
शृणुलक्ष्मणमद्वाक्यंश्रुत्वातत्कुरुसत्वरम्
हयमानययत्नेनवाजिमेधक्रियोचितम् ९
शेषउवाच
श्रुत्वावाक्यंरघुपतेःशत्रुजिल्लक्ष्मणस्तदा
सेनापतिमुवाचेदंवचोविविधवर्णनम् १०
लक्ष्मणउवाच
वीराकर्णयमेवचःसुमधुरंश्रुत्वात्वरातःपुनः
कार्यंतत्क्षितिपालमौलिमुकुटैर्घृष्टांघ्रिरामाज्ञया सेनांकालबलप्रभंजनबलप्रोद्यत्समर्थांगिनीं
सज्जांसद्र
थहस्तिपत्तिसुहयारोहैर्विधेह्यन्विताम् ११
सज्जीयतांवायुजवास्तुरंगास्तरंगमालाललितांघ्रिपाताः

सदश्वचारैर्बहुशस्त्रधारिभिःसंरोहितावैरिबलप्रहारिभिः १२
संलक्ष्यतांहस्तिनःपर्वताभाआधोरणैःप्रासकुंताग्रहस्तैः
शूरैःसास्त्रैर्भूरिदानोपहाराःक्षीबाणस्तेसर्वशस्त्रास्त्रपूर्णाः १३
विततबहुसमृद्धिभ्राजमानारथामेपवनजवनवेगैर्वाजिभिर्युज्यमानाः
विविधरिपुविनाशस्मारकैरायुधास्त्रैर्भृतवलभिविभागानीयतांसूतवृंदैः १४
पत्तयःशतशोमह्यमायांत्वस्त्राग्न्यपाणयः
हयमेधार्हवाहस्यरक्षणेविततोद्यमाः १५
इत्याकर्ण्यवचस्तस्यलक्ष्मणस्यमहात्मनःसेनानीकालजिन्नामाकारयामाससज्जताम् १६
दशध्रुवकमंडितोलघुसुरोमशोभान्वितोविविक्तगलशुक्तिभृद्विततकंठकोशेमणिः
मुखेविशदकांतिधृत्त्वसितकांतिभृत्कर्णयोर्व्यराजततदाहयोधृतकराग्ररश्मिच्छटः १७
कलासंशोभितमुखःस्फुरद्रत्नविशोभितः
मुक्ताफलानांमालाभिःशोभितोनिर्ययौहयः १८
श्वेतातपत्ररचितःसितचामरशोभितः
बहुशोभापरीतांगोनिर्ययौहयराट्ततः १९
अग्रतोमध्यतश्चैकेपृष्ठतःसैनिकास्तथा
देवाहरिंयथापूर्वंसेवंतेसेवनोचितम् २०
अथसैन्यंसमाहूयसर्वमाज्ञापयत्तदा

हस्त्यश्वरथपादातवृन्दैःसुबहुसंकुलम् २१
ततस्ततःसमेतानांसैन्यानांश्रूयतेध्वनिःततोदुंदुभिनादोऽभूत्तस्मिन्पुरवरेतदा २२
तन्निनादेनशूराणांप्रियेणमहतातदा
कंपंतिगिरिशृंगाणिप्रासादाविचलंतिच २३
हेषारवोमहानासीद्वाजिनांमुह्यतांनृप
रथांगघातसंघुष्टाधरासंचलतीवसा २४
चलितैर्गजयूथैश्चपृथ्वीरुद्धासमंततः रजस्तुप्रचलत्तत्रजनांतर्द्धानमादधात् २५
निर्जगाममहासैन्यंछत्रैःसंछाद्यभास्करम्
सेनान्याकालजिन्नाम्नाप्रेरितंजनसंकुलम् २६
गर्जंतस्तलवीराग्र्याःकुर्वंतोरणसंभ्रमम्
रघुनाथस्ययागायसज्जास्तेप्रययुर्मुदा २७
मृगमदमयमंगेष्वंगरागंदधानाःकुसुमविमलमालाशोभितस्वोत्तमांगाः
मुकुटकटकभूषाभूषितांगाःसमस्ताःप्रययुरवनिनाथप्रेरितास्तेऽपिसर्वे २८
इत्येवंतेमहाराजंययुःसेनाचरावराः धनुर्धराःपाशधराःखड्गधाराःस्फुटक्रमाः २९
एवंशनैःशनैःप्राप्तोमंडपंयागचिह्नितम् हयःखुरक्षततलांभूमिंकुर्वन्नभःप्लवन् ३०

रामोदृष्ट्वाहरिंप्राप्तंबहुसंतुष्टमानसः
वसिष्ठंप्रेरयामासक्रियाकर्तव्यतांप्रति ३१
वसिष्ठोराममाहूयस्वर्णपत्नीसमन्वितम्
प्रयोगंकारयामासब्रह्महत्यापनोदनम् ३२
ब्रह्मचर्यव्रतधरोमृगशृंगपरिग्रहः
तत्कर्मकारयामासरामःपरपुरंजयः ३३
प्रारेभेयागकर्मार्थंकुंडंमण्डपसंमितम्तत्राचार्योभवद्धीमान्वेदशास्त्रविचारवित् ३४
वसिष्ठोरघुनाथस्यकुलपूर्वगुरुर्मुनिः
ब्रह्मंस्तत्राचरद्ब्रह्मकर्मागस्त्यस्तपोनिधिः ३५
वाल्मीकिर्मुनिरध्वर्युर्मुनिःकण्वस्तुद्वारपः
अष्टौद्वाराणितत्रासन्सतोरणशुभानिवै ३६
द्वारिद्वारिद्वयंविप्रब्राह्मणस्याधिमंत्रवित्
पूर्वद्वारिमुनिश्रेष्ठौदेवलासितसंज्ञितौ ३७
दक्षिणद्वारिभूमानौकश्यपात्रीतपोनिधी
पश्चिमद्वारिऋषभौजातूकर्ण्योऽथजाजलि ३८
उत्तरद्वारितुमुनीद्वौद्वितैकततापसौ
एवंद्वारविधिंकृत्वावसिष्ठःकलशोद्भवः ३९
हयवर्यस्यसत्पूजांकर्तुमारभतद्विज

सुवासिन्यःस्त्रियस्तत्रवासोलंकारभूषिताः ४०
हरिद्राक्षतगंधाद्यैःपूजयामासुरर्चितम्
नीराजनंततःकृत्वाधूपयित्वागुरूक्षणैः ४१
वर्धापनंततोवेश्याश्चक्रुस्तावाडवाज्ञया
एवंसंपूज्यविमलेभालेचंदनचर्चिते ४२
कुंकुमादिकगंधाढ्येसर्वशोभासमन्विते
बबंधभास्वरंपत्रंतप्तहाटकनिर्मितम् ४३
तत्रालिखद्दाशरथेःप्रतापबलमूर्जितम्
सूर्यवंशध्वजोधन्वीधनुर्दीक्षागुरुर्गुरुः ४४
यंदेवाःसासुराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः
तस्यात्मजोवीरबलदर्पहारीरघूद्वहः ४५
रामचंद्रोमहाभागःसर्वशूरशिरोमणिः
तन्माताकोसलनृपपत्नीगर्भसमुद्भवा ४६
तस्याःकुक्षिभवंरत्नंरामःशत्रुक्षयंकरःकरोतिहयमेधंवैब्राह्मणेनसुशिक्षितः ४७
रावणाभिधविप्रेंद्रवधपापापनुत्तये मोचितस्तेनवाहानांमुख्योऽसौवाजिनांवरः ४८
महाबलपरीवारपरिखाभिःसुरक्षितः
तद्र
क्षकोऽस्तितद्भ्राताशत्रुघ्नोलवणांतकः ४९
हस्त्यश्वरथपादातसेनासंघसमन्वितः

यस्यराज्ञइतिश्रेष्ठोमानःस्यात्स्वबलोन्मदात् ५०
वयंधनुर्धराःशूराःश्रेष्ठावयमिहोत्कटाःतेगृह्णंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम्
५१
मनोवेगंकामजवंसर्वगत्यधिभास्वरम्
ततोमोचयिताभ्राताशत्रुघ्नोलीलयाहयम् ५२
शरासनविनिर्मुक्तवत्सदंतैःशिखाशितैः ५३
!
श्रीरामचंद्रभुजवीर्यलसत्प्रतापम्
शोभानिधानमतिचंचलवायुवेगं
पातालभूतलविशेषगतिंमुमोच ५४
शत्रुघ्नमादिदेशाथरामःशस्त्रभृतांवरः याहिवाहस्यरक्षार्थंपृष्ठतःस्वैरगामिनः ५५
शत्रुघ्नगच्छवाहस्यमार्गंभद्रं भवेत्तव भवेतांशत्रुविजयौरिपुकर्षणतेभुजौ ५६ येयोद्धारःप्रतिरणगतास्तेत्वयावारणीया- वाहंरक्षस्वकगुणगणैःसंयुतःसन्महोर्व्याम्
सुप्तान्भ्रष्टान्विगतवसनान्भीतभीतांस्तुनम्रां-
स्तान्माहन्याःसुकृतकृतिनोयेनशंसंतिकर्म ५७
विरथाभयसंत्रस्तायेवदंतिवयंतव तेत्वयानहिहंतव्याःशत्रुघ्नसुकृतैषिणा

५८
योहन्याद्विमदंमत्तंसुप्तंमग्नंभयातुरम्
तावकोऽहब्रुवाणंचसव्रजत्यधमांगतिम् ५९
परस्वेचित्तवृत्तिंत्वंमाकृथाःपारदारिके
नीचेरतिंनकुर्वीथाःसर्वसद्गुणपूरितः ६०
वृद्धानांप्रेरणंपूर्वंमाकुर्वीथारणंजयपूज्यपूजातिक्रमंत्वंमाविधेहिदयान्वितः ६१
गांविप्रंचनमस्कुर्यावैष्णवंधर्मसंयुतम्
अभिवाद्ययतोगच्छेस्तत्रसिद्धिमवाप्नुयाः ६२
विष्णुःसर्वेश्वरःसाक्षीसर्वव्यापकदेहभृत्
येतदीयामहाबाहोतद्रूपाविचरंतिहि ६३
येस्मरंतिमहाविष्णुंसर्वभूतहृदिस्थितम्तेमंतव्यामहाविष्णुसमरूपारघूद्वह ६४
यस्यस्वीयोनपारक्योयस्यमित्रसमोरिपुः
तेवैष्णवाःक्षणादेवपापिनंपावयंतिहि ६५
येषांप्रियंभागवतंयेषांवैब्राह्मणाःप्रियाः
वैकुंठात्प्रेषितास्तेऽत्रलोकपावनहेतवे ६६
येषांवक्त्रेहरेर्नामहृदिविष्णुःसनातनः

उदरेविष्णुनैवेद्यःसश्वपाकोऽपिवैष्णवः ६७
येषांवेदाःप्रियतमानचसंसारजंसुखम्
स्वधर्मनिरतायेचतान्नमस्कुर्विहान्वितान् ६८
शिवेविष्णौनवाभेदोनचब्रह्ममहेशयोः
तेषांपादरजःपूतंवहाम्यघविनाशनम् ६९
गौरीगंगामहालक्ष्मीर्यस्यनास्तिपृथक्तया
तेमंतव्यानराःसर्वेस्वर्गलोकादिहागताः ७०
शरणागतरक्षीचमानदानपरायणः
यथाशक्तिहरेःप्रीत्यैसज्ञेयोवैष्णवोत्तमः ७१
यस्यनाममहापापराशिंदहतिसत्वरम्
तदीयचरणद्वंद्वेभक्तिर्यस्यसवैष्णवः ७२
इंद्रियाणिवशेयेषांमनोऽपिहरिचिंतकम्
तान्नमस्कृत्यपूयात्सह्याजन्ममरणांतिकात् ७३
परस्त्रियंत्वंकरवालवत्त्यजन्भवेर्यशोभूषणभूतिभूमिः
एवंममादेशमथाचरंश्चलभेःपरंधामसुयोगमीड्यम् ७४
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे

शत्रुघ्नशिक्षाकथनंनामदशमोऽध्यायः १० एकादशोऽध्यायः
शेषउवाच
एवमाज्ञाप्यभगवान्रामश्चामित्रकर्षणः
वीरानालोकयन्भूयोजगादशुभयागिरा १
शत्रुघ्नस्यममभ्रातुर्वाजिरक्षाकरस्यवैकोगंतापृष्ठतोरक्षंस्तन्निदेशप्रपालकः २
यःसर्ववीरान्प्रतिमुख्यमागतान्विनिर्जयेन्मर्मभिदस्त्रसंघैः
गृह्णात्वसौमेकरवीटकंतद्भूमौयशःस्वंप्रथयन्सुविस्तरम् ३
इत्युक्तवतिरामेतुपुष्कलोभरतात्मजः
जग्राहवीटकंतस्माद्रघुराजकरांबुजात् ४
स्वामिन्गच्छामिशत्रुघ्नपृष्ठरक्षाकरोऽन्वहम्
सन्नद्धःसर्वशस्त्रास्त्रचापबाणधरःप्रभो ५
सर्वमद्यक्षितितलंत्वत्प्रतापोविजेष्यते
एतेनिमित्तभूतावैरामचंद्रमहामते ६
भवत्कृपातःसकलंससुरासुरमानुषम्
उपस्थितंप्रयुद्धायतन्निषेधेक्षमोह्यहम् ७
सर्वंस्वामीज्ञास्यतियन्ममविक्रमदर्शनात्
एषगंतास्मिशत्रुघ्नपृष्ठरक्षाप्रकारकः ८

एवंब्रुवंतंभरतात्मजंसप्रस्तूयसाध्वित्यनुमोदमानः
शशंससर्वान्कपिवीरमुख्यान्प्रभंजनोद्भूतमुखान्हरिःप्रभुः ९
भोहनूमन्महावीरशृणुमद्वाक्यमादृतः
त्वत्प्रसादान्मयाप्राप्तमिदंराज्यमकंटकम् १०
सीतयाममसंयोगेयोभवाञ्जलधिंतरेः
चरितंतद्धरेवेद्मिसर्वंतवकपीश्वर ११
त्वंगच्छममसैन्यस्यपालकःसन्ममाज्ञया
शत्रुघ्नःसोदरोमह्यंपालनीयस्त्वहंयथा १२
यत्रयत्रमतिभ्रंशःशत्रुघ्नस्यप्रजायते
तत्रतत्रप्रबोद्धव्योभ्रातामममहामते १३
इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंरामचंद्रस्यधीमतः
शिरसातत्समाधायप्रणाममकरोत्तदा १४
अथादिशन्महाराजोजांबवंतंकपीश्वरम्
रघुनाथस्यसेवायैकपिषूत्तमतेजसम् १५
अंगदोगवयोमैंदस्तथादधिमुखःकपिः
सुग्रीवःप्लवगाधीशःशतवल्यक्षिकौकपी १६
नीलोनलोमनोवेगोऽधिगंतावानरांगजः
इत्येवमादयोयूयंसज्जीभूताभवंतुभोः १७
सर्वैर्गजैःसदश्वैश्चतप्तहाटकभूषणैः कवचैःसशिरस्त्राणैर्भूषितायांतुसत्वराः १८
शेषउवाच
सुमंत्रमाहूयसुमंत्रिणंतदाजगादरामोबलवी

र्यशोभनः
अमात्यमौलेवदकेऽत्रयोज्यानराहयंपालयितुंसमर्थाः १९
तदुक्तमेवमाकर्ण्यजगादपरवीरहा हयस्यरक्षणेयोग्यान्बलिनोऽत्रनराधिपान् २०
रघुनाथशृणुष्वैतान्नववीरान्सुसंहितान् धनुर्धरान्महाविद्यान्सर्वशस्त्रास्त्रकोविदान् २१
प्रतापाग्र्यंनीलरत्नंतथालक्ष्मीनिधिंनृपम्
रिपुतापंचोग्रहयंतथाशस्त्रविदंनृपम् २२
राजन्योऽसौनीलरत्नोमहावीरोरथाग्रणीः
सएवलक्षंरक्षेतलक्षंयुध्येतनिर्भयः २३
अक्षौहिणीभिर्दशभिर्यातुवाहस्यरक्षणे
दंशितैस्सशिरस्त्राणैर्ममबाहुभिरुद्धतैः २४
प्रतापाग्र्योयोह्ययंचरिपुगर्वमशातयत्
सव्यापसव्यबाणानांमोक्तासर्वास्त्रवित्तमः २५
एषोऽक्षौहिणिविंशत्यायातुयज्ञहयावने
सन्नद्धोरिपुनाशाययुवाकोदंडदंडभृत् २६
तथालक्ष्मीनिधिस्त्वेषयातुराजन्यसत्तमःयस्तपोभिःशतधृतिंप्रसाद्यास्त्राणिचाभ्यसत् २७
ब्रह्मास्त्रंपाशुपत्यास्त्रंगारुडंनाग

संज्ञितम्
मायूरंनाकुलंरौद्रं वैष्णवंमेघसंज्ञितम् २८
वज्रंपार्वतसंज्ञंचतथावायव्यसंज्ञितम्
इत्यादिकानामस्त्राणांसंप्रयोगविसर्गवित् २९
सएषनिजसैन्यानामक्षौहिण्यैकयायुतः
प्रयातुशूरमुकुटःसर्ववैरिप्रभंजनः ३०
रिपुतापोऽयमेवाद्यगच्छत्वग्र्योधनुर्भृताम्
सर्वशस्त्रास्त्रकुशलोरिपुवंशदवानलः ३१
गच्छतात्सेनयाबह्व्याचतुरंगसमेतया
शत्रुघ्नाज्ञांशिरस्येतेदधत्वद्यबलोत्कटाः ३२
उग्राश्वोऽपिमहाराजातथाशस्त्रविदेषच
सर्वेयांतुसुसंनद्धास्तववाहस्यपालकाः ३३
इतिभाषितमाकर्ण्यमंत्रिणःप्रजहर्षच
आज्ञापयामासचतान्सुमंत्रकथितान्भटान् ३४
तेऽनुज्ञांरघुनाथस्यप्राप्यमोदंप्रपेदिरे
चिरकालंसांपरायंवांच्छंतोयुद्धदुर्मदाः ३५
सन्नद्धाःकवचाद्यैश्चतथाशस्त्रास्त्रवर्तनैः
ययुःशत्रुघ्नसंवासंसीतापतिप्रणोदिताः ३६ शेषउवाच

अथोक्तऋषिणारामोविधिनापूजयत्क्रमात्
आचार्यादीनृषीन्सर्वान्यथोक्तवरदक्षिणैः ३७
आचार्यायददौरामोहस्तिनंषष्टिहायनम्
हयमेकंमनोवेगंरत्नमालाविभूषितम् ३८
पौरटंरथमेकंचमणिरत्नविभूषितम्
चतुर्भिर्वाजिभिर्युक्तंसर्वोपस्करसंयुतम् ३९
मणिलक्षंतुप्रत्यक्षंमुक्ताफलतुलाशतम् विद्रुमस्यतुलानांतुसहस्रंस्फुटतेजसाम् ४०
ग्राममेकंसुसंपन्नंनानाजनसमाकुलम्
विचित्रसस्यनिष्पन्नंविविधैर्मंदिरैर्वृतम् ४१
ब्रह्मणेऽपितथैवादाद्धोत्रेऽप्यध्वर्यवेददौ
ऋत्विग्भ्योभूरिशोदत्त्वाप्रणनामरघूत्तमः ४२
सर्वेतेविविधावाग्भिराशीर्भिरभिपूजिताःचिरंजीवमहाराजरामचन्द्ररघूद्वह ४३
कन्यादानंभूमिदानंगजदानंतथैवच
अश्वदानंस्वर्णदानंतिलदानंसमौक्तिकम् ४४
अन्नदानंपयोदानमभयंदांनमुत्तमम्
रत्नदानानिसर्वाणिविप्रेभ्यश्चादिशन्महान् ४५
देहिदेहिधनंदेहिमानेतिब्रूहिकस्यचित्

ददात्वन्नंददात्वन्नंसर्वभोगसमन्वितम् ४६
इत्थंप्रावर्ततमखोरघुनाथस्यधीमतः सदक्षिणोद्विजवरैःपूर्णःसर्वशुभक्रियः ४७
अथरामानुजोगत्वामातरंप्रणनामह
आज्ञापयाश्वरक्षार्थमेषगच्छामिशोभने ४८
त्वत्कृपातोरिपुकुलंजित्वाशोभासमन्वितः
आयास्यामिमहाराजैर्हयवर्यसमन्वितः ४९
मातोवाच
पुत्रगच्छमहावीरशिवाःपंथानएवते सर्वान्रिपुगणाञ्जित्वापुनरागच्छसन्मते ५०
पुष्कलंपालयनिजभ्रातृजंधर्मवित्तमम्
महाबलिनमद्यापिबालकंलीलयायुतम् ५१
पुत्रागच्छसिचेद्युक्तःपुष्कलेनशुभान्वितः
तदाममप्रमोदःस्यादन्यथाशोकभागहम् ५२
इतिसंभाष्यमाणांस्वांमातरंप्रत्युवाचसःत्वदीयचरणद्वंद्वंस्मरन्प्राप्स्यामिशोभनम् ५३
पुष्कलंपालयित्वाहंनिजांगमिवशोभने
स्वनामसदृशंकृत्वापुनरेष्यामिमोदवान् ५४
इत्युक्त्वाप्रययौवीरोरामंसमखमंडपे आसीनंमुनिवर्याग्र्यैर्यज्ञवेषधरंवरम् ५५

उवाचमतिमान्वीरःसर्वशोभासमन्वितः रामाज्ञापयरक्षार्थंहयस्यानुज्ञयातव ५६
रघुनाथोऽपितच्छ्रुत्वाभद्रमस्त्वितिचाब्रवीत्
बालंस्त्रियंप्रमत्तंत्वंमाहन्याःशस्त्रवर्जितम् ५७
तदालक्ष्मीनिधिर्भ्राताजानक्याजनकात्मजः
प्रहस्यकिंचिन्नयनेनर्तयन्राममब्रवीत् ५८
लक्ष्मीनिधिरुवाच
रामचंद्रमहाबाहोसर्वधर्मपरायण
शत्रुघ्नंशिक्षयतथायथालोकोत्तरोभवेत् ५९
कुलोचितंकर्मकुर्वन्नग्रजाचरितंतथा
गच्छेत्सपरमंधामतेजोबलसमन्वितम् ६०
त्वयाप्रोक्तंमहाराजब्राह्मणंनावमानयेत्
पित्रातवहतोविप्रःपितृभक्तिपरायणः ६१
त्वयापिसुमहत्कर्मकृतंलोकविगर्हितम्
अवध्यांमहिलांयस्त्वंहतवान्नियतंततः ६२
अग्रजोऽस्यमहाराजकृतवान्यंपराक्रमम् सनकेनकृतःपूर्वंराक्षस्याःकर्णकर्तनम् ६३
एवंकरिष्यतिनृपःशत्रुघ्नःशिक्षयातव यदिनायंतथाकुर्यात्कुलस्यासदृशंभवेत् ६४ इत्युक्तवंतंतंरामःप्रत्युवाचहसन्निव

मेघगंभीरयावाचासर्ववाक्यविशारदः ६५
शृण्वंतुयोगिनःशांताःसमदुःखसुखाःपुनः
जानंत्यपारसंसारनिस्तारतरणादिकम् ६६
येशूराःसमहेष्वासाःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः
तेचजानंतियुद्धस्यवार्त्तांनतुभवादृशाः ६७
परोपतापिनोयेवैयेचोत्पथविसारिणः तेहंतव्यानृपैःसर्वैःसर्वलोकहितैषिभिः ६८
इत्युक्तमाकर्ण्यसभासदस्तेसर्वेस्मितंचक्रुररिंदमस्य
कुंभोद्भवःपूजितमेनमश्वंविमोचयामाससुशोभितंहि ६९
इमंमंत्रंसमुच्चार्यवसिष्ठःकलशोद्भवः
कराग्रेणस्पृशन्नश्वंमुमोचजयकांक्षया ७०
वाजिन्गच्छयथालीलंसर्वत्रधरणीतले
यागार्थेमोचितोयेनपुनरागच्छसत्वरः ७१
अश्वस्तुमोचितःसर्वैर्भटैःशस्त्रास्त्रकोविदैः
परीतःप्रययौप्राचींदिशंवायुजवान्वितः ७२
प्रचचारबलंसर्वंकंपयद्धरणीतलम्
शेषोऽपिकिंचिन्नतयाफणयाधृतवान्भुवम् ७३
दिशःप्रसेदुःपरितःक्ष्मातलंशोभयान्वितम्
वायवस्तंतुशत्रुघ्नंपृष्ठतोमंदगामिनः ७४

शत्रुघ्नस्यप्रयाणायाभ्युद्यतस्यभुजोऽस्फुरत्
दक्षिणःशुभमाशंसीजयायचबभूवह ७५ पुष्कलःस्वगृहंरम्यंप्रविवेशसमृद्धिमत्वितर्दिभिर्वलक्षाभिःशोभितंरत्नवेदिकम् ७६
तत्रापश्यन्निजांभार्यांपतिव्रतपरायणाम्
किंचित्स्वदर्शनाद्धृष्टांभर्तृदर्शनलालसाम् ७७
मुखारविंदेनचनागवल्लीदलंसुकर्पूरयुतंचचर्वती
नासाफलंतोयभवंमहाधनंबाह्वोर्मृणालीसदृशोःसुकंकणे ७८
कुचौतुमालूरफलोपमौवरौनितंबबिंबंवरनीविशोभितम्
पादौतुलाकोटिधरौसुकोमलौदधत्यहोएक्षतसत्पतिंस्वकम् ७९
परिरभ्यप्रियांधीरोगद्गदस्वरभाषिणीम्
तदुरोजपरीरंभनिर्भरीकृतदेहकाम् ८०
उवाचभद्रेगच्छामिशत्रुघ्नपृष्ठरक्षकः
रामाज्ञयायाज्ञमश्वंपालयन्रथसंयुतः ८१
त्वयामेमातरःपूज्याःपादसंवाहनादिमिः
तदुच्छिष्टंहिभुंजानातत्कर्मकरणादरा ८२
सर्वाःपतिव्रतानार्योलोपामुद्रा दिकाःशुभाः

नावमान्यास्त्वयाभीरुस्वतपोबलशोभिताः ८३ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेहयमोचन-पुष्कलभार्यासमागमोनामएकादशोऽध्यायः ११

द्वादशोऽध्यायः
शेषउवाच
इत्युक्तवंतंस्वपतिंवीक्ष्यप्रेम्णासुनिर्भरम्
प्रत्युवाचहसंतीवकिंचिद्गद्गदभाषिणी १
नाथतेविजयोभूयात्सर्वत्ररणमंडले
शत्रुघ्नाज्ञाप्रकर्तव्याहयरक्षायथाभवेत् २
स्मरणीयाहिसर्वत्रसेविकात्वत्पदानुगा
कदापिमानसंनाथत्वत्तोनान्यत्रगच्छति ३
परमायोधनेकांतस्मर्तव्याहंनजातुचित्
सत्यांमयितवस्वांतेयुद्धेविजयसंशयः ४
पद्मनेत्रतथाकार्यमूर्मिलाद्यायथामम
हास्यंनैवप्रकुर्वंतिमांवीक्ष्यकरताडनैः ५
इयंपत्नीमहाभीरोःसंग्रामेप्रपलायितुः
कातरायर्हियुद्ध्यंतिशूराणांसमयःकुतः ६
इत्येवंनहसंत्युच्चैर्यथामेदेवरांगनाः
तथाकार्यंमहाबाहोरामस्यहयरक्षणे ७
योद्धात्वमादौसर्वत्रपरेयेतवपृष्ठतः

धनुष्टंकारबधिराःक्रियंतांबलिनःपरे ८
तवप्रोद्यत्करांभोजकरवालभियाबलम्
परेषांभवतात्क्षिप्रमन्योन्यभयव्याकुलम् ९
कुलंमहदलंकार्यंपरान्विजयतात्वया
गच्छस्वामिन्महाबाहोतवश्रेयोभवत्विह १०
इदंधनुर्गृहाणाशुमहद्गुणविभूषितम्
यस्यगर्जितमाकर्ण्यवैरिवृंदंभयातुरम् ११
इमौतेत्विषुधीवीरबध्येतांशंयथाभवेत्
वैरिकोटिविनिष्पेषबाणकोटिसुपूरितौ १२
कवचंत्विदमाधेहिशरीरेकामसुंदरे
वज्रप्रभामहादीप्तिहतसंतमसंदृढम् १३
शिरस्त्राणंनिजोत्तंसेकुरुकांतमनोरमम्
इमेवतंसेविशदेमणिरत्नविभूषिते १४
इतिसुविमलवाचंवीरपुत्रींप्रपश्यन्
नयनकमलदृष्ट्यावीक्षमाणस्तंदंगम्
अधिगतपरिमोदोभारतिःशत्रुजेता
रणकरणसमर्थस्तांजगादातिधीरः १५
पुष्कलउवाच
कांतेयत्त्वंवदसिमांतथासर्वंचराम्यहम् वीरपत्नीभवेत्कीर्तिस्तवकांतिमतीप्सिता १६
इतिकांतिमतीदत्तंकवचंमुकुटंवरम् धनुर्महेषुधीखड्गंसर्वंजग्राहवीर्यवान् १७
परिधायचतत्सर्वंबहुशोभासमन्वितः

शुशुभेऽतीवसुभटःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः १८
तमस्त्रशस्त्रशोभाढ्यंवीरमालाविभूषितम्कुंकुमागुरुकस्तूरीचंदनादिकचर्चितम् १९
नानाकुसुममालाभिराजानुपरिशोभितम्
नीराजयामासमुहुस्तत्रकांतिमतीसती २०
नीराजयित्वाबहुशःकिरंतीमौक्तिकैर्मुहुःगलदश्रुचलन्नेत्रापरिरेभेपतिंनिजम् २१
दृढंसपरिरभ्यैतांचिरमाश्वासयत्तदा
वीरपत्निकांतिमतिविरहंमाकृथामम २२
एषगच्छामिसविधेतवभामेपतिव्रते
इत्युक्त्वातांनिजांपत्नींरथमारुरुहेवरम् २३
तंप्रयांतंपतिंश्रेष्ठंनयनैर्निमिषोज्झितैः
विलोकयामासतदापतिव्रतपरायणा २४
सययौजनकंद्रष्टुंजननींप्रेमविह्वलाम्
गत्वापितरमंबांचववंदेशिरसामुदा २५
मातापुत्रंपरिष्वज्यस्वांकमारोपयत्तदा
मुंचंतीबाष्पनिचयंस्वस्त्यस्त्वितिजगादसा २६
पितरंप्राहभरतंरामोयज्ञकरःपरः
पालनीयोलक्ष्मणेनभवद्भिश्चमहात्मभिः २७
आज्ञप्तोऽसौजनन्याचपित्राहृषितयागिरा
ययौशत्रुघ्नकटकंमहावीरविभूषितम् २८
रथिभिःपत्तिभिर्वीरैःसदश्वैःसादिभिर्वृ

तः
ययौमुदारघूत्तंसमहायज्ञहयाग्रणीः २९
गच्छन्पांचालदेशांश्चकुरूंश्चैवोत्तरान्कुरून्
दशार्णाञ्छ्रीविशालांश्चसर्वशोभासमन्वितः ३०
तत्रतत्रोपशृण्वानोरघुवीरयशोऽखिलम्
रावणासुरघातेनभक्तरक्षाविधायकम् ३१
पुनश्चहयमेधादिकार्यमारभ्यपावनम् यशोवितन्वन्भुवनेलोकान्रामोऽविताभयात् ३२
तेभ्यस्तुष्टोददौहारान्रत्नानिविविधानिच
महाधनानिवासांसिशत्रुघ्नःप्रवरोमहान् ३३
सुमतिर्नामतेजस्वीसर्वविद्याविशारदः
रघुनाथस्यसचिवःशत्रुघ्नानुचरोवरः ३४
ययौतेनमहावीरोग्रामाञ्जनपदान्बहून्
रघुनाथप्रतापेननकोपिहृतवान्हयम् ३५
देशाधिपायेबहवोमहाबलपराक्रमाः
हस्त्यश्वरथपादातचतुरंगसमन्विताः ३६
संपदोबहुशोनीत्वामुक्तामाणिक्यसंयुताः
शत्रुघ्नंहयरक्षार्थमागतंप्रणतामुहुः ३७
इदंराज्यंधनंसर्वंसपुत्रपशुबांधवम्
रामचंद्रस्यसर्वंहिनमदीयंरघूद्वह ३८
एवंतदुक्तमाकर्ण्यशत्रुघ्नःपरवीरहा आज्ञांस्वांतत्रसंज्ञाप्यययौतैःसहितःपथ

ि ३९
एवंक्रमेणसंप्राप्तःशत्रुघ्नोहयसंयुतः
अहिच्छत्रांपुरींब्रह्मन्नानाजनसमाकुलाम् ४०
ब्रह्मद्विजसमाकीर्णांनानारत्नविभूषिताम्
सौवर्णैःस्फाटिकैर्हर्म्यैर्गोपुरैःसमलंकृताम् ४१
यत्ररंभातिरस्कारकारिण्यःकमलाननाः दृश्यंतेसर्वहर्म्येषुललनालीलयान्विताः ४२
यत्रस्वाचारललिताःसर्वभोगैकभोगिनः धनदानुचरायद्वत्तथालीलासमन्विताः ४३ यत्रवीराधनुर्हस्ताःशरसंधानकोविदाः कुर्वंतितत्रराजानंसुहृष्टंसुमदाभिधम् ४४
एवंविधंददर्शासौनगरंदूरतःप्रभुः पार्श्वेतस्यपुरश्रेष्ठमुद्यानंशोभयान्वितम् ४५
पुन्नागैर्नागचंपैश्चतिलकैर्देवदारुभिः अशोकैःपाटलैश्चूतैर्मंदारैःकोविदारकैः ४६
आम्रजंबुकदंबैश्चप्रियालपनसैस्तथा शालैस्तालैस्तमालैश्चमल्लिकाजातियूथिभिः ४७
नीपैःकदंबैर्बकुलैश्चंपकैर्मदनादिभिः

शोभितंसददर्शाथशत्रुघ्नःपरवीरहा ४८
हयोगतस्तद्वनमध्यदेशे
तमालतालादिसुशोभितेवै
ययौततःपृष्ठतएववीरो
धनुर्धरैःसेवितपादपद्मः ४९
ददर्शतत्ररचितंदेवायतनमद्भुतम्
इंद्रनीलैश्चवैडूर्यैस्तथामारकतैरपि ५०
शोभितंसुरसेवार्हंकैलासप्रस्थसन्निभम्
जातरूपमयैःस्तंभैःशोभितंसद्मनांवरम् ५१
दृष्ट्वातद्रघुनाथस्यभ्रातादेवालयंवरम् पप्रच्छसुमतिंस्वीयंमंत्रिणंवदतांवरम् ५२
शत्रुघ्नउवाच
वदामात्यवरेदंकिंकस्यदेवस्यकेतनम्
कादेवतापूज्यतेऽत्रकस्यहेतोःस्थितानघ ५३
एवमाकर्ण्यसर्वज्ञोमंत्रविन्निजगादह
शृणुष्वैकमनावीरयथावदिहसर्वशः ५४
कामाक्षायाःपरंस्थानंविद्धिविश्वैकशर्मदम्
यस्यादर्शनमात्रेणसर्वसिद्धिःप्रजापते ५५
देवासुरास्तुयांस्तुत्वानत्वाप्राप्ताखिलांश्रियम्
धर्मार्थकाममोक्षाणांदात्रीभक्तानुकंपिनी ५६
याचितासुमदेनात्राहिच्छत्रापतिनापुरा

स्थिताकरोतिसकलंभक्तानांदुःखहारिणी ५७
तांनमस्कुरुशत्रुघ्नसर्ववीरशिरोमणे
नत्वाशुसिद्धिंप्राप्नोषिससुरासुरदुर्ल्लभाम् ५८
इतिश्रुत्वाथतद्वाक्यंशत्रुघ्नःशत्रुतापनः
पप्रच्छसकलांवार्तांभवान्याःपुरुषर्षभः ५९
शत्रुघ्नउवाच
कोऽहिच्छत्रापतीराजासुमदःकिंतपःकृतम्
येनेयंसर्वलोकानांमातातुष्टात्रसंस्थिता ६०
वदसर्वंमहामात्यनानार्थपरिबृंहितम्
यथावत्त्वंहिजानासितस्माद्वदमहामते ६१
सुमतिरुवाच
हेमकूटोगिरिःपूतःसर्वदेवोपशोभितः तत्रास्तितीर्थंविमलमृषिवृंदसुसेवितम्
६२
सुमदोहितपस्तेपेहतमातृपितृप्रजः
अरिभिःसर्वसामंतैर्जगामतपसेहितम् ६३
वर्षाणित्रीणिसपदात्वेकेनमनसास्मरन्
जगतांमातरंदध्यौनासाग्रस्तिमितेक्षणः ६४
वर्षाणित्रीणिशुष्काणांपर्णानांभक्षणंचरन्
चकारपरमुग्रंसतपःपरमदुश्चरम् ६५
अब्दानित्रीणिसलिलेशीतकालेममज्जसः

ग्रीष्मेचचारपंचाग्नीन्प्रावृट्सुजलदोन्मुखः ६६
त्रीणिवर्षाणिपवनंसंरुध्यस्वांतगोचरम्
भवानींसंस्मरन्धीरोनचकिंचनपश्यति ६७
वर्षेतुद्वादशेऽतीतेदृष्ट्वैतत्परमंतपःविभाव्यमनसातीवशक्रःपस्पर्धतंभयात् ६८
आदिदेशसकामंतुपरिवारपरीवृतम्
अप्सरोभिःसुसंयुक्तंब्रह्मेंद्रा
दिजयोद्यतम् ६९
गच्छकामसखेमह्यंप्रियमाचरमोहन
सुमदस्यतपोविघ्नंसमाचरयथाभवेत् ७०
इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंतुरासाहःस्वयंप्रभुः
उवाचविश्वविजयेप्रौढगर्वोरघूद्वह ७१
कामउवाच
स्वामिन्कोऽसौहिसुमदःकिंतपःस्वल्पकंपुनः
ब्रह्मादीनांतपोभंगंकरोम्यस्यतुकाकथा ७२
मद्बाणबलनिर्भिन्नश्चंद्र
स्तारांगतःपुरा
त्वमप्यहल्यांगतवान्विश्वामित्रस्तुमेनिकाम् ७३
चिंतांमाकुरुदेवेंद्रसेवकेमयिसंस्थिते
एषगच्छामिसुमदंदेवान्पालयमारिष ७४
एवमुक्त्वाकामदेवोहेमकूटंगिरिंययौ
वसंतेनयुतःसख्यातथैवाप्सरसांगणैः ७५

वसंतस्तत्रसकलान्वृक्षान्पुष्पफलैर्युतान्
कोकिलान्षट्पदश्रेण्याघुष्टानाशुचकारह ७६
वायुःसुशीतलोवातिदक्षिणांदिशमाश्रितः
कृतमालासरित्तीरलवंगकुसुमान्वितः ७७
एवंविधेवनेवृत्तेरंभानामाप्सरोवरा
सखीभिःसंवृतातत्रजगामसुमदांतिकम् ७८
तत्रारभतगानंसाकिन्नरस्वरशोभना
मृदंगपणवानेकवाद्यभेदविशारदा ७९
तद्गानमाकर्ण्यनराधिपोऽसौ
वसंतमालोक्यमनोहरंच
तथान्यपुष्टारटितंमनोरमं
चकारचक्षुःपरिवर्तनंबुधः ८०
तंप्रबुद्धंनृपंवीक्ष्यकामःपुष्पायुधस्त्वरन्
चकारसत्वरंसज्यंधनुस्तत्पृष्ठतोऽनघ ८१
एकाप्सरास्तत्रनृपस्यपादयोः
संवाहनंनर्तितनेत्रपल्लवा
चकारचान्यातुकटाक्षमोक्षणं
चकारकाचिद्भृशमंगचेष्टितम् ८२
अप्सरोभिस्तथाकीर्णःकामविह्वलमानसः
चिंतयामासमतिमाञ्जितेंद्रियशिरोमणिः ८३
एतामेतपसोविघ्नकारिण्योऽप्सरसांवराः शक्रेणप्रेषिताःसर्वाःकरिष्यंतियथातथम् ८४

इतिसंचिंत्यसुतपास्ताउवाचवरांगनाः कायूयंकुत्रसंस्थाःकिंभवतीनांचिकीर्षितम् ८५
अत्यद्भुतंजातमहोयद्भवत्योऽक्षिगोचराः
यास्तपोभिःसुदुष्प्राप्यास्तामेतपसआगताः ८६
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेकामाक्षो- पाख्यानंनामद्वादशोऽध्यायः १२

त्रयोदशोऽध्यायः
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमदस्यतपोनिधेः
जगदुःकामसेनास्तंरंभाद्यप्सरसोमुदा १
त्वत्तपोभिर्वयंकांतप्राप्ताःसर्ववरांगनाः
तासांयौवनसर्वस्वंभुंक्ष्वत्यजतपःफलम् २
इयंघृताचीसुभगाचंपकाभशरीरभृत्
कर्पूरगंधललितंभुनक्तुत्वन्मुखामृतम् ३
एतांमहाभागसुशोभिविभ्रमां
मनोहरांगींघनपीनसत्कुचाम्
कांतोपभुंक्ष्वाशुनिजोग्रपुण्यतः
प्राप्तांपुनस्त्वंत्यजदुःखजातम् ४
मामप्यनर्घ्याभरणोपशोभितां मंदारमालापरिशोभिवक्षसम्

नानारताख्यानविचारचंचुरां दृढंयथास्यात्परिरंभणंकुरु ५
पिबामृतंमामकवक्त्रनिर्गतं
विमानमारुह्यवरंमयासह
सुमेरुशृंगंबहुपुण्यसेवितं
संप्राप्यभोगंकुरुसत्तपःफलम् ६
तिलोत्तमायौवनरूपशोभिता
गृह्णातुतेमूर्धनितापवारणम्
सुचामरौसंततधारयांकितौ
गंगाप्रवाहाविवसुंदरोत्तम ७
शृणुष्वभोःकामकथांमनोहरां
पिबामृतंदेवगणादिवांछितम्
उद्यानमासाद्यचनंदनाभिधं
वरांगनाभिर्विहरंकुरुप्रभो ८
इत्युक्तमाकर्ण्यमहामतिर्नृपो
विचारयामासकुतोह्युपस्थिताः
मयासुसृष्टास्तपसासुरांगनाः
प्रत्यूहएवात्रविधेयमेषकिम् ९
इतिचिंतातुरोराजास्वांतेसंचिंतयन्सुधीःजगादमतिमान्वीरःसुमदोदेवताङ्गनाः १०
यूयंतुममचित्तस्थाजगन्मातृस्वरूपकाः मयासंचिंत्यतेयाहिसापित्वद्रूपिणीमता ११
इदंतुच्छंस्वर्गसुखंत्वयोक्तंसविकल्पकम्
मत्स्वामिनीमयाभक्त्यासेवितादास्यतेवरम

् १२
यत्कृपातोविधिःसत्यलोकंप्राप्तोमहानभूत्
सामेदास्यतिसर्वंहिभक्तदुःखांतकारिणी १३
किंनंदनंकिंतुगिरिःकनकेनसुमण्डितः
किंसुधास्वल्पपुण्येनप्राप्यादानवदुःखदा १४
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकामस्तुविविधैःशरैः
प्राहरन्नरदेवस्यकर्तुंकिंचिन्नवैप्रभुः १५
कटाक्षैर्नूपुरारावैःपरिरंभैर्विलोकनैःनतस्यचित्तंविभ्रांतंकर्तुंशक्तावरांगनाः १६
गत्वायथागतंशक्रंजगदुर्धीरधीर्नृपः
तच्छ्रुत्वामघवाभीतःसेवामारभतात्मनः १७
अथनिश्चितमालोक्यपादपद्मेस्वकेंऽबिका
जितेंद्रि
यंमहाराजंप्रत्यक्षाभूत्सुतोषिता १८
पंचास्यपृष्ठललितापाशांकुशधरावरा
धनुर्बाणधरामाताजगत्पावनपावनी १९
तांवीक्ष्यमातरंधीमान्सूर्यकोटिसमप्रभाम्
धनुर्बाणसृणीपाशान्दधानांहर्षमाप्तवान् २०
शिरसाबहुशोनत्वामातरंभक्तिभाविताम् हसंतींनिजदेहेषुस्पृशंतींपाणिनामुहुः २१

तुष्टावभक्त्युत्कलितचित्तवृत्तिर्महामतिः
गद्गदस्वरसंयुक्तःकंटकांगोपशोभितः २२
जयदेविमहादेविभक्तवृंदैकसेविते
ब्रह्मरुद्रादिदेवेंद्र
सेवितांघ्रियुगेऽनघे २३
मातस्तवकलाविद्धमेतद्भातिचराचरम्
त्वदृतेनास्तिसर्वंतन्मातर्भद्रे
नमोस्तुते २४
महीत्वयाऽधारशक्त्यास्थापिताचलतीहन
सपर्वतवनोद्यानदिग्गजैरुपशोभिता २५
सूर्यस्तपतिखेतीक्ष्णैरंशुभिःप्रतपन्महीम्
त्वच्छक्त्यावसुधासंस्थंरसंगृह्णन्विमुंचति २६
अंतर्बहिःस्थितोवह्निर्लोकानांप्रकरोतुशम्
त्वत्प्रतापान्महादेविसुरासुरनमस्कृते २७
त्वंविद्यात्वंमहामायाविष्णोर्लोकैकपालिनः
स्वशक्त्यासृजसीदंत्वंपालयस्यपिमोहिनि २८
त्वत्तःसर्वेसुराःप्राप्यसिद्धिंसुखमयंतिवै
मांपालयकृपानाथेवंदितेभक्तवल्लभे २९

रक्षमांसेवकंमातस्त्वदीयचरणारणम् कुरुमेवांछितांसिद्धिंमहापुरुषपूर्वजे ३०
सुमतिरुवाच
एवंतुष्टाजगन्मातावृणीष्ववरमुत्तमम्
उवाचभक्तंसुमदंतपसाकृशदेहिनम् ३१
इत्येतद्वाक्यमाकर्ण्यप्रहृष्टःसुमदोनृपः
वव्रेनिजंहृतंराज्यंहतदुर्जनकंटकम् ३२
महेशीचरणद्वंद्वेभक्तिमव्यभिचारिणीम्
प्रांतेमुक्तिंतुसंसारवारिधेस्तारिणींपुनः ३३
कामाक्षोवाच
राज्यंप्राप्नुहिसुमदसर्वत्रहतकंटकम्
महिलारत्नसंजुष्टपादपद्मद्वयोभव ३४
ततवैरिपराभूतिर्माभूयात्सुमदाभिध
यदातुरावणंहत्वारघुनाथोमहायशाः ३५
करिष्यत्यश्वमेधंहिसर्वसंभारशोभितम्
तस्यभ्रातामहावीरःशत्रुघ्नःपरवीरहा ३६
पालयन्हयमायास्यत्यत्रवीरादिभिर्वृतः
तस्मैसर्वंसमर्प्यत्वंराज्यमृद्धंधनादिकम् ३७
पालयिष्यसियोधैःस्वैर्धनुर्धारिभिरुद्भटैः
ततःपृथिव्यांसर्वत्रभ्रमिष्यसिमहामते ३८
ततोरामंनमस्कृत्यब्रह्मेंद्रे

शादिसेवितम्
मुक्तिंप्राप्स्यसिदुष्प्रापांयोगिभिर्यमसाधनैः ३९
तावत्कालमिहस्थास्येयावद्रामहयागमः
पश्चात्त्वांतुसमुद्धृत्यगंतास्मिपरमंपदम् ४०
इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीसुरासुरनमस्कृतासुमदोऽप्यहिच्छत्रायांशत्रून्हत्वानृपोऽभवत् ४१
एषराजासमर्थोऽपिबलवाहनसंयुतः
नग्रहीष्यतितेवाहंमहामायासुशिक्षितः ४२
श्रुत्वाप्राप्तंपुरीपार्श्वेहयमेधहयोत्तमम्
त्वांचसर्वैर्महाराजैःसेवितांघ्रिंमहामतिम् ४३
सर्वंदास्यतिसर्वज्ञराजासुमदनामधृक्
अधुनातन्महाराजरामचंद्रप्रतापतः ४४
शेषउवाच
इतिवृत्तंसमाकर्ण्यसुमदस्यमहायशाः
साधुसाध्वितिचोवाचजहर्षमतिमान्बली ४५
अहिच्छत्रापतिःसर्वैःस्वगणैःपरिवारितः
सभायांसुखमास्तेयोबहुराजन्यसेवितः ४६
ब्राह्मणावेदविदुषोवैश्याधनसमृद्धयः
राजानंपर्युपासंतेसुमदंशोभयान्वितम् ४७
वेदविद्याविनोदेनन्यायिनोब्राह्मणावराः
आशीर्वदंतितंभूपंसर्वलोकैकरक्षकम् ४८

एतस्मिन्समयेकश्चिदागत्यनृपतिंजगौ स्वामिन्नजानेकस्यास्तिहयःपत्रधरॐऽतिके ४९
तच्छ्रुत्वासेवकंश्रेष्ठंप्रेषयामाससत्वरः
जानीहिकस्यराज्ञोऽयमश्वोममपुरांतिके ५०
गत्वाथसेवकस्तत्रज्ञात्वावृत्तांतमादितः
निवेदयामासनृपंमहाराजन्यसेवितम् ५१
सश्रुत्वारघुनाथस्यहयंनित्यमनुस्मरन्
आज्ञापयामासजनंसर्वंराजाविशारदः ५२
लोकामदीयाःसर्वेयेधनधान्यसमाकुलाः
तोरणादीनिगेहेषुमंगलानिसृजंत्विह ५३
कन्याःसहस्रशोरम्याःसर्वाभरणभूषिताः
गजोपरिसमारूढायांतुशत्रुघ्नसंमुखम् ५४
इत्यादिसर्वमाज्ञाप्यययौराजास्वयंततः
पुत्रपौत्रमहिष्यादिपरिवारसमावृतः ५५
शत्रुघ्नःसुमहामात्यैःसुभटैःपुष्कलादिभिः
संयुतोभूपतिंवीरंददर्शसुमदाभिधम् ५६
हस्तिभिःसादिसंयुक्तैःपत्तिभिःपरतापनैःवाजिभिर्भूषितैर्वीरैःसंयुतंवीरशोभितम् ५७
अथागत्यमहाराजःशत्रुघ्नंनतवान्मुदा धन्योऽस्मिकृतकृत्योऽस्मिसत्कृतंचकृतंवपुः ५८

इदंराज्यंगृहाणाशुमहाराजोपशोभितम् महामाणिक्यमुक्तादिमहाधनसुपूरितम् ५९ स्वामिंश्चिरंप्रतीक्षेऽहहयस्यागमनंप्रति
कामाक्षाकथितंपूर्वंजातंसंप्रतितत्तथा ६०
विलोकयपुरंमह्यंकृतार्थान्कुरुमानवान्
पावयास्मत्कुलंसर्वंरामानुजमहीपते ६१
इत्युक्त्वारोहयामासकुंजरंचंद्र
सुप्रभम्
पुष्कलंचमहावीरंतथास्वयमथारुहत् ६२
भेरीपणवतूर्याणांवीणादीनांस्वनस्तदा
व्याप्नोतिस्ममहाराजसुमदेनप्रणोदितः ६३
कन्याःसमागत्यमहानरेंद्रं - शत्रुघ्नमिंद्रादिकसेवितांघ्रिम्
करिस्थितामौक्तिकवृंदसंघै- र्वर्धापयामासुरिनप्रयुक्ताः ६४
शनैःशनैःसमागत्यपुरीमध्येजनैर्मुदा
वर्धापितोगृहंप्रापतोरणादिकभूषितम् ६५
हयरत्नेनसंयुक्तस्तथावीरैःसुशोभितः
राज्ञापुरस्कृतोराजाशत्रुघ्नःप्रापमंदिरम् ६६
अर्घादिभिःपूजयित्वारघुनाथानुजंतदा
सर्वंसमर्पयामासरामचंद्रायधीमते ६७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनस

ंवादेरामाश्वमेधे शत्रुघ्नाहिच्छत्रापुरीप्रवेशोनामत्रयो दशोऽध्यायः १३

चतुर्दशोऽध्यायः शेषउवाच
अथस्वागतसंतुष्टंशत्रुघ्नंप्राहभूमिपः रघुनाथकथांश्रेष्ठांशुश्रूषुःपुरुषर्षभः १
सुमदउवाच
कच्चिदास्तेसुखंरामःसर्वलोकशिरोमणिः
भक्तरक्षावतारोऽयममानुग्रहकारकः २
धन्यालोकाइमेपुर्यांरघुनाथमुखांबुजम्
येपिबंत्यनिशंचाक्षिपुटकैःपरिमोदिताः ३
अर्थजातंमदीयंचनितरांपुरुषर्षभ
कृतार्थंकुलभूम्यादिवस्तुजातंमहामते ४
कामाक्षयाप्रसादोमेकृतःपूर्वंदयार्द्र या
रघुनाथमुखांभोजंद्रक्ष्येद्यसकुटुंबकः
५
इत्युक्तवतिवीरेतुसुमदेपार्थिवोत्तमे
सर्वंतत्कथयामासरघुनाथगुणोदयम् ६
त्रिरात्रंतत्रसंस्थित्यरघुनाथानुजःपरम्
गंतुंचकारधिषणांराज्ञासहमहामतिः ७
तज्ज्ञात्वासुमदःशीघ्रंपुत्रंराज्येऽभ्

यषेचयत्
शत्रुघ्नेनमहाराज्ञापुष्कलेनानुमोदितः ८
वासांसिबहुरत्नानिधनानिविविधानिच
शत्रुघ्नसेवकेभ्योऽसौप्रादात्तत्रमहामतिः ९
ततोगमनमारेभेमंत्रिभिर्बहुवित्तमैः पत्तिभिर्वाजिभिर्नागैःसदश्वैरथकोटिभिः
१०
शत्रुघ्नःसहितस्तेनसुमदेनधनुर्भृता
जगाममार्गेविहसन्रघुनाथप्रतापभृत् ११
पयोष्णीतीरमासाद्यजगामसहयोत्तमः
पृष्ठतोऽनुययुःसर्वेयोधावैहयरक्षिणः १२
आश्रमान्विविधान्पश्यन्नृषीणांसुतपोभृताम्
तत्रतत्रविशृण्वानोरघुनाथगुणोदयम् १३
एषधीमान्हरिर्यातिहरिणापरिरक्षितः हरिभिर्हरिभक्तैश्चहरिवर्यानुगैर्मुहुः १४
इतिशृण्वञ्छुभावाचोमुनीनांपरितःप्रभुः
तुतोषभक्त्युत्कलितचित्तवृत्तिभृतांमहान् १५
ददर्शचाश्रमंशुद्धंजनजंतुसमाकुलम्
वेदध्वनिहताशेषामंगलंशृण्वतांनृणाम् १६
अग्निहोत्रहविर्धूमपवित्रितनभोखिलम्
मुनिवर्यकृतानेकयागयूपसुशोभितम् १७
यत्रगावस्तुहरिणापाल्यंतेपालनोचिताः

मूषकानखनंत्यस्मिन्बिडालस्यभयाद्बिलम् १८
मयूरैर्नकुलैःसार्द्धंक्रीडंतिफणिनोनिशम्
गजैःसिंहैर्नित्यमत्रस्थीयतेमित्रतांगतैः १९
एणास्तत्रत्यनीवारभक्षणेषुकृतादराः नभयंकुर्वतेकालाद्रक्षितामुनिवृंदकैः २०
गावःकुंभसमोधस्कानंदिनीसमविग्रहाः कुर्वंतिचरणोत्थेनरजसेलांपवित्रिताम् २१
मुनिवर्याःसमित्पाणिपद्मैर्धर्मक्रियोचिताम्
दृष्ट्वापप्रच्छसुमतिंसर्वज्ञंराममंत्रिणम् २२
शत्रुघ्नउवाच
सुमतेकस्यसंस्थानंमुनेर्भातिपुरोगतम् निर्वैरिजंतुसंसेव्यंमुनिवृंदसमाकुलम् २३
श्रोष्यामिमुनिवार्तांचविदधामिपवित्रताम्
निजंवपुस्तदीयाभिर्वार्ताभिर्वर्णनादिभिः २४
इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंशत्रुघ्नस्यमहात्मनः
कथयामाससचिवोरघुनाथस्यधीमतः २५

सुमतिरुवाच
च्यवनस्याश्रमंविद्धिमहातापसशोभितम् निर्वैरिजंतुसंकीर्णंमुनिपत्नीभिरावृतम् २६
योऽसौमहामुनिःस्वर्गवैद्ययोर्भागमादधात्
स्वायंभुवमहायज्ञेशक्रमानविभेदनः २७
महामुनेःप्रभावोऽयनकेनापिसमाप्यते
तपोबलसमृद्धस्यवेदमूर्तिधरस्यह २८
श्रुत्वारामानुजोवार्तांच्यवनस्यमहामुनेः
सर्वंपप्रच्छसुमतिंशक्रमानादिभंजनम् २९
शत्रुघ्नउवाच
कदासौदस्रयोर्भागंचकारसुरपंक्तिषु
किंकृतंदेवराजेनस्वायंभुवमहामखे ३०
सुमतिरुवाच
ब्रह्मवंशेऽतिविख्यातोमुनिर्भृगुरितिश्रुतः
कदाचिद्गतवान्सायंसमिदाहरणंप्रति ३१
तदामखविनाशायदमनोराक्षसोबली
आगत्योच्चैर्जगादेदंमहाभयकरंवचः ३२
कुत्रास्तिमुनिबंधुःसकुत्रतन्महिलानघा
पुनःपुनरुवाचेदंवचोरोषसमाकुलः ३३
तदाहुतवहोज्ञात्वाराक्षसाद्भयमागतम् दर्शयामासतज्जायामंतर्वत्नीमनिंदिताम् ३४

जहारराक्षसस्तांतुरुदंतींकुररीमिव भृगोरक्षपतेरक्षरक्षनाथतपोनिधे ३५ एवंवदंतीमार्तांतांगृहीत्वानिरगाद्बहिःदुष्टोवाक्यप्रहारेणबोधयन्सभृगोःसतीम् ३६
ततोमहाभयत्रस्तोगर्भश्चोदरमध्यतः
पपातप्रज्वलन्नेत्रोवैश्वानरइवांगजः ३७
तेनोक्तंमाव्रजाशुत्वंभस्मीभवसुदुर्मतेनहिसाध्वीपरामर्शंकृत्वाश्रेयोऽधियास्यसि ३८
इत्युक्तःसपपाताशुभस्मीभूतकलेवरः
मातातदार्भकंनीत्वाजगामाश्रममुन्मनाः ३९
भृगुर्वह्निकृतंसर्वंज्ञात्वाकोपसमाकुलः
शशापसर्वभक्षस्त्वंभवदुष्टारिसूचक ४०
तदाशप्तोऽतिदुःखार्तोजग्राहांघ्र्याशुशुक्षणिः
कुरुमेऽनुग्रहंस्वामिन्कृपार्णवमहामते
४१
मयानृतंवचोभीत्याकथितंनगुरुद्रुहा
तस्मान्ममोपरिकृपांकुरुधर्मशिरोमणे ४२
तदानुग्रहमाधाच्चसर्वभक्षोभवाञ्छुचिः
इत्युक्तवान्हुतभुजंदयाद्रोर्मु!
नितापसः ४३
गर्भाच्च्युतस्यपुत्रस्यजातकर्मादिकंशुचिः

चकारविधिवद्विप्रोदर्भपाणिःसुमंगलः ४४
च्यवनाच्च्यवनंप्राहुःपुत्रंसर्वेतपस्विनः
शनैःशनैःसववृधेशुक्लेप्रतिपदिंदुवत् ४५
सजगामतपःकर्तुं रेवांलोकैकपावनीम्
शिष्यैःपरिवृतःसर्वैस्तपोबलसमन्वितैः ४६
गत्वातत्रतपस्तेपेवर्षाणामयुतंमहान्
अंसयोःकिंशुकौजातौवल्मीकोपरिशोभितौ ४७
मृगाआगत्यतस्यांगेकंडूंविदधुरुत्सुकाः
नकिंचित्सहिजानातिदुर्वारतपसावृतः ४८
कदाचिन्मनुरुद्युक्तस्तीर्थयात्रांप्रतिप्रभुः
सकुटुंबोययौरेवांमहाबलसमावृतः ४९
तत्रस्नात्वामहानद्यांसंतर्प्यपितृदेवताः
दानानिब्राह्मणेभ्यश्चप्रादाद्विष्णुप्रतुष्टये ५०
तत्कन्याविचरंतीसावनमध्येइतस्ततः
सखीभिःसहितारम्यातप्तहाटकभूषणा ५१
तत्रदृष्ट्वाथवल्मीकंमहातरुसुशोभितम्
निमेषोन्मेषरहितंतेजःकिंचिद्ददर्शसा ५२
गत्वातत्रशलाकाभिरतुदद्रुधिरंस्रवत्
दृष्ट्वाराज्ञॐगजाखेदंप्राप्तवत्यतिदुःखिता ५३
नजनन्यैतथापित्रेशशंसाघेनविप्लुता
स्वयमेवात्मनात्मानंसाशुशोचभयातुरा ५४

तदाभूश्चलिताराजन्दिवश्चोल्कापपातह धूम्रादिशोभवन्सर्वाःसूर्यश्चपरिवेषितः ५५
तदाराज्ञोहयानष्टाहस्तिनोबहवोमृताः
धनंनष्टंरत्नयुतंकलहोभून्मिथस्तदा ५६
तदालोक्यनृपोभीतःकिंचिदुद्विग्नमानसः
जनानपृच्छत्केनापिमुनयेत्वपराधितम् ५७
पारंपर्येणतज्ज्ञात्वास्वपुत्र्याःपरिचेष्टितम्
ययौसुदुःखितस्तत्रसमृद्धबलवाहनः ५८
तंवैतपोनिधिंवीक्ष्यमहतातपसायुतम्
स्तुत्वाप्रसादयामासमुनिवर्यदयांकुरु ५९
तस्मैतुष्टोजगादायंमुनिवर्योमहातपाः
तवात्मजाकृतंसर्वमुत्पाताद्यमवेहितत् ६०
तवपुत्र्यामहाराजचक्षुर्विस्फोटनंकृतम्
बहुसुस्रावरुधिरंजानतीत्वामुवाचन ६१
तस्मादियंमहाभूपमह्यंदेयायथाविधि
ततश्चोत्पातशमनंभविष्यतिनसंशयः ६२
तच्छ्रुत्वादुःखितोराजाप्रज्ञाचाक्षुषआत्मजाम्
ददौकुलवयोरूपशीललक्षणसंयुताम् ६३
दत्तायदानृपेणेयंकन्याकमललोचना तदोत्पाताःशमंयाताःसर्वेमुनिरुषोद्गताः ६४
राजादत्त्वात्मजांतस्मैमुनयेतपसांनिधे

प्रापस्वांनगरींभूयोदुःखितोऽयदयायुतः ६५ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे च्यवनोपाख्यानंनामचतुर्दशोऽध्यायः १४ पंचदशोऽध्यायः
सुमतिरुवाच
अथर्षिःस्वाश्रमंगत्वामानव्यासहभार्ययामुदंप्रापहताशेषपातकोयोगयुक्तया १
सामानवीतंवरमात्मनःपतिं
नेत्रेणहीनंजरसागतौजसम्
सिषेवएनंहरिमेधसोत्तमं
निजेष्टदात्रींकुलदेवतांयथा २
शूश्रूषतीस्वंपतिमिंगितज्ञा
महानुभावंतपसांनिधिंप्रियम्
परांमुदंप्रापसतीमनोहरा
शचीयथाशक्रनिषेवणोद्यता ३
चरणौसेवतेतन्वीसर्वलक्षणलक्षिता
राजपुत्रीसुंदरांगीफलमूलोदकाशना ४
नित्यंतद्वाक्यकरणेतत्परापूजनेरता
कालक्षेपंप्रकुरुतेसर्वभूतहितेरता ५
विसृज्यकामंदंभंचद्वेषंलोभमघंमदम्
अप्रमत्तोद्यतानित्यंच्यवनंसमतोषयत् ६
एवंतस्यप्रकुर्वाणासेवांवाक्कायकर्मभिःसहस्राब्दंमहाराजसाचकामंमनस्यधात् ७
कदाचिद्देवभिषजावागतावाश्रमेमुनेः

स्वागतेनसुसंभाव्यतयोःपूजांचकारसा ८
शर्यातिकन्याकृतपूजनार्घ-पाद्यादिनातोषितचित्तवृत्ती
तावूचतुःस्नेहवशेनसुंदरौ
वरंवृणुष्वेतिमनोहरांगीम् ९
तुष्टौतौवीक्ष्यभिषजौदेवानांवरयाचने
मतिंचकारनृपतेःपुत्रीमतिमतांवरा १०
पत्यभिप्रायमालक्ष्यवाचमूचेनृपात्मजा
दत्तंमेचक्षुषीपत्युर्यदितुष्टौयुवांसुरौ ११
इत्येतद्वचनंश्रुत्वासुकन्यायामनोहरम्
सतीत्वंचविलोक्येदमूचतुर्भिषजांवरौ १२
त्वत्पतिर्यदिदेवानांभागंयज्ञेदधात्यसौ आवयोरधुनाकुर्वश्चक्षुषोःस्फुटदर्शनम्
१३
च्यवनोऽप्योमितिप्राहभागदानेवरौजसोः
तदाहृष्टावश्विनौतमूचतुस्तपतांवरम् १४
निमज्जतांभवानस्मिन्ह्रदेसिद्धविनिर्मिते
इत्युक्तोजरयाग्रस्तदेहोधमनिसंततः १५
ह्रदंप्रवेशितोऽश्विभ्यांस्वयंचामज्जतांह्रदे
पुरुषास्त्रयउत्तस्थुरपीच्यावनिताप्रियाः १६
रुक्मस्रजःकुंडलिनस्तुल्यरूपाःसुवाससः तान्निरीक्ष्यवरारोहासुरूपान्सूर्यवर्च

सः १७
अजानतीपतिंसाध्वीह्यश्विनौशरणंययौ दर्शयित्वापतिंतस्यैपातिव्रत्येनतोषितौ १८
ऋषिमामंत्र्यययतुर्विमानेनत्रिविष्टपम् यक्ष्यमाणेक्रतौस्वीयभागकार्याशयायुतौ १९
कालेनभूयसाक्षामांकर्शितांव्रतचर्यया प्रेमगद्गदयावाचापीडितःकृपयाब्रवीत् २०
तुष्टोऽहमद्यतवभामिनिमानदायाः
शुश्रूषयापरमयाहृदिचैकभक्त्या
योदेहिनामयमतीवसुहृत्स्वदेहो
नावेक्षितःसमुचितःक्षपितुंमदर्थे २१
येमेस्वधर्मनिरतस्यतपःसमाधि- विद्यात्मयोगविजिताभगवत्प्रसादाः
तानेवतेमदनुसेवनयाऽविरुद्धान्
दृष्टिंप्रपश्यवितराम्यभयानशोकान् २२
अन्येपुनर्भगवतोभ्रुवउद्विजृंभ-विस्रंसितार्थरचनाःकिमुरुक्रमस्य सिद्धासिभुंक्ष्वविभवान्निजधर्मदोहान् दिव्यान्नरैर्दुरधिगान्नृपविक्रियाभिः २३
एवंब्रुवाणमबलाखिलयोगमाया विद्याविचक्षणमवेक्ष्यगताधिरासीत् संप्रश्रयप्रणयविह्वलयागिरेषद्

व्रीडाविलोकविलसद्धसिताननाह २४
सुकन्योवाच
राद्धंबतद्विजवृषैतदमोघयोग-मायाधिपेत्वयिविभोतदवैमिभर्तः
यस्तेऽभ्यधायिसमयःसकृदंगसंगो
भूयाद्गरीयसिगुणःप्रसवःसतीनाम् २५
तत्रेतिकृत्यमुपशिक्ष्ययथोपदेशं
येनैषकर्शिततमोतिरिरंसयात्मा
सिध्येततेकृतमनोभवधर्षिताया
दीनस्तदीशभवनंसदृशंविचक्ष्व २६
सुमतिरुवाच
प्रियायाःप्रियमन्विच्छंश्च्यवनोयोगमास्थितः
विमानंकामगंराजंस्तर्ह्येवाविरचीकरत् २७
सर्वकामदुघंरम्यंसर्वरत्नसमन्वितम् सर्वार्थोपचयोदर्कंमणिस्तंभैरुपस्कृतम् २८
दिव्योपस्तरणोपेतंसर्वकालसुखावहम् पट्टिकाभिःपताकाभिर्विचित्राभिरलंकृतम् २९
स्रग्भिर्विचित्रमालाभिर्मंजुसिंजत्षडंघ्रिभिः
दुकूलक्षौमकौशेयैर्नानावस्त्रैर्विराजितम् ३०
उपर्युपरिविन्यस्तनिलयेषुपृथक्पृथक् कॢप्तैःकशिपुभिःकांतंपर्यंकव्यजनादिभिः

३१
तत्रतत्रविनिक्षिप्तनानाशिल्पोपशोभितम्महामरकतस्थल्याजुष्टंविद्रुमवेदिभिः ३२ द्वाःसुविद्रुमदेहल्याभातंवज्रकपाटकम् शिखरेष्विंद्रनीलेषुहेमकुंभैरधिश्रितम् ३३
चक्षुष्मत्पद्मरागाग्र्यैर्वज्रभित्तिषुनिर्मितैः
जुष्टंविचित्रवैतानैर्मुक्ताहारावलंबितैः ३४
हंसपारावतव्रातैस्तत्रतत्रनिकूजितम्
कृत्रिमान्मन्यमानैस्तानधिरुह्याधिरुह्यच ३५
विहारस्थानविश्रामसंवेशप्रांगणाजिरैः
यथोपजोषंरचितैर्विस्मापनमिवात्मनः ३६
एवंगृहंप्रपश्यंतींनातिप्रीतेनचेतसा सर्वभूताशयाभिज्ञःस्वयंप्रोवाचतांप्रति ३७
निमज्ज्यास्मिन्ह्रदेभीरुविमानमिदमारुहसुभ्रूर्भर्तुःसमादायवचःकुवलयेक्षणा ३८
सरजोबिभ्रतीवासोवेणीभूतांश्चमूर्द्धजान्
अंगंचमलपंकेनसंछन्नंशबलस्तनम् ३९
आविवेशसरस्तत्रमुदाशिवजलाशयम्
सांतःसरसिवेश्मस्थाःशतानिदशकन्यकाः ४०
सर्वाःकिशोरवयसोददर्शोत्पलगंधयः

तांदृष्ट्वाशीघ्रमुत्थायप्रोचुःप्रांजलयःस्त्रियः ४१
वयंकर्मकरीस्तुभ्यंशाधिनःकरवामकिम्
स्नानेनतामहार्हेणस्नापयित्वामनस्विनीम् ४२
दुकूलेनिर्मलेनूत्नेददुरस्यैचमानद
भूषणानिपरार्घ्यानिवरीयांसिद्युमंतिच ४३
अन्नंसर्वगुणोपेतंपानंचैवामृतासवम् अथादर्शेस्वमात्मानंस्रग्विणंविरजॐबरम् ४४
ताभिःकृतस्वस्त्ययनंकन्याभिर्बहुमानितम्
हारेणचमहार्हेणरुचकेनचभूषितम् ४५
निष्कग्रीवंवलयिनंक्वणत्कांचननूपुरम्
श्रोण्योरध्यस्तयाकांच्याकांचन्याबहुरत्नया ४६
सुभ्रुवासुदताशुक्लस्निग्धापांगेनचक्षुषा
पद्मकोशस्पृधानीलैरलकैश्चलसन्मुखम् ४७
यदासस्मारदयितमृषीणांवल्लभंपतिम्
तत्रचास्तेसहस्त्रीभिर्यत्रास्तेसमुनीश्वरः ४८
भर्तुःपुरस्तादात्मानंस्त्रीसहस्रवृतंतदा
निशाम्यतद्योगगतिंसंशयंप्रत्यपद्यत ४९
सतांकृतमलस्नानांविभ्राजंतीमपूर्ववत्

आत्मनोबिभ्रतींरूपंसंवीतरुचिरस्तनीम् ५०
विद्याधरीसहस्रेणसेव्यमानांसुवाससम्
जातभावोविमानंतदारोहयदमित्रहन् ५१
तस्मिन्नलुप्तमहिमाप्रिययानुषक्तो
विद्याधरीभिरुपचीर्णवपुर्विमाने
बभ्राजउत्कचकुमुद्गणवानपीच्य
स्ताराभिरावृतइवोडुपतिर्नभःस्थः ५२
तेनाष्टलोकपविहारकुलाचलेंद्र - द्रोणीष्वनंगसखमारुतसौभगासु
सिद्धैर्नुतोद्युधुनिपातशिवस्वनासु
रेमेचिरंधनदवल्ललनावरूथी ५३
वैश्रंभकेसुरवनेनंदनेपुष्पभद्रके
मानसेचैत्ररथ्येचसरेमेरामयारतः ५४
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे च्यवनस्यतपोभोगवर्णनंनामपंचदशोऽध्यायः १५

षोडशोऽध्यायः
सुमतिरुवाच
एवंतयाक्रीडमानःसर्वत्रधरणीतले नाबुध्यतगतानब्दाञ्छतसंख्यापरीमितान् १ ततोज्ञात्वाथतद्विप्रःस्वकालपरिवर्तिनीम्
मनोरथैश्चसंपूर्णांस्वस्यप्रियतमांवराम

् २
न्यवर्तताश्रमंश्रेष्ठंपयोष्णीतीरसंस्थितम्
निर्वैरजंतुजनतासंकुलंमृगसेवितम् ३
तत्रावसत्ससुतपाःशिष्यैर्वेदसमन्वितैः
सेवितांघ्रियुगोनित्यंततापपरमंतपः ४
कदाचिदथशर्यातिर्यष्टुमैच्छतदेवताः
तदाच्यवनमानेतुंप्रेषयामाससेवकान् ५
तैराहूतोद्विजवरस्तत्रागच्छन्महातपाः
सुकन्ययाधर्मपत्न्यास्वाचारपरिनिष्ठया ६
आगतंतंमुनिवरंपत्न्यापुत्र्यामहायशाः
ददर्शदुहितुःपार्श्वेपुरुषंसूर्यवर्चसम् ७
राजादुहितरंप्राहकृतपादाभिवंदनाम्
आशिषोनप्रयुंजानोनातिप्रीतमनाइव ८
चिकीर्षितंतेकिमिदंपतिस्त्वया
प्रलंभितोलोकनमस्कृतोमुनिः
त्वयाजराग्रस्तमसंमतंपतिं
विहायजारंभजसेऽमुमध्वगम् ९
कथंमतिस्तेऽवगतान्यथासतांकुलप्रसूतेःकुलदूषणंत्विदम्
बिभर्षिजारंयदपत्रपाकुलंपितुःस्वभर्तुश्चनयस्यधस्तमाम् १०
एवंब्रुवाणंपितरंस्मयमानाशुचिस्मिता
उवाचतातजामातातवैषभृगुनंदनः ११
शशंसपित्रेतत्सर्वंवयोरूपाभिलंभनम्

विस्मितःपरमप्रीतस्तनयांपरिषस्वजे १२
सोमेनायाजयद्वीरंग्रहंसोमस्यचाग्रहीत्
असोमपोरप्यश्विनोश्च्यवनःस्वेनतेजसा १३
ग्रहंतुग्राहयामासतपोबलसमन्वितः
वज्रंगृहीत्वाशक्रस्तुहंतुंब्राह्मणसत्तमम् १४
अपंक्तिपावनौदेवौकुर्वाणंपंक्तिगोचरौ
शक्रंवज्रधरंदृष्ट्वामुनिःस्वहननोद्यतम् १५
हुंकारमकरोद्धीमान्स्तंभयामासतद्भुजम् इंद्र
स्तःब्धभुजस्तत्रदृष्टःसर्वैश्चमानवैः १६
कोपेनश्वसमानोऽहिर्यथामंत्रनियंत्रितः तुष्टावसमुनिंशक्रःस्तब्धबाहुस्तपोनिधिम् १७
अश्विभ्यांभागदानंचकुर्वंतंनिर्भयांतरम्
कथयामासभोःस्वामिन्दीयतामश्विनोर्बलि १८
मयानवार्यतेतातक्षमस्वाघंमहत्कृतम् इत्युक्तःसमुनिःकोपंजहौतूर्णंकृपानिधिः १९
इंद्रो
मुक्तभुजोऽप्यासीत्तदानींपुरुषर्षभ एतद्वीक्ष्यजनाःसर्वेकौतुकाविष्टमानसाः २०

शशंसुर्ब्राह्मणबलंतेतुदेवादिदुर्ल्लभम्
ततोराजाबहुधनंब्राह्मणेभ्योऽददन्महान् २१
चक्रेचावभृथस्नानंयागांतेशत्रुतापनः त्वयापृष्टंयदाचक्ष्वच्यवनस्यमहोदयम् २२ समयाकथितःसर्वस्तपोयोगसमन्वितः नमस्कृत्वातपोमूर्तिमिमंप्राप्यजयाशिषः २३
प्रेषयत्वंसपत्नीकंरामयज्ञेमनोरमे शेषउवाच
एवंतुकुर्वतोर्वार्तांहयःप्रापाश्रमंप्रति २४
विदधद्वायुवेगेनपृथ्वद्यंखुरविलक्षिताम्
दूर्वांकुरान्मुखाग्रेणचरंस्तत्रमहाश्रमे २५
मुनयोयावदादायदर्भान्स्नातुंगतानदीम्
शत्रुघ्नःशत्रुसेनायास्तापनःशूरसंमतः २६
तावत्प्रापमुनेर्वासंच्यवनस्यातिशोभितम्
गत्वातदाश्रमेवीरोददर्शच्यवनंमुनिम् २७
सुकन्यायाःसमीपस्थंतपोमूर्तिमिवस्थितम्ववंदेचरणौतस्यस्वाभिधांसमुदाहरन् २८
शत्रुघ्नोहंरघुपतेर्भ्रातावाहस्यपालकः २९

नमस्करोमियुष्मभ्यंमहापापोपशांतये इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगादमुनिसत्तमः ३० शत्रुघ्नतवकल्याणंभूयान्नरवरर्षभ यज्ञंपालयमानस्यकीर्तिस्तेविपुलाभवेत् ३१
चित्रंपश्यतभोविप्रारामोऽपिमखकारकः
यन्नामस्मरणादीनिकुर्वंतिपापनाशनम् ३२
महापातकसंयुक्ताःपरदाररतानराः
यन्नामस्मरणोद्युक्तामुक्तायांतिपरांगतिम् ३३
पादपद्मसमुत्थेनरेणुनाग्रावमूर्तिभृत् तत्क्षणाद्गौतमार्धांगीजातामोहनरूपधृक् ३४
मामकीयस्यरूपस्यध्यानेनप्रेमनिर्भरा सर्वपातकराशिंसादग्ध्वाप्राप्तासुरूपताम् ३५
दैत्यायस्यमनोहारिरूपंप्रधनमण्डले पश्यंतःप्रापुरेतस्यरूपंविकृतिवर्जितम् ३६
योगिनोध्याननिष्ठायेयंध्यात्वायोगमास्थिताः
संसारभयनिर्मुक्ताःप्रयाताःपरमंपदम् ३७
धन्योऽहमद्यरामस्यमुखंद्रक्ष्यामिशोभनम्
पयोजदलनेत्रांतंसुनसंसुभ्रुसून्नतम् ३८
साजिह्वारघुनाथस्यनामकीर्तनमादरात्

करोतिविपरीतायाफणिनोरसनासमा ३९
अद्यप्राप्तंतपःपुण्यमद्यपूर्णामनोरथाःयद्द्रक्ष्येरामचंद्र
स्यमुखंब्रह्मादिदुर्ल्लभम् ४०
तत्पादरेणुनास्वांगंपवित्रंविदधाम्यहम्विचित्रतरवार्ताभिःपावयेरसनांस्वकाम् ४१
इत्यादिरामचरणस्मरणप्रबुद्ध-प्रेमव्रजप्रसृतगद्गदवागुदश्रुः
श्रीरामचंद्ररघुपुंगवधर्ममूर्ते
भक्तानुकंपकसमुद्धरसंसृतेर्माम् ४२
जल्पन्नश्रुकलापूर्णोमुनीनांपुरतस्तदा
नाज्ञासीत्तत्रपारक्यंनिजंध्यानेनसंस्थितः ४३
शत्रुघ्नस्तंमुनिंप्राहस्वामिन्नोमखसत्तमः
क्रियतांभवतापादरजसासुपवित्रितः ४४
महद्भाग्यंरघुपतेर्यद्युष्मन्मानसांतरेतिष्ठत्यसौमहाबाहुःसर्वलोकसुपूजितः ४५
इत्युक्तःसपरीवारःसर्वाग्निपरिसंवृतः
जगामच्यवनस्तत्रप्रमोदह्रदसंप्लुतः ४६
हनूमांस्तंपदायांतंरामभक्तमवेक्ष्यह
शत्रुघ्नंनिजगादासौवचोविनयसंयुतः ४७
स्वामिन्कथयसित्वंचेन्महापुरुषसुंदरम्
रामभक्तंमुनिवरंनयामिस्वपुरीमहम् ४८
इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंकपिवीरस्यशत्रुहा
आदिदेशहनूमंतंगच्छप्रापयतंमुनिम् ४९

हनूमांस्तंमुनिंस्वीयेपृष्ठआरोप्यवेगवान्
सकुटुंबंनिनायाशुवायुःखइवसर्वगः ५०
आगतंतंमुनिंदृष्ट्वारामोमतिमतांवरः
अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतःप्रणयविह्वलः ५१
धन्योऽस्मिमुनिवर्यस्यदर्शनेनतवाधुना
पवित्रितोमखोमह्यंसर्वसंभारसंभृतः ५२
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यच्यवनोमुनिसत्तमः उवाचप्रेमनिर्भिन्नपुलकांगोऽतिनिर्वृतः ५३
स्वामिन्ब्रह्मण्यदेवस्यतववाडवपूजनम् युक्तमेवमहाराजधर्ममार्गंप्ररक्षितुः ५४ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे च्यवनाश्रमेहयगमनोनामषोडशोऽध्यायः १६

सप्तदशोऽध्यायः शेषउवाच
शत्रुघ्नश्च्यवनस्याथदृष्ट्वाऽचित्यंतपोबलम्
प्रशशंसतपोब्राह्मंसर्वलोकैकवंदितम् १
अहोपश्यतयोगस्यसिद्धिंब्राह्मणसत्तमे
यःक्षणादेवदुष्प्रापंतद्विमानमचीकरत् २
क्वभोगसिद्धिर्महतीमुनीनाममलात्मनाम्

क्वतपोबलहीनानांभोगेच्छामनुजात्मनाम् ३
इतिस्वगतमाशंसञ्छत्रुघ्नश्च्यवनाश्रमे
क्षणंस्थित्वाजलंपीत्वासुखसंभोगमाप्तवान् ४
हयस्तस्याःपयोष्ण्याख्यानद्याःपुण्यजलात्मनः
पयःपीत्वाययौमार्गेवायुवेगगतिर्महान् ५
योधास्तन्निर्गमंदृष्ट्वापृष्ठतोऽनुययुस्तदा
हस्तिभिःपत्तिभिःकेचिद्रथैःकेचनवाजिभिः ६
शत्रुघ्नोऽमात्यवर्येणसुमत्याख्येनसंयुतः
पृष्ठतोऽनुजगामाशुरथेनहयशोभिना ७
गच्छन्वाजीपुरंप्राप्तोविमलाख्यस्यभूपतेः
रत्नातटाख्यंचजनैर्हृष्टपुष्टैःसमाकुलम् ८
ससेवकादुपश्रुत्यरघुनाथहयोत्तमम्
पुरॐतिकेहिसंप्राप्तंसर्वयोधसमन्वितम् ९
तदागजानांसप्तत्याचंद्रवर्णसमानया
अश्वानामयुतैःसार्धंरथानांकांचनत्विषाम् १०
सहस्रेणचसंयुक्तःशत्रुघ्नंप्रतिजग्मिवान्
शत्रुघ्नंसनमस्कृत्यसर्वान्प्राप्तान्म

हारथान् ११
वसुकोशंधनंसर्वंराज्यंतस्मैनिवेद्यच
किंकरोमीतिराजातंजगादपुरतःस्थितः १२
राजापितंस्वीयपदेप्रणम्रं
दोर्भ्यांदृढंसंपरिषस्वजेमहान्
जगामसाकंतनयेस्वराज्यं
निक्षिप्यसर्वंबहुधन्विभिर्वृतः १३
रामचंद्रा
भिधांश्रुत्वासर्वश्रुतिमनोहराम्
सर्वेप्रणम्यतंवाहंददुर्वसुमहाधनम् १४
राजानंपूजयित्वातुशत्रुघ्नःपरयामुदा
सेनयासहितोऽगच्छद्वाजिनःपृष्ठतस्तदा १५
एवंसगच्छंस्तन्मार्गेपर्वताग्र्यंददर्शह
स्फाटिकैःकानकैरौप्यैराजितंप्रस्थराजिभिः १६
जलनिर्झरसंह्रादंनानाधातुकभूतलम्
गैरिकादिकसद्धातुलाक्षारंगविराजितम् १७
यत्रसिद्धांगनाःसिद्धैःसंक्रीडंत्यकुतोभयाः
गंधर्वाप्सरसोनागायत्रक्रीडंतिलीलया १८
गंगातरंगसंस्पर्शशीतवायुनिषेवितम्
वीणारणद्धंसशुकक्वणसुंदरशोभितम् १९
पर्वतंवीक्ष्यशत्रुघ्नउवाचसुमतिंत्विदम्
तद्दर्शनसमुद्भूतविस्मयाविष्टमानसः २०

कोऽयमहागिरिवरोविस्मापयतिमेमनः महारजतसत्प्रस्थोमार्गेराजतिमेऽद्भुतः २१
अत्रकिंदेवतावासोदेवानांक्रीडनस्थलम्
यदेतन्मनसःक्षोभंकरोतिश्रीसमुच्चयैः २२
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगादसुमतिस्तदा
वक्ष्यमाणगुणागाररामचंद्रपदाब्जधीः २३
नीलोऽयपर्वतोराजन्पुरतोभातिभूमिप मनोहरैर्महाशृङ्गैःस्फाटिकाग्रैःसमंततः
२४
एनंपश्यंतिनोपापाःपरदाररतानराः
विष्णोर्गुणगणान्येवैनमन्यंतेनराधमाः २५
श्रुतिस्मृतिसमुत्थंयेधर्मंसद्भिःसुसाधितम्
नमन्यंतेस्वबुद्धिस्थहेतुवादविचारणाः २६
नीलीविक्रयकर्तारोलाक्षाविक्रयकारकाः योब्राह्मणोघृतादीनिविक्रीणातिसुरापकः २७
कन्यांरूपेणसंपन्नांनदद्यात्कुलशीलिने विक्रीणातिद्रव्यलोभात्पितापापेनमोहितः २८
पत्नींदूषयतेयस्तुकुलशीलवतींनरः
स्वयमेवात्तिमधुरंबंधुभ्योनददातियः २९
भोजनेब्राह्मणार्थेचपाकभेदंकरोतियः
कृसरंपायसंवापिनार्थिनंदापयेत्कुधीः ३०
अतिथीनवमन्यंतेसूर्यतापादितापितान्

अंतरिक्षभुजोयेचयेचविश्वासघातकाः ३१
नपश्यंतिमहाराजरघुनाथपराङ्मुखाः
असौपुण्योगिरिवरःपुरुषोत्तमशोभितः ३२
पवित्रयतिसर्वान्नोदर्शनेनमनोहरः
अत्रतिष्ठतिदेवानांमुकुटैरर्चितांघ्रिकः ३३
पुण्यवद्भिर्दर्शनार्हःपुण्यदःपुरुषोत्तमः
श्रुतयोनेतिनेतीतिब्रुवाणानविदंतियम् ३४
यत्पादरजइंद्रादिदेवैर्मृग्यंसुदुर्ल्लभम्
वेदांतादिभिरन्यूनैर्वाक्यैर्विदंतियंबुधाः ३५
सोऽत्रश्रीमान्नीलशैलेवसतेपुरुषोत्तमः
आरुह्यतंनमस्कृत्यसंपूज्यसुकृतादिना ३६
नैवेद्यंभक्षयित्वावैभूपभूयाच्चतुर्भुजः
अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ३७
तंशृणुष्वमहाराजसर्वाश्चर्यसमन्वितम्
रत्नग्रीवस्यनृपतेर्यद्वृत्तंसकुटुंबिनः ३८
चतुर्भुजादिकंप्राप्तंदेवदानवदुर्लभम्
आसीत्कांचीमहाराजपुरीलोकेषुविश्रुता ३९
महाजनपरीवारसमृद्धबलवाहना
यस्यांवसंतिविप्राग्र्याःषट्कर्मनिरताभृशम् ४०

सर्वभूतहितेयुक्तारामभक्तिषुलालसाः क्षत्रियारणकर्तारःसंग्रामेऽप्यपलायिनः ४१
परदारपरद्रव्यपरद्रोहपराङ्मुखाः वैश्याःकुसीदकृष्यादिवाणिज्यशुभवृत्तयः ४२
कुर्वन्तिरघुनाथस्यपदाम्भोजेरतिंसदा शूद्रा
ब्राह्मणसेवाभिर्गतरात्रिदिनान्तराः ४३ कुर्वंतिकथनंरामरामेतिरसनाग्रतः प्राकृताःकेऽपिनोपापंकुर्वंतिमनसात्रवै ४४
दानंदयादमःसत्यंतत्रतिष्ठंतिनित्यशः
वदतेनपराबाधंवाक्यंकोऽपिनरोऽनघः ४५
नपारक्येधनेलोभंकुर्वंतिनहिपातकम्
एवंप्रजामहाराजरत्नग्रीवेणपाल्यते ४६
षष्ठांशंतत्रगृह्णातिनान्यंलोभविवर्जितः
एवंपालयमानस्यप्रजाधर्मेणभूपतेः ४७
गतानिबहुवर्षाणिसर्वभोगविलासिनः
विशालाक्षींमहाराजएकदाह्यूचिवानिदम् ४८
पतिव्रतांधर्मपत्नींपतिव्रतपरायणाम्
पुत्राजाताविशालाक्षिप्रजारक्षाधुरंधराः ४९
परीवारोमहान्मह्यंवर्ततेविगतज्वरः
हस्तिनोममशैलाभावाजिनःपवनोपमाः ५०

रथाश्चसुहयैर्युक्तावर्तंतेममनित्यशः
महाविष्णुप्रसादेनकिंचिन्न्यूनंममास्तिन ५१
एवंमनोरथस्त्वेकस्तिष्ठतेमानसेमम
परंतीर्थंमयानाद्यकृतंपरमशोभने ५२
गर्भवासविरामायक्षमंगोविंदशोभितम् वृद्धोजातोऽस्म्यहंतावद्वलीपलितदेहवान्
५३
करिष्यामिमनोहारितीर्थसेवनमादृतः
योनरोजन्मपर्यंतंस्वोदरस्यप्रपूरकः ५४
नकरोतिहरेःपूजांसनरोगोवृषःस्मृतः
तस्माद्गच्छामिभोभद्रे
तीर्थयात्रांप्रतिप्रिये ५५
सकुटुंबःसुतेन्यस्यधुरंराज्यस्यनिर्भृताम्
इतिव्यवस्यसंध्यायांहरिंध्यायन्निशांतरे ५६
अद्राक्षीत्स्वप्नमप्येकंब्राह्मणंतापसंवरम्प्रातरुत्थायराजासौकृत्वासंध्यादिकाःक्रियाः ५७
सभांमंत्रिजनैःसार्द्धंसुखमासेदिवान्महान्
तावद्विप्रंददर्शाथतापसंकृशदेहिनम् ५८
जटावल्कलकौपीनधारिणंदंडपाणिनम्
अनेकतीर्थसेवाभिःकृतपुण्यकलेवरम् ५९

राजातंवीक्ष्यशिरसाप्रणनाममहाभुजः अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रहृष्टात्मामहीपतिः ६०
सुखोपविष्टंविश्रांतंपप्रच्छविदितंद्विजम्
स्वामिंस्त्वद्दर्शनान्मेऽद्यगतंदेहस्यपातकम् ६१
महांतःकृपणान्पातुंयांतितद्गेहमादरात्
तस्मात्कथयभोविप्रवृद्धस्यममसंप्रति ६२
कोदेवोगर्भनाशायकिंतीर्थंचक्षमंभवेत्
यूयंसर्वगताःश्रेष्ठाःसमाधिध्यानतत्पराः ६३
सर्वतीर्थावगाहेनकृतपुण्यात्मनोऽमलाः
यथावच्छृण्वतेमह्यंश्रद्दधानायविस्तरात् ६४
कथयस्वप्रसादेनसर्वतीर्थविचक्षण
ब्राह्मणउवाच
शृणुराजेंद्र
वक्ष्यामियत्पृष्टंतीर्थसेवनम् ६५
कस्यदेवस्यकृपयागर्भनिर्वारणंभवेत् सेव्यःश्रीरामचंद्रोऽसौसंसारज्वरनाशकः ६६
पूज्यःसएवभगवान्पुरुषोत्तमसंज्ञकः नानापुर्योमयादृष्टाःसर्वपापक्षयंकराः ६७
अयोध्यासरयूस्तापीतथाद्वारंहरेःपरम्

अवंतीविमलाकांचीरेवासागरगामिनी ६८
गोकर्णंहाटकाख्यंचहत्याकोटिविनाशनम्
मल्लिकाख्योमहाशैलोमोक्षदःपश्यतांनृणाम् ६९
यत्रांगेषुनृणांतोयंश्यामंवानिर्मलंभवेत्
पातकस्यापहारीदंमयादृष्टंतुतीर्थकम् ७०
मयाद्वारवतीदृष्टासुरासुरनिषेविता
गोमतीयत्रवहतिसाक्षाद्ब्रह्मजलाशुभा ७१
यत्रस्वापोलयःप्रोक्तोमृतिर्मोक्षइतिश्रुतिः
यस्यांसंवसतांनॄणांनकलिप्रभवेत्क्वचित्
७२
चक्रांकायत्रपाषाणामानवाअपिचक्रिणः
पशवःकीटपक्ष्याद्याःसर्वेचक्रशरीरिणः ७३
त्रिविक्रमोवसेद्यस्यांसर्वलोकैकपालकः
सापुरीतुमहापुण्यैर्मयादृग्गोचरीकृता ७४
कुरुक्षेत्रंमयादृष्टंसर्वहत्यापनोदनम्स्यमंतपंचकंयत्रमहापातकनाशनम् ७५
वाराणसीमयादृष्टाविश्वनाथकृतालया यत्रोपदिशतेमंत्रंतारकंब्रह्मसंज्ञितम् ७६
यस्यांमृताःकीटपतंगभृंगाः पश्वादयोवासुरयोनयोवा स्वकर्मसंभोगसुखंविहाय गच्छंतिकैलासमतीतदुःखाः ७७

मणिकर्णिर्यत्रतीर्थंयस्यामुत्तरवाहिनीकरोतिसंसृतेर्बंधच्छेदंपापकृतामपि ७८
कपर्दिनःकुंडलिनःसर्पभूषाधरावराः
गजचर्मपरीधानावसंतिगतदुःखकाः ७९
कालभैरवनामात्रकरोतियमशासनम्
नकरोतिनृणांवार्तांयमोदंडधरःप्रभुः ८०
एतादृशीमयादृष्टाकाशीविश्वेश्वरांकिता
अनेकान्यपितीर्थानिमयादृष्टानिभूमिप ८१
परमेकंमहच्चित्रंयद्दृष्टंनीलपर्वते
पुरुषोत्तमसान्निध्येतन्नक्वाप्यक्षिगोचरम् ८२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे ब्राह्मणसमागमोनामसप्तदशोऽध्यायः १७

अष्टादशोऽध्यायः
ब्राह्मणउवाच
राजंस्त्वंशृणुयद्वृत्तंनीलेपर्वतसत्तमे
यच्छ्रद्दधानाःपुरुषायांतिब्रह्मसनातनम् १
मयापर्यटतातत्रगतंनीलाभिधेगिरौ
गंगासागरतोयेनक्षालितप्रांगणेमुहुः २
तत्रभिल्लामयादृष्टाःपर्वताग्रेधनुर्भृतः

चतुर्भुजामूलफलैर्भक्ष्यैर्निर्वाहितक्लमाः ३
तदामेमनसिक्षिप्रंसंशयःसुमहानभूत्
चतुर्भुजाःकिमेतेवैधनुर्बाणधरानराः ४
वैकुंठवासिनांरूपंदृश्यतेविजितात्मनाम्कथमेतैरुपालब्धंब्रह्माद्यैरपिदुर्ल्लभम् ५
शंखचक्रगदाशार्ङ्गपद्मोल्लसितपाणयः
वनमालापरीतांगाविष्णुभक्ताइवांतिके ६
संशयाविष्टचित्तेनमयापृष्टंतदानृप यूयंकेबतयुष्माभिर्लब्धंचातुर्भुजंकथम् ७
तदातैर्बहुहास्यंतुकृत्वामांप्रतिभाषितम्
ब्राह्मणोऽयनजानातिपिंडमाहात्म्यमद्भुतम् ८
इतिश्रुत्वाऽवदंचाहंकःपिंडःकस्यदीयते
तन्ममब्रूतधर्मिष्ठाश्चतुर्भुजशरीरिणः ९
तदामद्वाक्यमाकर्ण्यकथितंतैर्महात्मभिःसर्वंतत्रतुयद्वृत्तंचतुर्भुजभवादिकम् १०
किराताऊचुः
शृणुब्राह्मणवृत्तांतमस्माकंपृथुकःशिशुः
नित्यंजंबूफलादीनिभक्षयन्क्रीडयाचरन् ११ एकदारममाणस्तुगिरिशृंगंमनोरमम्

समारुरोहशिशुभिःसमंतात्परिवारितः १२ तदातत्रददर्शाहंदेवायतनमद्भुतम् गारुत्मतादिमणिभिःखचितंस्वर्णभित्तिकम् १३
स्वकांत्यातिमिरश्रेणींदारयद्र विवद्भृशम्
दृष्ट्वाविस्मयमापेदेकिमिदंकस्यवैगृहम् १४
गत्वाविलोकयामीतिकिमिदंमहतांपदम् इतिसंचिंत्यगेहांतर्जगामबहुभाग्यतः १५ ददर्शतत्रदेवेशंसुरासुरनमस्कृतम् किरीटहारकेयूरग्रैवेयाद्यैर्विराजितम् १६
मनोहरावतंसौचधारयंतंसुनिर्मलौ पादपद्मेतुलसिकागंधमत्तषडंघ्रिके १७
शंखचक्रगदाशार्ङ्गपद्माद्यैर्मूर्तिसंयुतैः
उपासितांघ्रिंश्रीमूर्तिंनारदाद्यैःसुसेवितम् १८
केचिद्गायंतिनृत्यंतिहसंतिपरमाद्भुतम्
प्रीणयंतिमहाराजंसर्वलोकैकवंदितम् १९
हरिंवीक्ष्यमदीयोर्भस्तत्रसंजग्मिवान्मुने
देवास्तत्रविधायोच्चैःपूजांधूपादिसंयताम् २०
नैवेद्यंश्रीप्रियस्यार्थेकृत्वानीराजन

ंततः
जग्मुःस्वंस्वंगृहंराजन्कृपांपश्यंतआदरात् २१
महाभाग्यवशात्तेनप्राप्तंनैवेद्यसिक्थकम्
पतितंब्रह्मदेवाद्यैर्दुर्ल्लभंसुरमानुषैः २२
तद्भक्षणंचकृत्वाथोश्रीमूर्तिमवलोक्यच
चतुर्भुजत्वमाप्तंवैपृथुकेनसुशोभिना २३
तदास्माभिर्गृहंप्राप्तोबालकोवीक्षितोमुहुः
चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तःशंखचक्रादिधारकः २४
अस्माभिःपृष्टमेतस्यकिमेतज्जातमद्भुतम्तदाप्रोवाचनःसर्वान्बालकःपरमाद्भुतम् २५ शिखराग्रेगतःपूर्वंतत्रदृष्टःसुरेश्वरःतत्रनैवेद्यसिक्थंतुमयाप्राप्तंमनोहरम् २६
तस्यभक्षणमात्रेणकारणेनतुसांप्रतम् चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तोविस्मयेनसमन्वितः २७
तच्छ्रुत्वातुवचस्तस्यसद्यःसंप्राप्तविस्मयैः
अस्माभिरप्यसौदृष्टोदेवःपरमदुर्ल्लभः २८
अन्नादिकंतत्रभुक्तंसर्वस्वादसमन्वितम्वयंचतुर्भुजाजातादेवस्यकृपयापुनः

गत्वात्वमपिदेवस्यदर्शनंकुरुसत्तम २९ भुक्त्वातत्रान्नसिक्थंतुभवविप्रचतुर्भुजः
त्वयापृष्टंयदाश्चर्यंतदुक्तंवाडवर्षभ ३०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे ब्राह्मणोपदेशोनामाष्टादशोऽध्यायः १८

ऊनविंशोऽध्यायः ब्राह्मणउवाच
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंभिल्लानामहमद्भुतम्
अत्याश्चर्यमिदंमत्वाप्रहृष्टोऽभवमित्युत १
गंगासागरसंयोगेस्नात्वापुण्यकलेवरः
शृंगमारुरुहेतत्रमणिमाणिक्यचित्रितम् २
तत्रापश्यंमहाराजदेवंदेवादिवंदितम्
नमस्कृत्वाकृतार्थोऽहजातोन्नप्राशनेनच ३
चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तःशंखचक्रादिचिह्नितम्
पुरुषोत्तमदर्शनेननपुनर्गर्भमाविशम् ४
राजंस्त्वमपितत्राशुगच्छनीलाभिधंगिरिम्कृतार्थंकुरुचात्मानंगर्भदुःखविवर्जितम् ५

इत्याकर्ण्यवचस्तस्यवाडवाग्र्यस्यधीमतःपप्रच्छहृष्टगात्रस्तुतीर्थयात्राविधिंमुनिम् ६
राजोवाच
साधुविप्राग्र्यहेसाधोत्वयाप्रोक्तंममानघ
पुरुषोत्तममाहात्म्यंशृण्वतांपापनाशनम् ७
ब्रूहितत्तीर्थयात्रायांविधिंश्रुतिसमन्वितम्
विधिनाकेनसंपूर्णफलप्राप्तिर्नृणांभवेत् ८
ब्राह्मणउवाच
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामितीर्थयात्राविधिंशुभम्
येनसंप्राप्यतेदेवःसुरासुरनमस्कृतः ९
वलीपलितदेहोवायौवनेनान्वितोऽपिवा
ज्ञात्वामृत्युमनिस्तीर्यंहरिंशरणमाव्रजेत् १०
तत्कीर्तनेतच्छ्रवणेवंदनेतस्यपूजने
मतिरेवप्रकर्तव्यानान्यत्रवनितादिषु ११
सर्वंनश्वरमालोक्यक्षणस्थायिसुदुःखदम्
जन्ममृत्युजरातीतंभक्तिवल्लभमच्युतम् १२
क्रोधात्कामाद्भयाद्द्वेषाल्लोभाद्दंभान्नरःपुनः
यथाकथंचिद्विभजन्नसदुःखंसमश्नुते १३

सहरिर्जायतेसाधुसंगमात्पापवर्जितात्
येषांकृपातःपुरुषाभवंत्यसुखवर्जिताः १४
तेसाधवःशांतरागाःकामलोभविवर्जिताः
ब्रुवंतियन्महाराजतत्संसारनिवर्तकम् १५
तीर्थेषुलभ्यतेसाधूरामचंद्रपरायणः
यद्दर्शनंनृणांपापराशिदाहाशुशुक्षणिः १६
तस्मात्तीर्थेषुगंतव्यंनरैःसंसारभीरुभिः
पुण्योदकेषुसततंसाधुश्रेणिविराजिषु १७
तानितीर्थानिविधिनादृष्टानिप्रहरंत्यघम्
तंविधिंनृपशार्दूलकुरुष्वश्रुतिगोचरम् १८
विरागंजनयेत्पूर्वंकलत्रादिकुटुंबके असत्यभूतंतज्ज्ञात्वाहरिंतुमनसास्मरेत् १९
क्रोशमात्रंततोगत्वारामरामेतिचब्रुवन् तत्रतीर्थादिषुस्नात्वाक्षौरंकुर्याद्विधानवित् २०
मनुष्याणांचपापानितीर्थानिप्रतिगच्छताम्
केशानाश्रित्यतिष्ठंतितस्माद्वपनमाचरेत् २१
ततोदंडंतुनिर्ग्रन्थिंकमंडलुमथाजिनम् बिभृयाल्लोभनिर्मुक्तस्तीर्थवेषधरोनरः २२

विधिनागच्छतांनॄणांफलावाप्तिर्विशेषतः
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतीर्थयात्राविधिंचरेत् २३
यस्यहस्तौचपादौचमनश्चैवसुसंहितम्
विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते २४
हरेकृष्णहरेकृष्णभक्तवत्सलगोपते
शरण्यभगवन्विष्णोमांपाहिबहुसंसृतेः २५
इतिब्रुवन्रसनयामनसाचहरिंस्मरन् पादचारीगतिंकुर्यात्तीर्थंप्रतिमहोदयः २६
यानेनगच्छन्पुरुषःसमभागफलंलभेत् उपानद्भ्यांचतुर्थांशंगोयानेगोवधादिकम् २७
व्यवहर्तातृतीयांशंसेवयाष्टमभागभाक् अनिच्छयाव्रजंस्तत्रतीर्थमर्धफलंलभेत् २८
यथायथंप्रकर्तव्यातीर्थानामभियात्रिका
पापक्षयोभवत्येवविधिदृष्ट्याविशेषतः २९
तत्रसाधून्नमस्कुर्यात्पादवंदनसेवनैः
तद्द्वाराहरिभक्तिर्हिप्राप्यतेपुरुषोत्तमे ३०
इतितीर्थविधिःप्रोक्तःसमासेननविस्तरात् एवंविधिंसमाश्रित्यगच्छत्वंपुरुषोत्तमम् ३१
तुभ्यंतुष्टोमहाराजदास्यतेभक्तिमच्युतःयथासंसारनिर्वाहःक्षणादेवभविष्यति ३२

तीर्थयात्राविधिंश्रुत्वासर्वपातकनाशनम्
मुच्यतेसर्वपापेभ्यउग्रेभ्यःपुरुषर्षभ ३३
सुमतिरुवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यववंदेचरणौमहान् तत्तीर्थदर्शनौत्सुक्यविह्वलीकृतमानसः ३४
आदिदेशनिजामात्यंमंत्रवित्तममुत्तमम् तीर्थयात्रेच्छयासर्वान्सहनेतुंमनोदधत् ३५
मंत्रिन्पौरजनान्सर्वानादिशत्वंममाज्ञया
पुरुषोत्तमपादाब्जदर्शनप्रीतिहेतवे ३६ येमदीयेपुरेलोकायेचमद्वाक्यकारकाः सर्वेनिर्यांतुमत्पुर्यामयासहनरोत्तमाः ३७
येतुमद्वाक्यमुल्लंघ्यस्थास्यंतिपुरुषागृहे
तेदंड्यायमदंडेनपापिनोऽधर्महेतवः ३८
किंतेनसुतवृंदेनबांधवैःकिंसुदुर्नयैः
यैर्नदृष्टःस्वचक्षुर्भ्यांपुण्यदःपुरुषोत्तमः ३९
सूकरीयूथवत्तेषांप्रसूतिर्विट्प्रभक्षिका
येषांपुत्राश्चपौत्रावाहरिंनशरणंगताः ४०

योदेवोनाममात्रेणसर्वान्पावयितुंक्षमः
तंनमस्कुरुतक्षिप्रंमदीयाःप्रकृतिव्रजाः ४१
इतिवाक्यंमनोहारिभगवद्गुणगुंफितम्
प्रजहर्षमहामात्यउत्तमःसत्यनामधृक् ४२
हस्तिनंवरमारोप्यपटहेनव्यघोषयत् यदादिष्टंनृपेणेहतीर्थयात्रांसमिच्छता
४३
गच्छंतुत्वरितालोकाराज्ञासहमहागिरिम्
दृश्यतांपापसंहारीपुरुषोत्तमनामधृक् ४४
क्रियतांसर्वसंसारसागरोगोष्पदंपुनः
भूष्यतांशंखचक्रादिचिह्नैःस्वस्वतनुर्नरैः ४५
इत्यादिघोषयामासराज्ञादिष्टंयदद्भुतम् सचिवोरघुनाथांघ्रिध्याननिर्वारितश्रमः ४६
तच्छ्रुत्वाताःप्रजाःसर्वाआनंदरससंप्लुताः
मनोदधुःस्वनिस्तारेपुरुषोत्तमदर्शनात् ४७
निर्ययुर्ब्राह्मणास्तत्रशिष्यैःसहसुवेषिणः
आशिषंवरदानाढ्यांददतोभूमिपंप्रति ४८ क्षत्त्रियाधन्विनोवीरावैश्यावस्तुक्रयाञ्चिताः
शूद्रा

संःसारनिस्तारहर्षितस्वीयविग्रहाः ४९ !किराताभित्तिकारकाः सूचीवृत्त्याचजीवंतस्तांबूलक्रयकारकाः ५०
तालवाद्यधरायेचयेचरंगोपजीविनः
तैलविक्रयिणश्चैववस्त्रविक्रयिणस्तथा ५१
सूतावदंतःपौराणींवार्तांहर्षसमन्विताः
मागधाबंदिनस्तत्रनिर्गताभूमिपाज्ञया ५२
भिषग्वृत्त्याचजीवंतस्तथापाशककोविदाः पाकस्वादुरसाभिज्ञाहास्यवाक्यानुरंजकाः ५३
एंद्र
जालिकविद्याध्रास्तथावार्तासुकोविदाः प्रशंसंतोमहाराजंनिर्ययुःपुरमध्यतः ५४ राजापितत्रनिर्वर्त्यप्रातःसंध्यादिकाःक्रियाः
ब्राह्मणंतापसश्रेष्ठमानिनायसुनिर्मलम् ५५
तदाज्ञयामहाराजोनिर्जगामपुराद्बहिः
लोकैरनुगतोराजाबभौचंद्रइवोडुभिः ५६
क्रोशमात्रंसगत्वाथक्षौरंकृत्वाविधानतःदंडंकमंडलुंबिभ्रन्मृगचर्मतथाशुभम् ५७
शुभवेषेणसंयुक्तोहरिध्यानपरायणः
कामक्रोधादिरहितंमनोबिभ्रन्महायशाः ५८
तदादुंदुभयोभेर्यआनकाःपणवास्तथा शंखवीणादिकाश्चैवाध्मातास्तद्वादकैर्मु

हुः ५९
जयदेवेशदुःखघ्नपुरुषोत्तमसंज्ञित
दर्शयस्वतनुंमह्यंवदंतोनिर्ययुर्जनाः ६०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे रत्नग्रीवस्यतीर्थप्रयाणंनामैकोनविंशोऽ ध्यायः १९

विंशोऽध्यायः
सुमतिरुवाच
अथप्रयातेभूपालेसर्वलोकसमन्विते
महाभागैर्वैष्णवैश्चगायकैःकृष्णकीर्तनम् १
शुश्रावासौमहाराजोमार्गेगोविंदकीर्तनम्जयमाधवभक्तानांशरण्यपुरुषोत्तम २
मार्गेतीर्थान्यनेकानिकुर्वन्पश्यन्महोदयम्
तापसब्राह्मणात्तेषांमहिमानमथाशृणोत् ३
विचित्रविष्णुवार्ताभिर्विनोदितमनानृपःमार्गेमार्गेमहाविष्णुंगापयामासगायकान् ४
दीनांधकृपणानांचपंगूनांवासनोचितम् दानंददौमहाराजोबुद्धिमान्विजितेंद्रियः ५
अनेकतीर्थविरजमात्मानंभव्यतांगतम्

कुर्वन्ययौस्वीयलोकैर्हरिध्यानपरायणः ६
नृपोगच्छन्ददर्शाग्रेनदींपापप्रणाशिनीम्
चक्रांकितग्रावयुतांमुनिमानसनिर्मलाम् ७
अनेकमुनिवृंदानांबहुश्रेणिविराजिताम्
सारसादिपतत्रीणांकूजितैरुपशोभिताम् ८
दृष्ट्वापप्रच्छविप्राग्र्यंतापसंधर्मकोविदम्
अनेकतीर्थमाहात्म्यविशेषज्ञानजृंभितम् ९
स्वामिन्केयंनदीपुण्यामुनिवृन्दनिषेविता
करोतिममचित्तस्यप्रमोदभरनिर्भरम् १०
इतिश्रुत्वावचस्तस्यराजराजस्यधीमतः
वक्तुंप्रचक्रमेविद्वांस्तीर्थमाहात्म्यमुत्तमम् ११
ब्राह्मणउवाच
गंडकीयंनदीराजन्सुरासुरनिषेविता
पुण्योदकपरीवाहहतपातकसंचया १२
दर्शनान्मानसंपापंस्पर्शनात्कर्मजंदहेत्
वाचिकंस्वीयतोयस्यपानतःपापसंचयम् १३
पुरादृष्ट्वाप्रजानाथःप्रजाःसर्वाविपावनीः
स्वगंडविप्रुषोनेकपापघ्नींसृष्टवानिमाम् १४
एनांनदींयेपुण्योदांस्पृशंतिसुतरंगिणीम

्
तेगर्भभाजोनैवस्युरपिपापकृतोनराः १५
अस्यांभवायेचाश्मानश्चक्रचिह्नैरलंकृताः
तेसाक्षाद्भगवंतोहिस्वस्वरूपधराःपराः १६
शिलांसंपूजयेद्यस्तुनित्यंचक्रयुतांनरःनजातुसजनन्यावैजठरंसमुपाविशेत् १७
पूजयेद्योनरोधीमाञ्छालग्रामशिलांवराम्
तेनाचारवताभाव्यंदंभलोभवियोगिना १८
परदारपरद्रव्यविमुखेननरेणहि
पूजनीयःप्रयत्नेनशालग्रामःसचक्रकः १९
द्वारवत्यांभवंचक्रंशिलावैगंडकीभवा
पुंसांक्षणाद्धरत्येवपापंजन्मशतार्जितम् २०
अपिपापसहस्राणांकर्तातावन्नरोभवेत्
शालग्रामशिलातोयंपीत्वापूतोभवेत्क्षणात् २१
ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रो
वेदपथिस्थितः
शालग्रामंपूजयित्वागृहस्थोमोक्षमाप्नुयात् २२
नजातुचित्स्त्रियाकार्यंशालग्रामस्यपूजनम्
भर्तृहीनाथसुभगास्वर्गलोकहितैषिणी २३
मोहात्स्पृष्ट्वापिमहिलाजन्मशीलगुणान्विता

हित्वापुण्यसमूहंसासत्वरंनरकंव्रजेत् २४
स्त्रीपाणिमुक्तपुष्पाणिशालग्रामशिलोपरि
पवेरधिकपातानिवदंतिब्राह्मणोत्तमाः २५
चंदनंविषसंकाशंकुसुमंवज्रसंनिभम्
नैवेद्यंकालकूटाभंभवेद्भगवतःकृतम् २६
तस्मात्सर्वात्मनात्याज्यंस्त्रियास्पर्शःशिलोपरि
कुर्वतीयातिनरकंयावदिंद्राश्चतुर्दश २७
अपिपापसमाचारोब्रह्महत्यायुतोऽपिवा
शालग्रामशिलातोयंपीत्वायातिपरांगतिम् २८
तुलसीचंदनंवारिशंखोघंटाथचक्रकम्
शिलाताम्रस्यपात्रंतुविष्णोर्नामपदामृतम् २९
पदामृतंतुनवभिःपापराशिप्रदाहकम्
वदंतिमुनयःशांताःसर्वशास्त्रार्थकोविदाः ३०
सर्वतीर्थपरिस्नानात्सर्वक्रतुसमर्चनात्
पुण्यंभवतियद्राजन्बिंदौबिंदौतदद्भुतम्
३१
शालग्रामशिलायत्रपूज्यतेपुरुषोत्तमैः
तत्रयोजनमात्रंतुतीर्थकोटिसमन्वितम् ३२
शालग्रामाःसमाःपूज्याःसमेषुद्वितयंनहि
विषमाएवसंपूज्याविषमेषुत्रयंनहि ३३
द्वारावतीभवंचक्रंतथावैगंडकीभवम्

उभयोःसंगमोयत्रतत्रगंगासमुद्रगा ३४
रूक्षाःकुर्वंतिपुरुषानायुःश्रीबलवर्जितान्
तस्मात्स्निग्धामनोहारिरूपिण्योददतिश्रियम् ३५
आयुष्कामोनरोयस्तुधनकामोहियःपुमान्
पूजयन्सर्वमाप्नोतिपारलौकिकमैहिकम् ३६
प्राणांतकालेपुंसस्तुभवेद्भाग्यवतोनृप
वाचिनामहरेःपुण्यंशिलाहृदितदंतिके ३७
गच्छत्सुप्राणमार्गेषुयस्यविश्रंभतोऽपिचेत्
शालग्रामशिलास्फूर्तिस्तस्यमुक्तिर्नसंशयः ३८
पुराभगवताप्रोक्तमंबरीषायधीमते
ब्राह्मणान्यासिनःस्निग्धाःशालग्रामशिलास्तथा ३९
स्वरूपत्रितयंमह्यमेतद्धिक्षितिमंडले
पापिनांपापनिर्हारंकर्तुंधृतमुदंचता ४०
निंदंतिपापिनोयेवाशालग्रामशिलांसकृत्
कुंभीपाकेपचंत्याशुयावदाभूतसंप्लवम् ४१
पूजांसमुद्यतंकर्तुंयोवारयतिमूढधीः
तस्यमातापिताबंधुवर्गानरकभागिनः ४२
योवाकथयतिप्रेष्ठंशालग्रामार्चनंकुरु
सकृतार्थोनयत्याशुवैकुंठंस्वस्यपूर्वजान् ४३
अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम्

मुनयोवीतरागाश्चकामक्रोधविवर्जिताः ४४
पुराकीकटसंज्ञेवैदेशेधर्मविवर्जिते
आसीत्पुल्कसजातीयोनरःशबरसंज्ञितः ४५
नित्यंजंतुवधोद्युक्तःशरासनधरोमुहुः तीर्थंप्रतियियासूनांबलाद्धरतिजीवितम्
४६
अनेकप्राणिहत्याकृत्परस्वेनिरतःसदा
सदारागादिसंयुक्तःकामक्रोधादिसंयुतः ४७
विचरत्यनिशंभीमेवनेप्राणिवधंकरः
विषसंसक्तबाणाग्ररूढचापगुणोद्धुरः ४८
सकदापर्यटन्व्याधःप्राणिमात्रभयंकरः कालंप्राप्तंनजानातिसमीपेऽप्युग्रमानसः ४९
यमदूतास्तुसंप्राप्ताःपाशमुद्गरपाणयः ताम्रकेशादीर्घनखालंबदंष्ट्राभयानकाः ५० श्यामालोहस्यनिगडान्बिभ्रतोमोहकारकाः बध्नंतुपापिनंह्येनंप्राणिमात्रभयंकरम् ५१
कदाचिन्मनसानायंप्राणिमात्रोपकारकः
परदारपरद्रव्यपरद्रोहपरायणः ५२
एतस्यजिह्वांमहतीमहंनिष्कासयाम्यतः
एकोवदतिचैतस्यचक्षुरुत्पाटयाम्यहम् ५३
एकोवदतिचैतस्यकरौकृंतामिपापिनः
अन्योवदत्यहंकर्णौकर्तयामिदुरात्मनः ५४
एवंवदंतःसुभृशंदन्तैर्दन्तनिपीडकाः आगत्यतंदुरात्मानंसायुधास्तस्थुरुन्मदा

ः ५५
एकोदूतस्तदासर्परूपंधृत्वादशत्पदे
सदष्टमात्रःसहसागतासुःपर्यजायत ५६
तदातंलोहपाशेनबद्धातेयमकिंकराः
कशाभिस्ताडयामासुर्मुद्गरैःप्राहरन्क्रुधा ५७
अहोदुष्टदुरात्मंस्त्वंकदाचिन्नाचरःशुभम्
मनसापियतस्त्वांवैक्षेप्स्यामोरौरवेषुच ५८
त्वङ्मांसंवायसारौद्रा भक्षयिष्यंतिवैक्रुधा
आजन्मतस्तुभवतानकृतंहरिसेवनम् ५९
त्वयाकलत्रपुत्राद्याद्रो
हंकृत्वासुपोषिताः
नकदाचित्स्मृतोदेवःपापहारीजनार्दनः ६०
तस्मात्त्वांलोहशंकौवाकुंभीपाकेचरौरवे
धर्मराजाज्ञयासर्वेनेष्यामोबहुताडनैः ६१
एवमुक्त्वायदानेतुंसमैच्छन्यमकिंकराः
तावत्प्राप्तोमहाविष्णुचरणाब्जपरायणः ६२
यमदूतास्तदादृष्टावैष्णवेनमहात्मना
पाशमुद्गरदंडादिदुष्टायुधधरागणाः ६३
पुल्कसंलोहनिगडैर्बद्ध्वायातुंसमुद्यताः
बन्धबन्धग्रसच्छिन्धिभिन्धिभिन्धीतिवादिनः ६४

तदाकृपालुस्तंप्रेक्ष्यपद्मनाभपरायणः
अत्यंतकृपयायुक्तंचेतस्तत्रतदाकरोत् ६५
असौमहादुष्टपीडांमायातुममसन्निधौ
मोचयाम्यहमद्यैवयमदूतेभ्यएवच ६६
इतिकृत्वामतिंतस्मिन्कृपायुक्तोमुनीश्वरः
शालग्रामशिलांहस्तेगृहीत्वास्यगतॐऽतिके
६७
तस्यपादोदकंपुण्यंतुलसीदलमिश्रितम्
मुखेविनिक्षिपन्कर्णेरामनामजजापह ६८
तुलसींमस्तकेतस्यधारयामासवैष्णवः
शिलांहृदिमहाविष्णोर्धृत्वाप्राहसवैष्णवः ६९
गच्छंतुयमदूतावैयातनासुपरायणाः
शालग्रामशिलास्पर्शोदहतात्पातकंमहत् ७०
इत्युक्तवतितस्मिन्वैगणाविष्णोर्महाद्भुताः
आययुस्तस्यसविधेशिलास्पर्शाद्गतांहसः ७१
पीतवस्त्राःशंखचक्रगदापद्मविराजिताः
आगत्यमोचयामासुर्लोहपाशाद्दुरासदात् ७२
मोचयित्वामहापापकारकंपुल्कसंनरम् ऊचुःकिमर्थंबद्धोऽयवैष्णवःपूज्यदेहभृत् ७३
कस्याज्ञाकारकायूयंयदधर्मप्रकारकाः मुंचंतुवैष्णवंत्वेनंकिमर्थंविधृतोह्ययम् ७४

इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजगदुर्यमकिंकराः
धर्मराजाज्ञयाप्राप्तानेतुंपापिनमुद्यताः ७५
नासौकदाचिन्मनसाप्राणिमात्रोपकारकः
प्राणिहत्यामहापापकारीदुष्टशरीरभृत् ७६
नॄन्बहूंस्तीर्थयात्रायांगच्छतोऽसौव्यलुंठयत्
परदाररतोनित्यंसर्वपापाधिकारकः ७७
तस्मान्नेतुंवयंप्राप्ताःपापिनंपुल्कसंनरम्
भवद्भिर्मोचितःकस्मादकस्मादागतैर्भटैः ७८
विष्णुदूताऊचुः ब्रह्महत्यादिकंपापंप्राणिकोटिवधोद्भवम्
शालग्रामशिलास्पर्शःसर्वंदहतितत्क्षणात् ७९
रामेतिनामयच्छ्रोत्रेविश्रंभादागतंयदि
करोतिपापसंदाहंतूलंवह्निकणोयथा ८०
तुलसीमस्तकेयस्यशिलाहृदिमनोहरा
मुखेकर्णेऽथवारामनाममुक्तस्तदैवसः ८१
तस्मादनेनतुलसीमस्तकेविधृतापुरा
श्रावितंरामनामाशुशिलाहृदिसुधारिता ८२
तस्मात्पापसमूहोऽस्यदग्धःपुण्यकलेवरः
यास्यतेपरमंस्थानंपापिनांयत्सुदुर्ल्लभम् ८३

वर्षायुतंतत्रभुक्त्वाभोगान्सर्वमनोहरान्
भारतेजन्मसंप्राप्यसमाराध्यजगद्गुरुम् ८४
प्राप्स्यतेपरमंस्थानंसुरासुरसुदुर्ल्लभम्
नज्ञातोमहिमासम्यक्छिलायाःपरमेष्ठिनः ८५
दृष्टास्पृष्टार्चितावापिसर्वपापहराक्षणात्
इत्युक्त्वाविरताःसर्वेमहाविष्णोर्गणामुदा ८६
याम्यास्तेकिंकराराज्ञेकथयामासुरद्भुतम्
वैष्णवोहर्षमापेदेरघुनाथपरायणः ८७
मुक्तोऽसौयमपाशाच्चगमिष्यतिपरंपदम्
तदाजगामविमलंकिंकिणीजालमंडितम् ८८
विमानंदेवलोकात्तुमनोहारिमहाद्भुतम्
तत्रारुह्यगतःस्वर्गंमहापुण्यैर्निषेवितम् ८९
भोगान्भुक्त्वासविपुलानाजगाममहीतलम्
काश्यांजन्मसमासाद्यशुचिवाडवसत्कुले ९०
आराध्यजगतामीशंगतवान्परमंपदम् सपापीसाधुसंगत्याशालग्रामशिलांस्पृशन् ९१
महापीडाविनिर्मुक्तोगतवान्परमंपदम् मयातेऽभिहितंराजन्गंडकीचरितंमहत् ९२

श्रुत्वाविमुच्यतेपापैर्भुक्तिंमुक्तिचविंदति ९३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेष वात्स्यायनसंवादे गंडकीमाहात्म्यंनामविंशोऽध्यायः २०

एकविंशोऽध्यायः सुमतिरुवाच
एतन्माहात्म्यमतुलंगंडक्याःकर्णगोचरम्
कृत्वाकृतार्थमात्मानममन्यतनृपोत्तमः १
स्नात्वातीर्थेपितॄन्सर्वान्संतर्प्यजहृषेमहान्
शालग्रामशिलापूजांकुर्वन्वाडववाक्यतः २
चतुर्विंशच्छिलास्तत्रगृहीत्वासनृपोत्तमः
पूजयामासप्रेम्णाचचंदनाद्युपचारकैः ३
तत्रदानानिदत्त्वाचदीनांधेभ्योविशेषतः
गंतुंप्रचक्रमेराजापुरुषोत्तममंदिरम् ४
एवंक्रमेणसंप्राप्तोगंगासागरसंगमम्
कृत्वाक्षिगोचरंतंचब्राह्मणंपृष्टवान्मुदा ५
स्वामिन्वदकियद्दूरेनीलाख्यःपर्वतोमहान्
पुरुषोत्तमसंवासःसुरासुरनमस्कृतः ६
तदाश्रुत्वामहद्वाक्यंरत्नग्रीवस्यभूपत

ेः
उवाचविस्मयाविष्टोराजानंप्रतिसादरम् ७
राजन्नेतत्स्थलंनीलपर्वतस्यनमस्कृतम्
किमर्थंदृश्यतेनैवमहापुण्यफलप्रदम् ८
पुनःपुनरुवाचेदंस्थलंनीलस्यभूभृतः
कथंनदृश्यतेराजन्पुरुषोत्तमवासभृत् ९
अत्रस्नातंमयासम्यगत्रभिल्लाक्षिगोचराः
अनेनैवपथाराजन्नारूढंपर्वतोपरि १०
इतितद्वाक्यमाकर्ण्यविव्यथेमानसेनृपः
नीलभूधरदर्शायकुर्वन्नुत्कंठितंमनः ११
उवाचतत्कथंविप्रदृश्येतपुरुषोत्तमः
कथंवादृश्यतेनीलस्तदुपायंवदस्वनः १२
तदावाक्यंसमाकर्ण्यरत्नग्रीवस्यभूपतेः
तापसोब्राह्मणोवाक्यमुवाचनृपविस्मितः १३
गंगासागरसंयोगेस्नात्वास्माभिर्महीपते स्थातव्यंतावदेवात्रयावन्नीलोनदृश्यते
१४
गीयतेपापहादेवःपुरुषोत्तमसंज्ञितः
करिष्यतेकृपामाशुभक्तवत्सलनामधृक् १५
त्यजत्यसौनवैभक्तान्देवदेवशिरोमणिः
अनेकेरक्षिताभक्तास्तद्गायस्वमहामते १६
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराजाव्यथितचेतसा
स्नात्वागंगाब्धिसंयोगेततोनशनमादधात् १७
करिष्यतिकृपांयर्हिदर्शनेपुरुषोत्तमः पूजांकृत्वाशनंकुर्यामन्यथानशनंव्रतम् १८

इतिकृत्वासनियमंगंगासागररोधसि गायन्हरिगुणग्राममुपवासमथाचरत् १९
राजोवाच
जयदीनदयाकरप्रभोजयदुःखापहमङ्गलाह्वय
जयभक्तजनार्तिनाशनकृतवर्ष्मञ्जयदुष्टघातक २०
अंबरीषमथवीक्ष्यदुःखितंविप्रशापहतसर्वमङ्गलम्
धारयन्निजकरेसुदर्शनंसंररक्षजठराधिवासतः २१
दैत्यराजपितृकारितव्यथःशूलपाशजलवह्निपातनैः
श्रीनृसिंहतनुधारिणात्वयारक्षितःसपदिपश्यतःपितुः २२
ग्राहवक्त्रपतितांघ्रिमुद्भटंवारणेंद्रमतिदुःखपीडितम्
वीक्ष्यसाधुकरुणार्द्र
मानसस्त्वंगरुत्मतिकृतारुहक्रियः २३
त्यक्तपक्षिपतिरात्तचक्रकोवेगकंपयुतमालिकांबरः
गीयसेसुभिरमुष्यनक्रतोमोचकःसपदितद्विनाशकः २४
यत्रयत्रतवसेवकार्दनंतत्रतत्रबतदेहधारिणा
पाल्यतेचभवतानिजःप्रभोपापहारिचरितैर्मनोहरैः २५

दीननाथसुरमौलिहीरकाघृष्टपादतलभक्तवल्लभपापकोटिपरिदाहकप्रभोदर्शयस्वनिजदर्शनंमम २६
पापकृद्यदिजनोयमागतोमानसेतवतथाहिदर्शय
तावकावयमघौघनाशनंविस्मृतंनहिसुरासुरार्चित २७
येवदंतितवनामनिर्मलंतेतरंतिसकलाघसागरम्संस्मृतिर्यदिकृतातदामयाप्राप्यतांसकलदुःखवारक २८
सुमतिरुवाच
एवंगायन्गुणान्रात्रौदिवावापिमहीपतिः क्षणमात्रंनविश्रांतोनिद्रामापनवैसुखम् २९
गायन्गच्छन्गृणंस्तिष्ठन्वदत्येतदहर्निशम्
दर्शयस्वकृपानाथस्वतनुंपुरुषोत्तम ३०
एवंराज्ञःपंचदिनंगतंगंगाब्धिसंगमे
तदाकृपाब्धिःकृपयाचिंतयामासगोपतिः ३१
असौराजामदीयेनगानेनविगताघकः
पश्यतान्मामकींप्रेष्ठांसुरासुरनमस्कृताम् ३२
इतिसंचिंत्यभगवान्कृपापूरितमानसः संन्यासिवेषमास्थायययौराज्ञॐऽतिकंविभुः ३३
तत्रगत्वामहाराजत्रिदंडियतिवेषधृक् भक्तानुकंपयाप्राप्तोवीक्षितस्तापसेनहि

३४
ॐनमोविष्णवेत्युक्त्वानमश्चक्रेनृपोत्तमः
अर्घ्यपाद्यासनैःपूजांचकारहरिमानसः ३५
उवाचभाग्यमतुलंयद्भवानक्षिगोचरः
अतःपरंदास्यतेमेगोविंदोनिजदर्शनम् ३६
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंसंन्यासीनिजगादतम्
राजञ्छृणुष्वकथितंममवाक्यविनिःसृतम् ३७
अहंज्ञानेनजानामिभूतंभव्यंभवच्चयत्
तस्मादहंब्रुवेकिंचिच्छृणुष्वैकाग्रमानसः ३८
श्वोमध्याह्नेहरिर्दातादर्शनंब्रह्मदुर्ल्लभम्
पंचभिःस्वजनैःसाकंयास्यसेपरमंपदम् ३९
त्वममात्यश्चमहिलातवतापसवाडवः
पुरेतवकरंबाख्यःसाधुश्चतंतुवायकः ४०
एतैःपंचभिरेतस्मिन्नीलेपर्वतसत्तमे यास्यसेब्रह्मदेवेंद्रवंदितंसुरपूजितम् ४१
इत्युक्त्वाऽदृश्यतांप्राप्तोयतिःक्वापिनदृश्यते
तदाकर्ण्यनृपोहर्षंप्रापचाशुसविस्मयम् ४२
राजोवाच
स्वामिन्कोऽसौसमागत्यसंन्यसीमांयदूचिवा

न्
नदृश्यतेपुनःकुत्रगतोऽसौचित्तहर्षदः ४३
तापसउवाच
राजंस्तवमहाप्रेम्णाकृष्टचित्तःसमभ्यगात्
पुरुषोत्तमनामायंसर्वपापप्रणाशनः ४४
श्वोमध्याह्नेतवपुरोभविष्यतिमहान्गिरिःतमारुह्यहरिंदृष्ट्वाकृतार्थस्त्वंभविष्यसि ४५
इतिवाक्यसुधापूरनाशितस्वांतसंज्वरः
हर्षंयमापसनृपोब्रह्मापिनहिवेत्तितम् ४६
तदादुंदुभयोनेदुर्वीणापणवगोमुखाः
महानंदस्तदाह्यासीद्राजराजस्यचेतसि ४७
गायन्हरिंक्षणंतिष्ठन्हसञ्जल्पन्ब्रुवन्नमन्
आनंदंप्रापसुघनंसर्वसंतापनाशनम् ४८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे संन्यासिदर्शनंनामएकविंशोऽध्यायः २१

द्वाविंशोऽध्यायः
सुमतिरुवाच
अथसर्वंदिनंनीत्वाहरिस्मरणकीर्तनैः रात्रौसुष्वापगंगायारोधस्युरुफलप्रदे १ ददर्शस्वप्नमध्येतुसस्वात्मानंचतुर्भुज

म्
शंखचक्रगदापद्मशार्ङ्गकोदंडधारिणम् २ नृत्यंतंपुरुषोत्तमस्यपुरतःशर्वादिदेवैःसह
श्रीमद्भिःस्वतनूयुतैररिगदांबूत्थाब्जहेत्यादिभिः
विष्वक्सेनवरैर्गणैःसुतनुभिःश्रीशंसदोपासितं
दृष्ट्वाविस्मयमापलोकविषयंहर्षंतथात्यद्भुतम् ३
ददतंमनसोऽभीष्टंपुरुषोत्तमसंज्ञितम्
आत्मानंचकृपापात्रममन्यतमहामतिः ४
इत्येवंस्वप्नविषयेददर्शनृपसत्तमः
प्रातःप्रबुद्धोविप्रायजगादस्वप्नमीक्षितम् ५
तच्छ्रुत्वावाडवोधीमान्कथयामासविस्मितःराजंस्त्वयासौदृष्टोयःपुरुषोत्तमसंज्ञितः ६
दास्यतेशंखचक्रादिचिह्नितांस्वतनुंहरिः इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंरत्नग्रीवोमहामनाः ७
दापयामासदानानिदीनानांमानसोचितम्
स्नात्वागंगाब्धिसंयोगेतर्पयित्वापितॄन्सुरान् ८
गायन्हरिगुणग्रामंप्रत्यैक्षतचदर्शनम्
ततोमध्याह्नसमयेदिविदुंदुभयोमुहुः ९

जघ्नुःसुरकराघातबहुशब्दसुशब्दिताः
अकस्मात्पुष्पवृष्टिश्चबभूवनृपमस्तके १०
धन्योसिनृपवर्यस्त्वंनीलंपश्याक्षिगोचरम् ११
शृणोतीतियदावाक्यंनृपोदेवप्रणोदितम्
तदाससूर्यकोटीनामधिकांतिधरोद्भुतः १२
राज्ञोऽक्षिगोचरोजातोनीलनामामहागिरिः
राजतैःकानकैःशृंगैःसमंतात्परिराजितः १३
किमग्निःप्रज्वलत्येषद्वितीयःकिमुभास्करः
किमयंवैद्युतःपुंजोह्यकस्मात्स्थिरकांतिधृक् १४
तापसब्राह्मणोदृष्ट्वानीलप्रस्थंसुशोभितम्
राज्ञेनिवेदयामासएषपुण्योमहागिरिः १५
तच्छ्रुत्वानृपतिश्रेष्ठःशिरसाप्रणनामहधन्योऽस्मिकृतकृत्योऽस्मिनीलोमेदृष्टिगोचरः १६
अमात्योराजपत्नीचकरम्बस्तंतुवायकः
नीलदर्शनसंहृष्टाबभूवुःपुरुषर्षभ १७
पंचैतेविजयेकालेनीलपर्वतमारुहन्
महादुंदुभिनिर्घोषाञ्च्छृण्वन्तोह्यमरैःकृतान् १८
तस्योपरितनेशृंगेचित्रपादपराजिते
ददर्शहाटकाबद्धंदेवालयमनुत्तमम् १९
ब्रह्मागत्यसदापूजांकरोतिपरमेष्ठिनः

नैवेद्यंकुरुतेयत्रहरिसंतोषकारकम् २०
दृष्ट्वाथतत्रविमलंदेवायतनमुत्तमम्
प्रविवेशपरीवारैःपंचभिःसहसंवृतः २१
तत्रदृष्ट्वाजातरूपेमहामणिविचित्रिते
सिंहासनेविराजंतंचतुर्भुजमनोहरम् २२
चंडप्रचंडविजयजयादिभिरुपासितम्
प्रणनामसपत्नीकोराजासेवकसंयुतः २३
प्रणम्यपरमात्मानंमहाराजःसुरोत्तमम्
स्नापयामासविधिवद्वेदोक्तैःस्नानमंत्रकैः २४
अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतेनमनसानृपः
चंदनेनविलिप्यैनंसुवस्त्रेविनिवेद्यच २५
धूपमारार्तिकंकृत्वासर्वस्वादुमनोहरम्
नैवेद्यंभगवन्मूर्त्यैन्यवेदयदथोनृपः २६
प्रणम्यचस्तुतिंचक्रेतापसब्राह्मणेनच
यथामतिगुणग्रामगुंफितस्तोत्रसंचयैः २७
राजोवाच
एकस्त्वंपुरुषःसाक्षाद्भगवान्प्रकृतेःपरः
कार्यकारणतोभिन्नोमहत्तत्त्वादिपूजितः २८
त्वन्नाभिकमलाज्जज्ञेब्रह्मासृष्टिविचक्षणः
तथासंहारकर्ताचरुद्रस्त्वन्नेत्रसंभवः २९
त्वयाज्ञप्तःकरोत्यस्यविश्वस्यपरिचेष्ट

जानीहित्वंमहाराजमांचप्रकृतितःपरम् ३८
नैवेद्यभक्षणंत्वंहिशीघ्रंकुरुमनोहरम्
चतुर्भुजत्वमाप्तःसन्गंतासिपरमंपदम् ३९
त्वत्कृत्स्तुतिरत्नेनयोमांस्तोष्यतिमानवः
तस्यापिदर्शनंदास्येभुक्तिमुक्तिवरप्रदम् ४०
इत्येवंवचनंराजाश्रुत्वाभगवतोदितम्
नैवेद्यभक्षणंचक्रेचतुर्भिःसहसेवकैः ४१
ततोविमानंसंप्राप्तंकिंकिणीजालमंडितम्
अप्सरोवृंदसंसेव्यंसर्वभोगसमन्वितम् ४२
पुरुषोत्तमसंज्ञंचपश्यन्राजासधार्मिकः ववंदेचरणौतस्यकृपापात्रकृतात्मकः ४३
तदाज्ञयाविमानेसआरुह्यमहिलायुतः
जगामपश्यतस्तस्यदिविवैकुंठमद्भुतम् ४४
मंत्रीधर्मपरोराज्ञःसर्वधर्मविदुत्तमः
ययौसाकंविमानेनललनावृन्दसेवितः ४५
तापसब्राह्मणस्तत्रसर्वतीर्थावगाहकः
चतुर्भुजत्वंसंप्राप्तोययौदेवैर्विमानिभिः ४६
करंबोऽपिमहाराजगानपुण्येनदर्शनम्
प्राप्तोययौसुरावासंसर्वदेवादिदुर्ल्लभम् ४७
सर्वेप्रचलिताविष्णुलोकंपरममद्भुतम्
चतुर्भुजाःशंखचक्रगदापाथोजधारिणः ४८
सर्वेमेघश्रियःशुद्धालसदंभोजपाणयः

हारकेयूरकटकैर्भूषितांगाययुर्दिवम् ४९ तद्विमानावलीर्दृष्ट्वालोकैःप्रकृतिभिस्तदा
दुंदुभीनांतुनिर्घोषस्तैःकृतःकर्णगोचरः ५०
तदैकोब्राह्मणोह्यासीद्विष्णुपादाब्जवल्लभः
गतस्तद्विरहाकृष्टचेताजातश्चतुर्भुजः ५१
तच्चित्रंवीक्ष्यलोकास्तेप्रशंसंतोमहोदयम्
गंगासागरसंयोगेस्नात्वाऽगुस्तंपुरंप्रति ५२
अहोभाग्यंभूमिपतेरत्नग्रीवस्यसन्मतेः
जगामानेनदेहेनतद्विष्णोःपरमंपदम् ५३
राजन्नसौनीलगिरिःपुरुषोत्तमसत्कृतः
यंवीक्ष्यैवव्रजंत्यद्धावैकुंठंपरमायनम् ५४
एतन्नीलस्यमाहात्म्यंयःशृणोतिसभाग्यवान्
यःश्रावयतिलोकान्वैतौगच्छेतांपरंपदम् ५५
एतच्छ्रुत्वातुदुःस्वप्नोनश्यतिस्मृतिमात्रतः
प्रांतेसंसारनिस्तारंददातिपुरुषोत्तमः ५६
योऽसौनीलाधिवासीचसरामःपुरुषोत्तमः सीतासाक्षान्महालक्ष्मीःसर्वकारणकारणम्

५७
हयमेधंचरित्वासलोकान्वैपावयिष्यति
यन्नामब्रह्महत्यायाःप्रायश्चित्तेप्रदिश्यते ५८
इदानींत्वद्धयःप्राप्तोनीलेपर्वतसत्तमेपुरुषोत्तमदेवंत्वंनमस्कुरुमहामते ५९
तत्रनिष्पापिनोभूत्वायास्यामःपरमंपदम् यस्यप्रसादाद्बहवोनिस्तीर्णाभवसागरात् ६०
एवंप्रवदतस्तस्यप्राप्तोऽश्वोनीलपर्वतम्
वायुवेगेनपृथिवींकुर्वन्संक्षुण्णमंडलाम् ६१
तदाराजापितत्पृष्ठचारीनीलाभिधंगिरिम्
प्राप्तोगंगाब्धिसंयोगेस्नात्वागात्पुरुषोत्तमम् ६२
स्तुत्वानत्वाचदेवेशंसुरासुरनमस्कृतम्
जातंकृतार्थमात्मानममन्यतसशत्रुहा ६३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे नीलगिरिमहिमवर्णनंनामद्वाविंशोऽध्यायः २२

त्रयोविंशोऽध्यायः शेषउवाच

क्षणंस्थित्वातृणान्यत्त्वाययौवाजीमनोजवः
वीरश्रेणीवृतःपत्रंभालेधृत्वासचामरः १
शत्रुघ्नेनसुवीरेणलक्ष्मीनिधिनृपेणच
पुष्कलेनोग्रवाहेनप्रतापाग्र्येणरक्षितः २
ययौपुरींसचक्रांकांसुबाहुपरिरक्षिताम्
अनेकवीरकोटीभीरक्षितोऽनुगतःप्रभो ३
तदापुत्रोस्यदमनोमृगयामास्थितोमहान्
ददर्शाश्वंभालपत्रंचंदनादिकचर्चितम् ४
विलोक्यसेवकंप्राहकस्याश्वोमेऽक्षिगोचरः
भालेपत्रंधृतंकिंनुचामरंकिंतुशोभनम् ५
इतिराज्ञोवचःश्रुत्वासेवकःप्रययौततः
यत्रासौवर्ततेवाजीभालपत्रःसुशोभनः ६
गृहीत्वातंकेशसंघेरत्नमालाविभूषितम्
निनायचाग्रेभूपस्यसुबाहुकुलधारिणः ७
सपत्रंवाचयामाससुंदराक्षरशोभितम्
अयोध्याधिपतिश्चासीद्राजादशरथोबली ८
तस्यात्मजोरामभद्रसःर्वशूरशिरोमणिः
नान्योस्तितत्समःपृथ्व्यांधनुर्धरणविक्रमः ९
तेनासौमोचितोवाजीचंदनादिकचर्चितः
तंपालयतिधर्मात्माशत्रुघ्नःपरवीरहा १०
येचशूरावयंवीराधनुर्हस्ताइमेवयम् तेगृह्णंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम्

११
तंचमोक्ष्यतिशत्रुघ्नःसर्ववीरशिरोमणिः अन्यथापादयोस्तस्यप्रणतिंयांतुधन्विनः १२
इत्यभिप्रायमालोक्यजगादनृपनंदनः रामएवधनुर्धारीनवयंक्षत्त्रियाःस्मृताः १३
तातेमेऽवस्थितेपृथ्व्यांकोऽयगर्वोमहान्भुवि
प्राप्नोतुगर्वस्यफलंममनिर्मुक्तसायकैः १४
अद्यमेनिशिताबाणाःशत्रुघ्नंकिंशुकंयथा पुष्पितंविदधत्वद्धाक्षतावृतशरीरकम् १५ दारयंतुकपोलांश्चसायकाममदंतिनाम् अश्वान्पश्यंतुशतशोरुधिरौघपरिप्लुतान् १६
पिबंतुयोगिनीसंघारुधिराणिनृमस्तकैः शिवाभवंतुसंतुष्टामद्वैरिक्रव्यभक्षणैः १७
पश्यंतुसुभटास्तस्यममबाहुबलंमहत्
कोदंडदंडनिर्मुक्ताःशरकोटीर्विमुंचतः १८
इत्थमुक्त्वामहीपस्यतनुजोदमनाभिधः
स्वपुरंप्रेषयित्वातंप्रहृष्टोऽभवदुद्भटः १९
सेनापतिमुवाचेदंसज्जीकुरुमहामते
सेनांपरिमितांमह्यंवैरिवृंदनिवारणे २०

सज्जांसेनांविधायाशुसंमुखोरणमंडले स्थितवान्यावदत्युग्रस्तावत्प्राप्ताहयानुगाः २१
क्वासौहयोमहाराज्ञोभालपत्रेणचिह्नितः
पप्रच्छुस्तेतुचान्योन्यमतिव्याकुलितामुहुः २२
तावद्ददर्शपुरतःप्रतापाग्र्यःपरंतपः
सज्जीभूतंतुकटकंवीरशब्दनिनादितम् २३
तत्रावदञ्जनाःकेचिन्नीतोऽश्वोऽनेनभूपते अन्यथासंमुखस्तिष्ठेत्कथंवीरोबलानुगः २४
इत्याकर्ण्यप्रतापाग्र्यःप्रेषयामाससेवकम्
सगत्वातत्रपप्रच्छकुत्राश्वोरामभूपतेः २५
केननीतःकुतोनीतोरामंजानातिनोकुधीः यंशक्रप्रमुखादेवाबलिमादायसन्नताः २६ तस्यवैधर्मराजस्यकुपितंतुबलंमहत् सर्वथाहिग्रसिष्येतप्रणतिंचेन्नयास्यति २७
इत्थमुक्तंसमाकर्ण्यतदाराजसुतोबली
तंवैधिक्कारयामासवाग्जालेनसुदुर्मनाः २८
मयानीतोयज्ञहयःपत्रचिह्नाद्यलंकृतः
येशूरास्तेतुमांजित्वामोचयंतुबलादिह २९
सेवकस्तद्वचःश्रुत्वारोषपूर्णोहसन्ययौ
राज्ञेनिवेदयामासयथावदुपवर्णितम् ३०
तच्छ्रुत्वारोषताम्राक्षःप्रतापाग्र्यो

महाबलः
ययौयोद्धुंराजपुत्रंमहावीरपुरस्कृतम् ३१
रथेनकनकांगेनचतुर्वाजिसुशोभिना
सुकूबरेणसर्वास्त्रपूरितेनययौबली ३२
धनुष्टंकारयामासमहाबलसमन्वितः
पुनःपुनर्जहासोच्चैःकोपादुद्गमिताश्रुकः ३३
अश्ववाहागजारूढाःखड्गोल्लसितपाणयः
अन्वयुस्तेप्रतापाग्र्यंरोषपूर्णाकुलेक्षणम् ३४
हस्तिनःपत्तयश्चैवकोटिशःप्रधनोद्यताः
चिरकालमभीप्संतोरणंवीरेणकारितम् ३५
तदोद्यतंसमाज्ञायरिपुसैन्यंनृपात्मजः
प्रत्युज्जगामवीराग्र्योमहाबलपरीवृतः ३६
सन्नद्धःकवचीखड्गीशरासनधरोयुवा
लीलयैवययौयोद्धुंमृगराड्गजतामिव ३७
तदायोधाःप्रकुपिताःपरस्परवधैषिणः
छिंधिभिंधीतिभाषंतोरणकार्यविशारदाः ३८
पत्तयःपत्तिसंघेनगजारूढाश्चसादिभिः रथारूढारथस्थैश्चवाहारूढाश्वसंस्थितैः ३९
गजाभिन्नाद्विधाजाताहयाश्चद्विदलीकृताः अनेकनरमस्तिष्कैर्मेदिनीपूरिताह्यभूत् ४०
तदाप्रकुपितोराजाप्रतापाग्र्योमहाबलः स्वसैन्यकदनोद्युक्तंराजपुत्रंसमीक्ष्य

च ४१
उवाचसारथिंतत्रप्रापयाश्वान्यतोमम
सैन्यस्यकदनासक्तोराजपुत्रोमहारथः ४२
अथवीरशिरोरत्ननमितांघ्रिर्नृपात्मजः
ययौसंमुखमेवास्यप्रतापाग्र्यस्यवीर्यवान् ४३
सारथिःप्रापयामासप्रतापाग्र्यस्यवाजिनःयत्रासौदमनोवीरःसर्वशूरशिरोमणिः ४४
गत्वातमाह्वयामासराजपुत्रंरणोद्यतम् रथेपुरटनिर्णिक्तेतिष्ठन्कोदंडदंडभृत्
४५
रेराजपुत्रकशिशोत्वयाबद्धोऽश्वसत्तमः
नज्ञातोसिमहाराजःसर्ववीरेंद्रसेवितः ४६
यस्यप्रतापंदैत्येंद्रो
नशक्तःसोढुमद्भुतम्
तस्यत्वंवाजिनंनीत्वागतोऽसिपुटभेदनम् ४७
मांजानीहिपुरःप्राप्तंकालरूपंतुवैरिणम्मुंचाश्वमर्भगच्छाशुबालक्रीडनकंकुरु ४८
कस्यात्मजस्त्वंकुत्रत्यःकथंनोऽदीर्घदर्शिना
धृतोऽश्वस्त्वथसंजाताघृणाममशिशोत्वयि ४९
इत्थमाकर्ण्यदमनःस्मितंचक्रेमहामनाः
उवाचचप्रतापाग्र्यंतृणीकुर्वंश्चतद्बलम् ५०
दमनउवाच
मयाबद्धोबलादश्वोनीतःस्वपुटभेदनम्

नार्पयिष्येऽद्यसप्राणःकुरुयुद्धंमहाबल ५१
त्वयायदुक्तंबालस्त्वंगत्वाक्रीडनकंकुरु
तन्मेपश्यमहाराजक्रीडनंरणमूर्धनि ५२
शेषउवाच
इत्युक्त्वासगुणंचापंविधायसुभुजांगजः
शराणांशतमाधत्तप्रतापाग्र्यस्यवक्षसि ५३
संधायबाणशतकंशंखंदध्मौप्रतापवान्
तेनशंखनिनादेनकातराणांभयंह्यभूत् ५४
ताडयामासहृदयेबाणानांशतकेनसः
प्रतापाग्र्यःप्रचिच्छेदलघुहस्तःसुपर्वणः ५५
सबाणच्छेदनंदृष्ट्वाकुपितोव्यसृजच्छरान्
कंकपक्षान्वितांस्तीक्ष्णभल्लान्राजात्मजोबली ५६
आकाशेभुविमध्येचबाणाददृशिरेऽञ्चिताः
स्वनामचिह्नितास्तीक्ष्णधारापातसुशोभिताः ५७
शरास्तद्बाहुहृदयेलग्नावह्निकणान्बहून्सृजंतःकुर्वतेसैन्यदाहनंतदभून्महत् ५८
प्रतापाग्र्यःप्रकुपितस्तिष्ठतिष्ठेतिचब्रुवन्
शरेणदशसंख्येनताडयामासमूर्धनि ५९
तेबाणाराजपुत्रस्यललाटेपरिनिष्ठिताः

विराजंतेस्मचमुनेदशशाखास्तरोरिव ६०
तेनबाणप्रहारेणविव्यथेनमहामनाः
यष्टिकाप्रहतोयद्वत्कुंजरःसप्तवर्षकः ६१
बाणान्धनुषिसंधायमुमोचत्रिशताञ्छुभान्
सुवर्णपुंखरचितान्महाकालानलोपमान् ६२
तेबाणास्तुप्रतापाग्र्यवक्षोभित्त्वागताह्यधः
शोणिताक्तायथारामचंद्रभक्तिपराङ्मुखाः ६३
प्रतापाग्र्यःप्रकुपितःशरान्मुंचन्सहस्रशः
अकरोद्विरथंसूनुंसुबाहोस्तत्क्षणाद्द्रुतम् ६४
चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वाभ्यांध्वजमशातयत्
एकेनसारथेःकायाच्छिरोमह्यामपातयत् ६५
चतुर्भिस्ताडयामासतंसूनुंनृपतेःपुनः तत्क्षणाच्चापमेकेनगुणयुक्तंतुचिच्छिदे ६६
सोऽन्यरथंसमारुह्यहयरत्नसुशोभितम्
धनुःकरेसमादायसज्यंचक्रेमहामनाः ६७
प्रत्युवाचप्रतापाग्र्यंत्वयाविक्रांतमद्भुतम्
पश्येदानींपराक्रांतिंधनुषोममसद्भट ६८
एवमुक्त्वातुदमनोबाणान्दशसमाददे
चतुर्भिश्चतुरोवाहान्निनाययमसादनम् ६९

चतुर्भिस्तिलशःकृत्तोरथश्चक्रसमन्वितः
एकेनहृदिविव्याधबाणेनैकेनसारथिम् ७०
जगर्जशंखमापूर्यशंखशब्दसमन्वितः
तत्कर्मपूजयामाससाधुवीरमहाबल ७१
इतिविक्रांतमालोक्यप्रतापाग्र्योरुषान्वितः
अन्यंरथंसमास्थायययौयोद्धुंनृपात्मजम् ७२
उवाचवीरपश्यत्वंममविक्रांतमद्भुतम् इत्युक्त्वाशुमुमोचौघाञ्छराणांशितपर्वणाम् ७३
शराःसर्वत्रदृश्यंतेकुंजरेषुहयेषुच
परब्रह्मेवसर्वत्रव्याप्ताश्चांतरगोचराः ७४
तंराजपुत्रंशितबाणकोटिभि - र्व्याप्तंविधायाशुजगर्जविक्रमी
संहर्षयन्स्वीयगणान्परान्महान्
कुर्वन्हृदाशून्यतमान्गतासुकान् ७५
सराजपुत्रःशितसायकव्रजैः
संपूर्णमात्मानमवेक्ष्यरोषितः
जग्राहशस्त्राणिदुरंतविक्रमो
धनुश्चधुन्वन्भुजदंडयोर्महान् ७६
चकर्तसर्वाण्यस्त्राणिशस्त्राणिचमहाबलःरोषताम्रेक्षणोमुंचञ्छरान्वैरिविदारिणः ७७
तच्छस्त्रजालंनिर्धूयराजपुत्रोजगादतम्

क्षमस्वैकंप्रहारंमेयदिशूरोसिमारिष ७८ यद्यनेनभवंतंवैरथाच्चेत्पातयामिन प्रतिज्ञांशृणुमेवीरममगर्वेणनिर्मिताम् ७९
वेदंनिंदंतियेमत्ताहेतुवादविचक्षणाः तेषांपापंममैवास्तुनरकार्णवमज्जकम् ८०
इत्युक्त्वाबाणमासाद्यकोदंडेकालसन्निभम्
ज्वालामालाकुलंतीक्ष्णंनिषंगादुद्धृतंवरम् ८१
समुक्तोनृपवर्येणहृदिलक्ष्यीकृतःशरः
जगामतरसातंवैकालानलसमप्रभः ८२
प्रतापाग्र्यःशरंदृष्ट्वास्वपातनसमुद्यतम्
बाणान्धनुष्यथाधत्तशरच्छेदायवैशितान् ८३
सबाणःसर्वबाणांस्तांश्छिंदन्मध्यतएवहि
जगामवैप्रतापाग्र्यहृदयंधैर्यसंयुतम् ८४
संलग्नोहृदिनालीकःप्रविवेशतदंतरम्
राजाकृतप्रहारस्तुपपातधरणीतले ८५
मूर्च्छितंचेतनाहीनंरथोपस्थाद्गतंभुवि
सारथिस्तंसमादायापोवाहरणमंडलात् ८६
हाहाकारोमहानासीद्बलंभग्नंगतंततः
यत्रशत्रुघ्ननामासौवीरकोटिपरीवृतः ८७
राजात्मजोजयंप्राप्यप्रतापाग्र्यंविजित्यसः
प्रतीक्षांतुचकारास्यशत्रुघ्नस्यचभूपते

ः ८८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे राजपुत्रयुद्धकथनंनामत्रयोविंशोऽध्यायः २३

चतुर्विंशतितमोऽध्यायः
शेषउवाच
शत्रुघ्नस्तुक्रुधाविष्टोदंतान्दंतैर्विनिष्पिषन्
हस्तौधुन्वंल्लेलिहानमधरंजिह्वयासकृत् १
पुनःपुनस्तान्पप्रच्छकेनाश्वोनीयतेमम
प्रतापाग्र्यःकेनजितःसर्वशूरशिरोमणिः २
सेवकास्तेतदाप्रोचुर्दमनोनामशत्रुहन्
सुबाहुजःप्रतापाग्र्यंजितवान्हयमाहरत् ३
इतिश्रुत्वाहयंनीतंदमनेनस्ववैरिणा
आजगामसवेगेनयत्राभूद्रणमंडलम् ४
तत्रापश्यत्सशत्रुघ्नोगजान्दीर्णकपोलकान्
पर्वतानिवरक्तोदेमज्जमानान्मदोद्धतान् ५
हयास्तत्रनिजारोहकर्तृभिःसहिताःक्षताः
मृतावीरेणददृशेशत्रुघ्नेनसुकोपिना ६
नरान्रथान्गजान्भग्नान्वीक्षमाणःसशत्रुहा
अतीवचुक्रुधेयद्वत्प्रलयेप्रलयार्णवः ७

पुरतोदमनंवीक्ष्यहयनेतारमुद्भटम् प्रतापाग्र्यस्यजेतारंतृणीकृत्यनिजंबलम् ८
तदाराजाप्रत्युवाचयोधान्कोपाकुलेक्षणः कोऽसौदमनजेताऽत्रसर्वशस्त्रास्त्रधारकः ९
योवैराजसुतंवीरंरणकर्मविशारदम्
जेष्यत्यस्त्रेणनिर्भीतःसज्जीभूतोभवत्वयम् १०
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलःपरवीरहा
दमनंजेतुमुद्युक्तोजगादवचनंत्विदम् ११
स्वामिन्क्वायंदमनकःक्वतेऽपरिमितंबलम् जेष्येऽहत्वत्प्रतापेनगच्छाम्येषमहामते
१२
सेवकेमयियुद्धायस्थितेकैर्नीयतेहयः
रघुनाथप्रतापोऽयसर्वंकृत्यंकरिष्यति १३
स्वामिञ्छृणुप्रतिज्ञांमेतवमोदप्रदायिनीम्
विजेष्येदमनंयुद्धेरणकर्मविचक्षणम् १४
रामचंद्रपदांभोजमध्वास्वादवियोगिनाम्
यदघंतुभवेत्तन्मेदमनंनजयेयदि १५
पुत्रोयोमातृपादान्यत्तीर्थंमत्वातयासहविरुद्ध्य्त्तेत्तमोमह्यंनजयेदमनंयदि १६
अद्यमद्बाणनिर्भिन्नमहोरस्कोनृपांगजः
अलंकरोतुप्रधनेभूतलंशयनेनहि १७
शेषउवाच

इतिप्रतिज्ञामाकर्ण्यपुष्कलस्यरघूद्वहःजहर्षचित्तेतेजस्वीनिदिदेशरणंप्रति १८
आज्ञप्तोऽसौययौसैन्यैर्बहुभिःपरिवारितःयत्रास्तेदमनोराजपुत्रःशूरकुलोद्भवः १९
दमनोऽपितमाज्ञायह्यागतंरणमंडले
प्रत्युज्जगामवीराग्र्यःस्वसैन्यपरिवारितः २०
अन्योन्यंतौसंमिलितौरथस्थौरथशोभिनौ
समरेशक्रदैत्यौकिंयुद्धार्थंरणमागतौ २१
उवाचपुष्कलस्तंवैराजपुत्रंमहाबलम्
राजपुत्रदमनकमांजानीहिसमागतम् २२
सप्रतिज्ञंतुयुद्धायभरतात्मजमुद्भटम् पुष्कलेनस्वनाम्नाचलक्षितंविद्धिसत्तम
२३
रघुनाथपदांभोजनित्यसेवामधुव्रतम्
त्वांजेष्येशस्त्रसंघेनसज्जीभवमहामते २४
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यदमनःपरवीरहा
प्रत्युवाचहसन्वाग्मीनिर्भयोदृष्टविक्रमः २५
सुबाहुपुत्रंदमनंपितृभक्तिहृताघकम् विद्धिमामश्वनेतारंशत्रुघ्नस्यमहीपतेः २६
जयोदैवविसृष्टोऽययस्यचालंकरिष्यति सप्राप्नोतिनिरीक्षस्वबलंमेरणमूर्धनि २७ इत्युक्त्वासशरंचापंविधायाकर्णपूरितम् मुमोचबाणान्निशितान्वैरिप्राणापहारिणः

२८
तेबाणास्त्वाविलीभूताश्छादयामासुरंबरम्सूर्यभानुप्रभायत्रबाणच्छायानिवारिता २९
गजानांकटभित्त्योघेलग्नासायकसंततिः
अलंकरोतिधातूनांरागाइवविचित्रिताः ३०
पतितास्तत्रदृश्यंतेनरावाहागजारथाः
शरव्रातेननृपतेःसुतेनपरिताडिताः ३१
तद्विक्रांतंसमालोक्यपुष्कलःपरवीरहा
शराणांछाययाव्याप्तंरणमंडलमीक्ष्यच ३२
शरासनेसमाधत्तबाणंवह्न्यभिमंत्रितम्
आचम्यसम्यग्विधिवन्मोचयामाससायकम् ३३
ततोऽग्निप्रादुरभवत्तत्रसंग्राममूर्धनिज्वालाभिर्विलिहन्व्योमप्रलयाग्निरिवोत्थितः ३४
ततोऽस्यसैन्यंनिर्दग्धंत्रासंप्राप्तंरणांगणे
पलायनपरंजातंवह्निज्वालाभिपीडितम् ३५
छत्राणितुप्रदग्धानिचंद्रा
काराणिधन्विनाम्
दृश्यंतेजातरूपाभकांतिधारीणितत्रह ३६
हयादग्धाःपलायंतेकेसरेषुचवैरिणाम्
रथाअपिगतादाहंसुकूबरसमन्विताः ३७
मणिमाणिक्यरत्नानिवहंतःकरभास्ततः
पलायंतेदहनभूज्वालामालाभिपीडिताः ३८
कुत्रचिद्दंतिनोनष्टाःकुत्रचिद्धयसादिनः

कुत्रचित्पत्तयोनष्टावह्निदग्धकलेवराः ३९
शराःसर्वेनृपसुतप्रमुक्ताःप्रलयंगताः
आशुशुक्षणिकीलाभिर्भस्मीभूताःसमंततः ४०
तदास्वसैन्येदग्धेचदमनोरोषपूरितः
सर्वास्त्रवित्तच्छांत्यर्थंवारुणास्त्रमथाददे ४१
वारुणंवह्निशांत्यर्थंमुक्तंतेनमहीभृता आप्लावयद्बलंतस्यरथवाजिसमाकुलम् ४२
रथाविप्लावितास्तोयेदृश्यंतेपरिपंथिनाम्
गजाश्चापिपरिप्लुष्टाःस्वीयाःशांतिमुपागताः ४३
वह्निश्चशांतिमगमदग्न्यस्त्रपरिमोचितः शांतिमापबलंस्वीयंवह्निज्वालाभिपीडितम् ४४
कंपिताःशीततोयेनसीत्कुर्वंतिचवैरिणः करकावृष्टिभिःक्षिप्तावायुनाचप्रपीडिताः ४५
तदास्वबलमालोक्यतोयपूरेणपीडितम् कंपितंक्षुभितंनष्टंवारुणेनविनिर्हृतम् ४६
तदातिकोपताम्राक्षःपुष्कलोभरतात्मजः वायव्यास्त्रंसमाधत्तधनुष्येकंमहाशरम् ४७
ततोवायुर्महानासीद्वायव्यास्त्रप्रचोदि

तः
नाशयामासवेगेनघनानीकमुपस्थितम् ४८
वायुनास्फालितानागाःपरस्परसमाहताः
अश्वाश्चसंहतान्योन्यंस्वस्वारोहसमन्विताः ४९
नराःप्रभंजनोद्धूतामुक्तकेशानिरोजसः
पतंतोऽत्रसमीक्ष्यंतेवेतालाइवभूगताः ५०
वायुनास्वबलंसर्वंपरिभूतंविलोक्यसः राजपुत्रःपर्वतास्त्रंधनुष्येवंसमादधे ५१
तदातुपर्वताःपेतुर्मस्तकोपरियुध्यताम्
वायुःसंच्छादितस्तैस्तुनप्रचक्रामकुत्रचित् ५२
पुष्कलोवज्रसंज्ञंतुसमाधत्तशरासने
वज्रेणकृत्तास्तेसर्वेजाताश्चतिलशःक्षणात् ५३
वज्रंनगान्रजःशेषान्कृत्वाबाणाभिमंत्रितम्
राजपुत्रोरसिप्रोच्चैःपपातस्वनवद्भृशम् ५४
सत्वाकुलितचेतस्कोहृदिविद्धःक्षतोभृशम्विव्यथेबलवान्वीरःकश्मलंपरमापसः ५५
तंवैकश्मलितंदृष्ट्वासारथिर्नयकोविदः
अपोवाहरणात्तस्मात्क्रोशमात्रंनरेंद्र
जम् ५६
ततोयोधाराजसूनोःप्रण्ष्टाःप्रपलायिताः

गत्वापुरींसमाचख्युःकश्मलस्थंनृपात्मजम् ५७
पुष्कलोजयमाप्यैवंरणमूर्धनिधर्मवित्
नप्रहर्तुंपुनःशक्तोरघुनाथवचःस्मरन् ५८
ततोदुंदुभिनिर्घोषोजयशब्दोमहानभूत्
साधुसाध्वितिवाचश्चप्रावर्तंतमनोहराः ५९
हर्षंप्रापसशत्रुघ्नोजयिनंवीक्ष्यपुष्कलम्
प्रशशंससुमत्यादिमंत्रिभिःपरिवारितः ६०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे पुष्कलविजयोनामचतुर्विंशतितमोऽध्यायः २४

पंचविंशोऽध्यायः शेषउवाच
अथवीक्ष्यभटान्निजान्नृपोरुधिरौघेणपरिप्लुतांगकान्
सुखमापनवैशुशोचतान्परिपप्रच्छसुतस्यचेष्टितम् १
गदताखिलकर्मतस्यवैसकथंचाहरदश्ववर्यकम्
कथयंतुपुनःकियद्बलंबतवीराःकतियोद्धुमागताः २
अथशत्रुबलोन्मुखःकथंममवीरोदमनोरणंव्यधात्
विजयंचविधायदुर्जयंकिलवीरंबतकोऽप्यशातय

त् ३
इत्याकर्ण्यवचोराज्ञःप्रत्यूचुस्तेऽस्यसेवकाः
क्षतजेनपरिक्लिन्नगात्रवस्त्रादिधारिणः ४
राजन्नश्वंसमालोक्यपत्रचिह्नाद्यलंकृतम्
ग्राहयामासगर्वेणतृणीकृत्यरघूत्तमम् ५
ततोहयानुगःप्राप्तःस्वल्पसैन्यसमावृतः
तेनसाकमभूद्युद्धंतुमुलंरोमहर्षणम् ६
तंमूर्च्छितंततःकृत्वातवपुत्रःस्वसायकैः
यावत्तिष्ठत्यथायातःशत्रुघ्नःस्वबलैर्वृतः ७
ततोयुद्धंमहदभूच्छस्त्रास्त्रपरिबृंहितम्
बहुशोजयमापेदेतवपुत्रोमहाबलः ८
इदानींतेनमुक्त्वास्त्रंशत्रुघ्नभ्रातृसूनुना
मूर्च्छितःप्रधनेराजन्कृतोवीरःसुतस्तव ९
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरोषशोकसमन्वितः
स्थगितांगइवासीत्ससमुद्रइवपर्वणि १०
उवाचसेनाधिपतिंरोषप्रस्फुरिताधरः
दन्तैर्दताँ
ल्लिहन्नोष्ठंजिह्वयाशोककर्शितः ११
सेनापतेकुरुष्वारान्ममसेनांतुसज्जिताम्

योत्स्येरामस्यसुभटैर्ममपुत्रोपघातकैः १२
अद्याहंममपुत्रस्यदुःखदंनिशितैःशरैः
पातयिष्येयदिह्येनंरक्षितापिमहेश्वरः १३
सेनापतिरिदंवाक्यंप्रोक्तंसुभुजभूपतेः
निशम्यचतथाकृत्वासज्जीभूतोभवत्स्वयम् १४
राज्ञेनिवेदयामासससज्जांचतुरंगिणीम्
सेनांकालबलप्रख्यांहतदुर्जनकोटिकाम् १५
श्रुत्वासेनापतेर्वाक्यंसुबाहुःपरवीरहानिर्जगामततोयत्रशत्रुघ्नःस्वसुतार्दनः १६
कुंजरैश्चमदोन्मत्तैर्हयैश्चापिमनोजवैःरथैश्चसर्वशस्त्रास्त्रपूरितैरिपुजेतृभिः १७
भूश्चकंपेतदातत्रसैन्यभारेणभूरिणा संमर्दःसुमहानासीत्तत्रसैन्येविसर्पति १८
राजानंनिर्गतंदृष्ट्वारथेनकनकांगिना शत्रुघ्नबलमुद्युक्तंसर्ववैरिप्रहारकम् १९
सुकेतुस्तस्यवैभ्रातागदायुद्धविशारदः रथेनाश्वाजगामायंसर्वशस्त्रास्त्रपूरितः २०
चित्रांगस्तुसुतोराज्ञःसर्वयुद्धविचक्षणः
जगामस्वरथेनाशुशत्रुघ्नबलमुन्मदम् २१

तस्यानुजोविचित्राख्योविचित्ररणकोविदः
ययौरथेनहैमेनभ्रातृदुःखेनपीडितः २२
अन्येशूरामहेष्वासाःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः
ययुर्नृपसमादिष्टाःप्रधनंवीरपूरितम् २३
राजासुबाहुःसंरोषादागतःप्रधनांगणे
विलोकयामाससुतंमूर्च्छितंशरपीडितम् २४
रथोपस्थस्थितंमूढंस्वसुतंदमनाभिधम् वीक्ष्यदुःखंमुहुःप्रापवीजयामासपल्लवैः
२५
जलेनसिक्तःसंस्पृष्टोराज्ञाकोमलपाणिना
संज्ञामापशनैर्वीरोदमनःपरमास्त्रवित् २६
उत्थितःक्वधनुर्मेऽस्तिक्वपुष्कलइतोगतःसंसज्यसमरंत्यक्त्वामद्बाणव्रणपीडितः २७
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुबाहुःपुत्रभाषितम्परमंहर्षमापेदेपरिरभ्यसुतंस्वकम् २८
दमनोवीक्ष्यजनकंनृपंनम्रशिरोधरः
पपातपादयोर्भक्त्याक्षतदेहोऽस्त्रराजिभिः २९
स्वसुतंरथसंस्थंतुविधायनृपतिःपुनः
जगादसेनाधिपतिंरणकर्मविशारदः ३०
व्यूहंरचयसंग्रामेक्रौंचाख्यंरिपुदुर्जयम्
यमाविश्यजयेसैन्यंशत्रुघ्नस्यमहीपतेः ३१
तद्वाक्यमाकर्ण्यसुबाहुभूपतेः क्रौंचाख्यसद्व्यूहविशेषमादधात्

यन्नोविशंतेसहसारिपोर्गणा महाबलाःशस्त्रसमूहधारिणः ३२
मुखेसुकेतुस्तस्यासीद्गलेचित्रांगसंज्ञकः
पक्षयोराजपुत्रौद्वौपुच्छेराजाप्रतिष्ठितः ३३
मध्येसैन्यंमहत्तस्यचतुरंगैस्तुशोभितम्कृत्वान्यवेदयद्रा
ज्ञेक्रौंचव्यूहंविचित्रितम् ३४
राजादृष्ट्वासुसन्नद्धंक्रौंचव्यूहंसुनिर्मितम्
रणायस्वमतिंचक्रेशत्रुघ्नकटकेस्थितैः ३५
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे सुबाहुसैन्यसमागमोनामपंचविंशोऽध्यायः २५

षड्विंशतितमोऽध्यायः
शेषउवाच
शत्रुघ्नस्तद्बलंदृष्ट्वाभीषणाकृतिमेघवत्
हस्त्यश्वरथपादातैर्बहुभिःपरिवारितम् १
सुमतिप्रत्युवाचेदंवचोगंभीरशब्दयुक्
नानावाक्यविचारज्ञैःपंडितैःपरिसेवितः २
शत्रुघ्नउवाच
सुमतेकस्यनगरंप्राप्तोमेहयसत्तमः

बलमेतन्निरीक्षेहंपयोदधितरंगवत् ३
कस्यैतद्बलमुद्धर्षंचतुरंगसमन्वितम्
पुरतोभातियुद्धायसमुपस्थितमादरात् ४
एतत्सर्वंसमाचक्ष्वयथावत्पृच्छतोमम
यज्ज्ञात्वायुद्धसंस्थायैनिर्दिशामिस्वकान्भटान् ५
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतिःशुभबुद्धिमान्
उवाचवचनंप्रीतःशत्रुघ्नंवैरितापनम् ६
सुमतिरुवाच
चक्रांकानगरीराजन्वर्ततेसविधेशुभा
यस्यांसंतिनराःपापरहिताविष्णुभक्तितः ७
तस्याःपुर्याःपतिरयंसुबाहुर्धर्मवित्तमः
तवायंपुरतोभातिपुत्रपौत्रसमावृतः ८
स्वदारनिरतोनित्यंपरदारपराङ्मुखः
विष्णोःकथास्यकर्णस्थानापरार्थप्रकाशिनी ९
परस्वंनसमादत्तेषष्ठांशादधिकंनृपः
ब्राह्मणाविष्णुभक्त्यैवपूज्यंतेतेनधर्मिणा १०
नित्यंसेवारतोविष्णुपादपद्ममधुव्रतः
एषस्वधर्मनिरतःपरधर्मपराङ्मुखः ११
एतस्यबलतुल्यंहिनवीराणांबलंक्वचित्
पुत्रस्यपतनंश्रुत्वारोषशोकसमाकुलः १२
चतुरंगसमेतोऽययुद्धायसमुपस्थितः
तवापिवीराबहवोलक्ष्मीनिधिमुखाअमून् १३

जेष्यंतिशस्त्रसंघेननिर्दिशाशुपरंहितान्
शत्रुघ्नस्तद्वचःश्रुत्वाप्रोवाचस्वभटान्वरान् १४
रणप्राप्तिभवोद्धर्षपूरपूरितमानसान् क्रौंचव्यूहोऽद्यरचितःसुबाहुपरिसैनिकैः १५
मुखपक्षस्थितायोधास्तान्कोभेत्स्यतिशस्त्रवित्
यस्यभेदेनिजाशक्तिर्योवीरविजयोद्यतः १६ सगृह्णातुमदीयाद्धिपाणिपद्माच्चवीटकम् तदालक्ष्मीनिधिर्वीरोजग्राहक्रौंचभेदने १७
सर्वशस्त्रास्त्रविद्वीरैर्बहुभिःपरिवारितः
उवाचवचनंराजन्यास्येऽहक्रौंचभेदने १८ भार्गवःपूर्वमेवासीत्क्रौंचभेत्तातथाह्यहम्
तथान्यंवीरमावोचत्कोऽस्यसार्धंगमिष्यति १९
पुष्कलःपृष्ठतस्तस्ययातुंचक्रेमतिंततः
रिपुतापोनीलरत्नउग्राश्वोवीरमर्दनः २०
सर्वेशत्रुघ्नसंदेशाद्ययुस्तत्क्रौंचभेदने
शत्रुघ्नोऽपिरथस्थश्चसर्वायुधधरःपरः २१
पृष्ठतोऽस्यपरीयायबहुभिःसैनिकैर्वृतः

तदाप्रचलितौदृष्टावन्योन्यबलवारिधी २२
प्रलयंकर्तुमुद्युक्तौजगतःसुतरंगिणौ
तदाभेर्यःसमाजघ्नुरुभयोःसेनयोर्दृढाः २३
रणभेर्यःशंखनादाःश्रूयंतेतत्रतत्रह हेषंतेवाजिनस्तत्रगर्जंतिद्विरदाभृशम्
२४
हुंहुंकुर्वंतिवीराग्र्यानदंतिरथनेमयः
तत्रप्रकुपिताःशूराःसुबाहुबलदर्पिताः २५
छिंधिभिंधीतिभाषंतोदृश्यंतेबहवोरणे
एवंभूतेरणोद्युक्तेसैन्येशत्रुघ्नवैरिणोः २६
मुखसंस्थंसुकेतुंतंलक्ष्मीनिधिरुवाचह
लक्ष्मीनिधिरुवाच
जनकस्यसुतंविद्धिलक्ष्मीनिधिरितिस्मृतम् २७
सर्वशस्त्रास्त्रकुशलंसर्वयुद्धविशारदम्
मुंचाश्वंरामचंद्रस्यसर्वदानवदंशितुः २८
नोचेन्मद्बाणनिर्भिन्नोयास्यसेयमसादनम् इतिब्रुवंतंवीराग्र्यंसुकेतुःसहसात्वरन् २९
सज्यंचापंविधायाशुबाणान्मुंचन्स्थिरोऽभवत्
तेबाणाःशितपर्वाणःस्वर्णपुंखाःसमंततः ३०
दृश्यंतेव्यापिनस्तत्ररणमध्येसुदुर्भरा

ः
तद्बाणजालंतरसानिहत्य लक्ष्मीनिधिश्चापमथाततज्यम् विधायतस्योरसिबाणषट्कं मुमोचतीक्ष्णंशितपर्वशोभितम् ३१ तद्बाणाःसुभुजभ्रातुर्हृदयंसंविदार्यच गतास्तेभुविदृश्यंतेरुधिराक्तामलीमसाः ३२
तद्बाणभिन्नहृदयःसुकेतुःकोपपूरितः जघानशरविंशत्यातीक्ष्णयानतपर्वया ३३ उभौबाणविभिन्नांगावुभौक्षतजविप्लुतौ सैनिकैःपरिदृश्यंतेकिंशुकाविवपुष्पितौ ३४
मुंचंतौबाणकोटीश्चसंदधंतौत्वराशरान्
नकेनापिविलक्ष्येतेलघुहस्तौमहाबलौ ३५
कुंडलीकृतसच्चापौवर्षंतौबाणधारया
नवांबुदाविवदिविशक्रनिर्देशकारिणौ ३६
तयोर्बाणागजान्वाहान्नराञ्छूरान्विमस्तकान्
कुर्वंतःकेवलंदृष्टानचसंधानमोक्षयोः ३७
पृथिवीसुभटैःपूर्णासकिरीटैःसकुंडलैः
धनुर्बाणकरैरोषसंदष्टाधरयुग्मकैः ३८
तयोःप्रयुद्ध्य्तोर्दर्पात्सर्वशस्त्रास्त्रवेदिनोः
युद्धंसमभवद्घोरंदेवविस्मापनंमहत् ३९
संमर्दोऽभवदत्यंतंवीरकोटिविदारणः

नकेनचित्क्वचिद्दृष्टंशरजालांतरेंऽबरम् ४०
तस्मिंस्तुसमयेलक्ष्मीनिधिर्वीरोऽरिमर्दनः
बाणांश्चापेसमाधत्तवसुसंख्यान्दृढाञ्छितान् ४१
चतुर्भिस्तुरगान्वीरःसुकेतोरनयत्क्षयम् एकेनध्वजमत्युग्रंचिच्छेदतरसाहसन् ४२
एकेनसारथेःकायाच्छिरोभूमावपातयत्
एकेनचापंसगुणमच्छिनद्रोषपूरितः ४३
एकेनहृदिविव्याधसुकेतोर्वेगवान्नृपः
तत्कर्माद्भुतमुद्वीक्ष्यवीराविस्मयमाययुः ४४
सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः
महतींसगदांधृत्वायोद्घुकामोऽभ्युपेयिवान् ४५
तमायांतंसमालक्ष्यगदायुद्धविशारदम्
महत्यागदयायुक्तंरथादवततारसः ४६
गदामादायमहतींसर्वायसविनिर्मिताम् जातरूपविचित्रांगींसर्वशोभापुरस्कृताम् ४७
लक्ष्मीनिधिर्भृशंक्रुद्धःसुकेतोर्वक्षसित्वरन्
ताडयामासहृदयेगदांवज्राग्निसन्निभाम् ४८
गदयाताडितोवीरोनाकंपतमहामुने
मदोन्मत्तोयथादंतीबालेनस्रग्भिराहतः ४९

उवाचतंसवीराग्र्योनृपंलक्ष्मीनिधिंतदा
सहस्वैकंप्रहारंमेयदिशूरःपरंतप ५०
इत्युक्त्वाताडयामासललाटेगदयाभृशम्
गदयाताडितोभालेऽसृग्वमन्कुपितोभृशम् ५१
मूर्ध्नितंताडयामासगदयाकालरूपया
सुकेतुरपितंस्कंधेताडयामासधर्मवित् ५२
एवंभृशंप्रकुपितौगदायुद्धविशारदौ
गदायुद्धंप्रकुर्वाणौपरस्परजयैषिणौ ५३
अन्योन्याघातविमतौपरस्परवधोद्यतौ
नकोपितत्रहीयेतनकोजीयेतसंयुगे ५४
मूर्ध्निभालेतथास्कंधेहृदिगात्रेषुसर्वतः
रुधिरौघपरिक्लिन्नौमहाबलपराक्रमौ ५५
तदालक्ष्मीनिधिःक्रुद्धोगदामुद्यम्यवेगवान्
जगामप्रबलंहंतुंहृदिराजानुजंबली ५६
तमायांतमथालोक्यस्वगदांमहतींदधत्
ययौतंतरसाहंतुंराजभ्राताबलाद्बलम् ५७
गदांतेनविनिक्षिप्तांस्वकरेधृतवानयम्
तयैवगदयातस्यहृदिजघ्नेमहाबलः ५८
स्वगदांतेनवैनीतांदृष्ट्वालक्ष्मीनिधिर्नृपः
बाहुयुद्धेनतंयोद्धुमियेषबलवत्तमम् ५९
तदाराजानुजःक्रुद्धोबाहुभ्यामुपगृह्यतम्
युयुधेसर्वयुद्धस्यज्ञातावीरेषुसत्तमः

६०
तदालक्ष्मीनिधिस्तस्यहृदिजघ्नेस्वमुष्टिना
तदासोपिशिरस्येनंमुष्टिमुद्यम्यचाहनत् ६१
मुष्टिभिर्वज्रसंकाशैस्तलस्फोटैश्चदारुणैः
अन्योन्यंजघ्नतुःक्रुद्धौसंदष्टाधरपल्लवौ ६२
मुष्टीमुष्टिदंतादंतिकचाकचिनखानखि
उभयोरभवद्युद्धंतुमुलंरोमहर्षणम् ६३
तदाप्रकुपितोभ्रातानृपतेश्चरणेनृपम्
गृहीत्वाभ्रामयित्वाथपातयामासभूतले ६४
लक्ष्मीनिधिःकरेगृह्यतंनृपानुजमुच्चकैःभ्रामयित्वाशतगुणंगजोपस्थेजघानतम् ६५
सतदापतितोभूमौसंज्ञांप्राप्यक्षणादनु
तथैवभ्रामयामासव्योम्निवेगेनविक्रमी ६६
एवंप्रयुध्यमानौतौबाहुयुद्धंगतौपुनः
पादेपादंकरेपाणिंहृदिहृद्वदनेमुखम् ६७
एवंपरस्परंश्लिष्टौपरस्परवधैषिणौ
उभावपिपराक्रांतावुभावपिमुमूर्च्छतुः ६८
तद्दृष्ट्वाविस्मयंप्राप्ताःप्रशशंसुःसहस्रशः
धन्योलक्ष्मीनिधिर्भूपोधन्योराजानुजोबली ६९
इति

श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे गदायुद्धंनामषड्विंशतितमोऽध्यायः २६

सप्तविंशतितमोऽध्यायः
शेषउवाच
चित्रांगःक्रौंचकंठस्थोरथस्थोवीरशोभितःगाहयामासतत्सैन्यंवाराहइववारिधिम् १
धनुर्विस्फार्यसुदृढंमेघनादनिनादितम्
मुमोचबाणान्निशितान्वैरिकोटिविदाहकान् २
तद्बाणभिन्नसर्वांगाःशेरतेसुभटाभृशम्
सकिरीटतनुत्राणाःसन्दष्टदशनच्छदाः ३
एवंप्रवृत्तेसंग्रामेययौयोद्धुंसपुष्कलः
मणिचित्रितमादायचापंवैरिप्रतापनम् ४
तयोःसंगतयोरूपंदृश्यतेऽतिमनोहरम्
पुरातारकसंग्रामेस्कंदतारकयोर्यथा ५
विस्फारयन्धनुःशीघ्रंसव्यसाचीतुपुष्कलःताडयामासतंक्षिप्रंशरैःसन्नतपर्वभिः ६
चित्रांगोऽपिरुषाक्रांतःशरासनइषूञ्छितान्
दधद्व्यमुंचद्बहुशोरणमंडलमूर्धनि ७
नादानंनचसंधानंनमोचनमथापिवा
दृष्टंतावेवसंदृष्टौकुंडलीकृतचापिनौ ८
तदासौपुष्कलःक्रुद्धःशराणांशतकेनतम्
विव्याधवक्षःस्थलकेमहायोद्धारमुद्भटम् ९

चित्रांगस्ताञ्शरान्सर्वांश्चिच्छेदतिलशःक्षणात्
ताडयामासचांगेषुपुष्कलंशितसायकैः १०
पुष्कलस्तद्रथंदिव्यंभ्रामकास्त्रेणशोभिना
नभसिभ्रामयामासतदद्भुतमिवाभवत् ११
भ्रांत्वामुहूर्तमात्रंतुसरथोहयसंयुतः
स्थितिर्लेभेतिकष्टेनसंधृतोरणमंडले १२
सचास्यविक्रमंदृष्ट्वाचित्रांगःकुपितोभृशम्
उवाचपुष्कलंधीमान्सर्वास्त्रेषुविशारदः १३
चित्रांगउवाच
त्वयासाधुकृतंकर्मसुभटैर्युधिसंमतम् मद्रथोवाजिसंयुक्तोभ्रामितोनभसिक्षणम् १४
पराक्रमंसमीक्षस्वममापिसुभटेरितम्
आकाशचारीतुभवान्भवत्वमरपूजितः १५
इत्युक्त्वासमुमोचास्त्रंरणेपरमदारुणम्धनुषापरमास्त्रज्ञःसर्वधर्मविदुत्तमः १६
तेनबाणेनसंविद्धःखेबभ्रामपतंगवत्
सरथःसहयःसंख्येसध्वजश्चससारथिः १७
भ्रांत्वासरथवर्यस्तुनभसित्वरयान्वितः
यावत्स्थितिंनलभतेतावन्मुक्तोऽपरःशरः १८
पुनश्चपरिबभ्रामरथःसूतसमन्वितः तत्कर्मवीक्ष्यपुत्रस्यराज्ञोविस्मयमाप

सः १९
कथंचित्स्थितिमप्यापपुष्कलःपरवीरहा
रथंजघानबाणैश्चससूतहयमस्यच २०
सभग्नस्यंदनोवीरःपुनरन्यंसमाश्रितः
सोऽपिभग्नःशरैराशुपुष्कलेनरणांगणे २१
पुनरन्यंसमास्थाययावदायातिसंमुखम्
तावद्बभंजनिशितैःसायकैस्तद्रथंपुनः २२
एवंदशरथाभग्नानृपतेरात्मजस्यहि
पुष्कलेनतुवीरेणमहासंयुगशालिना २३
तदाचित्रांगकःसंख्येरथेस्थित्वाविचित्रिते
आजगामहवेगेनपुष्कलंप्रतियोधितुम् २४
पुष्कलंपंचभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे तैर्बाणैर्निहतोऽत्यतंविव्यथेभरतात्मजः २५
सक्रुद्धश्चापमुद्यम्यबाणान्दशशितान्महान्
मुमोचहृदयेतस्यस्वर्णपुंखसुशोभितान् २६ तेबाणाःपपुरेतस्यरुधिरंबहुदारुणाः पीत्वापेतुःक्षितौकूटसाक्षिणःपूर्वजाइव २७
तदाचित्रांगकःक्रुद्धोभल्लान्पंचसमाददेमुमोचभालेपुत्रस्यभरतस्यमहौजसः २८ तैर्भल्लैराहतःक्रुद्धःशरासनवरेशरम् दधत्प्रतिज्ञामकरोच्चित्रांगनिधनंप्रति २९

शृणुवीरममक्षिप्रंप्रतिज्ञांत्वद्वधाश्रिताम्
तज्ज्ञात्वासावधानेनयोद्धव्यंचत्वयात्रहि ३०
बाणेनानेनचेत्त्वांवैनकुर्यांप्राणवर्जितम्
सतींसंदूष्यवनितांशीलाचारसुशोभिताम् ३१
योलोकःप्राप्यतेलोकैर्यमस्यवशवर्तिभिः
सलोकोममवैभूयात्सत्यंममप्रतिश्रुतम् ३२
इतिश्रेष्ठंवचःश्रुत्वाजहासपरवीरहा
उवाचमतिमान्वीरःपुष्कलंवचनंशुभम् ३३
मृत्युर्वैप्राणिनांभाव्यःसर्वत्रैवचसर्वदा
तस्मान्मेनिधनेदुःखंनास्तिशूरशिरोमणे ३४
प्रतिज्ञायाकृतावीरत्वयावीरत्वशालिना
सासत्यैवपुनर्मेऽद्यश्रूयतांव्याहृतंमहत् ३५
त्वद्बाणंमद्वधोद्युक्तंनच्छिंद्यांयदिचेदहम्
तदाप्रतिज्ञांशृणुमेसर्ववीराभिमानिनः ३६
तीर्थंजिगमिषोर्योवैकुर्यात्स्वांतविखंडनम्
एकादशीव्रतादन्यज्जानातिव्रतमुच्चकैः ३७
तस्यपापंममैवास्तुप्रतिज्ञापरिघातिनः इतिवाक्यमुदीर्यैवतूष्णींभूतोधनुर्दधे ३८

तदानेननिषंगात्स्वादुद्धृत्यसायकंवरम्
कथयामासविशदंवाक्यंशत्रुवधावहम् ३९
पुष्कलउवाच
यदिरामांघ्रियुगुलंनिष्कापट्येनचेतसा
उपासितंमयातर्हिममवाक्यमृतंभवेत् ४०
यदिस्वमहिलांभुक्त्वानान्यांजानामिचेतसा
तेनसत्येनमेवाक्यंसत्यंभवतुसंगरे ४१
इतिवाक्यमुदीर्याशुबाणंधनुषिसंधितम्
कालानलोपमंवीरशिरश्छेदनमाक्षिपत् ४२
तंबाणंमुक्तमालोक्यसतुराजसुतोबली
बाणंशरासनेधत्ततीक्ष्णंकालानलोपमम् ४३
तेनबाणेनसंछिन्नोबाणःस्ववधउद्यतः हाहाकारोमहानासीच्छिन्नेतस्मिञ्छरेतदा
४४
परार्धंपतितंभूमौपूर्वार्धंफलसंयुतम्
शिरोधरांचकर्ताशुपद्मनालमिवक्षणात् ४५
तदाभूमौपतंतंतुदृष्ट्वातत्तस्यसैनिकाः
हाहाकृत्वाभृशंसर्वेपलायनपरागताः ४६
पृथ्व्यांतन्मस्तकंश्रेष्ठंसकिरीटंसकुंडलम्
शुशुभेऽतीवपतितंचंद्रबिंबंदिवोयथा ४७
तंवीक्ष्यपतितंवीरःपुष्कलोभरतात्मजः
व्यगाहतव्यूहमिमंसर्ववीरैकशोभितम् ४८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनस

ंवादेरामाश्वमेधे
चित्रांगवधोनामसप्तविंशतितमोऽध्यायः २७

अष्टाविंशतितमोऽध्यायः

शेषउवाच
अथपुत्रंसमालोक्यपतितंव्यसुमुद्धतम्
विललापभृशंराजासुतदुःखेनदुःखितः १
मूर्ध्निसंताडयामासपाणिभ्यामतिदुःखितः
कम्पमानोभृशंचाश्रूण्यमुञ्चन्नयनाब्जयो
ः २
गृहीत्वापतितंवक्रंचंद्र बिंबमनोरमम्
पुष्कलेषुक्षतासृग्भिःक्लिन्नंकुंडलशोभ
ितम् ३
कुटिलभ्रूयुगंश्रेष्ठंसंदष्टाधरपल्लवम्
सचुंबन्मुखपद्मेनविलपन्निदमब्रवीत् ४
हापुत्रवीरकथमुत्सुकचेतसंमां
किंनेक्षसेविशदनेत्रयुगेनशूर
किंमद्विनोदकथयारहितस्त्वमेव
रोषोदधिप्लुतमनाःकिललक्ष्यसेच ५
वदपुत्रकथंमांत्वंप्रब्रूषेनहसन्पुनः
अमृतैर्मधुरास्वादैर्विनोदयसिपुत्रक ६
शत्रुघ्नाश्वंगृहाणत्वंसितचामरशोभितम्
स्वर्णपत्रेणशोभाढ्यंत्यजनिद्रा मं !
हामते ७
एषप्रतापविशदःप्रतापाग्र्यःपरंतपः
धनुर्बिभ्रत्पुरोभातिपुष्कलःपरवीरहा ८

एनंवारयसत्तीक्ष्णैर्बाणैःकोदंडनिर्गतैः
कथंत्वंरणमध्येवैशेतेवीरविमोहितः ९
हस्तिनःपत्तयश्चैवरथारूढाभयार्दिताः
शरणंत्वांसमायांतितानीक्षस्वमहामते १०
पुत्रत्वयाविनासोढुंकथंशक्तोरणांगणे
शत्रुघ्नसायकांस्तीक्ष्णांश्चंडकोदंडनिर्गतान् ११
अतोमांतुत्वयाहीनंकोवापालयितुंक्षमः
यदित्यक्ष्यसिनिद्रात्वं!
जयायाहंक्षमस्तदा १२
इत्थंविलप्यसुभृशंतताडहृदयंस्वकम्
बहुशःपाणिनाराजापुत्रदुःखेनदुःखितः १३
तदाविचित्रदमनौस्वस्वस्यंदनसंस्थितौ
पितुश्चरणयोर्नत्वाऊचतुःसमयोचितम् १४
राजन्नस्मासुजीवत्सुकिंदुःखंहृदितद्वद
वीराणांप्रधनेमृत्युर्वांच्छितोजायतेमहान् १५
धन्योऽयबतचित्रांगोयोवीरभुविशोभते
सकिरीटस्तुसंदष्टदंतच्छदयुगःप्रभुः १६
कथयाशुकिमद्यैवकुर्वस्तेकार्यमीप्सितम्शत्रुघ्नवाहिनींसर्वांहन्वआवामनाथिनीम् १७
अद्यैवपुष्कलंभ्रातुर्वधकारिणमाहवे पातयावोरथाच्छित्त्वाशिरोमुकुटमंडितम् १८

त्यजशोकंसुदुःखार्तःकथंभासिमहामते आज्ञापयावांमानार्हकुरुयुद्धेमतिंतथा १९ इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुत्रयोर्वीरमानिनोःशोकंत्यक्त्वामहाराजोयुद्धायमतिमादधात् २०
तावपिप्रतियोद्धारंवांच्छंतौरणदुर्मदौ
जग्मतुःकटकेशत्रोरनंतभटपूरिते २१
रिपुतापेनदमनोनीलरत्नेनचेतरः
युयुधातेरणेवीरौप्रावृषीवबलाहकौ २२
राजाकनकसन्नद्धेरथेमणिविचित्रिते
रत्नकूबरशोभाढ्येतिष्ठंश्चापधरोबली २३
ययौयोद्धुंतुशत्रुघ्नंवीरकोटभिरावृतम्
तृणीकुर्वन्महावीरान्धनुर्विद्याविशारदान् २४
तंयोद्धुमागतंदृष्ट्वासुबाहुंरोषपूरितम्
पुत्रनाशेनकुर्वंतंसर्वसैन्यवधादिकम् २५
शत्रुघ्नपार्श्वसंचारीहनूमांस्तमुपाद्रवत्
नखायुधोमहानादंकुर्वन्मेघइवाहवे २६
सुबाहुस्तंहनूमंतमागच्छंतंमहारवम्
उवाचप्रहसन्वाक्यंरोषपूरितलोचनः २७
क्वगतःपुष्कलोहत्वामत्पुत्रंरणमंडले
पातयाम्यद्यतस्याशुशिरोज्वलितकुंडलम् २८
क्वशत्रुघ्नोवाहपालःक्वचरामःकुतोभटाः प्राणहंतारमायांतंपश्यंतुप्रधनेतुमाम्

२९
इतितद्वाक्यमाकर्ण्यहनूमान्निजगादतम् शत्रुघ्नोलवणच्छेत्तावर्ततेसैन्यपालकः ३०
सकथंप्रधनेयुध्येत्सेवकेऽग्रेस्थितेनृपमांविजित्यरणेतंचत्वंगंतासिनरर्षभ ३१
इत्युक्तवंतंतरसाविव्याधदशसायकैः
हृदिवानरमत्युग्रंपर्वताग्र्यमिवस्थितम् ३२
सबाणानागतांस्तांश्चगृहीत्वाकरसंपुटे
चूर्णयामासतिलशःशितान्वैरिविदारणान् ३३
चूर्णयित्वाशरांस्तांस्तुनिनदन्घनगर्जितैः
पुच्छेनावेष्ट्यतस्योच्चैरथंनिन्येमहाबलः ३४
तदातंनृपवर्योऽसावाकाशेस्थितएवसः लांगूलंताडयामासशिताग्रैःसायकैर्मुहुः
३५
सताडितस्तुपुच्छाग्रेशरैःसन्नतपर्वभिः
मुमोचतद्रथंदिव्यंकनकेनविचित्रितम् ३६
समुक्तस्तेनतरसाशरैस्तीक्ष्णैर्जघानतम्हनूमंतंकपिवरंरोषसंपूरितेक्षणः ३७
हनूमान्बाणविच्छिन्नःसर्वत्ररुधिराप्लुतः
महारोषंसमाधत्तनृपोपरिकपीश्वरः ३८
गृहीत्वातस्यदंष्ट्राभीरथंहयसमन्वितम्

चूर्णयामसवेगेनतदद्भुतमिवाभवत् ३९
स्वरथंभज्यमानंतुदृष्ट्वाराजात्वरन्बली
अन्यंरथंसमास्थाययुयुधेतंमहाबलम् ४०
पुच्छेमुखेऽथोरसिचभुजेचरणयोर्नृपः
जघानशरसंधानकोविदःपरमास्त्रवित् ४१
तदाक्रुद्धःकपिवरस्ताडयामासवक्षसि पादेनोत्प्लुत्यवेगेनराज्ञःसुभटशोभिनः ४२
सपदाप्रहतोभूमौपपातकिलमूर्च्छितः
मुखाद्वमन्नसृक्चोष्णंश्वासपूरप्रवेपितः ४३
तदाप्रकुपितोऽत्यतंहनूमान्प्रधनांगणे
अश्वान्वीरान्गजांश्चापिचूर्णयामासवेगतः ४४
तदासुकेतुस्तद्भ्रातातथालक्ष्मीनिधिर्नृपः
उभावपिसुसन्नद्धौयुद्धायसमुपस्थितौ ४५
राजानंमूर्च्छितंदृष्ट्वाप्रपलाय्यगतानराः
इतस्ततोबाणसंघैःक्षताःपुष्कलवर्षितैः ४६
तद्भज्यमानंस्वबलंवीक्ष्यराजात्मजोबली
दमनःस्तंभयामससेतुर्वार्धिमिवोच्चलम् ४७
तदातुमूर्च्छितोराजास्वप्नमेकंददर्शह
रणमध्येकपिवरप्रपदाघातताडितः ४८
रामचंद्रस्त्वयोध्यायांसरयूतीरमंडपे ब्राह्मणैर्याज्ञिकश्रेष्ठैर्बहुभिःपरि

वारितः ४९
तत्रब्रह्मादयोदेवास्तत्रब्रह्मांडकोटयः
कृतप्राञ्जलयस्तंवैस्तुवंतिस्तुतिभिर्मुहुः ५०
रामंश्यामंसुनयनंमृगशृंगपरिग्रहम्
गायंतिनारदाद्याश्चवीणोल्लसितपाणयः ५१
नृत्यंत्यप्सरसस्तत्रघृताचीमेनकादयः
वेदामूर्तिधराभूत्वाउपतिष्ठंतिराघवम् ५२
यच्चकिंचिद्वस्तुजातंसर्वशोभासमन्वितम्तस्यदातारमखिलंभक्तानांभोगदायकम् ५३
इत्येवमादिसंपश्यञ्जाग्रत्संज्ञामवापसःब्रह्मशापहतज्ञानःकिंदृष्टमितिवैवदन् ५४
उत्थायप्रययौपद्भ्यांशत्रुघ्नचरणंप्रतिभृत्यकोटिपरीवारोरथकोटिपरीवृतः ५५
सुकेतुंतुसमाहूयविचित्रंदमनंतथा
युद्धंकर्तुंसमुद्युक्तान्वारयामासधर्मवित् ५६
उवाचतान्महाराजोधर्मात्माधर्मसंयुतः
भ्रातःपुत्रौशृणुतमेवाक्यंधर्मसमन्वितम् ५७
मायुद्धंकुरुतक्षिप्रमनयस्तुमहानभूत्
यद्रामचंद्र
वाहंत्वमगृह्णादमनोर्ज्जितम् ५८
एषरामःपरंब्रह्मकार्यकारणतःपरम्
चराचरजगत्स्वामीनमानुषवपुर्धरः ५९

एतद्धिब्रह्मविज्ञानमधुनाज्ञातवानहम्
पुरासितांगशापेनहृतज्ञानधनोऽनघाः ६०
अहंपुरातीर्थयात्रांगतस्तत्त्वविवित्सया
तत्रानेकेमयादृष्टामुनयोधर्मवित्तमाः ६१
असितांगंमुनिमहंगतवाञ्ज्ञातुमिच्छया तदाप्रोवाचमांविप्रःकृपांकृत्वाममोपरि ६२
योऽसावयोध्याधिपतिःसपरब्रह्मशब्दितः
तस्ययाजानकीदेवीसाक्षात्साचिन्मयीस्मृता ६३
एनंतुयोगिनःसाक्षादुपासतेयमादिभिः
दुस्तरापारसंसारवारिधिंसंतितीर्षवः ६४
स्मृतमात्रोमहापापहारीसगरुडध्वजः
यएनंसेवतेविद्वान्ससंसारंतरिष्यति ६५
तदाहमहसंविप्रंकोऽयरामस्तुमानुषः
केयंसाजानकीदेवीहर्षशोकसमाकुला ६६
अजन्मनःकथंजन्मअकर्तुःकृत्यमत्रकिम्
जन्मदुःखजरातीतंकथयस्वमुनेमम ६७
इत्युक्तवंतंमांक्रुद्धःशशापसमुनीश्वरः अज्ञात्वातत्स्वरूपंत्वंप्रतिब्रूषेममाधम ६८
एनंनिंदसिरामंत्वंमानुषोऽयमिदंहसन्
तस्मात्त्वंतत्त्वसंमूढोभविष्यस्युदरंभरिः ६९
तदाहंतस्यचरणावगृह्णंसदयायुतः

दृष्ट्वामेविनयंमांतुप्रावोचत्करुणानिधिः ७०
त्वंरामस्यमखेविघ्नंकरिष्यसियदानृप
तदाहनूमानंघ्रिंत्वांताडयिष्यतिवेगतः ७१
तदात्वंज्ञास्यसेराजन्नान्यथास्वमनीषयापुराहमुक्तस्तेनैवंतद्दृष्टमधुनामया ७२
यदामांहनुमान्क्रुद्धस्ताडयामासवक्षसि तदाऽदर्शंरमानाथंपूर्णब्रह्मस्वरूपिणम् ७३
तस्मादश्वंतुशोभाढ्यमानयंतुमहाबलाः
धनानिचैववासांसिराज्यंचेदंसमर्पये ७४
रामंदृष्ट्वाकृतार्थःस्यामहंयज्ञेतिपुण्यदे
आनयंतुहयंमह्यंरोचतेतुतदर्पणम् ७५
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे सुबाहुपराजयोनामअष्टाविंशतितमोऽध्यायः२ ८

एकोनत्रिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
तेतुतातवचःश्रुत्वाहर्षिताःसंप्रहारिणःतथेत्यूचुर्महाराजंरामदर्शनलालसम् १ पुत्राऊचुः
राजन्भवत्पदांभोजान्नान्यंजानीमहेवयम्

यत्तवस्वांततोजातंतद्भवत्वद्यवेगतः २
अश्वोऽयनीयतांतत्रसितचामरभूषितः
रत्नमालातिशोभाढ्यश्चंदनादिकचर्चितः ३
राज्यमाज्ञाफलंस्वामिन्कोशाबहुसमृद्धयःवासांसिसुमहार्हाणिसूक्ष्माणिसुगुणानिच
४
चंदनंचंद्रकंचैववाजिनःसुमनोहराः
हस्तिनस्तुमदोद्धूतारथाःकांचनकूबराः ५
विचित्रतरवर्णादिनानाभूषणभूषिताः
दास्यःशतसहस्रंचदासाश्चसुमनोरमाः ६
मणयःसूर्यसंकाशारत्नानिविविधानिच
मुक्ताफलानिशुभ्राणिगजकुंभभवानिच ७
विद्रुमाःशतसाहस्रायद्यद्वस्तुमहोदयम्
तत्सर्वंरामचंद्रायदेहिराजन्महामते ८
सुतानस्मान्किंकरान्नःसर्वानर्पयभूपते
कथंनकुरुषेराजंस्तदधीनंनृपासनम् ९
शेषउवाच
इतिपुत्रवचःश्रुत्वाहर्षितोऽभून्महीपतिः
उवाचचसुतान्वीरान्स्ववाक्यकरणोद्यतान् १०
राजोवाच
आनयंतुहयंसर्वेसन्नद्धाःशस्त्रपाणयः नानारथपरीवारास्ततोयास्येनृपंप्रति ११ शेषउवाच
इतिराज्ञोवचश्रुत्वाविचित्रोदमनस्तथा

सुकेतुःसमरेशूराजग्मुस्तस्याज्ञयोद्यताः १२
तेगत्वाथपुरींशूरावाजिनंसुमनोरमम् सितचामरसंयुक्तंस्वर्णपत्राद्यलंकृतम् १३
रत्नमालाविभूषाढ्यंचित्रपत्रेणशोभितम् विचित्रमणिभूषाढ्यंमुक्ताजालस्वलंकृतम् १४
रज्ज्वाधृतंमहावीरैःपूर्वतःपृष्ठतोभटैःमहाशस्त्रास्त्रसंयुक्तैःसर्वशोभासमन्वितैः १५
सितातपत्रमस्योच्चैर्भातिमूर्धनिवाजिनःसुचामरद्वयंयस्यध्रियतेपुरतोमुहुः १६
कृष्णागर्वादिधूपैश्चधूपितंवायुवेगिनम्राज्ञःपुरोनिनायाश्वंहयमेधस्यसत्क्रतोः १७
तमानीतंहयंदृष्ट्वारत्नमालाविभूषितम्
मनोजवंकामरूपंजहर्षमतिमान्नृपः १८
जगामपद्भ्यांशत्रुघ्नंराजचिह्नाद्यलंकृतः
स्वपुत्रपौत्रैःसंयुक्तोराजापरमधार्मिकः १९
ययौकर्तुंधनानांससद्व्ययंचलगामिनाम्
एतद्विनश्वरंमत्वादुःखदंसक्तचेतसाम् २०
शत्रुघ्नंसददर्शाथसितच्छत्रेणशोभितम् चामरैर्वीज्यमानञ्चसेवकैःपुरतःस्थितैः

२१
सुमतिंपरिपृच्छंतंरामचंद्रकथानकम् भयवार्ताविनिर्मुक्तंवीरशोभास्वलंकृतम् २२
वीरैःकोटिभिराकीर्णंवाजिपालनकांक्षिभिःवानराणांसहस्रैश्चसमंतात्परिवारितम् २३
दृष्ट्वाशत्रुघ्नचरणौप्रणनामसपुत्रकः
धन्योऽहमितिसंहृष्टोवदन्रामैकमानसः २४
शत्रुघ्नस्तंप्रणयिनंदृष्ट्वाराजानमुद्भटम्
उत्थायासनतःसर्वैर्भटैर्दोर्भ्यांससस्वजे २५
दृढंसंपूज्यराजातंशत्रुघ्नंपरवीरहा
उवाचहर्षमापन्नोगद्गदस्वरयागिरा २६
सुबाहुरुवाच
अद्यधन्योस्मिससुतःसकुटुंबःसवाहनः
यद्युष्मच्चरणौद्रक्ष्येनृपकोटिभिरीडितौ २७
अज्ञानिनासुतेनायंगृहीतोवाजिनांवरः
दमनेनानयंत्वस्यक्षमस्वकरुणानिधे २८
नजानातिरघूत्तंसंसर्वदेवाधिदैवतम्
लीलयाविश्वस्रष्टारंहंतारमपिपालकम् २९
इदंराज्यंसमृद्धांगंसमृद्धबलवाहनम्
इमेकोशाधनैःपूर्णाइमेपुत्राइमेवयम् ३०
सर्वेवयंरामनाथास्त्वदाज्ञाप्रतिपालकाःगृहाणसर्वंसफलंनमेऽस्तिक्वचिदुन्मतम् ३१

क्वासौहनूमान्रामस्यचरणांभोजषट्पदः
यत्प्रसादादहंप्राप्स्येराजराजस्यदर्शनम् ३२
साधूनांसंगमेकिंकिंप्राप्यतेनमहीतले
यत्प्रसादादहंमूढोब्रह्मशापमतीतरम् ३३
दृष्ट्वात्वद्यमहाराजंपद्मपत्रनिभेक्षणम्
प्राप्स्यामिजन्मनःसर्वंफलंदुर्लभमत्रच ३४
ममतावद्गतंचायुर्बहुरामवियोगिनः
स्वल्पमुर्वरितंतत्रकथंद्रक्ष्येरघूत्तमम् ३५
मह्यंदर्शयतंरामंयज्ञकर्मविचक्षणम्
यदंघ्रिरजसापूताशिलाभूतामुनिप्रिया ३६
काकःपरंपदंप्राप्तोयद्बाणस्पर्शनात्खगः अनेकेयस्यवक्त्राब्जंवीक्ष्यसंख्येपदंगताः ३७
येत्वस्यरघुनाथस्यनामगृह्णंतिसादराः
तेयांतिपरमंस्थानंयोगिभिर्यद्विचिंत्यते ३८
धन्यायोध्याभवालोकायेराममुखपंजम्
स्वलोचनपुटैःपीत्वासुखंयांतिमहोदयम् ३९
इतिसंभाष्यनृपतिंवाहंराज्यंधनानिच
सर्वंसमर्प्यचावोचत्किंकरोस्मिमहीपते ४०
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञःपरपुरंजयः प्रत्युवाचेतितंभूपंवाग्मीवाक्यविशारदः

४१
शत्रुघ्नउवाच
कथंराजन्निदंब्रूषेत्वंवृद्धोममपूजितः सर्वंत्वदीयंत्वद्राज्यंदमनोविदधात्वयम् ४२
क्षत्त्रियाणामिदंकृत्यंयत्संग्रामविधायकम्
सर्वंराज्यंधनंचेदंप्रतियातुममाज्ञया ४३
यथामेरघुनाथस्तुपूज्योवाङ्मनसासदा
तथात्वमपिमत्पूज्योभविष्यसिमहीपते ४४
भवान्सज्जोभवत्वद्यहयस्यानुगमंप्रति
सन्नद्धःकवचीखड्गीगजाश्वरथसंयुतः ४५
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहीपतिः
पुत्रंराज्येऽभिषेच्यैवशत्रुघ्नेनसुपूजितः ४६
महारथैःपरिवृतोनिजंपुत्रंरणांगणे पुष्कलेनहतंभूपःसंस्कृत्यविधिपूर्वकम्
४७
क्षणंशुशोचतत्त्वज्ञोलोकदृष्ट्यामहारथःज्ञानेनानाशयच्छोकंरघुनाथमनुस्मरन् ४८
सज्जीभूतोरथेतिष्ठन्महासैन्यसमावृतः
आजगामसशत्रुघ्नंमहारथिपुरस्कृतः ४९
राजातमागतंदृष्ट्वासर्वसैन्यसमन्वितम्
गंतुंचकारधिषणांहयवर्यस्यपालने ५०
सोऽश्वोविमोचितस्तेनभालेपत्रेणचिह्नितःवामावर्तंभ्रमन्प्रायात्पौर्वाञ्जनपदान

्बहून् ५१
तत्रतत्रत्यभूपालैर्महाशूराभिपूजितैः
प्रणतिःक्रियतेतस्यनकोपितमगृह्णत ५२
केचिद्वासांसिचित्राणिकेचिद्राज्यंस्वकंमहत्
केचिद्धनंजनंकेचिदानीयप्रणमंतितम् ५३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशत्रुघ्नस्य सुबाहुनासहनिर्याणंनामएकोनत्रिंशत्तमोऽ ध्यायः २९

त्रिंशोऽध्यायः
शेषउवाच
अथतेजःपुरंप्राप्तस्तुरगःपत्रशोभितः
यस्यांपालयतेराजाप्रजाःसत्येनसत्यवान् १
अथकोटिपरीवारोरघुनाथानुजस्ततः
हयानुगोययौतस्यपुरतःपुरधर्षणः २
तद्दृष्ट्वानगरंरम्यंचित्रप्राकारशोभितम्
कांचनैःकलशैस्तत्रपरितःप्रतिभासितम् ३
देवायतनसाहस्रैःसर्वतश्चविराजितम्
यतीनांतुमठास्तत्रशोभंतेयतिपूरिताः ४
वहत्यत्रमहादेवीशिखिलोचनमूर्धगा
हंसकारंडवाकीर्णामुनिवृंदनिषेविता ५
ब्राह्मणानांप्रत्यगारमग्निहोत्रभवःपुन

ः
धूमस्तत्रपुनात्यंगपातकाप्लुतमानसान् ६
उवाचसुमतिंराजाशत्रुघ्नःशत्रुतापनः
तत्पुरप्रेक्षणोद्भूतहर्षविस्मितमानसः ७
शत्रुघ्नउवाच
मंत्रिन्कथयकस्येदंपुरंमेदृष्टिगोचरम्
करोतिमानसाह्लादंधर्मेणप्रतिपालितम् ८
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहीपतेः
उवाचसुमतिःसर्वंयथातथमनुद्धतम् ९
सुमतिरुवाच
शृणुष्वावहितःस्वामिन्वैष्णवस्यकथाःशुभाः
याःश्रुत्वामुच्यतेपापाद्ब्रह्महत्यासमादपि १०
जीवन्मुक्तोवरीवर्तिरामांघ्र्यंबुजषट्पदः
सत्यवान्यज्ञयज्ञांगज्ञाताकर्ताऽवितामहान् ११
धेनुंप्रसाद्यबहुभिर्व्रतैर्यंप्रापतत्पिता
ऋतंभराख्योजगतिख्यातःपरमधार्मिकः १२
गौःप्रसन्नाददौपुत्रमनेकगुणसंस्कृतम् सत्यवंतंसुशोभाढ्यंतंजानीहिनृपोत्तमम् १३
शत्रुघ्नउवाच

कोवाऋतंभरोराजाकिमर्थंधेनुपूजनम्
कथंप्राप्तःसुतस्तस्यवैष्णवोविष्णुसेवकः १४
सर्वमेतत्समाचक्ष्ववैष्णवस्यकथानकम्
श्रुतंहरतिजंतूनांमहापातकपर्वतम् १५
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहार्थकम्
कथयामासविशदंतदुत्पत्तिकथानकम् १६
ऋतंभरोनरपतिरनपत्यःपुराऽभवत्
कलत्राणिबहून्यस्यनपुत्रंप्रापतेषुवै १७
तदाजाबालिनामानंमुनिंदैवादुपागतम्
प्रपच्छकुशलोद्युक्तःसपुत्रोत्पत्तिकारणम् १८
ऋतंभरउवाच
स्वामिन्वंध्यस्यमेब्रूहिपुत्रोत्पत्तिकरंवचः
यत्कृत्वाजायतेऽपत्यंममवंशधरंवरम् १९
तज्ज्ञात्वाभवतोभव्यंप्रकुर्यांनिश्चितंवचः
दानंव्रतंवातीर्थंवामखंवामुनिसत्तम २०
इतिराज्ञोवचःश्रुत्वाजगादमुनिसत्तमः
सुतोत्पत्तिकरंवाक्यंप्रणतस्यसुतार्थिनः २१
अपत्यप्राप्तिकामस्यसंत्युपायास्त्रयःप्रभो

विष्णोःप्रसादोगोश्चापिशिवस्याप्यथवापुनः २२
तस्मात्त्वंकुरुवैपूजांधेनोर्देवतनोर्नृप
यस्याःपुच्छेमुखेशृंगेपृष्ठेदेवाःप्रतिष्ठिताः २३
सातुष्टादास्यतिक्षिप्रंवांछितंधर्मसंयुतम्
एवंविदित्वागोपूजांविधेहित्वमृतंभर २४
योवैनित्यंपूजयतिगांगेहेयवसादिभिः
तस्यदेवाश्चपितरोनित्यंतृप्ताभवंतिहि २५
योवैगवाह्निकंदद्यान्नियमेनशुभव्रतः तेनसत्येनतस्यस्युःसर्वेपूर्णामनोरथाः २६
तृषितागौर्गृहेबद्धागेहेकन्यारजस्वला देवताचसनिर्माल्याहंतिपुण्यंपुराकृतम् २७
योवैगांप्रतिषिद्ध्य्तेचरंतींस्वंतृणंनरः
तस्यपूर्वेचपितरःकंपंतेपतनोन्मुखाः २८
योवैयष्ट्याताडयतिधेनुंमर्त्योविमूढधीःधर्मराजस्यनगरंसयातिकरवर्जितः २९
योवैदंशान्वारयतितस्यपूर्वेह्यधोगताः
नृत्यंतिमत्सुतोह्यस्मांस्तारयिष्यतिभाग्यवान् ३०
अत्रैवोदाहरंतीममितिहासंपुरातनम्

जनकस्यपुरावृत्तंधर्मराजपुरेऽद्भुतम् ३१
एकदाजनकोराजायोगेनासून्समत्यजत्
तदाविमानंसंप्राप्तंकिंकिणीजालभूषितम्
३२
तदारुह्यगतोराजासेवकैरूढदेहवान्
मार्गेजगामधर्मस्यसंयमिन्याःपुरॐऽतिके
३३
तदानरककोटीषुपीड्यंतेपापकारिणः
जनकस्यांगपवनंप्राप्यसौख्यंप्रपेदिरे ३४
निरयेदाहजापीडाजातैषांसुखकारिणी
महादुःखंतदानष्टंजनकस्यांगवायुना ३५
तदातंनिर्गतंदृष्ट्वाजंतवःपापपीडिताः
अत्यंतंचुक्रुशुर्भीतास्तद्वियोगमनिच्छ
वः ३६
ऊचुस्तेकरुणांवाचंमागच्छसुकृतिन्नितः
त्वदंगवायुसंस्पर्शात्सुखिनःस्यामपीडित
ाः ३७
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराजापरमधार्मिकः
मानसेचिंतयामासकरुणापूरपूरितः ३८
चेन्मत्तःप्राणिनांसौख्यंभवेदिहतदापुनः
अत्रैवचपुरेस्थास्येस्वर्गएषमनोरमः ३९
एवंकृत्वानृपस्तस्थौतत्रैवनिरयाग्रतः
विदधत्प्राणिनांसौख्यमनुकंपितमानसः ४०
तत्रधर्मस्तुसंप्राप्तोनिरयद्वारिदुःखद
े
कारयन्यातनास्तीव्रानानापातककारिणाम् ४१

तदाददर्शराजानंजनकंद्वारिसंस्थितम्
विमानेनमहापुण्यकारिणंदययायुतम् ४२
तमुवाचप्रेतपतिर्जनकंसहसन्गिरा
राजन्कुतस्त्वंसंप्राप्तःसर्वधर्मशिरोमणिः ४३
एतत्स्थानंपातकिनांदुष्टानांप्राणघातिनाम्
नायांतिपुरुषाभूपत्वादृशाःपुण्यकारिणः
४४
अत्रायांतिनरास्तेवैयेपरद्रोहतत्पराः
परापवादनिरताः परद्रव्यपरायणाः ४५
योवैकलत्रंधर्मिष्ठंनिजसेवापरायणम्
अपराधादृतेजह्यात्सनरोऽत्रसमाव्रजेत् ४६
मित्रंवञ्चयतेयस्तुधनलोभेनलोभितः
आगत्यात्रनरःपीडांमत्तःप्राप्नोतिदारुणाम् ४७
योरामंमनसावाचाकर्मणादंभतोऽपिवा द्वेषाद्वाचोपहासाद्वानस्मरत्येवमूढधीः ४८
तंबध्नामिपुनस्त्वेषुनिक्षिप्यश्रपयामिच
यैःस्मृतोनरमानाथोनरकक्लेशवारकः ४९
तावत्पापंमनुष्याणामंगेषुनृपतिष्ठति
यावद्रामंनरसनागृणातिकलिदुर्मतेः ५०
महापापकराराजन्येभवंतिमहामते तानानयंतिमद्भृत्यास्त्वादृशान्द्र

ष्टुमक्षमाः ५१
तस्माद्गच्छमहाराजभुंक्ष्वभोगाननेकशः
विमानवरमारुह्यभुंक्ष्वपुण्यमुपार्जितम् ५२
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यधर्मराजस्यतत्पतेः
उवाचधर्मराजानंकरुणापूरपूरितः ५३
जनकउवाच
अहंगच्छामिनोनाथजीवानामनुकम्पया
मदंगवायुनाह्येतेसुखंप्राप्ताःस्मसंस्थिताः ५४
एतान्मुंचसिचेद्राजन्सर्वान्वैनिरयस्थितान्
ततोगच्छामिसुखितःस्वर्गंपुण्यजनाश्रितम् ५५
जाबालिरुवाच
इतिवाक्यमथाश्रुत्यजनकंप्रत्युवाचसः
प्रत्येकंनिर्दिशञ्जीवान्निरयस्थाननेकशः ५६
धर्मउवाच
अयंमित्रकलत्रंवैविश्वस्तमनुजग्मिवान्
तस्मादेनंलोहशंकौवर्षायुतमपीपचम् ५७
पश्चादेनंसूकराणांयोनौनिक्षिप्यदोषिणम्मानुषेष्ववतार्योऽयषंढचिह्नेनचिह्नितः ५८
अनेनपरदाराश्चबलादालिगितामुहुः तस्मादयंपच्यतेऽत्ररौरवेशतहायनम् ५९

अयंतुपरकीयंस्वंमुषित्वाबुभुजेकुधीः
तस्मादस्यकरौछित्त्वापचेयंपूयशोणिते ६०
अयंसायंतनेप्राप्तमतिथिंक्षुधयार्दितम्वाण्यापिनाकरोत्तस्यपूजनंस्वागतंनच ६१
तस्मादयंपातनीयस्तामिस्रेंधनपूरिते
भ्रमरैःपीडितोयातुयातनांशतहायनम् ६२
अयंतावत्परस्योच्चैर्निंदांकुर्वन्नलज्जितः
अयमप्यशृणोत्कर्णौप्रेरयन्बहुशस्तुताम् ६३
तस्मादिमावंधकूपेपतितौदुःखदुःखितौ
अयंमित्रध्रुगुद्विग्नःपच्यतेरौरवेभृशम् ६४
तस्मादेतान्पापभोगान्कारयित्वाविमोचये
त्वंगच्छनरशार्दूलपुण्यराशिविधायकः ६५
जाबालिरुवाच
एवंसनिर्दिशञ्जीवांस्तूष्णीमासाघकारिणःप्रोवाचरामभक्तोऽसौकरुणापूरितेक्षणः ६६
जनकउवाच
कथंनिरयनिर्मुक्तिर्जीवानांदुःखिनांभवेत्
तदाशुकथयत्वंवैयत्कृत्वासुखमाप्नुयुः ६७
धर्मउवाच
नैभिराराधितोविष्णुर्नैभिस्तस्यकथाःश्रुताः
कथंनिरयनिर्मुक्तिर्भवेद्वैपापकारिणाम्

६८
यदित्वंमोचयस्येतान्महापापकरानपि
तर्ह्यर्पयमहाराजपुण्यंतत्कथयामियत् ६९
एकदाप्रातरुत्थायशुद्धभावेनचेतसा
ध्यातःश्रीरघुनाथोऽसौमहापापहराभिधः ७०
रामरामेतियच्चोक्तंत्वयाशुद्धेनचेतसा
तत्पुण्यमर्पयैतेभ्योयेनस्यान्निरयाच्च्युतिः ७१
जाबालिरुवाच
एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यधर्मराजस्यधीमतः
पुण्यंददौमहाराजआजन्मसमुपार्जितम् ७२
यदाजन्मकृतैःपुण्यैरघुनाथार्चनोद्भवैः
एतेषांनिरयान्मुक्तिर्भवत्वत्रमनोरमा ७३
एवंकथयतस्तस्यजीवानिरयसंस्थिताः
तत्क्षणान्निरयान्मुक्ताजातादिव्यवपुर्धराः ७४
ऊचुस्तेजनकंराजंस्त्वत्प्रसादाद्वयंक्षणात्
दुःखदान्निरयान्मुक्तायास्यामःपरमंपदम् ७५
तान्दृष्ट्वासूर्यसंकाशान्नरान्निरयनिःसृतान्
तुतोषचित्तेसुभृशंसर्वभूतदयापरः ७६
तेसर्वेप्रययुर्लोकंदिवंदेवैरलंकृतम्
जनकंतुप्रशंसंतोमहाराजंदयानिधिम् ७७
इति

श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसत्यवदा- ख्यानेजनकेननरकस्थप्राणिमोचनंनामत्रिंशोऽध्यायः ३०

एकत्रिंशोऽध्यायः
जाबालिरुवाच
अथतेषुप्रयातेषुनरकस्थेषुवैनृषु
राजापप्रच्छकीनाशंसर्वधर्मविदांवरम् १
राजोवाच
धर्मराजत्वयाप्रोक्तंयत्पातककरानराः
आयांतितवसंस्थानंनचधर्मकथारताः २
मदागमनमत्राभूत्केनपापेनधार्मिक
तद्वैकथयसर्वंमेपापकारणमादितः ३
इति श्रुत्वातुतद्वाक्यंधर्मराजःपरंतप
कथयामासतस्यैवंयमपुर्यागमंतदा ४
धर्मराजउवाच
राजंस्तवमहत्पुण्यंनैतादृक्कस्यभूतले
रघुनाथपदद्वंद्वमकरंदमधुव्रत ५
त्वत्कीर्तिस्वर्धुनीसर्वान्पापिनोमलसंयुतान्
पुनातिपरमाह्लादकारिणीदुष्टतारिणी ६
तथापिपापलेशस्तेवर्ततेनृपसत्तम
येनसंयमिनीपार्श्वमागतःपुण्यपूरितः ७
एकदातुचरंतींगांवारयामासवैभवान्
तेनपापविपाकेननिरयद्वारदर्शनम् ८

इदानींपापनिर्मुक्तोबहुपुण्यसमन्वितः भुंक्ष्वभोगान्सुविपुलान्निजपुण्यार्जितान्बहून् ९
एतेषांकरुणावार्धीरघुनाथोसुखंहरन् संयमिन्यामहामार्गेप्रेरयामासवैष्णवम् १०
नागमिष्योयदित्वंवैमार्गेणानेनसुव्रत
अभविष्यत्कथंतेषांनिरयात्परिमोचनम् ११
त्वादृशाःपरदुःखेनदुःखिताःकरुणालयाः
प्राणिनांदुःखविच्छेदंकुर्वंत्येवमहामते १२
जाबालिरुवाच
एवंवदंतंशमनंप्रणम्यसदिवंगतः
दिव्येनसुविमानेनअप्सरोगणशोभिना १३
तस्माद्गावोऽनिशंपूज्यामनसापिनगर्हयेत्गर्हयन्निरयंयातियावदिंद्राश्चतुर्दश १४
तस्मात्त्वंनृपतिश्रेष्ठगोपूजांवैसमाचरसातुष्टादास्यतिक्षिप्रंपुत्रंधर्मपरायणम् १५
सुमतिरुवाच
तच्छ्रुत्वाधेनुपूजांसपप्रच्छकथमादरात्पूजनीयाप्रयत्नेनकीदृशंकुरुतेनरम् १६
जाबालिकथयामासधेनुपूजांयथाविधि
प्रत्यहंविपिनंगच्छेच्चारणार्थंव्रतीतुगोः १७

गवेयवांस्तुसंभोज्यगोमयस्थान्समाहरेत्
भक्षणीयायवास्तेतुपुत्रकामेनभूपते १८
सायदापिबतेतोयंतदापेयंजलंशुचि
सोच्चैःस्थानेयदातिष्ठेत्तदानींचासनस्थितः १९
दंशान्निवारयेन्नित्यंयवसंस्वयमाहरेत् एवंप्रकुर्वतःपुत्रंदास्यतेधर्मतत्परम् २०
सुमतिरुवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुत्रकामऋतंभरः
व्रतंचकारधर्मात्माधेनुपूजांसमाचरन् २१
प्रत्यहंकुरुतेगांवैयवसाद्येनतोषिताम्
दंशान्न्यवारयद्धीमान्यवभक्षकृतादरः २२
एवंधेनुंपूजयतोगतास्तुदिवसाघनाः
वनमध्येतृणादींश्चचरंतीमकुतोभयाम् २३
एकदानृपतिस्तस्यवनस्यश्रीनिरीक्षणे
न्यस्तदृष्टिःसपरितोबभ्रामसकुतूहली २४
तदागत्याहनद्गांवैपंचास्यःकाननांतरात् क्रोशंतींबहुधादीनांसिंहभारेणदुःखिताम्
२५
तदानृपःसमागत्यविलोक्यनिजमातरम्
सिंहेननिहतांपश्यन्रुरोदातीवविह्वलः २६
सदुःखितःसमागत्यजाबालिमुनिसत्तमम्
निष्कृतिंतस्यपप्रच्छगोवधस्यप्रमादतः २७
ऋतंभरउवाच
स्वामिंस्त्वदाज्ञयाधेनुंपालयन्वनमास्थ

ितः
कुतोप्यागत्यतांसिंहोजघानादृष्टिगोचरः २८
तस्यपापस्यनिष्कृत्यैकिंकरोमित्वदाज्ञया
कथंवाव्रतसंपूर्तिर्ममपुत्रप्रदायिनी २९
इत्युक्तवंतंतंभूपंजगादमुनिसत्तमः
संत्युपायामहीपालपापस्यास्यापनुत्तये ३०
ब्रह्मघ्नस्यकृतघ्नस्यसुरापस्यमहामते
प्रायश्चित्तानिवर्तंतेसर्वपापहराणिच ३१
कृच्छ्रैश्चांद्रा
यणैर्दानैर्व्रतैःसनियमैर्यमैः
पापानिप्रलयंयांतिनियमादनुतिष्ठतः ३२
द्वयोश्चनिष्कृतिर्नास्तिपापपुंजकृतोस्तयोः
मत्यागोवधकर्तुश्चनारायणविनिंदितुः ३३
गवांयोमनसादुःखंवांच्छत्यधमसत्तमः
सयातिनिरयस्थानंयावदिंद्राश्चतुर्दश ३४
योऽपिदेवंहरिंनिंदेत्सकृद्दुर्भाग्यवान्नरः
सचापिनरकंपश्येत्पुत्रपौत्रपरीवृतः ३५
तस्माज्ज्ञात्वाहरिंनिंदन्गोषुदुःखंसमाचरन्
कदापिनरकान्मुक्तिंनप्राप्नोतिनरेश्वर ३६
अज्ञानप्राप्तगोहत्याप्रायश्चित्तंतुवि

द्यते
रामभक्तंतुधीमंतंयाहित्वमृतुपर्णकम् ३७
सवैसमदृशःसर्वाञ्छत्रून्मित्राणिपश्यतितुभ्यंकथिष्यतिक्षिप्रंगोवधस्यास्यनिष्कृतिम् ३८
तस्यदेशांस्त्वमाक्रामंस्तेननिर्वासितःपुरा
वैरिभावंपरित्यज्यगच्छत्वमृतुपर्णकम् ३९
सयद्वदिष्यतिक्षिप्रंतत्कुरुष्वसमाहितःयथात्वत्कृतपापस्यनिष्कृतिर्हिभविष्यति ४०
सतुतद्वचनंश्रुत्वाजगामऋतुपर्णकम्
रामभक्तंरिपौमित्रेसमदृष्ट्यासमंजसम् ४१
सतस्मैकथयामासयज्जातंगोवधादिकम्
तस्यपापस्यनिष्कृत्यैह्युपायंसोऽप्यचिंतयत् ४२
क्षणंध्यात्वाथतंराजाऋतुपर्णऋतंभरम् उवाचप्रहसन्वाक्यंबुद्धिमान्धर्मकोविदः ४३
कोऽहराजन्मुनीनांवैपुरतःशास्त्रवेदिनाम्
तान्हित्वाकिंतुमांप्राप्तोमूर्खंपंडितमानिनम् ४४
तवमय्यस्तिचेच्छ्रद्धातदाकिंचिद्ब्रवीम्यहम्
शृणुष्वनरशार्दूलगदितंममसादरः ४५

भजश्रीरघुनाथंत्वंकर्मणामनसागिरा
नैष्कापट्येनलोकेशंतोषयस्वमहामते ४६
सतुष्टोदास्यतेसर्वंत्वद्धृदिस्थंमनोरथम्
अज्ञानकृतगोहत्यापापनाशंकरिष्यति ४७
रामंस्मरंस्त्वंधर्मात्मन्धेनुंपालयसत्तम
दत्त्वाद्विजायकनकंपापनिष्कृतिमाप्स्यसि ४८
सुमतिरुवाच
एतच्छ्रुत्वातुतद्वाक्यमृतंभरनृपस्तदा
विधायरामस्मरणंपूतात्माव्रतमाचरत् ४९
पूर्ववत्पालयन्धेनुंजगामविपिनंमहत्
रामनामस्मरन्नित्यंसर्वभूतहितेरतः ५०
तस्मैतुष्टातुसुरभिःप्रोवाचपरितोषिता
राजन्वरयमत्तोवैवरंहृत्स्थंमनोरथम् ५१
तदाप्रोवाचवैराजापुत्रंदेहिमनोरमम्
रामभक्तंपितृरतंस्वधर्मप्रतिपालकम् ५२
तुष्टादत्त्वावरंसापितस्मैराज्ञेसुतार्थिने
जगामादर्शनंदेवीकामधेनुःकृपावती ५३
सकालेप्राप्तवान्पुत्रंवैष्णवंरामसेवकम्
सत्यवत्संज्ञयायुक्तमकरोत्तत्रतत्पिता ५४
सत्यवंतंसुतंलब्ध्वापितृभक्तिपरंमहान्

परमंहर्षमापेदेशक्रतुल्यपराक्रमम् ५५
सराजाधार्मिकंपुत्रंप्राप्यहर्षेणनिर्भरः
राज्यंतस्मिन्महन्न्यस्यजगामतपसेवनम् ५६
तत्राराध्यहृषीकेशंभक्तियुक्तेनचेतसा
निर्धूतपापःसतनुरगाद्धरिपदंनृपः ५७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसत्यवदा- ख्यानेधेनुव्रतवर्णनंनामएकत्रिंशोऽध्या यः ३१

द्वात्रिंशोऽध्यायः
सुमतिरुवाच
असावपिनृपःसौम्यसत्यवान्नामविश्रुतः
निजधर्मेणलोकेशंरघुनाथमतोषयत् १
अस्मैतुष्टोरमानाथोददौभक्तिमचंचलाम्
निजांघ्रिपद्मेयजतांदुर्लभांपुण्यकोटिभिः २
नित्यंश्रीरघुनाथस्यकथानकमनातुरः
कुरुतेसर्वलोकानांपावनंकृपयायुतः ३
योनपूजयतेदेवंरघुनाथंरमापतिम्
सतेनताड्यतेदंडैर्यमस्यापिभयावहैः ४
अष्टमाद्वत्सरादूर्ध्वमशीतिवत्सरोभवेत्तावदेकादशीसर्वैर्मानुषैःकारिताऽमुना ५
तुलसीवल्लभायस्यकदाचिद्यच्छिरोधराम्

नमुंचतिरमानाथपादपद्मस्रगुत्तमा ६
ऋषीणामपिपूज्योयमितरेषांकथंनहि
रघुनाथस्मृतिप्रीतिर्धूतपाप्माहताशुभः ७
ज्ञात्वायंरामचंद्र स्यवाजिनंपरमाद्भुतम् आगत्यतुभ्यंसंदास्यत्येतद्राज्यमकंटकम् ८
त्वयायद्गदितंराजंस्तत्तेकथितमुत्तमम् पुनःकिंपृच्छसेस्वामिन्नाज्ञापयकरोमितत् ९
शेषउवाच
गतोऽश्वस्तत्पुरांतस्तुनानाश्चर्यसमन्वितः
तंदृष्ट्वाजनताःसर्वाराज्ञेगत्वान्यवेदयन् १०
जनताऊचुः
कोऽप्यश्वःसितवर्णेनगंगाजलसमेनवै
भालेसौवर्णपत्रेणराजमानःसमागतः ११
तच्छ्रुत्वावचनंरम्यंजनानांहृद्यमीरितम्
ताःप्रत्याहहसन्भूपोज्ञायतांकस्यवैहयः
१२
ताश्चैनंकथयामासुःशत्रुघ्नेनप्रपालितः
आयात्यश्वोमहीभर्तूरामस्यपुरमध्यतः १३
रामस्यनामसश्रुत्वाद्व्यक्षरंसुमनोरमम्जहर्षचित्तेसुभृशंगद्गदस्वरचिन्हितः १४

मयायोध्यापतिर्नित्यंयोरामश्चिन्त्यतेहृदि
तस्याश्वःसहशत्रुघ्नःसमायातःपुरंमम १५
हनूमांस्तत्ररामांघ्रिसेवाकर्ताभविष्यति
कदाचिदपियोरामंनविस्मरतिमानसे १६
गच्छामियत्रशत्रुघ्नोयत्रमारुतनंदनः
अन्येऽपियत्रपुरुषारामपादाब्जसेवकाः १७
अमात्यमादिदेशाथसर्वंराजधनंमहत् गृहीत्वातुमयासार्द्धमागच्छत्वरयायुतः १८
यास्येऽहरघुनाथस्यहयंपालयितुंवरम् कर्तुंचरामपादाब्जपरिचर्यांसुदुर्लभाम् १९
इत्युक्त्वानिर्जगामाथशत्रुघ्नंप्रतिसैनिकैः
तावत्पुरीमथप्राप्तोरामभ्राताससैनिकः २०
वीरागर्जंतिप्रबलारथाःसुनिनदंतिच
जयशंखस्वनास्तत्रवेणुनादाश्चसर्वतः २१
आगत्यसत्यवान्राजामंत्रिभिःसुसमन्वितः
चरणेप्रणिपत्यास्मैराज्यंप्रादान्महाधनम् २२
शत्रुघ्नस्तंतुराजानंज्ञात्वाराममनुव्रतम्
तद्राज्यंतस्यपुत्रायरुक्मनाम्नेददौमहत् २३

हनूमंतंपरीरभ्यसुबाहुंरामसेवकम्
अन्यान्वैरामभक्तांश्चपरिरभ्यमहायशाः २४
कृतार्थमिवचात्मानंमेनेसत्यसमन्वितः
ननंदचेतसितदाशत्रुघ्नेनसमन्वितः २५
हयस्तावद्गतोदूरंवीरैःसुपरिरक्षितः
शत्रुघ्नस्तेनभूपेनययौवीरसमन्वितः २६
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसत्य-वत्समागमोनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ३२

त्रयस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
गच्छत्सुरथिवर्येषुशत्रुघ्नादिषुभूरिषुमहाराजेषुसर्वेषुरथकोटियुतेषुच १
अकस्मादभवन्मार्गेतमःपरमदारुणम्
यस्मिन्स्वीयोनपारक्योलक्ष्यतेज्ञातिभिर्नरैः २
रजसाव्यावृतंव्योमविद्युत्स्तनितसंकुलम्
एतादृशेतुसंमर्देमहाभयकरेततः ३
मेघावर्षंतिरुधिरंपूयामेध्यादिकंबहु
अत्याकुलाबभूवुस्तेवीराःपरमवैरिणः ४
आकुलीकृतलोकेतुकिमिदंकिमितिस्थितिः
तमोव्याप्तानिलोकानांचक्षूंषिप्रथितौजसाम् ५

जहाराश्वंरावणस्यसुहृत्पातालसंस्थितः
विद्युन्मालीतिविख्यातोराक्षसश्रेणिसंवृतः ६
कामगेसुविमानेतुसर्वायसनिषेविणि
आरूढोऽश्वतुवीराणांभयंकुर्वञ्जहारह ७
मुहूर्तात्तत्तमोनष्टमाकाशंविमलंबभौ
वीराःशत्रुघ्नमुख्यास्तेप्रोचुःकुत्रहयोऽस्तिसः ८
तेसर्वेहयराजंतुलोकयंतःपरस्परम्
ददृशुर्नयदावाहंहाहाकारस्तदाभवत् ९
कुत्राश्वोहयमेधस्यकेननीतःकुबुद्धिना
इतिवाचमवोचंस्तेतावत्सदनुजेश्वरः १०
ददृशेसुभटैःसर्वैरथस्थैःशौर्यशोभितैः
विमानवरमारूढैराक्षसाग्र्यैःसमावृतः ११
दुमुर्खाविकरालास्यालंबदंष्ट्राभयानकाःराक्षसास्तत्रदृश्यंतेसैन्यग्रासायचोद्यताः १२
तदातंवेदयामासुःशत्रुघ्नंनृवरोत्तमम्
हयोनीतोनजानीमःखेविमानविलासिना १३
तमसाव्याकुलान्कृत्वावीरानस्मान्समाययौजग्राहनृपशार्दूलहयंकुरुयथोचितम् १४
शत्रुघ्नस्तद्वचःश्रुत्वामहारोषसमावृतःकोऽस्त्येषराक्षसोयोमेहयंजग्राहवीर्यवान् १५
विमानंतत्पतत्वद्यमद्बाणव्रजनिर्हतम् पतत्वद्यशिरस्तस्यक्षुरप्रैर्ममवैरिणः

१६
सज्जीयंतांरथाःसर्वैर्महाशस्त्रास्त्रपूरिताः
यांतुतंप्रतिसंहर्तुंयोद्धारोवाजिहारिणम् १७
इत्युक्त्वारोषताम्राक्षउवाचनिजमंत्रिणम्
नयानयविदंशूरंयुद्धकार्यविशारदम् १८
शत्रुघ्नउवाच
मंत्रिन्कथयकेयोज्याराक्षसस्यवधोद्यताःमहाशस्त्रामहाशूराःपरमास्त्रविदुत्तमाः १९
कथयाशुविचार्यैवंतत्करोमिभवद्वचः वीरान्कथयतस्यैवंयोग्यान्सर्वास्त्रकोविदान् २०
एतच्छ्रुत्वातुसचिवःप्राहवाक्यंयथोचितम्
वीरान्रणवरेयोग्यान्दर्शयंस्तरसानतान् २१
सुमतिरुवाच
जेतुंगच्छतुतद्रक्षःसमरेविजयोद्यतः महाशस्त्रास्त्रसंयुक्तःपुष्कलःपरतापनः २२
तथालक्ष्मीनिधिर्यातुशस्त्रसंघसमन्वितःकरोतुतस्ययानस्यभंगंतीक्ष्णैःस्वसायकैः २३

हनूमान्धृष्टकर्मात्रराक्षसैर्योधितुंक्षमः
करोतुमुखपुच्छाभ्यांताडनंरक्षसांप्रभो २४
वानराअपियेवीरारणकर्मविशारदाः गच्छंतुतेऽखिलायोद्धुंतववाक्यप्रणोदिताः २५
सुमदश्चसुबाहुश्चप्रतापाग्र्यश्चसत्तमाः
गच्छंतुसायकैस्तीक्ष्णैस्तान्योद्धुंराक्षसाधमान् २६
भवानपिमहाशस्त्रपरिवारोरथेस्थितः
करोतुयुद्धेविजयंराक्षसंहंतुमुद्यतः २७
एतन्मममतंराजन्येयोधास्तत्प्रमर्दनाः तेगच्छंतुरणेशूराःकिमन्यैर्बहुभिर्भटैः २८
इत्युक्तवतिवीराग्र्येऽमात्येसुमतिसंज्ञिके
शत्रुघ्नःकथयामासवीरान्संग्रामकोविदान् २९
भोवीराःपुष्कलाद्यायेसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः
तेवदंतुप्रतिज्ञांवैमत्पुरोराक्षसार्दने ३०
कृत्वाप्रतिज्ञांविपुलांस्वपराक्रमशोभिनीम्

गच्छंतुरणमध्येहिभवंतोबलसंयुताः ३१
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यमहाबलाः
स्वांस्वांप्रतिज्ञांमहतींचक्रुस्तेतेजसान्विताः ३२
तत्रादौपुष्कलोवीरःश्रुत्वावाक्यंमहीपतेः
परमोत्साहसंपन्नःप्रतिज्ञामूचिवानिमाम् ३३
पुष्कलउवाच
शृणुष्वनृपशार्दूलमत्प्रतिज्ञांपराक्रमात्
विहितांसर्वलोकानांशृण्वतांपरमाद्भुताम् ३४
चेन्नकुर्यांक्षुरप्राग्रैस्तीक्ष्णैःकोदंडनिर्गतैः
दैत्यंमूर्च्छासमाक्रांतंकीर्णकेशाकुलाननम् ३५
कन्यास्वभोक्तुर्यत्पापंयत्पापंदेवनिंदने
तत्पापंममवैभूयाच्चेत्कुर्यांस्ववचोऽनृतम् ३६
यदिमद्बाणनिर्भिन्नाःसैनिकाःसुमहाबलाः
नपतंतिमहाराजप्रतिज्ञांतत्रमेशृणु ३७
विष्ण्वीशयोर्विभेदंयःशिवशक्त्योःकरोत्यपि
तत्पापंममवैभूयाच्चेन्नकुर्यामृतंवचः ३८

सर्वंमद्वाक्यमित्युक्तंरघुनाथपदांबुजेभक्तिर्मेनिश्चलायास्तिसैवसत्यंकरिष्यति ३९
पुष्कलस्यप्रतिज्ञांतांश्रुत्वालक्ष्मीनिधिर्नृपः
प्रतिज्ञांव्यदधात्सत्यांस्वपराक्रमशोभिताम् ४०
लक्ष्मीनिधिरुवाच
वेदानांनिंदनंश्रुत्वाआस्तेयोमौनिवन्नरः
मानसेरोचयेद्यस्तुसर्वधर्मबहिष्कृतः ४१
ब्राह्मणोयोदुराचारोरसलाक्षादिविक्रयी
विक्रीणातिचगांमूढोधनलोभेनमोहितः ४२
म्लेच्छकूपोदकंपीत्वाप्रायश्चित्तंतुनाचरेत्
तत्पापंममवैभूयाद्विमुखश्चेद्भवाम्यहम् ४३
तत्प्रतिज्ञामथाश्रुत्यहनूमान्रणकोविदःरामांघ्रिस्मरणंकृत्वाप्रोवाचवचनंशुभम् ४४
मत्स्वामीहृदयेनित्यंध्येयोवैयोगिभिर्मुहुः
यंदेवाःसासुराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः ४५
रामःश्रीमानयोध्यायाःपतिर्लोकेशपूजितः
तंस्मृत्वायद्ब्रुवेवाक्यंतद्वैसत्यंभवष्यिति ४६

राजन्कोयंलघुर्दैत्योदुर्बलःकामगेस्थितः
कथयाशुमयाकार्यमेकेनविनिपातनम् ४७
मेरुंदेवेंद्रसहितंलांगूलाग्रेणतोलये
जलधिंशोषयेसर्वंसांवर्तंवापिबाम्यहम् ४८
राज्ञःश्रीरघुनाथस्यजानक्याःकृपयामम
तन्नास्तिभूतलेराजन्यदसाध्यंकदाभवेत् ४९
एतद्वाक्यंमयाप्रोक्तमनृतंस्याद्यदिप्रभो
तदैवरघुनाथस्यभक्तिदूरोभवाम्यहम् ५०
यःशूद्रकःपिलांगांवैपयोबुद्ध्य्नाउ!
पालयेत्
तस्यपापंममैवास्तुचेत्कुर्यामनृतंवचः ५१
ब्राह्मणींगच्छतेमोहाच्छूद्र
काःमविमोहितः
तस्यपापंममैवास्तुचेत्कुर्यामनृतंवचः ५२
यद्घ्राणान्नरकंगच्छेत्स्पर्शनाच्चापिरौरवम्
तांपिबेन्मदिरांयोवाजिह्वास्वादेनलोलुपः ५३
तस्ययज्जायतेपापंतन्ममैवास्तुनिश्चितम्चेन्नकुर्यांप्रतिज्ञातंसत्यंरामकृपाबलात् ५४
एवमुक्तेमहावीरैर्योद्धारस्तरसायुताः
चक्रुःप्रतिज्ञांमहतींस्वपराक्रमशालिनीम् ५५

शत्रुघ्नोऽपिव्यधात्तत्रप्रतिज्ञांपश्यतांनृणाम्
साधुसाधुप्रशंसन्वैतान्वीरान्युद्धकोविदान् ५६
कथयामिपुरोवःस्वांप्रतिज्ञांसत्त्वशोभिताम्
तच्छृण्वंतुमहाभागायुद्धोत्साहसमन्विताः ५७
चेत्तस्यशिरआहत्यपातयामिनसायकैः
विमानाच्चकबंधाच्चभिन्नंछिन्नंचभूतले ५८
यत्पापंकूटसाक्ष्येणयत्पापंस्वर्णचौर्यतः
यत्पापंब्रह्मनिंदायांतन्ममास्त्वद्यनिश्चयात् ५९
इतिशत्रुघ्नसद्वाक्यंश्रुत्वातेवीरपूजिताः
धन्योसिराघवभ्रातःकस्त्वदन्योपरोभवेत्
६०
त्वयावैनिहतोदैत्योदेवदानवदुःखदः
लवणोनामलोकेशमधुपुत्रोमहाबलः ६१
कोयंवैराक्षसोदुष्टःक्वचास्यबलमल्पकम्
करिष्यसिक्षणादेवतस्यनाशंमहामते ६२
इत्युक्त्वातेमहावीराःसज्जीभूतारणांगणेप्रतिज्ञांस्वामृतांकर्तुंययुस्तेराक्षसंमुदा ६३
इति

श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे वीरप्रतिज्ञाकथनंनामत्रयस्त्रिंशत्तमोऽ ध्यायः ३३

चतुस्त्रिंशत्तमोऽध्यायः शेषउवाच
रथैःसदश्वैःशोभाढ्यैःसर्वशस्त्रास्त्रपूरितैः
नानारत्नसमायुक्तैर्ययुस्तेराक्षसाधमम् १
तान्दृष्ट्वाकामगेयानेस्थितःप्रोवाचराक्षसः
मेघगंभीरयावाचातर्जयन्निवभूरिशः २
मायांतुसुभटायोद्धुंगच्छंतुनिजमंदिरम्
मात्यजंतुस्वकान्प्राणान्नमोक्ष्येवाजिनंवरम् ३
विद्युन्मालीतिविख्यातोरावणस्यसुहृत्सखा
मत्सख्युःप्रेतभूतस्यनिष्कृतिंकर्तुमेयिवान् ४
क्वासौरामोयआहत्यसखायंरावणंगतः तस्यभ्रातापिकुत्रास्तेसर्वशूरशिरोमणिः ५
तंहत्वानिष्कृतिंतस्यप्राप्स्येरामस्यचानुजम्

पिबन्रुधिरमुद्भूतंकंठनालस्यबुद्बुदैः ६
इतिवाक्यंसमाकर्ण्ययोधानांप्रवरोत्तमः
पुष्कलोनिजगादैनंवीर्यशौर्यसमन्वितम् ७
पुष्कलउवाच
विकत्थनंनकुर्वंतिसंग्रामेसुभटानराः
पराक्रमंदर्शयंतिनिजशस्त्रास्त्रवर्षणैः ८
रावणोनिहतोयेनससुहृत्स्वजनैर्वृतः
तस्यवाजिनमाहृत्यकुत्रगंतासिदुर्मद ९
पतिष्यसित्वंशत्रुघ्नबाणैःकोदंडनिर्गतैः
त्वामत्स्यंतिशिवाभूमौपतितंप्राणवर्जितम् १०
मागर्जदुष्टरामस्यसेवकेमयिसंस्थिते
गर्जंतिसुभटायुद्धेशत्रुंजित्वामहोदयात् ११
शेषउवाच
एवंब्रुवंतंतंवीरंपुष्कलंरणदुर्मदम्
जघानशक्त्यासुभृशंहृदिराक्षससत्तमः १२
आयांतींतांमहाशक्तिमायसींकांचनाश्रिताम्
चिच्छेदत्रिभिरत्युग्रैःशितैर्बाणैःसपुष्कलः १३
सात्रिधाह्यपतद्भूमौविशिखैर्निष्प्रभीकृता
पतंतीविरराजासौविष्णोःशक्तित्रयीवकिम्

१४
तांछिन्नांशक्तिकांदृष्ट्वाराक्षसःपरतापनः
जग्राहशूलंतरसात्रिशिखंलोहनिर्मितम् १५ तीक्ष्णाग्रंज्वलनप्रख्यंराक्षसेंद्रो व्यमोचयत्
आयांतंतिलशश्चक्रेबाणैःपुष्कलसंज्ञितः १६
छित्त्वात्रिशूलंतरसाराघवस्यहिसेवकः पुष्कलश्चापआधत्तबाणांस्तीक्ष्णान्मनोजवान् १७
तेबाणाहृदितस्याशुलग्नारागंबतासृजन्
वैष्णवस्ययथास्वांतेगुणाविष्णोर्मनोहराः १८
तद्बाणवेधदुःखार्तोविद्युन्मालीसुदुर्मदः
जग्राहमुद्गरंघोरंपुष्कलंहंतुमुद्यतः १९
मुद्गरःप्रहितस्तेनविद्युन्माल्यभिधेनहि
हृदिलग्नोसृजच्छीघ्रंकश्मलंतदकारयत् २०
मुद्गरप्रहतोवीरःकंपमानःसवेपथुः
पपातस्यंदनोपस्थेपुष्कलःशत्रुतापनः २१
उग्रदंष्ट्रोऽथतद्भ्रातालक्ष्मीनिधिमयोधयत्
शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्वीरप्राणहृतिंकरैः २२

पुष्कलस्तत्क्षणात्प्राप्यसंज्ञांराक्षसमब्रवीत्
धन्योसिराक्षसश्रेष्ठमहीयांस्तेपराक्रमः २३
पश्येदानींममाप्युच्चैःप्रतिज्ञांशूरमानिताम्
विमानात्पातयाम्यद्यभूमौत्वांशितसायकैः २४
इत्युक्त्वानिशितंबाणंसमगृह्णाद्दुरासदम्
ज्वलंतमग्नितेजस्कंमहौदार्यसमन्वितम् २५
सयावत्तत्प्रतीकर्तुंविधत्तेस्वपराक्रमम्
तावद्धृदिगतोऽत्युग्रस्तीक्ष्णधारःससायकः २६
तेनबाणेनविभ्रांतोभ्रमच्चित्तःसराक्षसःपपातकामगोपस्थाद्भूमौविगतचेतनः २७
उग्रदंष्ट्रेणवैदृष्टःपतमानोनिजाग्रजः
गृहीत्वातंविमानांतर्निनायरिपुशंकितः २८
प्राहचारिंमहारोषात्पुष्कलंबलिनांवरम्
मद्भ्रातरंपातयित्वाकुत्रयास्यसिदुर्मते २९
मांवैयुधिविनिर्जित्यगंतासिजयमुत्तमम् स्थितेमयितवस्वांतेजयाशाविनिवर्त्यताम् ३०
एवंब्रुवंतंतरसाजघानदशभिःशरैः

हृदयेतस्यदुष्टस्यरोषपूरितलोचनः ३१
सताडितोदशशरैःपुष्कलेनमहात्मना
चुक्रोधहृदिदुर्बुद्धिस्तंहंतुमुपचक्रमे ३२
दंतान्निष्पिष्यसक्रोधोमुष्टिमुद्यम्यचाहनत्
व्यनदद्वज्रनिर्घातपातशंकांसृजन्हृदि ३३
मुष्टिनाभिहतोवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित्नाकंपतविनिष्पेषंवांछंस्तस्यदुरात्मनः ३४
वत्सदंतान्महातीक्ष्णान्मुमोचहृदिसायकान्
तैर्बाणैर्व्यथितोदैत्यस्त्रिशूलंतुसमाददे ३५
जाज्वल्यमानंत्रिशिखंज्वालामालातिभीषणम्
लग्नंहृदिमहावीरपुष्कलस्यतुदारुणम् ३६
मूर्च्छितस्तेनशूलेननिहतोधन्विसत्तमः
कश्मलंपरमंप्राप्तःपपातस्यंदनोपरि ३७
मूर्च्छांप्राप्तंतमाज्ञायहनूमान्पवनात्मजः
कोपव्याकुलितस्वांतोबभाषेतंतुराक्षसम् ३८
कुत्रगच्छसिदुर्बुद्धेमयियोद्धरिसंस्थिते
त्वांहन्मिचरणाघातैर्वाजिहर्तारमागतम्

३९
एवमुक्त्वामहादैत्याञ्जघानपरसैनिकान्
विमानस्थान्नखाग्रेणदारयन्नभसिस्थितः ४०
लांगूलेनाहताःकेचित्केचित्पादतलाहताः
बाहुभ्यांदारिताःकेचित्पवनस्यतनूभुवा ४१
नश्यंतिकेचिन्निहताःकेचिन्मूर्च्छंतिसंहताः
पलायंतेपदाघातभयपीडाहतास्ततः ४२
अनेकेनिहतास्तत्रराक्षसाश्चातिदारुणाः छिन्नाभिन्नाद्विधाजाताःपवनस्यसुतेनवै ४३
कामगंतुविमानंतद्भिन्नप्राकारतोरणम् हाहाकुर्वद्भिरसुरैःसमंतात्परिवारितम् ४४
हनूमतिमहाशूरेक्षणंभूमौक्षणंदिवि
इतस्ततःप्रदृश्येतकामयानंदुरासदम् ४५
यत्रयत्रविमानंतत्तत्रतत्रसमीरजः
प्रहरन्नेवदृश्येतकामरूपधरःकपिः ४६
एवंतदाकुलीभूतेविमानस्थेमहाजने
उग्रदंष्ट्रस्तुदैत्येंद्रो
हनूमंतमुपेयिवान् ४७
कपेत्वयामहत्कर्मकृतंयद्भटपातनम् क्षणंतिष्ठसिचेत्कुर्वेतवप्राणवियोजनम् ४८
एवमुक्त्वाहनूमंतंप्रजघानसदुर्मतिः त्रिशूलेनसुतीक्ष्णेनज्वलत्पावककांतिना

४९
तदागतंत्रिशूलंचमुखेजग्राहवीर्यवान्
चूर्णयामाससकलंसर्वलोहविनिर्मितम् ५०
चूर्णयित्वात्रिशूलंतदायसंदैत्यमोचितम्जघानतंचपेटाभिर्बह्वीभिर्हनुमान्बली ५१
सआहतःकपीन्द्रेणचपेटाभिरितस्ततः
व्यथितोव्यसृजन्मायांसर्वलोकभयंकरीम् ५२
तदातमोभवत्तीव्रंयत्रकोवानलक्ष्यते
यत्रस्वीयोनपारक्योविदामासजनान्बहून् ५३
शिलाःपर्वतशृंगाभाःपतंतिसुभटोपरि ताभिर्हतास्तुतेसर्वेव्याकुलाअथजज्ञिरे
५४
विद्युतोविलसंत्यत्रगर्जंतिजलदाघनम्
वर्षंतिपूयरुधिरंमुंचंतिसमलंजलम् ५५
आकाशात्पतमानानिकबंधानिबहूनिच
दृश्यंतेछिन्नशीर्षाणिसकुंडलयुतानिच ५६
नग्नाविरूपाःसुभृशंकीर्णकेशाःसुदुर्मुखाः
दृश्यंतेसर्वतोदैत्यादारुणाभयकारिणः ५७
तदाव्याकुलितालोकाःपरस्परभयाकुलाः
पलायनपराजातामहोत्पातममंसत ५८
तदाशत्रुघ्नआयातोरथेस्थित्वामहायशाः
श्रीरामस्मरणंकृत्वाचापेसंधायसायकान् ५९
तांमायांसविधूयाथमोहनास्त्रेणवीर्यवान्शरधाराःकिरन्व्योम्निववर्षसमरेसुरम् ६०
तदादिशःप्रसेदुस्तारविस्त्वपरिवेषवान्

मेघायथागतंयाताविद्युतःशांतिमागताः ६१
तदाविमानंपुरतोदृश्यतेराक्षसैर्युतम्
छिंधिभिंधीतिभाषाभिर्व्याकुलंसुतरांमहत् ६२
बाणाश्चशतसाहस्राःस्वर्णपुंखैश्चशोभिताः
पेतुर्विमानेनभसिस्थितेकामगमेमुहुः ६३
तदाभग्नंविमानंहिदृश्यतेनतदुच्चकैः
स्वपुरीखण्डमेकत्रभग्नांगमिवभूतले ६४
तदाप्रकुपितोदैत्योबाणान्धनुषिसंदधे
तैर्बाणैर्विकिरन्रामभ्रातरंचाभिगर्जितः ६५
तेबाणाःशतशस्तस्यलग्नावपुषिभूरिशः
शोभामापुःशोणितौघान्वहंतस्तीक्ष्णवक्त्रिणः ६६
शत्रुघ्नःपरयाशक्त्यासंयुक्तोवायुदैवतम्
अस्त्रंधनुषिचाधत्तराक्षसानांप्रकम्पनम् ६७
तेनास्त्रेणविमानात्खात्पतन्तोमुक्तमूर्धजाः
दृश्यंतेभूतवेतालसंघाइवनभश्चराः ६८
तदस्त्रंरघुनाथस्यभ्रात्रामुक्तंविलोक्यसः
अस्त्रंचपाशुपत्यंसचापेधाद्दनुजात्मजः ६९

ततःप्रवृत्तावेतालाभूताःप्रेतनिशाचराः
कपालकर्तरीयुक्ताःपिबन्तःशोणितंबहु ७०
तेवैशत्रुघ्नवीराणांरुधिराणिपपुर्मुदा
जीवतामपिदुर्वाराःकर्तरीपाणिशोभिताः ७१
तदस्त्रंव्याप्नुवद्दृष्ट्वासर्ववीरप्रभंजनम्
मुमोचतन्निरासायचास्त्रंनारायणाभिधम् ७२
नारायणास्त्रंतान्सर्वान्वारयामासतत्क्षणात्
तेसर्वेविलयंप्रापुर्निशाचरप्रणोदिताः ७३
तदाक्रुद्धोनिशाचारीविद्युन्मालीसमाददेत्रिशूलंनिशितंघोरंशत्रुघ्नंहंतुमुल्बणम् ७४
शूलहस्तंसमायांतंविद्युन्मालिनमाहवे
सायकैःप्राहारत्तस्यभुजेत्वर्धशशिप्रभैः ७५
तैर्बाणैश्छिन्नहस्तःसशिरसाहंतुमुद्यतःहतोसियाहिशत्रुघ्नकस्त्वांत्राताभविष्यति ७६
इतिब्रुवाणंतरसाचिच्छेदशितसायकैः
मस्तकंतस्यबलिनःशूरस्यसहकुंडलम् ७७
तंछिन्नशिरसंदृष्ट्वाउग्रदंष्ट्रःप्रतापवान्
मुष्टिनाहंतुमारेभेशत्रुघ्नंशूरसेवितम् ७८

शत्रुघ्नस्तुक्षुरप्रेणसायकेनाच्छिनच्छिरः
प्रधावतोरणेवीरान्सर्वशस्त्रास्त्रकोविदान् ७९
हतशेषाययुःसर्वेराक्षसानाथवर्जिताः शत्रुघ्नंप्रणिपत्याथददुर्वाजिनमाहृतम् ८०
ततोवीणानिनादाश्चशंखनादाःसमंततः श्रूयंतेशूरवीराणांजयनादामनोहराः ८१ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेविद्युन्मा- लिनामराक्षसपराजयोनामचतुस्त्रिंशत्तमोऽ ध्यायः ३४

पंचत्रिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
प्राप्यतंवाजिनंराजाशत्रुघ्नोराक्षसैर्हृतम्
अत्यंतंहर्षमापेदेपुष्कलेनसमन्वितः १
रुधिरैःसिक्तगात्रास्तेयोधालक्ष्मीनिधिस्तथा
रणोत्साहेनसंयुक्तंप्रशशंसुर्महानृपम् २
हतेतस्मिन्महादैत्येविद्युन्मालिनिदुर्जये
सुराःसर्वेभयंत्यक्त्वासुखमापुर्मुनेमह

त् ३
नद्यस्तुविमलाजातारविस्तुविमलोऽभवत्
वाताववुःसुगंधोदसिक्ताविमलशुष्मिणः ४
सन्नद्धास्तेमहावीरारथस्थाविमलांगकाः
राजानमूचुस्तेसर्वेजयलक्ष्म्यासमन्विताः ५
वीराऊचुः
दिष्ट्याहतस्त्वयादैत्योविद्युन्मालीमहामते
यद्भयात्त्रासमापन्नाःसुराःस्वर्गान्निराकृताः ६
दिष्ट्याप्राप्तोमहावाजीरघुनाथस्यशोभनःदिष्ट्यागंतासिसर्वत्रजयंतुक्षितिमंडले ७
स्वामिन्मुंचत्विमंवाहंमनोवेगंमनोरमम्
समयस्यविलंबोमाभवत्वत्रमहामते ८
शेषउवाच
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंवीराणांसमयोचितम्
साधुसाधुप्रशस्यैतान्मुमोचहयसत्तमम् ९
समुक्तश्चोत्तरामाशांबभ्रामाथसुरक्षितःरथपत्तिहयश्रेष्ठैःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदैः १०
तत्रयद्वृत्तमेतस्यशत्रुघ्नस्यमनोहरम् वात्स्यायनशृणुष्वैतत्पापराशिप्रदाहकम् ११

रेवातीरमथप्राप्तोमुनिवृंदनिषेवितम्
नीलरत्नसमूहस्यरसःकिंतुपयोमिषात् १२
तांस्तान्मुनिवरान्सर्वान्प्रणमञ्छूरसेवितः
जगामहयरत्नस्यपृष्ठतःकामगामिनः १३
गच्छंस्तत्राश्रमंजीर्णंपलाशपर्णनिर्मितम्
रेवायाजलकल्लोलैःसिक्तंपापहराश्रयम् १४
तंदृष्ट्वासुमतिंप्राहसर्वज्ञंनयकोविदम्
शत्रुघ्नःसर्वधर्मार्थकर्मकर्तव्यकोविदः १५
राजोवाच
मंत्रिन्कथयकस्यायमाश्रमःपुण्यदर्शनः
विचारचतुरश्रेष्ठवदैतन्ममपृच्छतः १६
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतिःप्राहतंनृपम्
विशदस्मेरयावाचादर्शयन्नात्मसौहृदम् १७
सुमतिरुवाच
एनंदृष्ट्वामहाराजधूतपापावयंखलु
भविष्यामोमुनिश्रेष्ठंसर्वशास्त्रपरायणम् १८
तस्मान्नत्वातमापृच्छसर्वंतेकथयिष्यति
रघुनाथपदांभोजमकरंदातिलोलुपः १९
नाम्नात्वारण्यकंख्यातंरघुनाथांघ्रिसेवकम्

अत्युग्रतपसापूर्णंसर्वशास्त्रार्थकोविदम् २०
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंधर्मार्थपरिबृंहितम्
जगामतमथोद्रष्टुंस्वल्पसेवकसंयुतः २१
हनूमान्पुष्कलोवीरःसुमतिर्मंत्रिसत्तमःलक्ष्मीनिधिःप्रतापाग्र्यःसुबाहुःसुमदस्तथा २२
एतैःपरिवृतोराजाशत्रुघ्नःप्रापदाश्रमम्नमस्कर्तुंद्विजवरमारण्यकमुदारधीः २३
गत्वातंतापसश्रेष्ठंनमस्कारमथाकरोत्
सर्वैस्तैःसहितोवीरैर्विनयानतकंधरैः २४
तान्दृष्ट्वासन्नतान्सर्वाञ्छत्रुघ्नप्रमुखान्नृपान् अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेफलमूलादिभिस्तदा
२५
उवाचतान्नृपान्सर्वान्भवंतःकुत्रसंगताःकथमत्रसमायातास्तत्सर्वंवदतानघाः २६
तच्छ्रुत्वावाक्यमेतस्यमुनिवर्यस्यवाडवसुमतिःकथयामासवाक्यंवादविचक्षणः २७
सुमतिरुवाच
रघुवंशनृपस्यायमश्वोवैपाल्यतेऽखिलैः
यागंकरिष्यतेवीरःसर्वसंभारसंभृतम् २८
तच्छ्रुत्वावचनंतेषांजगादमुनिसत्तमः
दंतकांत्याखिलंघोरंतमोनिर्वारयन्निव २९
आरण्यकउवाच

किंयागैर्विविधैरन्यैःसर्वसंभारसंभृतैःस्वल्पपुण्यप्रदैर्नूनंक्षयिष्णुपददातृभिः ३०
मूढोलोकोहरिंत्यक्त्वाकरोत्यन्यसमर्चनम्
रघुवीरंरमानाथंस्थिरैश्वर्यपदप्रदम् ३१
योनरैःस्मृतमात्रोपिहरतेपापपर्वतम्
तंमुक्त्वाक्लिश्यतेमूढोयागयोगव्रतादिभिः ३२
अहोपश्यतमूढत्वंलोकानामतिवंचितम्
सुलभंरामभजनंमुक्त्वादुर्ल्लभमाचरेत् ३३
सकामैर्योगिभिर्वापिचिंत्यतेकामवर्जितैः
अपवर्गप्रदंनॄणांस्मृतमात्राखिलाघहम् ३४
पुराहंतत्त्ववित्सायांज्ञानिनंसुविचारयन्
अगमंबहुतीर्थानितत्त्वंकोपिनमेऽदिशत् ३५
तदैकंहिमहद्भाग्यात्प्राप्तंवैलोमशंमुनिम्
स्वर्गलोकात्समायातंतीर्थयात्राचिकीर्षया ३६
तमहंप्रणिपत्याथपर्यपृच्छंमहामुनिम्
महायुषंमहायोगिसंसेवितपदद्वयम् ३७
स्वामिन्मयाद्यमानुष्यंप्राप्तमद्भुतदुर्ल्लभम्
संसारघोरजलधिंकिंकर्तव्यंतितीर्षुणा ३८

विचार्यकथयत्वंतद्व्रतंदानंजपोमखः
देवोवाविद्यतेयोवैसंसृत्यंभोधितारकः ३९
यज्ज्ञात्वासंसृतिंघोरांतरामित्वत्कृपाब्धितः
तन्मेकथययोगेशसर्वशास्त्रार्थपारग ४०
इतिमद्वाक्यमाकर्ण्यजगादमुनिसत्तमः
शृणुष्वैकमनाविप्रश्रद्धयापरयायुतः ४१
संतिदानानितीर्थानिव्रतानिनियमायमाः योगायज्ञास्तथानेकेवर्तंतेस्वर्गदायकाः
४२
परंगुह्यंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशनम्तच्छृणुष्वमहाभागसंसारांभोधितारकम् ४३
नास्तिकायनवक्तव्यंनचाऽश्रद्धालवेपुनः
निंदकायशठायापिनदेयंभक्तिवैरिणे ४४
रामभक्तायशांतायकामक्रोधवियोगिने
वक्तव्यंसर्वदुःखस्यनाशकारकमुत्तमम् ४५
रामान्नास्तिपरोदेवोरामान्नास्तिपरंव्रतम्
नहिरामात्परोयोगोनहिरामात्परोमखः ४६
तंस्मृत्वाचैवजप्त्वाचपूजयित्वानरःपरम्प्राप्नोतिपरमामृद्धिमैहिकामुष्मिकींतथा ४७
संस्मृतोमनसाध्यातःसर्वकामफलप्रदः
ददातिपरमांभक्तिंसंसारांभोधितारिणीम् ४८
श्वपाकोपिहिसंस्मृत्यरामंयातिपरांगतिम्येवेदशास्त्रनिरतास्त्वादृशास्तत्रकिंप

ुनः ४९
सर्वेषांवेदशास्त्राणांरहस्यंतेप्रकाशितम्
समाचरतथात्वंवैयथास्यात्तेमनीषितम् ५०
एकोदेवोरामचंद्रोव्रतमेकंतदर्चनम्
मंत्रोऽप्येकश्चतन्नामशास्त्रंतद्ध्य्वेतत्स्तुतिः ५१
तस्मात्सर्वात्मनारामचंद्रं भजमनोहरम्
यथागोष्पदवत्तुच्छोभवेत्संसारसागरः ५२
श्रुत्वामयातुतद्वाक्यंपुनःप्रश्नमकारिषम्
कथंवाध्यायतेदेवःकथंवापूज्यतेनरैः ५३
कथयस्वमहाबुद्धेसर्वज्ञममविस्तरात्
यज्ज्ञात्वाहंकृतार्थःस्यांत्रिलोक्यांमुनिसत्तम ५४
एतच्छ्रुत्वातुमद्वाक्यंविचार्यसतुलोमशः
कथयामासमेसर्वंरामध्यानपुरःसरम् ५५
शृणुविप्रेंद्र
वक्ष्यामियत्पृष्टंतुत्वयानघ
यथातुष्येद्रमानाथःसंसारज्वरदाहकः ५६
अयोध्यानगरेरम्येचित्रमंडपशोभिते ध्यायेत्कल्पतरोर्मूलेसर्वकामसमृद्धिदे ५७
महामरकतस्वर्णनीलरत्नादिशोभितम् सिंहासनंचित्तहरंकांत्यातामिस्रनाशनम्

५८
तस्योपरिसमासीनंरघुराजंमनोरमम् दूर्वादलश्यामतनुंदेवदेवेंद्रपूजितम् ५९
राकायांपूर्णशीतांशुकांतिधिक्कारिवक्त्रिणम्
अष्टमीचंद्रशकलसमभालाधिधारिणम् ६०
नीलकुंतलशोभाढ्यंकिरीटमणिरंजितम्
मकराकारसौंदर्यकुंडलाभ्यांविराजितम् ६१
विद्रुमच्छविसत्कांतिरदच्छदविराजितम्
तारापतिकराकारद्विजराजिसुशोभितम् ६२
जपापुष्पाभयामाध्व्याजिह्वयाशोभिताननम्यस्यांवसंतिनिगमाऋगाद्याःशास्त्रसंयुताः ६३
कंबुकांतिधरग्रीवाशोभयासमलंकृतम् सिंहवदुच्चकौस्कन्धौमांसलौबिभ्रतंवरम् ६४
बाहूदधानंदीर्घांगौकेयूरकटकांकितौ मुद्रिकाहीरशोभाभिर्भूषितौजानुलंबिनौ ६५
वक्षोदधानंविपुलंलक्ष्मीवासेनशोभितम् श्रीवत्सादिविचित्रांकैरंकितंसुमनोहरम् ६६
महोदरंमहानाभिंशुभकट्याविराजितम् कांच्यावैमणिमत्याचविशेषेणश्रियान्वितम् ६७

ऊरुभ्यांविमलाभ्यांवैजानुभ्यांशोभितंश्रिया
चरणाभ्यांवज्ररेखायवांकुशसुरेखया ६८
युताभ्यांयोगिध्येयाभ्यांकोमलाभ्यांविराजितम्
ध्यात्वास्मृत्वाचसंसारसागरंत्वंतरिष्यसि ६९
तमेवपूजयन्नित्यंचंदनादिभिरिच्छया
प्राप्नोतिपरमामृद्धिमैहिकामुष्मिकींपराम् ७०
त्वयापृष्टंमहाराजरामस्यध्यानमुत्तमम्
तत्तेकथितमेतद्वैसंसारजलधिंतर ७१
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेआरण्यको पाख्यानेलोमशारण्यकसंवादोनामपंचत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३५

षट्त्रिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
एतच्छ्रुत्वातुविप्रेन्द्रो लोमशात्परमंमहत् पुनःपप्रच्छतमृषिंसर्वज्ञंयोगिनांवरम् १ आरण्यकउवाच
मुनिश्रेष्ठवदैतन्मेपृच्छामित्वांमहामते

गुरवःकृपयायुक्ताभाषंतेसेवकेऽखिलम् २
कोऽसौरामोमहाभागयोनित्यंध्यायतेत्वया
तस्यकानिचरित्राणिवदस्वत्वंद्विजर्षभ ३
किमर्थमवतीर्णोऽसौकस्मान्मानुषतांगतः
तत्सर्वंकथयाशुत्वंममसंशयनुत्तये ४
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमुनेःपरमशोभनम्
लोमशःकथयामासरामचारित्रमद्भुतम् ५
लोकान्निरयसंमग्नाञ्ज्ञात्वायोगेश्वरेश्वरः
कीर्तिंप्रथयितुंलोकेययाघोरंतरिष्यति ६
एवंज्ञात्वादयावार्धिःपरमेशोमनोहरः
अवतारंचकारात्रचतुर्धासश्रियान्वितः ७
पुरात्रेतायुगेप्राप्तेपूर्णांशोरघुनन्दनः
सूर्यवंशेसमुत्पन्नोरामोराजीवलोचनः ८
सरामोलक्ष्मणसखःकाकपक्षधरोयुवा
तातस्यवचनात्तौतुविश्वामित्रमनुव्रतौ ९
यज्ञसंरक्षणार्थायराज्ञादत्तौकुमारकौ दांतौधनुर्धरौवीरौविश्वामित्रमनुव्रतौ १०
पथिप्रव्रजतोस्तत्रताटकानामराक्षसी संगताचवनेघोरेतयोर्वैविघ्नकारणात् ११ ऋषेरनुज्ञयारामस्ताटकांयमयातनाम् प्रावेशयद्धनुर्वेदविद्याभ्यासेनराघवः १२

यस्यपादतलस्पर्शाच्छिलावासवयोगजा
अहल्यागौतमवधूःपुनर्जातास्वरूपिणी १३
विश्वामित्रस्ययज्ञेतुसुप्रवृत्तेरघूत्तमः
मारीचंचसुबाहुंचजघानपरमेषुभिः १४
ईश्वरस्यधनुर्भग्नंजनकस्यगृहेस्थितम्
रामःपंचदशेवर्षेषड्वर्षामथमैथिलीम् १५
उपयेमेविवाहेनरम्यांसीतामयोनिजाम् कृतकृत्यस्तदाजातःसीतांसंप्राप्यराघवः
१६
ततोद्वादशवर्षाणिरेमेरामस्तयासह
सप्तविंशतिमेवर्षेयौवराज्यमकल्पयत् १७
राजानमथकैकेयीवरद्वयमयाचत
तयोरेकेनरामस्तुससीतःसहलक्ष्मणः १८
जटाधरःप्रव्रजतुवर्षाणीहचतुर्दश भरतस्तुद्वितीयेनयौवराज्याधिपोऽस्तुमे १९
जानकीलक्ष्मणसखंरामंप्राव्राजयन्नृपः त्रिरात्रमुदकाहारश्चतुर्थेऽह्निफलाशनः २०
पंचमेचित्रकूटेतुरामस्थानमकल्पयत्
अथत्रयोदशेवर्षेपंचवट्यांमहामुने २१
रामोविरूपयामासशूर्पणखांनिशाचरीम्
वनेविचरतस्तस्यजानक्यासहितस्यच २२
आगतोराक्षसस्तांतुहर्तुंपापविपाकतः ततोमाघासिताष्टम्यांमुहूर्तेवृंदसंज्ञि

ते २३
राघवाभ्यांविनासीतांजहारदशकंधरः
तेनैवंह्रियमाणासाचक्रंदकुररीयथा २४
रामरामेतिमांरक्षरक्षमांरक्षसाहृताम्
यथाश्येनःक्षुधाक्रांतःक्रंदंतींवर्तिकांनयेत् २५
तथाकामवशंप्राप्तोरावणोजनकात्मजाम्
नयत्येवंजनकजांजटायुःपक्षिराट्तदा २६
युयुधेराक्षसेंद्रेणसरावणहतोऽपतत्
मार्गशुक्लनवम्यांतुवसंतींरावणालये २७
संपातिर्दशमेमासआचख्यौवानरेषुताम्
एकादश्यांमहेंद्राद्रे
पुःप्लुवेशतयोजनम् २८
हनूमान्निशितस्यांतुलंकायांपर्यकालयत्
तद्रात्रिशेषेसीतायादर्शनंहिहनूमतः २९
द्वादश्यांशिंशपावृक्षेहनूमान्पर्यवस्थितः
तस्यांनिशायांजानक्याविश्वासायचसंकथा ३०
अक्षादिभिस्त्रयोदश्यांततोयुद्धमवर्तत
ब्रह्मास्त्रेणचतुर्दश्यांबद्धःशक्रजिताकपिः ३१
वह्निनापुच्छयुक्तेनलंकायादहनंकृतम् पूर्णिमायांमहेंद्राद्रौपुनरागमनंकपेः ३२
मार्गासितप्रतिपदःपंचभिःपथिवासरैः पुनरागत्यषष्ठेऽह्निध्वस्तंमधुवनंकिल ३३

सप्तम्यांप्रत्यभिज्ञानदानंसर्वनिवेदनम्
अष्टम्युत्तरफल्गुन्यांमुहूर्तेविजयाभिधे ३४
मध्यंप्राप्तेसहस्रांशौप्रस्थानंराघवस्यच
रामःकृत्वाप्रतिज्ञांतुप्रयातोदक्षिणांदिशम् ३५
तीर्त्वाहंसागरमपिहनिष्येराक्षसेश्वरम्दक्षिणाशांप्रयातस्यसुग्रीवोऽप्यभवत्सखा ३६
वासरैःसप्तभिःसिंधोःस्कंधावारनिवेशनम्
पौषशुक्लप्रतिपदस्तृतीयायावदंबुधेः ३७
उपस्थानंससैन्यस्यराघवस्यबभूवह
बिभीषणश्चतुर्थ्यांतुरामेणसहसंगतः ३८
समुद्रतरणार्थायपंचम्यांमंत्रउद्यतः
प्रायोपवेशनंचक्रेरामोदिनचतुष्टयम् ३९
समुद्रवरलाभश्चसहोपायप्रदर्शनम्
ततोदशम्यामारंभस्त्रयोदश्यांसमापनम् ४०
चतुर्दश्यांसुवेलाद्रौ
रामःसैन्यंन्यवेशयत्
पौर्णमास्यांद्वितीयांतंत्रिदिनैःसैन्यतारणम् ४१
तीर्त्वातोयनिधिंरामोवानरेश्वरसैन्यवान्
रुरोधचपुरींलंकांसीतार्थंसहलक्ष्मणः ४२

तृतीयादिदशम्यंतंनिवेशश्चदिनाष्टकम्
शुकसारणयोस्तत्रप्राप्तिरेकादशेदिने ४३
पौषासिताख्यद्वादश्यांसैन्यसंख्यानमेवचशार्दूलेनकपींद्राणांसहसारोपवर्णनम् ४४
त्रयोदश्याअमावास्यांलंकायांदिवसैस्त्रिभिः
रावणःसैन्यसंख्यानंरणोत्साहंतदाकरोत् ४५
प्रययावंगदोदौत्यंमाघशुक्लाद्यवासरे
सीतायाश्चततोभर्तुर्मायामूर्द्धादिदर्शनम् ४६
माघद्वितीयादिदिनैःसप्तभिर्यावदष्टमी
रक्षसांवानराणांचयुद्धमासीच्चसंकुलम् ४७
माघशुक्लनवम्यांतुरात्राविंद्रजितारणे
रामलक्ष्मणयोर्नागपाशबंधःकृतःकिल ४८
आकुलेषुकपीशेषुनिरुत्साहेषुसर्वशः
नागपाशविमोक्षार्थंदशम्यांपवनोऽजपत् ४९
कर्णेस्वरूपंरामस्यगरुडागमनंततः
एकादश्यांचद्वादश्यांधूम्राक्षस्यवधःकृतः ५०
त्रयोदश्यांतुतेनैवनिहतःकंपनोरणे माघशुक्लचतुर्दश्यायावत्कृष्णादिवासरम् ५१
त्रिदिनेनप्रहस्तस्यनीलेनविहितोवधः माघकृष्णद्वितीयायाश्चतुर्थ्यंतंत्रिभिर्दिनैः ५२
रामेणतुमुलेयुद्धेरावणोद्रावितोरणात्

पंचम्याअष्टमीयावद्रावणेनप्रबोधितः ५३
कुंभकर्णस्तदाचक्रेऽभ्यवहारंचतुर्दिनम्कुंभकर्णोदिनैःषड्भिर्नवम्यास्तुचतुर्दशीम् ५४
रामेणनिहतोयुद्धेबहुवानरभक्षकः
अमावास्यादिनेशोकादवहारोबभूवह ५५
फाल्गुनादिप्रतिपदश्चतुर्थ्यंतंचतुर्दिनैः
बिसतंतुप्रभृतयोनिहताःपंचराक्षसाः ५६
पंचम्याःसप्तमीयावदतिकायवधस्तथा
अष्टम्याद्वादशीयावन्निहतौदिनपंचकात् ५७
निकुंभकुंभावूर्ध्वंतुमकराक्षस्त्रिभिर्दिनैः
फाल्गुनासितद्वितीयायांदिनेशक्रजिताजितम् ५८
तृतीयादिसप्तम्यंतंदिनपंचकमेवच
ओषध्यानयनव्यग्रादवहारोबभूवह ५९
ततस्त्रयोदशीयावद्दिनैःपंचभिरिंद्रजित्
लक्ष्मणेनहतोयुद्धेविख्यातबलपौरुषः ६०
चतुर्दश्यांदशग्रीवोदीक्षांप्रापावहारतः
अमावास्यादिनेप्रायाद्युद्धायदशकंधरः ६१
चैत्रशुक्लप्रतिपदःपंचमीदिनपंचकैः रावणेयुद्ध्य्मानेतुप्रचुरोरक्षसांवधः ६२
चैत्रषष्ठ्याष्टमीयावन्महापार्श्वादिमा

रणम्
चैत्रशुक्लनवम्यांतुसौमित्रेःशक्तिभेदनम् ६३
कोपाविष्टेनरामेणद्रावितोदशकंधरः
द्रोणाद्रि
रांजनेयेनलक्ष्मणार्थमुपाहृतः ६४
दशम्यामवहारोभूद्रात्रौयुद्धेतुरक्षसाम्
एकादश्यांतुरामायरथंमातलिसारथिः ६५
प्रेरितोवासवेनाजावर्पयामासभक्तितः
कोपवानथद्वादश्यायावत्कृष्णचतुर्दशी ६६
अष्टादशदिनैरामोरावणंद्वैरथेऽवधीत्
संग्रामेतुमुलेजातेरामोजयमवाप्तवान् ६७
माघशुक्लद्वितीयायाश्चैत्रकृष्णचतुर्दशीम्
सप्ताशीतिदिनेष्वेवमध्यंपंचदशाहकम् ६८
युद्धावहारःसंग्रामोद्वासप्ततिदिनान्यभूत्
संस्कारोरावणादीनाममावस्यादिनेऽभवत् ६९
वैशाखादितिथौरामउवासरणभूमिषु अभिषिक्तोद्वितीयायांलंकाराज्येविभीषणः ७०
सीताशुद्धिस्तृतीयायांदेवेभ्योवरलंभनम्हत्वाचिरेणलंकेशंलक्ष्मणाग्रजएवसः ७१ गृहीत्वाजानकींपुण्यांदुःखितांराक्षसेनतु

आदायपरयाप्रीत्याजानकींसन्यवर्तत ७२
वैशाखस्यचतुर्थ्यांतुरामःपुष्पकमाश्रितः
विहायसानिवृत्तस्तुभूयोऽयोध्यांपुरींप्रति ७३
पूर्णेचतुर्दशेवर्षेपंचम्यांमाधवस्यतु
भरद्वाजाश्रमेरामःसगणःसमुपाविशत् ७४
नंदिग्रामेतुषष्ठ्यांसभरतेनसमागतः
सप्तम्यामभिषिक्तोऽसावयोध्यायांरघूद्वहः ७५
दशैकाधिकमासांस्तुचतुर्दशाहानिमैथिली
उवासरामरहितारावणस्यनिवेशने ७६
द्विचत्वारिंशकवर्षेरामोराज्यमकारयत्
सीतायाश्चत्रयस्त्रिंशद्वत्सराश्चतदाभवन् ७७
सचतुर्दशवर्षांतेप्रविश्यचपुरींप्रभुः
अयोध्यांमुदितोरामोहत्वारावणमाहवे ७८
भ्रातृभिःसहितस्तत्ररामोराज्यमथाकरोत्
राज्यंप्रकुर्वतस्तस्यपुरोधावदतांवरः ७९
अगस्त्यःकुंभसंभूतिस्तमागंतारघोःपतिम्
तद्वाक्याद्र
घुनाथोऽसौकरिष्यतिहयक्रतुम् ८०
तस्यागमिष्यतिहयोह्याश्रमेतवसुव्रत तस्ययोधाःप्रमुदिताआयास्यंतितवाश्रमम् ८१
तेषामग्रेरामकथाःकरिष्यसिमनोहराः

तैःसाकंत्वमयोध्यायांगंतासिवैद्विजर्षभ ८२
दृष्ट्वाराममयोध्यायांपद्मपत्रनिभेक्षणम्
तत्क्षणादेवसंसारवार्धिनिस्तारवान्भव ८३
इत्युक्त्वामांमुनिवरोलोमशःसर्वबुद्धिमान्
उवाचतेकिंप्रष्टव्यंतदाहमवदंहितम् ८४
ज्ञातंत्वत्कृपयासर्वंरामचारित्रमद्भुतम्
त्वत्प्रसादादवाप्स्येऽहरामस्यचरणांबुजम् ८५
मयानमस्कृतःपश्चाज्जगामसमुनीश्वरः तत्प्रसादान्मयावाप्तंरामस्यचरणार्चनम् ८६
सोऽहस्मरामिरामस्यचरणावन्वहंमुहुः
गायामितस्यचरितंमुहुर्मुहुरतंद्रितः ८७
पावयामिजनानन्यान्गानेनस्वांतहारिणा
हृष्यामितन्मुनेर्वाक्यंस्मारंस्मारंतदीक्षया ८८
धन्योऽहकृतकृत्योऽहसभाग्योऽहमहीतले
रामचंद्रपदांभोजदिदृक्षामेभविष्यति ८९
तस्मात्सर्वात्मनारामोभजनीयोमनोहरः वंदनीयोहिसर्वेषांसंसाराब्धितितीर्षया ९०
तस्माद्यूयंकिमर्थंवैप्राप्ताःकोवानराध

िपः
यागंकरोतिधर्मात्माहयमेधंमहाक्रतुम् ९१
तत्सर्वंकथयंत्वत्रयांतुवाहस्यपालने
स्मरंतुरघुनाथांघ्रिंस्मृत्वास्मृत्वापुनःपुनः ९२
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमुनेर्विस्मयमागताः रघुनाथंस्मरंतस्तेप्रोचुरारण्यकंमुनिम् ९३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेलोम-शारण्यकसंवादेरामचरित्रकथनंनामषट्त्रिं शत्तमोऽध्यायः ३६

सप्तत्रिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
तेपृष्टामुनिवर्येणरामचारित्रमद्भुतम् धन्यंसभाग्यंमन्वानाःप्रोचुरात्मानमादरात् १
जनाऊचुः
पवित्रितावयंसर्वेदर्शनेनतवाधुना
यद्रामकथयास्मान्वैपावयस्यधुनाजनान् २
शृणुष्ववचनंतथ्यंभवान्ब्रह्मर्षिसत्तमःत्वयापृष्टंयदस्मभ्यंसर्वंतत्कथयामवै ३
अगस्त्यवाक्याच्छ्रीरामोविप्रहत्यापनुत्तये

यागंकरोतिसुमहान्सर्वसंभारसंभृतम् ४
तंपालयानाःसर्वेवैत्वदाश्रममुपागताः
अश्वेनसहिताविप्रतज्जानीहिमहामते ५
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमनोहारिरसायनम्
अत्यंतंहर्षमापेदेब्राह्मणोरामभक्तिमान् ६
अद्यमेफलितोवृक्षोमनोरथश्रियान्वितः
अद्यमेजननीधन्याजातंमांसुषुवेतुया ७
अद्यराज्यंमयाप्राप्तंकंटकेनविवर्जितम् अद्यकोशाःसुसंपन्नाअद्यदेवाःसुतोषिताः ८
अग्निहोत्रफलंत्वद्यप्राप्तंमेहविषाहुतम्
यद्द्रक्ष्येरामचंद्र
स्यचरणांभोरुहोर्युगम् ९
योनित्यंध्यायतेस्वांतेअयोध्यायाःपतिःप्रभुः
समेदृग्गोचरोनूनंभविष्यतिमनोहरः १०
हनूमान्मांसमालिग्यप्रक्ष्यतेकुशलंमम
भक्तिंमेमहतींदृष्ट्वातोषंप्राप्स्यतिसत्तमः ११
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यहनूमान्कपिसत्तमः
जग्राहपादयुगलंमुनेरारण्यकस्यहि १२
स्वामिन्हनूमान्विप्रर्षेसेवकोऽहपुरःस्थितः
जानीहिरामदासस्यरेणुकल्पंमुनीश्वर १३
इत्युक्तवतितस्मिन्वैमुनिःपरमहर्षितः

आलिलिगहनूमंतंरामभक्त्यासुशोभितम् १४
उभौप्रेमविनिर्भिन्नावुभावपिसुधाप्लुतौस्थगितौचित्रलिखिताविवतत्रबभूवतुः १५
उपविष्टौकथास्तत्रचक्रतुःसुमनोहराः
रघुनाथपदांभोजप्रीतिनिर्भरमानसौ १६
हनूमांस्तमुवाचेदंवचोविविधशोभनम् आरण्यकंमुनिवरंरामांघ्रिध्याननिर्भृतम्
१७
स्वामिन्नयंदशरथकुलहीरांकुरोमहान्
रामभ्रातामहाशूरःशत्रुघ्नःप्रणमत्यसौ १८
लवणोयेननिहतःसर्वलोकभयंकरः
कृताश्चसुखिनःसर्वेमुनयःसुतपोधनाः १९
एषपुष्कलनामात्वांनमत्युद्भटसेवितः
येनाधुनामहावीराजिताःसमरमंडले २०
जानीह्येनंबहुगुणंरामामात्यंमहाबलम् प्राणप्रियंरघुपतेःसर्वज्ञंधर्मकोविदम्
२१
सुबाहुरयमत्युग्रोवैरिवंशदवानलः
रामपादाब्जरोलंबोनमतित्वांमहायशाः २२
सुमदोऽप्येषपार्वत्यादत्तरामांघ्रिसेवया
प्राप्तोऽधुनासौसंसारवार्धिनिस्तरणंमहत् २३
सत्यवानयमश्वंयःप्राप्तमाश्रुत्यसेवकात्
राज्यंनिवेदयामाससत्वांप्रणमतिक्षितौ २४

इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसमालिग्यसमादरात् चकारारण्यकऋर्षिःस्वागतंफलकादिना २५
तेहृष्टास्तत्रवसतिंचक्रुर्मुनिवराश्रमे
प्रातर्नित्यक्रियांकृत्वारेवायांतेमहोद्यमाः २६
नरयानमथारोप्यसेवकैःसहितंमुनिम्
शत्रुघ्नःप्रापयामासायोध्यांरामकृतालयाम् २७
सदूरान्नगरींदृष्ट्वासूर्यवंशनृपोषिताम्
पदातिरभवद्वेगाद्रघुनाथदिदृक्षया २८
संप्राप्यनगरींरम्यामयोध्यांजनशोभिताम्मनोरथसहस्रेणसंरूढोरामदर्शने २९
ददर्शतत्रसरयूतीरेमंडपशोभिते
रामंदूर्वादलश्यामंकंजकांतिविलोचनम् ३०
मृगशृंगंकटौरम्यंधारयंतंश्रियान्वितम्
ऋषिवृंदैर्व्यासमुख्यैर्वृतंशूरैःसुसेवितम् ३१
भरतेनसुमित्रायास्तनूजेनपरीवृतम् ददतंदीनसंधेभ्योदानानिप्रार्थितानितम् ३२
विलोक्यारण्यकाख्योऽसौकृतार्थइत्यमन्यतमल्लोचनेपद्मदलसमानेरामलोकके ३३ अद्यमेसर्वशास्त्रस्यज्ञातृत्वंबहुसार्थकम्

येनश्रीराममाज्ञायप्राप्तोऽयोध्यापुरीमिमाम् ३४
इत्येवमादिवचनानिबहूनिहृष्टो
रामांघ्रिदर्शनसुहर्षितगात्रशोभी
प्रायाद्रमेश्वरसमीपमगम्यमन्यै- र्योगेश्वरैरपिविचारपरैःसुदूरम् ३५
धन्योऽहमद्यरामस्यचरणावक्षिगोचरौ
करिष्यामिवचोरम्यंवदन्राममवेक्षयन् ३६
रामोऽपिवाडवश्रेष्ठंज्वलंतंस्वेनतेजसा
तपोमूर्तिधरंवीक्ष्यप्रत्युत्थानमथाकरोत् ३७
रामचंद्रस्तस्यपादौसुचिरंनतवान्महान् ब्रह्मण्यदेवपावित्र्यंकृतमद्यतनोर्मम
३८
इतिवाक्यंवदंस्तस्यपादयोःपतितःप्रभुः
सुरासुरनमन्मौलिमणिनीराजितांघ्रिकः ३९
प्रणतंतंनृपश्रेष्ठंवाडवेंद्रोमहातपाः
गृहीत्वाभुजयोर्मध्यमालिलिगप्रियंप्रभुम् ४०
कौसल्यातनयस्तंवाउच्चैर्मणिमयासने
संस्थाप्यचपदोर्युग्मंजलेनाक्षालयत्प्रभुः ४१
पादावनेजनोदंतुमस्तकेऽधाद्धरिःस्वयम्
पवित्रितोऽद्यसगणःसकुटुंबइतिब्रुवन् ४२
चंदनेनविलिप्याथगांचप्रादात्पयस्विनीम्
उवाचचवचोरम्यंदेवदेवेंद्रसेवितः ४३

स्वामिन्मखोमयावाजिमेधसंज्ञःक्रियेतह सोयंत्वच्चरणायातादद्यपूर्णोभविष्यति ४४ अद्यमेब्रह्महत्योत्थपापहानिंकरिष्यति अश्वमेधःक्रतुर्युष्मच्चरणेनपवित्रितः ४५
इतिवाक्यंब्रुवाणंतंराजराजेंद्रसेवितम् आरण्यकउवाचेदंहसन्माध्व्यागिरामुनिः ४६ स्वामिंस्तवतुयुक्तंहिवचोब्रह्मण्यभूमिप
त्वन्मूर्तयोमहाराजब्राह्मणावेदपारगाः ४७
त्वंयदाब्रह्मपूजादिशुभंकर्मकरिष्यसि
ततोऽखिलानृपाविप्रंपूजयिष्यंतिभूमिप ४८
त्वयोक्तंयन्महाराजविप्रहत्यापनुत्तये
यागंकरोमिविमलंतत्तुहास्यकरंवचः ४९
त्वन्नामस्मरणान्मूढःसर्वशास्त्रविवर्जितः
सर्वपापाब्धिमुत्तीर्यसगच्छेत्परमंपदम् ५०
सर्ववेदेतिहासानांसारार्थोऽयमितिस्फुटम्
यद्रामनामस्मरणंक्रियतेपापतारकम् ५१ तावद्गर्जंतिपापानिब्रह्महत्यासमानिच नयावत्प्रोच्यतेनामरामचंद्रतवस्फुटम् ५२
त्वन्नामगर्जनंश्रुत्वामहापातककुंजराः

पलायंतेमहाराजकुत्रचित्स्थानलिप्सया ५३
तस्मात्तवकथंहत्यामहापुण्यददर्शन
रामत्वत्सुकथांश्रुत्वापूतःसद्योभविष्यति ५४
मयापूर्वंकृतयुगेगंगायास्तीरवासिनाम् ऋषीणांमुखतोवाक्यंश्रुतमेतत्पुराविदाम् ५५
तावत्पापभियःपुंसांकातराणांसुपापिनाम् यावन्नवदतेवाचारामनाममनोहरम् ५६ तस्माद्धन्योऽहमधुनाममसंसृतिनाशनम् सांप्रतंसुलभंरामचंद्रत्वद्दर्शनादभूत् ५७
इत्युक्तवंतंसमुनिंपूजयामासतत्रवै सर्वेमुनिजनाःसाधुसाधुवाक्यमितिब्रुवन् ५८
शेषउवाच
अत्याश्चर्यमभूत्तत्रतन्मेनिगदतःशृणु
वात्स्यायनमुनिश्रेष्ठरामभक्तिपरायण ५९
रामंदृष्ट्वामहाराजंयादृशंध्यानगोचरम्
अत्यंतंहर्षमापन्नोजगादसमुनीश्वरान् ६०
मुनीश्वराःसंशृणुतमद्वाक्यंसुमनोहरम्
मादृशःकोनभूलोकेभविष्यतिसुभाग्यवान् ६१
नास्तिमत्सदृशःकोपिनजातोनभविष्यति
यद्रामभद्रो
मांनत्वास्वागतंपरिपृष्टवान् ६२
यत्पादपंकजरजःश्रुतिमृग्यंसदैवहि

सोऽद्यमत्पादयोःपाथःपीत्वापूतममन्यत ६३
एवंप्रवदतस्तस्यब्रह्मस्फोटोऽभवत्तदा
निर्गतंतद्भवंतेजोविवेशरघुनायके ६४
पश्यतांसर्वलोकानांसरयूतीरमंडपे
सायुज्यमुक्तिंसंप्रापदुर्ल्लभांयोगिभिर्जनैः ६५
दिवितूर्यनिनादोऽभूद्वीणानादोऽभवत्तदा
पुष्पवृष्टिःपपाताग्रेपश्यतांचित्रमद्भुतम् ६६
मुनयोऽप्येतदीक्षित्वाप्रशंसंतोमुनीश्वरम्
कृतार्थोयंमुनिश्रेष्ठोयद्रा
मवपुषीक्षितः ६७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेआरण्य-कमुनेर्विष्णुलोकगमनंनामसप्तत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३७

अष्टत्रिंशत्तमोऽध्यायः सूतउवाच
एतदाख्यानकंश्रुत्वावात्स्यायनउदारधीः परमंहर्षमापेदेजगादचफणीश्वरम् १ वात्स्यायनउवाच कथांसंशृण्वतेमह्यंतृप्तिर्नास्तिफणीश्वर

रघुनाथस्यभक्तार्तिहारिकीर्तिकरस्यवै २
धन्यआरण्यकोनाममुनिर्वेदधरःपरः
रघुनाथंसमालोक्यदेहंतत्याजनश्वरम् ३
ततोराज्ञोहयःकुत्रगतःकेननियंत्रितः
कथंतत्ररमानाथकीर्तिर्जाताफणीश्वर ४
सर्वंकथयमेतथ्यंसर्वज्ञोऽस्तियतोभवान्
धराधरवपुर्धारीसाक्षात्तस्यस्वरूपधृक् ५
व्यासउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यप्रहृष्टेनांतरात्मना
उवाचरामचारित्रंतत्तद्गुणकथोदयम् ६
शेषउवाच
साधुपृच्छसिविप्रर्षेरघुनाथगुणान्मुहुःश्रुतानश्रुतवत्कृत्वातेषुलोलुपतांदधत्
७
ततोनिरगमद्वाहःसैनिकैर्बहुभिवृतः
रेवातीरेमनोज्ञेतुमुनिवृंदनिषेविते ८
सेनाचरास्ततःसर्वेयत्रवाहस्ततस्ततः
प्रसर्पंतिनिरीक्षंतस्तन्मार्गंरणकोविदाः ९
वाजीगतोऽथरेवायाह्रदेऽगाधजलान्विते
भालेस्वर्णभवंपत्रंधारयन्पूजितांगकः १०
ततोजलेममज्जासौरामचंद्रहयोवरः
तदासर्वेमहाशूरास्तत्रविस्मयमागताः ११
तैःपरस्परमेवोचेकथंहयसमागमः
कोऽत्रगंताजलेवाहमानेतुंतंमहोदयम् १२

इतियावत्समुद्विग्नामंत्रयंतेपरस्परम्
तावद्वीरशतैःसार्धमाजगामरघोःपतिः १३
तान्सर्वान्विमनस्कान्सदृष्ट्वाशत्रुघ्नसंज्ञितः
पप्रच्छमेघगंभीरवाचावीरशिरोमणिः १४
किंस्थितंनिखिलैरद्ययुष्माभिःसंघशोजले कुत्राश्वोरघुनाथस्यस्वर्णपत्रेणशोभितः
१५
जलेकिंविनिमग्नोऽसौहृतोवाकेनमानिना
तन्मेकथयतक्षिप्रंकथंयूयंविमोहिताः १६
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञोरघुवरस्यहि
कथयामासुस्तेसर्वंवीराःशूरशिरोमणिम् १७
जनाऊचुः
स्वामिन्वयंनजानीमोमुहूर्तमभवज्जले
निममज्जततोनायाद्धयस्तवमनोहरः १८
त्वमेवतत्रगत्वेमंवाहमानयवेगतः
अस्माभिस्तत्रगंतव्यंत्वयासार्द्धंमहामते १९
इतिश्रुत्वावचस्तेषांसैनिकानांरघूद्वहःखेदंप्रापजनान्पश्यञ्जलसंतरणोद्यतान् २०
उवाचमंत्रिमुख्यंसकिंकर्तव्यमतःपरम् कथंवाहस्यसंप्राप्तिर्भविष्यतिवदस्वतत् २१
केतत्रशूराःसंयोज्याजलेऽन्वेषयितुंहयम्कोवानयिष्यतेवाहंकेनोपायेनतद्वद २२

इतिराज्ञोवचःश्रुत्वासुमतिर्मंत्रिसत्तमः
उवाचसमयेयोग्यंशत्रुघ्नंहर्षयन्निव २३
स्वामिन्नस्तितवश्रीमञ्छक्तिरद्भुतकर्मणः
पातालगमनेशक्तिर्जलमध्यादिहस्फुटम् २४
अन्यच्चपुष्कलस्यापिशक्तिरस्तिमहात्मनःहनूमतोऽपिरामस्यपादसेवापरस्यच २५
तस्माद्यूयंत्रयोगत्वाहयमानयतध्रुवम्
यतोभवेद्वाहमेधोरघुनाथस्यधीमतः २६
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाश्रुत्यशत्रुघ्नःपरवीरहा स्वयंविवेशतोयांतर्हनुमत्पुष्कलान्वितः
२७
यावज्जलंविवेशासौतावत्पुरमदृश्यत
अनेकोद्यानशोभाढ्यममेयंपुटभेदनम् २८
तत्रमाणिक्यरचितेस्तंभेस्वर्णमयेहयम्
बद्धंददर्शरामस्यस्वर्णपत्रसुशोभितम् २९
स्त्रियस्तत्रमनोहारिरूपधारिण्यउत्तमाःसेवंतेसुंदरीमेकांपर्यंकेसुखमास्थिताम् ३०
तान्दृष्ट्वाताःस्त्रियःसर्वाःप्रावोचन्स्वामिनींप्रति एतेऽल्पवर्ष्मवयसोमांसपुष्टकलेवराः ३१ भविष्यंतितवश्रेष्ठमाहारस्यफलंमहत् एतेषांशोणितंस्वादुपुरुषाणांगतायुषाम्

३२
एतद्वचःसमाकर्ण्यसेवकीनांवरांगना जहासकिंचिद्वदनंनर्तयंतीभ्रुवानघा ३३ तावत्त्रयस्तेसंप्राप्ताःसन्नाहश्रीविशोभिताः
शिरस्त्राणानिदधतःशौर्यवीर्यसमन्विताः ३४
तादृष्ट्वामहिलास्तत्रसौंदर्यश्रीसमन्विताः
प्रोचुस्तेविस्मयंविप्रकिमिदंदृश्यतेमहत् ३५
नमश्चक्रुर्महात्मानःसर्वेदेववरांगनाः किरीटमणिविद्योतद्योतितांघ्रियुगास्ततः ३६
सातान्पप्रच्छपुरुषान्सर्वश्रेष्ठातुभामिनी
केयूयमत्रसंप्राप्ताःकथंचापधरानराः ३७
मत्स्थलंसर्वदेवानामगम्यंमोहनंमहत्
अत्रप्राप्तस्यतुक्वापिनिवृत्तिर्नभवत्युत ३८
अश्वोऽयकस्यराज्ञोवैकथंचामरवीजितः
स्वर्णपत्रेणशोभाढ्यःकथयंतुममाग्रतः ३९
शेषउवाच
इतितस्यावचःश्रुत्वामोहनाचारसंयुतम् हनूमांस्तांप्रत्युवाचगतभीःप्रहसन्निव ४०

वयंवैकिंकराराज्ञस्त्रैलोक्यस्यशिखामणेः
त्रिलोकीयंप्रणमतेसर्वदेवशिरोमणिम् ४१
रामभद्रस्यजानीहिहयमेधप्रवर्तितुः
प्रमुंचवाहमस्माकंकथंबद्धोवराङ्गने ४२
वयंसर्वास्त्रकुशलाःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदाः
नयिष्यामोबलाद्वाहंहत्वातत्प्रतिरोधकान् ४३
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यप्लवङ्गस्यवराङ्गना
विवरस्थाप्रत्युवाचहसंतीवाक्यकोविदा ४४
मयानीतमिमंवाहंनकोमोचयितुंक्षमः वर्षायुतेननिशितैर्बाणकोटिभिरुच्छिखैः
४५
परंरामस्यपादाब्जसैवकीकर्मकारिणी
नग्रहीष्यामितद्वाहंराजराजस्यधीमतः ४६
महानविनयोजातोममनेत्र्याःसुवाजिनः
क्षमताद्रामचंद्र
स्तच्छरण्योभक्तवत्सलः ४७
यूयंक्लिष्टास्तत्पुरुषाहयार्थंतस्यरक्षितुः
याचध्वंवरमप्राप्यंदेवानामपिसत्तमाः ४८
यथामेमीवमत्युग्रंक्षमेतपुरुषोत्तमः
व्रीडांत्यक्त्वाखिलांयूयंवृणुध्वंवरमुत्तमम् ४९
तस्यावचःपरंश्रुत्वाहनूमान्निजगादताम्

रघुनाथप्रसादेनसर्वमस्माकमूर्जितम् ५०
तथापियाचेवरमेकमुत्तमं
विधेहितन्मेमनसःसमीहितम्
भवेभवेनोरघुनायकःपति - र्वयंचतत्कर्मकराश्चकिंकराः ५१
एतद्वचनमाकर्ण्यप्लवगस्यतदांगना
उवाचवाक्यंमधुरंप्रहस्यगुणपूजितम् ५२
भवद्भिःप्रार्थितंयद्वैदुर्ल्लभंसर्वदैवतैः
तद्भविष्यत्यसंदेहःसेवकास्तद्रघोःपतेः
५३
अथापिवरमेकंवैदास्यामिकृतहेलना
रघुनाथस्यतुष्ट्यर्थंतदृतंमेभवेद्वचः ५४
अग्रेवीरमणिर्भूपोमहावीरसमन्वितः
ग्रहीष्यतिभवद्वाहंशिवेनपरिरक्षितः ५५
तज्जयार्थेमहास्त्रंमेगृह्णीतसुमहाबलाःद्वैरथेसतुयोद्धव्यःशत्रुघ्नेनत्वयामहान् ५६
इदमस्त्रंयदात्वंतुक्षेपयिष्यसिसंगरे
अनेनपूतोरामस्यस्वरूपंज्ञास्यतेपुनः ५७
ज्ञात्वातंवाजिनंदत्वाचरणेप्रपतिष्यति
तस्माद्गृह्णीध्वमस्त्रंतन्ममवैरिविदारणम् ५८
तच्छ्रुत्वारघुनाथस्यभ्राताजग्राहचास्त्रकम्
उदङ्मुखःपवित्रांगोयोगिन्यादत्तमद्भुतम

् ५९
तत्प्राप्यास्त्रंमहातेजाबभूवरिपुकर्शनः
दुष्प्रधर्ष्योदुराराध्योवैरिवारणसत्सृणिः ६०
तांनत्वाराघवश्रेष्ठःशत्रुघ्नोहयसत्तमम्
गृहीत्वागाज्जलात्तस्माद्रे
वातीरेसुखोचिते ६१
तंदृष्ट्वासैनिकाःसर्वेप्रहृष्टांगामुदान्विताः
साधुसाधुप्रशंसंतःपप्रच्छुर्हयनिर्गमम् ६२
हनूमान्कथयामासहयस्यागमनंमहत् वरप्राप्तिंचताभ्योवैतेऽपिश्रुत्वामुदंगताः ६३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेशत्रुघ्नस्ययो- गिनीदर्शनजलमध्याद्वाहप्राप्तिर्नामअष् टत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३८

एकोनचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
निनदत्सुमृदंगेषुवीणानादेषुसर्वतः मुक्तोवाहस्ततोदेवपुरंदेवविनिर्मितम् १

यत्रस्फाटिककुड्यानांरचनाभिर्गृहानृणाम्
हसंतिविंध्यंविमलंपर्वतंनागसेवितम् २
राजतानिगृहाण्यत्रदृश्यंतेप्रकृतेरपि
विचित्रमणिसन्नद्धानानामाणिक्यगोपुराः ३
पद्मिन्योयत्रलोकानांगेहेगेहेमनोहराः
हरंतिचित्तानिनृणांमुखपद्मकलेक्षिताः ४
पद्मरागमणिर्यत्रगेहेगेहेसुभूमिषु
बद्धःसंलक्ष्यतेविप्रतदोष्ठस्पर्धयानुकिम् ५
क्रीडाशैलाःप्रत्यगारंनीलरत्नविनिर्मिताः
कुर्वंतिशंकांमेघस्यमयूराणांकलापिनाम् ६
हंसायत्रनृणांगेहेस्फाटिकेषुनियंत्रिताः
कुर्वंतिमेघान्नोभीतिंमानसंनस्मरंतिच ७
निरंतरंशिवस्थानेध्वस्तंचंद्रिकयातमः शुक्लकृष्णविभेदोनपक्षयोस्तत्रवैनृणाम् ८
तत्रवीरमणीराजाधार्मिकेष्वग्रणीर्महान्राज्यंकरोतिविपुलंसर्वभोगसमन्वितम् ९ तस्यपुत्रोमहाशूरोनाम्नारुक्मांगदोबली वनिताभिर्गतोरम्यदेहाभिःक्रीडितुंवनम् १०
तासांमंजीरसंरावःकंकणानांरवस्तथा मनोहरतिकामस्यकिमन्यस्यकथात्रभोः ११

वनंजगामसुमहत्सुपुष्पनगसंयुतम्
सदाशिवकृतस्थानमृतुषट्कैर्विराजितम् १२
चंपकायत्रबहुशःफुल्लकोरकशोभिताः
कुर्वंतिकामिनांतत्रहृच्छयार्तिंविलोकिताः १३
चूताःफलादिभिर्नम्रामंजरीकोटिसंयुताः
नागाःपुन्नागवृक्षाश्चशालास्तालास्तमालकाः १४
कोकिलानांसमारावायत्रचश्रुतिगोचराः
सदामधुपझंकारगतनिद्रासुःमल्लिकाः १५
दाडिमानांसमूहाश्चकर्णिकारैःसमन्विताः
केतकीकानकीवन्यवृक्षराजिविराजिताः १६
तस्मिन्वनेप्रमदसंयुतचित्तवृत्तिर्गायन्कलंमधुरवाग्विचिकीर्षयोच्चैः
उद्यत्कुचाभिरभितोवनिताभिरागाच्छोभानिधानवपुरुद्गतभीर्विवेश १७
काश्चित्तंनृत्यविद्याभिस्तोषयंतिस्मशोभनम्
काश्चिद्गानकलाभिश्चकाश्चिद्वाक्चतुरोचितैः १८
भ्रूसंज्ञयापराःकाश्चित्तोषयामासुरुन्मदाः
परिरंभणचातुर्यैस्तंहृष्टंविदधुःस्त्रियः १९
ताभिःपुष्पोच्चयंकृत्वाभूषयामासताःस्त्रियः

वाण्याकोमलयाशंसन्रेमेकामवपुर्धरः २०
एवंप्रवृत्तेसमयेराजराजस्यधीमतः
प्रायात्तद्वनदेशंसहयःपरमशोभनः २१
तंस्वर्णपत्ररचितैकललाटदेशं
गंगासमंघुसृणकुंकुमपिंजरांगम्
गत्यासमंपवनवेगतिरस्करिण्या
दृष्ट्वास्त्रियःपरमकौतुकधामदेहम् २२
ऊचुःपतिंकमलमध्यपिशंगवर्णा - स्ताम्राधरप्रतिभयाहतविद्रुमाभाः
दंतव्रजप्रमितहास्यसुशोभिवक्त्राः
कामस्यबाणनयनादिविमोहनाभाः २३
स्त्रियऊचुः
कांतकोयंमहानर्वास्वर्णपत्रैकशोभितः
कस्यवाभातिशोभाढ्योगृहाणस्वबलादिमम् २४
शेषउवाच
तदुक्तंवचआकर्ण्यलीलाललितलोचनः
जग्राहहयमेकेनकरपद्मेनलीलया २५
वाचयित्वास्वर्णपत्रंस्पष्टवर्णसमन्वितम्
जहासमहिलामध्येजगादवचनंपुनः २६
रुक्मांगदउवाच
पृथिव्यांनास्तिमेपित्रासमःशौर्येणचश्रिया
तस्मिन्कथंविधत्तेसउत्सेकंरामभूमिपः २७
!पिनाकधृक्
यंदेवादानवायक्षानमंतिमणिमौलिभिः २८

कुरुताद्वाजिमेधंवैजनकोमेमहाबलः
यात्वेषवाजिशालायांबध्नंतुममवैभटाः २९
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमहिलास्तामनोहराः
प्रहर्षवदनाजाताःकांतंतुपरिरेभिरे ३०
गृहीत्वाचहयंपुत्रोराज्ञोवीरमणेर्महान्पुरंपत्नीसमायुक्तोमहोत्साहमवीविशत् ३१
मृदंगध्वनिषुप्रोच्चैराहतेषुसमंततः
बंदिभिःसंस्तुतःप्रागात्स्वपितुर्मंदिरंमहत् ३२
तस्मैसकथयामासहयंनीतंरघोःपतेः
वाजिमेधायनिर्मुक्तंस्वच्छंदगतिमद्भुतम् ३३
रक्षितंशत्रुसूदेनमहाबलसमेतिना तच्छ्रुत्वावचनंतस्यनृपोवीरमणिर्महान् ३४
नातिप्रशंसयामासतत्कर्मसुमहामतिः नीत्वापुनःसमायांतंचौरस्येवविचेष्टितम् ३५
कथयामासजामात्रेशिवायाद्भुतकर्मणे अर्धांगनाधरायांगभूषायचंद्रधारिणे ३६ तेनसंमंत्रयामासनृपोवीरमणिर्महान् पुत्रसृष्टंमहत्कर्मविनिंद्यंमहतांमतः ३७
शिवउवाच
राजन्पुत्रेणभवतःकृतंकर्ममहाद्भुतम् योजहारमहावाहंरामचंद्रस्यधीमतः ३८

अद्ययुद्धंमहद्भातिसुरासुरविमोहनम् शत्रुघ्नेनमहाराज्ञावीरकोट्येकरक्षिणा ३९
मयायोध्रियतेस्वांतेजिह्वयाप्रोच्यतेहियः
तस्यरामस्ययज्ञांगंजहारतवपुत्रकः ४०
परमत्रमहाँ ल्लाभोभविष्यतितरांरणे
यद्रामचरणांभोजंद्रक्ष्यामःस्वीयसेवितम् ४१
अत्रयत्नोमहान्कार्योहयस्यपरिरक्षणे
नयिष्यंतिबलाद्वाहंमयारक्षितमप्यमुम् ४२
तस्मादिमंमहाराजराज्येनसहसन्नतः
वाजिनंभोजनंदत्वाप्रेक्षस्वांघ्रियुगंततः ४३
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशिवस्यसनृपोत्तमः उवाचतंसुरेंद्रादिवंद्यपादांबुजद्वयम् ४४
वीरमणिरुवाच
क्षत्रियाणामयंधर्मोयत्प्रतापस्यरक्षणम्
तदसौक्रांतुमुद्युक्तःक्रतुनाहयसंज्ञिना ४५
तस्माद्रक्ष्यःस्वप्रतापोयेनकेनापिमानिना
यावच्छक्यंकर्मकृत्वाशरीरव्ययकारिणा ४६
सर्वंकृतंसुतेनेदंगृहीतोऽश्वपुनर्यतः

कोपितंरामभूपालंसमयार्हंकुरुप्रभो ४७ क्षत्त्रियाणामिदंकर्मकर्तव्यार्हंभवेन्नहि
यदकस्माद्रिपोःपादौप्रणमेद्भयविह्वलः ४८
रिपवोविहसंत्येनंकातरोऽयनृपाधमः क्षुद्रप्राःकृतवन्नीचोनतवान्भयविह्वलः ४९
तस्माद्भवान्यथायोग्यंयोद्धव्येसमुपस्थिते
यद्विधेयंविचार्यैवकर्तव्यंभक्तरक्षणम् ५०
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यचंद्रचूडोवदद्वचः प्रहसन्मेघगंभीरवाण्यासंमोहयन्मनः ५१ यदिदेवास्त्रयस्त्रिंशत्कोटयःसमुपस्थिताः
तथापित्वत्तःकेनाश्वोगृह्यतेममरक्षितुः ५२
यदिरामःसमागत्यस्वात्मानंदर्शयिष्यति
तदाहंचरणौतस्यप्रणमामिसुकोमलौ ५३
स्वामिनानहियोद्धव्यंमहाननयउच्यते
अन्येवीरास्तृणप्रायाःकिंचित्कर्तुंनवैक्षमाः ५४
तस्माद्युद्ध्य्स्वराजेंद्र रक्षकेमयिसुस्थिते

कोगृह्णातिबलाद्वाहंत्रिलोकीयदिसंगता ५५
शेषउवाच
एतद्वचःपरंश्रुत्वाचंद्रचूडस्यभूमिपः
जहर्षमानसेऽत्यतंयुद्धकर्मणिकौतुकी ५६
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीर-मणिपुत्रेणहयग्रहणंनामएकोनचत्वारिंशत्त मोऽध्यायः ३९

चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
सेनाचरामहाराज्ञोमहाबलसमन्विताः
समागतास्तंपश्यंतोहयंरामस्यभूपतेः १
क्वासावश्वःकेननीतःकथंवादृश्यतेनसः
कोगंतायमपुर्यांवैवाहंहृत्वासुमंदधीः २
विलोकयंतस्तन्मार्गंयावत्सेनाचरारघोः
तावत्प्राप्तोमहाराजोमहासैन्यपरीवृतः ३
पप्रच्छसेवकान्सर्वान्कुत्राश्वोममसांप्रतम्
नदृश्यतेकथंवाहःस्वर्णपत्रसुशोभितः ४
इतितद्वचनंश्रुत्वासेवकास्तेहयानुगाः
प्रोचुर्नाथमनोवेगोवाहःकेनापिकानने ५
हृतोनलक्ष्यतेतस्मादस्माभिर्मार्गकोविदैः
तदत्रयत्नःकर्तव्योहयप्राप्तिंप्रतिप्र

भो ६
तेषांवचनमाकर्ण्यपप्रच्छसुमतिंनृपः
शत्रुघ्नःशत्रुसंहारकारीमोहनरूपधृक् ७
शत्रुघ्नउवाच
कोऽत्रराजानिवसतिकथंवाहस्यसंगमः
कियद्बलंभूमिपतेर्येनमेऽद्यहृतोहयः ८
सुमतिरुवाच
राजन्देवपुरंह्येतद्देवेनैवविनिर्मितम्कैलासमिवदुर्गम्यंवैरिसंघैःसुसंहतैः ९
अस्मिन्वीरमणीराजामहाशूरःप्रतापवान्
राज्यंकरोतिधर्मेणशिवेनपरिरक्षितः १०
योऽसौप्रलयकारीसआस्तेभक्त्यावशीकृतः चंद्रचूडःस्वभक्तस्यपक्षपातंसृजन्सदा ११
तस्मादत्रमहद्युद्धंगृहीतश्चेद्भविष्यति
यत्ताःसंतःप्रकुर्वंतुरक्षणंकटकस्यहि १२ एवंश्रुत्वासशत्रुघ्नःसर्वभूपशिरोमणिः सैन्यव्यूहंरचित्वासौतिष्ठतिस्ममहायशाः १३
अथतंसुखमासीनंमंत्रयंतंसुमंत्रिणा आजगामसदेवर्षिर्युद्धकौतुकसंयुतः १४ तमागतंमुनिंदृष्ट्वाशत्रुघ्नस्तपसांनिधिम्
अभ्युत्थायासनेस्थाप्यमधुपर्कमथार्पयत् १५

स्वागतेनचसंतुष्टंनारदंमुनिसत्तमम्
उवाचप्रीणयन्वाचावाक्यवादविशारदः १६
शत्रुघ्नउवाच
मदीयोऽश्वकुत्रविप्रकथयस्वमहामते
नलक्ष्यतेगतिस्तस्यसेवकैर्ममकोविदैः १७
शंसतंयेनवानीतंक्षत्त्रियेणचमानिना
कथमत्रहयप्राप्तिर्भविष्यतितपोधन १८
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यसनारदः
उवाचवीणांरणयन्गायन्रामकथांमुहुः १९
नारदउवाच
एतद्देवपुरंराजन्भूपोवीरमणिर्महान्
तत्पुत्रेणवनस्थेनगृहीतस्तववाजिराट् २०
तत्रयुद्धंमहत्तेऽद्यभविष्यतिसुदारुणम्
अत्रवीराःपतिष्यंतिबलशौर्यसमन्विताः २१
तस्मादत्रमहायत्नात्स्थातव्यंतेमहाबल
रचयव्यूहरचनांदुर्गमांपरसैनिकैः २२
जयस्तेभविताराजन्कृच्छ्रेणास्मान्नृपोत्तमात्
रामंकोनुपराजीयाद्भुवनेसकलेह्यपि २३
इत्युक्त्वांतर्दधेविप्रोनभसिस्थितवांस्ततः
युद्धंसुदारुणंद्रक्ष्यन्देवदानवयोरिव २४
शेषउवाच
अथराजावीरमणिःसर्वशूरशिरोमणिः पटहंघोषितुंस्वीयेपुरमध्येमहारवम् २५

आह्वयामाससेनान्यंरिपुवीरंमहोन्नतम् कथयामासचक्षिप्रंमेघगंभीरयागिरा २६
वीरमणिरुवाच
सेनानीःपटहस्याज्ञांदेहिमेशोभनेपुरे
तच्छ्रुत्वामेसुसन्नद्धाःशत्रुघ्नंप्रतियांतुते २७
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यराज्ञोवीरमणेस्तदा
कारयामासपटहंमहारवनिनादितम् २८
गेहेगेहेचरथ्यायांश्रूयतेपटहध्वनिः
शत्रुघ्नंयांतुयेसर्वेवीराराजपुरेस्थिताः २९
येवैराज्ञःसमुल्लंध्यशासनंवीरमानिनः
पुत्रावाभ्रातरोवापितेवध्याःस्युर्नृपाज्ञया ३०
शृण्वंतुवीराःपुनरप्याहतेपटहेरवम्
श्रुत्वाविधीयतामाशुकर्तव्यंमाविलंबितम् ३१
शेषउवाच
इतिपटहरवंस्वकर्णगोचरं
नरवरवीरवराययुर्नृपोत्तमम्
कनककवचभूषितस्वदेहाः
समरमहोत्सवहृष्टचित्तकोशाः ३२
केचिद्ययुःशिरस्त्राणंधृत्वाशिरसिशोभनम्
कवचेनसुशोभाढ्याःशतकोटिसुशोभिताः ३३
रथेनहययुग्मेनमणिकांचनशोभिना

ययुस्तेराजसंदेशान्नृवरालयमुन्मदाः ३४
केचिन्मतंगजैर्मत्तैःकेचिद्वाहैःसुशोभनैः
ययुर्नपगृहंसर्वेराजसंदेशकारकाः ३५
विविक्तस्वर्णकवचशिरस्त्राणसुशोभितः
रुक्मांगदोऽपिचनिजेरथेतिष्ठन्मनोजवे ३६
शुभांगदोऽनुजस्तस्यमहारत्नमयंदधत् कवचंवपुषिश्रेष्ठंनिजंप्रायाद्रणोत्सवे ३७
राजभ्रातावीरसिंहःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः
ययौनृपाज्ञयातत्रशासनंभूमिपस्यहि ३८
जामेयस्तस्यराज्ञोऽपिबलमित्रइतिस्मृतः
सन्नद्धःकवचीखड्गीजगामनृपमंदिरम् ३९
सेनानीरिपुवारोऽपिसेनांतांचतुरंगिणीम्
सज्जांविधायभूपायन्यवेदयदथोमहान् ४०
अथराजावीरमणिःसर्वशस्त्रास्त्रपूरितम्
मणिसृष्टोच्चचक्रोच्चमारोहत्स्यंदनोत्तमम् ४१
ततोवीरार्णवेशंखनिनादश्चसमंततः श्रूयतेकातरान्वीरान्प्रेरयन्निवसंगरे ४२
भेर्यःसमंततोजघ्नुःशुभवादकवादिताः अनीकान्यत्रतस्यासन्संग्रामायप्रतस्थुषः ४३
सर्वेकृतस्वस्त्ययनाःसर्वाभरणभूषिताः

सर्वशस्त्रास्त्रसंपूर्णाययुःसमरमण्डलम् ४४
भेरीशंखनिनादेनपूरिताश्चनगागुहाः
आकारितुंगतःकिंनुतद्र
वःस्वर्गसंस्थितान् ४५
तस्मिन्कोलाहलेवृत्तेराजावीरमणिर्महान्रणोत्साहेनसंयुक्तोययौप्रधनमंडलम् ४६
आगत्यसंस्थितस्तावद्रथपत्तिसमाकुलम्
समुद्र
इवतत्स्थानात्प्लावितुंपुरुषानयात् ४७
तदागतंबलंदृष्ट्वारथिभिःशस्त्रकोविदैः
कोलाहलीकृतंसर्वमुवाचसुमतिंनृपः ४८
शत्रुघ्नउवाच
समागतोवीरमणिर्ममवाजिधरोबली
योद्धुंमांमहताभूयःसैन्येनचतुरंगिणा ४९
कथंयुद्धंप्रकर्तव्यंकेयोत्स्यंतिबलोत्कटाः
तान्सर्वान्दिशमेवीरान्यथास्याज्जयईप्सितः ५०
सुमतिरुवाच
स्वामिन्नसौमहाराजोमहासैन्यपरीवृतः
समागतःसयुद्धार्थंशिवभक्तिसमन्वितः ५१
सांप्रतंयुद्ध्य्तांवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित्
अन्येपिनीलरत्नाद्यायोद्धारोयुद्धकोविदाः ५२

शिवेनसहयोद्धव्यंराज्ञावाभवतानघ
द्वंद्वयुद्धेनजेतव्योमहाबलपराक्रमः ५३
अनेनविधिनाराजञ्जयस्तेऽत्रभविष्यति
पश्चाद्यद्रोचतेस्वामिंस्तत्कुरुष्वमहामते ५४
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नःपरवीरहा
सुभटानादिदेशाथयुद्धायकृतनिश्चयः ५५
सर्वैःससैन्यैर्युद्धार्थंराजभिःशस्त्रकोविदैः
यथास्यान्मेजयःक्षिप्रंयतितव्यंतथापुनः ५६
जयार्थंराघवस्यैवश्रुत्वातेरणकोविदाः महोत्साहेनसंयुक्ताययुर्योद्धुंतुसैनिकैः ५७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीर-मणिनासहयुद्धनिश्चयोनामचत्वारिंशत्तमोऽ ध्यायः ४०

एकचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः शेषउवाच
युद्धायतेसुसंनद्धाःशत्रुघ्नस्यमहाबलाःययुर्वीरमणेःसैन्यमध्येशौर्यसमन्विताः १ शरान्विमुंचमानास्तेभिंदंतःसैनिकान्बहू

न्
व्यदृश्यंतरणांतःस्थाःशरासनधरानराः २
अनेकेनिहतास्तत्रगजामणिमयारथाः
भग्नावाहसमेताश्चदृश्यंतेरणमंडले ३
विहितंकदनंतेषांश्रुत्वारुक्मांगदोबली
रथेमणिमयेतिष्ठन्ययौयोद्धुंससैनिकान् ४
शरासनेशरान्धास्यन्निषुधीअक्षयौदधत्
शोणनेत्रांतरोभीमोमहाकोपसमन्वितः ५
अनेकबाणसंविग्नान्कुर्वञ्छूरान्सहस्रशःहाहाकारंकारयंस्तद्ययौरुक्मांगदोबली ६
राजपुत्रःस्वसदृशंबलेनयशसाश्रिया
आह्वयामासशत्रुघ्नंभारतिंपुष्कलंबली ७
रुक्मांगदउवाच
आगच्छवीरकर्मात्वंमहाबलपराक्रम
मयायोद्धुंतुबलिनाराजपुत्रेणभास्वता ८
किमन्यैस्त्रासितैर्वीरनिहतैःकोटिभिर्नरैः
मयासमंमहायुद्धंविधायजयमाप्नुहि ९
इत्युक्तवंतंतरसाप्रहसन्पुष्कलोबली जघानविपुलेमध्येवक्षसस्तीक्ष्णपर्वभिः
१०
तदमृष्यन्राजपुत्रोमहाचापेदधच्छरान्
जघानदशभिर्वीरंपुष्कलंवक्षसॐऽतरे ११
उभौसमरसंरब्धावुभावपिजयैषिणौ
रेजातेसमरेतौहिकुमारतारकौयथा १२
बाणान्धनुषिसंधायदशसंख्यान्महाशितान्

अकरोत्पुष्कलोवीरोविरथंराजपुत्रकम् १३
चतुर्भिश्चतुरोवाहान्द्वाभ्यांसूतमपातयत्
एकेनध्वजमेतस्यद्वाभ्यांस्यंदनरक्षकौ १४
एकेनहृदिविव्याधराजपुत्रस्यवेगवान्
तदद्भुतंकर्मदृष्ट्वासर्वेवीराःप्रतोषिताः १५
सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः
अत्यंतंकोपमापन्नःस्यंदनंपरमाविशत् १६
सस्थित्वास्यंदनवरेहयरत्नेनभूषिते
शरासनंमहद्धृत्वासुदृढंगुणपूरितम् १७
उवाचपुष्कलंवीरंरुक्मांगदइदंवचः
महत्पराक्रमंकृत्वाक्वयास्यसिपरंतप १८
पश्यमेऽद्यपराक्रांतिंयद्बलेनविनिर्मिताम्
यत्नात्तिष्ठस्वभोवीरनयामित्वद्रथंनभः १९
इत्युक्त्वाशरमत्युग्रंदधारस्वशरासने
मंत्रयित्वाततश्चास्त्रंभ्रामकंपौष्कलेरथे २०
मुमोचनिशितंबाणंस्वर्णपंखैकशोभितम्
तेनबाणेननीतोऽस्यरथोयोजनमात्रकम् २१
धृतःकृच्छ्रेणसूतेनरथोबभ्रामभूतले
कृच्छ्रेणप्राप्यस्वस्थानंपुष्कलःपरमास्त्रवित् २२
जगादवचनंतंवैबाणंबिभ्रच्छरासने

स्वर्गंप्राप्नुहिवीराग्र्यसर्वदेवैश्चसेवितम् २३
त्वादृशाःपृथिवीयोग्यानभवंतिनृपोत्तम शतक्रतुसभायोग्यास्तद्गच्छत्वंसुरालयम् २४
इत्युक्त्वासमुमोचास्त्रमाकाशप्रापकंमहत्
तेनबाणेनसरथोययौखमनुलोमतः २५
सर्वाल्लोँ
कानतिक्रामन्ययौसूर्यस्यमंडलम्
तज्ज्वालयारथोदग्धोहयसूतसमन्वितः २६
तत्करैर्दग्धभूयिष्ठकलेवरःसुदुःखितः पपातचंद्रचूडंसधृत्वाहृद्यसुखार्दनम्
२७
भूमौनिपतितस्तत्रकरदग्धकलेवरः
अत्यंतंदुःखमापन्नोमुमूर्च्छरणमंडले २८
तस्मिन्निपतितेभूमौमूर्च्छितेराजपुत्रके
हाहाकारोमहानासीत्तत्रसंग्राममूर्धनि २९
वैरिणोजयलक्ष्मींतेप्रापुःपुष्कलमुख्यकाः
पलायनपराजातावैरिणोहयरक्षकाः ३०
तदापुत्रस्यवैमूर्च्छांदृष्ट्वावीरमणिर्नृपः
प्रायात्समरमध्यस्थंपुष्कलंकोपपूरितः ३१
तदाभूमिश्चचालेयंसपर्वतवनोत्तमा

शूरावैहर्षमापन्नाःकातराभयपीडिताः ३२
चापंमहद्दधानःसइषुधीअक्षयावपि
रोषान्निःश्वासमामुंचन्नाह्वयामासवैरिणम् ३३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेरुक्मांगद-पराजयपुष्कलविजयोनामएकचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४१

द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
आह्वयंतंमहासैन्यवारिधौपुष्कलंनृपम् समालक्ष्यकपींद्रोऽपिहनूमांस्तमधावत १
लांगूलमुद्यम्यविशालदेहं
सरावमातत्यपयोदघोषम्
रणस्थितान्वीरवरान्कपींद्रो
जगामतंवीरमणिंनृपेन्द्रम् २
आयांतंतंहनूमतंवीक्ष्यपुष्कलउद्भटः
विलोकयामासदृशावैरिक्रोधसुशोणया ३
जगादतंहनूमंतंपुष्कलःपरमास्त्रवित्
मेघगंभीरयावाचानादयन्रणमंडलम् ४
पुष्कलउवाच
कथंत्वंसमरेयोद्धुमागतोसिमहाकपे कियद्बलंस्वल्पमेतद्राज्ञोवीरमणेर्महत् ५

यत्रत्रिजगतीसर्वासंमुखेसमुपागता
तत्रत्वंलीलयायोद्धुंयातुमिच्छसिवानवा ६
कोयंराजावीरमणिःकियद्बलमथाल्पकम्
अत्रागमनमत्युग्रंतववीरनभाव्यते ७
रघुनाथकृपापांगादहंनिस्तीर्यदुस्तरम्
क्षणान्निर्यामिकीशेंद्र
माचित्तंकुरुसंगरे ८
त्वयाराक्षसपाथोधिस्तीर्णोरामकृपाव्रजात्
तथारामंसुसंस्मृत्यनिस्तरिष्यामिदुस्तरम् ९
येकेचिद्दुस्तरंप्राप्यरघुनाथंस्मरंतिचतेषांदुःखोदधिःशुष्कोभविष्यतिनसंशयः १०
तस्माद्व्रजमहावीरशत्रुघ्नसविधेबलिन्
एषआयामिनिर्जित्यभूपंवीरमणिंक्षणात् ११
शेषउवाच
इतिधीरांसमाकर्ण्यवाणींपुष्कलभाषिताम्
जगादवचनंभूयःपुष्कलंपरवीरहा १२
हनुमानुवाच
पुत्रमासाहसंकार्षीर्भूपंवीरमणिंप्रति
एषदाताशरण्यश्चबलशौर्यसमन्वितः १३
त्वंबालःस्थविरोभूपोऽखिलशस्त्रास्त्रवित्तमः
अनेकेविजिताःसंख्येवीराःशौर्यसुशोभिनः १४
जानीहिपार्श्वेतस्यत्वंरक्षितारंसदाशिव

म्
भक्त्यावशीकृतंस्थाणुंसोमंचैतत्पुरिस्थितम् १५
तस्मादहमनेनैवयोत्स्येभूपेनपुष्कल
अन्यान्वीरान्विजित्वात्वंकीर्तिमाप्नुहिपुष्कलाम् १६
पुष्कलउवाच
शिवोभक्त्यावशीकृत्यस्वपुरेस्थापितोऽमुना
परमस्याशुहृदयेनतिष्ठतिमहेश्वरः १७
सदाशिवोयमाराध्यपरमंस्थानमागतः सरामोमन्मनस्त्यक्त्वानक्वापिपरिगच्छति १८
यत्ररामस्तत्रविश्वंसर्वंस्थास्नुचरिष्णुच
तस्मादहंजयिष्यामिरणेवीरमणिंनृपम् १९ व्रजत्वंसमरेयोद्धुमन्यान्मानिवरान्नृपान्
वीरसिंहमुखान्कीशमच्चिंतांमाकुरुप्रभो २०
वाचमित्थंसमाकर्ण्यहनूमान्धीरसेविताम् जगामसमरेयोद्धुंवीरसिंहंनृपानुजम् २१
लक्ष्मीनिधिःसुतेनास्यशुभांगदसुसंज्ञिना
द्वैरथेनप्रयुयुधेमहाशस्त्रास्त्रवेदिना २२

बलमित्रेणसुमदःस्वप्रतापबलोर्जितः योद्धुंसशस्त्रःसंग्रामंविचचारनृपात्मजः २३
आह्वयंतंनृपंदृष्ट्वाद्वैरथेयुद्धकोविदः
पुष्कलोरुक्मखचितेरथेतिष्ठन्ययौहितम् २४
राजातमागतंदृष्ट्वापुष्कलंयुद्धकोविदम् उवाचनिर्भियावाण्यारणमध्येसुभाषितः २५
वीरमणिरुवाच
बालमायाहिमांक्रुद्धंसंग्रामेचंडकोपनम्गच्छप्राणपरीप्सायैमायुद्धंकुरुमेसह २६
त्वादृशान्बालकान्भूपामादृशाःकृपयंतिहिप्रहरंतिनचैतान्वैतस्माद्गच्छरणाद्बहिः २७
यावत्त्वंनमयादृष्टश्चक्षुर्भ्यांतावदुन्मनाः
सांप्रतंत्वांप्रहर्तुंनमनःसमभिकांक्षति २८
यत्त्वयामत्सुतोबाणैर्भिन्नोमूर्च्छीकृतःपुनः
सर्वंमयाक्षांतमद्यतवबालधियोमहत् २९
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलोनिजगादतम्
पुष्कलउवाच
बालोऽहत्वंमहावृद्धःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ३०
क्षत्रियाणांमतंचैवयेबलाधिक्यसंयुताः

तएववृद्धाभूपाग्र्यनवयोवृद्धतांगताः ३१ मयातेमूर्च्छितःपुत्रःसशौर्यबलदर्पितः इदानींत्वामहंशस्त्रैःपातयिष्यामिसंगरे ३२
तस्मात्त्वंयत्नतस्तिष्ठराजन्संग्राममूर्धनि
रामभक्तंनमांकश्चिज्जयतींद्रपदेस्थितः ३३
इत्थंभाषितमाश्रुत्यपुष्कलस्यनृपाग्रणीः
जहासबालंसंवीक्ष्यकोपंचव्यदधात्पुनः ३४
तंवैकुपितमालक्ष्यभरतात्मजउन्मदः
जघानशरविंशत्याराजानंहृदितीक्ष्णया ३५
राजातानागतान्दृष्ट्वाबाणांस्तेनविमोचितान्
चिच्छेदपरमक्रुद्धःशरैस्तीक्ष्णैरनेकधा ३६
तद्बाणच्छेदनंदृष्ट्वाभारतिःपरवीरहा चुकोपहृदयेऽत्यतंराजानंचत्रिभिःशरैः ३७ विव्याधभालेभूपालपुत्रःपुष्कलसंज्ञकः तत्रलग्नाविरेजुस्तेत्रिकूटशिखराणिकिम् ३८
तैर्बाणैर्व्यथितोराजाजघाननवभिःशरैः हृदयेपुष्कलंवीरंमहाकोपसमन्वितः तैर्वत्सदन्तैर्बह्वस्रंपीतंरामानुजाङ्गजम् ३९

सर्पाआशीविषायद्वत्क्रुद्धास्तद्वपुषिस्थिताः
परमंकोपमापन्नःपुष्कलोभूमिपंपुनः ४० बाणानांशतकेनाशुबिभेदशितपर्वणाम् तैर्बाणैःकवचंभिन्नंकिरीटःसशिरस्त्रकः ४१
रथोधनुर्महत्सज्यंछिन्नंकोपपरिप्लवात्
क्षतजेनपरिप्लुष्टोबाणभिन्नकलेवरः ४२
अन्यंस्यंदनमारुह्यजगामभरतात्मजम्
धन्योसिवीररामस्यचरणाब्जमधुव्रत ४३
महत्कृतंकर्मतेऽद्ययदहंविरथीकृतः
प्राणान्रक्षस्वभोवीरसांप्रतंमयियुद्ध्य्ति ४४
सुलभानतवप्राणाःकालरूपेमयिस्थिते
इत्युक्त्वाव्यहनद्बाणैरसंख्यैःशस्त्रकोविदः ४५
भूमौदिशिचतद्बाणानान्यद्दृश्येततत्रह
अनेकेगजसाहस्राभिन्नाअश्वाःसमंततः ४६
रथारथियुतास्तेनछिन्नाभिन्नाद्विधाकृताः
शोणितौघासरित्तत्रप्रसुस्रावरणांगणे ४७
यत्रोन्मदाहिमातंगादृश्यंतेशैलशृंगवत्
केशाःशैवाललक्ष्यास्तेमुहुःप्राणिशिरःस्थिताः ४८
अनेकेपाणयश्छिन्नावीराणांमुद्रि काश्रियः

दृश्यंतेअहिवत्तत्रचंदनादिकरूषिताः ४९
शिरांसिचभटाग्र्याणांकच्छपाभांवहंतिवै
मांसानिपंकायत्रासन्वीराणांमहतांततः ५०
एवंव्यतिकरेवृत्तेयोगिन्यःशतशोरणे पपुःपात्रेणरुधिरंप्राणिनांरणपातिनाम् ५१
मांसानिबुभुजुस्तावैहर्षकौतुकसंयुताः
पीत्वातुशोणितंतत्रभक्षित्वामांसमुन्मदाः ५२
ननृतुर्जहसुःप्रोच्चैरुज्जगुःप्रधनांगणे
पिशाचास्तत्रसमरेप्राणिनांमस्तकानिवै ५३
धृत्वाकराभ्यांमत्तांगास्तालवद्वादनोद्यताः
शिवास्तत्रमहामांसंपतितानांरणांगणे ५४
भक्षित्वाव्यनदन्मत्ताःकातराणांभयप्रदाः
कातरास्त्राःसमापन्नागताःकुंजरकोटरे ५५
भक्षितायोगिनीभिस्तेपापिनांक्वापिनस्थितिः
एतत्कदनमालक्ष्यस्वसैन्यस्यरथाग्रणीः ५६
पुष्कलोऽपिचकारात्रकदनंरणमंडले
भिद्यंतेगजशीर्षाणिपतंतिमौक्तिकानितु ५७
दृश्यतेलोमभिःपूर्णाताम्रपर्णीवतन्नदी पुष्कलप्रहिताबाणानृणामंगेषुसंगताः कुर्वंतिप्राणविच्छेदंवीराणामपिसर्वतः

५८
सर्वेरुधिरसिक्तांगाःसर्वेच्छिन्ननिजांगकाः
दृश्यंतेकिंशुकायद्वत्सुभटाःप्रधनांगणे ५९
एतस्मिन्समयेक्रुद्धःसमाभाष्यमहीपतिम्
जघानबहुबाणैस्तंरोषपूरपरिप्लुतः ६०
तद्बाणवेधभिन्नांगोविशीर्णकवचोनृपः
महाबलंतंमन्वानःप्राहरच्छरकोटिभिः ६१
तैर्बाणैःकवचान्मुक्तंसुस्रावबहुशोणितम्
वपुर्बभूवरुचिरंशरपंजरगोचरम् ६२
शरपंजरमध्यस्थोविह्वलीकृतमानसः
शरान्नेतुंचसंधातुंनक्षमःसचभारतिः ६३
रामंस्मृत्वाधनुर्धृत्वाकरेसज्जंमहद्दृढम्
मुमोचबाणान्निशितान्वैरिवृंदनिवारणान्
६४
तैर्बाणैःशरजालंतद्विधूयमुनिपुंगव
शंखंप्रध्मायसमरेजगादगतभीर्नृपम् ६५
पुष्कलउवाच
त्वयाकृतंमहत्कर्मयन्मांबाणस्यपंजरे
गोचरंकृतवान्वीरवीरतापनमुद्भटम् ६६
वृद्धत्वान्मममान्योसिसांप्रतंरणमंडले
पश्यमेऽद्यपराक्रांतंराजन्वीरमणेमहत् ६७
बाणत्रयेणभोवीरमूर्च्छितंकरवैनहि

तर्हिप्रतिज्ञांशृणुवैसर्ववीरविमोहिनीम् ६८
गंगांप्राप्यापियोवैतांनिंदित्वापापहारिणीम्
नमज्जतिमहापापोमहामूढविचेष्टितः ६९
तस्यपापंममैवास्तुचेन्नत्वांरणमंडले
पातयेमूर्च्छयावीरसन्नद्धोभवभूपते ७०
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यपुष्कलस्यनृपोत्तमः चुकोपभृशमुद्विग्नःसंदधेनिशिताञ्छरान् ७१
तेशराहृदयंभित्त्वागतास्तेभारतेर्महत् पेतुःक्षितावधोयद्वद्रा
मभक्तिपराङ्मुखाः ७२
ततःशरंमुमोचास्मैनिशितंवह्निसप्रभम्
लक्षीकृत्यमहद्वक्षःकपाटतटविस्तृतम् ७३
सबाणोभूमिपतिनाद्विधाछिन्नःशरेणहि
पपातरथमध्येसरविमंडलवज्ज्वलन् ७४
अपरंबाणमाधत्तमातृभक्तिभवंततः
निधायपुण्यंसोऽप्येषचिच्छेदमहतापुनः ७५
तदाखिन्नःसहृदयेकिंकर्तव्यमितिस्मरन्
रामंहृदिनिजार्तिघ्नंमुमोचपरमास्त्रवित् ७६
सबाणस्तस्यहृदयेलग्नआशीविषोपमः
मूर्च्छामप्रापयत्तंवैज्वलन्सूर्यसमप्रभः ७७
ततोहाहाकृतंसर्वंपलायनपरायणम्

राज्ञिसंमूर्च्छितेजातेपुष्कलोजयमाप्तवान् ७८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेवीरमणेः पराभवोनामद्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४२

त्रिचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
हनूमान्वीरसिंहंतुसमागत्याब्रवीद्वचः तिष्ठयासिकुतोवीरजेष्यामित्वांक्षणादिह १
एवमुक्तंसमाकर्ण्यप्लवगस्यवचोमहत्
कोपपूरपरिप्लुष्टःकार्मुकंजलदस्वनम् २
विनद्यघोरान्निशितान्बाणान्मुंचन्बभौरणे
आषाढेजलदस्येवधारासारेमनोहरः ३
तान्दृष्ट्वानिशितान्बाणान्स्वदेहेसुविलग्नकान्
चुकोपहृदयेऽत्यतंहनूमानंजनीसुतः ४
मुष्टिनाताडयामासहृदयेवज्रसारिणा
समुष्टिनाहतोवीरःपपातधरणीतले ५
मूर्च्छितंतंसमालोक्यपितृव्यंसशुभांगदःरुक्मांगदोऽपिसंमूर्च्छांत्यक्त्वागाद्रणमंडलम् ६
बाणान्समभिवर्षंतौमेघाविवमहास्वनौ

कुर्वंतौकदनंघोरंप्लवंगंप्रतिजग्मतुः ७
तौदृष्ट्वासमरेवीरौसमायातौकपीश्वरः
लांगूलेनचसंवेष्ट्यसरथौचापधारकौ ८
स्फोटयामसभूदेशेतत्क्षणान्मूर्च्छितावुभौ
निश्चेष्टौसमभूतांतौरुधिरारक्तदेहकौ ९
बलमित्रश्चिरंयुद्धंविधायसुमदेनहि
मूर्च्छामप्रापयत्तंवैबाणैःसुशितपर्वभिः १०
पुष्कलेनक्षणान्नीतोमूर्च्छांचैतन्यवर्जिताम्
जयमाप्तंतुकटकंशत्रुघ्नस्यभटार्दनम् ११
एतस्मिन्समयेसांबःस्यंदनंवरमास्थितः
विस्फारयन्धनुर्दिव्यमुपाधावद्भटानिमान् १२
जटाजूटांतरगतांचंद्ररेखांवहन्महान्
सर्पाभूषांमनःस्पर्शांदधदाजगवंधनुः १३
मूर्च्छितान्स्वजनान्दृष्ट्वाभक्तार्तिघ्नोमहेश्वरः
योद्धुंप्रायान्महासैन्यैःशत्रुघ्नस्यभटानिमान् १४
सगणःसपरीवारःकंपयन्पृथिवीतलम्
भक्तरक्षार्थमागच्छंस्त्रिपुरंतुपुरायथा १५
कोपाच्छोणतरेनेत्रेवहन्प्रलयकारकः
पश्यन्वीरान्बहुमतीन्पिनाकीदेववंदितः १६

तमागतंमहेशानंवीक्ष्यरामानुजोबली
जगामसमरेयोद्धुंसर्वदेवशिरोमणिम् १७
अथागतंतुशत्रुघ्नंरुद्रो
वीक्ष्यपिनाकधृक्
उवाचपरमापन्नःकोपंसगुणचापधृक् १८
पुष्कलेनमहत्कर्मकृतंरामांघ्रिसेविना
मद्भक्तंयोरणेहत्वागतःसमरमंडलम् १९
अद्यक्वास्तिपरोवीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित्
तंहत्वासुखमाप्स्यामिसमरेभक्तपीडनम् २०
शेषउवाच
इत्युक्त्वावीरभद्रं सप्रेषयामासपुष्कलम् याहित्वंसमरेयोद्धुंपुष्कलंसेवकार्दनम्
२१
नंदिनंप्रेषयामासहनूमंतंमहाबलम्
कुशध्वजंप्रचंडंतुभृंगिणंचसुबाहुकम् २२
सुमदंचंडनामानंगणंस्वीयंसमादिशत्
पुष्कलस्तुसमायांतंवीरभद्रं महागणम् २३
महारुद्र
स्यसंवीक्ष्ययोद्धुंप्रायान्महामनाः
पुष्कलःपंचभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे २४
तैर्बाणैःक्षतगात्रस्तुत्रिशूलंससमादिशत्
सत्रिशूलंक्षणाच्छित्त्वाव्यगर्जतमहाबलः २५

छिन्नंस्वीयंत्रिशूलंवैवीक्ष्यरुद्रा नुगोबली
खट्वांगेनजघानाशुमस्तकेभारतिंद्विज २६
खट्वांगाभिहतःसोऽथमुमूर्च्छक्षणमुद्भटःविहायमूर्च्छांसद्वीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित् २७
शरैश्चिच्छेदखट्वांगंकरस्थंतस्यतत्क्षणात्
वीरभद्र
स्वःकेच्छिन्नेखट्वांगेकरसंस्थिते २८
परमक्रोधमापन्नोबभंजरथिनोरथम्
भंक्त्वारथंतुवीरस्यपदातिंचविधायसः २९
बाहुयुद्धेनयुयुधेपुष्कलेनमहात्मना सपुष्कलोरथंत्यक्त्वाचूर्णितंतेनवेगतः ३०
मुष्टिनाताडयामासवीरभद्रं महाबलः
अन्योन्यंमुष्टिभिर्घ्नंतावूरुभिर्जानुभिस्तथा ३१
परस्परवधोद्युक्तौपरस्परजयैषिणौ
एवंचतुर्दिनमभूद्रात्रिंदिवमपीशयोः ३२
नकोपितत्रहीयेतनजीयेतमहाबलः
पंचमेतुदिनेवृत्तेवीरभद्रोमहाबलः ३३
गृहीत्वानभउड्डीनोमहावीरंतुपुष्कलम्
तत्रयुद्धंतयोरासीद्देवासुरविमोहनम् ३४
मुष्टिनाचरणाघातैर्बाहुभिःसुखुरैर्महत्तदात्यंतंप्रकुपितःपुष्कलोवीरभद्रकम्

३५
गृहीत्वाकंठदेशेतुताडयामासभूतले
तत्प्रहारेणव्यथितोवीरभद्रोमहाबलः ३६
गृहीत्वापुष्कलंपादेजघानास्फालयन्मुहुःताडयित्वामहीदेशेपुष्कलंसुमहाबलः ३७
त्रिशूलेनचकर्ताशुशिरोज्वलितकुंडलम्
जगर्जपुष्कलंहत्वावीरभद्रोमहाबलः ३८
गर्जतातेनशार्वेणप्रापितास्त्रासमुद्भटाः
हाहाकारोमहानासीत्पुष्कलेपतितेरणे ३९
त्रासंप्रापुर्जनाःसर्वेरणमध्येसुकोविदाः
तेशशंशुश्चशत्रुघ्नंपुष्कलंपतितंरणे ४०
निहतंवीरभद्रेणमहेश्वरगणेनवै
इत्याश्रुत्यमहावीरःपुष्कलस्यवधंतदा ४१
दुःखंप्राप्तोरणेऽत्यतंकंपमानःशुचामहान्
तंदुःखितंचशत्रुघ्नंज्ञात्वारुद्रो
ऽब्रवीद्वचः ४२
शत्रुघ्नंसमरेवीरंशोचंतंपुष्कलेहते
रेशत्रुघ्नरणेशोकंमाकृथाःसुमहाबल ४३
वीराणांरणमध्येतुपातनंकीर्तयेस्मृतम्
धन्योवीरःपुष्कलाख्योयश्चवैदिनपंचकम् ४४
युयुधेवीरभद्रेणमहाप्रलयकारिणा
येनक्षणाद्विनिहतोदक्षोमदपमानकृत् ४५
क्षणाद्विनिहतायेनदैत्यास्त्रिपुरसैनिक

ाः
तस्माद्युद्ध्य्स्वराजेंद्र शोकंत्यक्त्वामहाबल ४६
यत्नात्तिष्ठाद्यवीराग्र्यमयियोद्धरिसंस्थिते
शोकंसंत्यज्यशत्रुघ्नोवीरश्चुक्रोधशंकरम् ४७
आत्तसज्जधनुर्बाणैःप्रचच्छादमहेश्वरम्
तेबाणाःसुरशीर्षण्यवपुषंक्षतविक्षतम् ४८
अकुर्वतमहच्चित्रंभक्तरक्षार्थमागतम्
तेबाणाःशंकरस्यापिबाणानभसिसंस्थिताः ४९
व्याप्यैतत्सकलंविश्वंचित्रकारिमुनेरपितद्बाणयोर्युद्धबलंवीक्ष्यसर्वत्रमेनिरे ५०
प्रलयंलोकसंहारकारकंसर्वमोहकम् आकाशेतुविमानानिसंश्रित्यस्वपुरस्थिताः ५१
विलोकयितुमागत्यप्रशंसंतितयोर्भृशम्
अयंलोकत्रयस्यास्यप्रलयोत्पत्तिकारकः ५२
असावपिमहाराजरामचंद्रस्यचानुजः
किमिदंभविताकोवाजेष्यतिक्षितिमंडले ५३
पराजयंवाकोवीरःप्राप्स्यतेरणमूर्धनि
एवमेकादशाहानिवृत्तंयुद्धंपरस्परम् ५४
द्वादशेदिवसेप्राप्तेमुमोचास्त्रंनराधिपः
ब्रह्मसंज्ञंमहादेवंहंतुंक्रोधसमन्वितः

५५
सविज्ञायमहास्त्रंतन्मुक्तंशत्रुघ्नवैरिणा
हसन्नप्यपिबत्तेनमुक्तंब्रह्मशिरोमहत् ५६
अत्यंतंविस्मयंप्राप्यकिंकर्तव्यमतःपरम्
एवंविचारयुक्तस्यहृदयेज्वलनोपमम् ५७
शरंवैनिचखानाशुदेवदेवशिरोमणिः
तेनबाणेनशत्रुघ्नोमूर्च्छितोरणमंडले ५८
हाहाभूतमभूत्सर्वंकटकंभटसेवितम् वीराःसर्वेरुद्रगणैःपातिताःपृथिवीतले ५९
सुबाहुसुमदोन्मुख्याःस्वबाहुबलदर्पिताःपतितंमूर्च्छयावीक्ष्यशत्रुघ्नंशरपीडितम् ६०
पुष्कलंतुरथेस्थाप्यसेवकैःपरिरक्षितुम्हनूमानागतोयोद्धुंशिवंसंहारकारकम् ६१
श्रीरामस्मरणंयोधान्स्वीयान्विप्रप्रहर्षितान्
प्रकुर्वन्रोषितस्तीव्रंलांगूलंचप्रकंपयन् ६२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेपुष्कल-शत्रुघ्नपराजयोनामत्रिचत्वारिंशत्तमोऽध

्यायः ४३

चतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
आगत्यसविधेरुद्रं समरांगणमूर्धनि जगादहनुमान्वीरःसंजिहीर्षुःसुराधिपम् १
हनूमानुवाच
त्वंयदाचरसेरुद्रधर्मस्यप्रतिकूलनम्
तस्मात्त्वांशास्तुमिच्छामिरामभक्तवधोद्यतम् २
मयापुराश्रुतंदेवऋषिभिर्बहुधोदितम्
!पिनाकभृत् ३
तत्सर्वंतुमृषाजातंशत्रुघ्नंप्रतियुध्यतः
पुष्कलोमेहतःशूरःशत्रुघ्नोऽपिविमूर्च्छितः ४
तस्मात्त्वांपातयाम्यद्यत्रैलोक्यप्रलयोद्यतम्
यत्नात्तिष्ठस्वभोःशर्वरामभक्तिपराङ्मुखः ५
शेषउवाच
इत्युक्तवंतंप्लवगंप्रोवाचसमहेश्वरः
धन्योऽसिवीरवर्यस्त्वंभवान्वदतिनोमृषा ६
मत्स्वामीरामचंद्रोऽयसुरासुरनमस्कृतः
तदश्वमानयामासशुत्रुघ्नःपरवीरहा ७
तद्र

क्षार्थंसमायातस्तद्भक्त्यातुवशीकृतः यथाकथंचिद्भक्तोऽसौरक्ष्यःस्वात्माइतिस्थितिः ८
रघुनाथःकृपांकृत्वाविलोकयतुनिस्त्रपम्
मांस्वभक्तसुदुःखेनकिंचित्कोपंदधन्महान् ९
शेषउवाच
एवंवदतिचंडीशेहनूमान्कुपितोभृशम्
शिलामादायमहतींताडयामासतद्रथम् १०
शिलयाताडितस्तस्यरथःशकलतांगतः
ससूतःसहयःकेतुपताकाभिःसमन्वितः ११
नभःस्थादेवताःसर्वाःप्रशशंसुःकपीश्वरम्धन्योसिप्लवगाधीशमहत्कर्मत्वयाकृतम् १२
श्रीशिवंविरथंदृष्ट्वानंदीतंसमुपाद्रवत्
उवाचश्रीमहादेवंमत्पृष्ठंगम्यतामिति १३
वृषस्थितंतुभूतेशंहनूमान्कुपितोभृशम्
शिलामुत्पाट्यतरसाप्राहनद्धृदयेतदा १४
तदाहतोभूतपतिःशूलंतीक्ष्णंसमाददे
जाज्वल्यमानंत्रिशिखंवह्निज्वालासमप्रभम् १५
आयातंतन्महद्दृष्ट्वाशूलंप्रज्वलनप्रभम्
हस्तेगृहीत्वातरसाबभंजतिलशःक्षणात् १६
भग्नेत्रिशूलेतरसाकपीन्द्रेणक्षणाच्छिवः

शक्तिंकरेसमाधत्तसर्वलोहविनिर्मिताम् १७ साशक्तिःशिवनिर्मुक्ताहृदयेतस्यधीमतः लग्नाक्षणादभूत्तत्रविक्लवःप्लवगाधिपः १८
क्षणाच्चतद्व्यथांतीर्त्वागृहीत्वावृक्षमुल्बणम्
ताडयामासहृदयेमहाव्यालविभूषिते १९ ताडितास्तेनवीरेणफणीन्द्रा स्त्रासमागताः इतस्ततस्तेतंमुक्त्वागताःपातालमुज्जवाः २०
शिवस्तस्मिन्नगेमुक्तेवक्षसिस्वेनिरीक्ष्यच
कुपितोव्यदधाद्घोरंमुसलंकरयुग्मके २१
हतोसिगच्छसंग्रामात्पलाय्यप्लवगाधम
एषतेप्राणहंताहंमुसलेनक्षणादिह २२
मुसलंवीक्ष्यनिर्मुक्तंशिवेनकुपितेनवै
कीशस्तद्वंचयामासमहावेगाद्धरिंस्मरन् २३
मुसलंतत्पपाताधःशिवमुक्तंमहायसम्
विदार्यपृथिवींसर्वांजगामचरसातलम् २४
तदाप्रकुपितोऽत्यतंहनूमान्रामसेवकः
गृहीत्वापर्वतंहस्तेताडयामासवक्षसि २५
सयावत्पर्वतंछेत्तुंमतिंचक्रेसतीपतिः
तावद्धतःकपींद्रेणशालेनबहुशाखिना २६
तमपिच्छेत्तुमुद्युक्तोयावत्तावच्छिलाहतः

शिलास्ताभेदितुंस्वांतंचकारमृडउद्यतः २७
तावद्वृष्टिंचकारायंशिलाभिर्नगपर्वतैः
लांगूलेनचसंवेष्ट्यताडयत्येषभूतपम् २८
शिलाभिःपर्वतैर्वृक्षैःपुच्छास्फोटेनभूरिशः
नंदीप्राप्तोमहात्रासंचंद्रोऽपिशकलीकृतः २९
अत्यंतंविह्वलोजातोमहेशानःप्रकोपनः क्षणेक्षणेप्रहारेणविह्वलंकुर्वतंभृशम् ३०
जगादप्लवगाधीशंधन्योसिरघुपानुग महत्कर्मकृतंतेऽद्ययत्तेहंसुप्रतोषितः ३१
नदानेननयज्ञेननाल्पेनतपसाह्यहम् सुलभोऽस्मिमहावेगतस्मात्प्रार्थयमेवरम् ३२
शेषउवाच
एवंब्रुवंतंतंदृष्ट्वाहनूमान्निजगादतम्प्रहसन्निर्भियावाण्यामहेशानंसुतोषितम् ३३
हनूमानुवाच
रघुनाथप्रसादेनसर्वंमेऽस्तिमहेश्वर
तथापियाचेहिवरंत्वत्तःसमरतोषितात् ३४
एषपुष्कलसंज्ञोनःसमरेपतितोहतः
तथैवरामावरजःशत्रुघ्नोमूर्च्छितोरणे ३५
अन्येचवीराबहवःपतिताःशरविक्षताः

मूर्च्छिताःपतिताःकेचित्तान्रक्षस्वगणैःसह ३६
यथाचैतान्महाभूतावेतालाश्चपिशाचकाः
नहरंतिनखादंतिश्वशृगालादयस्तथा ३७
एतेषांवपुषोभेदोनभवेत्त्वंतथाचर यावदिंद्रगणंजित्वानयामिद्रोणपर्वतम् ३८
तत्रस्थाऔषधीर्वापिनीत्वासंस्थापितान्भटान्
जीवयामिबलात्सर्वांस्तावत्त्वंरक्षसर्वशः ३९
एषगच्छामितंनेतुंद्रोणंपर्वतसत्तमम्
यस्मिन्वसंत्योषधयःप्राणिसंजीवनंकराः ४०
एतद्वचःसमाकर्ण्यतथेतिनिजगादतम्
याहिशीघ्रंनगंतंतुरक्षामित्वद्भटान्मृतान् ४१
तच्छ्रुत्वावाक्यमीशस्यजगामद्रोणपर्वतम्
द्वीपान्सर्वानतिक्रम्यजगामक्षीरसागरम् ४२
अत्रतुस्वगणैश्चायंरक्षतिस्मशिवोमहान् श्मशानंतद्गणैःस्वीयैर्महाबलपराक्रमैः ४३
हनूमान्द्रोणमासाद्यद्रोणंनाममहागिरिम् लांगूलेतंनिधायाशुप्रतस्थेरणमंडलम् ४४

तंनेतुमुद्यतेविप्रचकंपेसचपर्वतः
कंपमानंतुतंदृष्ट्वातत्पालादेवतागणाः ४५
हाहेतिकृत्वाप्रोचुस्तेकिमिदंभवितागिरौकोह्येनंनयतेवीरोमहाबलपराक्रमः ४६
एवंकृत्वासुराःसर्वेसंहताददृशुःकपिम्
मुंचैनमितितंप्रोच्यजघ्नुःशस्त्रास्त्रकोटिभिः ४७
तान्सर्वान्निघ्नतोदृष्ट्वाहनूमान्कुपितोभृशम्
जघानतान्क्षणाद्वीरःशक्रःसर्वासुरान्यथा ४८
केचित्पदाहतास्तत्रकेचित्करविमर्दिताः लांगूलेनहताःकेचित्केचिच्छृंगेणचाहताः
४९
सर्वेतेनाशमापन्नाःक्षणात्कीशेनताडिताःकेचिन्निपतिताभूमौरुधिरेणपरिप्लुताः ५०
केचित्कीशभयात्त्रस्ताजग्मुःशक्रंसुराधिपम्
क्षतेनचपरिप्लुष्टारुधिरक्षतदेहिनः ५१
तान्दृष्ट्वाभयसंविग्नान्रुधिरेणपरिप्लुतान्
सुराञ्जगादविमनाःशक्रःसर्वसुरोत्तमः ५२
कथंयूयंभयत्रस्ताःकथंरुधिरविप्लुताः
केनदैत्येननिहताराक्षसेनाधमेनवा ५३
सर्वंशंसतमेतथ्यंयथाज्ञात्वाव्रजामितम्निहत्यबद्ध्वाचायामियुष्मद्घातकमुन्मदम

् ५४
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यतुरासाहंसुरोत्तमाः
जगदुर्दीनयावाचासुरासुरनमस्कृतम् ५५
देवाऊचुः
इहागत्यनजानीमःकश्चिद्वानररूपधृक्
नेतुंद्रो
णंसमुद्युक्तोलांगूलेवेष्ट्यतंगिरिम् ५६
गंतुंकृतमतिस्तावद्वयंसर्वेसुसंहताः
युद्धंचक्रुःसुसंनद्धाःसर्वशस्त्रास्त्रवर्षिणः ५७
तेनसर्वेवयंयुद्धेनिर्जिताबलशालिना
अनेकेनिहतास्तत्रभूमौपेतुःसुरोत्तमाः ५८
वयंतुबहुभिःपुण्यैर्जीविताइहचागताः शोणितेनसुसिक्तांगाःक्षतपीडासमन्विताः
५९
एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यसुराणांसपुरंदरः
आदिदेशसुरान्सर्वान्महाबलसमन्वितान् ६०
यातमहाद्रोणगिरिंकपिंबद्धुंमहाबलम्
बद्ध्वानयतयूयंवैसुराणांरणपातकम् ६१
इत्याज्ञप्ताययुस्तेवैद्रोणंपर्वतसत्तमम्
यत्रास्तेबलवान्वीरोहनूमान्कपिसत्तमः ६२
गत्वातेप्राहरन्सर्वेहनूमंतंमहाबलम्
हनूमतातेनिहतामुष्टिभिःकरताडनैः ६३
पतितास्तेक्षणात्तत्ररुधिरक्षतविग्रहाः अन्येपलायनपराजग्मुस्तेत्रिदिवेश्वरम्

६४
तच्छ्रुत्वाकुपितःशक्रःसर्वानमरसत्तमान्
आदिदेशमहावीरंवानरेंद्रं सुरोत्तमः ६५ तदाज्ञप्ताययुस्तेवैयत्रकीशेश्वरोबली तान्सर्वानागतान्दृष्ट्वाजगादकपिसत्तमः ६६
मायांतुवीराःसमरेसंहर्तारंहिमांबलात् नेष्यामियुष्मानधुनासंयमिन्याःपुरॐऽतिके ६७
इत्युक्ताअपितेसर्वेसन्नद्धाःप्राहरन्कपिम्
शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्महाबलसमन्विताः ६८
केचिच्छूलैःपरशुभिःकेचित्खड्गैश्चपट्टिशैः
मुसलैःशक्तिभिःकेचित्क्रोधेनकलुषीकृताः ६९
सआहतोऽमरवरैर्विविधैरायुधैर्बली शिलाभिस्ताञ्जघानाशुसर्वानमरसत्तमान् ७० केचित्पलाय्यआहुस्तेगताःशक्रसमीपकम् तदुक्तंवाक्यमाकर्ण्यभयंप्रापसुराधिपः ७१
बृहस्पतिंसुराध्यक्षंमंत्रिणंस्वर्गवासिनाम्
पप्रच्छसविधेगत्वानत्वासुरगुरुंवरम् ७२

इंद्रउवाच
कोऽसौयोवानरोद्रोणंनेतुंस्वामिन्समागतः येनमेनिहतावीराअमराःशस्त्रधारिणः ७३
शेषउवाच
एतच्छ्रुत्वातुतद्वाक्यमुक्तमांगिरसोमहान्
जगादभयसंविग्नंतुरासाहंसुराधिपम् ७४
बृहस्पतिरुवाच
योरावणमहन्संख्येकुंभकर्णमदीदहत्
येनतेवैरिणःसर्वेहतास्तस्यैवसेवकः ७५
येनलंकासत्रिकूटानिर्दग्धापुच्छवह्निना
अक्षश्चनिहतोयेनहनूमंतमवेहितम् ७६
तेनसर्वेविनिहताद्रोणार्थमयमुद्यतः
हयमेधंमहाराजःकरोतिबलिसत्तमः ७७
तस्याश्वंशिवभक्तस्तुनृपोवीरमणिर्महान्जहारतत्रसमभूद्रणंसुरविमोहनम् ७८
शिवेननिहताःसंख्येवीरारामस्यभूरिशः तान्वैजीवयितुंद्रोणंनेष्यत्येवमहाबलः ७९
नायंवर्षशतैर्जेयोभवताबलसंयुतः तस्मात्प्रसादयकपिंदेहितत्रत्यमौषधम् ८० इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेद्रोणगिरौ देवानांपराजयोनामचतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४४

पंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
गुरुभाषितमाकर्ण्यवृषपर्वरिपुःस्वराट्
ज्ञात्वारामस्यकार्यार्थमागतंपवनात्मजम् १
भयंतत्याजमनसिवानरात्समुपस्थितम्
जहर्षचित्तेचभृशंवाचस्पतिमुवाचह २
इंद्रउवाच
कथंकार्यंसुराधीशद्रोणोऽयनीयतेयदि
देवानांजीवनंभूयःकथंस्यादितिमेवद ३
इदानींपवनोद्भूतंप्रसादययथातथम्
रामःप्रीतिंपरांयातिदेवानांचसुखंभवेत् ४
देवाधिपस्यवचनंश्रुत्वावाचस्पतिस्तदा
शक्रंतुपुरतःकृत्वासर्वदेवैःपरीवृतम् ५
जगामतत्रयत्रास्तेहनूमान्निर्भयःकपिः
गर्जतिप्रसभंजित्वासुरान्सर्वान्सुखासिनः ६
तेगत्वासन्निधौतस्यबृहस्पतिपुरोगमाः
पेतुस्तेचरणौनत्वासमीरतनुजस्यहि ७
बृहस्पतिश्चतंवीरंजगादप्रेरितोऽमुना
सुराधीशेनलोकस्यगुरुणावदतांवरः ८
अजानद्भिःकृतंकर्मदेवैस्तवपराक्रमम्
श्रीरामचरणस्यत्वंसेवकोऽसिमहामते ९
किमर्थमयमारंभःकथमत्रसमागमः
तत्करिष्यामहेसर्वेसन्नतास्तवभाषितम् १०

रोषंत्यक्त्वाकृपांकृत्वादेवाधीशंविलोकय
पवनात्मजदैत्यानांभयंकरवपुर्दधत् ११
शेषउवाच
इत्थंभाषितमाकर्ण्यदेवानांसगुरोर्वचः
उवाचदेवान्सकलान्गुरुंचैवमहयशाः १२
राज्ञोवीरमणेःसंख्येहताःशर्वेणभूरिशः
भटास्तान्वैजीवयितुंद्रोणंनेष्यामिपर्वतम् १३
तंयेनिवारयिष्यंतिस्ववीर्यबलदर्पिताः
तान्नेष्यामिक्षणादेवयमस्यसदनंप्रति १४
तस्माद्वदतमेयूयंद्रोणंवाथतदौषधम्
येनसंजीवयिष्यामिमृतान्वीरान्रणांगणे १५
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यवायुसूनोर्महात्मनः
तेसर्वेप्रणतिंगत्वाददुःसंजीवनौषधम् १६
तेप्रहृष्टाभयंत्यक्त्वासुराःस्वर्गौकसःस्वयम्
ययुःसुरपतिंकृत्वापुरःसौख्यसमन्विताः १७
हनुमान्भेषजंतत्तुसमादायागतोरणम् स्तुतःसर्वैःसुरगणैर्महाकर्मसमुत्सुकैः १८
तमागतंहनूमंतंवीक्ष्यसर्वेऽपिवैरिणः साधुसाधुप्रशंसंतमद्भुतंमेनिरेकपिम् १९ कपिःसमागत्यमहामुदायुतः पुरोभटंपुष्कलमागतंमृतम्

शिवेनसंरक्षितमुग्रमंडले श्रीरामचित्तंसविधेजगामह २० सुमतिंचसमाहूयमंत्रिणंमहतांमतम् उवाचजीवयाम्यद्यसर्वान्वीरान्रणेमृतान् २१
एवमुक्त्वाभेषजंतत्पुष्कलस्यमहोरसि
शिरःकायेनसंधायजगादवचनंशुभम् २२
यद्यहंमनसावाचाकर्मणाराघवंपतिम्
जानामितर्हिएतेनभेषजेनाशुजीवतु २३
इतिवाक्यंयदावक्तितावत्पुष्कलउत्थितः रणांगणेऽदशद्रोषाद्दंतान्वीरशिरोमणिः २४
क्वगतोवीरभद्रोऽसौमांसंमूर्च्छ्यरणांगणे
सद्योऽहपातयाम्येनंक्वास्तिमेधनुरुत्तमम् २५
इतितंभाषमाणंवैप्राहवीरंकपींद्रकः
धन्योऽसिवीरयद्भूयोवदस्येनंरणांगणे २६
त्वंहतोवीरभद्रेणरघुनाथप्रसादतः
पुनःसंजीवितोऽस्येहिशत्रुघ्नंयाममूर्च्छितम् २७
इत्युक्त्वाप्रययौतत्रसंग्रामवरमूर्धनिश्वसन्नास्तेसशत्रुघ्नःशिवबाणप्रपीडितः २८
तत्रगत्वासमीपंतच्छत्रुघ्नस्यमहात्मनः निधायभेषजंतस्यवक्षसिश्वासमागते २९

उवाचहनुमांस्तंवैजीवशत्रुघ्नसत्तम
मूर्च्छितोऽसिरणेकस्मान्महाबलपराक्रम ३०
यद्यहंब्रह्मचर्यंचजन्मपर्यंतमुद्यतः
पालयामितदावीरःशत्रुघ्नोजीवतुक्षणात् ३१
उक्तमात्रेणतेनेदंजीवितःक्षणमात्रतः
क्वशिवःक्वशिवोयातोविहायरणमंडलम् ३२
अनेकेनिहताःसंख्येश्रीरुद्रेणपिनाकिना तेसर्वेजीवितावीराःकपीन्द्रेणमहात्मना ३३
तदासर्वेसुसन्नद्धारोषपूरितमानसाः स्वेस्वेरथेस्थिताःशत्रून्प्रययुःक्षतविग्रहाः ३४
पुष्कलोवीरभद्रं तुचंडंचैवकुशध्वजः नंदिनंहनुमान्वीरःशत्रुघ्नःसंगरेशिवम् ३५
धनुर्विस्फारयंतंतंशत्रुघ्नंबलिनांवरम्संग्रामेशिवमाहूयतिष्ठंतंप्रययौनृपः ३६
राजावीरमणिर्वीरःशत्रुघ्नःसमरेबली
अन्योन्यंचक्रतुर्युद्धंमुनिविस्मयकारकम् ३७
राज्ञाचवीरमणिनारथाभग्नाःशताधिकाः शत्रुघ्नस्यनरेंद्रस्यतिलशःक्षणतोद्विज ३८
तदाप्रकुपितोऽत्यतंशत्रुघ्नोरणमंडले आग्नेयास्त्रंमुमोचामुंदग्धुंसैन्यसमन्वितम् ३९

दाहकंतन्महद्दृष्ट्वामहास्त्रंशत्रुमोचितम्
अत्यंतंकुपितोराजावारुणास्त्रंसमाददे ४०
वारुणास्त्रेणशीतार्तंवीक्ष्यरामानुजोबली
वायव्यास्त्रंमुमोचास्मैतेनवायुर्महानभूत् ४१
वायुनासंहतामेघाययुस्तेसर्वतोदिशम्
इतस्ततोगताःसर्वेसैन्यंतत्सुखितंबभौ ४२
सैन्येपवनपीडार्तेनृपोवीरमतिर्महान्
पर्वतास्त्रंरिपूद्धारिजग्राहचशरासने ४३
पर्वतैःस्तंभितोवायुर्नचासर्पतसंगरे तद्वीक्ष्यरामावरजोवज्रास्त्रंतुसमाददे ४४
वज्रास्त्रेणहताःसर्वेनगास्तुतिलशःकृताः
चूर्णतांप्रापुरेतस्मिन्रणेवीरवरार्चिते ४५
वज्रास्त्रेणविदीर्णांगावीराःशोणितशोभिताः
बभूवुःसमरप्रांतेचित्रंसमभवद्रणम् ४६
तदाप्रकुपितोऽत्यतंराजावीरमणिर्महान् ब्रह्मास्त्रंचापआधत्तवैरिदाहकमद्भुतम् ४७
शत्रुघ्नःशरमादायसस्मारसुमनोहरम् अस्त्रंतद्योगिनीदत्तंसर्ववैरिविमोहनम्

४८
ब्रह्मास्त्रंतत्करभ्रष्टमागतंवैरिणंप्रति
तावच्छत्रुघ्ननाम्नातुतन्मुक्तंमोहनास्त्रकम् ४९
मोहनास्त्रेणतद्ब्राह्मंद्विधाछिन्नंक्षणादिह
लग्नंराज्ञोहृदिक्षिप्रंमूर्च्छांसंप्रापयन्नृपम् ५०
तेबाणाःशतशोमुक्ताःशत्रुघ्नेनमहीभृता
सर्वेपिमूर्च्छितावीरागणारुद्र
स्ययेपुनः ५१
शिवस्यचरणोपस्थेमूढाःपेतुर्महीतले
तदाशिवःप्रकुपितोरथेतिष्ठन्ययौनृपम् ५२
शिवेनसहसायोद्धुंसमायातोरणांगणे
शत्रुघ्नःसज्जमात्तज्यंधनुःकृत्वाव्ययुद्ध्य्त ५३
तयोःसमभवद्युद्धंघोरंवैरिविदारणम्
शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैरादीपितदिगंतरम् ५४
अस्त्रप्रत्यस्त्रसंघातैस्ताडनप्रतिताडनैः
देवानामपिदैत्यानांनैतादृग्रणमंडलम् ५५
तदाव्याकुलितोऽत्यतंशत्रुघ्नःशिवसंगरे
सस्मारस्वामिनंतत्रपावनेरुपदेशतः ५६
हानाथभ्रातरत्युग्रःशिवःप्राणापहारणम्

करोतिधनुरुद्यम्यत्रायस्वरणमंडले ५७
अनेकेदुःखपाथोधिंतीर्णारामतवाख्यया
मामप्युद्धरदुःखस्थंरामरामकृपानिधे ५८
इत्थंवक्तियदातावद्वीक्षितोरणमंडले
नीलोत्पलदलश्यामोरामोराजीवलोचनः ५९
मृगशृंगंकटौधृत्वादीक्षितंवपुरुद्वहन्
तंदृष्ट्वाविस्मयंप्रापशत्रुघ्नःसमरांगणे ६०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे श्रीरामसमागमोनामपंचचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४५

षट्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः शेषउवाच
आगतंवीक्ष्यश्रीरामंशत्रुघ्नःप्रणतार्तिहम्
भ्रातरंसकलाद्दुःखान्मुक्तोऽभूद्द्विजसत्तम १
हनूमान्वीक्ष्यविभ्रांतोरामस्यचरणौमुदाववंदेभक्तरक्षार्थमागतंनिजगादच २
स्वामिंस्तवैतद्युक्तंतुस्वभक्तपरिपालनम्
यत्संग्रामेजितंसर्वंपाशबद्धममोचयः ३

वयंत्विदानींधन्यावैयद्द्रक्ष्यामोभवत्पदे जेष्यामोऽरीन्क्षणादेवत्वत्कृपातोरघूद्वह ४
शेषउवाच
स्थाणुस्तदागतंरामंयोगिनांध्यानगोचरम्
पतित्वापादयोर्विप्रजगादप्रणताभयम् ५
एकस्त्वंपुरुषःसाक्षात्प्रकृतेःपरईर्यसे
यःस्वांशकलयाविश्वंसृजस्यवसिहंसिच ६
अरूपस्त्वमशेषस्यजगतःकारणंपरम्
एकएवत्रिधारूपंगृह्णासिकुहकान्वितः ७
सृष्टौविधातृरूपेणपालनेस्वयमासच
प्रलयेजगतःसाक्षादहंशर्वाख्यतांगतः ८
तवयत्परमेशस्यहयमेधक्रतुक्रिया
ब्रह्महत्यापनोदायतद्विडंबनमद्भुतम् ९
यत्पादशौचममलंगंगाख्यंशिरसॐऽतरा
वहामिपापशांत्यर्थंतस्यतेपातकंकुतः १०
मयाबह्वपकारायकृतंकर्मतवस्फुटम्
क्षम्यतांतत्कृपालोहिभवतोव्यवधायकम् ११
किंकरोमिमयासत्यपालनार्थमिदंकृतम्
जानन्प्रभावंभवतोभक्तरक्षार्थमागतः १२
असौपुराउज्जयिन्यांमहाकालनिकेतने
स्नात्वाशिप्राख्यसरितितपस्तेपेमहाद्भुतम् १३
ततःप्रसन्नोजातोऽहजगादभूमिपंप्रति

याचस्वेतिमहाराजसवव्रेराज्यमद्भुतम् १४ मयाप्रोक्तंदेवपुरेतवराज्यंभविष्यति यावद्रामहयःपुर्यामागमिष्यतियाज्ञिकः १५
तावत्प्रभृत्यहंस्थास्येतवरक्षार्थमुद्यतः
एतद्दत्तवरोरामकिंकरोमिस्वसत्यतः १६
घृणितोऽस्म्यधुनाराज्ञासपुत्रपशुबांधवःहयंसमर्प्यतेपादसेवांराजाविधास्यति १७
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमहेशस्यरघूत्तमः
उवाचधीरयावाचाकृपयापूर्णलोचनः १८
रामउवाच
देवानामयमेवास्तिधर्मोभक्तस्यपालनम् त्वयासाधुकृतंकर्मयद्भक्तोरक्षितोऽधुना
१९
ममासिहृदयेशर्वभवतोहृदयेत्वहम्
आवयोरंतरंनास्तिमूढाःपश्यंतिदुर्धियः २०
येभेदंविदधत्यद्धाआवयोरेकरूपयोः
कुंभीपाकेषुपच्यंतेनराःकल्पसहस्रकम् २१
येत्वद्भक्तास्तएवासन्मद्भक्ताधर्मसंयुताः
मद्भक्ताअपिभूयस्याभक्त्यातवनतिंकराः २२
शेषउवाच
इत्थंभाषितमाकर्ण्यशर्वोवीरमणिंनृपम् मूर्च्छितंजीवयामासकरस्पर्शादिनाप्रभुः

२३
अन्यानपिसुतानस्यमूर्च्छिताञ्छरपीडितान्
जीवयामाससमृडःसमर्थःप्रभुरीश्वरः २४
सज्जंविधायतंभूपंश्रीरामपदयोर्नतिम्
कारयामासभूतेशःपुत्रपौत्रैःपरीवृतम् २५
धन्योराजावीरमणिर्योददर्शरघूत्तमम्
योगिभिर्योगनिष्ठाभिर्दुष्प्रापमयुतायुतैः २६
तेनत्वारघुनाथंतंकृतार्थीकृतविग्रहाः ब्रह्मादिभिःपूज्यतमाअभूवन्द्विजसत्तम २७
शत्रुघ्नहनुमद्भ्यांचपुष्कलादिभिरुद्भटैः
परिष्टुतायरामायददौराजाहयोत्तमम् २८ राज्येनसहितंसर्वंसपुत्रपशुबांधवम् शर्वेणप्रेरितःप्रादाद्भूपोवीरमणिस्तदा २९
ततोरामोनुतःसर्वैर्वैरिभिर्निजसेवकैः शत्रुघ्नादिभिरत्यंतमुत्सुकैश्चविशेषतः ३०
रथेमणिमयेतिष्ठन्बभूवसतिरोहितः
अंतर्हितेरामभद्रे
सर्वेप्रापुःसुविस्मयम् ३१
माजानीहिमनुष्यंतंरामंलोकैकवंदितम्
जलेस्थलेचसर्वत्रवर्ततेसंस्थितःसदा ३२

ततोवीराअलंहृष्टाअन्योन्यंपरिरेभिरे तूर्यमंगलवादित्रैःसुमहानुत्सवोऽभवत् ३३ ततोमुक्तोहयःसर्वैर्वीरैःशस्त्रास्त्रकोविदैः
सर्वैरनुगतःप्रीतैर्विस्मयेनसमन्वितैः ३४
शर्वःसत्यप्रतिज्ञश्चतमनुज्ञाप्यसेवकम्श्रीरामंशरणंप्रोच्ययाहिलोकैकदुर्ल्लभम् ३५
स्वयमंतर्हितस्तत्रप्रलयोत्पत्तिकारकः
कैलासमगमच्छर्वःसेवकैःपरिशोभितः ३६
भूपोवीरमणिर्ध्यायञ्छ्रीरामचरणोदजम्
शत्रुघ्नेनययौसाकंबलिनाबलसंयुतः ३७
एतद्रामस्यचरितंयेशृण्वंतिनरोत्तमाः
तेषांसंसारजंदुःखंनभविष्यतिकर्हिचित् ३८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे हयप्रस्थानंनामषट्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४६

सप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
हयोगतोहेमकूटंभारतांतेततोद्विज अनेकभटसाहस्रैरक्षितोबद्धचामरः १ योवैविस्तरतोदैर्घ्याद्योजनानांसमंततः

अयुतेनसुशृङ्गैश्चराजतैःकांचनादिभिः २ तत्रोद्यानंमहच्छ्रेष्ठंपादपैःपरिशोभितम्
शालैस्तालैस्तमालैश्चकर्णिकारैःसमन्ततः ३
हिंतालैर्नागपुन्नागैःकोविदारैःसबिल्वकैः
चम्पकैर्बकुलैर्मेघैर्मदनैःकुटजादिभिः ४
जातिकाभिर्यूथिकाभिर्नवमालिकयातथा
आम्रैर्माधवद्रा
क्षाभिर्दाडिमैःशोभितंवनम् ५
अनेकपक्षिसंघुष्टंभ्रमरैर्निनदीकृतम्
मयूरकेकारवितंसर्वर्तुसुखदंहयः ६
प्रविवेशसशत्रुघ्नोमनोवेगसमन्वितः
स्वर्णपत्रंविशालेस्वेभालेबिभ्रन्मनोहरम् ७
गच्छतस्तस्यवाहस्यहयमेधक्रतोस्तदा अकस्मादभवच्चित्रंतच्छृणुष्वद्विजोत्तम
८
गात्रस्तंभोऽभवत्तस्यनचचालपथिस्थितः
हेमकूटइवाचाल्योबभूवहयसत्तमः ९
तदातद्रक्षकाःसर्वेकशाघातान्वितेनिरे
तदाहतेऽपिनययौस्तब्धगात्रोहयोत्तमः १०
शत्रुघ्नंसविधेगत्वाचुक्रुशुर्वाहरक्षकाः
स्वामिन्वयंनजानीमःकिमभूद्धयसत्तमे ११

गच्छतोवाहवर्यस्यमनोवेगस्यभूपते
आकस्मिकोऽभवत्तस्यगात्रस्तंभोमहामते १२
कशाभिस्ताडिंतोऽस्माभिःपरंतत्रचचालन
एवंविचार्ययत्कर्मतत्कुरुष्वनृपोत्तम १३
तदाविस्मयमापन्नोभूपतिःसहसैनिकैः
जगामसहितःसर्वैर्हयस्यमहतोऽन्तिके १४
पुष्कलोबाहुनाधृत्वाचरणौतस्यभूतलात्
उत्पाटयामासतदापरंनोचेलतुस्ततः १५
बलेनबलिनाक्रांतोनाकम्पतहयस्तदा हनूमांस्तंसमुद्धर्तुंमतिंचक्रेमहामनाः
१६
लांगूलेनसमावेष्ट्यबलेनबलिनांवरः
आचकर्षबलाद्वाहंनचचालतथापिसः १७
तदोवाचकपिश्रेष्ठोहनूमान्विस्मयान्वितःशत्रुघ्नंबलिनांश्रेष्ठंवीराणांपरिशृण्वताम् १८
मयाद्रोणोलांगुलेनलीलयोत्पाटितोऽधुना
परमत्रमहाश्चर्यंकम्पतेनहयोऽल्पकः १९
दृष्टमत्रनिदानंहिवीरैर्बलिभिरुद्धतैः
आकृष्टोऽपिनचस्थानाच्चचालतिलमात्रतः २०
कपिभाषितमाकर्ण्यशत्रुघ्नोविस्मयान्वितः
सुमतिंमंत्रिणांश्रेष्ठमुवाचवदतांवरः २१
शत्रुघ्नउवाच
मंत्रिन्किमभवद्वाहेस्तंभनंवपुषोऽनघ कोऽत्रोपायोविधेयःस्याद्येनवाहगतिर्भवे

त् २२
सुमतिरुवाच
स्वामिन्कश्चिन्मुनिर्मृग्योऽखिलज्ञानविचक्षणः
देशोद्भवमहंजानेप्रत्यक्षंनपरोक्षजम् २३
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यसुमतेर्धर्मकोविदः
अन्वेषयामासमुनिंसेवकैःसहशोभनम् २४
तेसर्वेसर्वतोगत्वामुनिंधर्मविदंभटाः व्यालोकयंतःसर्वत्रनचापश्यन्मुनीश्वरम् २५
एकस्त्वनुचरोविप्रगतोयोजनमात्रतः
पूर्वस्यांदिशिचोद्युक्तःपश्यतिस्ममहाश्रमम् २६
यत्रनिर्वैरिणःसर्वेपशवोजनतास्तथा
गंगास्नानहताशेषकिल्बिषाःसुमनोहराः २७
यत्रकेचित्तपःश्रेष्ठंकुर्वंतिस्महुताशनैः
धूमैरधोमुखाःपत्रैर्वायुभिःस्वोदरंभराः
२८
यत्राग्निहोत्रजोधूमःपवित्रयतिसर्वदा
अनेकमुनिसंहृष्टोमुक्तपत्रलतोत्तमः २९
तमाश्रमंमुनेर्ज्ञात्वाशौनकस्यमनोहरम्
न्यवेदयन्नृपायासौविस्मयाविष्टचेतसे ३०
तच्छ्रुत्वाहर्षितोऽत्यतंशत्रुघ्नःसहसेवकैः

हनूमत्पुष्कलाद्यैश्चसयुतोऽगात्तदाश्रमम् ३१
तत्रवीक्ष्यमुनिश्रेष्ठंसम्यग्घुतहुताशनम्
प्रणम्यदंडवत्तस्यचरणौपापहारिणौ ३२
तमागतंनृपंज्ञात्वाशत्रुघ्नंबलिनांवरम् अर्घ्यपाद्यादिकंचक्रेप्रीतस्तद्दर्शनादभूत् ३३
सुखोपविष्टंविश्रान्तंनृपंप्राहमुनीश्वरः
किमर्थमटनंदेवमहत्पर्यटनंतव ३४
त्वादृशाःपृथिवींसर्वांनृपावैनभ्रमंतिचेत्
तदादुष्टजनाःसाधून्बाधंतेविगतज्वरान् ३५
कथयस्वमहीपालशत्रुघ्नबलिनांवर
सर्वंशुभायनोभूयात्तवपर्यटनादिकम् ३६
शेषउवाच
इत्युक्तवंतंभूदेवंप्रत्युवाचमहीश्वरः
गद्गदस्वरयावाण्याहर्षितस्वीयविग्रहः ३७
शत्रुघ्नउवाच
अकस्मादभवच्चित्रंरामाश्वस्यमनोहृतः नातिदूरेत्वदावासात्तच्छृणुष्वविदांवर ३८
उद्यानेतवशोभाढ्येयदृच्छातोहयोगतः तत्प्रांतेतस्यवाहस्यगात्रस्तंभोऽभवत्क्षणात् ३९

तदामेबलिनोवीराःपुष्कलाद्यामदोत्कटाः बलादाचकृषुर्वाहंनचचालतथाप्यसौ ४०
अस्मानपारदुःखाब्धौमग्नान्प्रतितरिःस्मृतः
दैवाद्दृष्टःसुभाग्यैस्त्वंकथयस्वनिदानकम् ४१
शेषउवाच
एवंपृष्टोमुनिवरःक्षणंदध्यौमहामतिः
ततःकारणसंयुक्तंविचारेणदधद्धयम् ४२
क्षणात्तज्ज्ञानतांप्राप्यविस्मयोत्फुल्ललोचनः
जगादसमहीपालंदुःखितंसंशयान्वितम् ४३
शौनकउवाच
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिहयस्तंभस्यकारणम्यच्छ्रुत्वामुच्यतेदुःखादतिचित्रकथानकम् ४४
गौडदेशेमहारण्येकावेरीतीरभूषिते
वाडवःसात्वकोनाम्नाचचारपरमंतपः ४५
एकाहंपयसःप्राशीदिनैकंवायुभक्षकः
दिनैकंतुनिराहारएवंत्रिदिनमुन्नयेत् ४६
एवंव्रतेप्रवृत्तस्यकालःसर्वक्षयंकरः
जग्राहस्वस्यदंष्ट्रायांमृतिंप्रापमहाव्रती ४७
विमानेसर्वशोभाढ्येसर्वरत्नविभूषिते अप्सरोभिःसहक्रीडन्ययौमेरोःशिखास्थितौ ४८

जंबूनाममहावृक्षस्तत्रसेव्यरसोऽभवत्
नदीजांबवतीसंज्ञास्वर्णद्रवसमन्विता ४९
तस्यांमुनयइच्छाभिःक्रीडंतेकुतुकान्विताः
अनेकतपसापुण्याःसर्वसौख्यसमन्विताः ५०
तत्रासौस्वेच्छयाक्रीडन्नप्सरोभिर्मुदान्वितः
प्रतीपमाचरत्तेषांस्वाभिमानमदोद्धतः ५१
ततःशप्तःसमुनिभीराक्षसोभवदुर्मुखः
ततोऽतिदुःखितःप्राहमुनीन्विद्यातपोधनान् ५२
अनुगृह्णंतुमांसर्वेविप्रायूयंकृपालवः
तदातैरनुगृहीतोयदारामहयंभवान् ५३
स्तंभयिष्यतिवेगेनततोरामकथाश्रुतिः
पश्चान्मुक्तिर्भवित्रीतेशापादस्मात्सुदारुणात् ५४
सप्रोक्तोमुनिभिर्देवोराक्षसत्वमितःप्रभो
स्तंभयामासरामाश्वंमोचयानघकीर्तनैः ५५
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे शापकीर्तनंनामसप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४७

अष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः

शेषउवाच
इतिप्रोक्तंतुमुनिनासंश्रुत्यपरवीरहा
विस्मयंमानयामासहृदिशौनकमब्रवीत् १
शत्रुघ्नउवाच
कर्मणोगहनावार्ताययासात्वकनामधृत्
दिवंप्राप्तोऽपिमहताकर्मणाराक्षसीकृतः २
स्वामिन्वदमहर्षेत्वंकर्मणांस्वगतिर्यथा
येनकर्मविपाकेनयादृशंनरकंभवेत् ३
शौनकउवाच
धन्योसिराघवश्रेष्ठयत्तेमतिरियंशुभा
जानन्नपिहितार्थायलोकानांत्वंब्रवीषिभोः ४
कथयामिविचित्राणांकर्मणांविविधागतीः
ताःशृणुष्वमहाराजयच्छ्रुत्वामोक्षमाप्नुयात् ५
परवित्तंपरापत्यंकलत्रंपारकंचयः
बलात्कारेणगृह्णातिभोगबुद्ध्य्चादुर्मतिः ६
कालपाशेनसंबद्धोयमदूतैर्महाबलैः तामिस्रेपात्यतेतावद्यावद्वर्षसहस्रकम् ७
तत्रताडनमुद्धूताःकुर्वंतियमकिंकराः पापभोगेनसंतप्तस्ततोयोनिंतुशौकरीम् ८ तत्रभुक्त्वामहादुःखंमानुषत्वंगमिष्यतिरोगादिचिह्नितंतत्रदुर्यशोज्ञापकंस्वकम

् ९
भूतद्रोहंविधायैवकेवलंस्वकुटुंबकम्
पुष्णातिपापनिरतःसॐऽधतामिस्रकेपतेत् १०
येनराइहजंतूनांवधंकुर्वंतिवैमृषा
तेरौरवेनिपात्यंतेभिद्यंतेरुरुभीरुषा ११
यःस्वोदरार्थेभूतानांवधमाचरतिस्फुटम्
महारौरवसंज्ञेतुपात्यतेसयमाज्ञया १२
योवैनिजंतुजनकंब्राह्मणंद्वेष्टिपापकृत्
कालसूत्रेमहादुष्टेयोजनायुतविस्तृते १३
यावंतिपशुरोमाणिगवांद्वेषंकरोतियः
तावद्वर्षसहस्राणिपच्यतेयमकिंकरैः १४
योभूमौभूपतिर्भूत्वादंडायोग्यंतुदंडयेत्
करोतिब्राह्मणस्यापिदेहदंडंचलोलुपः १५
ससूकरमुखैर्दुष्टैःपीड्यतेयमकिंकरैः पश्चाद्दुष्टासुयोनीषुजायतेपापमुक्तये १६
ब्राह्मणानांगवांयेतुद्र व्यंवृत्तंतथाल्पकम् वृत्तिंवागृह्णतेमोहाल्लुंपंतिस्वबलान्नराः १७
तेपरत्रांधकूपेचपात्यंतेचमहार्दिताः योऽन्नस्वयमुपाहृत्यमधुरंचात्तिलोलुपः १८
नदेवायनसुहृदेददातिरसनापरः

सपतत्येवनरकेकृमिभोजनसंज्ञिते १९ अनापदिनरोयस्तुहिरण्यादीन्यपाहरेत् ब्रह्मस्वंवामहादुष्टेसंदंशेनरकेपतेत् २०
यःस्वदेहंप्रपुष्णातिनान्यंजानातिमूढधीः
सपात्यतेतैलतप्तेकुंभीपाकेऽतिदारुणे २१
योनागम्यांस्त्रियंमोहाद्योषिद्भावाच्चकामयेत्
तंतयाकिंकराःसूर्म्यापरिरंभंचकुर्वते २२
येबलाद्वेदमर्यादांलुंपंतिस्वबलोद्धताःतेवैतरण्यांपतितामांसशोणितभक्षकाः २३
वृषलद्यंयःस्त्रियंकृत्वातयागार्हस्थ्यमाचरेत्
पूयोदेनिपतत्येवमहादुःखसमन्वितः २४
येदंभमाश्रयंतेवैधूर्तालोकस्यवंचने
वैशसेनरकेमूढाःपतंतियमताडिताः २५
येसवर्णांस्त्रियंमूढारेतःस्वंपाययंतिचरेतःकुल्यासुतेपापारेतःपानेषुतत्पराः २६
येचौरावह्निदादुष्टागरदाग्रामलुंठकाः
सारमेयादनेतेवैपात्यंतेपातकान्विताः २७
कूटसाक्ष्यंवदत्यद्धापुरुषःपापसंभृतः
परकीयंतुद्रव्यंयोहरतिप्रसभंबली २८
सोऽवीचिनरकेपापीअवाग्वक्त्रःपतत्यधः
तत्रदुःखंमहद्भुक्त्वापापिष्ठांयोनिमाव्रजेत् २९

योनरोरसनास्वादात्सुरांपिबतिमूढधीः
तंपाययंतिलोहस्यरसंधर्मस्यकिंकराः ३०
योगुरूनवमन्येतस्वविद्याचारदर्पितः
समृतःपात्यतेक्षारनरकेऽधोमुखःपुमान् ३१
विश्वासघातंकुर्वंतियेनराधर्मनिष्कृताःशूलप्रोतेचनरकेपात्यंतेबहुयातने ३२
पिशुनोयोनरान्सर्वानुद्वेजयतिवाक्यतः
दंदशूकेचपतितोदंदशूकैःसदश्यते ३३
एवंराजन्ननेकेवैनरकाःपापकारिणाम्
पापंकृत्वाप्रयांत्येतेपीडांयांतिसुदारुणाम् ३४
यैर्नश्रुतारामकथानपरोपकृतिःकृता
तेषांसर्वाणिदुःखानिभवंतिनरकांतरे ३५
अत्रयस्यसुखंस्वर्गेभूयात्तस्यइतीर्यतेयेदुःखिनोरोगयुतानरकादागताश्चते ३६
शेषउवाच
एतच्छ्रुत्वामहीपालःकंपमानःक्षणेक्षणे
पप्रच्छभूयस्तंविप्रंसर्वसंशयनुत्तये ३७
तत्तत्पापस्यचिह्नानिकथयस्वमहामुने
केनपापेनकिंचिह्नंभूलोकेउपजायते ३८
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंमुनिःप्रोवाचभूपतिम्
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिचिह्नानिपापकारिणाम् ३९
शौनकउवाच
सुरापःश्यामदंतश्चनरकांतेप्रजायते

अभक्ष्यभक्षकारीचजायतेगुल्मकोदरः ४०
उदक्यावीक्षितंभुक्त्वाजायतेकृमिलोदरः
श्वमार्जारादिसंस्पृष्टंभुक्त्वादुर्गंधिमान्भवेत् ४१
अनिवेद्यसुरादिभ्योभुंजानोजायतेनरः
उदरेरोगवान्दुःखीमहारोगप्रपीडितः ४२
परान्नविघ्नकरणादजीर्णमभिजायते
मंदोदराग्निर्भवतिसतिद्रव्येकदन्नदः ४३
विषदश्छर्दिरोगीस्यान्मार्गहापादरोगवान्
पिशुनोनरकस्यांतेजायतेश्वासकासवान् ४४
धूर्तोऽपस्माररोगीस्याच्छूलीचपरतापनः दावाग्निदायकश्चैवरक्तातीसारवान्भवेत्
४५
सुरालयेजलेवापिशकृत्क्षेपंकरोतियः
गुदरोगोभवेत्तस्यपापरूपःसुदारुणः ४६
गर्भपातनजारोगाःक्षयमेहजलोदराः
प्रतिमाभंगकारीचअप्रतिष्ठश्चजायते ४७
दुष्टवादीखंडितःस्यात्खल्वाटःपरनिंदकः
सभायांपक्षपातीचजायतेपक्षघातवान् ४८
परोक्तहास्यकृत्काणःकुनखीविप्रहेमहृत् तुंदीवरीताम्रचौरःकांस्यहृत्पुंडरीकिकः ४९
त्रपुहारीचपुरुषोजायतेपिंगमूर्द्धजः शीसहारीचपुरुषोजायतेशीर्षरोगवान् ५० घृतचौरस्तुपुरुषोजायतेनेत्ररोगवान्

लोहहारीचपुरुषोबर्बरांगःप्रजायते ५१
चर्महारीचपुरुषोजायतेमेदसावृतः
मधुचौरस्तुपुरुषोजायतेबस्तिगंधवान् ५२
तैलचौर्येणभवतिनरःकण्ड्वातिपीडितः
आमान्नहरणाच्चैवदंतहीनःप्रजायते ५३
पक्वान्नहरणाच्चैवजिह्वारोगयुतोभवेत्
मातृगामीचपुरुषोजायतेलिगवर्जितः ५४
गुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रःप्रजायतेभगिनींचैवगमनेपीतकुष्ठःप्रजायते ५५
स्वसुतागमनेचैवरक्तकुष्ठःप्रजायते भ्रातृभार्याभिगमनेगुल्मकुष्ठःप्रजायते
५६
स्वामिगम्यादिगमनेजायतेदद्रुमंडलम्
विश्वस्तभार्यागमनेगजचर्माप्रजायते ५७
पितृष्वस्रभिगमनेदक्षिणांगेव्रणीभवेत्
मातुलान्यास्तुगमनेवामांगेव्रणवान्भवेत् ५८
पितृव्यपत्नीगमनेकटौकुष्ठःप्रजायते
मित्रभार्याभिगमनेमृतभार्यःप्रजायते ५९
स्वगोत्रस्त्रीप्रसंगेनजायतेचभगंदरः
तपस्विनीप्रसंगेनप्रमेहोजायतेनरे ६०
श्रोत्रियस्त्रीप्रसंगेनजायतेनासिकाव्रणी
दीक्षितस्त्रीप्रसंगेनजायतेदुष्टरक्तसृक् ६१
स्वजातिजायागमनेजायतेहृदयव्रणी

जात्युन्नतस्त्रीगमनेजायतेमस्तकव्रणी ६२
पशुयोनौचगमनान्मूत्रघातःप्रजायते
एतेदोषानराणांस्युर्नरकांतेनसंशयः ६३
स्त्रीणामपिभवंत्येतेतत्तत्पुरुषसंगमात्
एवंराजन्हिचिह्नानिकीर्तितानिसुपापिनाम् ६४
दानपुण्यप्रसंगेनतीर्थादिक्रिययातथा रामस्यचरितंश्रुत्वातपसावाक्षयंव्रजेत् ६५
सर्वेषामेवपापानांहरिकीर्तिधुनीनृणाम्
क्षालयेत्पापिनांपंकंनात्रकार्याविचारणा ६६
योनावमन्येतहरिंतस्ययागाविधिश्रुताः
तीर्थान्यपिसुपुण्यानिपावितुंनक्षमाणितम् ६७
हसतेकीर्त्यमानंयश्चरित्रंज्ञानदुर्बलःनतस्यनरकान्मुक्तिःकल्पांतेऽपिभविष्यति ६८
याहिराजन्विमोक्षार्थंहयस्यानुचरैःसह
श्रावयश्रीशचरितंयतोवाहगतिर्भवेत् ६९
शेषउवाच
इतिश्रुत्वाप्रहृष्टोऽभूच्छत्रुघ्नःपरवीरहा
प्रणम्यतंपरिक्रम्यययौसेवकसंयुतः ७०
तत्रगत्वासहनुमान्हयवर्यस्यपार्श्वतः

उवाचरामचरितंमहादुर्गतिनाशकम् ७१
याहिदेवविमानंस्वंरामकीर्तनपुण्यतः
स्वैरंचरस्वलोकेत्वंमुक्तोभवकुयोनितः ७२
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नोयावदास्थितः
तावद्ददर्शविमलंदेवंवैमानिकंवरम् ७३
सउवाचविमुक्तोऽहरामकीर्तनसंश्रुतेः
यामिस्वंभवनंराजन्नाज्ञापयमहामते ७४
इत्युक्त्वाप्रययौदेवोविमानेस्वेपरिस्थितः
तदाविस्मयमापुस्तेशत्रुघ्नेनसहानुगाः ७५
ततोवाहोविनिर्मुक्तोगात्रस्तंभाच्चभूतलात्
ययौतद्विपिनंसर्वंभ्रमन्पक्षिसमाकुलम् ७६
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेरामाश्वमेधेशेष वात्स्यायनसंवादेहय-निर्मुक्तिर्नामाष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ४८

एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
मासाःसप्ताभवंस्तस्यहयवर्यस्यहेलया चरतोभारतंवर्षमनेकनृपपूरितम् १ सपूजितोभूपवरैःपरीत्यवरभारतम्

परीवृतोवीरवरैःशत्रुघ्नादिभिरुद्भटैः २
सबभ्रामबहून्देशान्हिमालयसमीपतः
नकोपितंनिजग्राहहयंरामबलंस्मरन् ३
अंगवंगकलिगानांराजभिःसंस्तुतोहयः
जगामराज्ञोनगरेसुरथस्यमनोहरे ४
कुंडलंनामनगरमदितेर्यत्रकुंडलम्
कर्णयोःपतितंभूमौहर्षभयसुकंपयोः ५
यत्रधर्मव्यतिक्रांतिंनकरोतिकदापिना
श्रीरामस्मरणंप्रेम्णाकरोतिजनतान्वहम् ६
अश्वत्थानांतुयत्रार्चातुलस्याःप्रत्यहंनृभिः
क्रियतेरघुनाथस्यसेवकैःपापवर्जितैः ७
यत्रदेवालयारम्याराघवप्रतिमायुताः
पूज्यंतेप्रत्यहंशुद्धचित्तैःकपटवर्जितैः ८
वाचिनामहरेर्यत्रनवैकलहसंकथा
हृदिध्यानंतुतस्यैवनचकामफलस्मृतिः ९
देवनंयत्ररामस्यवार्त्ताभिःपूतदेहिनाम्नजातुचिन्नृणामस्तिसत्यव्यसनमानिनाम् १०
तस्मिन्वसतिधर्मात्मासुरथःसत्यवान्बली
रघुनाथपदस्मारहृष्टचित्तःपरोन्मदः ११
किंवर्णयामिरामस्यसेवकंसुरथंवरम् यस्याशेषगुणाभूमौविस्तृताःपावयंत्यघम् १२
सेवकास्तस्यभूपस्यपर्यटंतःकदाचन अपश्यन्हयमेधस्यहयंचंदनचर्चितम् १३

तेदृष्ट्वाविस्मयंप्राप्ताहयपत्रमलोकयन्
स्पष्टाक्षरसमायुक्तंचंदनादिकचर्चितम् १४
ज्ञात्वारामेणसंमुक्तंहयंनेत्रमनोहरम् हृष्टाराज्ञेसभास्थायकथयामासुरुत्सुकाः १५
स्वामिन्नयोध्यानगरीपतिस्तस्यास्तुराघवः
हयमेधक्रतोर्योग्योहयोमुक्तःपरिभ्रमन् १६
सतेपुरस्यनिकटेप्राप्तःसेवकसंयुतः गृहाणत्वंमहाराजहयंतंसुमनोहरम् १७
शेषउवाच
इतिश्रुत्वानिजप्रोक्तंवाक्यंहर्षपरिप्लुतः
उवाचवीरान्बलिनोमेघगंभरियागिरा १८
सुरथउवाच
धन्यावयंराममुखंपश्यामःसहसेवकाः
ग्रहीष्यामिहयंतस्यभटकोटिपरीवृतम् १९
तदामोक्ष्यामिवाहंतंयदारामःसमाव्रजेत्
कृतार्थंममभक्तस्यचिरंध्यानरतस्यवै २०
शेषउवाच
इत्थमुक्त्वामहीपालःसेवकान्स्वयमादिशत्गृह्णंतुवाहंप्रसभंमोच्योनाश्वोऽक्षिगोचरः २१

अनेनसुमहाँ ल्लाभोभविष्यतितुमेमतम् यद्रामचरणौप्रेक्षेब्रह्मशक्रादिदुर्ल्लभौ २२ सएवधन्यःस्वजनःपुत्रोवाबांधवोऽथवा पशुर्वावाहनंवापिरामाप्तिर्येनसंभवेत् २३
तस्माद्गृहीत्वाक्रत्वश्वंस्वर्णपत्रेणशोभितम्
बध्नंतुवाजिशालायांकामवेगंमनोरमम् २४ इत्युक्तास्तेततोगत्वावाहंरामस्यशोभितम्
गृहीत्वातरसाराज्ञेददुःसर्वंशुभांगिनम् २५
राजाप्राप्यमुदाचाश्वंरामस्यदनुजार्दनःसेवकान्प्राहबलिनोधर्मकृत्यविचक्षणः २६
वात्स्यायनमहाबुद्धेशृणुष्वैकाग्रमानसःनतस्यविषयेकश्चित्परदाररतोनरः २७
नपरद्रव्यनिरतोनचकामेषुलंपटः
नजिह्वाभिरतोन्मार्गेकीर्त्तयेद्रा
मकीर्तनात् २८
यःसेवकान्नृपोवक्तियूयंसेवार्थमागताः
कथयंतुभवच्चेष्टांधर्मकर्मविशारदाः २९
एकपत्नीव्रतधरानपरद्रव्यलोलुपाः
परापवादानिरतानचवेदोत्पथंगताः ३०
श्रीरामस्मरणादीनिकुर्वंतिप्रत्यहंभटाःतानहंरामसेवार्थंरक्षाम्यंतककोपवान् ३१

एतद्विरुद्धधर्माणोयेनराःपापसंयुताः
तानहंविषयेमह्यंवासयामिनदुर्मतीन् ३२
तस्यदेशेनपापिष्ठाःपापंकुर्वंतिमानसे
हरिध्यानहताशेषपातकामोदसंयुताः ३३
यदैवमभवद्देशोराजाधर्मेणसंयुतः
तदातत्स्थानराःसर्वेमृतागच्छंतिनिर्वृतिम् ३४
यमानुचरनिर्वेशोनाभवत्सौरथेपुरे तदायमोमुनेरूपंधृत्वाप्रागान्महीश्वरम्
३५
वल्कलांबरधारीचजटाशोभितशीर्षकः
सुरथंतुसभामध्येददर्शहरिसेवकम् ३६
तुलसीमस्तकेयस्यवाचिनामहरेःपरम्
धर्मकर्मरतांवार्त्तांश्रावयंतंनिजाञ्जनान् ३७
तदामुनिंनृपोदृष्ट्वातपोमूर्तिमिवस्थितम्
ववंदेचरणौतस्यपाद्यादिकमथाकरोत् ३८
सुखोपविष्टंविश्रांतंमुनिंप्राहनृपाग्रणीः
धन्यमद्यजनुर्मह्यंधन्यमद्यगृहंमम ३९
कथाःकथयतान्मह्यंरामस्यविविधावराः
याःशृण्वतांपापहानिर्भविष्यतिपदेपदे ४०
इत्थमुक्तंसमाकर्ण्यजहाससमुनिर्भृशम्
दंतान्प्रदर्शयन्सर्वांस्तालास्फालितपाणिकः ४१

हसंतंतंमुनिंप्राहहसनेकारणंकिमु
कथयस्वप्रसादेनयथास्यान्मनसःसुखम् ४२
ततोमुनिर्नृपंप्राहशृणुराजन्धियायुतः
यदहंतेऽभिधास्यामिस्मितेकारणमुत्तमम् ४३
त्वयाप्रोक्तंहरेःकीर्तिंकथयस्वममाग्रतः
कोहरिःकस्यवाकीर्तिःसर्वेकर्मवशानराः ४४
कर्मणाप्राप्यतेस्वर्गःकर्मणानरकंव्रजेत्
कर्मणैवभवेत्सर्वंपुत्रपौत्रादिकंबहु ४५
शक्रःशतंक्रतूनांतुकृत्वागात्परमंपदम्
ब्रह्मापिकर्मणालोकंप्राप्यसत्याख्यमद्भुतम् ४६
अनेकेकर्मणासिद्धामरुदादयईशिनः
कुर्वन्तिभोगसौख्यंचअप्सरोगणसेविताः ४७
तस्मात्कुरुष्वयज्ञादीन्यजस्वकिलदेवताःयथातेविमलाकीर्तिर्भविष्यतिमहीतले ४८
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंकोपक्षुभितमानसः उवाचरामैकमनाविप्रंकर्मविशारदम् ४९
माब्रूहिकर्मणोवार्तांक्षयिष्णुफलदायिनीम्
गच्छमन्नगरोपांताद्बहिर्लोकविगर्हितः ५०
इंद्र
पःतिष्यतिक्षिप्रंपतिष्यत्यपिपद्मजः
नपतिष्यंतिमनुजारामस्यभजनोत्सुकाः ५१
पश्यध्रुवंचप्रह्लादंबिभीषणमथाद्भुतम्

येचान्येरामभक्तावैकदापिनपतंतिते ५२
येरामनिंदकादुष्टास्तानिमेयमकिंकराः
ताडयिष्यंतिलोहस्यमुद्गरैःपाशबन्धनैः ५३
ब्राह्मणत्वाद्देहदंडंनकुर्यांतेद्विजाधम
गच्छगच्छमदालोकात्ताडयिष्यामिचान्यथा ५४
इत्थमुक्तवतिश्रेष्ठेभूपेसुरथसंज्ञिते सेवकाबाहुनाधृत्वानिष्कासयितुमुद्यताः ५५
तदायमोनिजंरूपंधृत्वालोकैकवंदितम् प्राहभूपंप्रतुष्टोऽस्मियाचस्वहरिसेवक ५६
मयाप्रलोभितोवाग्भिर्बह्वीभिरपिसुव्रत चलितोसिनरामस्यसेवायाःसाधुसेवितः ५७
तदाप्रोवाचभूमीशोयमंदृष्ट्वासुतोषितम् उवाचयदितुष्टोसिदेहिमेवरमुत्तमम् ५८
तावन्ममनवैमृत्युर्यावद्रामसमागमः
नभयंमेभवत्तोहिकदाचनहिधर्मराट् ५९
तदोवाचयमोभूपमिदंतवभविष्यति सर्वंत्वदीप्सितंतथ्यंकरिष्यतिरघोःपतिः ६०
इत्युक्त्वांतर्हितोधर्मोजगामस्वपुरंप्रति
प्रशस्यतस्यचरितंहरिभक्तिपरात्मनः ६१ सराजाधार्मिकोरामसेवकःपरयामुदा गृहीत्वाश्वंप्रत्युवाचसेवकान्हरिसेवका

न् ६२
मयागृहीतोवाहोऽसौराघवस्यमहीपतेः
सज्जीभवंतुसर्वत्रयूयंरणविशारदाः ६३
इतिप्रोक्तास्तुतेसर्वेभटाराज्ञोमहाबलाः
सज्जीभूताःक्षणादेवसभायांजग्मुरुत्सुकाः ६४
राज्ञोवीरादशसुताश्चंपकोमोहकस्तथा
रिपुंजयोऽतिदुर्वारःप्रतापीबलमोदकः ६५
हर्यक्षःसहदेवश्चभूरिदेवःसुतापनः
इतिराज्ञोदशसुताःसज्जीभूतारणांगणे ६६
यातुमिच्छामकुर्वंस्तेमहोत्साहसमन्विताः
राजापिस्वरथंचित्रंहेमशोभाविनिर्मितम्
६७
आह्वयामाससुजवैर्वाजिभिःसमलंकृतम्
रणोत्साहेनसंयुक्तः सर्वसैन्यपरीवृतः ६८
सभायांसेवकान्सर्वान्दिशन्नास्तेमहीपतिः ६९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधेसुरथ-राज्ञाहयग्रहणंनामएकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ४९

पंचाशत्तमोऽध्यायः

शेषउवाच
अथरामानुजोवेगात्समागत्यस्वसेवकान्
पप्रच्छकुत्रवाहोऽसौयाज्ञिकःसुमनोहरः १
तदातेवचनंप्रोचुःशत्रुघ्नंसुमहाबलाः
नजानीमोभटाःकेचिद्धयंनीत्वागताःपुरे २
वयंचधिक्कृताःसर्वेबलिभीराजसेवकैः
अत्रप्रमाणंभगवानितिकर्तव्यतांप्रति ३
तच्छ्रुत्वावचनंतेषांशत्रुघ्नःकुपितोभृशम्
दशन्रोषात्स्वदशनाञ्जिह्वयालेलिहन्मुहुः ४
उवाचवीरोमद्वाहंहृत्वाकुत्रगमिष्यसि
इदानींपातयेबाणैःपुरंजनसमन्वितम् ५
इत्युक्त्वासुमतिंप्राहकस्येदंपुटभेदनम्
कोवर्ततेऽस्याधिपतिर्योमेवाहमजीहरत् ६
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यभूपतेःकोपसंयुतम्
जगादमंत्रीसुगिरास्फुटाक्षरसमन्वितम् ७
विद्धीदंकुंडलंनामनगरंसुमनोहरम्
अस्मिन्वसतिधर्मात्मासुरथःक्षत्त्रियोबली ८
नित्यंधर्मपरोरामचरणद्वंद्वसेवकः
मनसाकर्मणावाचाहनूमानिवसेवकः ९
चरितान्यस्यशतशोवर्तंतेधर्मकारिणः
महाबलपरीवारःसुरथःसर्वशोभनः १०

महद्युद्धंभवेदत्रहृतश्चेद्वाहसत्तमः
अनेकेप्रपतिष्यंतिवीरारणविशारदाः ११
एवमुक्तंसमाश्रुत्यशत्रुघ्नःसचिवंप्रति
उवाचपुनरप्येवंवचनंवदतांवरः १२
शत्रुघ्नउवाच
कथमत्रप्रकर्तव्यंरामाश्वोऽनेनचेद्धृतःनायातियोद्धुंप्रबलंकटकंवीरसेवितम् १३
सुमतिरुवाच
दूतःप्रेष्योमहाराजराजानंप्रतिवाग्मिकःयद्वाक्येनसमायातिबलेनबलिनांवरः १४
नोचेदज्ञानतोवाहोधृतःकेनापिमानिना
अर्पयिष्यतिनःसाधुमश्वंक्रतुवरंशुभम् १५
इतिश्रुत्वातुतद्वाक्यंशत्रुघ्नोबुद्धिमान्बली
अंगदंप्रत्युवाचेदंवचनंविनयान्वितम् १६
शत्रुघ्नउवाच
याहित्वंनिकटस्थेवैसुरथस्यमहापुरे दूतत्वेनततोगत्वाप्रब्रूहिनृपतिंप्रति
१७
त्वयाधृतोरामवाहोज्ञानतोऽज्ञानतोपिवा
अर्पयतुनवायातुप्रधनंवीरसंयुतम् १८
रामस्यदौत्यंलंकायांरावणंप्रतियत्कृतम्तथैवकुरुभूयिष्ठबलसंयुतबुद्धिमन् १९
शेषउवाच
एतच्छ्रुत्वांगदोवीरओमितिप्रोच्यभूमिपम्

जगामसंसदोमध्येवीरश्रेणिसमन्विते २०
ददर्शसुरथंभूपंतुलसीमंजरीधरम्
रामभद्रं रसनयाब्रुवंतंसेवकान्निजान् २१
राजापिदृष्ट्वाप्लवगंमनोहरवपुर्धरम्
शत्रुघ्नदूतंमत्वापिवालिजंप्रत्यभाषत २२
सुरथउवाच
प्लवगाधिपकस्मात्त्वमागतोऽत्रकथंभवान् ब्रूहिमेकारणंसर्वंयथाज्ञात्वाकरोमितत् २३
शेषउवाच
इतिसंभाषमाणंतंप्रत्युवाचकपीश्वरः विस्मयंश्चेतसिभृशंरामसेवाकरंनृपम् २४ जानीहिमांनृपश्रेष्ठवालिपुत्रंहरीश्वरम्
शत्रुघ्नेनचदूतत्वेप्रेषितोभवतॐऽतिकम् २५
सेवकैःकैश्चिदागत्यधृतोऽश्वोममसांप्रतम्
अज्ञानतोमहान्याय्यंकुर्वद्भिःसहसानृप २६
तमश्वंसहराज्येनसहपुत्रैर्मुदान्वितः
शत्रुघ्नंयाहिचरणेपतित्वाशुप्रदेहिच २७
नोचेच्छत्रुघ्ननिर्मुक्तनाराचैःक्षतविग्रहः
पृथ्वीतलमलंकुर्वञ्छयिष्यसिविशीर्षकः २८
येनलंकापतिर्नाशंप्रापितोलीलयाक्षणात्

तस्याश्वंयागयोग्यंतुहृत्वाकुत्रगमिष्यसि २९
शेषउवाच
इत्यादिभाषमाणंतंप्रत्युवाचमहीश्वरः सर्वंतथ्यंब्रवीषित्वंनानृतंतवभाषितम् ३०
परंशृणुष्वमद्वाक्यंशत्रुघ्नपदसेवक
मयाधृतोमहानश्वोरामचंद्रस्यधीमतः ३१
नमोक्ष्येसर्वथावाहंशत्रुघ्नादिभयादहम्चेद्रामःस्वयमागत्यदर्शनंदास्यतेमम ३२
तदाहंचरणौनत्वादास्यामिसुतसंयुतः
सर्वंराज्यंकुटुंबंचधनंधान्यंबलंबहु ३३
क्षत्त्रियाणामयंधर्मःस्वामिनापिविरुद्ध्य्ते
धर्मेणयुद्धंतत्रापिरामदर्शनमिच्छता ३४
शत्रुघ्नादीन्प्रवीरांस्तानधुनाहंक्षणादपि
जित्वाबध्नामिमद्गेहेनोचेद्रा
मःसमाव्रजेत् ३५
शेषउवाच
इतिश्रुत्वांगदोधीमाञ्जहासनृपतिंतदा
उवाचचमहद्वाक्यंमहाधैर्यसमन्वितम् ३६
अंगदउवाच
बुद्धिहीनःप्रवदसिवृद्धत्वात्सागतातव यत्त्वंशत्रुघ्ननृपतिंधिक्करोषिधियाबली ३७

योमांधातृरिपुंदैत्यंलवणंलीलयावधीत् येनानेकेजिताःसंख्येवैरिणःप्रबलोद्धताः ३८
विद्युन्मालीहतोयेनराक्षसःकामगेस्थितः
त्वंतंबध्नासिवीरेंद्रं
मतिहीनःप्रभासिमे ३९
भ्रातृजोयस्यसुबलीपुष्कलःपरमास्त्रवित्येनरुद्रगणःसंख्येवीरभद्रसुःतोषितः ४०
वर्णयामिकिमेतस्यपराक्रांतिंबलोर्जिताम्
येननास्तिसमःपृथ्व्यांबलेनयशसाश्रिया ४१
हनूमान्यस्यनिकटेरघुनाथपदाब्जधीः यस्यानेकानिकर्माणिभविष्यंतिश्रुतानिते ४२
सत्रिकूटाराक्षसपूर्दग्धायेनक्षणाद्बलात्
अक्षोयेनहतःपुत्रोराक्षसेंद्र स्यदुर्मतेः ४३
द्रोणोनामगिरिर्येनपुच्छाग्रेणसदैवतः आनीतोजीवनार्थंतुसैनिकानांमुहुर्मुहुः ४४
जानातिरामश्चारित्रंनान्योजानातिमूढधीःयंकपींद्रं
मनाक्स्वान्तान्नविस्मरतिसेवकम् ४५ सुग्रीवाद्याःकपींद्रा येपृथ्वद्यंसर्वांग्रसंतिये

तेशत्रुघ्नंनृपंसर्वेसेवंतेप्रेक्षणोत्सुकाः ४६
कुशध्वजोनीलरत्नोरिपुतापोमहास्त्रवित् प्रतापाग्र्यःसुबाहुश्चविमलःसुमदस्तथा ४७
राजावीरमणिःसत्ययुतोरामस्यसेवकः
एतेऽन्येपिनृपाभूमेःपतयःपर्युपासते ४८
तत्रत्वंवीरजलधौमशकःकोभवानिति
तज्ज्ञात्वागच्छशत्रुघ्नंकृपालुंपुत्रकैर्युतः ४९
वाहंसमर्प्यगंतासिरामंराजीवलोचनम्
दृष्ट्वाकृतार्थीकुरुषेस्वांगानिजनुषासह ५०
शेषउवाच
राजाप्रोवाचतंदूतंप्रब्रुवंतमनेकधा
एतान्दर्शयसिक्षिप्रंसर्वेनममगोचराः ५१
यादृशंमद्बलंदूततादृशंनहनूमतः
योरामंपृष्ठतःकृत्वाप्रागाद्यागस्यपालने ५२
यद्यहंमनसावाचाकर्मणाकुतुकान्वितः
भजामिरामंतर्ह्याशुदर्शयिष्यतिस्वांतनुम् ५३
अन्यथाहनुमन्मुख्यावीराबध्नंतुमांबलात्गृह्णंतुवाहंतरसारामभक्तिसमन्विताः ५४
गच्छत्वंनृपशत्रुघ्नंकथयस्वममोदितम्
सज्जीभवंतुसुभटाएषयामिरणेबली ५५

सविचार्ययथायुक्तंकरिष्यतिरणांगणे
मोचयंतुमहावाहंनवामामाददंतुते ५६
शेषउवाच
इतिश्रुत्वास्मितंकृत्वाययौवीरोयतोनृपःगत्वानिवेदयामासयथोक्तंसुरथेनवै ५७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे सुरथदूतयोःसंवादोनामपंचाशत्तमोऽध्यायः ५०

एकपंचाशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्यसुरथस्यांगदाननात्
सज्जीभूतारणेसर्वेरथस्थारणकोविदाः १ पटहानांनिनादोऽभूद्भेरीनादस्तथैवच वीराणांगर्जनानादाःप्रादुर्भूतारणांगणे २
रथचीत्कारशब्देनगजानांबृंहितेनच व्याप्तंतत्सकलंविश्वंदिवंयातोमहारवः ३ रणोत्साहेनसंयुक्तावीरारणविशारदाः कुर्वंतिविविधान्नादान्कातरस्यभयंकरान् ४
एवंकोलाहलेवृत्तेसुरथोनामभूमिपः स्वसुतैःसैनिकैश्चाथवृतःप्रायाद्र

णांगणे ५
गजैरथैर्हयैःपत्तिव्रजैःपूर्णांतुमेदिनीम्
कुर्वन्समुद्रइवतांप्लावयन्ददृशेभटैः ६
शंखनादेनसंघुष्टंजयनादैस्तथैवच
वीक्ष्यतंप्रधनोद्युक्तंसुमतिंप्राहभूमिपः ७
शत्रुघ्नउवाच
एषराजासमायातोमहासैन्यपरीवृतः
अत्रयत्कृत्यमस्माकंतद्वदस्वमहामते ८
सुमतिरुवाच
योद्धव्यमत्रबहुभिर्वीरैणविशारदैः
पुष्कलादिभिरत्युग्रैःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदैः ९
राज्ञासहसमीरस्यपुत्रःपरमशौर्यवान्
युद्धंकरोतुसुबलःपरयुद्धविशारदः १०
शेषउवाच
इतिब्रूतेमहामात्योयावत्तावन्नृपात्मजाः
रणांगणेधनूंष्यद्धास्फारयामासुरुद्धताः ११
तान्वीक्ष्ययोधाःसुबलाःपुष्कलाद्यारणोत्कटाः
अभिजग्मुःस्यंदनैःस्वैर्धनुर्बाणकरामताः १२
चंपकेनमहावीरःपुष्कलःपरमास्त्रवित्

द्वैरथेनैवयुयुधेमहावीरेणशालिना १३
मोहकंयोधयामासजानकिःसकुशध्वजः
रिपुंजयेनविमलोदुर्वारेणसुबाहुकः १४
प्रतापिनाप्रतापाग्र्योबलमोदेनचांगदः
हर्यक्षेणनीलरत्नःसहदेवेनसत्यवान् १५
राजावीरमणिर्भूरिदेवेनयुयुधेबली
असुतापेनचोग्राश्वोयुयुधेबलसंयुतः १६
द्वैरथंतुमहद्युद्धमकुर्वन्युद्धकोविदाः
सर्वेशस्त्रास्त्रकुशलाःसर्वेयुद्धविशारदाः १७
एवंप्रवृत्तेसंग्रामेसुरथस्यसुतैस्तदा
अत्यंतंकदनंतत्रबभूवमुनिसत्तम १८
पुष्कलश्चंपकंप्राहकिंनामासिनृपात्मज
धन्योसियोमयासार्धंरणमध्यमुपेयिवान् १९
इदानींतिष्ठकिंयासिकथंतेजीवितंभवेत्
एहियुद्धंमयासार्धंसर्वशस्त्रास्त्रकोविद २०
इत्यभिव्याहृतंतस्यश्रुत्वाराजात्मजोबली
जगादपुष्कलंवीरोमेघगंभीरयागिरा २१
चंपकउवाच
ननाम्नानकुलेनेदंयुद्धमत्रभविष्यति
तथापितववक्ष्येऽहस्वनामबलपूर्वकम् २२
मममाताराघवेशोमत्पिताराघवःस्मृतः
ममबंधूरामचंद्रस्वःजनोममराघवः २३

मन्नामरामदासश्चसदारामस्यसेवकः
तारयिष्यतिमांयुद्धेरामोभक्तकृपाकरः २४
लोकानांमतमास्थायप्रब्रवीमितवाधुना
सुरथस्यसुतश्चाहंमातावीरवतीमम २५
मन्नामयोमधौसर्वाञ्छोभनान्विदधातिवै
मधुपायंरसावासंत्यजंतिमधुमोहिताः २६
वर्णेनस्वर्णसदृशोमध्येलिगवपुर्धरः
तदाख्ययाभिधांवीरजानीहिमममोहिनीम् २७
युध्यस्वबाणैःप्रधनेनकोजेतुंहिमांक्षमः इदानींदर्शयिष्यामिस्वपराक्रममद्भुतम् २८
शेषउवाच
इतिश्रुत्वामहद्वाक्यंपुष्कलोहृदितोषितः
तंदुर्जयंमन्यमानःशरान्मुंचन्रणेऽभवत् २९
शरसंघंप्रमुंचंतंकोटिधापुष्कलंययौ
चंपकःकोपसंयुक्तोधनुःसज्यमथाकरोत् ३०
मुमोचनिशितान्बाणान्वैरिवृंदविदारणान्
स्वनामचिह्नितान्स्वर्णपुंखभागसमन्वितान् ३१
तांश्चिच्छेदमहावीरःपुष्कलःप्रधनांगणे
शरांधकारंसर्वत्रमुंचन्बाणाञ्छिलाशितान् ३२
स्वबाणच्छेदनंदृष्ट्वाकृतंवीरेणचंपकः
आह्वयामासबलिनंपुष्कलंकोपपूरितः ३३

माप्रयाहिरणंत्यक्त्वेतिब्रुवन्समरेपुनः
पुष्कलंहृदयेबाणैर्विव्याधदशभिस्त्वरन् ३४
तेबाणाःपुष्कलस्याहोहृदयेतीव्रवेगिनः
आगत्यसुभृशंलग्नाःशोणितंपपुरूर्जितम् ३५
तैर्बाणैर्व्यथितोवीरःशरान्पंचसमाददे
सुतीक्ष्णाग्रान्महाकोपाद्वारयन्पर्वतानिव ३६
तेबाणास्तस्यबाणाश्चपरस्परमथोर्जिताः
आकाशेरचिताश्छिन्नाःशतधाराजसूनुना ३७
छित्त्वाबाणान्सुतीक्ष्णाग्रान्सुरथांगोद्भवोबली
बाणाञ्छतंसमाधत्तपुष्कलंताडितुंहृदि ३८
तेबाणाःशतधाच्छिन्नाःपुष्कलेनमहात्मना
अपतन्समरोपांतेशरवेगप्रपीडिताः ३९
तदातत्सुमहत्कर्मदृष्ट्वाराज्ञःसुतोबलीसहस्रेणशराणांचताडयन्वक्षसिस्फुटम् ४०
तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलःपरमास्त्रवित्
पुनरप्याशुस्वेचापेसमाधत्तायुतंशरान् ४१
तानप्याशुप्रचिच्छेदपुष्कलःपरमास्त्रवित्
ततोऽत्यतंप्रकुपितःशरवृष्टिमथाकरोत् ४२
शरवृष्टिंसमायांतींमत्वाचंपकवीरहा
साधुसाधुप्रशंसंतंपुष्कलंसमताडयत् ४३

पुष्कलश्चंपकंदृष्ट्वामहावीर्यसमन्वितम्
ब्रह्मणोऽस्त्रसमाधत्तस्वेचापेसर्वशस्त्रवित् ४४
तेनमुक्तंमहाशस्त्रंप्रजज्वालदिशोदश
खंरोदसीव्याप्यविश्वंप्रलयंकर्तुमुद्यतम् ४५
चंपकोमुक्तमस्त्रंतद्दृष्ट्वासर्वास्त्रकोविदः
तत्संहर्तुंतदेवास्त्रंमुमोचरिपुमुद्यतम् ४६
द्वयोरेकतमंतेजःप्रलयंमेनिरेजनाः
संजहारतदास्त्रास्त्रमेकीभूतंपरास्त्रकम् ४७
तत्कर्मचाद्भुतंदृष्ट्वापुष्कलस्तिष्ठतिष्ठच
ब्रुवञ्छरानमोघांस्तुचंपकंसक्रुधाहनत् ४८
चंपकस्ताञ्छरान्मुक्तानगणय्यमहामनाः रामास्त्रंप्रमुमोचाथपुष्कलंप्रतिदारुणम् ४९
तन्मुक्तमस्त्रमालोक्यचंपकेनमहात्मना
छेत्तुंयावन्मनश्चक्रेतावद्ग्रस्तःशरेणसः ५०
बद्धश्चंपकवीरेणरथेस्वेस्थापितःपुनः
पुरंप्रेषयितुंतावन्मनश्चक्रेमहामनाः ५१

हाहाकारोमहानासीद्बद्धेपुष्कलसंज्ञिके
शत्रुघ्नंप्रययुर्योधाःपलायनपरायणाः ५२
भग्नांस्तान्वीक्ष्यशत्रुघ्नोहनूमंतमुवाचह
केनवीरेणमेभग्नंबलंवीरैरलंकृतम् ५३
तदोवाचमहीनाथपुष्कलंपरवीरहा
बद्ध्वानयतिवीरोऽसौचंपकःस्वपदोद्धुरः ५४
तस्येदृग्वाक्यमाकर्ण्यशत्रुघ्नःकोपसंयुतः
उवाचपवनोद्भूतंमोचयाशुनृपात्मजात् ५५
महाबलःसुतश्चास्यबद्ध्वायःपुष्कलंभटम्
तस्मान्मोचयवीराग्र्यकथंतिष्ठसिचाहवे ५६
एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यहनूमानोमितिब्रुवन्जगामतंमोचयितुंपुष्कलंचंपकाद्भटात् ५७
हनूमंतमथालोक्यतंमोचयितुमागतम्
बाणैःशतैश्चसाहस्रैर्जघानपरकोपनः ५८
बाणांस्तान्सबभंजाशुमुक्तांस्तेनमहात्मना
पुनरप्येनमेवाशुबाणान्मुंचन्महानभूत् ५९
तान्सर्वांश्चूर्णयामासनाराचान्वैरिमोचितान्
शालंकरेसमाधृत्यजघाननृपनंदनम् ६०
शालंतेनविनिर्मुक्तंतिलशःकृतवान्बली
गजोहनूमतामुक्तोनृपनंदनमस्तके ६१
सोऽप्याहतश्चंपकेनमृतोभूमौपपातसः
शिलाःसंमोचयामासहनूमान्परमास्त्रवित् ६२

चंपकस्ताःशिलाःसर्वाःक्षणाच्चूर्णितवान्भृशम्
बाणयंत्रिकयाब्रह्मन्महच्चित्रमभूदिदम् ६३
स्वमुक्तास्ताःशिलाःसर्वाश्चूर्णितावीक्ष्यमारुतिः
चुकोपहृदयेऽत्यतंबहुवीर्यमितिस्मरन् ६४
आगत्यचकरेधृत्वानभस्युत्पतितःकपिः
तावद्ययौनेत्रपथादुपरिक्षिप्रवेगवान् ६५
चंपकस्तंहनूमंतंयुयुधेनभसिस्थितः
बाहुयुद्धेनमहताताडितःकपिपुंगवः ६६
चुकोपमानसेवीरोगर्वपर्वतदारुणः
पदाधृत्वाचंपकंतंताडयामासभूतले ६७
ताडितोऽसौकपींद्रेणक्षणादुत्थायवेगवान्
हनूमंतंतुलांगूलेधृत्वाबभ्रामसर्वतः ६८
कपींद्र
स्तद्बलंवीक्ष्यहसन्पादेऽग्रहीत्पुनः
भ्रामयित्वाशतगुणंगजोपस्थेह्यपातयत् ६९
पपातभूमौसुबलोराजसूनुःसचंपकः
मूर्च्छितोवीरभूषाढ्यमलंकुर्वन्रणांगणम् ७०
तदाहाहेतिवैलोकाश्चुक्रुशुश्चंपकानुगाःपुष्कलंमोचयामासबद्धंचंपकपाशतः ७१
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे

पुष्कलमोचनंनामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः ५१

द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः
शेषउवाच
चंपकंपतितंदृष्ट्वासुरथःक्षत्रियोबली
पुत्रदुःखपरीतांगोजगामस्यंदनेस्थितः १
कपींद्रमाजुहावाथसुरथःकोपसंयुतः
निःश्वासवेगंसंमुंचन्महाबलसमन्वितः २
आह्वयानंनृपंदृष्ट्वानिजंवीरःकपीश्वरः
जगामतंमहावीरोमहावेगसमन्वितः ३
तमागतंहनूमंतंतृणीकुर्वंतमुद्भटान्
उवाचसुरथोराजामेघगंभीरसुस्वरः ४
सुरथउवाच
धन्योसिकपिवर्यत्वंमहाबलपराक्रमः
येनराममहत्कृत्यंकृतंराक्षसकेपुरे ५
त्वंरामचरणस्यासिसेवकोभक्तिसंयुतः
त्वयावीरेणमत्पुत्रःपातितश्चंपकोबली ६
इदानींत्वांतुसंबध्यगंतास्मिनगरेमम
यत्नात्तिष्ठकपीशेशसत्यमुक्तंमयास्मृतम् ७
इतिभाषितमाकर्ण्यसुरथस्यकपीश्वरः
उवाचधीरयावाण्यारणेवीरैकभूषिते ८
हनूमानुवाच
त्वंरामचरणस्मारीवयंरामस्यसेवकाः
बध्नासिचेन्मांप्रसभंमोचयिष्यतिमत्प्रभुः ९

कुरुवीरभवत्स्वांतस्थितंसत्यंप्रतिश्रुतम्
रामंस्मरन्वैदुःखांतंयातिवेदावदंत्यदः १०
शेषउवाच
इतिब्रुवंतंसुरथःप्रशस्यपवनात्मजम् विव्याधबाणैर्बहुभिःशितैःशाणेनदारुणैः ११
तान्मुक्तानगणय्याथबाणाञ्छोणितपातिनः
करेजग्राहकोदंडंसज्यंशरसमन्वितम् १२
गृहीत्वाकरयोश्चापंबभंजकुपितःकपिः
चीत्कुर्वंस्त्रासयन्वीरान्नखैर्दीर्णान्सृजन्भटान् १३
तेनभग्नंधनुर्दृष्ट्वास्वकीयंगुणसंयुतम्
अपरंधनुरादत्तमहद्गुणविशोभितम् १४
तच्चापिजगृहेरोषात्कपिश्चापंबभंजतत्
अन्यच्चापंसमादत्ततद्बभंजमहाबलः १५
तस्मिंश्चापेप्रभग्नेऽपिसोऽन्यद्धनुरुपाददत्
सोपिचापंबभंजाशुमहावेगसमन्वितः १६
एवंराज्ञस्तुचापानामशीतिर्विदलीकृता क्षणेक्षणेमहारोषात्कुर्वन्नादाननेकधा १७
तदात्यंतंप्रकुपितःशक्तिमुग्रामथाददे शक्त्यासताडितोवीरःपपातक्षणमुत्सुकः १८

उत्थायस्यंदनंराज्ञोजग्राहकुपितोभृशम्
उड्डीनस्तंगृहीत्वातुसमुद्रमतिवेगतः १९
तमुड्डीनंसमालक्ष्यसुरथःपरवीरहा
ताडयामासपरिघैर्हृदिमारुतिमुद्यतम् २०
मुक्तस्तेनरथोदूराच्चूर्णीभूतोऽभवत्क्षणात्
सोऽन्यरथंसमारुह्यययौवेगात्समीरजम् २१
हनूमांस्तद्रथंपुच्छेसंवेष्ट्यप्रधनांगणे
हयसारथिसंयुक्तंबभंजसपताकिनम् २२
अन्यंरथंसमास्थायययौराजामहाबलः
बभंजतंरथंवेगान्मारुतिःकुपितांगकः २३
भग्नंतंस्यंदनंवीक्ष्यसुरथोऽन्यसमाश्रितः
भग्नःसतेनसहसाहयसारथिसंयुतः २४
एवमेकोनपंचाशद्रथाभग्नाहनूमता तत्कर्मवीक्ष्यराजापिविसिस्मायससैनिकः
२५
कुपितःप्राहकीशेंद्रं धन्योसिपवनात्मज
पराक्रमन्निदंकर्मनकर्तानकरिष्यति २६
क्षणमेकंप्रतीक्षस्वयावत्सज्यंधनुस्त्वहम्
करोमिपवनोद्भूतरामपादाब्जषट्पद २७
इत्युक्त्वाचापमात्तज्यंकृत्वारोषपरिप्लुतः
अस्त्रंपाशुपतंनामसंदधेशरउल्बणे २८

ततोभूताश्चवेतालाःपिशाचायोगिनीमुखाः
प्रादुर्बभूवुःसहसाभीषयंतःसमीरजम् २९
कपिःपाशुपतैरस्त्रैर्बद्धोलोकैरभीक्षितः
हाहेतिचवदंत्येतेयावत्तावत्समीरजः ३०
स्मृत्वारामंस्वमनसात्रोटयामासतत्क्षणात्
समुक्तगात्रःसहसायुयुधेसुरथंनृपम् ३१
तंमुक्तगात्रंसंवीक्ष्यसुरथःपरमास्त्रवित्
महाबलंमन्यमानोब्राह्ममस्त्रंसमाददे ३२
मारुतिर्ब्राह्ममस्त्रंतुनिजगालहसन्बलीतन्निगीर्णंनृपोदृष्ट्वारामंसस्मारभूमिपः ३३
स्मृत्वादाशरथिंरामंरामास्त्रंस्वशरासने
संधायतंजगादेदंबद्धोसिकपिपुंगव ३४
श्रुत्वातत्प्रक्रमेद्यावत्तावद्बद्धोरणांगणे
राज्ञारामास्त्रतोवीरोहनूमान्रामसेवकः ३५
उवाचभूपंहनुमान्किंकरोमिमहीभुज
मत्स्वाम्यस्त्रेणसंबद्धोनान्येनप्राकृतेनवै ३६
तन्मानयामिभूपालनयस्वस्वपुरंप्रति
मोचयिष्यतिमत्स्वामीआगत्यसदयानिधिः ३७

बद्धेसमीरजेक्रुद्धःपुष्कलोभूमिपंययौ
तंपुष्कलंसमायांतंविव्याधवसुभिःशरैः ३८
अनेकबाणसाहस्रैर्निजघाननृपंबली
राज्ञानेकेशरास्तस्यच्छिन्नाःप्रधनमंडले ३९
एवंसमरसंक्रुद्धेसुरथेपुष्कलेतथा
बाणैर्व्याप्तंजगत्सर्वंस्थास्नुभूयश्चरिष्णुच ४०
तेषांरणोद्यमंवीक्ष्यमुमुहुःसुरसैनिकाःमानवानांतुकावार्ताक्षणात्त्रासंसमीयुषाम् ४१
अस्त्रप्रत्यस्त्रविगमैर्महामंत्रपरिस्तुतैः
बभूवतुमुलंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम् ४२
तदाप्रकुपितोराजानाराचंतुसमाददे
छिन्नःसतुक्रुधामुक्तैर्वत्सदंतैःसभारतैः ४३
छिन्नेतस्मिञ्छरेराजाकोपादन्यंसमाददे
छिनत्तियावत्सशरंतावल्लग्नोहृदिक्षतः ४४
मूर्च्छांप्रापमहातेजाःपुष्कलोमहदद्भुतम्
युद्धंविधायसुमहद्राज्ञासहमहामतिः ४५
पुष्कलेपतितेराजाशत्रुघ्नःशत्रुतापनः सुरथंप्रतिसंक्रुद्धोजगामस्यंदनस्थितः ४६
उवाचसुरथंभूपंरामभ्रातामहाबलः

त्वयामहत्कृतंकर्मयद्बद्धःपवनात्मजः ४७
पुष्कलोऽपिमहावीरस्तथान्येममसैनिकाः
पातिताःप्रधनेघोरेमहाबलपराक्रमाः ४८
इदानींतिष्ठमद्वीरान्पातयित्वारणांगणे
कुत्रयास्यसिभूमीशसहस्वममसायकान् ४९
इत्थमाश्रुत्यवीरस्यभाषितंसुरथोबली
जगादरामपादाब्जंदधच्चेतसिशोभनम् ५०
मयातेपातिताःसंख्येवीरामारुतजोन्मुखाः इदानींपातयिष्यामित्वामपिप्रधनांगणे ५१
स्मरस्वरामंयोवीरःस्वमागत्यप्ररक्षति
अन्यथाजीवितंनास्तिमत्पुरःशत्रुतापन ५२
इत्युक्त्वाबाणसाहस्रैस्तंजघानमहीपतिः शत्रुघ्नंशरसंघातपंजरेन्यदधात्परम् ५३
शत्रुघ्नःशरसंघातंमुंचंतंवह्निदैवतम् अस्त्रंमुमोचदाहार्थंशराणांनतपर्वणाम् ५४
तदस्त्रंमुक्तमालोक्यराजावैसुरथोमहान् वारुणास्त्रेणशमयन्विव्याधशरकोटिभिः ५५ तदातद्योगिनीदत्तमस्त्रंधनुषिसंदधे मोहनंसर्ववीराणांनिद्राप्रापकमद्भुतम् ५६
तन्मोहनंमहास्त्रंसवीक्ष्यराजाहरिंस्मरन्
जगादशत्रुघ्नमयंसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ५७
मोहितस्यममश्रीमद्रामस्यस्मरणेनह

नान्यन्मोहनमाभातिममापिभयतापदम् ५८
इत्युक्तवतिवीरेतुमुमोचसमहास्त्रकम्
तेनबाणेनसंछिन्नंपपातरणमंडले ५९
तन्मोहनंमहास्त्रंतुनिष्फलंवीक्ष्यभूमिपे
अत्यंतंविस्मयंप्राप्यबाणंधनुषिसंदधे ६०
लवणोयेननिहतोमहासुरविमर्दनः
तंबाणंचापआधत्तघोरंकान्त्यानलप्रभम् ६१
तंवीक्ष्यराजाप्रोवाचबाणोऽयमसतांहृदि
लगतेरामभक्तस्यसंमुखेऽपिनभात्यसौ ६२
इत्येवंभाषमाणंतुबाणेनानेनशत्रुहा
विव्याधहृदयेक्षिप्रंवह्निज्वालासमप्रभम् ६३
तेनबाणेनदुःखार्तोमहापीडासमन्वितः
रथोपस्थेक्षणंमूर्च्छामवापपरतापनः ६४
सक्षणात्तांव्यथांतीर्त्वाजगादरिपुमग्रतः
सहस्वैकंप्रहारंमेकुत्रयासिममाग्रतः ६५
एवमुक्त्वामहासंख्येबाणमाधत्तसायके ज्वालामालापरीतांगंस्वर्णपुंखसमन्वितम् ६६
सबाणोधनुषोमुक्तःशत्रुघ्नेनपथिस्थितः छिन्नोऽप्यग्रफलेनाशुहृदयेसमपद्यत ६७ तेनबाणेनसंमूर्छ्यपपातस्यंदनोपरि ततोहाहाकृतंसैन्यंभग्नंसर्वंपराद्रवत् ६८

सुरथोजयमापेदेसंग्रामेरामसेवकः दशवीरादशसुतैर्मूर्च्छिताःपतिताःक्वचित् ६९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे सुरथविजयोनामद्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ५२

त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः शेषउवाच
सुग्रीवस्तुतत्कटकंभग्नंवीक्ष्यरणांगणेस्वामिनंमूर्च्छितंवापिययौयोद्धुंनृपंप्रति १
आगच्छभूपसर्वान्नोमूर्च्छयित्वाकुतोभवान्
गच्छतिक्षिप्रंमांदेहियुद्धंरणविशारद २
एवमुक्त्वानगंकंचिद्विशालंशाखयायुतम्
उत्पाट्यप्राहरत्तस्यमस्तकेबलसंयुतः ३
तेनप्रहारेणमहाबलोनृपः
संवीक्ष्यसुग्रीवमथोस्वचापे
बाणान्समाधायशितान्सरोषा
ज्जघानवक्षस्यतिपौरुषोबली ४
तान्बाणान्व्यधमत्सर्वान्सुग्रीवःसहसाहसन्
ताडयामासहृदयेसुरथंसुमहाबलः ५
पर्वतैःशिखरैश्चैवनगैर्द्विरदवर्ष्मभिः

वेगात्संताडयामासदारयन्सुरथंनखैः ६
तमप्याशुबबंधास्त्राद्रा
मसंज्ञात्सुदारुणात्
बद्धःकपिवरोमेनेसुरथंरामसेवकम् ७
गजोयथायसमयींशृंखलांपादलंबिताम्
प्राप्यकिंचिन्नवैकर्तुंशक्नोतिसतथाह्यभूत् ८
जितंतेनमहाराज्ञासुरथेनसुपुत्रिणा
सर्वान्वीरान्रथेस्थाप्यययौस्वनगरंप्रति ९
गत्वासभायांसुमहान्बद्धंमारुतिमब्रवीत्स्मरश्रीरघुनाथंत्वंदयालुंभक्तपालकम् १०
यथात्वांबंधनात्सद्योमोचयिष्यतिसुष्ठुधीः
नान्यथायुतवर्षेणमोचयिष्यामिबंधनात् ११
इत्युक्तमाकर्ण्यसमीरजस्तदा
सुबद्धमात्मानमवेक्ष्यवीरान्
संमूर्च्छिताञ्छत्रुशराभिघात - पीडायुतान्बंधनमुक्तयेस्मरत् १२
श्रीरामचंद्रं
रघुवंशजातंसीतापतिंपंकजपत्रनेत्रम्
स्वमुक्तयेबंधनतःकृपालुंसस्मारसर्वैःकरणैर्विशोकैः १३
हनूमानुवाच
हानाथहानरवरोत्तमहादयालो सीतापतेरुचिरकुंतलशोभिवक्त्र

भक्तार्तिदाहकमनोहररूपधारिन् मांबंधनात्सपदिमोचयमाविलंबम् १४
संमोचितास्तुभवतागजपुंगवाद्याः
देवाश्चदानवकुलाग्निसुदह्यमानाः
तत्सुंदरीशिरसिसंस्थितकेशबंधः
संमोचितस्तुकरुणालयमांस्मरस्व १५
त्वंयागकर्मनिरतोऽसिमुनीश्वरेंद्रै
र्धर्मंविचारयसिभूमिपतीड्यपाद
अत्राहमद्यसुरथेनविगाढपाश - बद्धोस्मिमोचयमहापुरुषाशुदेव १६
नोमोचयस्यथयदिस्मरणातिरेकात्
त्वंसर्वदेववरपूजितपादपद्म
लोकोभवंतमिदमुल्लसितोऽहसिष्य - त्तस्माद्विलंबमिहमाचरमोचयाशु १७
इतिश्रुत्वाजगन्नाथोरघुवीरःकृपानिधिः
भक्तंमोचयितुंप्रागात्पुष्पकेणाशुवेगिना १८
लक्ष्मणेनानुगेनाथभरतेनसुशोभितम् मुनिवृंदैर्व्यासमुख्यैःसमेतंददृशेकपिः
१९
तमागतंनिजंनाथंवीक्ष्यभूपंसमब्रवीत्
पश्यराजन्निजंमोक्तुमायातंकृपयाहरिम् २०
अनेकेमोचिताःपूर्वंस्मरणात्सेवकानिजाः
तथामांपाशतोबद्धंसंमोचयितुमागतः २१
श्रीरामभद्र
मायांतंवीक्ष्यासौसुरथःक्षणात्

नतीश्चशतशश्चक्रेभक्तिपूरपरिप्लुतः २२
श्रीरामस्तंनिजैर्दोर्भिःपरिरेभेचतुर्भुजः
मूर्ध्निसिंचन्नश्रुजलैर्हर्षाद्भक्तंस्वकंमुहुः २३
उवाचधन्यदेहोऽसिमहत्कर्मकृतंत्वया
कपीश्वरस्त्वयाबद्धोहनूमान्सर्वतोबलः २४
श्रीरामःकपिवर्यंतंमोचयामासबंधनात्
मूर्छितांस्तान्भटान्सर्वान्वीक्ष्यदृष्ट्यास्वजीवयत् २५
तेमूर्च्छांतत्यजुर्दृष्टारामेणसुरसेविना
उत्थिताददृशुःश्रीमद्रामचंद्रं मनोरमम् २६
प्रणतास्तेरघुपतिंतेनपृष्टाअनामयम् सुखीभूतानृपंप्रोचुःसर्वंस्वकुशलंनृपाः २७
सुरथोवीक्ष्यरामंचकृपार्थंसेवकात्मनः
आगतंसकलंराज्यंसहयंसुमुदार्पयत् २८
अनेकवरिवस्याभिःश्रीरामंसमतोषयत्
कथयामासमेऽन्याय्यंकृतंतेक्षमराघव
श्रीरामस्तमुवाचाथकृतंतेवाहरक्षणम् २९
क्षत्त्रियाणामयंधर्मःस्वामिनासहयुद्ध्य्ते
त्वयासाधुकृतंकर्मरणेवीराःप्रतोषिताः ३०
इत्युक्तवंतंनृहरिंपूजयन्ससुतोऽभवत्

श्रीरामस्त्रिदिनंस्थित्वाययौतमनुमंत्र्यच ३१
कामगेनविमानेनमुनिभिःसहितोमहान्
तंदृष्ट्वाविस्मितास्तस्यकथाश्चक्रुर्मनोहराः ३२
चंपकंस्वपुरेस्थाप्यसुरथःक्षत्रियोबली
शत्रुघ्नेनसमंयातुंमनश्चक्रेमहाबलः ३३
शत्रुघ्नःस्वहयंप्राप्यभेरीनादानकारयत्शंखनादान्बहुविधान्सर्वत्रसमवादयत् ३४
सुरथेनसमंवीरोयज्ञवाहममूमुचत्
सबभ्रामापरान्देशान्नकोपिजगृहेबली ३५
यत्रयत्रगतोवाहस्तत्रतत्रपरिभ्रमन्
सैन्येनमहतायातःशत्रुघ्नःसुरथेनच ३६
कदाचिज्जाह्नवीतीरेवाल्मीकेराश्रमंवरम्गतोमुनिवरैर्जुष्टंप्रातर्धूमेनचिह्नितम् ३७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे रघुनाथसमागमोनामत्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ५३

चतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः शेषउवाच
गतःप्रातःक्रियांकर्तुंसमिधस्तत्क्रियार्हकाः

आनेतुंजानकीसूनुर्वृतोमुनिसुतैर्लवः १
ददर्शतत्रयज्ञाश्वंस्वर्णपत्रेणचिह्नितम्
कुंकुमागरुकस्तूरीदिव्यगंधेनवासितम् २
विलोक्यजातकुतुकोमुनिपुत्रानुवाचसः
अर्वाकस्यमनोवेगःप्राप्तोदैवान्मदाश्रमम् ३
आगच्छंतुमयासार्धंप्रेक्षंतांमाभयंकृथाः
इत्युक्त्वासलवस्तूर्णंवाहस्यनिकटेगतः ४
सरराजसमीपस्थोवाहस्यरघुवंशजः
धनुर्बाणधरःस्कंधेजयंतइवदुर्जयः ५
गत्वामुनिसुतैःसार्धंवाचयामासपत्रकम्
भालस्थितंस्पष्टवर्णराजिराजितमुत्तमम् ६
विवस्वतोमहान्वंशः सर्वलोकेषुविश्रुतः
यत्रकोपिपराबाधीनपरद्रव्यलंपटः ७
सूर्यवंशध्वजोधन्वीधनुर्दीक्षागुरुर्गुरुः
यंदेवाःसामराःसर्वेनमंतिमणिमौलिभिः ८
तस्यात्मजोवीरबलदर्पहारीरघूद्वहः
रामचंद्रोमहाभागःसर्वशूरशिरोमणिः ९
तन्माताकोशलनृपपुत्रीरत्नसमुद्भवा तस्याःकुक्षिभवंरत्नंरामःशत्रुक्षयंकरः १०
करोतिहयमेधंसब्राह्मणेनसुशिक्षितः रावणाभिधविप्रेंद्रवधपापापनुत्तये ११

मोचितस्तेनवाहानांमुख्योऽसौयाज्ञिकोहयःमहाबलपरीवारोपरिखाभिःसुरक्षितः १२
तद्र
क्षकोऽस्तिमद्भ्राताशत्रुघ्नोलवणांतकः
हस्त्यश्वरथपादातसंघसेनासमन्वितः १३
यस्यराज्ञइतिश्रेष्ठोमानोजायेत्स्वकान्मदात्
शूरावयंधनुर्धारिश्रेष्ठावयमिहोत्कटाः
१४
तेगृह्णंतुबलाद्वाहंरत्नमालाविभूषितम्
मनोवेगंकामजवंसर्वगत्याधिभास्वरम् १५
ततोमोचयिताभ्राताशत्रुघ्नोलीलयाहठात्
शरासनविनिर्मुक्तवत्सदंतकृतव्यथात् १६
येक्षत्रियाःक्षत्रियकन्यकायां
जाताश्चसत्क्षेत्रकुलेषुसत्सु
गृह्णंतुतेतद्विपरीतदेहा
नमंतुराज्यंरघवेनिवेद्य १७
इतिसंवाच्यकुपितोलवःशस्त्रधनुर्धरः
उवाचमुनिपुत्रांस्तान्रोषगद्गदभाषितः १८
पश्यतक्षिप्रमेतस्यधृष्टत्वंक्षत्रियस्यवै
लिलेखयोभालपत्रेस्वप्रतापबलंनृपः १९
कोऽसौरामःकःशत्रुघ्नःकीटाःस्वल्पबलाश्रिताः
क्षत्रियाणांकुलेजाताएतेनवयमुत्तमाः २०
एतस्यवीरसूर्माताजानकीनकुशप्रसूः

यारत्नंकुशसंज्ञंतुदधाराग्निमिवारणिः २१
इदानींक्षत्रियत्वादिदर्शयिष्यामिसर्वतः
यदिक्षत्रियभूरेषभविष्यतिचशत्रुहा २२
गृहीष्यतिमयाबद्धंवाहंयज्ञक्रियोचितम्
नोचेत्क्षत्रत्वमुन्मुच्यकुशस्यचरणार्चकः २३
अधुनामद्धनुर्मुक्तैःशरैःसुप्तोभविष्यति
अन्येयेचमहावीरारणमंडलभूषणाः २४
इत्यादिवाक्यमुच्चार्यलवोजग्राहतंहयम्
तृणीकृत्यनृपान्सर्वांश्चापबाणधरोवरः २५
तदामुनिसुताःप्रोचुर्लवंहयजिहीर्षकम्
अयोध्यानृपतीरामोमहाबलपराक्रमः २६
तस्यवाहंनगृह्णातिशक्रोऽपिस्वबलोद्धतः मागृहाणशृणुष्वेदंमद्वाक्यंहितसंयुतम् २७
इत्युक्तंसश्रुतौधृत्वाजगादसद्विजात्मजान्
यूयंबलंनजानीथक्षत्रियाणांद्विजोत्तमाः २८
क्षत्रियावीर्यशौंडीर्याद्विजाभोजनशालिनः
तस्माद्यूयंगृहेगत्वाभुंजंतुजननीहृतम् २९
इत्युक्तास्तेऽभवंस्तूष्णींप्रेक्षंतस्

तत्पराक्रमम्
लवस्यमुनिपुत्रास्तेसंतस्थुर्दूरतोबहिः ३०
एवंव्यतिकरेवृत्तेसेवकास्तस्यभूपतेः आयातास्तंहयंबद्धंदृष्ट्वाप्रोचुस्तदालवम् ३१
बबंधकोहयमहोरुष्टःकस्यचधर्मराट्
कोबाणव्रजमध्यस्थःप्राप्स्यतेपरमांव्यथाम् ३२
तदालवोजगादाशुमयाबद्धोऽश्वउत्तमः योमोचयतितस्याशुरुष्टोभ्राताकुशोमहान् ३३
यमःकरिष्यतिकिमुह्यागतोऽपिस्वयंप्रभुः
नत्वागमिष्यतिक्षिप्रंशरवृष्ट्यासुतोषितः ३४
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यबालोयमितितेब्रुवन्
समागतामोचयितुंहयंबद्धंतुयेहरेः ३५
तान्वैमोचयितुंप्राप्ताञ्छत्रुघ्नस्यचसेवकान्
कोदंडंकरयोर्धृत्वाक्षुरप्रान्सममूमुचत् ३६
तेछिन्नबाहवःशोकाच्छत्रुघ्नंप्रतिसंगताः
पृष्टास्तेजगदुःसर्वेलवात्स्वभुजकृंतनम् ३७

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे लवेनहयबंधनंनामचतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ५४

पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः
व्यासउवाच
एतांश्रुत्वाकथांरम्यांलवस्यबलिनोमुनिःसंशयानःपर्यपृच्छन्नागंदशशताननम् १
श्रीवात्स्यायनउवाच
त्वयोक्तंतुपुरारामःसीतामेकाकिनींवने
रजकस्यदुरुक्त्यासौतत्याजमहिलोलुपः २
जानक्यांक्वसुतौजातौक्वधनुर्धरतांगतौ
कथंचशिक्षिताविद्यायोरामहयमाहरत् ३
व्यासउवाच
इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंशेषोनागोमहामतिः
प्रशस्यविप्रंजगदेरामचारित्रमद्भुतम् ४
शेषउवाच
रामोराज्यमयोध्यायांभ्रातृभिःसहितोऽकरोत्
धर्मेणपालयन्सर्वंक्षितिखंडंस्वयास्त्रिया ५
सीतादधारतद्वीर्यंमासाःपंचाभवंस्तदा
अत्यंतंशुशुभेदेवीत्रयीवपुरुषंधरा ६
कदाचित्समयेरामःपप्रच्छचविदेहजाम्

कदृशोदोहदःसाध्विमयातेसाध्यतेहिसः ७
रहस्येवतुसापृष्टात्रपमाणापतिंसती
लज्जागद्गदवाग्रामंनिजगादवचोऽमृतम् ८
सीतोवाच
त्वत्कृपातोमयासर्वंभुक्तंभोक्ष्यामिशोभनम्
नकश्चिन्मानसेकांतविषयोह्यतिरिच्यते ९
यस्याभवादृशःस्वामीदेवसंस्तुतसत्पदः
तस्याःसर्वंवरीवर्तिनकिंचिदवशिष्यते १०
त्वमाग्रहात्पृच्छसिमांदोहदंमनसिस्थितम्
ब्रवीमिपुरतःसत्यंतवस्वामिन्मनोहर ११
चिरंजातंमयासत्योलोपामुद्रा
दिकाःस्त्रियः
दृष्ट्वास्वामिन्मनोद्रष्टुंताउत्सुकतिसुंदरीः १२
राज्यंप्राप्तात्वयासार्द्धमनेकसुखमास्थिता
कृतघ्नाहंकदापीहतानमस्कर्तुमानसा १३
तत्रगत्वातपःकोशान्वस्त्राद्यैःपरिपूजये
रत्नानिचैवभास्वंतिभूषाअपिसमर्पये १४
यथामेतोषिताःसत्योददत्याशीर्मनोहराः
एषमेदोहदःकांतपरिपूरयमानसः १५
इत्थमाकर्ण्यवचनंसीतायाःसुमनोहरम्
!प्रियांप्रति १६

धन्यासिजानकीप्रातर्गमिष्यसितपोधनाः
प्रेक्ष्यतास्तुकृतार्थात्वमागमिष्यसिमेंऽतिकम् १७
इतिरामवचःश्रुत्वापरमांप्रीतिमापसा
प्रातर्ममभवत्यद्धातापसीनांसमीक्षणम् १८
अथतन्निशिरामेणचाराःकीर्तिंनिजांश्रुताम्
प्रेक्षितुंप्रेषितास्तेतुनिशीथेह्यगमनञ्छनैः १९
तेप्रत्यहंरामकथाःशृण्वंतःसुमनोहराः
तद्दिनेगतवंतस्तुधनाढ्यस्यगृहंमहत् २०
दीपंवीक्ष्यप्रज्वलंतंवचनंवीक्ष्यमानुषम्
स्थितास्तत्रक्षणंचाराःसमशृण्वन्यशोभृशम् २१
तत्रकाचनवामाक्षीबालकंप्रतिहर्षिता
स्तनंधयंतंनिजगौवाक्यंतुसुमनोहरम् २२
पिबपुत्रयथेष्टंत्वंस्तन्यंमममनोहरम् पश्चात्तवसुदुष्प्रापंभविष्यतिममात्मज
२३
एतत्पुर्याःपतीरामोनीलोत्पलदलप्रभः
तत्पुरीस्थजनानांतुनभविष्यतिवैजनुः २४
जन्माभावात्कथंपानंस्तन्यस्यभुविजायते
तस्मात्पिबमुहुःस्तन्यंदुर्ल्लभंहृदिमन्यच २५
येश्रीरामंस्मरिष्यंतिध्यायंतिचवदंतिये

तेषामपिपयःपानंनभविष्यतिजातुचित् २६ इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्यश्रीरामयशसोऽमृतम्
हर्षिताःप्रययुर्गेहमन्यद्भाग्यवतोमहत् २७
तावदन्यश्चरस्तत्रमनोरममिदंगृहम् मत्वातिष्ठन्हिरामस्यक्षणंशुश्रूषयायशः २८
तत्रकाचिन्निजंकांतंपर्यंकोपरिसुस्थितम्
तांबूलंचर्वतीदत्तंभर्त्तास्नेहेनसुंदरी २९
कंकणस्वरशोभाढ्याकर्पूरागरुधूपिता
कांतंवीक्ष्यचलन्नेत्राकामरूपमवोचत ३०
नाथत्वंतादृशोमह्यंभासियादृग्रघोःपतिः
अत्यंतंसुंदरतरंवपुर्बिभ्रत्सुकोमलम् ३१
पद्मप्रांतंनेत्रयुग्मंवक्षोमोहनविस्तृतम्
भुजौचसांगदौबिभ्रत्साक्षाद्रामइवासिमे
३२
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकांतायाःसुमनोहरम्
उवाचनेत्रयोःप्रांतंनर्तयन्कामसुंदरः ३३
शृणुकांतेत्वयाप्रोक्तंसाध्व्यातुसुमनोहरम्
पतिव्रतानांतद्योग्यंस्वकांतोरामएवहि ३४
परंक्वाहंमंदभाग्यःक्वरामोभाग्यवान्महा

न्
क्वचाहंकीटवत्तुच्छःक्वब्रह्मादिसुरार्चितः ३५
खद्योतःक्वनभोरत्नंशलभःक्वनुपामरः गजारिःक्वमृगेंद्रोऽसौशशकःक्वनुमंदधीः ३६
क्वचसाजाह्नवीदेवीक्वरथ्याजलमुत्पथम् क्वमेरुःसुरसंवासःक्वगुंजापुंजकोल्पकः ३७
तथाहंक्वक्वरामोऽसौयत्पादरजसांगना शिलीभूताक्षणाज्जाताब्रह्ममोहनरूपधृक् ३८
इतिवाक्यंप्रब्रुवाणंपरिरेभेनिजंपतिम् जातकामाहृतप्रेम्णानर्तितभ्रूधनुर्धरा ३९
इत्यादिवाक्यंसंश्रुत्यगतश्चान्यनिवेशनम्
तावदन्यश्चरोवाक्यंशुश्रावयशसान्वितम् ४०
काचित्पुष्पमयींशय्यांचंदनंसहचंद्रकम्
सर्वंविधायकामार्हंजगादवचनंपतिम् ४१
पतेकुरुष्वभोगार्हेशयनंपुष्पमंचके
चंदनादिकलेपंचतथाभोगमनेकधा ४२
त्वादृशाएवभोगार्हानचरामपराङ्मुखाः सर्वंरामकृपाप्राप्तमुपभुंक्ष्वयथातथम् ४३

मत्सदृशीकामिनीतेचंदनंतापहारकम्
पर्यंकःपुष्परचितःसर्वंरामकृपाभवम् ४४
येरामंनभजिष्यंतितेनराजठरंस्वयम्
नभर्तुंशक्नुवंत्येववस्त्रभोगादिवर्जिताः ४५
इतिब्रुवंतींमहिलांहर्षितःपतिरब्रवीत्
सर्वंतथ्यंब्रवीषित्वंममरामकृपाभवम् ४६
इत्येवंरामभद्रस्ययशःश्रुत्वागतश्चरः
तावदन्यस्यवेश्मस्थश्चरोऽन्यशुश्रुवेवचः ४७
काचित्कांतेनपर्यंकेवीणावादनतत्परा
कांतेनरामसत्कीर्तिंगायमानापतिंजगौ ४८
स्वामिन्वयंधन्यतमायेषांपुर्याःपतिःप्रभुः
श्रीरामःस्वप्रजाःपुत्रानिवपातिचरक्षकः
४९
योमहत्कर्मदुःसाध्यंकृतवान्सुलभंनतत्
समुद्रं योनिजग्राहसेतुंतत्रबबंधच ५०
रावणंयोरिपुंहत्वालंकांसंभज्यवानरैः
जानकीमाजहारात्रमहदाचारमाचरत् ५१
इतिप्रोक्तंसमाकर्ण्यवचःसुमधुराक्षरम् पतिःस्मितंचकारेमांवाक्यंपुनरथाब्रवीत् ५२
मुग्धेनेदंमहत्कर्मरामचंद्रस्यभामिनी दशाननवधादीनिसमुद्रदमनानिच ५३ लीलयायोऽवनिंप्राप्तोब्रह्मादिप्रार्थि

तोमहान्
करोतिसच्चरित्राणिमहापापहराणिच ५४ माजानीहिनरंरामंकौसल्यानंददायकम् सृजत्यवतिहंत्येतद्विश्वंलीलात्तमानुषः ५५
धन्यावयंयेरामस्यपश्यामोमुखपंकजम् ब्रह्मादिसुरदुर्दर्शंमहत्पुण्यकृतोवयम् ५६
अशृणोद्रामचंद्र
स्यचरित्रंश्रुतिसौख्यदम्
इत्यादिवाक्यंशुश्रावचारोद्वारिस्थितोमुहुः ५७
अन्योह्यन्यंगृहंगत्वातस्थौश्रोतुंहरेर्यशः
तत्रापिरामभद्रस्ययशःशुश्रावशोभनम् ५८
खेलंतीस्वामिनासार्धंद्यूतेनसुमनोहरा
उवाचवाक्यंमधुरंनर्तयंतीवकंकणे ५९
जितंमयाकांतजवेनसर्वं
करिष्यसित्वंकिमुहारिमानसः
इत्यादिवाक्यंपरिहासपूर्वकं
कृत्वास्वकांतंपरिषस्वजेमुदा ६०
उवाचकांतश्चार्वंगिजितमेवसुशोभने
रामंमेस्मरतोनित्यंनकुत्रापिपराजयः ६१
इदानींत्वांतुजेष्यामिरामंस्मृत्वामनोहरम्
देवायथापुरास्मृत्वादितिजानजयन्क्षणात्

६२
एवमुक्त्वापाशकानांपरिवर्तनमाकरोत्
तावज्जयंप्रपेदेऽसौहर्षितोवाक्यमब्रवीत् ६३
ममप्रोक्तमृतंजातंजितात्वंनवयौवना
रामस्मारीकदाप्येवनभवेद्रिपुतोभयी ६४
इत्येवंतौवदंतौचपरस्परमथोत्सुकौ
परिरभ्यदृढंप्रेम्णाततश्चारोगतोगृहम् ६५
एवंपंचमहाचाराराज्ञःसंश्रुत्यवैयशः परस्परंप्रशंसंतोगेहंस्वंस्वंययुर्मुदा ६६
एकःषष्ठश्चरःकारुगेहानालोक्यतत्रह जगामश्रोतुकामोऽसौयशोराज्ञोमहीपतेः ६७ रजकःक्रोधसंस्पृष्टोभार्यामन्यगृहोषिताम्
पदासंताडयामासधिक्कुर्वञ्छोणनेत्रवान् ६८
गच्छत्वंमद्गृहात्तस्यगेहंयत्रोषितादिनम्
नाहंगृह्णामिभवतींदुष्टांवचनलंघिनीम् ६९
तदास्यमाताप्रोवाचमात्यजैनांगृहागताम्
अपराधेनरहितांदुष्टकर्मविवर्जिताम् ७०
मातरंप्रत्युवाचाथरजकःक्रोधसंयुतः
नाहंरामइवप्रेष्ठांगृह्णाम्यन्यगृहोषिताम् ७१
सराजायत्करोत्येवतत्सर्वंनीतिमद्भवेत्

अहंगृह्णामिनोभार्यांपरवेश्मनिसंस्थिताम् ७२
पुनःपुनरुवाचेदंनाहंरामोमहीश्वरः
यःपरस्यगृहेसंस्थांजानकींवैररक्षसः ७३
इतिवाक्यंसमाश्रुत्यचारःक्रोधपरिप्लुतःखड्गंगृहीत्वास्वकरेतंहंतुंविदधेमनः ७४
सरामोक्तंचसस्मारनवध्यःकोपिमेजनः
इतिज्ञात्वासरोषंतुसंजहारमहामनाः ७५
तदाश्रुत्वासुदुःखार्तःपंचचारायतःस्थिताः
ततोगतःप्रकुपितोनिःश्वसन्मुहुरुच्छ्वसन् ७६
तेवैपरस्परंतत्रमिलितास्तुसमब्रुवन्
स्वश्रुतंरामचरितंसर्वलोकैकपूजितम् ७७
तेतद्भाषितमाकर्ण्यपरस्परममंत्रयन्
नवाच्यंरघुनाथायावाच्यंदुष्टजनोदितम् ७८
इतिसंमंत्र्यतेगेहंगत्वासुषुपुरुत्सुकाः
प्राताराज्ञेप्रशंसामइतिबुद्ध्य्व्यावस्थिताः ७९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे चारनिरीक्षणंनामपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ५५

षट्पंचाशत्तमोऽध्यायः

शेषउवाच
प्रातर्नित्यंविधायासौब्राह्मणान्वेदवित्तमान्
हिरण्यदानैःसंतर्प्यविधिवत्संसदंययौ १
लोकाःसर्वेनमस्कर्तुंरघुनाथंमहीपतिम्
पुत्रवत्स्वप्रजाःसर्वाःपालयंतंययुःसभाम् २
लक्ष्मणेनातपत्रंतुधृतंमूर्धनिभूपतेः
तदाभरतशत्रुघ्नौचामरद्वंद्वधारिणौ ३
वसिष्ठप्रमुखास्तत्रमुनयःपर्युपासत
सुमंत्रप्रमुखास्तत्रमंत्रिणोन्यायकर्तृकाः ४
एवंप्रवृत्तेसमयेषट्चारास्तेस्वलंकृताःसमाजग्मुर्नरपतिंनमस्कर्तुंसभास्थितम् ५
तान्वक्तुकामान्संवीक्ष्यचारान्नृपतिसत्तमः
सभायामंतरावेश्मरहःप्राविशदुत्सुकः ६
एकांतेतांश्चरान्सर्वान्पप्रच्छसुमतिर्नृपः
कथयंतुचरामह्यंयथातथ्यमरिंदमाः ७
लोकाब्रुवंतिमांकीदृग्भार्यायाममकीदृशम्
मंत्रिणांकीदृशंलोकावदंतिचरितंकथम् ८
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यचाराराममथाब्रुवन्
मेघगंभीरयावाचापृच्छंतंरघुनायकम् ९
चाराऊचुः

नाथकीर्तिर्जनान्सर्वान्पावयत्यधुनाभुवि
गृहेगृहेश्रुतास्माभिःपुरुषैःस्त्रीभिरीडिता १०
विवस्वतोमहान्वंशोभवतापरमेष्ठिना
अलंकर्तुंगतंभूमौकीर्तिर्विस्तारिताबहुः ११
अनेकेसगराद्याश्चकीर्तिमंतोमहाबलाः अभवंस्तादृशीकीर्तिस्तेषांनाभूद्यथातव
१२
त्वयानाथेनसकलाःकृतार्थाश्चप्रजाःकृताःयासांनाकालमरणंनचरागाद्युपद्रुतिः १३
यादृशश्चंद्रमालोकेयादृशीजाह्नवीसरित्
तादृक्तवचसत्कीर्तिःप्रकाशयतिभूतलम् १४
ब्रह्मादिकाभवत्कीर्तिमाकर्ण्यत्रपिताभृशम्
नाथसर्वत्रतेकीर्तिःपावयत्यधुनाजनान् १५
वयंधन्यतमाःसर्वेयेचारास्तवभूपते
क्षणेक्षणेतवमुखंलोकयाममनोहरम् १६
इत्यादिवाक्यंचाराणांपंचानांवीक्ष्यराघवः
षष्ठंपप्रच्छचारंतंविलक्षणमुखांकितम् १७
रामउवाच
सत्यंवदमहाबुद्धेयच्छ्रुतंलोकसंकरे
तादृक्प्रशंसमेसर्वमन्यथापातकादिकृत् १८
पुनःपुनश्चतंरामःपप्रच्छाशुसविस्तरम्

तथापिनब्रवीत्येवरामंलौकिकभाषितम् १९
तदारामःप्रत्यवोचच्चारंमुखविलक्षितम्
शपामित्वांतुसत्येनशंससर्वंयथातथम् २०
तदारामंप्रत्युवाचचारोवाक्यंशनैःशनैः
अकथ्यमपितेवाच्यंवाक्यंकारुजनोदितम् २१
चारउवाच
स्वामिन्सर्वत्रतेकीर्तिर्दशाननवधादिका अन्यत्रराक्षसगृहेस्थितायास्तेस्त्रिया अहो २२
कारुरेकस्तुरजकोनिशीथेमहिलांस्वकाम्
अन्यगेहोषितांदृष्ट्वाधिक्कुर्वन्समताडयत् २३
तन्माताप्रत्युवाचेमांकथंताडयसेऽनघाम् गृहाणमाकृथानिंदांस्त्रियंमद्वाक्यमाचर २४
तदावोचत्सरजकोनाहंरामोमहीपतिः
यद्राक्षसगृहेध्युष्टांसीतामंगीचकारसः २५
सर्वंराज्ञःकृतंकर्मनीतिमद्भवतिप्रभो अन्येषांपुण्यकर्तॄणामपिकृत्यमनीतिमत् २६
पुनःपुनरुवाचासौनाहंरामोमहीपतिः
चुक्रुधेसमयेराजन्मयावाक्यंतवस्मृतम् २७
तदानींशिरआच्छिद्यपातयामिमहीतले
कृतःपुनर्विचारोमेक्वरामोरजकःक्वनु २८
अयंदुष्टोऽनृतंवक्तिनहीदंतथ्यमुच्यते

आज्ञापयसिचेद्रामसांप्रतंमारयामितम् २९
अवाच्यमपितेप्रोक्तंत्वदाग्रहतउन्नयम्
राजाप्रमाणमत्रेदंविचारयतुसंगतम् ३०
शेषउवाच
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यमहावज्रनिभाक्षरम्
निःश्वसन्मुहुरुच्छ्वासमाचरन्मूर्च्छितोऽपतत् ३१
तंमूर्च्छितंनृपंदृष्ट्वाचारादुःखसमन्विताः
वीजयामासुर्वासोग्रैर्दुःखापनयहेतवे ३२
सलब्धसंज्ञोनृपतिर्मुहूर्तेनजगादतान्
गच्छंतुभरतंशीघ्रंप्रेषयंतुचमांप्रति ३३
तेदुःखिताश्चरास्तूर्णंभरतस्यगृहंगताः
कथयामासुरामस्यसंदेशंनयहारकाः ३४
भरतोरामसंदेशंश्रुत्वाधीमान्ययौसदः
रामंप्रतिरहःसंस्थंश्रुत्वातंत्वरयायुतः ३५
आगत्यतंप्रतीहारंप्रत्युवाचमहामनाः
कुत्रास्तेरामभद्रोऽसौममभ्राताकृपानिधिः ३६
तन्निर्दिष्टंगृहंवीरोययौरत्नमनोहरम्
रामंविलोक्यविक्लांतंभयमापसमानसे ३७
किंवासौकुपितोरामःकिंवादुःखमिदंविभोः तदाप्रोवाचनृपतिंनिःश्वसंतंमुहुर्मुहुः ३८
स्वामिन्सुखसमाराध्यंवक्त्रंतेकथमानतम्

अश्रुभिर्लक्ष्यतेराहुग्रस्तदेहःशशीवते ३९
सर्वंमेकारणंतथ्यंब्रूहिमांकिंकरोमिते त्यजदुःखंमहाराजकथंदुःखस्यभाजनम् ४० एवंभ्रात्राप्रोच्यमानोगद्गदस्वरयागिराप्रोवाचभ्रातरंवीरोरामचंद्रश्चधार्मिकः ४१
शृणुभ्रातर्वचोमह्यंममदुःखस्यकारणम्
तन्मार्जनंकुरुष्वाद्यभ्रातःप्रातर्महामते ४२
वंशेवैवस्वतेराजानकश्चिदयशःक्षतः
मत्कीर्तिरद्यकलुषागंगायमुनयागता ४३
येषांयशोनृणांभूमौतेषामेवसुजीवितम्
अपकीर्तिक्षतानांतुजीवितंमृतकैःसमम् ४४
येषांयशोभवेद्भूमौतेषांलोकाःसनातनाः अपकीर्त्युरगीदष्टास्तेषांभूयादधोगतिः ४५
अद्यमेकलुषाकीर्तिःस्वर्धुनीलोकविश्रुता
तच्छृणुष्ववचोमेऽद्यरजकेनयथोदितम् ४६ अस्मिन्पुरेऽद्यरजकउक्तवाञ्जानकीभवम् किंचिद्वाच्यंततोभ्रातःकिंकरोमिमहीतले ४७
किमात्मानंजहाम्यद्यकिमेनांजानकींस्त्रियम्
उभयोःकिंमयाकार्यंतत्तथ्यंब्रूहिमेभवान

् ४८
इत्युक्त्वानिर्गलद्बाष्पोवेपथुक्षुभितांगकः
पपातभूमौविरजोधार्मिकाणांशिरोमणिः ४९
भ्रातरंपतितंदृष्ट्वाभरतोःदुःखसंयुतः संवीक्ष्यशनकैरामंप्राप्तसंज्ञंचकारसः ५०
संज्ञांप्राप्तंतुसंवीक्ष्यरामचंद्रं सुदुःखितम्
उवाचदुःखनाशायवाक्यंतुसुमनोहरम् ५१ कोऽयवैरजकःकिंतुवाच्यंवाक्यंयथाब्रवीत्जिह्वाच्छेदंकरिष्यामिजानकीवाच्यकारिणः ५२
तदारामोऽब्रवीद्वाक्यंरजकस्यमुखोद्गतम्श्रुतंचारेणतत्सर्वंभरतायमहात्मने ५३ तच्छ्रुत्वाभरतःप्राहभ्रातरंदुःखशोकिनम्
जानकीवह्निशुद्धाभूल्लंकायांवीरपूजिता ५४
ब्रह्माब्रवीदियंशुद्धापितादशरथस्तव
कथंसारजकोक्तित्वाद्धातव्यालोकपूजिता ५५
ब्रह्मादिसंस्तुताकीर्तिस्तवलोकान्पुनातिहि
साकथंरजकोक्त्यावैकलुषाद्यभविष्यति ५६
तस्मात्त्यजमहादुःखंसीतावाच्यसमुद्भवम्कुरुराज्यंतयासार्धमंतर्वत्न्यासुभाग्य

या ५७
त्वंकथंस्वशरीरंतुहातुमिच्छसिशोभनम्
वयंहताःस्मसर्वेऽद्यत्वांविनादुःखनाशकम् ५८
क्षणंसीतानजीवेतत्वांविनासुमहोदया
तस्मात्पतिव्रतासाकंभुनक्तुविपुलांश्रियम् ५९
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यभरतस्यचधार्मिकः
पुनरेवजगादेमंवाक्यंवाक्यविदांवरः ६०
यत्त्वंकथयसिभ्रातस्तत्सर्वंधर्मसंयुतम्
परंयद्वच्म्यहंवाक्यंतत्कुरुष्वममाज्ञया ६१
जानाम्येनांवह्निशुद्धांपवित्रांलोकपूजिताम्
लोकापवादाद्भीतोऽहत्यजामिस्वांतुजानकीम् ६२
तस्मात्करेशितंधृत्वाकरवालंसुदारुणम्
शिरश्छिंध्यथवाजायांजानकींमुंचवैवने ६३
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामस्यभरतोऽपतत्
मूर्च्छितःसन्क्षितौदेहेकंपयुक्तःसबाष्पकः ६४
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे भरतवाक्यंनामषट्पंचाशत्तमोऽध्यायः ५६

सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः वात्स्यायनउवाच जगत्पवित्रसत्कीर्तिजानक्यावाच्यवाचनम्कथंसमकरोत्स्वामीतन्मेकथयसुव्रत १ यथामेमनसःसौख्यंभविष्यतिसुशोभनम् तथाकुरुष्वशेषाद्यत्वन्मुखान्निःसृतामृतम्
पिबतस्तृप्तिरेवस्याद्ययासंसृतिकृंतनम् २
शेषउवाच
मिथिलायांमहापुर्यांजनकोनामभूपतिः
तस्यांकरोतिसद्राज्यंधर्मेणाराधयन्प्रजाः ३
तस्यसंकर्षतोभूमिंसीतयादीर्घमुख्यया
सीरध्वजस्यनिरगात्कुमारीह्यतिसुंदरी ४
तदात्यंतंमुदंप्राप्तःसीरकेतुर्महीपतिःसीतानामाकरोत्तस्यामोहिन्याजगतःश्रियः ५
सैकदोद्यानविपिनेखेलंतीसुमनोहरा अपश्यत्स्वमनःकांतंशुकशुक्योर्युगंवदत्
६
अत्यंतंहर्षमापन्नमत्यंतंकामलोलुपम्
परस्परंभाषमाणंस्नेहेनशुभयागिरा ७
रममाणंतदायुग्मंनभसिक्षिप्रवेगतः
समुत्पतन्नगोपस्थेस्थितंशब्दंचकारतत् ८
रामोमहीपतिर्भूमौभविष्यतिमनोहरः

तस्यसीतेतिनाम्नातुभविष्यतिमहेलिका ९
सतयासहवर्षाणांसहस्राण्येकयुग्दश
राज्यंकरिष्यतेधीमान्कर्षन्भूमिपतीन्बली १०
धन्यासाजानकीदेवीधन्योऽसौरामसंज्ञितः
यौपरस्परमापन्नौपृथिव्यांरंस्यतोमुदा ११
इतिसंभाष्यमाणंतुशुकयुग्मंतुमैथिली
ज्ञात्वेदंदेवतायुग्मंवाणींतस्यविलोक्यच १२
मदीयास्तुकथारम्याःकुरुतेशुकयोर्युगम्
एतद्गृहीत्वापृच्छामिसर्वंवाक्यंगतार्थकम् १३
एवंविचार्यसास्वीयाःसखीःप्रतिजगादह
गृह्णंतुशनकैरेतत्पक्षियुग्मंमनोहरम् १४
सख्यस्तास्तद्गिरिंगत्वागृह्णन्पक्षियुगंवरम्
निवेदयामासुरिदंस्वसख्याःप्रियकाम्यया १५
बहुधाविविधाञ्छब्दान्कुर्वद्वीक्ष्यमनोहरम्
आश्वासयामासतदापप्रच्छतदिदंवचः १६ सीतोवाच
माभैषातांयुवांरम्यौकौवांकुत्रसमागतौ कोरामःकाचसासीतातज्ज्ञानंतुकुतःस्मृतम् १७
तत्सर्वंशंसतंक्षिप्रंमत्तोवांव्येतुयद

्भयम्
इतिपृष्टंतयापक्षियुगंसर्वमशंसत १८
पक्षियुग्ममुवाच
वाल्मीकिरास्तेसुमहानृषिर्धर्मविदुत्तमः
आवांतदाश्रमस्थानेसर्वदासुमनोहरे १९
सशिष्यान्गापयामासभाविरामायणंमुनिः
प्रत्यहंतत्पदस्मारीसर्वभूतहितेरतः २०
तदावाभ्यांश्रुतंसर्वंभाविरामायणंमहत्
मुहुर्मुहुर्गीयमानमायातंपरिपाठतः २१
शृण्वावांतेऽभिधास्यावोयोरामोयाचजानकी यद्यद्भविष्यतेतस्यारामेणक्रीडितात्मना २२
ऋष्यशृंगकृतेष्ट्यांचचतुर्धात्वंगतोहरिः
प्रादुर्भविष्यतिश्रीमान्सुरस्त्रीगीतसत्कथः २३
सकौशिकेनमिथिलांप्राप्स्यतेभ्रातृसंयुतः
धनुष्पाणिस्तदादृष्ट्वादुर्ग्राह्यमन्यभूभुजाम् २४
धनुर्भंक्त्वाजनकजांप्राप्स्यतेसुमनोहराम्
तयासहमहद्राज्यंकरिष्यतिश्रुतंवरे २५
एतदन्यच्चतत्रस्थैःश्रुतमस्माभिरुद्गतैः

कथितंतवचार्वंगिमुंचावांगंतुकामुकौ २६
इतिवाक्यंतयोर्धृत्वाश्रोत्रयोःसुमनोहरम्
पुनरेवजगादेदंवाक्यंपक्षियुगंप्रति २७
सरामःकुत्रवर्तेतकस्यपुत्रःकथंतुताम्
परिग्रहीष्यतिवरःकीदृग्रूपधरोनरः २८
मयापृष्टमिदंसर्वंकथयंतुयथातथम्
पश्चात्सर्वंकरिष्यामिप्रियंयुष्मन्मनोहरम् २९
तच्छ्रुत्वातांतुकामेनपीडितांवीक्ष्यसाशुकी
जानकींहृदयेज्ञात्वापपाठपुरतस्ततः ३०
सूर्यवंशध्वजोधीमान्राजापंक्तिरथोबली
यंदेवाःश्रित्यसर्वारीन्विजेष्यंतिचसर्वशः ३१
तस्यभार्यात्रयंभाविशक्रमोहनरूपधृक् तस्मिन्नपत्यचातुष्कंभविष्यतिबलोन्नतम् ३२
सर्वेषामग्रजोरामोभरतस्तदनुस्मृतः
लक्ष्मणस्तदनुश्रीमाञ्छत्रुघ्नःसर्वतोबली ३३
रघुनाथइतिख्यातिंगमिष्यतिमहामनाः
तेषामनंतनामानिरामस्यबलिनःसखि ३४
पद्मकोशइवशोभनंमुखं पंकजाभनयनेसुदीर्घके उन्नतापृथुमनोहरानसा

वल्गुसंगतमनोहरेभ्रुवौ ३५
जानुलंबितमनोहरौभुजौ
कंबुशोभिगलकोऽतिह्रस्वकः
सत्कपाटतलविस्तृतश्रिकं
वक्षएतदमलंसलक्ष्मकम् ३६
शोभनोरुकटिशोभयायुतं
जानुयुग्मममलंस्वसेवितम्
पादपद्ममखिलैर्निजैःसदा
सेवितंरघुपतिंसुशोभनम् ३७
एतद्रूपधरोरामोमयाकिंतुसवर्ण्यते
शताननोपिनोयातिपक्षिणःकिमुमादृशाः ३८
यद्रूपंवीक्ष्यललितामनोहरवपुर्धरा
लक्ष्मीर्मुमोहभुविकावर्ततेयानमोहति ३९
महाबलोमहावीर्योमहामोहनरूपधृक्
किंवर्णयामिश्रीरामंसर्वैश्वर्यगुणान्वितम् ४०
धन्यासाजानकीदेवीमहामोहनरूपधृक्
रंस्यतेयेनसहितावर्षाणामयुतंमुदा ४१
त्वंकासिकिंतुनामासिबतसुंदरियत्तुमाम् परिपृच्छसिवैदग्ध्याद्रामकीर्तनमादरात् ४२
एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यजानकीपक्षिणोर्युगम्
उवाचजन्मललितंशंसंतीस्वस्यमोहनम् ४३ यात्वयाजानकीप्रोक्तासाहंजनकपुत्रिका सरामोमांयदाभ्येत्यप्राप्स्यतेसुमनोहरः

४४
तदावांमोचयाम्यद्धानान्यथावाक्यलोभिता
लालयामिसुखेनास्तांमद्गेहेमधुराक्षरौ ४५
इत्युक्तंतत्समाकर्ण्यवेपतुर्भयतांगतौ
परस्परंप्रक्षुभितौजानकीमित्यवोचताम् ४६
वयंवैपक्षिणःसाध्विवनस्थावृक्षगोचराः
परिभ्रमामसर्वत्रनोसुखंनोभवेद्गृहे ४७
अंतर्वत्नीस्वकेस्थानेगत्वासंसूयपुत्रकान्
त्वत्स्थानमागमिष्यामिसत्यंमेह्युदितंवचः ४८
एवंप्रोक्तातयासातुनमुमोचशुकींस्वयम्
तदापतिस्तांप्रोवाचविनीतवदनुत्सुकः ४९
सीतेमुंचकथंभार्यांरक्षसेमेमनोहरीम्
आवांगच्छावविपिनेविचरावःसुखंवने ५०
अंतर्वत्नीतुवर्तेतभार्यामममनोरमा
तस्याःप्रसूतिंकृत्वात्वामागमिष्यामिशोभने ५१
इत्युक्तानिजगादेमंसुखंगच्छमहामते
एतांरक्षामिसुखिनींमत्पार्श्वेप्रियकारिणीम् ५२
इत्युक्तोदुःखितःपक्षीतामूचेकरुणान्वितः
योगिभिःप्रोच्यतेयद्वैतद्वचस्तथ्यमेवहि ५३
नवक्तव्यंनवक्तव्यंमौनमाश्रित्यतिष्ठता

म्
नोचेत्सवाक्यदोषेणप्राप्नोत्यालानमुन्मदः ५४
वयंचेदत्रवाक्यंनाकरिष्यामनगोपरि बंधनंकथमावांस्यात्तस्मान्मौनंसमाचरेत् ५५
इत्युक्त्वातांप्रत्युवाचनाहंजीवामिसुंदरि
एतयाभार्ययासीतेतस्मान्मुंचमनोहरे ५६
अनेकविधवाक्यैःसाबोधितानामुचत्तदा
कुपितादुःखिताभार्याशशापजनकात्मजाम् ५७
यथात्वंपतिनासार्धंवियोजयसिमामितः
तथात्वमपिरामेणवियुक्ताभवगर्भिणी ५८
इत्युक्तवत्यांतस्यांतुदुःखितायांपुनःपुनः
प्राणानिरगमन्दुःखात्पतिदुःखेनपूरितात् ५९
रामंरामंस्मरंत्याश्चवदंत्यांश्चपुनःपुनः
विमानमागतंसुष्ठुपक्षिणीस्वर्गताबभौ ६०
तस्यांमृतायांदुःखार्तोभर्तातस्याःसपक्षिराट्
परमंक्रोधमापन्नोजाह्नव्यांदुःखितोऽपतत् ६१
तथाभवामिरामस्यनगरेजनपूरिते मद्वाक्यादियमुद्विग्नावियोगेनसुदुःखित

ा ६२
इत्युक्त्वासपपातोदेजाह्नव्याभ्रमशोभिते
दुःखितःकुपितोभीतस्तद्वियोगेनकंपितः ६३
क्रुद्धत्वाद्दुःखितत्वाच्चसीतायाअपमाननात्
अंत्यजत्वंपरंप्राप्तोरजकःक्रोधनाभिधः ६४
यःक्रोधाच्चस्वकान्प्राणान्महतांदुष्टमाचरन्
संत्यजेत्समृतोयातिअंत्यजत्वंद्विजोत्तमः ६५
तज्जातंरजकोक्त्यासौनिंदिताचवियोगिता
रजकस्यचशापेनवियुक्तासावनंगता ६६
एतत्तेकथितंविप्रयत्तेपृष्टंविदेहजाम्
पुनरत्रपरंवृत्तंशृणुष्वनिगदामितत् ६७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे रजकप्राग्जन्मकथनंनामसप्तपंचाशत्तमोऽध् यायः ५७

अष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः शेषउवाच
भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वारघुनाथःसुदुःखितः

प्रतीहारमुवाचेदंशत्रुघ्नंप्रापयाशुमाम् १
तद्वाक्यंप्रोक्तमाकर्ण्यक्षणाच्छत्रुघ्नमानयत्
यत्ररामोनिजभ्राताभरतेनसहस्थितः २
भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वारघुनाथंचदुःखितम्
प्रणम्यदुःखितोऽवोचत्किमिदंदारुणंमहत् ३
तदारामॐऽत्यजप्रोक्तंवाक्यंलोकविगर्हितम्
तंप्रत्युवाचरामोऽसौशत्रुघ्नंपदसेवकम् ४
अधोमुखोदीनरवोगद्गदाक्षरवेपथुः
शृणुभ्रातर्वचोमेऽद्यकुरुतत्क्षिप्रमादरात् ५
यथास्याद्विमलाकीर्तिर्गंगेवपृथिवींगतासीतायावाच्यमतुलंलोकेश्रुत्वांत्यजोदितम् ६
हातुमिच्छामिदेहंस्वमेनांवाजानकींकिल
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामस्यकिलशत्रुहा ७
सवेपथुःपपातोर्व्यांदुःखितःपरदारणः
संज्ञांप्राप्यमुहूर्तेनरघुनाथमवोचत ८
शत्रुघ्नउवाच
किमेतदुच्यतेस्वामिञ्जानकींप्रतिदारुणम्
पाखंडैर्दुष्टचित्तैश्चसर्वधर्मबहिष्कृतैः ९

निंदिताश्रुतिरग्राह्याभवतित्वग्र्यजन्मनाम्
जाह्नवीसर्वलोकानांपापघ्नीदुरितापहा १०
निस्पृष्टापापिभिःपुंभिःसास्पर्शेनार्हितासताम्
सूर्योजगत्प्रकाशायसमुदेतिजगत्यहो ११
उलूकानांरुचिकरोनभवेत्तत्रकाक्षतिः
तस्मात्त्वमेनांगृह्णीष्वमात्यजानिंदितांस्त्रियम् १२
श्रीरामभद्रकृपयाकुरुष्ववचनंमम
एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यशत्रुघ्नस्यमहात्मनः १३
पुनःपुनर्जगादेदंयदुक्तंभरतंप्रति तन्निशम्यवचोभ्रातुर्दुःखपूरपरिप्लुतः १४
पपातमूर्च्छितोभूमौछिन्नमूलइवद्रुमः
भ्रातरंपतितंवीक्ष्यशत्रुघ्नंदुःखितोभृशम् १५
प्रतीहारमुवाचेदंलक्ष्मणंत्वानयांतिकम्सलक्ष्मणगृहंगत्वान्यवेदयदिदंवचः १६
प्रतीहारउवाच
स्वामिन्रामोभवंतंतुसमाह्वयतिवेगतः सतच्छ्रुत्वासमाह्वानंरामचंद्रेणवेगतः १७
जगामतरसातत्रयत्रसभ्रातृकोऽनघः भरतंमूर्च्छितंदृष्ट्वाशत्रुघ्नमपिमूर्

च्छितम् १८
श्रीरामचंद्रं
दुःखार्तंदुःखितोवाक्यमब्रवीत्
किमेतद्दारुणंराजन्दृश्यतेमूर्च्छनादिकम् १९
तदाशुशंसमांसर्वंकारणंमुख्यतोऽनघ
एवंवदंतंनृपतिर्वृत्तांतंसर्वमादितः २०
शशंसलक्ष्मणंक्षिप्रंदुःखपूरपरिप्लुतम्लक्ष्मणस्तद्वचःश्रुत्वासीतायास्त्यागसंभवम् २१
निःश्वसन्मुहुरुच्छ्वासंस्तब्धगात्रइवाभवत्
भ्रातरंस्तब्धगात्रंचकंपमानंमुहुर्मुहुः २२
नकिंचनवदन्तंतंवीक्ष्यशोकार्दितोऽब्रवीत्
किंकरिष्याम्यहंभूमौस्थित्वादुर्यशसांकितः २३
त्यजामीदंवपुःश्रीमल्लोकभीत्याचशोकवान्सर्वदाभ्रातरोमह्यंमद्वाक्यकरणोत्सुकाः २४
इदानींतेपिदैवेनप्रतिकूलवचःकराः
कुत्रगच्छामिकंयामिहसिष्यंतिनृपाभुवि २५
दुर्यशोलांछितंमांवैकुष्ठिनंरूपवन्नराःमनोर्वंशेपुराभूपाजाताजातागुणाधिकाः २६
इदानींमयिजातेतुविपरीतंबभूवतत्

इतिसंभाषमाणंतंरामभद्रं समीक्ष्यसः २७ संस्तभ्याश्रूणिविपुलान्युवाचविकलस्वरःस्वामिन्विषादंमाकार्षीःकथंतवमतिर्हृता २८
सीतामनिंदितांकोनुत्यजतिश्रुतवान्भवान् आकारयामिरजकंपरिपृच्छामितंप्रति २९
कथंत्वयानिंदितासाजानकीयोषितांवरा
तवदेशेबलात्कश्चिद्बाध्यतेनजनोऽल्पकः ३०
तस्मात्तस्ययथास्वांतेप्रतीतिःस्यात्तथाचर
किमर्थंत्यज्यतेभीरुःपतिव्रतपरायणा ३१
मनसावचसानान्यंजानातिजनकात्मजा तस्मादेनांगृहाणत्वमेतांमात्यजजानकीम् ३२
ममोपरिकृपांकृत्वामदुक्तंसंश्रयाशुतत् एवंवदंतंप्रत्यूचेरामःशोकेनकर्षितः ३३ लक्ष्मणंधर्मवाक्येनबोधयंस्त्यजनोद्यमः ३४
रामउवाच
कथंतुमांब्रवीषित्वंमात्यजैनामनिंदिताम्
लोकापवादात्त्यक्ष्येऽहजानन्नपिविपापिनीम् ३५
स्वयशःकारणेऽहस्वंदेहंत्यक्ष्याम्यशोभनम्
त्वामपिभ्रातरंत्यक्ष्येलोकवादाद्विगर्

हितम् ३६
किमुतान्येगृहाःपुत्रामित्राणिवसुशोभनम्
स्वयशःकारणेसर्वंत्यजामिकिमुमैथिलीम् ३७
नतथामेप्रियोभ्रातानकलत्रंनबांधवाः
यथामेविमलाकीर्तिर्वल्लभालोकविश्रुता ३८
इदानींरजकोनैवप्रष्टव्योभवतिध्रुवम्
कालेनसर्वंभवितालोकचित्तस्यरंजनम् ३९
आमयोयद्वदामस्तुनचिकित्स्योभवेत्क्षितौसकालेनपरीपाकाद्भेषजादेवनश्यति ४०
तथाकालेनसंभाविसांप्रतंमाविलंबय त्यजैनांविपिनेसाध्वींमांवाखड्गेनघातय ४१
इत्युक्तंवाक्यमाकर्ण्यदुःखितोऽभूत्तदामहान्
चिंतयामासचस्वांतेलक्ष्मणःशोककर्षितः ४२
पित्राज्ञप्तोजामदग्न्योमातरंचाप्यघातयत्
गुरोराज्ञानैवलंघ्यायुक्ताऽयुक्तापिसर्वथा ४३
तस्मादेनांत्यजाम्येवरामस्यप्रियकाम्यया
इतिसंचिंत्यमनसिभ्रातरंप्रत्युवाचसः ४४
लक्ष्मणउवाच
अकृत्यमपिकार्यंवैगुर्वाज्ञांनैवलंघयेत्

तस्मात्कुर्वेभवद्वाक्यंयत्त्वंवदसिसुव्रत ४५
इत्येवंभाषमाणंतंलक्ष्मणंप्रत्युवाचसः
साधुसाधुमहाप्राज्ञत्वयामेतोषितंमनः ४६
अद्यैवरात्रौजानक्यादोहदस्तापसीक्षणे
तन्मिषेणरथेस्थाप्यमोचयैनांमहावने ४७
इत्थंभाषितमाकर्ण्यविशुष्यद्वदनोऽभितः रुदन्बाष्पकलांमुंचञ्जगामस्वंनिवेशनम् ४८
सुमंत्रंतुसमाहूयवचनंतमथाब्रवीत् रथंमेकुरुसज्जंवैसदश्ववरभूषितम् ४९ सतद्वाक्यंसमाकर्ण्यरथमानीतवांस्तदा आनीतंतंरथंदृष्ट्वालक्ष्मणःशोककर्षितः ५०
परमंदुःखमापन्नःसंरुह्यस्यंदनंवरम् निःश्वसञ्जानकीगेहंप्रतस्थेभ्रातृसेवकः ५१
गत्वाचांतःपुरेभ्रातारामस्यमिथिलात्मजाम्
प्रत्यूचेनिःश्वसन्वाक्यंदुःखपूरपरिप्लुतः ५२
मातर्जानकिरामेणप्रेषितोभवनंतव तापसीःप्रतियाहित्वंदोहदप्राप्तिहेतवे ५३
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यलक्ष्मणस्यविदेहजा परमंहर्षमापन्नालक्ष्मणंप्रत्यभाषत ५४

जानक्युवाच
धन्याहंमैथिलीराज्ञीरामस्यचरणस्मरा
यस्यादोहदपूर्त्यर्थंप्रेषयामासलक्ष्मणम् ५५
अद्याहंतावनचरीस्तापसीःपतिदेवताः
नमस्कुर्यांचवासोभिःपूजयामिमनोहराः ५६
इत्युक्त्वारम्यवस्त्राणिमहार्हाभरणानिच
मणीन्विमलमुक्ताश्चकर्पूरादिसुगंधिमत्
५७
चंदनादिकवस्तूनिविचित्राणिसहस्रधा
जग्राहरघुनाथस्यपत्नीस्वप्रियकाम्यया ५८
सीतागृहीत्वासर्वाणिदासीनांकरयोर्मुहुःलक्ष्मणंप्रतिगच्छंतीदेहल्यांचास्खलत्तदा ५९
अविचार्यतदौत्सुक्याल्लक्ष्मणंप्रियकारिणम्
उवाचकुत्रसरथोयेनमांप्रापयिष्यसि ६०
सनिःश्वसन्रथंहैमंजानक्यासहनिर्विशत्
सुमंत्रंप्रत्युवाचासौचालयाश्वान्मनोजवान् ६१
ससुयुक्तंरथंवाक्याल्लक्ष्मणस्यतुचाह्वयत्
अश्रुपूर्णमुखंपश्यँ
ल्लक्ष्मणंसमुहुर्मुहुः ६२
आहतास्तेनकशयावाहास्तस्यापतन्पथि

नचलंतियदावाहास्तदालक्ष्मणमब्रवीत् ६३
सुमंत्रउवाच
स्वामिंश्चलंतिनोवाहायत्नेनपरिचालिताः
किंकरोमिनजानेऽत्रकारणंवाहपातने ६४
एवंब्रुवंतंप्रत्यूचेलक्ष्मणोगद्गदस्वरः
सारथिंधैर्यमास्थायताडयैतान्कशादिभिः ६५
एतच्छ्रुत्वोदितंयंताकथंचित्समचालयत् तदास्फुरद्दक्षनेत्रंजानक्यादुःखशंसकम् ६६
तदैवहृदयेशोकःसमभूद्दुःखशंसकः तदैवपक्षिणःपुण्याःकुर्वंतिपरिवर्तनम् ६७
एवंवीक्ष्यैववैदेहीप्रत्युवाचाथदेवरम्
कथंमेतापसीक्षायैयातुमिच्छारघूद्वह ६८
रामेभूयाद्धिकल्याणंभरतेवातथानुजे
तत्प्रजासुचसर्वत्रमाभवंतुविपर्ययाः ६९
एवंब्रुवंतींसंवीक्ष्यजानकींचसलक्ष्मणःनकिंचिदुक्तवान्रुद्धकंठोबाष्पप्रपूरितः ७०
सागच्छंतीमृगान्वामंपरिवर्तनकारकान्
अपश्यद्दुःखसंघातकारकान्समभाषत ७१
अद्ययन्मेमृगावामंवर्तयंतितदिष्यते
श्रीरामचरणौमुक्त्वागच्छंत्यायुक्तमेवतत् ७२
महिलानांपरोधर्मःस्वभर्तृचरणार्चनम्

तन्मुक्त्वान्यत्रयांत्यामेयद्भवेद्युक्तमेवतत् ७३
एवंपथिविचारंतुकुर्वंत्यापरमार्थतः
जाह्नवीददृशेदेव्यामुनिवृंदैकसेविता ७४
यस्यांजलस्यकल्लोलादृश्यंतेदुग्धसंनिभाः
तरंगोदृश्यतेयत्रस्वर्गसोपानमूर्तिभृत् ७५
यस्यावारिकणस्पर्शान्महापातकसंचयः
पलायतेनकुत्रापिस्थानमीक्षन्समंततः ७६
गंगांप्राप्याथसौमित्रिर्जानकींस्यंदनेस्थिताम्
उवाचनिर्गलद्बाष्पएहिसीतेरथाद्भुवि ७७
सीतातद्वाक्यमाकर्ण्यक्षणादवततारसा
लक्ष्मणेनधृताबाहौस्खलंतीपथिकंटकैः ७८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे जानक्यागंगादर्शनंनामअष्टपंचाशत्तमोऽध् यायः ५८

एकोनषष्टितमोऽध्यायः
शेषउवाच
अथनावासमुत्तीर्यजाह्नवींलक्ष्मणस्तदा जानकींपरतस्तीरेहस्तेधृत्वावनंययौ १

साचलंतीपथितदाशुष्यद्वदनलक्षिता
कंटकक्षतसत्पादास्खलंतीचपदेपदे २
लक्ष्मणस्तांमहाघोरेविपिनेदुःखदायिनि
प्रवेशयामासतदाराघवाज्ञाविधायकः ३
यत्रवृक्षामहाघोराबर्बूलाःखदिराघनाः
श्लेष्मातकाश्चिंचिणीकाःशुष्कादावेनवह्निना ४
कोटरस्थामहासर्पाःफूत्कुर्वंतिसुकोपिताः
घूकाघूत्कुर्वतेयत्रलोकचित्तभयंकराः ५
व्याघ्राःसिंहाःसृगालाश्चद्वीपिनोऽतिभयंकराः
दृश्यंतेयत्रसरलामनुष्यादाःसुकोपनाः ६
महिषाःसूकरादुष्टादंष्ट्राद्वयविलक्षिताः
कुर्वंतिप्राणिनांतापंमानसस्यमदोद्धुराः ७
ईदृग्वनंप्रपश्यंतीभयेनोपगतज्वरा
कंटकैर्दष्टचरणालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ८
जानक्युवाच
वीरर्षिमुनिसंसेव्यानाश्रमान्नेत्रसौख्यदान्
नाहंपश्यामिनोतेषांपत्नीश्चसुतपोधनाः ९
पश्यामिकेवलंघोरान्पक्षिणःशुष्कवृक्षकान्
दावानलेनतत्सर्वंदह्यमानमिदंवनम् १०

त्वांचपश्यामिदुःखार्तमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्
शकुनेतरसाहस्रंभवेन्ममपदेपदे ११
तन्मेकथयवीराग्र्यकथंमुक्तामहात्मना
रामेणदुष्टहृदयाक्षिप्रंकथयमेहितत् १२
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यलक्ष्मणःशोककर्शितः
संरुद्धबाष्पवदनोनकिंचित्प्रोक्तवांस्तदा १३
तदेवविपिनंघोरंगच्छंतीलक्ष्मणान्विता
पुनरप्याहतंवीरंदुःखार्तापश्यतीमुखम् १४
तदापिसनतांवक्तिकिमपिप्रेक्षुलोलुपः
तदासात्यंतनिर्बंधंचकारपरिपृच्छती १५
आग्रहेणयदापृष्टोलक्ष्मणःसीतयातदा
रुद्धकंठोमुहुःशोचन्नवदत्त्यागसंभवम् १६
तद्वाक्यंपविनातुल्यंनिशम्यमुनिसत्तम
सुलताकृत्तमूलेवबभूवाकल्पवर्जिता १७
तदैवपृथिवीतांनजग्राहतनयामिमाम्
रामोविपापिनींसीतांनजह्यादितिशंकिनी १८
पतितांतांतुवैदेहींदृष्ट्वासौमित्रिरुत्सुकः
पल्लवाग्र्यसमीरेणसंज्ञितांतुचकारसः १९
संज्ञांप्राप्ताह्युवाचेदंमाहास्यंकुरुदेवर
कथंमांपापरहितांत्यजतेसरघूद्वहः २०
एवंबहुविलप्याथलक्ष्मणंदुःखसंयुतम् संवीक्ष्यमूर्च्छिताभूमौपपातपरिदुःखिता

२१
मुहूर्तेनापिसंज्ञांसाप्राप्यदुःखपरिप्लुता
जगादरामचरणौस्मंरतीशोकविक्षता २२
रघुनाथोमहाबुद्धिस्त्यजतेमांकथंमहान्
योमदर्थेपयोराशिंबद्धवान्वानरैर्युतः २३
सकथंमांमहावीरोनिष्पापांरजकोक्तितः त्यजिष्यतिममैवात्रदैवंतुप्रतिकूलितम् २४
एवंवदन्तीपुनरपिमूर्च्छांप्राप्ताविदेहजा
मूर्च्छितांतांसमीक्ष्याथरुरोदविकृतस्वरः २५
पुनःसंज्ञामवाप्यैवंसौमित्रिंनिजगादसा दुःखातुरंवीक्षमाणारुद्धकंठंसुदुःखिता २६
सौमित्रेगच्छरामंत्वंधर्ममूर्तिंयशोनिधिम्
मद्वाक्यमेवैतद्ब्रूयाःसमक्षंतपसांनिधेः २७
मांतत्याजभवान्यद्वैजानन्नपिविपापिनीम्कुलस्यसदृशंकिंवाशास्त्रज्ञानस्यतत्फलम् २८
नित्यंतवपदेरक्तांत्वदुच्छिष्टभुजंहिमाम्
भवांस्तत्याजतत्सर्वंममदैवंतुकारणम् २९

कल्याणंतवसर्वत्रभूयाद्वीरवरोत्तम अहंतावद्वनेत्वांहिस्मरंतीप्राणधारिका ३०
मनसाकर्मणावाचाभवानेवममोत्तमः
अन्येतुच्छीकृताःसर्वेमनसारघुवंशज ३१
भवेभवेभवानेवपतिर्भूयान्महीश्वर
त्वत्पदस्मरणानेकहतपापासतीश्वरी ३२
श्वश्रूजनंब्रूहिसर्वंमत्संदेशंरघूत्तमत्यक्तावनेमहाघोरेरामेणनिरघासती ३३
स्मरामिचरणौयुष्मद्वनेमृगगणैर्युते
अंतर्वत्नीवनेत्यक्तारामेणसुमहात्मना ३४
सौमित्रेशृणुमद्वाक्यंभद्रं भूयाद्र
घूत्तमे
इदानींसंत्यजेप्राणान्रामवीर्यंसुरक्षती ३५
त्वंरामवचनंतथ्यंयत्करोषिशुभंतव परतंत्त्रेणतत्कार्यंरामपादाब्जसेविना
३६
गच्छत्वंरामसविधेशिवाःपंथानएवते
ममोपरिकृपाकार्यास्मर्तव्याहंकदाकदा ३७
इत्युक्त्वामूर्च्छिताभूमौपपातपुरतस्तदा
लक्ष्मणोदुःखमापेदेवीक्ष्यमूर्च्छितजानकीम् ३८
वीजयामासवासोग्रैःसंज्ञांप्राप्तांप्रकृत्यच

सौमित्रिःसांत्वयामासवचनैर्मधुरैर्मुहुः ३९
लक्ष्मणउवाच
एषगच्छामिरामंवैगत्वाशंसामिसर्वशः समीपेतेमुनेरस्तिवाल्मीकेराश्रमोमहान् ४०
इत्युक्त्वातांपरिक्रम्यदुःखितोबाष्पपूरितः
मुंचन्नश्रुकलांदुःखाद्ययौरामंमहीपतिम् ४१
जानकीदेवरंयांतंवीक्ष्यविस्मितलोचना
हसत्ययंमहाभागोलक्ष्मणोदेवरोमम ४२
कथंमांप्राणतःप्रेष्ठांविपापांराघवोऽत्यजत्
इतिसंचिंतयंतीसातमैक्षदनिमेषणा ४३
जाह्नवींसर्वथोत्तीर्णांज्ञात्वासत्यंस्वहापनम्
पतिताप्राणसंदेहंप्राप्तामूर्च्छांगतातदा ४४
तदाहंसाःस्वपक्षाभ्यांजलमानीयसर्वतः सिषिचुर्मधुरोवायुर्ववौपुष्पसुगंधिमान् ४५
करिणःपुष्करैःस्वीयैर्जलपूर्णैःसमंततः व्याप्तंशरीरंरजसाक्षालयंतइवागताः ४६ मृगास्तदंतिकंप्राप्यसंतस्थुर्विस्मितेक्षणाः

नगाःपुष्पयुताआसंस्तत्कालंमधुनाविना ४७
एतस्मिन्समयेवृत्तेसंज्ञांप्राप्यतदासती
विललापसुदुःखार्तारामरामेतिजल्पती ४८
हानाथदीनबंधोहेकरुणामयसंनिधे
अपराधादृतेमांत्वंकथंत्यजसिवैवने ४९
इत्येवमादिभाषंतीविलपंतीमुहुर्मुहुः इतस्ततःप्रपश्यंतीसंमूर्च्छंतीपुनःपुनः ५०
तदास्वशिष्यैर्भगवान्वाल्मीकिःसंगतोवनम्
शुश्रावरुदितंतत्रकरुणास्वरभाषितम् ५१
शिष्यान्प्रतिजगादाथपश्यंतुवनमध्यतः
कोरोदितिमहाघोरेविपिनेदुःखितस्वरः ५२
तेप्रयुक्ताश्चमुनिनासंजग्मुर्यत्रजानकी
रामरामेतिभाषंतीबाष्पपूरपरिप्लुता ५३
तांदृष्ट्वास्त्रियमौत्सुक्याद्वाल्मीकिंप्रत्यगुर्मुनिम् श्रुत्वातदीरितंवाक्यंजगामासौततोमुनिः ५४
दृष्ट्वातंतपसांराशिंजानकीपतिदेवता नमोस्तुमुनयेवेदमूर्तयेव्रतवार्धये ५५ इत्युक्तवंतींतांसीतामाशीर्भिरभ्यनंदयत्
भर्त्रासहचिरंजीवपुत्रौप्राप्नुहिशोभनौ

५६
कासित्वंकिंवनेघोरेसंगतासिकिमीदृशी
सर्वंमेशंसजानीयांतवदुःखस्यकारणम् ५७
सातदाप्रत्युवाचेमंरामस्यमहिलामुनिम्
निःश्वसंतीकरुणयागिरासंजातवेपथुः ५८
शृणुमेवाक्यमर्थोक्तंसर्वदुःखस्यकारणम्जानीहिमांभूमिपतेरघुनाथस्यसेवकीम् ५९
अपराधंविनात्यक्तानजानेतत्रकारणम्
लक्ष्मणोमांविमुच्यात्रगतवान्राघवाज्ञया ६०
इत्युक्त्वाश्रुकलापूर्णंबिभ्रतींमुखपंकजम्
वाल्मीकिःसांत्वयन्प्राहजानकींकमलेक्षणाम् ६१
वाल्मीकिंमांविजानीहिपितुस्तवगुरुंमुनिम्
दुःखंमाकुरुवैदेहिह्यागच्छममचाश्रमम् ६२
भिन्नस्थानेपितुर्गेहंजानीहिपतिदेवते
ईदृशेकर्मणिममरोषोस्त्वेवमहीपतेः ६३
एवंवचःसमाकर्ण्यजानकीपतिदेवता
दुःखपूर्णाश्रुवदनाकिंचित्सुखमवापसा ६४
शेषउवाच
वाल्मीकिःसांत्वयित्वैनांदुःखपूराकुलेक्षणाम्
निनायस्वाश्रमंपुण्यंतापसीवृन्दपूरितम् ६५

सागच्छंतीपृष्ठतोऽस्यवाल्मीकेस्तपसांनिधेः
रराजेंदोःपृष्ठतोवैतारकेवमनोहरा ६६
वाल्मीकिःप्राप्यचस्वीयमाश्रमंमुनिपूरितम्
तापसीःप्रतिसंचख्यौजानकींस्वाश्रमंगताम् ६७
वैदेहीतापसीःसर्वानमश्चक्रेमहामनाः
परस्परंप्रहृषिताःपरिरंभंसमाचरन् ६८
वाल्मीकिर्निजशिष्यान्सप्रत्युवाचतपोनिधिः
रच्यतांबतजानक्याःपर्णशालामनोरमा ६९
इत्युक्तंवाक्यमाकर्ण्यवाल्मीकेःसुमनोरमम्
व्यरचन्पत्रकैःशालांदारुभिःसुमनोहराम् ७०
तत्रावसद्धिवैदेहीपतिव्रतपरायणा वाल्मीकेःपरिचर्यांचकुर्वंतीफलभक्षिका ७१
जपंतीरामरामेतिमनसावचसास्वयम्
निनायदिवसांस्तत्रजानकीपतिदेवता ७२
कालेसासूतपूत्रौद्वौमनोहरवपुर्धरौ
रामचंद्रप्रतिनिधीह्यश्विनाविवजानकी ७३
तच्छ्रुत्वातुमुनिर्हृष्टोजानक्याःपुत्रसंभवम्
चकारजातकर्मादिसंस्कारान्मंत्रवित्तमः

७४
कुशैर्लवैश्चवाल्मीकिर्मुनिःकर्माणिचाचरत्
तन्नाम्नापुत्रयोराख्याकुशोलवइतिस्फुटा ७५
वाल्मीकिर्यत्रविरजामंगलंतद्यथाचरत् अत्यंतंहृष्टचित्तासाबभूवकमलेक्षणा ७६ तद्दिनेलवणंहत्वाशत्रुघ्नःस्वल्पसैनिकः आगमच्चाश्रमेचास्यवाल्मीकेर्निशिशोभने ७७
तदावाल्मीकिनाशिष्टःशत्रुघ्नोरघुनायकम्माशंसजानकीपुत्रौकथयिष्याम्यहंपुरः ७८
जानकीपुत्रकौतत्रववृधातेमनोरमौ
कंदमूलफलैःपुष्टौव्यदधादुन्मदौवरौ ७९
शुक्लप्रतिपदायाश्चशशीवसुमनोहरौ
कालेनसंस्कृतौजातावुपनीतौमनोहरौ ८०
उपनीयमुनिर्वेदंसांगमध्यापयत्सुतौ
सरहस्यंधनुर्वेदंरामायणमपाठयत् ८१
वाल्मीकिनाचधनुषीदत्तेस्वर्णसुभूषिते
अभेद्येसगुणेश्रेष्ठेवैरिवृंदविदारणे ८२
इषुधीबाणसंपूर्णौअक्षयेकरवालके चर्माण्यभेद्यानिददौजानक्यात्मजयोस्तदा ८३
धनुर्धरौधनुर्वेदपारगावाश्रमेमुदा चरंतौतत्ररेजातेअश्विनाविवशोभनौ ८४ जानकीवीक्ष्यपुत्रौद्वौखड्गचर्मधरौवरौ

परमंहर्षमापन्नाविरहोद्भवमत्यजत् ८५
एषतेकथितोविप्रजानक्याःपुत्रसंभवः
अतःशृणुष्वयद्वृत्तंवीरबाहुविकृंतनम् ८६
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे कुशलवोत्पत्तिकथानकंनामैकोनषष्टितमोऽध् यायः ५९

षष्टितमोऽध्यायः
शेषउवाच
शत्रुघ्नोनिजवीराणांछिन्नान्बाहून्निरीक्षयन्
उवाचतान्सुकुपितोरोषसंदंशिताधरः १
केनवीरेणवोबाहुकृंतंनसमकारिभोः
तस्याहंबाहूकृंतामिदेवगुप्तस्यवैभटाः २
नजानातिमहामूढोरामचंद्रबलंमहत्
इदानींदर्शयिष्यामिपराक्रांत्याबलंस्वकम् ३
सकुत्रवर्ततेवीरोहयःकुत्रमनोरमः
कोवाऽगृह्णात्सुप्तसर्पान्मूढोज्ञात्वापराक्रमम् ४
इतितेकथितावीराविस्मितादुःखिताभृशम्
रामचंद्रप्रतिनिधिंबालकंसमशंसत ५
सश्रुत्वारोषताम्राक्षोबालकेनहयग्रहम्
सेनान्यंवैकालजितमाज्ञापयद्युयुत्सुकः ६

सेनानीःसकलांसेनांव्यूहयस्वममाज्ञया
रिपुःसंप्रतिगंतव्योमहाबलपराक्रमः ७
नायंबालोहरिर्नूनंभविष्यतिहयंधरः
अथवात्रिपुरारिःस्यान्नान्यथामद्धयापहृत् ८
अवश्यंकदनंभाविसैन्यस्यबलिनोमहत्
स्वच्छंदचरितैःखेलन्नास्तेनिर्भयधीःशिशुः ९
तत्रगंतव्यमस्माभिःसन्नद्धैरिपुदुर्जयैः
एतन्निशम्यवचनंशत्रुघ्नस्यससैन्यपः १०
सज्जीचकारसेनांतांदुर्व्यूढांचतुरंगिणीम्
सज्जांतांशत्रुजिद्दृष्ट्वाचतुरंगयुतांवराम् ११
आज्ञापयत्ततोगंतुंयत्रबालोहयंधरः
साचचालतदासेनाचतुरंगसमन्विता १२
कंपयंतीमहीभागंत्रासयंतीरिपून्बलात्
सेनानीस्तंददर्शाथबालकंरामरूपिणम् १३
विचार्यरामप्रतिममब्रवीद्वचनंहितम्
बालमुंचहयश्रेष्ठंरामस्यबलशालिनः १४
सेनानीःकालजिन्नामतस्यभूपस्यदुर्मदः
त्वांरामप्रतिमंदृष्ट्वाकृपामेहृदिजायते १५
अन्यथातवमेदौस्थ्याज्जीवितंनभविष्यति एतद्वाक्यंसमाकर्ण्यशत्रुघ्नस्यभटस्यहि

१६
जहासकिंचिदाकोपादुवाचचवचोद्भुतम्
गच्छमुक्तोसितंरामंकथयस्वहयग्रहम् १७
त्वत्तोबिभेमिनोशूरवाक्येननयशालिना
ममात्रगणनानास्तित्वादृशाःकोटयोयदि १८
मातृपादप्रसादेनतूलीभूतानसंशयः
कालजित्तवयन्नाममात्राकारिमनोज्ञया १९
पक्वबिंबफलस्येववर्णतोनचवीर्यतः
दर्शयस्वाधुनावीर्यंस्वनामबलचिह्नितः २०
मांकालंतवसंजित्यसत्यनामाभविष्यसि शेषउवाच
सवाक्यैःपविनातुल्यैर्भिन्नःसुभटशेखरः २१
चुकोपहृदयेऽत्यतंजगादवचनंपुनः
कस्मिन्कुलेसमुत्पत्तिःकिंनामासिचबालक
त्वन्नामनाभिजानामिकुलंशीलंवयस्तथा २२
पादचारंरथस्थोऽहमधर्मेणकथंजये
तदात्यंतंप्रकुपितोजगादवचनंपुनः २३
कुलेनकिंचशीलेननाम्नावासुमनोहृदा लवोऽहलवतःसर्वाञ्जेष्यामिरिपुसैनिकान् २४
इदानींत्वामपिभटंकरिष्येपादचारिणम् इत्थमुक्त्वाधनुःसज्यंचकारसलवोबली २५ टंकारयामासतदावीरानाकंपयन्हृदि वाल्मीकिंप्रथमंस्मृत्वाजानकींमातरंलवः २६

मुमोचबाणान्निशितान्सद्यःप्राणापहारिणःकालजित्स्वधनुःकृत्वासज्यंकोपसमन्वितः २७
ताडयामासजवनोलवंरणविशारदः
तद्बाणाञ्छतधाछित्त्वाक्षणाद्वेगात्कुशानुजः २८
सेनान्यंविरथंचक्रेवसुभिःस्वशरोत्तमैः
विरथोगजमानीतमारुरोहभटैर्निजैः २९
मदोन्मत्तंमहावेगंसप्तधाप्रस्रवान्वितम्
गजारूढंतुतंदृष्ट्वादशभिर्धनुषोगतैः ३०
बाणैर्विव्याधविहसन्सर्वान्रिपुगणाञ्जयी
कालजित्तस्यवीर्यंतुदृष्ट्वाविस्मितमानसः ३१
गदांमुमोचमहतींमहायसविनिर्मिताम् आपतंतींगदांवेगाद्भारायुतविनिर्मिताम्
३२
त्रिधाचिच्छेदतरसाक्षुरप्रैःसकुशानुजः
परिघंनिशितंघोरंवैरिप्राणहरोदितम् ३३
मुक्तंपुनस्तेनलवश्चिच्छेदतरसान्वितः
छित्त्वातत्परिघंघोरंकोपादारक्तलोचनः ३४
गजोपस्थेसमारूढंमन्यमानश्चुकोपह
तत्क्षणादच्छिनत्तस्यशुंडांखड्गेनदंतिनः ३५
दंतयोश्चरणौधृत्वारुरोहगजमस्तके

मुकुटंशतधाकृत्वाकवचंतुसहस्रधा ३६
केशेष्वाकृष्यसेनान्यंपातयामासभूतले
पातितःसगजोपस्थात्सेनानीःकुपितःपुनः ३७
हृदयेताडयामासमुष्टिनावज्रमुष्टिना
सआहतोमुष्टिभिस्तुक्षुरप्रान्निशिताञ्छरान् ३८
मुमोचहृदयेक्षिप्रंकुंडलीकृतधन्ववान्
सरराजरणोपांतेकुंडलीकृतचापवान् ३९
शिरस्त्रंकवचंबिभ्रदभेद्यंशरकोटिभिः
सविद्धःसायकैस्तीक्ष्णैस्तंहंतुंखड्गमाददे ४०
दशन्रोषात्स्वदशनान्निःश्वसन्नुच्छ्वसन्मुहुः
खड्गहस्तंसमायांतंशूरंसेनापतिंलवः ४१
चिच्छेदभुजमध्यंतुसखड्गःपाणिरापतत्
छिन्नंखड्गधरंहस्तंवीक्ष्यकोपाच्चमूपतिः ४२
वामेनगदयाहंतुंप्रचक्रामभुजेनतम्
सोऽपिच्छिन्नोभुजस्तस्यसांगदस्तीक्ष्णसायकैः ४३
तदाप्रकुपितोवीरःपादाभ्यामहनल्लवम्
लवःपादाहतस्तस्यनचचालरणांगणे ४४
स्रजाहतोद्विपइवचरणच्छेदनंव्यधात्
तदापितंमौलिनासौप्रहर्तुमुपचक्रमे ४५
तदालवश्चमूनाथंमन्यमानोऽधिपौरुषम्
करवालंसमादायकरेकालानलोपमम् ४६

अच्छिनच्छिरएतस्यमहामुकुटशोभितम् हाहाकारोमहानासीच्चमूनाथेनिपातिते ४७ सैनिकाःपरिसंक्रुद्धालवंहंतुंसमागताः लवस्तान्स्वशराघातैःपलायनपरान्व्यधात् ४८
छिन्नाभिन्नांगकाःकेचिद्गताकेचिद्र णांगणात्
सनिवार्याखिलान्योधान्विजगाहचमूंमुदा ४९ वाराहइवनिःश्वस्यप्रलयेसुमहार्णवम् गजाभिन्नाद्विधाजातामौक्तिकैःपूरितामही ५०
दुर्गमाभूद्भटाग्र्याणांपर्वतैर्व्यापृतायथा
अश्वाःकनकपल्याणारुचिरारत्नराजिताः ५१
अपतन्रुधिराप्लुष्टेह्रदेबलसुशोभिताः
रथिनःकरमध्यस्थधनुर्दंडसुशोभिनः ५२
रथोपस्थेनिपतिताःस्वर्गगाइववैसुराः
संदष्टौष्ठपुटावक्त्रभ्रमल्लक्ष्मीविलक्षिताः ५३
पतितास्तत्रदृश्यंतेवीरारणविशारदाः
सुस्रावशोणितसरिद्धयमस्तककच्छपा ५४
महाप्रवाहललितावैरिणांभयकारिका
केषांचिद्बाहविश्छिन्नाःकेषांपादाविकर्तिता ५५
केषांकर्णाश्चनासाश्चकेषांकवचकुंडले
एवंतुकदनंजातंसेनान्यांपतितेरणे ५६

सर्वेनिपतितावीरानकेचिज्जीवितास्ततः लवोजयंरणेप्राप्यवैरिवृंदंविजित्यच ५७ अन्यागमनशंकायांमनःकुर्वन्नवैक्षत केचिदुर्वरितायुद्धाद्भाग्येननरणेमृताः ५८
शत्रुघ्नंसविधेजग्मुःशंसितुंवृत्तमद्भुतम्
गत्वातेकथयामासुर्यथावृत्तंरणांगणे ५९
कालजिन्निधनंबालाच्चित्रकारिरणोद्यमम्
तच्छ्रुत्वाविस्मयंप्राप्तःशत्रुघ्नस्तानुवाचह ६०
हसन्रोषाद्दशन्दंतान्बालग्राहहयंस्मरन्रेवीराःकिंमदोन्मत्तायूयंकिंवाछलग्रहाः ६१
किंवावैकल्यमायातंकालजिन्मरणंकथम्
यःसंख्येवैरिवृंदानांदारुणःसमितिंजयः ६२
तंकथंबालकोजीयाद्यमस्यापिदुरासदम्
शत्रुघ्नवाक्यंसंश्रुत्यवीराःप्रोचुरसृक्प्लुताः ६३
नास्माकंमदमत्तादिनच्छलोनचदेवनम्
कालजिन्मरणंसत्यंलवाज्जानीहिभूपते ६४
बलंचकृत्स्नंमथितंबालेनातुलशौंडिना
अतःपरंतुयत्कार्यंयेप्रेष्यानृवरोत्तमाः ६५
बालंज्ञात्वाभवान्नात्रकरोतुबलसाहसम् इतिश्रुत्वावचस्तेषांवीराणांशत्रुहातदा

६६
सुमतिंचमतिश्रेष्ठमुवाचरणकारणे ६७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधेकुशलवयुद्धे सैन्यपराजयकालजित्सेनानीमरणंनामषष्टितमोऽध्यायः ६०

एकषष्टितमोऽध्यायः शत्रुघ्नउवाच
जानासिकिंमहामंत्रिन्कोबालोहयमाहरत् येनमेक्षपितंसर्वंबलंवारिधिसन्निभम् १
सुमतिरुवाच
स्वामिन्नयंमुनिश्रेष्ठवाल्मीकेराश्रमोमहान्
क्षत्त्रियाणामत्रवासोनास्त्येवपरतापन २
इंद्रोभविष्यतिपरममर्षीहयमाहरत्
पुरारिर्वान्यथावाहंतवकःसमुपाहरेत् ३
कालजिद्येननाशंवैप्राप्तःपरमदारुणः
तंप्रतिश्रीमहाराजगंताकःपुष्कलान्यतः ४
त्वंचवीरैर्भटैःसर्वैराजभिःपरिवारितः
तत्रगच्छस्वसैन्येनमहताशत्रुकृंतन ५
गत्वासजीवितंवीरंबद्ध्वातुकुतुकार्थिनेदर्शयिष्यामिरामायमतंमेत्विदमादृतम् ६
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यवीरान्सर्वान्समादिशत्

सैन्येनमहतायातयूयमायामिपृष्ठतः ७
निर्दिष्टास्तेक्षणाद्वीराजग्मुर्यत्रलवोबली
धनुर्विस्फारयंस्तत्रसुदृढंगुणपूरितम् ८
आयातंतन्महद्दृष्ट्वाबलंवीरप्रपूरितम्
नकिंचिन्मनसाबिभ्येलवेनबलशालिना ९
लवःसिंहइवोत्तस्थौमृगान्मत्वाऽखिलान्भटान्
धनुर्विस्फारयन्रोषाच्छरान्मुंचन्सहस्रशः १०
तेशरैःपीड्यमानास्तुमहारोषेणपूरिताः वीरंबालंमन्यमानाःसंमुखंप्राद्रवंस्तदा ११
वीरान्सहस्रशोदृष्ट्वाभ्रमिभिःपर्यवस्थितान्
लवोजवेनसंधायशरान्रोषप्रपूरितः १२
भ्रमिराद्यासहस्रेणद्वितीयायुतसंख्यया
तृतीयायुतयुग्मेनतुरीयायुतपंचभिः १३
पंचमीलक्षयोधानांषष्ठीयोधायुताधिकैः
सप्तमीलक्षयुग्मेनसप्तभिर्भ्रमिभिर्वृतः १४
मध्येलवोभ्रमिव्याप्तःसचरन्वह्निवत्तदादाहयामाससर्वान्वैसैनिकान्भ्रमिकारकान् १५
काचित्खङ्गैःशरैःकाचित्काचित्प्रासैश्चकुंतलैः

पट्टिशैःपरिघैःसर्वाभ्रमिर्भग्नामहात्मना १६
सप्तभिर्भ्रमिभिर्मुक्तोरराजसकुशानुजः
मेघवृंदविनिर्मुक्तःशशीवशरदागमे १७
प्राहरत्सर्वथायोधान्भिंदन्गजकरान्बहून्
छिंदञ्छिरांसिवीराणांचक्रभ्रूणिमहांतिच १८
अनेकेपतितावीरालवबाणप्रपीडिताः मुमुहुःसमरेऽथान्येनष्टाअन्येसुकातराः १९
पलायनपरंसैन्यंलवबाणप्रपीडितम् वीक्ष्यवीरोरणेयोद्धुंप्रायात्पुष्कलसंज्ञकः २०
तिष्ठतिष्ठेतिचवदन्रोषपूरितलोचनः रथेसुहयशोभाढ्येतिष्ठन्प्रायाल्लवंबली २१
सलवंप्रत्युवाचाथपुष्कलःपरमास्त्रवित् तिष्ठदत्तेमयासंख्येरथेसुहयशोभिते २२ पदातिनात्वयायुद्धंकरोमिकिमथाहवे तस्मात्तिष्ठरथेपश्चाद्युद्ध्येऽहभवतासह
एतद्वाक्यंनिशम्यासौलवःपुष्कलमब्रवीत् २३
त्वयादत्तेरथेस्थित्वायुद्धंकुर्यामहंरणे

तदामेपापमेवस्याज्जयःसंदिग्धएवहि २४ नवयंब्राह्मणावीरप्रतिग्रहपरायणाः वयंतुक्षत्रियानित्यंदानकर्मक्रियारताः २५
इदानींत्वद्र
थंकोपाद्भनज्मिप्रत्यहंभवान्
पादचारीभवत्येवपश्चाद्युद्धंकरिष्यति २६
पुष्कलोवाक्यमाकर्ण्यधर्मधैर्यसमन्वितम्
विसिस्मायचिरंचित्तेधनुःसज्यमथाकरोत् २७
तमात्तधनुषंदृष्ट्वालवःकोपसमन्वितः
चापंचिच्छेदपाणिस्थंशरसंधानमाचरन् २८
सयावत्सगुणंचापंकुरुतेतावदुद्धतः
रथभंगंचकारास्यसमरेप्रहसन्बली २९
भग्नंरथंस्वकंवीक्ष्यधनुश्छिन्नंमहात्मना
महावीरंमन्यमानःपदातिःप्राद्रवद्रणे ३०
उभौधनुर्धरौवीरावुभावपिशरोद्धतौ उभौक्षतजविप्लुष्टौछिन्नसन्नाहितावुभौ
३१
परस्परंबाणघातविशीर्णावपुलक्षितौ
जयाकांक्षांप्रकुर्वंतौपरस्परवधैषिणौ ३२
जयंतकार्तिकेयौवापुरारिःपुरभिद्यथा
एवंपरस्परंयुद्धंप्रकुर्वाणौरणांगणे ३३
पुष्कलःप्रत्युवाचाथबालंशूरशिरोमणे त्वादृशोनमयादृष्टःकश्चिद्वीरशिरोमणिः

३४
शिरस्तेपातयाम्यद्यबाणैःशितसुपर्वभिः मापलायस्वसमरेप्राणान्रक्षस्वसंयतः ३५ एवमुक्त्वालवंवीरंचकारशरपंजरे पुष्कलस्यशराभूमौनभसिव्याप्यसंस्थिताः ३६
शरपंजरमध्यस्थोलवःपुष्कलमब्रवीत्
महत्कर्मकृतंवीरयन्मांबाणैरपीडयत् ३७
इत्युक्त्वाबाणसंघातंप्रच्छिद्यवचनंपुनः
जगादपुष्कलंवीरःशरसंधानकोविदः ३८
पालयात्मानमाजिस्थंमच्छराघातपीडितः
पतिष्यसिमहीपृष्ठेरुधिरेणपरिप्लुतः ३९
एवमुक्तंसमाकर्ण्यपुष्कलःकोपसंयुतः
रणेसंयोधयामासलवंवीरंमहाबलम् ४०
लवःप्रकुपितोबाणंतीक्ष्णंवैरिविदारणम्
जग्राहलवतःकोशादाशीविषमिवक्रुधा ४१
जाज्वल्यमानःसशरश्चापमुक्तोलवस्यच
हृदयंभेत्तुमुद्युक्तश्छिन्नोभारतिनाशुसः ४२
छिन्नेभारतिनासंख्येशरेणप्राणहारिणा
अत्यंतंकुपितोघोरंशरमन्यंसमाददे ४३
आकर्णाकृष्टचापेनसमुक्तोनिशितःशरः
बिभेदहृदयंतस्यपुष्कलस्यमहारणे ४४
भिन्नोवक्षसिवीरेणसायकेनाशुगामिना
पपातधरणीपृष्ठेमहाशूरशिरोमणिः ४५

पतितंतंसमालोक्यपुष्कलंपवनात्मजः
गृहीत्वाराघवभ्रात्रेददौमूर्च्छासमन्वितम् ४६
मूर्च्छितंतंसमालोक्यशोकविह्वलमानसः
हनूमंतंलवंहंतुंनिदिदेशक्रुधान्वितः ४७
हनूमान्क्रोधसंप्लुष्टोलवंसंख्येमहाबलम्
विजेतुंतरसाप्रागाद्वृक्षमुद्यम्यशाल्मलिम् ४८
वृक्षेणहतवान्मूर्ध्निलवस्यहनुमान्बली
तमापतंतंतरसाचिच्छेदशतधालवः ४९
छिन्नेनगेपुनःकोपाद्वृक्षानुत्पाट्यमूलतः
ताडयामासहृदयेमस्तकेचमहाबलः ५०
यान्यान्वृक्षान्समाहृत्याताडयत्पवनात्मजः
तांस्तांश्चिच्छेदतरसाबलवान्नतपर्वभिः
५१
तदाशिलाःसमुत्पाट्यगंडशैलोपमाःकपिः
पातयामासशिरसिक्षिप्रवेगेनमारुतिः ५२
सआहतःशिलासंघैःसंख्येकोदंडमुन्नयन्
बाणैस्ताश्चूर्णयामासयंत्रिकाभिर्यथाकणाः ५३
तदात्यंतंप्रकुपितोमारुतिःपुच्छवेष्टनम्
चकारसमरोपांतेलवस्यबलिनःकृती ५४

स्वंपुच्छेनसमाविद्धंवीक्ष्यस्वांबांहृदिस्मरन्
मुष्टिनाताडयामासलांगूलंमारुतेर्बली ५५
तन्मुष्टिघातव्यथितोमारुतिस्तममूमुचत्
समुक्तःपुच्छतोयुद्धेशरान्मुंचन्नभूद्बली ५६
दुर्वारशरघातेनसंपीडिततनुःकपिः
बाणवर्षंमन्यमानोदुःसहंसमरेबहु ५७
किंकर्तव्यमितोऽस्माभिःपलाय्ययदिगम्यतेतदामेस्वामिनोलज्जाताडयेद्बालकोऽत्रमाम् ५८
ब्रह्मदत्तवरत्वात्तुमूर्च्छानमरणंनहि
दुःसहाबाणपीडात्रकिंकर्तव्यंमयाधुना ५९
शत्रुघ्नःसमरेगत्वाजयंप्राप्नोतुबालकात्
अहंतावज्जयाकांक्षीशयेकपटमूर्च्छया ६०
इत्येवंमानसेकृत्वापपातरणमंडले
पश्यतांसर्ववीराणांकपटेनविमूर्च्छितः ६१
तंमूर्च्छितंसमाज्ञायहनूमंतंमहाबलम्
जघानसर्वान्नृपतीञ्छरमोक्षविचक्षणः ६२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे हनुमत्पतनंनामैकषष्टितमोऽध्यायः ६१ द्विषष्टितमोऽध्यायः शेषउवाच

मूर्च्छितंमारुतिंश्रुत्वाशत्रुघ्नःशोकमाययौ
किंकर्तव्यंमयासंख्येबालकोऽयमहाबलः १ स्वयंरथेहेममयेतिष्ठन्वीरवरैःसह योद्धुंप्रागाल्लवोयत्रविचित्ररणकोविदः २
लवंददर्शशिशुतांप्राप्तंराममिवक्षितौ
धनुर्बाणकरंवीरान्क्षिपंतंरणमूर्धनि ३
विचारयामासतदाकोऽयरामस्वरूपधृक्
नीलोत्पलदलश्यामंवपुर्बिभ्रन्मनोहरम् ४
एषवैदेहतनुजासुतोभवतिनान्यथा
अस्मान्विजित्यसमरेयास्यतेमृगराडिव ५
अस्माकंनोजयोभाव्यःशक्त्याविरहितात्मनाम्
अशक्ताःकिंकरिष्यामःसमरेरणकोविदाः ६
इत्येवंसविचार्याथबालकंतुवचोऽब्रवीत्
रणेकुतुककर्तारंवीरकोटिनिपातकम् ७
कस्त्वंबालरणेऽस्माकंवीरान्पातयसिक्षितौ
नजानीषेबलंराज्ञोरामस्यदनुजार्दिनः ८
कातेमातापिताकस्तेसुभाग्योजयमाप्तवान्
नामकिंविश्रुतंलोकेजानीयांतेमहाबल ९
मुञ्चवाहःकथंबद्धःशिशुत्वात्तत्क्षमामिते
आयाहिरामंवीक्षस्वदास्यतेबहुलंतव १०
इत्युक्तोबालकोवीरोवचःशत्रुघ्नमावदत्

किंतेनाम्नाथपित्रावाकुलेनवयसातथा ११
युध्यस्वसमरेवीरचेत्त्वंबलयुतोभवेः
कुशंवीरंनमस्कृत्यपादयोर्याहिनान्यथा १२
भ्रातारामस्यवीरोभूर्नावयोर्बलिनांवरः
वाहंविमोचयबलाच्छक्तिस्तेविद्यतेयदि १३
इत्युक्त्वाशरसंधानंकृत्वाप्राहरदुद्भटः
हृदयेमस्तकेचैवभुजयोरणमंडले १४
तदाप्रकुपितोराजाधनुःसज्यमथाकरोत्
नादयन्मेघगंभीरंत्रासयन्निवबालकम् १५
बाणानपरिसंख्यातान्मुमोचबलिनांवरः
बालोबलेनचिच्छेदसर्वांस्तान्सायकव्रजान् १६
लवस्यानेकधामुक्तैर्बाणैर्व्याप्तंमहीतलम्
व्यतीपातेप्रदत्तस्यदानस्येवाक्षयंगताः १७
तेबाणाव्योमसकलंव्याप्नुवँ ल्लवसंधिताः सूर्यमंडलमासाद्यप्रवर्तंतेसमंततः १८ मारुतोनाविशद्यत्रबाणपंजरगोचरे मनुष्याणांतुकावार्ताक्षणजीवितशंसिनाम् १९
तद्बाणान्विस्तृतान्दृष्ट्वाशत्रुघ्नोविस्मयंगतः
अच्छिनच्छतसाहस्रंबाणमोचनकोविदः २० ताञ्छिन्नान्सायकान्सर्वान्स्वीयान्दृष

्ट्वाकुशानुजः
धनुश्चिच्छेदतरसाशत्रुघ्नस्यमहीपतेः २१
सोऽन्यद्धनुरुपादाययावन्मुंचतिसायकान्
तावद्बभंजसरथंसायकैःशितपर्वभिः २२
करस्थमच्छिनच्चापंसुदृढंगुणपूरितम्
तत्कर्मापूजयन्वीरारणमंडलवर्तिनः २३
सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः
अन्यंरथंसमास्थायययौयोद्धुंलवंबलात् २४
अनेकबाणनिर्भिन्नःस्रवद्रक्तकलेवरः
पुष्पितःकिंशुकइवशुशुभेरणमध्यगः २५
शत्रुघ्नबाणप्रहतःपरंकोपमुपागमत्
बाणसंधानचतुरःकुंडलीकृतचापवान् २६
विर्शीर्णकवचंदेहंशिरोमुकुटवर्जितम्
स्रवद्र
क्तपरिप्लुष्टंशत्रुघ्नस्यचकारसः २७
तदारामानुजःक्रुद्धोदशबाणाञ्छिताग्रकान्
मुमोचप्राणसंहारकारकान्कुपितोभृशम् २८
सतांस्तांस्तिलशःकृत्वाबाणैर्निशितपर्वभिः
ताडयामासहृदयेशत्रुघ्नस्याष्टभिःशरैः २९
अत्यंतंबाणपीडार्तोलवंबलिनमुत्स्मरन् दुःसहंमन्यमानस्तंशरान्मुंचन्नभूत्तदा ३०
तदालवेनतीक्ष्णेनहृदिभिन्नोविशालके अर्धचंद्रसमानेनतीक्ष्णपर्वसुशोभिना ३१

सविद्धोहृदिबाणेनपीडांप्राप्तःसुदारुणाम्
पपातस्यंदनोपस्थेधनुःपाणिःसुशोभितः ३२
शत्रुघ्नंमूर्छितंदृष्ट्वानृपाश्चसुरथादयः
दुद्रुवुर्लवमुद्युक्ताजयप्राप्त्यैरणेतदा ३३
सुरथोविमलोवीरोराजावीरमणिस्तथा
सुमदोरिपुतापाद्याःपरिवव्रुश्चसंयुगे ३४
केचित्क्षुरप्रैर्मुसलैःकेचिद्बाणैःसुदारुणैः
प्रासैःपरशुभिःकेचित्सर्वतःप्राहरन्नृपाः ३५
तानधर्मेणयुद्धोत्कान्दृष्ट्वावीरशिरोमणिः
दशभिर्दशभिर्बाणैस्ताडयामाससंयुगे ३६
तेबाणवर्षविहतारणमध्येसुकोपनाः
केचित्पलायिताःकेचिन्मुमुहुर्युद्धमंडले ३७
तावत्सराजाशत्रुघ्नोमूर्च्छांसंत्यज्यसंगरे
लवंप्रायान्महावीरंयोद्धुंबलसमन्वितः ३८
आगत्यतंलवंप्राहधन्योसिशिशुसन्निभः नबालस्त्वंसुरःकश्चिच्छलितुंमांसमागतः ३९
केनापिनहिवीरेणपातितोरणमंडले

त्वयाहंप्रापितोमूर्च्छांसमक्षंममपश्यतः ४०
इदानींपश्यमेवीर्यंत्वांसंख्येपातयाम्यहम्
सहस्वबाणमेकंत्वंमापलायस्वबालक ४१
इत्युक्त्वासमरेबालंशरमेकंसमाददे
यमवक्त्रसमंघोरंलवणोयेनघातितः ४२
संधायबाणंजाज्वल्यंहृदिभेत्तुंमनोदधत्
लवंवीरसहस्राणांवह्निवत्सर्वदाहकम् ४३
तंबाणंप्रज्वलंतंसद्योतयंतंदिशोदश दृष्ट्वासस्मारबलिनंकुशंवैरिनिपातिनम् ४४
यद्यस्मिन्समयेवीरोभ्रातास्याद्बलवान्मम
तदाशत्रुघ्नवशतानमेस्याद्भयमुल्बणम् ४५
एवंतर्कयतस्तस्यलवस्यचमहात्मनः
हृदिलग्नोमहाबाणोघोरःकालानलोपमः ४६
मूर्च्छांप्रापतदावीरोभूपसायकसंहतः
संगरेसर्ववीराणांशिरोभिःसमलंकृते ४७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे लवमूर्च्छानामद्विषष्टितमोऽध्यायः ६२

त्रिषष्टितमोऽध्यायः
शेषउवाच

लवंविमूर्च्छितंदृष्ट्वाबलिवैरिविदारणम्
शत्रुघ्नोजयमापेदेरणमूर्ध्निमहाबलः १
लवंबालंरथेस्थाप्यशिरस्त्राणाद्यलंकृतम्
रामप्रतिनिधिंमूर्त्याततोगंतुमियेषसः २
स्वमित्रंशत्रुणाग्रस्तमितिदुःखसमन्विताः
बालामात्रेऽस्यसीतायैत्वरिताःसंन्यवेदयन् ३
बालाऊचुः
मातर्जानकितेपुत्रोबलाद्वाहमपाहरत्
कस्यचिद्भूपवर्यस्यबलयुक्तस्यमानिनः ४
ततोयुद्धमभूद्घोरंतस्यसैन्येनजानकि
तदावीरेणपुत्रेणतवसर्वंनिपातितम् ५
पश्चादपिजयंप्राप्तःसुतस्तवमनोहरः
तंभूपंमूर्छितंकृत्वाजयमापरणांगणे ६
ततोमूर्च्छांविहायैषराजापरमदारुणः
संकुप्यपातयामासतवपुत्रंरणांगणे ७
अस्माभिर्वारितःपूर्वंमागृहाणहयोत्तमम्
अस्मान्सर्वांश्चधिक्कृत्यब्राह्मणान्वेदपारगान् ८
इतिवाक्यंशिशूनांसासमाकर्ण्यसुदारुणम्
पपातभूतलोपस्थेदुःखयुक्तारुरोदह ९
सीतोवाच
कथंनृपोदयाहीनोबालेनसहयुध्यति

अधर्मकृतदुर्बुद्धिर्योमद्बालंन्यपातयत् १०
लववीरभवान्कुत्रवर्ततेऽतिबलान्वितः
कथंत्वंनिष्कृपस्याहोराज्ञोऽहार्षीद्धयोत्तमम् ११
त्वंबालस्तेदुराक्रांताःसर्वशस्त्रविशारदाः
रथस्थाविरथस्त्वंवैकथंयुद्धंसमंभवेत् १२
ताताहंतुत्वयासार्द्धंरामत्यागासुखंजहौ
इदानींरहितायुष्मत्कथंजीवामिकानने १३
एहिमांमुंचयज्ञाश्वंगच्छत्वेषमहीपतिः
मद्दुःखंनाभिजानासिममदुःखप्रमार्जकः १४
कुशोयद्यभविष्यत्सरणेवीरशिरोमणिः
अमोचयिष्यदधुनाभवंतंभूपपार्श्वतः १५
सोऽपिमद्दैवतोनास्तिसमीपेकिंकरोम्यतः
दैवमेवममाप्यत्रकारणंदुःखसंभवे १६
एवमादिबहुश्रीमत्येषावैविललापह
पादांगुष्ठेनलिखतीभूमिंनेत्रद्वयाश्रुभिः १७
बालान्प्रतिजगादासौपृथुकःसचभूपतिः
कथंमत्सुतमापात्यरणेकुत्रगमिष्यति १८
इतिवाक्यंवदत्येषाजानकीपतिदेवता
तावत्कुशस्तुसंप्राप्तउज्जयिन्यामहर्षिभिः १९
माघासितचतुर्दश्यांमहाकालंसमर्च्यच प्राप्यभूरिवरांस्तस्मादागमन्मातृसन्नि

धौ २०
जानकींविह्वलांदृष्ट्वानेत्रोद्भूताश्रुविक्लवाम्
शोकविह्वलदीनांगींबभाषेयावदुत्सुकः २१
तदास्वबाहुरवदत्स्फुरद्युद्धाभिशंसनः
हृदयेचरणोत्साहोबभूवातिरथस्यहि २२
सप्रत्युवाचजननींदीनगद्गदभाषिणीम्
मातस्तवगतंदुःखंमयिपुत्रउपस्थिते २३
मयिजीवतितेनेत्रादश्रूणिभुविनोपतन्
प्रसूमुवाचाश्रुखिन्नांदीनगद्गदभाषिणीम् २४
कुशोदुःखमितःसद्योदुःखितांधीरमानसः
ममभ्रातालवःकुत्रवर्ततेवैरिमर्दनः २५
सदामामागतंज्ञात्वाप्रहर्षन्सन्निधावियात्
नदृश्यतेकथंवीरःकुत्ररंतुंगतोबली २६
केनवासहबालत्वाद्गतोमांवैनिरीक्षितुम्
किंत्वंरोदिषिमेमातर्लवःकुत्रसवर्तते २७
तन्मेकथयसर्वंयत्तवदुःखस्यकारणम्
तच्छ्रुत्वापुत्रवाक्यंसादुःखिताकुशमब्रवीत् २८
लवोधृतोनृपेणात्रकेनचिद्धयरक्षिणा
बबंधबालकोमेत्रहयंयागक्रियोचितम् २९
तद्र
क्षकान्बहूञ्जिग्येएकोऽनेकान्रिपून्बलीराजातंमूर्च्छितंकृत्वाबबंधरणमूर्धनि ३०

बालकाइतिमामूचुःसहगंतारएवहि ततोऽहदुःखिताजातानिशम्यलवमाधृतम् ३१
त्वंमोचयबलात्तस्मात्कालेप्राप्तोनृपोत्तमात्
निशम्यमातुर्वचनंकुशःकोपसमन्वितः
जगादतांदशन्नोष्ठंदंतैर्दंतान्विनिष्पिषन् ३२
कुशउवाच
मातर्जानीहितंमुक्तंलवंपाशस्यबंधनात्
इदानींहन्मितंबाणैःसमग्रबलवाहनम् ३३
यदिदेवोऽमरोवापियदिशर्वःसमागतः
तथापिमोचयेतस्माद्बाणैर्निशितपर्वभिः ३४
मारोदिषिमातरिहवीराणांरणमूर्छितम्
कीर्तयेऽत्रभवत्येवपलायनमकीर्तये ३५
देहिमेकवचंदिव्यंधनुर्गुणसमन्वितम्
शिरस्त्राणंचमेमातःकरवालंतथाशितम् ३६
इदानींयामिसमरेपातयामिबलंमहत्
मोचयामिभ्रातरंस्वंरणमध्याद्विमूर्छितम् ३७
नमोचयाम्यद्यपुत्रंतवमातर्महारणात्
तदातौमेभवत्पादौसंरुष्टौभवतांक्षितौ ३८
शेषउवाच
इतिवाक्येनसंतुष्टाजानकीशुभलक्षणा
सर्वंप्रादादस्त्रवृंदंजयाशीर्भिर्नियुज्यतम् ३९
प्रयाहिपुत्रसंग्रामंलवंमोचयमूर्च्छितम

्
इत्याज्ञप्तःकुशःसंख्येकवचीकुंडलीबली ४०
मुकुटीकरवालीचचर्मधारीधनुर्धरः
अक्षयाविषुधीकृत्वास्कंधयोःसिंहवीर्ययोः ४१
जगामतरसानत्वामातृपादौरथाग्रणीः
वेगेनयावद्युद्धायगच्छतिक्षिप्रमाहवे ४२
तावद्ददर्शस्वलवंवैरिवृंदनिपातकम्
आयांतंतंकुशंवीराददृशुःसुमहाभटाः ४३
कृतांतमिवसंहर्तुंसर्वंविश्वमुपस्थितम्लवोमहाबलंदृष्ट्वाकुशंभ्रातरमागतम् ४४
अत्यंतंवह्निवद्युद्धेदिदीपेवायुनासमम्रथादुन्मुच्यचात्मानंयुद्धायसविनिर्गतः ४५
कुशःसर्वान्रणस्थान्वैवीरान्पूर्वदिशिक्षिपत्
पश्चिमायांदिशिलवःकोपात्सर्वान्समैरयत् ४६
कुशबाणव्यथाव्याप्तालवसायकपीडिताः
सैन्येजनामुनेसर्वेउत्कल्लोलांबुधिभ्रमाः ४७
कुशेनचलवेनाथशरव्रातैःप्रपीडितम्
नशर्मलेभेसकलंसैन्यंवीरप्रपूरितम् ४८
इतस्ततःप्रभग्नंतद्बलंत्रस्तंपुनःपुनः
नकुत्रचिद्र
णेस्थित्वायुद्धमैच्छद्बलान्वितः ४९

एतस्मिन्समयेराजाशत्रुघ्नःपरतापनः
कुशंवीरंययौयोद्धुंतादृशंलवसन्निभम् ५०
कुशंदृष्ट्वाबलाक्रांतंराममूर्तिसमप्रभम्
रथेतिष्ठन्हेममयेजगादपरवीरहा ५१
शत्रुघ्नउवाच
कोऽसित्वंसन्निभोभ्रात्रालवेनसुमहाबलः
किंनामासिमहावीरकस्तेतातःक्वतेप्रसूः ५२
कथंवनेद्विजैर्जुष्टेतिष्ठसित्वंनरर्षभसर्वंशंसयथायुध्येत्वयासहमहाबल ५३
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यकुशःप्रोवाचभूमिपम्
मेघगंभीरयावाचानादयन्रणमंडलम् ५४
केवलंसुषुवेसीतापतिव्रतपरायणा
वनेवसावोवाल्मीकेश्चरणार्चनतत्परौ ५५
मातृसेवासमुद्युक्तौसर्वविद्याविशारदौ
कुशोलवइतिप्रख्यामागतौभूपतेऽनघ ५६
कस्त्वंवीरोरणश्लाघीकिमर्थंहयसत्तमः
मुक्तोऽस्तिसमरेत्वद्यजेतासिबलसंयुतः ५७
युध्यस्वत्वंमयासार्द्धंयदिवीरोऽसिभूमिप
इदानींपातयिष्यामिभवंतंरणमूर्धनि ५८
शत्रुघ्नस्तंसुतंज्ञात्वासीतायारामसंभवम्
विसिष्मायस्वयंचित्तेकोपाद्धनुरुपाददत् ५९
तमात्तधनुषंदृष्ट्वाकुशःकोपसमन्वितः

विस्फारयामासधनुःस्वीयंसुदृढमुत्तमम् ६०
मुमोचबाणान्निशिताञ्छत्रुघ्नःसर्वशस्त्रवित्
तांश्चिच्छेदकुशःसर्वांल्लीलयाप्रहसन्रणे ६१
बाणाश्चशतसाहस्राःकुशस्यचनृपस्यच
भुवनंव्याप्नुवन्सर्वंतच्चित्रमभवन्मुने ६२
अग्न्यस्त्रेणकुशःसर्वान्ददाहतरसाबली शमयामासतंभूपःपर्जन्यास्त्रेणवीर्यवान् ६३
शमयामासतंभूपोवायव्येनातिविक्रमः
तदावायुरभूत्तीव्रःसर्वतोरणमंडले पर्वतास्त्रेणतंवायुंक्षोभयंतंसमावृणोत् ६४
वज्रास्त्रेणनृपःसंख्येचिच्छेदसनगोपलान्
तदानारायणास्त्रंसमुमोचकुशउद्भटः
नारायणंतदाभूपंनाशकत्परिबाधितुम् ६५
तदाप्रकुपितोऽत्यतंकुशःकोपपरायणः
उवाचभूपंशत्रुघ्नंमहाबलपराक्रमम् ६६
जानामित्वांमहावीरंसंग्रामेजयकारिणम् यत्त्वांनारायणास्त्रंमेनबबाधेभयानकम् ६७
इदानींपातयाम्यद्यभूमौत्वांनृपतेशरैः त्रिभिश्चेन्नकरोम्येतत्प्रतिज्ञांतर्ह

िमेशृणु ६८
योमनुष्यवपुःप्राप्यदुर्लभंपुण्यकोटिभिः
तन्नाद्रि
येतसंमोहात्तस्यमेस्त्वत्रपातकम् ६९
सावधानोभवानत्रभवतुप्रधनांगणे पातयामिक्षितौसद्यइत्युक्त्वास्वशरासने ७०
शरंसंरोपयामासघोरंकालानलप्रभम् लक्षीकृत्यरिपोर्वक्षोविपुलंकठिनंमहत् ७१
तंसंधितंशरंदृष्ट्वाशत्रुघ्नःकोपमूर्च्छितः
मुमोचबाणान्निशितान्कुशत्वग्भेदकारकान् ७२
सबाणोहृदयंतस्यभेत्तुंतत्प्रचचालवै
घोररूपोवह्निसमआशीविषवदुच्छ्वसन् ७३
सबाणोनृपवर्येणरामंस्मृत्वाशुलक्षितः
चिच्छेदकुशमुक्तंससायकंशितपर्वकम् ७४
तदात्यंतंप्रकुपितःकुशोबाणस्यकृंतनात्
अपरंसायकंचापेदधारशितपर्वकम् ७५
सयावत्तदुरोभेत्तुंकरोतिचबलोद्धुरः
तंतावदच्छिनत्तस्यशरंकालानलप्रभम् ७६
तदाकुशोमातृपादौस्मृत्वारोषसमन्वितः
तृतीयंचापकेस्वीयेदधारशरमद्भुतम् ७७
शत्रुघ्नस्तमपिक्षिप्रंच्छेत्तुंबाणंसम

ाददे
तावद्विद्धःशरेणासौपपातधरणीतले ७८
हाहाकारोमहानासीच्छत्रुघ्नेविनिपातिते
जयमापकुशस्तत्रस्वबाहुबलदर्पितः ७९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे शत्रुघ्नमूर्च्छनेकुशजयोनामत्रिषष्टितमोऽध्यायः ६३

चतुःषष्टितमोऽध्यायः
शेषउवाच
शत्रुघ्नंपतितंवीक्ष्यसुरथःप्रवरोनृपः
प्रययौमणिनासृष्टेरथेतिष्ठन्महाद्भुते १
पुष्कलस्तुरणेपूर्वंपातितःसविचारयन्
लवंययौतदायोद्धुंमहावीरबलोन्नतम् २
सुरथःकुशमासाद्यबाणान्मुंचन्ननेकधा
व्यथयामाससमरेमहावीरशिरोमणिः ३
सुरथंविरथंचक्रेबाणैर्दशभिरुच्छिखैः
धनुश्चिच्छेदतरसासुदृढंगुणपूरितम् ४
अस्त्रप्रत्यस्त्रसंहारैःक्षैपणैःप्रतिक्षेपणैः
अभवत्तुमुलंयुद्धंवीराणांरोमहर्षणम् ५
अत्यंतंसमरोद्युक्तेसुरथेदुर्जयेनृपे
कुशःसंचिंतयामासकिंकर्तव्यंरणेमया ६
विचार्यनिशितंघोरंसायकंसमुपाददे

हननायनृपस्यास्यमहाबलसमन्वितः ७
तमागतंशरंदृष्ट्वाकालानलसमप्रभम्
छेत्तुंमतिंचकाराशुतावल्लग्नोमहाशरः ८
मुमूर्च्छसमरेवीरोमहावीरबलस्ततः
पपातस्यंदनोपस्थेसारथिस्तमुपाहरत् ९
सुरथेपतितेदृष्ट्वाकुशंजयसमन्वितम्
त्रासयंतंवीरगणानियायपवनात्मजः १०
समीरसूनुंप्रबलमायांतंवीक्ष्यवानरम्
जहासदर्शयन्दंतान्कोपयन्निवतंक्रुधा ११
उवाचचहनूमंतमेहित्वंममसंमुखम् भेत्स्येबाणसहस्रेणमृतोयास्यसियामिनीम् १२
इत्युक्तोहनुमाञ्ज्ञात्वारामसूनुंमहाबलम्
स्वामिकार्यंप्रकर्तव्यमितिकृत्वाप्रधावितः १३
शालमुत्पाट्यतरसाविशालंशतशाखिनम्
कुशंवक्षसिसंलक्ष्यययौयोद्धुंमहाबलः १४
शालहस्तंसमायांतंहनूमंतंमहाबलम्
त्रिभिःक्षुरप्रैर्विव्याधहृदिचंद्रो
पमैर्बली १५
सबाणविद्धस्तरसाकुशेनबलशालिना
शालेनहृदिसंजघ्नेदंतान्निष्पिष्यमारुतिः १६
शालाहतस्तदाबालःकिंचिन्नाकंपतस्मयात् तदावीराःप्रशंसांतुप्रचक्रुस्तस्यबाल्य

तः १७
सशालेनहतोवीरःसंहारास्त्रंसमाददे
संहन्तुंवैरिणंकोपात्कुशःसपरमास्त्रवित् १८
संहारास्त्रंसमालोक्यदुर्जयंकुशमोचितम्दध्यौरामंस्वमनसाभक्तविघ्नविनाशकम् १९
तदामुक्तंकुशेनाशुतदस्त्रंहृदिमारुतेः लग्नंमहाव्यथाकारितेनमूर्च्छामितःपुनः २०
मूर्च्छांप्राप्तंतुतंदृष्ट्वाप्लवंगंबलसंयुतः
विव्याधसायकैस्तीक्ष्णैःसैन्यंतत्सकलंमहत् २१
तस्यबाणायुतैर्भग्नंबलंसर्वंरणांगणे
पलायनपरंजातंचतुरंगसमन्वितम् २२
तदाकपिपतिःकोपात्सुग्रीवोरक्षकोमहान्
अभ्यधावन्नगान्नैकानुत्पाट्यकुशमुद्भटम् २३
कुशःसर्वान्प्रचिच्छेदलीलयाप्रहसन्नगान्
पुनरप्यागतान्वृक्षांश्चिच्छेदतरसाबली २४
अनेकबाणव्यथितःसुग्रीवःसमरांगणे जग्राहपर्वतंघोरंकुशमस्तकमध्यतः २५ कुशस्तंनगमायांतंवीक्ष्यबाणैरनेकधा निष्पिपेषचकाराशुमहारुद्रागं!योग्यताम्

२६
सुग्रीवस्तन्महत्कर्मदृष्ट्वाबालेननिर्मितम्
जयाशाप्रतिनिर्वृत्तोबभूवसमरांगणे २७
रणमध्येदुराक्रांतंकुशंलांगूलताडकम्
अत्यमर्षीरुषाक्रांतस्तंहंतुंनगमाददे २८
आत्मानंहंतुमुद्युक्तंवीक्ष्यसुग्रीवमादरात्
ताडयामासबहुभिःसायकैःशितपर्वभिः २९
सताडितोबहुविधैःशरैःपीडासमन्वितः
कुशंहंतुंसमारब्धोययौशालंसमाददे ३०
तदापिचकुशोवीरोवारुणास्त्रंसमाददे
बबंधतंचपाशेनदृढेनसलवाग्रजः ३१
सबद्धःपाशकैःस्निग्धैःकुशेनबलशालिना
पपातरणमध्येवैमहावीरैरलंकृते ३२
सुग्रीवंपतितंदृष्ट्वावीराःसर्वत्रदुद्रुवुः
जयमापलवभ्रातामहावीरशिरोमणिः ३३
तावल्लवोभटाञ्जित्वापुष्कलंचांगदंतथा प्रतापाग्र्यंवीरमणिंतथान्यानपिभूभुजः
३४
जयंप्राप्यरणेवीरोलवोभ्रातरमागमत्
संग्रामेजयकर्तारंवैरिकोटिनिपातकम् ३५
परस्परंप्रहृषितौपरिरंभंप्रकुर्वतः
जयंप्राप्तौतदावार्तांमुनेचक्रतुरुन्मदौ ३६

लवउवाच
भ्रातस्तवप्रसादेननिस्तीर्णोरणतोयधिः
इदानींवीररणकंशोधयावःसुशोभितम् ३७
इत्युक्त्वात्वरितंवीरोजग्मतुस्तौकुशीलवौ
राज्ञोमौलिमणिंचित्रंजग्राहकनकाचितम् ३८
पुष्कलस्यलवोवीरोजग्राहमुकुटंशुभम्
अंगदेचमहानर्घ्येशत्रुघ्नस्यापरस्यच ३९
गृहीत्वाशस्त्रसंघातंहनूमंतंकपीश्वरम्
सुग्रीवंसविधेगत्वाउभावपिबबंधतुः ४०
पुच्छेवायुसुतस्यायंगृहीत्वातुकुशानुजःभ्रातरंप्रत्युवाचेदंनेष्यामिस्वकमंदिरम् ४१
आवयोर्जननीप्रीत्यैगृहीत्वापुच्छकेत्वहम्
क्रीडार्थमृषिपुत्राणांकौतुकार्थंममैवच ४२
एतच्छ्रुत्वाततोवाक्यमुवाचचकुशोलवम्
अहमेनंग्रहीष्यामिवानरंबलिनंदृढम् ४३
इत्येवंभाषमाणौतौबद्धातौबलिनांवरौ
पुच्छयोर्बलिनौधृत्वाजग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ४४
स्वाश्रमायप्रगच्छंतौवीक्ष्यतौकपिसत्तमौ
कंपमानौजगदतुरन्योन्यंभीतयागिरा ४५
हनूमान्कपिराजानंप्रत्युवाचभयार्द्रधीः

एतौरामसुतावस्मान्नेष्यतःस्वाश्रमंप्रति ४६
मयापूर्वंकृतंकर्मजानकींप्रतिगच्छता
तत्रमेजानकीदेवीसंमुखाभून्मनोहरा ४७
सामांद्रक्ष्यतिवैदेहीबद्धंपाशेनवैरिणा
तदाहसिष्यतिवरात्रपामेऽत्रभविष्यति ४८
मयाकिमत्रकर्तव्यंप्राणत्यागोभविष्यति
महद्दुःखंचापतितंसरामःकिंकरिष्यति ४९
सुग्रीवस्तद्वचःश्रुत्वाममाप्येवंमहाकपे
नेष्यतेयदिमामेवंनिधनंतुभविष्यति ५०
एवंकथयतोरेवह्यन्योन्यंभयभीतयोः
कुशोलवश्चभवनंमातुःप्रापतुरोजसा ५१
तावायातौसमीक्ष्यैवजहर्षजननीतयोः
अन्योन्यंपरमप्रीत्यापरिरेभेनिजौसुतौ ५२
ताभ्यांपुच्छगृहीतौतौवानरौवीक्ष्यजानकीहनूमंतंचसुग्रीवंसर्ववीरंकपीश्वरम् ५३
जहासपाशबद्धौतौवीक्षमाणावरांगना
उवाचचविमोक्षार्थंवदंतीवचनंवरम् ५४
पुत्रौप्रमुंचतंकीशौमहावीरौमहाबलौ
ईक्षंतौमांयदिस्फीतौप्राणत्यागंकरिष्यतः ५५
अयंवैहनुमान्वीरोयोददाहदनोःपुरीम्
अयमप्यृक्षराजोहिसर्ववानरभूमिपः ५६
किमर्थंविधृतौकुत्रकिंवाकृतमनादरात् पुच्छेयुवाभ्यांविधृतौसमहान्विस्मयोऽस्

तिमे ५७
इतिमातुर्वचःश्लक्ष्णंवीक्ष्यतांपुत्रकौतदा
ऊचतुर्विनयश्रेष्ठौमहाबलसमन्वितौ ५८
मातःकश्चनभूपालोरामोदाशरथिर्बली
तेनमुक्तोहयःस्वर्णभालपत्रःसुशोभितः ५९
तत्रैवंलिखितंमातरेकवीराप्रसूर्मम
येक्षत्रियास्तेगृह्णन्तुनोचेत्पादतलार्चकाः ६०
तदामयाविचारोवैकृतःस्वांतेपतिव्रते
भवतीक्षत्रियाकिंनवीरसूःकिंनवाभवेत् ६१
धार्ष्ट्यंतद्वीक्ष्यभूपस्यगृहीतोऽश्वोमयाबलात्
जितंकुशेनवीरेणसैन्यंतत्पातितंरणे ६२
मुकुटोऽयभूमिपतेर्जानीहिपतिदेवते
अयमप्यन्यवीरस्यपुष्कलस्यमहात्मनः ६३
जानीहिमुकुटंत्वन्यंमणिमुक्ताविराजितम्
अश्वोऽयमेमनोहारीकामयानोहिभूपतेः ६४
आरोहणायमद्भ्रातुर्जानीहिबलिनोवरे
इमौकीशौमयारंतुमानीतौबलिनांवरौ ६५
कौतुकार्थंतवैवैतौसंग्रामेयुद्धकारकौ
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यजानकीपतिदेवता ६६
जगादपुत्रौतौवीरौमोचयेथांपुनःपुनः
सीतोवाच
युवाभ्यामनयःसृष्टोहृतोरामहयोमहान् ६७
अनेकेपातितावीराइमौबद्धौकपीश्वरौ

पितुस्तवहयोवीरोयागार्थंमोचितोऽमुना ६८
तस्यापिहृतवंतौकिंवाजिनंमखसत्तमे
मुंचतंप्लवगावेतौमुंचतंवाजिनांवरम् ६९
क्षाम्यतांभूपतेर्भ्राताशत्रुघ्नःपरकोपनः
जनन्यास्तद्वचःश्रुत्वाऊचतुस्तांबलान्वितौ ७०
क्षात्रधर्मेणतंभूपंजितवंतौबलान्वितम्
नास्माकमनयोर्भाविक्षात्रधर्मेणयुध्यताम् ७१
वाल्मीकिनापुराप्रोक्तमस्माकंपठतांपुरः ७२
कण्वस्याश्रमकेवाहंधृत्वायागक्रियोचितम्
तस्मात्सुतःस्वपित्रापियुध्येद्भ्रात्रापिचानुजः ७३
गुरुणाशिष्यएवापितस्मान्नोपापसंभवः
त्वदाज्ञातोऽधुनाचावांदास्यावोहयमुत्तमम् ७४
मोक्ष्यावःकीशावेतौहिकरिष्यावोवचस्तव
इत्युक्त्वामातरंवीरौगतौरणेकपीश्वरौ ७५
अमुंचतांहयंचापिहयमेधक्रियोचितम्
सीतादेवीस्वपुत्राभ्यांश्रुत्वासैन्यंनिपातितम् ७६
श्रीरामंमनसाध्यात्वाभानुमैक्षतसाक्षिणम्

यद्यहंमनसावाचाकर्मणारघुनायकम् ७७ भजामिनान्यंमनसातर्हिजीवेदयंनृपः सैन्यंचापिमहत्सर्वंयन्नाशितमिदंबलात् ७८
पुत्राभ्यांतत्तुजीवेतमत्सत्याज्जगतांपते
इतियावद्वचोब्रूतेजानकीपतिदेवता ७९
तावद्बलंचतत्सर्वंजीवितंरणमूर्द्धनि ८०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायनसंवादेरामाश्वमेधे सैन्यजीवनंनामचतुःषष्टितमोऽध्यायः ६४

पंचषष्टितमोऽध्यायः शेषउवाच
क्षणान्मूर्च्छांजहौवीरःशत्रुघ्नःसमरांगणे
अन्येऽपिवीराबलिनोमूर्च्छांप्राप्ताःसुजीविताः १
शत्रुघ्नोवाजिनांश्रेष्ठंददर्शपुरतःस्थितम्
आत्मानंचशिरस्त्राणरहितंसैन्यजीवितम् २
वीक्ष्यचित्रमिदंस्वांतेचकारचजगादह
सुमतिंमंत्रिणांश्रेष्ठंमूर्च्छाविरहितंतदा ३
कृपांकृत्वाहयंप्रादाद्बालोयज्ञस्यपूर्

तये
गच्छामरामंतरसाहयागमनकांक्षिणम् ४
इत्युक्त्वासरथेस्थित्वाहयमादायवेगतः
ययौतदाश्रमाद्दूरंभेरीशंखविवर्जितः ५
तत्पृष्ठतोमहासैन्यंचतुरंगसमन्वितम्
चचालकुर्वन्संभग्नंस्वभारेणफणीश्वरम् ६
जवेनजाह्नवींतीर्त्वाकल्लोलजलशालिनीम्
जगामविषयेस्वीयेस्वकीयजनशोभिते ७
पुष्कलेनयुतोराजासुरथेनसमन्वितः
रथेमणिमयेतिष्ठन्महत्कोदंडधारकः ८
हयंतंपुरतःकृत्वारत्नमालाविभूषितम् श्वेतातपत्रंतस्यैवमूर्ध्निचामरभूषितम्
९
अनेकरथसाहस्रैःपरितोबलिभिर्नृपैः
उद्यत्कोदंडललितैर्वीरनादविभूषितैः १०
क्रमेणनगरींप्रापसूर्यवंशविभूषिताम्
अनेकैःकेतुभिःश्रेष्ठैर्भूषितांदुर्गराजिताम् ११
रामःश्रुत्वाहयंप्राप्तंशत्रुघ्नेनसहामुना
पुष्कलेनचवीरेणययौहर्षमनेकधा १२
कटकंनिर्दिदेशासौचतुरंगंमहाबलम्
लक्ष्मणंप्रेषयामासभ्रातरंबलिनांवरम् १३
लक्ष्मणःसैन्यसहितोगत्वाभ्रातरमागतम्
परिरेभेमुदाक्रांतःक्षतशोभितगात्रकम् १४
सर्वत्रकुशलंपृष्टोवार्तांचात्रचकारसः

परमंहर्षमापन्नःशत्रुघ्नःसंगतोमुदा १५
सौमित्रिःस्वरथेस्थित्वाभ्रात्रासहमहामनाः
सैन्येनमहतावीरोययौस्वनगरींप्रति १६
सरयूःपुण्यसलिलापवित्रितजगत्त्रया
रामपादरजःपूताशरच्चंद्रसमप्रभा १७
हंसकारंडवाकीर्णाचक्रवाकोपशोभिता विचित्रतरवर्णैश्चपक्षिभिर्नादिताभृशम् १८
मंडपास्तत्रबहुशोरामचंद्रेणकारिताः ब्राह्मणानांवेदविदांपृथक्पाठनिनादकाः १९
क्षत्रियास्तत्रबहवोधनुःपाणिसुशोभिताः ज्याटंकारेणबहुनानादयंतोमहीतलम् २०
भुंजतेब्राह्मणायत्रविचित्रान्नैर्मनोहरैः
परस्परंप्रपश्यंतोवार्तांचक्रुर्मनोहराम् २१
पायसान्नानिशुभ्राणिचंद्रकांतिसमानिच क्षीराज्यबहुयुक्तानिशर्करामिश्रितानिच २२
अपूपास्तत्रबहुलाश्चंद्रबिंबसमाःश्रिया कर्पूरादिसुगंधेनवासिताःसुमनोहराः २३ फेनिकाघटकाःस्निग्धाःशतच्छिद्रा विरंध्रकाः
शष्कुल्योमंडकामृष्टामधुरान्नसमन्विताः

२४
भक्तंकुमुदसंकाशंमुद्गदालिविमिश्रितम्
सुगंधेनसमायुक्तमत्यंतंप्रीतिदायकम् २५
ओदनोदधिनायुक्तोभीमसेनसमन्वितः
स्वादुपाककरैःसृष्टःपात्रेमुक्तःप्रवेषकैः २६
तत्रकेचिद्द्विजाःपात्रेनिक्षिप्तंवीक्ष्यपायसम्
परस्परंतेप्रत्यूचुःकिमिदंदृश्यतेऽद्भुतम् २७
किंचंद्रबिंबंनभसःपतितंतमसोभयात्
अमृतंतुभवत्यत्रमृत्युनाशकमद्भुतम् २८
तच्छ्रुत्वारोषताम्राक्षःप्रोवाचान्योद्विजोत्तमः
नभवत्येवचंद्रस्यबिंबंत्वमृतविप्लुतम् २९
एकमिंदोर्वपुस्त्वेतद्दृश्यतेसदृशंकथम्ब्राह्मणानांसहस्रस्यपात्रेपात्रेपृथक्पृथक् ३०
ततोजानीहिकुमुदंकर्पूरंवाभविष्यति
माजानीहिमृगांकस्यबिंबंशुभ्रश्रियान्वितम् ३१
तावदन्योरुषाक्रांतोधुन्वन्स्वंमस्तकंतथा
नजानंतिद्विजामूढाःस्वादुज्ञानाविचक्षणाः ३२

इदंतुक्षौद्रकंदस्यरसेनपरिपाचितम् जानीहिशतपत्रस्यपुष्पाणिमधुराणिच ३३ एवंपरस्परंविप्राःकंदमूलफलाशिनः तर्कयंतिमुनेप्रीतारसज्ञानेऽतिलोलुपाः ३४
तावदन्योद्विजःप्राहक्षत्त्रियाणांवरंजनुः
भोक्ष्यंतेतादृशंत्वन्नंमहत्पुण्यैरुपस्कृतम् ३५
तदातंप्राब्रवीद्विप्रोदत्तस्यफलमीदृशम्
येददत्यग्रजन्मभ्यःप्राप्नुवंतितईप्सितम् ३६
यैरर्चितोनैवहरिर्नैवेद्यैर्विविधैर्मुहुः
तेषामेतादृशंभोज्यंनभवेदक्षिगोचरम् ३७
यैर्नरैरग्रजन्मानोभोजिताविविधैरसैः
भुंजतेतेस्वादुरसंपापिनांचक्षुरुज्झितम् ३८
एवंविधैरसैर्मिष्टैर्भोजिताद्विजसत्तमाः
मंडपेविपठंतस्तेशब्दब्रह्मविचक्षणाः ३९
नृत्यंत्येकेहसन्त्येकेनदन्त्येकेप्रहर्षिताः
उत्सवोबहुरुद्भातितत्रशत्रुघ्नआगमत् ४०
रामःशत्रुघ्नमायांतंपुष्कलेनसमन्वितम्

निरीक्ष्यमुदमुद्भूतांरक्षितुंनाशकत्तदा ४१
यावदुत्तिष्ठतेरामोभ्रातरंहयपालकम् तावद्रामपदेलग्नःशत्रुघ्नोभ्रातृवत्सलः ४२
पादयोःपतितंवीक्ष्यभ्रातरंविनयान्वितम्परिरेभेदृढंप्रीतःक्षतसंशोभितांगकम् ४३
अश्रूणिबहुधामुंचन्हर्षाच्छिरसिराघवः
अत्यंतंपरमांप्रापमुदंवचनदूरगाम् ४४
पुष्कलंस्वीयपदयोर्नम्रंविनयविह्वलः
सुदृढंभुजयोर्मध्येविनीयापीडयद्भृशम् ४५
हनूमंतंतथावीरंसुग्रीवंचांगदंतथा
लक्ष्मीनिधिंजनकजंप्रतापाग्र्यंरिपुंजयम् ४६
सुबाहुंसुमदंवीरंविमलंनीलरत्नकम्
सत्यवंतंवीरमणिंसुरथंरामसेवकम् ४७
अन्यानपिमहाभागान्रघुनाथःस्वयंतदा
परिरेभेदृढंस्निग्धान्पादयोःप्रणतान्नृपान् ४८
सुमतिःश्रीरघुपतिंभक्तानुग्रहकारकम्
परिरभ्यदृढंप्रीतःसंमुखेतिष्ठदुन्नतः ४९
तदारामोनिजामात्यंवीक्ष्यसान्निध्यमागतम्
उवाचपरमप्रीत्यामंत्रिणंवदतांवरः ५०
सुमतेमंत्रिणांश्रेष्ठशंशमेवाग्मिनांवरकएतेभूमिपाःसर्वेकथमत्रसमागताः ५१

कुत्रकुत्रहयःप्राप्तःकेनकेननियंत्रितःकथंवैमोचितोभ्रात्रामहाबलसुशालिना ५२
शेषउवाच
इत्युक्तोमंत्रिणांश्रेष्ठःसुमतिःप्राहराघवम्
प्रहसन्मेघगंभीरनादेनचसुबुद्धिमान् ५३
सुमतिरुवाच
सर्वज्ञस्यपुरस्तेऽद्यमयाकथमुदीर्यते
पृच्छसित्वंलोकरीत्यासर्वंजानासिसर्वदृक् ५४
तथापितवनिर्देशंशिरस्याधायसर्वदा
ब्रवीमितच्छृणुष्वाद्यसर्वराजशिरोमणे ५५
त्वत्प्रसादादहोस्वामिन्सर्वत्रजगतीतलेपरिबभ्रामतेवाहोभालपत्रसुशोभितः ५६
नकश्चित्तंनिजग्राहस्वनामबलदर्पितः
स्वंस्वंराज्यंसमर्प्याथप्रणेमुस्तेपदांबुजम् ५७
कोवारावणदैत्येंद्रनिहंतुर्वाजिसत्तमम्
गृह्णातिविजयाकांक्षीजरामरणवर्जितः ५८
अहिच्छत्रांगतस्तावत्तववाजीमनोरमः
तद्रा
जासुमदःश्रूत्वाहयंप्राप्तंतवप्रभो ५९
सपुत्रःप्रबलःसर्वसैन्येनबलिनावृतः
सर्वंसमर्पयामासराज्यंनिहतकंटकम् ६०
योराजाजगतांनेत्रींमातरंजगदंबिकाम्
प्रसाद्यचिरमायुष्यंलेभेराज्यमकंटकम् ६१

सएषत्वांप्रणमतिसुमदःप्रभुसेवितम्
तंगृहाणकृपादृष्ट्याचिराद्दर्शनकांक्षकम् ६२
ततःसुबाहुभूपस्यनगरेबलपूरिते
दमनस्तस्यवैपुत्रःप्रजग्राहहयोत्तमम् ६३
तेनसाकंमहद्युद्धंबभूवदमनेनच पुष्कलोजयमापेदेसंमूर्छ्यसुभुजात्मजम्
६४
ततःसुबाहुःसंक्रुद्धोरणेपवनजंबलात्
युयुधेतवपादाब्जसेवकंबलिनांवरम् ६५
तस्यपादाहतोज्ञानंप्राप्यशापतिरस्कृतम्तुभ्यंसमर्प्यसकलंवाजिनःपालकोऽभवत् ६६
एषत्वांसुभुजोराजाप्रणमत्युन्नतांगकः
कृपादृष्ट्याभिषिंचत्वंसुबाहुंनयकोविदम् ६७
ततोमुक्तोहयोरेवाह्रदेसनिममज्जह
तत्रप्राप्तंमोहनास्त्रंशत्रुघ्नेनबलीयसा ६८
ततोदेवपुरेप्रागाच्छिववासविभूषिते
तत्रत्यंतुविजानासियतस्त्वंतत्रचागतः ६९
विद्युन्मालीहतोदैत्यःसत्यवान्संगतस्ततः
सुरथेनसमंयुद्धंजानासित्वंमहामते ७०
ततःकुंडलकान्मुक्तोहयोबभ्रामसर्वतः
नकश्चित्तंनिजग्राहस्ववीर्यबलदर्पितः ७१
वाल्मीकेराश्रमेरम्येहयःप्राप्तोमनोरमः

तत्रयत्कुतुकंजातंतच्छृणुष्वनरोत्तम ७२
तत्रार्भस्तवसारूप्यंबिभ्रत्षोडशवार्षिकः
जग्राहवीक्ष्यपत्रांकंवाजिनंबलवत्तमः ७३
तत्रकालजितायुद्धंमहज्जातंनरोत्तम
निहतस्तेनवीरेणशितधारेणहेतिना ७४
अनेकेनिहताःसंख्येपुष्कलाद्यामहाबलाः
मूर्च्छितंचापिशत्रुघ्नंचक्रेवीरशिरोमणिः ७५
तदाराजामहद्दुःखंविचार्यहृदिसंयुगे
कोपेनमूर्च्छितंचक्रेवीरोहिबलिनांवरः ७६
सयावन्मूर्च्छितोराज्ञातावदन्यःसमागतः
तेनैतेनचसंजीव्यनाशितंकटकंतव ७७
सर्वेषांमूर्च्छितानांतुशस्त्राण्याभरणानिच
गृहीत्वावानरौबद्धौजग्मतुःस्वाश्रमंप्रति ७८
कृपांकृत्वापुनस्तेनदत्तोऽश्वोयज्ञियोमहान्
जीवनंप्रापितंसर्वंकटकंनष्टजीवितम् ७९
वयंगृहीत्वातंवाहंप्राप्तास्तवसमीपतः
एतदेवमयाज्ञातंतदुक्तंतेपुरोवचः ८०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे सुमतिनिवेदनंनामपंचषष्टितमोऽध्यायः ६५

षट्षष्टितमोऽध्यायः
शेषउवाच
कथितौवैसुमतिनावाल्मीकेराश्रमेशिशू पुत्रौस्वीयावितिज्ञात्वावाल्मीकिंप्रतिसंजगौ १
श्रीरामउवाच
कौशिशूममसारूप्यधारकौबलिनांवरौ किमर्थंतिष्ठतस्तत्रधनुर्विद्याविशारदौ २
अमात्यकथितौश्रुत्वाविस्मयोममजायते
यौशत्रुघ्नंहनूमंतंलीलयांगबबंधतुः ३
तस्माच्छंसमुनेसर्वंबालयोश्चविचेष्टितम्
यथामेपरमाप्रीतिर्भवत्येवमभीप्सिता ४
इतितत्कथितंश्रुत्वाराजराजस्यधीमतः
उवाचपरमंवाक्यंस्पष्टाक्षरसमन्वितम् ५
वाल्मीकिरुवाच
तवांतर्यामिणोनॄणांकथंज्ञानंचनोभवेत्
तथापिकथयाम्यत्रतवसंतोषहेतवे ६
राजन्यौबालकौमह्यमाश्रमेबलिनांवरौ
त्वत्सारूप्यधरौस्वांगमनोहरवपुर्धरौ ७
त्वयायदावनेत्यक्ताजानकीवैनिरागसी
अंतर्वत्नीवनेघोरेविलपंतीमुहुर्मुहुः ८
कुररीमिवदुःखार्तांवीक्ष्याहंतववल्लभाम्

जनकस्यसुतांपुण्यामाश्रमेत्वानयंतदा ९
तस्याःपर्णकुटीरम्यारचितामुनिपुत्रकैः
तस्यामसूतपुत्रौद्वौभासयंतौदिशोदश १०
तयोरकरवंनामकुशोलवइतिस्फुटम्
ववृधातेऽनिशंतत्रशुक्लपक्षेयथाशशी ११
कालेनोपनयाद्यानिसर्वाणिकृतवानहम् वेदान्सांगानहंसर्वान्ग्राहयामासभूपते १२
सर्वाणिसरहस्यानिशृणुष्वमुखतोमम
आयुर्वेदंधनुर्विद्यांशस्त्रविद्यांतथैवच १३
विद्यांजालंधरींचाथसंगीतकुशलौकृतौ
गंगाकूलेगायमानौलताकुंजवनेषुच १४
चंचलौचलचित्तौतौसर्वविद्याविशारदौ
तदाहमतिसंतोषंप्राप्तश्चाहंरघूत्तम १५
दत्त्वासर्वाणिचास्त्राणिमस्तकेनिहितःकरः
अतीवगानकुशलौदृष्ट्वालोकाविसिष्मिरे
षड्जमध्यमगांधारस्वरभेदविशारदौ १६
तथाविधौविलोक्याहंगापयामिमनोहरम्
भविष्यज्ञानयोगाच्चकृतंरामायणंशुभम् १७
मृदंगपणवाद्यादियंत्रवीणाविशारदौ
वनेवनेचगायंतौमृगपक्षिविमोहकौ १८
अद्भुतंगीतमाधुर्यंतवरामकुमारयोः
श्रोतुंतौवरुणोबालावानिनायविभावरीम् १९
मनोहरवयोरूपौगानविद्याब्धिपारगौ

कुमारौजगदुस्तत्रलोकेशादेशतःकलम् २०
परमंमधुरंरम्यंपवित्रंचरितंतव
शुश्राववरुणःसार्द्धंकुटुंबेनचगायकैः २१
शृण्वन्नैवगतस्तृप्तिंमित्रेणवरुणःसह
सुधातोऽपिपरंस्वादुचरितंरघुनंदन २२
गानानंदमहालोभहृतप्राणेंद्रियक्रियः
प्रत्यागंतुंदिदेशासौकुमारौनहितावकौ २३
रमणीयमहाभोगैर्लोभितावपिबालकौ चलितौनगुरोश्चात्ममातुःपादांबुजस्मृतेः
२४
अहंचापिगतःपश्चाद्वरुणालयमुत्तमम्
वरुणःप्रेमसहितःपूजांचक्रेममप्रभो २५
पृच्छतेजन्मकर्मादिसर्वज्ञायापिबालयोः
वरुणायाब्रुवंसर्वंजन्मविद्याद्युपागमम् २६
श्रुत्वासीतासुतौदेवःसचक्रेंबरभूषणैः देवदत्तमितिग्राह्यमितिमद्वाक्यगौरवात् २७
आहृतंराजपुत्राभ्यांयद्दत्तंवरुणेनतत्
प्रसन्नेनतयोर्वाद्यगानविद्यावयोगुणैः
ततोमामब्रवीत्सीतामुद्दिश्यवरुणःकृती २८
सीतापतिव्रताधुर्यारूपशीलवयोन्विता
वीरपुत्रामहाभागात्यागंनार्हतिकर्हिचित् २९
महतीहानिरेतस्यास्त्यागेहिरघुनंदन
सिद्धीनांपरमासिद्धिरेषातेह्यनपायिनी ३०

पामरैर्महिमानास्याज्ञायतेयदिदूषितैः काहानिस्तावतारामपुण्यश्रवणकीर्तन ३१ अस्मत्साक्षिकमेतस्याःपावनंचरितंसदा सद्यस्तेसिद्धिमायांतियेसीतापदचिंतकाः ३२
यस्याःसंकल्पमात्रेणजन्मस्थितिलयादिकाःभवंतिजगतांनित्यंव्यापाराएश्वराअमी ३३
सीतामृत्युःसुधाचेयंतपत्येषाचवर्षति
स्वर्गोमोक्षस्तपोयोगोदानंचतवजानकी ३४
ब्रह्माणंशिवमन्यांश्चलोकपालान्मदादिकान्
करोत्येषाकरोत्येवनान्यासीतातवप्रिया ३५
त्वंपितासर्वलोकानांसीताचजननीत्यतः कुदृष्टिरत्रतुक्षेमयोग्यानतवकर्हिचित् ३६
वेत्तिसीतांसदाशुद्धांसर्वज्ञोभगवान्स्वयम्
भवानपिसुतांभूमेःप्राणादपिगरीयसीम् ३७
आदर्तव्यात्वयातस्मात्प्रियाशुद्धेतिजानकी
नचशापपराभूतिःसीतायांत्वयिवाविभो ३८
इमानिममवाक्यानिवाच्यानिजगतांपतिम्
रामंप्रतित्वयासाक्षाद्वाल्मीकेमुनिसत्तम ३९
इत्युक्तोवरुणेनाहंसीतासंग्रहकारणात्
एवमेवहिसर्वैश्चलोकपालैरपिप्रभो ४०

श्रुतंरामायणोद्गानंपुत्राभ्यांतेसुरासुरैः
गंधर्वैरपिसर्वैश्चकौतुकाविष्टमानसैः ४१ प्रसन्नाएवसर्वेऽपिप्रशशंसुःसुतौचते त्रैलोक्यंमोहितंताभ्यांरूपगानवयोगुणैः ४२
दत्तंयल्लोकपालैस्तुसुताभ्यांस्वीकृतंहितत्
ऋषिभिश्चवराआभ्यामन्येभ्यःकीर्तिरेवच ४३
एकरामंजगत्सर्वंपूर्वंमुनिविलोकितम्
त्रिराममधुनाजांतंसुताभ्यांतेखिलेक्षितम् ४४
एककामपरामूर्तिर्लोकेपूर्वमवेक्षिता
कामैश्चतुर्भिरद्यायंजायतेचयतस्ततः ४५
सर्वत्रान्यत्रराजेंद्र
रामपुत्रौकुशीलवौ
गीयतेअत्रसंकोचःकिंकृतोविदुषित्वयि ४६
कृतेषुतवसर्वेषुश्रूयतेमहतीस्तुतिः त्यागादन्यत्रसीतायाःपुण्यश्लोकशिरोमणे ४७
त्वयात्रैलोक्यनाथेनगार्हस्थ्यमनुकुर्वता
अंगीकार्यौसुतौरामविद्याशीलगुणान्वितौ ४८
नतौस्वांमातरंहित्वास्थास्यतोऽभवदंतिकेजनन्यासहितौतस्मादाकार्यौभवतासुतौ ४९

दत्तएवतयेदानींसेनासंजीवनात्पुनः
प्रत्ययःसर्वलोकानांपावनःपततामपि ५०
नाज्ञातंतेनचास्माकंनामराणांचमानद
शुद्धौतस्यास्तुलोकानांयन्नष्टंतदिहध्रुवम् ५१
शेषउवाच
इतिवाल्मीकिनारामःसर्वज्ञोऽप्यवबोधितः
स्तुत्वानत्वाचवाल्मीकिंप्रत्युवाचसलक्ष्मणम् ५२
गच्छताताधुनासीतामानेतुंधर्मचारिणीम्
सपुत्रांरथमास्थायसुमंत्रसहितःसखे ५३
श्रावयित्वाममेमानिमुनेश्चवचनान्यपि
संबोध्यचपुरीमेतांसीतांप्रत्यानयाशुताम् ५४
लक्ष्मणउवाच
यास्यामितवसंदेशात्सर्वेषांनःप्रभोर्विभो
देव्यायास्यतिचेद्देवयात्रामेसफलाततः ५५
मयिसामाभ्यसूयैवपूर्वदोषवशात्सती
अनागतायांतस्यांतुक्षमस्वागंतुकंमम ५६
इत्युक्त्वालक्ष्मणोरामंरथेस्थित्वानृपाज्ञया
सुमित्रमुनिशिष्याभ्यांयुतोऽगाद्भूमिजाश्रमम् ५७
कथंप्रसादनीयास्यात्सीताभगवतीमया
पूर्वदोषंविजानंतीरामाधीनस्यमेसदा ५८

एवंसंचिंतयन्नंतर्हर्षसंकोचमध्यगः
लक्ष्मणःप्रापसीतायाआश्रमंश्रमनाशनम् ५९
रथात्सोथावरुह्यारादश्रुरुद्धविलोचनः
आर्येपूज्येभगवतिशुभेइतिवदन्मुहुः ६०
पपातपादयोस्तस्यावेपमानाखिलांगकः
उत्थापितस्तयादेव्याप्रीतिविह्वलयासच ६१
किमर्थमागतःसौम्यवनंमुनिजनप्रियम् आस्तेसकुशलीदेवःकौसल्याशुक्तिमौक्तिकः
६२
अरोषोमयिकश्चित्सकीर्त्याकेवलयादृतः
कीर्त्यतेसर्वलोकैश्चकल्याणगुणसागरः ६३
अकीर्तिभीतिमापन्नस्त्यक्तुंमांत्वांनियुक्तवान्
यदिततश्चलोकेषुकीर्तिस्तस्यामलाभवत् ६४
मृत्वापिपतिसत्कीर्तिंकुर्वंत्यामेहिसुस्थिरा
पतिसामीप्यमेवाशुभूयादेवहिदेवर ६५
त्यक्तयापिमयातेननासौत्यक्तोमनागपि
फलंहिसाधनायत्तंहेतुःफलवशोनतु ६६
कौसल्याशल्यशून्यासौकृपापूर्णासदामयि
आस्तेकुशलिनीयस्याःपुत्रस्त्रैलोक्यपालकः ६७
सर्वेकुशलिनःसंतिभरताद्याश्चबांधवाः सुमित्राचमहाभागायस्याःप्राणादहंप्रिया ६८
मद्वत्किंत्वमपित्यक्तःसर्वलोकेषुकीर्त

ये
राज्ञःकिंदुस्त्यजंतस्यस्वात्मापियस्यनप्रियः ६९
इत्येवंबहुधापृष्टस्तयारामानुजःसताम्
उवाचकुशलीदेवःकुशलंत्वयिपृच्छति ७०
कौसल्याचसुमित्राचयाश्चान्याराजयोषितः
पप्रच्छुःकुशलंदेविप्रीत्यात्वामाशिषासह ७१
कुशलप्रश्नपूर्वंहितवपादाभिवंदनम्
निवेदयामिशत्रुघ्नभरताभ्यांकृतंशुभे ७२
गुरुभिर्गुरुपत्नीभिःसर्वाभिरपितेशुभे
दत्ताशीःकुशलप्रश्नःकृतश्चत्वयिजानकि ७३
आकारयतिदेवस्त्वांनिर्व्यलीकेनचात्मवान्
अलभ्यान्यरतिस्त्वत्तोऽन्यत्रसर्वत्रभामिनि ७४
शून्याएवदिशःसर्वास्त्वांविनाजनकात्मजेपश्यन्रोदितिनाथोनोरोदयन्नितरानपि ७५
यत्रदेविस्थितासित्वंनित्यंस्मरतिराघवः अशून्यंतुतमेवासौमन्यमानोविदेहजे ७६
धन्योऽयमाश्रमोजातोवाल्मीकेर्यत्रजानकीकालंक्षपतिवार्ताभिर्मदीयाभिर्वदन्निति ७७
उक्तवान्यद्रुदन्किंचित्स्वामीनस्त्वयितच्छृणु
व्यक्तीभवतिवक्तुर्यद्धृद्गतंतदसंशयम्

७८
लोकावदंतिमामेवसर्वेषामीश्वरेश्वरम्
अहंत्वदृष्टमेवैषांस्वतंत्रंकारणंब्रुवे ७९
अदृष्टमेवकार्येषुसर्वेशोऽप्यनुगच्छति
ईशनीयाःकुतोनैतदन्वीयुःसुखदुःखयोः ८०
धनुर्भंगेमतिभ्रंशेकैकय्यामरणेपितुः
अरण्यगमनेतत्रहरणेतववारिधेः ८१
तरणेरक्षसांभर्तुर्मारणेऽपिरणेरणे
सहायीभवनेमह्यमृक्षवानररक्षसाम् ८२
लाभेतवप्रतिज्ञायाःसत्यत्वेचसतीमणे पुनःस्वबंधुसंबंधेराज्यप्राप्तौचभामिनि
८३
पुनःप्रियावियोगेचकारणंयदवारणम्
प्रसीदतितदेवाद्यसंयोगेपुनरावयोः ८४
वेदोऽन्यथाकृतोयेनलोकोत्पत्तिलयौयतः
लोकाननुगतस्तस्मात्कारणंप्रथमंत्वहम् ८५
अदृष्टमनुवर्तंतेलोकाःसंप्रतिबोधकाः
भोगेनजीर्यतेऽदृष्टंतत्तद्भुक्तंत्वयावने ८६
स्नेहोऽकारणकःसीतेवर्धमानोममत्वयि लोकादृष्टेतिरस्कृत्यत्वामाह्वयतआदरात् ८७
शङ्कितेनापिदोषेणस्नेहनैर्मल्यमज्जनम् भवतीतिसवैशुद्धआस्वाद्योविबुधैःसदा ८८ स्नेहशुद्धिरियंभद्रे

कृतामेत्वयिनान्यथा
मंतव्यंरक्षितोऽप्येषलोकःशिष्टानुवर्तिना ८९
आवयोर्निंदयादेविसर्वावस्थासुशुद्धये
लोकोनश्येद्धिसंमूढश्चरितैर्महतामयम् ९०
आवयोरुज्ज्वलाकीर्तिरावयोरुज्ज्वलोरसः
आवयोरुज्ज्वलौवंशावावयोरुज्ज्वलाःक्रियाः ९१
भवेयुरावयोःकीर्तिर्गायकाउज्ज्वलाभुवि आवयोर्भक्तिमंतोयेतेयांत्यंतेभवांबुधेः ९२
इत्युक्ताभवतीतेनप्रीयमाणेनतेगुणैः पत्युःपादांबुजेद्रष्टुंकरोतुसदयंमनः ९३
वासांसिरमणीयानिभूषणानिमहांतिच अंगरागस्तथागंधामनोज्ञास्त्वयियोजिताः ९४
रथोदास्यश्चरामेणप्रेषिताउत्सवायते
छत्रंचचामरेशुभ्रेगजाअश्वाश्चशोभने ९५
स्तूयमानाद्विजश्रेष्ठैःसूतमागधबंदिभिःवंद्यमानापुरस्त्रीभिःसेव्यमानाचयोद्धृभिः ९६
पुष्पैःसंछाद्यमानाचदेवीदेवांगनादिभिः धनानिददतीतेभ्योद्विजातिभ्योयथेप्सितम् ९७
गजारूढौकुमारौचपुरस्कृत्यजनेश्वरी

मयानुगम्यमानाचगच्छायोध्यांनिजांपुरीम् ९८
त्वयितत्रगतायांतुसंगतायांप्रियेणते
सर्वासांराजनारीणामागतानांचसर्वशः ९९
सर्वासामृषिपत्नीनांकौसलानांतथैवच
मंगलैर्वाद्यगीताद्यैर्भवत्वद्यमहोत्सवः १००
शेषउवाच-
इतिविज्ञापनांदेवीश्रुत्वासीतातमाहसा
नाहंकीर्तिकरीराज्ञोह्यपकीर्तिःस्वयंत्वहम् १०१
किंमयातस्यसाध्यंस्याद्धर्मकामार्थशून्यया
सत्येवंभवतांभूपेकोविश्वासोनिरंकुशे १०२
प्रत्यक्षावापरोक्षावाभर्तुर्दोषामनःस्थिताः
नवाच्याजातुमादृश्याकल्याणकुलजातया १०३
पाणिग्रहणकालेमेयद्रूपोहृदयेस्थितः
तद्रूपोहृदयान्नासौकदाचिदपसर्पति १०४
लक्ष्मणेमौकुमारौमेतत्तेजॐशसमुद्भवौ
वंशांकुरौमहाशूरौधनुर्विद्याविशारदौ १०५
नीत्वापितुःसमीपंतुलालनीयौप्रयत्नतः
तपसाराधयिष्यामिरामंकाममिहस्थिता १०६
वाच्यंत्वयामहाभागपूज्यपादाभिवंदनम्
सर्वेभ्यःकुशलंचापिगत्वेतोमदपेक्षया १०७
पुत्रौसमादिशत्सीतागच्छतंपितुरंतिकम्

शुश्रूषणीयएवासौभवद्भ्यांस्वपदप्रदः १०८ आज्ञप्तावप्यनिच्छंतौतौकुमारौकुशीलवौ वाल्मीकिवचनात्तत्रजग्मतुश्चसलक्ष्मणौ १०९
वाल्मीकेरेवपादाब्जसमीपंतत्सुतौगतौ लक्ष्मणोऽपिववंदेतंगत्वाबालकसंयुतः ११०
वाल्मीकिर्लक्ष्मणस्तौतुकुमारौमिलिताअमी
सभायांसंस्थितंरामंज्ञात्वातेजग्मुरुत्सुकाः १११
लक्ष्मणःप्रणिपत्याथसीतावाक्यादिसर्वशःकथयामासरामायहर्षशोकयुतःसुधीः ११२
सीतासंदेशवाक्येभ्योरामोमूर्च्छांसमन्वभूत्
संज्ञामवाप्यचोवाचलक्ष्मणंनयकोविदम् ११३
गच्छमित्रपुनस्तत्रयत्नेनमहताचताम् शीघ्रमानयभद्रं तेमद्वाक्यानिनिवेद्यच ११४
अरण्येकिंतपस्यंत्यागतिरन्याविचिंतिता श्रुतादृष्टाथवामत्तोयन्नागच्छसिजानकि ११५
त्वदिच्छयात्वमेवेतोगतारण्यंमुनिप्रियम्
पूजितामुनिपत्न्यस्तादृष्टामुनिगणास्त्वया ११६
पूर्णोमनोरथस्तेऽद्यकिंनागच्छसिभामिनि

नदोषंमयिपश्येस्त्वंस्वात्मेच्छायाविलोकनात् ११७
गत्वागत्वाथवामोरुपतिरेवगतिःस्त्रियाः
निर्गुणोपिगुणांभोधिःकिंपुनर्मनसेप्सितः ११८
यायाक्रियाकुलस्त्रीणांसासापत्युःप्रतुष्टये
पूर्वमेवप्रतुष्टोऽहमिदानींसुतरांत्वयि ११९
यागोजपस्तपोदानंव्रतंतीर्थंदयादिकम्
देवाश्चमयिसंतुष्टेतुष्टमेतदसंशयम् १२०
शेषउवाच-
इतिसंदेशमादायसीतांप्रतिजगत्पतेः
आहलक्ष्मणआत्मेशमानतःप्रणयाद्धरौ १२१
सीतानयनमुद्दिश्यप्रसन्नस्त्वंयदूचिवान्
कथयिष्यामितद्वाक्यंविनयेनसमन्वितम् १२२
इत्युक्त्वापादयोर्नत्वारघुनाथस्यलक्ष्मणः
जगामत्वरितःसीतांरथेतिष्ठन्महाजवे १२३
वाल्मीकिःश्रीयुतौवीक्ष्यरामपुत्रौमहौजसौ
उवाचस्मितमाधायमुखंकृत्वामनोहरम् १२४
युवांप्रगायतांपुत्रौरामचारित्रमद्भुतम्
वीणांप्रवादयंतौचकलगानेनशोभितम् १२५

इत्यक्तौतौसुतौरामचारित्रंबहुपुण्यदम् अगायतांमहाभागौसुवाक्यपदचित्रितम् १२६ यस्मिन्धर्मविधिःसाक्षात्पातिव्रत्यंतुयत्स्थितम्
भ्रातृस्नेहोमहान्यत्रगुरुभक्तिस्तथैवच १२७
स्वामिसेवकयोर्यत्रनीतिर्मूर्तिमतीकिल अधर्मकरशास्तिंवैयत्रसाक्षाद्र घूद्वहात् १२८
तद्गानेनजगद्व्याप्तंदिविदेवाअपिस्थिताः
किन्नराअपियद्गानंश्रुत्वामूर्च्छामिताःक्षणात् १२९
वीणायारणितंश्रुत्वातालमानेनशोभितम्
निखिलापरिषत्तत्रशालभंजीवचित्रिता १३०
हर्षादश्रूणिमुंचंतोरामाद्याभूमिपास्तथा
तद्गानपंचमालापमोहिताश्चित्रितोपमाः १३१
तत्ररामःसुतौदृष्ट्वामहागानविमोहकौ
अदात्ताभ्यांसुवर्णस्यलक्षंलक्षंपृथक्पृथक् १३२
तदादानपरंदृष्ट्वावाल्मीकिंमुनिसत्तमम् अब्रूतांप्रहसंतौतौकिंचिद्वक्रभ्रुवौततः १३३
मुनेमहानयोनेनक्रियतेभूमिपेनवै यदावाभ्यांसुवर्णानिदातुमिच्छतिलोभयन्

१३४
प्रतिग्रहोब्राह्मणानांशस्यतेनेतरेषुवैप्रतिग्रहपरोराजानरकायैवकल्पते १३५ आवयोःकृपयामुक्तंराज्यंभुंक्तेमहीपतिः कथंदातुंसुवर्णानिवांछतिश्रेयसांचितः १३६
इत्युक्तवंतौतौदृष्ट्वावाल्मीकिःकृपयायुतः
अशंसद्युष्मत्पितरंजानीथांनीतिवित्तमौ १३७
इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंबालकौनृपपादयोःलग्नौविनयसंयुक्तौमातृभक्त्यातिनिर्मलौ १३८
रामोबालौदृढंस्वांगेपरिरभ्यमुदान्वितः
मेनेस्त्रियास्तदाधर्मौमूर्तिमंतावुपस्थितौ १३९
सभापिरामसुतयोर्वीक्ष्यवक्त्रेमनोरमे
जानकीपतिभक्तित्वंसत्यंमेनेमुनीश्वर १४०
इतिशेषमुखप्रोक्तंश्रुत्वावात्स्यायनोऽब्रवीत्
रामायणंश्रोतुमनाःसर्वधर्मसमन्वितम् १४१
वात्स्यायनउवाच कस्मिन्कालेकृतंस्वामिन्रामायणमिदंमहत्कस्माच्चकारकिन्तत्रवर्णनंतद्वदस्वमे १४२
शेषउवाच-

एकदागतवान्विप्रोवाल्मीकिर्विपिनंमहत् यत्रतालास्तमालाश्चकिंशुकायत्रपुष्पिताः १४३
केतकीयत्ररजसाकुर्वतीसौरभंवनम्
शशिप्रभेवमहतीदृश्यतेशुभ्रकर्णभृत्
चंपकोबकुलश्चापिकोविदारःकुरंटकः १४४
अनेकेपुष्पितायत्रपादपाःशोभनेवने
कोकिलानांविरावेणषट्पदानांचशब्दितैः १४५
संघुष्टंसर्वतोरम्यंमनोहरवयोन्वितम् तत्रक्रौंचयुगंरम्यंकामबाणप्रपीडितम्
१४६
परस्परंप्रहृषितंरेमेस्निग्धतयास्थितम्तदाव्याधःसमागत्यतयोरेकंमनोहरम् १४७
अवधीन्निर्दयःकश्चिन्मांसास्वादनलोलुपःतदाक्रौंचीव्याधहतंस्वपतिंवीक्ष्यदुःखिता १४८
विललापभृशंदुःखान्मुंचंतीरावमुच्चकैः तदामुनिःप्रकुपितोनिषादंक्रौंचघातकम् १४९
शशापवार्युपस्पृश्यसरितःपावनंशुभम् मानिषादप्रतिष्ठांत्वमगमःशाश्वतीःसमाः १५०
यत्क्रौंचपक्षिणोरेकमवधीःकाममोहितम् तदाप्रबंधंश्लोकस्यजातंमत्वाह्यनुद्विजाः १५१
ऊचुर्मुनिंप्रहृष्टास्तेशंसंतःसाधुसाध्

विति
स्वामिञ्छापोदितेवाक्येभारतीश्लोकमातनोत् १५२
अत्यंतंमोहनोजातःश्लोकोऽयमुनिसत्तम
तदामुनिःप्रहृष्टात्माबभूववाडवर्षभ
तस्मिन्कालेसमागत्यब्रह्मापुत्रैःसमन्वितः १५३
वचोजगादवाल्मीकिंधन्योसित्वंमुनीश्वर
भारतीत्वन्मुखेस्थित्वाश्लोकत्वंसमपद्यत १५४
तस्माद्रामायणंरम्यंकुरुष्वमधुराक्षरम्
येनतेविमलाकीर्तिराकल्पांतंभविष्यति १५५
धन्यासैवमुखेवाणीरामनाम्नासमन्विता
अन्याकामकथानॄणांजनयत्येवपातकम् १५६
तस्मात्कुरुष्वरामस्यचरितंलोकविश्रुतम्येनस्यात्पापिनांपापहानिरेवपदेपदे १५७
इत्युक्त्वांतर्दधेस्रष्टासर्वदेवैःसमन्वितः
ततःसचिंतयामासकथंरामायणंभवेत् १५८
तदाध्यानपरोजातोनदीतीरेमनोरमे
तस्यचेतस्यथोरामःप्रादुर्भूतोमनोहरः १५९
नीलोत्पलदलश्यामंरामंराजीवलोचनम्
निरीक्ष्यतस्यचरितंभूतंभाविभवच्चयत् १६०
तदात्यंतंमुदंप्राप्तोरामायणमथासृजत्
मनोरमपदैर्युक्तंवृत्तैर्बहुविधैरपि १६१
षट्कांडानिसुरम्याणियत्ररामायणेऽनघ

बालमारण्यकंचान्यत्किष्किंधासुंदरंतथा १६२
युद्धमुत्तरमन्यच्चषडेतानिमहामते शृणुयाद्योनरःपुण्यात्सर्वपापैःप्रमुच्यते १६३
तत्रबालेतुसंतुष्टःपुत्रेष्ट्याचतुरस्सुतान्
प्रापपंक्तिरथःसाक्षाद्धरिंब्रह्मसनातनम् १६४
सकौशिकमखंगत्वासीतामुद्वाह्यभार्गवम् आगत्यपुरमुत्कृष्टोयौवराज्यप्रकल्पनम् १६५
मातृवाक्याद्वनंप्रागाद्गंगामुत्तीर्यपर्वतम्
चित्रकूटंमहिलयालक्ष्मणेनसमन्वितः १६६
भरतस्तंवनेश्रुत्वाजगामभ्रातरंनयी
तमप्राप्यस्वयंनंदिग्रामेवासमचीकरत् १६७
बालमेतच्छृणुष्वान्यदारण्यकसमुद्भवम् मुनीनामाश्रमेवासस्तत्रतत्रोपवर्णनम्
१६८
नासाच्छेदःशूर्पणख्याःखरदूषणनाशनम्
मायामारीचहननंदैत्याद्रामापहारणम् १६९
वनेविरहिणाभ्रांतंमनुष्यचरितंभृतम्
कबंधप्रेक्षणंतत्रपम्पायांगमनंतथा १७०
हनूमतासंगमनमित्येतद्वनसंज्ञितम्
अपरंचशृणुमुनेसंक्षिप्यकथयाम्यहम् १७१

सप्ततालप्रभेदश्चवालेर्मारणमद्भुतम्
सुग्रीवेराज्यदानंचनगवर्णनमित्युत १७२
लक्ष्मणात्कर्मसंदेशःसुग्रीवस्यविवासनम्
तथासैन्यसमुद्देशःसीतान्वेषणमप्युत १७३
संपातिप्रेक्षणंतत्रवारिधेर्लंघनंतथा
परतीरेकपिप्राप्तिःकैष्किंधंकांडमद्भुतम् १७४
सुंदरंशृणुकांडंवैयत्ररामकथाद्भुता
प्रतिगेहेप्रतिभ्रांतिःकपेश्चित्रस्यदर्शनम् १७५
सीतासंदर्शनंतत्रजानक्याभाषणंतथा
वनभंगःप्रकुपितैर्बंधनंवानरस्यच १७६
ततोलंकाप्रज्वलनंवानरैःसंगतिस्ततः
रामाभिज्ञानदानंचसैन्यप्रस्थानमेवच १७७
समुद्रेसेतुकरणंशुकसारणसंगतिः
इतिसुंदरमाख्यातंयुद्धेसीतासमागमः १७८
उत्तरेऋषिसंवादोयज्ञप्रारंभएवच
तत्रानेकारामकथाःशृण्वतांपापनाशकाः १७९
इतिषट्कांडमाख्यातंब्रह्महत्यापनोदनम्
संक्षेपतोमयातुभ्यमाख्यातंसुमनोहरम् १८०
चतुर्विंशतिसाहस्रंषट्कांडपरिचिह्नितम्तद्वैरामायणंप्रोक्तंमहापातकनाशनम् १८१
तच्छ्रुत्वाराघवःप्रीतःपुत्रावाधायचासने
दृढंतौपरिरभ्याथसीतांसस्मारवल्लभाम् १८२

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे रामायणगानंनामषट्षष्टितमोऽध्यायः ६६

सप्तषष्टितमोऽध्यायः
शेषउवाच
अथसौमित्रिरागत्यजानकींनतवान्मुहुः प्रेमगद्गदयाशंसन्वाचंरामप्रणोदिताम् १
सीतासमागतंदृष्ट्वालक्ष्मणंविनयान्वितम्
तन्मुखाद्रा
मसंदेशंश्रुत्वोवाचविलज्जिता २
सौमित्रेकथमागच्छेरामत्यक्तामहावने
तिष्ठामिरामंस्मरन्तीवाल्मीकेराश्रमेत्वहम् ३
तस्यामुखोदितंवाक्यंश्रुत्वासौमित्रिरब्रवीत्
मातःपतिव्रतेरामस्त्वामाकारयतेमुहुः ४
पतिव्रतापतिकृतंदोषंनानयतेहृदि
तस्मादागच्छहिमयास्थित्वास्यंदनउत्तमे ५
इत्यादिवचनंश्रुत्वाजानकीपतिदेवता
मनोरोषंपरित्यज्यतस्थौसौमित्रिणारथे ६
तापसीःसकलानत्वामुनींश्चनिगमोज्ज्वलान्रामंस्मरंतीमनसारथेस्थित्वागमत्पुरीम् ७
क्रमेणनगरींप्राप्तामहार्हाभरणान्विता

सरयूंसरितंप्रापयत्ररामःस्वयंस्थितः ८
रथादुत्तीर्यललितालक्ष्मणेनसमन्विता
रामस्यपादयोर्लग्नापतिव्रतपरायणा ९
रामस्तामागतांदृष्ट्वाजानकींप्रेमविह्वलाम्
साध्वित्वयासहेदानींकुर्वेयज्ञसमापनम् १०
वाल्मीकिंसानमस्कृत्यतथान्यान्विप्रसत्तमान्
जगाममातृपदयोःसन्नतिंकर्तुमुत्सुका ११
कौशल्यातामथायांतींवीरसूंजानकींप्रियाम्
आशीर्भिरभिसंयुज्यययौहर्षमनेकधा १२
कैकेयीपदयोर्नम्रांवीक्ष्यवैदेहपुत्रिकाम्
भर्त्रासहचिरंजीवसपुत्रेत्याशिषंव्यधात् १३
सुमित्रास्वपदेनम्रांवीक्ष्यवैदेहपुत्रिकाम्
आशिषंव्यदधात्तस्याःपुत्रपौत्रप्रदायिनीम् १४
सीताताःसर्वतोनत्वारामचंद्रप्रियासती
परमंहर्षमापन्नाबभूवकिलवाडव १५
समागतांवीक्ष्यपत्नींरामचंद्रस्यकुंभजः
सुवर्णपत्नींधिक्कृत्यतामधाद्धर्मचारिणीम् १६

रामस्तदायज्ञमध्येशुशुभेसीतयासह
तारयानुगतोयद्वच्छशीवशरदुत्प्रभः १७
प्रयोगमकरोत्तत्रकालेप्राप्तेमनोरमे
वैदेह्याधर्मचारिण्यासर्वपापापनोदनम् १८
सीतयासहितंरामंप्रसक्तंयज्ञकर्मणि निरीक्ष्यजहृषुस्तत्रकौतुकेनसमन्विताः
१९
वसिष्ठंप्राहसुमतिंरामस्तत्रक्रतौवरे
किंकर्तव्यंमयास्वामिन्नतःपरमवश्यकम् २०
रामस्यवचनंश्रुत्वागुरुःप्राहमहामतिः
ब्राह्मणानांप्रकर्तव्यापूजासंतोषकारिका २१
मरुत्तेनक्रुतुःसृष्टःपूर्वंसंभारसंभृतः
ब्राह्मणास्तत्रवित्ताद्यैस्तोषिताअभवंस्तदा २२
अत्यंतंवित्तसंभारंनेतुंविप्राशकन्नहि
प्राक्षिपन्हिमवद्देशेवित्तभारासहाद्विजाः २३
तस्मात्त्वमपिराजाग्र्यलक्ष्मीवान्नृपसत्तम
देहिदानादिविप्रेभ्योयथास्यात्प्रीतिरुत्तमा २४
एतच्छ्रुत्वासराजाग्र्यःपूज्यंमत्वाघटोद्भवम्
प्रथमंपूजयामासब्रह्मपुत्रंतपोधनम् २५

अनेकरत्नसंभारैःस्वर्णभारैरनेकधा देशैर्जनैःपरिवृतैरत्यंतप्रीतिदायकैः २६ अगस्त्यंपूजयामाससपत्नीकंमनोरमम् तथैवरत्नैःस्वर्णैश्चदेशैश्चविविधैरपि २७
व्यासंसत्यवतीपुत्रंतथैवसमपूजयत्
च्यवनंभार्ययासाकंसुरत्नैःसमपूजयत् २८
अन्यानपिमुनीन्सर्वानृत्विजस्तपसांनिधीन्
पूजयामासरत्नौघैःस्वर्णभारैरनेकधा २९
अदात्तदाक्रतौरामोविप्रेभ्योभूरिदक्षिणाम्
लक्षंलक्षंसुवर्णस्यप्रत्येकंत्वग्रजन्मने ३०
दीनांधकृपणेभ्यश्चददौदानमनेकधा यथासंतोषविहितैर्वित्तैरत्नैर्मनोहरैः ३१
वासांसिचविचित्राणिभोजनानिमृदूनिच
तत्रप्रादाद्यथाशास्त्रंसर्वेषांप्रीतिदायकम् ३२
हृष्टपुष्टजनाकीर्णंसर्वसत्त्वोपबृंहितम्
अत्यंतमभवद्धृष्टंपुरंपुंस्त्रीसमावृतम् ३३
दानंददंतंसर्वेषांवीक्ष्यकुंभोद्भवोमुनिः

अत्यंतपरमप्रीतिंययौक्रतुवरेद्विजः ३४
तदाभिषेकस्नानार्थंपानीयममृतोपमम्
आनेतुंचचतुःषष्टिनृपान्सस्त्रीन्समाह्वयत् ३५
रामस्तुसीतयासार्द्धमानेतुमुदकंययौ
घटेनस्वर्णवर्णेनसर्वालंकारशोभया ३६
सौमित्रिरप्यूर्मिलयामांडव्याभरतोनृपः
शत्रुघ्नःश्रुतकीर्त्याचकांतिमत्याचपुष्कलः ३७
सुबाहुःसत्यवत्याचसत्यवान्वीरभूषया
सुमदस्तत्रसत्कीर्त्याराज्ञ्याचविमलोनृपः ३८
राजावीरमणिस्तत्रश्रुतवत्यामनोज्ञया
लक्ष्मीनिधिःकोमलयारिपुतापॐऽगसेनया ३९
विभीषणोमहामूर्त्याप्रतापाग्र्यःप्रतीतया
उग्राश्वःकामगमयानीलरत्नोधिरम्यया ४०
सुरथःसुमनोहार्यातथामोहनयाकपिः
इत्यादीन्नृपतीन्विप्रोवसिष्ठःप्राहिणोन्मुनिः ४१
वसिष्ठःसरयूंगत्वाशिवपुण्यजलाप्लुताम्
उदकंमंत्रयामासवेदमंत्रेणमंत्रवित् ४२
पयःपुनीह्यमुंवाहमुदकेनमनोहृता यज्ञार्थंरामचंद्रस्यसर्वलोकैकरक्षितुः ४३
उदकंतन्मुनिस्पृष्टंसर्वेरामादयोनृपाः

आजह्रुर्मंडपतलेविप्रवर्यैरुपस्तुते ४४
पयोभिर्निर्मलैःस्नाप्यवाजिनंक्षीरसन्निभम्
मंत्रेणमंत्रयामासरामहस्तेनकुंभजः ४५
पुनीहिमांमहावाहअस्मिन्ब्रह्मसमाकुले
त्वन्मेधेनाखिलादेवाःप्रीणंतुपरितोषिताः ४६
इत्युक्त्वासनृपोरामःसीतयासममस्पृशत् तदासर्वेद्विजाश्चित्रममन्यंतकुतूहलात्
४७
परस्परमवोचंस्तेयन्नामस्मरणान्नराः
महापापात्प्रमुच्यंतेसरामःकिंवदत्यहो ४८
इत्युक्तवतिभूमीशेरामेकुंभोद्भवोमुनिः
करवालंचाभिमंत्र्यददौरामकरेमुनिः ४९
करवालेधृतेस्पृष्टेरामेणसहयःक्रतौ
पशुत्वंतुविहायाशुदिव्यरूपमपद्यत ५०
विमानवरमारूढश्चाप्सरोभिःसमंततः
चामरैर्वीज्यमानश्चवैजयंत्याविभूषितः ५१
तदातंवाजितांत्यक्त्वादिव्यरूपधरंवरम्
वीक्ष्यलोकाःक्रतौसर्वेविस्मयंप्राप्नुवंस्तदा ५२
तदारामःस्वयंजानञ्ज्ञापयन्सर्वतोनरान्
पप्रच्छदिव्यरूपंतंसुरंपरमधार्मिकः ५३
कस्त्वंदिव्यवपुःप्राप्तःकस्मात्त्वंवाजितांगतः
कथंसुरस्त्रीसहितःकिंचिकीर्षसितद्वद ५४

रामस्यवचनंश्रुत्वादेवःप्रोवाचभूमिपम्
हसन्मेघरवांवाणीमवदत्सुमनोहराम् ५५
तवाज्ञातंनसर्वत्रबाह्याभ्यंतरचारिणः
तथापिपृच्छतेतुभ्यंकथयामियथातथम् ५६
अहंपुराभवेरामद्विजःपरमधार्मिकः
अचरंप्रतिकूलंवैवेदस्यरिपुतापन ५७
कदाचिद्धुतपापायास्तीरेऽहगतवान्पुरा
अनेकवृक्षललितेसर्वत्रसुमनोरमे ५८
तत्रस्नात्वापितॄंस्तृप्त्वादानंदत्त्वायथाविधि
ध्यानंतवमहाबाहोकृतवान्वेदसंमितम् ५९
तदाजनाःसमायाताबहवस्तत्रभूपते
तेषांप्रवंचनार्थायदंभमेनमकारिषम् ६०
अनेकक्रतुसंभारैःपूर्णमजिरमुत्तमम्
वासोभिश्छादितंरम्यंचषालादियुतंमहत् ६१
अग्निहोत्रोद्भवोधूमःसर्वतोनभसॐगणम्
चकाररम्यमतुलंचित्रकारिवपुर्धरः ६२
अनेकतिलकश्रीभिःशोभितांगोमहत्तपाः दर्भशोभःसमित्पाणिर्दंभोमूर्तिधरःकिमु ६३
दुर्वासास्तत्रस्वच्छंदंपर्यटञ्जगतीतलम्
प्रापतत्रमहातेजाधूतपापसरित्तटे ६४
ददर्शमांदंभकरंमौनधारिणमग्रतः
अनर्घ्यकरमुन्मत्तमस्वागतवचःकरम् ६५
दृष्ट्वातीवक्रुधाक्रांतःसमुद्र

इवपर्वणि
शशापासौमुनिस्तीव्रोदंभिनंमांमहामतिः ६६
दंभंकरोषिचेत्तीरेसरितस्त्वंसुदुर्मते
तस्मात्प्राप्नुहिनिर्वाच्यंपशुत्वंतापसाधम ६७
शापंप्रदत्तंसंश्रुत्यदुःखितोऽहतदाभवम् अग्राहिषंपदेतस्यमुनेर्दुर्वाससःकिल ६८
तदामेकृतवान्रामद्विजोऽनुग्रहमुत्तमम्
वाजितांप्राप्नुहिमखेराजराजस्यतापस ६९
पश्चात्तद्धस्तसंपर्काद्याहितत्परमंपदम्
दिव्यंवपुर्मनोहारिधृत्वादंभविवर्जितम् ७०
तेनशापोपिसंदिष्टोममानुग्रहतांगतः यदहंतवहस्तस्यस्पर्शंप्राप्तोमनोरमम् ७१ यदेवरामदेवादिदुर्लभंबहुजन्मभिः तत्तेऽहकरजस्पर्शंप्राप्तवानिहदुर्लभम् ७२
आज्ञापयमहाराजत्वत्प्रसादादहंमहत् गच्छामिशाश्वतंस्थानंतवदुःखादिवर्जितम् ७३
नयत्रशोकोनजरानमृत्युःकालविभ्रमः
तत्स्थानंदेवगच्छामित्वत्प्रसादान्नराधिप ७४
इत्युक्त्वातंपरिक्रम्यविमानवरमारुहत्
अनेकरत्नखचितंसर्वदेवाधिवंदितम् ७५

गतोऽसौशाश्वतस्थानंरामपादप्रसादतः पुनरावृत्तिरहितंशोकमोहविवर्जितम् ७६ तेनतत्कथितंश्रुत्वारामंज्ञात्वेतरेजनाः
विस्मयंप्रापिरेसर्वेपरस्परमुदुन्मदाः ७७
शृणुद्विजमहाबुद्धेदंभेनापिस्मृतोहरिः ददातिमोक्षंसुतरांकिंपुनर्दंभवर्जनात् ७८
यथाकथंचिद्रामस्यकर्तव्यंस्मरणंपरम् येनप्राप्नोतिपरमंपदंदेवादिदुर्लभम् ७९ तच्चित्रंवीक्ष्यमुनयःकृतार्थंमेनिरेनिजम्
यद्रामचरणप्रेक्षाकरस्पर्शपवित्रितम् ८०
गतेतस्मिन्सुरेस्वर्गंहयरूपधरेपुरा
उवाचरामस्तपसांनिधीन्वेदविदुत्तमान् ८१
किंकर्तव्यंमयाब्रह्मन्हयोनष्टोगतःसुखम्
होमःकथंपुरोभावीसर्वदैवततर्पकः ८२
यथास्यात्सुरसंतृप्तिर्यथामेमखउत्तमः
तथाकुर्वंतुमुनयोयथामेस्याद्विधिश्रुतम् ८३
इतिवाक्यंसमाश्रुत्यजगादमुनिसत्तमः वसिष्ठःसर्वदेवानांचित्ताभिज्ञानकोविदः ८४

कर्पूरमाहरक्षिप्रंयेनदेवाःस्वयंपुरा प्राप्यहव्यंग्रहीष्यंतिमद्वाक्यप्रेरिताधुना ८५
इतिवाक्यंसमाकर्ण्यरामःक्षिप्रमुपाहरत्कर्पूरंबहुदेवानांप्रीत्यर्थंबहुशोभनम् ८६
तदामुनिःप्रहृष्टात्मादेवानाह्वयदद्भुतान्
तेसर्वेतत्क्षणात्प्राप्ताःस्वपरीवारसंवृताः ८७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे यज्ञप्रारंभोनामसप्तषष्टितमोऽध्यायः ६७

अष्टषष्टितमोऽध्यायः
शेषउवाच-
इन्द्रस्तत्रहविर्मृष्टंरामचन्द्रे णवीक्षितम्
परिस्वादन्क्रतौतृप्तिंनप्रापसुरसंयुतः १
नारायणोमहादेवोब्रह्मातत्रचतुर्मुखः वरुणश्चकुबेरश्चतथान्येलोकपालकाः २ तत्रास्वाद्यहविःस्निग्धंवसिष्ठेनपरिष्कृतम्
तत्रपुनर्हिविप्रेंद्रा

क्षुःधार्ताइवभोजनात् ३
सर्वान्देवांश्चसंतर्प्यहविषाकरुणानिधिः
वसिष्ठप्रेरितःसर्वमितिकर्तव्यमाचरत् ४
ब्राह्मणादानसंतुष्टाहविस्तुष्टाःसुरावराः
तृप्ताःसर्वेस्वकंभागंगृहीत्वास्वालयंययुः ५
ऋषिभ्योहोतृमुख्येभ्यःप्रादाद्राज्यंचतुर्दिशम्
संतुष्टास्तेद्विजाराममाशीर्भिरददुःशुभम् ६
पूर्णाहुतिंततःकृत्वावसिष्ठःप्राहसुस्त्रियः
वर्धापयंतुभूमीशंयागपूर्तिकरंपरम् ७
तद्वाक्यंताःस्त्रियःश्रुत्वालाजैरवाकिरन्मुदा
लावण्यजितकंदर्पंमहामणिविभूषितम् ८
ततोऽवभृथस्नानार्थंप्रेरयामासभूमिपम्
ययौरामःसहस्वीयैःसरयूतीरमुत्तमम् ९
अनेकराजकोटीभिःपरीतःपादचारिभिः जगामससरिच्छ्रेष्ठांपक्षिवृंदसमाकुलाम् १०
तारापतिरिवस्वाभिर्भार्याभिर्वृतउत्प्रभः
विरोचतेतथातद्वद्रामोराजगणैर्वृतः ११

तदुत्सवंसमाज्ञायययुर्लोकास्त्वरायुताःसीतापतिमुखालोकनिश्चलीभूतलोचनाः १२
राजेंद्रं सीतयासाकंगच्छंतंसरितंप्रति
विलोक्यमुदितालोकाश्चिरंदर्शनलालसाः १३
अनेकनटगंधर्वागायंतोयशउज्ज्वलम्
अनुजग्मुर्महीशानंसर्वलोकनमस्कृतम् १४
नर्तक्यस्तत्रनृत्यंत्यःक्षोभयंत्यःपतेर्मनः
जलयंत्रैश्चसिंचंत्योययुःश्रीरामसेवनम् १५
महाराजंविलिपंत्योहरिद्राकुंकुमादिभिः परस्परंप्रलिपंत्योमुदंप्रापुर्महत्तराम् १६
कुचयुग्मोपरिन्यस्तमुक्ताहारसुशोभिताः
श्रवणद्वंद्वसंमृष्टस्वर्णकुंडललक्षिताः १७
अनेकनरनारीभिःसंकीर्णंमार्गमाचरन्
यथावत्सरितंप्रापशिवपुण्यजलाप्लुताम् १८
तत्रगत्वासवैदेह्यारामःकमललोचनः
प्रविवेशजलंपुण्यंवसिष्ठादिभिरन्वितः १९
अनुप्रविविशुःसर्वेराजानोजनतास्तथा
तत्पादरजसापूतजलंलोकैकवंदितम् २०
परस्परंप्रसिंचंतोजलयंत्रैर्मनोरमैः सुशोणनयनाःसर्वेहर्षंप्रापुर्मनोधिकम् २१
सरामःसीतयासार्धंचिरंपुण्यजलप्लवे

क्रीडित्वाजलकल्लोलैर्निरगाद्धर्मसंयुतः २२
दुकूलवासाःसकिरीटकुंडलःकेयूरशोभावरकंकणान्वितः
कंदर्पकोटिश्रियमुद्वहन्नृपोराजाग्र्यवर्यैरुपसंस्तुतोबभौ २३
सयागयूपंवरवर्णशोभितंकृत्वासरित्तीरवरेमहामनाः
त्रैलोक्यलोकश्रियमापह्यद्भुतामन्यैर्दुरापांनृपतिर्भुजैर्निजैः २४
एवंजनकपुत्र्यासौहयमेधत्रयंचरन्
त्रैलोक्येकीर्तिमतुलांप्रापदेवैःसुदुर्लभाम् २५
एवंतेवर्णितंतातयत्पृष्टोरामसत्कथाम् विस्तृतःकथितोमेधोभूयःकिंपृच्छसेद्विज २६
यःशृणोतिहरेर्भक्त्यारामचंद्र
स्यसन्मखम्
ब्रह्महत्यांक्षणात्तीर्त्वाब्रह्मशाश्वतमाप्नुयात् २७
अपुत्रोलभतेपुत्रान्निर्धनोधनमाप्नुयात्
रोगार्तोमुच्यतेरोगाद्बद्धोमुच्येतबंधनात् २८
यत्कथाश्रवणाद्दुष्टःश्वपचोऽपिपरंपदम् प्राप्नोतिकिमुविप्राग्र्योरामभक्तिपरा

यणः २९
रामंस्मृत्वामहाभागंपापिनःपरमंपदम्
प्राप्नुयुःपरमंस्वर्गंशक्रदेवादिदुर्लभम् ३०
तेधन्यामानवालोकेयेस्मरंतिरघूत्तमम्
तेक्षणात्संसृतिंतीर्त्वागच्छंतिसुखमव्ययम् ३१
प्रत्येकमक्षरंब्रह्महत्यावंशदवानलः
तंयःश्रावयतेधीमांस्तंगुरुंसंप्रपूजयेत् ३२
श्रुत्वाकथांवाचकायगवांद्वंद्वंप्रदापयेत्
सपत्नीकायसंपूज्यवस्त्रालंकारभोजनैः ३३
कुंडलाभ्यांविराजंत्यौमुद्रि
काभिरलंकृते
रामसीतेस्वर्णमय्यौप्रतिमेशोभनेवरे ३४
कृत्वातुवाचकायैवदीयतेभोद्विजोत्तम
तस्यदेवाश्चपितरोवैकुंठंप्राप्नुयुस्तदा ३५
त्वयापृष्टारामकथामयातेकथितापुरा किमन्यत्कथ्यतांब्रह्मन्पुरतस्तवधीमतः ३६
शृण्वंतियेकथामेतांब्रह्महत्यौघनाशिनीम्
तेयांतिपरमंस्थानंयच्चदेवैःसुदुर्लभम् ३७

गोघ्नश्चापिसुतघ्नश्चसुरापोगुरुतल्पगः क्षणात्पूतोभवत्येवनात्रसंशयितुंक्षमम् ३८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखण्डेशेषवात्स्यायन संवादेरामाश्वमेधे श्रवणपठनपुण्यवर्णनंनामाष्टषष्टितमोऽध् यायः ६८
इति रामाश्वमेधप्रकरणं समाप्तम्

एकोनसप्ततितमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः -
सम्यक्छ्रुतोमहाभागत्वत्तोरामाश्वमेधकः इदानींवदमाहात्म्यंश्रीकृष्णस्यमहात्मनः १
सूतउवाच-
शृण्वंतुमुनिशार्दूलाःश्रीकृष्णचरितामृतम्
शिवापप्रच्छभूतेशंयत्तद्वःकीर्तयाम्यहम् २
एकदापार्वतीदेवीशिवंसंस्निग्धमानसा
प्रणयेननमस्कृत्यप्रोवाचवचनंत्विदम् ३
पार्वत्युवाच-अनंतकोटिब्रह्मांडतद्बाह्याभ्यंतरस्थितेः
विष्णोःस्थानंपरंतेषांप्रधानंवरमुत्तमम

् ४
यत्परंनास्तिकृष्णस्यप्रियंस्थानंमनोरमम्
तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वमहाप्रभो ५
ईश्वरउवाच-
गुह्याद्गुह्यतरंगुह्यंपरमानंदकारकम्
अत्यद्भुतंरहःस्थानमानंदंपरमंपरम् ६
दुर्लभानांचपरमंदुर्लभंमोहनंपरम्
सर्वशक्तिमयंदेविसर्वस्थानेषुगोपितम् ७
सात्वतांस्थानमूर्द्धन्यंविष्णोरत्यंतदुर्लभम्
नित्यंवृंदावनंनामब्रह्मांडोपरिसंस्थितम् ८
पूर्णब्रह्मसुखैश्वर्यंनित्यमानंदमव्ययम्
वैकुंठादितदंशांशंस्वयंवृंदावनंभुवि ९
गोलोकैश्वर्यंयत्किंचिद्गोकुलेतत्प्रतिष्ठितम्
वैकुंठवैभवंयद्वैद्वारिकायांप्रतिष्ठितम् १०
यद्ब्रह्मपरमैश्वर्यंनित्यंवृंदावनाश्रयम्
कृष्णधामपरंतेषांवनमध्येविशेषतः ११
तस्मात्त्रैलोक्यमध्येतुपृथ्वीधन्येतिविश्रुता
यस्मान्माथुरकंनामविष्णोरेकांतवल्लभम्

१२
स्वस्थानमधिकंनामधेयंमाथुरमंडलम् निगूढंविविधंस्थानंपुर्यभ्यंतरसंस्थितम् १३
सहस्रपत्रकमलाकारंमाथुरमंडलम्
विष्णुचक्रपरिभ्रामाद्धामवैष्णवमद्भुतम् १४
कर्णिकापर्णविस्तारंरहस्यद्रुममीरितम्
प्रधानंद्वादशारण्यंमाहात्म्यंकथितंक्रमात् १५
भद्रश्रीलोहभांडीरमहातालखदीरकाः
बकुलंकुमुदंकाम्यंमधुवृंदावनंतथा १६
द्वादशैतावतीसंख्याकालिद्याःसप्तपश्चिमे
पूर्वेपंचवनंप्रोक्तंतत्रास्तिगुह्यमुत्तमम् १७
महारण्यंगोकुलाख्यंमधुवृंदावनंतथा
अन्यच्चोपवनंप्रोक्तंकृष्णक्रीडारसस्थलम् १८
कदंबखंडनंनंदवनंनंदीश्वरंतथा
नंदनंदनखंडंचपलाशाशोककेतकी १९
सुगंधमानसंकैलममृतंभोजनस्थलम्
सुखप्रसाधनंवत्सहरणंशेषशायिकम् २०
श्यामपूर्वोदधिग्रामश्चक्रभानुपुरंतथा
संकेतंद्विपदंचैवबालक्रीडनधूसरम् २१
कामद्रुमंसुललितमुत्सुकंचापिकाननम्

नानाविधरसक्रीडानानालीलारसस्थलम् २२
नागविस्तारविष्टंभंरहस्यद्रुममीरितम्
सहस्रपत्रकमलंगोकुलाख्यंमहत्पदम् २३
कर्णिकातन्महद्धामगोविंदस्थानमुत्तमम्
तत्रोपरिस्वर्णपीठेमणिमंडपमंडितम् २४
कर्णिकायांक्रमाद्दिक्षुविदिक्षुदलमीरितम्
यद्दलंदक्षिणेप्रोक्तंपरंगुह्योत्तमोत्तमम् २५
तस्मिन्दलेमहापीठंनिगमागमदुर्गमम्
योगींद्रैरपिदुष्प्रापंसर्वात्मायच्चगोकुलम् २६
द्वितीयंदलमाग्नेय्यांतद्रहस्यदलंतथा संकेतंद्विपदंचैवकुटीद्वौतत्कुलेस्थितौ २७
पूर्वंदलंतृतीयंचप्रधानस्थानमुत्तमम्
गंगादिसर्वतीर्थानांस्पर्शाच्छतगुणंस्मृतम् २८
चतुर्थंदलमैशान्यांसिद्धपीठेऽपितत्पदम्व्यायामनूतनागोपीतत्रकृष्णंपतिंलभेत् २९
वस्त्रालंकारहरणंतद्दलेसमुदाहृतम्
उत्तरेपंचमंप्रोक्तंदलंसर्वदलोत्तमम् ३०
द्वादशादित्यमत्रैवदलंचकर्णिकासमम् वायव्यांतुदलंषष्ठंतत्रकालीह्रदःस्मृतः ३१
दलोत्तमोत्तमंचैवप्रधानंस्थानमुच्यते

सर्वोत्तमदलंचैवपश्चिमेसप्तमंस्मृतम् ३२
यज्ञपत्नीगणानांचतदीप्सितवरप्रदम्
अत्रासुरोऽपिनिर्वाणंप्रापत्रिदशदुर्लभम् ३३
ब्रह्ममोहनमत्रैवदलंब्रह्मह्रदावहम्
नैरृत्यांतुदलंप्रोक्तमष्टमंव्योमघातनम् ३४
शंखचूडवधस्तत्रनानाकेलिरसस्थलम्
श्रुतमष्टदलंप्रोक्तंवृंदारण्यांतरस्थितम् ३५
श्रीमद्वृंदावनंरम्यंयमुनायाःप्रदक्षिणम्
शिवलिगमधिष्ठानंदृष्टंगोपीश्वराभिधम् ३६
तद्बाह्येषोडशदलंश्रियापूर्णंतमीश्वरम्सर्वासुदिक्षुयत्प्रोक्तंप्रादक्षिण्याद्यथाक्रमम् ३७
महत्पदंमहद्धामस्वधामाधावसंज्ञकम्
प्रथमैकदलंश्रेष्ठंमाहात्म्यंकर्णिकासमम् ३८
तत्रगोवर्द्धनगिरौरम्येनित्यरसाश्रये
कर्णिकायांमहालीलातल्लीलारसगह्वरौ ३९
यत्रकृष्णोनित्यवृंदाकाननस्यपतिर्भवेत्कृष्णोगोविंदतांप्राप्तःकिमन्यैर्बहुभाषितैः ४०
दलंतृतीयमाख्यातंसर्वश्रेष्ठोत्तमोत्तमम्

चतुर्थंदलमाख्यातंमहाद्भुतरसस्थलम् ४१
नंदीश्वरवनंरम्यंतत्रनंदालयःस्मृतः
कर्णिकादलमाहात्म्यंपंचमंदलमुच्यते ४२
अधिष्ठाताऽत्रगोपालोधेनुपालनतत्परः
षष्ठंदलंयदाख्यातंतत्रनंदवनंस्मृतम् ४३
सप्तमंबकुलारण्यंदलंरम्यंप्रकीर्तितम्
तत्राष्टमंतालवनंतत्रधेनुवधःस्मृतः ४४
नवमंकुमुदारण्यंदलंरम्यंप्रकीर्तितम्
कामारण्यंचदशम्रंपधानंसर्वकारणम् ४५
ब्रह्मप्रसाधनंतत्रविष्णुच्छद्मप्रदर्शनम्
कृष्णक्रीडारसस्थानंप्रधानंदलमुच्यते ४६
दलमेकादशंप्रोक्तंभक्तानुग्रहकारणम्
निर्माणंसेतुबंधस्यनानावनमयस्थलम् ४७
भांडीरंद्वादशदलंवनंरम्यंमनोहरम्
कृष्णःक्रीडारतस्तत्रश्रीदामादिभिरावृतः ४८
त्रयोदशंदलंश्रेष्ठंतत्रभद्रवरंस्मृतम्
चतुर्दशदलंप्रोक्तंसर्वसिद्धिप्रदस्थलम् ४९
श्रीवनंतत्ररुचिरंसर्वैश्वर्यस्यकारणम्कृष्णक्रीडादलमयंश्रीकांतिकीर्तिवर्द्धनम् ५०
दलंपंचदशंश्रेष्ठंतत्रलोहवनंस्मृतम्
कथितंषोडशदलंमाहात्म्यंकर्णिकासमम् ५१
महावनंतत्रगीतंतत्रास्तिगुह्यमुत्तमम्

बालक्रीडारतस्तत्रवत्सपालैःसमावृतः ५२
पूतनादिवधस्तत्रयमलार्जुनभंजनम्
अधिष्ठातातत्रबालगोपालःपंचमाब्दिकः ५३
नाम्नादामोदरःप्रोक्तःप्रेमानंदरसार्णवः
दलंप्रसिद्धमाख्यातंसर्वश्रेष्ठदलोत्तमम् ५४
कृष्णक्रीडाचकिंजल्कीविहारदलमुच्यते
सिद्धप्रधानकिंजल्कदलंचसमुदाहृतम् ५५
पार्वत्युवाच-वृंदारण्यस्यमाहात्म्यंरहस्यंवाकिमद्भुतम्
तदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वमहाप्रभो ५६
ईश्वरउवाच-
कथितंतेप्रियतमेगुह्याद्गुह्योत्तमोत्तमम्
रहस्यानांरहस्यंयद्दुर्लभानांचदुर्लभम् ५७
त्रैलोक्यगोपितंदेविदेवेश्वरसुपूजितम् ब्रह्मादिवांछितंस्थानंसुरसिद्धादिसेवितम् ५८
योगींद्रा
हिसदाभक्त्यातस्यध्यानैकतत्पराः अप्सरोभिश्चगंधर्वैर्नृत्यगीतनिरंतरम् ५९
श्रीमद्वृंदावनंरम्यंपूर्णानंदरसाश्रयम

्
भूरिचिंतामणिस्तोयममृतंरसपूरितम् ६०
वृक्षंगुरुद्रुमंतत्रसुरभीवृंदसेवितम्
स्त्रींलक्ष्मींपुरुषंविष्णुंतद्दशांशसमुद्भवम् ६१
तत्रकैशोरवयसंनित्यमानंदविग्रहम्
गतिनाट्यंकलालापस्मितवक्त्रंनिरंतरम् ६२
शुद्धसत्वैःप्रेमपूर्णैर्वैष्णवैस्तद्वनाश्रितम्
पूर्णब्रह्मसुखेमग्नंस्फुरत्तन्मूर्तितन्मयम् ६३
मत्तकोकिलभृंगाद्यैःकूजत्कलमनोहरम्
कपोलशुकसंगीतमुन्मत्तालिसहस्रकम् ६४
भुजंगशत्रुनृत्याढ्यंसकलामोदविभ्रमम् नानावर्णैश्चकुसुमैस्तद्रेणुपरिपूरितम् ६५
पूर्णेंदुनित्याभ्युदयंसूर्यमंदांशुसेवितम्
अदुःखंदुःखविच्छेदंजरामरणवर्जितम् ६६ अक्रोधंगतमात्सर्यमभिन्नमनहंकृतम् पूर्णानंदामृतरसंपूर्णप्रेमसुखार्णवम् ६७
गुणातीतंमहद्धामपूर्णप्रेमस्वरूपकम् वृक्षादिपुलकैर्यत्रप्रेमानंदाश्रुवर्षितम् ६८
किंपुनश्चेतनायुक्तैर्विष्णुभक्तैःकिमु

च्यते
गोविंदांघ्रिरजःस्पर्शान्नित्यंवृंदावनंभुवि ६९
सहस्रदलपद्मस्यवृंदारण्यंवराटकम्
यस्यस्पर्शनमात्रेणपृथ्वीधन्याजगत्त्रये ७०
गुह्याद्गुह्यतरंरम्यंमध्येवृंदावनंभुवि
अक्षरंपरमानंदंगोविंदस्थानमव्ययम् ७१
गोविंददेहतोऽभिन्नंपूर्णब्रह्मसुखाश्रयम्
मुक्तिस्तत्ररजःस्पर्शात्तन्माहात्म्यंकिमुच्यते ७२
तस्मात्सर्वात्मनादेविहृदिस्थंतद्वनंकुरु
वृंदावनविहारेषुकृष्णंकैशोरविग्रहम् ७३
कालिदीचाकरोद्यस्यकर्णिकायांप्रदक्षिणाम्
लीलानिर्वाणगंभीरंजलंसौरभमोहनम् ७४
आनंदामृततन्मिश्रमकरंदघनालयम्
पद्मोत्पलाद्यैःकुसुमैर्नानावर्णसमुज्जवलम् ७५
चक्रवाकादिविहगैर्मंजुनानाकलस्वनैः
शोभमानंजलंरम्यंतरंगातिमनोरमम् ७६
तस्योभयतटीरम्याशुद्धकांचननिर्मिता गंगाकोटिगुणाप्रोक्तायत्रस्पर्शवराटकः

७७
कर्णिकायांकोटिगुणोयत्रक्रीडारतोहरिः
कालिदीकर्णिकाकृष्णमभिन्नमेकविग्रहम् ७८
पार्वत्युवाच
गोविंदस्यकिमाश्चर्यंसौंदर्याकृतविग्रहतदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वदयानिधे ७९
ईश्वरउवाच
मध्येवृंदावनेरम्येमंजुमंजीरशोभिते
योजनाश्रितसद्वृक्षशाखापल्लवमंडिते ८०
तन्मध्येमंजुभवनेयोगपीठंसमुज्जवलम्
तदष्टकोणनिर्माणंनानादीप्तिमनोहरम् ८१
तस्योपरिचमाणिक्यरत्नसिंहासनंशुभम्
तस्मिन्नष्टदलंपद्मंकर्णिकायांसुखाश्रयम् ८२
गोविंदस्यपरंस्थानंकिमस्यमहिमोच्यते
श्रीमद्गोविंदमंत्रस्थबल्लवीवृंदसेवितम् ८३
दिव्यव्रजवयोरूपंकृष्णंवृंदावनेश्वरम्
व्रजेंद्रं
संततैश्वर्यंव्रजबालैकवल्लभम् ८४
यौवनोद्भिन्नकैशोरंवयसाद्भुतविग्रहम् अनादिमादिंसर्वेषांनंदगोपप्रियात्मजम् ८५
श्रुतिमृग्यमजंनित्यंगोपीजनमनोहरम् परंधामपरंरूपंद्विभुजंगोकुलेश्वरम् ८६ बल्लवीनंदनंध्यायेन्निर्गुणस्यैककारणम्

सुश्रीमंतंनवंस्वच्छंश्यामधाममनोहरम् ८७ नवीननीरदश्रेणीसुस्निग्धंमंजुकुंडलम् फुल्लेंदीवरसत्कांतिसुखस्पर्शंसुखावहम् ८८
दलितांजनपुंजाभचिक्कणंश्याममोहनम् सुस्निग्धनीलकुटिलाशेषसौरभकुंतलम् ८९ तदूर्ध्वंदक्षिणेकालेश्यामचूडामनोहरम् नानावर्णोज्ज्वलंराजच्छिखंडिदलमंडितम् ९०
मंदारमंजुगोपुच्छाचूडंचारुविभूषणम् क्वचिद्बृहद्दलश्रेणीमुकुटेनाभिमंडितम् ९१
अनेकमणिमाणिक्यकिरीटभूषणंक्वचित्
लोलालकवृतंराजत्कोटिचंद्रसमाननम् ९२
कस्तूरीतिलकंभ्राजन्मंजुगोरोचनान्वितम्नीलेंदीवरसुस्निग्धसुदीर्घदललोचनम् ९३
आनृत्यद्भ्रूलताश्लेषस्मितंसाचिनिरीक्षणम्
सुचारून्नतसौंदर्यनासाग्रातिमनोहरम् ९४
नासाग्रगजमुक्तांशुमुग्धीकृतजगत्त्रयम्सिंदूरारुणसुस्निग्धाधरौष्ठसुमनोहरम् ९५
नानावर्णोल्लसत्स्वर्णमकराकृतिकुंडलम् तद्रश्मिपुंजसद्गंडमुकुराभलसद्द्युतिम् ९६
कर्णोत्पलसुमंदारमकरोत्तंसभूषितम् श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कंमुक्ताहारस्फुरद्

गलम् ९७
विलसद्दिव्यमाणिक्यंमंजुकांचनमिश्रितम्करेकंकणकेयूरंकिंकिणीकटिशोभितम् ९८
मंजुमंजीरसौंदर्य्यश्रीमदंघ्रिविराजितम्
कर्पूरागुरुकस्तूरीविलसच्चंदनादिकम् ९९
गोरोचनादिसंमिश्रदिव्यांगरागचित्रितम् स्निग्धपीतपटीराजत्प्रपदांदोलितांजनम् १००
गंभीरनाभिकमलंरोमराजीनतस्रजम् सुवृत्तजानुयुगलंपादपद्ममनोहरम् १०१ ध्वजवज्रांकुशांभोजकरांघ्रितलशोभितम् नखेंदुकिरणश्रेणीपूर्णब्रह्मैककारणम् १०२
केचिद्वदंतितस्यांशंब्रह्मचिद्रू पमद्वयम्
तद्दशांशंमहाविष्णुंप्रवदंतिमनीषिणः १०३ योगींद्रैसःनकाद्यैश्चतदेवहृदिचिंत्यते त्रिभंगंललिताशेषनिर्माणसारनिर्मितम् १०४
तिर्यग्ग्रीवजितानंतकोटिकंदर्पसुंदरम्
वामांसार्पितसद्गण्डस्फुरत्कांचनकुंडलम् १०५
सहापांगेक्षणस्मेरंकोटिमन्मथसुंदरम्
कुंचिताधरविन्यस्तवंशीमंजुकलस्वनैः १०६
जगत्त्रयंमोहयंतंमग्नंप्रेमसुधार्णवे

श्रीपार्वत्युवाच-परमंकारणंकृष्णंगोविंदाख्यंमहत्पदम् १०७
वृंदावनेश्वरंनित्यंनिर्गुणस्यैककारणम्तत्तद्र
हस्यमाहात्म्यंकिमाश्चर्यंचसुंदरम् १०८
तद्ब्रूहिदेवदेवेशश्रोतुमिच्छाम्यहंप्रभो
ईश्वरउवाच-
यदंघ्रिनखचंद्राशुं!महिमांतोनगम्यते १०९
तन्माहात्म्यंकियद्देविप्रोच्यतेत्वंमुदाशृणु
अनंतकोटिब्रह्मांडेअनंतत्रिगुणोच्छ्रये ११०
तत्कलाकोटिकोट्यंशाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः
सृष्टिस्थित्यादिनायुक्तास्तिष्ठंतितस्यवैभवाः १११
तद्रूपकोटिकोट्यंशाःकलाःकंदर्पविग्रहाः जगन्मोहंप्रकुर्वंतितदंडांतरसंस्थिताः ११२
तद्देहविलसत्कांतिकोटिकोट्यंशकोविभुः तत्प्रकाशस्यकोट्यंशरश्मयोरविविग्रहाः ११३
तस्यस्वदेहकिरणैःपरानंदरसामृतैः परमामोदचिद्रूपैर्निर्गुणस्यैककारणैः

११४
तदंशकोटिकोट्यंशाजीवंतिकिरणात्मकाः तदंघ्रिपंकजद्वंद्वनखचंद्रमणिप्रभाः ११५
आहुःपूर्णब्रह्मणोऽपिकारणंवेददुर्गमम्
तदंशसौरभानंतकोट्यंशोविश्वमोहनः ११६
तत्स्पर्शपुष्पगंधादिनानासौरभसंभवः
तत्प्रियाप्रकृतिस्त्वाद्याराधिकाकृष्णवल्लभा ११७
तत्कलाकोटिकोट्यंशादुर्गाद्यास्त्रिगुणात्मिकाः
तस्याअंघ्रिरजःस्पर्शात्कोटिविष्णुःप्रजायते ११८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येकृष्णचरित्रे एकोनसप्ततितमोऽध्यायः ६९

सप्ततितमोऽध्यायः
पार्वत्युवाच-यदाकर्णनमेतस्ययेवापारिषदाःप्रभोः तदहंश्रोतुमिच्छामिकथयस्वदयानिधे १ ईश्वरउवाच
राधयासहगोविंदंस्वर्णसिंहासनेस्थितम् पूर्वोक्तरूपलावण्यंदिव्यभूषांबरस्रजम् २

त्रिभंगीमंजुसुस्निग्धंगोपीलोचनतारकम् तद्बाह्येयोगपीठेचस्वर्णसिंहासनावृते ३ प्रत्यंगरभसावेशाःप्रधानाःकृष्णवल्लभाःललिताद्याःप्रकृत्यंशामूलप्रकृतिराधिका ४
संमुखेललितादेवीश्यामलावायुकोणके उत्तरेश्रीमतीधन्याएशान्यांश्रीहरिप्रिया ५
विशाखाचतथापूर्वेशैब्याचाग्नौततःपरम्
पद्माचदक्षिणेपश्चान्नैरृतेक्रमशःस्थिताः ६
योगपीठेकेसराग्रेचारुचंद्रावतीप्रिया
अष्टौप्रकृतयःपुण्याःप्रधानाःकृष्णवल्लभाः ७
प्रधानप्रकृतिस्त्वाद्याराधाचंद्रावतीसमा
चंद्रावलीचित्ररेखाचंद्रामदनसुंदरी ८
प्रियाचश्रीमधुमतीचंद्ररेखाहरिप्रिया
षोडशाद्याःप्रकृतयःप्रधानाःकृष्णवल्लभाः ९
वृंदावनेश्वरीराधातथाचंद्रावलीप्रिया
अभिन्नगुणलावण्यसौंदर्याश्चारुलोचनाः १०
मनोहरामुग्धवेषाःकिशोरीवयसोज्ज्वलाः
अग्रेतनास्तथाचान्यागोपकन्याःसहस्रशः ११
शुद्धकांचनपुंजाभाःसुप्रसन्नाःसुलोचनाःतद्रूपहृदयारूढास्तदाश्लेषसमुत्सुकाः

१२
श्यामामृतरसेमग्नाःस्फुरत्तद्भावमानसाःनेत्रोत्पलार्चितेकृष्णपादाब्जेऽपितचेतसः १३
श्रुतिकन्यास्ततोदक्षेसहस्रायुतसंयुताःजगन्मुग्धीकृताकाराहृद्वर्तिकृष्णलालसाः १४
नानासत्वस्वरालापमुग्धीकृतजगत्त्रयाः तत्रगूढरहस्यानिगायंत्यःप्रेमविह्वलाः १५
देवकन्यास्ततःसव्येदिव्यवेषारसोज्ज्वलाः
नानावैदिग्ध्यनिपुणादिव्यभावभरान्विताः १६
सौंदर्यातिशयेनाढ्याःकटाक्षातिमनोहराः
निर्लज्जास्तत्रगोविंदेतदंगस्पर्शनोद्यताः १७
तद्भावमग्नमनसःस्मितसाचिनिरीक्षणाः
मंदिरस्यततोबाह्येप्रिययाविशदावृते १८
समानवेषवयसःसमानबलपौरुषाः
समानगुणकर्माणःसमानाभरणप्रियाः १९
समानस्वरसंगीतवेणुवादनतत्पराः श्रीदामापश्चिमेद्वारेवसुदामातथोत्तरे २०
सुदामाचतथापूर्वेकिंकिणीचापिदक्षिणे तद्बाह्येस्वर्णपीठेचसुवर्णमंदिरावृते

२१
स्वर्णवेद्यंतरस्थेतुस्वर्णाभरणभूषिते स्तोककृष्णंसुभद्राद्यैर्गोपालैरयुतायुतैः २२
शृंगवीणावेणुवेत्रवयोवेषाकृतिस्वरैः
तद्गुणध्यानसंयुक्तैर्गायद्भिरपिविह्वलैः २३
चित्रार्पितैश्चित्ररूपैःसदानंदाश्रुवर्षिभिः
पुलकाकुलसर्वांगैर्योगींद्रै
रिवविस्मितैः २४
क्षरत्ययोभिर्गोविंदैरसंख्यातैरुपावृतम्
तद्बाह्येस्वर्णप्राकारेकोटिसूर्यसमुज्जवले २५
चतुर्दिक्षुमहोद्यानंमंजुसौरभमोहिते
पश्चिमेसंमुखेश्रीमत्पारिजातद्रुमाश्रये २६
तदधस्तुस्वर्णपीठेस्वर्णमंडनमंडिते
तन्मध्येमणिमाणिक्यदिव्यसिंहासनोज्ज्वले २७
तत्रोपरिपरानंदंवासुदेवंजगत्प्रभुम्
त्रिगुणातीतचिद्रूपंसर्वकारणकारणम् २८
इंद्रनीलघनश्यामंनीलकुंचितकुंतलम्
पद्मपत्रविशालाक्षंमकराकृतिकुंडलम् २९
चतुर्भुजंतुचक्रासिगदाशंखांबुजायुधम्

आद्यंतरहितंनित्यंप्रधानंपुरुषोत्तमम् ३०
ज्योतीरूपंमहद्धामपुराणंवनमालिनम्
पीतांबरधरंस्निग्धंदिव्यभूषणभूषितम् ३१
दिव्यानुलेपनंराजच्चित्रितांगमनोहरम्
रुक्मिणीसत्यभामाचनाग्नजितीसुलक्षणा ३२
मित्रविंदानुविंदासुनंदाजांबवतीप्रिया
सुशीलाचाष्टमहिलावासुदेवप्रियास्ततः ३३
उद्भ्राजिताःपारिषदावृतयोर्भक्तितत्पराः
उत्तरेसुमहोद्यानेहरिचंदनसंश्रये ३४
तत्राधस्तुस्वर्णपीठेमणिमंडपमंडिते
तन्मध्येहेमनिर्माणदलेसिंहासनोज्जवले ३५
तत्रैवसहरेवत्यासंकर्षणहलायुधम्
ईश्वरस्यप्रियानंतमभिन्नगुणरूपिणम् ३६
शुद्धस्फटिकसंकाशंरक्तांबुजदलेक्षणम् नीलपट्टधरंस्निग्धंदिव्यभूषास्रगंबरम्
३७
मधुपानेसदासक्तंमधुघूर्णितलोचनम्
प्रवीरदक्षिणेभागेमंजुनाभ्यंतरस्थिते ३८
संतानवृक्षमूलेतुमणिमंदिरमंडितम्
तन्मध्येमणिमाणिक्यदिव्यसिंहासनोज्ज्वले ३९
प्रद्युम्नंचरतीदेवंतत्रोपरिसुखस्थितम्जगन्मोहनसौंदर्य्यसारश्रेणीरसात्मकम् ४०
असितांभोजपुंजाभमरविंददलेक्षणम्

दिव्यालंकारभूषाभिर्दिव्यगंधानुलेपनम् ४१
जगन्मुग्धीकृताशेषसौंदर्याश्चर्यविग्रहम्
पूर्वोद्यानेमहारण्येसुरद्रुमसमाश्रये ४२
तत्राधस्तुस्वर्णपीठेहेममंडपमंडिते तस्यमध्येस्थिरेराजद्दिव्यसिंहासनोज्ज्वले ४३
दिव्योषयासमंश्रीमदनिरुद्धंजगत्पतिम्
सांद्रा
नंदघनश्यामंसुस्निग्धंनीलकुंतलम् ४४
सुभ्रून्नतलताभंगींसुकपोलंसुनासिकम्
सुग्रीवंसुंदरंवक्षोमनोहरमनोहरम् ४५
किरीटिनंकुंडलिनंकंठभूषाविभूषितम्
मंजुमंजीरमाधुर्यादतिसौंदर्यविग्रहम् ४६
प्रियभृत्यगणाराध्यंयत्रसंगीतकप्रियम् पूर्णब्रह्मसदानंदंशुद्धसत्वस्वरूपकम् ४७
तस्योर्द्ध्वेचांतरिक्षेचविष्णुंसर्वेश्वरेश्वरम्
अनादिमादिचिद्रूपंचिदानंदंपरंविभुम् ४८
त्रिगुणातीतमव्यक्तंनित्यमक्षयमव्ययम्
समेघपुंजमाधुर्यसौंदर्यश्यामविग्रहम् ४९
नीलकुंचितसुस्निग्धकेशपाशातिसुंदरम्
अरविंददलस्निग्धसुदीर्घचारुलोचनम् ५०

किरीटकुंडलोद्गंडशुद्धसत्वात्मभिर्वृतम्
आत्मारामैश्चचिद्रू पैस्तन्मूर्तिध्यानतत्परैः ५१
हृदयारूढतद्ध्य्नौर्नासाग्रन्यस्तलोचनैः
क्रियतेऽहैतुकीभक्तिःकायहृद्वृत्तिभाषितैः ५२
तत्सव्येयक्षगंधर्वसिद्धविद्याधरादिभिःसुकांतैरप्सरःसंघैर्नृत्यसंगीततत्परैः ५३
तदंगभजनंकामंवांछद्भिःकृष्णलालसैः
तदग्रेवैष्णवैःसर्वैश्चांतरिक्षेसुखासने ५४
प्रह्लादनारदाद्यैश्चकुमारशुकवैष्णवैः
जनकाद्यैर्लसद्भावैर्हृद्बाह्यस्फूर्तितत्परैः ५५
पुलकाकुलसर्वांगैःस्फुरत्प्रेमसमाकुलैःरहस्यामृतसंसिक्तैरर्द्धयुग्माक्षरोमनुः ५६
मंत्रचूडामणिः प्रोक्तःसर्वमंत्रैककारणम् सर्वदेवस्यमंत्राणांकैशोरंमंत्रहेतुकम् ५७
सर्वकैशोरमंत्राणांहेतुश्चूडामणिर्मनुःजपंकुर्वंतिमनसापूर्णप्रेमसुखाश्रयाः ५८

वांछंतितत्पदांभोजेनिश्चलंप्रेमसाधनम् तद्बाह्येस्फटिकाद्युच्चप्रावारेसुमनोहरे ५९
कुंकुमैःसितरक्ताद्यैश्चतुर्दिक्षुसमाकुलैः
शुक्लंचतुर्भुजंविष्णुंपश्चिमेद्वारपालकम् ६०
शंखचक्रगदापद्मकिरीटादिविभूषितम्
रक्तंचतुर्भुजंपद्मशंखचक्रगदायुधम् ६१
किरीटकुंडलोद्दीप्तद्वारपालकमुत्तरे गौरंचतुर्भुजंविष्णुंशुंखचक्रगदायुधम् ६२
किरीटकुंडलाद्यैश्चशोभितंवनमालिनम्
पूर्वद्वारेद्वारपालंगौरंविष्णुंप्रकीर्तितम् ६३
कृष्णवर्णंचतुर्बाहुंशंखचक्रादिभूषणम्
दक्षिणद्वारपालंतुश्रीविष्णुंकृष्णवर्णकम् ६४
श्रीकृष्णचरितंह्येतद्यःपठेत्प्रयतःशुचिः
शृणुयाद्वापियोभक्त्यागोविंदेलभतेरतिम् ६५
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेकृष्णचरितेसप्त तितमोऽध्यायः ७०

एकसप्ततितमोऽध्यायः श्रीदेव्युवाच-भगवन्सर्वभूतेशसर्वात्मन्सर्वसंभव
देवेश्वरमहादेवसर्वज्ञकरुणाकर १
त्वयानुकंपितैवाहंभूयोऽप्याहानुकंपया
त्रैलोक्यमोहनामंत्रास्त्वयामेकथिताःप्रभो २
तेनदेवेनगोपीभिर्महामोहनरूपिणा
केनकेनविशेषणचिक्रीडेतद्वदस्वमे ३
महादेवउवाच
एकदावादयन्वीणांनारदोमुनिपुंगवः
कृष्णावतारमाज्ञायप्रययौनंदगोकुलम् ४
गत्वातत्रमहायोगमयेशंविभुमच्युतम्
बालनाट्यधरंदेवदर्शनंनंदवेश्मनि ५
सुकोमलपटास्तीर्णहेमपर्यंकिकोपरि
शयानंगोपकन्याभिःप्रेक्षमाणंसदामुदम् ६
अतीवसुकुमारांगंमुग्धंमुग्धविलोकनम्
विस्रस्तनीलकुटिलकुंतलावनिमंडलम् ७
किंचित्स्मितांकुरव्यंजदेकद्विरदकुड्मलम्
स्वप्रभाभिर्भासयंतंसमंताद्भवनोदरम् ८
दिग्वाससंसमालोक्यसोऽतिहर्षमवापह
संभाष्यगोपतिंनंदमाहसर्वप्रभुप्रियः ९
नारायणपराणांतुजीवनंह्यतिदुर्लभम्
अस्यप्रभावमतुलंनजानंतीहकेचन १०
भवब्रह्मादयोऽप्यस्मिन्रतिंवांच्छन्तिश

ाश्वतीम्
चरितंचास्यबालस्यसर्वेषामेवहर्षणम् ११
मुदागायंतिशृण्वंतिचाभिनंदंतितादृशाः
अस्मिंस्तवसुतेऽचित्यप्रभावेस्निग्धमानसाः १२
नराःसंतिनतेषांवैभवबाधाभविष्यति
मुंचेहपरलोकेच्छाःसर्वाबल्लवसत्तम १३
एकांतेनैकभावेनबालेऽस्मिन्प्रीतिमाचर
इत्युक्त्वानंदभवनान्निष्क्रांतोमुनिपुंगवः १४
तेनार्चितोविष्णुबुद्ध्य्प्राणम्यचविसर्जितः
अथासौचिंतयामासमहाभागवतोमुनिः १५
अस्यकांताभगवतीलक्ष्मीर्नारायणेहरौ
विधायगोपिकारूपंक्रीडार्थंशार्ङ्गधन्वनः १६
अवश्यमवतीर्णासाभविष्यतिनसंशयः
तामहंविचिनोम्यद्यगेहेगेहेव्रजौकसाम् १७
विमृश्यैवंमुनिवरोगेहानिव्रजवासिनाम्
प्रविवेशातिथिर्भूत्वाविष्णुबुद्ध्य्सा
उ!पूजितः १८
सर्वेषांबल्लवादीनांरतिंनंदसुतेपराम्
दृष्ट्वामुनिवरःसर्वान्मनसाप्रणनामह १९
गोपालानांगृहेबालांददर्शश्वेतरूपिणीम्
सदृष्ट्वातर्कयामासरमाह्येषानसंशयः २०
प्रविवेशततोधीमान्नंदसख्युर्महात्मनः

कस्यचिद्गोपवर्य्यस्यभानुनाम्नोगृहंमहत् २१
अर्चितोविधिवत्तेनसोऽप्यपृच्छन्महामनाःसाधोत्वमसिविख्यातोधर्मनिष्ठतयाभुवि २२
तवाहंधनधान्यादिसमृद्धिंसंविभावये
कच्चित्तेयोग्यःपुत्रोऽस्तिकन्यावाशुभलक्षणा २३
यतस्तेकीर्तिरखिलंलोकंव्याप्यभविष्यति
इत्युक्तोमुनिवर्य्येणभानुरानीयपुत्रकम् २४
महातेजस्विनंदृप्तंनारदायाभ्यवादयत् दृष्ट्वामुनिवरस्तंतुरूपेणाप्रतिमंभुवि २५
पद्मपत्रविशालाक्षंसुग्रीवंसुंदरभ्रुवम्
चारुदंतंचारुकर्णंसर्वावयवसुंदरम् २६
तंसमाश्लिष्यबाहुभ्यांस्नेहाश्रूणिविमुच्यच
ततःसगद्गदप्राहप्रणयेनमहामुनिः २७
नारदउवाच-
अयंशिशुस्तेभवितासुसखारामकृष्णयोः विहरिष्यतिताभ्यांचरात्रिंदिवमतंद्रितः २८
ततआभाष्यतंगोपप्रवरंमुनिपुंगवः यदागंतुंमनश्चक्रेतत्रैवंभानुरब्रवीत् २९

एकास्तिपुत्रिकादेवदेवपत्न्युपमामम
कनीयसीशिशोरस्यजडांधबधिराकृतिः ३०
उत्साहाद्वृद्धयेयाचेत्वांवरंभगवत्तम
प्रसन्नदृष्टिमात्रेणसुस्थिरांकुरुबालिकाम् ३१
श्रुत्वैवंनारदोवाक्यंकौतुकाकृष्टमानसः अथप्रविश्यभवनंलुठंतींभूतलेसुताम् ३२
उत्थाप्यांकेनिधायातिस्नेहविह्वलमानसः
भानुरप्याययौभक्तिनम्रोमुनिवरांतिकम् ३३
अथभागवतश्रेष्ठःकृष्णस्यातिप्रियोमुनिःदृष्ट्वातस्याःपरंरूपमदृष्टाश्रुतमद्भुतम् ३४
अभूत्पूर्वसमंमुग्धोहरिप्रेमामहामुनिः
विगाह्यपरमानंदसिंधुमेकरसायनम् ३५
मुहूर्त्तद्वितयंतत्रमुनिरासीच्छिलोपमःमुनींद्र
प्रःतिबुद्धस्तुशनैरुन्मील्यलोचने ३६
महाविस्मयमापन्नस्तूष्णीमेवस्थितोऽभवत् अंतर्हृदिमहाबुद्धिरेवमेवंव्यचिंतयत् ३७
भ्रांतंसर्वेषुलोकेषुमयास्वच्छंदचारिणा अस्यारूपेणसदृशीदृष्ट्वानैवचकुत्रचित् ३८
ब्रह्मलोकेरुद्रलोकइंद्रलोकेचमेगतिः नकोपिशोभाकोट्यंशःकुत्राप्यस्याविलोकितः ३९
महामायाभगवतीदृष्टाशैलेंद्रनंदिनी

यस्यारूपेणसकलंमुह्यतेसचराचरम् ४०
साप्यस्याःसुकुमारांगीलक्ष्मींनाप्नोतिकर्हिचित्
लक्ष्मीःसरस्वतीकांतिविद्याद्याश्चवरस्त्रियः ४१
छायामपिस्पृशंत्यस्याःकदाचिन्नैवदृश्यते
विष्णोर्यन्मोहिनीरूपंहरोयेनविमोहितः ४२
मयादृष्टंचतदपिकुतोऽस्यासदृशंभवेत्
ततोऽस्यास्तत्त्वमाज्ञातुंनमेशक्तिःकथंचन ४३
अन्येचापिनजानंतिप्रायेणैनांहरेःप्रियाम्
अस्याःसंदर्शनादेवगोविंदचरणांबुजे ४४
याप्रेमर्द्धिरभूत्सामेभूतपूर्वानकर्हिचित्
एकांतेनौमिभवतींदर्शयित्वातिवैभवम् ४५
कृष्णस्यसंभवत्यस्यारूपंपरमतुष्टये
विमृश्यैवंमुनिर्गोपप्रवरंप्रेष्यकुत्रचित् ४६
निभृतेपरितुष्टावबालिकांदिव्यरूपिणीम्
अपिदेविमहायोगमायेश्वरिमहाप्रभे ४७
महामोहनदिव्यांगिमहामाधुर्यवर्षिणि
महाद्भुतरसानंदशिथिलीकृतमानसे ४८
महाभाग्येनकेनापिगतासिममदृक्पथम् नित्यमंतर्मुखादृष्टिस्तवदेविविभाव्यते

४९
अंतरेवमहानंदपरितृप्तैवलक्ष्यसे
प्रसन्नंमधुरंसौम्यमिदंसुमुखमंडनम् ५०
व्यनक्तिपरमाश्चर्यंकमप्यंतःसुखोदयम्
रजःसंबंधिकलिकाशक्तिस्तत्वातिशोभने ५१
सृष्टिस्थितिसमाहाररूपिणीत्वमधिष्ठिता
तत्त्वंविशुद्धसत्वाशुशक्तिर्विद्यात्मिकापरा ५२
परमानंदसंदोहंदधतीवैष्णवंपरम्
कात्वयाश्चर्यविभवेब्रह्मरुद्रा
दिदुर्गमे ५३
योगींद्राणांध्यानपथंनत्वंस्पृशसिकर्हिचित्
इच्छाशक्तिर्ज्ञानशक्तिःक्रियाशक्तिस्तवेशितुः ५४
तवांशमात्रमित्येवंमनीषामेप्रवर्त्तते मायाविभूतयोऽचित्यास्तन्मायार्भकमायिनः ५५
परेशस्यमहाविष्णोस्ताःसर्वास्तेकलाकलाः आनंदरूपिणीशक्तिस्त्वमीश्वरिनसंशयः ५६
त्वयाचक्रीडतेकृष्णोनूनंवृंदावनेवने
कौमारेणैवरूपेणत्वंविश्वस्यचमोहिनी ५७
तारुण्यवयसास्पृष्टंकीदृक्तेरूपमद्भुतम्
कीदृशंतवलावण्यंलीलाहासेक्षणान्वितम् ५८
हरिमानुषलोभेनवपुराश्चर्यमंडितम्

द्रष्टुंतदहमिच्छामिरूपंतेहरिवल्लभे ५९
येननंदसुतःकृष्णोमोहंसमुपयास्यति
इदानींममकारुण्यान्निजंरूपंमहेश्वरि ६०
प्रणतायप्रपन्नायप्रकाशयितुमर्हसि
इत्युक्तामुनिवर्य्येणतदनुव्रतचेतसा ६१
महामाहेश्वरींनत्वामहानंदमयींपराम्
महाप्रेमतरोत्कंठाव्याकुलांगींशुभेक्षणाम् ६२
ईक्षमाणेनगोविंदमेवंवर्णयतास्थितम्
जयकृष्णमनोहारिञ्जयवृंदावनप्रिय ६३
जयभ्रूभंगललितजयवेणुरवाकुल
जयबर्हकृतोत्तंसजयगोपीविमोहन ६४
जयकुंकुमलिप्तांगजयरत्नविभूषण
कदाहंत्वत्प्रसादेनअनयादिव्यरूपया ६५
सहितंनवतारुण्यमनोहारिवपुःश्रिया
विलोकयिष्येकैशोरेमोहनंत्वांजगत्पते ६६
एवंकीर्त्तयतस्तस्यतत्क्षणादेवसापुनः
बभूवदधतीदिव्यंरूपमत्यंतमोहनम् ६७
चतुर्दशाब्दवयसासंमितंललितंपरम्
समानवयसश्चान्यास्तदैवव्रजबालिकाः ६८
आगत्यवेष्टयामासुर्दिव्यभूषांबरस्रजः
मुनींद्र
सःतुनिश्चेष्टोबभूवाश्चर्यमोहितः ६९
बालायास्तास्तदासख्यश्चरणांबुकणैर्मुनिम्
निषिच्यबोधयामासुरूचुश्चकृपयान्विताः ७०

मुनिवर्यमहाभागमहायोगेश्वरेश्वर
त्वयैवपरयाभक्त्याभगवान्हरिरीश्वरः ७१
नूनमाराधितोदेवोभक्तानांकामपूरकः
यदियंब्रह्मरुद्राद्यैर्देवैःसिद्धमुनीश्वरैः ७२
महाभागवतैश्चान्यैर्दुर्दर्शादुर्गमापिच
अत्यद्भुतवयोरूपमोहिनीहरिवल्लभा ७३
केनाप्यचिंत्यभाग्येनतवदृष्टिपथंगता
उत्तिष्ठोत्तिष्ठविप्रर्षेधैर्यमालंब्यसत्वरम् ७४
एनांप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कुरुपुनःपुनः
किंनपश्यसिचार्वंगीमत्यंतव्याकुलामिव ७५
अस्मिन्नेवक्षणेनूनमंतर्धानंगमिष्यति
नानयासहसंलापःकथंचित्तेभविष्यति ७६
दर्शनंचपुनर्नास्याःप्राप्स्यसिब्रह्मवित्तम
किंतुवृंदावनेकापिभात्यशोकलताशुभा ७७
सर्वकालेऽपिपुष्पाढ्यासर्वदिग्व्यापिसौरभा
गोवर्द्धनाददूरेणकुसुमाख्यसरस्तटे ७८
तन्मूलेह्यर्द्धरात्रेचद्रक्ष्यस्यस्मानशेषतः श्रुत्वैवंवचनंतासांस्नेहविह्वलचेतसाम् ७९
यावत्प्रदक्षिणीकृत्यप्रणमेद्दंडवन्मुन

िः
मुहूर्त्तद्वितयंबालांनानानिर्माणशोभनाम् ८०
आहूयभानुंप्रोवाचनारदःसर्वशोभनाम्
एवंप्रभावाबालेयंनसाध्यादैवतैरपि ८१
किंतुयद्गृहमेतस्याःपदचिह्नविभूषितम्
तत्रनारायणोदेवःस्वयंवसतिमाधवः ८२
लक्ष्मीश्चवसतेनित्यंसर्वाभिःसर्वसिद्धिभिः
अद्यएनांवरारोहांसर्वाभरणभूषणाम् ८३
देवीमिवपरांगेहेरक्षयत्नेनसत्तम
इत्युक्त्वामनसैवैनांमहाभागवतोत्तमः ८४
तद्रूपमेवसंस्मृत्यप्रविष्टोगहनंवनम्
अशोकलतिकामूलमासाद्यमुनिसत्तमः ८५
प्रतीक्षमाणोदेवींतांतत्रैवागमनंनिशि
स्थितोऽत्रप्रेमविकलश्चिंतयन्कृष्णवल्लभाम् ८६
अथमध्यनिशाभागेयुवत्यःपरमाद्भुताः
पूर्वंदृष्ट्वास्तथान्याश्चविचित्राभरणस्रजः ८७
दृष्ट्वामनसिसंभ्रांतोदंडवत्पतितोभुवि
परिवार्यमुनिंसर्वास्ताःप्रविविशुःशुभाः ८८
प्रष्टुकामोऽपिसमुनिःकिंचित्स्वाभिमतंप्रियम्
नाशकत्प्रेमलावण्यप्रियभाषाप्रधर्षितः

८९
अथागतामुनिश्रेष्ठंकृतांजलिमवस्थितम्
भक्तिभारानतग्रीवंसविस्मयंससंभ्रमम् ९०
सुविनीततमंप्राहतत्रैवकरुणान्विता
अशोकमालिनीनाम्नाअशोकवनदेवता ९१
अशोकमालिन्युवाच
अशोकककलिकायांतुवसाम्यस्यांमहामुने
रक्तांबरधरानित्यंरक्तमालानुलेपना ९२
रक्तसिंदूरकलिकारक्तोत्पलवतंसिनी
रक्तमाणिक्यकेयूरमुकुटादिविभूषिता ९३
एकदाप्रिययासार्द्धंविहरंत्योमधूत्सवे
तत्रैवमिलितागोपबालिकाश्चित्रवाससः ९४
अहंचाशोकमालाभिर्गोपवेषधरंहरिम् रमारूपाश्चताःसर्वाभक्त्यासम्यगपूजयम् ९५
ततःप्रभृतिचैतासांमध्येतिष्ठामिसर्वदा भूषाभिर्विविधाभिश्चतोषयित्वारमापतिम् ९६
परात्परमहंसर्वंविजानामीहसर्वतः गोगोपगोपिकादीनांरहस्यंचापिवेद्म्यहम् ९७
तवजिज्ञासितंसर्वंहृदिप्रत्यभिभाषितम् तांदेवीमद्भुताकारामद्भुतानंददायिनीम् ९८
हरेःप्रियांहिरण्याभांहीरकोज्ज्वलमुद्रि काम्

कथंपश्यामिलोलाक्षींकथंवातत्पदांबुजम् ९९
आराध्यतेऽतिभक्त्येतित्वयाब्रह्मन्विमर्शितम्
तत्रतेकथयिष्यामिवृत्तांतंसुमहात्मनाम् १००
मानसेसरसिस्थित्वातपस्तीव्रमुपेयुषाम् जपतांसिद्धमंत्रांश्चध्यायतांहरिमीश्वरम् १०१
मुनीनांकांक्षतांनित्यंतस्याएवपदांबुजम्
एकसप्ततिसाहस्रंसंख्यातानांमहौजसाम् १०२
तत्तेऽहकथयाम्यद्यतद्रहस्यंपरंवने १०३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेश्रीराधाकृष्ण-माहात्म्येएकसप्ततितमोऽध्यायः ७१

द्विसप्ततितमोऽध्यायः
ईश्वरउवाच-
तदेकाग्रमनाभूत्वाशृणुदेविवरानने
आसीदुग्रतपानाममुनिरेकोदृढव्रतः १
साग्निकोह्यग्निभक्षश्चचचारात्यद्भुतंतपः
जजापपरमंजाप्यंमंत्रंपंचदशाक्षरम् २
काममंत्रेणपुटितंकामंकामवरप्रदात्
कृष्णायेतिपदंस्वाहासहितंसिद्धिदंपरम् ३

दध्यौचश्यामलंकृष्णंरासोन्मत्तंवरोत्सुकम्
पीतपट्टधरंवेणुंकरेणाधरमर्पितम् ४
नवयौवनसंपन्नंकर्षंतंपाणिनाप्रियाम्
एवंध्यानपरःकल्पशतांतेदेहमुत्सृजन् ५
सुनंदनामगोपस्यकन्याभूत्समहामुनिः
सुनंदेतिसमाख्यातायावीणांबिभ्रतीकरे ६
मुनिरन्यःसत्यतपाइतिख्यातोमहाव्रतः
सशुष्कपत्रंभुंक्तेयःप्रजजापपरंमनुम् ७
रत्यंतंकामबीजेनपुटितंचदशाक्षरम्
सप्रदध्यौमुनिवरश्चित्रवेषधरंहरिम् ८
धृत्वारमायादोर्वल्लीद्वितयंकंकणोज्ज्वलम्
नृत्यंतमुन्मदंतंचसंश्लिष्यंतंमुहुर्मुहुः ९
हसंतमुच्चैरानंदतरंगंजठरांबरे
दधतंवेणुमाजानुवैजयंत्याविराजितम् १०
स्वेदांभःकणसंसिक्तललाटवलिताननम्
त्यक्त्वात्यक्त्वासवैदेहंतपसाचमहामुनिः ११
दशकल्पांतरेजातोह्ययंनंदवनादिह
सुभद्रनाम्नोगोपस्यकन्याभद्रे
तिविश्रुता १२
यस्याःपृष्ठतलेदिव्यंव्यजनंपरिदृश्यते
हरिधामाभिधानस्तुकश्चिदासीन्महामुनिः १३
सोऽप्यतप्यत्तपःकृछ्रंनित्यंपत्रैकभोजन

म्
आशुसिद्धिकरंमंत्रंविंशत्यर्णंप्रजप्तवान् १४
अनंतरंकामबीजादध्यारूढंतदेवतु
मायातत्पुरतोव्योमहंसासृग्द्युतिचंद्र
कम् १५
ततोदशाक्षरंपश्चान्नमोयुक्तंस्मरादिकम्दध्यौवृंदावनेरम्येमाधवीमंडपेप्रभुम् १६
उत्तानशायिनंचारुपल्लवास्तरणोपरि कयाचिदतिकामार्त्तबल्लव्यारक्तनेत्रया
१७
वक्षोजयुगमाच्छाद्यविपुलोरःस्थलंमुहुः
संचुंब्यमानगंडांतंतृप्यमानरदच्छदम् १८
कलयंतंप्रियांदोर्भ्यांसहासंसमुदाद्भुतम्
समुनिश्चबहून्देहांस्त्यक्त्वाकल्पत्रयांतरे १९
सारंगनाम्नोगोपस्यकन्याभूच्छुभलक्षणा
रंगवेणीतिविख्यातानिपुणाचित्रकर्मणि २०
यस्यादंतेषुदृश्यंतेचित्रिताःशोणबिंदवःब्रह्मवादीमुनिःकश्चिज्जाबालिरितिविश्रुतः २१
सतपःसुरतोयोगीविचरन्पृथिवीमिमाम्
सएकस्मिन्महारण्येयोजनायुतविस्तृते २२
यदृच्छयागतोऽपश्यदेकांवापींसुशोभनाम् सर्वतःस्फाटिकाबंधतटांस्वादुजलान्विताम

् २३
विकासिकमलामोदवायुनापरिशीलिताम्
तस्याःपश्चिमदिग्भागेमूलेवटमहीरुहः २४
अपश्यत्तापसींकांचित्कुर्वंतींदारुणंतप
ः
तारुण्यवयसायुक्तांरूपेणातिमनोहराम् २५
चंद्रा शुं !सदृशाभासांसर्वावयवशोभनाम्
कृत्वाकटितटेवामपाणिंदक्षिणतस्तदा २६
ज्ञानमुद्रा चं !बिभ्राणामनिमेषविलोचनाम्
त्यक्ताहारविहारांचसुनिश्चलतयास्थिताम्
२७
जिज्ञासुस्तांमुनिवरस्तस्थौतत्रशतंसमाः
तदंतेतांसमुत्थाप्यचलितांविनयान्मुनिः
२८
अपृच्छत्कात्वमाश्चर्यरूपेकिंवाचरिष्यस
ि
यदियोग्यंभवेत्तर्हिकृपयावक्तुमर्हसि २९
अथाब्रवीच्छनैर्बालातपसातीवकर्शिता
ब्रह्मविद्याहमतुलायोगींद्रै
र्याविमृग्यते ३०
साहंहरिपदाम्भोजकाम्ययासुचिरंतपः
चराम्यस्मिन्वनेघोरेध्यायंतीपुरुषोत्तम
म् ३१
ब्रह्मानंदेनपूर्णाहंतेनानंदेनतृप्तधीः
तथापिशून्यमात्मानंमन्येकृष्णरतिंविना
३२

इदानीमतिनिर्विण्णादेहस्यास्यविसर्ज्जनम्
कर्त्तुमिच्छामिपुण्यायांवापिकायामिहैवतु ३३
तच्छ्रुत्वावचनंतस्यामुनिरत्यंतविस्मितः
पतित्वाचरणेतस्याःकृष्णोपासाविधिंशुभम् ३४
पप्रच्छपरमप्रीतस्त्यक्त्वाध्यात्मविरोचनम्
तयोक्तंमंत्रमाज्ञायजगाममानसंसरः ३५
ततोऽतिदुश्चरंचक्रेतपोविस्मयकारकम्
एकपादस्थितःसूर्यंनिर्निमेषंविलोकयन् ३६
मंत्रंजजापपरमंपंचविंशतिवर्णकम्
दध्यौपरमभावेनकृष्णमानंदरूपिणम् ३७
चरंतंव्रजवीथीषुविचित्रगतिलीलया
ललितैःपादविन्यासैःक्वणयंतंचनूपुरम् ३८
चित्रकंदर्पचेष्टाभिःसस्मितापांगवीक्षितैः
संमोहनाख्ययावंश्यापंचमारुणचित्रया ३९
बिंबौष्ठपुटचुंबिन्याकलालापैर्मनोज्ञयाहरंतंव्रजरामाणांमनांसिचवपूंषिच ४०
श्लथन्नीवीभिरागत्यसहसालिगितांगकम्
दिव्यमाल्यांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम् ४१
श्यामलांगप्रभापूर्णैर्मोहयंतंजगत्त्रयम्

सएवंबहुदेवेनसमुपास्यजगत्पतिम् ४२ नवकल्पांतरेजातागोकुलेदिव्यरूपिणी कन्याप्रचंडनाम्नस्तुगोपस्यातियशस्विनः ४३
चित्रगंधेतिविख्याताकुमारीचशुभानना
निजांगगंधैर्विविधैर्मोदयंतीदिशोदश ४४
तामेनांपश्यकल्याणींवृंदशोमधुपायिनीम्
अंगेषुस्वपतिंकृत्वारसावेशसमाकुलाम् ४५
अस्याःस्तनपरिष्वंगेहारैःसर्वैर्विहन्यते
वक्षःस्थलात्प्रच्यवद्भिश्चित्रगंधादिसौरभैः ४६
अपरेमुनिवर्यास्तुसततंपूतमानसाः
वायुभक्षास्तपस्तेपुर्जपंतःपरमंमनुम् ४७
स्मरःकृष्णायकामार्तिकलादिवृत्तिशालिने आग्नेयीसहितंकृत्वामंत्रंपंचदशाक्षरम् ४८
दध्युर्मुनिवराःकष्णमूर्तिंदिव्यविभूषणाम्
दिव्यचित्रदुकूलेनपूर्णपीनकटिस्थलाम् ४९
मयूरपिच्छकैःकॢप्तचूडामुज्ज्वलकुंडलाम्सव्यजंघांतआदायदक्षिणंचरणांबुजम् ५०
भ्रमंतींसंपुटीकृत्यचारुहस्तांबुजद्वयम्
कक्षदेशविनिक्षिप्तवेणुंपरिचलत्पुटीम् ५१

आनंदयंतींगोपीनांनयनानिमनांसिच
परमाश्चर्यरूपेणप्रविष्टांरंगमंडपे ५२
प्रसूनवर्षर्गोपीभिःपूर्यमाणांचसर्वतः
अथकल्पांतरेदेहंत्यक्त्वाजाताइहाधुना ५३
यासांकर्णेषुदृश्यंतेताटंकारश्मिदीपिताः
रत्नमाल्यानिकंठेषुरत्नपुष्पाणिवेणिषु ५४
मुनिःशुचिश्रवानामसुवर्णोनामचापरः कुशध्वजस्यब्रह्मर्षेःपुत्रौतौवेदपारगौ ५५
ऊर्ध्वपादौतपोघोरंतेपतुस्त्र्यक्षरंमनुम्
ह्रींहंसइतिकृत्वैवजपंतौयतमानसौ ५६
ध्यायंतौगोकुलेकृष्णंबालकंदशवार्षिकम्
कंदर्पसमरूपेणतारुण्यललितेनच ५७
पश्यंतीर्व्रजबिंबोष्ठीर्मोहयंतमनारतम्तौकल्पांतेतनूत्यक्त्वालब्धवंतौजनिंव्रजे ५८
सुवीरनामगोपस्यसुतेपरमशोभने ययोर्हस्तेप्रदृश्येतेसारिकेशुभराविणी ५९
जटिलोजंघपूतश्चघृताशीकर्बुरेवच चत्वारोमुनयोधन्याइहामुत्रचनिःस्पृहाः ६०
केवलेनैकभावेनप्रपन्नाबल्लवीपतिम्

तेपुस्तेसलिलेमग्नाजपंतोमनुमेवच ६१
रमात्रयेणपुटितंस्मराद्यंतदशाक्षरम्
दध्युश्चगाढभावेनबल्लवीभिर्वनेवने ६२
भ्रमंतंनृत्यगीताद्यैर्मानयंतंमनोहरम्
चंदनालिप्तसर्वांगंजपापुष्पावतंसकम् ६३
कल्हारमालयावीतंनीलपीतपटावृतम् कल्पत्रयांतेजातास्तेगोकुलेशुभलक्षणाः
६४
इमास्ताःपुरतोरम्याउपविष्टानतभ्रुवः
यासांधर्मकृतान्येववलयानिप्रकोष्ठके ६५
विचित्राणिचरत्नाद्यैर्दिव्यमुक्ताफलादिभिः
मुनिर्दीर्घतपानामव्यासोऽभूत्पूर्वकल्पके ६६
तत्पुत्रःशुकइत्येवमुनिःख्यातोवरःसुधीःसोऽपिबालोमहाप्राज्ञःसदैवानुस्मरन्पदम् ६७
विहायपितृमात्रादिकृष्णंध्यात्वावनंगतःसतत्रमानसैर्दिव्यैरुपचारैरहर्निशम् ६८
अनाहारोऽचयद्विष्णुंगोपरूपिणमीश्वरम्
रमयापुटितंमंत्रंजपन्नष्टादशाक्षरम् ६९
दध्यौपरमभावेनहरिंहैमतरोरधः
हैममंडपिकायांचहेमसिंहासनोपरि ७०
आसीनंहेमहस्ताग्रैर्दधानंहेमवंशिकाम्
दक्षिणेनभ्रामयंतंपाणिनाहेमपंकजम् ७१
हेमवर्णेष्टप्रिययापरिकॢप्तांगचित्रकम्

हसंतमतिहर्षेणपश्यंतंनिजमाश्रमम् ७२
हर्षाश्रुपूर्णःपुलकाचितांगःप्रसीदनाथेतिवदन्नथोच्चैः
दंडप्रणामायपपातभूमौसंवेपमानस्त्रिजगद्विधातुः ७३
तंभक्तिकामंपतितंधरण्यामायासितोस्मीतिवदंतमुच्चैः
दंडप्रणामस्यभुजौगृहीत्वापस्पर्शहर्षोपचितेक्षणेन ७४
उवाचचप्रियारूपंलब्धवंतंशुकंहरिः त्वंमेप्रियतमाभद्रेसदातिष्ठममांतिके
७५
मद्रूपंचिंतयंतीचप्रेमास्पदमुपागता
द्वेचमुख्यतमेगोप्यौसमानवयसीशुभे ७६
एकव्रतेएकनिष्ठेएकनक्षत्रनामनी
तप्तजांबूनदप्रख्यातत्रैवान्यातडित्प्रभा ७७
एकानिद्रायमाणाक्षीपरासौम्यायतेक्षणा
सोऽचयत्परयाभक्त्यातेहरेःसव्यदक्षिणे ७८
सकल्पांतेतनुंत्यक्त्वागोकुलेऽभून्महात्मनः
उपनंदस्यदुहितानीलोत्पलदलच्छविः ७९
सेयंश्रीकृष्णवनितापीतशाटीपरिच्छदा
रक्तचोलिकयापूर्णाशातकुंभघटस्तनी ८०
दधानारक्तसिंदूरंसर्वांगस्यावगुंठनम् स्वर्णकुंडलविभ्राजद्गंडदेशांसुशोभनाम्

८१
स्वर्णपंकजमालाढ्याकुंकुमालिप्तसुस्तनीयस्याहस्तेचर्वणीयंदृश्यतेहरिणार्पितम् ८२
वेणुवाद्यातिनिपुणाकेशवस्यनिषेवणी कृष्णेनपरितुष्टेनकदाचिद्गीतकर्मणि ८३
विन्यस्ताकंबुकंठेऽस्याभातिगुंजावलिशुभा
परोक्षेपिचकृष्णस्यकांतिभिश्चस्मरार्दिता ८४
सखीभिर्वादयंतीभिर्गायंतीसुस्वरंपरम्
नर्त्तयेत्प्रियवेषेणवेषयित्वावधूमिमाम् ८५
वारंवारंचगोविंदंभावेनालिग्यचुंबति
प्रियासौसर्वगोपीनांकृष्णस्याप्यतिवल्लभा ८६
श्वेतकेतोःसुतःकश्चिद्वेदवेदांगपारगः
सर्वमेवपरित्यज्यप्रचंडंतपआस्थितः ८७
मुरारेःसेवितपदांसुधामधुरनादिनीम्
गोविंदस्यप्रियांशक्तिंब्रह्मरुद्रा
दिदुर्गमाम् ८८
भजंतीमेकभावेनश्रियमेवमनोहराम्
ध्यायञ्जजापसततंमंत्रमेकादशाक्षरम् ८९
हसितंसकलंकृत्वाबतमायेषुयोजयन्
कांत्यादिभिर्हसंतीभिर्वासयंत्यभितोजगत् ९०

वसंतेवसतेत्येवंमंत्रार्थंचिंतयन्सदा
सोऽपिकल्पद्वयेनैवसिद्धोऽत्रजनिमाप्तवान् ९१
सेयंबालायतेपुत्रीकृशांगीकुड्मलस्तनी
मुक्तावलिलसत्कंठीशुद्धकौशेयवासिनी ९२
मुक्ताच्छुरितमंजीरकंकणांगदमुद्रिका
बिभ्रतीकुंडलेदिव्येअमृतस्राविणीशुभे ९३
वृत्तकस्तूरिकावेणीमध्येसिंदूरबिंदुवत्दधानाचित्रकंभालेसार्द्धंचंदनचित्रकैः ९४
यासैवदृश्यतेशांताजपंतीपरमंपदम् आसीच्चंद्रप्रभोनामराजर्षिःप्रियदर्शनः ९५
तस्यकृष्णप्रसादेनपुत्रोऽभून्मधुराकृतिः
चित्रध्वजइतिख्यातःकौमारावधिवैष्णवः ९६ सराजासुसुतंसौम्यंसुस्थिरंद्वादशाब्दिकम्
आदेशयद्द्विजान्मंत्रंपरमष्टादशाक्षरम् ९७
अभिषिच्यमानःसशिशुर्मंत्रामृतमयैर्जलैःतत्क्षणेभूपतिंप्रेम्णानत्वोदश्रुप्रकल्पितः ९८
तस्मिन्दिनेसवैबालःशुचिवस्त्रधरःशुचिः हारनूपुरसूत्राद्यैर्ग्रैवेयांगदकंकणैः ९९

विभूषितोहरेर्भक्तिमुपस्पृश्यामलाशयः
विष्णोरायतनंगत्वास्थित्वैकाकीव्यचिंतयत् १००
कथंभजामितंभक्तंमोहनंगोपयोषिताम्
विक्रीडंतंसदाताभिःकालिदीपुलिनेवने १०१
इत्थमत्याकुलमतिश्चिंतयन्नेवबालकः
अथापपरमांविद्यांस्वप्नंचसमवाप्यत १०२
आसीत्कृष्णप्रतिकृतिःपुरतस्तस्यशोभना
शिलामयीस्वर्णपीठेसर्वलक्षणलक्षिता १०३
साभूदिंदीवरश्यामास्निग्धलावण्यशालिनी
त्रिभंगललिताकारशिखंडीपिच्छभूषणा १०४
कूजयंतीमुदावेणुंकांचनीमधरेऽपिताम्
दक्षसव्यगताभ्यांचसुंदरीभ्यांनिषेविताम् १०५
वर्द्धयंतींतयोःकामंचुंबनाश्लेषणादिभिःदृष्ट्वाचित्रध्वजःकृष्णंतादृग्वेषविलासिनम् १०६
अवनम्यशिरस्तस्मैपुरोलज्जितमानसः अथोवाचहरिर्दक्षपार्श्वगांप्रेयसींहसन् १०७
सलज्जंपरमंचैनंस्वशरीरासनागतम् निर्मायात्मसमंदिव्यंयुवतीरूपमद्भुतम् १०८
चिंतयस्वशरीरेणह्यभेदंमृगलोचने अथोत्वदंगतेजोभिःस्पृष्टस्त्वद्रूपमाप्स्यति १०९

ततःसापद्मपत्राक्षीगत्वाचित्रध्वजांतिकम्
निजांगकैस्तदंगानामभेदंध्यायतीस्थिता ११०
अथास्यास्त्वंगतेजांसितदंगंपर्यपूरयन्
स्तनयोर्ज्योतिषाजातौपीनौचारुपयोधरौ १११
नितंबज्योतिषाजातंश्रोणिबिंबंमनोहरम्
कुंतलज्योतिषाकेशपाशोऽभूत्करयोःकरौ ११२
सर्वमेवंसुसंपन्नंभूषावासःस्रगादिकम्
कलासुकुशलाजातासौरभेनांतरात्मनि ११३
दीपाद्दीपमिवालोक्यसुभगांभुविकन्यकाम्
चित्रध्वजांत्रपाभंगिस्मितशोभांमनोहराम् ११४
प्रेम्णागृहीत्वाकरयोःसातामपहरन्मुदा गोविंदवामपार्श्वस्थांप्रेयसींपरिरभ्यच ११५
उवाचतवदासीयंनामचास्याश्चकारय सेवांचास्यैवदप्रीत्यायथाभिरुचितांप्रियाम् ११६
अथचित्रकलेत्येतन्नामचात्ममतेनसा चकारचाहसेवार्थंधृत्वाचापिविपंचिकाम् ११७
सदात्वंनिकटेतिष्ठगायस्वविविधैःस्वरैः गुणात्मन्प्राणनाथस्यतवायंविहितोविधिः ११८
अथचित्रकलात्वाज्ञांगृहीत्वानम्यमाधवम्

तत्प्रेयस्याश्चचरणंगृहीत्वापादयोरजः ११९
जगौसुमधुरंगीतंतयोरानंदकारणम् अथप्रीत्योपगूढासाकृष्णेनानंदमूर्तिना १२०
यावत्सुखांबुधौपूर्णातावदेवाप्यबुध्यत चित्रध्वजोमहाप्रेमविह्वलःस्मरतत्परः १२१
तमेवपरमानंदंमुक्तकंठोरुरोदह तदारभ्यरुदन्नेवमुक्त्वाहरिविचारकम् १२२
आभाषितोऽपिपित्राद्यैर्नैवावोचद्वचःक्वचित्
मासमात्रंगृहेस्थित्वानिशीथेकृष्णसंश्रयः १२३
निर्गत्यारण्यमचरत्तपोवैमुनिदुष्करम्
कल्पांतेदेहमुत्सृज्यतपसैवमहामुनिः १२४
वीरगुप्ताभिधानस्यगोपस्यदुहिताशुभा जाताचित्रकलेत्येवयस्याःस्कंधेमनोहरा
१२५
विपंचीदृश्यतेनित्यंसप्तस्वरविभूषिता
उपतिष्ठतिवैवामेरत्नभृंगारमद्भुतम् १२६
दधानादक्षिणेहस्तेसावैरत्नपतद्ग्रहम्
अयमासीत्पुरासर्वतापसैरभिवंदितः १२७
मुनिःपुण्यश्रवानामकाश्यपःसर्वधर्मवित्पितातस्याभवच्छैवःशतरुद्रीयमन्वहम् १२८
प्रस्तुवन्देवदेवेशंविश्वेशंभक्तवत्सलम

्
प्रसन्नोभगवांस्तस्यपार्वत्यासहशंकरः १२९
चतुर्दश्यामर्द्धरात्रेःप्रत्यक्षःप्रददौवरम्
त्वत्पुत्रोभविताकृष्णेभक्तिमान्बालएवहि १३०
उपनीयाष्टमेवर्षेतस्मैसिद्धमनुस्त्वयम् उपदिशैकविंशत्यायोमयातेनिगद्यते १३१
गोपालविद्यानामायंमंत्रोवाक्सिद्धिदायकः
एतत्साधकजिह्वाग्रेलीलाचरितमद्भुतम् १३२
अनंतमूर्तिरायातिस्वयमेववरप्रदः काममायारमाकंठसेंद्रादामोदरोज्ज्वलाः १३३
मध्येदशाक्षरींप्रोच्यपुनस्ताएवनिर्दिशेत्
दशाक्षरोक्तऋष्यादिध्यानंचास्यब्रवीम्यहम् १३४
पूर्णामृतनिधेर्मध्येद्वीपंज्योतिर्मयंस्मरेत्
कालिद्यावेष्टितंतत्रध्यायेद्वृंदावनेवने १३५
सर्वर्तुकुसुमस्राविद्रुमवल्लीभिरावृतम्
नटन्मत्तशिखिस्वानंगायत्कोकिलषट्पदम्

१३६
तस्यमध्येवसत्येकःपारिजाततरुर्महान्
शाखोपशाखाविस्तारैःशतयोजनमुच्छ्रितः १३७
तलेतस्याथविमलेपरितोधेनुमंडलम्
तदंतर्मंडलंगोपबालानांवेणुशृंगिणाम् १३८
तदंतरेतुरुचिरंमंडलंव्रजसुभ्रुवाम्
नानोपायनपाणीनांमदविह्वलचेतसाम् १३९
कृतांजलिपुटानांचमंडलंशुक्लवाससाम् शुक्लाभरणभूषाणांप्रेमविह्वलितात्मनाम् १४०
चिंतयेच्छ्रुतिकन्यानांगृह्णतीनांवचःप्रियम्
रत्नवेद्यांततोध्यायेद्दुकूलावरणंहरिम् १४१
ऊरौशयानंराधायाःकदलीकांडकोपरि तद्वक्त्रंचंद्र सुस्मेरंवीक्षमाणंमनोहरम् १४२ किंचित्कुंचितवामांघ्रिंवेणुयुक्तेनपाणिना
वामेनालिग्यदयितांदक्षेणचिबुकंस्पृशन् १४३
महामारकताभासंमौक्तिकच्छायमेवच
पुंडरीकविशालाक्षंपीतनिर्मलवाससम् १४४
बर्हभारलसच्छीर्षंमुक्ताहारमनोहरम्
गंडप्रांतलसच्चारुमकराकृतिकुंडलम् १४५
आपादतुलसीमालंकंकणांगदभूषणम्

नूपुरैर्मुद्रि काभिश्चकांच्याचपरिमंडितम् १४६ सुकुमारतरंध्यायेत्किशोरवयसान्वितम् पूजादशाक्षरोक्तैववेदलक्षंपुरस्क्रिया १४७
इत्युक्त्वांतर्दधेदेवोदेवीचगिरिजासती
मुनिरागत्यपुत्रायतथैवोपदिदेशह १४८
पुण्यश्रवास्तुतन्मंत्रग्रहणादेवकेशवम्वर्णयामासविविधैर्जित्वासर्वान्मुनीन्स्वयम् १४९
रूपलावण्यवैदग्ध्यसौंदर्याश्चर्यलक्षणम्
तदाहृष्टमनाबालोनिर्गत्यस्वगृहात्ततः १५०
वायुभक्षस्तपस्तेपेकल्पानामयुतत्रयम् तदंतेगोकुलेजातानंदभ्रातुर्गृहेस्वयम् १५१
लवंगाइतितन्नामकृष्णेंगितनिरीक्षणा यस्याहस्तेप्रदृश्येतमुखमार्जनयंत्रकम् १५२
इतितेकथिताःकाश्चित्प्रधानाःकृष्णवल्लभाः १५३
हरिविविधरसाद्यैर्युक्तमध्यायमेतद्व्रजवरतनयाभिश्चारुहासेक्षणाभिः
पठतियइहभक्त्यापाठयेद्वामनुष्योव्रजतिभगवतःश्रीवासुदेवस्यधाम १५४

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेश्रीकृष्णमाहात्म्येद्विसप्ततितमोऽध्यायः ७२

त्रिसप्ततितमोऽध्यायः ईश्वरउवाच-
यत्त्वयापृष्टमाश्चर्यंतन्मयाभाषितंक्रमात्
यत्रमुह्यंतिब्रह्माद्यास्तत्रकोवानमुह्यति १
तथापितेप्रवक्ष्यामियदुक्तंपरमर्षिणा
महाराजमंबरीषंविष्णुभक्तंशिवान्वितम् २
बदर्याश्रममासाद्यसमासीनंजितेंद्रियम् राजाप्रणम्यतुष्टावविष्णुधर्मविवित्सया ३
वेदव्यासंमहाभागंसर्वज्ञंपुरुषोत्तमम् मांत्वंसंसारदुष्पारेपरित्रातुमिहार्हसि ४
विषयेषुविरक्तोऽस्मिनमस्तेभ्योनमोखिलम्यत्तत्पदमनुद्विग्नंसच्चिदानंदविग्रहम् ५
परंब्रह्मपराकाशमनाकाशमनामयम् यत्साक्षात्कृत्यमुनयोभवांभोधिंतरंतिहि ६
तत्राहंमनसोनित्यंकथंगतिमवाप्नुयाम् व्यासउवाच-

अतिगोप्यंत्वयापृष्टंयन्मयानशुकंप्रति ७
गदितंस्वसुतंकिंतुत्वांवक्ष्यामिहरिप्रियम्
आसीदिदंपरंविश्वंयद्रू
पंयत्प्रतिष्ठितम् ८
अव्याकृतमव्यथितंतदीश्वरमयंशृणु
मयाकृतंतपःपूर्वंबहुवर्षसहस्रकम् ९
फलमूलपलाशांबुवाय्वाहारनिषेविणा
ततोमामाहभगवान्स्वध्याननिरतंहरिः १०
कस्मिन्नर्थेचिकीर्षातेविवित्सावामहामते
प्रसन्नोऽस्मिवृणुष्वत्वंवरंचवरदर्षभात् ११
मद्दर्शनांतःसंसारइतिसत्यंब्रवीमिते ततोऽहमब्रुवंकृष्णंपुलकोत्फुल्लविग्रहः १२
त्वामहंद्रष्टुमिच्छामिचक्षुर्भ्यांमधुसूदन यत्तत्सत्यंपरंब्रह्मजगज्ज्योतिंजगत्पतिम् १३
वदंतिवेदशिरसश्चाक्षुषंनाथमद्भुतम्
श्रीभगवानुवाच-ब्रह्मणैवंपुरापृष्टःप्रार्थितश्चयथापुरा १४
यदवोचमहंतस्मैतत्तुभ्यमपिकथ्यते मामेकेप्रकृतिंप्राहुःपुरुषंचतथेश्वरम्

१५
धर्ममेकेधनंचैकेमोक्षमेकेऽकुतोभयम् शून्यमेकेभावमेकेशिवमेकेसदाशिवम् १६ अपरेवेदशिरसिस्थितमेकंसनातनम् सद्भावंविक्रियाहीनंसच्चिदानंदविग्रहम् १७
पश्याद्यदर्शयिष्यामिस्वरूपंवेदगोपितम्ततोऽपश्यंभूपबालमहंकालांबुदप्रभम् १८
गोपकन्यावृतंगोपंहसंतंगोपबालकैः
कदंबमूलआसीनंपीतवाससमद्भुतम् १९
वनंवृंदावनंनामनवपल्लवमंडितम्
कोकिलभ्रमरारावंमनोभवमनोहरम् २०
नदीमपश्यंकालिदीमिंदीवरदलप्रभाम्
गोवर्द्धनमथापश्यंकृष्णरामकरोद्धृतम् २१
महेंद्रदर्पनाशायगोगोपालसुखावहम्
गोपालमबलासंगमुदितंवेणुवादिनम् २२
दृष्ट्वातिहृष्टोह्यभवंसर्वभूषणभूषणम्
ततोमामाहभगवान्वृंदावनचरःस्वयम् २३
यदिदंमेत्वयादृष्टंरूपंदिव्यंसनातनम्
निष्कलंनिष्क्रियंशांतंसच्चिदानंदविग्रहम् २४
पूर्णंपद्मपलाशाक्षंनातःपरतरंमम
इदमेववदंत्येतेवेदाःकारणकारणम् २५
सत्यंनित्यंपरानंदंचिद्घनंशाश्वतंशिवम्नित्यांमेमथुरांविद्धिवनंवृंदावनंतथा २६
यमुनांगोपकन्याश्चतथागोपालबालकाः

ममावतारोनित्योऽयमत्रमासंशयंकृथाः २७
ममेष्टाहिसदाराधासर्वज्ञोऽहपरात्परः
सर्वकामश्चसर्वेशःसर्वानंदःपरात्परः २८
मयिसर्वमिदंविश्वंभातिमायाविजृंभितम्
ततोऽहमब्रुवंदेवंजगत्कारणकारणम् २९
काश्चगोप्यस्तुकेगोपावृक्षोऽयकीदृशोमतःवनंकिंकोकिलाद्याश्चनदीकेयंगिरिश्चकः ३०
कोऽसौवेणुर्महाभागोलोकानंदैकभाजनम्
भगवानाहमांप्रीतःप्रसन्नवदनांबुजः ३१
गोप्यस्तुश्रुतयोज्ञेयाऋचोवैगोपकन्यकाःदेवकन्याश्चराजेंद्रतपोयुक्तामुमुक्षवः
३२
गोपालामुनयःसर्वेवैकुंठानंदमूर्त्तयः
कल्पवृक्षःकदंबोऽयपरानंदैकभाजनम् ३३
वनमानंदकाख्यंहिमहापातकनाशनम्
सिद्धाश्चसाध्यागंधर्वाःकोकिलाद्यानसंशयः ३४
केचिदानंदहृदयंसाक्षाद्यमुनयातनुम्
अनादिर्हरिदासोऽयभूधरोनात्रसंशयः ३५
वेणुर्यःशृणुतंविप्रंतवापिविदितंतथा
द्विजआसीच्छांतमनास्तपःशांतिपरायणः ३६
नाम्नादेवव्रतोदांतःकर्मकांडविशारदः
सवैष्णवजनव्रातमध्यवर्त्तीक्रियापरः ३७
सकदाचनशुश्रावयज्ञेशोऽस्तीतिभूपते तस्यगेहमथाभ्यागाद्द्विजोमद्गतनिश्चयः ३८

समद्भक्तःक्वचित्पूजांतुलसीदलवारिणा कृतवांस्तद्गृहेकिंचित्फलंमूलंन्यवेदयत् ३९
स्नानवारिफलंकिंचित्तस्मैमत्याददौसुधीः अश्रद्धयास्मितंकृत्वासोऽप्यगृह्णाद्द्विजन्मनः ४०
तेनपापेनसंजातंवेणुत्वमतिदारुणम्
तेनपुण्येनतस्याथमदीयप्रियतांगतः ४१
अमुनासोपिराजेंद्रकेतुमानिवराजते
युगांतेतद्विष्णुपरोभूत्वाब्रह्मसमाप्स्यति ४२
अहोनजानंतिनरादुराशयाःपुरींमदीयांपरमांसनातनीम्
सुरेंद्रनागेंद्रमुनींद्र
संस्तुतांमनोरमांतांमथुरांपुरातनीम् ४३
काश्यादयोयद्यपिसंतिपुर्यस्तासांतुमध्येमथुरैवधन्या
यज्जन्ममौंजीव्रतमृत्युदाहैर्नृणांचतुर्द्धाविदधातिमुक्तिम् ४४
यदाविशुद्धास्तपआदिनाजनाःशुभाशयाध्यानधनानिरंतरम्
तदैवपश्यंतिममोत्तमांपुरींनचान्यथाकल्पशतैर्द्विजोत्तमाः ४५
मथुरावासिनोधन्यामान्याअपिदिवौकसाम्
अगण्यमहिमानस्तेसर्वएवचतुर्भुजाः ४६
मथुरावासिनोयेतुदोषान्पश्यंतिमानवाः

तेषुदोषंनपश्यंतिजन्ममृत्युसहस्रजम् ४७
अधनाअपितेधन्यामथुरांयेस्मरंतिते
यत्रभूतेश्वरोदेवोमोक्षदःपापिनामपि ४८
ममप्रियतमोनित्यंदेवोभूतेश्वरःपरः
यःकदापिममप्रीत्यैनसंत्यजतितांपुरीम् ४९
भूतेश्वरंयोननमेन्नपूजयेन्नवास्मरेद्दुश्चरितोमनुष्यः
नैनांसपश्येन्मथुरांमदीयांस्वयंप्रकाशांपरदेवताख्याम् ५०
नकथंमयिभक्तिंसलभतेपापपूरुषः
योमदीयंपरंभक्तंशिवंसंपूजयेन्नहि ५१
मन्मायामोहितधियःप्रायस्तेमानवाधमाः
भूतेश्वरंननमंतिनस्मरंतिस्तुवंतिये ५२
बालकोऽपिध्रुवोयत्रममाराधनतत्परः
प्रापस्थानंपरंशुद्धंयत्नयुक्तंपितामहैः ५३
तांपुरींप्राप्यमथुरांमदीयांसुरदुर्लभाम्
खंजोभूत्वांधकोवापिप्राणानेवपरित्यजेत् ५४
वेदव्यासमहाभागमाकृथाःसंशयंक्वचित्
रहस्यंवेदशिरसांयन्मयातेप्रकाशितम् ५५
इमंभगवताप्रोक्तमध्यायंयःपठेच्छुचिः
शृणुयाद्वापियोभक्त्यामुक्तिस्तस्यापिशाश्वती ५६
इति

श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनादिमथुरामाहात्म्य-
कथनंनामत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ७३

चतुःसप्ततितमोऽध्यायः
ईश्वरउवाच-
एकदारहसिश्रीमानुद्धवोभगवित्प्रियः सनत्कुमारमेकांतेह्यपृच्छत्पार्षदःप्रभो १
यत्रक्रीडतिगोविंदोनित्यंनित्यसुरास्पदे
गोपांगनाभिर्यत्स्थानंकुत्रवाकीदृशंपरम् २
तत्तत्क्रीडनवृत्तांतमन्यद्यद्यत्तदद्भुतम्
ज्ञातंचेत्तवतत्कथ्यंस्नेहोमेयदिवर्त्तते ३
सनत्कुमारउवाच-कदाचिद्यमुनाकूलेकस्यापिचतरोस्तले
सुवृत्तेनोपविष्टेनभगवत्पार्षदेनवै ४
यद्रहोऽनुभवस्तस्यपार्थेनापिमहात्मना दृष्टंकृतंचयद्यत्तत्प्रसंगात्कथितंमयि ५
तत्तेऽहकथयाम्येतच्छृणुष्वावहितःपरम् किंत्वेतद्यत्रकुत्रापिनप्रकाश्यंकदाचन ६

अर्जुनउवाच-
शंकराद्यैर्विरिंच्याद्यैरदृष्टमश्रुतंचयत्
सर्वमेतत्कृपांभोधेकृपयाकथयप्रभो ७
किंत्वयाकथितंपूर्वमाभीर्यस्तववल्लभाः
तास्ताःकतिविधादेवकतिवासंख्ययापुनः ८
नामानिकतिवातासांकावाकुत्रव्यवस्थिताः तासांवाकतिकर्माणिवयोवेषश्चकःप्रभो ९
काभिःसार्द्धंक्ववादेवविहरिष्यसिभोरहः
नित्येनित्यसुखेनित्यविभवेचवनेवने १०
तत्स्थानंकीदृशंकुत्रशाश्वतंपरमंमहत्
कृपाचेत्तादृशीतन्मेसर्वंवक्तुमिहार्हसि ११
यदपृष्टंमयाप्येवमज्ञातंयद्रहस्तव
आर्तार्तिघ्नमहाभागसर्वंतत्कथयिष्यसि १२
श्रीभगवानुवाच-तत्स्थानंवल्लभास्तामेविहारस्तादृशोमम
अपिप्राणसमानानांसत्यंपुंसामगोचरः १३
कथितेदृष्टुमुत्कंठातववत्सभविष्यति ब्रह्मादीनामदृश्यंयत्किंतदन्यजनस्यवै १४
तस्माद्विरमवत्सैतत्किंनुतेनविनातव एवंभगवतस्तस्यश्रुत्वावाक्यंसुदारुणम् १५
दीनःपादांबुजद्वंद्वेदंडवत्पतितोऽजुनः ततोविहस्यभगवान्दोर्भ्यामुत्थाप्यतंविभ

ुः १६
उवाचपरमप्रेम्णाभक्तायभक्तवत्सलः
तत्किंतत्कथनेनात्रद्रष्टव्यंचेत्त्वयाहियत् १७
यस्यांसर्वंसमुत्पन्नंयस्यामद्यापितिष्ठति
लयमेष्यतितांदेवींश्रीमत्त्रिपुरसुंदरीम् १८
आराध्यपरयाभक्त्यातस्यैस्वंचनिवेदय
तांविनैतत्पदंदातुंनशक्नोमिकदाचन १९
श्रुत्वैतद्भगवद्वाक्यंपार्थोहर्षाकुलेक्षणः
श्रीमत्यास्त्रिपुरादेव्याययौश्रीपादुकातलम् २०
तत्रगत्वाददर्शैनांश्रीचिंतामणिवेदिकाम्
नानारत्नैर्विरचितैःसोपानैरतिशोभिताम् २१
तत्रकल्पतरुंनानापुष्पैःफलभवैर्नतम् सर्वर्त्तुकोमलदलैःस्नवन्माध्वीकशीकरैः २२
वर्षद्भिर्वायुनालोलैःपल्लवैरुज्ज्वलीकृतम्
शुकैश्चकोकिलगणैःसारिकाभिःकपोतकैः २३
लीलाचकोरकैरम्यैःपक्षिभिश्चनिनादितम्
यत्रगुंजद्भृंगराजकोलाहलसमाकुलम् २४

मणिभिर्भास्वरैरुद्यद्दावानलमनोहरम् श्रीरत्नमंदिरंदिव्यंतलेतस्यमहाद्भुतम् २५
रत्नसिंहासनंतत्रमहाहैमाभिमोहनम् तत्रबालार्कसंकाशांनानालंकारभूषिताम् २६ नवयौवनसंपन्नांसृणिपाशधनुःशरैः राजच्चतुर्भुजलतांसुप्रसन्नांमनोहराम् २७
ब्रह्मविष्णुमहेशादिकिरीटमणिरश्मिभिः
विराजितपदांभोजामणिमादिभिरावृताम् २८
प्रसन्नवदनांदेवींवरदांभक्तवत्सलाम्
अर्जुनोऽहमितिज्ञातःप्रणम्यचपुनःपुनः २९
विहितांजलिरेकांतेस्थितोभक्तिभरान्वितःसातस्योपासितंज्ञात्वाप्रसादंचकृपानिधिः ३०
उवाचकृपयादेवीतस्यस्मरणविह्वला भगवत्युवाच-
किंवादानंत्वयावत्सकृतंपात्रायदुर्लभम् ३१
इष्टंयज्ञेनकेनात्रतपोवाकिमनुष्ठितम् भगवत्यमलाभक्तिःकावाप्राक्समुपार्ज्जिता ३२
किंवास्मिन्दुर्लभंलोकेकिंवाकर्मशुभंमहत्
प्रसादस्त्वयियेनायंप्रपन्नेचमुदाकिल ३३
गूढातिगूढश्चानन्यलभ्योभगवताकृतः

नैतादृङ्मर्त्यलोकानांनचभूतलवासिनाम् ३४
स्वर्गिणांदेवतादीनांतपस्वीश्वरयोगिनाम्
भक्तानांनैवसर्वेषांनैवनैवचनैवच ३५
प्रसादस्तुकृतोवत्सतवविश्वात्मनायथा
तदेहिभजबुद्ध्वैवकुलकुंडंसरोमम ३६
सर्वकामप्रदादेवीत्वनयासहगम्यताम् तत्रैवविधिवत्स्नात्वाद्रुतमागम्यतामिह ३७
तदैवतत्रगत्वासस्नात्वापार्थस्तथागतः आगतंतंकृतस्नानंन्यासमुद्रार्पणादिकम् ३८
कारयित्वाततोदेव्यातस्यवैदक्षिणश्रुतौ
सद्यःसिद्धिकरीबालाविद्यानिगदितापरा ३९
हकारार्द्धपराद्वीपाद्वितीयाविश्वभूषिता
अनुष्ठानंचपूजांचजपंचलक्षसंख्यकम् ४०
कोरकैःकरवीराणांप्रयोगंचयथातथम्
निर्वर्त्यतमुवाचेदंकृपयापरमेश्वरी ४१
अनेनैवविधानेनक्रियतांमदुपासनम्
ततोमयिप्रसन्नायांतवानुग्रहकारणात् ४२
ततस्तुतत्रपर्य्यंतेष्वधिकारोभविष्यति
इत्ययंनियमःपूर्वंस्वयंभगवताकृतः ४३
श्रुत्वैवमर्जुनस्तेनवर्मणातांसमर्चयत्ततःपूजांजपंचैवकृत्वादेवीप्रसादिता ४४
कृत्वाततःशुभंहोमंस्नानंचविधिनाततः

कृतकृत्यमिवात्मानंप्राप्तप्रायमनोरथम् ४५
करस्थांसर्वसिद्धिंचसपार्थःसममन्यत
अस्मिन्नवसरेदेवीतमागत्यस्मितानना ४६
उवाचगच्छवत्सत्वमधुनातद्गृहांतरे
ततःससंभ्रमःपार्थःसमुत्थायमुदान्वितः ४७
असंख्यहर्षपूर्णात्मादंडवत्तांननामह
आज्ञप्तस्तुतयासार्द्धंदेवीवयस्ययार्जुनः ४८
गतोराधापतिस्थानंयत्सिद्धैरप्यगोचरम्
ततश्चसउपादिष्टोगोलोकादुपरिस्थितम् ४९
स्थिरंवायुधृतंनित्यंसत्यंसर्वसुखास्पदम्
नित्यंवृंदावनंनामनित्यरासमहोत्सवम् ५०
अपश्यत्परमंगुह्यंपूर्णप्रेमरसात्मकम्
तस्याहिवचनादेवलोचनैर्वीक्ष्यतद्रहः ५१
विवशःपतितस्तत्रविवृद्धप्रेमविह्वलः
ततःकृच्छ्राल्लब्धसंज्ञोदोर्भ्यामुत्थापितस्तया ५२
सांत्वनावचनैस्तस्याःकथंचित्स्थैर्यमागतः
ततस्तपःकिमन्यन्मेकर्त्तव्यंविद्यतेवद ५३
इतितद्दर्शनोत्कंठाभरेणतरलोऽभवत् ततस्तयाकरेतस्यधृत्वातत्पददक्षिणे ५४ प्रतिपेदेसुदेशेनगत्वाचोक्तमिदंवचः

स्नानायैतच्छुभंपार्थविशत्वंजलविस्तरम् ५५
सहस्रदलपद्मस्थसंस्थानंमध्यकोरकम्
चतुःसरश्चतुर्धारमाश्चर्यकुलसंकुलम् ५६
अस्यांतरेप्रविश्याथविशेषमिहपश्यसि
एतस्यदक्षिणेदेशएषचात्रसरोवरः ५७
मधुमाध्वीकपानंयन्नाम्नामलयनिर्झरः
एतच्चफुल्लमुद्यानंवसंतेमदनोत्सवम् ५८
कुरुतेयत्रगोविंदोवसंतकुसुमोचितम्
यत्रावतारंकृष्णस्यस्तुवंत्येवदिवानिशम् ५९
भवेद्यत्स्मरणादेवमुनेःस्वांतेस्मरांकुरः
ततोऽस्मिन्सरसिस्नात्वागत्वापूर्वसरस्तटम् ६०
उपस्पृश्यजलंतस्यसाधयस्वमनोरथम् ततस्तद्वचनंश्रुत्वातस्मिन्सरसितज्जले
६१
कल्हारकुमुदांभोजरक्तनीलोत्पलच्युतैः
परागैरंजितेमंजुवासितेमधुबिंदुभिः ६२
तुंदिलेकलहंसादिनादैरांदोलितेततः
रत्नाबद्धचतुस्तीरेमंदानिलतरंगिते ६३
मग्नेजलांतःपार्थेतुतत्रैवांतर्दधेऽथसा उत्थायपरितोवीक्ष्यसंभ्रांताचारुहासिनी ६४
सद्यःशुद्धस्वर्णरश्मिगौरकांततनूलताम्

स्फुरत्किशोरवर्षीयांशारदेंदुनिभाननाम् ६५
सुनीलकुटिलस्निग्धविलसद्रत्नकुंतलाम् सिंदूरबिंदुकिरणप्रोज्ज्वलालकपट्टिकाम् ६६
उन्मीलद्भ्रूलताभंगिजितस्मरशरासनाम्
घनश्यामलसल्लोलखेलल्लोचनखंजनाम् ६७
मणिंकुंडलतेजॐशुविस्फुरद्गंडमण्डलाम्
मृणालकोमलभ्राजदाश्चर्यभुजवल्लरीम् ६८
शरदंबुरुहांसर्वश्रीचौरपाणिपल्लवाम्
विदग्धरचितस्वर्णकटिसूत्रकृतांतराम् ६९
कूजत्कांचीकलापांतविभ्राजज्जघनस्थलाम्
भ्राजद्दुकूलसंवीतनितंबोरुसुमंदिराम् ७०
शिंजानमणिमंजीरसुचारुपदपंकजाम्
स्फुरद्विविधकंदर्पकलाकौशलशालिनीम् ७१
सर्वलक्षणसंपन्नांसर्वाभरणभूषिताम् आश्चर्यललनाश्रेष्ठामात्मानंसव्यलोकयत् ७२
विसस्मारचयत्किंचित्पौर्वदेहिकमेवच माययागोपिकाप्राणनाथस्यतदनंतरम् ७३ इतिकर्त्तव्यतामूढातस्थौतत्रसुविस्मिता अत्रांतरेंऽबरेधीरध्वनिराकस्मिकोऽभवत् ७४
अनेनैवपथासुभ्रुगच्छपूर्वसरोवरम् उपस्पृश्यजलंतस्यसाधयस्वमनोरथम् ७५ तत्रसंतिहिसख्यस्तेमासीदवरवर्णिनि

ताहिसंपादयिष्यंतितत्रैववरमीप्सितम् ७६
इतिदैवींगिरंश्रुत्वागत्वापूर्वसरोऽथसानानापूर्वप्रवाहंचनानापक्षिसमाकुलम् ७७
स्फुरत्कैरवकह्लारकमलेंदीवरादिभिः
भ्राजितंपद्मरागैश्चपद्मसोपानसत्तटम् ७८
विविधैःकुसुमोद्दामैर्मंजुकुंजलताद्रुमैः
विराजितचतुस्तीरमुपस्पृश्यस्थिताक्षणम् ७९
तत्रांतरेक्वणत्कांचीमंजुमंजीररंजितम् किंकिणीनांझणत्कारंशुश्रावोत्कर्णसंपुटे ८०
ततश्चप्रमदावृंदमाश्चर्ययुतयौवनम्
आश्चर्यालंकृतिन्यासमाश्चर्याकृतिभाषितम् ८१
अद्भुतांगमपूर्वंसापृथगाश्चर्यविभ्रमम्चित्रसंभाषणंचित्रहसितालोकनादिकम् ८२
मधुराद्भुतलावण्यंसर्वमाधुर्यसेवितम्
चिल्लावण्यगतानंतमाश्चर्याकुलसुंदरम् ८३
आश्चर्यस्निग्धसौंदर्यमाश्चर्यानुग्रहादिकम्
सर्वाश्चर्यसमुदयमाश्चर्यालोकनादिकम् ८४
दृष्ट्वातत्परमाश्चर्यंचिंतयंतीहृदाकियत्
पादांगुष्ठेनालिखंतीभुवंनम्राननास्थिता ८५

ततस्तासांसंभ्रमोऽभूद्दृष्टीनांचपरस्परम्
केयंमदीयजातीयाचिरेणानस्तकौतुका ८६
इतिसर्वाःसमालोक्यज्ञातव्येयमितिक्षणम्
आमंत्र्यमंत्रणाभिज्ञाःकौतुकाद्द्रष्टुमागताः ८७
आगत्यतासामेकाथनाम्नाप्रियमुदामता
गिरामधुरयाप्रीत्यातामुवाचमनस्विनी ८८
प्रियमुदोवाच-कासित्वंकस्यकन्यासिकस्यत्वंप्राणवल्लभा
जाताकुत्रासिकेनास्मिन्नानीतावागतास्वयम् ८९
एतच्चसर्वमस्माकंकथ्यतांचिंतयाकिमु
स्थानेऽस्मिन्परमानंदेकस्यापिदुःखमस्तिकिम् ९०
इतिपृष्टातयासातुविनयावनतिंगता
उवाचसुस्वरंतासांमोहयंतीमनांसिच ९१
अर्जुनउवाच-
कावास्मिकस्यकन्यावाप्रजाताकस्यवल्लभा
आनीताकेनवाचात्रकिंवाथस्वयमागता ९२
एतत्किंचिन्नजानामिदेवीजानातुतत्पुनः
कथितंश्रूयतांतन्मेमद्वाक्येप्रत्ययोयदि ९३
अस्यैवदक्षिणेपार्श्वेएकमस्तिसरोवरम् तत्राहंस्नातुमायाताजातातत्रैवसंस्थिता

९४
विषमोत्कंठितापश्चात्पश्यंतीपरितोदिशम्
एकमाकाशसंभूतंध्वनिमश्रौषमद्भुतम् ९५
अनेनैवपथासुभ्रुगच्छपूर्वसरोवरम्
उपस्पृश्यजलंतस्यसाधयस्वमनोरथम् ९६
तत्रसंतिहिसख्यस्तेमासीदवरवार्णिनि
ताहिसंपादयिष्यंतितत्रतेवरमीप्सितम् ९७
इत्याकर्ण्यवचस्तस्यतस्मादत्रसमागता
विषादहर्षपूर्णात्माचिंताकुलसमाकुला ९८
आगतास्यजलंस्पृष्ट्वानानाविधशुभध्वनिम्
अश्रौषंचततःपश्चादपश्यंभवतीःपराः ९९
एतन्मात्रंविजानामिकायेनमनसागिरा
एतदेवमयादेव्यःकथितंयदिरोचते १००
कायूयंतनुजाःकेषांक्वजाताःकस्यवल्लभाः
तच्छ्रुत्वावचनंतस्याःसावैप्रियमुदाब्रवीत् १०१
अस्त्वेवंप्राणसख्यःस्मतस्यैवचवयंशुभे
वृंदावनकलानाथविहारदारिकाःसुखम् १०२
ताआत्ममुदितास्तेनव्रजबालाइहागताः एताःश्रुतिगणाःख्याताएताश्चमुनयस्तथा १०३
वयंबल्लवबालाहिकथितास्तेस्वरूपतः अत्रराधापतेरंगात्पूर्वायाःप्रेयसीतमाः १०४
नित्यानित्यविहारिण्योनित्यकेलिभुवश्चराः

एषापूर्णरसादेवीएषाचरसमंथरा १०५
एषारसालयानामएषाचरसवल्लरी
रसपीयूषधारेयमेषारसतरंगिणी १०६
रसकल्लोलिनीचैषाइयंचरसवापिका
अनंगसेनाएषैवइयंचानंगमालिनी १०७
मदयंतीइयंबालाएषाचरसविह्वला
इयंचललितानामइयंललितयौवना १०८
अनंगकुसुमाचैषाइयंमदनमंजरी
एषाकलावतीनामइयंरतिकलास्मृता १०९
इयंकामकलानामइयंहिकामदायिनी
रतिलोलाइयंबालाइयंबालारतोत्सुका ११०
एषाचरतिसर्वस्वरतिचिंतामणिस्त्वसौ
नित्यानंदाःकाश्चिदेतानित्यप्रेमरसप्रदाः १११
अतःपरंश्रुतिगणास्तासांकाश्चिदिमाःशृणु उद्गीतैषासुगीतेयंकलगीतात्वियंप्रिया
११२
एषाकलसुराख्याताबालेयंकलकंठिका
विपंचीयंक्रमपदाएषाबहुहुतामता ११३
एषाबहुप्रयोगेयंख्याताबहुकलाबला
इयंकलावतीख्यातामताचैषाक्रियावती ११४
अतःपरंमुनिगणास्तासांकतिपयाइह
इयमुग्रतपानामएषाबहुगुणास्मृता ११५
एषाप्रियव्रतानामसुव्रताचइयंमता
सुरेखेयंमताबालासुपर्वेयंबहुप्रदा ११६
रत्नरेखात्वियंख्यातामणिग्रीवात्वसौमता

सुपर्णाचेयमाकल्पासुकल्पारत्नमालिका ११७
इयंसौदामिनीसुभ्रूरियंचकामदायिनी
एषाचभोगदाख्याताइयंविश्वमतासती ११८
एषाचधारिणीधात्रीसुमेधाकांतिरप्यसौ
अपर्णेयंसुपर्णैषामतैषाचसुलक्षणा ११९
सुदतीयंगुणवतीचैषासौकलिनीमता
एषासुलोचनाख्याताइयंचसुमनाःस्मृता १२०
अश्रुताचसुशीलाचरतिसुखप्रदायिनी
अतःपरंगोपबालावयमत्रागतास्तुयाः १२१
तासांचपरिचीयंतांकाश्चिदंबुरुहानने
असौचंद्रावलीचैषाचंद्रिकेयंशुभामता १२२
एषाचंद्रावलीचंद्ररेखेयंचंद्रिकाप्यसौ
एषाख्याताचंद्रमालामताचंद्रा
लिकात्वियम् १२३
एषाचंद्रप्रभाचंद्रकलेयमबलास्मृता
एषावर्णावलीवर्णमालेयंमणिमालिका १२४
वर्णप्रभासमाख्यातासुप्रभेयंमणिप्रभा
इयंहारावलीतारामालिनीयंशुभामता १२५
मालतीयमियंयूथीवासंतीनवमल्लिका
मल्लीयंनवमल्लीयमसौशेफालिकामता १२६
सौगंधिकेयंकस्तूरीपद्मिनीयंकुमुद्वती एषैवहिरसोल्लासाचित्रवृंदासमात्वियम् १२७
रंभेयमुर्वशीचैषासुरेखास्वर्णरेखिका एषाकांचनमालेयंसत्यसंततिकापरा १२८ एताःपरिकृताःसर्वाःपरिचेयाःपराअपि

सहितास्माभिरेताभिर्विहरिष्यसिभामिनि १२९
एहिपूर्वसरस्तीरेतत्रत्वांविधिवत्सखि स्नापयित्वाथदास्यामिमंत्रंसिद्धिप्रदायकम् १३०
इतितांसहसानीत्वास्नापयित्वाविधानतः वृंदावनकलानाथप्रेयस्यामंत्रमुत्तमम् १३१
ग्राहयामाससंक्षेपाद्दीक्षाविधिपुरस्सरम्
परंवरुणबीजस्यवह्निबीजपुरस्कृतम् १३२
चतुर्थस्वरसंयुक्तंनादबिंदुविभूषितम्
पुटितंप्रणवाभ्यांचत्रैलोक्येचातिदुर्ल्लभम् १३३
मंत्रग्रहणमात्रेणसिद्धिःसर्वाप्रजायतेपुरश्चर्याविधिर्ध्यानंहोमसंख्याजपस्यच १३४
तप्तकांचनगौरांगींनानालंकारभूषिताम्
आश्चर्यरूपलावण्यांसुप्रसन्नांवरप्रदाम् १३५
कल्हारैःकरवीराद्यैश्चंपकैःसरसीरुहैः
सुगंधकुसुमैरन्यैःसौगंधिकसमन्वितैः १३६
पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चधूपदीपैर्मनोहरैःनैवेद्यैर्विविधैर्दिव्यैःसखीवृंदाहृतैर्मुदा १३७
संपूज्यविधिवद्देवींजप्त्वालक्षमनुंततः

हुत्वाचविधिनास्तुत्वाप्रणम्यदंडवद्भुवि १३८
ततःसासंस्तुतादेवीनिमेषरहितांतरा
परिकल्प्यनिजांछायांमाययात्मसमीहया १३९
पार्श्वेऽथप्रेयसींतत्रस्थापयित्वाबलादिव
सखीभिरावृताहृष्टाशुद्धैःपूजाजपादिभिः १४०
स्तवैर्भक्त्याप्रणामैश्चकृपयाविरभूत्तदा
हेमचंपकवर्णाभाविचित्राभरणोज्ज्वला १४१
अंगप्रत्यंगलावण्यलालित्यमधुराकृतिः
निष्कलंकशरत्पूर्णकलानाथशुभानना १४२
स्निग्धमुग्धस्मितालोकजगत्त्रयमनोहरा
निजयाप्रभयात्यंतंद्योतयंतीदिशोदश १४३
अब्रवीदथसादेवीवरदाभक्तवत्सला देव्युवाच-
मत्सखीनांवचःसत्यंतेनत्वंमेप्रियासखी १४४
समुत्तिष्ठसमागच्छकामंतेसाधयाम्यहम्
अर्जुनीसावचोदेव्याःश्रुत्वाचात्ममनीषितम् १४५
पुलकांकुरमुग्धांगीबाष्पाकुलविलोचना
पपातचरणेदेव्याःपुनश्चप्रेमविह्वला १४६
ततःप्रियंवदांदेवींसमुवाचसखीमिमाम्
पाणौगृहीत्वामत्संगेसमाश्वास्यसमानय १४७

ततःप्रियंवदादेव्याआज्ञयाजातसंभ्रमा
तांतथैवसमादायसंगेदेव्याजगामह १४८
गत्वोत्तरसरस्तीरेस्नापयित्वाविधानतः
संकल्पादिकपूर्वंतुपूजयित्वायथाविधि १४९
श्रीगोकुलकलानाथमंत्रंतच्चसुसिद्धिदम्
ग्राहयामासतांदेवीकृपयाहरिवल्लभा १५०
व्रतंगोकुलनाथाख्यंपूर्वंमोहनभूषितम्
सर्वसिद्धिप्रदंमंत्रंसर्वतंत्रेषुगोपितम् १५१
गोविंदेरितविज्ञासौददौभक्तिमचंचलाम्
ध्यानंचकथितंतस्यैमंत्रराजंचमोहनम् १५२
उक्तंचमोहनेतंत्रेस्मृतिरप्यस्यसिद्धिदा
नीलोत्पलदलश्यामंनानालंकारभूषितम् १५३
कोटिकंदर्पलावण्यंध्यायेद्रासरसाकुलम्
प्रियंवदामुवाचेदंरहस्यंपावनेच्छया १५४
श्रीराधिकोवाच-अस्यायावद्भवेत्पूर्णंपुरश्चरणमुत्तमम्तावद्धिपालयैनांत्वंसावधानासहालिभिः १५५
इत्युक्त्वासाययौकृष्णपादांबुरुहसन्निधिम्
छायामात्मभवामात्मप्रेयसीनांनिधायच १५६
तस्थौतत्रयथापूर्वंराधिकाकृष्णवल्लभा अत्रप्रियंवदादेशात्पद्ममष्टदलंशुभम् १५७
गोरोचनाभिर्निर्मायकुंकुमेनापिचंदनैः

एभिर्नानाविधैर्द्रव्यैःसंमिश्रैःसिद्धिदायकम् १५८
लिखित्वायंत्रराजंचशुद्धंमंत्रंतमद्भुतम्
कृत्वान्यासादिकंपाद्यमर्घ्यंचापियथाविधि १५९
नानर्तुसंभवैःपुष्पैःकुंकुमैरपिचंदनैः
धूपदीपैश्चनैवेद्यैस्तांबूलैर्मुखवासनैः १६०
वासोलंकारमाल्यैश्चसंपूज्यनंदनंदनम्
परिवारैःसमंसर्वैःसायुधंचसवाहनम् १६१
स्तुत्वाप्रणम्यविधिवच्चेतसास्मरणंययौ
ततोभक्तिवशोदेवोयशोदानंदनःप्रभुः १६२
स्मितावलोकितापांगतरंगिततरेंगितम्
उवाचराधिकांदेवींतामानयइहाशुच १६३
आज्ञप्ताचैवसादेवीप्रस्थाप्यशारदांसखीम्
तामानिनायसहसापुरोवासुरसात्मनः १६४
श्रीकृष्णस्यपुरस्तात्सासमेत्यप्रेमविह्वला
पपातकांचनीभूमौपश्यंतीसर्वमद्भुतम् १६५
कृच्छ्रात्कथंचिदुत्थायशनैरुन्मील्यलोचने
स्वेदांभःपुलकोत्कंपभावभाराकुलासती १६६
ददर्शप्रथमंतत्रस्थलंचित्रंमनोरमम्
ततःकल्पतरुस्तत्रलसन्मरकतच्छदः १६७

प्रवालपल्लवैर्युक्तःकोमलोहेमदंडकः
स्फटिकप्रवालमूलश्चकामदःकामसंपदाम् १६८
प्रार्थकाभीष्टफलदस्तस्याधोरत्नमंदिरम्रत्नसिंहासनंतत्रतत्राष्टदलपद्मकम् १६९
शंखपद्मनिधीतत्रसव्यापसव्यसंस्थितौ
चतुर्दिक्षुयथास्थानंसहिताःकामधेनवः १७०
परितोनंदनोद्यानंमलयानिलसेवितम्
ऋतूनांचैवसर्वेषांकुसुमानांमनोहरैः १७१
आमोदैर्वासितंसर्वंकालागुरुपराजितम्
मकरंदकणावृष्टिशीतलंसुमनोहरम् १७२
मकरंदरसास्वादमत्तानांभृंगयोषिताम् वृंदशोझंकृतैःशश्वच्चैवंमुखरितांतरम् १७३
कलकंठीकपोतानांसारिकाशुकयोषिताम्
अन्यासांपत्रिकांतानांकलनादैर्निनादितम् १७४
नृत्यैर्मत्तमयूराणामाकुलंस्मरवर्द्धनम्
रसांबुसेकसंसृष्टतमांजनतनुद्युतिम् १७५
सुस्निग्धनीलकुटिलकषायावासिकुंतलम्
मदमत्तमयूराद्यशिखंडाबद्धचूडकम् १७६
भृंगसेवितसव्योपक्रमपुष्पावतंसकम्
लोलालकालिविलसत्कपोलादर्शकाशितम् १७७
विचित्रतिलकोद्दामभालशोभाविराजितम्
तिलपुष्पपतंगेशचंचुमंजुलनासिकम् १७८
चारुबिंबाधरंमंदस्मितदीपितमन्मथम्

वन्यप्रसूनसंकाशग्रैवेयकमनोहरम् १७९ मदोन्मत्तभ्रमद्भृंगीसहस्रकृतसेवया सुरद्रुमस्रजाराजन्मुग्धपीनांसकद्वयम् १८०
मुक्ताहारस्फुरद्वक्षःस्थलकौस्तुभभूषितम्
श्रीवत्सलक्षणंजानुलंबिबाहुमनोहरम् १८१
गंभीरनाभिपंचास्यमध्यमध्यातिसुंदरम्
सुजातद्रुमसद्वृत्तमदूरजानुमंजुलम् १८२
कंकणांगदमञ्जीरैर्भूषितंभूषणैःपरैः
पीतांशुकलयाविष्टनितंबघटनायकम् १८३
लावण्यैरपिसौंदर्यजितकोटिमनोभवम् वेणुप्रवर्त्तितैर्गीतरागैरपिमनोहरैः १८४
मोहयंतंसुखांभोधौमज्जयंतंजगत्त्रयम् प्रत्यंगमदनावेशधरंरासरसालसम् १८५ चामरंव्यजनंमाल्यंगंधंचंदनमेवच तांबूलंदर्पणंपानपात्रंचर्वितपात्रकम् १८६
अन्यत्क्रीडाभवंयद्यत्तत्सर्वंचपृथक्पृथक्
रसालंविविधंयंत्रंकलयंतीभिरादरात् १८७ यथास्थाननियुक्ताभिःपश्यंतीभिस्तदिंगितम्
तन्मुखांभोजदत्ताक्षिचंचलाभिरनुक्रमात् १८८

श्रीमत्याराधिकादेव्यावामभागेससंभ्रमम् आराधयंत्यातांबूलमर्पयंत्याशुचिस्मितम् १८९
समालोक्यार्जुनीयासौमदनावेशविह्वला
ततस्तांचतथाज्ञात्वाहृषीकेशोऽपिसर्ववित् १९०
तस्याःपाणिंगृहीत्वैवसर्वक्रीडावनांतरेयथाकामंरहोरेमेमहायोगेश्वरोविभुः १९१
ततस्तस्याःस्कंधदेशेप्रदत्तभुजपल्लवः आगत्यशारदांप्राहपश्चिमेऽस्मिन्सरोवरे १९२
शीघ्रंस्नापयतन्वंगींक्रीडाश्रांतांमृदुस्मिताम्
ततस्तांशारदादेवीतस्मिन्क्रीडासरोवरे १९३
स्नानंकुर्वित्युवाचैनांसाचश्रांतातथाकरोत्
जलाभ्यंतरमाप्तासौपुनरर्जुनतांगतः १९४
उत्तस्थौयत्रदेवेशःश्रीमद्वैकुंठनायकः
दृष्ट्वातमर्जुनंकृष्णोविषण्णंभग्नमानसम् १९५
माययापाणिनास्पृष्ट्वाप्रकृतंविदधेपुनःश्रीकृष्णउवाच-धनंजयत्वामाशंसेभवान्प्रियसखोमम १९६
त्वत्समोनास्तिमेकोपिरहोवेत्ताजगत्त्रये

यद्रहस्यंत्वयापृष्टमनुभूतंचतत्पुनः १९७
कथ्यतेयदितत्कस्मैशपसेमांतदार्जुन सनत्कुमारउवाच-इतिप्रसादमासाद्यशपथैर्जातनिर्णयः १९८
ययौहृष्टमनास्तस्मात्स्वधामाद्भुतसंस्मृतिः
इतितेकथितंसर्वंरहोयद्गोचरंमम १९९
गोविंदस्यतथाचास्मैकथनेशपथस्तव ईश्वरउवाच-
इतिश्रुत्वावचस्तस्यसिद्धिमौपगविर्गतः २००
नरनारायणावासंवृंदारण्यमुपाव्रजत् तत्रास्तेऽद्यापिकृष्णस्यनित्यलीलाविहारवित् २०१
नारदेनापिपृष्टोऽहनाब्रवंतद्रहस्यकम् प्राप्तंतथापितेनेदंप्रकृतित्वमुपेत्यच २०२
तुभ्यंयत्तुमयाप्रोक्तंरहस्यंस्नेहकारणात्
तन्नकस्मैचिदाख्येयंत्वयाभद्रे
स्वयोनिवत् २०३
इमंश्रीभगवद्भक्तमहिमाध्यायमद्भुतम्
यःपठेच्छृणुयाद्वापिसरतिंविंदतेहरौ २०४
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेअर्जुन्यनुनयोन

ामचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ७४

पंचसप्ततितमोऽध्यायः पार्वत्युवाच-वृंदावनरहस्यंचबहुधाकथितंविभो केनपुण्यविशेषेणनारदःप्रकृतिंगतः १
ईश्वरउवाच-
एकदाश्चर्यवृत्तांतंमयाजिज्ञासितंपुरा
ब्रह्मणाकथितंगुह्यंश्रुतंकृष्णमुखांबुजात् २
नारदःपृष्टवान्मह्यंतदाहंप्राप्तवानिदम्
अहंवक्तुंनशक्नोमितन्माहात्म्यंकथंचन ३
किंकुर्वेशपनंतस्यस्मृत्वासीदामिमानसे
इतिश्रुत्वाममवचोदुर्मनाःसोऽभवद्यदा ४
तदाब्रह्माणमाहूयअहमादिष्टवान्प्रिये
त्वयायत्कथितंमह्यंनारदायवदस्वतत् ५
ब्रह्मातदाममवचोनिशम्यसहनारदः
जगामकृष्णसविधंनत्वापृच्छत्तदेवतु ६
ब्रह्मोवाच-
किमिदंद्वात्रिंशद्वनंवृंदारण्यंविशांपते
श्रोतुमिच्छामिभगवन्यदियोग्योऽस्मिमेवद ७
श्रीभगवानुवाच-इदंवृंदावनंरम्यंममधामैवकेवलम्

यत्रेमेपशवःसाक्षाद्वृक्षाःकीटानरामराः ८
येवसंतिममांत्येतेमृतायांतिममांतिकम्
अत्रयागोपपत्न्यश्चनिवसंतिममालये ९
योगिन्यस्तास्तुएवंहिममदेवाःपरायणाः
पंचयोजनमेवंहिवनंमेदेवरूपकम् १०
कालिदीयंसुषुम्नाख्यापरमामृतवाहिनी
यत्रदेवाश्चभूतानिवर्त्तंतेसूक्ष्मरूपतः ११
सर्वतोव्यापकश्चाहंनत्यक्ष्यामिवनंक्वचित्
आविर्भावस्तिरोभावोभवेदत्रयुगेयुगे १२
तेजोमयमिदंस्थानमदृश्यंचर्मचक्षुषाम्
रहस्यंमेप्रभावंचपश्यवृंदावनंयुगे १३
ब्रह्मादीनांदेवतानांनदृश्यंतत्कथंचन
ईश्वरउवाच-
तच्छ्रुत्वानारदोनत्वाकृष्णंब्रह्माणमेवच १४
आजगामहभूर्लोकेमिश्रकंनैमिषंवनम्
तत्रासौसत्कृतश्चापिशौनकाद्यैर्मुनीश्वरैः १५
पृष्टश्चाप्यागतोब्रह्मन्कुतस्त्वमधुनावद
तच्छ्रुत्वानारदःप्राहगोलोकादागतोऽस्म्यहम् १६
श्रुत्वाकृष्णमुखांभोजाद्वृंदावनरहस्यक

म्
नारदउवाच-
तत्रनानाविधाःप्रश्नाःकृताश्चैवपुनःपुनः १७
समस्तामनवस्तत्रयोगाश्चैवमयाश्रुताः
तानेवकथयिष्यामियथाप्रश्नंचतत्त्वतः १८
शौनकादयऊचुः -
वृंदारण्यरहस्यंहियदुक्तंब्रह्मणात्वयितदस्माकंसमाचक्ष्वयद्यस्मासुकृपातव १९
नारदउवाच-
कदाचित्सरयूतीरेदृष्टोऽस्माभिश्चगौतमः
मनस्वीचमहादुःखीचिंताकुलितचेतनः २०
मांदृष्ट्वागौतमोदेवःपपातधरणीतले
उत्तिष्ठवत्सवत्सेतितमुवाचाहमेवहि २१
कथंभवान्मनस्वीतिप्रोच्यतांयदिरोचते
गौतमउवाच-
श्रुतंतवमुखादेवकृष्णतत्त्वंचतादृशम् २२
द्वारकाख्यंमाथुराख्यंरहस्यंबहुशोमया
वृंदावनरहस्यंतुनश्रुतंत्वन्मुखांबुजात् २३
यतोमेमनसःस्थैर्य्यंभविष्यतिचसद्गुरो
नारदउवाच-
इदंतुपरमंगुह्यंरहस्यातिरहस्यकम् २४
पुरामेब्रह्मणाप्रोक्तंतादृग्वृंदावनोद्भवम्
रहस्यंवददेवेशवृंदारण्यस्यमेपितः २५

इतिजिज्ञासितंश्रुत्वाक्षणंमौनीसचाभवत्ततोमाऽहमहाविष्णुंगच्छवत्सप्रभुंमम २६
मयापितत्रगंतव्यंत्वयासहनसंशयः
इत्युक्त्वामांगृहीत्वाचगतोविष्णोश्चधामनि २७
महाविष्णौचकथितंमयोक्तंयत्तदेवहि
तच्छ्रुत्वाचमहाविष्णुःस्वयंभुवमथादिशत् २८
त्वमेवादेशतोमह्यंनीत्वावैनारदंमुनिम्
स्नानायविनियुंक्ष्वामुंसरस्यमृतसंज्ञके २९
महाविष्णुसमादिष्टःस्वयंभूर्मांतथाकरोत्
तत्रामृतसरश्चाहंप्रविश्यस्नानमाचरम् ३०
तत्क्षणात्तत्सरःपारेयोषितांसविधेऽभवम्सर्वलक्षणसपन्नायोषिद्रूपातिविस्मिता ३१
मांदृष्ट्वाताःसमायांतीमपृच्छंश्चमुहुर्मुहुः
स्त्रियऊचुः -
कात्वंकुतःसमायाताकथयात्मविचेष्टितम् ३२
तासांप्रियकथांश्रुत्वामयोक्तंतन्निशामय
कुतःकोऽहसमायातःकथंवायोषिदाकृतिः ३३
स्वप्नवद्दृश्यतेसर्वंकिंवामुग्धोऽस्मिभूतले

तच्छ्रुत्वामद्वचोदेवीप्रोवाचमधुरस्वनैः ३४
वृंदानाम्नीपुरीचेयंकृष्णचंद्र
प्रियासदा
अहंचललितादेवीतुर्यातीताचनिष्कला ३५
इत्युक्त्वाचमहादेवीकरुणासांद्रमानसा मांप्रत्याहपुनर्देवीसमागच्छमयासह ३६
अन्याश्चयोषितःसर्वाःकृष्णपादपरायणाः
ताश्चमांप्रवदंत्येवंसमागच्छानयासह ३७
ततोनुकृष्णचंद्रस्यचतुर्दशाक्षरोमनुः कृपयाकथितस्तस्यादेव्याश्चापिमहात्मनः
३८
तत्क्षणादेवतत्साम्यमलभंविविधोपमा
ताभिःसहगतास्तत्रयत्रकृष्णःसनातनः ३९
केवलंसच्चिदानंदःस्वयंयोषिन्मयःप्रभुः
योषिदानंदहृदयोदृष्ट्वामांप्राब्रवीन्मुहुः ४०
समागच्छप्रियेकांतेभक्त्यामांपरिरंभय
रेमेवर्षप्रमाणेनतत्रचैवद्विजोत्तम ४१
तदोक्तंरमणेशेनतांदेवींराधिकांप्रति
इयंमेप्रकृतिस्तत्रचासीन्नारदरूपधृक् ४२
नीत्वामृतसरोरम्यंस्नानार्थंसंनियोजय
तयामेरमणस्यांतेगदितंप्रियभाषितम् ४३
अहंचललितादेवीराधिकायाचगीयते
अहंचवासुदेवाख्योनित्यंकामकलात्मकः ४४
सत्यंयोषित्स्वरूपोऽहयोषिच्चाहंसनातनी

अहंचललितादेवीपुंरूपाकृष्णविग्रहा ४५
आवयोरंतरंनास्तिसत्यंसत्यंहिनारद
एवंयोवेत्तिमेतत्त्वंसमयंचतथामनुम् ४६
ससमाचारसंकेतंललितावत्समेप्रियः
इदंवृंदावनंनामरहस्यंममवैगृहम् ४७
नप्रकाश्यंकदाकुत्रवक्तव्यंनपशौक्वचित्ततोऽनुराधिकादेवीमांनीत्वातत्सरोवरे ४८
स्थित्वासाकृष्णचंद्रस्यचरणांतेगतापुनः
ततोनिमज्जनादेवनारदोऽहमुपागतः ४९
वीणाहस्तोगानपरस्तद्रहस्यंमुहुर्मुदा
स्वयंभुवंनमस्कृत्यतत्रागांविष्णुपार्षदम् ५०
स्वयंभुवातथादृष्टंनोक्तंकिंचित्तदापुनः
इतितेकथितंवत्ससुगोप्यंचमयात्वयि ५१
त्वयापिकृष्णचंद्रस्यकेवलंधामचित्कलम्
गोपनीयंप्रयत्नेनमातुर्जारइवप्रियम् ५२
यथाप्रोक्तंमयाशिष्येगौतमेसरहस्यकम्
तथाभवत्सुकार्त्स्न्येनकथितंचातिगोपितम् ५३
यत्रकुत्रकदाचित्तुप्रकाश्यंमुनिपुंगवाः
तदाशापोभवेद्विप्राःकृष्णचंद्र
स्यनिश्चितम् ५४
इमंकृष्णस्यलीलाभिर्युतमध्यायमुत्तमम्
यःपठेच्छृणुयाद्वापिसयातिपरमंपदम् ५५

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्ये
नारदीयानुनयेपंचसप्ततितमोऽध्यायः ७५

षट्सप्ततितमोऽध्यायः ईश्वरउवाच-
अत्रशिशुपालंनिहतंश्रुत्वादंतवक्त्रःकृष्णेनयोद्धुंमथुरामाजगाम १
कृष्णस्तुतच्छ्रुत्वारथमारुह्यतेनसहमथुरामाययौ २
अथतंहत्वायमुनामुत्तीर्यनंदव्रजंगत्वापितरावभिवाद्याश्वास्यताभ्यामालिगितः सकल
गोपवृद्धान्परिष्वज्यतानाश्वास्यबहुवस्त्राभरणादिभिस्तत्रस्थान्सर्वान्संतर्पयामास ३
कालिद्याःपुलिनेरम्येपुण्यवृक्षसमाकीर्णेगोपस्त्रीभिरहर्निशंक्रीडासुखेनत्रिरात्रंतत्रसमुवास ४
तत्रस्थलेनंदगोपादयःसर्वेजनाःपुत्रदारसहिताःपशुपक्षिमृगादयोऽपिवासुदेवप्रसादेन-
दिव्यरूपधराविमानसमारूढाःपरमंलोकंवैकुंठमवापुः ५
श्रीकृष्णस्तुनंदगोपव्रजौकसांसर्वेषांनिरामयंस्वपदंदत्वादेवगणैःस्तूयमानः

श्रीमतींद्वारावतींविवेश ६ तत्रवसुदेवोग्रसेनसंकर्षणप्रद्युम्नानिरुद्धाक्रूरादिभिः प्रत्यहंसंपूजितःषोडशसहस्राष्टाधिकमहिषीभिश्चविश्वरूपधरोदिव्यरत्नमयलतागृहांतरे-
षुसुरतरुकुसुमाचितश्लक्ष्णतरपर्यंकेषुरमयामास ७
एवंहितार्थायसर्वदेवानांसमस्तभूभारविनाशाययदुवंशेऽवतीर्यसकलराक्षसविनाशंकृतमहांतमुर्वीभारंनाशयित्वानंदव्रजद्वारिकावासिनःस्थावरजंगमान्भवबंधनान्मोचयित्वा- परमेशाश्वतेयोगिध्येयेरम्येधाम्निसंस्थाप्यनित्यंदिव्यमहिष्यादिभिःसंसेव्यमानो
वासुदेवोऽखिलेषूवाच ८
असीदव्याकृतंब्रह्मकरकाघृतयोरिव
प्रकृतिस्थोगुणान्मुक्तोद्र
वीभूत्वादिवंगतः ९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमहात्म् येपार्वती-
शिवसंवादेषट्सप्ततितमोऽध्यायः ७६

सप्तसप्ततितमोऽध्यायः

पार्वत्युवाच-विस्तरेणसमाचक्ष्वनामार्थपदगौरवम् ईश्वरस्यस्वरूपंचतत्स्थानानांविभूतयः १ तद्विष्णोःपरमंधामव्यूहभेदास्तथाहरेः निर्वाणाख्याहितत्त्वेनममसर्वंसुरेश्वर २
ईश्वरउवाच-
सारेवृंदावनेकृष्णंगोपीकोटिभिरावृतम्
तत्रगंगापराशक्तिस्तत्स्थमानंदकाननम् ३
नानासुकुसुमामोदसमीरसुरभीकृतम्
कलिदतनयादिव्यतरंगरागशीतलम् ४
सनकाद्यैर्भागवतैःसंसृष्टंमुनिपुंगवैः
आह्लादिमधुरारावैर्गोवृंदैरभिमंडितम् ५
रम्यस्रग्भूषणोपेतैर्नृत्यद्भिर्बालकैर्वृतम्
तत्रश्रीमान्कल्पतरुर्जांबूनदपरिच्छदः ६
नानारत्नप्रवालाढ्योनानामणिफलोज्ज्वलः
तस्यमूलेरत्नवेदीरत्नदीधितिदीपिता ७
तत्रत्रयीमयंरत्नसिंहासनमनुत्तमम्
तत्रासीनंजगन्नाथंत्रिगुणातीतमव्ययम् ८
कोटिचंद्रप्रतीकाशंकोटिभास्करभास्वरम्
कोटिकंदर्पलावण्यंभासयन्तंदिशोदश ९
त्रिनेत्रंद्विभुजंगौरंतप्तजांबूनदप्रभम्
श्लिष्यमाणमंगनाभिःसदामानंचसर्वशः १०
ब्रह्माद्यैःसनकाद्यैश्चध्येयंभक्तवशीक

ृतम्
सदाघूर्णितनेत्राभिर्नृत्यंतीभिर्महोत्सवैः ११
चुंबंतीभिर्हसंतीभिःश्लिष्यंतीभिर्मुहुर्मुहुः
अवाप्तगोपीदेहाभिःश्रुतिभिःकोटिकोटिभिः १२
तत्पादांबुजमाध्वीकचित्ताभिःपरितोवृतम्तासांतुमध्येयादेवीतप्तचामीकरप्रभा १३
द्योतमानादिशःसर्वाःकुर्वतीविद्युदुज्ज्वलाः
प्रधानंयाभगवतीययासर्वमिदंततम् १४
सृष्टिस्थित्यंतरूपायाविद्याविद्यात्रयीपरा
स्वरूपाशक्तिरुपाचमायारूपाचचिन्मयी १५
ब्रह्मविष्णुशिवादीनांदेहकारणकारणम्
चराचरंजगत्सर्वंयन्मायापरिरंभितम् १६
वृंदावनेश्वरीनाम्नाराधाधात्रानुकारणात्
तामालिग्यवसंतंतंमुदावृंदावनेश्वरम् १७
अन्योन्यचुंबनाश्लेषमदावेशविघूर्णितम्
ध्यायेदेवंकृष्णदेवंसचसिद्धिमवाप्नुयात् १८
मंत्रराजमिमंगुह्यंतस्यमंत्रंचमंत्रवित्
योजपेच्छृणुयाद्वापिसमहात्मासुदुर्ल्लभ

ः १९
राधिंकाचित्ररेखाचचंद्रामदनसुंदरी श्रीप्रियाश्रीमधुमतीशशिरेखाहरिप्रिया २०
सुवर्णशोभासंमोहाप्रेमरोमांचराजिता
वैवर्ण्यस्वेदसंयुक्ताभावासक्ताप्रियंवदा २१
सुवर्णमालिनीशांतासुरासरसिकातथा
सर्वस्त्रीजीवनादीनवत्सलाविमलाशया २२
निपीतनामपीयूषासाराधापरिकीर्तिता
सुदीर्घस्मितसंयुक्तातप्तचामीकरप्रभा २३
मूर्च्छत्प्रेमनदीराधावरणालोचनांजना मायामात्सर्यसंयुक्तादानसाम्राज्यजीवना
२४
सुरतोत्सवसंग्रामाचित्ररेखाप्रकीर्तितागौरांगीनातिदीर्घाचसदावादनतत्परा २५
दैन्यानुरागनटनामूर्च्छारोमांचविह्वला
हरिदक्षिणपार्श्वस्थासर्वमंत्रप्रियातथा २६
अनंगलोभमाधुर्याचंद्रासापरिकीर्तिता
सलीलमंथरगतिर्मंजुमुद्रितलोचना २७
प्रेमधारोज्ज्वलाकीर्णादलितांजनशोभना
कृष्णानुरागरसिकारासध्वनिसमुत्सुका २८
अहंकारसमायुक्तामुखनिंदितचंद्रमाः
मधुरालापचतुराजितेंद्रियशिरोमणिः २९
सुंदरस्मितसंयुक्तासावैमदनसुंदरी

विविक्तरासरसिकाश्यामाश्याममनोहरा ३०
प्रेम्णाप्रेमकटाक्षेणहरेश्चित्तविमोहनी
जितेंद्रि
याजितक्रोधासाप्रियापरिकीर्तिता ३१
सुतप्तस्वर्णगौरांगीलीलागमनसुंदरी स्मरोत्थप्रेमरोमांचवैचित्रमधुराकृतिः
३२
सुंदरस्मितसंयुक्तमुखनिंदितचंद्रमाः
मधुरालापचतुराजितेंद्रियशिरोमणिः ३३
कीर्तितासामधुमतीप्रेमसाधनतत्परा
संमोहज्वररोमांचप्रेमधारासमन्विता ३४
दानधूलिविनोदाचरासध्वनिमहानटी
शशिरेखाचविज्ञेयागोपालप्रेयसीसदा ३५
कृष्णात्मासोत्तमाश्यामामधुपिंगललोचना तत्पादप्रेमसंमोहात्क्वचित्पुलकचुंबिता ३६
शिवकुंडेशिवानंदानंदिनीदेहिकातटे रुक्मिणीद्वारवत्यांतुराधावृंदावनेवने ३७
देवकीमथुरायांतुजातामेपरमेश्वरी
चंद्रकूटेतथासीताविंध्येविंध्यनिवासिनी ३८
वाराणस्यांविशालाक्षीविमलापुरुषोत्तमे वृंदावनाधिपत्यंचदत्तंतस्यैप्रसीदता ३९ कृष्णेनान्यत्रदेवीतुराधावृंदावनेवने

नित्यानंदतनुःशौरिर्योऽशरीरीतिभाष्यते ४०
वाय्वग्निनाकभूमीनामंगाधिष्ठितदेवता निरूप्यतेब्रह्मणोऽपितथागोविंदविग्रहः ४१
सेंद्रि
योऽपियथासूर्यस्तेजसानोपलक्ष्यते तथाकांतियुतःकृष्णःकालंमोहयतिध्रुवम् ४२
नतस्यप्राकृतीमूर्तिर्मेदोमांसास्थिसंभवा
योगीचैवेश्वरश्चान्यःसर्वात्मानित्यविग्रहः ४३
काठिन्यंदेवयोगेनकरकाघृतयोरिव कृष्णस्यामिततत्त्वस्यपादपृष्ठंनदेवता
४४
वृंदावनरजोवृंदेतत्रस्युर्विष्णुकोटयः आनंदकिरणेवृंदव्याप्तविश्वकलानिधिः ४५
गुणात्मतात्मनियथाजीवास्तत्किरणांगकाः भुजद्वयवृतःकृष्णोनकदाचिच्चतुर्भुजः ४६
गोप्यैकयावृतस्तत्रपरिक्रीडतिसर्वदा गोविंदएवपुरुषोब्रह्माद्याःस्त्रियएवच ४७
ततएवस्वभावोयंऽप्रकृतेर्भावईश्वरः पुरुषःप्रकृतिश्चाद्यौराधावृंदावनेश्वरौ ४८
प्रकृतेर्विकृतंसर्वंविनावृंदावनेश्वरम

् ४९
समुद्भवेनैवसमुद्भवेदिदंभेदंगतंतस्यविनाशतोहि
स्वर्णस्यनाशोनहिविद्यतेतथामत्स्यादिनाशेऽपिनकृष्णविच्युतिः ५०
त्रिगुणादिप्रपंचोऽयवृंदावनविहारिणः
ऊर्म्मीवाब्धेस्तरंगस्ययथाब्धिर्नैवजायते ५१
नराधिकासमानारीनकृष्णसदृशःपुमान्
वयःपरंनकैशोरात्स्वभावःप्रकृतेःपरः ५२
ध्येयंकैशोरकंध्येयंवनंवृंदावनंवनम्
श्याममेवपरंरूपमादिदेवंपरोरसः ५३
बाल्यंपंचमवर्षांतंपौगंडंदशमावधि
अष्टपंचककैशोरंसीमापंचदशावधि ५४
यौवनोद्भिन्नकैशोरंनवयौवनमुच्यते
तद्वयस्तस्यसर्वस्वंप्रपंचमितरद्वयः ५५
बाल्यपौगंडकैशोरंवयोवंदेमनोहरम्
बालगोपालगोपालंस्मरगोपालरूपिणम् ५६
वंदेमदनगोपालंकैशोराकारमद्भुतम्
यमाहुर्यौवनोद्भिन्नश्रीमन्मदनमोहनम् ५७
अखंडातुलपीयूषरसानंदमहार्णवम्
जयतिश्रीपतेर्गूढंवपुःकैशोररूपिणः ५८
एकमप्यव्ययंपूर्वंबल्लवीवृंदमध्यगम्
ध्यानगम्यंप्रपश्यंतिरुचिभेदात्पृथग्धियः ५९
यन्नखेंदुरुचिर्ब्रह्मध्येयंब्रह्मादिभ

िःसुरैः
गुणत्रयमतीतंतंवंदेवृंदावनेश्वरम् ६० वृंदावनपरित्यागोगोविंदस्यनविद्यते अन्यत्रयद्वपुस्तत्तुकृत्रिमंतन्नसंशयः ६१
सुलभंव्रजनारीणांदुर्ल्लभंतन्मुमुक्षुणाम्
तंभजेनंदसूनुंयन्नखतेजःपरंमनुः ६२
पार्वत्युवाच
भुक्तिमुक्तिस्पृहायावत्पिशाचीहृदिवर्त्तते
तावत्प्रेमसुखस्यात्रकथमभ्युदयोभवेत् ६३
ईश्वरउवाच-
साधुपृष्टंत्वयाभद्रेयन्मेमनसिवर्त्तते
तत्सर्वंकथयिष्यामिसावधानानिशामय ६४
स्मृत्वागुणान्स्मरन्नामगानंवामनरंजनम्बोधयत्यात्मनात्मानंसततंप्रेम्णिलीयते ६५
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येपार्वतीशिवसंवादे श्रीकृष्णरूपवर्णनंनामसप्तसप्ततितमोऽध् यायः ७७

अष्टसप्ततितमोऽध्यायः पार्वत्युवाच-

वैष्णवानांचयद्धर्मंसर्वंतथ्यंचमेवद
यत्कृत्वामानवाःसर्वेभवांभोधिंतरंतिहि १
ईश्वरउवाच-
अथद्वादशधाशुद्धिर्वैष्णवानामिहोच्यते
गृहोपलेपनंचैवतथानुगमनंहरेः २
भक्त्याप्रदक्षिणाचैवपादयोःशोधनंपुनः
पूजार्थंपत्रपुष्पाणांभक्त्यैवोत्तोलनंहरेः ३
करयोःसर्वशुद्धीनामियंशुद्धिर्विशिष्यते
तन्नामकीर्तनंचैवगुणानामपिकीर्त्तनम् ४
भक्त्याश्रीकृष्णदेवस्यवचसःशुद्धिरिष्यते
तत्कथाश्रवणंचैवतस्योत्सवनिरीक्षणम् ५
श्रोत्रयोर्नेत्रयोश्चैवशुद्धिःसम्यगिहोच्यते
पादोदकंचनिर्माल्यंमालानामपिधारणम् ६
उच्यतेशिरसःशुद्धिःप्रणतस्यहरेःपुरः
आघ्राणंतस्यपुष्पादेर्निर्माल्यस्यतथाप्रिये ७
विशुद्धिःस्यादंतरस्यघ्राणस्यापिविधीयते
यत्रपुष्पादिकंयच्चकृष्णपादयुगार्पितम् ८
तदेकंपावनंलोकेतद्धिसर्वंविशोधयेत् पूजाचपंचधाप्रोक्तातासांभेदंशृणुष्वमे ९

अभिगमनमुपादानंयोगःस्वाध्यायएवच
इज्यापंचप्रकारार्चाक्रमेणकथयामिते १०
तत्वाभिगमनंनामदेवतास्थानमार्जनम्
उपलेपंचनिर्माल्यदूरीकरणमेवच ११
उपादानंनामगंधपुष्पादिचयनंतथा
योगोनामस्वदेवस्यस्वात्मनैवात्मभावना १२
स्वाध्यायोनाममंत्रार्थानुसंधापूर्वकोजपः
सूक्तस्तोत्रादिपाठश्चहरेःसंकीर्त्तनंतथा १३
तत्त्वादिशास्त्राभ्यासश्चस्वाध्यायःपरिकीर्तितः
इज्यानामस्वदेवस्यपूजनंचयथार्थतः १४
इतिपंचप्रकारार्चाकथितातवसुव्रते
सार्ष्टिसामीप्यसालोक्यसायुज्यसारूप्यदाक्रमात् १५
प्रसंगात्कथयिष्यामिशालग्रामशिलार्चनम्केशवादेश्चतुर्बाहोर्दक्षिणोर्ध्वकरक्रमात् १६
शंखचक्रगदापद्मीकेशवाख्योगदाधरः
नारायणःपद्मगदाचक्रशंखायुधैःक्रमात् १७
माधवश्चक्रशंखाभ्यांपद्मेनगदयाभवेत्
गदाब्जशंखचक्रीचगोविंदाख्योगदाधरः १८
पद्मशंखारिगदिनेविष्णुरूपायतेनमः
सशंखाब्जगदाचक्रमधुसूदनमूर्तये १९
नमोगदारिशंखाब्जयुक्तत्रिविक्रमायच

सारिकौमोदकीपद्मशंखवामनमूर्त्तये २०
चक्राब्जशंखगदिनेनमःश्रीधरमूर्त्तये
हृषीकेशसारिगदाशंखपद्मिन्नमोस्तुते २१
साब्जशंखगदाचक्रपद्मनाभस्वमूर्त्तये
दामोदरशंखगदाचक्रपद्मिन्नमोस्तुते २२
शंखाब्जचक्रगदिनेनमःसंकर्षणायच
सारिशंखगदाब्जायवासुदेवनमोस्तुते २३
शंखचक्रगदाब्जायधृतप्रद्युम्नमूर्त्तयेनमोऽनिरुद्धायगदाशंखाब्जारिविधारिणे २४
साब्जशंखगदाचक्रपुरुषोत्तममूर्त्तये
नमोऽधोक्षजरूपायगदाशंखारिपद्मिने २५
नृसिंहमूर्त्तयेपद्मगदाशंखारिधारिणे पद्मारिशंखगदिनेनमोस्त्वच्युतमूर्त्तये
२६
सगदाब्जारिशंखायनमःश्रीकृष्णमूर्त्तये
शालग्रामशिलाद्वारगतलग्नद्विचक्रधृक् २७
शुक्लाभरेखःशोभाढ्यःसदेवःश्रीगदाधरः
लग्नद्विचक्रोरक्ताभःपूर्वभागस्तुपुष्कलः २८
संकर्षणोऽथप्रद्युम्नःसूक्ष्मचक्रस्तुपीतकः
सुदीर्घसुषिरच्छिद्रो
ह्यनिरुद्धस्तुवर्त्तुलः २९
नीलोद्वारेत्रिरेखश्चअथनारायणोऽसितः
मध्येगदाकृतीरेखानाभिपद्मंमहोन्नतम् ३०
पृथुचक्रोनृसिंहोयःकपिलोयस्त्रिबिंदुकः

अथवापंचबिंदोस्तुपूजनंब्रह्मचारिणः ३१
वराहःसत्रिलिगोयोविषमद्वयचक्रकः
नीलस्त्रिरेखःस्थूलोऽथकूर्ममूर्तिःसबिंदुकः ३२
कृष्णःसवर्तुलावर्त्तपांडुरोधृतपृष्ठकःश्रीधरःपंचरेखश्चवनमालीगदांकितः ३३
वामनोवर्तुलोनाममध्यचक्रःसनीलकः
नानावर्णानेकमूर्तिनागभोगीत्वनंतकः ३४
स्थूलोदामोदरोनीलोमध्येचक्रःसनीलकः
संकर्षणद्वारकोव्यादथब्रह्मासुलोहितः ३५
सुदीर्घरेखासुषिरएकचक्रांबुजःपृथुः
पृथुचक्रःस्थूलछिद्र
कृःष्णोबिंदुश्चबिंदुमान् ३६
ह्यग्रीवॐऽकुशाकारःपंचरेखःसकौस्तुभः
वैकुंठोमल्लवद्भातिएकचक्रमयोसितः ३७
मत्स्योदीर्घांबुजाकारोदीर्घरेखश्चपांडुरः
रामचक्रोदक्षरेखोयःश्यामःसत्रिविक्रमः ३८
शालग्रामद्वारकायांस्थितायगदिनेनमः एकेनलक्षितोयोव्याद्गदाधारीसुदर्शनः ३९ लक्ष्मीनारायणोद्वाभ्यांत्रिभिश्चैवत्रिविक्रमः
चतुर्भिश्चचतुर्व्यूहोवासुदेवश्चपंचभिः ४०
प्रद्युम्नःषड्भिरेवाव्यात्संकर्षणश्चस

प्तभिः
पुरुषोत्तमोऽष्टभिश्चस्यान्नवव्यूहोनवोहितः ४१
दशावतारोदशभिरनिरुद्धोऽवतादथ
द्वादशात्माद्वादशभिरतऊर्द्ध्वमनंतकः ४२
ब्रह्माचतुर्मुखोदंडीकमंडलुस्रगुन्नतः
महेश्वरःपंचवक्त्रोदशबाहुर्वृषध्वजः ४३
यथायुधस्तथागौरीचंडिकाचसरस्वती
महालक्ष्मीर्मातरश्चपद्महस्तोदिवाकरः ४४
गजास्यश्चगजस्कंधःषण्मुखोनेकधागणाः
एतेस्थिताःस्थापितास्युःप्रसादेवाथपूजिताः ४५
धर्मार्थकाममोक्षाहिप्राप्यंतेपुरुषेणच ४६
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशालग्रामनिर्णयो-
नामाष्टसप्ततितमोऽध्यायः ७८

नवसप्ततितमोऽध्यायः
ईश्वरउवाच-
शालग्रामेमणौयंत्रेमंडलेप्रतिमासुच
नित्यंतुश्रीहरेःपूजाकेवलेभवनेनतु १
गंडक्यामेकदेशेतुशालग्रामस्थलंमहत्
पाषाणंतद्भवंपातुशालग्राममितिस्थितम् २
शालग्रामशिलास्पर्शात्कोटिजन्माघनाशनम्

किंपुनःपूजनंतत्रहरेःसांनिध्यकारणम् ३
शालग्रामैकयजनाच्छतलिगीफलंलभेत्
बहुभिर्जन्मभिःपुण्यैर्यदिकृष्णशिलांलभेत् ४
गोष्पदेनचचिह्नेनजनुस्तेनसमाप्यते
आदौशिलांपरीक्षेतस्निग्धांश्रेष्ठांचमेचकाम् ५
आकृष्णामध्यमाप्रोक्तामिश्रामिश्रफलप्रदा
सदाकाष्ठेस्थितोवह्निर्मथनेनप्रकाश्यते ६
यथातथाहरिर्व्यापीशालग्रामेप्रतीयते
प्रत्यहंद्वादशशिलाःशालग्रामस्ययोऽचयेत् ७
द्वारवत्याःशिलायुक्ताःसवैकुंठेमहीयते
शालग्रामशिलायांतुगह्वरंलक्षतेनरः ८
पितरस्तस्यतिष्ठंतितृप्ताःकल्पांतकंदिवि
वैकुंठभवनंतत्रयत्रद्वारावतीशिला ९
मृतोविष्णुपुरंयातितत्तीर्थंयोजनत्रयम्जपःपूजाचहोमश्चसर्वंकोटिगुणंभवेत् १०
मनस्कामसमाभीष्टंक्रोशमात्रंनसंशयः
कीटकोऽपिमृतिंयातिवैकुंठभवनंयतः ११
शालग्रामशिलायांयोमूल्यमुद्घाटयेन्नरः
विक्रेताचानुमंताचयःपरीक्षानुमोदकः १२
सर्वेतेनरकंयांतियावत्सूर्यश्चसंप्लवः

अतस्तद्वर्जयेद्देविचक्रक्रयणविक्रयम् १३
शालग्रामोद्भवोदेवोयोदेवोद्वारकोद्भवः
उभयोःसंगमोयत्रमुक्तिस्तत्रनसंशयः १४
द्वारकोद्भवचक्राढ्योबहुचक्रेणचिह्नितःचक्रासनशिलाकारचित्स्वरूपोनिरंजनः १५
नमोऽस्त्वोकाररूपायसदानंदस्वरूपिणे
शालग्राममहाभागभक्तस्यानुग्रहंकुरु १६
तवानुग्रहकामस्यऋणग्रस्तस्यमेप्रभो
अतःपरंप्रवक्ष्यामितिलकस्यविधिंमुदा १७
यच्छ्रुत्वामानवाःसर्वेविष्णुसारूप्यमाप्नुयुः
ललाटेकेशवंविद्यात्कंठेश्रीपुरुषोत्तमम् १८
नाभौनारायणंदेवंवैकुंठंहृदयेतथा
दामोदरंवामपार्श्वेदक्षिणेचत्रिविक्रमम् १९
मूर्ध्निचैवहृषीकेशंपद्मनाभंचपृष्ठतः
कर्णयोर्यमुनांगंगांबाह्वोःकृष्णंहरिंतथा २०
यथास्थानेषुतुष्यंतिदेवताद्वादसस्मृताःद्वादशैतानिनामानिकर्तव्येतिलकेपठेत् २१
सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंसगच्छति
ऊर्द्ध्वपुंड्रमूर्द्ध्वरेखंललाटेयस्यदृश्यते २२
चांडालोऽपिसशुद्धात्मापूज्यएवनसंशयः

यस्योर्द्ध्वपुंड्रंदृश्येतनललाटेनरस्यहि २३
तद्दर्शनंनकर्त्तव्यंदृष्ट्वासूर्यंनिरीक्षयेत्
त्रिपुंड्रंयस्यविप्रस्यऊर्द्ध्वपुंड्रंनदृश्यते २४
तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वासचैलंस्नानमाचरेत्
सांतरालंप्रकर्त्तव्यंपुंड्रंहरिपदाकृति २५
निरंतरालंयःकुर्यादूर्द्ध्वपुंड्रंद्विजाधमः
ललाटेतस्यसततंशुनःपादोनसंशयः २६
नासादिकेशपर्यंतमूर्द्ध्वपुंड्रंसुशोभनम्
मध्येछिद्र
समायुक्तंतंविद्याद्धरिमंदिरम् २७
वामभागेस्थितोब्रह्मादक्षिणेतुसदाशिवः
मध्येविष्णुंविजानीयात्तस्मान्मध्यंनलेपयेत् २८
वीक्ष्यादर्शेजलेवापियोविदध्यात्प्रयत्नतः
ऊर्द्ध्वपुंड्रंमहाभागःसयातिपरमांगतिम् २९
अग्निरापश्चवेदाश्चचंद्रादित्यौतथानिलः विप्राणांनित्यमेतेहिकर्णेतिष्ठंतिदक्ष

िणे ३०
गंगाचदक्षिणेश्रोत्रेनासिकायांहुताशनः उभयोरपिसंस्पर्शात्तत्क्षणादेवशुध्यति ३१
कृत्वाचैवोदकंशंखेवैष्णवानांमहात्मनाम्तुलसीमिश्रितंदद्यात्पिबेन्मूर्ध्नाभिवंदयेत् ३२
प्राश्नीयात्प्रोक्षयेद्देहंपुत्रमित्रपरिग्रहम्
विष्णोःपादोदकंपीतंकोटिजन्माघनाशनम् ३३
तदेवाष्टगुणंपापंभूमौबिंदुनिपातनात्
जलशंखंकरेकृत्वास्तुत्वानत्वाप्रदक्षिणम् ३४
सततंधार्यतेवारितेनाप्तंजन्मनःफलम्
शंखोयस्यगृहेनास्तिघंटावागरुडान्विता ३५
पुरतोवासुदेवस्यनसभागवतःकलौ
यानैर्वापादुकाभिर्वायानंभगवतोगृहे ३६
देवोत्सवेष्वसेवाचअप्रणामस्तदग्रतः
उच्छिष्टेचैवचाशौचेभगवद्वंदनादिकम् ३७
एकहस्तप्रणामश्चतत्पुरस्तात्प्रदक्षिणम्
पादप्रसारणंचाग्रेतथापर्यंकसेवनम् ३८
शयनंभक्षणंचापिमिथ्याभाषणमेवच
उच्चैर्भाषामिथोजल्पोरोदनानिचविग्रहः ३९
निग्रहानुग्रहौचैवस्त्रीषुचक्रूरभाषणम्केवलावरणंचैवपरनिंदापरस्तुतिः ४०

अश्लीलभाषणंचैवअधोवायुविमोक्षणम्
शक्तौगौणोपचारश्चअनिवेदितभक्षणम् ४१
तत्तत्कालोद्भवानांचफलादीनामनर्पणम्
विनियुक्तावशिष्टस्यप्रदानंव्यंजनस्ययत् ४२
स्पष्टीकृत्याशनंचैवपरनिंदापरस्तुतिः
गुरौमौनंनिजस्तोत्रंदेवतानिंदनंतथा ४३
अपराधास्तथाविष्णोर्द्वात्रिंशत्परिकीर्तिताः ४४
अपराधसहस्राणिक्रियंतेऽहर्निशंमया
तवाहमितिमांमत्वाक्षमस्वमधुसूदन ४५
इतिमंत्रंसमुच्चार्यप्रणमेद्दंडवद्भुवि अपराधसहस्राणिक्षमतेसर्वदाहरिः ४६
सायंप्रातर्द्विजातीनांश्रुत्युक्तमशनंतथा
विष्णुभक्तावशिष्टस्यदिनपापात्प्रमुच्यते ४७
अन्नंब्रह्मारसोविष्णुःखादयेन्मांसमुच्चरन्
एवंज्ञात्वातुयोभुंक्तेसोऽन्नदोषैर्नलिप्यते ४८
अलाबुंवर्त्तुलाकारंमसूरंचसवल्कलम्
तालंशुक्लंचवृंताकंनखादेद्वैष्णवोनरः ४९
वटाश्वत्थार्कपत्रेषुकुंभीतिंदुकपत्रयोः
कोविदारेकदंबेचनखादेद्वैष्णनोनरः ५०

श्रावणेवर्जयेच्छाकंदधिभाद्रपदेत्यजेत्
आश्विनेमासिदुग्धंचकार्त्तिकेचामिषंत्यजेत् ५१
दग्धमन्नंतुजंबीरंयद्विष्णोरनिवेदितम्
बीजपूरंचशाकंचप्रत्यक्षलवणंतथा ५२
यदिदैवाच्चभुंजीततदातन्नामसंस्मरेत्
हैमंतिकंसितास्विन्नंधान्यंमुद्गास्तिलायवाः ५३
कलापकंगुनीवाराःशाकंचहिलमोचिका
कालशाकंचवास्तूकंमूलकंरक्तकेतरत् ५४
लवणेसिंधुसामुद्रेगव्येचदधिसर्पिषी
पयोनुद्धृतसारंचपनसाम्रहरीतकी ५५
पिप्पलीजीरकंचैवनागरंगकतिंतिडी
कदलीलवलीधात्रीफलान्यगुडमैक्षवम् ५६
अतैलपक्वंमुनयोहविष्यान्नंप्रचक्षते तुलसीपत्रपुष्पाद्यैर्माल्यंवहतियोनरः ५७
विष्णुंतमपिजानीयात्सत्यंसत्यंनसंशयः धात्रीवृक्षंसमारोप्यविष्णुतुल्योभवेन्नरः ५८
कुरुक्षेत्रंविजानीयात्सार्द्धंहस्तशतत्रयम्
तुलसीकाष्ठघटितैरुद्राक्षाकारकारितैः ५९
निर्मितांमालिकांकंठेनिधायार्चनमारभेत्तथामलकमालांचसम्यक्पुष्करमालिकाम् ६०

कंठेमालांचयत्नेनधारयेद्विष्णुपूजकः निर्माल्यंतुलसीमालांशिरस्यपिचधारयेत् ६१
निर्माल्यचंदनेनांगमंकयेत्तस्यनामभिः ललाटेचगदाधार्यामूर्ध्निचापंशरस्तथा ६२ नंदकंचैवहृन्मध्येशंखंचक्रंभुजद्वये शंखचक्रान्वितोविप्रःश्मशानेम्रियतेयदि ६३
प्रयागेयागतिःप्रोक्तासागतिस्तस्यनिश्चिता
योधृत्वातुलसीपत्रंशिरसाविष्णुतत्परः ६४
करोतिसर्वकार्याणिफलमाप्नोतिचाक्षयम्
तुलसीकाष्ठमालाभिर्भूषितःकर्मआचरन् ६५
पितॄणांदेवतानांचकृतंकोटिगुणंभवेत् निवेद्यकेशवेमालांतुलसीकाष्ठनिर्मिताम् ६६
वहतेयोनरोभक्त्यातस्यनश्यतिपातकम् पाद्यादिभिरथाभ्यर्च्यइमंमंत्रमुदीरयेत् ६७
यादृष्टानिखिलाघसंघशमनीस्पृष्टावपुःपावनी
रोगाणामभिवंदितानिरसनीसिक्तांतकत्रासिनी
प्रत्यासत्तिविधायिनीभगवतःकृष्णस्यसंरोपिता
न्यस्तातच्चरणेविमुक्तिफलदातस्यैतुलस्य

ैनमः ६८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्येदेवीश्वरसंवादे तिलकादिनिर्णयोनामनवसप्ततितमोऽध्यायः ७९

अशीतितमोऽध्यायः पार्वत्युवाच-घोरेकलियुगेप्राप्तेविषयग्राहसंकुले पुत्रदारधनाद्यार्तैस्तत्कथंधार्यतेविभो १
तदुपायंमहादेवकथयस्वकृपानिधे
ईश्वरउवाच-
हरेर्नामहरेर्नामहरेर्नामैवकेवलम् २
हरेरामहरेकृष्णकृष्णकृष्णेतिमंगलम्
एवंवदंतियेनित्यंनहितान्बाधतेकलि ३
अंतरांतरकर्माणिकृत्वानामानिचस्मरेत्
कृष्णकृष्णेतिकृष्णेतिकृष्णेत्याहपुनःपुनः ४
मन्नामचैवत्वन्नामयोजयित्वाव्यतिक्रमात्
सोऽपिपापात्प्रमुच्येततूलराशेरिवानलः ५
जयाद्येतत्त्वयावाप्यथवाश्रीशब्दपूर्वकम्
तच्चमेमंगलंनामजपन्पापात्प्रमुच्यते ६
दिवानिशिचसंध्यायांसर्वकालेषुसंस्मरेत्

अहर्निशंस्मरन्रामंकृष्णंपश्यतिचक्षुषा ७
अशुचिर्वाशुचिर्वापिसर्वकालेषुसर्वदा
नामसंस्मरणादेवसंसारान्मुच्यतेक्षणात् ८
नानापराधयुक्तस्यनामापिचहरत्यघम्
यज्ञव्रततपोदानंसांगंनैवकलौयुगे ९
गंगास्नानंहरेर्नामनिरपायमिदंद्वयम् १०
हत्यायुतंपापसहस्रमुग्रंगुर्वंगनाकोटिनिषेवणंच
स्तेयान्यथान्यानिहरेःप्रियेणगोविंदनाम्नानचसंतिभद्रे ११
अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोऽपिवा
यःस्मरेत्पुंडीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः १२
नामसंस्मरणादेवतथातस्यार्थचिंतनात्
सौवर्णींराजतींवापितथापैष्टींस्रगाकृतिम् १३
पादयोश्चिह्नितांकृत्वापूजांचैवसमारभेत्
दक्षिणस्यपदॐगुष्ठमूलेचक्रंबिभर्तियः १४
तत्रनम्रजनस्यापिसंसारच्छेदनायच
मध्यमांगुलिमूलेतुधत्तेकमलमच्युतः १५
ध्यातृचित्तद्विरेफाणांलोभनायातिशोभनम्पद्मस्याधोध्वजंधत्तेसर्वानर्थजयध्वजम् १६
कनिष्ठामूलतोवज्रंभक्तपापौघभेदनम्

पार्श्वमध्येंऽकुशंभक्तचित्तेरभसकारणम् १७
भोगसंपन्मयंधत्तेयवमंगुष्ठपर्वणि मूलेगदांचपापाद्रिभेदनींसर्वदेहिनाम् १८
सर्वविद्याप्रकाशायधत्तेसभगवानजः पद्मादीन्यपिचिह्नानितत्रदक्षेणयत्पुनः १९
वामपादेवसेत्सोऽयबिभर्त्तिकरुणानिधिः तस्माद्गोविंदमाहात्म्यमानंदरससुंदरम् २०
शृणुयात्कीर्त्तयेन्नित्यंसनिर्मुक्तोनसंशयः
मासकृत्यंप्रवक्ष्यामिविष्णोःप्रीतिकरंपरम् २१
ज्येष्ठेतुस्नापनंकुर्याच्छ्रीविष्णोर्यत्नतःशुचिः
दैनंदिनंतुदुरितंपक्षमासर्त्तुवर्षजम् २२
ब्रह्महत्यासहस्राणिज्ञाताज्ञातकृतानिचस्वर्णस्तेयसुरापानगुरुतल्पायुतानिच २३
कोटिकोटिसहस्राणिह्युपपापानियानिच
सर्वाण्यथप्रणश्यंतिपौर्णमास्यांतुवासरे २४
आसिंचेदच्युतंमूर्ध्नितदैतत्कलशोदकम्
पुरुषसूक्तेनमंत्रेणपावमानीभिरेवच २५

नालिकेरोदकेनाथतथातालफलांबुना
रत्नोदकेनगंधेनतथापुष्पोदकेनच २६
पंचोपचारैराराध्ययथाविभवविस्तरैः
घंघंटायैनमइतिघंटावाद्यंप्रदापयेत् २७
पतितस्यमहाध्वानन्यस्तपातकसंचये
पाहिमांपापिनंघोरसंसारार्णवपातिनम् २८
यएवंकुरुतेविद्वान्ब्राह्मणःश्रोत्रियःशुचिः
सर्वपापैःप्रमुच्येतविष्णुलोकंसगच्छति २९
आषाढशुक्लैकादश्यांकुर्यात्स्वापमहोत्सवम्
आषाढेचरथंकुर्याच्छ्रावणेश्रवणाविधिम् ३०
भाद्रेचजन्मदिवसउपवासपरोभवेत् प्रसुप्तस्यपरीवर्तमाश्विनेमासिकारयेत् ३१
उत्थानंश्रीहरेःकुर्यादन्यथाविष्णुद्रोहकृत्
शुभेचैवाश्विनेमासिमहामायांचपूजयेत् ३२
सौवर्णींराजतींवापिविष्णुरूपांबलिविना
हिंसाद्वेषौनकर्तव्यौधर्मात्माविष्णुपूजकः ३३
कार्तिकेपुष्यमासेचकामतःपुण्यमाचरेत् दामोदरायदीपंचप्रांशुस्थानेप्रदापयेत् ३४

सप्तवर्तिप्रमाणेनदीपःस्याच्चतुरंगुलः
पक्षांतेचप्रकर्तव्यादीपमालावलिशुभा ३५
मार्गशीर्षेसितेपक्षेषष्ठ्यांचसितवस्त्रकैः
पूजयेज्जगदीशंचब्रह्माणंचविशेषतः ३६
पौषेपुष्पाभिषेकंचवर्जयेच्चंदनंश्लथम् संक्रांत्यांमाघमासेचसाधिवासिततंडुलात् ३७
नैवेद्यंविष्णवेदद्यादिमंमंत्रमुदीरयेत्
ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यादेवदेवपुरःस्थितान् ३८
अभ्यर्च्यभगवद्भक्तान्द्विजांश्चभगवद्धिया
एकस्मिन्भोजितेभक्तेकोटिर्भवतिभोजिता ३९
विप्रभोजनमात्रेणव्यंगंसांगंध्रुवंभवेत्
पंचम्यांशुक्लपक्षेतुस्नापयित्वाचकेशवम् ४०
पूजयित्वाविधानेनचूतपल्लवसंयुतैः
फलचूर्णैश्चविविधैर्वासितैःपटसाधितैः ४१
काननंरमणीयंचप्रदीप्तंदीपदीपितम्
द्राक्षेक्षुरंभाजंबीरनागरंगंचपूगकम् ४२
नालिकेरंचधात्रींचपनसंचहरीतकीम् अन्यैश्चवृक्षखंडैश्चसर्वर्तुकुसुमान्व

ितैः ४३
अन्यैश्चविविधैश्चैवफलपुष्पसमन्वितैः
वितानैःकुसुमोद्दामैर्वारिपूर्णघटैस्तथा ४४
चूतशाखोपशाखाभिःशोभितंछत्रचामरैः जयकृष्णेतिसंस्मृत्यप्रदक्षिणपुरस्सरम् ४५
विशेषतःकलियुगेदोलोत्सवोविधीयते
फाल्गुनेचचतुर्दश्यामष्टमेयामसंज्ञके ४६
अथवापौर्णमास्यांतुप्रतिपत्संधिसंज्ञकेपूजयेद्विधिवद्भक्त्याफल्गुचूर्णैश्चतुर्विधैः ४७
सितरक्तैर्गौरपीतैःकर्पूरादिविमिश्रितैः
हरिद्रारागयोगाच्चरंगरूपैर्मनोहरैः ४८
अन्यैर्वारंगरूपैश्चप्रीणयेत्परमेश्वरम्
एकादश्यांसमारभ्यपंचम्यांतंसमापयेत् ४९
पंचाहानित्र्यहानिवादोलोत्सवोविधीयते
दक्षिणाभिमुखंकृष्णंदोलमानंसकृन्नराः ५०
दृष्ट्वापराधनिचयैर्मुक्तास्तेनात्रसंशयः
निक्षिप्यजलपात्रेचमासिमाधवसंज्ञके ५१
सौवर्णपात्रेरौप्येवाताम्रेवाप्यथमृण्मये
तोयस्थंयोऽचयेद्देवंशालग्रामसमुद्भवम्

५२
प्रतिमांवामहाभागेतस्यपुण्यंनगण्यते
दमनारोपणंकृत्वाश्रीविष्णौचसमर्पयेत् ५३
वैशाखेश्रावणेभाद्रेकर्तव्यंवातदर्पणम् पूर्वेपूर्वेतुवातस्थेदमनादिषुकर्मसु ५४
प्रकर्तव्यंविधानेनअन्यथानिष्फलंभवेत्
वैशाखेचतृतीयायांजलमध्येविशेषतः ५५
अथवामंडलेकुर्यान्मंडपेवाबृहद्वने
सुगंधचंदनेनांगंसुपुष्टंचदिनेदिने ५६
यथाप्रयत्नतःकुर्यात्कृशांगस्येवपुष्टिदम्
चंदनागुरुह्रीबेरकृष्णकुंकुमरोचना ५७
जटामांसीमुराचैवविष्णोर्गंधाष्टकंविदुःतैस्तैर्गंधयुतैश्चापिविष्णोरंगानिलेपयेत् ५८
धृष्टंचतुलसीकाष्ठंकर्पूरागुरुयोगतः
अथवाकेसरैर्योज्यंहरिचंदनमुच्यते ५९
यात्राकालेचयेकृष्णंभक्त्यापश्यंतिमानवाः
नतेषांपुनरावृत्तिःकल्पकोटिशतैरपि ६०
सुगंधमिश्रितैस्तोयैर्देवदेवंगलंतिये
अथवापुष्पमध्येतुस्थापयेज्जगदीश्वरम् ६१
वृंदावनंतत्रगत्वाउपस्कृत्यफलानिच
विष्णुभक्तेनयोग्येनभोजयेत्तदशेषतः ६२
नारिकेलफलंबीजकोशंचोद्धृत्यदापयेत्
घॐटाफलंचपनसंकोशमुद्धृत्यदापयेत् ६३

दध्नाविमिश्रितंचान्नंघृतेनाप्लुत्यदापयेत्
पाचितंपिष्टकंपूपमष्टादशघृतेनच ६४
तैलैश्चैतिलसंमिश्रैःफलंपक्वंप्रदापयेत्
यद्यदेवात्मनःप्रीतंतत्तदीशायदापयेत् ६५
दत्वानैवेद्यवस्त्रादिनाददीतकथंचन
त्यक्तंचविष्णुमुद्दिश्यतद्भक्तेभ्योविशेषतः ६६
इतितेकथितंकिंचित्समासेनमहेश्वरि
गोपनीयंप्रयत्नेनस्वयोनिरिवपार्वति ६७
श्रीकृष्णरूपगुणवर्णनशास्त्रवर्गबोधाधिकारइहचेदलमन्यपाठैः
तत्प्रेमभावरसभक्तिविलासनामहारेषुचेत्खलुमनःकिमुकामिनीभिः ६८
तच्चेतसाप्रभजतांव्रजबालकेंद्रं
वृंदावनक्षितितलंयमुनाजलंच
तल्लोकनाथपदपंकजधूलिमिश्रलिप्तंवपुःकिलवृथागरुचंदनाद्यैः ६९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेउमामहेश्वरसंवा देवृंदावन-
माहात्म्येअशीतितमोऽध्यायः ८०

एकाशीतितमोऽध्यायः
ऋषयऊचु-

सूतजीवचिरंसाधोश्रीकृष्णचरितामृतम् त्वयाप्रकाशितंसर्वंभक्तानांभवतारणम् १
श्रीकृष्णलीलांनिखिलांब्रूहिदैनंदिनींप्रभो
ययाकर्णितयासाधोकृष्णेभक्तिर्विवर्द्धते २
गुरोःशिष्यस्यमंत्रस्यविधानंलक्षणंपृथक्
वदास्माकंमहाभागत्वंहिनःपरमःसुहृत् ३
सूतउवाच-
एकदायमुनातीरेसमासीनंजगद्गुरुम्
नारदःप्रणिपत्याहदेवदेवंसदाशिवम् ४
नारदउवाच-
देवदेवमहादेवसर्वज्ञजगदीश्वर
भगवद्धर्मतत्त्वज्ञकृष्णमंत्रविदांवर ५
कृष्णमंत्रामयालब्धास्त्वत्तोयेचपितुःपरे
तेसर्वेसाधितास्तत्वान्मंत्रराजादयोमया ६
बहुवर्षसहस्रैस्तुशाकमूलफलाशिना
शुष्कपर्णांबुवाय्वादिभोजिनाचनिराशिना ७
स्त्रीणांसंदर्शनालापवर्जिनाभूमिशायिनाकामादिषड्गुणंजित्वाबाह्येंद्रियनियम्यता ८
एवंकृतेऽपिनैवात्मासंतुष्टोममशंकर तद्ब्रूहियत्प्रसिध्येतसंस्काराद्यैर्व

िनाप्रभो ९
सकृदुच्चारणादेवददातिफलमुत्तमम्
यदियोग्योऽस्मिदेवेशतदामेकृपयावद १०
शिवउवाच-
साधुपृष्टंमहाभागत्वयालोकहितैषिणा
सुगोप्यमपिवक्ष्यामिमंत्रचिंतामणिंतव ११
रहस्यानांरहस्यंयद्गुह्यानांगुह्यमुत्तमम्
नमयाकथितंदेव्यैनाग्रजेभ्यःपुरातव १२
वक्ष्यामियुगलंतुभ्यंकृष्णमंत्रमनुत्तमम्
मंत्रचिंतामणिर्नामयुगलंद्वयमेवच १३
पर्यायाअस्यमंत्रस्यतथापंचपदीतिच
गोपीजनपदंवल्लभांतंतुचरणानिति १४
शरणंचप्रपद्येचएषपंचपदात्मकः
मंत्रचिंतामणिःप्रोक्तःषोडशार्णोमहामनुः १५
नमोगोपीजनेत्युक्त्वावल्लभाभ्यांवदेत्ततः
पदद्वयात्मकोमंत्रोदशार्णःखलुकथ्यते १६
एतांपंचपदींजप्त्वाश्रद्धयाश्रद्धयासकृत्
कृष्णप्रियाणांसान्निध्यंगच्छत्येवनसंशयः १७
नपुरश्चरणप्रेक्षानास्यन्यासविधिक्रमः
नदेशकालनियमोनारिमित्रादिशोधनम् १८

सर्वेऽधिकारिणश्चात्रचंडालांतामुनीश्वरस्त्रियःशूद्रादयश्चापिजडमूकादिपंगवः १९
अन्येहूणाःकिराताश्चपुलिदाःपुष्कसास्तथा
आभीरायवनाःकंकाःखसाद्याःपापयोनयः २०
दंभाहंकारपरमाःपापाःपैशुन्यतत्पराः
गोब्राह्मणादिहंतारोमहोपपातकान्विताः २१
ज्ञानवैराग्यरहिताःश्रवणादिविवर्जिताः एतेचान्येचसर्वेस्युर्मनोरस्याधिकारिणः २२
यदिभक्तिर्भवेदेषांकृष्णेसर्वेश्वरेश्वरे
तदाधिकारिणःसर्वेनान्यथामुनिसत्तम २३
याज्ञिकोदाननिरतःसर्वतंत्रोपसेवकः
सत्यवादीयतिर्वापिवेदवेदांगपारगः २४
ब्रह्मनिष्ठःकुलीनोवातपस्वीव्रततत्परः अत्राधिकारीनभवेत्कृष्णभक्तिविवर्जितः २५
तस्मादकृष्णभक्तायकृतघ्नायनमानिने नचश्रद्धाविहीनायवक्तव्यंनास्तिकायच २६ नचाशुश्रूषवेवाच्यंनासंवत्सरसेविने श्रीकृष्णेऽनन्यभक्तायदंभलोभविवर्जिने २७
कामक्रोधविमुक्तायदेयमेतत्प्रयत्नतः ऋषिश्चैवाहमेतस्यगायत्रीछंदउच्यते २८

देवताबल्लवीकांतोमंत्रस्यपरिकीर्तितः
सप्रियस्यहरेर्दास्येविनियोगउदाहृतः २९
आचक्राद्यैस्तथामंत्रैःपंचांगानिप्रकल्पयेत्
अथवापिस्वबीजेनकरांगन्यासकौचरेत् ३०
मंत्रस्यप्रथमोवर्णोबिंदुनामूर्ध्निभूषितः
गमित्येवंभवेद्बीजंनमःशक्तिरिहोदिता ३१
अंतिमार्णैर्दशांगानितैरेवचतथार्चनम्
गंधपुष्पादिभिस्तच्चजलैरेवाप्यसंभवे ३२
न्यासपूर्वविधानेनकर्तव्यंहरितुष्टये
अतएवास्यमंत्रस्यन्यासाद्यन्येवदंतिच ३३
सकृदुच्चारणादेवकृतकृत्यत्वदायिनः तथापिदशधानित्यंजपाद्यर्थंप्रविन्यसेत् ३४
अथध्यानंप्रवक्ष्यामिमंत्रस्यास्यद्विजोत्तम
पीतांबरंघनश्यामंद्विभुजंवनमालिनम् ३५
बर्हिबर्हकृतोत्तंसंशशिकोटिनिभाननम्
घूर्णायमाननयनंकर्णिकारावतंसिनम् ३६
अभितश्चंदनेनाथमध्येकुंकुमबिंदुना
रचितंतिलकंभालेबिभ्रतंमंडलाकृतिम् ३७
तरुणादित्यसंकाशंकुंडलाभ्यांविराजितम्
घर्माम्बुकणिकाराजद्दर्पणाभकपोलकम् ३८
प्रियास्यन्यस्तनयनंलीलापांगोन्नतभ्रुवम्

अग्रभागन्यस्तमुक्ताविस्फुरत्प्रोच्चनासिकम् ३९
दशनज्योत्स्नयाराजत्पक्वबिंबफलाधरम् केयूरांगदसद्रत्नमुद्रिकाभिर्लसत्करम् ४०
बिभ्रतंमुरलद्यंवामेपाणौपद्मंतथैवच कांचीदामस्फुरन्मध्यंनूपुराभ्यांलसत्पदम् ४१
रतिकेलिरसावेशचपलंचपलेक्षणम् हसंतंप्रिययासार्द्धंहासयंतंचतांमुहुः ४२
इत्थंकल्पतरोर्मूलेरत्नसिंहासनोपरि वृंदारण्येस्मरेत्कृष्णंसंस्थितंप्रिययासह ४३
वामपार्श्वेस्थितांतस्यराधिकांचस्मरेत्ततः
नीलचोलकसंवीतांतप्तहेमसमप्रभाम् ४४
पट्टांचलेनावृतार्द्धसुस्मेराननपंकजाम्कांतवक्त्रेन्यस्तनेत्रांचकोरीचंचलेक्षणाम् ४५
अंगुष्ठतर्जनीभ्यांचनिजकांतमुखांबुजे
अर्पयंतींपूगफलंपर्णचूर्णसमन्वितम् ४६
मुक्ताहारस्फुरच्चारुपीनोन्नतपयोधराम्
क्षीणमध्यांपृथुश्रोणींकिंकिणीजालमंडिताम् ४७
रत्नताटंककेयूरमुद्रावलयधारिणीम्

रणत्कटकमंजीररत्नपादांगुलीयकाम् ४८
लावण्यसारमुग्धांगींसर्वावयवसुंदरीम्
आनंदरससंमग्नांप्रसन्नांनवयौवनाम् ४९
सख्यश्चतस्याविप्रेंद्रतत्समानवयोगुणाः
तत्सेवनपराभाव्याश्चामरव्यजनादिभिः ५०
अथतुभ्यंप्रवक्ष्यामिमंत्रार्थंशृणुनारद
बहिरंगैःप्रपंचस्यस्वांशैर्मायादिशक्तिभिः ५१
अंतरंगैस्तथानित्यविभूतैस्तैश्चिदादिभिः
गोपनादुच्यतेगोपीराधिकाकृष्णवल्लभा
देवीकृष्णमयीप्रोक्ताराधिकापरदेवता ५२
सर्वलक्ष्मीस्वरूपासाकृष्णाह्लादस्वरूपिणी
ततःसाप्रोच्यतेविप्रह्लादिनीतिमनीषिभिः ५३
तत्कलाकोटिकोट्यंशदुर्गाद्यास्त्रिगुणात्मिकाः
सातुसाक्षान्महालक्ष्मीःकृष्णोनारायणःप्रभुः ५४
नैतयोर्विद्यतेभेदःस्वल्पोऽपिमुनिसत्तम इयंदुर्गाहरीरुद्रकृःष्णःशक्रइयंशची ५५
सावित्रीयंहरिर्ब्रह्माधूमोर्णासौयमोहरिः
बहुनाकिंमुनिश्रेष्ठविनाताभ्यांनकिंचन

५६
चिदचिल्लक्षणंसर्वंराधाकृष्णमयंजगत्
इत्थंसर्वंतयोरेवविभूतिंविद्धिनारद ५७
नशक्यतेमयावक्तुंवर्षकोटिशतैरपि
त्रैलोक्येपृथिवीमान्याजंबूद्वीपंततोवरम् ५८
तत्रापिभारतंवर्षंतत्रापिमथुरापुरी
तत्रवृंदावनंनामतत्रगोपीकदंबकम् ५९
तत्रराधासखीवर्गस्तत्रापिराधिकावरा
सांनिध्याधिक्यतस्तस्याआधिक्यंस्याद्यथोत्तरम् ६०
पृथिवीप्रभृतीनांतुनान्यत्किंचिदिहोदितम्
सैषाहिराधिकागोपीजनस्तस्याःसखीगणः ६१
तस्याःसखीसमूहस्यवल्लभौप्राणनायकौ राधाकृष्णौतयोःपादाःशरणंस्यादिहाश्रये
६२
प्रपद्येगतवानस्मिजीवोऽहभृशदुःखितः
सोऽहयःशरणंप्राप्तोममतस्ययदस्तिच ६३
सर्वंताभ्यांतदर्थंहितद्भोग्यंनह्यहंमम
इत्यसौकथितोविप्रमंत्रस्यार्थःसमासतः ६४
युगलार्थस्तथान्यासःप्रपत्तिःशरणागतिः
आत्मार्पणमिमेपंचपर्यायास्तेमयोदिताः ६५
अयमेवचिंतनीयोदिवानक्तमतंद्रितैः ६६
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म

्ये
एकाशीतितमोऽध्यायः ८१

द्व्यशीतितमोऽध्यायः
शिवउवाच-
अथदीक्षाविधिंवक्ष्येशृणुनारदतत्त्वतः
श्रवणादेवमुच्येतविनातस्यविधानतः १
आविरंच्याज्जगत्सर्वंविज्ञायनश्वरंबुधः आध्यात्मिकादित्रिविधदुःखमेवानुभूयच २
अनित्यत्वाच्चसर्वेषांसुखानांमुनिसत्तमदुःखपक्षेविनिक्षिप्यतानितेभ्योविवर्जितः ३
विरज्यसंसृतेर्हानौसाधनानिविचिंतयेत् अनुत्तमसुखस्यापिसंप्राप्तौभृशनिर्वृतः ४
नराणांदुष्करत्वंहिविज्ञायचमहामतिः
भृशमार्त्तस्ततोविप्रमांगुरुंशरणंव्रजेत् ५
शांतोविमत्सरःकृष्णेभक्तोऽनन्यप्रयोजनः अनन्यसाधनःश्रीमान्कामलोभविवर्जितः ६
श्रीकृष्णरसतत्त्वज्ञःकृष्णमंत्रविदांवरः
कृष्णमंत्राश्रयोनित्यंमंत्रभक्तःसदाशुचिः ७
सद्धर्मशासकोनित्यंसदाचारनियोजकः

संप्रदायीकृपापूर्णोविरागीगुरुरुच्यते ८ एवमादिगुणःप्रायःशुश्रूषुर्गुरुपादयोः गुरौनितांतभक्तश्चमुमुक्षुःशिष्यउच्यते ९
यत्साक्षात्सेवनंतस्यप्रेम्णाभागवतोभवेत्
समोक्षःप्रोच्यतेप्राज्ञैर्वेदवेदांगवेदिभिः १०
आश्रित्यस्वगुरोःपादौनिजवृत्तंनिवेदयेत्
ससंदेहानपाकृत्यबोधयित्वापुनःपुनः ११
स्वपादप्रणतंशांतंशुश्रूषुंनिजपादयोः
अतिहृष्टमनाःशिष्यंमनुमध्यापयेत्परम् १२
चंदनेनमृदावापिविलिखेद्बाहुमूलयोः
वामदक्षिणयोर्विप्रशंखचक्रेयथाक्रमम् १३
ऊर्द्ध्वपुंड्रंततःकुर्याद्भालादिषुविधानतः
ततोमंत्रद्वयंतस्यदक्षकर्णेविनिर्दिशेत् १४
मंत्रार्थंचवदेत्तस्मैयथावदनुपूर्वशः
दासशब्दयुतंनामधार्यंतस्यप्रयत्नतः १५
ततोऽतिभक्त्यासस्नेहंवैष्णवान्भोजयेद्बुधः
श्रीगुरुंपूजयेच्चापिवस्त्रालंकरणादिभिः १६
सर्वस्वंगुरवेदद्यात्तदर्द्धंवामहामुने

स्वदेहमपिनिक्षिप्यगुरौस्थेयमकिंचनैः १७ यएतैःपंचभिर्विद्वान्संस्कारैःसंस्कृतोभवेत्
दास्यभागीसकृष्णस्यनान्यथाकल्पकोटिभिः १८
अंकनंचोर्द्ध्वपुंड्रश्चमंत्रोनामविधारणम्
पंचमोयागइत्युक्ताःसंस्काराःपूर्वसूरिभिः १९
अंकनंशंखचक्राद्यैःसच्छिद्रं
पुंड्रमुच्यते
दासशब्दयुतंनाममंत्रोयुगलसंज्ञकः २०
गुरुवैष्णवयोःपूजायागइत्यभिधीयते
एतेपरमसंस्कारामयातेपरिकीर्तिताः २१
अथतुभ्यंप्रपन्नानांधर्मान्वक्ष्यामिनारद
यानास्थायगमिष्यंतिहरिधामनराःकलौ २२
इत्थंगुरोर्लब्धमंत्रोगुरुभक्तिपरायणः
सेवमानोगुरुंनित्यंतत्कृपांभावयेत्सुधीः २३
सतांधर्मांस्ततःशिक्षेत्प्रपन्नानांविशेषतः
स्वेष्टदेवधियानित्यंवैष्णवान्परितोषयेत् २४
ताडनंभर्त्सनंकामिभोग्यत्वेनयथास्त्रियः

गृह्णंतिवैष्णवानांचतत्तद्ग्राह्यंतथाबुधैः २५
एहिक्यामुष्मिकीचिंतानैवकार्याकदाचन
एहिकंतुसदाभाव्यंपूर्वाचरितकर्मणा २६
आमुष्मिकंतथाकृष्णःस्वयमेवकरिष्यति
अतोहितत्कृतेत्याज्यःप्रयत्नःसर्वथानरैः २७
सर्वोपायपरित्यागःकृष्णीयात्मतयार्चनम्सुचिरंप्रोषितेकांतेयथापतिपरायणा २८
प्रियानुरागिणीदीनातस्यसंगैककांक्षिणी तद्गुणान्भावयेन्नित्यंगायत्यपिशृणोतिच २९
श्रीकृष्णगुणलीलादिस्मरणादितथाचरेत्
नपुनःसाधनत्वेनकार्यंतत्तुकदाचन ३०
चिरंप्रोष्यागतंकांतंप्राप्यकांतधियायथा
चुंबंतीवाश्लिष्यंतीवनेत्रांतेनपिबंत्यपि ३१
ब्रह्मानंदगतेवाशुसेवतेपरयामुदा
श्रीमदर्चावतारेणतथापरिचरेद्धरिम् ३२
अनन्यशरणोनित्यंतथैवानन्यसाधनः अनन्यसाधनार्थत्वात्स्यादनन्यप्रयोजनः ३३
नान्यंचपूजयेद्देवंननमेत्तंस्मरेन्नच नचपश्येन्नगायेच्चनचनिंदेत्कदाचन ३४ नान्योच्छिष्टंचभुंजीतनान्यशेषंचधारयेत

्
अवैष्णवानांसंभाषावंदनादिविवर्जयेत् ३५
ईशवैष्णवयोर्निंदांशृणुयान्नकदाचन
कर्णौपिधायगंतव्यंशक्तौदंडंसमाचरेत् ३६
आश्रित्यचातकींवृत्तिंदेहपातावधिद्विज
द्वयस्यार्थंभावयित्वास्थेयमित्येवमेमतिः ३७
सरःसमुद्रनद्यादीन्विहायचातकोयथा
तृषितोम्रियतेवापियाचतेवापयोधरम् ३८
एवमेवप्रयत्नेनसाधनानिविचिंतयेत्
स्वेष्टदेवःसदायाच्योगतिस्त्वंमेभवेरिति ३९
स्वेष्टदेवतदीयानांगुरोरपिविशेषतः
आनुकूल्येसदास्थेयंप्रातिकूल्यंविवर्जयेत् ४०
सकृत्प्रपन्नोवक्ष्यामिकल्याणगुणतांतयोः
विचिंत्यविश्वसेदेतौमामिमावुद्धरिष्यतः ४१
संसारसागरान्नाथमित्रपुत्रगृहाकुलात्
गोप्तारौमेयुवामेवप्रपन्नभयभंजनौ ४२
योहंममास्तियत्किंचिदिहलोकेपरत्रच
तत्सर्वंभवतोरद्यचरणेषुसमर्चितम् ४३
अहमस्म्यपराधानामालयस्त्यक्तसाधनः
अगतिश्चततोनाथौभवंतावेवमेगतिः ४४
तवास्मिराधिकाकांतकर्मणामनसागिरा

कृष्णकांतेतवैवास्मियुवामेवगतिर्मम ४५ शरणंवांप्रपन्नोऽस्मिकरुणानिकराकरौ प्रसादंकुरुतंदास्यंमयिदुष्टेऽपराधिनि ४६
इत्येवंजपतानित्यंस्थातव्यंपद्यपंचकम्
अचिरादेवतद्दास्यमिच्छतामुनिसत्तम ४७
बाह्यधर्मामयाह्येतेसंक्षेपेणोपवर्णिताः
आंतरःपरमोधर्मःप्रपन्नानामथोच्यते ४८
कृष्णप्रियासखीभावंसमाश्रित्यप्रयत्नतःतयोःसेवांप्रकुर्वीतदिवानक्तमतंद्रितः
४९
उक्तोमंत्रस्तदंगानितथातस्याधिकारिणः
तद्धर्माश्चतथातेभ्यःफलंमंत्रस्यनारद ५०
अनुतिष्ठत्वमप्येतत्तयोर्दास्यमवाप्स्यसि
स्वाधिकारक्षयेविप्रसंदेहोनात्रकश्चन ५१
सकृन्मात्रप्रपन्नायतवास्मीतिचयाचते
निजदास्यंहरिर्दद्यान्नमेऽत्रास्तिविचारणा ५२
अत्रतेवर्णयिष्यामिरहस्यंपरमाद्भुतम्
श्रुतपूर्वंमयाकृष्णात्साक्षाद्भगवतःपरम् ५३
एषतेकथितोधर्मआंतरोमुनिसत्तम
गुह्यादेषगुह्यतमोगोपनीयःप्रयत्नतः ५४
मंत्ररत्नमहंपूर्वंजपन्कैलासमूर्द्धनि

ध्यायन्नारायणंदेवमवसंगहनेवने ५५
ततस्तुभगवांस्तुष्टःप्रादुरासममाग्रतः
व्रियतांवरइत्युक्तेमयाप्युद्घाट्यलोचने ५६
दृष्टोदेवःप्रियासार्द्धंसंस्थितोगरुडोपरि
प्रणिपत्यावोचमहंवरदंकमलापतिम् ५७
यद्रूपंतेकृपासिंधोपरमानंददायकम्
सर्वानंदाश्रयंनित्यंमूर्तिमत्सर्वतोऽधिकम् ५८
निर्गुणंनिष्क्रियंशांतंयद्ब्रह्मेतिविदुर्बुधाः
तदहंद्रष्टुमिच्छामिचक्षुर्भ्यांपरमेश्वर ५९
ततोमामाहभगवान्प्रपन्नंकमलापतिः
तदद्यद्रक्ष्यसेरूपंयत्तेमनसिकांक्षितम् ६०
यमुनापश्चिमेतीरेगच्छवृंदावनंमम
इत्युक्त्वांतर्दधेदेवःप्रियासार्द्धंजगत्पतिः ६१
अहमप्यागतस्तर्हियमुनायास्तटंशुभम्
तत्रकृष्णमपश्यंचसर्वदेवेश्वरेश्वरम् ६२
गोपवेषधरंकांतंकिशोरवयसान्वितम् प्रियास्कंधेसुविन्यस्तवामहस्तंमनोहरम् ६३
हसंतंहासयतंतांमध्येगोपीकदंबके

स्निग्धमेघसमाभासंकल्याणगुणमंदिरम् ६४
प्रहस्यचततःकृष्णोमामाहामृतभाषणः
अहंतेदर्शनंयातोज्ञात्वारुद्र
तवेप्सितम् ६५
यदद्यमेत्वयादृष्टमिदंरूपमलौकिकम्
घनीभूतामलप्रेमसच्चिदानंदविग्रहम् ६६
नीरूपंनिर्गुणंव्यापिक्रियाहीनंपरात्परम्
वदंत्युपनिषत्संघाइदमेवममानघम् ६७
प्रकृत्युत्थगुणाभावादनंतत्वात्तथेश्वरम्
असिद्धत्वान्मद्गुणानांनिर्गुणंमांवदंतिहि ६८
अदृश्यत्वान्ममैतस्यरूपस्यचर्मचक्षुषा
अरूपंमांवदंत्येतेवेदाःसर्वेमहेश्वर ६९
व्यापकत्वाच्चिदंशेनब्रह्मेतिचविदुर्बुधाः
अकर्तृत्वात्प्रपंचस्यनिष्क्रियंमांवदंतिहि ७०
मायागुणैर्यतोमेंऽशाकुर्वंतिसर्जनादिकम्
नकरोमिस्वयंकिंचित्सृष्ट्यादिकमहंशिव ७१
अहमासांमहादेवगोपीनांप्रेमविह्वलः
क्रियांतरंनजानामिनात्मानमपिनारद ७२
विहराम्यनयानित्यमस्याःप्रेमवशीकृतः इमांतुमत्प्रियांविद्धिराधिकांपरदेवताम

् ७३
अस्याश्चपरितःपश्यसख्यःशतसहस्रशः नित्याःसर्वाइमारुद्रयथाहंनित्यविग्रहः ७४
गोपागावोगोपिकाश्चसदावृंदावनंमम
सर्वमेतन्नित्यमेवचिदानंदरसात्मकम् ७५
इदमानंदकंदाख्यंविद्धिवृंदावनंमम
यस्मिन्प्रवेशमात्रेणनपुनःसंसृतिंविशेत् ७६
मद्वनंप्राप्ययोमूढःपुनरन्यत्रगच्छति
सआत्महाभवेदेवसत्यंसत्यंमयोदितम् ७७
वृंदावनंपरित्यज्यनैवगच्छाम्यहंक्वचित्निवसाम्यनयासार्द्धमहमत्रैवसर्वदा ७८
इत्येवंसर्वमाख्यातंयत्तेरुद्र
हृदिस्थितम्
कथयस्वममेदानींकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ७९
ततस्तमब्रवंदेवमहंचमुनिसत्तम
ईदृशस्त्वंकथंलभ्यस्तमुपायंवदस्वमे ८०
ततोमामाहभगवान्साधुरुद्रतवोदितम्
अतिगुह्यतमंह्येतद्गोपनीयंप्रयत्नतः ८१
सकृदावांप्रपन्नोयस्त्यक्तोपायउपासते
गोपीभावेनदेवेशसमामेतिनचेतरः ८२
सकृदावांप्रपन्नोवामत्प्रियामेकिकामुत
सेवतेनन्यभावेनसमामेतिनसंशयः ८३
योमामेवप्रपन्नश्चमत्प्रियांनमहेश्वर
नकदापिसचाप्नोतिमामेवंतेमयोदितम् ८४

सकृदेवप्रपन्नोयस्तवास्मीतिवदेदपि साधनेनविनाप्येवमामाप्नोतिनसंशयः ८५
तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमत्प्रियांशरणंव्रजेत्
आश्रित्यमत्प्रियांरुद्र
मांवशीकर्त्तुमर्हसि ८६
इदंरहस्यंपरमंमयातेपरिकीर्तितम्
त्वयाप्येतन्महादेवगोपनीयंप्रयत्नतः ८७
त्वमप्येनांसमाश्रित्यराधिकांममवल्लभाम्
जपन्मेयुगलंमंत्रंसदातिष्ठमदालये ८८
शिवउवाच-
इत्युक्त्वादक्षिणेकर्णेममकृष्णोदयानिधिः
उपदिश्यपरंमंत्रंसंस्कारांश्चविधायहि ८९
सगणॐऽतर्दधेविप्रतत्रैवममपश्यतः
अहमप्यत्रतिष्ठामितदारभ्यनिरंतरम् ९०
सर्वमेतन्मयातुभ्यंसांगमेवप्रकीर्त्तितम्
अधुनावदविप्रेंद्रकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ९१
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्ये
द्व्यशीतितमोऽध्यायः ८२

त्र्यशीतितमोऽध्यायः
नारदउवाच-
भगवन्सर्वमाख्यातंयद्यत्पृष्टंमयागुरो
अधुनाश्रोतुमिच्छामिभावमार्गमनुत्तमम् १
शिवउवाच-
साधुविप्रत्वयापृष्टंसर्वलोकहितैषिणा
रहस्यमपिवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु २
दास्यःसखायःपितरौप्रेयस्यश्चहरेरिह
सर्वेनित्यामुनिश्रेष्ठवसंतिगुणशालिनः ३
यथाप्रकटलीलायांपुराणेषुप्रकीर्तिताः
तथातेनित्यलीलायांसंतिवृंदावनेभुवि ४
गमनागमनेनित्यंकरोतिवनगोष्ठयोः
गोचारणंवयस्यैश्चविनाऽसुरविघातनम् ५
करकीयाभिमानिन्यस्तथातस्यप्रियाजनाः
प्रच्छन्नेनैवभावेनरमयंतिनिजप्रियम् ६
आत्मानंचिंतयेत्तत्रतासांमध्येमनोरमाम्रूपयौवनसंपन्नांकिशोरींप्रमदाकृतिम् ७
नानाशिल्पकलाभिज्ञांकृष्णभोगानुरूपिणीम्
प्रार्थितामपिकृष्णेनतत्रभोगपराङ्मुखीम् ८
राधिकानुचरींतत्रतत्सेवनपरायणाम्
कृष्णादप्यधिकंप्रेमराधिकायांप्रकुर्वतीम् ९
प्रीत्यानुदिवसंयत्नात्तयोःसंगमकारिणीम्

तत्सेवनसुखाह्लादभावेनातिसुनिर्वृताम् १०
इत्यात्मानंविचिंत्यैवतत्रसेवांसमाचरेत्
ब्राह्मंमुहूर्त्तमारभ्ययावत्स्यात्तुमहानिशा ११
नारदउवाच-
हरेर्दैनंदिनींलीलांश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः
लीलामजानतासेव्योमनसातुकथंहरिः १२
शिवउवाच-
नाहंजानामितांलीलांहरेर्नारदतत्त्वतः वृंदादेवीमितोगच्छसातेलीलांप्रवक्ष्यति
१३
अविदूरइतःस्थानात्केशीतीर्थसमीपतः सखीसंघवृतासास्तेगोविंदपरिचारिका १४
सूतउवाच-
इत्युक्तस्तंपरिक्रम्यहृष्टोनत्वापुनःपुनः
वृंदाश्रमंजगामाथनारदोमुनिसत्तमः १५
वृंदापिनारदंदृष्ट्वाप्रणम्यचपुनःपुनः
उवाचचमुनिश्रेष्ठकथमत्रागतिस्तव १६
नारदउवाच-
त्वत्तोवेदितुमिच्छामिनैत्यकंचरितंहरेःतदादितोममब्रूहियदियोग्योऽस्मिशोभने १७
वृंदोवाच-

रहस्यमपिवक्ष्यामिकृष्णभक्तोसिनारद
नप्रकाश्यंत्वयाप्येतद्गुह्याद्गुह्यतरंमहत् १८
मध्येवृंदावनेरम्येपंचाशत्कुंजमंडिते
कल्पवृक्षनिकुंजेतुदिव्यरत्नमयेगृहे १९
निद्रितौतिष्ठतस्तल्पेनिबिडालिगितौमिथः
मदाज्ञाकारिभिःपश्चात्पक्षिभिर्बोधितावपि २०
गाढालिगनजानंदमाप्तौतद्भंगकातरौ
नमनःकुरुतस्तल्पात्समुत्थातुंमनागपि २१
ततश्चसारिकासंघैःशुकाद्यैःपरितोमुहुः
बोधितौविविधैर्वाक्यैःस्वतल्पादुदतिष्ठताम् २२
उपविष्टौततोदृष्ट्वासख्यस्तल्पेमुदान्वितौ
प्रविश्यसेवांकुर्वंतितत्कालेह्युचितांतयोः २३
पुनश्चसारिकावाक्यैस्तावुत्थायस्वतल्पतः
गच्छतःस्वस्वभवनंभीत्युत्कंठाकुलौततः २४
प्रातश्चबोधितोमात्रातल्पादुत्थायसत्वरः
कृत्वाकृष्णोदंतकाष्ठंबलदेवसमन्वितः २५
मात्रानुमोदितोयातिगोशालांसखिभिर्वृतः
राधापिबोधिताविप्रवयस्याभिःस्वतल्पतः २६
उत्थायदंतकाष्ठादिकृत्वाभ्यंगंसमाचरेत्

स्नानवेदींततोगत्वास्नापितासानिजालिभिः २७
भूषागृहेव्रजेत्तत्रवयस्याभूषयंत्यपि भूषणैर्विविधैर्दिव्यैर्गंधमाल्यानुलेपनैः २८
ततःसखीजनैस्तस्याःश्वश्रूंसंप्रार्थ्ययत्नतः
कर्तुमाहूयतेस्वन्नंससखीसायशोदया २९
नारदउवाच-
कथमाहूयतेदेविपाकार्थंतुयशोदया
सतीषुपाककर्त्रीषुरोहिणीप्रमुखास्वपि ३०
वृंदोवाच-
पूर्वंदुर्वाससादत्तोवरस्तस्यैमहामुने
इतिकात्यायनीवक्त्राच्छ्रुतमासीन्मयापुरा ३१
त्वयायत्पच्यतेदेवितदन्नंमदनुग्रहात्
मिष्टंस्यादमृतस्पर्द्धिभोक्तुरायुष्करंतथा ३२
इत्याह्वयतितांनित्यंयशोदापुत्रवत्सला
आयुष्मान्मेभवेत्पुत्रःस्वादुलोभात्तथासती ३३
श्रुत्वानुमोदिताहृष्टासापिनंदालयंव्रजेत्
ससखीप्रकरातत्रगत्वापाकंकरोतिच ३४
कृष्णोऽपिदुग्ध्वागाःकाश्चिद्दोहयित्वाजनैःपराः

आगच्छतिपितुर्वाक्यात्स्वगृहंसखिभिर्वृतः ३५
अभ्यंगमर्दनंकृत्वादासैःसंस्नापितोमुदाधौतवस्त्रधरःस्रग्वीचंदनाक्तकलेवरः ३६
द्विफालबद्धचिकुरैर्ग्रीवाभालोपरिस्फुरन्
चंद्राकारस्फुरद्भालतिलकालकरंजितः ३७
कंकणांगदकेयूररत्नमुद्रालसत्करः
मुक्ताहारस्फुरद्वक्षामकराकृतिकुंडलः ३८
मुहुराकारितोमात्राप्रविशेद्भोजनालयम्
अवलंब्यकरंसख्युर्बलदेवमनुव्रतः ३९
भुंक्तेऽथविविधान्नानिभ्रात्राचसखिभिर्वृतः
हासयन्विविधैर्हास्यैःसखींस्तैर्हसतिस्वयम् ४०
इत्थंभुक्त्वातथाचम्यदिव्यखट्वोपरिक्षणम्
विश्रम्यसेवकैर्दत्तंतांबूलंविभजन्नदन् ४१
गोपवेषधरःकृष्णोधेनुवृंदपुरस्सरः
व्रजवासिजनैःप्रीत्यासर्वैरनुगतःपथि ४२
पितरंमातरंनत्वानेत्रांतेनापितंगणम्
यथायोग्यंतथाचान्यान्विनिवर्त्यवनंव्रजेत् ४३
वनंप्रविश्यसखिभिःक्रीडयित्वाक्षणंततः विहारैर्विविधैस्तत्रवनेविक्रीडतेमुदा

४४
वंचयित्वाततःसर्वान्द्वित्रैःप्रियसखैर्वृतः
संकेतकंव्रजेद्धर्षात्प्रियासंदर्शनोत्सुकः ४५
सापिकृष्णंवनंयातंदृष्ट्वास्वंगृहमागतासूर्यादिपूजाव्याजेनकुसुमाहृतयेतथा ४६
वंचयित्वागुरून्यातिप्रियसंगेच्छयावनम् इत्थंतौबहुयत्नेनमिलित्वाकाननेततः ४७
विहारैर्विविधैस्तत्रदिनंविक्रीडतोमुदादोलायांचसमारूढौसखिभिर्दोलितौक्वचित् ४८
क्वापिवेणुंकरस्रस्तंप्रिययापह्नुतंहरिः
अन्वेषयन्नुपालब्धोविप्रलब्धप्रियागणैः ४९
हसितैर्बहुधाताभिर्हासितस्तत्रतिष्ठति
वसंतवायुनाजुष्टंवनखण्डंमुदाक्वचित् ५०
प्रविश्यचंदनांभोभिःकुंकुमादिजलैरपि
निषिंचतोयंत्रमुक्तैस्तत्पंकैर्लिंपतोमिथः ५१
सख्योऽप्येवंनिषिंचंतिताश्चतौसिंचतःपुनः
वसंतवायुजुष्टेषुवनखडेषुसर्वतः ५२
तत्तत्कालोचितैर्नानाविहारैःसगणौद्विज
श्रांतौक्वचिद्वृक्षमूलमासाद्यमुनिसत्तम ५३

उपविश्यासनेदिव्येमधुपानंप्रचक्रतुः
ततोमधुमदोन्मत्तौनिद्रयामीलितेक्षणौ ५४
मिथःपाणीसमालंब्यकामबाणवशंगतौ
रिरंसूविशतःकुञ्जंस्खलद्वाङ्मनसौपथि ५५
क्रीडतश्चततस्तत्रकरिणीयूथपौयथा
सख्योऽपिमधुभिर्मत्तानिद्र
यापीडितेक्षणाः ५६
अभितोमंजुकुंजेषुसर्वाएवापिशिश्यिरे
पृथगेकेनवपुषाकृष्णोऽपियुगपद्विभुः ५७
सर्वासांसंनिधिंगच्छेत्प्रिययाप्रेरितोमुहुः
रमयित्वाचताःसर्वाःकरिणीर्गजराडिव ५८
प्रिययाचतथाताभिःक्रीडार्थंचसरोव्रजेत्जलसेकैर्मिथस्तत्रक्रीडतःसगणौततः ५९
वासःस्रक्चंदनैर्दिव्यैर्भूषणैरपिभूषितौ
तत्रैवसरसस्तीरेदिव्यरत्नमयेगृहे ६०
प्रागेवफलमूलानिकल्पितानिमयामुने
हरिस्तुप्रथमंभुक्त्वाकांतयापरिवेष्टितः ६१
द्वित्राभिःसेवितोगच्छेच्छय्यांपुष्पविनिर्मिताम्
तांबूलैर्व्यजनैस्तत्रपादसंवाहनादिभिः ६२
सेव्यमानोहसंस्ताभिर्मोदतेप्रेयसींस्मरन्

राधिकापिहरौसुप्तेसगणामुदितांतरा ६३
अपितत्रगतप्राणातदुच्छिष्टंभुनक्तिच
किंचिदेवततोभुक्त्वाव्रजेच्छय्यानिकेतनम् ६४
द्रष्टुंकांतमुखांभोजंचकोरीवनिशाकरम्
तांबूलचर्वितंतस्यतत्रत्याभिर्निवेदितम् ६५
तांबूलान्यपिचाश्नातिविभजंतीप्रियालिषुकृष्णोऽपितासांशुश्रूषुःस्वच्छंदंभाषितंमिथः ६६
प्राप्तनिद्रइवाभातिविनिद्रोऽपिपटावृतः
ताश्चक्ष्वेलीक्षणंकृत्वाकुतश्चिदनुमानतः ६७
विदश्यरसनांदद्भिःपश्यंत्योऽन्योन्यमाननम्
विलीनाइवलज्जाब्धौक्षणमूचुर्नकिंचन ६८
क्षणादेवततोवस्त्रंदूरीकृत्यतदंगतः साधुनिद्रागं!तोऽसीतिहासयंत्योहसंतिच
६९
एवंतैर्विविधैर्हास्यैरममाणौगणैःसह
अनुभूयक्षणंनिद्रासुखंचमुनिसत्तम ७०
उपविश्यासनेदिव्येसगणौविस्तृतेमुदा
पणीकृत्यमिथोहारचुंबाश्लेषपरिच्छदान् ७१
अक्षैर्विक्रीडतःप्रेम्णानर्मालापपुरस्सरम्

पराजितोऽपिप्रिययाजितोहमितिवैब्रुवन् ७२
हारादिग्रहणेतस्याःप्रवृत्तस्ताड्यतेतया
तयैवंताडितःकृष्णःकरेणास्यसरोरुहे ७३
विषण्णमानसोभूत्वागंतुंप्रकुरुतेमतिम्
जितोऽस्मिचेत्त्वयादेविगृह्यतांयत्पणीकृतम् ७४
चुंबनादिमयादत्तमित्युक्त्वासातथाचरेत्कौटिल्यंतद्भ्रुवोर्द्रष्टुंश्रोतुंतद्भर्त्सनंवचः ७५
ततःसारीशुकानांचश्रुत्वावागाहवंमिथः
निर्गच्छतस्ततःस्थानाद्गंतुकामौगृहंप्रति ७६
कृष्णःकांतामनुज्ञाप्यगवामभिमुखंव्रजेत्
सातुसूर्यगृहंगच्छेत्सखीमंडलसंयुता ७७
कियद्दूरंततोगत्वापरावृत्यहरिंपुनः
विप्रवेषंसमास्थाययातिसूर्यगृहंप्रति ७८
सूर्यंप्रपूजयेत्तत्रप्रार्थितस्तत्सखीजनैः
तदैवकल्पितैर्वेदैःपरिहासविगर्भितैः ७९
ततस्ताज्ञापितंकांतंपरिज्ञायविचक्षणाः
आनंदसागरेमग्रानविदुःस्वंनचापरम् ८०
विहारैर्विविधैरेवंसार्द्धयामद्वयंमुनेनीत्वागृहंव्रजेयुस्ताःसचकृष्णोगवांव्रजेत् ८१

संगम्यस्वसखीन्कृष्णोगृहीत्वागाःसमंततः आगच्छतिव्रजंहर्षान्नादयन्मुरलद्यंमुने ८२
ततोनंदादयःसर्वेश्रुत्वावेणुरवंहरेः गोधूलिपटलव्याप्तंदृष्ट्वाचापिनभस्तलम् ८३
विसृज्यसर्वकर्माणिस्त्रियोबालादयोऽपिचकृष्णस्याभिमुखंयांतितद्दर्शनसमुत्सुकाः ८४
राजमार्गेव्रजद्वारियत्रसर्वेव्रजौकसः
कृष्णोऽपितान्समागम्ययथावदनुपूर्वशः ८५
दर्शनस्पर्शनैर्वाचास्मितपूर्वावलोकनैःगोपवृद्धान्नमस्कारैःकायिकैर्वाचिकैरपि ८६
अष्टांगपातैःपितरौरोहिणीमपिनारद
नेत्रांतसूचितेनैवविनयेनप्रियांतथा ८७
एवंतैस्तद्यथायोग्यंव्रजौकोभिःप्रपूजितः
गवालयेतथागाश्चसंप्रवेश्यसमंततः ८८
पितृभ्यामर्थितोयातिभ्रात्रासहनिजालयम्स्नात्वापीत्वातत्रकिंचिद्भुक्त्वामात्रानुमोदितः ८९
गवालयंपुनर्यातिदोग्धुकामोगवांपयः
ताश्चदुग्ध्वादोहयित्वापाययित्वाचकाश्चन ९०
पित्रासार्द्धंगृहंयातितत्रभावशतानुगः

तत्रपित्रापितृव्यैश्चतत्पुत्रैश्चबलेनच ९१
भुनक्तिविविधान्नानिचर्व्यचोष्यादिकानिच
तन्मतिःप्रार्थनात्पूर्वंराधिकाचतदैवह ९२
प्रस्थापयेत्सखीद्वारापक्वान्नानितदालयम्
श्लाघयंश्चहरिस्तानिभुक्त्वापित्रादिभिःसह ९३
सभागृहंव्रजेत्तैश्चजुष्टंबंदिजनादिभिःपक्वान्नानिगृहीत्वायाःसख्यस्तत्रपुरागताः ९४
बहूनिचपुनस्तानिप्रदत्तानियशोदया
सख्यस्तत्रतयादत्तंकृष्णोच्छिष्टंनयंतिच ९५
सर्वंताभिःसमानीयराधिकायैनिवेद्यते
सापिभुक्त्वासखीवर्गयुतातदनुपूर्वशः ९६
सखीभिर्मंडितातिष्ठेदभिसर्त्तुंसमुद्यता
प्रस्थाप्यतेमयाकाचिदितएवततःसखी ९७
तयाभिसारितासाथयमुनायाःसमीपतः
कल्पवृक्षनिकुंजेऽस्मिन्दिव्यरत्नमयेगृहे ९८
सितकृष्णनिशायोग्यवेषायातिसखीवृता कृष्णोऽपिविविधंतत्रदृष्ट्वाकौतूहलंततः

९९
कात्यायन्यामनोज्ञानिश्रुत्वासंगीतकान्यपि
धनधान्यादिभिस्ताश्चप्रीणयित्वाविधानतः १००
जनैराराधितोमात्रायातिसख्यानिकेतनम् मातरिप्रस्थितायांचभोजयित्वाततोगृहम् १०१
संकेतकंकांतयात्रसमागच्छेदलक्षितः
मिलित्वातावुभावत्रक्रीडतोवनराजिषु १०२
विहारैर्विविधैरासलास्यहासपुरस्सरैः
सार्द्धयामद्वयंनीत्वारात्रेरेवंविहारतः १०३
सुषुप्सूविशतःकुंजंपक्षिणीभिरलक्षितौ
एकांतेकुसुमैःकॢप्तेकेलितल्पेमनोहरे १०४
सुप्तावातिष्ठतस्तत्रसेव्यमानौनिजालिभिः
इतितेसर्वमाख्यातंनैत्यकंचरितंहरेः १०५
पापिनोऽपिविमुच्यंतेश्रवणादस्यनारद
नारदउवाच-
धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मित्वयादेविनसंशयः १०६
हरेर्दैनंदिनीलीलायतोमेऽद्यप्रकाशिता
सूतउवाच-
इत्युक्त्वातांपरिक्रम्यतयाचापिप्रपूजितः १०७

अंतर्धानंगतोब्रह्मन्नारदोमुनिसत्तमः मयाप्येतच्चानुपूर्व्यात्सर्वमेवप्रकीर्तितम् १०८
जपेन्नित्यंप्रयत्नेनमंत्रयुग्ममनुत्तमम्
कृष्णवक्त्रादिदंलब्धंपुरारुद्रे
णयत्नतः १०९
तेनोक्तंनारदायापिनारदेनममोदितम् संस्कारांश्चविधायैवमयाप्येतत्तवोदितम् ११०
त्वयाप्येतद्गोपनीयंरहस्यंपरमाद्भुतम्
शौनकउवाच-
कृतकृत्योभवंसाक्षात्त्वत्प्रसादादहंगुरो १११
रहस्यानांरहस्यंयत्त्वयामह्यंप्रकाशितम्
सूतउवाच-
धर्मानेतानुपातिष्ठञ्जल्पन्मंत्रमहर्निशम् ११२
अचिरादेवतद्दास्यमवाप्स्यसिनसंशयः मयापिगम्यतेब्रह्मन्नित्यमायतनंविभोः ११३
गुरोर्गुरोर्भानुजायाःकूलेगोपीश्वरस्यच ११४
इदंचरित्रंपरमंपवित्रंप्रोक्तंमहेशेनमहानुभावम्

शृण्वंतियेभक्तियुतामनुष्यास्तेयांतिनित्यंपदमच्युतस्य ११५
धन्यंयशस्यमायुष्यमारोग्याभीष्टसिद्धिदम्
स्वर्गापवर्गसंपत्तिकारणंपापनाशनम् ११६
भक्त्यापठंतियेनित्यंमानवाविष्णुतत्पराः
नतेषांपुनरावृत्तिर्विष्णुलोकात्कथंचन ११७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवृंदावनमाहात्म्ये त्र्यशीतितमोऽध्यायः ८३
समाप्तं वृंदानमाहात्म्यम्

चतुरशीतितमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः -
सूतसूतमहाभागरोमहर्षणनंदन कथारम्यात्वयाप्रोक्तालोकस्यानंददायिनी १
श्रीकृष्णस्यमहाभागचरितंमहदद्भुतम् श्रुतंसर्वंत्वयाप्रोक्तंनिर्वृतिस्तेनचाभवत् २
अहोश्रीकृष्णमाहात्म्यंभक्तानांगतिदायकम्
यतस्तेनमहाभागनिर्वृतिंकोनचाप्नुयात् ३
अतःपुनरपिश्रीमत्कृष्णस्यचरितंमहत्

श्रोतुमिच्छामहेचान्यद्व्रतदानार्हणादिकम् ४
स्नानंवापिमहाभागयथायेनकृतंपुरा
तत्सर्वंविस्तराद्ब्रूहियथानोनिर्वृतिर्भवेत् ५
सूतउवाच-
साधुपृष्टंद्विजश्रेष्ठालोकानांतारणंपरम्
यूयंकृतार्थाःकृष्णस्यभक्त्यासंपूर्णमानसाः ६
श्रीकृष्णचरितंपुण्यंसाधूनांहर्षदंपरम्प्रवक्ष्यामिद्विजश्रेष्ठामहदाख्यानमुत्तमम् ७
एकदानारदोलोकान्पर्यटन्भगवत्प्रियः
मथुरायामंबरीषंकृष्णाराधनतत्परम् ८
महाभागंव्रतपरंददर्शमुनिसत्तमः
सआगतंमुनिवरंसत्कृत्यमुनिसत्तमः ९
भवंतइवपप्रच्छश्रद्धयाहृष्टमानसः
अंबरीषउवाच-
यन्मुनेपरमंब्रह्मवेदवादिभिरुच्यते १०
सदेवःपुंडरीकाक्षःस्वयंनारायणःपरः
योऽमूर्तोमूर्तिमानीशोव्यक्तोऽव्यक्तःसनातनः ११
सर्वभूतमयोऽचित्योध्यातव्यःसकथंहरिः
यस्मिन्सर्वमिदंविश्वमोतंप्रोतंप्रतिष्ठितम् १२

अव्यक्तमेकंपरमंपरमात्मेतिविश्रुतम्
यतोजन्मादिजगतोयोनिर्मायस्वयंभुवम् १३
ददौतस्मैचनिगमानात्मन्येवव्यवस्थितान्
कथमाराध्यतेसोऽयसमग्रपुरुषार्थदः १४
योगिनामपिदुर्गम्यस्तदेतत्कृपयावद
अनाराधितगोविंदानविदंतिहितोदयम् १५
नतपोयज्ञदानानांलभतेफलमुत्तमम्
अनास्वादितगोविंदपदांबुजरसश्चयः १६
मनोरथपथातीतंस्फीतंनाकलयेत्फलम्
हरेराराधनंहित्वादुरितौघनिवारणम् १७
नान्यत्पश्यामिजंतूनांप्रायश्चित्तंपरंमुने
यद्भ्रूनर्तनवर्तिन्यःश्रूयंतेसिद्धयोऽखिलाः १८
कथमाराध्यतेसोऽयकेशवःक्लेशनाशनः
उपास्यतेसभगवान्कथंनारायणोनरैः १९
प्रीतश्चसर्वमेतन्मेहितायजगतोवद
भक्तिप्रियोऽसौभगवान्कयाभक्त्याप्रसीदति २०
कथंतस्मिन्भवेद्भक्तिःसर्वैराराध्यतेकथम्
वैष्णवोसिहरेस्तस्यप्रियोऽसिपरमार्थवित् २१
तेनत्वामेवपृच्छामिब्रह्मन्ब्रह्मविदुत्तम
श्रोतारमथवक्तारंप्रष्टारंपुरुषंहरेः २२

प्रश्नःपुनातिकृष्णस्यतदंघ्रिसलिलंयथा दुर्ल्लभोमानुषोदेहोदेहिनांक्षणभंगुरः २३
तत्रापिदुर्ल्लभंमन्येवैकुंठप्रियदर्शनम्
संसारेस्मिन्क्षणार्धोऽपिसत्संगःशेवधिर्नृणाम् २४
यस्मादवाप्यतेसर्वंपुरुषार्थचतुष्टयम्
भगवन्भवतोयात्रास्वस्तयेसर्वदेहिनाम् २५
बालानांतुयथापित्रोरुत्तमश्लोकवर्त्मनाम्
भूतानांदेवचरितंदुःखायचसुखायच २६
सुखायैवहिसाधूनांत्वादृशामच्युतात्मनाम्
भजंतियेयथादेवान्देवाअपितथैवतान् २७
छायेवकर्मसचिवाःसाधवोदीनवत्सलाः तस्मात्त्वंभगवन्मह्यंवैष्णवंधर्ममादिश २८
यस्योपदेशदानेनलभतेवेदजंफलम्
नारदउवाच-
साधुपृष्टंमहीपालविष्णुभक्तिमतात्वया २९
जानतापरमंधर्ममेकंमाधवसेवनम्
यस्मिन्नाराधितेविष्णौविश्वमाराधितंभवेत् ३०
तुष्टेचराचरंतुष्टंसर्वदेवमयेहरौ
यस्यस्मरणमात्रेणमहापातकसंहतिः ३१

तत्क्षणान्नाशमायातिससेव्योहरिरेवहि
कोऽनुराजन्निंद्रि
यवान्मुकुंदचरणांबुजम् ३२
नभजेत्सर्वतोमृत्युरुपास्यमृषिदैवतैः
श्रुतोऽनुपठितोध्यातआदृतश्चानुमोदितः ३३
सद्यःपुनातिसद्धर्मोवीरोविश्वद्रुहोऽपिहि
योयंकारणकार्यादिकारणस्यापिकारणम् ३४
अनन्यकारणंयोगीजगज्जीवोजगन्मयः
अणुर्बृहत्कृशःस्थूलोनिर्गुणोगुणभृन्महान् ३५
अजोजन्मलयातीतोध्यातव्यःसहरिःसदा
सम्यगेतद्व्यवसितंभवतापुरुषर्षभ ३६
यत्पृच्छसेभागवतान्धर्मांस्त्वंविश्वभावनान्
प्रसंगेनसतामात्ममनःश्रुतिरसायनाः ३७
भवंतिकीर्तनीयस्यकथाःकृष्णस्यनिर्मलाः भावसाध्योह्ययंदेवःस्वयंजानातितद्भवान्
३८
तथापिवक्ष्येजगतोहितायतवगौरवात्
यदाहुःपरमंब्रह्मप्रधानपुरुषात्परम् ३९
यन्माययाततंसर्वंसर्वंयच्छतिसोऽच्युतः
पुत्रान्कलत्रंदीर्घायूराज्यंस्वर्गापवर्गकम् ४०
सदद्यादीप्सितंसर्वंभक्त्यासंपूजितोऽजितः

कर्मणामनसावाचातत्परायेहिमानवाः ४१
तेषांव्रतानिवक्ष्यामिप्रीतयेभूपसत्तम
अहिंसासत्यमस्तेयंब्रह्मचर्यमकल्पता ४२
एतानिमानसान्याहुर्व्रतानिहरितुष्टये
एकभक्तंतथानक्तमुपवासमयाचितम् ४३
इत्येवंकायिकंपुंसांव्रतमुक्तंनरेश्वर वेदस्याध्ययनंविष्णोःकीर्तनंसत्यभाषणम् ४४
अपैशुन्यमिदंराजन्वाचिकंव्रतमुत्तमम् चक्रायुधस्यनामानिसदासर्वत्रकीर्तयेत् ४५
नाशौचंकीर्तनेतस्यसपवित्रकरोयतः
वर्णाश्रमाचारवतापुरुषेणपरःपुमान् ४६
विष्णुराराध्यतेपंथानान्यःसंतोषकारणम्
पतिप्रियहिताभिश्चमनोवाक्कायसंयमैः ४७
व्रतैराराध्यतेस्त्रीभिर्वासुदेवोदयानिधिः
आगमोक्तेनमार्गेणस्त्रीशूद्रैरपिपूजनम् ४८
कर्तव्यंकृष्णचंद्रस्यद्विजातिवररूपिणः त्रयोवर्णास्तुवेदोक्तमार्गाराधनतत्पराः ४९
स्त्रीशूद्रा
दयएवस्युर्नाम्नाऽराधनतत्पराः
नपूजनैर्नयजनैर्नव्रतैरपिमाधवः ५०
तुष्यतेकेवलंभक्तिप्रियोऽसौसमुदाहृतः

स्त्रीणांपतिव्रतानांतुपतिरेवहिदैवतम् ५१
सतुपूज्योविष्णुभक्त्यामनोवाक्कायकर्मभिः
कर्तव्यंश्रद्धयाविष्णोश्चिंतयित्वापतिंहृदि ५२
शूद्राणांचैवभवतिनाम्नावैदेवतार्चनम्
सर्वेऽप्यागममार्गेणकुर्युर्वेदानुकारिणा ५३
स्त्रीणामप्यधिकारोऽस्तिविष्णोराराधनादिषु
पतिप्रियरतानांचश्रुतिरेषासनातनी ५४
स्वकुलोचितधर्मेणयद्यस्यविहितंव्रतम्
तत्तदेवाचरेद्यस्तुतेनतुष्यतिकेशवः ५५
हविषाग्नौजलेपुष्पैर्ध्यानेनहृदयेहरिम्यजंतिसूरयोनित्यंजपेनरविमंडले ५६
अहिंसाप्रथमंपुष्पंद्वितीयंकरणग्रहः
तृतीयकंभूतदयाचतुर्थंक्षांतिरेवच ५७
शमस्तुपंचमंपुष्पंदमःषष्ठंचसप्तमम्
ध्यानंसत्यंचाष्टमंचह्येतैस्तुष्यतिकेशवः ५८
एतैरेवाष्टभिःपुष्पैस्तुष्यत्येवार्चितोहरिः
पुष्पांतराणिसंत्येवबाह्यानिमनुजोत्तम ५९
भक्त्याकृतानियैर्विष्णुःपूजितःपरितुष्

यति
वारुणंसलिलंपुष्पंसौम्यंघृतपयोदधि ६०
प्राजापत्यंतथान्नादिआग्नेयंधूपदीपकम्
फलपुष्पादिकंचैववानस्पत्यंतुपंचमम् ६१
पार्थिवंकुशमूलाद्यंवायव्यंगंधचंदनम्
श्रद्धाख्यंविष्णुपुष्पंचवाद्यंविष्णुपदंस्मृतम् ६२
एभिस्तुपूजितःपुष्पैरपिविष्णुःप्रसीदतिसूर्योऽग्निर्ब्राह्मणोगावोवैष्णवःखंमरुज्जलम् ६३
भूरात्मासर्वभूतानिपूजास्थानानिवाहरेः
सूर्य्येतुमंत्रजाप्येनहविषाग्नौयजेत्ततः ६४
आतिथ्येनतुविप्राग्र्येगोषुग्रासरसादिना
वैष्णवेबंधुसत्कृत्याहृदयेध्याननिष्ठया ६५
वायौमुख्यधियातोयेद्रव्यैस्तोयपुरस्कृतैः स्थंडिलेमंत्रहृदयैर्भोगैरात्मानमात्मनि ६६
क्षेत्रज्ञंसर्वभूतेषुसमत्वेनार्चयेद्विभुम्
धिष्ण्येष्वेतेषुतद्रू
पंशंखचक्रगदांबुजैः ६७
युक्तंचतुर्भुजंशांतंध्यायन्नर्च्चेत्स

माहितः
ब्राह्मणैःपूजितैरेवपूजितोऽयनसंशयः ६८
निर्भर्त्सितैश्चतैर्भूपभवेन्निर्भर्तिसतोविभुः
निगमोधर्मशास्त्रंचयदाधारेप्रवर्तते ६९
विप्रास्तेवैष्णवीमूर्तिःपावनीपरमामता ७०
सर्वंशुभंजगतिधर्मतएवलभ्यंधर्मोगतिर्निगमतोनृपधर्मशास्त्रात्
नूनंतयोरपिगतिर्भुविभूमिदेवास्तैरर्चितैरिहजगत्पतिरर्चितःस्यात् ७१
नयज्ञयोगैर्नतपोभिरन्यैर्नयोगयुक्त्यानसमर्चनेन
तथाविभुस्तुष्यतिदेवदेवोयथामहीदैवततोषणेन ७२
ब्रह्मण्योब्रह्मविद्ब्रह्माब्रह्मवेदप्रवर्तकः
ब्राह्मणैरेवतुष्येततोषितंब्रह्मदैवतम् ७३
नरकेऽपिचिरंमग्नाःपूर्वजायेकुलद्वये तदैवयांतितेस्वर्गंयदार्च्चतिसुतोहरिम् ७४
किंतेषांजीवितेनेहपशुवच्चेष्टितेनकिम् येषांनप्रवणंचित्तंवासुदेवेजगन्मये ७५ ध्यानंतस्यप्रवक्ष्यामियन्नदृष्टंतुकेनचित्

श्रूयतांभूपकैवल्यंकेवलंमलवर्जितम् ७६
यथादीपोनिवातस्थोनिश्चलोवायुवर्जितः
प्रज्वलन्नाशयेत्सर्वमंधकारंमहामते ७७
तद्वद्दोषविहीनात्माभवत्येवनिरामयः
निराशोनिश्चलोवीरोनमित्रंनरिपुस्तथा ७८
शौकहर्षौविषादश्चनलोभोमत्सरोभ्रमः संभ्रमालापमोहैश्चसुखदुःखैर्विमुच्यते ७९
विषयैश्चापिसर्वैश्चइंद्रियाणांप्रमुच्यते
तदासकेवलज्ञानीकैवल्यत्वंप्रजायते ८०
ज्वालाकर्मप्रसंगेनदीपस्तैलंप्रशोषयेत्वर्त्याधारेणराजेंद्र
निर्द्वन्द्वोवायुवर्जितः ८१
कज्जलंवमतेपश्चात्तैलस्यापिमहामते कृष्णासंदृश्यतेरेखादीपस्याग्रेमहामते ८२
स्वयमाकृष्यतत्तैलंतेजसानिर्मलोभवेत्
कायेचांतःस्थितस्तद्वत्कर्मतैलंप्रशोषयेत् ८३
विषयान्कज्जलंकृत्वाप्रत्यक्षान्संप्रदर्शयेत्
ज्वालावन्निर्मलोभूत्वास्वयमेवप्रकाशयेत् ८४
क्रोधलोभादिभिःसंज्ञैर्वायुभिःपरिवर्जितः

निःस्पृहोनिश्चलोभूत्वातेजश्चस्वयमुज्ज्वलेत् ८५
त्रैलोक्यंपश्यतेसर्वंस्वस्थानस्थंस्वतेजसा
केवलज्ञानरूपोऽयमयातेपरिकीर्तितः ८६
ध्यानंचैवप्रवक्ष्यामिद्विविधंतस्यचक्रिणः
केवलज्ञानरूपेणदृश्यतेपरचक्षुषा ८७
योगयुक्तामहात्मानःपरमार्थपरायणाः
यंनपश्यंतिमुग्धास्तुसर्वज्ञंसर्वदर्शकम् ८८
हस्तपादविहीनश्चसर्वत्रपरिगच्छति
सर्वंगृह्णातित्रैलोक्यंस्थावरंजंगमंपुनः ८९
नासामुखविहीनस्तुघ्रातिभक्षतिभूपते
अकर्णःशृणुतेसर्वंसर्वसाक्षीजगत्पतिः ९०
अरूपोरूपसंबद्धःपंचवर्गवशंगतः
सर्वलोकस्ययःप्राणःपूज्यतेसचराचरैः ९१
अजिह्वोवदतेसर्वंवेदशास्त्रानुगंतथा
अत्वचःस्पर्शमेवापिसर्वेषामेवविंदति ९२
सदानंदोविविक्ताक्षएकरूपोनिराश्रयः निर्गुणोनिर्ममोव्यापीसगुणोनिर्मलोऽनघः ९३
अवश्यःसर्ववश्यात्मासर्वदःसर्ववित्तमः तस्यमातानचैवास्तिसवैसर्वमयोविभुः ९४ एवंसर्वमयंध्यानंयश्चपश्यत्यनन्यधीः

सयातिपरमंस्थानममूर्त्तममृतोपमम् ९५ द्वितीयंतुप्रवक्ष्यामितच्छृणुष्वमहामते
मूर्त्ताकारंतुसाकारंनिराकारंनिरामयम् ९६
ब्रह्मांडंसर्वमतुलंवासितंयस्यवासनात्
सतस्माद्वासुदेवस्तुप्रोच्यतेनृपनंदन ९७
वर्षमाणस्यमेघस्ययद्भासातस्यतद्भवेत्
सूर्यतेजःप्रतीकाशंचतुर्बाहुंसुरेश्वरम् ९८
दक्षिणेशोभतेशंखोहेमरत्नविभूषितः
कौमोदकीगदातस्यमहासुरविनाशिनी ९९
वामेचशोभतेवीरहस्तेतस्यमहात्मनः महापद्मंसुगंधाढ्यंतस्यदक्षिणहस्तगम् १००
शोभमानंसदैवास्तेसायुधंकमलश्रियम् कंबुग्रीवंसुवृत्तास्यंपद्मपत्रनिभेक्षणम् १०१
राजमानंहृषीकेशंदशनैःकुंदसंनिभैः गुडाकेशस्ययस्यास्तेअधरोविद्रुमाकृतिः १०२
शोभतेपुंडरीकाक्षःकिरीटेनापिभास्वता विशालेनापिरूपेणकेशवस्तुसुवक्षसा १०३ कौस्तुभेनांकितेनैवराजमानोजनार्दनः सूर्यतेजःप्रतीकाशकुंडलाभ्यांप्रभातिच १०४

श्रीवत्सांकेनपुण्येनसर्वदाराजतेहरिः
केयूरकंकणैर्हारैर्मौक्तिकैरृक्षसन्निभैः १०५
वपुषाभ्राजमानस्तुविजयोजयतांवरः
भ्राजतेसोऽपिगोविंदोहेमवर्णेनवाससा १०६
मुद्रिकाभिस्तुयुक्ताभिरंगुलीषुविराजते
सर्वायुधैःसुसंपूर्णैर्द्दिव्यैराभरणैर्हरिः १०७
वैनतेयसमारूढोलोककर्त्ताजगत्पतिः
एवंयोध्यायतेनित्यमनन्यमनसानरः १०८
मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति एतत्तेसर्वमाख्यातंध्यानभेदंजगत्पतेः १०९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेनारदांबरीषसंवा देवैशाखमासमाहात्म्ये भगवद्ध्य्नावर्णनंनामचतुरशीतितमोऽध्यायः ८३

पंचाशीतितमोऽध्यायः
अंबरीषउवाच-
साधुसाधुमुनिश्रेष्ठलोकानुग्रहकारक
विष्णोर्ध्यानंत्वयाप्रोक्तंसगुणंनिर्गुणंचयत् १
अधुनालक्षणंब्रूहिभक्तेःसाधुकृपाकर
यादृशीक्रियतेयेनयथायत्रयदातथा २

सूतउवाच-
इत्युक्तमाकर्ण्यनृपोत्तमस्यमुनिःप्रहृष्टोनिजगादभूपम् शृणुष्वराजन्निखिलाघहारिणींभक्तिंहरेस्तेप्रवदामिसम्यक् ३
अथभक्तिंप्रवक्ष्यामिविविधांपापनाशिनीम्
विविधाभक्तिरुद्दिष्टामनोवाक्कायसंभवा ४
लौकिकीवैदिकीचापिभवेदाध्यात्मिकीतथा ध्यानधारणयाबुद्ध्य्वोदानांस्मरणंहियत् ५
विष्णुप्रीतिकरीचैषामानसीभक्तिरुच्यते
मंत्रवेदसमुच्चारैरविश्रांतविचिंतनैः ६
जाप्यैश्चारण्यकैश्चैववाचिकीभक्तिरुच्यते
व्रतोपवासनियमैःपञ्चेंद्रियजयेनच ७
कायिकीसैवनिर्दिष्टाभक्तिःसर्वार्थसाधिनी
भूषणैर्हेमरत्नांकैश्चित्राभिर्वाग्भिरेवच ८
वासःप्रतिसरैःसूत्रैःपावकव्यजनोच्छ्रितैः
नृत्यवादित्रगीतैश्चसर्वबल्युपहारकैः ९
भक्ष्यभोज्यान्नपानैश्चयापूजाक्रियतेनरैः
नारायणंसमुद्दिश्यभक्तिःसालौकिकीमता १०

कायिकीसैवनिर्दिष्टाभक्तिःसर्वार्थसाधिकी
ऋग्यजुःसामजाप्यानिसंहिताध्ययनानिच ११
क्रियंतेविष्णुमुद्दिश्यसाभक्तिर्वैदिकोच्यते
वेदमंत्रहविर्यागैःक्रियायावैदकीमता १२
दर्शेचपौर्णमास्यांचकर्त्तव्यंचाग्निहोत्रकम्
प्राशनंदक्षिणादानंपुरोडाशंचरुक्रिया १३
इष्टिर्धृतिःसोमपानंयाज्ञियंकर्मसर्वशः अग्निभूम्यनिलाकाशद्युतिशंकरभास्करम् १४
तमुद्दिश्यकृतंकर्मतत्सर्वंविष्णुदैवतम्
आध्यात्मिकीतिविविधाब्रह्मभक्तिस्थितानृप १५
सांख्याख्यांयोगसंजातांशृणुभूपयथोदिताम्
चतुर्विंशतितत्त्वानिप्रधानादीनिसंख्यया १६
अचेतनानिभोग्यानिपुरुषःपंचविंशकः चेतनःससमुद्दिष्टोकर्ताभोक्ताचकर्मणाम् १७
आत्मानित्योव्ययश्चैवअधिष्ठाताप्रयोजकःपुरुषोऽव्यक्तनित्यःस्यात्कारणंचमहेश्वरः १८
तत्त्वसर्गोभावसर्गोभूतसर्गश्चतत्त्वतः

संख्यायाःपरिसंख्यायाः
प्रधानंचगुणात्मकम् १९
ज्ञात्वासाधर्म्यवैधर्म्यंप्रधानंचविधर्मिच
कारणंब्रह्मणश्चैवकामित्वमिदमुच्यते २०
प्रयोज्यत्वंप्रधानस्यवैधर्म्यमिदमुच्यते
सर्वत्रकर्तृताब्रह्मपुरुषस्याप्यकर्तृता २१
अचेतनप्रधानेनसमत्वमिदमुच्यते
तत्त्वांतरंचतत्त्वानांकार्यकारणमेवच २२
प्रयोजनंप्रयोज्यत्वंज्ञात्वातत्त्वप्रसंख्यया
संख्यातमुच्यतेप्राज्ञैर्विजयार्थविचिंतकैः २३
इतिमत्वास्यसद्भावंतत्त्वंसंख्यांचतत्त्वतः
ब्रह्मतत्त्वाधिकंचापिभूततत्त्वंविदुर्बुधाः २४
सांख्यैःकृताभक्तिरेषाभक्तिराध्यात्मिकीस्मृता
योगजामपितेभूपशृणुभक्तिंवदाम्यहम् २५
प्राणायामपरोनित्यंध्यानवान्नियतेंद्रियः
भैक्ष्यभक्षव्रतीचापिसर्वप्रत्याहृतेन्द्रियः २६

धारणंहृदयेकृत्वाध्यायमानोमहेश्वरम् हृत्पद्मकर्णिकासीनंपीतवस्त्रंसुलोचनम् २७
पश्यन्नुद्योतितमुखंब्रह्मसूत्रकटीतटम्श्वेतवर्णंचतुर्बाहुंवरदाभयहस्तकम् २८ योगजामानसीसिद्धिर्विष्णुभक्तिःपरास्मृता
यएवंभक्तिमान्देवंविष्णुभक्तिःसउच्यते २९
एवंभक्तिःसमुद्दिष्टाविविधानृपनंदन
सात्विकीराजसीचैवतामसीभेदतस्त्विमाः ३०
नानाप्रकाराविज्ञेयाविष्णोरमिततेजसः
यथाग्निःसुसमृद्धार्च्चिःकरोत्येधांसिभस्मसात् ३१
पापानिभगवद्भक्तिस्तथादहतितत्क्षणात् ३२
यावज्जनोनशृणुतेभुविविष्णुभक्तिंसाक्षात्सुधारसमशेषरसैकसारम्
तावज्जरामरणजन्मशताभिघातदुःखानितानिलभतेबहुदेहजानि ३३
संकीर्तितश्चिंतितकीर्तिरंतःश्रुतानुभावोभगवाननंतः
समंततोऽघविनिहंतिमेघंवायुर्यथाभानुरिवांधकारम् ३४
नदानदेवार्चनयागतीर्थस्नानश्रुताचारतपःक्रियाभिः
तथाविशुद्धिंलभतेंऽतरात्मायथाहृदिस्थेभ

गवत्यनंते ३५
कथाविशुद्धानरनाथतथ्यास्ताएवपथ्याहरिनाथतथ्याः
संकीर्तितायत्रपवित्रमूर्तेःसंश्रूयतेचश्रुतसाधुकीर्तिः ३६
धन्योसिधीरधरणीधरधर्मधुर्य्यध्यानैकतानहृदयःपुरुषोत्तमस्य
यन्नैष्ठिकीमतिरसौतवसौभगश्रीःश्रीकृष्णनाथसुकृतःश्रवणेप्रवृत्ता ३७
अनाराध्यहरिंभक्त्यावरदंविष्णुमव्ययम् कुतःश्रेयोभवेद्भूपपुरुषस्यात्ममानिनः ३८
मायाजनिरमायोऽसौभक्त्याराजन्नमायया साध्यतेसाधुपुरुषःस्वयंजानातितद्भवान् ३९
नविद्यतेतेनृपधर्मतत्त्वमज्ञातमेतद्विमलंपुनर्माम्
त्वंपृच्छसेतीर्थपदंप्रसंगात्कथारसंवैष्णवगौरवेण ४०
नातःपरंपरमतोषविशेषपोषंपश्यामिपुण्यमुचितंचपरस्परेण
संतःप्रसह्ययदनंतगुणाननंतश्रेयोनिधीनधिकभावभुजोभुजंति ४१
ब्राह्मणाःसुरभीसत्यश्रद्धायागतपांसिच श्रुतिस्मृतिदयादीक्षाशांतयस्तनवोहरेः ४२

आदित्यश्चंद्रमावायुर्भूमिरापॐऽबरंदिशः
ब्रह्माविष्णुश्चरुद्र
श्चसर्वभूतमयोविभुः ४३
विश्वरूपःस्वयंचक्रेजगदेतच्चराचरम्
स्वयंब्राह्मणमाविश्यसदान्नमुपभुंजते ४४
ततस्तुतीर्थास्पदपादरेणून्धराधरात्मालयभूमिदेवान्
परात्मनःपूजयपुण्यलक्ष्मीसर्वस्वभूतानखिलात्मभूतान् ४५
ब्राह्मणंविष्णुबुद्ध्य्याओ!
विद्वांसंसाधुपश्यति
सएववैष्णवोयश्चस्वस्वकर्मैकनिष्ठितः ४६
किंचिदेतन्मयाप्रोक्तंरहस्यंसमयोहिमे
स्नातुंगंतुंचगंगायांनकथावसरोऽधिकः ४७
प्राप्तोऽयमाधवोमासःपुण्योमाधववल्लभः तस्यापिसप्तमीशुक्लागंगायामतिदुर्ल्लभा ४८
वैशाखशुक्लसप्तम्यांजाह्नवीजह्नुनापुराक्रोधात्पीतापुनस्त्यक्ताकर्णरंध्रात्तुदक्षिणात् ४९
तस्यांसमर्चयेद्देवींगंगांगगनमेखलाम् स्नात्वासम्यग्विधानेनसधन्यःसुकृतीनरः ५०
तस्यांयस्तर्पयेद्देवान्पितॄन्मर्त्योयथाविधि
साक्षात्पश्यतितंगंगास्नातकंगतपापकम् ५१

नमाधवसमोमासोनगंगासदृशीनदी
दुर्ल्लभःखलुयोगोऽयहरिभक्त्यैवलभ्यते ५२
विष्णुपादोदकोद्भूताब्रह्मलोकादुपागता
त्रिभिःस्रोतोभिरश्रांतायापुनातिजगत्त्रयम् ५३
स्वर्गारोहणनिःश्रेणीसततानंदकारिणी
अनेकदुरितोद्गारहारिणीदुर्गतारिणी ५४
श्रीमहेशजटाजूटवासिनीदुःखनाशिनी
भजमानजनस्वांतकान्तकेलिविनाशिनी ५५
सगरान्वयनिर्वाणकारिणीधर्मधारिणी
त्रिमार्गचारिणीदेवीलोकालंकृतिकारिणी ५६
दर्शनस्पर्शनस्नानकीर्त्तनध्यानसेवनैः पुण्यानपुण्यान्पुरुषान्पावयंतीसहस्रशः ५७
गंगागंगेतिगंगेतियैस्त्रिसंध्यमितीरितम्
सुदूरस्थैश्चतत्पापंहंतिजन्मत्रयार्जितम् ५८
योजनानांसहस्रेषुगंगांयःस्मरतेनरः
अपिदुष्कृतकर्मासौलभतेपरमांगतिम् ५९
वैशाखेशुक्लसप्तम्यांदुर्ल्लभासाविशेषतः
प्राप्यतेजगतीपालहरिविप्रप्रसादतः ६०
नमाधवसमोमासोनमाधवसमोविभुः
गतोहिदुरितांभोधौमज्जमानजनस्ययः ६१
दत्तंजप्तंहुतंस्नातंयद्भक्त्यामासिमाध

वे
तदक्षयंभवेद्भूपपुण्यंकोटिशताधिकम् ६२
यथादेवेषुविश्वात्मादेवोनारायणोहरिः
यथाजप्येषुगायत्रीसरितांजाह्नवीतथा ६३
यथोमासर्वनारीणांतपतांभास्करोयथा आरोग्यलाभोलाभानांद्विपदांब्राह्मणोयथा ६४
परोपकारःपुण्यानांविद्यानांनिगमोयथा
मंत्राणांप्रणवोयद्वद्ध्य्नाआ!
नामात्मचिंतनम् ६५
सत्यंस्वधर्मवर्तित्वंतपसांचयथावरम्
शौचानामर्थशौचंचदानानामभयंयथा ६६
गुणानांचयथालोभक्षयोमुख्योगुणःस्मृतः
मासानांप्रवरोमासस्तथासौमाधवोमतः ६७
तत्रयत्क्रियतेश्राद्धंयज्ञदानमुपोषणम्तपोऽध्ययनपूजादितदक्षयफलंस्मृतम् ६८
वैशाखांतानिपापानिसूर्यांतानितमांसिच
परापकारपैशुन्यप्रांतानिसुकृतानिच ६९
कार्तिकेमासियत्किंचित्तुलासंस्थेदिवाकरे
स्नानदानादिकंराजंस्तत्परार्धगुणंभवेत् ७०
तस्मात्सहस्रगुणितंमाघेमकरगेरवौ ततोऽपिशतसंख्यातंवैशाखेमेषगेरवौ ७१ तेधन्यास्तेसुकृतिनोनरावैशाखमासिये प्रातःस्नात्वाविधानेनपूजयंतिमधुद्विषम

् ७२
प्रातःस्नानंचवैशाखेयज्ञदानमुपोषणम्
हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनम् ७३
पुनःकलियुगेराजन्नेतद्गोप्यंभविष्यति
अश्वमेधादिकंयस्मान्माहात्म्यंमाधवस्ययत् ७४
अश्वमेधमखःपुण्यःकलौनैवप्रवर्तते
एषमाधवमासस्यहयमेधसमोविधिः ७५
अश्वमेधस्ययत्पुण्यंस्वर्गमोक्षफलप्रदम्
नवेत्स्यंतिकलौपापाजनादुरितबुद्धयः ७६
तस्मिन्भवैर्नरैःपापैर्गंतव्यंनरकार्णवे
अतस्तुविरलस्तस्यप्रचारोयेननिर्मितः ७७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्येपंचाशीतितमोऽध्यायः ८५

षडशीतितमोऽध्यायः सूतउवाच-
इतितस्यवचःश्रुत्वानारदस्यमहात्मनः अंबरीषश्चराजर्षिर्विस्मितोवाक्यमब्रवीत् १
अंबरीषउवाच-
मार्गशीर्षादिकान्मासान्हित्वापुण्यान्महामुने

सर्वमासाधिकंमासंवैशाखंकिंप्रशंससि २
सर्वेभ्योऽप्यधिकःकस्मान्माधवोमाधवप्रियः
कोविधिस्तत्रकिंदानंकिंतपःकाचदेवता ३
त्वत्पादांभोजरजसापावितस्यचमेमुने
उपदेशप्रसादेनप्रसादंकर्तुमर्हसि ४
धर्मज्ञोधर्ममार्गाणामुद्धर्तासिमहामुने
त्वमेकोऽखिलतत्त्वार्थवेत्ताधर्मोपदेशकः ५
कर्तोपदेष्टामंतावानुमंतापिप्रयोजकः
शास्त्रविद्भिर्मुनिवरस्मर्यंतेसमभागिनः ६
व्रतसत्रतपोदानैर्यत्फलंसमवाप्यते
धर्मोपदेशनेनैवतत्सर्वमुपलभ्यते ७
तीर्थस्नानंतपोयज्ञकर्मयत्कुरुतेमुने
अपितत्फलभागीस्याद्यःप्रवर्तयिताभवेत् ८
यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तत्तदेवेतरोजनः
सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्तदनुवर्तते ९
तदर्हतिभवान्धर्ममुपदेष्टुंतदद्भुतम्
दुर्ल्लभोगुरुसंबोधोदेशकालोपपत्तयः १०
नकेचनतथाभावाश्चेतःशीतलयंतिनः
राज्यलाभादयोऽप्येतेयथातवसमागमः ११
सूतउवाच-
अथमंदमृदुस्मेरस्फुरद्दंतप्रभानुगः
अंबरीषंप्रत्युवाचनारदोमुनिसत्तमः १२

नारदउवाच-
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिहितायजगतस्तव विधिर्माधवमासस्ययच्छ्रुतोब्रह्मणःपुरा १३
दुर्ल्लभंभारतेवर्षेजन्मतस्मान्मनुष्यता
मानुष्येदुर्ल्लभेलोकेस्वस्वधर्मप्रवर्त्तनम् १४
ततोऽपिभक्तिर्भूपालवासुदेवेऽतिदुर्ल्लभा
तत्रापिदुर्ल्लभोमासोमाधवोमाधवप्रियः १५
तमवाप्यततोमासंस्नानदानजपादिकम् कुर्वंतिविधिनायेतुधन्यास्तेकृतिनोनराः १६
तेषांदर्शनमात्रेणपापिनोऽपिविकिल्बिषाःभवंतिभगवद्भावभाविताधर्मकांक्षिणः १७
माधवेमासियैःस्नातंप्रातर्नियमसंयुतैः
तेकोटिवर्षपर्यंतंक्रीडंतेनंदनेवने १८
यथानवारिधिसमोलोकेकोऽपिजलाशयः
तथामासोनवैशाखसदृशोमाधवप्रियः १९
तावत्पापानितिष्ठंतिमनुष्याणांकलेवरे
यावत्किलमलध्वंसीमासोनायातिमाधवः २०
अवशिष्टदिनान्येवपंचमासस्यतस्यवै
एकादशींसमारभ्यसर्वमाससमानिवै २१
वैशाखेपूजितोदेवोमाधवोमधुहातुयैः नानोपचारैराजेंद्र

तैःप्राप्तंजन्मनःफलम् २२
किंकिंनदुर्ल्लभतरंप्राप्यतेमासिमाधवे
स्नानेनपरमेशस्यपूजनेनयथाविधि २३
नदत्तंनहुतंजप्तंनतीर्थेमरणंकृतम्
यैर्हिनारायणोनैवध्यातोनिखिलपापहा २४
तेषांजन्मनृणांलोकेज्ञातव्यंनिष्फलंनृपद्रव्येषुविद्यमानेषुकृपणोयोभवेन्नरः २५
अदत्वाम्रियतेयोहितस्यद्रव्यंनिरर्थकम् तीर्थस्नानादितपसासत्कुलेजन्मलभ्यते २६ नदानेनविनाभूपकिंचिदप्युपतिष्ठति वैशाखस्नानमाहात्म्यादपिपंचदिनात्मकात् २७
सत्कुलेप्राप्यतेजन्मवैभवंविविधंतथा
सुपुत्रःसुकुलंभूपधनधान्यंवरस्त्रियः २८
सुजन्ममरणंचापिसुभोगाःसुखमेवच
सदादानेऽधिकाप्रीतिरौदार्यंधैर्यमुत्तमम् २९
प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहात्मनः
नारायणस्यजायंतेसिद्धयोभूपवांच्छिताः ३०
ऊर्जेमासितपोमासिमाधवेमाधवप्रिये स्नात्वादामोदरंभक्त्यामाधवंमधुसूदनम् ३१
विशेषेणसमभ्यर्च्यदत्वादानानिशक्तितः एहिकंसुखमासाद्यनरोहरिपदंव्रजेत् ३२

अनेकजन्मार्जितपातकावलीविलीयतेमाधवमज्जनेन
सूर्योदयेभूपयथातमिस्रंवचःस्वयंभूरिदमादिशन्मे ३३
चकारविष्णुर्विपुलप्रचारंमासस्यवैमाधवसंज्ञकस्य
यमस्यगुप्तंवचसाविचिंत्यमनुष्यलोकंगमितंचकार ३४
तस्मादस्मिन्समायातेमाधवेमासिवैष्णवैः
स्नात्वापुण्यजलेतीर्थेगंगायाःपावनेनृणाम् ३५
रेवायावामहाराजयामुनेशारदेऽथवा
प्रातस्त्वनुदितेभानौविधानेननृपोत्तम ३६
पूजयित्वाचदेवेशंमुकुंदंमधुसूदनम्
पुत्रपौत्रधनैःश्रेयोवांच्छितानिसुखानिच ३७
अनुभूयतपस्त्वंतेस्वर्गमक्षयमाप्नुयात् एवंज्ञात्वामहाभागमधुसूदनमर्चय ३८
स्नात्वासम्यग्विधानेनवैशाखेतुविशेषतः
देवमाराध्यगोविन्दंनारायणमनामयम् ३९
प्राप्स्यसित्वंसुखंपुत्रंधनानिचहरेःपदम्
देवदेवंनमस्कृत्यमाधवंपापनाशनम् ४०
प्रारभेतव्रतमिदंपौर्णमास्यांमधोर्नृप
यमैश्चनियमैर्युक्तःशक्त्याकिंचित्प्रदायच ४१

हविष्यभुग्भूमिशायीब्रह्मचर्यव्रतेस्थितः
कृच्छ्रादितपसाक्षामोध्यायन्नारायणंहृदि ४२
एवंप्राप्यचवैशाखींदद्यान्मधुतिलादिकम्भोजनंद्विजमुख्येभ्योभक्त्याधेनुंसदक्षिणाम् ४३
अच्छिद्रं
प्रार्थयेच्चापितस्यस्नानस्यभूसुरान्
यथालक्ष्मीःप्रियाभूपमाधवस्यजगत्पतेः ४४
तथैवमाधवोमासोमधुसूदनवल्लभः
एवंविधियुतोमर्त्यःस्नात्वाद्वादशवत्सरम् ४५
उद्यापनंचरेच्छक्त्यामधुसूदनतुष्टये
इदंमाधवमासस्यमाहात्म्यंकथितंतव ४६
यत्पुराब्रह्मणोवक्त्राच्छ्रुतमासीन्मयानृप ४७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्ये
षडशीतितमोऽध्यायः ८६

सप्ताशीतितमोऽध्यायः
सूतउवाच-
इतितस्यवचःश्रुत्वानारदस्यसभूपतिः प्रणम्यविस्मितःप्राहचिन्तयन्मनसाहरिम्

१
अंबरीषउवाच-
कथमेतद्विमुह्यामःस्वल्पायासेनवैमुने प्राप्यतेस्नानमात्रेणफलंचैवातिदुर्ल्लभम् २
नारदउवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाराजन्नल्पायासेनयन्महत्फलंसंप्राप्यतेतत्रश्रद्धत्स्वविधिभाषितम् ३
धर्मस्यगतयःसूक्ष्मादुर्ज्ञेयाहीश्वरैरपि
मुह्यंतेचात्रविद्वांसोऽचित्यशक्तिहरेःकृतौ ४
विश्वामित्रादयोराजन्धर्माधिक्येनबाहुजाः
ब्राह्मण्यंसमुपायाताःसूक्ष्माधर्मगतिस्त्वतः ५
अजामिलोऽपिभूपालदासीपतिरितिश्रुतः
धर्मपत्नीपरित्यागीनित्यंपापपथिस्थितः ६
म्रियमाणःसुतस्नेहात्प्रोच्यनारायणेतिचतद्ध्य्नानामग्रहणात्पदंलेभेसुदुर्ल्लभम् ७
अनिच्छयापिदहतिस्पृष्टोहुतवहोयथा
तथादहतिगोविंदनामव्याजादपीरितम् ८
कानीनस्यमुनेःपौत्राभ्रातृजायाभिगामिनःगोलकस्यचवैपंडोःपुत्राःकुंडाःस्वयंतथा ९

तेपंचापिचभूपालपांडवाद्रौपदीरताः तेषांचपुण्यश्लोकत्वंसूक्ष्माधर्मगतिस्ततः १०
विचित्राणिचकर्माणिविचित्राभूतभावनाः विचित्राणिचभूतानिविचित्राःकर्मशक्तयः ११
कदाचित्सुकृतंकर्मकूटस्थंयदवस्थितम्
केनचित्कर्मणाभूपशुभेनपरिवर्धते १२
फलंददातिसुमहत्कस्मिन्नपिचजन्मनि
सूक्ष्मोधर्मोऽतिगहनोमीयतेनयथातथा १३
नैतस्यफलदानस्यश्रूयतेभूपनिश्चयः
यत्किंचित्सुकृतंकर्मच्छन्नंपापांतरैरपि १४
तदागत्यकुतःक्वापिस्वंफलंचप्रयच्छति कृतस्यनेहनाशोऽस्तिपुण्यस्यःदुरितस्यच १५
तथापिबहुभिःपुण्यैर्दुरितंयातिदारुणम् यदुक्तंभवताराजन्नायासाधिक्यतोभवेत् १६ महत्पुण्यंचतत्रापिकारणंमेनिशामय स्वल्पायासमहायासौयद्यल्पत्वमहत्त्वयोः १७
महापुण्यास्ततस्तेस्युःसंततंकर्षकादयः मंत्रोच्चारंचसिंहादेरायासंबहुलंत्वतः १८
पंचगव्यंप्रशस्तंहिव्रतांगत्वेननोभवेत् इतिकर्तव्यबाहुल्यंमहत्त्वंचतदल्पता १९

प्रियोमाधवमासोऽयमाधवस्यमहात्मनः एकोप्यनुष्ठितोलोकैःसमग्रेप्सितदायकः २९
पुण्येनगांगेनजलेनकालेदेशेऽपियःस्नानपरोऽपिभूप
आजन्मतोभावहतोऽपिदातानशुद्धिमेतीतिमतंममैतत् ३०
गंगादितीर्थेषुवसंतिजीवादेवालयेपक्षिगणाश्चनित्यम्
विनाशमायांतिकृतोपवासाभावोज्झितानैवगतिंलभंते ३१
भावंततोहृत्कमलेनिधायश्रीमाधवंमाधवमासिभक्त्या
यजेतयःस्नानपरोविशुद्धःपुण्यंनशक्तावयमस्यवक्तुम् ३२
प्रज्वाल्यवह्निंघृततैलसिक्तंप्रदक्षिणावर्तशिखंस्वकाले
प्रविश्यदग्धःकिलभावदुष्टोनस्वर्गमाप्नोतिफलंनचान्यत् ३३
श्रद्धत्स्वभूपतस्मात्त्वंमाधवस्यफलंप्रति
स्वल्पंचापिशुभंकर्मविकर्मशतनाशनम् ३४
यथाहरेर्नामभयेनभूपनश्यंतिसर्वेदुरितस्यवृंदाः
नूनंरवौमेषगतेविभातेस्नानेनतीर्थेचहरिस्तवेन ३५
तेजसावैनतेयस्यपाप्मानःपन्नगाइव

विद्रवंतिचवैशाखस्नानेनोषसिनिश्चितम् ३६
गंगायांनर्मदायांवास्नात्वामेषगतेरवौ
पापप्रशमनस्तोत्रंयःपठेद्भक्तिभावतः ३७
एककालंद्विकालंवात्रिसंध्यमपिभूपते
सयातिपरमंस्थानंसर्वपापविवर्जितः ३८
अंबरीषमहत्पुण्यप्राप्तयेकुरुवीक्षणम् माधवेमासिवैस्नानंप्रातर्नियमसंस्थितः ३९
यदानर्त्तपुरेप्रोक्तंवसतांवर्षकोटिभिःतत्प्रातर्माधवेमासिस्नानेनैकेनलभ्यते ४०
इहार्थेयत्पुरावृत्तंतदाकर्णयभूपते
भार्ययासहसंवादंदेवशर्मद्विजन्मनः ४१
रेवातीरेसुपुण्येचतीर्थेचामरकंटके
कौशिकस्यसुतोजातोदेवशर्माद्विजोत्तमः ४२
धनपुत्रविहीनस्तुबहुदुःखसमन्वितः
दारिद्रेणसुदुःखेनसर्वदैवप्रपीडितः ४३
पुत्रोपायंधनस्यापिदिवारात्रौप्रचिंतयेत्
एकदातुप्रियातस्यसुमनानामसुव्रता ४४
भर्तारंचिंतयोपेतमधोमुखमलक्षयत्
समालोक्यतदाकांतंतमुवाचयशस्विनी ४५
दुःखजालैरसंख्यैस्तुतवचित्तंप्रकर्षितम्
व्यामोहेनप्रमूढोसित्यजचिंतांमहामते ४६

ममदुःखंसमाचक्ष्वस्वस्थोभवसुखंव्रज
नास्तिचिंतासमंदुःखंकायशोषणमेवहि ४७
तांसंत्यज्यप्रवर्तेतससुखेनप्रमोदते
चिंतायाःकारणंविप्रकथयस्वममप्रभो ४८
नारदउवाच-
प्रियावाक्यंससंश्रुत्यदेवशर्मामहामतिः
उवाचवचनंप्रीतोदुःखितोऽपिसतीसखः ४९
देवशर्मोवाच-
यत्त्वयाचिंतितंभद्रे
किंचिद्दुःखस्यकारणम्
तत्सर्वंतुप्रवक्ष्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ५०
नजानेकेनपापेनधनहीनोऽस्मिसुव्रते तथापुत्रविहीनोऽस्मिएतद्दुःखस्यकारणम् ५१
सुमनोवाच-
श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसंदेहनाशनम्
स्वरूपमुपदेशस्यसर्वविज्ञानदर्शनम् ५२
संतोषएवपरमंपुण्यंसौख्यादिकारणम्
असंतोषःपरंपापमित्याहभगवान्हरिः ५३
लोभःपापस्यबीजोऽयमोहोमूलंचतस्यवै असत्यंतस्यहिस्कंधोमहाशाखासुविस्तरात् ५४
मदकौटिल्यपत्राणिकुबुद्ध्य्पाउ! ष्पितःसदा
अनृतंतस्यसौगंध्यमज्ञानंफलमेवच ५५

कुड्यंपाषंडचौराश्चक्रूराःकूटाश्चपापिनः
पक्षिणोमोहवृक्षस्यमहाशाखासमाश्रिताः ५६
अज्ञानंसुफलंतस्यरसोधर्मंफलस्यहि
भावोदकेनसंवृद्धिस्तस्यश्रद्धाक्रतुप्रिया ५७
अधर्मेषुरसस्तस्यउत्क्लेदैर्मधुरायते
तादृशैश्चफलैश्चैवसफलोलोभपादपः ५८
तस्यच्छायांसमाश्रित्ययोनरःपरिवर्तते फलानितस्यसोऽश्नातिस्वपक्वानिदिनेदिने
५९
फलानांचरसेनापिअधर्मेणतुपोषितः
ससंपुष्टोभवेन्मर्त्यःपतनायप्रयच्छति ६०
तस्माच्चिंतांपरिश्रित्यस्वामिलोभंनकारयेत्
धनपुत्रकलत्राणांचिंतामेतांनकारयेत् ६१
योहिविद्वान्नचेत्कांतमूर्खाणांपथमेवहिमृषचिंतयतेनित्यंदिवारात्रौविमोहितः ६२
शुभार्थंचप्रविंदामिकथंपुत्रानहंलभे
एवंचिंतयतेनित्यंदिवारात्रौविमोहितः ६३
क्षणमेकंप्रपश्येत्सचिंतामध्येमहत्सुखम्
पुनश्चैतन्यमायातिमहादुःखेनपीड्यते ६४
चिंतामोहौपरित्यज्यअनुवर्तस्वतंद्विज
संसारेनास्तिसंबंधःकेनसार्धंमहामते ६५
मित्राश्चबांधवाःपुत्राःपितामातासुतास्

तथा
स्वसंबंधाभवंत्येतेकलत्रादितथैवच ६६
देवशर्मोवाच-
संबंधःकीदृशोभद्रेतन्मेविस्तरतोवद
येनजायंतितेसर्वेधनपुत्रादिबांधवाः ६७
सुमनोवाच-
भर्तःपंचविधाःपुत्राजायंतेतान्वदाम्यहम्
न्यासापहारकंचैकमृणसंबंधिनंपरम् ६८
रिपुंलभ्यमुदासीनमितिकांतभवंतिते लक्षणानिप्रवक्ष्यामितेषामीशपृथक्पृथक् ६९
पुत्रामित्राःप्रियाभार्यापितामाताचबांधवाः
स्वेनस्वेनहिजायंतेसंबंधेनमहीतले ७०
न्यासापहारभावेनयस्ययेनहृतंभुवि
न्यासस्वामीभवेत्पुत्रोगुणवान्रूपवान्भुवि ७१
येनह्यपहृतंन्यासंतस्यगेहेनसंशयः
न्यासापहारणंदुःखंसदत्त्वादारुणंगतः ७२
न्यासस्वामीसुपुत्रोऽभून्न्यासापहारकस्यच
गुणवान्रूपवांश्चैवसर्वलक्षणसंयुतः ७३
भक्तिंचदर्शयेत्तस्यपुत्रोभूत्वादिनेदिने
प्रियवाङ्मधुरोवाग्मीबहुस्नेहंविदर्शये

त् ७४
स्वीयंद्र
व्यंसमुद्ग्राह्यप्रीतिमुत्पाद्यचातुलाम्
यथातेनप्रदत्तंतन्न्यासापहरणात्परम् ७५
दुःखमेवंमहाभागदारुणंप्राणनाशनम्
तादृशंतस्यसोदद्यात्पुत्रोभूत्वामहागुणः ७६
अल्पायुषस्तथाभूत्वामरणंचोपगच्छति
दुःखंदत्वाप्रयात्येवंप्रहृत्यैवंपुनःपुनः ७७
यदाहपुत्रपुत्रेतिप्रलापंहिकरोतियः
तदाहास्यंकरोत्येषकस्तुपुत्रोहिकस्यच ७८
अनेनापहृतंन्यासंमदीयंपापचारिणा
द्रव्यापहारणेनापिममप्राणागताःकिल ७९
दुःखेनमहताचैवअसह्येनचवैपुरा
तदादुःखंमयादत्वाद्र
व्यमुद्ग्राह्यमुत्तमम् ८०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्ये
सप्ताशीतितमोऽध्यायः ८७

अष्टाशीतितमोऽध्यायः
सुमनोवाच-
ऋणसंबंधिनंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः

ऋणंयस्यगृहीत्वायःप्रयातिमरणंकिल १
अर्थदातासुतोभूत्वाभ्रातावाथपिताप्रियामित्ररूपेणवर्तेतअंतर्दुष्टःसदैवसः २
गुणंनैवप्रपश्येतसक्रूरोनिष्ठुराकृतिः
जल्पतेनिष्ठुरंवाक्यंसदैवस्वजनेषुच ३
मिष्टंमिष्टंसमश्नातिभोगान्भुंजतिनित्यशः
द्यूतकर्मरतोनित्यंचौरकर्मणिसस्पृहः ४
गृहाद्द्रव्यंचोरयतिवार्यमाणःसकुप्यति
पितरंमातरंचैवकुत्सतेचदिनेदिने ७
एवंसंक्षीयतेद्रव्यमेवमेतद्वदत्यपि
गृहंक्षेत्रादिकंसर्वंममैवहिनसंशयः ८
पितरंमातरंचैवहिनस्त्येवदिनेदिने
सुदंडैर्मुशलैश्चैवकेशोत्पाटैश्चदारुणैः ९
मृतेतुतस्मिन्पितरिमातरिचातिनिष्ठुरः निःस्नेहोनिष्ठुरश्चैवजायतेनात्रसंशयः
१०
श्राद्धकार्याणिदानानिनकरोतिसदैवसः
एवंविधाःप्रियाःपुत्राभवंतिचमहीपते ११
रिपुंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजसत्तम
बाल्येवयसिसंप्राप्तेपुत्रत्वेवर्ततेसदा १२
पितरंमातरंचैवक्रीडमानोहिताडयेत् ताडयित्वाप्रयात्येवंप्रहस्यैवंपुनःपुन

ः १३
पुनरायातितंतत्रपितरंमातरंपुनः
सक्रोधोवर्ततेनित्यंकुत्सतेचदिनेदिने १४
एवंसंवर्ततेनित्यंवैरकर्मणिसंपदा
पितरंताडयित्वाचमातरंचततःपुनः १५
प्रयात्येवंसदुष्टात्मापूर्ववैरानुभावतः
अथातःसंप्रवक्ष्यामियथालभ्यंभवेत्प्रियम् १६
जातमात्रंप्रियंकुर्याद्बाल्येक्रीडनताडनैः
वयःप्राप्यप्रियंकुर्यान्मातृपित्रोरनंतरम् १७
भक्त्यासंतोषयेन्नित्यंतावुभौपरितोषयेत्
स्नेहेनवचसाचैवप्रियसंभाषणेनच १८
मृतौगुरूसमाज्ञायस्नेहेनरुदतेपुनः
श्राद्धकर्माणिसर्वाणिपिंडदानादिकांक्रियाम् १९
करोत्येवसुदुःखार्तस्तेभ्योयात्रांप्रयच्छति
ऋणत्रयान्वितःस्नेहान्मोचयेद्यस्तुनिश्चितः २०
यस्माल्लभ्यंभवेत्कांतप्रयच्छतिनसंशयः
पुत्रोभूत्वामहाप्राज्ञअनेनविधिनाकिल २१
उदासीनंप्रवक्ष्यामितवाग्रेप्रियसांप्र

तम्
उदासीनेनभावेनसदैवपरिवर्तते २२
ददातिनैवगृह्णातिनचकुप्यतितुष्यति
नोवप्रयातिसंत्यज्यउदासीनोद्विजोत्तम २३
भृत्याश्चापिसमाख्याताःपशवस्तुरगास्तथागजामहिष्योदास्यश्चऋणसंबंधिनस्त्वमी २४
गृहीतमाययैकेनआवाभ्यांतुनकस्यहि
न्यासमेवंनकस्यापिकृतंवैपूर्वजन्मनि २५
राधयामिनकस्यापिक्षणंकांतशृणुष्वहि
नवैरमस्तिकेनापिपूर्वजन्मनिवैकृतम् २६
आबाल्येनतुविप्रेंद्रनचत्यक्तोमयापतिः एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजचिंतामनर्थिकीम् २७
हृतंनैवचकस्यापिनैवदत्तंत्वयापुनः कथंतेधनमायातिविस्मयंव्रजमाविभो २८ प्राप्तमेवहियत्रैवरक्षितुश्चनतिष्ठति एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजचिंतामनर्थिकीम् २९
कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबांधवाः
कःकस्यनास्तिसंसारेनसंबंधोद्विजोत्तम ३०
मायामोहेनसंमूढामानवाःपापचेतनाः
इदंगृहमयंपुत्रइयंभार्याममैवहि ३१
अनृतंदृश्यतेकांतसंसारस्यहिबंधनम् ३२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात्

म्ये
अष्टाशीतितमोऽध्यायः ८८

एकोननवतितमोऽध्यायः
नारदउवाच-
एवंसंबोधितोविप्रोदेवशर्माद्विजोत्तमः
पुनःप्राहप्रियांभार्यांसहितांज्ञानवादिनीम् १
सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसर्वसंदेहनाशनम्
तथाहिवंशमिच्छंतिसाधवःसत्यपंडिताः २
यथापुत्रस्यचिंतामेनधनस्यतथाप्रिये
येनकेनाप्युपायेनपुत्रमुत्पादयाम्यहम् ३
सुमनोवाच-
पुत्रेणलोकाञ्जयतिपुत्रस्तारयतेकुलम्
सुपुत्रेणमहाभागपितामाताप्रजीवतः ४
एकःपुत्रोवरःकांतबहुभिर्निर्गुणैस्तुकिम्
एकस्तारयतेवंशमन्येसंतापकारकाः ५
पूर्वमेवमयाप्रोक्तमन्येसंबंधभागिनः
पुण्येनप्राप्यतेपुत्रःपुण्येनप्राप्यतेकुलम् ६
सुगर्भःप्राप्यतेपुण्यैर्दुर्मृत्युःपातकैस्तथा
सुखानांनिचयंकांतसत्यमेववदाम्यहम् ७
ब्रह्मचर्येणसत्येनतपसानित्यवर्तनैः
दानेननियमैश्चापिक्षमाशौचेनवल्लभ ८

अहिंसयाचशक्त्यावाऽस्तेयेनापिप्रवर्तते एतैर्दशभिरंगैश्चधर्ममेवंप्रसूयते ९ संपूर्णोजायतेधर्मअंगैर्गर्भोयथोदरे धर्मंसृजतिधर्मात्मात्रिविधेनैवकर्मणा १०
तस्यधर्मःप्रसन्नात्मापुण्यसौख्यंप्रयच्छति
यंयंचिंतयतेप्राज्ञस्तंतंप्राप्नोतिदुर्लभम् ११
देवशर्म्मोवाच-सर्वंदेविसमाख्यातंधर्माख्यंज्ञानमुत्तमम्
कथंपुत्रमहंविंद्यांवैष्णवंगुणसंयुतम् १२
वदत्वंमेमहाभागेयदिजानासिसुव्रते धर्ममार्गस्त्वयासर्व्वःपितुःप्राप्तःपुरानघे १३
ममैतद्विदितंकांतेभवतीब्रह्मवादिनी
च्यवनस्यप्रसादेनविष्णोस्तुष्टस्यतेपुरा १४
सुमनोवाच-
वसिष्ठंगच्छधर्मज्ञतंप्रार्थयमहामुनिम्तस्मात्प्राप्स्यसितंपुत्रंधर्मज्ञंधर्मवत्सलम् १५
एवमुक्तेतयावाक्येदेवशर्माद्विजोत्तमः
करिष्येतवकल्याणिमतमेवंनसंशयः १६

एवमुक्त्वाजगामासौदेवशर्माद्विजोत्तमः वसिष्ठंसर्ववेत्तारंदीप्यंतंतपतांवरम् १७
गंगातीरेस्थितंपुण्यमासनस्थंद्विजोत्तमम्
तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वितीयमिवभास्करम् १८
राजमानंमहात्मानंब्रह्मसिंहंद्विजोत्तमम्
भक्त्याप्रणम्यसमुनिंदंडवत्तंपुनःपुनः १९
तमुवाचमहातेजाब्रह्मसूनुरकल्मषम्
उपविशासनेपुण्येसुखेनसुमहामते २०
नारदउवाच-
उपविष्टःसयोगींद्रपुःनःप्राहतपोधनम्
गृहेपुरुषतेवत्सदारभृत्येषुसर्वदा २१
क्षेममस्तिमहाभागपुण्यकर्मसुचाग्निषु
निरामयोऽसिचांगेषुधर्मंपालयसेसदा २२
एवमुक्त्वामहाप्राज्ञःपुनःप्राहमहीसुरम्
किंकरोमिप्रियंकामंसुप्रियंतेद्विजोत्तम २३
नारदउवाच-
एवंसंभाष्यतंविप्रंविररामशुभंवचः
ततोविप्रोमहाभागोवसिष्ठंमुनिपुंगवम् २४
सहोवाचमहात्मानंवसिष्ठंतपतांवरम्

भगवञ्छ्रूयतांवाक्यंविच्छेदयद्विजोत्तम २५
दारिद्रय्केंनभावेनपुत्रसौख्यंकथंनहि
एतन्मेसंशयंतातकस्मात्पापाद्वदस्वमे २६
महामोहेनसंमुग्धःप्रिययाबोधितोद्विज
तयाहंप्रेषितस्ताततवपार्श्वंसमागतः २७
तत्सर्वंहिसमाचक्ष्वसर्वसंदेहनाशकम्
मुक्तिदाताभवस्वत्वंममसंसारबंधनात् २८
वसिष्ठउवाच-
पुत्रामित्रास्तथाभ्राताअन्येस्वजनबांधवाः
पंचभेदास्तुसंबंधाःपुरुषस्यभवंतिते २९
तेतेसुमनसाप्रोक्ताःपूर्वमेवतवाग्रतः
ऋणसंबंधिनःसर्वेतेकुपुत्राद्विजोत्तम ३०
पुत्रस्यलक्षणंपुण्यंतवाग्रेप्रवदाम्यहम्
पुण्यप्रसक्तोयस्यात्मासत्यधर्मरतःसदा ३१
शुद्धिमाञ्ज्ञानसंपन्नस्तपस्वीवाग्विदांवरः
सर्वकर्मसुसंवीतोवेदाध्ययनतत्परः ३२
सर्वशास्त्रप्रवेदीचदेवब्राह्मणपूजकः
याज्ञिकःसर्वयज्ञानांदातात्यागीप्रियंवदः ३३
विष्णुध्यानपरोनित्यंशांतोदांतःसुहृत्सदा

पितृमातृपरोनित्यंसर्वस्वजनवत्सलः ३४
कुलस्यतारकोविद्वान्स्वकुलंपरिपोषकः
एवंगुणैस्तुसंयुक्तःसुपुत्रःसुखदायकः ३५
अन्येसंबंधयुक्ताश्चशोकसंतापकारकाः
उदासीनेनकिंकार्यंफलहीनेनतेऽनघ ३६
आयांतियांतितेसर्वेदुःखंदत्वासुदारुणम्पुत्ररूपेणतेसर्वेसंसारेद्विजसत्तम ३७
पूर्वजन्मकृतंकर्मयत्त्वयापरिपालितम्
तत्सर्वंहिप्रवक्ष्यामिश्रूयतामद्भुतंपुनः ३८
भवाञ्छूद्रो
महाप्राज्ञपूर्वजन्मनिनान्यथा
कृषिकर्त्ताज्ञानहीनोमहालोभेनसंयुतः ३९
एकभार्यःसदाद्वेषीबहुपुत्रोह्यदत्तवान्धर्मंनैवविजानासिसत्यंचपरिनिष्ठितम् ४०
दानंनैवत्वयादत्तंशास्त्रंनैवपरिश्रुतम्
कृतंनैवत्वयातीर्थंनचयात्रामहामते ४१
एवंकृतस्त्वयाविप्रकृषिमार्गःपुनःपुनः पशूनांपालनंपूर्वंगच्छंश्चैवद्विजोत्तम
४२
महिषीणांतथाश्वीनांपालनंचपुनःपुनः
एवंपूर्वंकृतंकर्मत्वयैवचद्विजोत्तम ४३
विपुलंतुधनंतद्वल्लोभेनपरिसंचितम्
तस्यव्ययस्तुपुण्येननकृतस्तुत्वयाकदा ४४
पात्रेदानंनदत्तंहिदृष्ट्वावादुर्बलंचत

त्
कृषिंकृत्वानदत्तंतुभवताधनमेवहि ४५ गोमयंहित्विदंसर्वंपशूनांसंचयंचवै विक्रयित्वाधनंविप्रसंचितंविपुलंत्वया ४६
तक्रंघृतंतथाक्षीरंविक्रीतंसततंदधि
दुष्कालश्चिंतितोविप्रमोहितोविष्णुमायया ४७
कृत्वामहार्घमेवैतद्धनंब्राह्मणसत्तम
निर्दयेनत्वयादानंनदत्तंतुतदाकिल ४८
देवानांपूजनंविप्रभवतानकृतंसदा
पर्वाणिप्राप्यविप्रेभ्योद्र
व्यंनैवसमर्पितम् ४९
श्राद्धकालंचसंप्राप्यश्रद्धयानकृतंत्वया
भार्यावदतितेसाध्वीदिनमध्येसमागते ५०
श्वशुरश्राद्धकालश्चश्वश्र्वाश्चैवमहामते
तच्छ्रुत्वातद्वचस्तेषांगृहंत्यक्त्वापलायसे ५१
धर्ममार्गोनदृष्टोहिश्रुतोनैवकदात्वया
लोभोमातापिताभ्रातालोभःस्वजनबांधवाः ५२
पालितोलोभएवैकस्त्यक्त्वाधर्मंसदैवहि
तस्माद्दुःखीभवाञ्जातोदारिद्रेणातिपीडितः ५३
दिनेदिनेमहातृष्णाहृदयेतेप्रवर्त्तते

यदायदागृहेद्रव्यंवृद्धिमायातितेसदा ५४
तृष्णयादह्यमानस्तुतदात्वंवह्निरूपया
रात्रौवात्वंप्रसुप्तस्तुलोभंचिंतयसेऽधिकम् ५५
दिनंप्राप्यमहामोहैर्व्यापितोहिसदैवहि
सहस्रंलक्षतःकोटिःकदावार्बुदमेवच ५६
भविष्यतिकदाखर्वोनिखर्वश्चाथमेगृहे
एवंसहस्रलक्षंचकोटिरर्बुदमेवच ५७
खर्वोनिखर्वःसंजातस्तृष्णानैवप्रगच्छति
एवंकालंपरित्यज्यवृद्धिमायातिसर्वदा ५८
नैवदत्तंहुतंविप्रभुक्तंनैवकदात्वया
निश्चितंभूमिमध्येतत्क्षिप्तंपुत्रानजानते ५९
अन्यमेवमुपायंतुद्रव्यागमनकारणात्
कुरुषेसर्वदाविप्रलोकान्पृच्छसिबुद्धिमान् ६०
खनित्रमंजनंवादंधातुवादमतःपरम् पृच्छमानोभ्रमस्येकस्तृष्णयापरिमोहितः ६१
सर्वांश्चिंतयसेनित्यंकल्पान्सिद्धिप्रदायकान्
प्रवेशंचित्रवर्णानांचिंतामणिंचपृच्छसि ६२
तृष्णानलेनदग्धोसिसुखंनैवप्रगच्छसि तृष्णानलप्रदीप्तोसिहाहाभूतोऽप्रचेतनः ६३

एवंभूतोसिविप्रेंद्र गतस्त्वंकालवश्यताम् दारपुत्रेषुतद्द्र व्यंपृच्छमानेषुवैत्वया ६४ कथितंनैवतद्दत्तंप्राणांस्त्यक्त्वागतोयमम्
एवंसर्वंमयाख्यातंवृत्तांतंतवपूर्वकम् ६५
अनेनकर्मणाविप्रनिर्धनोसिदरिद्रवान्
संसारेयस्यसत्पुत्राभक्तिमंतःसदैवहि ६६
सुशीलाज्ञानसंपन्नाःसत्यधर्मरताःसदा
संभवंतिगृहेतस्ययस्यविष्णुःप्रसीदति ६७
धनंधान्यंकलत्रंतुपुत्रपौत्रमनंतकम्
सभुंक्तेमर्त्यलोकेवैयस्यविष्णुःप्रसन्नवान् ६८
विनाविष्णोःप्रसादेनदाराःपुत्राभवंतिन
सुजन्मचकुलेविप्रतद्विष्णोःपरमंपदम् ६९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्येदेवशर्मो- पाख्यानेएकोननवतितमोऽध्यायः ८९

नवतितमोऽध्यायः देवशर्मोवाच-
पूर्वजन्मकृतंपापंत्वयाख्यातंममैवतत् शूद्रत्वेनहिविप्रेंद्र

मयैवंधनमर्जितम् १
विप्रत्वंहिमयाप्राप्तंतत्कथंद्विजसत्तम
तत्सर्वंकारणंब्रूहिज्ञानविज्ञानपंडित २
दुर्ल्लभंभारतेवर्षेजन्मतस्मान्मनुष्यता
मानुष्येब्राह्मणत्वंचसुतरांसत्कुलोदितम् ३
तत्रापीदृग्विधाभार्यासर्वज्ञाप्रियवादिनी
सतीसर्वगुणोपेतादुर्लभासाकुतोऽभवत् ४
वसिष्ठउवाच-
यत्त्वयाचेष्टितंपूर्वंधर्मकर्मकृतंद्विज
तदहंसंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांयदिमन्यसे ५
ब्राह्मणैकःसुधर्मात्मासदाचारःसुपंडितःविष्णुभक्तस्तुधर्मात्मानित्यंविष्णुपरायणः ६
स्नानार्थमपितीर्थानांभ्रमत्येकःसमेदिनीम्
अटमानःसमायातस्तवगेहेमहामतिः ७
तस्यदर्शनमात्रेणसमुत्पन्नसुधीस्तव
यतोधर्मगतेगेहेसतामागमनंभवेत् ८
किंकिंनलभ्यतेविप्रविप्रवैष्णवसेवया
दुर्ल्लभंयच्चलोकेस्यान्मोक्षस्थानमपिस्थिरम् ९

याचितंस्थानमेकंवैवासार्थंतेनसत्तम
तवैवभार्ययादत्तंत्वयाचसहपुत्रकैः १०
एयतामेयतांब्रह्मन्सुखेनचगृहेमम
वैष्णवंब्राह्मणंपुण्यमित्युवाचपुनःपुनः ११
सुखेनस्थीयतामत्रगृहोऽयतवसुव्रत
अद्यधन्योऽस्म्यहंपुण्योअद्यतीर्थमहंगतः १२
अद्यतीर्थफलंप्राप्तंमयातेविप्रदर्शनात्
गवांस्थानंपरंपुण्यंवासस्थानंप्रदर्शितम् १३
अंगसंवाहनंसम्यक्पादौचैवप्रमर्दितौ
क्षालितौचपुनस्तोयैःस्नातःपादोदकेनहि १४
सद्योघृतंदधिक्षीरमन्यमन्यंप्रदत्तवान्ब्राह्मणायतदातस्मैत्वंतथाऽदृष्टनोदितः १५
एवंसंतोषितोविप्रस्त्वयैवसहभार्यया
पुत्रैःसार्धंमहाभागोवैष्णवोज्ञानपंडितः १६
अथप्रभातेविमलेस्नानार्थंमासिमाधवे
गंगायांगच्छतातेनतुष्टेनदययाधिपम् १७
वैशाखस्नानमाहात्म्यमुपदिष्टंतवाग्रतः
कारितस्तुयथान्यायंसभार्यातनयोभवान् १८
यथानवारिधिसमोलोकेकोपिजलाशयः
तथामासोनवैशाखसदृशोमाधवप्रियः १९

तावत्पापानितिष्ठंतिनिष्प्रत्यूहंकलेवरे
यावत्किलमलघ्वंसीमासोनैतिसमाधवः २०
तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यवैशाखेसेवनंकृतम्
तुष्टेनमनसाविप्रपूजितोमधुसूदनः २१
अवशिष्टदिनान्येवपंचमासस्यतस्यवै
एकादशींसमारभ्यस्नानंचविधिवत्कृतम् २२
ब्राह्मणस्यप्रसंगेनरेवांचानुदिनेत्वयाप्रातःस्नानंकृतंविप्रवैशाखेमासितावता
२३
पूजितोदेवदेवेशोमधुहापरमेश्वरः
नैवाप्तःसकलोमासःस्नानार्थंतवपूर्वतः २४
एवंस्नानंत्वयाचीर्णमपिपंचदिनात्मकम्
तेनपुण्येनसंगत्याब्राह्मणस्यविशेषतः २५
गोविंदस्यप्रसादेनत्वंतुब्राह्मणतांगतःत्वयातन्मासयोगेनप्राप्तमेतन्महत्कुलम् २६
दुर्ल्लभंभूमिदेवानांसत्यधर्मसमन्वितम्भार्यापिसुसतीप्राप्तासाध्वीसर्वगुणान्विता २७
च्यवनस्यगृहोत्पन्नासर्वज्ञाब्रह्मवादिनी
रूपमेवपरंस्त्रीणांभूषणंचमहामुने २८
शीलमेवद्वितीयंचतृतीयंसत्यमेवच सदार्यत्वंचतुर्थंतुपंचमंपुण्यमुत्तमम् २९

मधुरत्वंतथाषष्ठंशुद्धत्वंसप्तमंमहत् बाह्यांतःसततंस्त्रीणांसर्वाभरणसप्तमम् ३०
अष्टमंतुपतौभावःशुश्रूषानवमंकिल सहिष्णुताचदशमंरतिरेकादशंतथा ३१
पतिव्रतत्वंविप्रेंद्र
द्वादशंयोषितांस्मृतम्
एतैःसंभूषिताभार्यासाध्वीतेब्रह्मवादिनी ३२
वैशाखस्नानयोगेनलब्धापुण्येनसादरम् किंकिंनदुर्ल्लभतरंप्राप्यतेमासिमाधवे
३३
स्नानेनपरमेशस्यपूजनेनयथाविधि
अथमोहप्रमुग्धोसितृष्णयाव्यापितंमंनः ३४
पूर्वजन्मनितेविप्रद्रव्यमेवप्रसंचितम्
नदत्तंब्राह्मणेभ्योहिदीनेष्वन्येषुवैत्वया ३५
नबंधुवर्गोनोपुत्रदारेषुचकथंचन
म्रियमाणेनभवतालोभएवहिचिंतितः ३६
नदत्तंनहुतंजप्तंनतीर्थेमरणंकृतम्
नहिनारायणोदेवोध्यानेनाखिलपापहा ३७
द्रव्येषुविद्यमानेषुकृपणोजायतेनरः
अदत्वाम्रियतेयस्तुततोदुःखतरंनुकिम् ३८
तीर्थस्नानादितपसाकुलेजन्मैवलभ्यते
नोदत्तेनविनाविप्रकिंचिदेवोपतिष्ठति ३९
तस्यपापस्यभावेनदरिद्रत्वमुपागतम्

अपुत्रवान्भवाञ्जातःसततंदुःखपीडितः ४०
वैशाखस्नानमाहात्म्यादपिपंचदिनात्मकात्तदैवहरिपूजायाःसंगत्याब्राह्मणस्यच ४१
लब्धंजन्मकुलेविप्रविप्रत्वमपिदुर्ल्लभम्
सुपुत्रश्चकुलंविप्रंधनंधान्यंवरस्त्रियः ४२
सुजन्ममरणंचैवसुभोगःसुखमेवच
सदादानेऽधिकाबुद्धिरौदार्यंधैर्यमुत्तमम् ४३
प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहात्मनः
नारायणस्यजायंतेसिद्धयोविप्रवाञ्छिताः ४४
ऊर्ज्जेमासितपोमासिमाधवेमाधवप्रिये स्नात्वादामोदरंभक्त्यामाधवंमधुसूदनम् ४५
विशेषेणसमभ्यर्च्यदत्वादानानिभक्तितः एहिकंसुखमासाद्यजनोयातिततोहरिम् ४६
अनेकजन्मार्जितपातकावलीविलीयतेमाधवमज्जनेन
सूर्योदयेविप्रयथातमिस्रावचःस्वयंभूरिदमादिदेश ४७
चकारविष्णुर्विमलंविचारंमासंविधिंमाधवमेकमादौ
यमस्यगुप्तंमनसाविचिंत्यमनुष्यलोकैर्गम

ितुंचनाके ४८
तस्मादस्मिन्समायातेमाधवेमासिमाधवे स्नात्वापुण्यजलेतीर्थेरवावनुदितेऽधुना ४९
पूजयित्वाविधानेनमुकुंदंमधुसूदनम्
पुत्रपौत्रधनंश्रेयोवांछितानिसुखानिच ५०
अनुभूयततस्त्वंतेस्वर्गमक्षयमाप्स्यसि
पूर्वजन्मकृतंसर्वंयत्त्वयापरिचेष्टितम् ५१
तन्मयाकथितंविप्रतवाग्रेपरिचेष्टितम्
एवंज्ञात्वामहाभागवैशाखेचविशेषतः ५२
स्नात्वासम्यग्विधानेनमधुसूदनमर्चय
देवमाराध्यगोविंदंनारायणमनामयम् ५३
प्राप्स्यसित्वंसुखंपुत्रंधनानिहरिमव्ययम् ५४
नारदउवाच-
ब्रह्मात्मजेनापिमहानुभावःसविप्रवर्यःपरिबोधितोहि
हर्षेणयुक्तःसमहानुभावोभक्त्यावसिष्ठंप्रणिपत्यतत्र ५५
आमंत्र्यविप्रंसजगामगेहंतांप्राहभार्यांसुमनांमहर्षिः
सर्वंहिवृत्तंममपूर्वचेष्टितंतेनैवविप्रेणतवप्रसादात् ५६
भद्रे

वसिष्ठेनविकाशनीतमद्यैवमोहःपरिनाशितोमे आराधयिष्येमधुसूदनंतुश्रीमाधवेमासिनिमज्ज्यभक्त्या ५७
नारदउवाच-
आकर्ण्यवाक्यंपरमंपवित्रंसुमंगलंमंगलहेतुमुच्चैः
हर्षेणयुक्तातमुवाचकांतंधन्योसिविप्रेणविबोधितस्त्वम् ५८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्येदेवशर्मो- पाख्यानेनवतितमोऽध्यायः ९०

एकनवतितमोऽध्यायः
नारदउवाच-
देवशर्मामहाप्राज्ञःसमंसुमनसातया
तीर्थेकनखलेपुण्येगंगायामतिविश्रुते १
वैशाखेविधिनास्नानंचक्रेमेषस्थितेरवौ
पूजयामासविधिवन्मधुसूदनमच्युतम् २
यमैःसनियमैर्युक्तःशक्त्याकिंचिद्ददौततः
हविष्यभुग्भूमिशायीब्रह्मचर्यव्रतस्थितः ३
कृच्छ्रादितपसाक्षामोध्यायन्नारायणंहृदि
तत्रप्राप्यसवैशाखींदत्वामधुतिलादिकम् ४

विप्रेभ्योभोजनंदत्वाभक्त्याधेनुंसदक्षिणाम्
अच्छिद्रं
प्रार्थयामासतत्रस्नानस्यभूसुरान् ५
सापिसाध्वीचसुश्रोणीपतिभक्तिपरायणा
पतिंशुश्रूषतेनित्यंस्नात्वासंपूज्यकेशवम् ६
तौदंपतीततोयातौस्वगेहंसाधुहर्षितम्
कृतकृत्यावथात्मानौमन्यमानावसंशयम् ७
तेनपुण्यप्रभावेणकालेनकियताकिल
बभूवुरमितास्तस्यधनधान्यानिसंपदः ८
तनयाविनयोपेताश्चत्वारःश्रुतिकोविदाः
धर्मज्ञावैष्णवानित्यंपितृमातृपरायणाः ९
बभूवुरमितप्रज्ञाःपुरुषार्थायबोधिताः
विख्याताविधितत्त्वज्ञाब्रह्मज्ञाब्रह्मतत्पराः १०
समग्रगुणसंपन्नाःसंप्रतिष्ठंतिकीर्तयः ११
तौदंपतीसुतसमग्रसमृद्धसौख्यंपुण्योदयंसमुपयुज्यततश्चिरेण
स्थानंपरंपरममीयतुरस्यभक्त्याश्रीमाधवेचसुकृतस्यनृपप्रसादात् १२
यथैवमाधवःसाक्षाद्विद्यालक्ष्मीधवःस्मृतः
तथैवमाधवोमासोमधुसूदनवल्लभः १३
इदंमाधवमाहात्म्यंकिंचित्संक्षेपतोऽनघ

मयातेकथितंवीरयत्पुराचपितुःश्रुतम् १४ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेनारदांबरीषसंवा देवैशाखमासमाहात्म्ये एकनवतितमोऽध्यायः ९१

द्विनवतितमोऽध्यायः
सूतउवाच-
इतितस्यवचःश्रुत्वानारदस्यसभूपतिः प्रणम्यविस्मितःप्राहचिंतयन्मनसाहरिम् १
अंबरीषउवाच-
कथमेतद्विमुह्यामःस्वल्पायासेनयन्मुने
शूद्र
पाःपसमाचारोलेभेब्राह्मण्यमुत्तमम् २
ब्राह्मण्यंदुर्ल्लभंतातसुकृतैर्विविधैरपि
कथंमाधवमासस्यस्नानेनैवापसोऽधमः ३
नयज्ञदानैर्नतपोभिरुग्रैर्नपुण्यसंज्ञैरपरैरपीश
अस्मादृशोभूपतयोऽथवंतोनतेलभंतेऽवनिदैवतत्वम् ४
सगाधिसूनुर्विविधंतपोऽपिचिरंविधायानिशमेवघोरम्
कृच्छ्रेणलेभेशतवर्षपूर्णैरहोकथंचिद्बहुभिःप्रयत्नैः ५
कथंसवर्णाधमएषपापःस्वधर्महीनोधनवानदाता

पुण्यादनायासकृतादमुष्मादल्पादिहावापसरामतत्त्वम् ६
नारदउवाच-
सत्यमुक्तंत्वयाराजन्ब्राह्मण्यमतिदुर्ल्लभम्
तथापिगतयःसूक्ष्मादुर्ज्ञेयाधर्मतत्त्वतः ७
विचित्राणिचकर्माणिविचित्राभूतभावना
विचित्राणिचभूतानिविचित्राःकर्मशक्तयः ८
कदाचित्सुकृतंकर्मकूटस्थंयदवापितम्
केनचित्कर्मणाभूपशुभेनपरिवर्धते ९
फलंददातिसुमहत्तस्मिन्नपिचजन्मनि
धर्मोगहनसूक्ष्मोऽयनीयतेनयथातथा १०
नतस्यफलदानस्यश्रूयतेकालनिश्चयः
यत्किंचित्सुकृतंकर्मच्छन्नंपापांतरैरपि ११
तदागत्यकुतःक्वापिसुफलंचप्रयच्छति
कृतस्यनेहनाशोस्तिपुण्यस्यदुरितस्यच १२
तथापिबहुभिःपुण्यैर्दुरितंयातिदारुणम्
यदुक्तंभवताराजन्नायासाधिक्यतोभवेत् १३
तत्फलंतत्रतत्रापिशृणुसत्यंमयोदितम्
अनायासमहायासौयद्यल्पत्वमहत्त्वयोः १४
महाव्रतास्ततस्तेस्युःसततंकर्मकादयः
सिंहव्याघ्रादिमूत्रादौप्रयासाबहुलास्ततः १५
पंचगव्यप्रशस्तत्वंव्रतमध्येततोभवेत्

इतिकर्तव्यबाहुल्यंमहत्त्वंचेत्तदल्पता १६
जलाग्न्यादिप्रवेशस्यप्रसज्येतव्रतांतरात्
इदमल्पंमहत्त्वंतदितिनैवनियामकः १७
फलंयथोदितंशास्त्रेतदेवस्यान्महोदयम्
यथाल्पनाशोमहतामहन्नाशस्तथाल्पतः १८
किंत्वल्पविस्फुलिगेनतृणनाशःप्रदृश्यते
अजामिलोऽपिभूपालदास्याःपतिरितिस्मृतः १९
धर्मपत्नीपरित्यागीनित्यंपापपथिस्थितः
म्रियमाणःसुताह्वानंचक्रेनारायणेतिच २०
तथायन्नामग्रहणात्पदंलेभेसुदुर्ल्लभम्
अनिच्छयापिदहतिस्पृष्टोहुतवहोयथा २१
तथादहतिगोविंदनामव्याजादपीरितम् २२
हत्यायुतंशपनहासहस्रमुग्रंगुर्वंगनाकोटिनिषेवणंच
स्तेयान्यशेषाणिहरेःप्रियेणगोविंदनाम्नानिहतानिसद्यः २३
विष्णुभक्तिमयंवीरयत्किंचित्क्रियतेऽल्पकम्
सुकृतंसाधुविदुषातदक्षयफलंभवेत् २४
संदेहोनचकर्तव्योमाधवेमासिमाधवम्
समाराध्यजनोभक्त्यातत्तद्वांछितमाप्नुयात् २५
अपत्यंद्रविणंदाराधराहर्म्यंहयागजाः
सुखानिस्वर्गमोक्षौचनदूरेहरिभक्तितः २६

एवंशास्त्रोक्तविधिनास्वल्पेनापिनसंशयःपापस्यमहतोऽपिस्यात्क्षयःसम्यग्विधानतः २७
फलाधिक्यंभवेद्विद्वन्नाधिक्याद्भावकर्मणोः
सूक्ष्माधर्मस्यगतयोदुर्ज्ञेयाविबुधैरपि २८
प्रियोमाधवमासोऽयमाधवस्यमहात्मनः
एकोऽपित्रिषुलोकेषुसमग्रेप्सितदायकः २९
पुण्येनगांगेनजलेनकालेदेशेबुधःस्नानपरःकथंचित्
आजन्मनोभावहतोऽपिदातानशुध्यतीत्येवमतंममैतत् ३०
प्रज्वाल्यवह्निंघृततैलसिक्तंप्रदक्षिणावर्तशिखंस्वकाले
प्रविश्यदग्धःकिलभावदुष्टोनस्वर्गमाप्नोतिफलंनचान्यत् ३१
गंगादितीर्थेषुवसंतिदेवादेवालयेयक्षगणाश्चनित्यम्
विनाशनंयांतिकृतोपवासाभावोज्झितास्तेनफलंलभंते ३२
भावंततोहृत्कमलेनिधायश्रीमाधवंमाधवमासिभक्त्या
यजेतयःस्नानपरोविशुद्धःपुण्यंनशक्तावयमस्यवक्तुम् ३३
इहार्थेऽपिपुरावृत्तमाकर्णयमहीपते

विचित्रंकथयिष्यामिफलंकिमपिकर्मणाम् ३४
तस्यमाधवमासस्यप्रसादान्माधवस्यच
यथापिब्राह्मणीकाचित्स्वैरिण्यापशुभंफलम् ३५
दिवोदासेतिविख्यातःपुराकांतीश्वरोऽभवत्तस्यापत्यंमहारत्नंनारीणामुत्तमंसदा ३६
गुणरूपसमायुक्तासुशीलाचारुमंगला दिव्यादेवीतिविख्यातारूपेणाप्रतिमाभुवि ३७
पित्रात्वालोकितासातुरूपलावण्यसंयुता
सतांदृष्ट्वादिवोदासोदिव्यांदेवींसुतांतदा ३८
कस्मैचदीयतेकन्यासुवरायमहात्मने
इतिचिंतापरोभूत्वासमालोक्यनरोत्तमः ३९
रूपदेशस्यराजानंसम्यग्ज्ञात्वामहीपतिः
चित्रसेनंमहात्मानंसमाहूयततोनृपः ४०
कन्यांददौदिवोदासश्चित्रसेनायधीमते
तस्याविवाहकालस्यसंप्राप्तेसमयेनृप ४१
मृतोऽसौचित्रसेनस्तुकालधर्मेणवैकिल
दिवोदासश्चधर्मात्माचिंतयामासभूपतिः ४२
ब्राह्मणांश्चसमाहूयपप्रच्छनृपनंदन
अस्याविवाहकालेतुचित्रसेनोदिवंगतः ४३
अस्यास्तुकीदृशंकर्मभविष्यतिब्रुवंतुमेब्राह्मणउवाच-विवाहोजायतेराजन्कन्यायास्तुविधानतः ४४
पतिर्मृत्युंप्रयात्येवयोवात्यागंकरोति

च
महाधिव्याधिनाभीतस्त्यागंकृत्वाप्रयातिच ४५
प्रव्राजितोभवेद्राजन्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते
तस्यांरजस्वलायांचअन्यःपतिर्विधीयते ४६
विवाहंतुप्रधानेनपिताकुर्यान्नसंशयः
एवंराजन्समादिष्टंधर्मशास्त्रेशुभैर्जनैः ४७
विवाहःक्रियतामस्याइत्यूचुस्तेद्विजोत्तमाः
दिवोदासश्चधर्मात्माब्राह्मणैस्तुप्रणोदितः ४८
विवाहार्थंमहाराजमानसंकृतवान्नृप पुनर्दत्ताप्रदानेनदिव्यादेवीनृपोत्तम
४९
पुष्पसेनायपुण्यायतस्मैराज्ञेमहात्मने
मृत्युधर्मंगतोराजाविवाहसमयेऽपिसः ५०
यदायदामहाभागोदिव्यादेव्याश्चभूपतिः
करोतिसपितोद्योगंविवाहस्यातिदुःखितः ५१
भर्तापिम्रियतेकालेप्राप्तलग्नस्तदातदा
एकविंशतिभर्तारःकालेकालेमृतास्ततः ५२
ततोराजामहादुःखीसंजातःख्यातविक्रमः
समालोक्यतमाहूयमंत्रिभिःसहनिश्चलः ५३
स्वयंवरेमहाबुद्धिंचकारपृथिवीपतिः
अथतेनसमाहूताराजानोविविधानृपाः ५४

स्वयंवरार्थंवैतस्याबहवोधर्मतत्पराः तस्यास्तुरूपसंक्षुब्धामृत्युनाप्रेषितानृपाः ५५
संग्रामंचक्रिरेमूढामृतास्तेऽथपरस्परम् एवंतेषांक्षयोजातःक्षत्त्रियाणांनरेश्वर ५६
दिव्यादेवीचदुःखार्तारुरोदकरुणंततः
बालामालोक्यतांराजारुदंतींचातिदुःखिताम् ५७
पुरोधसंचधर्मज्ञंज्ञानवंतंतपस्विनम्
जातूकर्णंप्रणम्यादौविनयान्वितकंधरः ५८
दिवोदासउवाच-
कथयस्वप्रसादेनकिमेतस्याहिपातकम्
दिव्यादेव्यास्तुमेपुत्र्यायदेतच्चेष्टितंकृतम् ५९
जातूकर्णउवाच-तस्यास्तुचेष्टितंवीरदिव्यादेव्यावदाम्यहम्
पूर्वजन्मकृतंसर्वंतन्मेनिगदतःशृणु ६०
आस्तेवाराणसीपुण्यानगरीपापनाशिनी तस्यामास्तेमहाप्राज्ञःसुवीरोनामनामतः ६१
वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधनधान्यसमाकुलः तस्यभार्यामहाप्राज्ञचित्रानामसुविस्मृता ६२
कुलाचारंपरित्यज्यदुराचारेणवर्तते

नमन्यतेहिभर्तारंरौद्रकृत्येचवर्तते ६३
पुण्यकार्यविहीनातुपापंचरतिदुर्मतिः
भर्तारंभर्त्सतेनित्यंस्वैरिणीकलहप्रिया ६४
नित्यंपरगृहेवासनिरताभ्रमतेऽधिकम्
परच्छिद्रं
समापश्येद्दुष्टाभूतेषुसर्वदा ६५
साधुनिंदारतापापाबहुहास्यकरीसदा
कुसंगतिरतावाचादुराचारजनप्रिया ६६
धूर्ताधर्मजनद्वेषकरीचानृतभाषिणी विज्ञायैवंसुवीरोऽस्याउपयेमेततोऽपराम्
६७
तयानवीनयावीरोभार्ययासहितोऽनिशम्
यथासुखंसबुभुजेविषयान्मनसःप्रियान् ६८
धर्माचारेणपुण्यात्मासत्यपुण्यमतिःसदा
सत्ययामितयासत्यासुमत्याराधितोबभौ ६९
निरस्तातेनसाचित्राविचित्रावरवर्णिनी
स्वैरिणीगुणसंसर्गधर्मविद्वेषिणीततः ७०
भ्रमतेजारसंयुक्तामुक्ताचारागतत्रपा
सापापरतसंयुक्तारक्तादूतीविकर्मणि ७१
कुशलाकुट्टिनीकर्मकलासुत्वन्ययोषिताम्
गृहभंगमसौचक्रेवक्रेणमनसाहिता ७२
साध्वींनारींसमाहूयपापवाक्यैश्चनोदयेत्नर्मलोभकथाकेलिप्रत्ययोत्पत्तिहेतुभिः ७३
मनांसिचालयेत्पापापुरुषाणांचयोषिताम्

साधूनांसास्त्रियोभव्याःपरेभ्यःप्रतिपादयेत् ७४
कारयत्येवकपटंधर्मग्रामविवर्जनम्
एवंवर्षशतंभुक्त्वापश्चाद्वेश्याविधिस्थिता ७५
कालेननिधनंप्राप्तासततंपापनिश्चया
जातातवगृहेपुत्रीदिव्यादेवीतिसासुता ७६
सुंदरीरूपसंपन्नापुरादृष्टेननोदिता
नारदउवाच-
इतितस्यवचःश्रुत्वादिवोदासोऽतिविस्मितः
उवाचराजामधुरंजातूकर्णंमुनिंवचः ७७
दिवोदासउवाच-
यदीदृशीसादुरितप्रचारासदादुराचाररताप्रयाता
कथंममश्रीपतिदैवतस्यमहाकुलीनस्यसुतानुरूपा ७८
सुदुर्ल्लभंराजकुलेविशालेलेभेचसाश्रीमतिजन्मधन्यम्
पुण्येनकेनापिमुनेपवित्रेचित्राविचित्रेणचकर्मकर्त्री ७९
नारदउवाच-
इतितस्यवचःश्रुत्वाभूमिपस्यमुनिस्ततः
किञ्चिद्विहस्यतुप्राज्ञोवचःसूनृतमब्रवीत् ८०
जातूकर्णउवाच-चित्राविचित्रसुरतैरथवंचयंतीप्रच्छन्नक

ामुकविटान्धनधीविहीनान्
वेश्याबभूवविषपानमितश्चरित्वाकालेननागनगरेमहतिप्रसिद्धे ८१
कोऽपितत्रसमायातःसायंविप्रःसमार्दितः
अर्दमानोविशुद्धात्मानगरेनागसंज्ञके ८२
अपश्यन्नपरंस्थानंमूढश्चित्रागृहंययौ तयासंमोहितोऽत्यर्थंवेश्ययादृष्टियोगतः
८३
पादसंवाहनस्नानतांबूलासनभोजनैः
विलासैस्तोषितःसोऽपिखेदहीनोऽभवत्तदा ८४
ततोविचित्रैःसुरतोपचारैरदृष्टबुद्ध्य्वैतयासविप्रः
संसेवितोऽयरजनीमशेषामवाहयद्भावविशेषलुब्धः ८५
प्रातःप्रयाणाभिमुखःकथंचिदुवाचचित्रामनुरक्तचित्तः
संतोषितःस्वैश्चरितैःस्वकृत्यैर्वचस्तयाचैकधियातदानीम् ८६
ब्राह्मणउवाच-कार्यःप्रत्युपकारस्तेतोषितेनमयाप्रियेस्वदृढंचनिजंदुःखंकथयाम्यविशेषतः ८७
पुराकथांहिवदतांविप्राणांनर्मदातटे
शुभंयत्सर्वपापघ्नंतदाकर्णयसादरम् ८८
योदिनत्रयमपिप्रयत्नतःस्नातिमेषउपयादिभास्करे
भास्करेऽनुदितएवमाधवेमासिसोऽघनिचयैर्वि

मुच्यते ८९
संपूर्णमपिवैशाखेयोबहिःस्नानमाचरेत्
विधिनामाधवंदेवमर्चयेत्सोपिपापहा ९०
पुण्यतीर्थेविशेषेणस्नानदानक्रियादिभिःमहापापैर्विमुच्येतमानवोमासिमाधवे ९१
तावन्महापापचयःशरीरेशरीरिणस्तिष्ठतिनिर्विशंकः
यावन्मुदाचोषसिमेषराशिमुपागतेमज्जतिनोदिनेशे ९२
एवमाकर्णितस्तेषांविप्राणांवदतांमया
अनेकदुरितांभोधितरणेपोतउत्तमः ९३
अदूरेशिवदेहाचवर्ततेऽसौसरिद्वरा
तत्रस्नातुंगमिष्येऽहतदाघौघवधायच ९४
यदितेरोचतेकांतेविरक्तंवामनोभवेत्
तन्मयात्वंसमागच्छवैशाखस्नानहेतवे ९५
अनित्यंजीवितमिदंयौवनंचातिसुंदरम्
हेतुर्नरकवासस्यदुर्वारश्चसनोभवेत् ९६
आराधितस्त्वयाहंचपातितोदुरितार्णवे
महतामपियत्सत्यंदुष्टस्थितशरीरिणाम् ९७
किमत्रबहुनोक्तेननविलंबोचितःक्षणः उद्धरिष्येऽपिभवतींविरक्तिर्यदितेहृदि ९८
चित्रोवाच-
स्वामिन्नदृष्टयोगेनतवसंगतिधर्मतः ध्रुवंविरक्तंमच्चेतोनिंद्यमेतद्भवंप्रति ९९

नूनमेवंमयाशास्त्रेश्रुतंयत्साधुसंगमः
अचिंत्यायैनमस्तस्यैततोनियतायैपुनः १००
जातूकर्णउवाच-इतिभाष्यततस्तेनसमंचित्राययौतदा
विद्यमानंधनंकिंचिदादायमुनिनोदिता १०१
ततःपरंसोऽपिपुनर्द्विजन्मावैशाखमासेशिवदेहदेहम्
अवापसस्नौचदिनेशमस्यैस्नानायसद्योऽथददौदयालुः १०२
हृदयालुरयंविप्रःस्नापयामासतांतदा यथोचितविधानेनचित्रामुच्चित्रभाषिणीम्
१०३
वैशाखस्नानमाहात्म्यंतत्रशुश्रावसामुदापठमानेषुविप्रेषुपुराणानिपृथक्पृथक् १०४
यस्यश्रवणमात्रेणक्षीयतेदुरितांधकः
यथासूर्योदयेनैवतिमिरौघःप्रणश्यति १०५
साशिवेशिवतनूजलेपुनःस्नानतोऽजनिकरेविधानतः
स्नानतोविमलमानसोदयासूर्यकांतिरिवनिर्मलाबभौ १०६
तत्रमज्जंतिरेवायांसेवायांनिरताहरेः
वैशाखेविविधालोकालोकानंत्यमभीप्सवः १०७
येनर्मदायामिहशर्मदायामशुद्धकायानपिशोधयंति
विशेषतोमाधवमासिमर्त्याभवंतिमर्त्याधिपलोकलीलाः १०८

आजन्मनोऽघस्मरणेनरेवानिहंतिदृष्टादशजन्मजंपुनः
स्नाताकथंचिच्छतयोनिजातंसंसेवितायच्छतिरुद्रलोकम् १०९
सकलंमाधवंमासंसाचित्रानर्मदाजले
सस्नौकिंचिद्ददौदानंशक्त्याविप्रेषुनित्यशः ११०
सर्वपापहरंस्तोत्रंशृणोतिश्रद्धयाहरेः विप्राणांतत्रपठतांसंगादस्यद्विजन्मनः १११
निमज्ज्यसामाधवमासिपूर्णेरेवाजलेतत्रमहीसुरेभ्यः
अच्छिद्र
मासाद्ययथाविधानंतत्रापिचित्रापिचकारमासम् ११२
कुटीरकंतंतुनवंविधायसुदेवनामापिसभूमिदेवः
उवासरेवासलिलेनिमज्जंश्चित्रोपरोधादनिशंदयातः ११३
अथकालेनकियताकालधर्ममुपेयिवान्
विप्रस्तदनुसाचित्राचिरेणैवमृतानृप ११४
तेनमाधवमासस्यसुकृतेनतदैवसा
पुत्रीतवाभवन्नूनमदृष्ट्वायमयातनाम् ११५
तस्यकर्मविपाकोऽययदाप्तंभूपतेःकुलम् वैष्णवंविशदंवीरदुष्प्राप्यंपापकर्मभिः ११६

दिव्यादेवीवरंनामजातंचास्यांनरोत्तम
यच्चदत्तवतीचान्नंभोग्यसौख्यसुखानिच ११७
ब्राह्मणायपुरातस्मैगणिकात्वेऽपिसंगता
स्नात्वाचमाधवेमासिकिंचित्तत्रापियद्ददौ ११८
तस्यदानस्यसाभुंक्तेस्नानस्यचफलोदयम्
पिबतेशीतलंतोयंमिष्टान्नंचतथानिशम् ११९
दिव्यान्भोगान्प्रभुंजानावर्ततेचप्रभोर्गृहे
भुंजतेविधिदत्तंचदुःखशोकादिपीडिता १२०
यत्पुरानरनारीणांगृहभंगरताऽभवत् तस्यकर्मविपाकोऽयमस्याःकिंचिदुपस्थितः
१२१
माधवस्नानमाहात्म्याद्विनैवयमयातनाम्
महापापापितेवीरसुंदरीसासुताभवत् १२२
एतत्तेसर्वमाख्यातंतवपुत्र्याविचेष्टितम्
सर्वजन्मभवंवीरकर्मदुष्कर्मसंभवम् १२३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्येचित्रोपाख्याने द्विनवतितमोऽध्यायः ९२

त्रिनवतितमोऽध्यायः नारदउवाच-
जातूकर्णवचश्चित्रमेवमाकर्ण्यभूपतिः

तमुवाचनमस्कृत्यज्ञानिनंमुनिमादरात् १
दिवोदासउवाच-
कथमेषाविमुच्येतदुःखादस्मान्मुनेधुना
जातूकर्णउवाच-कथयामिमहत्पुण्यंयेनेयंसुखिताभवेत् २
अप्रकाशमपिप्रायःप्रवक्ष्यामितवाग्रतः
स्वल्पमप्यद्भुतंकर्मविकर्मशतनाशनम् ३
यथाहरेर्ध्यानबलेनपापंविनाशमायातिमहत्समग्रम्
प्रातस्तदामाधवमासदानस्नानेनघोरंविलयंप्रयाति ४
यथाहरेर्भीतिभयेननागानश्यंतिसर्वेनिचयास्तथैव
नूनंरवौमेषगतेविभातिस्नानेनतीर्थेचहरिस्तवेन ५
तेजसावैनतेयस्यपन्नगाइवपातकाः
विद्रवंतिचवैशाखस्नानेनोषसिनिश्चितम् ६
तस्माद्देयापिभूपालदिव्यादेवीपुनःस्वयम्
कृत्वावैशाखश्रवणंश्रुत्वापापहरंस्तवम् ७
भवित्रीभर्तुःसंयोगसुखसंभोगभागिनी
सुदेवोऽपिसजातोस्तिपांड्यदेशाधिपोबली ८
वैशाखमासिरेवायांस्नानपुण्येनभूपते
तस्माएवसुतांदेहिविशुद्धांस्नानतस्तथा ९
माधवस्यपुनःस्तोत्रंश्रवणान्माधवस्यच

संदेहोनात्रकर्तव्योविचित्रंपश्यभूपते १०
इहामुत्रफलंतस्यसमाख्यंपुण्यकर्मणः
नारदउवाच-
इत्याकर्ण्यैवमुदितोराजातमखिलंततः ११
कारयामासतांपुत्रींजातूकर्णोदितंविधिम्वीरसेनेनतेनैवपांड्यदेशाधिपेनसा १२
पुराजन्मैकसुहृदादिव्यादेवीविवाहिता
बुभुजेभूरिविषयांश्चिरंसुचरितव्रता १३
वीरेसेनेनसुहृदापूर्वजन्मकृतेनच
एतत्तेकिंचिदाख्यातमंबरीषसमासतः १४
वैशाखस्नानमाहात्म्यंकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि १५
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्येचित्रोपाख्याने त्रिनवतितमोऽध्यायः ९३

चतुर्नवतितमोऽध्यायः
अंबरीषउवाच-
पापप्रशमनंस्तोत्रंश्रोतुमिच्छामितद्विभो
यस्यश्रवणमात्रेणपापराशिर्विलीयते १
धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मिश्रावितोऽस्मिशुभंविधिम्
विकर्मोपार्जितंयस्यश्रवणादेवहीयते २

चित्रंकिमत्रमधुसूदनदैवतस्यमासस्यपुण्यसवनैरिहमाधवस्य स्नानैरवश्यविहितैरघराशिनाशःस्याद्यस्यनामपठनादपितस्यलोकः ३
तदेवपुण्यंपरमंपवित्रंहृद्यंचलोकेसुकृतैकलभ्यम्
यदुच्यतेकेशवनामधेयंमन्येमुनेमाधवमासिभव्यम् ४
धन्यास्तुतेमाधवमासिनामस्मरंतियेऽहोमधुसूदनस्य
तस्यैवमेकिंचिदहोचरित्रंपुनःपवित्रंवदविश्वजन्यम् ५
सूतउवाच-
वचःसमाकर्ण्यहरिप्रियस्यप्रीतोमुनिस्तस्यनृपोत्तमस्य
समाधवस्नानसमुत्सुकोऽपिकथारसेनाहसमाधवस्य ६
नारदउवाच-
सत्यंमहीपालमिथोमुकुंदकथारसालापविधिर्विशुद्धः
त्वयासमंमाधवमासधर्मस्नानाधिकोऽयहरिदैवतेन ७
जीवितंयस्यधर्मार्थंधर्मोहर्यर्थमेवच
अहोरात्राणिपुण्यार्थंतंमन्येवैष्णवंभुवि ८
किंचिद्वक्ष्यामितेराजन्वैशाखस्नानजंफल

म्
अस्मत्पितापिनोवक्तुमलंविस्तरतोऽखिलम् ९
यत्रमज्जनमात्रेणप्रेतामुक्तिमुपागताः
माधवेमासितेपापानर्मदासलिलेपरे १०
पुरातीर्थप्रसंगेनभ्रमन्कोपिमहीसुरः
मुनिशर्मेतिविख्यातोधर्मात्मासत्यवाञ्छुचिः ११
युक्तःशमदमाभ्यांचक्षांतिसंतोषसंयुतः
युक्तःसपितृकार्येषुश्रुतिस्मृतिविधानवान् १२
युक्तोमधुरवाक्येषुसंयुक्तोहरिपूजने
युक्तोवैष्णवसंसर्गेत्रिकालज्ञानवान्मुनिः १३
स्वकर्मणिरतोधीरोहृदयालुःप्रियाप्रियः
दयालुरतिमेधावीतत्त्वविद्ब्राह्मणप्रियः १४
माधवेमासिरेवायांस्नानार्थंप्रतिसंचरन्
अग्रतःपंचपुरुषान्ददर्शातीवदुःखितान् १५
परस्परमसंसर्गकारिणःकृष्णविग्रहान् वटच्छायामुपाश्रित्यसमासीनानवस्थितान् १६
पश्यंतोदिक्षुसर्वासुदुरितोद्विग्नचेतसः
तानालोक्यद्विजश्रेष्ठश्चिंतयामासविस्मितः १७
अत्रैतेकेनराभीताविपिनेदीनचेष्टिताः

चौरावाविकृताकारादृश्यंतेसंगभागिनः १८
परस्परंचभाषंतःकृशाःकृष्णवपुःश्रियः
यावदेवंसविप्राग्र्योविचारयतिधीरधीः १९
तावदागम्यतेसर्वेदूरस्थामुनिमादरात्
बद्धांजलिपुटाभूत्वाप्रणम्योचुरितिस्फुटम् २०
पंचपुरुषाऊचुः - भव्यंभवंतंपुरुषोत्तमंवैविभ्राजमानंचरितेनमान्यम्
मन्यामहेविप्रदयालुमुख्यंवाचंसमाकर्णयनोसिमैत्रः २१
संतःप्रतिष्ठादीनानांदैवादुद्भूतपापिनाम्
आर्तानामार्तिहंतारोदर्शनादेवसाधवः २२
अहंपांचालदेशीयःक्षत्रियोवीरवाहनः
ब्राह्मणंहतवान्मोहाच्छरेणशब्दवेधिना २३
शिखासूत्रविहीनस्तुतिलकेनविवर्जितः अटामिजगतीमेनांब्रह्मघ्नोऽहमितिब्रुवन् २४
ब्रह्मघ्नायातिपापायभिक्षामह्यंप्रदीयताम्
एवंसर्वेषुतीर्थेषुभ्रमन्नत्रास्मिचागतः २५
ब्रह्महत्यानमेद्यापिप्रयातिमुनिसत्तम
एवंमेवर्षमेकंहिव्यतीतंकुर्वतोविभो २६
दह्यमानस्यपापेनशोकाकुलितचेतसः

चंद्र
शर्मापरोविप्रोयोयंसंलक्ष्यतेद्विज २७
गुरुघातीसतुब्रह्मन्मोहाकुलितमानसः
मोहाकुलितचित्तत्वाद्गुरुघातकउच्यते २८
निवसन्मागधेदेशेसंत्यक्तःस्वजनैस्ततः
दैवादसावपिमुनेभ्रमन्निहसमागतः २९
शिखासूत्रविहीनस्तुविप्रलिगविवर्जितः
मयापृष्टस्तुवृत्तांतंसत्यमेवावदद्दिवजः ३०
वसतायद्गुरोर्गेहेक्रोधाकुलितचेतसा
महामोहगतेनापियथावैघातितोगुरुः ३१
तेनपापेनदग्धोऽसौवर्ततेशोकपीडितः
तृतीयोऽयपुनःस्वामिन्वेदशर्मासमाहितः ३२
सुरापोब्राह्मणोजातोमोहाद्वेश्याप्रसंगतः
पृष्टोमयायमपिमेयथावृत्तंतथाब्रवीत् ३३
आत्मनश्चेष्टितंसर्वंमनस्तापेनपीडितः
निरस्तःसर्वलोकैश्चभार्याबंधुजनैरपि ३४
तेनपापेनसंलिप्तोभ्रमन्नत्रायमागतः
चतुर्थोविधुरोनामवैश्योऽयगुरुतल्पगः ३५
मोहान्मासत्रयंयावद्वेश्याभूतांचमातरम्बुभुजेसविदेहस्थांज्ञाततत्त्वस्ततश्चरन् ३६
दुःखितोऽभ्यागमद्भूमिंभ्रमन्निहमुनेपुनः
पंचमोऽयमहापापीपापिसंसर्गकारकः ३७

प्रत्यहंधनलोभेनस्तेयादिकृतवानघम्
वैश्योतिपातकैःक्रांतस्ततस्त्यक्तोजनैःस्वयम् ३८
निर्विण्णमानसोदैवान्नंदनामेहसंगतः
एवंपंचापिपापिष्ठाःस्थानमेकमुपागताः ३९
कःकस्यापिनसंपर्कंभोजनाच्छादनादिभिः
नकारोतिमहाभागविनावार्तांद्विजोत्तम ४०
विशंत्येकासनेनैवनस्वपंत्येकसंस्तरे
एवंदुःखसमाक्रांतानानातीर्थेषुवैगताः ४१
नास्माकंपातकंघोरंप्रयातिमुनिसत्तम
दृष्ट्वाभवंतंदीप्यंतंप्रसन्नानिमनांसिनः ४२
वदंतिदुरितप्रांतंसाधोस्तेपुण्यदर्शनात्
उपायंवदनःस्वामिन्यथापापक्षयोहिनः ४३
ज्ञायतेकरुणोऽस्माभिर्विप्रवेदार्थवित्प्रभो
आर्तानांमार्गमाणानांपश्चात्तापमुपेयुषाम् ४४
मोहादवाप्तपापानांत्वमुद्धर्तासिनिश्चितम्
नारदउवाच-
तेषामितिवचःश्रुत्वामुनिशर्मामुनिस्ततः ४५
इदमाहविचार्येतिकरुणावरुणालयः मुनिशर्मोवाच-

यूयमज्ञानतःप्राप्तपातकाःसत्यभाषिणः ४६
अनुतापयुतास्तस्मादनुग्राह्यामयाधुना
शृणुध्वंमेवचःसत्यमूर्ध्वबाहुर्वदाम्यहम् ४७
यन्मयांगिरसःपूर्वंश्रुतंमुनिसमागमे
दृष्टंवेदेषुशास्त्रेषुश्रुतंगुरुमुखात्तथा ४८
विष्णुनाराधितेनादौस्वयमुक्तंचतत्त्वतःनतृप्तिरशनादन्यानगुरुर्जनकादपि ४९
नपात्रमन्यद्विप्रेभ्योनदेवःकेशवात्परःनगंगयासमंतीर्थंनदानंसुरभीसमम् ५०
नगायत्र्यासमंजाप्यंनद्वादश्यासमंव्रतम्
नभार्ययासमंमित्रंनधर्मोदययासमः ५१
नस्वातंत्र्यसमंसौख्यंगार्हस्थ्यान्नाश्रमोवरः
नसत्यात्परआचारोनसंतोषात्परंसुखम् ५२
नमाधवसमोमासोमहापापहरःपरः
विधिनानुष्ठितोभक्त्यामधुसूदनवल्लभः ५३
गंगादिषुचतीर्थेषुविशेषेणसुदुर्लभः
प्रायश्चित्तानिसर्वाणिद्वादशाब्दमुखानिच ५४
तावद्गर्जंतिपापानियावन्नायातिमाधवः
वैशाखमखिलंमासंयःस्नातिहरितत्परः ५५
हरिपादसमुद्भूतेसलिलेविमलाशयः
सएवसर्वपापानांहंतादृष्टस्तुपापिभिः ५६

निजपापौघनिष्कृत्यैवक्तव्यंतस्यकिन्नरैः ५७
मासेतुवैमाधवसंज्ञकेऽस्मिन्यःस्नातिपापैःसविमुच्यतेहि
मेषस्थितेसंप्रतिनर्मदायाःशर्मप्रदेवारिणिवारिताघे ५८
दुर्लभाहिमहानद्योमाधवेमासिसर्वशः
ततोऽपिदुर्लभागंगारेवाचयमुनातथा ५९
एतासुतिसृषुप्रायःप्राप्यैकामपिसादरम्
यःस्नातिमाधवेमासिविपापःसहरिंव्रजेत् ६०
तस्मादहोसहमयासुकृतैकसारेवैशाखमासिचभवंतउपेत्यरेवाम्
मज्जंतुपातककृतोमुनिवृंदजुष्टेरेवाजलेनिखिलपापभयापहत्यै ६१
एवमुक्तास्ततःसर्वेमुदितामुनिनासह
जग्मुस्तेपापिनोरेवांशंसंतोऽद्भुतकारिणीम् ६२
मुनिशर्माततोगच्छंस्तैस्तथानुगतोनरैः ददर्शपथिसंत्रस्तान्पिशाचानष्टभीषणान् ६३
कुर्वंतोविविधाञ्छब्दान्भ्रमंतोऽपिततस्ततः
ऊर्द्ध्वकेशोर्द्ध्वरक्तांश्चकृष्णदंतकृशोदरान् ६४
अरण्येकंटकाक्रांतेवृक्षपानीयवर्जिते
सम्मुखंधावतोदृष्ट्वाभयसंविग्नमानसः ६५

नमोनारायणायेतिरक्षरक्षेतिचाब्रवीत् ६६
नारायणायेतिनमोभिधानमाकर्ण्यधर्मैकनिधानमुच्चैः
भवांतरेतेमनसापिशाचाययुर्निजादृष्टवशेनलब्धाः ६७
विनयान्वितमनसोमुनिशर्माविलोक्यतान्
उवाचमधुराभाषीकेयूयंविकृतानराः ६८
किंवाकेनकृतंकर्मयेनप्राप्ताचवैकृतिः
कथमेवंविधाःसर्वेदुःखिनोऽतीवभीषणाः ६९
प्रेताऊचुः -
क्षुत्पिपासार्दितानित्यंनानादुःखचयाकुलाः
कृतबुद्धेहृदिक्रूरानष्टसंज्ञाविचेतसः
७०
नजानीमोदिशःक्वापिमूढामानवघातिनः
तदेतद्दुःखमाख्यातमेतदेवासुखंपुनः ७१
प्रभातमिवसंभातिभास्करोदयदर्शनात्
श्रुत्वानारायणेत्युच्चैर्भाषितंतवकोमलम् ७२
दृष्ट्वाचदर्शनंविप्रशुद्धभावंगतावयम्
दर्शनेनैवतेविप्रनामश्रवणतोहरेः ७३
भवांतरमनुप्राप्तावयंप्राप्तादयालवः
विनाशयत्यपयशोबुद्धिंविशदयत्यपि ७४
प्रतिष्ठापयतिप्रायोनृणांवैष्णवदर्शनम्
अहंपर्युषितोनामसूचकोऽयद्वितीयकः ७५
शीघ्रगोरोधकश्चान्यःपंचमोयंचलेखकः

षष्ठोयमितिवाग्दुष्टःसप्तमोयंविदैवतः ७६
नित्यंयाजनकश्चायमष्टमःकष्टदायकः
मुनिशर्मोवाच-प्रेतानांकर्मजातानांनामानिभवतांकुतः ७७
किंतत्कारणमुद्दिश्ययेनयूयंसनामकाः
प्रेताऊचुः -
मयास्वादुसदाभुक्तंदत्तंपर्युषितंद्विजे ७८
आज्येसतिनिराज्यंचतेनपर्य्युषितोऽस्म्यहम्
मिथ्यामिथ्यापरच्छिद्र
मर्म्मान्वेषीस्वभावतः ७९
सूचयामासतेनासौसूचकोऽशुचिरातुरः शीघ्रंनश्यतिविप्रेणयाचितःक्षुभितेनवै
८०
एतत्कारणमुद्दिश्यशीघ्रगोद्विजसत्तम
गृहोपरिसदास्वादुभुक्तमेतेनपापिना ८१
एकाकिनाकुमनसातेनासौरोधकःस्मृतः
मौनेनापिस्थितोनित्यंपादेनलिखतेमहीम् ८२
अस्माकमपिपापिष्ठोलेखकोलोकसंगतः
गुणिनोयंगुणान्द्वेष्टिनिर्गुणेचगुणज्ञताम् ८३
असंज्ञेज्ञानयोगीचवाग्दुष्टोसौततःस्मृतः
नास्तिक्यभावादनिशंपितृदैवतमानवान् ८४
नमन्यतेचसत्कर्मपापस्तेनविदैवतः

सदायाचनकोमिथ्यामिथ्यादौर्गत्यदर्शकः ८५
सभूतोद्वेजकोलुब्धस्तेनयाचनकस्त्वयम्
एभिःपूर्वकृतैःपापैर्भुक्त्वानरकयातनाम् ८६
प्रेतास्तेदर्शनादद्यपुनर्जाताःस्मसुस्थिताः
एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तांतसंभवम् ८७
प्रश्नंचयदितेश्रद्धापृच्छान्यत्कथयामिते
ब्राह्मणउवाच-येजीवाभुवितिष्ठंतिसर्वआहारमूलकाः ८८ युष्माकमपिआहारंश्रोतुमिच्छामित्त्वतः प्रेताऊचुः -
शृणुष्वाहारमस्माकंसर्वसत्वविगर्हितम् ८९
यंश्रुत्वानिंदसेब्रह्मन्भूयोभूयश्चनित्यशः
श्लेष्ममूत्रपुरीषेणयोषिदंगमलेनच ९०
गृहाणित्यक्तशौचानितानिभुंजंतितत्रवै
स्त्रीदग्धानिप्रकीर्णानिप्रकीर्णायस्कराणिच ९१
कुत्सितानिमलेनापिप्रेतावैतत्रभुंजते माधवंयत्रनार्चंतिस्त्रीजितानिगृहाणिच ९२
दयाक्षांतिविहीनानिप्रेतास्तत्रैवभुंजत

े
यत्राभद्रागृहेवाचःशौचहीनाश्चयोषितः ९३
कलहोयत्रसततंप्रेतास्तेतत्रभुंजते
नयत्रजामयोगेहेपूज्यंतेनवराःस्त्रियः ९४
यत्रदुर्जनसंसर्गस्तत्रभोक्ष्यामहेवयम्नयत्रहरिसेवावानकथायत्रवैष्णवी ९५
नयत्रवैष्णवीप्रीतिःप्रेतावैतत्रभुंजतेयेषामेवंगृहेप्रीताभुंजतेतेऽपिसत्वरम्
९६
प्रेताभवंतिपापेननिजवंशविनाशकाः
तस्यमेजायतेब्रह्मन्वदतोभोजनंनिजम् ९७
अस्मात्पापतरंचान्यत्किंचिद्वक्तुंनशक्यते
निर्विण्णःप्रेतभावेनपृच्छामित्वांदृढव्रतम् ९८
यथानजायतेप्रेतोमुक्तिःप्रेतत्वतोयथा
ब्राह्मणउवाच-एकादश्यादिभिःपुण्यैर्व्रतैरच्युतकीर्तनैः ९९
देवतातिथिपूजाभिर्गुरुपूजादिभिस्तथा
आचारैःसाधुचरितैःश्रुतिस्मृत्युदितैर्दिनैः १००
एवंश्राद्धक्रियादानैर्यथाविधिविनिर्मितैः
दयादानदमक्षांतिशीलशिष्टाभिवादनैः १०१
इत्येवमादिभिर्धर्मैःप्रेतानस्युःकुलेऽ

पिवै
गोविप्रतीर्थामरपर्वताग्र्यनदीनदाश्वत्थतरूननेकशः १०२
योवंदतेबंधुजनेविनीतःप्रेतोनलोकेभवतीहनूनम्
क्रमादर्च्चयतेयुक्तोविशेषादपिमानवः १०३
गंगादिपुण्यतीर्थेषुतस्यपुण्यमनंतकम् नाहंवर्षसहस्रेषुवक्तुंशक्तःस्वयंविभुः १०४
दर्शनादेवतस्यापिमुक्तःप्रेतत्वतोभवेत्
ऊर्जमूर्जस्वलंमासमथदामोदरप्रियम् १०५
तपसामुत्तमंमासंतपोमाधववल्लभम्
वैशाखंमाधवंमासंमधुसूदनदैवतम् १०६
उत्तमंसर्वमासानांयमेकंमुनयोविदुः येनैवसाधनेनस्यात्सर्वंकृत्यंहिसाधितम् १०७
ब्रह्मविद्यामताभ्येतिसालक्ष्मीर्विश्वकारिणी
तस्यावासोयतोमासोमाधवोऽसौततःस्मृतः १०८
नमाधवसमोदेवोयथादेवेषुनिश्चितम्
तथामासेषुसर्वेषुनमासोमाधवप्रियः १०९
तस्यमाधवमासस्यमाहात्म्यमपिभक्तितः
श्रुत्वाविमुच्यतेप्रेतयोनितःकिंविधानतः ११०
सतांसंभाषणादेवपुण्यतीर्थनिषेवणात्
नारायणेतिपठनात्तन्नामश्रवणादपि १११

मुच्यतेपातकैःसर्वैर्जनोभक्तिपरायणः यतिष्येतदहंप्रेताभवतामपिमुक्तये ११२ परोपकारजंपुण्यंयतोनस्यान्मखैरपि प्रेतायामिततःस्नातुंरेवावारिणिमाधवे
११३
मासिमेषस्थितेभानावेतैरनुगतोनरैः
पंचैवतेपुनर्मोहाज्जातपातकसंचयाः ११४
स्नातुमायांतिवचसाममैवकरुणावतः ११५
तावद्भवंतस्तुनिदेशतोमेतिष्ठंतुतत्रैववनेविशोकाः
श्रीनर्मदावारिणियावदेवगत्वानिजस्नानविधिंविहाय ११६
निर्मायपुरुषानपिनामतस्मात्कुशस्वरूपानिहनर्मदाके
विधानतोमाधवमासिदीनान्निमज्जयामीतिदयानिबद्धः ११७
एवंदिनत्रयेणैवमुक्तिर्वःप्रेतयोनितः
नदर्भबटुकस्नानमात्रेणैवनसंशयः ११८
नारदउवाच-
एवमुक्तस्ततस्तैस्तुप्रतीतैरपिपूजितः
मुनिशर्माययावेतैरनुयातस्तुपंचभिः ११९
तत्रगत्वाततःप्रातःस्नात्वाकृत्वातथाविधिम्
स्नापयामासतान्प्रेतान्नामतोदर्भनिर्मितान् १२०
स्मृताश्चमुनिनातीर्थेस्नापितानामतस्तथ

ा
प्रेताःपुण्यवतातेनसद्योमुक्तादिवंययुः १२१
तेपापिनःपंचयदैवरेवाजलेनिमग्नावचसैवतस्य
श्रीमाधवेमासिविवर्णदेहाःसद्यःसुवर्णैकरुचोबभूवुः १२२
पापप्रशमनंस्तोत्रंश्रावितामुनिशर्मणा
समक्षंसर्वलोकानांजातास्तेवरकांतयः १२३
तत्रस्थामानवास्तांस्तुविरजान्स्नानमात्रतः
नस्पृशंतिचराजेंद्रपापिसंसर्गशंकथा १२४
मुनिशर्मानुरोधेनततोधर्मप्रमाणतः
सद्योदिव्याभवद्वाणीयदेतेविगतैनसः १२५
स्नातानांमाधवेमासिमुकुंदहृदयात्मनाम्
पापप्रशमनंस्तोत्रंशृण्वतामिहसादरम् १२६
चित्रंकिमत्रयाशुद्धिर्जायतेपापसंचयात्सर्वेषामेवपापानांप्रायश्चित्तमिदंपरम् १२७
यत्प्रातर्माधवेमासिभक्त्यातीर्थेऽवगाहनम्
यतःप्रेतास्तुतेपापाःस्नापितानाममात्रतः १२८
स्मृताःपुण्यवतातेनमोचितामुनिशर्मणा १२९
इत्येवमाकर्ण्यगिरंनभःस्थामत्यद्भुतामाशुततोमनुष्याः

शशंसुरेतानपिपंचपुण्यान्वैशाखमासंचमुनिंचरेवाम् १३०
अथचाकर्ण्यभूपालःस्तवंदुरितनाशनम् यदाकर्ण्यनरोभक्त्यामुच्यतेपापराशिभिः १३१
यस्यश्रवणमात्रेणपापिनःशुद्धिमागताः अन्येऽपिबहवोमुक्ताःपापादज्ञानसंभवात् १३२
परदारपरद्रव्यजीवहिंसादिकेयदा
प्रवर्ततेनृणांचित्तंप्रायश्चित्तंस्तुतिस्तदा १३३
विष्णवेविष्णवेनित्यंविष्णवेविष्णवेनमःनमामिविष्णुंचित्तस्थमहंकारगतंहरिम् १३४
चित्तस्थमीशमव्यक्तमनंतमपराजितम्
विष्णुमीड्यमशेषाणामनादिनिधनंविभुम् १३५
विष्णुश्चित्तगतोयन्मेविष्णुर्बुद्धिगतश्चयत्
यच्चाहंकारकोविष्णुर्योविष्णुर्मयिसंस्थितः १३६
करोतिकर्तृभूतोऽसौस्थावरस्यचरस्यच तत्पापंनाशमायातितस्मिन्नेवहिचिंतिते १३७
ध्यातोहरतियत्पापंस्वप्नेदृष्टस्तुभावनात्
तमुपेंद्रं
महंविष्णुंप्रणमामिनतिप्रियम् १३८

जगत्यस्मिन्निरालंबेमधुसूदनमच्युतम्
हस्तावलंबनंस्तोत्रंविष्णुंवंदेपरात्परम् १३९
सर्वेश्वरेश्वरविभोपरमात्मन्नधोक्षज
हृषीकेशहृषीकेशहृषीकेशनमोस्तुते १४०
नृसिंहानंतगोविंदभूतभावनकेशव दुरुक्तंदुष्कृतंध्यातंशमपापंनमोस्तुते
१४१
यन्मयाचिंतितंदुष्टंस्वचित्तवशवर्तिना
अकार्य्यमघमत्युग्रंतच्छमंनयकेशव १४२
ब्रह्मण्यदेवगोविंदपरमार्थपरायण
जगन्नाथजगद्धातःपापंशमयमेऽच्युत १४३
यच्चापराह्णेसायाह्नेमध्याह्नेचतथानिशिकायेनमनसावाचाकृतंपापमजानता १४४
जानताचहृषीकेशपुंडरीकाक्षमाधव
नामत्रयोच्चारणतःसर्वेयांतुममक्षयम् १४५
शारीरंमेहृषीकेशपुंडरीकाक्षमानसम्
पापंप्रशममायातुवाक्कृतंमममाधव १४६
यद्भुंजानःपिबंस्तिष्ठन्स्वपञ्जाग्रद्यदास्थितः
अकार्षंपापमर्थार्थंकायेनमनसागिरा १४७
महदल्पमपिप्रायोदुर्योनिनरकावहम् तत्पापंप्रशमंयातुवासुदेवस्यकीर्तनात् १४८
परंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंचयत् तस्मिन्प्रकीर्तितेविष्णौयत्पापंतत्प्र

णश्यतु १४९
यत्प्राप्यननिवर्त्तंतेगंधस्पर्शादिवर्जिताः
सूरयस्तत्पदंविष्णोस्तत्सर्वंशमयत्वयम् १५०
पापप्रशमनंस्तोत्रंयःपठेच्छृणुयान्नरः शारीरैर्मानसैर्वाग्जैःकृतैःपापैःसमुच्यते १५१
मुक्तःपापग्रहादिभ्योयातिविष्णोःपरंपदम्
तस्मात्पापेकृतंजप्यंस्तोत्रंसर्वाघमर्दनम् १५२
प्रायश्चित्तमघौघानांपठितव्यंनरोत्तमैःप्रायश्चित्तैःस्तोत्रवरैर्व्रतैर्नश्यतिपातकम् १५३
ततःकार्याणिसंसिद्ध्य्तैआ!
निवैभुक्तिमुक्तये
पूर्वजन्मार्जितंपापमैहिकंचनरेश्वर १५४
स्तवस्यश्रवणादस्यसद्यएवविलीयते
पापद्रुमकुठारोऽघयंपापेंधनदवानलः १५५
पापराशितमःस्तोमभानुरेषस्तवोनृप
मयाप्रकाशितस्तुभ्यंतथालोकानुकंपया १५६
स्तवोयोऽयमयाप्राप्तोरहस्यंपितुरादरात्
इतिहासमिमंपुण्यंयःशृणोतिनराधिप १५७
तस्यापिपुण्यमाहात्म्यंवक्तुंशक्तःस्वयंहरिः

स्वस्तितेस्तुमहाराजगंगायामथसत्वरम् १५८
स्नातुंयामिसमायातोमासोऽयमाधवोमहान् १५९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेनारदांबरीषसंवा देवैशाखमाहात्म्येप्रेतो - पाख्यानेपापप्रशमनंनामचतुर्नवतितमोऽध्यायः ९४

पंचनवतितमोऽध्यायः सूतउवाच-
यातुंतमुद्यतंनत्वामुनिंराजाततोमुदा विधिंपप्रच्छसंक्षिप्तंस्नानदानक्रियोचितम् १
अंबरीषउवाच-
मुनेवैशाखमासेऽस्मिन्कोविधिःकिंतपोऽधिकम्
किंचदानंकथंस्नानंकथंकेशवपूजनम् २
कृपयावदविप्रर्षेसर्वज्ञस्त्वंहरिप्रियः
विशेषतोऽपिपूजायाविधिंतीर्थपदेवद ३
नारदउवाच-
मेषसंक्रमणेभानोर्माधवेमासिसत्तम
महानद्यांनदीतीरेनदेसरसिनिर्झरे ४
देवखातेऽथवास्नायाद्यथाप्राप्तेजलाशये
दीर्घिकाकूपवापीषुनियतात्माहरिंस्मरन् ५
मधुमासस्यशुक्लायामेकादश्यामुपोषितः

पंचदश्यांचवावीरमेषसंक्रमणेऽपिवा ६
वैशाखस्नाननियमंब्राह्मणानामनुज्ञया
मधुसूदनमभ्यर्च्यकुर्यात्सुस्नानपूर्वकम् ७
वैशाखंसकलंमासंमेषसंक्रमणेरवेः
प्रातःसनियमःस्नास्येप्रीयतांमधुसूदनः ८
मधुहंतुःप्रसादेनब्राह्मणानामनुग्रहात्निर्विघ्नमस्तुमेपुण्यंवैशाखस्नानमन्वहम् ९
माधवेमेषगेभानौमुरारेमधुसूदन
प्रातःस्नानेनमेनाथयथोक्तफलदोभव १०
यथातेमाधवोमासोवल्लभोमधुसूदन
प्रातःस्नानेनमेतस्मिन्फलदःपापहाभव ११
एवमुच्चार्यतत्तीर्थेपादौप्रक्षाल्यवाग्यतः
स्मरन्नारायणंदेवंस्नानंकुर्याद्विधानतः १२
तीर्थंप्रकल्पयेद्धीमान्मूलमंत्रमिमंपठन्
ॐनमोनारायणायमूलमंत्रउदाहृतः १३
दर्भपाणिस्तुविधिवदाचांतःप्रणतोभुवि
चतुर्हस्तसमायुक्तंचतुरस्रंसमंततः १४
प्रकल्प्यावाहयेद्गंगांमंत्रेणानेनमानवः
विष्णुपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुदेवता १५

त्राहिनस्त्वेनसस्तस्मादाजन्ममरणांतिकात्
तिस्रःकोट्योर्द्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् १६
दिविभुव्यंतरिक्षेचतानितेसंतिजाह्नवि
नंदिनीत्येवतेनामवेदेषुनलिनीतिच १७
दक्षापृथ्वीचविहगाविश्वगाथाशिवप्रिया
विद्याधरीमहादेवीतथालोकप्रसादिनी १८
क्षेमंकरीजाह्नवीचशांताशांतिप्रदायिनी एतानिपुण्यनामानिस्नानकालेप्रकीर्तयेत्
१९
भवेत्संनिहितातत्रगंगात्रिपथगामिनी
सप्तवाराभिजप्तेनकरसंपुटयोजिते २०
मूर्ध्निकृत्वाजलंभूपश्चतुर्वापंचसप्तवा
स्नानंकृत्वामृदातद्वदामंत्र्यतुविधानतः २१
अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रांतेवसुंधरे
मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतम् २२
उद्धृतासिवराहेणविष्णुनाशतबाहुना
नमस्तेसर्वलोकानांप्रभवारणिसुव्रते २३
एवंस्नात्वाततःपश्चादाचम्यतुविधानतः
उत्थायवाससीशुक्लेशुद्धेतुपरिधापयेत् २४
ततस्तुतर्प्पणंकुर्य्यात्त्रैलोक्याप्यायनायवै

ब्रह्माणंतर्प्पयेत्पूर्वंविष्णुंरुद्रं प्रजापतिम् २५
देवान्यक्षांस्तथानागान्गंधर्वाप्सरसोसुरान्
क्रूरान्सर्पान्सुपर्णांश्चतरून्वैजंतुकान्खगान् २६
विद्याधराञ्जलधरांस्तथैवाकाशगामिनः
निराधाराश्चयेजीवाःपापकर्मरताश्चये २७
तेषामाप्यायनार्थायदीयतेसलिलंमया
कृतोपवीतीदेवेषुनिवीतीचभवेन्नरः २८
मनुष्यांस्तर्प्पयेद्भक्त्याब्रह्मपुत्रानृषींस्तथा
सनकःसनंदनश्चैवतृतीयश्चसनातनः २९
कपिलश्चासुरिश्चैववोढुःपंचशिखस्तथा
तेसर्वेतृप्तिमायांतुमद्दत्तेनांबुनासदा ३०
मरीचिमत्र्यंगिरसौपुलस्त्यंपुलहंक्रतुम्
प्रचेतसंवसिष्ठंचभृगुंनारदमेवच ३१
देवब्रह्मऋषीन्सर्वांस्तर्पयेदक्षतोदकैः
अपसव्यंततःकुर्यात्सव्यंजान्वाच्यभूतले ३२
अग्निष्वात्तास्तथासौम्याहविष्मंतस्तथोष्मपाः
कव्यानलान्बर्हिषदस्तथावैचाज्यपाःपुनः

३३
संतर्पयेत्पितॄन्भक्त्यासतिलोदकचंदनैः
यमायधर्मराजायमृत्यवेचांतकायच ३४
वैवस्वतायकालायसर्वभूतक्षयायच
उदुंबरायदध्नायनीलायपरमेष्ठिने ३५
वृकोदरायचित्रायचित्रगुप्तायवैनमः
दर्भपाणिस्तुविधिवत्पितॄन्संतर्पयेत्ततः ३६
पित्रादीन्नामगोत्रेणतथामातामहानपि संतर्प्यविधिनासर्वानिमंमंत्रमुदीरयेत् ३७
येबांधवाबांधवायेयेऽन्यजन्मनिबांधवाः
तेतृप्तिमखिलांयांतुयेऽस्मत्तस्तोयकांक्षिणः ३८
आचम्यविधिवत्सम्यगालिखेत्पद्ममग्रतः
साक्षतैश्चसपुष्पैश्चसलिलारुणचंदनैः ३९
अर्घंदद्यात्प्रयत्नेनसूर्य्यनामानुकीर्त्तनैः
नमस्तेविष्णुरूपायनमस्तेब्रह्मरूपिणे ४०
सहस्ररश्मयेसूर्यनमस्तेसर्वतेजसे
नमस्तेरुद्रवपुषेनमस्तेभक्तवत्सल ४१
पद्मनाभनमस्तेऽस्तुकुंडलांगदभूषित
नमस्तेसर्वलोकेशसुप्तानामुपबोधन ४२
सुकृतंदुष्कृतंचैवसर्वंपश्यसिसर्वदा
सत्यदेवनमस्तेऽस्तुप्रसीदममभास्कर ४३
दिवाकरनमस्तेस्तुप्रभाकरनमोस्तुते

एवंसूर्यंनमस्कृत्यसप्तकृत्वाप्रदक्षिणम् ४४
द्विजंगांकांचनंस्पृष्ट्वापश्चाच्चस्वगृहंव्रजेत्
आश्रमस्थांस्ततःपूज्यप्रतिमांचापिपूजयेत् ४५
पूर्वंभक्त्यैवगोविंदंगृहीचनियतात्मवान्
पूजयेद्भक्तितोराजन्नुभयत्रयथाविधि ४६
विशेषादपिवैशाखेयोऽचयेन्मधुसूदनम्
सर्वंसंवत्सरंयावदर्चितस्तेनमाधवः ४७
माधवेमासिसंप्राप्तेमेषस्थेकर्मसाक्षिणि
केशवप्रीतयेकुर्यात्केशवव्रतसंचयम् ४८
दद्यादनेकदानानितिलाज्यप्रभृतीन्यपि
जन्मकोटिसमुद्भूतपातकांतकराणिच ४९
जलान्नशर्कराधेनुतिलधेनुमुखानिच
वित्तमानेनदेयानिदानानीप्सितसिद्धये ५०
वैशाखंसकलंमासंनित्यस्नायीजितेंद्रियः जपन्हविष्यंभुंजानःसर्वपापैःप्रमुच्यते ५१
एकभुक्तमथोनक्तमयाचितमतंद्रितः माधवेमासियःकुर्याल्लभतेसर्वमीप्सितम् ५२
वैशाखेविधिनास्नानद्वयंनद्यादिकेबहिः हविष्यंब्रह्मचर्यंचभूशय्यानियमस्थितिः

५३
व्रतंदानंजपोहोमोमधुसूदनपूजनम्
अपिजन्मसहस्रोत्थंपापंदहतिदारुणम् ५४
यथैवमाधवोध्यातोविनाशयतिकिल्बिषम्
तथैवमाधवेस्नानंनियमेनविनिर्मितम् ५५
तीर्थेचानुदिनंस्नानंतिलैश्चपितृतर्पणम्
दानंधर्मघटादीनांमधुसूदनपूजनम् ५६
माधवेमासिकुर्वीतमधुसूदनतुष्टिदम्
तिलोदकसुवर्णान्नशर्करांबरभूषणम् ५७
पादत्राणातपत्रांबुकुंभान्दद्याद्द्विंजातिषु
त्रिसंध्यंपूजयेदीशंभक्तितोमधुसूदनम् ५८
साक्षाद्विमलयालक्ष्म्यासमुपेतंसमाहितःसुवर्णतिलपात्रैश्चब्राह्मणाञ्छक्तितोबहून् ५९
तर्पयेदुदपात्रैर्योब्रह्महत्यांव्यपोहति
वैशाखेमासियःस्नात्वाप्रातर्नद्यांसमाहितः ६०
पूजयित्वाहरिंभक्त्यापुष्पैःकालोद्भवैःफलैः
पूजयेद्ब्राह्मणंशक्त्यापाखंडालापवर्जितः ६१
तर्पयेद्वस्त्रगोदानैरत्नाद्यैर्धनसंचयैः

अन्यद्वित्तंयथाशक्तिस्तोकंस्तोकंसमाचरेत् ६२
पश्चाद्विनिःस्वःपुरुषोमाधवेमासिमाधवम्पुष्पार्चनविधानेनपूजयेन्मधुसूदनम् ६३
सर्वपापविनिर्मुक्तःपितॄणांतारयेच्छतम्सजन्मशतसाहस्रंनशोकफलभाग्भवेत् ६४
नचव्याधिभयंतस्यनदारिद्रय्नंबंधनम्
सविष्णुभक्तोजायेतधन्योजन्मनिजन्मनि ६५
यावद्युगसहस्राणिशतमष्टोत्तरंभवेत्
तावत्स्वर्गेवसेद्वीरभूपतिश्चपुनर्भवेत् ६६
भूपतेर्विविधान्भोगान्भुक्त्वाचैवयथासुखम्
माधवस्यप्रसादेनमाधवेलीयतेततः ६७
शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिसमासान्माधवार्चनम्
वैदिकंतांत्रिकंवापिमिश्रकंपापनाशनम् ६८
नह्यंतोऽनतपारस्यनांतःपूजाविधेर्नृप
अथसंक्षिप्यचोच्येतयथावदनुपूर्वशः ६९
वैदिकस्तांत्रिकोमिश्रःश्रीविष्णोस्त्रिविधोमखः
त्रयाणामीप्सितेनैवविधिनाहरिमर्चयेत् ७०
वैदिकोमिश्रकोवापिविप्रादीनांविधीयते
तांत्रिकोविष्णुभक्तस्यशूद्र
स्यापिप्रकीर्तितः ७१
यथास्वनिगमेनोक्तंद्विजत्वंप्राप्यपूरु

षः
यजेच्चविधिवद्विष्णुंब्रह्मचारीसमाहितः ७२
अर्चयेत्स्थंडिलेऽग्नौवासूर्येऽप्सुहृदिवाद्विजे
द्रव्येणभक्तियुक्तेनस्वगुरुंतदनुज्ञया ७३
पूर्वंस्नानंप्रकुर्वीतधौतदंतॐऽगशुद्धये
उभयोरपिचस्नानंमंत्रैर्मृद्ग्रहणादिना ७४
संध्योपास्त्यादिकर्माणिवेदतंत्रोदितानिवै
पूजांतेकल्पयेत्सम्यक्संकल्पंकर्मपावनम् ७५
शैलीदारुमयीलौहीलेप्यालेख्याचसैकती
मनोमयीमणिमयीप्रतिमाष्टविधास्मृता ७६
चलाचलेतिद्विविधाप्रतिष्ठाजीवमंदिरम् उद्वासावाहनेनस्तःस्थिरायांमाधवार्चने ७७
अस्थिरायांविकल्पःस्यात्स्थंडिलेतुभवेद्द्वयम्
स्नापनंत्वविलेप्यायामन्यत्रपरिमार्जनम् ७८
द्रव्यैःप्रसिद्धैर्देवेज्याप्रतिमादिष्वम

ायिनः
भक्तस्यचयथालब्धैर्भक्तिभावेनचैवहि ७९
स्नानालंकरणंश्रेष्ठमर्चायामेवभूपते
स्थंडिलेष्वपिविन्यासोवह्नावाज्यहुतंहविः ८०
सूर्येचाभ्यर्हणंश्रेष्ठंस्थंडिलेसलिलादिभिः
श्रद्धयोपहृतंश्रेष्ठंहरौभक्तेनवार्यपि ८१
गंधोधूपःसुमनसोदीपोथ्नऽनाद्यंचकिंपुनः शुचिःसंभृतसंभारःप्राग्दर्भैःकल्पितासनः ८२
आसीनःप्रागुदग्वक्त्रोह्यर्चायामथसम्मुखः
कृतन्यासःकृतन्यासांहर्यर्चांपाणिनास्पृशेत् ८३
कलशंप्रोक्षणीयंचयथावदुपसाधयेत् तदद्भिर्देवयजनंद्रव्याण्यात्मानमेवच ८४
प्रोक्ष्यपात्राणित्रीण्यद्भिस्तैस्तैर्द्रव्यैस्तुसादयेत् पाद्यार्घ्याचमनीयार्थंत्रीणिपात्राणिदापयेत् ८५
हृतशीर्ष्णाचशिखयागायत्र्याचाभिमंत्रयेत् पिंडेवाय्वग्निसंसिद्धेहृत्पद्मस्थांपर

ांविभोः ८६
अण्वींजीवकलांध्यायेन्नादांतेसिद्धिभाविताम्
तयात्मभूतयापिंडेव्याप्तेसंपूज्यतन्मयः ८७
आवाह्यार्चादिषुस्थाप्यन्यस्तांगांतांप्रपूजयेत्
पाद्यार्घ्यस्नानार्हणादीनुपचारान्प्रकल्पयेत् ८८
धर्मादिभिश्चनवभिःकल्पयित्वासनंहरेः
पद्ममष्टदलंतत्रकर्णिकाकेसरोज्ज्वलम् ८९
उभाभ्यांवेदतंत्राभ्यांहरेरुभयसिद्धये
सुदर्शनंपांचजन्यंगदासीषुधनुर्हलम् ९०
मुशलंकौस्तुभंमालांश्रीवत्संचानुपूजयेत्
नंदंसुनंदंगरुडंप्रचंडंचंडमेवच ९१
महाबलंबलंचैवकुमुदंकुमुदेक्षणम्
दुर्गांविनायकंव्यासंविष्वक्सेनंगुरून्सुरान् ९२
स्वेस्वेस्थानेष्वभिमुखान्पूजयेत्प्रोक्षणादिभिः
चंदनोशीरकर्पूरकुंकुमागुरुवासितैः ९३
सलिलैस्नापयेन्मंत्रैर्नित्यंवाविभवेसति
स्वर्णघर्मानुवाकेनमहापुरुषविद्यया ९४
पौरुषेणापिसूक्तेनसामनीराजनादिभिः

वस्त्रोपवीताभरणपत्रस्रग्गंधलेपनैः ९५
अलंकुर्वीतसप्रेमविष्णुभक्तोयथोचितम्
पाद्यमाचमनीयंचगंधंसुमनसोक्षतान् ९६
गंधधूपोपहार्याणिदद्याद्वैश्रद्धयार्चकः
गुडपायससर्पींषिशष्कुल्यापूपमोदकान् ९७
पायसंदधिसर्पिश्चनैवेद्यंसविकल्पयेत्
अभ्यंगोन्मर्दनादर्शदंतधावाभिषेचनम् ९८
अन्नाद्यंनृत्यगीतानिसर्वाणिस्युरथान्वहम्
विधिनाविहितेकुंडेमेखलावर्तवेदिभिः ९९
अग्निमाधायपरितःसमूहेत्पाणिनोदकम्
परिस्तीर्याथपर्युक्ष्यदत्वाइध्मंयथाविधि १००
प्रोक्षण्यासाद्यद्रव्याणिप्रोक्षण्यैवाज्यसेचनम्
तप्तजांबूनदप्रख्यंशंखचक्रगदांबुजैः १०१
लसच्चतुर्भुजंशांतंपद्मकिंजल्कवाससम्
स्फुरत्किरीटकटककटिसूत्रवरांगदम् १०२
श्रीवत्सवक्षसंभ्राजत्कौस्तुभंवनमालिनम्
ध्यायन्नभ्यर्च्यदारूणिहविषासघृतानिच १०३
प्रास्याज्यभागावाघारौदत्वाचाज्यप्लुतंहविः
अभ्यर्च्याथनमस्कृत्यपार्षदेभ्योबलिहरे

त् १०४
मूलमंत्रंजपेद्ब्रह्मन्स्मरन्नारायणात्मकम्
दत्वाचमनमुच्छिष्टंविष्वक्सेनायकल्पयेत् १०५
मुखवासंतुसुरभिंतांबूलाद्यमुपाहरेत् उपगायन्गृणन्नित्यंकर्माण्यभिरवाक्षरैः १०६
सत्कथांश्रावयञ्छृण्वन्मुहूर्तंक्षणिकोभवेत्
स्तवैरुच्चावचैःस्तोत्रैःपौराणैःप्राकृतैरपि १०७
स्तुत्वाप्रसीदभगवन्नितिवंदेतदंडवत्
शिरस्तत्पादयोःकृत्वाबाहुभ्यांचपरस्परम् १०८
प्रपन्नंपाहिमामीशभीतंमृत्युग्रहार्णवात्
इतिशेषान्हरेर्दत्ताञ्छिरस्याधायसादरम् १०९
उद्वासयेच्चेदुद्वास्यंज्योतिर्ज्योतिषिचात्मनः
अर्चादिषुपदंयत्रश्रद्धावांस्तत्रचार्चयेत् ११०
सर्वभूतेष्वात्मनिचसर्वात्मानमवस्थितम् एवंक्रियायोगपथैःपुमान्वैदिकतांत्रिकैः १११

अर्च्चयेच्चयतःसिद्धिंहरेर्विंदत्यभीप्सिताम्
तामर्चांसंप्रतिष्ठाप्यमंदिरंकारयेद्दृढम् ११२
पुष्पोद्यानानिरम्याणिपूजायात्रोत्सवादिकम्
पूजादीनांप्रवाहार्थंमहापर्वस्वथान्वहम् ११३
क्षेत्रापणपुरग्रामान्दत्वासायुज्यतामियात्
प्रतिष्ठयासार्वभौमंसद्मनाभुवनत्रयम् ११४
पूजादिनाब्रह्मलोकंत्रिभिस्तत्साम्यतामियात्
तमेवनैरपेक्षेणभक्तियोगेनविंदते ११५
भक्तियोगंसलभतेएवंयःपूजयेद्धरिम् ११६
यत्कृष्णप्रणिपातधूलिधवलंतद्वर्ष्मतद्वच्छुभं
तेनेत्रेतपसार्जितेसुरुचिरेयाभ्यांहरिर्दृश्यते
साबुद्धिर्विमलेंदुशंखधवलायामाधवव्यापिनी
साजिह्वामृदुभाषिणीनृपमुहुर्यास्तौतिनारायणम् ११७
मूलमंत्रेणकर्तव्यंस्त्रीशूद्रैरपिपूजनम्

श्रद्धयास्वगुरूद्दिष्टमार्गेणान्यैश्चवैष्णवः ११८
इदंतेसर्वमाख्यातंपावनंमाधवार्चनम्
विशेषान्माधवेमासित्वमेतत्कुरुभूपते ११९
सूतउवाच-
इत्येवमाकर्ण्यवचोविचित्रंपुण्यंपवित्रंविधिनंदनस्य
प्रणम्यबद्धांजलिराहराजासकौतुकीभागवतप्रधानः १२०
अंबरीषउवाच-
समस्तभूमीवलयेश्वरोऽहमव्याहताज्ञोविबुधप्रसेवी
गोविंदपादांबुजदत्तचित्तःस्वचित्तसंतोषितभूमिदेवः १२१
विख्यातराजोचितवंशरत्नंनिरंतरंधर्मरुचिर्यशस्वी
सौंदर्यशौर्योदयदानशीलःसुपुत्रवानस्मिजितारिवर्गः १२२
केनापिपुण्येनपवित्रबुद्धिर्जातोगहमीदृग्गुणसंतश्रीः
इयंपुनःश्रीरिवपुण्यमूर्तिर्लब्धाकुतःकांतिमतीचकांता १२३
इदंमेसुकृतंसर्वंपुराजन्मनिचेष्टितम्
समादिशमुनेसम्यक्सर्वज्ञोसिदयानिधे १२४
नारदउवाच-
इयंरूपवतीनामवेश्यासीदन्यजन्मनि

सांप्रतंतवभार्यायासत्याचारातिसुंदरी १२५
वेश्याधर्मेणवर्तेतयथोद्दिष्टेनभाविनी कुर्वतीकिलकर्माणिशुभानिद्विजशासनात् १२६
देवदासइतिख्यातोहेमकारोभवानभूत् पूर्वजन्मनिवैतस्यारुचेर्भर्ताभुजंगमः १२७
इयंभवंतंभजतेरुचीरूपवतीपुनः
व्ययार्थमयनंधर्मंस्थिताविज्ञानमुत्तमम् १२८
आकर्ण्यचैकदाधर्मंवैशाखस्नानसंभवम्
चक्रेधर्मवतीतोयेस्नानंमेषगतेरवौ १२९
दानंदत्तवतीदक्षावेश्यारूपवतीसदा ब्राह्मणायनमस्कारंभक्त्यादरपुरःसरम् १३०
सतयादेवदासस्त्वंबोधितःस्नेहयंत्रितः कृतवान्बुद्धितःस्नानंमाधवेमासिसादरम् १३१
तत्रत्रेतायुगस्यादौतृतीयामाप्यनिर्मलाम्
सुवर्णकारंसोवाचदेवदासंतमादरात् १३२ वेश्योवाच-
उत्तमंकुरुसौवर्णंमधुसूदनमच्युतम् पूजयित्वायवैर्देवमेतैःसंतर्प्यचानलम् १३३

ब्राह्मणायचदास्यामिब्राह्मणानामनुज्ञया
दानमेतत्पुराणेषुकथ्यतेतत्रचाक्षयम् १३४
अक्षयेतितृतीयासौब्राह्मणेभ्यःश्रुतंमया
शुक्लावैशाखमासस्यतदक्षयफलप्रदम् १३५
अस्यांदास्यामितंहैमंमधुसूदनमव्ययम्
नारदउवाच-
इतितस्यवचःश्रुत्वामधुरंहेमकारकः १३६
चक्रेसुवर्णप्रतिमामच्युतस्यापिसुंदरीम्
सत्यभावेनधर्मार्थमितिचौर्यविवर्जितः १३७
यथोद्दिष्टस्यचंद्र स्यप्रतिमांलक्षणान्विताम् ददौसाचविधानेनस्नात्वाविप्रायसुंदरीम्
१३८
पूजयित्वाततस्तस्यामक्षयायांतिथौनृप १३९
कालेनकियतावेश्यासामृताधर्मनिष्ठिता
देवदासोऽपिसततोमृतःस्वीयायुषक्षये १४०
तेनपुण्येनभूपालहेमकारोऽन्यजन्मनि सत्वंप्राप्तोमहींराजन्नशेषगुणसंयुतः १४१
सापिरूपवतीवेश्यातेनधर्मेणतेऽभवत् नाम्नाकांतिमतीकांताप्रणयेनपरिप्लुता १४२

विविधावासनावीरकर्मणांपूर्वसंभवाः
विचित्रागतयस्तातज्ञायंतेनबुधैरपि १४३
तमेनंमाधवंमासंप्रतिकार्यंनसंशयः
गोपितंतेनदेवेनब्रह्मणामाधवेनच १४४
असाधुसंगैरनवाप्तविद्यैरसंयतैराश्रमधर्महीनैः
अभूततीर्थैरकृतव्रतैस्तैर्नलभ्यतेमाधवमासधर्मः १४५
गोविंदकेशवमुकुंदहरेमुरारेलक्ष्मीनिवासमधुसूदनकृष्णविष्णो
वाणीवरानवदनेवसतीतियेषांवैशाखमासनियमोभवतेनतेषाम् १४६
येसाधुसाधुवचनानिहिताधिकानिनाकर्णयंतिचहरेश्चरितामृतानि
पश्यंतियेनकमलापतिकेतनानिवैशाखमासनियमंनहितेलभंते १४७
शुश्रूषितानगुरवोनवरायकन्यादत्तासमायसमयेसमलंकृतायैः
अध्यापितानतनयाविनयादिधर्मंवैशाखमासनियमंनहितेलभंते १४८
सूतउवाच-
इत्येवमादिश्यमुनिर्नरेशमामंत्र्यतंमंत्रविदग्रगण्यः
स्नातुंययौमाधवमासिगंगामभ्यर्चितस्तेनतदासविप्राः १४९
विधिंसराजापिततश्चकारवैशाखमासस्यमुनिप्

रणीतम्
पत्न्यासमंपुण्यधियातमेवसंचिंतयँ ल्लोकपवित्रकीर्तिः १५०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्येनारदांबरीष -
संवादेपंचनवतितमोऽध्यायः ९५

षण्णवतितमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः -
सूतसूतमहाप्राज्ञजीवजीवशतंसमाः
यद्वयंपुण्यसमयंश्राविताजगतोहितम् १
वदभूयोऽपिभूयिष्ठंपिबामस्तावकंवचः
पायंपायंनतृप्यामोवयंसूततदुत्तमम् २
सूतउवाच-
अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम्
संवादमादिलोकस्यजगतांजगदीशितुः ३
षट्सहस्राणिचोच्छ्रायोविस्तारेणपुनस्त्रयम्
एवंनवसहस्राणियोजनानांविधायच ४
वामयादंष्ट्रयागृह्यउद्धृतादौवसुंधरा
दिव्यवर्षसहस्रंवैदंष्ट्रयाधारितामही ५
धर्माख्यानप्रसंगेनसोवाचविनयाद्विभुम्
पृथिव्युवाच-
एतेद्वादशमासावैषष्टिर्दिनशतत्रयम् ६
एषांकिमुत्तमंपुण्यंप्रियंचतवकेशव

पवित्रःकार्तिकोमासस्तुलासंस्थेदिवाकरे ७
मकरस्थेरवौमासःपुराणेपावनःस्मृतः
मेषस्थेमाधवोमासोभास्करेपठ्यतेबुधैः ८
मार्गशीर्षोऽपिमासानांपावनःपरिकीर्तितः एवंमासाःपवित्रास्तेवासराःकेइऽपकीर्तिताः ९
युगादयोयुगांताश्चतथाकल्पादयोऽपिच सर्वेभ्योऽप्यधिकंमासमेतेभ्योवदपावनम् १०
सर्वयज्ञमयश्रीमन्नेकंनिश्चित्यमेवद
वराहउवाच-
विधिनाविधिनाचैवयेयजंतिनराधमाः ११
माधवेमासिमांभक्त्यातैश्चपूज्योऽस्म्यहंसदा
हिरण्याक्षोवरारोहेमाधवेतुमधुर्हत १२
आदिदैत्यावुभावेतौहत्वात्वंतुसमुद्धृतात्रेतायुगेत्रयीधर्मोज्ञानवर्णव्यवस्थितिः १३
माधवेमासिसंभूतातेनमेमाधवःप्रियः त्रेतायुगंतृतीयायांशुक्लायांमासिमाधवे १४
प्रवृत्तंचत्रयीधर्माःप्रवृत्तास्तेप्रवर्द्धिताः
अक्षयासोच्यतेलोकेतृतीयाहरिवल्लभा १५ स्नानेदानार्चनेश्राद्धेजपेपूर्वजतर्प्

पणे
येऽचयंतियवैर्विष्णुंश्राद्धंकुर्वंतियत्नतः १६
तेषांददाम्यहंसर्वंयन्मनोऽभीष्टमुत्तमम्
येददंत्यपिदानानिधन्यास्तेधार्मिकानराः १७
येयजंतिहरेर्नित्यमध्वरैर्विविधैरपि
माधवेयजतेयोमांतेभ्यस्तदधिकंफलम् १८
स्नानंदानंजपोहोमस्तपोयज्ञव्रतादिकम्
वैशाखेयत्कृतंदेवितस्यपुण्यफलंशृणु १९
मन्वंतराणांकोट्यस्तुदशपंचचसप्तच
मत्सान्निध्यगतास्तेपितिष्ठंतिभयवर्जिताः २०
यद्यपिस्युर्ग्रहाःसर्वेक्रूराजन्मव्ययाष्टकाः
प्रातःस्नानेनवैशाखेसर्वेसौम्याभवंतिते २१
वैशाखेमासियोविप्रान्भोजयेद्भक्तितत्परः
सिक्थेसिक्थेभवेत्तृप्तिःपितॄणांयुगसंख्यया २२
यच्छंतितत्रमधुराधिकभोजनानियेवायवाशनतिलोदकभोजनानि
छत्रांबराणिचरणोचितरक्षणानिधन्यास्तएवपरितोषकराहिविष्णोः २३

विशेषादिहदातव्यास्तिलामधुसमन्विताः
धर्मायबृहतेदीर्घदुरितक्षयहेतवे २४
एवंकृतेतुयत्पुण्यंप्राप्यतेमनुजैश्चतैः
तत्कैर्गणयितुंशक्यंवर्षकोटिशतैरपि २५
पुत्रपौत्रादिसंपत्तिदीर्घायूंषियथेप्सितम्
इहाप्नोतिपरत्रापिमामेवप्रतिपद्यते २६
अनेकजन्मार्जितपातकावलीविलीयतेमाधवमज्जनेन
जनस्यतत्रोषसिपुण्यतीर्थेयथाविधानंश्रयतेतथावा २७
यःपरित्यज्यवैशाखंव्रतमन्यदुपाचरेत्
सकरस्थंमहारत्नंहित्वालोष्टंहियाचते २८
सूतउवाच-
एवंसभगवान्पूर्वमादिदेवोवदद्विभुः
माधवंमासमुद्दिश्यजगत्यांजगतीधरः २९
किमत्रबहुनोक्तेननतदस्तिमहीसुराः यदप्राप्यंभवेन्मासिमाधवेमाधवार्चनात्
३०
शृणुध्वंचपुरावृत्तमिहार्थेपरमाद्भुतम्ब्राह्मणस्यचसंवादंयमस्यचमहात्मनः ३१
मध्यदेशेमहाग्रामोब्राह्मणानांबभूवह
गंगायमुनयोर्मध्येयामुनस्यगिरेरधः ३२
विद्वांसस्तत्रभूयिष्ठाब्राह्मणाश्चावसंस्तदा

अथप्राहयमःकंचित्पुरुषंकृष्णपिंगलम् ३३ रक्ताक्षमूर्द्ध्वरोमाणंकाकजंघाक्षिनासिकम्
गच्छत्वंभोमहाग्रामंगत्वाब्राह्मणमानय ३४
वसिष्ठगोत्रसंभूतंनामतोयज्ञदत्तकम् शमेनिविष्टंविद्वांसंयज्ञकर्मविशारदम् ३५
नचान्यमानयेथास्त्वंसगोत्रंतस्यपार्श्वतः
सहितादृग्गुणस्तेनतुल्योऽध्ययनजन्मना ३६
आकृत्याचतथाचिह्नैःसमस्तेनैवसत्तमः
तमानययथोद्दिष्टापूजाकार्याहितस्यमे ३७
सगत्वाप्रतिकूलंतुचकारयमशासनम्
तमेवमानयामासप्रतिषिद्धोयमेनयः ३८
तस्मैयमःसमुत्थायपूजांकृत्वाचधर्मवित्
प्रोवाचनीयतामेषसोऽन्यआनीयतामिति ३९
सूतउवाच-
एवमुक्तेतुवचनेधर्मराजेनसद्विजः
उवाचधर्मराजंतंनिर्विण्णोगमनायवै ४०
ब्राह्मणउवाच-कस्मादहमिहानीतःकस्मात्प्रेरयसेपुनः गंतुंनैवोत्सहेतत्रमर्त्यलोकंपुनःप्रभो ४१
यमउवाच-
इहक्षीणायुषांपुंसांवासःपुण्यवतांभवेत्

अयंवैधर्मराजस्यलोकोधर्मःप्रकीर्तितः ४२
सौख्यभूमिरियंसर्वाधर्मराजोऽहमीश्वरः
पुण्यापुण्यानुसारेणजंतूनांसुखदुःखदः ४३
पापिनांयमरूपोऽस्मिनृणांनिरयदायकः
तथापुण्यवतांसौख्यस्वर्गदोधर्ममूर्तिमान् ४४
गच्छविप्रत्वमद्यैवनिलयंस्वंयथागतः
अद्यापिदशवर्षाणामायुस्तेपरिवर्तते ४५
क्षयेतवायुषःप्राप्तिर्लोकस्यास्यभविष्यति
प्रष्टव्यंचत्वयाह्यन्यत्पृच्छस्वप्रब्रवीमिते ४६
ब्राह्मणउवाच-यत्कृत्वासुमहत्पुण्यंस्वर्गःस्याद्ब्रूहितन्मम
सर्वस्यहिप्रमाणंत्वंधर्माधर्मविनिश्चये ४७
यदिदेवमयासम्यग्गंतव्यंनिजमंदिरे
तद्ब्रूहिकर्मणाकेनपतंतिनरकेनराः ४८
व्रजंतिकेनवैस्वर्गंतत्सर्वंकृपयावद
यमउवाच-
कर्मणामनसावाचायेधर्मविमुखानराः ४९
विष्णुभक्तिविहीनायेतेवैनिरयगामिनः
पश्यंतिभेदबुद्ध्य्योब्रह्माणंशंकरंहरिम् ५०
विरक्ताविष्णुविद्यासुनरानिरयगामिनः

कुलदेशोचितंकर्मयस्त्यक्त्वान्यत्समाचरेत् ५१
कामाद्वायदिवामोहात्सयातिनरकंनरः
अयाज्ययाजकश्चैवयाज्यानांचविवर्जकः ५२
विरतोविष्णुविद्यासुसभुंक्तेनरकान्बहून्
अदत्वापितृदेवेभ्योविप्रेभ्योमर्त्यबंधुषु ५३
सधनोम्रियतेपापःसयातिनरकान्बहून् सर्वाण्यन्नानिसिद्धानिपाकभेदंकरोतियः ५४
अवैश्वदेवंभुंजीतसयातिनरकंचिरम् बहुद्रोहेणभूतानांयेऽजयंतिधनंद्विज ५५ धनवंतोनिरयगादांभिकादुःखभागिनः नास्तिक्यादथवालोभान्मोहात्कालेयथोदिते ५६
भक्त्यानश्राद्धदायेस्युःपच्यंतेनरकेषुते
दीयमानस्यवित्तस्यब्राह्मणेभ्यस्तुपापकृत् ५७
विघ्नमाचरतेयोऽसौनरोनिरयगोभवेत्
सामान्यदक्षिणांलब्ध्वागृह्णात्येकोविमोहतः ५८
नास्तिक्यभावनिरतोनरःस्यान्नरकालये
असहिष्णुतयातस्यगुणानांकारणंभवेत् ५९
महत्पापंसमुत्पन्नंकारणंनरकस्यतत्

निर्दोषांसुहृदांभार्यांत्यजन्कालेनयातियः ६०
नवहेतयशस्तेषांसनरोनरकेपतेत्
अधर्मंधर्ममितियोवदन्मोहवशंगतः ६१
हैतुकोनास्तिकोयस्तुसनरोनिरयालयः
मनसायोऽन्यभावेनवचसाचान्यथावदेत् ६२
हृदयंकलुषंकुर्यात्सनरोनरकेवसेत्
अवमन्यचयेयांतिभगवत्कीर्तनंनराः ६३
तेयांतिनरकंघोरंतेनपापेनकर्मणा पश्यंतोभगवद्द्वारंनामशास्त्रपरिच्छदम् ६४
अकृत्वातत्प्रणामादितेयांतिनरकौकसः विनापराधेननराःकृत्वापत्न्यधिवेदनम् ६५ त्यजंतिसुकलत्रंयेतेयांतिनरकेनराः नशृणोतिगुरोर्वाक्यंधर्मशास्त्रंचयोनरः ६६
परेषांचेतसःक्लेशकारीनिरयगोभवेत्
पश्यतांबंधुबालानांप्रकर्षीमिष्टमश्नुते ६७
सयातिनरकंघोरंकेवलोदरपूरकः
तुलामकरमेषेषुप्रातःस्नानंनयश्चरेत् ६८
नद्यादिषुचनास्तिक्यस्तस्यस्यान्नरकालयः
वैष्णवंजनमालोक्यनाभ्युत्थानंकरोतियः ६९
प्रणयादरतोविप्रसनरोनरकातिथिः काष्ठैर्वाशंकुभिर्वापिशूलरैश्मभिरेवच

७०
येमार्गांश्चैवरुंधंतितेवैनिरयगामिनः
आद्यंपुरुषमीशानंसर्वलोकमहेश्वरम् ७१
नचिन्तयंतियेविष्णुंतेवैनिरयगामिनः
क्षेत्रवृत्तिगृहच्छेदंप्रीतिच्छेदंचयेनराः ७२
आशाच्छेदंचकुर्वंतितेनरानरकौकसः
आगतान्भोजनार्थंचब्राह्मणान्वृत्तिकर्शितान् ७३
यःपरीक्षेतमूढात्मासज्ञेयोनरकातिथिः
अनाथंवैष्णवंदीनंरोगार्तंवृद्धमेवच ७४
नानुकंपंतियेमूढास्तेवैनिरयगामिनः नियमांस्तुसमादाययेपश्चादजितेंद्रियाः ७५
विलोपयंतितान्भूयस्तेवैनिरयगामिनः शृणुविप्रयथायांतिनराःस्वर्गंदयालवः ७६ समासेनैववक्ष्यामिकिंचित्तेगौरवादहम् येऽचयंतिहरिंदेवंजिष्णुंविष्णुंसनातनम् ७७
नारायणमजंकृष्णंविष्वक्सेनंचतुर्भुजम् ध्यायंतिपुरुषंदिव्यमच्युतंयेस्मरंतिच ७८
लभंतेतेऽच्युतस्थानंश्रुतिरेषापुरातनी इदमेवहिमांगल्यमिदमेवधनार्जनम् ७९
जीवितस्यफलंचैतद्यद्दामोदरकीर्तनम्
कीर्तनाद्देवदेवस्यविष्णोरमिततेजसः ८०

दुरतानिविलीयंतेतमांसीवदिनोदये गाथांगायंतियेनित्यंवैष्णवींश्रद्धयान्विताः ८१
स्वाध्यायनिरतानित्यंतेनराःस्वर्गगामिनः
सर्वान्क्लेशान्परित्यज्यविष्णुमेवस्तुवंतिये ८२
स्वधर्मनिरताधीरास्तेनराःस्वर्गगामिनः
वासुदेवजपासक्तानपिपापकृतोजनान् ८३
नोपसर्पन्तितान्विप्रयमदूताश्चदारुणाः
नान्यत्पश्यन्तिजंतूनांविहायहरिकीर्तनम् ८४
सर्वपापप्रशमनंप्रायश्चित्तंद्विजोत्तमयेयाचिताःप्रहृष्यंतिप्रियंदत्वावदंतिच ८५
त्यक्तदानफलायेचतेनराःस्वर्गगामिनः
वर्जयंतिदिवास्वापंनराःसर्वसहाश्चये ८६
पर्वण्याश्रयभूतायेतेमर्त्याःस्वर्गगामिनः
द्विषतामपियेदोषान्नवदंतिकदाचन ८७
कीर्तयंतिगुणांश्चैवतेनराःस्वर्गगामिनःयेपरेषांश्रियंदृष्ट्वानवितप्यंतिमत्सरात् ८८
प्रहृष्टाश्चाभिनंदंतितेनराःस्वर्गगामिनः
प्रवृत्तौचनिवृत्तौचश्रुतिशास्त्रोक्तम

ेवच ८९
आदरंतिप्रतीतायेतेनराःस्वर्गगामिनः यस्मिन्कस्मिन्कुलेजातादयावंतोयशस्विनः ९०
सानुक्रोशाःसदाचारास्तेनराःस्वर्गगामिनः
येपूताःपरदारांश्चकर्मणामनसागिरा ९१
रमयंतिनसत्वस्थास्तेनराःस्वर्गगामिनः
सदाकर्मयथोक्तेनकुर्वंतिविहितानिच ९२
आत्मशक्तिंचविज्ञायतेनराःस्वर्गगामिनः मनोवाक्कायिकेधर्मेश्रद्धांयःकुरुतेसदा ९३
साधूनांसंमतोयश्चसभवेद्देवतातिथिः वचोवेगंमनोवेगंयोवेगमुदरोद्भवम् ९४ उपस्थवेगंसहतेसस्वर्गीजायतेनरः येषांगुणेषुसंतोषोवाणीयेषांश्रुतंप्रति ९५
परमार्थेमतिर्येषांतेशिष्टाःस्वर्गगामिनः
व्रतंरक्षंतियेकोपाच्छ्रियंरक्षंतिमत्सरात् ९६
विद्यांमानापमानाभ्यामात्मानंतुप्रमादतः
मतिंरक्षंतियेलोभान्मनोरक्षंतिकामतः ९७
धर्मंरक्षंतिदुःसंगात्तेनराःस्वर्गगामिनः

एकादश्यांचविधिवदुपवासपरायणाः ९८
शुक्लेऽसितेचयेविप्रतेनराःस्वर्गगामिनःमातेवसर्वबालानामौषधंरोगिणामिव ९९
रक्षार्थंसर्वलोकानांनिर्मितैकादशीतिथिः
एकादशीसमंकिंचित्पादत्राणंनविद्यते १००
तामुपोष्यविधानेनपुरुषाःस्वर्गगामिनः एकादशेन्द्रियैःपापंयत्कृतंभवतिद्विज १०१
नरोनिर्द्धूयतत्तूर्णंप्रीतःस्वर्गतिमान्भवेत्
अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच १०२
एकादश्युपवासस्यकलांनार्हंतिषोडशीम्
एकतःक्रतवःसर्वेसर्वतीर्थतपांसिच १०३
महादानादिदानानिव्रतंवैष्णवमेकतः
वैष्णवव्रतजोधर्मोधर्मोयज्ञादिसंभवः १०४
एकत्रतुलितौधात्रातत्रपूर्वोभवेद्गुरुःहरिवासरभक्तानामच्युतानंतभाषिणाम् १०५
नाहंशास्ताविशेषेणतेभ्योविप्रबिभेम्यहम्
येषांपुत्रश्चपौत्रश्चएकादश्यामुपोषितः १०६
सहात्मनासपुरुषाञ्छतमुद्धरतेबलात्
उपोषणंततःकुर्यात्पक्षयोरुभयोरपि १०७
एकादश्यांसपुरुषोभुक्तिमुक्त्येकभाजनम्जयाचविजयाचैवजयंतीपापनाशिनी १०८

त्रिस्पृशावंजुलीचैवपक्षसंवर्धिनीवरा तिलदुग्धापराज्ञेयाअखंडद्वादशीतथा १०९ मनोरथाख्याचपराभीमद्वादशिकातथा इत्येवमादयोभेदाद्वादश्याःसंत्यनेकशः ११०
व्रतेष्वेतेषुयेशक्ताज्ञेयास्तेब्रह्मणिस्थिताः
श्रोतारोधर्मशास्त्राणांधर्मप्रत्ययसंगताः १११
प्रियंकराश्चबालानांस्वर्गलोकंव्रजंतिते
मासिमास्येकदिवसेदर्शेश्राद्धव्रतानराः ११२
तृप्यंतिपितरोयेषांतेधन्याःस्वर्गगामिनः
भोजनेषूपपन्नेषुभोज्यंयच्छंतिसादरात् ११३
अभिन्नमुखरागेणशिष्टास्तेस्वर्गगामिनः ११४
येभक्तिमंतोमधुसूदनस्यनारायणस्याखिलनायकस्य
सत्येनहीनारजसापियुक्तागच्छंतितेनाकमनंतपुण्याः ११५
वितस्तांयमुनांसीतांपुण्यांगोदावरींनदीम्
सेवंतेयेशुभाचाराःस्नानदानपरायणाः ११६

नतेपश्यंतिपंथानंनरकस्यकदाचन
येनर्मदायामिहशर्मदायांमज्जंतितुष्यंत्यपिदर्शनेन ११७
विधूयपापानिमहेशलोकंगच्छंतितेतत्रचिरंरमंते ११८
स्नाताश्चर्मनदीतीरेत्रिरात्रंनियतानराः
व्यासाश्रमेविशेषेणतेनरानाकिनःस्मृताः ११९
गंगाजलेप्रयागेचकेदारेषुष्करेतथा व्यासाश्रमेप्रभासेचमृतास्तेविष्णुगामिनः १२०
द्वारवत्यांकुरुक्षेत्रेयोगाभ्यासेनवामृताः
हरिरित्यक्षरंवक्त्रेयेषांतेनपुनर्भवाः १२१
त्रिरात्रमपियेविप्रद्वारवत्यांपुरिस्थिताः
मज्जंतिगोमतीतीरेधन्यास्तेकेशवप्रियाः १२२
नरनारायणावासेत्रिरात्रंयेसमाश्रिताः मर्त्यलोकेचनंदायांधन्यास्तेकेशवप्रियाः १२३
षण्मासमुषिताविप्रपुरुषोत्तमसंनिधौ
तेनूनमच्युतात्मानोदृष्ट्वास्युरघहारिणः १२४

अनेकजन्मार्जितपुण्यतोयेमज्जंतितोयेमणिकर्णिकायाः
नमंतिविश्वेशमवाप्यकाशींतेवैमयापीहभवंतिवंद्याः १२५
पूजयित्वाहरिंयेतुभूमौदर्भतिलैःसह
तिलान्विकीर्यलोहंचदत्वाधेनुंपयस्विनीम् १२६
येमृताविधिवद्विप्रतेनराःस्वर्गगामिनः
उत्पाद्यपुत्रान्संस्थाप्यपितृपैतामहेपदे १२७
निर्ममानिरहंकारायेमृतास्तेऽपिनाकिनः
स्तैन्यान्निवृत्ताःसततंसंतुष्टाःस्वधनेनच १२८
स्वभाग्येनोपजीवंतितेनराःस्वर्गगामिनः
श्लक्ष्णांवाणींनिराबाधांमधुरोपायवर्जिताम् १२९
स्वागतेनाभिभाषंतेतेनराःस्वर्गगामिनः
शुभानामशुभानांचकर्मणांफलसंचये १३०
विपाकज्ञाश्चयेविप्रतेनराःस्वर्गगामिनःधनधर्मप्रवृत्तानांधर्ममार्गानुयायिनाम् १३१
प्रोत्साहंवर्धयंतेयेमोदंतेदिवितेनराः हेमंतेवह्निदोयश्चतथाग्रीष्मेजलप्रदः १३२
वर्षास्वाश्रमदाताचसस्वर्गेमोदतेचिरम् पुण्यकालेषुसर्वेषुनित्यनैमित्तिकादिषु

१३३
भक्त्यायःकुरुतेश्राद्धंसनूनंसुरलोकभाक् १३४
दानंदरिद्र
स्यविभोःक्षमित्वंयूनांतपोज्ञानवतांचमौनम्
इच्छानिवृत्तिश्चसुखोचितानांदयाचभूतेषुदिवंनयंति १३५
द्विविधःकर्मसंबंधःपापपुण्यसमुद्भवः सत्यमेवसमाश्रित्यक्रियतेह्यत्रनिर्णयः
१३६
तपोध्यानसमायुक्तंतारणायभवांबुधेः
पापंतुपतनायोक्तंसत्यमेवनसंशयः १३७
बलेनपरिचारेणशौर्येणाभियुतस्यच
पुण्यहीनस्यवैपुंसस्तद्बलादिवलीयते १३८
उन्नतागिरिदुर्गेषुवृक्षाःसंतिसुपुष्टकाः
पतंतिवातवेगेनसमूलास्तुघनाअपि १३९
सत्यधर्मविहीनास्तेतथायांतियमालयम् सामान्यंसर्वजंतूंनांबलंधर्मस्तुकेवलः १४०
येनसंतरतेजंतुरिहलोकेपरत्रच मयासर्वमिदंसम्यक्स्वर्गमार्गप्रदायकम् १४१
समासेनसमाख्यातंकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि १४२

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्ये
षण्णवतितमोऽध्यायः ९६

सप्तनवतितमोऽध्यायः
ब्राह्मणउवाच-एतन्मूर्खोऽपिजानातिशुभकर्मकरःपुमान्
नयातिनरकंस्वर्गंतथापापक्रियारतः १
क्रतुभिर्विविधैरिष्टैर्व्रतदानजपादिभिः
सत्येनाचारकुशलैःस्वर्गसौख्यमवाप्यते २
विद्याचारधनोपेतैरृषिभिर्वेदपारगैः
प्राप्यतेपुण्ययोगेनयज्ञैर्नाकस्ततःक्वचित् ३
वित्तेनचविनादानंबहुदातुंनशक्यते
विद्यमानधनेनापिकुटुंबासक्तचेतसा ४
अग्निहोत्रादयोधर्माविशेषेणकलौयुगे
दुष्करादानधर्मोऽपिदुष्करोभगवन्मतः ५
अल्पायासेनधर्मेणलभ्यतेधर्मसंचयः
तन्मेविशेषतोब्रूहिधर्माधर्मप्रदर्शक ६
तदेकंकथ्यतांधर्मंसर्वधर्मोत्तमोत्तमम्कृतेनैकेनयेनेहसर्वपापक्षयोभवेत् ७
धनंधान्यंयशोधर्ममायुर्येनाभिवर्त्तते
मर्त्यलोकेऽपिसख्यंस्यात्स्वर्गोयेनाक्षयोभवेत् ८

साक्षान्नारायणोयेनभक्तानामभयप्रदः
तुष्येदस्यप्रसादेनकामःकरतलेस्थितः ९
सर्वयज्ञतपोदानतीर्थसेवाधिकंफलम्
लभ्यतेयेनयद्यस्तिवैवस्वततदादिश १०
अनुग्राह्योह्यहंदेवयदिधर्मोपदेशतः
सर्वधर्मक्रियासारंतदेकंकृपयावद ११
पापानामनुरूपाणिप्रायश्चित्तानियद्यथा
तथातथैवसंस्मृत्यकथितानिमनीषिभिः १२
कर्तुंतानिनशक्यंतेदेवप्रत्येकशोनरैः
सर्वपापहरंपुण्यमेकंचेदस्तितद्वद १३
सूतउवाच-
इत्युक्त्वाब्राह्मणश्रेष्ठोयमंधर्मस्वरूपिणम्
तुष्टावप्रयतोभूत्वासूक्ष्मधर्माभिकामुकः १४
ब्राह्मणउवाच-नमस्तेसर्वशमननमस्तेजगतांपते नमोऽस्तुदेवरूपायस्वर्गमार्गप्रदायिने १५
धर्मशास्त्रस्वरूपायधर्मराजनमोस्तुते
त्वयाभूःपाल्यतेदेवाप्यंतरिक्षंचद्यौर्महः १६
जनस्तपस्तथासत्यंसर्वस्वंपाल्यतेत्वया
नत्वयारहितंकिंचिज्जगत्स्थावरजंगमम् १७
विद्यतेत्वद्गृहीतंतुसद्योनश्यतिवैजगत्त्वमात्मासर्वभूतानांसतांसत्वस्वरूपवान

् १८
राजसानांरजस्त्वंचतामसानांतमस्तथा चतुष्पदांभवान्देवचतुःशृंगस्त्रिलोचनः १९
सप्तहस्तस्त्रिधाबद्धोवृषरूपनमोस्तुते
सर्वयज्ञमयोधर्मस्त्वयिविग्रहविग्रहः २०
साक्षाद्दृष्टोसिलोकेशदेवतुभ्यंनमोनमः
हृदिस्थःसर्वभूतानांपुण्यपापेक्षिताभवान् २१
तेनशास्ताचभूतानांदातादेवप्रशासिता
प्रवर्त्तकोहिधर्मस्यदेवदंडधरोभुवि २२
सर्वधर्ममयंसारमेकंवदसुनिश्चितम्
यमउवाच-
परितुष्टोऽस्मितेविप्रस्तोत्रेणचविशेषतः २३
तथाप्यागमधर्मेणमान्योसिममसत्तम
यन्नकस्यचिदाख्यातंतद्गोप्यंपरमंमम २४
सारमुद्धृत्यसर्वेषांयदेकंनिश्चितंमया
महानिरयसंघातान्निर्वासनकरंपरम् २५
अनाख्येयमपिब्रह्मन्वक्ष्येविनयतोषितः २६
स्युर्मोहायचराचरस्यजगतस्तेतेपुराणागमा- स्तांतामेवहिदेवतांपरमिकांजल्पंतुकल्पेविधौ
सिद्धांतेपुनरेकएवभगवान्विष्णुःसमस्तागम-

व्यापारेषुविवेकिनांव्यतिकरंनीतेषुनिश्चीयते २७
भवोब्रह्माचविष्णुश्चत्रयमेवत्रयीमता
दीपोऽग्निर्वर्तिस्नेहैस्तुयथाविप्रतथाहरिः २८
समाराध्यहरिंभक्त्यागोलोकान्प्राप्नुयाच्छुभान्
आराधितेहरौकामाःसर्वेकरतलेस्थिताः २९
दानमेवपरंश्रेष्ठंसर्वपुण्येषुवैद्विज
दानेननश्यतेपापंसर्वंदानेनलभ्यते ३०
नित्यंनैमित्तिकंकाम्यमन्यदभ्युदयात्मकम्
अन्यंचपरमंदानमितिपंचविधंस्मृतम् ३१
प्रातर्मध्यापराह्णेषुत्रिषुकालेषुयत्नतः
यत्किंचिदपिदातव्यंनित्यमेवप्रकीर्तितम् ३२
शून्यंदिनंनकर्तव्यमात्मार्थंहितमिच्छताम्
यस्मिन्कुलेतुदत्तंयत्तत्रतत्रोपतिष्ठति ३३
यःस्वयंभक्षयेन्मोहाददत्वाबुद्धिवर्जितः
उत्पादयाम्यहंरोगंतस्यभोगनिवारणम् ३४
तेषुकार्येषुसंतुष्टंबहुपीडाप्रदायकम्
मंदानलेनसंयुक्तंद्वारंसंतापकारकम् ३५

त्रिषुकालेषुनोदत्तंब्राह्मणेषुसुरेषुयैः
स्वयंतुभुंजतेमिष्टंपापंतैस्तुमहत्कृतम् ३६
प्रायश्चित्तेनरौद्रेणतानहंपरिशोधये
उपवासैर्महीदेवकायशोषकरादिकैः ३७
चर्मकारोयथाचर्मकुंडस्योपरिनिर्घृणे
शोधयेच्चकशाद्यैश्चकुद्र
व्यंस्फोटयेद्यथा ३८
तथाहंपापकर्तारंशोधयामिनसंशयः औषधीनांसुयोगैश्चकषायैःकटुकैर्ध्रुवम् ३९
उष्णोदकैश्चसंतापैर्वैद्यरूपेणनान्यथा
अन्येभुंजंतितस्याग्रेभोगानन्यान्मनोगतान् ४०
किंकरोमिसमर्थश्चनदत्तंदानमुत्तमम्
महतारोगरूपेणतमेनंपरिवारयेत् ४१
नित्यकालस्ययद्दानमात्मानंपापिभिर्यथा
नदत्तंचमहीदेवश्रद्धयानिजशक्तितः ४२
तथायातान्प्रधक्ष्येतानुपायैर्दारुणैःकिल
नैमित्तिकंप्रवक्ष्यामिदानकालंतवाग्रतः ४३
महापर्वणिसंप्राप्तेतीर्थप्राप्तौतथैवचपितुःक्षयाहदिवसेवैशाखादिषुयत्नतः ४४ मासेषुपुण्यकालेषुदानंनैमित्तिकंस्मृतम

्
काम्यकालंप्रवक्ष्यामियद्दानंफलदायकम् ४५
व्रतादिकंसमुद्दिश्यकामनाफलकल्पितम् यत्कामंकथितंसम्यक्सर्वांगैरेवसंगतम् ४६ तस्यदानप्रभावेणभावनापरिभावितः तादृक्फलंसमश्नातिमानुषस्तत्प्रसादनात् ४७
आभ्युदयंप्रवक्ष्यामियच्चयज्ञादिषुस्मृतम्
जातकर्मादिकार्येषुमौञ्ज्याद्युद्वाहकर्मसु ४८
प्रासादध्वजदेवानांप्रतिष्ठासुप्रयत्नतः
इत्यादिकंमहीदेवदानमभ्युदयात्मकम् ४९
प्रजावृद्धिकरंभोगयशःस्वर्गसुखप्रदम्
अंत्यंचैवप्रवक्ष्यामिशृणुदानंद्विजोत्तम ५०
कामस्यसंक्षयंज्ञात्वाजरयापरिपीडितः
दद्याद्दानानियत्नेनकुर्यादाशांनकस्यचित् ५१
मृतेचमयिमेपुत्राजायाबांधवसोदराः
कथमेतेभविष्यंतिमांविनासुहृदोमम ५२
अहंवित्तविहीनोवाकथंजीवन्पुनस्तथा
भविष्यामीतिविज्ञायनददातिहिकिंचन ५३
आशापाशशतैर्बद्धोभाग्यादेवकुमायया

मृत्युंप्रयातिमूढात्मारुदंतिचततःसुताः ५४
दुःखेनपीडिताःकिचिंन्मोहेनाकुलचेतसः
स्वल्पमल्पंचवादानंकथंचित्कल्पयंतिते ५५
नतत्रास्मिन्गतेकालेमहादुःखगतेसति
विस्मरंतितदादानंलोभाद्वानददत्यपि ५६
मृतोऽयचपिताज्ञात्वास्नेहपाशोनिवर्त्तते
योऽसौमृतोमहीदेवममपाशैर्नियंत्रितः ५७
तृष्णाक्षुधासमाक्रांतोबहुदुःखैःप्रपीडितः
पच्यतेनरकेघोरेचिरकालंनसंशयः ५८
तस्माद्दानंप्रदातव्यंस्वयमेवनसंशयः
कस्यपुत्राश्चपौत्राश्चकस्यभार्याधनंचवा ५९
संसारेनास्तिकःकस्यस्वयंतस्मात्प्रदीयते
पानमन्नंचतांबूलमुदकंकांचनंतथा ६०
वसनंगांचभूमिंचच्छत्रपात्राण्यनेकधा
फलानिभूमिदानानिविविधानिस्वशक्तितः ६१
दातव्यानिमहीदेवनात्रकार्याविचारणा
तीर्थानांलक्षणंविप्रप्रवक्ष्यामितवाग्रतः ६२
सुतीर्थानिइयंगंगाभातिपुण्यासरस्वती
रेवाचयमुनातापीनदीचर्मण्वतीतथा ६३
सरयूचवरावेणीपूर्णापापप्रणाशिनी

कावेरीकपिलाचान्याविशल्याविश्वतारिणी ६४
गोदावरीसमाख्यातातुंगभद्राचगंडकी
पापानांभीतिदानित्यंनदीभीमरथीस्मृता ६५
देविकाकृष्णगंगाचअन्यायाःसरितांवराः एतास्तुपुण्यकालेषुसंतितीर्थान्यनेकशः ६६
ग्रामेवायदिवारण्येनद्यःसर्वत्रपावनाः
तत्रतत्रैवकर्त्तव्याःस्नानदानादिकाःक्रियाः ६७
यदानज्ञायतेनामतस्यतीर्थस्यभोद्विज
तत्रेत्युच्चारणंकार्यंविष्णुतीर्थमिदंमहत् ६८
तीर्थस्यदेवताविष्णुःसर्वत्रापिनसंशयः
नारायणेतियन्नामस्मरेत्तीर्थेषुसाधकः ६९
तस्यतीर्थफलंसम्यग्विष्णुनाम्नैवजायते
अज्ञातानांचतीर्थानांदेवतानांनसंशयः ७०
विष्णुनाम्नैवनामानिमानवःपरिकीर्तयेत्
सर्वास्तुसिद्धयःपुण्यास्तीर्थभूतास्तुसागरः ७१
सरांसिमानसादीनिनिर्झराःपल्वलादयः
स्वल्पानद्योऽपिसर्वास्तास्तीर्थानिहरिनामतः ७२
पर्वतास्तीर्थरूपाश्चयज्ञोयज्ञमहीतथा
ब्राह्मणायत्रविद्वांसःकौतुकेनाप्यवस्थिताः ७३
तदेवतीर्थंसुमहत्सर्वपापहरंस्मृतम्

श्राद्धंचश्राद्धभूमिश्चदेवशालाचहोमभूः ७४
यत्रवेदध्वनिःसम्यग्यत्रविष्णुकथाःशुभाः
स्वगृहंपुण्यसंयुक्तंगोस्थानमपिपावनम् ७५
यत्राश्वत्थतरुवनेयत्रागारोपिपावनः एवमादीनितीर्थानिपितामातातथैवच ७६
पच्यतेयत्रधर्मार्थंस्वयंतत्रगुरुःस्थितः
साध्वीयत्रास्तिवैभार्यातत्रतीर्थंनसंशयः ७७
यत्रधर्मरतिर्नित्यंविद्वान्पुत्रःप्रवर्तते
तत्रतस्यहितत्तीर्थंतारणायप्रतिष्ठितम् ७८
इत्येवमादितीर्थानिराजवेश्मतथैवच एवमादिषुतीर्थेषुपर्वयोगाद्विशेषतः ७९ अनाराध्यहृषीकेशंसर्वदंसर्वदेहिनाम् कोपिक्वापिकिमप्यत्रनलभेतेतिनिश्चितम् ८०
अपत्यंद्रविणंदारास्तारहर्म्यंहयागजाः
सुखानिस्वर्गमोक्षौचनदूरेहरिभक्तितः ८१
नारायणःपरोदेवःसत्यरूपोजनार्दनः
त्रिधात्मानंसभगवान्ससर्जपरमेश्वरः ८२
रजस्तमोभ्यांयुक्तोऽभूद्र

जःसत्वाधिकंविभुः
ससर्जनाभिकमलेब्रह्माणंकमलासनम् ८३
रजसातमसाजुष्टंसरुद्रमसृजद्विभुः
सत्वंरजस्तमश्चैवत्रितयंचैतदुच्यते ८४
सत्वेनमुच्यतेजंतुःसत्वंनारायणात्मकम्
रजसासत्वयुक्तेनभवेच्छ्रीमान्यशोधिकः ८५
यद्वेदवाक्यंधर्मस्यसमुद्दिश्योपसेवते
तद्रुद्र
मितिविख्यातंविशिष्टंगदितंनृणाम् ८६
तेनराजाभवेल्लोकेरजसातमसापुनः
यद्धीनंरजसाधर्मंकेवलंतामसंचयत् ८७
तच्चदुर्गतिदंनॄणामिहलोकेपरत्रच
योविष्णुःसस्वयंब्रह्मायोब्रह्मासस्वयंहरः ८८
देवास्त्रयोपियज्ञेऽस्मिन्निज्यादेवेषुनित्यशः
योभेदंकुरुतेतेषांत्रयाणांद्विजसत्तमः ८९
सपापकारीपापात्माअनिष्टांगतिमाप्नुयात्विष्णुरेवपरंब्रह्मविष्णुरेवजगद्द्विज
९०
तस्यायंमाधवोमासःप्रियःसर्वेषुकर्मसु
कीर्त्यतेहयमेधादिमहाक्रतुफलप्रदः ९१
तीर्थस्नानतपोदानजपयज्ञफलाधिकः ९२
स्नानंविभातेनियमेननद्यामनारतंमेषगतेरवौये

कुर्वंतियेऽस्मिन्नपिविप्रपूजांमद्दंडभाजोनहितेभवंति ९३
हत्वाहत्वाकिंकरौघंपुरोमेलुप्त्वालुप्त्वाचित्रगुप्तस्यलेख्यम्
स्नात्वास्नात्वामाधवेमासितीर्थेपूर्वान्पूर्वानुद्धरंतीहपापात् ९४
इदंभयच्छेदकरंनतस्मात्प्रकाशनीयंपरमंरहस्यम्
निर्वासहेतुर्नरकालयस्यममाधिकारक्षयकारणंतत् ९५
भागीरथीनर्मदाचयमुनाचसरस्वती
विशोकाचवितस्ताचविंध्यस्योत्तरतःस्थिताः ९६
गोदावरीभीमरथीतुंगभद्राचदेविका
तापीपयोष्णीविंध्यस्यदक्षिणास्तुप्रकीर्तिताः ९७
द्वादशैतामहानद्योनित्यंतेनावगाहिताः
वैशाखेविधिनास्नानंनद्यांयःप्रातराचरेत् ९८
सर्वाःसमुद्र
गाःपुण्याःसर्वेपुण्यानगोत्तमाः
सर्वेचायतनाःपुण्याःसर्वेपुण्यावनाश्रयाः ९९
तेनावगाहितादृष्टाःप्रणताबहुसेविताः
स्नानमर्द्धोदितेसूर्येवैशाखेनियतश्चरेत् १००

तस्यपुण्यंमहीदेवकश्चिद्वक्तुंनशक्यते
यदिवक्त्रसहस्राणांसहस्राणिभवंतिहि १०१
आयुश्चब्रह्मणास्वल्पंयदिस्याद्द्विजसत्तम
तदामाधवमासस्यफलंकथयितुंभवेत् १०२
महानिरयकर्षाग्निमाधवोमाधवोयथा
ब्रह्महत्यादिकंपापमगम्यागमनादिकम् १०३
कामाकामकृतंपापमेतिपातकमेवच
उपपापरहस्यंचसंकरीकरणंपरम् १०४
जातिभ्रंशकरंघोरमपात्रीकरणंतथा
मलावहंप्रकीर्णंचवाङ्मनःकायसंभवम् १०५
माधवोनिर्दहेन्मासोविधिनासमुपासितः
कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच १०६
वसेद्विष्णुपुरेश्रीमान्माधवेयोऽचयेद्धरिम् १०७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्ये
सप्तनवतितमोऽध्यायः ९७

अष्टनवतितमोऽध्यायः सूतउवाच-
एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यधर्मराजस्यभूसुरः पुनःपप्रच्छमासस्यमाधवस्यविधिंशुभम् १ ब्राह्मणउवाच-धर्मराजमहाभागसम्यग्गुह्यंप्रकाशितम्

माधवस्नानजंपुण्यंनराणांमुक्तिदंपरम् २ माधवंमाधवेमासिस्नात्वाप्रातःसमाहितः कथंसंपूजयेद्देवंकैःपुष्पैस्तद्विधिंवद ३
धर्मराजउवाच-
सर्वेषांपत्रजातीनांतुलसीकेशवप्रिया पुष्करादीनितीर्थानिगंगाद्याःसरितस्तथा ४
वासुदेवादयोदेवावसंतितुलसीदले सर्वदासर्वकालेषुतुलसीविष्णुवल्लभा ५ त्यक्त्वातुमालतीपुष्पंमुक्त्वाचसरसीरुहम्
गृहीत्वातुलसीपत्रंभक्त्यामाधवमर्चयेत् ६
तस्यपुण्यफलंवक्तुमलंशेषोऽपिनोभवेत्
अस्नात्वातुलसींछित्त्वादेवार्थंपितृकर्मणि ७
तत्सर्वंनिष्फलंयातिपंचगव्येनशुध्यति
दारिद्रय्दुःखभोगादिपापानिसुबहून्यपि ८
तुलसीहरतेक्षिप्रंरोगानिवहरीतकी
तुलसीकृष्णगौराख्यातयाभ्यर्च्यमधुद्विषम् ९
विशेषेणहरेर्भक्तोनरोनारायणोभवेत्
माधवंसकलंमासंतुलस्यायोऽचयेद्यतः १०
त्रिसंध्यंमधुहंतारंनास्तितस्यपुनर्भवः अलाभेपुष्पपत्राणामन्नाद्येनापिपूजयेत्

११
शालितंडुलगोधूमैर्यवैर्वापिहरिंसदा प्रातःस्नात्वाविधानेनमाधवेमाधवप्रिये १२
पितृदेवमनुष्यांश्चतर्प्पयेत्सचराचरम्
योऽश्वत्थमूलंवैसिंचेत्तोयेनबहुनासदा १३
कुर्यात्प्रदक्षिणांतंतुसर्वदेवमयंततः
योऽश्वत्थमर्चयेद्देवमुदकेनसमंततः
कुलानामयुतंतेनतारितंस्यान्नसंशयः १४
अलक्ष्मीःकालकर्णीचदुःस्वप्नोदुर्विचिंतितम्
अश्वत्थतर्प्पणात्तातसर्वदुःखंविलीयते १५
तर्पिताःपितरस्तेनतेनविष्णुःसमर्चितः योऽश्वत्थमर्चयेद्वीरोग्रहास्तेनैवपूजिताः १६
श्वेताश्वपुष्पाणितथाशमींचहुताशनंचंदनमर्कबिंबम्
अश्वत्थवृक्षंचसमालभेतततश्चकुर्यान्निजजातिधर्मान् १७
कंडूयनंचगोग्रासंस्नात्वापिप्पलतर्प्पणम्
कृत्वागोविंदपूजांचनसदुर्गतिमाप्नुयात् १८
त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांवैशाख्यांचदिनत्रयम्

सर्वाशक्तोपिविधिनानारीवापुरुषोपिवा १९
पूर्वोक्तनियमैर्युक्तःप्रातःस्नात्वाचशक्तितः
विमुक्तःपातकैःसर्वैःस्वर्गमक्षयमश्नुते २०
वैशाख्यामपिशक्त्यावाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश
त्रिरात्रमुत्थितःस्नात्वासकृच्चप्रयतःशुचिः २१
गौरान्वायदिवाकृष्णांस्तिलान्क्षौद्रेणसंयुतान्
दत्वाद्वादशविप्रेभ्यस्तेनैवस्वस्तिवाचयेत् २२
प्रीयतांधर्मराजोमेपितॄन्देवांश्चतर्प्पयेत्
यावज्जीवकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति २३
अयुतायुतंचतिष्ठेत्सस्वर्गलोकेयथासुखम्मामेवतुनपश्येत्सपूजितोऽखिलदैवतैः २४
पाकान्नोदककुंभादिपितृदैवततुष्टये
त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांपूर्णायांचदिनत्रयम् २५
योदद्याद्भक्तितोविप्रमहापापैःप्रमुच्यते
सुवर्णतिलपात्रैस्तुब्राह्मणाञ्छक्तितोऽन्वहम् २६
तर्प्पयेदुदपात्रैस्तुब्रह्महत्यांव्यप

ोहति
वैशाख्यांपौर्णमास्यांचसृष्टाःकमलयोनिना २७
तिलादेयाश्चभक्त्याचश्रेयःसंततिहेतवे
इहार्थेचपुरावृत्तंतदाकर्णयसुव्रत २८
फलंमाधवमासस्यपूर्णायांपरमाद्भुतम्
मेषसंक्रममारभ्यतिथयस्त्रिंशदुत्तमाः २९
सर्वयज्ञाधिकाःपुण्याःपुराणेषुप्रकीर्तिताः
विशेषतोऽपितास्तिस्रःपवित्राःपापिदुर्लभाः ३०
ततोपिपूर्णिमापुण्यामाधवीमाधवप्रिया
एषावाराहकल्पादितिथिराद्यामहाफला ३१
पुरानारायणेनास्यामादिदैत्यौविमोहितौ
हिरण्याक्षमधूविप्रपृथिवीचसमुद्धृता ३२
त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांपौर्णमास्यामयंविभुः
क्रमादेतत्त्रयंचक्रेशुक्लेऽस्मिन्मासिमाधवे ३३
ततःप्रभृतिविप्रेंद्रविशेषादेवपूर्णिमा कल्पादिःपावनाख्याताकर्मणःकल्पसाक्षिणी ३४
येनस्नानंनवैशाखेप्रातर्नियमशालिना किंतस्यजन्मनाविप्रनूनमात्मापकारिणा ३५ त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांपौर्णमास्यांविशेषतः

अपिसम्यग्विधानेननारीवापुरुषोऽपिच ३६
प्रातःस्नातःसनियमःसर्वपापैःप्रमुच्यतेस्नानदानार्चनश्राद्धक्रियापुण्यादिवर्जिता ३७
यस्यातीताचवैशाखीसनूनंनिरयालयः
नवेदेनसमंशास्त्रंनतीर्थंगंगयासमम् ३८
नदानंजलगोतुल्यंनवैशाखीसमातिथिः
जलधेनुंचयोदद्याद्वैशाख्यांविष्णुतत्परः ३९
त्रयाणामपिदेवानांचतुर्थोऽयविशेषतः
मातृहापितृहाचैवभ्रूणहागुरुतल्पगः ४०
जलधेनुंसमालोक्यमुच्यतेसर्वपातकैः
दशपूर्वान्परान्वंश्यान्नरकात्तारयंतिते ४१
जलधेनुंप्रयच्छंतिवैशाख्यांविधिनात्रयेशर्कराफलतांबूलमुपानत्करपत्रिकाः ४२
प्रयच्छंतिद्विजाग्र्येभ्योधन्यास्तेचात्रकीर्तिताः
मणिकोदककुंभांश्चपक्वान्नंहैमदक्षिणाम् ४३
यःप्रयच्छतिवैशाख्यांसोऽश्वमेधफलंलभेत् अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनम् ४४
ब्राह्मणस्यचसंवादंप्रेतैःसार्द्धंमहावने
ब्राह्मणोधनशर्मासीन्मध्यदेशेपुरानघ ४५
कुशाद्यर्थंवनंयातोददर्शेदमथाद्भुतम्

भीतोऽपश्यदसौप्रेतान्दुष्टांस्त्रीनतिदारुणान् ४६
ऊर्ध्वकेशान्सरक्ताक्षान्कृष्णदंतान्कृशोदरान्
कुर्वतोविविधारावान्धावतोपियतस्ततः ४७
तान्दृष्ट्वाभयसंत्रस्तोब्राह्मणोविद्रुतोजवात्
क्रंदमानास्ततस्तेपितमेवानुययुस्तदा ४८
सधर्ष्यमाणस्तैःप्रेतैरुवाचमधुरंवचः
धनशर्मोवाच-
केयूयंवःकुतोऽवस्थाजातेतिनिरयोचिता ४९
भयार्त्तमनुकंप्यंमांदुःखितंत्रातुमर्हथ
वैष्णवंबहुभृत्यंचनिःस्वंविप्रंवनागतम् ५०
भवतामपिसश्रेयोनूनंदास्यतिकेशवः
ब्रह्मण्योभगवान्विष्णुस्तुष्टोमय्यनुकंपया ५१
अतसीपुष्पसंकाशोविष्णुःपीतांबरोहरिः
यस्यश्रवणमात्रेणनाम्नोयातिमहातमः ५२
अनादिनिधनोदेवःशंखचक्रगदाधरः अक्षयःपुंडरीकाक्षःप्रेतमोक्षप्रदायकः ५३
यमउवाच-
नामश्रवणमात्रेणविष्णोस्तेपरितोषिताः पिशाचाःपुण्यभावस्थादयादाक्षिण्ययंत्रि

ताः ५४
प्रीणितास्तस्यवचसातदादिष्टेननोदिताः
इदमूचुर्द्विजंप्रेताःक्षुत्तृष्णापूरपीडिताः ५५
प्रेताऊचु-
दर्शनेनैवतेविप्रनामश्रवणतोहरेः
भावमन्यमनुप्राप्तावयंजातादयालवः ५६
अपाकरोतिदुरितंश्रेयश्चयोजयत्यपि
यशोविस्तारयत्याशुनूनंवैष्णवसंगमः ५७
रसायनमयीशीतापरमानंददायिनी
नानंदयतिकंनामवैष्णवामृतचंद्रिका ५८
अयंकृतघ्ननामास्तिद्वितीयोऽयविदैवतः
अवैशाखस्तृतीयोऽयत्रयाणामपिपापकृत् ५९
सदैवानुष्ठितानेनपापेनातिकृतघ्नता
तेनास्यकर्मजंनामकृतघ्नाख्यंव्यवस्थितम् ६०
सुदासइतिनाम्नायंशूद्रो
ऽभूत्पूर्वजन्मनि
कृतघ्नस्तेनपापेनप्राप्तोऽवस्थामिमांद्विज ६१
अतिपापिनिधूर्तेचगुरुस्वाम्यहितेऽपिच
निष्कृतिर्विद्यतेविप्रकृतघ्नेनास्तिनिष्कृतिः ६२
नानानिरयसंघातंशरीरैर्यातनाक्षमैः अनुभूयतांत्ववस्थामंत्यामेतांगतोद्विज ६३

अनेनान्नंसदाभुक्तमकृत्वादेवतार्चनम् अदत्वागुरुविप्रेभ्यस्तेनैवायंविदैवतः ६४
अयंदशसहस्राणांग्रामाणामीश्वरोनृपः हरिवीरइतिख्यातोनाम्नासीत्पूर्वजन्मनि ६५
रोषाहंकारनास्तिक्यैर्गुर्वाज्ञालंघनोद्यतः
अकृत्वैवमहायज्ञान्भुक्तवान्विप्रनिंदकः ६६
कर्मणातेनपापेनमहानरकसंकटम्
अनुभूयततःप्रेतोजातोनाम्नाविदैवतः ६७
अवैशाखस्तृतीयोऽहत्रयाणामपिपापकृत्
तेनमेकर्मजंनामब्राह्मणोऽहव्यवस्थितः ६८
मध्यदेशेभवंनाम्नागौतमोगोत्रतोऽप्यहम्
विप्रोवासपुरेवासीयज्वाऽसपूर्वजन्मनि ६९
मयाकेवलमेवैकंश्रौतमार्गानुसारिणा
उद्दिश्यमाधवंदेवंनस्नातंमासिमाधवे ७०
नदत्तंनहुतंकिंचिद्वैशाख्यांचाविशेषतः
नार्चितोमधुहातत्रतोषितानमनीषिणः ७१
मणिकोदककुंभैश्चनदानैःपितृदेवताः
तर्पितानतिलादत्ताःसक्षौद्रा
श्रोःत्रियेषुच ७२
नपुष्पफलतांबूलचंदनव्यजनांबरैः
विद्वांसोनार्चितास्तत्रपितृदैवततुष्टये ७३

मयानैकापिवैशाखीपूर्णापूर्णफलप्रदा स्नानदानक्रियापूजासुकृतैःपरिपालिता ७४ तनेमेवैदिकंकर्मसर्वंचैवतुनिष्फलम् ततोऽवैशाखनामाहंप्रेतोजातोऽस्मिसर्वतः ७५
एतत्तेसर्वमाख्यातंत्रयाणामपिकारणम् त्वंनोभवसमुद्धर्तापापाद्विप्रोसिवैयतः ७६
विमुक्तंब्रह्मतीर्थंचसाधवःपरमंयतः
तारयंतिमहापापान्निरयेभ्योऽपिसंश्रितान् ७७
गंगादिपुण्यतीर्थेषुयोनरःस्नातिसर्वदा
यःकरोतिसतांसंगंतयोःसत्संगमोवरः ७८
अथवाममपुत्रोऽस्तिधनशर्मेतिविश्रुतः तंगत्वाबोधयस्वामिन्नस्मदर्थेकृतोद्यमः
७९
कार्येसमुद्यमंकृत्वापरेषांसमुपस्थिते
पुष्कलंफलमाप्नोतियज्ञदानक्रियाधिकम् ८०
यमउवाच-
प्रेतवाक्यंतदाकर्ण्यधनशर्मातिदुःखितः
सतंजनकमाज्ञायपतितंनिरयेनिजम् ८१
आत्मानमभितोनिंदन्निदंवचनमब्रवीत्
धनशर्मोवाच-
अहंतवसुतःस्वामिन्गौतमस्यनिरर्थकः ८२
यस्तुपुत्रोननिस्तारंपितुःकुर्यादतंद्रि तः

आत्मानंपावयेन्नासावदाताद्रव्यवानिति ८३
धर्मोहिगहनोज्ञेयःप्रयत्नेनापिधीमता यथाममपिताचत्वमिमांप्राप्तोसिदुर्गतिम् ८४
यदाचसुखसंतानंनमत्तःप्राप्तवानसि
लोकयोःसुखसंतानेतथासतनयोमतः ८५
द्वौगुरूपुरुषस्येहपितामाताचधर्मतः
तयोरपिपिताश्रेयान्बीजप्राधान्यदर्शनात् ८६
किंकरोमिक्वगच्छामिकथंतातगतिस्तव
धर्मतत्त्वंनजानामिसंश्रयामिभवद्वचः ८७
प्रेतउवाच-
शृणुपुत्रवचःसत्यंभाविनोऽथस्यमेबलात्
अथपुण्येनकेनापिभवित्रीसुगतिर्मम ८८
मयाश्रौतानिकर्माणिकुर्वताकिलगर्वतः
अनादृतंगुरुवचोगुरुस्तत्रावमानितः ८९
गुरूणामपमानेनप्रहर्षक्रोधविस्मयैः पुण्यानिक्षयमायांतियशांसीवहिदुर्नयैः
९०
पौराणिकविधानेनकर्मश्रौताविरोधियत्
केवलंवैदिकंकर्मकृतमज्ञानतोमया ९१
पापेंधनदवज्वालापापद्रुमकुठारिका
कृतानैकापिवैशाखीविधिनापुत्रपूर्णिमा ९२
अव्रतायस्यवैशाखीसोऽवैशाखोभवेन्नरः
दशजन्मानिचततस्तिर्यग्योनिषुजायते ९३

चिरंभुक्त्वादुःखमंतेप्रेतःपर्यायतोभवेत्
लभतेमानुषंजन्मकथंचिदपिदुर्लभम् ९४
उपायंतेवदिष्यामिप्रेतमोक्षकरंपरम्
श्रुतवान्यदहंपूर्वजन्मनिस्वगुरोर्मुखात् ९५
गच्छपुत्रगृहंस्नात्वायमुनायांविधानतः
अद्यतःसर्वगतिदाकल्पाद्यासाप्युपागता
पश्चिमेऽहनिवैशाखीपितृदेवार्चनेहिता ९६
पानीयमप्यत्रतिलैर्विमिश्रंसहोदकुंभान्नफलानिभक्त्या
दद्यात्पितृभ्योभवतीहदत्तंश्राद्धंसदातेनसमासहस्रम् ९७
वैशाख्यांपौर्णमास्यांयोभोजयेद्भूमिदेवताः
सिक्थेसिक्थेभवेत्तृप्तिःपितॄणांयुगसंख्यया ९८
वैशाख्यांविधिनास्नात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश
पायसंसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः ९९
गौरान्वायदिवाकृष्णांस्तिलान्क्षौद्रेणसंयुतान्
दत्वादशभ्योविप्रेभ्यस्तेनैवस्वस्तिवाचयेत् १००
प्रीयतांधर्मराजेतिपितॄन्देवांश्चतर्पयेत्

यावज्जीवकृतंपापंतत्क्षणादेवनश्यति १०१
वैशाख्यांपौर्णमास्यांचसृष्टाःकमलयोनिना
तिलादेयाश्चभक्त्याचस्पृश्याःसर्वांगतोद्विज १०२
यस्तिलैर्यवसम्मिश्रैःस्नातिसर्वांगतस्तदा
तस्यब्रह्माचधर्मोऽत्रददातिवरमीप्सितम् १०३
प्रीतयेधर्मराजस्ययोदद्यादुदकुंभकान् सप्तसप्तकुलंतेनतारितंस्यान्नसंशयः १०४
त्रयोदश्यांचतुर्दश्यांपूर्णायांभक्तितत्परः
स्नात्वाजप्त्वातथाहुत्वादत्वासंपूज्यमाधवम् १०५
यत्फलंजायतेपुत्रतदस्माकंप्रयच्छभोः
नैतौपरिचितौप्रेतौहित्वास्वर्गतिमाश्रये १०६
एतयोरपिपापस्यह्यंतोयंसमुपस्थितः
यमउवाच-
तथेत्युक्त्वागतःसर्वंततश्चक्रेसवैद्विजः १०७
प्रीतःपरमयाभक्त्यावैशाख्यांस्नानदानकृत्
स्नातःसमुदितोभक्त्याप्राप्यमाधवपूर्णिमाम् १०८

दत्वाबहूनिदानानितेभ्यःपुण्यंददौपृथक् तत्क्षणादेवतेसर्वेविमानस्थादिवंययुः १०९
तत्पुण्यदानयोगेनमुदिताद्विजसत्तम धनशर्मापिविप्रेंद्र
श्रुःतिस्मृतिपुराणवित् ११०
भुक्त्वाभोगांश्चिरंकालंब्रह्मलोकमवाप्तवान्
एषापुण्यतमातस्माद्वैशाखीविश्वपावनी १११
कथ्यतेतुमयाविप्रसमासेनातिगौरवात् ११२
धन्यास्तएवकृतिनश्चतएवजातालोकेतएवपुरुषाःपुरुषार्थभाजः
येमाधवेमधुनिषूदनमर्चयंतिप्रातर्निमज्ज्यनियमेनविशुद्धचित्ताः ११३
योमाधवेमासिनरःप्रभातेस्नातःसमाराधयतेरमेशम्
यमैरुपेतोनियमैरशेषैर्वृतोऽपिनूनंसनिहंतिपापम् ११४
तैरेवकालोविजितस्तएवनरेषुधन्याविगतैनसस्ते
तएवगर्भेनविशंतिभूयोमज्जंतियेमाधवमासियुक्ताः ११५
समाधवोगर्जतियज्ञयोगात्तपःक्रियादानविधानयोगात्
यस्मिन्कृतंमासिकथंचिदल्पंपुण्यंपुनःस्यादिहकल्पतुल्यम् ११६

मज्जतोहिमनुजस्यमाधवेमाधवार्चनकृतेदिनोदये
तामसोपिजलबिंदुसंगमादंगमावहतिपावनंयतः ११७
तानिदेहमधिरुह्यदेहिनस्तावदेवविचरंत्यघानिच
यावदेतिनसमाधवाह्वयःश्रीरमारमणवल्लभोविराट् ११९
मेरुमंदरतुल्यानिपापान्युग्राण्यनेकशः
दहतेमाधवोमासःस्नातोमाधववल्लभः १२०
इदंसंक्षेपतःप्रोक्तंमयातेऽनुग्रहाद्द्विज
वैशाखस्नानमाहात्म्यंश्रोतुःपापक्षयंकरम् १२१
यस्तुश्रोष्यतिभक्त्यैनमितिहासंमयोदितम्
सोऽपिपापविनिर्मुक्तोनमामालोकयिष्यति १२२
ब्रह्महत्यादिपापानिबहुशोऽपिकृतान्यपि वैशाखस्यविधानेनतानिनश्यंतिनिश्चितम् १२३
त्रिंशत्पूर्वान्परांस्त्रिंशत्त्रिंशच्चैवपरावरान्
वैशाखेविधिनास्नातोनरकादुद्धरेत्पितॄन् १२४
एकतःसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसदक्षिणाः

एकतोमाधवोमासोनियमादनुपालितः १२५
यतोभगवतस्तस्यहरेरुत्कृष्टकर्मणः
प्रियोऽसौमाधवोमासःसर्वेभ्यःप्रवरोऽधिकः १२६
संशयंनोविधेहीतिमहीदेवकथंचन वैशाखंप्रतिवैमासंसमासाद्यन्मयोदितम् १२७
इहार्थेयत्पुरावृत्तंतदाकर्णयचाद्भुतम् अनाख्येयमपीदंतेकथयिष्येकथानकम् १२८ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्ये
अष्टनवतितमोऽध्यायः ९८

नवनवतितमोऽध्यायः
यमउवाच-
बभूवभूपतिःपूर्वंख्यातोनाम्नामहीरथः
पूर्वपुण्यफलावाप्तप्रभूतैश्वर्यसंपदः १
केवलंकामकलनाललनाललितस्थितः
तदेकव्यसनासक्तिर्नधर्मार्थव्यवस्थितः २
मंत्रिणिन्यस्यराज्यश्रीर्बुभुजेविषयान्नृपः
सकामिनीसहचरोराज्यकार्यपराङ्मुखः ३
नप्रजानधनंधर्मंनार्थंकार्यंचपश्यति
केवलंकामिनीकेलिकलनोचितवासनः ४
अथकालेनमहतापुरोधास्तस्यकश्यपः

वचःप्रोवाचतंधर्म्यमितिचेतस्यचिंतयत् ५
नवारयतियोमोहादधर्मान्नृपतिंगुरुः
सोपितत्पापभुक्तस्माद्बोधनीयःपुरोधसा ६
बोधितोऽप्यवजानातिसचेद्वाक्यंपुरोधसः
पुरोधास्तत्रनिर्दोषोराजास्यात्सर्वदोषभाक् ७
शृणुराजन्ममगुरोर्वचोधर्मार्थसंहितम्
अभिन्नार्थमुपेतार्थमिच्छारागादिवर्जितम् ८
अयमेवपरोधर्मोयद्गुरोर्वचसिस्थितिः
गुर्वाज्ञायालवोराज्ञामायुःश्रीसौख्यवर्द्धनः ९
नविप्रास्तर्पितादानैर्विष्णुर्नाराधितस्त्वया
नव्रतंनतपःकिंचिन्नतीर्थंहिकृतंत्वया १०
हरिनामत्वयाकामवशगेननचिंतितम् हात्वयाभीरुसंगत्यानविद्वत्संगतिःकृता
११
स्मरचामरवाहिन्योवल्लभाःकस्यनप्रियाः
किंतुताःपवनोल्लोलकदलीदलवच्चलाः १२
तरंगतरलैरर्थैर्भोगैर्भ्रूभंगभंगुरैः
मुहूर्तपेयैस्तारुण्यैर्नतृप्यंतेमहाशयाः १३
किंविद्ययाचतपसाकिंत्यागेननयेनवा किंविविक्तेनमनसास्त्रीभिर्यस्यहृतंमनः १४

एकएवसुहृद्धर्मोनिधनेष्वनुयातियः
सर्वमन्यच्छरीरेणसमंनाशंगमिष्यति १५
धर्मंशनैःसंचिनुयाद्वल्मीकमिवपुत्तिकाःधर्मेणहिसहायेनतमस्तरतिदुस्तरम् १६
अनिलोल्लासितोत्तालजलकल्लोलचंचलम् किंनजानासिराजेंद्रनृणांजीवितविभ्रमम्
१७
विनयोरत्नमुकुटःसत्यधर्मौचकुंडले
त्यागश्चकंकणोयेषांकिंतेषांजडमंडनैः १८
मृतंशरीरमुत्सृज्यकाष्ठलोष्टसमंभुवि
विमुखाबांधवायांतिधर्मस्तमनुगच्छति १९
गम्यमानेषुसर्वेषुक्षीयमाणेतथायुषि
जीवितेलुप्यमानेचकिमुत्थायनधावसि २०
कुटुंबंपुत्रदारादिशरीरंद्रव्यसंचयः पारक्यमध्रुवंकिंतुस्वीयेसुकृतदुष्कृते २१
यदासर्वंपरित्यज्यगंतव्यमवशेनते
अनर्थेकिंप्रसक्तस्त्वंस्वधर्मंनानुतिष्ठसि २२
अविश्राममनालंबमपाथेयमदेशिकम्
मृतःकांतारमध्वानंकथमेकोगमिष्यसि २३
नहित्वांप्रस्थितंकश्चित्पृष्ठतोऽनुगमिष्यति
सुकृतंदुष्कृतंचत्वांयास्यंतमनुयास्यति २४
श्रुतिस्मृत्युदितंकर्मकुलदेशोचितंहितम

्
धर्ममूलंनिषेवस्वसदाचारमतंद्रितः २५ परित्यजेदर्थकामौस्यातांचेद्धर्मवर्जितौ
धर्मेणप्राप्यतेसर्वमर्थकामादिकंसुखम् २६
इंद्रियाणांजयंयोगंसमातिष्ठेद्दिवानिशम्
जितेंद्रि
योहिशक्नोतिपथिस्थापयितुंप्रजाः २७
अतिप्रगल्भललनाकटाक्षचपलाश्रियः
विनयेप्रणिधानेनचिरंतिष्ठंतिभूभुजाम् २८
कामदर्पादिशीलानामविचारितकारिणाम्
आयुषासहनश्यंतिसंपदोमूढचेतसाम् २९
भूतिभिर्नष्टदृष्टाभिर्नृत्यंतेनमहाशयाः
नागताभिर्नयाताभिर्नदीभिश्चीयतेंबुधिः ३०
व्यसनस्यचमृत्योश्चव्यसनंकष्टमुच्यते व्यसन्यधोधोव्रजतिस्वर्गाम्यव्यसनीनृपः ३१
व्यसनानिदुरंतानिकामजानिविशेषतः त्यजतस्मान्महाराजकामंधर्मविरोधिनम् ३२ जडानामविवेकानामसुराणांदुरात्मनाम् भाग्यभोग्यानिराज्यानिसंत्यनीतिमतामपि ३३

नैवस्थिराणितानीहदुरितैरनुसेवितैः
विलीयंतेयथावह्निसंसर्गेणेंधनानिच ३४
गच्छतस्तिष्ठतोवापिजाग्रतःस्वपतोऽपिवा
नविचारपरंचेतोयस्यासौमृतएवसः ३५
उपदेष्टाश्रुतवतांगुरुरित्युच्यतेयतः
किंतुत्वासन्नविपदामुपदेशाःशिरोरुहाः ३६
विषयज्वरमुत्सृज्यसमयास्वस्थयाधिया
युक्त्याचव्यवहारिण्यास्वार्थःप्राज्ञेनसाध्यते ३७
अशुभाच्चलितंयातिशुभंतस्मादपीतरम्
जंतोश्चित्तंचशिशुवत्तस्मात्तच्चालयेद्बलात् ३८
उपधार्यमतिंराजन्वृद्धानांधर्मदर्शिनाम्
नियच्छेत्परयाबुद्ध्याचित्तमुत्पथगामियत् ३९
नधनान्युपकुर्वंतिनमित्राणिनबांधवाः
नहस्तपादचलनंनदेशांतरसंगतम् ४०
नकायक्लेशवैधुर्यंनतीर्थायतनाश्रयः
केवलंतन्मनस्कस्यजपेनासाद्यतेपदम् ४१
विषयेवर्तमानस्यतस्माच्चित्तस्यसंयमे
यत्नंकुर्याद्बुधोराजन्ध्रुवंयंतेववाजिनाम् ४२
तत्तत्कुर्याद्यतोराजन्भवतायेनवंचितः मुनिभिश्चफलैस्तैस्तैरतोप्याकर्णयाधुना ४३

मुह्यतापिमनुष्येणप्रष्टव्याःसुहृदोबुधाः
तेचपृष्टायथाब्रूयुस्तत्कर्त्तव्यंयथोचितम् ४४
सर्वोपायेनकर्त्तव्योनिग्रहःकामकोपयोः
श्रेयोऽथिनायतस्तौहिश्रेयोघातार्थमुद्यतौ ४५
कामोहिबलवान्राजञ्छरीरस्थोरिपुर्महान्
नतस्यवशगोभूयाज्जनःश्रेयोभिलाषुकः ४६
यःकामोदेवदेवेनपुरातेनैवशूलिना
ललाटवह्निनादग्धःकृतोनंगइतिस्थितिः ४७
यदावांछत्यसौनारींनिहंतुंसमनोभवः पुंसांकायंसमाश्रित्यस्वरूपंदर्शयत्यसौ
४८
चिंत्यमानस्यवैपुंसोनार्यारूपंपुनःपुनःतमदृष्टंसमाश्रित्यनरमुन्मादयत्यसौ ४९
तथैवोन्मादयत्येषयोषिदंगंनसंशयः
स्मरःसंस्मरणान्नामजातंतस्यततोनृप ५०
यादृशस्तादृशोरंगोवस्त्रंवीरसमाश्रयेत् आत्मतेजःप्रकाशात्सोऽश्रुधारापेयतांव्रजेत् ५१
नार्यारूपंसमारुह्यधीरंतमपिमोहयेत् पुरुषंतुसमाश्रित्यद्रावयत्येषयोषितम् ५२
सएवसहजोराजन्नशरीरीशरीरगः शरीरकस्यापिविभोकथंपापंविधीयते ५३

यंप्राप्यातिपवित्राणिपंचगव्यहवींषिच अशुचित्वंक्षणंयांतिकोऽन्यस्यादशुचिस्ततः ५४
जिघ्रन्नपिस्वदुर्गंधंपश्यन्नपिमलंस्वकम्
नविरज्यतिलोकोऽयपीडयन्नपिनासिकाम् ५५
हृद्यान्नमन्नपानानियंप्राप्यसुरभीणिच
अशुचित्वंप्रयांत्याशुकोऽन्यस्यादशुचिस्ततः ५६
यस्योदरगतंचान्नंस्वंहिरूपंपरित्यजेत्
कृमिमिश्रममेध्यत्वंशीघ्रंप्रज्ञायतेकिल ५७
तथापिदेहेभूपालनिजरूपंपरित्यजेत् शुनतांयातिवैपश्चात्कृमिदुर्गंधिसंकुले ५८
जायंतेतत्रवैयूकाःकृमयोवानसंशयः
सकृमिःकुरुतेस्फोटंकंडूश्चपरिदारुणः ५९
व्यथामुत्पादयेद्भूयःसर्वांगंपरिचालयेत्
नखाग्रैर्घृष्यमाणासाकंडूःशांताप्रजायते ६०
तद्वत्सुखंभवत्येवसुरतस्यनसंशयः
भुंजत्येवंरसान्मर्त्यःसुभक्षान्पिबतेपुनः ६१
तत्रस्थंपचतेवह्निरपानेपातयेन्मलम् सारभूतोरसस्तत्रउद्रिक्तस्तुप्रजायते

६२
निर्मलःशुद्धवीर्यस्तुब्रह्मस्थानंप्रयातिच
आकृष्टःससमानेननीतस्तेनापिवायुना ६३
स्थानंनलभतेवीर्यंचंचलत्वेनवर्तते
प्राणिनांहिकपालेषुकृमयःसंतिपंचवै ६४
द्वावेतौकर्णमूलेतुनेत्रस्थानेततःपुनः
कनिष्ठांगुलिमानेनरक्तपुच्छाश्चभूपते ६५
नवनीतस्यवर्णेनकृष्णपुच्छानसंशयः
तेषांनामानिभद्रं तेमत्तोनिगदतःशृणु ६६
पिङ्गलीशृंगलीनामद्वौकृमीकर्णमूलयोः
शृंगलीजंगलीचान्यौनेत्रयोरंतरस्थितौ ६७
कृमीणांशतपंचाशत्तादृग्भूतानसंशयः ललाटांतःस्थिताःसर्वेराजिकायाःप्रमाणतः ६८
कपालरोगिणःसर्वेविकुर्वंतिनसंशयः
अन्यमेवंप्रवक्ष्यामिप्राजापत्योमहाकृमिः ६९
सतंडुलप्रमाणेनतद्वद्वर्णेनसंशयः
केशद्वयंमुखेतस्यविद्यतेशृणुभूपते ७०
प्राणिनांसक्षयाबुद्धिस्तत्क्षणाद्धिनसंशयः
स्वस्थानेसंस्थितस्यापिप्राजापत्यस्यवैमुखे ७१
तद्वीर्यंरसरूपेणपततेनात्रसंशयः
सुखेनपिबतेवीर्यंतेनमत्तःप्रजायते ७२

तालुस्थानंप्रभेद्यैवचंचलत्वेनवर्त्तते
इडाचपिंगलानाडीसुषुम्नातत्रसंस्थिताः ७३
स्वबलेनापितस्यैवकंपितानाडिकाक्षणम्
कामकंडूर्भवेद्राजन्सर्वेषांप्राणिनांकिल ७४
नरस्यस्फुटतेलिगंनार्यायोनिश्चभूपते
स्त्रीनरौचप्रमत्तौतौगच्छतःसंगमंततः ७५
कायेनकायंसंघृष्यमैथुनेनहिजायते
क्षणमात्रंसुखंतत्रपुनःकंडूश्चतादृशी ७६
सर्वत्रदृश्यतेवीरभावएवंविधःकिल
विरसःपरिपाकोऽयविषयस्यनसंशयः ७७
धर्मएवपुनःश्रेयान्विधिनासमनुष्ठितः
धैर्यमालंब्यचततोधर्ममेवसमाचर ७८
श्वासएषचपलःक्षणमध्येयोगतागतशतानिविधत्ते
जीवितंतनुभृतांतदधीनंकःसमाचरतिधर्मविलंबम् ७९
दशमीमपियातस्यचेतोनाद्यापिभूपते विषयेभ्योनिषिद्धेभ्योहाहानविरमेच्चलम् ८०
नजातुकामःकामानामुपभोगेनशाम्यति
हविषाकृष्णवर्त्मेवभूयएवाभिवर्द्धते ८१
पुंश्चल्यापहृतंचित्तंकश्चान्योमोचितुंक्षमः
आत्मारामेश्वरमृतेभगवंतंचमाधवम् ८२
तस्मात्सर्वंनिष्फलत्वंप्रयातंकामकश्मल

ात्
वयस्तेऽप्यधुनाभूपसमाचरहितंनिजम् ८३
वदाम्यहंतवनृपहितंसर्वोत्तमोत्तमम्
पुरोहितोयतस्तेऽहसदसत्कर्मभागपि ८४
एकतःसर्वपुण्यानिपापनाशायपापिनाम्
एकतोमाधवेमासोमाधवस्यप्रियःसदा ८५
ब्रह्महत्यासुरापानंस्तेयंगुर्वंगनागमःमहांतिपातकान्येवकीर्तितानिमुनीश्वरैः
८६
तत्रयन्मनसाकायेव्रतेनापिकृतंनरैः
नाशयेन्माधवोमासःसर्वंपापतमोमहत् ८७
दिवाकरइवध्वांतंनाशयेन्नृपसर्वशः
तथाश्रीमाधवोमासस्तमाचरविधानतः ८८
आजन्मनोऽपिविहितानिमहांतिराजन्घोराणितानिदुरितानिविहायमर्त्याः
वैशाखमासविहिताचरणप्रभावपुण्येनतेहरिपुरंमुदितालभंते ८९
यद्येकमपिवैशाखमाचरंतिविधानतः
भावतःपापिनोऽप्यतेप्रयांतिहरिमंदिरम् ९०
तस्मात्त्वमपिराजेंद्र मासेऽस्मिन्माधवेधुना प्रातःस्नात्वाविधानेनसमर्चयमधुद्विषम् ९१
तंडुलस्ययथाचर्मयथाताम्रस्यकालिमा नश्यंतिक्रिययावीरपुरुषस्यतथामलः ९२ जीवस्यतंडुलस्येवसहजोऽपिमलोमहान्

नश्यत्येवनसंदेहस्तस्मात्कर्मोदितंकुरु ९३
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्ये
नवनवतितमोऽध्यायः ९९

शततमोऽध्यायः
श्रीराजोवाच-
क्षीरोदजलतुल्याभिःशीतलामलदृष्टिभिः
तथ्याभिश्चविचित्राभिस्त्वयागीर्भिःप्रबोधितः १
असागरोत्थंपीयूषमद्रव्यंव्यसनौषधम्
त्वयाहंपायितःसौम्यभवरोगनिवारणम् २
हर्षप्रदोनृणांपापहानिकृज्जीवनौषधम्
जरामृत्युहरोविप्रसद्भिःकिलसमागमः ३
यानियानिदुरापानिवांछितानिमहीतले प्राप्यंतेतानितान्येवसाधूनामेवसंगमात् ४
यःस्नातःपापहरयासाधुसंगमगंगया
किंतस्यदानैःकिंतीर्थैःकिंतपोभिःकिमध्वरैः ५
निमज्ज्योन्मज्जतान्नॄणांभवाब्धौपरमायनम्
संतोधर्मविदःशांतानौर्दृढेवाप्सुमज्जताम् ६

योमेभावःपुराह्यासीत्कामैकसुखलालसः दर्शनाद्वचनात्तेऽद्यविपरीतोऽभवद्विभो ७ एकजन्मसुखस्यार्थेसहस्राणिविलोपयेत् प्राज्ञोजन्मसहस्राणिसंचिनोत्येकजन्मना ८
हाहाकामरसास्वादसुखलालसचेतसा
मयामूढेननकृतंकिंचिदात्महितंद्विज ९
अहोमेमनसोमोहोयेनात्मायोषितांकृते
पातितोव्यसनेघोरेदुःखोदर्केदुरत्यये १०
भगवन्परितुष्टोऽस्मिबोधितोवचनेनते
उपदेशप्रदानेनमामुद्धर्तुमिहार्हसि ११
पुराचरितपुण्योऽहभवताबोधितोऽस्मियत्
त्वत्पादरजसावापिविशेषादपिपावितः १२
विधिंमाधवमासस्यब्रूहिमेवदतांवर
सर्वपापक्षयकरोयस्त्वयापरिकीर्तितः १३
किंदानंतत्रकिंस्नानंकोदेवोनियमास्तुके
एतदाचक्ष्वविप्रर्षेदुरितोत्तारणायमे १४
यमउवाच-
इत्येवमुक्तोभगवान्कश्यपःसदयानिधिः प्रोवाचवचनंविप्रधर्म्यंविश्वहितंशुभम् १५
कश्यपउवाच-
पूर्वापरसमाधानक्षमबुद्ध्य्चातेनृप पृष्टंप्राज्ञेनवक्तव्यंनाधमेपापमानसे १६
पापप्रवृत्तस्यतथादत्वाभूपशुभांमतिम्

विद्यादानफलंसम्यक्प्राप्यतेनात्रसंशयः
१७
नापृष्टःकस्यचिद्ब्रूयान्नचान्यायेनपृच
्छतः
जानन्नपिहिमेधावीजडवल्लोकमाचरेत् १८
विदुषामपिशिष्याणांपुत्राणांचक्रियावता
म्
अपृष्टमपिवक्तव्यंश्रेयःश्रद्धावतांहित
म् १९
सांप्रतंशुद्धहृदयोजातस्त्वंवचनान्मम
पुराचरितपुण्येनकेनापिचमहीपते २०
पापावस्थंशरीरंतद्गतंतवममाश्रयात्
श्रवणाद्धर्मशास्त्रस्यधर्मावस्थंतुतेऽ
भवत् २१
पापावस्थमधर्माख्यंधर्मज्ञानविवर्जितम्
अपरंसद्व्रतंयद्धिविज्ञेयंतद्धिधार्मिक
म् २२
धर्माधर्मोपभोगायतत्तृतीयमतींद्रि यम्
तत्त्रिभेदंशरीरंहिधर्म्मविद्भिरिहोच्य
ते २३
यावताधर्मभोगश्चमुक्तिश्चैतत्त्रिभेदकम
्
पापावस्थंशरीरंतत्पापसंज्ञंतदुच्यते २४
इदानींगुरुभक्तिंचकुर्वतश्चवचोमम
शृण्वतोधर्मरूपंतुशरीरंतेव्यवस्थितम् २५
तेनैवशुद्धिरमलाजाताधर्मक्रियोचिता

दैवेनदेहिनांनामचेतांसिचरितानिच २६
शरीराणिचपुष्यंतिकालेकालेविपर्ययम्
सांप्रतंभवतश्चेतोनूनंधर्मेप्रवर्तते २७
तेनत्वांकारयिष्यामिमाधवस्नानमुत्तमम्
यमउवाच-
ततस्तुकारितस्तेनकश्यपेनपुरोधसा २८
सनृपोमाधवेमासिस्रानंदानंचपूजनम्
यथादृष्टंपुराशास्त्रेवैशाखस्नानजंविधिम् २९
समुनिःप्रत्युवाचासौभूपायचयथोदितम्
श्रावितःस्तोत्रसारंचपाठितोहरिमेधसः ३०
श्रुतेयस्मिन्नधीतेचससम्यक्फलमाप्नुयात् ३१
सकारितस्तेनविशुद्धभावोराजापिचक्रेविधिवत्तदानीम्
श्रीमाधवेमासिविधानमीड्यंततोयथाकर्णितमादरेण ३२
प्रातःस्नानंचपाद्यंचह्यर्घंचहरिपूजनम्नैवेद्यंभक्तिभावेनचकारसनृपोत्तमः ३३
दानंयथानियमपालनमादरेणवैशाखमादिविदधातिविधानमेवम्
योभक्तितोऽन्वहमसौप्रतिवर्षमेवंकृत्वाप्रयातिहरिधाममहीसुराग्र्यः ३४
अथेतरेषुमासेषुकामिनीकुचकेलिवान्
भोगैकलालसोभूयोभवत्येवंयथारुचि ३५
नधर्मनियमंराजकार्येषुनविचारणम्

करोतिकामवशगोहित्वामासंसमाधवम् ३६
महतामपिविप्राग्र्यदुर्निवार्योमनोभवः
शरीरसहजोनूनमनादिर्वासनाक्रमः ३७
केशकज्जलशालिन्योदुःस्पर्शालोचनप्रियाःयस्मादग्निशिखानार्योदहंतितृणवन्नरम् ३८
घोरःशत्रुःशरीरस्थःपुंसांकामोयथोचितम्
मोहधूममयःपापोनकेषामंधकारितम् ३९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्येशततमोऽध्यायः १००

एकोत्तरशततमोऽध्यायः
यमउवाच-
अथकालकटाक्षेणलक्षितोनृपतिस्तदा
मृतोऽतिरतिसेवोत्थक्षयक्षीणकलेवरः १
नीयमानोयमगणैस्ताड्यमानोमुहुर्मुहुः
क्रन्दमानोमहारावान्सस्मरन्निजपातकम् २
विष्णुदूतैःसमागम्यताडयित्वाममानुगान्
धर्मवानयमित्युक्त्वाविमानमथरोपितः ३
नीतोहरिपुरंभूपःस्तूयमानोऽप्सरोगणैः
प्रातःस्नानेनवैशाखमासस्यक्षीणपातकः ४
अथधर्मविहीनोऽयमितिमत्वाचतैःपुनः
देवदूतैर्निदेशेनविष्णोर्भूमिपतिस्तदा
अदूरादेवनिरयवर्त्मनाससमाहितः ५
सगच्छन्नपिशुश्रावजीवानांक्रंदतांपुनः
निरयेपच्यमानानामारावंविविधंतदा ६

पापिनांक्वथ्यमानानामाक्रंदमतिदारुणम्
श्रुत्वाविस्मयवान्विप्रराजाभूदतिदुःखितः ७
प्रोवाचदूताःकिमयमाक्रंदोदारुणःश्रुतः
पुनर्नश्रूयतेतन्मेकारणंवक्तुमर्हथ ८
दूताऊचु-
जंतवस्त्यक्तमर्यादाःपापास्त्वाचारवर्जिताः
निरयेषुचघोरेषुतामिस्रादिषुपातिताः ९
कृतपातकिनस्त्वत्रप्राणत्यागादनंतरम्
याम्यंपंथानमाश्रित्यदुःखमश्नंतिदारुणम् १०
यमस्यपुरुषैर्घोरैःकृष्यमाणाइतस्ततः
अंधकारेनिपतिताभक्ष्यंतेह्यतिदारुणैः ११
श्वभिःशृगालैःक्रव्यादैःकाककंकबकादिभिः अग्नितुंडैर्वृकव्याघ्रैर्भुजगैर्वृश्चिकादिभिः १२
अग्निनादाह्यमानाश्चतुद्यमानाश्चकंटकैःक्रकचैःपाट्यमानाश्चपीड्यमानाश्चतृष्णया १३
क्षुधयाबाध्यमानाश्चघोरैर्व्याधिगणैस्तथा
पूयशोणितगंधेनमूर्छ्यमानाःपदेपदे १४
क्वाथ्यंतेचक्वचित्तैलैस्ताड्यन्तेमुशलैःक्वचित्
आयसीषुप्रपच्यंतेशिलासुक्वचिदेवच १५

क्वचिद्वांतमथाश्नंतिक्वचित्पूयमसृक्क्वचित्
क्वचिद्विष्ठांक्वचिन्मांसंपूतिगंधिषुदारुणम् १६
कृमिभिर्भक्ष्यमाणाश्चवह्नितुंडैःक्वचित्क्वचित्
केशशोणितमांसासृग्वसास्थिनिकरेषुच १७
अस्थिताःकुणपाःकीर्णाःकृमिभिर्भक्षिताःस्फुटम्
काककंकमहागृध्रवदनैर्ध्वंसितेषुच १८
शिवदुर्गंधनीरंध्रसंघट्टशतकोटिषु
करपत्रशिलापत्रतप्तनिस्तैलकेषुच १९
लोहतैलवसास्तंभकूटशाल्मलसद्मसु
क्षुरकंटककीलोग्रज्वालास्तंभविभातिषु २०
तप्तंवैतरणीपूयपूरितेषुपृथक्पृथक्
असिपत्रवनोत्कृत्तनरनारीस्तनेषुच २१
घोरांधकारग्रहणदारुणेषुमुहुर्मुहुः
पापच्यमानाःक्रंदंतोदारुणैर्विविधैर्वधैः २२
कंठेषुबद्धपाशाश्चभुजगावेष्टिताःक्वचित्
पीड्यमानास्तथायंत्रैःकृष्यमाणाश्चजानुभिः २३
भग्नपृष्ठशिरोग्रीवाःस्तब्धकंठाःसुदारुणाः
कूटागारेभ्राम्यमाणाःशरीरैर्यातनाक्षमै

ः २४
पीड्यंतेपापिनोराजन्क्रंदमानाविकर्मिणःसहितंविषयास्वादैःक्रंदनंतैर्विधीयते २५
भुज्यतेचकृतंपूर्वमेतत्सर्वैश्चजंतुभिःपरस्त्रीषुकृतःसंगःप्रीतयेदुःखदोहिसः २६
मुहूर्तविषयास्वादोजातोऽनेकाब्ददुःखदः वपुषस्तवराजेंद्रप्रातःस्नानस्यमाधवे २७
विधिनापावनस्यैतेप्राप्यस्पर्शंचमारुतःलब्धसौख्याःक्षणंजातामहसाप्यायितास्तव २८
आक्रंदरहितास्तेनजातास्तेनिरयेस्थिताः नामापिपुण्यशीलानांश्रुतंसौख्यायकीर्तितम् २९
जायतेतद्वपुस्पर्शवायुस्पर्शःसुखावहः
यमउवाच-
इतिदूतवचःश्रुत्वासराजाकरुणानिधिः ३०
प्रत्युवाचहतान्दूतान्विष्णोरद्भुतकर्मणः
कोमलंहृदयंनूनंसाधूनांनवनीतवत् ३१
वह्निसंतापसंतप्तंतद्यथाद्रवतिस्फुटम् राजोवाच-
नार्तंजंतुमहंहित्वापीडितुंगंतुमुत्सहे ३२
तंपापिष्ठंधिगार्तानामार्तिंशक्तोनहंतियः

मदंगसंगमोच्छिष्टवायुस्पर्शेनतेयदि ३३
जंतवःसुखिनोजातास्तस्मात्तत्रनयंतुमाम्पवित्रयंतिजननीमवनीमपितेनराः ३४
परतापच्छिदोयेतुचंदनाइवचंदनम्
परोपकृतयेयेतुपीड्यंतेकृतिनोहिते ३५
संतस्तएवयेलोकेपरदुःखविदारणाः
आर्तानामार्तिनाशार्थंप्राणायेषांतृणोपमाः ३६
तैरियंधार्यतेभूमिर्नरैःपरहितोद्यतैः
मनसोयत्सुखंनित्यंतत्स्वर्गोनरकोपमः ३७
तस्मात्परसुखेनैवसुखिनःसाधवःसदा
वरंनिरयपातोऽत्रवरंप्राणवियोजनम् ३८
नपुनःक्षणमार्तानामार्तिनाशमृतेसुखम्
दूताऊचु-
जंतवोनिरयेघोरेपच्यंतेतेत्रपापिनः ३९
स्वकर्मैवोपजीवंतिमोहस्थानंनविद्यते यैर्नदत्तंनचहुतंतीर्थेस्नानंनवाकृतम्
४०
पुनर्नोपकृतंभक्त्यासुकृतंनकृतंपरम्
नेष्टंनतप्तंनोजप्तंयैर्नहृष्टतयानृप ४१
परस्मिन्निहघोरेषुपच्यंतेनिरयेषुते
दुःशीलायेदुराचाराविहाराहारनिंदिताः ४२
परापकारिणःपापकारिणोदुर्विहारिणः विदारिणोहिमर्मोक्त्यापापाःपरहृदांहिये ४३
निरयेतेविपच्यंतेयेपरस्त्रीविहारिणः

एहिनूनंमहीपालगच्छामोहरिमंदिरम् ४४
नतेपुण्यवतायुक्तमिहस्थातुमतःपरम्
राजोवाच-
यद्यहंसुकृतीदूताःकस्मादस्मिन्महाभये ४५
नारकेपथिवानीतःकिंवामेसुकृतंपरम्
मयापिनकृतंतादृक्सुकृतंकामशालिना ४६
कथंपुरिहरेर्गंतासंशयानोऽहमस्मिवै
दूताऊचु-
सुकृतंनकृतंसत्यंत्वयाकामवशात्मना ४७
नेष्टंयज्ञैर्नवायज्ञावशिष्टंभवताशितम्किंतुमाधवमासेयद्विधिनावत्सरत्रयम् ४८
प्रातःस्नात्वागुरुवचःप्रेरितेनपुरात्वया
भक्त्यासंपूजितोविष्णुर्विश्वेशोमधुसूदनः ४९
महापापातिपापौघनिहंताभक्तवत्सलः
सर्वधर्मैकसारेणतेनैकेननरेश्वर ५०
नीयतेपुण्यभवनंपूज्यमानोमरुद्गणैः
महतामपिपापानांनिहंतामाधवोऽचितः ५१
तथैवमाधवोमासोमर्त्यानांविधिनोदितः
यथैवविस्फुलिगेनज्वाल्यतेतृणसंचयः ५२
प्रातःस्नानेनवैशाखेतथाघौघोऽपिदह्यते
तावद्वपुषिपापानिप्रभवंतिमहान्त्यपि ५३
यावन्नमाधवेमासितीर्थेमज्जतिचोषसि
वैशाखेमासियोयुक्तोयथोक्तनियमैर्नरः ५४
हरिभक्त्यैवपापौघैर्मुक्तोऽच्युतगृहंव्

रजेत्
आजन्मनोहिसुकृतंयत्त्वयानपुराकृतम् ५५
तेनत्वंनिरयस्थानमार्गंनीतोनरेश्वर
अथभूमिपतेतूर्णमस्माभिस्तुमरुद्गणैः ५६
स्तूयमानोविमानेनगच्छगोविंदमंदिरम् ५७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्ये

एकोत्तरशततमोऽध्यायः १०१ द्व्युत्तरशततमोऽध्यायः
यमउवाच-
ततस्तुकरुणावार्धिस्तेषांशोकेनपीडितः
भूपतिःश्रीहरेर्दूतान्विनयेनाहवाडव १
एश्वर्यस्याभिजात्यस्यगुणानांसुकृतस्यचसंतःफलंहिगण्यंतेयद्भीतपरिरक्षणम् २
यद्यस्तिसुकृतंकिंचिन्ममतेनैवजंतवः
स्वर्गेगच्छंतुमुक्तौघाःस्थानेतेषांवसाम्यहम् ३
एवंभूपवचःश्रुत्वातस्यसत्यवतोहिते
ध्यायंतःसत्यमौदार्यमब्रुवंस्तेवचोनृपम् ४
दूताऊचु-
अनेनतवकारुण्यकर्मणावचसानृप
बभूववृद्धिर्धर्मस्यसंचितस्यविशेषतः ५
स्नानंदानंजपोहोमस्तपोदेवार्चनादिकम्

कृतंयन्माधवेमासितदनंतफलंविदुः ६
स्वर्गेयज्वाचदाताचक्रीडतेत्रिदशैःसह
वापीषुहेमपद्मासुकल्पवृक्षतलेऽपिच ७
गीयमानोमुदंयातिगीर्वाणरमणीगणैः
जलान्नदानतोलोकंलभतेवारुणंशुभम् ८
कुलानिहेलयासप्तसंतारयतिगोप्रदः
हयंदत्वारवेर्लोकंयातिविद्याप्रदोनरः ९
ब्रह्मलोकंतथाहेमदानाद्यातिसुरालये
योददातितथाकन्यांविष्णुलोकंसगच्छति १०
माधवेमासियःस्नात्वादत्वासंपूज्यमाधवम्
अवाप्यसकलान्कामान्प्रयातिपदमव्ययम् ११
एकतोऽपितपोदानक्रतुसुत्यादिकाःक्रियाः
एकतोविधिवन्मासोमाधवश्चरितोमहान् १२
तस्यमाधवमासस्यदिनैकस्यापिभूपते
कृतंयत्सुकृतंतत्तेसर्वदानाधिकंपुरा १३
कारुण्येनदिनैकस्यपुण्यंदेहिधरापते
निरयेपच्यमानेभ्योदुःखितेभ्योदयानिधे १४
नदयासदृशोधर्मोनदयासदृशंतपः
नदयासदृशंदानंनदयासदृशःसखा १५
पुण्यदःपुण्यमाप्नोतिनरोलक्षगुणंसदा
कारुण्येनविशेषात्तेधर्मवृद्धिस्ततोभवेत् १६
दुःखितानांहिभूतानांदुःखोद्धर्त्तानरोहियः
सएवसुकृतीलोकेज्ञेयोनारायणांशजः १७
वैशाखेमासिपूर्णायांस्नानदानादिकंत्वया

यत्तीर्थेविहितंवीरसर्वाघविनिषूदनम् १८
तदेभ्योदेहिविधिवत्कृत्वासाक्ष्येहरिंप्रभुम्
त्रिवाचिकंचनिरयाद्येनामीस्वर्गमाप्नुयुः १९
कपोतार्थंस्वमांसानिकारुण्येनपुराशिबिःदत्वादयानिधिःस्वर्गेराजतेकीर्तिवारिधिः २०
दधीचिरपिराजर्षिर्दत्वास्थिचयमात्मनः
त्रैलोक्यकौमुदींकीर्तिंलब्धवान्स्वर्गमक्षयम् २१
सहस्रजिच्चराजर्षिःप्राणानिष्टान्महायशाः
ब्राह्मणार्थेपरित्यज्यगतोलोकाननुत्तमान् २२
नस्वर्गेनापवर्गेऽपितत्सुखंलभतेनरः यदार्तजंतुनिर्व्वाणदानोत्थमितिनोमतिः
२३
सर्वेषुदातृजातेषुपुराजातोसिभूपते
कर्मणानेनसंख्यासुधीरधैर्यंनियोज्यच २४
दृष्ट्वातवधियंधर्मदयादानंसुनिश्चलम्
अस्माभिरपितूत्साहःक्रियतेधर्म्मवादिभिः २५
यदितेरोचतेराजन्नविलंबतयाततः
तदेभ्योदेहितत्पुण्यंयातनादुःखदाहकम् २६
इत्युक्तःसतदादेवंकृत्वासाक्ष्येगदाधरम

्
तेभ्यस्त्रिवाचिकंपुण्यंदयावान्विधिनाददौ २७
दत्तेमाधवमासस्यतस्मिन्नेकदिनोद्भवे
स्वकृतेजंतवोयाम्ययातनापरिवर्जिताः २८
विमानवरमारूढाःसर्वेतेत्रिदिवंययुः
प्रणमंतःस्तुवंतश्चपश्यंतस्तंप्रहर्षिताः २९
नृपेणदत्तंतदवाप्यपुण्यंवैशाखमासैकदिनाभिजातम्
सर्वेययुस्तेनरकाद्विमुक्तादिवंविमानाधिगताहिचित्रम् ३०
नूनंविचित्रोभुविभूतवर्गःसंभूतभावोबहुधाविचित्रः
तथाविचित्रोऽखिलकर्मयोगस्तत्कर्मशक्तिप्रचयोविचित्रः ३१
संस्तूयमानोमुनिदेवसंघैर्यस्तद्विशेषाधिकलब्धपुण्यः
परंपदंयोगिवरैरलभ्यंययौजगन्नाथगणाभिवंद्यः ३२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमासमाहात् म्ये
द्व्युत्तरशततमोऽध्यायः १०२

त्र्युत्तरशततमोऽध्यायः

यमउवाच-
एतन्माधवमासस्यसमासात्किंचिदीरितम् माहात्म्यंपूर्णिमायाश्चविशेषाद्द्विजसत्तम १
वैशाखमासेमधुसूदनस्यप्रियंयएनंपठतीतिहासम्
सयातिकृष्णालयमाशुपूतःकल्पाननेकानिहमोदतेच २
धन्यंयशस्यमायुष्यमिदंस्वस्त्ययनंमहत्
स्वर्ग्यंश्रीदंसौमनस्यंप्रशस्यमघमर्षणम् ३
इदंमाधवमासस्यमाहात्म्यंमाधवप्रियम्
चरित्रंभूपतेस्तस्यसंवादंचावयोरपि ४
श्रुत्वापठित्वाविधिवदनुमोद्यमनःप्रियम्
भवेद्भक्तिर्भगवतिययास्यात्पापसंक्षयः ५
अथगच्छमहीदेवदेवलोकाद्यथेच्छया निपात्यभुविवैदेहंरुदंत्यद्यापिबांधवाः ६
विलप्यमानैरपिबंधुभिस्तैर्नयावदग्नौतवतच्छरीरम्
प्रक्षिप्यतेहंतजवैर्नतावद्याहिस्वयंसुप्तइवप्रबुद्धः ७ ममप्रसादादिहपुण्ययोगःश्रुतोयथावत्तमिमंविधेहि
विधानतोवैसमयेसमंतेसमागमॐऽतेभवितासुरैश

्च ८
सूतउवाच-
इतिदेववचःश्रुत्वानत्वाधर्माधिपंततः
पुनःपपातसइहपरितुष्टमनाद्विजः ९
धर्मराजप्रसादेनततस्तत्रमहीतले
संसुप्तइवचोत्तस्थौबंधुवर्गसमन्वितः १०
विधिमेनंद्विजोभूमौवर्षेवर्षेचसस्वयम्
स्वयंचकारयामासमाधवस्नापनंजनम् ११
यमब्राह्मणसंवादोमयायंपरिकीर्तितः
तस्यमाधवमासस्यपुण्यस्नानप्रसङ्गतः १२
वैशाखमासेसततंहरिप्रियेस्नानंविदध्याच्चददातिभक्त्या
दानंचहोमंसुकृतंतथाबुधोहरेःपदंतस्यनदुर्ल्लभंकदा १३
यःशृणोत्येकचित्तेनमाहात्म्यंमेषसूर्यजम्
सर्वपापविनिर्मुक्तोयातिविष्णोःपरंपदम् १४
ऋषयऊचुः -
सूतसूतमहाप्राज्ञत्वयाऽतिकरुणात्मना वैशाखमासमाहात्म्यंकीर्तितंपापनाशनम् १५ नियमामधुहन्तुर्येमाधवेकथितास्त्वया पूजनंस्नानदानाद्यंश्रौतस्मार्तविधानतः १६
यथाचमाधवोदेवःप्रीयतेपापनाशनः अधुनाश्रोतुमिच्छामोद्ध्यानंतस्यमहात्म

नः १७
कृष्णस्यभक्तवृन्दानांप्रियस्यभवतारणम् १८
सूतउवाच-
शृणुध्वंमुनयःसर्वेकृष्णस्यजगदात्मनः
गोगोपगोपीप्राणस्यवृन्दावनचरस्यच १९
एकदानारदःपृष्टोगौतमेनद्विजोत्तमाः
सतस्मैप्राहयद्ध्य्नांतद्वक्ष्येपापनाशनम् २०
नारदउवाच-
सुमप्रकरसौरभोद्गलितमाध्विकाद्युल्लसत्सुशाखिनवपल्लवप्रकरनम्रशोभायुतम्
प्रफुल्लनवमञ्जरीललितवल्लरीवेष्टितंस्मरेतसततंशिवंशितमतिःसुवृन्दावनम् २१
विकाशिसुमनोरसास्वदनमंजुलैःसंचरच्छिलीमुखमुखोद्गतैर्मुखरितान्तरंझंकृतैः
कपोतशुकसारिकापरभृतादिभिःपत्रिभिर्विराणितमितस्ततोभुजगशत्रुनृत्याकुलम् २२
कलिन्ददुहितुश्चलल्लहरिविप्लुषांवाहिभिर्विनिद्रसरसीरुहोदररजश्चयोद्धूसरैः
प्रदीपितमनोभवव्रजविलासिनीवाससांविलोलनपरैर्निषेवितमनारतंमारुतैः २३
प्रवालनवपल्लवंमरकतच्छदंमौक्तिकप्रभाप्रकरकोरकंकमलरागनानाफलम् स्थविष्ठमखिलर्तुभिःसततसेवितंकामदंतदन्तरपिकल्पकाङ्घ्रिपमुदञ्चितं-

चिन्तयेत् २४
सुहेमशिखराचलेउदितभानुवद्भासुरामधोऽस्यकनकस्थलीममृतशीकरासारिणः
प्रदीप्तमणिकुट्टिमांकुसुमरेणुपुञ्जोज्ज्वलांस्मरेत्पुनरतन्द्रि
तोविगतषट्तरङ्गांबुधः २५
तद्र
त्नकुट्टिमनिविष्टमहिष्ठयोगपीठेऽष्टपत्रमरुणंकमलंविचिन्त्य
उद्यद्विरोचनसरोचिरमुष्यमध्येसंचिन्तयेत्सुखनिविष्टमथोमुकुन्दम् २६
सुत्रामहेतिदलिताञ्जनमेघपुञ्जप्रत्यग्रनीलजलजन्मसमानभासम्
सुस्निग्धनीलघनकुञ्चितकेशजालंराजन्मनोज्ञशितिकण्ठशिखण्डचूडम् २७
रोलम्बलालितसुरद्रुमसूनुसंपद्युक्तंसमुत्कचनवोत्पलकर्णपूरम्
लोलालिभिःस्फुरितभालतलप्रदीप्तगोरोचनातिलकमुज्ज्वलचिल्लिचापम् २८
आपूर्णशारदगताङ्कशशाङ्कबिम्बकान्ताननंकमलपत्रविशालनेत्रम्
रत्नस्फुरन्मकरकुण्डलरश्मिदीप्तगण्डस्थलीमुकुरमुन्नतचारुनासम् २९
सिन्दूरसुन्दरतराधरमिन्दुकुन्दमन्दारमन्दहसितद्युतिदीपिताशम् वन्यप्रवालकुसुमप्रचयावकॢप्तग्रैवेयकोज

खलितमन्थरमन्दगाभिः दन्ताग्रदष्टपरिशिष्टतृणाङ्कुराभिरालम्बिवालधिलताभिरथाभिवीतम् ३७
संप्रस्नुतस्तनविभूषणपूर्णनिश्चलास्याद्दृढक्षरितफेनिलदुग्धमुग्धैः
वेणुप्रवर्तितमनोहरमन्दगीतदत्तोच्चकर्णयुगलैरपितर्णकैश्च ३८
प्रत्यग्रशृङ्गमृदुमस्तकसंप्रहारसंरम्भभावनविलोलखुराग्रपातैः
आमेदुरैर्बहुलसास्नगलैरुदग्रपुच्छैश्चवत्सतरवत्सतरीनिकायैः ३९
हम्भारवक्षुभितदिग्वलयैर्महद्भिरध्युक्षभिःपृथुककुद्भरभारखिन्नैः
उत्तम्भितश्रुतिपुटीपरिपीतवंशध्वानामृतोद्धतविकासिविशालघोणैः ४०
गोपैःसमानगुणशीलवयोविलासवेशैश्चमूर्छितकलस्वनवेणुवीणैः
मन्दोच्चतारपटुगानपरैर्विलोलदोर्वल्लरीललितलास्यविधानदक्षैः ४१
जङ्घान्तपीवरकटीरतटीनिबद्धव्यालोलकिङ्किणिघटारणितैरटद्भिः
मुग्धैस्तरक्षुनखकल्पितकान्तभूषैरव्यक्तमंजुवचनैःपृथुकैःपरीतम् ४२
अथसुललितगोपसुन्दरीणांपृथुकबरीषनितम्बमन्थराणाम्
गुरुकुचभरभंगुरावलग्नत्रिवलिविजृम्भितर

ोमराजिभाजाम् ४३
तदतिरुचिरचारुवेणुवाद्यामृतरसपल्लविताङ्गजाङ्घ्रिपस्य
मुकुलविमलरम्यरूढरोमोद्गमसमलंकृतगात्रवल्लरीणाम् ४४
तदतिरुचिरमन्दहासचन्द्रा
तपपरिजृम्भितरागवारिराशेः
तरलतरतरङ्गभङ्गविप्रुट्प्रकरघनश्रमबिन्दुसंततानाम् ४५
तदतिललितमन्दचिल्लिचापच्युतनिशितेक्षणमारबाणवृष्ट्या
दलितसकलमर्मविह्वलाङ्गप्रविसृतदुःसहवेपथुव्यथानाम् ४६
तदतिरुचिरवेषरूपशोभामृतरसपानविधानलालसानाम्
प्रणयसलिलपूरवाहिनीनामलसविलोलविलोचनाम्बुजानाम् ४७
विस्रंसत्कबरीकलापविगलत्फुल्लत्प्रसूनास्रवन्
माध्वीलम्पटचञ्चरीकघटयासंसेवितानांमुहुः
मारोन्मादमदस्खलन्मृदुगिरामालोलकाञ्च्युल्लस-
न्नीवीविश्लथमानचीनसिचयान्तार्चि- र्नितम्बत्विषाम् ४८ स्खलितलसितपादाम्भोजमन्दाभिघात-

च्छुरितमणितुलाकोट्याकुलाशामुखानाम् चलदधरदलानांकुड्मलापक्ष्मलाक्षि- द्वयसरसिरुहाणामुल्लसत्कुण्डलानाम् ४९
द्रा
घिष्ठश्वसनसमीरणाभितापप्रम्लानीभवदरुणौष्ठपल्लवानाम्
नानोपायनविलसत्कराम्बुजानामालीभिःसततनिषेवितंसमन्तात् ५०
तासामायतलोलनीलनयनव्याकोशलीनाम्बुज-स्रग्भिःसंपरिपूजिताखिलतनुंनानाविलासास्पदम्
तन्मुग्धाननपङ्कजप्रविगलन्माध्वीरसास्वादिनीं-
बिभ्राणंप्रणयान्मदाक्षिमधुहृन्मालांमनोहारिणीम् ५१
गोपीगोपपशूनांबहिःस्मरेदग्रतोऽस्यगीर्वाणघटांवित्तार्थिनींविरिञ्चित्रिनयनशतमन्युपूर्विकांस्तोत्रपराम् ५२
तद्वद्दक्षिणतोमुनिनिकरंदृढधर्मवाञ्छयासमाम्नायपरम्
योगीन्द्रा
नथपृष्ठेमुमुक्षमाणान्समाधिनातुसनकाद्यान् ५३
सव्येसकान्तानथयक्षसिद्धगन्धर्वविद्याधरचारणांश्च
सकिन्नरानप्सरसश्चमुख्याःकामार्थिनीर्न

र्तनगीतवाद्यैः ५४
शङ्खेन्दुकुन्दधवलंसकलागमज्ञंसौदामिनीततिपिशङ्गजटाकलापम्
तत्पादपङ्कजगताममलांचभक्तिंवाञ्छन्तमुज्झिततरान्यसमस्तसङ्गम् ५५
नानाविधश्रुतिगुणान्वितसप्तरागग्रामत्रयीगतमनोहरमूर्छनाभिः
संप्रीणयन्तमुदिताभिरपिप्रभक्त्यासंचिन्तयन्नभसिमांद्रुहिणप्रसूतम् ५६
इतिध्यात्वाऽत्मानंपटुविशदधीर्नन्दतनयंनरोबुद्ध्य्वैआ! ऽघप्रभृतिभिरनिन्द्योपहृतिभिः यजेद्भूयोभक्त्यास्ववपुषिबहिष्ठैश्चविभवैरितिप्रोक्तंसर्वंयदभिलषितंभूसुरवराः ५७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेवैशाखमाहात्म्ये त्र्युत्तरशततमोऽध्यायः १०३

चतुरुत्तरशततमोऽध्यायः
ऋषयऊचुः -
भूयोवदमहाभागरामचारित्रमद्भुतम्
राममाहात्म्यसर्वस्वंभक्तानांप्रीतिदायकम् १
सूतउवाच-
अश्वमेधंक्रतुवरंकृत्वादाशरथिर्यथा २

प्रवृत्तोलोककृत्येषुशास्त्रकृत्येषुकोविदः
अयोध्यांगंतुकामेनशंकरेणमहात्मना ३
पार्वत्यासहदेवेनउषितःसरयूतटे
मुनयस्तंसमभ्येत्यशंकरंविश्वरूपिणम् ४
कश्यपाद्यामहात्मानःपप्रच्छुरमितौजसम्
स्वागतंतेमुनिश्रेष्ठसभार्यःकुतआगतः ५
किमागमनकृत्यंतेकंदेशंगंतुमुद्यतः
शंकरउवाच-
अहंशंभुरितिख्यातोविप्रोहिमगिरिस्थितः ६
द्रष्टुंचराघवंगच्छेममकार्यंमहत्ततः
मामाह्वयतिराजासौपुराणश्रवणेरतः ७
आगच्छंतुभवंतोऽपिराघवःपरितुष्यति
ततस्तेमुनयःशंभुर्ययूरामदिदृक्षया ८
तानागतान्वसिष्ठस्तुज्ञात्वारामायचोक्तवान्
ततःसत्वरमुत्थायनिर्ययौसपुरोहितः ९
अर्घ्यपाद्यादिकैस्सर्वान्पूजयामासतानृषीन्
गृहराजंततःसर्वान्प्रावेशयदरिंदमः १०
प्रत्येकमासनंदत्वास्वागतोक्त्यासनस्थितान्
क्रमेणरघुशार्दूलःपूजयामासतानृषीन् ११
वाचामधुरयाप्रीणन्निदमाहासनस्थितान्
श्रीरामउवाच-
अद्यमेसफलंजन्मप्राप्तमद्यतपःफलम् १२

अद्याभ्यासस्यविद्यानांफलकालोऽयमागतः
अद्यमेपितरस्तुष्टाराज्यंचसफलंमम १३
अद्यमेसफलंवृत्तमद्यमेसफलंश्रुतम्
एवंवदंतंराजानंब्राह्मणाःकश्यपादयः १४
ऊचुःप्रियतरंवाक्यंरामंराजीवलोचनम्
ऋषयऊचुः
अयंशंभुर्द्विजःप्राप्तःसर्वशास्त्रविशारदः १५
वेदवेदांगतत्त्वज्ञःसर्वभूतहितेरतः
कैलासवासीसततंतपसेकृतनिश्चयः १६
ब्रह्मणाब्रह्मवर्चस्केतुल्योब्रह्मविदांवरः
हरिणाब्रह्मवात्सल्येप्रसादेशंकरोपमः १७
एवंविधोमहातेजाःशंभुर्ब्राह्मणपुंगवः
अष्टादशपुराणज्ञोमीमांसान्यायकोविदः १८
त्वद्भाग्यगौरवादेवप्राप्तोऽयमुनिसत्तमः
त्वयाहूतोमुनिवरःकैलासादागतःप्रभो १९
अतःपृच्छमहाभागपुराणाख्यानमुत्तमम्
श्रोतुकामावयंप्राप्तास्त्वामद्यरघुनंदन २०
अंतंगतस्यवेदानांसर्वशास्त्रार्थवेदिनःपुंसोऽश्रुतपुराणस्यनसम्यग्यातिदर्शनम् २१
सूतउवाच-
एवमुक्तोरघुश्रेष्ठोमुनिभिस्तत्त्वदर्श

िभिः
प्रहर्षमतुलंलेभेपुराणश्रवणोत्सुकः २२
श्रीरामउवाच-
लिगार्चनप्रकारंचलिगमाहात्म्यमेवच
महेशनाममाहात्म्यंपूजामाहात्म्यमेवच २३
नमस्कारस्यमाहात्म्यंदृष्टिमाहात्म्यमेवच
जलदानस्यमाहात्म्यंधूपदानस्यसत्तम २४
दीपगंधादिदानस्यपुष्पमाहात्म्यमेवच नानाख्यानेतिहासानांकथांपापप्रणाशिनीम् २५
धर्मार्थकाममोक्षांश्चतदुपायांश्चसुव्रत
तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामित्वत्तोमुनिवरोत्तम २६
शंभुरुवाच-
रामराममहाबाहोपुण्यवानसिराघव
राज्यासक्तस्यतेजातापुराणश्रवणेरतिः २७
स्यान्महत्सेवयारामपुण्यतीर्थनिषेवणात्साजिह्वायाशिवंगायेत्तच्चित्तंयत्तदर्प्पितम् २८
तावेवकेवलौश्लाघ्यौयौतत्पूजाकरौकरौ
सुजन्मदेहमत्यर्थंतदेवाशेषजन्मसु २९
यदेवोत्पुलकोभासिहरनामानुकीर्तनात् कृतार्थोऽसिमहाराजतत्प्रश्नानुगतामतिः ३०

अनंतरंसमाजग्मुर्जांघिकाःसत्वरश्रमाः
तत्करात्पत्रिकांगृह्यपपाठरघुसत्तमः ३१
मनसाऽचितयद्रामःकथमेतदभूदिति
रामंशंभुस्तदाप्राहदेव्याब्राह्मणवेषवान् ३२
किंचिंतयसिकाकुत्स्थमुनिष्वग्रेवसत्स्वपि
तद्वाक्यंराघवःश्रुत्वापप्रच्छमुनिपुंगवान् ३३
श्रीरामउवाच-
बिभीषणःकथमसौबद्धःशृंखलयानृभिः
मत्स्थापितंशिवंलिगंदृष्ट्वारामेश्वरंत्वहो ३४
द्रा
विडैःकुटिलैर्दुष्टैरात्मनातद्विचार्यताम्
विचार्यमुनिवर्यास्तेनेशास्तज्ज्ञातुमल्पतः ३५
नजानीमइतिप्राहूरामंरामस्तदाब्रवीत्
पुराणंवीक्ष्यविधिनातत्सर्वंब्रूतसत्तमाः ३६
भवदज्ञानहेतुश्चविचार्यस्तदनंतरम्
किंकिंपुराणंप्रेक्ष्यंस्याद्वर्जनीयंतथैवकिम् ३७
प्रशस्तःकीदृशःश्लोकस्तदन्यःकीदृशोभवेत्

कीदृशेषुचकार्येषुकीदृशःपूजकस्तथा ३८
पूजाचकीदृशैर्भक्तैःकार्यानिर्णयदर्शने
इतिरामस्यवचनंश्रुत्वातेद्विजसत्तमाः ३९
प्रत्यूचुस्तंरघुश्रेष्ठंचिंताव्याकुलमानसम्
नवक्तारोवरंरामवीक्षतांतुपुराणवित् ४०
तच्छ्रुत्वाराघवःशंभुंपप्रच्छविनयान्वितः
सोपितद्वाक्यमाकर्ण्यप्रत्युवाचमहामतिः ४१
शंभुरुवाच-
पुराणजीवीपूजार्हःस्वशाखाध्ययनःशुचिः
मीमांसातत्त्वविज्ञानःश्रोत्रियोऽनृतदूषकः ४२
देवेषुचसमस्तेषुसमदृष्टिःशिवेरतः
शतरुद्रियजापीचसाग्निकश्चातिवाचकः ४३
यजुर्वेदीविशेषेणपूजयेत्पुस्तकंसुधीः श्रीतालपत्रलिखितंदेवलिप्यन्वितंशुभम् ४४
बंधाद्यतिप्रपंचंयद्युगपत्प्रणवाक्षरम्प्रागूर्द्ध्वंरेखयोःप्रांतेप्रणवस्याग्रयोजिका ४५
रेखाभवेदेवमेकाअकारस्तस्यपार्श्वतः
शिरोभागमुपक्रम्यसकोणाधःप्रलंबिनी ४६
आकारःसहिविज्ञेयःपट्टिकादक्षरेखया वामेषड्वक्रबिंदूद्वाविकारइतिकीर्तितः

४७
तस्यवामशिरोरेखालंबिन्याईउदाहृतः
सर्वाक्षरेशिरोरेखाअवक्राप्रणवंविना ४८
तस्यांतुलंबरेखान्यातदंतेचलवित्रवत्
उकारःसहिविख्यातोलवित्रद्वयतस्तदू ४९
एवमन्यानिसर्वाणिअक्षराण्याहभारती
लिप्यानयैवलिखितंपुराणंतुप्रशस्यस्ते ५०
ब्राह्मंपाद्मंवैष्णवंचमार्तंडंनारदेरितम्
मार्कंडेयमथाग्नेयंकौर्मंवामनमेवच ५१
गारुडंलैंगमाख्यातंस्कांदंमात्स्यंनृसिंहकम्
तथैवगदितंरामपुराणंकापिलंतथा ५२
वाराहंब्रह्मवैवर्तंशकुनेषुप्रशस्यते
शैवंभागवतंदौर्गंभविष्योत्तरमेवच ५३
भविष्यंचोपसंज्ञानित्वन्यानिचविवर्जयेत्
विमुच्यपुस्तकंरत्नपीठेनिक्षिप्यसंस्कृतम् ५४
धौतवस्त्रधरःस्नात्वाशुचिरक्रोधनोऽज्वरः
आदावात्मानमभ्यर्च्यकृत्वासंकल्पमेवच ५५
अंकुशंचाक्षसूत्रंचपाशंपुस्तकमेवच
धारयंतींसितांध्यायेत्प्रसन्नास्यांसरस्वतीम् ५६
गोक्षीरसदृशाकारंत्रिनेत्रंवृषवाहनम्

सहासवदनंशांतंशुक्लांबरधरंशिवम् ५७
हरिणंचाभयंचोर्द्ध्वबाहुयुग्मंकिरीटिनम्
व्याख्यामुद्राचं!
दक्षेधोवामहस्तेवरप्रदम् ५८
नानारत्नविभूषाढ्यंगिरिजार्द्धांबुजासनम्
बहुभिर्मुनिमुख्यैस्तुध्यायमानपदांबुजम् ५९
मूर्तिमद्भिस्तथावेदैःस्तूयमानंपुराणकैः
अन्यैःसमस्तलोकैश्चसंसेवितपदांबुजम् ६०
ध्यात्वैवंपूजकःसम्यगादौपूजांसमारभेत्
आपोवाइदमित्येतत्कलशस्याभिमंत्रणम् ६१
तज्जलंचगृहीत्वाचपात्रस्थमभिमंत्रयेत्
तत्सद्ब्रह्मेतिमंत्रेणप्रशस्यप्रणवेनतु ६२
आत्मानंसर्वपात्राणिततआवाहयेदिति
यद्वागितितृचेनैवभारतीषोडशार्चनम् ६३
पुरुषसूक्तेनवाकुर्याद्गायत्र्यावासमर्चयेत्
ॐनमोभगवतेअमुकपुराणेतिपुराणमर्चयेत् ६४
कांडादितिहिमंत्रेणदूर्वामानीयपूजयेत्
ॐनमोभगवत्यैदूर्वायैइति ६५
सलोकपालपूजास्यादथकन्यासमर्चनम् वत्सरात्पंचकादूर्द्ध्वंदशवर्षादधःशुभा

ः ६६
अनुत्पन्नऋतुर्वापितांप्रयत्नेनपूजयेत्गंधपुष्पाक्षतैर्धूपैर्दीपतांबूलभूषणैः ६७
पाठयेदप्यमुंमंत्रंपूजकःकन्यकामिमाम् ६८
सत्यंब्रूहिप्रियंब्रूहिभगवतिसरस्वतिनमस्तेनमस्तइति ६९
गायत्र्यानुक्रमार्थात्तुदूर्वायुग्मंतुकारयेत्
सन्निधौपुस्तकस्याधःसहस्रपरमेत्यृचा ७०
दूर्वायुग्मत्रयंदद्यात्तस्याहस्तेविचक्षणः
साप्रक्षिपेत्पुस्तसंधौशलाकात्रयमन्वनु ७१
विसृज्यतांपुनर्दद्याच्छिवाभ्यांनमइत्यथ
पत्रयोर्मध्यमःश्लोकःकार्यसिद्धेर्हिसूचकः ७२
पूर्वपत्रेसमाप्तिःस्याच्छ्लोकस्ययदिराघव
परपत्रेपठेच्छ्लोकंविविच्यार्थमुदीरयेत् ७३
शनैःशनैःपठेत्प्राज्ञोव्याख्यासेच्चशनैःशनैः
त्वरेहनहिकर्तव्याकुप्यतित्वरयातुगीः ७४

घटिकायास्तुपादःस्यादत्वरास्यात्ततोधिका
त्वरयेन्नचवक्तारंज्ञातव्यांशमनुद्विजम् ७५
विविच्यपाठंश्लोकस्यनिश्चित्यार्थंचमानसे
प्रतीपंतन्नवक्तव्यंविविच्यरघुनंदन ७६
यदियुक्तमयुक्तंवाश्लोकमन्यंपठेदसौ
पुस्तकस्थंचहित्वैवपूजकःसद्विजोयदि ७७
तत्तथैवहिविज्ञेयंविसंवादोनशस्यते
दैवागतोहिसश्लोकोदैवंहिबलवत्तरम् ७८
उपश्रुतिषुयद्वच्चनापराधोद्विजस्यतु
विस्मयोनचकर्तव्योदैवस्यकुटिलागतिः ७९
यत्तत्पदविपर्यासेपत्रेचोपरिवारिणि
तमादेशंतिरस्कृत्यद्वितीयंतुपठेदतः ८०
ततस्तृतीयंपाठ्यंस्यात्ततःकार्यंविवेचनम्
अविसर्गांतपूर्वास्तेपवर्गेतरपंचमाः ८१
स्तुतिलिड्वर्जितःश्लोकःशकुनेषुप्रशस्यते
अध्यायादिःसमाप्तिश्चवृथापत्रंवृथालिपिः ८२
उक्तानुवचनंचैवद्व्युपस्तुतमथैवच
दग्धपत्रंनष्टलिपिःसंदिग्धाक्षरमेवच ८३
एतानिशकुनेनित्यंवर्जनीयानिपंडितैः प्रश्नोहिद्विविधोज्ञेयोदीप्तशांतप्रभे

दतः ८४
शांतंचद्विविधंज्ञेयमुत्पत्तिस्थितिवृद्धितः
तत्रशांतंप्रशस्तंस्याल्लक्षितंपूर्वलक्षणैः ८५
कार्यभेदास्तुवर्ण्यंतेकेचिन्मर्त्योपयोगिनः
कस्यचित्कार्यमादायकश्चित्प्रष्टाभवत्यपि ८६
सकरोतितदाप्रश्नंसमेत्यस्मरतेऽत्रकिम्
सपुनर्धार्यपत्रंतत्तस्मिन्पत्रंप्रशस्यते ८७
अथवातत्क्षमोपेतंवैराग्यंपरमेवच
यतःकुतश्चिदृष्टस्तुस्तुतिपादकमेवच ८८
परिहृत्यपरंचापितस्मिन्नर्थेशुभावहम्
मृतोगृह्णातिवागर्थमितिप्रश्नोऽशुभप्रदः ८९
विवादेविजयप्रश्नेजयद्योतकमिष्यते
सृष्टिरप्यत्रशस्तास्यात्क्रूरायांक्लेशतोजयः ९०
प्रशांतायामुपायैस्तुमिश्रायांविड्वरोभवेत्
पुरादिवर्णनंयत्तुमध्यमंयदिचोत्तमम् ९१
कलिसंभावनायास्तुशृंगारस्योपवर्णने राज्यनिर्वाहचिंतायांराज्यलिगंशुभावहम् ९२

यस्यापियादृशंयोग्यंविचार्यतादृशंबुधैःस्तुतिवैराग्ययोःकार्यंविलयःपरिकीर्तितः ९३
कार्याल्पसिद्धिःस्खलितेनचनिर्वाहमृच्छति
तस्यान्यार्थस्यान्यभावोरामशांतिविचारणे ९४
विसर्गांतश्चपूर्वार्द्धविपर्यासोभविष्यतः
संकल्पितान्यथाभावोह्यध्यायस्यसमापने ९५
कांडादेस्तुसमाप्तौतुस्यात्तत्कार्यविनाशनम्
तस्मादेतादृशेदोषेशकुनस्यविपर्ययः ९६
क्षुतेपुस्तकपातेचत्वाहतेमस्तकादिषु
वक्तावैमाननंयातिततःशकुननाशनम् ९७
तस्मादेतादृशेदोषेशकुनंपरिवर्जयेत्
उपमायांभवेद्रामकार्याभासोनवस्तुतः ९८
संतानंभोन्यत्रचोक्तासृष्टिर्मध्यफलप्रदा
स्तुतिःप्रशस्ताकुत्रापिगुणवत्कार्यनिर्णये ९९
विवाहेचौषधेदानेव्यवहारेकृषौतथा यथार्थाचस्तुतीरामनिर्वाहेऽपिनदूषणम् १००
अयथार्थास्तुतिर्याहितत्रकार्यंनसिध्यति

अबुद्धार्थेतथापद्येपुराणादिष्वनादृते १०१
पलायनेदेशभावेव्याधिसंभवएवच चौराद्यभिभवेतस्मिन्घोरकार्यविनाशनम् १०२
शांतःस्याद्यदिचप्रश्नइतिप्राहुःपुराविदः
रामउवाच-
अबुद्धार्थंकथंपद्यंपुराणज्ञोवदिष्यति १०३
अनुक्तोनश्रुतःसम्यच्छ्रोतॄणामितिनिश्चयः
तदुदाह्रियतांमह्यमर्थश्चापिविचार्यताम् १०४
भागाबोधकमप्यत्रवक्तुमर्हसिपंडित
शंभुरुवाच-
मधूनिचमधून्यत्रमधुर्मधुभुजंमधुः १०५
मधुनामधुनाद्यर्थंविषाणिचविषाणिच अबुद्धार्थस्त्वयंश्लोकःशकुनेनहिशस्यते १०६
रुतीरुतेरुतेरोरौरीरीरारंररीररम्
एवंकरोतिशुद्धात्माब्राह्मणोब्रह्मणोऽतिथिः १०७
भागाबुद्धस्त्वयंश्लोकःशकुनेनप्रशस्यते एवमादीनिपद्यानिपुराणेषुरघूत्तम १०८
संतितेषांनचव्याख्यातत्पाठस्तुपरंभवेत्

वक्तुःश्रोतुरवैगुण्यंव्रतेषुनियमेषुच १०९
वेदवच्चपुराणानिनचिंत्यानिकथंन्विति त्रिरुक्तादिवशादर्थधीरप्यस्तुविचारतः ११०
श्लोकार्थंप्रक्रियांचैवविचार्यपरमार्थतः
बलवांस्तत्रहिश्लोकःप्रक्रियातुततोलघु १११
वृथापत्रेवृथायासेदग्धपत्रेविनाशनम् स्यादंतरितनिर्वाहपत्रेकार्यविसूत्रता ११२
शीर्णपत्रेव्ययःप्रोक्तःप्रणष्टलिपिकेतथा
वृथाक्षरेवृथायासःपुनरुक्तेविसंविदे ११३ उपमानेतुतत्कार्यंसिध्यतीवनसिध्यति विलंबेनाथवासिद्धिरस्पष्टाक्षरकेपुनः ११४
कार्यंसंशयमाप्नोतिनिर्दिष्टदिवसेष्वपिनप्रत्यहंनिरीक्षेतपुराणशकुनंनृप ११५
भुक्त्वोत्तिष्ठंस्तथानैवनिरीक्षेतपुराणकम्
पूर्वस्यदिवसस्याथरात्रौपूजांविधायच ११६
प्रातःकालेपरेद्युश्चशकुनेरघुनंदन पश्चान्निरीक्षणंकार्यंसद्यःकालमथापिवा ११७

प्रक्रियादिविशेषेणविशेषंशकुनंवदेत् शुभकार्येषुसर्वेषुप्रेतश्राद्धादिवर्जनम् ११८
दंडप्रणयनंशापोदेशानांचविपर्ययः
रक्षसांदुष्टसत्वानांशुद्धंप्राणिविहिंसनम् ११९
दहनादेवनिर्माणंष्ठीवनंवमनंरुदिः हासोबीभत्सतादुःखदुःस्वप्नभ्रमपापकाः
१२०
पटादिपूर्णनंपीडाकलहोमरणंतथा
क्रूराणामागमश्चापिमहतांभयमेवच १२१
एवमाद्यास्तथाचान्याःप्रक्रिंयास्तुविवर्जयेत्
श्रियःप्राप्तिविचारेचराजसृष्टिःसुखावहा १२२
ग्रहाणामुदयोरोगशांतिरप्यत्रशस्यते किमत्रबहुनोक्तेनतत्तद्योगंविचारयेत्
१२३
सर्वेषुचपुराणेषुस्कांदमत्रप्रशस्यते
वैष्णवंकेचिदिच्छंतिरामायणमथापरे १२४
सत्यादिसर्वदोषाणांवैष्णवेनैवदोषता
स्कांदेरामायणेचैवदोषत्वमपिचाल्पता १२५
किंतुपूजयितुंशक्यंवैष्णवंनैवकेनचित्
सदाचारविहीनेनपूजितंयदिचेद्भवेत् १२६
तदाशुभमिवायातिशकुनंनैवसिध्यति
सर्वाचारसमोपेतेशाखाबंधेयथावृषः १२७

सूतउवाच-
इत्थंशंभुद्विजेनाथबोधितोराघवस्तदा विभीषणपरीक्षायांशकुनायोपचक्रमे १२८ वसिष्ठंसर्वतत्त्वज्ञंपुराणेषुविशारदम्बभाषेराघवोवाक्यंपुराणंवीक्ष्यतामिति १२९
वसिष्ठोऽप्याहरामंतंमुनेश्चामुष्यसन्निधौ
वक्तुंनिरीक्षितुंरामनशक्तिर्ममविद्यते १३०
शंभुंप्राहततोरामोमुनिसंप्रेक्षिताननम्भवंतोऽपिहितत्त्वज्ञाःपुराणेषुविशारदाः १३१
तद्वदंतुपुराणस्थंशकुनंममकार्यतः तथेतिशंभुरुक्त्वातुशुचिर्भूत्वार्चकोऽभवत् १३२
स्कांदमभ्यर्च्यविधिवत्प्रश्नंकृत्वेतितत्त्वतः
सकिंशृंखलयाबद्धोममभक्तोविभीषणः १३३
अमीदृष्टास्तदाश्लोकास्त्रयआदेशकास्त्रिधा १३४
बद्ध्वासमुद्रं सतुराघवेंद्रो
रुरोधपुर्यांक्षणदाचरेंद्रान्
योद्धुंविनिर्गत्यसमाययुस्तेलंकापुरश्चाप्यतिकायमुख्याः १३५
अट्टशूलाजनपदाःशिवशूलाद्विजातयः

प्रमदाःकेशशूलिन्योभविष्यंतिकलौयुगे १३६ एवंस्तुतोमहेशस्तुदेवताःप्राहवःशिवः मोचयिष्येभवत्पत्नीर्मल्लासुरनिरोधिताः १३७
श्लोकत्रयंनिरीक्ष्याथबंधनिश्चयमुक्तवान्
मोचनंत्वरयारामभविष्यतिनसंशयः १३८
इतिश्रुत्वामुनेर्वाक्यंरामःसमुनिवानरःकर्तुंविनिर्ययौशीघ्रंविभीषणगवेषणम् १३९
श्रीरंगनामनगरंत्वरयाप्रविवेशह
रामंतेपूजयामासुःपार्थिवास्तत्रयेस्थिताः १४०
पूजितस्तानुवाचाथक्वस्थितोऽसौविभीषणः
देवश्रीरामनवयंजानीमस्तुकथामिमाम् १४१
प्रेषयामासकाकुत्स्थोवानरान्सर्वतोदिशःततोगत्वाकपिवरादृष्टवंतोनचैवतम् १४२
अथरामोमुनिंप्राहशंभुंपश्चाद्वदस्वमे तथेतिरामसहितोमुनिःशंभुर्द्विजान्वितः १४३
दर्शयेतितथैवेतिविप्रघोषंजगामसः
पृष्टास्तेऽपिद्विजास्तत्रदर्शयामासुरर्चिताः १४४
अंतर्भूमिगृहेबद्धंराक्षसंबहुशृंखलैः
अथाहराघवोविप्राःकिमनेनकृतंत्विति १४५
तैरुक्तंब्रह्महत्येतिवृद्धोब्राह्मणसत्तमः

द्विजोऽतिधार्मिकःकश्चिदेकांतेप्रवयाःकृशः १४६
ध्यानायोपवनेतस्थौतत्रगत्वाविभीषणः
पादेनाधर्षयद्विप्रंसविप्रोऽप्यतिचूर्णितः १४७
पदमेकमतोगंतुंनशशाकविभीषणः
अस्माभिस्ताडितोदुष्टोनममारवधैरपि १४८
अतोरामवधित्वैनंपापात्मानंवृषीभव
रामःसंशयमापन्नोविप्रानिदमुवाचह १४९
वरंममैवमरणंमद्भक्तोहन्यतेकथम्
राज्यमायुर्मयादत्तंतथैवसभविष्यति १५०
भृत्यापराधेसर्वत्रस्वामिनांदंडइष्यते
रामवाक्यंद्विजाःश्रुत्वाविस्मयादिदमब्रुवन् १५१
द्विजाऊचुः
नपट्टबद्धमरणंभोराममुनिसंमतम्
वसिष्ठादिमुनींद्रै
स्तुविचारंकुरुयद्धितम् १५२
रामपृष्टामुनिवराःप्रायश्चित्तमथोचिरे
अज्ञानब्रह्महत्यातुप्रायश्चित्तैरपोह्यते १५३
इयमज्ञानतोहत्याप्रायश्चित्तमपेक्षते
गवांचत्रिशतंषष्टिंददातुसविभीषणः १५४
बंधकाश्चापितेविप्रास्तथेत्यूचुःपरस्परम्
मोचयिष्यामतद्र

क्षःप्रायश्चित्तंकरोतुसः १५५
विमुच्यराक्षसंविप्राराघवायन्यवेदयन्
रामोऽपिनाभिभाषेत्तंप्रासंगिकमभाषत १५६
स्नात्वापृष्ट्वामुनीन्क्रुद्धान्प्रायश्चित्तमतःपरम् द्विजानुमतितःपापीमामुपैक्षतुराक्षसः १५७
श्रुत्वेतिराघववचोराक्षसःपापसंयुतः
प्रायश्चित्तमृषिप्रोक्तंकृत्वाराममथाभ्यगात् १५८
प्रायश्चित्तविशुद्धात्माननामरघुनंदनम्रामस्तंप्रहसन्वाक्यमिदमाहसभान्तरे १५९
श्रीरामउवाच-
अद्यप्रभृतिपौलस्त्यविमृश्यकुरुयद्धितम्
अस्माकंत्वत्कृतेरक्षःप्रयासोऽयमभूद्यतः १६०
कृपालुर्भवसर्वत्रभृत्योममयतोभवान्
अथतेमुनयःसर्वेनिश्चितार्थेरघूत्तमे १६१
ऊचुरस्माकमज्ञानंकथंशीघ्रमुपागतम् शंभुरुवाच-
विप्रावज्ञानतोविप्राअज्ञानंनाशमेष्यति १६२
ऋषयऊचुः
त्रेतायुगेऽभिरामोऽसौपुराणानिचकृत्स्नशः

द्वापरांतेभारतंचकथमेतद्धियुज्यते १६३ सूतउवाच-
पुराणानितथाप्येवंसंतितन्नामकानितु व्यासेरितानित्वद्यैवपुराणानिनचान्यथा १६४
अद्यापिचविधानंतत्पुराणश्रवणेफलम् महाभारतमप्यत्रशकुनायविशिष्यते १६५ आदिपर्वैकमभ्यर्च्यनिरीक्षेतविनिश्चयम् अथवासर्वपर्वाणिप्रशस्तान्यर्थनिर्णये १६६
श्लोकादिलक्षणंसर्वंपूर्वोक्तंतदिहापितु
श्लोकानामन्वयादेकस्तात्पर्यादथवापरः १६७
अर्थःसंप्रतिपद्येततात्पर्यंतत्रगृह्यते
अर्थादेवहिसर्वत्रवस्त्वादेस्तुनिरूपणम् १६८
यत्रार्थोदृश्यतेतत्रधातुःससमुदाहृतः अत्रार्थादेवशब्दानांनमिथ्यैवनिरूपणम् १६९
तस्मात्सर्वत्रनान्योऽथोगृहीतव्योमनीषिभिः १७०
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादे चतुरुत्तरशततमोऽध्यायः १०४

पंचोत्तरशततमोऽध्यायः
मुनयऊचुः -
अतःपरंमहाभागःकिंचकारसराघवः
मुनयश्चमहात्मानःकिमकुर्वंस्ततःपरम् १
सूतउवाच-
रामचंद्रेसुखासीनेविभीषणेकपीश्वरे
शंभुमूचुर्मुनिवराःकथांपुण्यांवदस्वनः २
तेषामाकर्ण्यवचनंपार्वतीमाहशंकरः
इदंकस्यापिविप्रस्यगृहंपरमशोभनम् ३
रम्योपवनवापीभिर्वीरुद्भिरुपशोभितम्
कूजन्मधुकरश्रेण्याआहूतकुसुमायुधम् ४
मध्याह्नसंध्यामारोढुमिवसूर्यःप्रवर्त्तते
छायावापीजलस्नातौपरिधायसुवाससी ५
मृगनाभिसमुद्घृष्टघनसारसुचंदनम्
आलिप्यसल्लकीदामदृढधम्मिल्लसंयुतौ ६
अनल्पघनसारंतुतांबूलंप्रतिखादितम् आस्वाद्यमाद्यन्मुदितौयत्रधारागृहेशुभे
७
मयूरनादबहुलेबहिर्मधुरगीतकैः
शय्यायामास्तृतायांचपरस्परसुखस्थितौ ८
विशालस्मितरक्तोष्ठमाननंचुंबितंयदि
संसारफलमाघ्रातमावयोस्तुभविष्यति ९
इतीरितमथश्रुत्वाकुपितामुनयस्तुते उक्तंवासुशुभंवाक्यमस्मासुकिमिदंत्वया

१०
विप्रलापःप्रियासक्तेःकृतोनोस्मद्वचःकृतम्
अथकोपपराच्छंभोराननात्परमाद्भुता ११ ज्वालाविनिर्गतासापिकरालवदनाभवत् कस्यचित्तुमुनेर्भार्यामाससादाथसत्वरम् १२
पलायनपराचासीद्रामंदृष्ट्वाचबिभ्यती
रामोऽपिब्राह्मणींशुद्धांमोचयामीत्यभाषत १३
जगामपुष्पकेणैवब्रुवन्मुक्तिंपुनःपुनः
बाणंचधनुषायोक्तुंनचसस्मारराघवः १४
शंभुरप्यतिपुण्यानिवनान्यायतनानिच
पुराणिचविचित्राणिदृष्ट्वारामंनचास्मरत् १५
क्षणेनचतदाप्राप्तोलोकालोकंमहागिरिम्
दृष्ट्वाथराघवःशैलंगृहमार्गसमाकुलम् १६
विप्रयोषिन्महाभागाक्वगतावदतद्विजाः
इतोगतेतितेप्रोचुस्तमोभागंगिरेरिति १७
रामोविवर्णवदनःकष्टमित्यभिचिंतयन्
अथशंभुर्महातेजाःप्रकाशमतुलंददौ १८
तत्प्रकाशप्रभावेणरामःकृत्यांययावनु
तमोमयीमहाभूमिःसर्वजंतुविवर्जिता १९
आब्रह्मांडकटाहांताशतयोजनकोटितः
महारजतभूमिश्चतमोमध्येव्यवस्थिता २०
तत्रनारायणपुरंसूर्यकोटिसमप्रभम्

सराममुनिवर्यास्तुतंदृष्ट्वाविस्मयंययुः २१
किमेतदितिचाचिंत्यनःप्रवेशःकथंभवेत् किमेषप्रलयाग्निःस्यान्माययापरमात्मनः २२
किंवानोमरणंत्वद्यउतश्रेयोभविष्यति इतिचिंताकुलेष्वेवसरामेषुमुनिष्वथ २३ शंभुराहशृणुष्वाद्यराघवैतद्वदामिते प्रकल्पितामयामायात्वत्कृतेनैतदद्भुतम् २४
नारायणीयमेतत्तुपरमंधामभास्वरम् उष्णशीताद्यविच्छेद्यंज्ञानगम्यंनचाक्षुषम् २५
तत्तुपूजयतश्चोर्ध्वंपश्यब्रह्मपुरोगमान्
दिक्षुसर्वासुचमुनीन्पश्यपूजयतोऽमलान् २६
चतुरोनिगमान्पश्यस्तुवतःपरमंपदम्
योगिनःसनकाद्यास्तुयोगमास्थाययत्नतः २७
ध्यायंतिपरमंतेजस्तदिदंपश्यराघव
अमुंचरोमशंपश्यप्रदक्षिणनमस्क्रियाः २८
कुर्वाणंकोटिकोटीश्चवालखिल्यान्मुनीश्वरान्
लक्ष्म्यादिसर्ववनितापूज्यमानंपरंपदम् २९
साकारंचनिराकारंब्रह्मयत्परिकीर्तितम्

अज्ञानिनोनपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषः ३०
शंभुवाक्यादतःसर्वेपूजयामासुरच्युतम्
गिरिकर्णींचतुलसींमल्लिकांमारुतंतथा ३१
नीलोत्पलैरंबुजैश्चकृष्णास्फुटजलैरपि
पूजयंतोमहात्मानोमहात्मानंजनार्दनम् ३२
नारदंखेऽथददृशुर्जटिलंसविपंचिकम्
नारायणपदाघोषंलंबकूर्चोपवीतिनम् ३३
सचापिमनसादध्यौकएषइतिनारदः
सपपातप्रभोःपादेशंभोरानंदनिर्भरः ३४
शैवींपंचाक्षरींविद्यांजजापमनसामुनिः
धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मिजन्माद्यसफलंमम ३५
ब्रह्मादिवंद्यंचागम्यंज्ञातवानस्मितेपदम्
नारदंतमथप्राहशंभुर्मैवंवदेतिहि ३६
यथाचमांनजानंतितथामेकुरुवर्तनम्
गच्छशीघ्रंहरिंब्रूहिममागमनमल्पतः ३७
अथसत्वरयागत्वासर्वंव्यज्ञापयद्धरिम्
अथसत्वरयाविष्णोरादायार्घोदकंशुभम् ३८
कमलासहितोयोगीकोटिकोटिसमावृतः
निर्ययौनारदंहस्तेगृहीत्वागरुडध्वजः ३९
नमोनमोनमोस्त्वस्मैशंकरायेत्युदीरयन्
अर्घपाद्यादिनासर्वान्पूजयामासकेशवः ४०
प्रावेशयदमेयात्मानारायणपुरंशुभम्
गृहराजेततःस्थित्वानारायणउवाचह ४१

कथमेतेसमायाताःकोऽयराजामहायशाः अमानुषप्रवेशोऽयब्रह्माद्यैरप्यगोचरः ४२ शंभुरुवाच-
मुनिवेषायथाप्राप्तावयमेतेनृपस्तथा तवांशोनृपतिश्चायंरामचंद्रप्रःतापवान् ४३
एनांसंवीक्षितुंपत्नींतवकेशवकांक्षति
नारायणस्तथेत्युक्त्वाप्रविशेत्याहराघवम् ४४
अथप्रविश्यभवनंलक्ष्मींवीक्ष्यनमस्यच
विनयावनतोभूत्वावाचमाहसुचारिणीम् ४५
कृतार्थोऽस्मिनसंदेहोवदत्वंकिंतुमन्यसेश्रीदेव्युवाच-त्वंयुवाकामकृष्टश्चरूपवानसिराघव ४६
सीतासाचारुसर्वांगीतवपत्नीतयाभवान्
वियुक्तोऽस्तिपुराचासीदतीवविरहाकुलः ४७
ममापिवदसर्वंतदथवानचलप्स्यसि
सहासान्यथवाक्यानियूनांचित्तहराणिच ४८
श्रुत्वातुतानिसर्वाणिरामभद्रो
यतात्मवान्
निर्गंतुंकांक्षतेतत्रआनम्यतन्मुखांबुजम् ४९
स्मरबाणेनपद्मेनसंपीड्यरघुशेखरम्
अन्वेवनिर्ययौदेवीपद्मापद्मवनप्रिया ५०
एकपत्नीव्रतंज्ञात्वारामंतेसमुपागमन्
अथवेपितसर्वांगंस्खलत्पदगतिंनृपम् ५१

शिवनारायणौदृष्ट्वाविस्मयंपरमंगतौ अहोऽस्यद्र
ढिमाचित्तेमायिनोऽप्यवशात्मनः ५२ धैर्यंपश्येहनियतंतेनरामःसुकीर्तिमान् सर्वतःशिवमेवास्यनाशिवंविद्यतेक्वचित् ५३
अथरामोवचःप्राहगच्छेहंभगवन्प्रभो
अनुज्ञातोऽथहरिणापुष्पकेणसराघवः ५४
समुनिःसहशंभुश्चसहनारायणोययौ
लोकालोकंगतःशीघ्रंततःस्वादूदधिंगतः ५५
ततोद्वीपसमुद्राश्चं!
जंबूद्वीपंपुनर्गतः
भरद्वाजाश्रमपदेतस्थिवान्गौतमीतटे ५६
अथस्नात्वामहानद्यांभरद्वाजोमुनीश्वरः
शिष्यैःश्रीमान्परिवृतःपुष्पकंदृष्टवान्मुनिः ५७
तत्ररामंमहाबाहुंशिवनारायणावृषीन्
यथावत्पूजयित्वातुतानुवाचमहामुनिः ५८
ममाश्रमपदेयूयंभोक्तुमर्हथसत्तमाः
रामस्तुमन्वाक्येनतथेत्याहकथंचन ५९
अथस्नात्वामहानद्यांकृत्वादेवादितर्पणम्
भोक्तुकामंतदारामंवसिष्ठोवाक्यमुक्तवान् ६०
धर्मत्यागोभवेद्रामनश्राद्धंक्रियतेयदि श्रीरामउवाच-

अमायांग्रहणेतीर्थेव्यतीपातेऽथसंक्रमे ६१
व्यतीतंयदिचेच्छ्राद्धंभगवन्क्रियतेपुनः
नित्यश्राद्धंपुनर्नैवकुर्यादितिवचस्तव ६२
यथाममैवमातॄणांमरणेसमुपस्थिते
अशौचेचसमायातेनित्यश्राद्धंनवैकृतम् ६३
व्यतीपातादिकालेषुकृतंतुवचनात्तव
वसिष्ठउवाच-
एतेहिमुनयःसर्वेतथाशंभुरयंद्विजः ६४
एतन्मुखादशेषेणनिर्णयस्तुभविष्यति
सहसर्वेविनिश्चित्यमुनयःशंभुमब्रुवन् ६५
वदास्माकमशेषंत्वंद्विजवर्यमहानसि
शंभुरुवाच-
त्यक्तव्यंयच्चवैश्राद्धंपुनःकर्तव्यमेवच ६६
सूतकेसमनुप्राप्तेविघ्नेषुचवदाम्यहम्
मासिकान्युदकुंभानिश्राद्धानिसकलानिच ६७
प्रतिसांवत्सरंश्राद्धंसूतकानंतरंविदुःत्यक्तान्यन्यानियावंतिसूतकेविघ्नसंभवे ६८
अनंतरंहिकार्याणिसर्वाणीतिनसंशयः मासिकानिसमस्तानिश्राद्धंप्रात्यब्दिकंतथा ६९
सूतकानंतरंकार्यंविघ्नेऽन्यस्मिन्यतोन्

यथा
एकादश्यांकृष्णपक्षेकर्तव्यंशुभमिच्छता ७०
तत्रव्यतिक्रमेहेतावमायांक्रियतेतुतत्
यथोत्तरदिनेष्वेवकर्तव्यंयद्यविघ्नतः ७१
कृष्णपक्षेत्वमायांतुकर्तव्यंरामनोकृतम्
मृताहस्ययदामासोनज्ञायेतकथंचन ७२
मार्गशीर्षेऽथवामाघेश्राद्धंतद्दिवसेस्मृतम्
यदातुवासराज्ञानंमासस्यज्ञानमेवच ७३
अमायामेवतन्मासेश्राद्धंसांवत्सरंभवेत्दिनमासापरिज्ञानेप्रोषितस्यमृतस्यच ७४
तत्तिथ्यांतद्दिनंग्राह्यंतत्रज्ञानंयदाभवेत्
आश्विनामाचमार्गामामाघामाचदिनत्रयम् ७५
तत्रवान्यतमंग्राह्यंदिनमासाप्रतीतितः
वृद्धिसप्तमसीमंतप्रेतश्राद्धानुमासिकम् ७६
नित्योदकुंभश्राद्धंचमासेस्युरधिकेऽपिचग्रहणेपुत्रजन्मादौकर्मण्यपिचशांतिके ७७
संकल्पितेचसर्वस्मिन्नधिमासोनदुष्यति
रोगीयदामनुष्यःस्याच्छ्राद्धकर्मर्ण्युपस्थिते ७८
भार्यांवाभ्रातरंवापिशिष्यंवापिनियोजयेत्

तस्याभावेनहानिःस्यात्कर्मणःश्राद्धसंज्ञिनः ७९
नित्यश्राद्धेयथाशक्तिभोक्तारंतुनियोजयेत्
अमावास्यामासिकंचमृताहव्यतिरेकियत् ८०
स्वयंकर्मण्यशक्तश्चेत्सुतंविप्रंनियोजयेत्
राजकार्यनियुक्तस्यदासग्रहणवर्तिनः ८१
व्यसनेषुसमस्तेषुश्राद्धंविप्रेणकारयेत्
प्रातःकालेतुनश्राद्धंप्रकुर्वंतिद्विजोत्तमाः ८२
नैमित्तिकेषुश्राद्धेषुनकालनियमःस्मृतः ८३
गृहादिव्यतिरिक्तस्यप्रक्रमःकुतुपःस्मृतः
कुतुपादथवाप्यर्वागासन्नकुतुपोभवेत् ८४
मासेमासेयथाश्राद्धेऽपराह्णस्पृग्विधीयते
अपराह्णव्यापिनीस्यादुभयत्रयदात्वमा ८५
क्षयेपूर्वातुकर्तव्यावृद्धौसाम्येपरास्मृता
अमावास्यातुयाहिस्यादपराह्णद्वयेसमा ८६
क्षयेपूर्वापरावृद्धौसाम्येऽपिचपराभवेत्
क्षीणस्तुचंद्र

मायत्रतत्रश्राद्धंतुपार्वणम् ८७
अमाष्टभागेसूक्ष्मोऽसौभूताष्टांशेसनास्तिचेत्
मध्याह्नव्यापिनीसास्यादेकोद्दिष्टेतिथिर्भवेत् ८८
सायाह्नव्यापिनीयास्यात्पार्वणेसातिथिर्भवेत्
अल्पापराह्णगायामाग्राह्याश्राद्धादिकेभवेत् ८९
मृताहेत्रिमुहूर्ताचसायंकालेतिथिर्भवेत्
परेह्यस्तंगतायत्रत्रिमुहूर्तंतुपूर्ववत् ९०
तत्रापरेद्युःश्राद्धंस्याज्ज्येष्ठपुत्रस्यनाशनम्
अमाश्राद्धंयथाकुर्यान्मृताहेसमुपस्थिते ९१
मध्याह्नव्यापिनीतत्रह्यद्विजस्यविधीयते
रामउवाच-
श्राद्धक्रममशेषेणमर्त्यकर्मक्रमंतथा ९२
प्रासंगिकानांधर्माणांनिर्णयंवक्तुमर्हसि
शंभुरुवाच-
श्राद्धस्यदिवसेप्राप्तेपूर्वेद्युर्नियमान्वितः ९३

निमंत्रयीतविप्रेंद्रा न्विप्रलक्षणसंयुतान् एकभुक्तंब्रह्मचर्यमंत्यजाद्यैरभाषणम् ९४
दंतधावनमभ्यंगनखकेशनिकृंतनम् कर्ताकुर्वीतपूर्वेद्युस्त्यक्त्वाचैवपरेऽहनि ९५
गृह्णीतनियमानुक्तान्सर्वमेतत्परित्यजेत्
त्रिकालंचैवपूजाचेत्प्रातर्देवंयजेत्स्वकम् ९६
अरुणोदयवेलायांकरोतियदिपूजनम्
अधःशायीतथाभूतःप्रातरुत्थायकर्मवित् ९७
प्रातस्त्यमपियत्कर्मतत्कृत्वास्नानपूर्वकम्
ऋणत्रयविनिर्मुक्तोयास्यतिब्रह्मतत्परम् ९८
सूर्यस्योदयवेलायांशिवपूजांकरोतियः
सूर्येणसमतेजस्वीशिवलोकेमहीयते ९९
उदितेभास्करेपश्चाद्धटिकांतरपूजनम्
रुद्रेणसमतेजस्वीशिवलोकेमहीयते १००
तृतीयघटिकायांतुशिवपूजांसमाचरेत्
कुबेरसमतेजस्वीशिवलोकेमहीयते १०१
तृतीयघटिकायांतुशिवपूजांसमाचरेत्
कुबेरसमतेजस्वीशिवलोकेमहीयते १०२
चतुर्थीपंचमीषष्ठीसप्तमीघटिकासुयः

शिवंपूजयतेभक्त्याशिवलोकेमरुत्समः १०३
तत्कालएवक्रियतेपूजायत्कालनोदिता
यथाप्रतिज्ञमथवागृहीतनियमोयजेत् १०४
उपचारेषुशक्त्यावैनियमंपरिपालयेत् नियमातिक्रमेवापियागश्चस्याद्विभोर्यदि १०५
श्रीरामउवाच-
क्वपूजादेवदेवस्यशंकरस्यामितौजसः स्मरणात्पापनाशस्यस्मरणान्मोक्षदस्यच १०६
शिवस्यशिवरूपस्यशिवतत्त्वार्थवेदिनः सोमस्यसोमभूषस्यसोमनेत्रस्यराजितुः १०७ वेदमूर्तेरमूर्तेश्चवेदसारस्यवेदिनः वेदवेदांगवित्तस्यवेद्यावेद्यस्ययोगिनः १०८
गोक्षीरसमदेहस्यगोक्षीरस्नानमोदिनः
गोपालिनस्त्रिनेत्रस्यत्रयीनेत्रस्यमायिनः १०९
प्रश्नमध्येतथारामंशिवज्ञानमथादिशत्
स्थाणुभूतइवासीनोनासाग्रन्यस्तलोचनः ११०
आनंदनिष्यंदविलोचनाश्रुप्रवाहसंस्पृष्टकपोलदेशः
दधारदेवंगिरिशंहृदंबुजेगोक्षीरसुस्निग्धसुचारुगात्रम् १११
प्रतिबिंबमथोगात्रेरामस्यसमदृश्यत दृष्ट्वैवबिंबितंशंभुंचतुर्बाहुंत्रिलो

चनम् ११२
विस्मयंपरमंयाताःसर्वेमुनिहरीश्वराः
शंभोर्वक्षःस्थितंरामंदृष्ट्वादीप्ताकृतिंशुभम् ११३
तूष्णींबभूवुर्यामार्द्धमथराममुदैक्षत
स्वप्रश्नमनुसंधायप्राहसर्वंवदेतिच ११४
शंभुरुवाच-
अचलेयासदापूजाचलेवापियथेच्छया
लिगसंपूजनंमुख्यमलाभेप्रतिमादिषु ११५
अधिकारविशेषेणतत्रतत्रापिपूजनम्
विगुणंसगुणंवापिसफलंलिगपूजनम् ११६
प्रतिमादिकृतापूजाविगुणासफलानहि
अचलेवाचलेवापिपूजालिगेप्रशस्यते ११७
चलस्यपूजनंवक्ष्येस्थापनोद्वासनेतथा तेउभेनविजानातिकश्चिन्मुनिरपिक्वचित्
११८
स्थापयंतिहृदब्जेवैगोपयंतियजंतिच
उद्वासयंतिदेवेशंशंकरंयोगिनःसदा ११९
क्रियाचातीवहोतॄणांवह्नौदेवंत्रियंबकम्पूजकानामशेषाणांशिवलिगेमहेश्वरम् १२०
लिगस्यस्थापनंपूजाउद्वासनमथैवच
धारणंशंकरस्यैवलिगमेवमहेश्वरम् १२१
सज्जिकंपरमोत्कृष्टंस्वर्णंचैवविनिर्मितम्
राजतैर्वादलैःकार्यंराजतैर्वैणवैस्तुयत् १२२

लतासूत्रैरथोवापिरचितंदारुणाथवा वस्त्रेणवाथरचितंमृदाविरचितंभवेत् १२३ तत्रसंवेष्ट्यवस्त्रेणसुगंधेनसमन्विते धौतवस्त्रयुगेशुद्धेमृद्वासनसमन्विते १२४
शीतोष्णरहितेपादचतुष्टयसमन्विते प्रावृतिच्छेदनोपेतेक्रिमिकीटविवर्जिते १२५
धौतेनमृदुवस्त्रेणसर्वतोवेष्ट्यतंशिवम्विन्यस्यसज्जिकामध्येप्रावृत्यचपुनर्विभुम् १२६
एषाहिसज्जिकारामदेवस्याग्रेतिकीर्तिता
तस्यचस्थापनंपाठोरहस्येचमहेशितुः १२७
अथवाभित्तिमूलेस्याद्देववेद्यामथापिवा
सुरक्षितेतथादेशेरक्षकंचनियोजयेत् १२८
प्राणादेरविनाभावंकुर्वीतनियमैःसह एतद्धिराजसंप्रोक्तंस्थापनंपरमात्मनः १२९
सात्विकंस्वसमीपस्थंधारणंतामसंपुनः धारणंगात्रसंस्पर्शमशेषदेहगोपनम् १३० मस्तकेधारणंमुख्यंब्रह्मणाचतथाकृतम् विन्यस्यमुकुटस्यांतेधारणंशुभमुच्यते १३१
ललाटेधारणंशस्तंयथालक्ष्म्याधृतंशुभम् बाणेनचधृतंमूर्ध्निदक्षिणोरसिवापुनः १३२ कर्णेचहरकर्णेनमुनिनापरमर्षिणा

विनिर्भिद्यतथागात्रंलोहस्थानंप्रकल्प्यच १३३
धारयंतितथालिगंराक्षसाःकेचिदुत्तमाः
अनिकेतनमर्त्यानामशक्तानांशिरोधृतिः १३४
अधमाधममाख्यातंनीवीबंधादिधारणम्
तेषुतूच्छिष्टसंप्राप्तौमस्तकेधारणंभवेत् १३५
अधमाधमवृत्तीनांसदावैलिगधारणम्
पापिनामपिचाश्चर्यंयमलोकेनविद्यते १३६
श्रीरामउवाच-
चित्रगुप्तेनलिखिताललाटेयालिपिर्दृढा
तयातुलिप्यानियतंनरकंकथमन्यथा १३७
करोतिपूजनंशंभोःपापंनाशयतेकथम्
शंभुरुवाच-
पापंनाशयतेकृत्स्नमपिजन्मशतार्जितम् १३८
भर्त्सनात्सर्वपापानांस्मरणाच्चमहेशितुः
भस्मेतिपदमाख्यातंतस्यधारणमुत्तमम् १३९
यथाविधिललाटेवैवह्निवीर्यप्रधारणात् नाशयेल्लिखितांयामींपटस्थामिवहव्यभुक् १४०
कर्णोपरिकृतंपापंनष्टंस्यान्मुखधारणे कंठेचधारणात्कंठभोगादिकृतपातकम् १४१ बाह्वोर्बाहुकृतंपापंवक्षसिमनसाकृतम् नाभ्यांशिश्नकृतंपापंपृष्ठेगुदकृतंतथा १४२

पार्श्वयोर्धारणाद्रामपरस्त्र्यालिगनादिजम्
तद्भस्मधारणंशस्तंसर्वत्रैवत्रिपुंड्रकम् १४३
ब्रह्मविष्णुमहेशानांत्रय्यग्नीनांचधारणम्
गुप्त्यैलोकत्रयाणांचधारणंतेनवैकृतम् १४४
धृतंपंचदशस्थानेशुद्धंभस्माभिमंत्रितम्कोष्ठयुग्मेबाहुयुग्मेकोष्ठोपरियुगेतथा १४५
धारणंसर्वदेहानांपूजायैधर्मसंमतम् भस्माशनाभस्मशय्याभस्मोद्धूलितविग्रहाः १४६
भस्मस्नानाःसदापापैर्मुच्यंतेनात्रसंशयः
आदौब्राह्मणदीक्षायांत्रियायुषमितिस्मृतम् १४७
प्रसवेचमनुष्याणांभूतावेशेऽपिरक्षकम्
सर्पादिविषहान्यर्थंसर्वेषांसाधनंत्विदम् १४८
अपिवावैष्णवोमर्त्यअथवापीतरोजनः भस्मस्नायीभस्मयुक्तःकर्मस्वधिकरोतिवै १४९
श्रीरामउवाच-
भस्ममाहात्म्यमादौमेभस्मायुष्यंहिकस्यव

ै
कथंहिरक्षतेह्येतत्सर्वमेतद्वदस्वमे १५० शंभुरुवाच-
आयुष्यवर्द्धनेहेतुस्त्रिविधस्यापिदेहिनः
पापघ्नंशीतमुष्णंचस्पर्शाच्छिवपदप्रदम् १५१
अत्रतेकीर्तयिष्यामिचेतिहासंपुरातनम् आसीद्वासिष्ठवंश्यस्तुधनंजयइतिद्विजः १५२
तस्यभार्याशतंचासीद्रूपलावण्यसंयुतम्
तासामेकातुसुषुवेशामाकाकरुणंमुने १५३
भार्याणांसंख्ययारामसुताश्चासंस्तपस्विनः
पित्राविभागस्तेषांचविषमःपरिकल्पितः १५४
भ्रातॄणांचतदाह्येववैरबंधोमहानभूत्
नराणामेकजातीनांवैरंनियतमेवतु १५५
अथासौकरुणोगत्वाभवनाशिनिकातटे नानामुनिगणैःसार्द्धंनरसिंहदिदृक्षया
१५६
नृसिंहदर्शनार्थंतुब्राह्मणेनतुकेनचित्
उत्कृष्टफलजंवीरमानीतंरूपगंधवत् १५७
करुणस्तुतदादायव्यजिघ्रत्फलमुत्तमम्
तत्रस्थिताद्विजगणाःशापेनतमयोजयन् १५८
मक्षिकाभवपापात्मन्वर्षाणांशतमप्यतः
शापावसानंभवितादधीचेनमहात्मना १५९

अथमक्षिकतांप्राप्तोभार्यामिदमभाषत
मक्षिकात्वमहंप्राप्तोमांशुभेपालयस्वभोः १६०
इत्युक्त्वासतथाभूतोबभ्रामचततस्ततः
अथैवंविधमाज्ञायज्ञातयःपापनिश्चयाः १६१
तद्वधेयत्नमास्थायतैलमध्येह्यपातयन्
मृतंपतिमथादायदुःखितासाकृशोदरी १६२
तद्दुःखशमनार्थायप्राहदेवीत्वरुंधती
अमुंसंजीवयाम्यद्यभस्मनैवशुचिस्मिते १६३
अथाग्निहोत्रजंभस्मअरुंधत्यैन्यवेदयत् मृत्युंजयेनमंत्रेणमृतजंतौतथाक्षिपत् १६४
मंदवायुंतथाचक्रेव्यजनेनशुचिस्मिता उदतिष्ठत्ततोजंतुर्भस्मनोऽस्यप्रभावतः १६५
ततोवर्षशतेपूर्णेज्ञातिरेकोह्यमारयत् मृतेभर्तरिसासाध्वीदुःखिताचशुचिस्मिता १६६
दधीचंनामविप्रेंद्रं महामाहेश्वरंमुनिम्
जगामशरणंसाध्वीप्राहविप्रस्तपोधनः १६७
त्रियायुषाविहीनंतुजमदग्निंतपोनिधिम्
भस्मैवजीवयामासकश्यपंचतथाविधम् १६८
देवानपितथाभूतान्मामप्येतादृशंपुरा
तस्मात्तुभस्मनाजंतुंजीवयामितवानघे १६९
इत्येवमुक्त्वाभगवान्दधीचोमहेश्वरंवैशरणंजगाम

भस्माभिमंत्र्याथकरेगृहीत्वासंजीवयामासधवंसुसाध्व्याः १७०
महेशस्यकरस्पर्शाद्विशापःकरुणोऽभवत्
स्वरूपंचततोगत्वास्वमाश्रमपदंययौ १७१
दधीचमपिसासाध्वीगृहमानीयभोजने
प्रार्थयामासविप्रर्षिंभुक्तवानथसद्विजः १७२
भुक्तवत्यथविप्रेंद्रे
कोटिशिष्याःसमागताः
अथदेवाःसमायाताभस्मोद्धूलितविग्रहाः १७३
नमस्कृत्यदधीचंतुपप्रच्छुःशिवकांक्षया देवाऊचुः -
अस्माकंतुपुराज्ञानंनष्टमासीन्महामते १७४
गौतमस्यतुभार्यांवैदृष्ट्वाकामातुरावयम्
तथाचधर्षितादेवीविवाहकृतमंगला १७५
तांवैकामयमानानांनष्टंज्ञानमभूच्चनः
ततःसर्वेवयंभूतागतादुर्वाससंमुनिम् १७६
सउवाचाधुनासर्वमपनेष्यामिवोमलम् शतरुद्रियमंत्रेणमंत्रितंशंभुनास्वयम् १७७
ममापिदत्तंतेनैवब्रह्महत्यादिशांतये इत्येवमुक्त्वादुर्वासादत्तवान्भस्मचोत्तमम् १७८

अथतद्वचनात्सर्वेवयंविकृतचेतनाः शतरुद्रियमंत्रेणभस्मोद्धूलितविग्रहाः १७९
निर्धूतपातकाःसर्वेसंवृत्तास्तत्क्षणेनहि
आश्चर्यमेतज्जानीमोभस्मसामर्थ्यमीदृशम् १८०
दधीचउवाच-
शैवस्यभस्मनःशक्तिंसंक्षेपेणवदामिवः
विस्तरेणनशक्येतवक्तुंवर्षशतैरपि १८१
अत्रवःकीर्तयिष्यामिपुरावृत्तंतुदेवयोःहरिशंकरयोःसर्वेब्रह्महत्यादिनाशनम् १८२
पुराचैकार्णवेघोरेब्रह्मणःप्रलयेसति महाविष्णुस्तुभगवाञ्छेतेस्मप्रलयांभसि १८३
तस्यपार्श्वद्वयंप्राप्यब्रह्मांडानांशतद्वयम्
विंशतिःपादयोःपार्श्वेविंशतिर्मस्तकांतरे १८४
नासामौक्तिकभावेनब्रह्मांडमदधात्प्रभुःतन्नाभिमंडलेकेचिल्लोमशाद्यामुनीश्वराः १८५
तपस्तपंतःसुमहदीश्वरंपर्युपासते अथविष्णुर्महातेजाश्चिंतामापसिसृक्षया १८६
ध्यानयोगपरोभूत्वानकिंचित्पर्यपश्यत

अथदुःखेनमहतारुरोदोच्चैःपुनःपुनः १८७
एतस्मिन्नंतरेदीप्तिःकाचिल्लोकविलक्षणादृष्ट्वाचहरिणाभीत्यालोचनेचनिमीलिते १८८
आगम्यमानोगोक्षीरसमतेजाःसगात्रवान् संग्रथ्यकोटिब्रह्मांडदामयुग्मंकरद्वये
१८९
दधानमुरसाधामकोटिब्रह्मांडकल्पितम्
ब्रह्मांडमेकंनिपतदुत्पतच्चकरद्वये १९०
सर्वाभरणसंयुक्तंतथाभूतंतमव्ययम्
विष्णुस्तुष्टावचादृष्ट्वादर्शनायचतस्यवै १९१
विष्णुरुवाच-
नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेशाश्वताव्यय
नजानेऽहभवंतंभोस्त्वंचवेत्सिनमोनमः १९२
जानामिनचतेभावंदुर्निरीक्ष्याचतेद्युतिः
माणिक्यकुंडलंहेमदामजालविभूषितम् १९३
रत्नांगुलीयंसुभगंबाहुकोष्ठविभूषणम्
तनुरक्तोत्तमाकीर्णदीप्तायतविलोचनम् १९४
बाणलोचनसंकाशंभाललोचनमव्ययम् कंदर्पकार्मुकभ्रांतिजनकभ्रुवमीश्वरम् १९५
स्निग्धाधोन्नतचार्वंगनासमच्छकपोलकम् मंदस्मितंप्रसन्नास्यंविभुंबालेंदुदर्शनम् १९६
विज्ञानरक्तवसनंवेदकल्पितभूषणम्

शरणंत्वांप्रपन्नोऽस्मिचुक्षर्मेदीयतांविभो १९७
दीनांधकृपणाज्ञाननष्टस्यशरणंभव अथदिव्यंददौचक्षुःस्वात्मदर्शनशक्तिमत् १९८
अथदृष्ट्वाहरिःशंभुंत्रिनेत्रंपुरतःस्थितम्
कोभवानित्युवाचाथनजानेत्वांमहायशः १९९ प्रणामंकेवलंकर्तुंशक्तोऽस्मिनहिवेदितुम्
सदाशिवउवाच-
तवज्ञानंप्रदास्यामिकुरुस्नानंचवारुणम् २००
भस्मस्नानंततःपश्चात्ततोज्ञानंवदाम्यहम्
श्रीभगवानुवाच-मत्स्नानयोग्यंसलिलंनचतिष्ठतिकुत्रचित् २०१
इत्युक्तोथनिषण्णस्तुब्रह्मांडासक्तविग्रहः
ऊरुदघ्नजलेस्नातुंनयोग्यमभवद्धरेः २०२ शंभुर्जहासस्नानायजलमत्यधिकंत्वहो दधीचउवाच-
अथदेवःशिवोविष्णुंभालाक्षेणव्यलोकयत् २०३
विलीनसूक्ष्मावयवंवामाक्षेणव्यलोकयत्

ततःसूक्ष्मतनुर्विष्णुःशीतदेहश्चशंभुना २०४
उक्तश्चस्नाहिभोविष्णोह्रदएषविकल्पितः ततोह्रदेहरिःस्नातुंहरांकेकल्पितेतदा २०५
प्रवेष्टुंनशशाकाथगंभीरेतद्ध्रदस्यतु
हरिराहचनोपंथाह्रदस्यास्यप्रवेशने २०६
मार्गोमेदीयतांदेवतमथोशंभुरब्रवीत्
कोटियोजनगंभीरंजलमेतन्महत्पुरा २०७
निविष्टस्यैवभवतऊरुदघ्नंजलंविभो इदानींतिष्ठतश्चापिनप्रवेशोह्रदेकथम् २०८
अष्टांगुलप्रमाणोऽयमूरुस्तस्मिन्ह्रदेचमे
पश्यामिप्रविशत्वंचपादस्पर्शंददामिते २०९
वाक्यमेकंतुसोपानंवेदंमद्वाक्यनिस्सृतम्
हरिरुवाच-
शब्दारोहणसामर्थ्यंकस्यापीहनविद्यते २१० मूर्तस्यग्रहणंशक्यंग्रहणंवाकथंश्रुतेःशंभुरुवाच-
पुंसःशक्तिर्नवस्तूनांधारणारोहणादिषु २११
गृहाणेमंमहावेदंजग्राहहरिरप्यथ नम्रकरश्चाशक्तेर्हिपतन्निवजनार्द्दनः

२१२
नचशक्यंमयाधर्तुमितिप्राहशिवंहरिः
शिवःप्रहस्यनिपतीपात्यतीवमहाह्रदे २१३
तत्सोपानमथारुह्यस्नातुमर्हसिकेशव
दधीचउवाच-
वेदेसोपानभूतेहिऊरुदघ्नोपलब्धिनि २१४
तत्रस्नात्वासविधिनाबहिरुत्तीर्यचोक्तवान्
स्नातोऽस्मिकिमतःकार्यंशंभुराहहरिंततः २१५
ध्यायसेहृदयेकिंत्वंनचकिंचिद्वदस्वमे हरिर्नकिंचिदित्याहतमथोशंभुरुक्तवान् २१६
भस्मस्नानेनसंशुद्धोवेत्स्यसेपरमंशुभम्दीक्षितस्यहितच्छस्तंतद्र क्षांकरवाण्यहम् २१७
दधीचउवाच-
स्ववक्षःस्थितभस्मैकंनखेनादायशंकरः
प्रणवेनाभिमंत्र्याथगायत्र्याब्रह्मभूतया २१८
अंगुलिभ्यामुपादायशिवःपंचाक्षरेणवै हरिमस्तकगात्रेषुसर्वेष्वपिसमाक्षिपत् २१९
शांतदृष्ट्यानिरीक्ष्याथजीवेत्याहहरिंहरः
ध्यायस्वकिंतेहृदयेसचध्यानपरोऽभवत् २२०

अपश्यद्धृदयेदीपंदीर्घाकारमतिप्रभम्
हरिराहशिवंसाक्षाद्दीपोदृष्टोमयेतिच २२१
शिवःप्राहनतेज्ञानंपरिपक्वमथोहरे
भस्मभक्षयतेज्ञानंसमग्रंसंभविष्यति २२२
हरिरुवाच-
भक्षयिष्येशुभंभस्मस्नातोऽहभस्मनापुरा
दृष्ट्वेश्वरंभक्तिगम्यंभस्माभक्षयदच्युतः २२३
तत्राश्चर्यमतीवासीत्पक्वबिंबसमद्युतिःवासुदेवःशुद्धमुक्ताफलवर्णोऽभवत्क्षणात् २२४
ततःप्रभृतिशुक्लोऽसौवासुदेवःप्रसन्नवान्
पुनर्ध्यानपरोभूत्वादीपमध्येचपूरुषम् २२५
शुद्धस्फटिकसंकाशंत्रिनेत्रंद्विभुजंशिवम्
वरदंदक्षिणेहस्तेवामेचाभयदंविभुम् २२६
पंचवर्षीयवपुषंशरच्चंद्रायुतद्युतिम्
माणिक्यकुंडलंहेमदामजालविभूषितम् २२७
रत्नांगुलीयसुभगंबाहुकोष्ठसुभूषणम्
तनुरक्तोष्ठमाकर्णदीर्घायतविलोचनम् २२८
बाणलोचनसंकाशंभाललोचनमव्ययम् कंदर्पकार्मुकभ्रांतिजनकभ्रुवमीश्वरम् २२९
स्निग्धोन्नतसुचार्वंगनासमच्छकपोलकम्

मंदस्मितंप्रसन्नास्यंबालेंदुदर्शनंविभुम् २३०
विज्ञानरक्तवसनंवेदकल्पितनूपुरम्
वामांगुलीयमध्यस्थमतिप्रणवमव्ययम् २३१
दृष्टवानथतंविष्णुःकृतकृत्योऽभवत्तदा अथाहशंभुर्भोविष्णोहृदिदृष्टंत्वयाकिमु २३२
हरिराहपुरादृष्टःपुरुषःशांतविग्रहः इत्युदीर्यमहाविष्णुःशिवपादेपपातह २३३ हरिरुवाच-
नशक्तिंभस्मनोजानेप्रभावंवाकुतस्तव नमस्तेऽस्तुनमस्तेऽस्तुत्वामेवशरणंगतः २३४
सदाशिवउवाच-
वरंवृणुमहाभागमनसायंत्वमिच्छसि
शिववाचमथाकर्ण्यहरिर्वव्रेवरोत्तमम् २३५
हरिरुवाच-
त्वत्पादयुगलेशंभोभक्तिरस्तुसदामम
अथदत्वावरंशंभुरिदमाहवचोहरिम् २३६
भस्मधारणसंपन्नोममभक्तोभविष्यसि
दधीचउवाच-
इत्थमुक्तंमहाज्ञानंभस्मसंभवमादितः २३७
तस्माद्यूयंसुराःसर्वेधारयध्वंतदादरात्विस्मयोत्फुल्लनयनादेवाश्चासंस्तदस्त्विति २३८
यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम

्
विमुक्तःसर्वपापेभ्योयात्यसौशांकरंपदम् २३९
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेभ स्ममाहात्म्ये पंचोत्तरशततमोऽध्यायः १०५

षडुत्तरशततमोऽध्यायः शुचिस्मितोवाच-आयुष्यवर्द्धनंभस्माशनंदृष्टंमहामुने
परलोकगतिंदातुंशक्तमेतंवदस्वमे १
दधीचउवाच-
अत्रतेकथयिष्यामिइतिहासंपुरातनम्
चित्रगुप्तयमाभ्यांचयद्विख्यातंबभूवह २
मिथिलायांपुराकश्चिच्छुनःपर्यटतेक्षुधापुराजन्मशतात्पूर्वंब्राह्मणःपापनिश्चयः ३
पूर्वेवयसिवेदाढ्यःशास्त्राढ्यश्चसुबुद्धिमान्
सस्नातुंजाह्नवींगत्वास्नानंकृत्वापितॄनपि ४
देवानृषीन्समभ्यर्च्यययौप्रात्तलिकापुरम्
प्रतिश्रयमथोचक्रेब्राह्मणस्यनिवेशने ५
तत्रैकाक्षत्रियसुतायौवनस्थाहतप्रिया

भ्रष्टराज्याचषट्कोटिनिष्कद्रव्येणसंयुता ६
भुक्त्वाथशयितंविप्रंसर्वावयवसुंदरम्
रात्रौचंद्रो
दयेशुद्धेज्योत्स्नाहसितदिङ्मुखे ७
ब्राह्मणाभ्याशमागत्यतमुदीक्ष्येदमब्रवीत्
कुतस्त्वमागतोविप्रकंवादेशंगमिष्यसि ८
ब्राह्मणउवाच-अकालचर्यासर्वेषांशंकामुत्पादयेद्ध्रुवम्
वयःस्थयोर्मिथोवादोरहस्येहास्यमंदिरे ९
क्षत्रियोवाच-कथाप्रसंगेयात्रायांतीर्थेदेशादिविप्लवे
दुर्भिक्षेग्रामदहनेरहोवादोनदूषितः १०
प्रतिश्रयस्तुमद्गेहेभवतैवपुराकृतः
मद्गेहवासिनीचाहंनशंकात्विहकस्यचित् ११
ब्राह्मणउवाच-तूष्णींभावोमयाकार्योगच्छत्वंशीघ्रमग्रतः
इत्युक्ताब्राह्मणेनासौमनसेदमचिंतयत् १२
अनेनसंगमोमह्यंयथाभूयात्तथाविधि रोदनंतुकरिष्यामितथायास्यतिसांत्वितुम् १३
मांचसांत्वयितुंप्राप्तोमांसमुत्थापयिष

्यति
अहमुत्तिष्ठमानैवदोर्लताकंठसंगिनी १४ कुचयुग्मेनतद्गात्रंस्पर्शयंतीविमूर्च्छिता
गतभानांहिमांदृष्ट्वानिषण्णःस्वयमेवसः १५
उत्संगेमामकंदेहंनिधास्यतिद्विजाग्रणीः
अचेतनेववसनमपास्यरुदतीवच १६
सुस्निग्धंरोमरहितंपक्वाश्वत्थदलाकृति
दर्शयिष्यामितत्स्थानंकामगेहंसुगंधिच १७
मयैवविलुठंत्यांगेतस्यवस्त्रमपास्यते विलुप्यमानसंतस्यकरिष्येस्ववशंद्विजम् १८
अदृष्टौयादृशंचित्तंदृष्टौनैतादृशंभवेत्
दर्शनेयादृशंचित्तंसंलापेनैवतादृशम् १९
संलापेयादृशंचित्तंहास्योक्तौनैवतादृशम्
हास्योक्तौयादृशंचित्तंस्पर्शनेनैवतादृशम् २०
स्पर्शनेयादृशंचित्तंयोनिदृष्टौनतादृशम्
तद्दृष्टौयादृशंचित्तंयोनिस्पर्शेनतादृशम् २१
बाहुमूलकुचद्वंद्वस्वयोनिस्पर्शदर्शनात्

कस्यनस्खलतेचेतोरेतःस्कन्नंचनोभवेत् २२
दधीचउवाच-
इतिसंचिंत्यमनसाक्षत्रियागृहमभ्यगात्
स्वगृहद्वारमासाद्यमंदंमंदंरुरोदवै २३
चिरंकालंचरुदितंब्राह्मणःकरुणानिधिः २४
स्त्रीबालवृद्धातुरराजयोगिनांविषाग्नितोयाद्रिनिपातनादिना
दुःखस्यचैवोद्धरणंप्रशस्यतेकूपस्यदानेनसमंवदंति २५
इत्थंविचार्यविप्रोऽसौशुचिर्भूतःप्रसन्नधीः
तस्याःसमीपमगमत्तामुवाचततोद्विजः २६
अलंशोकेनमहताइहामुत्रविरोधिना
शरीरशोषणंह्येतच्चित्तविध्वंसनंतथा २७
त्यजशोकमिमंबालेनचार्थःशोचितेनवै शोकस्यकारणंकिंवायेनेत्थंरुद्यतेत्वया २८
दधीचउवाच-
एवमुक्ताद्विजेनाथनसाकिंचिदुवाचह
मूर्च्छितेवापतद्भूमौतमदृष्ट्वेववीक्षते २९
तामथोत्थापयामासब्राह्मणःपरमार्थवित्
उत्थितोत्थापितातेननिपपातपुनःपुनः ३०
पतितांपतितांविप्रोनिषद्योत्थाप्यतांपुनः
अंकमारोपयामासप्रममार्जविलोचने ३१

अथसामूर्च्छितेवाशुवसनंपरिमुच्यतम्
दर्शयंतीस्तनौगुह्यंबाहुमूलेविलोचने ३२
आलंब्यकंठेबाहुभ्यांस्तनाभ्यामस्पृशद्द्विजम्
चंद्रातपश्चविशदोमंदमारुतसंभवः ३३
अथचिंतापरोविप्रोनैवकार्यमिदंमम पितुर्वामातुरुचितंपत्युर्वाथगुरोस्तथा ३४
असंबुद्धस्यमेसर्वंविपरीतंविभातिवै
अथकामःसमायातोरहस्येस्थितयोस्तयोः ३५
विव्याधनिशितैर्बाणैर्द्विजंकामोदुरात्मवान्
स्मरबाणातुरोविप्रश्चिंतयामासकामुकः ३६
इयंसुचारुसर्वांगीकामिनीवप्रदृश्यते नोचेद्योनिमुखेह्यस्याःकथंरोमांचसंभवः ३७
तदेतस्याःकुचस्पर्शात्सर्वंव्यक्तंभविष्यति
इतिसंचिंत्यमनसाकुचौयोनिंद्विजोऽस्पृशत् ३८
सापिमूर्च्छितरूपेवमंदस्मितमुखाभवत्
आलिलिगद्विजंगाढमाननंचचुचुंबह ३९
तयोरथसमायोगोवर्षाणांशतमप्यभूत्
गतेवर्षशतेपश्चादेकस्मिन्दिवसेद्विजः ४०
स्नातुंययौनदींप्रातःसापिविप्रप्रसंगतःस्नानंतत्रतथाचक्रेपुराणंश्रुतवानथ ४१

कौर्मंसमस्तपापानांनाशनंशिवभक्तिदम्
इदंचपद्यंशुश्रावपुराणज्ञेनभाषितम् ४२
ब्रह्महामद्यपःस्तेनस्तथैवगुरुतल्पगः
कौर्मंपुराणंश्रुत्वैवमुच्यतेपातकात्ततः ४३
श्रुत्वैतद्वचनंविप्रःपौराणिकमभाषत
मयाकृतानांपापानांनचसंख्यास्तिकाचन ४४
अशेषपापसंदोहनाशनंतदिहोच्यताम्
पौराणिकउवाच-
आराधयस्वदेवेशंशंकरंत्रिदशेश्वरम् ४५
तस्यसंपूजनाद्विप्रसर्वंपापंविनश्यति
पापमेवतमःप्रोक्तंज्ञानदीपेननश्यति ४६
अथवापूजयाविप्रसमस्ताघविनाशनम्
ज्ञानपूजाविहीनानांनरकेपतनंध्रुवम् ४७
दधीचउवाच-
अथद्विजोह्यभिगतःशिवालयमनुत्तमम्
द्रोणपुष्पसहस्रेणपूजयामासशंकरम् ४८
गृहंजगामचततोभोजनंकृतवानथ
विहायक्षत्रियांविप्रोजगामेष्टांभुवंततः ४९
हविष्यमन्नमादायभुक्त्यशक्तेःशिवालयम्
गत्वादीपस्थिताज्येनभोजनंकृतवान्बहिः ५०
अथमृत्युवशंप्राप्तोयमलोकंजगामवै यमउवाच-
त्वयाकृतानांपापानांकेषांचिन्नाशनंपुरा ५१

त्वयैकदिवसेपूजाशंकरस्ययतःकृता
तवपापसहस्रंचप्रणष्टंभवतोद्विज ५२
स्थितानामपिपापानांफलंनरकपातनम्
वर्षकोटिद्वयंविप्रश्वानजन्मशतंपुनः ५३
शिवदीपाज्यहरणात्फलंनरकसेवनम्
नरकेचस्थितिस्तस्यशतवर्षंसुभीषणम् ५४
कुंभीपाकेचकाष्ठत्वंभस्मभूत्वापुनःपुनःवर्षाणांदशकंत्वेवंकृमिभुक्तिःपरंदश ५५
पुनश्चदीपवर्तित्वंवर्षाणांचतथादश
श्लेष्मामेध्यपुरीषेषुमूत्ररेतोह्रदेषुच ५६
उन्मज्ज्यचनिमज्ज्याथश्लेष्मविण्मलभोजनम्
ततोनरकशेषेणश्वानजन्मशतंपरम् ५७
यमवाक्यमितिश्रुत्वाब्राह्मणोनिपपातच
अथतस्यप्रियाभार्यापतिचिंतापराभवत् ५८
एतस्मिन्नंतरेतस्याःसमीपंनारदोऽभ्यगात्नारदस्यपपातासौपादयोरतिदुःखिता ५९
तामुत्थाप्यमुनिःशुद्धांगतायुषमभाषत अयिमुग्धेविशालाक्षिभर्तारंगंतुमर्हसि ६०
भर्तातेहिविशालाक्षिमृतोबंधुविवर्जितः नरोदितव्यंतेभद्रेज्वलनंप्रविशस्वभोः ६१
ब्राह्मण्युवाच-अशक्यंयदिवाशक्यंमयागंतुंमुनेवद

अग्निप्रवेशकालोवैव्यतीतोनभवेद्यथा ६२
नारदउवाच-
योजनानांशतंत्वेकमितःस्थानात्पुरंहितत्श्वोदाहःकिलविप्रस्यभवितागंतुमर्हसि ६३
अव्ययोवाच-
दूरस्थितंकायनाथंगंतुमर्हामिहेमुने
तद्वचस्तुसमाकर्ण्यनारदस्तामभाषत ६४
विपंचीनालसंस्थात्वंभवगच्छाम्यहंक्षणात्
इत्युदीर्यतदागत्वात्वरांचक्रेगतंचतत् ६५
देशंनष्टद्विजस्थानंतामुवाचाव्ययांमुनिः
रोदनंनेहकर्तव्यंयदितत्राग्निमेष्यसि ६६ पापंयदिकृतंभद्रेपरपूरुषसेवनम् एतद्विशुद्धयेपुत्रिप्रायश्चित्तंसमाचर ६७
तवोपपातकव्रातनाशोवह्निप्रवेशनात् नान्यत्पश्यामिनारीणांसर्वपापोपशांतये ६८
अग्निप्रवेशंमुक्त्वैकंप्रायश्चित्तंजगत्त्रये
दधीचउवाच-
अथनारदवाक्येननोदितासावचोऽब्रवीत् ६९ अग्निप्रवेशेनारीणांकिंकर्तव्यंमहामुनेनारदउवाच-

स्नानंमंगलसंस्कारोभूषणांजनधारणम् ७०
गंधपुष्पंतथाधूपंहरिद्राक्षतधारणम्
मंगलंचतथासूत्रंपादालक्तकमेवच ७१
शक्त्यादानंप्रियोक्तिश्चप्रसन्नास्यत्वमेवच
नानामंगलवाद्यानांश्रवणंगीतकस्यच ७२
व्यभिचारकृतेपापेतत्पापस्यप्रशांतये
अतीतंपातकंस्पृष्ट्वाप्रायश्चित्तंतदीरितम् ७३
कुर्यादथस्वकांभूषांविप्रायप्रतिपादयेत्
भूषाभावेस्वकीयेनप्रायश्चित्तंतुकारयेत् ७४
नान्यथातस्यपापस्यनाशनंवेतिकुत्रचित् अव्ययोवाच-
सर्वमेतत्करिष्यामिहरिद्रामेनविद्यते ७५
भूषणंकिमुतब्रह्मन्सर्वमेतत्प्रदीयताम्नारदउवाच-
नह्यस्तिकिंचित्सौभाग्यद्र व्यमन्यत्त्वपेक्षया ७६
दधीचउवाच-
अथक्षणेनाभ्यगमत्कैलासंशिवमंदिरम् गिरिजामथदृष्ट्वासौप्रणिपत्येदमब्रवीत् ७७
हरिद्रादीयतांमातर्भूषणानिचसूत्रकम्

्
नारदंतुनमस्कृत्यगौरांगीमर्पयन्मनः ८६
सुसूक्ष्मंमंगलंसूत्रंहरिद्रा
मक्षतांस्तथा
कुसुमानिचवासांसिकस्तूरीचंदनंतथा ८७
सौवर्णकंकतिकांचफलानिविविधानिच
स्वदक्षिणादिवस्त्रांतंस्पर्शयित्वापृथक्पृथक् ८८
पार्वतीप्रीतिकामासापुरंध्रीभ्योऽखिलंददौ
ज्वालामालाभिराकाशंदहंतमिवचानलम् ८९
त्रिःप्रदक्षिणमागत्यस्थित्वाग्नेःपुरतःसती
इदंप्राहतदावाक्यंप्रांजलि प्रहसन्मुखी ९०
अव्ययोवाच-
इंद्रादयोदिशांपालामातर्मेदिनिभास्कर धर्मादयःसुराःसर्वेशृणुध्वंममभाषितम् ९१ पाणिपीडनमारभ्यचैतदंतमहर्निशम् वाङ्मनःकर्मभिर्भर्तासेवितोयदिभक्तितः ९२
व्यभिचारोयथानस्यादवस्थात्रितयेमम तेनसत्येनमेपत्यासार्द्धंयानंप्रयच्छत ९३
इत्युक्त्वाथस्वहस्ताग्रपुष्पकंद्रुतमाक्षिपत्

प्रविष्टाज्वलनंदीप्तमथापश्यद्विमानकम् ९४
सूर्येणसममुत्कृष्टमप्सरोगीतशोभितम्
आरुरोहविमानंसाभर्त्रासाकंदिवंययौ ९५
यमःप्राहाथसंपूज्यवनितांतांपतिव्रताम्
अक्षयःस्वर्गएवेहनचपापंतवास्तिवै ९६
कोटिद्वयसमास्तत्रनरकेहंतपातकम्
मृष्टमेवनसंदेहःकिंतुपातकमेवच ९७
एकंशिवस्यदीपाज्यभक्षणेनसमर्जितम्
नवापिनरकेपातःश्वानजन्मशतंभवेत् ९८
अव्ययोवाच-
अग्निप्रवेशशुद्धानांपुनश्चनरकःकथम्
अग्निप्रवेशात्सर्वेषांपापानांनाशनंभवेत् ९९
यमउवाच-
शिवद्रव्यापहारस्यपातकंनैवनश्यति
इत्थमाहपुराशंभुरन्येषांनाशनंभवेत् १००
अथसश्वानतामाप्यशताब्दंस्यात्ततःपरम् दधीचमंदिरंप्राप्तोमृत्योरास्यगतोहिसः १०१
तस्यभित्तिसमीपेतुभस्मास्तेह्यभिमंत्रितम्
भस्मनिश्वापपाताथममारचगतोयमम् १०२ यमःसंपूज्यावनतोभवान्पुण्यतमोमुनिः मद्गेहेभवतःस्थानंनयोग्यंगम्यतांबहिः १०३

अथगत्वाबहिस्तस्थौसारमेयोयमोदितः
संतापावस्थितंतंचनारदोदृष्टवानमुम् १०४
पप्रच्छचकिमर्थंत्वमिहतिष्ठसिदीप्तिमान्
शिवभस्मस्थितमृतंशैवंजानेमहामते १०५
शैवानांपापिनांचापिसाहसेनतनुत्यजाम्
यमलोकोनचास्तीतिशिवाज्ञाशिवनोदिता १०६
दधीचउवाच-
इत्थमाभाष्यतंश्वानंकैलासमगमन्मुनिः
दंडवत्प्रणिपत्येशंव्यज्ञापयदथोहरम् १०७
देवकश्चिद्यमपुराद्बहिरास्तेसकुक्कुरः
भस्मन्येवमृतस्तद्वद्भवलोकंसचार्हति १०८
!शिवेरितः
आनयामासतंश्वानंदिव्यरूपधरंतदा १०९
महेशपादप्रणतंदेवायाथव्यजिज्ञपत्
आहमाहेश्वरोदेवंगणमेनंकुरुष्वमे ११०
तथेतिचशिवःप्राहगणःश्वानमुखोऽभवत्
दधीचउवाच-
अतुल्यंभस्ममाहात्म्यंमयोक्तंतेशुचिस्मिते १११
इतःपरंहिकिंभूयःश्रोतुमिच्छसिसुव्रते ११२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेविभूतिमाहात्म्ये षडुत्तरशततमोऽध्यायः १०६

सप्तोत्तरशततमोऽध्यायः शुचिस्मितोवाच-कश्यपंजमदग्निंचदेवानांचपुराकथम्
ररक्षभस्मतद्ब्रह्मन्समाचक्ष्वमुनेमम १
दधीचउवाच-
कश्यपादियुतादेवाःपूर्वमभ्यागमन्गिरिम्शोकरंनामविख्यातंगिरिमध्येसुशोभनम् २
नानाविहंगसंकीर्णंनानामुनिगणाश्रयम्
वासुदेवाश्रयंरम्यमप्सरोगणसेवितम् ३
विचित्रवृक्षसंवीतंसर्वर्तुकुसुमोज्ज्वलम्
तथाविधंप्रविश्यैतेगिरिंवयमथापरे ४
स्तुवंतःकेशवंतत्रगताःस्मगिरिशेश्वरम्
दृष्ट्वातत्रमहाज्वालांप्रविष्टाश्चवयंचताम् ५
मामेकंतुतिरस्कृत्यह्यदहद्देवतामुनीन्
मांददाहततःपश्चाद्भस्मीभूतावयंशुभे ६
! प्रतापवान्
केनापिकारणेनासौगतवान्पर्वतंचतम् ७
भस्मोद्धूलितसर्वांगोमस्तकस्थशिवःशुचिः एकाकीनिःस्पृहःशान्तोहाहाशब्दमथाशृणोत् ८
अथचिंतापरश्चासीन्म्रियमाणशवध्वनिः शवानामिवगंधश्चदृश्यतेतन्निरीक्षणे ९ इतिनिश्चित्यमनसाजगामाग्निमतिप्रभम्

सवह्निर्वीरभद्रं चदग्धुमारब्धवानथ १०
तृणाग्निरिवशांतोऽभूदासाद्यसलिलंयथा
ततोऽपरांमहाज्वालांवीरभद्र
स्तुदृष्टवान् ११
खंगच्छंतींमहाकालोज्वालांनिपतितामपि
मनसाचिंतयच्चापिवीरभद्रप्रःतापवान् १२
सर्वेषांनाशिनीज्वालाप्राणिनांशतकोटिशःतत्सर्वंरक्षणार्थंहिपिपासुश्चाप्यहंत्विमाम् १३
प्राश्नामिमहतींज्वालांसलिलंतृषितोयथा
एतस्मिन्नंतरेवीरंवागाहचाशरीरिणी १४
भारत्युवाच-
वीरमासाहसंकार्षीःक्वतृषाक्वाशुशुक्षणिः
तृषितानांजलेनार्थोविपरीतोवनाग्निना १५
निकामंयोजनशिराःप्रणष्टोराक्षसेश्वरः
शतयोजनवक्त्रश्चशतबाहुस्तथापरः १६
अगस्त्यश्चमहाभागोनिःशेषंपीतसागरः एतानन्यानसंख्याताञ्ज्वालेयंतानमारयत् १७
वीरभद्रउवाच-
भीषिकेयंमहाज्वालात्वदुक्तानहिजायते
सरस्वतिभवत्यांचममरोषश्चजायते १८
सर्वदेवार्चितपदंवीरभद्रमवेहिमाम्
भारत्युवाच-
मयोक्तंहितभावेननद्वेषान्नान्यतोमुने १९

कोपमुत्सृजवीरत्वमात्मनोहितमाचर इत्युक्त्वांतर्दधेदेवीभारतीवीरभीतितः २०
अथवीरोमहाज्वालामपासील्लीलयैवतु
क्षणेनमहतीज्वालाशतयोजनविस्तृता २१
एकेनवीरभद्रेणपीतापरमदुःसहा
अथचेंद्रमुखानांचमुनीनांभस्मराशयः २२
दृष्टावैवीरभद्रेणआहूताश्चमहात्मना
नचाब्रुवन्प्रतिवचोमृतामुनिदिवौकसः २३
वीरभद्रस्तुविज्ञायनाशंमुनिदिवौकसाम् दध्यावमून्कथंसर्वाञ्जीवयाम्यद्यकोविदः २४
ध्यानेनदृष्टवांश्चापिजीवितंभस्मदेहिनाम्
अथाचम्यमृतानांतुभस्मान्यथचभस्मना २५
मृत्युंजयेनमंत्रेणमंत्रितेनह्यमंत्रयत्
अथोत्थितामुनिवराःस्वंस्वंरूपमुपाश्रिताः २६
अथतेगतवंतश्चगिरिपार्श्वंमहाप्रभम् तत्रापिभक्षिताःसर्वेसर्पेणातिशरीरिणा
२७
अथवीरोमहासर्पसमीपमगमत्प्रभुः
वीरमागतमालोक्यभुजगोयोद्धुमारभत् २८
युयुधेवर्षमेकंतुनानारूपधरःफणी
अथवीरःप्रगृह्यौष्ठयुगंकरयुगेनच २९

द्विधाचक्रेसमस्तांगंदेवांस्तत्रगतायुषः
दृष्ट्वाथभस्मनैवैताञ्जीवयामासशंकरः ३०
अथदेवाःसमुनयोवीरभद्रं प्रणम्यतु
गतवंतोयथामार्गंददृशूरक्षआगतम् ३१
पंचमेढ्रंमहाकायंदोर्भिश्चदशभिर्युतम्
पंचपादसमोपेतंशिरोभिर्युतमष्टभिः ३२
कांक्षमाणंमहाहारंयुध्यमानोहिवालिना
महावराहवपुषोवासुदेवस्ययद्बलम् ३३
तादृशंद्विगुणीभूतंकपौवालिनिनिश्चितम्
तादृशंवानरश्रेष्ठंससुग्रीवंसराक्षसः ३४
मुष्टियुद्धेपंचपादैःसहसाहत्यवालिनम्
सुग्रीवंचकराभ्यांसहंतुमेवप्रचक्रमे ३५
आस्येनिक्षिप्यसुग्रीवमग्रसत्कवलंयथा
वालिसुग्रीवग्रसनंदृष्ट्वाचिंतामवापह ३६
कथमेनंहनिष्यामिरक्षयिष्येकथंकपिम्
एवंहिचिंतयानंतंवानरंराक्षसेश्वरः ३७
अग्रसीदेकयत्नेनतथाभूतंचराक्षसम्
दृष्ट्वादेवर्षयःसर्वेपलायनपरास्तथा ३८
पलायमानांस्तान्दृष्ट्वापंचमेढ्रःसराक्षसः
हस्तैःसमस्तैस्तान्सर्वानादायाभक्षयत्तदा ३९
वीरभद्रस्ततोदृष्ट्वावानरर्षिसुरादनम्
पंचाशद्योजनशिलांकरेणादायतंरुषा ४०
निजघानशिरोमध्येमध्यमंपतितंशिरः

ततआदायशैलस्यशृंगंतच्छतयोजनम् ४१
स्थापयित्वादृढतरंराक्षसेंद्रं तथाहरत्
राक्षसोऽथबभाषेतंवीरभद्रं त्रिलोचनम् ४२
ममबाहुबलंपश्यवीक्षितंत्वद्बलंमया
असिद्वयंतैलधौतंपंचाशद्योजनोन्नतम् ४३
एकयोजनविस्तारंसुदृढंलक्षणान्वितम्
एकंगृहाणाभिमतंविशिष्टंतन्ममप्रियम् ४४
वीरभद्र
स्तथेत्युक्त्वागृहीत्वासिंमहाबलः
करेणाचालयत्तीक्ष्णंक्ष्वेलद्यंचक्रेततःक्रुधा ४५
गृहीतासिस्तथाक्ष्वेलद्यंचक्रेराक्षसपुंगवः
वीरभद्रं समभ्येत्यकंठंप्रतिसमर्पयत् ४६
तद्गात्रंभिन्नमभवच्छोणितंनिर्गतंबहु
राक्षसस्त्वेकहस्तेनपपौतच्छोणितंततः ४७
वीरभद्रकंःठदेशेराक्षसंप्राहरद्रुषा शिरोद्वयंतथाच्छिन्नंपतमानंततोऽग्रहीत्
४८
न्यभक्षयदमेयात्मासिंहनादंचकारह
तेननादेनमहताक्षुब्धमासीज्जगत्त्रयम् ४९
अन्योन्यमसिघातेनभिन्नगात्रौविकस्वरौ
किंशुकाविवदृश्येतेपुष्पितौरुधिरोक्षितौ ५०
वर्षमेकंतुसंयुध्यसासीदेवासुरौतदा
अतःपरंवर्षमेकंगदायुद्धमभूत्तयोः ५१

असिपुत्रिकयापश्चाद्वर्षमेकमभूद्रणः
पुनर्गृहीत्वासियुगंयुयुधातेपरस्परम् ५२
शंब्रुवाणोमहाखड्गंदंष्ट्राकारोगणेश्वरः
सरोषरक्तनयनश्चालयित्वासिमग्रतः ५३
तस्यकंठवनंसर्वंचिच्छेदकदलद्यंयथा
शिरांसिसर्वाण्यादायबभक्षभगनेत्रहा ५४
तस्यगात्रंकररुहैर्विदार्याहृत्यदेवताःकपींद्रौचतथाचान्याअद्राक्षीत्परमेश्वरीम् ५५
एतद्युद्धंमहाघोरंनारदोवीक्ष्यचाभ्यगात्
ब्रह्मणेवासुदेवायशंकरायव्यजिज्ञपत् ५६
मुनयोरक्षितादेवावालिसुग्रीववानरौ
एतौसंजीवयामासब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ५७
रक्षसेशंभुनादत्तोवरःपरमदारुणः
हिरण्यकशिपोराज्येबलवानेकराक्षसः ५८
देवैःसार्द्धंतुयुयुधेवर्षाणांशतमद्भुतम्
पलायिताश्चबहुधामृताश्चशतशोसुराः ५९
शुक्रेणरक्षितःसोऽथगुरुणाचिंतयत्त्विदम्
मृतोऽस्मिशतशःशुक्रजीवितोऽस्मित्वयैवहि ६०
अमृत्यवेत्वमेतस्मादुदरस्थमृतायच अन्यथामरणंमह्यंभविष्यतिनसंशयः ६१

गुरोयमेनसाकंमेयुद्धमासीत्सुदारुणम्
मयासौग्रसितोयुद्धेयमराजःप्रतापवान् ६२
ममोदरंप्रविश्यासौबिभेदचननादच
अहंमृतस्तदाचासंत्वयासंजीवितःपुनः ६३
तस्मादुदरसंस्थानांमरणायतपेतपः
शुक्रउवाच-
एवमेतन्नसंदेहोयथावत्त्वंसमाचर ६४
स्यमंतपंचकंतीर्थंतत्रत्वंतप्तुमर्हसि
राक्षसउवाच-
तपेमहत्तपोघोरंयन्नचीर्णंसुरासुरैः ६५
गुल्फप्रदेशेपादान्तेत्वयःपाशैःप्रबध्यच
अयःस्तंभयुगंकृत्वाअयःपट्टिकयान्वितम् ६६
पट्टिकायांपादबंधंकृत्वाधःशीर्षतांतथा विवृतास्यंतथाकल्पंकृत्वाधोमुखमुच्चकैः ६७
स्तंभोत्तरेणज्वालायांचक्रिकायामितस्ततः
अधःशिरास्तथातिष्ठन्नुन्मील्यैवविलोचने ६८
एवंतपश्चरिष्यामिवरदःकोपिमेभवेत्
ब्रह्मावावरदःसोऽस्तुशंकरोविष्णुरेवच ६९
वरदेनतुमेभाव्यंयोवाकोवावरप्रदः
इत्थमाभाष्यमुनिनागुरुणाभार्गवेणसः ७०
तथातपच्चषण्मासंपुनरन्यच्चकारह

नखाभ्यांस्वशिरश्छित्त्वाजुहावाग्नौसमंत्रकम् ७१
नमोभद्रायमंत्रेणचत्वारिचशिरांसिसः
पंचमंतुशिरोहातुंयतमानेचराक्षसे ७२
वह्निमध्यात्समुत्तस्थौभगवानंबिकापतिः
शुद्धस्फटिकसंकाशोबालचन्द्रविभूषणः ७३
अधःशिरस्कंतद्रक्षइदमाहमहेश्वरः
मासाहसंकृथारक्षोवरदोऽस्मिवरंवृणु ७४
राक्षसउवाच-
बहूनांचवराणांत्वंदातानूनंमहेश्वरः
हतशीर्षसमुत्पत्तिंग्रस्तजीवमृतिंतथा ७५
वराहवपुषोविष्णोरस्तुशक्तिश्चतुर्गुणा
मयितेनहिरोषःस्यात्संनिधिस्तुसदामम ७६
त्वज्जटोत्पाटनेनैकःपुरुषःसंभविष्यति
तेनैवमरणंनान्यैरिदमस्तुवृतंमम ७७
भविष्यत्येवमेवैतदित्युक्त्वांतर्हितोहरः
एवंलब्धवरःपापीराक्षसोनिहतस्त्वया ७८
अथालिग्यहरिर्वीरंशंकरश्चपितामहः
यथागतमथोजग्मुरथदेवादियोषितः ७९
निपत्यदंडवद्भूमौवीरभद्रमथाब्रुवन्
नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेकरुणाकर ८०
नमस्तेशाश्वतानंतनमस्तेवरदोभव
वीरभद्रउवाच-
भस्मनाजीवयिष्यामिसुरान्समुनिवानरान् ८१
भवतीभिःप्रतोष्टव्यंशोकःकार्योनचाधुना

इत्युक्त्वावीरभद्र
स्तुभस्मनाजीवयत्सतान् ८२
उत्थितामुनिदेवाश्चवानरौचोत्थितौततः
इदमूचुर्वचोहृष्टाःशिरःस्थांजलयोनमन् ८३
त्वयात्रजीवितास्तातपितात्वंधर्मतोहिनः
अस्माकंशरणंनित्यंभवशंकरसंभव ८४
शिशूनांदुष्टचरितंदृष्ट्वाशिक्षेस्तथाचतान्
रक्षेःपरकृताबाधाव्याधिभ्यश्चयथौरसान् ८५
दक्षाध्वरेकृतागस्काःशिक्षिताभवतानघ इदानींरक्षितास्तातवयंशिशुवदेवते ८६ वीरभद्रउवाच-
सत्यमेतन्नसंदेहोयत्रबाधाभवेत्तुवः तत्रमांस्मरतक्षिप्रंबाधानाशंगमिष्यति ८७
वीरभद्रं पदंयेपिपठंत्यष्टशतंततः
प्रणवादिनमॐऽतचचतुर्थीसहितंतथा ८८
तेषांराक्षसपीडानांनाशनंचभविष्यति
ब्रह्मराक्षसपीडासुपिशाचादिभयेषुच ८९
नामानुस्मरणात्सर्वबाधानांचविनाशनम् ९०
विद्युत्प्रभालोचनमुग्रमीशंबालेंदुदंष्ट्रारुणशोभिताधरम्
सुनीलगात्रंचजटाकृतस्रजंदधानमंगेभसितत्रिपुंड्रकम् ९१
ब्रह्मराक्षसमुक्त्यर्थंस्मरणंत्विदमीर

ितम्
मंत्रेचवीरभद्रस्यसर्वमेतदुदीरितम् ९२
दधीचउवाच-
अथैवंविदधेवीरोमुनिदेवास्तथागताः
एतत्त्रियायुषंप्रोक्तंभस्ममाहात्म्यमुत्तमम् ९३
पठतःशृण्वतोवापिस्मरतोऽघविनाशनम्
शिवभक्तिप्रदंपुण्यमायुरारोग्यवर्द्धनम् ९४
शुचिस्मितोवाच-अहंकृतार्थाधन्याचनारीणामुत्तमास्म्यहम्
हतपापातथाचास्मिनमस्तेमुनिपुंगव ९५
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादे सप्तोत्तरशततमोऽध्यायः १०७

अष्टोत्तरशततमोऽध्यायः श्रीरामउवाच-
भस्मोत्पत्तिंमहाभागभस्ममाहात्म्यमेवच भस्मसंधारणेपुण्यंभस्मदानेचतद्वद १ शंभुरुवाच-
भस्मोत्पत्तिंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशिनीम्
स्मरणात्कीर्तनाद्रामतांशृणुष्वनराधिप २

यएकःशाश्वतोदेवोब्रह्मवंद्यःसदाशिवः
त्रिलोचनोगुणाधारोगुणातीतोऽक्षरोव्ययः ३
सिसृक्षातस्यजाताथवीक्ष्यात्मस्थंगुणत्रयम्
वेदत्रयमिदंज्ञेयंगुणत्रयमिदंहियत् ४
पृथक्कृत्वात्मनस्ताततत्रस्थानंविभज्यचदक्षिणांगेसृजत्पुत्रंब्रह्माणंवामतोहरिम् ५
पृष्ठदेशेमहेशानंत्रीन्पुत्रानसृजद्विभुः
जातमात्रास्त्रयोदेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ६
इदमूचुर्वचःस्पष्टंकोभवान्केवयंत्विति
तानाहचशिवःपुत्रान्यूयंपुत्राअहंपिता ७
इदंगुणत्रयंपुत्राभजध्वंकर्महेतुकम्
पुत्राऊचुः -
कंवागुणंकोभजतांकियंतंकालमीश्वर ८
कथंगुणनिवृत्तिश्चभवेदेतद्वदस्वनः
शिवउवाच-
यावज्ज्ञानंहिभवतांयावदायुरथापिवा ९
धारणंतावदेवस्यादेकैकस्यगुणस्यच
सत्वंब्रह्मारजोविष्णुर्भजेन्महेश्वरस्तमः १०
इत्युक्तमात्रेदेवेशेब्रह्मासत्वमथाग्रहीत्
नचचालयितुंशक्तोधारणेकिमुशक्तिमान् ११

तंगुणंतुतिरस्कृत्यरजोगुणमथाग्रहीत्
नचचालयितुंशक्तोजग्राहाथतमोगुणम् १२
नचचालयितुंशक्तोनिपपातरुरोदच
विष्णुश्चवामहस्तेनरजोगुणमधारयत् १३
अंगुलीभ्यांमहेशोऽपितमोगुणमधारयत्
सत्वमेकॐगुलीभ्यांचसत्वंविष्णुमथादधात्
१४
ब्रह्माणंपादपीठेचदधारचननर्तच १५
नृत्यंतमत्यंतविलासरूपंगोक्षीररूपंतरुणंत्रिनेत्रम्
सर्वंदधानंकृतकौतुकंशिवंसमीक्ष्यपुत्रान्वरदोबभाषे १६
शिवउवाच-
प्रीतोऽस्मितवपुत्राहंवरंवृणुयथेप्सितम्
अथाहपितरंपुत्रोवरमेनंददस्वमे १७
मामुद्दिश्यकृतापूजातवपूजाभवेच्छिव तिष्ठेर्मयिसदात्वंचत्वमेवाहंचवाव्ययः १८
शिवउवाच-
एवमेतन्महाभागभविष्यतिनसंशयः रक्तगौराविमौपुत्रौब्रह्मविष्णूममैवतु १९
बाहुमूलस्थरोमौचममाकारौतथानघौ अथब्रह्माणमाहेदंभजत्वेकंगुणंभवान् २० ब्रह्मोवाच-

त्वन्निर्दिष्टंगुणमहंधर्तुंशक्तोनहीश्वर
धारयिष्येरजोदेवसत्वंभजतुवैहरिः २१
अवशिष्टंगुणंचायमीश्वरोधारयिष्यति
शंभुरुवाच-
गुणानादायतेदेवानशेकुर्नित्यधारणम् २२
कर्तुंभरणशक्त्यर्थंशिवमित्यवदत्पुनः
गुणान्वयंसर्वकालंनचधारयितुंक्षमाः २३
दीयतांभगवञ्छक्तिर्यदिभोस्त्वंवरप्रदः
अथतद्वचनंश्रुत्वाशिवोवाक्यमभाषत २४
शिवउवाच-
विद्याशक्तिःसमस्तानांशक्तिरित्यभिधीयते
गुणत्रयाश्रयाविद्याअविद्याचतदाश्रया २५
गुणत्रयंचदग्ध्वैवतत्सारंधर्तुमर्हथ
यच्चकिंचिद्भवेत्तत्रभवद्भिर्ध्रियतांहितत् २६
अथाहुस्तत्सुतावाक्यंनदाहोज्वलनंविना
शिवःप्राहमहेशस्यलोचनेवह्निरस्तिवै २७
गुणत्रयमिदंधेनुर्विद्यास्याद्गोमयंशुभम्
मूत्रंचोपनिषत्प्रोक्तंकुर्याद्भस्मततःपरम् २८
वत्सास्तुस्मृतयोयस्यास्तत्संभूतंतुगोमयम्
आगावइतिमंत्रेणधेनुंतत्राभिमंत्रयेत् २९

गावोगावोगावइतिप्राशयेत्तुतृणंजलम् उपोष्यचचतुर्द्दश्यांशुक्लेकृष्णेऽथवाव्रती ३०
परेद्युःप्रातरुत्थायशुचिर्भूत्वासमाहितः
कृतस्नानोधौतवस्त्रोगोमयार्थंव्रजेत्तुगाम् ३१
उत्थाप्यतांप्रयत्नेनगायत्र्यामूत्रमाहरेत्
सौवर्णेराजतेताम्रेधारयेन्मृन्मयेघटे ३२
पौष्करेवापलाशेवापात्रेगोशृंगएववा
आदधीतहिगोमूत्रंगंधद्वारेतिगोमयम् ३३
अभूमिपातंगृह्णीयात्पात्रेपूर्वोदितेऽधिके
गोमयंशोधयेद्विद्वाञ्छ्रीर्मेभजतुमंत्रतः ३४
अलक्ष्मीर्मयीतिमंत्रेणगोमयस्यापमार्जनम्
संत्वासिंचामिमंत्रेणगोमूत्रंगोमयेक्षिपेत् ३५
पंचानांत्वेतिमंत्रेणपिंडांश्चैवचतुर्द्दश
कुर्यात्संशोष्यकिरणैस्तरणेराहरेत्तुतान् ३६
निदध्यादथपूर्वोक्तपात्रेगोमयपिंडकान् स्वगृह्योक्तविधानेनप्रतिष्ठाप्याग्निम

िंधयेत् ३७
पिंडान्विनिक्षिपेत्तत्तदर्णदेवायपिंडकान्
आघारावाज्यभागौचप्रक्षिप्यद्वौहुनेत्सुधीः ३८
ततोनिधनपतयेत्रयोदशजयादयः
होतव्याःपंचब्रह्माणिनमोहिरण्यबाहवे ३९
इतिसर्वाहुतीर्हुत्वाचतुर्थ्यंतैस्तुमंत्रकैः
ततःशर्वायरुद्राययस्यवैकंकतीतिच ४०
एतैस्तुजुहुयाद्विद्वाननाज्ञातत्रयंतथाव्याहृतीरथहुत्वातुततःस्विष्टकृतंहुनेत् ४१
इध्मशेषंतुनिर्वर्त्यपूर्णपात्रोदकंततःपूर्णमासांतयजुषाजलेनान्येनबृंहयेत् ४२
ब्राह्मणेष्वमृतमितितज्जलंशिरसिक्षिपेत्
प्राच्यामितिदिशांलिगैर्दिक्षुतोयंविनिक्षिपेत् ४३
ब्रह्मणेदक्षिणांदत्वाशांतेपुलकमाहरेत् आहरिष्यामिदेवानांसर्वेषांकर्मगुप्तये ४४
जातवेदसमेनेत्वांपुलाकंच्छादयाद्यमे मंत्रेणानेनतंवह्निंपुलाकेछादयेदथ ४५ त्रिदिनंज्वलनस्थित्यैछादनंपुलकैःस्मृतम्

ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यास्वयंभुंजीतवाग्यतः ४६
भस्माधिकमभीप्संस्तुह्यधिकंगोमयंहरेत्
दिनत्रयेणयदिवाएकस्मिन्दिवसेबहु ४७
तृतीयेवाचतुर्थेवाप्रातःस्नात्वासितांबरः
शुक्लयज्ञोपवीतीचशुक्लमाल्यानुलेपनः ४८
शुक्लदंतोभस्मदिग्धोमंत्रेणानेनमंत्रवित्
तद्वेतिचोच्चारयित्वाभस्मसत्यंनसंत्यजेत् ४९
ततआवाहनमुखाउपचारास्तुषोडश
कर्तव्याहुतदानेनततोऽग्निमुपसंहरेत् ५०
अग्नेभस्मेतिमंत्रेणगृह्णीयाद्भस्मचोद्भवम्
अग्निरस्मीतिमंत्रेणप्रमृज्यचततःपरम् ५१
संयोज्यगंगासलिलैःकपिलापयसाथवा
चंद्रं कुंकुमकाश्मीरमुशीरंचंदनंतथा ५२
अगुरुद्वितयंचैवचूर्णयित्वातुसूक्ष्मतःक्षिपेद्भस्मनितच्चूर्णमोमितिब्रह्ममंत्रतः ५३
ततःपयःसेचनेचगदितःकपिलामनुः अमृतंदेवितेक्षीरंपवित्रमिहवर्द्धितम् ५४
तवप्रसादान्मुच्यंतेमनुजाःसर्वपाप्मनः प्रणवेनावहेद्विद्वान्भस्मनोवटकानथ ५५

अणोरणीयानितिहिमंत्रेणतुविचक्षणम् शंभुरुवाच-
इत्थंतुभस्मसंपाद्यशुष्कमादायमंत्रवित् ५६
प्रणवेनविमृज्याथसप्तप्रणवमंत्रितम्
ईशानेनशिरोदेशंमुखंतत्पुरुषेणच ५७
उरोदेशमघोरेणगुह्यंवामेनमंत्रयेत्
सद्योजातेनवैपादौसर्वांगंप्रणवेनतु ५८
ततउद्धूल्यसर्वांगमापादतलमस्तकम्
ततआचम्यवसनंधौतंश्वेतंप्रधारयेत् ५९
पुनराचम्यकर्मस्वंकर्तुमर्हतिसर्वतः
ततोभस्मसमादायप्रमृज्यप्रणवेनतु ६०
त्रिनेत्रंत्रिगुणाधारंत्रयाणांजनकंविभुम्
स्मरन्नमःशिवायेतिललाटेतुत्रिपुंड्रकम् ६१
नमःशिवाभ्यामित्युक्त्वाबाह्वोर्वापित्रिपुंड्रकम्
अघोरायनमइतिउभाभ्यांचप्रकोष्ठयोः ६२
भीमायेतिततःपृष्ठेशिरोधिपश्चिमेतथा
नीलकंठायशिरसिक्षिपेत्सर्वात्मनेनमः ६३
प्रक्षाल्याथततोहस्तौकर्मानुष्ठानमाचरेत्
शिवउवाच-
यूयमेवंप्रकारेणभस्मकृत्वाप्रघृष्यच ६४
गुणान्धारयितुंशक्तास्ततःस्रक्ष्यथवैप्

रजाः
शंभुरुवाच-
इत्थंशिवोदितादेवाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ६५
तथाकृत्वाचविधिनाहमहमिकयातदा
अन्योन्यबोधनाशक्ताःप्रणम्यशिवमूचिरे ६६
कंगुणंधारयेत्कोवाशिवःप्राहसुतानथ
कर्मशक्तिंतथाज्ञानंमुखरेण्वैवनश्यति ६७
अल्पायुर्दृश्यतेब्रह्मामनुभिश्चास्यजीवितम्
योऽहब्रह्मांडमालाभिर्भूषितोब्रह्मगोपनम् ६८
रजोगुणमवष्टभ्यनचजानासिमांतदा
ब्रह्माधिकबलोविष्णुरायुषिब्रह्मणोऽधिकः ६९
ब्रह्मांडमालाभरणेमहेशस्यममैवतु
चतुर्निःश्वासमात्रेणविष्णोरायुरुदाहृतम् ७०
ब्रह्मणोऽधिकसत्वत्वात्सत्वमालंबतांहरिः
जानातिसर्वकालंमांक्वचिदेवनविस्मरेत् ७१
सात्विकैकैवपूजास्यराजसीतामसीनतु
शांतंशिवंसत्वगुणंरजवक्त्रावमानतः ७२
नभोनीलंतथाचैवगुणंशंभुस्तथाभजत्
सत्वंरजस्तमश्चापिदधारचपुराकिल ७३
अतोऽस्यविविधापूजाशंकरस्यविधीयते

रजश्चतमसायुक्तंदारुणंपरिकीर्तितम् ७४
दारुणापिततःपूजाशंकरेगतिदामता
रजश्चतमसायुक्तमलंशास्त्रप्रवर्तकम् ७५
विच्छिन्नापिततःपूजाशंकरेफलदामता
तमश्चसत्वसंयुक्तंमिश्रकंचप्रवर्तकम् ७६
मिश्रपूजाविफलदाशंकरेलोकशंकरे
यादृशंतादृशंवापिनियमेनार्चनंविभोः ७७
शंकरस्याशुफलदंयादृशस्यापिदेहिनः शंभुरुवाच-
एतत्संक्षेपतःप्रोक्तंविधानंभस्मनोऽनघ ७८
वक्तृश्रोतृजनानांचसमस्ताघविनाशनम् ७९ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेभ स्मोत्पत्ति-
विधानंनामाष्टोत्तरशततमोऽध्यायः १०८

नवोत्तरशततमोऽध्यायः शंभुरुवाच-
अत्रतेकीर्तयिष्यामिकथांपापप्रणाशिनीम्श्रुत्वायांप्रापधर्मात्माशिवभक्तिमनुत्तमाम् १
इक्ष्वाकुर्नामविप्रेंद्रो महाविद्योमहामतिः बहुशास्त्रप्रवीणश्चनीतिशास्त्रविशारदः २

नयष्टानचदाताचनदेवानांचपूजकः नचाध्यापयितावेदंनव्याख्याताश्रुतस्यच ३ नपुराणेतिहासानांश्रुतीनामागमस्यवा यत्नाद्भोक्तातथादेहसंस्कारैकप्रवर्तकः ४
तादृशस्यद्विजस्याथसमालक्ष्यायुरत्यगात्
लक्षांतरेतथैकस्मिन्वत्सरेमासिपंचमे ५
तृतीयदिवसेरात्र्यांपुराणंश्रुतवानिदम्
स्वसंपादितवित्तस्ययेनदानंनवैकृतम् ६
दिनेदिनेभुज्यमानंनिःसारंस्यात्क्रमेणहि
वर्षाण्येवचतावंतिनरकेपच्यतेध्रुवम् ७
कृमियोनिसहस्रंचअनुभूयततःपरम्
दरिद्रो
व्याधितोऽबधुर्दुष्टभार्योबहुप्रजः ८
दिनेदिनेभिक्षितेनयाचितेनचजीवनम्
यन्नक्वापिचबीजानांमग्नानामथमार्गणात् ९
लब्धेनजीवनंकर्मभृत्यानामथजीवनम्
मध्येश्रोत्रविहीनश्चनेत्रहीनःस्खलन्मलः १०
एवंपुराणंश्रुत्वासाविक्ष्वाकुर्भृशदुःखितः
मनसाचिंतयच्चेदंस्मारंस्मारंद्विजाधमः ११

रूपपुष्पैर्माहिष्मयीदुर्गापिफलवर्जितातथापुराणरहिताविद्यानोगतिदर्शनी १२ बहुशास्त्रंसमभ्यस्यबहुवेदान्सविस्तरान्
पुंसोश्रुतपुराणस्यसम्यग्यातिनदर्शनम् १३
शंभुरुवाच-
एवंचिंतयतस्तस्यअकालमरणंत्वभूत्
यमलोकंगतश्चाथयमेनपरिभाषितः १४
यमउवाच-
अनेकपापयुक्तोसिपुण्यंनैवमहत्तव
नवेदाध्यापनात्प्राप्तंपापंचविदितंतव १५
कोटिवर्षाणिनरकेतवस्थितिरितिद्विज
आयुरस्तितवात्यल्पंगम्यतांपौर्विकींतनुम् १६
कुरुपुण्यंहितंदानंदेवतापूजनंजपम्
सांगमध्यापनंविप्रभोजनंभस्मधारणम् १७
भजविश्वेश्वरंदेवंदेवदेवमुमापतिम्
तस्यप्रयत्नमात्रेणममलोकंनगच्छसि १८
यत्किंचित्प्रत्यहंपापिन्पुराणंशृणुसादरम्
ततस्तच्छ्रवणादेवनेक्षसेममयातनाः १९
यमस्यवचनंश्रुत्वाब्राह्मणःस्वांययौतनुम्
अथेशपूजनकृतेयत्नमास्थायसद्विजः २०
अगमन्मुनिवर्यंतुजाबालिशिवपूजकम्

तपःस्वाध्यायसंपन्नंश्रुतिस्मृतिविवेचकम् २१
पुराणतत्त्ववेत्तारंलक्षशिष्यसमावृतम्
जराशिथिलसर्वांगंवेदवेदांगपारगम् २२
द्रष्टुकामोययौशैलंमंदरंचारुकंदरम्
नानाविहंगसंपूर्णंनानापुष्पलतावृतम् २३
सर्वर्तुकुसुमोपेतंनानागंधोपशोभितम्
किन्नराणांचमिथुनैर्गीतपूर्णमहागुहम् २४
अनेकरूपलावण्यवनितोषितपादपम्
लंबमानविचित्राभिस्ताभिःशोभितपादपम् २५
रतिश्रमप्रसुप्तानांबोधनादितषट्पदम्
कूजंतिचपिकाःकामंवियुक्तानांयुजेकिल २६
नानामुनिगणाकीर्णंप्रशांतमृगचारिणम्
अप्सरोगणसंकीर्णंगंधर्वगणसेवितम् २७
नानासिद्धमुखोद्भूतगीतपूर्णवनांतरम्
विचित्रफलसंपूर्णंनानादेवालयान्वितम् २८
प्रासादशतसंबाधंनानागृहसमन्वितम्
सिंहाननैर्गजमुखैरुलूकवदनैरथ २९
अमुखैर्विमुखैरुग्रैरर्द्धवक्त्रैर्मृगीमुखैः
रुरुजंतुकगोधाहिवानरर्क्षमुखैरपि ३०
व्याघ्रवृश्चिकभल्लूष्ट्रश्वानगर्दभतुंडकैः
समस्तजीववदनसदृशास्यैर्गणेश्वरैः
वल्लीमुखैर्वृक्षमुखैःशिलावक्त्रैरयोमुखैः ३१

शंखमुक्तादिजलजवदनैरुपशोभितम्
अधिकांगैरनंगैश्चजटिलैःशिखिमुंडितैः ३२
पत्रिवक्त्रैर्द्विषड्वक्त्रैस्त्रिविग्रहमुखैरपि
घंटास्यैःशूर्पवदनकर्णपादमुखैरपि ३३
घंटामुखैर्वेणुमुखैःकिंकिणीवदनैरपि
यादृग्वस्तुजगत्यस्तितादृशास्यैरयोमुखैः ३४
कैश्चिन्निभृतकंदर्परूपलावण्यकोमलैः कोटिसूर्यप्रतीकाशैश्चंद्रकोटिसमप्रभैः ३५
नानावर्णैर्विश्वमुखैर्विश्वरूपैश्चतुर्मुखैः
द्विमुखैःपंचवक्त्रैश्चत्रिमुखैःषण्मुखैरपि ३६
एकानेकमुखैःशांतैःसर्वदासुखिभिर्युतम्
नानाभोगसमृद्धैश्चरतिकामसमैरपि ३७
लक्ष्मीनारायणमुखैरुमेशसमविग्रहैः
नानारूपधरैश्चान्यैःसेवितंमंदराचलम् ३८
धेनवोयत्रवेदाश्चमीमांसावत्ससंयुताः
धर्मादयःसवर्ष्माणःपुराणानिचकर्मणा ३९
स्मृतीतिहासजातानिआगमाश्चशरीरिणः
स्थिताश्चमंदरेयत्रसशैलःपापनाशनः ४०
तस्यमध्येमहापुण्यंपुरंपरमशोभितम्
वापीतडागोपवनप्रासादशतशोभितम् ४१
सप्तप्राकारपरिखंरत्नाट्टालकसंयुतम्

गोपुरैर्नवभिर्युक्तंविचित्रगृहसंयुतम् ४२
यस्यचाप्रतिमंतेजउष्णशीतादिवर्जितम्
तन्मध्येनगरीपुण्यातन्मध्येचसभाशुभा ४३
तस्यांभद्रासनंमध्येवेदपादविचित्रितम्
सर्वोपनिषदाकॢप्तंपादपीठंसुशोभनम् ४४
पुराणान्यागमास्तस्यस्वस्तीतिशिवपादयोःतत्रासीनोमहायोगीगोक्षीरसदृशाकृतिः ४५
मंदस्मितसुचार्वास्योद्व्यष्टवर्षवयाःप्रभुः
दधानउरसामालांमणिरुद्राक्षकल्पिताम् ४६
बिभ्राणउपवीतंचकर्णिकारसमद्युतिः
सुरत्नकुंडलोदेवःकिरीटकनकांबरः ४७
नानाभूषणसंयुक्तोनानागंधविलेपनः
वामांकन्यस्तगिरिजोवीक्षमाणस्तदाननम् ४८
मुग्धांचसुमुखींबालांनवयौवनशोभिताम्
भूषितांचारुसर्वांगींबिभ्रतींकनकांबुजम् ४९
आलिग्यवामेनकरेणदेवींदक्षेणतस्यामुखमुन्नमय्य
स्पृष्ट्वाशिरोवामकरेणतस्यादक्षेणकुर्वंस्तिलकंचदेवः ५०
भक्तिर्वीजयतेदेवंप्रणवव्यजनेनच पूजाकांतापिकुसुमैर्मालांदेवायबिभ्रती ५१
ज्ञप्तिर्विरक्तिर्वनितेविभ्रत्यौयोगचा

मरे
समाधिःकार्यकर्तास्यधारणायोषिदस्यच ५२
यमाश्चनियमाश्चैवकिंकरास्तस्यकीर्तिताःप्राणायामःपुरोधास्तुप्रत्याहारःसुवर्णधृक् ५३
ध्यानंचद्रविणाध्यक्षःसत्यंसेनापतिस्तथा ब्रह्मप्रभृतिकीटांताःपशवस्तत्पतिःशिवः
५४
पशूनांपालकोधर्मःस्यादधर्मश्चतस्करः
मायापाशेनतेबद्धामोचनीकाशिकामृतिः ५५
नानाविधाश्चप्रमदादेवदेवमुमापतिम्
एतादृशमुमानाथंकोटिजंतुरनुस्मरेत् ५६
इष्टान्भोगानवाप्याथशिवलोकेमहीयते
ब्रह्मविष्णुहेंद्रा
द्यास्तत्पुरद्वारपालकाः ५७
लक्ष्मीसरस्वतीदेव्यौदेहल्याद्यर्च्चनेक्षितेः
नियुक्तेदेवदेवस्यदेवाश्चसुरयोषितः ५८
दास्योदेवाःसमस्ताश्चदासायस्यमहात्मनः
एतादृशमहाशैलमिक्ष्वाकुःसंददर्शह ५९
मुनिंप्रणम्यजाबालिमिदमाहवचस्तदा गंतुकामोमहाशैलंशक्तोस्यस्मिन्नवामुने ६०
ममायुरल्पंकथितंयमेनज्ञानिनापुरा ६१ नरकश्चबहुःप्रोक्तःकथंश्रेयोभविष्यति

जाबालिरुवाच-
मयापिसर्वमेतत्तेज्ञातंदिव्येनचक्षुषा ६२
आयुर्दशदिनंब्रह्मन्विद्वानपिनधर्मकृत्नतपस्तेह्यनभ्यासान्नचयोगोऽल्पकालतः ६३
नदानंद्रविणाभावादसामर्थ्यात्तथार्हणा
नयज्ञोनव्रतंपूर्तंनचपुण्यमनायुषः ६४
नचाध्यापनतीर्थादिसेवाकालविरोधतः
तस्मात्तत्पापनाशायप्रायश्चित्तंनविद्यते ६५
गतिप्रदंतथाधर्मंगच्छवातिष्ठवामुने इक्ष्वाकुरुवाच-यावज्जीवंप्रतिज्ञायक्रियतेयोवृषोद्विज
६६
तेनपापपरीहारोभविष्यतिसुनिश्चितम्
तंब्रूहियेनधर्मेणममपापंप्रणश्यति ६७
केनवापुण्ययोगेनस्वर्गतिश्चभविष्यति
शरणंभवविप्रर्षेनरकादतिबिभ्यतः ६८
सर्वधर्मफलंप्राहुःशरणागतपालनम्
जाबालिरुवाच-
सत्यंस्वल्पेनकालेननतादृग्लभ्यतेवृषः ६९
अमृतेत्वनृतेशक्यंवक्तुंस्वप्नांतरेष्वपि
रहस्यमेकंकिंचित्तुयस्यकस्यापिनोच्यते ७०
इक्ष्वाकुरुवाच-

शरणंपालयमुनेकालोमेनिर्गमिष्यति जाबालिरुवाच-
ममप्राणाधिकंविप्ररहस्यंश्रुतिचोदितम् ७१
शिवलिगार्चनंनामब्रह्मादिभिरनुष्ठितम् समस्तपापशमनंसर्वोपद्रवनाशनम् ७२ भुक्तिमुक्तिप्रदंतस्माच्छिवपूजांसमाचरनातिक्रामेद्यदिमुनेशिवलिगार्चनंशुभम् ७३
यःशंभुपूजांविच्छिंद्यात्तेनच्छिन्नंहिमेशिरः
वरंशूलविनिक्षेपोवरंशाल्मलिकर्षणम् ७४
वरंप्राणपरित्यागोनैवपूजाव्यतिक्रमः
वरंवह्निप्रपतनंवरंचाधःशिरःकृतम् ७५
वरंस्वमलभुक्तिर्वानेशपूजाव्यतिक्रमः
अपूजयित्वाचेशानंयोहिभुंक्तेनराधमः ७६
पापानामन्नरूपाणांतस्यभोजनमुच्यते अनुच्चार्यपदंशंभोर्भुङ्क्तेयदिचखादति
७७
शिवेतिमंगलंनामयस्यवाचिप्रवर्तते
भस्मीभवंतितस्याशुमहापातककोटयः ७८
शिवंप्रदक्षिणीकृत्ययोनमस्यतिमानवः
भूमेःप्रदक्षिणंकृत्वायत्तत्पुण्यमवाप्नुयात् ७९
प्रदक्षिणत्रयंकृत्वानमस्कारंचपंचधा पुनःप्रदक्षिणंकृत्वानत्वामुच्येतपातकै

ः ८०
सर्ववाद्यानियःकुर्यात्कारयेद्वाशिवालये
बलेनमहतायुक्तोवेदसेव्यत्रजायते ८१
श्रावयेद्यःपुराणानिदेवदेवंत्रिलोचनम्
सर्वपापविनिर्मुक्तोवसेच्छिवपुरेकृती ८२
तंनित्यमादरेणेशोवक्तिवाक्यंप्रियंसदा
एतत्संक्षेपतःप्रोक्तमीशपूजनमुत्तमम् ८३
अल्पायुश्चभवान्विप्रशिवपूजनमाचर
त्रिकालंवाद्विकालंवाएककालमथापिवा ८४
यामंयामार्धथवाशिवपूजनमाचर
वानप्रस्थाश्रमोभूत्वावानप्रस्थकृताश्रयः ८५
वानप्रस्थप्रसूनैश्चप्रातःपूजयशंकरम्
श्रीफलैःशतपत्रैश्चपद्मसौगंधिकैरपि ८६
नीपैर्जपाभिःपुन्नागैःकरवीरैश्चपाटलैः
तुलस्याचरविदलैरपराजितयातथा ८७
अपामार्गदलैरुद्रजटादमनकेनच
सर्वैरेभिःसमफलैर्बिल्वपत्रैश्चधूर्तकैः ८८
द्रोणैःशिरीषैःशक्तैश्चदूर्वयाकोरकैरपि
नंद्यावर्तैरक्षतैश्चतिलमिश्रैश्चकेवलैः ८९
अन्यैरपियथाशक्तिप्रातःसंपूजयेच्छिवम्
कर्णिकारैश्चसौवर्णर्दूवर्ययापिशिवार्चनम् ९०

मुकुलैर्नार्चयेद्देवंचंपकैर्जलजंविना जलजानांचसर्वेषांपत्राणामक्षतस्यच ९१ कुशपुष्पस्यरजतसुवर्णकृतयोरपि अन्यत्कृत्वायथायत्तुतैलपक्वंभवेन्नृप ९२
नतत्पर्युषितंप्रोक्तमपूपादिगमिष्यति उक्षितंयत्फलायुक्तंतैलक्षाराम्लजीरकैः ९३
जलेतत्प्रोक्षितंमूलफलशाकादिकंनृप
नचपर्युषितंप्रोक्तंगंगातोयंचसागरम् ९४
महानदीजलंसर्वंकेदारजलमेवच
ह्नदरूपेणयत्तीर्थंकूपतीर्थेनराघव ९५
तडागवापीसरसांकूपेनापांचयद्भवेत्
तत्तीर्थतोयंसर्वंचनचपर्युषितंभवेत् ९६
नरात्रौजलमाहार्यंदिवासंपादयेज्जलम्
ससैकतंतथाधार्यंनचपर्युषितंहितत् ९७
एवंविदित्वापूजांत्वंशिवलिगेसमाचर
शंभुरुवाच-
एवमुक्तोथमुनिनाइक्ष्वाकुर्ब्राह्मणप्रियः ९८
शिवपूजापरोभूत्वादिनाष्टकमतिष्ठत नवमेऽथदिनेप्राप्तेप्रातःकालेकृतार्चनः ९९
मरणावसरेप्राप्तेशिवपूजांविधायसः स्वान्प्राणानुपहारायतत्याजैवमहेशितुः १००

मृतंतमथविज्ञाययमदूताःसमागताः यमलोकप्रापकायेयतमास्थायतस्थिरे १०१ शैवाश्चापिसमायातादूतावह्निमुखादयः तेषामन्योन्यवादोभून्मामकोमामकस्त्विति १०२
अथयामःपाशपाणिःशिवदूतमथार्दयत्
अथवह्निमुखःक्रुद्धोयमदूतशतंततः १०३
महाकायस्तथाभूत्वागृहीत्वाचकरेणतत्
शिरांसिचतथैकेनापीड्यचिच्छेदशष्पवत् १०४
मारयित्वाततोदूतानादायेक्ष्वाकुमभ्यगात्
निवेदयामासचतंवीरभद्रायधीमते १०५
सचापिशंकरायाथतंप्राहचमहेश्वरः
त्वयाष्टदिनपूजैवकृताकृष्णादिनेदिने १०६
त्वमनिंदःपुरामांचलिगंशिश्नाग्रमित्युततेनैवपापयोगेनशिश्नवक्त्रोभविष्यसि १०७
शिश्नाग्रेविवरंचक्रंजिह्वानासादिवर्जितः
पूर्वंमन्नामवक्तृत्वाद्वक्ताचापिभविष्यसि १०८
अथेशवचनात्सोपितथाभूतोभवत्क्षणात् शंभुरुवाच-
यइदंशृणुयान्नित्यंपुराणाख्यानमुत्तमम् १०९
विमुक्तपापबंधश्चशिवभक्तोभविष्यति सयातिचशिवस्थानेवक्ताचापितथाभवेत् ११०

यश्चवक्तिकथामेनांहरेणसदृशोभवेत्
उक्त्वाकथामिमांपूर्वमधीरोनामभूमिपः १११
स्वर्गंसगतवान्राजाकृतपापोथभार्यया ११२
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेविभूतिमाहात्म्येन नवोत्तरशततमोऽध्यायः १०९

दशोत्तरशततमोऽध्यायः श्रीरामउवाच-
अयमग्निशिखोनामवह्निःशिवगणश्चवै सकथंतादृशोभूतस्तन्मेवदनमस्तव १
शंभुरुवाच-
अयमासीत्पुराकश्चित्क्षत्त्रियःक्रोधनःसदा
नष्टभार्योनष्टसेनोनष्टराष्ट्रोतिदुःखितः २
लब्ध्वालुलायद्वितयंकृषिंचक्रेसहात्मजैः
ऋणेनमहतायुक्तःपुनश्चातीवदुःखितः ३
पुनश्चदुःखितोराजासर्पेणसुतनाशनात्
तथाभूतोमहीपालस्तत्याजकृषिमप्युत ४
परित्यज्यसुतौचापित्यक्ताहारोरुरोदह
सुतावथसमागम्यप्राहतुःपितरंत्विदम् ५
किमर्थंरुद्यतेतातनष्टोनायातिरोदनात्
शरीरशोषणायाथशोकस्तेऽद्यभविष्यति ६

शोकेनचक्षुषीनष्टेकंठोनष्टस्तथातव
अनुष्ठानंतथानष्टंकिमर्थंपरितप्यसे ७
एकोनष्टोनचायातिरक्षपंचस्थितानसून्
बहूनांरक्षणंपुण्यमाश्रितानांविशेषतः ८
अन्याश्रितममुंशत्रुंकथंशोचितुमर्हसि पितोवाच-
पुत्रःशत्रुःकथंपुत्रौयुवांशत्रूतथाचमे ९
अत्यंतसुखिनंपुत्रंकथंशत्रुमभाषतम् सुतावूचतुः
जायमानोहरेद्भार्यांबर्द्धमानोहरेद्धनम् १०
म्रियमाणस्तथाप्राणाञ्छत्रुत्वंकिमतःपरम्
यत्सुखंचत्वयाप्रोक्तंस्पर्शनालिगनादिभिः ११
दुःखोदर्कमिदंराजन्सर्वमेतद्वदामिते
प्रसूतिकालेपुत्रस्यभार्यानाशविचारणा १२
जीवितायामथोपत्न्यामात्मनःसुखनाशनम्
योन्यशुद्धौतुजातायांसंयोगोनोपपद्यते १३
आलिगनपरेगाढंस्तन्येनांगंपरिप्लुते
तथापियदिसंयोगःशिशुरोदनताःस्त्रियाः १४
दृढंशिशुगतंचित्तंततोवैरस्यमेवच
अथचेत्पतितोडिंभोमध्येमैथुनमुद्गतिः १५
रतिमध्येतुविच्छेदेदुःखंकिंचिदसन्निभम्सर्वकालेपरिमितेकदाचिद्रतिसंभवः १६

तत्कालेभोजनंनास्तिस्वापोनास्तिचभार्यया
शिशूनांरक्षणेदुःखंव्याधितर्षग्रहादिभिः १७
तन्मतंयत्सुखंचित्रंयथांकारोहणंपितुः
आलिगनकृतंतातचुंबनादिकृतंतथा १८
अत्यन्तमधुरोक्त्यादियत्सुखानिनरेश्वर
रतिमध्येविरामस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् १९
अन्यान्यपिचदुःखानिसंतिपुत्रेसहस्रशः
अनेनत्वंकिंक्रियसेइहामुत्रविरोधिना २०
त्यजशोकमिदंतस्मादावांपुत्रौस्थिताविह श्रीराजोवाच-
त्यजामिशोकंदुर्वारंसर्वकार्यविरोधिनम्
२१
आत्मनश्चहितंकार्यमिहामुत्रसुतौमम
पुरोधसंतुगच्छामिममपूर्वंमहागुरुम् २२
वसिष्ठंमुनिवर्यंचसदास्यतिगतिंमम
एवमुक्त्वागतोविप्रंवाराणस्यांस्थितंगुरुम् २३
दंडवत्प्रणनामाथमुनिनापरिपूजितः
आलिगितःशिरोघ्रातोदत्तासनपरिग्रहः २४
उक्तश्चागमनंकिंतेकिंकार्य्यंकरवाणिवै
राजोवाच-
गतिंप्रयच्छमेविप्रसंसारतणायहि २५
खिन्नोहंकर्मणाशश्वद्भवंतंशरणंगतः वसिष्ठउवाच-

गतिंपश्यमहालिगंविश्वेश्वरमितिस्थितम् २६
एनंपूजयराजेंद्रदेवदेवंपिनाकिनम् यमाराध्यपुराशक्तिररुंधत्याःसुतोमुनिः २७
रक्षसाभक्षितश्चापियमलोकंगतोनसः किंचित्कालंगतःस्वर्गंब्रह्मलोकमगादतः २८
ब्रह्मलोकाद्विष्णुलोकेक्रीडन्नास्तेसुतोमम
अमुंपश्यमहाराजलुब्धकंवनचारिणम् २९
पूजयंतंहिविश्वेशंपत्रमात्रैस्वसंभृतैःशमीवृक्षस्यसंभूतैस्तथापूगप्रसूनकैः ३०
कदंबकुसुमैरर्ककुसुमैर्यूथिकाभवैः
एतैरन्यैर्महेशानंपूजयंतंविलोकय ३१
इतोर्द्धयाममात्रेणमरिष्यतितदद्भुतम्
अंतकालेसमायातेलुब्धकोपिशिवायवै ३२
उपहारप्रदानायदृष्टवान्पार्श्वतोघटम् तंचूतफलसंपूर्णंशुनोच्छिष्टंविगर्हितम्
३३
संकल्पितोपहारस्यह्यभावाल्लुब्धकस्तथा
इदंजगौशुभंवाक्यंलोकानांभक्तिसूचकम् ३४
पुष्पाभावेहरिनेंत्रंफलाभावेंगुलंरविः
लिगविस्रंसनेकंचजमदग्निऋषिस्तथा ३५
लिगपीठविभेदेचगात्रंनिर्भिद्यदत्तवान् अन्यैर्माहैश्वरैरन्यत्साहसंपरमंकृतम्

३६
ममापितत्तथाकार्य्यमन्यथादोषभागहम् एतस्मिन्नंतरेकश्चिदुन्मत्तःशिवमभ्यगात् ३७
अथलुब्धकृतांपूजामाहृत्याभक्षयत्क्षणात्
वमनंचतथाचक्रेशिवपीठेथलुब्धकः ३८
शिवापकारिणंचैनंहन्मिनोवेत्यचिंतयत्
अथस्वात्मवधायैवयत्नमास्थायशंकरः ३९
उन्मत्तेनयथोद्भुक्ताशिवपूजामयाकृता
लिगप्रावरणेह्येषातदहंममदेहिनः ४०
प्रावृतिस्त्वगियंत्वद्यनिर्म्मोक्तव्यामयाद्रुतम्
पूजाविमोचनायैतत्फलहानेर्गलंत्यजेत् ४१
इत्थंसंकल्प्यसतथातीक्ष्णस्वधितिनाद्भुतम्
चक्रेत्वचंदक्षपादंत्वचंच्छित्वाकटेरधः ४२
वामपादंतथाचक्रेकटिपर्यंतमाशुच हृष्टश्चावेपितश्चैवततऊर्ध्वमथाच्छिनत् ४३
करांसोदरहृत्कंठत्वचंनिर्भिद्यलुब्धकः मस्तकस्यत्वचंचापिनिर्बिभेदप्रहृष्टवान् ४४
तयोरंतरतस्तस्माद्गात्रंनिर्भिद्यवर्तुलम्

छित्त्वांगुलिसमादायदेवायार्पितवांस्त्वचम् ४५
आरादेवतथादिव्यरूपःस्वक्षश्चतुर्भुजः
नानाभूषणसंयुक्तःस्थितोवियतिशाङ्करः ४६
अथशैवाःसमायातादूताःशतसहस्रशः
विचित्रमुकुटाकाराःसर्वाभरणभूषिताः ४७
त्रिशूलपाणयःसर्वेशुद्धस्फटिकसंनिभाः
चतुर्भुजाःसुरूपाश्चविमानवरसंस्थिताः ४८
सर्वेसूर्यसमाःशांतारंभावत्प्रिययायुताः
सूनुपत्नीबलोत्साहविलासस्त्रीशतान्विताः ४९
तेजसासूर्यसदृशाःपुष्पवृष्टिमवाकिरन्
तैराहूतोलुब्धकश्चनागच्छदवदच्चतान् ५०
भार्याबंधुजनोपेतोगच्छेहमथवानवा शैवास्तद्वचनंश्रुत्वावाक्यमेतदथोचिरे ५१
येनपुण्यंकृतंपापंतेनभोग्यंहितत्फलम् लुब्धकउवाच-
अशौचानांचसर्वेषांधर्माणामेककर्तृकम् ५२ माहेश्वराणांधर्माणांफलंचद्विबहुष्वपि एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोवीरभद्रशःतार्भकः ५३
नानाकोटिगणोपेतोएहिलुब्धकबंधुयुक् सर्वंत्वयोक्तंचतथासभार्योज्ञातिबंयुयुक् ५४

आरुह्येदंविमानंचशिवंगच्छशिवंतुवः
अथतद्वचनात्प्राप्तःशिवलोकंविमानगः ५५
वसिष्ठउवाच-
दृष्टवानसिसर्वंत्वमीशपूजांसमाचर
विमुक्तपापबंधस्त्वंशिवलोकंगमिष्यसि ५६
यदिराज्यंत्वयाप्रार्थ्यंमार्जयेशांगणंनृप
गोमयोदकलेपंचनित्यमेवसमाचर ५७
एतावताभूमिराज्यंध्रुवंतवभविष्यति
यावदायुश्चतेराज्यमंतेशिवपदंभवेत् ५८
नैतस्मिंस्तुभवेद्रा
ज्यसंसिद्धिरनुमृत्युतः
अतोदेहांतरंप्राप्यशिवसेवाप्रभावतः ५९
भविष्यतिचतेराज्यंशिवभक्तिःस्थिरातथा
शंभुरुवाच-
अथकृत्वातथापूजांमृतःस्वर्गंगतस्ततः ६०
राजजन्मपुनःप्राप्यराज्यंचक्रेशिवेरतः
कदाचिदथदेवस्यगृहमभ्यगमन्नृपः ६१
नानादीपसमोपेतंमणिभिर्नागराडिव
भटानामथसंमर्दएकोदीपोपतन्नृपे ६२
तदासौकुपितोराजादीपमादायसत्वरम्
देवालयपुरेरम्येन्यक्षिपत्कोपसंयुतः ६३
दग्धंदेवगृहंतेनएनश्चसमपद्यत
अथतेनपुनस्तत्रदग्धंवेश्मगृहादिकम् ६४
निर्मापयामासनृपोमहेशानमथायजत्
अथमृत्युदिनेप्राप्तेराजाराधितशंकरः ६५

भस्मस्नायीभस्मशायीजपन्रुद्रं ममारह
शिवलोकंगतःसोयंवीरभद्रेणभाषितः ६६
भवत्वंगणशार्दूलोममवैपरिचारकः
शाङ्करान्ममनिर्देशादानयस्वममांतिकम् ६७
शिरोहीनोभवांश्चापिज्वालावक्त्रोभविष्यति
सतूवाचमहात्मानंवीरभद्रं गणेश्वरम् ६८
चक्षुःश्रोत्रंतथाजिह्वानासिकास्यंशिरोगणः
एतैर्विनाव्यवहृतिःकथंमेसंभविष्यति ६९
अभावेशिरसःकिंवामयापापंकृतंविभो
वीरभद्रउवाच-
त्वयैवस्वीकृतापूर्वंदेवीपरमसुंदरी ७०
महेशभवनंनित्यंचार्तुवर्णकरंगकैः
स्वस्तिकंसर्वतोभद्रं
नंद्यावर्तादिकंशुभम् ७१
पद्ममुत्पलमांदोलपादोव्यजनचामरे
त्रिशूलंशंखचक्रेचगदाधनुरथैवच ७२
त्रिशूलंडमरुंखड्गंवृषंभृंगिरिटिंशिवम्तथाष्टपत्रंकमलमन्यद्यंत्रादिकंतथा ७३
कल्पयंतीप्रतिदिनंसेवतेवृषभध्वजम्
कदाचिदथसावेश्यादेवसद्मन्युपस्थिता ७४
राज्ञःकारांकिकःकश्चिद्देववेश्मसमाविशत्
अथतांदृष्टवांस्तत्रसइदंवाक्यमुक्तवान् ७५

काराङ्किकउवाच-एकांतसंस्थितावेश्यायुवाहंस्थविरश्चन स्थविरंव्याधितंषंढमशक्तंधनवर्जितम् ७६ अदीर्घमेहनंदीनंपुरुषंयोषिदुत्सृजेत् अश्मश्रुलंमलच्छन्नंजडंदुर्गंधिदूषितम् ७७
स्वल्पमव्यसनंनारीदूरतःपरिवर्ज्जयेत् तस्मान्मेदीयतांवेश्येमैथुनंजीवयाशुमाम् ७८
वेश्योवाच-
नियतःसर्वजातीनामिहामुत्रसुखप्रदः
पातिव्रत्यंपरोधर्म्मःस्त्रीणामितिहिशुश्रुम ७९
यदधीनायदावेश्यातदानान्येनसंगता पतिव्रतेतिविख्यातातस्मात्तंपरिपालयेत् ८०
कारांकिकउवाच-यदिचैवंमृतिःशीघ्रंभविष्यतिनसंशयः
अथराजांतिकंगत्वाराजानमिदमुक्तवान् ८१
वेश्यावेश्यैवनोभार्यानेतिवक्तुंचनोचितम्
इत्थंराजानमुक्त्वाथमंडंचैवारनालजम् ८२
किंचिदादायतस्यास्तुमंदिरंगतवानयम्
निद्रावसरमालोक्यप्रसृज्यचकरंततः ८३
वस्त्रस्यविवरेतत्रमंडंचिक्षेपदुष्टधीः
एवंकृत्वाततोगत्वाराजानमिदमुक्तवान् ८४

राजन्निर्गत्यगत्वाथवेश्याग्र्यांतवयोषितः
उत्थापयित्वावेश्यांतांसर्वांगंद्रष्टुमर्हसि ८५
उन्मुक्तबंधमथवावसनंपश्ययत्नतः
वेश्यावेश्माथगतवान्राजाकारांकिकंवचः ८६
इदमाहसनिद्रेयंपश्येमांयामिपश्यसि
सतूवाचनृपंतत्रनमेयुक्तमिदंनृप ८७
तन्मातरंवापितरंदर्शनायनियोजय तद्दृष्टौसर्वमेवेदंव्यक्तमाशुभविष्यति
८८
आनीताह्यथराज्ञातुमातावीक्षितुमुद्यता
वचनात्तुनृपस्यैववस्त्रंशोधयतीवसा ८९
तत्रस्थितंमंडमथविज्ञायांबाह्यमर्दयत्
मर्दनाद्वसनंक्लिन्नंकिंतदित्याहपार्थिवः ९०
नकिंचिद्देवनोकिंचिदितिवेश्याप्रसूरपि
बहुवाक्येनराजाथवसनंवीक्ष्यशंकया ९१
शुक्रक्लिन्नमिदंवासःप्राहैतत्पश्यतामिति
अथदृष्ट्वासमीपस्थास्तथेत्यूचुर्वचोनृपम् ९२
राजाथस्वगृहंगत्वादंडाध्यक्षमभाषत इदानीमेववेश्यायाःशिरश्छिंध्यविचारयन् ९३
दर्शनीयंशिरस्तस्याघटिकाभ्यंतरेमम

दंडकश्चनृपोक्त्यास्यास्तथाकृत्वाह्यदर्शयत् ९४
वीरभद्रउवाच-
एवंकृतंत्वयापूर्वंप्राप्तंचफलमद्यते
ज्वालयैवहिवक्तात्वंश्रोताद्रष्टाचजिघ्रसि ९५
रसंजानासिमतिमानतिक्रोधीभविष्यसि शंभुरुवाच-
एवंज्वालामुखोजातोराजामाहेश्वरोऽक्षमी ९६
तस्मात्तुक्षमिणाभाव्यंपरत्रेहसुखेप्सुना
यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ९७
विमुक्तपापबंधश्चशिवलोकेभविष्यति ९८
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेशिवपूजामाहात्म्यकथनं नामदशोत्तरशततमोऽध्यायः ११०

एकादशोत्तरशततमोऽध्यायः श्रीरामउवाच-
महेशनाममाहात्म्यंपूजामाहात्म्यमेवच नमस्कारस्यमाहात्म्यंदृष्टिमाहात्म्यमेवच १
जलदानस्यमाहात्म्यंधूपदानस्यसत्तम

दीपगंधादिदानस्यमाहात्म्यंवदमेगुरो २
शंभुरुवाच-
एकैकनाममाहात्म्यंविस्तरान्नहिशक्यते
संक्षेपेणचतेवच्मिशृणुराघवसादरम् ३
पुरात्रेतायुगेराजाविधृतोनामवीर्यवान्
मृतेपितरिबालोसौभूमिराज्येभिषेचितः ४
समानवयसःसर्वान्समीपस्थांश्चकारसः
येवृद्धायेचविद्वांसस्तेचतस्यनसंमताः ५
युवानःसंमतादुष्टाअकार्यकरणास्तथा सुस्त्र्यानयनदक्षाश्चचोरकर्मविशारदाः
६
भांडवार्तारतालास्यनिपुणास्तस्यसंमताः
वशीकरणमंत्रज्ञावस्त्रौषधविदस्तथा ७
गीतनर्तनशीलाश्चधूर्त्ताद्यूतविदःप्रियाः
पितृसंमतकर्तॄणांत्यागंचक्रेसपार्थिवः ८
विचार्यसचतैःसार्द्धंदुष्टैःकार्यमकारयत्
एतादृशांस्तथाचान्यान्दुष्टान्सहयुयोजह ९
एतदुक्तिमुपालंब्यशिष्टंसुहृदमत्यजत्
उरोमुष्टिंचफेत्कारंयेकुर्युस्तस्यतेप्रियाः १०
भगलक्षणतत्त्वज्ञारतितंत्रविशारदाः
राजनीतिविहीनंतद्राज्यंसमभवत्तदा ११
गजाश्वरथमुष्ट्राजंगोमहिष्यादिकंचयत्

तत्सर्वंनाशमापन्नमपहारायतस्ततः १२
रत्नानिवसुधान्यानिनदृश्यंतेपुरेतदा
अथभूपांतरेणासौनिर्जितःप्रपलायितः १३
महारण्यमथोगत्वागिरिदुर्गमकल्पयत् तत्रचाल्पपरीवारश्चोरवृत्तिंसमाश्रितः
१४
सुवर्णवस्त्रधान्यादिरत्नगंधादिकंतथा
तत्रतत्रविनिर्दिश्यचोरानायानवंचकान् १५
बंधाद्यकारयत्तैस्तुद्रव्याहरणकर्मणि
यदाहारोनविद्येततदाहारमकल्पयत् १६
गोमहिष्यादिमांसेनयद्यन्नंनोपलभ्यते
अश्वीयनरमांसेनभोजनंपर्य्यकल्पयत् १७
एतादृशमभूद्वृत्तंसंध्योपासादिवर्जितम्
एकस्तुसचिवस्तस्यसुरापोनामराक्षसः १८
नियुंक्तेसर्वकालंतमाहरप्रहरेतिच एवंरक्षोमतेस्थित्वानानादेशगतान्नरान् १९
नृसहस्रपरीवारोह्यादद्यादकृपालयः स्वस्याभिमतयोषास्तुज्ञात्वाज्ञात्वासमाहरत् २०
किंचित्कालंचताभुक्त्वातासांमांसमभक्षयत्
एवंहत्वानरान्नारीराज्यंचक्रेसुदुःसहम् २१
एवंवर्षसहस्रंतुराज्यंकृत्वानराधमः जराशिथिलसर्वांगोवलीपलितदूषितः २२

निर्जीवमभवत्स्थानंसमंताद्दशयोजनम् अथमृत्युदिनंप्राप्तंराज्ञस्तस्यमहात्मनः २३
मृत्युकालेथसंप्राप्तेस्नातंभूमिगतंनृपम्
तस्यचानुचराःसर्वेपरिवार्योपतस्थिरे २४
सुरापःसचिवःप्राहकिंकार्यंममचादिश
अथराजातथाशक्तोनिर्गतायुस्तदार्दितः २५
नाभेरधस्तुक्षीणासुःकथंचिद्वाक्यमुक्तवान्
त्वंसर्वकालेदैत्येंद्रप्रहरप्राहराहर २६
इत्यथोक्त्वाममारासौयमदूताःसमाययुः विचित्रंबंधनेयत्नंचक्रुस्ताडनतत्पराः २७
चूर्णिताबंधपाशाश्चहेतिदंडाश्चचूर्णिताः
तद्गात्रस्पर्शमात्रेचतदद्भुतमिवाभवत् २८
अथायातःस्वयंमृत्युःपाशेनैनमयोजयत् मृत्युपाशमपिच्छिन्नंवीक्ष्यमृत्युरचिंतयत् २९
सर्वमर्त्यमृतिर्दृष्टादृष्टानैतादृशीक्वचित्
इतिचिंतापरेमृत्यौज्वालावक्त्रःप्रतापवान् ३०

वीरभद्रेणनिर्दिष्टःसहसायाच्चशूलभृत् ज्वालावक्त्रमथालोक्यमृत्युस्तूर्णंपलाययौ ३१
पलायमानंतंदृष्ट्वामृत्युंवह्निमुखस्तदा
अरेरेचोरचोरत्वंतिष्ठतिष्ठक्वयास्यसि ३२
एनसोमुच्यतेचोरःशूलारोपणमात्रतः
एवमाभाष्यमृत्युंतंशूलप्रोतमकल्पयत् ३३
शूलंस्कंधगतंकृत्वादूतान्संग्रथ्यरज्जुना
पादशृंखलविन्यस्तानादायनृपमध्यगात् ३४
विमानवरमारोप्यगीतवाद्यसुशोभितम्
वीरांतिकमथोगत्वासर्वमस्मैन्यवेदयत् ३५
वीरभद्रोपितत्सर्वंशंकरायामितात्मने
नानामुनिगणैर्देवैर्ब्रह्मविष्णुपुरःसुरैः ३६
सेव्यमानायदेवायपार्वतीसहितायच
प्रणिपत्यनिवेद्याथशूलस्थंमृत्युमेवच ३७
तूष्णींबभूवविश्वात्मावीरभद्र प्रःतापवान्
अग्न्याननंवीक्ष्यशिवोविगर्हयन्कथंत्वयैतद्गणसाहसंकृतम् बिभेषिमृत्योर्नकथंयमाधिकाद्वदस्वसर्वंपरमार्थतोमे ३९ प्रणम्यतंवह्निमुखोऽतिरोषोमृत्युंसमालोक्यननर्तहर्षात्

उवाचचौर्यंकृतमेवमृत्युनातदेषशूलेऽपिमयाप्ररोहितः ४०
विमोचयामासशिवोपिमृत्युंदूतानशेषान्निरुजश्चकार
मृत्युंसमालोक्यशिवोबभाषेमन्नामएषांमरणेसमास्ते ४१
मच्चेतसामन्यधियांचनामहीनाक्षरंवाधिकवर्णयुक्तम्
ममैवलोकंप्रददामिसत्यंह्यनेननामप्रहरेतिभाषितम् ४२
प्रशब्दमात्रंत्वधिकंहरेतिपदप्रदंवैपदमीरयंति
आरादमूंस्त्वंजपतोनमस्वमदीयवाक्यंचयमंवदस्व ४३
नतिंयतिंकीर्तिमुपास्तिमाश्रितादास्यंचकैंकर्य्यमथश्रुतिंवदाः
पंचाक्षरोक्तिंशतरुद्रि
योक्तिंशिवस्यकुर्वंतिनतेविचार्याः ४४
मन्नामरुद्रा
क्षविभूतिधारणोममाग्रतोयस्तुपुराणवक्तासर्वेषुपापेष्वपितेषुसत्सुप्रशास्म्यहंनैवयमाधिकारः ४५
येचापिपापान्वितमायिनोनराःपरान्नवस्त्रादिवधूभुजश्च
वाराणसीमृत्युपराश्चयेवैश्रीशैलमर्त्याश्चनतेविचार्याः ४६

यूकाश्चदंशाअपिमत्कुणाश्चमृगादयःकीटपिपीलिकाश्च
सरीसृपावृश्चिकशूकराश्चकाशीमृताःशंकरमाप्नुवंति ४७
इदंनामगृणन्ध्यायेद्योवैहृत्पद्ममंदिरेत्रियंबकंविरूपाक्षंसोमंसोमार्द्धभूषणम् ४८
त्रिनेत्रकंत्रयीनेत्रंसोमसूर्याग्निलोचनम्
तंनमस्कृत्यदूरस्थोभवमृत्योममाज्ञया ४९
अथाकर्ण्यशिवप्रोक्तंमृत्युस्तुष्टावशंकरम्
नमस्तेदेवतानाथनमस्तेदेवमूर्तये ५०
सर्वज्ञायनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः
अथदेवोमहादेवोमृत्युंप्राहवरंवृणु ५१
स्तोत्रेणानेनतुष्टोस्मिमृत्युर्वरमयाचत
त्वदीयंपालयविभोमांचशंकरपापिनम् ५२
तथेत्युक्त्वामृत्युमीशोगच्छवत्सेतिचाब्रवीत्
यमलोकंगतःसोपियमायाशेषमुक्तवान् ५३
शंभुरुवाच-
यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम्
विमुक्तःसर्वपापेभ्योयातिशंकरसन्निधिम् ५४

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादे एकादशोत्तरशततमोऽध्यायः १११

द्वादशोत्तरशततमोऽध्यायः
शंभुरुवाच-
अथान्यदपिनिर्वच्मिप्रमदाख्यानमुत्तमम्सुतयादेवरातस्ययत्प्राप्तंनामकीर्तनात् १
देवरातसुताबालाकलानामातिरूपिणी
धनंजयसुतस्यासीद्भार्याशोणस्यधीमतः २
तावुभौनियतौनित्यंधर्म्मैकप्रवणौशुभौ
लब्धवंतौनिधिमथोगंगास्नानायतौगतौ ३
प्रवाहपतितेकूलेमृत्तिकानयनायतौ
कूलादादायमृल्लोष्टंदृष्टवंतौमहाघटम् ४
राजतंचोर्द्घ्वपाषाणमथशोणःप्रियांवचः
इदमाहकथंकार्यंकिंकर्तव्यंहिनोहितम् ५
भार्योवाच-
ननारीमतमालंब्यकिंचित्कार्यंसमाचरेत्
नचनार्याचरेद्गुह्यमप्रियंवाथकिंचन ६
यदिनारीसमक्षंतुद्रविणंदृष्टिमापतेत्
वंचयीततथानारीईदृशैर्वाक्यसंचयैः ७
अस्माभिर्नहिसंप्रेक्ष्यंकिंवातत्रहितिष्ठति
द्रविणंचेन्नसंप्रेक्ष्यंबाधोदर्कंभविष्यत

ि ८
अन्याज्ञातंतुयदिचेत्कुतोज्ञानविनिश्चयः
अप्रदृष्टस्त्विदानींचेन्निभृतःकोपितिष्ठति ९
तिरोधानंनकिंचिच्चेन्माययाकोपितिष्ठति
नचेन्मायामनुष्याणांक्षेत्त्रपालस्तुतिष्ठति १०
नहिचेद्भैरवश्चेहतिष्ठतितिब्रह्मराक्षसः
नसोपिचेन्महाविद्याराज्ञांतत्रभविष्यति ११
नचजानातिचेद्राजाव्यवहारादिसंभवः सचेद्गूढप्रकारेणचोरबाधाभविष्यति १२ अप्रमत्तस्यभवतोमहानर्थोभविष्यति प्रायेणार्थवतांनॄणांभोगलिप्साप्रजायते १३
भोगाद्भोगांतरेच्छाचसर्वानुष्ठाननाशिनीजानातियदिनारीस्वंभावयोगगतंतथा १४
नारीस्वतंत्रतामेतिरोषाल्लब्धप्रकाशिनीरोषेविश्वासतांयातितदादोषःपुरोदितः १५
विश्वासिनिचविश्रंभःप्रवासोवान्यचित्तता
विश्रम्भाज्जायतेस्त्रीणांनानाविधविचेष्टिता १६
यंकंचित्पुरुषंदृष्ट्वायुवानंप्रीतिराप

तेत्
प्रीत्यासंजायतेयोगोयोगान्मैथुनसंगतिः १७
सततंमैथुनेजातेविश्रंभांतरमापतेत् भवतावातथापूर्वंभुक्तेदानींचभुज्यते १८
काप्रतीच्छातवेदानींप्रीतिःकस्यामथापिवा
काविदग्धासुसंस्निग्धापुरुषादन्यतश्चरेत् १९
योब्रवीदथवाक्यंतांयदिब्रूयास्त्वमद्यमे
सर्वमेवतथावच्मिनान्यथावाक्यमुच्यते २०
इत्थंचधृष्टतांयातातथारूपांतरेणच
द्रव्यमादाययत्किंचिदनुवर्तेत्स्वतंत्रतः २१
समारयित्वातांद्र व्यंगृहीत्वापातयिष्यति अथपूर्वंपतिमृतौप्रविशेन्नाशुशुक्षणिम् २२
वैधव्येद्रविणंसर्वंधर्मार्थंमेभविष्यति
इतिनिश्चित्यमनसावैधव्येसमुपस्थिते २३
योनिकुंडंसमासाद्यदिवावायदिवानिशि
एकांतस्थानमभ्येत्यविवृत्यवसनंभगम् २४
इदमूचेवचोदुःखादुपस्थस्थकरासती

किंत्वयावैकृतंयोनेकिंवापापमुपाश्रिता २५
शिश्नस्यवाथवापापंयत्त्वदंतरवेशनात् यच्चकर्तृकृतंपापंमादृक्सेवाविवर्जनात् २६
अतोपिकंडूसंभूतौप्रवेशयेदथांगुलीम् विचित्रचेष्टांकृत्वातुकंडूबुद्धेरतःपरम् २७
मर्दयित्वाकराभ्यांतत्संताड्यचविवृत्यतु
असकृद्धुन्वतीपादौविवृतास्यातिदुःखिता २८
खट्वाकाष्ठमथालिग्यस्तनपीडंयथाप्रियम्
अथोविचित्रचित्तत्वेततःप्रद्युष्टतीभवेत् २९
अथवाह्निपुरेस्थित्वाशाकंव्यवहृतंचयत्
आलंब्यवेश्मनिनिशिसंध्यायांविशिखासुच ३०
कृत्वान्यवेषमात्मानंयैःकैरप्युपभुज्यते
अथवाच्यप्रभावेणशंकितायोग्यमाहरेत् ३१
अज्ञातंचगृहंगत्वारमयेदेवनिश्चितम् नारीसमक्षंलब्धेतुद्रविणेह्येतदिष्यते ३२
तस्मान्मयापिभवतोनविचारप्रयोजनम् शोणउवाच-
एवमेतन्नसंदेहोगच्छत्वंतिष्ठदूरतः ३३

मलमूत्रविसर्गार्थंस्थित्वागच्छाम्यतःपरम्
तस्यांगतायांशोणोपिवस्त्रखंडंत्वकल्पयत् ३४
एकैकस्मिंस्ततःखंडेत्वग्रहीद्द्रविणंबहु
सैकतेत्ववरंजानुदघ्नंकृत्वाततस्ततः ३५
क्षिप्त्वाधनंपूरयित्वाविष्ठांचक्रेततोपरि
वस्त्राधारंघटंतंचप्रतिचिक्षेपकुत्रचित् ३६
सर्वमज्ञातवत्कृत्वास्नानायप्रययौमुनिःतस्यभार्याततःस्नानंकृत्वासंपूज्यपार्वतीम् ३७
गच्छेतिभर्त्रासाप्रोक्तास्ववेश्माभ्यागमत्सती
एतामेकाकिनींज्ञात्वामारीचोनामराक्षसः ३८
भर्तृरूपमथास्थायकलामेतदुवाचह मारीचउवाच-
सप्तगोदावरीतीरेपवित्रंपापनाशनम् ३९
द्रा
क्षाराममितिप्रोक्तंयत्रभीमःस्वयंस्थितः
भुक्तिमुक्तिप्रदोनॄणांस्मरणात्पापनाशनः ४०

तत्रगच्छावहेशीघ्रंत्वंतुनिर्गच्छसुंदरि
कलोवाच-
इदानीमभिषेकायप्रवृत्तोनाभिषिक्तवान् ४१ कथमेतादृशंत्वंहिपूर्वानुक्तंवदिष्यसि प्रकृतेरन्यथाभावमुत्पातंविदुरुत्तमाः ४२
मारीचउवाच-
भर्तुरप्रतिकूलत्वंनारीणांधर्मउच्यते
प्रतिकूलानुकूलावाममशीघ्रंवदस्वतत् ४३
तूष्णींभूत्वाथसासाध्वीभर्तेत्येवविचार्यतम्
निर्ययौतेनसाबालावनमध्येगतासती ४४
अथमध्याह्नकालोसौक्रियतामाह्निकक्रियाःराक्षसोथवचःश्रुत्वानानुष्ठानस्थलंत्विह ४५
यत्रतत्रास्तिगंतव्यमितोगच्छावहेततः
किंचित्प्रदेशंगत्वातुगुहांवीक्ष्यसरस्तथा ४६
इहस्थानंहिमेस्थातुंकार्यंस्नानमथप्रिये
इत्युक्त्वासरसिस्नात्वाफलाहारंप्रकल्प्यच ४७
भोजनावसरेप्राप्तेकलादध्यावुमांशिवम्
अयंधवोममनवाइतिध्यानपराभवत् ४८
अथध्यानेनतंचोरंनिश्चित्यचपतिव्रता

भीतातिनम्रवदनाअश्रुपूर्णमुखीतदा ४९ कष्टमापतितंपापमित्युक्त्वानिपापतच रुदतींतामथोदृष्ट्वाराक्षसःपापनिश्चयः ५०
धर्षितुंतामथारेभेनचैतद्धर्षणंप्रति
बलात्कारमथोकर्तुंयतमानेतुराक्षसे ५१
आजानुनाभिपर्यंतंशैलस्थानमकल्पयत्
शिलासमभवद्वस्त्रंराक्षसोवीक्ष्यतामथ ५२
इत्येवंतांहनिष्यामिखादयिष्याम्यतःपरम् इत्युक्त्वाभ्रामयित्वासिंशिरश्छेत्तुंप्रचक्रमे ५३
कलाहंमत्पतिर्ज्ञात्वाशापंदास्यतिमाहर इत्युक्तमात्रेवचसिशिरश्चिच्छेदराक्षसः ५४
प्राप्तायांदुर्मृतिंतस्यामथशैवाःसमागताः
दूताविचित्राभरणाःसर्वायुधधराःशुभाः ५५
एतांविमानमारोप्यशिवालोकमुपागमन्
तामागतांगिरिसुताहर्षेणप्रतिपूज्यच ५६
स्वपादप्रणतांशुद्धामुमावाक्यमभाषत पातिव्रत्येनतेतुष्टाअभीष्टंप्रददामिते ५७
कलोवाच-
दासीभावंप्रयच्छत्वंत्वत्पादाब्जंममप्रियम्
प्रार्थ्यैःकिमन्यैर्बहुभिस्तथास्त्वित

िशिवाब्रवीत् ५८
इंद्रादिवनिताभिःसापूजिताथकलानिधिः एतस्मिन्नंतरेप्राप्तःशोणोमुनिरथोगृहम् ५९
नतत्रदृष्ट्वातांभार्यांध्यानयोगपरोभवत्
रक्षोहृतांमृतांप्राप्तांशिवालोकमुमांप्रति ६०
उमादत्तवरांचापिदृष्टवाञ्ज्ञानचक्षुषा
किंचिद्दुःखश्चिरंध्यात्वापरावृत्यमुनिस्तदा ६१
श्वशुरंगतवान्सोऽथदेवरातंमुनीश्वरः
निवेद्यसर्वंसहितोविश्वामित्रमगान्मुनिम् ६२
निवेद्यतद्वसिष्ठस्यवसिष्ठोऽप्याहतान्मुनीन्
गत्वाकैलासमादौतुदृष्ट्वादेवंमहेश्वरम् ६३
अनुज्ञांशिवतोलब्ध्वापार्वतीमंदिरेगताःदेव्यैविज्ञाप्यतत्सर्वंयथार्थंप्रवदामतत् ६४
तथेत्युक्त्वामुनिवराःकैलासंशंकरालयम्
गत्वाप्रणम्यदेवेशंवीरभद्रेणपूजिताः ६५
विज्ञापयामासुरिदंशोणभार्य्याहृतेतिच
शिवःप्राहमुनींद्रास्तां!
ञ्ज्ञातमेवमयात्विदम् ६६

अकालमरणंत्वस्याआयुर्वर्षशतंस्थितम् अकालमृत्युयुक्तानांपुनर्ज्जीवनमस्तिच ६७
दशपुत्रप्रसूर्वीरारूपसौभाग्यवत्यपि
भवद्भिरितिनिश्रित्यसमागतमिहद्विजाः ६८
यमलोकगतानांतुसर्वमेतद्विनिश्चितम्
ममलोकगतानांचगतिरन्यानविद्यते ६९
अनयाकीर्तितंनामप्राणनिर्गमनेपुरा
तयायमलिपिर्मृष्टाकथमायुष्यनिर्णयः ७०
अथवागिरिजायैचनिवेदयतकृत्स्नशः
अथतेपार्वतीपाददर्शनायगताद्विजाः ७१
प्रणम्यमातरंसर्वेविश्वामित्रोऽब्रवीदिदम्
दीनानाथाकृशाभार्याप्रणष्टपितृकाञ्छिशून् ७२
रक्षयित्वापुरामातरिष्टदात्वंसदाह्यभूःकलापौत्रीममैवेयंत्वामाराध्यपतिंत्वमुम् ७३
शोणंलब्धवतीमातस्त्वत्पूजायाःफलंत्विदम्
तपसालभ्यतेपर्णेदानेनयदिवापिच ७४
व्रतोपवासैरथवाकलासालभ्यतेमया
एतयापरिविष्टान्नंभोक्तुमिच्छामितत्कथम् ७५
पार्वत्युवाच-यादृशीचेष्यतेभार्य्यातादृशीदीयतेमया

नैनांत्यक्तुमहंशक्ताकिंवात्वंमन्यसेमुने ७६
विश्वामित्रउवाच-मातात्वमित्येवमयाअविशंकितमीरितम्
शोणोमुनिरयंमातस्तवविज्ञापयिष्यति ७७
शोणउवाच-
तामेवभार्य्यांप्रतिमेप्रीतिरत्युक्तत्कटाति
सैवमेदीयतांभार्य्याचान्यथामरणंभवेत् ७८
पार्वत्युवाच-भार्यापतीसमावेवविषमौतुविगर्हितौ
तवचासदृशीचेयंसदृशींप्रददाम्यहम् ७९
नचमन्मंदिरेप्राप्तांत्यक्ष्येदेहविवर्ज्जिताम्
शोणउवाच-
यदिनोदीयतेचेयंभार्य्यामन्यांममप्रियाम् ८०
राज्यंमहेश्वरेभक्तिंप्रयच्छवरमुत्तमम्भविष्यत्येवमेवैतदित्युक्त्वाचाब्रवीन्मुनीन् ८१
भोक्तव्यमिहयुष्माभिर्ममास्मिन्दिवसत्रयम्
प्रतींदुवारेदेवस्यमहेशस्यैवतुष्टये ८२
भोजनीयाःसदाकालमष्टौविप्रामुनीश्वराः
इच्छयायत्रकुत्रापिव्रतमेतदुपक्रमेत् ८३
वत्सरेपरिपूर्णेतुमहाराजतमीश्वरम्

चतुर्निष्कप्रमाणेनतदर्द्धेनैवकारयेत् ८४
श्वेतवस्त्रयुगंसूक्ष्मंचामरेव्यजनेतथापादुकोपानहंच्छत्रंसर्वंविप्रेनियोजयेत् ८५
स्वशक्त्यादक्षिणांदत्वाब्राह्मणांश्चविसर्जयेत्
एतदुद्यापनेकुर्यादादौमध्येतथासुधीः ८६
दिनेदिनेतथापूजासोमस्यपरमात्मनः ८७
तत्पुरुषस्यविद्महेमहादेवस्यधीमहि
तन्नोरुद्रप्रःचोदयात् ८८
इतिपूजामंत्रः - स्थंडिलेपूजयेद्देवंप्रतिमायामथापिवा
एकभक्तंस्वयंकुर्याद्ब्रह्मचर्यसमन्वितम् ८९
एतत्सोमव्रतंप्रोक्तंशिवतुष्टिप्रदंशुभम्
यएवंकुरुतेभक्त्यानारीवापुरुषोपिवा ९०
छायेवशंकरस्यासौनित्यमेवानुवर्तते
अद्यसोमदिनंप्राप्तंमध्याह्नात्परतोभुजिः ९१
यूयंचसर्वेमुनयःकृतपौर्वाह्णिकक्रियाः
माध्याह्निकींक्रिंयांकृत्वाभोक्तुमर्हथसत्तमाः ९२
मातुर्वचनमाकर्ण्यतथेत्युक्त्वानमस्यच
अनुष्ठानायतेसर्वेगताभागीरथींनदीम् ९३

संगमेमध्यतोवृत्तेकृत्वामाध्याह्निकींक्रियाम्
विश्वेशपूजांकृत्वाचषोडशैरुपचारकैः ९४
अथतेपार्वतीगेहंगत्वादेवींप्रणम्यच
लोकमातुर्नियोगेनशालंकायनकात्मजः ९५
पादप्रक्षालनमुखानुपचारानकल्पयत्
पंचगंधकमादायतान्मुनीनभ्यलेपयत् ९६
राज्यंचमहदाप्नोतियोदद्यात्पंचगंधकम् पंचबाणसमोभूत्वास्त्रीणांवल्लभतामियात् ९७
विष्णवेयोहिदद्यात्तुसोपिमारसमोभवेत्
कामीत्वकामीयःकुर्यात्कैलासेपंचवत्सरान् ९८
सर्वगंधसमोपेतोभोगीचेष्टार्थसंयुतः
यथेष्टवर्तनोभूत्वाततोजायेतभूमिपः ९९
कस्तूरीचंदनंचंद्रमगरुद्वितयंतथा पंचगंघधंसमाख्यातंसर्वकार्येषुशोभनम् १००
विलिप्तपंचगंधेषुब्राह्मणेषुमहात्मसु
आसीनेषुतदाभ्यागाद्ब्राह्मणःस्थविरःकृशः १०१
उन्मत्तवेषोदिग्वासाजराजर्ज्जरितस्त्वरी
खल्वाटःश्वासकासीचबहुहिक्कीक्षुधान्वितः १०२
लालास्नुतःश्मश्रुकूर्चश्लेष्मानम्रःस्

खलत्पदः
द्व्यष्टवर्षातथानारीसर्वाभरणभूषिता १०३ रूपलावण्यसंयुक्तालोकोत्कृष्टस्वरूपिणीपुरुषान्रूपसंयुक्तान्वीक्षंतीचततस्ततः १०४
गायंतीत्वथनृत्यंतीतंदृष्ट्वाहसतीपतिम्प्रबाधतेवृद्धधवंशीघ्रमेहिकृशाधम १०५
आलंब्यत्वत्करंवृद्धदुःखितानित्यमस्म्यहम्
भूषणंवसनंघ्राणंस्रग्विलेपनमेवच १०६
हासोगीतिस्तथापानंमंडनंशोभनंगृहम् सर्वऋतुसमृद्धिश्चकामस्यैवाभिवृद्धये १०७
सर्वेषामेवकामानांरतिरेकाप्रयोजनम् सुखानिसर्वाण्येकत्ररतिरेकत्रचस्थिता १०८
तुलयातुलितंसर्वंरतिःशतगुणाधिका
तन्मादृशीसमासाद्यभवंतंकिंकरिष्यति १०९
इतिचान्यानिवाक्यानिब्रुवाणागृह्यवैकरेतदुत्तरमुवाचेदंकिंकुर्म्मोभाग्यमीदृशम् ११०
मामारयदुरुक्त्यात्वंमांविज्ञायाथचेदृशम्
एतादृशोद्विजःप्रायात्पार्वतीमंदिरंतदा १११
अविज्ञायैवगिरिजामिदंवचनमब्रवीत्

द्विजउवाच-
अन्नार्थिनमिहप्राप्तंविद्धिमामतिथिंमुने ११२
भोजनावसरेप्राप्तंब्राह्मणान्नहिभोजय तद्भार्यावचनंप्राहक्वमुनिर्योषिदेवहि ११३
अंधस्यवचनंसर्वमेवमेतादृशंदृढम्
पार्वत्युवाच-प्रक्षाल्यचरणावेतमासनेउपवेशय ११४
जांबूनदकृतेतीवभोज्येनातर्पयद्द्विजम्
सुरत्नचषकोपेतममृतंब्रह्मवादिनीम् ११५
अरुंधतीमथाहूयपर्य्यवेषयदंबिका
कलाचारुंधतीचैवअनसूयापतिव्रता ११६
परिवेषंपदार्थानांस्रग्गंधाक्षतभूषणाः
अकुर्वन्नंबिकावाक्यात्षड्रसानांपृथक्पृथक् ११७
भुंजानेषुतुविप्रेषुदिग्वासाब्राह्मणाकृतिः
क्षणेनबुभुजेसर्वंदातुंनोशेकुरंगनाः ११८
अथसागिरिजादेवीस्वयंदातुंप्रचक्रमे
यथादत्तमशेषंतुक्षणेनाश्नातिसद्विजः ११९
भांडस्थितमशेषंचभोक्तुमैच्छत्प्रियासह तथांबिकासमादायप्रादादक्षय्यमस्त्विति १२०
अथवामकरेणासौभोक्तुमैच्छत्ततःसती तत्राप्यक्षय्यमेवास्तुतवान्नमितिचार्प

यत् १२१
करांतरमथोत्पाद्यभोक्तुमैच्छद्द्विजोत्तमः
एवंकरसहस्रंचकृत्वैच्छद्भोजनंद्विजः १२२
दत्त्वादत्त्वापुनर्देवीसंतुष्टानचकोपना
नचित्तमन्यथाकर्तुंशक्यमस्याइतिद्विजः १२३
प्रक्षाल्यहस्तौचरणौहस्तार्पितसुगंधवान्
पार्वतींवाक्यमाहेदंतोषितोहंवरंवृणु १२४
पार्वत्युवाच-ममदातुंवरंशक्तोयदित्वंब्राह्मणोत्तम
वरेणममकिंकार्य्यंशंकरोमेयतःपतिः १२५
तदाहब्राह्मणोदेवींशंकरःकीदृशस्त्विति
सदृशोऽसौत्वयानोवात्वद्योग्योनान्यथाभवेत् १२६
स्त्रीवल्लभत्वमप्येवरूपंदाक्ष्यंशुभांगना
नोचेदेतादृशीभार्य्यामदधीनाकथंभवेत् १२७
पार्वत्युवाच-त्वद्भार्य्यावचनंश्रुत्वातववाक्यंतथाद्विज
अपलापस्त्वयंब्रह्मञ्च्छ्रुतंकिंवातथाविषम् १२८
ब्राह्मणउवाच-

धम्मिल्लंतेकरिष्यामिममांकंत्वंसमारुह प्रचलेद्यदितेचित्तंपातिव्रत्यंकुतस्तव १२९
पार्वत्युवाच-ममव्रतंद्विजश्रेष्ठशंकरांकैकरोहणम्
अथतच्चित्तमाज्ञायभवान्याःपरमेश्वरः १३०
द्व्यष्टवर्षवयाभूत्वासुस्निग्धकचबंधनःसुस्निग्धचारुनयनोगोक्षीरसमविग्रहः १३१
कोटिकंदर्पलावण्यःसर्वाभरणभूषितः
स्वपार्श्वस्थितनार्यंसेप्रसारितभुजद्वयः १३२
गायन्मंदतयासाकमुमयापटुतायथा अथतांपार्वतींशंभुःकरेणाकृष्यचस्मयन् १३३
विन्यस्यहस्तौवनिताद्वयांसेगायन्समस्ताभरणःप्रसन्नदृक्
ननर्तचानंदसमृद्धगात्रोमुनींद्र
गीतश्चसकालवेलम् १३४
एतादृशंशिवंध्यात्वाजन्मकोटिशतेष्वपि
नदुःखंजायतेतस्यसदाहर्षश्चजायते १३५
अथस्तुतोमुनिवरैर्नारींकृत्वाहरिंततः अथसापार्वतीतुष्टादेवंप्राहपिनाकिनम् १३६
पार्वत्युवाच-किमित्येतादृशंभावमास्थायत्वमिहागतः नारींकृत्वातथाविष्णुंकिंप्रकृत्यानचाग

तौ १३७
शिवःप्राहव्रतेचात्रह्यतिथेर्भोजनंशुभम्
जानेसिद्धिमथोयेषांविषादोनाभिजायते १३८
जातेविषादेतुव्रतमसम्यगितिनिश्चयः
सोमवाराःसमायांतियावंतोब्दशतानितु १३९
तावंतिमत्पुरेदेविसर्वभोगसमन्वितः
सभार्य्यपुत्रबंधुश्चवेदोक्तायुष्यजीवितः १४०
पश्चाद्वाराणसींगत्वामृतोमुक्तिमवाप्स्यति
शंभुरुवाच-
अथदेवेस्थितेतत्रमुनयस्त्रिःप्रदक्षिणम् १४१
कृत्वापंचनमस्कारान्पुनःकृत्वाप्रदक्षिणम्
पुनश्चदंडवद्भूत्वाविसृष्टानिर्ययुस्ततः १४२
अथशोणःशोभितांगींभार्यामापह्यनिंदिताम्राज्यंचभारतेवर्षेधर्मेणापालयद्द्विजः १४३
मानुषानखिलान्भोगान्बुभुजेशिवभक्तिमान्नित्यंदेवार्चनपरोनित्यंब्राह्मणपूजकः १४४
नित्यदातानित्ययाजीनित्यश्रोतापुराणकम्मृतःसगतवांल्लोकंशंकरस्यविभोःशुभम् १४५

शंभुरुवाच-
नामकीर्तनमाहात्म्यंप्रसंगात्परिकीर्तितम्
शृण्वतांसर्वपापघ्नंभक्तानांचतथानृप १४६ सर्वकल्याणदंनित्यंसुभार्य्याराज्यदंशिवम्
शिवभक्तिप्रदंगोप्यंयस्यकस्यापिनेरयेत् १४७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेशिवनाममाहात्म्ये द्वादशोत्तरशततमोऽध्यायः ११२ त्रयोदशोत्तरशततमोऽध्यायः श्रीरामउवाच-
खेदृश्यंतेविमानस्थानानारूपधराःशुभाः
सर्वकामफलोपेताःसुभार्य्याःशतयोषितः १
सहस्रनरनारीभिःपूज्यमानाःपदेपदे
गायंतिविंशतिर्योषारूपलावण्यकोमलाः २
करंकवाहिनीचैकाचामरासक्तबाहवः तालवृंतद्वयंनार्य्योवीजयंतिप्रगृह्यवै
३
सचक्रेचांकमध्येस्याउपधानंतथापरः
एकस्याःकरयोर्हस्तःस्तावकानेकसंयुतः ४
नानाविधपरीहासकृतोत्फुल्लमुखांबुजः
एकैकत्रविमानेतुदृश्यतेचंद्रदीधितिः ५
स्त्रीशतेषुविमानेषुदृश्यतेईश्वरःशुभः

एतेकिंपुण्यकर्तारोविष्णुमायाथवामुने ६
शंभुरुवाच-
एतेहिब्राह्मणाःपुण्यागृहस्थाश्रमवासिनः
येषामेवचसग्रासोदत्तोदशरथेनते ७
तेषांतुममचित्तानांकदाचिदभवन्मतिः
यथेहसुखिनःसर्वेवयंचान्योपजीविनः ८
अस्मानेवानुजीवंतिशतशोमनुजाइह
येनपुण्येनचवयंसर्वेकामानुमोदिनः ९
सुस्त्रीकृतोपचाराश्चसर्वेराज्यसुखान्विताः
जरामरणहीनाश्चयुवानःसर्वदैवहि १०
विचार्यैवंद्विजाःसर्वेवसिष्ठस्याश्रमंययुः
आगतानथसंपूज्यवसिष्ठोवाक्यमुक्तवान् ११
किमर्थमागतायूयंशीघ्रंब्रूतद्विजोत्तमाः
द्विजाऊचुः -
वयमिच्छामहेसर्वेसर्वसंपत्समन्विते १२
विमानेकामगेरोढूंतत्संपादयनोगुरो
तत्तेषांचिंतितंश्रुत्वावसिष्ठोवाक्यमब्रवीत् १३
पुराणंसर्वदाविप्राःश्रोतव्यंपापनाशनम्धर्मश्चार्थश्चकामश्चमोक्षस्तत्रैवदृश्यते १४
तथेत्युक्त्वाथसुनयःपुराणकुशलंमुनिम्

जग्मुरंगिरसंश्रेष्ठंसर्वशास्त्रविशारदम् १५
सर्वागमपुराणज्ञंसदासत्कर्म्मचारिणम्
इदमूचुर्नमस्कृत्यवयंसफलजीविनः १६
कृतकृत्यावयंब्रह्मन्साक्षाद्दृष्टोऽसियन्मुने
अंगिराउवाच-
यत्कार्यमागतायूयंतत्कार्यंकरवाण्यहम्
१७
पुराणंश्रोतुकामास्तुयूयमत्रसमागताः
कीर्तयिष्येविधानंवःसमस्ताघविनाशनम् १८
सर्वज्ञानप्रदंदेवंतत्वविज्ञानसंभवम्
शिवभक्तिप्रदंहृद्यंविष्णुभक्तिप्रदंशुभम् १९
विचित्रस्वगतिप्राप्तिज्ञानदंरमणीप्रदम्
नानाविधशुभज्ञानंरतितंत्रप्रकाशकम् २०
भुक्तिमुक्तिप्रधानंचविधिदर्शनदीपकम्
विचित्रभक्तिकथनंभक्तिसाहसकीर्तनम् २१
व्रतप्रतिष्ठादानादिभस्मपूजाविधिप्रद्रम्
पुराणंपाद्ममुदितंब्रह्मपद्मोपनिर्वृतम् २२
मेहश्वरेणकथितंप्रमथाकृतिवर्णनम्
एतदन्यत्रकथितंपुराणेपाद्मएवतु २३
दिलीपेनपुरापृष्टोवसिष्ठःप्रोक्तवानिदम

्
तच्छृणुध्वंमुनिवराज्ञानंसर्वंभविष्यति २४
अथतद्वचनाद्विप्राःपुराणश्रवणेरताः कथंश्रोतव्यमधुनाकिंकृत्वेत्यब्रुवन्मुनिम् २५
सोऽपिसर्वंसमाचष्टशृणुधर्मंसनातनम् नमस्कृत्यपुराणज्ञंदद्याच्चार्घासनंततः २६
निषीदतत्रचेत्युक्त्वागंधपुष्पैःसमर्चयेत्
आत्मयोगंचतांबूलमधिकंवासमर्पयेत् २७
ब्रूहिपुण्यकथांब्रह्मन्पौराणिकीमितीरयेत्
नखट्वासनमारुह्यनोच्चासनमथापिवा २८
नीचासनोवैशृणुयाद्धर्म्मकामार्थसिद्धयेशृण्वित्युक्त्वापुराणज्ञइमंमंत्रमुदीरयेत् २९
नमोहरिंहरमथोगणेशंभारतीमतः
इष्टदेवंनमस्कृत्वापुराणंवक्तुमर्हति ३०
अर्द्धयामंप्रतिदिनंयदिवापीच्छयाभवेत् एवंपाठसमाप्तिंचश्रुत्वाकृत्यंसमाचरेत् ३१
श्रोतुश्चतूष्णींमननंतूष्णींश्रवणमेववा अन्यथाभारतीक्रुद्ध्य्त्तेत्क्रोधान्मूकताभवेत् ३२

तस्मात्पुराणश्रोताचतांबूलादिसमर्पणम् वक्तुश्चजीविकाकार्यास्वसामर्थ्यानुसारतः ३३
पुराणप्रक्रमेदेयंसचेलोद्गमनीयकम्
सूक्ष्मांबरमथोवापिवस्त्रद्वितयमर्पयेत् ३४
आसनंतुमहच्चित्रंरम्यमूर्जस्वलंमृदु
सुवर्णंवातथादद्याद्गोभूगेहादिकंतथा ३५
एतत्समस्तंविप्रेंद्रा
दक्षिणामूर्तिनापुरा
शंकरेणमुनीनांहिभाषितंचदिवौकसाम् ३६
अथतेमुनयःसर्वेतंप्रणम्यासनस्थितम्
पृथक्पृथक्चतांबुलंदत्वाशुश्रूषवःस्थिताः ३७
तेनापिकथितंसर्वंपुराणंसर्वसंप्रदम्
उपांताध्यायपर्य्यंतंश्रुतवंतोद्विजोत्तमाः ३८
दिलीपउवाच-
कामगेनविमानेनसर्वसंपत्समृद्धिना सर्वतःसुखयुक्तेनपुण्यस्थानमुपस्थितम् ३९
वसिष्ठउवाच-
नालंपृष्टंत्वयाराजन्नितोप्यतिशयांतरैःक्रीडमानाभविष्यंतियेनतत्पुण्यमुच्यते ४०
सुधाधवलितंकृत्वाशिववेश्मसमंततः

स्त्रियोरूपविलासाढ्याःसर्वालंकारभूषिताः ४१
नानासुगीतकुशलानानानृत्यविशारदाः
चतस्रोऽष्टौषडथवामर्द्दलध्वनिकाःस्त्रियः ४२
वशिन्यौद्वेआवजिक्यौकोणिकाधमनेउभे
लासिक्यस्तुचतस्रःस्युःसंतुष्टैकाथगायिका ४३
एकाद्वेवासुगीतज्ञेऽमुखरेहिप्रकीर्तितेकोणवाद्यकृतेद्वेतुतूष्णींभूताःषडष्टवा ४४
सर्वारूपविलासिन्यःसर्वाश्चापतितस्तनाःरतितंत्राधिकुशलास्ततएवाविशंकिताः ४५ सुसूक्ष्मावस्त्रवेषाश्चविद्युच्चंचलदृष्टयः
एतादृशीभिर्योषाभिर्येननृत्यंहिकारितम् ४६
एकस्मिन्दिवसेराजन्वत्सरान्सविमानगः
शतस्त्रीवीक्षितमुखोयुवाबहुभिरर्चितः ४७
आनंदपोषसंपूर्णःक्रोधेर्ष्यादिविवर्जितः
पंचगंधविलिप्तांगःसचंद्राहिदलाननः ४८
सूर्योपमस्तुयोषाश्चसर्वास्तादशनान्विताः
सद्योविकसितामोदिपारिजातकृतस्रजः ४९
सर्वाविकसितारोहिरक्तसंधिकृतस्रजः

धम्मिल्लेवक्षसितथाबिभ्रत्यःसुस्मिताधराः ५०
चरत्येतादृशीभिस्तुनृत्यगीतानुमोदितः
एवंविमानगोभूत्वाउषित्वाकालमक्षयम् ५१
पश्चाज्जायेतनृपतिरेवंकृत्वापुनस्तथा
राज्यंस्वर्गफलंभुक्त्वाशिवभक्तोभविष्यति ५२
शंभुरुवाच-
दिलीपायवसिष्ठोक्तंमुनीनामंगिरोब्रवीत्तेतथाकृतवंतश्चतौर्य्यत्रिकमुमापतेः ५३
श्रुत्वापुराणंपाद्मंचसमग्रंसुखिनोभवन्तएतेब्राह्मणारामविमानवरमास्थिताः ५४
दृश्यंतेखेचसुखिनःसदामुदितमानसाः एतत्तेसर्वमाख्यातंपुराणेषुविनिश्चितम् ५५
इतःपरंचकिंभूयःश्रोतुमिच्छसिराघव ५६ इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादे त्रयोदशोत्तरशततमोऽध्यायः ११३

चतुर्दशोत्तरशततमोऽध्यायः
रामउवाच-
कएषदृश्यतेव्योम्निसर्वाभरणभूषितः विमानस्थोमहादीप्तमध्याह्नार्कइवापरः १ दुष्प्रेक्ष्यःसर्वमर्त्यानांतस्यांकेचारुहासिनी

अपराश्रीरिवब्रह्मंस्तथापंचसुयोषितः २
गायंतिमधुरांगीतिंसुभ्रूभंगनिरीक्षणैः
मंदस्मितैःकरतलशब्दास्फोटिकयातथा ३
क्वचिद्गलकृतैर्गीतैरन्योन्यकरताडनैः
अन्योन्यमुखमालोक्यप्रलोभैर्गीतपूर्वकैः ४
क्रीडन्नास्तेमहायोगीपद्मकिंजल्कसन्निभः
एवंचरितपुण्येनकेनवातद्वदस्वमे ५
शंभुरुवाच-
एषविप्रःपुरारामसर्वसंपत्समन्वितः
नानाविधसुखोपेतोभार्य्यापोषणतत्परः ६
अपुत्रोदानहीनश्चदेवतार्चनवर्जितः
पंचयज्ञविहीनश्चस्वाध्यायपरिवर्जितः ७
प्रातर्म्मध्याह्नसायाह्नभोजनप्रवणोऽशुचिः
कदाचिदगमद्गेहंगौतमस्यमहात्मनः ८
त्र्यंबकस्यगिरौपुण्येनानामुनिगणाश्रिते
तत्रापिशोभितगृहंस्फटिकस्तंभकल्पितम् ९
अगुरुद्रवकस्तूरीचंद्रकुंकुमचर्चिता
भित्तिर्यस्यचसंतानकुसुमामोदसौष्ठवम् १०
कस्तूरिकापुष्परससमुत्सेचितभूतलम्
सूक्ष्मसुश्वेतविविधवितानपरिशोभितम् ११
अंगणंशोभितमहाकदलीपूगशोभितम्
समीपसरसीजातमंजुकूजन्मधुव्रतम् १२

पाटीरतरुसंभूतगंधपूरितदिङ्मुखम्
शिक्षागीतकृताल्हादगीतपूरितदिङ्मुखम् १३
निदाघजनितातापनाशयंत्रविनिर्मितम्
कदलीदलसंच्छादिपावकाकल्पितच्छदम् १४
पाटीरतरुसुस्निग्धसांद्रद्वारकपाटकम्
सौगंधिकमहामोदिकल्पितांतरभित्तिकम् १५
ईशानभागसुभगरतिकल्पितवेदिकम्
हाटिकाकल्पितपदंविचित्रवेदिकायुतम् १६
सुस्निग्धनिबिडच्छायंवटमूलोपकल्पितम्
प्रसूनकदलीखंडसरोभिःप्रांतशोभितम् १७
महावटाग्रसंलग्नतुषारितपयोधरम्
नाकोपवनसंपन्नविचित्रारामशोभितम् १८
वापीकूपतडागाद्यमनेकवनशोभितम्
मंदंमंदंववौवायुर्यत्रगेहेसुखप्रदः १९
वादिन्यश्चारुसर्वांग्योवाद्यानिस्मरसंपदः
वीणांवेणुंत्रिवेणुंचवादयंतिवरांगनाः २०
तौर्य्यत्रिककृतोनार्य्यश्चतुर्दिक्षुतथोर्द्घ्वतः
सुवर्णादिकपात्रेषुवटकाभस्मनःशुभाः २१
वासिताःसर्वगंधैश्चसुधूपैरपिधूपिताः
कुशग्रथितसंघाश्चअक्षमालाश्चकोटिशः २२
कृष्णाजिनसहस्राणिबहिःप्रांतेस्थितानिच
एतादृशेगृहवरेदेववंद्योमुनीश्वरः २३
कर्पूरादींश्चसंस्थाप्यचतुर्दिक्षुमुनीश्वरः

पाटीरपीठेकर्पूरसिंहासनमकल्पयत् २४
सूक्ष्मंश्वेतंचसुस्रिग्धमावृत्तंघनसारकैः
सुगंधवासितजलैःस्नाप्यक्षीरेणशंकरम् २५
अन्यैश्चवैदिकैर्मंत्रैःस्नापयित्वासदाशिवम्
दारुचंद्रोपपीठेतुवस्त्रपीठंनिधायच
पात्रिकामग्रतःस्थाप्यस्थापयित्वादलेष्वमून् २६
एकस्मिन्नक्षताःपात्रेअन्यस्मिन्सतिलाक्षताः
पंचगंधकमेकस्मिन्नन्यस्मिन्नष्टगंधकम् २७
काश्मीरंमृगनाभिंतुकर्पूरंचंदनंतथा
पात्रेष्वन्येषुविन्यस्यपूजास्थानेप्रकल्प्यच २८
नानावरणमार्गेणपूजातत्रविधीयते
लिगमध्येस्थितोदेवःपंचवक्त्रःसदाशिवः २९
तस्यप्रावरणंलिगंशक्तिस्तस्यविधीयते शक्तेरावरणंविष्णुर्विष्णोरावरणंविधिः ३०
ब्रह्मप्रावरणंचंद्र स्तस्यसूर्यस्ततःश्रुतिः दिग्देवतासुतद्गुप्तिस्तासामावरणंदिशः ३१
दिशामावरणंशंभुस्तस्यचावरणंगुणाः

दशप्रावरणंह्येतच्छिवलिगार्चनंशुभम् ३२
केषांचिन्मतमेतत्स्यादथप्रावरणांतरम्
विद्यावरणमाख्यातंतदुमावरणंस्मृतम् ३३
विष्णुरावरणंतस्याविष्णोश्चावरणंविधिः ब्रह्मप्रावरणंचंद्रस्तस्यभानुरथावृतिः
३४
भानोरावरणंचेशइतिषोढावृतिःस्मृता
विधिंविनासमाख्यातंपंचावरणमुत्तमम् ३५
शशांकविष्णुशक्तीनामेतदावरणत्रयम्
अंबिकावरणंप्रोक्तमेकावरणमुत्तमम् ३६
अथवालोकपालाःस्युरावृतिःसोमपूजने
अनावरणमथवापूजनंशस्यतेशिवे ३७
पत्रिकाष्टदलेष्वेवस्थितद्रव्यैर्यजेच्छिवम् पत्रिकालक्षणंवक्ष्येसर्वकर्मोपयोगितम् ३८
स्वर्णेनराजतेनाथताम्रेणाथप्रकल्पितम् मुक्ताशुक्तिनिभंकुर्यात्पत्रिकाष्टदलंशुभम् ३९
पद्मपत्रसमानाष्टकोणाकारंप्रकल्पयेत् पलमात्रंततःशस्तंनिर्वृतंविस्तृतंपदम् ४०
अस्थूलमध्यमुपरिपद्माकृतिदलाष्टकम् अथवाशक्तिमार्गेणपंचपत्रंप्रकल्पयेत् ४१ त्रिपत्रमथवाकुर्याच्छक्तिभावेमतेनच यथास्याच्छोभनंपात्रंतथाकुर्य्याद्विचक

्षणः ४२
शक्त्यांतरितरुद्रा क्षैःकल्पिताष्टशतैःशुभा मालोपवीतंत्रिंशत्याअष्टकेनप्रकल्पितम् ४३
प्रगंडयोरथैकैकंबद्धातुद्वेप्रकोष्ठयोःशिरस्येकाधृतातेनकंठेचपरमर्षिणा ४४ रुद्रा
क्षैःस्फटिकैरत्नैःकल्पिताह्यक्षमालिकाव्याघ्रचर्मासनंकृत्वापद्मासनगतोमुनिः ४५
आवाहनासनंचार्ध्यंपाद्यंवाचमनीयकम् निर्वर्त्यगंगासलिलैःस्नापयामासशंकरम् ४६
अष्टगंधकसंयुक्तैःपुष्पैर्बकुलपाटलैः
स्वर्णभांडस्थितैर्वस्त्रशोधितैर्वासितैर्दृढम् ४७
द्वारेताम्रकटाहश्चप्रबंधद्रोणिनाशुभम्
गोशृंगेणविषाणेनगवयस्यतथाक्वचित् ४८
दक्षिणावर्तशंखेनरत्नपात्रैरथापिवा
स्वर्णैर्वाराजतैर्वापिताम्रैःकांस्यैरथापिवा ४९
स्वर्णैश्चसूक्ष्मकलशैःस्नापयामासचेच्छया
अथवामृण्मयैःकुर्य्यात्पद्मपत्रैरथापिवा ५०

पालाशैश्चूतजंब्वाद्यैःपात्रैःसंस्नापयेद्विभुम्
स्नानानामथसर्वेषांधारास्नानंविशिष्यते ५१
नमस्तेत्यादिमंत्रेणशतरुद्रियसंज्ञिना शंचेत्याद्यनुवाकेनशांतिरूपेणचेश्वरम् ५२
आवृत्यचयथाशक्तिपश्चाद्गधादिविन्यसेत्
ततश्चशोभनैःपुष्पैःपत्रैर्बिल्वैःसमर्चयेत् ५३
तुलसीमारुवदलैःकल्हारैश्चमहोत्पलैः
नीलोत्पलैरुत्पलैश्चशेषैश्चकरवीरकैः ५४
कर्णिकारैःसितांभोजैरपराजितयातथा
तिलाक्षतैरक्षतैश्चश्रीपत्रैस्तिलमिश्रकैः ५५
एवंमहेशमीशानंपूजयामासगौतमः
कर्पूरागरुकस्तूरीसर्ज्जागरुकचंदनैः ५६
अन्यैश्चधूपयामासषोडशाथप्रदीपिकाः
कर्पूरवर्त्तिसंयुक्तादीपयंत्रोपरिस्थिताः ५७
निवेदितंमहेशायअथनैवेद्यमुत्तमम्
सुपक्वशालिपिष्टान्नंभक्ष्यंलेह्यंचचोष्यकम् ५८
मधुरादिसमोपेतंपंचभक्ष्यसमन्वितम्
अनेकपक्वशाकाढ्यमनेकपक्चमिश्रितम् ५९
पानंविंशतिसंयुक्तंद्रा

क्षारंभाफलान्वितम्
सूपाष्टकादिसंयुक्तंयुक्तंमूलफलादिना ६०
यथासंभवसंयुक्तैरन्यैरप्युपकल्पितम्
अग्रपुष्पसमोपेतंनैवेद्यंप्रददौमुनिः ६१
सौवर्णपात्रिकान्यस्तनीराजनसहस्रकम्
सोपहारायदेवायदत्वाचैवनमस्यच ६२
पूगखंडानथोघृष्टान्पत्राणिक्षालितानिच
अपृष्ठाग्राणिसुश्वेतच्छदयावृतिकानिच ६३
घनसारकचूर्णंचन्यस्तपत्रत्रयंशुभम् सौवर्णपात्रविन्यस्तमिदंतांबूलमीश्वरे ६४
अथप्रदक्षिणंकृत्वानमस्काराननंतरम्
अष्टयोषास्ततःप्राप्तास्तंत्रीवेण्वादिधारिकाः ६५
विचित्रवाद्यवादिन्यःसंप्राप्तामुनिसन्निधिम्
क्षुद्र
तालयुगंगृह्यस्वयंगातुंप्रचक्रमे ६६
गौतमेगातुमुद्युक्तेतानंकुर्युरथांगनाःमंदंमंदंचवाद्यानिवादयंतितथापराः ६७
मधुरंगायतिमुनौस्वरामूर्तिभृतस्तथा
प्रानृत्यंतमहेशाग्रेतदद्भुतमिवाभवत् ६८
एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोभगवान्नारदोमुनिःतमागतंगौतमोपिसंपूज्यप्रणिपत्यच ६९
आहचैनंकृतार्थोस्मिनचकश्चिन्मयासमः
तवागमनकृत्यंकिंकुतआगमनंतथा ७०

श्रीनारदउवाच-पातालादागतोस्मीहभुक्त्वावैबाणमंदिरे आयास्यंतिमहात्मानोबाणशुक्रादयोगृहम् ७१ अथक्षणादभ्यगाच्चबाणःपरपुरंजयः विंशत्यक्षौहिणीयुक्तोगजमारुह्यसोसुरः ७२
अपरंहिगजंशुक्रःप्रह्लादोरथमुत्तमम्
वृषपर्वारथवरंबलिस्तुरगमुत्तमम् ७३
आगतानथतान्सर्वानाज्ञायसतुगौतमः
सशिष्योनिर्जगामाथह्यादायार्घ्यादिकंत्वरा ७४
गौतमंचापितेवीक्ष्यावरुह्यचगजादिकात्
नमश्चक्रुरथोदैत्यास्तंनमस्कृत्यभार्गवम् ७५
आलिग्यराक्षसान्सर्वान्पूजयित्वायथाविधि
सेनायाःसन्निवेशंचचकारमुनिपुंगवः ७६
पादौप्रक्षाल्यशुक्रस्यजलंमूर्ध्निधृतंतथा
विचित्रफलसंयुक्तंदत्तवानर्हणंमुनिः ७७
वापीतडागसरसीस्नानपूर्वकृतक्रियाः
संगमेवर्तमानेतुगौतमस्याश्रमेशुभे ७८
तद्गेहंतुप्रविश्याथराक्षसास्सपुरोहिताः
देवपूजाप्रपत्तिंचचक्रुःसर्वेद्विजालये ७९

सद्यःप्रकल्पितायांचवेद्यांशुक्रोयजच्छिवम्
तस्यैववामभागेतुप्रह्नादोयजदच्युतम् ८०
सोमंचबलिरप्येवमन्येचासुरपुंगवाः
अथबाणोयजद्देवमेकमेवत्रियंबकम् ८१
शुक्रोपिभगवन्तन्तमुमानाथमपूजयत्
गौतमोप्यथमध्याह्नेपूजयामासशंकरम् ८२
सर्वेशुक्लांबरधराभस्मोद्धूलितविग्रहाःसितेनभस्मनाकृत्वासर्वस्थानेत्रिपुंड्रकम् ८३
नत्वातुभार्गवंसर्वेभूतशुद्धिंप्रचक्रमुः
हृत्पद्ममध्येसुषिरंतत्रैवभूतपंचकम् ८४
तेषांमध्येमहाकाशमाकाशेनिर्मलानलम्
तन्मध्येचमहेशानंध्यायेद्दीप्तिमयंशुभम् ८५
अज्ञानसंयुतंभूतंशमलंसर्वसंगतम्
तद्देहमाकाशदीपेप्रदहेज्ज्ञानवह्निना ८६
आकाशस्यावृतंचाहंदग्ध्वाकाशमथोदहेत्
दग्ध्वाकाशमयोवायुमग्निभूतंतदादहेत् ८७
अब्भूतंचततोदग्ध्वापृथिवीभूतमेवच
तदाश्रितान्गुणान्दग्ध्वाततोदेहंप्रदाहयेत् ८८
एवंदहित्वाभूतानिदेहीतज्ज्ञानवह्निना
शिखामध्यस्थितंविष्णुमानंदरसनिर्भरम् ८९
निष्पन्नचंद्रकिरणसंकाशकिरणंशिवम्

शिवांगोत्पन्नकिरणैरमृतद्रवसंयुतैः ९०
सुशीतलाततोज्वालाप्रशांताचन्द्र
रश्मिवत्
प्रसारितसुधारुग्भिःसांद्री
भूतश्चसंप्लवः ९१
क्रमेणप्लावितंभूतग्रामंसंचिंतयेत्परम् ९२
इत्थंकृत्वाभूतशुद्धिंक्रियार्होमर्त्यःशुद्धोजायतेएवशुद्धः
पूजांकर्तुंजाप्यकर्म्मापिपश्चाद्देवध्यानेब्रह्महत्यादिहानिः ९३
एवंध्यात्वाचंद्र दीप्तिप्रकाशंध्यानेनारोप्याशुलिगेशिवस्य
सदाशिवंदीपमध्येविचिंत्यपंचाक्षरेणार्चनमव्ययंतु ९४
आवाहनादीनुपचारांस्तथापिकृत्वास्नानंपूर्ववच्छंकरस्य
उदुंबरंराजतंस्वर्णपीठंवस्त्रादिछन्नंसर्वमेवेहपीठम् ९५
अंतेकृत्वाबुद्बुदानांचवृष्टिंपीठेपीठेनागमेकंपुरस्तात्
कुर्यात्पीठेचोर्ध्वकेनागयुग्मंदेवाभ्याशेदक्षिणेवामतश्च ९६
जपापुष्पंनागमध्येनिधायमध्येवस्त्रंद्वादशप्रातिगुण्ये

सुश्वेतेनतस्यमध्येमहेशंलिगाकांरपीठयुक्तंप्रपूज्यम् ९७
एवंकृत्वाबाणमुख्यादितीशादत्त्वादत्त्वापंचगंधाष्टगंधम्
पुष्पैःपत्रैःश्रीतिलैरक्षतैश्चतिलोन्मिश्रैःकेवलैश्चप्रपूज्य ९८
धूपंदत्त्वाविधिवत्संप्रयुक्तंदीपंदत्त्वाचोक्तमेवोपहारम्
पूजाशेषंतेसमाप्याथसर्वेगीतंनृत्यंतत्रतत्रापिचक्रुः ९९
अथास्मिन्नंतरेगौतमस्यप्राप्तःशिष्यःशंकरात्मेतिनाम्ना १००
उन्मत्तवेशोदिग्वासाअनेकावृतिमाश्रितः
क्वचिद्द्विजातिप्रवरःक्वचिच्चंडालसन्निभः १०१
क्चचिच्छूद्रसमोयोगीतापसःक्वचिदप्युत गर्जत्युत्पततेचैवनृत्यतिस्तौतिगायति १०२
रोदितिशृणुतेव्यक्तंपतत्युत्तिष्ठतिक्वचित्
शिवज्ञानैकसंपन्नःपरमानंदनिर्भरः १०३
संप्राप्तोभोज्यवेलायांगौतमस्यांतिकंययौ
बुभुजेगुरुणासाकंक्वचिदुच्छिष्टमेवच १०४
क्वचिल्लेहतितत्पात्रंतूष्णीमेवाभ्यगात्क्वचित्

हस्तंगृहीत्वैवगुरोःस्वयमेवाभुनक्क्वचित् १०५
क्वचिद्गृहांतरेमूत्रंक्वचित्कर्दमलेपनम्
सर्वदातंगुरुर्दृष्ट्वाकरमालंब्यमंदिरम् १०६
प्रवेश्यस्वीयपीठेतमुपवेश्याभ्यभोजयत्
स्वयंतदस्यपात्रेणबुभुजेगौतमोमुनिः १०७
तस्यचित्तंपरिज्ञातुंकदाचिदथसुंदरी
अहल्याशिष्यमाहूयभुंक्ष्वेत्युक्त्वाथसाशुभा १०८
सौवर्णेभाजनेचान्नंनिधायचषकांतरे
पानादिकमथोदत्वाएकस्मिन्पावकंपुनः १०९
निधायांगारनिचयंकंटकानांचयंपरे
निधायभुंक्ष्वभुंक्ष्वेतिसचापिबुभुजेमुनिः ११०
यथापपौहिपानीयंतथावह्निमपिद्विजः
कंटकानपिभुक्त्वासयथापूर्वमतिष्ठत १११
पुराहिमुनिकन्याभिराहूतोभोजनायच दिनेदिनेतत्प्रदत्तंलोष्ठमंबुचगोमयम् ११२
कर्दमंकाष्ठदंडंचभुक्तवाप्रीत्याथहर्षितः
एतादृशोमुनिरसौचंडालसदृशाकृतिः ११३ सुजीर्णोपानहौहस्तेगृहीत्वातुतथाकरे अंत्यजोचितभाषाभिर्वृषपर्वाणमभ्यगात्

११४
वृषपर्वेशयोर्मध्येदिग्वासाःसमतिष्ठत
वृषपर्वातमज्ञात्वापीडयित्वाशिरोऽच्छिनत् ११५
हतेतस्मिन्द्विजश्रेष्ठेजगदेतच्चराचरम्
अतीवकलुषमभवत्तत्रस्थामुनयस्तथा ११६
गौतमस्यमहाशोकःसंजातःसुमहात्मनः निर्ययौचक्षुषोर्वारिशोकंसंदर्शयन्निव ११७
गौतमःसर्वदैत्यानांसंनिधौवाक्यमुक्तवान्
किमनेनकृतंपापंयेनच्छिन्नमिदंशिरः ११८
ममप्राणाधिकस्येहसर्वदाशिवयोगिनः
ममापिमरणंसत्यंशिष्यरूपीयतोगुरुः ११९
शैवानांधर्मयुक्तानांसर्वदाशिववर्तिनाम्
मरणंयत्रदृष्टंस्यात्तत्रनोमरणंध्रुवम् १२०
शुक्रउवाच-
एनंसंजीवयिष्यामिममगोत्रंशिवप्रियम्
किमसौम्रियतेब्रह्मन्पश्यमेतपसोबलम् १२१
इतिवादिनिविप्रेंद्रेगौतमोऽपिममारह
तस्मिन्मृतेऽथशुक्रोऽपिप्राणांस्तत्याजयोगतः १२२
तस्यापिहतमाज्ञायप्रह्लादाद्दानवेश्वराः

सर्वेमृताःक्षणेनैवतदद्भुतमिवाभवत् १२३ मृतमासीदथबलंतस्यबाणस्यधीमतः अहल्याशोकसंतप्तारुरोदोच्चैःपुनःपुनः १२४
गौतमेनमहेशस्यपूजयापूजितोविभुः वीरभद्रोमहायोगीसर्वंदृष्ट्वाचुकोपह १२५
अहोकष्टमहोकष्टंमाहेशाबहवोमृताः शिवंविज्ञापयिष्यामितेनोक्तंकरवाण्यहम् १२६
इतिनिश्चित्यगतवान्मंदराचलमव्ययम् नमस्कृत्वाविरूपाक्षमिदंसर्वमथोक्तवान् १२७
ब्रह्महरीस्थितौतत्रदृष्ट्वाप्राहशिवोवचः
मद्भक्तैःसाहसंकर्मकृतंदृष्ट्वावरप्रदः १२८
गत्वापश्यामहेविष्णोयुवामप्यागमिष्यथ
अथेशोवृषमारुह्यवायुनाधूतचामरः १२९
नंदिकेनसुवेषेणधृतेछत्रेतिशोभने
सुश्वेतहेमदंडेचनान्ययोगेधृतेविभोः १३०
महेशानुमतिंलब्ध्वाहरिर्नागांतकेस्थितः
आरक्तनीलछत्राभ्यांशुशुभेलक्ष्यकौस्तुभः १३१
शिवानुमत्याब्रह्मापिहंसारूढोभवत्तदा इंद्र

गोपप्रभाकारच्छत्राभ्यांशुशुभेविधिः १३२ इंद्रादिसर्वदेवाश्चस्वस्ववाहनसंयुताः अथतेनिर्ययुःसर्वेनानावाद्यानुमोदिताः १३३
कोटिकोटिगणाकीर्णागौतमस्याश्रमंगताः
ब्रह्मविष्णुमहेशानादृष्ट्वातत्परमाद्भुतम् १३४
स्वभक्तंजीवयामासवामकोणनिरीक्षणात्
शंकरोगौतमंप्राहतुष्टोऽहतेवरंवृणु १३५
गौतमउवाच-
यदिप्रसन्नोदेवेशयदिदेयोवरोमम
त्वल्लिंगार्चनसामर्थ्यंनित्यमस्तुमहेश्वर १३६
वृतमेतन्मयादेवशृणुष्वैतत्त्रिलोचन
ममशिष्योमहाभागोहेयाहेयादिवर्जितः १३७
प्रेक्षणीयंममत्वेननचपश्यतिचक्षुषा
नचघ्राणेनघ्रातव्यंनदातव्यंनचेतरत् १३८
इतिबुद्घ्वातथाकुर्वन्सहियोगीमहायशाः उन्मत्तविकृताकारःशंकरात्मेतिकीर्तितः १३९
नकश्चित्तंप्रतिद्विष्यान्नचतंहिंसयेदिति
एतन्मेदीयतांदेवएतेषाममृतिस्तथा १४० श्रीभगवानुवाच-आकल्पमेतेजीवंतुततोमुक्तिंभजंतुच त्वयाकृतमिदंवेश्मविस्तृतंविकृतंशुभम्

१४१
तिष्ठामःक्षणमात्रंतुततोयास्याममंदिरम्गौतमउवाच-
अयोग्यंप्रार्थयामीशह्यर्थीदोषंनपश्यति १४२
ब्रह्माद्यलभ्यंदेवेशदीयतांयदिरोचते अथेशोविष्णुमालोक्यगृहीत्वातुकरंहरेः १४३
प्रहसन्नंबुजाभाक्षमित्युवाचसदाशिवः म्लानोदरोसिगोविंददेयंतेभोजनंकिमु १४४ स्वयंप्रविश्ययदिवास्वयंभुंक्ष्वस्वगेहवत्
गच्छवापार्वतीगेहंयाकुक्षिंपूरयिष्यति १४५
इत्युक्त्वातत्करालंबीएकांतमगमद्विभुः आदिश्यनंदिनंदेवोद्वाराध्यक्षंयथोक्तवत् १४६
गौतमंसमुवाचायमुत्तरंविष्णुभाषणम् सदाशिवउवाच-
संपादयान्नंसर्वेषांभोक्तुकामावयंमुने १४७
इत्युक्त्वैकांतमगमद्वासुदेवेनशंकरः मृदुशय्यांसमारुह्यशयितौदेवतोत्तमौ १४८ अन्योन्यंभाषणंकृत्त्वाप्रोत्तस्थतुरुभावपि
गत्वातटाकंगंभीरंस्नास्यंतौदेवसत्तमौ

१४९
करांबुपानमन्योन्यंपृथक्कृत्वोभयत्रच मुनयोराक्षसाश्चैवजलक्रीडांप्रचक्रिरे १५०
अथविष्णुर्महेशश्चजलपातानिशीघ्रतः
चक्रतुःशंकरःपद्मकिंजल्कांजलिनाहरेः १५१
अवाकिरन्मुखेतस्यपद्मोत्फुल्लविलोचने
नेत्रेकेशरसंपातान्न्यमीलयतकेशवः १५२
अत्रांतरेहरेःस्कंधमारुरोहमहेश्वरः
हर्युत्तमांगंबाहुभ्यांगृहीत्वासंन्यमज्जयत् १५३
उन्मज्जयित्वाचपुनःपुनश्चापिपुनःपुनः
पीडितःसहरिःसूक्ष्मंपातयामासशंकरम् १५४
अथपादौगृहीत्वातुआचकर्षचभ्रामयत्
अताडयद्धरेर्वक्षःपातयामासचाच्युतम् १५५
अथोत्थितोहरिस्तोयमादायंजलिनाततः
अवाकिरदथोशंभुमथविष्णुमथोहरः १५६
जलक्रीडैवमभवदथचर्षिगणांतरे
जलक्रीडासंभ्रमेणविस्रस्तजटबंधनाः १५७
अथसंभ्रमतस्तेषामन्योन्यजटबंधनम्
इतरेतरबद्धासुजटासुचमुनीश्वराः १५८
शक्तिमंतोऽशक्तिमतःआकर्षंतिचसव्यथम्
पातयंतोन्यतश्चापिक्रोशतोरुदतस्तथा १५९
एवंप्रवृत्तेतुमुलेसंभूतेतोयकर्म्मणि
आकाशेनारदोहृष्टोननर्तचननादच १६०
विपंचींनादयन्वाद्यंललितांगीतिमुज्जगौ

सुगीत्याललितायास्तुअगायतविधादश १६१
शुश्रावगीतंमधुरंशंकरोलोकभावनः
स्वयंगातुंहिललितंमंदंमंदंप्रचक्रमे १६२
स्वयंगायतिदेवेशेमिश्रामंगलकैशिकी
नारदेनृत्यमानेतुगायतिस्वरभेदिनि १६३
स्वरंध्रुवंसमादायसर्वलक्षणसंयुतम्
स्वधारामृतसंयुक्तंगानेनैवमथोजयत् १६४
वासुदेवोमर्दलंचकराभ्यामिदमाहनत्
अवगाहंश्चतुर्वक्त्रस्तुंबुरुर्मुखरोबभौ १६५
तानकागौतमाद्यास्तुतूष्णींगातुंचवायुतःगायकेमधुरंगीतंहनूमतिकपीश्वरे १६६
म्लानमम्लानमभवत्कृशाःपुष्टास्तदाभवन्
स्वांस्वांगीतिमतःसर्वेतिरस्कृत्यैवमूर्च्छिताः १६७
तूष्णींसर्वेसमभवन्देवर्षिगणदानवाः
एकःसहनुमान्गाताश्रोतारःसर्वएवते १६८
मध्याह्नकालविततेभोजनावसरेसति
दुकूलयुगमाधत्तशृण्वन्गीतिंमहेश्वरः १६९
पीतवस्त्रद्वयंविष्णुरारक्तंचतुराननः
स्वस्वार्हाण्यथसर्वेऽपिकृत्यंकृत्वापिकालिकम् १७०
स्वंस्वंवाहनमारुह्यनिर्गताःसर्वदेवताःगानप्रियोमहेशस्तुजगादप्लवगेश्वरम् १७१
प्लवगत्वंमयाज्ञप्तोनिःशंकंवृषमारुह
ममचाभिमुखोभूत्वागायस्वाशेषगायनम् १७२

अथाहकपिशार्दूलोभगवंतंमहेश्वरम्
वृषभारोहसामर्थ्यंतवनान्यस्यविद्यते १७३
तववाहनमारुह्यपातकीस्यामहंविभो
मामेवारुहदेवेशविहंगःशिववाहनः १७४
तवचाभिमुखंगानंकरिष्यामिविलोकय
अथेश्वरोहनूमंतमारुरोहवृषंयथा १७५
आरूढेशंकरेदेवेहनूमान्कंधराशिरः
छित्त्वात्वचंपरावृत्यमुखंगायतिपूर्ववत् १७६
शृण्वन्गीतिसुधांशंभुर्गौतमस्यगृहंगतः सर्वेचाप्यागतास्तत्रदेवर्षिगणदानवाः
१७७
पूजितागौतमेनाथभोजनावसरेसति
यच्छुष्कदारुसंभूतंगृहोपकरणादिकम् १७८
प्ररूढमभवत्सर्वंगायमानेहनूमति
तस्मिन्गानेसमस्तानांचित्रदृष्टिरतिष्ठत १७९
द्विबाहुरीशस्यपदाभिवंदनःसमस्तगात्राभरणोपपन्नः
प्रसन्नमूर्तिस्तरुणःसुमध्येविन्यस्तमूर्द्धांजलिभिःसुरैःस्तुतः १८०
शिरःकराभ्यांपरिगृह्यशंकरोहनूमतःपूर्वमुखंचकार
पद्मासनासीनहनूमतांजलौनिधायपादंत्वपरंमुखेच १८१
पादांगुलीभ्यामथनासिकांविभुःस्नेहेनजग्

राहचमंदमंदम्
स्कंधेमुखेत्वंसतलेचकंठेवक्षःस्थलेचस्तनमध्यमेहृदि १८२
ततश्चकुक्षावथनाभिमंडलेततोद्वितीयंनिदधातिचांजलौ
शिरोगृहीत्वावनमय्यशंकरःपस्पर्शपृष्ठंचिबुकेनसध्वनि १८३
हारंचमुक्तापरिकल्पितंशिवोहनूमतःकंठगतंचकारह
अथविष्णुर्महेशानमिदंवचनमुक्तवान् १८४
हनूमतासमोनास्तिकृत्स्नब्रह्मांडमंडले श्रुतिदेवाद्यगम्यंहिपदंतवकिलस्थितम् १८५
सर्वोपनिषदव्यक्तंत्वत्पदंकपिसर्वयुक् यमादिसाधनैर्योगैर्नक्षणंतेपदंस्थितम् १८६
महायोगिहृदंभोजेबलंस्वच्छंहनूमति वर्षकोटिसहस्रेषुतपःकृत्वातुदुष्करम् १८७
त्वद्रूपंनाभिजानातिकुतःपादंमुनीश्वराः
अहोभाग्यंविचित्रंहिचपलोवानरोमृगः १८८
धत्तेपादयुगंचांगेयोगिहृद्यपिनक्षमम्
मयावर्षसहस्रंतुसहस्राब्दंतथान्वहम् १८९
भक्त्यासंपूजितोऽपीशपादोनोदर्शितस्त्वया
लोकेवादोहिसुमहाञ्छुंभुर्नारायणप्रियः

१९०
हरिःप्रियस्तथाशंभोर्नतादृग्भाग्यमस्तिमे
सदाशिवउवाच-
नत्वयासदृशोमह्यंप्रियोस्तिभगवन्हरे १९१
पार्वतीवात्वयातुल्यानचान्योविद्यतेमम
अथदेवायमहतेगौतमःप्रणिपत्यच १९२
व्यज्ञापयदमेयात्मन्देवैहिकरुणानिधे
मध्याह्नोऽयव्यतिक्रांतोभुक्तिवेलाखिलस्यच १९३
अथाचम्यमहादेवोविष्णुनासहितोविभुः
प्रविश्यगौतमगृहंभोजनायोपचक्रमे १९४
रत्नांगुलीयैरथनूपुराभ्यांदुकूलबंधेनतडित्सुकांच्या
हारैरनेकैरथकंठनिष्कयज्ञोपवीतोत्तरवाससीच १९५
विलंबिचंचन्मणिकुंडलेनसुपुष्पिधम्मिल्लवरेणदेवः
पंचांगगंधस्यविलेपनेनबाह्वंगदैःकंकणकांगुलीयकैः १९६
इत्थंविभूषितःशिवोनिविष्टउत्तमासनेस्वसंमुखंहरिंतथान्यवेशयद्वरासने
अन्योन्यसंमुखौस्थितौहरीशौदेवसत्तमौसुवर्णभाजनान्यथोददौसचापिगौतमः १९७
त्रिंशत्प्रभेदभक्ष्यकंसुपायसंचतुर्विधंसुपक्वपाकजातकंशतद्वयंप्रकल्पितम्

अपक्वपक्वमिश्रकंशतत्रयंप्रकल्पितंशतंशतंतथासुकंदशाककंतथामुनिः १९८
शाकादिसर्पिषान्वितंददौचपंचविंशतिंसुशर्करादिकंतथासुचूनदाडिमादिकम्
मोचाफलंतुगोस्तनींसुखर्जुनागरंगकंजंबूफलंप्रियालुकंविकंकतंफलंतथा १९९
एवमादीनिचान्यानिद्रव्याण्यर्प्ययथाविधि
दत्वाचापोशनंविप्रोभुंजध्वमितिचाब्रवीत् २००
भुंजानेषुचसर्वेषुव्यजनंसूक्ष्मवस्त्रजम्
गौतमःस्वयमादायशिवविष्णूअवीजयत् २०१
परिहासमथोकर्तुमियेषपरमेश्वरः
पश्यविष्णोहनूमंतंकथंभुंक्तेसवानरः २०२
वानरंपश्यतिहरौमंडकंविष्णुभाजने चिक्षेपमुनिसंघेषुपश्यत्स्वपिमहेश्वरः २०३
हनूमतेदत्तवांश्चस्वोच्छिष्टंपायसादिकम्
त्वदुच्छिष्टमभोज्यंतुतवैववचनाद्विभो २०४
अनर्हंममनैवेद्यंपत्रंपुष्पंफलंतथा मह्यंनिवेद्यसकलंकूपएवविनिक्षिपेत् २०५ अभुक्तेत्वद्वचोनूनंभुक्तेचापिकृपातव सदाशिवउवाच-

बाणलिगेस्वयंभूतेचंद्रकांतेह्यवस्थिते २०६
चांद्रायणसमंज्ञेयंशंभोर्नैवेद्यभक्षणम् भुक्तिवेलेयमधुनातद्वैरस्यंकथांतरात् २०७
भुक्त्वातुकथयिष्यामिनिर्विशंकंविभुंक्ष्वतत्
अथासौजलसंस्कारंकृतवान्गौतमोमुनिः २०८
आरक्तसुस्निग्धसुसूक्ष्मगात्राननेकधाधौतसुशोषितांगान्
तडागतोयैःकृतवीजघर्षितैर्विशोधितैस्तैःकरकानपूरयत् २०९
नद्याःसैकतवेदिकांनवतरांसंच्छाद्यसूक्ष्मांबरैःशुद्धैःश्वेततरैरथोपरिघटांस्तोयेनपूर्णान्क्षिपेत्
क्षिप्त्वानालकजातिमास्तपुटकंकंकोलकस्तूरिकाचूर्णंचन्दनचंद्र रश्मिविशदांमालांपुटांतंक्षिपेत् २१०
यामस्यापिपुनश्चवारिवसनेनाशोध्यकुंभेक्षिपेच्चंद्र
ग्रंथिमथोनिधायबकुलंक्षिप्त्वातथापाटलाम् २११
शेफालीस्तबकमथोजलंचतत्रविन्यस्यप्रथमतएवतोयशुद्धिम्
कृत्वाथोमृदुतरसूक्ष्मवस्त्रखंडेनावेष्

टेत्सृणिकमुखंचसूक्ष्मचंद्रम् २१२
अनातपप्रदेशेतुनिधायकरकानथ
मंदवातसमोपेतेसूक्ष्मव्यजनवीजिते २१३
अथउर्वीशसलिलैःसिंचयेत्सृणिकामपि
संस्कृत्वास्वायतास्तत्रनरानार्योथवानृप २१४
तत्कन्यावाक्षालितांगाधौतवस्त्राश्चवासह
मधुपिंगलनिर्य्यासमसांद्रमगुरुद्रवम्
२१५
बाहुमूलेचकंठेचविलिप्यसांद्रमेवच
मस्तकेजाप्यकंन्यस्यपंचगंधविलेपनम् २१६
पुष्पनद्धसुकेशास्तुताःशुभास्याःसुनिर्मलाः
एवमेवोचितानार्यआत्तकुंकुमविग्रहाः २१७
युवत्यश्चारुसर्वांग्योनितरांभूषणैरपि एतादृग्वनिताभिर्वानरैर्वादापयेज्जलम् २१८
तेऽपिप्रदानसमयेसूक्ष्मवस्त्राल्पवेष्टनम्
अथवामकरेन्यस्यकरकंतत्रपश्यहि २१९
दोरिकान्यस्तमुन्मुच्यततस्तोयंप्रदापयेत्
एवंसत्कारयामासगौतमोभगवान्मुनिः २२०
महेशादिषुसर्वेषुभुक्तवत्सुमहात्मसु प्रक्षालितांघ्रिहस्तेषुगंधोद्वर्तितपा

णिषु २२१
तदासनसमासीनेदेवदेवेमहेश्वरे
अथनीचसमासीनादेवाःसर्षिगणास्तथा २२२
मणिपात्रेषुसंवेष्ट्यपूगखंडान्सुधूपितान्
अकोणवर्तुलान्स्थूलानसूक्ष्मानकृशानपि २२३
श्वेतपत्राणिसंशोध्यक्षिप्त्वाकर्पूरखंडकम्
चूर्णंचशंकरायाथनिवेदयतिगौतमे २२४
गृहाणदेवतांबूलमित्युक्तवचनेमुनौ
कपेगृहाणतांबूलंप्रयच्छममखंडकान् २२५
उवाचवानरोनास्तिममशुद्धिर्महेश्वर
अनेकफलभुक्तत्वाद्वानरस्तुशुचिःकथम् २२६
सदाशिउवाच-
मद्वाक्यादखिलंशुद्ध्य्न्मेद्वाक्यादमृतंविषम्
मद्वाक्यादखिलावेदामद्वाक्याद्देवतादयः २२७
मद्वाक्याद्धर्मविज्ञानंमद्वाक्यान्मोक्षउच्यते
पुराणान्यागमाश्चैवस्मृतयोममवाक्यतः २२८
अतोगृहाणतांबूलंममदद्याःसुखंडकान्
हरिर्वामकरेणादात्तांबूलंपूगखंडकम् २२९
ततःपत्राणिसंगृह्यततःखंडान्समर्पयत् कर्पूरमग्रतोदत्तंगृहीत्वाभक्षयच्छिवः

२३०
देवेतुकृततांबूलेपार्वतीमंदराचलात्
जयाविजययोर्हस्तंगृहीत्वायान्मुनेर्गृहम् २३१
देवपादौततोनत्वाविनम्रवदनाभवत्
उन्नमय्यमुखंतस्याइदमाहत्रिलोचनः २३२
त्वदर्थंदेवदेवेशिअपराधःकृतोमया
यत्त्वांविहायभुक्तंहितथान्यच्छृणुसुंदरि २३३
अथस्वमंदिरेस्थाप्यदेवदेवविवर्जिते
सर्वबंधविमुक्तेचमहदेनोमयाकृतम् २३४
क्षंतुमर्हसिदेवेशित्यक्तकोपाविलोकय नबभाषैवमुक्त्वासाअरुंधत्याहिनिर्ययौ २३५
निर्गच्छंतींमुनिर्ज्ञात्वादंडवत्प्रणनामच
तदारभ्यमहेशायदंडप्रणतिसंस्तुतिम् २३६
कुर्यादुवाचचशिवागौतमत्वंकिमिच्छसि
गौतमउवाच-
कृतकृत्योस्मिदेवेशियदिदेयोवरोमम २३७
मन्मंदिरेमहाभागेभोक्तुमर्हसितांप्रतम्देव्युवाच-
भोक्ष्यामितवगेहेहंशंकरानुमतामुने २३८
गत्वेशंगौतमोविप्रोलब्धानुज्ञःपुनर्गतःभोजयामासगिरिजांदेवींचारुंधतींतथा २३९
भुक्त्वाथपार्वतीसर्वंगंधपुष्पसभूषणा

सहानुचरकन्याभिःसहस्राभिर्हरंययौ २४०
अथाहशंकरोदेवींगच्छगौतममंदिरम्
संध्योपास्तिमहंकृत्वाआगच्छामिपुनर्गृहम् २४१
इत्युक्ताप्रययौदेवीगौतमस्यैवमंदिरम्
संध्यावंदनकामाश्चसर्वएवविनिर्गताः २४२
कृतसंध्यास्तटाकेतुमहेशाद्यास्तुकृत्स्नशः
अथोत्तरमुखःशंभुर्न्यासंकृत्वाजजापह २४३
अथविष्णुर्महातेजामहेशमिदमब्रवीत् सर्वैर्नमस्यतेयस्तुसर्वै रेवसमर्च्यते २४४
हूयतेसर्वयज्ञेषुसभवान्किंजपिष्यति रचितांजलयःसर्वेत्वामेवैकमुपासते २४५ सभवान्देवदेवेशकस्मैवारचितांजलि नमस्कारादिपुण्यानांफलदस्त्वंमहेश्वर २४६
तवकःफलदोवंद्यःकोवात्वत्तोधिकोवद शंकरउवाच-
ध्यायेनकिंचिद्गोविंदननमस्येहकिंचन २४७
नोपास्येकंचनहरेनजपिष्येहकिंचन
किंतुनास्तिकजंतूनांप्रवृत्त्यर्थमिदंमया २४८
दर्शनीयंहरेतेस्युरन्यथापापकारिणः तस्माल्लोकोपकारार्थमिदंसर्वंकृतंमया २४९

ओमित्युक्त्वाहरिरथतंनत्वासमतिष्ठत अथतेगौतमगृहंप्राप्तादेवगणर्षयः २५० सर्वेपूजामथोचक्रुर्देवदेवेपिनाकिने देवोहनूमतासार्द्धंगायन्नास्तेरघूत्तम २५१
पञ्चाक्षरींमहाविद्यांसर्वएवतदाजपन्
हनूमत्करमालंब्यदेव्यभ्याशंगतोहरः २५२
एकशय्यासमासीनौतावुभौदेवदंपती
गायन्नास्तेसहनुमांस्तुंबुरुर्नारदस्तथा २५३
नानाविधिविलासांश्चचकारपरमेश्वरः
आहूयपार्वतीमीशइदंवाक्यमुवाचह २५४
श्रीसदाशिवउवाच-रचयिष्यामिधम्मिल्लमेहिमत्पुरतःशुभे
देव्याहनचयुक्तंतद्भर्त्राशुश्रुषणंस्त्रियः २५५
केशप्रसाधनकृतावनर्थांतरमापतेत्
केशप्रसाधनेदेवतत्वंसर्वंनचेप्सितम् २५६
अथबंधेकृतेपश्चादंसप्रांतप्रमार्जनम्
तनोश्चरमसंलग्नकेशपुष्पादिमार्जनम् २५७
एतस्मिन्वर्तमानेतुमहात्मानोयदागमन्
तपदाकिमुत्तरंवाच्यंतवदेवादिवंदिनः २५८
नायांतिचेदथविभोभीतिर्नाशमुपेष्यति
एवंहिभाषमाणांतांकरेणाकृष्यशंकरः २५९
स्वोर्वोस्तांस्थापयित्वैवविस्रस्यकचबंधनम्

विभज्यचकराभ्यांसप्रससारनखैरपि २६०
विष्णुदत्तांपारिजातस्रजंकचगतामपि
कृत्वाधम्मिल्लमकरोदथमालांकरागताम् २६१
मल्लिकास्रजमादायबबंधकचबंधने कल्पप्रसूनमालांचब्रह्मदत्तांमहेश्वरः २६२
पार्वतीवसनेगूढगंधाढ्येचसमादधात् अथांसपृष्ठसंलग्नमार्जनंकृतवान्विभुः २६३
श्लथनीवेरधोदेव्यावस्त्रवेष्टेरधोगतः
देवःकिमिदमित्युक्त्वानीवीबंधंचकारह २६४
नासाभूषणमेतत्तेपश्यामिसमदात्ततः
इत्युक्त्वास्वयमादायविच्छायंमौक्तिकंसती २६५
हरिद्रायाःसमायोगेमुक्ताफलमदीप्तिमत्
इदंहिध्रियतांमुक्ताफलंममतवप्रियम् २६६
पार्वत्युवाच-अहोत्वन्मंदिरंशंभोसर्ववस्तुसमृद्धिमत्पूर्वमेवमयासर्वंवस्तुज्ञातंविभूषणैः
२६७
अहोद्रविणसंपत्तिर्भूषणैरवगम्यते
शिरोविभूषितंदेवब्रह्मशीर्षस्यमालया २६८
नरकस्यतथामालावक्षःस्थलविभूषणम्
शेषश्चवासुकिश्चैवसविषौतवकंकणे २६९
दिशॐऽबरेजटाकेशाभसितंचांगरागकम्
महोक्षोवाहनंगोत्रंकुलंचाज्ञातमेवच २७०

ज्ञायेतेपितरौनैवविरूपाक्षंतथावपुः एवंवदंतींगिरिजांविष्णुःप्राहातिकोपनः २७१
किमर्थंनिंदसेदेविदेवदेवंजगत्पतिम् त्यक्ष्येप्राणान्प्रियान्भद्रे
तवनूनमसंयमम् २७२
यत्रेशनिंदनंभद्रेतत्रनोमरणंव्रतम्
इत्युक्त्वाथनखाभ्यांहिहरिश्छेत्तुंशिरोगतः २७३
महेशस्तुकरंगृह्यप्राहमासाहसंकृथाः
पार्वतीवचनंसर्वंप्रियंममतवाप्रियम् २७४
ममाप्रियंहृषीकेशकर्तुंयत्किंचिदिष्यते ओमित्युक्त्वाथभगवांस्तूष्णींभूतोऽभवद्धरिः २७५
हनुमानथदेवायव्यज्ञापयदिदंवचः
अर्थयामिविनिष्कामंममपूजाव्रतंतथा २७६
पूजार्थमप्यहंगच्छेममानुज्ञातुमर्हसि
शंकरउवाच-
कस्यपूजाक्ववापूजाकिंपुष्पंकिंदलंवद २७७
कोगुरुःकश्चमंत्रस्तेकीदृशंपूजनंतथा
एवंवदतिदेवेशेहनूमानतिकंपितः २७८
वेपमानसमस्तांगःस्तोतुमेवप्रचक्रमे
हनूमानुवाच-
नमोदेवायमहतेशंकरायामितात्मने २७९
योगिनेयोगधात्रेचयोगिनांगुरवेनमः
योगिगम्यायदेवायज्ञानिनांपतयेनमः २८०

वेदानांपतयेतुभ्यंदेवानांपतयेनमः
ध्यानायध्यनगम्यायधातॄणांगुरवेनमः २८१
शिष्टायशिष्टगम्यायभूम्यादिपतयेनमः
नमस्तेत्यादिनावेदवाक्यानांनिधयेनमः २८२
आतनुष्वेतिवाक्यैश्चप्रतिपाद्यायतेनमः
अष्टमूर्तेनमस्तुभ्यंपशूनांपतयेनमः २८३
त्र्यंबकायत्रिनेत्रायसोमसूर्याग्निलोचन सुभृंगराजधत्तूरद्रोणपुष्पप्रियायते २८४
बृहतीपूगपुंनागचंपकादिप्रियायच नमस्तेस्तुनमस्तेस्तुभूयएवनमोनमः २८५ शिवोहरिमथप्राहमाभैषीर्वदमेखिलम् हनुमानुवाच-
शिवलिगार्चनंकार्यंभस्मोद्धूलितदेहिना २८६
दिवासंपादितैस्तोयैःपुष्पाद्यैरपितादृशैः
देवविज्ञापयिष्यामिशिवपूजाविधिंशुभम् २८७
सायंकालेतुसंप्राप्तेअशिरःस्नानमाचरेत्क्षालितंवसनंशुष्कंधृत्वाचम्यद्विरग्रधीः २८८
अथभस्मसमादायआग्नेयंस्नानमाचरेत् प्रणवेनसमामंत्र्याप्यष्टवारमथापिवा २८९

पंचाक्षरेणमंत्रेणनाम्नावायेनकेनचित् सप्ताभिमंत्रितंभस्मदर्भपाणिःसमाहरेत् २९०
ईशानःसर्वविद्यानामुक्त्वाशिरसिपातयेत्तत्पुरुषायविद्महेमुखेभस्मप्रसेचयेत् २९१
अघोरेभ्योऽथघोरेभ्योभस्मवक्षसिनिक्षिपेत्
वामदेवायनमइतिगुह्यस्थानेविनिक्षिपेत् २९२
सद्योजातंप्रपद्यामिनिक्षिपेदथपादयोः उद्धूलयेत्समस्तांगेप्रणवेनविचक्षणः २९३
त्रैवर्णिकानामुदितःस्नानादिविधिरुत्तमः
शूद्रा
दीनांप्रवक्ष्यामियदुक्तंगुरुणातथा २९४
शिवेतिपदमुच्चार्यभस्मसंमंत्रयेत्सुधीःसप्तवारमथादायशिवायेतिशिरःक्षिपेत् २९५
शंकरायमुखेप्रोक्तंसर्वज्ञायहृदिक्षिपेत्
स्थाणवेनमइत्युक्त्वागुह्येचापिस्वयंभुवे २९८
उच्चार्यपादयोःक्षिप्त्वाभस्मशुद्धमतःपरम्
नमःशिवायेत्युच्चार्यसर्वांगोद्धूलनंस्मृतम् २९७

प्रक्षाल्यहस्तावाचम्यदर्भपाणिःसमाहितःदर्भाभावेसुवर्णंस्यात्तदभावेगवालकः २९८
तदभावेतुदूर्वाःस्युस्तदभावेतुराजतम्
संध्योपास्तिंजपंदेव्याःकृत्वादेवगृहंव्रजेत् २९९
देववेदिमथोवापिकल्पितंस्थंडिलंतुवा मृण्मयंकल्पितंशुद्धंपद्मादिरचनायुतम्
३००
चातुर्वर्णकरंगैश्चश्वेतेनैकेनवापुनः
विचित्राणिचपद्मानिस्वस्तिकादितथैवच ३०१
उत्पलादिगदाशंखत्रिशूलंडमरुंतथा
सरोक्तपंचप्रासादंशिवलिगमथैवच ३०२
सर्वकामफलंवृक्षंकुलकंकोलकंतथा
षट्कोणंचत्रिकोणंचनवकोणमथापिवा ३०३
कोणद्वादशकांदोलांपादुकाव्यजनानिच चामरच्छत्रयुगलंविष्णुब्रह्मादिकंतथा ३०४
चूर्णैर्विरचयेद्वेद्यांधीमान्देवालयेऽपिवा
यत्रापिदेवपूजास्यात्तत्रैवंकल्पयेद्बुधः ३०५
स्वहस्तरचितंमुख्यंक्रीतंचैवतुमध्यमम् याचितंतुकनिष्ठंस्याद्बलात्कारमथाधमम् ३०६
अर्हेषुयत्त्वनर्हेषुबलात्कारात्तुनिष्फलम्

रक्तशालिजपास्थाणकलमासितरक्तकैः ३०७
तंदुलैर्व्रीहिमात्रोत्थैःकर्णैश्चैवयथाक्रमम्
उत्तमैर्मध्यमैश्चैवकथितैरधमैस्तथा ३०८
पद्मादिस्थापनैरेवतत्सम्यग्यागमाचरेत्
प्रागुत्तरमुखोवापियदिवाप्राङ्मुखोभवेत् ३०९
आसनंचप्रवक्ष्यामियथादृष्टंयथाश्रुतम् कौशंचार्म्मंचैलतुल्यंदारवंताडपत्रकम्
३१०
कांबलंकांचनंचैवराजतंताम्रमेवच
गोकरीषार्कजैर्वापिआसनंपरिकल्पयेत् ३११
वैयाघ्रंरौरवंचैवहारिणंमार्गमेवच
चार्मंचतुर्विधंज्ञेयमथबंधुकमेवच ३१२
यथासंभवमेतेषुह्यासनंपरिकल्पयेत्
कृतपद्मासनोवापिस्वास्तिकासनएवच ३१३
दर्भभस्मसमासीनःप्राणानायम्यवाग्यतः तावत्सदेवतारूपोध्यानंचान्तःसमाचरेत् ३१४
शिखांतेद्वादशांगुल्येस्थितंसूक्ष्मतनुंशिवम्
अंतश्चरंतंभूतेषुगुहायांविश्वमूर्तिषु ३१५
सर्वाभरणसंयुक्तमणिमादिगुणान्वितम् ध्यात्वातंधारयेच्चित्तेतद्व्याप्त्यापूरयेत्तनूम् ३१६

तयादीप्त्याशरीरस्थंपापंनाशमुपागतम्
स्वर्णंपारदसंपर्काद्रक्तंश्वेतंयथाभवेत् ३१७
तद्द्वादशदलावृत्तमष्टपंचत्रिरेववा
परिकल्प्यासनंशुद्धंतत्रलिगंनिधायच ३१८
गुहास्थितंमहेशानंलिगेसंचिंतयेत्तथा
शोधितेकलशेतोयंशोधितंगंधवासितम् ३१९
सुगंधपुष्पंनिक्षिप्यप्रणवेनाभिमंत्रितम्
प्राणायामश्चप्रणवःशूद्रेषुनविधीयते ३२०
प्राणायामपदेध्यानंशिवेत्योङ्कारमंत्रणम्
गंधपुष्पाक्षतादीनिपूजाद्रव्याणियानिच ३२१
तानिस्थाप्यसमीपेतुततःसंकल्पयिष्यते
शिवपूजांकरिष्यामिशिवतुष्ट्यर्थमेवच ३२२
इतिसंकल्पयित्वातुततआवाहनादिकम्
कृत्वातुस्नानपर्यंतंततःस्नानंप्रकल्पयेत् ३२३
नमस्तेत्यादिमंत्रेणशतरुद्रियविधानतः
अविच्छिन्नातुयाधारामुक्तिधारेतिकीर्तिता ३२४
तयायःस्नापयेन्मासंजपन्रुद्रमुपांशुवा
एकवारंत्रिवारंचपंचसप्तनवापिवा ३२५
एकादशमथोवारमथैकादशचान्वितम्

मुक्तिस्नानमिदंज्ञेयंमासंमोक्षप्रदायकम् ३२६
शैवयाविद्ययास्नानंकेवलंप्रणवेनच
मृण्मयैर्नालिकेरस्यशकलैश्चोर्मिभिस्तथा ३२७
कांस्येनमुक्ताभुक्त्याचपुष्पादिकसरेणवा
स्नापयेद्देवदेवेशंयथासंभवमीरितैः ३२८
शृंगस्यचविधिंवक्ष्येस्नानयोग्यंयथाभवेत्
पूर्वमंतस्तुसंशोध्यबहिरंतस्तुशोधयेत् ३२९
सुस्निग्धंलघुकृत्वाथनागंछिंद्यात्कथंचन
नीचैकदेशविन्यस्तद्वारद्रोण्यासुवृत्तयोः ३३०
कुशानुयुतयास्नानंदेवायपरिकल्पयेत्
एवंगवयशृंगस्यजलमूर्तिरथोच्यते ३३१
द्वारेनिषिद्धलोहार्द्धंसंधिद्वारासमन्विते
योगवक्रंनागदंडंनागाकारंप्रकल्पयेत् ३३२
फलस्थानेतुचषकंदंडेनसमरंध्रकम्
तत्रैवपातयेत्तोयमूर्द्घ्वयंत्रघटेस्थितम् ३३३
पातयेदथचान्येनवामेनैवकरेणवा
मुक्तिधाराकृतातेनपवित्रंपापनाशनम् ३३४

एवंसंस्थाप्यदेवेशंपंचगव्यैस्तथैवच
पंचामृतैरथस्नाप्यमधुरत्रितयेनच ३३५
विभूष्यभूषकैर्देवंपुनःस्नाप्यमहेश्वरम्
शीतोपचारंकृत्वाथततआचमनादिकम् ३३६
वस्त्रंतथोपवीतंचपंचगंधकमेवच
कर्पूरमरुवंचापिपाटीरमथवाभवेत् ३३७
उभयंमिश्रितंवापिशवलिगंप्रपूजयेत्
कृत्स्नपीठंगंधपूर्णंयद्वाविभवसारतः ३३८
तूष्णीमथोपचारंवाकालियंपुष्पमर्पयेत् श्रीपत्रमरुचित्याजंयथाशक्त्याखिलंयथा ३३९
अनेकद्रव्यधूपंचगुग्गुलंकेवलंतथा कपिलाघृतसंयुक्तंसर्वधूपायशस्यते ३४० धूपंदत्वायथाशक्तिकपिलाघृतदीपकान् अथवाप्याज्यमात्रेणदीपान्दत्वोपहारकम् ३४१
यथाशक्त्युपपन्नंचदत्वापुष्पसमन्वितम् मुखशुद्धिंततोदत्वादत्वातांबूलमादरात् ३४२
प्रदक्षिणनमस्कारौपूजैवंहिसमाप्यते गीतांगपंचकंपश्चात्तानिविज्ञापयामिते ३४३
गीतंवाद्यंपुराणंचनृत्यंहासोक्तिरेवच नीराजनंचपुष्पाणामंजलिश्चाखिलार्पणम् ३४४

क्षमाचोद्वासनंचैवकीर्तितंचोपचारकम्
भूषणंचतथाछत्रंचामरंव्यजनंतथा ३४५
शिवोपवीतंकैङ्कर्यंषडीशानोपचारकम्
द्वात्रिंशदुपचारैस्तुयःसमाराधयेच्छिवम् ३४६
एकेनाह्नासमस्तानांपापानांनाशनंध्रुवम्द्वात्रिंशदुपचारंस्यात्पूजनंतूत्तमोत्तमम् ३४७
सदाशिवउवाच-
एवमेतत्कपिश्रेष्ठतवपूजांवदाम्यहम्
मत्पादयुगलंपूज्यसर्वपूजाकरोभव ३४८
आराध्येत्थंयथालिगेतन्ममाराधनंकुरु
हनूमानुवाच-
गुरुणालिगपूजैवनियताकल्पितामम ३४९
तांकरोमिपुरादेवपश्चात्त्वत्पादपूजनम् इत्युक्त्वैवनमस्येशंशिवलिगार्चनेभवत्
३५०
सरस्तीरमथोगत्वाकृत्वासैकतवेदिकाम्
तालपत्रैर्विरचितमासनंपरिकल्पयेत् ३५१
प्रक्षाल्यपादहस्तौतुसमाचम्यसमाहितः
भस्मस्नानमथोचक्रेपुनराचम्यवाग्यतः ३५२
देववेद्यामथोचक्रेपद्मानिसुमनोहरम्
अनंतरंतालपत्रंपद्मासनगतःकपिः ३५३
प्राणानायम्यसन्यासंशुक्लध्यानसमन्वितःप्रणम्यगुरुमीशानंजपन्नासीदतःपरम् ३५४
अथदेवार्चनंकर्तुंयत्नमास्थितवानपि

पलाशपत्रपुटकद्वयानीतजलंशुचि ३५५
शिरःकमंडलुगतंनिधायाग्निंत्रिमंत्रितम्
आवाहनादिकृत्वाथस्नानपर्यन्तमेवच ३५६
अथस्नापयितुंदेवमादायकरसंपुटे
कृत्वानिरीक्षणंदेवंपीठंनोदृष्टवान्कपिः ३५७
लिगमात्रंकरगतंदृष्ट्वाभीतिसमन्वितः
इदमाहमहायोगीकिंवापापंमयाकृतम् ३५८
यदेतत्पीठरहितंशिवलिगंकरस्थितम्
ममाद्यमरणंसिद्धंपीठंचेन्नागमिष्यति ३५९
अथरुद्रं जपिष्यामितदायातिमहेश्वरः
इतिनिश्चित्यमनसाजजापशतरुद्रियम् ३६०
अथापिनसमायातोमहेशोऽथकपीश्वरः
रुद्रं न्यपातयद्भूम्यांवीरभद्रसःमागतः ३६१
किमर्थंरुद्यतेभक्तरुदिहेतुंवदस्वमे
हनूमानुवाच-
पीठहीनमिदंलिगंपश्यमेपापसंचयम् ३६२
वीरभद्रउवाच-
यदिनायातिपीठंतेलिगेमासाहसंकृथाः
दाहयिष्याम्यहंलोकंयदिनायातिपीठकम् ३६३
पश्यदर्शयमेलिगंपीठंयद्यागतंनवा
अथदृष्ट्वावीरभद्रोलिगंपीठमनागतम् ३६४
दग्धुकामोखिलाँ ल्लोकान्वीरभद्र
प्रःतापवान्
अनलंभुविचिक्षेपक्षणाद्दग्धामहीतदा ३६५

अथसप्ततलान्दग्ध्वापुनरूर्द्घ्वमवर्तत
पंचोर्द्घ्वलोकानदहज्जनलोकनिवासिनः ३६६
ललाटनेत्रसंभूतंनखेनादायचानलम्
जंबीरफलसंकाशंकृत्वाकरतलेविभुः ३६७
यदिनायातिपीठंतेदग्धालोकानसंशयः अनायातमथोदृष्ट्वावीरभद्रप्रःतापवान् ३६८
सनकादयोमहात्मानोज्ञात्वायोगेनचागमन् गौतमस्याश्रमवरंसमागम्यहेश्वरम् ३६९ नदृष्टवंतोदेवादिंविद्यमानमपिद्विजाः अस्तुवन्नथचस्तोत्रैःसर्ववेदसमुद्भवैः ३७०
ॐनमोदेवदेवायतस्मैशुद्धप्रभाचिंत्यरूपायतस्मै
नमःसुराणामधीशायतस्मैनमोवेदगुह्यायशुद्धायतस्मै ३७१
नमःशिवायादिदेवायतस्मैनमोव्यालयज्ञोपवीतायतस्मै
नमःसुरानंदसंदोहवर्षत्रयीबिंदुविश्वंभरायतस्मै ३७२
पृथिव्यथोवायुराकाशमापःपुनःशशीवह्निसूर्य्यौतथात्मा
यस्याष्टैतामूर्तयःशंकरस्यतस्मैनमोज्ञानगम्यायशश्वत् ३७३
एतांस्तुतिमथाकर्ण्यभगनेत्रप्रदःशिवः विष्णुमाहचगच्छत्वंसमानयचतान्द्विजान्

३७४
आनीतास्तेनहरिणादेवायप्रणतास्तुते
तानाहशंकरोवाक्यंकिमर्थंयूयमागताः ३७५
मुनयऊचुः -
देवद्वादशलोकानांदृश्यंतेभस्मराशयः
स्थितमेकंवनमिदंपश्यत्वंलोकसंक्षयम् ३७६
सदाशिवउवाच-
ऊर्द्घ्वस्थपंचलोकानांदाहेसंदेहएवनः
कथमंगारवृष्टिश्चकथंनोवामहाध्वनिः ३७७
मुनयऊचुः -
भीतिरस्माकमधुनावर्ततेवीरभद्रतः
सएवांगारवृष्टिंचपिपासुरिवतामपात् ३७८
देवोथवीरमाहूयकिंवीरेत्यब्रवीद्भवः
वीरोहनूमतोलिगपीठाभावादिदंकृतम् ३७९
कपेश्चित्तंपरिज्ञातुंमयाकृतमिदंबृहत्
कृपानिधिरथोदेवोयथापूर्वमकल्पयत् ३८०
दग्धानप्यखिलाँ ल्लोकान्पूर्वतःशोभनान्विभुः कल्पयामासविश्वात्मावीरभद्रमथाब्रवीत्
३८१
आलिग्याघ्रायशिरसितांबूलंदत्तवान्हरः
अथासौहनुमानीशपूजनंकृतवानथ ३८२
एकंवनचरंतत्रगंधर्वंसविपंचिकम्
इदमाहमहावीणाममवैदीयतामिति ३८३
गंधर्वोनमयात्याज्यावीणाप्राणसमामम
ममापिप्राणसदृशीवीणेत्याहकपीश्वरः ३८४

अथमुष्टिनिपातेनगंधर्वेपतितेकपिः
आदायवीणांमहतींस्वरतंतुसमन्विताम् ३८५
अलाबुसंयुतांकृत्वाराजवृक्षफलाकृतिम्
तस्योरसिविनिक्षिप्यगायन्नागाच्छिवांतिकम् ३८६
बृहतीकुसुमैःशुद्धैर्देवपादावपूजयत्
तस्मैवरमथप्रादादाकल्पंजीवितंपुनः ३८७
समुद्रलंघनेशक्तिंवरंप्रादादथापरम् ३८८
समस्तभूषासुविभूषितांगःस्वदीप्तिमंदीकृतदेवदीप्तिः
प्रसन्नमूर्तिस्तरुणःशिवाङ्गकःसंभावयामाससमस्तदेवान् ३८९
पीतमुद्गमनीयंचसमादायमहेश्वरः
पीतवस्त्रमिदंदेवत्वंगृहाणहरेशुभम् ३९०
ब्रह्मणेरक्तवसनंसर्वेषांवसुदस्तथा देवर्षिदानवादीनांदत्तवान्वसुयुग्मकम्
३९१
रामोपिचैतदाकर्ण्यशंभवेयुग्ममर्पयत्
सुसूक्ष्मंबहुमूल्यंचस्वर्णभूषणमेवच ३९२
अथभुक्त्वासुखासीनःसामात्यःसपुरोहितः
नानामुनिगणैर्भूपैर्वानरैर्गौतमीतटे ३९३
शंभुंपुराणतत्त्वज्ञंराघवोवाक्यमब्रवीत्
त्वमेवसर्वंजानीषेसर्वधर्मगुहाशयम् ३९४
कस्मिन्कस्मिन्युगेब्रह्मन्किंविशिष्टंवदस्वमे

शंभुरुवाच-
ध्यानमेवकृतेश्रेष्ठंत्रेतायांयज्ञएवच ३९५
द्वापरेचार्चनंतिष्येदानंचहरिकीर्तनम्
सर्वंचशस्तंसर्वत्रध्यानंनचकलौयुगे ३९६
नराणांमुग्धचित्तत्वात्कृच्छ्रस्थानांविशांपते
नधर्मेनियताबुद्धिर्नवेदेनैवचस्मृतौ ३९७
नक्रतौनस्वधाकारेपुराणानांचनश्रुतौ
नयज्ञेनचतीर्थेषुनचशुश्रूषणेसताम् ३९८
नेज्यायांदेवतानांचनस्वजातीयकर्म्मणि
नदेवस्मरणेनापिनचक्वापिवृषेनृप ३९९
अतश्चदीर्घकालानांपुण्यानामक्षमानराः
दानंतुस्वल्पकालत्वात्कर्तुंशक्नोतिमानवः ४००
अतश्चकलिदुष्टानांप्रायश्चितंनविद्यते
केषांचित्पापनाशःस्यात्प्रायश्चित्तैस्तुनान्यथा ४०१
ब्रह्मज्ञानीगयाश्राद्धीकाशीगंताश्रुतौरतः
पुराणज्ञावमाश्चैतेश्रोतातस्यचराघव ४०२
युगानामनुसारेणतथार्थस्यविवेचनात्
स्वपरप्रत्ययोत्पादात्परब्रह्मप्रकाशनात् ४०३
पुराणवक्तासर्वस्माद्ब्राह्मणस्तुविशिष्यते

तेनापिचकृतंपापंनसज्येत्किमुतान्यतः ४०४ अन्येषामपिकेषांचित्पुराणंपापनाशनम् यःपुराणेषुविश्वासीवक्तारंमन्यतेगुरुम् ४०५
ब्रह्मविद्याप्रदातारंविशेषंज्ञातिबंधुतः
तस्यपापानिसर्वाणिविलयंयान्त्यसंशयम् ४०६
अथश्रीशैलगमनंपूजकस्यमहेशितुः
अतःकलौमनुष्याणांपुराणंपापनाशनम् ४०७
पुराकलियुगेरामवृत्तंसंकीर्तयेशृणु
आसीत्तुगौतमोनामब्राह्मणोवेदवर्जितः ४०८
तस्यपुष्टिःपशुश्चास्तांभ्रातरौवेदवर्जितौ
ताभ्यांसहकृषिंचक्रेततत्रवृद्धिमवापच ४०९
धनधान्यादिकंकिंचिद्राजानंदत्तवानथ उवाचवचनंकिंचिदधिकारंनिरूपय ४१० अर्थंनगमयिष्यामितौशक्तौभ्रातरौमम राजोवाच-
ब्राह्मणस्याधिकारोहिवैदिकेधर्मकर्मणि ४११
तदन्यत्रनियुक्तस्यब्राह्मण्यंविप्रणश्यति
गौतमउवाच-
युगेष्वन्येषुधर्मोयंकलिधर्मोनतादृशः

४१२
भूपतित्वंहिभूपालनृपाणांधर्मउच्यते ब्राह्मणश्चपरिक्षीणस्तंकुर्वन्नैवदुष्यति ४१३
शूद्राणांतुकृषिर्द्धर्मोनापद्यप्यग्रजन्मनः
तस्मात्क्षत्त्रेणवर्तिष्येग्रामान्ममसमादिश ४१४
अन्यत्रचात्रक्षत्त्रेणवर्तनंममरोचते
अन्यन्नतुतथेत्युक्तोददौग्रामान्द्विजन्मनः ४१५
ग्रामाधिकारदुष्टस्यवर्तनंत्वन्यथाभवत्
अभक्षिमांसंचापायिसुराचाभाषिदुर्वचः ४१६
परयोषातथागामिपरस्वंप्रत्यहारिच अक्रीडिद्यूतमसकृत्कलंजंचादिदुर्भुजा
४१७
नापूजिजगतामीशःशिवोवाविष्णुरेववा
एवंकालेनदुर्वृत्तंराजावाक्यमभाषत ४१८
विप्रविप्रत्वमुत्सृज्यशूद्र
त्वंप्राप्तवानसि
तस्मान्नियोगधर्मेणभवंतंभ्रंशयामिच ४१९
मास्तुविप्रत्वमद्यैवशूद्रतैववरंमम
तदृतेयदिविप्रास्तेनभोक्ष्यंतिवरंमम ४२०
नहिसर्वमिदंत्यक्तुंशक्तोहंपृथिवीपते
शंभुरुवाच-
एवंवदतिदुर्विप्रेराजातूष्णीमतिष्ठत ४२१

सतुवैशूद्रतुल्यश्चबुभुजेन्नंसहामिषम्
कदाचिदथदुर्वृत्तःप्रतोलीमंडपस्थितः ४२२
द्विजेनपठ्यमानंतुपद्यंतुश्रुतवानिदम्
हृदयेपद्यमेतत्तुद्विजेरितमतिष्ठत ४२३
परात्परतरंयांतिनारायणपरायणाः नतेतत्रगमिष्यंतियेद्विषंतिमहेश्वरम् ४२४
व्याख्यानमपिचश्रुत्वापौराणिकमभाषत कीदृङ्नारायणःप्रोक्तःकीदृशोपिमहेश्वरः ४२५
किंपरंत्वयनंप्रोक्तंद्वेषःकीदृगुदाहृतः
किंतत्परमितिख्यातंततःपरतरंचकिम् ४२६ पौराणिकउवाच-
परंतद्ब्रह्मणःस्थानंसुखव्यक्तैकलक्षणम्
ततःपरतरंविष्णोर्द्धामतद्ब्रह्मणोधिकम् ४२७
अविनाशितयातत्तुकीर्तितंपरमंपदम् तन्मध्येपुरुषोविष्णुस्तदंगपरमंविभुः ४२८
आपोहिनरजन्मत्वान्नाराःप्रोक्तामनीषिभिः
नाराश्चास्यायनंयस्मात्तेननारायणःस्मृतः ४२९
तत्परंवर्तनंयेषांतेप्रोक्तास्तत्परायण

ाः
महदादीनितत्वानियानितेषांयईश्वरः ४३० सूर्याग्निशशिनेत्रोऽसौमहेशःस्यादुमापतिः
द्वेषोहिवैरंविज्ञेयमीश्वरेपरमात्मनि ४३१
शंभुरुवाच-
एवंपुराणभट्टेनसमीरितमिदंवचः चिंतयन्पुनरप्याहमादृशस्यकथंगतिः ४३२ पौराणिकोऽथतंप्राहशृणुवक्ष्यामितेगतिम्कुरुसर्वेणयत्नेनप्रायश्चित्तंयथाविधि ४३३
धर्मंचरयथाशक्तियथाकालंयथाविधि
विमुक्तपापःपश्चात्त्वमुत्तमांगतिमेष्यसि ४३४
पुराणमथवानित्यंशृणुष्वावहितश्चसन्
निराशोवामहेशानंपूजयस्वपिनाकिनम् ४३५
देवंवापुंडरीकाक्षंकेशवंक्लेशनाशनम्
संन्यासमथवानित्यंब्रह्मज्ञानपरोभव ४३६
अथवागच्छकाशीशंमुक्तौवामृतिमाप्नुहि
गयांवागच्छतत्रत्वंश्राद्धंकर्तुंप्रयत्नतः ४३७
अथवासर्ववेदानांसारंपातकनाशनम्
रुद्रं रुद्रप्रियकरंजपप्रत्यहमादरात् ४३८
श्रीशैलमथवागच्छकेदारमथवेच्छया

अथवाप्रतिवर्षेतुमाघस्नानंप्रवर्तय ४३९
किमत्रबहुनोक्तेनधर्मभक्तःसदाभव
नैवंनरकवासस्तेभवितातुद्विजाधम ४४०
गौतमउवाच-
श्रुत्वासर्वंकरिष्यामिपुराणंभवतोमुखात्
शास्त्रंविश्वासहेतुंचवर्जंचापिवदस्वमे ४४१
पौराणिकउवाच-
वर्ज्यंमांसंसुरान्यस्त्रीभोगोद्यूतंविकत्थनम्
पारुष्यमनृतंमायादेवदेवविनिंदनम् ४४२
गुरूणांसुरवृद्धानांपुराणस्मृतिभाषिणाम्
निंदनंश्वेतवृंताकंकृतकालाबुवर्तनम् ४४३
बीजपूरंकुसुंभंचलोहितंशृंगमेवच
अररुंनालिकेरंचकूष्मांडकंतथैवच ४४४
कोविदारफलंतैलपक्वंमानवजंपयः वार्ध्रीणसखरीदुग्धंसूतिकाक्षीरमाविकम्
४४५
औष्ट्रमेकशफक्षीरंमार्गमाजंनृसंभवम्
विवत्सासंधिनीक्षीरंलवणंचैवयोगियत् ४४६
नालिकेररसंकांस्येताम्रेमधुचसीसके
काचेतक्रंकरंभांश्चघृताक्तान्नैवकारयेत् ४४७
होमंतुमृण्मयेपात्रेपुरोडाशंतुराजते

नसेवेतपरंलोकेशुभार्थीतुविचक्षणः ४४८ पात्रांतश्चूर्णलेपोपितत्रभक्षणमेवच क्रमुकस्यतथाभक्षश्चूर्णपत्रस्यचैवहि ४४९
क्रमुकस्यापिपक्वस्यभक्षणंक्रमियोगिनः
पायसेलवणंचैवकेवलंचकरार्पितम् ४५०
सिंधुसौराष्ट्रकांबोजमागधेषुचसिंहले
नदोषायभवेत्तत्रक्षीरंचलवणान्वितम् ४५१
क्षीराणिचसमस्तानिलवणानिचयोगतः
देशेष्वन्येषुदोषायपानेचैवेहसंशयः ४५२
किमत्रबहुनोक्तेनसद्भिर्निंद्यंविवर्जयेत्
शंभुरुवाच-
एवंतस्यवचःश्रुत्वाब्राह्मणस्यमहात्मनः ४५३
स्वमेवभवनंगत्वाचिंतयामासदुःखितः रात्रौमृत्युर्दिवाचेतिनजानातिमहानपि ४५४
परलोकेसुखंदुःखमिहभोगविनोदनम् क्रिमिकीटमनुष्याद्यैःसुखदुःखैःपृथक्पृथक् ४५५
प्रतिजीवंतुहेतूनांभेदोऽपिसुविनिश्चयः एकस्यापिहिजीवस्यनास्तिचैकविधास्थितिः ४५६
जन्मकालेमहाज्ञानंशैशवेत्यल्पबोधनम् स्खलत्पदेल्पविज्ञानंबाल्येचाल्पंतथैवच

४५७
कौमारेक्रीडनरतिर्यौवनेविषयोषितम्
यौवनेविनिवृत्तेतुद्रव्यसंपादनेषणा ४५८
वार्द्धकेभोगलिप्साचनभोक्तुंक्षमतेपिच
दूषिकाश्लेष्मलालाभिर्वलीपलितकंपनैः ४५९
श्वासकासानिलाक्षिप्तैर्हृषीकैर्विकलैर्युतः
किंचिद्धर्तुंनशक्नोतिनचजानातिकिंचन ४६०
तिष्ठंतीषुपरस्त्रीषुगुह्यस्थानंप्रदर्शयेत्
कोशकंडूयनपरःक्रूरोजीवितलक्षणैः ४६१
कंडूयतेस्फिचौवस्त्रमुद्धृत्यचविचालयन्भुंजानःश्लेष्मणाग्रासंग्रसितुंनचशक्नुयात् ४६२
यदाकासस्तदाजज्ञेपायुवायुश्चशब्दवान्
निःसृतिश्चमलस्यापिश्लेष्मनिर्गमएवच ४६३
स्नुषादिभर्त्सनंबालतालहास्यनिदर्शनम्
गुरुनिर्गमनादीनिसंचिंत्यचपुनःपुनः ४६४
आहूतोभोजनाद्यर्थंभोज्यान्नादिविनिंदयन्
चिरमुष्णंचनिर्भर्त्स्यपुनश्चिंतामवापसः ४६५
अतिदुष्कृतिकर्म्माहंकथंभोक्ष्येकथंस्वपे
कथंतिष्ठेकथंगच्छेपरलोकःकथंभवेत् ४६६
इतिचिंताकुलोनित्यंननमत्यपरान्वितः

द्विजस्यसदनंगत्वापुराणज्ञस्यराघव ४६७ लज्जावाक्कृतवक्त्रश्चकिंकरोमीत्यभाषत नकिंचिदप्युवाचासौद्विजःपौराणिकस्तदा ४६८
पापोयमितिविज्ञायशिष्येणनिरगामयत् गौतमोपिविनिर्गम्यद्वार्येवचबहिःस्थितः ४६९
भुव्यासीनंतुविज्ञायपुराणार्थविचारकम्
कथंकथमपिप्राप्यपीठंदत्तंचनाभजत् ४७०
निषण्णोभूतलेरामपुराणज्ञमभाषत
प्रायश्चित्तंकरिष्यामितदत्रैवविधीयताम् ४७१
ब्राह्मणउवाच-पापानिकीर्तयस्वत्वंसर्वथैवकृतानितु
सचापिनाकृतंकिंचिन्मयापापमितीरयन् ४७२
रुदन्पपातभूम्यांचकथंतातेतिपीडितः
ब्राह्मणस्तमथप्राहप्रायश्चित्तंनविद्यते ४७३
महापापंत्रिरावृत्तेपुनश्चयदिचेत्कृतम्गौतमउवाच-
पौराणिकमहाभागप्राप्यापित्वामहंकथम् ४७४
पापयुक्तोद्विजश्रेष्ठसंगतिर्विफलाभवेत्
पौराणिकउवाच-
शास्त्रंप्रमाणंसर्वेषांप्रायश्चित्तविनिर्णये ४७५

तद्विनायोहितंब्रूयात्प्रायाश्चित्तंनतद्भवेत्
सकृत्कृतेसकृत्प्रोक्तंद्वितीयेद्विगुणंभवेत् ४७६
तृतीयेत्रिगुणंप्रोक्तंचतुर्थेनास्तिनिष्कृतिः
त्वयाकृतंतुबहुधाचतुर्विधमपीच्छया ४७७
कथंवक्तुमहंशक्तःप्रायश्चित्तंभवादृशे
गौतमोऽपिपुनःप्राहक्वगंतव्यंमयेतिच
उपवासत्रयंकृत्वाशिवरात्रिमविंदत ४८०
चतुर्थमुपवासंचचकारातीवदुःखितः
पारणंचाप्यमायांसकृतवान्फलवल्कलैः ४८१
अथप्रदक्षिणंचक्रेश्रीशैलस्यचसद्विजः गतवान्मंदिरंपश्चाच्चिंतयातिकृशःश्वसन् ४८२
कथंपापनिवृत्तिर्मेतूर्ष्णीभूतस्यसेत्स्यति
अनंतमविचार्यंकिंपापंचसुमहत्तरम् ४८३
श्रुत्वानकोपिमेब्रूयात्प्रायश्चित्तंविधीयताम्
किंतुकस्मिन्पुराणेतुश्रुतेज्ञातंभविष्यति ४८४
इतिकृत्वामतिंसोथपुराणज्ञमभाषत
पुराणमेकंमेतातव्याख्यातुभगवानिति ४८५
जातकर्मादिसंस्कारान्कारयस्वममाशुवै द्विजोभूत्वाशृणोम्यद्यप्रायश्चित्तंकर

ोम्यतः ४८६
विधायकंपुराणंमेभविष्यतिचकीर्तितम् अतःशक्यंकरिष्यामिपुराणार्थंविनिश्चयन् ४८७
पौराणिकउवाच-
यथावत्कीर्तयिष्यामिपुराणंपापनाशनम्
यथाज्ञानंयथाशक्तियथाशुद्धंयथाविधि ४८८
किंवांच्छसिपुराणंतुकीर्तयिष्येतदेवतु
गौतमउवाच-
सर्वंरुचिपुराणंमेवक्तव्यंकिंहितंवद ४८९
श्रुतेयस्मिन्भिदानैवजायतेतुहरीशयोः पौराणिकउवाच-
कौर्मोक्तंयत्पुराणंतद्देवयोरभिदाभिधम् ४९०
शृणोतियस्तत्प्रथमंतस्यपापंविनश्यति तस्यवक्तातुयोविप्रस्तस्यविघ्नांतरंभवेत् ४९१
श्रोतव्यंमन्यतेपापोयदिभार्याविनश्यति
किंचैकंदुष्करंवक्ष्येश्रोतुर्वक्तुरनिंदकम् ४९२
व्याख्यातरियदिप्रीतिर्द्धर्मादेवप्रकाशिनी
आचारदर्शनेपुण्येकर्ममोक्षादिदर्शके ४९३
तदातुष्टोमहेशःस्याद्विष्णुरिष्टफलप्रदः
पितरस्तारितास्तेनयांतितेपरमांगतिम् ४९४

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादे चतुर्दशोत्तरशततमोऽध्यायः ११४

पंचदशोत्तरशततमोऽध्यायः श्रीरामउवाच-
कथंपातकसंघातसंक्रमेब्राह्मणाधमे
पुराणज्ञःकथंव्याख्यांचकारद्विजसत्तम १
शंभुरुवाच-
अध्यापनेचाध्ययनेजायतेचाथसंगमः
संगतौवत्सरंरामयातिपातकिपातकम् २
पुराणज्ञेतुकाकुत्स्थसर्वतत्वार्थवेदिनि
अपिपातकसंदोहचीर्णपापंप्रणश्यति ३
प्रभूतवह्निनाशेहिधूमराशिर्यथैवहि
शलभोदीपनाशायवह्निनाशायनप्रभुः ४
कृतंपापंतथान्येषांनाशनायपुराणिकः
भूतादिग्रस्तमर्त्यानांभूतादिभयमोचकः ५
समंत्रवानपनयेद्यथानस्वयमातुरः
पौराणिकस्तथापापंनकिंचित्प्राप्तुमर्हति ६
आत्मनाचकृतंपापमन्यैरपिचयत्कृतम् पुराणज्ञोनाशयतित्वतिदुष्टंस्वकर्म्मवा ७
भवानीशेहृषीकेशेसमवृत्तिर्विवेकवान् लोकवेदक्रियावेत्तारुद्र

जाप्यतिनिःस्पृहः ८
तुष्टःशांतःक्रियादक्षःप्रभूतोयोगकृद्वशी
यथैवतेपुराणज्ञोवसिष्ठोभगवानृषिः ९
नियोगात्तवभूपालअयोध्यायामतिष्ठत
अपालयद्भुवंकृत्स्नांत्वांचरक्षःसमापतत् १०
सचशुक्रोपदेशेनराक्षसस्त्वामथाभ्यगात्
निद्रा
सक्तंहनिष्यामिनान्यथावसरस्त्विति ११
अथविप्रोविदित्वैतद्वसिष्ठस्त्वद्धितप्रियः
सुप्तंप्रमत्तंकाकुत्स्थंरक्षोहंतिनसंशयः १२
ब्रह्मावाप्तवरंतद्धिमयाकार्यंनिवारणम् इतिसंचिंत्यविप्रर्षिःसेनामादायनिर्गतः १३
रक्षोहंतुमशक्तस्तुमृत्युहीनंततोमुनिः
स्वयंचराक्षसोभूत्वावाक्यमाहमहामुनिः १४
किमर्थमागतोसीहवनंमुनिनिषेवितम्
सआहराजारक्षोघ्नस्तमहंहंतुमागतः १५
मुनिरप्याहकिंतेनजीवितेनमृतेनवा
भुक्त्वामिषंमदीयंतुयुद्धंकृत्वाजयंव्रज १६
राक्षसउवाच-
कथंत्वंराक्षसोमह्यंभक्षणायभविष्यसि

वसिष्ठोऽप्यथमानुष्यमास्थायवियतिस्थितः १७
निष्ठीव्यमस्तकेतस्यमुष्टिनातमताडयत् ताडितोराक्षसस्तेनव्यद्रावयदृषिश्चतम् १८
पलायमानावन्योन्यंजलधिंतुगतावुभौ तत्रस्थेनग्रहेणासौगृहीतोराक्षसस्तदा १९
मुनिःपुनरयोध्यायांपूर्ववत्समतिष्ठत
शंभुरुवाच-
तस्मात्स्वाभिमतंकुर्यात्पुराणज्ञोविमत्सरः २०
श्रवणस्यविधानंचकथयामिशुभंशृणु
शुक्लपक्षेदिनेशुद्धेवारनक्षत्रयोगतः २१
करणेचापिलग्नेचग्रहताराबलान्विते
अमूढेनग्रहेबालेनचवृद्धौगुरौस्थिते २२
नकृष्णपक्षेग्रहणेनचनास्तिकसंनिधौ
पूर्वोक्तलक्षणोपेतंपुराणंशृणुयादिति २३
शुद्धगेहेऽथवाशुद्धवेदिकायांमठेथवा
नदीतीरेदेवगेहेसभामंडपएवच २४
रथ्यामठेथवारम्येपुण्यशालासुराघव
स्वयंनमस्यविप्रेंद्रा
न्पुराणज्ञंविशेषतः २५
आसनंकल्पितंकुर्य्यादूर्ध्वंसर्वविशेषितम्
एहिधर्म्मासनमितिवक्तव्यंस्यादनिष्ठुरम् २६

पुराणप्रक्रमदिनेयत्कार्यंतदुदीरयेत्
व्याख्यातारंपुराणस्यवस्त्राद्यैःपरिपूजयेत् २७
शुभानिदत्वावस्त्राणिसूक्ष्माणिचनवानिचकरकंठविभूषादिपात्रमासनमेवच २८
गंधपुष्पाक्षतैःपूज्यतांबूलंविनिवेद्यचशुक्लांबरधरंविष्णुंशशिवर्णंचतुर्भुजम् २९
प्रसन्नवदनंध्यायेत्सर्वविघ्नोपशांतये सभासदश्चसंपूज्यगणेशंपार्थयेत्ततः ३० ॐनमेत्यादिमंत्रेणपूजनंभारतीनुतिः प्रातःकालेपुराणस्यप्रक्रमंप्रारभेदिति ३१
उपक्रमदिनेरामत्रिपंचदशवाशुभाः श्लोकाद्वितीयेदिवसेततोद्विगुणिताःशुभाः ३२
तृतीयेदिवसेरामततश्चाधिकमिष्यते
दिनानामव्यवच्छेदाद्व्याख्यानंश्रवणंतथा ३३
व्यवस्थितिर्यदाजातातदापौराणिकंगुरुम्
तांबूलादिप्रदायाथपरेद्युःशृणुयादपि ३४
पुराणमेवंश्रोतव्यंदैनंदिनमितिश्रुतिः
व्रतरूपेणयःकश्चित्पुराणंशृणुयान्नरः ३५
यदैवंतत्पुराणंतुतत्रयातिनसंशयः
पुराणंश्रोतुकामेनश्लोकश्चैकोपिचेच्छ्रुतः ३६

तद्दिनेतुकृतंपापंनाशयेत्तुनसंशयः ३७
एवंपुराणंशृणुयाच्चयस्तुसब्रह्महत्याकृतपापबंधात्
सुरापीतिःस्वर्णहरश्चरामगुर्वंगनागश्चविमुक्तिमेति ३८
पापानिचान्यानिकृतानिपुंभिःसर्वाणिनश्यंतिपुराकृतानि
इहापियान्यब्दशतार्जितानिश्रोतुर्विनश्यंतितथाचवक्तुः ३९
कलौसमस्तविप्राणांसर्वज्ञत्वंनविद्यते
विगुणापिततोव्याख्याफलदादानकर्मवत् ४०
पुराणानामभिप्रायंव्यासोवेदनचापरः
अहंवेद्मिविशेषेणव्यासादपिविधेरपि ४१
नस्वाध्यायस्तपोवापिनमंत्रोनजुहोतयः
फलंतिनतथातिष्येपुराणश्रवणंयथा ४२
एकैकश्रवणादेवपातकंमहदेवतु
नाशमाप्नोत्यसंदेहःश्रीशैलेवर्तनादिव ४३
अतोगुरुःपुराणज्ञःश्रोतृवंद्योऽघनाशनः
नतस्मादधिकःकश्चिद्गुरुरस्तिगतिप्रदः ४४
मंत्रेषुगुरवोयेचवेदशास्त्रेषुयेमताः नेशतेसर्वविज्ञानंदातुंतस्मान्नबोधकाः ४५
पिशाचाःप्रायशोरामब्रह्मराक्षसनामिनः वेदमंत्रस्यवेत्तारोदृश्यंतेनपुराणवित् ४६
पुराणविमुखोनैवसर्वःसर्वंहिपश्यति

पुराणज्ञोहितस्तस्मात्पापनाशकरःप्रभुः ४७
तत्पूजासर्वपूजास्यात्सर्वद्रो होस्यपीडनम्
यथासमस्तदानानांविद्यादानंप्रशस्यते ४८
पौराणिकस्तथाधन्यस्तत्रदानंमहत्फलम्
रामउवाच-
किंवापौराणिकेदेयंकियत्कीदृशमेवच ४९
पुराणंकीदृशंवर्ज्यंवर्ज्यःकीदृक्पुराणवित्
शंभुरुवाच-
षड्रसानन्नपानानिस्नेहद्रव्याणियानिच ५०
गृहंसोपस्करंरामपुराणज्ञायदापयेत् पर्याप्तान्येवसर्वाणिअधिकानिफलाधिकात् ५१
दद्याद्द्रव्यमतोभूयःसचैलंशोभितंमृदु
भूषणानियथार्हाणिस्वशक्त्याप्रतिपादयेत् ५२
गंधपुष्पंप्रतिदिनंकेवलंगंधमेवच
केवलंचतथापुष्पंफलकालेफलान्यपि ५३
तांबूलंचतथादद्यान्नमस्कुर्याच्चभक्तितः
पुराणस्यसमाप्तौतुदद्याद्दानादिकंतथा ५४
अधिकंतुतथादेयंभूहिरण्यादिकंनृप
नचतूष्णीमुपक्रम्यश्रोतुमर्हतिकश्चन ५५

सभासद्भिःकृताचैवयापूजैकेनवाकृता देवस्थानेयथाशक्तिसर्वैःपूजनमिष्यते ५६ तीर्थेपिचयथारामपुण्येष्वायतनेषुच स्वशक्त्यापूजनंकुर्यात्पुराणज्ञायराघव ५७
श्रोतुस्तुलक्षणंपूर्वंमयोक्तंतुभवेन्नृप
पौराणिकस्यसर्वस्यलक्षणंकथयामिते ५८
कुलहीनोमहाव्याधिर्महापापीतिरस्कृतः
शौचाचारविहीनश्चवेदस्मृतिविवर्जितः ५९
अन्यदेवःपूतिवचोव्यंगश्चाप्यधिकांगवान्परपूर्वापतिःस्तेनःप्राणिहंतानिराकृतिः ६०
अथवर्ज्यंपुराणंतेकथयामिनृपोत्तम
पूर्वज्ञैरुच्यमानंचयत्प्रोक्तंमुनिभिःपरैः ६१
व्यासादयोमुनिवरायत्प्रोचुस्तदुदीरयेत्पुराणस्थंपठेद्ग्रन्थंव्याख्यायेतविचारयन् ६२
ययाकयापिवारामभाषयादेशभाषतः
नदेशभाषारचितंग्रंथंश्रुत्वाफलंलभेत् ६३
व्याख्यायाकापिकाकुत्स्थपुराणस्यहिताहिसा
तस्मात्त्वंदेवयाचस्वव्याख्यास्येयत्पुराणकम् ६४
शंभुरुवाच-

एवंपौराणिकेनोक्तंश्रुतवानपिगौतमः स्वयंवस्त्रत्रयंप्रादाद्ब्राह्मणायमहात्मने ६५
कौर्मंपुराणंप्रथमंश्रुतवानितिनःश्रुतम्
दत्तवान्स्वर्णमधिकंवस्त्राणिचशुभानिच ६६
अथलैंगंचशुश्राववैष्णवंवामनंतथा
पाद्मंचगारुडंचैवसौरंब्राह्ममथैवच ६७
एवमष्टसशुश्रावपुराणानिसगौतमः
अथरामायणंचैवकौर्ममेवपुनश्चसः ६८
शिवनारायणेत्येवंजपंचक्रेसदैवहि
अवापनिधनंचापिसगतोब्रह्मणःपदम् ६९
ब्रह्मासंपूज्यतंविप्रंविष्णुलोकमथागमत्
विष्णुनापूजितःसोऽथजगामशिवमंदिरम् ७०
सर्वेषामेववंद्योऽसौगौतमोमुनिसत्तमः
भारतश्रवणेचापिनियमायेमयेरिताः ७१
पुराव्यासेनमुनिनात्रिवर्षाद्यत्कृतंशुभम्
श्रवणात्तस्यकृत्स्नस्यव्याकर्ताभारतस्ययः ७२
नकिंचित्प्रणमेद्विप्रंमुक्त्वायोगिनमुत्तमम्
सर्वेषामेववंद्योसौभारतंव्याकरोतियः ७३
योमहाभारतंनित्यंव्याख्यास्यतिपठेच्चवा

ससर्वेभ्योधिकोविप्रस्तारयेच्चैवमानवान् ७४
व्याकरोतिचपर्वैकंसर्वाणिकतिचित्तुवा
सर्वपापविनिर्मुक्तोहव्येकव्येविशिष्यते ७५
तमेवप्रणमेद्विप्रंतमेवार्हंचपूजयेत् तमेवभोजयेन्नित्यंसर्वंतस्मैनिवेदयेत् ७६
तस्यपूजाविधिःप्रोक्तोव्याख्यानसमयेद्विजः
प्रतिपूज्योऽथवस्त्राद्यैःपूजयेद्विधिमार्गतः ७७
आदिपर्वसमाप्तौचसूक्ष्मवस्त्रयंददेत्
सुवर्णंचयथाशक्तिसभापर्वणिवाससी ७८
आनुशासनिकारण्यस्वर्गारोहेषुपर्वसु
आदिपर्वणिपूजायासापूजानृपपुंगव ७९
कर्णाश्वमेधवैराटशल्यद्रोणेषुपर्वसु
सूक्ष्मवस्त्रत्रयंशुद्धंनिष्कद्वयमथापिवा ८०
क्षुद्र
पर्वस्वथान्येषुनिष्कावथसमानयेत्
हरिवंशेसनिष्कंतुवस्त्रत्रितयमेवतु ८१
भारतस्याखिलस्यैवसमाप्तौक्षेत्रदोभवेत्रामायणस्यश्रवणेकांडेकांडेप्रपूजयेत् ८२
क्षेत्रंपर्याप्तमथवासुवर्णमपिदापयेत् व्याख्यातुर्गरुवाक्यस्यसर्वकल्मषनाशनः

८३
अर्थोधर्म्मश्चकामश्चमोक्षश्चनृपसत्तम
व्याख्याश्रवणतःसर्वेसिद्धयंतिचसुबुद्धयः ८४
ब्रह्महत्यादिपापानांसर्वेषामपिनाशनम्
एकेनश्रवणेनास्यकिंनरैर्नश्रुतंभुवि ८५
यानवसुसुवर्णाद्यैर्नित्यमेनंप्रपूजयेत्
व्याख्यातारंयतःपापसंदोहस्यविनाशनम् ८६
अन्यान्यपिपुराणानिमुनिप्रोक्तानितान्यपि
श्रोतॄणांपापनाशायवक्तुश्चापिविशेषतः ८७
यश्चसर्वपुराणानिषट्त्रिंशत्तुप्रकीर्तयेत्
शृणोतिवानतस्यास्तिचित्तच्छेदःकदाचन ८८
ब्राह्मंपुराणंप्रथमंद्वितीयंपाद्ममुच्यते
तृतीयंवैष्णवंचैवचतुर्थंशैवमुच्यते ८९
अथभागवतंप्रोक्तंपंचमंषष्ठमुच्यते
भविष्यंनारदीयंचसप्तमंपरिकीर्तितम् ९०
मार्कंडेयमितिप्रोक्तमष्टमंनवमंतथा आग्नेयंब्रह्मवैवर्तंदशमंपरिकीर्तितम् ९१
लैंगंचवामनंचैवस्कांदंमात्स्यमथैवच कौर्मंवाराहमुदितंगारुडंवाथकीर्तितम् ९२ ब्रह्मांडमित्यष्टादशपुराणानिविदुर्बुध

ाः
तथाचोपपुराणानिकथयिष्याम्यतःपरम् ९३
आद्यंसनत्कुमाराख्यंनारसिंहमतःपरम्
तृतीयमांडमुद्दिष्टंदौर्वाससमथैवच ९४
नारदीयमथान्यंचकापिलंमानवंतथा
तद्वदौशनसप्रोक्तंब्रह्मांडंचततःपरम् ९५
वारुणंकालिकाह्वानंमाहेशंसांबमेवच
सौरंपाराशरंचैवमारीचंभार्गवाह्वयम् ९६
कौमारंचपुराणानिकीर्तितान्यष्टवैदश अष्टादशपुराणानांव्याकर्तातुभवेन्मनुः ९७
इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेपुराणमाहात्म्यकथनं नामपंचदशोत्तरशततमोऽध्यायः ११५

षोडशोत्तरशततमोऽध्यायः सूतउवाच-
संध्यावंदनकर्मक्रियतामितिरामोमुनिमाचष्टायम्
उष्णद्युतिरप्यस्तमुपैतिद्विजकुलमेतन्नीडमुपैति १
स्वयमपिसंध्यावंदनकामोऽव्रजदुत्तरदिशमुज्झितयानः
हाहाहूहूकृतसंगीतिर्बंदीप्रमुखप्रस्तुतकीर्तिः २

गौतमीतटमुपेत्यराघवोवायुनंदनसुधौतपद्युगः
जांबवत्कृतकरावलंबनःप्रापदुत्तमनदींतुगौतमीम् ३
करद्वयेधृतकुशःसराघवःप्रागमद्वरुणदिशामथोत्तमाम्
दत्वाततोऽघत्रितयंयथाविधिप्रहृष्टरोमाथजजापसॐऽतरे ४
संप्रार्थयित्वावरुणंयथाक्रमंशंभुंवसिष्ठंप्रणनामराघवः ताभ्यांकृताशीरगमन्मनःपदंहनूमताक्षालितपादपंकजः
जुहाववह्नीनथबंदिमागधैःसंस्तूयमानोऽथविनिर्ययौबहिः ५
प्रहसच्चंद्रकिरणैःसुधालिप्तमिवांबरम्
प्रसन्नताराकुसुमंवितानमिवसर्वतः ६
अथागच्छत्सौधतलंवृद्धामात्येनकल्पितम्
नानासनसमोपेतंसभास्थानंययौनृपः ७
अथमुनिंह्युपवेश्यसराघवःस्वयमपिप्रथमासनमाभजत्
कपिगणाःपरितःपृथुविग्रहारचनयास्थितिमाप्रतिपेदिरे ८
सुखस्थितंनृपमभिवीक्ष्यसद्विजोवचस्तदासमुचितमाहशंभुः
इहस्थितोभवतिसमस्तपूजितःकथंकथानृपवरवर्ततेगुहायाम् ९

आकर्ण्याथरघूद्वहोद्विजवचःशुश्रूषुरासीत्कथां
तत्रस्थोनिपुणंनिवार्यवचनंसर्वैःश्रुतंतत्क्षणात्
शुश्रूषामिकथंमहाद्भुततयास्वात्माश्रयामन्यथा
रक्षोबाधनवादिनीमथनृपः किंत्वेतदित्याहच १०
कुंभश्रोत्रवधःपुरासमजनिप्राप्तोदशास्योवधं
पश्चादित्ययमन्यथाविरचितंरामायणंभाषते कोऽयविप्रवरःसमस्तजनतानास्तिक्यसंपादकोराज्ञांस्थानमुपेत्यवक्तिसमयादंड्योऽथपूज्योऽथवा ११
अथाहजांबवानमुंरघूत्तमंकथांप्रति रामायणंनतावकंत्विदंहिकल्पितंमतम् समस्तमत्रविस्तराद्वदामिदेवतच्छृणु पंकेरुहस्यसूनुतोमयाश्रुतंपुराह्यभूत् १२
जांबवंतंविज्ञाप्यरामचंद्रोवचनमाह १३
श्रीरामउवाच-
कीर्तयपुराणंमेशुश्रूषुःकुतूहलादहंप्रणीतंतत्केनचविज्ञातम् १४
जांबवानथबभाषेहिविधात्रेनमोनमस्तथैवविधुभूषणकेशवाभ्याम् १५
अथपुरातनंरामायणंकथयामि १६

यस्यश्रवणेनाखिलजन्मसंपादितपापक्षयोजायते १७
अथतथापिदशरथोदशरथसमानरथीमहीयसाबलेनसुमानसनामनगरजिगीषयापंकेरुहसुतसुतंवसिष्ठमाहूयनमस्कृत्वामुनिदत्तानुज्ञःशताक्षौहिणीसेनयासहारुह्यतुरंगमंचंद्र
समानशरीरमतिरोषसमाविष्टोविष्टरश्रवसमाराध्यदंडयात्रांचकार १८
साध्योनामस्वीययासेनयावृतोदशरथाभिमुखमाययौयोद्धुंयुद्धंचान्योन्यमभूत् १९
मासमेकंयुद्धंकृत्वादशरथस्तंसाध्यंजग्राह २०
अथसाध्यसूनुर्भूषणोनामाल्पपरिवारोयुयुधेदशरथेन २१
दशरथोऽपिसाध्यसूनुंभुवोभूषणमवलोक्ययोद्धुमेवनैच्छत् २२
कथमेतादृशंहन्मिचास्मिन्हतेऽस्यकथंपिताभविष्यतिकथंतन्माताकथमप्रौढयौवनाप्रिया- र्या २३
अमुष्यहिदेहेसमालिगनचुंबनपरिवर्तननवीनतरदलारविंदपदानिकुसुमानीवदृश्यंते २४
एतत्समानवर्णवयाएतादृशःसुभगःपरमप्रीतिवर्द्धनोनामपुत्रोभल्लूकभक्षितोमृतःस्मृति-
पथंप्राप्यापिमांरक्षयितुमिच्छतीवममहृदयमन्यथाकरोतिइतिमनसावितर्क्यातिबालकंग्

रहीतुमारभत् २५
सचसाध्योपिपराधीनोबभूव २६
सचकुमारेणसहपराजयखेदमपिमत्वासुखमध्युवासच २७
दशरथोऽपितत्रमासंस्थित्वातत्पुत्रसंदर्शनसुखमवलोक्याचिंतयत् २८
अहोसर्वदुःखापनोदनक्षममेतन्मुखावलोकनंपुत्रसंवर्द्धनंनामसर्वराष्ट्रिकोममजयःपुत्रवियो-गमनुस्मरतोदुःखायकेवलंभवति २९
तदस्यपृच्छांकरोमिकथमीदृशोजायतेपुत्रइतिवितर्क्यतमपृच्छत् ३०
साध्योऽपिसकलमोक्षमार्गंक्षितीशायादिशत् ३१
हरीशानौसहाराध्यसर्वैकादशीरुपोष्यद्वादशीषुब्राह्मणानाराध्यतत्तत्कालभवंफलपूर्वमन्नाद्यंव्यंजनंपुष्पंचन्यायेनसंपाद्यकपिलाघृतेनकेशवंस्नापयित्वामुद्गचूर्णेनसंलिप्यस्वादूदकेनस्नापयित्वासुरभिपाटीरंस्वयमुद्घृष्टंमृगनाभ्यागुरुसारेणवासमेतंदेवांगंसर्वमुपलिप्यतुल-सी- दलैर्यूथिकाकरवीरनीलोत्पलकमलकोकनदद्रो णकुसुममरुवदमनकगिरिकर्णिकाकेतकीदलपूर्वैर्यथासंभवमभ्यर्च्य द्वादशाक्षरेणपुरुषसूक्तेनवानाम्ना षोडशोपचारेणवाराध्यप्रणम्यनृत्यंकृत्वादेवंक्षमापयेत् ३२

तथाव्रतानिविचित्राणिनारायणप्रीणनायकुर्य्यात् ३३
प्रसन्नोभगवान्मुनिरीप्सितंपुत्रंयच्छतितदमुमाराधयस्वेतिदशरथमुक्तवान् ३४
सचापिसाध्यंतत्रस्थाप्यगत्वायोध्यांतथासर्वंकृतवान् ३५
अथपुत्रकामेष्टौसमाप्तायामाहवनीयाद्यज्ञमूर्तिःशंखचक्रगदापाणिरुदतिष्ठत्
राजानंचवरंवृणीष्वेत्युक्तवान् ३६
सचराजावव्रेपुत्रानतिधार्म्मिकान्दीर्घायुषश्चतुरोलोकोपकारकान्देहीति ३७
अथराजमहिष्यश्चतस्रःकौशल्यासुमित्रासुरूपासुवेषाचेति ३८
राजानमब्रुवन्देवप्रतियोषमेकेनपुत्रेणभवितव्यम् ३९
अथकौशल्योवाचएषयदिप्रसन्नोदेवस्तदायमुत्पद्यतांमम ४०
राजोवाच-
ममयदिष्टंतदयंप्रार्थ्यतेहरिः विष्णोप्रसीददेवेशकमलापतेशंखचक्रगदाधरविभीषणसृष्टिसमस्तलोकपालादिपूजितपा- दयुगलशाश्वतहरेनमस्तेनमस्तेएवंस्तुतोभगवानथराजानमाह ४१
माधवउवाच-
तवपुत्रोभविष्यामिकौशल्यायाम् अथचरुंप्राविशद्धरिः

तंचरुंहिचतुर्धाविभज्यभार्य्याभ्योदत्तवान् ४२
अथकौशल्यायांरामो लक्ष्मणःसुमित्रायां
सुरूपायांभरतः
सुवेषायांशत्रुघ्नोजज्ञेखात्पुष्पवृष्टिश्चपपात ४३
अथचतुराननःस्वयमुपेत्यजातकर्मादिकाःक्रियाश्चक्रे ४४
त्रिभुवनाभिरामतयारामइतिनामचक्रेरूपशौर्य्यादिलक्ष्मीयोग्यतयालक्ष्मणइत्यपरस्यभुवंभा-
रात्तारयतीतिभरतःशत्रून्हंतीतिशत्रुघ्न इतिनामानिकृत्वाब्रह्मास्वभवनंजगामशिशवश्च-
वृद्धिमीयुः ४५
अथपादसंचारिणंबालचंद्र संकाशदर्शनंबिंबाधरमुन्नततिलप्रसूननासंपुरश्चूलिकालंबमान-रत्नपत्रकंश्रवणलोललंबमानकुंडलंवक्षःस्थलविचलितस्थूलमुक्ताहारंविलसत्कार्तस्वरोब-
ह्वलयंसिंजन्मणिकंकणरत्नांगुलीयकंहेममणिरचितश्रोणिसूत्रंसिंजन्ननूपुरोपशोभितपादमंगुलीयोपशोभितपादमध्यांगुलीयकंवज्रांकुशसरोजलांछनशोभितोरुपादतलंतूणीरसदृशजंघंकरिकरसदृशोरुंविस्तृतजघनंसूक्ष्ममध्

यंवर्तुलावर्तकंगंभीरनाभिमिंद्र नीलशिलाविशा-लवक्षःस्थलंकंबुग्रीवंचंद्रबिंबसदृशवदनमर्द्धचंद्र सदृशललाटंनीलकुटिलकुंतलंक्रोडासक्तधूंलिभिरापांडुरंफुल्लपद्मदलारक्तविलोललोचनंमहेश्वरमिवोद्धूलितभूतिंमहेश्वरमिवदिगंबरंरामंकुमारंराजादशरथोदृष्ट्वा
हर्षपरिपूर्णहृदयःपुत्रमालिग्य
चुंबित्वावक्षस्यालिलिगदृढम् ४६
अथकुमारोपिपार्श्वेनास्यांकमारोप्यकलकलितलोचनोयत्किंचिदुवाच ४७
याचमानमितस्ततोवीक्षमाणःतातगच्छेशयेतातक्रीडामितातेत्यादिपुत्रसुखमनुभूयानुभूय-निर्वृतिंययौ ४८
अथकदाचिद्भोक्तुमागतेराजनिरामचंद्रो बालक्रीडासक्तहृदयोबहुक्रीडनकरकमलउत्प्लुत्यधावमानोनरपतिपुरःस्थितमणिखचितसुवर्णभाजनस्थमन्नंवामकरेणगृहीत्वाराजनिचिक्षेप
इदमपिराजासुखायमेने
! ४९
अथकदाचित्क्रीडमानेरामेवात्याराममपातयद्रा मश्चरुदन्नपतत् ५०
एतस्मिन्नंतरेब्रह्मराक्षसोराममगृह्णाद्रा मश्चमूर्च्छामाप ५१
अथसहचरोबालइतस्ततोरोरूयमाणोरामंतथाविधं

राज्ञेव्यज्ञापयत् ५२
अथराजाराममादायवसिष्ठमाहकिमिदंरामस्येतिपप्रच्छ ५३
अथवसिष्ठोभस्मादायाभिमंत्र्यब्रह्मराक्षसंमोचयामास ५४
पप्रच्छकोभवानितिसचाहाहंवेदगर्वितोब्राह्मणोबहुशःपरधनमपहृत्यब्रह्मराक्षसोजातोमेनि-ष्कृतिंविचारय ५५
वसिष्ठउवाच-
इदानीमितःपरमेकवर्षशतोपभोग्यंराक्षसत्वंनरकं
भागीरथीस्नानमेकंशिवायबिल्वपत्रशतंसमर्प्यततः स्नात्वापापाद्विमुक्तोभवसीति ५६
कदाचित्तादृशंकृतपुण्यंतवपदंप्रयच्छामितदुपरिशिष्टांगतिंभजेतिवसिष्ठवाक्यमाकर्ण्यब्र-
ह्मराक्षसोवसिष्ठोपदिष्टपुण्यवशाद्दिव्यशरीरोभूत्वानमस्कृत्वास्वर्गंजगाम ५७
अथरामंप्राप्तेकालेउपनीयवसिष्ठोवेदानध्यापयामासषडंगानिमीमांसाद्वयंनीतिशास्त्रंचा-ध्यापयामास ५८
अथधनुर्वेदमायुर्वेदंभरतगांधर्ववास्तुशाकुनविविधयुद्धशास्त्राणिच ५९
अथविवाहंकर्तुकामेनराज्ञादशरथेनानानादेशजनपतीन्प्रतिदूताःप्रेरिताः ६०
अथकश्चिच्छीघ्रमागत्यराजानमिदमब्रवीत्

६१
राजन्विदर्भदेशाधिपतिर्विदेहोनामराजातस्यपुत्रीवैदेहीहोमलब्धारूपेणलक्ष्मीसमासर्वल-
क्षणसंपन्नारामयोग्याविद्यतेसचतांदातुंराजारामायोद्यतःतद्गम्यतांशीघ्रमिति ६२ अथवसिष्ठादीन्प्रेषयामासतेचतत्रगत्वातांचनिरीक्ष्यलग्नंनिश्चित्यायोध्यामेत्यराजानमुक्त्वारामसहिताःपृथिवीपतिसमेताःशीघ्रंविविधकरितुरगशकटशिबिकांदोलिकाभिरतिसुभगरूपभोगविलासक्रियानिपुणा- विदितविविधचेष्टागंधर्वाःकामशास्त्रसुकुशलाःमृदुकठि-नपृथुपयोधरासन्नकंठाः स्थूलसूक्षमललाटबिंबदशनच्छदमुखपंकजाःकुटिलकुंतलदीर्घकेशधम्मिल्लाःकनकपत्रकर्णाःस्नानचेष्टयोत्थितरोमशोभितजपाकुसुमरक्तदशनाविशदविस्फुरच्छफरीलोचनाः शुक्तिकासदृशश्रवणाःनक्षत्रसदृशस्थूलमुक्ताफलोपशोभितनासापुटामुकुरसदृशकपोलास्तिलप्रसूननासिकाआनम्रमध्यप्रदेशचूचुकाइंद्र
गोपप्रतीकाशाधरपुटदशनक्षताःसमदीर्घकांगप्रदर्शनास्थितसर्वप्रदेशवर्तुला नातिमांसलाःपिंडकाग्रंथिनीव्योवलितबाहुमूला अनतिचिरकालोत्थितरोमतयाहरिद्रा वर्णतयाचकर्णिकारदलसदृशबाहुमूलामृदुस्न

िग्धव-
र्तुलसूक्षममध्यप्रदेशाःकठिनस्थूलवर्तुलामग्नचूचुकपरस्परस्थानाक्रमणस्पर्द्धिपयोधरमध्यलब्धपदकपयोधरोपरिचंचलविविधमणिमयहारोपशोभितवक्षःस्थलाःपयोधरपरितोलब्धपदतयातरुणदृष्टिपरम्परतया असमानयानाभिकूपोपरितनरोमराज्योपशोभितोदरप्रदेशाभज्यमानमध्यस्थलीकरणएवव-लीत्रयोपशोभितमुष्टिग्राह्यमध्याःकरिकरोपमजघनप्रदेशाअरोमसदृशमृदुस्निग्धामलासमजान्व्यःकदलीस्तंभसंनिभोरुयुगलाआमग्नजानुकृशकुशवर्तुलपिंडिकारहितजंघाआमग्नगुल्फाआसूक्ष्मस्निग्धादीर्घदीर्घांगुलीपादानूपुररवाह्वयमानमदनाहंसमतंगजगमना दक्षिणांगुष्ठस्पर्शिकच्छाग्राउपरिकच्छंनीवींकृत्वाकरद्वययुतावस्त्रप्रदेशकंठमप्रावृत्यापरवसनपरिभागावृतस्तनवसनापरभागेवामांसएवदक्षिणपार्श्वगतेनदशाभागेननाभिप्रांतेनप्रवेशितोपशोभितगात्रयष्टयोयोषितोविवाहमंगलकर्मकरणायानेकशआगच्छन् ६३
बालिकाश्चविद्युल्लतांशुशोधितगात्रयष्टयउद्भिन्नकुचकमलकुड्मलविविधहारोपशोभिव-क्षसोयत्किंचिद्भाषिण्योऽतिचपलमृदुगतयोवृद्धवनिताश्चागच्छन् ६४ अथविदेहेपुरतःक्रोशमात्रेचूतवनिकायांवि

विधविटपविस्तरप्रदेशविविधविहंगकूजिता- कर्णनदत्तकर्णवनहरिणशाववत्यां महारजतनिर्मितोच्चनीचप्रासादोपशोभितप्रदेशविविधविहंगायांहेमवल्कलसंवीतभसितो- द्धूलितशरीरजटिलमुनिगणध्यानोपासनोपशोभितवृक्षमालायां विविधविद्यधारवधूपयोधरभाराभिभूतविचरिततरंगसरसीयुतायां सरस्तीरमिलितसैरंध्रीयुवतिभिराहूयमानतरुणजनायां
नानावर्णकुसुमसौरभवासिताशेषप्रदेशायामितस्ततोरिरंसयाप्रदर्शितस्फारशफरीविलोच-नतरलचक्षुषाप्रभाविलसितशरीरवेश्याजनायांविविधाश्चर्ययुतायां दशरथः सामात्यपुरोहिताभिरामरामादिपुत्रसहितः सुखमुवास ६५
अथवैदेहोऽपिमिथिलांनानापताकोपशोभितां विविधप्रासादगोपुरोद्यानदेवतायतनोपशोभितामन्योन्यकेलिचतुरयुवतिजनानुकीर्णामुशीरविरचितमहाप्रपांसुकेलीजनोपशोभितविशिखां
विविधपण्योपशोभितरथ्यांतत्रतत्रब्रह्मघोषशोभितमठांप्रतिमंदिरंमीमांसादिव्याख्यानसंप-आदिसामाध्ययनां सुपुण्यहविर्गंधसामादिस्वरपदक्रमश्रुतिब्राह्मणवाटिकामनेकपरिवृढमंदिरप्रवेशनि

ष्क्री-
तागुरुकुंकुमाध्वर्य्युवेषांमृदुलवसनतांबूलरक्तदंतच्छदकामिनीमृदुवचनकठिनवचनकरसंज्ञानिद्धरारितप्रतिवचनविविधोपायनाहरणकरजनोपशोभितांमृदुधवलजघनपरिवीतवस्त्रोपरिभागेनस्निग्धवर्तुलपरस्परसंघर्षपयोधरमध्यप्रदेशोपशोभितवामांसकंदोपशोभितवइ-नतां
विविधमुक्ताहारजपासंकाशदशनच्छदमंदहासमालाकारसहस्रोपशोभितां पुण्यासवसाधनमंदिरां तत्रतत्रविचित्रतोरणां विशुद्धवीथिकां तत्रतत्रस्थापितकल्पपादपां रंभाविभूषितद्वारांपुरींशोभितांशोभयामास ६६
अथाभिकलनार्थंविलासिन्योनिशादूर्वाक्षतामंत्रमंगलकज्जलितकैशिकधमिल्ललताग्रंथि- तजटोपशोभितसीमंतशीर्षशोभितनासामुखविचित्राभरणार्हणहेमपात्रावस्थिताज्यगुग्ग-लुफलादिसौभाग्यद्र
व्यमुद्वहंतीभिःस्त्रीभिरन्यैरपिशोभितजनैःसराजानिर्जगाम ६७
तदानींमंगलतुर्यघोषादेवदुंदुभिभेरीनिःसाणमर्दलशंखादिनादाःप्रादुर्बभूवुः ६८
गायकाश्चमंगलानिजगुः ६९
मंगलवेदवाक्यानुपाठेनवैदिकाः ब्राह्मणाः

कुलपाठकाभेरीघोषेणकृत्स्नमाकाशमापूरयन् ७०
अथान्योन्याक्षतपूर्वमंगीकुर्वंतःसूतबंदिजनादिभिःस्तूयमानाः पुरंप्रविविशुः ७१
विदेहनगरात्पश्चिमभागेनिर्मितंमंदिरंदशरथःप्रविवेश ७२
अवशिष्टाश्चयथायोग्यंभवनंविविशुः ७३
अथनारदोमिथिलांतदानीमेवागच्छत् ७४
विदेहोऽपिदेवर्षिमभिपूज्यस्वागतंदृष्ट्वाभोजनंकारयित्वा
सुखासीनायमुनयेसघनसारंतांबूलंदत्वाव्यज्ञापयत् ७५
श्वोविवाहेभवान्स्थातुमर्हतिकारयितुंविवाहम् ७६
नारदउवाच ७७
श्वोहिनक्षत्रंसूर्यनक्षत्रदर्शनंतत्रविवाहोनकर्तव्यइति ७८
अथमौहूर्तिकंवृद्धगार्ग्यमाहूयराजापप्रच्छक्वविवाहमुहूर्तः ७९
श्वइतिगार्ग्यउवाच ८०
राजाचनारदंगार्ग्यंचोदीक्ष्यभोइदमित्थमितिपप्रच्छ ८१
अथनारदोगार्ग्यमुवाच ८२
कथमुक्तंलग्नंदास्यसि ८३
अथगार्ग्योविषघटिकाश्चविहायलग्नंदास्यामिइत्युवाच ८४

नारदोपिब्रह्मवचनानिकिंनजानासीत्युक्तवान्गार्ग्यम् ८५
गार्ग्यस्तुष्टस्तान्दोषानपठत् ८६
उल्काचब्रह्मदंडश्चमोघःकंपस्तथैवच सर्वकार्यविनाशायदृष्टावैब्रह्मणापुरा ८७
प्रतिष्ठासुविवाहेषुमौंजीबंधाभिषेकतः
अन्येषुसर्वकार्येषुविषनाडीर्विवर्जयेत् ८८
अतःपरंतुकार्य्याणांकरणेनचदोषभाक्
विवाहादिषुकार्येषुदोषमेववदाम्यतः ८९
उल्कादहेत्कुलंसर्वंब्रह्मदंडोविनाशयेत्
मोघस्तुमरणायस्यात्कंपःकंपायकर्म्मणः ९०
इतिनारदोक्तमाकर्ण्यगार्ग्योमुनिर्मौनपरोऽभवत् ९१
दध्यौरविंग्रहपतिं
विहायविषनाडीर्विवाहःक्रियतमिति ९२
नारदउवाच-
कथंब्रह्मवचनम् ९३
सूर्यउवाच-
देशभेदेनव्यवस्थोदिता
तदस्मिन्देशेविवाहोविषघटिकां
विहायकर्तव्यएव ९४
नारदोप्यनुमेने ९५
उवाचश्वःपराह्णेचक्षत्त्रविवाहश्चभवेदत

ःस्वयंवरार्थंनृपाआगच्छंतु तन्नृपदूतान्प्रेषय ९६
अथराजादशरथानुमतेनसर्वानेवनृपानागमय्याचिंतयत्
कथंसर्वानेवतिरस्कृत्यवैदेहीरामायदेयेति ९७
अथरात्रौमुहुर्मुहुर्निःश्वस्यनिद्रा
लुरपिननिद्रामाप ९८
अथमध्येनिशंराजाशुचिर्भूत्वात्र्यंबकंसांबिकंमंगलदुकूलधारिणंकमलभवपुरुषोत्तमशक्र-
प्रमुखनिखिलदेवैर्भृगुप्रमुखमुनिवरैर्हाहाप्रमुखगंधर्वैस्तुंबुरुप्रमुखैश्चश्रुतिस्मृतीतिहासपुराणैर्मूर्तिमद्भिश्चसिद्धविद्याधरादिमातृकागणैश्चनंदीप्रमुखगणैश्चसेव्यमानपादकमलंसर्वामंगलपरिमोचकमतिपुण्यसलिलयागंगयानिष्कलंकेनचंद्र मसासेव्यमानशिरोभागं वामांकारूढयागिरिजयाप्रदीयमानवीटिंसहा- संसकामंसहावेक्षणमाददानंगोक्षीरसदृशंप्रतिकूलकस्तूरिकासदृशकंठंमृदुसूक्ष्मस्निग्धजटाभिर्विरचितकपर्दंविशुद्धकार्तस्वरकुंडलोपशोभितगंडभागंद्विरष्टवर्षवयसंगोक्षीरसदृशस-थूलमुक्ताफलकौसुंभवर्णांचलेनावेष्टितशिरोभागं

विविधरत्नविरचितकार्तस्वरभूषितवक्षःस्थलमतिधवलोपवीतेनोपशोभितशरीरमंबिकानुलग्नकुंकुमारुणसुगंधिशरीरमीक्षमाणंतर्जमानकाममार्गणंकोटिकंदर्पसदृशंमनसाचिंतयत् ९९
जजापशतरुद्रि
यंजुहावचतेनैवकामाहुतीःप्रास्तुवच्चपुरुषसूक्तेन १००
अथतादृशएवमहेश्वरस्तत्रप्रादुरभूत् १०१
अथराजानमस्कृत्यास्तुवीत १०२
राजोवाच-
क्षितिसलिलगगनपवनदहनरविशशियजमानमूर्तिभिरष्टमूर्ते
विश्वमूर्तेलोकमूर्त्तेत्रिभुवनमूर्तेवेदपुराणमूर्त्ते यज्ञमूर्तेस्तोत्रमूर्त्तेशास्त्रमूर्त्तेस्वधामूर्त्तेनारायणमूर्त्तेसर्वदेवतामूर्त्तेत्रयीमयत्रयीप्रमाणत्रयीनेत्रसा-
मप्रियवसुधाराप्रियभक्तिप्रियभक्तसुलभाभक्तविदूरस्तुतिप्रियधूपप्रियदीपप्रियघृतक्षीरप्रि-यद्रोणकरवीरप्रियश्रीपत्रप्रियकमलकह्लारप्रियनंद्यावर्तप्रियबकुलप्रिययूथिकाप्रियकोकनदप्रियग्रीष्मजलावासप्रिययमनियमप्रियनियतेंद्रियप्रियजपप्रियश्राद्धप्रियगायनप्रियगाय-

त्रीप्रियपंचब्रह्मप्रियसदाचारप्रियगोत्रोत्सादिकमलभवहरिहरनयनसमर्चितपादकमलज-यप्रदहरिप्रार्थितजलोत्पादितचक्रप्रदर्शकृत्स्मृतियुक्तिप्रदस्मृतमंगलप्रदमृत्युञ्जयनमस्ते
-नमस्ते १०३
इतिस्तोत्रमाकर्ण्यभगवान्भवोराजानमुवाचवरदोऽहवरंवृणु १०४
राजोवाचश्रीमन्ममकन्यावैदेहीरामायदित्सितास्वयंवरेकुलरूपबलोत्साहसं- पन्नानेकभूपराक्षसविप्रादिसर्वप्राणिसमागमेरामाधिकबलोयदितामग्रहीष्यत्
तदावचनमनृतंममपापंचभविष्यति १०५
प्रत्युतदशरथोऽपिसर्वानेवागतान्विजेतुमलंक्षत्रकदनश्चरामोयद्यायास्यतित-र्हिममसुतांकिंकरिष्यतिवाकिंकिंवाप्रेषयिष्यतिकीदृशंकारयिष्यतिममकिंवा- करिष्यतिसर्वथाहिप्रभूतबलवाहनोनर-पतिरशेषमपित्रिभुवनंहन्यात् किमुत-मामल्पसत्वंकिमुतबहुनाभवानेवशरणंममोपायंवदयथाविवाहेश्रेयोभविष्य-तिरामश्चजामाताभविष्यति १०६
शंभुरपितथाकरोमीत्युवाच १०७
रामएवनाथःसीतायाभविष्यति
रामंचकृत्वास्वस्त्यद्यैवकरिष्यामिगृहाणाजगवंधनुरिदम् १०८

राजोवाच-
किमेतेनाजगवेनधनुषास्वयंवरेसीतांरामंप्रापय १०९
शंकरउवाच-
इदंधनुरसज्यंमेयस्तुसज्यंकरिष्यति
तस्मैदेयामयासीताप्रतिज्ञामेवमाचर ११०
इत्येवमुक्त्वाभगवान्गणैरंतर्दधेहरः
अथादातुंधनूराजानशशाकातियत्नतः १११
अथोज्ज्वलंशतसहस्रगजबलंसमाहूयगृहाणेत्युवाच ११२
सचापिमातुलंनत्वाट्टहासंकृत्वोत्प्लुत्यधनुर्द्वाभ्यांकराभ्यामुद्दधारजानुपर्यंतंमातुलो
मारीचःश्रुत्वाएकाकीविप्रवेषंकृत्वाविदेहमयाचत
वैश्वदेवांतेप्राप्तमतिथिंमामवैहि ११३
राजोवाच-
स्वागतंभोइदंब्रह्मन्नासनंतत्रनिषीदेति ११४
सचातिथिस्तथेत्युक्त्वानिषसाद ११५
अथराजाजलमादायपादौप्रक्षाल्यगंधपुष्पाक्षतैरभ्यर्च्यमहाजंतस्मैनिवेद्यभोजनायप्रार्थ
-यामास ११६
सचापितदन्नंषड्रसोपेतंसौवर्णभाजनगतमीक्षमाणइवेतस्ततोविलोकयामास ११७

तस्मिन्नेवावसरेसीतापद्मकिंजल्कप्रभेषदरुणवसनंबिभ्रतीनीलकुटिलकुंतलैश्चलद्भिर्यूनांम-
नांस्याकर्षयद्भिःप्रेक्षमाणदृष्टिभग्नकलैरिवस्त्रीणांचित्तमीदृशमितिदर्शयद्भिरिवोपशोभित-
ललाटानंगचापसुभ्रूपद्मपत्रारुणविलोचनातिलप्रसूननासामृदुस्निग्धरोमशकपोलानंतरार-
क्तोष्ठराक्तासनमाणिक्यनिभदाडिमीदशनाजपाकुसुमारुणाधरातिशोभितचिबुकाशुक्ति- कर्णासमदीर्घकंठातिमांसलवक्षाःपीनोद्भिन्नकुचकुड्मलानेकहारोपशोभितासुभगाका- रानतिमांसलबाहुलतामुग्धायतसमानांगुलिशिखापद्मारुणपल्लवाविविधबहुरत्नांगुलिभूषणामुष्टिग्राह्यमध्यासुरोमराजिगंभीरनाभिःपृथुजघनाकरिकरोरुस्तूणीरजंघासुपादकमला-
नूपुरादिपादविभूषणापादांगुलीभूषिताविकसितसौगंधिकंविदधतीभुंजानमारीचस्यपुर-तश्चागता ११८
वीक्ष्यासावचिंतयदेनांकथमपहरामिकथमालिगामिकथमन्यत्किंचित्करोमीत्येवमवसर-मलभमानस्तूष्णीमेवविनिर्गतः ११९
अथदेवाधनुःसज्जीकरणाययतमानाअहंपूर्विकयाविद्यमानाअन्योन्यतिरस्कारेणमहेंद्र

प्राःपधनुरुत्तमंप्रांतद्वयात्परंनावनमयितुंशशाक १२०
अथसूर्योधनुरादायनमयन्नेवनिपपात १२१
वायुर्बलवतांश्रेष्ठोजग्राहाजगवमथस्वेनैवकरेणोत्कर्षयन्नधः पपात
धनुश्चवायोरुपरिपपातअहसंस्तदासर्वे १२२
एतस्मिन्नंतरेतुरगवरमारुह्यबाणासुरःसहस्रबाहुरनेकानेकशिरोभिर्दैत्यैःपरिवृतःप्रह्लादसमे-तोविदेहपुरीमाजगाम १२३
अथस्वविभूषणोद्भासितांदिशंकुर्वन्स्वतेजसापयशसोदेवताःकुर्वन्नाना- विधगीतंशृण्वन्द्व्यंगुलमात्रेणशक्तोविरराम १२४
प्रह्लादोबलिश्चैवधावातेऽथविरेमतुः १२५
अथराक्षसेषुतूष्णींभूतेषुराजानोऽतिबलिनःसमागताज्याबंधाशक्ताअपसृत्यतस्थुः१२६
अथब्राह्मणाःसमागताः १२७
अथविश्वामित्रोधनुरादायएकांगुलपर्यंतंसज्यंकृत्वाविरराम
निवृत्ताश्वापरे १२८
अथदिनमात्रेधनुषितूष्णींभूतेषुराघवःसहानुजैरागत्यधनुर्निरीक्ष्यास्पृशत् १२९
अथराजकुमाराःशतशःसमागताः
सर्वाभरणभूषिताधनुर्दृष्ट्वापस्पृशुर्नचालनक्षमाः १३०
अथदाशरथिप्रमुखाःकुमाराःसमागताः १३१

अथवेत्रझर्झरपाणयःसमागमन्सर्वानेवापसारयामासुः १३२
अथरामोलक्ष्मरणहस्तंगृहीत्वासर्वाभरणभूषितोधनुरासाद्यस्पृष्ट्वानत्वाप्रदक्षिणीकृत्यधनुरा-दायोद्दधार १३३
तदादानसमयेसर्वएवैत्यसहासमूचुःअत्रभग्नामहारथाइति १३४
अथसरामोधनुर्ज्यास्थानमवनमय्यधनुषिजानुंकृत्वासज्यमेककरेणोत्पादयन्कोट्याम
-नामयत् १३५
अथसज्जीकृतंदृष्ट्वासर्वएवनासाग्रन्यस्तांगुलयोऽभवन् १३६
रामोऽपिज्यामन्वनादयत् तेननादेनसर्वेषांमनांसिक्षुभितान्यासन् १३७
रामेणसज्यितंधनुरितिसर्वत्रवादःसंजातः
१३८
जनकोऽपिसीतांरामायददौराजभिश्चयुद्धंकृत्वातान्निर्ज्जित्यस्वपुरीमागात् १३९
अथैकदादशरथोरामंयौवराज्येभिषिच्यसुखीबभूवसर्वप्रजारंजनाच्चरामोराजानुमतइति- सर्वप्रजावादोऽभूत् १४०
अथकैकयदेशाधिपतितनयासुवेषारामंराजानमसहमानाराजानमुवाचममवरदानावसर-इतिराजाचिंतयत्किंदेयमिति १४१
देव्युवाच-

चतुर्दशवर्षाणिरामोवनंविशतुपालयतुराज्यंभरतः १४२
राजानृतवचनदोषभयात्कथंकथमपिस्वीचकार १४३
अथवसिष्ठंभावितयावोचतरामोवनायनिर्गच्छतिअस्यकिंवाभवेदितिविचार्यशुभाशुभं
ब्रूहि १४४
वसिष्ठोविचार्यसहर्षंराजानमुवाच १४५
गत्वावनंनिखिलदानववीरहंताशंभोरनेकविधपूजनमातनोति
सीतावियोगरुषितःकपिसेनयाचतीर्त्वोदधिंदशमुखंचनिहंतिरामः १४६
आगम्यराज्यंरघुनंदनोऽपिबहूनिवर्षाणिसमातनोति
प्रशस्तकीर्तिर्निखिलेपिलोकेशर्वेणदेवेनचिरंन्यवात्सीत् १४७
सुपुत्रयुक्तोबहुयज्ञयाजीपरिवृढःसर्वगुणाधिकश्च १४८
इतिवसिष्ठवचनंश्रुत्वादशरथोरामगुणाननुस्मरन्नित्युवाचश्रेयोमेमरणंरामस्यनिर्गमनेइति १४९
अथरामोमातरंपितरंगुरुंचवसिष्ठंपितृपत्नीर्नमस्कृत्यवनायजगाम १५०
अथोपवनेदिनमेकंस्थित्वाजटाःकारयित्वावल्कलंवासोधृत्वैकोपवीतीकृतदंतशुद्धिरेके- नोपवीतेनजटांबद्ध्वाभस्मोद्धूलितसर्वांगोभसितनिष्ठुरकायोमुक्ताफलदाममणिव्यत्य

स्त-रुद्रा
क्षमालामुरसिदधानोऽल्पभूषणाधिभूषितसीतासहायोलक्ष्मणानुचरोविवेशव
-नांतरम् १५१
अथानेकराक्षसांस्तस्मिन्निजघानभवानिवनिखिलंचकारसीतापहरणादिनिखिलमपिभव-तायथातथास्याथसुग्रीवाश्रममृष्यमूकपर्वतंरामोजगामनिबिडच्छायाचूतवृक्षमासाद्यलक्ष्मणसहायःपरिश्रयमकल्पयत् वृक्षेतुधनुषीआरोप्यासीनलक्ष्मणांकेशिरःकृत्वाहरिचर्मशय्याशयनोलक्षितांगीतिंशृण्वन्वृ-
क्षफलंनिरीक्षमाणोवानरमेकंमणिकुंडलंहेमपिंगलंसदृढबद्धमौंजीकौपीनमच्छोपवीतिनमतिचंचलंफलमादायात्मनिविक्षिपंतंपुष्पमंजरीश्चकिरंतंगानमनुकुर्वंतंव्यजनेनरामंवीजयं-
तमारुह्यशाखामपितथावीजयंतमाबद्धचूतफलमात्रंरामोवीक्ष्यलक्ष्मणमभाषत १५२
लक्ष्मणकोऽयकपिरिति १५३
लक्ष्मणोऽपिनजानइत्युवाच अथरामःसमाहूयकस्यत्वंकिंनामत्येपृच्छत् १५४
सचसुग्रीवस्यहनूमानित्युवाच १५५ रामंनत्वासुग्रीवमेत्यनत्वादेवनारायणइवापरःपुरुषोयुवामेघश्यामोजटीआजानुबाहुरत

िय-शस्वीसूर्यसंकाशेनसहापरेणनरेणइहास्ते १५६
अथतरुच्छायाधःसंस्थितौसर्वलक्षणसंपन्नौराजपुत्रौदृष्ट्वाउक्तश्चताभ्यांसुग्रीवायनिवेदयेतितत्त्वयिनिवेदितम् १५७
अथसुग्रीवःसत्वरमुत्थायपुष्पसलिलादिद्रव्यमादायपादप्रक्षालनादिकंकृत्वाफला- निसमर्प्यव्यज्ञापयत् १५८
कौयुवांकिमर्थमागतौराजपुत्रौतपस्विनावितिसुग्रीववचनमाकर्ण्यलक्ष्मणेनाभाषतरामः १५९
दशरथतनयावावांरामलक्ष्मणौदुष्टनिग्रहशिष्टपरिपालनायवनंगताविति १६०
अथसुग्रीवआहयुवयोरुपकारमपकारंकार्यमस्तीतिलक्ष्यते १६१
अन्यथासेनासमेतावागमिष्यतःलक्ष्मणआहअस्तिकार्यांतरम् अमुष्यभार्याकेनापहृतानज्ञायतेतामन्वेष्टुमागतौतदेवावयोःकार्य्यमन्यदानुषंगिकम्
तदर्थमपिजलधिंतरावअपिपातालंप्रविशावअपिनाकंसाधयावःअपिमहेंद्रं पातयावः अपिबलिनंहनावःकिमपिकुर्वहे १६२ सुग्रीवउवाच-
रावणेनापहृतयाकयाचिद्ध्रियमाणागतयाविभूषणानिकानिचित्परित्यक्तानिगतानिमयासंगृ

हीतानितानिदर्शयामीत्याभाष्यरामंमंदिरमागमय्यदर्शयामास १६३
रामोऽपिनिरीक्ष्यनिश्चित्यप्ररुद्यक्वगतोऽसौरावणइतिपप्रच्छसचदक्षिणामाशांगतइतिबभाषे १६४
अथरामस्तेनसख्यमकरोत्
अपृच्छच्चकिमर्थमिहभार्य्याहीनःस्थितइति १६५
सुग्रीवउवाच-
ममभ्रातावालीमहाबलोममभार्य्यांराज्यंचापहृत्यकिष्किन्धायामास्तेयुद्धेनचाहंपराजितः
तद्वधायसर्वथाममचिंतायथासौत्वयानिहन्यतेतथाहमपिसागरंबद्ध्वापरतीरेलंकायांस्थि- तांसीतांरावणेनापहृतांतवसमर्पयामीत्याभाष्यशपथंकृत्वासुग्रीवोवालिनातिबलिना- युद्धायाहूतेनयुयुधे १६६
रामोप्यनंतरमनिश्चयाद्वालिनंनाहनत् १६७
अथसुग्रीवःपलायितोराममिदमभाषत १६८
तवचित्तमविज्ञायप्रवृत्तोऽहमरणाय १६९
रामोपियुवयोर्विशेषाज्ञानान्मयातूष्णींभूतंचिह्नितंत्वानिरीक्ष्यतंहन्मि १७०
अथसुग्रीवश्चिह्नंकृत्वावालिनंयुद्धायाहूयसमतिष्ठत १७१
ताराबभाषेवालिनम् १७२
सहायवानिवलक्ष्यतेसुग्रीवोनोचेदेवंनाह्

वयतिज्ञातंमयारामलक्ष्मणौदशरथतनयौनारायणां-शौभूभारावतरणायसमागतौतावस्यसहायभूतौ १७३
वाल्युवाच-
नीतिमान्रामइतिमयाश्रुतः नहिबलवंतंविहायदुर्बलंभजतेतादृशःसमायातुवारामःप्रतिपन्नमधिकंकृत्वाबिभेतिवीरो- यदिरामःस्वयंयुद्धाययातस्तदायुद्धंकर्तव्यमित्याभाष्यतारांसंभाव्यसुग्रीवयुद्धायनिर्य्यातः १७४
अथमुष्टियुद्धमन्योन्यमभूत् १७५
रामोऽपिवालिनंजघान १७६
पपातचवाल्याहचाशस्त्रयुद्धेवाबाणघातोऽथशोणितसर्वांगोबभूव १७७
अथताराचांगदश्चसमागत्यव्यथितौबभूवतुः
१७८
अथराघवंवानराःसमायातावाल्युपांतेनिपेतूरुरुदुश्च १७९
अथतारारामंबभाषेशास्त्रकुशलाःशूराधार्मिकाराघवाःपुराचापिरामकथंपापमकार्षीः १८०
नक्षत्रधर्म्मंजानीषेराजगणसेवितम् १८१
अन्योन्यंयुद्ध्य्तोर्युद्धेजयोवामरणंभवेत्
अन्योयदितयोर्हन्याद्ब्रह्महासनिगद्यते १८२
किंवैरेणवालिनमाहनः किंवानरमांसाशया १८३

अभोज्यंवानरंमांसंयद्यात्मनोऽप्रियात्सुखाभावादपरेषामपितथाभावंमन्यसेअहोविमोहाद्यदिमामादातुमिदंकृतमेकपत्नीव्रतंतव १८४
यदिरावणहृतांसीतामानेतुंसुग्रीवसहायायकृतमेवमेवहामहदंतरंबलवृद्धेनमहाबलेन-वालिनासद्भावेनदिनकरावर्तितांतरेसीतामानेतुंसमर्थेनस्मरणागतरावणदानसमर्थेनवानर-
राजेनपंचाशत्परार्द्धवानरभल्लूकसेनावता आत्मकार्येणसिद्ध्य्तइतिकिंसुग्रीवेणाल्पवी-
र्येणसप्तपरार्द्धसेनापतिनाकपिनाकिंसिद्ध्य्तिकार्यंवचनवतः १८५
अहोज्ञातंसर्वदेवभद्रं यदुक्तोसि १८६
वक्तिचरामःपृथिवीपतिनामयादुष्टनिग्रहणंकार्यंशिष्टपरिपालनंचवालिनासुग्रीवमहिषीरुमापहृताराज्यंच अतश्चनतादृग्वधेदोषः १८७
तारोवाच-
सुग्रीवोऽपितर्हिवध्योदुंदुभिनायुद्ध्य्तावालिनाबिलेप्रविष्टेनवत्सरंतत्रोषितंतदंतरेचमामप-हृत्यराज्यंचकृतंसुग्रीवेणतंपूर्वमपिपश्चात्तंहंतु १८८
रामउवाच-

कियत्कालात्पूर्वमिदंचवद १८९
तारोवाच-
षष्टिवर्षसहस्रादर्वाकशीतितमेवर्षेरक्षोयुद्धेसुग्रीवेणराज्यमपहृतम् १९०
पुनश्चवर्षांतरेप्राप्तेनवालिनासुग्रीवःपलायितः १९१
अपहृतातस्यभार्याराज्यंचापहृतम् १९२
तस्मिन्नेवदिनेभवतःपितुर्दशरथस्याभिषेकः १९३
राघवउवाच-
मयापितुरनुशासनाद्रा
ज्यगतदुष्टनिग्रहणंकृतम्
गुरुवचनस्यानुल्लंघनीयत्वात्तदपहरणवेलायांयोराजासनाचरत् १९४
अथवास्वतंत्रौमृगौमृगयोर्हतश्चवालीमृगाणामन्योन्यंदारणाद्यजगुप्साच १९५
यतोमममृगयावदाथवामृगाणाम्
चलितस्थितबद्धानांचलद्भ्रांतपलायिनाम्
अथावसृजतासंगमुज्झितामृगयातथा १९६
मृगयाशास्त्रविधितोमृगयेयंमयाकृता
दर्शनादर्शनाभ्यांचधावताधावतातथा १९७
अवरोहात्परंस्थानंसात्विकानांप्रभिद्यते
राज्ञश्चमृगयाधर्मोविनाआमिषभोजनम् १९८
अथरामवचनमाकर्ण्यसर्वएवप्राकंपयञ्छिरांसि १९९

वालीबभाषेराममंजलिमस्तकेनिधायनमस्तेरामशृणुवचनंमम २०० शंखचक्रगदापाणिःपीतवासाजगद्गुरुः नारायणःस्वयंसाक्षाद्भवानितिमयाश्रुतम् २०१
त्वांयोगिनश्चिंतयंतित्वांयजंतिचयज्विनः
हव्यकव्यभुगेकस्त्वंपितृदेवस्वरूपधृक् २०२
मरणेचिंतयानस्यत्वांविमुक्तिरदूरतः सत्वंमेदर्शनंप्राप्तोराममेपापसंक्षयः २०३
गृहाणबाणंकाकुत्स्थव्यथितोभृशमस्म्यहम् २०४
अथरामस्तथेतिबाणमादायवालिनमुवाचकिमिष्टंदीयतांवद २०५
कपिरुवाच-
यदिप्रसन्नोभगवान्ममसद्गतिंदेहि २०६
अयंसुग्रीवस्तथारक्षणीयॐऽगदोऽथताराचमयापापिनापराधःकृतस्तत्फलमनुभूतम् २०७
अथरामंपश्यन्नेववालीममारस्वर्गंचगतः २०८
अथसुग्रीवंराज्येऽभिषिच्यस्वयंवनंविवेश २०९
अथतेनसहायेनजलधिसमीपंगत्वाक्वलंकाक्वसीताक्वचारातिरितिसुग्रीवमाहरामः २१० अथहनुमानाहप्रविश्यलंकांविचित्यसीतांसर

्वतत्त्वमवगत्ययुद्धंसंधिर्वाकर्तव्यः
तदुदधिलंघनायकिंचित्समादिशतुभगवान् २११
अथसुग्रीवमाहरामः
कथमेतद्घटतइति २१२
कपिरुवाच-
ममवानराभल्लूप्रमुखाःकोटिशःसंति २१३
एकंनियुज्यसर्वमाकलय्ययथायुक्तंतथाकरणीयम् २१४
अथजांबवानाह
हनूमानेकोगच्छतुबुध्यतुलंकाम् २१५
अथहनूमानगमल्लंकापुरंविचित्यसीतामशोकवनिकायामासीनांतथाचसंभाष्यविश्वासंकृत्वावनंबभंजवनरक्षकांश्च २१६
बद्धोरक्षसालंकांदग्ध्वाउत्तरकूलंगत्वारामंदृष्ट्वावृत्तांतंकथयित्वातूष्णीमतिष्ठत् २१७
अथरामःसर्वैर्विचारयामासजांबवानुवाचरामेणलंकाकपिभिर्विनश्यतीतिनारदेनममोक्तम् २१८
अथसागरोत्तरणेयत्नतयास्थेयम् २१९
अथरामःशंकरमाराध्यसर्वंनिवेदयित्वात्वदुक्तंकरोमीतिवचनमुक्त्वाशिवमभ्यर्च्यप्रणतोभू-त्वाव्यजिज्ञपत् २२०
हेमहादेवमहाभूतग्रासमहाप्रलयकारणमहाहिभूषणमहारुद्रशंकरपरमेश्वर विरूपाक्षनागयज्ञोपवीतकरिकृत्तिवसनब्रह

्मशिरःकपालमालाभरभूषण - नरकास्थिभूषणभसितपरनारायणप्रियशुभचरितपंचब्रह्मादिदेवपंचाननचतुर्वदनवेदवेद्यभक्तसुलभाभक्तदुर्लभपरमानंदविज्ञानपरपूषदंतपातनदक्षशिरश्छेदन ब्रह्मपंचमशिरोहरणपार्वतीवल्लभ नारदोपगीयमानशुभचरितशर्वत्रिनेत्र त्रिशूलधरपिनाकपाणेकपर्दिन्ननेकरूपधरवृषभवाहनशुद्धस्फटिकसंकाशचतुर्भुजनानायु- धदक्षिणामूर्तेईश्वरदेवपतेगंगाधरत्रिपुरहरश्रीशैलनिवासकाशीनाथकेदारेश्वरभूषणसिद्धेश्व-
रगोकर्णेश्वरकनखलेश्वरपर्वतेश्वरचक्रप्रदबाणचिंतापादकमुरहरपूजितचरणकमलसोमसोमभूषणसर्व-
ज्ञज्योतिर्मयजगन्मयनमस्तेनमस्ते २२१
एवंस्तुवतोरामस्यपुरतोलिगमध्यकोपेतस्तेजोमयमूर्तिराविर्बभूव २२२
अभयवानथपुनःपद्मासनासीनमुमाधिष्ठितांकमीशमामुक्तसर्वाभरणंसुकांतिकिरीटिनंहैमवतीकटिस्पर्शंकरद्वयेनाभयवरप्रदंतरंगितानेकदिशाभिः
पूर्णतेजस्विनंहासमुखंप्रसन्नवदनंददर्शरामः २२३
परमेशितारंननामबद्धांजलिपुनश्चदंडवत्पपात २२४

अथरामंपरमेश्वरोऽपिवरंवृणुत्वंवरदोऽहमित्युक्तवान् २२५
रामउवाच-
लंकांगमिष्यामिसमुद्र
तरणेउपायमेकंममदेहिशंभो २२६
शंभुरुवाच-
ममाजगवंधनुरस्तितत्कालरूपमविकल्पंवाभवति
तदारुह्यसमुद्रं तीर्त्वालंकामाप्नुहि
२२७
रामस्तथेतिनिश्चित्यसस्माराजगवम् २२८
आगतंधनुस्ततश्चरामोऽपूजयत् २२९
अथहरोधनुरादायरामायदत्तवान् २३०
रामोऽपिजलधावपातयत् २३१
आरुरुहुःसर्वेवानरारामलक्ष्मणौचषष्टिपरार्द्धंतेषामसंख्येषुवानरेषुधनुरारूढेषुनिकामंययौ २३२
धनुस्तटंवानराश्चततस्ततोगत्वानिरीक्षयामासुः २३३
अथातिकायोनामरक्षःकपिबलमालोक्यरावणायोक्तवान् २३४
रावणोऽपिकिंकपिभिःशाखामृगैःकिंवामानुषाभ्यांरामलक्ष्मणाभ्यांकिमायातं
-दैवागतमसकंभोजनमित्युवाच २३५
अथसुग्रीवःपश्चिमावलंबिनिभास्वतिहनूमज्जांबवदादिमहाबलैश्चातिकायैरसंख्यातैर्ल

ंका-
पार्श्वंगत्वाउपवनंप्रवश्यिनानाफलानिखादित्वा
पयःपीत्वोपवनरक्षिराक्षसान्विद्राव्य सर्वविपिनमेकैकशोगृहीत्वाप्राद्र वन्लंकांगोपुरंचगत्वासमारुह्यप्रासादंचविशीर्यैकैकशःकेचित्स्तंभमादायरक्षोभिर्युयुधुः २३६
एकेचशालांबभंजुर्गृहाणिचूर्णयामासुर्बालवृद्धस्त्रीजनादिकंसर्वमेवनिजघ्नुः २३७
अथैकंप्राकारंनिर्जितमाज्ञायरावण इंद्र
जितंसंदिदेश २३८
इंद्र
जिताचयुद्धंवानराःकृत्वाभीताःपलायिताश्च २३९
अथहनूमानखिलंनिर्गतमाज्ञायरावणंज्ञात्वावानरानाहूयनिर्भर्त्स्यसेनांमहतींकारयित्वा-
दशमुखंकल्पयित्वामोदयामास २४०
अथखस्थएवेंद्रजिद्युयुधेनचवानरास्तंदृष्टवंतः २४१
अथहनूमज्जांबवंतौखमुत्पत्यपर्वतशिखराभ्यामिन्द्रजितंनिजघ्नतुः २४२
अथभुविपपाततंलक्ष्मणश्चयमलोकगामिनंचकार २४३
अथातिकायमहाकायौवानरसैन्यंबहुशोहत्वालक

्ष्मणंपीडयित्वारामेणसंयुध्यसुग्रीवंकृत्वाहनूमज्जांबवद्भ्यांयुयुधातेपराजितौगृहीत्वातौचयोद्धारावादायरामसमीपंगत्वारामायन्यवे-दयताम् २४४
अतिकायमभाषतरामः २४५
रावणस्यममयुद्धंब्रूहिसचिवानामन्येषांमहाभयानांच २४६
अतिकायउवाच-
निश्चितमिदंपुरास्माभिःकार्यंसेनांविभागशःकृत्वा
विद्युन्मालीनामराक्षसोमहाबलोविचित्रयोधीदर्शनादर्शनयोधीवानरैःसर्वैरेकएवयुध्यते २४७
अपरेचबलिनोमहांतःशिक्षितास्त्राश्चागता आवांचयुवाभ्यांयुध्यावोरावणःपुष्पकमारुह्याप-रभागेनत्वामेवनिहनिष्यति २४८
अन्येचराक्षसाःकुंभकर्णमुखाश्चात्मरूपंकृत्वात्वांपरिवार्यगृहीत्वासीतायैदर्शयित्वातत्सं-निधावेवहनिष्यति २४९
रामःप्राहअहोबलवतांकिमसाध्यमेवंभवतिदैवगतिःकुटिलासुग्रीवोऽतिकोपनः
सक्रोधंदृष्ट्वा राममुवाच २५०
वध्यावेतौनमोचनीयौ २५१
रामःप्राहावध्यौमोचनीयावेतौवसनानिभूषणान्यानयेत्युक्तमात्रेहनूमतातान्यानीतानिराम-स्ताभ्यांदत्तवान् २५२

नत्वायदेतल्लंकाद्वारेदृश्यतेदारुपंचवक्त्रंशुक्रेणोक्तमेतेनच्छिन्नेनरावणोहन्यते २५३
अथचदारुच्छेदनसमनंतरंपातालंगंतव्यमितिभार्गवभाषितंशासनंलिखितम् २५४
तस्मात्त्वमिदंदार्वेकप्रयत्नैकबाणनिपातेनपंचधाच्छिंधिततस्तवशक्तिंज्ञात्वायुद्धमतिदृढंकुर्वीमहि २५५
अथभार्गववचोविज्ञायरामःपूर्वकोट्यांस्पर्शमात्रेणसज्यंकृत्वाधनुषिबाणंसंयोज्यरक्षोभ्यांहनूमताश्रावयन्नेवबाणंमुमोच २५६
बाणंधनुषश्चलितंतौराक्षसौबाणमार्गंनिरीक्षमाणौदारुबाणेनपंचधाच्छिन्नंनिरीक्ष्यरामंव्यज्ञाप-यतामावयोःशिशवोरक्षणीयास्त्वयेतितथेत्याहरामः
राक्षसौलंकांप्रविष्टौ २५७
अथप्राकारयुद्धंकर्तुंवानरागत्वासर्वतोवरणमात्रंहिपार्ष्णिभिःपादैर्जानुभिःकरैःपृष्ठैश्चतलसमंकृत्वाद्वितीयप्राकारंगतास्तदाचरावणःसमागत्यसर्वानेवेषुभिद्रा र्व!यित्वातदनुगच्छन्राम-मगात् २५८
अथराममपिपंचभिर्बाणैर्विव्याध २५९
अथरामोदशभिर्बाणैरावणंसव्रणंचकार २६०
अनयोरतिदारुणमन्योन्यं युद्धं बभूव २६१

रावणोदशभिर्बाणैर्विव्याध २६२
अथ रामबाणैश्च क्षतशरीरो
राक्षसःपलायनपरोऽभवत् २६३
वानरा लक्ष्मणश्च कोटिकोटिराक्षसानघ्नन् २६४
अथ परस्मिन्नहनि विभीषणो रावणं विचार्येदमुवाच २६५
तृतीयोपायकालोऽय चतुर्थं न विचारय चतुर्थो विपरीतो न शस्तःशस्तार्थकारिणः २६६
परस्य चाऽत्मनः शक्तिं विदित्वा चाऽत्मनोऽधिकाम्
तदा युद्धं प्रशस्तं स्याद्विपरीतं
विनाशकम् २६७
रामेण बलिनानैव युद्धं ते दुर्बलस्य च
एकेषुवालिहन्ताऽसौ वालिर्ज्ञातस्त्वया
पुरा २६८
मारीचमेकबाणेन भवानपि पलायितः
निहता राक्षसाः शूरा इन्द्रजिच्च सुतो
हतः २६९
वरेण्यत्रितयं भग्नं तेन युद्धं च नैव ते दासभावमथो वाऽपि दत्त्वा सीतामथाऽप्नुहि २७०
गोपुरस्थं तथा दारु पञ्चवक्त्रमथेषुणा चिच्छेद पञ्चधा तेन रामस्त्वां मारयिष्यति २७१

त्वदर्थं बहवो नष्टा नाशमेष्यंति चापरे एको न्यायः सुखार्थाय न च मौढ्यं सहोदर २७२
मानुषीं मृत्युसंयुक्तामनिच्छन्तीं पतिव्रताम्
पत्नीं बलवतश्चापि पूजयित्वा विसर्जय २७३
अनिच्छन्त्याः समायोगे भवेद्दुःखपरंपरा
दुर्गन्धमलसंयुक्तो नारीसङ्गो
जुगुप्सितः २७४
विरक्तिरथ चेज्जाता दुःखायाकार्यवर्तनम् अनुरागोयदि भवेन्मरणं नरकं ततः २७५
आत्मनो मरणं व्यर्थं तस्याश्चाद्य समागमे
त्यागो वा मरणं तात धर्मपत्न्यास्तथा
भवेत् २७६
एवमादि तथाऽन्यच्च कश्मलं संभविष्यति
अन्यदाख्यामि ते वाक्यं सर्वेषां च
प्रियं हितम् २७७
गत्वा रामान्तिकं नत्वा स्तुत्वा
विज्ञाप्य राघवम्
क्षम राम महावीर शरणागतवत्सल २७८
तामसा राक्षसाः सर्वे वयमेते सुपापिनः
सीतापहारजं दोषं त्यक्त्वा पुत्रानवेहि
नः २७९
त्वदधीना वयं राम रक्ष वा मारयेच्छया
इत्युदीर्य पुरस्तस्य राघवस्य स्थिता
वयम् २८०

स्थिरायुषो भविष्यामः स्थिरराज्या दशानन अथाऽह रावणो वाक्यमहो नो राक्षसो भवान् २८१
न शूरो राजधर्मं च न च जानासि शाश्वतम् परनारीपरद्रव्यपरराज्यनिषेवया २८२
शूराणामुत्तमो धर्मो न षण्ढानां
भवादृशाम्
शत्रुपक्षं समालिग्य निर्गच्छेच्छा हि
चेन्नृप २८३
अथ बिभीषणो मन्दिरं गत्वा रामान्तिकं
गत्वा तं शरणमभजत् २८४
अथ रावणः पुरान्निर्गत्य रामेण
लक्ष्मणवानरै राक्षसा अपि युयुधिरे २८५
अथ रावणं महाबलं हन्तुमशक्तोरामो
विभीषणमुखमवलोक्य तदुक्तचिह्नपदं बाणेन
निर्भिद्यामारयत् २८६
अथ कुम्भकर्णो महागदामादाय सर्वं
निष्पाद्य वानराननेकशो भक्षयित्वा
रामोत्तमाङ्गं गदयाऽहन् २८७
अथ रामो निशितबाणशतेन तमहन्ममार
कुम्भकर्णः २८८
अथ विभीषणेन रावणादेः श्राद्धादिकं कारयित्वा शिवालयं तन्नाम्ना कारयित्वा तमेव लङ्काराज्ये विभीषणमभिषिच्य सीतामग्निप्रवेशशुद्धामुमामहेश्वराभ्यां नमयित्वा पुरहरेण

दत्ताखिलामृतबलायुष्यः सुपुष्पकमारुह्य जलधिमुत्तर्यी पारावारतटे सेनां
समवस्थाप्य शिवप्रतिष्ठां तत्र कृत्वा
मुनिभिर्देवैरभ्यर्चितोऽयोध्यामगमत् २८९
अथ भरतादिसमुपेतो नागरैर्वसिष्ठेन
मुनिभिश्चाभ्यर्चितःस्वगृहमगमत् २९०
आत्मनाऽगतानिन्द्रादिदेवानासनादिनाऽभ्यर्च्य
वानरान्संपूज्यमुक्तजटोऽभिषिक्तो राज्ये
रावणवधहर्षिता देवा राममूचुः २९१
त्वयाऽत्मराज्ये स्थापिता वयं नःसर्वदा परिपालय त्वमादिनारायणो
देवोनिखिलदुष्टनिग्रहार्थमवतीर्णो रावणं सबान्धवं हत्वा लोकत्रयरक्षकोऽसि श्रिया
सह सुखी भवेत्युदीर्य स्वर्गं गताः २९२
अथायोध्यावासिनो रामंप्रहर्षिता ऊचुः २९३
हत्वा शत्रून्समायातो दृष्ट्वा
प्राप्तोऽसि वै शिवम्
दिष्ट्या त्वं राजसे राम दिष्ट्या पालयसे
प्रजाः २९४
त्वयायज्ञाः करिष्यंते त्वया
धर्मोविवर्धते
इतिपौरवचःश्रुत्वारामो राजीवलोचनः २९५
वस्त्रादिभिरथोसर्वान्नागरान्समपूजयत्
मुनीनुवाचधर्म्मात्मापूजयित्वाखिलैर्जनैः २९६

कच्चित्तपःसमृद्धंवःकच्चिद्यज्ञःस्वनुष्ठितः
कच्चित्स्वदारनिरताःकच्चिदीशोभिपूज्यते २९७
कच्चित्सुप्रजसोभार्याःकच्चित्सर्वंसुखोत्तरम् २९८
मुनय ऊचुः -
त्वयिराजनिकाकुत्स्थसर्वंस्वस्थंतपस्विनाम्
गच्छामहेपदमितःकिंवात्वंमन्यसेनृप २९९
रामउवाच-
यस्यविप्राःप्रसीदंतितस्यशंभुःप्रसीदतियस्यप्रसीदतीशानस्तस्यभद्रं भविष्यति ३००
तत्कृत्वाभोजनमिहगंतुमर्हाअनंतरम् अथेत्युक्त्वामुनिगणाःकृत्वाभोजनमुत्तमम् ३०१
अभिवर्ध्यतमाशीर्भिर्हृष्टाःस्वंस्वंपदंययुः
रामोऽपिपरमप्रीतःसभार्यश्चसहानुजः ३०२
अकंटकंसकृतवान्राज्यंसर्वजनप्रियः
शृणोत्येतदुपाख्यानंयःकश्चिदपिपातकी ३०३
सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंब्रह्माधिगच्छतिनदुर्गतिर्भवेत्तस्ययश्चेदंस्मरतेनरः ३०४
यश्चापिकीर्तयेत्तस्यएवमेतदुदीरितम् ३०५

इति
श्रीपद्मपुराणेपातालखंडेशिवराघवसंवादेपुराकल्पीयरामायण-कथनंनामषोडशोत्तरशततमोऽध्यायः ११६

सप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः
सूतउवाच-
भारद्वाजगृहेभुक्त्वारामचंद्र प्रःसन्नधीः
मुनींद्रविष्णुसहितोवानरर्क्षसमन्वितः १
मेघच्छन्नेतथाकाशेमंदंचरतिमारुते
तद्वनाभ्यंतरेक्वापिसुदेवगृहमुत्तमम् २
अष्टापदस्तंभयुतंहेमपट्टिककल्पितम्
मणिमौक्तिकसंयुक्तंराजतैःकलशैर्युतम् ३
पाटीरचंद्रकस्तूरीकुंकुमैःसुरभीकृतम्
कर्द्दमैर्जालकयुतंशकलोपरिसंवृति ४
चंद्र
जोत्स्नागमंसूर्य्यानिरीक्ष्यमध्यभित्तिकम्
गृहांतर्भूतलंकृत्स्नंचंद्र
पुष्परसोक्षितम् ५
दिगुदीचीतथाकृत्स्नाभित्तिकल्पनवर्जितास्तंभेस्तंभेचित्रकारीस्वपादीपरिकल्पितम् ६
शतहस्तांगणंतस्यस्फटिकोपरिकल्पितम्

गृहांगणाधिकच्छायःपारिजातमहीरुहः ७
कृत्स्नप्रावृतिकंतत्रनिबिडंकदलीवनम्
कदलीवनसंयुक्तंकेतकीवनसंवृतम् ८
मयूरनादबहुलंमंजुकूजन्मधुव्रतम्
पारावतगणध्वानंनानोपवनशोभितम् ९
प्रासादशतसंबाधंमत्तकोकिलनादितम्
शाखालंबिमहारत्नशोभितानेकपादपम् १०
किन्नरीवनितागीतनादपूरितदिङ्मुखम्
अनेकारामसुभगंगौतमीतटमुत्तमम् ११
भारद्वाजगृहंपुण्यमनंतगुणसेवितम्
रतिकंदर्पसंकाशदासीदासशतान्वितम् १२
नानोपकरणोपेतंभारद्वाजगृहंशुभम् तस्यचांतर्गतःसौधस्तत्रांतर्गृहवाटिकाः
१३
अष्टौतन्मध्यतोह्येकंगृहंपरमशोभनम्
चतुर्दिक्षुमहादेवगृहप्रासादशोभितम् १४
प्रतिदेवगृहंश्यामातौर्य्यत्रिकसुशोभितम्
स्वर्गस्थितवरस्त्रीणांविश्रामायैवकल्पितम् १५
भारद्वाजगृहाद्रामोनिर्गत्याशेषसंयुतः
तस्यैवचमहागेहंवनमध्यगतंत्वगात् १६
तदंतराच्छादितकंबलंतदापृथक्स्थवस्त्रासनसंयुतंच
सिंहासनंमध्यगतंतथैकंमुन्यासनानेकगतंविवेश १७

पौराणिकस्यानुपमासनांतरंभूपालहर्यृक्षवरासनंच
पौराणिकंपूर्वमथोपवेश्यततोवसिष्ठंमुनिपुंगवांश्च १८
नारायणंभूमिपतीन्कपींश्चनीचासनंचस्वयमाससाद
मेघावृतंव्योमदिशःप्रसन्नाःसुपुष्पमुर्वीतलमुप्तबीजम् १९
तदंगणंनोष्णमहोनशीतलंसंतानपुष्पंदमपुष्पगंधि
शंभुंविलोक्याथवचोबभाषेरामःकथांकीर्तयशंकरस्य २०
तृप्तिर्नजातामुनिवर्य्यशृण्वतोमाहेशमाख्यानमघौघनाशनम्
चकारकिंवाननुगौतमाश्रमेमहेश्वरोदेवगणाधिसंवृतः २१
शिवउवाच-
महाविपंचीमवलंब्यनिष्ठितःसवायुसूनुःशिवमन्वपृच्छत्
न्यायार्जितैरेवहिपूजनेविभोःकीदृग्भवेच्चानयजैःफलंवद २२
चौर्य्यैरथोकिंफलमर्पितार्पणेउपाहृतद्रव्यसमर्पणेषु
एकैकशोमेभगवन्वदेशप्रश्नोत्तरंकिंकथयाशुशंभो २३
अथेश्वरोवानरमाबभाषेवदामिसर्वंतवध्यानत

ःशृणु
न्यायार्जितैःपूज्यसदाशिवंत्वजंसंप्रापचैश्वर्यमिदंहिगौतमः २४
पुराद्विजोमंकणसूनुराकथःसुशोभनामापसतींद्विजन्मा
द्ररिद्र
एकःकरुणासमन्वितःषष्ठाहभोजीपितृवर्जितश्च २५
उपोष्यपंचाहमथापिभोक्तुंप्रवृत्तएवाथसमापतद्यतिः
यतिर्बभाषेमधुरंतदाकथंमासोपवासीतवभोक्तुमागतः २६
तिष्ठामिभुंजेयदिचास्तितेमुनेनमेबुभुक्षान्यगृहाद्विभोक्तुम्
आकथउवाच-
नमेभुजिःपंचदिनंद्विजेंद्र
षष्ठेदिनेमेभुजिरागतश्च २७
तदामयाकार्यमचिंतनीयंप्रक्षालयाम्येहितवाद्यपादौ
ओमित्यथक्षालितपादयुग्मःसभोजनंकर्तुमियेषयोगी २८
रंभादलांसेबुभुजेतदन्नंविपाच्यसंपादितमाज्ययुक्तम्
वन्यैःसुसंयुक्तमथादरेणनकिंचिदुच्छेषितमन्नमस्य २९
अथाकथोवीक्ष्यमुनिंसुतुष्टंतुतोषभार्य्

यासहितस्तपस्वी गतोऽथभुक्त्वापियतिःसचाकथःसंतुष्टचित्तोऽथजपंचकार ३०
कपोतवृत्तिंसचकारपत्न्यातपोवितानायससज्जनोमुनिः
पीठेऽथकृत्वातमुमापतिंशिवंलिगेसमाराध्यसमन्वितंगणैः ३१
लिगंनिधायाथनिरीक्षमाणोददर्शचाज्ञातकृशाकृतिंद्विजम्
दिगंबरंपादविहीनमेतंकाणंकुणिंकर्णविहीनकंप्रभुम् ३२
सामोद्गिरंतंबहुशास्त्रपारगंगृहंसमायांतमथोददर्श ३३
अथाकथोभार्यांसुशोभनामिदमुवाच ३४
अयंहिविकृतवेषोब्राह्मणःसमायाति ३५
अर्द्धंदेयमेतस्मैभोजनंरक्षार्द्धमन्नंचास्मिन्नपिदिनेगतेषष्ठेह्निभोजनाभावात्तवजीवितंनतिष्ठती
तिममप्रतीयतेकिंतुत्वंमन्यसेवद ३६
साशोभनोवाच-
आयुर्ललाटेलिखितंनांतरानश्यति ३७
आकथआह
यथाबद्धायुषोऽपियज्ञस्यवीरभद्रे णच्छिन्नंशिरअजस्रात्मनः किमुतनुयाणांपापात्मनामितितदेनंपरिहृत्यत्वयाभुज्यते यदित्वेतस्मैमयान्नंदीयते

तवेच्छानुसारतोममकर्तव्यम् ३८
भार्य्याप्राहकथमहंभोक्ष्येत्वय्यभुक्तेमयाकिंपूर्वंभुक्तमिदमपरंशृणु ३९
अन्नंहिप्राणिनांप्राणाःप्रत्यक्षंसर्वदेहिनाम्
तस्मादन्नप्रदोयस्तुप्राणदःसनिगद्यते ४०
अन्नाद्भूतानिजायंतेवर्द्धंतेतानिवैयतःतस्मादन्नाधिकंकिंचिन्नास्यदानंमहाफलम् ४१
अश्वत्थचलपत्राग्रलीनतोयद्रवास्तिके
जीवितेनहियोदद्यात्तस्यजन्मनिरर्थकम् ४२
परलोकसहायोहिधर्मोभार्यानबांधवाः
भार्य्यावापितरौपुत्रायावदायुर्नबांधवाः ४३
संपद्वयःसुहृदिहइहामुत्रहितंस्थितम्
धर्मंधर्मभृतांश्रेष्ठंभुंक्तेचान्येकिमावयोः ४४
इतिभार्य्यावचःश्रुत्वाआकथःकरुणानिधिः
अविशंकितमेवास्मैदत्तवानन्नमूर्ज्जितम् अयंसशंकरोदेवोनानाकरणमागतः ४५
इतिनिश्चित्यमनसातस्यांगंपापनाशनम् ४६
आजानुपादंप्रक्षाल्यपराजंघमतःपरम्
गुल्फंचतदधस्तस्यप्रक्षाल्याचामयद्द्विजम् ४७
अथाकथोऽपिपत्संधिंगृहांगणमुपानयत्
उन्मुच्यपादसंधिंसनिषसादार्पितासने ४८

समभ्यर्च्याकथःसम्यग्भोजयामासतंमुनिम्
एतस्मिन्नंतरेकश्चिदुन्मत्तोगृहमागतः ४९
पादसंधिमथादायगृहबाह्यमुपानयत्
अथादहच्चतद्गेहंदंपतीचाप्यताडयत् ५०
आकथस्ताडितोविप्रोदह्यमानंगृहंतदा
विवेशदेवमीशानमादातुंतूर्णमेववा ५१
अथादायमहेशानंदग्धपूजंद्विजोत्तमः
निर्गत्यचततोदृष्ट्वामुखसंतापमेवच ५२
दग्धपूजांतिरस्कृत्यवीक्ष्यदग्धांगमप्युत
भार्यामुवाचधर्मात्मायथापूजामहेशितुः ५३
तथाममसमस्तांगंकर्त्तव्यमविशंकितम्
व्यंगउवाच-
पश्चादपिकृतापूजासफलातेभविष्यति ५४
यथान्यद्रव्यदहनेतादृशंदीयतेजनैः
पूजायादहनेतद्वत्पूजास्यक्रियतामिति ५५
आकथउवाच-
चौर्येणाप्यर्जितैर्द्रव्यैःपूजयानहितंभवेत्
नचान्यायार्ज्जितैर्विप्रशंभोःपूजाशुभप्रदा ५६
इत्युक्त्वाचाकथस्तूर्णंस्वांगंदग्धुमुपाक्रमत्
दग्धंलिगंतदोन्मत्तोगृहीत्वांतर्दधेक्षणात् ५७
अथव्यंगोहरोभूत्वावारयामासचाकथम्

किमर्थंखिद्यतेविप्रवरदोऽहवरंवृणु ५८
आकथोऽपिविभोःपादेभक्तिंवव्रेसुनिश्चलाम्
सूतउवाच-
एतांश्रुत्वाकथांरामःप्रहृष्टोमुनिभिर्वृतः ५९
भारद्वाजंनमस्कृत्यप्रयाणाज्ञामयाचत ६०
अथोभरद्वाजमुनिःप्रसन्नःशंभुंवसिष्ठंमुनिपुंगवंच
नारायणंचर्षिगणांश्चनत्वाव्यसर्जयत्तेऽपिययुःप्रणम्य ६१
नैमिषीयाऊचुः - गत्वायोध्यांमहातेजाःसमस्तमुनिसंयुतः
किंचकारततोरामःसचशंभुर्महायशाः ६२
सूतउवाच-
कौसल्यामासिकश्राद्धमपरेऽहनिराघवः
चिकीर्षुर्द्विजप्रवरानृषिकल्पान्न्यमंत्रयत् ६३
शंभुंसमस्तत्त्वज्ञंनारदंरोमशंभृगुम्
विश्वामित्रमथोरामएकभक्तव्रतीततः ६४
भूमौसुखास्तृतायांचसुष्वापाव्याकुलेंद्रि यः
परेद्युरथसंप्राप्तेप्रातःस्नात्वाविधानवित् ६५
अन्नंशाकादिकंशुद्धंजनैरेवान्वकारयत् नानान्नानिविचित्राणिचोष्याद्यानितथैवच

६६
वटकादींस्तथाभक्ष्यानष्टत्रिंशदकल्पयत्पायसंषड्विधंचैवपक्वशाकशतद्वयम् ६७
अपक्वमिश्रकाणांचशतत्रयमकल्पयत्
कालशाकादिकंशाकंफलानिविविधानिच ६८
मूलानिचैककंदानिवल्कलानिचराघवः
कारयित्वानदींगत्वासहभ्रातृपुरोहितः ६९
सरयूसलिलेस्नात्वाहुत्वाग्निंस्वागतान्द्विजान्
उक्त्वातुस्वागतंतांस्तुकृतदेवार्चनोनृपः ७०
प्राणानायम्यसंकल्प्यक्षणंचैवप्रदत्तवान्
रोमशंनारदंरामोवैश्वदेवेन्यमंत्रयत् ७१
शंभुंभृगुंकौशिकंचमातृस्थानेन्यमंत्रयत्
गोमयेनततःकृत्वामंडलंपूज्यचार्हतः ७२
पादप्रक्षालनंचक्रेसीतादत्तोदकेनच
आचामयित्वातान्विप्रान्गृहंगंतुमथोद्यतः ७३
अभ्यागतःसमायातःस्थविरोविकृताकृतिः
कृशःसंप्रचलद्गात्रोवेपितांघ्रिशिरास्तथा ७४
लंबमानत्वगुत्कर्षच्छ्वासकासादिपीडितः दूषिकाक्लिन्नगंडश्चलालासंपृक्तकूर्चकः ७५

उवाचरामंराजानमहमेकोद्विजःस्थितः ममापिभोजनंदेयंस्थविरस्यकृशस्यच ७६
रामोऽपितद्वचःश्रुत्वालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत्
पादौप्रक्षालयास्यत्वमहमभ्यर्चयेद्विजम् ७७
अभ्यागतोऽपिवचनमाहराममथाकुलम्
त्वयाप्रक्षालितेपादेममभोजनमिष्यते ७८
मत्तोऽधिकाद्विजाःकिंतेयेनमामवमन्यसे
श्राद्धधर्मंनजानीषेमहर्षिगणसेवितम् ७९
ममावमानतःसर्वविप्राणामवमाननम्
श्राद्धंविहन्यतेचापिनरकंचगमिष्यसि ८०
अथरामःस्वयंविप्रपादौप्राक्षालयत्तदा
आचामयित्वातंविप्रंगृहंप्रावेशयत्ततः ८१
आचान्तश्चस्वयंरामोविष्टरंदत्तवानथ
आसीनेषुचविप्रेषुप्राणवायुंनिरुध्यच ८२
स्वकर्मकरणानुज्ञांलब्ध्वाऽथसतिलंजलम् अपहतेतिमन्त्रेणद्वारदेशेविचिक्षिपेत् ८३
उदीरतामितितथापितृपात्रस्थलेक्षिपेत् गायत्र्याचाक्षतजलंदेवपात्रस्थलेक्षिपेत् पाकजातंतथाऽभ्युक्ष्यमन्त्रमेतदुदीरयेत् ८४
श्राद्धभूमिंगयांध्यात्वाध्यात्वादेवंजनार्दनम्

वस्वादींश्चपितॄन्ध्यात्वाततःश्राद्धंप्रवर्तयेत् ८५
विश्वेदेवार्चनंकुर्याद्यवैर्वातण्डुलैरथ
मूलाग्रयोजितौदर्भौगृहीत्वासाक्षतावथ ८६
भूस्पृष्टदक्षजानुस्तुद्विजहस्तेजलार्पणम्
पुरूरवार्द्रवाणांवैदेवानामिदमासनम् ८७
इतिदत्त्वाऽसनंतेषांश्राद्धदःप्रार्थयेत्क्षणम् ८८
अर्घंकृत्वाततःपश्चादुत्तराग्रकुशेष्वथन्युब्जंपात्रंततःकृत्वाकुशग्रन्थिमथोपरि ८९
उत्तानंतुततःकृत्वाजलैरभ्युक्ष्यरौक्मकैः
पवित्रान्तर्हितेपात्रेशंनोदेव्याजलंक्षिपेत् ९०
वैश्वदेव्याऽखिलंकर्मयावत्तद्विधिचोदितम्
यवोऽसिधान्यराजोवाइतिपात्रेक्षिपेद्यवान् ९१
मधुमिश्रांस्तुकरकान्गन्धपुष्पैस्ततोददेत्
द्विजतेऽस्त्वर्घइत्युक्त्वात्वस्त्वर्घोत्तरतस्ततः ९२
आवाहयिष्येतान्देवानितिपृष्ट्वातदुत्तर

म्
विश्वेदेवासइत्युक्त्वाविप्रमूर्ध्निकुशान्क्षिपेत् ९३
विश्वेदेवाःशृणुतेममागच्छन्त्वितिसंजपेत्
समागतोनिषण्णोऽथसदर्भंपात्रमाहरेत् ९४
दक्षिणेचरणेक्षिप्त्वामुख्यपात्रोदकंततः
विप्रस्यदक्षिणेहस्तेप्रागग्रेऽथपवित्रके ९५
यादिव्याइतिमंत्रेणनिक्षिपेत्पात्रवारितत्
इदंभोअर्घमित्युक्त्वाह्यस्त्वर्घोत्तरतस्ततः ९६
पात्रेधृत्वाऽघतोयंचतत्पात्रंस्थापयेत्क्वचित्
अथदत्त्वाकरेतोयंयवैरेतानथार्चयेत् ९७
अर्चतप्रार्चतइतिपृष्ट्वाचोत्तरतस्ततः
पादादिमूर्धपर्यन्तमभ्यर्च्यजलदस्ततः ९८
गन्धद्वारेतिमन्त्रेणतथेत्युक्त्वोत्तरस्ततः
पितॄणामर्चनंकुर्यादेवमेवापसव्यकम् ९९
उपवीतंद्विजंकृत्वाकुशान्भग्नांस्तिलान्वितान्
वामजानुंभूमिगतंकृत्वादद्यात्तदासनम् १००

दक्षिणाभिमुखोभूत्वाक्षणप्रश्नमथोवदेत्दक्षिणाग्रेषुदर्भेषुन्युब्जंपात्रत्रयंन्यसेत् १०१
त्रिकुशग्रन्थिसंयुक्तमुत्तानमथकल्पयेत्
ततःसंप्रोक्ष्यपात्रेषुसपवित्रतिलेषुच १०२
शंनोदेव्याजलंक्षिप्त्वातिलोऽसीतितिलान्क्षिपेत्
गन्धपुष्पमथोदत्त्वास्वधार्घइतिपृच्छति १०३
दत्तोत्तरोऽस्त्वर्घइतिपितॄनावाहयेत्ततः
तिलपुष्पकुशैस्तिष्ठन्कल्पितार्घंकरेदधत् १०४
उशन्तस्त्वेतिमन्त्रेणत्रिरर्घोदकमर्पयेत्
अर्चनंतुतदातेषामपसव्यंतुपूवर्वत् १०५
प्रक्षाल्यभाजनंस्वर्णंदेवानांपरिकल्पयेत्
पितॄणांराजतंकुर्याद्यथासंभवमेववा १०६
तदभावेतुकांस्यंस्यादनन्याशितमुत्तमम् पात्राणितदभावेस्युःपालाशानिनमध्यमम् १०७
रम्भाणिचूतपत्राणिजम्बूपुंनागकानिच पराकान्यथचाम्पानिमधूककुटजान्यपि १०८

मातुलुङ्गस्यपत्राणिश्राद्धेदेयानिवैनृभिः
दर्व्यामन्नमथाऽदायकराभ्यामाज्यमेवच १०९
प्रवेषणंततःपृच्छेत्प्राचीनावीतवान्द्विजम्
करिष्येऽग्नौकरणमितिकुरुष्वेतितदुत्तरम् ११०
परिविष्योपवीतीस्यादभिघार्यसमाहरेत्
हुनेत्सोमायपितृमतेस्वधानमइतीरयन् १११
यमायाङ्गिरसेपितृमतेस्वधानमइति
द्वितीयामाहुतिंहुत्वाचाभिघार्याक्षतंततः ११२
अग्नयेकव्यवाहनायस्वधानमस्ततःपरम्
हुत्वाऽपसव्यंकृत्वातुपरिविष्यद्विजान्व्रजेत् ११३
मेक्षणेनततोऽभीक्ष्णंपातयेत्पितृपात्रके
पिण्डपात्रमतःशेषंदर्वीप्रक्षालनंततः ११४
मेक्षणस्याग्निनिक्षेपंततःपात्राण्युपस्तरेत्
पात्रदक्षिणभागेतुदद्यादन्नमनन्तरम् ११५ भक्ष्याणिभोज्यशाकानिसर्वाण्येवसदत्तवान्
अथातिथिर्महावृद्धोवीक्षमाणस्ततस्ततः ११६

उवाचराघवंशान्तंशीघ्रमेवनमस्कुरु बुभुक्षावर्ततेऽस्माकंभोक्ष्येऽहवातवाऽज्ञया ११७
रामोबभाषेवचनंविलम्बयक्षणंमुने देवताःपितरोमङ्क्षुनमस्यन्तेऽधुनामया ११८
इत्युक्त्वाराघवःप्रादादन्नंपात्रगतंतदा
प्राक्सौम्याग्रान्कुशान्दैवेप्रतीचीदक्षिणाग्रकान् ११९
पित्र्येपवित्रेयेदर्भायवानथतिलानपि अन्नप्रदानंकुर्वन्तिपृथिवीइतिमन्त्रतः १२०
इदंविष्णुरितिस्पृष्टमङ्गुष्ठेनद्विजस्यतु
देवेभ्यःप्रथमंदद्याद्येदेवाइतिवैपठन् १२१
पितॄणांचततोदद्याद्दद्यादतिथयेततः देवताभ्यइतिमुखानुच्चार्याऽपोशनंददेत् १२२
त्रिर्जपित्वातुगायत्रीमुपवीतीपुरोमुखःप्राचीनावीतवान्ब्रूयान्मधुत्रयमतःपरम् १२३
भुञ्जध्वमितितानुक्त्वाभुञ्जानेषुद्विजातिषु
रक्षोघ्नमन्त्रपठनंभक्ष्यभोज्यादिदापयन

् १२४
एतस्मिन्नन्तरेविप्रोयोऽतिथिस्तदिदंतथाकृतवान्महदाश्चर्यंतद्वदामिसमासतः १२५
पात्रस्थितमशेषंचग्रासेनैकेनचाग्रसत्
प्राणाहुतीनांपर्याप्तंदीयतामितिचाब्रवीत् १२६
एतावद्दातुमशक्तःकथंश्राद्धक्रियोद्यतःममैकस्यप्रदानेत्वमशक्तोरामकिंवृथा १२७
बहूनांभोजनंदातुमुद्युक्तोरामकिंवृथा
सहसा कृतकर्माणिनसमाप्तिंप्रयान्तिच १२८
त्वयाकृतमशेषाणांनालंप्राणाहुतिर्मम
कथंमेदीयतेभुक्तिःकथमेषांतथावद १२९
रामस्तमब्रवीद्वीरोभुंक्ष्वत्वंहियथासुखम्
इत्युदीर्यनिरीक्ष्यास्यकर्मतत्परमाद्भुतम् १३०
अथशंभुंसमाहूयप्राहत्वंपरिवेषय त्वंपितापार्वतीमाताशिवादेवीतिमेमतिः १३१
अन्नपूर्णेश्वरीदेवीभवान्येवेतिमेमतिः साशांभवीवचःप्राहतत्पर्याप्तंददाम्यहम् १३२
अथोमाकांस्यमादायभिस्सापूर्णमलंकृतम् स्वर्णदर्व्यासमादायपायसंगन्धकान्तिमत् १३३
अस्याक्षयमिदंभूयादितिप्रादात्तुपायसम्

द्विजस्यदक्षिणेहस्तेसाऽददात्सत्कृतंमुदा १३४
सशिरःकम्पमानस्तुऊर्ध्वदृष्टिरथाभवत् प्रसारितकरश्चाऽसीद्गृहीत्वापायसंकरे १३५
दीयतांपायसंस्वादुसुष्ठुपक्वमिदंतुकिम्शंभुपत्नीबभाषेतंकरेभुंक्ष्वततोददे १३६
अभक्षयत्ततोविप्रःपुनःकरतलेस्थितम्
तदक्षयमथज्ञात्वाप्रासारयदथेतरम् १३७
तस्मिन्करतलेदेवीपायसंदत्तवत्युत
अन्येषामपिविप्राणांपक्वाक्षय्यमदात्सती १३८
अथपाणिद्वयगतंविज्ञायाक्षय्यपायसम्
दृष्ट्वाकरान्तरमथोप्रासारयतसद्विजः १३९
उवाचान्नंप्रदातव्यंससूपघृतमुत्तमम् शिवादेवीतथाप्रादादक्षय्यंशंभुवल्लभा १४०
यद्यत्प्रादात्तदासाध्वीसर्वमेवतदक्षयम्
करान्तरमथोसृष्टंपरिपूर्णंपुनःपुनः १४१ एवंकरसहस्रंतुकृत्वासविररामह उवाचवचनंविप्रोदेहिगण्डूषवारिमे तर्पितोऽस्मित्वयाभद्रेनरामेणनसीतया १४२
शंभुरुवाच-
रामेणसीतयादत्तंमयादत्तंहियत्रच

इतःपरंहिकिंदेयंपूर्णंवात्वंवदस्वमे १४३
द्विजउवाच-
तृप्तोऽस्मिनचमेदेयमधिकंचकरस्थितम्
विद्वन्नतःकरगतंनपपातकथंचन १४४
निषण्णोहिचिरंदध्यौकथंमेकेवलःकरः भुक्त्यैकृतमिदंसर्वंनान्यस्मैकर्मणेमम १४५
तस्मादन्यकृतेरेतत्सर्वंरिक्तंभविष्यति इतिनिश्चित्यमनसालिप्ताङ्गोऽतिथिराभवत् १४६
पश्यत्सुसर्वदेवेषुतदद्भुतमिवाभवत् तृप्तानथद्विजाञ्ज्ञात्वाराघवःपरमार्थवित् १४७
दर्वीकरोऽथतृप्ताःस्थइतिपृष्ट्वायथाविधि
तृप्ताःस्मइतिविप्रेन्द्रा
विकीर्यान्नंसमन्त्रकम् १४८
पात्रस्ययाम्याभिमुखःसंनिधौपिण्डमर्पयेत्
गण्डूषमपिविप्राणांतत्रैवपरिकल्पयेत् १४९
उच्छिष्टपर्णपात्रेषुतेगण्डूषमकुर्वत
गृहान्तरेचतेविप्राविविशुस्त्वतिथिंविना १५०
आहातिथिर्बहिःकार्यंमयाऽचमनंविट्पते
उत्थातुंनैवशक्नोमिकरंमेदेहिराघव १५१

अथरामःकरंप्रादान्नोत्थितस्तुद्विजोत्तमः
हनूमानथचाप्यस्यदत्तवान्बलवत्करम् १५२
इतरेणगृहीत्वातुकरेणद्विजपुंगवम्
आचकर्षकपीन्द्र
स्तुद्विजःसाक्रोशमुक्तवान् १५३
द्विजउवाच-
छिद्यतेमेकरोव्यक्तमुत्थापयततोऽन्यतः
लांगूलेनसपीठंतमावृत्याऽमस्तकंबलात् १५४
अथाधावत्ततःपृथ्वद्यंद्विजस्तुनचचालह अथवानरवीरस्तुपद्भ्यांचकृन्ततांमहीम् १५५
पादौविन्यस्यसुदृढौद्विजमूर्धानमाक्षिपत्
विशीर्णमभवद्वेश्मद्विजाःसर्वेबहिस्तथा १५६
सहवृद्धद्विजःसोऽथहनूमान्बहिरभ्यगात् पीठेचस्थापयामासब्राह्मणंस्थविरंकृशम् १५७
द्विजायजलमादायजाम्बवान्मृण्मयेघटे
आहस्वच्छंजलंविप्रत्वयाऽदेयंसभाजनम् १५८
सीताप्रक्षालयेदङ्गंलक्ष्मणोजलदोभवेत्
जाम्बवानाहतंरामंब्राह्मणोक्तमशेषतः १५९
द्विजप्रक्षालनेरामोव्यादिदेशानुजंप्रियाम्
सौमित्रिर्जलमादायद्विजाङ्गक्षालनेतथा

१६०
प्राक्षालयदशेषाङ्गंप्रतिमामिवभूभुजः अथरामोपदेशेनचक्रतुस्तौतथैवच १६१
अथातिथिःस्वगण्डूषंसीतावक्त्रेव्यमुञ्चत
सालंकाराऽम्बुभिर्व्याप्ताप्राक्षालयदथोसती १६२
श्लेष्मलालासुप्रचुरंमुखंविप्रस्यसासतीप्रममार्जपुनःक्षाल्यनासाश्लेष्माणमत्यजत् १६३
आचामयित्वासौमित्रिरुत्तिष्ठेत्यब्रवीद्द्विजम्
द्विजोनशक्यमित्याहहनूमानप्यथाऽगतः १६४
अतिथिःप्राहतंविप्रःपीडितोऽहहनूमता
गृहीत्वोद्धरतापूर्वंपातितोवानरेणच १६५
जांबवानथतंप्राहलोमांगंममवैमृदु
मयाथध्रियसेविप्रनचपीडाभविष्यति १६६
इत्युक्त्वाजांबवान्विप्रंदोर्भ्यामालंब्यचोद्धरत्
द्विजप्रांतमथादायस्थापयामासतंमुनिम् १६७
अथरामोद्विजेंद्राणांप्रदक्षिणमवर्तत
दत्ताशीरपिविपेंद्रै
र्दत्वातांबूलमग्रतः १६८
पादावलंबकृद्रामोभ्रातृभिःसहचाब्रवीत्
अयिसीतेऽतिथेरस्यत्वयानक्षालितंवपुः १६९

जंघायुगेऽतिथेरस्यमलंचास्यंमलान्वितम् सम्यक्प्रक्षालयमुखंद्विजोनसहतेमलम् १७०
सीतोवाच-
अथप्रक्षालितंसम्यगिदानींनिर्गतंपुनः
रामउवाच-
पुनःप्रक्षालयमलंदोषःस्यादन्यथामम १७१
अथसीतातथाकृत्वातूष्णीमेवबभूवह
आहरामंचसीतांचद्विजःपरमकोपवान् १७२
पादौयौममराजेंद्रतौसीतालंबयेदिति
भवान्करौचभरतोममवीजंप्रयच्छतु १७३
लक्ष्मणःकेशनिचयप्रसाधनकरोभवेत्
शत्रुघ्नःश्लेष्मनिर्मुक्तिंस्ववस्त्रेणकरोतुमे १७४
सूतउवाच-
अथतेचक्रुरतिथेरशेषमुदितंतथा
तथापुर्विस्मयंविप्रानरवानरराक्षसाः १७५
शिवादेवीचशंभुश्चसभ्रूभंगमुदैक्षताम्
मनसाचाप्यभाषेतामतिथिःशंभुरेवच १७६
अतिथिश्चप्रसन्नोऽभूच्छंखचक्रगदाधरः पीतांबरःसमस्तांगभूषितोऽतीवदीप्तिमान् १७७
यःपुराराधितःशंभुःप्रसन्नोऽभूत्त्रिलोचनः
शुद्धस्फटिकसंकाशःसर्वाभरणभूषितः १७८
कोटिसूर्य्यप्रतीकाशःकिरीटीकरुणानिधिः
आलंब्यचक्रिणःपाणिमातिष्ठतसदाशिवः १७९

रामःपरमधर्म्मात्मापुलकांचितविग्रहः दंडवन्निपपातोर्व्यामानंदप्लावितेक्षणः १८०
अनमन्भ्रातरस्तस्यदंडवद्भूतलेस्थिताः शिवउत्थाप्यकाकुत्स्थमालिग्याघ्रायमस्तकम् १८१
उवाचमधुरंवाक्यंरामंराजीवलोचनम्
शिवउवाच-
वरंवृणुप्रसन्नोऽस्मिब्रह्मादेरपिदुर्लभम् १८२
तवादेयंनमेकिंचिद्वृणुत्वंनचिरायवै श्रीरामउवाच-
नयाच्यंमेजगन्नाथभूराज्यंममसांप्रतम् १८३
स्वर्गश्चकर्म्मभिःप्राप्तोभक्तिस्त्वत्पाददर्शनात्
आरोग्यंपश्यभुंजेऽहसासीतायोषितांवरा १८४
वशीकृताःसर्वनृपाःप्रजाधर्मसमन्विताः
हर्षएवममापन्नस्त्वदागमनतोऽच्युत १८५
तथापिवरयेकिंचिद्भक्तिरस्तुस्थिरात्वयितथाममगृहेदेवत्रिवर्षंतिष्ठहेप्रभो १८६
ब्रुवन्समस्तधर्मांश्चरूपेणानेनशंकर
शिवउवाच-
एवमस्तुतथारामसर्वंतेसंभविष्यति १८७
अथाहचक्रीराजानंरामंराजीवलोचनम्
वरंवृणुमहाभागप्रसन्नोऽहयमिच्छसि १८८

श्रीरामआहवचनंममप्रार्थ्यंनचास्तिहि
यत्प्राप्यंशंभुतःप्राप्तमन्यत्सर्वमुदीरितम् १८९
किंचैकंवरयेविष्णोप्रसन्नःसर्वदाभव
अथसीतांहरिःप्राहप्रसन्नोऽहतवाधुना १९०
वरंवृणुप्रयच्छामिततःसीताब्रवीदिदम्
वरोवृतःपुराभर्त्रानचान्योमेवरोवरः १९१
यदिकामंप्रयच्छेथामनश्चपरपूरुषात्
संनिवृत्तंचभवतान्नमस्तेऽस्तुद्विजप्रभो १९२
अथतेमुनयःसर्वेप्रणेमुर्देवतोत्तमौ अथासौराघवंप्राहभुंक्ष्वत्वंबंधुभिःसह
१९३
एकांतमंदिरेरम्येदेव्यासहवसामिते
विष्णुःसमस्तकरणःसमुद्रतनयान्वितः १९४
एकस्मिन्मंदिरेरामतिष्ठतांलोलुपोहिसः
अथशुद्धमहागारेपीठाढ्येबहुभाजने १९५
अग्रेवसिष्ठोभगवानुपविष्टस्तयोर्मुनिः
अपरेऋषयःसर्वेयथावृद्धंनृपास्तथा १९६
तेषामभिमुखोरामोभ्रातृभिःसहितोनृपः
तरुणेसमभागेचआसनेतानवेशयत् १९७
हनूमत्प्रमुखान्भृत्यानाहरामोऽनुसांत्वयन्
भवंतःपरितिष्ठंतुपश्चाद्भुंजेनचान्यथा १९८
ततस्तेप्रददुःसर्वेपादार्घाननुपूर्वशः

बुभुजुश्चापितेसर्वेयेरामस्योपसेविनः १९९
तेषांदत्वाथतांबूलंकपींद्रादीनभोजयत् भुक्तवत्सुसमस्तेषुरामोराजीवलोचनः २०० दीनांधकृपणादीनांपशुपक्षिमृगस्यच दत्वाहिभोजनंसंध्यांवंदितुंहिसमारभत् २०१
संध्याजपादिकंकृत्वानत्वातेषांनृपस्ततःसिंहासनगतोरामःपौरजानपदादिभिः २०२
सेव्यमानःसभास्थानगतोरेजेसराघवः
सर्वदेवपरीवारोयथादेवःशचीपतिः २०३
राजकार्यमशेषंचकृतवान्भ्रातृभिःसह
नाम्नाचैकैकशःसर्वान्विससर्जसराघवः २०४
भ्रातॄन्विसर्जयामासवानरादींस्तथापरान्
अथरामंमहातेजावसिष्ठोवाक्यमुक्तवान् २०५
तवप्रातर्हियत्कार्यंनचविस्मरराघव
आस्तेशंभुर्जगन्नाथोभगवानंबिकापतिः २०६
स्मर्तव्योवन्दनीयश्चभगवानथयत्नतः
तथेत्युक्त्वागुरुंराजानत्वातंचव्यसर्जयत् २०७
स्वयंचभार्यामभजद्देवदेवंविचिंतयन्
ऋषयऊचुः -
प्रातःसमुत्थायगुरोरामोमतिमतांवरः
किंचकारतदाख्याहिश्रोतुंकौतूहलंहिनः २०८
सूतउवाच-
शंभुंविलोक्याथततोबभाषेरामःकथांकीर्त्त

यशंकरस्य
तृप्तिर्नजातामुनिवर्यशृण्वतोमहेशमाहात्म्यमघौघनाशनम् २०९
शंभुरुवाच-
अथप्रश्नशेषस्योत्तरमीशभाषितंतेकीर्तयिष्यामि
अन्यायोपार्जितद्रव्यैरीश्वरंयउपासतेतेव्यंगाजायंते २१०
तद्यथाकश्चिद्रू
पकोनामराक्षसोऽन्यायार्जितेनद्रव्येणशंकरमाराध्यतेनैवद्रव्येणघंटामीश्वरप्रीत-येकृतवान् २११
तस्यपुत्रःसंपातिरितिख्यातः
चौर्य्यार्जितैःशंकरंपूजयामास २१२
तावुभावेकस्मिन्दिवसेमम्रतुःगतौशिवलोकंवीरभद्रेणभाषितौच २१३
भोरूपकअन्यायार्जितेनद्रव्येणभवतापूजाकृताघंटादिकंचतेनभावेनव्यंगोभूत्वाचौरगणोभ-विष्यसि २१४
शिवपदवचनाद्व्यक्तंनामाश्रवणात्
श्रोत्रंतस्यस्वनेनध्वस्तंभवतिनोदर्शनमेतावतादेवत्वयेश्वरपूजासम्यक्कृता २१५
अतोभक्तिश्चभविष्यतिवीरभद्र
स्त्वनशनंनामगणंक्वचिद्विचरंतमित्यादिदेश २१६
तौचतथाभूतौशिवलोकेऽतिष्ठताम् २१७

शंभुरुवाच-
अथोपहतद्र
व्यपूजाकथांहनूमतेमहेशभाषितांकथयिष्यामि २१८
शृणुराघवप्रमथानांचरित्रमेकैकस्यकर्मविपाकंकथयिष्यामि २१९
उपहतांगगणव्याख्याक्रियतामितिहनूमत्पृष्टः शिवउवाच २२०
तदुपहतद्र
व्यंज्ञानतोयईश्वरेऽपयिष्यतिएतदुक्तंज्ञानिनोऽतशृणुः २२१
एषसर्वांगस्वेदिलःसर्वकालंसर्वांगस्वेदिलःस्वेदार्द्र
वसनःस्वेदसंपादिताल्पप्रवाहशरीरोनासाग्रनिपतितस्वेदबिंदुःस्पर्शायोग्योदृश्यते २२२
सपुरास्वेदकरणेश्वरार्चनंकृतवान्
अत्रेतिहासंकीर्तयिष्यामि २२३
चेकितानिरितिख्यातोब्राह्मणःकर्षकोभवत्सनित्यंकृषिमुत्पाद्यप्रातःस्नात्वाचनित्यशः २२४
मध्याह्नकालेसंप्राप्तेसंजपन्ब्राह्मणस्त्वसौ
अन्नमानयमेक्षिप्रमितिभार्यामभाषत २२५
तयानीतेनचान्नेनवेगेनशिवपूजनम्
कृतवानर्कसंतप्तःस्वेदिलःसर्वदैवतु २२६

गंधपुष्पाक्षताद्यैश्चस्वेदबिंदुसमन्वितैः
अथसायंदिनेप्राप्तेक्षालितांगःसुशोभनः २२७
पूजयामासदेवेशंकालसंभवसाधनैः
ममाराथमहाबुद्धिःशिवलोकंगतश्चसः २२८
वीरभद्रेणचाप्युक्तोभवत्वंस्वेदिलोगणः
स्वेदस्पृष्टपदार्थैश्चपुराशंभुःप्रपूजितः २२९
नित्यंस्वेदसमायुक्तस्तेनस्वेदगणोभव शंभुरुवाच-
वीरेणाथसमादिष्टःप्राप्तोरामगणस्त्वयम् २३०
अमुंघंटामुखंपश्यायंपुरावैश्योविभावसोनामधार्मिकोमहादानकर्त्तानित्यंब्राह्मणभोजनंकारयित्वाकृतानुष्ठानः प्रातःकालेशिवंनमस्कृत्यकुसुमैःसंपूज्यकिंचित्प्रदेशंगोमयेनोपलिप्यपद्मादिकमर्जयित्वादेवायसमर्प्यउपहतघंटानादंकृतवान् २३१
रामउवाच-
कथमुपहतघंटा २३२
शंभुरुवाच-
आसीत्पुराबलःकश्चित्सोमइत्यभिविश्रुतः
तस्यपुत्रश्चमंदाख्योदशवर्षवयाअभूत् २३३
सचाग्निपक्वकुल्माषान्घंटायांप्राक्षिप

न्नृप
तानभक्षयदप्येषतेनचोपहताभवत् २३४
गृहीतुमथतंवैश्यंयतमानोऽब्रवीदिदम्
अथवैश्यःस्वयंतत्रनिश्चित्यद्र
व्यशोधनम् २३५
लौकिकेकृतवाँ ल्लोकेव्यवहारपदश्चताम्
एतेनपापयोगेनगणोघंटामुखोऽभवत् २३६
रामउवाच-
द्रव्यशुद्धेर्विशुद्धासाकथंपापस्यकारणम्
सम्यगुक्तंद्रव्यशुद्ध्य्कैथंनद्र
व्यशोधिनी २३७
शंभुरुवाच-
नलौकिकव्यवहृतौतवाभक्तोभविष्यति
सयातिचशिवस्थानंवक्ताचापितथाभवेत् २३८
सूतउवाच-
यश्चवक्तिकथामेतांसतेनसदृशोभुवि
गुह्याद्गुह्यतमंविप्राःशिवज्ञानप्रदंभवेत् २३९
एतद्वःकथितंविप्राःपुण्यायुष्यतमंमहत्
यइदंशृणुयाद्भक्त्याशिवलोकेमहीयते २४०
पुराणवक्त्रेदातव्यंवस्त्रंगोहेमभूषणम्भूमिःसस्यफलोपेतादेयाशक्त्यनुसारतः २४१
शिवराघवसंवादंसर्वाघौघनिकृंतनम्
यःपठेच्छृणुयाद्वापिसयातिपरमंपदम् २४२

[illegible]
[illegible]
[illegible]-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Padma PurŒöa by Veda Vyasa, edited by Khemraj Shri Krishna Das, 1984 edition.
Typed by Naresh Prasad Singh, B.A.
Part I proofread by Maya Nand Sastri, Ved Vyakaranacharya,
parts II and III proofread by Rashmi Sharma, M.A. and Ph.D.
Font conversion by Claude Setzer and Ralph Bunker.
Formatted for Maharishi University of Management Vedic Literature Collection.